HISTORICA THEOLOGICA ET MORALIS TERRAE SANCTAE...

Francesco 1583-ca. 1656 Quaresmio

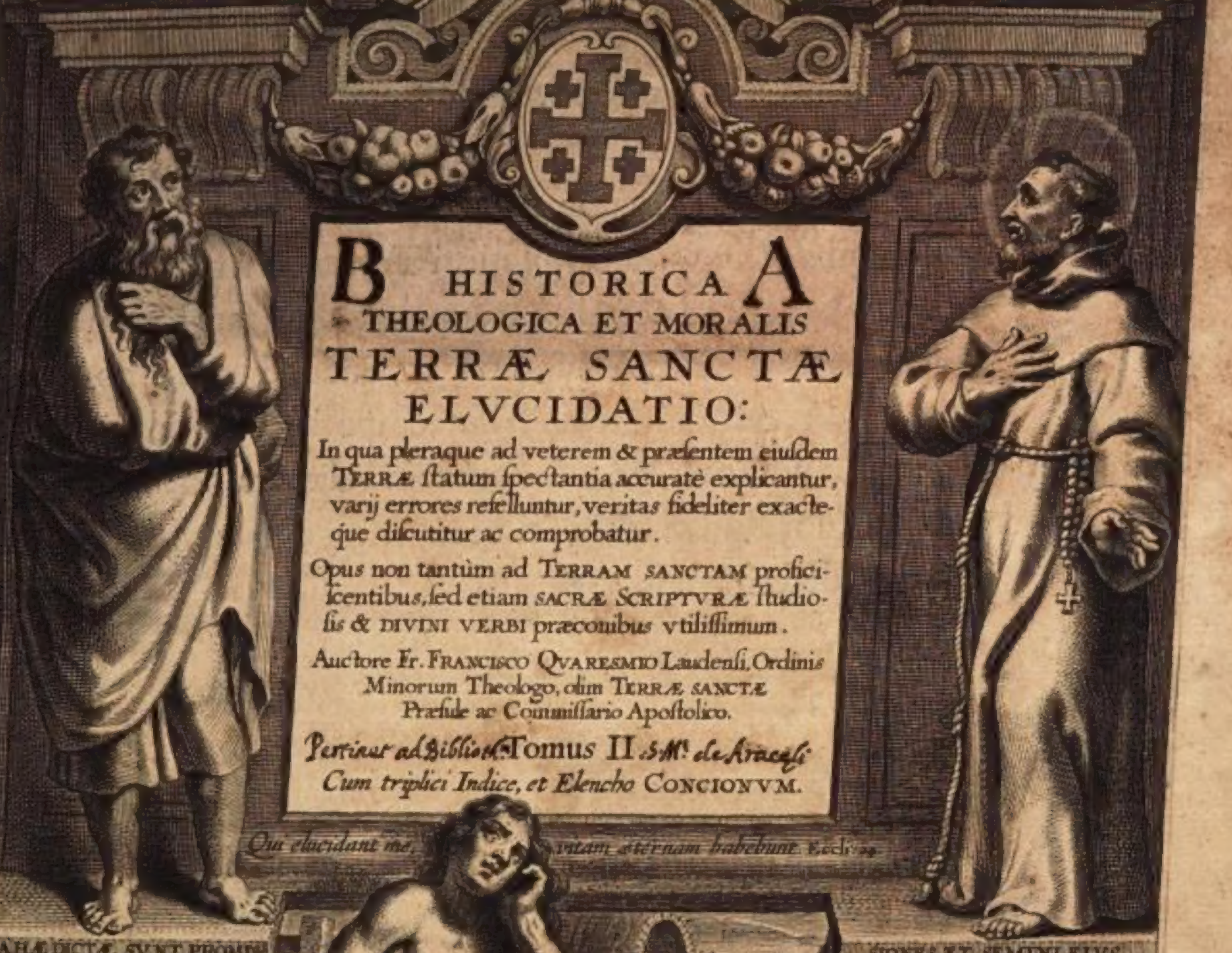

TOMUS II.

E

HISTORICA THEOLOGICA ET MORALIS TERRÆ SANCTÆ ELVCIDATIO:

In qua pleraque ad veterem & præsentem eiusdem TERRÆ statum spectantia accuratè explicantur, varij errores refelluntur, veritas fideliter exacteque discutitur ac comprobatur.

Opus non tantùm ad TERRAM SANCTAM proficiscentibus, sed etiam SACRÆ SCRIPTVRÆ studiosis & DIVINI VERBI præconibus vtilissimum.

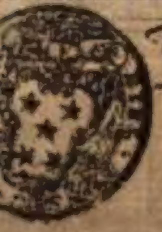
Auctore Fr. FRANCISCO QVARESMIO Laudensi, Ordinis Minorum Theologo, olim TERRÆ SANCTÆ Præsule ac Commissario Apostolico.

Pertinet ad Biblioth. Tomus II. S. M.ª de Araceli

Cum triplici Indice, et Elencho CONCIONVM.

TVERPIÆ, EX OFFICINA PLANTINIANA BALTHASARIS MORETI. M. DC. XXXIX.

AD LECTOREM.

HActenus tribus prioribus Libris, ſiue priori Operis huius Tomo, quæ in genere de Terra ſancta inueſtigari potuerunt, explicauimus: reliquum eſt, vt quinque poſterioribus Libris, ſiue poſteriori Tomo, ea in medium proferamus, quæ ad peculiarem atque exactam ſanctorum locorum Palæſtinæ & Ægypti cognitionem ſpectant; eorum ſcilicet, quæ in miſerabili hac temporis conditione à peregrinis viſitari ſolent. Et quidem Palæſtinæ loca, Libris quatuor fuſiùs; Ægypti verò, vno, eoque vltimo, breuiùs deſcribemus.

HISTORICÆ THEOLOGICÆ AC MORALIS ELVCIDATIONIS TERRÆ SANCTÆ LIBER QVARTVS.

ARGVMENTVM.

DECEM *Peregrinationibus recensentur loca illa, quæ visuntur à peregrinis venientibus ex Ioppe ad sanctam ciuitatem Ierusalem, quæ vel sunt in eadem sancta ciuitate, vel circà, exceptis sanctissimi Sepulchri, Emmaus, & alijs remotioribus locis; & quæ de illis enuntiantur, non solum breuiter & rotundè, sed etiam accuratè exquisitéque explicantur.*

PEREGRINATIO I. *in qua referuntur & enucleantur nouem præcipua loca occurrentia peregrinis euntibus ex Ioppè ad sanctam ciuitatem Ierusalem.* I. *Locus est ciuitas & portus Ioppes.* II. *Ciuitas Rama.* III. *Lyddà ciuitas.* IV. *Castellum boni Latronis.* V. *Locus & Ecclesia SS. Machabæorum.* VI. *Ecclesia S. Ieremiæ Prophetæ.* VII. *Anathoth eiusdem Prophetæ patria.* VIII. *Vallis terebinthi, & torrens intermedius.* IX. *Denique sancta ciuitas Ierusalem.*

CAPVT PRIMVM.

De ciuitate & portu Ioppe primo huius Peregrinationis loco, & quorumdam circa ipsam locorum sanctorum memoria.

PII peregrini, qui ad vocem Domini patria, domibus ac familia relictis, ex varijs mundi partibus per mare veniunt ad Terram sanctam, vt Christi Domini ac Reparatoris nostri incunabula venerentur, sanctam Ierosolymorum ciuitatem, & in ea gloriosum Domini nostri Iesu Christi Sepulchrum, aliaque sancta loca, vbi steterunt pedes Domini, visitent & adorent; pro maiori parte ad Ioppen Iudææ ciuitatem, & portum maris Mediterranei & ipsius Iudææ præcipuum, appellunt, vel certè veniebant & appellebant olim, quoniam ceteris eius regionis portubus sanctę ciuitati est vicinior, & peregrinis commodior. Paucis tamen abhinc annis propter immodicas exactiones, violentias atque extorsiones eorum qui loco præsunt, quàm antiquitus solebat, cœptus est minus frequentari: de eo tamen vel hoc nomine agendum, quòd sit principalior Occidentalis Palæstinæ terminus, & quòd illuc applicent nonnumquam, vel inde soluant, vt commodiori portu, reuersuri ad patriam suam peregrini. *Ioppen portus Terræ sanctæ præcipuus.*

Absoluto itaque à pijs Christi fidelibus marino sanctæ Peregrinationis itinere, cum ad Ioppen peruenerint, in terram excendunt, & genuflexi vt sanctam venerantur & deosculantur, Deum bonorum omnium

Dominum & largitorem adorant, eique gratias agunt pro singularibus in ipsis collatis beneficijs, & quòd post multa magnaque terræ marisque superata pericula, illos incolumes ad optatum terminum, ad Terram sanctis illis veteribus Patribus repromissam, ad Terram fluentem lac & mel, ad Terram ob spirituales delicias ipsius paradisi æmulam, ad Terram inquam sanctam, perduxerit: atque ibi proprio opere, laboriosa, & inter ceteras meritoria Deoq; accepta peregrinatione, omnium peccatorum suorum remissionem & indulgentiam plenariam consequuntur, vt præter alios tradit F. Bonifacius initio 2. libri de Perenni cultu Terræ sanctæ, & nos in prima huius Operis Parte explicuimus.

Indulgentiã plenariam consequũtur peregrini cùm ad Terram sanctã perueniunt.

Illustrissimus Princeps Nicolaus Christophorus Radziuilius in sua Ierosolymitana peregrinatione, Epistola 2. addit, Pontifices maximos loco Ioppe singulare indulgentiarum priuilegium concessisse: quicumque enim peregrinus huc appulerit, etiamsi vlteriora Terræ sanctæ loca non visitauerit, eo ipso quo littus attingit, easdem indulgentias consequi dicitur, quas qui eadem personaliter accedunt adipisci solent. Id autem ea de causa concessum dicit, quod propter bella, Arabum latrocinia, pestem, morbos, paupertatem, multi peregrinorum inde vlterius progredi nequeant.

Et de Ioppe quidem ciuitate & portu, quia primò occurrit, primò sermonem faciemus, in medium afferentes quæ vel apud alios legimus, vel quæ nos ipsi, non semel locum lustrantes, adnotauimus, adeoque duo præstabimus: primò, quidnam antiquitus fuerit, & quid modò sit explicabimus; secundò notatu digna, quæ ibidem diuersis temporibus contigerunt, recensebimus.

Quo ad primum sciendum est, duplicem esse ciuitatem in Terra sancta, quæ Ioppe vel Iapha nuncupetur, alteram in Galilæa, quam expugnauit Vespasianus occisis in ea quadraginta Iudæorum millibus, vt Iosephus Hebræus lib. 3. de Bello Iud. c. 4. tradit; alteram in Iudæa, de qua loquendum nobis est.

Christianus Adrichomius in suo elaboratissimo & accuratissimo Terræ sanctæ theatro, in explicatione tribus Dan, in qua tribu cum D. Hieronymo Ioppen agnoscit, optime Ioppen & portus eius conditionem mihi explicasse videtur sequentibus verbis: *Ioppe quæ à Iosepho & Iospha dicitur, id est, pulchritudo aut decor, vrbs antiquissima, à Iaphet filio Noe ante diluuium condita, sita ad mare in edito promontorio, littore saxoso, alto & arduo, adeò vt Ierosolyma conspici possit. VVeiss. arce ac mœnibus munita valdè. Est portus Ierosolymæ & Iudææ totius. Impetuosissimus est, & ideo ad excursus pyraticos commodus: in quem vsum Machabæorum tempore sæpè est occupatus.* Hæc ex Adrichomio de ciuitate Ioppe & portu eius, prout erant tempore Regni Iudæorum.

Distat à Bethleem, secundùm D. Hieronymum, quadraginta sex milliaribus Italicis, & consequenter ab Ierusalem quadraginta, à Rama ciuitate decem. Fuit vna ex Iudææ Toparchijs, & finitimis vrbibus præerat.

Est in termino tribus Dan.

Hanc nostram Ioppen esse in tribu Dan, vt innuimus, videtur deduci ex cap. 19. in eiusdem tribus sortitione; sed non intra ipsam inclusa, sed in illius confinio sitam esse, indicatur ibi v. 46. vbi Borealis eius terminus extremus ita describitur: *Cum termino qui respicit Ioppen.* in Hebræo, *contra Ioppen*, seu *e regione Ioppes:* apud Septuaginta, *terminus prope Ioppen.* quæ omnia indicant, terminum hunc ad Ioppen accedere, & e regione ipsius esse, non autem Ioppen intra terminos Dan includi; quare in Dan ponitur tamquam eius terminus. Et id ipsum ratio & sensus persuadent. Nam cum Terra promissa non vltra maria Mediterraneum & salsissimum se extenderet, sed intra includeretur, & ista maria essent termini eius, illud Occidentalis, hoc Australis, & ad oculum pateat, Ioppen sitam esse ad mare Mediterraneum; sequitur ipsam non solum tribus Dan, sed totius Terræ promissæ terminum esse.

À conditore Iaphet appellata.

Quidam Ioppen appellatam volunt ab eius conditore & instauratore Iaphet: alij tamen malunt, nomen datum à Ioppe Æoli filia, & Cephei vxore. Hebræis appellatur *Iapho*, & nunc communiter vocatur *Iapha*.

Mutationibus plurimis obnoxia fuit.

Sed nobilis ac munita hæc ciuitas, temporum mutatione etiam ipsa, sed in deterius, mutata est. Breui tempore à Romanis bis capta, interfectisque multis ibi ciuium millibus, incensa & funditus excisa fuit. Christianis Palæstinam occupantibus, à principio statim cessit, habuitq; tum suffraganeum Episcopum, & Comitem. Anno 1250. Ludouicus Francorum Rex eam cinxit turribus & muris: posterioribus temporibus cum ipsis pæne fundamentis destructa cernebatur, ruderumque, quæ tum visebantur, magnitudo non obscure vrbis ipsius magnitudinem & præstantiam indicabant: nostra tamen ætate adeò radicitus omnia illa rudera excisa sunt, vt nulla omnino ampliùs appareant, præter paucissima ad littus maris, quę potius scopuli, super quos erecti fuissent muri ciuitatis, quam arte polita fundamenta

ta videntur; & nonnulla promptuaria in eadem parte, de quibus mox agemus.

Ego cum tot ruinas tum sabulo opertas, tum ex ipso prominentes, corporis & mentis oculis contemplatus fuissem, sensibiliter deprehendi, vere & apposite dictum fuisse à Saluatore nostro apud S. Matthæum, perperam & imprudenter ædificasse quemdam domum suam super arenam; descendisse enim pluuias, & venisse flumina, & ventos flauisse, irruisseq; in domum illam, eamque cecidisse & fuisse ruinam illius magnam.

Adrichomius explicatur. Quod dicit Adrichomius, Ioppen ædificatam esse in edito promontorio, littore saxoso, credo intelligendum esse de parte illa quæ mare & portum respicit, & de castello quod in ea erat, vbi nunc Turcæ alterum, etsi non vsque adeò munitum, ædificarunt, vnde naues ad Terram sanctam venientes, & piratarum excursiones videri possunt: aliàs enim residuum, quod præcipuum erat ciuitatis, in planicie & arena situm fuisse, quæ superfuerunt ruinæ testantur.

Puteus aquæ dulcis prope mare. Est ibi secus mare puteus aquæ dulcis. Remanent adhuc è regione maris nonnulla ædificia, velut promptuaria, ad quæ aliquando viatores, mercatores, & Terræ sanctæ peregrini diuertunt, ibique habitant, quoniam opportuniora habitacula non suppetunt: frequentiùs tamen sub dio vel sub aliquo papilione manent.

Portus Ioppes conditio. Portus Ioppe satis angustus est, natura & fortasse arte etiam olim munitus, & tutus celebrisque erat; sed nostro tempore arena, quam furentes vndæ & maris impetuosi fluctus adduxerunt, & ruinis ciuitatis repletus, minus tutus est, & non nisi parua nauigia admittit. Nec etiam celebris est, quoniam propter portus incommoditatem haud multæ merces illuc adnehuntur: nec multitudine peregrinorum frequentatur, quandoquidem peregrinationes ad Terram sanctam maiori ex parte cessauerunt. Subiacet Basicio siue Gubernatori Gazæ, qui ad illius custodiam ibi habet exactorem vectigalium, quem Turcæ Emin vocant.

Acta in Ioppe. Secundum, quænam scilicet ibi memoriâ digna olim acciderint, breuiter transcurrimus. In littore illo tempore D. Hieronymi saxa monstrabantur, ad quæ Andromedam, a belua marina deuorandam nisi Perseus illam liberasset, catenis religatam fuisse dicebatur, vt idem docet Hieronymus tum alibi, tum in Epitaphio Paulæ matris ad Eustochium, dum dicit: *Ioppen quoque fugientis portum Ionæ, & (vt aliquid perstringam de fabulis Poëtarum) religatæ ad saxum Andromedes spectatricem.*

Hoc quidem ex Ouidio lib. 4. Metamorph. licet, velut huius dicti immemor (inquit Abulensis loco statim adducendo) in lib. 1. de Arte amandi, dixerit, eam arreptam fuisse a belua in terra Indorum. sic enim ait:

Andromedam nigris Perseus portauit ab Indis.

Ceterùm Abulensis in cap. 14. Exod. quæst. 11. ex Solino docet, non fabulam, sed historiam esse. sic verò scribit: *Hoc autem licet aliqui, inter historias & fabulas distinguere nescientes, fabulosum esse testentur, veritas historica est, vt declarat Solinus in Polyhistore, cap. 37. De Casio monte, & Ioppe oppido, cùm dicit: Id oppidum saxum ostentat, quod vinculorum Andromedæ vestigia adhuc retinet, quam expositam beluæ non irritus rumor circumtulit. Nam illius beluæ ossa quidam Romanus Aedilis, nomine Scaurus, tempore Aedilitatis suæ Romæ publicauit. Annalibus enim Romanorum comprehensum est, ossa costarum illius beluæ, quadraginta pedum in longitudine fuisse.* Hæc ille.

Laurentius Valla refellitur. Laurentius Valla, Ioanne Lorino referente in cap. 9. Actuum Apost. v. 36. redarguit D. Hieronymum, quòd dixerit, in isto littore monstrari saxa, ad quæ, &c. Inquit enim, Hieronymum fabulæ oblitum: esse enim locum illius in India ciuitatem Tharsis. Verùm immeritò carpit S. Doctorem Grammaticus iste, tum propter nunc dicta ex Abulensi, tum quia Plinius lib. 5. cap. 31. tradit, in Phœniceo mari ante Ioppen esse Pariam oppidum, in qua obiectam beluæ Andromedam ferunt; sed quando scribebat, dictam alio nomine Arados, & lib. 4. cap. 5. disertè memorat, dictæ beluæ ossa Romam apportata ex Ioppe oppido Iudææ. Videatur Solinus cap. 47. Strabo lib. 1. & 16. Mela lib. 1. cap. 11. Et prætereà D. Hieronymus locutus creditur ex aliorum sententia, vt sæpe assolet, non disputando de veritate vel falsitate. Sed his omissis, ad alia firma & indubitata accedamus.

Ad hanc ciuitatem & portum venit Ionas Propheta, cùm diuino mandato iussus ire in Niniuen ciuitatem ad prædicandum Niniuitis, vt de peccatis, quibus impliciti & inuoluti erant, pœniterent, & à via sua mala recederent: quò cùm perueniisset, ascendit nauem, vt fugeret in Tharsis à facie Domini, Ionæ 1, 3.

Ad portum Ioppes ligna & lapides pro templi structura de Libano per mare ratibus transferebantur, atque inde terrestri itinere curribus peruehebantur Ierosolymam, 3. Reg. 5, 9. Idem dicendum de alijs rebus, quæ olim deportabátur & modò deportantur per mare Ierosolymam; est enim, vt diximus, Ioppe portus totius Iudææ.

Iuxta Ioppen ducenti Iudæi à Ioppicis submersi fuere. Ibi sæpè habitarunt Machabæi, & illam communierunt, 2. Machab. 12,4.

Domus Thabitæ.

Non longè à ruinis Ioppes, versus Ierusalem eundo, monstrantur fundamenta & residuum domus Tabithæ sanctæ illius mulieris, plenæ bonis operibus, propter quæ à mortuis ad vitam reuocata fuit à B. Petro Apostolo. Quo miraculo per vniuersam Ioppen manifestato, multi crediderunt in Iesum, Actor. 9,36.

Domus Simonis coriarij.

Post hæc, vt in iisdem Actis cap. 9,43. dicitur, *multos dies* mansit idem S. Apostolus *in Ioppe apud Simonem quemdam coriarium*, cuius domus, inquit Adrichomius, erat sub rupe posita iuxta mare, quo loci posteà sacellum in honorem S. Petri constructum fuit. In superiori illius domus parte, dum oraret, mentis ecstasim passus S. Apostolus, vidit mirabilem visionem. Cœlum aperiebatur, & vas quoddam, velut linteum magnum, quatuor initijs submittebatur de cælo in terram, in quo erant omnia quadrupedia & serpentia terræ, & volatilia cæli, &c. Qua ex visione intellexit Apostolus, Christum non modò Iudæorum, sed & Gentium esse Saluatorem, & per ipsum omnes in vna Ecclesia, velut munda & immunda animalia in vase vno, coniungendos; quod & experientia posteà didicit. In ea domo excepit viros Cæsareâ à Cornelio Centurione iussu Angeli missos, vt docet S. Lucas in Actis capite decimo.

Lorinus refellitur.

Ioannes Lorinus in eum Actorum locum ait, non longè à portu Ioppes monstrari saxum excelsum, super quo Petrus lauans retia sua vocatus sit à Christo ad Apostolatum. Verùm ego nec memoratum saxum vidi, nec illius aliquam in partibus istis mentionem fieri audiui: bene tamen saxi alterius, quod cernitur apud Sidonem, quamuis & id frustrà dicatur, vt infrà Lib. VII. Capite VIII. Peregrin. VIII. ostendemus. Quin Lorinum hoc absq; solido fundamento adstruxisse arbitror: in Euangelijs enim, vbi fit mentio vocationis Petri ad Apostolatum, indicatur eam alibi fuisse factam, nimirum, in Galilæa, & ad mare Galilææ, non hîc in Iudæa ad mare Mediterraneum. Et quinto Lucæ capite, vt notatur in margine à citato Auctore, dicitur, S. Petrum fuisse secus stagnum Genesareth, quando vocatus fuit: constat verò, hoc stagnum non esse prope Ioppen, sed procul inde in Galilæa Prouincia, vt videbimus suo loco inferiùs Lib. VII. Cap. III. Peregrin. V.

Ruinæ prope Ioppen.

Cernuntur denique prope Ioppen, eundo versus Ierusalem, nonnullæ ædificiorum ruinæ & fundamenta, quæ aliqua mysteria referre probabiliter credi quidem posset, præcipue cùm & nonnulla referantur ab incolis: quia tamen ea haud firmo sed debili prorsus & stramineo nituntur fundamento, datâ operâ prætereo.

CAPVT II.

De Rama ciuitate, secundo loco memorabili Peregrinationis primæ, & de alijs quæ in ea obseruatione digna occurrunt.

Rama à Ioppe decem milliaribus distat.

EX Ioppe per spatiosam, latam atque fecundam planitiem versus Ierusalem pergunt peregrini, decemque circiter milliarium itinere confecto, ad Ramam ciuitatem perueniunt, de qua pauca, sed parum firma, dicere habeo; quia quæ ab Auctoribus de ea asseruntur, quomodo ei conuenire possint non video, nec etiam ex sacris Litteris eius conditio (quantum mihi quidem constat) innotescit: dicam nihilominùs probabiliora, quæ inueni, vidi & cogitare potui.

Adrichomij sententia, Ramam esse iuxta Gabaa, refellitur.

Christianus Adrichomius in Explicatione tribus Ephraim n. 79. agit de Rama, &, vt credo, de illa eadem de qua & nos, vt in illius geographica delineatione & eiusdem explicatione indicare videtur. Etsi, vt verum fatear, non videam quomodo illa delineatio & explicatio nostræ Ramæ conueniant. Ostenso, quomodo Rama pluribus nominibus nominetur, & plura esse loca quæ tali nomine appellãtur in sacris litteris, (vt & nos inferiùs opportuno loco dicemus) inquit, hanc Ramam siue Ramatham esse illam, quæ est iuxta Gabaa, de qua nos alibi pauca dicemus. *Lib. VI. Cap. X. Peregr. I. Lib. VI. Cap. X. Pereg. VIII.*

Rama excelsum significat.

Sed non video an ita sit; nam Rama *excelsum* significat, ideò S. Hieronymus locum illum Ieremiæ cap. 31,15. *Vox in Rama audita est*, transtulit, *Vox in excelso audita est*, Matth. 2,18. Et ideò *Rama* de pluribus locis in excelso ædificatis dicitur, in montibus & collibus, quod non fuit incognitum Adrichomio: nam postquam ostendit, quinque loca vel ciuitates hoc nomine appellari, addidit: *Quæ omnes in montibus. interpretatur enim Rama excelsum.* Quæ si ita se habent, hæc non erit Rama iuxta Gabaa ædificata, nec alia ex illis quinque; quoniam non in excelso, sed in planitie constructa est, &, vt dicit ipse Adrichomius, *in campestribus sita est*, etsi eam in monte delineauerit. Et tantò magis hoc verum erit, si ab Arabibus Mahometanis, & non à Iudæis vel Chananæis, qui multis sæculis Mahometanos præcesserunt, fuit ædificata, vt quidam (ipso Adrichomio aduertente) ar-

Rama sita est in campestribus.

bitrati sunt. sic enim ille scribit: *Huius ciuitatis vetus nomen ignorare se scribit* * *VVillelmus, adeoq; illam priscis sæculis incognitam fuisse, vt quam testibus illorum temporum historiis Arabes Mahumeti sectatores primùm exædificarint. Erat autem sita in campestribus*, &c.

* Tyrius lib. 10. de Bello sacro, c. 17.

Quare nec satisfaceret, qui diceret, ideò dici *excelsam*, quia est in regione montosa, id est, Iudæa; quoniam allusio nominis respicit quod particulare est, & non quod commune, aliàs in proposito quælibet Iudææ ciuitas Rama diceretur, quòd in eminenti regione sita sit, quod dicendum non est.

Nec mirandum, Adrichomium, nominis Ramæ significatione considerata, hanc ciuitatem in montibus delineasse, quia non fuit oculatus inspector; sed bene mirandum est, eos, qui ibi fuerunt, & propriis oculis inspexerunt hanc ciuitatem quæ in magna planitie sita est, in monte sitam esse scriptis consignasse.

An sit Arimathæa patria Iosephi illius nobilis Decurionis.

Bonifacius initio lib. 2. de Perenni cultu Terræ sanctæ, arbitratur esse Arimathæam, patriam illius Ioseph nobilis Decurionis, occulti Christi discipuli, & consequenter non à Mahometanis, sed ante ipsorum aduentum ab alijs ædificatam. Eius verba, quæ Ramæ memorabilia continent, hic tibi subijcio.

Quæ ibi contigerint obseruanda.

Peregrini, postquam Terram sanctam ingressi fuerint, & plenariam indulgentiam consecuti, volentes magis iustificari, ascendere cupiunt, inquit, *Ierusalem ciuitatem sanctam, & ascendentibus per viam, occurrit duodecimo milliario à Ioppe ciuitas, olim insignis & diuitijs plena, ob negotiatorum ad eam accedentium multitudinem; nunc verò, licet decorem antiquum amiserit, plena omnibus ad vitam sustentandam humanam necessarijs, peregrinorum hospitium effecta est. Hospitantur enim peregrini in ea domo, quæ Nicodemi Christi occulti discipuli fuit. Hæc domus in monasterium fuit coaptata, nunc & monasterium & hospitium peregrinorum est. Inuenies in illa parte, in qua Fratres hospitantur, capellam, in qua idem Nicodemus Crucifixum, qui in Lucensis ciuitatis maiori Ecclesia piè adoratur, fabricauit, Mariæ exposuit, & gratiæ Dei commendauit. Ista ciuitas nunc corrupto vocabulo Rama vocatur. Facilè enim in hanc corruptionem Christiani descenderunt. Infideles vocant illam Ramula, quod idem est quod terra arenosa. Sed ego dico, quòd ista ciuitas est Arimathia, de qua fuit ille nobilis Iosephus, qui petijt corpus Iesu à Pilato, & sepeliuit in sepulchro suo nouo, in quo nondum quisquam positus fuerat. In hac ciuitate fuerunt duæ insignes Ecclesiæ, quæ malo nostro, & negligentia Christianorum Principum, versæ sunt in mesquitas. Quarum vna vsque in hodiernum diem, sanctus Ioannes vocatur ab ipsis infidelibus; altera verò Quadraginta Martyrum, in qua multa corpora militum Christi à Sebasten ciuitate Armeniæ minoris delata fuere, & in ea honorificè collocata, in qua in præsentem vsque diem sub maiori altari in pace requiescunt.* Hactenus Bonifacius.

Circa huius Scriptoris verba tria placet considerare: primum, quòd Ramæ fuerit hospitium peregrinorum; secundum, quòd fuerit patria Iosephi ab Arimathæa; & tertium quod dicitur de Ecclesia Quadraginta martyrum. Et quantum ad primum, illud hospitium arbitror esse locum cuius meminit Tyrius lib. 17. cap. 16. vbi loquens de Almerico Sidonis Episcopo, inquit fuisse Abbatem Canonicorum Regularium Ordinis Præmonstratensis in loco dicto Habacuc prope Bethleem, de quo inferius Libro VI. Cap. IX. Peregrin. I. quia Almericus fuit consecratus Episcopus in Ecclesia Lyddæ Ramæ proxima, vt Capite sequenti dicetur: sed si fuisset Abbas Habacuc prope Bethleem, in proximiori & nobiliori Ecclesia Bethleem fuisset Episcopus consecratus; quare si illud verum est, habemus, locum istum fuisse monasterium Ordinis Præmonstratensis.

Hospitium ibi peregrinorum ad Terram sanctam euntium.

Quantum ad secundum, hanc ciuitatem fuisse patriam Iosephi ab Arimathæa, cum communi traditione asserit Bonifacius: cui ex parte suffragari videntur Beda, Abulensis, Salmeron, & alij, dum dicunt, ciuitatem Arimathæam, ex qua Nicodemus oriundus erat, dici Ramatham Samuelis, fuisseque eius patriam, & ab Ierusalem distasse viginti milliaribus. *Ex parte* dixi, quatenus scilicet dicunt Decurionem illum fuisse ex hac ciuitate; nam de hac eos fuisse locutos, colligitur ex distantia quam assignant inter hanc Ramam & Ierusalem, etsi maior etiam sit, quia triginta circiter est milliarium: non verò quatenus dicunt, dici Ramatham Samuelis, & eius fuisse patriam; nam ex Ramatha Sophim (quæ non tam longe distat ab Ierusalem, sed vel tribus leucis, vt dicit Brocardus, vel etiam minus, vt mihi cum alijs magis placet) erat oriundus, vbi & sepultus fuit, vt manifestè legitur 1. Reg. 1, 1. 25, 1. & 28, 3. Quin & hæc nostra Rama in monte non est sita, vt de ista asseritur, & reuerà sic habet.

Patria Iosephi ab Arimathæa.

Adrichomius conuenit in parte cum Bonifacio, tum in eo quòd hanc ciuitatem faciat patriam Iosephi, tum quòd iisdem nominibus, quibus ille appellari affirmat, dicens: *Ramatha, Ramatha, Ramathaim, & Arimatha, siue Arimathia; post & Rama &*

Ramula dicta est. In reliquis non item conuenit.

Neotericus quidam Scriptor non putat probabile, hunc Iosephum fuisse ex hac Rama oriundum; quoniam hæc ciuitas pertinet (inquit) ad tribum Beniamin: at Iosephus fuit ex quadam ciuitate Iudææ, quæ est in tribu Dan, Arimathæa dicta; & hoc dicit S. Lucas Euangelista: *Et ecce vir nomine Ioseph, qui erat Decurio, vir bonus & iustus: hic non consenserat consilio & actibus eorum, ab Arimathæa ciuitate Iudææ,* Lucæ 23, 50.

Verum sententia Bonifacij, quam communis harum partium traditio firmat; ratione adducta non redditur improbabilis: non enim dicit Euangelista, Iosephum fuisse ex tribu Dan, nec probatum Auctorem, qui illud dicat, neotericus ille adducit: & Adrichomius in Ephraim describens Ramam hanc ex qua putat Iosephum oriundum esse, indicat, non fuisse ex ciuitate Iudææ, quæ erat in tribu Dan. Sed demus libenter, fuisse ex Dan; vnde probabit ipse, hanc Ramam fuisse in tribu Beniamin? Sed si hac ratione dicat esse in Beniamin, quòd eius confinium sit; eàdem & ego dicam esse in Dan, vel etiam Iuda, quia in harum finibus illam esse dicit Adrichomius. *Ramula ciuitas*, inquit, *separata Leuitis, sita in Sophim monte Ephraim, vnde & Ramatha Sophim dicitur, estq. confinium tribuum Ephraim, Beniamin & Dan, pro qua aliqui Iudam ponunt.* Sed hæc alteri Ramæ, patriæ Samuelis, conuenire, iam diximus. Non haberem tamen pro inconuenienti, & hanc ponere dictarum tribuum esse confinium, etsi magis ad Dan spectare vel etiam Beniamin existimem, vt recentiorem quamdam Terræ sanctæ delineationem considerans quiuis iudicabit.

Sed breuiter dico, ex D. Luca nihil colligi contra adductam sententiam & traditionem, cum Iudæa in Scriptura sacra, vt notauimus Lib. 1. Cap. 11. non vnam dumtaxat habeat significationem. significat enim aliquando totam Terram promissionis, aliquando sortem quæ tribui Iudæ contigit, vel Regnum duarum tribuum Iuda & Beniamin, vel denique Iudæam vnam ex quatuor Prouinciis Terræ promissionis. Et possemus dicere, Lucam indicare voluisse, hunc Iosephum fuisse ex ciuitate Iudææ, id est, quæ est in Regno vel Prouincia Iudææ. Et hæc Rama verè est in Regno & Prouincia Iudææ.

Sed maius accipe pro dicta sententia testimonium, S. Hieronymi nimirum, in hunc modum de his loquentis in Epitaphio Paulæ: *Haud procul ab ea* (id est à Lydda, quæ tribus breuibus milliaribus distat à Rama, vt Capite sequenti dicemus) *Arimathiam viculum Ioseph, qui Dominum sepeliuit,* scilicet inuisit Paula. Et ex hoc discimus, non potuisse Mahumetanos prima huius vrbis fundamenta posuisse, quia venerunt post Paulam & Hieronymum; bene tamen potuisse munire & ampliare, & ex viculo facere ciuitatem.

An hæc ciuitas sit Rama de qua dicitur, *Ascendit quoque Baasa Rex Israël in Iudam, & ædificauit Rama,* &c. 3. Reg. 15, 17. quia videlicet eam muro circumdedit, vt dicitur 2. Paralip. 16. ignoro: tam affirmantibus quam negantibus sua non desunt argumenta.

Ecclesia illa quare sic appellata.

Quantum ad tertium, Ecclesiam scilicet Quadraginta Martyrum, sciendum, quòd de illis Quadraginta Martyribus, qui Sebaste in Armenia sub Præside Agricolao martyrio coronati fuerunt, & de illorum nominibus, Reliquiis, & veneratione agat Cardinalis Baronius Tom. 3. Annal. Eccles. sub anno Christi 316. & in Notis ad Martyrologium Romanum die 9. Martij, dicatque illorum Reliquias fuisse in Italiam translatas.

Possemus nihilominus probabiliter dicere pro defensione Bonifacij, illarum Reliquiarum partem alteram in Italiam, & alteram ad hanc Ecclesiam delatam fuisse, ac ideò ab ipsis Ecclesiam illam nomen accepisse. Vel dicatur, fuisse ita cognominatam & dedicatam, sicut illa Constantinopoli, & alibi aliæ, propter magnam populi, & maximè Orientalis, erga illos Martyres deuotionem. Et sanè nationes omnes Orientales magna cum solemnitate illorum festum celebrant. Horum Ecclesia extra ciuitatem sita est Occidentem versus, paulò longiùs quàm arcus bino iactu assequi possit: cui magna domus annexa est. Basilica verò S. Ioannis intra ciuitatem visitur. Istam tamen Quadraginta Martyrum intra ciuitatis muros haberi dixit Bonifacius, propter magnam eius propinquitatem.

Rama quos habeat incolas.

Habitant hac in ciuitate, sicut & in aliis Terræ sanctæ, Turcæ, & alij infideles Hebræi & schismatici, paucissimis Catholicis exceptis. Multi tamen ad eam diuertunt, & in domo Fratrum Minorum hospitantur, atque partim peregrini Ierosolymam proficiscentes, partim mercatores, qui inde magna in copia ad Christianorum regiones aduehunt bombycem.

CAPVT

CAPVT III.

De Lydda ciuitate, & Ecclesia S. Georgij Martyris, tertio loco memorabili Peregrinationis primæ.

Lydda quantum à Rama distet.

EX Rama itinere trium pariorum milliarium Orientem versus, parum ad Septemtrionem declinanti per spatiosam planitiem, occurrit Lydda ciuitas, de qua breuiter duo sunt explicanda: alterum, quid ipsa fuerit & sit; alterum, quæ olim in ea acciderint mirabilia.

Quantum ad primum, *Lydda ciuitas* (inquit S. Hieronymus de locis Hebraicis, & Epist. 77.) *ad littus maris Mediterranei sita, quæ ipso exordio belli Iudaici à Cestio est incensa, restaurata denique, appellata est Diospolis.* Plinius lib. 5. cap. 14. inter decem Iudææ Toparchias tertio loco Lyddam collocat. sic enim scribit: *Reliqua Iudæa diuiditur in Toparchias decem, eo quo dicemus ordine; Ierichuntem palmetis consitam, fontibus irriguam, Emmaum, Lyddam, Ioppicam, Acrabatenam, Gophniticam, Thamniticam, Betholenem, Tephenem, Orinem, in qua fuere Ierosolyma, longè clarissima vrbium Orientis, non Iudææ modò, Herodium cum oppido illustri eiusdem nominis.* Non longè abest à mari Mediterraneo, distat à Ioppe duodecim circiter milliaribus, à Cæsarea, quæ alio nomine *Turris Stratonis* dicitur, circiter mille passus, à Ierusalem triginta tribus plus minus milliaribus. Cùm à Christianis inhabitaretur, Episcopali dignitate erat insignis, sed suffraganea, vt aduertit Adrichomius de ea agens in Ephraim, vbi & ponitur, & illustribus condecorata erat Ecclesiis. Et hæc quidem antiquis temporibus.

Ecclesia ibi S. Georgij Martyris, & in ea caput eiusdē.

Nostro sæculo calamitoso agrestis est & deserta villa, paucis domunculis conspicua. Erat in ea olim illustris & grandis Ecclesia S. Georgio Martyri dicata, & in ipso loco, vbi gloriosus Christi miles illustre martyrium obierat, ædificata; sed hodie ferè diruta, superiori parte excepta; vbi sancti Martyris caput asseruari dicitur ab incolis Græcis (modò verum dicatur) quamuis non qui ei deberetur honor & reuerentia exhibeatur, tum quia Ecclesia ferè, vt iam diximus, diruta est, tum quia reædificandi abest facultas, propter Græcorum custodientium paupertatem.

Cardinalis Baronius in Notis Martyrologij Romani ad diem 23. Aprilis aduertit, caput S. Georgij Romæ asseruari. sic enim ibi legitur: *Fuit & Romæ, quæ adhuc perseuerat, illustris memoria S. Georgij ad velum Aureum, vbi & caput eius venerandum asseruatur, quod Zacharias Papa in theca repertum cum inscriptione Græcis litteris exarata, ibidem recondidit, vt testatur liber de Romanis Pontificibus in Zacharia.* Plura de isto Martyre ibi notata habes. Fieri potuit, vt venerandum illud caput, sicut & alia sacra, è Terra sancta Romam fuerit deportatum. Vel dici potest, quod altera illius pars Lyddæ, & altera Romæ asseruetur, sicut de multis aliis Reliquiis accidisse, compertum est, & nos alibi notamus. Et quamuis Lyddæ non esset, venerandus tamen locus, quia ibi aliquando fuit, sicut ob similem rationem vacua sepulchra Christi Domini, eius sanctissimæ Matris, Apostolorum, aliorumque Sanctorum veneramur. *Perhibent Terræ sanctæ Annales*, inquit Bonifacius lib. 2. De perenni cultu Terræ sanctæ, *istam Ecclesiam fabricatam esse à quodam Rege Anglorum, cuius nomen non tenent.* Et hoc probabile redditur, si olim sanctus hic Martyr, vt dicitur, Anglorum Patronus fuit. Procopius lib. 1. à Iustiniano Imperatore ædificatam eam esse asserit, idem & Adrichomius: sed destructam anno Domini 1009. à Principe Babylonis, tradit ad hunc annum Baronius, & nos notamus Lib. v. Cap. v. Peregrin. 1.

ab Anglo Rege quodam ædificata.

In hac vrbe (vt ad id quod secundo loco proposuimus accedamus) Petrus Apostolus, quo tempore collectas Christianorum Ecclesias visitabat, inuenit hominem quemdam, qui appellabatur Æneas, & octo iam annis ex paralysi decubuerat. D. Petrus miserum hominem videns, ait illi: *Aenea, sanat te Dominus Iesus Christus: surge & sterne tibi. Et continuò surrexit: & viderunt eum omnes, qui habitabant Lyddæ & Saronæ: qui conuersi sunt ad Dominum.* Ita S. Lucas Actor. 9, 34.

De Lydda, quam & visitauit celebris illa Paula Romana, hæc in eius Epitaphio scribit S. Hieronymus: *Et Lyddam versam in Diospolim, Dorcadis atque Aeneæ resurrectione ac sanitate inclytam*, scilicet visitauit Paula. Aduerte tamen, Dorcadem, id est Tabitham, non Lyddæ, sed Ioppe fuisse resuscitatam, vt suprà Cap. 1. diximus. sed ideò dixit S. Doctor, Lyddam esse illius resurrectione inclytam; vel quia Lydda haud procul Ioppe aberat, vt propter vtriusque vicinitatem ita fortasse locutus fuerit; vel è conuerso, quia ex sanatione paralytici Lyddensis occasionem sumpserunt Ioppenses confugiendi ad S. Petrum, eumque exorandi, vt sicut Lyddæ paralyticum sanitati restituisset, ita & Ioppe Dorcadem illam, bonis operibus plenam, à mortuis ad vitam reuocaret, dixit Lyddam esse inclytam

tam

tam Dorcadis ad vitam suscitatione, eò quòd singulariter Lyddæ diuulgata fuerit. Sed his omissis, alia nonnulla de S. martyre Georgio prosequamur.

CAPVT IV.

Alia de sancto Georgio martyre ex Adamnano.

QVoniam S. Georgij Martyris celeberrima est memoria non solum in his Iudææ ac Palæstinæ, sed etiam in plerisque alijs Orientis regionibus, adeò vt ad illius opem ex voto multi confugiant, eique se suis in necessitatibus commendent, tum Catholici, tum etiam schismatici, imò etiam nonnumquam ipsi Turcæ & Mauri; placuit aliqua de isto sancto ex Adamnano subnectere, qui lib. 3. de Locis sanctis cap. 4. sequentia scribit ex sancto Arculpho, prout idem a pluribus in Constantinopolitana ciuitate audiuerat. *In Diospoli ciuitate martyris Georgij, in quadam domo statua marmorea in columna, contra quam alligatus persecutionis tempore flagellatus est,* * *formula depicta est;* (* imago) *qui tamen post flagellationem è vinculis absolutus, multis vixit annis. Quodam verò die, cùm quidam* * *duri cordis & incredulus homuncio,* (* M. S. duricors) *in equo sedens, eamdem intrasset domum, & vidisset marmoream columnam; ab his, qui ibidem erant, interrogat, dicens: Cuius est hæc imago in marmorea columna formata? Quibus respondentibus, & dicentibus, Georgij martyris hæc figura est, qui ad hanc vinculatus & castigatus est columnam. Quo audito, ille stolidissimus homunculus, valdè iratus contra insensibilem rem, sancti Martyris statuam lanceâ percussit. Quæ videlicet eiusdem aduersarij lancea, quasi per globum niuis mollem, mirum in modum facilè penetrans, lapideam illam perforauit columnam, exteriore parte eius, cuius ferrum interius inhærens retentum est, nec vmquam vllo modo retrahi potuit. Hastile autem eius ad sancti Martyris collisum, marmoream formulam vel columnam, exteriùs confractum est. Illius quoque miselli hominis equus, in quo sedebat, eodem momento, sub eo in pauimento domus cecidit mortuus. Ipse autem simul misellus in terram cadens, manus in illam marmoream misit columnam, eiusq; digiti* * *quasi in mollitie vel luto intrantes, in eadem impressi inhæserunt columna.* (* M.S quasi in pollitie) *Quod videns miser, qui retrahere denos duarum digitos manuum ad se non poterat, & in marmorea sancti Martyris inhærentes formula colligatos & insertos, nomen Dei æterni eiusdem Martyris, agens pœnitentiam inuocat, & vt absolueretur ab eodem vinculo, in lacrymis precatur. Quam eius lacrymosam pœnitentiam misericors Deus suscipiens, qui non vult mortem peccatoris, sed vt conuertatur & viuat, non solùm ab ipso præsenti marmoreo visibili absoluit vinculo, sed etiam à peccatorum inuisibilibus alligamentis, fide saluatum, subueniens misericorditer liberauit. Hinc itaque manifestè ostenditur, quanta & qualis fuerit honorificentia apud Deum Georgius, inter tormenta, cuius* * *thoracidam in re naturâ impenetrabili, penetrabilem potentia fecit,* (* imaginem) *lanceaq; aduersarij æquè impenetrabilem mirabiliter fecit penetrabilem, digitosq; eiusdem homunculi infirmos, in eadem natura impenetrabiles potenter penetrabiles fecit, quos in marmore vinculatos, primulè & ipse durus retrahere non potuit, sed eodem* * *momento* (* monito) *valdè perterritus, & exinde mitigatus pœnitens, Deo miserante, retraxit. Mirum dictu, vsque in hodiernam diem eadem bis quinorum eius vestigia digitorum apparent vsque ad radices in marmorea insertorum columna. In quorum loco S. Arculfus suos denos proprios inseruit digitos, similiter ad radices intrantes. Eiusdem quoque homunculi sanguis equi, cuius coxa in pauimento mortui cadentis in duas confracta est partes, nullo modo ablui aut deleri potuit, sed indelebilis in pauimento domus vsque ad nostra permanet tempora idem equinus cruor.*

Aliam quoque de eodem sancto Georgio Martyre certam relationem nobis S. Arculfus reliquit, quam idoneis satis narrationibus in eadem ciuitate Constantinopolitana didicit, vbi hoc modo de illo S. Martyre referre soliti erant, dicentes: *Quidam homulus sæcularis Diospolim ciuitatem, in equo sedens ingressus, eo in tempore, quo ad expeditionem faciendam multa populorum millia vndique conueniebant collecta, illam accedens intrauit domum, in qua suprà memorata marmorea extat columna, in se martyris Georgij habens depictam imaginem, ad quam quasi ad præsentem Georgium loqui cœpit dicens: Me tibi, Georgi martyr, & meum commendo equum, vt orationum virtute tuarum ab vniuersis bellorum atque morborum, aquarumq; periculis liberati, ambo vsque ad hanc vrbem post expeditionis tempus incolumes reuersi perueniamus, & si tibi ita Deus misericors nostram reuersionem donauerit prosperam, secundùm optionem nostræ paruitatis, ego hunc meum quem valdè diligo equum, ipsum tibi pro munere donandum offeram, in conspectu tuæ assignaturus* * *formulæ.* (* imagini.) *Quibus sermunculis ocyùs terminatis, domum egressus, inter exercitus multitudinem cum ceteris contubernalibus commeans, idem homuncio in expeditionis comitatu emigrat. Qui post multa & diuersa bellica pericula, interq; misella plurimo-*

rum

*rum millia homunculorum, quæ constrata perierant, ipse in eodem suo sedens dilecto equo, ab omnibus infestis casibus, iuxta memoratam talem exemptus est commendationem: Christicolæ Georgio Deo condonante, ad Diospolim properè reuertitur; illamq́ domum, in qua eiusdem S. Martyris habebatur imago, secum deferens aurum in equi pretium sui, gaudenter intrat, sanctumq́ Georgium, ac si præsentem, alloquitur, dicens: Sancte Martyr, Deo æterno grates refero, qui me per tuæ celsitudinem firmitudinis & orationis sospitem reduxit, propterea hos tibi viginti solidos auri offero, equi pretium mei, quem tibi primulè commendatum, mihi vsque in hodiernum conseruasti diem. Hæc dicens, suprà descriptum auri pondus, ante pedes sanctæ *formulæ Martyris deponit, plus equum amans quàm aurum. Et egressus foras ingeniculatione expleta, tale iumentum supra sedens ad emigrandum instigat quidem, sed nullo modo moueri potuit. Quod ille homunculus videns, descendit de equo, reuersusq́ domum intrat, alioſq́ decem affert solidos, inquiens: Sancte Martyr, mansuetus quidem mihi equiti in expeditione inter pericula fuisti, sed, vt video, durus & auarus es in commercio equi. Hæc dicens, & decem super viginti solidos adijciens, ad sanctum dicit Martyrem: Et hos tibi addo solidos, vt mihi placabilis fias, & meum ad ambulandum resoluas equum. Hoc dicto egressus, iterùm ascendens equum ad meandum incitat: qui quasi infixus in eodem stabat loco, nec etiam vnum poterat mouere pedem. Quid plura? Post equi ascensum descensumq́ per singulas quatuor vices, intrans domum, decem secum solidos afferens, & ad immobilem reuersus equum, huc atque illuc currebat; & tamdiu illum nulla instigatione remouere poterat, vsquequò numerus solidorum sexaginta adimpleretur congregatorum. Tum deinde commemoratum suprà repetit sermonem, de S. Martyris mansueta humanitate, & tuta in expeditione custodia, & de eius duritia, vel etiam in commercio auaritia commemorans. Qui talia verba, vt fertur, per quaternales singulas vices in domum reuersus, repetebat. Ad vltimum hoc modo sanctum alloquitur Georgium, dicens: Sancte Martyr, nunc tuam pro certo cognosco voluntatem: hoc itaque, iuxta id quod desideras, totum auri pondus, videlicet sexaginta solidos tibi munus offero, ipsum quoque meum equum, quem tibi promiseram priùs propter expeditionem condonandum, nunc tibi, licet inuisibilibus alligamentis vinculatum, condono, sed mox, vt credo, resoluendum per tuam honorificentiam. Hoc terminato sermone, egressus domum, eodem momento hora absolutum reperit ipsum; quem secum deducens in domum, sancto donatum assignauit Martyri in conspectu imaginis ipsius, indeq́ lætabundus Christum magnificans discessit. Hinc manifeste colligitur, quodcumque Domino consecratur, siue homo erit, siue animal, iuxta id quod in Leuitico scriptum est, nullo modo possit redimi, aut mutari. Nam si quis mutauerit, & quod mutatum est, & pro quo mutatum est, sanctificabitur Domino, & non redimetur.* Hucusque Adamnani relatio.

* imaginis

P. Iacobus Gretserus inquit, codicem Belgicum manuscriptum habere, *De sancto Georgio Confessore*, & ita vbique per totum caput, sed Martyris nomen substitui debere, vt in alio quodam eiusdem Opusculi habetur apographo, quòd sermo esset de sancto Georgio illo, cuius festum S. Romana Ecclesia 23. Aprilis colit. Id vel ex Diospoleos ciuitatis vocabulo liquere, quæ & Lydda, de qua Actor. cap. 9. vbi S. Georgius passus dicitur, & celebrem esse mentionem Diospoleos in Ierosolymitanis Itineratis. Fortè codicem Belgicum Confessorem appellare, quòd post illam flagellationem, & alia tormenta propter Christum tolerata, diu adhuc superuixerit.

Posset etiam fortasse dici, in codice illo Belgico Confessoris nomen non accipi prout distinguitur à nomine Martyris, & de Sanctis illis enuntiatur, qui sanguinem pro Christo haud fuderunt, sed prout idem significat quod martyr. Martyr enim Græcè idem est quod Confessor Latinè: quia dum Martyr sanguinem fudit pro Christo, egregiam illius confessionem facit, ac consequenter Confessor propriè dici potest. Quare cùm minimè lateat illustrissimum martyrium memorati S. Georgij, absque dubio credere debemus, Belgicum scriptorem, relicto magis vsitato Græco nomine Martyris, maluisse illius loco Latinum Confessoris interserere.

Prope Bethlehem est Ecclesia S. Georgij, vbi eius seruatur catena.

Præter alia monumenta S. Georgij, quæ in Terra sancta extant, celebris est memoria vnius Ecclesiæ non longe à Bethlehem huic Martyri dicatæ, vbi asseruatur catena qua sanctus hic fuit pro Christo vinctus, & *Catena S. Georgij* nuncupatur; & in magna veneratione habetur non solùm à Christianis, sed etiam à Mauris: ideò tam ex illis quàm ex istis eò se conferunt, qui infirmitatibus laborant, vt catenç illius applicatione, & ad corporis circuitionem, ipsius Martyris meritis sanitatis beneficium consequantur, vt pluries consequuntur, illi præsertim qui cerebri debilitate laborant, lunatici, & qui mente capti sunt. Ita sæpiùs audiui: Ecclesiam etiam ipsam, quæ sub Græcorum cura est, cum catena inuisi.

CAPVT V.

De castello boni Latronis, quarto loco primæ Peregrinationis.

PEregrini à Rama, vbi hospitantur, profecturi Ierusalem, Orientem versus ad sanctam Ciuitatem dirigunt gressus. Via à Rama vsque ad Ierusalem est triginta circiter milliarium; excepta planitie Ramæ, quæ pulchra est, spatiosa & fecunda, octo vel decem milliarium, tota residua difficilis satis, & ferè semper per montes & colles.

Rama campestria fecunda sunt & amœna.

Castellum boni Latronis à Rama quantum distet.

Peracto itinere decem circiter milliarium, ad dexteram partem extra viam medio propemodum milliari cernitur quoddam castrum in colle ædificatum, sed satis dirutum; in quo magna erat olim constructa Ecclesia, quæ hodie ferè est euersa & destructa. Appellatur plerumque in istis partibus *Castrum boni Latronis*, nomine ei indito à bono illo Latrone, qui cum Christo in cruce pendens, illi dixit: *Domine, memento mei, cùm veneris in Regnum tuum*, Luc. 23, 42. & vicissim ab eo audire meruit: *Amen dico tibi: Hodie mecum eris in paradiso*, vers. 43. sed non æquè certum, ideò sic esse appellatum, quòd ibi natus fuerit sanctus ille Latro, vel simili causa. Bonifacius ex traditione asserit, & illius honori proptereà erectam fuisse Ecclesiam, cuius nunc tantùm ruinæ cernuntur.

Ratio nominis illius.

De patria, nomine, & aliis boni Latronis.

Sed non ibi, verùm in Ægypto fuisse natum aliorum est sententia: quare, non vt quod certum est aperiam, sed vt huius loci occasione modica saltem boni Latronis habeatur cognitio, aliqua ex aliis accepta de illius nomine & patria in medium proferam. Quantum ad eius nomen, quod est in memoria æterna apud Dominum, Dismа in antiquis Martyrologiis appellatur. Id ipsum quoque testantur Guilielmus Pipinus Statione 7. Christi patientis, Rauisius Tom. 1. Officinæ tit. De Cruce; qui etiam docent, eum natione fuisse Ægyptium; Iacobus à Voragine Serm. De Innocentibus, & Antonius Gilsandus Quæstione 677. in Dominicam Passionis, addunt, quòd cùm Dominus cum sua sanctissima Matre in Ægyptum fugeret, illaq; à latronibus capta esset, latro iste puerum Iesum conspiciens, diuinum nescio quid in eius vultu conspexerit, sociosque induxerit, vt B. Virginem cum Iosepho & puero dimitterent. Verùm hoc apocryphum esse tenent aliqui: sed de hoc inferiùs Lib. VIII. Cap. 11. Peregrin. 1.

Dima appellatur à Cardinali Baronio in Notis ad Romanum Martyrologium die 25. Martij, & ferè communiter ab aliis. Nihilominùs quidam credunt impressionis vitio factum fuisse, vt pro Disma Dima legatur. Sed & hoc ex apocryphis prodit Baronius; ideoque hoc nomen proprium in Romano Martyrologio prætermissum fuit.

Ex his Auctoribus habemus, bonum Latronem fuisse natione Ægyptium, ac consequenter non eo Iudææ loco, sed in Ægypto natum; ac ideò non dici hoc *Castrum boni Latronis*, quod ille ibi fuerit in lucem editus. Posset tamen etiam defendi adducta à Bonifacio traditio, eum fuisse Iudæum; quoniam sufficiens ratio vel auctoritas ei non refragatur.

Vel quod dubium est prætermisso, dici potest, quod certum est, fuisse ibi à piis fidelibus ob deuotionem erga hunc Sanctum constructam Ecclesiam, sicut & alibi aliæ eadem ratione fuerunt à fidelibus extructæ, quemadmodum citatus docet Baronius. Sed an bonus Latro Martyr dici possit, Lib. V. Cap. XXX. Peregrin. 1. vbi de cruce illius agemus, explicabitur.

CAPVT VI.

De loco & Ecclesia sanctorum Machabæorum, quinto loco primæ Peregrinationis.

NOn longè à Castro boni Latronis ad læuam extra viam passibus circiter ducentis occurrit locus & Ecclesia Machabæi, siue Ecclesia Machabæorum appellata: cuius nominis ratio hic nobis inuestiganda est.

Bonifacius in Peregrinatione ex Ioppe Ierusalem versus, de his sequentia scriptis consignauit: *Ad læuam ad iactum sagittæ est locus & Ecclesia, qui & quæ Machabæi vocantur, quia ibi nati sunt, & post triumphum tumulati. In eodem loco sæpiùs ac sæpiùs peregrini, quia arbores oliuarum & ficulneæ multæ sunt, eundo Ierosolymam ad mare quiescunt, iuxta puteum aquæ viuæ*, &c. Et hæc dixisse Bonifacium ex traditione in locis illis, vbi ille versatissimus erat, vsitata, credendum est: loquitur etiam de septem fratribus Martyribus Machabæis, cùm aliis præter hos Machabæis Ecclesia honorem Martyribus debitum non exhibeat.

Sedenim in huius Auctoris dictis duo aduerto, quæ veritati consentanea mihi haud videntur. Alterum est, eosdem fratres Machabæos eo in loco esse natos; alterum, eorum corpora fuisse ibidem post martyrium tumulata. Et quantum ad primum, septem

Bonifacij ratio de nomine Ecclesiæ sanctorum Machabæorum refellitur.

Machabaei in Susandro castello nati. septem sanctos fratres Machabaeos non fuisse ibi in lucem editos, sed in Susandro castello, indicat Iosephus Hebraeus in Libello, quem de imperio rationis, seu de Machabaeis inscripsit, vbi legitur: *Septem fratres Machabaei è Susandro castello Iudaeae, quod ipsorum fuerat, omnes dicti Machabaei, in Antiochiam cum matre, quae Salomona vocabatur, fuerunt adducti* (tempore videlicet Antiochi Epiphanis) *quorum nomina haec* *Machabaeorum nomina.* *fuisse perhibentur: primus Machabaeus, secundus Aber, tertius Machir, quartus Iudas, quintus Aias, sextus Areth, & septimus dictus est Iacob, omnes autem genere illustres, & corpore admodum formoso extiterunt.* Haec in illo Libello leguntur, non in recentiori eius quae nunc circumfertur translatione; sed in alia Basileae anno salutis 1540. excusa, atque ex diuerso (vt apparet) Graeco textu recognita & edita, vt notauit P. Augustinus Torniellus Tomo 2. Annal. anno mundi 3887. num. 9. Quae si vera sunt, ex praedicto castello oriundos fuisse, probabile non est credere.

Dicet fortasse quispiam pro Bonifacio, in isto loco fuisse Susandrum castellum, quod quidem in Iudaea est, vt & hoc esse perhibetur. Verùm hoc incompertum est, & Machabaeorum castrum alibi fuisse, traditio habet, & nos suo loco dicemus. Sed num aliorum Machabaeorum locus? Ex dictis etiam colligitur, ex nomine fratris maioris natu, reliquos omnes dictos fuisse Machabaeos, neque sine rationabili causa, *Machabaei nominis interpretatio.* quandoquidem Machabaeus *pugnator* dicitur: atqui hos fortiter admodum pro patriis legibus in stadio pugnasse, satis constat ex Machabaeorum historia, & D. Ambrosio lib. 1. Officiorum cap. 14.

Quantum ad secundum dictum Bonifacij, in memorato loco Machabaeos martyrium subiisse, id esse manifestè falsum, faciliùs & clariùs ostendemus. Et vt rem altiùs paullò repetamus, obseruandum est, Antiochum Epiphanem, post captam à se Ierosolymam, & exspoliatum templum, cùm esset valdè malè affectus aduersus Iudaeos, decreuisse eos & Religionem eorum funditus euertere: quod vt perficeret, post- *Antiochi Epiphanis persecutio in Iudaeos.* quam Antiochiam rediit, detestabiles quosdam ministros, Iudaeis maximè infensos, versus Ierusalem, & alias in Iudaea sibi subiectas ciuitates misit, qui variis modis non solùm vi aperta per iniquissimas leges, sed & subdolè per insidias & calumnias illos opprimerent, adeoque illorum vires imminuerent, ne vllo modo possent esse resistendo: quod illi diligentissimè, quantum quidem à Deo illis fuit permissum, praestiterunt, vt latè legitur in Machabaeorum libris. Quae causa fuit, vt multi, praesertim iusti & timentes Deum, ex Ierusalem aliisque ciuitatibus fugerent, in siluas abirent, & in antris ibi latitarent, ne idola venerari, & leges patrias violare compellerentur. Quorum etiam plures inuenti à saeuissimis Antiochi ministris, immania sustinere cogebantur supplicia. Inter ceteros verò, qui pro sanctis legibus grauissima passi sunt, memorantur Eleazarus, & septem fratres Machabaei cum matre sua.

Fuit Eleazarus ille vir nobilis, & vene- *Eleazari Machabaei virtus.* randus admodum nonaginta annorum senex, Sacerdos in scientia legis valdè peritus, vt ait Iosephus; vt propterea vnus de primoribus scribarum appelletur in Scriptura. A sancto Gregorio Nazianzeno Oratione 22. dicitur fuisse pater septem illorum fratrum; quod sano modo intelligendum est; scilicet non natura, sed magisterio & eruditione, quemadmodum idem Auctor ibidem se explicat, vbi inducit illos dicentes: *Eleazari discipuli sumus: pater priùs decertauit, filij posteà certabunt.* Et idem anteà Oratione 20. de Eleazaro dixerat: *Obtulit autem & filios septem, sua fructus disciplina,* &c. Venerandus ergo ille senex, qui ob aetatem valdè prouectam, & propter excellentiam virtutum notus erat multis, atque etiam satellitibus tyranni Philippi Phrygis, qui Ierosolymis pro Antiocho Rege praesidebat, innotuerat; cùm, tyranni iussu captus, suillas carnes edere compelleretur, & nec manducare nec manducasse simulare vellet, ne ceteris, maximè iunioribus, perniciosum praeberet exemplum, ad supplicium raptus, plagisque saeuissimè tortus, in tormentis animam Deo reddidit.

Sed quid posteà de inuictis illis septem fratribus Machabaeis, & eorum matre, forti generosaque muliere, actum est? Comprehensi & ipsi, & ad Regem perducti, ob eamdem causam, vnus post alterum, matre inspectante, eosque ad tolerantiam adhortante, crudelissimè cruciati atque necati sunt; & post ipsos ipsa quoque mater similiter perempta fuit.

At verò, vbinam loci haec quae de Elea- *Antiochiae martyrio affecti sunt Machabaei.* zaro, septem fratribus & matre eorum commemorata sunt, contigerunt? Non sanè in eo loco quem assignauit Bonifacius, nec Ierosolymis aut alia Iudaeae parte; sed Antiochiae, quò ad Regem, qui ibi aulam suam habebat, ex Iudaea adducti fuerant, acta esse creduntur, vt colligi potest ex his quae scribit Iosephus in eo de Machabaeis libello. Idem sentiunt B. Antoninus Part. 1. Histor. tit. 4. cap. 4. §. 13. Nicolaus de Lyra in 2. Machab. 5. & alij. Cui sententiae fidem facit templum, quod Antio-

tiochiæ, vbi sancti Machabæi martyrium subiere, fuit ædificatum, de quo S. Augustinus Serm. 109. De diuersis hæc habet: *Sanctorum Machabæorum Basilica esse in Antiochia prædicatur, in illa scilicet ciuitate, quæ Regis ipsius persecutoris nomine vocitatur: Antiochum quippe Regem persecutorem impium pertulerunt, & memoria martyrij eorum Antiochia celebratur, vt simul sonet & nomen persecutoris, & memoria coronatoris. Hæc Basilica à Christianis tenetur, & à Christianis ædificata est*, &c.

Idem porrò ratione comprobatur, quandoquidem nusquam legamus, Antiochum post Ierosolymitani templi expoliationem, & reditum suum in Antiochiam, redijsse in Ierusalem aut in Iudæam, & tamen ex sacro Textu & præcitato Iosephi libello constat, præfatos coram ipso Rege fuisse cruciatos.

Denique huic sententiæ suffragatur Martyrologium Romanum, quod publicè in Ecclesia legitur, in quo apertè ipsis Kalendis Augusti traditur Machabæos Antiochiæ martyrium sustinuisse. Ex quibus omnibus manifestum euadit, sanctos Machabæos non in eo loco, quem Bonifacius ait, martyrium subijsse, aut ibi post martyrium tumulatos fuisse, sed Antiochiæ.

Translatio Reliquiarũ Machabæorum. Nec dicendum, illorum sacras Reliquias fuisse in eum locum Antiochiâ translatas: nusquam enim id legitur, cum tamen aliò eas fuisse translatas sæpius legamus. Martyrologium Romanum tradit, sacras eorumdem Machabæorum Reliquias Romam translatas, & in Ecclesia S. Petri ad Vincula conditas fuisse. Alij scriptis prodiderunt, primùm Antiochiâ Constantinopolim, deinde à S. Eustorgio Mediolanensi Episcopo Mediolanum, & demum Coloniam ab Reginaldo Coloniæ Agrippinæ Archiepiscopo translatas fuisse, ibique vsque hodie in Ecclesia eisdem sanctis Machabæis dedicata, super altari maiori in capsa deaurata honorificè asseruari, idque diuino planè consilio, vt eorum sanctitas magis ac magis in sancta Ecclesia cognita esset, ipsimet verò debito honore afficerentur, & à fidelibus eorum apud Deum patrocinium imploraretur.

Quàm verò rationabiliter horum Machabæorum martyrium die festo celebret Ecclesia, quod non facit de alijs sanctis veteris Testamenti Martyribus, lege quæ aduertit Baronius in Notis suis ad Romanum Martyrologium loco citato. Si dicatur, in monte & ciuitate Modin fuisse natos & sepultos Machabæos illos fortissimos; opponendum est, hæc vera esse non de Machabæis martyribus, sed de Machabęis alijs, qui istis in virtute & animi fortitudine successerunt, qui, inquã, bellarunt bella Domini, ideoq; Machabæi appellati sunt, quia, vt antè dictum fuit, Machabæus idem est quod pugnator. Et hos post septem istos fratres Martyres vixisse, notauit Torniellus. Agit de Machabæis Adrichomius tum alibi, tum in tribu Dan.

Igitur, vt huic Capiti finem imponam, dicendum arbitror, locum hunc nomen suum adeptum esse à templo honori sanctorum Machabæorum Martyrum à pijs fidelibus in ea regione ædificato, quod nunc in mesquitam Turcarum versum est. Vel si aliqua facti causa assignanda est, dicatur, ibi plures ex Machabæorum exercitu ab hostibus fuisse occisos, quorum fit mentio 1. Mach. 5, 12. Placuit pluscula hæc de Machabæis adnotare, tum quia sunt in S. Ecclesia celebres, tum quia fuerunt maximè zelantes legem Domini, & de Terra sancta optimè meriti.

CAPVT VII.

De templo S. Ieremiæ Prophetæ, sexto loco primæ Peregrinationis.

P. Bonifacius, postquã egisset de loco & templo sanctorũ Machabæorum, singulariter verba faciens de templo S. Ieremiæ Prophetæ, sequentia subdidit: *Hinc progrediendo ad Orientem versus, occurrit nobis in via puteus quidam magnus, quem, vt communiter affirmant incolæ regionis illius, effodit Iob. Ostendunt etiam ad lanam domum ipsius. Hæc ego eadem facilitate infirmo, quæ ipsi affirmant, quia non constat mihi, Iob in Terra sancta habitasse. Sic progrediendo per eamdem viam occurrit quædã Ecclesia magna, quæ celebratur sub titulo S. Ieremiæ: materia ruinosa enim ostendunt, & Monasterium Religiosorum magnum ibi fuisse, & ab octoginta annis, vel circà, à Fratribus montis Sion Ordinis S. Francisci derelictum fuisse. Quia vna nocte latrones Arabes illud ingressi, Fratres, qui erant ibi locum sanctum incolentes, iugularunt, & Monasteriũ bonis, quæ in illo erant, expoliarunt. Hîc est fonticulus quidam dulces emanans aquas, potum præbens peregrinis & iumentis. Cultor pietatis, cùm aliquantulum sub arboribus quieueris, surgens ingredere Dei domum*, &c. *Minoritæ occisi in monasterio S. Ieremiæ ab Arabibus.* Nostris etiam temporibus pulchrum hic & amœnum oliuetum, cum ruderibus magnis exstructorum ibi olim ædificiorum, cernitur. Templum, excepta superiori parte, ferè integrum exstat, quamuis pristinis ornamentis sit spoliatum. In planitie ex dolatis lapidibus constructum est.

Quod

Quod negat Bonifacius de puteo vel domo Iob, iure optimo negatum est. Vt enim ex initio libri sancti huius viri constat, habitabat ille in terra Hus, vnde & traxit originem: atqui hæc regio sita est extra Iudæam, inter montes scilicet Galaad & Iordanem, vt Terræ sanctæ expositores indicant. Nec probari potest, aliquando Sanctum Iob exille de terra patrum suorum, & alio habitationem suam transtulisse: nam Scriptura id non tacuisset, cùm distinctè alia etiam minoris ponderis in eius historia adnotauerit: quare nec in eo loco puteum fodisse, nec domum ædificasse dicendum est. Fortè ab aliquo alio insigni & pæne eiusdem nominis viro puteus & domus illa constructa fuerunt, & propter linguarum varietatem, & multiplicem in Terra sancta factam mutationem, etiam nomen illud mutari contigit, adeo vt propter vicinitatem pronuntiationis in nomen Iob abierit, sicque huic traditioni occasio aliqua præbita fuerit.

Ecclesia S. Ieremiæ quare sic dicta. Sed quare templum illud S. Ieremiæ appellatur? Respondent aliqui Terræ sanctæ descriptores, prout à nonnullis in partibus istis acceperũt, ideò tale nomen obtinuisse, quod ibi in lucem editus fuerit S. Ieremias Propheta, & quòd ibidem fuerit eius patria Anathoth ciuitas tribus Beniamin, Sacerdotibus separata, vt dicitur Ios. 21. Fuisse verò hunc sanctum vatem patriâ Anathothitem, colligunt aliqui ex initio illius prophetiæ, vbi hæc habentur: *Verba Ieremiæ filij Helciæ, de Sacerdotibus, qui fuerunt in Anathoth, in terra Beniamin*, Ierem. 1, 1.

Sed enim ex hoc loco id non necessariò colligitur; nam & hunc admittunt sensum prædicta verba, *qui fuerunt*, &c. id est, qui prædia & partes suas ibi habebant, etsi alibi nati fuerint & habitarēt. Hoc indicat Chaldæus cum ait, *Qui suscepit hereditatem suam in Anathoth*, vbi & prædium emit. Quare illa sententia non iuuat eos qui dicunt in loco eo, vbi constructũ est illud templum, natum esse Ieremiam, nisi priùs adstruant ibi fuisse Anathoth, & ibi natú esse Ieremiam.

Ieremias in Anathoth natus. Nihilominùs S. Hieronymus in Præfatione ad hunc Prophetã eum in Anathoth natum esse dicit, & Anathothitem appellat: & vtrumque verum esse potest, & quòd in Anathoth hereditatem acceperit, & quòd ibi etiam natus sit. Hoc quamuis verum est, non tamen inde sequitur, isto in templi loco natum fuisse sanctum Prophetam. En rationem. Locus templi de quo agimus, ab Ierusalem distat milliaribus circiter decem, & est citra Ierusalem; sed Anathoth, auctore D. Hieronymo loco citato, & in Commentario in Ieremiam, distat tribus duntaxat milliaribus ab Ierusalem, & supra siue vltra ipsam est, vt videre licet in Geographica descriptione Adrichomij in Beniamin numer. 16. & locus iste videtur collocandus potiùs in Ephraim, vt apud eumdem Adrichomium in eiusdem tribus descriptione potest animaduerti.

Et quamuis non me lateat, eum, qui velit asserere, S. Prophetam illum natum fuisse in eo loco templi, non in Anathoth, posse interpretari D. Hieronymum eo modo quo nos Prophetam interpretati sumus, nimirum ea ratione dixisse natum fuisse in Anathoth, quòd ibi ab adolescentia educatus, & natus creditus sit, vel quòd ibi habuerit hereditatem, vel denique quòd eius parentes inde oriundi fuerint: non tamen necessarium est ita interpretari S. Doctorem, & sententiam aliorum Doctorum ferè communem, cui suffragari videtur Scriptura sacra, destruere, propter quorumdam modicæ auctoritatis opinionem, præsertim quòd istarum partium traditio communis non sit.

CAPVT VIII.

De Anathoth patria Ieremiæ Prophetæ, septimo loco primæ Peregrinationis.

QVandoquidem de Anathoth Ieremiæ patria mentionem fecimus, quid ipsa fuerit, explicare clariùs visum est; cum præsertim aliqui timeant vocare viculum cum D. Hieronymo, propter Scripturam, in qua appellatur ciuitas quæ suburbia habeat. enumerans enim sacer Scriptor ciuitates quas dedit tribus Beniamin Leuitis, hæc habet: *De tribu autem filiorum Beniamin* (scilicet separatę fuerunt a Leuitis) *Gabaon, & Gabaë, & Anathoth & Almon, cum suburbanis suis: ciuitates quatuor*, Ios. 21, 17. S. Hieronymum verò locutum fuisse de Anathoth prout erat tempore suo, nimirum viculus; & non vt erat tempore Prophetæ, nempe ciuitas. *Anathoth an viculus.*

Verùm viculus fuerit an ciuitas, parui refert, nec Scripturæ auctoritas nobis officit, quam etiam Doctores præstantissimi considerauerunt, non tamen dubitauerunt eam modò ciuitatem, modò viculum appellare. Vt enim Scriptura sacra (vt aliàs notauimus) præcipuas ciuitates nonnumquam villas & castella appellat, ita ciuitatis nomen alicui villæ potuit tribuere, & de facto tribuit in loco notato Iosue. dicendo enim *ciuitates quatuor*, voluit dicere, loca ad habitandum quatuor, inter quæ erant ciuitates & vici; adeoque ciuitatum nomine sacer ille Scriptor, breuitatis causa, ciuitates & vicos intelligere voluit. Quare non mirum, si S. Hieronymus, loquēs singulariter de Anathoth, viculum appellauit & credidit. *Viculus sub ciuitatis nomine aliquando intelligitur.*

Nec vim habet quod dicitur, sanctum Doctorem locutum fuisse de Anathoth vt erat tempore suo, & ideò viculum appellasse. Non, inquam, vim habet. Etsi enim potuerit de eo loqui, vt suo tempore erat, nihilominus non tantùm considerauit statum in quo erat tunc temporis, sed etiam in quo erat tempore Ieremiæ. Sanè vir in sanctorum locorum historia versatissimus, potuit tum ex Scriptura, tum ex loci situ & conditione, quam ibi suo tempore coràm contemplabatur, deprehendisse, Anathoth non vrbem sed viculum fuisse. Et rem ita se habere, singulariter colligo ex Præfatione eiusdem sancti Doctoris in Ieremiam, vbi dicit, hunc Prophetam quoad phrasim aliis Prophetis nonnihil rudiorem esse, eò quòd non ex ciuitate, sed ex viculo oriundus esset. sic enim habent eius verba: *Ieremias Propheta, cui hic Prologus scribitur, sermone quidem apud Hebræos Isaia, & Osee, & quibusdam aliis Prophetis videtur esse rusticior, sed sensibus par est, quippe qui eodem spiritu prophetauerit. Porrò simplicitas eloquij, à loco ei in quo natus est accidit. Fuit enim Anathothites, qui est vsque hodie viculus tribus ab Ierosolymis distans millibus*, &c. quam ego sententiam libenter veneror & amplector, propter sancti eximijque Doctoris rationem & auctoritatem. Lege Adrichomium in Beniamin n. 16.

Ieremiæ sermo simplex, quia ex viculo oriundus.

Quare templum illud, de quo Capite præcedenti, non eo intuitu fuit ibi ædificatum, quòd ibi in lucem editus sit sanctus Propheta, multò minus quòd ibidem vltimum diem clauserit, sepulturamque habeat, quia in Ægypto occisus & humatus fuit, vt notatur in Romano Martyrologio Kalendis Maij; sed ob deuotionem fidelium erga hunc sanctum & insignem Prophetam, cuius meritis & intercessione spiritualia & temporalia bona sperabant se à Deo consecuturos. Alia de eodem Vate dicemus inferiùs Lib. VIII. Cap. VII. Peregrin. I.

CAPVT IX.

De Valle terebinthi, & torrente medio, octauo loco primæ Peregrinationis.

PEractis milliaribus septem circiter à templo S. Ieremiæ versus Ierusalem procedendo, occurrit octauo loco in itinere illo celebris illa Vallis terebinthi, victoria generosi adolescentis Dauidis contra immanem gigantem Goliath illustrata & nobilitata, ex cuius vtraque parte montes sunt, supra quos stabant exercitus filiorum Israël & Philisthijm, illi in eo qui est in dextera, isti in eo qui est in sinistra parte positus.

Descriptio Vallis terebinthi, & alterum ibidem existentium.

Torrens verò ex quo Dauid accepit quinque limpidissimos illos lapides, quibus deiecit & prostrauit gigantem, proximus est, & pertransitur prosequendo iter versus sanctam ciuitatem. Est etiam ibi fons aquæ frigidæ. Ingentia etiam ibidem cernuntur ædificiorum rudera & ruinosæ habitationes, ex quibus, magna ibi fuisse ædificia, dignoscimus. Bonifacius magnum Monasterium & elegantem Ecclesiam in isto loco fuisse scribit.

Adrichomius in Iuda num. 235. appositè delineasse mihi videtur Vallem hanc cum memoratis montibus; sed optime Scriptura sacra quod diximus descripsit, & qui eam leget, & vallem montesque considerabit, absque alio doctore facile ac dilucidè deprehendet, vera esse quæ diximus. sic verò illa dicit: *Porrò Saul & filij Israël congregati venerunt in Vallem terebinthi, & direxerunt aciem ad pugnandum contra Philisthijm. Et Philisthijm stabant supra montem ex parte hac, & Israël stabat supra montem ex altera parte: vallisque erat inter eos*, &c. 1. Reg. 17, 2. Et post alia: *Et elegit sibi* Dauid *quinque limpidissimos lapides de torrente*, qui scilicet ibi erat, v. 40. Locus communis huius Vallis explicatur initio citati capitis, dum dicitur: *Congregantes autem Philisthijm agmina sua in prælium, conuenerunt in Socho Iudæ: & castrametati sunt inter Socho & Azeca, in finibus Dommim*, vers. 1. Socho est oppidum in tribu Iuda, & interpretatur *ramus*, vel *humilitas*, siue *tentatio*, inquit Glossa interlinearis. Dicitur *Iudæ*, ad differentiam illius Socho quæ est vltra Iordanem, vbi Iacob mansit declinans iram Esau, vt habetur in Genesi, ait Lyranus. Azeca verò ciuitas est Chananæorum in tribu Iuda, ad quam vsque persecutus est Iosue quinque Reges, & hodie villa vocatur Azeca inter Eleutheropolim & Eliam, quæ interpretatur *fortitudo & decipula*, inquit Glossa ordinaria. Et ex his probabiliter possumus opinari, locum, vbi erant filij Israël, peruenisse ad Socho; vbi verò castrametati sunt Philisthijm, ad Azeca.

Castrum Socho, eiusque nominis interpretatio.

Azeca ciuitas, & eius nominis ratio.

Singulare illud & gloriosum certamen quod inter Dauidem & Philisthæum intercessit, tamquam loco citato Regum pluribus explicatum, & vt sat celebre omnibus notum, hîc describere omitto.

Inde per rupes & montes iter continuantes pij peregrini, post tria circiter milliaria perueniunt ad sanctam ciuitatem Ierusalem: quam videntes, incredibili cordis lætitia circumfusi, magno cordis affectu proni salutant, & dulcissimis hisce alloquuntur

Peregrinorum lætitia sanctæ ciuitati appropinquantium.

Ex D. Bernard. Tomo 1. Ser. ad Milites Templi, c. 5.

tur verbis: *Salue ciuitas sancta, quam ipse sanctificauit sibi tabernaculum suum Altissimus, quò tanta in te & per te generatio saluaretur. Salue ciuitas Regis magni, ex qua noua & iucunda mundo miracula nullis temporibus defuêre ab initio. Salue Domina Gentium, Princeps Prouinciarum, Patriarcharum possessio, Prophetarum mater & Apostolorum, & initiatrix fidei, gloria populi Christiani, quam Deus semper à principio passus est oppugnari: vt viris fortibus sicut virtutis, ita fores occasio & salutis. Salue terra promissionis Regia, quæ olim fluens lac & mel tuis duntaxat habitatoribus, nunc vniuerso orbi remedia salutis, vitæ porrigis alimenta. Terra inquam bona & optima, quæ in fecundissimo illo sinu tuo ex arca paterni cordis cæleste granum suscipiens, tantas ex superno semine Martyrum segetes protulisti, & nihilominus ex omni reliquo fideli genere fructum fertilis gleba trigesimum & sexagesimum, & centesimum super omnem terram multipliciter procreasti. Vnde & de magna multitudine dulcedinis tuæ iucundissimè satiati & opulentissimè saginati, memoriam abundantiæ suauitatis tuæ vbique eructant, qui te viderunt, & vsque ad extremum terræ magnificentiam gloriæ tuæ loquuntur eis qui te non viderunt, & enarrant mirabilia quæ in te fiunt. Gloriosa dicta sunt de te Ciuitas Dei.* Te veneramur, ad te venimus, vt tuis spiritualibus delicijs & bonis perfruamur.

CAPVT X.

De mirabili radice lilij, Christi Iesu Crucifixi expressam effigiem referente, in suburbiis sanctæ Ciuitatis inuenta.

COmitante quidem Christo Domino, qui nobis adest in omnibus bonis operibus, egressi fuerunt pij peregrini de terra & cognatione sua, de huius sæculi Ægypto, & peruenerunt ad Terram sanctam, sibi ab eodem Domino demonstratam. Sed enim, cum ad illam peruenerunt, vt possent deinceps cum maiori spiritus voluptate ingredi sanctam Ciuitatem, & peregrinari ad alia sanctuaria, requiri videbatur visibiliter Christi imago, eiusque sancta Crux. Quemadmodum enim Israëlitæ ex Ægypto egressi, per desertum & mare Rubrum profecti ad Terram sanctam, dum iter facerent, columnam nubis interdiu, & columnam ignis noctu se antecedentem, iter sibi ostendentem, ducatumq; ac tutelam præstantem habuerunt, vt in Exodo habetur; quæ columna erat sanctæ Crucis figura, vt plures sancti Patres[a], & Ecclesia docet, sicut etiam eiusdem Crucis typus fuit prodigiosa Moysis virga, cuius virtute Mare rubrum diuisum fuit, & alia patrata prodigia in gratiam illius ad Terram sanctam proficiscentis populi, vt tradunt Doctores sancti, Cyrillus Alexandrinus in Ioan. lib. 8. c. 17. Augustinus Serm. 90. de Tempore in Fer. v. post 3. Dominicam Quadrag. & de Cataclysmo, tract. 4. cap. 3. in fine, Beda in Exod. c. 4. & alij: ita in peregrinationibus Processionibusque ad sacras Stationes non nisi præeunte Cruce, & comitante Christo procedunt pij fideles. Hoc præsidium non desideratur nostris Ierosolymitanis peregrinis, sed illis mirabili modo illuxit, & quidem in ipso sanctæ ciuitatis ingressu, & in ipsius suburbiis, vt ex sequenti relatione manifestũ euadit, quam, vt valde memorabilem, & instituto nostro accommodatam, hic inserere placuit.

[a] Clemens Alex. Strõ. lib. 1. c. 5. S. Gregor. Nazianz.

de Extern. hominis vilitate, S. Chrysostom. in Ioseph. de Commentatis seru. circa finẽ, To. 1. Durantus l. 4. de Benedictione Cruc., & Ecclesia in eadem benedict.

Duce Christo peregrini Ierosolymam ingrediuntur, & alia sancta venerantur loca.

Sciendum itaque, quòd Fratres aliqui Minoritæ in Terra sancta habitantes, cum quadam vice compellerentur discedere ex quodam loco Ierosolymis proximo (probabiliter è Monasterio S. Ieremiæ) Ierosolymam versus proficiscentes, in itinere in campo viderint miræ pulchritudinis lilium è terra exortum: accedentes ergo illud decerpserunt. Dum verò admirarentur illius decorem ac venustatem, suggessit Dominus, vt curiosè terram, vnde exortum fuerat, effoderent, vt vnde originem traxisset, contemplarentur. Foderunt terram, & inuenerunt radicem illius lilij, formam Christi cruci affixi ad viuum mirabiliter præ se ferentem. Mirati rei nouitatem singularem, cum gaudio secum prodigiosam illam radicem Ierosolymam detulerunt, & tamquam rem mirabilem conseruauerunt. Accidit aliquando, ex Belgio Ierosolymam pietatis ergò nobiles peregrinos appellere; qui postquam magna cum deuotione loca sancta venerati fuissent, ad propria reuersuri, obnixe petierunt a Minoritis rem sibi quampiam memorabilem dari, quam ad perpetuam memoriam, & in suæ Ierosolymitanæ peregrinationis testimonium conseruarent. Vt pietati illorum satisfacerent Minoritæ, prædictam lilij & crucifixi prodigiosam radicem eis dono dederunt. Belgæ ob pretiosum munus læti, cum illo ad propria reuertebantur, cum proposito Crucifixum illum collocandi in patria sua Cortraco, Comitatus Flandriæ ciuitate, vt ibidem in veneratione haberetur, essetque velut ciuitatis thesaurus & propugnaculum. Verùm aliter Dominus rem disposuit, suamque voluntatem aliam esse, prodigioso euentu comprobauit. Cùm enim prædicti peregrini Donsam, eiusdem Comitatus Flandriæ ciuitatem, sitam ad fluuium

Imaginem Crucifixi ex radice lilij inueniũt Minoritæ in suburbiis S. Ciuitatis.

uium Lisam, inter Gandauum & Cortracum, peruenissent, atque inde progredi ad patriam contenderent, diuinitus mirabiliter retenti fuerunt. Prodigium mirati, non male suspicati fuerunt, illud ex Crucifixo illo Ierosolymitano prouenire, quo Deus non Cortracum, sed Donsam ditari disposuisset. Crucifixum ergo illum reliquerunt Donsæ, donatum Sanctimonialibus Ordinis Canonicorum Regularium S. Augustini, quæ illum cum gaudio susceptum, tamquam diuinum naturæ prodigium, in alia argentea Cruce affabrè elaborata honorifice reposuerunt & custodierunt. Hoc sic peracto, peregrini illi residuum itineris absque impedimento feliciter perfecerunt, & ad amicos & cognatos suos læti peruenerunt.

Imago prædicta tradita Monialibus S. Augustini Donsæ.

Gandaui asseruatur, vbi concursu populorum inuisitur.

Posteà cum in Belgio patrum nostrorum memoriâ furere & debacchari inciperet hæreticorum persecutio, & Donsa ciuitas ab iisdem inuaderetur & occuparetur, coactæ fuerunt illæ Moniales cum aliis inde discedere. Gandauum ergo profugerunt, & secum Crucifixum illum detulerunt, vbi in suo Conuentu eum diligenter custodiunt, & piis & curiosis fidelibus conspiciendum exhibent. Mirabilis est virtutis & efficaciæ: illo etenim aqua benedicitur, quæ etiam post annum, etsi in paruo vase recondita, incorrupta ac velut recens è fonte hausta inuenitur: febricitantibus feliciter propinatur, qui & sanitatis inde beneficium consequuntur. Ad eum habentur Stationes & Processiones, & in quibusuis afflictionum & tribulationum necessitatibus, post Deum, ad illum confluunt fideles, vt ab omni animi & corporis aduersitate liberari, & necessariis bonis ditari mereantur.

Illius descriptio.

De illius peculiari forma, hæc à me studiose obseruata accipe. Huius radicis & Crucifixi longitudo est septem vnciarum cum dimidia, latitudo septem, adestque crassitiei debita proportio. Sculptorio opere, nec id ineleganter, elaboratus videtur, & velut tribus singularibus clauis cruci affixus, quorum etiam capita distinctè cernuntur cum vulnere laterali. Notatur insuper in dextera faciei parte signum alapæ à sacrilego ministro Saluatori impactæ, & in vertice signum præcisi lilij. Crines capitis & barbæ prolixiores ad vsq; genua protenduntur, qui & olim visi sunt crescere: castanei sunt coloris, & omnino similes aliorum virorum naturalibus capillis. Hic tamen aduerto, modò in læua capitis parte aliquos capillos deesse; quoniam nonnulli, quibus paucis abhinc annis manibus eum contrectare concessum fuit, illos ex indiscreta deuotione auulserunt. Circa coxas fasciam eiusdem radicis habet. Totus est coloris aridæ radicis, ad croceum vergentis.

De tempore inuentionis, vel etiam translationis nihil omnino mihi constat. Probabiliter creditur, à centum circiter annis fuisse in suburbiis Ierosolymitanis inuentus & Ierosolymam delatus, & paucioribus ex Ierosolymis in Belgium Donsam translatus: nam quædam memorati Conuentus Monialis, in Ordine octogenaria, adhuc superstes, asseruit, decem annis ante suum in Religionem ingressum fuisse Crucifixum illum Ierosolymâ à dictis peregrinis Donsam allatum, eique Monasterio mirabiliter pro magno dono oblatum. Potuit verò aliquibus annis antè à Fratribus S. Francisci circa Ierosolymam inueniri, & posteà piis illis peregrinis tradi. Ipsemet ego hæc, dum essem Gandaui, vidi, & ex impressa relatione dictarum Monialium & aliorum fide dignorum traditione didici. Crucifixi illius ectypum ex ipsa naturali radice accuratè exceptum, nec hactenus ab aliquo in lucem editum, vt rem valdè memorabilem, in ære incidi, hicque imprimi curaui, modico addito externis ornamento, prout etiam ipsimet Crucifixo argenteum a fidelibus additum fuit decus.

CRVCIFIXI EX LILII RADICE
PRODIGIOSA ET NOVA IMAGO.
INRI
RADIX IESSE, QVI STAT IN SIGNVM POPVLORVM, IPSVM GENTES DEPRECABVNTVR. Isaiæ 11.

CAPVT XI.

Cuius radix illa Crucifixi sit dignitatis; & nonnulla, quæ in illa latent, mysteria ex Isaia aperiuntur.

EXcellentia prodigiosæ radicis lilij, quàm Terra nostra protulit, & quæ nobis non quidem in obscuro & sub vmbra, vt olim vel Terræ eiusdem botrus quem duo in vecte portauerunt viri, vel columna nubis & ignis, quæ Israëlitas ad Terram patribus repromissam proficiscentes præcedebat, vel aliæ in veteri lege Crucis vmbræ & symbola, sed manifestè ac clare repræsentat ipsiusmet Crucifixi Christi Iesu effigiem & figuram naturæ artificio prodigiose sculptam: illius, inquam, excellentia me mouit, vt aliquid de ea, deque nonnullis illius mysteriis ex sacra Scriptura ad Dei gloriam & salutem nostram dicere constituerim; vnde, puto, apparebit, quomodo Deus, creatura, & sacra Scriptura nos velut manu ducant non solùm ad terrestrem, sed etiam ad cælestem Ierusalem, & ad eiusdem possessionem & fruitionem.

Creatura & Scriptura ducunt nos ad Deum. Deus, qui hominem condidit vt seipsum summum bonum cognosceret, cognoscendo amaret, amando possideret, possidendo frueretur, dedit etiam media opportuna per quæ ad illum peruenire posset: & hæc duo sunt, creatura & Scriptura, vt dixit S. Augustinus in Explanatione Psalmi 54. De creatura ita dixit S. Apostolus: *Inuisibilia Dei à creatura mundi per ea quæ facta sunt, intellecta, conspiciuntur: sempiterna quoque eius virtus & diuinitas*, Rom. 1, 20. & de Scriptura sic: *Ab infantia sacras Litteras nosti, quæ te possunt instruere ad salutem, per fidem quæ est in Christo Iesu. Omnis Scriptura diuinitus inspirata, vtilis est ad docendum, ad arguendum, ad corripiendum, ad erudiendum in iustitia: vt perfectus sit homo Dei, ad omne opus bonum instructus*, 2. Timot. 3, 15. & quamuis quælibet creatura & Scriptura hoc præstet, nihilominùs vna altera id præstat clariori ac compendiosiori modo, quemadmodum accidit in ipsis luminibus, quæ licet omnia illuminent & viam itinerantibus demonstrent, magis tamen cælestia quàm terrestria, & inter illa Luna magis quam stellæ, & Sol manifestiùs quàm Luna. Ita dicendum de creatura & Scriptura, vtramque quidem excellentissimo modo ducis ac lucis munus exequi, eam tamen magis quæ magis Christo Iesu assimilatur, & illius exprimit conditionem, qui est per essentiam lux, & lux quæ ducit & illuminat omnem hominem venientē in hunc mundum, sedentemque in tenebris & vmbra mortis. Et quamuis ex his multæ inueniantur, vnicam tamen dumtaxat creaturam & Scripturam hic considerare placet, quæ etiam se mutuò, vt appareant, adiuuant, & vt magis nos illuminemur in via salutis, conspirare videntur. Creatura, est admirabilis lilij radix, expressam Christi Iesu Crucifixi effigiem naturaliter referens, de qua Capite præcedenti, cui duplex alia persimilis addi potest, vna exorta in arbore nucis, alia in vite, de qua Capite sequenti.

Scriptura est Euangelici Vatis, quæ sic habet: *In die illa radix Iesse, qui stat in signum populorum, ipsum gentes deprecabuntur*, Isaiæ 11, 10. cui Scripturæ testimonium perhibet quidam è cælo senex apud alium Vatem, dicens: *Ecce vicit leo de tribu Iuda, radix Dauid*, Apoc. 5, 5. Secundùm omnium Doctorum sententiam tam Archipropheta Ioannes, quàm Euangelicus Vates, loquitur de Messia & Saluatore, quem volunt nobis innotescere sub radicis metaphora, qua indicatur, Christum ex Iesse & Dauide originem duxisse, & vicissim, per illorum naturam humana participando, eisdem originem & causam salutis extitisse. *Radix Christus, & quare.*

Sed quare Messias appellatur radix Iesse & eius filij Dauid, cùm Iesse & Dauid potius radix Messiæ dicendi videbantur, quia ex vtroque traxit originem secundùm carnem, quemadmodum naturaliter ex radice truncus, virga, flores & fructus prodeunt, atque hac ratione appellatus priùs fuerat ab eodem Propheta dicente, *Et egredietur virga de radice Iesse*, Isaiæ 11, 1. id est, orietur ex Iesse per Dauidem & alios Reges præstantissimosque heroës Virgo Maria, *& flos de radice eius ascendet*, &c. id est, Christus Iesus nobis donabitur per virginem ex Iesse aliisque progenitam, vt interpretantur SS. Hieronymus & Ambrosius.

Ad hanc difficultatem potest responderi tripliciter. Primò, dicendo, Christum ratione humanitatis non esse radicem Iesse vel Dauidis, sed potiùs Iesse & Dauidem eius radicem, vt appellatur in posterius adducto Prophetæ loco; ceterùm appellari radicem Iesse & Dauidis propter Diuinitatem, cuius ratione non solùm horum virorum, sed omnium omnino rerum radix & origo fuit. *Dauid quomodo radix Christi, & Christus Dauid.* Ita S. Beda, *Radix quippe Iesse*, ait, *Dominus est natus quidem ex stirpe Iesse secundùm humanitatem, sed conditor ipsius Iesse secundùm Diuinitatem.* Suffragantur Rupertus & Pannonius. *Magnificum*, inquit Rupertus in Apoc. 5. *& mirabile est, eius esse radicem, de cuius stirpe descendit. Itaque secundùm Diuinitatem dictus est radix Dauid: quia sicut radix vitem aut palmitem, ita patrem*

suæ carnis Dauidem portat Christus secundùm diuinitatem: vnde etenim Dauid & tota gens illa in sacris Litteris vinea Domini dici consueuit, nisi quia per fidem venturo inhærebat Christo, qui dicit Ioan. 15. Ego sum vitis, & vos palmites?

Secundò, ad humanitatem Messiæ referunt Aretas & Ansbertus, dicuntque appellari Messiam radicem Iesse & Dauid, non quòd hi ex ipso, sed quòd ipse ex illis ortum habuerit, vt nimirum indicetur, Dauidem esse quasi semen, ex quo Messias prodiit tamquam radix, ex qua deinde futura Ecclesiæ virgulta germinarent; atque ideò dicatur radix Dauid, id est, ortus ex Dauide tamquam ex semine.

Tertiò, absolute Christum Dominum tam ratione Diuinitatis quam humanitatis esse Iesse, vt in Isaia, & Dauidis radicem, vt in Apocalypsi dicitur. Et quòd sit radix Iesse, & omnium creaturarum, non multa indiget explicatione, Ioanne clarissimè dicente: *Omnia per ipsum facta sunt, & sine ipso factum est nihil*, Ioan. 1, 3. Sed non hic sistendum, tunc enim non nouum vel incognitum quid dictum fuisset de Filio Dei; sed addendum, etiam radicem dici Iesse & Dauidis ratione humanitatis. Ita manifestè indicant sequentia Isaiæ verba: *Qui stat in signum populorum, ipsum gentes deprecabuntur, & erit Sepulchrum eius gloriosum*, Isaiæ 11, 10. Hæc namque verba de Christo secundùm humanitatem sunt intelligenda, secundum quam positus fuit in signum cui contradiceretur, in cruce exaltatus, & in sepulchro tumulatus; propter quam etiam vbique in cælo, in terra, & subtus terram adoratur & colitur. Ita communiter Doctores: sed vnum vel alterum audi. Rupertus Abbas in Isaiæ cap. 9. lib. 2. *Quid enim fuit, in signum populorum stare radicem Iesse, nisi Filium hominis exaltari à terra, & omnia trahere ad se? Ipsum, inquit, Gentes deprecabuntur, & erit Sepulchrum eius gloriosum. Ecce hodie Gentes ipsum deprecantur, & in sepulchro, id est, in morte eius gloriantur*, &c. Et Nicolaus de Lyra: *Qui stat in signum populorum, id est, in signum salutis Gentium. Et hoc fuit in sua passione impletum, quando fuit eleuatus in Cruce.* Posset idem comprobari ex altero Apocalypsis loco, sed hoc satis.

Omnium causa est Christus.

Neque distinguo cum secunda sententia inter radicem & semen: nam semper Christum dico primariam & absolutam originem, etiam ratione humanitatis, sine cuius beneficio numquam Iesse & Dauid essentiam suam accepissent. Sed si sic dicatur, videtur adhuc manere difficultas quæ ante posita fuit: non enim capit humana mens, quomodo posterius sit prioris ratio, filius causa patris, virga, flores & fructus origo radicis à qua producantur. Verum nihilominus est quod dixi, & ita declaro: Messias absolute dicitur radix Iesse & Dauidis etiam ratione suæ humanitatis, quia vt Christi corpus & humanitas formaretur, Deus Isai & Dauidem condidit. Vt enim radix dicitur causa trunci, virgæ, floris & fructus, quia hæc sine illa esse haud recepissent; ita Christus etiam ratione humanitatis dicitur causa & radix Iesse & Dauidis, quia propter Christum isti conditi fuerunt. Et ne gratis hoc à me dictum quis credat, memoria hic repetendum quod scribit Galatinus lib. 7. Arcanorum, cap. 2. hæc duo nomina, Iesus & Maria, ratione arithmetica ascendere ad numerum *berith*, quod nomen significat *pactum*: vnde Cabalistæ locum illum Ierem. 33, 20. *Si irritum potest fieri pactum meum cum die, & pactum meum cum nocte, vt non sit dies & nox in tempore suo*, vt Vulgata habet, hunc in modum ex Hebræo transferunt, *Nisi pactum meum*, supple *esset*, *diem ac noctem, leges cælo & terræ non posuissem*, atque sic interpretantur: *Nisi pactum meum esset*, id est, nisi amore mei Iesu & Mariæ, *diem ac noctem, leges cælo & terræ non posuissem*, id est, mundum non creassem: itaq; volunt mundum a Deo conditum propter Iesum & Mariam. Hanc sententiam, tamquam veram, probati referunt & amplectuntur Doctores Catholici, & meritò: nam (omissa doctrina quæ hic posset accommodari de ordine diuinæ prædestinationis, quam considerant Scholastici respectu intellectualium creaturarum) si Deus propter hominem condidit terrestrem paradisum, imò cetera quæ in mundo cernuntur, omniaque pedibus eius subiecit, vt dixit Propheta, & pro erigenda materiali domo, in qua volebat Dominus Ierosolymis honorari, ordinauit maximas impensas præparari; quantò magis credendum est, Deum omnia condidisse propter Christum, non purum hominem & criminibus commaculatum, sed hominem sanctum, in quo habitauit plenitudo Diuinitatis corporaliter? Si igitur hæc doctrina est vera, benè potest Messias etiam ratione humanitatis dici radix Iesse & Dauid. Hinc ipse Christus in Apocalypsi ait: *Ego sum radix & genus Dauid*, Apoc. 22, 17. Ergo Christus radix est Iesse & Dauidis, vt simpliciter essentiam acciperent; & hoc indicant Prophetę verba priori loco adducta: sed Iesse radix Christi appellatur in posterius adductis verbis eiusdem Prophetæ, quia Iesse per Dauidem & Mariam fuit causa temporalis generationis Christi.

Mundus conditus propter Iesum & Mariam.

Et

Christus quare singulariter radix Iesse & Dauid appellatur, cum sit omnium causa.

Et quamuis ex adducta doctrina Christus posset dici radix omnium, nihilominùs dicitur singulariter Iesse & Dauidis, quia ex horum semine, etsi non secundùm seminalem rationem, tamen secundùm corpoream substantiã, vt loquuntur Theologi, carnem sumere decreuerat per illorum filiam Mariam, *Factus nobis ex semine Dauid secundùm carnem*, vt Apostolus loquitur Rom. 1, 3. & *flos campi, & lilium conuallium*, vt Salomon dixit Cant. 2, 1. Et hoc totum arbitror Deum significare in admirabili Ierosolymitana radice & lilio; in radice, Christum ab æterno rerum omnium originem, propter quem omnia facta sunt; in virga lilij Mariam Deiparam propter Filium electam, ex Iesse & Dauid regia stirpe claram; in decoro candidoque flore Christum Messiam, quem in temporis plenitudine germinauit & in lucem edidit, secundum illud: *Israel germinabit sicut lilium*, Osee 14, 6. Maria videlicet, quæ fuit totius Israëlis decor & ornamentum. Et ex his Primò ratio apparet, quare Christus radix appelletur.

Gratia omnes ex Christo.

Secundò est Christus radix, quia omnia cælestia dona nobis meruit. Sicut enim ex radice tota arbor alitur, efflorescit & fructificat; ita ex Christo omnes gratiam & alia dona recipiunt, quemadmodum dicitur apud Ioannem 1, 16. *De plenitudine eius nos omnes accepimus, & gratiam pro gratia*, id est, omnes sigillatim gratias. Quam etiam ob causam apud Isaiam citatum virgæ & flori comparatur; vtrumque enim Hebræi interpretantur, teste Hieronymo in eum locum, quia nimirum ex virga frondes, flores & fructus enascuntur; per florem autem, & ex flore, vt exposuit Tertullianus lib. De carne Christi cap. 21. omnes fructus oriuntur: ita quidquid boni, pulchri & odoriferi in Ecclesia reperitur, Christi beneficio habetur. Per Christum septem donis Spiritus sancti ditata est, de quibus eo loco S. Vates: *Requiescet super eum spiritus Domini, spiritus sapientiæ, & intellectus, spiritus consilij, & fortitudinis, spiritus scientiæ, & pietatis, & replebit eum spiritus timoris Domini*, Isaiæ 11, 2. & per eum nos omnes replemur. Ad hæc rubet hic flos in martyribus, candet in virginibus, rutilat in Doctoribus, pallescit in pœnitentibus, viridis est in Confessoribus: ac denique suauitas odoris, qua per bona exempla Christianus mundus, imò totum vniuersum gaudet, habet ex ipso Christo, vt verè dixerit Paulus: *Odorem notitiæ suæ manifestat Deus* in Christo Iesu *per nos in omni loco: quia Christi bonus odor sumus Deo, in ijs qui salui fiunt, & in ijs qui pereunt*, &c. 2. Cor. 2, 14.

Christus absconditus, vt magis prodesset.

Tertiò radix appellatur Christus, quoniam quemadmodum radix latet & absconditur in terra, vt fructificet, ita etiam Christus, vt posset fructus honoris & gratiæ Deo, Angelis & hominibus parere, latuit multipliciter, in figuris & prophetiis veteris Testamenti, in terra vteri Virginis Mariæ, in habitu assumptæ humanitatis, & in opprobriis, dedecore, passione, sepulchro & inferno; ita vt potuerit Isaias dicere: *Verè tu es Deus absconditus*, Isa. 45, 15. & iterum: *Non est species ei, neque decor: & vidimus eum: & non erat aspectus, & desiderauimus eum: Despectum, & nouißimum virorum, virum dolorum, & scientem infirmitatem: & quasi absconditus vultus eius & despectus, vnde nec reputauimus eum*, cap. 53, 2. Sed ex ista absconsione tot emanarunt fructus, vt illorum multitudinem & excellentiam explicari non posse, dixerit idem Isaias.

Christus in resurrectione cognitus.

Quartò radix dicitur Christus, quia vt radix hiemali tempore in terræ visceribus abscondita vt incognita contemnitur & conculcatur ab omnibus, sed in vere, cùm ex ea emissiones & virgulta, flores & frondes erumpunt, cognoscitur illius virtus, cuius ratione pluris fit & æstimatur: sic & Christus in hac mortali vita, & multò magis in morte velut in hieme, ac si incognita fuisset illius virtus & potentia, despectus, contemptus & conculcatus fuit; sed in vere resurrectionis, quando refloruit caro eius, in honore & gloria fuit habitus. Ad quos gloriæ, gratiæ & honoris fructus contemplandos ac colligendos Sponsa fuit à Dilecto suo illis verbis inuitata: *Surge, propera amica mea, columba mea, formosa mea, & veni: iam enim hiems transiit, imber abijt, & recessit. Flores apparuerunt in terra nostra, tempus putationis aduenit*, Cant. 2, 10. In quæ verba appositè ad intentum S. Bernardus Serm. 58. loquitur in hunc modum: *Quæris quando hoc fuit. Quando, putas, nisi cum refloruit caro Christi in resurrectione? Hic primus & maximus flos, qui apparuit in terra nostra: nam primitiæ dormientium Christus: ipse, inquam, flos campi, & lilium conuallium, vt putabatur filius Ioseph à Nazareth, quod interpretatur flos. Is ergo flos apparuit primus, sed non solus: nam & multa corpora Sanctorum, qui dormierant, pariter surrexerunt, qui veluti quidam lucidißimi flores simul apparuerunt in terra nostra.*

Illum porrò Isaiæ locum, quem modò consideramus, intelligendum esse de passione & resurrectione Domini, sensit S. Ioannes Chrysostomus Tom. 5. in Demonstrat. Quòd Christus sit homo, & Homil. 37. in cap. 11. Matthæi, & Eusebius Cæsariensis similiter eum de Christi resurrectione inter-

interpretatus fuit lib. 7. De demonstrat Euangel. cap. 9. Et hoc magis apparebit consideranti cuiusnam floris extiterit radix ista.

Radicem crucifixus Christum ostendit.

Qualis ergo flos est radix nostra? Lilium, vt ostendit creatura. Lilium, inquam, circa Ierosolymã inuentum. In Canticis hæc habentur: *Ego flos campi, & lilium conuallium*, Cant. 2, 1. quæ verba esse sponsi, communior habet Doctorum sententia. Cum igitur radix, rami & flores sint eius naturæ, & solùm in ratione originantis & originati differant, ideò Apostolus dixit: *Si radix sancta, & rami*, Rom. 11, 16. Quare si Christus se lilium in Canticis canticorum appellat, ipse idem erit & radix lilij, vt Isaias illum nominauit.

Christus quare lilium.

Lilium forte eum quis dicet, & benè, propter puritatis candorem, vel, vt alibi attigimus, propter duplicem eius naturam, diuinam & humanam, quarum illa in aureis filis vel granis, ista in candidis foliis lilij repræsentatur; vel propter sermonis suauitatem (*Labia eius lilia*, Cant. 5, 3.) & signorum multitudinem, qua velut suauissimo odore allecti omnes illum sequuntur, sicut quædam dixit: *In odorem vnguentorum tuorum curremus*, Cant. 1, 3. Sed nos ob aliam rationem eum lilium dici dicemus ex Isaia,

Lilium spei hieroglyphicum.

quia nimirum spes fuit sibi & nobis. Lilium hieroglyphicum & symbolum spei fuit apud antiquos, vt Pierius tradit lib. 55. cap. De liliis, qui etiam refert in multis antiquorum Imperatorum numis deam quamdam sculptam fuisse, quæ lilium dextera protendat, cum hac inscriptione, *Spes publica*. Ratio est, quia quamuis eius hasta fuerit à radice præcisa, adeò vt omnis vlterioris floritionis spes adempta esse videatur, adhuc tamen ad odorem aquæ efflorescit, folia complicata expandit, ac suauem odorem emittit. Quare singulariter ei aptari possunt verba illa Prophetæ: *Lignum habet spem: si præcisum fuerit, rursum virescit, & rami eius pullulant*, &c. Iob 14, 7.

Christus spes sibi & nobis.

Dicas igitur, Christum fuisse sibi spem resurgendi post mortem. Vnde postquam secundùm Iudæorum consilium fuisset per mortem erasus & præcisus de terra viuentium, radix in sepulchro remansit, & ad odorem aquæ gratiæ cælestis iterùm tertia die reuixit, & refloruit caro eius. (vnde D. Hieronymus: *Caro Christi in resurrectione refloruit*) tuncque hoc suauissimum lilium folia expandit, quando extensis manibus illas discipulis ostendit, aut quando in Ascensione sua, illis eleuatis, discipulis benedixit: efflauit odorem, quo attraxit dilectos modò ad hortum, in quo tumulatus fuerat, modò in Galilæá vbi apparuit à mortuis excitatus, & modò ad Oliueti montem, ex quo ad cælos gloriosus ascendit.

Spes etiam est nostra, non tantùm quoad resurrectionem nostram spiritualem vel corporalem, sed etiam quoad omnia desideria nostra. *Tu es Domine spes mea*, dicebat Psalmo 90, 9. Propheta Regius omnium nomine, etsi verò semper talis extiterit, præcipuè tamen post resurrectionem. Prædixerat hoc Isaias, dum loquens de tempore aduentus Messiæ, dixit: *Lætabitur deserta & inuia, & exultabit solitudo, & florebit quasi lilium. Germinans germinabit, & exultabit lætabunda, & laudans: gloria Libani data est ei; decor Carmeli, & Saron, ipsi videbunt gloriam Domini, & decorem Dei nostri*, Isaiæ 35, 1. In his verbis ad litterã prædicitur Gentilitatis ad Christi fidem conuersio, quæ deserto & solitudini comparatur, quoniam ante aduentum Christi, idololatriæ & reliquorum criminum sentibus horrida, nullum salutis fructum afferebat; insuper erat velut lignum aridum & à radice præcisum, propter infecunditatem nulli vsui aptum nisi igni: sed post Christi aduentum aquâ Euangelicæ prædicationis irrigata, verbo Domini fecunda facta, multis fructiferis plantis arboribusque consita secus decursus aquarum, & pulcherrimarum virtutum liliis floribusque vestita, in amœnissima copiaria ac deliciarum hortos euasit. Quare *non dicat* amplius *filius aduena*, non dicat gentilis, *qui adhæret Domino, dicens: Separatione diuidet me Dominus à populo suo: & non dicat Eunuchus: Ecce ego lignum aridum*, Isai. 56, 3.

Ante Filij Dei in terras aduentum verè poterat dicere Gentilis, *Separatione diuisit me Dominus à populo suo*, quoniam populo Dei conuersari & cohabitare cum Gentilibus interdictum erat. *In viam Gentium ne abieritis*, dictum fuit Apostolis, Matth. 10, 5. & Petrus quibusdam Gentilibus, à Gentili Centurione missis, vt ad eum venire dignaretur, respondit: *Vos scitis quomodo abominatum sit viro Iudæo, coniungi aut accedere ad alienigenam*, Act. 10, 28.

Eunuchus dicere poterat, *Lignum sum aridum*, quoniam expers erat seminis verbi Dei, carebatque diuina cognitione & aqua gratiæ, quæ Iudaico populo videbantur reseruata, ideoque sterilis omnino & infecundus: posteaquam verò à Christo post resurrectionem præceptum fuit Apostolis, vt irent in mundum vniuersum, & prædicarent Euangelium omni creaturæ, cognouerunt illi, quòd *Gentibus pœnitentiam dedit Deus ad vitam*, Actor. 11, 18. Viruit lignum aridum; qui erat longè factus est prope, & sterilis peperit plurimos, omniumque bonorũ fructu ex Christo fecundata est Gentilitas, vt ad illius multiplicitatem respiciens Propheta,

pheta, meritò dixerit: *Lætabitur deserta & inuia, & exultabit solitudo, & florebit quasi lilium. Germinans, &c. ipsi videbunt gloriam Domini, & decorem Dei nostri*, Isa. 35, 1. id est, Christum Dominum, qui est æterni Patris, imò cæli terræque decor & pulchritudo, *Et vidimus gloriam eius, gloriā quasi vnigeniti à Patre, plenum gratiæ & veritatis*, Ioan. 1, 14. Vnde sanctissimus maximusque Pontifex Leo, ad hoc felicissimum tempus respiciens, in quo omnibus salutis omniumque percipiendorum bonorum spes datur, dixit Serm. 1. de Natiuitate Domini: *Saluator noster, dilectissimi, hodie natus est, gaudeamus. Neque enim fas est locum esse tristitiæ, vbi natalis est vita: quæ consumpto mortalitatis timore, ingerit nobis de promissa æternitate lætitiam. Nemo ab huius alacritatis participatione secernitur. Vna cunctis lætitiæ communis est ratio: quia Dominus noster peccati mortisq́; destructor, sicut nullum à reatu liberum reperit, ita pro liberandis omnibus venit. Exultet sanctus, quia appropinquat ad palmam: gaudeat peccator, quia inuitatur ad veniam: animetur Gentilis, quia vocatur ad vitam. Dei namque Filius secundùm plenitudinem temporis, quam diuini consilij inscrutabilis altitudo disposuit, reconciliandam auctori suo naturam generis assumpsit humani, vt inuentor mortis diabolus, per ipsam quam vicerat, vinceretur.*

Accommodantur dicta radices Crucifixo. Sed ad nostram Iesse liliique radicem reuertamur, nam idem ipsum illa demonstrat. Et sanè in Prophetæ verbis, vbi S. Hieronymus ex Hebræo vertit, *Ipsum Gentes deprecabuntur*, siue etiam *sequentur*, quia vtrumque verti potest ex Hebræo, Septuaginta interpretati fuerunt, *In ipso Gentes sperabunt*. quam interpretationem retinuit S. Paulus, dum scribens ad Romanos præmissam Isaiæ adducit auctoritatem, dicens: *Et rursus Isaias ait: Erit radix Iesse, & qui exurget regere Gentes, in eum Gentes sperabunt*, Rom. 15, 12. Et quia diuinum hoc lilium verè factum est spes nostra, statim manifestè de eodem subiunxit Apostolus: *Deus autem spei repleat vos omni pace in credendo: vt abundetis in spe & virtute Spiritus sancti*, vers. 13.

Confirmet hæc exemplum nostri Ierosolymitani crucifixi. Hic priùs incognitus ac sepultus iacebat in terra, sed postquam illius flos à radice præcisus fuit, notus factus, summo honore cultus est, adeò vt fuerit deinceps in magno reuerentia habitus, thecis argenteis inclusus, in virginum conuentu è virginea terra natus, & in illustrissima ciuitate honorificè custoditus, quò ad illum honorandum confluunt cuiusq; conditionis viri & mulieres.

Difficultas duplex, & solutio. Pro huius Capitis coronide placet circa eadem Prophetæ verba proponere atque diluere difficultatem, ex ea enim magis apparebunt quæ hactenus diximus. SS. Ambrosius & Origenes quærunt, cur Propheta dixerit, *Erit radix Iesse*, & non Dauid, aut Booz. Respondent, vt sciremus, Christū esse scientiā nostram. *Christus sapientia nostra.* Aduertendū est, inquiunt, Iesse Hebraicè dici Isai, id est, *sapientia mea*, & Christum dici ortum ex radice Isai, quòd radix & scopus aduentus Redemptoris, sapiētia nostra fuerit. Christus enim, vt S. Paulus ait, *factus est nobis sapientia*, 1. Cor. 1, 30.

Sed quæret alius, quare senior ille apud S. Ioannem silentio præterierit Isai, & Dauidis mentionem fecerit, radicem Dauidis Christum appellans. Dicerem, vtrumque expressisse siue indicasse partialiter totalem causam aduentus Christi in mundum, omnium scilicet hominum salutem, pauperum & simplicium, diuitum & sapientum, iustorum & peccatorum. *Christus omnium salus.* Simplices, iusti & pauperes in Iesse præfigurantur, qui bonus quidem, sed abiectus, ignobilis & pauper erat; diuites verò, sapientes ac peccatores in Dauide repræsentantur, qui sapientissimus fuit (ipso dicente, *Super senes intellexi*, Psalm. 118, 100.) ditissimus ac potentissimus Ierusalem & totius Terræ promissionis Rex, sed & magnus peccator, quia adulter, homicida, & superbus. Igitur cùm Isaias Iesse meminerit, & senior ille Dauidis, ex quibus Christus descendit & venit in mundum, intelligimus ipsum venisse, vt omnium operaretur salutem, & velle omnes homines saluos fieri, vt Apostolus dixit. Hinc ad domos virorum & mulierum non solùm pauperum, vt Petri, sed & diuitum, vt Zachæi, Matthæ, Lazari, &c. accedebat, vt omni in loco & apud omnes quæ ad salutem facerent suppeditaret. Didici hanc responsionem ex D. Hieronymo, in ea quam reddit ratione, quare Matthæus in genealogia Saluatoris nullam sanctarum mulierum assumat, sed eas quas Scriptura reprehendit. *Vt*, inquit, *qui propter peccatores venerat, de peccatoribus nascens, omnium peccata deleret*, &c. Ita dico, duos illos sanctos, Isaiam & seniorem apud Ioannem, prædixisse & recensuisse Christi originem ex pauperibus & simplicibus, atque item ex diuitibus & peccatoribus, in Iesse & Dauide designatis, vt Filij Dei in mundum aduentum per Iesse & Dauidem ad omnium salutem ordinatum esse intelligeremus, vt daret iustis gloriam, peccatoribus scelera remitteret, & omnes denique ad cælestem Ierusalem & ad æternum Patrem, qui cum eo & Spiritu sancto per omnia sæcula regnat, perduceret.

CAPVT

CAPVT XII.

De duobus aliis Crucifixis à natura productis, vno in Hispania ex vite, altero in Belgio ex nuce.

Christus omnibus expositus.

FIlius Dei vt suâ essentiâ nullo loco concluditur, nec vllo tempore finitur, ita in benefaciendo, loco vel tempore haud terminatur: nam in cælo, & in terra, & in omnibus abyssis; omnibus item tam præteritis & antiquis, quàm præsentibus temporibus sua impertitur beneficia, quemadmodum ipsemet tum obscuris symbolis, tum & manifestis verbis & factis comprobauit. Symbolis quidem, dum se sub lilij forma exhibens, non in sola Ierosolyma vel alia Terræ sanctæ ciuitate, sed extra eam quoque in campo nasci & colligi voluit, vt superiùs vidimus; & dum se non horti, sed campi florem dixit: *Ego flos campi, & lilium conuallium:* non horti, qui non semper neque omnibus patet, sed *campi*, qui semper & ab omnibus quandocumque lubet & libet adiri potest, ita vt omnes liberè possint decerpere, & beneficiorũ eius odore perfrui & oblectari. *Flos sum campi*, interpretatur venerabilis Beda, *quia per totius orbis latitudinem odoris mei gratiam innotescere cœpi.* quod manifestè dixit Simeon, cùm ita cecinit: *Viderunt oculi mei salutare suum, quod parasti ante faciem omnium populorum*, Luc. 2, 30.

Verbis & factis manifestissimis indicauit inter cetera, dum se dixit esse lucem non Iudææ, vel alterius prouinciæ tantùm, sed absolutè lucem mundi. Quare licet Deus olim notus fuerit in Iudæa, & in Israël magnum nomen eius, hodie tamen beneficio Saluatoris diuinæ cognitionis lux vbique terrarum effulsit, quandoquidem Apostolis præcepit vt irent in mundum vniuersum, & prædicarent Euangelium omni creaturæ. *In omnem ergo terram exiuit sonus eorum, & in fines orbis terræ verba eorum*, Psal. 18, 5. Et idipsum ostendit, quando à nonnullis rogatus vt apud eos maneret, dixit: *Quia & aliis ciuitatibus oportet me euangelizare regnum Dei, quia ideò missus sum*, Luc. 4, 43. Nec verbis solùm hoc profitebatur, sed & ipso facto & opere ita faciebat. Obibat namque ciuitates & castella, prædicans & euangelizans regnum Dei, oppressos à dæmonio sanabat, innumera hominibus beneficia elargiebatur, quoscumque laborantes & languentes ad se vocabat, & omnia illa denique præstabat quæ apud Euangelistas de eo leguntur. Nec sat ipsi fuit, se in prodigiosa lilij radice manifestasse in Iudæa & agro Ierosolymitano, voluit in super paribus prodigiis in aliis etiam regionibus, in floribus & plantis virtutem suam prodere, de quibus Gretserus, Bosius & alij egerunt. Mira prorsus sunt & propemodum stupenda, quæ de duobus Crucifixis referuntur, quorum alter in Hispania, alter in Belgio natus est, & quodammodò ex Ierosolymis oriundi videntur, quorum historia testimonium perhibebit nostro Ierosolymitano Crucifixo.

De Crucifixo Hispaniæ agit Iacobus Bosius in libro De triumphanti Cruce, cuius relationem ipsiusmet verbis, vt magis eruditis, hîc subiicio. sic verò habet: *Ad quod sanè institutum, pro Saluatoris nostri gloria & honore, nullo pacto prætermitti potest nec debet, quin hoc loco commemorationem faciamus, & ad piorum Lectorum notitiam, vel certè memoriam reuocemus, admirabilem Crucifixum illum, qui in Hispaniis* el Crucifixo de la cepa *vulgò appellatur; quiq; magna pietate & veneratione asseruatur, sæpeq; ingenti populorum concursu in Ecclesia illius Monasterij ostenditur, quod Hispanico idiomate,* sancto Bendito el Real, *Vallisoletanæ ciuitatis, dicitur. Qui Crucifixus peruetusta & communiter recepta traditione constanter creditur ex vitis cuiusdam radicis stipite admirabiliter natus esse: atque hinc sanè factum autumant, vt* Crucifixus de la cepa *appellatus sit. Est autem hæc admirabilis Christi Crucifixi imago eius prorsus materia & forma (sicut complures auctoritate graues viri, qui eam non tantùm sæpiùs viderunt, sed propriis etiam manibus contrectauerunt, plenissimam mihi fidem astruunt) vt quicumque eam commodè intuetur ac contemplatur, statim sentiat, & pro comperto habeat, eam ex ligno vitis existere; nulla prorsus humana industria aut artificio constructam, sed eo modo per miraculum enatam, atque ab ipsa natura productam. Eiusdem verò admirabilis Crucifixi altitudo vnà cum cruce, vt ex multorum relatione accepimus, vnius palmi cum dimidio, vel circà esse potest. Et licet hæc imago ex radicibus vitis sit, ita, vt diximus, nulla prorsus humana arte aut industria læuigata ac perpolita, ab ipsa natura simpliciter producta: habet tamen in capite promissam cæsariem, vt veteres passim deferre consueuerant; sub axillis pilos, ac mento prominentem barbam, capillis ex eodem ligno tanta subtilitate mirabiliter constructis, vt planè naturales esse dixeris. Asseruntque, qui propiùs eam viderunt, ac diligenti consideratione contemplati sunt, nescio quid diuini in vultu, & maiestatem quamdam adeò venerabilem ac tremendam præ se ferre, vt timore & deuotione corda illicò repleat eorum, qui intuitus aciem in ocu-*

los eius intendere ausi fuerint. Naturæ partus planè admirabilis, in quo enixa videtur fuisse, vt in plantis quoque ipsis sui nostriq́; domini passionis memoriam insculperet & conseruaret: nisi tamen id præcipuo miraculo adscribere velimus.

Primus omnium, qui admirandi ac sancti crucifixi huius notitiam mihi prodidit, fuit Reuerendus Ioannes à Carthagena, Ordinis Obseruantium sancti Francisci, publicus sacræ Theologiæ professor, ac Romæ generalis Lector in Monasterio D. Petri in Monte aureo. Qui, dum his conscribendis intentus essem, librum illum edidit, cui titulus est, Homiliæ Catholicæ in vniuersa Christianæ religionis arcana, *anno Domini videlicet* M.DC.IX. *quem Paulo V. Summo Pontifici dicauit. Atque post ipsum eiusdem crucifixi certiorem ac longè pleniorem informationem accepi à duobus venerabilibus monachis ipsius regalis Monasterij sancti Benedicti, Vallisoletanæ ciuitatis professis filiis, qui pro eiusdē Monasterij negotijs in Romana curia hodie versantur: quiq́; sæpè sæpiùs eumdem percommodè non solùm viderunt & contemplati sunt, sed etiam se varijs temporibus proprijs manibus contrectasse testantur. Quorum alter Magister Laurentius de Ayala, alter verò Magister Gregorius de Criales, appellantur. A quibus tamen de eiusdem crucifixi Historia & inuentione nullam aliam rationem habere potui, præterquam præfatum magistrum Laurentium de Ayala testari, quandoque legisse in libro benefactorum eiusdem monasterij, prædictum admirabilem crucifixum eidem Monasterio donatum à Don Sancio de Rojas Toletano Archiepiscopo, viro sanè in rebus agendis insigni, atque ab Historicis valdè celebrato: qui ab Antipapa Benedicto* XIII. *ab Episcopatu Palentiæ ad Toletanum Archiepiscopatum translatus est, per mortem Don Petri de Luna, eiusdem Antipapæ nepotis, anno Domini* M. CCCC. XV.

Hieronym. Zurita Annal. l. 11 c. 41. par. 2. Tom. 3. Io. Mariana de Rebus Hispanic. lib. 20. c. 7.

De Belgico verò nuceo admirabili Crucifixo accipe relationem impressam Leodij apud Leonardum Streel anno Domini 1622 quæ ita habet: *In pago dicto Reymst, inter Traiectum & Tungros sito, erat quondam quidam Miles præclarissimus, qui postquam ex sua Militissa coniuge præclara ac legitima proles suscitauerat præclarissimas, causa deuotionis & peregrinationis ac voti specialissimi per ipsum solemniter emissorum, Sepulchrum Domini in Ierosolymis humiliter visitare decreuit. Quo peracto, & postquam diuina sibi aspirante gratia sanus & incolumis ad domum prosperè est regressus, dedit prædictis suæ coniugi ac prolibus (dempta vna filia, quæ diuinis perseueranter vacans contemplationibus, ipso patre redeunte præsens non erat) specialia, veluti moris est, clenodia, quæ in via, quà veniebat, comparauerat. Quibus omnibus, vt præfertur, datis, venit prædicta sua filia, quæ tunc non adfuit, patrem suum humiliter salutans, deuotè amplectens, ac requirens ab ipso Patre vbi suum clenodium siue encænium, quod sibi de longinquis partibus reportaret, existeret. Cui pater ait: Filia dilectissima, vbi eras, quādo alijs de clenodijs, quæ mecum portaueram, prouidebam? At illa dixit: Pater mi, pro tunc diuinæ insistebam contemplationi. Cui Pater: Filia præclarissima, ecce hanc nucem, quam iuxta Sepulchrum Domini Ierosolymis reperi, tibi pro clenodio siue dono specialissimo dando reseruaui, & pro nunc in donum gratissimum offerre curaui. Qua nuce ab ipsa deuotè pro clenodio specialissimo sibi à patre reportato acceptâ, eamdem in horto patris sui plantauerat, ex qua imago Crucifixi excreuit. Quæ imago Crucifixi ad oppidum Traiectense supra ripam Mosæ, Leodiensis diœcesis, in solemni Monasterio Albarum Dominarum, Ordinis sanctæ Mariæ Magdalenæ de Pœnitentia, per prædictam puellam hoc idem Monasterium ingressam apportata & collocata est, & ibidem vsque in hodiernam diem à Christi fidelibus deuotè veneratur, visitatur & colitur; specialiter ab illis qui infirmitate & anxietate cordis premūtur, qui ibidem ab suis infirmitatibus consolantur, & etiam illi qui febribus, & etiam infirmitatibus cordis & capitis, & alijs multis malis laborant, & imaginem prædictam cum deuotione visitant, illicò sanitatem recipiunt, etiam pueri rupti, & alijs infirmitatibus tenti & grauati, etiam mulieres prægnatæ & ligamine naturali ligatæ, ac alijs infirmitatibus oppressæ imaginem prædictam deuotè visitando etiam ibidem consolantur. Et quòd prædicta vera sint, scimus per experientiam: quia ea pro parte oculis nostris vidimus, & relatu multorum peregrinorum audiuimus esse vera.*

Crucifixus miraculosus ex cruce ortus Traiecti, asseruatus.

Quod huius admirabilis Crucifixi conditionem & formam attinet, ex pluribus fide dignis oculatis testibus habeo, esse altitudinis & staturæ communis hominis, habere defluentes crines & barbam, manus clauatas, & pedes duobus clauis fixos: laco velo illius tegi femora: coloris esse nucei, prout ipse totus nuceus est. Fertur tentatum non semel fuisse illum ad viuum pingere, sed semper omnes respuisse colores. Denique cùm sit in quodam altari in Aquilonari Ecclesiæ parte, & voluerint illum in magis honesto collocare loco, postridie semper in eodem loco inuentum esse. Et hæc omnia, vtpote satis vulgata, ego sæpiùs in Belgio audiui.

Forma nucei Crucifixi.

CA.

CAPVT XIII.

De sancta ciuitate Ierusalem, nono loco primæ Peregrinationis.

MVlta atque insignia tractanda occurrunt de celebri, sancta regiaque ciuitate Ierusalem termino vltimoque loco huiusce primæ Peregrinationis; verùm quoniam ea à pluribus grauissimisque Scriptoribus pro dignitate pertractata fuere (quæ si hic transcribere vellemus, esset actum agere, & Liber plusquam par est, & præter institutum excresceret) pro maiori parte supersedemus. Ne tamen præcipui loci, cuius causa primariè ad Terram sanctam veniunt peregrini, desideretur cognitio, quæ multum conducet ad intelligentiam peculiarium nonnullorum locorum, quæ intra vel extra sanctam ciuitatem visuntur, quorum explicandi prouinciam suscepimus, præcipua saltem de sancta ciuitate in se cōsiderata proponemus. Et maioris claritatis gratia, quæ explicanda erunt pluribus & distinctis Capitibus adferemus, in quibus sane plura scitu dignissima, prout Deus dederit, ex sacris & profanis obseruata Scriptoribus Lectori referentur. Agemus autem de conditoribus sanctæ ciuitatis, de politu & situ illius, de muris, amplitudine & portis veteris Ierusalem, de situ, conditione & portis nouæ, in qua tribu sita fuerit; quos denique habitatores, Reges ac Principes habuerit, indicabimus.

Tractanda de sancta Ierusalem ciuitate.

CAPVT XIV.

De conditoribus sanctæ ciuitatis Jerusalem.

QVisnam prima iecerit fundaméta sanctæ & inclytæ ciuitatis Ierusalem, eiusque auctor ac fundator simpliciter dicendus sit, non facile aut sine ambiguitate sciri posse credo; quoniam sacri Scriptores manifestè non edixerunt, profani verò non omnes eiusdem sunt sententiæ. Quare de illius primo conditore plures emerserunt opiniones, quas in medium afferre non grauabor, vt quæ probabilior iudicata fuerit, eligatur. At non item ex altera parte difficile est scire, quis illam amplificauerit, vel destruxerit, & destructam reædificauerit, quoniam tam ex sacris quàm ex profanis Scriptoribus manifesta habemus testimonia. Sed opiniones varias quoad primum conditorem videamus priùs.

Opiniones ... circa conditores ... rusalem.

Strabo lib. 16. significare videtur, Ierusalem fuisse conditam a Moyse; aut certè primùm omnium Moysem eum locum, in quo vrbs ista extructa est, cum imperio obtinuisse. Sed prima hæc opinio ex sacris Litteris, quarū sanè Strabo expers fuit, falsitatis arguitur: ex ipsis enim habemus, numquam Moysem vel pedem in terra Chanaan posuisse, sed priùs quàm populus Israel, cuius ipse diuina dispositione Dux erat, transiret Iordanem, & Iudæam attingeret, vita fuisse defunctum. Lege trigesimum secundum & vltimum caput Deuteronomij. Accedit, quòd multò ante ortum Moysis constructa, & ab alijs habitata fuerit Ierusalem, vt ex inferiùs dicendis ipsa meridiana luce clariùs apparebit.

...a opin. *Refellitur.*

Secundam sententiam refert Cornelius Tacitus quorumdam, qui arbitrati fuerint, Ierosolymam ab antiquissima gente Solymorum fuisse conditam, sic enim scribit initio libri 5. Historiarum: *Clara alij Iudæorum initia tradunt, Solymos, carminibus Homeri celebratam gentem, conditæ vrbi Ierosolymæ nomen è suo fecisse.* Horum meminit etiam Iosephus lib. 7. Antiquitatum, cap. 3. Sed non minus falsa est & horum sententia quam præcedens opinio, tū quia antequam celebres essent illi populi, iam constructa erat Ierusalem, tempore videlicet Abrahæ, ex inferiùs dicendis, tum quia Ierosolyma vsque ad Regnum Dauidis in potestate Iebusæorum fuit, tum quia eisdem obuenit ex hereditate & partitione facta ab illorum parente Noë, vel certè eis tradita fuit à posteris Noë, secundùm varias opiniones, de quibus diffusè egimus alibi. At Solymi, quos Homerus celebrat, fuerunt populi Asiani, vt patet ex ipsius Homeri descriptione: idque probat Strabo lib. 1. & 14. productis in medium Homeri versibus: & quo tempore isti florebant, id est, tempore belli Troiani, quod contigit tempore Samsonis & Heli, vt videre est in Annalibus Eccles. Tornielli Tom. 1. anno mundi 2849. adeoque tempore Iudicum Israëlitici populi, nemine omnino discrepante, Iudæi dura seruitute à Philisthæis premebantur, & nullum cum Græcis vel Asianis commercium habebant, quare illi nec potuerunt Ierosolymæ iecisse fundamenta, & consequenter nec Iudæi primi fuere conditores sanctæ ciuitatis.

Secunda opinio. *Refellitur.*

Tertia sententia est Iosephi lib. 1. Antiquitatum, c. 14. & lib. 7. cap. 3. & lib. 7. De bello Iudaico, c. 18. qui arbitratur, primum Ierosolymæ conditorem fuisse Melchisedech Regem Salem, de quo sic dicitur Gen. 14, 18. *At verò Melchisedech Rex Salem*; &c. in qua sententia fuerunt Hippolytus, Irenæus, Eusebius Cæsariensis & Emissenus, Apollinarius & Eustachius, vt Epi-

Tertia sententia & communis.

Epistola 126. ad Euagrium scribit S. Hieronymus, vbi non solùm Ecclesiasticorum virorum, sed communem sententiam esse docet, quòd Salem, cuius mentio loco citato Genesis facta est, secundum communem sententiam esset Ierusalem, cuius non priùs meminisset Scriptura, sed tunc tantùm, quando & Principis ipsius sermonem instituit. Et hinc iam volunt indicatum, Melchisedech fuisse primum conditorem Salem, id est, Ierusalem, atque adeò eam vrbem primò appellatam fuisse Salem, idque probari illis Regij Prophetæ verbis, *Et factus est in pace locus eius, & habitatio eius in Sion*, Psal. 75, 3. vbi pro illo *in pace*, Hebraice est *in Salem*: quam vocem ibi sine dubio significare dicunt vrbem Ierusalem, idque constare ex sequentibus verbis, *Et habitatio eius in Sion*, eò quòd Scriptura duo hæc vocabula *Ierusalem* & *Sion* sæpenumerò in eadem sententia iungere soleat. Posteà eam esse Iebus dictam, ac deinde, ex illis duobus vocabulis in vnam demigrantibus, appellatam esse Iebusalem, sed melioris soni gratia, b in r mutato, Ierusalem nominatā, quæ denominatio frequentissima sit in sacris & profanis litteris; & eamdem etiam in præsentia, post multam mutationem retinere.

Ierusalem nomen de sancta ciuitate frequentiùs dicitur.

S. Hieronymi sententia.

S. Hieronymus in Epistola ad Dardanum, hanc vrbem priùs Iebus, posteriùs Salem appellatam fuisse arbitratur. Nam Salem, de qua in Genesi, non fuisse Ierusalem dicit, sed aliam vrbem in terra Chanaan, & in regione Sichimorum iuxta vrbem Bethsan, alio nomine dictam Scythopolim, proximam Iordani, cuius alibi fieret etiam mentio. Quæ sententia & doctrina si vera est, præcedentis ruit fundamentū; etsi alia ratione ad idem etiā responderi posset, non priùs mentionem factam Iebus, quia non fuit occasio. Hanc sententiam S. Doctor in illa Epistola, quam scripsit ad Euagrium, confirmat, dicens: *Vrbs Salem, non vt Iosephus & nostri omnes arbitrantur, est Ierusalem, nomen ex Græco Hebraicoq́; compositum, quod absurdum esse peregrina linguæ mixtura demonstrat: sed est oppidum iuxta Scythopolim, quod vsque hodie appellatur Salem, & ostenditur ibi palatium Melchisedech ex multitudine ruinarum, veteris ostendens magnificentiam. De hac Salem in posteriore huius libri parte scriptum est: Venit Iacob in Socoth, id est, in tabernacula, & ibi fecit sibi domos atque tentoria, & transiuit in Salem ciuitatem regionis Sichem, quæ est in terra Chanaan. Considerandum quoque est, quòd Abræ à cæde hostium reuertenti, quos persecutus est vsque Dan, quæ hodie Paneas appellatur, non in via Ierusalem occurrit, sed Salem oppidum Metropoleos Sichem, in eo itinere fuerit. Legimus quoque in Euangelio, Ioannem baptizasse in Enon iuxta Salim, quia multa ibi erant aquæ. Nec refert vtrùm Salem, an Salim nominetur, cùm vocalibus in medio litteris perrarò vtantur Hebræi: & pro voluntate lectorum atque varietate regionum eadem verba diuersis sonis atque accentibus proferantur.* Hactenus ex Hieronymo.

Benedictus Pererius.

Benedictus Pererius disputat. 4. in c. 14. Genesis hanc tractat difficultatem, & allatam duplicem adducit sententiam: qui etsi probabilem dicat posteriorem D. Hieronymi, alteram tamen priorem tamquam probabiliorem ei præfert, quam roborat & confirmat, postquam respondit D. Hieronymi argumentis ex illius verbis deductis; & responsiones ipsiusmet verbis hîc subscribam, elegans enim & eruditus Scriptor est, & maiorem efficaciam habebunt proprijs quàm alienis. sic verò ait: *Duo igitur in his verbis Hieronymi pro hac opinione tanguntur argumenta: vnum est, in vrbe Salim, vsque ad ætatem Hieronymi, extitisse non obscura vestigia palatij Melchisedech, cuius antiquam magnificentiam vel ipsæ, quæ cernebantur eius ruinæ, ostentabant. Alterum est argumentum, Abræ reuertenti ex hostium cæde distantem admodum & deuiam fuisse Ierusalem, at verò Salem in eo ipso itinere fuisse illi obuiàm. Verùm neutra ratio admodum firma est. Vnde enim liquere potuit, palatium illud fuisse Melchisedech? Dices, Sic erat fama apud illas gentes. At enim fama, præsertim popularis & vulgaris, sæpè inanis, futilis & fallax est. Etiam Brocardus tradit, Melchisedech in eo loco, qui est ad radicem montis Thabor, accepisse reuertentem ex cæde hostium Abram; idq́; constare ait vniuersali fama eius regionis atque gentis. Nec valdè vrget altera ratio. Etenim dupliciter ei potest occurri. Possumus enim dicere, Melchisedech, cùm audisset tam insignem Abræ victoriam, tamq́; vtilem vniuersæ illi regioni, profectum ex vrbe sua Ierusalem, lōgo spatio exisse obuiàm Abræ, à suoq́; cùm reuerteretur itinere, perhumaniter atque honorificè accepisse. Aut illud potiùs dici posset, Abram de recto itinere deflectentem, petiisse vrbem Ierusalem, aut soluendi voti causa quod pro adipiscenda victoria fecerat, aut agendi Deo gratias pro adepta. Eum verò locum præcipuè adire voluit, quòd eius Rex esset publicus in ea regione Sacerdos, & Sacerdos quidem non inanium deorum, sed veri ac summi Dei, singularis iustitiæ ac sanctitatis fama celeberrimus. Hoc vbi Melchisedech intellexit, non expectauit dum ille ad vrbem peruenisset: sed aliquanto spatio procedens obuiàm, præuenit eius aduentum: eumq́; multa cum gratulatione, humanitate atque honore accepit*, &c.

Sententia D. Hieronymi examinatur.

D. Hieronymi sententia defenditur.

Non equidem inficior, vera esse posse quæ asserta sunt à Pererio, quia Scriptura sacra vel euidens demonstratio in contrariũ non est: verumtamen non multum obstare sententiæ & rationibus D. Hieronymi, mihi omnino persuadeo.

Responsio ad Pererii.

Cum dicit neutram rationem Hieronymi admodũ firmam esse, si intelligat, non conuincere, nec esse demonstrationem, concedimus libenter; sed nec demonstrationes in huiuscemodi materia inquirendæ sunt; & valde probabiles esse, sic ostendo. Et quare prima illa, quæ communi famæ nititur, commode admitti non possit? Fama enim communis, cui Scriptura vel efficax ratio non aduersatur, magnæ est auctoritatis. *Absit vt ea scire negemus* (inquit S. Augustinus) *quæ celeberrima fama commemorat*; & hoc à nobis alibi pluribus est explicatum. Et quamuis Brocardus Monachus aliter dicat, non officit, quia non est in his præferendus sanctissimo pariterque doctissimo Hieronymo, qui non tantum solo decennio Palæstinam perlustrauit vt Brocardus, sed totos quadraginta annos, ad cuius & sacræ Scripturæ intelligentiam, non suæ tantum innixus fuit prudentiæ & diligentiæ, sed secum adhibuit doctissimos Hebræorum Rabbinos: vnde meritò dicere potuit, se Terram sanctam intus & in cute cognouisse. Et magis vtique credere debemus Hieronymo antiquiori, vtpote cuius tempore Terræ sanctæ traditiones veriores & stabiliores esse debebant, vt antiquis temporibus propinquiores. Non disputo tamen in præsentia de veritate illius traditionis: scio enim, præter Brocardum etiam alios dissentire, dicereque in neutro dictorum locorum, sed in monte Caluariæ Melchisedech Abræ occurrisse, &c. vt infrà Lib. v. Cap. 11. Peregrinationis 111. dicemus: sed volo tantùm inferre, sententiam D. Hieronymi nó labefactari traditione Brocardi.

Et licet verum sit, quasdam traditiones inanes & contemnendas esse: quænam tamen illæ sint, facile est deprehendere ex incommodis, quæ ex illis sequentur, si admittantur: at commemoratam à D Hieronymo eiusmodi non esse, conuincitur Primò, quia illa admissa, nullum sequitur inconueniens; Secundò, quia versatissimus Hieronymus eam non contempsit vt vanam, & alij primæ auctoritatis viri, eam, tamquam à vero non alienam, amplectuntur; denique quia Pererius rationem vel auctoritatem, quæ ei efficaciter refragetur, haud adducit.

Nec aliæ duæ responsiones ad secundam rationem D. Hieronymi multum eidem officiunt. Obessent quidem, si, quod supponunt (venisse videlicet Melchisedech ex Ierusalem, quando occurrit Abræ) esset indubitatum; at illud dubio vertitur: & cùm commodior videatur ratio D. Hieronymi, quòd Ierusalem extra viam sita sit, ideò facilè defendi potest, venisse ex Salem ciuitate, quæ in via eius sita fuit. Et quomodo multò ante aduentũ Abræ scire potuit Melchisedech, Abram victoriam de hostibus reportasse, cùm Abram in loco victoriæ suæ non diu hæserit, sed statim inde discesserit? Et dato quòd fortè quis præcurrerit ad victoriam illam nuntiandam, vtique ille potiùs in Hebron vel Sodomam profectus fuisset, vbi erant illi quibus magis iucundum fuisset de parta victoria nuntium. Ad hæc, si Salem, de qua agitur apud Ioãnem, eadem est cum Salem cuius meminit Moyses, sententia D. Hieronymi magis comprobatur, quòd videlicet ibi multæ essent aquæ ad baptizandum idoneæ, quas haud facilè apud Ierusalem inuenies, vt docet Tyrius lib. 8. Belli sacri c. 2. & 4. & nos alibi notauimus. Quòd si voluit S. Patriarcha pro gratiarum actione de obtenta victoria Deo sacrificia offerre, quare non ea obtulit in Sichem in Samaria, vbi priùs ea Deo accepta obtulit, etsi viueret Sacerdos Melchisedech, vt dicimus Lib. v11. Cap. v11. Peregrin. 1. præsertim cum tunc temporis nondum diuinitus monstratum fuerit, Ierusalem esse à Deo electam ad offerendum ei sacrificia. Cum dicit, Erat ibi Melchisedech communis illius regionis Sacerdos; dico, illud fuisse probandũ, & insuper, quòd non licuerit alijs præter Melchisedech sacrificia offerre; quod non faciet Pererius: nam eo tempore Abram & alij Deo accepta sacrificia obtulerunt. Et Abram erat in sua familia Sacerdos, vt ipsemet notauit Pererius loco citato disput. 3. num. margin. 60. quare cùm ipse posset inculpate citius & fructuosiùs sacrificia offerre, non videbatur expediens alios ad hoc inquirere, hilarem enim promptumque datorem diligit Deus.

Hæc dixi, non quòd falsam existimem illam sententiam, sed vt ostenderem (quod initio indicaui) difficile esse, firmiter asseuerare, quisnam prima Ierosolymæ iecerit fundamenta: quia si sententia illa Iosephi, imò communis est probabilis, altera D. Hieronymi non est improbabilis. Sed quid dicendum in hac Doctorum varietate?

Respondeo probabiliter, sentiendũ cum tertia sententia, quæ asserit Melchisedech fuisse istius vrbis conditorem; quoniam antiquissima est, omni tempore recepta, tantoque Doctorum fermè omnium consensu firmata, à qua (vt videbimus) non recessit S. Hieronymus, & in ea citatur à quibusdam recentioribus. Et quia sic intelligimus, mirifice figuram figurato conuenire, id est

Ierusalem Melchisedech ædificasse probabilius.

Melchisedechum Christo, qui Rex & Sacerdos fuit secundùm ordinem Melchisedech, quemadmodum prædictum fuerat. Et de Regia quidem eius dignitate ita vaticinatus est Dauid: *Ego autem constitutus sum Rex ab eo super Sion montem sanctum eius*, Psal. 2,6. de Sacerdotali verò sic: *Tu es Sacerdos in æternum secundùm ordinem Melchisedech*, Psalm. 109,4. quæ est ratio D. Hieronymi loco inferiùs citando, & vtraque Benedicti Pererij.

Melchisedech Chananæus. Quam sententiam libenter amplector, sequendo aliam de eodem Melchisedech, quæ dicit ipsum fuisse non Iudæum genere, sed Gentilem & Chananæum: quæ est non tantùm D. Hieronymi & Catholicorum, sed etiam quorumdam præcipuorum Hebræorum, Philonis & Iosephi, & aliorum quamplurium, quos adducit & sequitur Pererius loco citato disp. 3. & 1. de Melchisedech. de quo sequentia Suidas litteris mandauit: *Melchisedech, sacerdos Dei, Rex Chananæorum. Hic ciuitatem condidit in monte dicto Sion, eamq. vocauit Salem, id est ciuitatem pacis, in qua regnauit* 113. *annis. Obiit iustus & virgo.* & infra: *Genus ducens ex Side filio Regis Aegypti vel Libyæ.*

Dixi, Melchisedechum valde probabiliter condidisse Ierusalem, si erat genere Chananæus; quoniam terra in qua est Ierusalem, hereditate obuenit in orbis distributione Cham filio Noë, & descendentibus ex ipso Chananæis, vt Lib. 1. Cap. x. ostendimus. Et quamuis hæc sententia de assignatione Chananitidis regionis descendentibus ex Cham non esset vera, adhuc habemus, Melchisedechum fuisse Chananæum, & Ierusalem ædificasse: eo enim tempore quo dicitur ædificasse Salem siue Ierusalem, ea ipsa terra, in qua ædificata fuit, possidebatur à Chananæis, vt patet Gen. 12, 6. qui sanè illius ædificationi obstitissent, si ex ipsis non traxisset originem; potentes enim erant Iebusæi ex progenie Chanaan, habitatores Iebus, vt colligitur ex libris Iosue & Iudicum, vbi habetur, quod non potuerint expelli Iebusæi à filijs Israël, quamuis plures alias iam Gentes expugnassent, nisi post multa tandem tempora, nimirum temporibus Dauidis, vt videre est 2. Reg. 5. & 1. Paralip. 11. & alibi. Multò verò magis id verum erit secundùm sententiam eorum qui asserunt terram Chanaan primò obtigisse filiis Sem, sed ex illa fuisse expulsos à filiis Chanaan, vtpote callidioribus ac potentioribus, qui & eam sibi *Ierusalem quare Iebus & Salem dicta.* vsurpauerint. Atque sic intelligimus quare hæc ciuitas dicta sit *Iebus*, & *Salem*, & Melchisedech Rex eius. Appellata est *Iebus*, quia inter Iebusæos ex Chanaan progenitos, communi vocabulo Chananæos appellatos, & in eorum terra ædificata fuit, vt alibi de Damasci ciuitate dicemus, a regione vel agro Damasceno denominatam fuisse Damascum ciuitatem in eo fundatam; ita hac ipsa ratione Ierusalem *Iebus* à Iebusæorum terra appellata est. *Salem* verò, quia vrbs antiqua Ierusalem in monte Acra, alio nomine dicto Salem, ædificata fuit, vt in sequentibus dicemus.

An verò prius *Iebus*, deinde *Salem* fuerit appellata, mihi incompertum est: potuit siquidem secundùm dictam considerationem eodem tempore vtroque nomine simul appellari, & hoc scire parum refert. Fortè Iebusæi vnam partem Ierusalem, id est, arcem Sion ædificarunt, quam vsque ad Dauidis tempora tenuerunt, quæ & ideò ab ipsis fundatoribus *Iebus* dicta fuerit, quia Iebusæorum caput erat; alteram verò partem vrbis in Acra siue Salem ædificauit Melchisedech. An verò prius, quoniam *antiqua ciuitas* appellatur? Si ita esset, possemus probabiliter dicere, prius Salem fuisse appellatam, etsi fortè prius non inueniatur scriptum. Melchisedech verò Rex Salem dictus est, & quia eius prima fecit fundamenta, vel quia in ea regnauit. Et hac posteriori ratione Adonisedech Rex huius vrbis dicitur. Et quòd de hac ciuitate sit locus citatus Genesis 14, 18. intelligendus, indicat Paraphrasis Chaldaica, quæ sic habet: *Et Melchisedech Rex Ierusalem.*

Nec mihi multùm probatur illa sententia, quæ asserit, dici Melchisedech Regem Salem, quia *Salem* Hebraice pacem significat, & *Melchisedech* exponitur *Rex iustitiæ* ex D. Paulo, *pacis & iustitiæ* ab aliis: tunc enim redundaret illa additio, *Rex Salem*, quoniam idipsum significat *Melchisedech*: *Melchi* enim Regem, *sedech* iustitiam, vel etiam pacem significat. Quare verisimilis mihi alia sententia videtur, quæ ait esse nomen non proprium viri, sed commune Regum Ierusalem, ita vt quemadmodum quilibet Ægypti Rex Pharao, & Babyloniæ Nabuchodonosor appellatur, ita quilibet Ierusalem Rex Melchisedech, id est Rex iustitiæ, siue Adonisedech, id est Dominus iustitiæ nominetur.

In illa verò sententia tertia fuisse S. Hieronymum, vel saltem eam illi non displicuisse, conceptis verbis ipsemet indicat in illa Epistola quam nomine Paulæ & Eustochij scripsit ad Marcellam. sic enim de Ierusalem ad intentum scribit: *De hac vrbe Allophylo quondam hoste superato, & diabolicæ percussa frontis audacia; postquam ille in faciem corruit, exultantium animarum turba processit: & concinens chorus decem millium* *S. Hieronymus à communi sententia non recedit.*

millium David nostri victoriam prædicanit. In hac Angelus gladium tenens, & totam impietatis denastans vrbem, in Orne Iebusæorum, Regis area templum Domini designauit. Iam tunc significans, Ecclesiam Christi non in Israël, sed in Gentibus consurgentem. Recurre ad Genesim, & Melchisedech Regem Salem huius Principem inuenies ciuitatis: qui iam tunc in typo Christi panem & vinum obtulit, & mysterium Christianorum in Saluatoris Sanguine & corpore dedicauit. Quid his clarius pro illa sententia dicere poterat sanctus Doctor? Quod aliter alibi dixerit, fuit, quia clarum & euidens Scripturæ testimonium, quod aliter exponi non posset, non inuenit. Et præterea, quòd dicat, Salem, de qua Genesis 14. non esse Ierusalem, non cogimur fateri ipsum sensisse, Melchisedech non fuisse Principem Ierusalem; cùm enim magnus Rex esset, vt magni Regis Christi esset typus, non tantùm ciuitatis Salem siue Salim, de qua loco antè citato Ioan. 3. & Gen. 33. sed & Ierusalem Rex fuit & conditor, vel esse potuisse, non est inconueniens affirmare.

Sed quisnam amplianit aut refecit Ierusalem? Dicendum, Dauidem, Salomonem, Nehemiam, Ælium Adrianum, vt ex sacris & profanis litteris clarè edocemur, & in sequentibus explicabimus, dum agemus de ipsa sancta ciuitate, & de nominibus eius. Condita verò fuit secundùm quosdam anno a creatione mundi 2027. secundùm alios 2023. & sanè secundùm omnes temporibus Abrahæ & Melchisedech. Et hæc de fundatoribus sanctæ ciuitatis satis.

CAPVT XV.

De situ & conditione Ierusalem, & de montibus in quibus est fundata, & à quibus est circumdata.

VT omnes mundi huius res corruptioni & mutabilitati obnoxiæ sunt, quæ numquam in eodem statu permanent, secundùm illud Sapientis, *Nihil stabile sub Sole*, Eccle. 2, 11. ita terrena nostra Ierusalem, quoniam mundi huius ciuitas est, non semper in eodem statu, quem in sua prima conditione accepit, perdurauit, sed pluries mutata est: quod in causa fuit, vt plura etiam sortita sit nomina, & inter cetera *Ierusalem vetus & noua* appellata fuerit. *Ierusalem vetus & noua dicta.*

Vetus dicitur, si consideretur secundùm eum statum quem accepit à primo conditore, & in quo permansit (etsi non semper inuariate eodemque modo) vsque ad tempora Imperatoris Adriani, post Christum natum & passum: noua dicitur, si consideretur secundum eum statum, quem, destructa penitus veteri, nouiter accepit ab isto Imperatore; quo nimirum in statu perdurauit ad nostra vsque tempora, etsi non semper integre, & prout ab eodem Adriano constructa fuit. Nos de conditione situs Ierusalem quam habuit antiquitus, primò, & secundo de eadem agemus, vt habuit posterioribus temporibus.

Sancta ciuitas Ierusalem in medio terræ, loco eminentissimo, in montibus sanctis fundata est, montes includens, montibus collibusque vallata. Singula explico. *Situs Ierusalem describitur.*

Dixi primò, Ierusalem fundatam esse in medio terræ. Hoc docuit Regius Psaltes in versiculo illo: *Deus autem Rex noster ante sæcula, operatus est salutem in medio terræ*, Psal. 73, 12. Loquitur de humana redemptione, quam Christus Dominus totius humani generis Reparator in loco Ierosolymitano, Iudææ medio, operatus est, & non Iudææ tantùm, sed etiam totius mundi, siue terræ habitabilis. Ideò scitè quidam apud Iosephum lib. 3. de Bello Iud. cap. 2. Ierusalem totius Iudææ vmbilicum appellarunt. Et D. Hieronymus initio libri 2. Commentariorum in Ezechielem, expendens ea verba Ezechielis, *Ista est Ierusalem, in medio gentium posui eam*, facit Ierusalem vmbilicum totius terræ, vt quemadmodum vmbilicus est in medio corporis, ita Iudæa & Ierusalem in medio terræ sita sit (sic apud Ciceronem in Verrina 6. Enna Siciliæ vmbilicus vocatur, quòd in media insula sita sit) & ab aliis regionibus velut domina ab ancillis, & magistra à discipulis circumdetur, quibus omnibus salutis monita & spiritalem vitam impertiretur.

Et sane Iudæa & Ierusalem à parte Orientis cingitur Asiâ, ab Occidente Europâ & mari Mediterraneo, à Meridie Africâ, à Septemtrione Scythiâ, Armeniâ, & cunctis Ponti nationibus, sicq; in medio mundi collocata manet. Et doctus Genebrardus in eum locum Psalmi ait: *Iudæam & Ierusalem ad opus nostræ salutis ideò Deus delegisse videtur, quod ex ea veluti orbis corde, salutem in omnes transmitteret. Orientales Occidentalibus iungit per mare Mediterraneum, Septemtrionales Meridionalibus per idem mare excurrens vsque ad Mæotidem paludem valdè Septemtrionalem, & per mare Rubrum in Austrum profundissimè descendens, vt omittam eam esse initio quarti climatis.* Hæc ille. Sita est in regione Ephrata, & agro Bethleemitico, vt ex illo Scripturæ loco, *Ecce audiuimus eum in Ephrata*, Ps. 131. 6. obseruauit idem Genebrardus. Audiuit

sanctus Propheta Arcam Domini collocandam, vel templum Domini ædificandum in Ierusalem. *In Ephrata* (inquit Genebrardus) *in regione Ephrataea, & quasi ferati, fructuosa, quæ complectebatur aliquem Terræ sanctæ tractum, Bethleem, Ierusalem & vicinam.* & post pauca addit, Ierusalem esse de agro Bethleemitico.

Dixi secundò, in eminentissimo loco & in montibus sanctis fundatam esse Ierusalem, eosque includere. Ad cuius dicti explicationem notandum est ex Adrichomio in Manasse 2. num. 93. Iudæam, vt & alias Palæstinæ Prouincias, etsi proprijs nominibus nominentur, tamen verè esse partes magnæ Syriæ, quæ Hebraicè *Aram* appellatur, in qua est Ierusalem, ipsius & totius orbis terrarum præcipua ciuitas. Hoc præmisso, intelligo cum recentiori Expositore eius situs altitudinem supra ceteras regiones; nomen enim *Aram*, id est Syriæ, quod celsitudinem & sublimitatem significat, declarat, Ierusalem in Syriæ supremo loco esse sitam; quò scilicet aër purior ingenia præstantiora proferret, essetque veluti aliarum nationum magistra, vt verè de ea Isaias dicere potuerit, *De Sion exibit lex, & verbum Domini de Ierusalem*, cap. 2, 3. Sed & vmbilici similitudine datur eiusdem eminentia intelligi: vt enim vmbilicus non solùm stat in medio humani corporis, sed etiam in patentiori & eminentiori situ; ita Ierusalem non solùm in medio terræ, sed in editiore eius parte sita est. Ideò in Scriptura profectò ad Ierusalem frequenter *ascensus* appellatur, quòd vndequaque arduo ascensu adiretur. Hinc Saluator noster dicebat: *Ecce ascendimus Ierosolymam*, Matth. 20, 17.

Mariana in cap. 5. Ezech.

Sed id ipsum magis comprobatur, cùm montem, & in montibus fundatam, frequenter in sacris & profanis scripturis inuenamus dici sanctam ciuitatem. Pulchrè Isaias sic de ea vaticinatus fuit: *Et erit in nouissimis diebus præparatus mons domus Domini in vertice montium, & eleuabitur super colles, & fluent ad eum omnes gentes*, &c. Isaiæ 2, 2. De eadem quoque secundùm quosdam Psalmista: *Mons Dei, mons pinguis*, &c. Psal. 67, 16. &: *Leuaui oculos meos in montes, vnde veniet auxilium mihi*, Psalmo 120, 1. alludens ad situm Ierusalem, ad montana Iudææ, præsertim Sion & Moria, præcipuè verò Psalmo 86, 1. vbi secundùm receptam Doctorum sententiam loquitur Propheta de terrestri Ierusalem, inquit: *Fundamenta eius in montibus sanctis.*

Pro cuius veritatis intellectu notandum tum ex alijs, tum præsertim ex Iosepho lib. 6. de Bello Iudaico, cap. 6. quòd antiquitus tota ista ciuitas quatuor montes seu colles intra suum ambitum complexa fuerit: quorum primus Sion, alter Moria in sacris Litteris, tertius Acra, & quartus Bezeta apud Iosephum vocari solent, in quibus tota ciuitas fundata erat.

Sed quemnam situm inter se habebant? Respondeo, Auctores haud omnes inter se conuenire. Nam Arias Montanus in suæ antiquæ Ierusalem Ichnographia, libello *Neemias* inscripto adiecta, ponit montem Sion in latere vrbis occiduo sese extendentem ab Aquilone ad Meridiem, montem verò Moria in parte Australi, habentem ab Oriente Bezetam, & Acram partim quidem ab Ortu, sed multò magis ad Aquilonem.

Dispositio montium sanctæ ciuitatis.

Alij autem, vt Iacobus de Vitriaco Patriarcha Ierosolymitanus lib. de Conquestu Terræ sanctæ apud Brocardum Part. 1. c. 7. vers. 44. relatus, & Brocardus ipse cum aliis ocularis testibus, ponunt montem Sion in latere ciuitatis Australi, Moria in Orientali, Bezeta in Occidentali, & Acra magis ad Aquilonarem; à quorum sententia non multùm videtur abesse Adrichomius in sua Ierusalem descriptione. Quæ sanè sententia amplexanda est, tum propter oculatorum testium & in locis sanctis versatissimorum testimonium, quibus in hac parte magis quàm aliis credendum est; tum quia, si aliter dicatur, ruere necesse est pro maiori parte traditiones de montibus illis, ab omnibus receptas, quæ absque temeritatis nota negari non possunt. Lege Ioannem Baptistam Villalpandum Tom. 3. Apparatus Part. 1. lib. 1. cap. 5.

Igitur tota ciuitas Ierusalem, antiquitus in his montibus fundata, diuidebatur in partem superiorem & inferiorem. Superior vrbis pars montem Sion occupabat, & in ea erat castrum munitissimum, quod vsque ad Dauidem tenuerunt Iebusæi, qui illis inde pulsis, vt dicitur 1. Paralip. 11. ibi habitauit, arcem muniuit, locum ædificiis auxit, & præcipuè palatio, in quo tum ipse tum alij Reges Iuda habitauerunt, & in ciuitatem conuertit, quæ magis propriè Sion, & ciuitas Dauid, quia ipse eam cepit & ampliauit, dicebatur, vt citato loco Paralipomenon videre est. *Porrò*, dicitur ibi, *Dauid cepit arcem Sion, quæ est ciuitas Dauid*, 1. Paralip. 11, 5. Dicebatur etiam ciuitas superior, quia in monte ceteris eminentiori fundata: anteà verò dictam fuisse Iebus ab habitantibus Iebusæis crediderim, vt Capite præcedenti dictum est. Porrigit, dicunt aliqui, suam longitudinem ab Occasu in Orientem per quatuor millia cubitorum; latitudinem à Meridie ad Aquilonem per duo millia.

Ierusalem ciuitas in superiorem & inferiorem diuiditur.

Altera

Altera autem pars, quæ aliquantò maior erat, totum montem Acra nuncupatum continebat, de quo sic Iosephus loco memorato: *Alter autem mons, qui appellatur Acra, inferiorem sustinet ciuitatem, & vndique decliuis est*, &c. & dicebatur ciuitas inferior; quoniam in inferiori & demissiori loco sita, & *Salem* à monte, qui non tantùm Acra sed & Salem appellabatur, & *Ierusalem*, quoniam totius ciuitatis maior pars in eo sita erat. Quare vt Iosephus initio citati capitis asserit, ferè tota vrbs super hos duos colles condita erat, contrariis frontibus sese inspicientes, interueniente valle discretos. Et non vallibus tantùm, sed etiam duobus aliis montibus seu collibus pænè tum inhabitatis, nempe Moria & Bezeta, quodammodò dirimi videbatur. Ad quos duos montes, in quibus initio sita erat sancta ciuitas, respexit Dauid, inquiens, *Et factus est in pace locus eius* (Hebraice pro *in pace*, est *in Salem*, *Salem* verò idem est quod Acra) & *habitatio eius in Sion*.

Verum succedentibus temporibus, iugis montium nonnihil humiliatis, vallibusque repletis, auctis habitationibus, a Salomone præsertim post Dauidem, & postea ab aliis Regibus & Principibus Israël ædificiis in Bezeta & Moria auctis, quasi tertia ciuitas consurgere visa est: sed enim quia omnes vnico exteriùs cingebantur muro, tres ciuitates vnius ciuitatis nomine appellatæ sunt, & tres partes vnius: quæ tamen interius aliquanto tempore propriis muris & fossis distinguebantur, quæ causa fuit, vt Ierusalem triplici muro muniri ab aliquibus diceretur.

Salomon amplians Ierusalem. Pro clariore verò horum intellectu recolendum est, quemadmodum Dauid arcem Sion & ciuitatem superiorem ædificiis auxit, ita sapientissimum potentissimumque eius filium Salomonem inferiorem ampliasse & dilatasse, superiorique adiecisse. Id verò hunc in modum factum fuit. Cùm Salomon ex Dauidis patris sui Dominique præcepto in monte Moria ædificare vellet templum, & propter defectum latitudinis illud cum suis porticibus, atriis, & plateis eo quo conceperat & disposuerat splendore ædificare nequiret; vt area planitiesque eius fieret structuris idonea, iuga montium illorum, scilicet Moriæ & Bezetæ deiici, vallem intermediam impleri, adeoque totum illum locum complanari iussit. Quo facto, in Moria eximium & augustissimum illud templum ædificatum est, ex cuius occasione mons Bezeta eodem tempore habitari cœptus est, occasione videlicet artificum operariorumque pænè innumerabilium, quos ipse Salomon ad templi fabricam conduxerat: quorum habitationi plurima primò tabernacula, humiles casæ, & rustica ædificia necessariò construi debuerunt: posterioribus autem temporibus muris item cinctum fuisse, colligi potest ex his quæ citato capite Iosephi habentur.

Paulò etiam humiliatis montibus, & vallibus repletis, aliquatenus complanata ipsa ciuitas fuit, eiusque partes continuatæ fuerunt eodem Salomonis tempore. de hoc siquidem dicitur: *Coæquauit voraginem ciuitatis Dauid patris sui*, siue, vt legit Chaldæus, *Et occlusit rupturam*, &c. 3. Reg. 11, 27. quæ erat vallis secundùm Hieronymum; ideò complanari fecit, vt structuram Mello dictam loco imponeret. Hanc Iosephus vbi suprà Tyropœon appellat, separabatque ciuitatem superiorem ab inferiori, de qua Adrichomius in descriptione Ierusalem num. 16. Et mons Moria, qui prius erat pæne acutus, arduus & præruptus, ab eodem Salomone primò, mox ab aliis, paulatim aliquantò humilior & latior redditus est, vallesque eius impletæ. Post Salomonem sub Iosaphat primò, postea, Iuda Machabæo in Iudæa principatum tenente, mons, in quo Macedonum arx aliquamdiu steterat (quam nimirum Antiochus Epiphanes in inferiori vrbe in Acra ædificauerat & muniuerat, vt Macedonibus militibus præsidium esset, vt auctor est Iosephus lib. 12. Antiq. cap. 6. & habetur 1. Machab. 1, 35.) complanatus fuit, ita vt nihil obstaret quò minùs templum omnibus in vrbe locis celsius esset, vt ex eodem Iosepho constat, qui lib. 13. Antiquit. cap. 11. & 6. de Bello cap. 6. dicit, quod Asamonæi (sic enim appellat Machabæos) vallem aggeribus repleuerint, vt templo coniungerent ciuitatem; & quòd Acræ altitudinem cæsam humiliorem fecerint, vt ex ea quoque fanum supereminens cerneretur. Quo fit, vt posteà vrbs sita videretur è regione templi theatrali specie, quemadmodum idem Auctor tradit lib. 5. Antiquit. cap. 13. Quod amplius etiam præstitum fuit, quando collapsum templum ab Herode Ascalonita Iudæorum Rege sumptuosis ædificiis reparatum & exornatum fuit, vt patet ex eodem Iosepho loco proximè citato, & lib. 8. Antiquit. cap. 2. & lib. 1. de Bello Iudaico cap. 6.

Vere ergo dixit Dauid, *Fundamenta eius in montibus sanctis*, Psal. 86, 10. Et alio in loco, præuidens amplitudinem futuram Ierusalem, & augmentum illius, præsertim ob templi ædificationē, gaudium vniuersæ terræ, dixit de ea: *Magnus Dominus, & laudabilis nimis, in ciuitate Dei nostri, in monte sancto eius. Fūdatur exultatione vniuersa terra mōs Sion,*

Sion, latera Aquilonis, ciuitas Regis magni, Psal. 47, 2. vbi vides distinctas ciuitatis sanctæ partes indicari. *Mons Sion*, pulcher climate seu regione, vbi in Australi parte ædificata erat arx & ciuitas superior. *Latera Aquilonis* intellige alias partes, vel partem ciuitatis quæ *inferior* dicebatur & *filia Sion*, quoniam è monte Sion veluti nasci videbatur: ex ista tota etiam cum Bezeta in Septemtrionem extenditur, & verè, quòd à latere Austri est, in Aquilone est. Igitur eius respectu residuum ciuitatis, cum sit in latere & sinistra parte Sion, erit in Aquilone. Sicque Propheta explicuit singulas partes sanctæ ciuitatis.

Appellatur verò hæc pars *ciuitas Regis magni*, tum quia maior & præcipua, tum quia in ea apparuit, id est in Moria, Angelus Domini percutiens populum; tum quia in ea fuit templum ædificatum, tum denique, quoniam præsentiâ Christi Domini consecranda erat. Christus enim Dominus tam in puerili quàm virili ætate mirabilia operatus fuit in ea, & singulariter in parte vbi erat templum Domini; & per ipsum adimpletum fuit quod Malachias vaticinans dixit: *Ecce ego mitto Angelum meum, & præparabit viam ante faciem meam. Et statim veniet ad templum suum Dominator, quem vos quæritis, & Angelus testamenti, quem vos vultis*, Malachiæ 3, 1. & inprimis; quando illum sanctissima Virgo Deipara præsentauit in templo, ac deinde quando in eodem inuentus fuit in medio Doctorum audiens & interrogans, & quando denique in eo prædicauit; multaque miracula & prodigia fecit. Et propter hæc & alia, quæ alibi dicentur de monte Sion & Caluariæ, dicitur non solum esse ciuitas Regis magni, & fundari exultatione vniuersæ terræ, nec simpliciter in montibus, sed in montibus sanctis. Legatur Genebrardus in Expositione Psalmi 48. v. 3. & Iacobus de Valentia in expositione Psalm. 42. v. 1. & 2.

Ierusalem vallatur montibus & collibus. Dixi tertiò, non tantùm Ierusalem montes includere, & in ipsis sitam esse, sed etiam à montibus & vallibus consequenter vallatam esse. Hoc antè dixerat Dauid. volens enim ostendere, tutam, munitam fortemque esse sanctam ciuitatem, non solum quòd in montibus eminentibus fundata sit, sed quòd ab altis montibus velut vallo complecteretur, dixit: *Montes in circuitu eius*, Psal. 124, 2. ideoque & vallibus, quarum propterea mentio frequentior est in sacris Litteris. Ab Austro igitur cingebatur profundissimis vallibus Siloë, Gehennon & Tophet, vbi erat Ager fullonis, & aliis deinde montibus & collibus Haceldama, &c. ab Oriente præstantissimo Oliuarum monte tribus collibus distincto, & celeberrima valle Iosaphat; ab Occidente monte Sion & Caluariæ, & colle Horeb, cum vallibus Raphaim, & magna voragine, & ex ista erat ingressus in aliam vallem ad partem Aquilonarem vrbis, quæ tamen ex illa parte non totam circuibat ciuitatem, dicebaturque Vallis cadauerum, quòd in ea proiicerentur cadauera morte punitorum in Caluariæ monte, vel alia ratione, vt alibi dicetur, & supra eam ex eadem Aquilonari parte humiliores colles.

Addo, ad maiorem commendationem felicitatis inclytæ huius ac regiæ vrbis, non fuisse ad littus maris ædificatam, sed non longe ab illius portu. Ciuitates namque & gentes maritimæ pluribus atque maioribus quam mediterraneæ vitiis sunt obnoxiæ, *Ierusalem opulentia ex maris vicinitate.* tum propter superbiam, quæ nascitur ex fiducia virium, sunt quippe maris præsidio munitæ; tum ob auaritiam, quòd ad lucra mercaturæ incumbant; denique ob rapinas & prædas, ad quas opportunitate maris & nauigationis commoditate inuitantur, amplius, cum sint emporia, & aduenarum receptacula, facile peregrinis moribus, vitiis atque erroribus inficiuntur. Quapropter noluit Plato, ciuitatem, quam suæ Reipublicæ designabat futuram metropolim, esse maritimam, sed minimùm decem millibus passuum à mari remotam: habere tamen vicinum portum, vt ea ratione nec externis moribus prauis aut vilibus facilè corrumperetur, nec omnino tamen vtilitate maris iucunditateque priuaretur. Talem fuisse Ierosolymitanæ vrbis situm, qualem desiderabat Plato, docet Eusebius lib. 12. de Præparatione Euangelica, cap. 27. & re ipsa cernimus: nam, vt diximus, mediterranea est, & intra montes sita, & à Ioppe & portu maris Mediterranei ad quadraginta dumtaxat milliaria separatur.

Ex his omnibus manifestè patet, inclytam ciuitatem Ierusalem in medio orbis & eminétiori terræ loco, imò in montibus sanctis fundatam esse, eosdem intra suum ambitum continere, & à montibus, collibus vallibusque cinctam esse, opportunoque situ, quo à malis præseruetur, & bonis perfruatur, ædificatam.

CAPVT XVI.

De muris & amplitudine antiquæ Ierusalem.

Dilectissima Deo ciuitas Ierusalem ab æterno ei & electis eius præparata, non solum naturalibus, sed etiam supernaturalibus

Naturalia & supernaturalia S. ciuitatis præsidia. bus & artificialibus præsidiis munita fuit, vt inde quilibet intelligeret, quàm bonum, tutum & iucundum esset, in ea habitare. Quid enim melius, tutius iucundiusve excogitari potest, quàm cum Deo esse, & omnia quæ desiderari possunt ad benè tuteque viuendum, ab ipso dirigi ad habitantes in Ierusalem? Quare Dauid loquens de præsidiis quibus proteguntur illi qui in Domino confidunt, ea comparauit præsidiis & munitionibus sanctæ ciuitatis Ierusalem, dicens: *Qui confidunt in Domino, sicut mons Sion: non commouebitur in æternum, qui habitat in Ierusalem. Montes in circuitu eius, & Dominus in circuitu populi sui, ex hoc nunc & vsq; in sæculum*, Psal. 124, 1. In quibus etiam verbis ex parte quod attigimus indicatur. Vis naturalia præsidia sanctæ ciuitatis? *Montes in circuitu eius.* Sed quoniam hæc inutilia sunt, si absint spiritualia & diuina, eodem Dauide dicente, *Nisi Dominus custodierit ciuitatem, frustrà vigilat qui custodit eam*, Psal. 126, 2. illa desiderabis cum illo qui dicebat: *Custodi me Domine*, Psal. 139, 5. &, *Sub vmbra alarum tuarum protege me*, Psal. 16, 8. & tunc *non timebo quid faciat mihi caro*, Psal. 55, 5. *& millia populi circumdantis me*, Psalm. 3, 7. ecce adsunt: *& Dominus in circuitu populi sui*, &c. Si iam naturalibus & supernaturalibus addantur etiam artificialia, quæ industria humana inuenire consueuit, illa non solum frustranea, sed valde necessaria deprehenduntur, vt sunt muri, turres & portæ ciuitatum: quæ vt sanctæ ciuitati adessent, ex intimo cordis affectu à Deo postulabat Regius Vates, cum supplex ad Deum conuersus diceret: *Benignè fac Domine in bona voluntate tua Sion, vt ædificentur muri Ierusalem*, Psalm. 50, 20. Collapsos posteà & per Chaldæos destructos, magna sollicitudine Princeps ille Iudaici populi Nehemias restaurari curauit à filiis Israel post eorum à Babylonica captiuitate reditum. Igitur Ierosolymæ nostræ non defuerunt hæc humana artificialiaque præsidia, quoniam habuit muros, turres, portas & sufficientem amplitudinem, vt statim videbimus. *Vrbs fortitudinis nostræ Sion*, dicebat Isaias, *Saluator ponetur in ea, murus & antemurale*, seu, vt habet Hebræus, *Salutem ponet, murus & antemurale*, Isaiæ 26, 1. Ex qua duplici lectione eius fortitudinem & protectionem diuino & humano auxilio perficiendam intelligimus; Saluatore videlicet in ea existente, & multiplici muro eam ambiente.

Murorum Ierusalem conditio. Fortissimis cingebatur muris olim sancta ciuitas ante Nehemiæ & Iosephi tempora, vt non exiguæ illorum reliquiæ etiamnum ostendunt, & apparet ex his quæ 2. Esdræ 3. habentur, vbi legimus, Nehemiæ iussu fuisse restauratos & reædificatos muros Ierusalem à filiis Israël, quando, concessa sibi facultate ab Artaxerxe Longimano, è Chaldæa in Iudæam redierunt, qui vtique minimè fuissent reædificati, nisi anteà fuissent ædificati. Iosephi etiam tempore ciuitas hæc (vt ex illius descriptione, quæ habetur lib. 6. de Bello, cap. 6. apparet) triplici muro circumdata erat, nisi quà vallibus inuiis cingebatur, vbi vnius dumtaxat muri habebat ambitum. Sed explicatio attendenda est. *Triplici muro quomodo cingebatur.*

Ciuitas superior à Meridie, Oriente & Occidente vnico tantùm muro ambiebatur, quoniam profundissimis vallibus ibi cingebatur, vt præcedenti Capite diximus: ab Aquilone verò, præter proprium, duobus quoque aliis quodammodò claudebatur, videlicet vno paruo, qui Bezetam dumtaxat à Septemtrione ambiebat, & altero maiori, qui tria inferioris vrbis latera, nimirum ab Aquilone, Oriente & Occidente circuibat. Et iste quidem tertius murus nonaginta turres habebat, medius verò in quatuordecim, & antiquus in sexaginta diuisi erant. Hæc ex Iosepho, qui proculdubiò murum antiquum vocat illum, qui superiorem; medium, qui Bezetam ab Aquilone muniebat, tertium verò, qui inferiorem ciuitatem, & antiquo iunctus medium quoque murum continebat: & hunc tertium dicit habuisse nonaginta turres ab inuicem distantes per cubitos ducentenos. Et tandem concludit, quòd omne totius ciuitatis in gyro spatium triginta tribus stadiis finiebatur. Cuius dictum, vt optimè mihi videtur adnotasse Torniellus Tom. 2. Annalium anno mundi 3610. num. 4. simpliciter & absolutè, prout verba ipsa, quæ clara sunt, significant, accipiendum est. Et proptereà ab eodem vrbis gyro non esse excipiendum vel montem Sion, seu ciuitatem superiorem, vt putat Brocardus p. 1. cap. 7. §. 44. vel ciuitatem inferiorem, tamquam aliquando suburbij nomine indicatam, vt credit Villalpandus in suo Apparatu vrbis lib. 2. cap. 10. quia expressè Iosephus loco citato, de vtraque vrbis parte copulatiuè sumpta loquitur. Neque ex partialibus illis murorum mensuris, ibidem memoratis, aliter arguere debemus: quia illæ cubitorum & stadiorum mensuræ, cùm non semper fuerint vnius modi apud omnes nationes & Scriptores, ac etiam per omnes ætates; ita accipi debere videntur, vt propè accedere valeant ad efficiendum summam in conclusione positam: quod vtiq; fieret, si quingentos & quadraginta quinque cubitos vnius stadij mensura ibidem vsurpari diceremus.

remus. Etenim ducenti cubiti, qui in singulis turrium interuallis fuisse dicuntur, nonagies replicati, faciunt cubitos 18000. & quingenti quadraginta quinque cubiti, singulis stadiis contenti, tricies & ter ducti, eamdem ferè efficiunt cubitorum summam, nempe 17985. Hæc ex Torniello.

Et profectò quantum nunc coniectari possumus, si verba Iosephi, vt sonant, & explicata sunt, haud essent accipienda, non video quidnam ciuitatis potuerit esse tanti spatij & amplitudinis. Et tantò magis; si, quod oculati testes, qui viderunt & dimensi fuerunt, referant, verum est, duobus ex nostris Italicis milliaribus totum eius ambitum esse; quoniam licet secundùm Iosephi supputationem, eius circuitus sit milliarium quatuor circiter, quia tantùm circumdant triginta tria stadia, si octo stadia cum dimidio circiter vnum milliare efficiât. Verùm quoniam milliaria Italica sunt duplo harum partium maiora, sicut aliqui asserunt, non mirum, si dictum sit, ambitum totius ciuitatis Ierusalem esse duorum Italicorum milliarium, cùm aliàs quatuor circumdet istarum partium. Et qui hæc dixit, sanè à veritate non aberrauit. Postquam ego cum nonnullis aliis situm Ierusalem pluries exactè considerassem, visum nobis fuit illius circuitum parum excedere spatium duorum Italicorum milliarium, vel ad summum erit trium, & circuitus, qui deforis commodè spatio vnius horæ absolui potest, prout aliqui eundo absoluerunt. est enim hoc facile.

In histor. Ierosol. cap. 60. Vnde Iacobus de Vitriaco, S. R. E. Cardinalis amplissimus, fide dignus inspector, appositè dixit: *Est autem ciuitas Ierusalem secundùm omnes eius partes in monte sublimi sita, muro valido vndique circumdata, nec nimia paruitate angusta, nec magnitudine cuiquam fastidiosa, à muro vsque ad murum habens distantiā quantum arcus quater proiicit sagittam*, &c. & alius sine nomine Auctor in Gestis Francorum expugnantium Ierusalem, inquit: *Constatq́ ciuitas ambitu murorum condecenti magnitudine, ita vt nec paruitate nec amplitudine vmquā fastidiosa videatur.* Idem alij. Longitudo Ierusalem secundùm Ptolomæum lib. 1. Geograph. est graduum 66. m. 0. latitudo graduum 31. m. 40.

In Opere Gesta Dei per Francos, p. 574. cap. 27.

Villalpandus Tom. 3. lib. 2. cap. 21. ostendit, sanctam ciuitatem habere in circuitu decem Italica milliaria. Sed apud me hoc sensus respuit: nescio enim vnde accipi possit tantum spatium, nisi intrà includantur valles, montes, imò sepulchra ipsa quæ extrà esse debebant, vt infrà ostendam Capite VI. Peregrinationis IV. & aliud exteritis solum; quæ tamen extrà esse non solùm sacri & profani Scriptores, sed ipse sensus apertè testantur. Quare aliorum potiùs dictis & sensu ipso standum est.

Et notandum, tres memoratos muros & turres non semper extitisse, in primis qui ad custodiendam ciuitatem non admodum necessarij iudicati sunt, vt medius ille, præsertim quòd pluribus mutationibus obnoxia fuerit sancta ciuitas.

Ecce amplitudo & situs inclytæ ciuitatis Ierusalem, quæ caput fuit non modò Palæstinæ & Syriæ, sed totius mundi: quæ licet inter minores numeranda non sit, non tamen inter magnas recensenda est, & nihilominùs in ea tot Dei mirabilia patrata fuere.

Nec dicendum, veterem Ierusalem fuisse nouâ maiorem; nam nec apparet, vnde illa magnitudo accipienda sit, siue extendi possit: sed eam non fuisse maioris ambitus quàm nouam, ostendemus infrà suo loco.

CAPVT XVII.

Difficultas, qua eleuari possent ea quæ Capite præcedenti dicta sunt & asserta, proponitur & dissoluitur.

RElicta Brocardi, & multò magis Villalpandi sententia de amplitudine sanctæ ciuitatis, grauis sese offert difficultas, quæ non leui argumento multò maiorem facit Ierusalem. Si enim ambitus totius vrbis fuit dumtaxat trium vel etiam quatuor Italicorum milliarium, quomodo in ea includi potuerunt tot montes, colles, valles, piscinæ, ciuitates & portæ, de quibus posteà tot turres, palatia Regia, theatra, amplæ & magnificæ ædes, Templum Domini, cum atriis, porticibus & plateis? Considera Geographicam delineationem ciuitatis Ierusalem Christiani Adrichomij, & tot ibi descripta in modico assignato spatio contineri non posse affirmabis. Accedit Iosephi auctoritas, qui eius destructioni per Titum factæ interfuit, & asserit lib. 6. Belli Iud. cap. 22. ob eius magnitudinem non potuisse à Romano exercitu circumdari. Sed quid plura? tot millia hominum capiebat illa ciuitas, quæ nonnisi maxima ciuitas in se continere potuisset. Sub Nerone enim in quadam Paschali solemnitate numerati fuere duo milliones & septies centena hominum millia, qui omnes mundi erant & purificati, nec participantes ex sacrificiis leprosorum; exceptis iis qui participabant cum menstruatis & forensibus, qui religionis gratia venerant, qui omnes ad tres & ampliùs milliones ascenderunt: numerus, qui nec in maxima mundi ciuitate inuenietur.

Argumentū pro maiori ambitu Ierosolymæ.

tur. Lege Iosephum lib.7. cap.25. Egesippum in Replica, & plures alios qui bellum illud Iudaicum litteris consignarunt. Et quot quæso milliones in ea fuerunt, quando à Tito capta fuit? Admirandus potius videtur quàm credendus numerus virorum & mulierum occisorum, inedia consumptorum, præter eos qui fugerunt, & in triumphum & captiuitatem abducti fuerunt, vt apud eumdem Iosephum legimus. Accedit denique, quòd oues, boues, aliaque animalia pro sacrificiis & victu, & alia ad vitæ sustentationem necessaria magnum locum occupare debuerint. Et hæc omnia maiorem arguunt capacitatem & situm quàm quem assignauimus, imò quem ipse Iosephus Hebræus.

Responsio multiplex ad argumenta. Difficilis sanè obiectio, & forte argumentum, sepositâ Villalpandi sententiâ: cui nihilominus respondebo, & multipliciter. Primò, dicendo, ambitum trium vel quatuor milliarium non esse ita angustum, quin in se continere haud possit plures ædes, Templum Salomonicum, & plures sed paruas ciuitatis vnius partes, præsertim eleganti & optimo ordine, quem inter se habebant, considerato: ac consequenter multa in ea contineri potuerunt, quæ aliàs, secluso ordine, non fuissent in ea contenta.

Secundò dicendum cum eruditissimo Salmerone Tom.1. Prolegom. 42. (& ferè in idem recidit) quòd licet ambitus ciuitatis non excederet quinque millia passuum, tamen propter montium & vallium varium situm, plurimorum ædificiorum capacissima fuerit. Et hoc notauerat Iosephus lib. 6. de Bello cap.6. hisce verbis: *Et ipsa quidem ciuitas super duos colles erat condita, contrariis frontibus semet inspicientibus, interueniente valle discretos: in quam domus creberrimæ desinebant.* Ad id quod dicitur ex Iosepho, tantam fuisse huius vrbis magnitudinem, vt circumdari non posset, dicò Primò, ideò sic locutum fuisse Iosephum, quia non nisi cum difficultate circumdari potuit. Et sanè non parui momenti est, ciuitatem ambitus trium & ampliùs milliarium ab extero exercitu circumdari. Iuxta Dominicum tamen vaticinium, fuisse circumdatam, certum est, & tradit Iosephus ipse. sed quod non nisi cum difficultate perficitur, impossibile dici, compertum est ex sacris & profanis Scriptoribus.

Secundò ipse Iosephus difficultatem circumdandi Ierusalem attribuit non tam amplitudini ciuitatis, quàm difficultati quam afferebant Romano exercitui montes præruptæque valles, quibus cingebatur, quoniam in ipsis commodè & ad pugnandum expediti exercitus manere non poterant. Et profectò si & valles circumdandæ fuerunt, maxima adfuisset difficultas, cùm duplo & ampliùs ipsa ciuitate maiorem circuitum faciant.

Ad hæc dici posset, tantam multitudinem virorum & mulierum, aliarumque rerum non fuisse in sola ciuitate, sed & in vicis extra ipsam, præsertim in Herebintonico in Australi parte ciuitatis, qui locus maior fuit, vt creditur, & ex ruinis conæctari licet, tota ciuitate.

Sed huic obstat, quòd tanta illa multitudo intra ipsam ciuitatem inclusa fuerit tum, cùm obsessa & vallo conclusa fuit à Romanis sub Tito. Propter hoc respondent aliqui cũ Egesippo scriptore Christiano, fuisse id diuinam dispositionem; & cum Iosepho, fato & diuina permissione tantam illam multitudinem fuisse in Ierusalem velut in carcere inclusam, vt ex obsessorum hominum angustia facta sit Regia & delicata ciuitas spelunca latronum, & mortuorum sepulchrum: & quod humanitus est impossibile, apud Deum haud fuit difficile, demeritis Hebræorum illud expostulantibus propter iniustam Saluatori nostro illatam mortem.

Denique dicerem, ex illa hominum multitudine & rerum comestibilium animaliumque sacrificandorum copia, non confici efficax argumentum enormis magnitudinis Ierosolymitanæ vrbis: tãta siquidem multitudo erat ibi quasi per accidens & occasione Paschalis solemnitatis, quo in euentu omnes meliori modo, quo possunt, se accommodant. Nec tanta erat victualium abundantia & animalium sacrificandorum copia, quin illi mediocris aliquis locus sufficere posset: quotidie enim propter obsidionem magnus pecudum numerus consumebatur, paulatim breuissimo tempore omnino defecerint, nec herbæ superfuerint, quibus homines sustentarentur: qui, ne fame deficerent, fimo, stercore, & ipsis humanis carnibus vescebantur, vt Iosephus Hebræus illius temporis scriptor litteris consignauit, & nos intrà notamus.

CAPVT XVIII.

De portis veteris Ierosolymæ, & earum nominibus.

Aliqua nunc expedit dicere de portis veteris Ierosolymæ, quæ plurimùm ad illius decorem & munitionem faciunt: per ipsas enim admittebantur amici & conciues, & excludebantur hostes & aduenæ; per ipsas victui commoda recipiebantur, & noxia expellebantur: ad ornatum denique &

& splendorem sanctæ ciuitatis multum attulerunt, vt nemini non manifestum est.

Sed quot illæ erant, quo ordine dispositæ, & quæ illarum nomina? Respondeo, Scriptores non satis inter se conuenire: & ratio disconuenientiæ est, quia licet ipsarum nomina in Scriptura sacra & apud alios Scriptores inueniantur, non tamen satis constat, an singula nomina sint singularum portarum, an vna & eadem pluribus nominibus non fuerit appellata; an ea nomina sint nomina portarum ciuitatis, an etiam portarum templi (vt vere easdem pluribus appellari nominibus, & quæ inter portas ciuitatis recensentur, esse templi, vel interioris alicuius partis ciuitatis, tamquam probabilissimum creditur) num denique propter varietatem & mutabilitatem ciuitatis, etiam mutatæ fuerint portæ quantum ad numerum & situm, præsertim cùm sub Nehemia muri sanctæ ciuitatis refecti fuerint.

Adrichomius statuit portas tredecim, Villalpandus facit eas duodecim, Brocardus octo fuisse affirmat, quæ non vno, sed pluribus appellabantur nominibus.

Enumerantur portæ Ierusalem. Sunt verò quæ sequuntur illarum nomina, prout libro 2. Esdræ cap. 3. enumerantur, *Porta gregis*, vers. 1. *Porta piscium*, vers. 3. *Porta vetus*, vers. 6. *Porta vallis*, vers. 13. *Porta sterquilinij*, vers. 14. *Porta fontis*, vers. 15. *Porta Eliasib Sacerdotis magni*, vers. 20. Ex quo loco, quidam eliciunt, inter portas vrbis fuisse vnam quam vocant Palatij Pontificis, sic dictam, quòd eidem Palatio proxima esset; *Porta aquarum*, vers. 26. *Porta equorum*, vers. 28. & *Porta iudicialis*, vers. 30. Capite 12. eiusdem libri vers. 38. aliarum duarum nomina memorantur, *Porta* scilicet *Ephraim*, & *Porta custodiæ*, alterius item 4. Reg. 14, 13. *Porta anguli*, quæ Zach. 14, 10. *Porta angulorum* nominatur. Alia sex vel quinque nomina inueniuntur apud Ieremiam: cap. 19, 2. *Porta figuli*; cap. 20, 2. *Porta Beniamin superioris*, vnde inferri potest, extitisse aliam eiusdem nominis inferiorem: sed enim hoc non videtur necessarium dicere, cùm adiectiuum *superius* referri possit non ad Portam, sed ad Beniamin, ad situm scilicet aliquem, cuius intuitu ex vna parte superior, ex altera inferior dicebatur; & sicut in illa erat porta, in ista potuit non esse. Cap. 36, 10. *Porta noua*, verùm hæc non erat porta vrbis, sed templi, vt ibidem & suprà cap. 26, 10. idem Propheta exprimit. Et hanc Carthusianus ibidem putat esse portam illam templi sublimissimam, quæ à Ioathan Rege Iuda ædificata dicitur 4. Regum 15, 35. Porrò Ieremiæ cap. 39, 3. memoratur *Porta media*, & vers. 4. *Porta existens inter duos muros*. Aliud nomen in Sophonia legimus cap. 1, 10. *Porta secunda*: sed hanc puto eamdem esse, quæ à Ieremia *Porta media* est appellata. Et hæ portæ extitisse creduntur Nehemiæ tempore, quoniam sacri Scriptores, qui ipsarum mentionem fecerunt, fuerunt Nehemia antiquiores. Præter memoratas Ierosolymæ portas, alias tres obiter numerauit Iosephus lib. 6. Belli, *Porta turrium muliebrium*, cap. 2. & 5. *Porta Gonach* & *Porta Essenorum*, cap. 6. Quibus alij quinque alias addunt, *Portam auream*, *Portam Dauid*, *Portam negotiatorum*, *Portam horti*, & *Portam fontis draconis*.

Ceterùm, vt iam diximus, & notauit Brocardus, plures ipsarum non vno sed pluribus appellabantur nominibus, & inter memoratas, quædam erant Templi, & quædam ciuitatis inferioris, ex quibus erat ad superiorem accessus, de quarum numero credo fuisse portam illam *ferream*, cuius fit mentio Actor. 12, 10. Plura alia de hisce portis & earum situ habes apud Torniellum loco citato num. 5. & 6. & singulariter apud Villalpandum Tom. 3. Apparatus. Aliqua de portis Ierusalem dicit Auctor Epitomes bellorum sacrorum, & Brocardus de Monte Sion in sua descriptione Terræ sanctæ apud Henricum Canisium Tom. 6. Antiquæ lectionis.

IEROSOLYMÆ, CVRA NEHEMIÆ DVCIS INSTAVRATÆ, DESCRIPTIO, AD MENTEM BROCARDI. VILLALPANDI.

CAPVT XIX.

De situ & conditione nouæ Ierusalem.

POstquam de sancta ciuitate Ierusalem antiqua, de eius situ & dispositione actum est in præcedentibus, operæ pretium esse iudicaui agere de dispositione & conditione nouæ; vt cognoscamus, quodnam discrimen, & quænam conuenientia inter vtramque sit, siue inter eum situm quem antiquitus habuit, & illum quem habuit posterioribus temporibus, & nunc vsque retinet. Vtilis sane cognitio pro his quæ de particularibus locis sanctæ ciuitatis in sequentibus dicentur.

Ierusalem vetus qua. Aduerte igitur, Ierusalem veterem nos appellare sanctam ciuitatem, quatenus eam consideramus secundum esse quod antiquitus à suo conditore accepit, illudque retinuit (etsi non semper eodem modo) vsque ad annum Domini 72. quando à Tito exercituque Romano (quòd à Romanis defecisset) vastata ac euersa fuit, tantùm muri vnius parte relicta, ad castrorum munitionem, & tribus solummodò turribus, quæ essent quasi indices, vt qualis Ierosolyma olim fuisset, nescientibus demonstraretur, vt sequentibus verbis notauit Iosephus libro 7. de Bello Iud. cap. 18. *Postquam verò quos occideret, quidve raperet, non habebat exercitus, quod iratis animis omnia deerant (neque enim parcendo, si esset quod agerent, abstinuissent) iubet eos Cæsar totam funditus eam eruere ciuitatem, ac Templum, relictis quidem turribus, quæ præter alias eminebant, Phaselo & Hippico, & Mariamne: murique tanto, quantum ciuitatem ab Occidente cingebat, vt esset castrum illic custodiæ causa relinquendis: turres autem vt posteris indicarent qualem ciuitatem, quámve munitissimam Romanorum virtus obtinuisset: alium verò totum ambitum ciuitatis ita complanauere diruentes, vt qui ad eam accessissent, habitatam aliquando esse vix crederent.* Ita Iosephus.

De istis turribus lege Adrichomium in descriptione Ierusalem n. 141. 142. & 143.

Subactis in hunc modum per Titum Iudæis, & ciuitate vastata, eis qui post excidium illud superstites fuerunt, & quibus ibi habitare permissum fuit, præcepit Imperator, vt illud idem didrachma & tributum, quod in templum Domini quotannis inferre soliti erant, penderent Ioui Capitolino, cuius templum bello ciuili Romæ concrematum, huius excidij tempore à Vespasiano sumptuosissimè fuit restitutum, vt loco citato cap. 28. auctor est idem Iosephus.

Cùm verò post annos sexagintaquinque Iudæi iterùm à Romanis deficerent, anno decimo octauo circiter Imperij Ælij Adriani, circa annum Domini centesimum trigesimum quartum, Romanus Imperator multa eorum millia deleuit, ac turres illas cum relicta parte muri penitus destruxit, iussitque locum excisæ ciuitatis aspergi sale: quo facto, Domini vaticinium, quo eius exterminium prædixerat, quod in ea lapis super lapidem non esset relinquendus, completum fuit.

His peractis, vt nomen suum illustrius redderet Imperator, excisam reædificauit, eamque ab eo reædificatam, nouam Ierusalem appellamus. *Ierusalem noua.* Pomœrijs igitur ciuitatis plurimum contractis, de suo extruxit vniuersum montem Sion, vna cum Palatio Salomonis, Reginæ, & domo saltus Libani; item portam Anguli & castrum Assyriorum, totumque eum Borealem angulum ad portam Sterquilinij, & portam Ephraim vsque, & partem montis Sion vrbis ambitu exclusit: montem verò Caluariæ, & Sepulchrum Domini, & collem Goreb, quæ prius extra mœnia fuerant, muris circumdedit, & intra ciuitatem inclusit, quemadmodum de Caluariæ monte tradit Iacobus de Vitriaco Patriarcha Ierosolymitanus libro de Conquesto Terræ sanctæ, apud Brocardum Part. 1. cap. 7. vers. 44. relatus. Et de colle Goreb apparet in Ierosolymæ veteris imagine apud Villalpandum Tom. 3. inserta. Et in fronte eius portæ, quâ Bethleem ibatur, suem in marmore sculpsit, Iudæis eidem subiectis, hoc modo significans, eos Romanæ potestati subiacere: quibus & edicto interdixit, ne amplius vrbem illam introirent, aut ex loco quopiam excelsiore eminus aspicerent; eamque deinceps à suo nomine Æliam Capitoliam nuncupari voluit, vt tradit Eusebius lib. 4. Histor. Eccles. cap. 6. *Ierosolymam ingredi Iudæis interdictum.*

Hoc modo factum est, vt sancta ciuitas posteà quinque montes vel colles includeret, non tamen ex omni parte, quia non totum Sion, nec, vt credo, totum Goreb. Sed non ideo minor facta fuit: nam quod in longitudine amisit, in latitudine acquisiuit, mutauit enim formam, quia non ampliùs, vt anteà, forma theatrali, vel, vt dixit Iosephus, nauis, vel mediæ Lunæ, vt alij dixerunt, apparet, sed quadrata. Quin noua hæc ab oculatis testibus veteri maior iudicata est.

Dixi, esse formæ quadratæ; quoniam impleta Valle cadauerum, ducto muro quasi triangulari ab Aquilone & Occidente, vtramque prioris ciuitatis extremitatem, scilicet Australem & Aquilonarem, clauso ferè in medio ciuitatis Caluariæ monte, cum proximo Dominico Sepulchro, quadrata *Forma Ierusalem.*

drata euasit, & loca habitationum, quæ erant in parte montis Sion ex parte extra muros relicto, & aliarum quæ erant in angusta Aquilonari parte, aliæ in alio incluso solo extructæ fuerunt: & ita nec situ nec habitationibus minor reddita est, excepto, quòd extra ipsam vici ad habitandum non remanserint. Ac ideò verè præter alios notauit Auctor Epitomes Bellorum sacrorum, relatus ab Hectore Canisio Tom. 6. Antiquæ lectionis, quòd anno Domini centesimo decimo nono, imperante Ælio Adriano, duodecimo ab Augusto, Sepulchro & monte Caluariæ extra ciuitatem existente, hic Imperator ciuitatem à Tito & Vespasiano destructam reparauerit, vicos & plateas decenter ornauerit, ductus aquarum construens, quibus pluuiali tempore ciuitas à sordibus mundaretur, non tantùm ciuitatem amplificauerit, sed & rogatu Christianorum locum Dominici Sepulchri, & alia loca sancta illi vicina infra murorum ambitum incluserit, in quo loco posteà populus Christianus fabricam mirandi operis dedicauerit. Idem Cardinalis Vitriacus in Histor. Ierosol. cap. 60. Scio Eusebium in Vita Constantini lib. 3. cap. 24. & alios, opus memoratum tribuere Magno Constantino Imperatori, & eius sanctissimæ matri Helenæ, & posteà Heraclio, de quo aliàs: sed non officit, quia vterque potuit illi prouinciæ operam dedisse, vel cingendo à fundamentis partem illam Occidentalem & Aquilonarem, vel reparando & firmiùs muniendo. Consule Adrichomium in descriptione Ierusalem num. 1. & quos citat Auctores, si de hoc plura scire desideras.

Ælius Adrianus intra vrbis pomeria clausit sanctuaria. Ex hoc habeo, antiquitus Christianos Ierosolymis habitasse, & apud Imperatorem gratiam inuenisse.

Post hæc verò à Christianis habitata, & Patriarchali dignitate insignita (vt videre est apud Tyrium lib. 14. Belli sacri, cap. 12.) successu temporis, recepto nomine *Ierusalem*, annis quingentis in Christiana religione floruit. Ex eo verò tempore, vsque ad præsens, pluribus mutationibus subiecta fuit, vt alibi etiam notauimus.

Reficiuntur à Selimo Solimano muri Ierusalem.

Dicam nunc vnum, quod proposito nostro deseruit, quod illi accidit anno Domini 1517. Cùm à Soldano Ægypti & Saracenis occupata esset, posteà inuasa & capta fuit à Selimo Solimano Turcarum Imperatore: qui inter alia muros sanctæ ciuitatis refecit quadratis lapidibus, quos partim ex montibus, & pro maiori parte ex oppidis proximioribus destructis, & ex sanctuariis Christianorum accepit, hocque pacto opus absolutú euasit. Pulchrum continet castellum, in eo loco (vt dicitur) erectum, vbi quondam erat turris Dauid in eminenti loco situm, & *Pisanum* dicitur, de quo infrà erit sermo. Non est admodum firmum, non quidem structuræ, sed munitionis defectu, sicut & ciuitas ipsa ex omni parte commodè capi posset, præterquam ex Orientali, vbi mons Oliueti, & profunda vallis Iosaphat, ex qua parte obsessa fuit à Tito & exercitu eius: etsi enim muri alti sint, aggerum tamen defectu facilè destrui possent.

Castellum ciuitatis.

Exceptis sanctuariis, quid in ea spectabile sit, non video: vt non immeritò, qui eam contemplantur, stupentes dicere possint: Hæcne est inclyta illa Ierusalem ciuitas regia, & totius orbis caput? Ecce quomodo desolata & mœrore confecta manet, quoniam recessit ab ea Saluator eius, factaque est exemplum diuinæ contra Iudæos vltionis.

Dicitur in partibus istis, quòd cùm Solimanus ille Selimus intellexisset ab architecto, cuius ordinatione muris cincta fuerat sancta ciuitas, foris montem Sion pro maiori parte exclusum fuisse, eumdem capitali sententia multauerit. Et ita intellexisse à senibus, qui reædificationis sanctæ vrbis recordantur.

CAPVT XX.

De portis nouæ Ierosolymæ, & earum nominibus.

INcertus, sed antiquus Auctor, in Opere cui titulus, *Gesta Dei per Francos*, de proposito argumento ita loquitur: *Situs ipse ciuitatis sanctæ, qui nunc est, murorúmque ambitus, licet à prisca & illustri veteris compositione, statúque illo quo erat Christi Iesu temporibus, valdè discrepet, temporis illius adhuc monumenta obtinet, quibus & famosa & illustris, & præ cunctis clarior ciuitatibus in toto orbe terrarum esse debet. De qua, quia à quibusdam quædam superflua, quædam rariùs concinentia finguntur, pauca sub breuitate perstringere conabor. Quatuor igitur illi aditus patent, sicut plerisque ciuitatibus, quibus ad eam fit ingressus ab Oriente & Occidente, ab Aquilone & Meridie: & quidem Orientalis aditus, ab incolis vocatur Porta vallis Iosaphat, eò quòd per eam ad vallem illam proximam sit descensus. Occidentalis porta Dauid idcircò vocatur, quòd iuxta turrim Dauid sita sit. Septemtrionalis porta S. Stephani, pro eo quòd idem Martyr extra portam illam lapidatus fuisse asseritur, ob cuius memoriam Ecclesia ibidem sit fundata. Australis porta Sion, quia ab ea parte mons ille præruptus eminet: vnde difficilis & valdè grauis ad vrbem est aditus. Adhuc etiam quinta habetur porta, quæ Aurea dicitur, intra Orientalem & Australem portam sub Templo Domini sita, per*

Cap. 14. pag. 574.

quam cœlorum Rex super asinam sedens ante paßionem suam ciuitatem ingressus est, & ab Hebræorum pueris cum gaudio exceptus est: quæ non aperitur nisi in Dominica Ramis palmarum, &c. Non meminit hic Scriptor *porta Sterquilinia*, & *Herodis*, de qua nos postea, quia vtraque minus principalis, & fortasse, quia, quo tempore ille scripsit, clausa fuit, sicut aperta tunc erat Aurea, quæ in præsentia muro obserata perpetuò manet. Et ab illius tempore vsque ad præsens propter restaurationem ciuitatis, aliqua etiam mutatio potuit circa eamdem fieri, & singulariter in portis. Nos quæ in ea modò cernuntur explicabimus.

Sex portæ nouæ Ierosolymæ. In noua ergo Ierosolyma nostro tempore sunt sex portæ, è quibus quatuor sunt principales, duæ minus principales. Prima & principalis est in plaga Orientali ciuitatis, & *S. Stephani* appellatur, quoniã extra ipsam eiectus fuit sanctus Christi Martyr, cùm fuit à Iudæis lapidatus. Secunda principalis in Occidentali plaga situata est, quæ *Ioppe* siue *Rama*, & *Castelli* dicitur, quoniam Ioppen & Ramam ducit, & castello proxima est. Tertia principalis in parte Aquilonari dicitur *Damasci*, quia proficiscentes ad Damasci ciuitatem per eam egrediũtur. Quarta principalis ad Austrũ sita porta montis Sion nuncupatur, quia in isto monte sita, & ad hunc per hanc accedimus. Portæ alia minùs principales & minùs frequentatę duæ sunt, altera ad Austrum vrbis, dicta *Sterquilinia*, quòd ex ea sordes ciuitatis asportentur; altera in Aquilonari parte sita, dicta *Herodis*, fortè quia Herodis palatio proxima erat. Et hæ omnes apertæ sunt, & propriæ ciuitatis.

Prętet has fit etiam mentio *Porta ferrea*, quæ intra ciuitatem est & monstratur, & est transitus à vico in vicũ, id est, à via in viam. Adhuc fit mentio *Porta iudicialis*, quæ, vt altera, intra ciuitatem est, & clausa manet in Occidentali plaga. Est etiam *Porta aurea* ad Orientem respiciens, veteribus ornamentis exornata, e regione Orientalis Portę templi quod Salomonis dicitur, sed muro clausa, vt dictum est.

Sed quibus nominibus vocabantur antiquitus portæ istæ? De aliquibus aliqua dicã, quæ ex alijs accepta, probabiliora visa sunt. Porta sancti Stephani, Porta regis dicebatur, quoniam templo proxima, prope probaticam piscinam, & per eam greges immolandi introducebantur. Beda, Brocardus, Adrichomius in explicatione Ierusalem n. 157. ex alij. Etiam portam Ephraim alij dictam fuisse volunt, quòd in tribum Ephraim duceret, sed quomodo hoc consistere potest, cùm porta Ephraim versus Septemtrionem sita sit? quare portam Damasci alij Ephraim dici volunt. Respondeo, licet Porta S. Stephani in præsentia Orientem respiciat, & Porta aurea propriè Orientalis, cùm clausa sit illa Orientalis, nominetur; tamen olim, antequam muri ciuitatis erigerentur sub Selimo Imperatore Turcarum, poterat Aquilonem & Ephraim respicere, præsertim cùm & modò sita sit inter Orientem & Aquilonem ciuitatis. Alijs etiam nominibus inueni fuisse appellatã. Porta Damasci, Ephraim, vt dixi, an etiam Porta anguli appellari potest? Porta Ioppes, Porta Piscium dicebatur, quòd ex mari pisces Ierusalem per eam portarentur. Porta Herodis, an turrium mulierium? Sterquilinij porta non videtur collocari in eodẽ situ à Brocardo, in quo nunc ea sic appellata posita est, multò minùs à Villalpando, qui eam in Occidentali vrbis plaga describit Tom. 3. lib. 5. cap. 14. assignata tamen ratio nominis ab ipso, & huic conuenit. Consideranda est descriptio veteris Ierosolymæ, & aptanda nomina portarum portis nouæ, iuxta situm in quo istæ positæ sunt, antiquis respondentes.

In memoratis Portis quædam inscriptiones Arabicis characteribus in marmore incisæ leguntur, quæ reædificatorem, & tempus, secundùm computum Turcarum indicant, quas Latinè versas hic subijcimus. *Portarum inscriptiones.*

Supra portam S. Stephani:

920. *Porta æmulationis.*

Supra portam Ramæ, ex duplici parte:

Iussit vt ædificarentur hæc mœnia benedicta Rex maximus, & Princeps honorabilis, Gentium dominator, Græcorum, Arabum, & Persarum, Rex Solimanus, Selimi Regis filius (protegat & defendat Deus Regnum & principatum eius) mense primo Ianuarij ex mensibus anni nongentesimi & quadragesimi quarti Agirata, & pax sit illius auctoribus.

Supra portam Damascenam:

944. *Porta profundi.*

Supra portam sacri montis Sion:

Primo vere anno 947.

Porta Sion.

In porta Sterquilinia:

Porta conflictus decimo mense prohibitionis (id est, mense Septembri) *anno 947.*

Vincentius Beluacensis in suo Speculo Historiali, vbi aliqua dicit de locis sanctis Palæstinæ, lib. 31. cap. 64. loquens de Ierusalem sic ait: *Ante Portam Ierusalem quæ est ad Austrum, iuxta lacum est cauea, quæ dicitur Leonis Carnerij; quia tempore Cosdroë, ibi Leo reposuit duodecim corpora Martyrum.*

Hic inserenda noua Ierosolymæ imago.

CA-

NOVÆ IEROSOLYMÆ, ET LOCORVM C

Notæ nominu locorum quæ ob spatii angustiã adscribi non potuerunt.

Notantur primo Sanctæ Civitatis, deinde Montis Sion, ac deinceps quæ circa.

1 Templum Salomonis.
2 Platea Templi
3 Templi Præsentationis B.M.
4. Palatium Patriarchale.
5. Hospitale Turcarum.
6 Forum rerum venalium.
7 Probatica Piscina.
8. Ecclesia S. Annæ.
9 Turris Antonia.
10 Ecclesia flagellationis.
11 Palatium Herodis
12. Palatii Pilati, et initium viæ Crucis.
13 Arcus Pilati.
14 Templum Spasmi B.M.V.
15 Ubi Mulieres flebant, Christus sub Cruce cecidit, et Simon fuit angariatus.
16 Domus divitis epulonis.
17 Domus S. Veronicæ
18 Porta Iudiciaria.
19. Mons Calvariæ.
20. Sepulchrum Christi
21. Platea Ecclesiæ Resur. Dni
22 Campanile Ecclesiæ
23 Turris et carcer Turcarũ
24 Ecclesia S. Michaelis Græcorum.
25 Eccl[ia] S. Salvatoris Minorũ
26 Castellum Pisanum et Turris David.
27. Piscina inferior.
28 Carcer S. Petri
29 Ecclesia Sancti Thomæ
30 Porta ferrea.
31 Domus trium Mariarum.
32 Domus Mariæ Matris Ioannis Marci
33 Ecclia S. Io Evangelistæ.
34. Ecclia S. Iacobi.
35 Domus Annæ Pontif.
36 Porta Ioppen.
37 P. Damasci.
38 P. Herodis.
39 P. S. Stephani.
40 P. Aurea.
41 P. Sterquilinii.
42 P. Montis Sion.
43 Mons Sion.
44 Ubi Christus cenavit et S. Spiritus descend
45 Ubi S. Io. Evangelista habebat cum B.V.
46 Ubi cecidit sors sup
47 Ubi fratri fuit
48 Ubi Deipara obiit.
49 Palatium Caiphæ Pon
50 Sepulchra Christia
51 Ubi Hebræi conati erat Deiparæ corpus

...M CVM IACENTIVM ACCVRATA IMAGO.

...Sepulchrum ...
...Petrus amare flevit
...rrens Cedron.
...mani villa
...pedum Christi
...Cedron
...Iosaphat
...Christus orto Apostolus
... Apostolos reliquit
...Christi
...Christus fuit captus

62 Vbi S. Steph. fuit lapidatus
63 Pons ubi Cedron
64 Ecclesia Sepulchri S. V. M.
65 Vbi Despara orabat pro S. Stephano dū lapidaretur
66 Vbi S. Tho. accep. M. V. cing.
67 Fons Beatæ Mariæ V.
68 Natatoria Siloe.
69 Vbi Isaias sectus fuit
70 Isaiæ Sepulchrum
71 Latibula Apostolorum
72 Ager Sanguinis

73 Sepulchrum Iosaphat.
74 Sepulchrum Absalon.
75 Antrum S. Iacobi
76 Sepulchrum Zachariæ.
77 Siloe Vallis et Villa
78 Sepulchra Hebræorum
79 Vbi Iudas se suspendit.
80 Mons offensionis
81 Puteus Ignis.
82 Ficus maledicta.
83 Bethania
84 Castellum Annæ.

85 Bethphage Villa.
86 Vbi Christus ascendit in Cœlū.
87 Monasterium Virorum
88 Antrum S. Pelagiæ.
89 Vbi Christus predixit iudicium
90 Antra Prophetarum
91 Vbi Christus orare docuit.
92 Vbi Apostoli composuerūt Credo, etc.
93 Vbi Christus flevit super Ciuitatem
94 Vbi Despara fuit ab Angelo de suo felici transitu admonita.
95 Locus Viri Galilæi.
96 Antrum Ieremiæ.
97 Sepulchra Regum.
98 Monumentum Helenæ Adiabenorum Reginæ
99 Piscina Gihon.
100 Piscina Bersabee
101 Mons mali consilii
102 Turris S. Simeonis
103 Terebinthus S. M. V.

104 Cisterna Regum.
105 Imago Eliæ rupi impressa
106 Monaster. S. Eliæ.
107 Sacellum Habacuc.
108 Turris Iacob.
109 Sepulchrum Rachel.
110 Cisterna David.
111 Bethlehem.
112 Montana Iudeæ.
113 Vbi Zacha. et Eliza. habitavit
114 Emmaus Castellum.
115 Sacellum Samuel.

CAPVT XXI.

Ad quam tribum pertinuerit Ierusalem, & à quibus gentibus antiquitus habitata fuerit.

SEd ad quos antiquitus pertinuit Ierusalem, à quibus item gentibus fuit habitata & cui ex duodecim tribubus assignata fuit? Si quæratur de tempore antequam filij Israël terram hanc Patribus suis promissam ingrederentur, dicimus, iure pertinuisse ad Iebusæos & Chananæos, sicut & totam terram promissionis, eosque in ea habitasse, quoad à filijs Israel expulsi fuerunt, vt ex pluribus sacræ Scripturæ locis manifestè colligitur, & nos Lib. I. Cap. x. ostendimus. Si verò loquamur de tempore illo ex quo è Terra sancta expulsi Chananæi, eam occupauerunt Israëlitæ, & inter eos per tribus totius Terræ distributio facta est per Iosue, etsi non statim possessa, dico, non ad vnicam tribum pertinuisse, sed ad plures; nec ab vnica tribu, sed à pluribus fuisse habitatam.

Ad tribum Iuda & Beniamin Ierusalem pertinuit, & Leuitis eadē habitauit. Ex Scriptura diuina habemus, singulariter ad tribum Iuda & Beniamin pertinuisse, à cuius tamen habitatione tribus Leuitica & Sacerdotalis non fuit exclusa. Cum enim in ea esset templum & altare Domini, non erant ab illa arcendi qui templo & altari seruirent; quare non tantùm Regia sed etiam Sacerdotalis & Leuitica ciuitas appellata fuit; in cuius signum eius fundator Melchisedech non solùm Rex fuit Ierusalem, sed etiam Sacerdos Dei altissimi, vt suprà dictum fuit, dum de sanctæ ciuitatis conditore loqueremur.

Quòd pertinuerit ad Iuda, patet ex libro Iosue, vbi hæc habentur: *Iebusæum autem habitatorem Ierusalem non potuerunt filij Iuda delere, habitauitq; Iebusæus cum filiis Iuda in Ierusalem vsque in præsentem diem*, Ios. 15, 63. Hebraicè pro *non potuerunt filij Iuda delere*, est, *non potuerunt filij Iuda hereditare*, quasi ad eos pertineret: Iebusæi enim ob sua peccata inde erant per diuinam vindictam expellendi, & in possessionem eius filij Iuda mittendi. Et in dictis verbis aduerte, per *filios Iuda* non esse intelligendos omnes vniuersim Israëlitas, & quotquot ex Israël traxerunt originem, vt aliàs frequenter fit; sed singulariter eos qui oriundi erant ex Iuda quarto genito Iacob, & vnius tribus capite & Patriarcha; de his enim, vt ab alijs tribubus distinguuntur, agitur in illo capite.

Quòd etiā partim pertinuerit ad tribum Beniamin, liquet ex eodem Iosue, vbi sequentia leguntur: *Hæc est possessio filiorum Beniamin, &c. Fueruntq; ciuitates eius, Iericho, &c. & Iebus, quæ est Ierusalem*, Ios. 18, 20. Dicunt autem aliqui, montem Sion, siue ciuitatem superiorem ad Iudā, sed inferiorem ad Beniamin pertinuisse. Addunt alij, non tantùm in Sion, sed etiam in filia Sion partem habuisse, eò quòd Templum in hac ædificatū partim ad Iuda & partim ad Beniamin pertineret: ad Beniamin pertinuisse partem illam in qua erat altare, super quod immolabantur hostiæ, quod vaticinatus fuerat Iacob, dicens: *Beniamin lupus rapax, manè comedet prædam, & vespere diuidet spolia*, Gen. 49, 27. quæ verba, teste D. Hieronymo lib. de Quæst. Hebra. Hebræi sic interpretantur, vt altare in quo immolabantur hostiæ, pertineret ad partem Beniamin. Hoc ergo, inquiunt, significat, quòd Sacerdotes mane immolarent hostias, & ad vesperam diuiderent ea quæ sibi à populo ex lege collata erant. Quorum interpretationi fauet Chaldæus Paraphrastes, apud quem sic est in eo loco: *Beniamin, in terra eius quiescet præsentia Diuinitatis, & in possessione eius ædificabitur sanctuarium. Manè & vesperi offerent Sacerdotes oblationes, & in tempore vespertino diuident residuum portionum suarum, de reliquis quæ sanctificata sunt.* Sic ille.

Præsentiam autem *diuinitatis* appellat Chaldæus Arcam fœderis, eique impositum propitiatorium, vbi quasi residens Deus, edendis oraculis reddendisque responsis præsentiam suam declarabat: & illa posita fuit in templo Ierosolymitano, quod in illius sorte ædificauit Salomon. *Arca fœderis præsentia diuinitatis appellata.* Verùm ita ædificauit sapientissimus Rex, vt ex parte etiam in sorte tribus Iudæ esset. Dicitur enim, quòd ea pars Templi, quæ Sanctum sanctorum nominabatur, sic constructa fuerit, vt dimidium illius esset in terra Beniamin, dimidium in terra Iuda, ac proinde dimidium Arcæ, & vnus ex Cherubinis qui erant super eam, & alter eorum qui ex oliuarum materia fabrefactus erat à Salomone in Sancto sanctorum, erant in sorte Beniamin, alij autem duo, scilicet qui erant in Arca & in Sancto sanctorum, in sorte Iuda. Hinc factum vt Reges Ierusalem ex his duabus tribubus assumpti fuerint, & primò ex Beniamin Saul, qui quoniam propter peccata sua Regno priuari meruit, illud ad tribum Iuda translatum fuit, ex qua primò Dauid electus, qui cepit arcem Sion, & tota denique ciuitate Ierusalem potitus fuit. Cui deinde successit filius eius Salomon, & alij ordine Reges, qui regimē Ierusalem tenuerunt. Et ex dictis, & ex his quæ in secundis Regum, Paralipomenon Esdræque libris leguntur, constat, quòd Leuitica tribus partem habuerit in Ierusalem, quoniam ex ea mini-

ministri Templi assumebantur. Et præcipuè id contigit post reditum ex Babylonica captiuitate, & ciuitatis restaurationem, vt ex Nehemiæ capite 11. videri potest; ex quo nimirum colligit Beda, quòd iuxta fidem sacræ Historiæ non alij essent, qui in Ierusalem habitasse dicuntur, quàm de tribu Iuda, & Beniamin, & Leui: tribus namque Beniamin antiquitus in Ierusalem manebat, quoniam huic ciuitas ista sorte prouenit; tribus autem Iuda illuc intrauit à temporibus Dauid, cùm eam totius Israëlitici populi & Regni metropolim fecit; quibus & tribus Leui addita est, ex quo illuc Arca testamenti introducta est, & altare ac Templum Dei ibidem constructum. Qui verò de decem tribubus redierunt, in vrbibus quique suis habitauerunt, in quibus etiam Sacerdotes & Leuitæ, qui cum illis manere maluerant, decretam sibi nihilominus ex lege portionem tenebant. Hæc ex Beda.

Temporis successu ex omnibus tribubus aliqui in Ierusalem habitarunt.

Verùm posteà plures alios in Ierusalem ex alijs tribubus habitasse, admodum credibile est. Et probari potest ex initio Epistolæ Catholicæ B Iacobi Apostoli, vbi dicitur, eam fuisse directam ad duodecim tribus quæ erant in dispersione. sic enim ibi habetur: *Iacobus Dei & Domini nostri Iesu Christi seruus, duodecim tribubus quæ sunt in dispersione salutem*, Iacob. 1, 1. Non intellexit de illis tribubus, quæ vsque hodie dicuntur esse vltra Euphratem, vt perperàm aliqui arbitrati fuere; illæ enim tantùm decem esse perhibentur: sed intellexit de illis, qui de singulis duodecim tribubus post Babylonicam captiuitatem reuersi fuerunt in Iudæã, & Christi temporibus habitabant in Ierusalem, qui propter susceptam Christi fidem (quemadmodum exponit Venerabilis Beda) à contribulibus suis eiecti fuerant de Ierusalem, & dispersi per regiones Iudææ & Samariæ, in prima infidelium persecutione, cuius fit mentio Actor. 8. sicque patet, aliquos ex omnibus tribubus tunc habitasse in Ierusalem. Lege de his Villalpandum Tomo 3. Apparatus lib. 1. cap. 15. & 16. & lib. 2. cap. 22.

CAPVT XXII.

De Regibus & Principibus qui regnauerunt in Ierusalem ab eius exordio vsque ad Babylonicam populi Iudaici captiuitatem.

Ierusalem à Regibus extructa, & habitata.

INclyta & illustris nostra Ierusalem, quãtum ex sacris & profanis litteris coniectari licet, Regia ciuitas fuit à sui exordio, à temporalibus scilicet & spiritualibus Principibus fundata, ampliata & restaurata, vt suprà Cap. XIII. dum de illius conditoribus agebamus, notauimus. Ita à similis conditionis & dignitatis viris fuit posteà inhabitata & gubernata vsque ad supremi Regis Christi Domini in terris aduentum, etsi non semel nonnulli à propria fuerint sede eiecti, in captiuitatem pulsi & interfecti, & ipsa ciuitas vastata & desolata.

Fuerunt verò, qui eius gubernacula susceperunt, Reges & Principes, Gentiles & Iudæi, Ecclesiastici & sæculares, boni ac mali, tam ante ingressum filiorum Israël in terram Chanaan, quàm post ingressum, ex quibus multum eius excellentia & dignitas commendatur.

Duo Reges Ierusalẽ nominati ante ingressũ Iudæorum in Terram sanctam, Melchisedech & Adonisedec, Chananæi.

Ante ingressum, duos inuenio Reges in sacra Scriptura proprijs nominibus appellatos, etsi dubitandum non sit, plures alios extitisse, & multo elapso tempore à fundatione Ierusalem, vsque ad ingressum filiorum Israel in terram Patribus repromissam, & priùs quàm ex Iudæis aliquis in ea Regni gubernacula tenuerit, etsi illorum distinctam & peculiarem mentionem Scriptura non faciat.

Primus Rex Ierusalem fuit Melchisedech Gentilis, genere Chananæus, vt in superioribus vidimus, qui non solùm fuit Rex, sed etiam Sacerdos, ex Genesi & D. Paulo.

Secundus proprio nomine appellatus fuit Adonisedec, qui apud Iosue Rex Ierusalem appellatur, qui post ingressum filiorum Israël in terram Chanaan fuit à Iosue interfectus, etsi ciuitatem non ceperit, Iosue 10, 23. 12, 10. 15, 63. Præter hos, qui regnauerint, siue post Melchisedech vsque ad Adonisedec, siue ab Adonisedec vsque ad Dauidem primum illius Regem ex gente Hebræa, neminem proprio appellatũ nomine inuenio.

Aduerto tamen hic S. Hieronymum, siue Eusebium de locis Hebraicis, v. *Ierusalem* dicere, in Ierusalem regnasse Adonibezech ante Iebusæos. Sed à viris doctis creditur esse mendum vel lapsum memoriæ. Nam Adonibezech regnauit in Bezech, vt citatus Hieronymus adnotauit in v. *Bezech*, sed adductus fuit in Ierusalem, ibique mortuus. Quare pro Adonibezech, videtur legendum Adonisedech.

Omitto Iudices, qui ante Dauidem rexerunt Israëlitas, quia non regnarunt in Ierusalem, vt ex Iosue patet; & Saulem, qui licet regnauerit apud Iudæos annis viginti, & fuerit primus qui Regis nomen apud eos tenuerit, numquam tamen expugnare potuit Iebusæum, & Ierosolymæ possessionem sibi comparare. Quare his omissis, agemus de illis, qui non solùm imperarunt Israëlitis, sed etiam in Ierusalem, & ante Re-

gni

gni diuisionem, vsque ad Babylonicam captiuitatem; & de his qui post reditum ab ea in patrium, solum tenuerunt in eadem principatum vsque ad Christum.

Primus Rex Ierusalem ex Iudæis fuit Dauid, regnauit annis 40.

Primus itaque Rex Ierusalem ex Iudæis assumptus post illorum aduentum in terram Chanaan, fuit piissimus ac sanctissimus Dauid, vir secundum cor Dei, ab eodem ex opilione mutatus in Regem populi sui. Hic enim postquam tertiò iam vnctus fuisset in Regem super vniuersum populum Israël, abiit cum omni exercitu suo versus Ierusalem, quæ dicebatur Iebus, & cœpit oppugnare arcem Sion, de qua ipsi Iebusæi nec tempore Iosue nec post obitum eius expelli vnquam potuerant, quippe quæ natura & arte munitissima erat: Quamobrem iidem Iebusæi existimantes eam esse omnino inexpugnabilem; vt irriderent conatus Dauidis, statuerunt supra muros arcis aliquot cæcos & claudos, quasi aliis defensoribus arx non egeret, & quasi vel hi soli resistere possent Dauidi: ideoque subsannando dicebant Dauidi: *Non ingredieris huc, nisi abstuleris cæcos & claudos*, 2. Regum 5,6. Tantum verò aberat, vt Dauid propterea à cœpto opere destiterit, vt potiùs heroica obstinatione animum obfirmauerit, & in castris suis edictum proposuerit, dicens: *Qui primus ascenderit, & primus percusserit Iebusæum, erit Princeps & Dux*, 1. Paralip. 11,6. Cùm itaque primus ascendisset, ceterisque aditum aperuisset Ioab, qui hactenus fuerat Princeps militum è tribu Iuda, factus fuit deinde totius exercitus Israëlitici Archistrategus. Capta igitur arce, atque expulsis inde & è tota regione Iebusæis, cœpit Dauid habitare in ea, eamque ampliare, ædificatis muris & turribus ab vno angulo magnæ cuiusdam voraginis Mello nuncupatæ, per gyrum vsque ad alium angulum ipsius, intra quem ambitum Ioab de mandato Regis reliqua postmodum vrbis ædificia construi curauit: & idcircò illa deinceps ciuitas dicta est *ciuitas Dauid*. Atque exinde vsque ad initia Regni Roboam filij Salomonis, sedes Regni totius populi Israëlitici permansit in Ierusalem, & Dauid primus Rex Ierosolymitanus regnauit ibi annis triginta tribus. Hæc tum alibi, tum præcipue 2. Reg. capite 5. leguntur. In vniuersum tamen regnauit Dauid annis circiter quadraginta; septem in Hebron, & trigintatribus in Ierusalem.

Sion capitur à Dauid, & Regni sedes constituitur.

Secundus Rex Salomon, annis 40.

Secundus Rex Ierusalem, qui Dauidi in Regno successit, fuit filius eius Salomon, vir sapientissimus, & initio Regni sui Deo acceptissimus, cuius opera vti voluit Deus in sui templi ædificatione, qui & per multos annos summa cum laude apud Deum & homines regnauit: at factus senex (ô hominum fragilitas & inconstantia!) fuit deprauari cor suum per mulieres, & secutus est deos Gentium, & recessit à Deo salutari suo, vt sacra Scriptura docet. An verò pœnitentiam egerit, & ad Deum redierit in fine vitæ suæ, in ea non inuenio. Regnauit annis quadraginta, & mortuus, sepultus est in ciuitate Dauid. Regnarunt hi duo Reges super totum Israëlem, non item qui post eos secuti fuere.

Tertius Roboam, annis 17.

Tertius Rex Ierusalem, qui Salomoni successit, fuit eius filius Roboam, & decem & septem annis regnauit in eadem vrbe. Sub isto Rege, ob eius insipientiam, augustissimum Iudæorum Regnum duodecim tribuum, diuisum est in duas partes, in eam quæ Roboam & domui Dauid adhæsit, sub qua fuerunt duæ tribus Iuda & Beniamin, & hoc regnū aliquando *Regnum Iuda*, aliquando *Beniamin* dicebatur: & in eam quæ secuta est Ieroboam, cui subfuerunt reliquæ decem tribus, quarum regnū, *decem tribuum* & *Israel* nuncupabatur. Facta Regni Iudæorum diuisione, numerari cœperunt cum Regibus Iuda etiam Reges Israël, adeoque vt Roboam fuit tertius Rex Ierusalem, & primus duarum tantùm tribuum; ita Ieroboam Ephraimita, olim seruus Salomonis, impius idololatra, fuit primus Rex Israël & decem tribuum, à quo incipiunt numerari Reges Israël. Rem pluribus descriptam habes 3. Reg. 12,28. & 2. Paral. 10. & 11,15. Nos nec de Ieroboam nec de Regibus Israël sermonem faciemus, sed dumtaxat eos qui in Iuda & Ierusalem regnauerunt, recensebimus.

Sub Roboā diuiditur Regnum in duas partes, in Iuda & Israel.

Roboam Deum deserit.

Vt ad Roboam igitur Ierusalem Regē reuertamur, hic tribus annis pie recteque vixit, quarto verò anno Regni sui, contra præceptum Domini, plures cœpit habere vxores, à fide vera defecit, & cum populo sacrilego & idololatra in excelsis & collibus statuit aras, & statuas, & lucos, in quibus committebantur scortationes, aliæque turpissimæ abominationes Gentium fiebant. Quare venit contra eum Sesac Rex Ægypti, & captis ciuitatibus Iuda, obsidet Ierusalem. Verùm quia ipse cum Principibus obsessis culpam suam agnouit, & humiliter veniam petijt, audiuit a Deo per Semeiam Prophetam, se & Principes suos propter suam humilitatem non disperdendos esse penitus, verumtamen seruituros Ægyptiis, vt intelligant quid intersit inter seruitutem Dei & seruitutem sub iugo tyrannico, 3. Reg. 14,25. & 2. Paral. 12,2. Et ecce tum domina Gentium, princeps prouinciarum, facta est sub tributo, propter malitiam habitantium in ea.

Post

Quartus Abia, annis 3.

Post mortem impij Roboam regnauit super Iudam Abia filius eius tribus annis, qui & ipse, patris vestigia secutus, nullo non peccati genere irritauit Dominum, fuitque quartus Rex Ierusalem, 3. Reg. 15, 1. & 2. Paral. 13, 1.

Quintus Asa, annis 41.

Nota, in Scriptura frequenter eos dici facere rectum, qui fidem non amiserunt, & idola non coluerunt, etsi alias mali.

Scelesto Abiæ in Ierosolymitano quidem Principatu, non tamen in impietate, successit Asa filius eius. Hic sub regni exordium legem Domini fideliter excoluit, velut & Dauid proauus ipsius, vniuersas item idolorum statuas, aras, fana, & excelsa destruxit, confregit, combussit, atque ideò annis aliquot pacificè & in quiete regnauit, 3. Reg. 15, 11. & 2. Paralip. 14, 1. & 15, 2. Sed posteà à Domino defecit, confisus in virtute humana, nec vllis reprehensionibus permoueri potuit vt ad Deum se converteret: ideoque impœnitens, cùm anno vno supra quadraginta regnasset in Ierusalem, mortuus est, vt habetur proximè citatis locis, & 2. Paralip. 16, 7. & fuit quintus Rex Ierusalem.

Sextus Iosaphat, annis 25.

Sextus Rex Ierusalem fuit Iosaphat Asæ filius, qui pietatem cordi habuit, velut Dauid & Asa pater suus, abstulitque idololatriam; quare à Deo diuitijs & longæuitate donatus, postquam annis vigintiquinque regnasset, obdormiuit in Domino, 3. Regum 22, 42. & 2. Paral. 17, 1.

Septimus Ioram, annis 8.

Defuncto Iosaphat successit Ioram filius eius. Hic fuit homo crudelissimus, & persuasione vxoris suæ Athaliæ, filiæ Achab Regis Israël, pietatem deseruit, Achabi soceri sui impietatem imitatus, idola fabricauit & veneratus est, & populū eadem adorare compulit; denique omnes fratres suos cum Principibus quibusdam interfecit. Hic cùm octo annis regnasset, miserè interiit, & sine regio cultu sepultus fuit, 4. Reg. 8, 16. & 2. Paralip. 21, 1.

Octauus Ochozias, anno 1.

Octauus Rex Ierusalem fuit Ochozias, & regnauit anno vno super Iudam post Ioram patrem suum. Hic Athaliæ matris suæ impulsu eamdem impietatis insistit viam, ideoque debitas sceleris sui pœnas luens, in bello vulneratus vitam finiuit, 4. Reg. 8, 24. 9, 27. & 2. Paralip. 22, 1.

Athalia, semine regio interfecto, nono loco Regnū occupauit, annis 6.

Post mortem Ochoziæ, Athalia mater eius, occupato Regno Iudæ, interfecit omnem stirpem regiam quæ remanserat, intellige masculinam, excepto Ioas Ochoziæ filio infantulo, quem Iosabeth (quæ & Iosaba) soror Ochoziæ, & vxor Ioiadæ Pontificis, clàm sublatum abscondit cum nutrice sua, occultumque tenuit in domo Dei sex annis, quot nimirum regnauit Athalia in Ierusalem, vt patet 4. Reg. 11, 3. & 2. Paralip. 22, 12. Meritò mulier hæc impia & crudelis fuerat omittenda; quoniam Tyranni potius quàm Regis meretur nomen, quia dolo & vi sibi dominium vsurpauit: numerauimus tamen inter Reges, quoniam vt Rex principatum tenuit, & inter Reges in Scriptura & apud alios numeratur. Et regnauit post Ochoziæ mortem sex annis, & tandem miserè interiit, vt statim dicemus.

Decimus Ioas, annis 40.

Decimus qui de tribu Iuda & familia Dauid regnauit in Ierusalem, fuit Ioas Ochoziæ filius, qui cùm eo, quo dictum est, modo mortem euasisset, sic ad regnum peruenit. Cùm octauum annum ageret, Ioiada Pontifex clàm fœdus iniit cum Centurionibus & militibus in domo Domini, iisque in partem suam pertractis, & in paruuli iusiurandum adactis, ipsum Ioam septennem in Regem vnxit, quæ res populo gratissima fuit, vt propterea manuum plausu nouello Regi acclamauerit: *Viuat Rex.* Athalia hoc audito illicò ad templum se contulit, vt rē hanc sua auctoritate impediret: sed milites, iubente Ioiada, extruserunt eam extra templum, & infami cæde occiderunt; sicq; cultus idolorum amotus, & verus Dei cultus restitutus, & templum ipsum instauratum fuit.

Athalia Regno & vita priuatur.

Posteà verò idem Rex Deo ingratus, veram religionem & cultum Dei abdicauit, à Principibus suis se instar Dei adorari permisit, & sculptilibus diuinos honores detulit: & quamuis a Prophetis proptereà reprehenderetur, nihilo factus melior, in impietate persistit, imò ægrè ferens se ab illis corripi, seruos Dei, qui ad hoc missi à Zacharia filio Ioiadæ fuerant, nullo non ludibrij genere diuexauit, & Zachariam ipsum à populo lapidari iussit.

Iussu Regis Zacharias lapidatur.

Cuius sanguis cùm clamaret contra eum ad Dominum, exaudiuit vocem eius Dominus: quare contra Iudæos venit Azaël Rex Syriæ, qui debellauit Iudæos, Regemq; ignominia multa affecit: quem denique in lectulo suo serui eius occiderunt, postquam quadraginta annis regnasset, 4. Reg. 12, 21. & 2. Paralip. 24, 25.

Vndecimus Amasias, annis 29.

Vndecimus Rex Ierusalem fuit Amasias, qui regnauit annis vigintinouem. Hic non ambulauit perfecto corde coram Deo, sed idola Idumæorum, quos in bello vicerat, coluit: & de obtenta victoria in superbiam elatus, bellum mouit Ioæ Regi Israël, sed iusto Dei iudicio superatur, capitur, & ducitur in Ierusalem. Tandem facta coniuratione Ierosolymis contra eum, fugit in Lachis, ibique à suis occiditur, 4. Reg. 14, 19. & 2. Paralip. 25, 27.

Duodecimus Ozias, annis 52.

Post Amasiam regnauit illius filius Ozias, qui & Azarias & Mathat dictus est, fecit bonum vt Amasias pater suus (intellige in principio Regni sui; manserat enim Amasias in cultu veri Dei quousque prælio deuicisset

cisset Idumæos, idolaq; eorum coluisset: & pro illo tempore priori Ozias fuit similis Amasię, faciens rectum coram Domino sicut ille, vt dicunt Lyranus & Abulensis in 4. Regum cap. 15.) sed excelsa non abstulit. Quinimò delinquens contra legis cærimonias, volensque incensum offerre, cùm non esset Sacerdos, lepra à Domino percussus, leprosus tandem, postquam quinquaginta duobus annis regnasset, mortuus est. Ita loco proxime citato Regum, & 2. Paral. 26.

.Rex m, 16. Tertius decimus Rex Ierusalem fuit Ioathan, qui & Iorim, Oziæ filius, qui sedem Regni tenuit post mortem patris sui annis sedecim. Fecit rectum quidem vt pater, at excelsa non destruxit, 4. Reg. 15, & 2. Paralip. 2.

ex 5. Post mortem Ioathan, regnauit quartus decimus Rex Ierusalem illius filius Achaz, qui & Eliezer, & annis sedecim Regno præfuit. impiissimus fuit & scelestissimus; ambulauit enim in vijs Regum Israël, statuas Baal erexit, idolis sacrificauit, & proprium filium suum in holocaustum idolo Moloch in valle Behennon obtulit; multis tandem impietatibus inuolutus, mortuus ad inferna descendit, 4. Reg. 16. & 2. Paral. 28.

x m, 9. Quintus decimus Rex Ierusalem fuit Ezechias, qui & Iesus, filius Achaz, at non vt ipse impius, sed vt Dauid pius & sanctus. Templum Domini ipse aperuit & purgauit, idolaque destruxit. Ideò pluribus à Deo cumulatus beneficiis, cùm annis vigintinouem regnasset, obiit in pace, 4. Reg. 18. & 2. Paral. 28. & 29.

ex es, 5. Post Ezechiæ obitum, qui decimosexto loco tenuit Regni gubernacula in Ierusalem, fuit eius filius Manasses, sed in moribus multùm patri dissimilis: idololatra enim fuit, Solem, Lunam & stellas adorauit, & idolis varia delubra extruxit, Prophetas se increpantes occidit, & inter eos Isaiam serra per medium secauit. Ob quæ & alia execranda scelera misit Dominus Principes Regis Assyriorum, qui Manassem ceperunt, vinctumque catenis & compedibus duxerunt in Babylonem, vbi in carcere ad Deum conuersus, egit pœnitentiam, orauit Dominum, exauditus fuit, ac post decem annos à Domino Ierosolymam reductus, Regnoque restitutus, idola & aras abstulit, altare ad cultum Dei restaurauit, Deo seruiuit, & vt idem faceret populus præcepit. Qui postquam quinquagintaquinque annis regnasset, mortuus est, 4. Reg. 21. & 2. Paralip. 33.

Mortuo Manasse in Regno successit Amon, qui & Helmadan, filius Manasse. Hic quidem coluit idola vt pater, sed non vt pater fecit pœnitentiam: quare in suis sceleribus perseuerans vsque ad finem vitæ suæ, postquam sedem Regni duobus annis Ierosolymis tenuisset, à seruis suis occisus occubuit. Et hic fuit decimus septimus Rex Ierusalem, 4. Reg. 21. & 2. Paral. 33.

Amon interfecto, Iosias, qui & Cosan, filius eius octennis, Rex Ierusalem à Domino constituitur. Hic adhuc puer cœpit quęrere Dominum, destruxit idola, verum Dei cultum reduxit, & multa laude digna operatus fuit. Anno trigesimoprimo & vltimo Regni eius, cùm Nechao Rex Ægypti contra Regem Assyriorum in bellum proficisceretur, volebat Iosias illius transitum per Iudæam impedire, quod facere non debuit, propter sermonem Domini; ideoque contra ipsum aciem educens, in campo Mageddo à sagittariis vulneratur, & in Ierusalem delatus moritur, luxitque eum omnis populus, & in primis Ieremias. Hæc pluribus habentur, 4. Reg. 22. & 23. & 2. Paralipom. 34. & 35. *XVIII. Rex Iosias, annis 31.*

Decimusnonus Rex Ierusalem fuit Ioachaz, quem Ieremias cap. 22, 11. Sellum appellauit, quo etiam nomine appellari videtur 2. Paral. 3, 15. Iosiæ piissimi impiissimus filius: qui cùm tribus mensibus regnasset crudeliter, secutus prædecessorum impietatem, venit Nechao, potitus victoria de Rege Assyriorum, in Ierusalem, & Ioachaz vinctum mittit in Ægyptum, vbi & è vita decessit; & tributo Iudæis imposito, fratrem eius Eliachim natu maiorem, qui & Iechonias, Regem constituit, & mutato nomine Ioakim vocari præcepit, qui & fuit vigesimus Rex Ierusalem, & cùm in ea annis vndecim regnasset, vitam cum morte commutauit, 4. Reg. 23. & 2. Paralip. 36. Anno tamen tertio Regni Ioakim, in Iudæam venit Nabuchodonosor Rex Babylonis, & obsedit Ierusalem, captumque Regem cum multis nobilibus duxit in Babyloniam. Hoc tempore incepisse captiuitatem Babylonicam, aliqui arbitrantur. Alij tamen malunt paulò pòst incepisse, quando multò plures captiui abducti fuerunt quàm modò. Hæc cùm Nechao Ægypti Rex resciuisset, & quòd Nabuchodonosor vectigales sibi Iudæos abduxisset in Babyloniam, magna Ægyptiorum aliorumque militum multitudine venit contra Nabuchodonosor: sed in prælio interficitur, exercitusque illius profligatur, & Ioakim Regno suo restitutus, fit tributarius Nabuchodonosor, eique sub tributo seruit. A quo post aliquot annos deficiens, filius auxilio Ægyptiorum, venit Nabuchodonosor Ierosolymam, & vndecimo Regni sui interfectus fuit Ioakim, 4. Reg 24. & 2. Paralip. 36. *XIX. Rex Ioachaz, mensibus 3.* *XX. Rex Eliachim, qui & Ioakim, annis 11.*

Post

Quartus Abia, annis 3.

Post mortem impij Roboam regnauit super Iudam Abia filius eius tribus annis, qui & ipse, patris vestigia secutus, nullo non peccati genere irritauit Dominum, fuitque quartus Rex Ierusalem, 3. Reg. 15, 1. & 2. Paral. 13, 1.

Quintus Asa, annis 41.

Nota, in Scriptura frequenter eos dici facere rectum, qui fidem non amiserunt, & idola non coluerunt, etsi aliàs mali.

Scelesto Abiæ in Ierosolymitano quidem Principatu, non tamen in impietate, successit Asa filius eius. Hic sub regni exordium legem Domini fideliter excoluit, velut & Dauid proauus ipsius, vniuersas item idolorum statuas, aras, fana, & excelsa destruxit, confregit, combussit, atque ideò annis aliquot pacificè & in quiete regnauit, 3. Reg. 15, 11. & 2. Paralip. 14, 1. & 15, 2. Sed posteà à Domino defecit, confisus in virtute humana, nec vllis reprehensionibus permoueri potuit vt ad Deum se conuerteret: ideoque impœnitens, cùm anno vno supra quadraginta regnasset in Ierusalem, mortuus est, vt habetur proximè citatis locis, & 2. Paralip. 16, 7. & fuit quintus Rex Ierusalem.

Sextus Iosaphat, annis 25.

Sextus Rex Ierusalem fuit Iosaphat Asæ filius, qui pietatem cordi habuit, velut Dauid & Asa pater suus, abstulitque idololatriam; quare à Deo diuitijs & longæuitate donatus, postquam annis vigintiquinque regnasset, obdormiuit in Domino, 3. Regum 22, 42. & 2. Paral. 17, 1.

Septimus Ioram, annis 8.

Defuncto Iosaphat successit Ioram filius eius. Hic fuit homo crudelissimus, & persuasione vxoris suæ Athaliæ, filiæ Achab Regis Israël, pietatem deseruit, Achabi soceri sui impietatem imitatus, idola fabricauit & veneratus est, & populū eadem adorare compulit; denique omnes fratres suos cum Principibus quibusdam interfecit. Hic cùm octo annis regnasset, miserè interiit, & sine regio cultu sepultus fuit, 4. Reg. 8, 16. & 2. Paralip. 21, 1.

Octauus Ochozias, anno 1.

Octauus Rex Ierusalem fuit Ochozias, & regnauit anno vno super Iudam post Ioram patrem suum. Hic Athaliæ matris suæ impulsu eamdem impietatis insistit viam, ideoque debitas sceleris sui pœnas luens, in bello vulneratus vitam finiuit, 4. Reg. 8, 24. 9, 27. & 2. Paralip. 22, 1.

Athalia, fœmina regio interfecto, nono loco Regnū occupauit, annis 6.

Post mortem Ochoziæ, Athalia mater eius, occupato Regno Iudæ, interfecit omnem stirpem regiam quæ remanserat, intellige masculinam, excepto Ioas Ochoziæ filio infantulo, quem Iosabeth (quæ & Iosaba) soror Ochoziæ, & vxor Ioiadæ Pontificis, clàm sublatum abscondit cum nutrice sua, occultumque tenuit in domo Dei sex annis, quot nimirum regnauit Athalia in Ierusalem, vt patet 4. Reg. 11, 3. & 2. Paralip. 22, 12. Meritò mulier hæc impia & crudelis fuerat omittenda; quoniam Tyranni potiùs quàm Regis meretur nomen, quia dolo & vi sibi dominium vsurpauit: numerauimus tamen inter Reges, quoniam vt Rex principatum tenuit, & inter Reges in Scriptura & apud alios numeratur. Et regnauit post Ochoziæ mortem sex annis, & tandem miserè interiit, vt statim dicemus.

Decimus Ioas, annis 40.

Decimus qui de tribu Iuda & familia Dauid regnauit in Ierusalem, fuit Ioas Ochoziæ filius, qui cùm eo, quo dictum est, modo mortem euasisset, sic ad regnum peruenit. Cùm octauum annum ageret, Ioiada Pontifex clàm fœdus iniit cum Centurionibus & militibus in domo Domini, iisque in partem suam pertractis, & in paruuli iusiurandum adactis, ipsum Ioam septennem in Regem vnxit, quæ res populo gratissima fuit, vt propterea manuum plausu nouello Regi acclamauerit: *Viuat Rex.* Athalia hoc audito illicò ad templum se contulit, vt rē hanc sua auctoritate impediret: sed milites, iubente Ioiada, extruserunt eam extra templum, & infami cæde occiderunt; sicq; cultus idolorum amotus, & verus Dei cultus restitutus, & templum ipsum instauratum fuit.

Athalia Regno & vita priuatur.

Posteà verò idem Rex Deo ingratus, veram religionem & cultum Dei abdicauit, à Principibus suis se instar Dei adorari permisit, & sculptilibus diuinos honores detulit: & quamuis a Prophetis propterea reprehenderetur, nihilo factus melior, in impietate perstitit, imò ægrè ferens se ab illis corripi, seruos Dei, qui ad hoc missi à Zacharia filio Ioiadæ fuerant, nullo non ludibrij genere diuexauit, & Zachariam ipsum à populo lapidari iussit. Cuius sanguis cùm clamaret contra eum ad Dominum, exaudiuit vocem eius Dominus: quare contra Iudæos venit Azaël Rex Syriæ, qui debellauit Iudæos, Regemq; ignominia multa affecit: quem denique in lectulo suo serui eius occiderunt, postquam quadraginta annis regnasset, 4. Reg. 12, 21. & 2. Paralip. 24, 25.

Iussu Regis Zacharias lapidatur.

Vndecimus Amasias, annis 29.

Vndecimus Rex Ierusalem fuit Amasias, qui regnauit annis vigintinouem. Hic non ambulauit perfecto corde coram Deo, sed idola Idumæorum, quos in bello vicerat, coluit: & de obtenta victoria in superbiam elatus, bellum mouit Ioæ Regi Israël, sed iusto Dei iudicio superatur, capitur, & ducitur in Ierusalem. Tandem facta coniuratione Ierosolymis contra eum, fugit in Lachis, ibique à suis occiditur, 4. Reg. 14, 19. & 2. Paralip. 25, 27.

Duodecimus Ozias, annis 52.

Post Amasiam regnauit illius filius Ozias, qui & Azarias & Mathat dictus est, fecit bonum vt Amasias pater suus (intellige in principio Regni sui; manserat enim Amasias in cultu veri Dei quousque prælio deuicisset

cisset Idumæos, idolaq; eorum coluisset: & pro illo tempore priori Ozias fuit similis Amasię, faciens rectum coram Domino sicut ille, vt dicunt Lyranus & Abulensis in 4. Regum cap. 15.) sed excelsa non abstulit. Quinimò delinquens contra legis cæremonias, volensque incensum offerre, cùm non esset Sacerdos, lepra à Domino percussus, leprosus tandem, postquam quinquaginta duobus annis regnasset, mortuus est. Ita loco proximè citato Regum, & 2. Paral. 26.

XIII. Rex Ioathan, annis 16.

Tertius decimus Rex Ierusalem fuit Ioathan, qui & Iorim, Oziæ filius, qui sedem Regni tenuit post mortem patris sui annis sedecim. Fecit rectum quidem vt pater, at excelsa non destruxit, 4. Reg. 15, & 2. Paralip. 2.

XIV. Rex Achaz, annis 16.

Post mortem Ioathan, regnauit quartus decimus Rex Ierusalem illius filius Achaz, qui & Eliezer, & annis sedecim Regno præfuit. impiissimus fuit & sceleſtissimus; ambulauit enim in vijs Regum Israël, statuas Baal erexit, idolis sacrificauit, & proprium filium suum in holocaustum idolo Moloch in valle Behennon obtulit; multis tandem impietatibus inuolutus, mortuus ad inferna descendit, 4. Reg. 16. & 2. Paral. 28.

XV. Rex Ezechias, annis 29.

Quintus decimus Rex Ierusalem fuit Ezechias, qui & Iesus, filius Achaz, at non vt ipse impius, sed vt Dauid pius & sanctus. Templum Domini ipse aperuit & purgauit, idolaque destruxit. Ideò pluribus à Deo cumulatus beneficiis, cùm annis vigintinouem regnasset, obiit in pace, 4. Reg. 18. & 2. Paral. 28. & 29.

XVI. Rex Manasses, annis 55.

Post Ezechiæ obitum, qui decimosexto loco tenuit Regni gubernacula in Ierusalem, fuit eius filius Manasses, sed in moribus multùm patri dissimilis: idololatra enim fuit, Solem, Lunam & stellas adorauit, & idolis varia delubra extruxit, Prophetas se increpantes occidit, & inter eos Isaiam serra per medium secauit. Ob quæ & alia execranda scelera misit Dominus Principes Regis Assyriorum, qui Manassem ceperunt, vinctumque catenis & compedibus duxerunt in Babylonem, vbi in carcere ad Deum conuersus, egit pœnitentiam, orauit Dominum, exauditus fuit, ac post decem annos à Domino Ierosolymam reductus, Regnoque restitutus, idola & aras abstulit, altare ad cultum Dei restaurauit, Deo seruiuit, & vt idem faceret populus præcepit. Qui postquam quinquagintaquinque annis regnasset, mortuus est, 4. Reg. 21. & 2. Paralip. 33.

XVII. Rex Amon, annis 2.

Mortuo Manasse in Regno successit Amon, qui & Helmadan, filius Manasse. Hic quidem coluit idola vt pater, sed non vt pater fecit pœnitentiam: quare in suis sceleribus perseuerans vsque ad finem vitæ suæ, postquam sedem Regni duobus annis Ierosolymis tenuisset, à seruis suis occisus occubuit. Et hic fuit decimus septimus Rex Ierusalem, 4. Reg. 21. & 2. Paral. 33.

XVIII. Rex Iosias, annis 31.

Amon interfecto, Iosias, qui & Cosan, filius eius octennis, Rex Ierusalem à Domino constituitur. Hic adhuc puer cœpit quęrere Dominum, destruxit idola, verum Dei cultum reduxit, & multa laude digna operatus fuit. Anno trigesimoprimo & vltimo Regni eius, cùm Nechao Rex Ægypti contra Regem Assyriorum in bellum proficisceretur, volebat Iosias illius transitum per Iudæam impedire, quod facere non debuit, propter sermonem Domini; ideoque contra ipsum aciem educens, in campo Mageddo à sagittariis vulneratur, & in Ierusalem delatus moritur, luxitque eum omnis populus, & in primis Ieremias. Hæc pluribus habentur, 4. Reg. 22. & 23. & 2. Paralipom. 34. & 35.

XIX. Rex Ioachaz, mensibus 3.

Decimusnonus Rex Ierusalem fuit Ioachaz, quem Ieremias cap. 22, 11. Sellum appellauit, quo etiam nomine appellari videtur 2. Paral. 3, 15. Iosiæ piissimi impiissimus filius: qui cùm tribus mensibus regnasset crudeliter, secutus prædecessorum impietatem, venit Nechao, potitus victoria de Rege Assyriorum, in Ierusalem, & Ioachaz vinctum mittit in Ægyptum, vbi & è vita decessit; & tributo Iudæis imposito, fratrem eius Eliachim natu maiorem, qui & Iechonias, Regem constituit, & mutato nomine Ioakim vocari præcepit, qui & fuit vigesimus Rex Ierusalem, & cùm in ea annis vndecim regnasset, vitam cum morte commutauit, 4. Reg. 23. & 2. Paralip. 36.

XX. Rex Eliachim, qui & Ioakim, annis 11.

Anno tamen tertio Regni Ioakim, in Iudæam venit Nabuchodonosor Rex Babylonis, & obsedit Ierusalem, captumque Regem cum multis nobilibus duxit in Babyloniam. Hoc tempore incepisse captiuitatem Babylonicam, aliqui arbitrantur. Alij tamen malunt paulò pòst incepisse, quando multò plures captiui abducti fuerunt quàm modò. Hæc cùm Nechao Ægypti Rex resciuisset, & quòd Nabuchodonosor vectigales sibi Iudæos abduxisset in Babyloniam, magna Ægyptiorum aliorumque militum multitudine venit contra Nabuchodonosor: sed in prælio interficitur, exercitusque illius profligatur, & Ioakim Regno suo restitutus, fit tributarius Nabuchodonosor, eique sub tributo seruit. A quo post aliquot annos deficiens, fisus auxilio Ægyptiorum, venit Nabuchodonosor Ierosolymam, & vndecimo Regni sui interfectus fuit Ioakim, 4. Reg 24. & 2. Paralip. 36.

Post

XXI. Rex Ioachim, mensibus 3. Post mortem Ioakim eius filius Ioachim, qui & Iechonias, constitutus fuit Rex Ierusalem, vt dicitur 4. Reg. 24, 26. & 2. Paralip. 36, 8. & tribus mensibus & decem diebus regnauit in Ierusalem, & fuit vigesimus primus Rex. Fecit malum in conspectu Domini; quare eius exigentibus demeritis, venit contra eum Nabuchodonosor, & captiuum cum matre & alijs duxit in Babylonem.

XXII. Rex Sedecias, annis 11. Pro Ioachim suffecit Nabuchodonosor Regem Ierusalem Sedeciam patruum Ioachim, qui vndecim annis regnauit, vt proxime citatis locis dicitur, & fuit vigesimus secundus Rex Ierusalem. Qui cum & ipse posteà defecisset, venit contra eum Nabuchodonosor, & de ipso, de ciuitate & alijs pœnas sumpsit. Et tunc facta est vidua domina Gentium, & septuaginta annis vidua, imò captiua in Babylone mansit. Et hæc est summa illorum, qui à Dauid Rege regnarunt in Ierusalem, vsque ad Babylonicam captiuitatem, & liberationem ex ea. Cuius seriem breuiter hic subijcimus.

Series Regum Ierusalem post ingressum filiorum Israël in Terram sanctam.

I. Rex Dauid regnat annis	40.
II. Salomon regnat annis	40.

Post diuisionem Regni Iudæorum in Regnum Iuda & Israël, qui sequuntur regnarunt in Iuda & Ierusalem.

III. Rex Roboam regnat annis	17.
IV. Abias	3.
V. Asa	41.
VI. Iosaphat	25.
VII. Ioram	8.
VIII. Ochozias	1.
IX. Athalia	6.
X. Ioas	40.
XI. Amasias	29.
XII. Ozias	51.
XIII. Ioathan	16.
XIV. Achaz	16.
XV. Ezechias	29.
XVI. Manasses	55.
XVII. Amon	2.
XVIII. Iosias } XIX. Ioachaz } XX. Ioakim	31.
XXI. Iechonias } XXII. Sedecias	22.

Vniuersim ergo quadringenti quinquaginta tres anni computantur eorum qui in Iuda & Ierusalem regnarunt, computatis etiam annis circiter septem quibus Dauid in Hebron regnauit. Et nota, me hîc nolle disputare de præciso numero annorum vel mensium, quibus memorati Reges sanctæ ciuitatis gubernacula tenuerunt; quoniam mens mea fuit tantùm recensere Reges Ierusalem, prout eorum seriem è sacris Litteris indagare potuimus. Quia verò in eodem contextu Scripturæ, & apud alios probatos Auctores simul fit mentio annorum temporis Regni illorum (& parua est inter eos varietas) ideò & nos eiusdem temporis meminimus, secuti quos probabilius fuisse locutos existimauimus. Quod & obseruabimus Capite sequenti, in enumeratione Principum qui post captiuitatem Babylonicam in Ierusalem populo Iudaico præfuerunt.

CAPVT XXIII.

De his, qui in sancta ciuitate Regni gubernacula tenuerunt post reditum filiorum Israël à Babylone in Iudæam, vsque ad Christi aduentum.

Completis septuaginta annis Babylonicæ captiuitatis Iudaici populi, & desolationis Ierusalem, respexit Deus pietatis suæ oculis ad sanctam ciuitatem, & ad populum suum quem elegit. Verè enim per Regium Vatem dixit: *Si dereliquerint filij legem meam, & in iudicijs meis non ambulauerint: si iustitias meas profanauerint, & mandata mea non custodierint: visitabo in virga iniquitates eorum, & in verberibus peccata eorum. Misericordiam autem meam non dispergam ab eo*, Psal. 88, 31. Quare quemadmodum contra delinquentes & rebelles filios, Iudæos dico, extendit vltricem virgam iustitiæ suæ, quando varijs eos affecit flagellis & tribulationibus, & in Babylonicam eiecit captiuitatem; ita in illorum liberatione viscera misericordiæ suæ ostendit. *Misericordia Dei erga Iudæos.*

Mortuo itaque Dario Medo, Cyrus Persarum Rex Monarchiam illam adeptus fuit: qui & anno primo suæ Monarchiæ, diuinitus inspiratus, publicato vbique in toto Regno suo edicto, dedit Iudæis licentiam in patriam reuertendi, & reædificandi Ierusalem & templum Domini, etiam ipsiusmet Regis impensis: fuit namque hic Rex de Iudæis & templo Domini admodum benè meritus.

Reuertuntur Hebræi ex Babylonica captiuitate in terram suam. Obtenta ergo facultate, Iudæorum ferè quinquaginta millia reuersa sunt in Iudæam, à qua iam septuaginta annis exulabant, ducente eos Zorobabel filio Salathiel. In patriam cùm peruenissent, strenuus Dux Zorobabel pio operi se accinxit, ciuitatemque & Templum magna cum difficultate, multisque superatis laboribus, reædificauit, vt pluribus in libris Esdræ videre est. *Reædificant ciuitatem.*

Iste ergo cœpit in Ierusalem regere Israëlem, non sub titulo Regis, sed Ducis & Prin-

Principis; cui plures eodem appellati nomine successerunt vsque ad Machabæorum tempora; de quibus agunt S. Lucas cap. 3. Philo in Breuiario temporum, & alij, ex quibus seriem texuit Adrichomius in Chronico, & nos ex ipso eamdem hic subijcimus.

Series Principum, qui in sancta ciuitate rexerunt filios Israël post reditum à Babylonica captiuitate vsque ad Machabæos.

Principes qui post captiuitatem Ierosolymis Iudaeis rexerunt.

I. Dux Iudæorum in Ierusalem fuit Zorobabel, qui Ducatum tenuit annis 58.
II. Resa Mosolla, siue Misciola, Zorobabelis filius, qui præfuit populo Dei annis 66.
III. Ioanno Ben Resa 53.
IV. Iudas Hircanus I. 14.
V. Ioseph Priscus 7.
VI. Semei Abner 11.
VII. Mathathias Heli 12.
VIII. Naat Asar 9.
IX. Nagge Araxad 10.
X. Helli Agai 8.
XI. Nahum Maslot 7.
XII. Amos Sirach 14.
XIII. Mathathias Siloa 10.
XIV. Ioseph iunior Arses 60.
XV. Iannes Hircanus II. 16.

Itaque à reditu Babylonicæ captiuitatis in Iudæam, secundùm præmissum computum, spatio annorum trecentorum quinquaginta trium vsque ad Machabæos, quindecim Duces rexerunt Israëlem in Ierusalem.

Post eorumdem Principum Ducatum, propter Antiochi Epiphanis persecutionem, Ierusalem vacat Ducatu anno vno. Inde successerunt ad regimen Iudaici populi & Ierusalem Machabæi, qui pro patriis legibus strenuè decertarunt contra illarum violatores & contemptores. Igitur vacante Ierosolymæ Ducatu, Mathathias Machabæus Sacerdos, correptis armis Dei legem vindicauit.

Machabæi.

I. itaque ex Machabæis fuit Iudas Machabæus, Dux simul & Pontifex, præfuit annis 5. Genebr. 4.
II. Ionathas Machabæus 19. Genebr. 18.
III. Simon Machabæus 19. Genebr. 18.
IV. Ioannes Hircanus Priscus 26. Genebr. 31.
V. Aristobulus Rex 1.
VI. Alexander Iannæus 27.
VII. Alexandra Alexandri vidua 9.
VIII. Hircanus vltimus. 34.

Itaque hi octo Principes præfuerunt Iudaico populo in sancta ciuitate annis centum tredecim. Et in vniuersum à Dauide vsque ad id temporis (prætermissis annis in quibus non regnauerunt Iudæi) de populo Iudaico præfuerunt sanctæ ciuitati Reges & Duces numero XLV. annis nongentis octo, nimirum à Dauide vsque ad Babylonicam captiuitatem intercesserunt anni 355. à reditu vsque ad Machabæos anni 520. ab istis vsque ad Christum anni 113.

Sed Hircano posteà cum fratre Aristobulo de Regno dimicante, Iudæa subiugata est à Romanis, quorum Imperatores illis præfecerunt Reges & Præsides: primusque Rex fuit Herodes Maior Ascalonita, natione Idumæus, qui regnauit annis triginta, & anno Regni eius trigesimo secundo ex Virgine Maria Christus Iesus æterni Patris Filius nasci dignatus est.

Et hæc breuiter de Regibus & Ducibus, qui in sancta ciuitate regimen tenuerunt ab eius exordio vsq; ad Christum Dominum.

PEREGRINATIO II. *in qua recensentur & explicantur sex præcipua loca quæ occurrunt piis fidelibus proficiscentibus ab Ecclesia & Conuentu S. Saluatoris vsque ad sacrum montem Sion exclusiuè, ex parte vrbis Meridionali.* I. *Locus est Ecclesia & Conuentus S. Saluatoris.* II. *Castrum Pisanum, & Turris Dauid.* III. *Locus Mariarum appellatus.* IV. *Ecclesia S. Thomæ Apostoli.* V. *Ecclesia & Monasterium S. Iacobi Maioris.* VI. *Templum Præsentationis B. Mariæ Virginis.*

CAPVT PRIMVM.

Modus, quo peregrini excipiuntur in sancta ciuitate, & iterùm ex ea dimittuntur ad propria.

POstquam pij fideles (absoluto itinere quadraginta milliarum circiter à Ioppe vsque ad Ierusalem) ad sanctam ciuitatem peruenerunt, sistunt in porta Ramæ, siue Castelli, & inde certiores redduntur Fratres Minores in Conuentu S. Saluatoris habitantes: qui vnà cum Interprete & ministris Gubernatoris ciuitatis pergunt ad peregrinos, exceptoque per eosdem ministros cuiuslibet illorum nomine, parentibus, & patria, in sanctam vrbem admissi, à

Conuentus S. Saluatoris commune Latinorum hospitium.

Fratribus ad Ecclesiam & Conuentum ipsorum ducuntur; est enim illud omnium Latinorum hospitium. Quò cùm peruenerunt, ostendunt & exhibent obedientiales litteras Guardiano sacri montis Sion, totius Terræ sanctæ Custodi & Commissario Apostolico: qui cognita peregrinorum facultate veniendi ad loca sancta, vnà cum Fratribus illos qua potest benignitate & humanitate complectitur, atque ad Ecclesiam primò ad breuiter Deo persoluendas gratias pro acceptis beneficiis, deinde ad hospitium & prandium ducit.

Vespere autem post Completorium, ante Ecclesiam in eius vestibulo paratis omnibus ad pedes peregrinis abluendos, aquâ cum rosis & aliis odoriferis herbis, pannis mundissimis, & igne pro illis calefaciendis vel exsiccandis, vt opus fuerit, Hebdomadarius cum Cantoribus superpelliceis induti, ceterique Fratres cum accensis luminibus in signum lætitiæ aduentus peregrinorum accedunt ad paratum locum, & Præsul sacri montis Sion linteo præcinctus, lauat peregrinis pedes, & alij abstergunt, omnesque osculantur. Interim illi diuinas Deo decantant laudes, Psalmos & Hymnos huic operi accommodatos, plures vel pauciores, pro peregrinorum numero. Ablutione completa, Hebdomadarius ad altare conuersus, aliquas proposito deseruientes recitat Orationes descriptas in Rituali ad id deputato. Quibus completis, Cantores alta & clara voce intonant, *Te Deum laudamus*, & ceteri omnes prosequuntur, & præcedenti Cruce cum ceroferariis, omnes processionaliter & ordinatè dispositi cum accensis cereis peristylia siue claustrum circumdant, & ad eumdem locum vnde recesserunt reuersi, Ecclesiam ingrediuntur. Hebdomadarius accedit ad altare maius, vbi aliquibus recitatis Orationibus, terminatur Processio peregrinorum. Statim ipse vel Guardianus ad altare accedens, ad peregrinos conuersus, graui pioque sermone eos cohortatur ad Deo preces fundendas, eidemque gratias reddendas in sanctissimis locis, cùm maioribus fuerint cumulati beneficiis, quàm plures Reges, sæculi potentes, & viri sancti, quorum multi voluerunt videre quæ ipsi vident, & non viderunt; ac ideò multò illis sint feliciores, qui post tot itineris labores, & terræ marisque superata pericula, ad optatum terminum incolumes peruenerint, ad Terram sanctam, ad domum Dei, & locum habitationis eius, vbi salutis nostræ mysteria consummata fuere. Ac ideò in illorum contemplatione, prout & ipsa sancta loca & lapides suggerunt & prædicant, assiduè versentur. Explicat Indulgentias quas in ea Ecclesia concesserunt Summi Pontifices, & modum eas comparandi; & ad fructum ex ipsis colligendum hortatur.

Præfectus S. montis Sion abluit pedes peregrinis.

Processionaliter in Ecclesiã introducuntur. & ad illos sermo habetur.

Sermone completo, Cantores intonant Hymnum, *Pange lingua*, &c. & fit Processio, quæ fieri solet singulis diebus post Completorium ad tria altaria, ad quæ dicto vno *Pater noster* & *Aue Maria*, ter acquiritur Indulgentia plenaria; & terminatur Processio. Et ita peregrini dimittuntur & recipiuntur in nomine Domini.

Quomodo dimittantur peregrini.

Peregrini reuersuri ad propria conueniunt in eadem Ecclesia S. Saluatoris, & ibi Guardianus & Fratres recitant Itinerarium Clericorum, vt habetur in fine Breuiarij Romani. Guardianus breuissimè illos cohortatur, vt conceptum salutis & deuotionis spiritum conseruent & augeant, Deum illis precatur propitium, vt incolumes reducat ad propria, & post huius vitæ peregrinationem ad cælestem Ierusalem, ad terram viuentium, ad Beatorum gloriam, & ad ipsummet Deum possidendum perducat. Atque ex his patet, quomodo in sancta ciuitate recipiantur & dimittantur à Minoritis Terræ sanctæ peregrini.

CAPVT II.

De Ecclesia & Conuentu S. Saluatoris, primo loco secundæ Peregrinationis.

DE Ecclesia & Conuentu sancti Saluatoris tria tribus distinctis Capitibus notabimus: primo situm & conditionem ipsius; altero, quomodo ad illius habitationem fuerint admissi Fratres S. Francisci; tertium erit relatio quorumdam quæ nostris temporibus ibidem acciderunt.

Forma Conuentus sancti Saluatoris.

Quantum ad primum, Ecclesia & Conuentus S. Saluatoris est intra mœnia ciuitatis, & in eius plaga Occidentali, non longè ab illis, &, vt arbitror, fundatus in decliui montis Goreb. Est formæ quadratæ. Extensio illius ex omni parte, quantum coniecturâ assequi licet, est gressuum 150. circiter. In duas est diuisus partes, in altera & Aquilonari parte est viridarium, in altera Australi est Ecclesia, cum reliqua Conuentus fabrica. Vnicum habet ostium in parte Australi, olim quidem magnum, sed paucis ab hinc annis, propter quamdam exortam persecutionem, angustius. Per hoc Conuentum ingredimur. Habet inferiùs nonnullas habitationes & officinas. Superiùs per scalam ascendimus, & paruum claustrum primò ingredimur, vbi circumcircà sunt cellæ satis pauperes pro Fratrum & aliquando peregrinorum habitatio-

tatio-

tatione, excepta Orientali, & superiori parte vbi est Ecclesia. Habet suum refectorium, cellam vinariam, cisternas, & alia pro sustentandis Fratribus & peregrinis excipiendis necessaria; etsi non ita commoda vt in Christianitate, cùm prohibita sit Fratribus ædificatio, sed & nec in præsentia ita commodum est, vt erat antiquitus, propter ea quæ Capite sequenti dicemus.

Forma Ecclesiæ. Ecclesia parua est, in quadro ædificata. In eius parte Orientali est capella & altare maius, vbi sacratissimum Eucharistiæ Sacramentum asseruatur. In tabula altaris depicta est missio Spiritus sancti in linguis igneis super sanctam Dei Genitricem & sanctos Apostolos: Spiritui enim sancto hoc Sacellum dicatum est. Infrà & in medio Ecclesiæ est Chorus Fratrum cum suis sedilibus, sub magno hemisphærio, vulgò cupula, ex cuius fenestris illuminatur Ecclesia. Hinc inde extra Chorum sunt duo altaria: quod à dextro & Aquilonari latere, dicatum est sanctissimo Corporis Christi Sacramento & Cœna Domini in eius tabula depicta; est quod verò in læua & Australi parte, est erectum D. Thomæ Apostolo, Christum à mortuis excitatum Dominum & Deum suum confitenti, & hoc mysterium in tabula depictum est. Atque hoc pacto in ista Ecclesia conseruatur memoria præcipuorum mysteriorum Ecclesiæ sacri montis Sion, vnde fuerunt Fratres eiecti, vt dicemus. Sunt in ea nouem lampades, ex quibus tres continuè ardent ante sanctissimum Sacramentum, duæ ante alia altaria, & aliæ quatuor in ingressu & priori parte Ecclesiæ.

Transfigurationis Domini festi antiquitas. Ista Ecclesia appellatur sancti Saluatoris, eiusque festum fit in solemnitate Transfigurationis Domini; & adsunt huius mysterij in Ecclesia aliquæ picturæ, etsi non præcipuæ; vt indicatum est. Sed quare in præcipuo loco mysterium Spiritus sancti aduentus repræsentatur, cùm Ecclesia sancti Saluatoris appelletur? Arbitror causam esse, ad conseruandam memoriam veteris Ecclesiæ Fratrum sacri montis Sion Spiritui sancto dicatæ. Retinuit autem vetus nomen, quod habuisse credo antequam ad ibi habitandum accederent Fratres. Transfigurationis quippe festum antiquum est, quandoquidem de eo extant sermones S. Leonis, nec non Cyrilli Alexandrini, & Andreæ Cretensis apud Surium. Vide plura de hoc in Notis Cardinalis Baronij ad Romanum Martyrologium, die 6. Augusti, quando Ecclesia hoc festum celebrat. Et in his præsertim Orientis partibus valdè solemne est, & omnes Christianæ nationes illud cum magna exultatione obeunt. Vnde licet eo tempore obseruent Quadragesimam siue ieiunium ad honorem Assumptionis B. Mariæ Virginis, tamen in die Transfigurationis Domini, soluto ieiunio, oua & carnes comedunt in nomine Domini. Quare cùm ista Ecclesia antiquitus pertineret ad nationem Georgianam, fieri potest, vt ab ea Transfigurationi Domini fuerit dicata, & appelletur S. Saluatoris; quod nomen etiam posterioribus temporibus retinuit, postquam Fratribus Minoribus tradita est.

CAPVT III.

Quomodo Ecclesia & Conuentus S. Saluatoris deuenerit ad Fratres Minores.

FRatres S. Francisci familiæ Ierosolymitanæ, priusquam admissi fuissent ad habitandum intra mœnia ciuitatis in eo Conuentu S. Saluatoris, extrà habitabant in sacro monte Sion, in Ecclesia S. Cœnaculi, siue SS. Apostolorum, in eo scilicet Conuentu quem pijssimi Siciliæ & Ierusalem Reges Rupertus & eius sanctissima coniux Sancia, de Seraphico Ordine optime meriti, magnis sumptibus ab Ægypti Sultano compararunt, cum aliis sanctis locis pro Fratribus S. Francisci. Et hanc donationem posteà plures confirmarunt Summi Pontifices, & Turcarum etiam Reges & Imperatores, tam Ægypti quàm Constantinopolis, vt Lib. 1. cum de his ageremus, pluribus ostendimus. Atque hoc in loco montis Sion iidem Fratres piè ac laudabiliter inter ignem & aquam tribulationum vixerunt annis 248. tot enim fluxerunt ab anno Domini 1313. quando Fratres ad habitandum ibi Pontificio & Regio diplomate fuerunt introducti, vsque ad annum Domini 1561. quando inde fuerunt per Turcicam tyrannidem eiecti, & ad habitandum in Conuentu S. Saluatoris introducti; quæ mutatio hac occasione contigit. *Minoritæ habitarunt in monte Sion annis 248.*

Cùm diabolus, Dei & humani generis exitialis & cruentus hostis, excogitasset modum deturbandi Dei seruos de loco, ex quo ipsi ruina & nobis salus prouenerat, illum sub spe lucri suggessit Turcis Christiani nominis hostibus, & suis ministris. Igitur circa annum Domini 1559. vt videre est in quibusdam memoriis in archiuo sancti montis Sion asseruatis, Turcæ, & ipsorum in primis Religiosi (melius profani) calumnias contra Fratres nostros sparserunt, ob quas de suis sedibus expellendos omnino esse dixerunt, inter quas duas præcipuè inuenio. Altera fuit, non conuenire Christianos *Quomodo inde fuerint eiecti.*

nos Latinos, quos *Francos* vocant, habitare in eo loco montis Sion: quoniam si aliquando Christiani ad oppugnandum & capiendum Ierusalem accederent, ibi in tuto se possent recipere (est enim locus commodus & munitus prope muros vrbis) quod in magnam ciuitatis cederet iacturam. Altera & forte potior fuit, quæ legitur in Decreto expulsionis Imperatoris Turcarum, in archiuo sacri montis Sion asseruato, quia ibi est Dauidis Regis & Prophetæ sepulchrum, quod ipsi pluris faciunt. Velut enim suum parentem venerantur Dauidem, & illius Psalmos in suum idioma versos, legunt in suis Mesquitis. Dicebant igitur, valde indecens esse, tantum thesaurum apud canes, id est Christianos (tali enim encomio honorant Christianos) manere; quare ab ipsis auferendum, & tradendum esse Sanctonibus Turcis, statuerunt. Credebant illi, se magnam pecuniæ summam accepturos à Fratribus, vt ab hoc periculo se expedirent, & vt relinquerentur in sancto loco; sed frustrati sunt à desiderio suo.

Vnus itaque Turcarum illorum ex Ierusalem profectus Constantinopolim, magno Imperatori petitionem exposuit, & facilè quod optabat obtinuit: & iniquo mandato Imperatoris accepto, quo facultas ei dabatur accipiendi pro Turcis sanctum locum, reuersus Ierosolymam, illud Guardiano eiusdem sancti loci ostendit, sperans ab eo se accepturum ingentem nummorum summam, ne illud Gubernatori & maioribus ciuitatis ostenderet, & ne executioni mandaretur. Verùm Guardianus haud ignarus perfidiæ Turcicæ, & quòd nec persoluto pretio destitisset à cœpto opere, neglexit. Tum impius ille accessit ad Gubernatorem & Cadium ciuitatis, & ostenso Imperatoris decreto & priuilegio, absque mora illud executioni mandari curauit. Cum militibus ergo & satellitibus ad sanctum locum properantes, magno cum dedecore & iniuria Saluatoris pauperes & dolentes Fratres inde eiecerunt, & Conuentus cum Ecclesia traditus est Turcicis Religiosis siue Sanctonibus, qui ibi etiam nunc cum suis vxoribus & liberis habitant, Ecclesia sancta in Mesquitam versa, & conuentu Religiosorum mutato in lupanar & speluncam effeminatorum.

Sanctum Domini cœnaculum Turcis traditur.

Fratribus verò, etsi ex sacro monte Sion, non tamen ex sancta ciuitate expulsis, diuina miseratione traditus est Conuentus cum Ecclesia S. Saluatoris, quem, cùm anteà Græcorum Georgianorum esset, à Turcis persoluto pretio obtinuerunt Fratres. Et ad hanc Ecclesiam Indulgentias Ecclesiæ S. montis Sion transtulit Pius IV. Pontifex maximus ad petitionem P. Bonifacij de Ragusio, tunc Terræ sanctæ Præsulis, & traditio illa fuit per Turcarum Imperatorem & per summum Pontificem confirmata. Et hæc videri possunt in huius Pontificis Bulla, quæ incipit, *Diuina disponente clementia*, &c. cuius exemplar supra posuimus Lib. III. in Pontificum Bullis, & est Bulla vnica Pij IV.

Conuentus S. Saluatoris datur Minoritis.

Conuentus hic S. Saluatoris est præcipuus locus quem habent Fratres in partibus istis, non quidem quantum ad dignitatem & sanctitatem (hac enim ratione longo interuallo superatur à sanctissimo Domini nostri Iesu Christi Sepulchro, eiusdem venerando Præsepio, & aliis similibus locis, in quibus aliquod nostræ salutis mysterium, vel aliud diuinum prodigium patratum fuit, quorum nullum in loco S. Saluatoris contigisse arbitramur, vel certe aliquo peculiari mysterio consecratum fuisse, ignoramus) sed quoniam commodior, in eo habitat Præsul Terræ sanctæ cum triginta & ampliùs Fratribus, ex ipso subsidium recipiunt alia loca, & in ipso Fratres & peregrini ad Terram sanctam venientes hospitantur.

Præcipuus est aliis.

Nolo hîc præterire; quod non semel à sensibus harum partium audiui, & signa testimonium perhibent veritati. Ante annos quadraginta Turcæ Ierosolymitani quidam odio perciti in Fratres, persuaserunt suo Imperatori hunc conuentum esse castello ciuitatis eminentiorem. quare Decreto Imperiali multa loca eminentiora fuerunt ad terram proiecta, & signa habitationum adhuc extant. Verè quidem locus eminens est, & ex solario ipsius, & præsertim ex tecto Ecclesiæ, ferè omnia loca sancta Ierusalem, & alia extrà circa ipsam conspiciuntur.

Destruitur ex parte.

1545.

Graue quidem fuit (non dubitandum) Fratribus deseruisse sanctissimum illum totius mundi locum: verùm quia Deus permittit iustos affligi ad suam ipsorum vtilitatem, vt ex malis bonum aliquod eliciat, cùm verè dixerit S. Augustinus, licet possint bona esse sine malis, non tamen mala sine bonis; credendum est, ex iniusta illa expulsione hoc bonum eduxisse Deum pro Fratribus, vt in tutiore collocarentur loco, & liberarentur à similibus calumniis, quibus continuè potuissent à Turcis vexari. Sed casus viscera Christianorũ Principum mouere debuisset ad vindictam sumendam de Christiani nominis hostibus, sanctissimi loci profanatoribus.

CAPVT

CAPVT IV.

Aliqua notatu digna quæ nostris temporibus acciderunt Ierosolymis & in Conuentu S. Saluatoris.

INtereà temporis, quo Minores Fratres in sancta ciuitate, vel in sancto cœnaculo sacri montis Sion, vel in Conuentu sancti Saluatoris habitauerunt, multa eos passos fuisse ab infidelibus, & in eorum locis non pauca memoria digna accidisse, neminem credo meritò dubitare posse, etsi vel incuria, vel frequenti mutatione Fratrum, litteris consignata non fuerint; atque ideò, quia non sat certò de eorum circumstantiis nobis constat, nostro huic Operi non inseruerimus: ea tamen quorum certam notitiam habemus, & quæ nostro tempore, & dum in istis partibus existerem ibidem acciderunt, non prætermittemus.

Christianos diuersimodè vexant Turcæ. Sed priùs placet aduertere non vno dumtaxat, sed multiplici modo Turcas Ierosolymitanos vexare solere Christianos in sancta ciuitate aliisve sanctis locis habitantes: primò falsis adinuentionibus, imponendo illis nescio quæ scelera, vt proditionis & transgressionis suarum legum: quem in finem noctu in illorum domos immittunt capita vel cadauera mortuorum, vt hoc eos modo de homicidiis arguere, & velut mortis reos traducere possint. Aliquando aliis agunt modis; nec enim desunt illis inuentiones. Et qui hac via procedunt, cùm hypocritæ sint, persuasum aliis volunt, iustè se punire Christianos. Secundò, postulatione & exactione pecuniarum, prætexendo magnas necessitates: & quamuis quod petunt negetur, vicissim oppositis necessitatibus, non ideò desistunt, sed ad alia recurrunt, nimirum Tertiò minis & vi aperta iam agunt, dicuntque (in primis Gubernator) se aliter non posse rebus suis consulere, stipendia militibus & seruis esse soluenda, nec vectigalia mercium ad ista sufficere. Si petita adhuc negentur, in carceres nos tradunt, vel loca se sancta destructuros, vel aliud quidpiam in ipsorum præiudicium commissuros comminantur: & non semel ipso facto minas effectui datas vidimus. Et quamuis multum alibi prosit humana prudentia, non tamen perinde agere possumus cum huiuscemodi hominibus, qui nec Deum timent, nec homines reuerentur, præsertim quòd à Constantinopolitana curia longè absimus, vt antequam querelas nostras illuc deferre possimus, vim & tyrannidem eorum experiamur. In angustiis ergo constituti Christiani, & quid eligant ignorantes, ad Deum vnicum refugium recurrent; qui est adiutor in tribulationibus eorum. Sed quod proposuimus prosequamur.

Carceri mancipantur Minoritæ. Scribit Princeps Radziuilius in sua Ierosolymitana Peregrinatione Epist. 2. pag. 65. quòd cùm esset Ierosolymis, & opportuna occasione facta fuisset à nonnullis thesauri Basilicæ sancti Sepulchri mentio, audiuerit, quòd postquam Ierosolyma in potestatem infidelium fuisset redacta, nihil ex eo reliquum videatur. Et Selimus I. cùm Ægyptum depopularetur, thesauro quoque manus iniicere volebat, quem Religiosi Fratres in terram defoderant: cumque reperiri nullibi posset, omnes quotquot erant, in tetrum carcerem in arce Ierosolymitana coniecti, per septem & viginti menses, pane dumtaxat & aqua sustentati, miserè detinebantur. Tanta tamen fuit eorum fortitudo & constantia, vt nulla flagrorum & tormentorum vi, vt eum proderent, adigi potuerint. Multi ex illis obierunt, reliquos Tyrannus, Ægypto occupata, & bello finito, dimitti iussit. Ad recentiores euentus accedimus. In primis initio anni 1619. multa passi sunt Fratres tum propter mortem veteris Guardiani, tum propter moram aduentus noui, qui non nisi post quatuordecim menses à sui institutione cum noua familia venit Ierosolymam, & subsidia ex Christianitate non submittebantur, & tamen continuæ erant faciendæ expensæ, & Turcis erat satisfaciendum, qui bestiarum instar omnem iustam excusationem respuebant. Quin & aliquando Gubernator Turcicus Præsulem cum Procuratore Conuentus in carcere detinuit, quoniam differebatur nouæ familiæ aduentus, vt necesse fuerit illi soluere quantum dare solet nouus Guardianus in suo aduentu: atque idem nihilominùs tributum exigebat, cùm paucos post dies ille nouus Guardianus Ierosolymam appulisset. Bruta cupiditas illis pro lege est, cui contradicere, frequentiùs peius est, vt experientia non semel docuit.

Magna pestis grassatur Ierosolymis. His deinde accessit epidemiæ morbus in his partibus familiaris, qui tunc Ierosolymis & circà nimiùm grassabatur, adeò vt in sola ciuitate Ierosolyma singulis diebus triginta, quadraginta vel quinquaginta decederent. Omnes, ni fallor, domestici Gubernatoris, ipso filio, & paucis famulis exceptis, abrepti fuerunt, adeò vt edici curauerit, ne qui mortuos sepeliunt, in via, vt solent, clamarent, vt sic minueret populi timorem. Primi quos inuasit pestis, fuerunt ipsi Mauri, qui & contra Christianos haud parum indignabantur, quòd neminem ex ipsis corriperet. Scientes igitur eos accede-

re ad plateam sanctissimi Sepulchri ad adorandum, & frequenter terram deosculari, illic effundebant aquam qua abluerant infectorum cadauera, rati hac via Christianos infici posse. Et toto illo quatuor mensium spatio, quo durante peste fui Ierosolymis, Fratres omnes euaserunt incolumes non quidem suis meritis vel diligentia (quia pluries oportuit eos cum aliis & infectis conuersari, & ad infectam Gubernatoris domum accedere: quin & ipse Gubernator peste infectus non semel ad Conuentum venit, & in cubiculo Præsulis infirmarius curam illius habuit:) sed Dei singulari prouidentia; Dominus enim erat in circuitu populi sui, pusillum gregem humano auxilio destitutum suæ misericordiæ oculis respiciens.

Minores pestilentia sublati. Sed noua familia, quæ adueniebat tempore importuno, initio nimirum Augusti, non similiter salua euasit; nam breuì pestis Guardianum cum Vicario domus, & viginti sex Fratres è viuis sustulit. Quanta eo tempore passus fuerit Conuentus, & adhuc patiatur, nouit Dominus.

Anno Domini 1619. mense Februarij magno cum fastu Ierosolymam venit Hollandorum Aleppi Consul, cum litteris commendatitiis magni Turcæ, vel illius Vicesgerentis, quem Visirum appellant, quibus præcipiebatur omnibus locorum Gubernatoribus, quorum iurisdictiones transire contingebat, vt erga illum humanissimè se gererent, atque insuper prouiderent, si opus fuisset, statui eius necessaria. Ierosolymorum Gubernator magnum ab illo munus sperabat: sed sua illum fefellit opinio, quoniam modicum quid, vestem inquam sericam, cùm illum inuiseret Consul, ab eo accepit. Aliunde ergo, quod Hollandi vel auaritia vel inciuilitate negatum sibi videbat, obtinuit. Voluit Hollandus ire ad Mare mortuum, necquidquam dissuadente Præsule locorum sanctorum, qui de omnibus illum, quamuis hæreticum, amicè certiorem reddebat: sed spreuit monita Hollandus, confisus in litteris suis commendatitiis; atque, ab Arabibus pretio conductis deductus, iuit ad Mare mortuum. Quod cùm Gubernatori innotuisset, Conuentus Præsulem accersiuit, conquestus, quòd ipse facultatem eundi Hollando concessisset, &, ne eò se conferret, non admonuisset (quamuis, secluso ab Arabibus periculo, nihil omnino obstet, nec edictum, nec quid aliud, quò minus eò proficisci quis posset, nisi sola Gubernatoris auaritia.) Consul tandem ille cum Præsule detenti fuerunt in duobus separatis cubiculis, velut in carcere, in domo Gubernatoris, in domo in-

Præfectus S. Montis cum Consule Hollandorum includitur in carcerem.

quam Pilati, in qua Dominus noster Iesus Christus funibus ligatus, morti iniuste adiudicatus fuit. Contigit hoc anno indicato die 3. Martij, quæ fuit prima dies Veneris huius mensis, & Feria 6. secundæ hebdomadæ Quadragesimæ. Præsul detentus fuit die illa cum dimidia nocte sequentis diei, & absque pretio solis precibus fuit liberatus. Consul verò ibidem mansit vsque in sequentem diem, & non nisi numeratis quingentis nummis aureis, & aliquibus sericis vestibus, fuit dimissus. Quin etiam fideiussione solemni in Gubernatoris curia Præsul & Conuentus Minorum cauere debuerunt, eumdem Consulem haud hostem aut exploratorem esse (isto enim vano prætextu in primis fuit detentus) sed Turcarū Imperatori confœderatum. Idem antea acciderat Consuli Gallorum Sidonis, & huiuscemodi in dies accidunt, his in primis qui cum fastu & pompa quidem veniunt Ierosolymam, sed in ministros Turcarum haud liberales existunt. Quare expedit quibuscumque Ierosolymitanis peregrinis, sine pompa & superbia ad sancta loca accedere, quippe quæ non meliorem sed periculosiorem reddant peregrinationem; quin potiùs laudabili humilitate, honestoque ac demisso habitu. Prætereo pleraque alia, quæ posteà me absente successerunt, quæ recensere longum esset, & vel integro volumine conscribi deberent.

CAPVT V.

De aliquibus Fratribus Minoritis, qui in sancta Ierusalem ciuitate sanguinem pro Christo fuderunt.

Omnipotens & misericors Deus, qui Ecclesiam suam per vniuersum orbem diffusam meritis serui sui Francisci voluit semper multiplicari nouo fœtu, Martyrum, Doctorum, Confessorum, Virginum ac alterius honestæ & laudabilis conditionis virorum & mulierum, vt in Oratione de hoc sancto Patre indicat sancta Ecclesia, & totus mundus testatur; noluit sanctam suam habitationem, regionem illam quam præsentia sua lustrauit & illustrauit, similibus fructibus priuari, sed eiusdem sancti Patris meritis multùm voluit fecundari, vt ex alibi dictis prima Parte huius Operis, & dicendis in hac secunda manifestissimè apparebit. Agam præsenti Capite de Fratribus Minoribus, qui in sancta ciuitate Ierusalem pro Christi fide dilatanda martyrium obierunt; de aliis, qui in aliis locis similiter passi fuerunt, agam, cùm ad eorumdem locorum historicam dilucidationem

nem veniam; & hoc prout apud probatos Auctores inuenire potui, sciens me non omnes recensere posse à Scriptoribus obliuioni traditos, qui tamen sunt in memoria æterna apud Deum.

Quatuor Minorite à Mauris occiduntur.

Anno Domini 1391. die 11. Nouembris quatuor Fratres Minores martyrij corona decorati fuerunt Ierosolymis. Primus appellabatur Fr. Nicolaus de Taulicis à Sebenico; secundus Fr. Donatus à Raticinico Prouinciæ Aquitaniæ; tertius Fr. Petrus à Narbona Prouinciæ S. Ludouici, socius & discipulus Fr. Pauli, qui Minoritanæ obseruantiæ principium dedit; & quartus Fr. Stephanus de Turelo Vicariæ Corsicæ. Isti cùm essent in sancta ciuitate zelo animarum succensi, quas perire videbant defectu Catholicæ fidei, vt eas ad viam salutis dirigerent, & ad creatorem & Saluatorem Iesum Christum adducerent, allaborabant. Itaque quodam die, Mahometistis admodum solemni, ingressi sunt illorum maiorem Mesquitam, quæ templum Salomonis appellatur, quoniam ædificata est vbi quondam extructum erat Salomonicum templum, vbi aderant Gubernator, Cadius ciuitatis, id est, is ad quem spectat iudicare de causis spiritualibus, cum alijs ferè triginta millibus Mahometanis, & fortiter viriliterque Spiritu sancto succensi, impuram Mahometis sectam damnarunt, & Christianam fidem ad salutem necessariam esse prædicarunt. Indignè hoc ferentes Mahometani, in seruos Dei impetum fecerunt, grauiterque vulneratos eos & semimortuos in obscurum carcerem coniecerunt, vbi absque cibo & potu tribus diebus manserunt. Quos cùm post triduum à Deo conseruatos, & in sua fide constantes reperissent Mahometistæ, in forum ad supplicij locum, id est, ante templum Resurrectionis Domini perductos, vt ego arbitror, gladijs occiderunt & in frusta dissecuerunt: qui hunc in modum corona martyrij donati, ex terrestri ad cælestem Ierusalem euolarunt.

Corpora sanctorum in igne seruantur.

Corpora illorum cùm semel & iterùm in accensum rogum iniecta fuissent à Mauris, diuina virtute à combustione præseruata esse inuenta sunt. Tertiò tandem magna strues lignorum iisdem imposita, & accensa fuit, quando iterùm post tres dies (tot nimirum durauit ignis ille) illæsa inuenta fuere. Quo prodigio obstupefacti quidem, vt solent, sed non conuersi Saraceni, clam corpora illa sepelierunt, ne Christiani ea suffurarentur, & vt sanctorum Martyrum Reliquias venerarentur. Ita in 3. Parte Chronici Ordinis Minorum lib. 1. cap. 9. Bozius de Signis Ecclesiæ Dei sign. 7. refert ex Annalibus Franciscanis horum atque aliorum martyrium.

Plures alij occisi.

Anno Domini 1547. trucidati Ierosolymis fuerunt à Turcis Iuniperus Siculus, & Ioannes Mantuanus: & anno 1482. ibidem occisus fuit à Saracenis Ioannes Calabet, & anno 1368. in monte Sion occisi fuerunt alij duodecim Fratres. Parte 1. Chronici sancti Francisci lib. 5. cap. 14. fit mentio cuiusdam Notarij, qui Ierosolymis passus fuit, & cuius martyrium prædixerat S. Antonius Patauinus.

Carcerati alij, & inedia & pestilentia sublati.

Anno Domini 1537. die 16. Septembris fuit à Turcis tota familia Ierosolymitana Minorum Fratrum carceribus mancipata, partim Ierosolymis in castro Pisano, partim Damasci in eiusdem vrbis castello, vbi detenta fuit vsque ad anni 1540. diem 16. Nouembris, quo tempore Deo super illam respiciente, opera Christianissimi Gallorum Regis liberata fuit. Illo interim triennio octo Fratres è viuis decesserunt. P. Thomas à Nurcia, eiusdem familiæ Guardianus, cum aliis quinque Fratribus obiit epidemiæ morbo, quos secuti fuere tres alij Fratres aliis morbis interempti. Illo tempore regimen locorum sanctorum suscepit Ioannes Baptista Fratrum interpres, natione Gophtus, tamen Catholicus, vsque ad noui Guardiani aduentũ. Ita legi in Sacristia S. Saluatoris Ierosolymis, & ab ipso interprete, qui paucis ab hinc annis obiit, & ab aliis hoc idem audiui, & Damasci cùm essem accepi, memoriam adhuc superesse Fratrum, qui ibi in castello detenti fuerint.

Abnegat vnus fidem Christi, sed conuersus martyrio culpam delevit.

Gonzaga Parte 1. Historiæ Franciscanæ Religionis, loquens de Custodia Terræ sanctæ, & de illius Martyribus, scribit, fuisse Ierosolymis quemdam nostri Ordinis laicum, qui postquam per humanam fragilitatem & Turcarum timorem, Christi fidem abnegasset, tandem in se reuersus, & à P. Guardiano Ierosolymitano benedictione accepta, in templo Salomonis coram innumera Turcarum & Maurorum caterua Christum liberè prædicauit, vnde ab illis occisus ad martyrij palmam peruenit.

Alius trucidatur, & comburitur.

Eidem seruo Dei potest alius eiusdem Ordinis laicus socius addi, qui illum non quidem in crimine, sed in virtute & in spiritus feruore imitatus fuit. Sciendum itaque, anno Domini 1599. cùm regimen locorum sanctorum teneret Euangelista à Gabiano Prouinciæ Mediolani, qui posteà fuit etiam Seraphici Ordinis Romæ in Comitiis generalibus Cõmissarius generalis electus, fuisse Ierosolymis Fratrem quemdam professione laicum, natione Hispanum Granatensem, nomine Cosmam, virum boni nominis, & suę professionis studiosissimum, qui nullum

peculiare habebat cubiculum, sed vel in Ecclesia vel vbi illum somnus vrgebat, illum capiebat. Hic de Superiorum licentia venerat Ierosolymam, non tam desiderio venerandi loca sancta, quàm proprium fundendi sanguinem pro illius amore, qui pro eo suum cum spiritu fuderat in Cruce: quamuis desiderio eius martyrium omnino defuerit. Et quamuis ea vice, spe sua frustratus, domum redierit, diuini tamen amoris igniculus in eo extinctus minimè fuit, sed indies maiora accepit incrementa, adeò vt secunda vice Ierosolymam redierit, vt suo desiderio, quod anteà negatum fuerat, vel iam fieret satis. Quamuis verò sæpè illum spiritus ad martyrium excitaret, mortis tamen timor subinde retrahebat: quo factum, vt non statim, sed post aliquod tempus, voti sui factus fuerit compos. Intereà temporis, vt de cordato hoc ac pio viro pium est credere, se bonis sanctisque occupabat exercitijs, ad tam heroicum se opus disponebat, suumque agonem Domino continuis commendabat orationibus, ne optata martyrij corona fraudaretur. Elapsis itaque annis quatuordecim (tot enim in Terra sancta hæserat cum illo pro Christo patiendi desiderio) quadam sexta Feria contigit vt panis deesset Fratribus in sanctissimo Domini nostri Iesu Christi Sepulchro degentibus. Illorum ergo Præses cùm pro pane misisset ad Conuentum S. Saluatoris, eiusq; loci Guardianus, quem cum pane mitteret, cogitaret, idque bonus Cosmas, qui tunc præstò aderat, aduertisset, se ad deferendum panem promptum exhibuit. Annuit Pater. Tunc ille, accepta benedictione, & pera cum pane, abijt ad Dominici Sepulchri templum, ibique de more breues Deo preces obtulit. Pòst ad Conuentum se conferens, Fratribus illis panem tradidit, paucaque cum illis locutus, inter alia dixit, statim se ibi adfuturum, & ab ipsis videndum esse; sed quid his verbis indicaret Fr. Cosmas, Fratres illi tunc non intellexerunt. Vale igitur illis dicto, seque pro graui opere Deo & Fratrum orationibus commendans, discessit, & abijt ad templum Salomonis: vbi, quia erat meridianum tempus, & dies Veneris Turcis festiuus, ex tota ciuitate pro more ad orandum congregati erant Turcæ. Qui cùm illum vidissent, mirati sunt, quòd scirent, sub pœna mortis interdictum esse omnibus Christianis ingredi templũ Salomonis, nisi fortè velint abnegare fidem Christi, & Mahometicam suscipere; quod de eo suspicabantur: alij insanire eum arbitrati, vt fatuum contempserunt. Ille verò cruce, ad quam pendebat crucifixus ex aurichalco, & quã semper ad pectus suum deferebat, sublata, manu extensa, voce excelsa, magnoque spiritus feruore cœpit impiam Mahometis sectam damnare, & Christi fidem ad salutem esse necessariam deprædicare: longa enim assuetudine & studio non pauca Arabicè loqui didicerat, quod erat necessariũ in illo opere. Hoc videns quidam Saracenus, velut fatuum & delirum irrisit, & vt ocyùs discederet iussit. Non obtemperat seruus Dei, sed maiore spiritus feruore concepto, iterùm Mahometem damnat, Christum verò esse Dei Filium, & vnicum mundi seruatorem, constantissimè proclamat. Quare Saraceni in furorem acti, strictis gladijs in eum irruerunt, multisque vulneribus confossum occiderunt: cum caput eius à corpore resectum perticæ prælongæ affixũ, vestes ex alia dependentes, sublimè detulerunt, corpus verò magno cum ludibrio ad templum sanctissimi Sepulchri pertractum, allatis vndique multis lignorum fasciculis combusserunt. Hoc videntes Fratres Dominici Sepulchri, recordati sunt, quòd paulò anteà dixisset, se breuì ibi videndum esse.

Ex hoc facto omnis commota & turbata fuit ciuitas, delatusque est etiam rumor ad Franciscanos in Conuentu S. Saluatoris habitantes: qui sibi proinde & locis sanctis timentes, confugerunt ad vnicum asylum & consolatorem in tribulationibus Deum, ingressique Ecclesiam, & sanctissimo Sacramento exposito, non sine spiritu & lacrymis precabantur vt ab imminẽti eos strage, & sancta loca à ruina liberaret. Exaudiuit Deus illorum orationes: quamuis enim multi Turcæ Conuentum & sacram ędem velut furentes & famelici lupi ingressi essent, vt omnes eos disperderent, nullum tamen ex ijs senserunt incommodum, nec vel vnus capillus, vt ita loquar, de capite illorũ perijt. Adueniebant interim Turcę quidam primæ auctoritatis, qui, vt Fratres neci & furori populi eriperent, & tumultuantem plebem compescerent, Conuentum circumequitabant, atque dicebant, inclusos illos Fratres innoxios esse, nec illius facinoris conscios, istum verò fuisse fatuum. Hoc pacto sedatus est populus, & furor ita resedit, vt quilibet in domum suam abierit. Guardianus nihilominùs & nonnulli alij Fratres, funibus constricti, ducti fuerunt ad Iudicem ciuitatis, à quo tamen dimissi fuerunt, Deo adiuuante, & vno ex memoratis Turcis fauente. Alij etiam Turcæ collectos cineres combusti corporis clàm vendiderunt fidelibus, cum habitu & chorda ipsius, qui ea velut pretiosas reliquias in Hispaniam transmiserunt. Quæ hic scripsi, accepi ab eodem P. Guardiano, viro, cui ob illius doctrinam, vitæ integritatem & auctoritatem meritò fides

fides adhibenda est; & ab alijs, qui tunc temporis Ierosolymis fuerunt, & quæ in Mesquita Turcarum acta fuerint, ab ipsis Turcis intellexerunt, longa item consuetudine eiusdem Fratris Cosmæ integritatem perspectam habuerunt.

CAPVT VI.

De Maria Lusitana muliere, tertij Ordinis S. Francisci, quæ Ierosolymis propter fidem Christi prædicatam à Mauris interempta fuit.

ADhuc viget Ierosolymis illustris memoria honestæ ac piæ mulieris Lusitanæ nomine Mariæ, de qua agit Gonzaga Parte 1. Hist. Franciscanæ Religionis, loquens de Martyribus Terræ sanctæ, & alij. Nos de ea dicemus quæ singulariter accepimus in his partibus ab his apud quos recens erat huius mulieris memoria.

Maria Lusitana Ierosolymā peregrinatur, & ibi moratur.

Mulier ista, relicto Lusitaniæ regno ex quo oriunda erat, pietatis ardore succensa inuisendi sanctissimum Domini nostri Iesu Christi Sepulchrum & alia sancta Palæstinæ loca, omnibus spretis longi itineris incommodis & laboribus, cum alijs peregrinis venit Ierosolymam, vbi quæ desiderabat inuisit & venerata est loca. Et quemadmodum altera Maria non recedebat à monumento Saluatoris, quamuis discipuli recederent; ita hæc voluit manere Ierosolymis, socijs ad propria reuertentibus. Nec fuit illi difficile ibi manere; quoniam Turcæ non suspicantur malum, hoc est, proditionem de mulieribus, imò eas pro nihilo omnino habent. Et sanè de nostra Maria non habebant quid suspicarētur mali, quia paupere honestoque habitu incedebat, inopem degebat vitam, pietatisque & charitatis operibus occupabatur, quas etiam admirantur & venerantur Turcæ ipsi. Religione erat tertij Ordinis S. Francisci. Ita hic communiter dicitur, quamuis hoc neget Auctor Partis 4. Chronici Ordinis S. Francisci, lib. 7. c. 16. quod non fecit Gonzaga, ex quo illius exscripsit martyrium. Imò arbitrari debebat quoquo modo illā pertinere ad Ordinem D. Francisci, quia Gonzaga prouinciam assumpsit explicandi historiam Franciscanæ Religionis, licet de ista Maria agens non explicuerit quòd fuerit de illius Tertio ordine. An autem tale assumpserit institutum in patria sua Lusitania, an Ierosolymis, me latet. Potuit certè faciliùs commorari Ierosolymis propter similitudinem habitus cum Minoritano: & fortasse, quando venit Ierosolymam, adhuc ibi habitabant Sorores Tertiariæ. Etenim ipsa occisa est vt minimum anno Christi 1575. quoniam quando Gonzaga Opus suum euulgabat, vertebatur annus 1587. in eo verò ait eam duodecim inde annis passam fuisse: quo tempore fuisse Tertiarias Ierosolymis, mihi probabile est; & si ita, cum illis commorari potuit. Sed quidquid sit de hoc, si aliæ ibi non erant Tertiariæ, saltem ipsa erat. De ista Dei famula illa recensentur.

Pietas & zelus Mariæ Lusitanæ.

In primis admodum pia ac deuota erat, & ideò frequenter magna cum veneratione ac pietate inuisebat & honorabat sanctissima loca, in quibus nostræ salutis mysteria patrata fuere, quorum contemplationi tota erat addicta. Ad hæc magno amore afficiebatur erga proximos, quibusque poterat obsequia sedula exhibebat, propter Deum. Admodum familiaris erat Turcis mulieribus, quibus etiam libenter charitatis officia impendebat. Et quāuis viri Turcæ nimiùm zelotæ sint suarum mulierum, nec videri eas à quoquam permittant, cum alijs tamen mulieribus, etiam Christianis, eas conuersari non solùm non prohibent, sed vltrò concedunt. Conuersabatur ergo cum illis nostra Maria, dabat eis salutis monita, & singulariter illas adiuuabat in partu. Et si quando videbat illarum filios periclitari, zelo salutis illorum succensa, credens se rem Deo charam facere, illos clàm sacro Baptismatis lauacro tingebat, quod & aliàs simili occurrenti occasione faciebat, ex quo animabus illis salus & Christo gloria prouenie bat.

Tandem plena bonis operibus, amoris & fidei igne exæstuans, in ipsa Dominica Palmarum, quando ex consuetudine fit Processio a Bethphage vsque Ierosolymam (de qua alibi erit sermo) ipsa extollens vocem de medio turbarum, Osanna filio David Domino decantabat, & spiritu ebria, obibat ciuitatem, Mauris impietatem exprobrans, Mahometem condemnans, & dilectum suum Iesum vnicum mundi Redemptorem deprædicans. Quod videntes Iudæi, inimici Crucis Christi, concitauerunt Mahometanos, vt de tam nefario scelere vindictam sumerent, quo muliercula Christiana præsumpserit conuitia iactare in illorum Prophetā Mahometem; aliàs enim posse Christianos iactare se de illis triumphasse. Facilè acquieuerunt impij impijs, quare magna ira & indignatione in fortē & virilem concionatricem irruerunt, & grauiter percussam & vulneratam, semimortuam traxerunt ad plateam Templi sanctissimi Sepulchri Domini nostri Iesu Christi, vbi in ardentem rogum iniectam concremauerunt; quod martyrij genus ipsa forti & inuicto animo sustinuit, non sine magna omnium fidelium & infidelium admiratione, quòd Christiana muliercula tam feruidè Christum vsque ad mor-

Publicè Christum laudat & prædicat.

Occiditur à Turcis.

mortem amaret. Eius ossa & cineres posteà Mauri & Turcæ Christianis magno pretio vendiderunt.

Fuerunt plerique alij Martyres, ait Gonzaga, quorum nomina tum ob raram cum Turcis consuetudinem, tum etiam ob frequentem familiæ Conuentus Ierosolymitani mutationem, nos latent, eorum tamen nomina in libro vitæ scripta sunt.

Circa Baptismum, quem Maria conferebat infantibus Turcarum, in articulo mortis constitutis (in quo quis posset suspicari illam grauiter deliquisse, quòd inuitis parentibus illos baptizauerit, quod non licet) aduerto, non crimen, sed opus magnæ charitatis fuisse operatam. Non possunt quidem filij infidelium, nullo modo subiectorum

Non infidelium liberi inuitis parentibus baptizari possunt.

Ecclesiæ vel Principibus Christianis, quales sunt in præsentia Turcæ, inuitis parentibus ab Ecclesia baptizari, vt communis tenet Doctorum sententia; & talis baptismus ad minus Iure Ecclesiastico est interdictus, & secundùm aliquos etiam diuino. Ratio, quia Ecclesia posset duobus modis tales infantes baptizare, Primò, eripiendo eos parentibus; secundò relinquendo eos sub illorum cura & potestate. Neutrum licet. Non primum, quia Ecclesia non habet iurisdictionem in eiusmodi parentes, nec spiritualem, nec temporalem; ergo non potest eos priuare suis rebus & possessionibus; ergo multò minùs filijs; hoc enim esset contra iustitiam. Non secundum, quia duplex committeretur peccatum, sacrilegium & iniustitia. De sacrilegio patet: quia si filij infidelium baptizarentur inuitis parentibus, & simul relinquerentur sub cura & potestate parentum; iam ab ipsis instruerentur in idololatrica vel alia falsa, qualis est Mahometica, superstitione; & sic baptismus eorum profanaretur & contemneretur, quod est apertè sacrilegium. Ecclesia autem non debet dare causam huius sacrilegij.

De iniustitia patet dupliciter. Primò, quia infideles parentes, qui nullo modo subiecti sunt Ecclesiæ, habent plenam & absolutam potestatem in suos filios; ergo faceret illis iniuriam, qui contra eorum voluntatem baptizaret illorum filios. Secundò, quia Ecclesia ratione characteris acquirit ius in omnes baptizatos; ergo & acquireret tale ius in filios infidelium inuitis parentibus, & per consequens eriperentur è potestate parentum ipsis reclamantibus, quæ est manifesta iniuria.

In extremo mortis periculo possunt liberi inscijs parentibus baptizari.

Quamuis hæc ita se habeant, nihilominùs possunt prædicti infidelium filij licitè baptizari, duobus concurrentibus, primò, si sint in extremo mortis articulo; secundò, si baptizentur occultè & inscijs parentibus. his namque obseruatis vitatur sacrilegium & iniustitia. Sacrilegium, quia, si certò constet filium esse moriturum, non est vllum periculum futuri sacrilegij. Vitatur iniustitia, quia non est opus eripere illum de patria potestate, quia paulò post per mortem est auferendus sine iniuria. Et licet ipsi parentes in tali casu habeant ius in filium; tamen in necessitate fit hoc commune alijs. Itaque cùm pia hęc mulier secretò & inscijs parentibus moribundos eorũ baptizarit filios, non solùm non reprehendenda, sed laudanda erit. Quòd si potuit in illo facto crimen esse, Dei charitas, quæ ad pium opus impellebat, illud aufert, quoniam charitas operit multitudinem peccatorum, vel etiam ignorantia, in illa excusanda in eo casu.

Ex occasione nunc memoratorum Martyrum placet hîc vnum aduertere, posterioribus & nostris temporibus pauciores inueniri qui in terris Maurorum ab eisdem pro Christi fide martyrium sustineant. At vnde hoc? Respondeo, quòd, seclusa peculiari Dei voluntate, quæ tale munus non ita frequenter elargitur præsentibus, vt præteritis elargiebatur temporibus (est enim martyrium singulare Dei donum) duplici ex causa id posse accidere, quarum altera respicit ipsos fideles, & altera infideles.

Quæ fideles respicit, hæc est, quòd nostrates non sint perinde atque olim in fide feruẽtes, & amore Christi flagrantes, vt singulariter impleri videatur quod quondam dixit Dominus per Michæam, *Perijt sanctus de terra, & sanctus in hominibus non est*, Mich. 7, 2. ideoq; non tot hodie, vt olim, videantur pro Christo pati. Vel, licet nostri temporis fideles, inter infideles habitantes, parati sint, Deo adiuuante, sese offerente occasione, libenter passionem quamlibet & mortem sustinere pro Christo; tamen illicitum & temerarium arbitrantur se illi exponere, præsertim spe non existente fructus, honoris inquam & gloriæ Dei, & salutis animarum, & quia similiter nunc, vt olim, ad martyrium non excitantur.

Quæ verò infideles respicit causa, est, quòd isti modò nõ perinde, vt olim, sint solliciti pro dilatãda sua secta & superstitione, sed potiùs toti sint pecunijs & diuitijs corradendis dediti, quæ si adsint, alia non curant, & si Christiani ipsi non præbeant occasionẽ, Martyres eos nõ faciunt. Insuper quia Principes infideles sciunt, se rem gratam facere fidelibus, si illos pro Christi fide interficiant, & quòd gaudeant cum Apostolis digni haberi qui pro nomine Iesu contumeliam patiantur, & quòd, si vita eis vi auferatur, sperent se martyrij corona donandos; ideò à morte inferenda abstinent, eosdem

alijs

aliis modis affligentes. Et ita se esse expertos, viri omni fide digni testati fuere.

Hoc accidit aliquando Constantinopoli, & singulariter in Perside. Versabatur in ista regione venerabilis quidam senex & sanctus Monachus Ordinis Eremitarum S. Augustini, totus inuigilans saluti animarum, qui etiam multos sollicitabat vel ad schisma & hæresim relinquendam, & amplectendam Catholicæ Ecclesiæ vnionem, vel ad detestandum Mahometem atque impuram & detestabilem eius sectam, & ad sequendum Christum, & eius puram & immaculatam legem, ad salutem necessariam, amplexandam. Hoc cùm ad aures Regis Persarum peruenisset, sene accersito, illum de sancto opere grauiter redarguit. Cui respondit, se opus suum implere ad quod missus esset, pro quo & ipsam mortem libenter paratus esset obire. Rex respondit: Scio vos Christianos multum desiderare à Mahometanis occidi, vt martyres appellemini, & de hoc vos nomine valdè gloriari: sed id à me non obtinebitis. Aliò ergo illum amandauit, strictissimè præcipiens ne deinceps quemquam, vt anteà, ad sui Christi fidem sollicitaret. Hoc ipsum obseruant etiam plures ex Occidentalibus hæreticis, quando in eorum manus veniunt Catholici.

Denique parum etiam vel nihili æstimant Mauri, Christianos, fide sua abnegata, ipsorum suscipere superstitionem. Vnde & quosdam, qui, vt mortem ab illis inferendam euaderent, volebant relinquere fidem Christi & sectam Mahometis amplecti, nec à morte exemerunt, nec eos Mauros fecerunt. Non semel etiam, quando videbant aliquos (diabolico spiritu agitatos) in mente habere Christianam Religionem desendi, & Mahometanam suscipiendi, multis rationibus dissuaserunt, & nullatenus ad suam sectam admittere voluerunt, dicentes, non rectè eos facere, quòd Christum pro Mahomete relinquant, nec esse hoc Dei voluntatem: quia si Deus id voluisset, non Christianos, sed Mauros eos natos fuisse. Præcipuè verò pessimè sentiunt de his qui religionem, in qua nati sunt, deserunt, dicuntque communiter: Qui bonus fuit Christianus, numquam erit bonus Turca; & qui bonus fuit Turca, numquam futurus est bonus Christianus. Non semel ab ipsis Turcis hæc dici audiui, & pluries ab alijs, quòd sic dicant, intellexi. Cùm parum curent Turcæ Christianos suæ sectę accedere, ideo etiam rarò resistentes interficiunt: & hæc est ratio, quòd nostris temporibus pauci Christiani ab illis pro Christi fide interimantur, martyrijque corona donentur.

CAPVT VII.

Rectène fecerint F. Cosmas & Maria Hispani, morti se vltrò pro Christo exponendo.

OCcasione eius quod fecerunt Fr. Cosmas & Maria, ex quo vtrique mors secuta est, explicanda est difficultas quædam, ex qua dijudicari quoque modo poterit, an meritoriè, an potius demeritoriè morti se exposuerint: non enim defuerunt, qui de illis, & præcipuè de Fr. Cosma sinistre iudicauerint. Difficultas hæc est, An licitum sit se actu morti exponere pro fide Christi, eaque præstare, ex quibus mors sit secutura per infidelium manus.

Quòd liceat, & quòd laudabiliter fecerint Cosmas & Maria, Christum & eius fidem confitendo, & quòd palmam obtinuerint martyrij, videmur indicasse, dum illorum factum, etiam à sapientibus viris laudatum vt heroicum, retulimus. Deinde ita esse probatur, quia exterior fidei confessio, a fide interiori proueniens, est actus virtutis, ex diuo Thoma 2. 2. q. 3. art. 1. ac consequenter laudabilis & meritorius. Tertiò, Actus ille laudabilis ac meritorius est, ex quo salus nostra prouenit; sed hæc prouenit ex fidei confessione. *Si confitearis in ore tuo Dominum Iesum*, inquit S. Paulus Rom. 10, 9. *& in corde tuo credideris, saluus eris. Corde enim creditur ad iustitiam, ore autem confessio fit ad salutem.* Quæ verba explicans diuus Augustinus in lib. de Fide & Symbolo cap. 1. ait: *Fides officium à nobis exigit cordis & linguæ.* Ac ideò optime fecerunt Cosmas & Maria, dum quod fides requirit, præstiterunt, Christum palam confitendo contra illum negantes.

Laudabiliter se quispiam morti exponere posse pro Christo, probatur.

Pro solutione huius difficultatis, vt certa à dubiis secernantur, octo statuo Conclusiones.

PRIMA CONCLVSIO. Morti se exponere pro Christo eiusque fide, non solum licitum est, sed etiam excellentissimum opus religionis. Est de fide. Et probatur Primò ex duobus anteadductis argumentis. Secundò, quia Ecclesia semper excellentissimum opus habuit martyrium. Tertiò, quia illud laudatum & vane compensatum inuenimus in Scripturis. Christus dixit: *Qui perdiderit animam suam propter me, inueniet eam*, Matth. 10, 39. *Si cupis vitam tenere cum Christo, noli mortem timere pro Christo*, inquit D. Augustinus Tract. 51 in Ioannem. Vnde S. Stephanus primus martyr in ipso confessionis fidei & martyrij actu *vidit cælos apertos, & Iesum stantem à dextris virtutis*

tis Dei, Act. 7, 56. Denique licitum & laudabile est morti se exponere spontaneè propter amicum, vt ex pluribus Doctoribus probat Petrus Nauarra lib. 2. De restit. cap. 3. num. 38. ergo multò magis propter Deum.

SECVNDA CONCLVSIO. Se voluntariè morti exponere, non semper est laudabile ac meritorium, sed nonnumquam vitiosum & damnabile. Probatur; quia oblatio ad mortem est actus maximę dilectionis, Christo dicente, *Maiorem charitatem nemo habet, vt animam suam ponat quis pro amicis suis*, Ioan. 15, 13. & respicit præceptum de diligendo Deum. Hoc cum sit affirmatiuum, licet obliget semper & pro semper ad non eliciendum actum contrarium, id est, odij Dei & abnegationis fidei (quia præceptum affirmatiuum includit negatiuum: vt, *Dominum Deum tuum adorabis*, includit hoc, *non habebis deos alienos coram me*, quod cùm negatiuum sit, obligat semper & pro semper) non pro semper obligat ad exteriùs actum producendum, non quia actus exterior bono interiori respondens, in se bonus non sit, sed quia ex illo malum prouenire potest. vnde scriptum est: *Iustè quod iustum est exequere*, Deut. 16, 20. Sed quando erit necessarium & laudabile se morti exponere pro Christo & illius fidei confessione, & quando vitiosum?

TERTIA CONCLVSIO sit pro responsione. Confessio Christianæ fidei tunc laudabilis, necessaria & meritoria est, quando cedit in honorem Dei, & proximi vtilitatem. Talis verò tunc erit, vel Primò quando persona publica quempiam de sua fide interrogat. Colligitur ex illo: *Qui me erubuerit, & meos sermones, hunc Filius hominis erubescet, cùm venerit in maiestate sua*, Lucæ 9, 26. Et publicæ personæ, vt iudici, tenemur respondere. alioquin qui non confitetur, erubescet. Ita Sancius lib. 2. Moral. c. 4. n. 6. Lege D. Thomam 2. 2. q. 3. art. 2. vel Secundò, quando ex silentio tuo pusilli scandalum pati possent, illi enim, videntes Præsules non audere suam confiteri religionem, scandalizari possunt, credereque veram non esse, cùm illam erubescant confiteri. Nam, vt rectè argumentatur Nicolaus Papa c. Sciscitaris, 7. quæst. 1. si gubernator nauis in tranquillitate non debet deserere nauim, multò minùs in tempestate: ex quo infert, neque Pastorem in periculis persecutionum debere suos subditos deserere. Ita D. Thomas loco citato. vel Tertiò vtilis & meritoria erit in his, qui ab habente auctoritatem mittuntur ad prædicandum Euangelium infidelibus, ex quorum prædicatione fructus speratur. Ideò laudandi Apostoli, qui missi fuerunt à Christo in mundum vniuersum, vt prædicarent Euangelium omni creaturæ: & non erat dubitandum de illorum nece, cùm mitterentur vt agni inter lupos, quemadmodum & factum fuit, vt omnes pro Christianæ fidei prædicatione martyrio coronati fuerint. Similiter laudantur alij Apostolici viri, missi ad infideles pro fidei Christianæ dilatatione, etsi ex illius prædicatione, & errorum reprobatione facilè mors timeri potuerit. Et si oppositum verum esset, numquam prædicaretur Euangelium per mundum vniuersum; & Summi Pontifices prædictis vt operi heroico insistentibus, varias gratias & eximia priuilegia non concessissent.

QVARTA CONCLVSIO. Propria voluntate se periculo mortis exponere pro fidei Christi confessione, non licet, & damnabile est atque mortale, temerè eam prædicare, cùm ex prædicatione nullus fructus speratur, sed timetur damnum, Dei & fidei contemptus, atque infidelium perturbatio. Est communis omnium sententia. Probatur quoad singulas partes. Et quoad primam exemplo Apostolorum, & aliorum virorum qui eorum vestigia sunt secuti: illi non nisi à Christo missi, nec nisi post visibilem Spiritus sancti missionem super eos prædicauerunt publicè Christum Ierosolymis, & diuisi fuerunt ad prædicandum Euangelium per vniuersum orbem. Et Apostolus inquit de huiuscemodi, *Quomodo prædicabunt, nisi mittantur?* Rom. c. 10. vers. 15.

S. P. Franciscus in sua diuina Regula loquens de Fratribus euntibus ad Saracenos & alios infideles, vult eos esse motos à Spiritu sancto, & habere à suis Superioribus eundi facultatem. sic enim dicitur in illius cap. 12. *Si qui Fratrum diuina inspiratione voluerint ire inter Saracenos & alios infideles, petant inde licentiam à suis ministris Prouincialibus*, &c.

Praxis omnium Religionum & totius Ecclesiæ ita docet. Nulli enim eunt laudabiliter ad prædicandum Euangelium infidelibus, nisi Apostolica auctoritate, & Superiorum licentia. Et mirabile esset, non licere cuiquam in terris fidelium prædicare absque approbatione & licentia Superiorum, & licere absque eadem prædicare in partibus infidelium, in quibus magnum imminere potest periculum contemptus honoris Dei, Christianæ religionis, & salutis animarum.

Ad hæc, non licet se interimere, igitur nec exponere periculo mortis; quia *qui amat periculum, peribit in illo*, vt dixit Sapiens Eccli.

Eccli. 3,27. Antecedens est omnium Doctorum consensus, de quo forte aliàs.

Denique, cùm martyrium non minùs quàm fides sit donum Dei, vt docet S. Paulus, libere à Deo expectandum est: quare licet necesse sit, semper animo paratum esse necessitate occurrente mori pro Christo, & precibus à Deo contendere, vt tale donum largiatur, item modo congruo martyrij occasionibus se exponere, vt fecerunt plerique Sancti; numquam tamen licet modo incongruo, & temere, illud (vt ita dicam) extorquere.

Quibus & quando in persecutionibus fugere liceat. Altera pars Conclusionis, quòd non liceat aut expediat confiteri Christum, sed se occultare, quando malum timetur, probatur ex sententia Saluatoris, dicentis: *Cùm autem persequentur vos in ciuitate ista, fugite in aliam*, Matth. 10,23. Ista verba possunt dupliciter intelligi, vel absolutè de omnibus fidelibus, vel singulariter de Prælatis. Si primo modo intelligantur, tunc licebit cuique in tyranni persecutione fugere, vel se occultare, ne cogatur respondere de rebus fidei. Ratio est, quia qui fugit in tali casu, non significat per suam fugam se non esse Christianum, vel negare velle fidem Christi, sed potiùs contrarium, se nolle fidem Christi negare, & ideò fugere periculum negandi. Et hac fortassè ratione Christi discipuli in Magistri sui passione eo relicto fugerunt, & in quibusdam latibulis se absconderunt, & non audebant in publicum prodire propter metum Iudæorum, ne de Christo interrogati, ex timore mortis illum negarent, sicut negauit Petrus, qui in palatio Principis sacerdotum esse voluit illo tempore: vel desiderio diutiùs viuendi, vt possint fidem Christi propagare, quod præcipuè in Prælatis & prædicatoribus contingere potest.

Hoc licet considerare in Apostolo Paulo, qui scribens ad Philippenses, sic ait: *Mihi enim viuere Christus est, & mori lucrum. Quòd si viuere in carne, hic mihi fructus operis est, & quid eligam ignoro. Coarctor autem è duobus: desiderium habens dissolui, & esse cum Christo, multò magis melius: permanere autem in carne, necessarium propter vos. Et hoc confidens scio quia manebo, & permanebo omnibus vobis, ad profectum vestrum, & gaudium fidei*, Philippens. 1,21. Quare cum esset Damasci, & ab hostibus Christi quæreretur ad mortem, ac ne euaderet custodirentur portæ ciuitatis, per murum in sporta dimissus fuit. Idem porrò Paulus ad Philippenses, de Epaphrodito (quem fratrem, cooperatorem, commilitonem suum, & illorum Apostolum appellat) & de seipso ait: *Nam & infirmatus est vsque ad mortem: sed Deus misertus est eius; non solùm autem eius, verùm etiam & mei, ne tristitiam super tristitiam haberem*, Philippens. 2,27.

Igitur secundo modo intelligendo verba illa Saluatoris de Prælatis, licet illis se fructuosè occultare, & fugere tempore persecutionis, non suæ vitæ amore, sed suorum subditorum necessitate, ne filij absque patre, & oues sine pastore relinquerentur, quas lupi rapaces inuaderent ac dilacerarent, & paruula fortè adhuc Ecclesia defectu operariorum non se posset multum extendere & fructificare. Ideò & Christus laudabiliter opportuno tempore fugit & se occultauit ab hostibus, Paulus similiter, Siluester, Athanasius, & alij, qui sua vita Ecclesiæ multò plus profuerunt, quàm morte profuissent.

Verùm fuga Pastorum esset illicita, si persecutioni relinquerentur oues solæ; & fides ipsa paruifieret, si illam in necessitate non defenderent, cùm id eis tamen incumbat, ex supradictis in Tertia Conclusione. Denique damnabile esset se morti exponere, cùm exinde sequeretur contemptus fidei, & infidelium perturbatio. Hoc colligitur ex D. Thoma 2.2.q.3.art.2. qui ad hoc adducit illud Saluatoris, *Nolite dare sanctum canibus, neque mittatis margaritas vestras ante porcos, ne fortè conculcent eas pedibus suis, & conuersi dirumpant vos*, Matth. 7,6. & : *Sine offensione estote Iudæis, & Gentibus, & Ecclesiæ Dei*, 1. Cor. 10,32. Vnde Nauarrus cap. 15. num. 12. putat vitiosum ac mortale peccatum contra propriam dilectionem, martyrio se indiscrete offerre, quia tunc cedit in fidei & Christi dedecus. *Noxia fuga qua.*

QVINTA CONCLVSIO. Cùm se morti exponere, & singulariter pro Christo, non sit intrinsecè malum, potest licitè fieri, Deo videlicet inspirante. Probatur, quoniam Deus est vitæ cuiusque Dominus, potest ergo præcipere vt illa pro suo honore martyrio exponatur. Non videtur habere dubitationem ista Conclusio. Vnde Doctores, illos qui se morti pro Christo exposuerunt, & tamquam sanctos Martyres veneratur Ecclesia, à peccato & homicidio excusant, & laudant pro opere heroico, quòd se morti exposuerint Spiritu sancto mouente & impellente.

SEXTA CONCLVSIO. Seclusa speciali Spiritus sancti illustratione, vel Ecclesiæ determinatione, sciri nequit, an qui se sponte morti obtulerunt pro Christo, id fecerint moti Spiritu sancto, an potiùs humano vel diabolico. Probatur, quoniam si posset sciri, id fieret vel à Deo, vel ab homine, vel à dæmone, à priori vel à posteriori, vt dicitur,

hoc est, ex causis vel effectibus. Sed ex his sciri nequit. Non ex Deo, *Quis enim cognouit sensum Domini? aut quis consiliarius eius fuit?* inquit ex Isaia S. Paulus Rom. 11, 34. Non ex homine, quoniam, vt inquit Ieremias, *prauum est cor omnium, & inscrutabile: quis cognoscet illud?* Ierem. 17, 9. Non ex dæmone, tum quia est pater mendacij, tum quia illum latent non solùm Dei, sed etiam hominum cogitationes & consilia: tum quia non semel angelus satanæ transfigurat se in Angelum lucis, vt inquit Apostolus. quapropter monet nos dilectus Christi discipulus, ne omni spiritui credamus. Neque potest sciri ex effectibus, quia ipsi ex se non reddunt infallibilem assensum, quia quemadmodum plerique supernaturaliter contingere possunt, ita & naturaliter: quare vt veram fidem faciant, eos videlicet prouenire à supernaturali virtute in testimonium sanctitatis alicuius, necessaria est peculiaris Spiritus sancti illustratio, & Catholicæ Ecclesiæ in Spiritu sancto legitimè congregatæ approbatio.

Septima Conclvsio. Etsi necessariò & infallibiliter ex effectibus cognosci nequeat, eum qui contra communem legem morti se exponit pro Christo, moueri à Spiritu sancto, & consequenter non delinquere in legem. *qui enim Spiritu Dei ducuntur, non sunt sub lege*, vt inquit sanctus Paulus ad Galat. 5, 18. & ex morte consequi coronam martyrij; tamen probabiliter ex operibus diiudicari potest. *A fructibus eorum cognoscetis eos*, inquit Christus Dominus Matthæi 7, 16.

Signa diuinæ motionis. Et quinam sunt fructus & signa, quibus cognosci potest, motionem esse à Spiritu sancto? Difficile est huic satisfacere difficultati, vt docent Doctores qui de hac materia agunt. Dicam tamen breuiter quod ad intentum facit, Christianæ fidei & propriæ professionis obseruantiam, nec non operis arduitaté cum hilaritate assumptam, non ineuidentia esse argumenta, hominem in suis operibus moueri à Spiritu sancto. Ratio esse potest, quia huiusmodi Deum inhabitantem habet ducem & pastorem, ac ideò non permittet illum in abrupta prolabi, & a contrario spiritu nequam moueri: & Deus non, vt dæmon, ducit per latam & spatiosam perditionis viam, sed per arctam & angustam crucis & salutis. Considera quæ diximus Lib. III. Cap. XXV. & hæc mihi ab omni dubio aliena esse videntur, non item quæ sequuntur. Pro quibus sit

Octava Conclvsio. Non omnino certum est, aut extra dubitationem, Cosmam & Mariam Lusitanam, confitendo Christum, prudenter & laudabiliter fecisse, ductos fuisse à Spiritu sancto, post mortem toleratam dicendos propriè Sanctos: laudabiliter tamen eos fecisse, idq; ductu Spiritus sancti, & propter toleratam mortem Martyres esse dicendos, valdè probabile est. Et quantum ad primam parté patet Conclusio ista ex dictis suprà in secunda, tertia, quarta & quinta Conclusionibus, quæ si accommodentur ad propositum, ampliùs explicatur. Perperàm fecisse tam F. Cosmam quàm Mariam, videntur hæc persuadere, primò, quòd neutri conueniebat Christi Euangelium prædicare, vtriusque statu considerato, sed potiùs id vtrique fuit interdictum. Deinde, quia nulla data occasione, non vocati ad reddendam rationem de sua fide, cùm insuper probabiliter timere poterant, prædicationem suam futuram infructuosam, & infideles potiùs exacerbandos, & ad iram ac indignationem, quàm ad pœnitentiam & fidem suscipiendam esse permouendos, certæ morti se frustrà obiecerunt. Probabiliter timere poterant futuram infructuosam suam prædicationem, non ad Christi fidem pœnitentiamque suscipiendam, sed ad indignationem & iram infidelium turbationem excitandam, vt excitata & secuta fuit. Tertiò, quia de diuina vocatione ad illam confessionem faciendam non constat.

Ex altera parte arbitrari possumus eos fuisse à Domino motos, Primò, quia qui illos cognouerût, testati sunt fuisse suæ professionis obseruantissimos: vnde non est credendum, tam arduam fuisse aggressos prouinciam contra suam professionem, absque speciali Spiritus sancti illustratione: nemo enim carnem suam odio habet, nec ordinariè ad huiusmodi excitat dæmon; alioquin enim sui regni moliretur destructionem. Deinde, quia licet habitu vel hominum iussu non tenerentur ad publicam illam celebrationem Christi gloriæ, fortè tenebantur diuino; nam statui & sexui illorum ille non repugnabat, cùm scriptum sit, *Pauper & inops laudabunt nomen tuum*, Psalm. 73, 21. & nouimus ex Scripturis, non tantùm doctos viros, sed etiam pauperes & ex plebe vtriusque sexus homines, Christum Dominum Regem & mundi redemptorem prædicasse, idque laudabiliter & meritoriè. Vnde cùm in die Palmarû Christus honorifico triumpho ingressus fuisset Ierosolymam, & non solùm discipuli, sed pueri quoque & omnes turbæ, quæ cum gaudio præcedebant & sequebantur eum, clamarent: *Hosanna filio Dauid, benedictus qui venit in nomine Domini; hosanna in altissimis*, Matth. 21, 9. Principibus Sacerdotum & Scribis id ægrè atque indignè ferentibus,

tibus, Christoque dicentibus vt silentium illis imponeret, respondit: *Vtique. Numquam legistis: Quia ex ore infantium & lactentium perfecisti laudem?* vers. 16. &: *Si hi tacuerint, lapides clamabunt*, Luc. 19,40. Et quare? quia moti erant à Spiritu sancto ad laudes illas Deo suo promendas, etsi illud latuerit Principes Sacerdotum & Scribas. Ita dicere possumus in proposito; quamuis non constet nobis de peculiari Spiritus sancti impulsu, quo Cosmas & Maria moti fuerunt ad confitendum publicè Christum, cùm liberum sit nobis iudicare, fuerint an non à Spiritu sancto inspirati, in magis piam & probabilem partem interpretari debemus, motos verè fuisse à Spiritu sancto ad laudabile & heroicum opus, & à communi lege illos exemptos fuisse. Et causa & fructus sufficiens, fuit diuina inspiratio, & Christi honor, qui ex illa confessione processit.

Nec obest ille infidelium tumultus in illo peculiari casu, sicut nec propter turbationem Principum, Sacerdotum & Scribarum Iudaici populi, destiterunt turbæ à diuinis laudibus, nec ab illis fuerunt prohibitæ à Christo Domino.

Fauere adhuc videtur facto Cosmæ & Mariæ illustre exemplum Mennæ martyris ab Ecclesia approbatum, cuius etiam natalitium diem celebrat die 11. Nouembris, de quo & sic ait: *Mennas Aegyptius, Christianus miles, in persecutione Diocletiani & Maximiani Imperatorum, cùm pœnitentiæ causa in solitudinem secessisset, natali die Imperatorum, quo populus celebri spectaculo tenebatur, in theatrum prosiliens, libera voce Gentilium superstitionem insectabatur. Quamobrem comprehensus, & Pyrrho Præside in metropoli Cottiensium Phrygiæ vinctus, loris crudeliter, deinde equuleo tortus, lampadibus ardentibus ad corpus admotis, plagisq; cilicio confricatis, tum per tribulos & virgas ferreas manibus ac pedibus colligatis tractus, plumbatis etiam contusus, demum gladio interficitur, in ignemq; conijcitur. Corpus inde à Christianis ereptum sepultum est, ac posteà Constantinopolim translatum.* Si igitur Ecclesia Mennam pro sancto & martyre habet, quoniam etsi non vocatus iussusve esset detestari Gentilium superstitionem, nec officio esset concionator, illam tamen detestatus fuit, & in illius detestatione sæuissimam mortem obiuit; quòd piè credar, talem virum ad tale opus motum fuisse à Spiritu sancto: cur & nos similiter piè credere non possumus, Cosmam & Mariam adductos fuisse ad condemnationem Mahometicæ sectæ, & exaltationem Christianæ religionis? in qua cùm viriliter perseuerassent, & crudelem mortem à Christi hostibus sustinuissent, sancti ac martyres dici non improbabiliter & piè possunt.

Laudabile Mennæ martyris factum.

Propter dicta itaque piè ac probabiliter dicere possumus; illos ex tolerata morte ob Christi laudem, Mahometicæ sectæ detestationem, ac Christianæ religionis confessionem, martyrij corona fuisse donatos. Quòd si aliquis intercessit næuulus ex humanæ prudentiæ defectu, dicamus charitate & morte fuisse sublatum.

CAPVT VIII.

De venerabili seruo Dei F. Angelo à Messana, sacri montis Sion Guardiano.

IN istis partibus meritis S. P. Francisci floruisse semper ex eius Sodalitio Fratres tanti Patris æmulos, & sui instituti obseruantissimos, quique sanctis & honestis operibus velut cælestibus radiis militantis & triumphantis Ecclesiæ cælum illustrarunt, & velut lucernæ ardentes ac lucentes positæ in caliginoso loco infidelitatis illuminarunt sedentes in tenebris & vmbra mortis; etsi apud homines modica vel nulla extet memoria, mihi à dubitatione alienum videtur. Naturali enim, diuino & Ecclesiastico Iure non nisi probatissimi viri, & meliores totius Ordinis Seraphici Religiosi à Superioribus mitti debent ad Terram sanctam, vt Libro III. ostendimus. Et quamuis non abnuam, aliquando tales non venire; nihilominùs pro maiori parte quales descripsimus mitti, vt opportunè prouisum sit custodiæ locorum sanctorum, quique pleni bonis operibus in sanctis locis ad extremum vsque diem perseuerauerunt; & ex terrestri ad cælestem Ierusalem euolarunt, asseueranter dico; ac proinde omni memoria digni, etsi aliud peculiare supra sui instituti obseruantiam non fecerint. Sanctus siquidem Vincentius Ferrerius, Apostolicus concionator, & illustrissimi Ordinis Prædicatorum decus & splendor, in quodam Sermone de S. Francisco de illius Regula sic ait: *Qui illam Regulam seruat, sanctus est, & quando moritur, posset canonizari.* Et Nauarrus, pius ac insignis Doctor, eamdem Regulam obseruantes in Martyrum tabulis describi posse docet. *Veneror, inquit, Regulam illam altissimam S. Francisci, vt obseruantes eam ad vnguem & mentem Auctoris, reputem eos quosdam incruentos Martyres.* Et Præsul illam vouenti dicit: *Si tu hæc seruaueris, ego promitto tibi vitam æternam, in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti, amen.* Et idem etiam promittit S. Franciscus in fine sui Testamenti.

S. Vincentij Ferrerij encomium Regulæ Minorum.

Aliud Nauarri.

Cùm igitur multi in hisce partibus Minoritanæ Regulæ obseruantes obierint, dicendum est, eosdem esse in memoria æterna apud Deum: sed apud homines non item, vel propter incuriam, vel propter humilitatem, vel quia tantùm memoriæ committendos arbitrantur eos qui heroicis operibus assumptum vitę institutum consummarunt. Ego nihilominùs paucos hîc referam mihi notos, suæ Regulæ obseruantia conspicuos, & singulari in Deum & proximum dilectione celebres.

In primis verò celebris ac recens memoria est P. Angeli à Messana, Prouinciæ Siciliæ, re ac nomine Angeli, prout tam Fratres quàm & sæculares, qui longo tempore illius honesta, pia laudabilique conuersatione perfruiti sunt, testati fuere. Ego siquidem illum non vidi, nam è viuis decesserat anno vno ante quam ego prima vice veni Ierosolymam; quare ex aliis, fide tamen dignis, describam laudabilem eius vitam, & laudabiliorem exitum. Pater iste venerabilis ex Christianitate de licentia Superiorum venit in Terram sanctam, in qua cum laude vixit vigintiquinque annorum curriculo. Officio concionator erat, in Arabico idiomate non mediocriter versatus, & in traditionibus locorum sanctorum insigniter eruditus. Multùm inseruiuit locis sanctis, pro quibus & multa passus fuit. Et mirabile est, quòd adeò amabilis fuerit illius conuersatio, vt omnibus charus esset, fidelibus & infidelibus, schismaticis & Turcis, & vt omnes illum pluris fecerint & venerati fuerint. Vinculis nihilominùs non semel constrictus, & in carcerem coniectus fuit Ierosolymis à Turcis ob conseruationem locorum sanctorum: Turcæ enim, qui virtuti præferunt diuitias, pro istis iniustè extorquendis multa moliti fuere in virum omni honore dignum. Anno Domini 1609. cùm ipse esset Ierosolymis, fuit Romæ in nostri sacri Ordinis generalibus Comitiis creatus Guardianus sacri montis Sion, quod munus magno cum studio & diligentia per duos annos dumtaxat administrauit, post quos angustiis magis & tribulationibus, quàm senectute pressus, e vita decessit. Pietas & deuotio illius erga loca sancta erat admiranda: frequenter enim illa visitabat, & alios ad eadem visitanda excitabat, & tanta pietate & cordis teneritudine erga illa afficiebatur, tam crebras ibi preces fundebat, tam attentè nostræ salutis mysteria meditabatur, vt non nisi lacrymis perfusus ab illorum visitatione recesserit.

F. Angelus à Messana vigintiquinque annis laudabiliter in Terra sancta vixit.

Pietas & deuotio erga loca sancta.

Cùm in grauem morbum incidisset, quem, etsi sat prolixum, libentissimè & patientissimè propter Deum sustinuit, vbi præsensit corporis sui dissolutionem imminere, conuocatis Fratribus, pium ad illos habuit sermonem, in quo de culpis commissis toto vitæ suæ tempore, & in primis in regimine locorum sanctorum à Deo & Fratribus veniam petiit, futurum successorem ad meliùs & studiosiùs gubernandum, Fratres ad obedientiam auxiliumque ferendum, omnes denique ad suæ Regulæ obseruantiam, ad piè sanctèque viuendum, vt par erat, in sanctissimis locis, & ad eorumdem piam ac frequentem venerationem fuit cohortatus: vt grati Deo essent, quòd digni habiti sint habitare in domo Dei, & electa hereditate eius. Et quamuis debilis, & ex graui infirmitate fere exanimis, spiritu tamen fortior & vegetior, ex cubili ad Ecclesiam, & ex lecto ad altare deferri voluit, vbi genibus flexis, fune, qua cingebatur, ad collum admota, magna cum humilitate, deuotione ac lacrymis sacratissimum Eucharistiæ Sacramentum & salutare Viaticum suscepit. Delatus ad lectum, oleo sancto ex Ecclesiastico more inunctus, & omnibus sacrosanctæ Ecclesiæ Sacramentis munitus, ab orantibus & lugentibus Fratribus circumdatus, animam reddidit Redemptori. Delatum deinde fuit illius corpus ad sacrum montem Sion magna cum solemnitate, comitantibus non solùm Fratribus, sed etiam Christianis aliis, Catholicis & schismaticis, flentibus ac dolentibus ob tam amabilis & communis Patris amissionem. Postquam corpus tumulatum fuit, & super ipsum diuina de more completa sunt officia, supra tumulum titulus, marmor videlicet, erectus fuit, vt fit Ierosolymis his qui in Guardianatus officio occumbunt, vbi Orientales nationes ob pietatem & reuerentiam in venerabilem virum, non modò tunc, sed etiam posteà preces fuderunt, & fundunt vsque in hodiernum diem, desuper herbas & flores spargentes, vt oculatus testis ego testari possum.

Ecclesiæ Sacramentis munitus in Domino obdormiuit.

Prædicto Patri successerunt in officio alij, quorum tres apud ipsum sepulti fuerunt. Primus fuit P. Rufinus, Prouinciæ Siciliæ, ex Vicario Præses electus à Fratribus post Guardiani mortem, vir pius ac bonus. Secundus fuit P. Basilius Basilij à Capraro-la, Prouinciæ Romanæ actualis Diffinitor. Tertius P. Franciscus Dulcedo, Prouinciæ Ianuæ Diffinitor, & vterque Theologus ac concionator generalis, scientia & vitæ integritate conspicuus.

CAPVT

CAPVT IX.

De laudabili vita & felici transitu F. Ludouici Massiliensis.

ANno Domini sexcentesimo decimo septimo supra millesimum missus fuit ab Ordinis Prælatis Ierosolymam ex Gallia & ciuitate Massiliæ Frater quidam Massiliensis, professione laicus, Prouinciæ S. Ludouici, nomine Ludouicus, vir humilis, deuotus, ac pius, & in seruiendo Deo & Fratribus sedulus, talis semper habitus in sua Prouincia, & Ierosolymis, vbi duobus annis magna cum laude vitam egit. *Et non est paruum*, vt dixit Thomas à Kempis de Imitatione Christi lib. 1. c. 12. *in Monasteriis vel in congregatione habitare, & inibi sine querela conuersari, & vsque ad mortem fidelis perseuerare. Beatus, qui ibidem benè vixerit, & feliciter consummauerit.* Hic Dei seruus inter alia obedientiæ officia libenter & hilariter hortulani officio fungebatur in Conuentu S. Saluatoris; omnibus tamen aliis charitatis officiis Fratres, quoad poterat, læto vultu & indefessus prosequebatur. Et quamuis solitudinis amantissimus esset, nihilominùs loca sancta, quibus totus intentus erat, frequenter ac deuotè visitabat, numquam ex illorum visitatione satiatus: quare etiam in infirma valetudine, quoties sese offerret occasio illa visitandi, toties (alia obedientia non impeditus) visitabat.

Affectus P. Ludouici erga loca sancta.

Ex multo autem labore & continuis vigiliis (vt ab omnibus creditum fuit) grauiter laterali morbo fuit correptus, in quo patientem & hilarem se ostendit, Deo semper gratias agens, quòd in loco, vbi ipse pro nobis peccatoribus acerbissimam passionem & mortem pati dignatus fuit, ipsum modica illa infirmitate voluerit visitare. Et magna cum animi demissione & lacrymis sanctæ Ecclesiæ Sacramentis, Pœnitentia, Eucharistia & Extrema Vnctione susceptis, ingrauescente morbo, paulò antè quàm spiritum redderet Saluatori, his ferè verbis suum spiritualem Patrem alloquebatur: *Pater Martine* (tali enim nomine appellabatur eius Confessarius eiusdem patriæ ac Prouinciæ) *nemo scit quantus sit conflictus animæ & corporis in hoc ex mundo discessu: ego enim, qui natura corporis viribus valebam, & ab ineunte ætate ad hoc vsque tempus in laboribus & exercitiis corporalibus sine molestia vitam transegi; nunc tamen, nisi me Deus sua peculiari gratia adiuuaret, talem conflictum sustinere non valerem, & singulari Dei gratiæ tribuo, quòd non desperem.* Et sæpissime spiritualem Patrem de pertinentibus ad salutem consulebat. Et ipso manè sui obitus dixit ad illum: *Pater, ego semper simplex & idiota fui, de visionibus & spirituum discretionibus penitus ignarus; attamen ex libris spiritualibus qui à Fratribus in Refectorio leguntur, aliquando audiui, tale discrimen esse inter bonam & malam visionem siue reuelationem, quòd quæ à spiritu nequam procedit, in principio magnam consolationem, sed in fine maiorem afferat tristitiam; econtrà quæ à Deo & Angelis eius, initio metum & pauorem inducit, cui posteà succedat gaudium & pax in Spiritu sancto. Hoc ideò dico, Pater, quoniam paruum antequam huc accederes, vidi iuxta me lucidissimum adolescentem in vestibus albis coruscantem, qui dixit mihi se esse Angelum meum Custodem, ad cuius aspectum exterritus, ab eo hisce verbis repletus fui consolatione & gaudio superfusus: Frater Ludouice, bono animo esto, hodie enim absque pœnalibus Purgatorij pœnis cælestem Ierusalem adibis, vbi Deum optimum maximum, sicuti est, videbis. Quid, Pater*, dicebat, *de ista visione credere debeo?* Cui respondit Pater, benè esse de gratia Dei & diuina sperandum misericordia, cùm priorem illam tristitiam posteriori gaudio compensarit & extulerit. Addiditque, num aliquo peccati scrupulo laboraret. Respondit: *Gratias ago Deo meo, quia ex quo Seraphicam hanc Religionem sum ingressus, non memini legem Dei & Regulam sancti P. Francisci violasse, & in aliquo transgressum fuisse.* Admonebatur tum à Confessario vt maximè in Christi Domini passione, meritis B. Virginis Mariæ, S. P. Francisci, & omnium Sanctorum spem suam collocaret, quibus & visionem illam adscriberet, & nō suis meritis, in quibus fidendum non esset; sed totum animæ suæ negotium diuinæ gratiæ esse committendum. In iis colloquiis adstantes Fratres instanter rogauit, vt vbi primùm agonizare cœpisset, sanctissimum Domini nostri Iesu Christi nomen, cui deuotissimus erat, alta voce ei inclamarent; & in signum quòd sentiret, se manum suam tangentes restricturum. Haud diu in agone egit loquelæ expers, signo tamen memorato indicabat, se dulcissimum Iesu nomen, in quo oportet nos saluos fieri, audire. Quibus omnibus expletis, magna cum pace, & vultus serenitate, dilectus Deo & hominibus Ludouicus obdormiuit in Domino, factusque est in pace locus eius, & habitatio eius in Sion, vbi mos est sepeliri Fratres.

Laterali morbo corripitur.

Angelica visione ac reuelatione dignatur.

Deo spiritum reddit.

CAPVT X.

De venerabili seruo Dei F. Claudio à Lauda.

ANno Dominicæ Incarnationis sexcentesimo vigesimo quinto supra millesimum, quando secundò, præcipientibus Ordinis nostri Prælatis, veni in Terram sanctam, eisdem concedentibus plures mihi assumpsi sanctæ peregrinationis socios, quorum zelus, pietas ac sapientia non obscurè mihi cognita & experientiâ comprobata erat: & omnes ad optatum terminum, Deo duce, multis exantlatis periculis, peruenimus. Plures ex illis adhuc in vita sunt superstites, aliqui etiam ad aliud transierunt sæculum. De viuis nihil dicam, cùm scriptum sit: ***Ante mortem ne laudes hominem,*** Eccli. 11, 30. vereque ac sapienter quidam dixerit: ***Ne laudaueris hominem in vita sua, lauda post mortem, magnifica post consummationem.*** De duobus ex illis, qui Deo in locis illis sanctis piè ac laudabiliter inseruierunt, ibique vltimum diem clauserunt, paucula subnecto. Alter eorū fuit F. Claudius à Lauda, strictioris Obseruantiæ Custodiæ sancti Didaci, mihi vtraque, carnali ac spirituali fraternitate coniunctus: alter Fr. Gabriel Cornelius Gallus Cenomanēsis, Prouinciæ Mediolanensis, meus spiritualis pater, ac dilectissimus socius. Ratio enim expostulat, ne his denegemus quod aliis præstitimus, vtpote quorum beneuolentia & virtus magis explorata id exigit. Sed de primo, qui primò obiit, primò sermonem faciamus. Fr. Claudius, in sæculo Marcus Antonius appellatus, optimæ fuit indolis, & propter bonos mores omnibus charus: puerilia nesciens, totus diuinis rebus addictus erat, ita vt eius mater dicere soleret, Marcum Antonium numquam fuisse puerum. In studiis mediocriter instructus fuit, at in timore Domini ad mortem vsque & vsque profecit, vt impletum in eo sit illud Sapientis, ***Adolescens iuxta viam suam, etiam cùm senuerit, non recedet ab ea,*** Prouerb. 22, 6. Inerat cordi adolescentis perfectioris vitæ studium, & ob deuotionem erga S. P. Franciscum illius Sodalitati adscribi studuit, quòd in ea magis Christo conformari posse crederet. Vt innotuit quibusdam propinquis pueri consilium, illum accersitum cohortati fuerunt (rogati à Patribus eiusdem Religionis) vt ingrederetur Religionem S. Hieronymi, vtpote mitiorem. Quibus prudenter & paucis respondit: ***Si vellem commodè & lautè viuere, & non me Christo per carnis mortificationem coniungere, non Religionem ingredi, sed in sæculo permanere proposuissem.*** & indignatus quòd voluerint eum à proposito dimouere, statim recessit.

Tempore opportuno in sacro Ordine Minorum de Obseruantia habitum suscepit, in quo laudabiliter aliquibus annis vixit; sed desiderio seuerioris obseruantiæ, qui iam domum & patriam reliquerat, adhuc relicta propria Prouincia, in qua habitum induerat, & vbi educatus fuerat, ad restrictos Prouinciæ S. Didaci se contulit, à quibus fuit humanissimè exceptus. *Fr. Claudius fit Minorita.* Arbitrabatur cùm D. Gregorio, neminem in patria sua perfectum esse posse. Ab illius memoria non recedebat notabile illud Gersonis siue Thomæ à Kempis dictum: ***Si vis debitè stare, & proficere, teneas te tamquam exulem peregrinum super terram.*** Quare statim atque sacrum habitum induit, in patria numquam mansit, quoad licuit & potuit, imò hospes semper inter Fratres esse maluisset, quòd hoc pacto magis obseruari Minoritanam Regulam crederet, quæ præcipit Minoritis, vt ***non habeant domum, locum, vel aliam rem, sed sint tamquam peregrini & aduenæ, in paupertate & simplicitate Domino famulantes.*** Et præter maiorem obseruantiam paupertatis, quam plurimi faciebat, dicebat etiam, hac via præcidi & auelli ambitionem & libidinem aliis dominandi.

Philosophiæ ac Theologiæ sub doctis Magistris operam dedit. Sacerdotio initiatus, fuit simul Concionator institutus, & quotidie, non impeditus, Missam deuotè celebrabat; ita semper ad conciones habendas paratus inueniebatur. Tanto cum spiritus feruore ad populum Sermonem habebat, vt à pietate, loquendi suauitate, religiosa libertate, & aliis probi Concionatoris muniis admodum laudaretur, sed & haud raròob nimium spiritus feruorem aliorum reprehensiones incurrebat. Non fuit qui de eo loqueretur verbum malum, omnes illum pauperem ac deuotum suæque professionis studiosum prædicabant; & à Fratribus custodiæ S. Didaci melior omnium habebatur.

Ex quo habitum D. Francisci susceperat, magnam conceperat spem impetrandæ facultatis inuisendi sancta Palæstinæ loca nostri Saluatoris præsentia consecrata, quo desiderio à pueritia vsque cor illius flagrauerat. Post aliquot tandem annos voti compos factus fuit: siquidem anno superiùs indicato Venetiis prospera nauigatione soluens, & primò Corcyræ appellens, Aduentus & Quadragesimæ tempore, à loci Archiepiscopo & Gubernatore rogatus, conciones

ciones non sine maximo fructu ad populum habuit. Finitis verò Paschalibus diebus, inde discedens cum socio, breui & feliciter Ierosolymam peruenit. Inde post aliquot menses Cairum missus, & postea reuersus Ierosolymam, ibi in locorum sanctorum veneratione & aliis spiritualibus exercitiis summopere fuit occupatus. Interim cùm esset Bethleem ad Præsepe Domini, cum aliis nonnullis peste corripitur, & Ierosolymam, vt aliquod morbo afferretur remedium, reducitur: vbi cùm ei diceretur, se pararet ad mortem, respondit, se iam esse paratum, & ex illa infirmitate certò decessurum non dubitare. Tandem omnibus Ecclesiæ susceptis Sacramentis, magna cum patientia & spiritus tranquillitate spiritum Christo reddidit, corpusque eius in sancta Sion sepultum est.

CAPVT XI.

De venerabili seruo Dei Fr. Gabriele Cornelio Gallo.

FR. Gabriel Cornelius, honestis ac Catholicis parentibus in Cenomanensi ciuitate in Gallia natus, à prima ætate à parentibus Dei obsequio mancipatus, sub disciplina venerabilis piique Sacerdotis auunculi sui educatus fuit. Cumq; esset optimæ indolis iuuenis, & in via Dei non mediocriter eruditus, annumque iam ageret decimumtertium, Deo inspirante Collegio FF. Minorum in sua ciuitate fuit aggregatus, vbi in humanioribus litteris multum profecit. Inde Lutetiam Parisiorum missus, sub disciplina grauium ac doctorum Patrum Philosophiæ ac Theologiæ operam dedit. Prædicator factus, magno cum spiritus feruore in variis oppidis & ciuitatibus, non modico cum fructu ac laude, verbo & exemplo euangelizauit verbum Dei. In sacra Scriptura & in Ritibus Ecclesiasticis Missalis ac Romani Breuiarij, si quis alius, optimè versatus fuit, &, cùm tenacis memoriæ esset, pleraque ad litteram memoriæ tradiderat, & omnia, absque indice vel alio subsidio, statim ad manus habebat.

Desiderio inuisendi limina Apostolorum, & seuerioris Regulæ obseruantiæ studio, de licentia Superiorum, relicta non solùm patria, sed Gallia ipsa, omnino pauper pedes Romam venit, vbi post debitam sacrosanctis Reliquiis ac locis exhibitam reuerentiam, fuit ab Ordinis Generali Ministro ad Prouinciam Mediolanensem missus, in qua magna cum laude, boni nominis exemplo, in conuersatione humilis ac modestus vixit circa decem annos, vnica contentus tunica, pauperrimus, infirmis data opportunitate in corporalibus & spiritualibus, Religiosis ac sæcularibus inseruiebat libentissimè, & tamquam verum sincerumque Dei seruum, & S. P. Francisci filium, omnes apud se habere eum exoptabant.

Desiderio inuisendi loca sancta Palæstinæ maximè exæstuabat, & anno Iubilei, nimirum Domini 1625. voti sui compos factus fuit. Qui cum Tripolim aduerso vento nobiscum vnà peruenisset, inde pedes Ierosolymam vsque iuit, etsi ob longi itineris & varia alia incommoda admodum defessus. Quò cùm peruenisset, locorum Sanctorum dignitate considerata, seueriorem viuendi modum assumpsit: in ieiunijs multus, in oratione continuus, & in Ecclesia assiduus: post Matutinum, ad quod semper de more surgebat, numquam accubitum repetebat, sed residuum temporis in oratione consumebat.

A Guardiano sacri montis Sion missus fuit Scandaronam siue Alexandretam, vt esset Parochus nationis Gallicæ, ad quem locum ægrè se conferunt Fratres, quia ibi ob aëris inclementiam vel cita morte tolluntur, vel saltem longa & diutina infirmitate torquentur. Ille nihilominùs, vt obedientissimus erat, mirabile est quàm promptè & hilariter illuc iuerit. Vbi quantum inseruierit verbo, exemplo, Sacramentorum administratione, & in alijs ad Dei cultum & salutem animarum spectantibus, omnibus suis commodis posthabitis, quantumque ibi profecerit, nouit Dominus, & fatentur loci illius incolæ & aduenæ, quibus in spiritualibus inseruijt, & pro quibus animam suam posuit: dicebantque omnes, se ibi meliorem illo non cognouisse. Anno denique Domini millesimo sexcentesimo vigesimo septimo, cùm propter nimium & omnino insolitum aëris calorem, adeò inualesceret epidemiæ morbus, vt pro maiori parte tam incolæ quàm aduenæ e viuis abriperentur, ipsisq; noster sedulus inseruiret, & omnia Sacramenta illis necessaria & salutaria administraret, cum reliquis & ipse, etsi robustus & valens corpore, & in ipso ætatis vigore constitutus (necdum enim quadragesimum ætatis suæ annum excesserat) in grauem incidit morbum, & infirmus infirmis, etsi procul inde abessent, Sacramenta Pœnitentiæ, Eucharistiæ & extremæ Vnctionis administrabat, aliaque illorum saluti vtilia suppeditabat. Et quamuis non semel Alepum, optimam & salubrem ciuitatem, concedere potuisset, recusauit tamen, ne modico tempore absque proprio pastore relinquerentur oues illę. Sed

ingrauescente tandem morbo, & accedente mandato Superioris, Alepum ductus fuit, quò peruenit die 11. Octobris, vbi sacrosanctis Ecclesiæ Sacramentis munitus, sentiens se moriturum, magna cum deuotione se Domino commendabat, identidem hæc verba repetens: *Domine, memento mei hodie in hora mortis meæ.* Et ita illo ipso die, duodecimo videlicet eiusdem mensis, vitæ & ministerij sui cursu laudabiliter consummato, animam Deo reddidit; omnibus maximè dolentibus ob tam boni & amabilis viri amissionem.

Vix expirauit, & statim omnibus ferè Latinis Catholicis innotuit illius transitus: ideoque D. Ioannes de Bona, Illustris Venetorum Consulis interpres, etsi illum numquam vidisset, sola, sed omnium fideli relatione de sanctitate serui Dei certior redditus, postulauit corpus illius, vt non in communi loco, sed in suo honestissimo amploque sepulchro, quod sibi & familiæ suæ parauerat, tumularetur. Honestæ pij viri petitioni indultum fuit, adeoque corpus delatum fuit ad tumulum illum, fidelibus omnibus, Religiosis & sæcularibus funus comitantibus, & mirantibus venerabilem illius aspectum, qui non defuncti, sed dormientis egregiam speciem præ se ferebat: celebrabant etiam laudabiles illius virtutes; & qui aliquid ipsius habere poterant, vt sacras Reliquias asseruabant. Et quamuis Deus terribilis sit in consilijs suis, piè tamen de illius misericordia sperandum, qua cùm benè vsus fuerit in vita F. Gabriel, in morte illius fructus collegisse pijssimum est credere. Quia de Alepo vel Scandarona nullibi ago, placuit hic tractare de ipso, quia erat familiæ Ierosolymitanæ. Sed his relictis, ad sanctorum locorum peregrinationem reuertamur.

CAPVT XII.

De Castro Pisano, Turri & Arce Dauid, secundo loco secundæ Peregrinationis.

PIj fideles, ac Terræ promissionis incolæ, Ierosolymitanique peregrini, in sanctorum locorum visitatione ac veneratione non semper eumdem ordinem seruant, sed illum quem locorum & temporis opportunitas magis requirit. Nos in Peregrinationibus sanctæ ciuitatis enarrandis hunc seruabimus ordinem. Primò referemus & describemus loca illa quæ occurrunt rectà via procedentibus ab Ecclesia S. Saluatoris vsque ad montem Sion exclusiuè, & alia quæ sparsim in sancta ciuitate visuntur (exceptis Templi Dominicæ Resurrectionis locis, de quibus Libro sequenti agemus) idque hac & sequenti Peregrinatione. Deinde in alijs percurremus & explicabimus loca alia quæ extra muros ciuitatis memorabilia sunt, montis Sion videlicet, & alia circà, cum paucis alijs locis viæ captiuitatis, & Crucis, quæ intra eamdem ciuitatem sunt.

Ordo peregrinantium sancta loca visitandi.

Quantum igitur ad primum, egressi pij fideles & peregrini in nomine Domini ex suo hospitio, Conuentu videlicet S. Saluatoris, præsentis Peregrinationis primo loco, visitaturi loca quæ sunt in Australi plaga Ierosolymæ, dirigunt gressus versus montem Sion, in quo etiam censentur loca de quibus erit in præsenti Peregrinatione sermo: aliqua enim illius pars est intra vrbis mœnia inclusa, & alia extra, vt aliàs monuimus, etsi hæc dumtaxat pars exterior mons Sion hodie communiter vocetur. Quod primò in hac via offendimus memorabile, est castrum sanctæ ciuitatis, quod *Pisanum* vocitatur, & hoc facimus secundum locum præsentis Peregrinationis. De isto, ad maiorem illius dilucidationem, tria explicabimus, Primò, quidnam sit castrum Pisanum; Secundò, an possit Turris Dauid appellari, & an sit in illius fundo vel in eadem ædificatum; Tertiò denique, quid sit Turris Dauid, quid arx Sion, & quid ciuitas Dauid, & an hæc, vt nominibus, ita etiam re ipsa ab inuicem sint distincta.

Castri Ierosolymitani descriptio.

Ad primum ita respondet Adrichomius: *Pisanum castrum validis fossis & turribus cinctum. Quod in occidua ciuitatis parte à Christianis Pisarum Italiæ oppidi incolis, tempore quo Terra sancta tenebant dominium, constructum est. Vbi primò Pisani, deinde Saraceni, nunc verò Turcæ à Terra sancta peregrinis sacrilegum accipiunt tributum.*

Notandum in his Adrichomij verbis, non dici hoc castrum Pisanum, ad alterius castri ciuitatis differentiam (aliud enim non est;) sed quia, inquit ille, fuit à Pisanis ædificatum. Credo meliùs ita dici, quia vel illorum singulari opera occupatum vel restauratum, vel denique ad inhabitandum & custodiendum eisdem traditum fuit. Nam antequam occuparetur à Christianis sancta ciuitas, erat in ea castrum, vt posteà ex Guilielmo Tyrio & alijs dicemus (& profectò aliter de Regia Metropolitanaque Palæstinæ ciuitate excogitandum non est) & non aliud à memorato, quia alterius nomen vel memoria non extat. Turribus alijs non munitur vel cingitur. Captis tandem Ierosolymis per Selimum Turcarum Imperatorem, vnà cum ciuitate fuit illius mandato & castrum restauratum. Non pauca continet commoda habitacula: non puteis fontibusque perennibus, sed cisternis ali-

alitur. Supra portam eius quæ Septemtrionem respicit, & in summitate occidui muri, sunt quædam scripta Arabica, quæ continere tempus illius vltimæ restaurationis arbitror, sicut & alia quæ in fastigio portarum ciuitatis leguntur. Habet tormenta bellica non pauca, non tamen benè custodita: sed non mirum, quia optimè norunt Turcæ, Christianos, quos solos timere possent, ob mutuas dissensiones & contentiones illius redemptionem negligere. Fossis quidem circumdatur, sed quæ non habent aquas. Turcarum Imperator præficit illi peculiarem Castellanum, sine cuius venia nemini, ne ipsi ciuitatis Gubernatori, illud ingredi licet.

Aduerte, non Ministros Castellani exigere vectigal à peregrinis, vel eosdem & sarcinas eorum visitare, sed ministros Gubernatoris ciuitatis, cui vectigal soluitur duorum zecchinorum, & nouem Templi Salomonis Ministris pro ingressu templi sanctissimi Sepulchri. Et quidem peregrini ex Ioppe Ierosolymam venientes visitantur ad portam ciuitatis castello proximam, & ideò ea *porta Castelli* appellatur, ibique illorum & parentum nomina excipiuntur.

Peregrini quomodo à Turcis visitentur.

Quantum ad secundum, num Pisanum castrum possit appellari Turris Dauid, & an super eamdem ædificatum sit, respondet Adrichomius negatiuè; nam in longe dissito situ à castro Pisano describit Turrim Dauid, vt in solutione tertij quæsiti videbimus.

Pisanum castrum & Turris Dauid idem sunt.

Sed affirmatiuè respondendum arbitramur, & rationabiliter. Primò id docet harum partium vetus traditio, quæ habet, castri anteriorem partem, quæ respicit ad Aquilonem ciuitatis, esse super residuum Turris Dauid ædificatam: & structurâ quidem differunt; nam inferior pars ex maximis quadratis sed impolitis lapidibus erecta, magnam præ se fert antiquitatē, superior verò ex sectis ac magis politis lapidibus castrum perficiens, noua structura alterius respectu videtur. Item ibi Dauidem pro adulterij & homicidij peccato pœnitentiam egisse, Psalmumque *Miserere mei Deus*, &c. composuisse asseritur.

Secundò, quia situs & dispositio huius castri, est eadem cum ea quæ Turri Dauidis assignatur, in occidua inquam parte ciuitatis in monte Sion & extrema Occidentali. Ex ipsaque tota conspicitur ciuitas, vbi fuisse Turrim Dauid, dicetur inferiùs.

Tertiò, quia vt Macedones, post Ierusalem à se vastatam, in eam se receperunt, vt se à Iudæis defenderent, & Iudæi post captam eamdem ciuitatem per Titum, se muniuerunt contra Romanos, tamquam in magis tuto & opportuno totius vrbis loco; vt suo loco dicetur, ita probabile est credere, Christianos, quando primùm possederunt ciuitatem, & omnes deinceps qui eiusdem dominium tenuerunt, eamdem Turrim pro castro & munitione tenuisse, refecisse, ac amplasse; vt se à quibusuis hostibus defenderent.

Quartò, quia antequam sub Godofredo Bullonio caperetur a Christianis sancta ciuitas, huius castri & munitionis sub Turris Dauid appellatione à bonis Auctoribus mentio facta est. Guilhelmus Tyrius illius temporis historicus, tum alibi tum lib. 9. Belli sacri, c. 3. de ea ita loquitur: *Comes S. Aegidij ciuitatis præsidium, arcem videlicet Dauid, quam sibi ab initio (vt præmisimus) hostes tradiderant, possidebat. Erat autem in eminentiori ciuitatis parte versus Occidentem sita, & ingentibus grādibusq; constructa lapidibus, vnde totam vrbem inferiùs positam erat intueri. Hanc quasi totius ciuitatis nouissimum refugium, videns Dux sibi deesse*, &c. Ita Tyrius, & verè.

Cardinalis Vitriacus in Historia Ierosolymitana cap. 60. ad idem inquit: *Habet autem ciuitas sancta Ierusalem à parte Occidentali munitionem ex lapidibus quadris, cæmento & plumbo fusili quasi indissolubiliter compaginatis constructam, quæ ex vno eius latere pro muro est ciuitati, & Turris Dauid appellatur.* Ita ille. Idem habet Sanutus lib. 3. Par. 7. cap. 2. Dicendum ergo, castrum Pisanum esse constructum in eodem loco, etsi fortè non adæquato, vbi quondam erat Turris Dauid, & ideò à veteri structura & nomine posse non immeritò *Turris Dauid* nūcupari.

De tertia difficultate, num Turris Dauid, Arx Sion, & ciuitas Dauid vt nominibus sunt verè distincta, sint eiusmodi etiam à parte rei, non est adeò manifestum, etsi de his cùm in sacris Litteris, tum apud alios Scriptores non infrequens sit mentio.

Turris Dauid, arx Sion, & ciuitas Dauid, an eadem.

Christianus Adrichomius in sua Ierusalem geographica descriptione ista omnia, vt sunt nominibus distincta, ita re & situ ab inuicem distinguit. Castrum Pisanum ponit omnino in ciuitate inferiori, & eiusdem occidua parte in medio Aquilonis & Austri, & notat num. 60. Turrim Dauid non malè delineauit in angulo montis Sion in eius Occidentali plaga & Australi ciuitatis inferioris, num. 170. Montem Sion siue ciuitatem superiorem benè posuit ad Austrum inferioris vrbis num. 2. & in medio Sion ad Austrum totius vrbis Arcem Sion descripsit num. 3.

Adrichomius optimè.

Alij Sion locum communem ciuitatemque superiorem vere constituunt, & cum Adrichomio in eodem monte Turrim Dauid,

Alij omni optimè.

uid, & arcem Sion, tamquam duo distincta ponunt. Michaël Ghislerius in ea verba Cantici, *Sicut turris Dauid collum tuum*, &c. inquit, implicitè Turris Dauid fieri mentionem in libro 2. Regum, vbi dicitur: *Habitauit autem Dauid in arce Sion, & vocauit eam, ciuitatem Dauid, & ædificauit per gyrum à Mello & intrinsecus*, 2. Reg. 5, 9. Sed quomodo implicitè fit mentio? An quia non expresse in illis verbis fit mentio Turris Dauid, sed ponitur *arx* nomen æquiualens? An potiùs, quia arcem Sion munificentissimè ædificauit, pro illius pulchritudine & fortitudine, intelligatur etiam Dauidem magnificentissimum & opulentissimum Regem eximiam turrim ædificasse, quæ ob eius excellentiam ab illius nomine nomen acciperet, *turris Dauid*? Hoc secundũ cum Adrichomio mihi videtur sentire Ghislerius, quia ait, Dauidem eo robore turrim ædificasse, vt ab expulsis Iebusæis, aliisve insurgentibus aduersarijs, tutam seruaret arcem Sion & ciuitatem Dauid. Si igitur ope turris volebat tueri arcem Sion & ciuitatem Dauid, signum est, turrim tum ab arce Sion tum à ciuitate Dauid distingui.

Abulensis opinio. Abulensis in 2. Reg. & 1. Paralip. videtur sentire, arcem Sion aliud non fuisse, quàm ipsammet Sion totius vrbis Ierusalem fortalitium. Expendens enim illa verba c. 11. Paral. *Porrò Dauid cepit arcem Sion*, inquit: *Ista est castrum vrbis. Non est intelligendum quòd sit vnica turris, sed multæ erant: vocatur tamen turris singulariter, quia totum castrum erat tam forte ex omni parte, quòd videbatur vna turris, vel totum esse turris: erat tamen satis magnæ latitudinis, nam ibi habitabant multi Iebusæi, & habitauerant quasi per quadringentos annos post vrbem captam. Vocatur autem turris Sion, quia mons ille, in quo erat istud castrum, vocatur Sion.* Et post alia expendens illa verba eiusdem capitis, *Habitauit autem Dauid in arce*, ait: *Id est, in castro montis Sion, quæ vocatur arx siue turris propter causam superiùs dictam. Ista habitatio fuit illico, vt cepit castrum, & tunc non habebat ibi Dauid constructa palatia, sed habitauit vt potuit. Pauco autem tempore post misit Hiram rex Tyri ad Dauid artifices, & ligna Cedrina, & ædificauerunt ei domum magnam in monte Sion, vt patet infrà 14. & 2. Reg. 5. Et idcircò appellata est ciuitas Dauid. Id est, quia habitauit ibi Dauid appellata est ciuitas Dauid. Duæ enim fuerunt causæ, quare sic vocaretur: prima fuit, quia Dauid cepit eam; secunda, quia habitauit ibi.*

Respondet deinde tacitæ obiectioni, quòd aliud sit arx, aliud ciuitas, quoniam Dauid cepit arcem, & circa arcem *ædificauit vrbem in circuitu*, ait sacer Textus. Respondet dupliciter, Primò, intelligẽdo de vrbe montis Sion, quia castrum illud erat paruum, & Dauid ampliauit illud: & dicitur quòd ædificauit vrbem in circuitu, id est, fecit muros in circuitu castri montis Sion ad occupandum maius spatium. Secundò potest intelligi de muris ipsius vrbis exterioris, scilicet Ierusalem, quia fortè illa erat malè murata, & Dauid refecit partem illam quæ destructa erat, vel ruinę proxima. Sed huic responsioni priorem præfert; quoniam dicitur 2. Reg. 5. quòd *Dauid ædificauit à Mello & intrinsecus*, id est, à voragine magna quæ erat apud castrum montis Sion, Mello appellata; & ab illo loco incœpit facere muros vsque ad gyrum, id est, vsque ad muros antiquos, claudendo magnum spatium muro, quod priùs clausum non erat, & hoc vt maioris capacitatis esset ciuitas Sion. Et hæc ex Abulensi. Ex quibus non ineuidenter elicitur, ipsum sensisse, vrbem Sion, & turrim siue arcem Dauid, à parte rei eadem omninò esse, & dici vrbem, quia multæ erant in ea habitationes & habitatores, quos turris propriè non continuisset, sed arcem turrémve appellari propter fortitudinem.

Ego ad propositam difficultatem duabus propositionibus responderem. *Auctoris opinio.* PRIMA sit: Pisanum castrum nullo modo ponendum est in Ierusalem & ciuitate inferiori, situque distinctum a turri Dauid, vt ponebat Adrichomius, sed in ciuitate superiori, & extrema Occidentali parte Sion. Hæc ad sensum patet, & in priori solutione ostendimus.

SECVNDA PROPOSITIO. Arx Sion & turris Dauid, vt sunt significatione idem, etsi nominibus diuersis nuncupentur, ita eamdem rem à parte rei omnino significant, & non duas, vt volebant Adrichomius & Ghislerius. Et hęc arx erat fortissima & munitissima turris, à Chananæis primùm ædificata in supercilio Sion vbi nunc est Pisanum castrum, vt esset totius vrbis superioris & inferioris fortalitium; & consequenter distincta à Sion, vt contentum à continente, & fortalitiũ à ciuitate cuius est fortalitium. Et ita mihi videtur sentire Iosephus Hebræus lib. 7. Antiquit. c. 2. dum loquens de expugnatione arcis Sion per Dauidem, docet ipsum cepisse priùs Ierusalem. Et quid Ierusalem nomine intellexit? num ciuitatem inferiorem? Non vtique, multò enim antè illam obtinuerunt Israëlitæ. Nam Iosue Regem illius occidit, & post illius mortem pugnauerunt tribus Iuda & Beniamin contra habitatores Ierusalem, & occiderunt illos: & tempore Saulis, quando Dauid pugnauit contra Philisthæum, attulit caput illius in Ierusalem; igitur tunc pertinebat ad Israëlitas. Quare intellexit Iosephus Ierusalem

lem nomine Sion, quod propter turrim fortissimam erat velut ciuitatis fortalitiū, quod vsque ad Dauidem non possederunt filij Israël, sed simul cum Iebusæis habitauerunt, vt dicitur Iosue 15. vbi Ierusalem nomine intelligitur Sion & ciuitas superior. ita enim dicitur: *Iebusæum autem, habitatorem Ierusalem, non potuerunt filij Iuda delere, sed habitauit Iebusæus cum filijs Iuda in Ierusalem*; Iebus in Sion & parte ciuitatis superiori, Iuda in inferiori. Idem habetur Iudicum 1. In his autem Iosepho huius regionis scriptori non modica fides præstanda est, vbi præsertim efficax ratio non refragatur, qualis haud suppetit in proposito. Idem affirmant alij.

Confirmatur: quia probabilissimum est credere, in præcipua Palæstinæ ciuitate fuisse peculiare aliquod fortalitium, cùm nec desit inferioribus vrbibus. Fauet Brocardus Part. 1. descript. Terræ sanctæ, c. 7. §. 43. dum asserit, turrim Dauid erectam in quodam præruptæ collis satis eminenti situ, in monte Sion prope Mello inter duas voragines, nimirum in quodam angulo voraginis, quæ secabatur inter duas profundas valles; vt quodammodò inter duas voragines dici posset.

Denique cùm certum sit, in Canticis canticorum Salomonis, vbi assimilatur collum sponsæ turri Dauidis, fieri allusionem ad aliquam turrim Dauidis nomine celebrem; & cum celebrior vel æquè celebris non sit quàm arx Sion, cuius fit mentio citatis locis Regum & Paralipomenon, hanc eamdem esse cum illa par est credere. Ita sentit Mariana in Cantica, & alij. Et quod esset distincta à ciuitate ipsa, colli similitudo indicat: congruentiùs enim collum sponsæ assimilatur turri vrbis, quàm vrbi, præsertim quòd sponsa ipsi vrbi potiùs comparari mereatur vt totum toti, prout verè comparata fuit ab eodem Salomone, dum dixit illam esse formosam tamquam Ierusalem.

Duo nihilominùs dictis obstare videntur: alterum est, quòd Israëlitæ, etsi vsque ad tempora Dauidis habitauerint in Ierusalem, id est in ciuitate inferiori, non tamen habitauerint in superiori & Sion, de qua per Dauidem occupata ait Scriptura, *Cepit autem Dauid arcem Sion*: igitur Sion ciuitas & arx Sion idem omnino sunt. Alterum est, quòd Dauid dicatur ædificasse arcem in circuitu, igitur non erat ante Dauidem.

Ad primū dicitur, Israëlitas non potuisse capere Sion, tum propter ipsius naturalem fortitudinem, quia profundis vallata fossis, & etiam turribus, secundum aliquos, vt dictum, & præsertim propter illius celeberrimam arcem, ex qua bene poterant à Iebusæis aggressores deturbari & arceri. Sicut etiam hodie ciuitates propter arces adiacentes non possunt capi: capta verò Sion cum arce, ab ista vt fortiore, vel etiam à Sion & arce comparatis, potuit verè ac propriè Scriptura dicere: *Cepit autem Dauid arcem Sion.*

Ad secundum respondetur, quòd Dauid non ædificauerit absolutè, sed in circuitu, vallando arcem & ciuitatem nouis muris, & munitionibus, ac bellicis instrumentis, ita vt illam magis exornauerit propugnaculis, clypeis & omni fortium armatura, vt indicatur in Canticis. Et hoc sufficit, vt ei imponeretur Dauidis nomen, vt auctoris, etsi à fundamentis illā haud excitauerit: quemadmodum Nabuchodonosor occupatam à se Babyloniam sic ornauit amplificauitque, vt illius auctor apertè prædicaretur: & Ælius Adrianus destructam à se Ierosolymam, & posteà reparatam & restauratam voluit à suo nomine Æliam nuncupari, vt satis constat. Et hæc quidem quantum ad rem.

Quantum ad nomen, benè admitterem, arcis appellatione posse intelligi Sion ciuitatem superiorem, tum ratione arcis in ea existentis, tum ratione suæ fortitudinis, quemadmodum turris nomine eadem ratione Ierusalem ipsa intelligitur apud Michæam, secundùm aliquos, & nos alibi aduertimus, & fortè in eo sensu intellexit illa verba sacer Scriptor, *Cepit autem Dauid arcem Sion*, quia cepit Sion cum arce. Et hæc de his satis.

CAPVT XIII.

De loco Mariarum *appellato, vbi Christus post Resurrectionem sanctis mulieribus apparuit, eisque dixit,* Auete; *qui tertio loco occurrit in secunda Peregrinatione.*

Relicto ad dexteram partem Castro Pisano, & prosequendo iter ex eadem vrbis Australi plaga, post paucos gressus parum ad læuam declinando, sese offert venerabilis domus & locus, qui ab omnibus in istis partibus appellatur *Locus Mariarum.* Ratio huius nominis illa perhibetur, quia peruetus ac recepta est in locis illis traditio, ibi Christum Dominum ipso die suæ gloriosæ Resurrectionis sanctis mulieribus, quæ Mariæ appellabantur, apparuisse, easque benignè salutasse dulci illa salutatione, *Auete*: quæ tenentes pedes eius, & adorantes eum, abierunt ad discipulos, narrantes quæ contigerant, vt ipsis à Domino fuerat imperatum, vt dicitur Matth. 28, 9.

Quare non sic dictus est locus iste, quòd ibi habitauerint sanctæ illæ mulieres, vt quidam *Ratio nominis loci Mariarum.*

dam suspicati fuerunt; quoniam singulæ in distinctis domibus habitabant, vt Doctores indicant, & de illarum quibusdam nos etiam agemus.

Loci Mariarum descriptio. Est locus iste ferè in medio viæ inter S. Saluatorem & S. Iacobum, loquendo de via hac qua ex S. Saluatore imus ad montem Sion. Est ibi parum eleuata domus, cuius vnus angulus parum foris eminet, quem osculantur fideles in memoriam illius Dominicæ apparitionis: & prosequentes iter, Deum deprecantur, vt sibi etiam post præsentem huius vitæ peregrinationem, in cælesti Ierusalem gloriosus appareat, & salutis aue impertiat.

Huius loci meminerunt F. Bonifacius lib. 2. de Perenni cultu Terræ sanctæ, Adrichomius in descriptione Ierusalem n. 356. verùm hic, relicta communi traditione, cuius fortasse cognitionem non habuit, extra ciuitatem & in alio situ, Occidentali videlicet, notauit hunc locum. Alij locorum Terræ sanctæ tractatores dicunt, ibi fuisse à piis fidelibus erectam Ecclesiam cum tribus capellis, in memoriam illius apparitionis & trium sanctarum mulierum, quibus factam fuisse credunt. Domus hæc clausa manet, possidetur à Turcis, & interiùs pro maiori parte est destructa, quare Ecclesiam vel capellas in ea obseruare haud potui; tamen verè fuisse, probabilissimum est.

CAPVT XIV.

Ordo apparitionis factæ mulieribus, de quibus Capite præcedenti, ad alias Domini apparitiones.

PRo clariori intelligentia historiæ & traditionis Dominicæ apparitionis, factæ sanctis mulieribus, de qua Capite præcedenti, duæ sunt proponendæ & explicandæ difficultates: altera, quem ordinem teneat ista apparitio inter alias Domini apparitiones; altera, an in loco trium Mariarum tribus tantùm sanctis mulieribus apparuerit Christus, scilicet Mariæ Iacobi, Salome & Cleophe, an cum his etiam Mariæ Magdalene, & consequenter quatuor. Priori præsenti, posteriori sequenti Capite respondebimus. *Duæ difficultates proponuntur.*

Priori difficultati, præmissa Distinctione, respondetur tribus Propositionibus.

Responsio ad primam difficultatem. DISTINCTIO est. Dum loquimur de Domini apparitionibus post eius resurrectionem, vel loquimur vniuersim de omnibus quarum mentio fit tam in Scriptura sacra quam apud alios Scriptores. Si de omnibus loquamur, fit

PRIMA PROPOSITIO. Hæc apparitio non fuit prima. Vt enim docent SS. Patres, & tenet Ecclesia, Christus post suam Resurrectionem gloriosus primò dilectissimæ Matri suæ apparuit, etsi, tamquam euidens, & aliqua probatione non indigens, prætermiserint Euangelistæ; deinde ceteris. *Christum quibus primò apparuerit post resurrectionem.*

Si loquamur de apparitionibus tantùm in Scriptura contentis, non concors est Doctorum sententia, & fit

SECVNDA PROPOSITIO. Probabile est, hanc apparitionem fuisse primam. Ita inter alios videtur sentire S. Hieronymus Epist. 150. ad Hedib. q. 5. & communem Mariæ Magdalenæ & aliis mulieribus, quibus dixit Dominus, *Aue te*, &c. Matth. 28, 9. Magdalena posteà perrexit ad monumentum plorans, vbi iterùm vidit Dominum, quod scribit Ioannes. *Magdalena*, inquit S. Hieronymus eo loco, *quæ priùs viderat Dominum resurgentem cum altera Maria, & eius pedibus fuerat aduoluta; posteà reuersa per noctem (domi enim ob desiderium eius manere non poterat) venit ad Sepulchrum. Cumq; lapidem quo monumentum fuerat clausum, vidisset ablatum, cucurrit ad Simonem Petrum*, &c.

TERTIA PROPOSITIO. Probabilior sententia est, quæ asserit, hanc de qua loquimur apparitionem non esse primam, sed secundam ex his quæ in sacro Eloquio referuntur. Probatur in primis, quia aduersus alteram sententiam efficax pugnat argumentum, inquit Toletus Annot. 3. in c. 20. Ioannis. Si enim primò factum est quod narrat Matthæus, viderat Magdalena Dominum in via, & tetigerat, hoc enim Matthæus refert: quomodo igitur posteà reuertitur ad monumentum plorans, & dicens, *Tulerunt Dominum meum*, hoc ipsum etiam referens Apostolis? imò quomodo reuersa est ad Sepulchrum ad quærendum Dominum, cùm iam ad vitam excitatum viderit?

Respondet Hieronymus, Magdalenam præ stupore hæc non animaduertisse. *In tantum*, inquit, *obstupefacta torpuerat, & fidem, miraculis territa, quasi in caligine possidebat, vt ne Angelorum quidem præsentium sentiret aspectum*, &c. Item, *Cùm videret Angelos, & quos cernebat, ignoraret, stupore perterrita, huc atque illuc faciem circumferebat, nihil aliud nisi Dominum videre desiderans*, &c.

At solutio non satisfacit. *Cùm*, inquit Toletus, *non ita obstupuerit, vt rationis particeps non fuerit. Si autem rationis capax erat, non poterat, quem viderat, & crediderat surrexisse, mortuum quærere, nisi conceptam fidem deserens, quod credendum non est.*

Respon-

Respondebit fortasse quispiam cum Euthymio in Matth. 28. Magdalenam putasse, fuisse illa, quæ viderat, vana spectra: nam quæ Magdalena & cæteræ mulieres nuntiarunt, vt Lucas ait, Apostolis visa sunt deliramenta. Ideò post primam apparitionem ad sepulchrum rediit, & plorans, Dominum quæsiuit.

Sed enim hac responsione satisfactum non arbitror difficultati: licet enim narrata à mulieribus visa fuerint deliramenta Apostolis, non item spectra credi debuerunt à mulieribus; nam tactu & amplexu deprehenderunt Christum phantasma non esse; quia spiritus carnem & ossa non habet, vt dixit Christus discipulis, quæ mulieres in eo viderunt, & tetigerunt, certoque cognouerunt, eum quem viderant & tenuerant esse Christum à mortuis excitatum, & non spectrum & spiritum. Et si tactus, & amplexus & oscula non fuerunt efficacia argumenta Dominicæ Resurrectionis, quodnam maius expectandum erat? certè maius non habuerunt sanctæ mulieres, & Christus maius posteà ipsis vel discipulis non exhibuit. Et si non credidit Magdalena Christum resurrexisse, quando ipsum audiuit & tetigit, sed spectrum existimauit, multò minùs credidisset, quando eumdem vidit in horto, & cognita illius voce, eum tamen tangere prohibita fuit, tunc magis spectrum credidisset, & via amputaretur ad credendum Christi Resurrectionem.

Præterea, etsi discipulis aliquibus relata à mulieribus visa sint deliramenta, vt Thomæ, & illis qui in Emmaus abierunt, non tamen omnibus; nam illorum præcipui, Petrus & Ioannes, ea crediderunt, vt eorum velox cursus ad monumentum, post auditum mulierum nuntium, testatur.

Denique, si hæc apparitio ad memoratas mulieres prima est earum quæ recensentur in sacris Litteris, & adducit S. Matthæus cap. 28. necesse est illam eamdem esse, cuius meminit D. Marcus cap. vltimo, quam dicit primam. sic enim scribit: *Surgens autem Iesus manè prima Sabbati, apparuit primò Mariæ Magdalenæ, de qua eiecerat septem dæmonia*, Marc. 16, 9. At hoc non videtur probabile: ad quid enim apparitionem pluribus factam, vt Matthæus notauit, singulariter & primò Magdalenæ adscripsit Marcus, cùm potiùs alias mulieres recensere debuisset, de quibus maior potuit esse difficultas num illis apparuerit, quàm Magdalenæ, cùm Christum ita feruidè vt Magdalena non amauerint? Quare posterior sententia probabilior videtur, nimirum apparitionem, quam refert Marcus, primam esse, & eamdem cum illa cuius meminit Ioannes cap. 20. quando Christus in hortulani specie Magdalenæ apparuit; sed quæ à Matthæo recensetur, illam esse de qua nos modò sermonem fecimus, factam pluribus, & secundam inter illas quarum mentio fit in sacris Litteris; quæ contigit, vel dum ex Sepulchro ibant ad nuntiandum Christi Resurrectionem discipulis in monte Sion propter metum Iudæorum congregatis, vel dum iterùm ad Sepulchrum reuertebantur, postquam illam nuntiauerunt, vt illis ab Angelo fuerat imperatum. Et hæc pro priori difficultate.

CAPVT XV.

An apparitio, de qua Capite XII. *actum est, facta sit tribus an quatuor mulieribus.*

QVoad posteriorem difficultatem Capite præcedenti propositam, quæ valdè difficilis est, non omnium eadem Doctorum est sententia, sed diuersa. Quidam partem affirmantem sequuntur, Christum non tantùm tribus, sed quatuor apparuisse mulieribus: quidam verò negantem amplectuntur, tribus dumtaxat Marijs Christum se ostendisse.

Et prioris sententiæ sectatores mihi illam dupliciter explicare posse videntur. Primò, cùm sanctæ illæ mulieres Maria Iacobi, Salome, Cleophe, necnon etiam Maria Magdalena, ex suis domibus ad Sepulchrum Christi venissent, vt vngerent corpus eius sanctissimum cum aromatibus, & intellexissent ab Angelo Iesum Nazarenum crucifixum resurrexisse, & corpus eius non esse in monumento, & quòd id discipulis nuntiare deberent: sola Magdalena, vel cũ ipsa altera ex illis, aliis pauore & timore consternatis, circa Sepulchrum relictis, abiit ad discipulos, quod acciderat referens. Petrus & Ioannes felici accepto nuntio, subitò currunt ad monumentum, & post ipsos Maria. Quò cùm peruenissent, illi non inuento Magistri corpore, abierunt; at non abiit Maria, sed stabat ad monumentum foris plorans, & circumcircà respiciens, si alicubi fortè videret Dominum suum, tandem eum vidit in hortulani habitu. Quem cùm vellet prę gaudio tãgere, prohibita est, & iussa vt ad discipulos properaret, & à mortuis excitatum Christum nuntiaret, vt pluribus prosequitur Ioannes cap. 20. Postquam verò ex eius oculis disparuisset, fine mora rediit ad discipulos. Discesserant paulò antè aliæ sodales mulieres, vt se non vidisse, saltem audisse Christum à mortuis excitatum, Apostolis nuntiarent. Has Magdalena, moræ impatiens, dilectione feruens, nimia festina- *Responsio ad secundam antè propositam difficultati.*

festinatione insequitur, vt felicissimi nuntij participes iterùm efficeret, & quæ sociæ laboris & timoris extiterant, etiam lætitiæ & consolationis essent. Et cùm ad locum, de quo locuti sumus Cap. XIII. peruenissent, inuentis socus narrauit, quomodo vidisset Dominum, &c. quæ narrat S. Matthæus.

Potuit verò Magdalena alias citiùs assequi socias, quòd ipsa illis, vt creditur, iunior, promptior & in amore feruentior, maiorique Spiritus sancti flamma succensa esset, quæ nescit tarda molimina: vel quòd illæ consternatæ & perplexæ essent, vt dicit sanctus Lucas capite vltimo, quæ causa fuit, vt in itinere hæserint, & Magdalena eas assecuta fuerit. Et ita cùm tres illæ & Magdalena in eum locum conuenissent, apparuit illis Iesus, & dixit: *Auete.*

Secundò potest eadem sententia ita explicari, quòd non euntibus mulieribus à monumento ad discipulos, sed reuertentibus à discipulis ad Sepulchrum, in via apparuerit Dominus. Quod in hunc modum contigisse, excogitare possumus. Postquam Maria Magdalena prima discipulis Christi Resurrectionem nuntiasset, vt audierat & viderat, & idipsum ceteræ mulieres intellexissent, istæ posteà vnà cum Magdalena properarunt iterùm ad monumentum, Deo ita disponente, vt quod separatim feruidæ Magdalenæ ad monumentum concessum fuerat, iterùm eidem simul & aliis simili amore sauciis in via non negaretur. Relictis itaque discipulis, & ad monumentum abeuntes, in iam assignato loco Dominum obuium habuerunt, qui dixit illis: *Auete. Illæ autem accesserunt, & tenuerunt pedes eius, & adorauerunt eum. Tunc ait illis Iesus: Nolite timere: ite, nuntiate fratribus meis, vt eant in Galilæam, ibi me videbunt*, Matth. 28, 9. Quæ ad discipulos reuersæ, quæ audierant & viderant retulerunt; atque hoc pacto discipuli firmiorem assensum Dominicæ Resurrectioni adhibere potuerunt, dum quod priùs audierunt à sola Magdalena, secundò ab ipsa & ceteris simul mulieribus intellexerunt: in ore enim duorum vel trium testium stat omne verbum. Et hæc explicatio confirmari posse videtur ex D. Marco: inquit enim, quòd mulieres illæ, Magdalena excepta, post Angelicam visionem *exeuntes, fugerunt de monumento: inuaserat enim eas timor & pauor: & nemini quidquam dixerunt: timebant enim. Surgens autem manè, prima Sabbati, apparuit primò Mariæ Magdalenæ, de qua eiecerat septem dæmonia*, Marc. 16, 8. quoniam cum illis non recessit, nec iterùm reuersa cum discipulis, Domino non inuento abiit. Illa vadens nuntiauit his qui cum eo fuerant, lugentibus & flentibus. Sicq; vt Christus primò Magdalenæ apparuit, ita Magdalena primò eius Resurrectionem nuntiauit, de qua Ioannes. Et eadem Magdalena post secundam apparitionem, ceteris mulieribus communem, iterùm eamdem Resurrectionem Apostolus nuntiauit, quod scribit Lucas. Ita S. Hieronymus ad Hedibiam Capite præcedenti citatus, & in quadam Epistola ad Marcellam, quem multi alij sequuntur.

Contra hanc sententiam difficultas insurgit: quia non videtur verisimile, Magdalenam secundæ apparitioni interfuisse: in ista enim dicitur, mulieres tenuisse pedes Domini, at Dominum tangere Magdalena prohibita fuit. Difficultati huic respondet S. Hieronymus loco posteriùs citato, & responsionem hîc ipsiusmet verbis subiicio. *Quartum est*, inquit, *quod quæsisti, quomodo in Ioannis Euangelio post Resurrectionem dicatur ad Mariam Magdalenam, Noli me tangere, nondum enim ascendi ad Patrem meum. Et rursum in Matthæo scriptum est, quòd ad vestigia Saluatoris mulieres corruerint; cùm vtique non sit idipsum, tangere post Resurrectionem pedes eius, & non tangere. Maria Magdalena ipsa est à qua septem dæmonia expulerat: vt vbi abundauerat peccatum, superabundaret gratia: quæ quia Dominum hortulanum putabat, & quasi cum homine loquebatur, & quærebat viuentem cum mortuis, rectè audiuit, Noli me tangere. Et est sensus. Non mereris meis hærere vestigiis, nec adorare quasi Dominum, nec eius tenere pedes, quem non existimas surrexisse. Tibi enim necdum ascendi ad Patrem meum. Ceteræ verò mulieres, quæ pedes tangunt, Dominum confitentur, & merentur eius hærere vestigiis, quem ad Patrem ascendisse confidunt. Quamquam etiam, si eadem mulier, diuersis in Euangeliis, & tenuisse pedes, & non tenuisse referatur, facilis solutio sit, cùm potuerit corrigi primùm, quasi incredula, & posteà non repelli, quasi eam, quæ errorem confessione mutauerat. Quod & de latronibus intelligi potest, cùm alius Euangelista vtrumque blasphemasse, alius narret alterum esse confessum.*

His addere possumus, nullam esse inter Matthæum & Ioannem contradictionem, tum quia loquuntur de diuersis apparitionibus, & quæ in vna prohibita fuit tangere, in alia ob aliarum societatem, vel propter firmiorem fidem, aliáve de causa tangere permissa est; tum etiam, quia Matthæus non loquitur vniuersaliter, omnes tenuisse pedes Domini, sed indefinitè: & verus est sermo, si aliquæ ex ipsis, & non omnes tenuerunt, tres illæ, & non Magdalena.

lena. Et hæc de iſta ſententia affirmatiua.

Poſterior ſententia, negans in memorato loco Mariæ Magdalenæ Dominum apparuiſſe, ſed aliis tribus tantùm, à pluribus acceptatur, & videtur eſſe communis in partibus iſtis, vbi incolæ omnes locum illum *trium Mariarum* appellant, quòd ibi tribus Mariis, Iacobi, Salome, & Cleophe à ſepulchro reuertentibus Chriſtus apparuerit, inquit Bonifacius. Quæ ſententia ſic explicatur: Reuerſa Magdalena ad monumentum, ab eo non diſcedebat, quoad vidit Dominum in hortulani habitu; receſſerunt verò aliæ mulieres, vt Chriſti Reſurrectionem, vt illis fuerat ab Angelo imperatum, nuntiarent, vt ex harum diſceſſu & relatione excuſatur Magdalena, ſi ex amore permanſit ad monumentum; quoniam à tribus aliis ſufficienter Angelico mandato ſatisfieri potuit. Magdalena deinde poſt viſum Dominum non facilè tres alias mulieres aſſequi potuit: nam inter harum diſceſſum a monumento, & alterum Magdalenæ, multa euenerunt quæ tempus aliquod requirunt. Magdalena enim iterùm à diſcipulis venit ad monumentum, fleuit, quæſiuit huc atque illuc Dominum, & Angelo, imò ipſi Domino, quem tandem perſeuerans inuenit, locuta eſt. Quomodo ergo eſſe potuit cum aliis mulieribus, quando illis Dominus occurrit?

Ceterùm qui alteram voluerit ſequi ſententiam, facilè ex dictis reſpondere poterit huic poſitioni. Traditio non officit, ex ea enim accepimus, quòd eo loco Chriſtus à mortuis ſuſcitatus ſanctis illis mulieribus apparuerit, & eaſdem ſalutauerit; quòd verò fuerint tres vel quatuor, & dicatur trium vel quatuor Mariarum, pendet ex variis opinionibus.

Ex his apparet, hanc apparitionem diuerſam eſſe ab alia Magdalenæ: illam nimirum Magdalenæ priorem, & in horto contigiſſe ad ſepulchrum; iſtam poſteriorem, & in ordine ſecundam earum quæ in ſacro referuntur Eloquio, extra hortum in via factam, vel tribus tantùm vel quatuor etiam mulieribus.

CAPVT XVI.

De Eccleſia S. Thomæ Apoſtoli, quarto loco ſecundæ Peregrinationis.

A Loco Mariarum vlteriùs directè procedendo, & poſt parum itineris greſſus vertendo per anguſtam quamdam viam, ſeſe offert quid veneratione dignum, nimirum Eccleſia quædam parua potiùs quàm magna, cuius concameratio pænè deſtructa, & ipſa ſatis ad rudera redacta eſt, quæ S. Thomæ Apoſtoli appellatur. Ratio nominis eſt, quia creditur communiter, id veteri traditione docente, ſanctū hunc Apoſtolum ſuam ibi habuiſſe domum, & iſto intuitu eam inuiſunt & venerantur harum partium incolæ & peregrini. Quam poſteà pij fideles in Eccleſiam conuerterunt, & ſancto Apoſtolo dicarunt. Agunt de ea locorum ſanctorum Tractatores. *D. Thomæ domus Ieroſolymis.*

Vnum memorabile, quod Ieroſolymis in omnium ore verſatur, hic adnotare placet. Fertur in illam nullum non baptizatum Iudæum vel Maurum ingredi poſſe, quin ſtatim è vita diſcedat, vnde ſemper clauſa manet, ne quis Turca caſu in eam ingreſſus, vitam in diſcrimine ponat. Et ſi aliquid Turcarum in ipſam ceciderit, vel proiectum fuerit, illud non per Turcas, ſed per Chriſtianos exquiritur. Fateor me huius relationis nullum particulare experimentum vidiſſe vel audiuiſſe. Sed hæc de memorata Eccleſia & quarto huius Peregrinationis loco.

CAPVT XVII.

De Eccleſia & Monaſterio S. Iacobi Maioris, quinto loco ſecundæ Peregrinationis.

EX Eccleſia S. Thomæ reuertendo ad viam à qua declinatum fuit, & rectà progrediendo occurrit ſtatim Monaſterium & Eccleſia D. Iacobo Apoſtolo, fratri S. Ioannis, alio nomine Maiori, dicata, à quo & nomen accepit. Cauſa exædificationis & dedicationis huius Eccleſiæ eſſe perhibetur, quòd in illius loco idem Chriſti diſcipulus glorioſo martyrio feliciter curſum Apoſtolatus ſui conſummauerit, & præſentem mortalem vitam cum immortali commutauerit. Vt verò rem altiùs expendamus, animaduertendum eſt, quòd primus, qui inter Apoſtolos proprio ſanguine Chriſti fidem illuſtrauit, & ad cæleſtia Regna ad Magiſtrum ſuum Ieſum in cælis regnantem abiit, fuerit S. Iacobus Maior Zebedæi filius, Euangeliſtæ Ioannis dilectiſſimus frater, quem ipſe Dominus, vt conſtat ex Euangelio, ſingulari proſequebatur dilectione: quorū etiam martyrium, vt illuſtre & glorioſum, fuit ab ipſo Magiſtro & Domino prænuntiatum illis verbis, *Calicem quidem meum bibetis*, Matth. 20, 23. hoc eſt, Multa, ô dilectiſſimi diſcipuli, pro Euangelij prædicatione & mei nominis confeſſione patiemini ab iis qui fidem meam perſequentur. Tradent enim vos in conciliis, & in Synagogis ſuis flagellabunt vos; & ante Reges & Præſides ducemini in teſti-

S. Iacobi Maioris martyrij locus.

Martyrium Iacobi & Ioannis à Christo prænuntiatum.

testimonium illis, & Gentibus, sicque tandem calicem passionis, quem ego bibiturus sum, & vos bibetis.

Ioannis martyriū. Quod quidem vaticinium in Ioanne impletum fuisse, docent Doctores, quando à Domitiano in feruentis olei dolium missus fuit, vt Tertullianus & communiter Patres docent cum S. Ecclesia, quæ in eius martyrij memoriam diem festum celebrat. Diuinitus verò liberatus, in exilium missus fuit, vt diuturniori martyrio ampliùs cruciaretur, illustriorique corona in cælo donaretur.

Iacobi martyriū. In Iacobo verò fuit Dominicum vaticinium impletum, quando in sanctos Apostolos, instigantibus suadentibusque Iudæis, fuit per Herodem Agrippam mota persecutio, vt paucis hisce verbis explicuit S. Lucas: *Misit Herodes Rex manus, vt affligeret quosdam de Ecclesia* (id est, sanctos Apostolos, vt anteà, quando fuit lapidatus Stephanus, relictis Apostolis, reliquos persecutus fuerat fideles) *occidit autem Iacobum fratrē Ioannis gladio*, Act. 8, 1. Sed pluribus & distinctiùs Iacobi martyrium, & alterius qui cum eo interfectus fuit, explicuit Eusebius l. 2. Hist. cap. 8. ex Clemente Alexandrino lib. 7. Hypotyposeon, dicens: *De isto Iacobo Clemens dicto libro historiam planè memorabilem inseruit, eamq; narrat, quasi ex traditione maiorum acceptam: nimirum cùm ipsum, qui Iacobum in iudicium adduxisset, cùm testimonium Christo illum tam liberè perhibentem cerneret, ea re commotum, se esse Christianum, ingenuè confessum esse. Igitur ambobus vnà ad supplicium ductis, hunc inter eundum à Iacobo postulasse veniam sibi concedi. Iacobum autem paululum rem animo complexum dixisse: Pax tibi, illumq; osculatum esse: & sic tandem vtrumque securi percussum vitam deseruisse.* Hæc ex Clemente Eusebius. Eadem Suidas in Herode, & alij, quibus Ecclesia ipsa testimonium perhibet in Officio sancti huius Apostoli. Hæc autem Ierosolymis contigisse, apud omnes est in confesso, & deducitur ex Actis Apostolorum.

Sed quomodo? Respondent aliqui, quando occisus fuit Iacobus, nondum Apostolos Ierosolymam reliquisse, nec diuisos fuisse ab inuicem ad Euangelium prædicandum, sed diuisionem Apostolorum factam esse post martyrium Iacobi, ideoque oportuisse eum pati Ierosolymis.

Huic responsioni, quoniam ex ea colligitur, D. Iacobum non fuisse in Hispaniam, vt verè fuisse contendunt Hispani, refragantur ipsi Hispani, dicentes, ante obitum Iacobi aliquos Apostolos abiisse ex Ierusalem & Iudæa. Paulum enim & Barnabam profectos fuisse Antiochiam ad prædicandum Euangelium Gentibus: & Iacobum, vt & ipse Apostolatus sui officio fungeretur, ante profectum fuisse in Hispaniam, ibique Euangelium disseminasse, Ecclesiamque fundasse; postea Ierosolymam reduisse, vt calicem passionis biberet. Fauet traditio omnium Ecclesiarum Hispaniæ, quæ sane magni facienda est, confirmata deinde beneficio corporis eius, vt dicemus, non sine miraculo. Quod verò de segregatione & diuisione Apostolorum dicitur in Actis, intelligi volunt non de particulari, sed de vniuersali & totali diuisione. Ita docent qui de rebus Hispaniæ scripserunt. Lege Iacobum Valdesium De dignitate Regum Regnorumq; Hispaniæ cap. 6. num. 8. & seq. & quos citat Auctores. Sed quidquid sit de hoc,

Dicamus, illud ex eo deduci, quòd coniectus fuerit in carcerem Iacobus, & decollatus ab Agrippa Rege Iudæorum circa tempus azymorum, quod Ierosolymis obseruabatur, & quòd idem Herodes Ierosolymis in vincula coniecerit & Petrum, videns rem gratam se fecisse Iudęis, decollando Iacobum.

Locum autem particularem decollationis illum esse vbi memorata fuit constructa Ecclesia, de quo in præsentia loquimur, neminem vidi refragari. Adrichomius in descriptione Ierusalem num. 47. de eo in hunc modum scribit: *Forum rerum venalium, quod in superiori inferioris ciuitatis parte situm erat, vbi pisces & variæ merces vendebantur. Hoc in foro S. Iacobus Maior frater Ioannis, cum suo spiculatore, qui eum ad martyrium ducebat, primus Apostolorum ab Herode Agrippa capite truncatus, cum sanguine vitam profudit. In eius memoriam sibi posteà insigne erectum est templum, quod nunc Iacobitæ Armeni inhabitant, atque in eo Christum suo more colunt. Idem hoc forum iubente Floro Præside milites Romani diripuerunt, ac passim obuios trucidauerunt, atque in vniuersas insilientes domos, cunctos in iis habitatores interfecerunt.* Quòd forum rerum venalium fuerit in superiori inferioris ciuitatis parte, vt dicit Adrichomius, non disputo; sed quòd in eadem fuerit decollatus Iacobus, non credo: omnes enim in his partibus credunt, locum hunc pertinere ad ciuitatem superiorem, & ad montem Sion. Fortè dixit ille esse in ciuitate inferiori, quia in eius superiori confinio.

Præter eam Ecclesiam, magnum etiam & pulchrum ibidem exstructum est Monasterium, quod Armenorum Episcopus cum suis Religiosis Monachis inhabitat (ad hos enim modò, non ad Iacobitas pertinet) & in eodem hospitantur Armeni *Cœnobium S. Iacobi.*

pere-

peregrini. Huius Monasterij & Ecclesiæ mentionem faciens Bonifacius l. 2. De perenni cultu Terræ sanctæ, ita scripsit: *Occurret vobis in via* (nobis reuertentibus per eamdem viam ab Ecclesia S. Thomæ, sequendo iter cœptum) *est qua S. Iacobus Apostolus fuit martyrio coronatus, & Zozias ante ipsum. Ista enim Ecclesia magna est, & valdè pulchra, hospitium iuxta se habens, quod Hispani simul cum Ecclesia fabricarunt, in quo peregrini Hispani, qui veniebant Terram sanctam visitare, hospitabantur.*

His iam ego addo, Ecclesiam istam, exceptis Ecclesiis sanctissimi Sepulchri Domini nostri & S. Mariæ in Bethleem, ceteris omnibus in his partibus à Christianis inhabitatis illustriorem & pulchriorem esse. Desuper ex arcu concamerato, qui adinstar illius in templo sanctissimi Sepulchri apertus est, lumen recipit. Ab eius latere dextro, & ferè in medio est paruum sacellum cum altari, & subtus ipsum est locus marmore rubro opertus, in quo sanctus ille Apostolus, Doctor, & virgo etiam, vt in Panario Hæresi 58. docet S. Epiphanius, abscisso capite Magistrum suum secutus est, quem in terra positum toto corde & pura mente dilexit. Suprà est tabula, vbi Deo incruentum altaris sacrificium offertur. Ante templum illud est hypæthrium quoddam siue atrium, vbi hodie, velut & olim, frequenter merces quædam vænum exponuntur, quemadmodum extrà in via publica. Monasterium maximum pluribus habitationibus abundat, eminens est, & ex solario templi, quod ceteris locis altius est, tota ciuitas cernitur; imò castello ipsi dominatur. Spatiosum ei inhæret viridarium. Et breuiter, situs iste & locus fecundior & melior ceteris Ierosolymitanis censetur.

Corpus S. Apostoli inde Compostellam in Hispaniam translatum fuit, vbi magna hominum vndequaque concurrentium frequentia inuisitur. Cuius translationis festum Ierosolymis celebrari 3. Kal. Ianuarij, quando illius corpus in Hispaniam translatum fuit, docet Cardinalis Baronius in Notis ad Martyrologium Romanum ad 25. Iulij.

Qualiter autem id acciderit, habetur in historia Compostellana, seruata in archiuo eius Ecclesiæ, quam adducit Valdesius loco citato num. 25. quæ sic habet: *Occidit Herodes Iacobum fratrem Ioannis gladio, cuius beatissimi Apostoli corpus venerandum Iudæi, maleuolentia & inuidia ducti, nec sepeliri voluerunt, nec à Christianis, qui tunc temporis Ierosolymis erãt, sepeliri permiserunt: sed sicut Leo Papa in Epistola, quam de eius passione & corporis ipsius in Hispaniam translatione ad Hispanos destinauit, affirmat, integrum corpus cum capite extra ciuitatem proicientes, canibus, auibus atque feris deuorandum consummandumq́; exposuerunt: sed eius discipuli ab eo adhuc viuente præmoniti, vt corpus suum in Hispaniam transferrent tumulandum, totum corpus cum capite, teste Leone Papa, nocturno tempore arripientes, ad littus vsque maris citato calle peruenerunt. Vbi dum solliciti de nauigio, quo transfretarent in Hispaniam, essent, nauem diuinitus paratam in littore maris inuenerunt, quam Deo gratias vnanimiter agentes, imposito sacratissimo corpore, læti conscenderunt: & scylla cum charybdi, ac periculosis syrtibus manu Domini gubernante deuitatis, primùm ad Iriensem portum felici cursu peruenerunt: deinde venerabile corpus ad locum, qui tunc Liberum donum, nunc Compostella dicitur, deferentes; sub marmoreis arcubus sepelierunt.*

CAPVT XVIII.

De templo Præsentationis B. Mariæ Virginis, quinto loco secundæ Peregrinationis.

EX parte ista Australi ciuitatis, qua pergimus versus montem Sion, non longè ab isto, sed magis intra vrbem, & forte in extrema parte ciuitatis superioris, est illustrissima, celeberrima pulcherrimaque Ecclesia sub titulo Præsentationis B. Mariæ Virginis consecrata, vltimus huius Peregrinationis venerandus locus, de qua plura dicenda sunt ordinatim pluribus Capitibus, de ratione nominis, de auctore & structura ipsius, & de aliis quæ plurimùm conducent ad huius sancti templi historicam elucidationem. De ratione nominis præsenti Capite.

Duplicem rationem nominis huius sacri templi afferri posse arbitror: altera est illorum, qui dicunt, appellatum fuisse templum siue Ecclesiam Præsentationis B. Mariæ Virginis, in memoriam Præsentationis eiusdem Virginis in templo, quando videlicet immaculata puerpera, expletis quadraginta suæ Purificationis diebus à Filij sui purissimo partu, secundùm legem eumdem Filium in templo præsentauit, vt pluribus enarrat S. Lucas cap. 2. quæ solemnitas nunc communi vocabulo festum Purificationis dicitur: nam & Præsentationis appellari, habent antiqua Ritualia, & alia vetusta Ecclesiarum monumenta significant, & ipsa insuper Oratio Missæ eius diei planè indicat, vt aduertit Cardinalis Baronius in suis Notis ad Martyrologium Romanum ad 2. Februarij, & 21. Nouembris. *Ratio nominis huius templi.*

Altera ratio illorum est, qui sic appellari dicunt in memoriam & honorem Præsentationis B. Mariæ Virginis in templo, quando videlicet illius pij parentes paruulam virginem, futuram Dei matrem, diuino consilio in templo præsentarunt, quæ in loco, vbi postea Ecclesia ista constructa fuit, vsque ad tempus suæ desponsationis habitauit.

Propter vtramque rationem, siue ad ambo ista mysteria celebranda, arbitratur Bonifacius ædificatam, & eo nomine fuisse appellatam hanc Ecclesiam, vt eius verba, quæ in eius lib. 2. De perenni cultu Terræ sanctæ leguntur, indicant. *Ad iactum sagittæ*, inquit, id est, à loco vbi Petrus egressus è domo Caiphæ, fleuit amarè, qui, vt alibi dicetur, est extra muros ciuitatis in monte Sion, *ad sinistram aspice miræ magnitudinis Ecclesiam, quæ in domo Salomonis, quam iuxta templum Domini ædificauerat, ab Helena sancta fabricata fuit, in qua cum aliis iuuenculis Sion & B. Virgo Maria educata iuxta templum Domini fuit. In hac Ecclesia quæ veneratur & decoratur titulo Præsentationis & Purificationis B. Virginis Mariæ, quia in locum illum inductus fuit Iesus à parentibus, vt facerent secundùm legis consuetudinem pro eo, & Simeon senex accepit eum in vlnas suas.*

Liceat & mihi, quod in hac difficultate sentio, eloqui. Non inficior, istam Ecclesiam ad vtrumque mysterium, Purificationis & Præsentationis S. Mariæ, ædificatam, & duobus hisce nominibus intitulatam fuisse; verùm propter solam priorem rationem Præsentationis, Ecclesiam Præsentationis probabiliùs appellatam sentio; & hoc præcipuè propter duo. Alterum est, quia ratio Bonifacij pro altera ratione falso nititur fundamento, quòd in eum locum introductus fuerit Iesus à parentibus, &c. vbi & paruula mansit beata Virgo. Hoc, inquam, falsum est: nam pueri huiuscemodi offerebantur in ipso templo, & in eo obtulerunt Iesum parentes eius, & Simeon in vlnas suas excepit, vt indicat Lucas cap. 2. & non sistebantur in loco vbi mulieres Deo dicatæ habitabant, qui (vt inferiùs dicetur) creditur fuisse in loco vbi posteà fuit hæc Ecclesia ædificata.

Et tantò magis falsitas illius fundamenti deprehenderetur, si verum esset quod scribit S. Bonauentura in Vita Christi cap. 11. oblatum infantem sedisse super altare; altare verò erat in distincto situ ab habitaculis mulierum.

Sed dicet ad hoc aliquis, illud stare non posse; quòd in neutro duorum altarium templi, thymiamatis intus in ipso templo, & holocaustorum in atrio Sacerdotum, in quo victimæ incendebantur, positus fuerit Christus; quia nec victima nec thymiama erat. Responderi potest, quamuis illorum altarium præcipuus vsus esset pro victimis & thymiamate, ac ideò ab his denominata fuerint; non tamen obstare, quin minùs principaliter possent etiam ad alia deseruire, & alterum pro oblationibus paruulorum, sicut & in nostris Ecclesiis altaria erecta sunt pro Eucharistiæ sacrificio offerendo, & nihilominùs in eo reponuntur cineres, candelæ, palmæ, & alia benedicenda. Sed quidquid sit de hoc, si Christus oblatus est in atrio templi quod mundum appellatur, certè non in loco mulierum quæ in templo versabantur, quia hic ab illo dissitus est; & consequenter Ecclesia ista non potest dici Purificationis, quòd in eius loco B. Virgo Maria obtulerit filium suum expletis diebus purgationis suæ.

Alterum quod retrahit à sententia Bonifacij, est communis omnium consensus in partibus istis. Omnes enim dicunt, istam Ecclesiam appellari non Purificationis, sed Præsentationis, ob posteriorem rationem adductam, in eoque loco sitam esse, vbi oblata in templo B. Virgo habitauit cum aliis virginibus Deo dicatis. Ad hæc in Romano Martyrologio vndecimo Kalendas Decembris huius Præsentationis memoria celebratur, his verbis: *Ierosolymis Præsentatio beatæ Dei Genitricis Virginis Mariæ in templo.* Igitur si solemnis hæc festiuitas Præsentationis Ierosolymæ singulariter celebratur, credendum est, & illius intuitu illustrem Ecclesiam fuisse ædificatam, & hanc nos dicimus cum communi traditione, cui nec efficax ratio vel auctoritas, quod sciam, refragatur.

Ac denique, quoniam in vetusto manuscripto peregrinationum Terræ sanctæ fit mentio huius Ecclesiæ, etsi sub alio nomine, retenta tamen eadem ratione nominis Præsentationis. sic enim ibi dicitur: *Item schola B. Mariæ Virginis, in qua litteras didicit.* Schola appellatur, quoniam B. Virgo in templo præsentata, ibi more aliarum paruularum addiscere non respuit, vt se aliis assimilaret; & quæ fuit cælitùs edocta, ab humano præceptore non renuit edoceri, parem se faciens illis quarum futura mater erat. Et Filius ipsius etsi ab instanti conceptionis suæ fuerit plenus gratiæ & veritatis, vt tamen per omnia fratribus assimilaretur, ætate, gratia & sapientia proficiebat coram Deo & hominibus, & in templo tamquam discipulus in medio Doctorum, illos audiens & interrogans, inueniri voluit, vt dicitur in Euangelio. Idem namque spiritus matrem & Filium dirigebat. Mansit verò

B. Virgo

B.Virgo in loco vbi nunc memorata Ecclesia constructa est, quoad fuit viro Ioseph desponsata.

Ad hanc eamdem Ecclesiam, quòd locus esset anteà pertinens ad Salomonicum templum, & ad proximè memorata credo allusisse Cardinalem Vitriacum in Historia Ierosol.cap.62. dum de templo Domini loquens ait: *In hoc beata Virgo, donec à Ioseph desponsata fuisset, cum aliis virginibus dicitur ministrasse, templi cortinas, & vestimenta Sacerdotalia praparando, litteras sacras addiscens, ieiuniis, vigiliis & orationibus, & diuinarum Scripturarum studio prudenter & humiliter vacans: annis etiam puerilibus à parentibus vt sisterent eam coram Domino, ad templum adducta, omnes gradus, quibus ascendebatur ad templum, per se absque vlla difficultate dicitur ascendisse, quod in oculis omnium mirabile visum est, & à saculo de paruo infantulo inauditum.* Ita ille.

CAPVT XIX.

De auctore & structura templi Præsentationis B.Virginis Mariæ, & difficultatis solutio.

Auctor, & forma templi Præsentationis B.Mariæ Virginis.

SEd quisnam fuit templi huius auctor, & quæ illius structura? Auctorem fuisse Helenam Christianissimi Magni Constantini pijssimam matrem, tradit Bonifacius ante relatus. Sed mihi hæc non probatur sententia: nam si ita esset, Eusebius Cæsariensis, harum rerum accuratus scriptor, illud enarrare non prætermisisset, dum recensuit alia templa à sancta Imperatrice in Ierusalem & in aliis Palæstinæ partibus excitata, longè isto, quod magnificentissimum est, inferiora.

Dicerem probabiliter, ab Iustiniano Imperatore huius nominis I.fuisse ædificatum, opera & persuasione S.Sabæ Abbatis, esseq; illud cuius meminit Cyrillus hisce verbis: *Ierosolymis templum Dei Genitrici Iustinianus Imperator locauit, cui nullum planè aliud æquiparari potest. Nouam Ecclesiam incolæ vocant; quod quale sit ipse declarabo,* &c. Eius descriptionem ex Cyrillo adducit Baronius Tom.7. Annalium sub anno Christi 530.

De illius structura & forma dico, quòd cùm immundissimi Turcæ, & illi præsertim qui apud eos sanctitatem profitentur, cum magno Christianorum Principum dedecore illud inhabitent, & sibi in Mesquitam conuerterint,& ingressusChristianis ad ipsum sit perpetuò interdictus, quale illud sit interiùs videre non potuerim: dicam tamen quod ab oculatis inspectoribus accepi, & ex his quæ extrinsecus videntur diiudicare potui.

Augustissimum & magnificentissimum est, vt Imperatorem & Virginem Dei matrem, cui dicatum fuit, decebat, persimile alteri S. Mariæ Bethleem, & fortè excellentius. An ad eius imitationem & æmulationem constructum? Et sane Ierosolymis aliud templum non est cui melius aptari possint quæ à Cyrillo dicuntur. Ei annexum est amplum & illustre monasterium, in quo, vt omnes in partibus illis fatentur, sanctimoniales, id est, Deo sacratæ virgines habitabant, & in hoc sacro templo ad Dilectum preces fundebāt. Et profectò sanctimonialiū videtur habitatio. An in eo habitabant virgines illæ, quibus (vt plures scribunt Historici) Helena,cum venit Ierosolymam, tamquam dominis ministrauit?

Aduerte tamen, me nolle inferre ex hoc, magnificum illud templum & monasterium fuisse constructum, quando Helena venit Ierosolymam; tunc enim non fuisset illius auctor Iustinianus Imperator, qui annis circiter ducentis post Helenam vixit: sed ita excogitaui, quoniam ibi in paruo fortasse hospitio habitabant, in paruoque templo puræ purissimo Deo preces offerebant, quorum vtrumque pius Imperator opere Regio refecit. Quod si id dicere non placet, certè vel in monasterio S.Annæ matris sanctæ Dei Genitricis, vbi, vt dicemus Cap. VII. sequentis Peregrinationis, erat sanctimonialium conuentus, vel in alio honesto sanctæ ciuitatis loco habitabant sanctimoniales illæ. Vitriacus in Historia Ierosol. cap.58. indicat ibi habitasse sanctimoniales nigras Ordinis S. Benedicti. sic enim dicit: *Abbatia sancta Maria monialium in Ierusalem, cum Abbatissa & monialibus nigris sub sancti Benedicti Regula Deo seruientibus, tamquam cella aromatica sanctis, & castis & Deo deuotis personis erat referta,quæ religionis districtionem, vitæ honestatem & charitatis feruorem nulla compellente aduersitate vel paupertate reliquerunt.*

Sed numquid in eius fundationis initio fuit templum dicatum sub inuocatione Præsentationis S. Dei Genitricis Mariæ? Respondeo negatiuè, si ea, quæ ex Cyrillo retulimus, vera sunt, sed absolutè templum *Dei Genitricis*, & *Ecclesia noua*: si quidem festum hoc Præsentationis nonnisi post nongentos triginta septem circiter annos ab Imperatore Iustiniano in Ecclesiam introductum fuit, sub Pontificatu Pauli II. qui Pontifex creatus fuit anno Domini 1464. Iustinianus verò creatus fuit Imperator anno ab incarnato Verbo 527. secundum Genebrardum.

Præsentationis beatæ Mariæ festum quando institutum.

Diuina ſiquidem prouidentia ordinatum eſt, vt ſingulæ Eccleſiæ ætatibus ſingulis gaudeant reuelationibus, ſingularibuſque obſequiis Deum & eius Matrem venerentur; ideò opportunè factum eſt, vt feſtum hoc Præſentationis B. Mariæ, quod initio non celebrabatur, celebraretur poſteà. Nam, vt notat Baronius ad Martyrologium Romanum die 21. Nouembris, in Gallias tranſiit dies feſtus Præſentationis temporibus Caroli V. Francorum Regis, anno Domini 1375. ac deinde Guilielmus Rex Saxoniæ pro religione ſua & pietate in hoc Virginis feſtum, quod in Saxonia magna pietate celebrabatur, litteras miſit ad Pium II. Pontificem maximum, quibus vt hoc feſtum auctoritate Apoſtolica confirmaret, poſtulabat; ſed illi immaturè mortuo ſucceſſit Paulus II. qui poſtulatis Guilielmi Ducis de benignitate aſſenſus eſt Apoſtolica, concedens, vt, non ſecùs atque Aſſumptio Virginis, eiuſmodi ſolemnitas in Eccleſia celebraretur: vt ipſæmet litteræ Apoſtolicæ in Regiſtro geſtorum Pauli II. & duo Martyrologia, Vſuardi & Molani Theologi, teſtantur. Gregorius XIII. Hiſpaniarum Eccleſiis conceſſit, vt Officio Duplici celebraretur, Sixtus V. extendit ad omnes Eccleſias. Quare fieri potuit, vt introducta in Eccleſiam ea ſolemnitate, Eccleſia iſta S. Mariæ, quoniam ædificata eſt in loco vbi ipſa B. Virgo fuit præſentata, Præſentationis fuerit appellata.

Conſuetudo antiqua circa feſtorum inſtitutionē vel Sanctorum canonizationem nunc abolita.

Dici tamen adhuc poſſe arbitror, multò ante tempora Pauli II. vocabulum Præſentationis obtinuiſſe; etſi non fuerit ſolemnitas illius in tota Eccleſia celebrata. Olim enim, etſi non licuerit Epiſcopis canonizare Sanctum, vt feſtum celebraretur in tota Eccleſia, licebat tamen id ſtatuere in ſuis Prouincijs (licet poſteà hoc fuerit iuſtis de cauſis interdictum ab Alexandro III. & Innocentio III. referente Bellarmino Tom. 1. lib. 1. de Sanctor. Beatit. cap. 8.) vt docet Thomas VValdenſis libro de Sacramentalibus tit. 14. cap. 122. ideoque in varijs Prouincijs diuerſi coluntur Sancti, & variæ celebrantur feſtiuitates, quæ in tota Eccleſia haud celebrantur, vt conſtat. Ita dico potuiſſe hoc feſtum Epiſcopali auctoritate Ieroſolymis celebrari vbi myſterium contigit, & in eius honorem Eccleſiam dedicari. Quemadmodum alia templa vel ſacella ad alia myſteria ibidem erecta fuerunt, quæ vniuerſaliter in Eccleſia non celebrantur. Et eius antiquitas in particularibus Eccleſijs ex eo confirmatur, quòd huius feſti inſtitutio ſit in Græcorũ Menologio die 2. Nouembris, ex conſtitutione aliorum Epiſcoporum Græcorum 21. eiuſdem, quæ poſteà in Latinorum Eccleſiam introducta fuit.

Templum Præſentationis Deiparæ honoratum à Turcis.

Templum hoc Turcæ ipſi plurimum faciunt, & magis fortaſſe quàm alterum ei proximum, quod Salomonis vocant, atque in eo plures accendunt lampades, & feſtum diem agunt publice ad honorem B. Virginis Mariæ, ad quod tam viri quàm mulieres conueniunt, quod eos extra Ieruſalem nonniſi ſecretò facere accepi.

CAPVT XX.

De habitaculis templi Domini, in quibus Deo oblati viri & mulieres habitabant, & hiſtoria Præſentationis B. Mariæ Virginis.

Conſecratis Deo liberũ erat in lege ſeruire in templo & redimi.

VT ſuperiùs indicata de templo Præſentationis B. Virginis Mariæ pleniùs intelligamus, & ipſis maiorem adhibeamus fidem, duo ſunt maximè obſeruanda: alterum eſt, in veteri Teſtamento liberũ fuiſſe tam viris quàm mulieribus Deo oblatis in templo manere, ſi non redimebantur; ſiquidem diuina lege ſancitum fuit, vt tam viri, quàm mulieres Deo dicati, votoque conſecrati, redimi poſſent, ſolutis tamen quotannis tot ſiclis ſecundùm cuiuſque conditionem Sacerdotibus pro redemptione. Verùm redemptio hæc libera erat, & in arbitrio vouentis conſtituta, ſi vellet potiùs in templo ſeruire Deo, quàm annuam penſionem ſoluere. Sufficiat vnicum in huius legis obſeruari ſolitæ exemplum. Dilectus ille Deo Samuel, à parentibus ſuis Deo per votum conſecratus, in templo oblatus, à tenerrima ætate miniſtrabat Domino, nullo à parentibus pro redemptione perſoluto pretio. & ita notauit Baronius Tom. 1. in Apparatu n. 49. Verum eſt itaque, Deo per votũ conſecratis liberum fuiſſe manere in templo in eius miniſterio, redimi & non redimi.

In Salomonico templo erant loca pro viris, & mulieribus Deo votis.

Et ex hoc Notabili alterum iam deducitur, Neceſſe fuiſſe locum eſſe in templo non tantùm pro viris, ſed etiam pro mulieribus quæ ſe Deo deuouerant, vbi abſque aliqua nota vel labe ſuſpicionis ſimul agerent; fuiſſeque in exteriori parte templi aliqua habitacula, in quibus viri à mulieribus & mulieres ſeorſim à viris habitarent, ſacræ Litteræ & alij Scriptores teſtantur, & in templi deſcriptione clarè id cernere licet. Erant habitacula pro viris, vt pro Nathinæis, qui ligna & aquas in templo miniſtrabant, Nehem. 3. erant pro Sacerdotibus, qui in templo ſacrificia offerebant, quæ ab exteriori parte muro claudebantur, à parte autem anteriori habebant aſpectum verſus templum. Lyran. Nehem. 3. Item habitaculum ſcutariorum ante occiduam templi porticũ extructum, vbi

vbi primò Iudæi, postea Romani milites in festiuitatibus stationes habebant ad templi custodiam, 4. Reg. 11, 6. Iosephus lib. 20. Antiquit. cap. 25. Fuisse etiam domos pro mulieribus quæ Domino in templo deseruiebant, relatis exemplis illarum mulierum, quas ibi habitasse Scriptura docet, fiet manifestum ex 4. Reg. 11, 2. Iosaba filia Regis Iorami clam subtraxit gladio Athaliæ, in necem filiorum Ochoziæ debacchantis, Ioas filium eiusdem Ochoziæ, quem vnà cum nutrice in templum adductum, ibidem per sex annorum spatium enutriuit, quousque productum perduxit ad Regnum. In Exodo etiam cap. 38, 8. habetur, à Moyse factum labrum æneum cum basi sua de speculis mulierum quæ excubabant in ostio tabernaculi: quem locum R. Abraham, & alij illius loci interpretes, intelligunt de mulieribus illis, quæ sæculi pompis & delicijs renuntiatis, sese vnà cum suis rebus, his præsertim quæ essent peccatorum illecebræ, ministerijs Domini mancipantes, assiduis intentæ precibus, excubabant ad ostium tabernaculi: quod quidem pietatis officium, extructo postmodum templo, non tantùm non cessasse, sed magnificè auctum, par est credere. Ex horum numero creditur fuisse Anna illa Prophetissa filia Phanuel, de qua scribit S. Lucas, quòd annos octoginta quatuor nata, iam vidua ab adolescentia sua, cùm vixisset cum marito suo septem tantùm annis, vacans precibus die ac nocte, non discedebat de templo. Fauet quod 1. Reg. 2, 22. legitur, impios Heli Sacerdotis filios castitatem illarum feminarum, quæ excubabant ad ostiũ tabernaculi, commaculasse: & quod 2. Machab. 3, 19. accinctas mulieres cilicijs pectus per plateas discurrisse, sed & virgines, quæ conclusæ erát, procurrisse ad Oniam summum Sacerdotem, &c. De virginibus quæ iuxta templum habitabant, à nonnullis locus intelligitur, vt ait Lyranus. de quibus S. Ambrosius lib. 1. de Virgin. *Etiam* (inquit) *templo Ierosolymis fuisse legimus virgines deputatas. Sed quid Apostolus dicit? Hæc in figura contingebant illis, vt essent indicia futurorum: figura enim in paucis est, vita in pluribus.* Lege de his Canisium lib. 1. De Maria Deipara cap. 12. & alios qui de eiusdem Deiparæ Præsentatione tractant.

De hisce habitationibus tam virorum quàm mulierum, credimus locutum fuisse Iosephum lib. 8. Antiquit. cap. 2. dum dicit: *Salomon in circuitu templi construxit in primis in inferi loco triginta cellas, quæ inter se constipatæ, externa parietes templi fulciebant, erantq́ inter se peruia, & patebant singulæ in longum vigintiquinque cubitos, ac totidem in latum, & viginti cubitis attollebantur. Super has alta series cellarum erat extructa, super quas rursus alia, omnes inter se numero nonaginta.* Et quamuis loquatur Iosephus de templo constructo à Salomone, eadem tamen non defuerunt eidem sub Zorobabele reædificato, etsi priori altitudine, diuitijs ac pulchritudine non par fuerit, vt ex verbis initij 1. Esdræ deducit Lyranus, vbi dicitur, quòd suscitauerit Deus spiritum Cyri Regis Persarum, vt ædificaret domum Domini in Ierusalem. Si enim Cyrus Deo inspirante templum ædificari iussit, vtique consequens est, quòd illud non ad proprium sensum, sed ad normam aliàs à Deo præscriptam construi voluerit, id est, ad exemplar Dauidi à Deo demonstratum; etsi omnino simile quantum ad fortitudinem, munitionem & splendorem fieri prohibuerit; ne occasionem arriperent Iudæi aliquid moliendi contra Reges Persarum, 1. Esd. 3. Templum verò postea à Magno Herode excitatum, priori in altitudine fuisse simile, comprobatur ex Iosepho lib. 11. Antiquit. cap. 14. & lib. 6. de Bel. Iud. cap. 6. In illis igitur habitationibus diuersi ordinis viri & mulieres, Dei templique obsequio mancipati, habitabant, vt ex dictis cuilibet patere potest.

Sed in quanam parte templi erant loca virginum aliarumque mulierum Religiosarum, quæ ad tempus vel perpetuò ibi manere debebant, habitationi deputata? P. Augustinus Torniellus Tom. 1. suorum Annalium, anno mundi 4032. num. 14. reiecta opinione Baronij, ex Iosepho lib. 6. De Bello cap. 6. colligit probabiliter, prædictas virginum mulierumque domunculas secus locum orationis ipsarum, tum in Septemtrionali, tum etiam in Meridiano latere fuisse fabricatas, ita vt dictæ virgines mulieresve ad locum orationis per portas laterales ingredi commodè ac secretò possent. Verba Iosephi, etsi obscura, sunt quæ sequuntur: *Contra primam verò secreta erat ex alijs regionibus vna porta Meridiana, & vna Septemtrionalis, quibus ad mulieres introibatur: per alias enim transire ad mulieres non licebat; sed nec suam portam interiecto muro transgredi licebat.* Hæc Iosephus. Si ex meridiana & Septemtrionali porta templi ibatur ad mulieres, consequens est, vt dicamus, ex Meridionali & Septemtrionali plaga fuisse feminarum habitationes. *Habitationum mulierum situs.*

His adderem, Virgines in Meridionali, ac alias in Septemtrionali habitasse; tum quia in partibus istis vetus recepta traditio habet, in Australi parte templi Deo dicatas virgines vitam duxisse; tum quia, vt virgines meliorem & perfectiorem statum elegerunt *Ad Austrũ Templi virginum habitatio.*

præ

præ alijs, ita in domo Dei meliorem locum sortiri debuerût. Et apposite hîc aptari possunt verba illa Domini apud Isaiam: *Non dicat eunuchus: Ecce ego lignum aridum. Quia hæc dicit Dominus eunuchis: Qui custodierint sabbata mea, & elegerint quæ ego volui, & tenuerint fœdus meum, dabo eis in domo mea & in muris meis locum & nomen melius à filijs & filiabus; nomen sempiternum dabo eis, quod non peribit*, Isa. 56, 3. Et hîc agi de continentibus voluntarijs, non de necessariò se continentibus, abscissis, vel sic natis, docent Hieronymus & Cyrillus in hunc locum, Augustinus lib. De S. Virginitate, cap. 24. & Basilius in lib. De vera virginitate, & Gregorius 3. Parte Pastoralis cap. 29. & patet ex præmio quod eunuchis promittitur; nec enim vlla ratio est, cur abscissis vel natis eunuchis, promittatur maior gloria, quàm sit filiorum & filiarum Dei.

Quòd si quis contenderet, locum intelligendum de veris eunuchis, qui necessariò se continent, à fortiori de continentibus voluntariè, vt argumentatur Augustinus. Igitur si vel in Regno cælorum Ecclesiæ militantis vel triumphantis dat Deus continentibus locum & nomen melius à filijs, quare & non dandus erit melior locus illis conueniens in Salomonico templo, figura Ecclesiæ militantis & triumphantis? Sed Australis Septemtrionali longe melior, igitur ibi suas habuisse habitationes Deo dicatas virgines, credendum est.

B. Maria Deo à parentibus dicata. His in hunc modum stabilitis, dicerem, quemadmodum olim Samuel à parentibus, antequam nasceretur, fuit Deo deuotus, similiter B. Virginem Mariam à suis parentibus Deo dicatam fuisse (qui propterea, vt fideles, non quidem ab ortu eius die octogesimo, sed post eius ablactationem, coram Deo Sacerdotibus eam præsentarunt, operâ, vt creditur Zachariæ Sacerdotis & cognati eius) ibique relictam in Dei seruitio, vt cum alijs puellis educaretur, donec veniret tempus, quo nuptui, vt de alijs fieri consueuerat, traderetur, sicut factum est. Ita docent communiter sancti Patres, veteres ac recentiores Doctores, dum de Virginis Mariæ Præsentatione sermonem instituunt. Sed vnum & alterum cum communi traditione adducamus, vt ex ore duorum vel plurium testium stet omne verbum.

Euodius Antiochenus Episcopus, Apostolorum successor, cuius fragmentum refert Nicephorus Callistus lib. 2. Hist. cap. 3. in quo de Virgine sic loquitur: *Trimula cùm esset, in templum est præsentata, & ibi in Sanctis sanctorum traduxit annos vndecim, deinde verò Sacerdotum manibus Iosepho ad custodiam est tradita: apud quem cùm menses peregisset quatuor, ab Angelo Gabriele latum illud accepit nuntium. Peperit autem mundi ipsius lucem, annum agens quindecimum, vigesima quinta die mensis Decembris.*

S. Ioannes Damascenus, quem vt egregiè rem explicantem adducit Ecclesia in Officio Præsentationis B. Virginis, lib. 4. De fide Orthodoxa, cap. 15. in hunc modum scribit: *Ioachim venerandam & dignam laude Annam in matrimonium duxit. Sed quemadmodum vetus Anna, cùm sterilis esset, per votum & repromissionem genuit Samuelem, ita & hæc per supplicationem & repromissionem Dei Genitricem diuino munere accepit: vt & in hoc nulla illustrium mulierum posterior esset. Itaque gratia (nam hoc sonat Annæ vocabulum) Dominam parit. id enim Mariæ nomine significatur. Nam reuerà Domina facta est omnium creaturarum, cùm conditoris omnium effecta est mater. Nascitur autem in domo ouilis Ioachim, & adducitur in templum. Deinde in domo Domini plantata, & impinguata spiritu, veluti oliua fructifera, omnis virtutis habitaculum facta est; cum ab omni sæculari vita & carnali concupiscentia procul mentem abduxisset: & sic virgineum animum simul conseruasset, vt decebat eam, quæ in sinu Deum susceptura erat.*

Eadem docet communis traditio, quibus addit, vt innuimus, locum, vbi educata fuit S. Deipara, esse in Meridionali parte templi, ab eius latere dextro, vbi nunc ædificatum est memoratum templum Præsentationis B. Mariæ Virginis, & accipit probabilitatem ex ante adducto Iosepho. Pascebatur ibi Angelico ministerio, vt olim Elias & alij eremi cultores pasti fuerunt, vt grauissimi Patres testantur, Gregorius Nicomediensis, Cedrenus, D. Ambrosius & S. Bonauentura. Addit Pantaleon apud Metaphrastem de Præsentatione Virginis, Zachariâ Ioannis Baptistæ patrem Angelum cibum Virgini deferentem conspexisse.

CAPVT XXI.

Respondetur argumento, quo probatur, sanctam Dei Genitricem non fuisse in templo præsentatam, nec in loco Deo dicatarum virginum habitasse.

DVo sunt proponenda & explicanda argumenta, quibus labefactari posse videntur dicta in præcedentibus de Virginis Præsentatione & eius templo, vt veritas magis elucescat. Alterum præsenti, alterum sequenti Capite adducemus.

Et quantum ad primum, probatur, Virginem non fuisse in templo præsentatam, nec in eodem habitasse. Nam si sancta Deipara

para fuit præsentata in templo, vel fuit in illo quod a fundamentis erexit Zorobabel, vel in alio quod Magnus Herodes extruxit; nam de primo, extructo à Salomone, multò ante natiuitatem Virginis destructo, non est quæstio mouenda. Non verò fuit in illo Zorobabelis, quia tertio anno post ortũ Virginis, quando dicitur in eo præsentata, iam per Magnum Herodem à fundamentis sublatum erat. Nec in alio posteà per Herodem extructo, quoniam hoc non nisi spatio quadraginta sex annorum ædificatum fuit, vt Iudæi Christo dixerunt Ioan. 2, 6. nec ab eo redarguti, quando iam Virgo Christum pepererat tunc agentem ætatis suæ annum trigesimum primum; igitur in isto præsentari & educari non potuit; & consequenter à fortiori, in templo nec præsentata nec educata fuit.

Templum Herodianũ quando cœptum. Pro huius argumenti Antecedentis explicatione notandum est, Herodem à captis Ierosolymis anni Regni sui quinto decimo, qui erat decimus octauus ex quo Romæ Rex fuerat declaratus, templum Ierosolymitanum, vetere à fundamentis sublato, nouum ampliore ambitu ac maiori altitudine augustiùs ædificare cœpisse, vt Torniellus Tom. 2. sacrorum Annalium, anno mundi 4032. num. 1. ex Iosepho 1. de Bello cap. 16, & 15. Antiquit. in principio c. 14. docet, qui annis trigintaseptem à declaratione eius in Regem, & trigintaquatuor circiter ab eius possessione regnauit, vt idem Torniellus anno mundi 4035. num. 31. probat ex eodem Iosepho; & vltimus annus Regni Herodis fuit primus Christi, in quo ille mortuus est.

Vlteriùs notandum ex eodem Torniello anno mundi 4040. num. 1. anno Regni Herodis vigesimo tertio, à Ierosolyma capta vigesimo sexto, elapsis vndecim annis à templi incensione (tot enim decurrunt à decimoquinto vsque ad vigesimum sextum) non fuisse magnificum & augustissimum templum ædificatum, quia, vt iam dictum est ex Ioanne, quadraginta sex annis fuit ædificatum. Loquebantur verò tunc Iudæi non de templo Zorobabelis iam à fundamentis destructo, sed de Herodiano, quod ante oculos habebant. Nec oscitanter & falsò loquebantur de numero annorum, nam de oscitantia & falsitate facilè redarguti fuissent, vt præter alios notauit Cardinalis Baronius Tom. 1. sub an. Christi 31. sed & Iosephus Herodiani fabricam vsque ad Neronis Imperium protractam fuisse, docet 20. Antiq. cap. 8. Si itaque ab ortu B. Mariæ Virginis non erat ædificatum templũ, quomodo in eo præsentari & educari potuit?

Verùm propter hoc argumentum non cogimur antè propositam veritatem deserere, grauissima Doctorum veterum ac recentiorum, necnon Ecclesiæ auctoritate & traditione comprobatam, sed eam firmiter constanterque confiteri, præsentatã fuisse in templo trimulam Virginem, tuncque fuisse, quantum necessarium erat, ædificatum templum cum mulierum habitationibus. Probatur, quia fuit tunc temporis constructum pro Anna Prophetissa, quæ ab adolescentia sua orbata viro, Domino se consecrauit, & non discedebat de templo die ac nocte, in quo cum octogesimum ætatis suæ annum excederet, in templo versabatur, quando in eo puerum Iesum obtulerunt parentes eius, vt docet S. Lucas c. 2. quare non erat idem templum pro Regina Prophetarum, pro magni Prophetæ, imò & Dei matre sanctissima Virgine Maria? Habitauit verò in domibus virginibus Deo votis deputatis, vt Baronius in Apparatu suorum Annalium, Torniellus & alij docent, quæ ad orationem accedebat ad partem templi virginibus similiter designatam.

Ad argumentum fundatum in eo, quòd tempore Præsentationis Virginis non fuerit templum Domini ædificatum, dicendum, non tunc tantũ sed tempore ortus B. Mariæ fuisse, vt exemplo Annæ Prophetissæ, quæ illis temporibus die ac nocte à templo non discedebat comprobauimus.

Templum quomodo fuerit & non fuerit ædificatum tempore Præsentationis Deiparæ. Cùm dicitur, cœptum fuisse anno decimoquinto Regni Herodis à captis Ierosolymis, & quadragintasex ædificatum, quando iam sancta Deipara pepererat Filium suum trigesimumprimum annum agentem, & ipsa quadragesimumsextum; Respondeo breuiter, templum ædificatum fuisse annis quadragintasex, posse dupliciter intelligi: vno modo, quantum ad partes eius essentiales tantùm, quando videlicet tale erat, vt in eo possent sacrificia offerri, & alia ad diuinum cultum spectantia fieri: alio modo non tantùm quantum ad partes essentiales, sed & accidentales, quæ sunt ornamenta illi superinducta, quibus tota structura magis perficitur. Si loquamur de templo priori modo, dicimus cum Iosepho 15. Antiq. cap. 14. nouem annis cum dimidio Herodem cum magna celeritate ipsum ædificasse, & quantum ad eius essentiales partes absolutum fuisse, quando trimula Virgo in eo dicitur fuisse præsentata, siquidem tunc currebat annus Regni Herodis à captis Ierosolymis vigesimussextus, quando iam annis vigintiquatuor cum dimidio fuerat eo modo extructum. Ex quibus inferimus, duobus annis cum dimidio antequam in templum adduceretur B. Virgo, fuisse illud Herodianum templum absolutum, quantum

tum ad eius partes essentiales, quare potuit in eo B. Virgo absque difficultate commorari. Si verò idem consideremus tam quantum ad partes essentiales quàm accidentales, dicimus quadraginta sex annis (etsi non continuatim, & tanta, vt ab initio, celeritate) fuisse constructum, vt erat in statu quo Iudæi verba illa dixerunt ad Christum: sed nec illius structura fuit omnino absoluta, quoniam continuata & protracta fuit vsque ad tempora Neronis, vt docet Iosephus lib. 20. Antiquit. cap. 8. Solidam arbitror hanc responsionem, quam qui fusiùs explicatam desiderat, consulat Torniellum Tom. 2. sacror. Annal. anno mundi 4032. num. 5. & 6. Baradius Tom. 2. Concord. Euang. lib. 3. cap. 29. inquit, Virginem natam circiter illum annum, quo Herodes templum reædificare cœpit; triennio pòst præsentata ascendere potuit illius gradus, si iam erant extructi; si minùs, alios similes. Et ex his ad argumentum.

CAPVT XXII.

An sancta Deipara habitauerit in communibus templi habitationibus quæ promiscuè virginibus assignatæ erant, vel in Sanctis sanctorum.

SVpposito, sanctissimam Virginem fuisse in templo præsentatam, in eodemque habitasse, vt anteà ostensum fuit, probatur, quòd non in eius exteriori parte & domunculis illis mulierum, sed interius & in Sanctis sanctorum, & hoc auctoritate & ratione sanctorum Patrum. Et præter Euodium & Damascenum superius Cap. xx. adductos, idem docet expresè Nicephorus Hist. lib. 1. cap. 7. *Virgo*, inquit, *vt res diuina, intacta & sacrosancta in templi sanctiori loco & in abditis ipsis viuebat.* Constat verò, sanctiorem locum fuisse Sancta sanctorum. Et Gregorius Nicomediæ Archiepiscopus in Orat. de Præsentatione Virginis, moralem huius assertionis adducit rationem, dicens: *Oportebat Virginem non in Sanctis sanctorum tabernaculis, sed in ipso cælo cæli in prima ætate educari eam, qua his collata sit latior, & puritate antecellat.* Et idem alij plures.

Sed, alijs omissis, vnum audiamus sanctum Germanum Episcopum Constantinopolitanum, clarissimè explicantem, in Sanctis sanctorum habitasse Mariam Virginem. sic autem scribit in Sermone de Præsentatione Virginis: *Vbi non sæpè, semel solùm in anno Sacerdos ingrediens peragebat cultus mysticos, illuc Virgo, vt ibi perpetuò maneret, à suis adducitur parentibus, vt esset in sacris gratia adytis. Quis vidit, aut audiuit feminam, quæ adduceretur in intima Sancta sanctorum, ad quæ vix patet aditus hominibus, vt in eis habitet, & versetur? An non est hoc euidens demonstratio noui & alieni operis, quod in ea futurum erat posteà? Ostendant nobis, qui in eam linguas mouent, & vident tamquam non videntes, vbinam talia vmquam viderunt? puellam ex professo adduci intra tertium velum, tamquam donum in quod nulla cadit reprehensio, vt illic habitaret assiduè.* hæc ille.

Sedenim, sanctissimam Virginem numquam in Sanctis sanctorum habitasse, probatur manifestè ex D. Paulo & Iosepho, qui asserunt, in Sancta sanctorum semel in anno soli Pontifici licuisse ingredi. Ille, *In secundo*, inquit, *tabernaculo* (id est in Sancto sanctorum) *semel in anno solus Pontifex non sine sanguine introibat*, Hebr. 9, 7. Iste verò docet idem lib. 2. contra Apionem, & lib. 8. Antiquit. cap. 2. igitur non potuit in eo B. Virgo Maria habitare.

Qui oppositam tuentur sententiam, posita distinctione respondent. Fuisse licitum ingredi in Sancta sanctorum, contingit dupliciter, vel ex lege, vel ex priuilegio. Ex lege soli Pontifici semel in anno ingredi licebat, & de hoc modo ingrediendi sunt intelligendi S. Paulus & Iosephus: at ex gratia & priuilegio alijs etiam licebat. Vnde Iacobo Apostolo, qui frater Domini appellatur, qui non erat Pontifex legalis, concessum fuit ingredi, vt sanctus testatur Hieronymus, & recipit Ecclesia, quæ in Lectionibus Breuiarij eius diei festi sic habet: *Iacobo vni licebat ingredi Sancta sanctorum.* Et sanctam Annam Deiparæ Virginis genitricem Sancta sanctorum ad orandum esse ingressam, ex arcana quadam historia tradit Gregorius Nyssenus in Oratione de Natiuitate. Quantò magis licuisset Virgini ex gratia ingredi, quæ excellentia & dignitate longe Iacobum & Annam excellebat, quæ non in Sanctis sanctorum modò, sed in ipso cælo cæli educari debuit, vt diximus ex Gregorio Nicomediæ Episcopo.

In Sancta sanctorum ex lege solus Sacerdos intrare poterat, alij ex priuilegio.

Respondemus, verum esse, B. Virginem Mariam debuisse non solùm in templo, & in Sancto sanctorum, sed in ipso cælo cæli educari, si eius spectata fuisset dignitas & excellentia; sed hæc non vsquequaque explorata esse potuit, cùm quando fuit in templum adducta, trimula esset; & posteà Filio suo se assimilari debuerit, cùm ab eodem duceretur spiritu. At Filius eius fuit per omnia fratribus assimilatus in exterioribus, proficiens sapiētia & ætate apud Deum & homines; similiter & sanctissima Virgo, etsi cælesti consolatione & gratia supra ceteras

B. Maria Filio suo assimilata in vita.

teras

teras superinfusa, nihilominùs in exterioribus ceteris virginibus Deo dicatis assimilari debuit. Quid? Christus Filius eius sanctus, innocens, impollutus, segregatus à peccatoribus, excelsior cælis factus (vt verbis vtar D. Pauli) quique innumeris à sæculo non auditis miraculis coruscauit, Propheta magnus habitus; & tamen, quia non poterat esse Moysaicæ legis sacerdos, cùm esset de tribu Iuda, non modò ad Sancta sanctorum, sed nec ad alia interiora templi loca ingredi permissus est, vt grauissimi Doctores docent, dicentes, quando in Euangelio quædam asseruntur facta à Christo in templo, templi nomine eam partem, quæ secundum atrium dicebatur, esse intelligendum; in isto siquidem fuit præsentatus, in isto docuit, ex isto vendentes & ementes eiecit, & si quæ sunt huiusmodi alia. Quomodo ergo adduci quis potest ad credendum; matrem eius, non tot celebrem & illustrem gratiis & miraculis, ipso ferè ortus siue pueritiæ initio fuisse ad Sancta sanctorum admissam?

In quo templi parte steterit Christus ea quæ de eo afferuntur.

Insuper, quomodo fieri potuit, vt illa, necdum mater Dei, in tanta haberetur veneratione, vt ad interiora templi admitteretur, & ad habitandum in Sanctis sanctorum, quæ posteà tam despecta fuit, vt iam mater Dei facta, cùm ex Nazareth cum sponso suo Ioseph profecta fuisset in ciuitatem Bethleem, vt profiteretur sub Augusto Cæsare, ipso partus tempore à nemine in ædes recepta fuerit, sed coacta filium suum primogenitum parere in specu, eumque ponere in præsepio?

Amplius, si verum est quod docent Origenes in Matth. Tract. 26. Gregorius Nyssenus de Christi Natiu. Basilius Homil. de Humana Christi generatione, Hieronymus in cap. 23. Matth. & alij, & quod Cyrillus aduersus Anthropomorphitas scribit his verbis: *Quòd Ioannis Baptistæ pater Zacharias prophetico spiritu ad occultorum cognitionem deductus, cùm mysterium Virginis de eximio partu probè intelligeret, incontaminatam purissimamq; matrem ab eo templi loco, qui virginibus ex lege designatus erat: docens nimirum Iudæos, quòd creator totius vniuersi, & omnis creaturæ Rex humanam naturam, vt reliqua etiam omnia subiectam habet, pro suo arbitratu eam ad quodcumque velit, ducens; non autem ipse creaturæ adscriptus: adeò vt in ipsius potestate sit situm, nouam creaturam creare, quæ matrem effectam virginitate non priuet, idcircò non arcuit eam à loco templi virginibus dicato. Erat enim locus hic inter altare & templum intermedius. Quando igitur audierunt Regem totius creationis ad humanam natiuitatem diuino consilio procedere, veriti ne in eius Regis potestatem & imperium venirent; eum qui hæc de partu testificatus erat, interficiunt Sacerdotem sacrificantes.* Si, inquam, illa vera sunt, & si, secundùm horum Doctorum placitum, Zacharias, quia benè de sancta Virgine locutus fuerat, & à communi loco reliquarum virginum Virginem Mariam non arcuerat, inter templum & altare interfectus fuit; quomodo fieri potuit, vt eadem Virgo tenella, nondum adhuc sacro grauidata fœtu, nec voce Prophetæ (quod sciatur) celebrata, ad habitandum in Sancto sanctorum loco, vix semel in anno Pontifici peruio, admissa fuerit?

Ac denique, quis adduci potest ad credendum S. Virginem Mariam tanti apud Iudæos fuisse, vt digna haberetur, quæ in Sancto sanctorum habitaret, quando iidem Iesum Filium eius, Mariæ & Ioseph sponsi eius filium per contemptum appellabant?

Cùm dicitur licuisse Iacobo Apostolo ingredi Sancta sanctorum ex priuilegio, qui tamen non erat tantæ excellentiæ vt Virgo; Respondetur, verum esse, ceterùm propter longo tempore expertam eius sanctitatem pluris fiebat apud Iudæos quàm trimula Virgo, & Iustus ab omnibus dicebatur, & ob egregiam eius spectatam virtutem, permissum ei fuit semel in anno ingredi in Sancta sanctorum, inquit Epiphanius Hæres. 29. Iosephus lib. 20. Antiquit. cap. 8. tanti eum facit, vt arbitretur, Ierusalem destructam, Iudæos dispersos & occisos, propter mortem iniustè ei inflictam. Plura de eius sanctitate Iosephus, Egesippus, Eusebius, Epiphanius, Hieronymus, & alij scripserunt.

Ad aliud de Anna dicendum, apocryphum vel etiam falsum esse, nisi sanctum Pontificem piè explicare velimus, Sancta sanctorum latè pro templo sumpsisse.

Ad argumentum, in quantum nititur auctoritate Patrum, dico, illos piè explicandos esse. Et ad eos, qui non tam clarè loquuntur, dicimus, nomine templi intelligere voluisse non partes eius interiores, sed exteriores, quæ quodammodò ad ipsum pertinent, etenim tam hæ quàm illæ in Scriptura nomine templi explicantur. quod patet tum alibi, tum apud Ioannem, vbi dicitur: *Hæc locutus est Iesus in gazophylacio, & erat quotidie docens in templo,* Ioan. 8, 20. & apud Lucam de Anna filia Phanuel, *quæ non discedebat de templo,* Luc. 2, 37. Quoniam in domibus ad templum spectantibus habitabat. Ita Doctores isti ideò dixerunt, sanctam Dei Genitricem in templo vitam degisse, & in sanctiori parte, quia in templi domibus virginibus ad commorandum destinatis,

ſtinatis, & in aliqua ex ipſis digniore & ſanctiore habitauit. Vel in templo & Sanctis ſanctorum, quia prope & apud ipſa habitauit, ita enim particula *in* frequenter explicatur, vt infra dicetur Lib. VI. Capite XII. Peregrin. I.

Ad alios verò qui clariſſimè de templo ipſo, quantum ad partes interiores, & de Sanctis ſanctorum loquuntur, dicimus, ita eos dixiſſe propter ſummam Virginis excellentiam, & quantum erat ex parte ſacerdotum illius temporis, ſi notam habuiſſent Virginis dignitatem, qui eam, vt omnibus creaturis ſanctiorem, in ſanctiori loco ex iuſtitia collocare debuerunt, vt illorum piæ rationes indicant, quod nos pleno ore confitemur.

Ceterùm addimus, non ad eam interiorem templi partem fuiſſe introductam, quia illius admiranda ſanctitas, & virtutum cumulus, perfectè illis non innotuit. Atque ex his manifeſtum eſſe apparet, quid de iam memorata Eccleſia Præſentationis B. Mariæ Virginis dicendum ſit, ſitam videlicet eſſe vbi in templo fuit illa præſentata, & vbi habitauit, & ab eiuſdem Præſentatione fuiſſe denominatam. Fortaſſe plus æquo iudicabit aliquis noſtram orationem longiorem fuiſſe in hac materia; at myſterij dignitate templique excellentia, de quibus locuti ſumus, conſideratis, breuiſſimam fuiſſe dicendum eſſet.

CAPVT XXIII.

In primitiua Eccleſia propriè ſacræ ædes fuerunt, in quibus fideles ad ſacra munia obeunda conueniebant.

PRo maiori intelligentia & fundamento eorum quæ hactenus diximus, & deinceps ſparſim pro data occaſione dicemus in Opere iſto de ſacris ædibus & Eccleſiis Terræ ſanctæ, placet oſtendere in præſentia, quomodo antiquitus in primitiua Eccleſia, tempore Apoſtolorum & poſteà, fuerint loca ſacris vſibus deputata, in quibus conueniebant fideles ad orandum, ad ſacram lectionem audiendam, & ad Sacramenta, & ſingulariter Euchariſtiæ, adminiſtranda & percipienda; quod audiam, fuiſſe nonnullos proteruulos, qui id immeritò negare auſi fuerint: ideò propoſita veritas explicanda eſt, vt quæ veteri traditione de iſtarum partium Eccleſiis enuntiantur, faciliùs credantur.

Ciuitatis & Eccleſiæ duplex ſignificatio. Antequam autem intentum explicem & probem, duo aduerto: alterum, quòd quemadmodũ *ciuitas* modò ſignificat cœtum hominum, modò locum in quo cœtus ille habitat, ita etiam *Eccleſia* in Scripturis modò ſignificet cœtum fidelium, vt, *Salutant vos omnes Eccleſiæ*, Rom. 16, 16. &: *Salutat vos Eccleſia, quæ eſt in Babylone collecta*, 1. Petr. 5, 13. modò locum ipſum in quo fideles congregantur, vt, *Et per totam noctem intra Eccleſiam orauerunt*, Iudith 6, 21. Alterum quod aduerto eſt, templi vel Eccleſiæ nomine poſſe nos intelligere ampliſſimam domum, & quaſi Regia magnificentia exædificatam, & ſolemni ritu conſecratam, cuiuſmodi hodie Dei ſingulari beneficio vbique fere gentium plurimæ viſuntur; vel ædem publicam non priuati iuris, ſed ſacris cœtibus peculiariter deputatam, & ſi ſtructura & ſolemni conſecratione haud celebrem. *Eccleſia materialis dupliciter accipitur.*

Nos non loquemur de Eccleſia prout cœtum fidelium ſignificat; huiuſcemodi enim ſemper fuiſſe, tamquam manifeſtum & ab omnibus conceſſum ſupponimus, à ſua enim fundatione ſemper durauit & durabit ſine interruptione vſque ad ſæculi conſummationem. Nec de Eccleſia magnis ſumptibus & magnificentia conſtructa, & ſolemniter ab Epiſcopo conſecrata; quia huiuſmodi ſanè non erant, necdum enim tantæ erant Chriſtianorum facultates, tantaque potentia, quæ tam ſumptuoſis ſufficerent operibus. Ita enim docet Eccleſia in Dedicatione Baſilicæ Saluatoris hiſce verbis: *Ritus, quos in conſecrandis Eccleſiis & altaribus Romana ſeruat Eccleſia, B. Silueſter Papa primus inſtituit. Nam & ſi iam ab Apoſtolorum tempore loca fuerunt Deo dicata, quæ à quibuſdam Oratoria, ab aliis Eccleſiæ dicebantur, vbi collectæ fiebant per vnam Sabbati, & Chriſtianus populus orare, Dei verbum audire, & Euchariſtiam ſumere ſolitus erat: non tamen illa adeo ſolemni ritu conſecrabantur, nec in eis adhuc in titulum erectum erat altare, quod chriſmate delibutum, Domini noſtri Ieſu Chriſti, qui altare, hoſtia & Sacerdos noſter eſt, figurã exprimeret. Sed vbi Conſtantinus Imperator per Baptiſmi Sacramentum ſanitatem ſalutemq; conſecutus eſt, tum primum lege ab eo lata conceſſum eſt toto orbe terrarum, Chriſtiani vt Eccleſias ædificarent: quos ille non ſolùm edicto, ſed etiam exemplo ad ſacram ædificationem eſt cohortatus*, &c. Sed loquimur de Eccleſia ſiue æde quomodolibet ædificata, in qua conuenirent fideles ad ſacra munera obeunda. Et huiuſmodi loca, Eccleſias, ædes, vel quomodocumque vocare placet, fuiſſe, triplici medio oſtendemus, auctoritate, ratione & exemplo.

Et quantum ad primum, manifeſta eſt in primis auctoritas Apoſtoli, qui loquens de loco ſuſcipiendi Euchariſtiam, inquit: *In primitiua Eccleſia erant ſacræ ædes.*

Primùm

Primùm quidem conuenientibus vobis in Ecclesiam, 1. Cor. 11, 18. vbi *Ecclesiæ* nomine significare voluit domum toti cœtui Christianorum communem, ad sacros conuentus ibidem celebrandos comparatam, de qua mox subdit, *Conuenientibus ergo vobis in vnum*, vers. 20. id est, in vnum peculiarem locum sacris vsibus assignatum. Quod ex antithesi continuò sequenti adhuc manifestius indicat, dicens: *Numquid domos non habetis ad manducandum & bibendum? aut Ecclesiam Dei contemnitis*, vers. 22. Hìc quippe apertissimè opponit domos priuatas, quæ vniuscuiusque sunt propriæ, Ecclesiæ Dei quæ omnibus communis est. Et duo quidem reprehendit Apostolus, vnum, quòd Corinthij ignorarint vsum peruulgatum priuatarum ædium, quas cùm haberent in sua potestate, & liceret illis pro libito vti, atque inibi repositis & apparatis escis (quantum satis erat) quandocumque vesci ac frui: nam vt ad alia vitæ huius necessaria commoda eas comparatas esse sciunt omnes, sic in primis ad comedendum & bibendum. Alterum, quòd turpissimè ac iniquissimè ad suas cupiditates, & quidem vitiosas, Ecclesia sint abusi, quæ cùm sit domus Dei, nec humani aut priuati iuris, sed diuini, ad cultum Dei dumtaxat adhiberi debet, ad sanctam videlicet orationem, ad Scripturarum lectionem, expositionem, auditionem, ad Sacramentorum denique, & Eucharistiæ nominatim, religiosam perceptionem; atque adeò non vt ibi cibo infarciantur corpora, sed verbo Dei saginentur animæ. Hæc quoniam Corinthij palàm negligebant, & nullo discrimine, prout libitum erat, peruertebant, apertè ostendebant se non reuereri Ecclesiam vel domum Dei, sed eam planè contemnere. Vnde institutam reprehensionem eodem modo concludit, *Si quis esurit, domi manducet, vt non in iudicium conueniatis*, vers. 34. Et hìc clarum est, vocabulum *domi* priuatas ac suas cuiusque ædes indicare. Ergo contrariorum ratio necessariò postulat, vt alterum antithesis membrum, scilicet *Ecclesia Dei*, vers. 22. repetitum, ædem sacram significet, omnibus videlicet fidelibus communem, ne claudicet, sed effecta consistat antithesis. Et hæc est sententia S. Augustini Tom. 4. Quæstion. super Leuit. lib. 3. quæst. 75. sic enim scribit: *Ecclesia dicitur locus, quò Ecclesia congregatur. Nam Ecclesia homines sunt, de quibus dicitur, Vt exhiberet sibi gloriosam Ecclesiam. Hanc tamen vocari etiam ipsam domum orationum, idem Apostolus testis est, vbi ait: Numquid domos non habetis ad manducandum & bibendum, an Ecclesiam Dei contemnitis?* Igitur ex Apostolo constat, in primitiua Ecclesia & tempore Apostolorum fuisse sacras ædes sacris muniis obeundis destinatas, quæ Ecclesiæ nuncupabantur.

Auctoritati Apostoli altera accedat Philonis, qui fuit Apostolorum æqualis. is scribit de viris Apostolicis, quòd habuerint sacra domicilia, quæ Semneia, *σεμνεῖα*, siue monasteria vocabant: in quibus habitantes honestæ ac sanctæ vitæ homines, mysteria celebrabant, nihil illò inferentes, nec potum nec cibum, nec aliquid quidquam eorum quæ ad corporis sustentationem necessaria sunt; sed leges & oracula Prophetarum, &, hymnos, ac reliqua eiusmodi, quibus scientia & pietas augentur & perficiuntur.

Quantum ad secundum, eadem veritas probatur duplici ratione. Prima desumitur ex eodem Apostolo, qui ordinat, vt omnia 1. Cor. 14, 40.
honestè & secundùm ordinem fiant. Honestas autem & ordo maximè in loci delectu attendendus est, vt sacra publicaque officia non in communibus, sed in peculiaribus statutisque locis, quoad fieri potest, obeantur. *Sacris ministeriis honesta eligenda loca, ob nostrum commodum.* Et quamuis, quantum ad Deum attinet, nihil referat quo in loco colatur, qui cùm sit corporis expers, nullis finibus circumscribitur, nec loco clauditur vllo; vt benè intellexit qui ei templum fabricauit, dum ad Deum conuersus dixit: *Si cælum & cæli cælorum non te capiunt, quantò magis domus ista quam ædificaui?* 2. Paralip. 6, 18. in commodum tamen nostrum cedit, quòd in templis potiùs orationes & in primis sacrificia peragantur; est enim hominum ingenium, & præsertim qui de vulgo sunt, vt eorum quæ peruulgata sunt minorem rationem habeant, imò etiam despectui habeant; quæ verò solemni ritu diuinæ rei faciendæ dicata sunt & consecrata, maiori habeant in veneratione. Sic videmus, ad Regum & Principum venerationem permultum facere, si domos habitent, quàm reliqua multitudo, magnificentiores, si vestes etiam induti sint splendidiores. Visum est igitur, etsi ad omnes quidem, singulariter tamen ad multitudinis maiorem erga Deum reuerentiam excitandam, non parum interesse, vt ædes certæ constituerentur, in quibus res alia nulla fieret, prætterquam quæ ad colendum Deum pertineret. Confert hoc etiam ad pacem Ecclesiæ conseruandam, ad declinandas hæreticorum insidias (quæ in conuentibus clandestinis maximè solent delitescere) ad contumacium & peruersorum turbas atque tumultus deuitandos. Vt ergo primis illis nascentis Ecclesiæ fidelibus consultum esset, credendum est, sanctos Apostolos, & alios Præsules delegisse ad diuina munera pecu-

liares ædes, quæ omnibus ad sacra communes essent, ab aliis vsibus semotæ.

Secunda ratio, in veteri lege, & singulariter in illius exordio, Moyses tabernaculum eximij artificij & plurimi sumptus ædificauit, vt sibi à Domino fuerat imperatum, & posteà Salomon, eodem Domino præcipiente, percelebre illud cōnstruxit templum, vt ibi populus Israëliticus funderet preces, offerret sacrificia, & a Deo exaudiretur. Si ergo in statu illo, in quo omnia in figura contingebant, vbi lex Moysaica, legis Euangelicæ, vbi tabernaculum & templum Ecclesiarum Christianorum, & ipse Israëliticus populus Christiani fidelis populi figura extiterunt, erant loca ad diuinum cultum specialiter separata, num in ipsius Euangelicæ legis exordio huiuscemodi loca credemus fidelibus non fuisse?

Dicet fortasse quispiam, dicta quidem ita conuenire & expedire, sed propter persecutionem infidelium, cui in sui exordio obnoxius fuit fidelium cœtus, non potuisse Ecclesias erigi, & dictas sacras designari ædes. Respondendum Primo, si hoc aliquid concludit, tantùm, vt non ita celebres & magnificæ possent construi, quales modo habemus, & non, quod vel exiguæ vel priuatæ domus, communibus vsibus designatæ, & pro sacris destinatæ non fuerint. Secundò dicendum, singulari Dei beneficio factum fuisse, vt nascentis Ecclesiæ exordio rarior esset persecutio, & vt plurimum priuata, omnino ex Iudæorum seditiosorum maleuolentia & inuidia orta. Magistratus intereà Romani (qui Reipublicæ gubernacula vbique tenebant) parum aut nihil molestiæ fere, nisi coactè & quasi aliud agentes exhibebant. *Soli ex omnibus* (inquit Melito Sardensis Episcopus in suo quem obtulit Imperatori libello Apologetico) *Nero & Domitianus, ab inuidis quibusdam hominibus persuasi, doctrinam nostram calumniis obiicere voluerunt.* Quod si qua publica Ecclesiæ ingruebat calamitas, ea nobis semper fere fuit cum Iudæis communis. Quæ si Synagogas illorum vbique prorsus abolere non poterat; certè nec Ecclesias vel oratoria nostra funditus delere ex orbe Romano valebat. Ad hoc facit quod scribit Eusebius Ecclef. Histor. lib. 7. cap. 29. & lib. 8. cap. 1.

Ad tertium. Euentus & exempla à fide dignis Scriptoribus relata, magis adhuc indicatam veritatem confirmant. Nicephorus lib. 2. cap. 39. 40. 41. Ecclef. Histor. scribit, Apostolos in locis in quibus prædicabant Euangeliū, nominatim autem in Asiæ, Syriæ, Æthiopiæ & Indiæ ciuitatibus, quin & apud ipsos Anthropophagos, Philippum, Bartholomæum, Thomam, Matthæum, & Andream templa, & quidem maxima, construxisse. Et omissis templis, quæ Magnus Constantinus Imperator ædificauit, quædam alia antiquiora recenseamus.

Ecclesiæ ab Apostolis ædificatæ.

Lyranus in Psalmum 18. scribit, quod viuente adhuc D. Petro, Senonis in Gallia fundata fuerit Ecclesia in nomine eiusdem. Eidem relationi adstipulantur Hadrianus Finus lib. 5. Flagelli cap. 10. Petrus Canisius de Maria Deipara cap. 23. & alij. In Matthæi 24. scribit idem Lyranus, S. Sauinianum, vnum ex septuaginta discipulis, missum a diuo Petro cum pluribus aliis in Galliam, ciuitatem Senonensem (quæ tunc erat Metropolis Galliæ, & vocabatur ciuitas Aurea) conuertisse ad Christum, ibique quatuor Ecclesias ædificasse, vnam in honorem B. Virginis Mariæ, aliam in honorem B. Stephani protomartyris, aliam in honorem S. Ioannis Baptistæ, quartam in honorem Apostolorum, quæ, quia viuente adhuc D. Petro constructa fuit, Ecclesia B. Petri viui nominata est vsque in hodiernum diem. In 1. cap. Abdiæ de eodem sancto Sauiniano hæc refert: *Procedens vsque in Franciam S. Sauinianus, qui fuit de septuaginta duobus discipulis vnus, conuertit ad fidem ciuitatem Senonensem, quæ tunc erat Metropolis in tota Francia, & ciuitas Aurea vocabatur, & post ciuitatis conuersionem eam Domino dedicauit, faciens cruces in muro ciuitatis cum pollice, cui cedebat lapis sicut cera mollis, & adhuc apparent in pluribus locis, sicut ego vidi qui hæc scripsi.*

Ecclesia D. Petro viuenti dicata.

Quatuor Ecclesiæ in ciuitate Senonensi ædificatæ, prima sanctæ Mariæ, secunda sancti Stephani, tertia sancti Ioannis Baptistæ, quarta Apostolorum.

Senonensis ciuitas ad fidem adducta a S. Sauiniano.

Ad hæc Martham, & sororem eius Mariam, intemeratæ Deiparæ adhuc viuenti Ecclesiam apud Massiliam extruxisse, Annales Francorum referunt, & refert Canisius loco citato, & attestatur Vincentius Beluacensis lib. 8. Speculi cap. 29.

Massiliæ B. Mariæ Ecclesia ædificata.

Apud Antardum insulam in mari Phœniceo S. Petrum Apostolum ædificasse sacellum D. Virgini adhuc in humanis agenti, in quo primum idem Apostolus Missæ sacrificium peregit, ex incolarum fideli traditione acceperunt, qui cum Godofredo Bullonio in memorabilem illam Terræ sanctæ expeditionem profecti sunt.

In insula Antarao viuenti Deiparæ erectum templum.

Narrat Raphael Volaterranus lib. 11. Geographiæ fol. 110. Marcum Euangelistam, primum Alexandriæ Episcopum, in eadem vrbe Ecclesiam nomine S. Petri magistri sui nondū defuncti fundasse & consecrasse, & testatur S. Gelasius in Concilio Romano, & Petrus Damianus Sermone de S. Marco. Præterea apud Clementem Romanum Pontificem legitur lib. 10. Recognitionum cap. vlt. Theophilum nobilem quemdam ciuem Antiochenum, à Petro Apostolo ad fidem

Alexandriæ viuenti Petro erecta Ecclesia.

Antiochiæ domus in Ecclesiam D. Petri adhuc viuentis conuersa.

fidem conuersum, domum suam Ecclesiam in honorem eiusdem Apostoli viuentis consecrari fecisse, in eaque Petri Cathedram collocasse.

Alia in Germania apud Molsheim.

Ad hæc celebrem apud Germanos vigere traditionem, veteresque Coloniensis & Treuirensis Ecclesiæ docere Annales, S. Maternum ex primis D. Petri Apostoli discipulis, non procul à Molsheim prope Argentinam templum in eiusdem S. Petri nondum defuncti honorem extruxisse, domum Petri, siue Germanice *Thumpeter* appellatum, tradit Canisius loco citato.

Alia Ephesi D. Io. Euangelistæ.

Denique Ephesi Basilicam Ioanni Apostolo & Euangelistæ in terris adhuc viuenti erectam fuisse, auctor apud Abdiam Babylonicum in Vitis Apostolorum narrat.

Ex dictis igitur manifestissimè apparet, in primitiua Ecclesia tempore Apostolorum eiusmodi fuisse illorum fidelium zelum, vt sibi ædes ab humanis vsibus semotas, sacris dedicarint, Ecclesiasque erexerint ad honorem Dei eiusque sanctissimæ Matris, Apostolorum, & aliorum Sanctorum. Quod si alibi in varijs mundi partibus, multo magis idem in Terra sancta præstitisse, vnde lex, lux & salus nostra processit, & quam ipse Dominus elegit & sanctificauit, non est dubio vertendum. Ac consequenter non sunt à veritate aliena, sed eidem & pietati maximè consentanea, quæ diximus, & amplius dicemus in sequentibus de templis egregijsque monimentis quæ pij veteres fideles erexerunt in aliquibus Terræ sanctæ locis, tum vt in illis Deo omnipotenti creatori ac Reparatori nostro preces ac sacrificia offerrent, tum etiam vt peculiarium mysteriorum in eisdem factorum perpetuo in mentibus hominum memoriam conseruarent.

PEREGRINATIO III. *in qua recensentur & enucleantur loca decem, quæ sparsim visitantur in ea parte ciuitatis, quæ antiquitus Ciuitas inferior dicebatur. I. Locus est carcer S. Petri Apostoli. II. Ecclesia S. Ioannis Euangelistæ, quæ & Zebedæi domus. III. Domus Mariæ matris Ioannis Marci. IV. Porta ferrea. V. Communis locus conuersionis B. Mariæ Magdalenæ. VI. Peculiaris eiusdem Magdalenæ conuersionis locus. VII. Probatica piscina. VIII. Ecclesia S. Annæ, & locus Conceptionis & Natiuitatis S. Mariæ Virginis. IX. Domus diuitis Epulonis. X. Templum Domini, siue Salomonis.*

CAPVT PRIMVM.

De carcere S. Petri Apostolorum Principis, primo loco tertiæ Peregrinationis.

IN sancta ciuitate Ierusalem, & in ea parte quę antiquitus *Ciuitas inferior* dicebatur, & modò in plaga Aquilonari Sion, non longè à templo Dominicæ Resurrectionis & Caluariæ montis, & ad eius meridiem, carcer quidam monstratur, qui ab incolis Ierosolymitanis carcer D. Petri Apostoli appellatur, quòd illemet credatur, in quem Herodes Agrippa post interfectũ Iacobum fratrem Ioannis, apprehensum Petrum Apostolorum Principem, vt rem gratam faceret Iudæis, coniecit, & vnde per Angelum miraculosè liberatus fuit. Ac ideò non tantùm vinculis D. Petri, sed etiam Angelicą præsentia consecratus est. Et ad hunc respexisse arbitramur D. Lucam in Actis Apostolicis, dum de Petro coniecto in carcerem ab Herodę texit historiam; & ipsum Christum Dominum, dum in quadam parabola carceris & exteriorum tenebrarum mentionem fecit, vt placet Villalpando.

Carceris S. Petri descriptio.

Adhuc carcer est magnus & patens, altus sed obscurus, ex fornice per modicum foramen siue fenestellam parum illuminatur. Est ad ipsum ingressus per ostiolum quod respicit mœnia Ierusalem ad Aquilonem. Intus est prominens rupes, vbi adhuc est annulus cui inserti erant catenæ quibus sontes vinciebantur. Ante ipsum magnum est atrium. Distat à sacratissimo Dominicæ Resurrectionis templo quantum bis iacit arcus.

Olim pij fideles illius intuitu, & ob deuotionem versus Apostolorum Principem, ab eius dextro latere & Orientem versus egregiam extruxerant Ecclesiam, cuius adhuc, præter magna fundamenta, superior pars extat, etsi multùm rudera ta. Tres continet Capellas. Quæ in medio, ceteris maior est, cui aliæ persimiles sunt. Supra portam eius sunt in lapide excisæ figuræ Angelorũ aliorumque, sed quia multum destructæ, non facile mysterium deprehendi potest: probabile tamen, repræsentari historiam cuius gratia fuit Ecclesia ædificata, Angelum Petrum de carcere educentem. Domus sunt circa ipsam. Creditur Helenam eam ædificasse,

casse, quam & vsque ad ipsum carcerem pertinuisse arbitror. Dignum planè tanti Apostoli monumentum.

CAPVT II.

Duæ explicantur difficultates contra dicta de carcere D. Petri.

PRo historica elucidatione & clariori intellectu eorum quæ diximus Capite præcedenti de carcere D. Petri, duæ sunt proponendæ & diluendæ difficultates. Prior est. Quando S. Petrus in carcerem istum coniectus fuit, eratne carcer intra an extra ciuitatem, an potius intra eiusdem muros? nam pluribus muris fuisse cinctã Ierusalem, notàuimus Peregrinatione 1. dum de eã ageremus. Posterior difficultas est, an S. Apostolus fuerit missus in communem carcerem, an potiùs in peculiarem & regium. Et ex huius solutione intelligemus, an hic fuerit Regius carcer, an potius publica custodia.

Prima sententia, carcerem fuisse extra ciuitatem. Priori difficultati tripliciter responderi potest, Primò cum illis qui dicunt, eumdem carcerem fuisse extra ciuitatem, permoti verbis D. Lucæ, qui loquens de Angelo & Petro per eum liberato, dicit, *Venerunt ad portam ferream, quæ ducit ad ciuitatem, quæ vltrò aperta est eis*, Act. 12, 10. Si ex carcere venerunt ad portã quæ ducit ad ciuitatem, igitur carcer extra ipsam erat. Et confirmatur: quia ibidem dicitur, *Et exeuntes processerunt vicum vnum.* Etenim vici sunt intra ciuitatẽ, & eius plateæ, vt de vico Damasci, Recto nuncupato, ostendit Lorinus in c. 9. Act. vers. 11. Igitur carcer vnde processerunt, longe & extra ciuitatem aberat, qui enim intra & prope sunt, exire non dicuntur.

Ex hac responsione deducitur, secundùm horum placitum, responsio ad posteriorem difficultatem, Petrum non in carcerem Regium, qui erat intra ciuitatem (vt dicemus) sed in communem custodiam fuisse coniectum.

Villalpandi opinio. Villalpandus Tom. 2. Apparatus par. 1. lib. 2. cap. 9. huic suffragari videtur sententiæ, quantum scilicet ad priorem difficultatem, sed alia permotus ratione, qua etiam magis quod intẽdit explicat, extra ciuitatem & eius pomœria in illius Occidentali plaga prope portam Essenorum, siue stercoris, & Vallem cadauerum, fuisse carcerem D. Petri, quoniam in ea plaga erat Betiso carcer teterrimus, horridus, grauissima capitis pœna multandis destinatus; ne sceleratorum afflatu, quod fortè cauendum populo maximè ducebant Hebræi, fœdaretur ciuitas, &c.

Ampliùs eamdem sententiam probat ex eo quod legitur apud S. Matthæum in parabola illa Regis, qui fecit nuptias filio suo; in qua habemus, ingressum Regem vt videret discumbentes, cum vidisset ibi hominem non vestitũ veste nuptiali, crimineque conuictum, iussisse ministris: *Ligatis manibus & pedibus eius, mittite eum in tenebras exteriores, ibi erit fletus, & stridor dentium*, Matth. 22, 13. In ista siquidem parabola per *tenebras* intelligit teterrimum carcerem in quem ad mortẽ destinati conijciebantur, *exteriores* verò appellari docet, quoniam extra pomœria ciuitatis erant. Et ad has allusisse Christum in indicata parabola, & talem fuisse Betiso, in quem Apostolorum Princeps iam morti adiudicatus vinctus fuit coniectus, arbitratur. Et probat ex eo quod dicitur in historiæ contextu liberationis Petri: *Transeuntes primam & secundam custodiam, venerunt ad portam ferream, quæ ducit ad ciuitatem*, Act. 12, 10. *Ex quibus planè constat*, inquit, *extra ciuitatem fuisse carcerem, eiusq́ primam secundamq́ custodiam, quibus transactis, ad portam ferream, quæ ducebat ad ciuitatem, ventum est.* Quæ nos breuibus, pluribus explicuit Villalpandus. Et in descriptione Ierusalem ipsum delineauit prope Caluarium inter Orientem & Meridiem. Villalpandum sequitur Lorinus in cap. 12. Act. Apost. vers. 5.

Secunda sententia, quæ est Baronij, fuisse intra ciuitatem. Secundò respondent alij, inter quos est Cardinalis Baronius Tom. 1. Annalium sub an. Christi 44. non extra ciuitatem & in suburbijs eius fuisse hunc carcerem, sed intra, quoniã intra ciuitatem erant eius carceres. Et argumẽto prioris sententiæ respondẽtes, propriã confirmant, dicentes, Ierusalem vsque ad tempus Agrippæ Regis fuisse duplici circumdatã muro, ipsumque Agrippam & tertium addere aggressum esse, sed non absoluisse, vt ex Iosepho 6. de Bello cap. 6. habetur. Et tam in primo quàm in secundo muro testatur erectas fuisse munitissimas turres, in quarum vnam, ad delinquentes coërcendos mancipatam, Petrus vinctus coniectus fuit, & à militibus custoditus.

Ad aliorum verò argumentum respondent: Cùm Petrus, ab Angelo è carcere liberatus, per portam ferream ingressus est ciuitatem, vt scribit Lucas, dicunt, eum loqui vel de porta quæ erat in altero murorum ciuitatis, vel (quod magis placet Baronio) portæ ferreæ nomine intellexisse Lucam non portam ciuitatis, sed ostium carceris, ex quo pateret aditus ad ciuitatem: non quòd extra ciuitatẽ carcer positus esset, sed quòd, sicut & Iosephus frequenter solet appellare ciuitatem, eam Ierosolymorum partem quæ

media

media est inter montem Sion & templum, Lucas eodem sensu dicat, portam ferream ducere ad ciuitatem, hoc est in eam ciuitatis ampliorem regionem, quæ communi loquendi vsu propriè ciuitas diceretur; carcerque situs esset vel iuxta templum, in ea fortasse munitissima turri quæ dicebatur Antonia, vel in aliquo alio loco extra ciuitatem, vt dictum est, non tamen extra mœnia totius vrbis posito. Lege Baronium vltimæ impressionis. Ad confirmationem dicitur, & eos, qui discedunt ab extrema parte, & procedunt vlteriùs ad eius interiorem partem, dici & exire, & progredi ab exteriori ad interiorem, &c.

Opinio Adrichomij.

Huic sententiæ proximus videtur esse Adrichomius, dissidet tamen: quia etsi hunc carcerem describat intra duos muros ciuitatis, vbi & turres collocat, non tamen in turrim Antoniá, sed in alterum carcerem & Regium detrusum fuisse D. Petrum ab Agrippa, docet. Sic enim ille scribit in descriptione Ierusalem num. 139. de Strapedon verba faciens: *Strapedon area erat Regiam Herodis vndequaque ambiens, vbi Regij milites excubias agebant. In qua & carcer Regis extabat, cui nocentes includebantur. In quo D. Petrus ab Herode Agrippa Rege, qui Iacobum Maiorem occiderat, catenis duabus vinctus, & à quatuor quaternionibus militum diligentissimè per dies Azymorum fuit asseruatus*, &c. Et ex huius Auctoris verbis responsionem habemus ad posteriorem difficultatem, secundùm eum, non in communem, sed in Regium carcerem fuisse S. Apostolum coniectum. Et hæc est tertia sententia, & responsio ad illas difficultates.

Tertia sententia.

Liceat & mihi quæ de propositis difficultatibus sentio aperire, ex dictis horum illustrium virorum, & his quæ ego circa hunc carcerem obseruaui. Supposito itaque, carcerem, de quo loquimur, esse illum in quem ab Agrippa fuit missus summus Antistes Petrus, vt cum cōmuni traditione docent Bonifacius & alij oculati inspectores, & locorum Terræ sanctæ tractatores, & videtur fateri Villalpandus loco citato, dico duo: alterum cum Baronio, carcerem istum fuisse in secundo muro ciuitatis, & non in eius interiori parte, etsi nunc intra sit, ex quo Ælius Adrianus Imperator Caluariæ montem, & alia loca partim Aquilonaria, & partim Occidentalia ciuitatis, inter quæ est etiam hic carcer, muris cinxit, vt etiam in præsentia videtur. Et hoc redditur probabile, tum quia prope est turris, in qua adhuc, vt in isto carcere, fontes recluduntur; tum quia vterque sunt proximi Caluariæ loco damnatorum ad mortem; tum denique, quia in illo est adhuc eleuata rupes, quam probabilius est extra quàm intra ciuitatem cognoscere. Ex his probabiliter colligimus, antiquitus non fuisse in parte interiori ciuitatis, etsi in præsentia sit. Nec est turris Antonia, quæ ab isto carcere procul abest, & templo Salomonis proxima.

Carcer D. Petri non est turris Antonia, quæ erat intra muros ciuitatis.

Non tamen mihi multùm probatur quod Baronius addidit, portam ferream, cuius meminit S. Lucas, esse non ciuitatis, sed carceris portam: non quòd dubitem carceri non fuisse portam ferream, sed non de illa fuisse S. Historicum locutum: quandoquidem per Angelum educto à carcere Petro, quando ambo pertransierunt *primam & secundam custodiam, venerunt ad portam ferream, quæ ducit ad ciuitatem*, inquit facer Textus. Quomodo igitur fieri potuit, vt qui liber exierat de carcere, & de duplici militum custodia (sane extra carcerem constituta) iuerit ad ferream portam carceris quæ ducit ad ciuitatem?

Porta ferrea quid.

Arbitror ego, fuisse aliquam portam in aliquo interiori muro vel vico ciuitatis sitam, & illam quæ modò nō multùm à carcere Petri intra ciuitatem visitur, & *Porta ferrea* appellatur. Et hoc tantò magis verum esset, si antiquitus illa viguit consuetudo, quæ modò obseruatur in præcipuis harum partium vrbibus, vt in capitibus vicorum viarumque præcipuarum sint portæ, aliæ ferreæ, aliæ ligneæ, quæ noctu clauduntur ad tutelam inclusorum habitatorum: & fieri potest, vt præsentes indigenæ, vt alias antiquas retinent consuetudines, & hanc acceperint. Et dicta porta ad caput vici est, quæ quoniam præ ceteris ferro munita erat, per antonomasiam *Porta ferrea* dicebatur.

Consuetudo Orientalis circa vicorum custodiam.

Alterum est, me sentire cum Adrichomio, hunc carcerem non fuisse communem, sed particularem & Regium: & quod probare prætermisit ille, breuitati studens, nos claritatem sectantes, probabili auctoritate & ratione comprobabimus.

Carcer D. Petri Regius.

Auctoritatem habemus ex D. Luca. Cùm enim Herodes videret, placuisse Iudæis quòd Christianos persequeretur, & Iacobum, è medio sustulisset, *apposuit vt apprehenderet & Petrum. Quem cùm apprehendisset, misit in carcerem*, &c. Act. 12,3. At in quem carcerem? vtique in suū peculiarem Regium, qui *Carcer* antonomasticè dicebatur. Et profectò si hunc non intellexisset facer Historicus, dixisset eum missum fuisse in custodiam publicam, vt dixerat antè de carcere Apostolorum, indicare volens, eos non in carcerem Regium, sed in communem fuisse detrusos: at nunc, mutato modo loquendi, dicens fuisse Petrum missum *in carcerem*, indicare voluit, hunc non

non communem, sed Regium fuisse.

Ratio hæc est. Si Herodes, vt rem gratam præstaret Iudæis, Petrum comprehendit, igitur & eumdem in suum peculiarem Regium carcerem coniecisse credendum est, vt illorum animos magis sibi deuinciret, hocque pacto non iocosè, sed seriò se rem agere ostenderet. Et confirmatur ex diligenti custodia quam adhiberi voluit: quia non satis illi fuit Apostolum carceri inclusum fune vel catena vna vincire, & custodire vno vel altero milite; sed vinctum catenis duabus, tradidit quatuor quaternionibus militum custodiendum. quare igitur non etiam in Regium coniecit carcerem, vt securius custodiretur?

Denique, si in publicam custodiam coniecisset, periculum erat ne inde liberaretur, vt decennio antè fuerat cum aliis Apostolis liberatus, quemadmodum docet S. Lucas Act. 5, 18. Etsi enim D. Petrus vilis appareret homuncio, esletq; iam senex, inermis & pauper piscator, nec alicuius potentiorum aut ditiorum fauore fulciretur, adeò vt hoc ex capite Herodi timendum nihil fuerit, ex alio tamen non deerat quod timeret: nouerat nimirum Herodes, illum esse magnum signis & virtutibus, plurimumque fieri à Christianorum Ecclesia, cuius erat caput, quæ totis vtique viribus contendisset eum liberare, si vllo modo posset. Itaque vt securius illum seruaret Herodes, & à suspicione liberaretur, non in publicam custodiam, sed in Regium suum carcerem coniecit sanctum Apostolum.

Quod si Betiso est tetrior & fœdior carcer damnatorum ad mortem, cui alter similis non esset Ierosolymis, vt arbitratur Villalpandus, probabiliter quantum ad hoc possemus cum illo conuenire, etsi non necessariò, quia forte Betiso tetrior fuit, sed Regius tutior; non tamen quantum ad aliud, quod esset omnino extra pomœria ciuitatis, tum propter superius dicta ex Iosepho, tum quia carceres intra ciuitatem tutiores sunt, tum quia, considerato situ huius carceris, præter dicta, magis intra ciuitatem quam extra eum agnoscere cogimur.

Nec officiunt quæ dicuntur à Villalpando. Non eius ratio: cùm, si diceremus, carcerem illum esse in extremitate ciuitatis, & ad muros illius, perinde sit ac si diceremus esse extra ciuitatem, id est extra corpus ciuitatis, vt dicitur, & de sceleratorum afflatu ciuibus non erat tunc timendum.

Ad auctoritatem desumptam ex parabola Saluatoris respondeo, Villalpandum supponere, quod probare debebat, Saluatorem nomine tenebrarum exteriorum intelligere voluisse aliquem Ierosolymitanum carcerem, qui omnino esset extra pomœria ciuitatis. Etsi enim Christus appellatione carcerum exteriorum alludere voluerit ad carceres extra Ierosolymam existentes, non officit explicatæ à nobis sententiæ; nam possunt dici exteriores, id est, extra ciuitatem positi, si illos dicamus fuisse extra corpus ciuitatis, in eius extremitate & inter vtrumque murum eiusdem.

Ad probationem ex historia Apostolica iam responsum est. Et admisso, fuisse carcerem, de quo Saluator locutus fuit, tetrum & luci imperuium, & in eumdem fuisse coniectum Petrum (obscuritatem, densissimas & perpetuas tenebras significasse videtur Lucas illis verbis, *Ecce Angelus Domini adstitit, & lumen refulsit in habitaculo*, Act. 12, 7. quasi nouum & inauditum quidpiam.) Et quamuis Capite præcedenti diximus modico spiraculo illuminari, non obstat. Respondemus enim dupliciter, primò, spiraculum illud tempore Saluatoris & Petri non fuisse, sed factum fuisse postea, præsertim loco sacro Christianis concesso. Deinde, si tunc fuit foramen illud, quoniam eo parum illuminabatur carcer (nam & in præsentia, illo non obstante, carcer obscurus est, vnde eximio insolitoq; splendore in aduentu Angeli fuit adeò illustratus, vt visæ sint tenebræ in clarissimam lucem conuerti) ideo meritò illius splendorem non sine admiratione expressit sacer Historicus.

Igitur (vt huic Capiti & historicæ elucidationi carceris S. Petri finem imponamus) hic carcer, in quem Apostolorum Princeps fuit ab impio Herode coniectus, erat olim intra mœnia ciuitatis, etsi extra corpus ipsius, & Herodis Regius, vel Betiso, si ab inuicem differunt. Eum verò in finem Herodes Apostolum in carcerem compegerat, vt statim eum, finito festo Paschatis, vltimo capitis supplicio afficeret. Sed infelix frustrà iniit consilium contra Dominum & Christum eius: ipse enim dissipat cogitationes populorum, & reprobat consilia Principum, quoniam vana sunt, & vt pupillam oculi custodit seruos suos; & sperantes in eo non confunduntur, vt in D. Petro apparuit. Misit ergo Dominus Angelum suum, & eripuit eum de manu Herodis, & de omni expectatione plebis Iudæorum. *Sollicitudo Dei seruorum suorum.*

Et hæc de carcere D. Petri satis: qui aliqua de catenis eius, quas sanctificauit, scire desiderat, consulat Breuiarium Romanum in festo S. Petri ad Vincula Kalendis Augusti, & Cardinalem Baronium loco indicato.

CA-

CAPVT III.

De Ecclesia S. Ioannis Euangelistæ, quæ & domus eius & Zebedæi patris appellatur, secundo loco tertiæ Peregrinationis.

INtra muros sanctæ ciuitatis, ex carcere S. Petri, versus Orientem dirigendo gressus ad læuam partem viæ domum Græcorum ingredimur, in qua est pulchra satis & elegans Ecclesia in modum crucis constructa, ita vt medium eius, quod quadrum est, quatuor alijs similibus partibus crucem Ecclesiæ & totam ipsam Ecclesiam conficiant; appellaturque a Christicolis domus Zebedæi patris Apostolorum Iacobi & Ioannis, & domus & Ecclesia S. Ioannis Euangelistæ. Ratio talis nominis est, quoniam vetus habet harum partium traditio, ibi fuisse domum Zebedæi, & in ea conceptum & natum filium eius Ioannem. Quæ postea a pijs fidelibus, & vt probabiliter creditur, ab Helena sanctissima in Ecclesiam conuersa fuit, quam ad honorem sancti huius dedicari voluit, & ab illius nomine appellari domum & Ecclesiam S. Ioannis Euangelistæ, talique intuitu ab incolis & peregrinis inuisitur.

Forma Ecclesiæ sancti Ioannis Euangelistæ, & ratio nominis.

CAPVT IV.

Duæ explicantur difficultates contra hanc domum S. Ioannis Euangelistæ.

COntra traditionem Capite præcedenti positã duplex sese offert difficultas quæ illam labefactare videtur, quæ proponenda & diluenda est, vt quomodo illa sustineri possit videatur. Altera difficultas est: Ioannes Euangelista, frater Iacobi Maioris, & Zebedæi filius, Galilæus erat, sicut & ceteri Apostoli, vt dicitur Act. 1. & 2. c. & Zebedæus non longe a Nazareth ciuitate Galilææ, vbi domum habebat, habitabat, vt dicemus Lib. VII. Cap. I. Peregrin. IV. habitabat etiam Ioannes in Galilæa; vnde iuxta mare Galilææ, quando ipse cum Iacobo ad Apostolatum vocatus fuit à Christo, reficiebat retia cum fratre Iacobo, & Zebedæo patre, Matth. 4, 21. quomodo ergo veraciter dicere possumus, Ioannem in Iudæa & Ierosolymis natum, & ibidem habitasse? Altera difficultas est: Ioannes pauper erat, quoniam piscator, qui opere & labore manuum victum sibi comparabat; quomodo ergo in Ierosolymis domum habuit, & tantò magis si etiam in Galilæa habebat?

Habitatio Ioannis Euangelistæ.

Ad priorem difficultatem facile respondere possemus, dicendo, secundum Scripturæ sacræ consuetudinem, quæ à ciuitate vel regione aliqua denominat, non eos tantum qui in ea nati fuere, sed etiam illos qui in illa aliquo tempore habitarunt, vt alibi à nobis opportuniori loco notabitur. Vnicum huic veritati sufficiat testimonium. Christus Dominus, qui in Galilææ ciuitate Bethleem natus fuit, Galilæus simul & Nazaræus appellatus est, quod in Nazareth educatus esset. Eodem ergo modo dicere possumus, D. Ioannem in Ierosolymis & Iudææ Prouincia ortum esse, verum quoniam diu in Galilæa commoratus est, Galilæum fuisse nominatum. Sicque meritò potest Ierosolyma assignari locus eius conceptioni & natiuitati, sicut ad mare Galilææ alter vocationis illius ad Apostolatum monstratur.

Ex quo loco quis dicatur ciu.

Secundo dici potest, omnes Apostolos dictos fuisse Galilæos, vel quia omnes Galilæi credebantur, vel quia pro maiori parte Galilæi erant; quia saltem scimus D. Paulum Tarsi in Cilicia natum esse, & S. Barnabam in insula Cypro: qui loquendi modus non est alienus à phrasi Scripturæ & communi vsu loquendi. Vnicum sufficiat exemplum. Psalm. 13, 3. & 52, 2. dicitur: *Omnes declinauerunt, simul inutiles facti sunt*, &c. Et tamen multos iustos & sanctos fuisse à Domino seruatos, qui non curuauerunt genua ante Baal, nec Dominum dereliquerunt, ipsius Domini testimonio nouimus. Ita possemus in proposito dicere, Ioannem in Ierusalem fuisse natum, Galilæum tamen appellari, quando cum alijs Apostolis numeratur, quia reliqui pro maiori parte erant Galilæi, & quia, vt commodius victum sibi compararet, abiit cum patre in Galilæam, vbi & aliquamdiu habitauit.

Apostoli quare Galilæi dicti.

Ad posteriorem difficultatem dupliciter etiam respondeo, Primò, dicendo cum D. Hieronymo Epist. 16. D. Ioannem nobilem fuisse, ac propter generis nobilitatem fuisse notum Pontifici, adeoque in eius atrium introduxisse Petrum, vt communis habet Doctorum sententia. Nec, antequam vocaretur à Christo, adeò pauper erat, quin domum Ierosolymis habere non potuerit. Et profectò fuisse ceteris vel pluribus saltem Apostolis ditiorem, colligitur, ex Euangelio, vbi dicitur ipsum habuisse mercede conductos homines ad piscandum, quod de alijs non legitur. S. Marcus enim c. 1. docet, Ioannem cum Iacobo reliquisse patrem in naui cum mercenarijs, & Dominum fuisse secutos. Si mercenarios habebat, igitur & facultates circa quas operaretur, & quibus eos sustentaret, habere debuit. Non sta-

D. Ioannis nobilitas & opulentia.

itaq; tam pauper erat, quin pauca quędam, vel saltem domum ad habitandum habuerit. Quod si negetur, non negabitur saltem conductam habuisse; quis enim adeò pauper inter homines, cui natiuitati vel habitationi domus non sit? & hoc nobis sufficeret pro defensione illius traditionis. Nec enim ideò æstimatur domus ista, quòd illius Ioannes fuerit dominus, sed quia ille eam natiuitate & habitatione illustrem reddidit: sicut & Sepulchrum Domini gloriosum prædicamus, & cetera loca sancta veneranda, non quia ea Christus temporaliter possedit, qui non habebat vbi suum reclinaret caput, sed quia ipsius præsentia sanctificata & prodigiis illustrata fuerunt.

Quomodo Ioannes domum Ierosolymis habuerit.

Secundò dici potest, Ioannem, venditis Caiphæ illius temporis Pontifici illis quæ habebat in Galilæa, ea occasione cum eo amicitiam fecisse, & emisse domum in Ierusalem, atque hanc dici Ioannis, non quòd in ea natus sit, sed quòd eam possederit & inhabitauerit. Ita Nicephorus Hist. lib. 1. cap. 28. & lib. 2. cap. 3. Cedrenus in Annalibus, & alij. sic verò ille loquitur, dum sermonem facit de loco vbi Christus vltimam cœnam sumpsit: *Hæc cœna paratur in domo (vt aiunt) Ioannis Euangelistæ, quam ille, possessione sua (non exigua autem ea fuit) in Galilæa Caiphæ eius temporis Pontifici vendita, cuius gratia etiam illi notus exstitit, sicut ipse alicubi sacro suo testimonio adstruit, in locis circa montem Sion sitis comparauerat. Ibi discipuli apud hominem certum Pascha instruunt*, &c. Hæc Nicephorus.

In domo Ioannis Christus non fecit vltimam cœnam.

Verùm nullatenus Nicephoro assentimur in eo quod posteriùs dixit, in domo illa factam fuisse vltimam Dominicam, & consequenter sitam esse in monte Sion; quia, omnium consensu, vltima cœna in monte Sion celebrata est, at extrà est domus ista. Et illam vltimæ cœnæ non fuisse Ioannis Euangelistæ, probatur ex Euangelio. Mittens enim Christus Dominus Petrum cum Ioanne ad parandum Pascha, dixit eis: *Ecce introeuntibus vobis in ciuitatem, occurret vobis homo quidam amphoram aquæ portans: sequimini eum in domum, in quam intrat, & dicetis patrifamilias domus: Dicit tibi magister. Vbi est diuersorium, vbi Pascha cum discipulis meis manducem? & ipse ostendet vobis cœnaculum magnum stratum, & ibi parate*, &c. Luc. 22, 9. Sed si in domo Ioannis paratum fuisset Pascha, non ita locutus fuisset Dominus, sed, Ite in domum Ioannis, &c. Si dicatur, Ab alio tunc fortè habitabatur; non officit: quia si Ioannis Euangelistæ erat, Ioanni nota erat, nec tot circumlocutionibus eam indicasset Dominus, vt fecit. Et confirmatur ex Alexandro Monacho, qui laudationem D. Barnabæ scripsit, & extat apud Surium Tom. 3. cœnaculum ait domum fuisse Mariæ matris Ioannis Marci, de qua Act. cap. 12, 12. igitur non Ioannis Euangelistæ. Etsi vix creditur, Ioannem, propter suam paupertatem, aliquam domum Ierosolymis habuisse, quomodo credemus habuisse magnificam in monte Sion? talem enim fuisse illam in qua paratum fuit Pascha, eius magnum stratum cœnaculum indicat.

Vltima cœna vbi facta.

Accedit etiam quod Chrysostomus Homil. 82. & Theophylactus dicunt, Christum ad ignotum hominem Apostolos misisse, qui non cognoscebatur, ideoque & dixisse eis: *Ite ad quemdam.* At si domus illa fuisset Ioannis Apostoli, etsi ab alio habitata, certè illius paterfamilias eis notus fuisset.

Lapsus verò fuit fortasse Nicephorus, quoniam vterque, Ioannes scilicet Euangelista, & Ioannes Marcus ille Domini discipulus, domum habebant Ierosolymis, vt constat ex Tragœdia de Christo patiente, quæ D. Gregorio Nazianzeno adscribitur, & propter nominis conuenientiam, quod in domo Ioannis Marci factum dicitur, ille in domo Ioannis Euangelistę factū enuntiauit.

Possemus etiam communi responsione satisfacere illis difficultatibus, dicendo, Ecclesiam illam dici Ioannis Euangelistæ, quia ad eius honorem erecta & constructa fuit. sed posse nos sequi communem traditionem, nec dicta illi obstare, ex dictis manifestum apparet.

CAPVT V.

De domo Mariæ matris Ioannis Marci, tertio loco tertiæ Peregrinationis.

IN sancta ciuitate, non longè à domo Ioannis Euangelistæ, de qua superiùs, sacra inuisitur Ecclesia satis pulchra, olim multò pulchrior & amplior, quæ communiter dicitur *Domus Mariæ matris Ioannis Marci*, quòd ibi fuerit domus illius, postea à piis fidelibus in hanc Ecclesiam conuersa. Aliquid de ea attigimus Capite præcedenti, sed plura de eadem dicemus infrà, vbi agemus de locis sacri montis Sion.

Domus Mariæ matris Ioannis Marci vbi sita.

Nunc vnicam tantùm explico difficultatem circa illius situm: quidam enim eam ponunt in monte Sion, ij præsertim qui loca sancta non viderunt; sed qui viderunt, eam extra Sion visitant & describunt, vt in variis libris locorum Terræ sanctæ videre est. Et Adrichomius in descriptione Ierusalem num. 127. satis consideratè eam descripsit extra montem Sion in locis secundæ

dæ ciuitatis, & de ea sic loquitur: *Domus Mariæ matris Ioannis Marci vnius ex septuaginta duobus discipulis Christi, in qua primitiua Ecclesia fideles conuenire & orare solebant. Vbi etiam post Iacobi Apostoli cædem, Petro ab Herode Agrippa incarcerato, sine intermissione pro illius liberatione orabant. Qui tandem noctu ab Angelo è carcere eductus, huiusq; domus fores pulsans, ab ancillula in eã introductus est. Quo in loco insignis posteà constructa est Ecclesia, quæ Græcorum Christianorum fuit prima. Estq; sedes Episcopalis, quam vsque hodie Syri tenent.* Hæc Adrichomius.

CAPVT VI.

De Porta ferrea, quarto loco tertiæ Peregrinationis.

Porta ferrea vbi sita. NOn procul à domo Mariæ matris Ioannis Marci quarto loco occurrit porta illa ferrea, per quam S. Petrus, e carcere ab Angelo liberatus, transiit, quando venit ad hanc domum, vt legitur Act. 12. & habet communis traditio: quæ si vera est, non erit omnino probanda illa sententia, quæ asserit fuisse portam exteriorem ciuitatis; benè verò sententia Caietani, qui ait fuisse portam ciuitatis, hoc est in ciuitate, ex qua in vicum intratur, eò quòd Actorum citato loco dicatur de Angelo & Petro per Angelum liberato: *Et exeuntes* (id est, e Porta ferrea) *processerunt vicum vnum.* Vicus namque in ciuitate est, ad quem, qui extrà est, non exit, sed introit. Fuit namque exitus ex porta immediatã vici ciuitatis, & illa ad eam ducere dicitur, eo pacto, quo dum domo egredimur in vrbem, vbi tamen domus est, egredi vulgò dicere solemus. Ita refert in eum locum Lorinus, & nos suprà Cap. 11. huius Peregrinationis de hoc aliquid attigimus. Hanc portam operâ Magni Alexandri constructam fuisse, quidam affirmant. Parua est, in humili & obscuro loco sita: in eius medio basis vel pars columnæ marmoreæ pro signo monstratur.

CAPVT VII.

De communi loco siue ciuitate, vbi Mariæ Magdalenæ, quæ fuerat in ciuitate peccatrix, fuerunt à Christo Domino dimissa peccata, quinto loco tertiæ Peregrinationis.

MAriam illam Magdalenam, quæ fuerat in ciuitate peccatrix, fuisse ad Christum conuersam Ierosolymis in domo Simonis Pharisæi, tamquam vera & communis traditio in partibus istis Orientalibus in omnium ore versatur, & in illius confirmationem in sancta ciuitate domus Pharisæi & conuersionis ostenditur; quæ an eadem sit, antequam ad illius explicationem accedamus, explicandum est.

Notandum itaque, in hac materia duo recensenda & adnotanda esse, Alterum omnino certum & de fide, ad Christum Dominum discumbentem in domo Simonis Pharisæi accessisse Mariam Magdalenam, quæ erat in ciuitate peccatrix, quæ amoris flammis succensa, insignissimis pietatis & charitatis actibus sua detestata peccata, & eximium in Christum Dominum contestata amorem, meruit peccatorum dimissionem, & audire à Christo: *Remittuntur tibi peccata*, vt S. Euangelista Lucas cap. 7, 48. pluribus explicat.

Alterum verò de loco, vbi videlicet præcisè conuersa fuerit ad Christum, an in Iudæa, an potiùs in Galilæa; in Ierusalem, vel Naim aliòve loco.

Et quantum ad hoc, quintuplicem inuenio Doctorum sententiam, quarum tres priori loco adducendæ in hoc conueniunt, conuersam fuisse Magdalenam in Galilæa; duæ posteriùs adducendæ dicunt, illius conuersionem accidisse in Iudæa. Dissentiunt verò quantum ad locum particularem omnes. De communi loco Capite præsenti, de proprio sequenti agemus. *Quinque opiniones de communi loco conuersionis Mariæ Magdalenæ.*

Prima igitur sententia dicit, in Galilæa & ciuitate Naim fuisse Magdalenæ à Christo Domino dimissa peccata. Probatur, quia tempore conuersionis Magdalenæ Christus agebat in partibus illis, vt constat ex D. Luca cap. 7, 11. Ipse enim post enarratam resurrectionem vnici filij cuiusdam viduæ, quæ contigit prope portam ciuitatis Naim, statim describit Magdalenæ conuersionem, quasi ibi factam. Et redditur probabilis hæc sententia, considerando Magdalenam habitasse in Magdalo oppido Galilææ, non multùm à Naim distito. Quare audita admirabilis illius miraculi fama, intrinsecus à Spiritu sancto mota, vt cognouit quòd Iesus pranderet in domo Pharisæi quæ erat in Naim, attulit alabastrum vnguenti, &c. Confirmatur, quia ipsa erat vna ex mulieribus illis quæ Christum in Galilæa ambulantem sequebantur, & ministrabant ei de facultatibus suis, vt patet Matth. 23, 55. Marc. 15, 40. & Luc. 8, 2. & 23, 49. *Prima opinio.*

Secunda sententia asserit, illius conuersionem contigisse in Capharnaum ciuitate Galilææ proxima Magdalo. Hæc eàdem ferè congruentiâ ac præcedens sententia, persuaderi posset. *Secunda.*

Tertia,

Tertia. Tertia, quam refert Auctor Historiæ, dicit factam fuisse conuersionem illam in Nazareth ciuitate Galilææ.

Quarta. Quarta affirmat, in Bethania oppido Iudææ contigisse Magdalenæ conuersionem. Quæ sententia non modicam habet probabilitatem, si vera est altera D. Bonauenturæ de Vita Christi cap. 38. Maldonati, Toleti in Luc. 7. Annot. 72. Simonem Pharisæum, in cuius domo Christus prandebat, quando Magdalenæ peccata dimisit, illum eumdem esse, apud quem paulò ante passionem iterùm Christus fuit ab eadem Magdalena vnctus. Cùm enim eadem sit Magdalena quæ vnxit Christum quando fuerunt ei dimissa peccata, & quæ eumdem vnxit paulo ante passionem, vt communis Doctorum sententia cum S. Ecclesia docet, etiam idem fuit Simon, cum quo consanguinitatem vel familiaritatem habuit Magdalena. Imò forte filia eius fuit, si verum est quod apocryphi libri aperte tradunt (Nicephoro referente lib. 1. c. 27.) Simonem leprosum fuisse patrem Lazari fratris Mariæ Magdalenæ. Igitur & eadem fuit domus. Sed hæc erat Bethaniæ, vt habetur Matth. 26. vt nos inferiùs Cap. 11. Peregrinationis x. indicabimus: igitur & Bethaniæ conuersio Magdalenæ facta est.

Deinde huic sententiæ suffragari videtur S. Ecclesia in Officio S. Mariæ Magdalenæ, dum in quadam Antiphona sic dicit: *Mulier quæ erat in ciuitate peccatrix, vt cognouit quod Iesus accubuit in domo Simonis leprosi, attulit alabastrum vnguenti*, &c. Sacra denique Biblia fauere videntur: in Euangelio enim D. Lucæ cap. 7. vbi de vnctione peccatricis agitur, citantur in margine alij Euangelistæ loquentes de altera vnctione eiusdem mulieris facta Bethaniæ in domo Simonis leprosi, Matth. 26. Marc. 14. Ioan. 12. ac si eadem sit vnctio, vel saltem Magdalena quæ vnxit, & domus in qua vnctus est Christus, quæ à Luca & alijs Euangelistis memoratur.

Quinta sententia communis, conuersam Magdalenam Ierosolymis. Quinta & postrema sententia quam inueni, asserit, Mariam Magdalenam peccatricem in Regia Ierosolymorum ciuitate accessisse ad Christum in domo Simonis Pharisæi, & ibi contigisse quæ omnibus perspicua sunt, & scribit S. Euangelista Lucas cap. 7. Et videtur Primò probari posse ex ipso Euangelista, dum locum conuersionis absolute & antonomasticè appellat ciuitatem, dicens, *Et ecce mulier quæ erat in ciuitate peccatrix*, &c. Et quænam, quæso, ciuitas potest meliùs per excellentiam & simpliciter ciuitas appellari, quàm Ierusalem Iudææ metropolis, & totius Regni Israëlitici Regia; & non Syriæ modò, sed etiam totius mundi præcipua? Deinde hanc sententiam communem dixerunt, qui Vitam Magdalenæ conscripserunt: quam sequuntur qui loca sancta viderunt, ac de ipsis scripserunt, vt magis Capite sequenti apparebit. Denique est antiqua & ab omnibus Ierosolymitis recepta traditio; quæ retinenda est; quoniam efficax ratio vel auctoritas ei non multùm refragatur, & adducta in contrarium facilè dissolui possunt.

Et primò ad ea quæ allata sunt pro prima sententia, quæ in Naim; pro secunda, quæ in Capharnaum; & pro tertia, quæ in Nazareth tradit conuersam fuisse Magdalenam, dicendum, veritatem eas habere posse, si certum esset, D. Lucam in Euangelio ordinem gestorum & temporis fuisse secutum, & statim post resurrectionem filij viduæ fuisse secutam Magdalenæ conuersionem: sed hoc omnino incertum. Nouimus enim, D. Lucam nonnumquam ordinem rerum commutare; quare & loco indicato potuit, relatis ijs quæ facta fuere in Galilæa, statim recensere quæ posteà in Iudæa contigerunt, huius Prouinciæ & loci proprij nomine suppresso. Prætereà, non est vsquequaque certum, Magdalenam fuisse Galilæam, & continuè in Galilæa commoratam fuisse: potuit enim esse Iudæa, & ex Bethania oriunda, vt verè fuisse, probabiliter colligi posse videtur ex Ioanne cap. 11, 1. dicente: *Erat autem quidam languens Lazarus à Bethania, de castello Mariæ, & Marthæ sororum eius. Maria autem erat, quæ vnxit Dominum vnguento*, &c. *De castello Bethaniæ*, inquit, & Bethania in Iudæa est, & propè Ierusalē. Ioannes verò dixit, Mariam & Martham fuisse de castello Bethaniæ, vel quia aliquo modo ad eas pertinebat, vel quia ibi natæ, vel quia ibi habitarunt, non quia illius essent dominæ: quoniam (vt posteà Cap. 111. Peregrinationis x. huius Libri dicemus) redacta Palæstina sub Romanorum Imperio, nullus ciuitatis alicuius vel castelli dominus dictus est. Quod si ita est, non est necessarium & commodum, dicere, Magdalenam profectam fuisse ad Christum in ciuitatem Naim, Capharnaum, vel Nazareth, audita fama miraculorum eius; æquè benè enim potuit ad illum trahi alijs prodigijs quæ in Iudæa & Ierusalem operatus fuerat. Et si habitauit in Galilæa, potuit multiplici de causa ad patrium solum & Iudææ oppidum Bethaniam redijsse.

Quòd post conuersionem dicatur secuta fuisse Dominum in Galilæam, quid mirum? nimio enim illius amore flagrabat, vt sequeretur dilectum quocumque iret. Si namque adhuc imperfecta, amore ducta

cta non erubuit, nec detractiones timuit, quin ad Christum accederet in Pharisæi domo discumbentem; quid non pro Christo fecisse credendum est, postquam in schola Christi melius educata, & pluribus cumulata beneficiis fuit? Et si Eliseus nolebat Eliam magistrum suum deserere, quomodo Magdalena non sequeretur magistrum, Dominum ac Saluatorem suum?

Potest etiam dici ad illud de sequela Domini, non esse omnino certum, Magdalenam secutam fuisse Christum in Galilæa; sed illud dici, quia fuit vna ex illis mulieribus quæ in Galilæa habitabant, qua relicta, & ad propria reuersa, ibi, in Iudæa scilicet, secuta est Dominum. vel denique dici posset, Magdalenam à septem dæmonibus obsessam, Galilæa relicta, Christum Ierosolymis conuenisse, ibique à dæmonibus & peccatis liberatam fuisse.

Et si statuatur, ipsam natam & educatam esse Bethaniæ, non obstat quod Magdalena dicatur, quia id fuit ideò, quia posteà in Magdalo Galilææ oppido habitauit, vt Libro VII. Capite VI. Peregrinationis V. dicemus.

Magdalena conditio. Si curiosiùs quis inquirat, quomodo potuerit nobilis mulier ex Bethania oriunda, ibique educata, iuisse in Galilæam, & Magdali habitasse; Respondetur multipliciter, Primò: meretrix erat, siue peccatrix, vt inquit S. Lucas, & famosam meretricem appellant Patres, Chrysostomus Homil. 61. in Ioan. Hieronymus in Matth. 26. Augustinus Tract. 49. in Ioan. Pelusiota lib. 1. Epist. 142. At meretricis etiam ille mos est inter alios, quòd sit vaga, & quietis impatiens, nec valens domi consistere, vt dicitur in Prouerbiis; & experientia docet, huiusce-modi feminas propriam patriam auersari, alienas quærere ciuitates, quò liberiùs libidini laxent habenas, nec à cognatis & amicis arguantur.

Sed non placet dicere de muliere nobili ac diuite, quòd publica esset meretrix, & promiscuè omnino prostitueret corpus suum. Ad hoc enim vt famosa meretrix diceretur, sufficit quòd vana & impudica esset, vel quòd, omnibus scientibus, alicuius viri potentis ac nobilis concubina fuerit. Quare dico secundò, cùm, mortuis Magdalenæ parentibus, factaque bonorum temporalium diuisione, Lazaro obtigissent bona quæ circa Ierusalem, Marthæ ea quæ in Bethania, & Mariæ alia quæ in Galilæa sita erant, vt commodiùs iis perfrueretur, ad habitandum illuc iuisse, id est, in Magdalum Galilææ oppidum. Vel tertiò denique dicatur, quod magis placet, quod nobili viro Galilææ in oppido Magdalo vitam agenti nuptui tradita fuerit Magdalena, ideòque ad habitandum ibi se contulerit; marito defuncto, diuitiis, libertate ac pulchritudine illicibus impudiciùs vitam instituerit, vt proinde meretrix diceretur: vt verò licentiùs & commodiùs voluptatibus indulgeret, Ierosolymam venerit, vel (vt melius & veriùs dicam) diuina eam prouidentia clàm impellente, vt ad Christum conuerteretur, & in ciuitate sancta euaderet sancta, & quæ famosa fuerat peccatrix, famosa fieret pœnitens; & quos pellexerat ad culpam, attraheret ad pœnitentiam; & multa charitate multitudinem peccatorum, & quam sibi malis actibus infamiam comparauerat, operiret, vt verè operta fuere, Domino dicente: *Dimissa sunt ei peccata multa, quoniam dilexit multum*, Luc. 7, 47.

Ad illam sententiam, quæ Bethaniæ factam dicit Mariæ conuersionem, dicendum, S. Euangelistam illi refragari, qui dicit Magdalenam accessisse ad Christum in ciuitate. *Mulier*, inquit, *quæ erat in ciuitate peccatrix, vt cognouit*, &c. Luc. 7, 37. Græcè, *Ecce mulier in ciuitate, quæ erat peccatrix.* Sed Bethania nec ciuitas est, nec ciuitas in Scriptura appellatur, sed *castellum*, Ioan. 11, 1. & ibi Græcè *vicus* vel *pagus*. Et quamuis idem fuerit Simon ad cuius domum accessit peccatrix, & posteà pœnitens (quod tamen negatur ab Augustino lib. 2. de Consensu Euang. cap. 79. Euthymio in Matth. 26. Theophylacto in Luc. 7. qui alium & alium esse dicunt) adhuc tamen non præualeret opinio illa: potuit enim, quando Magdalena conuersa est, Ierosolymis commorari. Ierosolyma enim & Bethania distant ab inuicem solùm quindecim stadiis, id est, duobus milliaribus Italicis, stadio vno minus; vel consultò Ierosolymam se contulisse, vt Christi præsentia & beneficio frueretur, quod fortè intellexit Ecclesia in illa Antiphona de sancta Magdalena.

Ad posterius denique obiectum, in sacris Bibliis in Matthæi, Marci & Ioannis Euangelio citari Lucæ c. 7. in margine, dicendum, non officere; eo enim significatum fuit, eamdem Magdalenam esse quæ Ierosolymis & Bethaniæ Dominum vnxit, & de eadem omnes Euangelistas loqui: verùm vt non eamdem vnctionem, ita nec eumdem locum designatum fuisse dicimus.

Ex his omnibus liquidò constat, ea quæ adducebantur pro quadruplici priori sententia, non obstare quintæ & posteriori, quam cum communi traditione sequimur, Mariã nimirum Magdalenam peccatricem in sancta ciuitate Ierusalem ad Christum Dominum accessisse, & ab eodem suorum crimi-

criminum veniam & remissionem plenariam consecutam fuisse. Et hæc de communi loco conuersionis Mariæ Magdalenæ.

CAPVT VIII.

De loco particulari conuersionis Mariæ Magdalenæ, sexto loco tertiæ Peregrinationis.

CApite pręcedenti vidimus, communem locum conuersionis Mariæ Magdalenæ fuisse sanctam ciuitatem Ierusalem; in præsenti agendum est de particulari & determinato loco eiusdem conuersionis, & circa hoc duas inuenio sententias. Prima illorum est, qui dicunt, accidisse in parte Aquilonari ciuitatis, prope paruam portam, quæ *Herodis* appellatur, vbi constructa fuit magna & pulchra Ecclesia cum monasterio, quæ etsi maiori ex parte diruta sit, nihilominùs superiorē partem adhuc integram habet, & à Turcis inhabitatur: & nostris temporibus dicitur communiter in partibus istis, ibi fuisse Simonis Pharisæi domum, in qua Christo conuiuium paratum, & Magdalena à Christo mundata, & cælestis gratiæ pabulo satiata fuit, &c. Ante locum illum & sacellum atrium est vel hortus. Difficilem semper inueni ad locum illũ accessum, & non nisi deforis, aperta porta, vel per eiusdem rimas intus aspici potest. Et locus & Ecclesia dicitur domus Pharisæi, & Ecclesia S. Mariæ Magdalenæ, propter mysterium conuersionis huius mulieris, quod ibi accidisse creditur.

Duæ sententiæ de loco particulari conuersionis Mariæ Magdalenæ.

Secunda sententia illorum est, qui in alio ciuitatis situ locum prædictæ conuersionis designant. Adrichomius in descriptione Ierusalem num. 43. in locis filiæ Sion, in medio ferè ciuitatis, & à latere Aquilonari templi Salomonis describit Pharisæi illius domum, & in eodem fermè situ, prope viam Crucis quam dolorosam vocant, eamdem demonstrat Bonifacius lib. 2. De perenni cultu Terræ sanctæ. sic verò scribit: *Per eamdem viam* (scilicet dolorosam) *prope domum Veronicæ, ad dexteram passus circiter quindecim, reperies è regione cuiusdam fontis domum in qua B. Maria Magdalena ingressa domum cuiusdam Pharisæi, qui Christum inuitauerat panem secum manducare, inuenit omnium peccatorum suorum remissionem. Hic mente & corde ora, & nulla exteriora signa orationis ostende, quia Ecclesia publica non est, sed domus cuiusdam Pharisæi, id est, Xogia, vt olim fuit.* Hæc ille, & alij eadem qui scripserunt de locis sanctis.

Ego, etsi æquè hanc vt illam sententiam sustineri posse non dubitem, & neutram respuam, propensior tamen sum in posteriorem, quam sapientiores & vetustiores tradiderunt: quæ quòd ab omnibus, præsertim recentioribus, non amplexetur, sed ferè obliterata sit, ideò fit, quia fideles qui Ierosolymis habitant, Ecclesiam posteriùs memoratam visitare non possunt, possunt verò alteram; & propter frequentem incolarum mutationem potuit eius memoria excidisse. Priùs verò memoratam Ecclesiam ideò domum Pharisæi & Ecclesiam S. Mariæ Magdalenæ appellatam arbitror, quoniam ibi, captis sub Godofredo Bullione primo Ierosolymorum Rege Ierosolymis, fuit pro Monialibus ædificata Ecclesia cum Monasterio sub titulo S. Mariæ Magdalenæ, ibique mulieres, pietatis gratiâ Ierosolymam venientes, hospitabantur, illisque Moniales illæ seruiebant, vt docet Tyrius l. 18. De bello sacro cap. 5. quod plures non aduertentes, quod alibi factum fuit, ibi contigisse posteà tradiderunt, quoniam locus iste fuit B. Mariæ Magdalenæ dicatus.

De B. Maria Magdalena plura sacri interpretes in Euangelia, vbi illius fit mentio, Surius ad diem 22. Iulij & alij Scriptores.

CAPVT IX.

De Probatica piscina, eiusque conditione & situ, septimo loco tertiæ Peregrinationis.

IN Orientali parte ciuitatis Ierosolymæ in sinistro latere & parte Aquilonari tẽpli Salomonici, prope muros vrbis, inter templum & Portam vallis, alio nomine pecuariam, & in præsentia S. Stephani appellatã, est piscina quædam quadrata, magna tum lõgitudine, tum latitudine ac profunditate, & est præcipua ciuitatis, & intra eam similis non inuenitur (nisi fortè altera extra muros, quæ Bethsabee appellatur, sed quæ illi in profunditate conferenda non sit) quæ Probatica piscina nuncupatur, quòd credatur illa ipsa esse cuius meminit S. Ioannes, dicens: *Est autem Ierosolymis Probatica piscina* &c. Ioan. 5, 2. & vbi contigerint quæ eo capite scribit idem Euangelista. Ita docet vetus & ab omnibus in partibus istis recepta traditio.

Probatica piscina descriptio.

Hodie aquis omnino caret, virgulta vero, herbæ & arbusta in ea nascuntur. In illius Occidentali extremitate duo monstrantur arcus, qui superstites esse creduntur è porticibus illis quinque quarum meminit Euangelista, in quibus iacebant infirmi aquę motum, expectantes, vt eam ingressi à suis sanarentur infirmitatibus. Reliqui tres arcus non comparent. In Orientali eius parte est

est via qua itur ad templum, ad ciuitatem, vel extra per proximam portam S. Stephani. In dextra est templum, in sinistra sunt domus ad habitandum.

Tempore D. Hieronymi ostendebantur gemini lacus, quorum vnus hibernis pluuijs solebat impleri: alter mirum in modum rubens, quasi cruentis aquis, antiqui in se operis signa testabatur; nam hostias in eo lauare solebant Sacerdotes, & ex hoc nomen acceperat: S. Hieronymus de Locis Hebr. litt. B. Tom. 3.

CAPVT X.

De aquis Probaticæ piscinæ, & nominis illius significatione.

AD clariorem intellectum traditionis & historiæ de Probatica piscina, tria proponenda & explicanda sunt. Primum, quibus aquis repleretur Probatica piscina; secundum, quænam sit illius nominis significatio; tertiũ erit quorumdã argumentorum solutio & manifestatio vtilitatis huius piscinæ. quibus enucleatis, manifeste apparebit, quam vera sint quæ de illa referuntur. Duo priora præsenti, tertium sequenti Capite explicabimus.

Piscina probatica quibus aquis implebatur. Quantum ad primum, respondent aliqui, Probaticam piscinam impleri consueuisse aquis fontis Gihon, qui est in plaga Occidentali ciuitatis, quæ per aquæductum piscinæ superioris (cuius mentio fit tum alibi, tum 4. Reg. 18. & Isa. 36.) cùm rectà in eam duci non possent, propter montis, cui templum inædificatum erat, immensam altitudinem, ad radicem montis inducebantur per profundam voraginem, quæ erat in parte Occidentali vrbis, quam etiam ab alijs montibus diuidebat, & inde in Probaticam piscinam recipiebantur: nec enim videtur ex qua alia parte potuerit tam vasta piscina impleri; quæ, additis etiam aquis pluuialibus, amplius augebatur. Ita sentit Villalpandus Tom. 3. Apparatus Parte 1. lib. 3. cap. 15.

Si vera sunt, quæ dicemus infrà Lib. VI. Cap. VIII. Peregrinat. V. de fonte & piscina Gihon, nõn video quomodo aquis fontis Gihon posset Probatica repleri. Et sanè hodie nec ex aquæductu piscinæ Gihon, nec ex fonte eodem nomine appellato aquas recipit, vt sensus docet. Non ex fonte, qui non extat: nec ex piscina, vt quæ alibi aquas demittit, vt loco citato ostendemus. Et erantne aquæ Gihon tam affluentes, vt illis possent non solùm piscina inferior & hortus Regius, quemadmodum de illis asseritur, sed etiam piscina Probatica impleri?

Quidquid fuerit antiquitus, modo sanè id, vt diximus, non accidit. An aquæductus, per quem aliunde ad hanc piscinam adducebantur aquæ, sit obstructus vel excisus, me latet. Ego plures consideraui, & senes Ierosolymitanos, & qui rerum sanctæ ciuitatis exactã habebant cognitionem, percunctatus sum, an sit vestigium huiuscemodi aquæductus, vel an sit aliquis canalis apud Probaticam piscinam in eam demittens aquas: at nec ego quidpiam inueni, & illi se nescire responderunt. Certum illud, in se recepisse & pluuiales aquas, & quæ de proximo templo confluebant, & alias quæ quomodolibet circa ipsam fundebantur.

Quantum ad secundum, omissa huius nominis multiplici scriptione, quam sacri adducunt S. Ioannis interpretes, vulgatam Romæ correctam amplectimur, quæ habet: *Est autem Ierosolymis Probatica piscina, quæ cognominatur Hebraicè Bethsaida*, Ioan. 5, 2. Probaticæ nominis ratio. Caietanus in hunc locum arbitratur prædictis verbis duo significari loca, alterum in nomine Probaticæ, & alterum in nomine piscinæ. *Probatica* (inquit) *verbum Græcum, Latinè pecualis, significans locum ouium pro sacrificio manentium: singulis enim diebus duo agni immolabantur, & propterea oportebat habere in ciuitate locum idoneum ad continendum oues, saltem pro hoc iugi sacrificio. Alterum sit mentio in verbo piscina, pro natatorium, eò quòd in eo natando abluebantur animalia, vt munda viuerent.* Dicitque Bethsaida esse *cognomen non Probaticæ, sed natatorij, quod significat domum defluxionis, domus propter porticus, defluxionis, quia in natatorio colligebantur defluentes aquæ pluuiales.* Hæc ex Caietano. Eadem ferè alij recentiores copulantes Probaticam non cum piscina, vt lectio nostra habet, sed per se legentes sic: *Est Ierosolymis apud probaticam*, hoc est, apud probaticum, id est, forum pecuarium, in quo offerendæ oues & pecudes conseruabantur.

Verum antiquiores non in obliquo, sed in recto legunt, vt *Probatica piscina* dicatur. Sic Cyrillus lib. 2. cap. 122. Chrysostomus Hom. 35. Theophylactus exponunt, & Hieronymus De locis Hebraicis etiam legit in recto. Toletus in cap. 5. Ioan. Annot. 2. hæc considerans inquit; sensum in vtraque lectione eumdem esse, vel parum variari.

Antiquiorum sententia mihi magis probatur, quam differre ab altera recentiorum credo: in illa enim cùm *probatica* copuletur cum *piscina*, exprimitur piscinæ conditio, non item in ista, vbi absolutè vtrumque ponitur. Et quòd veterum & communior sententia magis probabilis sit, ex eo patet, quoniam mens Ioannis non fuit re-

censere loca Ierosolymitana, & illorum conditionem aperire, sed facta Christi memorabilia: quòd si de illis aliquid dixit, fuit, quia illorum notitia conducebat ad suæ narrationis intelligentiá. Vnde arbitramur ideò in proposito meminisse piscinæ & Probaticę, ad aliarum piscinarum quæ Ierosolymis sunt differentiam, quoniam in ea, & non in aliis, vetus miraculum fieri consueuit, & apud eamdem recenti prodigio Christus languidum sanauit. Vnde cum impertinens fuerit ad intellectum vtriusq; miraculi notitia pascuæ vel fori pecudum, sicut alterius loci ciuitatis, non video cur Ioannes illius mentionem facere debuerit. Quare nomen *Probatica* non absolutè positum arbitror, sed coniunctum accipiendum cum *piscina*, ita vt sit illius explicatio. Sed quidquid sit de hoc, si sensus idem est in veraque sententia, vt sentit Cardinalis Toletus, aliud quærendum est.

Quòd piscina ista diceretur probatica, vel esset apud probaticam, euenit ratione loci. Quinque autem loca inuenio Ierosolymis, ex quibus appellari potuit: primus locus est extra ciuitatem in suburbiis, vbi pascebátur animalia immolanda, Num. 35. Ios. 14. & alibi: secundus locus est intra ciuitatem eidem fini deputatus, vt dicebat Caietanus: tertius est porta probatica, & ouilis dicta: quartus erat forum pecuarium; ac denique tota noua ciuitas templo vicina, quam habitabilem fecit Salomon, pecorum potissimùm vsibus, quæ offerebantur in templo, deseruiens, Egesippo perantiquo historico teste, Bethesda olim denominata fuit, vt & sentit Villalpandus Tomo 3. p. 1. lib. 2. cap. 14. & lib. 2. cap. 7. Quæri nunc potest, à quonam loco ex recensitis denominata fuerit illa piscina.

Quid Caietanus & recentiores respondeant, iam vidimus, nimirum à pascua & foro intra ciuitatem. Mihi magis placet huiusmodi loca statuere extra ciuitatem in Valle Iosaphat, templo proxima, quæ amœnissimis pascuis abundans, animalia sacrificijs destinata alebat. sic enim dicendo, decori templi magis consulitur: quare magis ab isto loco arbitror denominari. Vel secundùm D. Hieronymum in libro De locis Hebraicis, & Brocardum Part. 1. cap. 7. §. 43. à porta ciuitatis huic piscinæ vicina, quæ dicebatur pecudum, temploque erat proxima, per quam ex Valle Iosaphat animalia primùm in vrbem inducebantur: & meritò, quia hæc porta omnium portarum vrbis celeberrima erat, vt dicit Villalpandus loco posteriùs citato, & illius fit mentio 2. Esdræ cap. 3. Vel denique, quòd esset in Bethesda siue Bezeta.

Erat piscina ista stagnum quoddam aquarum, Græce *Natatoria*, sic appellata, non quod in ea pisces essent, sed quia esse poterant, & quia ad modum stagni, in quo pisces aluntur, fabricata erat. Natatoria etiam, quòd in ea natarent animalia in sacrificio offerenda, vt munda essent, vel, quod probabilius, vt simpliciter abluerentur.

Syriacè *Bethesda* idem valet quod *domus misericordiæ*, quia Deus infirmis in illa miserebatur, largiendo sanitatem dum per Angelum mouebatur aqua: & Christus Dominus eamdem sine illa exhibuit, dum languidum, triginta octo annos in infirmitate habentem, & apud illam iacentem, omnique humano auxilio destitutum, solo verbo perfectè sanauit. Alij *domum effusionis*, quòd in eam aquæ templi effunderentur. Capite sequenti dicentur alia pro maiori huius materiæ intelligentia.

CAPVT XI.

Argumenta contra adductam veritatem de Probatica piscina dissoluuntur, & quanta illius vtilitas fuerit.

QVantum ad tertium Capite præcedenti propositum, non leuis insurgit difficultas circa ea quæ asseruntur de Probatica piscina, & circa miraculum in ea fieri solitum, & quod Christus Dominus in ea fecit.

Anabaptistæ hæretici illa tamquam figmenta contemnunt; & de iisdem, propter illorum rationes, nonnullos Catholicos cespitare vidi, qui & mihi easdé obiecerunt. *Argumenta contra historiam Probaticæ piscinæ.* Quare vt confundantur illi, & isti instruantur, & omnis hæsitatio & scrupulus de horú mentibus abigatur, vt sacra item historia & vetus traditio de probatica piscina clarius innotescat, quæ contra eam adduci posse videntur in medium proponam, & diluam. Plura mutuaui ex Cardinali Toleto in Ioannis cap. 5. Annot. 3. quibus & alia addam. Tres verò sunt rationes.

Prima est: si fuisset Ierosolymis Probatica illa piscina tam miraculosa, facta fuisset de ea aliqua mentio in veteri Testamento, vbi alia non tanti ponderis recensentur; sed nulla facta est, vt constat, igitur ponenda non est.

Secunda: Iosephus Hebraicarum Antiquitatum diligens annotator nihil de ea scripsit, igitur non est admittenda. Probatur, quia cùm fuerit diligens scriptor & gentis suæ amans, illam vtique non prætermisisset, eò quòd in illius honorem cederet. Quare cùm in veteri Testamento,

& à Iosepho sit prætermissa, etiam à nobis tamquam fabulosa prætermittenda est.

Tertium. Tertia denique, eam ponere, videtur superuacaneum. Si enim ponitur, hoc fuit vt in ea lauarentur pecudes & carnes immolandæ, vt dixerunt Theophylactus, Euthymius, Beda, Rupertus, D. Thomas, Lyranus, Carthusianus, Glossa ordinaria, Abulensis, & alij, & facit quod suprà dictum est Cap. IX. ex D. Hieronymo: at non propter hoc ponenda est; victimæ enim in conchis ad hoc à Salomone constructis lauabantur in templo, nec opus erat lauari in ista piscina, igitur vanum est illam ponere.

Verùm nec propter has nullius momenti ratiunculas, nec propter quascumque alias, Catholica veritas, & celebris historia perpetuò ab Ecclesia recepta, à sacris Doctoribus illorum commentariis & scriptis illustrata, veteri traditione semper recepta, est dimittenda, præsertim cùm in Concilio Tridentino sess. 4. præceptum sit, libros sacros integros recipi debere cum omnibus suis partibus, prout in Ecclesia Catholica legi consueuerunt; legitur autem caput quintum Ioannis, vbi memoratæ historiæ fit mentio Feria sexta post Dominicam 1. Quadragesimæ; propter hæc, inquam, nullo modo est traditio illa & Ecclesiastica historia deserenda, vel de ea vt suspecta dubitandum, sed firmiter credenda, vt alia quæuis Scripturæ sacræ pars, & ad obiecta est respondendum.

Responsio ad primum argumentum. Quare primæ rationi fit satis, negando illam consequentiam, Probaticæ piscinæ non fit mentio in veteri Testamento, ergo non datur. Quæ hæc consecutio? An ex puris negatiuis aliquid concluditur? Sed nec concludit alia ratio, quia non omnia quæ facta fuerunt in Ierusalem, & ibi erant, enarrauit vetus Testamentum; cùm indubitatum sit, plura inueniri scitu dignissima apud Philonem, Iosephum, & alios Scriptores, quæ ibi non leguntur. Dici etiam potest probabiliter, illius factam fuisse mentionem in veteri Testamento, quoniam in eo de pluribus piscinis sermonem fieri nouimus; & quare non simul fieret de ista templo proxima, vtilissima & insignissima? Si expressè sub eo nomine non inuenitur, fortasse Scriptura quæ de ea loquebatur interiit. Quòd si extat, quoniam non clarè loquitur, nec probè intelligitur, creditur illius non esse factam mentionem. Creditur verò eius mentionem factam fuisse 2. Esdræ cap. 1. vbi enim nostra lectio Vulgata habet, *Et surrexit Eliasib Sacerdos magnus, & fratres eius Sacerdotes, & ædificauerunt portam gregis*, Glossa ait Bedam veteris translationis meminisse quæ habebat: *Et ædificauerunt portam & piscinam Probaticam*; & subdit, Ioannem huius piscinæ meminisse, dum inquit, *Est autem Ierosolymis Probatica piscina*, &c. sed quidquid sit de ista translatione, etsi in veteri Instrumento illius expressa mentio haud inueniatur, non officit, sufficit fieri in nouo.

Itaque S. Ioannes ad amussim & diligenter eam explicuit, ne quod tempore Christi operabatur miraculum, & quod ad eam Christus operatus est, è mentibus hominum excideret. Cùm dicitur, Rem adeò admirabilem non prætermisisset; dicendum, piscinam istam à principio, quando facta fuit, non fuisse æquè vt posteà memorabilem, quia necdum miraculum illud fieri incœperat, nec quinque illæ porticus extructæ erant; sed posteà, quando miracula in ea fieri visa sunt, circa eam ædificatæ sunt, ad quas se reciperent infirmi sanitatem expectantes. Credibile verò est, aliquantò post eius ædificationem contigisse miraculum, etsi tempus ignoretur determinatè, quare illam historiam, vt & plura alia, prætermisit vetus Testamentum.

Ad secundum. Ad secundam rationem dubitandi ex Iosepho, similiter respondetur, & prætereà dicimus, non esse vsquequaque certum illius non meminisse, etsi non ea claritate qua Ioannes: Iansenius enim cap. 36. Concord. Euang. putat eius fecisse mentionem. sic namque dicit: *Piscina Bethesda, de qua hoc loco* (id est Ioan. 5.) *quæ à Salomone constructa dicitur pro ministerio templi, ita vt fortè ea sit, quam Iosephus in descriptione Ierusalem vocat stagnum Salomonis.* *Iosephus lib. 6. De Bello c. 6.* Idem dicit Adrichomius in descriptione Ierusalem num. 62. & Pineda De rebus Salomonis lib. 5. cap. 5. cum Villalpãdo ex Iosepho, additque fuisse in vrbe Bezeta; sic enim ait: *Iosephus lib. 6. de Bello cap. 24. in media Bezeta fuisse materiarum vel trabium. Fuisse autem in hac noua vrbe forum pecuariũ pro templi vsibus & sacrificiis, & Probaticam piscinam, quæ à Iosepho appellatur stagnum Salomonis, & Hebraicè vocatur Bethsaida, colludentibus etiam nominibus Bethsaida & Bezeta.*

Sed quidquid sit de Iosepho alióve simili Scriptore, fecerit vel non fecerit mentionem Probaticæ piscinæ & illius historiæ, non ideò minùs veram credimus, quia habemus firmiorem propheticum sermonem, eam firmiter adstruentem, Discipulum & Euangelistam Domini Ioannem mille Iosephis anteponendum. Vt enim sapienter dixit Cardinalis Toletus, ridiculum est, Iosephum præponere Ioanni Euangelistæ: quasi si Iosephus scripsisset, & non Ioannes, verum esset; quia verò Ioannes scripsit, & non Iosephus, propterea esset falsum. Quam-

Quamuis autem Iosephus amator suorum fuerit, inimicus tamen nominis Christiani erat, & ea quæ in honorem Christianorum cedebant, libens dissimulabat. Atqui eiusmodi est hoc de piscina. Si enim illud miraculum narrasset, veritas miraculi Christi videri poterat ab eo confirmari: maluit autem Iudæus infidelis & perfidus aliquid populi sui honorificum cum detrimento Christiani nominis occultare, quàm, dum aliqua ex parte suum magnificat populum, Christi veritatem probare. Nec hoc solum: multa etiam alia memoratu digna tacuit eadem de causa. Nec enim infanticidij ab Herode perpetrati meminit, nec aduentus Magorum, nec complurium aliorum quæ apud gentem illam diuine Christus gessit. Quare vanum & futile est hoc argumentum hæreticorum, & sine stabili fundamento aliorum hæsitatio. Et sanè mirabile est, credere, Salomonem Dei iussu templum omnibus numeris absolutum ædificasse, & non extruxisse piscinam, in qua reciperentur aquæ tum ad lauandas carnes, tum ad purificandos ministros, & ad alios pænè infinitos vsus necessariæ.

Ad tertium. *Vsus aquarum piscinæ.* Ad tertiam rationem respondeo, & simul ex Catholicorum scriptorum doctrina explico vsum & vtilitatem Probaticæ piscinæ. Dico itaque, duplici singulariter de causa fuisse piscinam hanc à Salomone iuxta templum & portam pecudum ciuitatis fabricatam. Prior est, vt in ea victimæ in templo sacrificandæ lauarentur. Cum obiicitur, fuisse lauari solitas in templi luteribus; respondendum, bis lauari solitas hostias, antequam sacrificarentur, inquit Petrus Comestor in historia Euangelica cap. 81. Primò enim Nathinæi lauabant in piscina hac, posteà Sacerdotes in templi luteribus: & in 3. Regum cap. 19. Nathinæi, inquit, priùs lauabant membra hostiarum in piscina Probatica, & lota tradebant Sacerdotibus; si quid interim eis sordis adhæsisset, in luteribus abluebatur. Idem Brocardus Parte 1. cap. 7. §. 43. & Adrichomius loco citato. Lege Sixtum Senensem lib. 7. Bibliothecæ sanctæ, de Euangelio Ioannis.

At obiiciet quis cum Abulense in 3. Regum cap. 7. quæst. 15. Nathinæis nec licuisse tangere animalia immolata, quia sacra erant, nec ea abluere, sed id fuisse munus tantummodò Sacerdotum, & S. Hieronymum dicere, hostias in ea lauari solitas à Sacerdotibus. Respondeo, probabiliorem videri priorem sententiam in responsione positam; quare etsi non licuerit Nathinæis tangere immolata, quia sacra erant, poterant tamen immolanda, quia non erant sacra. Sicut & modò in Catholica Ecclesia nostra alij præter Sacerdotes tangunt quidem hostiam consecrandam & offerendam, quia necdum sacra, non verò post consecrationem & oblationem, quia iam sacra. Et quare, si pastores, & alij, præter ministros templi, tangebant sacrificanda animalia dum illa pascebant & capiebant, non potuerunt eadem tangere Nathinæi ministri templi, & in piscina lauare? Quòd si id non placeat, dicas, semel & iterum lauari, & semper à Sacerdotibus, in piscina primùm, quando multùm immundæ erant victimæ, secundò in conchis templi. Ita docent grauissimi Doctores veteres ac recentiores, Hieronymus, Beda, Theophylactus, Toletus, & alij. Vel quòd intestina post fimum effusum lauarentur in piscina, carnes verò in luteribus templi, quomodocumque id fieret, vel per solos Sacerdotes, vel per Nathinæos priùs & posteà per Sacerdotes, hoc non officit Catholicæ historiæ & veteri traditioni, quare non frustrà ædificata fuit Probatica piscina.

Posterior ratio illius ædificationis fuit, vt in ea reciperentur aquæ quæ fundebantur in templo, quibus animalia lauabantur, ex mari æneo, & conchis per aquæductus templi occultos in eam fluentes; vnde videtur fuisse veluti templi illius ærarium. Recipiebantur etiam in ea aquæ ex solariis ædium descendentes: ideò meritò *Bethsaida* dicitur, id est, *domus* vel *locus effusionis*, quoniam in se recipiebat aquas, vt diximus, è templo, vel e tectis, vel etiam aliunde effusas. Ita Toletus cum aliis veteribus & recentioribus respondet: sicque patet quid ad argumentum & difficultatem respondendum sit, atque vera esse quæ scribit Ioannes, & antiqua docet traditio.

Sed vnde tanta virtus inerat piscinæ illi, vt ad eius aquæ motum ab Angelo factum, qui prior ingrederetur, ab omni infirmitate sanaretur? *Aquarum piscinæ virtus vnde.* Quidam processisse dicunt à quodam ligno ex fundo illius extracto, ex quo posteà Crux Domini efformata fuerit, cuius reuerentia Angelus descendens aquam mouerer. Alij non a ligno, sed ab hostiis sacrificandis, quæ ibi lauabantur. Sed neutra sententia probatur, quoniam haud solido nituntur fundamento: imò si veræ essent, non determinatis temporibus, sed semper adfuisset illa virtus sanandi, quia semper lignum illud existebat in ea, & singulis diebus in ea hostiæ sacrificandæ lauabantur. Prætereà nulla hostiis inerat virtus, nec ligno crucis, antequam Christus pateretur in ea.

Quare sit alia sententia Chrysostomi Homil. 35. in Ioan. & communis, Angelum descendentem aquæ à se motæ sanandi virtutem

tutem tribuisse, non quòd motus ille sanitatem efficeret, sed quòd lignum esset descensus Angeli, & quòd aqua illa iam facta esset apta ad sanandum vnum à quacumque detineretur infirmitate, si in eam tunc ingrederetur. Sicque in illa piscina & miraculo, secundùm quamplurium Patrum & Doctorum Ecclesiasticorum sententiam, Baptismi Sacramentum atque eius mirabilis virtus, nostræ Religionis fundamentum, præfigurata fuerunt. Hæc de Probatica piscina satis, plura alia habent Interpretes diui Ioannis.

CAPVT XII.

De Ecclesia S. Annæ, matris S. Mariæ Virginis, & domo in qua concepta & nata dicitur eadem B. Virgo Maria, octauo loco tertiæ Peregrinationis:

Deipara naturali modo concepta.

SAnctissima Maria, vera Dei mater, & intacta virgo, humano ac naturali modo concepta fuit ex virili semine in vtero mulieris, vt omnes filij Adæ concipi consueuerunt, cuius parentes fuerunt Ioachim & Anna, pij ac timentes Deum: qui post multas ad Deum fusas preces, non secus ac olim Elcana & vxor eius Anna Sacerdotem & Prophetam Samuelem, sanctissimam Dei Genitricem Virginem Mariam, desiderium hominum, lætitiam Angelorum, & totius mundi gaudium vniuerso genuerunt & pepererunt, vt omnes rectè & Catholicè sentientes fatentur. Inter tot autem qui hanc veritatem confessi sunt, vnum audiamus Epiphanium, Iudaicarum rerum antiquarum antiquissimum inuestigatorem, probatumque assertorem. Hic agens aduersus Collyridianos hæreticos Hæresi 79. qui Dei Genitricem Mariam humanæ naturæ prorsus expertem, ac diuinæ tantùm participem fuisse dicebant, ad illos conuincendos sequentia de S. Virgine scripsit: *Genita est ab Anna, & ex Ioachim donata est Anna: quæ per preces & omnem diligentiam secundùm promissionem patri ac matri data est: non tamen aliter genita præter humanam naturam, sed sicut omnes, ex semine viri, & vtero mulieris. Tametsi enim historia Mariæ traditiones habent, quod dictum est patri ipsius Ioachim in deserto: Vxor tua concepit: tamen non quod sine coniugio hoc factum, neque sine semine viri; sed futurum Angelus missus prænuntiatum est, vt ne qua hæsitatio fieret, propter id quod in veritate factum est, etiam ex Deo ordinatum, & iuste promissum.* His similia habet Hæresi 78. aduersus Antidicomar. Ioannes Damascenus De fide Orthod. lib. 4. cap. 15. Gregor. Nyssenus in Natali Dom. Hippolytus Martyr apud Nicephorum lib. 1. cap. 3. & alij.

Vbi concepta fuerit Virgo Maria, sententia varia.

Verùm vt hoc apud omnes Catholicos certum est, ita vicissim dubium vbinam fuerit concepta & in lucem edita sanctissima Deipara, & varias referam sententias, & communem quam sequimur traditionem illis non labefactari ostendam. Prima sententia tradit, sanctam Deiparam in Nazareth ciuitate Galilææ fuisse natam. Ita Auctor libri De ortu Virginis, qui inter Opera D. Hieronymi circumfertur.

Secunda sententia est Abulensis in cap. 2. Matth. quæst. 91. qui opinatur probabiliter, natam esse in Sepphoro, quod est oppidum distans à Nazareth tres leucas versus Aquilonem. *De hoc enim loco*, inquit, *erat Ioachim pater Virginis, & in eodem loco nata est eius coniux Anna.*

Hippolytus Martyr apud Nicephorum loco citato non explicat quidem particularem locum, sed tantùm communem, & in hoc conuenit cum præcedentibus. Dicit igitur, Annam in Galilæa genuisse sanctam Dei Genitricem. sic verò scribit: *Tres fuerunt sorores Bethleemiticæ, filiæ Nathan Sacerdotis & Mariæ coniugis eius, sub Cleopatra & Casoparis Persæ Regno, ante Herodis Antipatris filij Regnum: prima Maria, secunda Soba, tertia Anna nomen erat. Nupsit prima in Bethleem Maria, & peperit Salomon obstetricem: nupsit quoque secunda itidem in Bethleem Sobe, & genuit Elisabeth: nupsit postremò & tertia Anna in terra Galilæa, & protulit Mariam Dei Genitricem, ex qua nobis natus est Christus.* Hæc Hippolytus.

S. Deipara Ierosolymis concepta & nata.

Postrema denique sententia est, sanctam Dei Genitricem Virginem Mariam in sancta ciuitate Ierusalem conceptam ac natam esse. Hanc sequuntur Orientales, & est communis in Terra sancta traditio, quæ constructione eximij & magnifici templi ac monasterij in loco conceptionis & natiuitatis eiusdem Virginis, ad honorem concipientis & parientis Annæ stabilita est: quam tantò probabiliorem arbitror, quantum video ipsam veterum ac recentiorum Doctorum auctoritate firmari.

De domo conceptionis & partus B. Virginis, de qua nunc loquimur, clare Ioannes Damascenus Oratione de Natiuit. Virginis, & lib. 4. Fidei Orthod. cap. 15. scribit: *in lucem editur Virgo in domo Probaticæ Ioachimi*, id est, in domo Ioachim quæ iuxta Probaticam piscinam sita est, & Orat. 1. De natali Virginis ait: *Fausta tibi sint omnia, ô Probatica Reginæ domicilium! fausta tibi sint omnia, ô Probatica, seminum Ioachim vetus fanum, nunc autem ouilis ratione præditi, Ecclesiæ cælum imitans, atque olim semel quotannis*

annis Angelum Dei accipiens aquam turbantem, & vnum valetudini restituentem, &c. Guilielmus Tyrius lib. 11. cap. 1. Belli sacri, in hac Ecclesia agnoscit conceptam & natam esse Virginem Mariam, & Bonifacius lib. 2. De perenni cultu Terræ sanctæ, & qui de locis sanctis scripserunt, absque hæsitatione id ipsum docent. Christianus etiam Adrichomius in descriptione Ierusalem numero 37. dicit, conceptam esse Ierosolymis; & addit, in ea domo consueuisse hospitari parentes Virginis, cùm ad festa Ierusalem venirent, & ibidem B. Virginem concepisse, in ipsa vtrumque parentem vltimum diem clausisse, & B. Virginem tempore mortis Filij sui ibidem permansisse. Ecce quot mysteriis celebrem fuisse credit sacram hanc ædem Adrichomius. Verùm in Chronico anno mundi 3945. nescio an sui oblitus, an potiùs secundùm sententiam aliorum locutus, in Nazareth Galilææ in lucem fuisse editam dicit S. Virginem. Nata isto in loco S. Deipara dicitur in Reuelationibus S. Birgittæ, vt statim apparebit.

Hæc domus posteà à piis fidelibus in Ecclesiam conuersa fuit, eidemq; Sanctimonialium monasterium adiunctum, in quo Deo sacratæ virgines habitabant, vt notauit Bonifacius, & non obscurè indicauit Damascenus, dum *fanum ouilis ratione præditi* appellauit: & dicitur communiter, quòd adhuc, etsi satis ruderatum, cum Ecclesia extet. Sunt in ea peristylia siue claustra, vt vocant, dormitorium & alia necessaria habitacula. Ecclesia sub titulo S. Annæ matris sanctissimæ Deiparæ dicata, pulchra & spatiosa est. Subtus eam sacellum est, vbi cubiculum fuisse dicitur, in quo concepta & in lucem edita creditur B. Virgo Maria, & hoc intuitu magna cum pietate & deuotione à fidelibus inuisitur, & sacris altaris sanctificatur sacrificiis; & in festo S. Annæ, quodam persoluto pretio habitantibus Turcis, Fratres Missam ibi solemniter decantant, non tamen in superiori Ecclesia, quia in Turcarum mesquitam conuersa est. Descenditur ad sanctum locum per angustum ostiolum & breuem scalam, ibique picturæ & nonnulla alia Ecclesiæ signa cernuntur.

Forma particularis loci conceptionis & partus Deiparæ.

Audi etiam Auctorem Epitomes bellorum sacrorum, qui de his agens magis eadem explicat & confirmat, dicens: *Abbatia sanctæ Annæ matris B. Virginis iuxta Probaticam piscinam prope portam B. Stephani sita, in quo loco B. Virgo nata fuisse perhibetur, in quo est Abbatia cum Monialibus nigris sub beati Benedicti Regula Deo seruientibus, tamquam cella aromatica castis & Deo deuotis personis erat referta, quæ religionis districtionem, vitæ honestatem & castitatis feruorem nulla compellente aduersitate vel prosperitate mundi reliquerunt.* Idem Vitriacus & Sanutus. Guilielmus de Baldensel in suo Hodœporico inquit: *Prope Probaticam piscinam est Ecclesia B. Annæ, auiæ Christi, satis pulchra, vbi beata Virgo concepta & nata fuisse dicitur; sepulturaq; Ioachim & B. Annæ parentum eius in quadam crypta subterranea ostenditur.* Hoc ex opinione etiam aliorum dicit Fr. Anselmus. Quod de sepultura dicit, nullam memoriam ibi vidi, nec mentionem fieri audiui. sed horum Sanctorum monumenta esse extra ciuitatem, vbi defunctorum corpora sepeliri solent, & in Ecclesia vbi est sepulchrum B. Mariæ Virginis, suo loco dicemus.

Credunt etiam fideles, in eo loco meritis sanctissimæ Virginis Mariæ, & venerabilis matris eius Annæ in eius Visitatione se suorum criminum veniam consecuturos, vt de loco isto ad finem Libri v. Reuelationum S. Birgittæ dixit Deus Pater ad Birgittam: *Ergo qui ad locum istum sanctum, vbi Maria nata & educata fuit, venerit, non solùm mundabitur, sed & erit vas in honorem meum.*

Ex his omnibus liquidò constat, quàm rationi consonum sit, tenere cum communi traditione, Ierosolymis & eo loco conceptam & natam esse sanctam Dei Genitricem. Est ista Ecclesia in sinistro siue Aquilonari latere templi Salomonis, &, vt dicit Damascenus, *iuxta Probaticam piscinam.*

Nec ab hac sententia deterrent aliorum opiniones. Non illa Auctoris libelli De ortu virginis, quoniam Hieronymi non est, cum pluribus scateat erroribus, quos Hieronymum doctissimum non fuisse dicturum, compertum est; quare alterius esse Auctoris, sapientiores docuerunt. Nec alij Auctores nobis officiunt; non enim affirmando sed opinando potiùs, alibi natam dixerunt B. Virginem; cùm nec firmam auctoritatem vel rationem pro sua sententia adducant. Et coniectura illa Abulensis, quòd ex Sepphoro essent Ioachim & Anna; & altera Hippolyti, quòd in Galilæa nupserit B. Anna (esto hæc vel illa vera sit) non officit sententiæ nostræ, siue meliùs veteri receptæ traditioni. Potuit enim S. Anna, qua occasione veniebat in Ierusalem cum marito suo Ioachim, ibi sanctissimam Deiparam concepisse & peperisse: sicut & ipsa B. Virgo, quæ in Nazareth habitabat, tamen cùm venisset Bethleem, vt cum sponso suo Ioseph profiteretur ibi, peperit Christum Iesum Filium suum primogenitum, vt dicitur apud S. Lucam.

Nolo

Reuerentiam habendam ſacro loco Deus ſingulari euentu comprobauit.

Nolo hic vnum prætereire, quod Ieroſolymitani circa hanc domum obſeruarunt, nimirum in ea non poſſe habitare Turcarũ mulieres. Cùm enim à viris vel dominis in hac ſacra æde habitantibus quæſitum fuiſſet, quare ſecum vxores aut ancillas ſuas non retinerent, reſpondiſſe illos, experimento ſe didiciſſe, quòd ibi viuere nequeant, ſed continuò è viuis decedant: illarũ ergo ſaluti condolentes, eaſdem alibi habitare facere. Si hoc verum, vt creditur, ideò id Deum permittere crederem, ne domus, puriſſima olim habitatione S. Annæ, mundiſſimæ filiæ Mariæ Deiparæ, ac aliarum Deo dicatarũ Virginum condecorata, nunc communium & impurarum feminarũ conuerſatione fœdaretur. Vnde vt alias non fuit paſſus Dominus idolum Dagon conſiſtere in loco vbi poſita fuerat Arca Domini, ſed illud cecidit in terram, & confractum fuit, ita non patitur modo viuere in ſacra illa æde communes & impuras mulieres, vbi non myſtica illa Arca, ſed verum Spiritus ſancti ſacrarium, & Filij Dei habitaculum ſanctiſſima Virgo Maria, & aliæ puriſſimæ Virgines ac Deo ſacratæ mulieres habitauerunt.

CAPVT XIII.

De domo diuitis Epulonis, nono loco tertiæ Peregrinationis.

Ratio nominis domus diuitis Epulonis.

IN Via doloroſa ſiue crucis eſt domus quædam, ſingulari nomine appellata *Domus diuitis Epulonis* (de qua nunc placuit aliqua dicere, vt cùm de Via crucis agemus, de ſolis ſanctis locis ad Chriſti paſſionem ſpectantibus verba faciamus) ſic appellata, quòd veteri traditione aſſeratur, fuiſſe domum illius crudelis Diuitis, cuius deus venter erat, & voluptas, qui induebatur purpura & byſſo, & epulabatur quotidie ſplendidè, & mendico Lazaro, vlceribus pleno, iacenti ad ianuam eius, cupienti de illius ſuperfluis, de micis quæ cadebant de menſa eius, ſaturari, non ſolùm denegabat, ſed etiam omnia ſibi ſuperflua, ſed pauperibus neceſſaria, in luxum & ſuperbiam conuertebat; vnde factum fuit, vt poſt mortem ſuam in inferno ſepeliretur, perpetuis ignibus cruciandus; Lazarus verò, qui priùs obierat, ab Angelis delatus fuerit in ſinum Abrahæ, perpetuis gaudijs fruiturus. Meminit huius Diuitis, eiuſq; hiſtoriam retulit Saluator noſter apud S. Lucam cap. 16.

Situs domus Epulonis.

Adrichomius in deſcriptione Ieruſalem num. 38. hanc domum delineauit in dextere parte Viæ crucis, qua venitur à domo Pilati verſus Portam iudiciariam & Caluariæ montem: ſed melius deſcripſiſſet in ſiniſtra, vbi vere eſt, & in qua etiam parte eam deſcribit Bonifacius lib. 2. De perenni cultu Terræ ſanctæ, & ab omnibus in partibus illis ibidem agnoſcitur.

Hanc domum ſatis pulchram fuiſſe, vt voluptuarium & huius mundi diuitem decebat, credibile eſt, præſertim cùm poſt tot ſæcula ab illius in infernum deſcenſu perſeueret, & aliquem vſque decorem conſeruet, vtpote ex dolatis quadratiſque lapidibus elaborata, multis domibus celebrioribus, quæ in Ieruſalem ſunt, haud inferior.

Anno Domini 1616. quando primùm perueni Ieroſolymam, non habitabatur, nec habitari poſſe dicebatur, ſemperq; patebat, aditu eius ſordibus multis repleto: haud tamen multò pòſt Gubernator ciuitatis eam expurgari curauit, & in ea ethermas ædificauit. Attamen nomen domus diuitis Epulonis, quod ad nos antiqua traditione deuenit, adhuc ſeruat, & ſeruabit ſemper.

Crediderim autem, diuina diſpoſitione huius domus conſeruari nomen & monimentum, ad ſuggerendũ memoriæ luxum, crudelitatem & acerbiſſimos inferni cruciatus, quibus inhumanus ille Diues torquetur, & in æternum torquebitur, vt eius exemplo prudentes effecti diuites moderni, diſcant eſſe erga pauperes miſericordes, ne cum illo Diuite ſine miſericordia paria in inferno cogantur ſuſtinere ſupplicia. Ad hæc, cùm fuerit ſancti illius mendici, vlceribuſq; pleni Lazari præſentia & patientia condecorata, meritò inuiſitur, & firmum reddit teſtimonium, non niſi per multas tribulationes oportere nos intrare in Regnum Dei, & in patientia noſtra poſſidere animas noſtras.

Quodnam fuerit illius Diuitis nomen, quidam curioſiùs inquirunt. Euthymius in cap. 16. Lucæ ex traditione Hebræorum dicit appellatum fuiſſe Nynenſem, ſiue Nynentis: alij Nabal. Quidquid ſit, cùm illius nomen deletum ſit de libro vitæ, & illud Chriſtus ſilentio obſcurauerit, non eſt quòd nos illud curioſiùs inueſtigemus.

Ex veritate huius traditionis, domũ hanc eſſe Diuitis illius Euangelici, argumentum habemus ad probandum, quæ Chriſtus de illo dixit, eſſe veram hiſtoriam, & non parabolam, vt fuit ab aliquibus aliquando creditum.

CA-

CAPVT XIV.

De decimo loco tertiæ Peregrinationis, templo nimirum Ierosolymis extructo eo in loco, vbi quondam steterat Salomonicum, ab incolis Ierosolymitanis Templum Salomonis *appellato, & de illius destructione.*

INter omnia, quæ antiquis illis temporibus illustrem & per totum orbem celebrem reddebant Regiam Sacerdotalemque ciuitatem Ierusalem, vnum erat Templum Domini, quod in meditullio eius magno labore & sumptibus iussu Domini ædificauit sapientissimus ac potentissimus Rex Salomon: cuius maiestas & excellentia omni tempore & loco, & apud omnes gentes innotuit, & amplissimum argumentum præbuit egregijs Scriptoribus plura de eius maiestate, excellentia, materia, forma, conditione & sumptibus scribendi; quos, qui illius plenam cognitionem habere desiderat, consulat. nec enim de eo est agendi animus, sed solum de his quæ vsque hodie extant & visuntur: at hoc templũ non inuisitur, quia est præcipua Mesquita Turcarum, & Christianis ad ipsum accessus perpetuo est interdictus, quare nec de ipso exacte, vtut voluissem, agere possum, agam tamen obiter secundum ea quæ deforis vidi, ab oculatis testibus accepi, & apud probatos Auctores inueni. Tria verò tribus distinctis Capitibus præstabo: primo agam de veteris templi desolatione, quæ fuit causa constructionis noui; secundo de illius ædificatore, tertio denique de illius forma & structura.

Vaticinium de Templi Salomonis destructione. Saluator noster pluries Salomonici templi miserandam destructionem prædixit modò implicite & obscure, modò explicitè ac manifeste. Implicite, quando defleuit sanctam ciuitatem, & illius totalem destructionem prænuntiauit, adeò vt nec lapis super lapidem relinquendus esset: quæ clades vtique ipsum templũ inuoluit, vtpote quod in destruenda ciuitate situm erat, quæ, templo saluo manente, non poterat omnino & totaliter destructa dici. Explicite, cùm Pharisæis dixit: *Ecce relinquetur domus vestra deserta*, templũ videlicet, Matth. 23, 31. *Desertam*, inquit D. Hieronymus, *Iudæorum domum, id est templum illud, quod fulgebat augustiùs, oculis comprobamus, quia habitatorem Christum perdidit*, &c. Similiter interpretantur Auctor Operis imperfecti, Theophylactus, Euthymius, & alij. Sed clariùs adhuc, quando a discipulo sibi demonstrata illustri templi fabrica, illi dixit: *Vides has omnes magnas ædificationes? Non relinquetur lapis super lapidem, qui non destruatur*, Marc. 13, 2. hoc est, corruet templum hoc, partes omnes concident, totum solo æquabitur, & ingentes illi lapides, quibus vel fundatur vel erigitur, dispergentur penitus.

At quando hoc Domini vaticinium impleri visum est? Non vna sed triplici clade, triplici vaticinio respondente. Et primo quidem sub Tito Romanorum Imperatore, quando à Romano exercitu obsessa & vallata fuit Ierusalem, & tandem vnà cum templo destructa, vt pluribus de Bello Iudaico explicat Iosephus, e quo pauca, quæ templi desolationem spectant, hic subijciemus. *Dominicum vaticinium quomodo impletum.*

Circa annum Domini 72. cùm intra sanctam ciuitatem media, fame, innumeris incommodis & ciuilibus discordijs, exterius verò à Tito exercituque Romano premerétur Iudæi, tum à Tito ipso, tum à suis ipsismet Gentilibus, qui ad castra Romanorum confugerant, ad deditionem honestam sæpiùs inuitabantur, quin etiam rogabantur, vt si non sui, templi saltem rationem haberent, ne irruentes milites illud incenderent. Tantum verò abfuit, vt Romanos vel Iudæos benè sibi consulentes audirent, vt potiùs, his omnibus spretis, obstinato animo omnia libentiùs experturos mala iactarent, quàm se Romanis dedere. Titus igitur contestatus Deum & homines, se ad vrbis & templi excidium inuitum compelli, validius turrim Antoniam nomine, quæ erat iuxta templum, oppugnat, quam tandem expugnat vigesima quarta die mensis Iulij, cum milites iunctam turrim ab Aquilone partem porticus templi incendio concremarunt: Occidentalem verò porticum ipsi Iudæi, qui intus obsessi erant, quò Romanos, qui occupauerant illam, perderent, incenderunt vigesima septima die eiusdem mensis Iulij. Octaua autem die mensis Augusti Titus ad templum expugnandum machinis comportatis, igni ferroque oppugnationem aggreditur: commiseratus tamen nobilissimi omnium templi, incendium quod interiora porticus depascebat, restingui iussit. Inde ad consulendum vocatis Proceribus, quid de templo esset agendum, singulorum sententias rogat: cumque complures in eam sententiam irent, templum esse incendio consumendum; ipse sui prærogatiua suffragij, illi parcendum esse decreuit: sicque iussi sunt milites quiescere, a templi excidio temperare. Sed licet hæc Titus decreuisset, eiusque dicto retragari nullus auderet; vi tamen Numi-

Ioseph. de Bell. Iud. l. 2. cap. 2.

Ioseph. eodem lib. cap. 5. 6. & 9.

Numinis compellente factum est, vt cùm Iudæi, qui intus detinebantur obsessi, in Romanos, qui foris erant, irruerent, eorumque furori Romani resisterent, ac tandem illos intrò regredi, facta compressione, compellerent; militum quidam (inquit Iosephus) non expectato cuiusquam edicto, neque tantum facinus veritus, sed diuino quodam motus impetu, à contubernali suo sustollitur, & ex ardenti materia raptum ignem in fenestram inserit auream, vnde ad membra circum templum ædificata de Septemtrionali regione aditus erat. Flamma verò excitata, Iudæorum quidem calamitate dignus clamor exoritur, & ad subueniendum properabant: neque iam vitæ parcendum rati, neque viribus temperandum. Hæc Iosephus. *Ioseph. l. 7. cap. 10.*

Dum hæc agerentur, aberat Titus: qui his intellectis ad locum properat, vtque restingueretur incendium iubet, clamat, vrget instatque, nec tamen ob clamantium strepitum valuit exaudiri: sicque magis magisque flamma inualescens, nulla amplius valuit humana ope restingui. Facta est huiusmodi templi conflagratio (vt idem testatur Iosephus) decima die mensis Augusti, qua etiam aliàs à Rege Babylonis fuerat concrematum: à prima structione templi, quam Salomon Rex inchoauerat, annis mille centum triginta, mensibus septem, & diebus quindecim; à posteriori verò per Cyrum facta annis sexcentis triginta nouem & quadraginta quinque diebus, secundùm computationem à Iosepho collectam. *Ioseph. l. 7. c. 9. & 10.*

Collapsum itaque, contritum, conuulsum, soloque æquatum remansit templum, cum ceteris immensæ molis ædificiis, vt nec ipsius saltem vestigia, quòd illic aliquando fuissent, reliqua viderentur, vt Dominus prædixerat; sicut nec reliquæ ciuitatis, cuius tantùm pars muri ad castrorum munitionem relicta esset, tribusque solummodò permanentibus turribus, quæ essent quasi indices, vt qualis Ierosolyma tunc fuisset, nescientibus demonstraretur, quemadmodum Iosephus tradit, & nos suprà retulimus Cap. XVIII. Peregrinationis I. *Ioseph. l. 7. Bell. c. 7.*

Iudæi tunc pro maiori parte occisi fuere, & venit Christi sanguis super eos & super eorum filios, vt quondam in suam perniciem, repudiato vero Rege Christo, Cæsarē postulauerunt, vt dicitur apud D. Matthæum: alij in captiuitatem ducti; paucissimi vel relicti, vel profugi, posteà reuersi in mœrore & tristitia. Agit pluribus de isto excidio Cardinalis Baronius in suis Ecclesiasticis Annalib. Tom. 1. sub anno Christi 72.

Post annos sexagintaquinque ab hoc miserando excidio superstites Iudæi Ierosolymam reuersi, cùm denuò defecissent à Romanis, eodem loco templum reædificare aggressi sunt, vt alij prodiderunt Historici.

Contra eos venit Ælius Adrianus Imperator, & vno die quinquaginta & octo eorum myriades, hoc est, quinquies centena & octoginta millia interfecit, & residua Ierosolymorum ædificia prorsus destruxit, atque montem Moria, in quo templum ædificatum fuerat, multùm complanauit, in planiciem redegit, sale seminauit, & illius rudera & terras in vallem Iosaphat ac torrentem Cedron proiecit; ne vrbs montis & templi præsidio confisa à Romanis ampliùs deficeret, &c. Agunt de his Eusebius in Chronico, & lib. 4. Hist. c. 6. Nicephorus lib. 3. cap. 24. & alij; ex quibus plura apposite Baronius, vt solet, collegit & disposuit Tom. 2. sub anno Christi 121. & sequenti.

Elapsis annis ducentis vigintiseptem à secunda hac desolatione, scelestissimus Imperator Iulianus Apostata, vt Christi oraculum, quod de templo prædixerat, non mansurum lapidem super lapidem, falsum esse ostenderet, data Iudæis ex publico ærario pecunia, mandauit eis templum de integro restaurare, ibiq; iuxta Moysi legem sacrificare, quandoquidem idolis, vt ipse desiderabat, sacrificare renuerent, quòd sibi diuina lege id interdictum esse affirmarent. Quare, vt adnotatum inuenimus, non illud concessit Apostata ob studium erga Hebræos, quorum doctrinam patriamque religionem æquè ac Christianum cultum editis commentariis exagitauit: sed illa fuit potissima causa, vt sic aduersus Christianam religionem veluti munitionem ædificans, ac Iudæos super eam exaltans, illam penitus prosterneret. *Impietas Iuliani Apostatæ.*

Itaque ob hoc, læti Iudæi, ex omnibus mundi prouinciis Ierosolymam confluxerunt, ac in Christianos atrocia comminati, peritos architectos, lapides, ligna, calcem, gypsum, cæmentum, omnemque materiam & instrumenta ad ædificandum necessaria compararunt, argenteos quoque fieri ligones curarunt, palas & sportas, locumque ipsum splendide purgarunt tanta alacritate, vt eorum mulieres etiam monilia sua omnia in structuram eam impenderint, ac rudera è loco gremiis suis exportarint. Cumque apertis & purgatis iam fundamentis, postero die ædificationem inchoaturi essent, nocte ea vehemens procellosæ tempestatis ventus calcem, gypsum ac materiam totam longè lateque dispersit: insuper terræmotus ingens vniuersa veterum templi *Repelluntur Iudæi à templi ædificatione.*

pli

pli fundamentorum saxa excussit ac dissipauit, ædes omnes templi vicinas disturbauit, permultosq; Iudæorum oppressit. Cùm autem qui supererant mane iterum ædificare aggrederentur, ignis cælo demissus, itemq; flamma e templi fundamẽtis erumpens, plures quàm anteà Iudæos vel operi instantes, vel qui spectatum eò venerant, consumpsit: atque malleos, secures, serras, ligones, denique omnia opificum instrumenta, per totum illum diem incendium in cineres redegit. Iudæis adhuc pertinacibus, proxima nocte fulgens Crucis signum in cælo apparuit, omniumque Iudæorum vestes cælitus crucis figuris signatæ, & (tamquam cœlum stellis) impletæ sunt: quas cùm illucescente die eluere delereque conarentur, id nullo modo poterant. Sicque deterriti & confusi, inaniter cœpta simul & locum reliquerunt, eorumque impio conatu diuinum Oraculum non modò non factum irritum, sed vel maximè impletum atque confirmatum fuit, ablata spe iterum illud reædificandi, vt iuxta Danielis vaticinium, vsque ad consummationem & finem perseueret desolatio, & iuxta alterum Domini, non maneret in templo lapis super lapidem.

His visis prodigiis, multi Iudæorum, quorum mens obstinationis prauitate non omnino erat infecta, Christi gloriam confessi, eius fidem susceperunt, vt sequentibus testatum reliquit Sozomenus. *Quo factum est,* inquit, *vt alij coràm cõtinuò Christum Deum esse existimarent, iniquoq; animo ferrent, quòd templum de integro ædificare constituerant: alij paulò post ad Ecclesiam se transferrent, initiarentur mysteriis, hymnis & precibus Christum pro suis improbè factis placarent. Istis rebus si quis fidem minimè adhibendam putaret, sit persuasus saltem ab iis, qui eas ab eorum spectatoribus acceperunt, quiq; adhuc in hac vita manent: sit etiam persuasus cùm à Iudæis ipsis, tum à Gentilibus, qui opus inchoatum reliquerunt, imò verò ne inchoare quidem potuerunt.* Eadem Nicephorus lib. 10. cap. 33.

Sozomen. lib. 5. c. vlt.

Arbitror ego, totalem illius templi euersionem, & Iudæorum illam conuersionem, omen fuisse dilatationis Christiani cultus, & noui templi ad honorem Christi ædificandi, quod verè fuit ædificatum, vt Capite sequenti dicemus. Agunt de his pluribus tam exteri quàm Ecclesiastici Scriptores tamquam de rebus omnino veris, & omnibus conspicuis. Ammianus lib. 23. Ambrosius Epist. 28. Chrysostomus in Acta Homil. 4. & 41. & Orat. 2. aduers. Iudæos, & in Matthæum Hom. 4. Sozom. lib. 5. cap. 21. Gregorius Nazianzenus Orat. 2. in Iulianum, Ruffin. lib. 1. cap. 38. & 39. Theodoretus lib. 3. c. 17. Socrates lib. 3. c. 17. Nicephorus lib. 10. cap. 32. 33. & ex his optimè Cardinalis Baronius Tom. 4. Annalium sub anno Christi 363. & Adrichomius in descriptione Ierusalem num. 75.

CAPVT XV.

De tempore & auctore templi ædificati eo loco vbi priùs fuerat Salomonicum.

QVemadmodum Deus optimus maximus voluit vt ea, per quæ nostram salutem operatus est, & quibus sibi gloriam comparauit, vt Crux, claui, sanctum eius Sepulchrum, &c. conseruarentur, & scriptis perpetuisque monumentis celebrarentur, tamquam insignia suorum facinorum, & vera testimonia victoriæ quam de hostibus suis reportauit, & vt perpetua vexilla essent populi Christiani, & omnes ad ea tamquam ad tuta asyla confugerent, quibus se ab hostium furore & iusta Dei ira defenderent: ita disposuit, vt illa, in quibus gloriabatur Iudaicus populus, destruerentur & consumerentur, vt hoc pacto durus ille populus sceleris grauitatem cognosceret, quòd reiecerit & occiderit Messiam, & facti pœnitens, vel ad Deum conuerteretur, vel impœnitens se reprobandum & penitus proiiciendum certò sciret, atque Moysaicam legem finem accepisse, deficientibus illis quæ ad illius obseruantiam necessaria erant, Templo Salomonico, sacrificiis, &c.

Quòd si quæ extant eorum signa & vestigia, ideò relicta sunt, vt Iudaici sceleris & diuini iudicij essent argumenta, perfidique Iudæi, hoc est, reliquiæ illius ingrati & infidelis populi, ex illorũ aspectu magis ac magis cruciarentur: siquidem fieri non potest, quin memoria recolentes priscum & floridũ statum, regionem vberem & opimam, munitas ciuitates, arces fortissimas, illustria palatia, Regias, diuinissimum templum, aliaque superba ædificia, & cuiusuis generis bona, quibus se meritò, Dei tamen gratia, extollere poterant super omnes mundi nationes, secundùm Dauidis vaticinium, *Non fecit taliter omni nationi,* Psalm. 147, 20. Et nunc mentis vel etiam corporis oculis contemplantes, plura in peius commutata, & pleraque penitus destructa & consumpta, aliorum reliquias dumtaxat extare; fieri, inquam, non potest, quin magno excrucientur dolore, ingenti afficiantur tristitia, & ex oculis lacrymarum fontes profundant.

Lacrymabile profectò spectaculum, terram vberem & fecundam versam esse in salsu-

salsuginem, populatam regionem desertam esse relictam, Regias vrbes, aliaque egregia ædificia vel penitus diruta, vel in pauperes villas & exiguas casulas conuersa, & denique Salomonicum templum, totius orbis miraculum, singularem Iudaici populi gloriam, non solum diuitiis & ornamentis spoliatum, sed dirutum, solo æquatum, & a fundamentis ipsis euulsum, & in illius locum alterum ad honorem Christi, quem ipsi abiecerunt, & plurimùm execrantur, vel etiam Mahometi ædificatum conspicere.

De tempore ac auctore huius templi. Sed quando & à quo fuit ædificatum templum Domini nostri in loco destructi Salomonici? Adrichomius opinatur, quòd statim, vel non multò pòst quàm Hebræi diuinitus à reædificatione Salomonici prohibiti fuerunt, à Christianis ædificatum fuerit opere rotundo, labore Græco, ex magnis sectis lapidibus, vt indicare videtur in descriptione Ierusalem num.75. Postquam enim explicuisset quæ acciderant Iudæis, quando ab impio Iuliano Apostata adiuti, voluerunt templum Salomonicum reædificare (vt præcedenti Capite notauimus) statim pro responsione ad propositam difficultatem sequentia subiecit: *Et Iudæis quidem hac ratione ab incæpto opere repulsis, Christiani nihilominùs eodem in loco ædificare non timuerunt. Opere enim rotundo, & Græco labore, ex magnis sectis & politis lapidibus, præcellenti forma, *amplum & praaltum, plumboq. tectum ibi templum erexerunt, quod per aliquot sæcula Patriarchali Cathedra decoratum, ac vero puroq. Dei cultu celebre, tandem à Saracenis inuasum, ac spurio Mahumeti cultu annis quadringentis sexaginta tribus contaminatum fuit*, &c. vsque ad annú 1099. quando à Christianis Duce Godofredo Bullionio Ierosolyma capta fuit.

Sed non multùm mihi placet sententia Adrichomij, quæ explicanda est, antequam, quid probabilius sentiendum arbitremur, videamus. Igitur cùm Adrichomius dicit, Christianos non timuisse templum Domini reædificare, quem non timuerunt? An ea quæ Iudæis acciderant ex diuino vaticinio? an potiùs Iulianum aliósve Principes qui ei successerunt? Non euentus Iudæorum, quia nolebant resistere diuinæ voluntati, nec reædificare Salomonicum templum, sed Christi Domini: nec diuinum timebant vaticinium, quod iam impletum erat, & illo non interdicitur ædificatio templi Domini nostri, sed Salomonis & Iudæorum. Dicendum ergo, velle intelligere Adrichomium, Christianos non timuisse Iulianum vel qui ei successerunt Imperatores. Sed primum non videtur verum, tum quia adhuc grassabatur illius persecutio in Christianos. Scribit enim Orosius lib.7. cap.30. Iulianum ex congesta ad construendum augustissimú templum materia (postquam aduersus Deum niti impossibile visum est) præcepisse ædificari theatrum, in quo, reuersus e Perside, Episcopos, Monachos ceterosque eius loci accolas Christianos traderet bestiis laniandos; quare non est credendum, Christianos tunc ausos fuisse opus illud tentare voluisse: tum quia non fuit tempus ædificandi; Apostata enim ille vix biennio regnauit, vt ostendit Cardinalis Baronius Tom.4. Annal. sub anno Christi 363. num.66. At modico illo tempore, tot præsertim tribulationibus perculsi Christiani, non est credendum illud templum consummasse, sed ne inchoasse quidem. Secundum igitur dicendum erit, non timuisse Christianos successores Imperatores, vel quodlibet aliud impedimentum, & ita non multò post totalem subuersionem Salomonici templi, & Iuliani interitum, secundùm istum Auctorem, incepisse & consummasse templum Domini, quod ad præsens cernitur. Inquit enim, quòd antequam inuaderetur à Saracenis, quod accidit circa annum nostræ salutis 636. fuerit per aliquot sæcula Patriarchali cathedra decoratum. Igitur ad minus per duo sæcula, & consequenter circa annum Domini 436. oportuit fuisse absolutum, & illius fabricæ incubuisse Christianos post mortem Iuliani, quæ accidit anno Domini 363. spatio annorum 73. tot enim decurrunt à 363. vsque ad 436. At qui fieri potest, vt eo tempore pauperes Christiani, vndequaque angustiis vallati, seruitute oppressi, opportunoque auxilio destituti, tanto operi incumbere potuerint?

Ex his etiam apparet, quàm improbabilis sit opinio eorum qui asserunt, templum hoc fuisse ab Helena Magni Constantini matre ædificatum, cùm constet, Helenam amplius quinquaginta annis præcessisse Iulianum, & templi Salomonici totalem euersionem.

Aliter itaque dicendum videtur cum Guilielmo Tyri Archiepiscopo, de Bello sacro, templum, de quo loquimur, non à fidelibus, sed ab infidelibus constructum fuisse. Sed aduerte antequam illius mentem explicem, apud hunc Auctorem in Opere de Bello sacro non semel fieri mentionem duplicis templi præcipui Ierosolymis ædificati, quorum alterum Resurrectionis, alterum Domini appellant. Illud est, quod Sepulchrum Dominicum continet, de quo libro sequenti: istud est, de quo in præsentia, ædificatum vbi quondam erat Salomonicum. Ait igitur Tyrius lib.1. cap.2. quòd vasta-

vastata à Cosrhoë Persarum Imperatore Syria, habitatoribus partim interfectis, partim in captiuitatem in Persidem ductis. Arabes opportunam hanc occasionem se dilatandi rati, sub Homar Catab, tertio illorum Principe post Mahometem, in Syriam ingressi eam occupauerunt, & superstites fideles tributarios & subiectos reddiderunt. Et quamuis illi valde oppressi essent, eisdem nihilominus Princeps ille permisit, vt Christiano cultu Deum colerent, Episcopum haberent, & vt templum Resurrectionis anteà destructum restaurarent.

Cumque multis diebus moram traheret Ierosolymis, vt Princeps & Dominus cœpit à ciuibus inquirere, & singulariter à Sophronio, tunc sanctæ ciuitatis Episcopo, vbi esset locus in quo templum Domini, id est, Salomonis, fuerat ædificatum, destructum vna cum ciuitate a Tito Romanorum Imperatore: & locus præmonstratus fuit, cum nonnullis ruinis & signis veteris ædificij. Qui magna nummorum copia ad alterum reædificandum assignata, lignis, marmoribus, & aliis necessariis conquisitis, cum peritis artificibus, breui templum iuxta datum exemplar construxit, & est illud quod in præsentia cernitur, inquit Tyrius. Ergo non prius fuit ibi ædificatum templum, vt Adrichomius sentire videtur.

Homar etiam ditauit illud multis possessionibus & prædiis pro illius reparatione, custodia & ministrorum sustentatione. Et fuit Maurorum mesquita, vt patet tum loco citato, tum cap. 5. eiusdem libri de Bello sacro, & cap. 3. lib. 8. & ex eo quod Adrichomius affirmat, à captis Ierosolymis sub Godofredo 463. annis Mahometico cultu fuisse contaminatum. Etenim Christianorum templum erat aliud Resurrectionis à Magno Constantino anteà excitatum. Et apparet etiam ex illius forma, quæ persimilis ferè est omnibus mesquitis à Mauris ædificatis, illis saltem quas ego in partibus illis vidi, vt sequenti Capite apparebit.

Quæ si ita se habent, oportet templum hoc fuisse ædificatum circa annum salutis 1064. quo tempore Sophronius Modesto in regimine Ecclesiæ Ierosolymitanæ successerat, quando confluentes ad S. Domini Sepulchrum peregrinos magna hilaritate & gaudio suscipiebat, vt tradit Baronius Tom. 11. sub citato anno num. 34.

Placet hic animaduertere, in loco vbi nunc est hoc erectum templum, antea Saracenos habuisse domum aliam orationis. Hoc deduco ex Adamnano de locis sanctis, dum ait: *Ceterùm in illo famoso loco, vbi quondam templum magnificè constructum fuerat, in * vicina ab Oriente locatum, nunc Saraceni quadrangulam orationis domum, quam sub rectis tabulis & magnis trabibus super quasdam ruinarum reliquias construentes, vili fabricati sunt opere, frequentant. Quæ vtique domus tria hominum millia simul, vt fertur, capere potest.* Ita Adamnanus ex oculato inspectore sancto Episcopo Arculfo. Floruerunt verò isti duo viri circa annum Domini 690. multò antè quàm præsens templum ædificatum esset. Et cum id ædificauerint & frequentauerint Saraceni, non potest esse illud quod ante illorum aduentum per aliquot sæcula fuit Patriarchali Cathedra decoratum, de quo Adrichomius.

* f. vicinia muri

CAPVT XVI.

De forma & structura templi Domini, siue Salomonis.

GVilielmus Tyrius formam & elegantiam templi Domini iam memorati considerans, toti mundo conspicuam esse dicit, & addit lib. 1. cap. 2. *Erant porrò in eodem templi ædificio intus & extra ex opere musaico Arabici idiomatis litterarum vetustissima monumenta, quæ illius temporis esse creduntur, quibus & auctor, & impensarum quantitas, & quo tempore opus inceptum, quoque consummatum fuerit, declaratur.* Et hoc repetit lib. 8. cap. 3. vbi & illius structuram describit, & nos eamdem ex ipso hic subijciemus, addendo etiam explicationem aliquam, & alia ab ipso prætermissa, & ab aliis, vt in præsentia videntur, obseruata: ab eius enim tempore vsque ad præsens multis mutationibus fuit sancta ciuitas cum templis suis obnoxia.

Tyrius itaque loco posteriùs citato, loquens de situ in quo extructum est sanctum Domini templum, ita habet: *Platea quadam, quantum arcus bis iactare potest, habens longitudinem & latitudinem tantumdem, quadrangula, & æquis distantibus contenta lateribus, muro circumdata est valide altitudinis moderatæ.* Credo in præsentia ex parte dumtaxat Orientali & partim Aquilonari cinctam esse, ex aliis verò ipsismet ædificiis ciuitatis esse munitam. *In quam ab Occidente duabus portis introitur, quarum altera dicitur Speciosa, vbi, secundùm quod in Actibus Apostolorum continetur, claudum ex vtero matris suæ eleemosynam à transeuntibus petentem consolidatis basibus erexit Petrus. Alterius verò certum nomen non tenemus.* Fateor nec alterius portæ nec nominis memoriam Ierosolymis in præsentia conseruari, nec alteram esse in hac parte intellexi. Fortè erit altera Australis, sed Occidentalis dicta,

cta, quòd vergat ad Occidentem. Et qui de hisce portis mentionem fecerunt, vnius dumtaxat Occidentalis meminerunt. Inferiùs Capite extremo vltimæ Peregrinationis ostendemus, non fuisse portam Speciosam ex parte Occidentali, & consequenter nec ad eam claudum sanatum fuisse.

A Septemtrione verò vna, ab Oriente quoque alia, quæ vsque hodie porta Aurea dicitur. Aduerte hic, Auream portam clausam esse, nec ex ea parte esse aliam portam circa plateam, verùm duæ sunt ex parte Aquilonari, altera post transitum palatij Pilati, non longe ab Ecclesia sanctæ Annæ, quam habet ex altera parte viæ; altera verò in extremitate eiusdem viæ, iuxta probaticam piscinam, à qua & nomen habet.

Ab Austro verò demum habet Regiam, quæ vulgari appellatione templum Salomonis dicitur. An melius diceretur Regia Salomonis ex quo ex hac parte olim erat ædificata? Vel an templum Salomonis; quia ex hac parte erant porticus & habitacula ministrorum templi? Et ex hac parte sunt porticus suffultæ columnis, & nobilia ædificia & ipsum templum, illa namque templum Salomonis in Scriptura appellantur.

Super singulas autem portas, quæ vrbi sunt conterminæ, & per angulos superficiei, turres erant sublimes admodum, in quibus certi superstitionis Saracenorum Sacerdotes, vt populum ad orationem inuitarent, ascendere consueuerant: quarum quædam adhuc sunt, quædam verò casibus varijs sunt depositæ. In præsentia non obseruaui aliquam ex dictis turribus. Fieri potest, quòd Saladinus, qui post multa tempora Guilielmo Tyrio successit, & sanctam ciuitatem cepit, eamque nouis muris cinxit, etiam veteres illas turres omnino demolitus fuerit: quæ verò sunt, non excedunt muros ciuitatis, & nullus Turca ibi excitat populum, sed alibi.

Infra hæc septa nemini habitare, nemini etiam introire, nisi nudis & lotis pedibus, permittebatur, ianitoribus per singulas portas constitutis, qui huius rei curam habent diligentem. In præsentia tantam non adhiberi diligentiam credo.

Porrò in medio huius sic circumsepta area planicies iterùm quædam & eminentior eodem modo quadrilatera à lateribus subiecta, ex omnibus partibus æquè distans; ad quam à parte Occidentali duobus locis per gradus & ab Austro totidem, ab Oriente verò vno tantùm adscenditur: in cuius singulis angulis singula erant oracula: quorum quædam adhuc extant, quædam verò, vt alia ibi constituerentur, deposita sunt. Non obseruaui huiuscemodi oracula, id est orationis loca: quædam tamen vidi parua ædificia prope templum velut rotunda sacella, nescio an sint duo, & an sint sepulchra Turcarum insignium, vel alicuius alterius memoria.

In huius superioris areæ medio templum ædificatum est, forma quidem octogonum, & laterum totidem, intus & deforis marmoreis tabulis & opere musaico decoratum. In præsentia melius diceretur deforis quidem in superiori parte ornamentis & floribus Damasceno artificio exornatum esse, & intus totum album, vt qui diligenter interiùs viderunt testati sunt, & credo, quia communiter sunt albæ Turcarum mesquitæ.

Tectum habens sphæricum, plumbo artificiosè coopertum. Adde, in eius summitate Turcas dimidiæ Lunę formam pro suo more posuisse. Circa dictum hemisphærium est planum pauimentum ad modum deambulacri, & circùm columnellæ marmoreæ decenter elaboratæ & dispositæ, ad casum prohibendum, quando illuc ascendere contingit. Circumcircà habet fenestras quibus illuminatur, & non per laternam desuper, vt aliqui scripserunt. Interiùs est ordo vnus columnatum quæ hemisphærium sustentant. Intra columnas & murum templi cancellos ferreos esse audiui, qui distinguant locum mulierum à loco virorum: in interiori enim parte & vltra cancellos manent viri, sed citra mulieres, quæ ad interiorem transire prohibentur, ne aditus contaminetur, inquiunt Turcæ.

Harum vtraque platearum tam continens & inferior, quàm superior & contenta, albo strata est lapide, ità vt hibernis temporibus aquæ pluuiales, quæ plurimæ de templi descendunt ædificio, quasq; aliunde non pauciores excipiunt, limpidissimæ & absq; cœno in cisternas defluant, quæ plurimæ infra septa prædicta continentur. Montanus in suo Misnaioth, Pineda referente libro 5. De rebus Salomonis cap. 5. num. 136. inquit, in atrio Sacerdotum veteris Salomonici templi fuisse tres puteos, quorum duo aquas aliunde haustas conseruarent ad vsum sacrificiorum, tertius verò pertuso canali per montem vsq; ad torrentem pertinuerit, per quem sanguis cum aqua elutus deflueret. Si verum est quod superius notauimus, dum ageremus de probatica piscina, ipsam fuisse velut sacrarium templi, vel frustrà ponitur tertius ille puteus, vel aquæ in illum collectæ non ad torrentem sed ad piscinam deriuabantur. An in præsentia sint dicti putei, & sint illi qui à Tyrio cisternæ appellantur, an potiùs veræ cisternæ, me latet: crediderim esse potiùs cisternas, quia Palæstina ob fontium raritatem cisternis vtitur, vt ait D. Hieronymus, & Tyrius ipse, & singulariter de Ierosolyma, nosque Libro 1. Capite

pite XXVIII. ex ipso & aliis ostendimus.

Prosequitur denique Tyrius: *Intus verò in medio templi, infra interiorem columnarum ordinem rupes est aliquantulùm eminentior, cum subiecta ex eodem saxo spelunca, supra quam sedisse Angelus dicitur, qui propter dinumerationem populi à Dauid incautè factam, percussit populum, quousque præceptum est à Domino, vt parcens populo gladium suum conuerteret in vaginam: vbi postmodum, empta sexcentis siclis auri iustissimi ponderis area, altare, vt præmisimus, instruxit. Hæc autem ante nostrorum introitum, & postmodum annis quindecim, nuda patuit & aperta; posteà verò, qui eidem præfuerunt loco, albo eum cooperientes marmore, altare desuper decorum, in quo Clerus diuina celebrat, construxerunt.* Godofredus etiam ibi mox Canonicorum egregium Collegium instituit, eisque ampla sacerdotia, quæ præbendas vocant, simulque & honesta circa templum domicilia assignauit, qui diurnis & nocturnis officiis ac sacrificus, Ecclesiastico more, annis octoginta octo ibi Deo ministrauerunt.

Ad maiorem confirmationem & declarationem eorum quæ proxime recitauimus ex Tyrio, placet subiicere quæ in idem argumentum scripsit Iacobus de Vitriaco S.R.E. Cardinalis, qui aliquibus annis post Tyrium historiam Ierosolymitanam conscripsit. *His omnibus insignis locus ille præminens, inter alia loca sancta, maximam obtinet priuilegij dignitatem. Templum autem Domini sanctum, quod in monte Moria, in area Ornam Iebusæi à Salomone constructum est, inter loca sancta & venerabilia nullatenus est prætermittendum, quod licet à Babylonijs primò sit destructum, & posteà à Romanis, à fidelibus tamen & religiosis viris opere rotundo & decenter & magnificè in eodem loco miro & subtili artificio, iterùm est reparatum. In hoc loco supra rupem, quæ adhuc in eodem templo consistit, dicitur stetisse & apparuisse Dauid exterminator Angelus, qui propter peccatum dinumerationis Israëlitici populi, quæ Dauid præcipiente facta est, multa millia de populo interemit. Vnde Saraceni templum Dominicum vsque hodie rupem appellant: quod in tanta veneratione habent, vt nullus eorum ipsum audeat aliquibus sordibus, sicut in aliis locis sanctis faciunt, maculare; sed à remotis & longinquis regionibus à temporibus Salomonis vsq; ad tempora præsentia veniant adorare*, &c. Hæc Vitriacus: similia habet Sanutus Secret. fidel. Cruc. lib. 3. par. 14. cap. 9.

In hist. Ierosol. cap. 62.

Post prædicta & narrationem eorum quę accidisse in Salomonico templo memorant sacræ Litteræ, addit Vitriacus: *Est prætereà Ierosolymis templum aliud immensæ quantitatis & amplitudinis, à quo Fratres militiæ Templi, Templarij nominantur, quod Templum Salomonis nuncupatur, forsitan ad distinctionem alterius, quod specialiter Templum Domini appellatur.* Et Sanutus citatus inquit: *Iuxta Templum Domini aiunt esse Templum Salomonis, in quo sunt duo templa: illuc nullus Christianorum intrare permittitur, ne iuxta imprecationem Salomonis exaudiatur in oratione sua.* Arbitror duo dicta templa esse, alterum quod in præsentia *Salomonis*, alterum quod *Præsentationis B. Mariæ Virginis* appellatur, ampla & insignia, & contigua, in eodemque situ, vbi quondam fuit constructum Salomonicum Templum, ædificata. Et illud quod antiquitus *Templum Domini*, in pręsentia *Templum Salomonis* vocitatur, & alterum Salomonis, *Præsentationis B. Virginis Mariæ*.

Fuit posteà hoc templum consecratum an. salutis nostræ 1136. Feria 3. post Pascha ab Apostolicæ Sedis Legato Alberico Episcopo Ostiensi, natione Franco, misso à Summo Pontifice Innocentio II. vnà cum Ierosolymitano Patriarcha & alijs Episcopis, regnante Fulcone Ierosolymorum Rege. *Legatus Albericus ex Antiochia Ierosolymam reuersus est*, inquit Tyrius, *vbi vsque ad solemnitatem Paschalem moram faciens, habito priùs consilio cum Prælatis Ecclesiarum, tertia post sanctum Pascha die, vnà cum Domino Patriarcha & Episcoporum nonnullis templum Domini solemniter dedicauit. Adfuerunt ibi dedicationis die multi tam de partibus vltramontanis, quàm de cismarinis regionibus magni & nobiles viri. Inter quos adfuit & D. Ioscelinus iunior, Comes Edissanus, qui tunc in solemnibus sancti Paschæ diebus magnificè nimis in ciuitate moram faciebat.* Verùm illis annis octoginta octo, quibus fuit à fidelibus sacrum templum custoditum, transactis, ob perniciosam Christianorum Principum discordiam, à Saracenis id vnà cum ciuitate rursum occupatum est, & vsque in hodiernum diem possidetur, & non ampliùs Ecclesiastico, sed impuro cultu ab impuris Turcis frequentatur, plurimumque ab illis æstimatur, & Christianis ingressus ad illud est penitus interdictus sub pœna mortis, vel abnegandi fidem Christi: quare meschita Turcarum, & non templum Domini mereretur appellari. In veneratione nihilominùs est habendum, quoniam Christi prædicatione & miraculis olim fuit illustratum, & B. Mariæ Virginis, sanctorum Apostolorum, nec non aliorum Sanctorum ac Sanctarum habitatione, visitatione, & pus actibus sanctificatum.

Consecratio templi Domini.

De Bello sacro l. 13. c. 18. Baron. Tom. 12. anno Christi 1136. num. 36.

PERE-

PEREGRINATIO IV. *in qua recenſentur & deſcribuntur decem peculiaria loca ſacri montis Sion & ciuitatis ſuperioris, quæ modò eſt extra ſanctæ ciuitatis pomœria.* I. *Locus eſt ipſe ſacer mons Sion in ſe conſideratus.* II. *Eccleſia ſanctorum Apoſtolorum, ſiue ſanctum Christi cœnaculum.* III. *Sepulchrum Dauidis.* IV. *Vbi cecidit ſors ſuper Matthiam.* V. *Locus diuiſionis Apoſtolorum.* VI. *Sepulchrum S. Stephani protomartyris.* VII. *Domus in qua B. Virgo Maria poſt mortem filij ſui vixit & obiit.* VIII. *Sacellum in quo S. Ioannes Euangeliſta Miſſam coram ſanctiſſima Deipara celebrabat.* IX. *Vbi Iudæi voluerunt perdere corpus Matris Filij Dei, dum ad ſepeliendum deportaretur.* X. *Vbi Petrus è domo Caiphæ egreſſus fleuit amarè.*

CAPVT PRIMVM.

De ſacro monte Sion, primo loco quartæ Peregrinationis, & huius nominis multiplici ſignificatione.

INter alia loca quæ in ſancta ciuitate Ieruſalem, circa & extra ipſam viſuntur, digniſſimus, illuſtriſſimus, Deoque & hominibus plurimum dilectus eſt ſacratiſſimus mons Sion, de quo præſenti loco verba faciemus, eum conſiderantes & commendantes prius quoad ſeipſum; deinde quoad ſuas appendices, & particularia loca, & memorabilia in iiſdem patrata. In ſeipſo igitur conſideratum duplici ex capite commendamus, ex iis ſcilicet quæ naturæ beneficio, & ex iis quæ ſingulari & ſupernaturali gratia ſortitus eſt. Vt verò diſtinctè procedamus, cùm nomen *Sion* ſit ex iis quæ polyſema dicuntur, aliqua priùs de eius ſignificationibus dicamus, vt, eis perſpectis, in quibus præcipue ſit hoc loco accipiendum manifeſtum euadat, & vt quæ de eo dicturi ſumus meliùs intelligantur.

Sion nominis multiplex ſignificatio. Nomē Sion, quod à D. Hieronymo explicatur *ſpecula*, quaſi locum eminētem ſignificet, ex quo alia longè lateq́ circumſpici & videri poſſint, quintuplicem habet ſignificationem. *Nomen. Sion ſignificat primò montem Hermon.* Primò ſignificat montem Hermon, qui eſt in extremis finibus regionis transIordaninæ ad Aquilonem, de quo dicitur: *Vſque ad montem Sion, qui eſt Hermon*, Deuter. 4, 48. Scio, in Biblus vulgatis ante correctionem Sixti V. haberi, *Sion, qui eſt & Hermon*; & in Regus, LXX. Interpretibus, Chaldaica Paraphraſi legi *Seon*, vt diſtinguatur à *Sion* monte Iudææ: cum tamen non modò Hebraica veritas, ſed & editio Vulgata cōrrecta legat *Sion*, eiuſmodi lectio retinenda eſt. nil enim prohibet, nec inſolens eſt in ſacris Litteris, diuerſa inter ſe, vno cōmuni nomine appellari, propter aliquam communem inter ipſa proprietatem, ſicut in propoſito euenire arbitror. Cùm enim tam ex Sion Iudææ, quàm ex alio, id eſt, Hermon extra Iudæam, propter eorum altitudinem loca circumiacentia cerni poſſint, meritò vtrique *Sion* nomen, id eſt *ſpecula*, aptatur. Et tantò meliùs intelligemus, *Sion* nomen conuenire monti Hermon, ſi conſideremus, ipſum eſſe montè Sion & aliis Iudææ montibus altiorem, vt ſacri Doctores cum experientia docent. Quod nec ſilentio prætenit Pſalmographus, ſed conceptis verbis expreſſit, dum ſic ait: *Sicut ros Hermon, qui deſcendit in montem Sion*, Pſalm. 132, 3. Sion inquam Iudææ, vt Interpretes vnanimi conſenſu interpretantur. Igitur ſi ros dicitur deſcendere ex Hermon in Sion, euidens eſt, Hermon eſſe Sion eminentiorem.

Sed num Scriptura ſacra, vel alij Scriptores, quando hos montes nominant, aliquo diſcrimine oſtendunt, vtrum horum montium intelligant? Sane; & quidem multipliciter. Primò, quia, vt notant linguæ ſanctæ periti & ſacræ Scripturæ Interpretes, *Sion*, vt ſignificat Hermō, Hebraicè ſcribitur per *ſin*; quando verò ſignificat alterum Iudææ montem, ſcribitur per *zade*. Secundò, quia Scriptura, cùm de Sion Galilææ loquitur, ſtatim ſe explicat, vt in citato Deuteronomij loco apparet, *Sion, qui eſt Hermon*; at cùm de Sion Iudææ facit mentionem, abſolute *Sion* appellat, tamquam ei antonomaſticè illud nomen conueniat, vel etiam ſe explicat, & aliqua circumlocutione indicat de quo Sion loquatur. Poſtremò denique ex antecedentibus & conſequentibus colligitur, de quo Sion ſermo fiat tum in Scriptura ſacra, tum apud alios Scriptores. Exempla ſunt in promptu, & adducam ſtatim, dum de Sion Iudææ monte egero.

Secundò Sion mons ſignificat aliquando vniuerſa montana Iudææ, vel etiam totam Terram promiſſionis, & in hunc ſenſum *Secundò ſignificat vniuerſa montana Iudæa.*

intelligunt nonnulli versiculum illum tertium Psalmi 132 *Sicut ros Hermon, qui descendit in montem Sion*, id est, sicut ros qui descendit in montem Hermon & in montem Sion, non quidem illum peculiarem qui est in Ierusalem, nec etiam totam Ierusalem in eo fundatam, sed vniuersam promissionis terram. Cui sententiæ fauet lectio Felicis ex Hebræo, qui plurali numero legit *Montes Sion*; & D. Hieronymi, quæ habet, *Super montana Sion*. Sed huiusmodi nominis Sion vsurpatio infrequens est, vt & præcedens pro Hermon.

Tertiò totā ciuitatem Ierusalem. Tertiò frequentissimè, & vbi non est aliqua disiunctio qua seiungatur Ierusalem à Sion, mons Sion totā ciuitatem Ierusalem significat, superiorem scilicet & inferiorem.

Montis Sion forma. Pro cuius intelligentia notandum, montem Sion (vt docet Genebrardus in Psalmū 132.) esse vnum & simul triiugum: est vnus radice, verum tria iuga, siue tres vertices, aut tria acumina habet. Istud indicatur loco proximè ex Dauide adducto, vbi secundum vulgatam habetur, *Sicut ros Hermon, qui descendit in montem Sion*; hoc verò ex eodem loco, dum nimirum transtulit Hebræus in numero multitudinis, *in montes Sion*. Ex quo habemus, quòd ratione fundamenti & situs vbi constructa est sancta ciuitas, etiam ipsa *Sion* appelletur, vt videre est tum alibi frequentissimè, tum præcipue in his locis: *Diligit Dominus portas Sion super omnia tabernacula Iacob*, Ps. 86, 2. &: *In conuertēdo Dominus captiuitatem Sion*, Psal. 125, 1.

Quartò superiorem ciuitatem. Quartò, quando aliqua explicatio apponitur, vel distinctio contra Ierusalem subindicatur, tunc *Sion* significat eam partem Ierusalem, quæ dicitur pars siue ciuitas superior, vbi erat arx munitissima, & domus Regum Iuda, sicut nomine *Ierusalem* residuum ciuitatis intelligitur, vt in illo Michææ 3, 10. *Qui ædificatis Sion in sanguinibus, & Ierusalem in iniquitate.* & post pauca: *Propter hoc, causa vestri Sion quasi ager arabitur, & Ierusalem quasi aceruus lapidum erit, & mons templi in excelsa siluarum*, v. 12. item in illo Zach. 1, 14 *Zelatus sum Ierusalem & Sion zelo magno.* In his locis *Ierusalē* pro ciuitate inferiori, *Sion* pro superiori accipiunt sacri Interpretes. Et de hac parte accipitur, quod dicitur, *Cepit autem Dauid arcem Sion, hæc est ciuitas Dauid*, 2. Reg. 5, 7. Lege Iosephum lib. 6. Belli cap. 6.

Habet etiam plures mysticas significationes, quas libens, ne longior sim, omitto, hanc tantùm adijciens, quam non tam spiritualem & allegoricam, quàm litteralem assero, vt *Sion* Catholicam in terris militantem Ecclesiam significet; quæ est quinta &

Quintò significat Sion Catholicam Ecclesiam. postrema significatio *Sion*, hîc nullatenus omittenda. Meritò sane *Sion* Catholicam Ecclesiam significat, quoniam in eo monte constructum erat templum Domini, quod eiusdem Ecclesiæ figura fuit manifesta. Vnde quæ de Sion frequenter dicuntur in Prophetis, cōmodiùs de Sancta Ecclesia, quàm de qualibet alia Sion; imo quædam nostræ tantummodò Ecclesiæ aptari possunt. Cùm enim verbum Domini maneat in æternum, de Sion verò perpetuò duratura multa in eo prædicta sciamus, quæ ad materialem Sion referri commodè nullatenus possunt (manifestum enim est, Iudæos reiecisse & crucifixisse suum Regem & Messiam, ipsosque iam dispersos & dissipatos esse, absque lege item aut vero legis intellectu, sine Sacerdotio & sacrificijs; & hanc desolationem perpetuò duraturam esse, vt dicitur apud Danielem, *Et erit in templo abominatio desolationis, & vsque ad consummationem & finem perseuerabit desolatio*, Dan. 9, 27. vice verò versa in Scriptura legimus, Deum diligere Sion & Ierusalem, & ibi perpetuò esse regnaturum. *Ego autem constitutus sum Rex ab eo super Sion montem sanctum eius*, Psalmo 2, 6. &: *Elegit Dominus Sion: elegit eam in habitationem sibi*, Psal. 131, 13. &: *Et repulit tabernaculum Ioseph, & tribum Ephraim non elegit*, in cuius sorte templum Domini ædificatum fuit, *sed elegit tribum Iuda, montem Sion quem dilexit*, Psal. 77, 67. & de Messia dicitur: *Regnabit super eos in monte Sion, ex hoc nunc & vsque in æternum*, Mich. 4, 7. item: *Respice Sion ciuitatem solemnitatis nostræ: oculi tui videbunt Ierusalem, habitationem opulentam*, Isa. 33, 20.) commodè verò & absque contorsione Ecclesiæ Catholicæ, quæ semper durabit, & contra quam portæ inferi non præualebunt; iure meritò cum sacris Doctoribus illa Scripturæ testimonia, & similia quæ adduci possent, de nostra Catholica Ecclesia intelligimus.

Quamobrem S. Augustinus in Expositione Psalmi 108. vers. 2. in ea verba Psalmi 86. *Diligit Dominus portas Sion super omnia tabernacula Iacob*, Sionis nomine sanctam intelligit Ecclesiam, per tabernacula verò Moysis Synagogam, cui illam in dilectione prætulit. Tribuit portas Sioni, propter firmitatem Ecclesiæ; tabernacula Iacob, propter Synagogæ mutationem. Quin & Genebrardus verba illa eiusdem Psalmi 86: *Quoniam Deus saluam faciet Sion, & ædificabuntur ciuitates Iudæ*, intelligit de sancta Ecclesia Catholica, & eius templis ex Synagogæ desolatione constructis, aduertens, Sion & Iudæ ciuitates perpetuæ desolationi damnatas esse.

Ex

Ex omnibus hisce significationibus pro nostro instituto seligimus quartam, quatenus nimirum significat ciuitatem Dauid, siue montem in quo ciuitas Dauid, aliàs ciuitas superior, ædificata est.

CAPVT II.

Mons Sion commendatur specialiter à naturali sua conditione.

MOntem Sion primò commendabilem prædicamus ex naturali sua conditione. Sacer ille mons est inter alios montes sanctæ ciuitatis præcipuus, cum quia dignior est totius vrbis pars, cum quia eminentiorem situm habet. *Descriptio montis Sion.* Positus erat in Australi ciuitatis plaga, & altitudine reliquos eiusdem ciuitatis montes superat, præsertim qua parte ad Occidêtem & Meridiem spectabat, vt ad Septemtrionem & Occidentem perpetuus fere esset descensus; atque ideò ea ciuitatis pars quæ in eo ædificata erat, ciuitas superior nuncupatur. Vnde ex ipso ciuitas, & quæ in Australi eius parte sunt, velut ex specula conspiciebantur: & vsque nunc etiam melior est prospectus è monte Sion, & iucundior quam ex quacumque alia ciuitatis parte; quare meritò Sion, quod *speculam* significare anteà diximus, appellatus est. Planitiem habebat oppidi instar, amœnitate & aëris salubritate cæli delicias repræsentabat. Ad hæc amœnior & fortior reddebatur ex profunda valle Gehennon, quæ ad radices eius est, & olim vitibus, oliuetis, ficubus, alijsque arboribus abundabat. Hinc factum est, vt Chananæi, qui Terram hanc incolebant, vt habetur Genesis cap. 10. & nos Lib. 1. ostendimus, expensa naturali huius terræ montisq; bonitate ac munitione, primò in eius Occidentali parte insignissimam ac propemodum inexpugnabilem arcem construxerint, ambitumque eius firmis altisque muris, portis ac turribus munierint, adeo vt Israëlitæ, quamuis multas Chananæorú vrbes munitissimas, & oppida fortissima, sub Iosue & Iudicibus bello cœperint, numquam tamen montem Sion arcemque eius occupare potuerint, sed mixtim cum Iebusæis habitauerint, donec tandem Rex Dauid eam diuino auxilio ceperit, vt pluribus docet sacra Scriptura, & nos suprà Peregrinatione 1. Cap. XIV. huius Libri narrauimus, qui etiá eam partem *ciuitatem suam* vocauit, quòd prima esset omnium ciuitatum quas bello sibi subiecerat, ideoque præ ceteris ditionis suæ ciuitatibus eam dilexit (quéadmodum & Rex Assuerus maiori prosequebatur dilectione vrbem Susan, quàm reliquas imperio suo subiectas, quòd ea fuisset initium Regni sui) eamque propagnaculis & omni armatura fortium muniuit & exornauit, montisque planitiem in vicos & plateas, ac alia loca, in quibus Regum aliorumque Nobilium fuerunt ædificata palatia, distinxit, vt sic facta fuerit Regia ciuitas, quam Reges & præcipui Heroës incolebant.

Antiochus contra Ierusalem sæuitiam exercet. Post multa tempora, Deo ob discordias aliaque Iudæorum scelera permittente, Antiochus Epiphanes, infensissimus hostis Iudæorum, cum sæuissimo exercitu Iudæam inuasit, captaque Ierosolyma, multis Iudæorum millibus interfectis, alijs in vincula coniectis, alijs verò sub hasta venditis, introiuit, ductore Menelao, patriæ suæ proditore, in locum sanctum cum superbia, ibique profanatis omnibus, rapuit omne aurum & argentum, & vasa quælibet pretiosa, & thesauros reconditos, sublatisque omnibus reuersus est Antiochiam, relictis in Iudæa ministris seipso haud mitioribus, vt gentem illam affligerent, nimirum Ierosolymis Philippo Phryge; & in Garizim Andronico & Menelao. Sed nec hisce acquieuit Antiochus, verùm vt Iudæorum religionem funditus euerteret, atque illorum vires ita imminueret, ne deinde iussis suis vllatenus resistere valerent, misit Principem tributorum suorum, nomine Apolloniú, Iudæis valde infensum, cú valido vigintiduorum millium virorum exercitu, præcipiens ei, vt ante omnia viros perfectæ ætatis interficeret, imbellem verò iuuentutem ac mulieres diuenderet. Qui cum venisset Ierosolymam, & callidè pacem aliquantisper simulasset, repente impetum fecit in ciuitatem die Sabbati, cùm Iudæi feriarentur, magnamque ei cladem & vastationem intulit, occisis quamplurimis, ædibus & domibus igne consumptis, & muro etiam vrbis deiecto. Quibus crudeliter admodum perpetratis, ipse tandem in Sion ciuitatem Dauid, tamquá in tutiorem locú, sese cum suis recepit, *Sion facta hostium munitio.* illuc spolia ciuitatis, feminas captiuas, ac pecora intulit, & extructo in circuitu eius muro ac turribus valde firmis, constituit eam in arcem, in qua, illatis annona atque instrumentis bellicis, collocauit præsidium validum iniquorum hominum, qui furiosorum instar per circuitum sanctificationis seu templi discurrentes, varijs modis ipsum profanabant ac contaminabant, & quoscumque ad illud pie accedentes offendebant, impie trucidabant. Cùm ergo qui reliqui erant Iudæi, paulatim de Ierusalem aufugissent, breui eadem vrbs facta est habitatio exterorum, & sanctificatio eius deserta, & sublimitas eius versa est in luctum,

& sabbata in opprobrium. Hæc sparsim ex libris Machabæorum.

Villalpand. Tom 3. in Appar. vrbis & templi cap. 1.

Notandum, aliquos existimasse, non in Sion, sed in Acra arcem sibi constituisse Antiochi milites, quos ad hoc mouit auctoritas Iosephi, qui lib. 12. c. 7. Antiq. loquens de Antiocho hoc, sequentibus id verbis videtur indicare. *Et demolitus mœnia, in inferiori vrbe arcem condidit: erat enim editiore loco sita, ipsi templo imminens. Quapropter bene priùs firmata mœnibus & turribus, Macedonicum præsidium imposuit.*

Ceterùm opposita sententia textui sacræ Scripturæ & rationi congruentior videtur, quòd Macedones arcem Dauid in Siō munierint, Scriptura sic ait: *Et ædificauerunt ciuitatem Dauid muro magno & firmo, & turribus firmis, & facta est illis in arcem*, 1. Machab. 1, 35. Nam dato quòd potuerit forte sacra Scriptura pro ciuitate Dauid indicare etiam aliam Ierosolymæ partem minus celsam, quòd tota illa vrbs olim fuerit Metropolis ipsius Dauid; nulla tamen hic videtur necessitas sic accipiendi nomen ciuitatis Dauid, cùm præsertim rationi conformius sit, Macedones faciliùs atque opportunius potuisse ac voluisse sibi reficere munitionem olim à Dauide in Sion constructam, & reliqua vrbis parte altiorem ac tutiorem, quàm de nouo in inferiori vrbe arcem à fundamentis erigere, quæ templo immineret. Non enim adductæ à nobis Scripturæ obstant alij duo eiusdem libri loci, qui ab aduersæ sententiæ sectatoribus pro se adducuntur: quorum alter est 1. Machab. 24, 37. vbi legimus: *Et congregatus est omnis exercitus* (id est Iudæorum) *& ascenderunt in mōtem Sion.* alter verò vers. 60. vbi dicitur: *Et ædificauerunt in tempore illo montem Sion, & per circuitum muros altos & turres firmas*, &c. e quibus colligunt, illam arcem Macedonum, in qua certum est eos mansisse vsque ad tempora Simonis Machabæi, non fuisse in monte Sion. Non, inquam, hæc obstant; quia clarum est, in hisce duobus locis Scripturam sacram vsurpasse montem Sion pro monte Moria ei proximo, in quo erat templum; id namque apertissimè indicant verba, quæ ibidem subsequuntur. nam post illa verba, *Et ascenderunt in montem Sion*, protinus subiungitur, *& viderunt sanctificationem desertam, & altare profanatum, & portas exustas, & in atrijs virgulta nata sicut in saltu, vel in montibus, & pastophoria diruta*, &c. Manifestum autem est, hæc non extitisse neque inueniri potuisse in monte Sion, sed in monte Moria, vbi erat templum, vt dictum est. Similiter vbi dicitur, *Et ædificauerunt monte in Sion*, &c. statim subditur, *Ne quando venirent Gentes, & conculcarent eum, sicut anteà fecerunt.* quibus verbis perspicue indicatur, Scripturā sacram ibidem loqui de monte, in quo erat templum, quod paulò ante à Gentibus fuerat conculcatum & profanatum.

Neque verò curandum est de Iosepho, quotiescumque videmus ipsum à sacra historia recedere: nisi forte loco citato ipse Iosephus dicere voluerit, Antiochum diruisse mœnia in inferiore vrbe, arcē verò in superiore condidisse: id enim, interpunctione dumtaxat mutata, videtur eo loco tradere potuisse: nam & hunc sensum videntur confirmare vel saltem insinuare verba illa, quæ ibidem ipse subiunxit, dicens: *Erat enim* (nempe arx) *editiore loco sita, ipsi templo imminens.* hæc namque monti Sion potiùs quàm Acræ conuenire videntur. Quare probabilius, & sacræ Scripturæ 1. Machab. 1, 35. conformius videtur, Macedones arcem extruxisse vel refecisse in monte Sion, ibique se muniuisse, quàm in Acra. Et profectò si se munire voluerunt, tutiorem vtique ciuitatis locum deligere debuerunt, & qui alijs imperaret; qualis erat mons Sion & ciuitas Dauid, non similiter Acra, vt præter ceteros opinatur Villalpandus Tom. 3. in Appar. vrbis & Templi c. 7. contra quem scite mihi videtur argumentari P. Augustinus Torniellus Tom. 2. Annal. anno mundi 3887. num. 1. vt iam ex ipso vidimus.

Macedonibus à Sion per Machabæos expulsis, amplius munitur.

Postmodum verò diuino auxilio ex Ierusalem & Sion expulsis Macedonibus per Machabæos, idem mons ab iisdem per circuitum reædificatus, & solidis muris ac turribus altissimis munitissimus factus fuit, vt dicitur 1. Machab. 4, 60. ita vt nulla vi nisi sola fame ad deditionem cogi potuerit: quare & arcis nomine, quod fortitudinem significat, insigniri merito potuit.

Elapsis denique à morte Saluatoris annis quadraginta, à militibus Romanis sub Imperatore Tito, capta ciuitate & incenso templo Sion, quæ ceteris ciuitatis partibus munitior erat, integra supererat. In eam ergo seditiosi ingressi (vt testatur Iosephus lib. 7. de Bello Iudaico cap. 14. 15. & 16.) octies mille & quadringentos Iudæos ibi inuentos occiderunt, ipsamque Regiam deprædati sunt, & posteà etiam reliquos Iudæos, qui hinc inde inuenti sunt in cuniculis latitasse, crudeliter necauerunt. Titus igitur, vt hos & arcem expugnaret, vigesimo die mensis Augusti machinas bellicas admouet, septima die Septembris oppugnat, & diuino adiutorio potiùs quàm humanis viribus (quod ipse Titus testatus est) ea potitus est: sicque octaua die mensis eiusdem, vrbem integram cum munitionibus cepit.

cepit. Cetera prosequitur fusiùs citatus Iosephus. Lege Adrichomium in descriptione Ierusalem num. 2. Huc etiam refer quæ diximus suprà de Sion, dum ageremus de Ierusalem, quomodo fuerit priùs per Ælium Adrianum, & posteriùs per Selimum Turcarum Imperatorem reædificatus.

Creditur totus mons Sion se extendere vsque ad templum Præsentationis B. Mariæ Virginis ex vna parte, & ex altera vsque ad castrum Pisanum intra vrbem; quare multò latior erat olim quàm nunc sit: nam in præsentia montis Sion nomine intelligitur suburbium vrbis meridionale, vbi sunt Oliuetum, sepulchra Christianorum, & aliæ sacræ ædes, de quibus posteà sermonem faciemus.

Ex dictis constat, & ex dicendis magis etiam apparebit, sacratissimum istum montem omni ex parte commendabilem esse, ex natura, ex arte, & ex ibidem patratis, ac proinde meritò cùm in sacris Litteris, tum in Iosepho pluribus iisque dignissimis nominibus illustratum inueniri; illic quippe, in Scripturis nimirum, appellatur *mons Sion*, deinde *ciuitas & arx Dauid*, *mons excelsus*, *nimis sanctus*, *coagulatus & pinguis*; apud Iosephum *ciuitas superior*, & *pars sacra*.

Montis Sion nomina.

Non omnes omnium horum nominum rationes hic subiicimus, tum ne plus æquo longiores simus, tum quia plures sunt passim obuiæ, & ex dictis & dicendis sat apparent, solùm vnius & alterius nominis rationē hic describemus, quibus mirificè sacri huius montis excellentia sublimatur, quarum altera apud Ezechielem, altera apud Dauidem reperitur. Ezechiel appellauit montem Sionem *excelsum nimis*. Cùm enim esset in Babylone, in visione adduxit illū Dominus in terram Israël. *Et dimisit me*, inquit sacer Vates, *super montem excelsum nimis, super quem erat quasi ædificium ciuitatis vergentis ad Austrum*, &c. Ezech. 40, 2. vbi montis excelsi nomine, vt docent sacri Interpretes, intelligitur mons Sion, excelsus nimis, non quidem ob illius naturalem sublimitatem, siquidem Oliueti, aliique Israël & Iudææ montes sunt monte Sion excelsiores, sed ob illius dignitatem, sublimemque mysteriorum ibi patratorum celsitudinem, vel etiam respectu aliorum montium qui erant in Ierusalem.

Mons Sion cur excelsus nimis.

Dauid eumdem montem appellat *montem Dei*. *Mons Dei*, inquit, *mons pinguis, mons coagulatus, in quo beneplacitum est Deo habitare in eo*, Psalm. 67, 16. frequentissimum est in diuinis Litteris, quæ excelsa & insignia sunt, siue in bono siue in malo, Dei appellari. In bono, vt, *Flumen Dei repletum est aquis*, Psal. 64, 10. *Montes Dei*, Psal. 35, 7. &, *Cedros Dei*, Psal. 79, 11. hoc est, proceras, frondosas, amœnas, &c. & Ionæ 3, 2. vbi Vulgata legit, *Niniuem ciuitatem magnam*, Hebraica veritas habet, *ciuitatem Dei magnam*, hoc est, diuitiis, amplitudine soli, magnificentia ædificiorum præstantissimā, ac rebus denique omnibus, quæ ciuitatem illustrem ac magnam reddere possunt, circumfluentem. In malo etiam, vt 1. Reg. 18, 9. *Inuasit spiritus Dei malus Saul*, hoc est, pessimus, quique affligendo Sauli maximè esset idoneus.

Rationem huius consuetudinis Linguæ sanctæ periti eam esse dicunt, quòd Hebræi cùm superlatiuis careant, eorum loco subiungant vocem *Dei*, qua intelligi volunt excellens quodlibet, quale Deum decet. Igitur cùm Sion *mons Dei* appellatur, excellentissimum & illustrissimum prædicare voluit. Et quamuis Sina, Horeb aliique montes simili nomine decorentur, quidquid tamen in illis excellentiæ & diuinitatis reperitur, totum cumulatissimè Sioni defertur, & omnia eminentiora in eo cognoscimus. Si enim in aliquo illorum legem dedit Dominus, vel sanctuarium instituī passus est, vel aliqua ratione alicui apparuit, vel mirandū aliquod opus patrauit, de Sion monte, quod maius est, lex Euangelica exiuit, in eo Christus pluries visus est, & in Sacramento altaris, quod ibi instituit, seipsum tradidit nobis, & super Apostolos Spiritum sanctum misit, qui sedit super eos, affluens naturalibus, superaffluens spiritualibus bonis: vt meritò subiungat Propheta, Deo beneplacitum esse in eo habitare, eumque pinguem & coagulatum esse. Lege Adrichomium & Villalpandum.

CAPVT III.

Quomodo Rex Dauid duxerit Arcam Domini in sanctum montem Sion, & de loco vbi Rex Manasse sepultus fuit.

VNum & alterum, alioqui prætermittendum, cùm de singularibus locis sacri montis Sion agemus interiùs, præsenti Capite adnotare placet, ad magis explicandam diuini huius montis dignitatem & excellentiam. Alterum est, quod legitur 2. Reg. 6. Cùm piissimus Rex Dauid, post captam arcem Sion, ibi se cum suis optimè muniuisset, cogitauit de adducenda Arca Domini e domo Abinadab in Sion. Quod vt pro dignitate exequeretur, conuocauit omnes electos ex Israël ad triginta vsque millia, & Arcam Dei plaustro nouo impositam, e domo Abinadab in ciuitatem Ierosoly-

ſolymam perduxit. At cùm in via, bobus laſciuiùs incedentibus, timeretur ne Arca laberetur, aut è plauſtro excuteretur, Sacerdos Oza ſuſtentandi causâ manū ei admouet, qui eueſtigiò ibi à Deo occidebatur. Veritus ergo Dauid introducere Arcam ad ſe, depoſuit eam in domo Obededom, vbi tribus hæſit menſibus, Domino interim propter Arcam plurimùm ei benedicente. Quod cùm intellexiſſet Dauid; iterum conuocat vniuerſum Iſraël, & Arcam per Sacerdotes in humeris portari, ac ingenti lætitia perferri fecit Ieroſolymam ad domum ſuam in montem Sion, comitante omni populo Iſraël, Sacerdotibus verò & Leuitis cantantibus, ac varijs inſtrumentis muſicis ac tubis reſonantibus. Porrò Dauid ipſe, depoſito habitu Regio, & accinctus ephod lineo, totis viribus ante Arcam cithara ludebat & ſaltabat: deinde Arcam Domini in tabernaculo, quod ei parauerat, collocabat, & ſacrificia offerebat. Alterum eſt, quòd in monte hoc oſtendatur locus, paruo lapidum aceruo notatus, vbi Manaſſe Rex Iuda humatus fuiſſe dicitur. Quod ſi verum eſt, conijcio, non ſolum Manaſſem, ſed etiam alios Reges Iuda ibi fuiſſe tumulatos, locumque illum fuiſſe hortum Regium, Oza dictum, vt habetur 4. Reg. 21, 18. & 2. Eſdr. 3. de quo ſic Adrichomius in deſcriptione Ieruſalem, in locis montis Sion: *Hortus Regis, qui & hortus Oza dicebatur, in quo Manaſſes & Amon Reges Iuda ſepulti ſunt.*

David Arcam Dei in ciuitatem Sion introducit.

Sepulchrū Manaſſe in Sion.

Hoc placuit aduertere; tum propter illos qui arbitrantur, ſepulchrum Manaſſe illud eſſe, quod Ioſaphat appellatur, in rupe Vallis Ioſaphat exciſum, de quo inferiùs ſuo loco agemus; tum propter eos qui Regem hunc omnino contemnunt & condemnant, quòd fuerit impiiſſimus, quòd Iſaiam & alios ſanctos occiderit, multùmque idolorum cultui incrementum addiderit. Ceterùm aduertere debuerant iſti, Dominum dixiſſe, *Impietas impij non nocebit ei, in quacumque die conuerſus fuerit ab impietate ſua*, Ezech. 33, 12. Cùm Rex igitur iſte egerit pœnitentiam, vtique erit in memoria æterna, & habitatio eius in monte Sion, & ab auditione mala non timebit, quia cuſtodit Dominus animas & oſſa Sanctorum ſuorū, & vnum ex his non conteretur.

Ad maiorem horum euidentiam notandum, quòd cùm indies Rex Manaſſes maiora perpetraret facinora, & nec quidquam Prophetarum monitiones & increpationes curaret; quippe qui non ſolùm eos audire contemneret, ſed inſuper tamquam multa febre phreneticus in illos, tamquam in Medicos ipſum curare volentes, quotidie ampliùs inſaniret ſæuiretque, ad grauiora procedens; omiſſis verbis venit Deus ad verbera, cum ipſo quaſi cum dilecto filio agens, quem recipiens caſtigat, vt erudiatur. Quare permouit Principes Regis Aſſyriorum, qui Manaſſen dolo, vt ait Ioſephus Antiquit. lib. 10. cap. 4. interceptum, mox catenis & compedibus vinctum duxerunt in Babylonem: vbi tam graui infortunio eruditus, in ſe reuerſus, & ad Dominum conuerſus, tantorum ſcelerum ſuorum valde pœnituit, oranſque meruit à Deo miſericorditer exaudiri; & item a Rege, qui eum tenebat captiuum, libere dimitti, ac rurſus in Regnum ſuum reſtitui. Verè ergo ſanctus Ioannes Chryſoſtomus Hom. 68. in Matthæum: *Quis Manaſſe deterior fuit? ſed facile conuerſus, propitium ſibi Deum largis reddidit lacrymis.* Vt primum ergo rediit Ieruſalem, experimentoque proprio didicit, quòd vbi abundauerat delictum, ibi diuina ſuperabundaſſet gratia; in recognitionem tanti beneficij, protinus cœpit auferre deos alienos & ſimulacra de domo Domini, & aras idolorum quas fecerat in monte domus Domini & in Ieruſalem; proiecit cum illis extra vrbem, & altare Domini inſtaurauit. Cumque immolari feciſſet pro ſe ſuper illud victimas & hoſtias pacificas ad laudem Dei, & pro gratiarum actione Domino, poſt exemplum pietatis exhibitum, addidit præcepta ſubditis ſuis, vt & ipſi deinceps ſeruirent Domino Deo Iſraël: etſi prohibere non potuerit, quò minùs immolarent Domino in excelſis. Omnem denique, vt ait Ioſephus ibidem, adhibuit operam Manaſſes, vt abolere poſſet priorum peccatorum memoriam, mutatiſque moribus, totus conuerſus fuit ad ſtudia religionis.

Manaſſe pœnitentia.

Manaſſes libertate donatur, & Regno reſtituitur.

Fuit prætereà quoque Reipublicæ terrenæ admodum vtilis: nam & murum ædificauit in conualle Gion, quæ erat ad Occidentem, incipiens ab exitu ciuitatis Dauid, ſeu ab introitu portæ quæ dicebatur Piſcium, ſeu (vt alij) fontis, per Ieroſolymæ circuitum, vſque ad turrim illuſtrem, quæ vocabatur Ophel. Et quoniam murus iſte erat in valle, exaltauit eum valde, vt meliùs protegere poſſet ciuitatem. Conſtituit inſuper Principes exercitus in cunctis vrbibus Iuda, ne ſubitò eas ab hoſtibus occupari contingeret. Illud verò illuſtrius fuit, quòd poſtquam Deum verum colere cœpit, ita in bonis operibus iugiter toto reliquo vitæ ſuæ tempore perſeuerauerit, vt proptereà deinceps, Ioſepho teſte, prædicatus fuerit beatiſſimus. Anno tandem regni ſui circiter quinquageſimoquinto, ætatis verò ſexageſimoſeptimo, mortuus eſt, & ſepul-

Manaſſes Regno vtilis.

In bono perſeuerantia.

sepultus est in dicto loco, vt creditur, hortus domus suæ, qui dicebatur *Oza*.

Oratio Manassis. Extat quædam eius ad Deum habita Oratio, quæ veræ eius conuersionis signa continet: quæ etsi in Biblijs correctis in calce ponatur extra libros Canonicos, nec inter scripta canonica & authentica suscepta fuerit à sacra Tridentina Synodo; certum tamen est, vt & ibidem in titulo refertur, eamdem Orationem a nonnullis sanctis Patribus interdum citari, & in aliquibus Biblijs Latinis, tam manuscriptis quam impressis, loco proprio notatam reperiri.

De diuina misericordia non desperandum. Hæc de Manasse dixisse volui, vt intelligamus, nullum de diuina misericordia (etsi innumeris fuerit criminibus irretitus) desperare debere, quoniam misericordia Domini magna est, & copiosa apud eum redemptio, si impius conuertatur a via sua mala, vt exemplo huius Manasse ipsa luce clarius apparet. Ideò non immeritò ab antiquis sepulchri eius memoria conseruata fuit.

Nicolaus de Lyra in caput 25. Isaiæ tradit, Antichristum in monte Sion, vbi sedem suam collocabit, à Deo interimendum esse. Sed communior magisque recepta sententia est, in monte Oliueti esse interimendum, quemadmodum alibi à nobis indicatum est.

CAPVT IV.

De Ecclesia SS Apostolorum, siue de sancto Christi cœnaculo, secundo loco quartæ Peregrinationis in communi.

EGimus iam, vt proposueramus, de sacro mõte Sion in cõmuni, & in se consideratò, reliquũ est vt agamus de eodẽ in particulari, id est, de particularibus eius locis, & de illustrissimis nostræ salutis mysterijs in eisdem peractis, quibus mirum in modũ commendatur & extollitur mons iste dignissimus, & numquam satis laudatus. Et inter illa primò sese offert sanctum Domini nostri Iesu Christi cœnaculum.

Sciendum itaque, quòd in extremitate ferè sacri montis Sion, e regione portæ sanctæ ciuitatis, quæ porta Sion nuncupatur, sit Ecclesia, in eo loco ædificata vbi erat cœnaculum illud magnum stratum, in quo Saluator noster vltimam cœnam cum discipulis suis fecit, eis pedes lauit, & alia in eorumdem gratiam & totius humani generis salutem operatus fuit; quare *sanctum cœnaculum & Ecclesia sanctorum Apostolorum* appellatur, vt videbimus.

Et hæc communi traditione asseruntur, cui suffragantur plures Doctores, & inter alios inferiùs adducendos clare Ioannes Damascenus lib. 4. De fide, c. 14. Et ratio est etiam, quoniam Pascha Ierosolymis celebratum est, nec alibi agnus Paschalis immolari poterat, ait Caietanus in c. 26. Matthæi, & in monte Sion, & consequenter ibidem contigisse oportet illa omnia quæ eo tempore accidisse tradunt Euangelistæ; præsertim quòd alius locus, in quo acciderint, ab isto non agnoscatur, & efficax ratio vel auctoritas, quæ refragetur, non suppetit. De isto sacratissimo loco & sacrosancta Ecclesia duo videbimus, quid olim fuerit, vel quomodo se habuerit, & quid posterioribus & nostris hisce calamitosis temporibus de ea factum sit. Prius præsenti Capite, posterius sequenti explicabimus.

Varia sententia de loco vltimæ cænæ. Quantum ad primum, quænam fuerit præmissa domus, variant auctores. Primò quidam senserunt, fuisse domum matris Ioannis, qui Marcus est cognominatus, cuius meminerunt S. Lucas & S. Paulus: quoniam ex illius testimonio habemus, eius domum Ierosolymis fuisse, atque Apostolis patuisse. Et confirmatur ex Alexandro Monacho, qui res gestas S. Barnabæ prosecutus est, quem citat Metaphrastes. Hic inter alia, quæ proposito nostro deseruiunt, de prædicta domo sequentia scripsit: *In illo cænaculo Dominus Pascha fecit, in illo apparuit Thomæ Apostolo cùm à mortuis surrexisset, illuc postquam in cælum assumptus est, discipuli cum reliquis fratribus centum viginti, in quibus erat Barnabas & Marcus, ex monte Oliuarum conuenerunt, illuc Spiritus sanctus in linguis igneis ad discipulos descendit in die Pentecostes Illic collocata est nunc magna & sanctissima Sion omnium Ecclesiarũ maxima.* qui & porro eam esse, ad quam Petrus è carcere liberatus exiuit, affirmat.

Probabilis redditur hæc sententia ex eo, quòd ille, apud quem Pascha paratum fuit, credatur fuisse Christi discipulus. Si enim non fuisset, quomodo apud se excepisset in cœnaculo magno strato Christum & discipulos eius? Et quomodo Petrus & Ioannes ei dixissent, *Magister dicit*, si non fuisset illius discipulus? Ioannes vero Marcus, vt plures probabilissime sentiunt cũ Eusebio l. 3. c. 33. fuit vnus ex septuaginta duobus discipulis, igitur probabile est, alijs additis, credere, fuisse dominum domus illius in qua vltima cœna & alia diuina mysteria celebrata fuere.

Secundò alij dicunt fuisse domum Ioannis Euangelistæ, vt Nicephorus suprà Capite IV. Peregrin. III. relatus.

Tertiò Petrus de Natalibus dicit, fuisse domũ Prisci Christi discipuli. Idem Damantes in Tractatu cui titulus, *Gemma animæ*, à Nicephoro subscriptus, docetq; ibi Helenam pulchram ædificasse Ecclesiam. Illius verba hæc sunt: *Ceterùm in vrbem sanctam reuersa, in Sion amplissimam longè lateq; construxit* *Petrus de Natal. in Catal Sanctor. l. 8.*

tem-

templum, in cuius postico domum conclusit, in qua, foribus clausis, propter metum Iudæorum discipuli fuerant congregati, in qua etiam cœna peracta est, sacraque pedum lotio, nec non Spiritus sancti in cœnaculo aduentus, in qua primus quoque Hierarcha & Episcopus Iacobus renuntiatus est.

Quartò alij asserunt, fuisse domum Simonis leprosi.

Ab Alexandro Monacho in duobus dissentio, primò in eo quod posteriùs dicit, ad istam domum venisse D. Petrum quando fuit ab Angelo è carcere liberatus; nam eam alibi esse, in altera parte ciuitatis, diximus præcedenti Peregrinatione. Secundò in eo quòd asserit, illam domum, in qua superiùs ab eo commemorata contigerunt, fuisse Mariæ matris Ioannis Marci. Nam præterquam quòd eam diximus esse in loco proximè notato, secundum veterem traditionem, alia etiam illius sententiæ refragantur. Primò, quòd hæc domus erat patrisfamilias, vt patet ex Luca, sed domus matris Ioannis Marci erat matrisfamilias. Secundò, quia ex modo loquendi Christi videtur patremfamilias domus fuisse virum incognitum, tum quia Christus Petro & Ioanni ait, *Ite in ciuitatem ad quemdam*, tum quia eum tamquam incognitum aliquibus circumstantijs describit. At si fuisset Ioannes ille Marcus cognominatus, Christus non fuisset tamquam de incognito locutus: nam Ioannes ille Marcus fuisset optimè notus Petro & Ioanni, quoniam, vt dictum est, Christi discipulus erat.

Hac etiam ratione falsitatis secunda & tertia sententia redarguuntur, quoniam Ioannes erat vnus ex discipulis missis, & dilectus præ ceteris. Quarta etiam sententia similiter refellitur. Simon enim ille Pharisæus discipulis familiaris esse debuit, quoniam apud ipsum aliquando cum Christo discubuerunt. Præterea cœnaculum huius domus esse non poterat, quoniam domus Simonis erat extra ciuitatem, scilicet Bethaniæ, vt dicitur apud S. Matthæum; sed cœnaculum magnum stratum erat tunc intra ciuitatem, *Ite*, inquit, *in ciuitatem*, &c. Et si aliam domum habebat Simon Ierosolymis, non hîc, sed extra montem Sion habebat, vt probabiliter diximus suprà.

His igitur omissis, quinta sit sententia, sanctum cœnaculum, domum fuisse alicuius Christi discipuli, occulti tamen, etiam ipsis Apostolis; vel, quod certius est ex dictis, fuisse virum discipulis incognitum, diuitem tamen, & non pauperem. Chrysostomus Homil. 82. in Matthæum, *Cur*, inquit, *ad ignotum hominem discipulos ire iussit? Ostendere voluit, potuisse passionis tormenta euitare. Nam qui mentem illius verbis solùm induxit, vt ipsum cum discipulis vellet suscipere; quid fecisset crucifigendus, si pati noluisset? Pariter etiam de asina fecit*, &c. In eadem sententia cum alijs est etiam Victor Antiochenus, Theophylactus & Euthymius.

Non pauper & ignobilis erat, etsi nomen eius reticeatur, vt videtur sensisse D. Ambrosius; sed diues, vt indicat cœnaculum magnum stratum, & catinus ille in quo Agnus Paschalis mensæ illatus dicitur: est enim ex smaragdo confectus, & propter margaritæ magnitudinem admirabilis, ostenditurque Genuæ. Quare etsi nominatus non fuerit proprio nomine, quod non fuit necessarium, ex historiæ tamen narratione, verè diuitem fuisse, manifestum euadit. *Dominus cœnaculi diues erat.*

Ad illa verò quæ pro priori sententia adducebātur, respondetur, non inferri necessariò, fuisse tunc temporis dominum domus Christi discipulum, ex eo quòd ei dixerunt Petrus & Ioannes, *Magister dicit*, nec ex eo quòd ei cœnaculum accommodauerit; etenim non illius Magistrum, sed suorummet intelligebant. Et dato quòd fuerit, non exinde sequitur fuisse Ioannem Marcum: vel si tunc nondum discipulus Christi fuit, potuit posteà fieri, & Christi Apostolis tunc propriam obtulisse domum, in qua primò hospitati fuere, & quæ deinde in Dei Ecclesiam conuersa fuit. Excepit verò Christum cum Apostolis, sic à Deo motus, qui in eum ostendit potentiam suam, eiusque cor inclinauit, vt aiunt Chrysostomus & alij, vt non tantùm pretio, sed, quod mihi probabilius est, gratis primò Christo, deinde discipulis eius cœnaculum illud traderet.

In sacratissimo illo cœnaculo non solùm quæ diximus, sed & alia peracta fuere. Ibi nimirum Christus Dominus Sacramentum confirmationis instituit, vt docet S. Cyprianus in Sermone De vnctione Chrismatis, & graues Theologi, quibus accedit Papa Fabianus, qui Epist. 2. c. 1. sic ait: *Iesus postquam cœnauit cum discipulis suis, & lauit eorum pedes, Chrisma conficere docuit*: conueniens quippe fuit eo tempore à Christo institui hoc Sacramentum, cuius finis est, in fide roborare, cum Eucharistia, quæ, vt docet S. Thomas, dicitur mysterium fidei, instituenda & ab Apostolis credenda erat. *Facta in sancto cœnaculo.*

In eodem loco Christus Dominus primò ipsa die Resurrectionis apparuit discipulis suis, Thoma absente, vt tradūt SS. Lucas & Ioannes; & secundò post dies octo à sua resurrectione eisdem discipulis cum Thoma se videndum & palpandum præbuit, vt sanctus Ioannes docet.

In sacro monte Sion D. Iacobum Apostolum, qui Iustus, Alphæi, & frater Domini,

&

& Iacobus Minor dicebatur, Ierosolymorum Episcopum ordinatum esse, Nicephorus & alij asseuerant, & inueni in vetusto manuscripto de locis Terræ sanctæ.

Non me latet, alios fuisse opinatos, non in monte Sion, sed prope montem Caluariæ in Ecclesia S. Nicolai vel Andreæ nunc appellata, quæ est in latere dextro siue Occidentali ingressus templi sanctissimi sepulchri Domini nostri, fuisse sanctum Apostolum sanctæ ciuitatis Episcopum ordinatum; sed hoc minùs probabile videtur: etenim, vt ex Eusebio in Chronico, & Hist. lib. 2. cap. 1. tradit Baron. To. 1. sub an. Christi 34. eodē anno quo Christus assumptus est in cælum, Ierosolymæ Episcopus consecratus est S. Iacobus, quando necdum inde discesserant Apostoli, vtpote qui primum an. Christi 44. quando Agrippa, vt rem gratam faceret Iudæis, occidit Iacobum fratrem Ioannis gladio, & Apostolos persecutus est, Ierosolymā reliquerunt, vt videre est in Actis. Si igitur D. Iacobus fuit à D. Petro factus Episcopus Ierosolymorum, vt docet Chrysostomus Hom. 87. in Ioannem, constitutus est antequam ex Ierosolymis in alias regiones abirent, liquidò constat, illius consecrationem in sancta ciuitate contigisse, & potiùs in monte Sion, quam ad radices Caluariæ, & prope Domini sepulchrum; quoniam hic non erat ciuitas siue domus in qua sua munia obire possent Christi Apostoli (tunc enim temporis, vt alias dictum fuit, & dicetur inferiùs Lib. v. hæc pars erat extra ciuitatem, & erat reorum ad mortem condemnatorum locus) sed in monte Sion, vt diximus, vt docet vetus traditio, habebant Apostoli domum in qua hospitarentur & sacra faciebant, & eam quæ priùs Christo commodata fuit; quare in hac potius domo, quàm in alia, fuisse sanctum Apostolum ordinatum Episcopum, sentiendum est.

S. Iacobus Episcopus Ierosolymorum eligitur.

Cùm itaque redemptionis humanæ mysterio consummato, in dies fidelium augesceret congregatio, inter cetera quæ ad magis coalescendam nascentem Christi Ecclesiam à sanctis Apostolis salubriter instituta fuere, Iacobus Ierosolymorum Episcopus consecratus fuit: quod quomodo contigerit, Eusebius vbi suprà ex Clemente lib. 6. Hypotyposeon explicat, dicens, Petrum, & Iacobum & Ioannem post Saluatoris ad cælos ascensum, cum essent à Domino summum dignitatis gradum adepti, non de gloria & honore contendisse inter se, sed vno consensu Iacobum Iustum Ierosolymorum Episcopum designasse.

In sacro item monte Sion S. Stephanus cum sex alijs in Diaconum electus fuit, & post aliquot annos à Christi Domini Ascensione Apostoli, qui in varias orbis partes profecti fuerant, ad disseminandum Euangelium conuenerunt, etsi fortè, vt creditur, non omnes, in vnum, vbi primum Concilium celebratum fuit, & plura sancte & salubriter sancita, inprimis, conuersis ad Christum non esse necessariam circumcisionem, vt perperàm quidam docebant; eam enim lex Christi excludit, vt videre est in Actis. Celebratum verò fuisse illud Concilium in veteri hospitio montis Sion, ex quo iuxta Propheticum vaticinium lex exiuit, probabile est, veroque simile creditur.

Vltimò etiam post captam Ierosolymam sub Godofredo, & celebratam Dedicationem templi Domini per Apostolicæ Sedis Legatum Albericum Episcopum Osthensem, & alios Præsules, fuit per eumdem celebratum Concilium in hac primitiua & Ecclesiarum matre sancta Sion, vt tradit Tyrius lib. 15. cap. 18.

Ibi etiam sepulchrum est Dauidis, vbi sanctum eius corpus honorificè tumulatum fuit, sed de hoc posteà Cap. xii. huius Peregrinationis.

In cœnaculo nobilis constructa Ecclesia.

Hunc locum tot diuinis mysteriis à Domino consecratum, pro illorum memoria Helena sancta pijssimi Imperatoris Magni Constantini pia mater, aut Constantinus ipse, pulchra exstructa Ecclesia, illustriorem reddidit, in cuius postico cœnaculum circumclusit, vt scribit Nicephorus lib. 8. Hist. cap. 30. & nos suprà notauimus.

Huius Ecclesiæ meminit S. Hieronymus Epist. 27. & in ea fuisse collocatam columnam illam, ad quam vinctus & flagellatus fuit Christus Dominus, testatur. Quod & Beda de locis sanctis cum alijs narrat. *Ecclesia sanctorum Apostolorum* appellatur. Hanc illam esse arbitror, cuius meminit Tyrius lib. 8. de Bello sacro c. 11. De ea porrò egerunt Bonifacius lib. 2. De perenni cultu Terræ sanctæ, Adrichomius in descriptione Ierusalem, num. 6. & plures alij.

Non sic verò accipias velim, istam Ecclesiam fuisse ab Helena ædificatam, quasi anteà Ecclesia ibi non fuerit, vel domus illa in Ecclesiæ vsum conuersa non fuerit; nam & Apostolorū temporibus, & posteà, *Ecclesia* appellabatur, vt indicat D. Iacobus frater Domini in sua diuina Missa, in Oratione & oblatione pro locis sanctis, & Ecclesia Sion, quam matrem omnium Ecclesiarum appellat. sic enim habet: *Offerimus tibi Domine & pro sanctis tuis locis, quos glorificasti diuina apparitione Christi tui, & aduentu sanctißimi tui Spiritus, & præcipuè pro gloriosa Sion matre omnium Ecclesiarum, &c.* hæc ibi, & refertur Tom. 1. Bi-

Sion Ecclesia mater Ecclesiarū.

bliothecæ sanctorum Patrum. S. Epiphanius etiam lib. de Mensuris, agens de aduentu Adriani ex Ægypto in Palæstinam post Iudæos debellatos, sequentia ad nostrum institutum scribit: *Reperit Adrianus ciuitatem totam solo aquatam, & templum Dei conculcatum, exceptis paucis domibus, & Ecclesia Dei, qua parua erat, eo loco vbi reuersi discipuli, quando Saluator assumptus est ab Oliueto, ascenderunt in cœnaculum, illic enim ædificatum fuerat, hoc est in parte Sion, quæ à deuastatione relicta erat, & partes domiciliorum circa ipsam Sion, & septem Synagogæ, quæ solæ in Sion stabant velut tuguria, ex quibus vna relicta fuit vsque ad tempus Maximonæ Episcopi, & Constantini Regis, veluti tentorium, vt scriptum est, &c.* Quæ mihi benè obseruanda esse videntur: & si vera sunt, multò ante Helenæ ortum fuit ibi Ecclesia. Quare cùm citati Auctores dicunt, eam Ecclesiam fuisse ab Helena ædificatam, non sunt intelligendi, quòd simpliciter ædificauerit, sed vel quòd eam restaurauerit amplia ueritve, vel quòd domũ, quæ officio Ecclesiæ erat, forma etiam & structura Ecclesiam reddiderit.

(Hoc nota pro Ecclesiarum antiquitate.)

CAPVT V.

De qualitate Ecclesiæ Sion, & locis in ea ad varia mysteria repræsentanda consignatis.

(*Ecclesia Sion à principio parua.*)

SEd cuiusnam conditionis erat antiquitus, aut modò est nostra Ecclesia Sion? Respondendum cum distinctione. Si sermo sit de illa quæ erat in primitiua Ecclesia tempore Apostolorum, & deinceps vsque ad aduentum Adriani & etiam Helenæ in Palæstinam, dicimus cum Epiphanio in calce præcedentis Capitis adducto, eam fuisse paruam. Talem verò fuisse, ratio persuadet: quoniam tunc magnas egregiasque ædificare Ecclesias non erat Christianis concessum, propter continuas ac varias tribulationes ab infidelibus eis illatas, vt suprà notauimus. Si verò loquamur de illa quam posteà ædificauit vel refecit Helena, respondet Alexander Monachus initio præcedentis Capitis relatus, eam fuisse omnium Ecclesiarum maximam.

(Peregr. 11. c. XXIII.)

Verum si iste Auctor loquitur de materiali huius Ecclesiæ structura, vt verè loquitur, minimè illi assentimur. Vel enim comparat hanc Ecclesiam absolutè cum quibuscumque aliis mundi Ecclesiis, vel cum iis quæ ædificatæ erant in his partibus. Si primum, falsum omnino dicit, nam innumeræ aliæ ista sunt maiores. Si secundum, itidem errat, cùm Ecclesia Sion minor sit templo sanctissimi Sepulchri Domini nostri Iesu Christi in sancta ciuitate, vel sanctæ Mariæ in Bethleem apud Præsepe Domini, vt alias prætercam: alioquin enim Eusebius Cæsariensis, qui recensuit & descripsit Ecclesias à Constantino Maximo & sanctissima eius matre ædificatas, illius delineasset magnificentiam, quod tamen non fecit. Quòd si talis fuisset qualem prædicat Alexander Monachus, illius vtique modò illustrior esset memoria. Tantò verò minùs huic assentimur Auctori, si ea, quam modò videmus, similis est ei quæ ædificata fuit ab Helena, & in eadem area & situ, vt mihi persuadeo: nam hæc, vt illa, eadem continet sanctuaria, vt ex collatione dicendorum cum anteà relatis clarè apparebit. Nec ratio suppetit ad aliter credendum; posteriores namque veterum vestigiis inhæserunt, & quoad potuerunt illorum monumenta conseruarunt.

Arbitror illum vel per hyperbolen fuisse locutum; vel ita quatenus Sion omnia continet sanctuaria, quantumuis in diuersis & dissitis locis posita, etsi non intra eamdem Ecclesiam inclusa, in quem modum videtur accepisse Bonifacius: etsi nec ita dicendo illius dictum veritatem habere credam.

Dicerem ego probabiliter, loci ipsius qualitate collata cum aliis quæ in præsentia cernuntur, Ecclesiam Sion ab Helena ædificatam non fuisse admodum magnam, nec cum valdè magnis esse comparandam, sed similem illi, quæ modò ibi ad istius memoriam conseruandam post illius demolitionem extructa cernitur.

(*Ecclesia Sion posteà mediocris.*)

Duas partes habebat antiquitus, superiorem videlicet & inferiorem. Id me docuit S. Cyrillus Ierosolymitanus Episcopus, qui de ea loquens Catechesi 16. sic dicit: *Spiritus sanctus, qui locutus est per Prophetas, in die Pentecostes descendit super Apostolos in specie linguarum ignearum hic Ierosolymis in superiori Apostolorum Ecclesia.* Si in superiori Ecclesia Sion descendit Spiritus sanctus in Apostolos; igitur & inferior erat, in qua alia contigerunt, vt dicemus. Idem indicauit Landulphus posteà adducendus. Et cùm plura apud veteres non legerim, arbitror maiorem illius cognitionem petendam esse ex descriptione illius quæ nunc extat.

(*Ecclesia Sion inferiorem & superiorem partem habebat.*)

Ea quæ hodie cernitur, extructa est à piissima femina Regina Siciliæ Sancia, in eodem situ in quo altera vetus ab Helena ædificata fuerat. Id colligo ex quadam Bulla Clementis V. ad Generalem Ordinis Minorum & Ministrum Terræ laboris, in qua inter alia hęc ad intentũ habētur: *Et quia Regina ipsa,* id est Sancia, *locum ædificauit, infra quem cænacu-*

naculum, & dicta capella sita fore noscuntur, id est, cœnaculum Domini, & altera in qua Apostolis Spiritus sanctus apparuit, & altera in qua apparuit Thomæ post resurrectionem, &c. Cum hæc itaque quæ modo extstat in Sion Ecclesia eadem contineat sanctuaria quæ continebat illa altera ab Helena ædificata, consequens est, vt priori persimilis ambitu & forma sit. Accedit, quòd sicut illa diuidebatur in inferiorem & superiorem, vt ex Cyrillo dictum est, ista simili modo diuidatur, vt statim dicetur.

Igitur tota hæc Ecclesia, continens prædicta sanctuaria, primò in duas partes diuiditur, in superiorem & inferiorem. Pars inferior iterum diuiditur in duas alias, in anteriorem & posteriorem, quæ solo pariete distinguuntur, & per paruum ostiolum ex anteriori ad posteriorem intratur. Anterior longitudinis est vigintiquatuor, latitudinis sedecim passuum, si bene recolo; eius concameratio siue fornix lapidea est, duabus pilis quadratis siue columnis proportione dissitis fulcitur. In hac Ecclesiæ huius parte lauit Christus pedes suorum discipulorum. Ex ista per dictum ostiolum intramus ad alteram huic proximam, paulò præcedenti minorem, gressuum viginti longitudinis, latitudinis verò quatuordecim circiter, velut præcedens similiter camerata, & *sepulchrum Dauidis* appellatur. In eius capite est velut magna arca lapidea supra terram prominens, parietique inhærens, quæ sepulchrum Dauidis dicitur, & illius ratione pluris fit a Turcis: sericis peristromatibus & aliis ornamentis vestitum est, & cancellis ex anteriori parte munitur, residuum verò Ecclesiæ aliis non ignobilibus tapetiis stratum est.

Sepulchri Dauidis præsens forma.

Superior Ecclesiæ pars, ad quam ex illa priori per nonnullos gradus ascendimus, in duas similiter partes distinguitur vt præcedens, ac eidem est persimilis. Vna pars ab alia solo muro seiungitur, & per fenestram in eam inspicitur. Hæc capella eminenti hemisphærio plumbo cooperto tegitur. Hic fuisse sanctam Dei Genitricem, cum sanctis Apostolis, mulieribus & aliis sanctis fratribus in oratione perseuerantibus, quando super eos venit Spiritus sanctus in die Pentecostes, habet communis traditio; in altera verò parte & residuo Ecclesiæ, erat alia credentium multitudo, & est illud cœnaculum magnum stratum, in quo Christus vltimam cœnam fecit, & vbi alia quæ recensuimus contigerunt, vt præter traditionem, & memoratos Doctores, tradunt etiam alij qui de locis sanctis scripserunt.

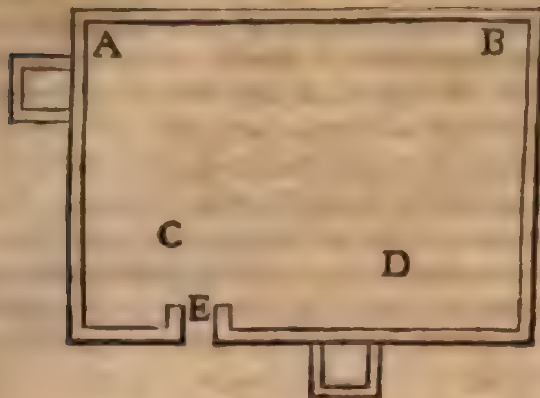
Ratio etiam probabilissima pro dictis de superiori parte Ecclesiæ suffragatur: antiquus enim mos Hebræorum erat, vt Deum precaturi loca superiora conscenderent. Hinc legimus, antequam templum ædificaretur, populum consueuisse in excelsis montibus immolare, secundùm illud, *Populus immolabat in excelsis, nondum enim ædificatum erat templum*, 3. Reg. 3, 2. & de vidua illa Iudith legitur, fecisse sibi secretum cubiculum in superioribus domus suæ: & de Christo habemus, quòd ascenderit solus in montem orare. De Petro dicitur quòd *ascendit in superiora, vt oraret circa horam sextam*, Act. 10, 9. De Paulo quoque constat, synaxim fecisse Troade in superiori domus parte, quandoquidem de tertio cœnaculo prolapsus fuit auditor Eutychus adolescens. Igitur perinde fecisse sacram illam congregationem, dum mysteriis illis diuinis attendere deberet, opinandum est, imò firmiter asseuerandum, cùm Lucas de Sanctis illis dicat: *Cùm introissent in cœnaculum, ascenderunt vbi manebant Petrus, & Ioannes*, &c. Act. 1, 13. *Ascenderunt*, inquit, igitur ex inferiori ad superiorem partem domus.

Iudæi oraturi superiora conscendebant.

Tam superior quàm inferior Ecclesia tota alba est, & lumen recipit ex vitreis fenestris à parte Australi.

Sacratissimi huius loci, & aliorum circa ipsum, varij Scriptores veteres & recentiores mentionem fecerunt, & inter alios Brocardus hisce verbis: *Procedentes vltrà in montem Sion, inuenimus Caipha domum. Inde quantum iactus est lapidis contra Austrum est locus, vbi beatissima Virgo vsque ad finem vitæ permansit. Huic loco propinquum est Cœnaculum grande, in quo Dominus Pascha cum discipulis celebrauit, pedes abluit, Eucharistiam sanctissimam instituit, post Resurrectionem discipulis illic congregatis apparuit, Matthias sorte electus est, Spiritus sanctus datus est*, &c. Ven. Beda de Locis sanctis meminit etiam monasterij circa sanctum Cœnaculum ædificati, quod forte illud est quod nunc cernitur, etsi forte posteà reparatum cum templo. *In superiore montis Sion planitie*, inquit, *Monachorum cellulæ frequentes Ecclesiam magnam circumdant, illic, vt perhibent, ab Apostolis fundatam, eò quòd ibi Spiritum sanctum acceperint, ibiq; sancta Maria obierit. In qua etiam locus Cænæ Domini venerabilis ostenditur.* Adamnanus ex S. Arculpho formam Basilicæ Sion, cum aliquo eius vestigio, prout erat circa annum Domini 690. quando Arculphus Ierosolymitanam obibat peregrinationem, ita describit lib. 1. De locis sanctis, cap. 13. *Et quia priùs montis Sion intercessit mentio, de quadam Basilica in eo constru-*

cta, quadam breuiter succinctéq; intimanda sunt, cuius sic describitur formula.

A. *Locus cœna Domini.*
B. *Hic Spiritus sanctus super Apostolos descendit.*
C. *Hic columna marmorea stat, cui Dominus adhærens flagellatus est.*
D. *Hic S. Maria obiit.*
E. *Porta.*

Hic petra monstratur, supra quam Stephanus lapidatus extra ciuitatem obdormiuit. Extra hanc superiùs descriptam grandem Ecclesiam, quæ interiùs talia sancta complectitur loca, alia memorabilis extat, ad Occidentalem partem petra, supra quam Creator noster à creatura sua, heu, flagellatus est. Hæc itaq; Apostolica Ecclesia, vt suprà dictum est, montis Sion supertore campestri planitie lapidea est fabricata structura.*

* Ms. statua.

In posterioribus Adamnani verbis difficultas exoritur circa illam petram ad Occidentalem plagam eiusdem Ecclesiæ sitam, supra quam dicit Dominum fuisse flagellatum, an sit ea columna ad quam iussu Pilati fuit flagellatus. Et respondetur quòd non, quia illa est intra septa Ecclesiæ Sion, & notatur littera C. An forte locum intellexit, in quo posteà ædificata fuit Ecclesia non longe à Pilati palatio, vbi Christum fuisse iussu Pilati flagellatum, vetus habet traditio? Sed iste locus est potius ad Aquilonem Sion, & longe ab eo abest. An potius indicare voluit, Christum bis fuisse flagellatum, secundùm aliquorum sententiam, de quo inferiùs, semel inscio Pilato in monte Sion & Caiphæ domo, & fortasse ad illam columnã quæ Romæ in Ecclesia S. Praxedis asseruatur; & iterùm sciente & præcipiente Pilato, in loco nunc memorato, qui erat locus iustitiæ, & ad illam columnam quæ posteà translata fuit ad Ecclesiam Sion, & cuius pars vna in præsentia Ierosolymis in templo sanctissimi Sepulchri asseruatur, & aliæ partes ad alia Christianorum loca delatæ sunt? De his inferiùs opportuniori loco agetur.

Landulphus de Vita Christi, loquens de ablutione pedum discipulorum in vltima Christi cœna, conditionem loci veteris, & noui eidem respondentis, sequentibus verbis expressit: *Christus descendit cum eis in altum locum inferiùs in eadem domo subtus cænaculum. Nam in superiori parte domus Palæstini faciebant cænacula. Sunt autem in monte Sion duæ capellæ vbi erant Canonici Regulares, cum Abbate secundùm regulam B. Augustini Domino ministrantes, vna superior vbi cœna facta fuit, & Spiritus sanctus super discipulos descendit; alia inferior, vbi Christus pedes discipulis lauit, & eis ianuis clausis apparuit, cui est contiguum cæmeterium, quod dicitur bonorum virorum possessio, vbi sepultus fuit B. Stephanus, Nicodemus, Gamaliel, & Abiba, cum alijs sanctis viris: vbi etiam est sepulchrum Dauid, & Salomonis, & aliorum bonorum Regum Iuda & Ierusalem.*

Dictis sequentia addo ex oculato teste Bonifacio: *In sacrum cœnaculum ingreditur per ostium, quod plateam Ecclesiæ respicit, & per aliquot gradus ad ipsum ascendimus. Et in locum vbi lauit pedes discipulorum Christus Dominus, per portam quæ est in Conuentu & claustro.* Conuentus huic Ecclesiæ annexus non valde magnus & sumptuosus est, talis tamen qualis Fratres Minores decet, & olim ipsorum habitationi commodus, claustrum inferiùs, & superiùs dormitorium habens. Et sane multas habet habitationes, & inter has prope claustrum duæ ostenduntur, in quarum priori, quæ primò occurrit claustrum ingrediendo, fertur agnum vltimæ cœnæ Christi Domini fuisse assum, in altera, quæ ad hanc sequitur, Christum post Resurrectionem D. Thomæ apparuisse, quas postibus clausas vidi. Bonifacius tamen arbitratur, agnum fuisse assum in loco vbi Christus lauit Apostolorum pedes, & mihi valde probabile est, & forte in ea parte vbi est Dauidis sepulchrum. Et ibi etiam Thomæ & aliis discipulis Christum apparuisse, libenter credo: & ideò Ecclesiam in tot partes distinctam fuisse, cui ratione dictorum mysteriorum plures easque amplas indulgentias concesserunt Summi Pontifices.

Bonifacius loci meminit in quo agnus occisus fuit hisce verbis: *Hinc ad Septemtrionalem portam cœnaculi egrediendo, ad sinistram inuenies locum in quo agnus occisus fuit.* Si Bonifacius non diuersum locum intelligit occisionis ab eo in quo assus fuit, sed eumdẽ intelligit, hîc de loco communi, superiùs de loco particulari fuisse locutum, credendum est. Sed distincta mysteria in distinctis locis operata fuisse, sequentibus verbis idem Bonifacius significauit: *Lotio pedum*

pedum non fuit facta in eodem loco in quo agnus comestus fuit, & Sacramentum Eucharistiæ institutum, sed in inferiori parte domus, in loco in quo agnus Paschalis assatus & præparatus fuit, &c.

Frater Anselmus ex Ordine Minorum Regularis Obseruantiæ, qui in sacro monte Sion habitauit, quando illius curam habebant Minores ante annos centum, in sua descriptione Terræ sanctæ apud Henricum Canisium Tom.6. Antiquæ lect. plura de hoc sacro monte habet.

Ab hoc sacro monte Præsul Terræ sanctæ accipit denominationem, vt appelletur Guardianus sacri montis Sion, &c. quia licet ibi nec Guardianus nec Fratres habitent, ratione alias assignata, olim tamen habitabant, eratque locus illorum præcipuus, illisque singulariter datus, & adhuc iure ad illos pertinet, quia iniustè à Turcis eis est ablatus. Et, proh dolor! modò sanctissima illa Cœnaculi Ecclesia in sacrilegam mesquitam, & sacrum illud Monasterium in immundam Turcarum habitationem versa sunt.

Contra dicta veteri recepta traditione, Prophetarum & sanctorum Doctorum auctoritate stabilita, efficacem rationem, quæ illis refragetur, non inueni; quare vera esse, vt fuerunt relata, valdè piè ac probabiliter credendum est.

CAPVT VI.

De sollicitudine veterum in electione sepulturæ, de sepulchrorum situ, deque cura sepeliendi mortuos.

DIximus, intra Ecclesiam sacri montis Sion esse Dauidis sepulchrum, & breuiter eius modernam qualitatem explicuimus: non iniucundum, neque ab instituto nostro alienum fore arbitramur, si eiusdem etiam pristinam conditionem & formam, dū agimus de locis sacri montis Sion, prout inuenimus apud probatos Auctores, describamus. Sed quoniam cognitio cōmunium præcedere debet scientiam aut exegesim rerum peculiarium, & quia frequenter in Opere isto recurret sermo de particularibus sepulchris, vt Domini nostri Iesu Christi, eius sanctissimæ Matris, Regum Israël, &c. & nunc Dauidis, ne eadem sæpiùs repetere cogamur, & longior nostra protrahatur infructuosè oratio, placet in præsentia ex hac sepulchri Dauidis occasione quædam in communi dicere de sepulchris veterum, præsertim Hebræorum, vt cùm de particularibus posteà sepulchris loqui continget, particularia tantùm prosequi necesse habeamus. Quatuor verò explicabimus: primum, quanta fuerit sollicitudo veterum, Hebræorum præsertim, in sepulchrorum electione, eorumdemque situ; secundum, de cura sepeliendi mortuos; tertium, de forma & ornamentis sepulchrorum; quartum denique, de variis sepulchrorum nominibus. Duo priora Capite præsenti, & alia duo posteriora sequenti Capite declarabimus, ac deinde nonnulla de Dauidico sepulchro adijciemus.

Veteres omnes, præ ceteris Iudæi, solliciti fuerunt de honesta sepultura, in qua charorum suorum corpora, quos in vita dilexerant, sepelirent, vt testantur tam sacræ quàm profanæ litteræ, quæ & tamquam magnum pietatis & misericordiæ opus commendant sepulturam mortuorum. *Fili*, inquit Ecclesiasticus, *in mortuum produc lacrymas, & quasi dira passus incipe plorare, & secundùm iudicium* (*eius*, addunt Græca; quare *iuxta vitam funerum*, vertunt nonnulli) *contege corpus illius, & non despicias sepulturam illius*, Ecclesiastici 38,16. Hinc prisci illi Patriarchæ solliciti admodum fuerunt vt tum sua tum sibi dilectorum corpora honesto loco sepelirentur; & horum posteri, vt patrum suorum corpora maiori quo fieri posset sepelirentur honore, curarunt, vt sacra Genesis & Exodi narrat historia. Dauid laudauit & benedixit viros Iabes Galaad propter simile pietatis opus exhibitum Sauli, vt illius verba demonstrant. *Benedicti vos*, inquit, *à Domino, qui fecistis misericordiam hanc cum domino vestro Saul, & sepelistis eum. Et nunc retribuet vobis quidem Dominus misericordiam & veritatem: sed & ego reddam gratiam, eò quòd fecistis verbum istud*, 2.Reg.2,5. Et senior Tobias propter similem mortuis pietatem impensam ab Angelo Raphaële fuit laudatus. Et crudelitati viuorum, & iniuriæ & pœnæ mortuorum imputatur, si horum corpora vel insepulta relinquantur, vel sine honore tumulentur. In quem sensum aliqui intelligunt verba illa Psalmi: *Posuerunt morticina seruorum tuorum, escas volatilibus cæli: carnes sanctorum tuorum, bestiis terræ. Effuderunt sanguinem eorum tamquam aquam in circuitu Ierusalem: & non erat qui sepeliret*, Psal. 78,2. & Ieremias Propheta comminatur Ioakimo filio Iosiæ, eum in scelerum suorum pœnam esse insepultum proijciendum, & cum dedecore & sine planctu computruiturum. *Væ frater & væ soror*, inquit, *non concrepabunt ei: væ domine, & væ inclyte. Sepultura asini sepelietur, putrefactus & proiectus extra portas Ierusalē*, Ierem.22,18. Et de his alia suppetunt plura exempla & testimonia in sacris Litteris.

Veterum sollicitudo pro honesta sepultura.

Ex profanis verò litteris mausolea, pyra-

mides & alia illustria sepulchra id ipsum testantur. Aduertit (&, ni fallor, bene) Villalpandus Tom. 3. Apparat. lib. 3. cap. 17. Gentiles quidem antiquitus consueuisse comburere corpora defunctorum, non verò Iudæos; & respondet rationibus Abulensis, quibus probat, etiam Iudæos consueuisse suorum defunctorum corpora concremare, & ego quoque id credo falsum, & in pœnam potius non in honorem factum.

Sepulchra extra ciuitatem & in locis sterilibus sita. Cicer. 2. de Legibus.

Quoad locum & situm sepulchrorum dicendum est, ea eligi solita extra ciuitates in suburbiis & hortis. Et sane lege duodecim Tabularum apud Marcum Tullium cautum fuit, vt extra ciuitatem sepelirentur defunctorum corpora, & in agris sterilibus lege Platonis, ne mortui obessent viuis, & male olentia, vel ne à colligendis terræ fructibus impedirentur. *Hominem mortuum*, inquit Plato lib. 12. De legibus, *in vrbe ne sepelito, néve vrito, in locóve publico sepulchrum fieri, ne quid iuris esto. Medico sumptu rogum facito*, &c. Ideò, vt adnotauit Cardinalis Baronius Tom. 3. sub anno Christi 309. num. 4. fuit Maxentij priuilegium, quòd Christiani sepelierint intra vrbem Martyrum corpora. Imò olim Cæsari tantum à Senatu concessum erat intra mœnia sepeliri, vt tradit Dio Hist. Rom. lib. 44. Hebræis verò solemne fuisse extra vrbem in speluncis vel à natura vel arte defossis sepelire defunctorum cadauera, suppetunt ex vtroque Instrumento testimonia. Genesis cap. 23. agitur de spelunca duplici, in qua primò Sara Abrahæ vxor, & deinde primi illi Patriarchæ & insignes viri & mulieres sepulti fuerunt. In libro Iosue cap. 10. legimus, interfectos Chananæorum Reges iussu Iosue proiectos fuisse in speluncam. Sepulchra illa in quibus dæmoniaci illi morabantur, quorum meminerunt Matthæus, Marcus & Lucas; item quòd defunctus filius viduæ, cuius solus Lucas mentionem fecit, efferretur; sepulchra item Lazari, & Christi Domini, quorum Ioannes meminit, ostendunt, Iudæorum sepulchra fuisse extra vrbes in speluncis & hortis. Et hoc docet Abulensis in cap. 8. Matthæi q. 88. & communiter Doctores, dum de his loquuntur, obseruant; idque testantur sepulchra quæ sunt circa Ierusalem & Bethleem, & non intra, item pyramides & sepulchra Regum, & aliorum apud Cairum extra ciuitatem, in loco arenoso & sterili; & notauit Petrus Bellonius lib. 2. Obseruationum cap. 42. & 45. Quare non assentior citato Villalpando, qui intra mœnia Ierusalem dicit fuisse sepulchra. sic enim scribit: *Et quoniam de Regum Ierosolymitanorum sepulchris agendum nobis nunc est, ea plurima fuisse in vrbe & circa eam constructa, ipsamet historia sacra clarè tradit.* & singulariter id de Dauidis sepulchro affirmat Iosephi testimonio, & eorum qui hac tempestate Ierosolymis commorati fuerunt, & amplius firmiore & sanctiore sacræ Scripturæ auctoritate. Nam recensitis gradibus ciuitatis Dauid, mox meminit sacer Textus sepulchri Dauidis; cùm tamen alibi sic habeat: *Ascenderunt* cantores *in gradibus ciuitatis Dauid, in ascensu muri super domum Dauid*, 2. Esdr. 12, 36. *Ex quorum locorum collatione*, inquit, *liquidò constat, eodem prorsus loco domum & sepulchrum Dauidis situm fuisse, quippe quod intra ipsius Regia septa includeretur: id quod significare voluisse videntur septuaginta Interpretes, vsque ad hortum sepulchri Dauid scribentes.* Verùm facile est respondere Villalpando, ex his quæ ipsemet inferiùs docet eodem capite. Postquam enim dixisset, Oziam non fuisse sepultum in sepulchris Regum Israël, quoniam leprosus erat, obiectioni, quæ contrà fieri posset, respondit in hunc modum: *Illud verò, quod de eodem sub Azariæ nomine habetur in libris Regum, nempe sepultum eum fuisse cum maioribus suis in ciuitate Dauid, intelligendum est, intra pomœria, vel prope ciuitatem. Consimilem enim verborum phrasim intellexisse videtur Vulgatus, qui, Cùm autem esset, inquit, Iosue in agro vrbis Iericho. In Hebræo autem habetur: Cùm esset in vrbe Iericho. Neque alia ratione intelligi posset locus, cùm mox subdat: Iericho autem clausa erat, atque munita timore filiorum Israël, & nullus egredi audebat aut ingredi. Quocircà Iosue in agro, seu (quod aiunt) territorio Iericho fuisse intelligendus est. Pari ratione Ozias in agro Ierusalem, siue ciuitatis Dauid sepultus fuisse intelligetur.* Ita dicendum, sepulchrum Dauidis ideò dici fuisse in ciuitate Dauid, quia prope ipsam, & in illius pomœrio ædificatum fuit. Et translatio illa Septuaginta ex eodem adducta, videtur nostræ fauere sententiæ, *vsque ad hortum sepulchri Dauidis*, quasi in horto posito in monte Sion esset, non tamen intra mœnia. Et mirum est, quòd tot monumentis circumdetur vndequaque Ierosolyma, vt testatur Iosephus, Fullonis, Herodis, Helenæ, Ioannis, Anani, & aliorum monumenta commemorans, & nos oculati testamur, & nec vnum intra ciuitatem videtur, excepto Christi Domini nostri Sepulchro, quod olim erat extra ciuitatem, vt ex Euangelio constat, & nos, dum de eo agemus, ostendemus.

Testimonium eorum qui his temporibus fuerunt Ierosolymæ, siquidem ædificata esset eo planè modo quo erat tempore Dauidis,

uidis, militaret pro nobis; sepulchrum enim Dauidis est quidem in monte Sion, sed extra muros ciuitatis; & extrà etiam fuisse Dauidis tempore, ex eo mihi persuadeo, quòd in extremitate montis nunc situm sit. Et nescio qua ratione sanctissimus Dauid, legum & optimarum consuetudinum obseruantissimus, illam veterem si non legem Hebræorum, consuetudinem saltem, vim legis habentem, transgredi voluerit, non excidendo sepulchrum extra vrbem, cùm sat esset, prope excidere, ad satisfaciendum intentioni Hebræorum de sepeliendis corporibus vel in propriis fundis, vel non longè ab eis: nisi forte Reges ab ea lege & consuetudine eximerentur, & mos fuerit ipsos intra mœnia sepeliri, quod probandum esset. Et illud mihi videtur indicasse Abulensis, qui sic ait: *In ciuitate Dauid, id est, Sion, Dauid fecit quemdam locum segregatum ab humana conuersatione, in quodam horto, pro sepulchris Regum, & fecit sepulchrum valdè magnum, in quo sepelirentur omnes Reges de stirpe sua*, &c. Et hoc modo videntur explicandæ auctoritates, quæ indicare videntur, sepulchra fuisse in ciuitatibus, id est, non longè ab ipsis, vt indicatum fuit. Atque ex his apparet, non benè aliquos colligere ingentem magnitudinem sanctæ ciuitatis quasi ad ea vsque sepulchra, & præsertim Regia non parum dissita se extenderet, suoque ambitu includeret; quin potiùs contrarium verè deducitur, non fuisse tantæ magnitudinis, quia in se non continuit ea sepulchra, & secundum leges continere non potuit.

CAPVT VII.

De forma & qualitate veterum sepulchrorũ, & eorumdem varijs nominibus.

AD id quod Capite præcedenti tertio loco propositum fuit, dicimus, Regum & Principum, aliorumque illustrium virorum veterum sepulchra, mirabili arte magnisque sumptibus constructa fuisse, ad repræsentanda posteris illorum egregia facinora, & in mentibus amicorum parentumque memoriam conseruandam. Hocque adeo manifestum est, vt nonnulla illorum inter mundi miracula recensita sint, quemadmodũ legimus de sepulchro quod Artemisia Cariæ Regina dilectissimo coniugi Regi Mausolo ædificauit; & de Ægypti pyramidibus, quas sibi construxerunt Pharaones, vt in ipsis, post exhibitum morti tributum, illorum cadauera sepelirentur, de quibus plura litteris consignarunt tum Plinius, tum alij Scriptores. Et filij Heth electa sepulchra habuerunt, vt dicitur Gen. 23, 6. Illustre ac nobile sepulchrum strenuo Israëlitici populi Duci Iosue extruxerunt Iudæi, quod ætate Hieronymi adhuc videbatur, vt ipse docet De locis Hebr. Non minùs illustre extitit illud, quod Daniel, Princeps à Dario constitutus, benefactori extruxit, in quo Persarum, Medorum & Parthorum Reges sepelirentur, vt auctor est Iosephus lib. 10. Antiq. cap. 14. & alterum quod Simon Machabæus parentibus fratribusque suis ædificauit, de quo 1. Machab. 13, 27. & Iosephus lib. 13. Antiquit. c. 4. sed inter cetera Dauidicum mausoleum, quod optimo parenti dilectissimus pariterque sapientissimus filius Salomon ædificauit, primas tenet, vt ex inferiùs dicendis Cap. VIII. ipsa luce clarius apparebit. Sed in genere nunc loquamur de veteribus sepulchris Hebræorum.

In sepulchris Hebræorum duo aduerto: alterum quod à natura, & alterum quod ab arte receperunt. Illud, quòd speluncæ essent natiuæ in rupibus, ad quarum imitationem aliæ fodiebantur; hoc verò, quòd postea arte & labore perficerentur. Euidens enim est, montanam illam regionem natiuis & artificiosis speluncis abundare, in quibus Hebræi suorum corpora sepeliebant; vnde illorum sepulchra speluncæ dicebantur, vt patet in libris Genesis & Iosue, item ex Euangelio Ioannis, & aliunde, quasi defossa mortuorum habitacula. Ad quorum consuetudinem alludens Epiphanius Hæresi 30. contra Ebionitas dixit: *Ducunt miserum adolescentem post occasum Solis in propinquas tumbas, sepulchra enim sic appellantur, speluncæ videlicet in petris effossæ atque constructæ*, &c. Et ad eorumdem sepulchrorum ostia magni lapides ponebantur, tum ne cadauera à bestijs & volucribus dilaniarentur, & ab alijs male tractarentur, tum ne auferrentur thesauri, qui in illustrium sepulchris recondebantur, qui toties amouebantur, quoties eò inferenda essent recentia cadauera, eisque illatis iterum apponebantur. Hæc clara sunt Ierosolymis habitantibus, & docet Iosephus: sed singulariter idem tradit Scriptura de Lazari & Christi sepulchro, vt, dum de his suo loco agemus, videbimus, & consentiunt Doctores. Lege Abulensem in 4. Reg. 13. quæst. 19. & in Matthæi c. 8. quæst. 99. varijs etiam epitaphiis veterum sepulchra exornata fuisse, ea quæ ad oculum vsque cernuntur, clare demonstrãt, & mihi nulla probatione egere videtur.

Sepulchrum, vt ex Ioanne Beleth in libro de Officijs Ecclesiasticis notauit Abulensis in cap. 23. Genesis, multis appellatur nominibus, scilicet cœmeterium, polyandrium, *Multis nominibus sepulchra appellantur.*

 an-

andropolis, sepulchrum, mausoleum, dormitorium, tumulus, monumentum, sarcophagus, pyramis, &c. Nos veriorem horum nominum etymologiam dabimus. Cœmeterium dicitur à Græco verbo *κοιμάομαι* quatenus *mori* significat, vt sit locus vbi humata iacent mortuorum corpora. Et hanc appellationem in hac significatione retinuit lingua Gallica, quæ eiusmodi locum vocat *cemetiere*, quamuis vulgus perperàm pronuntiet *cimitiere*. Polyandrum dicitur à *πολὺς*, quod est *pluralitas*, *&* *ἀνὴρ*, quod est *vir*, quasi *virorum pluralitas*, quia multitudo virorum ibi iacet. Andropolis dicitur ab *ἀνὴρ*, id est *vir*, & *πόλις*, id est *ciuitas* siue *habitatio*, quasi dicas, *virorum habitatio*. Sepulchrum dicitur à sepeliendo: vel dicitur sepulchrum, quasi *sine pulsu*, quia qui ibi sunt, sine pulsu vitali quiescunt. Mausoleum dicitur à Mausolo Cariæ Rege, siue, vt quidam Græcarum historiarum Scriptores aiunt, prouinciæ Græcæ Præfecto, cui defuncto vxor Artemisia, vt & suprà diximus, memoratissimum illud sepulchrum erexit, vt memoria mariti sui perpetuò conseruaretur: à quo consuetudo inoleuit, vt ditiorum & potentiorum magnifica sepulchra mausolea dicerentur. Dormitorium dicitur à dormiendo, quia ibi dormientia corpora requiescunt, vsque dum euigilent in generali resurrectione. Monumentum dicitur, quasi *monens mentem*, quia transeunti & inspicienti mortis memoriam suggerit, quasi dicat, Memento, quia cinis es, & in cinerem reuerteris. Tumulus dicitur quasi *tumens tellus*, quia super sepulchris mortuorum terra paullùm est eleuata & quasi tumens, dum aliquis nouiter sepultus fuit. Sarcophagus dicitur à *σὰρξ*, quod est *caro*, & *φάγω*, quod est *comedo*, quia carnes cadauerum ibi consumuntur. Pyramis dicitur à *πῦρ*, quod est *ignis*, cuius figuram imitatur, quæ nimirum incipit in basi à latitudine, & terminatur in cono stricto; & talis est pyramis in qua sunt cineres Iulij Cæsaris. de qua dubium est vtrum sit vnus lapis, an plures. vnde quidam:

Si lapis est vnus, dic qua fuit arte leuatus.
Si bini, aut plures, dic vbi contigui.

Tumbæ etiã & *catacumbæ* appellantur, quòd in loculis excauatis in subterraneis cryptis, quas *areas* vocabant, reperiantur. Item *conditoria, quietoria, repositoria*, atque non rarò *ossuaria*, quòd in ijs reliquiæ corporum resurgendorum tamquam semina seruentur, ossa nempe duriora, & ipsi dentes inuicti ignibus & flammis indomiti. Tertullianus: *Constat non tantùm ossa durare, verùm & dentes incorruptos perennare, quæ vt semina retinentur fructificaturi corporis resurrectione.* Sanctorũ item sepulchra *memoriæ* apud veteres dicuntur, vt in quibus illorum conseruetur memoria. *Domus* denique sepulchrum appellatur in Scriptura, & patet ex verbis illis Nehemiç ad Artaxerxem: *Ciuitas domus sepulchrorũ patris mei deserta est*, &c. 2. Esd. 2, 3. Dicunt enim Hebraicæ linguæ periti, quamcumque rem, quæ aliam continet, apud Hebræos *domus* nomine appellari: vox enim beth, quæ domum significat, amplissimam habet significationem, & eleganti phrasi assumitur ad significandum sepulchrum. Hinc Iob: *Scio quia morti trades me, vbi constituta est domus omni viuenti*, Iob 30, 23. Chaldæus *domus sepulchri* vertit. Et Ecclesiastes: *Quoniam ibit homo in domum æternitatis suæ*, Eccle. 12, 5. Phrasim hanc interpretatus est Vatablus: *Homo enim vadit ad domum suam perpetuam*, Hebraicè *sæculi sui*: hoc est, pergit homo ad sepulchrum, in quo diutiùs habitabit, hoc est, vsque ad iudicium vniuersale. qua ratione sepulchrum *domus* siue *habitatio mortentium* dicitur, domus verò in quibus viuentes degunt, potiùs tabernacula, in quibus modico tempore manent viatores.

De Resurrectione carnis.

Nec absque ratione olim veteres, & posteà Christiani, tantam diligentiam adhibuerunt circa sepulchra in quibus suorum corpora tumulanda erant, vt videlicet indicarent, ea in illis, tamquã in deposito reponi, iterumque inde velut à somno esse excitanda, & in generali resurrectione animabus socianda. vnde pie appositeque Prudentius dixit: *Honestè veteres defunctorum corpora sepeliebant, ob resurrectionis spem.*

Quidnam sibi saxa cauata?
Quid pulchra volunt monumenta?
Nisi quòd res creditur illis
Non mortua, sed data somno.
Hoc prouida Christicolarum
Pietas studet, vtpote credens
Fore protinus omnia viua,
Quæ nunc gelidus sopor vrget.

CAPVT VIII.

De sepulchro Dauidis, tertio loco quartæ Peregrinationis, prout à Salomone antiquitus parenti optimo ædificatum fuit.

IN sacro monte Sion, ciuitate Dauid, vbi eius Regia erat, fuit etiam regium illustrissimumque sepulchrum ab eius dilectissimo ac sapientissimo filio Salomone ædificatum, etsi non intra ciuitatem, vt suprà Cap. VI. dixi, & ita ex Scriptura sacra, Iosepho, & celebri famaOrientaliũ habemus. Et Dauidis & Salomonis appellatur, quòd in eo isti Reges sepulti sint, & quòd Salomon illud magnificentissimum fecerit. de cuius sepulchri structura, opibus & magnificentia ex alijs aliqua hic subijciemus. Iosephus lib. 7. cap. *Excellentia & diuitia sepulchri Dauidici.*

cap. 12. de his sequentia scribit: *Sepeliuit autem eum filius Salomon Ierosolymis magnificè, præter solemnia illa in Regum funeribus, illatis etiam in monumentum eius maximis diuitiis, quarum magnitudinem facile sit coniectare ex hoc quod dicemus. Nam post annos mille trecentos, Hircanus Pontifex oppugnatus ab Antiocho, cognomine Pio, Demetrij filio, volens pecuniam ei dare, vt abducto exercitu obsidionem solueret, nec valens aliunde sumere, aperta cella monumenti Dauidis, & prolatis inde tribus talentorum millibus, eorumq́; parte Antiocho numerata, oppugnationis periculo se exemit, sicut alibi indicauimus. At rursum post multos annos elapsos, Herodes Rex alia cella aperta, magnam pecuniam sustulit; ad loculos tamen, qui Regum cineres continebant, neuter eorum peruenit: singulari enim arte ita erant sub terram conditi, vt ab ingredientibus monumentum inueniri nequirent.* Et alibi, nimirum lib. 16. Antiquit. cap. 11. tradit, quomodo iterum Hircanus ex eodem sepulchro abstulerit plusquàm tria millia talentorum pecuniæ, numeraritq́ue Antiocho trecenta talenta ex eis. Quomodo verò Herodis audacia & temeritas miraculo fuerit inhibita, narrat sequentibus: *Herodes multum pecuniarum domi foriq́; profundens, audito quod Hircanus, qui ante eum regnauerat, recluso Dauidis sepulchro, tria millia talentorum argenti extulisset, superessétq́; multò plura, quæ possent quantumuis magnis sumptibus sufficere, multo tempore animum habuit idem aggredi. Tunc verò noctu apertum sepulchrum ingreditur, cùm priùs accuratè cauisset, ne hoc resciret populus, assumptis tantùm amicorum fidissimis: depositas tamen pecunias non inuenit sicut Hircanus, sed mundi pretiosi & aureorum ornamentorum vim magnam inde sustulit. His inuitatus ad diligentiùs scrutandum, interiùs processit vsque ad conditoria corporum Salomonis & Dauidis, vbi duos satellites amisit, erumpente (vt fertur) ex adytis flamma contra progressos temerè. Quo casu territus exiuit, & tactus religione ad expiandum se in aditu sepulchri monumentum è candido marmore condidit sumptuosis impendiis. Eius operis & Nicolaus illius temporis Scriptor meminit; sed non item de descensu Regis, præter decorem id factum existimans, idq́; more suo fecit. Viui enim Regis hæc auribus dedit, captans gratiam, & ea tantùm attingens, quæ ad gloriam illius pertinere visa sunt.*

Sed quid de eius forma & structura dicendum est? Sebastianus Serlius commemorat lib. 3. Architect. inter alia antiqua monumenta se à Marco Grimano, quondam Aquileiensi Patriarcha, tunc verò S.R. Ecclesiæ Cardinali, accepisse formam cuiusdam antiqui monnmenti, quod manu excisum durissimo saxo, in quodam Ierosolymitano monte adhuc extare cernebatur, in quo, vt ipse arbitrabatur, Regum Ierusalem corpora condebantur. Quoniam verò prædicto Cardinali partium commensuratio memoria exciderat, ideò quadam vsus probabili coniectura, totius fabricæ ichnographiam efformauit, iuxta quam singula delubra lata fecit; ita, vt minimùm longitudinem corporis humani capere facilè possint. In qua quidem figura tria primùm licet visere receptacula, suis quæque testudinibus obtecta: mediana verò propter eius nimiam amplitudinem, suis aptis pilis in medio dispositis fulciebantur. Erant autem in priore ædificij parte delubra quatuor, in media decem & octo, in interiore duo tantùm. Cuius medio ex aduerso ingredientium porta quædam clausa apparet, quæ aditú olim in interiore crypta aperuisse creditur, in quibus Dauidis & Salomonis corpora condebantur, prout omnia ex allatis Iosephi testimoniis constare facile poterunt. Hæc retulit Villalpandus Tom. 3. Apparatus lib. 3. cap. 16. & Tom. 2. lib. 5. disp. 4. c. 61. & credit de Dauidico sepulchro intelligenda esse; sed an vere, posteà videbimus: & Tomo 2. loco citato dicit fuisse quatuor delubra, quæ erant vestibulum sepulchri in quo Regum corpora condebantur, summamque thesauri in ipsum illatam fuisse nostræ monetæ plus quàm centum milliones, & longe præferre mausoleo sepulchro. Priori verò loco, vbi ex Iosepho tradit tantam pecuniam à Salomone in illud illatam, fidem apud eumdem Iosephum exquirendam dicit. *Nobis enim*, inquit, & optime mea sententia, *nulla adhuc occurrere potuit sufficiens ratio, quæ sapientissimum Salomonem inducere posset ad sepelienda tot talentorum millia, cum mundo pretioso, & aureis ornamentis.*

Celebre omnino Dauidicum sepulchrum ratione situs, quia is est in sancto & regio monte Sion; ratione constructoris, quia is fuit Rex sapientissimus; ratione contentorú, quoniam Dauidis & aliorum Regum corpora, & thesauri maximi ibi fuerunt reconditi; & denique ratione durationis, quia ex eiusmodi materia & tali artificio fuit elaboratum, vt post tot clades quibus sancta ciuitas obnoxia fuit, adhuc tempore D. Petri extiterit, prout huius verba ad populum Ierosolymitanum demonstrant, *Viri fratres*, inquit, *liceat audenter dicere ad vos de Patriarcha Dauid. quoniam defunctus est, & sepultus: & sepulchrum eius est apud nos vsque in hodiernum diem*, Act. 2, 29. & integrum man-

Sepulchri Dauidici forma secundum Serlium.

manserit vsque ad postremam illam & fatalem prorsus cladem Iudæis ab Ælio Adriano illatam: tunc enim temporis, antequam illa sequeretur, quasi prognosticum futuri vltimi Iudæorum gentis exterminij, sponte corruit, vt Dio Cassius auctor est in Vita Adriani. sic enim habet; referente Xiphilino: *Is in excursionibus ab Aelio Adriano in Iudæa factis infinitam hominum multitudinem interiisse testatur, ita vt omnis pænè Iudæa deserta fuerit. Id eis, antequam bellum gereretur, fuerat denuntiatum, ex eo quòd monumentum Salomonis, quod illi summa reuerentia colunt, sua sponte diuisum corruerat.* Addet fortasse quispiam, etiam porrò durasse vsque ad D. Hieronymi & nostram ætatem. Quòd ad Hieronymi, colligitur ex verbis Epistolæ, quam ipse ad Marcellam scripsit nomine Paulæ & Eustochij, quæ sic habent: *Ergóne erit illa dies, quando nobis liceat speluncam Saluatoris intrare?* &c. *in Dauid orare mausoleo.* Quòd ad nostram etiam ætatem perdurarit, liquet, alioquin enim illud non descripsisset Aquileiensis Patriarcha, nec descriptioni Serlius eius figuram adiecisset, nec visitatum fuisset, nec hisce temporibus visitaretur, vt visitatum fuit, & continuè inuisitur.

Cardinalis Baronius, quomodo dicta intelligi debeant, ita explicat Tom. 1. Annalium ad annum Christi 34. n. 246. ideò nimirum dici sepulchrum Dauidis corruisse, non quòd solo prorsus æquatum, sed quòd aliqua tantùm ex parte collapsum fuerit. Eamdem affert responsionem loco priùs citato Villalpandus, & aliam præmittit, dicens: *Quæ quidem Dionis verba, nisi apertum mendum contineant, ita accipienda sunt, vt aliqua ex parte corruisse putetur, ita vt ex quamplurimis, in qua diuisum erat, delubris, aliqua sua sponte ea tempestate corruisse credantur,* &c.

Probabiles vtique responsiones: potuit enim & mendum irrepsisse in Dionis verbis; vel si nullum irrepsit, ruisse sepulchrum ex parte tantùm. Verùm si mihi concedatur alteram addere rationem, non minùs ac ille veritatem attinget.

Sepulchrum Dauidis quare dirutum, & Christi conseruatum.

Dicerem itaque probabiliter, nec falsitatem contineri in verbis Dionis, & verè tunc Dauidicum sepulchrum corruisse penitus, & non tantùm ex parte, vt sic magis præindicaretur Iudæorum clades, & legis ipsorum interitus. Quòd si apud priscos, sepulchrum dirutum fuisse, res fuit habita mali ominis, vt testatur Liuius, & Alexander conciso sermone retulit; *(Hannibali, inquit, cùm ex Italia Africam peteret, sepulchrum diruptum auspicium fecile)* vtique ex opposito bonum omen credere debemus, si sepulchrum cuiuspiam diu perseueret; ideoque vt bonus Christianorum successus & Euangelicæ legis perpetuitas indicaretur, factum fuit, vt Christi Sepulchrum post tot Ierosolymæ clades inter ipsos infideles, etiam illius demolitionem tentantes, integrum & illæsum permanserit, & adhuc apud eosdem superstes sit, adeoque Dauidicum sepulchrum, Dominici figura, penitus dirutum sit, vt præsente corpore euanuisse vmbram, & plantata Christi Ecclesia, cessasse Synagogam, Christianisque introductis, Iudæos omnino eiiciendos & dispergendos intelligeremus.

Nec quæ in contrarium adducta fuere, huic nostræ refragantur sententiæ. Non verba D. Hieronymi: illa enim tantùm significant, in loco vbi quondam erat Dauidis sepulchrum, & suo tempore aliquæ fortasse illius reliquiæ extabant, fuisse sacellum vel templum ad orandum, sicut est in præsentia; etenim quæ nunc extat Ecclesia, ad exemplar veteris ab Helena extructæ fuisse ædificatam ante S. Hieronymi tempora, non sine probabili coniectura diximus suprà Cap. v. huius Peregrinationis; & illud Hieronymiana verba videntur indicare: *In Dauid orare mausoleo*, hoc est, fundere preces in templo extructo ibi, vbi quondam erat Dauidis mausoleum: quemadmodum etiam in præsentia eodem modo orare possumus, & non aliter; & eo modo ego in eo, id est, ad ipsum oraui, & in posterum in veneratione habebitur, ibique preces fundentur.

Quod ex Aquileiensi Patriarcha refert Serlius, non est intelligendum de Dauidico sepulchro, quemadmodum arbitratus fuit Villalpandus, nec illius verba vel descriptio, quantum diiudicare potui, hoc significant, sed longè diuersum, id est, sepulchrum in quodam Ierosolymitano monte, id est circa Ierusalem extructum. Si enim de exciso in monte Sion & Dauidico voluisset intelligere, non dixisset indeterminatè, se in quodam Ierosolymitano monte tale sepulchrum vidisse, sed in monte Sion determinatè; hic enim mons semper isto nomine determinatè appellatur, & pars potiùs ciuitatis, & superior, quàm mons Ierosolymitanus dicitur. Et si hoc verum, non potest esse illud exẽplar Dauidici sepulchri, præsertim in sententia Villalpandi, qui illud ponit intra ciuitatẽ, vt suprà vidimus Cap. vi. Ego & alij, qui diu in partibus istis habitauimus, diligenter & accuratè pluries inspeximus Ierosolymitana sepulchra, numquam tamen inuenire potuimus sepulchra, quibus aptari possit figura sepulchri à Serlio exhibita;

ta; quòd si aliqua mihi incognita sint, quibus ex parte aliqua accommodari possit, numquam tamen Dauidico.

Et mirum sane est, quòd seniores in partibus istis aliud non vel monstrét vel agnoscant Dauidis sepulchrum, præterquam superiùs à nobis descriptum Cap. v. & nihilominus aliud sit soli Aquileiensi Patriarchæ cognitum, & à Serlio descriptum. Ego non semel ex gratia introductus fui ad templum montis Sion, vbi est Dauidis sepulchrum, vnà cum sene Fratrum interprete, qui illud vidit quando ibi Fratres habitabant, & se nec aliud nec alterius formæ vidisse pro Dauidis sepulchro confessus est, præter id quod in præsentia monstratur & videtur. De isto sepulchro plura habes apud Pinedam de Rebus Salomonis lib. 8. cap. 3. sed si posteriùs à nobis dicta vera sunt, improbantur illa, quæ ipse posteriori loco dixit, secutus Villalpandum. Et hæc probabiliter proposita sint.

CAPVT IX.

De loco vbi cecidit sors super Matthiam, qui est quartus Peregrinationis quartæ.

SAncti Christi Apostoli post gloriosam Magistri sui ex hoc mundo ad cælos ascensionem, reuersi Ierosolymam ex monte Oliueti quò eos duxerat Dominus ascensurus ad Patrem, *Ascenderunt*, vt inquit D. Lucas Act. 1, 13. *in cœnaculum* sacri montis Sion, *vbi simul manebant Petrus & Ioannes*, ac ceteri Apostoli, quos ibi Lucas commemorat, aliique credentes ferè centum viginti, qui omnes *erant perseuerantes* (vt ille loquitur) *vnanimiter in oratione cum mulieribus, & Maria matre Iesu, & fratribus eius*. His omnibus igitur simul congregatis, Petrus Apostolorum Princeps, & totius Ecclesiæ summus Præsul, cuius curæ ceteri commissi erant (dixerat enim Dominus ad ipsum, *Et tu aliquando conuersus confirma fratres tuos*, Lucæ 22, 32.) vt Ecclesiæ afflictæ, ac Iudæ proditoris perditione concussæ consuleret, de substituendo aliquo ex discipulis in locum perditi hominis, concionem ad discipulos congregatos in hunc modum habuit: *Viri fratres, oportet impleri Scripturam, quam prædixit Spiritus sanctus*, &c. quæ citato loco Actuum Apostolorum v. 16. scribit Lucas.

Collegij Apostolici Petrus curam gerit.

Cùm Petrus iam perorasset, & propositus ab ipso annuissent ceteri, *statuerunt duos, Ioseph, qui vocabatur Barsabas, qui cognominatus est Iustus: & Matthiam*, v. 23. & cùm orassent, *dederunt sortes eis, & cecidit sors super Matthiam, & annumeratus est cum vndecim Apostolis*, v. 26.

Ioseph, Iustus & Matthias Christi discipuli.

Tam Iosephum quàm Matthiam fuisse Christi discipulos, affirmat Clemens Alexandrinus, quem citat Beda in Retract. 1. Act. Apost. quorum ille, scilicet Ioseph, dictus est & Barsabas, estque plane diuersus ab alio Ioseph, qui cognominatus est Barnabas, in eisdem Apostolorum Actis; vt & ab illo, qui cognominatus est Iudas, quem vnà cum Sila Apostoli miserunt Antiochiam. In ijsdem enim Apostolicis Actis hi tres non solùm nomine vel cognomine, sed & rebus gestis inter se distinguuntur.

Locus verò vbi sors cecidit super Matthiam, & vbi ille annumeratus est cum vndecim Apostolis, si loquamur de communi, Ierosolymis fuisse, manifestum est ex cap. 1. Act. si de particulari, in cœnaculo ibidem. In qua verò cœnaculi parte id accidit? Respondetur cum veteri traditione, quòd in ea quæ est præ foribus Ecclesiæ cœnaculi, quæ olim intra Ecclesiam ab Helena ædificatam continebatur, vt notat Bonifacius l. 2. de Perenni cultu Terræ sanctæ, inquiens: *Iste locus* (id est electionis Matthiæ) *nunc est pra foribus ante gradus scalares sanctissimi cœnaculi. Olim conclusus erat intra maiorem Ecclesiam montis Sion, quæ ædificata fuit ab Helena Constantini matre ad honorem Virginis Mariæ: nunc autem, vt cernis, negligentia Principum nostrorum solo prostrata iacet.*

Particularis locus electionis Matthiæ.

Quoniam verò locus ille electionis Matthiæ à piis fidelibus semper notatus singulariter fuit, probabile videtur, & rationi ac pietati consonum apparet, aliquod prodigium ibi in electione Matthiæ contigisse; alioquin enim non fuisset peculiariter notatus. Quæro ergo quod fuerit illud. S. Lucas respondet, quòd *cecidit sors super Matthiam*, &c. Act. 1, 25. Sed quodnam prodigium in illa sortium missione accidit? Respondeo, multi quidem multa de hac sortium missione dixerunt, quæ tamen omnia missa facientes, vnico D. Dionysij Areopagitæ testimonio acquiescimus, qui lib. De Ecclesiastica hierarchia Part. 3. cap. 5. sortis nomine intelligit nutus aliquos & signum quoddam diuinum, quo intellexerunt Apostoli vter assumendus esset. *De illa sorte diuina* (inquit Dionysius) *quæ Matthiæ diuinitus obtigit, alij quidem alia sensere, meo iudicio non rectè: apertam autem & ipse quid sentiam. Videtur mihi Scriptura sortem appellasse diuini quiddam & præcipui muneris, per quod illi choro sacratissimo insinuaretur, qui esset diuina electione declaratus.* Hunc alter quidam Dionysius professione Carthusia-

Sors quæ cecidit super Matthiã quid.

thusianus istum in modum explicat: *Sciendum, quod secundùm doctrinam B. Dionysii libro de Ecclesiastica Hierarchia, sors ista non erat talis qualis in veteri Testamento, sed quidam splendor diuinus, seu radius diuinitus missus super Matthiam, ad ostendendum quòd ipse esset Apostolus assumendus.* Probabile est, ante aduentum visibilem Spiritus sancti super Apostolos, facta priùs ab eisdem oratione, & habita consultatione quis ex illic congregatis in locum Iudæ proditoris esset sufficiendus, duobus idoneis propositis, Spiritum sanctum, diuino splendore & radio è cælo dimisso, quem mallet ex duobus declarasse, vt sic omnibus perspicuum esset, sanctos Christi Apostolos, sanctæ Ecclesiæ Principes, non interiùs modo (quo modo vocantur quotquot ad Christum conuertuntur) sed exteriùs quoque, voce vel signo, ad Apostolicum munus & Euangelicum ministerium fuisse vocatos. Vnde si de ceteris Apostolis legimus in Euangelio, Christum singulari vocatione illos sibi aggregasse, & Paulum ab eodem Christo in cælis iam regnante, signo & voce ad Apostolatum vocatum fuisse; cur suspicari non possimus, tale quid etiam in electione Matthiæ ad Apostolatum accidisse, præsertim cùm vel firma auctoritas, vel ratio, quæ ei refragetur, non inueniatur, sed potiùs quæ ei suffragetur, magni inquam Dionysij, qui Pauli discipulus, & aliorum Apostolorum contemporaneus fuit, auctoritas & probabilis congruentia adducta sit? Et ad illud fortè respexerunt antiqui fideles, dum locum electionis Matthiæ ad Apostolatum perpetuo monumento consignarunt, sicut & alterum prodigiosæ conuersionis S. Pauli, & alia loca conuersionis aliorum Apostolorum, vt Scriptores locorum Terræ sanctæ adnotarunt. Et profectò, si aliquo exteriori signo & opere nobilitatus non fuisset locus, non tam facile fideles illius memoriam tot sæculis conseruassent.

Quamuis non refragarer sentienti, in Matthiæ electione accidisse, quod & in aliorum communi electione, quæ per vota eligentium fieri consueuit, accidere solet. Vt exempli gratia, alicui Ecclesiæ Episcopus præficiendus est: multi concurrunt, & ex illis duo nominantur, vt pro eis dentur sortes & vota; & præmissa oratione venitur ad electionem, & qui maiorem habet votorum partem, is Episcopus illius Ecclesiæ consecratur, quo facto nos diceremus, sortem super illum cecidisse. Ita contingere potuit in substitutione Apostoli & Episcopi in locum Iudæ proditoris, vt ex multis duo singulariter nominati fuerint, Barsabas & Matthias, & inuocato Spiritu sancto, collectisq; votis Apostolorum, vel omnia, vel pleraque habuerit Matthias, & ita in locum Iudæ suffectus fuerit, adeoque ex vsu loquendi bene dixerit S. Lucas: *Et dederunt sortes eis, & cecidit sors super Matthiam, & annumeratus est,* &c. Act. 1, 26. & locus ille meritò in memoria fidelium perpetuò conseruandus fuit, ob solam tanti Apostoli electionem, etsi nullum aliud signum vel miraculum ibi apparuerit.

Vel tertiò, inhærendo iam duplici modo assignato posset dici, propositis duobus illis discipulis, & oratione præmissa, dedisse Apostolos sortes, quæ ceciderint super Matthiam, vt dictum fuit in secundo explicationis modo, quæ sors & electio, signo cælitus dimisso super Matthiam, ratam indicauerit illius in Apostolatum electionem. Et hoc est quod dicitur in primo modo explicationis præmissæ sortis.

CAPVT X.

De loco diuisionis Apostolorum, quando ab inuicem separati, profecti sunt in vniuersum mundum ad fidem Christi propagandam, qui est quintus in quarta Peregrinatione.

QVandoquidem vniuersus mundus per Apostolorum prędicationem conuertendus erat, necessarium erat vt non simul cohabitarent, sed vt ab inuicem diuisi, totius orbis Prouincias peragrarent, ibique verbum Dei seminarent, fidem, Christianamque religionem propagarent, sicut illis à Christo Domino fuerat imperatum. Vt enim ager nō potest multam segetem messemque producere, nisi priùs agricolarum labore & industria fuerit totus seminatus; ita nec huius mundi ager poterat salutis fructus proferre, nisi prius per sanctos Apostolos Euangelica prædicatione, velut cælesti semine, seminatus fuisset. Igitur cùm Dei voluntas esset omnes homines saluos fieri, & ad viam veritatis adduci, & vberes salutis fructus proferre, misit ad eos Spiritus sanctus in omnes mundi Prouincias, velut satores suos, Apostolos charitate feruidos; ac cælesti sapientia & facundia redundantes. *Illi autem profecti,* inquit S. Marcus c. 16, 20. *prædicauerunt vbiq; Domino cooperante, & sermonem confirmante, sequentibus signis,* &c.

Diuisione ac prædicatione Apostolorum mundus conuertendus fuit.

Quo verò loco & tempore, & quo modo illa Apostolorum diuisio peracta sit, inquirendum est, vt quam pertractamus materiam, pleniùs sciamus.

Quoad locum diuisionis Apostolorum, dico cum communi Orientalium traditione, eam factam fuisse in Ierusalem in monte

te Sion, in ipso sancto cœnaculo, qui locus nunc singulariter monstratur extra Ecclesiam sanctissimi cœnaculi, distitus ab ea ad decem vel quindecim passus in plaga eius Septemtrionali, vbi est cisterna. Proximus est locus ille domui Caiphæ, septus tamen intra plateam siue ambitum Ecclesiæ. Ita Bonifacius lib. 2. De perenni cultu Terræ sanctæ, & Adrichomius in delineatione locorum montis Sion locum illum agnoscit, etsi particulariter illum non describat.

De tempore quo ab inuicem dimissi sancti Apostoli ad Euangelium prædicandum varia sententia.

Quoad tempus huius Apostolorum separationis, suspicabitur fortasse aliquis, non multò post Christi ad cælos ascensionem, & aduentum Spiritus sancti super eos in die Pentecostes, abijsse in mundum vniuersum, corpore quidem ab inuicem diuisos, sed animo & charitate coniunctissimos, vt eamdem charitatem & religionem aliis suppeditarent: quoniam in animarum ad Deum conuersione moræ trahendæ non sunt. hac enim ratione anteà præceperat illis Dominus, ne, dum per ciuitates & castella ad prædicandum Euangelium proficiscuntur, in via quempiam salutarent, ne (vt docent sacri Doctores) prædicatio illorum impediretur, aut vel ad modicum retardaretur. Et quis dubitabit de illorum prompta obedientia? Si enim ante Christi Domini cum ipsis conuersationem, & Spiritus sancti super eos aduentum, quando adhuc tepidi & charitate frigentes erant, ad vnius Domini vocem continuò, relictis omnibus, secuti sunt, vt D. Petrus omnium nomine aliquando dixit ad Christum, *Domine ecce nos reliquimus omnia, & secuti sumus te*, Matth. cap. 19, 27. quanto magis illos ipsius præcepto de prędicando Euangelio per vniuersum mundum obtemperasse credere debemus, quando iam ex longa Christi familiaritate perfecti, & aduentu Spiritus sancti perfectiores redditi, & in gratia confirmati, idonei ministri noui Testamenti effecti fuere? Et ita fecisse, videntur indicare verba illa D. Marci cap. 16, 19. *Et Dominus quidem Iesus postquam locutus est eis, assumptus est in cælum, & sedet à dextris Dei.* vbi statim subditur, *Illi autem profecti prædicauerunt vbique*, &c. hoc est, nulla interposita mora, omnibus posthabitis, facta inter ipsos consultatione de imposito munere perficiendo, abierunt ad disseminandum Euangelium per vniuersum terrarũ orbem.

Prima sententia.

Admitti posset hæc sententia, nisi probabilis ratio, experientia siue euentus, & efficax auctoritas ei obstaret. Ratio quidem obstat; quoniam, secundùm ordinatam charitatem, priùs domesticorum, deinde aliorum ratio habenda est: qui enim *suorum, & maximè domesticorum curam non habet, fidem negauit, & est infideli deterior*, inquit D. Paulus 1. Timot. 5, 8. & iterùm, *Operemur bonum ad omnes, maximè autem ad domesticos fidei*, Galat. 6, 10. Item audierant à Christo, *In viam Gentium ne abieritis*, Matth. 10, 5. &, *Non sum missus nisi ad oues quæ perierunt domus Israël*, Matth. 15, 24. his indicans, licet propter omnes homines in hunc mundum venerit, præcipuè tamen venisse propter Iudæos, & ideo primò illorum saluti intendendum esse. Quare Christus recessurus à discipulis suis, & migraturus ad Patrem, dato præcepto de prædicando Euangelio omni creaturæ, ne eos suspensos teneret vnde primum incipere deberent, ab Hebræis, à Græcis, an qua alia gente, mentem suam explicuit dicens: *Accipietis virtutem superuenientis Spiritus sancti in vos, & eritis mihi testes in Ierusalem, & in omni Iudæa, & Samaria, & vsque ad vltimum terræ*, Act. 1, 8. & statim subiungit Lucas: *Et videntibus illis eleuatus est*, &c. Ecce quomodo priùs in Ierusalem, deinde in Iudæa, & vniuersa Samaria, Terræ sanctæ præcipuis Prouinciis, ac deinde in aliis orbis terrarum regionibus Christo testimonium dicere debebant, testificantes omnibus quòd hic sit Christus Saluator mundi, & non sit in alio salus. Igitur naturali ac diuino mandato sancti Apostoli, cùm Iudæi siue Israëlitæ essent, debuerunt per aliquod tempus, post discessum Christi ab eis corporalem, perseuerare in sancta Ierusalem ciuitate, & in aliis vrbibus & oppidis Terræ sanctæ, pro suæ gentis conuersione. Vereq; ibi perseuerasse, manifestè colligitur ex Actis Apostolorum.

Et ratiocinatio ista tantò esset probabilior, si quod Apollonius apud Eusebium lib. 5. Histor. Eccles. cap. 17. se traditionè accepisse ait, verum esset, nimirum, Christum Apostolis dedisse mandatum, ne ante annum duodecimum discederent ex Ierusalem. At non dubitamus de eo quod sanctus Chrysostomus Homil. 78. in Matth. sequentibus verbis dixit: *Apostoli prædicauerunt Iudæis, longoq; temporis spatio cæsi & flagellati in Iudæa manentes, ac demum ab ipsis propulsi in Gentes profecti sunt.*

Sed quam longum fuit hoc temporis spatium? Apollonius, iam iam ex Eusebio relatus, dicit, fuisse duodecim annorum, quæ est in hac difficultate secunda sententia. Exploditur tamen à Cardinale Baronio sententia ista. Si enim tanto tempore in Iudæa mansissent Apostoli, vtique ante annum quartum Claudij Imperatoris, & quadragesimumsextum Christi inde non discessissent: at verò omnium testimonio certum exploratumque habetur, iam anno secun-

do eiusdem Imperatoris, & quadragesimoquarto Christi, Petrum Apostolorũ Principem venisse Romam. Rursum reijcitur ista sententia ex tempore quo Marcus scripsit suum Euangelium: scripsit autem illud, vt docet Eusebius in Chronico, anno tertio Claudij, & consequenter Christi quadragesimoquinto, antequam Româ amandaretur Alexandriam à D. Petro, vt præter alios idem defendit Baronius. Dicit verò ille in fine sui Euangelij de Apostolis loquens: *Illi autem profecti prædicauerunt vbique, Domino cooperante, & sermonem confirmante sequentibus signis*, Marc. 16, 20. quare si, quando scripsit, iam profecti erant ad prædicandum per vniuersum orbem Euangelium, consequens est, vt non post duodecim annos, anno videlicet Claudij quarto & Christi quadragesimosexto ex Ierosolymis recesserint, sed ante.

At quando præcisè inde abierunt? Baronius asserit, profectionem illam Apostolorum factam fuisse anno secundo Claudij Imperatoris & anno Christi quadragesimoquarto, quæ est tertia & postrema sententia, quam cum pluribus aliis libenter amplectimur. Et hic annus fuit vndecimus ab Ascensione Christi in cælum, quo nimirum Herodes Agrippa Iacobum fratrem Ioannis occidit, Petrumque in carcerem misit, cuius rei memoria in nonnullis Martyrologiis ad diem decimamquintam Iulij recolitur: antè enim non fuisse sanctos Apostolos ab inuicem diuisos, constat ex Actibus Apostolorum. Sicut enim post necem S. Stephani, *vniuersi qui erãt Ierosolymis discipuli dispersi sunt*, vt ait S. Lucas, *præter Apostolos*, Act. 8, 1. ita etiam eo anno secunda in Ecclesia contra sanctos Apostolos per Agrippam excitata persecutione, occiso Iacobo Apostolo, & Petro ad idem supplicium condemnato, sed diuina virtute elapso, factam esse Apostolorum dispersionem, par est credere. Cùm enim, quo loco in Iudæa consisterent, persequente illos Agrippa, non haberent, à Iudæis pulsi, ad exteras Gentes conuersi sunt, vt illis fuerat à Domino præmonstratum, vt statim videbimus. Hæc sparsim ex Baronio.

Ad ea verò quæ pro prima & secunda sententia adducebantur, quid respondendum sit, patere potest ex dictis, quibus addo, præceptum illud de prædicando Euangelio per vniuersum mundum, non fuisse necessariò statim implendum, sed tempore suo, à Deo determinando: est enim præceptum affirmatiuum, quod opportuno tempore implendum erat; interim priùs testimonium Christo perhibere debebant in Ierusalem, Iudæa & Samaria, vt dictum fuit; quod non præstitissent, si statim post aduentum Spiritus sancti ad exteras Prouincias profecti fuissent: & vtique ille qui opportuno tempore obedit, haud redarguendus, sed potiùs laudandus est.

Nec verba illa Euangelistæ Marci nobis officiunt: nam illis noluit indicare, statim post Christi præceptum de Euangelio vbique prædicando Apostolos profectos fuisse (alioquin enim non reuersi fuissent in Ierusalem & in montem Sion) sed solum abiisse tempore opportuno, cetera prætermittens quæ in Actis Apostolorum enarrantur; satis enim compendiose suum scripsit Euangelium S. Marcus.

Ad illud Melitonis Sardensis Episcopi, præter dicta quibus aduersa abunde difflauimus; respondet Baronius apocryphum esse illius scriptum. Quomodo verò Apollonij sententia non subsistat, visum est.

CAPVT XI.

De modo quo sancti Apostoli, profecturi in mundum vniuersum ad sanctum Dei Euangelium prædicandum, ab inuicem diuisi fuere.

COgnita à sanctis Apostolis Dei voluntate, & iam tempore aduentante, quo, Iudæa relicta, ad prædicandum Gentibus Euangelium commigrare debebant, vt ex linteo illo cælitus ostenso intellexerat Apostolorum Princeps, vrgente etiam graui Agrippæ Regis Iudæorum persecutione, in vnum conuenientes in monte Oliueti, vt dicemus intra Cap. 1. Peregrinationis IX. huius Libri, siue, vt aliis placet, in monte Sion, quid in posterum agendum esset deliberauerunt. Multis verò sancitis legibus, & variis traditionibus ad Ecclesiæ sanctæ regimen necessariis impartitis, composito item symbolo quod inde Apostolorum appellatur, singuli ad singulas Orbis Prouincias profecti fuere.

Quomodo verò hæc diuisio facta fuerit, quave ratione huic ista, & isti hæc obtigerit Prouincia, non vna omnium est sententia. Abulensis Tom. 1. in Matth. in Prolog. sorte Prouincias esse diuisas, ait, & D. Hieronymus quæst. 4. *Diuiserunt*, inquit, *inter se totum orbem per duodecim partes siue Prouincias, & illas inter se sorte diuiserunt*, &c. quod idem etiã docet in Præfat. quæst. 20. & in Isaiæ cap. 34. *Apostoli*, inquit, *ad diuersas Prouincias perrexerunt, quia Dominus mandauerat eis, Ite & docete omnes gentes.* &, *Spiritus illius congregauit eos, deditq́ eis sortes, atque diuisit, vt alius ad Indos, alius ad Hispanias, alius ad Græciam pergeret*, &c. Ait, Spi-

Diuisio Apostolorum quomodo facta.

Spiritum ſanctum dediſſe ſortes Apoſtolis, quia ſorte Prouinciæ a Spiritu ſancto diuiſæ ſunt. Vide etiam Socratem lib. 1. c. 15. & Ruffinum lib. 1. Eccleſ. Hiſt. c. 9.

Alij verò dicunt, pro diuerſitate linguarum ſuam cuique aſſignatam fuiſſe Prouinciam: quamuis enim vniuerſi omnium linguarum donum acceperint, peculiari tamen huius vel illius Prouinciæ quemlibet ſeorſim donatum fuiſſe idiomate, atque ſecundum illud quemlibet miſſum fuiſſe ad illam Prouinciã cuius idiomate loquebatur.

Sed priori ſententiæ obſtant Patres, Chryſoſtomus, Oecumenius, Beda, Gloſſa, & alij, qui docent, Apoſtolos poſt acceptum Spiritum ſanctum in rebus agendis ſortium incertitudine non fuiſſe vſos, multò minus rem tanti momenti eiſdem commiſiſſe. Iidem etiam Patres poſteriori ſententiæ aduerſantur, dum docent, Apoſtolos quolibet omnibus linguis locutos fuiſſe. Et ſanè non apparet ratio, quare vnus magis hoc idiomate, alius vero illo vteretur, cum omnes Galilæi eſſent, & à communi Spiritu ducerentur: nec etiam videtur ratio reſtringendi donum linguarum Apoſtolis à Spiritu ſancto conceſſum, cùm abſolutè illos variis linguis fuiſſe locutos teſtetur S. Lucas.

Sancti ſpecialis inſtinctu abierũt ad diuerſas Prouincias Apoſtoli.

Sit ergo alia ſententia, peculiari Spiritus ſancti ductu diuiſos eſſe ſanctos Apoſtolos, & quemlibet illam ſibi elegiſſe Prouinciam, ad quam impetus Spiritus, quo repleti erãt, eum excitabat, vt poſt ſuprà adductas opiniones confutatas ex ſimilibus probat Baronius Tom. 1. ad annũ Chriſti 44. Quemadmodum enim Paulus Apoſtolus vas electionis ſpeciali ſupernaturalique modo electus fuit, vt portaret nomen Chriſti coram Gentibus, & Regibus, & filiis Iſraël; eique Chriſtus reuelaturus erat, quanta illũ oporteret pati pro nomine ſuo; quantò magis idem opinari debemus de omnibus aliis Apoſtolis per vniuerſum orbem mittendis? *Si enim de Paulo & Barnaba*, inquit Baronius, *antequam ſimul mitterentur ad prædicandum Gentibus Euangelium, dixit (quod habet Lucas) Spiritus ſanctus: Segregate mihi Saulum & Barnabam in opus ad quod aſſumpſi eos; quomodo non magis, cùm omnes mittendi eſſent Apoſtoli, quò ſinguli profecturi eſſent, declarauit idem Spiritus ſanctus? Quin etiam cùm ſingulorum ordinationes non niſi præcedentibus propheтijs & ſpecialibus admonitionibus Spiritus ſancti ab Apoſtolis fieri conſueuerunt: numquid in tanto tantæq; molis negotio eum conſulere neglexerunt? Si inſuper ad hominem vnum baptizandum miſſus eſt Angelus ad Philippum, & quò iturus eſſet admonuit: numquid, cùm ad totius humani generis ſalutem mittendi eſſent Apoſtoli, quò ſinguli profecturi eſſent, Dominus per Angelum, vel aliter diuinitus deſiit demonſtrare? Omnia diuinus ille Spiritus moderabatur, neque ſine illius inſtinctu aliquis illorum quidquam agere præſumebat, quamuis animo concepiſſet. Hæc cum pluribus ſint exemplis monſtrata, adhuc accipe quæ de Paulo ac ſocijs ſcribit Lucas: Tranſeuntes autem Phrygiam, & Galatiæ regionem, vetiti ſunt à Spiritu ſancto loqui verbum in Aſia: cum veniſſent autem in Myſiam, tentabant ire in Bithyniam, & non permiſit eos Spiritus Ieſu. Cùm autem pertranſiſſẽt Myſiam, deſcenderũt Troadem, & viſio per noctem Paulo oſtenſa eſt: vir Macedo quidam erat ſtans & deprecans eum, & dicens: Tranſiens in Macedoniam, adiuua nos. Vt autem viſum vidit, ſtatim quæſiuimus proficiſci in Macedoniam; certi facti, quod vocaret nos Deus euangelizare eis. His ergo & alijs exemplis admoniti, dicimus ſingulos Apoſtolorum in eas orbis regiones eſſe amandatos, ad quas Spiritus ſanctus priuato inſtinctu voluit eos proficiſci.* Hæc & alia de hac miſſione Apoſtolorũ, profectione in varias Prouincias ad quas perrexerunt, fusè ex ſanctis Patribus docet Cardinalis Baronius: quæ ſi quis ſcire deſiderat, eum conſulat; nam nec plura dicere noſtri inſtituti ratio poſtulat, præſertim cùm ea inuenire apud plures probatos Auctores non ſit difficile.

Fortaſſe ab iſta ſententia plures Auctores prioris non diſſentiunt, ſortium nomine Prouincias ſiue mundi partes illas intelligentes, quæ illis obtigerunt inſtinctu Spiritus ſancti. Quod forte aliquo extrinſeco ſigno illis innotuit, quemadmodum ſuperiùs de electione Matthiæ diximus. Auctores verò ſecundæ ſententiæ non arbitror excludere ſingularem motionem Spiritus ſancti in illa miſſione; ſed aduertere Deum omnia ſuauiter diſponere, & agere ſecundùm modum recipientis. Et cùm clarum ſit, non omnes Apoſtolos fuiſſe eodem modo affectos, ſed hunc magis ad Hebraicam linguam affectum, illum ad Græcam propenſiorem, alium ad manendum in India, alium ad proficiſcendum in Italiam, &c. ſecundùm eorum inclinationem eos mouiſſe. Scimus etenim, Deum per Prophetas fuiſſe locutum ſecundùm illorum diſpoſitionẽ. Si enim nobiles erant & Regio genere orti, eleganti ſtylo ſua ſcripſerunt vaticinia, vt patet de Iſaia; ſi ignobiles, vel in ruſticano ſolo progeniti, eadem ruſticano ſermone litteris conſignarunt, vt patet de Ieremia, Amos, &c. Notabilis hæc eſt D. Hieronymi obſeruatio. Quæ ſi non placent, placeat poſtrema ſententia.

CAPVT XII.

De sepulchro S. Stephani Protomartyris, sexto loco quartæ Peregrinationis, & eiusdem sancti corporis inuentione ac translatione.

IVxta locum, in quo fertur agnus Paschalis pro vltima Christi cœna fuisse occisus & præparatus, qui est in sinistra parte Cœnaculi Sion, est alius, ad quem fuit corpus B. Stephani Protomartyris delatum, ibique secundo tumulatum a Caphargamala, Honorij Principis tempore, inquit Bonifacius loco iam sæpius citato.

Vt melius quæ de isto sepulchro S. Stephani in monte Sion dicuntur, percipiantur, duo referemus de sacrosancti Protomartyris Stephani corpore: alterum communiter vulgatum, & ab antiquo in Dei Ecclesia receptum; alterum, quod nouiter & nostro tempore innotuit. Primum præsenti, secundum sequenti Capite pertractabimus.

Triplex corporis S. Stephani translatio. Obseruandum ergo est, tribus vicibus B. Protomartyris corpus translatum fuisse, primò ex villa Gamalielis, quæ viginti milliaribus distabat ab Ierusalem, vt patet ex recepta Epistola Luciani, cui facta fuit reuelatio corporum S. Stephani, Gamalielis D. Pauli Magistri, Nicodemi, & Abibonis Gamalielis filij, vt alibi dicemus, dum agemus de loco vbi fuit lapidatus S. Stephanus; *Prima in montem Sion.* ex ea inquam Gamalielis villa in montem Sion: quæ inuentio & translatio fuit magnis illustrata miraculis.

Secunda Constantinopolim. Secunda translatio fuit ex sacro monte Sion Constantinopolim, sub Theodosio iuniore.

Tertia Romam. Tertia Constantinopoli Romam, Pelagio I. Summo Pontifice, vbi in agro Verano in sepulchro S. Laurentij Martyris collocatum est, vt habetur in Breuiario Romano & Martyrologio die 7. Maij de translatione Constantinopoli Romam, & referunt ibi notati à Baronio Auctores.

Virtus Reliquiarum S. Stephani. In Gallias etiam fuerunt quædam eiusdem Protomartyris Reliquiæ delatæ, de quibus Gregorius Turonensis lib. 1. Hist. c. 31. & De glor. Mart. c. 33. Aliæ item in Minoricam insulam, quarum virtute vniuersa gens Iudæorum, quæ insulam incolebat, ad fidem Christi mirandis prodigijs conuersa est, vt retulit Baronius in Notis ad Romanum Martyrologium, die 3. Augusti, vbi plura.

Quæ si vera sunt, vel non est verū quod dicit Bonifacius, corpus Protomartyris fuisse secunda vice in monte Sion tumulatum; vel explicandus est, & dicendum, locum sordidum Vallis Iosaphat (de quo alias) in quem corpus Martyris proiectum fuit à Iudæis, pro prima sepultura numerandum esse. Ceterum hoc alienum est a modo loquendi Sanctorum & Ecclesiæ, quæ facit primam illius corporis translationem ad montem Sion. Vel dicatur, non loqui Bonifacium de translatione, sed de tumulatione, & ita erit verum; quia primò in villa Gamalielis tumulatum, secundò inde ad montem Sion translatum, ibique honorificentius tumulatum fuit.

Nec etiam mihi multum probatur quod scribit Adrichomius de isto sepulchro in descriptione Ierusalem numer. 23. sequentibus verbis: *Sepulchrum S. Stephani Protomartyris, Nicodemi, Gamalielis præceptoris Pauli Apostoli, & Abibonis filij eius, quorum corpora, cum plus minus trecentis sexaginta annis prope Ierosolymam in Valle (vt videtur) Iosaphat, in obscuro ac sordido loco iacuissent, sub Honorio Imperatore calesti reuelatione monstrata, inuenta, effossa, & suaui odore fragrantia, non sine miraculis summa celebritate hic prope cænaculum & vrbis mœnia honestiùs tumulata sunt.* Non, inquam, mihi placet, quantum ad illud quod dicit, corpora illa in sordido loco prope Ierosolymam in Valle Iosaphat fuisse inuenta: hæc enim, vt ex citata receptaque Luciani Epistola apparet, honorifice tumulata fuere in villa Gamalielis, distanti ab Ierusalem viginti milliaribus.

Quod si pro illo aliquis dicat, quæ ab eo asseruntur, Ecclesiæ testimonio comprobari, quæ in Officio festi Inuentionis S. Stephani hæc habet: *Sanctorum corpora Stephani Protomartyris, Gamalielis, Nicodemi, & Abibonis, quæ diu in obscuro ac sordido loco iacuerant, Honorio Imperatore, Luciano Presbytero diuinitus admonito, inuenta sunt prope Ierosolymam.* & post pauca: *Sacra autem corpora summa celebritate in sanctam Ecclesiam Sion illata sunt.*

Respondeo, in prædictis Ecclesiæ verbis nullam fieri mentionem Vallis Iosaphat, sed inuenta fuisse sancta illa pignora prope Ierosolymam, & per locum inuentionis non Vallem Iosaphat, sed Gamalielis villam intellexisse, possumus ex eo diiudicare, quod refert ex Epistola Luciani, vbi è villa Gamalielis, & non ex Valle Iosaphat translata fuisse asseritur. Et loci sordidi nomine, non sordidū Vallis Iosaphat locū intellexit, sed alium Gamalielis: qui quoniam minùs honestus fuerit illo ad quem translata fuerunt illa corpora, sordidus & obscurus locus appellatus est. Igitur in sacrū montem Sion ex villa Gamalielis fuit S. Protomartyris Stephani corpus primò translatum, & in memorato sepulchro honorifice tumulatum,

&

& posteà ad alias partes delatum. Quare sepulchrum S. Stephani in monte Sion meritò in veneratione habetur, non quòd in eo sancti Protomartyris corpus sit, sed quia fuit aliquando in eo tumulatum: quemadmodum simili ratione pietatis ergò inuisuntur sepulchra Christi Domini, B. Mariæ Virginis, & aliorum Sanctorum, etsi sacrorum pignorum expertia, quoniam eisdem aliquando fuerunt consecrata. Et hæc quidem sunt communi, veteri ac vulgata traditione recepta.

CAPVT XIII.

Noua relatio inuentionis Reliquiarum S. Stephani Protomartyris apud Secusiam in Pedemonte.

VT priori Capite relatæ traditioni & historiæ Inuentionis ac translationis corporis gloriosi Leuitæ & Protomartyris sancti Stephani maius pondus addatur, alia particularis ac recens historia inuentionis Reliquiarum eiusdem Martyris in medium adducenda est, atque explicandum, quomodo præcedenti haud aduersetur. Secusia nobile est oppidum Taurinensis diœcesis in Pedemonte, vbi celebris habetur Ecclesia sub titulo S. Iusti Abbatiâ decorata, & pluribus usque insignibus Sanctorum Reliquiis ditata, quas inter esse etiam Reliquias S. Protomartyris Stephani, constanter creditur. Quo autem tempore, & quibus argumentis illæ innotuerint, hic subscribam, prout intellexi ab Illustrissimo & Reuerendissimo D. Alexandro Scalia, eiusdem loci Abbate ac perpetuo Commendatario, prout ipse accepit à suo Vicario, qui actis circa dictas Reliquias eius vice interfuit, dum ille Orator esset Romæ apud felicis recordat. Paulum V. Pontificem Maximum pro Serenissimo Duce Sabaudiæ; & vt ipsemet legi in gemino authentico Processu quoad illam Inuentioné confecto, & ab eodem D. Abbate mihi exhibito, qui sic habet:

Anno Domini millesimo sexcentesimo vigesimo, Indictione tertia, & die Martis vigesima secunda mensis Decembris, Pontificatus autem Sanctissimi in Christo Patris & D. D. Pauli diuina prouidentia Papæ V. anno decimo sexto, ad oppidum Secusiæ Taurinensis Diœcesis, & Monasterium siue Conuentum M. RR. Canonicorum Regularium S. Augustini, Congregationis S. Ioannis Lateranensis, accessit Illustrissimus & Reuerendissimus in Christo Pater & D. D. Philibertus Millietus Archiepiscopus Taurinensis, accepto in eadem ciuitate Taurinensi nuntio, inuentas fuisse in dicti Monasterij Ecclesia sub titulo S. Iusti, & sacello sub inuocatione S. Stephani, & in eo sito altari, à cornu Epistolæ, Reliquias insignes eiusdem sancti Stephani Protomartyris; ne quidquam circa huiusmodi Inuentionem contra dispositionem sacri Concilij Tridentini sess. 25. cap. 1. sequeretur: & tam ratione muneris sui exequendi, quàm etiam satisfaciendi desiderio ac deuotioni suæ Celsit. Serenissi. à dicta ciuitate Taurinensi ad Secusiæ oppidum, associantibus eum Illustri & M.R.D. Ioanne Baptista Vercellino Vicario generali Archiepiscopali M. R. PP. P. Mundo è Societate Iesu, & Serenissimæ Ducissæ Sabaudiæ Confessario, & P. Iusto Guerino Clerico Regulari Congregationis S. Pauli decollati Taurini degentibus, Perillustribus D. Simeone Falzono eiusdem Secusiæ pro dicta sua Celsitud. Gubernatore, & D. Orlando Fresia præfatæ Celsit. Protonotario, ac D. Ioanne Antonio Cauagneto in Vniuersitate studij Taurinensis Anatomista, se contulit & recepit, ibiq; in Camera prope cubiculum Præpositi dicti Monasterij existens, ad præsentiam prænominatorum ipsum associantium, nec non M. RR. PP. Don Antonij à Rauēna Præpositi, Don Celsi à Bononia Vicarij, Don I. Angeli à Nouaria, D. Cherubini à Cremona, & D. Caroli Antonij à Cherio Canonicorum Regularium dicti Monasterij, M. R. D. Octauij Surdi Præpositi Ecclesiæ parochialis loci Buzzoleni, R. D. Ioannis Baptistæ Crocerij Rectoris Ecclesiæ Parochialis S. Pauli dictæ Secusiæ, D. Ioannis Francisci Medaliæ ex DD. Villaris Fochiardi & Sargentis maioris pro dicta S. Celsit. Domini Capitanei Io. Antonij Falconerij, Nob. Benedicti de Ioanninis Consindici, Io. Georgij Poncerij ex-Consiliarij huius oppidi Secusiæ, & aliorum quàm plurium virorum, visitauit capsam ligneam ex cypresso super tabula ibi existenti, sibi à præfatis M. RR. DD. Præposito & Canonicis præsentatam & exhibitam, accensisq; facibus, & recognitis priùs sigillis quibus munita comperta fuit in numero decem, per præfatum D. Gubernatorem nomine dictæ S. Celsit. vt dixit, appositis, illisq; amotis, & aperta capsa ipsa, inuenta fuere in ea plura ossa velo serico diuersi coloris inuoluta. *Indicia quibus indicatur dictum corpus esse S. Stephani.*

Primò, caput perfectum, mandibulis exceptis, ab eodem separatis, cum tribus dentibus maxillaribus, duobus integris, & tertij radice. In illis sex contusiones deprehensæ fuerunt: prima in fronte & regione suturæ coronalis, & est latitudinis vnius Iulij, in qua ob vetustatem vel aliter, os consumptum est: non tamen adeò magna est, quòd possit totum cranium penetrare, sed vsq; ad secundam pertingit tabulam, & circà parua videntur foramina, vt signa amissæ substantiæ, rubentesq; maculæ. Longè à memorata contusione vnius *Primum indicium, capitis conditio.*

digiti latitudine, secunda versus læuam partem conspecta fuit, ex qua tria rubentia signa velut sanguinis conspiciuntur. Tertia contusio ex eadem læua parte inter suturam coronalem & sagittalem, cum manifesta ossis depressione, vt dictus Illustrissimus Archiepiscopus tactu deprehendit. Quarta contusio in posteriori parte ossis petrosi ex eadem parte inter os petrosum, & cranium dimidiati Iulij longitudinis & prima excepta, ceteris manifestior. Quinta contusio est in superiori parte capitis, proxima sutura lambdoidi cum aliqua substantiæ amissione, & paruis foraminibus ad cranium penetrantibus. Sexta denique contusio ceteris maior & rubens est inter suturam coronalem ac sagittalem, adeò vt vtramque tangere videatur. Est hoc caput sufficientis magnitudinis.

Secundò inuenta est prædicta mandibula cum quinque dentibus, vno maxillari, & interioribus aliis, quæ aptata capiti, eiusdem esse deprehensum fuit. Duæ item claniculæ inuentæ fuerunt; duæ homoplatæ, quarum dextera contusionem vnius Iulij latitudinis habet, duo brachiorum ossa superiora, quatuor item ossa cubiti inferioris. Item quatuordecim costæ omnes integræ, decem item costæ mendosæ, etsi ex parte fractæ. Item sexdecim vertebræ dorsi & lumborum integræ, & partes aliarum quatuor. Item os sacrum cum sex vertebris eidem copulatis, & omnes integræ ac fractæ integram constituunt spinam dorsi. Item os coccygis, id est cauda, repertum est integrum, absque propria substantia deperditione. Item os sternum, id est pectoris ex inferiori parte fractum, cui deest, cartilago xiphoides appellata. Item duo ossa integra ilion appellata, & duo ossa femoris. Item os cruris partis anterioris ac denique alia pleraque ossa integra & fracta reperta fuere, ad humani corporis constitutionem necessaria, quæ in Processu recensentur. Quæ omnia in eadem capsa reposita fuerunt, suprà memoratis præsentibus, & clausa munita fuit sigillo Archiepiscopi & Gubernatoris, ac tradita prædicto Præposito custodienda, donec aliud per sanctam Apostolicam Sedem fuerit ordinatum: qui, præstito iuramento, se custoditurum promisit.

Secundum indicium ex picturis sacelli. His peractis, Illustrissimus D. Archiepiscopus cum comitiua prædicta accessit ad dictum sacellum S. Stephani, cuius fornicatum altare, & retro ipsum murus demoliti fuerunt ob paratam nouam readificationem, & eo visitato concessit testimoniales. Quòd inquam in arcu ipsius sacelli visitur iuxta fornicem pictura, quæ designat ordinationem S. Stephani Protomartyris, & paulò infrà conspiciuntur aliæ picturæ quæ demonstrant ipsum sanctum Stephanum prædicantem ad populum, & inferiùs est pictum martyrium ipsius sancti, in qua parte est depictus genibus flexis & iunctis manibus, & à tergo eius lapidantes: & præsertim quod in capite ipsius Sancti sunt impressi lapides in eisdem partibus in quibus fuit suprà descriptum habere contusiones principales, nec non & à parte illius homoplatæ, quæ, vt superiùs dictum est, apparuit contusa & rubicunda. Item quòd picturæ prædictæ sunt antiquissimæ, & sine millesimo. Item concessit testimoniales sacellum prædictum fuisse ac esse dedicatum sancto Stephano Protomartyri ac S. Antonio, prout etiam ex picturis ex altera parte arcus apparet, ac etiam ex brachio S. Antonij in eadem capella cum ceteris Reliquijs iam olim asseruato.

Tertium ex dedicatione, & testimonio tum. Et pro maiori supradictorum omnium verificatione præfatus Illustriss. & Reuerend. D. Archiepiscopus accersitis Don Celso à Economia Regulari suprà nominato, & Fratre Amadeo Vercellensi dictæ Congregationis Conuerso, Domino Leone Borello I.V.D. Secusiense, Magistro Ioanne Baptista Somatio Luganense fabro murario, & Antonio Maria eius fratre & seruo, & coram constitutis, medio illorum iuramento tactis corporaliter scripturis in manibus prælibati D. Archiepiscopi de veritate dicenda præstito, & vnus post alium deposuerunt, attestati sunt respectiuè vt sequitur. D. Borellus annorum octuaginta supra vnum, quod quantum recordabatur ab annis sexaginta circiter semper vidit dictum sacellum S. Stephani & Antonij appellari & in horum Sanctorum solemnitatibus magnam populorum frequentiam, non terrigenarum modò, sed etiam exterorum eleemosynas offerentium, & pro Missis votiuis celebrandis. Ad hæc vidisse in eodem sacello duo ligna affixa hinc inde ex quodam ostio, per quod è sacello aliàs ad Chorum ibatur, ex quibus duo pendebant lapides catenulis appensi, quos esse ex illis quibus fuit S. Stephanus lapidatus, fama erat quos ampliùs non vidit ex quo Illustrissimus D. Cardinalis Ferrerius Chorum mutari curauit, quod fuit anno salutis 1582. Magister verò Io. Baptista Somatius ita deposuit. Ego vt faber murarius, cùm ab aliquo tempore inseruiam Patribus S. Iusti huius loci, volens, die vna Martis & prima huius mensis Decembris, demoliri partem sacelli S. Stephani, vt ad quadratam formam redigerem, cùm murus esset altari coniunctus, etiam altare demoliri necesse fuit, ac petra vna ex illo desuper ablata, alteram quadratam offendi, quæ similiter reuoluta ampullam inueni, in qua erat dens humidus & ossis particula quam cum petra obtuli D. Præposito Ecclesiæ, quam ipse Præpositus obtulit, & ex odore plenam fuisse oleo iudicatum fuit. Prosequens deinde cœptam altaris demolitionem addidit: Inueni paruum lapidem.

Anno salutis 1620 die 1. Decembris, & sequentibus.

dem, & sub eo modicam vacuitatem, ac deinde marmoream tabulam, & non nisi magno cum labore denique inuenit arcam ex rudi marmore, tunc tremens, omnibus relictis & fratre ad custodiam, rediit ad Præpositum de alio certiorem reddens. Adfuit ille statim cum suis Patribus, & detecta arca inuenit hominis caluariam cum aliis ossibus. Illa in manibus accepta & intuita dixit: Deo gratias agamus, quia magnum thesaurum inuenimus, quia hæc est caput S. Protomartyris Stephani, adnotauit oculos respicere picturas sui Martyrij.

Tunc D. Præpositus vocauit R. D. Baptistam Crocerium Vicarium foraneum memoratæ Illustrissimi Abbatis Scalæ, & alij plures cuiusque conditionis concurrerunt, & sepositis Reliquiis illis in capsa cypressina ad altare aliud honestiusq. sacellum Reliquiarum processionaliter detulerunt.

Quartum inuentum chirographum ... S. Stephani ... inscriptum.

Adhuc maiori facta indagine, in paruo foramine prioris illius ablati lapidis, inuentum fuit chirographum ex pergameno in modica communi charta inuolutum & hoc statim accepta & aperta in puluerem abiit, in chirographo tamen forma scriptura abbreuiata, minio scripta legebatur. C. Sci Stephi Prom. quod D. Archiepiscopo ostendit præfatus Præpositus. Et de his etiam testimoniales dedit Illustriss. & Reuerendiss. Archiepiscopus.

Hæc sunt quæ ex memorato Processu excerpsi.

Cum certum sit, S. Protomartyrem vnicum dumtaxat habuisse corpus, & Romam fuisse vltimò translatum, ibique asseruari, cum communi fidelium sensu & Ecclesiæ sententia asseueraverimus, quomodo erit Secusiæ in Ecclesia S. Iusti, vt ex nunc adducta Relatione diximus?

Dicta ossa sacræ Reliquiæ sunt. Reliquiæ Sanctorum in altaribus recondi solita.

Respondeo, & dico duo. Alterum est, prædicta ossa in arcula lapidea memorata inuenta, sunt veræ sacræ Reliquiæ. Hoc ex duplici capite deduco. Primò, quia in altari inuenta fuerunt, vbi communi praxi & consuetudine Ecclesiæ Sanctorum Reliquiæ recondi solent. Et Concilium Carthaginense V. in Africa celebratum Can. 14 iubet, vt nulla altaria vel memoriæ Martyrum dedicentur, nisi ibi sint aliquæ Martyrum Reliquiæ; & aliter dedicata euertantur, vel populus admoneatur, ne ea loca frequentet, ne superstitione aliqua teneatur, si colat videlicet quasi Martyris sepulchrum, vbi reuerà non est corpus Martyris. Meminit huius consuetudinis S. Ambrosius in Exhortatione ad virgines de Reliquiis SS. Vitalis & Agricolæ, & in Epist. ad sororem, de inuentione corporum Geruasij & Protasij. S. Hieronymus lib. contra Vigilantium, Prudentius in Hymno 11. de Coronis Sanctorum, qui est de S. Hippolyto, S. Augustinus Serm. 11. de Sanctis, & Sozomenus lib. 5 cap. 8. & videtur ita consuetudo Apostolorum tempore cœpisse; nam ideò S. Ioanni ostensæ sunt in cælo animæ Martyrum sub altari, quia corpora eorum in terris sub altaribus requiescunt, vt S. Augustinus insinuat loco notato. Cum igitur dicta ossa in altari & sacello Sanctis dicato posita fuerint, veras & rite colendas Reliquias esse credendum est.

Fiunt Ecclesiis vbi Clerici diuina celebrant Officia.

Secundo idem probatur ex Ecclesiæ conditione. In Concilio Epaunensi in Gallia celebrato can. 25 præcipitur, ne Reliquiæ Sanctorum ponantur in Ecclesiis vbi non sunt Clerici, qui sacris cineribus psallendi frequentia famulentur. Ecclesia vero sancti Iusti in qua memorata ossa reperta sunt, Abbatialis est, & Collegio Canonicorum, qui diurnis nocturnisque laudibus Deo & Sanctis eius inseruiunt, exornatur: erunt ergo vere sacræ Reliquiæ.

Præmissæ Reliquiæ non sunt totum S. Stephani corpus, sed aliqua.

Alterum sit: Prædictæ Reliquiæ non sunt totum corpus Protomartyris S. Stephani, sed aliquam eius continent partem. Prima pars huius dicti probatur tripliciter. Primò, quia corpus Romæ asseruatur, vt in Romano habetur Breuiario, & aliquæ illius Reliquiæ in Galliam & Minoricam insulam translatæ fuerunt, vt Capite præcedenti diximus: & cum in eo omnes conueniant, negari haud potest absque temeritatis nota. Neque istis obstat noua relatio, vt postea videbimus.

Secundò, quia ita asseruit Archiepiscopus Taurinensis, illarum Reliquiarum inquisitor & approbator, dum dixit, se accepisse in memorato sacello & altari S. Stephani esse Reliquias insignes eiusdem S. Stephani Protomartyris: si sunt Reliquiæ insignes, ergo tantum partes, & non totum corpus.

Tertio quia itamaretur in veteri inuentario Reliquiarum eiusdem Ecclesiæ S. Iusti, recognito & approbato ab eodem Archiepiscopo, vbi inter alia hæc: *Inuentarium diuersarum Reliquiarum in hac Sancta sanctorum Cœnobio diui Iusti existentium. Corpus D. Iusti Abbatis & Martyris & huius Cœnobij Patris* ... & post ... *Reliquias sancti Matthæi Apostoli*, legitur: *Reliquias corporis sancti Stephani Protomartyris. Reliquias corporis*, quia non totum corpus: si enim totum esset, dictum fuisset, vt in de corpore S. Iusti, *Corpus S. Stephani Protomartyris.* Non ergo dictæ Reliquiæ sunt corpus sancti Stephani.

Secunda pars probabilis redditur ex testimoniis nunc relatis, & designata Relatione, quæ fine dubio absque fundamento haud processit: & cum ex illa etiam dixerimus, non esse in dictis Reliquiis totum sancti

cti Stephani corpus, erit ad minùs aliqua eiusdem pars. Sed quæ adduximus in memorata illa speciali Relatione, alteri communi Capite præcedenti adductæ haud officiunt. Non primum de conditione Reliquiarum, & præsertim capitis cum tot contusionibus; posset enim primò dici esse defectus ex vetustate prouenientes, tempus enim omnia vorat & consumit, etsi non simul successiuè, incipiens vbi primò maiorem inuenit consumptionis dispositionem: quemadmodum in pomo, quod putrescere incipit, licet animaduertere. ita in illo capite accidere potuit ab intrinseco & ab extrinseco. Ab intrinseco quidem, quia vt Anatomistæ docent, omnes caluariæ partes non sunt eiusdem fortitudinis & æqualis durationis & soliditatis, quare à debiliori incipiet corruptio aliis pro tunc illæsis permanentibus. Ab extrinseco verò defectus prouenire potuit, vt si vna pars magis quàm altera fuit humiditati alicui exposita; sunt enim huiuscemodi accidentibus res corruptibiles obnoxiæ, vt experientia docet. Secundò, cùm, vt ex Ecclesiasticis tabulis edocemur, alij fuerint Martyres similiter ac Stephanus lapidati, & fortè ex ipsis aliqui eiusdem nominis, potuit illud caput esse alicuius istorum. Nec officit, creditum ac dictum esse caput & corpus S. Stephani Protomartyris; hoc enim fuit, quia memoria huius sancti Martyris in Scriptura sacra & in tota Ecclesia celebris est. Et quæ huic responsioni opponi possent, statim diluemus.

Ad secundum & tertium. Nec obstat secundum de nomine sacelli, & concursu populorum & picturis. Nam primò dici potest, illud D. Stephano dicari ex sola fundatorum deuotione, sicut hac eadem possunt ad illud confluere populi: & cùm sancto Martyri fuerit dicatum, apposite illius Vita & martyrium appictum fuit, sicut alibi factum est, hoc ipso solo deuotionis respectu, etsi haud fuerit corpus, vel aliud ad Sanctum pertinens.

Secùs est, si quis contenderet illius erectionem & frequentationem manasse ex aliquo ad ipsum Sanctum pertinente. Concedatur, verùm non ex toto corpore, sed ex aliqua eius parte: quemadmodum & propter vnicum brachium S. Antonij sacellum idem, *Sacellum* etiam *S. Antonij* nuncupatur, & à populis inuisitur & colitur, præsertim cùm tanta reuerentia vni parti corporis sicut toti debeatur, & tot beneficia vnius respectu partis, sicut totius Deus nobis largiatur, vt mox dicemus.

Vel dicatur tertiò, esse erectum sacellum, & in veneratione habitum propter lapides in illo anteà asseruatos, quibus S. Stephanus obrutus & martyrio donatus fuit: qui vtique fortitudinis ac virtutis eius monimenta sunt illustria, ac ideò in veneratione habendi, quemadmodum propter similem lapidem in Italia in Anconitana vrbe Ecclesia honori S. Protomartyris constructa fuit, vt notauit Baronius ad annum Christi 34. num. 305.

Ad quartum, de vetusto illo chirographo, *Ad quartum.* in quo habetur, *Corpus sancti Stephani Protomartyris*, Respondeo dupliciter; Primò, *c. Cùm causam De probat. &c. Ad audientiam. De praescript.* quòd licet verum sit illud quod habetur in Iure, scripturis antiquis fidem esse præstandam, nihilominus sint gradus in credulitate & argumentis. Et esto aliqua sit illi chirographo danda fides, etsi nesciatur quomodo illuc insertum fuerit, & Reliquiæ illæ eò delatæ, multò tamen maior danda erit veteri consensioni Ecclesiæ, quæ solidè tradit historiam inuentionis & translationis corporis S. Stephani non Secusiam, sed Ierosolymam primò, deinde Constantinopolim, postremò Romam. vnde eo intuitu illius festum sub ritu Officij semiduplicis celebrat Ecclesia, & sacrum illud corpus Apostolica auctoritate adorandum exponit. Præterea credibilius est, corpus primi Ecclesiæ Martyris delatum fuisse Romam, vbi Ecclesiæ Catholicæ Sedes & caput mundi est, quàm ad Secusiæ oppidum, præsertim cùm huic satisfieri aliqua sancti Martyris parte & aliis Reliquiis potuerit.

Secundò dicendum, ideò dici esse in chirographo illo corpus S. Stephani, quoniam *Corpora Sanctorum vbicunque esse dicuntur, quia pars ibi.* sunt aliquæ ipsius Reliquiæ, vt sit constructio intransitiua transitiuè sumenda, *Corpus S. Stephani Protomartyris*, id est *de corpore S. Stephani Protomartyris*, ita vt pars a toto denominetur, quemadmodum fit de aliis Sanctorum corporibus, quæ licet sint singularia, in diuersis nihilominùs esse perhibentur locis ratione partium. Vnde Basilio (Orat. in Quadraginta Martyres) toti Martyres quadraginta dicebantur esse in variis patriis, quia quælibet ciuitas habebat partem eorum. Et Theodoretus lib. 8. de Martyribus dixit, Martyrum corpora rarò inueniri integra in vno aliquo monumento, sed esse diuisa & distributa in varia loca, vt variis conferant beneficia.

S. Ioannes Chrysostomus in libro Quòd Christus sit Deus, Apostolum Petrum & Romæ & Constantinopoli iacere dicit, cùm tamen Constantinopoli nihil esset, nisi aliqua particula: nam corpus ipsum Romæ esse sepultum, idem Chrysostomus *Romæ sepultum ex Petri reliquiis.* testatur Hom. 32. in Epist. ad Romanos. sed verba eius audiamus ex libro iam citato. *Romæ*, inquit, *quæ vrbium est regalissima, relictis omnibus, ad sepulchra piscatoris & pellionis currunt Reges, & Præsides, & milites,*

lites, & Constantinopoli Reges nostri magnam gratiam putant, non si prope Apostolos, sed si vel extra eorum vestibula, corpora sua sepeliantur, fiantq́. piscatorum ostiary Reges. Et optima quidem, vt reor, ratione: nam quemadmodum anima dicitur esse tota in toto, & tota in qualibet parte corporis, non tantum quia indiuisibilis est, sed quia totum & singulas eius partes æque viuificat & conseruat; ita quia Deus æquè suas impertitur gratias virtute Reliquiarum Sanctorum locis illis in quibus aliquæ partes reconditæ sunt, ac si in illis integra essent corpora, ideò non mirum, si dicatur esse in locis diuersis eorumdem Sanctorum corpora, & si aliquæ dumtaxat illorum particulæ sint. Hinc Gregorius Nazianzenus Orat. 1. in Iulianum conuenienter dixit, sanctorum Martyrum corpora idem posse quod animas sanctas, siue manibus contrectentur, siue honorentur, quorum vel solæ sanguinis guttæ, atque exigua passionis signa, idem possunt quod corpora; & apposite Basilius Orat. in Quadraginta Martyres, loquens de Reliquiis ipsorum per totam illam regionem dispersis, ait: *Hi sunt, qui nostram regionem administrant, & veluti turres quædam cohærentes securitatem ab hostium incursu exhibent, non vni loco seipsos includentes, sed multis iam locis hospites facti, & multas patrias exornant.* Ecce quomodo asserat, Quadraginta Martyres suis cineribus varias exornare patrias, & auxilio omnes simul quamlibet administrare, & contra hostes cohærentes turres esse. Ita ergo dicendum in proposito, & si corpus sancti Protomartyris Stephani Romæ sit, dici etiam in chirographo illo esse Secusiæ propter aliquas illius Reliquias, quarum virtute Deus ita eam, sicut Romam virtute corporis custodit & fouet. Etsi error putetur, *tolerabilis error, cui non hominum impostura, sed exuperans diuina largitas præbuit occasionem*, vt prudenter dixit Cardinalis Baronius Tom. 1. ad annum Christi 55. n. 15.

Rationes partis totā esse dicitur quia ita ob partem sicut propter totū beneficia elargitur Deus.

Diuinitus autem factum arbitror, vt Sanctorū Reliquiæ non in vno, sed in pluribus inuenirentur locis, vt in sanctis & electis suis diuina iustitia & misericordia magis splendesceret: hoc namque pacto magis honorantur Sancti, & nos maiora à Deo illorum meritis obtinemus beneficia, quod diuinæ iustitiæ & misericordiæ non vulgare argumentum est. Iustum est, vt Sanctorum corpora in præsenti hoc sæculo honorentur, cum eorum differatur gloria, quam in generali resurrectione assequêtur, interim tamen suis cineribus veritatis diuinæ, & contra hominem propter peccatum promulgatæ sententiæ, *Puluis es, & in puluerem reuerteris*, Gen. 3, 19. testes existentes. Honorari, inquam, debent Sanctorum corpora, Primum, quia fuerunt organa animarum ad omne opus bonum. Vide Tertullianum De resurrectione carnis. Secundò, quia fuerunt Spiritus sancti templa, & electa sanctissimæ Trinitatis habitacula. Tertiò, fuerunt & sunt instrumenta Dei ad miracula. Quartò, sunt pignora patronorum. Quintò, sunt exuuiæ charissimorum. Sextò, sunt trophæa triumphantium. Septimò, designata sunt ad gloriam incredibilem, nimirum vt sint post resurrectionem corpora sole clariora. His igitur alijsque de causis iusse Sanctorum Reliquiæ magni fiunt & honorari debent.

Iustitia & misericordia Dei elucet in honore sacrorum corporum.

Quare Sanctorum corpora honorentur.

Sed misericordia Dei in hoc etiam mirabiliter elucet, dum supra condignum honorari vult Sanctorum corpora: in primis quia ipsa per se non meruerunt, sed quatenus vnita fuerunt animæ, cuius instrumenta non plumbea sed aurea extiterunt; vt satis visum fuerit, si animæ iterum iuncta in resurrectione, in veneratione haberentur. Ergo magnæ misericordiæ est, quòd adhuc separata tanti fiant. Ad hæc, quod non solùm ipsa integra corpora, sed & minimas particulas, & exiguissimos puluisculos velut ipsa integra honorari disposuerit; & non in vno dumtaxat loco, sed in pluribus: & quòd diuidi in minutissimas partes, & ad varias regiones ac personas transferantur, diuinæ misericordiæ euidens est argumentum, quia hoc pacto magis honorantur. *Vt venerandas Sanctorum Reliquias haberemus, Deus noster tribuit, deinde vt hanc honori eorum Basilicā fundare valeremus, ipse largitus est*, &c. inquit Gaudentius Episcopus Brixiæ, Tractatu De dedicatione Basilicæ. Et Maximus Serm. 8. De sanctis, *Cunctis*, inquit, *Martyres deuotissimè percolendi sunt, sed y præcipuè venerandi sunt à nobis, quorum Reliquias possidemus.* Quare optime S. Augustinus Epist. 103. ad Quintianum de S. Protomartyris Reliquijs dixit: *Portant sanè* (latores epistolæ) *Reliquias beatissimi & gloriosissimi Martyris Stephani, quas non ignorat Sanctitas vestra, sicut & nos fecimus, quàm conuenienter honorare debeatis.* Ad quæ Regius Vates respiciens dixit: *Nimis honorificati sunt amici tui Deus*, &c. Psal. 138, 17.

Hoc etiam pacto elucet erga viuentes eadem Dei iustitia & misericordia, dum vult apud eos esse Sanctorum Reliquias, vt per ipsas gratias & salutaria beneficia consequantur. Sunt enim Sanctorum Reliquiæ salutares fontes, quibus Deus multa beneficia hominibus præstat, vt dixerunt Patres in Concilio Nicæno II. act. 3. & nihil ferè ad salutem vtilius Deum reliquisse nobis, dixit S. Chrysostomus in libro de S. Babyla Mar-

Sanctorum Reliquiæ gratiarum fontes.

Martyre. Et sane si ex asini mandibula, qua Samson mille Philisthæos occidit, eidem Deus aquas dedit quibus refocillatus est spiritus eius, & vires recepit, deficiebat enim præ siti, vt in libro Iudicum legitur; quantò magis mediantibus Sanctorum Reliquijs, quibus Dei hominumque hostes deuicti & profligati fuerunt, elargietur Deus nobis salutares gratiarum fontes, quibus in nostris necessitatibus subleuemur?

Et inter alia prodigia sequentibus placet id comprobare. S. Basilius Oratione in Iulittam scribit, cum Reliquiæ S. Iulittæ ad quemdam locum adductæ fuissent vbi erat penuria aquæ, mox è terra erupisse fontem aquæ dulcissimæ, vt videretur illa quasi mater vel nutrix communis totam illam regionem lacte suo alere.

Lauda Italiæ ciuitas multa obtinuit à Deo singularia beneficia propter S. Bassiani Antistitis & Patroni corpus quod possidet; sed singulare illud, quòd à lepra præseruetur. Ad quod respiciens Berchorius in suo Morali Reduct. lib. 14. c. 30. de Italia, dixit: *Laudæ tale est miraculum, quod numquam homo de illa ciuitate leprosus efficitur, imo si leprosus illuc venerit, aut moritur, aut citò sanatur.*

S. Augustinus Serm. 91. ex nouis dixit de sancto Stephano: *Latuit tanto tempore corpus eius, processit quando Deus voluit, illuminauit terras, tanta miracula fecit, mortuus viuos facit mortuos, quia nec mortuus.*

Et fortasse ad hoc significandum disposuit Deus, vt ex aliquorum Sanctorum corporibus mirificus manaret liquor, vt de S. Andrea, Nicolao & alijs legimus; quia ipsis mediantibus, mortalibus multa conceduntur beneficia. nec solù per Reliquias, sed per res quæ ipsos attigerunt, vel illorum passionis instrumenta fuerunt. Hinc hæmorrhoissa illa mulier, quæ fideliter & deuote tetigit Christi fimbriam, sanata fuit; & alij Pauli sudaria & semicinctia deferebant ad ægrotos, vt etiam nos modò facimus, vt Deus illos sanitati restituat: vt omittam, vmbram ipsam Petri sanasse infirmos.

S. Ambrosius Orat. in Theodosium scribit, Iudæos dixisse de clauo Domini, quem Helena ad Constantinum misit: *Ecce & clauus in honore est, & quem ad mortem impressimus, remedium salutis est, atque inuisibili potestate dæmones torquet.* Et quemadmodum ex petra & saxo durissimo oleum & aquæ largissimæ fluxerunt, ita per lapides, quibus S. Stephanus obrutus & interemptus fuit, Deus multa operatus fuit miracula; ijdemque in multo honore habentur à fideli populo, vt S. Augustinus notauit. Sed pluribus alijs prætermissis, quæ videri potetrunt apud illos qui de sacris Reliquijs scripserunt, assumptum argumentú ita explico.

Iustitia videtur requirere, vt qui eiusdem naturæ sunt, mutuò se adiuuent; quia omne simile diligit sibi simile: & qui recepit, rependat beneficia. *Quis plantat vineam, & de fructu eius non edit? Quis pascit gregem, & de lacte gregis non manducat?* inquit Apostolus 1. Cor. 9, 7. Cum itaque Sancti natura & religione nobis viuentibus similes extiterint, à nobis esse aliaque bona receperint; iustum est, vt & ipsi vt receperunt retribuant, quod singulariter, vbi illorum sunt Reliquiæ præstant. Sed superabundat misericordia, dum etiam indigni digni redduntur diuinis muneribus, eisque supra merita dona conferuntur, & corpora ipsa in minutissimas diuiduntur particulas, vt propinquis & longinquis prosint, exeat in omnem terram sonus corú, vt omnis terra ditetur & sanctificetur. Etenim *exiguus puluis aut Reliquiæ veterum ossium totius*, inquit Gregorius Nazianzenus, *ad honorem sufficiant, & nonnullarum saltem appellationem Reliquiarum omnino expertē scio locis certis indisam fuisse pro toto Martyre, quæ tamen eamdem vim sanitatum obtinuerint.* Ad quæ iure exclamās, *O rem*, inquit, *prodigiosam! salutem affert sola recordatio.* Ita Gregorius.

Igitur breuiter dicta colligendo dicamus, quemadmodum Romæ sanctum Protomartyris corpus honoratur, ita Secusiæ aliquæ eiusdem Reliquiæ in veneratione habentur, quibus ditatur & beneficijs cumulatur: quæ vt magis honorentur, opportuno tempore, maioris fortasse indigentiæ, Deus eas reuelari permisit.

CAPVT XIV.

De domo in qua vixit & obijt B. Virgo Maria post Christi ad cælos Ascensionem, septimo loco quartæ Peregrinationis.

P. Bonifacius lib. 2. De perenni cultu Terræ sanctæ, agens de locis sacri montis Sion, duarum ædium facit mentionem, in quibus manserit B. Virgo Maria: vnius, in qua obdormiuerit in Domino; alterius, in qua manserit à die Ascensionis Domini vsque ad tempus mortis suæ. De priori sic scribit: *Hinc* (id est à loco vbi sors cecidit super Matthiam, qui est ante fores Ecclesiæ sanctissimi Cœnaculi, vt superiùs dictum fuit) *ad vlnas decem, locus est in quo Virgo Maria obdormiuit: & in dormitione ipsius, ob singulare priuilegium, omnes Apostoli, qui in diuersis mundi partibus Christi Filij eius fidem nuntiabant, congregati fuerunt; & Dionysius Areopagita Pauli Apostoli discipulus, vt ipse testa-*

testatur, eius interfuit dormitioni, &c. De posteriori verò domo interius hæc habet: *Hinc* (id est a Capella S. Ioannis Euangelistæ, proxima priori domui B. Mariæ) *ad Orientem versus reuertentes, parum ad Austrum declinantes, iterùm domum Sion sanctam ingredimur ad visitandum cellam siue Oratorium Virginis, in quo ab Ascensione Christi Filij sui ad cælum vsque ad sanctam eius dormitionem, pia pietatis cultrix & misericordia mater permansit*, &c.

In huius Auctoris dictis duo examinanda veniunt, alterum, quod respicit multitudinem domorum; alterum verò, quod respicit quæ in ea secundùm veterem traditionem contigisse dicit. sed alterum præsenti, alterum sequenti Capite examinabimus.

Quantum ad primum, superfluum mihi videtur tot multiplicare domos, cùm quæ in duobus illis contigisse asseruntur, æquè benè, & fortè commodiùs, in vna & eadem contingere potuerint. Ideò Adrichomius in descriptione locorum montis Sion n. 10. vnius domus dumtaxat B. Mariæ meminit, in qua omnia commemorata contigisse ex alijs docet, quâ distructâ à Romanis, alia eodem in loco à Christianis extructa fuit. Præterea hoc tempore in partibus istis nulla prioris domus fit mentio, nec vllæ illius cernuntur ruinæ; posterioris verò aliqua fundamenta & ruinæ cernuntur, quæ signa sunt domus olim ibi sitæ, & in Ecclesiam versæ; & murus siue maceries qua cingitur ex parte Meridionali atrium siue platea sanctissimi cœnaculi, ostendit, quòd pars fuerit domus in qua vixit B. Virgo, & vltimum diem clausit, quæ etiam indulgentiarum causa à fidelibus inuisitur.

Posset tamen dici, Bonifacium alterius domus nomine intellexisse locum, in quo B. Virginis Mariæ corpus, post illius ad cælos felicem transitum, extra locum vbi decessit collocatum fuit. Hoc ideò dico, quia in vetusto libello de locis Terræ sanctæ, vbi agitur de locis montis Sion, hæc habentur: *Item vbi depositum fuit corpus B. Mariæ Virginis post mortem. Item Ecclesia sancta Maria Virginis, qua fuit prima Ecclesia mundi, vbi ipsa B. Virgo stetit quatuordecim annos post Ascensionem Christi filij sui, & ibidem migrauit ex hoc sæculo.*

Nicephorus lib. 2. Hist. c. 3. dicit, domum, in qua post Christi mortem & ad cælos Ascensionem vixit & obijt B. Virgo Maria, fuisse Ioannis Euangelistæ. Sed hoc indiget explicatione; constat enim Ioannem omnia reliquisse, quando Christum secutus est, vt fecerunt & ceteri Apostoli; & quæ semel reliquit, ampliùs non repetijt, ne in idoneus esset Regno Dei. Et S. Augustinus Tractat. 116. in Ioannem pertractans illa Euangelistæ verba, *Et ex illa hora accepit eam discipulus in sua*, inquit: *Suscepit eam in sua, non prædia, qua nulla propria possidebat; sed officia, quæ propria dispensatione compensanda curauit.* Dic ergo cum Canisio lib. 5. De Maria Deipara, cap. 1. non fuisse tunc verè Ioannis, quia eam dimisit, sed ideò sic dici, quia eius olim fuit, posteà verò vsui B. Mariæ obuenit, vt à priori possessore nomen ei adhæserit.

Sed quæreret quis posset: Si omnibus temporalibus renuntiauit Ioannes, quomodo potuit Mariæ curam gerere, eique comparare necessaria pro alimentis? Respondetur, quòd, vt commemorat D. Lucas, primi Christiani, prædijs vel domibus suis diuenditis, pretia obtulerint & posuerint ad pedes Apostolorum, indeque datum fuerit vnicuique prout singulis opus erat. Arbitrandum ergo est, inde distributum fuisse Ioanni id quod opus erat, vt B. Mariam aleret & sustentaret. *Ioannes Deipara ex oblatis prouidebat.*

CAPVT XV.

Quæ in sacra æde B. Mariæ Virginis contigerint.

QVantum ad secundum, circa ea nimirum quæ in domo sanctissimæ Deiparæ contigisse asseruntur à Bonifacio, tria explicanda sunt ad maiorem illorum intelligentiam. Primum est illud, S. Deiparam mansisse in domo illa à die Ascensionis Filij sui vsque ad diem mortis suæ; secundum est de tempore mansionis in domo illa à morte & Ascensione Filij sui, vsque ad eius transitum, quòd fuerit quatuordecim annorum. Tertium denique est in eo, quod asseritur, sanctos Apostolos cum alijs sanctis viris morti & funeri Virginis Mariæ interfuisse.

Primum valdè dubium, imò falsum videtur; quoniam B. Virgo Maria, ex quo à pendente in cruce Christo Domino eius dilecto discipulo commendata fuit, núquam, dum vixit, ab eo relicta fuit. Quare dum ille Euangelicæ prædicationis gratia in minorem Asiam, (quæ, vt ab eo Christianis institutis imbueretur, forte illi obtigit) profectus esset, secum duxit sanctam Virginem Deiparam, quæ & Ephesi apud eum habitauit, vt in Epistola Synodica sacrosancti Concilij Ephesini ad Clerum Constantinopolitanum data, non obscurè ab illo Episcoporum cœtu significatur, dum de damnatione Nestorij agunt, his verbis: *Quare & Nestorius, impia hæreseos instaurator, in Ephesiorũ ciuitate, quam Ioannes Theologus, & sacra Virgo Deipara Maria, quandoque*

Ioannes numquam Deiparam deseruit.

Maria & Ioannes Ephesi habitarunt.

que incoluerunt, constitutus à Sanctorum Patrum & Episcoporum cœtu, vltrò seipsum abalienans, malaq; conscientia reatu impeditus, ad illum sese adiungere non audens; post trinam citationem sacræ Synodi sententia, diuinoq; sanctorum Patrum iudicio condemnatus, omniq; Sacerdotali dignitate exutus est. Si igitur Ephesi habitauit B. Virgo cum Ioanne Euangelista, non continue ab Ascensione Filij sui vsque ad suum gloriosum transitum mansit in illa domo montis Sion.

Aliorum sententia.

Oppositum tamen præter dictam traditionem, quam aliqui sequuntur, indicare videtur Epiphanius Hæresi 78. dicens: *Equidem cùm Ioannes in Asiam instituerit profectionem, nusquam dicit Scriptura quod abduxerit secum sanctam Virginem.* Et Andreas Cretensis Archiepiscopus Ierosolymitanus in Oratione De dormitione Deiparę inquit: *Toto tempore incolatus in Sion versata est Virgo, & illic naturæ seruiens legibus, vitæ finem accepit,* &c. Eadem docent alij Patres.

Fateor litem versari sub iudice, & pro vtraque parte nullum inuenio conuincens argumentum: nam qui posteriorem amplectuntur sententiam, epistolam illam Concilij non officere dicũt, nec illud intendisse definire Patres in eo congregatos; ideoque notandum esse id quod Melchior Canus De locis Theol. lib. 5. c. 5. & alij docent, ea quæ in Concilijs vel diffinitionibus Pontificum habentur, esse duplicia, quædam contineri tamquam de fide tenenda, alia verò dici vt communiter asseruntur, vel, non secundùm Spiritus sancti intentionem, sed secundùm propriam. Vtriusque, lucis ergò, dabimus exemplum. In Concilio Lateranensi, cui præsidebat Summus Pontifex, non tractabatur nec agitabatur, an Angeli essent incorporei, sed Origenis discutiebatur sententia, quæ affirmabat, Angelos ante hunc mundum visibilem fuisse conditos, & cùm peccassent, fuisse conditam visibilem creaturam, vt in ea tamquam in carcere pœna damni punirentur. Contra quem errorem definiuit Concilium & Pontifex, Deum in principio temporis vtramq; condidisse creaturam, corporalẽ & spiritualem, Angelicã videlicet & mundanam, &c. Quo loco vocat Concilium Angelos creaturas corporis expertes, non id definiendo, (nam in ea Synodo hoc minime in quæstione versabatur) sed sequendo opinionem communiorem & probabiliorem sui temporis, id positum fuit in decreto Concilij. Item Sixtus IV. docuit, D. Catharinam Senensem stigmata non habuisse; & non defuit qui contrarium affirmauit, vt inquit Canus: non tamen Pontifex id, tamquam fide credendum, definiendo propo-

Regula Theologica. Contenta in Concilijs, & Pontificum deffinitionibus, alia de fide, alia non, & quomodo cognoscantur.

suit, sed velut rem indifferentem retulit; quare absque periculo quælibet sententia negari vel defendi potest. Ita in proposito dicendum est, illa quæ in Epistola illa Synodica contra Nestorium determinantur, de fide esse, alia non item, sed saltem adducta esse secundùm Scriptorum vel communiorem, quæ tunc circumferebatur, opinionem, inter quæ vnum tunc temporis erat, Virginem Mariam Ephesi cum D. Ioanne Euangelista habitasse. Similiter respondendum videtur ad Patres qui in illa sunt sententia.

Illi verò quibus prior sententia Patrum Concilij Ephesini placet, responderent, etsi quæ dicuntur de profectione B. Virginis Mariæ in Asiam cum Ioanne, non inueniantur descripta, non tamen id officere, cum multa facta fuerint, quæ non scriptis consignata, sed memoriæ hominum per traditionem mandata; vel saltem, etsi non à multis, ab aliquibus scripta fuerunt: & hoc sufficere, maximè si Scriptores magnæ sint auctoritatis, quales essent Patres illius Concilij, qui dixerunt, B. Virginem in Asiam profectam fuisse cum Ioanne, & Ephesi habitasse. Quare libenter hanc sententiam præferrem alteri, tum propter tantorum Patrum auctoritatem, qui licet illud rem fidei non fecerint, tamen non sine ratione vel relatione probabili dixerunt; à qua sententia non videtur recedendum, nisi æquiualens auctoritas, vel potior ratio aduersetur: tum quia hisce temporibus Ephesi ostenditur domus, in qua B. Virgo Maria cum Ioanne manserit.

B. Virginem cum Ioanne habitasse, probabilius.

Et forte in eamdem sententiam trahi possunt qui aliter sentire videntur, dicendo, eo ipso quòd B. Virgo in monte Sion mansisse dicatur residuo temporis ab Ascensione Domini vsque ad suam ad cælos Assumptionem, non excludi modicum tempus quo fuit in Asia; sed ideò dici semper mansisse in monte Sion, quoniam pro maiore parte in monte Sion habitauit, quem pro sua peculiari habitatione elegit. Nec enim à communi modo loquendi alienum est, dicere, aliquem in tali ciuitate decem vel quindecim annis mansisse, etsi interim modico aliquo temporis spatio alibi habitauerit.

Dictæ sententiæ conciliantur.

Quantum verò ad secundum, quòd quatuordecim annis vixerit B. Virgo Maria post Filij sui in cælos Ascensionem, atq; interim in ea montis Sion domo habitauerit, quasi in tempore, nec defecerit nec excesserit, maiorem habet dubitationem. Hæc verò prouenit ex diuersis opinionibus, quæ emerserunt circa tempus B. Mariæ Virginis quo in hoc mundo vixerit: quidam enim sexagin-

De tempore vitæ Deiparæ sententiæ sex.

ta duobus, alij sexaginta tribus, quinquaginta septem alij, item quinquaginta octo, vel quinquaginta nouem, alij verò septuaginta duobus annis vixisse arbitrati fuere: & horum posterior sententia rationi conformior videtur, & pluribus magis probatur, vt statim in responsione ad tertium dubium ostendam, etsi alia, quæ sexaginta tribus annis vixisse affirmat, valde communis sit, non item aliæ.

Dicimus igitur, si statuamus, B. Virginem vixisse annis septuaginta duobus, habitasse in monte Sion (etsi non continuate) annis viginti quatuor circiter. Cùm enim annum decimum quintum egerit quando Christum peperit, & quadragesimum octauum circiter quando ille ascendit ad cælos, reliquum est, vt si eius vita vsque ad annum septuagesimum secundum protracta est, vixerit in monte Sion annis vigintiquatuor; tot enim decurrunt a quadragesimo octauo vsque ad septuagesimum secundum. Si verò altera sententia teneatur, eam nimirum vixisse annis sexaginta tribus, tunc sequetur, traduxisse vitam annis quatuordecim vel quindecim in monte Sion. Et quoniam Bonifacius & alij posteriorem hanc sententiam, vt tunc valde communem, secuti sunt, dixerunt eam quatuordecim annis habitasse in monte Sion post Domini Ascensionem, eo temporis spatio intelligentes totum illud quod effluxit à Filij eius Ascensione vsque ad felicem ipsius transitum.

B. Virgo habitauit in monte Sion annis 24. vel 14.

Quantum ad tertium, sanctos Apostolos cum alijs sanctis viris morti & funeri miraculose interfuisse, communiter tenetur. Et inter alios qui id asseuerarunt, imò etiam interfuerunt, fuit Dionysius Areopagita diui Pauli Apostoli discipulus, qui lib. 1. De diuinis nominibus cap. 3. hisce id verbis testatum reliquit: *Apud ipsos*, id est sanctos Apostolos, *cùm & nos (vt nosti) & plerique alij ex sanctis Fratribus nostris ad contuendum corpus illud, quod Auctorem vitæ Deumque receperat, conuenissemus (aderat autem frater Domini Iacobus, & Petrus supremum decus, & antiquissimum Theologorum culmen) vbi post contuitum placuit, vt infinitè potentem diuinæ virtutis bonitatem Pontifices laudarent omnes, quisque pro captu suo: ille denique,* Hierotheus videlicet, *vt nosti, post Apostolos, omnibus alijs Doctoribus superior erat, &c.* Hæc S. Dionysius de conuentu Apostolorum Ierosolymis ad obitum & sepulchrum sanctæ Dei Genitricis Mariæ. Nec sanè loquitur de sepulchro Domini nostri, vt quidam autumati sunt, quos meritò & verè refellit Cardinalis Baronius Tom. 1. Annal. ad annum Christi 48. & cuilibet verba & rem gestam consideranti compertum erit.

Apostoli omnes morti Deiparæ interfuerunt.

Ex illis verò S. Dionysij verbis efficax pro sua sententia desumunt argumentum illi, qui tenent B. Virginem vixisse annis circiter septuaginta duobus, & non minùs, & consequenter viginti quatuor circiter habitasse in monte Sion post Filij sui ad cælos Ascensionem. Sic vero argumentantur: Dionysius fuit ad Christum conuersus anno à Christi passione decimonono, & ab eius ortu quinquagesimo secundo, vt sub hoc anno indicat Baronius: non potuit vero Ierosolymam venire cum Paulo ante annum à partu Virginis quinquagesimum septimum, quo tempore obiit B. Virgo, vt ex D. Luca in Actis Apostolorum colligi potest; igitur si annis quinquaginta septem addantur quindecim, quos habebat virgo Deipara quando suum Filium peperit, colligitur manifestè ipsam in hoc mundo annis septuaginta duobus vixisse.

Deiparam septuaginta duobus annis vixisse probatur.

Sebastianus Baradius Tomo 1. Concord. Euangel. lib. 6. cap. 14. multis recensitis opinionibus de tempore, quo in hoc mundo vixerit B. Virgo Maria, valdè probabilem putat illam, quæ sexaginta tribus annis vixisse dicit; & eam vt communiorem sequitur, vtpote quæ firmetur laudabili consuetudine fidelium, qui in memoriam annorum vitæ illius, recitant coronam sexaginta trium salutationum Angelicarum, quasi totidem annis vixerit: respondet rationi desumptæ ex Dionysij auctoritate, ostenditque alias eius admittere expositiones præter illam quam pro sua sententia tradidit Illustrissimus Cardinalis Baronius, quòd nimirum septuaginta duobus annis vixerit.

Ceterum mihi valde Baronij opinio probatur, quoniam ceteris probabilior videtur, & multi, præsertim in Ordine Minorum, recitant coronam septuaginta duarum salutationum Angelicarum, interposita aliquoties Oratione Dominica, credentes sanctam Virginem tot annis vixisse, & Fratribus illam sic recitantibus Paulus V. Pont. Max. felicis recordationis concessit Indulgentiam plenariam; cuius rei gratia nostri in fine addunt vnam salutationem Angelicam pro anima Pontificis, qui talem eis gratiam concessit. Hanc eamdem sententiam cum alijs vt probabiliorem sequitur doctissimus Suarez Tomo 2. in 3. Part. S. Thomæ, disput. 21. sect. 1.

Sed, supposito veram esse hanc sententiam, S. Dei Genitricem vixisse annis septuagintaduobus, illud quod iam diximus obstat, Apostolos ex Ierusalem discessisse, ad prædicandum Euangelium per vniuersum orbem, circa annum ab Ascensione Domini duodecimũ. Quomodo enim B. Virgo, si tunc superstes erat, potuit sola absque ali-

quo Apostolo & Sacerdote Ierosolymis habitasse, cùm tamen sciamus ex plurium testimonio, in memorato sacri montis Sion loco, esse domum vel locum domus in qua Deipara post Filij sui Ascensionem habitauit, & tandem in Domino obdormiuit.

Responderem dupliciter: Primò, non omnes Apostolos discessisse, quia non Iacobus frater Domini creatus Ierosolymorum Episcopus, vbi & glorioso martyrio vitam finiuit; nec forte Ioannes Euangelista, relictus Ierosolymis in gratiam Virginis, vel quòd ceteris notior magisque dilectus, vel quòd ei à Domino in cruce sanctissima Virgo commendata fuerit, vel diuina dispositione manserit per aliquod tempus cum ea Ierosolymis, quoadusq; cum ipsa in Asiam proficisceretur. Vel secundò dici posset, B. Virginem eo ipso tempore, quo Apostoli diuisi sunt per vniuersum mundum ad Dei verbum disseminandum, cum Ioanne profectam fuisse in Asiam, & habitasse Ephesi, quoad desiderio videndi loca sancta, in quibus Filius suus Saluator noster mundi salutem operatus fuerat, Ierosolymam redierit.

Quomodo discipuli ad Deiparæ obitum conuenerint, duplex modus dicendi.

Quomodo verò Apostoli alijque sancti viri conuenerint Ierosolymam ad obitum B. Virginis, non omnium vna est sententia. Aliqui dicunt, per vniuersum mundum dispersos Apostolos ad prædicandum Euangelium, eodem momento fuisse collectos, & Ierosolymam delatos sublimè per aëra in nube ad Deiparæ transitum, ad eum fortè modum quo Habacuc Propheta ex Iudæa delatus fuit in Babyloniam ad Danielem in lacu leonum, vel quo Philippus raptus fuit à fonte vbi Eunuchum Reginæ Candacis baptizauit, & in Azotum translatus fuit. In hunc modum scribit Nicephorus lib. 2. cap. 21. & lib. 15. c. 14. dicitque anteà idipsum tradidisse Iuuenalem Ierosolymorum Episcopum. Idem Damascenus Oratione 2. De assumpt. Virginis, & alij.

Alij dicunt, illum dicendi modum esse apocryphum, & conuenisse quidem sanctos Apostolos ad obitum & funus Dei Genitricis Mariæ, sed alio modo, via scilicet hominibus conuenienti & solita, etsi non nisi Spiritu sancto incitatos & directos, ad eum fortè modum quo aliquando Franciscani Fratres per varias mundi partes dispersi, Assisium ad suum Patrem apud S. Mariam Angelorum conuenerunt, vt S. Bonauentura scribit in Legenda maiori S. Francisci, cap. 4.

Præter Apostolos etiam discipuli & alij conuenerunt.

Vtrumque potuit contigisse, prius tamen antiquissima verisimaque omnino traditione receptum esse, scribit ad Imperatorem Martianum citatus Iuuenalis. Et non tantùm Apostoli, sed & septuaginta discipulorum cœtus, ad venerandum dignum illud spectaculum congregati fuere, addit Glycas: & Nicephorus loco prius notato ait, magnam hominum frequentiam, qui vel amoris necessitudine, vel generis propinquitate Mariæ coniuncti erant, ad eam moribundam conuenisse, & ingentem lacrymarum vim ex oculis omnium fluxisse, propterea quod orbitatem suam in illius migratione complorarent, admonente interim sacra Virgine, vt suum ex hoc mundo discessum & ad veram vitam transitum non luctu, sed gaudio magis prosequerentur. Ad hæc, vt Damascenus & alij tradunt, occurrit hilaris gloriosus Dei & Virginis Filius, cum innumerabili cælestium spirituum multitudine, ad Matrem & Dominam cum gaudio suscipiendam; quando paruula illa ædicula in empyreum cælum conuersa, & in exigua domuncula vniuersalis Ecclesia, militans & triumphans, visa fuit.

Christus & Angeli.

In hac domo posteà facta sunt illustrissima miracula, vt hisce indicauit Nicephorus: *Ad quam deinde quàm plurima fiunt miracula, cæci namque præter spem expectationemq́; omnem oculis cælum cernunt, surdis auditus suus datur, claudi gressus recipiunt; & vt semel dicam, omne morbi genus attactu solo prorsus cedit & profugit.* Ex quibus, & alijs, quæ pijs meditationibus reseruantur, apparet sacratissimæ huius ædis excellentia, & quàm rationabiliter eam venerentur fideles eius collapsæ reliquias & rudera sacra visitatione honorando, & eiusdem memoriam perpetuò conseruando.

Christus Virginis animam recipit. Apostoli corpus ad Vallem Iosaphat deferunt.

Cùm velut dormiens emisisset animam suam sanctissima Deipara, illamque in suis manibus suscepisset Filius eius, *Apostoli, & qui prætereà ibi aderant viri egregij,* inquit Nicephorus lib. 2. cap. 22. *lectum corona circumdantes, reuerenter illam exosculantur. Deinde cereis ardentibus prælatis, & vnguentis, floribusq́; sparsis, atque Angelis cælitus feretrum vel præeuntibus vel stipantibus, vel etiam consequentibus diuinis Patribus & Apostolis, mirifica quædam carmina concinentibus, intellectualis illa atque spiritualis arca ex Sion in Gethsemani Apostolis etiam gestantibus manibus fertur. Vbi autem ad locum Gethsemani peruentum est, sepultura quidem, illa Filium imitata, traditur, per illum autem ad diuina tabernacula, ad ipsum scilicet paradisum, vbi & vita arbor consita est, ratione ea, quam, qui hæc fecit, Deus nouit, transfertur.*

CA-

CAPVT XVI.

De sacello in quo S. Ioannes Apostolus Missam coram sanctissima Dei Genitrice celebrabat, octauo loco quartæ Peregrinationis.

Conditio sacelli Ioannis Apostoli, & nominis ratio.

PRope domum S. Mariæ Virginis, de qua superius, è regione illius extat paruum sacellum, nunc ferè dirutum & collapsum; anterior enim eius pars, & tota superior, id est fornix, penitus corruit. Intus habet cisternam. Appellatur sacellum S. Ioannis Euangelistæ, quòd veteri traditione receptum sit, sanctum hunc Euangelistam, sanctissimæ Virginis adoptiuum filium, coram B. Virgine in eo incruentum Altaris sacrificium obtulisse. Nec sola id veterum traditione, sed & quorumdam probatorum Scriptorum testimonio, piaque & probabili ratione confirmatur.

Omissis recentioribus, qui dum de locis sanctis agunt, huius sacelli meminere, eius memoriam inueni in vetusto manuscripto locorum Terræ sanctæ, vbi agitur de locis sacri montis Sion. & Bonifacius loco iam sæpius citato de eodem hæc scribit: *Iuxta locum hunc* (id est, domum Mariæ Virginis) *est capella paruula & altare, in quo Ioannes Euangelista coram Virgine Matre sæpè sacrarum Missarū solemnia celebrabat. Ista capella, quam nūc sub dio cernitis, olim intra septa Ecclesiæ erat.* Et Marinus Sanutus lib. 3. Par. 14. c. 8. postquā egit de nonnullis alijs locis sacri montis Sion, de isto ita scripsit: *Est etiam ibi Ecclesia B. Ioannis Euangelistæ, quæ fuit, vt dicitur, prima omnium Ecclesiarum, in qua idem Apostolus beatissimæ illi Regina celebrare solitus erat donec in hoc sæculo vixit.* Et Seraphicus Bonauentura, & Albertus Magnus in Mariali, præter alios affirmant, sanctum Ioannem Apostolum beatissimæ Virgini sanctissimum Sacramentum ministrare solitum fuisse, & illi diuinum Missæ mysterium celebrasse, & omnia quæ illi necessaria erant suppeditasse; Sacerdotis munere fungens & filij, vt verè Sacerdos & filius Virginis à Christo deputatus. Et vbi meliùs eiusmodi munia obire poterat Ioannes, quàm in monte Sion, vbi vna cum Deipara Virgine morabatur?

Ioannes Deiparæ Parochus.

Primi fideles sacras ædes frequentabant orationibus & Eucharistiæ sumptione.

Primi nascentis Ecclesiæ Christiani *erant perseuerantes in doctrina Apostolorum, & communicatione fractionis panis & orationibus*, vt dicitur Act. 2, 42. in quibus verbis, secundum saniorem Orthodoxorū Patrum interpretationem, loquitur D. Lucas de sacra communione Eucharistiæ, quòd communiter fieret in Missa. Si hoc faciebant communes illius temporis fideles, multò magis vtique sanctissima & electissima Virgo, illis in exemplar & speculum sanctimoniæ data, id faciebat: quare & locus ab humanis vsibus eximi, & ad munia spiritualia destinari debuit, prout tempus permittebat. Si enim id è vulgari plebe Christiani obseruare modò consueuerunt: quantò magis sanctissimos illos idem obseruasse credendum est? Ita quidem; nam paulò post relata verba subdit Lucas: *Quotidie quoque perdurantes vnanimiter in templo, & frangentes circa domos panes, sumebant cibum cum exultatione, & simplicitate cordis, collaudantes Deum*, v. 46. Notandum enim est, sanctos Apostolos, & alios illius temporis fideles, consueuisse quidem in Salomonico templo ad orandum conuenire: quia enim id, præsertim tunc temporis, malum non erat, ab Apostolis obseruabatur. Hinc S. Hieronymus ad Hedibiam Epist. 8. dicit: *Vsque ad destructionem Ierusalem semper Apostoli templum ingressi sunt, & ob scandalum eorum qui de Iudæis crediderant, legis exercuerunt cærimonias.* At Eucharistiam in proprijs domibus distribuebant; hoc enim vt in templo illo fieri potuerit, non est credendum fuisse ad inuisos Pontifices & maiores Iudæorū, vt notauit Baronius Tom. 1. Annal. ad annum Christi 34. vbi loquitur de operibus & prodigijs à D. Luca in Actis Apostolorum relatis: additque post alia, sic ab Apostolis mira quadam cælitus suppeditata spiritus discretione fuisse distributa munia per loca singula, vt quotidie in templo essent qui ibi orarent, vel Dei verbum annuntiarent; in domibus verò, qui panem frangerent, sacram videlicet Eucharistiam administrarent. vnde subdit Lucas: *Petrus autem & Ioannes ascendebant in templum ad horam orationis nonam*, Act. 3, 1. De Eucharistia, in primitiua Ecclesia propter infidelium persecutionem in priuatis domibus, loco tamen decenti, administrari & cōseruari solita, plura inuenies apud eumdem Baronium, apud Bellarminū, & alios. Quæ si vera sunt, quare affirmare non possimus, in domo illa, vbi B. Virgo cum Ioanne habitabat, deputatum fuisse aliquod cubiculum ad peragendum ibi incruentum altaris sacrificium, & ad sacram Eucharistiam vel asseruandam, vel fidelibus distribuendam? Et quid prohibet affirmare, sacellum hoc fuisse vnam ex domibus illis de quibus inquit Lucas, quòd erant Apostoli frangentes circa domos panem? Addam, quod sæpiùs à senibus Ierosolymitanis audiui, Turcas aliquoties voluisse habitationem super ipsum ædificare, sed frustrà, eò quòd semper diuina dispositione constructa corruerit.

Apostoli in templo orabant, & in priuatis domibus Eucharistiam distribuebant.

CAPVT XVII.

De loco vbi Iudæi voluerunt perdere corpus B. Mariæ Virginis, dum ad sepeliendum deportaretur, qui nonus est in quarta Peregrinatione.

INspectis iam locis, de quibus hactenus præsenti Peregrinatione egimus, in planitie & latitudine montis Sion sitis, dirigendo gressus ad Aquilonem versus Vallem Iosaphat, confecto itinere quantum iactus est lapidis, in quodam triuio locus occurrit qui ad montem Sion spectat, in quo perfidi Iudæi perdere voluerunt corpus sanctissimæ Dei Genitricis, & loculum eius euertere dum ab Apostolis portaretur ad sepeliendum in Gethsemani siue Valle Iosaphat; sed miraculo impediti ipsi fuerunt, & sacrum B. Virginis corpus nemine prorsus obstante sepulturæ traditum fuit. Sanutus loci huius mentionem facit lib. 3. Part. 14. c. 9. Secret. fidel. crucis, dicens: *Descendentibus de monte Sion occurrit locus, vbi, dum Apostoli portarent gloriosam Virginem ad sepulchrum in Valle Iosaphat, Iudæorum Pontifex eius corpus rapere voluit, sed manus eius continuò arefacta est.*

Temeritas Iudæorum miraculo facto punitur. De miraculo isto aliqua dicenda sunt: si enim verum non est, sed apocryphum, vt arbitratur Baronius Tom. 1. Annal. ad annum Christi 48. non est cur locus ille, vt diuino miraculo illustratus, notetur & honoretur. Quamuis ille non sic impugnet, quasi omnino verum non sit, cùm non ignoret, non esse impossibile apud Deum omne verbum, quod etiam de similibus in hac materia affirmat. Nos illud hic data occasione explicabimus, & quam rationi ac pietati conforme sit aperiemus, vti traditioni sua constet auctoritas.

Historia funeris Deiparæ. Sciendum itaque ex Nicephoro lib. 2. cap. 22. & alijs, quòd cùm Apostoli deferrent exanime corpus B. Mariæ Virginis versus Vallem Iosaphat, vt illud ibi sepelirent, idque Iudæis innotuisset ex cantibus & modulationibus illorum, ira & indignatione frementes, & odiú, quo Christum crucifixerant, in eius matre defuncta cóplere volentes, sese mutuò hortabantur dicentes: Venite, occidamus omnes illos Galilæos, ac corpus illud, quod seductorem portauit igne comburamus. Princeps autem Sacerdotum furibundo similis aduolans, &, Ecce tabernaculum illius qui nos & genus nostrum conturbauit, inquiens, sacrilegas manus iniecit feretro, volens illud in terrá deijcere. Quia verò indigne sacrum corpus tangere nitebatur, ad quod Angeli etiam trepidant accedere, ideò merito manibus suis priuatur: nam ambæ illæ subitò aruerunt, & à cubitis auulsæ feretro inhæserunt, vt miser ipse nimio cruciatu vexatus lamentabiliter vlularet. Reliquus populus ab Angelis, qui erant in nubibus, cæcitate percussus est. Tunc Princeps Sacerdotum Petrum Apostolum inclamans, veniam temeritatis petit, & emendationem promittit. Cui Petrus post alia verba dixit: Nullatenus misericordiam consequi poteris, nisi accedens osculatus fueris feretrum, & confitearis, dicens: Credo in Dominum Iesum Christú, quem ista Virgo in vtero portauit, & post partum Virgo permásit. Quod cum fecisset, manus ipsius restitutæ fuerunt, & pristinæ ipse redditus est sanitati. Accipiés verò Petrus vnum dactylum & palmam, dedit illi, dixitque: Accipe hanc palmam, & pone eam super populum excæcatum, & quicumque credere voluerit, recipiet visum; qui autem credere noluerit, non videbit in æternum. Quo facto, suum Apostoli prosecuti sunt iter ad Vallem Iosaphat. Lege Stellarium Pelbarti lib. 10. Part. 5. cap. 3. art. 2. Huius miraculi & loci meminerunt Bonifacius, & qui de locis sanctis scripserunt. eoque intuitu fideles locum illum venerantur.

Sed audiamus vetustum ac venerabilem Patrem, qui locum hunc sanctum inuisit, veneratus est, & illius retulit historiam, S. VVillibaldum Episcopum (qui claruit anno Domini 740. vt tradit Trithemius de Viris illustribus Ordinis S. Benedicti c. 147.) in cuius Hodœporico, scripto à consanguinea sanctimoniali Heidenheimensi illo referente, sequentia leguntur: *Similiter & ipse dixit* (id est S. VVillibaldus) *quòd ante portam ciuitatis staret magna columna, & in summitate columnæ stat crux, ad signum & ad memoriam vbi Iudæi volebant tollere corpus S. Mariæ. Cùm illi vndecim Apostoli tollentes corpus S. Mariæ portarent illud de Ierusalem, statim cùm ad portam venerunt ciuitatis, Iudæi voluerunt comprehendere illud. Statimq; illi homines, qui porrigebant brachia ad feretrum, & eam tollere conabantur, retentis brachijs, quasi glutinati, inhærebant in feretro, & non poterant se mouere, antequam Dei gratia & Apostolorum petitione iterùm resoluti fuerant; & tunc eos relinquerunt abire. Sancta Maria in illo loco in medio Ierusalem exiuit de hoc sæculo, qui nominatur sancta Sion. Et tunc Apostoli vndecim portauerunt illam, sicut priùs dixi. Et tunc Angeli venientes tulerunt eam de manibus Apostolorum, & portauerunt in paradisum.* Hactenus ibi. Memoratum Hodœporicon refert Henricus Canisius Tom. 4. Antiquæ lectionis.

Nota,

Nota, quòd quando S. VVillibadus inuisit loca sancta, mons Sion non vt modò extra vrbem, sed intra eius fuerit pomœria, & ideò in sancta ciuitate dicat S. Virginem obiisse.

Insuper huic Relationi fidem faciunt antiquæ picturæ, quæ repræsentantes nobis funus B. Virginis, obijciunt oculis commemoratum miraculum. Quare etsi hoc non velut rem fidei credamus, nec tanta firmitate ei assentiamus vt multis alijs, non tamen reijcimus vt omnino apocryphum & fictitium, tum propter dicta, tum quia quæ in ea Relatione adstruuntur, non vsque adeò à veritate aliena videntur, vt absque leuitatis nota piè credi non possint.

Vt verò quod indicauimus ampliùs explicemus, considero tria esse posse, quæ præfatam Relationem apocrypham & minùs probabilem reddere valeant: primum, quòd Iudæi accesserint ad loculū B. Virginis Mariæ vt ei vim inferrent; secundū, quòd vnius manus arefactæ, aliorum verò oculi cæcitate percussi fuerint; tertium, quòd iste pristinæ sanitati restitutus sit, & aliis exhibitum fuerit remedium ad recuperandum visum.

At verò primū valdè probabile est. Cùm enim Iudæi maximo odio Christum prosecuti fuerint, nullum erit inconueniens, dicere, propter ipsum odisse & Matrem eius, & hanc ei iniuriam inferre voluisse; cùm alioqui certum sit, propter Christum etiam Apostolos & alios fideles fuisse carceribus, ignibus & morti traditos.

Dices, Non tentarunt illi molestiam afferre dum viueret, igitur nec post obitum ipsius. Respondeo negandam esse consequentiam, propter dissimilem rationem. Dum enim viueret, in humili conditione agebat, ab hominibus & mundana conuersatione separata, vt nullam Iudæi occasionem contra eam inuenire potuerint, quamuis fortè captauerint; at dum viderunt, in eius obitu propter honorem ipsius commotum esse cælum, & terram tremuisse, eamque non sine offensione populi tanto cum plausu ad sepulchrum deferri, tum continere ampliùs se non potuerunt quin furore abriperentur; sicut & in Christum debacchari cœperunt, quamprimùm diuinitatis & Regiæ suæ dignitatis signa ostendit.

Secundum adhuc probabilius est: decebat enim omnipotentem Deum matris suæ honorem tueri, & in illius insectatores grauiter animaduertere: si enim Bethsamitæ, quòd curiosiùs intueri voluissent Arcam Domini; & Oza, quòd eam cadentem temerè attrectauerit, fuerunt à Domino plagis & morte percussi; quantò magis debitas pœnas luere debuerunt illi, qui Arcam illam, quæ Deum humana carne vestitum in se clausit, vel perdere vel euertere voluerunt? Et si Christus acriter reprehendit mercatores illos, qui sacrum Salomonis templum non venerantes, in eo mercaturam exercebant, & inde semel & iterùm illos eiecit; quantò magis inuehi debuit in perdere volentes sacrum diuinitatis suæ habitaculum?

Quoad tertium, non est à veritate ac pietate alienum, vt pœnitens misericordiam consequatur à misericordiarum parente, qui non lætatur in hominū morte. Vnde quemadmodum in morte Christi plures, qui in eum iniquiores erant, misericordiam adepti fuere, vt bonus latro, Longinus, Centurio, & alij, & multa miracula visa fuere; quid mirum, si in obitu Matris Dei & misericordiæ peccatores alij Christo reconciliati, & illius meritis misericordiam adepti, & alia insuper patrata fuerint miracula? Hoc cum præcedenti inde confirmatur, quòd graues Auctores asserant, mortem B. Virginis Mariæ fuisse pluribus eximusque miraculis illustratam. Damascenus ad hoc singulariter videtur alludere, dum ait: *Hic surdis auditus, claudis pedum firmitas restituebatur, cæcis visus instaurabatur, peccatoribus cum fide accedentibus syngrapha lacerabantur.* & Nicephorus lib. 2. c. 22. quem suprà retulimus. Idem quoque scribit Metaphrastes. Si tot igitur fuere in morte B. Virginis Mariæ patrata miracula, cur tam delicati erimus, vt piè probabiliterque admittere ista timeamus, cùm præsertim à pluribus cum communi traditione asserantur? De illustri ac celebri funere B. Mariæ Virginis lege, quæso, Damascenum Orat. 2. De dormitione Deiparæ.

Mors Virginis illustrata miraculis.

CAPVT XVIII.

De loco vbi Petrus è domo Caiphæ egressus amarè fleuit, qui decimus est in quarta Peregrinatione.

A Præcedenti loco vbi Iudæi perdere voluerunt corpus B. Mariæ Virginis, prosequendo vlteriùs iter ad quinquaginta vlnas ad dexteram ad radices cuiusdam monticuli, quem ascendimus dum ingredi volumus sanctam ciuitatem per portam quæ nunc appellatur Sterquilinia, est locus quidam exiguus, siue modica spelunca, in qua (vt habet vetus receptaque in partibus istis traditio) S. Petrus post trinam Domini sui abnegationem, facti pœnitens, è domo Caiphæ Pontificis, vbi deliquerat, egressus (vt tradunt Euangelistæ) amarè fleuit, lacrymarum imbribus peccatorum sordes abluens. Cuius tam facti quàm loci memoria vt conseruaretur, fuit ibi nobile extructum sacel-

Locus vbi fleuit Petrus in Ecclesiam mutatur.

sacellum, quod tamen modò est destructum penitus; sola spelunca cum quibusdam ruinis visitatur. Distat circa quartum milliaris à domo Caiphæ, à qua exiuit Petrus. Sanutus lib. 3. part. 14. cap. 9. de isto loco ita scribit: *Est etiam ibi*, id est, prope locum vbi voluerunt Iudæi rapere corpus Deiparæ de quo suprà, *Ecclesia, dicta vulgariter Gallicantus, in qua cauea profunda est, vbi Petrus fleuit amarè.* De eodem alij Terræ sanctæ tractatores. Non longè à cœnaculo Domini, est domus Caiphæ Pontificis, de qua opportuniori loco agemus. Vnum addo, in monte Sion sepeliri solitos Christianos tam Catholicos quàm schismaticos, in distinctis tamen partibus; nam in vna parte Latini Catholici, in altera Græci, &c. sicut in aliis partibus extra vrbem sepeliuntur Iudæi, alibi Turcæ.

PEREGRINATIO V. *est Via captiuitatis, in qua eiusdem Viæ decem singularia recensentur & explicantur loca.* I. *Locus est Vallis Iosaphat.* II. *Torrens Cedron.* III. *Villa Gethsemani.* IV. *Locus vbi Christus oraturus octo Apostolos reliquit.* V. *Locus vbi tres alios reliquit.* VI. *Locus vbi Christus orauit, & sudauit sanguinem.* VII. *Locus vbi Christus traditus & comprehensus fuit.* VIII. *Vestigia pedum Christi in Torrente Cedron.* IX. *Domus Annæ.* X. *Domus Caiphæ Pontificis.*

CAPVT PRIMVM.

De Via captiuitatis.

EXtra muros sanctæ ciuitatis in plaga Orientali est semita siue via, qua è sacro cœnaculo montis Sion itur ad Gethsemani villam, ad montem Oliueti, & locum orationis Christi Domini, & ex isto ad idem cœnaculum & domum Caiphæ illi proximam reditur, & semper iuxta Vallem Iosaphat. Appellatur hæc via *Via captiuitatis*; quoniam in ea Christus Dominus pro peccatis nostris captus fuit, & ligatus ab impiis hominibus, & vt aliquis sceleratus, ductus fuit ad iniquorum hominum tribunalia, Annæ, Caiphæ, & ab Caipha deinde ad Pilatum.

Via captiuitatis nominis ratio.

Via ista est longitudinis vnius milliarij circiter, & in ista sunt decem memorabilia & omni veneratione digna loca quæ designauimus. Etsi enim tota sancta sit, vtpote pedibus Domini calcata, multò tamen sanctior & honorabilior est propter ea quæ in illis passus & operatus fuit idem Dominus.

Longitudo eius vnius milliarij.

Et quamuis omnia ea loca alicui forsasse videri possint non pertinere ad Viam captiuitatis, quòd ista sic dicatur à loco vbi Christus fuit comprehensus; tamen verè omnia ad eam pertinent, Primò, quia singula continentur in ea, & Christi passionibus consecrata sunt ea nocte qua tradebatur. Secundò, quia aliqua pertransiuit, in eisdemque non mansit, quò capi posset, vt Vallis Iosaphat, Torrens Cedron, &c. & in aliquibus fuit captus, vt vbi reliquit pedum suorum vestigia in Torrente Cedron, domus Annæ & Caiphæ. Tertiò, quia licet ab actuali Christi captiuitate nomen accepit Via ista, tamen primò illud imposuit Christi patiendi voluntas, quam euidentiùs Cœnâ vltimâ factâ, & hymno dicto, manifestauit, quando omnia ea loca perambulauit prius amoris vinculis quàm peccatorum funibus vinctus: ideò enim transiuit Torrentem Cedron, quia voluit; cœpit tristari & mœstus esse, quia voluit; factus fuit in agonia, & sudauit sanguinem, quia voluit; ac denique fuit captus, quia voluit: & ideò non solum facto, sed intentione primò præmissa loca ad hanc captiuitatis Viam pertinent. Illa ita disposuimus, & de eisdem sicut disposita fuerunt tractabimus, vt ordinatam gestorum Christi seriem sequamur. De Via captiuitatis etiam agit Adrichomius in locis ad Orientalem Ierosolymæ partem sitis, n. 207.

CAPVT II.

De Valle Iosaphat, primo loco Viæ captiuitatis.

PRimus locus, qui sese offert oculis considerandus in sacra captiuitatis Domini Via, est celebris Vallis Iosaphat, de qua tria videbimus: Primò, quid de eius naturali conditione dicendum sit; Secundò, quibus appelletur nominibus; Tertiò, quid in ea actum vel agendum sit secundùm Scripturas.

Vallis Iosaphat est longa, lata & spatiosa vallis, quæ totam ciuitatem Ierusalem ab eius Orientali plaga cingit, & partim etiam ab Austro; licet, prout ex hac parte ciuitatem respicit (vt posteà dicetur) alio nomine dicetur Vallis Gehennon, etsi *Vallis Iosaphat describitur.*

eadem

eadem Vallis eò vſque continuetur. Interiacet Vallis iſta inter vrbem & Oliueti montem, hunc ab illa ſeiungens, per quam Torrens Cedron fluit, & aquis ex Oliueti monte & aliunde in ſe collectis eamdem alluit, humectat, & fecundat cum locis vicinis. Sed hoc fit hiemis tempore, quando pluit & ningit. Vnde pluuiis & niuibus creſcentibus adeò ipſe creſcit, vt magno impetu fluens, nonnumquam campos & planities, quæ in Valle ſunt, deſtruat. At hoc rarò contingere arbitror ex his quę videre & obſeruare potui. Aliis temporibus aquis caret, vt aliunde ſubueniri debeat.

Hæc Vallis propter ruinas ciuitatis & templi, aliarúmve ædium ſub Tito, Veſpaſiano & Ælio Adriano Romanis Impp. multùm oppleta fuit, taliſque etiam cernitur in præſenti, verùm eius profunditas & latitudo non obſcurè in aliquibus locis deprehenditur. Longitudo eius incipit à Septemtrione ac ſepulchro B. Mariæ Virginis, & progreditur vſque ad puteum Nehemiæ, vbi terminari creditur; eſtque duorum circiter milliarium. Hæc Vallis admodum celebris eſt in ſacris Litteris, propter ea quæ ibi facta ſunt, & adhuc fient, ideoque etiam illuſtriſſima nomina ſortita eſt: & quotquot de locis ſanctis ſcripſerunt, eius mentionem fecerunt.

Vallis Ioſaphat plura habet nomina.

Variis verò hæc Vallis nominibus appellatur, vt *Vallis Cedron*, *Vallis montium*, *Vallis Siloë*, *Vallis benedictionis*, *Vallis Gehennon*, & denique *Vallis Ioſaphat* frequentiùs, & *Conciſionis* aliquando, vt notauit Adrichomius, quorum omnium rationem inquiremus.

Vallis Cedron à torrente vel à cedris dicta.

Appellatur inprimis *Vallis Cedron*, ſiue *Cedrorum* à pleriſque, vel à Torrente Cedron qui per eam dilabitur, vel meliùs à multitudine cedrorum quibus olim abundabat & fecundabatur, hiſce tamen temporibus omnino caret; vel, quod probabilius cenſeo, ab opacitate ſic eſt nuncupata, quemadmodum Cap. I V. huius Peregrinationis explicabimus.

Montium à montibus & collibus.

Vallis montium dicitur apud Zachariam Prophetam, propter montes & colles quibus vndequaque circumdatur: ex parte enim vrbis ſunt montes & colles in quibus ipſa fundatur, ex altera verò eſt mons Oliueti offenſionis, cum aliis.

Siloë à villa & fonte.

Vallis Siloë nominatur, quia in parte eius verſus montem offenſionis eſt villa Siloë, & è regione eius fons ſimili nomine appellatus.

Benedictionis, quia ibi Deus benedictus.

Vallis verò *benedictionis*, quia ibi Rex Ioſaphat cum populo Deum benedixit. *Vallis Ioſaphat* (inquit Abraham Ezrę filius) *eſt Vallis benedictionis; ſic enim appellauit Ioſaphat.* Alludit autem ad hiſtoriam Ammonitarum, Moabitarum & Idumæorum, qui contra Ioſaphat & Iudam coniurati, mutuis mirabiliter concidêre vulneribus, vt habetur in libris Paralipomenon, vbi additur: *Die autem quarto congregati ſunt in Valle benedictionis*, 2. Par. 20, 26. quia enim ibi benedixerant Domino, vocauerunt locum illum Vallem benedictionis. Eadem eſt ſententia Ruperti. Ita Ribera in Ioëlis cap. 3. Aduertendum verò, nomine *Vallis benedictionis* citatis Paralipomenon & Ioëlis locis, vbi eiuſdem fit mentio, non eſſe Vallem illam intelligendam, quæ remotior eſt ab Ieruſalem, proxima Mari mortuo, quæ alio nomine *Vallis Saue*, ſiue *Illuſtris* appellatur, vbi olim erant quinque illæ ciuitates, quæ ob nefanda ſcelera igne & ſulphure è cælo demiſſo conſumptæ ſunt, vbi nunc eſt Mare mortuum; ſic fortè dicta, quia tunc erat ſicut paradiſus Domini, & poſteà à contrario ſenſu *Vallis benedictionis* pro *maledictionis*, quod non ſemel facit Scriptura; quoniam nomen maledictionis valdè horret, ideò eius loco contrarium ponit. Credendum verò non eſt, eò ſe contuliſſe Regem Ioſaphat cum populo Iuda ad gratias Domino Deo perſoluendas. Vel talis denique dicitur, quia, reprobis in extremo Iudicio à Chriſto vniuerſali Iudice ad æternum ſupplicium relictis, iuſti cæleſtibus æterniſque benedictionibus replebuntur, vt dicetur.

Vallis Saue non eſt Ioſaphat.

Gehennon ab eius parte & idolo.

Gehennon Vallis non rarò nuncupatur à parte huius Vallis, cui id erat nominis ab idolo quod ibi colebatur, de quo aliàs.

Ioſaphat, à ſepulchro Regis Ioſaphat ibi extructo.

Vallis verò *Ioſaphat* frequenter & communiter dicitur; in aſſignanda tamen huius nominis interpretatione non omnes conueniunt. Quidam dicunt ſic eſſe appellatam, quoniam in ea Valle Rex Ioſaphat ſibi conſtrui fecit turrim & ſepulchrum, vt ita ab eo nomen mutuauerit, quemadmodum in lib. de Locis ſanctis cap. 6. teſtatur. *Iuxta murum templi*, inquit, *vel Ieruſalem Gehennon occurrit, quæ eſt Vallis Ioſaphat, à Septemtrionali plaga in Auſtrum porrecta, per quam Torrens Cedron, ſi quando pluuiarum aquas recipit, decurrit. Hæc Vallis, & parua campi planities irrigua & nemoroſa, plenaq; deliciis, locum in ſe quondam Bahali ſacrum habuit. In hac turris Regis Ioſaphat ſepulchrum eius continens*, &c. Ex his Bedæ verbis conſtat, hanc Vallem dictam eſſe *Gehennon* ab idolo, & *Ioſaphat* ab huius Regis ſepulchro in ea exciſo. Solutionem dubitationis, quæ contra hanc nomenclaturæ rationem fieri poſſet, vide infrà Cap. I V. Peregrinationis VII. huius Libri. Alij tamen dicunt, cùm Vallis Ioſaphat, ſecundùm nominis interpreta-

pretationem, significet *Vallem iudicij*, ideò sic dictam fuisse ab euentu, quòd in ea iudicium factum fuerit ab aliis piissimis & religiosissimis Iudæ Regibus Asa, Ezechia, & Iosia, de idolis Salomonis & aliorum infidelium Regum Iuda, quando nimirum ea combusserunt, cineribus in hanc Vallem & Torrentem Cedron proiectis, illorumque delubris dirutis, & solo æquatis. An potius ab eo, quod in ea continget in consummatione sæculi, quando videlicet omnipotens Deus, vt locutus est per Ioëlé Prophetam; *Congregabo omnes gentes, & deducam eas in Vallem Iosaphat, & disceptabo cum eis*, &c. Ioël. 3, 2. reddens vnicuique secundùm opera quæ gessit, siue bonum siue malum.

Persimili ratione denique & *Vallis concisionis* appellatur ab eodem Propheta inferiùs eodem capite, quia ibi boni à malis separabuntur, iudicabuntur, & concidentur hostes. Quare Chaldæus pro *Valle Iosaphat*, vertit *Vallem diuisionis iudicij*. Sed hoc inferiùs examinabimus. Illud interim pro comperto habeatur, in Orientali plaga Ierosolymæ, & extra muros eius, &c. esse Vallem, quæ à Terræ sanctæ incolis & omnibus sanæ mentis Scriptoribus *Vallis Iosaphat* appellatur.

Quantum ad tertium, quænam in ea facta fuerint, & adhuc ibi futura sint, ex parte iam attigimus, & aliàs fusiùs, dum opportuniori occasione de illius quibusdam particularibus locis verba faciemus, dicturi sumus: sufficiat modò scire, Vallem Iosaphat olim fuisse commune cœmeterium vbis, cùm inferiùs vulgus sepeliri debuerit, & vsque in præsentem diem multa in ea & circa eam cernantur sepulchra in rupibus excisa, quamuis plura humo repleta, alia euersa, alia adhuc superstitia, & à Mauris aliquibus inhabitata. In eadem Valle etiam nunc Iudæi, secundùm eorum consuetudinem sepeliendi defunctorum corpora extra vrbem, suos defunctos defodiunt. Vnde non mirum, si supra hanc Vallem ager ille ex pretio Sanguinis Christi in sepulturam peregrinorum emptus sit, vt dicitur apud Matthæum, de quo inferiùs Capite XXII. Peregrinationis VII. huius Libri. *[Vallis Iosaphat pluriū sepultura.]*

[Idola combusta in Valle Iosaphat.] In hac Valle Asa, Ezechias & Iosias, pij Reges Iuda, templi combusserunt idola, & eorum cineres in Torrentem Cedron proiecerunt, vt testatur sacra Historia; & Iosaphat cum Iuda pro victoria de inimicis obtenta Deo gratias egit, vt superiùs dictum est.

[Transitu Christi consecrata.] Hanc sæpiùs pertransiuit, & circa eam versatus est Christus Dominus cum discipulis suis, in fine præsertim vitæ suæ, quando vltima cœna cum discipulis facta eam transiuit, eundo ad orandum Patrem in horto: denique in hac Valle idem Christus Dominus in excelso Maiestatis suæ solio, in mundi consummatione iudicabit omnes gentes, vt ex Scriptura sacra tradunt Doctores sacri, sed de hoc Capite sequenti. *[In ea finale iudicium faciendum.]*

CAPVT III.

Saluator noster totum aliquando mundum iudicaturus est in Valle Iosaphat, secundùm Ioëlis prophetiam.

IVdicium vniuersale à Christo Domino in consummatione sæculi esse faciendum, in quo iudicabuntur omnes Angeli & homines, boni & mali, & vniuersa eorum opera, bona vel mala, quæ in vita gesserunt, strictè discutientur, & vel vita æterna vel suppliciis sempiternis, secundùm eorum dignitatem, præmiabuntur, adeò certum & verum est, vt oppositum sit falsum & hæreticum: omnes enim sancti Patres, sacri Theologi, & ipsa Scriptura sacra frequenter illud docent. Quid, quòd vnus sit ex duodecim fidei Catholicæ articulis? In Symbolo enim Apostolorum de Christo dicitur: *Inde venturus est iudicare viuos & mortuos*. Qua etiam certitudine asseuerandum est ex Scriptura & Patribus, alicubi in hoc visibili mundo vniuersale illud iudicium esse faciendum: sed non eadem certitudine & consensu asseritur, faciendum esse in hoc vel illo loco. Etsi enim dixerimus, vt dicere debebamus ex Ioële, faciendum esse in Valle Iosaphat, non defuerunt tamen Catholici scriptores, qui huic sententiæ se opponerent, vbi tamen sit faciendum, non explicantes; quorum placita hic primò subiicimus, addentes deinde quid secundùm probabiliorem communem sententiam tenendum sit. *[Iudicium vniuersale faciendum, fidei est articulus.]* *[De loco iudicij dubiū.]*

Non esse faciendum finale iudicium in Valle Iosaphat, duplici argumento adstruitur. Primò, Non datur Vallis Iosaphat, igitur in ea non est faciendum vniuersale iudicium. Consequentia est manifesta, & Antecedens probatur: Si daretur ista Vallis, esset propter vulgatam illam Ioëlis auctoritatem, *Et deducam eas in Vallem Iosaphat*, &c. Ioël. 3. sed non suffragatur; ibi enim *Iosaphat* non est nomen proprium Vallis, sed designat locum, quicumque ille sit, ab euentu, id est à iudicio in eo faciendo tali nomine appellatum. Iosaphat etenim significat *iudicium Domini*. qua ratione Chaldæus non vertit *in Vallem Iosaphat*, sed *in Vallem diuisionis iudicij*. *[Argumenta, iudicium non esse in Valle Iosaphat faciendum.]*

Secundò, Puerile atque friuolum est, in Valle illa (dato quòd sit) futurum esse vniuersa-

uerſale iudicium, quoniam infinitæ propè multitudinis iudicandorum non eſt capax. Ita Gloſſa, quam ſequitur Petrus Lombardus in 4. diſtinct. 48. & Alenſis Part. 3. q. 25. membro 2.

Contraria ſententia communis & tenenda.

Sed faciendum eſſe finale iudicium in Valle Ioſaphat, de qua hactenus locuti ſumus, veterum ac recentiorum Patrum & Theologorum, ſacrorumque interpretum in memoratum locum Ioëlis communis ſententia eſt, quam non tantum Prophetæ teſtimonio, ſed & probabilibus pulcherrimiſque rationibus confirmant D. Thomas in c. 25. Matth. & in 4. Sentent. diſt. 48. q. 1. art. 4. quæſtiunc. 4. Albertus eadem diſt. art. 8. & in eumdem locum Matthæi, Paludanus diſt. 47. art. 1. Dominicus Soto eadem diſt. quæſt. 1. art. 4. & ante Aretas Epiſcopus Cæſarienſis in cap. 11. Apocalypſ. confirmat teſtimonio Ioëlis. Idem Lyrano, Dionyſio, Vatablo, & aliis viſum eſt.

Sed quæ Ioël de hoc dicat, videamus; in illius enim dictis fundatur ſententia. Semel & iterùm loquitur Propheta ille de iudicio faciendo in Valle Ioſaphat, primò dum dicit: *Quia ecce in diebus illis, & in tempore illo, cùm conuertero captiuitatem Iuda & Ieruſalem; congregabo omnes Gentes, & deducam eas in Vallem Ioſaphat, & diſceptabo cum eis ibi ſuper populo meo, & hereditate mea Iſrael, quos diſperſerunt in nationibus, & terram meam diuiſerunt*, Ioël. 3, 1. Secundò interiùs: *Conſurgant, & aſcendant Gentes in Vallem Ioſaphat: quia ibi ſedebo vt iudicem omnes Gentes in circuitu*, verſ. 12. In quibus Prophetæ verbis quatuor ſunt ad intentum notanda: Primum, quòd in commemoratis locis ſermo ſit de vniuerſali & extremo iudicio; ſecundum, quòd etiam agatur de loco quodam in quo omnes Gentes cógregandæ ſunt vt iudicentur; tertium, quòd hic locus ſit Vallis Ioſaphat, & circumiacens regio; quartum, quòd ibi Chriſtus Dominus iudicij ſedem collocaturus ſit.

Ioël citatus de finali iudicio loquitur.

Quantum ad primum, quòd illo loco loquatur Propheta de finali vniuerſalique iudicio, probatur dupliciter, Primò ex illis prioris ſententiæ verbis, *In diebus illis, & in tempore illo*, id eſt, in extremo magni iudicij die, vt interpretantur B. Hieronymus, Rupertus, Gloſſa, & plerique alij. Quæ ſententia firmatur ſequentibus verbis: *Cùm conuertero captiuitatem Iuda & Ieruſalem.* At Iudæorum conuerſio fiet in conſummatione ſæculi, antequam veniat dies Domini magnus. Poſtquam enim Eliæ prædicatione technæ, doli verſutiæque Antichriſti detectæ fuerint, Iudæi, agnita veritate, magno affectu Chriſti fidem ſuſcipient. Tunc enim Iudæi, vt ait Pſalmographus,

Iudæi Eliæ prædicatione conuerſi æternum ſaluti ſtudebunt.

conuertentur ad veſperam, & famem patientur vt canes, & circuibunt ciuitatem, Pſalm. 58, 7. hoc eſt, vt aliqui interpretantur, Ad finem mundi conuertentur Iudæi, & magno mentis ardore fidem Chriſti amplectentur, & famem patientur vt canes; quoniam auiditate maxima panem illum vitæ & intellectus, qui de cælo deſcendit, quærent, felici fame ſtimulati, ciuitatem, id eſt ſanctam Eccleſiam circuibunt, ſuam ipſius ſalutem procurantes. In quem ſenſum B. Gregorius verba illa, *Quid videbis in Sulamite, niſi choros caſtrorum?* Cant. 7, 1. meritò interpretatur de ſynagoga, in fine mundi pro fide Chriſti, quam oppugnauerat, fortiter præliatura, *Caſtra*, inquit, *in Sulamite, id eſt ſynagoga, videbuntur, quia pro fide, quam modo impugnat, tunc robuſtè contra infideles præliabitur*, &c. De hac admirabili & optatiſſima ſynagogæ conuerſione ad Chriſtum in fine mundi, pluribus agit B. Paulus in Epiſtola ſua ad Romanos. Idipſum docet S. Hilarius dicens in cap. 6. Matth. *Sicut pars Iudæorum per Apoſtolos credidit, ita eſt & alia creditura per Eliam.* Quod iterum à Theodoreto, & S. Anſelmo in c. 11. Epiſtolæ ad Rom. confirmatur. Quam in rem S. Hieronymus verba Pſal. 20. *In reliquiis tuis præparabis vultum eorum*, ſic interpretatur. Idq; ex Matthæo colligi poteſt, vbi Chriſtus hæc verba profert, *Elias veniet, & reſtituet omnia*, Matth. 17, 11. tunc enim Iudæi magno affectu Chriſtum ſequentur. Et in hoc planè ſenſu illa Apoſtoli verba, *ſic omnis Iſraël ſaluus fieret*, Rom. 11, 26. ſunt accipienda, vt dicit Oecumenius; quoniam tunc incredulitati ſuæ Iudæi renuntiantes, Chriſti Euangelium amplectentur, & fiet cum Gentibus reliquis vnum Chriſti ouile. Et hoc eſt quod Ioël dicere voluit. Sed de his plura Lib. 1. Si igitur Ioël loquitur de iudicio faciendo, quando Iuda & Ieruſalem conuertetur, quod nondum factú eſt, ipſis id Iudæis affirmantibus, illud fore finale, neceſſe eſt affirmare.

Secundò clariùs, quia non Iudæorum dumtaxat iudicandorum mentionem facit Propheta, ſed & Gentium. ſubiunxit enim: *Congregabo omnes Gentes*, &c. & in poſteriori ſententia, *Conſurgant & aſcendant Gentes in Vallem Ioſaphat, quia ibi ſedebo, vt iudicem omnes Gentes. Gentes* inquit, & *omnes*; igitur ibi loqui de vniuerſali iudicio, manifeſtum eſt.

Ioël loquitur de loco proprio iudicij.

Quantum ad ſecundum, quòd ibi ſermo ſit de aliquo proprio & particulari loco, probatur ex circumſtantiis quæ in vtraque ſententia ponuntur, & proprio alicui loco conueniunt, Verba nimirum & Aduerbia motum & locum ſignificantia, vt illa, *congregare,*

gregare, *deducere*, *consurgere*, & *ascendere*, & illud aduerbium *ibi*, quod in vtraque sententia collocatur; in priori dum dicitur, *& disceptabo ibi*, in secunda verò, *quia sedebo ibi*. Quare cum verba locum manifestè indicent, ne illis violentiam afferamus, proprium ac determinatum locum significare dicendum est, non verò indeterminatum, vt alterius sententiæ Auctores dicebant.

Locus iste est Vallis Iosaphat. De tertio verò, quòd iste indeterminatus locus sit Vallis Iosaphat, vt in vtraque dicitur sententia, & quod Vallis Iosaphat nomine intelligatur illa quæ est extra muros Ierusalem tali nomine appellata, & quod non ita appelletur ab euentu, vel ponatur indeterminate pro aliquo loco iudicij, vt alterius sententiæ sectatores docent; præter testimonium iam adductorum Patrum & Theologorum, sic amplius probatur. D. Basilius Homil. 3. in Genesim, Beda in Hexaëmeron, exponens illa verba, *In principio creauit Deus cælum & terram*, Dominicus Soto, & alij docēt, in locutionibus historicis verba esse in simplici, proprio, naturali ac litterali significatione & sensu capienda, nisi absurdum aliquod inde sequi videatur, vt sequeretur in parabola illa lignorum, consultantium de electione Regis, Iudicum 9, 10. absurdum enim euidens sequeretur, si lignorum nomine ipsa ligna propriè intelligeremus. Si enim absque vrgenti ratione ad metaphoras & mysticos sensus recurratur, tunc non facile alicuius historiæ vel sententiæ veram intelligentiam habere poterimus. Cum namque metaphoræ & sensus mystici plures sint, varij & incerti, nec ad aliquid docendum vel probandum ex se satis sint idonei, numquam poterimus ad sanam intelligentiam, & veritatem rei quæ tractatur, peruenire; tot enim ferè sunt, quot hominum iudicia. Ne ergo in adductis locis sententiis erremus, quæ etsi propheticæ sint, sunt etiam historicæ; quare historicè etiam eas interpretari debemus, vt verba in ipsis contenta sonant, vt Vallis Iosaphat nomine vallem tali appellatam nomine cum communi Doctorum sententia intelligamus, præsertim cum in secundo dicto monstratum sit, Prophetam alicuius proprij loci mentionem tacere.

Prætereà, iudicium faciendum est in hoc mundo coram omnibus, igitur in aliquo loco: qui si non est Vallis Iosaphat, vt ex Iöele docent citati Doctores, alterum alij assignent, si possunt.

Iudicandi non tantum erunt in Valle Iosaphat, sed etiam in ... proximis. Quod verò non ad solam Vallem Iosaphat, sed & ad circumiacentem regionem congregandæ, ibique iudicandæ sint omnes gentes, indicat Propheta in secunda sententia, dum dicit: *Consurgant*, &c. *vt iudicem omnes Gentes in circuitu*, id est in circumiacentibus locis. Et persuadet ratio: nam hæc Vallis non adeò magna est, vt infinitam pæne iudicandorum hominum multitudinem capere possit, præsertim cùm soli damnati in terra mansuri sint, quorum corpora dote subtilitatis expertia, mutuò se penetrare non poterunt, vt plura simul in eodem loco habitent. etsi alias id per diuinam potentiam fieri posse credamus cum aliquibus Theologis in 4. Sentent. electi namque per dotem agilitatis rapientur in nubibus coram Christo in aëra, vt docet Apostolus. Sed & idipsum confirmatur alterius Prophetæ testimonio, qui loquens de lamentabili luctu qui in die iudicij erit in Ierusalem, dicit: *In die illa magnus erit planctus in Ierusalem, sicut planctus Adadremmon in campo Mageddon*, &c. Zachar. 12, 11. Et quare in tempore illo dicitur futurus esse planctus in Ierusalem, nisi quia ibi in Valle Iosaphat vniuersale iudicium futurum est? *Dicitur autem planctus futurus in Ierusalem*, inquit Ribera in hunc Prophetam, *quoniam Ierosolymitani flebunt; & præterea iudicium futurum est in eadem vrbe, in Valle Iosaphat, vt ostendimus Ioel. 3.*

Quantum ad quartum, quod ibi sedem Maiestatis suæ collocaturus sit Christus, docet hisce verbis Propheta in secūda sententia, *Quia ibi sedebo*, id est, supra ipsam, in nubibus cæli, vt ipse apud Euangelistas dixit, & Glossa ibi. *Iudex in Valle Iosaphat thronum non collocabit.* Sed & Angeli discipulis Christum magno apparatu & gloria in cælum euntem cum admiratione respectantibus idem dixerunt: *Viri Galilæi*, &c. *sic veniet, quemadmodum vidistis eum euntem in cælum*, Actor. 1, 11. quod non tam de apparatu & maiestate, quàm de loco iudicij intelligi voluisse, id est de monte Oliueti, & Ierusalem, docent Interpretes. Et ratio persuadet: nam vbi erunt iudicandi, ibi erit & Iudex; atqui illi erunt in Valle Iosaphat, igitur & Iudex, in eminenti videlicet loco, vt ab omnibus videri possit, *& aspicient in eum quem confixerunt*, vt dicitur apud Zachariam cap. 12, 10. qui & splendore suo distantiæ defectum, quæ alias visionem impediret, supplebit. Et ex his patet, quid respondendum sit ad argumenta alterius sententiæ contra istam.

Ad primum, quidquid sit de nominis *Iosaphat* interpretatione, abunde satis ostēsum est, verè iuxta Ierusalem vallem esse, quæ proprio nomine Iosaphat appellatur: quæ si cum proprio nomine eidem conueniat, communis interpretatio multò conueniet melius. Sed verè à Propheta accipi in propria significatione, mihi persuadeo, quoniam

niam iudicij faciendi in aliis verbis eiusdem contextus meminit. Nec officit, Chaldæum non transtulisse *Iosaphat*, nam eius loco æquiualentem posuit interpretationem, & sufficit nobis Vulgatam ita transtulisse.

Ad secundum similiter, quòd Vallis illa non possit esse tantæ multitudinis capax, quid sit respondendum, apparet; nam non in ea dumtaxat, sed in locis eius vicinis per circuitum stabunt iudicandi: & sic dicere non est friuolum & puerile, etsi alioqui puerile & friuolum esset, dicere, omnes iudicandos in sola Valle Iosaphat collocandos. Nec ampliùs dixit Glossa, vt illius indicant verba, & ipsa aperte pro nostra sententia est. *Quod friuolum est*, inquit, *quia non in terra, sed in spatio huius aeris sedebit contra locum montis Oliueti, ex quo ascendit*. at contra montem Oliueti est Vallis Iosaphat.

Rationes & congruentias, quibus probari posset, finale iudicium faciendum esse in Valle Iosaphat, Deo aspirante, in Considerationibus adducemus. Ex his omnibus liquet, pietati & Catholicæ veritati consentaneum esse, affirmare, finale iudicium, vt dicitur, in Ierusalem in Valle Iosaphat futurum esse.

CAPVT IV.

De torrente Cedron, secundo loco Viæ captiuitatis.

Secundus locus qui sese offert considerandus in Via captiuitatis est torrens Cedron, de quo tria obseruamus; primum, quid sit; secundum, quare tali nomine sit appellatus; tertium denique, quæ in eo notabilia contigerunt.

Torrentis Cedron descriptio.

De primo sic scribit Adrichomius in descriptione Ierusalem num.202. *Torrens Cedron riuus est ad Orientem Ierusalem, inter ipsam & montem Olineti, qui pluuialibus aquis vndique de montibus, necnon ex fontibus ac piscinis auctus, dulci quodam strepitu per mediam Vallem Iosaphat atque Gehennon, perq; plana deserti in Mare mortuum fluens absorbetur. In cuius vtraque ripa multæ, densæ, ac fructifera crescebant arbores: quarum amœna facies, vnà cum vicinis hortis, qui limpidissimis aquis Cedron irrigabantur, obambulantium oculos animúmque amœnabat*, &c.

Ante Adrichomium de eodem in hunc modum scripsit Brocardus: *Infra agrum Akeldemah contra Orientem fluit torrens Cedron, colligunturq; in ipsum omnes aquæ, quæ tempore pluuiarum in altiora quæq; loca circumadiacentia ab aëre descendunt. Non longè à sepulchro Virginis auditur strepitus eius sub terram ad locum istum properantis; augescit quoque ex aquis quæ fluunt ex memoratis piscinis.* Quæ omnia ferè ipsi etiam modò respondent, excepto quòd tanta amœnitate & iucunditate non fulgeat. Æstiuo tempore omnino siccus est, at hieme frequenter ex pluuiis & niuibus aquis abundat. Prope sepulchrum B. Virginis Mariæ incipit torrens, qui per propinquum canale fluit, & ad Mare mortuum, vt dictum est, terminatur.

Principium & terminus Cedron.

Torrentis Cedron nominis duplex ratio.

De secundo, id est de illius nominis notione, duplicem inuenio interpretandi rationem. Altera illorum est, qui dicunt Cedron esse nomen Græcum, deriuatum à nomine κέδρος arborem significante. Cum itaque circa ipsum in Iosaphat Valle multæ essent cedri præ aliis arboribus, ab illis nomen accepit torrens κέδρων siue cedrorum. Altera aliorum est, qui dicunt, ab obscuritate, quam significat Hebraicum nomen à quo Cedron deriuant, vt ex secundo & tertio Regum libris, vbi huius torrentis fit mentio, videre est, vbi appellatur *Chidron* a verbo *Chadhar*, quod significat *obscurari*. inde tractum est, inquit Toletus in cap. 18. Ioannis annot. 2. nomen illud proprium, quasi obscurum locum significans; est enim nomen Vallis illius montis Oliueti, inter ipsum montem & Ierusalem, quæ & propter arborum multitudinem, & propter profunditatem, vmbrosa & velut obscura erat.

Distabat autem ab vrbe Vallis hæc sex stadiis, vt constat ex Iosepho lib. 6. De bello Iudaico cap. 3.

Hanc Vallem prætercurrebat modicus fluuius, ferè semper arescens, & ex pluuialibus aquis auctus, qui dictus est torrens Cedron, vt ex Scripturæ testimoniis citatis deducitur, & notat etiam Hieronymus lib. de Locis Hebraicis. Quòd autem in Græco textu legitur cum articulo pluralis numeri, vitium videtur scriptorum: nam nomen est proprium Vallis & fluuij, & LXX. libro 2. Regum 15. cum articulo singulari scripserunt, & tertio Regum 15. sine vllo articulo: articulum autem masculinum singularem, in articulum pluralem commutare, facile est. Cùm verò habeamus aperta testimonia Scripturæ, vbi de hoc torrente fit mentio sub hoc nomine, non est dubitandum, non Græcum, sed Hebraicum esse vocabulum. Hæc sparsim collegimus ex Toleto, quæ & ante ipsum notauit Iansenius in Concordia Euangelica c. 137.

Quamuis probabilis sit prior sententia, cum

cùm multos magni nominis patronos habeat; mihi tamen probabilior videtur posterior. Nam præter Scripturæ auctoritatem, ei videtur suffragari ratio: nam & modò vmbrosa & obscura est, non quidem propter cedros, quia nec vna adest, sed vel propter vallis profunditatem, vel propter aliarum arborum multitudinem, olearum scilicet & ficuum. Quod si dicatur, olim extitisse cedros, & ideo ab ipsis denominatam; id non negamus: at mirabile est, aliquam ex ipsis, si non numero, in specie tamen non extare, cùm alibi, vt in monte Libano, plures antiquissimæ & nunc cernantur, & in ista Valle vel Gethsemani oleæ antiquissimæ sint; quas dicunt incolæ superesse ex illis quæ tempore Christi & obsidionis Ierusalem per Titum factæ extiterunt: sed quidquid sit, sunt sanè antiquissimæ. Quod si istæ, aliæ insuper plantæ & arbusta supersunt, videtur rationi consentaneum, superesse debere & cedros, si anteà ibi abundauerint.

Posset tamen dici, nullum esse discrimen inter vtramque sententiam; quia propter vtriusque sententiæ rationem potest hic torrens Cedron appellari, & Auctores prioris sententiæ a causa, posterioris ab effectu nomen torrenti indiderunt.

Iansenius ex posteriori significatione mysterium notauit, locum conuenire mysterio passionis Christi, quæ ibi sumpsit exordium orationis, & aliorum quæ referunt Euangelistæ, dum de isto torrente loquuntur. Notandum, hunc torrentem appellari etiam *Pila* apud Sophoniam c. 1, 11. nam vbi Vulgata habet, *Vlulate habitatores Pilæ*, legit Chaldæus, *Qui habitatis in torrente Cedron.*

Torrens Cedron Pila appellatur.

Asa in torrente Cedron.

In torrente Cedron, vt ad tertium, quod proposueramus veniamus, Asa Rex Iuda contractum simulacrum turpissimum, Priapi scilicet, combussit. Hunc torrentem Rex Dauid totus lacrymis madidus, cum amicorum intimis, a facie filij sui Absalom fugiens, operto capite & nudis pedibus pertransiit. Eumdem post multa sæcula Christus Dominus verus Rex Ierusalem ab æterno Patre constitutus, in Dauide præfiguratus, post vltimam cœnam cum discipulorum suorum comitatu transiit, non quidem suorum inimicorum persecutionem fugiens, sed ad locum orationis, vt pro se & suis persecutoribus Patrem exoraret; & vt etiam alterum in se, quod in eodem Dauide fuerat præfiguratum, impleretur, vt nimirum quemadmodum ille a dilecto filio suo Absalom persecutionem passus est, ita ipse ab vno ex discipulis suis, quẽ vnice vt amicum & filium diligebat, Iudam dico Iscariotem, traderetur in manus peccatorum ad flagellandum, conspuendum, & crucifigendum; posletque dicere: *Qui edebat panes meos, magnificauit super me supplantationem*, Psal. 40, 10. Per eumdem porrò torrentem, captus & ligatus, tractus fuit. Nunc non facile determinatus aliquis locus torrentis huius dignosci potest, quà Christus transierit; quoniam propter ruinas ciuitatis via vetus ferè operta est, & multorum deleta memoria; tamen esse in medio viæ à Cœnaculo ad locum orationis prope villam Gethsemani, vbi & via est per quam ambulauit, pie & probabiliter creditur.

CAPVT V.

De villa Gethsemani, tertio loco Viæ captiuitatis.

POstquam cœnam vltimam cum discipulis suis celebrasset Saluator, hymnum siue gratiarum actioné cum iisdem dixisset, & omnia tandem complesset quæ de eo narrant Euangelistæ, egressus est idem Saluator cum eisdem discipulis suis e cœnaculo, & transito torrente Cedron, intrauit in villam & hortum qui dicitur Gethsemani, cuius omnes Euangelistæ mentionem fecerunt, etsi non iisdem verbis, quorum in dicendo varietatem, ad maiorem huius loci intelligentiam, obseruare prodest. De Gethsemani igitur duo adnotabimus; alterum, quidnam sit; alterum, quæ eius nominis explicatio.

Conditionem villæ & horti Gethsemani explicarunt Euangelistæ.

Quantũ ad prius, respondent sacri Euangelistæ. Matthæus ait quòd esset villa. *Venit Iesus*, inquit, *in villam quæ dicitur Gethsemani*, Matth. 26, 36. Prædium nominat Marcus, dum dicit: *Et veniunt in prædium cui nomen Gethsemani*, Marc. 14, 32. Lucas locum ad montem Oliuarum nominat. *Et egressus ibat secundùm consuetudinem in montem Oliuarum*, Luc. 22, 36. Ioannes denique hortum appellauit, dicens: *Egressus est Iesus cum discipulis suis trans torrentem Cedron, vbi erat hortus, in quem introiuit ipse & discipuli eius*, Ioan. 18, 1. Horum nominum varietas non confusionem, sed magnam parit distinctionem & claritatem, etsi fuerit in causa vt variè de loco isto scripserint sacri interpretes. Nos, considerata loci dispositione, eam explicabimus Euangelistarum verbis, & hoc pacto ista ex illa, & e conuerso, manifesta euadent.

Gethsemani, villa erat inter Ierusalem & montem Oliueti, in via qua ex Sion iuit Christus ad solitum orationis locũ, in qua,

&, vt credo, in eius ferè extremitate erat hortus, locus inquam arboribus consitus, voluptatis gratia comparatus. Huius villæ cernuntur aliqua fundamenta, difficulter tamen potest illius proprius situs deprehendi: cùm enim Vallis Iosaphat seiungat Ierusalem à monte Oliueti, dubium est, an villa Gethsemani fuerit in vtraque parte, an potiùs in dextera parte viæ ad montem, an in læua ex parte Ierusalem. Hoc posterius ego cum Bonifacio probabilius arbitror; hic enim situs opportunior & iucundior est, vbi oleæ, ficus, & alia cernuntur arbusta, & pulchra planities ad pascendum animalia multum idonea; & circumquaque poterant esse ad habitandum domus, & etiam ex parte montis, vt fundamenta quædam præ se ferunt. Et hîc est via, qua vlteriùs proceditur in hortum, & locum orationis Christi, in extremitate vallis.

Gethsemani pascuum pro animalibus sacrificandis.

Creditur Gethsemani fuisse vnum ex suburbanis Ierusalem, datum Sacerdotibus & Leuitis, in quo pascerentur animalia in templo offerenda: inde enim per portam ouium, siue Probaticam, nunc S. Stephani, in ciuitatem inducebantur, quæ abluta in piscina Probatica in templo immolabantur. ad hoc quippe assignata fuerunt suburbana Leuitis ex præcepto Domini, vt videre est in libris Numerorum & Iosue, & alibi frequenter. Hoc redditur probabile ex his quæ scripsit Canisius de Vocibus Hebraicis de Gethsemani. *Sunt duo vocabula Syriaca Gethsemani*, inquit, id est *pecuaria butyri, is enim locus à copia butyri id nomen nactus est.*

His præmissis dicere possumus, quòd sicut omnes Euangelistæ in facti enarratione conueniunt, ita eorum quilibet explicet aliquam conditionem loci, in quem Iesus intrauit. Matthæus communem locum declarauit, dum *villam Gethsemani* dixit. Hanc Marcus Matthæi compilator *prædium* nuncupauit, quod in idem recidit. Lucas communiore etiam vocabulo locum indicauit, dum dixit, in *monte Oliuarum*; nam in monte Oliuarum, vel circà, sunt alia loca ab isto, de quibus aliàs erit sermo. At D. Ioannes peculiarem loci conditionem, ad quem tunc oraturus accessit, id est, *hortum*, qui trans torrentem Cedron, & in capite Gethsemani erat, expressit, tamquam ab aliis prætermissam: ideò Iansenius in Concordia Euang. c. 137. inquit: *Ioannes locum quidem, in quem Dominus exierat, quòd ab aliis satis esset explicatus, non expressit, locum tamen quemdam medium, cuius ceteri non meminerunt, designat, dicens, eum cum suis egressum trans torrentem Cedron*, &c. Quare ne ego explicarem iter Christi ex cœnaculo ad locum orationis. Primò egressus est Iesus ex Sion cum omnibus discipulis suis trans torrentem Cedron ad montem Oliuarum; secundo cum eisdem ingressus est villam siue prædium Gethsemani, vbi octo Apostolos reliquit; tertio cum tribus aliis vlteriùs processit, hortum ingressus; ad pedem denique montis Oliuarum in separato loco tribus Apostolis relictis, ab eis auulsus quantum iactus est lapidis, vlterius progressus, ad locum orationis se contulit.

Itineris [illegible] ad Gethsemani hortum.

Ratio nominis Gethsemani.

Quantum ad posterius, interpretationem scilicet huius nominis *Gethsemani*, notandum primò ex Cardinali Toleto in cap. 18. Ioannis Annot. 3. nomen Græcum, quod Ioannis interpres vertit *hortum*, significare agrum, locum, prædium, villam, vel fundum: ex qua obseruatione colligitur concordia Euangelistarum, quomodocumque legatur, *ager* vel *hortus*. Secundò de nominis interpretatione ita scribit Iansenius citatus: *Est autem Gethsemani, si interpreteris, idem quod Vallis pinguis, siue Vallis olei; quamuis pro hac significatione dici potiùs deberet Gesemani. Ge enim vallem, seman pinguedinem & oleum significat.* Benedictus Arias Montanus in Matthæi c. 26. octauum hortum significare contendit; ex eo enim nomine colligit, quod decet Regiam Salomonis vrbem, & aliàs ex Scriptura constat manifestè, in suburbiis sanctæ ciuitatis plures fuisse hortos, qui sola numerorum serie distinguebantur; quare & præfixis numeris denominabantur, primus, quartus, & octauus, quem vox *Gethsemani* significat: *Tempore*, inquit, *Christi Ierosolymorum suburbana elegantissimis hortis ornata erant, vt paradisus voluptatis à Iosepho auctore Hebraico appellata illa fuerint. Hortorum autem nomina ex notarum numero erant imposita, aliàs ipsa murorum & portarum facies prima similis erat, quæ elegantis operis esse solet ratio. Tridenti huiusmodi hortorum vias vidimus. Gethsemani idem Latinis, quod hortus octauus vel pinguis significat.*

Nec obstat, Matthæum villam appellasse, villamque nunc ab horto differre; fieri enim potest, vt villa ab illo horto nomen sit mutuata, quod aliàs non rarò in similibus euenire solet, vt à peculiari loco locus communis, vt à Samaria ciuitate Samaria prouincia, &, ni fallor, alibi à nobis est obseruatum.

CAPVT VI.

De loco vbi Christus, proficiscens ad locum orationis, octo Apostolos reliquit, qui quartus occurrit in Via captiuitatis.

INgressus Christus Iesus cum discipulis suis villam Gethsemani, iussit octo ex illis in certo quodam loco consistere. Hic locus est iuxta viam Gethsemani in læua parte, signatus humili & demissa macerie, & est quartus memorabilis Viæ captiuitatis. In isto loco non solùm quietis ergò reliquit discipulos suos Christus, sed etiam monita salutis ibi eis dedit hisce verbis: *Sedete hic, donec vadam illuc, & orem*, Matth. 26, 36. Hoc est, O dilectissimi filij, hic parum quiescite, ego enim vlteriùs procedere debeo ad solitum orationis locum, exoraturus Patrem pro omnium communi salute: sed & vos hic expectantes vigilate & orate, ne intretis in tentationem.

Descriptio loci quietis octo Apostolorum.

Ex isto loco, assumptis secum Petro, Iacobo & Ioanne, vt qui in monte Thabor testes fuerant gloriosæ Transfigurationis, essent similiter in horto testes tristitiæ & passionis. Et procedens vlterius, *cœpit contristari, & mæstus esse. Tunc ait illis: Tristis est anima mea vsque ad mortem; sustinete hic, & vigilate mecum*, vt dicitur Matthæi 26, 38.

CAPVT VII.

De loco vbi Christus tres discipulos reliquit, pergens ad orandum Patrem, qui ordine quintus occurrit in Via captiuitatis.

OCto discipulis à Christo Domino in villa Gethsemani relictis, cum tribus aliis, Petro, Iacobo & Ioanne ingressus eiusdem villæ hortum, & ostenso dolore & tristitia qua angebatur, cùm ad certum locum peruenisset, qui est quintus veneratione dignus in Via ista captiuitatis, dixit illis: *Sustinete hic, & vigilate mecum*, Matthæi 26, 38.

Locus iste, vt docet vetus harum partium recepta traditio, est ad radices montis Oliueti à dextro latere horti, vbi est magna, dura & eleuata rupes, quæ pro signo mansionis & quietis dictorum trium Apostolorum monstratur, eoque intuitu à fidelibus inuisitur & honoratur.

Descriptio loci quietis trium Apostolorum.

Fr. Brocardus, qui, quantum diiudicare possum ex eius Terræ sanctæ descriptione, quam adducit Henricus Canisius Tom. 6. Antiquæ lectionis, Ierosolymitanam peregrinationem obiit ante annos trecentos, de isto loco loquens, quædam etiam mirabilia recenset in hunc modum: *In superficie Vallis Iosaphat est ædificium modicum quasi vnius Capellæ, quod postquam quis intrauerit, oportet per gradus in Ecclesiam sepulchri B. Mariæ Virginis descendere ad sepulchrum B. Virginis. Iuxta hanc Capellam ferè ad viginti pedes est alia Capella, quæ vocatur Gethsemani, in latere montis Oliueti adhærens rupi, sub qua Apostoli erant somno grauati: & ostenduntur adhuc ibidem eorum sessiones in lapide, & locus captiuitatis Iesu Christi, & impreßio caluariæ eius superiùs in rupe, & lineamenta verticis & capillorum, & in lapide alio impreßio digitorum eius: quam impreßionem dicitur fecisse lapidem apprehendendo cùm caperetur à ministris. Et mirum valdè, quòd de ipso lapide nec puluis, vt ita dicam, vllo malleo, nec alio instrumento deponi potest, tamen in eo ita planè apparet impreßio dulcis Iesu digitorum, ac si butyreus fuisset lapis ille.* Eadem Sanutus in Secretis lib. 3. Part. 14. cap. 9. in descriptione montis Oliueti. In præsentia nulla Capellula, neque memorata miracula cernuntur.

Signa sessionis Apostolorum in rupe relicta.

E regione memoratæ rupis est hortus Gethsemani, multis vetustissimisque oliuis refertus, quas plurimi faciunt tam fideles quàm infideles, quoniam arbitrantur huius regionis incolæ eas esse ex illis quæ erant tempore Christi, & quæ remanserunt etiam post obsidionem, & captam ciuitatem per Titum Romanorum Imperatorem.

Si quis obiiciat, obstare Iosephum Hebræum, dicentem, in illa desolatione omnes arbores fuisse auulsas; Respondetur, *omnes* dixisse, quia pro maiori parte præcisæ vel auulsæ fuerunt, quamuis aliquæ potuerint relinqui. Et hic loquendi modus est omnibus vsitatus. vel dicatur, abscissas iterùm germinasse, surrexisse ac creuisse, quemadmodum in præsentia videntur.

Ex memorato loco auulsus à discipulis suis Iesus quantum iactus est lapidis, inquit S. Lucas, intrauit in locum vbi Patrem orauit, ex quo tribus vicibus rediit ad excitandum dormientes discipulos ad vigilandum in oratione, illos commonefaciens & arguens, singulariter Petrum, futurum Ecclesiæ Pastorem, dulci reprehensione, dicens: *Sic non potuistis vna hora vigilare mecum?* Matth. 26, 40.

Locus iste, inquit Adrichomius in descriptione Ierusalem num. 210. & 211. *distat à loco orationis sito ad radices Oliueti ad iactum lapidis. à sepulchro B. Mariæ Virginis in Valle Iosaphat gressus quinquagin-*

quaginta, à loco verò vbi octo reliquit, vnus triginta quatuor. Ni fallor, magis ab isto quam ab illis distat.

CAPVT VIII.

Difficultas circa quartum & quintum locum Viæ captiuitatis.

DVbium exoritur circa ea quæ diximus duobus præcedentibus Capitibus, de quarto & quinto loco Viæ captiuitatis, Num distantia iactus lapidis, de qua S. Lucas, accipienda sit a quarto, id est à loco vbi Christus octo reliquit Apostolos, an potius à quinto, id est ab eo vbi tres dimisit.

Et quod à priori accipienda sit, tenet & probat Barradius Tom. 4. Concord. Euangel. lib. 6. cap. 10. quòd, inquam, cum auulsus dicatur Christus ab octo discipulis, quos iussit certo in loco manere & orare; non autem a tribus illis, videlicet Petro, Iacobo & Ioanne. Sic enim scribit Lucas 22, 39. *Secuti sunt illum discipuli. Et cùm peruenisset ad locum, dixit illis: Orate, ne intretis in tentationem. Et ipse auulsus est ab eis quantum iactus est lapidis.* &c. Ab eis auulsus est, ait, id est, à discipulis qui eum secuti fuerant; Lucas enim Petri, Iacobi & Ioannis assumptionem prætermisit, Matthæus & Marcus huius assumptionis meminerunt. Cum vero prior ait, *Et progressus pusillum*, & posterior, *Cùm processisset paulum*, &c. de spatio intelligendi sunt, quo Christus à tribus discipulis discessit ad orandum. Non ergo rectè aiunt nonnulli, hoc spatium, quo a tribus discipulis discessit, fuisse iactum lapidis, vt Lucas ait; siquidem Lucas de alio spatio agit, vt diximus, quo Christus ab aliis discipulis auulsus est.

Alia sententia, distantiam accipiendā esse a loco trium Apostolorum. Sed enim alteram sententiam, vtpote communiorem & planiorem, antiqua item & recepta traditione firmatam, reiiciendam haud arbitramur propter auctoritatem Barradij. Hanc verò sequitur oculatus horum locorum inspector Ioannes Soarius Episcopus Conimbricensis, suo tempore egregius Concionator, qui in reditu à Concilio Tridentino inuisit loca sancta Palæstinæ. de his enim agens ait: *Non longè à prædio Gethsemani, vbi reliqui octo Apostoli manserunt, Dominus tribus, Petro, Iacobo & Ioanni præcepit sustinere, & orare. Est ibi in loco saxum magnum habens tres in superficie concauitates longas, sed non profundas, in vnaquaque sedit vnus ex tribus Apostolis, & ibi recubuerunt*, &c. Ita ille relatus à Barradio, & non confutatus. Et huius sententiam, imò quam ille secutus est traditionem sequendo, oportet dicere, Christum fuisse auulsum à tribus, cùm prius illos octo in villa Gethsemani dimisisset. Aliter dicendo, aliquam traditionem trium horum locorum oporteret ruere.

Responsio ad Barradium. Nec officiunt opposita à Barradio: pro quorum solutione supponendum, Euangelistas mutuò se adiuuare, supplente aliquando vno quod alter prætermisit, & prætermittente quod alius dixit, ac ideò lectionem vnius prodesse ad alterius intellectum. Cùm igitur S. Lucas ait, *Et ipse auulsus est ab eis quantum iactus est lapidis*, id est, ab eis qui eum secuti fuerant, & nos concedimus. Et nonne secuti fuerant Petrus, Iacobus & Ioannes, indiuidui Christi comites? Ait ille, non meminisse illorum Lucam. Hoc non facilè admitterem, quia indefinitè loquitur: *Secuti sunt illum discipuli*, id est, omnes, & consequenter tres illi præcipui, quia in Scriptura diuina propositio indefinita æquiualet vniuersali. Cùm autem dicit, *Auulsus est ab eis quantum iactus est lapidis*, intelligendus est non de octo, sed de tribus: ad quod facit in primis, quod ait ipse Barradius, verbum illud *auulsus* significare, discipulos voluisse sequi Magistrum, atque ideò ægrè ab illis auulsum fuisse Dominum. Et quos, quæso, meliùs opinari possumus, voluisse Magistrum sequi quàm Petrum, Iacobum & Ioannem, ceteris ei familiariores? hos enim singulariter sibi adesse voluit in præcipuis mysteriis, vt quando filiam Archisynagogi à morte ad vitam excitauit, & quando transfiguratus est. Ita dicunt Doctores, secum eosdem habere voluisse in sua oratione & tristitia præsentes, tuncque ab eis parum recessisse, quando auulsus fuit ab eis quantum iactus est lapidis. & est illud quod dixit Matthæus, *Et progressus pusillum*, & Marcus, *Et cùm processisset paulum*; & indicat citatio marginalis ad D. Lucam, magno certè cum consilio, Summique Pontificis ac Ecclesiæ auctoritate facta: ad marginem inquam illorum verborum Lucæ, *Et ipse auulsus*, &c. citatur Matthæi cap. 26, 39. & Marci 14, 35. vbi habentur proxime ex ipsis adducta verba. sed in istis manifestè est sermo de tribus Apostolis, igitur & in illis Lucæ. Atque ex his apparet, D. Lucam non tacuisse assumptionem Petri, Iacobi & Ioannis, & discessum Christi ab eis, licet illos propriis nominibus minime nominauerit, ac consequenter optima cum ratione Ierosolymis loca, quæ intuitu mansionum Apostolicarum in veneratione habentur, octo prius, & trium posteriùs, modo iam explicato, apposite fuere destinata & determinata.

CAPVT IX.

De sacro antro vbi Christus orauit, & sudauit sanguinem, sexto loco Viæ captiuitatis.

SExtus locus, isque celeberrimus, & omni veneratione dignissimus in Via captiuitatis, ille est, in quo Christus Dominus tempore suæ sanctissimæ passionis orauit, & sanguinem sudauit. In cuius elucidatione plura se offerunt distinctis Capitibus explicanda: primò, conditio loci sacratissimi; secundò, diluendæ difficultates quæ labefactare videntur quæ de illo enuntiantur; tertiò, positus quo Christus in illo orauit, eiusdemque rationes.

Et quantum ad primum in præsentia enucleandum, sciendum est, quòd Christus Dominus humani generis reparator, & pro eodem apud Patrem suum perpetuus intercessor, cùm pro illius salute in fine vitæ suæ interpellare vellet, separauerit se ab omnibus discipulis suis, qui eum comitati fuerant à cœnaculo vsque ad prædium & hortum Gethsemani, seque contulerit ad solitum orationis locum, vt ibi preces funderet. Distat locus iste ab alio, vbi tres vltimos reliquit Apostolos, quantum iactus est lapidis, vt inquit S. Lucas. Quò cùm peruenisset, positis genibus, semel & iterùm tertioque Patrem orauit, vt, si fieri posset, salua nihilominùs semper sancta eius voluntate, transiret ab eo calix passionis. Et factus in agonia prolixiùs orans, factus est sudor eius velut guttæ sanguinis decurrentis super terram. In qua agonia & prolixa oratione apparuit ei Angelus Domini confortans eum, vt idem docet Euangelista. Et ab oratione semel & iterum, charitatis stimulis incitatus, abiit ad discipulos suos somno deditos, dans eis salutis monita, vt inuigilarent, & orationi insisterent, ne tentationi succumberent.

Acta in sacro orationis Christi antro.

Locus iste est magnum & illustre antrum, quod potuit esse vel sepulchrum, vel vetus cisterna sine aqua ad radices montis Olineti, tota in rupe excisa, prope Vallem Iosaphat, in eius Aquilonari extremitate. Fornix illius tribus fulcitur rudibus pilis, vt videtur, in eadem rupe excisis. Est in eius superiori parte cauum circularis figuræ, quod fortè fuit os cisternæ, vel sane factum pro fenestra, vt ex hac parte iam in Ecclesiam conuersa illuminaretur. Longitudo est palmarum trigintaocto, eiusdem verò latitudo est vigintiocto: ex parte Vallis Iosaphat & sepulchri B. Virginis Mariæ est ostium, per quod nouem gradibus descendendo sanctum locum ingredimur, e cuius regione est porta in templo sepulchri sanctissimæ Deiparæ, ex qua fortè alias huc veniebatur. Hoc tẽpore clausa est. Erant olim picturæ, & adhuc pictæ stellæ apparent in fornice. In eius Orientali parte est altare; è cuius regione Christum Iesum summum Sacerdotem orasse, & ab Angelo confortatum fuisse, pia istarum partium habet traditio. Ad eius latus dextrum, id est, Aquilonare, erant scripturæ, quæ modò ex maiori parte, sicut & aliæ picturæ, præ nimia vetustate & humiditate sublatæ sunt & abolitæ: quæ tamen remanserunt, quoniam non exiguam fidem afferre videntur his quæ de sancto loco asseruntur, hic adnotare placuit.

Forma antri.

HIC REX CTVS SVDAVIT SANGVINEM
SEPE MORABATVR DV C̄
MI PATER SI VIS TRANSFER
CALICEM ISTV̄ A ME.

Sunt quidem ex hac parte aliæ quædam litteræ & verba, sed nullum faciunt sensum.

Arbor prodigiosa in loco orationis exorta.

Scribit Hegesippus Apostolorum discipulus, rigatione sanguinis ex corpore Christi in horto decidentis arborem erupisse, cuius singula folia hanc habebant inscriptionem: *O mors, quàm amara est memoria tua!* Et hic locus omnino sanctissimus est, quoniam frequentiore Christi præsentia, oratione, spontaneaque sanguinis effusione, ante flagella, spinas, clauos & lanceam, quibus sanctissimum eius corpus punctum & transuerberatum fuit, consecratus est. Et hæc absque hæsitatione creduntur in his partibus; nec credo quemquam posse rationabiliter refragari.

CAPVT X.

Difficultates quædam explicantur pro clariori intelligentia eorum quæ de loco orationis Christi dicta sunt.

VT quæ Capite superiore de sacro antro orationis Saluatoris nostri diximus magis elucescant, aliqua adducemus quæ illis refragari videntur, statim tamen diluemus. Et in primis, descriptus locus non

non videtur esse locus orationis Christi, nam ille, vtpote tot signis & mysteriis illustratus quasi trophæis victoriæ Christi, fuit posteà, nobili supra ipsum constructa Ecclesia, à piis fidelibus exornatus, vt probati tradunt Auctores, D. Hieronymus lib. De locis Hebraicis, & Brocardus, quos adducit & sequitur Iansenius, dicens cap. 137. suæ Concordiæ: *Gethsemani locus, vbi Saluator ante passionem orauit: est autem ad radices montis Oliueti nunc Ecclesia desuper ædificata.* Quam Ecclesiam Brocardus Monachus non longe scribit ab alia, quæ etiam in pede montis eiusdem extructa fuit circum sepulchrum Deiparæ Virginis: *Non longe*, inquit, *ab hoc loco ostenditur alia Ecclesia, vbi fuit hortus Gethsemani, quem Dominus oraturus ante passionem suam intrauit, iuxta montem Oliueti, cuidam rupi concauæ adhærens, sub qua discipuli sedisse memorantur, cùm ipse oraret ad Patrem.*

Beda similiter De locis sanctis cap. 6. in fine eiusdem Ecclesiæ meminit, & addit, petram illam, cui Dominus orans flexis genibus innixus est, quasi mollem ceram cessisse, in seque genuum eius vestigia recepisse; ipsumque lapidem, vt insigne tanti miraculi monumentum, intra Ecclesiam translatum, & parieti affixum, cunctisque factum perspicuum. De quo etiam lapide in Lucam hæc scripsit: *Ex vehementia internæ afflictionis sudans, ita genua fixerit, vt vestigia eorum in lapide remanserint.*

His consona scripsit alter Brocardus de monte Sion, cuius antè mentionem fecimus, dicens: *A loco vbi dormierunt Apostoli ad iactum lapidis contra Austrum est locus vbi Iesus orauit, & sudor eius sicut gutta sanguinis decurrebat in terram, vbi etiam similis lapis*, de quo suprà Cap. VII. *est, habens impressiones genuum & lacertorum, manuum & digitorum, de quo similiter nihil potest deponi vllo instrumento vel ingenio.* Hic lapis posteà inde ablatus collocatus fuit in proxima Ecclesia Sepulchri S. Mariæ Virginis, vt infrà Cap. 11. Peregrinationis VII. dicemus.

Et post alios Adrichomius in descriptione Ierusalem num. 188. eiusdem Ecclesiæ mentionē faciens, dicit quòd adhuc ostendatur: sed hodie in memorato loco nec est huiusmodi Ecclesia, nec altera ibi proxima, vt dixit Brocardus.

Nec dicendum, Ecclesiam à fidelibus ædificatam esse speluncam illam; nam erat anteà. Nec etiam, supra speluncam siue antrum fuisse ædificatam, asserendum est; nam aliqua saltem essent in præsenti vestigia vel ruinæ; sed nihil horum cernitur, nec lapidis illius Bedæ & Brocardi memoriam aliquam inueni, etsi omnem adhibuerim pro illo inueniendo diligentiam. Non erit ergo hic locus ille in quo Christus orauit, &c.

Deinde, locus Christi oratione frequentatus, erat in summitate montis Oliueti: iste est ad radices eius; igitur, &c. Propositio probatur ex Iansenio citato hisce verbis: *Ceterùm solus Lucas Dominum dicit in hunc locum egressum secundùm consuetudinem: dixerat enim superiùs, ipsum diebus præcedentibus, quibus in Bethania & Ierusalem versabatur, interdiu docuisse in templo, noctibus vero exiisse, & moratum in monte Oliueti. Itaque sicut è Bethania post sumptam cœnam orationis causa ad hunc locum solitus fuerat exire; ita & nunc è Ierusalem à Cœna ad eumdem secessit, consuetudinem orandi pristinam per tristitiam & mortis metum non tam prætermittens.*

Sed enim propter hæc deserenda non est traditio quoad sacratissimum locum hunc, tum quia traditio ea est ex Scriptura sacra, & communi Christianorum harum partium consensu habet firmamentum; & quotquot ex visu scripserunt de locis sanctis, illam foueam locum orationis & sudoris Christi appellant; quæ si negetur, multas traditiones quæ vel de Gethsemani, de Valle Iosaphat, & de aliis proximis locis circumferuntur, corruere necesse est, nec tamen alius ab isto in his partibus orationis Christi in horto locus assignatur. Conditio loci veritatem persuadet, quia obscurus, extra ciuitatem, à sæcularibus tumultibus semotus; hoc enim multum ad perfectè orandum conducit. Ad hæc, aliqui Summi Pontifices huic loco, quem specialiter *Grottam* appellarunt, vt & in partibus istis communiter appellatur, quòd in eo Christus orauerit, & sanguinem sudauerit, Indulgentiam plenariam concesserunt, nominatim Innocentius VI. quam alij confirmarunt Summi Pontifices: & eodem intuitu concesserunt Fratribus S. Francisci, vt ibi Ecclesiam & Monasterium ædificarent, quemadmodum Lib. 11. adnotauimus. Denique anteà citati Doctores in contrarium idem docent, vt attente consideranti illorum verba patere potest, & facile diluentur quæ obstare videntur, vt statim apparebit. Distat hæc fouea à sancto Cœnaculo Sion, vnde Christus facta vltima Cœna discessit, circiter milliare.

Ad obiecta nunc respondeo, & ad primum tripliciter. Primò, tempore D. Hieronymi, Bedæ & Brocardi potuisse supra illum locum Ecclesiam ædificatam fuisse, quæ posteà temporis iniuria, vel odio infidelium fuerit penitus destructa, præsertim *Responsio ad argumenta*

ne esset illis impedimento ad excolendum terram; nam ibi est ager: ac consequenter lapis ille, de quo Beda, obliuioni traditus fuit, vel aliò translatus. & verba D. Hieronymi id indicare videntur, dum dicit, desuper eum locum fuisse Ecclesiam ædificatam. *desuper* dixit, quoniam subter erat locus sacratissimus. Vel dicamus secundò, Ecclesiæ nomine illud antrum esse intelligendum; quia pro Ecclesia & domo orationis deseruiuit. Dicitur à fidelibus ædificata, quia illud ampliarunt & exornarunt, &, velut in Ecclesia, ibi orationes & sacrificia faciebant, vt etiamnum faciunt. Vel denique supra sacellum erat, quod totum simul cum inferiori antro communi nomine Ecclesia dicebatur.

Ad id quod dicitur de Ecclesia inhærente rupi in eo loco vbi tres quieuerunt Apostoli, quæ nunc non extat, dico esse potuisse: nam inter hanc rupem & sepulchrum B. Virginis Mariæ, & locum vbi B. Virgo orabat dum sanctus lapidaretur Stephanus, & commemoratam speluncam, sunt quædam fundamenta, signa fortasse alicuius sacelli (de quo Brocardus) ad aliquod mysterium repræsentandum ibi ædificati, quod solo in præsenti æquatum est.

Ad secundum principale ex Iansenio respondeo, non mihi illius sententiam placere in eo quod dicit, locum ad quem Christus oraturus Patrem iuit post cœnam, fuisse locum illum solitum & communem, quò se receperit Christus ad orandum, dum Bethaniæ vel Ierosolymis moraretur. Non, inquam, placet, quantum ad illud, quod asserit ex Bethania iuisse quando orare volebat; hic enim locus à Bethania nimium distat, tribus videlicet milliaribus circiter, & opportuna ad orandum loca non deerant Bethaniæ, & in monte Oliueti. Imò in monte Oliueti solitum fuisse Christum orare dum Bethaniæ esset, de quo loco Lucas agit cap. 11. vbi nimirum discipulos orare docuit, eoque hodie intuitu honoratur, vt Cap. 11. Peregrinationis IX. huius Libri indicabimus.

De ista distantia infra Cap. V. Peregrinatio. VIII.

Id placuit adnotare, tum quia, admisso quòd dicit Iansenius, rueret illa traditio de commemorato loco orationis in summitate montis Oliueti, altera item de eodem, & aliæ quæ de proximis locis circumferentur non subsisterent; tum quia rationi conformius videtur, dicere, hoc antrum esse locum Christi in Ierusalem habitantis oratione frequentatum: at dum esset Bethaniæ vel alibi, Bethaniæ vel alibi orasse, vt ex historia Euangelica satis constat. Et, si mea non me fallit opinio, locus, cuius meminit S. Lucas cap. 21. in fine, cuius mentionem fecit Iansenius, non est ille de quo loquitur idem Euangelista c. 22. ad quem ibat secundùm consuetudinem, sed vel ille de quo egit cap. 11. vel aliquis alius. Et sane, considerata dispositione situs Ierusalem, Bethaniæ & locorum orationis, alterius ad radices, alterius in vertice Oliueti; videtur dicendum, ex Ierusalem iuisse ad hunc de quo loquimur, qui est ad radices montis; ex Bethania verò ad illum locum, qui est in summitate Oliueti, supposito Christum consueuisse orare in monte Oliueti, dum Ierosolymis vel Bethaniæ agebat.

Insuper dum ait S. Lucas, *Ibat Iesus secundùm consuetudinem in montem Oliuarum*, &c. cap. 22. communem dumtaxat indicauit orationis locum, proprium verò ceteri Euangelistæ, vt quod in horto & Gethsemani, vt Cap. V. huius Peregrinationis dictum fuit, explicarunt.

Denique si quis contendat, Christum secundùm consuetudinem orandi gratia ex Ierosolymis & Bethania ad hunc locum venisse (& si non placeat) non officit alteri traditioni, quòd in summitate Oliueti, & alibi orauerit in Galilæa & Samaria: nam consuetudo exceptionem admittit, vt in proposito. quare Ioannes 18, 2. dixit, quòd *Iudas sciebat locum, quia frequenter Iesus conuenerat illuc cum discipulis suis. Frequenter* dixit, quia non semper, nam & alibi orabat, etsi frequentiùs ibi, vt etiam ex S. Luca colligimus: hic enim postquam egisset de Christi discessu è domo Marthæ & Mariæ, quæ erat Bethaniæ, vt refert capite 10. statim hæc subintulit verba: *Et factum est: cùm esset in quodam loco orans, vt cessauit, dixit vnus ex discipulis eius ad eum: Domine, doce nos orare*, &c. Luc. 11, 1. *In quodam loco* dixit, quia non in solito, *ad quem ibat secundùm consuetudinem*, vt dicitur capite 22, 39.

Porrò auctoritas ex eodem Luca desumpta, qui alicubi ait, *Erat autem diebus docens in templo; noctibus verò exiens, morabatur in monte, qui vocatur Oliueti*, capite 21, 37. non officit, vt dixi, quoniam ad eius veritatem sufficit vt in aliqua eius parte orauerit, vt si Bethaniæ, supra montem; si Ierosolymis, inferiùs. Et profectò, si quæ vigesimosecundo eiusdem Euangelistæ capite dicuntur, & forma orandi à Christo tradita attentè expendantur, potiùs supra quàm infra montem orasse comperiemus, ex eo enim loco superiori poterat templum videri, & non ex inferiori; & Marcus dicit, Christum sedisse supra montem Oliuarum contra templum. Quare de loco communi locutum fuisse Lucam capite 22. probabile est. Sed & idem Euangelista

lista videtur indicare locum, ad quem ibat dum erat Ierosolymis, dum dicit: *Erat autem diebus docens in templo; noctibus verò exiens, morabatur in monte, qui vocatur Oliueti.* Hic enim loquitur de Christo agente Ierosolymis, quia ibi non alibi erat templum: quare cùm Bethaniæ erat, alibi orabat, vel saltem ad hanc foueam vt oraret non veniebat.

CAPVT XI.

De peculiari loco antri sacratissimi, & parte versus quam Dominus noster Iesus Christus orauit; & quare conuersi ad Orientem oremus.

Dei immensa conditione spectata, non refert illum magis in vno quàm in altero loco adorare.

ILlud extra controuersiam est apud omnes rectè sentientes, quantum ad Deum, nihil referre, si in orationibus nostris ad hanc vel illam mundi plagam, Orientem vel Occidentem, &c. faciem conuertamus, in hoc vel illo loco, in Ecclesia vel extra oremus, non solùm in priuatis sed etiam publicis orationibus & solemnibus sacrificiis, dummodò pura mente & incorrupto spiritu adoretur Deus, & orationes coram illo fundantur. Cùm enim Deus sit spiritus replens orbem terrarum, vbique audit, vbique exaudit, puro corde & vera mente ad se clamantes, nec aliquis est locus, ex quo benignos non communicet influxus, Propheta Regio dicente: *Si ascendero in cælum, tu illic es: si descendero in infernum, ades. Si sumpsero pennas meas diluculo, & habitauero in extremis maris, etenim illuc manus tua deducet me, & tenebit me dextera tua*, Psal. 138, 8. Hinc Samaritanæ illi mulieri à Christo sciscitanti, an Ierosolymis an in monte Garizim orandum esset, (hoc enim illa significant verba, *Patres nostri in monte hoc adorauerunt, & vos dicitis, quia Ierosolymis est locus, in quo adorare oportet*, Ioan. 4, 20.) dixit Iesus: *Mulier crede mihi, quia venit hora, quando neque in monte hoc, neque in Ierosolymis adorabitis Patrem. Sed venit hora, & nunc est, quando veri adoratores adorabunt Patrem in spiritu & veritate. Nam & Pater tales quærit, qui adorent eum. Spiritus est Deus: & eos qui adorant eum, in spiritu & veritate oportet adorare*, v. 21. Ac proinde legimus in diuinis Litteris, Dominum non minùs exaudisse Magdalenam in conuiuio, Chananæam & Centurionem in via, Eliam sacrificantem extra sanctam ciuitatem, Danielem preces fundentem in Babylone, Zachæum in sycomoro, & de ventre ceti Ionam Prophetam, quàm exaudierit Salomonem, Sacerdotes & Leuitas in Ierusalem & templo Domini orantes & sacrificantes. Et quare? quia non minùs illi quam isti, spiritualem Deum spiritualiter adorarunt. Ideò optimè S. Paulus ad hæc respiciens ait: *Volo viros orare in omni loco*, 1. Tim. 2, 8. Et si aliter esset, miseranda profectò extitisset conditio eorum qui abfuerunt à templo, vel qui legitimo præpediti impedimento, ad ipsum vel ad alium determinatum locum accedere minimè potuissent.

Nostri gratia vtiliter locus ac situs ad orandum determinatus eligitur.

Verùm ratione nostri vtiliter aliquando locus, aliquando situs adorationis determinatus fuit, & aliquando liber fuit relictus, dignis concurrentibus causis, ad tollendum scilicet scandalum & vanas superstitiones, ne fideles orantes, orare viderentur cum Gentilibus, & ad eorum superstitiones declinare, & debitum vni Deo honorem exhibere idolis: vel vt ex conditione loci, situs & temporis magis ad orandum inueniremur idonei, & maiorem erga Deum ostenderemus affectum, & promptiorem obedientiam; & sic consequenter aptiores redderemur ad consequendum gratias, quas elargitur optimus Deus illis qui ad eas se disponunt. Et quia templum videtur quodammodò reddere fideles ad orandum dispositos, ideò domus orationis vocatur, & in eo orantibus promisit Deus se dimissurum peccata, & postulata concessurum. Quapropter arbitrari debemus, Filium Dei (qui in hunc mundum venit non vt legem solueret, sed vt eam adimpleret, & faceret voluntatem Patris sui, etsi non propter suam, sed propter nostram vtilitatem, & ad suam Ecclesiam informandam) debuisse laudabilem legem & consuetudinem Iudæorum in suis orationibus obseruare: & verè obseruasse, inuenimus in sacris Litteris.

Christus præscriptâ orandi legē obseruauit.

Debebant Iudæi ad Orientem conuersi orare.

Si Lex præcipiebat viris Iudæis, vt ascenderent ad Templum Domini in Ierusalem ad adorandum; Christus iuit non solùm iam vir factus, sed & cum adhuc esset infantulus, & vix natus annos duodecim. Si genuflexi, vel etiam, dum maximis vrgerentur necessitatibus, prostrati fundebant preces Iudæi, Scriptura sacra dicente de Salomone, *Vtrumq; genu in terram fixerat, & manus expanderat in cælum*, 3. Reg. 8, 54. (quem morem S. Paulus inter suos, etiam seclusa necessitate, voluit in orando obseruare, quādo in Tyrio littore *positis genibus adorauit*, Act. 21, 5. & S. Daniel Propheta, qui in maxima positus angustia, consternatus iacebat super faciem suam, & vultus eius hærebat terræ) etiam Christus Dominus morti proximus talem orandi modum in sacratissimo illo antro non

neglexit, dum factus in agonia, *positis genibus orabat*, vt inquit Lucæ 22, 41. & pronus in faciem suam, vt innuunt Matthæus & Marcus, acturus quippe erat de morte sua, & de mundi salute, cum dilectissimo Patre suo.

Si qui alij igitur apud Iudæos extiterunt ritus in orationibus obseruandi, illos obseruasse Saluatorem nostrum, par est credere. At hic apud illos erat ritus, quòd Ierosolymis existentes, solerent orare versus Orientem, vt patet ex libro 2. Paralipom. cap. 5. versus finem: inde verò absentes, in quocumque loco reperirentur, versus Ierosolymam & templum orare tenebantur, vt 3. Reg. 8, 47. videre est: quod & sæpe fecerunt viri sancti. Iacob in Ægypto morti proximus, conuersus ad lectuli caput, Deum adorauit, vt dicitur Genes. 47, 31. quoniam caput lectuli Terram sanctā respiciebat, inquit Lyranus. Et Regius Vates de seipso dicit Psal. 62, 3. *In terra deserta, inuia, & inaquosa, sic in sancto*, sicut in sanctuario & templo, *apparui tibi*; id est, te hinc ex deserto contemplor in templo commorantem, ad templum ipsum conuersus. Et Ezechias Isa. 38, 2. cum *conuertit faciem suam ad parietem*, qui respiciebat templum, *& orauit ad Dominum*. Et Daniel cùm esset in Babylone, & orare vellet, *ingressus est domum suam: & fenestris apertis in cænaculo suo contra Ierusalem tribus temporibus in die flectebat genua sua, & adorabat, confitebaturq; coram Deo suo*, Dan. 6, 10. In quæ verba sic Lyrensis: *Hoc habetur ex 3. Reg. 8. vbi dicitur, quòd filij Israel ducti in captiuitatem debent orare versa facie contra Ierusalem, vt ex memoria templi, vbi Deus colebatur, oratio eorum esset magis deuota & exaudibilis*, &c. Idem ibi Glossa ordinaria, & Aristæas de LXXII. Interpretibus. Igitur & Christus versa ad Orientem facie orare debuit. Et ita optime videtur dictum, ipsum in antro illo sacratissimo se vertisse ad locum vbi nunc est altare positum in plaga Orientali. Et confirmatur; quia & Christiani, Christi exempla sectantes, ex veteri traditione conuersi ad Orientem orant.

Christus in sacro antro Orientem versus orauit.

Atque hæc quidem mihi videntur quæ dici possent pro illa traditione, vt potui diiudicare.

Sed enim, Tantum abest, dicet quispiam contra allata pro defensione adductæ traditionis, quòd quæ dicta sunt eam confirment, vt magis infirment & reiiciant. Falsum illud, Iudæos orare solitos ad Orientem; imò ad Occidentem fundebant preces. Ita S. Hieronymus in cap. S. Ezechielis, & probat ex sacra Scriptura. Ad hæc ipse templi situs id demonstrat: quandoquidem Salomonis templum ad Orientalem plagam spectasse, Aristæas loco citato illud describens affirmat. Porta item Orientalis templi septem habebat nomina, vt ex Hebræorum traditione, & præsertim Dauidis Kimhi, docet Pagninus, inter quæ vnum erat, *porta Orationis*, quoniam oraturi per eam recta ingrediebantur; & nullam fuisse Occidentalem, probabilius tradit Villalpandus, vt in fine huius Libri dicemus.

Iudæi ad Occidentem conuersi orabant.

Hinc Scriptura sacra maximè damnat insignem temeritatem & impudentiam feminarum Salomonis, locum sibi efflagitantium pro suis idolis in monte *Oliueti*, posteà *Offensionis*; & stupiditatem Salomonis, dum ad illorum vota ibi fana ædificauit, quia erat ad Orientem Ierusalem & templi, vt dicitur Zachariæ 14, 4. *Stabunt pedes eius super montem Oliuarum, qui est contra Ierusalem ad Orientem*; quia ad Occidentem terga vertisset adoraturus, contra præceptum Domini. Et Dominus conqueritur apud Ezechielem, quod Ierosolymitani quidam dorsa haberent contra templum Domini, & facies ad Orientem. & iterum Ieremiæ 2, 27. *Dicentes ligno, Pater meus es tu; & lapidi, Tu me genuisti, verterunt ad me tergum, & non faciem.* Sed eam consuetudinem orandi ad Occidentem obseruare solum debebant Iudæi, dum erant Ierosolymis; nam alibi, vt ante dictum fuit, debebant se vertere ad templum.

Iudæi Ierosolymis ad Occidentem, in aliis partibus ad Terram sanctam & templum conuersi orabant.

Sed quænam extitit causa adorandi versa ad Occidentem facie apud Hebræos? Aliqui dicunt, ne Gentiles imitarentur, qui ad Orientem orabant, vt constat ex illorum templorum situ, de quibus hæc Clemens Alexandrinus lib. 7. Stromat. *Quæ*, inquit, *erant ex templis antiquissima, respiciebant ad Occidentem; vt qui stant vultu conuerso ad imagines, docerentur verti ad Orientem.* Pythagorici etiam id facere consueuisse traduntur. *Verùm*, ait Cardinalis Baronius Tom. 1. ad annum 58. num. 105. *de templis Gentilium, & adorandi situ, aliter scribit Porphyrius, nimirum templorum statuas & ingressus Orientem spectasse, vti adeuntes templum, ad Occasum conuersi, diis effunderent preces. Itidem Lucianus de veteribus & ipse tradit, consueuisse ad Solis ortum spectantia templa ædificare. Quamobrem diuersum, secundùm diuersorum populorum ritum, fuisse apud antiquos Ethnicos vsum, dici posse videtur; cùm alioqui Vitruuius templorum faciem ad Occidentem ædificandam proponat, quo orantes in eā faciem conuersam habeant ad Orientem.*

De ratione adorandi ad Occidentem.

Hæc quidem optimè; sed non ideò arbitror

bitror rationem illam reiiciendam, sed dicendum, datam fuisse illam legem Iudæis in Terra sancta habitantibus, qui cum Gentilibus illis frequentius conuersabantur, qui vel solem orientem, vel versa ad Oriente facie, adorabant, vt fecisse mulieres illas alienigenas quibus copulatus fuerat Salomon, & alios ad illarum & Salomonis exemplum, iam vidimus, & adhuc 4. Regum 23,5. & Ierem.43,13. legitur. Absentibus verò à Terra promissionis, quorum erat conuersatio cum aliis Gentibus aliorum rituum, appositè prouisum fuit præcepto conuertendi faciem ad templum in Ierusalem in suis precationibus, vt iam præmisimus.

Vnde oppositum sentientibus & eorum argumento sic respondet Baronius: *Qui igitur dixerunt, Iudæos adorare solitos ad Orientem conuersos, diuinæ Scripturæ auctoritate arguuntur erroris: *nec suffragatur locus, qui citatus habetur apud Clementem, Paralipomenon capitis quinti in fine: nam ibi non dicitur, Leuitas ad Orientem conuersos precatos esse, sed tantùm, quòd starent ad Orientalem plagam altaris.* Et Christianis satis est, Christum imitari in passionibus & in iis quæ in Euangelica lege continentur: multa enim obseruauit Christus, ne transgressor legis haberetur, & vt ea quæ in lege Moysaica continebantur pro illo quidē tempore approbaret, non tamen vt postea à Christianis obseruarentur, quippe quæ euacuanda erant. Vnde non circumciduntur Christiani, nec alia faciunt quæ ex legis præscripto Christus fecit.

Clemens Constitut. lib.7.c.44.

Si itaque hæc ita se habent, videtur dicendum, Christum non versus illud altare positum ad Orientem vertisse faciem, sed terga, vt ad Occidentem, & ad templum conuersus precaretur, vt alij sancti viri fecerunt.

Quid ergo dicendum ad illam traditionem? An quod Christus, cùm in abscondito oraret, nec malum de eo quis suspicari posset, optimeque nosset, hunc vel illum situm nec Deo Patri nec sibi aliquid referre, susque deque habuerit vertere faciem ad Occidentem, & sine reprehensione, eò quòd sanctissimus esset: quemadmodum nec Eliæ vitio tributum fuit, quòd non in templo, vt lex præcipiebat, sed extra obtulerit sacrificium, vt alibi dicemus, satis habens adorare Patrem in spiritu & veritate, vt Samaritanæ dixerat?

An quod intelligeret, Ierosolymam ob ingentia sua facinora, cæcitatem & obdurationem, post non multum temporis delendam fore, nec illi profuturam suam orationem, vt antea non ei profuerunt lacrymæ quas super eam fudit, ideoque illi terga obuerterit, & non faciem; nec pro illa efficaciter orauerit, sed pro electis & fidelibus, iuxta illud quod ipse Dominus in vltima cœna, quando ad sanctissimum de quo loquimur locum venit, vt Patrem suum deprecaretur, eidem cœlesti Patri dixit: *Ego pro eis rogo*, id est, electis discipulis meis, *non pro mundo rogo, sed pro his quos dedisti mihi, quia tui sunt*, Ioan.17,9. & post pauca: *Et pro eis ego sanctifico meipsum, vt sint & ipsi sanctificati in veritate. Non pro eis autem rogo tantùm, sed & pro eis, qui credituri sunt per verbum eorum in me*, &c. v. 19. & quòd, vt exaudiretur eius oratio, seposuerit ab oculis suis Ierusalem, eamque humeris suis, si fieri posset, abscondere voluerit ab oculis Patris sui, ne sua illos offenderet turpitudine? Nouerat increata & incarnata Patris Sapientia, peccatum apud suum cælestem Patrem esse velut densissimam nubem ante materialem & creatum solem. Vt enim illa isti opposita, impedit ne suos ille in nos influat influxus, splendorem, & calorem, vt quondam manifestissimè accidit apud Ægyptios; ita peccatum efficit, ne liberalissimus Deus sua dona impertiatur peccatoribus. Et quia aduertit, in Ierosolyma non vnum esse peccatum sed innumera, eaque grauissima scelera, ita vt singularissimè tum impletum in ea videretur quod ad eam quondam dixit dolens Ieremias, *Opposuisti nubem tibi, ne transeat oratio*, Thren.3,44 ideo ne sua oratio impediretur, nec liberè ascenderet ad Patrem, vel repelleretur ob impietatem Ierosolymæ, eam à tergo & ad Occidentem relinquit, & ad Orientē orando vertit faciem. Quemadmodum & hac ratione in cruce, quando cum lacrymis orauit Patrem, & exauditus fuit pro sua reuerentia, vt dixit S. Paulus, habuit faciem ad Occidentem, & Ierosolymam à tergo, vt quibusdam placuit, vel certè à latere, vt Libro v. dicemus; ne illius orationi quidpiam obstaret, quin ascēderet, sicut acceptabile incensum, in conspectum Domini.

Christus non pro reprobis, sed pro electis orauit.

Peccata fructum orationis impediunt.

Quando insuper ea corporis positione orauit in horto, relinquebat à dextera montem Offensionis, partem sanctissimi montis Olueti, quæ sic fuit appellata, quia ibi plurimùm fuit offensus Deus propter Salomonis & mulicrcularum eius supremam impietatem, idololatriam, effrænem & perditam luxuriam; quam Deus, sedens in Arca versa ad Orientem facie, intuens, habensque ob oculos, orantes minus exaudiebat. Hunc ergo montem reliquit à latere, ne illius aspectu æterno Patri memoria veterum delictorum refricaretur, vt humano

mano modo loquamur, & illum minimè exaudiret; sed his ablatis impedimentis, noster summus Sacerdos, innocens, impollutus, segregatus à peccatoribus, Patrem pro peccatoribus exoraret, & ob merita & reuerentiam suam exaudiretur.

Christi erga Ierusalem misericordia.

Vel etiam, aliam ingredientes viam, qua magis elucet Christi misericordia & compassio erga sibi dilectam, etsi diuino amore indignam ciuitatem Ierusalem, quòd oraturus se mediatorem statuerit inter Patrem suum & ipsam omnium mediator, habens versam faciem ad Patrem Orientem versus, & Ierosolymam à tergo versus Occidentem, vt sic esset velut murus, antemurale ac propugnaculum pro ea, & pœnas & flagella ei debita in se reciperet.

Vsque adeò olim increuerant Iudæorum peccata, vt Deus, iustitia vrgente, illos delere cum sancta ciuitate & dilectissima regione decreuerit; eius tamen sacra misericordiæ viscera, vt parata supplicia auerterentur, mediatorem exoptabant, virum inquam sanctissimum, qui aduocati officio fungeretur apud ipsum; itaque eius repressa eum placatum redderet: cumque qui tale munus exequeretur, minimè repertus fuisset, terram & habitantes in ea sic allocutus est: *Et quæsiui de eis virum, qui interponeret sepem, & staret oppositus contra me pro terra, ne dissiparem eam; & non inueni. Et effudi super eos indignationem meam, in igne iræ meæ consumpsi eos: viam eorum in caput eorum reddidi, ait Dominus Deus,* Ezech 22,30. Non dissimiliter accidit tempore Christi: tunc enim, quandoquidem omnes à vera iustitia declinauerant, Principes facti fuerant tyranni, Sacerdotes simoniaci, Religiosi hypocritæ, omnes denique omnibus sceleribus inuoluebantur: (*Omne caput languidum, & omne cor mœrens. A planta pedis vsque ad verticem non est in eo sanitas,* ait Isaias 1,5.) quemadmodum frequentissime illis Christus exprobrabat, destrui illa ciuitas & funditus euerti debuit cum omni populo: verum enimuerò Christus Dominus, vir sanctissimus, & in quo æternus Pater bene sibi complacuit, seipsum non vt sepem modo, sed vt murum & antemurale fortissimum posuit inter Patrem suum & ciuitatē, illam a tergo sibi statuens, hunc vero prona & aduersa facie deprecans, ne propter Iudæorum commissa, & in posterum committenda in Filium Dei atrocia facinora, delere eam vellet.

Hæc dum calamus scribit, menti occurrit meæ mitissimus Dauid, qui videns Angelum Domini disperdentem Ierusalem, & interficientem populum propter ipsius peccatum, tantæ cladis miseratione commotus, humiliter ad Deum conuersus, sic pro illius salute deprecatus fuit: *Ego sum qui peccaui, ego iniquè egi: isti qui oues sunt, quid fecerunt? Vertatur, obsecro, manus tua contra me, & contra domum patris mei,* 2. Regum 24, 17. Et noster pientissimus Iesus, ille qui peccatum non fecit, compatiens miserrimo statui dilectæ ciuitatis & inhabitantis populi, destruendi & exterminandi propter immania scelera, pro nobis se peccatum fecit; & vt ab illo debitam pœnam auferret, & in seipsum deriuaret, Patrem suum deprecabatur, & excusabat ciuitatem, prout posteà excusauit crucifixores suos in cruce, dicens: *Pater, dimitte illis: non enim sciunt quid faciunt,* Lucæ 23,34. Et non dubitandum quin, quemadmodum illa exaudita fuerit, vt dixit S. Paulus, vel pro omnibus Iudæis pro quibus preces fudit, & qui fuerant prædestinati, vt Angelico Doctori placet: vel, vt alijs, ne cædis ipsius machinatores, vtpote infernum promeriti, statim in ipsum proicerentur, sed vt haberent spatium ad pœnitendum; quod ipsum eis concessum fuit, quandoquidem ad quadragintaduos annos eorum punitio dilata fuit, cum demum a Romanis impœnitens ciuitas deleta, templum combustum, Iudæi ipsi partim occisi, partim in captiuitatem ducti, omnes denique exterminati sunt. Lege D. Thomam 3. Part. quæst. 21. artic. vlt. ad 2. D. Hieronymum ad Hedibiam quæst. 8. D. Leonem Serm. 11. de Passione, & S. Augustinum Orat. 11. in Ioannem. His igitur, & alijs etiam, saluti nimirum Apostolorum, & plurium Hebræorum, & eorum in primis qui in fine mundi conuertendi sunt, illa Christi in horto oratio prodesse debuit, vt si non omnes salutem consequerentur, saltem reliquiæ saluæ fierent.

Fructus orationis Christi in horto.

Adde, voluisse eum ideò versus Orientem orare, vt nouæ sponsæ, de suo latere in ara crucis efformandæ, nouum & nobilissimum præscriberet orandi modum, videlicet ad Orientem, idque propter rationes nonnullas ex iis quas statim subiiciemus: hinc enim vsus obtinuit, vt Christiani in suis deprecationibus vertant faciem ad Orientem.

Posset etiam dici, altare illud erectum fuisse ad Orientem secundum consuetudinem perpetuò ab Orientalibus obseruatam, erigendi videlicet ad eam partem altaria: sed quod Christus, quando in illo antro vel alibi orauit Patrem, ad eam mundi plagam se conuerterit, id quidem vt pium, sed incertum, esse propositum.

Christus quomodo Ecclesiam suo exemplo orare docuerit.

Quòd autem antiqui Christiani, dum ad Deum preces funderent, morem illum ver-

Orare ad Orientem Apostolica est traditio.

vertendi se ad Orientem, tamquam ab Apostolis acceptum perpetuò obseruarint, in primis ex eo probatur, quòd capita Ecclesiarum veterum, & etiam recentiorum Orientalium, & altaria omnia, respiciunt Orientem, vt facies earumdem Occidentem: & ipsi Orientales veterem consuetudinem, obseruantes eum precandi modum quoad fieri potest, præsertim in Missæ sacrificio, non peruertunt. Ad hæc, Gentiles eam ob causam dixisse Christianos adorare solem (quod Tertullianus testatur) affirmari posse videtur. Apud Iustinum lib. Quæst. q. 118. sequentia ad intentum habentur: *Quandoquidem apud vos præstantissima quæque ad honorem & venerationem Dei destinamus, opinione autem hominum probabilior est Oriens aliis creaturæ partibus, eam ob causam orationis tempore vultu ad Orientem omnes conuertimur: perinde atque dextra manu[illegible] nomine Christi eos signamus, qui sigillo tali indigent, eò quòd præstare sinistra putetur, quamuis positura & non natura illa differat. Non aliter & Oriens, vt præstantior creaturæ pars, ad Deum adorandum est designata. Et quia ad Orientem spectantes precationes agimus, non id Propheticis & Apostolicis aduersatur vocibus: in omni enim loco Oriens existit precantibus. Et quia in quam partem videndi sensum conuertimus, in eadem parte adorant: impossibile est autem precum tempore in quatuor creaturæ partes respicere; propterea in vnam partem intendentes, orationem peragimus, non proinde vt ea sola opus sit Dei, nec tamquam in ea habitatio sit Dei destinata; sed quasi in locum ei, quæ à nobis Deo exhibetur, veneranda obseruationi ordinatum. Porrò à quibus orationem Ecclesia accepit, ab iisdem quoque vbi orare solerent consuetudinem accepit, à sanctis nimirum Apostolis.* Hactenus ille.

Rationes cur orietur ad Orientẽ.

Basilius item huiusmodi institutionem ab Apostolis manasse confirmat cap. 27. lib. de Spiritu sancto, & ante ipsum Origenes in lib. Num. Hom. 5. in hæc verba: *In Ecclesiasticis obseruationibus sunt nonnulla huiusmodi, quæ quidem facere necesse est, nec tamen ratio eorum omnibus patet: nam quòd verbi gratia genua flectimus orantes, & quòd ex omnibus cæli plagis ad solam Orientis partem conuersi orationem fundimus, non facilè cuique puto ratione compertũ.* Et paulò pòst: *Et tamen hæc operta & velata portamus super humeros nostros, cùm ita implemus ea & exequimur, vt à magno Pontifice, & eius filiis tradita & commendata suscepimus.* vbi addit Baronius Tom. 1. ad annum 58. numer. 106. ex quo hæc exscripsimus, *per Pontificem & filios eius, Christum & Apostolos intelligens.* qui & addit numero sequenti: *Rursus verò, quod ad mysterium pertinet, præter illa, quæ ex incerto Auctore apud Iustinum sunt recitata, Athanasius tres etiam affert causas: quarum prima ex diuina Scriptura sibi vendicat auctoritatem, quod scriptum sit in Psalmo: Adorabimus in loco vbi steterunt pedes eius. iunctis his quæ à Zacharia sunt de Christo dicta: Stabunt pedes eius in die illa super montem Oliuarum, qui est contra Ierusalem ad Orientem. qui item ipsum Christum, Orientem appellat iterùm. Secundam verò hanc addit causam, quòd in diuinis Scripturis Deus dictus lux sit, idemque lucis Creator: quamobrem ad eam cæli partem spectare debere precantem, quà potissimum lucis iubar oritur; non quod Christiani lucem creatam colerent, sed vt ex sidere omnium splendidissimo ad eius Creatorem mens humana tolleretur. Tertiam verò affert causam, quod cùm Paradisus, vnde pulsus est homo, in Oriente positus esset, eò reuertendi mens cupida, oculos etiam illò dirigeret. Sed hæc ipse pluribus. Quòd igitur Oriens fons velut quidam luminis haberetur, atque Occidens esset hieroglyphicum tenebrarum, inde etiam ea vetus fuit in Ecclesia obseruatio, vt baptismate initiandus, diabolo priùs renuntiaturus, Occidentem versus statueretur, sicq; positus, tertiò illa renuntiantis verba proferret: idemq; posteà Christum Dominum confessurus, ad Orientem conuersus id totidem vicibus faceret. Idq; non tantùm Dionysius, sed & Cyrillus testatur, qui ait: Cùm solis occasus apparentium tenebrarum sit locus; diabolus autem cùm sit tenebra, robur in illis suum habet: idcircò symbolicè Occasum spectantes, caliginoso illi tenebrarum principi renuntiatis. Et post multa: Cùm itaque satanæ renuntiaueris, & omne cum illo pactum resciderìs, veteres inquam pactiones cum inferno, aperitur tibi Paradisus Dei, quem ipse ad Orientem plantauit: & huius rei symbolum est, cùm ab Occasu conuerteris ad Ortum, quæ lucis est regio. Tum admonebaris vt diceres: Credo in Patrem, & Filium, & Spiritum sanctum. Hæc Cyrillus. Ioannes Damascenus dictas causas retexens, hæc etiam addit: Dominus cùm in cruce penderet, ad Occasum prospiciebat; eoq; nomine ita adoramus, vt eum obtueamur. Ac rursum cùm in cælum reciperetur, ad Ortum efferebatur, sicq; à discipulis adoratus est: atque ita venturus est, vt eum in cælum intuentem conspexerunt; quemadmodum ipse quoque Dominus dicit: Sicut fulgur exit ab Oriente, & paret vsque in Occidentem, ita erit aduentus Filij hominis. Quocircà aduentum eius opperientes, ad Orientem oramus. Est autem Apostolorum hoc institutum, Litteris sacris haudquaquam proditum: complura enim illi, nulla Scriptura auctoritate nixa, nobis tradide-*

Christiani ad Orientem orantes Dominum sepultum respiciunt.

diderunt. Hucusque Damascenus. Cuius sancti Doctoris inhærens vestigiis, adderem, quod quemadmodum Iudæi ad Occidentem orabant, quòd templi facies & Arca in ea posita respiceret Orientem, vt anteà diximus; ita, quoniam templum Caluariæ, & Resurrectionis, & Arca sanctificationis & diuinitatis, Corpus inquam Christi sacratissimum, & in cruce, vt anteà diximus, & in sepulchro, vt est in partibus illis probabilis sententia, capite ad Orientem posito faciem habebat ad Occidentem; & vt quando oritur naturalis sol, surgit ab Oriente, ita ex hac eadem parte Christus sol supercælestis, qui ad Occasum in morte deflexerat, in resurrectione se excitauit ad vitam; ad sanctum Resurrectionis Domini templum, quod totius mundi primum est, & ad Sanctuarium eius ad Orientem conuersi oramus.

Ratio non nihil immutata eius iudicii.

Prosequitur Baronius num. 108. *Porrò cùm eiusmodi occasione in nonnullos clanculùm superstitio irrepsisset, Leo Romanus Pontifex quàm citissimè, ne latiùs serperet malum, occurrit, hisq; verbis pro concione populum admonuit: De talibus institutis* (Priscillianistarum videlicet) *illa etiam generatur impietas, vt sol inchoatione diuinæ lucis exsurgens, à quibusdam insipientioribus de locis eminentioribus adoretur. Quod nonnulli etiam Christiani adeo religiosè se facere putant, vt priusquam ad beati Petri Apostoli Basilicam, quæ vni Deo viuo & vero est dedicata, perueniant, superatis gradibus, quibus ad suggestum areæ superioris ascenditur, conuersè corpore ad nascentem se solem deflectant, & curuatis ceruicibus in honorem se splendidi orbis inclinent. Quod fieri partim ignorantiæ vitio, partim Paganitatis spiritu, multum tabescimus & dolemus: quia etsi quidam fortè Creatorem potiùs pulchri luminis, quàm ipsum lumen, quod est creatura, venerantur; abstinendum tamen est ab huiusmodi specie officij. Hæc ille idcircò, ne quid commune cum Priscillianistis atque Gentilibus fideles haberent.* Et hæc ad propositam difficultatem de traditione illa; in qua si parum diutius immorati sumus, arbitror non inutiliter id factum. Atque hîc sit de his finis.

CAPVT XII.

De loco vbi Christus Iesus à Iuda osculo traditus est, à militibus ligatus, & à discipulis derelictus, vbi item Petrus Malcho abscidit auriculam, qui septimo loco inuisitur in Via captiuitatis.

SEptimus locus Viæ captiuitatis, & à quo ipsa singulariter nomen sortita est, est ille, vbi Christus Dominus à Iuda Iscariote osculo proditus, & ab impiis satellitibus captus, & vt malefactor quispiam ligatus fuit. Pro cuius historica elucidatione sequentia accipe.

Postquam Christus Dominus tertiò Patrem orasset in specu illa sacratissima montis Oliueti, cælestique nuntio in agonia & tristitia positus confortatus fuisset, mentis suæ oculis proditorem suum cum satellitibus & cohorte venientem, vt caperetur & morti traderetur perspiciens, nimio patiendi desiderio exardescens, haud longas ibi moras trahit, sed vt sitientes proprio sanguine potaret, surgit ab oratione, & non modò tinctus, sed & suo sanguine madefactus, venit ad dormientes discipulos suos, tertiò eos à somno excitans, & vt surgerent admonens; eò quod Iudas cum militibus & satellitibus, quorum caput & ductor factus fuerat, vt osculi signo illorum eum manibus traderet, iam proximus adesset. Qui cùm à somno expergefacti surrexissent, Christus Iudæ, qui cohortem & ministros à Pontificibus & Pharisæis acceptos præcedebat, obuiam iuit, & quid quæreret interrogauit, sic narrante Ioanne cap. 18, 4. *Processit, & dixit eis: Quem quæritis?* ex illo verbo *processit* datur intelligi, locum proditionis captiuitatis Christi, & aliorum quæ nunc dicemus, haud longè dissitum esse à loco vbi dormiebant tres Apostoli; quoniam ex illo processit Saluator obuiam suis aduersariis: quare meritò pij fideles loca distincta agnoscunt, & distinctè ea venerantur.

Christus à patientia sitiens proprio sanguine madefactus & hostibus se offert.

Itaque retrocedenti, & venienti ex loco orationis quantum est iactus lapidis, supra viam ad læuam occurrit rupes, vbi tres Apostoli dormiebant; inde declinanti, & vlterius ad octo vel decē gressus progredienti obuius fit locus ille sanctissimus, vbi ab impio & sacrilego discipulo, proditorio & fraudulento osculo traditus est mitissimus Dominus Iesus in manus peccatorum: de quo vide quæ dixi suprà Cap. VII. huius Peregrinationis ex Brocardo de monte Sion.

Descriptio loci captiuitatis Christi.

Hic locus est in horto Gethsemani, duplici macerie clausus, adeò angustus, vt vnus tantum homo commodè ad eum ire possit. Cum verò ad nil aliud deseruierint duæ illæ maceries locum sanctissimum recludentes, quam vt frustrà occuparint horti partem, diuino consilio factum esse arbitror, quòd a Turcis & infidelibus ablatæ vel destructæ nō fuerint, vt sic essent perpetuum monumentum eorum quæ ibi tum circa Dominum contigerunt, tum ab eo ibi facta sunt, quæ breuiter hîc recito.

Chri-

Acta in eo loco.

Christus igitur Dominus desiderio patiendi hic obuium se dedit Iudæ & ministris Præsidis, qui ad eum comprehendendum cum facibus, laternis & armis venerant: hic ab illis petiit quid quærerent; eosque se Iesum Nazarenum quærere dicentes, & ex accepto responso, *Ego sum*, diuina vi prostratos & corruentes erexit. Hic Iudas osculo tradidit Christum in manus peccatorum. Hic impius & scelestus ille discipulus à clementi & benignissimo Magistro suauiter reprehensus, & vt ad meliorem se frugem reciperet, & peccati pœniteret, mitissimè admonitus fuit hisce verbis: *Amice, ad quid venisti?* Matth. 26, 50. &: *Iuda, osculo Filium hominis tradis?* Lucæ 22, 48. Hic fortissimus altissimusque Deus depressit & humiliauit se, & velut latronem vinciri, & instar vermis conculcari se permisit, factus opprobrium hominum, & abiectio plebis. Circa hunc locum à latere dextro, è regione alterius trium Apostolorum, vt piè creditur, Petrus, Domini ac Magistri sui zelatus honorem, Malcho, qui fuit vnus ex ministris, & forte audacior & insolentior, abscidit auriculam dexteram; quæ eidem a Christo Domino miraculose restituta fuit. Hic discipuli omnes vinctum Magistrum deseruerunt, atque inde velut oues errantes, percusso pastore, variè dispersi sunt, vt anteà illis prædixerat Dominus. Hic etiam adolescens quidam amictus sindone super nudum, cùm teneretur, ea relicta aufugit. Ex hoc denique loco Iesus, catenis ac funibus vt vilissimum mancipium ab impiis ligatus, pugnis, alapis & protrusionibus diuexatus, morte tandem plectendus, ad tribunalia hominum peccatorum ducitur.

Hunc locum, quoniam sanctissimus est, tu pietatis cultor contemplare, & pio affectu vincula Christi recole, illique compatere, vt & tibi compatiatur, & tua tibi criminum vincula soluat.

CAPVT XIII.

De vestigiis Saluatoris in rupe torrentis Cedron impressis, quæ octauo loco venerationi habentur in Via captiuitatis.

CVm Christus, non vt anteà quando ex Cœnaculo orationis causa abiit ad montem Oliuarum, solutus & liber, dilectissimisq; discipulis suis sociatus, sed ab iisdem derelictus, vinctus, & a pessimis ministris iustitiæ circumdatus, reuerteretur per eamdem, vt creditur, viam, vt ad tribunalia tamquã morte dignus sisteretur, postquam pertransisset hortũ & villam Gethsemani, transiturus iterum torrentem Cedron, cum male a pessimis illis tractaretur, dura quædam & acuta rupes, patienti Creatori suo compatiens, cui non compatiebantur hominum corda pro quibus in mundum venerat, velut mollis cera effecta, in se plura recepit vestigia, non solum pedum, sed & genuum, & manuum, vt dixit Bonifacius; & funis, qua ligatus fuit, inquit Aranda, cùm a crudelibus illis satellitibus non semel ad terram vi deiiceretur. Quæ quidem vestigia adhuc magna cum admiratione videntur, quæ pij fideles venerantur & osculantur, vtpote insignia miranda passionum Christi Domini.

Rupes patienti creatori compatiens, instar hominum genuum manuumq; vestigia in se quasi molli cera recepit.

Fateor, eorum quædam esse rupta & ablata, partim quidem odio infidelium, magis tamen indiscreta fidelium deuotione, qui illorum particulas abradunt, non curantes memoriam operum mirabilium Dei, modò ineptæ suæ voluntati satisfaciant: quædam verò a zelantibus Fratribus fuerunt humo operta, ne ab infidelibus, Iudæis præsertim, conspurcarentur & dedecore afficerentur, cùm sint perpetuum memoriale passionis Christi. Rupes, in qua vestigia illa impressa sunt, coloris est cinericij, dura, sed fragilis, adeò vt artificio in ea non facilè potuerint insculpi & effigiari, præcipue cum nec locus ad id præstandum sit idoneus.

Nolo hic præterire quod ad hoc propositum legi in Sermonibus P. Bernardini de Spoleto Ser. 73. de Passione: *Cùm*, inquit, *nequissimi illi ligatum traherent Iesum vt furem ad ciuitatem Ierusalem; cumq; venissent extra hortum ad torrentem, ministri transierunt per ponticulum, & bonum Dominum sic ligatum traxerunt per aquam ibi fluentem, adeo violenter, quòd ad magnum lapidem, qui erat in aqua, cecidit, qui etiam ostenditur peregrinis in sancto sepulchro, vbi stant Fratres Minores. Et in illo casu ita sanctam faciem & os diuinum contudit, quòd sanguis abundè manauit, &, secundùm aliquos, dentes aliqui ceciderunt*, &c.

Iuxta eadem vestigia est pons lapideus, ex quo aliqui dicunt Christum fuisse præcipitatum. Alij dicunt vel tum non fuisse; vel posteà, vetustate collapsum, restauratum, vel etiam simpliciter à fidelibus constructum, ob reuerentiam vestigiorum Saluatoris, ne obiter & irreuerenter super illa esset transitus, pedibusque hominum & iumentorũ tam sacra cimelia conculcarentur.

Pons prope Christi vestigia.

Scio, derisui & contemptui habuisse nonnullos ea quæ hactenus memoraui, traduxisseque velut vana & apocrypha: sed irridendi sunt potius ipsi, cum non tantum nullum inconueniens, nullaque repugnantia,

tia, ex vestigiorum illorum positione & assertione exurgat, nec ratio & auctoritas refragetur, imò magis congruentia, auctoritas & euentus similes eis suffragentur.

Argumenta pro veritate vestigiorum Christi.

Suffragatur in primis congruentia: quoniam congruum fuit, vt Christus Dominus in miserabili illa serui, mancipij ac malefactoris forma, quam homines despexerunt, à rationis experte & insensibili prodigiose Creator & Dominus agnosceretur: atque sicut olim, quando fluenta maris Rubri velut solidi muri steterunt, quoad filij Israël illud siccis pedibus pertransierunt, omnipotens, terribilis & magnus Dominus proclamatus fuit; ita immobilis & dura rupes, mobilis & velut tenera cera effecta in transitu Domini, transeuntem Dominum manifestauit.

Deinde auctoritas probatorum virorum veteri traditioni testimonium perhibet. Et vt plerosque rerum Terræ sanctæ enarratores prætercam, illustrissimus Annalium Ecclesiasticorum scriptor Cardinalis Baronius dictam traditionem tamquam suis scriptis dignam adducit Tom. 1. Annal. ad annum Christi 34. n. 66. vbi sic ait: *Accepimus ab his qui hæc viderunt, etiam in imo vallis, quam torrens Cedron præterfluit, in lapidibus ipsis eiusdem Christi Domini nostri vestigia pedum impressa remansisse, hactenusq; seruata esse.* Et alius illustrissimus Princeps, pius & oculatus inspector, testis omni exceptione maior, Nicolaus Christophorus Radziuilius, Dux Olicæ, &c. in sua Ierosolymitana peregrinatione Epistola 2. pag. 62. adducit & comprobat memoratam traditionem, eamque ab impugnantibus defendit in hunc modum: *Ad dextram parui pontis super torrentem Cedron impositi, locus est in petræ superficie plana satis latus, in quo vestigia manuum, vtriusque genu, & extremitates digitorum pedum Saluatoris nostri sunt expressa, cùm à Iudæis ponticulo deiectus, ibidem concidisset. Locum hunc peregrini deosculantur, & habet septem annos & totidem quadragenas de Indulgentia. Vestigia hæc cùm in aperto sint aere, pluuias & tempestates excipiant, & quotidiano vsu & deosculatione attrectentur; tamen integra semper permanent: quod proculdubiò non fieret, si, prout hæretici volunt, arte facta & incisa lapidi fuissent: quod vel ex Mediolanensi petra, quæ retro maius altare in Ecclesia Cathedrali muro est inserta, facilè comprobatur: in qua cùm vestigij pedis Christi mensura humana arte insculpta, nec pluuio cælo aut aëris iniuriis exposita, attrectatione tamen & osculationibus ita consumitur, vt vix iam, quidnam sit, appareat, licet non adeò sit à multo tempore ibidem posita. In Ierosolymitana autem hac rupe, sacra hæc vestigia à mille quingentis & ampliùs annis planè integra & velut recenter expressa apparent. Si quis ea scalpello renouari dicat, id fieri nulla ratione potest. Nam cùm petra hæc in via publica sit, si quis Christianorum id attentaret, prohiberetur illicò; quandoquidem ne minimum quid Christianis restaurare istic licet, nisi Sangiacus expressum ea de re Cæsaris sui mandatum acceperit. Præterea cùm Turcæ Ierusalem ciuitatem sanctam appellare consueuerint, diligentissimè cauent, vt ne quid antiquitatum depereat. Ad hæc, sculptura renouata, vel ex ipsa petra profunditate & concauitate facilè innotesceret: & cùm signa hæc in rupe læta & plana sint impressa, vt aptè renouata vestigia apparerent, deberet & ipsa dedolari: vnde superficiei planities frequentiori renouatione, tanto temporum interuallo ad notabilem profunditatem deduceretur; quæ nunc ita eminet, ac si quis in argillam vdam pedibus & manibus prolapsus conspiciatur. Hæc qui diligentiùs considerauerit, facilè videbit, rem miraculo, non manu, quod non difficulter appareret, factam.*

Denique ex similibus euentis, à fide dignis Auctoribus relatis, memorata traditio confirmatur. Referuntur enim diuersa vestigia mirabiliter relicta à Christo Domino suæ Ecclesię ante mortem, in morte, & post mortem, in sui perpetuum monumentum. Ante mortem primò: Fugiens in Ægyptum ad Nili fluuium Christus infantulus à beata Virgine Deipara marmori superpositus, donec madidæ eius vestes exsiccarentur, marmori corpusculi sui figuram impressit, quæ ad hæc vsque tempora, vt fertur, Ægyptum peragrantibus cernitur. Brocardus in descriptione Terræ sanctæ Part. 1. cap. 6. §. 8. refert, in vrbe Nazareth, in deflexu supercilij collis, vnde impij Nazaretani Christum præcipitem agere decreuerant, locum etiamnum videri, vbi Christus, dum transiens per medium illorum ibat, se abscondit, contrahente se rupe, & intra se suo opifici parante latibulum, in quo rugę vestimentorum & pedum Christi vestigia impressa cernuntur. Lege Adrichomium in Zabulon num. 84. & Magistrum in Historia Euangelica cap. 72. Etiam in monte Oliueti, vt præter alios refert idem Brocardus cap. 7. §. 67. in loco vbi Christus Patrem pro translatione calicis orauit, & vbi sanguinem sudauit, relicta fuerunt lapidi impressa manuum, genuum, pedum, etiam digitorum vestigia. Et eidem loco vicinus ostenditur alius lapis, in quo extremi digiti manuum ac pedum Christi, genua quoque marmori impressa cernuntur, quo nimirum in loco à militibus captus & in terram prostratus fuisse

fuisse traditur; ferturque ex eo lapide nihil, ne ferreis quidem instrumentis, abstrahi posse. In vrbe Tyro, teste eodem Brocardo Part. 1. cap. 2. §. 5. saxum magnum magna veneratione asseruatur, e quo Christus sermones ad populum habuerit: ibi verò, vbi pedes Christi steterunt, numquam puluerem adhærescere narratur. In littore maris Galilææ, in loco vbi Christus post resurrectionem discipulis apparuit, dixitque eis, *Pueri, numquid pulmentarium habetis*, Ioannis 21, 5. vestigia pedum Christi in marmore excepta adhuc videri asseritur. Cùm verò Christus ascensurus esset in cælum, in loco vnde ascendit, vestigia pedum suorum lapidi impressit. Sed de his suo loco fusius. Omitto Veronicæ sudarium, & tabellam Agabaro missam, sed & linteum siue sudarium, quod faciem & corpus Christi operuit, condecoratum sui ipsius imagine; & addo, quod graues scribunt Auctores, Romæ extra portam, quæ antiquitus dicebatur *porta Capena*, nunc autem dicitur porta S. Sebastiani, in loco, qui communiter appellatur *Domine quò vadis*, Dominum fugienti ex vrbe Petro obuium factum, marmoreo lapidi, vbi ei apparuit, pedum suorum vestigia insculpsisse, eumque lapidem in Reliquiis Ecclesiæ S. Sebastiani asseruari. Quæ si vera sunt, etiamsi hodie non omnia videantur, ob continuam rerum omnium mutabilitatem; quare durum videbitur idem dicere & credere de Christi vestigiis rupi torrentis Cedron impressis, præsertim cùm ea vsque modò omnibus pateant, & omnes ea videre possint, sicut & ego, etsi miserrimus peccator, pluries magna cum animi voluptate ea intuitus & exosculatus fui, & adoraui in loco vbi steterunt pedes Domini mei Iesu Christi: quæ vtinam perpetuò in marmorea illa rupe côseruentur, vt in carneis cordibus fidelium semper passionum Christi memoria viuat!

Vestigia pedum Christi Romæ.

CAPVT XIV.

De domo Annæ Iudæorum Pontificis, nono loco Viæ captiuitatis, & quæ ibi circa Christum acta fuerint; deque oliua, ad quam in eadem domo fertur Christum fuisse ligatum.

ACturo de domo Annæ Iudæorum Pontificis, & de oliua in eadem plantata, ad quam Christum fuisse ligatum habet traditio, ad vitandam molestam prolixitatem, priùs visum est ea referare, quæ circa Christum Dominum in domo illa tempore sanctissimæ eius passionis gesta fuerunt, prout ex Scriptura & traditione didicimus, ac deinde accedere ad illius conditionis explicationem.

Egressus Christus Dominus ex torrente Cedron, vbi suorum pedum, genuum manuumque sacra vestigia rupi impressa reliquerat, funibus ligatus, & sæuissima lictorum turma circumdatus collem ascendit, & per portam, quæ nunc *Sterquilinia* dicitur, in ciuitatem introductus fuit, vt habet vetus traditio.

Christus ligatus introductus fuit in ciuitatem non per portam Auream, sed Sterquiliniam.

Nolo hic ignorare Lectorem, quosdam cû eruditissimo Salmerone Tom. 10. Tract. 19. dicere, intrasse Christum per *portam Auream* templo proximam, quæ aliàs dicitur *Probatica* vel *Ouium porta*, per quam paucis antè diebus fuerat ingressus cû tanto triumpho, & honore palmarum, & regia illa acclamatione, *Hosanna filio Dauid: benedictus, qui venis in nomine Domini: hosanna in altissimis*, Matth. 21, 9. quod augere tormenta ac mœrorem Domini poterat. Verùm nullo modo hanc probamus sententiam. Si enim verum est quod diximus Capite præcedenti, & docent probati Auctores, Christum Dominum, quando ex horto ductus fuit ad Annam, vel proiectum fuisse in torrentem Cedron, vel saltem in illius transitu reliquisse in rupe suorum pedum vestigia, cùm ista occurrant longè post portam Auream, tantò magis distabit locus vestigiorum à porta Aurea, si per hanc intelligunt Probaticam vel Ouium; nam hæc circa dimidium milliaris à dicto loco distat. Communiter tamen duæ censentur distinctæ portæ, & vere ita est. Quare ne dicatur, Christum Dominum, torrente Cedron transgresso, retrocessisse ad Aquilonem vt ingrederetur portam Auream vel Probaticam, & posteà inde iterùm retrocessisse ad Austrum, vt duceretur ad Annam & Caipham, in cuius plaga illorum domus sitæ erant, quia in monte Sion; dicatur, primò transisse torrentem, & inde egressum, ingressum fuisse ciuitatem per portam Sterquiliniam, & ex porta Sterquilinia ductum fuisse ad Annam.

Nec satisfaciet quis, dicendo, tempore Christi portam Auream fuisse vbi nunc est Sterquilinia: si ita esset, lis esset in verbis. Sed hoc falsum est: porta enim Aurea erat Orientalis & templi, vt est hodierno vsque die, non item Stercoraria, dissita à templo, & magis in Australi plaga ciuitatis: præter quòd id sine fundamento dicatur, & omnium non solùm fidelium, sed etiam infidelium sententiæ aduersetur.

Nec multùm valet illa congruentia, quòd videlicet ad maiorem ignominiam, ligatus vt malefactor, introductus fuerit per portam, per quam paucis ante diebus vt

Rex gloriosus intrauerat (noctu enim introductus fuit, quando videlicet à paucis videri potuit) & similem pro altera communi sententia rationem adducere possumus. Si enim hanc sequi velimus considerationem, dicendum nobis erat, in maius dedecus Christi cessisse, quòd introductus fuerit in ciuitatem per portam Sterquilinium, quoniam hæc omnium vilissima erat tum re tum nomine; nam ex ipsa effluebant & asportabantur sordes ciuitatis, & inde eiusmodi nomen sortita fuit.

Christus vinctus primò ad Annam ducitur.

Igitur cum communi traditione dicamus, Saluatorem è torrente Cedron ascendisse, & per portam Stercoris in ciuitatem introductum, ductumque fuisse primò ad domum Annæ non multùm ab ea distantem. Dixi, ductum fuisse ad Annam primùm, quia ita dixit S. Ioannes: quare apocryphum est quod apud Clementem lib. 5. Constit. Apost. cap. 16. legitur, primùm ad Caipham, deinde ad Annam ductum fuisse. Posset nihilominus excusari Clemens, si dicatur, Reparatorem nostrum primò ad Caipham, tamquam ad illius anni Pontificem ac legitimum iudicem ductum fuisse, vt iuridice mortis sententiam subiret, vt verè subiit, cum ille reum mortis pronuntiauerit.

Gesta in domo Annæ circa Christum.

Cùm itaque primò ad Annæ domum peruenisset, sistitur coram Anna socero Caiphæ, Pontificis anni illius, & coram ipso & in domo eius sequentia contigisse memorantur. Cùm ab Anna fuisset interrogatus Christus de discipulis, & de doctrina sua, & respondisset, se nihil vmquam in occulto fuisse locutum, sed palàm docuisse populum, ac proinde ipsum esse interrogandum; hac respondendi libertate in deteriorem partem accepta, vnus

Alapa Christus percussus.

ex ministris (&, vt placet Chrysostomo & Euthymio, fuit Malchus ille, cui amputatam à Petro auriculam Christus restituerat) inflixit illi alapam, dicens: *Sic respondes Pontifici?* cui dixit Iesus: *Si malè locutus sum, testimonium perhibe de malo: si autem benè, quid me cadis?* Ioan. 18, 22.

Ab Anna ad Caipham mittitur.

Verùm quoniam non erat liberum Annæ absque magno Sanedrim Concilio in re capitali iudicare, ac ferre sententiam, misit Iesum ligatum ad Caipham Summum Sacerdotē, apud quem comitia haberentur: cuius palatium modicùm distabat ab illius domo: vnde crediderim, Christum Dominum fuisse ab ipsomet Anna ad Caipham deductum, tum vt videret quid futurum esset de Iesu, cuius sanguinem auidissimè sitiebat; tum quia vnus erat ex primis illius Concilij. Et hæc in domo Annæ accidisse, non tantùm habet vetus traditio, sed docet etiam S. Augustinus lib. 3. de Consensu Euangelistarum cap. 6. videturque esse satis communis sententia, & deduci ex Ioannis Euangelistæ cap. 18, 13. vbi dicitur Iesum ductum fuisse ad Annam primùm: & post illius interrogationem, & Christi responsionem, & alapæ inflictionem statim subditur: *Et misit eum Annas ligatum ad Caipham Pontificem.* Igitur dicta priùs in Annæ domo contigerunt.

Christus ad oliuam ligatur in Annæ domo.

Nec præmissa tantùm acciderunt in domo Annæ; sed fuit insuper Saluator in eadem ad quamdam oliuam ligatus. Ita docet vetus istarum partium traditio, cui probati grauesque Auctores suffragantur, præter illos qui scripserunt de locis sanctis; & pietas & deuotio fidelium in Terra sancta habitantium, & ad eamdem peregrinantium, id contestatur: omnes enim eam eo nomine inuisunt & venerantur, Deumque ad ipsam ligatum pio affectu contemplantur, deprecanturque, vt per suam magnam misericordiam in oliua repræsentatam, suorum criminum vincula disrumpat. Et qui illius fructus, ramusculum, vel trunci particulas habere possunt, vt sacras Reliquias, contactu Dominici corporis sanctificatas, venerantur & asseruant.

Conditio oliuæ domus.

Oliua hæc, quæ, vt indicatum est, adhuc extat, & fructum producit, magnam præ se fert antiquitatem. Cauernosa est, nec alta; quoniam ob pietatem rami eius præcisi fuerunt. Crassa item satis, in tres fere truncos diuisa. Circa eam, id est ad radicem eius, murus est, & magna cum diligentia custoditur (quod fit etiam de illius nouellis surgentibus) statque in latere dextro Ecclesiæ prope ipsam ædificatæ. de qua statim. Et quoniam in domo Annæ est, ab omnibus *oliua Annæ* appellatur.

Domus Annæ in Ecclesiam conuersa.

Domus Annæ in memoriam eorum quæ circa Dominum nostrum acciderunt, fuit à fidelibus in Ecclesiam conuersa. Ea est exigua, vnicum habens altare: ad dexteram partem, quæ oleam respicit, est in muro locellus, in quo lampas accensa conseruatur ad honorem Christi, in sua passione ad oliuam illam ligati. Ante Ecclesiam est quoddam atrium domibus cinctum, vbi habitant Armeni, & præsertim eorum Sanctimoniales, curamque eius habent. Non multùm distat ab Ecclesia S. Iacobi, & à porta montis Sion.

Sanctis Angelis dicata.

Denominata fuit titulo sanctorum Angelorum, vt in veteri manuscripto de locis Terræ sanctæ reperi; & notauit etiam Adrichomius in descriptione montis Sion num. 8. *Domus Annæ Pontificis soceri Caiphæ*, ait, *in qua Christus ab Anna de discipulis & doctrina sua interrogatus, cùm se publicè coram omnibus docuisse responderet, ob id à ministro alapa in maxillam*

lam percuſſus eſt: vbi poſteà fabricatum eſt templum ſanctorum Angelorum, in quo etiamnum Græci Monachi Chriſtiani habitant, & ſacris officiis Deo ſeruiunt. Habitant ibi, vt dixi, Armeni, & quòd ibi fuiſſet domus Annæ, ab omnibus *domus Annæ* appellatur.

CAPVT XV.

Duæ difficultates circa ea quæ dicta ſunt Capite præcedenti de domo & oliua Annæ diſcutiuntur.

De loco vbi Chriſtus fuit alapa percuſſus duæ ſententiæ.

DVas iam examinatum imus difficultates, quarum altera eſt, An Chriſtus in Annæ, an potiùs in Caiphæ domo fuerit a miniſtro alapa cæſus; altera, An fuerit ad oliuam ligatus.

Prima, in Caipha domo.

Circa primam difficultatem duæ ſunt opiniones, prima quæ in Caiphæ, ſecunda quæ in Annæ domo dicit fuiſſe percuſſum Saluatorem noſtrum.

Prima ratio.

Primæ ſententiæ ſectatores illam probant duplici medio. Primò, Ad Annam non pertinebat Chriſtum interrogare, quoniam tum Pontifex non erat: quare quæ dicuntur de Pontifice, intelligenda ſunt de Caipha, qui Pontifex erat. Si igitur Chriſtus percuſſus fuit quando reſpondit Pontifici, vt percutientis verba demonſtrant, cùm non Annas ſed Caiphas Pontifex fuerit, in huius vtique domo fuit alapa cæſus.

Secunda ratio.

Secundò, Petrus in domo Caiphæ Chriſtum negauit, igitur in eadem etiam Chriſtus fuit alapa percuſſus. Antecedens patet ex Matthæi cap. 26, 69. Marci cap. 14, 66. & Lucæ c. 22, [illegible]. & ex Ioanne inſinuante Petri negationem, in domo Pontificis nimirum Petrum Chriſtum negaſſe. Conſecutio verò videtur manifeſta, quoniam quæ de percuſſione & negatione Chriſti dicuntur coram Pontifice, & conſequenter in eius domo contigiſſe memorantur: at hic erat Caiphas, & non Annas; igitur, &c. Et hoc argumentum pluris faciunt huius ſententiæ patroni. Reſpondent etiam ad alterius ſententiæ fundamentum, vt mox videbimus.

Secunda ſententia cum ſuo fundamento tenenda.

Secunda ſententia docet, non in Caiphæ, ſed in Annæ domo coram ipſo Anna Seruatorem noſtrum ab impio miniſtro fuiſſe alapa percuſſum. Et hanc tenet communis traditio. Hæc nititur his quæ Capite præcedenti ex Euangeliſta Ioanne diximus, qui conceptis verbis tradit, Chriſtum Dominum, vinculis conſtrictum, ductum fuiſſe ad Annam primum, ab eoque fuiſſe interrogatum de diſcipulis & de doctrina ſua; cui cum reſpondiſſet Saluator, aſſiſtentem quemdam miniſtrum dediſſe ei alapam. vbi ſtatim ſubiungit Euangeliſta: *Et miſit eum Annas ligatum ad Caipham Pontificem.* Igitur ſi Chriſtum percuſſum miſit ad Caipham Annas, in eiuſdem vtique domo colaphizatus fuit.

Reſpondent alterius ſententiæ ſectatores, ea quæ à Ioanne referuntur, eſſe coram Pontifice facta, de Caipha verò Pontifice eſſe intelligenda, licet priùs recenſita fuerint per anticipationem ad illa vſque verba, *Miſit eum ligatum ad Caipham Pontificem*, id eſt *miſerat*; atque reſponſionem datam fuiſſe Pontifici, vt ſeruus indicauit dicendo: *Sic reſpondes Pontifici?* Verùm enimuerò hæc ſolutio haud mihi videtur diſſoluere argumentum: quandoquidem, licet veriſſimum ſit, ſæpe multa in Scriptura ſacra per anticipationem dici, ponique præteritum pro præterito pluſquam perfecto, more Hebræorum; ſi adſit aliqua neceſſitas, aut inconueniens aliquod ſequatur, verba tum demum extra ſuam naturalem ſiue Grammaticalem ſignificationem ſunt intelligenda; & hoc tantùm probant exempla in huius doctrinæ confirmationem relata à Toleto in caput 18. Ioannis Annot. 17. ſed ſi abſit neceſſitas, & inconueniens non ſequatur, ſunt verba in ſua propria ſignificatione accipienda. Si enim pro libito liceret ſenſum verborum Scripturæ ſacræ immutare, quæ veritas poſſet ex ea deduci? & in propoſito, quænam, quæſo, neceſſitas immutandi ſenſum verborum Euangeliſtæ, accipiendi præteritum pro præterito pluſquam perfecto? Nec hic habet locum recapitulatio: quia illa præſupponit priorem narrationem, quæ hic aſſignari non poteſt. Et quodnam hinc ſequitur inconueniens, ſi aſſeratur, Chriſtum in domo Annæ fuiſſe alapa percuſſum, cùm haud minùs impius, ac æquè ſæuus Chriſti hoſtis fuerit, quàm Caiphas? Reſpondebis, quod in primæ ſententiæ argumentis adductum fuit; ergo ad illa argumenta iam reſpondeamus.

Reſponſio ad primum argumentum.

Ad primum argumentum reſpondetur dupliciter: primò, negando conſequentiam; ſecundò, negando vel diſtinguendo antecedens. Negatur ergo illa conſequentia, Non poterat Annas iuridice interrogare, ergo nec interrogauit, & conſequenter in illius domo percuſſus non fuit Chriſtus. An impij illi ſolùm quæ iuſtitia præcipiebat faciebant? Iuſtumne erat, innocentem, & qui multa bona operabatur, morti adiudicare? & tamen adiudicarunt: & quænam iniuſtitiarum genera non ſunt viſa in paſſione Domini? Tandem quæ iuſtitia ab iniuſtiſſimis hominibus Chriſtique iuratis hoſtibus expectanda eſt?

Secundò, negatur antecedens. Si enim Christus nihil spectabat ad Annam, quare duxerunt eum illuc primùm? Vel distinguatur antecedens: pertinuit ad Annam Christum interrogare; vel vt Pontifex & iuridice, vel alio titulo, quia nimirum Consiliarius, & quidem primarius & præcipuus, erat Concilij, in quo causæ Religionis examinabantur. Asserimus, non ad ipsum pertinuisse Christum interrogare vt Pontifex, sed vt Consiliarius. Quare dicimus, ductum fuisse Christum ad Annam primùm, non tantum propter amicitiam quam cum Caipha habebat (vt plures dicunt) quia erat eius socer; sed quia erat Præfectus magno Concilio, quòd *Sanedrim* appellabatur, de quo Numer. 11, 16. & quod ex septuaginta & vno senioribus, cum summo verò Sacerdote ex septuaginta duobus constabat, in quo qui primus habebatur, Princeps dicebatur. Fuisse autem Principem illius Concilij tunc temporis Annam, colligitur ex D. Lucæ cap. 3, 2. vbi Princeps appellatur Sacerdotum. *Sub Principibus*, inquit, *Sacerdotum Anna & Caipha*. Cumque vnus ex illis esset Summus Sacerdos, nimirum Caiphas, reliquum est vt dicatur, Annam, qui Princeps dicitur Sacerdotum, fuisse præcipuum in Concilio Sanedrim. Huic verò Concilio, vt dixi, summa erat auctoritas; vt quod de Lege, Prophetis, legibus, ordinationibusq; seniorum iudicaret. Christus ergo, quòd Propheta esse, & nouam legem prædicare dicebatur, ad Annam primò deducitur, qui aliquo modo iuridice, licet non æque vt Caiphas, interrogauit eum de discipulis & de doctrina sua. Ad cuius interrogationem cùm respondisset, alapa (vt diximus) percussus fuit. Sic respondet, & meo quidem iudicio optime, Baronius Tom. 1. anno Christi 34.

Annas Cõcilij Sanedrim Præfectus, & Pontifex dictus.

Sed dicet fortasse aliquis, eo tempore non extitisse Concilium illud Sanedrim, vt docet Philo lib. 2. de Temporibus, eò quòd iam ab Herode esset sublatum. Et quamuis dici posset, illum librum non esse Philonis, sed Annij cuiusdam, idem tamen quoque dixit Eusebius in Chronico, asserens, Herodem non solùm pueros innocentes, sed Scribas quoque & Interpretes diuinæ Legis necasse. Idem porrò habet Iosephus lib. 17. Antiqq. c. 3.

Obiectio.

Sanedrim Concilium ab Herode sublatum.

Respondetur, Herodem, priore illo Concilio deleto, aliud persimile in eius locum substituisse. sic enim dicit idem Philo: *Anno verò trigesimo principatus sui tyrannici Sanedrim de domo Dauid deleuit, & Annalenum quemdam atque Sanedrim ex Proselytis suffecit, qui nimirum videbantur in lege eruditi.* Quod tamen etiam ipsum paulò pòst penitus sublatum fuit. Quare cùm tempore Christi extiterit, potuit ipse ad vnum ex illius Concilij sapientibus, & maxime præcipuum, duci, & iuridicè etiam de spectantibus ad Religionem interrogari.

Solutio.

Herodes aliud simile Concilium substituit.

Hoc ita esse probatur ex Rabbi Moyse Maim, qui in libro Iudicum dicit, quòd Iesus Nazarenus visus sit esse Messias, & interfectus sit per domum iudicij, hoc est in iudicio vnius & septuaginta iudicum Iudæorum, & ipse causa fuerit, vt destrueretur Israël in gladio. Et illud Concilium, in quo fuit Christus morti adiudicatus, fuisse Sanedrim, docet Abulensis in cap. 15. Matth.

Si dicatur, Christum fuisse percussum coram Pontifice, qualis non erat Annas: Respondeo, secundùm consuetudinem Scripturæ (de qua aliàs) & communem modum loquendi, quo aliquem ex officio, quod aliquando gessit, etsi illo postea exutus sit, appellare solemus: quemadmodum illum militiæ ducem, vel Episcopum nominamus, qui militiæ vel Episcopatui renuntiauit. Et Iosephus lib. 2. De bello Iudaico consueuit appellare Pontifices eos, qui aliquando Pontificatu functi fuerant. Ita seruus ille Annam, quem Ioannes socerum Caiphæ appellat, quoniam aliquando Pontifex fuit, Pontificem appellauit. Vel sic appellauit, vt illi assentaretur, more seruorum & adulatorum.

A pre[illegible] [illegible] dicitur.

Ad secundum argumentum. Admisso antecedente, quod verissimum credimus, nimirum Petrum in Caiphæ domo Christum abnegasse, consequentia negatur, in eadē propterea fuisse à seruo alapa percussum. Quæ namque consequentia, Christus in domo Caiphæ negatus fuit à Petro, ergo in eadem fuit à seruo alapa percussus? Christi enim negatio, & eius colaphizatio, sunt actiones distinctæ, & omnino disparatæ, ab inuicē independentes; quare non cogimur dicere, si Christus fuit negatus in domo Caiphæ, in eadem fuisse colaphizatum, maiori præsertim Ioannis clara auctoritate refragante. Et quamuis Ioannes prius mentionem fecerit vnius negationis Petri, & posteà alapæ serui, statimque explicuerit, quomodo Christus ab Anna ad Caipham missus, & in huius domo adhuc bis fuerit negatus; dicimus tamen (supposito, ter tantum Petrum Christum negasse, ac Annæ domum distinctam esse à Caiphæ domo, vt communis habet sententia & traditio, & posteà nos amplius explicabimus) Christum à militibus ductum fuisse ad Annam primùm, vt dixit Ioannes, & coram ipso interrogatum & colaphizatum, deinde ab Anna missum ad Caipham, à quo fuit iterum interrogatus, & in eius domo

Responsio ad secundum argumentum.

mo à Petro negatus. Nec verò Ioannes ita notauit, quòd eo ordine contigerit, sed dixit per anticipationem, vt frequenter fit in sacris Litteris. Et ita contigisse, præter ceteros docet citato loco Baronius.

Et mirum sanè videtur, quòd sacri Euangelistæ Matthæus, Marcus & Lucas, qui prouinciam susceperunt scribendi ea quæ in Caiphæ domo contigerunt, nullam alapæ Christo inflictæ mentionem fecerint, cùm tamen facere debuerint, quia de aliis in ea domo gestis, quæ multò sunt minoris momenti, egerunt. Tractant de scissione vestis Caiphæ, & non de alapa Christo inflicta. An non fuit intentum Euangelistarum enarrare vitam & passionem Christi? & si quæ alia retulerunt, omnia in ordine ad Christum. Crediderim ideò alapæ non meminisse, quoniam intenderunt enarrare ea quæ in Caiphæ domo contigerunt, & non quæ apud Annam. Ioannes verò paucis agens de his quæ facta fuerunt apud Caipham, vt abundè ab aliis Euangelistis pertractata, qui ante ipsum scripserunt, se conuertit ad scribendum ea quæ contigerunt in domo Annæ ab aliis prætermissa; vt quòd Christus primum ad Annam ductus, ab eodem interrogatus, & à ministro alapa percussus fuerit. Vt enim docet S. Hieronymus de Scriptoribus Ecclesiasticis cap. 9. Ioannis Euangelistæ mens fuit supplere ea quæ alios prætermisisse cognouerat: atque ob id ductioni ad Annam coniunxit interrogationem, & interrogationi alapam, & postea de illius ad Caipham ductione narrationem subtexuit.

Ioannes cur alapa Christi meminit, & non alij Euangelistæ.

Vtramque sententiam probabilem arbitror, sed posteriorem probabiliorem, & propter veterem receptam traditionem, cui efficax ratio non aduersatur, sequendam.

Ratio dubitationis traditionis de Anna oliua.

Quantum ad alteram difficultatem, de oliua scilicet ad quam fertur Christum Dominum fuisse ligatum in domo Annæ, posset quispiam hæsitare. Si enim in domo Annæ fuit ea affectus pœna Saluator, quare aliquam illius mentionem non fecerunt Euangelistæ, & præsertim Ioannes, qui gesta in domo Annæ litteris consignauit? Et prætereà, ad quid Christum in domo Annæ ligare, cùm ministrorum intentio esset ipsum statim ducere ad Caipham Pontificem? Et sane, si sequamur opinionem, quæ asserit, Christum in domo Caiphæ colaphizatum fuisse, corruit illa oliuæ traditio; quia statim ac illum vidit Annas, misit ad Caipham. Si verò sequamur alteram, percussum fuisse Christum in Annæ domo, statim ac fuit interrogatus & percussus, fuit missus ad Caipham. Quomodo ergo potuit ligari ad illam oliuam, & quando?

Responsio.

Respondeo, traditionem illam de Christo ad oliuam ligato non esse de fide, & in sacris Bibliis contentam, nam nec hoc necessarium est; non enim omnia quæ egit Christus, vel passus est, sacris Litteris consignata habemus, sed plura pia & probabili traditione per generationes singulas tradita sunt & credita. Et id vnum esse ex illis, pie & probabiliter existimamus. Sed quomodo id potuit contingere? si, quod in re dubia probabiliter fieri potuit, liceat eloqui, dicerem: quando Christus fuit ductus ad Annam, nox erat, & hora quinta vel sexta, vt ex Euangelio manifestè deducitur. Christi namque conuiuium vltimum cœna fuit serò facta, & fortasse ad noctis initium. In illa Christus lauit omnibus discipulis pedes, comedit cum eisdem Pascha, illos proprio Corpore ac Sanguine, nec non prolixo diuino sermone pauit, ac æterno Patri suo, & patrifamilias domus, apud quem discubuit, gratias egit: quæ omnia non nisi spatio duarum horarum & amplius absolui potuerunt. Deinde, cœnaculum illud à loco orationis in monte Oliuarum, ad quem post cœnam cum discipulis iuit, distat vno milliari, quod non nisi media hora absoluere potuit, præsertim quòd lento gradu processerit, consolando, ac salutaria monita discipulis dando. In horto tribus vicibus orauit, & probabiliter tribus horis; nam post primam orationem dixit Petro: *Sic non potuistis vna hora vigilare mecum?* Matth. 26, 40. ac postea ex eo quòd Lucas cap. 22, 43. dicit, Iesum ibi prolixiùs orasse, facilè colligitur alias duas horas in oratione consumpsisse; discipulorū interim somnus (quandoquidem oculi eorum essent grauati) donec Iudas cum ministris, cum facibus & lanternis accederet ad Iesum comprehendendum, magnam noctis partem transisse indicat. Denique in reditu, & in eundo ad Annæ domum, dimidia ad minus hora insumi debuit: atque ita, quando peruenit ad Annam, esse debebat hora sexta circiter noctis, præsertim cùm, vt Doctores admonent, esset tunc tempus Æquinoctij vernalis. Quare cùm tam serò esset, Annas senex iam dormitum abierat, nec cum aliis expectauit Christum in Caiphæ domo. Cùm ergo ad illius domum peruenisset Christus, & admonitus esset Annas, Iesum Nazarenum iam captum & vinctum in domo sua esse, surrexit, ac vestiuit se: quod dum fieret, aliqui temporis mora interuenit, atque interim Christus ligatus fuit ad oliuam in Annæ domo plantatam; ex qua deinde solutus, coram

Acta à Christo in vltima cœna.

Circa mediam noctem coram Anna Christus sistitur.

coram Anna præsentatus fuit, &c. Et hæc satis pro historica elucidatione domus Annæ & nono memorabili loco Viæ captiuitatis.

CAPVT XVI.

De domo Caiphæ Pontificis Iudæorum, decimo Viæ captiuitatis loco.

DEcimus & vltimus locus qui sese considerandus offert in Via captiuitatis, est domus Caiphæ Iudæorum Pontificis: in cuius elucidatione tria videbimus. Primò, quomodo verè alia domus sit, distincta structura & situ à domibus Annæ & Pilati, & quòd fuerit propria & peculiaris Pontificum Iudæorum. Secundò nonnulla explicabimus quæ in ea contigerunt tempore Passionis Christi: & Tertiò, quomodo in Ecclesiam versa fuerit.

Domus Caiphæ à domo Annæ verè distincta.

Quantum ad primum, docet S. Ioannes cap. 18, 24. Christum fuisse missum ab Anna ad Caipham, in alia distincta domo, secundùm veterem receptam traditionem, habitantem, quæ olim quidem sita fuit intra muros ciuitatis, sed nunc extrà in monte Sion visitur, & propter contumelias & opprobria quæ ibidē sustinuit Christus, in veneratione habetur. Et quamuis res ita verè se habeat, nihilominùs de illius veritate fuit dubitatum.

Eamdem fuisse, censit Euthymius.

Euthymius arbitratus fuit, domum Annæ & Caiphę vnam & eamdem fuisse: quod ideò dixit, vt conciliaret Ioannem Euangelistam cum tribus alijs, qui, loquentes de Petri negationibus, videntur inter se dissidere: Ioannes enim in Annæ domo, ceteri verò in Caiphæ contigisse affirmant; conciliantur verò, si dicatur vnam fuisse domū, quæ modò Annæ modò Caiphæ dicebatur. *Tres Euangelistæ*, inquit, *tres Petri negationes in domo Caiphæ factas esse dicunt; Ioannes autem in domo Annæ; nec tamen ob hoc inter eos est dissonantia: siquidem amborum, idest Annæ & Caiphæ, vna domus erat, idémque atrium, habens in se duo habitacula à se inuicem separata.* Quare non mirum, si Ioannes in domo Annæ, alij verò in domo Caiphæ, Petrum Christum negasse dixerunt.

Fuisse Pilati, sensit S. Augustinus.

D. Augustinus Tract. 114. in Ioann. & lib. 3. de Consensu Euangelist. videtur sentire, domum Caiphæ fuisse prætorium Pilati, & in ea accidisse, quæ in palatio Pilati contigisse asseruntur. Ad id verò affirmandum mouetur, quòd vbi nos in Biblijs correctis apud Ioannem c. 18, 28. legimus, *Adducunt ergo Iesum à Caipha in prætorium*, legit, *ad Caipham in prætorium*; & conatur exponere verbum hoc, quomodo ad Caipham & in prætorium simul adduci potuerit: & coactus est fateri, aut Pilatum & Caipham in eadem domo habitasse, aut aliqua de causa tunc Pilatum ad Caipham venisse.

Euthymij & Augustini sententia improbatur.

Ceterùm vtraque sententia ab omnibus improbatur, cōmunis etiam traditio refragatur, Ierosolymis enim in diuersis sitibus visitantur domus diuersæ, Annæ, Caiphæ, & Pilati, quæ & singularibus monumentis ab antiquis fidelibus ad diuersorum mysteriorum memoriam repræsentandam illustratæ fuerunt, vt videre est apud omnes qui scripserunt de locis sanctis.

Responsio ad Euthymium.

Quare meritò alia via quàm Euthymius incesserunt alij Doctores, ad conciliandos Matthæum, Marcum & Lucam cum Ioanne, in eo quòd dissentire videntur, dum loquuntur de Petri negationibus: & nos modum vnum Capite præcedenti assignauimus, nimirum eas omnes accidisse in domo Caiphæ, etsi Ioannes anticipatione vsus, alteram retulerit, dum agit de toleratis à Christo in Annæ domo.

Ad Augustinum.

Ad Augustinum verò dicendum, illius lectionem haud admittendam esse, sed legendum: *Adducunt ergo Iesum à Caipha in prætorium.* Ita enim Cyrillus & alij communiter legunt; & correctiores codices, & Biblia Sixti V. correcta ita habent. Et sic omnis tollitur difficultas: manè namque facto, ab ista Caiphæ ad alteram Pilati ductus fuit Iesus. Et quæ excogitauit S. Augustinus, non videntur posse accommodari his quæ sequuntur, nec verbis ipsis, inquit Toletus in Ioannis c. 18. Annot. 22.

Et certè, si considerentur quæ Matthæus & alij narrant Euangelistæ, sic omnino dicendum est. Cùm enim loquuntur de palatio Pilati, dicunt, quod Iudæi noluerint introire prætorium, ne contaminari eos contingeret, sed vt manducare possent Pascha. Contaminati scilicet fuissent, si ingressi illuc fuissent, quoniam domus ea domus erat hominis gentilis; contaminatis verò Pascha comedere non licebat. Non fuissent verò contaminati, si domus illa fuisset domus Caiphæ, quia ille Iudæorum Pontifex erat. Nec ea quæ de Pilati domo enuntiantur, pariter de Caiphæ prolata sunt; quod est euidens argumentum (vt alia prætermittamus) Caiphæ domum esse aliam à domo Annæ & Pilati, vt semper docuit vetus & recepta traditio.

Caiphæ domus palatium fuit ordinarium Iudæorum Pontificum.

Hæc domus, vt notauit Adrichomius in descriptione Ierosolymæ, in locis montis Sion, num. 17. erat palatium amplum & angulare non tantùm priuatum Caiphæ, sed

sed ordinarium & publicum quorumlibet summorum Pontificum Iudæorum. In ea olim habitauit Eliasib Sacerdos magnus, vt ex 2. Esdræ cap. 3. colligitur.

Acta in domo Caiphæ.

Et (vt ad secundum accedamus) in ista domo congregati Iudæorum Principes inter se consultabant, quomodo Iesum dolo tenerent, & occiderent: de quo Concilio sacri Euangelistæ.

Aduerto tamen, in partibus istis famam traditionemque esse, Concilium illud habitum fuisse extra ciuitatem, etsi non longè, in monte quodam montem Sion respiciente: & monstratur euntibus Bethleem ad læuam partem viæ, qui ea ratione appellatur *Mons mali Concilij*. Et hæc traditio non caret probabilitate. Cùm enim consiliarij illi timerent tumultum populi, ab eo magis securos se præstabant, colligendo Concilium extra ciuitatem in loco tradito, & hominum memoriæ illam ob rationem consignato.

Mons mali Concilij.

Sed ad domum Caiphæ reuertimur. In ea conuenit Iudas Principes Iudæorum, acceptaque pecunia, in eorum potestatem Dominum Iesum traditurum se promisit. Ad eamdem Christus Dominus, alapa priùs in Annæ domo percussus (si in ista non fuit colaphizatus) fustibus ligatus, à tota cohorte stipatus, & fortasse ab ipso Anna, vt supra dictum fuit, ductus fuit. In hanc Petrus, qui Christum à longè secutus fuerat vt videret finem, introductus fuit ab alio discipulo qui notus erat Pontifici; & a pluribus Ioannes Euangelista fuisse creditur. Qui cùm in atrio huius domus se ad ignem calefaceret, tertiò requisitus, an Christi discipulus esset, tertiò negauit, ac se non esse peierauit, & anathematizauit: vbi etiá galli cantu admonitus, & recordatus eius quod Iesus ei dixerat, *Priusquam gallus cantet bis, ter me negabis*; Christi item intuitu quasi stimulo quodam punctus, facti pœnitens exiuit foras, & fleuit amarè. In ista domo, & in superiori parte, vt quidam probabiliter opinantur, coram Caipha & seniorum Concilio mitissimus Iesus fuit à falsis testibus accusatus: quibus cùm ipse nil responderet, à Pontifice adiuratus, vt diceret an esset Christus Filius Dei, idque confessus fuisset; Pontifex ira percitus, vestem scidit, & tamquam blasphemum, reum mortis iudicauit, & vt talem in manibus scelestissimorum ministrorum reliquit: qui eum accipientes, faciemque eius velantes, irrisui & ludibrio habebant, genibusque ante eum flexi, sputa fœdissima in sacram faciem eius exscreabant, maxillas alapis defricabant, & vt quis eum percuteret diuinaret, sacrilegè exposcebant. Quot verò blasphemias, quot probra, quot percussiones & ludibria ea nocte in domo illa sustinuerit, solus nouit qui passus est Christus. Sic tandem percussum & humiliatum Dominum Iesum in obscurissimo loco velut in carcere recluserunt. Et hæc quidem post Concilium & latam contra Dominum mortis sententiam contigisse, probabilius sentio.

D. Hieron. D. Chrysostomus, Euthym. Theophyl. D. Cyrill. Lyranus, Iustinianus de Agone c. 8. & alij.

Manè facto illuc iterùm conuenientes Iudæorum Principes, Iesum vinctum, vt morte dignum, ad Præsidem Pilatum mittunt, vt aduersus eum crucis sententiam pronuntiaret; non tamen omnes ibi conuenisse credendum est: quoniam alios in templo esse oportuit ad parandum necessaria pro instante Paschatis solemnitate; ad quos Iudas proditor facti sui pœnitens accessit, acceptam ab ipsis pecuniam proiecit, & coram ipsis commissum facinus, & Christi innocentiam confessus est; indeque recedens, in malo firmatus, & de misericordia Dei desperans, laqueo se suspendit. Et hæc pluribus explicata habes apud sacros Euangelistas, & alios Ecclesiasticos Scriptores.

Christus à Caipha domo ad Pilatum ducitur.

Domum hanc Caiphæ ob tot mirabilium operum quę inibi patrata fuerunt memoriam, Helena Constantini Imperatoris piissima mater in templum Christianorum conuertit, D. Petro Apostolorum Principi dicatum, vt auctor est Nicephorus lib. 8. Histor. Ecclef. c. 30. quod postea S. Saluatoris appellatum est. Non solùm ibi templum, sed & monasterium extructum est, quod Armeni inhabitant, & illius curam habent.

Eadem domus conuersa in Ecclesiam D. Petro dicatam.

An hoc templum fuerit illud ipsum quod ædificauit Helena, an verò eo vel ob antiquitatem vel ex odio infidelium destructo, alterum ibi postea à piis fidelibus ædificatum, mihi incompertum est, hoc tamen secundum puto probabilius. Hoc templum paruum esse, & recenter restauratum, ad oculum cernimus: ex quo colligimus, quòd si maius templum S. Cœnaculi fuit destructum, quemadmodum, dum de eo ageremus, diximus; quantò magis hoc paruum? In capite vnum habet altare, supra quod est lapis ille magnus, qui aduolutus fuit ad ostium monumenti Christi Domini; de quo erit sermo Libro V. dum agemus de sacratissimo Domini nostri Iesu Christi sepulchro.

Domus Caiphæ distat ab Annæ domo quantum ter iacit arcus: sitaque est hæc intra, illa extra ciuitatis pomœria.

CAPVT XVII.

De loco qui Carcer Christi *appellatur, & alijs obseruandis in Caiphæ domo.*

Carceris Christi nomenis ratio.

IN capite Ecclesiæ S. Petri, de qua Capite præcedenti, & in eius sinistro latere & cornu Epistolæ, est sacellum valdè paruum & angustum, & in eodem altare, appellaturque *Carcer Christi Domini*, quoniam ibi velut in carcere detentus fuit Christus ea nocte qua captus fuit, vt docet vetus traditio; & eo intuitu inuisitur & in veneratione habetur à Christicolis.

Huic traditioni videtur fauere Regius Vates, dum Psalmo 87, 9. postquam in Christi persona dixisset, *Longè fecisti notos meos à me, posuerunt me abominationem sibi* (quando nimirum Christus se vidit à notis & amicis suis derelictum, quod contigit in horto, quando omnes discipuli eo relicto fugerunt; cùm item opprobrium & abiectio factus esset Iudæis & Gentibus, tum in horto, quando fuit comprehensus, tum in via, quando ad tribunalia impiorum ducebatur, tum in domibus Annæ & Caiphæ, vbi alapa percussus, à Petro negatus, alijsque opprobriis saturatus fuit) subdit: *Traditus sum, & non egrediebar*, hoc est, carceri mancipatus fui. Quòd si displicet assignare carcerem extra Romani Iudicis palatium, dicas, in locum carceri simillimum fuisse coniectum, ibique detentum Dominum Iesum. Et hoc idem graues tradunt Doctores, moti eisdem Dauidicis verbis, *Traditus sum*, &c. quod clariùs deducitur ex alia translatione, quæ sic habet: *Posuisti me carceratum, & non exibo*; vel, *Conclusus sum, & non egrediar*; vel, *Ita teneor, vt exire nequeam*, seu, *Vt non videam quomodo explicem me*; vel, *In carcere inclusus sum, & non egrediar*, id est, liber. Meminit huius carceris, præter alios, Sanutus Secret. fidel. Cruc. lib. 3. Part. 14. cap. 8.

Columna in qua gallus cantauit.

Extra Ecclesiam prope fores eius ad dexteram, ingredienti apparet columnæ pars, supra quam gallus cantauit tempore quo in Caiphæ domo comprehensus detinebatur Christus, Petrumque negationis Christi admonuit. Ita vetus habet harum partium traditio.

Quod si quis dicat, illam columnam ostendi Romæ in Ecclesia S. Ioannis Lateranensis; dici potest, eam, quæ cernitur in domo Caiphæ, positam fuisse pro signo illius supra quam gallus cantans Petrum ad pœnitentiam & ad sperandam veniam incitauit.

Locus peculiaris negationis Petri.

In medio atrij sub dio est arbor mali aurei, in loco vbi Petrus charitate & rigore frigidus, ad ignem se calefaciens suum negauit Magistrum; ob quod etiam valdè æstimatur ab incolis & peregrinis.

Pro huius traditionis clariori intellectu dico duo, alterum suppono, & alterum quæro. Quod suppono, est, Petrum non septies nec sexies Christum negasse, vt aliqui non benè dixerunt, sed ter tantùm, vt Christus prædixerat, & conceptis verbis narrauerunt Euangelistæ; cui triplici negationi trina successit confessio. Et hæc est communis ac Catholica sententia, quam docuerunt Cyrillus, Ambrosius, Euthymius, & alij. Et hæc triplex negatio accidit in Caiphæ domo, vt ex Origene Tract. 35. in Matthæum tradit & pluribus explicat Toletus in caput 18. Ioannis Annot. 11.

Quod quæro, est, num tres illæ negationes in eadem domus parte vel superiùs vel inferiùs, an in diuersis factæ fuerint: multas enim habebat partes, vt de palatio Pontificis Iudæorum iudicare licet, & ex Euangelio deducitur. Respondeo, & iterùm dico duo; Primum, omnes negationes non in superiori, sed in inferiori domus parte contigisse. Ratio & auctoritas ita persuadet. Ratio, quia cùm Petrus pauper, despectus ac incognitus fuerit, non ad superiora & magis interiora loca admittendus fuit, sed satis illi fuit ad primum atrium introduci, & in communi inferiori loco cum famulis se calefacere. Auctoritas est expressa Marci cap. 14, 66. *Erat Petrus in atrio deorsum*; & alij indicant Euangelistæ, dum de loco negationis loquuntur. Secundum, tres negationes non in eodem omnino particulari loco accidisse. Vbi ergo? Prima in atrio: ita Matth. 26, 69. & ad ignem, ex Marci citato capite v. 67. Luc. 22, 55. & Ioan. 18, 25. Secunda extra atrium in illius vestibulo: ita Matthæus ibid. v. 71. *Exeunte illo*, non ex Caiphæ domo & malorum consortio, sed *ianuam*, atrij scilicet, in vestibulum, quod solet ante atrium esse in magnis ædibus. Exiuit ex parte tecta ad non tectam & ætheri expositam, quæ *cortis* & *area domus* nuncupatur, & ibi *iterùm negauit cum iuramento*. Tertiò, cùm nec ibi se tutum à tot interrogantibus videret, perturbatus iterùm in atrium ad ignem reuersus, cùm grauiùs vrgeretur à cognato Malchi cui Petrus auriculam absciderat, *iterùm negauit Petrus*, inquit Ioannes ibidem v. 27. Cùm itaque Petrus in domus Caiphæ inferiori parte Christum negauerit prima & tertia vice in atrio ad ignem, & secunda foris in area & vestibulo, & memoratus locus, vbi mali aurei stat arbor, inferiùs sit, & facilè

potue-

potuerit esse atrium, vel sanè vestibulum; benè ibi potuit Petrus Christum negasse, ac peccatum suum iterùm detestatus fuisse, vt habet vetus traditio.

Quæ hactenus dicta sunt de domo Caiphæ, & carcere Christi, hisce verbis breuiter explicuit Bonifacius: *Iuxta domum diuisionis Apostolorum est domus Caipha Pontificis, in qua fabricata cernitur Ecclesia in honorem Saluatoris mundi. In hac domo adhuc columna ostenditur, super quam gallus stabat, quando, vt Christus prædixit, cantauit, & Petrus negauit ipsum. Hic carcer Christi iuxta maius altare ostenditur, in quem fuit coniectus. Hæc domus est à qua Petrus, postquam Christus ipsum respexit, discessit, & suum peccatum desleuit amarè.*

PEREGRINATIO VI. *quæ est Via crucis, siue dolorosæ, in qua recoluntur & enucleantur octo præcipua loca ab eamdem viam deambulantibus piè culta. Locus* I. *est Palatium Pilati Præsidis.* II. *Flagellationis Christi.* III. *Palatium Herodis.* IV. *Arcus Pilati, vbi Christus fuit populo ostensus, Pilato dicente,* ECCE HOMO. V. *Ecclesia Spasmi Deiparæ dicta.* VI. *Triuium, vbi angariatus fuit Simon Cyrenæus vt Christi crucem ferret, & vbi flentes mulieres Christo occurrerunt.* VII. *Domus Veronicæ, vbi hæc sancta mulier linteo faciem Christi tersit.* VIII. *Porta Iudiciaria.*

CAPVT PRIMVM.

De Via crucis siue dolorosa.

PRiusquam tractare aggrediar de sanctis Viæ dolorosæ locis, operæ pretium esse duxi aliqua de ipsamet dolorosa via præmittere atque explicare, primò, quare id nominis sit sortita; secundò, quàm longa sit; & tertiò, quomodo à peregrinis obeatur.

Ratio nominis Via crucis. Via hæc *Via crucis*, & frequentiùs vulgari vocabulo *Via dolorosa* nuncupatur, non quòd sontes communiter crucibus onusti, ac doloribus afflicti, per eam ad mortem in Caluariæ monte subeundam ducerentur; (nam ex hoc nihil memoria dignum de ea refertur, vt propterea nobili dignetur nomine, piaque consideratione ac deuoto affectu colatur, & à fidelibus in cultu & obseruantia habeatur; quin hanc ob rationem potiùs execranda & abominationi habenda esset, quia ab execrandis & abominādis hominibus, iustè ob sua facinora supplicio affectis, calcata fuit;) sed quòd Dominus noster Iesus Christus, innocens, impollutus, ex charitate nimia, vt nos ab æternæ mortis sententia, & sempiternis inferni doloribus, nostris sceleribus debitis, liberaret, semetipsum Patri ac iniusto iudici Pilato humiliauerit, factus obediens vsque ad mortem crucis, quam sibi baiulans, ex palatio spinis coronatus, opprobriis ac doloribus circumdatus, per eam viam exiuit in Caluariç montem ac damnatorum locum, vbi & crucifixus fuit, vt omnes prodiderunt Euangelistæ. Et profectò non aliud quàm cruces ac dolores mentis & corporis in hac Via inuenimus, quibus humani generis Reparator propter nos affectus fuit, & alij ex illius compassione transfixi fuerunt, vt sanctissima eius Mater, discipuli, deuotæ mulieres, ac alij pij viri; vt satis manifestum est, & nos in peculiari locorum consideratione ex parte explicabimus. *Dolores & cruces in Via crucis.*

Christianus Adrichomius in descriptione Ierusalem num. 118. de ea agens, ex aliis sanctissimæ huius Viæ longitudinem & mysteria quæ in illa occurrerunt, cum suis distantiis minutè satis & exactè descripsit: *Via crucis, inquit, qua Christus in tribunali crucis adiudicatus, acerrimis ac cruentis gressibus ad montem Caluariæ iuit. Incipiens enim à palatio Pilati per viginti sex gressus, qui faciunt sexaginta quinque pedes, ad locum processit, vbi crux ei imposita est; vnde tota spectante vrbe super saucios humeros suam baiulans crucem, versus Caurum seu Corum per 80. gressus, hoc est, ducentos pedes, ad locum vbi primo cum cruce cecidisse traditur, progressus est. Inde statim per sexaginta gressus & tres pedes, id est, centum quinquaginta tres pedes, ad locum vbi beata Maria cum Ioanne Filio suo occurrit. Hinc autem per septuaginta vnum gressus & sesquipedem, siue centum septuaginta nouem pedes, ad quoddam triuium, vbi Simon Cyrenæus crucem post Iesum portare coactus est. Istinc porrò per centum nonaginta vnum gressus & semipedem, vel quadringentos septuaginta pedes, ad locum vbi ipsi Veronica occurrit. Atque illinc per trecentos triginta sex gressus & duos pedes, alias octingentos qua-*

Adrichomij relatio de mysteriis & longitudine viæ crucis.

Hanc Viam D. Petrus Petri, & M. Math. Sterbeeck, [illegible] & Pater in Louderzele, etiam Ierosolymis dimensi sunt, & iuxta eamdem formam ac mensuram expo. fuerunt Caluariæ viam Louanii, Mechliniæ, Vilvordiæ, & in aliis Brabantiæ locis: quæ etiam diligentissimè describuntur in libro cui titulus est Via crucis [illegible]

editum, & præterea à D. Io. Pasch. Sacræ Theologiæ Doctore in Peregrinatione sancta, die 207. 208. 209. 210. 211. 212. 213. & 214 item à D. Bethleem [illegible] in [illegible] [illegible] Passionis Christi.

quadragintaduos pedes, ad portam Iudiciariam, vbi rursum cum cruce lapsus est. Deinde verò ardua, saxosa atque paulatim ascendente via versus Septemtrionem processit per trecentos quadragintaocto gressus & duos pedes, seu octingentos septuagintaduos pedes, ad biuium quoddam, vbi mulieres plorantes allocutus est. Ac istinc continuò per centum sexagintavnum gressus & sesquipedem, hoc est, quadringentos & quatuor pedes, ad pedem seu radicē montis Caluariæ, vbi vltimò cecidit. Deinde vlteriùs per octodecim gressus, aut quadragintaquinq; pedes, ad locum vbi carnifices ipsi vestes extraxerunt: vbi & vino myrrhato felle mixto potatus est. Dehinc per duodecim gressus, siue triginta pedes, ad locū vbi clauis cruci affixus est. Inde postremò per quatuordecim gressus, id est, trigintaquinque pedes, ad locum vbi de cruce pendens in foramine rupis Caluariæ fixus est. A palatio itaque Pilati vsque ad locum vbi crux rupi infixa fuit, sunt gressus mille trecenti viginti & vnus, siue alia supputatione, pedes ter mille trecenti & tres.

Hæc linea quarta pedis pars est, cuius mentionem fecimus, &c.

Perquàm diligenter sanè Adrichomius enarrauit memorabilia loca Viæ crucis cum suis distantiis, & illius longitudinem, cui refragari non audeo, cùm scripserit ex relatione virorum pietate ac doctrina celebrium, quique oculati viderunt, & spiritus ac corporis gressibus illam Viam deambularunt. Nihilominus ab instituto nostro haud alienum erit, neque ingratum futurum arbitror Lectori, si aliqua à me & aliis, etsi non tam accuratè, adnotata hîc adscripsero; etsi diuersa, non tamen propterea minùs vera, præsertim cùm pluries, ni fallor, dum Ierosolymis habitaui, eamdem deambulauerim Viam quàm peregrini illi: vnde ex sensu ipso, & experientia, non ineptum de illius longitudine possumus proferre iudicium.

Alia Via crucis descriptio.

Via crucis tota quidem se extendit à palatio Pilati vsque ad Caluariæ montem: & antiquitus tota continuè deambulari debuit à fidelibus, non item hoc tempore, sed vna tantum illius pars. Quare Via dolorosa in duas partes diuidi potest: in eam quæ est intra sanctam ciuitatem, incipiendo à palatio Pilati, & continuè prosequendo vsque ad portam Iudiciariam; & in eam quæ est à porta Iudiciaria vsque ad montem Caluariæ. Ita illam distinxi, quoniam, cùm porta Iudiciaria muro clausa sit, non conceditur per illam exire, & ab ea Christum vsque ad Caluarium comitari: quare priorem dumtaxat partem conficiunt nostris temporibus cum Reparatore nostro pij fideles. Huius partis longitudo est gressuum circiter 570. alterius verò, quantum diiudicare licet, ad 250. se extendet. Quare tota via, quam Saluator noster confecit à Pilati domo vsque ad sanctum Caluariæ montem, erit longitudinis gressuum 820. circiter. Loca quæ singulariter in priori illius parte visuntur peculiaribus mysteriis consignata, sunt notata in argumento huius Peregrinationis.

Quantum ad tertium, de Viæ scilicet crucis veneranda frequentatione, dico, fuisse semper à piis fidelibus deuotè obambulatam, Christi sequendo ac meditando vestigia, qui illam priùs in doloribus pro nostra salute calcauit, vt sequeremur vestigia eius. Ita pietas & ratio persuadet. Obambulatur nudis pedibus à fidelibus qui Ierosolymis habitāt, præcipuè diebus Veneris & passionis Domini: & ad eamdem obambulandam exhortantur FF. Minoritæ venientes peregrinos, & vt, dum per eam incedunt, exteriùs prodant omnem Christo & sanctis eius locis debitam venerationem, & corpore compatiantur patienti in anima & corpore Redemptori, ab iisdem edocentur. *Frequentatio Viæ crucis.*

Non hîc est prætereundum, quod de beatissima Virgine notauit Adrichomius num. 123. *Pia habet traditio maiorum,* inquit, *B. Virginem, quæ cum suis cruenta Filij sui vestigia ad crucem vsque secuta fuit, post eius sepulturam, hac rediens, primam Viam crucis ex deuotione calcasse. Vnde & Christianorum Processiones, ac crucis gressiones originem habere videntur.* *Maria Virgo prima fecit Viam crucis post Christi mortem.*

Hæc ideò tam distinctè adnotantur, vt fideles, quibus Ierosolymam proficisci, & illam ipsam crucis Viam quam ipse Christus cum cruce transiuit, obambulare non est integrum, ne piæ peregrinationis fructu priuentur, ad illius imitationem similem sibi statuant vel fingant Viam in Ecclesiis, hortis, Conuentibus, ac ipsis cubiculis itinera repetendo, vt fecit sancta illa monialis Ludouica Lusitana, cuius Libro III. mentionem fecimus, vnde etiam vberes suæ piæ peregrinationis fructus obtinere meruit. Ergo & nos *exeamus ad* Iesum *extra castra,* vt S. Apostoli verbis vtar, *improperium eius portantes. Non enim habemus hîc manentem ciuitatem, sed futuram inquirimus,* Hebr. 13, 13. Egrediamur de medio Babylonis, fugiamus de tabernaculis impiorum, Christi passionibus communicemus, cum eo crucifixi simus, vt cum eodem in die resurrectionis gloriemur exsultantes.

Hæc quidem Via tota sancta & honoranda est, Christi Domini vestigiis ac sanguine

guine consecrata; nihilominùs octo singulariter ante notata loca occurrunt, quæ ob oculos nobis ponunt peculiaria nostræ salutis mysteria, de quibus erit in sequentibus sermo. De Caluariæ monte, termino Viæ crucis, & in eo peractis mysteriis, seorsim Libro V. tractabimus.

CAPVT II.

De Palatio Pontij Pilati Præsidis Romanorum in Ierusalem, primo memorabili loco Viæ crucis.

PRimus locus qui sese offert considerandus in Via Crucis, est Pilati palatium, de quo & nos primò agemus. In medio ferè sanctæ ciuitatis Ierusalem à sinistro Salomonici templi latere, hoc est, in eius plaga Aquilonari, est domus proxima turri Antoniæ, siue residuo illius turris quæ palatium Pilati appellatur; quoniam cum ordinaria esset habitatio Præsidum Romanorum qui eorum nomine Iudæam custodiebant, & Pontius Pilatus tempore passionis Christi fuerit ibi Præses, & in eo consequenter habitauerit, ab eo nomen accepit, quod vsque in præsentem diem retinet: dicitur enim *Palatium Pilati.* Erat olim (si credimus Adrichomio & aliis) hoc palatium omnibus ciuitatis ædibus multò amplius, pulchrius & eminentius, ad quod per scalam 28. graduum ascendebatur: nunc verò non omnibus ædibus pulchrius & amplius est, vt, qui hoc & illas diligenter inspexerunt, fidem faciunt. Creditur tamen eamdem altitudinem retinere: ex hoc etenim totum templum Salomonis cum circumiacentibus locis & plateis prospicitur, nec alibi licet illud melius intueri. Ascendimus ad ipsum viginti quinque gressibus in plano, vbi olim erat scala, cuius gradibus Romam translatis, alij non fuerunt amplius in eorum locum restituti.

Situs palatij Pilati, & eius nominis ratio.

Palatij forma vetus & noua.

Vt olim, cùm Iudæa Romanorum imperio subiecta erat, Præsides siue eorum Gubernatores in ea habitabant, ita nunc, redacta sub Turcarum tyrannidem, illorum Præsides & Gubernatores, quos *Sanzacbos* appellant, ibidem commorantur.

Deseruit, vt Christi tempore, Ierusalem Præfectis.

Intus in eodem loco, vbi tempore Christi erat Prætorium & aula, in qua causæ audiebantur, quæ etiam hodie ad idipsum deseruit, in eoque iudex iudicat.

Foris ante ipsum est atrium, locus sub dio, stratus quadratis dolatisque marmoribus cinerecei coloris, in quo steterunt Iudæi quando duxerunt Christum ad Pilatum, nolentes Prætorium ingredi, ne contaminarentur. Sunt hinc inde nonnullæ habitationes. Hoc palatium fuit in Ecclesiam a piis fidelibus conuersum, & cubicula in capellas, vt non obscurè licet intueri: nam, excepto pristino splendore, fabrica ferè in primo statu perdurat, sola forma vsuque mutato: non enim Ecclesia est aut locus orationis, sed iniusti & iniqui iudicis habitatio, pro cuius commoditate aptata fuit. Vbi olim erat Prætorium, postea Chorus vel maior Ecclesiæ capella, ibi & nunc est Prætorium. Cubicula quæ ex vtroque latere steterunt, & in capellas conuersa fuerunt, pristino iterùm vsui restituta sunt, etsi formam capellæ adhuc retineant: suntque alta satis, & picturæ nonnullæ ibi conspiciuntur, quamuis maiori ex parte eæ deletæ sint. In superiore parte sunt alia habitacula. Vbi nunc est & olim erat atrium, credo fuisse corpus Ecclesiæ.

Atrium, Prætorium, & alia loca.

Conuersum in Ecclesiam fuit.

In dextera parte ingressus ferè in medio stat cubiculum, quod olim fuit sacellum, vbi sepulchrum est, quod cuius sit, inuenire non potui.

Ioannes Stringa in sua Venetia lib. 2. vbi agit de Ecclesia S. Francisci Vinearum, inquit, olim in vestibulo Ecclesiæ & eiusdem introitu fuisse sepulchrum Ludouici Regis Siciliæ: cuius corpus cum ex Ierusalem Venetias loco corporis alicuius Sancti translatum fuisset, veritate comperta, intra Ecclesiam in eminenti loco honorificè positum fuit, & panno purpureo opertum. An hoc corpus fuit in isto sepulchro? an in alio ex illis qui sunt in templo Dominicæ resurrectionis?

Ex hac eadem parte, sed extra Prætorium & atrium, est coquina, locus, vt creditur, vbi Christus Dominus fuit spinea corona redimitus, & aliis affectus opprobriis: qui & ipse ad Ecclesiam spectabat, & fortè illius sacrarium erat. Columnellæ & alia ad structuram & ornatum sacræ ædis cernuntur, etsi pæne consumpta, fumoque & caligine denigrata. Suffragantur huic traditioni Matthæus & Marcus, dum indicant, milites in Pilati palatio Christum spinis coronasse; & singulariter Marcus, dum ait: *Milites autem duxerunt eum in atrium Prætorij, & conuocant totam cohortem, & induunt eum purpura, & imponunt ei plectentes spineam coronam,* &c. Marc. 15, 16. Igitur si in atrio Prætorij fuit Christus coronatus, & alterius loci quàm huius memoria conseruata non sit, eum illum esse credere cum ratione possumus. Nec obstat, Euangelistam dicere, in atrio Prætorij fuisse coronatum Christum; dici enim potest, Christi tempore vsque ad illum locum se extendisse atrium, illumque clausisse; vel fuisse locum atrio annexum, vel proximum.

Locus coronationis Christi.

Suffragatur Euangelium.

Et hoc sufficit ad veritatem dicti Euangelistæ.

In memoratis verò locis plura memoria digna contigerunt, vt statim dicemus. Non desunt etiam in eodem palatio alia habitacula pro familia Gubernatoris siue Sanzachi. Agit de isto palatio Adrichomius in descriptione Ierosolymæ n. 57.

Acta in palatio Pilati tempore passionis Christi.

In hoc Pilati palatio tempore passionis Christi sequentia, quorum causa in veneratione habetur, contigerunt. Primò, summo manè illius diei quo passus est Saluator noster, mortique à Iudæorum Principibus in domo Caiphæ adiudicatus fuit; vinculis validissimis constrictus, militibus & satellitibus stipatus ad hoc palatium ductus fuit, quod circiter vnum milliare distat à palatio Caiphæ. Quò cùm peruenisset, magno cum dedecore, vt seductor & malefactor, in prætorium ad Pilatum introductus, accusatus fuit à Iudæis quòd populum peruerteret, tributa dare Cæsari prohiberet, se Regem Iudæorum & Christum iactaret, seditionemque in populo concitaret, ideoque ad mortis supplicium postulatus fuit.

Primò, eò ductus fuit Christus, vt cruci adiudicaretur.

Secundò, innocens à iudice declaratur.

Secundò, Pilatus eum de his interrogans, & innocentem inueniens, voluit ipsum permittere Iudæis, vt secundùm suam legem iudicarent.

Tertiò, inde mittitur ad Herodem.

Tertiò, id renuentibus Iudæis, & multò magis instantibus vt Pilatus eum condemnaret, intelligens ille quòd Galilæus esset, & de Herodis iurisdictione, vt se ab iniusta sententia contra innocentem proferenda liberaret, ad Herodem Galilææ Tetrarcham, qui opportunè Ierosolymis aderat, eum amandauit: à quo delusus, & veste alba indutus velut insipiens & stultus ad Pilatum reductus fuit.

Quartò, comparatur Barabbæ, eique postponitur.

Quartò, Pilatus, vt Christum a morte liberaret, eumdem cum Barabba proponit Iudæis, & dat illis optionem, vt vnum ex illis quem maluerint a morte liberarent, vel Christum Iudæorum Regem, vel Barabbam hominem perditum. At illi amentes, & velut multa febre phrenetici, magnis vocibus acclamarunt, vt dimisso Barabba, Christum crucifigeret.

Quintò, vxor Pilati intercedit pro Iesu.

Quintò, Pilato pro tribunali sedenti misit vxor nuntiari: *Nihil tibi & iusto illi, multa enim passa sum hodie per visum propter eum*, Matth. 27, 19.

Sextò, vt flagellaretur mandat Pilatus.

Sextò, vt satisfaceret Pilatus Iudæis, & simul Christum à morte liberaret, iussit eumdem flagellari; sed nihil profuit.

Septimò, spinis coronatur.

Septimò, Rex gloriæ, & vniuersorum Dominus, vt Rex malefactorum spinis coronatur, & pro sceptro fragilis ei arundo porrigitur, conspuitur, velatur, & colaphizatur, innumerisque appetitur iniuris; sicque delusus populo à Iudice ostenditur; Iudæi verò ipsis tigridibus crudeliores effecti, magnis vocibus contra Pilatum inualescebant, vt illum crucifigeret, sanguinem eius sibi & suis filiis imprecantes.

Octauò, morti adiudicatur.

Octauò, Pilatus tradidit Iesum voluntati Iudæorum, & morte dignum iudicauit. De forma tamen sententiæ nihil certi habetur, quamuis varias proponat Salmeron Tomo 10. Tract. 32.

Nonò, Pilatus, vt se innocentem ostendat, manus lauat.

Nonò, Pilatus lauat manus, vt in Christi morte partem se non habere ostenderet.

Decimò, Christus baiulat sibi crucem.

Decimò, positus innocens Iesus in medio militum & carnificum, paratam crucem magno affectu amplexus & osculatus, propriis humeris suscipiens, suis indutus vestibus, cum duobus latronibus, altero ad dexteram & altero ad sinistram eius, trahitur, imò potiùs hilaris perrexit ad Caluariæ montem, vbi crucifixus fuit.

Hæc summatim, vt omnibus nota, ex sanctis Euangelistis huc adscripsimus.

Placet pro maiori dictorum firmitate & claritate hic subnectere quæ de hac domo scripsit Bonifacius lib. 2. de Perenni cultu Terræ sanctæ his verbis: *Hic ante destructionem templi, & euersionem Ierusalem fuit Prætorium Pilati, nunc, vt cernis, Prætorium in duas partes scissum est, & in publicam plateam versum. Ad dexteram est lectus scala, per quam Christus flagellatus ascendit, & morti adiudicatus cum cruce descendit. Gradus huius scalæ ab Helena sancta Romam delati sunt ad sanctum Ioannem Lateranum, & in eodem loco in scalam coaptati, qua guttulis sanguinis Christi vt pretiosissimo lapide decoratur, & nunc vsque scala Pilati vocatur. Intrò est locus in quo Pilatus sedit pro tribunali, quando Christum morti adiudicauit, lapidibus quadris & politis stratus, & vocatur Lithostrotos. Sunt in eadem domo Pilati cellulæ antiquissimæ, in quibus die passionis secretè cum Christo loquebatur; vt puta, Tu es Rex Iudæorum? & illud, Numquid ego Iudæus sum? gens tua, & Pontifices tui tradiderunt te mihi. & illud, Ergo Rex tu es? & illud, Quid est veritas? Quando interrogauit eum, Vnde es? &, Mihi non loqueris? &, Nescis quia potestatem habeo crucifigere te, & potestatem habeo dimittere te? ab eo etiam responsum accepit dicens: Non haberes potestatem aduersum me vllam, nisi tibi datum esset desuper. Et multa alia, vt patet in Euangelio Ioannis, Christus respondit: quapropter volebat dimittere illum. Illas cellas multoties visitaui, & quidem coactus ab ipsis Sanzachis, qui iniustè a nobis multa exigunt, minantes ruinam Ecclesiarum. In cellulis imagines parietibus depictas, in imagine antiquissima Pilatum cum Christo loquentem, Dei nutu custoditas vidi, & videndo gaudebam, flebámque, audiens iniuriam qua fit ab hæreticis imaginibus Christi. Ad*

hanc

hanc domum Pilati est difficillimus ingressus, &c.

Aliquando difficilis aliquando facilis ad Pilati palatium ingressus.

Nostro tempore non item; & quæ illius tempore nonnisi magna difficultate videbantur, nunc nullo fere negotio visuntur, & ego sæpius vel ex deuotione, vel ex sancta curiositate, vel etiam quæsitus & coactus vidi, & veneratus sum, quod & plerique alij fecerunt.

De gradibus Scalæ sanctæ.

Quod pertinet ad gradus Scalæ, qui viginti octo esse perhibentur, ij Romæ præ foribus templi S. Ioannis Lateranensis in Cœlio monte à Constantino Magno ædificati visuntur, & *Scala sancta* nomen obtinuerunt; locusque in ipsis Christi sanguine conspersus, cancellis ferreis opertus est.

Per scalam palatij tribus vicibus ascendit ac descendit Christus. Ritus ascendendi Scalam sanctam Romæ.

Et quia Christus tempore passionis tribus vicibus eam ascendit, & totidem ex ea descendit, nunc pij fideles iteratis vicibus, flexis genibus magna cum pietate illam ascendunt, & ob frequentatas vices marmorei illi gradus excauati sunt: quæ Ierosolymis tali externo cultu non honoratur, quia id fieri in suis domibus non permitterent infideles, & magnæ se irrisioni exponerent fideles. Primò ascendit hanc Scalam Christus, quando à Caipha ductus est ad Pilatum; & primò ex ea descendit, quando à Pilato ad Herodem fuit amandatus: secundò eamdem ascendit, dum remitteretur ab Herode ad Pilatum; & secundò ex eadem descendit, cùm ductus fuit ad flagellationis locum: tertiò iterùm eamdem scandit, quando flagellatus coram Iudice denuò sistitur, & spinis fuit coronatus; & tertiò denique ex eadem descendit, cùm baiulans sibi crucem, exiuit in eum qui dicitur Caluariæ locum, vbi crucifixerunt eum. Quare meritò semper locus iste à fidelibus in magna veneratione habitus ac visitatus fuit.

CAPVT III.

Relatio eorum quæ à quibusdam in palatio Pilati Præsidis euenire dicuntur illis, qui alapa & flagellis Christum percusserunt.

PRo clariori elucidatione historiæ palatij Pilati Præsidis, & eorum quæ ibi accidisse & adhuc accidere memorantur, placet iis quæ diximus alia duo velut corollaria addere. In primo duplicem proponam relationem siue traditionem: alteram de illo, qui in domo Pontificis dedit alapam Christo; alteram de illis, qui Christum Dominum ad columnam ligatum flagellis ceciderunt: in secundo quantum licebit aperiam, quodnam iudicium de hisce traditionibus faciendum sit.

Prima relatio, illius qui Christo alapam dedit.

Prima relatio est, militem illum, qui Christo in Pontificis domo alapam impegit, perpetuas vsque hodie sui sceleris pœnas dare in domo Pilati, siue Gubernatoris sanctæ ciuitatis: quomodo verò id fiat, & quomodo innotuerit, in hunc modum refertur. Cùm Nobilis quidam Vicentinus, Petrus Branzius Pennalius nuncupatus, Terræ sanctæ peregrinationem suscepisset, & ad sanctam Ierosolymorũ ciuitatem peruenisset, existens in quadam platea, fuit à quodam Turca sibi primùm incognito salutatus. Iste autem Turca dictum Nobilem nouerat, eò quòd patrui illius quondam fuisset captiuus & mancipium in ciuitate Vicentina, multis ab eodem beneficiis cumulatus, sacri Baptismatis vnda ablutus, ac libertate tandem donatus: posteà verò cùm Venetiis esset, diuinæ gratiæ immemor, & acceptis beneficiis ingratus, inuentis quibusdam anteà sibi notis Turcis, cum eisdem nauem conscendens, Constantinopolim reuersus est, ibique primum suum herum adiens, cui anno Domini 1571. deseruierat, benignè & humaniter suscipitur, eius in gratiam Christo renuntiat, & ad vomitum vt canis, id est ad Saracenismum rediens, ad pristinum famulatum recipitur. Accidit posteà, vt mancipij huius herus factus fuerit Gubernator ciuitatis sanctæ, huicque famulo suo suas vices commiserit. Quo munere dum fungitur, fortè fortuna in publico obuium habet Nobilem illum Vicentinum; visoque illo, accepta à patruo eius beneficia in memoriam reuocans, virum adit, salutat, & quisnam esset aperit, ad cœnam inuitat, cum pollicitatione, se illi ostensurum, quod nullus vmquam mortalium vidisset. Cumque Nobilis illius annuisset petitioni, & nocte quadam solus cum eo cœnasset, post cœnam ei dixit Turca, velle se ei ostendere rem mirandam, quam nullus vmquam hominum vidisset præter Guardianum eius ciuitatis & Prouinciæ; simul affirmans, quòd si quis huiuscemodi rem publicam fecerit, ei pali pœnam esse constitutam. His dictis, facibus clauibusque acceptis perrexerunt ad prodigij locum: quò cùm peruenissent, post quinque apertas ianuas totidem habitationum, vltimam sunt ingressi, quæ erat magna & spatiosa aula, strata purissimo elaborato marmore, eius verò camera opere musaico mirificè exornata; in qua ad læuam partem erat homo à capite vsque ad pedes armis albis indutus, quique secundum veterem consuetudinem sinistro humero sparum, bellicum instrumentum (Italicè

licè *ronca* appellatũ) portabat, ad latus ense accinctus, qui cõtinue sine intermissione ab vna ad alteram aulæ extremitatẽ deambulabat; manuq; manum percutiens, dicebat: *Sic respondes Pontifici?* tum Turca viro Nobili dixit, hominem illum apprehenderet, & si posset, stare faceret: apprehensum ille sistere non potuit, sed ab eo protrahebatur; quare eum reliquit. Iterùm iussu Turcæ illum apprehendit: quem cùm nec ea secunda vice sistere potuisset, assumpta face, iuxta eum deambulauit, attenteque in eum fixis oculis, cuiusnam conditionis & formæ esset, obseruauit, hominemq; mediocris staturæ, macrum, cutis ac barbæ nigræ, oculis in capite defixis, deprehendit. His obseruatis, dixit illi Turca, si per Christum iureiurando promitteret, se per decennium secretum istud celaturum, se ei aperturum quisnam ille esset. Cui data iureiurando fide vt ille petierat (quam vt pollicitus fuerat, etiam se obseruasse, affirmauit Nobilis, quando decennio transacto nunc enarrata retulit) dixit ei Turca, hominem illum esse militem, qui Christo coram Anna Pontifice alapam dedisset, dicens: *Sic respondes Pontifici?* & in tanti sceleris pœnam fuisse ibi à Christo condemnatum, vt vetus apud illos habet traditio; & hunc hominem absque cibo, potu & somno in illa agitatione & motu continuò perdurare. His intellectis ad hospitium rediit. Ita in vulgi ore habetur, in chartulis pluribus de licentia Superiorum impressis legitur, & singulariter retulit Adm. Reu. Dominus Franciscus Alcharotus Canonicus Ecclesiæ Nouariensis in suo Itinerario Terræ sanctæ Italicè conscripto, & Nouariæ impresso anno Domini 1595.

Hanc eamdem relationem alij aliter retulerunt; & ego qui aliquando eos fui allocutus, qui nobis hæc se vidisse testati sunt, variè etiam tradiderunt, & fabellam concinnarunt, sed posteà de falsitate redarguti obmutuerunt.

Secunda, illorum qui Christum flagellauerunt. Idem etiam qui suprà Alcharotus similem euentum refert ex Bonifacio de his qui Christum Dominum flagellarunt, & spinis coronarunt. Nos ipsiusmet Bonifacij verba hîc transscribemus. sic ergo ille loquitur lib. 2. de Perenni cultu Terræ sanctę: *Iuxta hunc locum (qui est in Prætorio, vbi Christus fuit ad columnam ligatus, & flagellatus) in parte Prætorij Pilati ad lauam est locus, & capella in eo ab Helena ædificata valde pulchra, in quo Christus ad illam quam vidisti in sepulchro columnam ligatus & flagellatus fuit. Ad hanc capellam difficilis est aditus propter malam mentem viri & mulierum qui habitant in illo. Ego vix septimo anno intrare potui ad videndum; & ad orandum in loco, in quo tantus sanguis effusus fuit, à quadam vetula introductus fui, dum ille malus vir in peregrinatione Hebron esset. Audiui in loco ictus, quasi ictus flagellantium Christum, & interrogaui vetulam, & Fratres qui mecum erant, an ita audirent sicut & ego audio: omnes enim confessi sunt se audire. Vetula dicebat, quòd à sexaginta annis, quibus domum hanc habito cum familia mea, die noctuq; ista audio. Interrogaui illam, Quidnam est hoc? Ipsa respondit, quòd sunt ibi Iudæi vsque ad diem iudicij detrusi in teterrimo carcere, & post iudicium descendent ad infernum, quia hic flagellauerunt Messiam. Dixi ego illi, quòd milites Pilati flagellauerunt Christum. Ipsa respondit, quòd isti milites erant Iudæi maledicti. Amplius suadere nolui quidquam, sed data pecunia illi promissa, discessi.* Hæc Bonifacius.

CAPVT IV.

Proponitur quæstio quoad Capite præcedenti adductas relationes, An videlicet, qui Christo alapam dedit, & qui eumdem ad columnam ceciderunt, in locis illis detineantur, pœnas suorum scelerum dantes.

PRo faciliori intellectu propositæ difficultatis, & vt quid probabilius de ea sentiendum sit appareat, quinque per ordinem explicabo. Primò, occasionem difficultatis pertractandæ. Secundò, fundamenta sententiæ affirmantis. Tertiò, quàm suspectæ sint illæ relationes, & singulariter prima. Quartò, respondebo ad argumenta quæ pro illius defensione adducuntur. & Quintò denique rationes sententiæ negantis proponam, tutiusque esse docebo, illas relationes tamquam falsas & confictas fabellas refellere, quam vt veras historias admittere. *Ordo disputationis.*

§. I.

Occasio propositæ quæstionis pertractandæ, & qua in re conueniant & differant assertores & impugnatores dictarum relationum.

PRopositam quæstionem ægrè tractandam suscipio, quoniam quid ad eam dicendum sit, quilibet rectè sentiens, & in sacra Theologia atque diuinis rebus vel mediocriter instructus respondere poterit; quoniam difficultatem & obscuritatem magnam non videtur habere. Ceterum, quia non me præterit quod à sapientibus

dictum

dictum est, nullum esse errorem tam absurdum, quin suum patronum ac defensorem habeat, qui ipsum fucata vel apparenti ratione non tueatur (sicut in proposita difficultate euenire comperimus: nam cómemoratas relationes, quas falsas & reiiciendas doctiores censuerunt, alij vt verissimas & velut de fide tuentur;) ego, inquirendæ ac manifestandæ veritatis studio, ad eam qua potero breuitate & claritate respondebo.

Duplex opposita sententia circa propositam difficultatem; affirmatiua, & negatiua.

Non idem iudicium, duplicem tamen sententiam inuenio in proposita quæstione. Prior illorum est, qui non solum possibilitatem, sed etiam factum, id est relationes illas ita contigisse vt enarratæ sunt, & non tantum fuisse possibiles, constantissimè confitentur & defendunt: posterior verò sententia illorum est, qui possibilitatem dictorum concedunt, sed factum negant, adeoque hactenus relata non historias, sed nugas & fabellas arbitrantur; quorum sententiam & iudicium libentissimè sequor, assentientibus illis qui diu Ierosolymis commorati fuere, & de rebus sacris optimè sunt instructi.

Sectatores prioris sententiæ duplici præcipue nituntur fundamento. Prius, est clancularia suspectaque traditio infidelissimi hominis, quam doctissimorum virorum iudicio, & efficacissimis rationibus anteponunt: posterius verò fundamentum, sunt calumniæ quibus alterius sententiæ sectatores proscindunt. Postquam ego, necessitate ductus, priorem illam reiecissem sententiam, ostendi apud neotericum quemdam Auctorem in libro quem Italicè de Ierosolymorum peregrinatione conscripsit: quod longè aliter quàm pertractaueram, eam explicare coëgit, fusiùs videlicet, & solidioribus fundamentis. Et quia post è locis sanctis in Italiam reditum, ab omnibus ferè, quibuscum locutus sum de locis sanctis, percontatus fui, an quæ de homine illo qui Christo alapam dedit, & de illis qui Christum flagellarunt, narrantur, ita se habeant vt communiter asseruntur, & in chartulis & libellis impressis leguntur; an ego talia vmquam viderim vel audierim, & quodnam meum sit in hac parte iudicium. Quibus vt satisfacerem, meamque aperirem sententiam, hanc sum aggressus quæstionem, quam pro vtraque parte explico, argumentis hinc inde propositis; illisque dissolutis quibus adstruitur affirmatiua pars quæstionis, negatiuam esse sequendam liquidò apparebit.

Occasio difficultatis explicandæ.

Vtraque sententia in possibilitate conuenit.

Conueniunt in hac quæstione omnes in possibilitate facti: quis enim fidelis vel infidelis etiam Philosophus, negare auderet illa fieri non posse absoluta omnipotenti Dei virtute, apud quem non est impossibile omne verbum, vt dixit Archangelus Gabriel? Quis tam cæcus est, aut quis tam male de diuina omnipotentia sentit, vt præsumat illam vsque adeò arctare, vt eam quæ infinitos spiritus æternis cruciatibus in terræ visceribus cruciandos tradidit, neget vnú vel alterum addicere nó posse eisdem, vel etiam maioribus, in superficie terræ, vel vbi sibi magis placuerit? cùm, sicut in centro, ita & in terræ superficie plures suorum scelerum pœnas dare, affirmét sancti Patres & Theologi, & plures sint pro hac explicanda veritate reuelationes. Auctores verò prioris sententiæ dissentiunt, vt diximus, à sectatoribus posterioris, quia factum affirmant, quod isti negant. Sed prioris sententiæ rationes prius videamus.

§. II.

Fundamenta quibus affirmatiua pars quæstionis nititur, dictas relationes veras esse.

Rationes prioris sententiæ. Prima. Turcæ auctoritas.

PAtroni prædictarum relationum illas multipliciter probare nituntur. Primò, quia Turca ille, id dixit, & Nobilis Vicentinus retulit, & alij plures retulerunt; &, vt sacri Doctores docent, hominum dictis in his quæ nobis non constant, credere debemus sine vlla etiam dubitatione, aliter necessitudo & pietas, duo generis humani sanctissima vincula, violari atq; omnino dissolui necesse esset, nihilque prorsus in hominum consociatione incolume remaneret; amputata etiam esset via quamlibet scientiam addiscendi, quæ est per fidem; *Oportet enim addiscentem credere*, vt Philosophus 1. Elenchorum dixit, & Isaias 7, 9. iuxta LXX. *Nisi credideritis, non intelligetis*; hæc, inquam, & alia sequerentur incommoda, si nihil credere statuerimus, quod non idem possemus quasi manu tangere, ac tenere perceptum. Necessarium itaque est hominum dictis adhibere fidem. Fusè hanc doctrinam (quæ verissima est) tradiderunt Theodoretus in Opere de Curand. Græc. affect. lib. 1. Augustinus lib. de Vtilitate credendi, cap. 12. & de Fide rerum inuisibilium capp. 1. & 2. & alij. Quare in casu nostro, cùm quæ dicuntur de illis qui Christum percusserunt, à pluribus relata fuerint, credenda profectò erunt, alioquin temeritatis notam incursuri.

Secunda ratio, quia illa in multis approbatis libris inueniuntur.

Secundò. Illa in multis libellis & apud plures Auctores impressa leguntur cum facultate Superiorum: at si falsa essent, ea cudendi facultas non fuisset concessa; non enim credibile est, tantum facinus Reipublicæ ministros commissuros, vt non solùm

lùm euulgari mendacia permitterent, sed suo etiam communirent priuilegio, quò illa tutiùs mentes mortalium peruagarentur.

Tertia, infusta contrariam sententium. Tertiò denique, quia, vt antè citatus Auctor neotericus, Stephanus Mantegaza in Opere suo lingua Italica conscripto de Itinere sanctæ ciuitatis Ierusalem, lib. 2. c. 14. ait, qui illa negant, insipientes sunt, & rerum spiritualium minùs capaces, consortes effecti aliorum operum quæ non nouerunt; quoniam, contra omnem rationem, & veram Theologiam, promptiores inueniuntur ad veritatem condemnandam quàm defendendam, vel rerum scriptarum atque enarratarum probabilitatem: *Arbitrati*, inquit ipse, *suis compositionibus apud homines perpetuum nomen adepturos fore, non aduertentes se ob id in detractorum & oblatrantium numero collocare.* Quos vt reuinciat, & quæsito authenticè satisfaciat, tres Auctores omni humana fide dignissimos in medium profert.

Prior, cæterisque antiquior est Philosophorum Princeps Aristoteles, qui hoc pretiosum ac nobilissimum documentum scriptis suis reliquit lib. 1. Physicorum: *Negare sensum vel experientiam*, propter rationem scilicet ignoratam seu ignotam, *debilitas est intellectus*. Quod tali explicat exemplo Auctor. Sicut si quis non lippis vel excæcatis oculis videat magnetem ad se ferrum trahentem, vel succinum siue electrum paleam, & hoc neget, nesciens tractus illius rationem reddere, is debilem præ se fert intellectum; quoniam multos effectus naturales oculis intuemur, quorum causas ignoramus, nec eos tamen ignorantia nostra minùs facit esse veros.

Alter Auctor est S. Augustinus, qui libro 21. de Ciuitate Dei cap. 7. dicit: *In rebus miris summa credendi ratio est omnipotentia Creatoris, qui certè non ob aliud vocatur omnipotens, nisi quoniam quidquid vult potest.* Sed his, qui seipsos nugis velut frondibus tegunt, dicentes, si seruus ille adhuc superuiueret, multi hoc nouissent & retulissent, scriptisque ad perpetuam memoriam commendassent: igitur verum non est quod scribit Carolus de Rancis, Nobilis Vercellensis, sicut accepit à Domino Penalio Branzo. (Arbitratur iste Auctor, solùm propter hoc illi traditioni fidem non adhibere aliter sentientes: sed decipitur; quia propter multò alia plura ab ea recedunt, vt inferiùs videbimus.)

Omnium responsionum loco vult illis sufficere debere, quod alius vir insignis (estque tertius & posterior pro sententiæ istius defensione Auctor) Christophorus Columbus, qui Tabula artis nauigatoriæ, longa item, ancipiti, periculisque plena nauigatione simul & experientia ostendit (quæ octaua scientia septem artibus liberalibus est certior) simul contra Aristotelem, D. Augustinum, & omnes Cosmographos, quòd in Vniuerso non reperiatur mare Oceanum quod aquam & cælum significat, sed omnia mundi maria esse mediterranea, terra, ripis, habitatoribus & habitationibus cincta. Quæ veritas vsque ad tempora Columbi operta fuit; imò à D. Augustino & aliis Auctoribus impugnata, nunc verò clarè ab omnibus scitur. Ita in proposito; quid mirum esset, si quæ de supradicto seruo relata sunt, vera esse quis affirmaret? quæ vtique quoniam mysteriis sunt plena, ac omnino supernaturalia, non semper reuelata fuere, sed aliquando, & paucissimis quibusdam. Et ex huiusmodi Columbi facto siue exemplo satis intentum comprobari arbitratur, & iam dicta in hac materia veras demonstrationes esse. Ex quibus liquidò constat, quantum inhæreat huic opinioni neotericus iste, eam firmiter ac mordicus tenens, ac si de fide credenda proponeretur, eique falsum subesse haud possit; acriusque ac minùs modestè, quàm virum religiosum decebat, inuehitur in contrariæ sententiæ sectatores; qui tamen modestiùs loquuntur de eo ac aliis cum ipso in hac materia à se dissentientibus: nam factum illud esse, non ita pertinaciter negare, quin fieri potuisse concedant.

Hæc pro illa sententia ex Auctore illo Italico Latinè hîc transcripsi, vt quibus nitatur fundamentis opinio illa, quilibet intelligat. Sed an solida sint, & an illa, simulque eius conuitia, magnum nomen ei pepererint, & an scopum attigerit, quiuis, etsi propemodum mentis non sat sit integræ, iudicare poterit ex dicendis.

§. III.

Quàm suspectæ sint indicatæ relationes, & singulariter prima.

VT quod probabilius est, magisque rationi consentaneum in assumpto argumento, appareat; antequam ad vlteriora procedamus, placet ostendere, quam merea ntur fidem illæ relationes. Et hoc, sicut & cetera, exequemur, si non demonstrationibus necessariis, non tamen iniuriis, sed probabilibus argumentis, quæ in proposito magni ponderis erunt; non vt nomen popularemque auram aucupemur, sed studio, quantum fas est, propalandæ

dæ veritatis, falsitatis verò longiùs eliminandæ.

Iniuriæ causam meliorem non faciunt. Iniuriis lacessere, vituperabile.

Omissis ergo conuitiis, quibus fautores affirmantis sententiæ contra negantes insurgunt, quoniam causam meliorem efficere non possunt, (iis enim si vti voluero, meritò insipientiæ & indisciplinati animi nota essem inurendus: vt enim dixit Salomon, *Qui profert contumeliam, insipiens est*, Prouerb. 10, 18. nec *recipit stultus verba prudentiæ*, Prou. 18, 2. Ex quo meritò deduxerunt sapientes: Etsi exercere animum in disceptationibus laudabile sit, & Philosophorum dogma; contumeliis tamen & detractionibus quempiam lacessere, vituperabile esse, & stultorum crimen) ex multis suspecta redditur illa narratio, ex Auctore, ex traditione ipsa, & ex suis circumstantiis. Ex Auctore primò redditur traditio suspecta, quia is est Turca, infidelis Deo, Angelis, dæmonibus, & hominibus, Christo & Mahomæ; nec in illius fide & religione, nec in istius errore & superstitione constans, vt suprà Capite III. huius Peregrinationis vidimus. Et quæ fidelitas, quæso, vel certitudo à tam infideli & inconstante homine expectari potest?

Prima relatio multipliciter suspecta. Primò, ex Auctore infideli.

Ex malis etiam bona suspecta.

Et profectò non solùm falsa, sed & vera, ab huiuscemodi farinæ hominibus relata, vt valdè suspecta reiicienda sunt, quoniam veris pleraque falsa & noxia miscere solent, & vera suo malo testimonio suspecta reddere. Hoc suo nos exemplo Saluator docuit, dum dæmones Christum & Dei Filium acclamantes, obmutescere fecit. Et cur ita? An non verum dicebant? vtique; sed ne, quod sacræ Scripturæ testimonio euidentissimum erat, & illustrissimis miraculis comprobatum, à mendacibus prolatum, in dubium verteretur. Et Paulus prohibuit diabolum dicentem: *Isti homines serui Dei excelsi sunt, qui annuntiant vobis viam salutis*, Act. 16, 17.

Ad hoc tacit D. Hieronymi admonitio, Domini sententiam fuisse: *Estote probati numularij, vt si quis numus adulter est, & figuram Cæsaris non habet, nec signatus est moneta publica, reprobetur.* Extat idem apud Clementem Romanum Constit. libro 2. c. 37. vel 40. aut 41. ac Damascenum lib. 4. cap. 18. & Athanasius Orat. I. contra Arianos monet ac munit nos aduersus hæreses variis testimoniis ac exemplo Christi, qui nec vera sustinuit à falso spiritu pronuntiari; *quia solent* (ait Ambrosius in caput 5. Epist. ad Thessal. expendens illum locum 1. Ioan. 4, 1. *Nolite omni spiritui credere, &c.*) *spiritus mundi fallaciter, quasi per imitationem dicere bona, & inter hæc subinducere praua, vt per hæc quæ bona sunt, accepto ferantur & mala, vt quia vnius spiritus dicta putantur, non discernantur ab inuicem, sed per id quod licitum est, commendetur illicitum auctoritate nominis, non ratione virtutis.* Ac proinde verè eleganterque quidam dixit:

Non si crede al bugiardo, ancorche giuri:
Ben si crede al verace, ancorche menta.

Hinc Lacedæmones, Gellio lib. 18. c. 3. referente, cùm de summa Reipublicæ ageretur, vir quidam disertus & doctus, sed improbus & impurus, optimam sententiam dixisset, eaque placeret omnibus, vt iuxta eam decretum faciendum videretur; cùm tamen ferre non possent, vt optimum consilium turpitudine auctoris fœdaretur, elegerunt virum quemdam grauissimum, qui omnium consensu eamdem sententiam diceret; &, nulla prioris habita mentione, huius sententia in decretum relata fuit. Et in casu nostro, relatio haud rationabilis, nec apud cordatos plausibilis; non à docto quopiam, sed indocto, impurissimo infidelique homine proposita, & à nemine, quod sciam, alicuius auctoritatis prolata vel probata, acceptabitur?

Prætereà, qui Turca ille scire potuit, illum, quem eo loco detineri dicunt, eum esse qui in Annæ domo Christo alapam dedit? Num ex reuelatione? an indicio & arguitiuè? an ex Turcarum relatione? sed quòd non ex reuelatione, probatur, quia reuelationes iustis potiùs & fidelibus, quàm iniustis & infidelibus fieri consueuerunt, vt ex sacra Scriptura constat. Non enim conuenit sanctum dari canibus, & margaritas mitti ante porcos. vnde optimè Martinus Delrius Tom. 2. Disquisit. lib. 4. cap. 1. q. 4. Sect. 2. monet, reuelationibus dæmonicolarum & infidelium credendum non esse. Quòd si aliquando peccatoribus & infidelibus factas fuisse legamus, vel eas non intellexerunt nisi per fideles & pios, vel vt infideles ad fidem vocarentur, & propter electorum commodum, vt mali visionibus exterriti, iustos vexare, & à peccatis cessarent. Pharaoni Ægypti & Nabuchodonosori Babyloniæ Regibus factæ fuerunt reuelationes variæ, quas non nisi per sanctos viros Iosephum & Danielem explicatas valuerunt intelligere. Item per Balaam locutus est Dominus: *Orietur stella ex Iacob, & consurget virga de Israël*, &c. Num. 24, 17. sed ob salutem Regum illorum Orientalium, qui vaticinio illo moti, ad Christum natum adorandum venerunt, & fidem eius susceperunt. In nostro verò casu talia obseruare non possumus, nec diuinam reuelationem, nec fidelem interpretem, nec fructum illius consequentem. Si enim hæc

Reuelationes fidelibus ac bonis communicari solent.

contigissent, omnibus innotuissent, sicut aliæ veræ reuelationes. Et quare res omnino supernaturalis, mysteriis plena (vt ille Auctor loquitur) non fideli potius, cui maior præstatur fides, quàm infideli, cui nulla datur, reuelata fuit, vt ad vtilitatem crederetur?

Dubia Nobilium illa relatio.

Dices, retulerunt Nobiles illi fide digni: sed, quoad hoc, eorum fides & nobilitas maneat apud ipsos, quia non maiorem, quàm Turca ille à quo talia receperunt, faciunt fidem, quin forte minorem; quoniam citius quàm par erat crediderunt. Nescio sanè an ea viderint vel audierint exsomnes, an somno obruti: an decepti à magistro erroris, & loquentis placentia, & nouitates, quarum Nobiles cupidi sunt, qui vt plurimum quærunt magistros prurientes auribus, & à veritate auditum auertentes. Vel etiam (si tamen, quæ retulit, Nobilis Vicentinus vidit) fuit deceptus & illusus à Turca, vt decipi & illudi solent strigæ & necromantæ à dæmonibus, & ab illis alij homines & mulieres. Vt enim antiquitus apud Ethnicos diuinorum ingens erat multitudo, & apud Philisthinos multò maxima; (vnde Isaias arguens Israëlitas quòd multos augures ac diuinos inter se versari paterentur. *Augures*, inquit, *habuerunt vt Philisthym*, Isa. 2, 6. ac si in nulla Ethnicorum regione frequentiores diuinorum greges, quam in Palæstina, nutrirentur) ita in præsentia in eadem regione vsque non desunt huiuscemodi augures & diuini, & præcipue apud Mahumetanos. Et quid mirum, aut quod inconueniens erit, asseuerare, vel saltem opinari perditum illum infidelem, vnum ex talibus fuisse, & consequenter opera dæmonis fuisse illum Nobilem illusum? illudit enim libenter dæmon in similibus, vt errantes in erroribus pertinaciores faciat, & fideles & electos, si fieri posset, in errorem inducat.

Diuinorum frequens numerus in Palæstina olim, & nunc.

Dæmones animas defunctorum simulant, vt decipiant:

Simulant dæmones (vt docent Chrysostomus Homil. 29. in Matthæum, & Augustinus lib. 10. de Ciuit. Dei cap. 11.) animas defunctorum, quò facilius erroribus Gentilium animos hominum imbuant, ad eos perniciose decipiendos. Primùm enim dæmon ea ratione faciliùs persuadet homini quidquid vult: homines siquidem animabus defunctorum parentum, vel cognatorum, vel amicorum quos dilexerunt, & a quibus se dilectos esse persuasum habuerunt, lubentius & promptius credunt, quidquid demum dixerint, quam dæmoni, quem naturaliter abhorrent. Deinde ita dæmon persuadet hominibus, infernum non esse carcerem perpetuum, ex quo non liceat aliquando egredi; nec inferni pœnas adeò esse graues atque intolerabiles, vt putant homines. Ad hæc id facit, vt homines credant, animas etiam post mortem habere corpora, vel quibuslibet corporibus posse animas se induere, vel in alia hominum aut bestiarum corpora emigrare; vt ita de nouo concipiatur animo error Pythagoricus de transmigratione animarum; eoque concepto & persuaso, labascat fides, & spes Christianæ resurrectionis. Postremò hac ratione fit id artificium dæmonum, vt viui mortuos, vel quasi terrificos sibique noxios metuant, & variis superstitionibus placare, ac sibi conciliare studeant; vel tamquam beneficos, sibique vel amicitia vel necessitudine deuinctos, nimis superstitiose diligant & colant; quin etiam non humanis tantum, sed diuinis quoque honoribus obseruent.

Infernum non esse perpetuum carcerem mentiuntur:

Anim[...] post m[...] tem ha[...] corpor[...] lorum[...] transmi[...] gratum persuad[...]

Placet vlteriùs hîc etiam adscribere, quæ de hac ipsa re disertissimis verbis disputat antiquissimus Tertullianus in libro de Anima, vbi agit de inferis, & animarum euocatione, ad hunc fermè modum scribit: *Necromantia secunda est idololatria, in qua se dæmones perinde mortuos fingunt, quemadmodum illa deos. Quidni? cùm & dij mortui sint. Itaque inuocantur quidem defuncti, sed dæmones operantur sub eorum obtentu. Hanc autem fallaciam diaboli sub personis defunctorum delitescentis etiam rebus probamus, cùm in exorcismis nostris interdum dæmon aliquem se ex hominibus affirmat, vel gladiatorum, vel bestiarum, sicut & alibi Deum; nihil magis curans, quàm hoc ipsum excludere quod prædicamus, ne credamus animas omnes malorum ad inferos redigi; & vt iudicij ac resurrectionis fidem turbent. Et tamen iste dæmon postquam circumstantes circumuenire tentauit, instantia diuina gratia victus, id quod erat in vero inuitus confitetur. Sic etiam in Necromantia, quæ iam quiescentes animas euellere ab inferis creditur, & conspectui exhibere, non alia fallacia vis est, operosior sanè, quia & phantasma præstatur, & corpus effingitur: nec magnum illi exteriores oculos circumuenire, quia interiorem mentis aciem excæcare perfacile est. Nulli autem animæ omnino inferos patere, satis Dominus in argumento illo pauperis requiescentis, & diuitis ingemiscentis, ex persona Abrahæ sanxit, nec posse relegare renuntiatorem dispositionis, quod vel tunc licere potuisset, vt Moysi & Prophetis crederetur. Sed etsi quosdam reuocauit Dei virtus in documentum iuris sui, non idcirco communicabitur fidei & audaciæ magorum, & fallaciæ somniorum, & licentiæ Poetarum: nam in hac mortuorum resurrectione, qua Dei virtus in corpore animas repræsentat, solida & contrectabili, & satiata*

Necromantia est idololatria.

Ab inferis reuocari non diaboli, sed Dei virtute.

tiata veritate praeiudicatum est, hanc esse formam veritatis, vt omnem mortuorum exhibitionem incorporalem, praestigias iudices. Hucusque Tertullianus.

Ita in proposito dicendum esse arbitror, si aliquid fuit Nobili illi ostensum illusione dæmonum, opera illius Turcæ crediderim fuisse deceptum, & non vera illius hominis ostentione instructum, qui in inferni visceribus manet perpetuò cruciandus. Quare vt ad id vnde parum deflexi- mus reuertamur, ex parte Auctoris suspecta, quin & falsa censenda est illa traditio siue reuelatio.

Secundò, suspecta relatio ex ipsius conditione. Secundò suspecta redditur traditio ex parte ipsiusmet reuelationis; quia omnino occulta, non ab aliquo vel aliquibus fide dignis originem ducens, sed ab infidelibus, vt dictum fuit: sed & ipsis infidelibus fuit incognita; ea enim de re sæpiùs percontati, se talia nescire dicunt, & huiusmodi vt vana quærentes irrident.

Obiectio. Respondebit fortasse quispiam pro illa sententia, non audere Turcas talia propalare propter pœnam pali positam contra ea reuelantes. *Solutio.* Contrà, si lex pali posita est contra huiuscemodi reuelantes, igitur communiter ea sciuntur verè esse, & non tantùm ea nouit Gubernator ciuitatis, sed prohibitum ea reuelari: sed illi negant omnino talia esse.

Præterea non est pœna pali, vel alia posita furibus, homicidis, Mahomæ renuntiantibus, &c. & tamen fures, homicidæ, Mahomæ renuntiantes, vt renuntiauit relator, & alij facinorosi non desunt inter illos, sicut & inter nos fideles sunt, legibus & pœnis non obstantibus. Et ipse Turca relator, siue deceptor, paruipendit pœnam pali, Mahomæ renuntiando, & secretum illud reuelando Nobili illi: quare non item aliis de se benè meritis reuelauit? vel quare alij non reuelarunt? & quomodo rei incognitæ pœna est?

Si vera esset, ferè communis esset. Fateor, me non posse persuaderi, quin, illud verum si esset, sciretur à multis, & pluribus reuelaretur, vel ob amicitiam quam cum Christianis illi habebant, vt propter hanc dicatur fuisse illi Nobili reuelatum; vel certè, & multò magis propter præmium. Turcæ enim auarissimi & cupidissimi sunt; & propter nummos vitam suam venalem facerent. Et profectò si res ita esset, vt refertur, non esset Christianis, præsertim Ierosolymis continuè commorantibus, incognita, tum propter longam moram, tum propter coniunctionem quam cum Turcis habent: & melius etiam scirent quàm Gubernatores Ierosolymorum, quia isti frequentissimè mutantur, & ibi non longas protrahunt moras; & istis illi curiosiores.

Tertiò, ex circumstantiis suspecta. Tertiò, ex circumstantiis valdè suspecta redditur illa traditio: multis enim inuolucris & nugis palliatur, vt cum dicitur, primò Turcam publicè in platea Nobilem benefactorem amplexatum fuisse; signa beneuolentiæ ostendisse; & posteà ei præcepisse, si eum alicubi videret, nec aue ei diceret. Vnde tam breui tempore tanta mutatio? an aliqua est apud Turcas lex, prohibens salutare Christianos, vel à Christianis salutari? nulla sanè. Et si non erat lex, nec timere debebat de transgressione, præsertim in dignitate constitutus. Et si fuit lex, & eam timebat, quare illam priùs publicè paruipendit tanta benignitate salutans, & excipiens benefactorem?

Dicitur insuper in illa relatione, Nobilem illum, animi gratia, post prandium rem tam supernaturalem & miraculosam enarrasse, sicut & post cœnam vidit; quod suspicionem auget: nam in conuiuiis, vbi multa proloquuntur, & inutilia falsaque misceri necesse est, quia *in multiloquio non deerit peccatum*, vt Sapiens dixit Prou. 10, 19. & hanc relationem ex falsis esse, dicendum videtur. Ampliùs, quomodo potuit scire Turca virum illum eo loco ad sui sceleris pœnam luendam detentum esse illum, qui in domo Annę vel Caiphę Christo alapam dedit, quàm alium, qui non minoribus conuitiis & tormentis affecit Christum Dominum? dices, Ex manus percussione. Dico, si ob id, plures alij quàm ille ceciderunt Iesum, vt ex Euangelistis videre est. Postquam Christus se Filium Dei coram Caipha & aliis confessus est, *Tunc*, inquit Matthæus c. 26, 67. *exspuerunt in faciem eius, & colaphis eum ceciderunt, alij autem palmas in faciem eius dederunt*, &c. idem docent Marcus 14, 65. & Lucas 22, 64. Igitur inde benè potuit diiudicare hominem illum esse vnum ex illis, sicut illum quem nominauit.

Præterea, si ille creditur eum esse qui Christum alapa cecidit in domo Annæ vel Caiphæ, secundùm varias opiniones, pœnam potiùs in domo vnius ex istis secundùm iustitiam luere debebat, vt vbi patratum fuit crimen, ibi eiusdem sustineretur pœna, vt in similibus nouimus factum à Deo & hominibus. At illum dicunt esse in domo Pilati: domus enim Gubernatoris Ierosolymitani nunc eadem est, quæ tempore Christi erat Præsidis Pilati. Quòd si quis dicat, nullum tamen audiui hoc dicentem, in domibus Annæ vel Caiphæ cruciari hominem illum; id scirent potiùs Armeni, qui eas incolunt, quàm Turcæ, qui in eis partem non habent; & nos similiter

liter Catholici, propter amicitiam quam cum illis habemus: sed Armeni & Catholici omnino ignorant. Ex his etiam patet, non esse veterem traditionem. Quæ enim vetus traditio, quam vnus vel alter nouit?

§. IV.

Responsio ad argumenta prioris sententiæ.

Responsio ad primam rationem

EX dictis §. præcedenti patet, quid respondendum sit ad primum fundamentum illius sententiæ. Dicimus enim vanum & nullius ponderis esse; quia est testimonium hominis infidelissimi omni fide indigni. Testis quippe & historiæ relator debet esse vir omni acceptione maior, vt ei fides adhibeatur; & quæ necessaria sint in historia humana, vt ei fides præstetur, docet Melchior Canus de Locis Theol. lib. 11. cap. 6. post med. qui ponit tres leges. Prima sumitur ex integritate & probitate hominum. Secunda, vt in dicendis seueritati iudicij prudentia adiungatur, &c. Tertia, vt Historico Ecclesia auctoritatem tribuat, &c. Quas sanè leges, vt fusè eas explicat Canus, non poterimus in illa relatione inuenire; quare non vt vera historia amplexanda est, sed vt conficta fabella reiicienda.

Tria ad fidelem historiam requisita.

Responsio ad secundã relationem de iis qui Christum flagellarunt.

Iisdem ferè rationibus respondere possumus ad illam relationem de illis qui Christum flagellarunt; quam etsi non tam improbabilem & à vero alienam censeam, non tamen illam credo. Ego enim pluries cum aliis in domo illa fui, & non mediocri adhibita attentione, fragores vel strepitus flagellorum non audiuimus: nec alicui locutus sum ex senioribus istarum partium qui tempore Bonifacij fuerunt, qui ductores sunt peregrinorum, apud quos conseruatur continuè memoria locorum sanctorum, & eorum quæ in illis digna scitu occurrunt, qui vmquam se illos flagellorum fragores audisse testatus sit. Quid amplius? P. Frater Pantaleon Lusitanus, P. Bonifacij indiuiduus socius, qui cum eo in partibus istis longam moram traxit, & maxima pietate & curiositate loca sancta visitauit, numquam huiuscemodi flagellorum ictus audire potuit; etsi ob hanc causam piis quibusdam bonis operibus se occupasset, vt docet in suo Itinerario lingua Lusitana conscripto; & idipsum oretenus dixit Patri Fratri Francisco à Portiuncula Lusitano, quando super hac re eum percontatus fuit, & ita ego ab illo intellexi. Qui tamen non ausus est negare, fortè ob honorem P. Bonifacij; sed se accusabat ob sua peccata indignum redditum, ne huiuscemodi, vt optabat, audiret. Sed quare non audiuit, vt ab illa suspicione liberaretur? & si maiores peccatores & infideles audierunt, quare & non ipse audiuit? Arbitror illos somniis & imaginationibus fuisse deceptos, quibus abundant istarum partium incolæ. Alia enim similia circumferuntur ab illis: vt quod in Ecclesia vbi Christus fuit flagellatus, videantur aliqui superpelliceo induti Ecclesiam illam circumcirca incensantes: & idipsum alij affirmant contingere in Ecclesia S. Iacobi Armenorum; sed non à quibusuis in ea habitantibus videri, &c.

Dicitur vlterius in illa flagellationis narratione, ictus flagellorum auditi in domo Pilati, in loco vbi fuit spinis coronatus; at non in Pilati domo, sed extra, etsi prope fuit flagellatus Christus Dominus, vt communis habet traditio: in cuius flagellationis memoriam eo loco pij fideles Basilicam construxerunt, vt dicemus Cap. v. & vi. præsentis Peregrinationis, nec in commemorato loco fuit Christus spinis coronatus, sed in atrio, vt docet S. Marcus 15, 16. quare inter somnia potiùs, quàm veras relationes similia numeranda videntur.

Responsio ad secundam rationem.

Ad alterum fundamentũ, quod præmissæ relationes impressæ leguntur, auctoritate Superiorum roboratę: qui imprimi non permisissent, præsertim sua auctoritate firmatas, nisi veræ essent. Respondeo, Superiores ea & similia imprimi permittere, quia nihil contra Fidem Catholicam continent; non tamen veritatem illorum rimati fuere, nec approbauere: & hoc clarum est, aliàs fictiones poëticæ vt veræ amplexandæ forent, quoniam sunt de licentia Superiorum impressæ. Lege Canum vbi suprà §. *Lex verò secunda.* qui etiam non bene sentit, libros contra bonos mores, & huiusmodi fabellas continentes imprimi, & vulgari.

Sed quidnam roboris habeant concludántve dicta illius neoterici videamus.

Ad Aristotelem.

Primus Auctor Aristoteles, quem pro se & contra nos adducit, nobis non officit, inquit ille; quòd, negare sensum propter causam ignoratam, debilitas est intellectus, &c. & nos idipsum omnino asseueramus; sed quid tunc pro eo, vel contra nos? vbi est sensus & experientia in proposito? hoc est quod quæritur, & ipse supponit. Ostendat ille sensum contra rationem, quam nos adducemus. Viditne ipse, vel ei facta est reuelatio? si ita esset, ipse credere deberet, ne hebeti ingenio iudicaretur: at non tali culpa notarentur qui non viderunt, nec talia negantes essent vapulandi. Vidit Turca & Nobilis Vicentinus, & retulerunt; igitur suspectissimum testimonium sensui æquabitur,

bitur, cui ratio & grauis auctoritas refragatur? quin si eis aliis contradicentibus crederemus, de leuitate tunc meritò argueremur. *Qui* enim *credit citò, leuis est corde*, Eccli. 19, 4. facilius, si ipse vidisset, & retulisset, credidissemus, quia Sacerdos est; nec nos decepisset: cui tamen si non credidissemus, non ideò tamquam sensum negantes arguendi essemus.

Et ad quid exemplum magnetis, ferrum & electri paleas trahentis? nam oppositum potius quàm propositum ex eo concluditur: etenim in isto exemplo effectum cognosco, & sensu experior, causam verò ignoro; at in relatione illa, effectu incognito & à sensibus remotissimo, si is esset, causa notissima est, Deum videlicet omnipotentem hæc & similia posse operari, quem tamen operatum fuisse latet: & quibusdam moueor ad credendum non operatum fuisse, magis quàm operatum fuisse, vt ex dicendis amplius apparebit.

Ad D. Augustinum. Nec magis concludit Augustini testimonium ex 21. lib. de Ciuit. Dei cap. 7. vt citat ipse, & Epist. 3. ad Volusianum: illo enim dicto ostendit S. Doctor, miracula omnia, si ad diuinam potentiam comparentur, esse æqualia: quoniam omnia potest Deus operari æqualiter sua omnipotenti virtute; quia eorum operandorum ratio est omnipotentia Creatoris, vt docet S. Augustinus apud D. Thomam 1. p. q. 105. art. 8. At quis hoc negat? Quis non concedit, Deum ea, & multò maiora facere posse? De fide enim est, diuinam virtutem ad omnia possibilia se extendere. Omnia igitur quæ potuit facere fecit: mille igitur & multò plures mundos condidit. Potest omnes damnatos extra infernum detinere suppliciis addictos, contra præfixum a diuina Iustitia decretum; ergo omnes extra infernum detinet. Pari modo potest illum percussorem Christi in eo ficto loco in superficie terræ cruciare; ergo cruciat. Quæ consecutio?

Miracula æqualia Deo comparata.

Ad Christophori Columbi exemplum. Ad quid exemplum Christophori Columbi? etenim quæ ipse inuenit credimus; quoniam vt vera, sunt etiam à suspicione aliena, non occulta, sed omnibus conspicua, celeberrima fama vulgata, prudentis & Catholici viri ingenio inuenta, & auctoritate roborata. *Absit*, vt verbis D. Augustini vtar, *vt ea scire negemus quæ celeberrima fama commemorat.* At quæ in relatione illius infidelis recensentur non sunt celeberrima fama vulgata, sed pauci ei firmiter adhærent, & plurimi rectè sentientes ei refragantur. sicque constat, quantum valeant illius Auctoris fundamenta.

§. V.

Probabilius est, adductas relationes esse fabellas quàm veras historias.

VT quàm consideratè à iam adducta & confutata sententia adductarum relationum recesserimus, & ad contrariam sequendam moueamur, appareat, rationes in medium sunt adducendæ.

In primis falsa videtur censeri ab omnibus. Cum enim, vt iam diximus, ferè omnes qui memorabilia Terræ sanctæ cognoscere intendunt, inquirant, an quæ de illo milite in chartulis & itinerariis Terræ sanctæ euulgantur vera sint, signum est dubitare: igitur quemadmodum dubitans in rebus fidei infidelis est; ita dubitantes de illa relatione, eam non credunt, &c. *Prima ratio pro secunda sententia negante. Nulli videtur prima sententia credere.*

Secundò, regula est D. Augustini, vt credo, perpetuò obseruanda, credere nos debere ea Deum magis fecisse quàm non fecisse, quæ vera ratio persuadet fecisse. *Quidquid tibi vera ratione melius occurrit*, inquit S. Augustinus lib. 3. De lib. arbit. *scias hoc Deum magis fecisse quàm non fecisse.* At simpliciter melius videtur, & verior ratio persuadet, Deum malefactorem illum in inferno sine miraculo cum aliis damnatis detinere ac punire, quàm extra in pulcherrimo illo loco miraculosè: igitur verisimilius erit, ipsum puniri in inferno quàm extra. *Secunda ratio, Regula D. Augustini notanda.*

Tota huius ratiocinationis difficultas consistit in probatione assumpti, siue minoris, quam probatam explicatamque positis quatuor Notabilibus relinquam, quibus intentum principale probabitur.

PRIMVM est, Nihil esse asseuerandum quod sit contra Scripturam, Dei ordinationem, siue legem à diuina Prouidentia taxatam, contra sanctorum Doctorum dicta, ac denique rationem ipsam, nisi diuina reuelatione constiterit reuelatum fuisse. Hoc est de se manifestũ; & docent sacri Doctores. Aliter nihil stabile & firmum proponeretur credendum: quoniam illud ob leuia quæque infirmaretur, dubio verteretur, & falsum etiam crederetur. Quin talia docẽtibus non esse credendum, sed esse ab Ecclesia præscindendos, monet Galat. 1, 8. S. Paulus dicens: *Sed licet nos, aut Angelus de cælo euangelizet vobis præterquam quod euangelizauimus vobis, anathema sit. Sicut prædiximus, & nunc iterùm dico: Si quis vobis euangelizauerit præter id quod accepistis, anathema sit.* *Seclusa diuina reuelatione, nihil statuendum contra Scripturam & Dei communem legem.*

SECVNDVM NOTANDVM est, Diuinam legem, consuetamque Dei ordinationem esse, Deum post hominis mortem dare vni- *Deus post hanc vitam dat vnicuique in determinatis locis gloriam vel pœnam secundùm opera quæ gessit.*

vnicuique secundum opera quæ fecit, gloriam vel pœnam, in locis determinatis; gloriam in cælo, si bona fecerunt, & in inferno pœnam, si mala operati fuere: nisi in gratia cum debito pœnæ temporalis soluendæ decesserint, quia tunc prius in Purgatorio soluenda est; at, ea soluta, ad cæli gaudia euocantur. *Habent omnes animæ*, inquit D. Augustinus Tract. 49. in Ioan. *cùm de sæculo exierunt diuersas receptiones suas.*

Iusti cælum. Probatur primò de animabus iustis. Ioannis 14,2. Christus illis dixit: *Vado parare vobis locum, vt vbi sum ego, & vos sitis.* Est autē Christus in cælo, *assumptus est in cælum, & sedet à dextris Dei*, Marci 16,19. & 2. Cor. c. 5,1. *Scimus enim*, inquit S. Apostolus, *quoniam si terrestris domus nostra huius habitationis dissoluatur, quòd ædificationem ex Deo habemus, domum non manufactam, æternam in cælis.* & non tantum post finale iudicium, vt perperam aliqui dixerunt, sed statim post mortem, nisi temporales pœnæ soluendæ sint, vt dictum est; aliter non esset verum quod Christus latroni dixit: *Hodie mecum eris in paradiso*, Luc. 23,43. & quod S. Paulus ait: Christus *ascendens in altum captiuam duxit captiuitatem*, Ephes. 4, 8. & : *Desiderium habens dissolui, & esse cum Christo*, Philip. 1,23. quod quidem desiderium, cùm sit contra naturalem inclinationem, non habuisset Paulus, nisi sciuisset se statim post mortem coronam iustitiæ recepturum, maius bonum quàm vita sit temporalis; tunc enim noluisset *exspoliari, sed superuestiri*, 2. Cor. 5,4. Lege D. Bernardum in Tractatu De præcep. & dispensat. versus finem.

Statim post mortem pœna omni liberi.

Quare S. Gregorius lib. 4. Dialog. c. 25. verba Pauli proximè citata expendens, dicit: *Qui ergo Christum in cælo esse non dubitat, nec Pauli animam in cælo esse negat.* Sed vt alia sacræ Scripturæ loca missa faciamus, sancta Ecclesia id ipsum testatur primò, cùm in oratione S. Gregorij dicit: *Deus qui animæ famuli tui Gregorij æternæ beatitudinis præmia contulisti*, &c. deinde in Concilio Florentino in Decreto vnionis, cum definit, Animas a peccatis sufficienter purgatas, mox in cælum recipi, & intueri clare ipsum Deum, & in Concilio Tridentino Sess. 25. in Decreto de inuocatione Sanctorum. Idem Innocentius III. affirmat in cap. Maiores. Extra. de Bapt. & eius effect. & in cap. ad Apostolicam. Extra. de Presbyt. non baptizato. Denique idem indubitanter fatentur sancti Patres, Scholastici Theologi, & fideles omnes tamquam veritatem Catholicam tenent.

Secundò eadem veritas probatur de damnatis, quòd scilicet ad inferna, locum suppliciorum, statim trahantur. Primò, quia oppositorum eadem est disciplina. Igitur si bonis propter eorum merita statim post mortem in cælo datur præmium; ita post mortem statim malis dabitur propter eorum demerita supplicium. Secundò, aperta sunt etiam ad hoc sacræ Scripturæ testimonia. De improbis Numeror. 16,33. dicitur: *Descenderunt viui in infernum.* & Iob 21,13. *Et in puncto ad inferna descendunt.* item Luc. 16, 22. de reprobo illo & inhumano diuite: *Mortuus est diues, & sepultus est in inferno.* Hoc denique cum sancta Ecclesia sancti Patres & Theologi docent.

Damnati infernum statim post mortem Deus.

Obiectio. Dices, hæc quidem lege ordinaria vera esse, at aliquando secundùm legem Dei absolutam, & eius dispositionem, animas egredi ex eorum receptaculis, & quasdam extra ordinarium locum inferni vel Purgatorij puniri in mundo hoc visibili, & superficie terræ, ad viuentium vtilitatem & instructionem, vt videre est apud D. Gregorium lib. 4. Dialog. cap. 37. Bedam lib. 5. Hist. cap. 15. & alios: ita in proposito dicere possumus, in sacrilego illo dispensatum fuisse ad nostram vtilitatem, vt non in centro, sed in superficie terræ sui sceleris pœnas luat.

Solutio. Respondeo, nos illud facilè quidem concedere, præcipuè de animabus Purgatorij, at difficiliùs de animabus æternis inferni cruciatibus addictis, quoniam rarius de illis id legitur; si tamen de illis visiones veræ sunt, & non magis dæmones in spectris & corporibus assumptis illudentes. Ceterùm de aliquo illud asseuerare, nisi euidenti argumento, & certa reuelatione, nefas est; Scriptura enim manifeste dicit, animabus illis non esse ex tenebricosis illis locis egredi concessam facultatem, vt ad nos veniant, prout Luc. 16, 26. legimus. Cùm enim diues ille, qui post mortem sepultus fuit in inferno, esset in tormentis, & petijsset ad Abraham vt sui misereretur, sanctus Patriarcha respondit: *Et in his omnibus*, (quod proposito nostro deseruit) *inter nos & vos chaos magnum firmatum est: vt hi, qui volunt hinc transire ad vos, non possint, neque inde huc transmeare.* Ex quibus verbis liquidò constat, diuina lege stabilitum esse, ne ex loco illo subterraneo inferni possint animæ damnatorum egredi. Nos ergo audebimus affirmare, in tali lege dispensatum fuisse cum perdito illo milite Christi Domini percussore, quia Turca inimicus crucis Christi id dixit, & Nobilis etiam Vicentinus deceptus, vel deceptor id retulit? Dicant tales, & Iudam, & quotquot ministri fuerunt mortis Christi

leto-

Ierosolymis cruciari, & leues habebunt auditores.

Miracula sine necessitate non sunt facienda aut multiplicanda.

Tertivm notandvm est. Miracula non fieri, nec multiplicari à Deo, nisi vrgente aliqua necessitate, docent Doctores sacri; illa namque à Deo petere, vt verbi gratia veritas, & quid in rebus arduis agendum sit, cognoscatur, quòd ordinario modo & à Deo ordinata via, Scriptura videlicet sacra, sanctis Patribus, & Doctoribus, cognosci potest, est Deum tentare; & huiusmodi inquam per signa à mortuis petere, diuina lege Deut. 6, 16. hisce verbis interdictum: *Non tentabis Dominum Deum tuum, sicut tentasti in loco tentationis*, scilicet miracula postulando. & iterum: *Quando ingressus fueris Terram, quam Dominus Deus tuus dabit tibi, caue ne imitari velis abominationes illarum Gentium. Nec inueniatur in te qui lustret filium suum, aut filiam, ducens per ignem: aut qui ariolos sciscitetur, & obseruet somnia atque auguria, nec sit maleficus, nec incantator, nec qui pythones consulat, nec diuinos, aut quærat à mortuis veritatem, omnia enim hæc abominatur Dominus*, Deuter. 18, 9. & seq. Ecce quomodo Dominus quærere miracula, & à mortuis veritatem inuestigare prohibet.

Quærere miracula sine necessitate, tentare Deum est.

Addo, miracula quærere sine necessitate, esse argumentum obstinati & damnati hominis; cuius typum habemus in Pharaone Ægyptiorum Rege, & diuite illo Euangelico crudeli & voluptuoso. In Pharaone quidem: qui tot signis visis, non tamen Dei voluntati acquieuit, cui nec mali propter signa obtemperarent: vt Iudæi; qui non se conuerterunt ad Christum, cuius tanta signa & miracula videbant. In Epulone verò: qui, relicta lege & Prophetis, fratres suos miraculo, & per sanctum è loco quietis emissum admonitos esse volebat; vt vitam deprauatam in meliorem mutarent, & à pristinis vitiis resipiscerent, ne ad locum tormentorum, vbi erat ipse, descenderent.

Causa miraculorum.

Qvartvm notandvm est, Miracula fieri à Deo propter sequentes causas, vt alias missas faciamus, vel ratione fidei conciliandæ, vel veritatis alicuius comprobandæ, vel ad ostensionem sanctitatis alicuius, vel denique ad beneficium & punitionem hominum.

Causa mirabilium diaboli.

Dæmon ita mira facit, hominum mẽtibus tenebras offundit, eos omni modo decipere conatur, vt sic, Deo spreto, ipsum venerentur. Hæc omnia, quoniam apud omnes sunt in confesso, & ad ea probanda ex vtroque Testamento obuia sunt exempla, ne longior sim, libens omitto.

Mortuos viuis apparere, miraculum magnum.

Modò mortuorum inter viuos apparitio magnum miraculum est, & non minùs quam cæci illuminatio, secundum mentem S. Augustini lib. De cura pro mortuis agenda, & D. Thomæ 1. Part. quæst. 89. art. 8. Ratio est in promptu: quoniam miraculum propriè illud appellant Theologi, quod raro accidit, & præter id quod alioqui natura & ordo consuetus rerum exigit.

Miraculum quid.

Sic enim miraculum describit Augustinus lib. 26. contra Faustum cap. 3. *Naturam*, inquit, *appellamus, cognitum nobis cursum solitumq́; naturæ, contra quem Deus cùm aliquid facit, magnalia vel mirabilia nominantur*. & lib. de Vtilitate credendi: *Miraculum voco, quidquid arduum, aut insolitum, supra spem vel facultatem apparet*. idem Alensis 2. Part. q. 42. memb. 1. D. Thom. 1. p. q. 105. ar. 7. Gabriel in 2. d. 8. q. 2. ar. 4. dub. 1. & alij docent. Igitur cum mortuorum apparitiones, & damnatorum extra determinatum locum punitiones, id est extra infernum, sint insolitæ, contra spem, & facultatem naturalem solitamque Dei legem, magnum profectò miraculũ erunt.

Ecclesia fundata, miracula non sunt necessaria.

Sed hoc in bene fundata & dilatata iam Ecclesia fieri non est necessarium, neque expediens, sed potiùs noxium, quia auferret meritum fidei. quod benè notauit S. Gregorius Homil. 29. in Euang. Et in casu nostro, quod hoc miraculum fieri debuerit, non apparet, propter indicatas miraculorum causas, vt satis constat, & statim magis apparebit.

Sed vt vndequaque minor propositio secundi illius principalis argumenti probata maneat; meliùs secundum rationem esse, perditum illum militem in inferno quam extra puniri, in hunc modum discurramus:

Qui alapam Christo dedit, rationabilius in inferno detineri.

Si homo ille in aula illa palatij Pilati detinetur, vt grauissimi sacrilegij pœnas in Christum commissi contra Dei legem ordinariam sustineat; vel ideò illud factum est, ad Iustitiæ diuinæ ostensionem, vel vt magis aut minus cruciaretur, vel denique ratione fidei conciliandæ, & ad hominum fidelium vel infidelium vtilitatem.

Non propter diuinæ Iustitiæ ostensionem; cùm illa sat manifestetur, si in occultissimo & hominibus incognito maledictus ille loco cruciatur. Quando Deus olim Iustitiam suam ostendere voluit, manifestè fecit: vt videre est in Adæ, Heuæ & Cain punitione, in diluuio vniuersali, & Pentapolis conflagratione; & id ipsum facere debuit cum percussore illo, cuius delictum valdè publicum & scandalosum fuit.

Quin multò meliùs Iustitia diuina ostensa fuisset, si in inferno quàm extra in abscondito illo loco dicatur sui delicti pœnas luere: tum ob multitudinem pœnarum, tum quia vltionem multò plures in inferno vidissent, omnes videlicet damnati homi-

homines & dæmones, quàm in illo loco ab omnium frequẽtia & consortio remoto.

Nec eo loco detinetur, vt magis crucietur. Ad quid enim in aula illa pulchra & spatiosa, opere tessellato elaborata perditum illum Deus collocasset? an non maiorem cruciatum sustinuisset, si in tenebricoso sordidoque inferni loco inclusus cum societate horribilium dæmoniorum fuisset?

Inferni pœna quocumque damnatos insequitur. Scio, quod quemadmodum febris semper comitatur infirmum quocumq; se vertat, quocumque in loco fuerit, siue in duro & paupere, siue in molli & optime instructo lecto; ita inferni pœnas damni vel sensus comitari damnatos quocumque vadant, & se moueant.

In inferno maior quã extra infernum pœna. Verum nullus inficiabitur, quòd sicut febricitans magis in horrido loco & duro lectulo angitur, quàm si in splendida habitatione & florido lecto iaceat, tunc enim afflicto additur afflictio; ita non negabit vllus, maiores sustinere pœnas damnatos in teterrimo inferni carcere, vbi præter pœnam ignis & damni, singularibus aliis affiiciuntur tormentis, vt horribilitate ac obscuritate loci, societate dæmonum & aliorum damnatorum; & horum tetro aspectu visus cruciatur, auditus execrandis eorumdem blasphemiis & conuitiis offenditur, & olfactus nimio fœtore inficitur.

Obiectionis solutio. Et quamuis non me lateat, Deum sua absoluta potentia posse damnatos in omni loco torquere extra infernum sicut in inferno; tamen de lege, peculiaribus indicatis pœnis, non torquet nisi in inferno, nec facit infernum extra infernum; quare nec aliter sentiendum est, auctoritate & ratione econtra non existente. Nec hoc latet dæmones ipsos.

Cùm Iesus esset in regione *Gerasenorum, occurrerunt ei duo habentes dæmonia, de monumentis exeuntes, sæui nimis, ita vt nemo posset transire per viam illam. Et ecce clamauerunt, dicentes: Quid nobis, & tibi, Iesu Fili Dei? Venisti huc ante tempus torquere nos? Erat autem non longè ab illis grex multorum porcorum pascens. Dæmones autem rogabant eum, dicentes: Si eiicis nos hinc, mitte nos in gregem porcorum,* Matth. 8, 28. & seq. Sed

Dæmones libentius extra infernum quàm intra habitant. quare conqueruntur dæmones se torqueri à Christo ante tempus; nónne ante eius aduentum cruciabantur? vtique. Quare ergo petunt mitti in gregem porcorum? vt alias omittam responsiones, dicerem; quia timebant, ne in orcũ proiicerentur, vbi maioribus quàm extra exagitati fuissent cruciatibus, quibus vel in hominum vel porcorum corporibus existentes non afflictabantur. Ita si malefactor ille eo loco extra infernum puniretur, minus torqueretur, & in cruciatibus solatium quodammodò sentiret.

Nec eo loco detineri dicendum est, vt minores quàm ceteri damnati pœnas sustineat, nam maximum commisit facinus; non tantum quia temere alapam Christo dedit, sed quia primus fuit, quod in Scriptura diuina legatur, ad cuius exemplum alij idem & peiora fecerunt, vt ex Euangelistis liquet. Et in inferni pœnis plures detinentur minoribus culpis implicitii, & non detinebitur iste?

Nec conciliandæ fidei gratia ad hominum instructionem & vtilitatem eo loco detinebitur, quia vel fidelium vel infidelium. Non fidelium, quoniam *credere oportet accedentem ad Deum*, Heb. 11, 6. est enim fides basis & fundamentum in omni disciplina; igitur experimentum quærendum non est. Deinde legem, Prophetas & Doctores habent fideles, quos in dubiis consulere, & eorum dictis, aliis, præsertim vanis, relictis credere debent. *Termini nobis positi sunt*, inquit Epiphanius contra Hæres. Melchisedechianorũ 55. vel 67. *& fundamenta, & ædificatio fidei, & Apostolorum traditiones, & Scripturæ sancta, & successiones doctrina, & vndequaque veritas Dei munita est. Nemo igitur nouis fabulis decipiatur.* Quod si illis non credunt, nec ex altera ad hanc vitam reuocatis assensum præbebunt. Qui enim Deo, qui errare non potest, non credit, quomodo fidem adhibebit fallacibus creaturis, & ipsis etiam diuinis miraculis, cùm & hæc calumniari possint, & aliquando fuerint à Iudæis & aliis calumniata? *In rebus Fidei, ad scripturam & Doctores recurrere debent fideles.*

Id ex historia illa diuitis iam indicata ex S. Luc. 16, 27. cõprobatur. Cùm enim diues hisce verbis fuisset Abraham interpellatus, *Rogo te Pater, vt mittas* Lazarum *in domum patris mei. habeo enim quinq. fratres, vt testetur illis, ne & ipsi veniant in hunc locum tormentorum*, responsum accepit à sancto Patriarcha: *Habent Moysen & Prophetas: audiant illos. At ille dixit: Non Pater Abraham, sed si quis ex mortuis ierit ad eos, pœnitentiam agent. Ait autem illi: Si Moysen & Prophetas non audiunt: neque si quis ex mortuis resurrexerit, credet.* Quod ampliùs in resurrectione Christi apparuit, quando abundè satisfactum fuit epulonis desiderio, vt Abraham aliquem ex mortuis in sæculum hoc mitteret, qui viuos de alterius sæculi rebus admoneret. *Ecce non vnus*, inquit Salmeron Tom. 10. Tract. 48. *sed multi, vt dicitur Matth. 27. ad sanctam ciuitatem venerunt; neque tamen, ciuitatis vitio, magnum fructum ediderunt.* *Qui Scripturæ non credit, nec miraculis credet.*

Confirmatur adhuc exemplo Lazari illius, quem quatriduanum Christus à mortuis ad vitam reuocauit: cui non solùm non

non crediderunt Iudæi, sed voluerunt etiam ipsum interficere. Neque Christo resuscitato crediderunt, sed pecunias dederunt militibus illius prædicantes resurrectionem vt tacerent: quare ob fidelium vtilitatem, & eorum confirmationem in fide vtilis non est mortuorum reditus ad vitam, quin potius noxius, quia auferret meritum fidei, vt antea innuimus: & quia fides non habet meritum, vbi humana ratio præbet experimentum, id est, signis euidentibus comprobatur, vt ait S. Gregorius. Quare nec homo ille propter cuiuslibet veritatis instructionem, quam edoceri possent fideles, debuit eo loco conseruari; habent enim firmiorem & vtiliorem propheticum sermonem. Nec etiam propter infidelium vtilitatem, & vt ad fidem adducerentur; tum propter nunc dicta, tum quia eisdem non multùm proficiunt, & non raro obstinatiores redduntur. Infidelis ille Pharao & Ægyptij quæ prodigia & diuina mirabilia non viderunt? & obstinati effecti, Deo non adhæserunt, nec Israël, vt præceperat Dominus, dimittere sinebant. Christus maiora fuit operatus miracula quàm increduli petiissent Iudæi, vt in tot cæcorum illuminatione, mortuorum resurrectione, &c. apparet; & cùm non descendit de cruce, vt petebant Iudæi, dicentes, *Si Rex Israël est, descendat nunc de cruce, & credimus ei*, Matthæi 27, 42. sed cùm mortuus ex sepulchro gloriosus diuina virtute exiuit, quod maius est, & tamen non crediderunt ei: ita in proposito miraculum illud si verum esset, quamuis vt occultum & incognitum ponatur, commodum ex eo consequi non posset: & si cognitum fuit Gubernatoribus Ierusalem, & perdito illi Turcæ, num aliquis ex his fructum percepit, & fidem Christi suscepit?

Christus quare in nuptiis fecit aquam vinum, & non lapides panes in deserto. Ad hæc, Christus quæsitus à dæmone, vt ex lapidibus panes faceret, non tamen fecit, qui aquam in optimũ vinum in nuptiis Canæ Galilææ conuertit. Vnde hæc diuersitas? quia diabolus non erat crediturus, sed bene discipuli. *Et crediderunt in eum discipuli eius*, ait S. Ioannes 2, 11. *Noluit Christus miraculum facere*, inquit Augustinus Serm. 41. de verbis Domini, *quoniam necessarium non erat*. & Euthym. Matth. 4. *Christus signum non edidit requisitum à diabolo. Nam signa ad commodum intuentium fieri consueuerunt; diabolus autem nullam inde relaturus erat vtilitatem*, &c. Similia alij. Ita in proposito, cùm ex incognito illo & commentitio miraculo nullum fructum prouenturum infidelibus aduerteret Dominus, non fecisse magis quàm fecisse credendum est.

Dicet aliquis, ex illo miraculo non reprobari Mahometicam legem, sed comprobari, quòd de homine illo dicitur in Euangelio, cui ex parte testimonium perhibet Turcarum Alchoranus, sed & illam roborari, quia apud illos Deus talia operatur miracula: quare non mirum, si nec ille deceptor, vel aliquis ex Gubernatoribus vel Turcis ex prodigio illo ad Christi legem est conuersus; & sic Deus miracula in suæ legis præiudicium & superstitionis Mahometicæ stabilimentum faceret, quod excogitare impium est.

Si dicatur, quædam fieri miracula à Deo, quorum causas ignoramus, quod non negamus: *quis enim cognouit sensum Domini?* 1. Cor. 2, 16. & hoc esse vnum ex illis: *Obiectio.*

Respondeo, verum esse de illis quæ facta esse constat; at hoc non constare esse factum, à paucissimis creditur, & à plerisque negatur. Præterea, non hîc quæritur propter quid sit factum; sed, an factum sit. Quòd si causas propter quas fieri potuit adduxi, ideò feci, vt ostenderem non esse factum; quia Deus extra se nihil frustrà operatur, & quod non reuelauerit seruis suis Prophetis, vt dixit Amos 3, 7. *Solutio.*

Tertiò, & principaliter, est argumentum adductum à neoterico illo: quod quamuis ipse nihili faciat, sed nec contemnendo dissoluit; ego in hac materia pluris facio, & confirmo. Si res, vt fuit enarrata vera esset, & quidam Turcarum nouissent, non fuisset incognita Christianis, propter amicitiam, longam cum illis conuersationem, & multò magis propter lucrum quod ex ea prouenirect. Sunt enim viri diuitiarum cupidissimi. Propter lucrum enim peregrinos ingredi sanctissimum Domini nostri Iesu Christi Sepulchrum, & ire ad Iordanem tempore Paschatis volunt: quod si nolint, vel non possint, tantum illis soluendum est, ac si S. Sepulchrũ ingrederentur, & ad Iordanem irent: itaque non minori, sed maiori ratione, propter stipendium eosdem ad illum hominem videndum cogerent; quod tamen non faciunt. Viri etiam curiosissimi, pietate, sapientia prudentiaque præstantes, qui 20. 30 40. & amplius annis Ierosolymis commorati fuere, & si magna fuerint cum Turcis necessitudine coniuncti, numquam tamen precibus vel pollicitationibus hominem illum videre potuerunt; cùm tamen secretò in templum Salomonis, quod maius apud illos est, introducti fuerint. *Tertium ratio.* *Turcarum auaritia magna.*

Cùm essem Ierosolymis, noui virum Sanzacho siue Gubernatori sanctę ciuitatis valdè dilectũ, qui quingentos nummos aureos ei se daturum promisit, si facultatem talem

lem hominem videndi concederet; quem tamen vt fabulas narrantem derisit.

Quomodo etiam non fuit ille cognitus Christianis, quando Terram sanctam possidebant, præsertim cùm maiora in eorum gratiam fecerit Deus? Ego etiam, ne meæ viderer prudentiæ & propositis à me excogitatis inniti, super hac relatione consului viros doctos ac pios, qui vnanimiter fabellam sine fundamento iudicarunt.

Prima sententia propugnator illi haud adhæret.

Amplius, cùm data opportunitate conuenissem acerrimum illum traditionis illius defensorem, vt ab eo alia in suæ sententiæ confirmationem ab his quæ litteris consignauit intelligerem, & cum eo pro magis elucidanda veritate disputarem, amputauit ille occasionem; etenim nec se illi credere, eamque hortatu aliorum retulisse indicauit, quòd tunc temporis in chartulis impressis, & impossibilem non esse vulgaretur: quare nec vlterius processi, sed bono sene dimisso abij.

Videat modò quilibet, & æqua lance considerate libret, quænam illarum opinionum vero magis appropinquet, an prior illa quæ infideli Turcæ & illusorio testimonio mulisque nititur; an posterior altera, quæ diuinæ legi conformis est, grauibus Auctoribus & satis probabilibus rationibus fulcitur, quibus refragari absque euidentiori argumento, vel diuina reuelatione nefas est. Hæc longiori ratiocinatione prosecuti sumus: quoniam dicta relatio in ore omnium versatur, & ei facile simplices fidem præstant; & quosdam in illius relationis confirmationem quædam edidisse, sicut & alios, ne alia in illud argumentum ederent, prohibitos fuisse intellexi.

CAPVT V.

De loco vbi Christus Dominus iussu Pilati Præsidis fuit ad columnam ligatus, & flagellatus; qui secundo loco venerationi habetur in Via crucis.

Christus in loco, vbi sontes flagellabantur, flagellatus fuit.

SEcundus locus omni consideratione ac veneratione dignissimus, qui in Via crucis occurrit, ille est, in quo Saluator noster iussu Pilati Præsidis fuit flagellatus. Retrocedendo itaque ad decem gressus à palatio Pilati, & non procedendo ad sacrum Caluariæ montem, in læua parte viæ est locus ille, in quo, vt communis & vetus recepta istarum partium traditio habet, Christus Iesus, vt humanum genus a peccatorum funibus & pœnarum flagellis liberaret, nimium ipse vinculis eximiæ charitatis constrictus, ex sententia Pilati Præsidis durissimis funibus ligatus, & sæuissimis flagellis cæsus fuit; vt hoc pacto Iudæorum furori, auctori vitæ innocentissimoque Iesu ad crucis mortem acclamantium, satisfactum esset, sicque correptum dimitteret iniustus iudex, vt sacri docent Euangelistæ. Creditur enim ibi, ante destructionem sanctæ ciuitatis per Titum, locum publicum fuisse, forum, vel viam, vt nunc temporis via satis publica est, vbi sontes flagellandi plectebantur.

Hæc traditio ex eo comprobatur, quòd vt erat in sancta ciuitate publicus crucifixionis locus, vt Capite sequenti dicemus, ita debuit esse alius publicus flagellationis: & cùm alius ab isto non monstretur, nec sit ratio, vel auctoritas, quæ ei efficaciter refragetur, hunc illum esse credere debemus, ac consequenter Dominum in eo flagellatum. Ad hæc, iudicis palatio proximus est. Ac denique, quoniam pij veteresque fideles, ad loci venerationem, & magis conseruandam memoriam Dominicæ flagellationis, pulchram, etsi non magnam, ædificarunt Ecclesiam; quæ licet nunc & vetustate & odio infidelium pristinum decorem amiserit, adhuc tamen integra est, & à conuenis & peregrinis fidelibus magna pietate ac religione Dominicæ flagellationis intuitu inuisitur. Et in loco isto Christum Dominum flagellatum fuisse, tenent nedum Catholici, & Schismatici, sed etiam ipsi Mauri, ab illis veteri traditione edocti. Alia quæ pro maiori sancti huius loci intelligentia, & allatæ traditionis maiori firmitate desiderari possent, habes duobus proximè sequentibus Capitibus.

Forma Ecclesiæ flagellationis.

[illegible]

Interim tamen nolo hîc silentio, etsi in dedecus vergat Christianorum præsertim Principum, prȩterire, quod huic sanctissimo loco accidit dum Ierosolymis agerem. Sub finem anni 1618. à partu Virgineo, filius Gubernatoris ciuitatis locum & Ecclesiam hanc restaurare, &, quod pudet dicere, in equorum stabulum vertere curauit: cumque desuper cubiculum erigi mandasset, nondum consummatum demolitum fuit; nocte namque festi sanctissimi nominis Iesu die 14. Ianuarij 1619. corruit: non tamen à cœpto opere destitit, donec diuinũ expertus fuit iudicium. Cùm enim in sanctam illam Ecclesiam velut in stabulũ illius equi ducti fuissent, mane sequentis diei omnes mortui reperti fuere, etsi eos dormire arbitrarentur stabularij. De hoc certior factus Gubernatoris filius, à Christianisque admonitus, locum illum summoperè ab ipsis in veneratione haberi, quòd Messiæ præsentia & Sanguine credant fuisse consecratum, ab opere destitit, equorumq; esse stabulum noluit, sed vt antiquitus erat reliquit. Interiùs &

& exteriùs olim Ecclesiæ formam retinebat, sed modò interiùs tantum; quare non nisi ab expertis ibi esse Ecclesiam cognosci potest.

Quædam Turca anus, quæ longo tempore in hac domo hospitata fuit, Fratribus nostris dixit, se annis singulis tali luna, & die Iouis Hebdomadæ sanctæ audire solitam in loco illo multos crebrosque flagellorum ictus. Perrexerunt illi notato tempore, vt flagellorum strepitus audirent, sed nihil audierunt: quare meritò somnium & anilem fabellam alij similem esse dixerunt.

CAPVT VI.

Christus flagellatúsne fuerit intra an extra palatium Pilati Præsidis.

SI quæ diximus Capite præcedenti vera & indubitata essent, soluta esset proposita difficultas, Christum Dominum non in palatio Pilati, sed extra eius iussu fuisse flagellatum; verùm quoniam refragantur alij, ideò pertractanda est, & statuendum, extra fuisse Christum flagellis cæsum, ne corruat assignata traditio, vel palatium, quod Pilati dicitur, eiusdem non esse credatur.

Duplex sententia de loco flagellationis Christi. Prima, in palatio Pilati.

Itaque cùm de Christi flagellatione iussu Pilati Præsidis inflicta loquamur, duplicem quorumdam Auctorum oppositam reperio sententiam: alteram, in Pilati palatio & atrio eius affirmantem; alteram extra in publico alio loco, & vbi ad memoriam Christi flagellationis Basilica constructa est. Vtriusque rationes priùs proponemus, & posterius, quæ veteri traditioni obstabunt, diluemus.

Prima ratio.

Et à prioris opinionis rationibus priùs ordiamur, Christi flagellationem iussu Pilati accidisse in illius palatij atrio probatur multipliciter. Primò, quia Iudæorum flagellatio, ex legis præscripto, coram iudice fieri solebat, vt hac ratione iudicis præsentia seritatem ministrorum molliret, inquiunt Doctores. Si ergo coràm iudice fieri flagellatio debuit, consequenter in eius domo, & non alibi opportuniùs quàm in atrio, si de Christi loquamur flagellatione. Quæ ratio magis firmaretur, si vera esset opinio illa, quæ asserit, Pilatum apprehendisse Iesum, & propriis manibus non fortiter, sed leuiter flagellasse: cui fauere videntur verba Ioannis 19,1. *Tunc ergo apprehendit Pilatus Iesum, & flagellauit.*

Deut. 25,2.

Beda sententia.

Secunda ratio.

Secundo, columna ipsa flagellationis Christi, quæ creditur translata ex palatio Pilati ad Ecclesiam Sion, de qua Hieronymus in Epitaphio Paulæ, hoc præ se ferre videtur: si enim illa fuit in ęde Pilati, consequens est, vt in eadem & Christus fuerit flagellatus. & hoc argumentum pro hac sententia vidi afferri.

Tertia ratio.

Tertiò, ne à tumultuante Iudaico populo occideretur, sicut Act. 23,10. *cum magna dissensio facta esset, timens tribunus ne discerperetur Paulus à Iudæis, iussit milites descendere, & rapere eum de medio eorum, ac deducere eum in castra.* Hanc rationem adnotauit amicus noster D. Ioannes Baptista Couus I. V. Doctor in quodam Epigrammate lib. 6. de morte Domini nostri Iesu Christi:

Fornicis ad fulcrũ nudũ religare timet dux,
Ad palum in medio ne trucidere foro.
Crura manusq́, tument loris: lorarius infert
Damna nihil merito Brutius ista tibi.
Vinciri durè durum est, sed durius illud,
Vris te sæuo verbere tota cohors.

Quarta ratio.

Sententia ista videtur approbari ex inscriptione posita supra sacellum columnæ, quæ flagellationis dicitur, in S. Praxedis Ecclesia Romæ; quam descriptam habes infrà Lib. V. Cap. X. Peregrinat. I. & ex his qui scripserunt de locis sanctis, quos viderim. Eam docuerunt Bonifacius suprà relatus Cap. III. præsentis Peregrinationis, Christianus Adrichomius in Ierusalem nu. 57. Lipsius lib. 2. de Cruce cap. 4. Toletus in Commentario illorum verborum Ioan. 19. *Exiuit iterùm Pilatus, &c.*

Frater Bernardinus Amicus in sua locorum Terræ sanctæ delineatione c. 18. in descriptione palatij Pilati indicat, intra Pilati palatium fuisse Christum flagellatum ad illam columnam quæ Romæ in Ecclesia S. Praxedis asseruatur, vt illius delineatio demonstrat; ad quam ligabantur equi, inquit, dum à seruis sternebantur. Bosius de Triumph. Cruce lib. I. cap. 13. columnam ad flagellandum sontes in Ierosolymorum palatio Prætorio erectam fuisse sentire videtur, ad quam alligatus Christus flagellatus fuit: qui idem clariùs post pauca dicit. Gretserus Tomo I. de S. Cruce lib. I. cap. 10. in Prætorio fuisse Christum flagellatum, supponere videtur.

Secunda sententia extra palatium flagellatum docet.

Altera sententia opposita, quæ extra prætorium Pilati iussu docet Christum fuisse flagellatum, & in loco Capite præcedenti memorato, non obstantibus rationibus alterius opinionis, multò probabilior videtur, solidioribusque nixa rationibus; & ideò cum illius traditione retinenda, quam duobus Notandis præmissis facilè probabo.

PRIMVM NOTANDVM est. In omni benè ordinata Republica, vbi sunt Principes & Iudices, eorumque ministri, esse quoque loca iudicij & iustitiæ exercendæ ad hoc specialiter deputata: igitur & Ierosolymis,

Ierosolymis erant loca, vbi morti sontes vel flagellationi addicebantur.

Regia præcipuaque Palæstinæ vrbe, huiusmodi esse debebant; quare cum ex Euangelio constet, ibi Principes & Iudices, iudiciorumque locum prætorium Prætidis Pilati, eiusdem ministros, carceres pro delinquentibus, & Caluariæ montem extitisse, in quo sontes capitali sententia damnati plectebantur; ita publicus alius flagellandi locus esse debuit, in quo, ad aliorum terroré, flagellarentur vel ad sola verbera damnati, vel post flagra & flagella morte multandi. Non enim videtur decens, vel visitatum, Iudices in propriis ædibus, vbi contra reos ferunt sententiam, eosdem punire.

Confirmatur dupliciter, exemplis & ratione; primò exemplis ex sacris & profanis litteris deprompt is. Act. 16, 12. cum Paulus & Silas venissent *Philippos quæ est prima partis Macedoniæ ciuitas, colonia*; & Paulus *puellam habentem spiritum pythonem* liberasset, *quæ quæstum magnum præstabat dominis suis diuinando: videntes domini eius, quia exiuit spes quæstus eorum, apprehendentes Paulum & Silam*, tamquam mali operis reos, *perduxerunt in forum ad Principes, & offerentes eos magistratibus*, eorum iussu flagellati publice fuerunt, sacro dicente Historico: *Et cucurrit plebs aduersus eos: & magistratus scissis tunicis eorum, iusserunt eos virgis cædi*, &c. De qua & aliis publicis flagellationibus 2. Cor. 11, 25. Philipp. 1, 13. & 1. Thess. 2, 2.

Philo contra Flaccum, vt de profanis loquamur, narrans Iudæos Alexandriæ in crucem actos à Flacco, hoc addit: *Postquam flagellati fuissent in theatro.* Cicero Act. 7. in Verrem, vbi de eiusdem sæuitia agit, quod tractamus sequentibus expressit: *Ipse inflammatus scelere & facinore in forum venit: ardebant oculi, toto ex ore crudelitas emanabat. Expectabant omnes, quò tandem progressurus, aut quidnam acturus esset: cùm repentè hominem prorispi, atque in foro medio nudari, ac deligari, & virgas expediri iubet.* Lege ad idem A. Gellium Noct. Attic. lib. 10. c. 3. Liuium Dec. 1. lib. 8. & Suetonium in C. Caligula c. 26. & Plutarchus in M. Coriolano, *Quidam*, ait, *eius seruum ceteris seruis trucidandum in foro verberibus tradiderat, posteaquam necauerat.* In quibus exemplis manifeste apparet, flagellationis locum non priuatum, sed publicum fuisse, forum videlicet vel theatrum.

Flagellatio ad infamiam ordinata.

Secundò, ratione idem ex fine flagellationis desumpta confirmatur: quæ flagellatio ad hoc infligebatur, vt flagellatus infamis ab omnibus haberetur. *Fiebat flagellatio*, inquit Toletus in cap. 19. Ioan. Annot. 1. *vt per eam homo velut à corpore ciuium tamquam seruus separaretur, tanto decore affectus.* Ideò *Imperatores*, Lipsio referente lib. 2 de Cruce cap. 3. *rescripserunt, mulierem habere iustas diuortij causas, si se verberibus, quæ ingenuo aliena sunt, afficientem maritum probauerit.* Ob infamiam, nullum ciuem Romanum flagellis vmquam cædi, testatur Cicero Orat. pro Rabir. *Portia lex*, inquit, *virgas ab omnium ciuium Romanorum corpore amouit.* imò Act. 7. in Verrem ait, scelus esse verberare ciuem Romanum, quòd infame esset hoc supplicij genus, vtpote mancipiis & latronibus conueniens; & tū maximè apud Hebræos, si quadragenarium numerum flagellorum ictus attingerent. Huius rationem reddidit Procopius, quia numerus ille verberum, pœna Ægyptiorum erat. Hinc Deus volens punire filios Israël propter peccata, quæ prauo Ægyptiorum exemplo didicerant, quadragenario annorum spatio illos puniuit. Vnde liquidò constat, quare ex numero verberum quadragenario vnum adimeretur: *Propterea*, inquit Procopius, *Israëlitam quadragenas præter vnam plagas accipere; infert porrò lex: Neque addas ictus plures, ne frater tuus dedecore contabescat.* Dedecus siquidem erat Israëlitæ, Terræ sanctæ ciui, numero Ægyptiorum puniri, aut certè eorum qui execrabili veneratione vitulum aureum coluerunt. Et Theodoretus q. 30. ait: *Iudæi vna minus inferebant, quia maior numerus vapulantem infamat.* Ideò D. Paulus, cùm flagellatus fuit, *quadragenas, vna minus*, 2. Corinth. 11, 24. se accepisse fatetur; quia, vt ait Theophylactus, statutum erat apud Hebræos, vt qui illo flagellorum numero verberaretur, infamis, & ex consequenti ad obeunda Reipublicæ officia prorsus inhabilis haberetur. Hebræi autem, existimantes forsan Paulum ad paternas traditiones reuersurū, nolebant infamię nota eum afficere: vel, vt alij dicunt, ne nimis iusti, siue rigidi, sed mites & misericordes haberentur. Itaque si flagellatio ad infamiam infligebatur, publica esse debebat. Si enim fama, est clara cum laude notitia; infamia esse nō poterit, nisi clara sit; & consequenter proueniens ex flagellatione non erit, nisi flagellatio publica sit. Ampliùs, ad aliorum exemplum & terrorem cædebantur sontes, vt per se patet. verba quædam Liuij Dec. 3. lib. 2. id præ se ferunt, quæ sic habent: *Virgisq; cæso duce, & ad reliquorum terrorem in crucem sublato.* Igitur tam crucis quàm flagellationis pœna, publica esse debebat.

Lege interdictum, ciuem Romanum flagellis cædere.

Iudæi numerū quadragesimū flagellorum non attingebant, ne flagellatum infamem redderent.

Paulus quare quadragenas, vna minus, acceperit.

Figendi modus duplex, vulgaris, & rarus.

Secvndvm notandvm sit. Iustus Lipsius lib. 2. de Cruce cap. 2. duplicem ait olim apud veteres fuisse figendi modum, vulgarem, & rarum; illumque, qui receptissimus erat, duo præcessisse, flagellationem,

nem, & deductionem. *Flagellatio quidem ſolemnis,* inquit, *anteceſſor; & rarò in crucē dati, niſi ſic purpurati. Apud Liuium, de ſeruis coniuratis: Multi occiſi, multi capti, alij verberati crucibus affixi. Verberatos ecce prædixit.* Hæc ex Lipſio, qui & alia adiicit teſtimonia: & quædam adducta præcedenti Notabili idipſum perſuadent. quibus adductis concludit: *Solemnis ergo mos, imò lex; & horrendum carmen diſertè canebat: verbera intra aut extra pomærium: & tum denique ſuccinebat: Arbori infelici ſuſpendito.*

Reſponſio ad difficultatem. Addo, Chriſtum, & latrones cum ipſo, fuiſſe vulgari modo crucifixos, non altero raro, & polito, & minus viſitato; quod ſilentio non prætermiſſent Euangeliſtæ; & illud, quantum vidi, abſque controuerſia tenetur. His præmiſſis, ſunt ſequentes pro poſteriori ſententia rationes.

Secundæ ſententiæ rationes. Prima.

Prima, Chriſtus ex iudicis ſententia fuit flagellatus, vt Iudæis fieret ſatis; igitur in publico iudicij loco, vbi ab omnibus videri poſſet, & conſequenter non in atrio prætorij Pilati, vbi pauci eſſe poterant, præſertim, ſi Chriſti tempore maius non fuit quam ſit noſtro.

Secunda. Chriſtus vulgari modo crucifixus.

Secunda, Chriſtus crucifixus fuit vulgari modo; igitur ex lege præceſſit ſolemnis flagellatio. Conſequentia patet ex ſecundo Notabili.

Dicet quiſpiam, fuiſſe poſteà ſolemniter flagellatum, vt crucifigeretur; ſed flagellationem, qua ſatisfaceret Iudæis, & Chriſtum liberaret, de qua loquimur modò, accidiſſe in prætorio, & priuatè.

Obiectionis ſolutio.

Contra: illa enim magis publica eſſe debuit, ſi Iudæis voluit ſatisfacere Pilatus; vt illa infamis redditus Chriſtus, nedum Rex eligeretur, ſed ab omnibus magis contemneretur: & præterea non vlterius flagellatus fuit, vt Capite ſequenti dicemus. Quare ſi flagellatio ad crucifixionem ordinata publica conceditur, & iſta, quæ eadem eſt, publica fuit. Vel dicatur, non ordinarium fuiſſe illum morem, ſed in poteſtate Principis, cui flagellare, & non flagellare, vbi & quando volebat, licitum erat. Docet enim Lipſius lib. 2. de Cruce c. 4. ſontes flagellari ſolitos, *aut ante deductionem domi, aut in prætorio, quod in Seruatore factum; aut in ipſa deductione per viam,* &c.

Chriſtus verò ex legis præſcripto flagellatus.

Sed quidquid nunc ſit de poteſtate iudicis abſoluta, cum lex & conſuetudo habeat, crucifigendos prius flagellandos, abſque ratione non debemus aſſerere, in conſuetudine ac lege, quæ aliàs inuiolabiliter à Romanis obſeruari ſolita, eſſe diſpenſatum. In propoſito erat oppoſitum faciendi ratio, vt eſſet Iudæis ſatisfactum: & verè factum fuit. Vnde S. Hieronymus in caput 27. Matth. illa expendens verba, *Ieſum autem flagellatum tradidit vt crucifigeretur,* inquit: *Sed ſciendum eſt, Romanis eum legibus miniſtraſſe, quibus ſancitum eſt, vt qui crucifigitur, priùs flagellis verberetur.* Si denique dicatur, non idem eſſe de aliorum & Chriſti flagellatione iudicium; quoniam illorum ſolemnis, & ad mortem, at illa particularis, & vt liberaretur. *Emendatum ergo illum dimittam,* dixit Pilatus Lucæ 23, 16.

Haud timendum de Chriſti morte ex publica flagellatione.

Sed nec iſta ſolutio ſatisfacit: etenim fuerit vel non fuerit ad mortem ordinata flagellatio, non obſtat quin fuerit ſolemnis, iuſſu nempe iudicis peracta. Nec vt priuatè vapularet, ſufficiens fuit illa ratio adducta, ne a tumultuante populo Chriſtus occideretur; quia vel timor eſſe poterat de Gentilibus vel de Iudæis. Non de Gentilibus: quia ſi in atrio flagellandus, facile occidi poterat: Pilati verò mentem fuiſſe nouerant, Ieſum illa flagellatione à morte liberare. Nec de Iudæis; quia in poteſtate eorum erat antequam ad Pilatum duceretur: & maior timendi cauſa eſſe poterat, cùm Chriſtus à Pilato ad Herodem, & ab Herode ad Pilatum mitteretur, & tamen nihil actum eſt illi ab ipſis.

Prætereà, ſi à Iudæis fuiſſet flagellatus, mitiùs vtique quàm à Gentilibus, vt pietatem ſimularent, ac tranſgreſſores legis haud cenſerentur; quæ verberum quadrageſimum numerum non excedere ſtatuebat.

Iudæi voluerunt Chriſtum crucifigi, vt magis cruciaretur, & eius memoria ſepeliretur.

Denique mens Iudæorum non erat, Chriſtum quouis mortis genere de medio tollere, ſed crucis ſæuiſſimo ac infamiſſimo, vt illorum verba Ieremiæ 11, 19. indicant: *Mittamus lignum in panem eius, & eradamus eum de terra viuentium, & nomen eius non memoretur ampliùs.* & Sap. 2, 19. & 20. *Contumelia & tormento interrogemus eum: morte turpiſſima condemnemus eum,* &c. hoc eſt, infami ac crudeli morte crucis illum ab hominum conſpectu & memoria auferamus: qui dicente illis Pilato, *Accipite eum vos, & ſecundùm legem veſtram iudicate eum,* reſponderunt: *Nobis non licet interficere quemquam,* Ioan. 18, 31. Quomodo quemquam interficere non licuit, cùm tot iuſtos ac Prophetas lapidauerint & occiderint? ſed eſto, quod non licuerit, & anteà facto ac furore, non lege vel iudice annuente, vel etiam mandante occiderint, iudice facultatem præbente occidere licuiſſet?

Lege Tolet. in Ioan. 18. Annot. 23. & alios.

Reſpondetur, pluribus aliis omiſſis quæ videri poſſunt apud expoſitores, occidere non licuiſſe, ſiue recuſaſſe Chriſtum occidere, vt conceſſerat Pilatus, ſecundùm legem ipſorum: nam in delinquentes in aliorum legibus non ita ſeueri erant Ro-

mani; diuina etiam Iudæorum lex mitis erat: ac præterea nullam occidendi causam habebant; quoniam Christus exactissimè illorum legem obseruauit. Noluerunt ergo Christum occidere Iudæi tamquam Moysaicæ legis transgressorem, sed tamquam rebellem, & læsæ maiestatis reum, crucis morte è medio tolli voluerunt: quia hoc supplicium apud Romanos erat proprium seditionis & affectati regni, vt docet Lipsius de Cruce lib. 1. c. 14. quod crimen obiecerunt Iudæi Christo; & ideò à Cæsaris Præside taxata pœna multandum: vnde ipse Pilatus cruci etiam hác causam inscripsit, *Rex Iudæorũ*. Apposite proinde Theophylactus: *Hoc dixerunt*, inquit, *scientes quod Romani ad crucem condemnabant rebelles.* & clarissime ipse Euangelista Ioannes 18, 32. dum, post præmissam Iudæorum responsionem, subiunxit: *Vt sermo Iesu impleretur, quem dixit, significans qua morte esset moriturus*, crucis nempe: hoc enim mortis genus sępius ore proprio & Prophetarũ prædixerat: & manifeste ipsi, quando magnis clamoribus dixerunt: *Tolle, tolle, crucifige eum*, Ioan. 19, 15.

Tertia ratio. Tertiò, quod fuerit satis publica, & consequenter extra atrium Pilati Christi flagellatio, indicant illa pia D. Bonauenturæ De medit. vitæ Christi cap. 76. verba: *Ligatur, & diuersimodè flagellatur; stat nudus coram omnibus iuuenis elegans, & verecundus*, &c. *Coram omnibus*, inquit, vt publicam omnino fuisse indicaret. Et nisi publice & extra Pilati palatium accidisset, non interfuissent Iudæi; quoniam domum iudicis gentilis ingredi nolebant, vt Pascha comederent, & consequenter nec beata Virgo Maria, quæ Iudæa erat, & Iudaicarum legum obseruantissima, præsertim ne esset aliis scandalo; & tamen verè interfuisse ipsa S. Birgittæ reuelauit, dicens: *Ego quæ astabam, vidi corpus eius verberatum & flagellatum vsque ad costas.*

Birgitta lib. 1. c. 10. & lib. 4. c. 70. Christi flagellationi B. Virgo interfuit.

Dicet quispiam, concedi satis publicam, dum in atrio accidisse dicitur. Respódetur, non esse admittendum; tum quia non capax tantæ multitudinis Gentilium, & Iudæorum, quæ ibi interfuit; tum quia atrium non erat locus iustitiæ exequendæ, vt abunde satis iam demonstrauimus.

Quarta ratio. Quartò, Matthæus & Marcus omnem videntur dirimere difficultatem, non intra, sed extra atrium fuisse flagellatum Iesum. Matthæus 27, 27. dum, post mentionem factam Christi flagellationis, militum statim meminit, dicens: *Tunc milites Præsidis suscipientes Iesum in prætorium, congregauerunt ad eum vniuersam cohortem*, &c. *In prætorium*, id est, ante prætorium in atrio: non enim vniuersam cohortem id capere potuisset: etsi cohors omnis non eiusdem esset numeri, prætoria tamen numerosior, quia mille militum, vt ait Veget. lib. 2. c. 2. & plures alij Præsidis ministri & de turba esse debebant: ac præterea quæ subinfert Matthæus id præ se ferunt. Sed manifeste Marcus 15, 16. & ad intentum, dum ait: *Milites autem duxerunt eum in atrium prætorij*, &c. Igitur si, postquam Christus Dominus fuit flagellis cæsus, milites eum susceperunt, & *duxerunt in atrium prætorij*, non fuit in eo flagellatus, sed extra.

Cohors prætoria cæteris numerosior.

Quinta ratio. Quintò, posterior sententia & traditio retinenda est; quia rationes prioris non concludunt oppositum, sed quædam propositum.

Responsio ad rationes prioris sententiæ. Ad primam. Quantum ad primam, quæ dicit, flagellationem esse faciendam coram iudice, &c. dico, potuisse Pilatum ire ad locum flagellationis suæ domui proximum, vt vidimus Capite superiori. Videtur etiam concludere oppositum; quia Christus non fuit more Iudæorum flagellatus, sed Gentilium, vt attigimus, & apertè dicemus Lib. v. Cap. x. 1. Peregrinat. Gentiles enim non coram iudice flagellabant, vt ex variis posset probari historiis, sed illud Plauti sufficiat:

Gentiles non coram iudice flagellabant.

Plautus.

——*Abducite hunc*
Intrò, atque adstringite ad columnam fortiter.

Ex hoc illa reiicitur sententia, ipsum iudicem Christum flagellasse propriis manibus; quia illius dignitati derogatum esset: flagellandi enim munus infame habebatur; & nec milites ipsi, sed Brutiani, infimæ notæ homines, illud exercebant. A. enim Gellius Noct. Attic. lib. 10. cap. 3. scribit de Lorariis & Brutianis: *Romanos, Brutianos ignominiæ causa non milites scripsisse, nec pro sociis habuisse, sed magistratibus in prouincias euntibus parere, & præministrare seruorum vicem iussisse*, &c. His fauet formula sententiæ flagellationis Pilati, quam Adrichomius citatus ex vetustis Annalibus acceptam notauit in hunc modum: *Iesum Nazarenum, virum seditiosum, & Mosaicæ legis contemptorem, per Pontifices & Principes suæ gentis accusatum, expoliate, ligate, & virgis cædite. I lictor, expedi virgas.* Quare non coram ipso, nec consequenter leuiter, sed fortiter ictibus multiplicatis cæsus fuit nostræ salutis Reparator, ita vt verè dicere potuerit, Psal. 34, 15. *Congregata sunt super me flagella, & ignoraui*, id est, absque culpa mea. *& fui flagellatus tota die*, Psal. 72, 14. & illud Isaiæ 50, 6. *Corpus meum dedi percutientibus*, non percutienti. Docent id communiter Patres, & multæ habent reuelationes; & nos, si Deus dederit, alibi expendemus.

Officium flagellandi infame.

Forma sententiæ flagellationis Christi.

Non leuiter, sed grauiter Christus flagellatus.

Etsi admitteretur, Pilatum leuiter cœpisse,

pisse, adde, ministros crudeliter in loco publico flagellationis prosecutos fuisse, propter illud Cœlij Rhodigini lib. 10. c. 5. *Accepto fuste tribunus vix attingebat damnatos; deinde omnes qui in castris erant, cadentes fustibus lapidibusq; plerosque conficiebant, vt animam agerent, & protinus morerentur.* quod sane in Christi flagellatione accidisset, nisi diuinitus ad mortem Crucis seruatus fuisset.

Ad secundam. Secunda ratio falsum supponit, D. Hieronymum asseuerare, columnam flagellationis allatam ad Ecclesiam Sion ex palatio Pilati; sed hoc non dicit, vt patet eius verba considerranti, quæ sic habent: *Ostendebatur illi*, id est Paulæ, *columna Ecclesiæ porticum sustinens infectacruore Domini, ad quam vinctus dicitur, & flagellatus.* Vides, nullam palatij Pilati mentionem ab eo fieri.

Hieronym. Epist. ad Eustoch. in Epitaph. Paulæ matris.

Ad tertiam. Tertiæ rationi patet responsio ex dictis, non fuisse timendum Pilato, discerpendum Iesum à Iudæis, si publice & solemniter flagellaretur. Ex quibus omnibus liquidò apparet, Christum Dominum extra Pilati prætorium & solemniter fuisse iussu eiusdem dire flagellatum; & retinendam veterem traditionem de loco Dominicæ flagellationis adductam Capite præcedenti. Nescio qua traditione, aliòve fundamento Frater Bernardinus Amicus oculatus inspector, aliasque de locis sanctis bene instructus, illud a se prolatum asseruerit. Et non constare, & dicta & dicenda Lib. v. de columna flagellationis Christi, amplius comprobabunt.

CAPVT VII.

An semel, vel pluries, & quoties Christus Dominus fuerit flagellatus.

Christum Dominum humani generis Conditorem & Reparatorem tempore suæ acerbissimæ passionis pro hominum salute grauissime cæsum, & innumeris ferè flagellis & plagis fuisse flagellatum, non hic quæritur, sed ponitur. Bene illud cum aliis inuestigamus: An vna, vel pluribus vicibus; & si pluribus, quot, & quando, cuiúsve iussu vel impulsu tot verbera humani generis Reparator sustinuerit.

Tres sententiæ. Prima, quòd Christus vnica vice fuit flagellatus. In proposita difficultate tres sententias esse posse reperio. Prima est dicentium, quòd vna dumtaxat vice fuit flagellatus; huius à Ioanne Carthag. Tom. 1. lib. 10. Hom. 12. recensentur esse Lyranus in cap. 19. Ioan. Cornelius Iansenius 2. p. Concord. Cardinalis Toletus in c. 19. Ioan. & Suarez 3. p. Tom. 2. disp. 35. sec. 2. Hæc flagellatio iussu Præsidis intra vel extra palatij atrium facta fuit, de qua Euangelistæ, & nos supra duobus proxime præcedentibus Capitibus.

Secunda, duabus. Secunda, eorum qui duabus vicibus, vt Eckij de Passione Christi artic. 4. consid. 5. Mallonij de Sindone Christi c. 6. Maldonati in c. 27. Matth. & aliorum: qui in duplici esse possunt differentia, cum quidam dicant, semel inscio Pilato, & iterùm eodē præcipiente, vt flagellatus dimitteretur; quidam bis, & semper Præsidis iussu; primò, vt dimitteretur, secundò, vt posteà crucifigeretur; lege apud Romanos præcipiente, vt crucifigendi prius vapularent. Hac ratione fuisse Christum flagellatum docet D. Hieronymus in Matth. 27. & verba eiusdem Euangelistæ indicare videntur, quæ sunt: *Iesum autem flagellatum tradidit eis vt crucifigeretur.* Quasi ea de causa flagellatus fuisset, vt postea crucifigeretur.

Botius De triumphanti cruce lib. 1. c. 13. dicit hanc secundam sententiam posteriori modo intellectā inniti veritati; tum quia ex clara notitia habemus, duas exstitisse colūnas, ad quas Christum Dominum ligatum & flagellatum fuisse iussu Pilati asseritur; alterā Ierosolymis, alteram Romæ in veneratione habitam: tum quia nō complures tantùm nostrorum temporum Doctores affirmant, verùm & ipse quoque S. Ioannes Chrysostomus in Matth. cap. 27. aperte asseruit: nam textum sancti Matthæi exponens, ac verba præsertim illa, quibus Euangelista sanctus refert, Pilatum perfidorum Iudæorum importunitate fatigatum, Barabbam homicidam ac latronem dimisisse, Christumque Dominum flagellis cæsum, crucifigendum illis tradidisse: *Tunc dimisit illis Barabbam, Iesum autem flagellatum tradidit, vt crucifigeretur.* Hæc verba allegans S. Chrysostomus: *Cur autem*, inquit, *flagellauit, & postmodum dimisit?* quibus plane patet, Chrysostomum censuisse, Pilatum iam semel Christum flagellis cecidisse, antequam militibus crucifigendum traderet. Et post cetera S. Matthæi verba, quibus passionis Domini sacram historiam prosecutus, addit; quòd Christo Domino tradito à Pilato, vt iuxta Iudæorum desiderium crucifigeretur, milites eum rapientes, atque in prætorium introducentes, congregauerunt ad illum vniuersam cohortem; ibique eum vestimentis expoliantes, chlamyde purpurea induerunt, ac spinea corona ipsius caput redimitum, arundine percutiebant, quò spinarum aculeis asperius pungeretur; & genuflectentes, vt regem per ludibrium adorabant, aliisque iniuriis pænè infinitis ac probris afficiebant. Idem S. Chrysostomus hæc insuper adnectit: *Conuitiabantur* mili-

milites, inquit, *ac insultabant, vel Iudæis gratificantes, vel suis deprauatis vtentes moribus. Multigenis autem contumeliis ipsum afficiebant: nam in diuinum caput illud modo quidem colaphos impingebant, modò autem spinea corona dehonestabant, modò verò arundine percutiebant viri execrabiles atque scelesti. Et non caput dumtaxat, sed & vniuersum corpus illud sanctissimum contumeliis est affectum. Nam facies quidem sputis oppletur, maxillæ palmis tunduntur, & reliquum corpus flagellis atteritur.* Quibus profectò verbis manifeste patet, sanctum Ioannem Chrysostomum eius quoque opinionis fuisse, atque aperte innuisse, Christum Dominum bis flagellatum fuisse; semel nempe antequam morti adiudicatus esset, atque iterum, postquam Iudæorum furore ac immanitate impellente, Pilatus, crucis in eum lata sententia, militibus illum tradidit crucifigendum.

Tertia, tribus. In tertia sententia possunt numerari dicentes, fuisse ter Christum flagellatum, in domo Caiphæ primò, inscio Pilato; secundò, eiusdem Pilati iussu, vt dimitteretur; tertiò, vt crucifigeretur.

Tribus Propositionibus difficultas expiscatur. Si meam licet proferre sententiam, quam cum aliqua ex præcedentibus coincidere non abnuo, eam tribus explicabo Propositionibus, ex quibus duo concludam, alterum, quod pium est credere, alterum, quod de fide tenendum est.

Prima. Christus prius in Caiphæ domo inscio Pilato flagellatus. Prima propositio sit. Christus Dominus fuit semel flagellatus in Caiphæ domo Pilato inscio, & antequam ad eum duceretur. Hæc pietati consentanea est. Ita tertiæ sententiæ sectatores, & priores secundæ; nec illam negant patroni primæ, vel posteriores secundæ: isti enim dum semel vel iterùm fuisse flagellatum dicunt, & iussu Præsidis, semper de flagellatione, cuius meminerunt Euangelistæ, loquuntur, & non de ista, de qua nos cum aliis.

Obiectionis solutio. Nec obstat, sanctos Euangelistas illius nullam fecisse mentionem; multa namque silentio præterierunt, vel ob illorum multitudinem & magnitudinem. Quare sicut

Magna mysteria paucis ab Euangelistis expiscata. alia nostræ salutis præclarissima mysteria paucis explicarunt, vt incarnationis, illis vocuhs, *Verbum caro factum est*; mortis, *Expirauit*; & resurrectionis, vt præteream cetera, *Surrexit, non est hic:* ita hoc flagellationis paucis illis verbis fuit explicatum: *Apprehendit Pilatus Iesum, & flagellauit*, Ioannis 19, 1. Vel ob ipsorummet Euangelistarum dolorem, qui se non potuerunt in plura diffundere; vel denique, aliis rationibus à piis Auctoribus excogitatis prætermissis, vt materiam meditandi, & ampliùs meditatione merendi, relinquerent piis fidelibus.

De ista flagellatione Daniel Mallonius in hunc modum scribit: *Postquam Caiphas in cathedra pestilentiæ sedens cum concilio malignantium, impiam illam in Christi caput sententiam protulisset, dicens, Reus est mortis, Christū impiis ministris tradidit, cautè vsquedum illucesceret custodiendum, grauissimisq; ignominiis afficiendum; præcipiens eis, vt eum tutò custodirent: protinus turba satellitum in teterrimum carcerem, in eiusdem Caiphæ palatio existentem, cuius adhuc dicuntur extare vestigia, coniiciunt: ibi ad lapideam columnam vinctis post terga manibus ligant, pugnis, calcibus, colaphis, alapis, loris, flagellis contundunt, suamq; in eum rabiem effundunt; adeoq; crudeliter tractant, vt proximum morti vix non vita priuent.*

Secunda propositio. Christus Dominus fuit flagellatus iussu Pilati Præsidis; & sanè post illam flagellationem priorem, vt posteà liberaretur à morte. Ita indicat Augustinus Tract. 106. in Ioan. *Hoc*, inquit, *Pilatus non ob aliud fecisse credendus est, nisi vt eius iniuriis Iudæi satiati, sufficere sibi existimarent, & vsque ad eius mortem sæuire desisterent.* In eadem sententia sunt Cyrillus lib. 12. cap. 15. Chrysostomus Homil. 83. & alij: quæ videtur mihi de fide tenenda, cùm manifeste Lucas 23, 22. eam tradat his verbis: *Corripiam ergo illum, & dimittam.* Et Pilatū voluisse Christum dimittere post flagellationem, spineam coronationem, & ostensionem populo, docet sanctus Ioannes 19. cap. & benè explicat Gretserus Tomo 1. de S. Cruce lib. 1. cap. 9. & nos interiùs cum Cardinali Toleto magis explicabimus. *Secunda. Christus post dictam flagellationem iussu Pilati flagellatus.*

Tertia propositio. Christus Dominus non fuit tertiò flagellatus, hoc est, postquam fuit flagellis cæsus, vt dimitteretur; nec secundò iussu Pilati, vt posteà crucifigeretur. Probatur ex eo, quòd antiqui & recentiores Doctores ita docent; & opposita, nisi Euangelio aduersetur, saltem ex eo non deducitur, & nouitatem habet, de qua Cardinalis Toletus in Ioan. cap. 19. Annot. 1. in hunc modum scribit: *Sed hæc opinio, præter eius nouitatem (nemo enim antiquorum Patrum, qui rem diligentißimè & deuotißimè considerarunt, tale quid asseuerauit, nec proposuit) etiam contextui accommodari non potest. Et est argumentum efficax: quam enim flagellationem Matthæus narrat, vt ipsi Auctores eius opinionis affirmant, ea est quæ vltimò est facta ad crucifigendum; at hæc est eadem cum ea, quam narrat Ioannes: quod eo probatur, quòd Matthæus tunc coronatum spinis & veste purpurea circumdatum dicit, & idipsum Ioannes refert. Constat autem hanc Ioannis non esse factam ad crucifigendum:* *Non fuit tertiò flagellatus.* *Efficax ratio.*

gendum: nam, vt ex Ioanne habetur, coronatum spinis, & vestitum chlamyde, Pilatus populo Christum ostendit post flagellationem, & voluit eum liberare, multumq; recusauit crucifigere: igitur non est facta crucifixionis causa flagellatio, cuius meminit Matthæus, vt breuibus verbis hoc sit argumentum. Matthæus & Ioannes eamdem describunt flagellationem, vt ex circumstantiis constat: at quam Ioannes narrat, non fuit ad mortem, sed vt liberaret eum. Igitur illa Matthæi eodē fine & causa facta est. Matthæus autem per anticipationem quamdam crucifixionis fecit mentionem, quod certissimo argumento constat: nam refert tunc coronatum, & chlamyde vestitum, cùm tamen habeamus ex Ioanne, hoc factum esse ante latam mortis sententiam: imò cùm eum corona & chlamyde indutum populo ostenderet, dixisse Pilatum, ECCE HOMO, *& eum liberare voluisse. Ad legem autem illam Romanorum respondendum est, iam esse flagellatum Christum, nec opus erat, vt ea intentione & causa iterùm flagellaretur: quia flagellatio fiebat ante crucem, vt per eam homo velut à corpore ciuium tamquam seruus separaretur, tanto dedecore affectus. Id autem iam flagellatio ista effecerat; & forsan Pilatus ea pœna eum affecit, vt liberare posset, si populus placaretur: sin minùs, ad crucifigendum disponeret. Adde, non esse certum, an ista flagellatio, quæ à Romanis inferebatur ante crucem, fieret cum externis, præter Romanos: nam & latrones, qui crucifixi sunt cum Domino, flagellatos non legimus. Multò igitur probabilius est, Christum semel flagellatum esse, nec contraria opinio solido nititur fundamento.* Hucusque Toletus.

Ex his apparet, quid respondendum sit ad ea quæ pro secunda adducebātur flagellatione iussu Pilati post primam inflicta, vt posteà crucifigeretur. Nec oppositum, quantum animo complector, dixit Chrysostomus: tantùm enim opprobria Christo illata retulit, non ad temporis ordinem, sed ad corporis Christi partes respiciens, ipsum non in vna solum vel altera corporis parte, capite nempe, facie vel genis percussum, & dehonestatum, sed toto corpore flagellatum asserens. Et profectò, si hoc non dicatur, sed quòd eo ordine quo fuerunt illata Christo probra retulerit, dicere contra Euangelicam veritatem oporteret, quod Saluator ante spineam coronationem flagellatus minime fuerit, quia antè flagellationis non meminit alia recolens opprobria; &, contra Bosium, quod semel tantum fuerit flagellatus post coronationem, vt crucifigeretur. Ad traditionem de duplici columna posteà respondebitur.

Quantum ad tradita à Toleto vt priùs adducta placent; ita quæ posteriùs addit non probantur: non esset inquam certum, exteros crucifigendos prius solitos flagellari, &c. tum quia non videtur probabile, Romanos mitiùs cum exteris, & eisdem inuisis Hebræis, quam cum propriis Romanis vel sibi confœderatis se gessisse: tum quia, Hebræos crucifigendos à Romanis, prius flagellari solitos, persuadent veterum Scriptorum exempla. *Iudæi*, ait Iosephus lib. 5. Excid. cap. 32. *flagellati, & præcruciati ante mortem, omnis generis verberibus crucifigebantur.* Philo contra Flaccum, narrans Iudæos actos in crucem à Flacco, hoc addit: *Postquam flagellati fuissent in theatro.* quasi mos esset illos flagellis cædi, antequam in crucem agerentur. Quare, vt legi satisfieret, Pilatum Christum & latrones verberatos morti tradidisse, credendum est.

Posteriùs adducta à Toleto non probantur.

Romanos circa exteros flagellasse probatur.

Et quod non latrones illos fuisse flagellatos legatur, minime officit: silentio namque illorum flagellationem Euangelistæ prætererunt; tum quia non fuit illorum mens enarrare passionem latronum, nisi quatenus in dedecus Christi exurgebat, vt quod medius, quasi ipsorum caput, fuerit cum eisdem crucifixus, & Prophetæ vaticinium tunc fuisse impletum indicarent, *Et cum sceleratis reputatus est*, Isaiæ 53, 12. sed quòd fuerint illi flagellati, non Christo dedecus vel dolorem augebat, sed potiùs, si non flagellati fuissent, quasi mitiùs & humanius cum impiis quàm cum ipso iustissimo actum esset: tum quia flagellationem ex communi lege inuiolabiliter obseruandam supponebant. Christi verò flagellationis mentionem fecerunt, licet eâ legi satisfactum fuerit, ob alium præcipuum finem, vt pòst dimitteretur Christus, & vt distinctiùs nobis eius passionem referrent. Supponit etiam Toletus, latrones illos fuisse Iudæos: quod dubio vertitur.

Difficultatis solutio.

Nec D. Augustino, Cyrillo, Chrysostomo, & ipsis Euangelistis aduersatur D. Hieronymus in assignanda ratione flagellationis Christi: etenim ille attigit secundariò intentam à Pilato, & ab Euangelistis prætermissam; illi enarratam ab eisdem, & primariò à Pilato intentam, quam doctissimum singulariter in sacris Litteris Hieronymum negaturum suspicandum non est.

Igitur vt breuiter hoc Caput & difficultatem de flagellatione Christi absoluamus, dicimus, duabus vicibus dumtaxat fuisse Redemptorem nostrum flagellatum; prima vice in Caiphæ domo, inscio Præside Pilato, & hanc pie credimus: secunda vice iussu Pilati extra suum palatium; primò, vt posteà dimitteretur; secundo, si non dimitteretur, esset illa dispositio ad mortem.

Dictorum collectio.

tem. Quare alteram flagellationem post istam tamquam superuacaneam reiecimus; hanc nedum Doctorum, sed ipsius Euangelistæ auctoritate firmatam tenemus; illam verò duplicis Dominicæ flagellationis sententiam modo explicato, omnium fere illorum esse credimus, qui bis Christum fuisse flagellatum docent, vt D. Bernardi lib. de Conuiuio Iesu Christi Crucifixi, B. Laurentij Iustiniani lib. De triumphali agone cap. 10. S. Anselmi Tract. De pass. Domini, Bernardini Busti in Parasceue, Landulphi De vita Christi, Lanspergij in Theor. De passione Christi, Guilielmi Pipini in Statione 3. Christi patientis, & aliorum plurium. Quod posset probabiliter persuaderi ex duplici columna, cui alligatus & flagellatus dicitur Christus, cuius vnius pars præcipua in templo sanctissimi Sepulchri Ierosolymis asseruatur, & altera integra Romę in Basilica S. Praxedis. De qua duplici columna incidet sermo Lib. v. Cap. XII. 1. Peregrinat.

Responsio ad Auctores primæ sententiæ.

Huic sententiæ, vt diximus, non refragantur, qui docent, semel fuisse Christum iussu Prætidis flagellatum; quoniam non de omni isti in vniuersum flagellatione loquuntur, sed dumtaxat de illa ab Euangelistis enarrata, quæ vere vnica fuit.

CAPVT VIII.

De palatio Herodis Tetrarchæ Galilææ, tertio memorabili loco Viæ Crucis.

E Palatio Pilati rectà procedendo per Viam Crucis quantum iactus est lapidis, & ad dexteram vertendo, simili pertransito spatio, in capite Viæ est palatium quod Herodis appellatur: situm est in Aquilonari plaga palatij Pilati, Salomonici templi, & ipsius ciuitatis, vergendo parum ad Occidentem: de cuius forma & structura priusquam agam, rationem nomenclaturæ inquirendam duxi.

Ierosolymis duo palatia Herodis dicta.

Notandum itaque, duo extitisse Regia palatia Ierosolymis, quæ Herodis dicebantur: alterum ædificatum à seniore Herode Ascalonita, Innocentium interfectore; alterum à iuniore Agrippa, qui Iacobum decollauit, & Petrum misit in carcerem, Regibus Ierusalem. Ille suum ædificauit priùs in ciuitate superiori, siue Dauid, & eius Aquilonari plaga; iste posteriùs, post Christi nempe mortem, suum extruxit in ciuitate inferiori in Occidua parte templi, & non longe ab ipso, vt statim ex Iosepho apparebit.

Regia Herodis Ascalonitæ.

De priori Regia hæc scribit Iosephus 1. Bell. c. 16. *Domo sibi Regia in superiori parte ciuitatis extructa*, &c. & 15. Antiq. c. 12. *Rebus igitur in pristinam felicitatem restitutis, Regiam in superiori vrbis parte ædificauit, extructis ædibus amplissimis, exornatisq; auro, & marmoribus, & subsellijs, vt magnum virorum numerum possent capere; domibus etiam pro cuiusque dignitate appellatione indita, vt vna diceretur Cæsaris, Agrippæ altera.* & 6. Belli cap. 6. ostendit fuisse ædificatam in huius ciuitatis Septemtrionali plaga, dum dicit: *His autem*, id est, tribus turribus, Hippico, Phasælo, & Mariamne, *in Septemtrionali parte positis, intus aula Regia coniungebatur*, &c. & post multa adiungit: *Et superioris ciuitatis aliud castellum Regia Herodis erat.* Ex his omnibus liquidò constat, senioris Herodis Regiam in quodam colle montis Sion positam fuisse, non vbi Dauidis Regia, quæ erat in medio montis: qui collis ad Aquilonem & Occidentem vergebat, prope antiqui Dauidici muri Aquilonarem partem; in qua tres illæ celebres memoratæ turres ab eodem Herode constructæ erant.

Regia Herodis Agrippæ.

De posteriori Regia Agrippæ hæc idem Iosephus lib. 20. Antiq. c. 7. aliàs 15. *Eodem tempore Agrippa Rex extruxit insigni amplitudine domum prope porticum in Regia Ierosolymitana, quæ Assamonæorum fuerat*, &c. at hæc erat in inferiori ciuitate. Hæc, pluribus aliis collectis Iosephi testimoniis, fusè probat Villalpandus To. 3. Appar. p. 1. lib. 2. c. 5.

Palatij Herodis nominis ratio.

Palatium Herodis, de quo loqui proposuimus, vnde accepit denominationem, & à quo Herode? Omisso tamquam manifesto, quod non ab Herode Agrippa, quoniam tempore Christi non erat ædificatum, quia Rex Ierusalem pòst creatus fuit, vt liquidò patet: sed hoc erat tempore Christi, vt dicemus.

Adrichomius in descriptione Ierusalem n. 137. *Ab Herode Ascalonita, qui illud ædificauit iuxta Occidua vrbis*, id est inferioris, *mœnia*, &c. in quo Christus coram Herode Antipa tempore suæ passionis præsentatus fuit.

Sed non videtur posse defendi Adrichomij sententia: tum quia, vt probatum fuit, Herodis Ascalonitæ Regia erat in ciuitate superiori; sed ipse in inferiori eam descripsit, & delineauit: tum quia, etsi fuisset ædificata in inferiori, non in situ ab eo assignato Occidentali, sed potius Aquilonari collocanda erat; in isto enim à Bonifacio & ab omnibus Ierosolymitanis palatium Herodis agnoscitur, in quo Christus tempore suæ passionis fuit. A quo ergo Herode denominabitur, cùm alter à memoratis non legatur insignem aulam ædificasse Ierosolymis?

Probabiliter dicerem, supposito vera esse.

quæ ex Iosepho retulimus, Herodis palatium nomenclaturam haud accepisse à senioris Herodis Regia, neque ab altero eius nepotis Agrippæ Archelai filio, sed ab altero Antipa maioris Herodis filio; in quo, dum Ierosolymis erat, hospitabatur. Probatur, quia si non ab illis, igitur ab alio. Si dicatur, quare non habitabat in Regia patris? Respondeo, quia mortuo patre, Regnum quod ipse à Cæsare obtinuerat, fuit ab eodem Augusto non vni ex tribus, Archelao, Herodi Antipæ, & Philippo, Herodis Ascalonitæ filiis, concessum, sed inter ipsos distributum, vt scribit Iosephus lib. 14. Antiq. cap. 26. & lib. 17. cap. 23. & Ethnearchas siue Tetrarchas, id est, Principes nominauit. Itaque partem Regni Herodis dedit Archelao, quæ Iudæam, Idumæam & Samariam continebat; Herodi Antipæ Galilæa cessit, regioque trans flumen; Philippo denique Batanæa, Traconitis regio, & Auranitis tradita fuit. Ideò non mirum, si, cùm esset hic Herodes Antipas Ierosolymis, non habitabat in patris Ascalonitæ Regia, quia ipsius, sicut nec Ierusalem, non erat. Debuit verò sibi comparasse ibidem nobile palatium, quale Principem Tetrarchamque decebat, vt veniens Ierosolymam haberet vbi commodè hospitaretur, quod ab eo Herodis palatium diceretur; & hoc esse opinamur, de quo nunc loqui intendimus.

Hoc probabiliter ex D. Lucæ 23, 7. persuaderi potest: vbi legimus, quòd cùm Pilatus intellexisset Christum esse Galilæum, & consequenter de Herodis potestate, qui Galilææ præerat, *remisit eum ad Herodem, qui & ipse Ierosolymis erat illis diebus. Ierosolymis*, inquit, *erat illis diebus*, quia non continuè ibi, sed in Galilæa morabatur; qui occasione Paschalis solemnitatis, relicta Galilæa, Ierosolymam se contulerat, & in dicto palatio hospitabatur.

Palatium hoc, post tot clades & ruinas ciuitatis, adhuc pulchrum & commodum est, non inferius multis domibus sanctæ ciuitatis, quin eas pro maiori parte excellentia & pulchritudine superat; siue sit illud idem, siue aliud ad pristinam formam rædificatum. Decoris constructum apparet ex *Palatij Herodis forma.* politis quadratis lapidibus albis & nigris, qui pulchrum exhibent aspectum, quod satis latum, & secundum proportionem altum.

Palatium hoc est perpetua memoria & veneratione dignum, propter ea quæ in eo circa Christum acciderunt: quorum intuitu à piis antiquis fidelibus extructa ibi fuit Ecclesia, vt mox dicemus.

Gesta in Herodis palatio. Quæ autem in eo acciderint, sequentia sunt, summatim ex sacris Euangeliis collecta. Christus Dominus tempore suæ sanctissimæ passionis, quòd Galilæus esset, amandatus fuit à Pilato Præside sanctæ ciuitatis ad Herodem Antipam, qui tunc temporis erat Ierosolymis, vt de iis iudicium faceret, de quibus eum accusabant Iudæi. Coram Herode præsentatus Christus, multùm ille gauisus, quòd multa de eo audisset, & iam diu eum videre optasset, vt aliquod miraculum videret. Qui de multis ab Herode interrogatus, & à Iudæis de pluribus accusatus, iactantiam declinans, & quia non merebatur, vt inquit Ambrosius, videre diuina, nec aliquod signum fecit, nec responsum vllum dedit. Quæ causa fuit, vt illum, qui Verbum & Sapientia Dei Patris est, spreuerit Herodes, & vt fatuum ac morionem veste alba indutum ad Pilatum remiserit. Quibus peractis, cùm anteà inimici essent Herodes & Pilatus, amici in ipsa die facti sunt. Qua amicitia typicè indicatum fuit, in fine mundi amicitiam inter populum Ethnicum & Iudaicum ineundam, hunc in Herode, illum in Pilato præfiguratum, vt dixit idem Ambrosius, & Christum omnis amicitiæ inter homines originem esse: atque tempore passionis omne odium à Christianis auferendum, ex quo ea die illud à cordibus suis præciderunt perditi illi homines. *Tempore passionis Christi odium deponendum.*

De veste alba, qua Christus fuit ab Herode illusus, plura vide apud Cardinalem Baronium Tom. 1. Annal. sub annum Christi 34. In hoc Herodis palatio creditur fuisse absconditum caput Ioannis Baptistæ ab impia Herodiade. sed de hoc Lib. VII. Cap. I. II. Peregrinationis.

Difficilis est in hoc palatium ingressus: & ego in fine quarti anni, quo Ierosolymis fui, & si pluries anteà ingredi tentauerim, ad ipsum interiùs videndum vix admissus fui. *In palatium Herodis ingressus difficilis.* Quare de domo ista dixit Bonifacius: *Non accedatis ad eam, quia qui in illa manent, illudunt Christianis, & spernunt eos, imitantes spiritum erroris, & feritatem Herodis: sufficit enim tibi è regione mysterium agnoscere, & adorare in eo Christum.* Nunc temporis eò quidem accedere non prohibentur, neque illuduntur fideles, quantum vidi; etsi tantùm, persoluto pretio, & cum difficultate ingredi concedatur. In parte ipsius superiori pulchra monstratur aula, in qua coram Herode fuit Christus præsentatus, prout Fr. Anselmus Minorita testatur; quæ posteà à piis fidelibus, in memoriam ludibriorum Christi, in Ecclesiam conuersa, etiamnunc Ecclesiæ similitudinem retinet. Quare non mihi probatur, quod à quibusdam asseritur, qui fortè ad proprium locum visendum admissi non fuere, in vestibulo, vel ingressu huius domus, vbi quædam

dam est fenestella, quam columnella partitur, fuisse Christum ab Herode visum, & spretum: in tribunali enim & Regia aula iudicantur sontes. Egimus de palatio Herodis, non quòd ad illud accedamus, quando Viam Crucis conficimus, est enim extra eam, sed quia à longe ipsum salutamus, & ad eorum quæ in Christi passione contigerunt historiam continuandam. Sanutus lib. 3. Part. 14. c. 10 inquit: *Non longè à palatio Herodis monstratur domus Iudæ proditoris, in qua cum vxore & filiis morabatur.*

Domus Iudæ proditoris.

CAPVT IX.

De arcu Pilati, in quo Christus Dominus spinis coronatus populo ostensus fuit, & à Pilato dictum, ECCE HOMO, *qui quarto loco in veneratione habetur in Via Crucis.*

QVartus memorabilis & omni veneratione dignus locus, qui in Via Crucis occurrit, est arcus Pilati, de quo modò agentes duo præstabimus. Primò, nominis rationem, & illius vsum & præsentem conditionem aperiemus. Secundò, quo nomine antiquitus appellaretur, cuique vsui deseruiret, inuestigabimus.

Arcus Pilati forma.

Quantum ad primum, locus iste est pons siue arcus eleuatus supra Viam Crucis, qui duobus fulcitur muris, altero, qui sinistram partem viæ claudit, vel facit; altero, qui ad dexteram, sed vltra murum viæ; nouo namque muro videtur partitus. Supra arcum est locus velut porticus, sed nunc sub dio; vbi sunt duo minores arcus, siue vnus magnus, fere inferiori sustentanti respondens, parua columna diuisus; qua velut duæ fenestræ efformantur. Hinc est prospectus ad Orientem & Occidentem vrbis, ad domum Pilati, & portam Iudiciariam. Adscendimus ad eum ex domo proxima palatio Pilati, & sola via ab illo seiuncta arcui proxima, imò ad eum spectante: distat ab æde Pilati quantum iacit arcus.

Dicitur arcus Pilati, quia in modum arcus exstructus est; & quia ipse iudex Christum Dominum nostrum flagellis cæsum, spinea corona redimitum, veste purpurea indutum, & omnibus affectum passionibus & contumeliis in eum adduxit locum, populo inferiùs spectante ex opposito palatij Pilati; ad quem conuersus, patientem Christum ostendit, & dixit: ECCE HOMO, Ioan. 19, 5. sed cùm tali spectaculo nō emollirentur ferina Iudæorum corda, sed maiori furore accenderentur, ac dicerent: *Crucifige, crucifige eum*, Ioan. 19, 6. iterùm Pilatus Christum ad iudicium reuocauit; non tamen liberauit, sed in maius Christi dedecus, sedens pro tribunali in loco qui dicitur Lithostrotos, ostendit illis Christum, dicens: *Ecce Rex vester. Illi autem clamabant: Tolle, tolle, crucifige eum*, Ioan. 19, 14. Asseritur in dextera parte fuisse Pilatum, in læua Christum.

Lapides dolati, quadrati & albi, supra quos steterunt Pilatus & Christus, e veteri loco sublati fuere, & sumptibus & opera cuiusdam Guardiani sacri montis Sion, ne perderentur conculcarenturve, quod indecens erat, quoniam supra steterunt pedes Domini, in altera parte & facie Occidentali eiusdem arcus collocati fuere, in quibus illæ solæ litteræ sculptæ, TOL TO. quæ signa acclamationis Iudæorum creduntur, qua, vt Pilatus morti crucis illum adiudicaret, petierunt. Et est communis eorum qui de locis sanctis scripserunt obseruatio.

Lapides albi in arcu e'tiats quibus litteræ insculpti.

Quidam rerum studiosus & curiosus peregrinus mihi dixit, se accurate lapides memoratos, cum solis radiis illustrarentur, contemplatum fuisse, & hasce litteras obseruasse, TO. C. X. qui istis aliquem insignem virum significari, & vetustum aliquod monumentum esse suspicabatur; magis tamen aliis consentiendum arbitror. Posset etiam dici has litteras, sensum non mutare, sed eumdem retinere, scilicet, Tolle, crucifige eum qui se dicit Christum.

Ad maiorem eorum quæ diximus intelligentiam & confirmationem, audi quid de eisdem P. Bonifacius lib. 2. de Perenni cultu Terræ sanctæ referat: *In Via hac* (dolorosa) *statim eleuatis oculis videbitis arcum lapideum antiquissimum, & super arcum fenestram, ad quam Pilatus Christum flagellis casum, & spinea corona coronatum adduxit Iudæis vt cognoscerent, quia in eo non inueniebat mortis causam, sicut ait Ioannes: Exiuit Pilatus iterùm foras, & dixit Iudæis: Ecce adduco eum vobis foras, vt cognoscatis, quia nullā causam mortis inuenio*, &c. & addit: *Ista verba, Tolle, tolle, crucifige eū, in medio eiusdē arcus in lapide magno sculpta videbis. Turba cum Pontificibus & Scribis in platea stabat, quando sic turbata contra suum Saluatorem clamabat, eum è medio tollendum.* Hæc ille.

Venetiis supra chorum illustrissimæ ac celeberrimæ Ecclesiæ S. Marci hinc inde ostenduntur quatuor columnellæ, duæ ex vna, & totidem ex altera parte, duas conficientes fenestras, clausas tamē; & in vtriusq; medio est Angelus crucem deferens opere musaico elaboratus: harum Ioannes Stringa in sua Venetia lib. 1. cap. 40. mentionem faciens, ait, dictas columnellas Ierosolymis fuisse in domo & suggesto Pilati, vbi stās vt Iudex Christū populo ostēdit, dicens, ECCE

HOMO

HOMO. Et quoniam posteà Christus, baiulans sibi crucem, ad Caluariæ montem exiuit, vbi crucifixus fuit, ideo intra illas columnellas Angelus cum cruce delineatus fuit.

Fieri potuit, vt nobiles piique Veneti inter alias sacras Reliquias, & pietatis monumenta, quæ ex Oriente Venetias detulerunt ad decorem & tutelam ciuitatis, prædictas columnellas, tamquam perpetuum opprobrij Saluatoris monumentum Venetias deportasse. Ceterùm his obstare videtur iam à nobis adducta Ierosolymitana traditio. Forte hæc conciliarentur, si diceretur, tempore Christi ad hunc vsque arcum se extendisse Prætorium Pilati, vt sentit Bonifacius, & dictas columnellas iudicialem Prælidis sedem & thronum exornasse; sed probabilius, in Pilati solio in Prætorio fuisse, vbi secundo Christum ostendit, dicens: *Ecce Rex vester*; qui inde baiulans sibi crucem, ad Caluariæ montem iuit.

Arcus Pilati vetustissimum Ierosolymæ monumentum.

Hic arcus, qui præ vetustate pæne demolitus, creditur absque vlla hæsitatione vetustissimum esse sanctę ciuitatis monumentum. Quare merito quæri potest, qui antiquitus appellabatur, & ad quem finem erectus. Bonifacius respondet, fuisse Prætorium iudicis. *Hic*, inquit, *ante destructionem templi & euersionem Ierusalem fuit Prætorium Pilati; nunc, vt cernis, Prætorium in duas partes scissum est, & in publicam plateam versum*, &c. id est, viam.

Quomodo antiquitus appellabatur, & cui vsui deputatus erat.

Prima sententia. Reiicitur.

Huic opinioni duo obstare mihi videntur. Alterum, quòd ante destructionem Ierusalem hîc esset Prætorium; nam suprà de Pilati palatio agentes, in eo esse Prætorium diximus, quod posteà in Ecclesiã à fidelibus conuersum: neq; capio, quomodo ad hunc vsque locum potuerit se Prætorium extendere, nisi Prætorij nomine intelligat Bonifacius quemlibet locum in quo actus iudiciales exercebantur; sed tunc quæ ponitur locorum distinctio, vt atrij, Prætorij, &c. auferretur.

Extra Prætoriũ Christus populo ostensus.

Alterum quod obstat, est, quòd non in Prætorio, sed extra Pilatus Christum Iudæis ostendit, vt Ioannes 19, 4. hisce verbis apertè docet: *Exiuit ergo iterùm Pilatus foras, & dicit eis: Ecce adduco vobis eum foras, vt cognoscatis, quia nullam inuenio in eo causam. Exiuit ergo Iesus*, &c. hoc est, extra Prætorium, vt dicunt interpretes. Cardinalis autem Toletus in præmissorum verborum Commentario dicit: *Est autem verborum sensus talis, Ecce ego adduco foras extra Prætorium, vt significem me non inuenire causam damnandi eum; si causam inuenissem, non erat cur vobis ego eum foras adducerem, sed in Prætorio sententiam mortis tulissem; ille enim locus est ferendæ sententiæ: at eum foras adduco, quia sententiam ferre in eum non possum, nulla inuenta damnationis causa.* Ita ille. Igitur si in prædicto arcu fuit Christus à Pilato ostensus, vt etiam fatetur Bonifacius, ille Prætorium non erit, nec ad Prætorium spectabit.

Secunda sententia.

Adrichomius in Descriptione Ierusalem n. 120. vetus nomen & vsum huius arcus ex Iosepho Hebræo sequentibus se explicare credit: *Xystus porticus in modum pontis lapidei frequentibus arcubus supra plateam publicam ampla latitudine extructa, ac subdialibus inambulationibus ornata; per quam à palatio Pilati in Antoniam arcẽ, & inde in templum transitus erat. Ex hoc loco tutò nimirum Præsides Romani populum alloqui solebant. In quo stans Pilatus Iesum dirè flagellatum, consputum, spineamq; in capite gestantem coronam, ac purpureo indutum pallio Principibus populoq; Iudaico videndum exhibuit, dicens*, ECCE HOMO; *vt ita afflicto commisererentur. At illi inconditis vocibus clamabant: Crucifige, crucifige eum. Vbi adhuc visitur, ac peregrinis ostenditur arcus quidam lapideus cum hac inscriptione, Tolle, tolle, crucifig. propter antiquitatem cetera legi nequeunt. Ex eodem xysto Agrippa Rex perelegantem habuit orationem ad populum seditiosum, hortans eos ad obedientiam Romanis. Frequenter huius xysti Iosephus mentionem facit.* Ioseph. 2. Bel. c. 16. & 5. Bel. c. 9. & 7. & lib. 6. c. 3.

Refellitur.

Ioannes Baptista Villalpandus Tom. 3. Appar. p. 1. lib. 2. c. 6. pluribus agit de xysto: & quamuis in sua veteris Ierosolymæ imagine conueniat cum Adrichomio & veteri recepta traditione, in assignatione loci in quo Pilatus Christum spinis coronatum populo ostendit, prope nimirum Pilati domum ad Aquilonarem & Occidentalem templi plagam; tamen illi refragatur quod Adrichomius ex Iosepho docet, dictum pontem & arcum fuisse xystum Ierosolymitanum; quoniam hic non in memorata templi plaga, sed in ei opposita Meridionali & Occidentali erat. Et vt intentum percipiamus, tria breuiter ex eo sunt hîc adnotanda.

Xystus, & xystum quid.

PRIMVM est ex Vitruuio lib. 5. cap. 11. xystorum vsum apud Græcos communem fuisse, xystosq; & xysta apud eosdem idem prorsus significare, locum inquam palæstræ tectamque porticum, in quibus athletæ per hiberna tempora exercebantur. Sed apud Latinos ex Vitruuij interprete docet Villalpandus discrimen esse inter vocem xystus & xystum, siue inter xystos & xysta: nam Latini xystos vocant porticus tectas, in quibus athletæ hiberno tempore exercebantur; xysta verò subdiales ambulationes, vbi sudo

ſudo cælo ſuas exercebant palæſtras: niſi malis, addit Villalpandus, communi voce tam tectas porticus quàm ſubdiales ambulationes propterea xyſtos vel xyſta dici, quòd in eis exercerentur athletæ. quod probat teſtimonio Tertulliani Apolog. cap. 38.

SECVNDVM NOTANDVM ſit. Ioſephus, qui Græcè ſcripſit, quid xyſti nomine ſignificare voluerit, non integrum eſſe ſtatuere. Quandoque enim turrim ea voce indicare videtur, cùm 6. Belli c. 6. ait: ***Hac autem parte incipiens à turri cui nomen Hippicos, ad eam, quæ dicitur xyſtus, pertinens***, &c. quandoque porticum, & pontem, vt mox dicemus: & hoc à communi quodam & præcipuo loco eo nomine appellato, vt philoſophatur Villalpandus. Ampla & tecta porticus Ieroſolymis extructa erat, quæ xyſtus vocabatur; neque enim alienum fuit ab Hebræis, Græcorum moribus, ſacrificiis, ludis, ſpectaculis ritibuſque fœdari. Huius ſceleris commemoratione tam ſacræ quàm profanæ plenæ ſunt hiſtoriæ. Quoniam verò huic ponti coniuncta fuerat porticus, turris, porta & pons, ideò ex xyſti vicinia eæ omnes vrbis partes eiuſdem xyſti nomine appellabantur: quaſi diceres, xyſti pons, xyſti turris, &c. Hæc clarè apparebunt ex mox adducendis Ioſephi auctoribus.

Xyſta erant ad Meridiē & Occidentem templi.

TERTIVM NOTANDVM ſit. Loca quæ xyſta vocantur ſita eſſe in angulo Meridiano & Occidentali templi. Probatur, non quidem ex Scriptura, quæ nullam xyſti facit mentionem, ſed ex Ioſepho, qui eiuſdem pluries meminit. Sed duo ad intentū dumtaxat euidentia adducemus teſtimonia. In primis lib. 7. Belli cap. 13. narrat Ioſephus, quòd poſtquàm Titus inferiorem vrbem ac templum obtinuiſſet, à Tyrannis ſuperiorem vrbem adhuc tenentibus, vt in colloquium veniret inductus; ille autē pro humanitate naturali, in templi inferioris Occidua parte cōſtitit. ***Hîc enim***, inquit Ioſephus, ***ſuper xyſtum erant porta ac pons, qui ciuitatem ſuperiorem templo iungebat, iſq; tunc inter Tyrannos ac Titum interueniebat.*** Hæc ille. Quibus manifeſtè oſtendit, xyſtum in angulo Meridiano & Occidentali templi ſitum fuiſſe: quoniam tantùm à Meridie è regione templi erat ſuperior vrbs, & non ab Aquilone, vt ſatis conſtat, & alibi explicatum fuit. Deinde 1. Belli cap. 16. agens Ioſephus, quomodo Agrippa Rex commotam Ieroſolymitanam plebem ſedare contenderet, inquit: ***Aduocata igitur concione in xyſtum, & in ſuggeſto conſtituens germanam ſuam Berenicem in Aſſamonæorum domo (ea ſiquidem xyſto imminebat contra ſuperiorem partem vrbis; nam xyſto templum erat ponte coniunctum) huiuſmodi orationem habuit.*** Hæc ille. Ex his teſtimoniis manifeſte colligitur, xyſtum illum pontem & per excellentiam eo nomine appellatum, ſicut & alia loca ex iſto appellata in Meridionali & Occidentali templi plaga erant, hoc cum ciuitate ſuperiori coniungens; ac conſequenter, non in parte Aquilonari & Occidentali eiuſdem templi plaga & ciuitate inferiori collocandum, vt poſuit Adrichomius; ac proinde pontem & arcum, in quo Saluator noſter populo oſtenſus fuit, non eſſe xyſtum à Ioſepho memoratum.

Arcus Pilati xyſtus, quia formā xyſti habet.

Poſſet nihilominùs hic arcus xyſtus appellari, quoniam verè porticus formam adhuc retinet, ſicut & quilibet ſimilis locus eo nomine appellari poteſt; ſed quod ad illum alluſerit Ioſephus, non eſt dicendum.

Non video etiam, quomodo ex iſto arcu quis in arcem Antoniam ire potuerit, & ex illa ad templum, vt dicebat Adrichomius: arx enim Antonia longè ab eo diſtat, quæ è regione quidem eius, ſed vltra Pilati domum ad Orientem. Fateor plura Ieroſolymis ob frequentia bella & illius deſolationem mutata fuiſſe, tamen ſi coniectare licet, non placet in his ſententia Adrichomij.

Tertia ſententia.

Quid ergo hunc arcum fuiſſe, & ad quid deſeruiſſe dicemus? Si in re dubia & incomperta aliquid fari licet, dicerem probabiliter ſpeculam aliquam vel podium domus Pilati: cùm enim hæc non vulgaris & vilis eſſet, ſed ſingularis, magnifica & illuſtris, vtpote Romani Præſidis, & nobiliſſimæ ciuitatis & prouinciæ, multa loca eam habuiſſe non eſt ambigendum, alia commodæ habitationi opportuna, alia ad luxum & voluptatem capeſſendam accommodata, ad viatores aſpiciendum, ad ciuitatem, ſuburbana aliaque circumiacentia loca comtemplandum; quemadmodum in ſimilibus domibus ac palatiis talia eſſe loca experientia ſcimus. Et hunc, explicata illius ſitus conditione, huiuſmodi fuiſſe mihi perſuadeo.

Igitur cùm optimè ſciret Pilatus, ſuperſtitioſos Iudæos non ad eum in Prætorium propter ipſorum Paſchæ ſolemnitatem ingreſſuros, & quia atrium non tot capere potuiſſet Iudæos, qui Chriſtum viderent non formam ſpeciemque Regis & Filij Dei habentem, ſed opprobrium hominum, abiectionem plebis, & velut leproſum factum, vt furori & indignationi cederent, afflictoque afflictionem non adderent, ſed compaterentur; vel etiam quia æquum non arbitrabatur iudex, impietatem & iniuſtitiam in loco iudicij exercere, foras Ieſum eduxit, & in illum eminentem patentemque adduxit locum, vbi ipſe omnes videre, & ab omni-

omnibus videri posset: ibique coram vniuersa Iudæorum & Gentilium multitudine infernus existente, ferum illud exposuit spectaculum, Christum passionibus & opprobriis circumdatum ostendit, vt ex illius aspectu petrea illorum corda mollescerent, dixitque illis, ECCE HOMO; sed duriora effecta, magnis vocibus clamabant: *Tolle, tolle, crucifige eum*, Ioan. 19, 15. Mea ergo hæc est de memorato arcu sententia, fuisse speculam vel podium domus Pilati, ad animi voluptatem capessendam otioque indulgendum ordinatum; quod Christo tristitiæ, opprobrij & dedecoris extitit instrumentum.

CAPVT X.

De Ecclesia sanctæ Mariæ de Spasmo, quinto loco Viæ Crucis.

CHristus Iesus ex Pilati palatio baiulans sibi crucem versus Caluariæ montem, primò transiit subtus arcum, de quo Capite præcedenti, deinde in quodam alio loco sub cruce primò cecidit, quem ex accepta traditione notat Adrichomius in Descriptione Ierusalem n. 122.

Postea verò alius occurrit locus, in quo vir dolorũ Christus Dominus obuiàm habuit sanctissimã Matrem suam cum aliis sanctis mulieribus: quæ cùm inter latrones onustũ cruce, plenum doloribus & opprobriis intuita fuisset, nimio dolore correpta, deliquium siue spasmum passam fuisse, cõmuni in partibus illis traditione asseritur; & insigni ibi extructo templo, tanquam nobili per generationes monumento, fuit illius deliquij memoria conseruata, & templum sanctæ Mariæ de Spasmo ea de causa appellatum; siue *sancta Maria de Pamason*, vt Sanutus lib. 3. Part. 14. cap. 10. vocat.

Ecclesia Spasmi Deiparæ nominis ratio.

De loco isto sequentia Bonifacius scribit: *Inde surgentes comperitur locus, qui dicitur Spasmus, in quo B. Virgo Maria occurrit Christo Regi & Filio eius baiulanti sibi crucem; quem cùm videret spinea corona coronatum, flagellis cæsum, sputis faciem eius deturpatam, caput arundine percussum, commota sunt castissima viscera eius, & cadens in terra spasmum passa est: & quantum lacrymata sit, lapis quidam, qui tunc ibi fuit, & super quem ceciderat, & quem Helena sancta in Ecclesia ibi fabricata ad honorem B. Mariæ Virginis de Spasmo honorifice ante maius altare collocauerat ostendit: quem lapidem postquam illa Ecclesia ab infidelibus profanata fuit, Reuerendus Pater Frater Bonauentura Curiensis Prouinciæ Dalmatiæ & sacri Montis Sion Præsul, Religionis S. Francisci celeberrimus Pater, prece & pretio à Carthbei Sanzacho Ierosolymitano, & à Cadino emit, & supra portam maiorem sacræ domus Montis Sion honorifice collocauit*, &c.

Cum ergo prima vice Ierosolymis ferè demolita erat hæc Ecclesia, eius superiori dumtaxat parte existente: at postea illius memoriam ferè abstulit Sanzachus Ierusalem nouæ domus extructione, vt secunda vice vidi. Sub hac Ecclesia, quæ in alto posita erat, in læua parte viæ est Sanzachi stabulum equinum, in quo frequenter moriuntur equi; quod an naturaliter an speciali Dei iudicio contingat, vt quibusdam placet, aliorum iudicio relinquo.

Ceterùm quoniam huius traditionis fides ex illa assertione & opinione pendeat, quòd beata Virgo Maria spasmum in Filij sui passione passa fuerit, quæ omnibus non probatur; ideò illa Capite sequenti examinanda: in quo explicabimus, sanctam Dei Genitricem in Filij sui passione deliquium passam fuisse, vbi, & quando; ac consequenter non a veritate ac pietate aliena quæ nunc de spasmo sanctæ Mariæ Virginis, & Ecclesia ad illius memoriam erecta, secuti veterem communem traditionem, proposuimus.

CAPVT XI.

De spasmo B. Virginis Mariæ in passione dilecti Filij sui.

QVoniam ex rebus gestis pendet historiæ veritas, vel falsitas; veritas, si res ita vt se habent narrentur: (vt enim res se habet ad esse, ita & ad veritatem, vt Philosophi docent) falsitas econtrà, si res aliter ac se habuerint referantur; hinc fit, quod si beata Virgo Maria spasmum siue deliquium passa non sit in passione Filij sui, templum ad eius honorem sub titulo S. Mariæ de Spasmo constructum, de quo superiori Capite, falsò sit tali titulo insignitum, secus verò si vere passa sit. Et quoniam res vertitur in dubium, negantibus aliis, aliis affirmantibus, sanctam Virginem Dei Genitricem deliquium passam fuisse in passione Filij sui, nos difficultatem examinabimus, & non temerè & sine ratione, sed pie & magna cum consideratione dictum templum erectum fuisse ac honorari intuitu deliquij, siue spasmi B. Mariæ Virginis ostendemus. Vt verò difficultatem & historiæ veritatem clarius intelligamus, tria præcipuè examinabimus. Primum, an B. Virgo Maria in passione Filij sui deliquium siue spasmum sit passa. Secundum, si passa fuerit, quo præsertim tempore. Tertium, quo loco.

Pro primi explicatione quatuor præstabo. Primò, auctoritates & rationes spasmum in sanctissima Deipara negantium proponam. Secundò, auctoritates & rationes illorum qui eumdem in Virgine ponunt adducam. Tertiò, duobus Notabilibus & quatuor Propositionibus adductis, quid in hoc argumento sentiam explicabo. Quartò, fundamentis pro priori sententia adductis respondebo.

§. I.

Auctores & rationes spasmum in sanctissima Virgine Maria negantes.

Duæ oppositæ sententiæ. IGitur quantum ad primum, duas inuenio Doctorum Patrumque sententias, vt videtur, inter se oppositas: altera negantium omnino spasmum in B. Virgine; altera eumdem asserentium. Priorem sententiam sectantur Iansenius in Concord. Euangel. cap. 143. Cardinalis Toletus in c. 19. Ioan. Caietanus Tom. 2. Opusc. qu. vlt. P. Franciscus Suarez in 3. Part. S. Thom. Tom. 2. disp. 40. sect. 2. & disp. 4. sect. 3. Bartholomæus Medina 3. Part. q. 27. art. 4. Ioannes Carthagena To. 2. Hom. Deiparæ lib. 12. Homil. 7. vbi pluribus hanc quæstionem tractat, & alij: & sequentibus fere argumentis probant.

Negantis spasmū argumenta. *Primum.* Primò, Spasmus siue spasma dicit contractionem & conuulsionem neruorum, quæ à voluntario motu membra in naturalem motum vi torquet. Ita Auicenna Tractatu De spasmo, D. Thom. lect. 2. in 2. lib. Metheorolog. sed in B. Virgine non fuit hæc neruorum vel membrorum contractio, cùm Ioannes 19, 25. apertè dicat: *Stabat autem iuxta crucem Iesu Mater eius*, &c.

Secundum. Secundò, Derogat perfectioni & excellentiæ B. Virginis, quòd animæ deliquium & deliramenta rationis passa dicatur; cùm B. Virgo talis complexionis fuerit, vt ne ægrotasse quidem vnquam putanda sit.

Tertium. Tertiò, Licet spasmum in B. Virgine fingant, vt eius dolorem exaggerent, non animaduertunt, se in eo quod B. Virginem commendare student, plurimùm de beatæ Virginis dignitate detrahere: nam tollunt ab ea heroicum illum constantiæ gradum, quem maximè in ea Patres commendant; quia affirmant, B. Virginem semper perfectum super omnes actus affectusque suos dominium habuisse, atque ita omnes portionis inferioris motus rexisse, vt nihil indecorum nihil dissonum in ea esse permitteret. Fuisset autem valdè indecens, propter inferioris partis tristitiam ac perturbationem, corporis viribus & rationis vsu priuari. Non igitur B. Virgo in se talem admisit affectum: sed quamuis acerbissimè doleret, ita tamen affectum moderabatur suum, diuinum beneplacitum ac gloriam, fructumq; passionis & hominum salutem, & Filij breuì futuram gloriosam Resurrectionem firma fide considerando, vt corpore & animo constans inter dolores permanere posset. Quòd si necessarium fuit, diuina virtus & gratia intercessit, quæ ad robur & vires corpori adderet, & corporis humores quasi contineret, ne præ doloris acerbitate nimiùm commouerentur.

Ex quo quidem argumento colligi videtur, B. Virginem non solùm non passam fuisse spasmum, verùm etiam nihil egisse indecorum, neque aliquid quod non summam modestiam præ se ferret. *Nihil indecorum in B. Virgine.* Hinc Antoninus 4. p. Summæ Theol. tit. 5. cap. 14. §. 1. ait, quòd *B. Virgo stabat ante crucem verecunda, modesta, lacrymis plena, doloribus immersa; ita tamen diuinæ voluntati conformis, quòd, vt Anselmus ait, si oportuisset, ad implendam secundùm rationem voluntatem Dei, ipsa Filium in cruce posuisset, atque obtulisset: neque enim minoris obedientiæ fuit quàm Abraham.* Imò Patres ita commendant B. Virginis constantiam, vt dicant, quòd Christo patiente, ipsa Filij sui passionem Patri offerebat; ideò Ambrosius Epist. 82. & de obitu Valentiniani, To. 3. dicit: *Stantem illam lego, flentem non lego.* Isti nostri fingunt eam eiulantem, inquiunt quidam huius sententiæ, crines euellentem, genas laniantem, & grauitate sua indigna facientem.

Confirmatur exemplo aliarum matrum, *Aliquot mulieres insignes animi fortitudine.* quæ animi fortitudine longè beata Virgine inferiores fuerunt, quæ nihilominùs eximiam constantiam ostenderunt in suorum filiorum tormentis. In primis præstantissima illa heroina septem Martyrum Machabæorum mater, non solùm luctuosissimam filiorum excarnificationem atrocissimaq; tormenta non deplorabat, verùm etiam filios ad constantiam & fortitudinem magis magisque animabat, & cohortationibus suis accendebat, vt ait sacer Textus: *Supra modum autem mater mirabilis, & bonorum memoria digna, quæ pereuntes septem filios sub vnius diei tempore conspiciens, bono animo ferebat, propter spem quam in Deum habebat: singulos illorum hortabatur voce patria fortiter, repleta sapientia: &, femineæ cogitationi masculinum animũ inserens*, &c. 2. Machab. 7, 20.

Melithonis etiam mater, cùm Quadraginta Martyrum tormentis interfuisset, & vnum ex ipsis, Melithonem inquam filium suum natu minimum fractis cru-

ribus

ribus adhuc viuentem inter mortuos vidisset, sic cohortata est: *Fili, paulisper sustine, ecce Christus ad ianuam stat adiuuans te.* *Cum verò reliquorum corpora plaustris imponi cerneret, vt in rogum inferrentur, ac filium suum relinqui, quod speraret impia turba puerum, si vixisset, ad idolorum cultum reuocari posse: ipso in humeros sublato, sancta mater vehicula Martyrum corporibus onusta strenuè prosequebatur: in cuius amplexu Melithon spiritum Deo reddidit, eiusq; corpus in eumdem illum ceterorum Martyrum rogum pia mater iniecit, &c.*

Breuiar. die 12. Martij.

Celebratur etiam S. Felicitas, quæ virili constantia septè filios suos ad fortiter mortem pro Christo subeundam hortabatur; &, contra aliorum parentum desiderium, mortem illorum videre ante propriam exoptabat. *Omnes enim homines*, inquit Augustinus Ser. 10. De diuersis, *filios suos ex hac vita migrando præcedere volunt, non sequi; illa autem optauit posterior mori.*

Breuiar. die 10. Iulij. Gregor. Hom. 3. in Euang.

De S. Melania, Marcelli Consulis filia, S. Hieronymus in Epist. ad Paulam cómemorat, quòd adeò constanti animo ac vultu virum suum defunctum intuita sit, vt voluntati diuinæ se integrè conformans, siccis oculis funus eius intueretur, & virili prorsus animo se totam diuinæ prouidentiæ dicaret, vnde omnis dolor atque tristitia ab eius animo excludebatur.

Igitur si matres istæ propter spem resurrectionis futuræ filiorum, & bonũ ex illorum passionibus proueniens, eos tanta animi fortitudine in tormentis positos intuebantur, & ad strenue patiendum hortabantur, absque vnius lacrymulæ effusione; quantò magis Virgo Deipara diuina sapientia copiosissime perfusa, omnium virtutum præsidiis, si quis alius, circumuallata, Filij sui mortem sine graui mœstitia, ne dicam deliquio, æquanimiter tolerabat?

Quartum. Quartò argumentatur: Quia charius erat Deo, quod B. Virgo Christo compateretur secundùm partem rationalem, quam quod, à rationis sede abducta sensibusque, in terram collaberetur.

Quintum. Quintò, Quia B. Virgo tantæ gratiæ perfectione prædita fuit, vt nullos pateretur motus primos, sed omnes motus ad rationis imperium præsto essent.

Sextum. Sextò, Tempus passionis Filij sui fuit tempus sibi merendi, illam libenter, etsi sensus renueret, acceptando, doloresque suos cum Filij sui doloribus Patri pro hominum salute offerendo, erga Deum pietatem & homines amorem ostendendo. Dicunt enim Patres, B. Virginem tempore passionis Filij sui actum summæ obedientiæ erga Deum & charitatis erga homines exercuisse, voluntariè Patri Filium pro illorum salute offerendo; eoque actu, & Deum & homines sibi maxime deuinxisse, asserit S. Bonauentura in 1. dist. 48. quæst. vlt. de quo etiam Abulensis quæst. 14. Prologi Matth. & Gerson Tract. 2. de Cantico decachordo. At non meruisset, nec talia obedientiæ dilectionisque signa ostendisset, si spasmum, qui rationis & libertatis vsum aufert, passa fuisset. Vsus etenim rationis & voluntatis in merito obedientiæ & amoris ostensione necessarius est.

Septimum. Septimò, Nullum vitium in sancta Deipara ponendum est, igitur nec spasmus. Antecedens est manifestum: nam beatissima Virgo gratia plena erat, & omni perfectione decorata, vnde antonomasticè *perfectam* illam in Canticis canticorum appellauit Spiritus sanctus. Consequentia probatur, quia spasmus excessum doloris significat, & consequenter vitium, iuxta vulgatum illud: *Omnis excessus est vitiosus.* & *Ne quid nimis.*

Et hæc sunt ferè argumenta quæ colligere & excogitare potui pro huius sententiæ confirmatione.

§. II.

Assertores spasmi B. Mariæ Virginis cum suis rationibus.

POsterior, & præcedenti opposita sententia asserit, B. Virginem Deiparam spasmum siue deliquium passam fuisse in dolorosa Filij sui passione: quæ, vt prior, suos patronos & argumenta habet, quibus fulciatur & roboretur, nec non media, quibus contrariæ sententiæ argumentis satisfaciat, à quibus labefactari videtur.

Huius sententiæ sectatores plures sunt & graues, S. Bernardus Opusc. De lamentat. B. Mariæ Virginis, D. Bonauentura lib. Medit. Vitæ Christi cap. 77. 79. & 80. S. Anselmus Dial. de Passione Domini, B. Laurentius Iustinianus lib. De triumphali agone c. 21. Dionysius Carthusianus in cap. 19. Ioannis, Ioannes Lanspergius lib. Elucidat. in Passionem Christi, Landulphus in Vita Christi Part. 2. cap. 64. & 70. & alij passim qui meditationes in Vitam & Passionem Saluatoris conscripserunt. Consule Sixtum Senensem, & P. F. Danielem Mailonium.

Sententia ponentis spasmum in Virgine fundamenta. Primum, graues Auctores.

Fauet huic sententiæ pia Christiani populi fides ac deuotio, quæ pluris facienda est. Pij enim fideles erexerunt & erigunt altaria, ædificant Ecclesias sub inuocatione spasmi B. Mariæ Virginis.

Secundum, communis Christiani populi sensus.

Nec improbabilis est & noua sententia hæc spasmum fingens in B. Virgine, vt qui-

dam alterius sententiæ Auctores dixerunt, sed antiqua: nam Ecclesia Ierosolymis constructa sub inuocatione Spasmi B. Mariæ Virginis (vt alias alibi eodem titulo & intuitu ędificatas missas faciam) antiquissima est, vt eius ruinæ præ se ferunt. Ab Helena, M. Constantini matre, ædificata creditur, vt illius regionis incolæ arbitrantur, qui passim vt à veteribus acceperunt docent. Et ex dicendis non nouum inuentum, sed vetus traditio, quæ magni facienda est, veterumque Patrum pia sententia comprobabitur.

Tertium, pictura veteres & recentes. Deinde recentes ac vetustæ pictæ tabellæ, quæ nobis B. Virginem ex doloris acerbitate in terram collabentem repræsentant, in Ecclesiis publicè expositæ, non mediocrem proposito argumento fidem faciunt: nam pictura in Ecclesia solet habere auctoritatem, quoniam indicium est antiquæ traditionis, & Ecclesiæ consensionis.

Quartum, festum Spasmi B. Mariæ. Quartò, quia, ipso Caietano referente in Opusculo de Spasmo Virginis in initio, in Ecclesia à multis celebrabatur festũ Spasmi B. Mariæ cum sua Octaua, à Dominica in Passione vsque ad Dominicam Palmarum.

Quintum. Ad extremum faciunt pro ista sententia quæ in sequentibus dicemus: ex quibus clarè apparebit, asseuerare, spasmum siue deliquium in B. Virgine Deipara in Passione dilecti Filij sui non esse scandalosum ac temerarium, vt quidam prioris sententiæ sectatores dixerunt.

§. III.

Sententiæ spasmum in B. Virgine admittentis explicatio.

Et quid in tanta Doctorum dissentientium varietate dicendum? & quidnam in proposito argumento si non ponere, saltem proponere debemus? Quantum ego opinor, Auctores prædicti magis in modo loquendi quàm in sententia inter se dissentiunt, cum priores posteriores in eo reprehendant, quod ad exaggerandum Virginis dolorem dicant eam spasmum passam fuisse, quia hunc enuntiare de Maria Deipara indecorum putant: verùm illorum explicata sententia, ab hac etiam nota liberabuntur. Vtque dilucidè hoc exequamur, duo præstabimus: primò, Notabilia duo præmittemus; secundò, Propositiones quatuor subiiciemus.

Quantum ad PRIMVM, aliqua esse nomina quibus peculiares aliquæ hominis passiones & dolores explicari consueuerunt aduerto, inter quæ ista sunt nostro proposito inseruientia, ac ideò pro instituti nostri ratione ex Medicorum doctrina explicanda, *palmos*, *spasma*, *spasmus*, *lipothymia*, siue *animi deliquium*, & *syncope*.

Palmos idem est quod cordis palpitatio & formido. *Spasma* propriè apud Chirurgos est ruptio vel attritio nerui citra vulnus. *Quid palmos. Spasma.*

Spasmus propriè Celso distensio neruorum, vulgò conuulsio, est motus neruorum ita deprauatus, vt præter voluntatis imperium, & contra id membra versus musculorum suorum principia retrahantur. Causa illius intrinseca communiter ex Hippocrate 6. Aphor. 39. assignatur exinanitio, vel repletio; & vtrumque cum Galeno similitudine explicant petita è chordis & intestinis animalium exsiccatis & paratis, vt & corijs & pellibus. Vt enim hæc vbi soli vel igni exponuntur, humore absumpto corrugantur, & breuiora fiunt; pariter etiam vbi humorem aliquem imbiberunt, latitudine & crassitudine aucta, longitudo imminuitur, & breuiora redduntur: ita etiam putant in neruis ac neruosis musculorum tendonibus ac fibris idem accidere, eosque à causis nimium siccantibus & humectantibus breuiores reddi. Ita Daniel Sennertus Practicæ Medicinæ lib. 1. Part. 2. c. 28. *Spasmus. Spasmi causa.*

Sed numquid in illa conuulsione dolor causatur, & rationis vsus aufertur? Caietanus Tom. 2. Opusc. q. vlt. affirmatiuè respondet, inferre inquam non solùm cruciatum acerbissimum, sed etiam à rationis & sensuum vsu hominem abducere, exanimemque reddere: qui etsi post longam moram rationis sensuumque vsum recipiat; longo tamen posteà morbo detinetur. *Dubium. Responsio Caietani.*

Sennertus, vnà cum omnibus Medicis, inquit, illam conuulsionem plerumque non sine dolore fieri, & in spasmo per se nullam in principibus facultatibus læsionem fieri. Ampliùs, in vero spasmo, siue contractione, sensus omnes cùm internos tum externos integros manere. Addit, spasmum breui temporis spatio vel ad salutem vel ad mortem terminari: & hoc intelligendum non semper, sed aliquando.

Vt doctissimi Medicinæ Professoris Sennerti, cui magis in his quam Caietano credendum est, vestigiis inhæream, duo dubio proposito seruientia adduco. Primum, in spasmo semper dolorem in corpore causari, in anima verò tristitiam: illius enim corpus, & illius anima subiectum est; quia, secundùm D. Augustinum l. 14. de Ciuit. c. 15. *dolor carnis tantummodo offensio est animæ ex carne, & quædam ab eius passione dissensio; sicuti animæ dolor, quæ tristitia nuncupatur, dissensio est ab his rebus quæ nobis nolentibus acciderunt.* Spasmus definitus, est motus præter vel contra voluntatis imperium; *Responsio alia.*

rium; qui tamquam à causa extrinseca producitur à noxio & iniucundo obiecto: & consequenter, vt in voluntate tristitia, ita in corpore & sensu dolor inducitur in spasmo.

Secundum est, in vero spasmo non necessariò auferri vsum sensuum internorum, imò accidit aliquando illum auferri; & hoc fortè dicere voluit Sennertus illis voculis, *per se:* quoniam potest induci spasmus absque internorum sensuum læsione; per accidens tamen potest aliquando accidere, vt tantùm augeatur cõuulsio & dolor, vt simul cum omnium sensuum vsu & vita auferatur: nisi talem effectum esse alterius morbi succedentis dicat, vt syncopes.

Animi deliquium quid. Sennertus li. 2. Par. 4. cap. 6. Syncope.

Lipothymia Græcè, Latinè animi deliquium, est præceps lapsus, id est subita actionum vitalium & consequenter animalium imminutio. Syncope verò est pænè earum abolitio, ob spirituum vitalium vitium, & denegatũ in alias partes influxum. Ideò benè dixit Galenus ad Glauc. lib. c. 14. lipothymiam esse syncopen imperfectã. In lipothymia enim, siue animi deliquio, sensus nondum planè abolentur; & in ipso paroxismo ægri vident, audiunt, & intelligunt quæ audiunt, licet non possint nutu aut signo cogitationes demonstrare: secùs in syncope accidit; quia cùm in ea huiuscemodi passiones sint vehementiores, pulsus quoad sensum cessat, mentis actiones, motus sensusque corporis ac vox quoque perit. Hanc syncopen accipit Caietanus pro spasmo communiter accepto.

Ex diuersarum rerum aliqua conuenientia nomina confunduntur.

SECVNDVM NOTANDVM sit, Aliquando nomina ipsa confundi, propter aliquam in rebus quibus imposita sunt conuenientiam, ita vt non solùm nominibus generis quæ speciei sunt nominentur, sed etiam nominibus specificis ipsa magis communia, præsertim in communi vsu loquendi; etsi aliter siue distinctiùs in mente teneatur. Et ideò Philosophus 2. Topic. cap. 2. dicit, Nominibus vtendum esse vt plures vtuntur. & iterùm, Loquendum esse vt plures, sapiendum esse vt pauciores. Hic mos à Theologis & Philosophis in sacris & profanis litteris obseruatur. Sed vnicum ex sacris proferamus testimonium. S. Ioseph, sponsus sanctissimæ Dei Genitricis, quia naturalis Christi pater credebatur, à Virgine ipsa, ab Euangelistis pater Christi dicebatur; sed non ad illius generationem concurrisse, & non eius naturalem patrem esse, pauci sciebant, Christus ipse, beata Virgo, Ioseph, & alij quibus Incarnationis mysterium cælestis Pater reuelauit. Ita in proposito, cùm à plerisque immensus dolor diminuens corporis vires, siue sit spasmus

Loquendum vt plures.

propriè, siue communiter, id est, syncope, siue quæuis alia vehemens corporis cordisque affectio & afflictio, spasmus appelletur, tali nomenclatura poterit etiam inculpatè à doctis viris ad idem significandum vsurpari. Et sanè Caietanus, qui spasmum in Virgine negat, dixit spasmum accipi posse dupliciter, propriè & communiter. Propriè, vt nos anteà explicuimus, & verè. Communiter verò, prout idem est quod syncope: certissimum tamen est, apud Medicos, à quibus horum cognitio petenda est, spasmum & syncopen multum inter se differre, vt vidimus: nec tamen culpandus Caietanus, quia vsus est illo nomine vt plures. Plures enim sunt, qui syncopen vulgariter spasmum nominant. Igitur & aliis licebit lipothymiam, siue animi deliquium, spasmum appellare; tum quia cum illo conuenit in sensuum & animalium actionum diminutione; tum quia communiter animi deliquium spasmus apud vulgum appellatur.

Spasmi triplex acceptio.

Quare cum assertoribus spasmi in beata Virgine Deipara dicamus, spasmum tripliciter accipi posse: primò propriè, pro vero spasmo anteà explicato; secundò communiter, pro syncope; tertiò magis communiter, pro animi deliquio; quo indicatur dolor maximè acutus & intensus: qui etsi neruos non contorqueat neque conuellat, neque etiam sensuum, multò minùs rationis vsum intercipiat, adeò tamen dirè ac crudeliter vexat, vt corporis vires imminuat, roburque quodammodò marcescat, & sudor sæpe diaphoricus appareat, præcipuè circa frontem; quoniam partes calore destitutæ humiditatem continere nequeunt, viriumque debilitas subsequatur, adeò vt homo vix se sustentare possit, in terramque interdum labatur. Et hæc de primo.

Deipara non est passa spasmum secundùm primam & secundam illius significationem.

Quantum ad secundum, sint sequentes Propositiones. PRIMA PROPOSITIO. B. Virgo Maria in passione vnigeniti Filij sui non est propriè spasmum passa secundùm primam nominis huius adductam significationem, neque communiter, id est, syncopen, secundùm secundã eiusdem acceptionem. Primam huius Propositionis partem in hunc modum probat Caietanus: Nam dissonat rationi, inquit, B. Virginem ægritudinem aliquam passam fuisse; tum quia, quantum fas est, debuit per omnia similis Filio credi. De Filio autem testatur Chrysostomus, quod non ipsum aliquo morbo languescere conueniens fuerit: tum quia hoc Ioanni Euangelistæ præstitum videatur, Hieronymo in Prologo Euangelij Ioannis dicente, quod ad Patres nostros

Ratio Caietani, pro prima illius parte.

tam

tam extraneus à mortis dolore positus sit, quàm à corruptione carnis inuenitur alienus. Spasmum autem propriè secundùm primam acceptionem constat esse morbum contrahentem neruos; non igitur ipsum esse in beata Virgine conuenit: tum quia Ioannis 19. dicitur, quod B. Virgo *stabat iuxta crucem Iesu*; & verbum *stabat*, in propria significatione sumendum esse dicit, & probat: quod communiter docent Patres & Expositores in eum locum.

Medina dictum. Medina §. 1. citatus ampliùs addit, spasmum hoc modo & motus inordinatos in B. Virgine ponere temerarium, scandalosum & periculosum esse, & in huiusmodi hæreticę prauitatis Inquisitores manus inijcere. sic enim ait: *Sunt qui dicant, quod tempore passionis Domini Christus ipse sub crucis pondere lassatus ceciderit, & quod B. Virgo Mater eius compatiens etiam ceciderit spasmata, & passa fuerit animæ deliquium: hæc omnia dicuntur temerariè & scandalosè.* Hæc ille.

Obiectio. Si dicatur, Ioannis auctoritatem esse quidem in propria significatione intelligendam, dum de tempore quo Virgo adstabat cruci loquimur, sicut de illo loquitur Euangelista, non verò de alio præcedente, de illo videlicet in quo Filium crucem baiulantem vidit, quando spasmum passam fuisse dicitur. *Solutio.* Respondetur, spasmum pro quolibet tempore à Virgine reijciendum esse; quia nihil dissonum vmquam in ea admittendum vel excogitandum: imò ex Ioannis auctoritate posset à maiori ad minus in hunc modum argumentari: B. Virgo non est spasmum propriè passa quando Filium suum cruci affixum vidit, quia viriliter & immobiliter iuxta crucem stabat; igitur nec quando vidit eam baiulantem, quia tunc minor ratio erat spasmum patiendi. Quid de aliquibus à Caietano & Medina assertis sentiam, inferiùs in secunda Propositione aperiam.

Alia responsio. Interim dico me indicatam propositionem posuisse ea ratione; quia cùm assertores spasmi ideò illum ponant, vt Virginis dolores exaggerent, salua tamen semper exteriori eiusdem Virginis modestia & corporis congrua dispositione: & cùm intensi dolores in ea saluari possint remouendo spasmum propriè, ideò illum in Virgine negauimus. Nec videtur ratio auctoritásve quæ ad illum asseuerandum persuadeat. Et hæc prima Propositionis pars magis infrà in secunda parte solutionis quæstionis apparebit.

Secunda pars Propositionis probatur. Non est B. Virgo spasmum secundùm eius secundam acceptionem passa, id est, syncopen, vt in secunda Propositionis parte dicitur. Probatur primò, quia absque illius positione, saluo Virginis decore, possunt in eadem saluari intensi dolores, vt in quarta Propositione apparebit. Secundò, quia spasmus secundùm illam rationem, non solùm à sensibus, sed etiam à ratione abducit: sed hoc de B. Virgine asseuerare, est in excellentiæ Virginis præiudicium, vt sequētibus verbis adnotauit Caietanus: Cum enim *gratia plena* Luc. 1. dicatur, oportet corporales defectus de ea negare, qui plenitudinem perfectionemq; gratiæ impediunt; constat autem, quòd dolor extra se personam faciens, exercitium rationis impedit pro tunc: & tunc erat tempus maximè actualiter secundùm rationem considerandi passionem Christi. Igitur huiusmodi dolor gratiæ perfectionem secundum actualem considerationem rationis turbasset, quod est valdè inconueniens: non fuit igitur huiusmodi casus in B. Virgine. Et confirmatur, quia gratius erat Deo, quod beata Virgo compateretur ei secundùm rationem, quàm secundùm partem sensitiuam; quia illa pars est nobilior, & propriò meritoria, & per se grata: oportuit ergo vt dolor B. Virginis ita esset summus; quòd tamen tota pars sensitiua regularetur & subderetur rationi eius vigilanti, stante autem rationis exercitio ac dominio actuali super partem interiorem, non accidit dolor extra se faciens personam & casum. Quare spasmus vulgariter dictus longè à B. Virgine videtur esse. Ita ex Caietano.

Verùm hæc ratio non mihi videtur plenè satisfacere, vt inferiùs apparebit. Spasmum secundùm hanc duplicem acceptionem negant in B. Virgine Iansenius, Toletus, Suarez, & alij prioris sententiæ sectatores, vt patet ex illorum verbis, quæ, ne longior sim, omitto: argumenta enim illorum tantùm de spasmo sic sumpto concludunt, & non aliter; quem tamen etiam posterioris sententiæ auctores negant.

SECVNDA PROPOSITIO. Etsi nullo modo spasmus in Virgine Deipara secundùm illius duplicem priorem acceptionem sit ponendus, vt probatum est; verùm illum ponere secundùm primam nec temerarium, nec scandalosum aut periculosum est. *Dicto duplici modo spasmum in Virgine ponere nec hæreticum nec temerarium est.* Probatur; quia si temerarium & scandalosum esset illum asseuerare, esset propter superiùs notata ex Caietano, & quia non esset ratio; vel ex illius positione inconueniens & magnum in Virgine dedecus sequeretur, vel quia contra Scripturam & Ecclesiæ determinationem, Doctorumque communem sententiam. *Contra Medinæ dictum.* Sed nullum horum obstat. Non dicta à Caietano. Nam esto, quod sicut illius Filius aliquo morbo

non

non laborauit proueniente ex praua illius complexione, quæ optima fuit; ita nec mater eadem ratione aliqua elanguit infirmitate. Sed quodnam incommodum sequeretur, si asseueraretur, quòd quemadmodum Christus ab extrinseco multas sustinuit infirmitates, percussiones in facie vnde liuor, flagella, clauos & lanceam, ex quibus sanguis & vulnera; & quòd in crucifixione illius corporis nerui fuerint retracti, vt contemplatiui meditantur, idque absque indecentia Saluatoris: quod inquam esset tam graue inconueniens, si diceretur, sanctam Dei Genitricem præ nimio dolore quo afficiebatur ex mœstissimo patientis Filij obiecto, aliquam corporis sui contractionem passam fuisse, vt hoc asseuerans, temeritatis & scandali & fere hæresis graui nota inuri debeat? Post luctam Iacobi Patriarchæ cum Angelo, tacto à cælesti luctatore neruo femoris eius statim emarcuit, vt Genesis 32, 25. dicitur; & tantum abest quod dicatur indecorum ei aliquid accidisse, vel rationis vsum imminutum, vt magni beneficij loco habuerit, indeque magis illuminatus extiterit, prout quæ posteà dixit Patriarcha indicant. Similiter Martyrum nerui & aliæ partes corporis igni expositæ conuulsæ & corrugatæ fuerunt, nec id illis opprobrio vertitur; & quare vertetur B. Virgini, si dicatur dolore Filij sui velut validissima manu tacta, & igne vsta, modico tempore conuulsionem aliquam passam fuisse pro illo qui supra se ipsam diligebat, & tam dira maioraq; pati mentis & corporis oculis cernebat? Mirum sanè, quod non ignobiles & graues auctores admittunt in Virgine semper benedicta maiores naturales imperfectiones gratiæ ac plenitudini eius omnino repugnantes, peccatum inquam originale & fomitem, quoniam fuit natura filia Adæ, & tamen temerarij & scandalosi haud appellantur; & tali ac peiori inurentur nota, ponentes in eadem Virgine minores naturales defectus diuinæ gratiæ minime aduersantes, deliquium nempe & spasmum, cùm ex anima & corpore constiterit, & verè Adæ filia fuerit?

Complexio bona absque dedecore, passiones ab extrinseco admittit.

Responsio ad Ioannis auctoritatem.

Nec obstat Ioannis auctoritas: nam posset primò dici, non passam fuisse spasmum secundùm omnes corporis partes, sed tantùm secundùm aliquas, ac ideò non fuisse impeditam ne adstaret cruci.

Secundò dici posset, quòd cùm ex Medicorum recepta doctrina dictum fuerit, spasmum breui temporis spatio vel ad salutem vel ad mortem terminari, cùm in beata Virgine ad mortem minimè fuerit terminatus, igitur ad salutem: vnde Simeonis oraculum, *Et tuam ipsius animam pertransibit gladius*, expendens Timotheus Presbyter Ierosolymitanus Oratione de Propheta Simeone, obseruauit, non dixisse Prophetam, *Tenebit gladius, aut dominabitur gladius, sed, Pertransibit gladius, hoc est, paruo tempore dolore afficieris, & affligeris, & statim à dolore liberaberis & afflictione.* Itaque posset dici, spasmo translacto, viribus resumptis B. Virginem cruci adstitisse; & ad veritatem dicti Euangelistæ non est necesse dicere, Virginem toto tempore quo Christus in cruce pependit, erectam iuxta eam stetisse, sed sufficit, quòd aliquando. & hoc indicauit S. Bernardus, vt dicetur infrà §. v.

Si quis contendat, quòd semper steterit, recto inquam corporis habitu, nam hoc significat verbum *stare*; & nisi nomina propriè interpretemur, omnia confusa erunt, vt docet Aristoteles 4. Metaph. Respondeo, nos debere quidem nomina in propria significatione accipere; sed probandum fuerat, verbum *stare* vnicam dumtaxat habere significationem, rectum inquam habitum corporis; vel si multiplicem, in Ioanne accipiendum esse in adducta, quod haud factum est, nec credo fiet. Et dico, verbum *stare*, præter rectum corporis habitum, significare etiam aliquando quietem ac simplicem præsentiam, vt Marc. 11, 25. *Cùm*, inquit Saluator, *stabitis ad orandum, dimittite*, &c. & Luc. 7, 38. dicitur de Maria Magdalena, quòd *stans retrò secus pedes eius, lacrymis cæpit rigare pedes eius*, &c. quæ certe si erecta stetisset, non potuisset pedes Saluatoris abluere lacrymis, & alia præstare, quæ præstitisse docet Euangelista. Ita, præter alios, docuit Maldonatus in Euangelia, tum alibi, tum Matth. 16, 28. in ea verba, *Sunt quidam de hic stantibus qui non gustabunt mortem*, &c. & cap. 28, 3. variisq; sacræ Scripturæ in huius doctrinæ confirmationem testimoniis adductis confirmat. Quòd verò *stare* apud Ioannem non significet præcisè stationem corporis erecti, &, vt communiter dicitur, supra pedes, sed etiam quietem & simplicem præsentiam; quòd inquam B. Virgo Maria steterit semper in Caluario iuxta crucem, modò erecto corporis habitu Filium dilectum contemplans, modò quiescens, & modò etiam se circa crucem mouens, & ratio atque auctoritas persuadet. Ratio: quia non est credibile, S. Deiparam itinere, labore, esurie, & multò magis dolore patientis Filij defatigatam & afflictam, ab hora tertia, vel sexta, quando fuit crucifixus, vsque ad horam nonam, quando emisit spiritum, vel vespertinam, quando depositus de cruce sepulturæ traditus fuit dilectus eius Filius, erecto semper corpore & supra pedes stetisse; quod

Obiectio.

Solutio.

Verbi stare multiplex significatio.

quod vix vegetus & vir robuſtus præſtaret. Auctoritas ſit S. Auguſtini Serm. 8. de Paſſione Domini apud Carthagenam lib. 12. Homil. 8. *Iuxta crucem*, ait, *ſtabat Maria conſiderans vultu benigno Chriſtum pendentem in crucis patibulo: pedibus innitens, manus leuabat amplexans crucem, ruens in oſcula eius, qua parte ſanguinis Chriſti vnda rigabat, vt Chriſtum valeret amplecti: cùm non poterat, ſurſum volebat aſcendere. Sperat amor nonnumquam quæ raro fieri poſſunt: ſibi cedere cuncta amor impatiens credit. Volebat amplecti Chriſtum in altum pendentem, ſed manus in ſe redibant: ſe leuans ſurſum è terra erigebat ad Chriſtum; & cùm tangere eum nequibat, manus collidebat ad terram, & iacebat immenſitate doloris depreſſa: ſed eam erigere magna vis amoris immenſi compellebat, impetus amoris vrgebat, intenſaq́; manibus cupiebat attrectare Chriſtum. Cum verò vis non eſſet, deuicto dolore terram iterùm petere cogebatur.* Hæc S. Auguſtinus. Ex quibus, ni fallor, liquidò conſtat, cùm Ioannes 19, 25. dixit, *Stabat autem iuxta crucem Ieſu mater eius*, non intellexiſſe de continua erectaque ſtatione Virginis iuxta crucem, ſed de continua manſione: quomodocumque illa fuerit, graui tamen & inſigni perſonæ conueniens.

Scriptura, vel Eccleſia & Doctores communiter oppoſitum non determinarunt. Quare etſi ſpaſmum ſecundum dictam primam acceptionem omnes rectè ſentientes à Deipara remoueant, non exinde debuit Medina illum admittentes, ſi qui ſunt, temeritatis & ſcandali graui labe notare, cum ea illos Eccleſia minimè notauerit. Iſta Propoſitio magis etiam confirmatur ex inferius dicendis in quarta Propoſitione.

B. Maria paſſa fuit ſpaſmum iuxta tertiam aſſignationem, id eſt animi deliquium.

TERTIA PROPOSITIO. Accipiendo ſpaſmum magis communiter ſecundum tertiam aſſignatam illius acceptionem, pro lipothymia videlicet animique deliquio, dicimus ipſum fuiſſe in Virgine in Filij ſui paſſione. Hic eſt ſpaſmus qui ponitur à poſterioris ſententiæ ſectatoribus, & non aliter; & hic cum relinquat vſum rationis, non ponit in habente imperfectionem: quod à defenſoribus prioris ſententiæ non negatur, ſed admittitur; quia non poſſunt iuſtè negare, intentiſſimum dolorem in Virgine tempore paſſionis Filij ſui: igitur nec effectus ex illo naturaliter ſequentes, niſi ponant haud neceſſarium miraculum.

Caietanus ſanè in Opuſculo de Spaſmo Virginis, etſi nolit hanc ſequi ſententiam, verùm ex illius verbis confirmari videtur; ita enim ſcribit §. *Quo ad tertium: Quia nominibus eſt vtendum vt plures, ſecundum Philoſophum 2. Topic. non inconueniens etiam de ſpaſmo, vt vulgus loquitur, tractare. Dicitur enim vulgo ſpaſmatus aliquis cecidiſſe, cùm præ doloris magnitudine ſyncopen ſeu ecſtaſim patiens cadit: occurritur enim tunc ad ſuſtinendum, & aqua in vultum aſpergitur.* Continuò ſubiungit hæc verba: *Et iuxta hunc ſenſum crediderim ego dici beatæ Mariæ ſpaſmum. Huiuſmodi autem doloris modum in B. Virgine fuiſſe ex magnitudine ſuæ triſtitiæ credi poteſt.* Verùm addit: *Sed reuerà neque iſto modo ſpaſmus in beata Virgine fuit*; ratione illa indicata, quod Deipara eſſet gratia plena. Sed enim hunc ſpaſmum non repugnare plenitudini gratiæ Virginis indicauimus, & poſtea amplius confirmabimus.

P. Franciſcus Suarez in 3. Part. Tom. 2. d. 4. ſect. 3. ad idem ita dicit: *Quando ergo aliqui graues auctores videntur ita exaggerare Virginis dolorẽ, vt ſpaſmum, vel aliquid ſimile illi tribuere videantur, non intendunt imperfectionẽ aliquam illi tribuere, vt priuationem ſenſuum, contractionem membrorum, vel quid ſimile, ſed ſolum vehementem dolorem, cum ingẽti admiratione, & quaſi ſtupore.* Hæc ille.

Dicta B. Mariæ Virginis ad Birgittam inferius adducenda benè conſiderata idipſum indicant; & Anſelmus dicens, *Quaſi exanimis*, & etiam abſolutè, *exanimis facta fuit*; vt tamen oſtenderet non amiſiſſe ſenſum, multò minùs rationis vſum, ſtatim addidit, Virginem accepiſſe illicò velamen capitis, vt Chriſtum tegeret: atque ita exanimis dicitur, vt illius animi vehemens dolor magis exprimeretur.

Miror aliquos ſpaſmi oppugnatores ridere illius aſſertores, qui vt magnum Deiparæ dolorem indicent, ſpaſmum in ea fuiſſe dicunt; quia, inquiunt iſti, quando eſt ſpaſmus, dolor non ſentitur: quod falſum eſt, quia, vt iſti falsò ſupponunt, ſpaſmus primo vel tertio modo ſumptus non aufert ſenſum vel rationem, vt indicatum fuit: ſed eſto quod auferret, non ideò male poneretur ad intentum, ſed appoſite; quia illo indicatur præcedens dolor, qui tantus fuit, vt hominem ſenſus & rationis vſu priuare potuerit. Etiam Mallonius antè adductus illa ſpaſmi diſtinctione conciliat duas illas, vt videtur, contrarias ſententias; vt negans intelligat de ſpaſmo ſecundùm primam & ſecundam acceptionem, affirmans de tertia, id eſt deliquio animi.

Deliquium ponere in B. Virgine decet.

QVARTA PROPOSITIO. Spaſmum, id eſt animi deliquium, vt nunc explicatum, ponere in B. Virgine ob Filij ſui paſſionem, non ſolum indecens, indecorum & contra rationem, ſed valdè decens & rationi conſentaneum eſt. Poteſt hoc duplici medio perſuaderi; primo, ex parte amoris maximi, & matris; ſecundo, ex parte obiecti triſtiſſi-

mi.

mi. Ratio amoris & matris id exigebat: ex magnitudine enim doloris amor metiri consueuit. *Amor meus quantus est in possidendo, tantus dolor est in amittendo*, inquit S. Augustinus de Ciuitate Dei. Cum ergo B. Virgo supra omnes creaturas suum quem genuerat Filium diligeret, vt illum palam faceret amorem, debuit in illius doloribus plurimum dolere, & deliquio internum dolorem ostentare. Hinc S. Hieronymus Epist. ad Paulam & Eustochium, de Virginis assumptione, Tom. 9. *Vnde constat quia plus omnibus dilexit, propterea & plus doluit, in tantum, vt animam eius totam pertransiret & possideret vis doloris, ad testimonium eximiæ dilectionis illius.*

Maria Virgo dolore se Christi matrem declarauit.

Tali medio se dilectam naturalemque Dei matrem ostensuram, illi Simeon illis verbis prædixit: *Et tuam ipsius animam pertransibit gladius, vt reuelentur ex multis cordibus cogitationes*, Lucæ 2, 35. Quæ posteriora verba acutè ad intentum expendens Euthymius dixit: *Ad reuelandas multorum cogitationes, qui suspicabantur te non esse illius matrem.* Vnde sicut Dei Filius suis passionibus ostendit se verum hominem; ita B. Virgo suis doloribus se veram matrem ostendit. Simile accidit aliis matribus aliàs fortissimis absque fortitudinis præiudicio; & quare timebimus asseuerare idem de fortissima mulierum, matre tamen non hominis tantùm, sed hominis Dei, in illius morte?

Deinde verba illa Ieremiæ, *Magna est velut mare contritio tua; quis medebitur tui?* Thren. 2, 13. &: *O vos omnes, qui transitis per viam, attendite, & videte si est dolor sicut dolor meus*, ibid. 1, 12. & similia, accommodantur à sacris Doctoribus Virgini; & quomodo verè, nisi exterius etiam se prodidisset internus dolor? *Numquid potest homo abscondere ignem in sinu suo, vt vestimenta illius non ardeant?* Prouerb. 6, 27.

Responsio ad primum.

Huic Propositioni suffragantur tertium & quartum argumentum §. 2. adductum, de imaginibus ac spasmo B. Mariæ Virginis. Deiparæ spasmi oppugnatores respondent; & ad illud de picturis primò dicunt, non officere, quoniam illud prouenit ex quorumdam pictorum imperitia, qui non aliter Virginis dolorem exprimere nouerunt, quàm iacentem & exanimem in terra depingentes. Addit Ioannes de Carthagena citatus, Romæ huiusmodi picturas, se præsente, mandato Magistri sacri Palatij Apostolici fuisse expunctas.

Confutatio.

Verùm hæc responsio non euacuare videtur vim argumenti: licet enim Magister ille Sacri Palatij corrigi vel auferri mandauerit dictas imagines, ideò fuit, quòd aliquam indecentiam Virginis, vt se lamantem, vel ad desperantis modum exprimebant, & non quod humi iacentem vel languentem in Magdalenæ brachiis expresserint: quandoquidem, si huiusmodi corrigendæ vel auferendæ forent, summi Pontificis generale decretum tales imagines prohibens emanare debuisset, cùm innumeræ in omnibus fere sint ciuitatibus, castris & domibus antiquæ & recentiores pictæ, & de licentia & priuilegio Superiorum approbatæ, impressę & expositę; sed meritò non prodijt, quoniam huiuscemodi picturę virtuti Virginis nõ officiunt, sed naturalem conuenientemq; matri Dei dolorem ex vnigeniti Filij sui passione ob oculos ponunt.

Obiectionis solutio.

Nec dicendum, oscitasse ac dissimulasse Prælatos, ad quos spectat picturas in Ecclesiis exponendas approbare: etenim nimium crassa oscitantia & communis dissimulatio esset, quam excogitare de innumeris sanctæ Ecclesiæ vigilantissimis ac prudentissimis Pastoribus nefas est; qui haud conuenientes imagines auferri curassent; cùm in Concilio Tridentino Sessione 25. de sacris imaginibus habeatur, quòd *si qui abusus irrepserint, eos prorsus aboleri sancta Synodus vehementer cupit; ita vt nulla falsi dogmatis imagines, & rudibus periculosi erroris occasionem præbentes, statuantur.* Hæc sancta Synodus. Igitur cum dictæ imagines deliquium Virginis exprimentes approbatæ in Ecclesiis inspiciantur, illas non scandalosas, sed valde pias rationique conformes esse dicendum est.

Picturæ in Ecclesiis exponendæ à Prælatis approbari debent.

Responsio ad secundum.

Ad aliud de festo respondet Caietanus in fine illius quæstionis, festum illud non habere auctoritatem, quia Quadragesimæ tempore huiuscemodi festa non consueuerunt celebrari, præsertim cùm Octauæ, quæ si occurrunt, transferantur, vt liquet de festo Annuntiationis & Corporis Christi; Dominicæ namq; Quadragesimæ semper proprio Officio celebrantur. concludensque ait: *Vnde si festum doloris B. Virginis celebrandum est, in aliud, iudicio meo, tempus & nomen mutandum.* Tantum ille.

Confutatio

Non officit Caietani discursus, si verum est quod dictum fuit in argumento de festo Spasmi B. Mariæ cum sua Octaua: ex quo duo deduco: alterum, festum commune non fuisse & in tota Ecclesia receptum, sed fortè in aliqua dumtaxat particulari diœcesi; & verè. Alterum est eiusdem festi antiquitas, quia ante Ecclesiastici Officij reformationem, quam modò habemus, & fortasse ante festum Corporis Christi, quod valdè antiquum haud esse liquet, quia sub Vrbano IV. institutum post annum Domini 1200. ac ideò translatum Officium cum

Festum Corporis Christi post annum Dom 1200. institutum.

festo extra Quadragesimale, imò Paschale tempus. De festo Annuntiationis, quod multo antiquius esse constat, vt indicat Bellarminus de Cultu Sanctorum lib. 3. c. 16. & Baronius in Notis ad Rom. Martyrol. ad diem 25. Martij, duo noto: alterum ex Baronio, quod cùm hoc festum sit primum ex Domini festis, ideoque cum magna lætitia celebrandum, aliquando fuit in Ecclesia extra passionis tempus celebratum. Alterum, quod idem festum cum Octaua celebrabatur. Ad ita opinandum moueor, quòd apud Mantuam in Ecclesia S. Mariæ gratiarum Fratrum Minorum in quodam antiquo Sanctorum Catalogo ac directorio pro Officio Ecclesiastico celebrando in pergameno conscripto, legi festum Annuntiationis die quidem 25. Martij notatum, sed cum sua Octaua; & meritò, quoniam primum & præcipuum est ex Domini festis, vt dictum est: in præsentia quidem absque Octaua celebratur, quoniam ordinarie Quadragesimali priuilegiato tempore. Ex hoc deduco, non mirum si festum Spasmi S. Mariæ Virginis in Quadragesima & cum Octaua celebrabatur alicubi, quia hoc ex antiquitate, & ante Ecclesiastici Officij reformationem prouenit.

Multo ante Annunciationis.

Quantum ad tempus hoc festum celebrandi, haud à Caietano dissentio; quia certum, Ecclesiam à Dominica passionis vsq; ad Pascha occupari in Officio Dominicæ passionis, ideo alio impediri non debet. Non similiter eidem acquiesco quantum ad nominis mutationem; quia si propter scandalum, quod aliquibus non bene sapientibus prouenire posset, hac ratione auferri deberet etiam passionis & crucis Christi solemnitas; quia, vt ait S. Apostolus 1. Corinth. 1, 18. *verbum crucis pereuntibus stultitia est.* sed hoc nullatenus faciendum; quia, vt eodem loco idem subdit Apostolus, *iis autem qui salui fiunt, id est nobis, Dei virtus est.* sed vt populus de mysterij crucis, ita & spasmi Deiparæ ratione instruendus; quod spasmi appellatione non intelligitur spasmus propriè ac primo modo accepto, neque secundo, id est communiter, sed tertio, id est magis communiter, modo explicato, quatenus summum B. Virginis dolorem significat; quodque eo nomine vti non dedeceat, ex mox subijciendis clarius apparebit.

Secundò principaliter probatur eadem Propositio ex passionis Christi conditione: adeo enim acerba fuit, vt illam non doluisse, & doloris signa deforis haud ostendisse, non fortitudinis, sed crudelitatis ferinique cordis argumentum extitisset. Seraphicus vir S. Franciscus assidue dolorosam Christi passionem deflebat, quam suæ altius menti impresserat: & si quandoque in solitaria secedebat loca, cuncta gemitibus & singultibus replebat, magno Christum propter se passum deplorans eiulatu. Apud Ecclesiam Portiunculæ dum semel in huiusmodi planctus erumperet, quidam pertransiens spiritualis amicus, ad eiulatus accessit; & dum Franciscum esse comperit, totumque in lacrymas abiisse conspexit, virilis animi & verecundiæ eum admonuit, indignum iudicans, vt homo prouectus ita eiulabundus fleret. cui Franciscus: *Passionem Christi mei defleo, pro qua non deberem verecundari alta voce per totum orbem lacrymari.* Ita referunt Pisanus in Conformit. confor. 12. Bernardinus Senensis Tom. 2. Ser. 60. art. 2. cap. 2. & alij. Et si id licite ac laudabiliter faciebat & dicebat Christi famulus, quid Christi mater facere debuit? Ad hoc faciunt quæ inferius dicemus in septimi argumenti solutione.

S. Francisci iudicium de Christi passione [illegible]

Et quamuis B. Virgo persona grauis, constans & fortis esset, non ob id arbitramur, grauitati & fortitudini illius officere externum illum dolorem; nec contra rationem est, illum animi deliquium & spasmum appellare: etenim absque dedecore & virtutis iactura illum in rebus portentosis viri grauissimi ostenderunt, & sapientes similibus verbis explicuerunt.

Daniel Propheta ex imaginaria quadam visione sibi ostensa fere defecit, ipso dicente: *Ego autem relictus solus vidi visionem grandem hanc: & non remansit in me fortitudo, sed & species mea immutata est in me, & emarcui, nec habui quidquam virium,* Daniel. 10, 8. Idem & amplius accidit Isaiæ, cum sibi Babylonis miseranda clades ac destructio indicata fuisset, vt ipsemet sequentibus verbis testatus est: *Visio dura nunciata est mihi: propterea repleti sunt lumbi mei dolore, angustia possedit me sicut angustia parturientis: corrui cum audirem, conturbatus sum cùm viderem. Emarcuit cor meum, tenebræ stupefecerunt me: Babylon dilecta mea posita est mihi in miraculum,* Isaiæ 21, 2. Dauid ex morte amici sui Ionathæ & huius patris suique hostis Saulis, & ob letalem morbum pueri sui ex Bethsabea nati, ieiunauit, fleuit, & vestimenta sua scidit. Et quæ doloris signa non ostendit Iob ob filiorum amissionem?

Fortes in magnis & [illegible]

Sed quid puros homines etsi virtute præstantes refero? Christus Iesus Dei & hominis Filius, æterni Patris fortitudo, aliquando spiritu infremuit, & ob Lazari amici sui mortem lacrymatus est; in ista & sua appropinquanti, ex illius sola consideratione, cœpit contristari & mœstus esse, factusq́; in

in agonia, factus est sudor eius sicut guttæ sanguinis decurrentis in terram: & tamen quis cordatus & pius prædictos viros & ipsum Dei Filium reprehendere audebit, quos tantum diuina Scriptura celebrat? vel quis tam vecors, qui modum corrigere præsumat quo Scriptura eadem nobis ob oculos illorum deliquium & dolores ponit? Igitur nec corripienda B. Virgo erit, quòd haud virtuosè se in Filij sui passione gesserit, quòd externùs doloris signa ostenderit, & quòd illius dolor spasmi vel deliquij animi appellatione nuncupetur ab aliis.

Affectionum corporalium nomina de Deo enunciantur.

Quid plura? Similes effectus similibus nominibus de Deo purissimo spiritu enunciantur, à quo omnis passio est remotissima, ne dicam dolor, vel animi deliquium; & sane sine imperfectionis summæ illius Maiestatis nota; quia sano modo & metaphoricè huiusmodi de immutabili Deo dicuntur. Apud Zachariam, dum queritur Deus, quod ob hominum peccata illos tamquam gratia sua indignos relinquere cogatur, ita loquitur: *Contracta est anima mea in eis: siquidem & anima eorum variauit in me*, Zachar. 11, 8. Græca lectio pro *contracta est*, legit, *minuebatur*, Symmachus verò *exanimatus sum*, id est, deliquiū passus sum.

Et Isaias deficientē ferè Dominum ob hominum in benefaciendo torporem hisce verbis introducit: *Et vidit quia non est vir: & aporiatus est*, id est, afflictus est, *quia non est qui occurrat*, Isaiæ 59, 16. alia littera habet, *obstupuit*, & alia, *infirmatus est*; hoc est, ex tristitia deliquium passus est, & defecit. Quid his clarius ad intentum dici poterat? Igitur si hæc absque iniuria Deitatis de Deo à dolore remotissimo pronuntiantur, multò magis absque iniuria dignitatis & excellentiæ Virginis Deiparæ eadem vel similia de ipsa passionibus obnoxia, & in qua fuit dolor intensissimus, poterunt enuntiari; ac consequenter dicere, Virginem spasmum & deliquium passam fuisse in dilecti Filij sui passione, non erit dissonum, impium & temerarium, ac proinde nomen minime tollendum.

Ad hoc faciunt quæ suprà notauimus in secundo Notabili, nos rationabiliter & inculpate loqui, cùm secundum communem loquendi vsum loquimur: igitur cum secundum communē loquendi vsum dolor intensus diminuens corporis vires, quo existente vix aliquis se sustinere possit, imò & non possit, ita vt in terram cadere sæpè necesse sit, spasmus & animi deliquium appelletur, etsi propriè spasmus haud sit; cùm talem dolorem passa fuerit B. Virgo, nemine cum vera ratione refragante, ideò ipsam spasmum animique deliquium absque illius iniuria, & taliter loquentium reprehensione passam fuisse, dici potest, & templum meritò sub illius titulo erectum, & picturæ Deiparæ deliquium pro Filij sui passione exprimentes, ad pietatem & compassionem in cordibus fidelium excitandam, in Ecclesiis rationabiliter expositæ.

B. Virgo quomodo dici possit passa fuisse spasmum, etsi passa non fuerit.

Dici etiam potest, ideò B. Virginem spasmum passam fuisse, quia tales ac tanti illius dolores fuerunt, vt verè causassent proprium spasmum ac syncopen, nisi diuina gratia adiuta fuisset; vt aliqui Martyres dicuntur ab Ecclesia, etsi sanguine fuso non perierint, sed quia talia passi fuere, ex quibus mors sequi potuit, nisi Dei gratia ab ea liberati fuissent; & si hoc dicatur, non credo quòd quis se opponet.

B. Maria Filio simulis.

Quòd si ex his aliquis parum prudens & sapiens, & erga S. Virginem non benè affectus, ansam temere dicendi sumat, ipsam rationis vsum amisisse, noli mirari, imò admirare potiùs diuinam prouidentiam, quæ voluit & in hoc S. Virginē Filio suo assimilari: vt quemadmodum ipse aliquando in insaniam & furorē versus sit à conciuibus suis haud benè de illo sentientibus creditus, & tamquam stultus ab Herode in sua passione illusus; ita à male opinantibus de S. Virginis excellentia, propter externa illius doloris signa, credita sit, etsi falsò, rationis vsum amisisse. Quibus meritò obijci potest illud Cantic. 1, 4. *Nigra sum, sed formosa. Nigra*, quia propter doloris vehementiam ex Filij mei passione videor vobis vsu rationis destituta; at verè *formosa*, quia Dei beneficio semper illius compos fui.

Demosthenis responsum.

Et huic posset eadem Virgo respondere quod in simili, etsi multùm dissimile, respondit Demosthenes. Narrant Historici, hunc Philosophum maximis eiulatibus ob defunctum filium lacrymatum; quem cùm familiaris quidam argueret, quod ex sua philosophia nihil in hoc proficeret, respondit Demosthenes: *Paterni affectus & amoris es ignarus*. ac si dixisset: Nescis quid paternus amor in filios possit; quod si nouisses, nequaquam me argueres. Fortiori ratione idem potuisset dicere Deipara, quæ Christum vnicè vt Filium & vt Deum diligebat, & nihilominùs dira & infami morte crucis sibi auferri videbat.

Dubium.

Sed dubitabit aliquis, quomodo fieri potuerit, vt B. Virgo Maria in tantis doloribus ita vsum rationis conseruaret, vt nihil dissonum eius grauitati ageret? Respondetur: qui ab ea spasmum auferunt, dicunt ob singularem in ea existentem gratiam, & heroicam fortitudinem, quæ subdebat rationi omnes motus & affectus partis sensitiuæ.

Solutio.

Sed nescio an tanta facultas & vis habitu-

tuali gratiæ & fortitudini tribuenda sit: illa enim videtur esse propria iustitiæ originalis, vt in 2. Sentent. sacri docent Theologi, quæ in B. Virgine non erat, secundum communiorem Doctorum sententiam. Sed quid? Christus Dominus in quo maior fuit gratia, & aliarum virtutum plenitudo, de qua nos omnes accepimus, & tamen eius passione imminente, in horto *cœpit pauere, & tædere*, & mœstus esse; *& factus in agonia, factus est sudor eius sicut guttæ sanguinis decurrentis in terram*. Quare ergo non potuit in B. Virgine, absque præiudicio excellentis gratiæ & heroicæ fortitudinis in ea existentis, deliquium esse?

Marc.14, 33.
Luc.22,43.

Accedit, quòd si illud dixerimus, non poterimus B. Virginis præseruationem à morte in tantis doloribus adscribere peculiari diuino auxilio, quo tunc temporis piissimus Deus eam præuenit, & subuenit, sicut illi adscribunt sancti Patres. S. Ioannes Damascenus lib. 4. Fid. orth. inquit: *Dolores quos Virgo effugit pariens, hos in passione Christi sustinuit, haud dubiè moritura, nisi à Deo seruaretur*. & S. Anselmus de Excellentia Virginis cap. 5. dicit, gladium passionis Christi adeò animum Virginis penetrasse, tantoque dolore illam affecisse, quæ nisi speciali Dei gratia & fauore confortata fuisset, viribus prorsus defecisset. & id ipsum alij Patres passim affirmant. Igitur ab ordinaria habituali gratia & fortitudine præcisè non procedebat, quod in tantis doloribus vsus rationis, in Virgine conseruaretur; quia cum illa, quocumque alio secluso, è vita discessisset.

B. Virgo ex Dei peculiari auxilio non obijt præ dolore in Filij sui passione.

Quare aliter arbitror meliùs posse dici, & tripliciter. Primò, stando dictis in primo Notabili, dici potest, absque miraculo beatam Virginem in illo deliquio vsum rationis conseruasse, quia ille non aufertur animi deliquio: verùm licet non auferatur, illo nihilominùs posito, quoquo modo potest impediri, si non simpliciter, quòd videlicet non possit ratio suam exercere operationem, tamē aliquo modo retardaretur, & in operando frigesceret; quoniam pro præsenti statu rationis operatio pendet à sensibus: quare si isti debilitantur, sicut verè debilitantur in deliquio, & rationis actum debilem sequi necesse est. Igitur cum deliquium in Virgine ponamus, consequenter defectum aliquem in vsu rationis: vt ergo tollatur, dicamus, aliquo peculiari auxilio fuisse adiutam, non vt simpliciter, sed vt perfectè operaretur.

Ideò sit secunda responsio: Beata Virgo diuino peculiari auxilio, quo, ne in tantis doloribus deficeret, præseruabatur, eodem etiam præseruata fuit, ne in illo deliquio vsum rationis amitteret; vel cum gratia & diuino auxilio superueniente, vt dixit Suarez, si id fuit necessarium. Et adhuc hoc mihi certissimè persuadeo, in illo deliquio ex bono præcedenti habitu rationis & sensuum indecorum nihil, & quod non summam grauitatem & modestiam præ se ferret, egisse. Crediderimque factum cum sanctissima Virgine quod cum aliquibus sanctis & Martyribus, qui propter afflictiones graues, & atrocia tormenta, vsum rationis amittere debuerant, non tamen, Dei peculiari auxilio subueniente, amiserunt. Si enim, vt dixit Doctor subtilis, dolor excellens in parte sensitiua, natus est impedire vsum rationis (quod probatur, quia plus impedit vsum rationis dolor vehemens quàm delectatio) *nemo est*, secundùm Augustinum 83. qq. q. 36. *qui non magis dolorem fugiat quàm appetat voluptatem; quandoquidem videmus etiam immanissimas bestias à maximis voluptatibus absterreri dolorum metu*. Ex quibus verbis colligit subtilis Doctor, quòd si in Martyribus expositis maximis tormentis intellectus habuerit vsum rationis, quod hoc fuerit ex speciali gratia Creatoris; quemadmodum contigisse D. Stephano arbitramur, dum saxorum imbribus à persecutoribus quatiebatur, quoniam Christū Dei Filium vidit in auxilium eius stantem, qui, seruato vsu rationis, memor Dominici præcepti, *Orate pro persequentibus & calumniantibus vos*, Mat. 5, 44. *positis genibus, clamauit voce magna, dicens: Domine ne statuas illis hoc peccatū*, Act. 7, 59.

Martyres ex gratia Dei vsum rationis in magnis doloribus conseruarunt.

Scot. in 3. dist. 15. q. vnica, lit. H

Stephanus orat pro inimicis à Christo adiutus.

Sed aliis prætermissis, vnicum Iosephi, Iacobi Patriarchæ dilectissimi filij, sufficiat exemplum, quod bellè proposito nostro deseruit. Ille in carcerem cum coniectus fuisset, multa in animo & corpore sustinuit, Dauide de ipso dicente: *Humiliauerunt in compedibus pedes eius, ferrum pertransiit animam eius*, Psalm. 104, 18. *humiliauerunt*, dixit, respiciens ad corporales; *ferrum pertransiit animam eius*, de internis & spiritualibus loquens. At in illis, Deo adiuuante, *qui descendit cum illo in foueam, & in vinculis non dereliquit illum*, Sap. 10, 13. non amisit rationis vsum; nam somnia explicare & futura prædicere nouit. Id ipsum arbitror sanctissimæ Virgini contigisse; quare simili loquendi modo vsus fuit ad eam Simeon: *Et tuam ipsius animam pertransibit gladius*, Luc. 2, 35. gladius nempe spiritualis tristitiæ, qui ex passione Filij sui cor eius pertransire, & exterius se adeò diffundere debebat, vt deliquium causaret, saluo semper, ex Dei singulari gratia, rationis vsu.

Dicerem tertiò, sanctissimam Virginem ex consideratione intensa patientis Filij, quem

quem Deum nouerat, & tamen grauissima peccatorum supplicia sustinere videbat, extra se factam, & ecstatin passam, quid in sensu & corpore pateretur non aduertisse. Et sanè in Sanctorum gestis legimus, Sanctos in ecstasi vel contemplatione eleuatos, quæ circa se exteriùs agerentur non aduertisse: sed illis omissis, vnum profero ex Scriptura sacra testimonium. Cùm Deus vellet ex Adæ costa Heuam ædificare, dicit Moyses Deum immisisse soporem in Adam; cumque obdormisset, tulisse vnam de costis eius, & ea mulierem ædificasse. Per soporem & somnum illum Adæ intelligunt Doctores sacri mentis excessum, & ecstasin Adæ, qua factum est, vt non sentiret Adam dolorem ex costæ ablatione, nec aduerteret quid exterius pati posset, saluo tamen vsu rationis; nam posteà cognouit quid Deus egerit, vt illius indicant verba quæ post formatam mulierem dixit: *Hoc nunc os ex ossibus meis, & caro de carne mea: hæc vocabitur Virago, quoniam de viro sumpta est*, Gen. 2, 23. Simile quid suspicor accidere potuisse B. Virgini: ideò Simeon solius animæ doloris meminit, dicens, *Et tuam ipsius animam pertransibit gladius*; quia stupore & ecstasi externus impassibilis videbatur, & spasmum passa.

In ecstasi, saluo rationis vsu, quid circa se agatur ecstaticus non sentit.

Ex his apparet, quàm rationabiliter assertores spasmi B. Virginis Mariæ locuti fuerint; quorum sententiam sic explicatam non credo posse negari ab illis qui ab eadem Virgine spasmum auferunt, quoniam singuli modo indicato intelligendi & explicandi sunt. Sed ad argumenta pro prima sententia contra secundam adducta respondeamus.

§. IV.

Responsio ad argumenta pro prima sententia adducta.

QVamuis ex dictis §. præcedenti satis pateat, quid respondendum sit ad argumenta §. 1. adducta pro prima sententia, spasmum à B. Virgine remouente; nihilominùs ad maiorem dilucidationem materiæ quam tractamus, & eorum quæ dicta fuerunt in sex posterioribus argumentis, placet adhuc alia addere quæ facient etiam pro primi argumenti confutatione.

Cum itaque dicitur in secundo argumento, ponere spasmum in Virgine, derogare illius eximiæ perfectioni & excellentiæ; quia hoc pacto ponuntur etiam deliramenta rationis, quæ repugnant illius optimæ complexioni: Respondetur, negando consequentiam; quia, vt visum antea fuit, deliquium per se non sequuntur deliramenta, vel defectus vsus rationis; nec repugnat optimo temperamento Virginis deliquium ex magno dolore prouenìens ex obiecto extrinseco, acerba inquam passione dilecti Filij sui metaphoricè, imò physicè, in ipsam operante.

Responsio ad secundum argumentum.

Probatur: Quia si Adæ & Heuæ optimi temperamenti & complexionis cùm essent, non tamen repugnarunt dolores & mors ipsa. Quid? Christus Dominus, etsi inter omnes filios hominum optimæ complexionis fuerit, quia Spiritus sancti operatione ex purissima Virgine conceptus, & nihilominùs dolores vsque ad mortem sensit, exaltatus, humiliatus & conturbatus, ex itinere defatigatus, tristisque ex mortis consideratione, ac denique cruci clauis affixus vitam finiuit. Quare B. Virgo, etsi optimæ complexionis, posito agente maximæ actiuitatis, gladio doloris passionis Filij sui, deliquium pati non potuit absque suæ excellentiæ præiudicio? Etenim bona complexio non mutat naturam, vt ex passibili impassibilem reddat: & dolores, deliquium & huiuscemodi sunt passiones insequentes naturam, & non personalem conditionem. Vnde etsi concedatur, B. Virginem aliàs non ægrotasse, quia ægrotare prouenit ex mala naturæ complexione vel dissolutionibus, quas nullo modo in Virgine admittimus; non exinde tamen sequitur, non potuisse pati deliquium posita illius causa, quia hoc est humanæ naturæ passio.

Quin ab huiuscemodi passionibus nec ipsa iustitia originalis, secluso innocentiæ statu & Dei peculiari auxilio, præseruare potuisset; his enim adminiculis ablatis, originalis iustitia non obstitisset, quin homo calefactus vel etiam combustus fuisset eidem igne admoto, & à quocumque actiuitatis obiecto passionem sustinuisset absque suæ complexionis & iustitiæ originalis præiudicio, vt grauissimi docent Theologi. Ita in proposito, nulla perfectioni ac dignitati B. Mariæ Virginis irrogatur iniuria, dicendo passam fuisse deliquium in Filij sui dolorosa passione; quia ista ex se sufficiens extitisset mortem causare; & causasset in Virgine, nisi diuinitùs fuisset protecta, quemadmodum superiùs notauimus.

Sola iustitia originalis non arcuisset naturales passiones.

Et si hæc vera, non satis firma comprobantur aliqua ex Caietano præcedenti §. adducta pro probatione primæ partis primæ assertionis. Nam Virgo quæ admisisset mortem, & quam tandem sustinuit, gratiæ plenitudine non obstante, absque illius præiudicio, deliquium aliosque dolores morte minores, ipsamque præcedentes, admittere non minùs potuit, vt admisit.

Caietani argumentum pro prima Conclusione improbatur.

Ex dictis etiam apparet, assertores spasmi non auferre à Virgine actus heroicarum mora-

Ad tertium.

moralium virtutum, vt in tertio argumento opponebatur: nam etsi virtutibus heroicis elici possint actus virtuosi, quos Virginem elicuisse tempore passionis Christi constanter credimus; sed tantum illis non videtur tribuendum, vt naturales passiones à corpore propulsent, quia fieri non potest quin visis tangamur, vt Augustinus ait, & tantò magis, si ponantur in voluntate, vt esse ponendas boni docent Theologi: benè efficient, vt illis animus benè instructus, omnia aduersa æquanimiter & propter Deum sufferat, & id effecerunt in Virgine, quæ voluit & acceptauit prompto animo quæcumque circa Filium suum & se ipsam diuina ordinatione acciderunt.

Scot. in 3. d. 15.

Ad confirmationem, dico non officere: si enim aliquid concluderet, facilè ex ea probari posset, Christum Dominum, virum dolorum & scientem infirmitatem, omnium tormentorum præscium, nec fructuum, qui e passione sua in humanum genus redundaturi essent ignarum, sine doloris sensu cruciatus omnes & mortem etiam acerbissimam sustinuisse, quod est plusquam falsum & hæreticum. Nec abstulit dolores à Virgine spes resurrectionis Filij; nam *potentia propinqua melius percipit obiectum quàm remota*, vt Aristoteles ait 2. de Anima, quia obiectum præsens etiam fortius mouet: beata autem Virgo actualiter intuebatur dilectum Filium patientem; resurrectionem verò illius expectabat; & spes dilata affligit animam. vnde apposité Gregorius Nazianzenus sub persona Virginis ait: *Nec me latent quæ breui futura sunt, sed mæror excedit grauis fiduciam.* & Beda verba illa Simeonis ad Virginem, *Tuam ipsius animam pertransibit gladius*, expendens ait: *Id est, dolor passionis Dominicæ; quia non potuit eum crucifigi cernere sine affectu materni doloris, etsi speraret eumdem resurrecturum, & mortem deuicturum.* Vnde dolorum præcognitio, spes resurrectionis & huiusmodi non abstulerunt à Virgine dolores, vel ex his prouenient animi deliquium, sed efficiebant, vt omnia æquanimiter sufferret; aliàs tamen fieri nequibat, quin in parte animæ sensuali, tum quoad corpus tum quoad animam quam maximè doleret, & dolor foris per animi deliquium non se proderet.

Spes resurrectionis Christi non ademit dolores à Virgine.

Nazian. de Christo patiente. Beda in c. 2. Luc.

Gladius quomodo animam Virginis pertransiuit.

Nec exempla illarum mulierum militant contra Virginem; dispar namque ratio est de illis & ista. Ex illis aliquæ constantiam & fortitudinem præ se ferebant, exemplo & verbis hortando filios ad constanter subeundam mortem pro Christo, quia hoc pacto magis illi persuadebantur; & si ope indigebant, matres suppeditabant: ex quibus discebant, præsentem corruptibilem vitam nihili faciendam pro Christo, vt æternum illam custodirent: quòd si illis non indigebant, diuinitus roborati, non erant illarum lacrymis deterrendi. Non erat etiam necesse vt dolore externo se matres ostenderent, sed magis vt latentem in animo muliebri virilem fortitudinem intrepido vultu, siccis oculis & exhortatoriis verbis ad mortem manifestarent. Non similiter id exposcebatur in Virgine; nam Filius eius mortis cupidissimus ad eam non fuerat cohortandus, & expediebat vt præcipuam suam excellentiam Matris Dei externo dolore proderet: verumtamen non prætermisit ostendere heroicam suam constantiam, fortitudinem & fidem, dum semper lugubri spectaculo interesse voluit, illud mentis & carnis oculis intueri: & quòd certò crederet Christum resurrecturum, quamuis plus ceteris illum diligeret, non iuit tamen cum aliis diligentibus mulieribus ad illius post mortem corpus vngendum, vt S. Bernardus de Passione Domini cap. 2. obseruauit. vnde meritò subiunxit: *Verè fortis hæc mulier, & præ cunctis post Filium honoranda: verè & virago dici potest, quæ à viro Christo per animi fortitudinem separata non est, sed eum quem morientem & mortuum vidit, credidit immortalitatis gloria sublimatum.* Vide Carthagenam Tomo 2. de beata Virgine lib. 12. Homil. 8.

Ad exempla fortium mulierum.

Heroica Virginis fortitudo.

Ad hæc, vt laudabile est, gaudere cum gaudentibus, ita flere cum flentibus: igitur si alias exultauit spiritus Virginis cum lætabundo salutari suo, debuit & cum eodem flente ac dolente flere ac dolere; & vt quæ futura erat conscia & particeps cōsolationis & coronæ martyrij, priùs esset dolorum particeps ac singulari animi martyrio afflicta.

Prædixerat illud Ioël 2, 31. cùm dixit: *Sol conuertetur in tenebras, & luna in sanguinem.* Sol enim iustitiç Christus Iesus versus est in tenebras in passione & morte, & iterum illuxit in resurrectione: & luna mater eius versa est in sanguinem, compassione erga Filium quodammodò cruentata, & eius sanguine irrorata: sicut in illius postea resurrectione lucida & lætabunda apparuit.

Prædictio dolorum Christi & Virginis.

Optima ratione nobilissima genere ac virtute Melania virilem animum ostendit in viri sui obitu, quia illo defuncto expeditior reddebatur ad seruiendum Deo, à quo sollicitudo placendi marito non semel auocare consueuit, Paulo dicente: *Quæ nupta est cogitat quæ sunt mundi, quomodo placeat viro*, 1. Cor. 7, 34. Et ita verbis & factis ipsamet Melania indicauit. Rem totam relatu dignissimam accipe ex D. Hieronymi Epist. 25. Tom. 1. ad Paulam super

Magna mulieris fortitudo & prudentia.

per obitu Blesillæ filiæ: *Sancta Melania, nostri temporis inter Christianos vera nobilitas, cum qua tibi Dominus mihiq; concedat in die sua habere partem, calente adhuc mariti corpusculo, & necdum humato, duos simul perdidit filios. Rem sum dicturus incredibilem, sed teste Christo non falsam. Quis illam tunc non putaret more lymphatico, sparsis crinibus, veste conscissa, lacerum pectus innadere? Lacryma gutta non fluxit, stetit immobilis, & ad pedes aduoluta Christi, quasi ipsum teneret, arrisit. Expeditiùs, inquit, tibi seruitura sum Domine, quia tanto me onere liberasti.* Hæc S. Doctor. Sed ista non habebant in Virgine locum: illa enim amando Filium, Deum ipsum amabat: & quantò maiori cura studebat placere Filio, tantò magis Deo placebat, quia erat Filius ipse Deus; quare ex illius consortio non distractio, sed strictior coniunctio cum Deo sequebatur. Vnde meritò fortissima semper Virgo ex separatione Filij sui per mortem doloris deliquijque signa ostendit. Accedit, quod diuersis actibus circa idem obiectum possumus laudabiliter operari, vt gaudere de morte Christi propter finem & fructum, Dei gloriam & salutem animarum; & dolere de causa, hoc est, peccatis verè semper detestandis.

Ad D. Ambrosium. Ad Ambrosium, quòd dicat, se legere, Virginem *stantem*, non *flentem*, Respondeo: Si illud non legit, nec oppositum; & sanè argumentum à negatione non tenet: nec ille illis verbis negat Virginem fleuisse, sed dumtaxat non legisse: sed fleuisse dixerunt S. Bernardus, Bonauentura, & alij. Nec derogat perfectioni illius, sicut nec Christi, quem tamen non semel fleuisse ex Scriptura nouimus.

Ad quartum. Non concedimus etiam quod in quarto concluditur argumento, siue opinando asseritur; quia præterquam Virgo fuit à Deo in sui Filij passione adiuta, ne quid indecorum ageret, vel pateretur, spasmus & deliquium ex se rationis vsum non aufert, vt anteà non semel dictum.

Etiam admissis in Virgine aduersariorum inconuenientibus, non ideò illius meritum minuetur. Dicerem prætereà, quòd etsi Deipara in sui Filij passione vsum rationis amisisset, ac consequenter tunc actu haud compassa fuisset Filio, æquanimiterque illius dolores minime sustinuisset, neque passionem Patri obtulisset; non tamen minus meruisset, & Deo grata fuisset: quia illa non ex defectu, sed ex affectu processissent, dolorem ac deliquium ex compassione rei dilectę causantia. Quemadmodum Martyres & eorum martyrium non minùs Deo placent, si in doloribus ratione vtantur, vel non vtantur; quia semper martyrium procedit ex charitate operiente defectus, si tunc defectus esse possunt. Nam si Martyres in magnis tormentis ratione vtuntur, non ex illorum virtute & meritis, sed diuina gratia procedit, vt antea fuit indicatum; & si non vtuntur, similiter sine eorumdem culpa euenit. Quare non est, vt ex vsu vel non vsu rationis in casu nostro, in Virgine excogitemus maiorem vel minorem Dei acceptationem. Et si hæc non plene satisfaciunt, satisfaciant quæ in solutione ad sextum argumentum dicemus.

Quintum argumentum nobis non officit. Etsi enim motus primi non ponerentur in Virgine, sed omnes illius rationi subderentur; verùm, apposito vehementi agenti passo benè disposito, passio sequi debuit absq; illius dedecore, sicut accidit etiam in Christo: cui licet omnia suæ voluntatis imperio subijcerentur, ac proinde non fuerit in eo passio actum rationis & voluntatis præueniens, fuit tamen propassio, vt sacri Doctores loquuntur, & vera passio sequens, absque suæ dignitatis detrimento. Ita & in Virgine debuerunt admitti, sicut admissæ fuerunt illæ passiones propter iam dicta, & adhuc dicenda. *Ad quintum.*

Ad sextum argumentum dico, B. Virginem in passione Filij sui exercuisse actus pietatis & obedientiæ erga Deum, se conformando eius voluntati, & dilectionis erga proximum, offerendo pro illo passionem Filij sui æterno Patri; quoniam eo tempore ex speciali Dei priuilegio maximè in ea viguit vsus rationis. *Ad sextum.*

Secundò, etsi (quod tamen non concedimus) vsu rationis aliquando non fuisset vsa ob doloris vehementiam, non propterea est illius meritum minuendum: quoniam priùs vigente ratione, sponte ac hilariter obtulit Patri passionem Filij, proprios dolores, & seipsam; quæ etiam libentissimè mortem subijsset, si diuinæ placitum fuisset voluntati. Hoc posset explicari & probari Martyrum & aliorum iustorum exemplo, qui licet vel absque vsu rationis vel etiam in delirio ex hac vita decedant, ratione bonæ præcedentis electionis ita sunt Deo accepti, sicut si cum vsu rationis & actuali propriæ vitæ oblatione emitterent spiritum; quia, vt inquit Sapiens, *iustus quacumque morte præoccupatus fuerit, in refrigerio erit*, Sap. 4.7.

Sed his omissis, dicamus quod de capite omnium Martyrum & iustorum Christo Domino dixit S. Augustinus, quem tota Theologorum schola sequitur: inquit ipse, Sacramenta manasse ac virtutem accepisse ex aperto Christi latere; eo enim credentes initiantur, peccatores purgantur, & quotquot saluantur, per latus illud sacratissimum

tamquam per salutis ostium ingrediuntur. Sed quomodo ex illo vulnere tot merita & bona procedere potuerunt? nónne mortuus erat Christus, quando miles lancea latus eius aperuit? Ita docet Ioannes. Sed corpus exanime, cum sit rationis expers, mereri bonúmve operari nequit.

Meritum Christi ex eius aperto latere, quia præuidit & acceptauit.

Respondeo, Hic est ænigma Samsonis (aliis omissis, à Theologis pertractatis in 4. Sentent. quæ ad rem nostram non faciunt) Christum Dominum vulnus illud dum viueret præuidisse, acceptasse, ac obtulisse Patri, & ex illa acceptatione & oblatione meritum, efficaciam Sacramentorum & alia bona processisse, vt iidem asserunt Theologi. Sicut ex forti mortuo leone exiuit dulcissimum mel, quod viuentes apiculæ efformarant, vt in libro Iudic. dicitur; ita in proposito, quoniam sanctissima Deipara a principio passionis Filij sui, imò ab ipso Incarnationis instanti præuidit, optimeque intellexit passionem Filij sui dilecti, quæ velut acutus gladius pertransire debebat animam eius, vt posteà conceptis verbis illi dixit Propheta Simeon, illamque tunc acceptauit, & in eadem propter Deum complacuit, eique obtulit, in ea acceptatione, oblatione & omnimoda conformitate suæ voluntatis cum Deo totum illius meritum consistere asseueramus.

Ad septimum.

Ad septimum denique argumentum respondeo negando consequentiam; ad probationem de excessu, nego fuisse excessum doloris in Deipara pro passione Christi Filij sui: nam dolor qui propter illius vehementiam aliorum respectu dici potuit nimius ac vitiosus, non similiter respectu passionis Filij sui, sed cóueniens & laudabilis; quia vt summè diligendus erat, ita summus dolor de illius graui pœna concipiendus & deforis etiam propalandus erat; quia amor & dolor æquiparantur in intensione vel remissione respectu personæ & obiecti quorum sunt.

Excessus quid.

Et vt responsio & principale intentum adhuc amplius explicetur, aduerto, excessum in actionibus vel passionibus esse, cum illæ secundum veras leges ac rationem non moderantur, sed secundum inordinatam affectionem vel passionem dimittuntur. Et iste excessus potest dupliciter accidere, vel subiectiue, vel obiectiue, hoc est, vel respectu personæ à quo actiones vel passiones exeunt, vel personæ alteriusve rei ad quam terminantur; & ratione huiuscemodi discriminis, id quod in vno erit laudabile, in alio erit vitiosum, & e conuerso.

Sint in actionibus & passionibus exempla: & in actionibus primum, diuitem ac Regem multa elargiri laudabile est, & à liberalitatis virtute procedens, quia conueniens personæ donanti. Vnde laudatur Agesilaus Rex; qui cùm ingens donum cuidam plebeio daret, illeque ex verecundia recusaret, dicens hoc esse nimis magnum pro se; *At*, respondit Rex, *non est magnum nimis pro Agesilao.* Agesilai Regis apophthegma

Et Magi illi Orientales multùm celebrantur, qui Christo Regi recenter nato magna regiaque obtulerunt munera, vt ex illis Euangelistæ verbis, *Et apertis thesauris suis obtulerunt ei munera, aurum, thus, & myrrham*, Matth. 2, 11. deducunt sacri Doctores, & meritò, tum propter ipsos offerentes, quia Reges ditissimi erant; tum propter personam cui illa obtulerunt, Regem regum & Dominú dominantium, in cuius obsequium omnia laudabiliter insumuntur.

Econtrà pauperes, vel non ita diuites, qui etiam quæ non habent dissipant, vt status sui conditionem excedentes ac prodigi reprehenduntur, vt ille filius prodigus, qui partem paternæ substantiæ quæ ei data fuit totam in vanis ac ludicris dissipauit, ac alij ei similes, qui gradú suum excedunt. vnde optimè senex Tobias instruens bonis moribus filium suum dixit ei: *Quo modo potueris, ita esto misericors. Si multum tibi fuerit, abundanter tribue: si exiguum tibi fuerit, etiam exiguum libenter impertiri stude*, Tobiæ 4, 8.

Quòd Deus adeò hominem dilexerit, vt pro ipsius salute miserit vnigenitum Filium suum in similitudinem carnis peccati, vt illum à peccato liberaret, videtur excessus; quia homo haud diuino amore sed odio propter sua demerita dignus est. Hinc tamquam de prodigio Regius Vates stupens Deo dicebat: *Quid est homo, quòd memor es eius? aut filius hominis, quoniam visitas eum?* Psal. 8, 5. Et ipse Christus hanc contemplatus dilectionem per emphasim dixit: *Sic Deus dilexit mundum, vt Filium suum vnigenitum daret*, Ioan. 3, 16. Verum si personam diligentem consideremus, quæ est ipsa bonitas, & charitas, diues in misericordia, & Pater misericordiarum, & Deus totius consolationis, non excessum, sed diuinam dicemus omni laude dignam liberalitatem. Hinc vbi vulgata lectio Ephes. 2, 4. legit, *Propter nimiam charitatem suam, qua dilexit nos, & cùm essemus mortui peccatis, conuiuificauit nos in Christo*, &c. Græca lectio, Hieronymus, & Ambrosius habent, *multam*, id est magnam. Vulgata *nimiam Dei charitatem* appellauit; ad homines respiciens tam miseros illaque indignos, sed alia lectio *multam* dixit, liberalem Dei conditionem considerans; & fauent Apostoli præcedentia verba: *Deus autem, qui diues est in misericordia, propter*, &c. Dilectio Dei erga homines quomodo nimia, & quomodo non.

Dili-

Deus super omnia diligendus, & quare.

Diligere Deum super omnia non est excessus, sed necessarium ac laudabile; quia ei omnis honor & gloria debetur tum ratione suæ infinitæ excellentiæ, tum ratione creationis, redemptionis & glorificationis, tum ratione diuini præcepti, *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & in tota anima tua, & in tota mente tua*, Mat. 22, 37. Sed non similiter debemus nosmetipsos & proximum nostrum diligere, sed limitate, quia imperfecti, & modicam illam quam habemus bonitatem, participatam & à Deo emendicatam habemus, summa dilectione indignam; & propter diuinum præceptum, in quo limitata proximi dilectio mandatur, quia ab alia Dei distincta: *Diliges proximum tuum sicut teipsum*, Matthæi 22, 39. & qui aliter diligeret, excessum vitiumque magnum cum Lucifero committeret.

Dolor amissionis temporaliũ modum & terminum habere debet.

Similiter & de aliis magis afflictiuis passionibus loquentes dicendum, dolere de facultatum charorumque amissione, ineuitabile ac licitum, quia homines sumus, & fieri non potest quin visis tangamur: sed ratione personæ & obiecti potest esse excessus ac moderatio, vitium & virtus: vitium & excessus, si non sit proportionatus subiecto & obiecto; si proportionatus, vt licitum ac laudabile admittitur. Si sit de rebus temporalibus, terminum habeat & moderamen, vt pro facultatum necessariarum, amicorum cognatorumque amissione, quia ista finitè amantur. Sed si dolor proueniat ex bonorum spiritualium, vt gratiæ Deique amissione, vel quòd eidem Deo & Christo eius mali aliquid obuenerit, tunc summè dolendum; & si infinitus esse posset dolor, pro infiniti boni amissione vel offensione, infinitè dolere ac lacrymari deberemus. Hinc legimus Christum Dominum zelo honoris Dei succensum, quia videbat domum Patris sui profanari contractibus; qui in illam ingressus semel & iterum, eiecit omnes vendentes & ementes. In morte Lazari, peccatoris figura, fleuit, & super ciuitatem Ierusalem, quia non cognouit tempus visitationis suæ. In horto tristis factus est, & sudauit sanguinem, & in cruce lacrymatus est. Propter Dei offensas, & propter dolorem suum nimium, etsi libentissime ac cum gaudio sustinuerit, vt dixit Apostolus Hebr. 12, 2. nihilominùs signa doloris ostendere voluit, vt ipsum esse hominem omnes intelligerent, & pro homine summis affici doloribus; vt & ipsi ingenti dolore, tristitia & lacrymis eidem compaterentur, aspicientesque in eum quem confixerunt, plangerent planctu quasi super vnigenitum, vt Zacharias 12, 10. prædixerat, & dolerent super eum, vt doleri solet in morte primogeniti.

Consuetudo deflendi mortuos apud Romanos.

Hinc præscriptum, inuenietur tempus ac modus luctus pro dilectissimorum morte ac conditione: Græci, Romani, ceterique veteres Gentiles mortuos suos nouem dierum luctu deflere solebant; ac pro his qui conditione ac merito ceteros antecellerent, sacra Nouemdialia ritu solemni celebrare consueuerant. Quapropter Homerus fingit Priamum Troianum Regem propterea ab Achille nouem dierum inducias efflagitasse, quibus interfecto Hectori filio iusta persolui possent. sic enim Latinitati nunc redditus Iliad. 24. canit:

Si placet vt dignos nato impendamus honores,
Flere nouem luces permitte domi Hectora nostra,
Aetheraq; & miseris implere vlulatibus vrbem.

Apud Hebræos.

Veteres verò Hebræi septem diebus mortuos suos flere consueuerunt, vnde Ecclesiast. 22, 13. dicitur, *Luctus mortui septem dies.* In Scriptura etiam legimus frequenter determinatũ planctum propter defunctos, vt de Iacob, Moyse, & aliis: & Christus flenti mulieri viduæ ob vnici filij sui obitum dixit: *Noli flere*, Luc. 7, 13. Verùm non interdicitur dolor & planctus, eique terminus haud præfigitur, cum ex Dei offensa & gratiæ eius amissione procedit, sed multis multùm commendatur, etiam post offensum Deum reconciliatum.

Pro Dei offensa nunquam a fletu cessandum.

Exempla. Dauidis.

Sciebat Regius Propheta peccatum homicidij & adulterij sibi à Deo remissum: nam mox vt de eo increpatus à Nathan Propheta dixit, *Peccaui Domino*, ab eo audiuit, *Dominus quoque transtulit peccatum tuum*, 2. Reg. 12, 13. & tamen iugiter compungitur, gemit, plorat, pro venia obsecrat. *Laboraui in gemitu meo*, dicebat, *lauabo per singulas noctes lectum meum, lacrymis meis stratum meum rigabo*, Psalm. 6, 7. & Psal. 79, 6. *Cibabis nos pane lacrymarum, & potum dabis nobis in lacrymis in mensura*, hoc est magna mensura, vt imbres & torrentes imo flumina lacrymarum emittam, quæ bibam & potem.

Magdalenæ.

Audierat Maria Magdalena à Christo, *Remittuntur ei peccata multa, quoniam dilexit multum*, Luc. 7, 47. & tamen per triginta annos vsque ad mortem in Gallia apud Massiliam in loco *sancta Bauma* nuncupato pœnitens, continuis lacrymis, gemitibus, pœnitentiis, orationibus sese addixit, omnibusque sæculis pœnitentiæ exemplar se constituit.

Petri.

Sciebat Petrus, qui Christum negauerat, ei culpam condonatam fuisse, quando illum

illum respexit Iesus; & non eo tempore solum fleuit amare, sed toto vitæ suæ decursu: singulis enim noctibus ad galli cantum, ait S. Clemens, procidens in genua lacrymis vberrimis illam defleuit, adeò vt oculi eius ex assiduo ploratu apparerent quasi sanguine respersi, inquit Nicephorus lib. 2. cap. 37.

Pauli. Et, similibus aliis exemplis prætermissis, S. Paulus post Christi persecutionem ab eodem Christo vocatus audierat, *Vas electionis est mihi iste*, Act. 9, 15. & tamen passim inter pœnitentes se collocat, & lamẽtatur pro anteà offenso diuino Numine, *Ego*, inquit, *sum minimus Apostolorum, qui non sum dignus vocari Apostolus, quoniam persecutus sum Ecclesiam Dei*, 1. Cor. 15, 9. &: *Fidelis sermo, & omni acceptione dignus, quòd Christus Iesus venit in hunc mundum peccatores saluos facere, quorum primus ego sum: sed ideò misericordiam consecutus sum, vt in me primò ostenderet Christus Iesus omnem patientiam, ad informationem eorum, qui credituri sunt illi, in vitam æternam*, 1. Timoth. 1, 15.

Igitur ad particulare intentum reuertentes, dolor B. Mariæ Virginis quantumcumque magnus fuerit, etsi potuisset esse infinitus, numquam excessiuus dici potuisset, & consequenter haud vitiosus: tum ratione subiecti, quia vera & diligens mater; tum ratione obiecti, quia pro acerbissima passione, & offensa Filij sui veri Dei, præter plurima peccata quæ tunc temporis contra diuinam infiniteque honorandam Trinitatem commissa fuere, continuis lacrymis ac perpetuo dolore laudabiliter detestanda. Et hæc de primo ac principali articulo quæstionis satis.

§. V.

De tempore quo B. Virgo spasimum passa est.

QVantum ad secundum principale in difficultate propositum, quo videlicet tempore passionis Christi Domini eius sanctissima Mater sit deliquium passa, non omnium videtur esse vna & eadem sententia, nisi dicere velimus, eamdem omnium esse, etsi non omnes eam similiter explicuerint: nam quidam de vno tempore, alij de altero mentionem fecerunt; & quod singuli seorsim non dixerunt, singuli simul omnia vel plura expresserunt quæ in hac materia desiderari poterant. Igitur ex illis quæsito respondeamus.

Supposito itaque B. Mariam Virginem passam fuisse deliquium & spasimum in passione dilecti Filij sui modo explicato in prima quæstionis parte, dicendum est non semel, sed pluries, diuersis se offerentibus doloris ac deliquij causis, quæ plures extiterunt toto passionis Christi decursu. Vt enim Seraphicus Bonauentura dixit lib. Meditat. vitæ Christi cap. 80. toties verè mortua est, quoties contra Filium suum videbat fieri nouitatem. Sed quoties, & quando præcipue?

Dicimus nouies. Primò, B. Virgo deliquium passa fuit, quando Filium suum flagellari vidit, vt eadem B. Virgo sanctæ Birgittæ de Christi flagellatione loquens dixit: *Ad primum igitur ictum ego qua adstabam propinquiùs cecidi quasi mortua, & resumpto spiritu vidi corpus eius verberatum*, &c. *Nouies Deipara spasimum passa in Christi passione. Reuelat. S. Birgit. lib. 1. c. 10. Primò, in flagellatione.*

Secundò, cum vidit illum proprio sanguine madidum, laborantem sub cruce, quam propriis humeris ad Caluariæ locum baiulabat. Ita plures qui de locis sanctis tractarunt, & dolorosam Christi passionem à domo Pilati vsque ad Caluariæ montem descripserunt; inter quos S. Bonauentura ibidem cap. 77. ita de hac re testatum reliquit: *Cernens eum oneratum ligno tam grandi, quod primò non viderat, semimortua facta est præ angustia, nec verbum dicere potuit.* & hoc interius magis explicabimus, cùm de loco spasmi loquemur. *Secundò, in crucis baiulatione.*

Tertiò, spasmum passa est beata Virgo, quando conspexit Christum nudum super crucem extendi, vt crucifigeretur. Vnde Anselmus in Dialogo de Passione Domini in persona Virginis sic loquitur: *Cùm venisset ad locum Caluariæ, ignominiosissimè nudauerunt Filium meum totaliter vestibus suis, & ego exanimis facta fui.* & Bonauentura ibid. c. 79. & 80. *Credo quòd per angustiarum multitudinem absorpta erat, & quasi insensibilis vel semimortua facta est, nunc quidem multò magis, quàm cùm obuiam iuit crucem portanti.* *Tertiò, Christi denudatione & super crucem extensione.*

Quartò, quando primus clauus ei infigebatur. Ita B. Virgo ad Birgittam loco proximè citato de Christi crucifixione dixit: *Cùm primus clauus infigeretur ei, ego ad primum ictum conturbata, cecidi quasi mortua, oculis obscuratis, manibus trementibus, pedibus nutantibus, & non respexi præ amaritudine antequam ex toto affixus erat; surgens verò vidi Filium meum miserabiliter pendentem.* *Quartò, ad primum crucifixionis ictum.*

Quintò, cùm contra illum euomere conuitia & blasphemias audiuit, & cruci affixum intuita est. hoc præ se ferunt dulcia illa verba eiusdem Virginis ad eamdem Birgittam: *Quoties audiui opprobria Filij mei, & mendacia, & insidias ei positas, toties animus meus motus est dolore; ita quòd vix tenere* *Quintò, quando blasphemantem & crucifixum vidit. Reuelat. S. Birgittæ lib. 6. c. 69.*

re se poterat: sed virtute Dei dolor meus modum & honestatem habuit, ne impatientia & leuitas in me notaretur: & quando vidi Filium meum ligari & flagellari & in ligno suspendi, corrui quasi exanimis, sed resumpto spiritu, steti dolens, & sic patienter sufferens, vt nec inimici nec alij in me aliud reperirent nisi grauitatem. Quid enim videbis in Sunamite nisi choros castrorum?

Sextò, quando emisit spiritum.

Sextò, S. Bonauentura ibidem cap. 79. dicit, spasimum accidisse B. Virgini, cum eum cum clamore magno spiritum emittere vidit.

Septimò, quando eius latus fuit lancea apertum.

Septimò, cùm vidit eum lancea vulnerari. *Tunc*, inquit S. Bonauentura ibidem cap. 80. *Mater semimortua cecidit inter brachia Magdalenæ.*

Octauò, quando fuit de cruce depositus.

Octauo, cum de Cruce depositus in vlnas suas suscepit sepulturæ tradendū. *Fram*, inquit B. Virgo ad Birgittam lib. 2. cap. 21. *cùm Filius meus de cruce deponeretur, sicut mulier pariens, cuius omnia membra tremula sunt.* Similia habentur lib. 4. cap. 7. & libro 7. cap. 15. & B. Bernardus de Lament. Virginis Mariæ ait: *Sed cùm de cruce corpus eius fuisset totaliter depositum, præ doloris vehementia, & amoris immensitate, quasi exanimis facta fuit.*

Nonò, quando sepultus fuit.

Nono, cum fuit traditus sepulturæ, vt ibidem post alia de his subdit S. Bernardus: *Nam cruciata gemitibus, fatigata doloribus, afflicta ploratibus, pedibus se sustinere nequibat; tamen sicut potuit, à mulieribus honestis ac sanctis adiuta, cunctis simul plorantibus Ierusalem ingreditur.* & post pauca: *Denique resurgente Filio, præ nimia debilitate membrorum deficiens, pia Mater ad sepulchrum ire nequibat.*

Deipara, cur dicatur semper in deliquio fuisse in Christi passione.

Et quoniam toties in Filij sui passione deliquium passa fuit, forte quidam dixerunt toto tempore passionis Christi passam fuisse deliquium; quia frequenter, vt dictum est, in ea deliquij signa visa fuere. Quare idem D. Bernardus, vel quiuis alius auctor, qui inter Opera eius circumfertur, de Lamentatione beatæ Virginis inquit: *Iuxta crucem Christi stabat emortua Mater, quæ ipsum ex Spiritu sancto concepit: vox illi non erat, quia dolore attrita iacens pallebat: quasi mortua viuens, viuebat moriens, moriebatur viuens, nec mori poterat, quæ viuens mortua erat.* Quæ verba non sic sunt intelligenda, vt aliquo resumpto spiritu, fortis & constans non adstiterit cruci, hoc enim est contra Euangelicam historiam, in qua dicitur: *Stabat autem iuxta crucem Iesu mater eius*, Ioan. 19, 25. id est erecta, & animo forti Christum Filium suum considerabat, vt docent sacri Doctores, & superiùs notauimus: quod certe non contigisset, si continuò & semper deliquium illud perdurasset. Sed *semper* moraliter intelligitur, pro maiori tempore passionis Christi quo in deliquio & doloribus mansit.

Quando magis vel minus passa sit beata Virgo Maria.

Sed curiosius sciscitabitur fortasse quispiam, quando minùs & quando magis in tot doloribus deliquium passa sit B. Virgo Maria: etenim non semper exterius vniformiter signa doloris exhibuisse, sed aliquando deliquium passam, aliquando vires resumpsisse, iam ostendimus ex Reuelationibus Birgittæ & Euangelio.

P. Franciscus Suarez Tom. 2. in 3. Part. S. Thom. disput. 20. sect. 2. dicit certius & euidentiùs, multò minùs in depositione Christi de cruce aliquid eiusmodi ei accidisse: *Quoniam si eo tempore*, inquit, *quo Christus Dominus maiorem tormentorum maximosq́; dolores sustinebat, nimirum dum viuus in cruce penderet, B. Virgo stabat iuxta crucem inter hostes Christi sine vllo timore, & absque animi deiectione & infirmitate, quomodo credibile est in aliquo alio passionis tempore sensum aut constantiam amisisse? nam si quid huiusmodi B. Virgo passura fuisset, maximè ex nimio dolore, atque magnitudine tristitiæ: sed tunc maximè doluit, quando Filius magis dolebat (erat enim affectu & animo cum eo crucifixa) Filius autem grauissimum dolorem in cruce pendens viuus pertulit, ergo tunc maximè debuisset Virgo spasimum pati: certum est autem ex verbis Ioannis tunc nihil huiusmodi passam esse, ergo.* Quæ tamen verba intellige secundùm dicta superius. *Et ideo fortè pauci de spasmo Virginis post mortem Filij egerunt, vt visum est.* & post pauca hoc ipsum magis sic explicat: *Quia quando Christus deponebatur de cruce non sentiebat dolorem, iamq́; à multis agnoscebatur, atque honorificè tractabatur; quæ omnia multùm poterant dolorem Virginis lenire. Deinde resurrectio eius propinquior erat, de cuius fide beata Virgo erat certissima; & verisimile est ea spe sæpiùs animum suum erexisse, atque vires resumpsisse.*

S. Bonauentura lib. Medit. vitæ Christi cap. 79. arbitratur magis passam fuisse deliquium, quando Filius eius emisit spiritum, quàm quando vidit crucem baiulantem. sic enim eius verba habent: *O qualis tunc erat anima Matris, cùm sic pœnosè videbat eum deficere, languere, lacrymari, & mori! Credo quòd vel propter angustiarum multitudinem absorpta, & quasi insensibilis vel semimortua facta est, multò magis quàm cùm obuiauit ei cum cruce.* & ad hoc potest facere ratio Suarez. Et hæc de secundo articulo principali quæstionis: ad tertium accedamus.

§. VI.

§. VI.

De loco vbi B. Virgo Maria deliquium passa est.

EX dictis in solutione præcedentis dubij patet, quid respondendum sit ad hoc tertium, in quo quæritur de loco vbi beata Virgo deliquium passa sit: constat enim quod in loco vbi fuit flagellatus, item in via vbi obuium habuit crucem portantem supra Caluariæ montem, vbi fuit crucifixus, mortuus, de cruce depositus, & inferius, vbi fuit vnctus, & sepulturæ traditus.

Plura loca, in quibus Deipara deliquium passa fuit.

Sed inquires, si tot in locis spasmum passa fuit B. Virgo, quare non in omnibus illis eius memoria templi extructione celebratur? & si vnica Ecclesia fuit illius memoria conseruanda, quare potius in via illa qua itur ad Caluarium constructa fuit, quam in ipso Caluariæ loco, vbi, vt diximus ex diuo Bonauentura, maius deliquium passa fuit?

Quare singulariter in loco vbi Dei mater vidit Filium suum crucē gestantem fuerit erecta Ecclesia Spasmi Mariæ Virginis.

Responderem dupliciter. Primò, ideò in via illa, siue secus eam, fuisse Ecclesiam Spasmi B. Mariæ Virginis ædificatam, & non in alijs locis, vbi forte etiam maius deliquium passa fuit, vt flagellationis, crucifixionis, vel sepulturæ; quoniam ea loca erant alijs Ecclesijs consecranda, quibus mysteria nostræ salutis & insignia passionis Christi opera repræsentarentur: quorum etiam Euangelistæ meminerunt, a quibus profectò B. Virginis dolor non reticetur. Quis enim templa in locis illis constructa, in quibus coram Deipara Christus flagellatus, crucifixus & sepultus fuit, ingrediens, contemplatione versans flagellationem, crucifixionem, & sepulturam eius, non etiam intensos matris dolores mente peruoluat? In ea verò parte viæ quoniam nullum peculiare mysterium passionis Christi erat repræsentandum, meritò pia fidelium antiquitas eam templo B. Mariæ Virginis de Spasmo consecrauit, quo, vt par erat, animi deliquium S. Virginis perpetuò mentibus fidelium repræsentaretur; omnesque per viam transeuntes excitaret ad contemplandum, si alius dolor esset vt dolor Virginis matris, ex dolore Filij sui patientis sub cruce.

Duplex responsio. Prima.

Secundo. Dicerem secundò, etiam in eo viæ loco maximum dolorem passam fuisse, ac consequenter spasmum, non tam ex horribili illo aspectu, quo innocentem Filium suum, odio illorum quibus tot bona fecerat, & nulla dignitatis illius vel beneficiorum ratione habita, publicè vt pessimum facinorosum duci cum cruce extra ciuitatem videbat; sed amplius, quia contemplabatur, crudeliter in ea durissimis clauis crucifigendum, aceto & felle potandum, spiritum emissurum, lancea vulnerandum, ac denique sepulturæ tradendum. hæc enim omnia, quæ optime nouerat B. Virgo, illam summo conficiebant dolore, quæ ex deliquio quasi semimortua cecidit. Ideò ibi templum Spasmi B. Mariæ Virginis ædificatum fuit.

Placet, ad maiorem dictorum confirmationem, hic subijcere quæ de hoc scribit vir pius & doctus Vbertinus de Casali lib. 4. cap. 11. considerans versum istum, *Iesus debilitatus. Cuius causa*, inquit, *adhuc meritò ostenditur in sequenti versiculo, cùm subditur, Iesus Matrem conspiciens. Hoc fuit, sicut legi in quadam historia fide digna, quando in quodam concursu viarum, ipso Iesu portante suæ crucis supplicium in humeris suis, Mater eius sic tractatum dolorosè conspexit. Dicitur enim in præfata historia, quod Mater eius præsens in loco suæ condemnationis & ostensionis ad populum, quando Pilatus ipsum produxit spinea corona & purpura derisum, ipsum adiudicauit ad mortem: videns tumultum populi acclamantis, & sequentis Iesum, cùm duceretur ad crucem, per aliam viam forsitan breuiorem præcucurrit occurrere, timens ne fortè posset accedere ad locum, & videre modum dolorosum mortis Filij sui, cui & ipsa commori & crucifigi anxio mentis desiderio anhelabat. Cumq; in concursu viæ conspexisset Filium, & ex conditionibus faciei ipsius anxietates cordis sui & oppressionem duri oneris aspexisset, syncopizasse ibi dicitur in conspectu Filij præ dolore. Quod conspiciens & ipse pietate plenus Iesus, crucem quam de doloribus Matris semper in corde portabat, licet posset, sicut semper fecerat, suum occultare dolorem, tamen sibi præfatis occasionibus datis, voluit manifestare extrinseco signo, & Matrem associare in pœna: vnde & ibi dicitur, quod quibusdam signis dolorosis, & palloribus prætensis in facie, quasi angustiatus, & totus gladiatus, super lapidem ibi positum quasi despectuosè & dolorosè resedit: & ex tunc malefici illi, qui ipsum ducebant ad necem, videntes eum quasi deficere, angariasse dicuntur illum Simonem Cyrenæum venientem de villa, vt tolleret crucem eius. In testimonium illius facti refert historia illa, quod posteà ædificata est ibi Ecclesia in honorem Virginis matris Dei, quæ vocatur* Sancta Maria de Spasmo. *Et quod ibi propè ostendebatur* † *lapis; vbi post defectum, Christum tunc ferebatur sedisse. Propter quod subiecit alium versiculum,* Iesus angustiatus. *Hæc si vera sunt, non affirmo; non tamen est dubitandum, quod multa dolorem Christi augmentantia, & multa signa dolorum maternorum visce-*

† In ecclesia illius [illegible] memoranda [illegible] communis depicta. Nam vna ex illis, [illegible] Adhuc sunt duo lapides magni & alij in area alio murati, per quos Dominus noster requieuit quando crucem portauit. Hæc ille.

viscerum tunc temporis facta sunt, de quibus Euangelica historia nihil dicit. Non enim fuit cura Euangelistis, nisi substantialia mortis Christi retexere; cetera cogitanda relinquentes menti deuotæ, & inspirationi æternæ. Hactenus ille. Et hæc de proposita difficultate sufficiant; quam fortasse longiori oratione prosecuti fuimus, tamen non sine ratione, vt videlicet veterem traditionem de spasmo Virginis Mariæ in partibus istis receptam, & Ecclesiæ dedicatione munitam defenderemus: quæ sane corrueret, si non fuisset ostensum, sanctam Dei Genitricem deliquium & spasmum passam fuisse modo explicato, quod à pluribus non infimæ notæ viris negatum vidimus, dicentes, historiam illam esse apocryphám, & nullius fidei; at veritati, pietati rationique consonam esse ostendimus, & meritò templum illud fuisse excitatum, & nos pie ibi Deum venerari sub inuocatione B. Mariæ de Spasmo.

CAPVT XII.

De Triuio, sexto Viæ Crucis memorabili loco, vbi angariatus fuit Simon Cyrenæus portare crucem Iesu, & aliis quibusdam quæ ibi contigerunt.

Triuij nominis ratio.

PRosequens iter Dominus Iesus è loco Spasmi B. Mariæ Virginis, vt ad Caluariæ montem iret, post triginta circiter gressus, occurrit locus qui dicitur *Triuium*, quoniam trium viarum terminus est; ex triplici namque parte illuc confluebat, & à se mutuo diuidebatur populus: primò, ex domo Pilati eundo ad portam Iudiciariam, vel ex hac porta & alia etiam parte ciuitatis eundo ad Pilati palatium: secundò, ex porta Iudiciaria vel aliunde huc veniendo, & hinc recedendo: tertio denique huc venitur ex porta quadam ciuitatis proxima huic Triuio, quæ porta Damasci nunc appellatur, aliàs Anguli. in isto loco, vt habet vetus traditio, angariatus est Simon Cyrenæus ferre crucem Iesu. Etenim non statim ac de domo Pilati egressus est Christus cum cruce angariatus est Simon, sed expleto aliquo viæ spatio, vsque ad hoc nempe Triuium; & videtur indicasse Ioannes illis verbis, *Et baiulans sibi crucem*, &c. Ioan. 19, 17. quia vere per aliquod spatium viæ solus illam portauit Iesus; cumque eam amplius, tum ob illius grauitatem, tum ob ipsius debilitatem, propter immanem enim flagellationem & spineam coronam fere exanguis erat, gestare non posset; Iudæi timentes, ne mortis Christi sententia impediretur, quoniam optimè nouerant, Pilatum ægrè & inuitè Christum morti adiudicasse, vel illius executio retardaretur, & etiam ne deficiens in via, crucis mortem & improperium euaderet, angariauerunt, hoc est, compulerunt quemdam Simonem Cyrenæum venientem de villa, patrem Alexandri & Rufi, &, vt creditur, veniebat ex porta Damasci, vt tolleret crucem Iesu, & portaret post Iesum, vel simul cum Iesu; vel, quod probabilius puto, solus ex illo loco vsque ad Caluariæ montem portauit, Christo ipsum præcedente. De isto mysterio agunt tres priores Euangelistæ.

Simon Cyrenæus fert crucem Christi.

Mulieres flentes Dominum.

In hoc ipso Triuio in eius dextera parte, vt fertur, Christus videns mulieres, quæ ob crudele illud spectaculum lamentabantur, flentes Dominum, ad illas conuersus, ne super eum flerent dixit, & miserandam Ierusalem destructionem & stragem prædixit. sic enim Lucæ 23, 27. habetur: *Sequebatur autem illum multa turba populi, & mulierum, quæ plangebant & lamentabantur eum. Conuersus autem ad illas Iesus, dixit: Filiæ Ierusalem, nolite flere super me, sed super vos ipsas flete, & super filios vestros. Quoniam ecce venient dies, in quibus dicent: Beatæ steriles, & ventres qui non genuerunt, & vbera quæ non lactauerunt. Tunc incipient dicere montibus: Cadite super nos; & collibus: Operite nos. Quia si in viridi ligno hæc faciunt, in arido quid fiet?* & iter suum ad Caluariæ locum prosequebatur.

Prædictio desolationis Ierusalem.

Quòd si tibi in animo est scire ad quos dies respexerit Dominus, quandoque illius vaticinium fuerit impletum, docet te Baronius Tom. 1. anno Christi 72. quando infelix Ierusalem à Romanorum exercitu sub Tito vastata fuit, Iudæis inediâ, fame, gladio & igne consumptis. Tot verò fuerunt calamitates quæ tunc temporis apprehenderunt Iudæos Ierusalem inhabitantes, vt non facile sit explicare. de quibus plura Iosephus de Bello Iudaico. Sed de fame, quæ eos inuaserat, & de facinore ex illa exorto terribile dictu quod scribit hic Auctor libro 7. cap. 6. & 8. de Bello Iudaic. silentio hîc non pertransibo: *Tanta populum in Ierusalem obsessum inuaserat fames*, inquit, *vt nec essent herbæ, quibus vesci possent: ex stabulo fimum quærebant in cibum, collectoque stercore vescebantur; sed ea magis in dies inualescente, nec ab humanis carnibus temperarunt. Iam enim calceamentis cingulisque, ac insuper coriis, quibus scuta tegebantur, detractis, insumptis, veterisque feni laceramentis magno pretio venditis; quæ his careret, eò immanitatis redacta est, fame improba compellente,*

Calamitates quibus obnoxia fuit Ierusalem in Romanorum obsidione.

pellente, nobilis ac prædiues mulier, Maria nomine, filia Eleazari, à seditiosis iam exuta vitæ substantiis, vt sibi consuleret, fame rabida, qua pascebatur, impulsa, lactentem filium occidit, quem comestura mox coxit; cuius nidoris odore illecti milites, qui sibi victum quacumque possent raptu quærebant, cùm eius peruasissent domum, partem assati filij, quæ superera, intuiti, detestati facinus, abiere. Moxq́ repleta est huius sceleris fama tota ciuitas, & vnusquisque ante oculos sibi cladem illam proponens, tamquam hoc ipse admisisset, horrescebat. Quibus sequentia addit citatus Baronius: *Hæc ipsa haud dubium longiùs spectans tempora Dominus Iesus, cùm perduceretur ad crucem, & mulieres ipsum lamentantes præ commiseratione vidisset, ait: Filiæ Ierusalem, nolite flere super me, sed super vos ipsas flete, & super filios vestros: quoniam ecce venient dies, in quibus dicent: Beatæ steriles, & ventres qui non genuerunt, & vbera quæ non lactauerunt. Tunc incipient dicere montibus: Cadite super nos; & collibus: Operite nos. Dixisse credimus hæc illas his præsertim temporibus, cùm tam horrendum Mariæ facinus accepissent; insuper & eadem quæ addit Dominus verba repetiisse, videlicet, Si hæc fiunt in viridi, quid fiet in arido? nimirum, Si mulier nobilis ac prædiues eò est necessitatis impulsa, vt ex carnibus filij victum sibi comparare sit coacta; quid erit de ceteris nec diuitiis nec nobilitate pollentibus? Quin & quod nullum malorum esset effugium, intus fame magis magisq́ in dies sæuiente, & circumseptis hostili pariete, foras egrediendi omni facultate prærepta, desperatione extrema compulsas easdem illas verisimile est tunc dixisse hæc à Domino prædicta verba: Montes cadite super nos, & colles operite nos; easdemq́ lamentantes sæpius lugubres nænias iterasse.* Hæc ex Cardinali Baronio.

Diuinæ prædictionis impletio.

CAPVT XIII.

De domo sanctæ Veronicæ, septimo loco Viæ Crucis.

SEptimus locus Viæ dolorosæ consideratione ac veneratione dignissimus, est domus S. Veronicæ. Relicto triuio & pertransita domo illius diuitis epulonis Euangelici, de qua aliàs locuti sumus, prosequendo vlteriùs versus Caluariun gressus, occurrit domus piæ ac venerabilis illius feminæ, quæ ibi Christo patienti obuia facta, illi compatiens, capitis sui velum obtulit, vt faciem suam sanguine aspersam & sputis deturpatam tergeret. Quod pietatis officium non abnuens, sed gratanter accipiens Christus Dominus, in sudario ipso suam faciei effigiem non manibus hominum, sed digito Dei viui in illo efformatam, in gratitudinis & amoris testimonium piæ mulieri dedit. Ita multos grauesque tradere auctores, antiqua traditio habet; & libellus manuscriptus, de sacri huius Sudarij translatione Romam facta, qui, Baronio referente Tom. 1. anno Christi 34. in Bibliotheca Vaticana asseruatur, idipsum indicat.

Cap. XIII. Peregrin. huius Libri.

Christianus Adrichomius in Descriptione Ierusalem n. 44. de Veronicæ domo & eius sancto Sudario in hunc modum scribit: *Domus Veronicæ angularis fuit, vbi Veronica lineum capitis sui peplum dedit Christo, quo faciem suam tergeret; cui Dominus faciei suæ imaginem perfectè impressit, eiq́ in amoris sui pignus reddidit, quod in hodiernum vsque diem Christi facie insignitum Romæ in S. Petri basilica, in Vaticano monte per Constantinum Magnum extructa, grandi honore asseruatur, ac statis diebus populo ostenditur.* Hæc ille.

Nota duo in his verbis; primò, in eo quod dicit Adrichomius domum Veronicæ fuisse angularem, id est, in angulo viæ constructam, vt clarè indicat in sua veteris Ierosolymæ Geographica delineatione, intelligendum de situ quem habebat tempore Christi, si talem habebat; ideò dixit in præterito *fuit:* nam quæ nostro tempore visitur, non in angulo viæ, sed in medio, hinc inde continuas habens alias domos; & est in læua parte viæ euntibus ad Caluarium. Paruum habet ostium, & ante in via duos prominentes gradus, per quos in illam est ingressus. Idem notauit Bonifacius. Secundò, circa materiam Sudarij, quòd lineum fuerit; mihi probabilius fuisse bombycinum, tum quia telæ bombycinæ sunt in his partibus magis in vsu, tum quia erat velum capitis; & huiusmodi communiter ex bombyce elaborantur, quòd subtiliora & leuiora sint: sanè alterius materiæ saltem modò non sunt in vsu; & propter indicatas rationes tobaleæ plicatæ, quas loco pilei Turcæ deferunt, Italice *Turbanti,* fiunt ex bombyce. Sed Adrichomius, vel non respexit ad consuetudinem Palæstinæ, sed patriæ suæ; vel lineum dixit, quia lineo affine & simile.

Domus Veronicæ situs.

Sudarij materia.

CAPVT XIV.

De multiplici faciei Christi effigie ac sudario, Abagari videlicet, Veronicæ, & montis Oliueti.

AD maiorem sacræ domus Veronicæ historicam intelligentiam, & venerationem sacrorum Christi linteorum sacra eius

eius facie diuinitus insignitorum, placet aliqua de illis hic scribere: & quoniam huiusmodi lintea non vnum sed plura sunt, Abagari alterum, alterum Veronicæ dictum, & tertium aliud montis Oliueti non ita celebre, de quo tamen posteà, de singulis aliqua dicere institui, sexque præstabo. Primò agam de imagine Christi sudario impressa ab ipsomet Christo ante passionem; Secundò, de aliis per applicationem ad primigeniam factis; Tertiò, de locis in quibus imagines istæ asseruantur. Quartò disseram de vultu à Christo Veronicæ capitis peplo impresso, & altero in monte Oliueti similiter efformato in sua passione; Quintò, de aliis in linteis per applicationem ex hoc miraculose efformatis. Sextò adducam & refellam quædam de his argumenta, quæ Ecclesiasticam historiam & receptam traditionem labefactare videntur.

§. I.

De imagine faciei Christi Domini ab eodem Abagaro Edessano Principi missa.

HVmani generis Reparator Christus Dominus & viuens & mortuus in linteis plures suæ faciei & corporis totius imagines suis fidelibus reliquit, vt illorum deuotioni satisfaceret in variis mundi partibus constitutis, essent perennes egregijque typi illius erga miseros mortales eximij amoris; & *vt per eas* (vt sexta Constantinopolitana Synodus Can. 83. loquitur) *manu duceremur in memoriam suæ in carne conuersationis, passionis, salutiferæ mortis, & prætereà mundo factæ redemptionis.* De Christi corporis in linteis post mortem relictis imaginibus alibi erit sermo, modò agendum de vultus sui imaginibus, quas viuens reliquit in velis impressas. Et prima quæ occurrit, primoque & ante illius passionem facta, Abagari Edessæ Principis nuncupatur.

Lib. v. Cap. xvii. 11. Peregr.

Molanus aufert Abagari sudarium.

Et quid de ista dicendum? Ioannes Molanus lib. 4. cap. 2. de Sacris imaginibus videtur eam omnino auferre: cum enim aliam non agnoscat ab illa quæ Romæ in Ecclesia S. Petri asseruatur, & Sudarium Veronicæ dicitur, quam tamen omnino ab Edessena imagine vere distingui ostendemus, colligitur manifeste, ipsum Edessenam imaginem omnino auferre. hoc enim illius indicant verba, si nō sum hallucinatus, quæ sic habent: *Sed quia de vultus Christi pictura dissero, mentioq; incidit imaginis, quæ Romæ percelebris est, cuiusq; exemplar passim habetur, paulò ampliùs de eo dicere conemur. Si igitur quaras, vnde imaginem hanc Roma habeat, putarim ex noua Roma, siue Constantinopoli allatam fuisse. Fuit enim imago Christi in mantili impressa, primùm Edessa, deinde Constantinopoli valdè celebris. Nam festum huius imaginis sic annotatur in Græcorum Menais: Mense Augusto die decima sexta deportatio ab vrbe Edessa non manufactæ imaginis Domini nostri Iesu Christi. Neque quemquam turbet, quòd Græci ferè dicant imaginem hanc Abagaro Toparchæ missam esse à Christo; Romani verò asserant eam linteo Veronicæ impressam esse cum crucem suam baiularet. Fatetur enim Constantinus Imperator, cognomento Porphyrogenitus, in tempore & circumstantiis huius non manufactæ imaginis aliquam esse sententiarum diuersitatem, sed in eo quod præcipuum est omnes consentire. In eo, ait, quod præcipuum est, in hac re omnes consentiunt, & confitentur ex facie Dominica admirabiliter in linteo fuisse formam expressam; in nonnulla autem rei circumstantia, seu in tempore differunt. Quod quidem nihil lædit veritatem, seu priùs factum sit, seu posteriùs. Ista itaque varietas Græcorum à Latinis non lædit præcipuam veritatem imaginis. Numquam enim dubitatum est quin sit vultus Christi, qui volet, animaduertet ex iis quæ de hac diuina imagine scripta leguntur tam in septima Synodo & Ecclesiastica historia Euagrij, quàm apud Metaphrasten in Oratione Constantini Porphyrogeniti. Pulchrè sanè Archidiaconus Pamelius: Effigies Christi, quam Veronica in sudario dedisse traditio est, etiamnum extat tanta in veneratione, vt de illa dubitare posthac, non modò miracula non permittant, sed nec aspectus ipse. Cuius interim fit mentio olim apud Albericum in suo Dictionario ante annos 1350. Et extat in Bibliotheca Vaticana eius imaginis Romam sub Tiberio aductæ historia grauiter conscripta, & antiquissimis characteribus; quam totam se perlegisse mihi retulit charissimus Theologus Thomas Stapletonus Anglus.* Hactenus ille.

In cap. 11. Apolog. Tertull.

Refellitur.

Verùm faciliùs ac veriùs conciliarentur inter se Græci & Romani, assignando duo sudaria diuinitus vultu Saluatoris insignita, Abagari alterum Constantinopoli, alterum Veronicæ Romæ asseruatum, & Græcos de illo, Romanos de isto loqui voluisse. Quòd si de eisdem omnes fuisse locutos quis dicat, respondendum, tam Abagari quam Veronicæ plura extitisse; alia ex ipsa Christi facie linteis impressa, alia ex his in aliis velaminibus per applicationem miraculosè relicta: etenim plura esse Christi sudaria sacræ illius faciei imagine condecorata ex dicendis apparebit.

Abagari & Veronicæ sudaria duo sunt.

Quòd verò sit sudarium Abagari distin-

ctum ab altero Veronicæ, plures veteres ac recentiores tradiderunt auctores; sed vnum omnium loco audiamus Illustrissimum Annalium Ecclesiasticorum scriptorem Cardinalem Baronium: hic postquam egisset de epistola Abagari ad Iesum, & de epistola Iesu ad Abagarum ex Eusebio, de imagine Iesu ab eodem ad Abagarum transmissa ex aliis ita scribit: *Quin & ab ipso Christo sui imaginem, non arte hominis elaboratam, sed ab ipsomet summo rerum architecto & opifice Domino nostro ad Abagarum missam, post datam epistolam à compluribus grauissimis auctoribus scriptum reperimus. Euagrius Scholasticus id testatur; at non fuit ipse eius rei primus auctor: sed quoniam miracula inde prodita recenset, occasione eius rei meminit: quæ verò ab ipso scripta recitata sunt in Concilio Nicæno secundo à Patribus, vt egregiè testata fideq́; digna comprobata habentur. Quomodo autem ea imago non manufacta dicatur, Ioannes Damascenus sic scribit: Historiæ quoque proditum est: cùm Abagarus Edessæ Rex eo nomine pictorem misisset, vt Domini imaginem exprimeret, neque id pictor ob splendorem ex ipsius vultu manantem consequi potuisset, Dominum ipsum diuina sua ac viuifica faciei pallium admouisse, imaginemq́; suam ei impressisse: sicq́; illud ad Abagarum, vt ipsius cupiditati satisfaceret, misisse. Hæc Damascenus; nec diuersa Nicephorus.*

Baron. Tomo 1. anno Christi 31. n. 58. 59.

n. 61.

Euagr. Histor. lib. 4. cap. 26.

Nicæn. Concil. II.

Damasc. lib. 4. c. 17. de Fide orthod.

Niceph. Hist. lib. 2. cap. 7.

De eadem præterea luculenta Oratio[a] Constantini Porphyrogeniti extat, & cumulata mentio habetur in[b] Actis sanctorum Samonis & Guriæ: Græci insuper de eadem celebrant anniuersariam solemnitatem decimo septimo Kalendas Septembris, vt constat ex eorum Menologio. At quod ad Latinos pertinet, testimonio[c] Hadriani Papæ scribentis ad Carolum Magnum, testatum habetur, eamdem de imagine ad Abagarum missa historiam cognitam & receptam esse à Stephano Papa in Concilio Romano, cuius fidei adstipulator est grauissimus. Crebra certè & insignia miracula ex eadem imagine prodita eius rei veritatem abundè declarant, & demonstrant, quæ & recenset Euagrius de temporibus Chosroës, & alij. Theophanes etiam auctor est, ingentes Persarum copias præsidio huius sine manu factæ imaginis, quam secum in acie duxisset Philippicus dux sub Mauritio Imp. esse penitus profligatas. Hæc Baronius. Ex quibus eruditissimi Scriptoris verbis, & aliis, quæ deinceps subijciemus, manifestè apparet, Abagari sudarium distinctum esse ab altero Veronicæ; & quæ Molanus intellexit de sudario Veronicæ, de altero Abagari intelligenda esse.

[a] Apud Metaph. die 10. Augusti.

[b] Apud eundem 15. Nouemb. & in Vita S. Alexij.

[c] Hadr. ad Carol. Magnu epist. extat Tomo 3. Concil. nouæ edit.

Euagr. in Actis prædictis apud Metaph. Apud Histor. Miscell. lib. 17.

§. II.

De exemplari sudarij Abagari miraculosè efformato per veli applicationem ad ipsum autographum.

PRæter autographum sudarij Abagari fuit etiam eiusdem antigraphum, etsi non illi simile, sine manu tamen & miraculosè efformatum, quo Deus primigenij veritatem comprobare visus est: qualiter autem id acciderit, in vita S. Pauli anachoretæ in Latro, à loco sic nominati, explicat Baronius Tom. 10. circa annum salutis nostræ 944. *Photium Patritium Constantinus Porphyrogenitus Imp. miserat cum litteris ad S. Paulum in monte Latro anachoretam. Ille cùm ad virum sanctum peruenisset, datisq́; ac receptis iam litteris ad reditum accingeretur, vnum ab eo Sanctus petiit, vt non manufactæ Christi imagini, quam Mantile sanctum appellare mos est, lineum æquale velum applicaret, idq́; sibi mittere ne grauaretur. Factum est quod postulabat, missumq́; velum ex animi sententia; quod cùm expandisset, Christi effigiem in eo adamussim expressam, & figuram figuræ exactissimè respondentem vidit; aliis autem nihil tale apparebat.* Tantum ille.

Fidem horum astruit Constantinus Porphyrogenitus in Oratione qua explicat, qualiter sancta primigenia illa imago Edessa Constantinopolim translata fuerit, dum scribit, Romanum Lacapenum (qui huius translationis ergò Edessam miserat Abramium Samosatæ Episcopum) sedulò aduertisse, ne in traditione imaginis deciperetur, néve antigrapha pro autographa traderetur: extabat enim quædam alia, quæ descripta fuerat propter Persicum bellum, & altera similis quæ celebrabatur in Ecclesia Nestorianorum: ambas penes se aliquanto tempore habere voluit Imperator, quas deinde archetypa sibi tradita restituit. Ex his apparet, plures fuisse imagines faciei Christi viuentis: quarum vna ab ipso Christo sua diuina facie efformata ad Edessanum Principem missa fuit, aliæ ad huius exemplar efformatæ, & in veneratione habitæ.

§. III.

Quibus in locis asseruatæ fuerint & asseruentur Christi faciei ad Abagarum imagines.

CVm res omnes creatæ, etsi dignissimæ illæ sint, mutationi sint obnoxiæ, quia nihil stabile sub sole, vt Sapiens dixit, inde sic

fit vt perpetuò in vno eodemque loco permanere non possint; & ita euenit sacræ Imagini, quam mantili diuinitus impressam ad Edessæ Principem Abagarum ipse Christus Dominus misit: & primò quidem in ipsa Edessana ciuitate mansit, ad quam eam Christus Abagaro misit; quam posteà Leo, Ecclesiæ Constantinopolitanæ Lector, cum descendisset in Syriam cum Regiis Apocrisiariis *Edessæ adorari & honorari à populo vidit*, vt ipsemet testatur in secunda Synodo Nicæna. Nicephorus & eo antiquior Euagrius narrant, quomodo vrbs Edessa à Chosroë Persarum Rege oppugnata, seruata fuerit per illam *diuinitus fabricatam Imaginem, quam hominum manus non effinxerant*, quamque vocabant Edesseni *suæ ciuitatis Custodem & Conseruatricem*; vt patet ex Oratione Constantini Porphyrogeniti.

Imago Edessena in diuersis seruata locis.

Edessa.

Act. c. l. 17. c. 26. lib. 5. c. 26.

Secundo, sacra hæc Imago ex Edessa postea Constantinopolim translata fuit, vt Cardinalis Baronius ostendit Tom. 10. Annal. ad annum Domini 944. num. 5. Constantini cum Romano Lacapeno Imperij consorte XXXIII. causam & modum prisci Scriptores habent. Zonaras in Romano Lacapeno: *Eodem* (Romano) *rerum potiente, Christi effigies nullis facta manibus, & diuinitus in linteo expressa, in Imperatoriam vrbem est translata. Eam tum Edessa habuerat; quæ cùm in periculo excidij esset, Agareni, qui tum vrbem tenebant, incolumitatem hac effigie à Romanis redemerunt.* Paulò aliter Curopalates: *Cùm Romanorum copiis Edessa obsideretur, Edesseni malis obsidionis grauiter oppressi, Legatos ad Imperatores miserunt, petentes vt exercitus ab obsidione recederet; seque polliciti sunt pretium daturos sanctam Christi effigiem. Soluta igitur obsidione, tradita est Imago, & ad Regiam vrbem producta, eam excipiente Imperatore cum splendido atque decenti satellitio per Regij cubiculi Præfectum Theophanem.*

Constantinopolis.

Memoratus Constantinus Porphyrogenitus totam historiam pluribus prosequitur, & miracula quæ in itinere virtute sacræ Imaginis contigerunt. *Cæci*, inquit, *ex improuiso aspiciebant, & claudi reddebantur sani membris integris; saltabant, qui longo tempore in lecto decubuerant; & sani fiebant quibus erat manus arida; & fugabatur omnis morbus & infirmitas.* Tum subiungit, Constantinopoli repositam in Phari templo, & ibi conseruatam *ad gloriam fidelium, custodiam Imperatorum, tutelam totius ciuitatis, & statui Christianorum.*

Miracula sacræ Imaginis.

Celebrata est solemnis illa depositio decima sexta Augusti, qua die hæc habentur in Græcorum Menologio: *Commemoratio Imaginis non manu factæ Domini Dei & Saluatoris nostri Iesu Christi ex vrbe Edessa egressæ, & in hanc à Deo seruatam & Regiam vrbem deportatæ.*

Mansit quidem per aliquot annos veneranda hæc Imago Constantinopoli, ac deinde tertiò in Italiam delata fuit, vbi adhuc religiosè asseruatur. Sed in quam eius partem, vel vrbem? Aliqui dicunt, Genuam, Liguriæ vrbem, in Ecclesia S. Bartholomæi. Ita præter alios Reuerendissimus Augustinus Iustinianus, Nebiensis Episcopus, in Genuensis Reipublicæ Annalibus lib. 4. ad annum Domini 1384. vbi tempus & caussam translationis & acquisitionis huius Imaginis sequentibus explicat: *Hoc anno 1384. cùm Genuensis ciuitas pestilentia grassante vastaretur, illius Dux Leonardus de Montealto, vir prudens & iustus, eodem morbo fuit infectus, quo & tribus diebus è viuis sublatus est. Inter alia salutaria, quæ pro anima & corpore fecit, in sua infirmitate & hoc præstitit: manifestauit pretiosum pignus sacratissimi Sudarij veram Saluatoris effigiem ad viuum exprimentis, quam cum Saluatorem Abagaro Edessæ Principi misisse piè creditur. Accepit hoc munus inter alia à Constantinopolitano Imperatore pro acceptis singularibus ab eo beneficijs. Conseruauit, occultatumque detinuit hic pius vir sacratissimum hoc pignus in suo Oratorio multo tempore, videlicet vsque ad suum transitum; ea tamen qua decet veneratione, lumine continuo ante ipsum accenso. Hoc manifestauit mortis tempore appropinquante, illudque reliquit in testamento Ecclesiæ S. Bartholomæi Armenorum cum redditibus, quibus pro dignitate religiosè asseruaretur & coleretur. Refert & idem Auctor lib. 6. ad finem anni 1506. quomodo idem Sudarium cum pede S. Bartholomæi, opera Castellani, & cuiusdam fratris Petri de Varisio negligentia fuerit anteà in Galliam translatum, sed iussu Ludouici Galliarum Regis idem cum pede eidem ciuitati restitutum, & in eadem Ecclesia maiori addita custodia repositum.* Hæc ex illo huc ex Italico in Latinum idioma translata.

In Italiam delata: Romam, an Genuam?

Cardinalis Baronius ad annum Domini 944. vbi plura de his scribit, Constantinopoli Romam fuisse translatam docet; tempus tamen determinatum translationis non assignat, verumtamen non nisi post multos annos fuisse inde asportatam indicat, dum post multa bella & Græcorum schismata id accidisse ait. Sic enim dicit: *At verò posteà bellis ingruentibus, ipsa Constantinopolitana ciuitate sæpè capta, & ab hostibus direpta, atque à Catholica primùm communione sæpè discissa, Dei prouidentia factum est, vt eadem Imago ve-*

veranda fuerit Romam perlata, vbi hactenus colitur in titulo S. Siluestri. Cum certum sit, non posse eamdem Imaginem in pluribus locis esse, dicendum est, archetypum esse in vno, & illius exemplar in alio. An verò archetypus sit Romæ, vel Genuæ, non ausim iudicare: hoc certissimum, vtrobique vtramque Imaginem meritò religiose honorari.

De ista Imagine agit Io. Iac. Chifflettius in sua Crisi historica de linteis sepulchralibus Christi cap. 33.

§. IV.

De Sudario S. Veronicæ, & altero montis Oliueti.

Veronica qua fuerit.

SVdarij Veronicæ in toto orbe Christiano celebris est memoria. Sed quænam erat hæc mulier, cui sui diuini vultus patiens Dominus dedit in sudario impressam imaginem? Et cuiusnam conditionis fuit sudarium illud? Quantum ad primum quæsitum, Pater Alphonsus Salmeron, doctus & eruditus Scriptor, Tom. 10. Tract. 33. dicit fuisse vnam ex illis, quæ Dominum patientem præ commiseratione *plangebant, & lamentabantur*, vt S. Lucas 23, 27. scribit, Veronicam appellatam. Et addit, Nicodemum in Euangelio suo tradere, mulierem curatam à fluxu sanguinis, de qua Matthæus agit, vocatamque fuisse Veronicam. An verò hæc eadem fuerit, quæ hoc officium Christo præstitit, asserit sibi compertum non esse. idem alij. Nobilem faciunt, communiterque Veronicam nominant: sed & Berenicen dici docet Baronius Tomo 1. anno Christi 34. etiam Veronicam, vt posteà apparebit. Huius mulieris, & imaginis Christi exhibito ab ipsa velo, vt eius abstergeretur facies, impressæ meminit Methodius Episcopus, antiquus Chronographus, apud Marianum Scotum, & præ ceteris qui de sanctis Palæstinæ locis scripserunt.

Sudarij Veronicæ conditio.

Quantum ad secundum quæsitum, cuius conditionis fuerit illud sudarium, respondet citatus Salmeron, fuisse velum capitis Veronicæ oblongius & triplicatum, & imaginem diuinitus impressam triplicem suscepisse: quarum vna seruatur Romæ, altera in Giennensi ciuitate Hispaniæ, tertia Ierosolymis, eratque sudore ac sanguine aspersa.

Ioannes Lanspergius Homil. 19. de Passione Domini tradit, faciem Domini in sacro illo velo impressam retinere digitorum vestigia, & aspicientibus monstrare quomodo armata manu alapas Christo Domino inflixerint impij illi. De materia illius, quòd velum esset capitis, anteà probabiliter diximus ex bombyce fuisse.

Similem historiam præcedenti accidisse in martyrio B. Pauli Apostoli narrat Linus, Salmerone referente. Cum S. Apostolus Romæ duceretur ad supplicium, in porta ciuitatis fertur se vidisse Plautillam, siue, vt alij vocant, Perpetuam, Apostolorum discipulam, atque illi dixisse: *Plautilla, siue Perpetua, æternæ salutis filia, commoda mihi pannum quo caput tegis: ligabo enim mihi oculos vice sudarij; & delectationi tuæ, amoris mei pro Christi nomine pignus ad illum pergens relinquam.* Quam cum reprehenderent carnifices de panno amisso in reditu eorum à supplicio, ostendit eis pannum ex sinu extrahens roseo perfusum sanguine. Eamdem historiam tradit Baronius anno Christi 69. n. 10. ex Actis passionis Pauli.

Pauli sudarium in ... impressa.

De sacræ huius Imaginis translatione ex Palæstina Romam, vbi etiamnum asseruatur, placet hîc aliqua subijcere. Allatam fuisse Romam tempore Tiberij Cæsaris notauit antè adductus Molanus. Addit Bzouius anno Christi 1216. n. 16. 17. ex veteri traditione, ipsam Veronicam detulisse, eaque sanasse Tiberium Augustum difficili morbo laborantem. Imperator tanti gratus beneficij Christo diuinos decreuit honores. Verùm quòd in suo Senatu id fecerat, Senatus prohibuit, vt auctor est Suetonius.

Translatio Sudarij Veronicæ Romam.

Subdit Bzouius, idem deinde linteum venisse in manus S. Clementis Papæ; postmodum à Constantino Imperatore collocatum in Basilica S. Petri. Ioannes VII. Papa, qui sedit anno Domini DCC. V. seruando illi velo construxit tessellati operis *iegrrtior*, quod dictum est *Domus sancta Dei Genitricis*, & *sancta Maria in Beronica.* Innocentius III. meminit Processionis Sudarij Veronicæ à S. Petri Basilica vsque ad ædem Xenodochij sancti Spiritus in Saxia, anno Domini M. CC. & Alexander IV. Pontifices successores. Bonifacius VIII. anno Domini M. CC. XCVIII. Sudarium Veronicæ à prædicto templo sancti Spiritus (vbi prius ostendi solitum erat) ad Basilicam Principis Apostolorum transtulit; suisque manibus ex eminentiore loco ostendit, præsentibus Iacobo Aragonum & Carolo Siciliæ Regibus: atque vt eo loci tum seruaretur in posterum, tum à summo Pontifice statis diebus ostenderetur, constituit. Denique Paulus V. idem sudarium in nouam S. Petri Basilicam transferri fecit die vigesima primæ Martij anni Domini M. DC. VI. vt patet ex instrumento Iacobi Grimaldi Basilicæ Vaticanæ gazophylacij Præfecti apud citatum Bzouium, qui fusiùs hæc pertractat.

Translatio Eckmann Enchiridio de Imaginibus Christi & Sanctorum.

Ser. Dominic. 1. post Epiphan.

Præter duo autographa sudaria viuentis Saluatoris Abagari & Veronicæ, est & aliud quod Oliueti dicitur, quia illo Christus Dominus,

Sudarium montis Oliueti. minus, quando pridie mortis suæ ad radices montis Oliueti orans ad Patrem suum sudauit sanguinem, se abstersit; & hoc integrum ad posteros deuenit, summaque religione colitur, & in monte sancto Banatiæ asseruatur, inquit Pater Gretserus de sancta Cruce, Tom. 1. lib. 1. cap. 97.

§. V.

De aliis imaginibus ad archetypum Sudarij Veronicæ efformatis.

PRæter archetypum Sudarij Veronicæ, sunt & aliæ imagines ad illius exemplar depictæ, quæ publice in diuersis locis à fidelibus coluntur. Celebres sunt in Gallia duæ: vna quæ populo exhibetur Cadurci in Vasconia; altera in Diœcesi Laudunensi, magno peregrinantium concursu colitur in Cœnobio virginum instituti Cistertiensis, quod Monasteriolum vocant vulgò *Monstreuil des Dames*. De quo, & de aliis, plura Io. Iacobus Chiffletius in sua Crisi historica de linteis sepulchral. Christi, cap. 34. & 35.

Alias imagines à primigenia Romana per admotionem miraculo in velis expressas, vti de Edessena anteà factum notauimus, probabile est credere; maximè cùm antiquissimus Auctor Simocrata lib. 2. c. 3. scribat, quamdam Christi effigiem sine pictore aut hominis arte factam Mauritij Imperatoris æuo fuisse Constantinopoli, seu potiùs in Romanorum castris, cuius haberent archetypum Romani: quam contra hostem pugnaturus Heraclius circumtulit, vt testatur Theophanes in Heraclio. Addit Cedrenus, eamdem ab ipso contra Phocam profecto ex Africa Constantinopolim cum classe deportatam. Admiranda primis illis sæculis patrata Constantinopoli virtute sacræ Imaginis narrantur in Græcorum Menæis, quæ refert citatus Chifflettius.

Dubium. Hic idem Scriptor inquirit qui factæ fuerint illæ imagines. *Solutio.* Respondet primo de postremis, per velaminum ad primigenias applicationem: de primis vero, in mantili Abagari & Veronicæ peplo per contactum vultus Christi, aut sudi aut sudore defluentis, efformatas fuisse. Secundo addit, omnes, non secùs ac sepulchrales, miraculo *Anno 591. num. 59.* factas fuisse, & *digito Dei*, vt loquitur Baronius, siue diuinæ virtutis potentia depictas. Hoc omnino verum crediderim. Vt enim non nisi diuina virtute factus fuit homo ad imaginem & similitudinem Dei, quando in terreum corpus inspirauit omnipotens Deus spiraculum vitæ, etsi ad illius structuram concurrerit terræ limus, vt in Genesi dicitur; ita licet in illis imaginibus pannus lineus vel bombycinus, sudor & sanguis concurrerint, tamen hæc omnino insufficientia ad perfectas faciei Christi imagines efformandas: oportuisset enim tum fuisse Christum similem plastis & pictoribus, qui vt ceram imagine alicuius insigniant, necesse habent totum exemplar ceræ applicare, vt in ea omnia delineamenta impressa relinquantur; quod dicere non videtur probabile, sed simplici eius virtuti tribuendum est: & qui per panni applicationem ad faciem eius, vel alterius ad iam effigiatum sudarium sui diuini vultus impressam reliquit imaginem, eamdem absque applicatione efformare potuisset. Sed de hoc aliqua dicemus Libro v. Capite XVIII. Peregrinationis.

§. VI.

Argumenta siue calumniæ contra relata de Veronicæ Sudario, & eorumdem confutatio.

IMpiissimus hæresiarcha & veritatis hostis accerrimus Caluinus tela contorquet in sanctæ Veronicæ Sudarium hisce verbis: *Argumenta tria.* ***Quinam fieri potuit, vt si in linteum occurrentis Veronicæ Christus faciem suam tanto miraculo impressit, Euangelista rei tam mirifica & cum primis digna, qua fide dignis testibus posteritati commendaretur, nullam mentionem fecerint? Nam cùm Euangelista multa minoris momenti, & qua ignorare parum intererat, tam diligenter litteris consignarint, vtique factum tam illustre & memorabile non praeteriissent; alioqui meritò Spiritus sanctus obliuionis & oscitantia accusari posset.*** *Primum.*

Deinde Euangelista nominant mulieres, qua Christum ad crucem comitata sunt; de Veronica altum est vbique silentium. *Secundum.*

Ad extremum, aliis mulieribus, qua tanta fide & charitate flentes, Christum ad supplicium crucis euntem prosecuta sunt, nullum eiusmodi miraculum contigisse legitur. A ratione ergo alienissimum est, id quod de Veronica vetus traditio & persuasio habet. *Tertium.* Hactenus impiissimi impostoris calumniæ & argumenta, quibus vanam contendit ostendere veterem receptam de memorato Sudario traditionem, quam sapientissimi ac prudentissimi viri vt veram ac pietati consentaneam amplexi fuerunt, quibus omnibus seipsum impudenter & sine vera ratione præfert.

In præmissis verbis tria continentur argumenta vel probra, quorum insufficien-

 tiam

tiam ac leuitatem ostendere haud erit difficile. In primis argumentatur ab auctoritate negatiue: Euangelistæ de Veronica & imagine Christi in linteo delineata nil memoriæ prodiderunt; igitur quod de hac re traditur, & creditur iam ab antiquis temporibus, falsum est & commentitium.

Responsio ad primum. Respondent huic argumento qui vix primis labiis Dialecticam degustarunt, argumenta ab auctoritate negatiuè ducta nullius esse ponderis; quia auctores non semper omnia scripserunt, sed pleraque omiserunt, vel ob multitudinem & sublimitatem, vel vt aliis maius scribendi argumentum relinquerent, & ita in casu nostro accidisse sanctus Ioannes 21, 25. hisce verbis indicat: ***Sunt & alia multa, quæ fecit Iesus: quæ si scribantur per singula, nec ipsum arbitror mundum capere posse eos, qui scribendi sunt, libros.*** De quorum numero hoc vnum est, quod de Veronicæ Sudario memoratum est, ab aliis relatum.

Ad secundum. Secundò, ex illo miraculo, si accidit, & fuit ab Euangelistis prætermissum, eosdem arguit negligentia & oscitantia, quòd minora, & quæ ignorare parum interest, retulerint.

Sed non est Caluini iudicare quæ magis sint proficua & recensenda; nec debuit latere Caluinum, omnia tradita ab Euangelistis aliisve sacris Scriptoribus esse Ecclesiæ vtilia, cùm Apostolus manifestè dicat: ***Omnis scriptura diuinitus inspirata, vtilis est ad docendum,*** &c. 2. Tim. 3, 16. Nec possunt meritò reprehendi, nisi reprehendatur simul Spiritus sanctus; quia ***Spiritu sancto inspirati, locuti sunt sancti Dei homines,*** 2. Pet. 1, 21. Sed quis tam audax, qui audeat corripere Spiritum sanctum, & ab eo dictata iudicare? Caluinus, qui suo deprauato iudicio subdit dictanda à Spiritu sancto, quasi illa iusta ac bona sint, quia talia iudicat hæreticus; & non quia à Spiritu sancto dictata, & diuinæ voluntati, omnium actionum inobliquabili regulæ, conformia.

Ad tertium. Tertiò denique argumentatur: Simile miraculum non legitur accidisse aliis mulieribus, quæ magna fide & charitate Christum vsque ad crucem secutæ fuerunt; igitur nec in Veronicæ gratiam illud factum fuit.

Responsio patet ex primi solutione. Adde secundò, Veronicam de facili fuisse vnam ex mulieribus flentibus & sequentibus Dominum; quæ cum inter ceteras pietatis illud obsequium Christo exhibuerit, in signum grati animi suo peplo Christus singulariter faciei suæ imaginem impressam reliquit.

Tertiò denique cum Apostolo, quòd ***diuisiones gratiarum sunt, idem autem Spiritus,*** 1. Cor. 12, 4. qui diuidit omnibus prout vult, & non prout vult Caluinus: *Gratia diuersis à Deo conceduntur.* quare sic vt alias gratias fuit aliis mulieribus impertitus, vt liberando ab infirmitatibus mentis & corporis, certiores reddendo de Christi resurrectione, consolando Angelica & eiusdem Christi gloriosa apparitione; ita hanc faciei suæ imaginem & gratiam piè Veronicæ concessit.

Cùm dicitur, Euangelistæ huius Veronicæ nullam mentionem faciunt; Respondeo fecisse, etsi non explicitè, implicitè tamen, cùm aliarum mulierum, Christum flentium meminerunt illis verbis: ***Sequebatur autem illum multa turba populi, & mulierum, quæ plangebant & lamentabantur eum,*** Luc. 23, 27. & inter illas & Veronicam extitisse, expressè propter hæc verba dixerunt alij Ecclesiastici Scriptores. Non fecerunt verò expressam mentionem fortasse Euangelistæ; quia nec miraculi in gratiam illius facti meminerunt: & quare hoc? Non cognoui sensum Domini, nec consiliarius Dei sum, nec audeo illi dicere: Quare sic facis? Optima tamen ratione ita factum. De his P. Iacobus Gretserus citatus. Et hæc satis pro domus S. Veronicæ elucidatione.

CAPVT XV.

De porta Iudiciaria per quam exiuit Dominus Iesus ad Caluariæ montem vt crucifigeretur, quæ octauo loco venerationi habetur in Via Crucis.

OCtauus & vltimus locus, ex his quæ modò venerationi habentur in Via Crucis, est porta Iudiciaria. Hæc inter alias portas sanctæ Ciuitatis celebris & veneratione dignissima est, constructa in illius Occidentali parte, per quam ad mortem adiudicati ibant ad Caluariæ montem, damnatorum locum. Ratio illius venerationis est, quoniam Christus Dominus amoris & doloris flammis succensus illam transitu suo sanctificauit, quando nostri causa, vt cæli clausam ianuam nobis aperiret, per eam iuit ad Caluariæ montem, vt crucifigeretur, sicut S. Ioannes 19, 17. manifestissimis hisce verbis dixit: *Ratio venerationis portæ Iudiciariæ.* ***Et baiulans sibi crucem, exiuit in eum, qui dicitur Caluariæ, locum,*** &c. ***Exiuit*** primò e domo Pilati Præsidis, & deinde per portam istam extra ciuitatem ad sacratissimum Caluariæ montem, &c. Ita communiter Doctores interpretantur, & interpretatio recepta veteri traditione firmatur.

Et

Et quamuis quidam illorum inter se de nomine istius portæ dissentiant, vt videbimus, consentiunt tamen omnes quos vidi, in eo quod diximus illam esse portam per quam intrauit Christus crucifigendus. Et S. Paulus in ea quam scripsit ad Hebræos Epistola, ostenso per Christi mortem veteris testamenti figuras fuisse impletas, huius portæ sacratissimæ meminit dicens: *Quorum animalium infertur sanguis pro peccato in Sancta per Pontificem, horum corpora cremantur extra castra. Propter quod & Iesus, vt sanctificaret per suum sanguinem populum, extra portam passus est*, Heb.13,11.

Antiqua est, & murata. Hæc porta illa eadem creditur quæ erat tempore Christi, propter antiquitatis vestigia quæ in ea cernuntur, tunc aperta, nunc clausa manet muro; quæ est in causa vt pij fideles corporeis gressibus, quando ad Christi imitationem viam Crucis deambulant, ex ea vsque ad Caluariæ montem Christum comitantes non egrediantur, sed hic est huius viæ terminus: etsi vsque ad montem mentis gressibus pioque affectu pro ipsis patientem Christum sectentur, corporis etiam per aliam viam ad ipsum Caluariæ montem & Dominicæ Resurrectionis templum accedunt.

Subtus hanc portam sunt vetustissimæ marmoreæ columnæ quibus fulciebatur, vel construebatur. De ea sic Bonifacius: *Antequam ad domum Veronicæ sanctæ descendatis, sunt duæ columnæ erectæ in capite Viæ dolorosæ in loco, vbi tempore quo Christus passus est porta ciuitatis erat*, &c.

Nomina. Sed quonam nomine nunc nominatur & nominabatur antiquitus? in præsentia *Iudicialis* siue *Iudiciaria*, & antiquitus etiam, & aliis nominibus, secundùm Brocardum, & alios; inter quos audi Adrichomium, qui in Descriptione Ierusalem n.166. de hac porta in hunc modum scribit ex

Situs. aliis: *Porta vetus, siue antiqua, quæ ab Aquilone portæ Piscium sita, solem occidentem respiciebat; à Iebusæis quoque porta Iebus, & à iudiciis Iudiciaria seu Iudicialis vocata fuit, quia ad iudicandum olim ibi seniores sedebant: in portis enim iudicia tunc exercebantur. Extra hanc portam fiebat etiam iudiciorum executio; vnde & Christus per hanc eductus, extra eamdem quoque est crucifixus. Cuius portæ vetusta adhuc vestigia extant.* Hactenus ille.

Sententia Villalpandi. Villalpando Tom.3.part.1.lib.3.cap.23. non probatur hæc sententia; tum quia non in ea iudicium quo Christus fuit morti adiudicatus factum fuit, sed in domo Pilati: & ita ruit fundamentum cui inniti videbatur. Tum quia ex 2.Esdr. cap.3. contendit non in Occidentali, sed in Orientali plaga sanctæ Ciuitatis prope templum collocandam esse portam Iudicij, quæ & Custodiæ dicitur.

Sed portam, per quam ingressus est Christus in Caluariæ locum, appellari portam Vallis probat loco citato c. 13. auctoritate Septuaginta Interpretum; qui, vbi nos legimus Nehemiam dicentem 2,13. *Et egressus sum per portam Vallis nocte*, legunt, *Et egressus sum in porta τῆ γωλαλά*. Quam vocem inquit, vtpote ex Hebræa Galal deductam, Caluariæ portam licet vertere. Quibus verbis illud omnino significare voluerunt Septuaginta, eam portam Vallis dici, quòd in vallem cadauerum duceret; atque adeo quòd in valle, quæ montem Caluariæ ab vrbe separabat, sita esset: eamdemque Caluariæ portam dici, quòd in montem eiusmodi, cui ex aduerso sita erat, viam aperiret.

Sed & mysterium vult Septuaginta significasse. Egressum enim Nehemiam tradunt per Caluariæ portam, dum vrbis instaurationem procurat, vt per eamdem egressurum indicaret, quem nos egressum iam credimus Christum Dominum; vt in eo haberemus *redemptionem per sanguinem eius, secundùm beneplacitum eius* Patris, *quod proposuit in eo, in dispensatione plenitudinis temporum, instaurare omnia in Christo, quæ in cælis & quæ in terra sunt, in ipso*, &c. Ephes. 1,7.

Nolo hîc immorari in inquirendo ordinem portarum sanctæ Ciuitatis; dicam solùm, sicut probabilem arbitror opinionem Villalpandi, ita alteram communem non esse a ratione alienam. Et non quidem sic dicta, quia Christus ad eam fuerit morti adiudicatus, hoc enim vere improbat Villalpandus; & tunc non esset nomen vetus, sed nouum, non à tempore Nehemiæ sed Christi acquisitum. Tum quia, vt Lorinus in Psalm. 68. vers. 13. arbitratur, quo tempore Iudæi subiecti erant Romanis, publicum iudicium Romani in portis non exercebant, nec fortasse Iudæi, quod eis permittebatur, etsi exiguæ esset auctoritatis: sed Iudiciaria appellata est, vel dicendi olim vsitata formula, vt subdit idem auctor, sicut & hodie apud Turcas, & alios, vt portæ vocabulo iudicij locus significetur; non quod Christi tempore, sed aliàs ibi exequebatur. Nemine enim contradicente, olim iudices in portis iudicia exercebant, & non Hebræi modò, sed etiam Gentiles, vt notauit Abulensis in Gen. cap.23. & 34. Deut.17. & 21. & alibi sæpius, Lyranus in cap.5. Iob, & alibi, Iansenius ad ea verba Prouerb. 31. *Nobilis in portis vir eius*. idem alij. Huius consuetudinis rationes addu- *Ratio nominis portæ Iudiciariæ.*

cit

cit Hieronymus in cap. 5. Amos vers. 23. Vel etiam iudicialis dicebatur, quia proxima loco vbi iudicium exequebatur, & iudicati per eam ad supplicium ducebantur.

Et quare, si Villalpando loco priùs indicato portam Iudicij appellare licuit portam Custodiæ, à proxima custodia, id est miti carcere, in quo quidam minoribus delictis accusati includebantur; quare, inquam, simili ratione aliis non licebit, portam proximam Bethiso, carceri teterrimo & obscurissimo, damnatis ad mortem parato, proximo Caluariæ monti; vt idem auctor docet, & consequenter proximam loco vltimi supplicij, non licebit portam Iudicij siue Iudiciariam appellare? Et hæc satis de Iudiciaria porta, & sanctis locis Viæ crucis & dolorosæ, sextęq; Peregrinationis.

PEREGRINATIO VII. *in qua recensentur & enucleantur quindecim loca obseruatione digna, occurrentia proficiscentibus extra sanctam Ciuitatem in eius plaga Orientali & Australi citra & supra vallem Iosaphat.* I. *locus est Sepulchrum S. Virginis Mariæ in valle Iosaphat.* II. *Ecclesia circa dictum Sepulchrum ædificata; in qua sunt alia tria sepulchra, sanctorum Ioachim & Annæ parentum & Ioseph sponsi eiusdem S. Dei Genitricis.* III. *Sepulchrum Iosaphat Regis Iuda.* IV. *Sepulchrum Absalom filij Dauid.* V. *Antrum in quo tempore passionis Christi latuit S. Iacobus frater Domini; in quo eidem post Resurrectionem idem Dominus gloriosus apparuit.* VI. *Sepulchrum Zachariæ.* VII. *Villa & vallis Siloë.* VIII. *Puteus Nehemiæ, siue ignis.* IX. *Vallis Gehennon, & lucus Topheth.* X. *Mons offensionis & scandali.* XI. *Vbi Iudas proditor laqueo se suspendit.* XII. *Latibula Apostolorum in quibus ijdem se absconderunt, Christo tempore suæ Passionis relicto.* XIII. *Acheldema, siue Ager sanguinis.* XIV. *Natatoria Siloë; & locus vbi sectus fuit Isaias Propheta.* XV. *Fons B. Mariæ Virginis.*

CAPVT PRIMVM.

De Sepulchro gloriosæ Dei Genitricis Virginis Mariæ in valle Iosaphat, primo loco septimæ Peregrinationis.

Acturi de glorioso Sepulchro beatissimæ Virginis Genitricis Dei Mariæ, tria præstabimus. Primò, de illius situ, forma & conditione; Secundò, de Ecclesia circa ipsum ædificata agemus. Tertiò, contra dicta, vt meliùs intelligantur, quædam obijciemus, & iisdem respondebimus; & primum præsenti, secundum sequenti, & tertium tertio Capite exequemur.

Situs Sepulchri S. Mariæ Virginis. Igitur quantum ad primum, sciendum est, extra sanctam Ciuitatem in eius plaga Orientali, in medio vallis Iosaphat, in extremitate & Aquilonari parte eiusdem, prope hortum Gethsemani, & locum vbi Christus orauit, & sudauit sanguinem, ad radices montis Oliueti, esse grandem pulchramq; Ecclesiam gloriosæ Virgini Mariæ dicatam; in qua est Sepulchrum illud benedictum, in quo sanctissimæ Virginis Mariæ corpus, post eius felicem ex terrestri Ierusalem ad cælestem transitum, fuit à sanctis Christi Apostolis sepultum: & ex quo corpore & anima gloriosa post tres dies surrexit, & Angelis comitata, cum omnium iubilo assumpta fuit in cælum super omnes Angelorum Choros, vbi sedet à dextris Dei in vestitu deaurato, circumdata varietate gratiarum & gloriæ. Ita pia habet traditio, docent sancti Patres, & Catholica tenet Ecclesia.

Igitur de hoc Sepulchro agamus. Sepulchrum B. Mariæ Virginis marmoreum est, *Materia & forma.* in rupe solo ipso hærenti excisum, ad instar alterius Filij sui (de quo Libro sequenti) diuersi tamen coloris; quia illud albi coloris cum quibusdam rubentibus venis, at hoc grisei potius est coloris, vt ex illius abrasis particulis dijudicari potest; & vt alterum Saluatoris tabulis marmoreis albis, ita hoc tabulis eiusdem materiæ, sed cinerei coloris, cum nigris venis opertum est, est velut arca & demissum altare supra quod incruentum Filij Virginis Æterno Patri offertur sacrificium. longum est palmas 7. latum 3. & vnc. 2.

Sacello inclusum est affabrè olim elaborato, columnellis exornato; sed has abstulerunt infideles, basibus & capitellis relictis; quod vetustate pristinum decorem amisit. Duo habet ostiola; alterum hinc inde citra ipsum & deforis calce incrustatum.

Huic

Huic etiam facello annexum est altare, vbi vel parantur necessaria ad interius celebrandum, vel in eodem etiam celebratur, temporis inopia vel multitudine sacerdotum existente. Ardent in eo lampades 21. Frequenter illuc se conferunt Fratres sancti Francisci, & si qui sunt alij sacerdotes ad celebrandum, sed alias frequentius ad orandum.

Cultus Sepulchri.

In festo Assumptionis S. Virginis Mariæ ibi ad Vesperas conueniunt Minoritæ; vbi manent vsque in sequentem diem, magno cum gaudio & alacritate S. Virginis Mariæ Assumptæ festiuitatem sacrificiis & orationibus celebrantes: ad quam ceteri confluunt Catholici, vt S. Virginem Mariam honorent, & se illi commendent.

De isto Sepulchro Bonifacius lib. 2. de Perenni cultu Terræ sanctæ sequentia scripsit: *In medio istius gloriosa Ecclesia*, de qua statim, *mausoleum eiusdem Virginis & Matris reperies splendidum, cuius splendor solis superat splendorem, innumeris lampadibus à piis cultoribus Terræ sanctæ illustratum.* Vt patet ex dictis, excessit; si eius dicta ad ea quæ in præsentia videntur, aptentur.

Nouum præparatum à Domino.

Monumentum hoc à Deo fuisse Virgini præparatum, & nouum, vt alterum Filij sui, inuenio. Beluacensis in Spec. histor. Tom. 4. lib. 7. cap. 76. siquidem ad intentum hæc dixisse Dominum Apostolis tradit: *Accipite corpus* Matris meæ, *& deferte in dextram partem ciuitatis ad Orientem, & ibi inuenietis monumentum, in quo ponentes illud expectate donec veniam ad vos*, &c. & cap. 78. *Apostoli verò portantes corpus ad locum destinatum, posuerunt in monumentum nouum; clausoq́; sepulchro exspectabant sedentes ante ostium, sicut præceperat Dominus*, &c.

Custoditur ab Apostolis.

Et quamuis hæc inter Historias apocryphas inueniantur, pia tamen esse dicit ad credendum, cap. 79. Et sane si Moysi in monte Nebo, Catharinæ in monte Sinai, Clementi Martyri in mari sepulchrum præparauit Dominus, dubitabimus non præparasse suæ sanctissimæ Matri, & nouum, vt nouam decebat creaturam, vermibus & cineribus non coinquinandam; ex quo deinde tertia die diuina virtute ad imitationem Filij sui gloriosa resurgeret? *Opus enim erat*, vt diui Damasceni verbis vtar, *vt quæ Deum Verbum ventris sui hospitio exceperat, in diuinis Filij sui tabernaculis collocaretur: & quemadmodum Dominus se in his quæ Patris sui essent versari oportere dixerat; sic quoque Matrem in Filij sui palatiis esse conuenìebat, hoc est, in domo Domini, & in atriis domus Dei nostri.*

Sanctorum corpora curat Deus.

Damasc. Orat. 2. de B. Mariæ Assumpt.

Et nos ad hunc sacratissimum thalamum, ad hanc diuinam arcam, ad hoc gratiæ ærarium & sacrum altare prouoluti, mente ad Virginem sublata, ipsam cum Sepulchro gratiarum fonte salutemus, vt fiat in nobis fons aquæ salientis in vitam æternam, & cum eodem doctissimo pariterque piissimo Damasceno exclamemus: *Aue gratia plena, Dominus tecum. Gaude inexhaustum gaudij pelagus: gaude vnica mœroris obliteratio: gaude pharmacum ex omni pectore dolorem propulsans: gaude, per quam mors submouetur, vita autem importatur. Iam verò, ô sacrorum omnium sepulchrorum dumtaxat post Domini sepulchrum, quod vitæ initium dedit, ac resurrectionis fons fuit, sacerrimum (tecum enim tamquam cum anima prædito mihi sermo erit) Vbinam tandem illud minimè adulterinum aurum est, quod Apostolorum manus in te condiderunt? vbi inexhausta opes? vbi pretiosus ille thesaurus, qui vitam suscepit? Vbi animata mensa? Vbi nouus liber, in quo inenarrabili modo Deus Verbum citra omnem manus operam inscriptus est? Vbi gratiæ abyssus? Vbi sanationum pelagus? Vbi fons ille ex quo vita orta est? Vbi denique desideratissimum illud atque amabilissimum Dei Genitricis corpus?*

Damasc. ibidem. Excellentia & virtus Sepulchri Deiparæ.

Sermo ad Sepulchrum.

Ac deinde idem S. Doctor Sepulchrum velut animatum in hunc modum inducit respondens: *Quidnam eam in sepulchro quæritis, quæ ad cælestia tabernacula elata est? Quid custodia rationem à me exposcitis? Non ea meæ vires sunt, vt diuinis iussis obluctler. Relicta sindone, sanctum illud ac sacrum corpus, postquam mihi sanctitatem impertiuit, atque vnguento & suauissimo odore me compleuit, diuinumq́; delubrum effecit, abreptum hinc abiit stipantibus Angelis & Archangelis, atque omnibus cælestibus Virtutibus. Nunc me Angeli complectuntur: nunc in me diuina gratia habitat. Ego morbo correptis medicina, qua dolores propulsentur, existo; ego sanitatum fons perennis; ego Dæmonum profligatio; ego vis, qui ad me confugiunt, ciuitas refugij. Accedite populi cum fide, ac gratiarum dona affluentissimè haurite. Accedite, qui fide minimè ambigua præditi estis. Sitientes venite ad aquas, hortatur Isaias, & quibus non est argentum, venite & emite absque pretio. Ego autem Euangelicè clamo: Qui morborum sanationem, vitiosarum animi affectionum depulsionem, peccatorum obliterationem, calamitatum omnium submotionem, regni cælorum quietem sitit, cum fide ad me veniat, gratiæq́; donum magnopere efficax & vtile hauriat. Quemadmodum enim aquæ, terræ, aeris ac splendidissimi solis actio simplex licet atque vna sit, variè tamen atque accommodatè ad earum rerum quæ ipsius participes fiunt naturam immutatur,*

Sepulchri responsio.

mutatur, fitq; in vinea vinum, in olea oleum: ad eumdem modum gratia quoque, quamuis simplex & vna sit, variè tamen ac congruenter ad vniuscuiusque vtilitatem, eos a quibus percipitur, beneficio afficit. Nec vero ex natura mea hanc gratiam habeo. Sepulchrum enim omne fætore refertum est, mœrorisq; causa, & delectationis hostis; verùm pretiosum vnguentum accepi, ex quo mihi odoris suauitas impertita est. Atque hoc vnguentum tanta suauitate tantaq; vi præditum est, vt vel leuiter admotum, fructum eiusmodi afferat, qui nulla ratione auferri possit. Sine pœnitentia enim verè sunt diuina beneficia. Lætitia fontem hospitio excepi, perenniq; ipsius scaturigine affluxi. Videtis chari Patres ac fratres, quibus verbis celeberrimum illud templum ad nos vtatur, &c. Hucusque ex bono ac pio illo Patre.

CAPVT II.

De Ecclesia ædificata circa Sepulchrum B. Mariæ Virginis, secundo loco septimæ Peregrinationis, & sepulchris sanctorum Ioachim & Annæ parentum Iosephque sponsi eiusdem S. Mariæ Virginis.

Circa Sepulchrum gloriosæ Virginis Dei Matris Mariæ est ædificata Ecclesia, de qua nunc. Hæc Ecclesia nobilis, magna & illustris est, vt decebat Dei Matrem, & vt in mentibus fidelium tenaciùs sui ad cælos gloriosi transitus memoria resideret. Structura illius huiuscemodi est; in formam crucis tota ex quadris dolatis marmoribus affabrè constructa: ad eam ingressus per ostium quod meridiem respicit; ante ipsam est quadratum atrium siue platea. Est in Ecclesia scala 48. & etiam 50. graduum albi dolati marmoris, per quam ex ostio descendimus ad S. Virginis Sepulchrum.

Materia & forma Ecclesiæ sancti Sepulchri B. Mariæ Virginis.

A dextra parte ingredientibus, id est Orientali plaga, & ferè in medio scalæ, est sacellum in quo sunt duo mausolea in formam altaris constructa: in quorum altero, quod respicit Aquilonem, aliquando corpus S. Annæ Matris S. Dei Genitricis Mariæ tumulatum fuit; in altero verò ad Orientem corpus S. Ioachim patris eiusdem Virginis.

Sepulchra Sanctorum, Annæ, Ioachim,

Ex altera parte e regione huius sacelli alterum est D. Ioseph sponso Virginis Mariæ dicatum, vbi eiusdem est sepulchrum in similem altaris formam. Priuata sunt ista mausolea sacris pignoribus, illa tamen venerantur fideles sacrificiis & orationibus, præsertim in illorum solemnitatibus; quòd fama sit, illorum Sanctorum sacra corpora fuisse in illis tumulata, ipsorumque reliquiis sanctificata.

Ioseph.

In fine scalæ & cornu Ecclesiæ Orientali in medio est Sepulchrum & sacellum Deiparæ Virginis, in altero cornu Occidentali est cisterna. Præter iam memorata altaria, sunt alia in quibus sacerdotes schismatici celebrant.

Adamnanus lib. 1. De locis sanctis cap. 9. agit de Ecclesia ista & Sepulchro S. Mariæ, & illius fabricam distinguit in inferiorem & superiorem; & de inferiori hæc habet: *Inferior pars sub lapideo tabulato mirabili rotunda est structura fabricata; in cuius Orientali parte altare habetur: ad dexteram verò eius partem, sancta Maria saxeum inest cauum Sepulchrum, in quo aliquando sepulta pausauit. Hanc inferiorem rotundam sanctæ Mariæ Ecclesiam intrantes, illam vident petram ad dexteram parieti insertam, super quam Dominus in agro Gethsemani in illa nocte, qua tradebatur à Iuda in manus Iudæorum, flexis orauit genibus ante horam traditionis eius; in qua videlicet petra duorum vestigia genuum eius, quasi in molli cera, profundiùs impressa videntur.* Et de superiori parte addit: *In superiore igitur atque rotunda Ecclesia sanctæ Mariæ quatuor altaria inesse monstrantur.* Quæ capellæ & altaria sint in ista sancta Ecclesia iam vidimus. Quare verò rotundam inferiorem huius Ecclesiæ partem appellet, cum minimè rotunda sit, arbitror esse, quia intra se claudit sanctum Deiparæ Sepulchrum, vt rotundum in se centrum continet. Eadem habet Beda cap. 6.

Guilielmus Tyri Archiepiscopus lib. 18. Belli sacri cap. 32. ait, Melisendem Reginam Ierusalem Ierosolymis defunctam in hac Ecclesia fuisse tumulatam. ita enim de ea scribit: *Sepulta est autem inclyta recordationis domina Melisendis, Angelorum choru inferenda, in valle Iosaphat, descendentibus ad Sepulchrum beatæ & intemeratæ Dei Genitricis & Virginis Mariæ ad dexteram in crypta lapidea, ianuis ferreis præsepta, altare habens vicinum, vbi tam pro remedio animæ eius, quam pro spiritibus omnium fidelium defunctorum acceptabiles Creatori quotidie offeruntur hostiæ.* Hæc Tyrius. Eadem habet Auctor Epitomes Bellorum sacrorum. Altare est vnum ex memoratis. Ad sepulchrum huius Reginæ non aduerti: nec ibi portæ ferreæ sunt in præsentia; quas de facili Mauri abstulerunt.

Melisendis Regina in ista Ecclesia sepulta.

Ecclesia ista est satis obscura, quia in profundo vallis ædificata; & ex paucis & angustis fenestris parum illuminatur, quare ingredientes lumen deferunt. Tantum ali-

quando

quando in ea crescit aqua, vt totam inferiorem partem alluat vsque ad Deiparæ Virginis Sepulchrum.

Pertinet ad Minores.

Ius Ecclesiæ ac Sepulchri ad Minoritas pertinere ex alibi dictis patet; & alij non nisi de illorum licentia in eo celebrare possunt.

A fidelibus & infidelibus veneratione habetur.

Sanctum hoc Sepulchrum in magna habetur veneratione non solum à Christianis & fidelibus, sed & ab ipsis infidelibus Turcis & Mauris, propter sanctissimam Virginem Mariam, quam ipsi venerantur; vnde extra Sepulchrum, sed prope, vbi est quidam fornix, locum orationis ipsorum dedicarunt. Et qui apud eos sanctitatem profitentur, collectos circa Sepulchrum pulueres conseruant, & magni faciunt. Tantus est aliquando ad hanc Ecclesiam Turcarum concursus, & ita frequentes virorum & mulierum comitatus accedunt, vt non semel fideles ab eorum sacrificiis & orationibus impediantur, vel retardentur.

Deiparam beatam dicunt omnes generationes.

Quæ si contempleris, dices, ibi ex parte impleri quod de se ipsa B. Virgo Maria Spiritu sancto plena vaticinans dixit: *Ecce enim ex hoc beatam me dicent omnes generationes*, Luc. 1, 48.

Apud Henricum Canisium Tomo 6. Antiquar. Lect.

Sed audi etiam quid de ista Ecclesia dicat Fr. Anselmus Ord. Min. de Obseruant. in sua Descriptione Terræ sanctæ, loquens de locis Orientalibus sanctæ Ciuitatis, qui aliquid amplius à præmissis addit, prout supra annos centum ante nos dum esset Ierosolymis obseruauit. Inquit igitur: Pertranseundo per ponticulum torrentem Cedron incipit hortus in ingressu montis Oliueti, & à dicto torrente ad sedecim passus in valle Iosaphat habetur Ecclesia subtus terram miro tabulatu exornata nullam habens fenestram. Et ad hanc Ecclesiam est descensus per gradus; & descendendo ad illam Ecclesiam à parte dextra dictorum graduum, est in pariete sepulchrum quod dicitur sanctæ Annæ: ad partem sinistram dicitur esse sepulchrum Ioachim; in Choro autem prædictę Ecclesiæ est Sepulchrum B. Mariæ Virginis ad instar Sepulchri Christi, vbi Fratres Minores de Obseruantia quolibet Sabbato legunt Missam nocte de Assumptione gloriosæ Virginis Mariæ: vbi quotidie lampades ardent dispositæ per Christianos. Ad hanc Ecclesiam Christiani accessum non habent liberum, nisi pro quæstu: nam Maurus custodit illum locum in die, & introumittit ibi neminem, nisi accepto pretio; soli Fratres nostri habent accessum liberum & ingressum, quibus prædictus Maurus obtulit clauem coactus miraculo: nam per multos annos Fratres nostri, quando celebrare volebant, ibidem soluebant singulis vicibus vnum *maiedin*, id est grossum. Guardianus Cœnaculi Domini non potens sufficere talem exactionem contribuere, voluit ibi celebrationem deinceps omittere, & deliberauit; tum beatissima Virgo illi Mauro apparuit cuius area est, eumdemque perterruit, & comminabatur horribiliter præcipiens, vt Fratres sineret ibi liberè diuina celebrare in Sepulchro eius, & visitare: perterritus Maurus venit ad Fratres, eisdem terrorem prædictum narrando, clauemque dedit; & ita iam quando volunt, liberè sinit ad intrandum & celebrandum sine pretio. In eadem Ecclesia est fons, & ibi Sepulchrum Virginis Mariæ. Est Indulgentia plenaria.

In præsentia nedum Sabbato, sed etiam Feria 4. ordinarie, ac etiam aliàs ex deuotione celebrat.

Miraculum

De Auctore Ecclesiæ S. Virginis Mariæ.

Sed quisnam magnificam istam ædificauit Ecclesiam? Nicephorus Callistus lib. 8. c. 30. Hist. Eccles. dicit Helenam M. Constantini piam matrem eam ædificasse. agens enim de templis ab illa extructis, de isto hæc ait: *Excitauit quoque mirificum aliud templum in Gethsemani prædio Genitrici Dei, atque in sacrario ipso viuificum eius Sepulchrum firmiter inclusit. Cùm verò decliuis sit locus, gradus marmoreos fieri curauit, viatores ex sancta Vrbe Orientalem plagam versus ferentes*, &c. Sed enim hanc sententiam non posse subsistere, ex dicendis Capite sequenti facilè apparebit.

Nicephori sententia.

Baroni.

Cardinalis Baronius Tom. 1. Annal. sub annum Christi 48. n. 19. dicit, haud multum ante tempora Iuuenalis Sepulchrum illud fuisse repertum, & ex ab eo dictis deducit, & ex dicendis Capite sequenti, non prius fuisse inuentum apparebit. Cui ego adhærens sententiæ probabiliter addo, circa idem tempus fuisse à piis fidelibus circa ipsum ædificatum templum; sed quo præcipiente, quóve auctore, necdum inuenire potui.

Quòd non multò ante Iuuenalis tempora fuerit ædificatum templum illud, & non tempore Helenæ, sequenti apparebit Capite; quod circa illa, nunc in hunc modum ostendo Ioannes Damascenus Orat. 2. de B. Mariæ Virginis Assumptione ex Euthymiaca historia lib 3. cap. 40. hæc scribit: *Superiùs commemoratum est, quemadmodum S. Pulcheria Christo in vrbe Constantinopolitana Ecclesias construebat. Harum autem vna est ea, quæ in auspiciis Imperij † diuinæ classis Marciani in Blachernis exædificata est. Cùm igitur ipsi celeberrimæ ac sanctæ Dei Genitrici, ac perpetuæ Virgini Mariæ venerandam ædem extruxissent, atque omnibus ornamentis illustrassent, sanctissimum quodq. vitam suscepisset, ipsius corpus conquirebant: accitoq. Iuuenali Ierosolymorum Archiepiscopo, ac Palæstinæ Episcopis, qui tum ob Concilium Chalcedone coactum in vrbe Imperiali*

† deest, bonæ memoriæ, vel, diuinæ sem

peregrè agebant, his eos verbis alloquuntur: S. Pulcheria petitio. *Ierosolymis principem & eximiã Dei Genitricis ac perpetuæ Virginis Mariæ Ecclesiam esse audimus in eo loco qui Gethsemane vocatur, vbi corpus ipsius, quod vitam tulit, in loculo conditum est. Placet itaque has Reliquias huc afferri, vt Imperatrici huic vrbi præsidio sint.*

Responsio Iuuenalis. Quibus graui oratione respondit Archiepiscopus Iuuenalis, ibi non esse Virginis corpus, sed vnà cum eius anima fuisse delatum in cælum, sed benè esse Sepulchrum vacuum; non tamen negauit circa ipsum ædificatam esse Ecclesiam, sed non negando, vere fuisse Ecclesiam, vt illi dixerant, indicauit. Igitur si Pulcheria & alij audierunt suo tempore fuisse eximiam ædificatam Gethsemane ad Sepulchrum Virginis ædem, & consensit Iuuenalis Ierosolymorum Episcopus, consequens est, vt circa tempus Iuuenalis & Pulcheriæ fuerit illa ædificata. Iuuenalis Ierosolymitanæ Ecclesiæ Episcopus creatus fuit anno Domini 429. & vsque ad 457. eam administrauit, vt sub his annis indicat Cardinalis Baronius: & Pulcheria, quæ circa eadem tempora floruit, è vita decessit anno Domini 453. vt ibidem Baronius, quando iam ferè centum elapsis annis Helena Constantini mater e vita decesserat. Igitur inter illa tempora probabile est credere, inuentum fuisse sacrum Virginis Mariæ Sepulchrum, & circa ipsum eximiam illam a fidelibus ædificatam Ecclesiam.

Brocardi sententia. Brocardum oppositum sensisse, videtur indicare Villalpandus Tom. 3. lib. 5. c. 6. dum de his illius verba in hunc modum adducit: *In valle Iosaphat, non quidem in ima profunditate, verùm in pede montis Oliueti, parum tamen supra ipsam vallem locatum fuit beatissima & Christifera Virginis Sepulchrum; quod quidem ante subuersionem Ierusalem per Romanos supra terram eminens erat, nunc autem terra coopertum est, adeò quòd Ecclesia ibidem in honorem Virginis constructa, cùm sit sublimium parietum, nobilissimeq; testudinata, sicut decens est tantam Virginem honorare, nunc sit tota subterranea, & repletionibus ruinarum templi, & atriorum, de quibus suprà diximus, omnino cooperta: vallisq; Iosaphat ibidem adeo repleta fuit, quòd extat via publica transiens super prædictam Ecclesiam tam sub terra absconditam.*

Refellitur à Villalpando. Verùm, inquit Villalpandus, quod ad templum B. Virginis ante vrbis euersionem ædificatum attinet, fides penes scriptorem sit, &c.

Defenditur. Sed enim illius fides potest & à nobis acceptari; nec dissentit ab his quæ modò notauimus, sed eadem magis explicat: nam verè prius dicit, Sepulchrum fuisse ruinis ciuitatis coopertum, non tamen id ipsum dicit de Ecclesia, quæ non erat tempore excidij Ierosolymitani ædificata; nec hoc ipsum latuisse credendum est Brocardum: si enim Sepulchri Domini notioris non fuit tunc ædificatũ templum, quomodo Virginis minus noti? Et quod dicit de Ecclesia tota subterranea, vere dicit; nam vt suo tempore, ita & nostro talis conspicitur, quia videlicet collis Iosaphat valli ac Ecclesiæ prominet: & si ruderibus & terra vallis complanaretur, tota operiretur Ecclesia, & super ipsam esset transitus. Quod verò hæc fuerit mens Brocardi, patet ex eo quod statim dicit, fuisse ædificatam Ecclesiam post vrbis reparationem. sic enim subdit: *Est tamen ibidem in terra superficie post vrbis reparationem constructa Ecclesia, vel ædificium per modum capellæ: quod cùm ingressus fueris, descendes per gradus plurimos sub terra in Ecclesiam præscriptam & ad Sepulchrum Virginis; & credo, ni fallor, sunt gradus 60. Est autem Sepulchrum in medio Chori ante altare marmoreum, & magnificè decoratum, quod & Saraceni deuotissimè venerantur osculantes prostrati, & sacra Virginis suffragia alta voce suo more implorantes. Ego fui in Sepulchro ipso.* Hæc ille. quæ explica & intellige vt nos antè diximus.

Ad huius Capitis initium diximus, sacram hanc Deiparæ Ecclesiam esse in formam crucis extructam. De cuius formæ antiquitate ac ratione hic pauca recensenda sunt; quoniam ista vna est ex præcipuis Terræ sanctæ in formam crucis ædificatis, & primò etiam occurrens in opere isto. Sciendum itaque, sanctam fuisse veterum Christianorum consuetudinem construendi sacras ædes in crucis formam, &, vt creditur, ab ipsis Apostolis emanantem, vt tradit Bosius de Triumphanti Cruce l. 6. c. 8. licet ob Tyrannorum persecutionem & odium in Christianos destructæ illæ fuerint, ac ideò tam antiqua monumenta haud superfuerint. Nihilominus imminuta persecutione, reddita Ecclesiæ pace, dataque fidelibus facultate Ecclesias ædificandi, illas secundùm priscorum morem ac pietatem in formam crucis erexerunt tam in Oriente quàm in Occidente. Et de Occidentis Ecclesiis nihil dicam; de quibus abunde citatus Bosius: & pauca de Orientis & nostris Terræ sanctæ proponam; quæ licet non omnes secundum dictam formam fuerint erectę, propter iustas rationes, & impedimenta, his tamen dificientibus, talis extruendi mos non fuit prætermissus. Ecclesiæ in crucis formam ædificari esse antiquum.

Ad crucis formam extructa fuit Ecclesia S. Mariæ in Bethlehem apud Præsepe Domini, vt de ea agentes explicabimus. Et similis Ecclesia S. Mariæ Bethlehem in formã crucis.

milis forma potest obseruari Ierosolymis in Ecclesia S. Ioannis Euangelistæ & aliis.

Ad puteum Samaritanæ. Ad crucis formam pariter extructa erat olim Ecclesia prope vrbem Sichem in Samaria supra puteum Patriarchæ Iacob, nunc *Samaritanæ* appellatum, vt tradit Beda, & meminit S. Hieronymus; & nos de Samaritanæ puteo suo loco agentes dicemus, licet in præsentia sit solo æquata.

Gazæ, in Palæstina. Ad crucis modum quoque in Palæstinæ vrbe Gaza à S. Porphyrio eiusdem vrbis Episcopo extructa fuit Ecclesia illa, quam Eudoxianam appellarunt; quia Eudoxia Arcadij Imperatoris vxore iubente ædificata est super ruinas templi celebris idoli, quod incolæ Marnæum vocabant, asserentes illud Cretæ Iouis generi extitisse. *Celeberrimum idoli templum euersum, & aliud vero Deo dicatum.* Quod templum omnium quæ in vniuerso terrarum orbe reperiebantur illustrissimum ac gloriosissimum esse rebantur; Arcadij autem Imperatoris edicto, postulante id Eudoxia coniuge, eodemque sancto Porphyrio Episcopo efflagitante, igne concrematum est, vt testatur Marcus Gazensis Diaconus, & eiusdem S. Porphyrij discipulus, in ipsius Sancti Actis, quæ ab eo fidelissimè collecta, & à Simeone Metaphraste ad posterorum memoriam scripto commendata, Latinitate postea donata ab Aloysio Lipomano Episcopo Tomo quinto, & à Surio Tomo primo, sub die vigesima Februarij, inter Sanctorum Vitas relata sunt: vbi dum agitur de prædicti idoli Marnæi templi euersione, ac de Eudoxianæ Ecclesiæ extructione, hæc verba produntur: *Interim autem dum repurgatur locus, venit Magistrianus epistolas offerens Imperatorias semper memorandæ Eudoxiæ. Continebant verò litteræ salutationem & precum petitionem pro suo marito & filijs. Erat autem in alia charta intra litteras descripta forma sanctæ Ecclesiæ in figuram crucis, quemodo nunc quoque Deo volente cernitur.* Hæc ille. Et ad harum & similium Ecclesiarum imitationem, hæc nostra S. Mariæ in valle Iosaphat circa Deiparæ Sepulchrum erecta fuit.

Et quidnam mouit fideles ad Christianas Ecclesias in crucis formam extruendas; siue, quare vt ita extruerentur Deus disposuit?

Talis formæ erectionis rationes quatuor. Respondeo, huius ritus multas adduci posse rationes; sed quatuor hic subiicio. *Prima, vt figura impleretur.* Prima sit, vt figuratum figuræ respondeat, cuius gratia facta fuit. Sancta Ecclesia, nedum prout fidelium congregationem importat, sed ipsa materialis structura præfigurata fuit in forma castrorum Israël: quæ, *Forma hæc templorum in castris Israël præfigurata.* vt quidam tradunt, ad crucis figuram instrui consueuerant. quod inter ceteros innuit Cosmas Ierosolymitanus in Theog. Hymn. 9. in Exalt. S. Crucis; inquit enim: *Sacra præfulcitur quadripartitus populus, præcedens in figura testimonialis tentorij, cruciformibus ordinibus celebratus.* vnde Cantic. 6,3. *Terribilis vt castrorum acies ordinata* nuncupatur. Ergo vt appareret quanta consensio esset inter figuram & figuratum, & quæ in veteri Testamento adumbrata fuere, in nouo impleta esse, monuit Deus fideles vt suas Ecclesias in formam crucis exstruerent.

Secunda ratio est, fidelium pietas ac deuotio ad sanctam Crucem. *Secunda, pietas in S. Crucem.* Vt enim amantes curant sibi illarum rerum quas diligunt imagines exprimi; ita in testimonium amoris Crucifixi, illius imaginem exprimi in Ecclesiis studuerunt, præsertim quòd id in amoris argumentum expostulet Dilectus illis verbis: *Pone me vt signaculum super cor tuum, vt signaculum super brachium tuum*, Cant. 8,6. Ac si dixisset: Mea imago nedum interiùs in corde resideat, sed etiam exterius in operibus tuis appareat, & eam absque rubore palàm in ipsis manufactis ædificiis confitearis.

Tertia, vt intelligant qui ad hanc Ecclesiam admittuntur, debere se mundo crucifigi: *Tertia, quia qui sunt de Ecclesia, debent mundo crucifigi.* talem rationem adduxit Episcopus Guilhelmus Durantus in suo diuinorum Officiorum Rationali, dum agit de forma quam obtinent Ecclesiæ à Christianis extructæ, dicens: *Quædam tamen Ecclesiæ in modum crucis formantur, ad notandum nos mundo crucifigi, seu Crucifixum sequi debere, iuxta illud: Qui vult venire post me, abneget semetipsum, & tollat crucem suam, & sequatur me.*

Quarta denique ratio sit, vt nos in Ecclesia commorantes, mente versemus dolores quos nostri causâ in cruce sustinuit *Quarta, vt Crucifixo compatiamur.* Reparator noster; vt per regenerationis lauacrum in Ecclesia, per Baptismi sacramentum, parturiret cælo: ibi namque nos cum dolore peperit cælo, quos anteà cum gaudio genuerat mundo. hoc enim tibi ob oculos ponit forma crucis secundùm quam efformata est Ecclesia.

Igitur, Christiane, dum in ista S. Mariæ Ecclesia, vel in qualibet alia moras trahis, gratiam illius ne obliuiscaris, qui dedit innocentem animam suam in mortem crucis, vt tuam nocentem à spirituali ac æterna morte liberaret. *In toto corde tuo honora patrem tuum*, vt Ecclesiastici verbis vtar, *& gemitus matris tuæ ne obliuiscaris: memento quoniam nisi per illos natus non fuisses: & retribue illis, quomodo & illi tibi.* Eccli. 7,29

CAPVT III.

Difficultates contra dicta in præcedentibus de Sepulchro & Ecclesia B. Virginis Mariæ.

NOnnullæ se offerunt difficultates, quæ infirmare videntur dicta à nobis in præcedentibus de Sepulchro & Ecclesia B. Virginis Dei Genitricis Mariæ à sacris Scriptoribus & communi traditione recepta, quæ in medium adducendæ sunt, & vt poterimus diluendæ.

Argumentum contra veritatem Sepulchri. Si memoratum Sepulchrum illud est in quo fuit B. Virgo Maria tumulata, qui fieri potest, vt veteribus in cognitione locorum sanctorum versatissimis non innotuerit? & si innotuit, quòd illius mentionem non fecerint? Sed non innotuit vel ijs qui proximi fuerunt temporibus Apostolorum, vel alijs qui fuerunt tempore Maximi Constantini, vel paulò post. si namque cognitum fuisset, illorum temporum Scriptores aliquam mentionem fecissent, vt rei valde memorabilis: sed nullam fecerunt; signum ergo est ipsum non verè fuisse; & consequenter, nec quod in præsentia eo intuitu colitur, verè Sepulchrum Deiparæ erit.

Primò, S. Epiphanius, qui florere cœpit in Dei Ecclesia circa annum à partu Virginis 372. vt sub hoc anno indicat Cardinalis Baronius Tom. 4. Annal. & vsque ad decrepitam vixit ætatem; eiusque obitum notat idem Cardinalis sub anno Christi 402. multùm Ierosolymis versatus, & optimè sancta nouit loca, vt S. Hieronymus ad Pammachium Epist. 61. docet, nihilominùs hic sanctus Doctor ambigit, an mortua sit S. Maria, an potiùs sit absque morte ad cælum translata. Ipse enim Hæres. 78. aduersus Antidicomarianitas, post multa, de hoc argumento hæc scribit: ***Sine igitur mortua sit***, id est Mater Dei, ***non nonimus: sine sepulta est, non copulata fuit carni; absit.*** At non dubitasset de morte Virginis Epiphanius, si Sepulchrum eius extitisset in valle Iosaphat: ex memoria enim Sepulchri illius optimè intellexisset, S. Dei Genitricem ex hac mortali vita ad alteram immortalem per mortem euolasse.

Præterea Eusebius Epiphanio antiquior (floruit enim toto tempore Imperij Maximi Constantini, & pòst, ab anno Domini 306. vsque ad 337. sub his annis idem Baronius & alij) Eusebius, inquam, in Vita Constantini lib. 3. cap. 24. & sequent. Socrates lib. 1. cap. 13. Sozomenus lib. 1. c. 1. Theodoretus lib. 1. cap. 15. 16. 17. qui egerunt de locis sanctis Constantini temporibus repertis, & ædificiis illustratis, nullam de Sepulchro Virginis fecerunt mentionem; at eos facturos esse credendum est, si extitisset, cum multò minora litteris consignauerint.

His denique accedit, quòd D. Hieronymus, qui diu, vsque ad extremam nempe canitiem & diem in Terra sancta commoratus est (obiit enim in ea ad annum Domini 420.) loca sancta pluries lustrauit & veneratus est; & vt de ipsis optime instructus notata litteris consignauit, nullam tamen Sepulchri sanctissimæ Dei Genitricis mentionem fecit. Et Epist. 27. relegens cuncta Palæstinæ loca, quæ generosa illa sanctaque Paula vt inuiseret, Roma naturali patria relicta ad ea venit, nec sumptibus nec laboribus parcens; & vt taceam de Domini Sepulchro, alia cuncta quæ ibi erant memoriâ digna monumenta recenset, vt duodecim Patriarcharum, Iosue, Eleazari filij Aaron, Elisei, Abdiæ, Michææ, Ioannis Baptistæ, Lazari, nec non & mausoleum Helenæ Adiabenorum Reginæ, quæ tempore Claudij populum fame laborantem pauit; sed Sepulchri B. Mariæ Virginis nec verbum fecit. Quis verò adduci potest vt credat, vel Paulam vnum tantùm Dei Genitricis Sepulchrum spreuisse, illudque haud inuisisse, si in his partibus extitit, cùm alia longe inferiora inuiserit? vel Hieronymo mente excidisse, vt illius non meminerit, cùm præsertim alia minus principalia recensuerit? Et agens de villa Gethsemani in libro de Locis Hebraicis, vnam tantùm illic erectam Ecclesiam, vbi Dominus in horto orauit, affirmat; & de contiguo eidem Genitricis Sepulchro & templo ne verbum facit.

Ad extremum, scribens idem Hieronymus ad Marcellam nomine Paulæ & Eustochij, vbi alia sancta loca enumerat, non tamen Sepulchrum S. Dei Genitricis; sed non pertransisset silentio, si extitisset.

Nec satisfaciet quis dicendo, Hieronymum huius Sepulchri mentionem fecisse in libello illo, siue Epistola ad Paulam & Eustochium de Assumptione B. Mariæ, quæ inuenitur in 3. Tom. Epist. 10. sic enim ibi dicit: ***Monstratur autem Sepulchrum eius***, id est Virginis, ***cernentibus nobis vsque ad præsens in vallis Iosaphat medio: (quæ vallis est inter montem Sion & montem Oliueti posita) quod tu, ô Paula, oculis aspexisti, vbi in eius honore fabricata est Ecclesia miro lapide tabulata, in qua sepultam fuisse, vt scire potestis, ab omnibus ibidem prædicatur: sed nunc vacuum esse mausoleum cernentibus ostenditur.*** Non inquam his fit satis; nam Epistola

illa non est Hieronymi, vt doctiores testantur, sed Sophronij, vt quidam dicunt; at nec Sophronij esse, sed alicuius impostoris, deducit Cardinalis Baronius Tomo 1. Annal. sub anno Christi 48. num. 18. Si hæc igitur ita se habent, quomodo fieri potest, vt commemoratum Sepulchrum sit S. Mariæ Virginis, & templum circa ipsum ad illius honorem constructum?

Refellitur.

Et quomodo etiam verum erit quod tradit Nicephorus Hist. lib. 8. cap. 30. templum illud, toto orbi conspicuum, fuisse ab Helena ædificatum, quæ multo tempore præcessit Paulam & Eustochium; solisque illis, qui in Terra sancta habitabant, vel illa visitabant fuisse incognitum?

Responsio ad argumentum.

In vastatione Ierosalem per Romanos illius ruinis Sepulchrum Virginis opertum.

Sed hæc non officiunt traditioni; & facilè diluemus, si obseruauerimus, post euersionem sanctæ Ciuitatis per Romanos, ruinis vrbis & templi in vallem Iosaphat proiectis adeò fuisse repletam, vt etsi olim magna extiterit, nunc parua appareat: tunc verò temporis & Sepulchrum S. Dei Genitricis opertum fuit, & obrutum; est enim in illius profundo, & 60. gradibus ad ipsum descenditur. Ita rationabiliter dicit fidelis ac diligens Scriptor locorum Terræ sanctæ Brocardus 1. Part. cap. 7. §. 47. Quemadmodum & sepulchro Christi contigit, vt de eo agentes sequenti Libro dicemus. Quare non est mirum, si nec Epiphanio fuit cognitum. Eusebius, cum D. Hieronymo, & aliis, illius nullam fecerunt mentionem, nec à Paula aliisque piis fidelibus primis illis temporibus visitatum; non enim id ex obliuione vel pietatis defectu processit, sed quia necdum mundo innotuerat.

Epiphanio, Eusebio & Hieronymo incognitum Deiparæ Sepulchrũ; ideò illius non meminerunt.

Ex quo in D. Hieronymum incidimus, quem non fecisse mentionem Sepulchri Virginis notauimus, vnde quis posset suspicari, S. Doctorem de Virginis ad cælos gloriosa Assumptione dubitasse, arbitror non fore iniucundum Lectori, si aliqua subijciamus, quibus à tali suspicione liberatur. Auctor Pomerij Sermonum de beata Virgine lib. 10. Part. 1. artic. 3. in fine, scribit, S. Antonium de Padua, ægrè ferentem legi suo tempore in Ecclesia lectionem D. Hieronymi, in qua in dubium vertebatur Assumptio Deiparæ in corpore glorioso, noluisse chorum adire; cui Angelus apparens dixit: Cur, Antoni, non vis ire ad Matutinum? eam ipse causam adhibuit, quod ægerrimè ferret prædictã lectionem in Choro audire. Hæc autem illo dicente continuò ingressa est ad eum B. Virgo magno Angelorum cœtu stipata; ad cuius pedes procumbens Antonius, enixè ab ea postulauit huius mysterij certitudinem; cui beata Virgo respondit: Securè, Antoni,

B. Virgo, se in anima & corpore in cælum assumptam esse, S. Antonio Patauino reuelauit.

veritatem hanc & credere & prædicare potes.

Sed quid dicendum de D. Hieronymo? In Reuelationibus S. Birgittæ lib. 6. cap. 60. dixit Mater Dei ad Birgittam, Hieronymum non dubitasse de eius Assumptione, sed quia determinatè non fuerat reuelata, noluisse definire: sic enim ait: *Quid tibi dixit magister ille ventilator verborum, quod Epistola Hieronymi mei, qua loquitur de Assumptione mea, non esset legenda in Ecclesia Dei; quia videtur sibi in legenda illa, quod Hieronymus dubitauerit de Assumptione mea; eò quòd dixit, se nescire, vtrum sim assumpta in corpore, vel non, vel à quibus personis asportata. Ideò ego Mater Dei respondeo magistro, quòd Hieronymus non dubitauit de Assumptione mea, sed quia Deus non reuelauit apertè huiusmodi veritatem; ideò Hieronymus maluit piè dubitare, quàm definire non ostensa à Deo.* Hæc ibi. Lege etiam quæ ibidem sequenti capite habentur.

Assumptionem Deiparæ credidit S. Hieronymus.

Oppositum tenere, errorem esse in fide, pluribus ostendit Carthagena Tomo 1. de B. Virgine lib. 14. Homil. 13.

Et vt ad id vnde parum digressi fuimus reuertamur; non ideò Sepulchri & Virginis gloriæ derogatum, quod eius Sepulchrum, illius gloriosæ resurrectionis testimonium, obscurum incognitumq́; remanserit; nam quò tardiùs, eò illustriùs eius fama velut alter lucidissimus sol toti orbi illuxit. Quis enim dubitat in præsenti, Dei Genitricem Mariam, soluto mortis tributo, anima & corpore gloriosam ad cælestia regna supra omnes Angelorum choros euolasse? & si auroræ, lunæ & soli comparatur, meritò paulatim temporum successione eius laudes mundo illuxerunt; quod ad solatium cessit fidelium, qui diuersis temporibus diuersa haberent argumenta, quibus magis ac magis accenderentur in amorem S. Virginis Mariæ, vt & contigisse experientia didicimus. Ideò postquam Dei miseratione reuelatum fuit sanctissimum hoc Sepulchrum, quàm plurimi illius memoriam scriptis consignauerunt; & nobili circa venerandum Sepulchrum extructo templo, & frequenti populorum veneratione illustrior illius fama resplenduit.

Gloriosè manifestatur Sepulchrum ad Virginis honorem, ac fidelium solatium.

Andreas Cretensis Archiepiscopus Ierosolymitanus: *Gethsemane*, inquit, *suscipe nouam Reginam, para Sepulchrum, produc ea quæ sunt vsui ad sepeliendum, orna thecam vnguentis.*

Sed aliis vetustioribus & recentioribus omissis, qui mirabilia de gloriosissima Virgine, de eius ex isto Sepulchro ad cælum Assumptione scriptis consignarunt, vnicum, sed pissimum ac grauissimum, proferamus Damascenum, qui in calce 1. Orationis de B. Mariæ dormitione eleganti similitudine sanctitatem & virtutem Sepulchri

chri Deiparæ explicat his verbis: *O sacrum miraculum, hoc est monumentum illud augustum & adorandum, quod etiamnum Angeli, non sine magna quadam reuerentia & metu astantes, complectuntur, dæmones pertimescunt, homines per fidem accurrunt, honorantes, adorantes, oculis, & labris atque animi cupiditate exosculantes, vberrimamq. bonorum copiam haurientes. Quemadmodum enim si quis ingentis pretij vnguentum vestibus aut loco alicui imponat, ac rursus eximat, suauitatis reliquiæ abstracto etiam vnguento restant; eodem modo nunc quoque diuinum tuum & sanctum, ac maculæ prorsus omnis expers diuinaq. fragantia refertum corpus, fons inquam ille gratiæ perennis in Sepulchro collocatum, ac deinde rursus ad præstantiorem & sublimiorem regionem abreptum, haudquaquam ita Sepulchrum reliquit, vt honoris expers esset: verùm, tum diuinam fragrantiam & gratiam ipsi impertit, tum sanationum ac bonorum omnium fontem iis, qui cum fide ad monumentum accedunt, reliquit. Tibi nos quoque hodierna die assidemus, ô Domina, Domina, atque iterùm dicam Domina, &c.*

Quam vim Mariæ Virginis Sepulchrum habeat pulchra similitudine ostendit Damascenus.

Ad Epiphanium, Eusebium & Hieronymum.

Nec Epiphanius initio capitis adductus credere voluit, S. Dei Genitricem non esse defunctam, sed id non haberi in S. Scriptura; excessit verò, quia disputabat contra hæreticos, B. Mariæ Virginis puritatem impugnantes, vt ipsis magis confusis veritas appareret: & ob hanc rationem, Sanctos terminos excessisse scimus, nec tamen ideò culpandi, sed laudandi, quoniam, occultata veritate, ad notitiam veritatis deuenerunt. Lege Baronium vbi supra.

Difficultas.

Contra dicta objiciet fortasse quispiam: Si tempore Maximi Constantini Imperatoris inuentum fuit Christi Domini Sepulchrum, quare non Matris eius? Certè si extitisset, cùm pijssima illius mater Helena Ierosolymam venit, & illud inuenit, & hoc inuenisset.

Solutio.

Respondetur, faciliùs potuisse sepulchrum Christi quam Virginis Matris inueniri: tum quia illud non in profundo vallis erat, & tot ruinis opertum vt illud: tum quia, & melius, faciliùs conseruari potuit memoria Sepulchri Domini quam Virginis, quia nobilius: tum denique, quia vbi esset Sepulchrum Domini facili negotio ex sacra Scriptura deprehendi poterat, quoniam illius mentionem facit, non item Virginis. Qua etiam ratione potuit innotescere locus orationis Christi in horto; quia non in profundo vallis & ruinis opertus erat, sed ad radices montis Oliueti situs: & si supra ipsum erat Ecclesia ædificata, maiori ratione apparere debuit. Sed Sepulchrum Virginis in imo vallis erat, & per 60. circiter gradus, omnibus computatis, ad ipsum descenditur; hinc templum circa ipsum extructum, etsi magnum & altum, vix extra vallem apparet, non tamen eminet.

Duo corollaria.

Primum, templum hoc non à Helena extructum.

Ex dictis duo deduco; alterum, falsum esse quod dixit Nicephorus & alij qui post ipsum idem scripserunt, templum illud insigne Sepulchri B. Mariæ Virginis fuisse ab Helena ædificatum; tum quia, vt in opponendo dictum fuit, tempore Helenæ nondum fuit inuentum; tum quia hoc vt præcipuum recensuisset Eusebius inter cetera templa ab ea ædificata.

Niceph. lib. 15. c. 14. & lib. 8. cap. 30.

Secundum, Sepulchrum Virginis Constantinopolim non esse translatum ne ad partem quidem.

Alterum quod deduco, similiter falsum; siue melius explicandum est quod idem ait Nicephorus, sanctissimæ Virginis Sepulchrum Constantinopolim fuisse translatum: quoniam est solo rupique immobiliter inhærens; & semper ita fuisse tenendum est, cùm de opposito non constet.

Et confirmatur: quia S. Birgitta (quæ post Nicephorum claruit, quippe solum e vita decessit anno salutis nostræ 1373. Nicephorus verò floruit tempore Imperij Emanuelis anno Domini 1100.) ad Terram sanctam peregrinata, reuersura ex Ierusalem Romam, cùm in valle Iosaphat ad Sepulchrum Deiparæ oraret, ei apparuit eadem Deipara nimio coruscans splendore, dicens: *Attende filia: Ego, postquam Filius meus ascendit ad cælos, vixi in mundo quindecim annos, & tanto tempore plus, quantum est de festo Ascensionis eiusdem Filij mei vsque ad mortem meam; & tunc mortua iacui in isto Sepulchro, &c.* in eius Reuelationibus lib. 7. cap. 26.

Nicephorus explicatur.

Et denique, quia id omnes vnanimi consensu affirmant: quare isto intuitu fuit circa ipsum à fidelibus nobilis extructa Ecclesia; & hoc ipsum visitantibus summi Pontifices Indulgentias concesserunt. Vel explicetur Nicephorus, dicendo, Sepulchri nomine non totum, sed partem eius intellexisse: familiare enim est cùm sacris tum profanis Scriptoribus, partem totius nomine explicare; & ex vtrisque possunt in medium proferri testimonia ad id quod diximus comprobandum: quæ proferre non erit inutile, non tantùm propter id quod proposuimus de isto Sepulchro, sed etiam propter alias dicta vel dicenda in simili argumento.

De Quadraginta Martyribus dixit sanctus Basilius Orat. in 40. Martyres: *Quadraginta illos Martyres dici esse conditos in variis ciuitatibus, quia qualibet ipsarum partem aliquam Reliquiarum possident.* Et si profana sacris miscere licet, audiamus quid Dionysius Halicarnassensis lib. 1. de pluri-

Unius viri quomodo plura sepulchra.

pluribus Æneæ sepulchris scribat, etsi vnicum fuerit, plura tamen fuisse, aliquos arbitratos esse dicit; qui huius dubitationis sequentibus verbis reddidit rationem: *Quod si quem perplexum facit, quòd Aeneæ sepulchra monstrentur multis in locis, nec possit nisi vno esse conditus, cogitet hanc dubitationem esse vulgarem; & intelligat, quòd quamuis vnicus locus capiat corpora talium, apud multos tamen monumenta eis facta sunt in gratiam acceptam vtilitatis cuiuspiam.* Hæc ille. Et Dauid, qui in Sion fuit tumulatus, cuius sepulchrum Apostolorum tempore monstrabatur, vt Act. 2. docet S. Petrus, tamen fuisse in Bethlehem sepultum tradunt Adamnanus lib. 2. De locis sanctis cap. 4. Beda cap. 8. ex Arnulpho, & præter alios S. Hieronymus Epistola 17. ad Marcellam nomine Paulæ & Eustochij istis verbis: *Inde ad pastorum caulas pergere, in Dauid orare mausoleo.* Vbi sepulchrum Dauidis cum monumento pastorum, quibus Angeli nato Domino apparuerunt, tamquam vicinum coniungitur. Idem sanctus Doctor De locis Hebraicis, de Bethlehem loquens, ait: *Ibi & sepulchrum Iesse, & Dauid ostenditur.* Quia videlicet cum vir insignis esset, non in vno tantùm loco, non Ierosolymis modò, sed etiam Bethlehem potuit honorarium cenotaphium habere, etsi in vno Ierosolymitano fuerit illius corpus tumulatum. Vide Gretserum in Notis ad citatum caput Adamnani, & quos ibi citat Auctores. Ita in proposito, etsi non prorsus eodem modo, dicimus cum Nicephoro, Sepulchrum Virginis fuisse Constantinopolim translatum; quoniam aliqua eius pars translata fuit.

Damascenus explicatur.

Et simili modo explicandus est Damascenus, dum in fine 2. Orationis de Mariæ Assumptione dicit, Iuuenalem, Ierosolymorum Archiepiscopum, ad petitionem sanctæ virginis & Imperatricis Pulcheriæ, & Maximiani Imperatoris eiusdem coniugis, sanctum illum loculum, vnà cum Virginis sanctissimæ Dei Genitricis vestimentis in eo relictis quando ascendit in cælum, misisse, & in Ecclesia, quæ Balchernis extructa erat, reposita fuisse; quia videlicet aliquam partem misit. Si enim totum misisset, quomodo posterioribus temporibus, vt Bedæ & aliorum, extitisset, & visum fuisset vacuum, vt ille tradit de locis sanctis, & posteà tempore Brocardi, sanctæ Birgittæ, & nostro?

Vel quia aliud simile in honorem Virginis Mariæ Balchernis constructum fuit. Verè tamen, vt diximus, quod in valle Iosaphat inuisitur, & in honore habetur, illud est in quo sacratissimæ Deiparæ corpus à sanctis Apostolis tumulatum, & ex quo in cælum cum sanctissima anima assumptum fuit supra choros Angelorum. Et hæc modò satis de virgineo isto sacratissimoque Sepulchro, & Ecclesia circa ipsum ædificata, secundo huius Peregrinationis loco. De istis agunt Adrichomius in Ierusalem numero 198. Auctores Hodœporici & vitæ S. Episcopi VVillibaldi apud Henricum Canisium Tomo 4. Antiquarum Lectionum, Guihelmus Baldensel apud eumdem Canisium Tom. 5. & alij.

ICHNOGRAPHIA
TEMPLI S. MARIÆ V.
IN
VALLE IOSAPHAT,
et eiusdem locorum notæ.

1. *Sacellum Sepulchri S. Mariæ.*
2. *Deiparæ Sarcophagus.*
3. *Altare vbi Sacerdotes parantur*
4. *Altare Græcorum*
5. *Altare Iacobitarum*
6. *Altare Abyssenorum*
7. *Cysterna.*
8. *Mesquita siue locus orationis Turcarum.*
9. *Altare Armenorum.*
10. *Sacellum et Sepulchra Sanctorum Ioachim et Annæ parentum Deiparæ.*
11. *Sacellum et Sepulchrum Sponsi S. Mariæ.*
12. *Porta clausa, qua olim erat accessus ad locum orationis Caneri*
13. *Porta Ecclesiæ.*
14. *Locus incognitus.*

CAPVT IV.

De sepulchro Iosaphat Regis Iuda, tertio loco septimæ Peregrinationis.

QVod tertio loco occurrit in ista peregrinatione est sepulchrum Iosaphat, de quo sequentia accipe.

Situs & forma sepulchri Iosaphat. Ad radices fere montis Offensionis, non longe à vestigiis Saluatoris in rupe torrentis Cedron impressis, de quibus superius locuti fuimus, est in rupe montis excisum amplum & pulchrum monumentum, quod ab omnibus in partibus istis sepulchrum Iosaphat Regis Iuda appellatur. Sed quare? an quia in eo huius Regis corpus tumulatum fuit? Non inquam, quoniam sepultum fuit *cum patribus suis in ciuitate Dauid patris sui*, id est Sion, vt dicitur 3. Reg. 22, 51. & 2. Paralip. 21, 1. an quia iussu Iosaphat fuit excisum? sicut & propter aliquod insigne opus in valle Iosaphat ab illo Rege operatum, vallis Iosaphat appellata est. Hinc Rabbi Dauid de hac Iosaphat valle, cuius fit mentio Ioël. 1, 3. ita scribit: *Hæc porrò vallis erat Regis Iosaphat, & fortasse ibi ædificarat, aut aliquod opus gesserat, vt propterea nomen eius retinuerit; vicinaq; est vrbi Ierusalem.*

Cap. XIII. Viæ captiuitatis.

Nominis ratio.

Aliquorum sententia refellitur. Et minus probabile censeo quod alij dixerunt, sed sine fundamento, quòd in illud fuerit eius corpus translatum. Sed an nobilius sepulchro Siôn? & vbi id inuenitur? Nec admittendum ducimus quod scripserunt alij, esse sepulchrum Manasse; nam huius sepulchrum est in monte Sion, vt anteà diximus.

Cap. III. III Peregrinat.

Lib. 1. c. 10. & ibi Beda cap. 6. Adamnanus de Locis sanctis de memorato loco ita loquitur: *In valle Iosaphat non longè ab Ecclesia S. Mariæ turris Iosaphat monstratur, in qua ipsius sepulchrum cernitur; cui videlicet turricula quædam lapidea domus ad dextram cohæret partem de rupe excisa & separata montis Oliueti: in qua intrinsecus ferramentis cauata duo monstrantur sepulchra sine aliquo ornatu: quorum vnum illius Simeonis iusti viri est, qui infantulum Dominum Iesum in templo ambabus manibus amplexus, de ipso prophetizauit; alterum verò æquè iusti Ioseph sponsi sanctæ Mariæ, & Domini Iesu nutritoris.* Hæc ille.

Hoc sepulchrum in præsentia turris formam non habet, nec suprà pyramidem erectam, sed demissi sacelli formam retinet: an turris fuerit antiquitus superiùs erecta, an Adamnanus à fortitudine, & quia plura alia Nobilium sepulchra speciem turris retinent, hoc Iosaphat turrem siue turriculam appellauerit, me latet.

Lapidea domus, quam describit à dextris sepulchri Iosaphat, videtur sepulchrum Absalom, sed interiùs nulla habet cauata monumenta; vel intellexit alterum paulò remotius, scilicet Zachariæ; de quo postea.

Sepulchrum Ioseph sponsi sanctissimæ Deiparæ esse in templo eiusdem Deiparæ in valle Iosaphat antè notauimus cum communi ac probabiliori; nam cum isti sanctissimi sponsi eiusdem tribus ac familiæ essent, credendum in eodem loco sibi tumulum elegisse: quare monumentum, de quo Adamnanus, vel erit cenotaphium & honorarium sepulchrum, ad honorem sancti Ioseph excisum, vel alterius Ioseph viri celebris. Hoc certissimum, hodie nullam dictorum monumentorum extare memoriam.

CAPVT V.

De sepulchro Absalom filij Dauid, quarto loco septimæ Peregrinationis.

AD radices prædicti montis Offensionis in Orientali plaga sanctæ Ciuitatis, prope sepulchrum Regis Iosaphat, & è regione vestigiorum pedum Saluatoris, est regium magnificumque sepulchrum ex ipsa montis rupe magno labore & sumptibus circumquaque in formam sacelli quadrangularis excisum; vnius lapidis est, eius pyramide superiorique parte excepta, quæ ex alio lapide elaborata illi superimposita est. Ad ipsum est ingressus per ostiolum in eius Orientali parte excisum. Appellatur ab omnibus illius regionis incolis sepulchrum Absalom filij Dauid. Hoc illud esse creditur, cuius sacra Regum historia mentionem facit hisce verbis: *Porrò Absalom erexerat sibi, cùm adhuc viueret, titulum qui est in valle Regis* (siue *columnam*, vt habent Septuaginta Interpretes, vel, vt Chald. & Hebr. *statuam*:) *dixerat enim: Non habeo filium, & hoc erit monumentum nominis mei. Vocauitq; titulum nomine suo, & appellatur Manus Absalom, vsque ad hanc diem*. 2. Reg. 18, 18. De eodem Iosephus lib. 7. Antiq. cap. 10. in hunc modum scribit: *Absalom erexerat sibi in valle Regis columnam marmoream cum inscriptione, duobus stadijs ab vrbe Ierusalem distitam, quam appellari voluit Manum Absalonis, dicens: Etiamsi liberos suos perire contingeret, in eo tamen monumento nomen suum perpetuò mansurum.* Hæc Iosephus. Agunt de isto titulo tractatores locorum Terræ sanctæ. In sequentibus alia dicemus ad maiorem historiæ huius sepulchri intelligentiam. *Situs & forma sepulchri Absalonis.*

CA-

CAPVT VI.

De quidditate sepulchri Absalonis, & de ratione multiplicis nominis ipsius.

PRo maiori elucidatione & intelligentia eorum quæ de monumento Absalonis diximus Capite superiori, quatuor difficultates, quæ illis ex parte refragari videntur, quatuor distinctis Capitibus proponendæ ac diluendæ sunt. In prima quæretur de quidditate illius monumenti, & de ratione illius multiplicis nomenclaturæ. In secunda inquiretur de illius situ; in tertia de causa erectionis huius tituli. In quarta denique inuestigabimus, an Absalom absque culpa titulum illum ædificarit.

Quatuor difficultates.

Quantum ad primam difficultatem, sciendum est, propter plura nomina, quibus iam vidimus appellatum fuisse Absalonis monumentum, exortas esse sex opiniones.

Prima, quid sit Absalonis sepulchrũ, & quæ eius nomina.

Prima est eorum, qui dixerunt monumentum illud fuisse columnam marmoream, in cuius summitate posita erat statua Absalonis ex marmore eleganti arte elaborata, ita vt ad viuum repræsentaret Absalonis admirandam corporis pulchritudinem. Ita Adrichomius in Ierusalem n. 227. propter Iosephi auctoritatem inferiùs adducendam: de qua sententia quid sentiendum sit, posteà apparebit.

Sex sententiæ. Prima, fuisse marmoream columnam. Probatur ex Iosepho.

Secunda dicit, illum titulum fuisse quamdam manum factam ad similitudinem manus Absalom, quòd Scriptura dicat: *Vocauitq́; titulum nomine suo, & appellatur Manus Absalom.*

Secunda, fuisse manum.

Hanc opinionem adducit, & duplici argumento refellit Abulensis in 2. Reg. c. 18. quæst. 17. Primò, Absalom erexit illum titulum in memoriam sui, quique illum repræsentaret; sed per figuram manus non poterat ostendi aliqua perfectio Absalom quæ memoratu digna esset; igitur non manum, sed aliquid aliud erexit.

Refellitur.

Secundò, qui vult aliquid relinquere in memoriam sui, relinquit id per quod ipse differt ab alijs: sed per figuram manus non differt vnus homo ab alijs, nisi esset monstrosus, qualis non erat Absalom, qui pulcherrimus erat, vt habetur 2. Reg. 14, 25. igitur in sui memoriam non reliquit manum.

Tertia.

Tertia sententia præcedenti similis, nisi eadem dicatur, est illa quam adducit diuus Hieronymus lib. De tradit. Hebr. & refertur in Glos. ordinar. qui inquit ex traditione Hebræorum, quod Absalom depositus de quercu petijt sibi inducias antequam perimeretur, vt faceret sibi titulum ob memoriam sui, eò quod non haberet filium talem qui regno dignus esset. Putabat enim filios suos non solum regno indignos, verum etiam ob peccatum suum, quod in patrem patrarat, præsenti vita indignos. In hoc autem titulo manum dicitur defixisse, & figuram manus suæ expressisse, & ob hoc titulum hoc modo vocari.

Ceterùm hæc opinio multipliciter refellitur, in primis illis argumentis quibus improbata fuit secunda sententia. Secundò, quoniam Scriptura sacra ei refragari videtur, quæ asserit, Absalom titulum illum sibi ædificasse cùm adhuc viueret, id est, vt interpretatur Abulensis vbi supra quæst. 16. quando Absalom viuebat in Ierusalem in magna prosperitate, scilicet postquam reductus est de Gessur, & vidit faciem Regis. Tertiò, quomodo tempore sui inopinati & subiti obitus illud præstare potuit? & si potuit, quomodo illi permissum fuit ab ipsum persequentibus, qui, ne nomen eius memoraretur amplius, illius cadauer in profundam foueam proiectum lapidibus operuerunt? Denique illi & præcedenti sententiæ obstat communis traditio.

Refellitur.

Quarta sententia aliorum est, qui dicunt istum titulum fuisse quamdam imaginem factam de marmore pulcherrimo, quæ omnino erat ad similitudinẽ Absalonis. Hanc vt veram sequitur Abulensis tum alibi tum vbi suprà quæst. 17. & in calce, ipsam magis explicans, addit, credendum esse, ibi fuisse magnum ædificium, vt imago non esset sola, & ne imbribus & vento pateret; quia sic breui decorem perderet, & maculas atque æruginem induceret.

Quarta, fuisse marmoream imaginem.

Probat vero hanc sententiam tripliciter. Primò, quilibet volens post se sui memoriam posteris relinquere, relinquit de eo quod in se excellentius est; sed in Absalone nihil excellentius erat sui corporis pulchritudine, igitur illius memoriam relinquere debuit: & hoc non in alio potuit meliùs fieri quàm in eius imagine; ergo iste titulus erat eius imago.

Probatur tripliciter. Primò.

Secundò (& coincidit cum secunda ratione adducta superiùs contra secundam sententiam) quilibet volens sui memoriam relinquere, relinquit id in quo differt ab alijs, & per quod cognosci potest; sed non potest aliquis homo cognosci per manum solum, nec distingui ab alijs; ergo non reliquit Absalom imaginem manus alteriusve partis corporis, vel alterius rei, sed solum corporis sui.

Secundò.

Tertiò, probat idem auctoritate Iosephi, qui lib. 7. cap. 10. titulum illum dicit fuisse statuam marmoream. Adde tu, lectionem Chal-

Tertiò.

Chaldaicam & Hebraicam suprà relatam id ipsum habere.

Refellitur. Statuas erigere Iudæis interdictum. Sed non placet hæc sententia. Tum primò, quia non fuit Iudæorum consuetudo, etsi illustrium, erigere sibi statuas, sed tamquam prohibitum in lege, & sapiens idololatriam vel gentilitatem abhorrebant, vt ex ipsamet sacra Scriptura facile cognosci potest. Et Cardinalis Baronius Tom. 1. Annal. ad annum Christi 31. num. 75. ostendit ex hoc, mulierem illam, quæ sanguinis fluxum patiebatur, à Christo sanatam, de qua sacri Euangelistæ Matthæus, Marcus & Lucas, non fuisse Martham, Mariæ & Lazari sororem, vt putauit S. Ambrosius in lib. de Salom. cap. 5. quoniam illa tanti non immemor beneficij, ne illud aliquando memoria hominum excideret, egregio monumento testatum posteris omnibus cupiens, æneis simulacris, tam Iesu quàm sui effigiem referentibus, rei gestæ memoriam futuris sæculis in perpetuum commendandam voluit (vt ostendit ex Eusebio, & nos de his Libro VI. de Iordane agentes dicemus:) ***Quamobrem***, inquit, ***non est quod dici possit, eam fuisse Martham, Mariæ & Lazari sororem Iudæam feminam; cùm non liceret vllo pacto Iudæis simulacrum cuiusuis quauis occasione formare.*** Tantum ille. Vnde nec potentissimos & absolutos reges, Dauidem, Salomonem, &c. tale quid fecisse legimus. Quare cùm Herodes ante Christi natiuitatem posuisset quamdam aquilam in porticu templi, & multi de Iudæis, qui illam inde auferre tentarunt, occisi ab Herode fuerunt, vt ait Iosephus libro 17. Antiquit. Iud. cap. 8. & Herodes quando conatus est introducere quasdam imagines in Ierusalem ad faciendum ludos, & non ad adorandum, non ei acquieuerunt Iudæi, quare & multa passi fuere, vt idem tradit Iosephus ipso Abulensi referente quæst. 19. loci citati.

Abulensis responsio reijcitur. Nec videtur illius responsio satisfacere, non prohibuisse Iudæos simpliciter esse statuas, quæ non colerentur, sed prohibuisse solùm esse Ierosolymis; & hoc fecisse specialiter propter honorem templi, quod erat in Ierusalem, &c. Non inquam hæc satisfacit responsio: etenim si honorificum erat non esse statuas propter templum, ne appareret aliquod simulacrum ad adorandum, propter similem rationem, inhonorificum erat illas alibi ponere; vbique enim malum vel illius occasio auferri debet: quòd si posteà non restiterunt Iudæi, hoc fuit, vel quia non poterant, vel quia manifestatum fuit, illas non vt adorarentur, sed vt deriderentur potius monstrari; vt & ipsi eas deridebant. Accedit, quòd è regione templi, & prope Ierusalem erat ille titulus, vt ex dictis patere potest, & dicetur in solutione secundæ difficultatis.

Tum secundò, quia dicit sacer Textus, illum titulum fuisse vsque ad hanc diem, scilicet, Abulensi interprete, ad diem in qua scriptus fuit iste secundus liber Regum. Nam tunc adhuc durabat effigies Absalom & nomen in loco suo. Sed quando scriptus fuit iste liber non erat aliqua erecta statua, vel saltem Absalonis; etenim, vt ibi idem dicit Abulensis, conscriptus fuit tempore Isaiæ vel Ieremiæ, & ab aliquo istorum; sed horum Prophetarum tempore esse non poterat illa statua. Non tempore Isaiæ; nam iste floruit & vaticinatus est in diebus Oziæ, Ioathan, Achaz, & Ezechiæ, Regum Iuda, vt ipse docet initio suarum Reuelationum. At ante hos, & alios nonnullos reges Iuda, Asa, qui super Iudam & Ierusalem tertius regnauit post diuisionem Israëlitici populi sub Roboam filio Salomonis, vniuersas idolorum statuas, aras, fana, & excelsa destruxit, vt 3. Reg. 15. & 2. Paralipom. 14. indicatur: igitur & illam destruxisset, si fuisset, ne scandalum pareret; quia dato, quo tempore fuit ab Absalom ædificata non fuerit scandalo, bene fuisset, introducta idololatria in populo illo. Et multò minus erat tempore Ieremiæ: is enim vixit tempore Iosiæ Regis Iuda, & in tertiodecimo anno regni eius factum est ad eum verbum Domini, vt ipse cap. 1. suarum Prophetiarum docet. Sed tunc temporis iam pijssimus hic Rex simulacra, si quæ superérant, vel à præcedentibus impijssimis Regibus reædificata fuerant, confregit, & comminuit, ad ipsum vsque serpentem æneum, ne esset idola colendi occasio, vt videre est 4. Reg. 22. & 23. & 2. Paralip. 34. Igitur à fortiori, Absalonis statuam destruxisset, si fuisset, quia poterat esse occasio idololatriæ, vt ipsemet dicit Abulensis quæst. 20. & si non ipse, destruxissent Mahometani quando sibi sanctam Ciuitatem compararunt, non permittentes statuas esse in publicis locis; quoniam idololatriam sapere arbitrantur.

Denique contra hanc positionem facient aliqua quæ dicentur pro posteriori sententia; & quia rationes ad illius probationem adductæ non conuincunt, vt ostendemus, ex his etiam patet primam sententiam non consistere.

Quinta fit sententia quam adducit & reijcit idem Abulensis: hæc asserit, Absalom reliquisse quoddam magnum ædificium pulchrè factum de lapidibus politis, & ibi fuisse sepulchrum pro Absalom: simile autem patet Gen. 35, 20. cùm dicitur, *Quinta, magnum fuisse ædificium.*

tur, *Erexit Iacob titulum super sepulchrum Rachelis*. Ergo etiam hic erat monumentum pro Absalone. Ex probatione, siue explicatione huius sententiæ, & confutatione Abulensis videtur sentire, super sepulchrum extructum fuisse titulum.

Refutatur. Mihi in eo non probatur opinio ista, quod videtur indicare, super tumulum Absalom titulum erexisse, quemadmodum Iacob erexit super illud Rachelis. Sed hoc non stat, quia illum sibi erexit titulum dum adhuc viueret, vt dictum fuit ex Scriptura; & ex hac non constat, Absalom ibi fuisse sepultum, vt posteà videbimus. Ad hæc, conditionem sepulchri, quod credimus esse titulum, non declarat.

Abulensis verò ea priùs ratione reijcit, quòd titulus non solum accipitur pro sepulchris, sed magis pro imaginibus & lapidibus eleuatis in aliquo loco; & sic accipitur Leuit. 26, 1. *Non facietis vobis idolum & sculptile, nec titulos erigetis, nec insignem lapidem ponetis in terra vestra, vt adoretis eum.* Vbi manifestum est, non posse intelligi de sepulchris; quia illa omnia ponebantur à Gentilibus ad adorandum: sepulchra autem non fiunt ad adorandum, sed imagines.

Deinde non probatur quòd esset sepulchrum ex eo quòd habetur Gen. 35, 20. sed magis quòd esset imago, quia ibi dicitur: *Erexit Iacob titulum super sepulchrum Rachel.* Super sepulchrum tamen non fit aliud sepulchrum, sed imago construitur in memoriam sepulti; & sic videtur quod fecerit de Rachel.

Sexta, fuisse marmoreum monumentum absque statua. Sexta denique & postrema sententia asserit, titulum illum esse marmoreum illud monumentum à nobis Capite præcedenti descriptum; an verò etiam circa ipsum extruxerit nobile aliquod & insigne ædificium, & supra sepulchrum erexerit sui corporis statuam, non est prorsus exploratum: & posterius hoc de statua minùs mihi probabile videtur, & propter dicta, & quia in acutum sursum terminatur pyramis illius, & consequenter videtur excludere locum vbi fuisset collocanda statua; alterum verò de ædificio posset faciliùs admitti, quia ibi est vallis Regis deliciosa, & potuit præparasse locum vbi se oblectaretur; in præsentia tamen nullum est, nec illius vestigium.

Probatur. Sententia ista communi in primis traditione asseritur, cui auctoritas vel ratio efficax non refragatur: & prætereà ei conueniunt quæ de eo dicuntur in Scriptura & Iosepho, vt in secunda difficultate dicemus contra Adrichomium. Nec alienum est à Scripturæ consuetudine, tituli nomine intelligere memorabilia sepulchra, vt in solutione posterioris difficultatis videbimus. Nunc fundamentis aliarum opinionum satisfaciamus.

Responsio ad fundamentum primæ sententiæ. Et primò ad prius primæ, quæ titulum appellat columnam cum statua, propter Iosephi auctoritatem, Septuaginta Interpretum, nec non Chaldaicam & Hebraicam translationem. Dicimus ideò appellatum columnam propter eius altitudinem, fortitudinem & stabilitatem; statuam verò, quia ad instar statuæ auctorem illiusque animi ingenium intuentium oculis repræsentabat.

Ad secundum & tertium. Ad fundamentum secundæ & tertiæ sententiæ, quæ dicebat, titulum illum fuisse manum, quia tali nomine appellat Scriptura, Respondet primò Abulensis, titulum illum vocatum fuisse Manum Absalom, non quòd esset simplex manus, sed pro similitudine, scilicet quod ita erat Absalom effigiatus & expressus in marmore illo, tamquam si natura parens illum manu sua figurasset: quod verò ibi esset sepulchrum, nihil referre dicit. *Prima responsio.*

Refutatur. Sed enim hanc responsionem non stare, ex dictis iam liquet; ideò dicendum secundò, titulum illum fuisse appellatum Manum Absalom, id est, opus insigne Absalom, in cuius conditione virtutem & potentiam suam demonstrauit: consuetudo namque sacræ Scripturæ est, manus nomine opus aliquod intelligere, causam pro effectu. *Alia responsio.*

Vel Manus Absalom appellatur is ager, sic Septuaginta & Hebraica; sed manus pro loco sumitur, sicque posuit Chaldaica. Ita notauit in suis Scholiis Mariana. An significat consilium? quemadmodum 2. Regum 14, 19. in verbis Dauidis ad Sunamitem, *Manus Ioab tecum est*, id est consilium. Ita hic, quia vere fuit ille titulus effectus consilij Absalom, eiusdem manus nuncupatur.

Responsio ad argumenta quartæ sententiæ. Ad primum. Ad rationes verò Abulensis pro quarta sententia affirmante, titulum illum fuisse statuam ipsius Absalom. Ad primam, concessa maiori, negamus minorem. Etsi enim in Absalom nimia corporis pulchritudo præluceret, vana tamen & fallax, quæ velut flos egreditur & conteritur, & quæ non multum fit a viris fortitudine pollentibus; sed excellentius in Absalone erat, vel animi magnitudo, fortitudo, & potentia, quòd esset primogenitus Regis, & virtutes, quas si non vere, secundùm tamen existimationem & apparentiam colebat. Quare & dicemus posteà erexisse titulum, quia non habebat filium, non quidem simpliciter, sed propter defectum virtutis ineptum ad regnandum; & in hoc prudentiam & virtu-

tem

tem oſtendit: modò dicimus, hanc ita in extructione ſepulchri ſicut ſtatuæ conſeruare potuiſſe; & amplius, quia illud magis permanens. Quod veteres etiam faciebant Reges illis, qui ad oſtentandam Gentibus potentiam, & nominis memoriam perpetuandam, erexerunt admirabiles pyramides & mauſolea; quæ ſepulchra erant, in quibus mortui viuerent in mentibus hominum.

Ad ſecundum. Ad ſecundum dicimus, non ſolùm ſtatua proprij corporis, ſed etiam illuſtri opere ab alijs diuerſo peculiares homines eſſe repræſentatos, vt ſatis patet; & hoc opus Abſalonis eſt ab alijs diuerſum.

Ad tertium. Ad tertium, dictum eſt in reſponſione fundamenti primæ ſententiæ.

Argumenta contra quintam ſententiam adducta ſoluuntur. Rationes etiam illæ adductæ contra quintam ſententiam nec illi nec poſteriori videntur officere. Non prior: nam licet tituli nomen non ſemper accipiatur pro ſepulchris, ſed pluries pro imaginibus, ſufficit *Primum.* nobis quòd aliquando in illa ſumatur ſignificatione, vt in propoſito. Quare ſibi probandum erat, in tali hic haud accipi, quod non facit.

Secundum. Nec obſtat poſterior ratio: nam ſi locum Geneſis adduceremus, eſſet ad explicandum, quomodo licuit Abſaloni titulum erigere, cum & Iacob ſimiliter erexerit. Et ſi poſſet ſimilitudo negari; quoniam Iacobo non fuit lege interdictum ædificare ſtatuas, ſicut fuit poſteà Abſaloni lege per Moyſen promulgata. Nec ſequitur, quod ipſe Abulenſis intendit, quòd ſupra ſepulchrum Rachelis poſita fuerit illius ſtatua, & ita ſuper hoc Abſalonis; nam titulus ille potuit eſſe lapis aliquis, vel plures, vt Lib. VI. Cap. XI. I. Peregrin. dicemus; nec inconueniens aliquod eſt, dici, ſepulchrum poni ſupra ſepulchrum: etenim in ſumptuoſis & magnificis ſepulchris, vbi plura ſunt habitacula, omnia retinent nomen ſepulchri, vt videbimus Lib. V. Peregrinat. II. cùm de Sepulchro Domini noſtri agemus. Et ſi contingat vnum ex illis habitaculis eſſe ſupra alterum, verè & propriè dicetur, ſepulchrum eſſe ſupra ſepulchrum; quemadmodum, cùm de Ægypti pyramidibus loquemur, apparebit: illæ ſunt ſepulchra; & in altera ex illis in ſummitate, intra tamen, eſt vas marmoreum, vel arca, vbi defuncti cadauer immediate collocandum erat; & ita de illo verè & propriè diceretur, ſepulchrum eſt ſupra ſepulchrum, id eſt pyramidem, vel intra. Ita hic.

Abſalom ſepulchrum dictum, quia ab eo exciſum, vt in eo tumularetur. Ex dictis habemus quid priori difficultati reſpondendum ſit, & rationem nominum, quibus ſepulchrum illud appellatur ſepulchrum Abſalom; quoniam ab eo exciſum, vt in eo poſt eius tranſitum ex hac vita honorificè ſepeliretur, eiusque memoria in mentibus hominum conſeruaretur.

Sed an eodem nomine appellari meretur, quòd verè in eo Abſalom ſepultus fuerit? Reſpondeo, ex Scriptura oppoſitum potiùs haberi: ipſe enim, exigentibus eius demeritis, ex quercu pendens tribus lanceis infixus & interfectus fuit; indeque amotus, in ſaltu proiectus in foueam grandem, comportato ſuper eum aceruo lapidum magno nimis, vt dicitur 2. Reg. 18, 17. *An in eo ſepultus Abſalom.*

Verùm Abulenſis hic quæſt. 18. vbi quærit, quare, poſtquam Scriptura ſacra egit de morte & ſepultura Abſalom in ſaltu illo, meminit tituli à ſe erecti; Reſpondet ex ſententia Rabbi Dauid Kimhi, id fecitſe ad ſignificandum, quòd oſſa Abſalom educta ſunt de foſſa magna, in qua tunc tumulatus eſt, & poſita fuerunt apud titulũ ſuum in aliquo ſepulchro. Hoc valdè rationabile, dicit Abulenſis, quia littera videtur hoc manifeſtè velle ex continuatione quam facit: nam dictum eſt ſupra immediate, quòd cadauer Abſalom poſitum eſt in foſſa magna, & opertum eſt lapidibus, nunc autem dicitur, *Porrò Abſalom erexerat ſibi titulum*; ſed *porrò* continuatiuum eſt. Et ſepulturæ modum explicat, dicens: Mortuo Abſalom, & facto planctu Dauid ſuper illum, ne maneret filius eius ignobiliter ſepultus in ſaltu ſub congerie lapidum, duxit oſſa eius ad locum vbi erat imago ſua, vt maneret imago illa in memoriam Abſalom, & etiam ſignaret eum ibi iacere: fortè autem apud illam ſtatuam Abſalom fecerat ſibi aliquod ſepulchrum, in quo inſtituerat ſe tumulandum; & ibi ſepultus eſt: vel ſi non conſtruxit aliquod ſepulchrum, Dauid illud conſtruxit, vt oſſa eius ibi honorificè manerent. Hæc ex Abulenſi.

Breuiter dicendum: Si Dauid ſepeliuit, ſepeliſſe in titulo illo quod erat eius ſepulchrum, vt iam dictum eſt: & verè honorificè ipſum tumulaſſe, Abſalonis conditio & Dauidis pietas perſuadet. Abſalonis quidem conditio, quia filius primogenitus Regis, etſi impius. Quare ſicut Iehu iuſſit impiam & maledictam Iezabelem ſepeliri, quia filia Regis erat, vt dicitur 4. Reg. 9, 34. ita credendum eſt fuiſſe imperatum, vt Abſalom maledictus honeſto loco ſepeliretur, quia filius Regis erat. At multò magis id perſuadet Dauidis pietas & manſuetudo; quæ tanta fuit, vt etiam in Saulem, ſuum acerrimum hoſtem, qui non ſemel, vt Abſalom, eum perſecutus fuit, ſed continuò, quoad vixit, vitæ illius tetendit inſidias, ſe extenderit: etenim planxit illius interitum, *Probabile, fuiſſe in eo ſepultum.*

teritum, signa doloris ostendit, ac denique tulit ossa Saul & Ionathæ filij eius à viris Iabes Galaad; & vt honorificè sepeliret, asportari iussit in terram Beniamin, vbi in latere honestè tumulata fuerunt in sepulchro Cis patris eius, vt habetur 2. Reg. 21. quantò magis tale pietatis opus exercuisse credendum in Absalom filium suum vnicè dilectum, qui, vt à morte seruaretur, illum insequentes deprecabatur, quando ipse patri regnum & vitam auferre satagebat? 2. Reg. 18. & 19. at in præsenti eius cadauer vel ablatum, vel consumptum esse, non est dubitandum; ibi enim non esse pro certo creditur. Et hæc de prima difficultate satis.

CAPVT VII.

De loco sepulchri Absalom.

SEcunda difficultas proposita fuit de situ, vbi namque situm sit & ædificatum illud sepulchrum Absalom.

Adrichomij sententia de loco sepulchri Absalom.

Adrichomius antè citatus titulum Absalom delineauit columnam cum statua illius in parte Australi ciuitatis, vel inter Austrum & Orientem, vt habet in illius explicatione.

Refellitur.

Verùm ex dictis à nobis Cap. v. non rectè delineauit: nec enim aliud monumentum Absalonis confingendum est, nec monstratur in partibus istis, ab assignato in plaga Orientali ciuitatis. Et verè hoc illud esse conijcere licet ex relatis, ex Scriptura, & Iosepho: ex illa, dum dicit, *ædificasse in valle regis*, id est *Iosaphat*; ex isto, dum asseuerat, distare ab Ierusalem duobus stadiis: nam verè est in memorata valle, quæ est Orientalis Ierusalem, & distat à ciuitate duobus stadiis.

Est ad Orientem urbis.

Non leue etiam argumentum est, hoc monimentum interiùs repletum esse lapidibus, & iisdem exterius circumdatum, quos transeuntes in ipsum proijciunt, quasi vindicantes Absalonis contra proprium parentem rebellionem. quod etiam notauit Adrichomius. Suffragatur huic sententiæ nobilis Ierosolymitanus Eques Guilhelmus de Baldensel, qui ante trecentos annos Ierosolymam venit, dum in suo Hodœporico de ista memoria dicit: *Ex opposito natatoria Siloë statua quædam lapidea bonæ magnitudinis & artificiosa cernitur; quam, vt dicitur, Absalom ob memoriam sui fieri præcepit*, &c. per *statuam* monimentum intellige siue memoriam. Et profectò si ista negatur vel vertitur in dubium traditio, idem fieri poterit de aliis; & ita nil certi asseuerare poterimus de locis sanctis.

CAPVT VIII.

Causa erectionis tituli Absalom.

TErtia diluenda difficultas est, de causa erectionis tituli; quæ etsi superius indicata fuerit, quia videlicet Absalom non habebat filium: verum quia hæc responsio habet difficultatem, & non omnium in illius explicatione eadem est sententia, ideò in eius explicatione quas inuenimus inter se diuersas sententias in medium afferre decreuimus, vt quæ probabilior iudicata fuerit eligatur.

Quatuor sententiæ de causa erectionis tituli.

De his agens Scriptura sacra dicit: *Porrò Absalom erexerat sibi, cùm adhuc viueret, titulum qui est in Valle regis: dixerat enim: Non habeo filium, & hoc erit monimentum nominis mei*, &c. 2. Reg. 18, 18.

Prima, quia Absalom filium non habebat.

Ratio itaque in hoc consistit, quòd cuique naturale sit seipsum perpetuare, vt quoad fieri potest Deo assimiletur; nam etiam, secundùm Philosophum, in perpetuitate Deo assimilamur, & cùm id in nobis ipsis in indiuiduo præstare non possimus, in filiis & specie implere contendimus: atque, vt sapientes docent, quemadmodum substantia patris transfunditur in filios, ita nomen & memoria parentum in filiis, qui sunt velut eorumdem exemplaria & figuræ, conseruatur. Quare sapienter Ecclesiast. 30, 4. dictum est de patre illo qui sibi similem post sui obitum reliquit filium: *Mortuus est pater eius, & quasi non est mortuus; similem enim reliquit sibi post se*. Quòd si in filiis nomen conseruari non datur, id homines contendunt aliquo illustri opere ad perpetuam sui memoriam operari, vt satis claret, & in huiuscemodi opere legitur. Itaque Absalom sui nominis conseruandi cupidissimus, id exequi non valens in filiis, quibus carebat, contendit se immortalem apud homines reddere nobilissimi tituli & sepulchri molitione, vt alij Reges præstiterunt. *Ratio.*

Sed enim obstat huic rationi quod antè eodem 2. lib. Reg. 14, 27. dicitur, Absalonem tres filios, & vnam filiam nomine Thamar, elegantis formæ, habuisse. *Confutatio.*

Huic obiectioni respondent primò Hebræi, quod filij Absalom iam erant mortui. Ita Rab. Dauid Kimhi, referente Abulensi in 2. Reg. cap. 18. quæst. 21. Eamdem responsionem verisimilem dicit Glossa ordinaria, quam Lyranus, Brixianus & alij afferunt; qui secundâ tamen subijciunt, quòd si illius filij superstites erant, ad regnandum erant inepti, & ideò maluit sui memoriam in lapide, quàm in talibus filiis relinquere; quod prudentiæ & virtutis fuit. *Solutio.*

Hic

Secunda sententia, quia pulchrum non habebat filium, refellitur.

Hic reijciendi videntur illi, qui in idoneitatem repræsentandi referunt ad pulchritudinem corporis, quæ talis non erat in filiis Absalom, vt possent illum in pulchritudine repræsentare; nam hoc gratis videtur esse dictum, & oppositum potius credere debemus: tum quia Scriptura dicit, elegantis fuisse formæ, & hæc verba absque violentia non ad eius modò filiam, sed etiam ad filios trahi posse videntur: tum quia qualis pater, talis & filius, secundum communem legem. Igitur si Absalom pulcher erat, similes ei fuisse filios in pulchritudine credendum est: & quamuis Scriptura singulariter meminerit pulchritudinis filiæ, non obstat; nam ideò huius meminit, quia in muliebri sexu magis pulchritudo spectabilis est, ac æstimata. Præterea non est putandum, talem virum, filium Regis, tam fuisse sollicitum de conseruanda memoria suæ corporalis pulchritudinis; nec id poterat tituli erectione.

Abulensis loco citato vtramque reijcit responsionem, & primò priorem, quia adhuc manebat filia sua Thamar speciosissima, alio nomine Maacha, quam in vxorem accepit Roboam filius Salomonis, vt patet 2. Paralip. 11. igitur post mortem Absalom mansit.

Respondent Hebræi, hanc non fuisse filiam Absalonis, sed Abisalonis: sed reijcit responsionem Abulensis, quia littera nostra talem non ponit differentiam; nam citato loco Paralipomenon dicit quod Roboam *accepit Maacham filiam Absalom*, &c. vt & altero loco Regum.

Aliter credo posse dici, non habuisse filium, etsi filiam; sed filiæ non faciunt ad patris memoriam conseruandam, & posteritatem, sicut filij, vt satis constat.

Posteriorem verò responsionem dupliciter refellit. Primò: Si superstites erant filij eius, etsi ad regnandum inepti, non dixisset Absalom, *Non habeo filium & hoc erit monimentum nominis mei*; quia illud signat, ob defectum filiorum fuisse factum titulum: si tamen habebat illos, & non proficiebant ad conseruandam memoriam, non dixisset sic, sed solùm, *Hoc erit monimentum nominis mei*; vel, quia filij mei non possunt esse memoria nominis mei, iste titulus erit memoria.

Secundò, etsi filij Absalom essent mortui, ipse non diceret, *Non habeo filium*; & propter hoc constitueret titulum, quia illud pertinet ad illum qui desperat se posse habere filios. Absalom tamen iuuenis erat valdè quando mortuus est, quia non excedebat triginta vel triginta duos annos, vt verè probat Abulensis.

Tertia, quia posse filios habere desperabat.

Propter hoc ipse suam ponit sententiam, quæ sit tertia in ordine. Absalom à principio quando suscepit vxorem, magno tempore vacauit gignendæ proli, & non potuit; vnde putauit causam sterilitatis esse à seipso; & ob hoc credebat, quòd sicut nunc non habebat filios, ita numquam haberet illos, & cœpit statuam facere, in qua conseruaretur nomen eius. Verùm non satis probatur ista sententia; nam nec horum meminit Scriptura, sed potiùs ex ipsa reijcitur, vt ab Abulensi interpretatur: explicans enim verba illa 2. Reg. 18, 18. *Porrò Absalom erexerat sibi, cum adhuc viueret, titulum*, dicit, quòd quando Absalom viuebat in Ierusalem in magna prosperitate, scilicet postquam reductus est de Gessur, & vidit faciem Regis, ædificauit sibi quemdam titulum. Hæc ille. Et hoc probabile creditur; nam prius non habuit forte opportunitatem & occasionem, & quia nimis iuuenis, & quia absuit ab Ierusalem post interfectum Amnon; & postquam rediit, duobus annis faciem patris videre non potuit (2. Reg. 14.) quare dolore confectus, non erat ei in animo titulum vel aliquod memorabile extruendi; sed quando titulum erexit, iam tres filios & filiam habebat, vt ipsa luce clarius apparet hoc eodem loco; igitur non potuit tunc se ad gignendum filios ineptum cognoscere. *Refellitur.*

Quarta sententia, quia filij diu durare non poterant.

Quarta sententia est Iosephi in calce cap. 9. lib. 7. Antiquit. quam conuenientem dicit Abulensis, Absalom titulum ædificasse; quia etsi filios haberet, non poterant diu durare: quare volens vt memoria nominis sui duraret, marmoreum illum erexit titulum, & obtinuit quod intendebat, nam vsque in præsentem diem exstat, & vocatur *sepulchrum Absalom*.

Probabilis mihi videtur hæc sententia, sicut prima & secunda: illud enim dicitur non esse, quod ad aliquid ordinatum frustratur fine suo, etsi simpliciter non sit. Quare cum Absalom filij idonei non essent, ad intentum patris implendum, propriè dixit ille, *Non habeo filium*.

CAPVT IX.

An Absalom peccauerit in illa tituli erectione.

SEd an peccauerit Absalom in illa tituli erectione, quæritur, quod fuit quartum superiùs in hac materia propositum. Similis mouetur quæstio à sacris Doctoribus de Iacob Patriarcha, Iosue & aliis probatæ vitæ viris; qui tamen absque culpa titulos erexerunt. Ideò ex illorum dictis aliqua seligemus

mus pro responsione ad propositam à nobis difficultatem, quam absoluemus duobus præmissis Notabilibus, & totidem additis Propositionibus.

Ex fine bonitas vel malitia operis.

PRIMVM NOTANDVM. In erectione alicuius tituli potuit esse & non esse peccatum ex fine bono vel malo: conditio enim operis, vt morales docent, ex finis bonitate vel malitia principaliter attenditur, vt illud sit bonum cuius finis est bonus; malum verò, si malus sit finis. Quare in erectione alicuius tituli potest nedum abesse peccatum, sed esse magnum meritum, si in illius erectione sit bonus finis, honor Dei, memoria beneficiorum, gratitudo, & huiusmodi. Ideò & talis titulorum erectio fuit aliquando à Deo præcepta; & à pluribus sponte absque culpa fuerunt tituli erecti. Omitto, Deum præcepisse Moysi in deserto vt serpentem æneum erigeret, Numer. 21, 8. & Iosue iam terram promissam ingressus cum populo Israëlitico, ex præcepto Domini, duodecim prægrandes & duros lapides ex Iordane sublatos laudabiliter erexit in Galgalis, ad perpetuam memoriam mirabilis transitus filiorum Israël per medium Iordanis alueum siccis pedibus, Ios. 4, 20. Iacob Patriarcha in loco vbi Deus illi fuit locutus, & admirabilem illam scalæ visionem habuit, vt tanti beneficij memor gratum se præberet, & cælestis visionis conseruaretur memoria, titulum erexit, Genes. 28, 18. & iterum absque culpa erexit titulum super sepulchrum Rachelis, Genes. 35, 20. in signum amoris, quo dilectissimam coniugem prosequebatur; eoque facto illa honoraretur, & ad orandum Deum pro illa alij mouerentur. Moyses, sanctissimus diuinæ legis promulgator, in Sinai monte in memoriam datæ legis a Deo lapides fixit, Exod. 24, 4. & Iosue ex præcepto Moysi in monte Hebal, vbi lex fuit promulgata, ædificauit altare, Ios. 8, 30. Item Saul fecit fornicem triumphalem, 1. Reg. 15, 12. & Dauid fecit sibi nomen in valle Salinarum (2. Reg. 8, 13.) id est, fornicem triumphalem, secundum Abulensem in 2. Reg. c. 18. quæst. 20. & isti, secundùm hunc Auctorem, non peccauerunt; quoniam illa fecerunt ad significandum triumphum habitum: & poterant esse ad laudem Dei; scilicet vt maneret memoria, quòd Deus illos ad magnifica faciendum adiuuerat. Et hac ratione non veniunt culpandi Magnates & Nobiles, qui stemmata & insignia sua in templis collocant, quòd Dei ope aliquod insigne opus patrati fuerint; sed etiam laudandi, suadentes alijs, vt suo exemplo ad Dei laudẽ similia faciant, sintq; de templis benemeriti.

Plures laudabiliter titulos erexerunt.

Fuerunt diuinæ laudis signa.

Titulorum erectio an quando interdicta.

Potest etiam, si finis erectionis huiusce modi titulorum est malus, & eorumdem erectio esse peccatum; & hoc dupliciter, vel manifestum, & idololatriæ, vt videlicet diuinus illis exhibeatur cultus, contra præceptum Domini: *Non habebis Deos alienos in conspectu meo*, Deut. 5, 7. & clarius Leuit. 26, 1. *Ego Dominus Deus vester; non facietis vobis idolum & sculptile, nec titulos erigetis, nec insignem lapidem ponetis in terra vestra, vt adoretis eum. Ego enim sum Dominus Deus vester*, &c. In quibus verbis tria obserua; Primò, prohiberi nedum idola, & sculptilia, sed etiam erectionem titulorum.

Tituli quadrupliciter accepti. Primò, pro inscriptione.

Sed hic aduerte tituli appellationem quadrupliciter vsurpari in sacris Litteris; Primò, pro inscriptione quæ rebus aliquibus superponitur, vt inspicientibus innotescat quænam illæ sint; & in hac significatione accipitur ab Euangelistis tituli nomen, cùm de illo loquuntur, qui in cruce supra Christi caput Hebraicis, Græcis & Latinis litteris exaratus, I. N. R. I. qui caussam mortis nostri Reparatoris indicabat.

Secundò, pro marmoreis columnis, &c.

Secundò, accipitur pro marmoreis columnis, ædificiis, pyramidibus & fornicibus, inscriptis nominibus & elogijs præstantium virorum, ad conseruandum illorum memoriam: in qua significatione accipitur a Scriptura diuina, dum loquitur de titulo erecto ab Absalom.

Tertiò, pro quocunque alicuius rei memoriam conseruandam erecto.

Tertiò, denotat signum positum ad alicuius rei memoriam repræsentandam; quodcumq; illud sit, etiam rude & sine artificio factum lignum, vel lapis; & in ista significatione, lapides à Iacob, Moyse, & Iosue erecti, tituli appellari possunt.

Quartò, pro statuis ad venerandum expositis.

Quartò denique, eadem vox comprehendit statuam, imaginem, & qualecumq; simulacrum ad venerandum expositum, vt Gentes faciebant; & in isto sensu accipitur in auctoritate Leuitici quam explicamus.

Tituli secundum quartam significationem interdicti.

Tituli erectio secundum hanc significationem grauiter interdicitur à Domino, & non aliter. Titulos ad hunc finem erigere, peccatum est idololatriæ: tali peccato deliquerunt Nabuchodonosor, qui erexit statuam vt adoraretur, Dan. 3, 1. & Gentes illæ, quæ suis illustrissimis Dominis & insignibus viris statuas tamquam Dijs erigebant, vt Alcibiadi, Ennio Poëtæ, & alijs: de quibus in eorum vita Plutarchus.

Lapis insignis quis.

Secundò aduerte, nomine insignis lapidis Scripturam intelligere lapidem egregie dolatum, repræsentantem aliquem adorationis capacem, vel alicuius imaginem affabre figuratam.

Sed hic tertiò nota, id simpliciter non prohiberi, nam in sanctuario erant Cherubim

bim ſpecie hominis, ſed prohiberi huiuſmodi adorationem.

Poteſt etiam in tituli alicuius erectione eſſe malus finis, ſed non ita malus vt præcedens, qui, quòd occultus ſit, cognoſci ab hominibus non poteſt, videlicet inanis gloria, & nominis ſui iactantia; quæ non valdè magnum peccatum eſt, niſi ſit interdum in præiudicium alterius, inquit Abulenſis loco citato.

SECVNDVM principaliter NOTANDVM eſt, quòd quæſtio propoſita poteſt dupliciter intelligi, vel de peccato idololatriæ, vel de alio peccato. His ſic ſtantibus ſint duæ ſequentes Propoſitiones.

Duæ Propoſitiones.

Prima: Abſalom tituli erectione idololatriæ crimen non commiſit.

PRIMA PROPOSITIO. Abſalom in illius tituli erectione non deliquit idololatriæ peccato. Ita Abulenſis quæſt. 19. loci indicati; & idem alij docent: nec oppoſitum docet Scriptura, ſed potius illum à tali peccato liberat, dum dicit, illum ædificaſſe titulum in monimentum nominis ſui, & non vt adoraretur.

Probatur ampliùs: Nam Abſalom, etſi aliàs malus, fidelis tamen fuit, & de infidelitate eum Scriptura non taxat. Ac denique cùm titulum ædificauit, viuebat Dauid Propheta ſanctiſſimus, & populus Iſraëliticus vni ſeruiebat Domino; quare Dauid non permiſiſſet illius tituli erectionem, & populus illi reſtitiſſet, ſi aduertiſſet in eo aliquam idololatriæ ſuſpicionem.

An aliud peccatum? Reſponſio Abulenſis.

Sed peccauitne alio peccato ab idololatria? Reſpondet Abulenſis quæſt. 20. quòd ſic. Quia licet generaliter non eſſet illicitum facere aliquod ædificium in memoriam ædificantis, tamen in Abſalone fuit peccatum. Et probat dupliciter. Primò, quia egit totaliter ad inanem gloriam, vt apud poſteros laudaretur pulchritudo eius, in qua nimis gloriabatur; qua tamquam ſupremo bono fruebatur. Secundò, quia illa ſtatua & figura Abſalom potuit eſſe occaſio idololatriæ; & qui dat occaſionem idololatrandi, grauiter peccat.

Reijcitur.

Sed ex ſuperiùs dictis in hoc argumento in ſolutione primæ difficultatis facilè reijcitur ſententia Abulenſis: & vnde deducit, filium Regis ſanctiſſimi adeò fuiſſe vecordem, vt in vana deficienti pulchritudine ſupremum bonum collocaret, eaque frueretur, etiam oſtenſum fuit, titulum illum non eſſe imaginem. Sed eſto fuerit imago, & potuerit eſſe ſcandali occaſio, ſecundùm huius Auctoris doctrinam, non colligitur ipſum peccaſſe: inquit enim ipſe quæſt. 19. quòd non omne illud, ex quo poteſt ſequi ſcandalum, eſt peccatum mortale, ſi fiat, ſed ſolùm quando actualiter incipit eſſe ſcandalum; nam & Deus interdum agit aliquid ex quo ſcandalum ſequi poteſt: ſic fuit de ſerpente æneo, quem iuſſit fieri in deſerto, Num. 21. quem poſteà multi Hebræi adorauerunt, & tamen ſemper manſit vſque ad tempus Regis Ezechiæ, qui contriuit illum, eò quòd incipiebat iam eſſe manifeſtè ſcandaloſus, de quo 4. Reg. 18. Ita titulus, quem erexit Abſalom, non fuit, inquit, ſcandaloſus, quia ſciebatur ad quid erexiſſet illum: ſi tamen aliquo tempore inciperet eſſe ſcandaloſus, ſicut ſerpens Moyſi, tunc debebat deſtrui. Hæc ille. Ecce quomodo hic liberat Abſalom à peccato ſcandali, quando titulum illum erexit. Quomodo ergo quæſt. 20. ſi ſibi conſtare vult, poteſt illum peccati ſcandalo reum facere?

Non omne quod poteſt occaſio eſſe peccati, peccatum eſt.

Aliter ego reſpondendum arbitror; & ſit SECVNDA PROPOSITIO: Abſalom in illius tituli erectione potuit peccaſſe alio peccato ab idololatria, videlicet ſcandali vel inanis gloriæ; ſed peccaſſe non conſtat, & à peccato liberari poteſt.

Secunda Propoſitio: Incertum an peccauerit.

Prima pars huius Propoſitionis non indiget probatione: ſi enim commiſit alia grauiora peccata, & illud committere potuit. Secunda pars, quòd non conſtat ipſum peccaſſe, ſed in eo facto innocentem extitiſſe. Probatur, quia peccato ſcandali non deliquit, vt iam dictum eſt. Si enim fuiſſet ille titulus ſcandaloſus, non illum Dauid pater eius, vel populus ædificare permiſiſſent; nec duraſſet vſque ad tempus quo ſecundus liber Regum conſcriptus fuit, & vſque ad præſens. Quod nec inanis gloriæ oſtenditur: quia, vt dixit Abulenſis, non eſt ex ſe illicitum facere aliquod ædificium in memoriam ædificantis. Quare ergo fuit illicitum primogenito Regis? & quare culpandus, ſi non conſtat in quo? præſertim cùm de omnibus rectè ſentire, optimum conſilium ſit.

Denique Abulenſis immunem facit à peccato non ſolùm Dauidem virum ſanctum, ſed etiam ſceleſtiſſimum Saulem, quando ædificarunt fornices triumphales; quare ergo & nos non poterimus à peccato eximere Abſalonem, quando titulum ædificauit? & diſparitas rationis aſſignata ab Abulenſi non nititur ſolido fundamento, quæ ex dictis abundè remanet confutata. Et iſta ſufficiant pro hiſtorica intelligentia ſepulchri Abſalom.

CAPVT X.

De antro, in quo S. Iacobus Minor latuit tempore passionis & Resurrectionis Domini, vbique idem Dominus gloriosus apparuit, quinto memorabili loco septimæ Peregrinationis.

Antri diui Iacobi forma, & nominis ratio.

NOn longè à prædictis monumentis Iosaphat & Absalom in eadem parte vallis, sed superiùs, & in eminentiori loco est Ecclesia, vel crypta, in dura rupe montis excisa à piis fidelibus non sine magno labore ad honorem D. Iacobi Minoris, cognomento Iusti, qui & frater Domini dictus est. Ratio huius fuit, quòd credatur S. Apostolum ibi latuisse tribus diebus Dominicæ passionis, eo proposito, non comedendi panem, quoad Christum à mortuis excitatum vidisset. Erat verò ibi spelunca, in qua, secundum votum Apostoli, Dominus Iesus illi apparuit eodem ferè tempore quo fuit à mortuis excitatus. Ita habet in partibus istis communis traditio, & tali intuitu honoratur antrum hoc, siue sacellum; etsi, quod valde displicet, locus, Apostoli nedum, sed & ipsius Domini gloriosa præsentia consecratus, in caprarum stabulum versus sit.

Apparitio Domini hoc in loco facta, illa esse creditur, cuius Apostolus 1. Cor. 15, 7. meminit, dum enumerans Christi post Resurrectionem apparitiones, dicit: *Deinde visus est Iacobo.* & S. Hieronymus de Scriptoribus Ecclesiasticis in Iacobo c. 2. ex Euangelio Matthæi, quo vtebantur Nazaræi, idipsum pluribus explicatum reliquit. sic verò ait: *Dominus autem post Resurrectionem, cùm dedisset sindonem seruo sacerdotis, iuit ad Iacobum, & apparuit ei. Iurauerat enim Iacobus, se non comesturum panem ab illa hora qua biberat calicem Domini, donec videret eum resurgentem à mortuis. Rursumq. post paululum: Afferte, ait Dominus, mensam & panem: statimq. additur: Tulitq. panem, & benedixit, ac fregit, & pòst dedit Iacobo Iusto, & dixit ei: Frater mi, comede panem tuum, quia resurrexit Filius hominis à dormientibus.* Hactenus S. Hieronymus ex prædicto Euangelio Nazaræorum.

Tria considerãda in verbis diui Hieronymi.

In præmissis S. Doctoris verbis tria obseruo: vnum omnino certum, quod sacra Scriptura testatur, Christum apparuisse Iacobo post Resurrectionem; duo verò dubia, de loco videlicet apparitionis, & tempore; at hoc illo incertius. Ierosolymis apparuisse Dominum Iacobo, & in iam assignato loco, docet communis traditio: cuius meminerunt Terræ sanctæ Tractatores de loco huius apparitionis agentes; nec auctorem vel rationem quæ ei refragetur inueni. Quare meritò eo intuitu venerationi habetur locus ille à fidelibus; etsi in aliis quæ notauimus non parua sit dubitatio, quam seorsim Capite sequenti explicare placet.

CAPVT XI.

Defenditur traditio de tempore Dominicæ apparitionis factæ Iacobo in Ierosolymitano specu.

DIximus Capite præcedenti, secuti communem istarum partium traditionem & D. Hieronymum, Christum Reparatorem nostrum circa idem pænè tempus suæ gloriosæ Resurrectionis apparuisse Iacobo Alphæi in memorato specu Ierosolymitano. Cui sententiæ se opponit P. Augustinus Torniellus: cuius sententia proponenda & refellenda est, ne recepta corruat, & relinquatur traditio, tot sæculis piis fidelium peregrinationibus testata.

Sententia Tornielli de Iacobi apparitione.

Torniellus itaque Tomo 2. sacror. Annal. M. A. 4084. n. 49. arbitratur, Iacobi apparitionem contigisse post multos dies & hebdomadas à die Resurrectionis, post illam Galilææ in monte Thabor, cuius meminit 1. Cor. 15, 7. sanctus Apostolus, post quam statim subdit: *Deinde visus est Iacobo.* Igitur cùm illa apparitio non statim ac resurrexit Christus contigerit, sed cùm de proximo ascensurus esset ad Patrem; multò magis ista, quæ illam secuta est, & in ordine apparitionum nonam ponit, dicitque consequenter, non posse esse illam quam refert B. Hieronymus. Et ratio, inquit, est, quia de illa ibidem dicitur, quòd iurauerat Iacobus se non comesturum panem ab illa hora qua biberat calicem Domini, donec videret eum resurgentem à mortuis. Atqui non est verisimile, quod per tot dies atque hebdomadas aut ipse sine cibo naturaliter viuere potuerit, aut quòd Dominus ei apparere tanto tempore distulerit, ac ipsum tam tamdiu affligere voluerit; neque item, quod aliqui suspicantur, Dominum soli Iacobo bis apparuisse. Quare, quidquid de hac re senserit B. Hieronymus, quem certum est, quædam interdum referre solitum esse, quæ tamen ipse non approbat, licet non reprobet, videtur prædicta de Iacobo historia non satis firmo niti fundamento; non solùm quia ex libro apocrypho & ab Ecclesia minimè recepto desumpta sit; sed etiam, quia si verum est quod communiter creditur, Apostolos tempore passionis Christi omnes aut à fide defecisse, aut saltem in ea admodum titubasse, iuxta id quod eis paulò antè prædixerat

Primum argumentum.

Secundum.

Tertium.

Matth. 26, 31. Marc. 14, 27. rat Dominus, *Omnes vos scandalum patiemini in me in ista nocte*, &c. & post eius mortem non modo de eius resurrectione hæsitasse; verùm etiam mulieribus, attestantibus se illum viuentem vidisse, credere renuisse: (Luc. 24, 11. *visa enim sunt ante illos sicut deliramenta verba* illarum:) si, inquam, sola Christi Mater tunc à fidei firmitate dimoueri non potuit; non videtur verisimile, vel ipsum quoque Iacobum in fide resurrectionis Dominicæ vsque adeò firmiter perstitisse, vt se ad non priùs comedendum tali sacramento adigere non dubitauerit; vel si non permansit, quòd temere seipsum tali obligatione interimere attentasset. Hæc ille.

Baronij sententia, & communium. Verum Cardinalis Baronius Tomo 1. anno Christi 34. alteram amplectitur sententiam, citiùs Iacobo Christum apparuisse, & eodem ferme tempore quo Matri suæ apparuit. sed propria ipsius verba audiamus: *Porrò*, inquit, *quamuis non omnia, quæ à Christo sunt gesta, Euangelista memoriæ fidelium commendarint; tamen vetus traditio per manus maiorum, ac per subsequentia sæcula ad posteros dilapsa testatur, eumdem Dominum nostrum apparuisse primùm omnium sanctissimæ Genitrici Mariæ: quod nemo pius, puto, negarit. Quod insuper eodem ferè tempore & Iacobo, qui frater ipsius dictus est, apparuerit, ex Euangelio Matthæi, quo Nazaræi vtebantur, hæc Hieronymus recitat, &c.* & post allatum textum Euangelij antè relati hæc addit: *Qui*, id est Hieronymus, *cùm non excipiat de apocrypho (vt de aliis assolet) se eiusdem historia fidem haud impugnasse demonstrat.* Ex quibus illustrissimi Scriptoris verbis constat, Hieronymum in hac esse sententia, & non vt apocryphum, & secundùm aliorum sententiam, dixisse, vt indicare videntur Tornielli verba. Et confirmatur; quia eam referens sententiam, nititur firmare Origenis auctoritate.

Circa tempus quo Christus Matri apparuit, etiam Iacobo se manifestauit.

Nec Hieronymus vir doctissimus, Cardinalis Baronius, communis Orientalium traditio, cum plerisque aliis magnæ auctoritatis viris id tamquam canonicum & de fide tenent, sed vt humanam historiam, traditione & monumentis firmatam, à qua non nisi aperta auctoritate Scripturæ vel efficaci ratione refragante recedendum est. Propter quæ horum libenter amplector sententiam, præsertim quòd minimè difficile erit respondere obiectis à Torniello.

Responsio ad argumenta pro Tornielli sententia. Ad primum. Ad auctoritatem Apostoli dicimus, non constare, an eo loco Domini apparitiones quo ordine contigerint recensitæ fuerint, an mutato; sacros enim Scriptores in suis enarrationibus non semper seruare ordinem referendi res gestas prout illæ acciderunt, sed frequenter inuertere, quilibet etiam non mediocriter in sacra Scriptura eruditus nouit: quare cùm incompertum nobis sit, an Apostolus recensuerit apparitiones Domini eo ordine quo contigerunt, an mutato, non possumus ex illius auctoritate firmum sumere argumentum pro præsenti materia. Sed de ordine apparitionum Christi post suam Resurrectionem sermo erit Libro sequenti.

Ex hoc patet responsio ad illam rationem, sanctum Iacobum tanto tempore viuere non potuisse, vel nimium fame cruciatum; quoniam non tenemus illam apparitionem fuisse vnam ex posterioribus, sed ex prioribus, vt dicemus Lib. v. Capite xxx. 11. Peregrinationis. Ad secundum.

Ad illam rationem, quòd communiter creditur, omnes Apostolos vel fidem amisisse in illo triduo mortis Christi, vel titubasse saltem, Virgine Maria excepta, quare, &c. Respondeo, contrarium tamquam longè probabilius defendi ac probari à grauissimis Theologis; fidem inquam etiam explicitam Resurrectionis Domini, sicut & aliorum fidei articulorum, mansisse in aliquibus Apostolis, addentes, oppositum affirmare, valdè temerarium esse. Ad tertium. In triduo fuit in Apostolis fides.

Probatur primò ex illo Lucæ 22, 32. *Ego rogaui pro te Petre, vt non deficiat fides tua.* Quo planè loco, per fidem Petri, intelligitur illa vtique quam ipsemet Petrus confessus fuit, dum dixit, *Tu es Christus Filius Dei viui*, Matth. 16, 16. vt patet in Concilio Tridentino in acclamationibus Patrum in fine Concilij, vbi dicitur: *Hæc est fides Petri*, id est, quam Petrus confessus est. Igitur fides, loquendo de illa secundùm omnes suos articulos, non defuit in Petro, nec in omnibus aliis Apostolis in triduo mortis.

Secundò, quia Ioannes Euangelista simul cum B. Virgine secutus fuit Christum ad crucem, & ibi cum eadem Virgine mansit, Ioan. 19. interfuit etiam Sepulchro & sepulturæ Christi cum Virgine, vt & Petrus & Iacobus frater Domini, secundùm Anselmum; & notamus Lib. v. cùm de funere Saluatoris agimus. Ioannes etiam cum Petro cucurrit ad monumentum Domini, Ioan. 20, 3. Item D. Augustinus super Ioannem ait, quòd Petrus, qui negando Christum fuit mortuus, plorando resurrexit & reuixit. quod & communiter asseritur de Iacobo Alphæi. Hæc omnia nonineuidenter ostendunt, in illis fuisse veram explicitamque fidem Christi Resurrectionis & aliorum mysteriorum nostræ fidei.

Apostoli peccauerunt peccato confessionis fidei.

Ad illam Domini prædictionem de scandalo discipulorum dicimus, Apostolos in illo triduo non quidem fidem amisisse, sed benè peccasse peccato confessionis fidei; quoniam cum tunc tenerentur confiteri Christum, non fuerunt confessi, quin imò ore & opere negauerunt, vt communiter tenent omnes Doctores Theologi in explanatione illius prædictionis, *Omnes vos scandalum*, &c. referendo illam ad scandalum confessionis fidei; quia Apostoli erant exterioribus dumtaxat verbis illum negaturi.

Ampliùs. D. Ambrosius lib. 10. in Luc. Hilarius Canon. 31. & 32. in Matth. & Psalm. 25. D. Augustinus Contra mendacium Tom. 4. cap. 6. D. Leo Papa Serm. de Pass. D. Bernardus de Gratia & lib. arbit. & alij plerique sancti Patres, quos citat Bellarminus de Romano Pontifice lib. 4. cap. 3. intrepidè asserunt, explanantes illa verba Lucæ 22. *Ego rogaui pro te Petre, vt non deficiat fides tua*, Petrum nullatenus amisisse fidem, & non solum fidem minimè amisisse, verum etiam neque peccasse peccato confessionis.

Obiectio. Et si aliquis vrgeat dicendo, illa verba, *Ego rogaui pro te, vt non deficiat fides tua*, intelligenda esse finaliter, qua ratione neque a Petro, neque ab alijs Apostolis defecit fides, & non ex eo tempore quo confessus fuit Christum, quoniam ipse Christus dixit Petro: *Antequam gallus cantet, ter me negabis*, Matth. 26, 34.

Solutio. Respondent ipsi, illa verba Christi de fide Petri, non tantum esse intelligenda finaliter, verum etiam ab eo tempore quo confessus est ipsum esse Christum Filium Dei viui; illamque negationem dicunt non

Negatio Petri qualis. fuisse fidei, sed societatis & amicitiæ: non enim negauit Christum esse Filium Dei, sed quod non nosset eum, id est, quod non esset ex amicis & familiaribus illius.

Apostoli quomodo in triduo fidem amiserunt. Dicitur verò Apostolos in triduo amisisse fidem, vel in eadem titubasse; quia verè ipsorum aliqui, cum aliquibus ex Domini discipulis, in illa stabiles ac constantes non perstiterunt; & verum est: constatque in primis ex eo, quòd postquam Christus resurrexisset, & apparuisset Mariæ Magdalenæ, & ipsa nuntiasset Apostolis, admirati fuerunt ipsi, & cucurrerunt ad monumentum, quin imò multi eorum conterriti fuere; & liquet de discipulis Emmaum euntibus, quibus Christus sub peregrini specie apparuit, & increpauit eos de incredulitate, & illi dixerunt peregrino: *Sed & mulieres quædam ex nostris terruerunt nos, quæ ante lucem fuerunt ad monumentum, & non inuento corpore eius, venerunt, dicentes se etiam visionem Angelorum vidisse, qui dicunt eum viuere*, Lucæ 24, 22. Amplius. Apostolus Thomas dicebat: *Nisi videro*, &c. *non credam*. Vnde Dominus dixit illi: *Infer digitum tuum huc*, &c. *& noli esse incredulus, sed fidelis*, Ioan. 20, 27. Rursus Matth. 28, 16. sic dicitur: *Vndecim discipuli abierunt in Galilæam, in montem, vbi constituerat illis Iesus. Et videntes eum adorauerunt: quidam autem dubitauerunt*. Ac denique Marc. 16, 24. ita habetur: *Exprobrauit incredulitatem eorum & duritiam cordis; quia iis, qui viderant eum resurrexisse, non crediderunt*. Ex his apparet, quod licet aliqui Apostoli verè in triduo Christi fidem tenuerint etiam explicite, quia tamen aliqui ex ipsis, & plures ex discipulis vel non crediderunt, vel dubitauerunt de Christi Resurrectione, ideò asseri illos non credidisse, vel in fide hæsitasse, sed hoc non nobis officit.

Sed esto, vere Iacobus in triduo illo non crediderit; quid deinde prohibet dicere, ipsum ex vehementi affectu & amore nimio, quo magistrum suum prosequebatur, illa protulisse verba. Quemadmodum simili de causa Petrus, & ceteri Apostoli, licet audiuissent à Christo, quem mentiri non posse sciebant, omnes in sua passione scandalum in eum passuros, derelicturos, ac Petrum ter esse negaturum, nihilominùs iste & quilibet alius dicebat: *Etiam si oportuerit me mori tecum, non te negabo*, Matthæi 26, 35. & : *Tecum paratus sum & in carcerem & in mortem ire*, Lucæ 22, 33. Sed euentus veritatem Dominici vaticinij comprobauit. Et quodnam inconueniens, affirmare, Iacobum Minorem aliósve Apostolos ante aduentum Spiritus sancti temere ex amore aliquid tentasse, proposuisse ac locutos fuisse, cum ex timore in maioribus deliquerint? Quare, proposita traditione ac sententia retenta, dico, sicut Christus in domo Cyrilli Caiphæ respexit Petrum, postquam illum ter negasset, eidemque post suam Resurrectionem apparuit, & ei singulariter voluit eam nuntiari, ita non deseruit fratrem suum Iacobum, etsi more feruide amantium aliquid inconsideratè protulerit, sed ob eximiam eius dilectionem non culpandus; ac ideò statim post resurrectionem sua gloriosa præsentia in memorato antro illum consolatus fuit.

Fidem triduo non in sola Virgine mansit. Ex dictis apparet, non satis subsistere id quod dicebatur, in triduo solam Virginem Matrem à fidei firmitate dimoueri non potuisse, quasi à ceteris viuentibus abscessent fides: quod ampliùs explicatur ratione & exemplo. Ratio sit: Quoniam Ecclesia, quæ à sui exordio vsque ad sæculi consummationem

tionem perdurabit, in triduo mortis Christi non defecit, & portæ inferi non præualuerunt aduersus eam, ac consequenter nec defecit illius fides, quæ totius spiritualis ædificij fundamentum est; igitur non fuit in sola Virgine. Probatur consequentia; quia Ecclesia est fidelium congregatio in vna Christi fide, secundum illud Apostoli: *Fidelis Deus: per quem vocati estis in societatem Filij eius Iesu Christi Domini nostri*, 1. Cor. 1, 9. & patet de Consec. dist. 1. c. Ecclesia. Et consequenter non in vno, sed in pluribus illius esse consistit. Ita sentiunt, præter alios, Abulensis in Præfat. Euang. Matth. q. 13. Bannes in 2. 2. q. 1. art. 10. Blasius Nauarro lib. 1. de Principatu Ecclesiæ. Et confirmatur; quoniam Ecclesia corpus & acies dicitur in sacro Eloquio: sed hæc partes plures requirunt. Consule Ioannem de Carthagena Tomo 2. de B. Virgine lib 12. Homil. 8.

Ephes. 4. 4. Cant. 6, 9.

Exemplum sit, quia tunc multi Iudæi pij ac fideles erant omnia credentes ad quæ tenebantur; ex prædicatione enim Christi *multi crediderunt in eum*, Ioan. 7, 31. & 8, 30. qui non credere desierunt, quòd aliquid viderint fieri circa Christum; & planum est Matth. 27, 57. & Ioan. 19, 38. de Nicodemo & Iosepho ab Arimathæa, qui sepelierunt eum, erant enim discipuli eius, & crediderunt in eum, & consequenter mansit in eis fides. Item Lazarus, postquam à mortuis fuit resuscitatus, semper retinuit fidem Messiæ & Christi; Magdalena & Martha etiam, quæ dixit: *Ego credidi, quia tu es Christus Filius Dei viui, qui in hunc mundum venisti*, Ioan. 11, 27. Anselmus in Dialogo de Passione affirmat, Magdalenam vouisse se nullatenus negaturam Christum: idem opinandum videtur de Maria Iacobi & Salome; & factis contestatæ fuerunt. Etiá tunc temporis apud Gentiles erant multi fideles & iusti, in quibus erat Ecclesia, vt patet Act. 10. de Cornelio Centurione. Quare in triduo illo non in Deipara modo, sed etiam in alijs fuit vere fides Christi.

Duo argumenta. Primum.

Scio duo in contrarium adduci: alterum, quia Ecclesia, ad specialem honorem Virginis, ab antiquo in Hebdomada sancta, quando recitatur Matutinum, quindecim cereos in candelabro positos, vno excepto, extinguit, vt hac cærimonia significet, Apostolos omnes & Marias in Christi passione à fide defecisse, ipsamque in sola Virgine remansisse. Ita Gulielmus Parisiensis in Rationali diuinorum Officiorum lib. 6. cap. 71. explicans Officium Feriæ quintæ in Hebdomada sancta, & alij.

Secundum.

Alterum quod obijcitur, est: Quoniam consueuit Ecclesia vsque ad vesperum & per totam Sabbati diem specialiter colere Virginem Deiparam; quasi totum illud sit tempus quo Christus iacuit mortuus, & in quo fides Dominicæ resurrectionis immobiliter in Virgine permansit.

Respondetur, ista non officere. Et ad primum dicimus, Auctorem illius libri haud fidem facere: & rationabiliter potest illius opinio deseri. Accedit, eumdem Auctorem dicere, cereum, qui mòdò non extinguitur, sed occultatur, in primitiua Ecclesia etiam extingui solitum; quare illa ratio & congruentia non facit fidem. Denique Rupertus Abbas lib. 5. de Diuinis Officiis cap. 26. asserit, intelligendam esse cærimoniam illam de Prophetis veteris legis, qui omnes fuerunt extincti ac occisi à Iudæis; occultationem verò illius candelæ accensæ significare Christum, qui cum luce Diuinitatis paruo tempore latuit in sepulchro, posteà verò resurrexit. Et ob hoc Sabbato sancto magna cum reuerentia dicitur, *Lumen Christi*, cum candelis accensis.

Responsio ad primum.

Ad secundum dicitur, non constare nobis euidenter, an ob eam rationem eo tempore honoretur Virgo; aliæ enim possunt adduci rationes. Quidquid autem verum sit, inquit Abulensis citatus, scilicet, an sola Domina nostra in illo triduo hanc fidem de resurrectione determinatè & particulariter habuerit: vel an aliquis alius de viuis aut mortuis etiam illam habuerit, totum sine præiudicio Dominæ nostræ dictum sit; non enim intendimus Aduocatam nostram offendere: nam cùm eam digne laudare non possumus, iniustum est, vt eius laudes ei aliunde collatas minuamus. Cùm tamen dicitur, quod propter istam fidem, quam tenuit sola in triduo, exhibetur ei honor à vespere Feriæ sextæ & in toto Sabbato, dicendum, quod non constat nobis euidenter, an ex ista causa, vel ex aliqua alia ista laudabilis consuetudo introducta sit; quia non desunt causæ innumerabiles, ex quibus Dominæ nostræ honorem specialem impendere possumus, imò debeamus. Sed adhuc concesso, quòd ex hac causa sola introductus fuerit ille honor, dicendum, quod non est propter hoc determinatio Ecclesiæ, quòd in Domina nostra sola manserit fides in illo triduo; quia aliàs obligaremur omnes credere sicut quemlibet alium articulum, sub pœna hæresis vel infidelitatis, cùm quælibet determinatio Ecclesiæ in pertinentibus ad fidem sit tantæ necessitatis sicut articulus, &c. Hucusque Abulensis.

Ad secundum.

Addo, non ex hoc derogari excellentiæ Virgi-

Vnius virtute alterius virtuti non derogatur.

Virginis; quoniam alicuius virtus non derogat excellentiæ alterius. Imò adderem, quod quemadmodum gloria magna parentum & dominorum est, habere filios ac seruos virtute ac dignitate præstantes; ita cedere in honorem Virginis Mariæ, alios eius filios & seruos, quales erant illo tempore Apostoli & Discipuli Christi, fuisse fide ac pietate exornatos.

In fide dantur gradus.

Posset etiam dici conciliando prædictas opiniones, fuisse quidem in illo triduo explicite fidem nedum in Virgine, sed etiam in aliis viris & mulieribus: verum quia horum fides cùm debilis esset, & illa Virginis fortis, viua & immobilis, huius comparatione, illorum fides nomen fidei mereri non videtur. Nec hic modus loquendi alienus est à communi modo loquendi & Scripturæ. Mediocriter in litteris eruditus, imperitus & ignorans dicitur, comparatione alicuius egregij Sapientis. Angeli stabiles & purissimi spiritus sunt, & tamen si cum Deo, qui natura infinitè immobilis & purus est, comparentur, *non sunt stabiles in conspectu eius, & in Angelis suis reperit prauitatem*, vt Iob 4, 18. proditum est. Regulus ille, qui accessit ad Dominum pro filij sui salute, in illum credebat. *Qui enim salutem quærebat filio*, inquit S. Gregorius Homil. 28. in Euang. *proculdubio credebat: neque enim ab eo quæreret salutem, quem non crederet Saluatorem.* Quare ergo ei dicitur, *Nisi signa & prodigia videritis, non creditis*, qui ante credidit quàm signa videret? Respondetur, De incredulitate redargutum fuisse Regulum; quoniam illius fides parua & debilis erat: *Quia*, inquit S. Doctor, *præsentiam eius rogat, quasi absens sanare non posset.* Ita dicendum in proposito, ideò dici, Discipulos & alios credentes in triduo non habuisse fidem Dominicæ resurrectionis, quoniam paruam & debilem habebant; in sola verò Virgine conseruatam fuisse, quoniam maxima & immobilis semper in ea perseuerauit, quam nullæ aquæ tribulationum potuerunt extinguere, vt Doctores docent.

Fortasse parum à scopo deflleximus, sed necessariò, ne traditio, de loco illo præsentia Iacobi & Saluatoris condecorato ac consecrato, quam veram credimus, & prædicamus, corruat & relinquatur ob rationes illas Tornielli, & sacer locus debita veneratione priuetur.

Iacobus à Christo ordinatus Episcopus.

Non alienum arbitror ab instituto nostro dictis adnectere, quæ de Iacobo Apostolo fratre Domini scribit Gregorius Turonensis lib. 1. Mirac. cap. 27. *Iacobus Apostolus*, inquit, *qui frater Domini vocatus est, ab ipso Domino nostro Iesu Christo Episcopus dicitur ordinatus: post cuius gloriosam Adscensionem dum viam iustitiæ Iudæis errantibus aperire conatur, de pinna templi præcipitatus adliditur, effusoq; fullonis fuste cerebro, spiritum reddidit, sepultusq; est in monte Oliueti in memoria, quam sibi ipse priùs fabricauerat, & in qua Zachariam & Simeonem sepelierat. Hæc de Iacobo Apostolo.*

In monte Oliueti sepultus.

Hactenus ille; qui & multa alia dicit de locis sanctis, prout à suo Diacono, qui ad ea peregrinatus fuerat, accepit, vt ipsemet fatetur: quorum & nos ex ipso data opportunitate mentionem faciemus. Ad idem credo allusisse Marinum Sanutum lib. 3. Part. 14. cap. 9. dum dixit: *Iuxta Sepulchrum Virginis est sepulchrum beati Iacobi Minoris: ibi enim à Christianis sepultus est, cùm fuit de templo à Iudæis præcipitatus.* Iuxta Sepulchrum Deiparæ dixit hunc locum, non quia illi hæreret, sed quia non longè ab eo.

In Romano Martyrologio 1. die Maij dicitur, non longe à templo, ex cuius pinna fuit præcipitatus, fuisse sepultum. Sed hoc non obstat dictis à Gregorio Turonensi; nam per locum non distantem à templo, intelligit Martyrologium memoratum locum montis Oliueti, quoniam è regione templi est, nec multum ab eo distat; vel primò prope templum, deinde in Oliueti monte, vel econtrà, fuit sepultus. Sed prius magis placet, quoniam non consueuerunt Iudæi sepelire mortuos intra ciuitatis pomœria; nec sepelissent illum, quem vt malefactorem interemerunt. In præsentia sacrum illud corpus in neutro dictorum locorum reperitur, sed Romam translatum, in Ecclesia sanctorum Apostolorum Philippi & Iacobi vnà cum corpore Philippi conditum est, vt tradit Cardinalis Baronius in Notis Martyrologij; vbi & plura alia notat ad hoc argumentum.

CAPVT XII.

De sepulchro Zachariæ, sexto loco septimæ Peregrinationis.

SExtus peculiaris locus qui in ista occurrit Peregrinatione, est sepulchrum Zachariæ, de quo hæc accipe.

Forma & situs sepulchri Zachariæ.

Hoc sepulchrum est excisum ex rupe montis Oliueti, ad radices eius solo inhærens, formæ quadrangularis, parumque acuminatum, à latere antri siue cryptæ sancti Iacobi Alphæi. Communiter ab omnibus appellatur in partibus istis, sepulchrum Zachariæ filij Barachiæ occisi à Iudæis inter templum & altare; cuius meminit Saluator noster apud S. Matthæum.

Quis vero fuerit hic Zacharias, non est ita manifestum: nos varias proponemus sen-

ſententias, vt quæ probabilior iudicata fuerit eligatur.

Quatuor inſignes viri Zachariæ nomine appellati.

Quatuor in Scriptura ſacra inſignes viros inuenio Zachariæ nomine inſignitos. Primus eſt Zacharias, vnus ex duodecim Prophetis minoribus, in ordine vndecimus. Secundus Zacharias ſacerdos, pater Ioannis Baptiſtæ, de quo Luc. 1, 5. Tertius eſt Zacharias filius Ieroboam Rex Iſrael, de quo 4. Reg. 15, 8. Quartus denique eſt Zacharias filius Ioiadæ, qui iuſſu Ioas Regis Iuda occiſus fuit inter templum & altare, vt dicitur 2. Paralip. 24, 22. Sed nullius horum ſepulchri mentionem inuenimus in ſacra Scriptura. Cuiuſnam ergo horum cenſebimus hoc fuiſſe ſepulchrum, à quóve denominatum?

A quo Zacharia ſepulchrum denominatum.

Si in re dubia liceat proprium aperire ſenſum, dicerem, hoc ſepulchrum eſſe denominatum à Zacharia filio Ioiadæ Principis, & non ab aliquo ex aliis. Non quidem a Zacharia, vno ex duodecim Prophetis: etenim, vt docent D. Epiphanius & S. Iſidorus, natus eſt in Chaldæa tempore captiuitatis Iudæorum, & ſimul cum aliis Iudæis ex illa liberatus ſub Cyro Perſarum Rege (1. Eſdr. 1.) venit Ieroſolymam, vbi non ad ſumptuoſum ſibi ſepulchrum ædificandum attendere debuit; tum quia non conſtat quantæ fuerit apud ſuos auctoritatis, & etiam poteſtatis; tum quia vir Dei cùm aliis maioribus negotiis attendere debuit, id eſt, reædificationi murorum Ieruſalem, & templi, otium non habuit exſtruendi ſepulchrum. Nec dicendum, ideò ab illo non denominari, quòd ipſe illud ſibi exciderit, vel alij eidem ædificauerint; ſed quia defunctus, in eo fuit tumulatus; non, inquam, hoc eſt dicendum, quoniam, ſecundùm Dorotheum Tyrium, cùm Ieroſolymis è vita deceſſiſſet, apud Eleutheropolim in campo Noëman ſepultus fuit.

Nec à Zacharia patre Ioannis Baptiſtæ hoc denominatur ſepulchrum: quia ſi ſepulchrum ſibi ædificauit, ædificauit vbi habitauit, ſcilicet vel in Hebron, ſecundùm vnam opinionem, vel, ſecundum aliam, in Montanis Iudææ. de quo Lib. VI. Cap. 11. IV. Peregrin. agemus.

Nec multò minùs denominatur à Zacharia filio Ieroboam, Rege Iſrael, quia in Ieruſalem partem non habebat; ſed in Regno ſuo & Samaria interfectus & tumulatus fuit.

Probabiliter, à Zacharia filio Ioiadæ.

Quare probabiliter videtur dicendum, ab altero Zacharia filio Ioiadæ ſumpſiſſe nomenclaturam; ſed quanam ratione? an quia in eo fuit tumulatus? an potiùs quia dum viueret ſibi ædificari curauit?

Non fuit in eo tumulatus.

Non propter priorem rationem; quoniam, vt Sozomenus lib. 9. cap. 17. Hiſtor. Eccleſ. dicit, in Cophar villa, in territorio Eleutheropolis, Palæſtinæ ſepultus fuit, vt ipſemet Zacharias in ſomnis monſtrauit cuidam ſeruo, Calemero appellato, agri præfecto. *Propheta igitur clara luce apparens*, inquit Sozomenus, *ſe ipſum reuelauit, & horto quodam demonſtrato, Age, quæſo, inquit, hic fodito, ab hac ſepi in hortum menſura ducta ad cubitos duos, iuxta viam quæ ducit ad ciuitatem Bethrerebin; reperies enim arcam duplicatam, ligneam interiorem, in exteriori plumbea, & prope hanc arcam vitreum item vas aquis plenum, & duos etiam ſerpentes amplitudine mediocres, mites & innoxios, adeò vt manſueti videri poſſint. Calemerus igitur ad locum indicatum ex Prophetæ mandato profectus, operi gnauiter incumbit: & cùm ſecundum prædicta ſigna iam in apertum producta & recluſa eſſet arca ſacra, apparuit diuinus Propheta candidam ſtolam indutus, vtpote qui, vt opinor, etiam ſacerdos fuerit; ſub pedibus autem eius extra arcam iacebat puer regali apparatu ſepultus: habebat enim in capite coronam auream, & in pedibus calceamenta, & veſtem pretioſam.*

Inuentio corporis Zachariæ.

Diſquirentibus igitur tum ſapientibus ac ſacerdotibus de iſto puero, quiſnam & vnde eſſet, & cur ſic ornatus eſſet; fertur Zachariam, qui tum in Geraris conuentui Monaſtico præerat, in vetuſtum quoddam, ſed non canonicum, Iudæorum ſcriptum fortè incidiſſe, quo tradebatur, quòd Ioas Rex Iudæa, non multò pòſt quàm Prophetam Zachariam interfeciſſet, in domum ſuam ingentem calamitatem acceperit; quandoquidem ſeptimo poſt interfectum Prophetam die, filius admodum ipſi charus repentè interiit. Colligens igitur, ſe propter iram diuinam in huiuſmodi calamitatem incidiſſe, ſub illius pedibus filium ſepeliuit; quaſi hac ratione ſeſe purgaret illis quæ aduerſus Prophetam deliquerat. Atque hæc quidem ego ſic accepi. Propheta verò tametſi ſæculis iam plurimis ſub terra iacuiſſet, viuus tamen adhuc apparebat, capite raſo, naſo oblongo, barba modicè prominenti, capite breuiuſculo, oculos habens aliquantulum profundos, ac ſuperciliis contectos. Hactenus ille. de quo etiam facto agunt Nicephorus lib. 14. c. 9. & 10. & Euagrius lib. 1. c. 22.

Igitur, vt concludamus, non dicitur ſepulchrum illud Zachariæ, propter illam priorem rationem, quòd ibi tumulatus fuerit, ſed fortè propter poſteriorem. Cùm enim hic Zacharias à Ioa Rege interfectus, eſſet filius Ioiadis Principis, & fortè, vt dictum eſt, ſacerdos, & vir certè magnæ auctoritatis in Ieruſalem, in qua & habitabat, potuit more illuſtrium virorum illud ſibi in petra excidiſſe ſepulchrum. Probabiliter ergo dicimus, dictum ſepulchrum eſſe

huius

huius Zachariæ, ab eoque fuisse denominatum, quia illud sibi excidit in petra. In præsentia gloriosi huius Martyris corpus Venetiis in Ecclesia illi dicata honorificè asseruatur, & monstratur.

An verò, vt attigimus, hic Zacharias ille sit, cuius Matthæi 23. mentio facta est, vt cum ratione de sepulchro isto loquamur, disquirendum est.

CAPVT XIII.

Quis fuerit ille Zacharias Barachiæ filius occisus inter templum & altare, de quo Matthæi 23.

Quatuor sententiæ.

CIrca propositam difficultatem quatuor inuenio Doctorum inter se dissentientes sententias. Prima est Ruperti Abbatis in cap. 6. Apoc. in explicatione sexti sigilli, dicentis, Zachariam, cuius mentio fit apud Matthæum, non esse filium Ioiadæ Pontificis; quoniam iste non fuit vltimus eorum quos Iudæi occiderunt in templo, cùm post illum plures de iustis veteris & noui Testamenti interfecerint. Putauit itaque per illum Zachariam intelligi debere B. Iacobum fratrem Domini, primumque Ierosolymitanæ Ecclesiæ Episcopum, à Iudæis occisum proximè ante Ierosolymitanum excidium factum à Tito Imperatore: ob cuius Iacobi necem Iosephus ait, tantam illam calamitatem Iudæis contigisse. Ita Rupertus de memorato Zacharia.

Prima Ruperti, Zachariam fuisse Iacobũ fratrem Domini.

Reijcitur.

Sed noua nimis & singularis est huius Doctoris opinatio, quæ triplici ex capite euidenter refellitur. Primò, quia hic Iacobus numquam appellatus est Zacharias, nec filius Barachiæ, sed Alphæi dictus est. Deinde non est occisus inter templum & altare, sed extra è pinna templi præcipitatus. Denique Dominus noster manifestè locutus est de iustis qui ante ipsum occisi fuerant à Iudæis, non autem de his qui posteà erant occidendi; Iacobus autem multis annis post mortem Domini interfectus est.

Nec ratio Ruperti officit, vt inferiùs videbimus; eamque refellunt Iansenius capite 84. suæ Concord. Euangel. Caietanus in cap. 23. Matth. & alij. Singulariter enim Saluator meminit Zachariæ Ioiadis filij; etsi non fuerit vltimus occisus à Iudæis, propter rationes posteà adducendas.

Hac itaque prima relicta sententia, sit secunda, memoratum Zachariam esse illum, qui inter duodecim Prophetas vndecimum locum tenet.

Tertia, patrem Ioannis Baptistæ.

Quarta denique, fuisse filium Ioiadæ Principis.

Secundam sententiam retulit S. Hieronymus & Theophylactus in c. 23. Matth. quam plures secuti sunt, vt Chrysostomus in Homil. S. Ioannis Baptistæ, quæ est in 2. Tomo, Vatablus, & alij ex recentioribus; quam vt ceteris veriorem tuetur Ribera in caput 1. Zachariæ; & probatur dupliciter.

Secunda, Zachariam fuisse vndecimum ex minoribus Prophetis.

Primò, ex nominibus res innotescunt; ad hoc enim instituta fuere nomina: sed tam apud Matthæum quam apud Zachariam iisdem prorsus nominibus inuenimus, Zachariam videlicet, & filium Barachiæ; igitur idem ille erit apud Matthæum qui apud Zachariam: aliter mancus censeretur Euangelista, qui alieno nomine alterum expressit; quod impium est dicere.

Probatur dupliciter. Primò.

Secundo, Lucæ Euangelistæ verba de hoc idipsum indicare videntur; sic verò habent: *Propterea & sapientia Dei dixit: Mittam ad illos Prophetas, & Apostolos* (qui etiam Prophetæ fuerunt) *& ex illis occident, & persequentur: vt inquiratur sanguis omnium Prophetarum, qui effusus est à constitutione mundi à generatione ista, à sanguine Abel, vsque ad sanguinem Zachariæ, qui periit inter altare & ædem.* In quibus verbis indicare videtur sacer Euangelista, loqui Dominum de nece Prophetarum; etsi apud Matthæum de sanguine omnium iustorum loqui videatur. Quare saltem verba hæc referenda non erunt ad Zachariam, de quo 2. Paralip. 24, 20. quia Propheta non appellatur; & potius ad eum qui inter duodecim Prophetas numeratur vndecimus, quàm ad Ioannis Baptistæ patrem, qui inter Sacerdotes potius quàm Prophetas recensetur, verba Euangelistæ commodè aptari possunt. Igitur secundùm hanc sententiam, Christus Dominus locutus est in Matthæo de Zacharia vndecimo inter duodecim Prophetas.

Secundò. *Luc. 11, 49.*

Tertia sententia affirmat, illum Zachariam fuisse patrem Ioannis Baptistæ: hanc refert D. Hieronymus loco citato, & Theophylactus in Luc. 11. & Matth. 23. loquens de isto Zacharia. Alij dicunt fuisse vnum de duodecim Prophetis, alij patrem Præcursoris Domini. Habet enim ita narratio nobis tradita; quòd locus quidam in templo fuerit, in quo stabant virgines: igitur cùm esset Pontifex, postquam Deipara peperisset Christum, & statuisset eam in eo loco, indignati sunt contra eum Iudæi, & occiderunt eum, quòd cum virginibus collocasset mulierem quæ pepererat. Non est enim mirabile, quòd etiam pater Præcursoris habuerit patrem Barachiam; & sicut

Tertia sententia. Zachariam fuisse patrem Ioannis Baptistæ, probatur dupliciter. Primò.

ficut is, qui ex duodecim erat, dicatur Barachiæ filius. Verisimile enim, quòd ficut illi fuerunt cognomines, ita & patres eorum. Hæc Theophylactus.

Secundò. Aliam addunt huius necis rationem, quòd Saluatoris prædixerit aduentum, iussu Herodis fuerit interfectus, & fortè Iudæorum consilio. Hanc sententiam adducit & sequitur Baronius Tom. 1. an. Christi 42. adductis pro ea aliquibus sanctis Patribus: hi sunt Petrus Episcopus Alexandrinus, Origenes, Gregorius Nyssenus, Basilius, & alij post eos.

Ceterùm, etsi vtraque commemorata sententia, propter patronos quos habet, probabilis sit, non desunt tamen ad vtriusque fundamenta solutiones, & confutationes.

Quæ secundæ & tertiæ sententiæ refragantur. Et primò, prioris sententiæ fundamentum de nominis vnitate non videtur subsistere: nam omnibus compertum est, plures idem nomen habuisse; quoniam ad placitum nomina imponantur. Igitur dices: *Argumentum primæ resoluitur.* Non imponuntur nomina innotescendi gratia; & si negetur, ergo superuacanea erit illorum impositio.

Nomina communia circumstantiis fiunt propria. Respondeo, Non ita esse; nam aliqua glossula apposita dignoscuntur plures idem proprium nomen sortientes, vt Iacobi nomine duo appellati fuere discipuli; at non ideò confusio est, nam vnus Maior, & frater Ioannis, alter Minor, & frater Domini appellatur. Duo Ioannes, at vnus Baptista, & Præcursor Domini, alter Euangelista, & dilectus Iesu nominatur. & in innumeris posset similis fieri inductio. Ita in proposito, ex genere mortis explicuit Dominus, se non loqui nec de Zacharia vndecimo ex duodecim Prophetis, nec de patre Ioannis; quoniam de istis non legitur eo genere mortis, quod explicuit Saluator, interiisse, sed benè de altero filio Ioiadæ tale genus mortis exprimitur 2. Paral. 24.

Obiectio. Solutio. Si dicas, quòd iste non fuit filius Barachiæ, sed Ioiadæ; Respondeo dupliciter, Primò, cum D. Hieronymo, in Euangelio quo vtuntur Nazaræi, cui multam fidem præbet S. Doctor, pro filio Ioiadæ poni filium Barachiæ.

Secundò, & est primæ responsionis confirmatio, cum Iansenio & aliis, dico hunc Ioiadam fuisse binomium, vt frequenter in aliis contingit in sacris Litteris, dictumque fuisse patrem Zachariæ Barachiam, & Ioiadam. *Barachias binomius.* Dictus verò fuit Zacharias ille filius Barachiæ à Domino potius quàm Ioiadæ, ad commendandam patris sui sanctitatem, inquit Carthusianus in Matthæum: nam Barachias interpretatur Benedictus Domini; & sic patet ad primum prioris sententiæ fundamentum.

Nec minori difficultate corruet secundum fundamentum, si dicamus Primò, *Secundum soluitur.* cum D. Matthæus absolutè loquatur de iustis, & non de Prophetis tantùm, in vniuersum de iustis verba illius esse intelligenda, in quorum numero erat summus ille Sacerdos & Martyr Zacharias, de quo 2. Paralip. 24, 20. & sanè Christum in vniuersum de quibusuis iustis fuisse locutum, etsi non prophetiæ dono insignitis, suspicor, quòd antè dixerat Christus: *Ecce ego mitto ad vos Prophetas, & sapientes, & scribas*, &c. Matth. 23, 34. & quia sic magis illorum crudelitas redarguitur, quod *Iudæorum crudelitas.* non tantùm in Prophetas futura prædicentes iniecerint & iniecturi essent manus violentas, sed in quoslibet iustos, de quibus debitas darent pœnas. Quare Matthæi & Lucæ eadem est sententia sub diuersis verbis explicata.

Secundò respondeo, Prophetæ nomen in sacra Scriptura multiplicem habere significationem: sextuplicem enumerat Pe- *Propheta nomen multiplex.* rerius in cap. 20. Genes. vers. 7. Vna verò est, vt Propheta iustum significet, vt Ge- *Iustum significat.* nes. 20, 7. vbi legimus Dominum dixisse Abimelech Regi Geraræ: *Redde viro suo vxorem, quia Propheta est: & orabit pro te, & viues.* Hic Prophetæ nomine iustus intelligitur, & non prædicens futura, vt ratio adducta à Domino indicat. *Et*, inquit Dominus, *orabit pro te, & viues.* Etenim esse Prophetam prædicentem futura, non est ratio quare Dominus orationes exaudiat: nam non necessariò omnes Prophetæ sunt boni, sed ratio quare alicuius oratio exaudiatur est iustitia, & sanctitas, vt manifestum est; & ita respondet Didacus Stella in Lucam.

Deinde, si Prophetæ nomine velis pro- *Propheta non tantùm qui verbis, sed qui factis ventura prædicit.* priè prædicentem futura intelligere, adhuc non colligitur intentum ex argumento: possumus enim dicere, sicut Propheta fuit Abel, ita non solùm Zacharias vndecimus inter Prophetas, & alius Ioannis Baptistæ pater, sed etiam ille sacerdos filius Ioiadæ, vel alio nomine Barachiæ, quòd licet non scriptis, factis tamen futura monstrarunt. Fuit Propheta Abel, qui nihil scripsit; quia vel diuino Spiritu afflatus cognouit quandoque venturum Saluatorem mundi, vt inquit Iansenius; vel quia suo sacrificio & morte, illius sacrificium & mortem præfigurauit. In quem modum dicitur Ecclesiastici 48, 14. corpus Elisei mortuum pro- *Elisei corpus quomodo prophetauit.* phetasse, quod alterius cuiusdam hominis cadauer illatum in sepulchrum Elisei repentè contactu eius ad vitam excitatum est; quo miraculo Eliseum esse Prophetam testificatum est: illo siquidem miraculo præfigura-

figurauit, & præmonstrauit, nostrorum corporum resurrectionem virtute Christi in Eliseo præfigurati operandam. Ita similiter possumus dicere, Zachariam Ioiadæ filium, quoniam sacerdos erat, & sacrificia omnipotenti Deo offerebat, quibus, & morte sua, Christi sacrificium & mortem repræsentauit, Prophetam fuisse.

Propheta. Doctor legis & Concionator.

Ad extremum, dici potest Propheta, quoniam diuina oracula & præcepta exponebat populo: in quem modum Aaron sacerdos frater Moysi dicebatur Propheta eius, Exod. 7, 1. quia Domini voluntatem ex parte Domini explicuit Pharaoni. Idipsum etiam faciebat iste Zacharias, vt patet 2. Paralip. 24, 20. vbi id tamquam mortis eius causa adducitur; cùm enim videret Iudæos auerti à vero Dei cultu, & conuerti ad falsum idolorum, nec hoc ille ferre posset, *Spiritus Dei induit Zachariam filium Ioiadæ sacerdotem*, inquit sacer Textus, *& stetit in conspectu populi, & dixit eis: Hæc dicit Dominus Deus: Quare transgredimini præceptum Domini, quod vobis non proderit, & dereliquistis Dominũ vt derelinqueret vos? Qui congregati aduersus eum, miserunt lapides iuxta Regis imperium in atrio domus Domini. Et non est recordatus Ioas Rex misericordiæ, quam fecerat Ioiada pater illius secum, sed interfecit filium eius*, &c. Zachariam verò, vnum ex duodecim Prophetis, nec Scriptura sacra, nec probatus aliquis auctor, quod sciam, testatur interfectum fuisse inter templum & altare, imò nec violenta morte peremptum; quin senio confectum è vita decessisse Ierosolymis, tradit Dorotheus Tyrius, & Eleutheropoli in campo Noëman humatum anno ab Orbe condito 3460. vt inquit Sixtus Senensis. & in Romano Martyrol. die 6. Septembris tantum dicitur: *Zacharia Propheta, qui de Chaldæa senex in patriam reuersus, iuxta Aggæum Prophetam conditus iacet*. Et sanè, si credidisset Ecclesia martyrio vitam finisse, ad ipsum magis honorandum illius meminisset. Non igitur dicendum est, ipsum fuisse interfectum inter templum & altare.

De martyrio Zachariæ, vnius ex duodecim Prophetis, non constat.

Obiectio.

Quòd si quis dicat, non obstare oppositæ sententiæ, quòd vetus Scriptura talis mortis haud meminerit, quoniam non omnia traduntur in veteri Testamento; multa enim illi addiderunt Christus, Apostoli, & Protomartyr Stephanus, quæ nos, nisi ipsi addidissent, nesciremus. Itaque cùm Christus genus mortis Zachariæ explicuerit, ex eo intelligentiam accipere debemus.

Prætereà, series sacræ Historiæ interrupta est eodem tempore ab Esdra & Nehemia vsque ad Machabæos; quare & mors Zachariæ, vnius ex duodecim Prophetis, & multa alia illis temporibus gesta litterarum monumentis mandata non sunt.

Responsio.

Respondeo, Licuisse Christo, Apostolis ac D. Stephano aliqua addere, quia diuino Spiritu afflati erant; ergo & nobis peccatoribus similem spiritum non habentibus addere licebit? Et vnde probabitur, Christum Matth. 23. explicuisse mortem huius Prophetæ? hoc enim est quod in quæstione quæritur, an Christus apud Matthæum de hoc vel de alio Zacharia sit locutus; nec de illo fuisse locutum, fuit efficaciter ostensum. Quin de Zacharia, vndecimo ex Prophetis, etsi non habeamus ex Scriptura sacra, ex aliis tamen probatis Scriptoribus & adducta probabili coniectura habemus, violenta morte è viuis non decessisse.

Ad aliud, de interruptione sacræ Historiæ, dico, etsi fuerit interrupta, non propterea certò diuinare possumus vbi & in qua materia, ac ideò nec pro certo asseuerare quod incertum omnino est. Hac enim ratione quænam falsitas non probaretur ex Scriptura: quin ex hoc capite quælibet contradictionis pars probari posset; at vera contrarietas nullo modo in sacra Scriptura est admittenda.

Sed addamus ampliùs, quantum ad mortem huius Prophetæ, Scripturam minimè interruptam fuisse, ex eo persuademur: si enim illa fuisset descripta, occasione profectò reditus in Ierusalem, ac ædificationis templi; sed hoc haberemus in libris Esdræ, quoniam incipiunt historiam texere à reditu Babylonicæ captiuitatis, explicantque ea quæ contigerunt, quo tempore templum ædificatum est, & muri ciuitatis restaurati: quare cùm in libris illis huius Prophetæ mortem non habeamus, nec descriptam fuisse suspicandum est. Et confirmatur ex ratione D. Hieronymi, qua probat, verba Domini intelligi non posse de nece Zachariæ, vndecimo ex duodecim Prophetis: *Quia*, inquit, *tempore huius Prophetæ vix remansere ruina templi, ac proinde inter templum & altare interfici non potuit*.

Tempore huius Zachariæ templi ruinæ non erant.

Obiectio.

Sed contrà dicet quispiam, Templum sexto anno Darij absolutum fuit, vt docemur ex 1. Esdræ 6, 15. Zacharias verò anno quarto eiusdem Darij prophetauit, vt ipse cap. 7, 1. testatum reliquit; itaque si duos prætereà annos vixit, non ruinas, sed integrum perfectumque templum vidit.

Responsio.

Obiectioni posset quispiam respondere pro D. Hieronymo, incertum esse, an vltra annum, quo prophetauit, vlteriùs vitam protraxerit; vsque ad sextum annum, quando ædificatum fuit templum.

Deinde

Deinde non est omnino certum, fuisse anno sexto Darij templum penitus absolutum, cùm, præter altare & atrium, exteriores eius partes tantum absolutæ fuerint. Etsi enim 1. Esdr. 6, 15. dicatur, Iudæos anno sexto Darij Regis compleuisse domum istam, dici posset completam fuisse quoad eius partes interiores & principales, non quoad alias accidentales.

Iudæi à captiuitate reuersi multum sibi timebant. Vel dicatur, non fuisse hunc Prophetam à Iudæis occisum; quoniam Iudæi, qui tunc temporis degebant Ierosolymis, recenter à captiuitate reuersi, maximè sibi timebant; ac propterea non ausi fuissent tantum facinus perpetrare, & templum innocentissimo sanguine polluere, timentes, ne Deus in eos, sicut quondam in patres suos, sæuiret. Patet ex his responsio ad ea quæ pro illa prima sententia adducebantur.

Tertia sententia refellitur. Tertia adhuc sententia non probatur, Zachariam patrem Ioannis Baptistæ esse illum, quem Christus dixit Iudæos occi- *Pater Ioannis non fuit is Zacharias.* disse inter templum & altare: si enim is fuisset, tunc non meritò Christus reprehendisset Iudæos; etenim illi dixissent, se ab ipso redargui de bono opere, quod zelauerint Dei honorem & legem, interficientes hominem, qui contra legem, quæ præcipiebat, corruptas, vel nuptas, non manere in templo in loco virginibus designato, admisisset sanctissimam Dei Genitricem coniugem Ioseph in eo stare, nec prohi- *Responsio ad primum.* buisset. Quamuis enim sancta Deipara fuerit flos virginum, non tamen constabat; quare ipsum redarguissent Iudæi tamquam malè sentientem de diuinis legibus.

B. Virgo in templo ad locum virginum non iuit. Præterea, non videtur verisimile, sanctissimam Dei Genitricem se in loco virginum in templo collocasse; quoniam, vt ad tempus suam virginitatem occultaret, voluit purissima omnium creaturarum se cum corruptis & impuris mulieribus purificare, abstinendo à templi ingressu diebus quadraginta à suo purissimo partu; post quos, secundùm legem, ac si non virgo esset, obtulit filium suum cum oblatione puerperarum corruptarum. Et Dominus voluit vt viro desponsata esset, vt, aliis omissis mysteriis, ad tempus suæ Matris celaretur virginitas, eo præsertim tempore, quando cognita & credita non fuisset: quomodo ergo humillimam Virginem post partum in templo se recepisse ad locum virginum credendum est, vel in eo à Zacharia fuisse collocatam? & si illud contigit Virgini, quare non eo tempore quo obtulit Filium suum in templo coram Simeone? & certe tunc Simeon prophetico spiritu repletus, qui cognouit Virginem Matrem & eius Filium Iesum, vt patet Luc. 2. eam in loco virginum collocasset, nisi occultandum ad tempus mysterium nouisset. Præterea cùm id ex Scriptura nullam habeat auctoritatem, eadem facilitate contemnitur qua probatur, inquit D. Hieronymus.

Nec aliud cogit, iussu Herodis fuisse interfectum Zachariam, quòd Saluatoris prædixerit aduentum: tum quia hoc non dicit Scriptura, vel antiquus probatus Auctor: tum quia, quando hæc dixit Christus, non Herodem, sed Iudæos redarguere intendebat; at redargutus fuisset Herodes ille qui iam perierat, si de Zacharia patre Ioannis locutus fuisset. *Adiciendum.* Si dicatur, ideò huius Zachariæ mortem Iudæis imputari, quoniam ipsorum persuasione & consilio perpetrata fuit, respondeo, etsi id concedere non sit inconueniens, non tamen necessarium: nimium enim timebat Herodes regno priuari, ideò vt se à suspicione liberaret, tot occidit infantes, vt dicitur Matth. 2, 16.

Nec etiam satis capio, quomodo Iudæi mortem illi procurauerint, qui summopere expectatum Messiam prænuntiabat: & si hoc intuitu mortem illi intentarunt, quare non item Simeoni, Annæ, & Ioanni Baptistæ, qui verbis & signis manifestè ostenderunt Saluatorem? sed tali causa nullum ex his interijsse, apud omnes est in confesso. Et quare non coniectus fuit in carcerem ad vitandum populi tumultum, vt alter Herodes coniecit Ioannem? *Zachariam Ioannis patrem à Iudæis interfectum, non videtur probabile.*

Ad extremum: Si eo mortis genere interemptus fuisset Zacharias, non tacuisset Lucas, qui eius vitam vel acta conscripsit; vel alij Scriptores, qui aliorum Sanctorum martyria, vt Innocentium, Ioannis Baptistæ, D. Stephani, &c. scriptis consignarunt, non tacuissent.

Quare sit quarta & postrema sententia, quam referunt Theophylactus in cap. 11. Luc. & D. Hieronymus in cap. 23. Matthæi, Zachariam, de quo Saluator loquitur apud Matthæum, esse illum de quo in 2. Paralip. 24, 20. quæ sententia, tamquam magis communis, mihi magis probatur; & meritò quidem, tum Primò propter iam dicta in confutatione aliarum opinionum: si enim non est ille ex duodecim Prophetis, vel pater Ioannis Baptistæ, aliúsve ex commemoratis, erit iste filius Ioiadis. *Quarta sententia, fuisse Zachariam de quo 2. Paralip. 24.* *Probatur in primis.*

Secundò, quia si non hunc intelligamus vnum de duobus, sequitur & vtrumque absurdissimum, & impossibile, vel Christum rectè se in illa comminatione non se explicuisse; vel si se explicuit, Euangelistas dicta Saluatoris non fideliter retulisse, verique historici munere functos non fuisse,

quod est, nomina describere eorum quorum actiones vel passiones scribuntur; at non item, si dicamus esse Zachariam, de quo 2. Paralip. Consecutio probatur: quoniam nomine Zachariæ filij Barachiæ potest, absque aliquo addito, ita benè intelligi vndecimus ex duodecim Prophetis, vt ille de quo 2. Paralipomenon: nam & ipse, vt bene aduertit Theophylactus, potuit patrem habere qui Barachias appellatus sit; atque hoc pacto, non claram historiam, sed dubiam & perplexam relationem texuissent Euangelistæ. Dicendo verò illum esse summum Sacerdotem, de quo 2. Paralip. omnis tollitur ambiguitas per illam circumlocutionem, *Quem occidistis inter templum & altare*; nam & id dicitur de Zacharia filio Ioiadæ, siue Barachiæ, in 2. Paralipomenon; & margo, quæ hic ponitur in sacris correctis Biblijs, signans Matthæi 23. manifeste indicat, eiusdem Zachariæ vtrobique fieri mentionem.

Tertiò, & postremò, libenter hanc amplectimur sententiam; quia plurium veterum & recentiorum Doctorum est, & in primis D. Hieronymi, in exponendis sacris Scripturis Doctoris maximi, quem plurimum facit Ecclesia, quæ in hac difficultate eius videtur approbare sententiam, dum in Breuiario in Euangel. illo Matthæi, *Ecce ego mitto*, &c. legit sancti huius Doctoris interpretationem, quæ sic habet: *Quærimus, quis sit iste Zacharias filius Barachiæ: quia multos legimus Zacharias. Et ne libera nobis tribueretur erroris facultas, additum est: Quem occidistis inter templum & altare. In diuersis diuersa legi: & debeo singulorum opiniones ponere. Alij Zachariam filium Barachiæ dicunt, qui in duodecim Prophetis vndecimus est: patrisq. in eo nomen consentit; sed vbi occisus sit inter templum & altare, Scriptura non loquitur: maximè cùm temporibus eius vix ruinæ templi fuerint. Alij Zachariam patrem Ioannis intelligi volunt, ex quibusdam apocryphorum somnijs approbantes, quod proptereà occisus sit, quia Saluatoris prædicarit aduentum. Alij istum volunt esse Zachariam, qui occisus est à Ioas rege Iudæ inter templum & altare, sicut Regum narrat historia. Sed obseruandum, quòd iste Zacharias non sit filius Barachiæ, sed filius Ioiadæ sacerdotis: vnde & Scriptura refert: Non fuit recordatus Ioas patris eius Ioiadæ, quia sibi fecisset bona. Cùm ergo & Zachariam teneamus, & occisionis consentiat locus: quærimus, quare Barachiæ dicatur filius, & non Ioiadæ? Barachia lingua nostra benedictus Domini dicitur, & sacerdotis Ioiadæ iustitia Hebræo nomine demonstratur. In Euangelio, quo vtuntur Nazareni, pro filio Barachiæ, filium Ioiadæ reperimus scriptum.* Hactenus fuere S. Hieronymi verba.

Obiectio. Ceterùm contra hanc sententiam & pro se argumentantur oppositum sentientes. Christus Dominus vt à primo Propheta vel Martyre Abel incepit, ita in vltimo desinere debuit: sed non fuit vltimus Zacharias filius Ioiadæ; nam post ipsum Isaias serra sectus fuit, & Ieremias apud Taphnas in Ægypto lapidibus à populo necatus, vt docet S. Hieronymus. Cur igitur hos omisit Dominus? an quòd non essent ob horum cædem Iudæi puniendi? non inquam, *Vt inquiratur*, inquit Christus, *sanguis omnium Prophetarum, qui effusus est à constitutione mundi*, Lucæ 11, 50.

Responsio. Respondeo, hoc argumento nihil suffragari prioribus illis sententijs, nec posteriori refragari. Illis non suffragatur; quoniam non constat, Zachariam, vndecimũ ex duodecim Prophetis, vel patrem Ioannis, fuisse vltimo interfectum à Iudæis eo tempore quo cum illis Christus loquebatur; imò nec ab ipsis fuisse interfectos habemus. Nec posteriori refragatur: nam qua necessitate cogimur dicere, Christum debuisse vltimum à Iudæis interfectum exprimere, præsertim cùm ex alijs indicauerit daturos pœnas omnis sanguinis iniuste ab illis fusi? & si sanguinis Abel ante tot tempora fusi pœnas luere debebant, quis dubitasset non similes passuros propter recenter effusum sanguinem? Et si expresse vltimum nominare debuisset, Ioannem potiùs Baptistam nominasset, inter Prophetas & iustos eximium, & vt talem ab omnibus agnitum, quem illorum, vt creditur, persuasione in carcerem coniecit, & occidit Herodes. Quare vt mors Saluatoris Iudæis adscribitur, quoniam illorum suasione executa fuit, simile suspicandum est de cæde Ioannis; & videtur ex Matthæi 17, 12. colligi. *[illegible]* Cum enim ægrè ferrent Pharisæi, multos ad Ioannem vt baptizarentur confluere (superbi enim, ambitiosi, inuidi, odioque repleti cum essent, ex eo minus illi æstimabantur) tradiderunt illum Herodi: sine horum enim auctoritate non ausus fuisset Herodes tantum virum comprehendere, quem timebat, & libenter audiebat, etsi acriter illius notum scelus fœtentemque luxuriam increparet: vnde & Christus, illius audita nece, ab illis recessit; at huius nullam fecit mentionem, nec Isaiæ, Ieremiæ, & aliorum: quare non est necesse dicere, Christum primum & vltimum Martyrem nominare debuisse.

Dubitatio. Sed quæres iterùm, quare Abelis & Zachariæ,

Quare Abelis & Zachariæ meminit Christus.

chariæ, filij Ioiadis, martyrij nominatim mentionem fecit Saluator, cum alij recentiores illis non defuerint, non minus sanctitate & prophetico spiritu clari? Respondetur, quia horum singulariter fit mentio in Scriptura, non item aliorum.

Solutio.

Obiectio.

Contrà: Nam etsi sacra Scriptura non recenseat aliorum martyrium, non ideò haud secutum est; quod absque dubio vlcisceretur Dominus. Respondeo, multum referre, loqui de illis quorum mentionem facit Scriptura, & quorum non: horum enim mortem ab ipsis inflictam negassent Iudæi, non item aliorum. Et profectò ea est Iudæorum conditio (vt qui cum illis tractarunt & disputarunt, fateri possunt) vt nihil admittant, quod Catholica Scriptura non sit comprobatum. Quare cùm horum conditionem optimè cognosceret Dominus, illorum Martyrum obiecit illis martyrium, quod ipsorum canonica Scriptura celebrat.

Responsio.

Iudæi tantùm in Scriptura contenta admittunt.

Abelis & Zachariæ martyrium maximè publicum.

Accedit, quòd horum martyrium fuit notissimum: Abelis quidem; quoniam fuit secundus in mundo genitus, & ipsius mortem voluit Deus per vniuersum mundum diuulgari; & Moyses scripsit, vt alios prætercam: Zachariæ vero fuit maximè publicum ac memorandum martyrium, quia summi Sacerdotis publicè in templo interfecti: & tum maximè, si verum est quod tradunt grauissimi Scriptores cum diuo Hieronymo, multo tempore sanguinem huius Zachariæ in parietibus & scamnis atrij templi recentem apparuisse, in detestationem & memoriam tam detestabilis homicidij & sacrilegij. Tertullianus aduersus Gnost. inquit: *Zacharias inter altare & adem trucidatur, perennes cruoris sui maculas silicibus assignans.* Genebrardus dicit, sanguinem ebullientem apparuisse, ac si vindictam clamaret illius facinoris; & id perdurasse quoad Iudæi à Nabuchodonosor captiui in Babylonem ducti fuere. Id ipsum priùs scripserat S. Epiphanius, addens etiam, post eius mortem oracula & responsa cessasse, quæ in templo Deus dare consueuerat.

Sanguinis fusi recens permanet memoria, & vindictam clamat.

Ex multis occisio Zachariæ detestabilis.

Hoc etiam facinus ex multis circumstantiis pluribus aliis detestabilius Iudæis opposuit Dominus, à quo minùs se poterant excusare, detestabilius inquam, propter plures circumstantias personæ occisæ, quia non priuata, sed in magna dignitate constituta, summus Sacerdos, diuino præcepto veneratione dignissimus: ratione temporis, causæ mortis, & interficientium; quando videlicet monita salutis dabat Iudæis, eos à spirituali morte ab idololatria eripere volebat, quando zelabat veri Dei honorem, vt blasphemus iussu Regis, qui tot fuerat à Ioiada Zachariæ patre suo beneficiis cumulatus, ab vniuerso nihilominus Iudæorum populo, qui eum pluribus de causis diligere tenebatur, lapidibus obrutus, & interfectus fuit: ratione loci, quia in templo fuit interfectus. Quare meritò huius Zachariæ mortem Iudæis obiecit Dominus.

Iansenius & alij dicunt, ideò Dominum Abelis & huius Zachariæ mentionem fecisse; quoniam Scriptura horum duorum dumtaxat explicuit vindictæ petitionem: Abelis, dum dicit, *Vox sanguinis fratris tui clamat ad me de terra*, Gen. 4, 10. Zachariæ verò, quia cùm moreretur sequentia dixisse memorat: *Videat Dominus, & requirat*, 2. Paralip. 24, 22.

Abelis & Zachariæ sanguis vindictam petijt.

Denique dicet quispiam, An non etiam aliorum sanguis inquirendus est, qui vindictam non quæsisse scribitur? vtique; sed de his maior est ratio asseuerandi, quia expressè de his Scriptura loquitur. Etsi enim simile iudicium de aliis faciendum sit, non tamen admisissent Iudæi, quia Scriptura de aliis non loquitur manifestè. Et quędam peculiares circumstantiæ concurrunt in morte Abel & Zachariæ, ratione quarum illorum sanguis clamare dicitur; & ideò singulariter horum meminit Saluator.

Dubij solutio.

Remigius in Catena aurea D. Thomæ, quare occisorum ab Abel vsque ad Zachariam dumtaxat Christus meminerit, etsi aliorum sanguis fusus fuerit, sequentibus verbis aliam reddidit rationem: *Abel*, inquit, *pastor ouium in campo fuit occisus; Zacharias fuit sacerdos, & in atrio templi interfectus. Ideò ergo Dominus hos duos commemorat; quoniam per hos omnes sancti Martyres designantur, laicalis scilicet & sacerdotalis ordinis.* Chrysostomus etiam Abelē commemorauit, ostendens, quoniam Iudæi ex inuidia essent Christum & discipulos suos occisuri; Zacharię autem mentionem fecit, quoniam duplex præsumptio fuit in eius occisione, non enim solùm in sanctum hominem facta est, sed etiam in loco sacro. Origenes hic aliam reddit rationem. Theophylactus in Matth. Abelis meminit: *Sicut enim*, inquit, *Abel propter inuidiam interemptus est, ita & Christus occisus est.* Alij istam, vt indicaret Dominus maiori pœna in eos quam in eorum parentes animaduersurum; quia post tot exempla in saniorem mentem non redierunt. Et quia non loquebatur Christus illis Iudæis tamquam particularibus hominibus, sed vt erant populus Iudæorum: quæ gens non erat noua, sed ortum & originem trahebat à principio mundi.

Alia causa mentionis factæ singulariter Abelis & Zachariæ.

Seuiùs puniendi Iudæi illi quàm parentes eorum.

CAPVT XIV.

De villa & valle Siloë, septimo loco septimæ Peregrinationis.

IN hac Peregrinatione septimo loco occurrit villa & vallis Siloë, de quibus pauca hæc accipe.

Siloë villa quid. Villa Siloë aliud ad præsens non est, quàm cumulus quidam domuncularum apud montem Offensionis pæne consumptarum, furnis ac cauernis persimilium, quas Mauri & miserrimi homines inhabitant.

Vallis Siloë. Vallis verò Siloë, est vallis Iosaphat pars quæ villam Siloë respicit, ad illius radices posita: contra eam ex altera parte est celebris fons Siloë, de quo inferiùs erit sermo; à quo tam villa quàm vallis Siloë sumit denominationem. In hac parte Adrichomius in Descriptione Ierusalem num. 189. & Villalpandus in sua veteris Ierosolymæ imagine describunt hortum regium Salomonis.

CAPVT XV.

De puteo Nehemiæ, siue ignis, octauo loco septimæ Peregrinationis.

AD radices montis Offensionis contra Austrum est pulchra & speciosa planities, siue vallis in extremitate vallis Iosaphat, quæ, vt credo, pertinet ad vallem Gehennon, in qua cernuntur in præsentia oleæ, malorum aureorum plantæ, & aliæ arbores; vbi celebris ille & nominatus puteus est, Nehemiæ & ignis appellatus: cuius conditionem præsenti Capite explicabimus, & sequenti duas diluemus difficultates, quæ contra ipsius historiam esse possent.

Putei Nehemiæ conditio. Puteus hic angustus quidem est, sed altus & profundus, in quo semper aquæ conseruantur, etsi non semper eodem modo: hiemali enim tempore, pluuiis & aquis ex montibus nescio per quos subterraneos canales vel meatus in eum confluentibus, multùm augescit, adeo vt per os ipsum effluant, & per canale egressæ, alluant & fecundent vicinos campos; quod magnam adfert incolis lætitiam: quare tunc temporis tam viri quàm mulieres, relicta ciuitate, hilares eò se transferunt. *Nehemiæ puteo inundante gaudet Ierosolyma.* Cum enim terra ista arida & inaquosa sit, de cælo expectans imbrem, credunt à Deo missum ad eam fecundandam, & hominum salutem. Quando aqua est in suo naturali esse, distat ab ore putei passus circiter 18. Ex hoc colligitur, aquas ibi scaturire, & externis aliis augescere. Prope hunc ex altero latere est capella vetustate destructa, ex altero verò est piscina in terra excauata, in qua putei aquæ recipiuntur: quam restaurauit, & ædificiis auxit nostro tempore sanctæ Ciuitatis Gubernator.

Puteus iste ab omnibus regionis istius habitatoribus, Nehemiæ vel ignis puteus nuncupatur. *Ratio nominis.* Ratio est, quoniam ille esse creditur, in quo Sacerdotes iussu Ieremiæ Prophetæ acceptum de altari ignem absconderunt, quando de proximo Iudæi in Persidem captiui ducendi erant; vnde reuersi, sub Nehemia non ignis, sed aqua crassa inuenta, ipsaque consperso sacrificio, diuinitus in ignem conuersa est. Placet hanc relationem & historiam hic adscribere propriis verbis Auctoris lib. 2. Machab. qui cap. 1, 19. sic habet: *Cùm in Persidem ducerentur patres nostri, Sacerdotes, qui tunc cultores Dei erant, acceptum ignem de altari occultè absconderunt in valle, vbi erat puteus altus & siccus, & in eo contutati sunt eum, ita vt omnibus ignotus esset locus. Cùm autem præterissent anni multi, & placuit Deo vt mitteretur Nehemias à Rege Persidis: nepotes sacerdotum illorum, qui absconderant, misit ad requirendum ignem: & sicut narrauerunt nobis, non inuenerunt ignem, sed aquam crassam. Et iussit eos haurire, & afferre sibi: & sacrificia, quæ imposita erant, iussit sacerdos Nehemias aspergi ipsa aqua, & ligna, quæ erant superposita. Vtque hoc factum est, & tempus affuit, quo sol refulsit, qui priùs erat in nubilo, accensus est ignis magnus, ita vt omnes mirarentur.* Hactenus tuere illius Scriptoris verba; quæ rectè considerata, & simul putei conditione, eam non parum explicant. In Græco distinctius habetur, partem ignis ex altari incensi acceptam, & in cauerna sicci putei repositam.

Dubium. Sed numquid sacellum illud vetus, cuius ruinæ cernuntur prope puteum, alicuius peculiaris mysterij repræsentandi gratia extructum fuit? *Solutio.* Respondeo affirmatiue; fuisse inquam ædificatum mandato Artaxerxis, ad perpetuam indicati miraculi memoriam. Sciendum itaque, quòd delato ad Regem Persarum Artaxerxem nuntio de igne tot annis in subterraneo loco absconditо, & in aquam crassam & inde rursum in ignem conuerso, vehementer admiratus est Rex; tantoque magis, quod magna apud Persas in veneratione ignis semper fuit. *Ignis à Persis veneratus.* Itaque rei veritatem primùm diligenter inquiri iussit, atque examinari; tum cum locum sanctum & religiosum haberi voluit templo ibi extructo, quod cum sacerdotibus multis donariis & muneribus honorauit; *Templum apud puteũ Artaxerxes ædificat.* & fundamenta & ruinæ quæ

modo

modò cernuntur, illius probabiliter credi possunt. id indicauit Auctor 2. libri Machab. post iam recitata verba dicens: *Considerans autem Rex, & rem diligenter examinans, fecit ei templum, vt probaret quod factum erat: & cùm probasset, sacerdotibus donauit multa bona, & alia atque alia munera, & accipiens manu sua, tribuebat eis*, 2. Machab. 1,34.

Obiectio. Tornel. Tom 2. A.M 3610 num. 13. Refragatur huic sententiæ Nicolaus Lyranus & Augustinus Tornellus: & quæ de templo dicuntur, arbitrantur intelligenda de Ierosolymitano restaurato, & exornato. Ratio est, quia Nehemias, qui erat vir valdè pius & Regi valde acceptus, cùm benè nosset, non licere apud Iudæos alibi Deo templum extruere, nisi in Ierusalem, proculdubio Regem de ista mente deducere curasset. Neque idem Rex putandus est aliud tunc erexisse Ierosolymis templum, ab eo diuersum quod ibidem sub Dario Hystaspis ædificatum fuerat, sed illud idem iam extructum adeò exornasse ac ditasse, vel etiam, vt legitur in codice LXX. Interpretum, circumsepisse, id est, ad loci tutelam, omnes quoque partes eiusdem templi exteriores muris valde firmis circumdedisse, vt quodammodò ipse Longimanus illud fecisse dici posset.

Solutio. Sed enim propter hæc non est à priori sententia recedendum, quam, præter alios, ex antiquioribus conceptis verbis docuit S. Ambrosius lib. 3 Offic. cap. 14. Tom. 1. dicens: *Hoc patefacto indicio*, mutationis scilicet aquæ in ignem, *Rex Persarum eo loco, in quo ignis fuerat absconditus, & posteà reperta est aqua, templum fieri mandauit; cui inferebantur dona plurima.* Et ipsi Septuaginta Interpretes videntur indicare, qui sic habent: *Circumsepiens autem Rex, templum fecit*, hoc est, circumdans muro putei locum, templum erexit. Et Mariana in Scholiis ait: *Fecit & templum, scilicet in eo puteo vbi fuit ignis*, id est, prope; quia certum est, in puteo templum fieri non potuisse; & meritò prope factum fuit, vt *In memoriam miraculi ædificatum.* indicaretur miraculum ibi patratum, fuisse Regi extero probatum. Denique nomen loco impositum idem indicat. dicit enim sacer Textus: *Appellauit autem Nehemias hunc locum Nephthar, quod interpretatur purificatio. Vocatur autem apud plures Nephi*, 2. Machab. 1, 36. *Locum* dixit, non Ierosolymitanum templum; nec hoc posteà isto nomine appellatum inuenitur. Et quamuis dixerimus esse sacellum, vel superstites ruinas sacelli signum, non obstat; nam exiguus etiam locus alioqui sacer templum dicitur, vt constat, & pluribus hæc indicat Serarius quæst. 14. Ad rationem in contrarium dicendum, illam non obstare: quia licet interdictum fuerit extra Ierusalem sacrificare, hoc intelligendum communiter, & malo fine, vt non vero Deo, sed idolis cultus exhibeatur; non similiter, si existat rationabilis aliqua & peculiaris causa, quia tunc licitè vero Deo in omni loco sacrificia offeruntur. Hoc probatur in primis exemplo Eliæ Prophetæ, *Ratione existente, extra Ierusalem sacrificare licitum.* qui extra Ierusalem in monte Carmelo erecto altari, super illud sacrificauit, vt tolleret cultum Baal, & veri Dei exaltaret; & benè fecisse, ignis de cælo demissus, qui vorauit holocaustum, comprobauit. Præthereà clarius idipsum antea à vulgaribus hominibus nedum inculpate, sed laudabiliter factum nouimus. Cùm filij Israël, qui erant cis Iordanem, intellexissent fratres suos transIordanitas, tribus Ruben, Dan & dimidiam Manasse, ædificasse iuxta Iordanem altare infinitæ magnitudinis, profecti fuerunt contra illos, vt de eisdem tamquam de magno patrato facinore vindictam sumerent: sed cum intellexissent non malo, sed bono fine, non vt separarentur à Deo, sed vt eidem magis cum fratribus suis copularentur, vnoque humero omnes illi seruirent, placati illi, nedum non vlti sunt factum illud, sed laudauerunt, & Deo gratias egerunt. *Quibus auditis*, inquit sacer Textus, *Phinees sacerdos, & Principes legationis Israël, qui erant cum eo, placati sunt: & verba filiorum Ruben, & Gad, & dimidiæ tribus Manasse, libentissimè susceperunt.* siue, vt habet Hebr. *Hoc totum visum est ijs bonum*; seu, *Fuit in eorum oculis bonum. Dixitq; Phinees filius Eleazari sacerdos ad eos: Nunc scimus quòd nobiscum sit Dominus, quoniam alieni estis à prauaricatione hac*, &c. Ios. 22, 30. Lege Serarium in caput 22. Ios. quæst. 3. Et sane vt filij Israël, quia siccis pedibus per medium Maris rubri & Iordanis transiuerunt, ibi in tanti prodigij monumentum laudabiliter lapides erexerunt; ita cum laude, ob illius ignis miraculi perpetuam memoriam conseruandam, memoratum templum erectum fuit prope puteum.

Si dicatur: Miraculum accidit in templo Ierosolymitano, ideò ibi debuit illius memoria conseruari. *Obiectio.* Respondeo, verum esse; sed prius miraculum fuit in puteo, *Solutio* quando ignis in aquam crassam conuersus fuit; & ex isto processit aliud in templo miraculum. Et præthereà iam erat in sancta Ciuitate ob plura memorabile templum Domini erectum.

Aduerto denique, posse dici illud ædificium non esse extra Ierusalem, quia est prope, in eius videlicet suburbiis, vt dictum

 fuit,

fuit. Nec vmquam in Scriptura constructio templi Salomonis Regi Artaxerxi tribuitur; non ergo hic de Ierosolymitano Salomonis templo sermo est.

Difficultatis solutio. Dubitant Doctores de intentione Artaxerxis circa dicti templi extructionem, an ignem honorare ex Persica superstitione voluerit, an potiùs mirabilium omnium effectorem Deum, qui & aquam ardere faceret, & eamdem ex igne produceret. Respondendum cum Torniello, & aliis, quòd licet non sit facile aliquid certi statuere, in meliorem partem esse interpretandam: Primò, quia Esther Regina & Mardochæus ea occasione videntes Regem ad pietatem propensum, non omiserunt rectè dirigere, præsertim non ignarum veri Dei, vt ex eius decreto pro Iudæis perspicuum est Esther cap. vlt. 16. Secundò, quia nec Nehemias nec Iudæi alij permisissent, alteri quàm vero Deo templa erigi Ierosolymis, scientes, quanta passi fuerint propter suorum anteactas idololatrias.

CAPVT XVI.

Duæ difficultates, quæ infirmare videntur dicta Capite præcedenti de puteo Nehemiæ.

Contra dicta Capite præcedenti de puteo Nehemiæ & ignis ex veteri recepta traditione, & Scriptura sacra duplex occurrit difficultas; altera, qua impugnatur dicta ignis historia: altera, qua, non in dicto puteo fuisse absconditum sacrum ignem, si fuit absconditus, probatur.

Argumentum primum, quòd Machabæorum libri Canonici non sint. Quantum ad priorem, redditur difficilis creditu illa historia, quoniam fabellam esse aliqui opinantur; ea moti ratione, quod Machabæorum libri non sint de Canone sacræ Scripturæ; idque asseuerant non modò Iudæi & hæretici, sed etiam quidam ex Scriptoribus Catholicis. Glossa ordinaria 2. Machab. 1. sequentia litteris mandauit: *Hæc quippe, qui Ierosolymitani Iudæi, scribentes ad eos qui per Aegyptum fuerunt Iudæos de igne reperto in puteo, in similitudinem aquæ crassæ conuerso, neque in Esdræ, neque in Nehemiæ scriptis aut dictis alicubi reperire potuimus, sicut nec illud quod in posterioribus cap. 2. de Arca & tabernaculi absconsione per Ieremiam asserunt, nullo modo in ipsius Ieremiæ libro scriptum inueniri potest: vnde constat, hæc illos aut maiorum suorum traditione didicisse, aut in apocryphis eorum libris exarata reperisse. Nos ergo quod incertum est relinquentes, ad ea, quæ certa Canonicorum librorum attestatione esse manifestum est, calamum conuertamus.* Hæc Glossa. Alij similiter fabulosa eadem esse dicunt; & quod falsò hæc asseruntur ex dictis Prophetarum.

Addam & alterum, quod tamquam apocryphum tangit Glossa ex 2. Machabæorum 1. Quod *cùm in Persidem ducerentur patres nostri* captiui, &c. non in Persidem, sed in Babyloniam ducti fuerunt Iudæi. Hæc & alia, quæ breuitatis causa omitto, fusiùs videri possunt apud Sixtum Senensem lib. 8. Bibliothecæ sanctæ, Bellarminum Tomo 1. lib. 1. de Verbo Dei cap. 15. & lib. 1. de Purgat. cap. 3. & alios, quibus probatur, Machabæorum libros nullius esse auctoritatis, ac consequenter approbanda non esse, quæ de illo puteo & igne asseuerantur. *Secundum*

Sed enim hæc dictis obstare nullatenus debent; nam duos priores Machabæorum libros, in quibus iam memorata de puteo illo & igne continentur, pro Canonicis recipit Ecclesia, & antiquitus sancti Patres vt Canonicos venerati sunt; & denique sancta Tridentina Synodus illos adscripsit in Catalogo librorum Canonicorum: quare ablata est omnis dubitandi occasio, & omnia consequenter in ipsis contenta de fide tenenda sunt, & quæ refragari videbantur diluenda. *Responsio. Duo Machabæorum libri Canonici sunt.*

Cùm primò dicitur, non esse illos libros tamquam Canonicos admittendos, quia illorum Scriptor ignoratur: quidquid sit de antecedente, respondetur negando consequentiam; quia non ideò confitemur libros aliquos esse Canonicos, quia eorum Scriptor sciatur, vel non, hoc enim nihil ad id facit; alias libri alij verè Canonici, quorum Scriptores ignorantur, expungerentur e sacris Biblijs, & plures alij non Canonici in eorum locum subrogarentur, de quorum Scriptoribus non dubitatur; quod admittendum non est. Sed ideò illos pro Canonicis recipimus, quia tales approbat Ecclesia. vnde S. Augustinus de huiuscemodi libris ait lib. 18. de Ciuitate Dei cap. 36. *Machabæorum libros non Iudæi, sed Ecclesia pro Canonicis accipit, propter quorumdam Martyrum passiones vehementes, atque mirabiles; qui, antequam Christus venisset in carne, vsque ad mortem pro lege Dei certauerunt, & mala grauissima atque horribilia pertulerunt.* Hæc S. Augustinus. *Ad primum*

Cum dicitur, memorata non reperiri in libris Nehemiæ, vel Ieremiæ, Respondeo dupliciter: Primò, illo concesso, id nobis non officere; quoniam sufficit ea scripta in vno Canonico libro, qualis est primus & secundus Machabæorum, vt diximus. Si dicatur, rem quidem ita se habere, si in libro, vbi hæc notantur, non designarentur

alij

alij Auctores, vel codices, sed si citantur, & non inueniantur, vt accidit in casu nostro, illa suspicione non carent.

Dicendum, id in proposito non officere, nec falsas auctoritates Ieremiæ adduci; nam sunt aliquæ eius traditiones, vel commentaria, quæ licet non sint in Canone, non sequitur non esse Ieremiæ. Ita Sixtus Senensis. Et certe S. Hieronymus in cap. 27. Matthæi testatur, se legisse quemdam apocryphum Ieremiæ librum, quem ei Iudæus quidam Nazaraæ sectæ attulerat. Nec est inconueniens, sacrum Scriptorem libri Machabæorum adduxisse scriptorem non sacrum, hoc est Scripturam in Canone non contentam; nam id ipsum ab aliis sacris Scriptoribus cum laude factum nouimus, vt patet Tit. 1, 12. 1. Corint. 15, 33. Act. 17, 28. & alibi; & licitum & laudabile esse docent sacri Doctores. Videatur D. Hieronymus in Epist. ad Magnum Oratorem Romanum, D. Augustinus lib. 2. de Doctrina Christiana paulo ante finem, & dist. 38. c. Legimus.

Sacer Scriptor licitè non sacrum adducit.

Vel secundò dicatur, prædictorum mentionem quidem factam fuisse in Scriptura citata, sed forte illius parte, in qua dicta recensentur, periisse: vel etiam extare, & ignis sacri factam mentionem Nehem. 12, 42. secundum Riberam lib. 5. de Templo c. 17. ignis verò, & aliorum, quæ 2. Machab. 2. memorantur, Ierem. 50, 7. & 8. ibi enim prædicit Propheta perspicuè ignotum fore locum, *donec congreget Deus congregationem populi*, id est, ex Babylone in terram Israël, *& propitius fiat. Et tunc*, inquit, *Dominus ostendet hæc, & apparebit maiestas Domini, & nubes erit, sicut & Moysi manifestabatur, & sicut cùm Salomon petiit vt locus sanctificaretur magno Deo, manifestabat hæc.* Lege P. Augustinum Torniellum Tomo 2. Annal. M. A. 3610. à num. 13. vsque ad 15.

Patres verò, qui oppositum sentire videntur, piè explicandi sunt, dicendo, alios non acceptasse illos libros pro Canonicis; nec tamen culpandi, quia illorum fortasse tempore Ecclesia pro Canonicis illos non acceptauit: alios verò dixisse, non esse de Canone synagogæ videlicet Iudæorum, vt verè non sunt; non tamen negauerunt esse de Canone S. Ecclesiæ. Et præterea, si aliqui dixerunt, non esse vllo modo de Canone; neminem tamen credo illis negaturum fidem illam quæ probato & fide digno Historico præstaretur. Sed solutio difficultatis est de fide tenenda.

Ad secundam.

Ad illud de Perside ex cap. 2. lib. 2. Machab. respondeo quadrupliciter; Primò cum doctissimo Cardinali Bellarmino, Auctorem illius libri vocare Persidem, non solùm eam regionem quæ propriè dicitur Persis, sed etiam alias finitimas; quod patet ex 1. Machab. 6, 5. vbi nuntius qui venit in Babylonem ad Antiochum, dicitur venisse ad eum in Persidem; at Babylon propriè Persis non est. Et hic scribendi modus minime alienus est à scribendi genere aliorum Scriptorum: nam Chrysostomus Homil. 6. in Matth. dicit, Iudæos ex captiuitate Persica liberatos; quia ex captiuitate Babylonica fuerunt liberati.

Persis regio quæ dicatur.

Dico secundò, Pro Babylone dixisse Persidem; quia loca quæ tunc Babylonij tenebant, anteà ad Persas ab illis debellatos pertinebant; & ab eo quod fuit dedisse denominationem Auctorem secundùm Scripturæ consuetudinem. Lege quæ notauimus Lib. 11. Cap. 111. §. Si tertiò.

Tertiò, posuit Auctor libri Machab. Persidem pro Chaldæa; quia versus Persidem ducti fuerunt Chaldæi.

Ac denique quartò; quia reuerà illorum plerique in Persidem Cyro rerum potiente deducti fuerunt.

De loco absconditi ignis sententiæ.

Quantum ad posteriorem difficultatem, de loco vbi ignis ille fuit absconditus, non eadem est omnium sententia. Alij apud Adrichomium in Descriptione Ierusalem num. 62. dixerunt, ignem illum absconditum fuisse in Probatica piscina.

Prima, in Probatica piscina.

Alij apud eumdem in Ruben num. 2. asserunt, ignem sacrum cum altari incensi fuisse absconditum in monte Abarim, qui est trans Iordanem, vbi fuit quadragesima prima mansio filiorum Israël, in puteo, cisterna, vel spelunca eiusdem montis. Nec multum ab hac sententia dissentit Torniellus vbi suprà num. 14 dicit enim, in monte Nebo cum arca & aliis, quæ simul cum igne inuenta fuere, fuisse absconditum ignem sacrum.

Secunda, in spelunca montis Abarim.

Refelluntur

Ceterùm non probatur horum sententia; in primis enim vtrique refragatur communis & vetus recepta traditio. Et prior ex sacra Scriptura falsa deprehenditur, quæ dicit, sacerdotes abscondisse occulte in valle vbi erat puteus altus & siccus; at intra ciuitatem non est vallis, præsertim Iosaphat, quemadmodum antonomasticè hîc nomine vallis, vallem Iosaphat, quoniam ceteris potior, meritò quidam intelligunt. Et sanè de aliqua valle Ierosolymitana loqui voluit sacer Scriptor; nam si de altera vltra Iordanem vel distantiori loqui voluisset, ad pleniùs noscendum alia addidisset; & per hoc refellitur posterior sententia.

Prima.

Præterea non videtur probabile, in Probatica piscina, ex se profunda satis, fuisse altum puteum: ad quem enim vsum fuit ædifi-

ædificatus? & si fuisset, non siccus, sed plenus aquis Probaticæ piscinæ extitisset, imò & supernatassent.

[Secunda.] Posterior item non probatur sententia: non enim video, quomodo tunc temporis ignis & Arca potuerint commodè transferri vltra Iordanem in montem Abarim, vel Nebo; sed bené, commodiùs recondi potuerunt in indicato à nobis puteo, qui tantùm circa medium milliaris distat à sancta Ciuitate, vnde & commoditas breuî recipiendi erat.

Denique Scriptura sacra apertè dicit, non in monte Abarim, vel Nebo, sed in valle fuisse absconditum ignem. Etsi enim 2. Machab. 2, 4. dicatur, in monte, in quo Moyses ascendit, & vidit Dei hereditatem, Ieremiam inuenisse locum speluncæ, & tabernaculum, & Arcam, & altare incensi intulisse illuc, & ostium obstruxisse; non tamen id dicitur de igne in monte, sed in valle.

[Obiectionis solutio.] Nec valet, dicere simul inuenta fuisse, & eodem tempore; nam præterquam quod id non constat, & voluntariè dictum est, dicimus, simul omnia inuenta fuisse, scilicet circa idem tempus, non tamen omnia in eodem loco, sed ignis in dicto puteo: cui conueniunt conditiones quæ de eodem in Scriptura notantur. Alia alibi.

Nec facit difficultatem, quòd Scriptura dicat illum caruisse aqua, quam continet in præsentia: nam cum & putei ipsi aliquando siccentur, potuit & iste tunc temporis exsiccari; sed posteà aquæ, cursu suo mutato, iterùm ad eumdem fluxerint, vt & in præsentia fluunt.

Anno ab orbe condito 3879. ignis ille sacer, qui olim ex aqua crassa sub Nehemia mirabiliter eductus fuerat, ac deinceps in altari holocaustorum à sacerdotibus iugi lignorum appositione vsque ad hæc tempora conseruatus, vt sub indicato anno n. 6. [Ob simoniæ peccatum ignis extinctus.] notauit Torniellus, mirabiliter quoque, ob Iasonis & Menelai simoniæ aliorumq; scelerum detestationem, extinctus fuit, vt ex D. Augustino tradit S. Antoninus Histor. 1. Part. tit. 4. cap. 4. §. 13. & refertur 1. quæst. 1.

Circa diligentiam sacerdotum conseruandi sacrum ignem, quando captiui in Babylonem ducti fuerunt Iudæi, S. Ambrosius lib. 3. de Officiis c. 14. notabile deducit documentum, charitatem & eius [Charitas sollicitè conseruanda.] conseruationem in igne significatam, esse ante omnia curandam, &c. Et hæc de puteo Nehemiæ siue ignis, octauo huius Peregrinationis loco, dicta sufficiant.

CAPVT XVII.

De valle Gehennon, & luco Topheth, nono loco septimæ Peregrinationis.

DE valle Gehennon & luco Topheth, nono huius Peregrinationis memorabili loco, in præsentia agendum est.

In suburbiis sanctæ Ciuitatis & parte [Situs vallis Gehennon.] eius Orientali, vergente tamen ad Austrum, in extrema ac propinquiori parte vallis Raphidim, sub monte Offensionis, ad Meridiem fontis Siloë est vallis illa Gehennon dicta, in qua antiquitus lucus erat, in quo turpissimis crudelissimisque sceleribus & idololatriis fuit Deus optimus maximus offensus. De his modò agentes tria notabimus, primò, horum locorum conditionem; secundo, multiplicia ipsorum nomina, & eorumdem significationem; tertiò, præcipua in ipsis operata.

Quantum ad primum, vallis Gehennon est profunda, pulchra ac spatiosa, [Descriptio.] olim hortis, vineis atque arboribus consita, quæ alluitur ac fecundatur aquis fontis Siloë, & torrentis Cedron. In valle ista erat insignis idololatriæ lucus, Topheth appellatus, à quo & vallis denominatur. Frequens fit horum mentio in sacris Litteris. Ex dicendis magis ipsorum conditio elucescet.

Et quantum ad secundum, memorata [Nomina & significatio.] vallis nuncupatur vallis *Gehennon*, siue *Benhennon*, siue *Behennon*, *Topheth*, & *Moloch*. Gehennon, vel Behennon, vallis dicebatur [Behennon ab emptoribus dicta.] ab illius emptoribus, vel possessoribus, id est, vallis filiorum Ennon, quia Ennon illam emit pro filiis suis; Topheth verò & [Topheth & Moloch ab idololatria.] Moloch, ab idololatria, quam dæmonibus ibi exercuerunt filij Iuda, vt docent D. Hieronymus, Lyranus, & alij. Ieremiæ 7, 31. vbi agitur de idololatria filiorum Israel, sequentia leguntur: *Et ædificauerunt excelsa Topheth, quæ est in valle filij Ennom, vt incenderent filios suos & filias suas igni: quæ non præcepi, nec cogitaui in corde meo,* &c. In quæ verba sic scribit S. Hieronymus: *Topheth, quæ est in valle filij Ennon, illum locum significat, qui Siloë fontibus irrigatur;* [Locus hic* *amœnus.*] *& est amœnus atque nemorosus, hodieq; hortorum præbet delicias. Hic autem gentilitatis error omnes prouincias occupauit, vt ad capita fontium lucosq; amœnissimos victimas immolarent, & omnis prauæ superstitionis religio seruaretur. Topheth lingua Hebræa interpretatur latitudo: scriptumq; fertur in libro Iosue filij Nun de hoc loco, qui est in valle filij Ennon, & Hebraicè dicitur* גי הנם, *גיא quippe φάραγγα, hoc est vallem,*

&

& הנם, vel hominis nomen, vel gratiam sonat; traduntq́; Hebræi, ex hoc loco appellatam Gehennam; quod scilicet omnis populus Iudæorum ibi perierit, offendens Deum. In quo loco etiam filios suos in igne idolis consecrarint, siue holocaustum obtulerint: quæ non præceperit eis, nec vlla legis iusserit sanctione. Hactenus loco citato S. Hieronymus. Et de locis Hebraicis inquit: *Topheth legimus in Ieremia Aram-Topheth; est autem in suburbanis Æliæ vsque hodie locus qui sic vocatur iuxta piscinam Fullonis, & agrum Acheldema.*

Gehenna ab ista valle dicta.

Lyranus verò in ea verba 4. Reg. 23, 10. *Contaminauit quoque Iosias Topheth, quod est in Conualle filij Ennom*, inquit: *Contaminauit quoq; Topheth, id est, idololatriam idoli Moloch, quæ vocabatur Topheth, quod significat tympanum, seu tympani sonitum; eò quòd sacerdotes illius idoli percutiebant in tympanis, ne parentes audirent clamorem filiorum suorum in manibus idoli morientium, sicut dictum fuit suprà 16. & Leuit. 18.* Moloch verò erat idolum, cui filij Israël sacrificia offerebant filios & filias: ferturq́; in hac valle fuisse tabernaculum in quo stabat huiusmodi idolum. Lege Bedam libro de Locis sanctis cap. 6. & plura in hoc argumentum apud Pinedam de Rebus Salomonis lib. 7. cap. 10. & 11.

Moloch idoli forma.

Erat illud idolum æneum figura Regis fabrefactum, intus concauum; cuius caput vitulum, pars verò reliqua hominem exprimens, brachia ad immolandum filios habebat extensa: qui vehementi idoli calore inter eos nefarios amplexus comburebantur, vt ex aliis notauit Adrichomius in Descriptione Ierusalem num. 186.

Vsus.

Duplex modus transferendi filios per ignem.

Illud autem duobus modis fieri poterat, vt docet Lyranus 4. Reg. 16, 3. indicans quomodo Achaz huic idolo vnum & alterum filium sacrificauerit, in ea verba, *Insuper & filium suum consecrauit, transferens per ignem secundùm idola Gentium*, &c.

Primus.

Primo quidem, inquit, ponendo filium in brachiis illius igniti idoli, & sacerdotes idoli percutiebant in tympanis, ne patres audirent clamorem pueri morientis, & crederent ipsum sine afflictione transisse ad gloriam; & propter hoc, locus ille vocatur Topheth, quod significat tympanum in Hebræo. Et sic quod dicitur hic, inquit Lyranus, *transferens per ignem*, intelligitur de translatione de vita præsenti ad aliam.

Secundus.

Secundo modo intelligitur, quòd sine morte transferentur filij: ex hoc enim quod ignis habet virtutem purgatiuam, sicut videmus, quod metalla à rubigine & impuritate purgantur per ignem; sic credebant antiqui, quod purgaret ab impuritate spirituali, & vsque hodie credunt hoc Tartari: & ideò extranei venientes ad præsentiam Imperatoris transeunt inter ignes factos hinc & inde, vt sic purificati appareant coram ipso. Et forsitan vtroque modo Achaz idololatra fecit de filiis, vnum transferens per ignem primo modo, offerens ipsum idolo, alios autem purgans per transitum inter ignes. Vnde hic dicitur in singulari, *filium suum consecrauit*, &c. quasi designans, illum translatum per ignem de vita præsenti per mortem. Et huic modo dicendi concordat Iosephus dicens, quod Achaz filium suum immolauit idolo in holocaustum. Holocaustum enim est sacrificium totum incensum. In 2. verò Paralipom. 28. dicitur, quod Achaz lustrauit, id est, purgauit filios suos in igne; quasi in hoc designans, alios filios suos purgatos secundo modo prædicto. Et non solùm Achaz, sed etiam Manasses, Reges Iuda, cum aliis de plebe, secundùm ritum Gentium, dilectissimos filios suos immundo Moloch parentes holocaustum obtulerunt, vt sacra Regum & Paralipomenon testatur Historia. Ita ex Lyrano.

Arbitror tamen, ordinariè immolari solitos filios priori modo, vt ferè omnes docent; & ex eo probatur, quod præ ceteris falsis cultibus, hunc summoperè propter magnam crudelitatem abominatus est Dominus, omnis pietatis & misericordiæ parens. Sed & sequentia accipe ex aliis.

Maximè crudelis immolatio, ideo summè abominata.

Ara idoli Moloch septem conclauia habuisse dicitur; quorum primum aperiebatur offerentibus similam; alterum, turtures; tertium, ouem; quartum, arietem; quintum, vitulum; sextum, bouem; septimum, filium.

Quàm verò acerbæ execrandæq́ue essent paruulorum pœnæ qui in Molochio sacrificio cremabantur, ex eo apparet, quòd Saluator noster per analogiam infernum, damnatorum locum, Gehennam appellauit Matthæi 10, 28. vt docet S. Hieronymus: quem lege in 2. Paral. 33. in locis Hebraicis litt. S. & T. in Matth. cap. 10. & in Ierem. cap. 2.

Vt verò huiusmodi cultus crudelissimus est, & nedum animabus, sed etiam corporibus nocentibus & innocentibus noxius, & Moloch idolum inter alia præcipuum & execrandum; ita pijssimus & omnium creaturarum Auctor Deus summopere detestatus est, vt innuimus, & nefarium illum cultum prohibuit. In eo euertendo aliquorum Regum Iuda pietas maximè enituit, sicut & in eodem erigendo aliorum impietas apparuit.

Et primus omnium qui hoc execrandum idolo-

Salomon hanc idololatriam introduxit.

idololatriæ genus in populum Dei introduxit, fuit Salomon ille Rex Israëlitici populi eximiis à Deo affectus beneficiis, cui nullus alius similis in potentia, sapientia & diuitiis surrexit, nec in posterum surrecturus sit, vt illi dixit Dominus. *Aedificauit Salomon fanum*, vt dicitur 3. Reg. 11, 7. *Moloch idolo filiorũ Ammon.* Et suo execrando exemplo ceteris dedit manus. Paulus enim Palatius colligit non inepte ex Ecclesiast. 47, 22. vbi de Salomone dicitur, *Profanasti semen tuum inducere iracundiam ad liberos tuos*; vt vel ex eo scelere maxime videatur tum in Salomonem tum in eius posteritatem ira diuina concitata: & cùm alium non legamus filium quàm Roboam, ac duas filias, dicendum, si alios ex tot vxoribus & concubinis suscepit, malos malè perdidisse insanam parentis religionem, & funestum illum ac nefarium Molochium ignem: quem posteà alij Reges, & alij de plebe scelesti homines imitati fuere.

Propter illam in Salomonis posteritatem indignatus Deus.

Destruxit illam Iosias.

Sed successit pussimus Rex Iosias, qui vt Dei voluntatem adimpleret, ac tam detestandę crudeliq; insaniæ occurreret, statuam Moloch contriuit, lucum eius succendit, loci amœnitatum cadauerum, ossium aliorumque immundorum spurcitiis fœdauit, atque in perpetuum huiusmodi sordium atque immunditiarum receptaculum destinauit, 4. Reg. 23, 10.

Deus illius crudelitatis vindex.

Et ter optimus maximus Deus, vt quantum execraretur crudelem illum cultum ostenderet, atque ab illo arceret vniuersos, maximas de delinquentibus sumpsit pœnas in cæde videlicet suorum filiorum, vt in quo deliquerant punirentur. Etenim in valle Gehennon & Topheth ita populi multitudo cæsa fuit, vt non vocaretur ampliùs locus ille Topheth, sed Polyandrion, hoc est, tumulus multorum mortuorum; quorum cadauera ibi insepulta auibus cæli & bestiis terræ facta sunt esca, vt signis conceptisque verbis à Ieremia fuerat prænuntiatum: quod quidem ex parte impletum fuit in Babylonica captiuitate, pleniùs tamen tempore Saluatoris, inquit D. Hieronymus in cap. 19. Ieremiæ, quando Iudæi obsessi fuere à Vespasiano & Tito; eorumque ciuitas tempore Imperatoris Adriani in æternos cineres collapsa est: vt qui obtulerant filios suos idolis, ipsi eos posteà, famis necessitate compulsi, in ciborum vsum verterent; carnesq; omnium darentur volatilibus cæli, & bestiis terræ: vt qui Domini muneribus abusi fuerant in impietatem, & propria viscera idolis immolarant, ventres suos sepulchra facerent liberorum. Hæc & alia notato loco sancti Hieronymi, quæ fusiùs apud Iosephum de Bello Iudaico videri possunt.

Aduertendum, fana idolorum non tantùm in valle, sed etiam in propinquo colle fuisse ædificata; vbi etiam nunc temporis aliquæ illorum reliquiæ & fundamenta cernuntur. *Excelsa* Hebr. legit *statuam*.

Fana non tantum in valle, sed circa.

In valle Gehennon Angelus sub Ezechia Rege occidit Assyrios: Iudæi quasi id non Deus, sed Moloch fecisset, templa & aras in eius honorem construxerunt. Ita Mariana in c. 7. Ieremiæ vers. 31. Lege eumdem cap. 31. vers. 40. Et ex his tertium de loco isto suprà propositum apparet.

CAPVT XVIII.

Nominis Topheth primaria origo.

DE valle Topheth acutè satis agit Ioannes Villalpandus Tom. 3. Apparatus, paucis lib. 2. cap. 13. pluribus lib. 3. cap. 25. Ex quo illud adnotandum breuiter hic videtur, quod ipse pluribus ex Scriptura sacra & D. Hieronymo deducit, quantum ad nominis eius etymon. *Topheth* quidem omnium consensu Hebræorum tympanum significat; sed quare? Plures scriptores respondent, propter tympana in ea valle personari solita, dum coram parentibus viui infantes idolo Moloch comburebantur, vt notauimus Capite præcedenti. Optima quidem ratio; sed ea priorem alteram & præcipuam inuenimus: quia in ea festiuis diebus, in hortis amœnisque eius vallis lucis ac locis choreas ducebant; vel idolis vel sibi ipsis indulgentes hilariter tympana tangere consueuerant Ierosolymitani ciues; quorum lætitiæ ac voluptati debitas comminatus pœnas Isaias inquit: *Cessauit gaudium tympanorum, quieuit sonitus lætantium, conticuit dulcedo citharæ*, Isa. 24, 8.

Topheth idem quod tympanum.

Ratio primaria nominis est à tympanis.

Esse verò hanc significationem priorem ac præcipuam, ex eo in primis probatur, quod Iob 17, 6. vbi Vulgata legit, *Posuit me quasi in prouerbium vulgi, & exemplum sum coram eis*, Hebraica veritas habet, *Topheth lepanim, portentum faciebus*: hoc est, omnibus me prospicientibus admirabilis videbar, vel priùs, præ nimia pulchritudine & felicitate; vel posteriùs, præ nimia dolorum ac miseriarum quibus premebar copia. Igitur cùm Iob meminerit Topheth, qui plura præcessit sæcula, sacrilegi illius idololatriæ apud Ierosolymitas cultus immolandi filios per ignem ad sonitum tympanorum, consequens est, alteram esse priorem & præcipuam significationem.

Deinde Ieremiæ 7, 32. postquam Dominus de Topheth locutus fuisset, vbi immani illa idololatria offensus fuit, subdit: *Ideò*

Ideò ecce dies venient, dicit Dominus, & non dicetur amplius, Topheth, & Vallis filij Ennom, sed Vallis interfectionis, &c. Si prior illa significatio tantum Topheth conueniret, imò si posterius adducta illam non præcederet, tali non fuisset vsus antitheſi, *Non dicetur*, &c. Si Topheth nomen immanem illam puerorum carnificinam præcipuè significaret; (potestne enim excogitari alia immanior & crudelior occisio?) igitur si opposita ex eorum collatione cognoscuntur, & Topheth opponatur Vallis interfectionis, dicere oportet, Topheth locum deliciosum & voluptuosum suo principali significatu importare.

Et confirmatur: Quia si nomina rationabiliter imposita naturam rerum nominatarum significant, cum vallis Topheth sit Siloë fontibus irrigua, amœna, nemorosa, hortorum præbens delicias, vt Capite superiori diximus ex D. Hieronymo, & ad voluptates sectandas idoneus locus ab idololatris illis electus, dicendum est, nomen Topheth sua primaria significatione voluptuosum amœnumque locum significare. Et amplius: Si Topheth lingua Hebraica interpretatur latitudo, hoc est ex nobili conditione loci, quod adeò amœnus, nemorosus pulcherque sit, vt in eo exhilarentur & dilatentur hominum corda, debet ex sua præcipua significatione locum amœnum ac voluptuosum significare.

Dubium. Dices: Si Topheth, & vallis Gehennon significat præcipue locum delicijs & voluptatibus refertum, quomodo vsurpatur ad significandum obscurissimum & miserrimum inferni locum, in quo damnati inexplicabiles pro admissis sceleribus pœnas luunt? Saluator enim noster, vt anteà diximus, teterrimum illum locum non semel Gehennam nominauit.

Responsio. Respondendum, quando aliqua nomina accipimus ad aliud translatiue significandum, non semper ea vsurpari ex illo quod primò significant, sed ex notiori significatu. Sodomitica regio, vt erat opulenta & deliciosa, ita paradisum Domini significabat; & nihilominus Isaias 1, 9. eadem vsus est ad significandum execrandam miseriam & ingentem desolationem Iudæorum, dicens: *Nisi Dominus exercituum reliquisset nobis semen, quasi Sodoma fuissemus, & quasi Gomorrha similes essemus.* Et quare opulentis olim vrbibus vsus est sanctus Vates ad significandam extremam calamitatem? quia suo tempore recesserat ab illis amœnitas, & aduenerat calamitas, *facta terra fructifera in salsuginem*, vt dixit Regius Vates Psalm. 106, 34. Ita Saluator considerans posteriorem & magis apparentem vallis Topheth execrandum & abominabilem statum, priori relicto, illo vsus est ad pœnas inferni significandas. Quod si ad priorem & propriam significationem respexisse contendas; dicas, per noniam antithesimve à contrario sensu fuisse locutum Reparatorem nostrum, vt frequenter fit, & notamus Lib. VII. Cap. V. II. Peregr.

Breuiter itaque dicendum, ab euentu desumptam fuisse denominationem Topheth: & Primò, quòd omnis populus Hebræorum ibi periit, offendens Deum. Secundò, quia ibi in igne viuentes filij velut in inferno cruciabantur. Tertiò, quia locus iste à pijssimo Iosia sordibus ac bestiarum putidis cadaueribus horrendus haberi cœpit, atque abominabile spectaculum.

Hinc colligendum arbitror, quòd quemadmodum peccatum ex Angelo fecit dæmonem, ita ex paradiso infernum constituit. *Peccati malitia quanta.* Regio illa Sodomitica regijs vrbibus omnibusque affluens bonis, adeò vt Paradiso Domini comparata inueniatur; verùm propter inhabitantium peccata, omni decore & gratia spoliata remansit, *factæque sunt* illius vrbes *exemplum, ignis æterni pœnam sustinentes*, vt dixit S. Iudas Apostolus. Et Ierusalem *vrbs perfecti decoris, gaudium vniuersæ terræ*; Thren. 2, 15. quia *peccatum peccauit, instabilis facta est: omnes qui glorificabant eam,* Thren. 1, 8. *spreuerunt illam, quia viderunt ignominiam eius: ipsa autem gemens conuersa est retrorsum*, vt dixit dolens Ieremias. Et quæ typus erat cælestis patriæ, à sanctis Vatibus Sodomæ, Gomorrhæ & Ægypto confertur, vel etiam in impietate præfertur. Ideò non mirum, si Topheth lucus, & Gehennon, olim vallis & locus deliciarum, propter Dei offensam, tormentorum & perditorum hominum locum significet. Vtinam in his nostra detineretur consideratio, cognosceremus inferni auctorem peccatum, & peccatores suis sceleribus in seipsos violentas manus inferre, atque se æterna vita priuare. Vt enim olim Lucifer peccato seipsum de cælo in profundum laci deiecit, & Adam de paradiso voluptatis in hanc miseriarum vallem; ita quilibet peccator culpa & iniquitate sua se priuat Regno cælorum, & æternam pœnam gehennamque ignis sibi parat.

CAPVT XIX.

De monte Offensionis & scandali, decimo loco septimæ Peregrinationis.

Decimus locus, qui in hac Peregrinatione se nobis considerandus obijcit, est mons Offensionis & scandali. Circumde-

Ierosolyma diuina custodia. cumdedit Deus optimus maximus dilectam sanctamque ciuitatem Ierusalem altissimis montibus, quibus tuta ab hostibus esse posset, usque velut munitissimis turribus, non hominum manibus, sed arte diuina fundatis, vt à quibusuis hominum incursionibus defenderetur, atque ex visibili illa externa custodia, non modo Dei inhabitans populus, sed & ipse populus nationum intelligeret inuisibilem, internam atque assiduam Dei erga Ierusalem custodiam, hocque pacto ille Deum vt Patrem honoraret, & reuereretur; iste verò vt Dominum oculatissimum vigilem iustumque iudicem timeret. Quare sanctus Dauid hanc duplicem admirabilem plane custodiam sanctæ Ciuitatis contemplatus, dixit: ***Montes in circuitu eius, & Dominus in circuitu populi sui***, Psalm. 124,2. ***Montes***,&c. propter externam custodiam dixit, ***& Dominus***,&c. propter internam, sine qua illa non prodesset.

Hebræorum ingratitudo Verum horum aliorumque complurium beneficiorum, quibus à Deo affectus fuit populus ille Iudaicus, immemor, ingratus, & duræ ceruicis, diuinis illis contemptis beneficiis, iis ipsis Deum offendit, summum ingrati animi vitium, vt pluribus tum per alios Vates, tum singulariter per *Ezech. 16.* Ezechielem conqueritur Dominus. Et non tantum ignarus populus Deum offendit, sed & illi electi Reges ab eodem Deo maioribus cumulati beneficiis, pluribus idololatriis, diuersisque Gentium cultibus & superstitionibus offenderunt, non solum in Ierusalem, sed in omnibus vrbibus Iuda, vt ex variis sacræ Scripturæ locis colligi potest. Sed nos de illis dumtaxat agemus, quibus offensus fuit Deus in suburbiis Ierusalem, offerente se occasione tractandi de vnico illo loco, vbi ædificata fuerunt excelsa idolis, constructa lupanaria: qui veteri traditione illarum partium ille idem esse asseritur, & vocatur commu*Mons Offensionis & scandali.* niter ***mons Offensionis*** & ***scandali***. De isto tria videbimus; primò, situm eius, secundò, rationem nominis expendemus; ex quo apparebit tertiò quæ ibidem fuerint in Dei contemptum & hominum scandalum operata.

Quantum ad primum, recolendum est, quod alias notauimus, sanctam Ciuitatem à parte Orientali circumdari alto prolixoque monte, hoc est, in directum porrecto ab Aquilone vsque ad Austrum ferè vrbis; qui mons Oliueti, vel Oliuarum appellatur, vt *Tria montis Oliueti cacumina diuersis nominibus appellata.* infra de eo agentes explicabimus. Et quamuis sit hic mons vnus continuatione; nihilominus, propter tria quæ ex ipso exurgunt distincta cacumina, in quibus diuersa operata fuere, distincta sortitus est nomina: quare, præter commune Oliueti nomen, quo frequentius totus nominatur cum partibus suis, dicitur etiam ***Viri Galilæi***, ob rationem alias assignandam: à cacumine, quod est in latere & plaga Aquilonari montis; siue cacuminis principalis, commune nomen retinet; ab opposito verò Meridionali cacumine, ***mons Offensionis*** & ***scandali*** vsque in præsentem diem ab omnibus in ista regione appellatur, ob rationes mox adducendas.

Sed numquid mons Offensionis, & scandali, sunt duo montes, secundum nominum dualitatem, an potius vnus & idem duobus appellatus nominibus? *Dubium.*

Christianus Adrichomius duos montes, *Positio Adrichomij* siue idololatriæ loca distincta, in eodem Oliueti monte describit. In delineatione namque Ierusalem num 193. montem Scandali montem altum designat vltra torrentem Cedron in Aquilonari latere montis Oliueti, distantem ab Ierusalem quatuor stadiis: in quo Salomon, vxorum Gentilium instinctu, Chamos idolo Moabitarum fanum construxit; quod etiam Iosias confregit. Vbi Machabæorum tempore castrum ædificatum fuit, cuius indicia adhuc extare affirmat. Eodem loco num. 191. è regione montis Scandali, & in Meridionali plaga montis Oliueti, fontis Rogel,& lapidis Zoëleth, describit montem Offensionis, in quo Salomon Melchon idolo Ammonitarum fanum ædificauit suasu vxorum alienigenarum, illudque adorauit. Iuxta quosdam, fuit Pantheon omnibus idolis consecratum: quod annis trecentis sexaginta tribus integrum permansit; & tandem à Iosia Rege demolitum. Prope describit lucum Moloch, inferius item idolum Moloch, & vallem Gehennon.

Non inficior, Salomonem iam totum deditum concupiscentiis innumerabilium feminarum, potuisse ad illarum voluntatem & voluptatem ædificasse delubra in vtraque Oliueti montis extremitate Septentrionali, & Meridionali; præsertim quod 3. Reg. 11, 7. dicatur, Salomonem in monte Oliueti, qui respicit templum & Ierusalem, vniuersis vxoribus suis alienigenis ædificasse idola: non quòd singulis muliercuhs ædificarit singula fana, sed vel statuas, & idola, vel, vt interpretatur Nicolaus, quia omnibus eiusdem cultus ædificauit fana: & quia nedum in montibus, vbi frequentius idololatræ conuenire consueuerunt ad suas profanitates & obscœnitates explendas, sed etiam in vallibus, vt tum alibi, tum singulariter Ezech. 6. videre est. Itaque si in valle Gehennon luci *Statua idolorum in planitie in cacumine Oliueti.*

&

& fana erecta fuere, quare non etiam potuerunt erigi supra montem Olueti, non in vno modo, sed etiam in pluribus locis, & ita in Septemtrionali & in Meridionali plaga? Hæc quidem optimè: quare facilè admitterem, in pluribus locis Olueti erectas fuisse varias idolorum statuas, præsertim quòd plurium fit mentio loco citato Regum; non tamen simili facilitate, tot, & in tot partibus admitterem ædificata fana: quia in Scriptura solius montis Offensionis, & non Scandali fit mentio; & Villalpandus in sua veteris Ierosolymæ studiosissima imagine, inserta Tom.3. sui Apparatus, montem dumtaxat Offensionis delineauit, nulla Scandali memoria facta. In præsentia illius dumtaxat conseruatur memoria sub vtroque nomine Offensionis & Scandali; & ingentia ibi cernuntur fundamenta & ædificiorum ruinæ in illius memoriam, non item alibi: quare vel in hac dumtaxat parte fana erecta fuere, vel sanè præcipuum, & Pantheon. Igitur & nos de solo isto monte, duplici indicato nomine, sermonem facimus.

Alia responsio.

Ex his habemus situm montis Offensionis & loci idololatriæ Salomonis, & suarum amicarum in Orientali plaga ciuitatis: quem ampliùs ex Scriptura sacra confirmo, & explico. Salomon ille à Domino innumeris cumulatus beneficiis, sed Deo ingratissimus; etenim *cùm esset senex*, vt dicitur 3. Reg. 11, 4. *deprauatum est cor eius per mulieres* alienigenas, ita *vt sequeretur Deos* earum: vnde, relicto vero Deo, mendaces, qui dij non sunt, opera manuum hominum, *colebat, Astarthen deam Sidoniorum, & Moloch idolum Ammonitarum.* Quid ampliùs? Ad maiorem benefactoris Dei contemptum, & sacratissimi templi dedecus, *ædificauit fanum Chamos idolo Moab in monte qui est contra Ierusalem, & Moloch idolo filiorum Ammon. Atque in hunc modum fecit vniuersis vxoribus suis alienigenis, quæ adolebant thura, & immolabant diis suis.*

Situs montis Offensionis.

Summa Salomonis impietas & ingratitudo

Sed clariùs 4. Reg. 23, 13. vbi agitur de fanorum idolorumq; destructione & combustione per piissimum Iosiam Regem Ierusalem, locus notatur cum nomine hisce verbis: *Excelsa quoque, quæ erant in Ierusalem ad dexteram partem montis Offensionis, quæ ædificauerat Salomon Rex Israel Astaroth idolo Sidoniorum, & Chamos offensioni Moab, & Melchom abominationi filiorum Ammon, polluit Rex, & contriuit statuas*, &c. & locus & mons Offensionis communiter appellatur is de quo loquimur, estque contra Ierusalem & templum. Templum enim, quod nunc extat, ædificatum est vbi olim erat; & euersum fuit Salomonicum, vt docet Nicephorus: & omnes meritò in hoc conueniunt. Igitur is erit de quo Scriptura loquitur.

Idem prætereà ex illius situs conditione confirmatur. Ibi siquidem pulchra & spatiosa est planicies, ad secessus voluptarios valdè idonea; propè sunt aquæ, fons Rogel & Siloë, cum puteo Nehemiæ, & ad radices illius nemorosa ac deliciis affluens vallis Gehennon. Huiuscemodi enim loca sibi eligebant idololatræ, ad magis explendas suas turpes immunditias, fornicationes & idololatrias, vt de valle Gehennon agentes ex D. Hieronymo notauimus. Et colligitur non obscurè ex Scriptura sacra; quæ cùm in hac materia de excelsis loquitur, id indicare vult, secundùm Gloss. Ra. *Excelsa*, inquit, *dicit Scriptura loca in collibus posita frondentibus, in quibus dæmonibus immolabant, vel Domino, locorum amœnitate illecti; contra interdictum, relicto altari, quod erat in templo, illuc oblaturi confluebant: vnde sæpiùs in hoc libro dicitur de Regibus minùs perfectis: Verumtamen excelsa non abstulit.* Hæc Glossa.

Deliciæ montis.

Glossa in 4. Reg. 23.

Denique ibi, & non alibi, ingentes monstrantur ruinæ, signa veteris idololatriæ, secundùm omnes; & à longè ex istis cognoscitur mons Offensionis. Hæc Capite sequenti magis innotescent.

Ruinæ.

Locus iste, vt ad secundum de eo propositum accedamus, mons *Offensionis* dicitur in Scriptura, & communiter *Scandali*. Offensionis, ab idolo ibi erecto, quod offensio dicitur, secundum vtramque Glossam. Idolum verò appellatum est offensio, tum quia eo Deus plurimùm fuit offensus; tum quia populo & Salomoni illud colentibus fuit magnæ offensionis.

Ratio nominis.

Quidam Linguæ sanctæ periti, deducentes vocem originalem offensionis à radice *sabbath*, quod est, perdere, dissipare, aut corrumpi, & putrescere, quod item ad vastitatem pertinet, legunt, *montem destructionis*, vt Regia, & Vatabl. *vastitatis*, Tigurina; aut actiuè, *montem corrumpentem* aut *vastantem*, quòd in ea idololatria exerceretur: quæ erat ipsissima vastitatis & destructionis Israëlitarum causa. Sicut eadem voce offensionis aut perditionis dictum est, Osee 13, 9. *Perditio tua Israël:* quia inde perditio & ruina Israël processit, &c.

Scandali etiam mons nuncupatur; quoniam fuit maximo scandalo habitantibus præsertim Ierusalem: dum enim isti videbant, vero ac diuino cultu contempto, fana contra templum erecta, & idololatras non faciem, sed terga ad templum & Dominum vertere, & thura diuinosque cul-

Scandalum peperit magnum.

tus idolis exhiberi, magnum scandalum patiebantur, & ad idololatriam incitabantur.

Scandalum etiam fuit pluribus in vniuerso Israële, qui, exemplo Salomonis, & ipsi similia perpetrauerunt facinora. Ac denique magnum vniuerso mundo scandalum attulit, dum contemplatur, sanctam Deoque electam Ciuitatem conuersam fuisse in lupanar effeminatorum, & impudicarum mulierum; & domum orationis & ipsius Dei, in speluncam latronum redactam, & cultum idolothyticum; dilectum Deo populum factum ei inimicum, & Salomonem, omnium mortalium sapientissimum, à Deoque præcellentissimis exornatum beneficiis, propter mulieres in tantam abiisse insaniam, vt, illis spretis, sequeretur deos illarum, & quod horrendum est non dicere modò, sed cogitare, thura & & sacrificia illis obtulerit. Ex dictis tertium patet.

CAPVT XX.

Duplex difficultas contra dicta Capite præcedenti.

Duo argumenta. Primum. Fortasse contra superiùs dicta pro confirmatione veteris traditionis, posset quis ex Scriptura sacra argumentari in hunc modum; Primò, dicendo, montem cuius fit mentio 3. Reg. 11. non esse illum de quo 4. Reg. 23. vt supponebatur: ille namque dicitur fuisse contra Ierusalem, iste verò intra.

Secundum. Præterea videtur esse contra Scripturam, dicere, in loco anteà assignato fuisse templa siue fana idolis ædificata a Salomone, siue montem, in quo ruinæ illæ ostenduntur, esse montem Offensionis; quoniam ruinæ ædificiorum monstrantur in medio & summitate montis Offensionis: Scriptura verò dicit, excelsa fuisse in Ierusalem ad dexteram partem montis Offensionis; igitur in assignatis locis 3. & 4. Regum de eodem monte non agitur; nec Offensionis mons erit, quem descripsimus.

Responsio. Verùm propter hæc, non cogimur relinquere iam adductam traditionem ob præcedenti Capite & alibi dicta, in sancta Ciuitate non fuisse alios montes à Sion, Moria, & Acra, vel Goreb: qui profectò mons Offensionis & Scandali non sunt. Quare ad obiecta respondendum.

Ad primum. Ad primum respondeo cum Glossa ordinaria in 4. Reg. 23. Ideò fanum dici ædificatum in Ierusalem, etsi extra in monte contra ipsam; quia iste mons erat in tanta vrbis vicinia, vt ipsam quoque sordibus, quæ in eo congerebantur, contaminare videretur. Nec iste loquendi modus insolens est, sed frequens in Scriptura. Sed hoc vnum sufficiat exemplum. Christus in Bethlehem Iudæ natus perhibetur Matthæi 2, 5. & tamen extra natus est, in Bethlehem suburbiis, & sub muris eius, vt ex Euangelica historia & veteri traditione omnes Scriptores colligunt. Vel dicatur, montem Offensionis dici esse in Ierusalem, quia prope & apud eam est. Lege quæ suprà notauimus Libro hoc Cap. vi. iv. Peregr. & infrà Libro vi. Cap. xii. i. Peregr.

Ad secundum ex dictis similiter respondeo, & multipliciter; Primò, Scripturam 4. Reg. continuasse sermonem vt cœperat; dixerat enim, montem esse in ciuitate, ideò consequenter dixit, esse ad dexteram partem; quia si intus esset in loco quem è regione respicit, verè ad dexteram esset. *Ad secundum.*

Secundò dicendum, & melius, Scripturam eo loco non intelligere per montem Offensionis, illum qui vnus est ex tribus cacuminibus totius Oliueti montis, sed totum ipsum montem: id sentit etiam Nicolaus in 3. Reg. 11. & confirmatur; quia Pagninus citato loco 4. Reg. pro monte Offensionis, legit montem Oliueti: quamuis pars illa per excellentiam mons Offensionis dicatur; quoniam cùm ibi esset, vt anteà notauimus, Pantheon idolorum, magis fuit Deus in ea parte offensus, etsi totus mons, tum ratione huius partis, tum quia totus variis idololatriis contaminatus fuit, mons Offensionis dici possit. Pars autem dicta Offensionis mons plena fanis & idolis est ad dexteram Olìueti montis, hoc est, cacuminis principalis, quod in medio est; & hoc respectu Ierusalem. *Mons Offensionis pro toto Oliueti monte acceptus.* *Pantheon Salomonis.*

Tertiò deniq; dicatur, in proprio Grammaticali sensu vera esse, quæ vtroque citato loco Regum asseruntur; quia Salomon non solùm extra, sed etiam intra sanctam Ciuitatem aras & fana idolis erexit, vt benè aduertit Pineda de Rebus Salomonis lib. 7. cap. 11. & lib. 8. c. 1. quem tu consule etiam lib. 7. c. 10. vbi plura tradit pro maiori intelligentia argumenti quod tractamus; communiter tamen mentio fit montis extra Ierusalem, quia ibi solemnior & impudentior viguit idolothyticus cultus. *Intra & extra ciuitatem idola erecta.*

Antequam hinc discedas, pie Lector, considera, quæso, memorandum humanæ fragilitatis exemplum, virum inquam considera, qui sapientiam à Deo mirabiliter acceperat; qui præ eximia sua pietate, magnificentissimum eidem vero Deo templum extruxerat; qui eius opes ac diuitias Dei ope mirandum in modum auxerat, & perpetua pace ac tranquillitate potitus fuerat, *Exemplum humanæ fragilitatis.*

rat, omnium mortalium ſapientiſſimus ac feliciſſimus: extrema ætate à mulieribus adeò is deprauatus fuit, vt poſuerit maculam in gloria ſua, illis femora & diis ipſarum inclinauerit. In qua quidem impietate non diem, menſem, vel annum, ſed viginti annos, ſecundùm aliquos, vixit, vel pauciores, ſecundùm alios, ſex vel quinque ex illius fabricis colligunt Hebræi, referente Abulenſi ſuper caput 11. lib. 3. Reg. In qua fortè impietate è vita deceſſit: nec enim in Scriptura ſacra inuenitur eius pœnitentia, vt legitur culpa. Sed quidquid ſit de hoc, eius exemplo quilibet admonetur, vt *qui ſe exiſtimat ſtare, videat ne cadat*, vt conſulit Apoſtolus 1. Cor. 10, 12.

Lege Pinedam lib. 8. cap. 1. n. 7.

CAPVT XXI.

De loco vbi Iudas proditor laqueo ſe ſuſpendit, qui vndecimus occurrit in ſeptima Peregrinatione.

VNdecimus locus huius Peregrinationis non quidem venerandus, ſed memorandus, & execrandus, eſt ille in quo Iudas laqueo ſe ſuſpendit, de quo in præſentia.

Iudas Ephraimita. D. Hieron. in Iſa. 28, 1.

Iudas ille eſt Iſcariotes Ephraimita; ſecundùm Hieronymum, in quem Chriſtus Dominus tot contulit beneficia: à ſæculi enim laborioſis curis ad ſe, ad tollendum iugum ſuaue & onus leue Euangelicæ vitæ, traxit, diſcipulum ſuum, & vnum de duodecim inſtituit; atque elegit ſui & totius Apoſtolici Collegij procuratorem. Verùm ingratus, & tantorum immemor beneficiorum, Chriſto benefactori reddidit mala pro bonis, & odium pro dilectione: vendidit namque Magiſtrum ſuum Principibus ſacerdotum, ad illum capiendum militum cohortem duxit, fraudulentò oſculo prodidit, ac in manus impiorum impius pium tradidit Dominum. Verùm vt vmbra corpus & fumus ignem concomitantur, ita pœna culpam, & peccatum ſequitur mors; ſic perditum illum hominem poſt venditionem ac proditionem Chriſti pœnitudo, infructuoſa triſtitia, & pœnitentia ac mors ipſa temporalis & æterna ſecuta eſt. Videns enim ille quòd Ieſus damnatus eſſet ad mortem, abiit ad templum, vbi ſacerdotes & ſeniores aliqui Iudæorum congregati erant propter diem feſtum (erat enim tunc primus dies Paſchæ;) coram illis proprio confeſſo & accuſato crimine, & Chriſti innocentia manifeſtata, proiectis in templum argenteis, ex ſacrilego pretio & iuſtè vendito ſanguine comparatis, abiit, & laqueo ſe ſuſpendit, vt tradunt Matthæus & Lucas. In qua quidem hiſtoria vt certum habemus, impium hominem violenta morte e viuis deceſſiſſe, & Ieroſolymis; ita dubium eſt, quonam genere mortis, in quonamve loco apud ſanctam Ciuitatem diabolo maledictam animam tradiderit. Quare ad clariorem intellectum propoſitæ narrationis & loci, in quo fertur communiter Iudam laqueo ſuſpenſum fuiſſe, & crepuiſſe, tria examinabimus. Primum, quo mortis genere Iudas interierit: ſecundum, quo inſtrumento interemptus fuerit: tertium, de loco mortis.

Ingratus.

Culpa & pœna comites.

Chriſti confitetur innocentiam.

Violenta occumbit morte.

Quantum ad primum, de genere mortis, omnes in hoc conſentiunt, non naturali, ſed violenta morte periiſſe, quia manifeſte indicant Matthæus & Lucas: ſed de modo peculiari mortis, non æquè conueniunt omnes. Aliqui dicunt, ſuper Iudam corpore inflatum, & vermibus ſcatentem, cum eſſet in terram proiectus, currum pertranſiiſſe, qui ex eius corpore violenter fecerit inteſtina exire, ipſumque expirare.

Quo mortis genere.

Prima Græcorum ſententia, curru compreſſum fuiſſe.

Quibus ſi obiiciatur, id eſſe contra Euangeliſtas dicentes, laqueo ſe ſuſpendiſſe; Reſpondent, ex arbore, ad quam ſe voluit ſuſpendere, decidiſſe, & poſteà quod dictum eſt contigiſſe: nam, vt inquit Euthymius, non continuò mortem eſt aſſecutus prout cupiebat; agnitus enim à quibuſdam depoſitus eſt, ne præfocaretur: deinde poſtquam in ſecreto quodam loco modico vixiſſet tempore, præceps factus, ſiue præcipitatus, inflatus, diruptus, ac diffuſus eſt medius. *Et diffuſa ſunt omnia viſcera eius*, ſicut ait liber Actorum cap. 1. Ita Græci Auctores ex Papia, vt aiunt, huiuſmodi de interitu Iudæ narrant hiſtoriam. Oecumenius itaque Act. 1. ex Papia Ioannis Apoſtoli diſcipulo ſequentia refert: *Ad magnum impietatis exemplum in hoc mundo permanſit Iudas. In tantum enim corpore inflatus, vt progredi non poſſet: cùm currus leui curſu pertranſiret, curru compreſſus eſt, ita vt effunderentur eius inteſtina. Vel alio modo ſic (duplex enim eſt lectio) corpore enim adeò inflatus eſt, vt neque poſſet progredi quà currus leui curſu pertranſibat. Imò nec ſolus capitis tumor: ſiquidem & palpebras oculorum eius adeò intumuiſſe ferunt, vt lumen omnino videre non poſſet; oculi verò eius neque medici inſtrumenti adminiculo aperiri poſſent, tanta profunditate ab exteriori aſpectu erant ſeparati: porrò ſanies ac vermes contumelioſè confluentes ex toto ipſius corpore ferebantur, egredientes per ſola loca ſecretiora. Poſt verò multa tormenta, & iuſtas vltiones, cùm in ſuo prædio, vt aiunt, mortuus eſſet, præ fœtore illud deſertum per-*

Obiectio.

Solutio.

mansit & inhabitatum vsque ad hodiernum diem; sed neque ad hoc vsque tempus locum illum quisquam præterire potest, nisi obturatis manu naribus. Sic Græci ex Papia interpretantes Lucam in Actis Apostolorum dicentem de Iuda, *Suspensus crepuit medius, & diffusa sunt omnia viscera eius.* Atque hoc pacto quæ facta narrantur, non statim simulque, alterum post alterum subsecuta fuisse, significare videntur. Ex his etiam, secundum horum sententiam, respondetur ad secundam & tertiam difficultatem, Iudam laqueo suspensum, curruque in suo prædio compressum, spiritum cum intestinis effudisse.

Quantum ad secundum, quodnam fuerit mortis Iudæ instrumentum, cum de laqueo constet ex Euangelista, quæritur, ad quid fuerit laqueus appensus; Adrichomius in Descriptione Ierusalem num. 234. dicit, ad sycomorum: *Iudas*, inquit, *ex Apostolo factus proditor, ex funesta sycomoro quadam, quæ adhuc visitur, laqueo se suspendit*, &c.

Sententia Adrichomij.

Ad posterius dubium respondet idem Adrichomius in sua Ierusalem geographica descriptione, mortuum esse sacrilegum proditorem in Occidentali plaga montis Sion in silua quadam.

Communis sententia.

Aliter iis dubiis, secundùm communiorem probabilioremque, vt puto, sententiam, respondendum arbitror. Ad primum, quòd laqueo suspensus, repentè mortuus sit. Statim enim ac Iudas proiecit in templum argenteos ante Christi obitum, laqueo sibi imposito viuendi finem imposuit: quo enim impetu stimulo graui culpæ adactus est reddere nummos, eodem pariter videri potest ad necem impulsus. Quare Chrysostomus Iudam alloquens in cœna cum Domino ait: *Guttur enim profanum, quod hodie Christo extendis ad osculum, crastino es illud extensurus ad laqueum.* Idem sentiunt omnes ferè tam veteres quàm recentiores Doctores, D. Leo Serm. 11. de Passione, D. Ignatius Epist. 8. ad Philip. Origenes Tract. 35. in Matth. Theophylactus, & D. Augustinus ad illa verba Psal. 108. *Fiant dies eius pauci: Pauci fuerunt*, inquit, *dies Apostolatus Iudæ: quoniam ante passionem Domini scelere ipsius & morte consumpti sunt*, &c. & B. Isaias Abbas Orat. 22. inquit: *Nec Dominus Iesus viuus ascendit in crucem, quàm Iudam expulisset è medio discipulorum.* Idem Cardinalis Baronius, de nece Iudæ agens Tomo 1. Annalium, sub anno Christi 34. cum aliis.

Iudas statim proiectis argenteis laqueo se suspendit.

Chrysost. Tom. 3. Serm. 3. in 5. Fer. Pass. & 4.

Scio & alteram esse sententiam Auctoris Quæst. noui & veteris Testam. Tom. 4. Operum Augustini, quæst. 94. & Auctoris Commentariorum in Marcum, qui D. Hieronymo adscribuntur, quæ affirmat, post Christi mortem Iudam obijsse; sed prior sententia communior est; cui suffragantur verba Matthæi 27, 3. quæ sic habent: *Videns Iudas quod damnatus esset Christus, pœnitentia ductus, retulit triginta argenteos Principibus sacerdotum, & senioribus: & proiectis argenteis in templo, recessit, & abiens, laqueo se suspendit.* Quæ verba non habent, videns quod crucifixus esset, sed damnatus; quasi indicare velint, impatientia & desperatione superatus, non expectasse Christi mortem, sed ante in seipsum violentas manus iniecisse, & laqueo vitam finijsse.

Ad illos verò alterius sententiæ Patres, qui testimonio Papiæ nituntur, respondet Baronius loco citato, quæ nomine Papiæ adducuntur, non videri eius esse. sic enim scribit: *Sed an prædicta historia verè Papias ille sit auctor, vt vera certaq; habenda sit, relinquimus prudentis Lectoris arbitrio: nam, ne contradicant diuinæ Scripturæ in his quæ Euangelistæ scripserunt de Iuda, aliqua, vt vera esse probentur, indigent declaratione, siue censura:* cum præsertim altera sententia sit verior & conformior aliis Patribus.

Responsio aduersus fundamentum.

Ad secundum verò dubium, dicimus cum communi veteri traditione, quæ ad nos vsque dimanauit, & aliorum tempus recensita, non ad sycomorum, sed ad ficum fuisse suspensum Iudam: quæ confirmatur auctoritate Iuuenci Poëtæ, quem adducit & sequitur Beda de Locis sanctis cap. 4. dicens: *Portam Dauid egredientibus fons occurrit in Austrum per vallem directus; ad cuius medietatem ab occasu Iudas se suspendisse narratur: nam & ficus magna ibi, & vetustissima stat, iuxta quod Iuuencus ait:*

Ad ficum fuit appensus.

Exorsusq; suas laqueo sibi sumere pœnas,
Informem rapuit ficus de vertice mortem.

Ad tertium ac postremum dubium dico, locum, in quo Iudas laqueo se suspendit, esse in monte Offensionis in Orientali parte Ierusalem, vergente tamen ad Austrum: vbi nunc pro signo est arcus siue fornix quidam, vbi proditorem domum & hortum habuisse, quidam arbitrantur. Et inferius, è regione huius loci, est planities vel vallis in qua Iudæorum cadauera sepeliuntur. Nostris temporibus nec domus nec ficulnea ibi cernitur; & locus non satis opportunus ad domum & viridarium, fortè magis idoneus olim erat: vel dicitur ibi fuisse, quia non longè. Abhinc annis quinquaginta erat ibi ficus magna, vt à senibus Ierosolymitis in rebus Terræ sanctæ optimè

Ad Orientem versus.

mè instructis accepi, ad quam proditorem se suspendisse, fama erat: quæ postea aruit, & ablata fuit.

Et hæc si vera sunt, vt habet traditio, falsum deprehenditur primò quod dicebatur, dum Iudas ex arbore in terram cecidisset, currum super eum pertransisse, & interfecisse: nam si ibi hortus erat, non erat via curruum. Ad hæc, non facilè capere possum, quomodo currus illac transire queant, cum equi & iumenta vix ibi incedere possint, & secundò, quod de instrumento & loco mortis dixit Adrichomius. Et hæc de his satis. Alia tradunt D. Matthæi & Actorum Interpretes.

CAPVT XXII.

De latibulis Apostolorum, in quibus se ijdem Apostoli absconderunt, quando in horto, tempore passionis Christi, eo relicto fugerunt, quæ duodecimo loco inuisuntur in septima Peregrinatione.

VT extra sanctam Ciuitatem Ierusalem in eius Orientali plaga, ita & in Australi multa & ampla sunt in montibus rupibusque excisa sepulchra, ad sepelienda Iudæorum corpora, secundum eorum consuetudinem, extra ciuitatem: in istis autem plagæ Australis prope Agrum sanguinis, siue in summitate montis Offensionis supra vallem Gehennon, sunt quædam memorabilia, quæ Latibula Apostolorum appellantur. Huius nomenclaturæ ratio est: quia vetus traditio habet, Apostolos in ipsis se abscondisse, quando tempore passionis Domini, cum eum in horto captum & ligatum ab impijs ministris vidissent, omnes eo relicto fugerunt. Non tamen omnes in illis se abdiderunt; quia non Petrus, & dilectus discipulus Ioannes, qui statim ac illum deseruerunt, secuti sunt: nec Iacobus Minor, quia in alio Orientali antro se abdidit, vt suprà Capite x. huius Peregrinationis notauimus; nec multò minus Iudas proditor, quia erat cum militibus & satellitibus qui comprehenderunt Iesum: à quibus posteà recedens, non multò pòst laqueo se suspendit, quemadmodum præcedenti Capite notauimus. Igitur alij octo, vel plures ex ipsis, in illis se absconderunt; & à maiori horum parte nomen acceperunt *Latibula Apostolorum*.

Latibulorum Apostolorum situs, & nominis ratio.

Quamuis verò plura sint huiuscemodi antra vel latibula; vnum tamen peculiariter ostenditur amplum & latum, in quo plura sunt loca ad corpora sepelienda, vbi singulariter Apostolos latuisse fertur, etsi non negetur, in alijs etiam huic proximis delituisse. In illius vestibulo & intus sunt in Apostolorum memoriam ipsorum figuræ, multùm vetustate & infidelium odio demolitæ: pro sacello enim olim deseruiebat, & in præsentia eo intuitu muniitur atque venerationi habetur. Nonnumquam etiam ibidem Missa celebratur, etsi rarissime; quoniam Mauri & rustici eò se conferunt, & capreas ducunt.

Principalis latibuli forma.

Horum sepulchrorum mentionem fecit Adrichomius in Descriptione Ierusalem num. 226. & P. Bonifacius De perenni cultu Terræ sanctæ lib. 2. in hæc verba: Sunt quædam latibula valdè pulchra arte sculptoris in lapidibus excisa, in quibus tempore passionis Christi eo relicto latitarunt. Ista, vt reor, antiquorum sepulchra in hortis proprijs in petra excisa fuerunt, posteà à choris Anachoritarum in habitacula assumpta sunt: ibi ego inueni sepulchrum quoddam simile omni ex parte sepulchro, in quo iacuit Christi corpus, quod & Fratribus ostendi, vt gaudeant, & posteris suis & peregrinis ad Terram sanctam aduenientibus ostendant. Ego potui peroptimè scire, quia corporis Dominici locum vidi, quando sub Paulo IV. & Carolo V. sanctæ memoriæ viris, sumptibus Catholici Regis Philippi, à primis fundamentis ipsum sanctum locum instauraui, & lucidissimis marmoribus decoraui. Hactenus ille.

Sepulchrum Christi sepulchro persimile.

Id verò antrum illud esse creditur, in quo ad præsens Græcorum Monachorum & aliorum vtriusque sexus Religiosorum corpora sepeliuntur: vbi duodecim sunt loca, velut patentes arcæ, in quibus cadauera collocantur & amouentur, quando ibidem alia sepeliri contingit, cadaueribus prioribus in propinquum locum eiusdem antri proiectis. Os antri simile est illi, per quod intratur ad Sepulchrum Domini.

CAPVT XXIII.

De Acheldema, hoc est, Agro sanguinis, sepulchro peregrinorum, decimotertio loco septimæ Peregrinationis.

OMnibus compertum est ex Euangelio, Principes sacerdotum & Iudaici populi seniores, proiectos triginta argenteos in templo à Iuda proditore, pretium Sanguinis Christi, non misisse in corbonam, oblationum quæ in templo offerebantur locum, quia pretium sanguinis fuit, sed emisse *agrum figuli in sepulturam peregrinorum*, inquit S. Matthæus 27, 7. De isto agro

agro modo agemus, & tria explicabimus; primò, rationem nominis, secundò, eius situm & conditionem, tertiò, vsum.

Haceldemah nominis significatio. De primo. Iste ager *Haceldemah* dicitur Hebraice, vel potius Chaldaice, inquit Iansenius cap. 140. Concord. Euangel. composita ex *Hakal*, quod Syriace agrum, & *demah*, quod sanguinem significat: Latine verò, *Ager sanguinis*; quia a Iudæis pretio sanguinis emptus. Dicitur & Ager figuli, quia forte alicuius pauperis figuli erat, inquit idem Iansenius; vel quod proximus esset portæ ciuitatis quæ *Fictilis* appellaretur, quia iuxta eam figuli habitabant.

Et minus probabile creditur quod dixerunt alij, ita fuisse appellatum, quia ex eo fodiebatur terra ad vasa figuli conficienda; vel quod in ipsum testarum fragmenta proijcerentur.

Situs. De secundo dicimus, istum agrum esse supra vallem Gehennon ad Austrum montis Sion: habet a tergo parum eleuatum collem, ipse verò inferius est in parua montis planitie: distat à piscina superiori, quæ est in occidua parte ciuitatis, circa tertium *Conditio.* milliare. De conditione illius videtur dicendum cum B. Aria Montano, esse sterilem & infecundum, culturæque inutilem, solis mortuis sepeliendis commodum. Et præterquam quod etiamnum propriis id oculis videmus, ratio idem persuadet: Primò, quia erat pauperis figuli, vt diximus ex Iansenio. Secundò, quia triginta argenteis fuit emptus. Sed fecundus ager & fertilis ciuitati proximus non tam vili pretio emi potuisset. Tertiò, quia nouimus fuisse consuetum, vt qui extra vrbem *Lib. 12. de Legibus.* sepeliebant suos, iuxta Platonis legem, sepelisse in agris sterilibus, qui nulli vsui essent futuri, vt sine detrimento viuorum reciperent mortuos; eaque potissimum sterilis terra tali vsui deputabatur, ne mortui viuorum minuerent vtilitates. Lege Pererium in Genes. Tomo 4. cap. 50. disp. 4.

Forma. In medio huius agri sunt muri eleuati, quibus amplum construitur cœmeterium, quod ex superiori parte monti & colli hæret. Ex superiori eius parte per foramina, quæ sunt in concamerato, demittuntur defunctorum corpora. Est longitudinis 32. latitudinis vero 24. gressuum, excepto spatio muris circumdato. hinc inde parum se extendunt agri extremitates. Adrichomius in Descriptione Ierusalem num. 216 de isto *Haceldemah ager ædificatus ab Helena, & ab aliis Christianis reparatus.* sic scribit: *Cuius medium Imperatrix Helena quatuor muris longitudine septuaginta duorum, latitudine verò quinquaginta pedum, fecit includi, ac superiùs testudine (quæ septem foraminibus, per quæ defuncta Christianorum corpora demittuntur, parieti) concamerari.* Hæc ille. Nunc temporis non tantam præ se fert antiquitatem, vt credatur ab Helena ædificatum; non tamen hoc negandum; sed illud vetustate demolitum, posteà restauratum & innouatum fuit. Nec septem modo habet foramina, sed, quantum recolo, quatuor.

Ex his patet tertium, ad sepeliendos *Vsus.* mortuos fuisse destinatum agrum istum: & quos mortuos? Peregrinos, & qui propria non habebant sepulchra. & hoc quidem fuit primum Sacerdotum & Seniorum consilium: *Emerunt agrum figuli*, inquit Euangelista, *in sepulturam peregrinorum:* ignobilium, inquit Hieronymus de Locis Hebr. Act. Apost. *Acheldema ager sanguinis: qui hodie quoque demonstratur in Aelia ad Australem plagam montis Sion: & hactenus, iuxta Iudæorum consilium, mortuos ignobiles alios terra tegit, alios sub dio putrefacit.* Ita S. Doctor. Alij pro Gentilibus assignatum volunt. Dici potest, his & illis deseruisse.

Rabanus arbitratur in isto agro sepul- *Iudam sepultum.* tum fuisse Iudam Iscariotem, ac ideo dictum fuisse à D. Petro Act. 1, 18. *Et hic quidem possedit agrum de mercede iniquitatis.* Quod si verum est, expende quam viliter & ignominiosè fuerit perditus ille tractatus ab illis ipsis, quibus rem gratissimam fecerat, tradendo Magistrum suum, quia vt ignobilis & peregrinus. Ciues enim aut *Ciuium sepulchra quæ.* in publico loco, aut in suo quisque fundo proprium habebant sepulchrum, vbi omnes, qui eiusdem erant familiæ, sepelirentur; eratque grauis pœna, vel dolor, in patrum sepulchris non sepeliri, vt ex variis Scripturæ locis constat. Et meritò quidem putridum illius cadauer inter ignobilium & peregrinorum corpora fuit humatum; cum & illius anima ab æterna patria & Sanctorum consortio exul effecta, in inferno cum ignobilibus ac teterrimis dæmonibus in æternum crucianda fuerit sepulta.

Fertur mirabilem esse terræ Agri sangui- *Terræ huius virtus.* nis virtutem, non hic tantum in loco suo, sed etiam alibi asportata, quòd defunctorum corpora viginti quatuor horarum spatio in puluerem redigat: quòd & hic, & Romæ in Campo sancto, ex terra ista iussu Helenæ nauibus adducta constituto, Romanos respuat, sola peregrinorum corpora admittens: quorum omnem carnis substantiam intra viginti quatuor horas prorsus consumit, ossibus tantum relictis.

De eodem Bonifacius ita scribit: *In eo, scilicet agro, multa corpora diuina virtute seruantur integra, & in nullo diminuta. In* *Sepulchrum cuiusdam virginis.* *latere Septemtrionali, ad Occidentem declinando, posuimus quamdam virginem Christi*

Magda-

Magdalenam nomine, quæ quadraginta & octo annis in maxima paupertate, clara multis virtutibus & diutnis reuelationibus, vixit. Hæc ille.

Alterius terræ similis virtus.

Non inficior antiquitus huic terræ inesse potuisse, & etiam infuisse, nedum miraculosè, sed etiam naturaliter virtutem illam; nam & Plinius de Natural. histor. lib. 36. cap. 17. de lapide similem virtutem habente, & contrariam, sequentibus mentionem facit: *In Asso Troadis sarcophagus lapis fissili vena scinditur: corpora defunctorum condita in eo, absumi constat intra* XL. *diem, exceptis dentibus. Mutianus, specula quoque, & strigiles, & vestes, & calceamenta illata, omnia lapidea fieri, auctor est. Eius generis & in Lycia saxa sunt & in Oriente, quæ viuentibus quoque adalligata, erodunt corpora. Mitior est autem seruandis corporibus, nec absumendis chernites ebori simillimus, in quo Darium conditum ferunt*, &c. Ita Plinius.

In præsentia talis libri virtus non deprehenditur.

Et quamuis hæc ita se habeant, aliquandoque acciderit circa aliqua corpora quod dictum est, sed in præsentia idem accidere circa omnia cadauera in cœmeterium illud proiecta, non facilè dixerim: ego enim non semel cum aliis in illud curiosè introspexi, vt visu & experientia edíscerem, quod ex aliorum scriptis intellexeram; aduertique propriis oculis, ibi corpora similiter putrescere & conseruari, vt in aliis locis; & ita erat tempore D. Hieronymi, vt eius verba superiùs relata indicant. Quare Villalpandus de isto agro agens Tomo 3. lib. 3. cap. 25. de illius euulgata virtute dixit, assidua experientia oppositum doceri.

Armenorũ fabella.

Nostris temporibus ibi sepeliuntur Armeni aliqui, sed nonnisi magno illorum Prælatis persoluto pretio; ab ipsis decepti, vt à fide dignis accepi, quòd ibi sepulti, nullam suorum scelerum in altera vita Deo reddant rationem: quare felices habentur illi qui in eo sepeliuntur agro. Benè quidem, quia cùm schismatici isti non credant, iam cum sibi similibus iudicati sunt. Ecce quibus erroribus decipiuntur miseri, quibus ignorantiæ tenebris offunduntur, & turpis lucri gratia sacra Pagina adulteratur: ecce cæci cæcis ducatum præbentes, omnes in inferni foueam præcipitantur.

CAPVT XXIV.

De Natatoria Siloë, & loco vbi sectus fuit Isaias Propheta, decimoquarto loco septimæ Peregrinationis.

TRactaturi de Natatoria Siloë, & loco vbi sanctus Propheta Isaias sectus fuit, qui quarto decimo loco in via ista considerandus occurrit, tria præstabimus. Primò, de dicta Natatoria, & sectionis Prophetæ loco; secundò, de morte, & causa mortis eiusdem Prophetæ; tertiò, de nomine & origine Siloë fontis verba faciemus. Primum præsenti Capite, cetera in proximè tribus sequentibus absoluemus.

Fontis Siloë situs.

Quantum ad primum, S. Pater Hieronymus in cap. 8. Isa. ita respondet: *Siloam autem fontem esse ad radices montis Sion, qui non iugibus aquis, sed in certis horis diei ebulliat, & per terrarum concaua ad antra saxi durissimi cum magno sonitu veniat, dubitare non possumus, nos præsertim qui in hac habitamus prouincia.* Hæc S. Doctor. Fluunt autem huius fontis aquæ in vallem Siloë & Gehennon, eas mirificè fecundantes.

Piscina.

Prope locum, ex quo fons scaturire videtur, est piscina in latere Occidentali vallis Iosaphat, quæ aquis huius fontis repletur: ad hanc Saluator noster misit cæcum à natiuitate, vt oculos, ab ipso linitos luto ex ipsius sputo & puluere confecto, lauaret, & visum reciperet. Qui abiit, lauit, & vidit, vt dicitur Ioan. 9, 7. Hic posteà pia posteritas, in illius illustrissimi miraculi memoriam, pulchram extruxit Ecclesiam, quæ in præsentia antiquitate & odio infidelium penitus destructa est; illius tamen magnificentiam non obscurè indicant columnæ marmoreæ, & quæ supersunt adhuc ingentes ruinæ.

Turris.

Non longè à piscina, è regione illius obserua ruinosam illam turrim, cuius meminit Saluator noster apud S. Lucam c. 13, 4. Est etiam ibidem spatiosus quidam locus, in quo exuberantes Siloë fontis aquæ velut in piscina recipiuntur; & hoc non continuò, sed hiemis tantùm tempore accidit, ideò ibi pulchra nascuntur olera, sicut & in proximis locis, propter opportunam aquarum copiam.

Locus martyrij Isaiæ Prophetæ.

Hic etiam proximus est ille alius celebris locus, in quo S. Propheta Isaias illustri martyrio vitam finiuit, & sepultus sub quercu Rogel iuxta transitum aquarum. Est ibi pro signo arbor mori albi in parum eminenti loco arte accommodato plantata; & locus orationis Turcarum est. P. Bonifacius lib. 2. De perenni cultu Terræ sanctæ apposite de his in hunc modum scripsit: *Hinc*, id est à loco vbi sectus fuit Isaias, *ad paucos passus occurret fons Siloë ad radicem montis Sion, & locus qui vocatur Moria, in quo ædificatum fuit templum Salomonis. Aqua enim Siloë cum silentio fluunt, & faciunt natatoria plura. Cæcus natus ad primum missus fuit; quia ibi constructa fuit valdè pulchra Ecclesia in honorem Saluatoris Illuminatoris. Videbis etiam pie cultor mate-*

Ecclesia Saluatoris Illuminatoris.

vias

rias ruinosas turris illius quæ cecidit super decem & octo viros. Eo in loco constructa fuit ab Helena gloriosa matre Constantini Magni Ecclesia, & super fontem Siloë altare maius collocatum fuit. Hactenus ille.

Irenæus lib. 4. cap. 19. asserit in diebus Sabbatorum multos curari solitos in Siloa. *Siloa*, inquit, *multos in diebus Sabbatorum curauit; & propter hoc assidebant multi in diebus Sabbatorum*. Hæc Irenæus. In his verbis duo significare videtur sanctus hic Doctor: alterum, hanc piscinam esse eamdem cum altera Probatica, de qua Ioannis 5. Alterum, quòd saltem erat illi persimilis; quia vt apud illam, ita apud istam infirmi manebant pro consequenda diuinitus sanitate.

Verùm vtrumque facilè refelli potest. Prius quidem; quoniam Probatica illa piscina intra ciuitatem est templo proxima, sed Natatoria Siloë extra ciuitatem, & longè à templo est.

Siloë non sanitatum ordinarius locus. Posterius autem, plures apud Siloa in Sabbato curari solitos, non habet fundamentum: nam nec sacer Scriptor veteris vel noui Testamenti vel profanus tale scribunt; cùm tamen huius Natatoriæ non semel fecerint mentionem, vt 2. Esdr. 3, 15. Isai. 8, 6. Ioan. 9, 1. & Iosephus 6. de Bello Iudaico cap. 6. nec aliqua alia ratione vel auctoritate probatur, ante cæci illius nati illuminationem, alia ibi operata fuisse miracula. Ad hæc: Si miracula ibi fieri consueuissent, non est credendum, Christum missurum ad eam cæcum, vt illuminaretur. Cùm enim testimonio Saluatoris ille cæcus natus fuerit, vt manifestarentur opera Dei in illo, vt inquam Iesus Messias & Dei Filius ex miraculosa illuminatione cognosceretur: si ad eam fieri miracula solitum fuisset, tunc illuminatio cæci nati non fuisset adscripta virtuti Saluatoris, sed aquæ illi, vel Deo, quem non videbant Iudæi; nec tanta fuisset altercatio inter Iudæos, parentes cæci nati, & ipsum cæcum iam illuminatum, sed omnes miraculum illud miraculosæ piscinæ adscripsissent; & tamen nullus adscripsit, sed cæcus Christo Dei Filio; parentes timore non audebant idem confiteri, & Iudæi liuore & odio in Christum concitati, lumen videre & veritatem confiteri respuebant.

Et confirmatur magis ex eo quod graues affirmant Doctores cum Chrysostomo Homil. 56. in Ioan. Christum ideò misisse cæcum ex templo linitis oculis ad piscinam, vt transiens per ciuitatem, & posteà ab illa per hanc eamdem rediens videns, miraculum magis magisque manifestaret, & Iesus illius auctor vt Dei Filius glorificaretur: quod fieri minimè potuisset, si sanandi virtus aquæ Natatoriæ illius infuisset.

Accedit, quòd si die Sabbati apud Siloa ex consuetudine multi curati fuissent, tunc non ausi fuissent Iudæi Christum redarguere, quod Sabbatum non custodiret; quia hominem sanauit in Sabbato: aduertentes enim frequenter tali die infirmos sanari, facilè intellexissent, sanare homines die Sabbati, non esse contra diuinam legem, vt verè non erat, & consequenter nec Christum redarguere potuissent, quod Sabbatum violasset.

Denique contra Irenæi sententiam, quam etiam refellit Toletus Annot. 7. in cap. 9. Ioan. possent similia argumenta fieri, quæ superiùs adduximus, contra historicam veritatem Probaticæ piscinæ; ad quæ tamen non similiter aptari possent ibi adductæ responsiones.

Forte Irenæus loquitur de Siloë postquam fuit ad eam cæcus illuminatus, & Dei Filius mundo glorificatus. De Siloë agit Adrichomius in Descriptione Ierusalem num. 200. alij Terræ sanctæ Tractatores, & D. Ioannis Interpretes.

CAPVT XXV.

De morte Isaiæ Prophetæ, & causa ipsius.

QVantum ad secundum Capite superiori propositum, de morte Isaiæ Prophetæ apud Siloa, & causa ipsius, dico, in sacra Scriptura nihil explicitè haberi, etsi implicitè; ex ea enim deducunt Doctores omnes tam Catholici quàm Hebræi, & constanter affirmant, prope fontem Siloë *Isaias ... sectus.* iussu impijssimi Manasse Regis Ierusalem serra sectum martyrio vitam finisse; Catholici serra lignea, Hebræi, & quidam ex Catholicis, ferrea, qui & causam mortis assignant, vt videbimus.

In Prologo Reuelationum Isaiæ Prophetæ dicitur, Isaiam nobili genere ortum Ierosolymis fuisse de tribu Iuda, egregiumque volumen scripsisse Prophetiarum Spiritu sancto illustrante sub quatuor Regibus Iuda sibi inuicem succedentibus, Ozia, Ioathan, Achaz, & Ezechia: adeoque claré de mysterijs Christi locutus est, vt S. Hieronymus existimet, non tam Prophetam, quam Euangelistam appellandum esse. Et cum plus minus septuaginta annis in Ierusalem prophetasset, iussu Manasse Regis (cui, vt idem ait Hieronymus, auus fuisse traditur) serra in duas partes sectus occubuit, sepultusque in Beniaminica tribu sub querceu Rogel iuxta transitum aquarum; *Prophetæ ... D. Hieron. ad Isaiæ ... D. August. de Ciu. Dei lib. 18. cap. 19. Sepultura.*

quas

quas olim Ezechias Rex iacto obstruxit puluere, circa annum ab orbe condito ter millesimum ducentesimum quadragesimum, & ante Christi ortum septingentesimum vigesimum octauum.

Martyrium Isaiæ ex Scriptura.

Nicolaus ex Scriptura deducit, violento mortis genere fuisse sanctum Vatem à Manasse interemptum: dum enim eius recenset enormia scelera, & hoc memorat, quod est, *sanguinem innoxium fudit multum nimis, donec impleret Ierusalem vsque ad os*, 4. Reg. 21, 16. Inter illos occisos, ait, fuit Isaias Propheta, qui dicitur Manasse auunculus ex parte matris fuisse, & eo quòd esset nobilis genere, non fuit ausus eum ita de facili sicut alios interficere, sed quæsiuit occasionem de lege, vt habetur in quodam libro Hebraico, qui dicitur Iebamoth, dicens: Tu dixisti, *Vidi Dominum sedentem super solium excelsum & eleuatum*, Isa. 6, 1. & ideò tu dicis contra Moysem & contra Dominum dicentem Moysi: *Non videbit me homo, & viuet*, Exod. 33, 20. & sic eum morte dignum iudicauit. Et cùm Propheta oraret Dominum, aperuit quamdam cedrum, & ibi inclusit Prophetam. Manasses autem viso miraculo, non fuit retractus à crudelitate, sed cum cedro iussit eum secari serra ferrea. Expositores autem nostri, subiungit Lyranus, dicunt communiter, quod fuit serratus serra lignea, ad diuturniorem afflictionem. Et cùm Propheta peteret aquam sibi dari, & negaretur, Dominus de excelso misit aquam in os eius: & inde locus ille, iuxta quem serrabatur, dictus est Siloë, quod significat missionem. Tamen in fine Manasse pœnituit, vt habetur 2 Paralip. cap. vltimo. Hactenus ex Lyrano.

Occasio mortis.

Miraculum in ea.

Sectum etiam fuisse serra ferrea, docet Epiphanius antiquissimus auctor in libro de Vita & exitu Prophetarum cap. 7. forte ex fontibus Hebræorum. Eadem habes in Histor. Scholast. 4. Reg. cap. 32. & apud alios.

Ceterùm commodiùs & clariùs genus mortis Isaiæ alij videntur mihi collegisse ex Epistola B. Pauli ad Hebr. cap. 11. vbi loquens S. Apostolus de persecutionibus & martyriis Sanctorum veteris Testamenti, dicit, quosdam sectos fuisse: & cùm id de nullo illorum legatur, præterquam de Isaia, illis verbis ad Isaiam respexisse Paulum, credendum est, quemadmodum eum locum Doctores interpretati sunt.

Horrendum profectò & immane genus mortis; adeò vt irrogatum fuerit lege 12. Tabularum cap. 2. Quin aliquem sectum sic fuisse, nec se legisse, nec audiuisse, testatur A. Gellius lib. 12. cap. 2. Quare barbaricam potiùs quàm Romanam eam fuisse sæuitiam monstrare videtur Valerius Maximus lib. 9. cap. 2. Exter. 4. Primus qui tam immane spectaculum oculis Romanorum ingessit, reperitur fuisse Caius Caligula, de quo Suetonius in Caio c. 27.

De Martyrio Isaiæ legendi sunt S. Hieronymus in cap. 20. Isa. S. Epiphanius in Vita Isaiæ, S. Isidorus in lib. de Vita & morte Sanctorum cap. 37. Eusebius in Chronicis, & singulariter D. Zeno Episcopus Veronensis Serm. de Martyrio Isaiæ Prophetæ, in Tom. 2. Biblioth. Vet. Patrum. Sic etiam decessisse, ex certissima traditione Hebræorum docet Hieronymus super Isaiæ cap. 57. & communiter tenet Ecclesia, & registratam habet in Martyrologio Romano sub pridie Nonas Iulij.

Abulensis sententia reijcitur.

Propter quæ non videtur audiendus Abulensis in 4. Reg. 21. quæst. 18. aliter docens, eo potissimum argumento, quòd in Prophetiæ suæ initio Isaias non dicat se prophetasse sub Manasse, sed tantummodo sub præcedentibus Regibus, videlicet Ozia, Ioathan, & Ezechia: ex quo elicit, ipsum non peruenisse ad tempora Manasse, sed Ezechiæ temporibus obiisse.

Quandoquidem, respondet Torniellus Tomo 2. Annal. sub M. A. 3338. num. 4. Ieremias quoque in principio suæ Prophetiæ dicit se prophetasse à decimotertio Iosiæ anno vsque ad consummationem vndecimi anni Sedeciæ in mense quinto, tamen constat, quòd non tunc mortuus est, sed postea fleuit, scripsitque super Ierusalem desolatam Lamentationes; ac deinde, post occisum in mense septimo ab Ismaële Godoliam, cùm vniuersus populus Iudaicus, qui remanserat in Iuda, fugisset in Ægyptum, illuc quoque cum eo perductus est Ieremias: vbi multa aduersus eos vaticinatus est, quemadmodum legimus Ierem. cap. 41. vsque ad 45.

Duplex causa mortis.

Causam mortis Prophetæ duplicem assignatam inuenio à Doctoribus. Altera, quòd Isaias reprehenderit Optimates domus regiæ, Principesque Sodomorum appellarit, vt dicitur Isaiæ 1, 10. Ita Magister Histor. loco suprà citato, & alij. Altera, quòd dixerit se vidisse Dominum sedentem, &c. Isaiæ 6, 1. Ita Lyranus ex Hebræis. D. Hieronymus lib. 1. Commentariorum in Isaiam in ea verba cap. 1. *Audite verbum Domini Principes Sodomorum*, duplicem hanc adducit rationem, & posteriorem reijcit. Licet enim secundùm naturæ proprietatem Deus videri nequeat, benè tamen imperfectè & in ænigmate videri potest, vt vidit Moyses. Hunc

Hunc lege, si placet, & in Epistola ad Damasum exponentem eiusdem Prophetæ visionem cap 6. An etiam, quòd prædixerit Moysis legem abolendam in aduentu Christi?

CAPVT XXVI.

Aliorum sententiæ de origine & terminatione fontis Siloë; & de origine ac significatione nominis Siloë.

TEmpus est vt tertio quæsito suprà proposito de fonte Siloë respondeamus, vndenam hic fons originem & nomen acceperit. Præsenti Capite tradita ab antiquioribus Doctoribus referemus; sequenti, quæ nos ipsi cum aliis obseruauimus.

S. Epiphanius lib. de Vita & exitu Prophetarum cap. 7. respondet hisce verbis: *Fontem quippe Deus Siloam causa Prophetæ effecit; quoniam priusquam moreretur, pusillum precatus est, vti vndas illic emittere dignaretur, & confestim dimisit illi cælitus aquam viuentem, vnde sortitus est locus ille appellationem Siloam: quod si quis interpretetur, sonat dimissum. Sub Ezechia quoque Rege, antequam stagnum piscinasq; fabricasset, precibus Isaiæ effectum, vt exigua lympha scaturiret, quòd populus in obsidione hostium teneretur, nē ipsa periret vndis destituta ciuitas. Milites igitur perscrutabantur vndique, vbinam sedare sitim daretur; ignorabant enim. Vrbe quippe iam potiti, obsidebant Siloam. Quandocumque itaque indigentes Iudæi aquatum venerant, scaturiebat vnda, & aquabant; exterarum verò nationum homines reperire nesciebant; latex namque aufugiebat. Eoq; vsque in hodiernum diem erucłatur clanculum, quo significetur mysterium. Ceterùm quandoquidem Isaia Prophetæ istud acceptum referunt, in perennem eius rei memoriam, populus accuratè Prophetam isti solo cum gloria & honore reddidit, vt per eius intercessionem, in consummationem vsque sæculi aquæ huiusmodi fructus impetretur, cui scilicet vsum referebant acceptum.* Hucusque Epiphanius, de sepulchro Isaiæ agens ad Siloam posito.

Ratio nominis fontis Siloë. Oratione Sanctorum virtus.

Miraculum in Iudæorū gratiam factum.

Notandum tamen, quòd postquam Iudæi Dominum occiderunt, & Christus lacrymis prædixit Ierusalem destructionem (mirabile dictu!) aquæ illæ Iudæis se absconderunt, & hostibus se præbuerunt. Testatur enim Iosephus lib. 6. Belli Iud. c. 11. Siloë, & omnes alios quotquot erant extra ciuitatem fontes, ante Titi Cæsaris aduentum adeò defecisse, vt iuxta eos aqua venderetur; post accessum autem eius, tanta vbertate hostibus fluxisse, vt non modò ipsis & iumentis eorum, sed etiam hortis sufficeret. Idem scribit Egesippus lib. 5. de Excid. Ierosol. cap. 16.

Ceterum aliud miraculum.

Aduertendum vlteriùs arbitror, fonti huic, ex miraculo illo in gratiam Prophetæ facto, non simpliciter Siloë nomen fuisse inditum; siquidem ante illud Prophetæ martyrium, eodem nomine appellatum inuenio apud eumdem Prophetam cap. 8. qui loquens de causa vastationis Regni Israël per Assyrios, quia videlicet recessit à domo Iuda, sub qua in pace viuebat, maximè tempore bonorum Regum, quod per aquas fontis Siloë (quarum hic meminit) significatur, quæ vadunt cum silentio, vt in huius loci interpretatione indicant diuus Hieronymus, & Nicolaus. Quare dicendum videtur, non simpliciter in morte Isaiæ, fontem istum Siloë fuisse appellatum; sed quia fons ex illo miraculo magis auctus fuit, atque ex eodem Siloë magis appellari cœpit, vt etiam docet Magister Histor. Schol. vel, qui anteà sic appellabatur, postea noua illius miraculi ratione eodem nomine appellatus est.

Ante Isaiæ mortem.

D. Hieronymus loco citato videtur sentire, fontem Siloa eumdem esse cum illo qui Gichon dictus est. Fons autem Gichon est ad quem Salomon in Regem vnctus est, 3. Reg. 1, 33. & quem Ezechias obturari fecit, ne inimici & hostes potum inde haberent, 2. Paral. 32. sic dictus, aiunt Linguæ sanctæ periti, à verbo Hebræo *gauahh*, significante erumpere, aut irrumpere; quasi aquæ impetu quodam inde erumperent.

Sed Hieronymiano huic dicto illud obstat, quòd Gihon fons longè ab isto distat, circa dimidium videlicet milliaris, & ampliùs; ille ad Occidentalem, iste ad Orientalem plagam sanctæ Ciuitatis: diuersa etiam habent nomina; quomodo ergo idem fons esse possunt?

Dici posset, sequendo hanc opinionem, esse eumdem fontem materialiter, quia vtriusque eædem sunt aquæ; & distingui ab inuicem sicut causa & effectus, vt origo & terminatio, fons & piscina: ita vt Gichon, siue, vt communiter dicitur, Gihon, origo, causa, principium sit, vt ex nominis interpretatione facile coniectare possumus. Gihon enim exitum significat, Siloa verò est effectus, natatoria & piscina, in qua fluentes aquæ recipiuntur. Et ita dicere possumus, Gihon, & Siloa, secundùm diuersos respectus, esse idem, & diuersa, ac ideò posse vno & pluribus nominibus nuncupari. Et hoc posset confirmari similibus adductis exemplis de fonte signato, Iordane, & mari Galilææ. Lege Iansenium in cap. 78. Concord. Euang. & alios interpretes in c. 9. Ioan.

Siloë quomodo idem [illegible]

Aduerto

Aduerto tamen, nunc temporis in parte Occidentali sanctæ Ciuitatis monstrari locum, qui Gihon appellatur, vbi Salomon fuit vnctus Rex, in quo multæ cernuntur ædificiorum ruinæ: & ibidem est magna piscina, non fons. Forte fons obstructus fuit. Sed de his plura dicemus Lib. vi. Cap. vltimo vii. Peregrinationis, de piscina Gihon agentes.

Filij Dei in mundum aduentus præfiguratus. Vel denique dicatur, Natatoriam istam vel fontem Siloë, id est missus, esse appellatum, ad præfigurandum mysterium posteà in Filio Dei adimplendum: de quo aliàs fusius dicetur, cum de Bethlehem & Nazareth agemus. Igitur fons quietè ex Gihon procedens in Siloë, & ex Siloë in hortos aquas diffundens, Siloë appellatus est, quòd præfigurauerit Dei Filiú, qui ab æterno Patre sine strepitu ac silentio procedens, id est, inuisibili processione, & immutabiliter homo factus est; &, vt cantat Ecclesia de illo mysterio in quadam Antiphona, *Dum medium silentium tenerent omnia, & nox in suo cursu medium iter haberet, omnipotens sermo tuus à regalibus sedibus venit.* Qui, velut fons gratiarum & spiritualium bonorum, in sanctam Ecclesiam, & fideles animas, vt in vineas & hortos abunde se effudit; ita vt verè dicere possint: *De plenitudine eius nos omnes accepimus*, Ioannis 1, 16. Et cæcus ille à natiuitate ad illum typicum fontem missus, à vero & perenni Christo Domino animæ & corporis medelam percepit; vnde ipse dixit: *Abij, laui, & video*, Ioan. 9, 11. Quare Ioannes Euangelista, Hebraico nomine retento Siloë, adhibuit interpretationem, *quod interpretatur missus:* vt per Siloë, Christum significari indicaret; & eius virtute, non aquæ natatoriæ, cæcum fuisse illuminatum doceret, vt notauit Chrysostomus Homilia 56. quem plerique alij sequuntur. Hic fons, id est, Christus latitans, multorum cæcitatem spiritualem aufert, si ipsam agnoscentes, ad eum accesserint. Scrutamini Scripturas, ipsæ enim testimonium perhibent de me; sicut eam contemnentes, in eorum cæcitate permanere necesse est. quod antè prædixisse videtur Regius Vates, dum Psal. 35, 10. dixit: *Apud te est fons vitæ.* & Zacharias cap. 13, 1. *In die illa erit fons patens domui Dauid, & habitantibus Ierusalem, in ablutionem peccatoris.*

Sunt qui dicunt, hanc Natatoriam dici piscinam inferiorem; sed non placet, propter ea quæ infrà dicemus de piscina Gihon.

CAPVT XXVII.

Alia ab Auctore & aliis obseruata circa fontem, & Natatoriam Siloë, quibus magis origo & terminatio illius reseratur.

QVoniam multa dicuntur de fonte & Natatoria Siloë, vt vidimus, & in partibus istis aliqua diuersa à memoratis asseruntur; vt omnia innotescant, &, quæ probabiliora iudicabuntur, teneantur, postquam relata ab antiquis descripsimus, reliquum est, vt à nobis inquisita proponamus: ex his enim & illis dilucidior euadet cognitio fontis & Natatoriæ Siloë.

Ierosolymis in plaga Orientali, præter fontem Siloë, est alius supra ipsum, qui communiter appellatur Fons beatæ Virginis Mariæ, de quo Capite sequenti agemus. *Fons Siloë & B. Mariæ in eadem linea Orientali.* Dicitur ab incolis Ierosolymitanis, aquas vnius fontis fluere per subterraneum canalem ad alterum, etsi dubitetur de origine primaria aquarum. Ego, etsi pluries exteriùs hos considerauerim fontes, & alios consuluerim de iis quæ de eisdem asseruntur, numquam tamen plenè satisfactus remansi; nec concessum fuit, vt voluissem, periculum facere. Vnde vt certior de memoratis fierem, cùm abessem à sancta Ciuitate, scripsi ad amicum meum in ea moras trahentem Adm. Reueren. & Perillustrem D. Ghirardum Vinhouen, Sacerdotem Coloniensem, & Equitem sanctissimi Sepulchri Domini nostri, virum pium & curiosum, vt meliori modo quo posset, quæ proposui inuestigaret, & inuenta referret. Diligenter petitioni satisfecit, & vt sequitur rescripsit.

De Siloë plus experientiæ quàm forsan veritatis habeo; dicam tamen id quod vidi, & expertus fui. Retulit mihi Frater Iulius (hic Frater probus & pius Religiosus, qui à decem & amplius annis commoratur Ierosolymis, de rebus Terræ sanctæ optimè instructus, quique ad illius obsequium vltimum diem claudere exoptat) se ante aliquot annos canalem subterraneum de fonte B. Virginis vsque ad fontem Siloë transiuisse, quod ego nunc pro obtinenda potiendaque meliori certitudine imitari conatus fui: verùm quoniam interiùs in nonnullis locis nonnihil concident, ita angustiatus fui, vt vix transiri possit. *Periculum factum de transitu vnius in alterum.* Fui ingressus vsque ad medium, vti mihi videbatur, vel paulò minùs; illic verò ita constrictus fui, vt non solùm manibus genibusque serperem, sed etiam ferme pronus procederem, quam ob causam candelæ lumen perdidi,

perdidi, nec ex ferro propter angustiam loci excutere, nec me benè vertere potui: quod vbi obtinui, viam priorem, vnde ingressus eram, redij, licet benè madidus, & sordibus plenus; adeò vt ab illa parte fontis B. Mariæ Virginis singularius nihil viderim, nisi canalem ex inferiori parte satis exaltatum esse de terra ex sordibus, quas eò fortiores vndæ suo tempore impellunt & portant. De fonte hoc notaui, scilicet quòd hoc tempore à parte fontis B. Mariæ Virginis aquas salire non viderim, nisi saliant directè ante gradus, vbi intratur; nam ibi fons profundior est, & aquæ consumuntur lauando, portando, &c. vt constat. Magis introrsum aliquamdiu totum siccum reperi, deinde paululùm procedendo, in fundo nonnihil aquæ. Hoc de fonte à parte B. Virginis Mariæ.

Alia die (cùm ibi difficiliùs transirem) à parte fontis Siloë ingressus fui, & circa ictum moschetæ prædictum subterraneum canalem ingressus fui, donec etiam propter angustiam commodè vltrà procedere non possem. Notaui autem, fontem Siloë per totum leniter fluere; vnde verò aquæ illæ effluant, ex quo loco præcisò & particulari non vidi, nisi quòd per totum canalem hinc inde per rimas salire putem: vidi tamen ab illa parte vlteriùs venire aquam; ego commodè intrare non potui. Et post pauca subdit: Vtrùm verò Siloë fons, & B. Mariæ fons, vnus sit, an plures, pro certo affirmare non ausim; quia ab vtraque parte aquas vidi; ad medium verò mihi venire non licuit. Puto tamen ego, esse vnum locum principalem vbi saliunt aquæ fontis vtriusque, & propter diuersos effectus diuersa nomina meruisse. His paucis sua M.R.P. valeat, &c.

Ex dictis præsenti & præcedenti Capite duo probabilia proponere breuiter possumus. Alterum, posse aquas Gehon per subterraneos meatus & rimulas ad fontem Siloë descendere: & si solis illis aquis ditaretur, iam soluta esset quæstio de origine huius fontis; sed huic obstare videtur hoc, quòd, sicca piscina Gehon superiori & inferiori in æstate, aquæ abundant, vel sanè non desunt in Siloë, & multò minùs in fonte B. Mariæ Virginis.

Probabile, Siloë exire à fonte B. Mariæ. Alterum est, si non sunt duæ scaturigines fontis Siloë & B. Mariæ, sed vnica, vt mihi probabilius videtur; (aliàs, ad quid canalis ille pertingens ab vno ad alterum fontem?) illam dicerem esse ad fontem B. Mariæ; & ita tradit etiam Fr. Anselmus in sua Descriptione Terræ sanctæ. Ratio est. Primò, quia hic fons mihi videtur esse in eminentiori situ quam sit alter Siloë. Secundò, quia abundantior aquis; & illo ferè exhausto, in isto non desunt: & celebrior & frequentior est ad eum concursus hominum & mulierum: qui nedum pro ipsis, sed etiam pro iumentis hauriunt aquas. Sunt vtriusque fontis aquæ dulces, salubres, multumque proficuæ.

Terminatio Siloë. De terminatione aquarum Siloë hæc accipe. E fonte Siloë per paruulum canalem fluunt aquæ in stagnum siue Natatoriam Siloë duodecim vel sedecim pedibus distantem; & deinde per alium canalem sub terra, vsquedum videtur, effluunt. Quando coloni volunt in Natatoria congregare aquas, posteriorem canalem obstruunt: qua repleta, cum volunt proximos hortos vallis Iosaphat adaquare, illum aperiunt, & ad illos deriuantur aquæ; ibique absorbentur & terminantur. Et hæc de Siloë satis.

CAPVT XXVIII.

De fonte B. Mariæ Virginis, decimoquinto loco septimæ Peregrinationis.

E Regione montis Offensionis, citra vallem Iosaphat, ad radices montis Sion Septemtrionem versus, est fons pulcherrimus, magnus ac spatiosus, satisque profundus, ad quem est commodus descensus per nonnullos marmoreos politos & dolatos gradus: magnam præbet aquarum copiam hominibus ac iumentis, ac ideò plurimùm frequentatus, & æstimatus. Fons iste modò appellatur, & antiquitus appellabatur fons B. Mariæ Virginis. Nos in præsentia pro eius historica elucidatione tria explicabimus; primò, rationem nominis; secundò, quomodo in sacris Litteris appelletur; tertiò, de illius origine aliqua proponemus.

Ratio nominis. Quantum ad primum, fons B. Mariæ Virginis nuncupatur; quoniam pia habet traditio, sanctam sedulamque Dei Genitricem, non semel, cùm ex occasione esset Ierosolymis, ad illum se contulisse, vel ad hauriendam aquam pro se suæque societatis vsu, vel ad abstergendos Filij sui Iesu panniculos, quando cum eo ibat Ierosolymam, vt tempore Præsentationis, vel alias. Nec ita dicere, est à pietate & ratione alienum, sed eidem maximè consentaneum: etenim si aliæ pauperes matres pro filiorum domusque necessitatibus simile opus non prætermittunt, quid putabimus de sanctissima Deipara, præ ceteris studiosa in obsequio vnigeniti dilecti Filij sui, & suæ sodalitatis? & cùm pauper esset, potuit ipsa cum magno puero Iesu & sponso Ioseph ad vberem hunc & commodum fontem se

se conferre, vt aquarum illius beneficio potiretur. Hac ratione magna in veneratione à Christicolis habetur, ipsum vt peculiare sanctuarium inuisunt, ad eum preces fundunt, & Deo, omnium bonorum primario perennique fonti, & Virgini Mariæ matri eius, qui est fons signatus sigillo totius Trinitatis, fons hortorum, & puteus aquarum viuentium; donorum cælestium, & spiritualium gratiarum, se commendant, & aquas in gaudio de fontibus Saluatoris expostulant, & materiales etiam illas hauriunt; & non ex necessitate modò, sed magis ex deuotione bibunt.

Veneratione habetur.

Quantum ad secundum, quonam appelletur nomine hic fons in sacris Litteris; Respondeo, Auctores qui de illo scripserunt, non omnes inter se conuenire. P. Bonifacius lib. 2. De perenni cultu Terræ sanctæ arbitratur appellari fontem Draconis; de quo 2. Esdr. 2, 13. vbi sic loquitur Nehemias: *Et egressus sum per portam Vallis nocte, & ante fontem Draconis*, &c. sic enim ille ait: *Hinc* (id est, à fonte Siloë) *ad iactum lapidis, ad radicem sacri montis Sion Septemtrionem versus, est fons qui à Ieremia appellatur Draconis, nunc dicitur & ab omnibus appellatur fons Virginis Mariæ, etiam ab incolis infidelibus terræ illius. Dicunt & ipsi, quod B. Virgo sæpè ad hunc fontem descendebat ad abluendum panniculos Filij sui Saluatoris nostri Iesu Christi.* Tantum ille. Credo in hisce verbis Bonifacij mendum esse Typographi, qui pro Nehemia posuit Ieremiam; nam sub præmisso nomine non inuenio factam mentionem fontis huius in Ieremia, sed bene in Nehemia, vt vidimus.

In sacris Litteris quomodo appelletur.

Prima sententia. Fons Draconis.

Adrichomius in Descriptione Ierusalem num. 185. videtur suffragari Bonifacio, dum describit fontem Draconis in plaga Orientali Ierusalem, vergente tamen ad Aquilonem, & in parum differenti situ ab assignato à Bonifacio.

Sed vtrique refragatur Villalpandus; quoniam fontem Draconis putat fuisse in parte vrbis Occidentali: ita tradit Tom. 3. Apparatus lib. 3. cap. 6. de illo quippe loquens dicit, *Fontem hunc ad radices montis Caluariæ* (qui est ad Occidentem vrbis) *scaturijsse, in ipsamet cadauerum, seu Golila, hoc est, Stercorum valle*, &c. Et quamuis plures fontes obstructos fuisse Ierosolymis dicat, intra & extra; inquit tamen post adducta verba: Huius fontis memoriam ibidem extare, testes esse possunt bini putei perennis ac dulcis aquæ, quibus Franciscani Fratres ac peregrini vtuntur, &c. additq; Draconis appellari; quia magnos pisces aleret, quos dracones seu cetos hyperbolicè vocabant Ierosolymitani ciues: vel quia in ima & ruderibus plena valle difflueret, alendis serpentibus opportuna, &c.

Refragatur Villalpandus.

Ratio discriminis inter hos Auctores prouenit ex diuersa portarum Ierusalem assignatione: etenim cùm omnes in eo conueniant, fontem Draconis esse inter portam Vallis & Stercoris, quemadmodum citatus Nehemiæ textus indicat; sed dissentiunt in assignando harum portarum situ. Ego quidem non intendo disputare de præmissarum portarum situ, & consequenter nec de situ huius fontis; dicam tamen quod probabilius occurrit, si fons Draconis non est obstructus, sed adhuc remanet illius memoria, vt dicit Villalpandus, illũ esse potiùs hunc, de quo locuti sumus, in Orientali plaga ciuitatis verè memorabilem ac celebrem, non item illum Villalpandi, in Occidua parte; quia in ista nec fons est, nec putei ab illo memorati cernuntur, eorumve memoria extat; si visus, & senum Ierosolymitarum relatio non me decepit.

Bonifacij & Adrichomij sententia probabilior.

Frater Anselmus Minorita in sua Terræ sanctæ descriptione apud Henricum Canisium Tom. 6. Antiq. lectionum, supponit esse fontem Rogel, cuius fit mentio in libris Iosue & Regum. Et, ni ego fallor, non improbabiliter, si ille obstructus non fuerit, & adhuc superstit. Etenim Adrichomius & Villalpandus in suis Ierosolymæ descriptionibus, & alij, in plaga ista describunt fontem Rogel, vbi in præsentia cernitur fons B. Mariæ Virginis. Sanè in plaga & linea ista, excepto Siloë, alius fons ab isto non monstratur Ierosolymis, & Iosue cap. 15. & 18. si rectè consideretur, suffragari videtur; & quod notat Villalpandus Tom. 3. lib. 1. cap. 16. Tunc dicetur etiam Fullonis, quia id significat Rogel, ex Villalpando ibid. l. 2. c. 17. Ea fortasse ratione, quòd eius aquæ ad Agrum fullonis decurrerent, fullonibusq; ibi vsui essent. Pertinebat ad hortos Regis, vt indicat Iosephus lib. 7. Antiq. cap. 11. nam Adoniam dicit coronatum ad fontem qui est in hortis regis; quod Scriptura dicit factum iuxta fontem Rogel, 3. Reg. 7, 9. qui est in confinio duarum tribuum Iudæ & Beniamin, vt Iosue 15, 7. & 18, 16. habetur.

Secunda. Fons Rogel.

Ios. 15. 7. & 18. 16. 2. Reg. 17. 17. 3. Reg. 1. 9.

Fontis Rogel situs.

Quantum ad tertium, de origine aquarum huius fontis, varia sunt placita Auctorum. Aliqui sentiunt probabiliter, illas ibi suam habere scaturiginem; quæ inde à dextro latere per canalem subterraneum deriuantur ad fontem Siloë, vt notauimus Capite præcedenti. Credo similiter dicturos, asserentes illum esse fontem Draconis, vel Rogel; cùm istorum origo exte-rius,

De huius fontis origine sententiæ.

Prima, ibi scaturire.

riùs, quod sciam, non petatur; & hoc credo verum.

Secunda, in templo. Dicunt alij, & videtur esse communis responsio in partibus illis, fontem illum repleri aquis è templo egredientibus, & per subterraneos meatus ad eum confluentibus, & ad has aquas alludere Ecclesiam in aquæ illa benedictione, *Vidi aquam egredientem de templo à latere dextro*, & Ezechielem cap.47. posteà adducendum.

Hæc sententia vt cōmunis, ita valde probabilis esset, si altera vera esset, & quæ c.47. scribit Ezechiel, verè de aquis materialibus in templo scaturientibus intelligēda essent, vt plerique intelligunt, & non de spiritualibus cęlestis doctrinę ac diuinæ gratiæ, vt alij interpretantur. Adde, potuisse alias aquas templi ibidem fluere, & fontem illum si non facere, saltem augere. Quod quomodo accidere potuerit, non grauabor vt potero explicare; non enim erit inutile.

Aqua erant in templo. Aquas fuisse in templo Ierosolymitano pro illius & ministrorum vsu, & etiam canales & meatus, per quos deferrentur foras postquam deseruierant, tam ex sacris quam profanis litteris liquet, & ex dicendis apparebit: *Dubium.* sed quales illæ erant, scaturientesne in eo, an aliunde colligebantur vel deportabantur?

Solutio. Dico primò, fuisse aliunde collectas aquas: hoc probatur in primis ex 3. Reg.7, 23.& 2.Paral.4,2.vbi legimus, ad Meridianam atrij Sacerdotum partem ingens locatum fuisse aquarum receptaculum, *Erat aquarum receptaculum.* Mare æneum appellatum; quoniam ex ære fabricatum erat, & in eo, velut in mari, aquæ colligebantur: duodecim boum dorso fulciebatur, quorum tres ad Orientem, tres ad Occidentem, ad Austrum tres, totidem ad Aquilonem ora vertebant. Hoc mare aquam pro lauandis Sacerdotibus præbebat. de illo Iosephus lib. 7. Antiquit. cap. 6. sequentia scribit: *Hoc mare ex æris quodam genere fabricatum, quod auro pretiosius ducebatur. Dauid, inquit, præcipuas Adrazari vrbes aggressus est, easq; vt expugnatas diripuit: in his magna vis auri & argenti reperta est; & præter hæc, æris genus, quod auro pretiosius est habitum: ex quo postea Salomon fecit magnum illud vas Mare appellatum, & pulcherrima polubra, cum templum adornaret*, &c. Plura de eo Villalpandus Tom. 2. Part.2.lib.5.cap.38. In eodem etiam atrio erant decem luteres, siue conchæ, supra decem bases ac rotas, veluti supra decem currus; quinque ad dextram, quinque ad sinistram partem consistebant. In iis victimæ offerendæ abluebantur. De illis citatis locis Reg. & Paral. & Villalp. ibid.c.39.

Deinde Montanus in Apparatu, in atrio Sacerdotum duos puteos fuisse ait posterioribus temporibus artificio confectos, siue potius cisternas; in quibus aquæ aliunde haustæ in sacrorum vsus conseruabantur: an autem à Salomonis temporibus effossi & constructi fuerint, incompertum putat. Fuisse præterea scribit puteum pertusso canali per montem pertingente vsque ad torrentem, lapide impositо cum ansa; in quem sanguis cum aqua infusus ad torrentem desfluebat.

Dico secundò, fuisse in templo fontem è quo aquæ viuæ manabant. Ita Aristæus apud Eusebium lib.9. Præparationis Euangelicæ cap.4. vbi sic ait: *Templum ad ortum respicit, posteriora eius ad vesperum tendunt. Lapidibus autem ornatissimè pauimentum templi constratum est, & aqua sæpius in templum immittitur, vt à sanguine detergat; multa enim animalium millia in solemnitatibus offeruntur. Fons verò copiosissimè atque integer in ipso templo scaturit, ex quo magna vis aquarum per cloacas plumbo consolidatas diffluit.* Hæc Aristæus in libro de Interpretatione legis.

Et fuisse fontem in latere dextro templi, videtur sentire Adrichomius ante citatus num.83. Huius fontis arbitror mentionem fieri apud Ezechielem cap.47,1. hisce verbis: *Et conuertit me ad portam domus*, id est, templi Salomonis, *& ecce aquæ egrediebantur*, per modum fonticuli scaturientis, inquit in hunc locum Lyrensis, *subter limen domus ad Orientem*, hoc est, ex limine & ostio Sancti sanctorum; sicut de iisdem infrà v. 12. dicitur, egressuras aquas *de Sanctuario*, & v.1. *Aquæ autem descendebant in latus templi dextrum ad Meridiem altaris*, hoc est, Meridianam altaris partem.

Cum tot essent aquæ ad abluendum tam Sacerdotes aliosque templi ministros, quam hostias sacrificandas, ratio suadet asserere, ibidem fuisse canales vel meatus per quos ablutiones demitterentur, ne illis sacrum fœdaretur & mundaretur templum: & verè fuisse, conceptis verbis docet Aristæus dicens: *Tantus est eductarum aquarum assiduus fluxus, vt perennem fontem inundare putes. Sed mirabilius est, & ferè inenarrabile, subterraneorum conceptaculorum magnitudo, quæ ad quinque stadia per circuitum templi cuncta penetrat. Plumbeæ ad ea fistulæ quacumque per muros, & templi solum, quibus omnia abluantur, & mundentur, descendunt. Sunt & apud aræ frequentes aperturæ, omnibus quidem, nisi his qui ministrant, incognitæ: quorum influxu & impetu, omnis ex hostiarum multitudine cruor purgetur. Receptaculum autem aquarum multitudinem per hunc modum coniectauimus: nam cum nos vltra*

qua-

quatuor stadia extra vrbem deduxissent ad quemdam locum, iubens nos subterfluentium vndarum sonitum audire; qui mihi quidem magnorum vasorum confluxus visus est. Hactenus ille.

Itaque cum hæc ita se habeant, fieri potest, vt aquæ illæ partim in Probaticam piscinam demitterentur, partim ad torrentē Cedron fluerent, & partim ad dictum fontem in hac linea consistentem, & ad radicem montis, vbi templum situm erat, decurrerent. Atque ex his constat, quomodo saluari potest quod dicitur, aquas egredientes de templo ad hunc fontem descendere; &, si credamus alijs, etiam augeri. *Probatica piscina, torrens Cedron, & fons B. Mariæ Virginis.*

In præsentia, si malè non recolo, in templo Ierosolymis extructo, in loco vbi olim erat templum Salomonis, est quidem fons, vt esse solet in Mesquitis Turcarum, sed non ibi oritur, sed aquis fontis signati eousque delatis repletur. An inde demissæ fluant ad dictum fontem, vel in alium locum, mihi est incompertum.

Vnum dictis obstare potest, quod citato capite Ezechielis habetur, aquas illas fluere ad Iordanem, & inde in Mare mortuum, cuius aquas etiam sanare dicit. Respondetur, ex hoc deduci, non omnes aquas demitti in fontem illum, quod non negamus, sed aliquas demitti; & sufficit nobis. *Obiectio. Solutio.*

Sed hic obiter mysterium aduerte: quòd quemadmodum aquæ è templo egressæ Mare mortuum ingrediuntur, & sanant, pisceſque in eo viuentes gignunt; ita cælestis doctrinæ ac gratiæ aquis, à Christo Domino eiusque dextro latere manantibus, homines peccatis mortui viuificantur, Deoque acceptabiles redduntur. Atque, ex eo quòd illæ aquæ fluere dicuntur ad fontem Virginis, intelligimus gratias omnes à Christo manantes nobis communicari per Virginem Matrem, vt Sancti docent. Et hæc de memorato fonte & præsenti Peregrinatione satis. *Aquis doctrinæ & gratiæ Christi homines purgantur. Gratiæ nobis per Virginem communicantur.*

PEREGRINATIO VIII. *in qua recensentur atque enucleantur septem loca singulari obseruatione digna, occurrentia egredientibus ex porta Orientali sanctæ Ciuitatis, sancti Stephani appellata, & ad montem Oliueti proficiscentibus.* I. *locus est vbi sanctus Stephanus fuit lapidatus.* II. *Vbi aliquantum iacuit eiusdem Sancti corpus post eius mortem.* III. *Pons Cedron.* IV. *Mons Oliuarum.* V. *Vbi sancta Deipara aliquando orauit, & quieuit.* VI. *Vbi Thomas Apostolus accepit Mariæ Virginis cingulum.* VII. *Vbi Christus fleuit super ciuitatem.*

CAPVT PRIMVM.

De loco vbi sanctus Stephanus fuit lapidatus, qui primò inuisitur in octaua Peregrinatione.

EGressi pij fideles ex sancta Ciuitate per *portam Gregis* siue *Genath*, vt eam appellat Iosephus, id est, hortorum, quòd ad hortos Regios & vallē Iosaphat viam aperiret; siue *sancti Stephani*, vt eam in præsentia appellant istarum partium incolæ, & alij Scriptores, quòd ex ea eiectus sit sanctus Stephanus quando fuit lapidatus; & *Orientalis*, quòd in Orientali plaga ciuitatis sita sit: ex hac inquam porta egressi fideles, vt visitent loca sancta, quæ occurrunt eundo ad montem Oliueti, præter alia, de quibus hactenus actum est, & adhuc agemus, post peractum iter vnius stadij circiter, in descensu ad torrentem Cedron & vallem Iosaphat, occurrit primò in quadam rupe, ad dexteram partē viæ, locus, in quo iacuit sanctus Stephanus quando fuit lapidatus, effigie sui corporis consignatus. Cum enim sanctus Leuita, & Apostolorum vigilantissimus minister, plenus gratia & fortitudine, in suo iuuentutis flore ministerium suum impleret, Christumque Filium Dei annuntiaret, & mundi Saluatorem & promissum Messiam prædicaret, & huiuscemodi ægrè ferrent Iudæi, in odium Christi, illum eiecerunt extra ciuitatem, & lapidarunt; & ad locum, de quo modò loquimur, cùm peruenisset, suscepit in suo corpore torrentis lapides, quibus in hac & in altera vita fuit gloria & honore coronatus: in eo positis genibus Christum Dominum pro lapidantibus exorauit: in eo vidit cælos apertos, & Filium hominis stantem à dextris virtutis Dei; qui obuius ei factus, dealbatum illius spiritum in Agni & proprio sanguine, primum suscepit in manibus suis inter illos qui pro Christo sanguinem fuderunt: vnde & in numero Martyrum inuentus est primus. Hæc pluribus describuntur à D. Luca Actor. cap. 7. *Porta sancti Stephani nomina; & eorumdem significatio. S. Stephani martyrium.*

Frater Anselmus Ordinis Minorum de Obseruant. qui anno 1507. fuit in Terra sancta, in sua Terræ sanctæ Descriptione, quæ

quæ habetur Tomo vltimo Antiquarum Lectionum Henrici Canisij, vbi loquitur de locis Orientalibus respectu Ierusalem, de isto loco hæc scribit: *Per portam Cedar (quæ nunc S. Stephani) fit egressus de ciuitate versus montem Oliueti per descensum ad duo stadia ad vallem, vbi primò est lapis albissimus, latus & aliqualiter eminens à terra, vbi sanctus Stephanus est lapidatus: & ibidem per aliquot passus in superiori loco monstratur locus vbi Saulus stetit custodiendo vestimenta lapidantium.*

Vbi Saulus mansit, dum lapidabatur Stephanus.

Aduertendum, nonnullos dubitasse, an in eo loco S. Stephanus viderit cælos apertos, &c. nam hæc contigisse in sancta ciuitate, quando prædicabat Christum Iudæis, indicat S. Lucas; illo enim dicente, *Ecce video cælos apertos, & Filium hominis stantem à dextris Dei*, illi rati execrandam protulisse blasphemiam, *exclamantes voce magna, continuerunt aures suas, & impetum fecerunt vnanimiter in eum. Et eiicientes eum extra ciuitatem lapidabant*, Act. 7, 55.

Sed verisimillimum mihi videtur, quod docet communis traditio, eo in loco S. Leuitam vidisse Iesum stantem à dextris Dei. Et potuit in hunc modum accidere, vt visio illa in ciuitate inceperit, & semper deinde, vsque ad mortem, & post, perseuerauerit: vel si interrupta fuit quo tempore eiiciebatur extra ciuitatem, iterùm ei facta fuerit, quando lapidabatur, & maiori egebat adiutorio & consolatione; ita vt verè Dominus dicere potuerit: *Cum ipso sum in tribulatione, eripiam eum, & glorificabo eum*, Psal. 90, 15.

Rupes vbi lapidatus est Stephanus miraculosè sui corporis effigie consignata.

Mirabile verò est, quòd in eo loco, in dura illa rupe cernitur effigies corporis Protomartyris, non natura vel arte, sed miraculo insculpta. Cùm enim in terra positus esset, oculis in cælum intentis, rupes illa cessit velut mollis cera, & posterioris partis effigiem in se recepit.

Pia consideratio circa factum miraculũ.

Sed quid hoc prodigio portendebatur? An quòd rupes illa voluisset in se corpus Martyris recipere, & sacro illo pignore ditari, ex quo cælum eiusdem sanctissimam recepit animam, eaq; velut lucidissimo sole exornatũ fuit, quando Dei Filius eam cum magno cælestium spirituum comitatu, & cum exultatione suscepit? An potiùs, vt eo prodigio prodigiosum illius martyriũ mentibus fidelium perpetuò repræsentaret, esletque velut illustre trophæum suæ gloriosæ victoriæ? Et quemadmodum Stephanus ore proprio Dei mirabilia enarrauit; ita rupes illa, etsi rationis & sensus expers, omnibus palàm faceret, quæ pertulit pro Christo Stephanus, & quæ fecit pro Stephano Christus. An etiam externo illo prodigio indicabatur, quanti meriti esset Sanctus iste apud Deum; vt videlicet illius meritis & precibus marmorea peccatorum corda, ob longam peccandi consuetudinem obdurata, vt caro & mollis cera redderentur? Et profectò id euentus monstrauit: nam non multò post illius gloriosum martyrium, Paulus in suo errore obduratus, qui faciem suam vt silicem & vt adamantem posuerat, nominis Iesu acerrimus hostis, sanctamque Christi surgentem Ecclesiam persequens, precibus sancti huius Martyris ad Christum conuersus est; & ablatũ fuit ab eo cor lapideum, & datum cor carneum, vt mollis cera ad diuina charismata suscipienda dispositum, factus vas electionis, Doctor gentium, & sanctissimi nominis Iesu propugnator acerrimus. Ita docet S. Augustinus Serm. 1. Conuers. S. Pauli, seu Serm. de Sanctis 13. Tom. 10. & apud eumdem lib. 22. de Ciuitate Dei cap. 8. multa leguntur exempla, quibus apparet, quanti meriti sit apud Deum pro emolliendis cordibus peccatorum saxeis illius intercessio, ita vt ex ipsis fluant contritionis & doloris lacrymarum fontes.

S. Stephani meritis obdurati ad peccatum emolliuntur.

Aliqui videntes lapides in rupe illa, qui velut nodi in tabula, dicunt esse lapides quibus fuit Stephanus lapidatus, quos rupes in se recepit, & adhuc conseruat. Hoc tamquam magnum secretum à viro pio & docto, & ob longam in partibus istis moram, in traditionibus locorum sanctorum versatissimo, accepi. Sed quidquid sit de hoc, fides apud illum maneat.

Verius illud erit quod fertur, quemdam pium Christianum collegisse lapidem quo fuit S. Stephanus in cubito percussus, & in Italiam detulisse: qui nunc Anconæ honorificè seruatur; vbi Ecclesia ad honorem Martyris ædificata est, in qua illius meritis Deus multa operatur miracula. In Martyrologiis fit huius mentio die 3. Augusti, & apud D. Augustinum Serm. 31. & 32. de diuersis. Meminit & Beda, licet pro Ancona, mendosè Antiochia impressorum vitio posita sit.

Lapis, quo lapidatus fuit, Anconæ delatus.

Indicat miraculi aliud testimonium non inuenio præter rupem illam effigie Martyris decoratam, & veterem in partibus istis receptam traditionem: nec tamen reiiciendum, cùm efficax ratio vel argumentum ei non refragetur; maioraque, ne dicam similia, nouerimus Deum fecisse in gratiam Sanctorum suorum, à quo nimis honorificati sunt, vt dixit Dauid Psal. 138, 17. Vnde si, vt præmisimus, in gratiam S. Stephani emollit Deus saxea peccatorum corda, quod maius est, multò magis in eiusdem gratiam, & illustrissimi sui martyrij memoriam, rupem

pem illam mollem reddidisse, & sancti Martyris forma condecorasse, pie credi potest.

In præsentia dicta effigies admodum consumpta est, ob indiscretam Christianorum pietatem, qui ex illa particulas vt sacras reliquias abstrahentes, miraculi ferè abstulerunt memoriam: adhuc nihilominùs capitis, humerorum & nonnullarum aliarum partium apparent signa.

Sanctus locus Ecclesia illustratus fuit; nunc diruta.

Hunc locum Eudoxia Augusta, quando venit Ierosolymam, nobilissima Ecclesia mirificè illustrauit, vt auctor est Euagrius libro 1. Histor. capite 22. cuius hæc sunt verba: *Cùm multis huius generis hominibus* (sanctis scilicet monachis Palæstinæ) *Theodosij coniux* (id est Eudoxia) *collocuta est, & multa eiusmodi monasteria, vt antè dixi, ædificauit: Ierosolymorum refecit mœnia, eaq; pulchriora reddidit. Templum extruxit prætereà ad memoriam sancti Stephani primi & Diaconi & Martyris, splendore ac pulchritudine eximium (quod quidem non stadio ab vrbe Ierosolyma distat;) inq; eo, simul atque ad vitam immortalem profecta est, condita fuit: Theodosius autem posteà, vel, vt quidam putant, ante mortem Eudoxiæ, vbi triginta octo annos Imperium gubernauerat, decessit è vita; inq; eo honoris gradu post eum locatus fuit vir omnium facilè præstantissimus Martianus*, &c.

Hisce temporibus nulla extat illius Ecclesiæ vel sepulchrorum memoria: antiquitate omnia consumpta & demolita, atque aliquæ ruinæ & fundamenta humo operta fuere: prope enim sanctum locum est ager. Ex præexistentis fortasse ædificij lapidibus fuerunt posteà ædificata mœnia ciuitatis, vel alia.

Loci memorati martyrio sancti Stephani illustrati, præter communem traditionem, mentionem fecerunt Guilielmus Tyrius lib. 8. de Bello sacro cap. 2. Cardinalis Vitriacus in Historia Ierosol. cap. 63. Bonifacius lib. 2. De perenni cultu Terræ sanctæ, Adrichomius in Descriptione Ierusalem num. 201. & alij qui de Locis sanctis scripserunt.

CAPVT II.

Duplex difficultas contra dicta Capite præcedenti.

INter alia, duo diximus Capite præcedenti de loco vbi sanctus Stephanus fuit lapidatus. Alterum, locum martyrij accidisse in Orientali ciuitatis plaga extra portam Orientalem, & Gregis. Alterum, esse rupem ipsam immobilem. Contra vtrumque dictum duplex sese offert difficultas, quæ proponenda & diluenda est, vt allatæ traditionis veritas magis stabiliatur. Et contra primum primò. In Epistola Luciani communiter à tota Ecclesia receptà, quam scripsit de inuentione corporis B. Stephani & aliorum Sanctorum, legitur, & refert ex relatione Gamalielis, qui fuit Ierosolymis quando S. Stephanus martyrio coronatus fuit, ipsum fuisse lapidatum extra portam quæ vergit ad Aquilonem, & ducit ad Cedar, quæ postea S. Stephani ab eius martyrio appellata est; alio nomine porta Ephraim, vt docet Beda de Locis sanctis cap. 1. Brocardus Part. 1. capite 7. & Tyrius lib. 8. cap. 5. Qui locus nec integro stadio ab Ierusalem distare dicitur. Ergo non fuit proiectus Stephanus extra portam Orientalem, & in parte Orientali vrbis lapidatus.

Primum argumentum.

Contra secundum dictum facit quod scribit Beda de Locis sanctis, dum dicit, fuisse quemdam lapidem mobilem, super quem positus S. Leuita suscepit lapidum imbres; qui in Ecclesiam Apostolorum ad montem Sion translatus, in magna fuit habitus veneratione: non ergo fuit immobilis illa rupes, immediatus martyrij locus.

Secundum.

Ad primum respondeo, dicta Luciani dictis à nobis ex recepta traditione non aduersari, sed cum eisdem maximè conuenire. Conueniunt in primis in distantia loci: nam nos cum illo dicimus, locum martyrij S. Stephani distare à ciuitate circa stadium. Secundò, in eo quod, vt ille, affirmamus, portam, extra quam fuit eiectus & lapidatus Stephanus, appellari portam S. Stephani: solum inter illum & nos videtur esse discrimen, quòd nos asserimus, portam illam respicere Orientem vrbis, ille verò Aquilonem; tollitur tamen, dicendo, vel portas ciuitatis fuisse mutatas, præsertim quando vltimò à Selino Turcarum Imperatore nouis muris sancta Ciuitas circumdata fuit: vel si in eodem situ relictæ fuerunt, alium tamen respectum habere; atque hæc S. Stephani, quæ nunc Orientem, olim Aquilonem respiciebat. Vel denique dicatur, hanc portam respicere Aquilonem, & ducere in Cedar, si ad alias comparetur, & præsertim ad Auream, quam habet à latere dextro, & vere Orientalis est. Brocardum, & Adrichomium, arbitrantes, portam, extra quam eiectus & lapidatus fuit Stephanus, appellari Ephraim, verè refellit Villalpandus Tomo 3. Apparatus lib. 3. cap. 7. & 12. eamque appellari arbitratur portam Gregis, vt etiam nos diximus; & hæc, omnium sententia, Orientalis est.

Responsio ad primum.

Porta sancti Stephani quomodo, cùm Orientalis sit, Aquilonaris dici possit.

Ad secundum.

Ad secundum, dicendum, illius lapidis Bedæ in præsentia nullam extare memoriam; nec, adhibita diligentia cum his qui longam moram in partibus illis traxerunt, aliquid intelligere potui. Quod vel ideò euenit, quia Ecclesiam Sion sibi vsurparunt Turcæ, & in Mesquitam conuerterunt: quare, pristino decore deperdito, potuit etiam multis sacris Reliquiis spoliari, & ex his lapide illo. Vel quia rarò, & non nisi magna cum difficultate, est modò in eam Ecclesiam ingressus, non facile notari & memorari possunt in ea obseruanda & memoranda. Et fortè lapis Bedæ fuit pars aliqua memoratæ rupis, qui vt venerationi maiori haberetur, repositus in Ecclesia Sion. Vel denique, quòd lapis Bedæ fuit is, in quo positis genibus pro lapidantibus exorauit S. Stephanus. Rupes autem nostra est illa, in qua lapidatus & pæne mortuus cecidit, & in manus Filij Dei, quem contemplabatur auxiliatorem, sanctum & impollutum tradidit spiritum.

CAPVT III.

De loco in quo iacuit S. Stephani corpus postquam lapidatus fuit, & antequam honorificè sepeliretur, qui secundò inuisitur in octaua Peregrinatione.

Non grauabor dictis superiùs de loco martyrij S. Stephani adnectere, quod de altero huic proximo, in quo sanctum eius corpus post mortem proiectum fuit, asseritur: nam & illius memoria in partibus istis conseruatur. E regione igitur rupis martyrio Stephani consecratæ, in sinistra parte viæ, qua ad vallem Iosaphat descenditur, in angulo proximi campi iuxta viam est locus, in quo corpus B. Protomartyris prima vice sepultum fuit. Ita communiter in his partibus asseritur; & in quibusdam non contemnendis vetustis manuscriptis locorum Terræ sanctæ legi. Quin Adrichomius in Descript. Ierusalem n. 23. agens de sepulchro S. Stephani quod erat in monte Sion, asserit, corpus eius trecentis sexaginta annis, plus minúsve, cum corporibus Nicodemi, Gamalielis, & Abibonis eius filij ibidem iacuisse: *Sepulchrum*, inquit, *S. Stephani Protomartyris, Nicodemi, Gamalielis præceptoris Pauli Apostoli, & Abibonis filij eius: quorum corpora cùm plus minùs trecentis sexaginta annis prope Ierosolymam in valle, vt videtur, Iosaphat in obscuro ac sordido loco iacuissent, sub Honorio Imperatore cælesti reuelatione monstrata, inuenta, effossa, & suaui odore fragrantia, non sine miraculis summa celebritate hic prope Cœnaculum & vrbis mœnia honestius tumulata sunt.* Hæc Adrichomius. Quæ ideò adduxi, vt ex ipso etiam intelligeremus, ante sacri illius corporis translationem, in dicto Iosaphat loco fuisse. Inibi ædificij signa cernuntur, rupes & muri calce incrustati. Fortasse hic erat Ecclesia ab Eudoxia ad honorem sancti Martyris ædificata, de qua suprà Cap. 1.

Situs & forma loci vbi corpus S. Stephani proiectum fuit.

Responsio.

Verùm, sicut quæ ex Adrichomio retulimus, absolutè falsa esse credimus; ita antè dicta ex relatione & manuscriptis, vt veritati consentanea sint, explicatione indigent. Falsa sunt illa: quoniam eo loco non fuit humatum corpus Protomartyris post mortem, & consequenter non ibi tot annis mansit, vt patet ex antè memorata Luciani Epistola ab vniuersali Ecclesia recepta; cuius partem nostro proposito deseruientem posteà subijciam: sed fuit sepultum in villa Gamalielis distante ab Ierusalem viginti milliaribus, vel fortè pluribus, vt toto orbi manifestum est; nec in istis partibus fuisse ignotum, suspicandum. Et ex his alia, quibus dicitur B. Protomartyris corpus fuisse in eo loco post mortem tumulatum, explicamus.

Corpus S. Stephani non fuit ibi sepultum, sed in Gamalielis villa.

Dicendum itaque, hunc locum sepulturæ S. Stephani nomen consecutum fuisse, quoniam eius exanime corpus primò recepit, in eum à Iudæis proiectum, etsi tunc inhumatum remanserit, & prohibiti fuerint Christiani ne ipsum honorificè, vt par erat, sepelirent.

Ad horum intellectum obseruanda sunt quæ de sepultura S. Stephani scripsit S. Lucas Act. 8, 2. *Curauerunt autem Stephanum viri timorati, & fecerunt planctum magnum super eum.* sed enim non id fecerunt statim, & immediatè post illius martyrium; nam ante notata verba sequentia præmisit: *Facta est autem in illa die*, in qua scilicet fuit lapidatus B. Stephanus, *persecutio magna in Ecclesia, quæ erat Ierosolymis; & omnes dispersi sunt per regiones Iudææ & Samariæ, præter Apostolos.* Et post ista, illa subtexuit de funere sancti Stephani, vt indicaret non statim post mortem accidisse.

Non statim tumulatum fuit lapidatum.

Sed vbi interim iacuit sanctum illud corpus inhumatum? Dicerem, non in publica via, & loco vbi occubuit; nimium enim horrorem etiam ipsis hostibus ingessisset; sed in eum, de quo loquimur, locum fuit proiectum, vt vel lapidibus quateretur, vel vt inhumatum à feris & auibus laceraretur, & dirumperetur. Quod cùm protegente Deo illæsum permansisset, sedato tumultu, & persecutione aliquantulum quiescen-

quiescente, honorificæ sepulturæ à piis viris traditum fuit. Et hæc pie excogitata confirmari possunt ex verbis Gamalielis in citata Epistola Luciani contentis, quæ sic habent: *Lapidatus est* (Stephanus) *à Iudæis & Principibus sacerdotum in Ierusalem pro Christi fide extra portam, quæ est ad Aquilonem, qua ducit ad Cedar: ibi die ac nocte iacuit proiectus, vt sepulturæ non daretur, secundum mandatum impiorum Principum, vt à feris consummaretur corpus eius; ex Domini autem voluntate, non tetigit eum vnum ex illis, non fera, non auis, non canis. Ego Gamaliel compatiens Christi ministro, & festinans habere mercedem à Domino, & partem cum sancto viro fidei, misi per noctem quantos poteram religiosos Christianos, & in Christo Iesu fideliter credentes, habitantes Ierusalem in medio Iudæorum; & hortatus sum eos, & necessariam substantiam ministrans, ac persuasi illis ire occultè, vt portarent corpus eius meo in vehiculo ad villam meam, hoc est in Caphargamalam, quod interpretatur villa Gamalielis, viginti millia habens à ciuitate. (Beda Retract. in Act. 8. legit quadraginta quinque.) Et ibi feci planctum fieri diebus septuaginta, & poni eum in meo monumento nouo in Orientali theca: & præcepi meis, vt quæcumque necessaria erant pro eius planctu, de meo darent.* Hæc ibi de sepultura & loco in quo iacuit post mortem S. Stephani corpus. & locus iste est, qui sepultura illius dicitur.

Gamalielis sermo in Epistola Luciani.

Ex his patet, quæ ab Adrichomio relata fuere, non esse veritati consentanea; & alia ex relatis, esse cum grano salis intelligenda. De funere & sepultura S. Protomartyris plura collecta inuenies apud Lorinum in Act. cap. 8. vers. 2. Et hæc satis de memorato huius Peregrinationis secundo loco.

CAPVT IV.

De ponte supra torrentem Cedron ædificato, tertio loco octauæ Peregrinationis.

QVod in ista Peregrinatione tertio loco considerandum occurrit, est pons Cedron, de quo pauca hæc accipe.

Ex prædictis locis martyrij & proiectionis S. Stephani vlterius prosequendo gressus Orientem versus, citò occurrit lapideus pons supra torrentem Cedron ædificatus, constans vnico arcu. Helena Imperatrix illum fecit in eo loco construi, vbi anteà in similem vsum deseruiebat lignum illud, ex quo pila Dominicæ Crucis facta fuit, vt ex aliis notauit Adrichomius in Descriptione Ierusalem num. 197. sed enim hoc multam fidem non videtur habere: & si de huiuscemodi curiosa magis quam vera scire desideras, consule Pinedam de rebus Salomonis lib. 5. cap. 14. num. margin. 51. De isto loco, inquit Fr. Anselmus citatus Capite 1. huius Peregrinationis, Iudæi iaciebant lapides super Stephanum, &c.

Forma, & auctor pontis.

Hac pertransiit primo sanctus Rex Dauid, cum fugeret a facie Absalom filij sui, 2. Reg. 15, 23. ac postea Saluator noster in Dauide præfiguratus, aliàs quidem, sed singulariter, cum in die Palmarum cum gloria & acclamatione, vero Regi & Messiæ debita, in Ierusalem & templum ingressus fuit.

CAPVT V.

De sacro monte Oliuarum, quarto loco octauæ Peregrinationis.

AGendum nunc de Oliuarum monte; quarto præcipuoque huius Peregrinationis sacratissimo loco.

Non modò in tota Terra promissionis multi, ijque egregij & pingues montes sunt, propter quos terram montosam appellauit Dominus Deuteron. 11, 11. sed etiam in Iudæa, eiusdem regionis Prouincia, & Ierusalem egregia ciuitate, & circa, eisdem abundat, Regio Vate dicente: ***Fundamenta eius in montibus sanctis***, Psalm. 86, 1. &: ***Montes in circuitu eius***, Psalm. 124, 2. Inter quos est celeberrimus Oliuarum mons naturali ac supernaturali beneficio, quo sancta Ciuitas fecundatur, & munitur, vt cùm præsenti tum sequentibus Capitibus, vbi de particularibus eius locis mentionem faciemus, videbimus. Et præsenti Capite de ipso monte in se agemus, duoque explicabimus. Alterum, naturalem illius conditionem & situm, quem habet respectu Ierusalem. Alterum erit, adducere & explicare nomina quibus frequenter in Scriptura sacra, & apud alios scriptores, ob eius singularem dignitatem significandam, appellatur. Pauca etiam attingemus quæ in eo acciderunt, plura in sequentibus reseruantes.

Chananæa montosa.

Mons Oliuarum celeberrimus.

Quantum igitur ad primum dico, Montem Oliuarum esse montem altum, fertilem & pinguem, propter multas olim in eo crescentes oleas, quæ & in præsentia non desunt; etsi aliàs iisdem magis abundarit, & non oleis tantùm, sed palmis, myrtis, pinis aliisque fructiferis arboribus; quibus mysticè præfigurabantur spirituales gratiæ ibi à Deo optimo maximo ad sui gloriam & hominum salutem operandæ. Sunt in eodem horti, vineæ, & campi:

Oliueti fertilitas.

quos

quos profectò fecunditate & pulchritudine non modo alijs coæquatem, sed etiam longe præferrem.

Altitudo. Dixi esse altum; quoniam ceteris Ierosolymitanis montibus altior est, eisdemque præest: etenim ex ipso, quod non licet ex alijs, videntur non solum ciuitas & templum, sed Arabiæ montes, Iordanis fluuius, &, sereno cælo, Mare mortuum, & alia: sed peculiariter eius altitudo ex dicendis magis apparebit. Tria habet cacumina, vt præcedenti Peregrinatione attigimus, & postea dicemus.

Tria habet cacumina.

Situs. Situs est è regione Ierusalem in eius plaga Orientali, vt dicitur Psalm. 67. Ezech. 11. & Zach. 14. à ciuitate valle Iosaphat & torrente Cedron discretus. Distat ab Ierusalem iter sabbati, vt docet Scriptura sacra.

De distantia montis Oliueti ab Ierusalem, quatuor sententiæ. Et quantum erit hoc spatium? Respondeo, me quatuor inuenisse sententias. Prima tradit, esse spatium mille passuum. Ita Beda cum alijs qui scripserunt de Locis sanctis. & hoc videntur indicasse sapientes Iudæorum apud S. Hieronymum: *Quia iussum est*, inquit, *vt diebus Sabbatorum sedeas vnusquisque in domo sua, & non egrediatur, neque ambulet de loco in quo habitat: si quando eos iuxta litteram cœperimus arctare, vt non iaceant, non ambulent, non stent, sed tantùm sedeant, si velint præcepta seruare; solent respondere, & dicere: Rab akiba, & Symeon, & Hille, magistri nostri tradiderunt nobis, vt bis mille pedes ambulemus in Sabbato.* Hæc ex Hebræis sanctus Hieronymus.

Prima, mille passus. *D. Hieron. Epist. 151. q. 10. ad Algasiam.*

Secunda, sex stadia. Secunda sententia est Iosephi lib. 6. c. 3. de Bello Iudaico, qui de Romanis agens, qui primò Ierosolymam obsederant, dicit, montem Oliueti sexto ab Ierosolymis distare stadio; quartaque parte minus vno milliario iter sabbati indicare videtur: & longe minus illud Pharisæorum positum à diuo Hieronymo, nempe duorum millium pedum. Si enim stadium habet sexcentos & viginti quinque pedes, vt dicit Plinius libro 2. capite 23. sex stadia continent ter mille septingentos quinquaginta pedes.

Stadij longitudo.

Tertia, duo milliaria. Tertia sententia est Suidæ, qui in verbo *Sabbaton* inquit: *Sabbati via est duorum millium cubitorum; tanto enim spatio Arca castra antecedebat; tantoq; interuallo, quibus id fas erat, Arcam mouebant in Sabbato.* Hæc ille.

Ecce quanta varietas in assignanda distantia montis Oliueti ab Ierusalem; quæ tamen ad vniformitatem redigetur sequenti distinctione obseruata.

Quarta sententia est Lyrani in caput 1. Actuum Apost. qui expendens ea verba, *Sabbati habens iter*, inquit: *Id est distans ab Ierusalem per mille passus, qui faciunt mediam leucam.* *Quarta, vnum milliare cum dimidio.*

Suffragatur Caietanus eodem loco, dum asserit, iter illud, non laboris, licitum fieri in die Sabbati, fuisse forte duodecim stadiorum, tantumque distare à Cœnaculo quod ingressi fuere à monte Oliueti post Christi Ascensionem discipuli eius.

Distinctio. Notandum itaque, nos multipliciter loqui posse de distantia quæ est inter Ierusalem & montem Oliueti, & peculiaria quædam eorumdem loca. Primo namque considerare possumus distantiam quæ est inter radicem montis & eius summitatem; & hæc erit vnius milliaris Italici, & amplius. Secundo, potest considerari distantia quæ est à porta Aurea ciuitatis, vel S. Stephani, vsque ad montis summitatem; & ista erit vnius milliaris circiter cum dimidio. Tertiò, potest considerari spatium quod intercedit inter portam Sion, & sanctum Cœnaculum, & locum summitatis Oliueti, vnde Christus ascendit ad cælos; & hoc erit duorum milliarium. Quartò, potest considerari distantia quæ est à pede montis vsque ad eiusdem montis locum, vbi Romani obsidentes Ierusalem castra posuerunt: & ista erit vnius milliaris quarta parte minus. Est ibi locus, vbi Iesus videns ciuitatem fleuit super illam. Hisce diuersis considerationibus cōciliari possunt prædictorum auctorum inter se, vt videtur, dissentientes sententiæ, dicendo, Bedam, & D. Hieronymum cum alijs, ex Hebræorum sententia locutos fuisse de distantia secundum primam considerationem, vel de ea quæ est inter portam Auream, vel S. Stephani, & locum vbi Romani castra metati fuerunt, & Christus fleuit super ciuitatem; Iosephum autem ferè similiter explicandum, vel ipsum locutum de distantia quarto modo accepta, quæ moraliter & non mathematicè accipienda est: & Suidas similiter intelligendus est. Lyranus & Caietanus loqui voluerunt de distantia secundùm secundam considerationem. Quòd si etiam de distantia quarto modo accepta loqui voluerunt, parum refert: etsi enim maior sit distantia, duorum circiter milliarium, sanè de ista locus Actuum Apostolorum videtur intelligendus; quia post Christi Ascensionem, è loco Ascensionis venerunt Apostoli ad cœnaculum Sion, vt indicat D. Lucas in Actis Apost. dicens de Apostolis: *Tunc*, id est, statim ac Christus assumptus est in cælum, *reuersi sunt Ierosolymam à monte qui vocatur Oliueti, qui est iuxta Ierusalem, Sabbati habens iter. Et cùm introissent*

Distantia Oliueti ab Ierusalem quadruplex accipi potest. *Prima, & secunda conciliantur.* *Prima sententia explicatur.* *Secunda.* *Tertia.* *Quarta.* *Act. 1.*

sent in cœnaculum, ascenderunt vbi manebant Petrus & Ioannes, &c. hoc crediderim esse iter fieri licitum in Sabbato: quòd, tamquam communiter receptum, dixerunt aliqui Expositores. Aduertendum etiam, milliaria non esse apud omnes æqualia; quare fieri potest, vt vnum cum dimidio apud aliquos, apud alios duo integra sint.

Aduerte tamen, me non dicere, locum Ascensionis distare à Cœnaculo Sion duobus milliaribus, propter rationem à Caietano assignatam; quod locus Ascensionis esset in territorio Bethaniæ veniendo versus Ierusalem: quæ cùm, secundùm Ioannem cap. 11, 18. distet ab Ierusalem quasi stadiis quindecim, credere ex altera parte videtur, locum Ascensionis tribus dumtaxat stadiis distare à Bethania, & ab Ierusalem duodecim, & consequenter locum Ascensionis proximiorem esse Bethaniæ quam Ierusalem. hoc enim est manifestè falsum, à sensu, & ab omnibus qui vident loca sancta, & de eisdem scripserunt, reiectum. Locus enim Ascensionis Bethaniam supra Ierusalem ex opposito respicit, habens Sion ad dexteram, parum ad Occidentalem plagam. Et vt Bethania habet montem Sion in plaga Meridionali; ita respicit montem Olioeti in Aquilonari, & singulariter partem illam, ex qua Christus ascendit in cælum, quæ est in eiusdem medio, satis remota à Bethania, & à Cœnaculo Sion, iter Sabbati & duorum milliarium.

Iter Sabbati est accipiendum à loco Ascensionis vsque ad sanctum Cœnaculum.

Quare distantia illa diei Sabbati à loco Ascensionis & Ierusalem, non est illa quæ intercedit inter locum Ascensionis & Bethaniam, nimia enim esset, quia trium milliarium circiter; sed est illa quæ interiacet inter locum Ascensionis & Cœnaculum Sion.

Oliueti mons quomodo vnus & trinus.

Mons Olioeti tres habet summitates, siue tribus cacuminibus erigitur, in quibus etiam diuersa operata fuere: quare vnus & tres montes videtur; trinus propter tria distincta cacumina, vnus propter eorumdem continuationem. vnde & plura sortitus est nomina: qui in medio, vbi est locus Ascensionis Domini, communi nomine dicitur mons Olioeti: qui in dextera, mons Viri Galilæi vocitatur; cuius nominis rationem indicabimus sequenti Peregrinatione Capite VII. qui in sinistra, mons Offensionis dicitur, ob rationem assignatam Cap. XVII. præcedentis Peregrinationis, dum de eo ageremus.

Quantum ad secundum de isto monte superius propositum, multiplici insignitur nomine. Prætereo nunc, ipsum appellari montem *Viri Galilæi*, & *montem Offensionis*. Mons *inclytus* & *sanctus* nuncupatur Dan. 11, 45. quoniam inclytæ & sanctæ operationes in eo fuerunt operatæ. *Mons Oliueti* & *Oliuarum* Zachar. 14, 4. & Act. 1, 12. & frequentiùs apud Euangelistas: & ita communiter appellatur, ob naturalem ipsius conditionem & vbertatem, quoniam oliuis abundabat, & propter mysterium; est enim oliua misericordiæ & vbertatis symbolum. Suo ergo isto nomine datur intelligi, Christum suo ex isto monte in cælum ascensu, misericorditer ad cælum iter olim clausum omnibus aperuisse, & ex illo ad nos vniuersa bona manasse. *Ascendens* enim Christus *in altum captiuam duxit captiuitatem, dedit dona hominibus*, vt post Dauidem dixit sanctus Apostolus. Et quot oleis, id est Sanctis, fuit hic mons decoratus, præter Christum, eius sanctissimam Deiparam, & sanctos Apostolos?

Nomina, & significatio.

Oliua misericordiæ symbolum.

Christi misericordia ibi ostensa.

Psal. 67, 19

Ephes. 4, 8.

Mons trium Luminum quare dictus.

Mons etiam *trium Luminum* appellatur. Notauit enim Ludolphus 2. Par. de Vita Christi cap. 82. quòd vbi Act. 1. modò legimus, Apostolos reuersos fuisse Ierosolymam, *à monte qui vocatur Oliueti*, in veteri editione haberi, *à monte trium Luminum*; quia mons Olioeti de nocte, inquit, illuminabatur ex parte Occidentis igne templi, vbi erat ignis iugis in altari: mane à parte Orientis excipiebat radios solis, antequam hi illustrarent ciuitatem: habebat etiam copiam olei, quod est fomentum luminis. Idem docet Glossa ordinaria Rabani de nomine montis trium Luminum, & de causa nominis, non tamen quòd vetus editio in textu id nomen habuerit. Et hæc de secundo.

Operata in monte Oliueti.

Multa, eaque memorabilia, in monte isto peracta fuere, quæ pro maiori parte in sequentibus recensebimus, cùm de eius peculiaribus locis agemus. In præsentia duo tantùm recolimus. Alterum, *David* Rex cùm fugeret ex Ierusalem à facie Absalom filij sui, vt dicitur 2. Reg. 15, 30. *ascendebat cliuum Oliuarum, scandens & flens, nudis pedibus incedens, & operto capite, sed & omnis populus, qui erat cùm eo, operto capite ascendebat plorans.* Alterum, ex isto monte, quo tempore à pio & insigni viro Godefrido Bullonio obsidebatur sancta Ciuitas ab infidelibus occupata, cùm eius milites pluribus laboribus & vigiliis iam defessi essent, ita vt ad pugnandum vires deficerent, descendit Eques lucidissimo clypeo munitus, qui nostris animum dedit, eos ad cœptam prouinciam prosequendam cohortatus, & posteà disparuit, vt scribit Tyrius lib. 8. cap. 16. de Bello sacro.

Frater Anselmus in sua Descriptione Terræ sanctæ de isto monte agens, inquit

inter

inter alia: De monte Olıueti versus Orientem ad tria stadia vulgaria est sepulchrum sororis Mahometi, prophetæ Saracenorum, in eminentiori loco quam sit locus Ascensionis Christi. Ego nullam illius audiui mentionem fieri.

CAPVT VI.

De loco ad radices montis Olıueti, in quo B. Virgo Maria aliquando orasse & quieuisse dicitur, qui quinto loco inuisitur in octaua Peregrinatione.

INitio ascensus montis Olıueti ad dexteram partem viæ, ostenditur & venerationi habetur locus & rupes in plano, in qua, vt vetus habet traditio, B. Virgo Maria orabat Filium suum Iesum pro B. Stephano, dum ipse gloriosum subibat martyrium, & pro lapidantibus eumdem Dei Filium exorabat. Fertur insuper, eamdem B. Virginem ibidem aliquando quieuisse, cùm defessa redibat ex visitatione montis Olıueti. Rupes hæc alba est, & multùm consumpta propter particulas à fidelibus abstractas, ob deuotionem in S. Virginem, quòd ibi orasse & quieuisse credant: est fere e regione alterius rupis, in qua B. Stephanus lapidatus, in Christi manus tradidit spiritum, distatque ab ea quantum bis iacit arcus; & media valle Iosaphat & torrente Cedron ab inuicem separantur.

Situs & conditio loci quietis B. Mariæ.

Non me latet, huiuscemodi in Scriptura sacra vel apud probatum vetustum Scriptorem haud reperiri, sed non ideò vt falsa vel somnia reiicienda; quoniam contraria sufficienti auctoritate & efficaci ratione non infirmantur, sed vt veritati ac rationi consona probabili ratione, auctoritate & pia fidelium visitatione roborantur.

Ratio traditionis.

Ratio. Quando B. Stephanus lapidabatur, B. Virgo Maria erat Ierosolymis, vt patet ex his quæ suprà diximus Capite XIV. & XV. IV. Peregrinationis: quare fieri potuit, vt quando B. Stephanus lapidibus obrutus fuit, factus spectaculum mundo, Angelis & hominibus, ad illud & B. Virgo conuenerit, quæ consolatrix est afflictorum, flammis amoris succensa, suum deprecatura Filium, vt patientiam & consolationem palmamque martyrij fidelissimo ministro impertiretur.

B. Maria orat pro Stephano.

Auctoritas. Quia hæc docent qui scripserunt de locis sanctis; & retulit nostræ tempestatis nobilis & eruditus Scriptor P. Ioannes Lorinus in Act. Apostolorum cap. 7, 58. & Bonifacius lib. 2. De perenni cultu Terræ sanctæ de his in hunc modum scribit: *Descendentibus verò de monte Oliueti locus occurrit, in quo B. Virgo Maria stabat, quando Iudæi Stephanum lapidibus torrentis eiectũ è Ciuitate occiderunt, & pro ipso orabat. Iste locus est celeber apud omnes Orientales, qui dicunt, quod Maria prece iuuabat Stephanum, ne in tormentis deficeret: & est locus, vt dixi, in pede montis Oliuarum, parum ad læuam declinando iuxta locum vbi Christus captus fuit: & olim fuit ibi capella paruula, nunc verò solùm ruinæ eius cernuntur, & in medio ingens arbor nux amygdalina, quæ nuces suauissimas producit; quas incolæ terræ illius colligunt, & infirmis seruant ob deuotionem Virginis Mariæ. Felix enim tam fidelis quàm infidelis reputatur, qui viginti vel triginta emere ab hortulano vel colligere potest.* Hæc Bonifacius. In præsentia arbor illa non est; & ruinas capellæ in proximi campi maceries conuersas esse arbitror.

Auctoritas.

Quòd etiam ibidem aliquando quieuerit B. Virgo, defessa ex visitatione locorum sacri montis Olıueti, ex eo mihi persuadeo, quòd post Filij sui gloriosam Ascensionem frequenter visitabat loca sancta, in quibus Filius suus salutis nostræ mysteria operatus fuit, vt inquit sanctus Epiphanius cum alijs, & nos suprà attigimus, & iterùm dicemus inferiùs. Igitur credi potest, ex laboriosa visitatione procliui & prolixi montis Olıueti & loci Ascensionis Domini, inter alios præcipui, defessam, ibi modicam quietem cepisse, vt docet traditio. Et hoc, vt alterum, comprobat frequens huius loci fidelium visitatio intuitu dictæ orationis & quietis sanctissimæ Virginis.

B. Virgo frequenter visitauit loca sancta.

Defessa & quieuit.

Nec difficiles esse debemus in credendis his quæ de beata Deipara asseruntur, quòd in sacra Scriptura vel graui vetusto Scriptore non inueniantur: quoniam non ideò ea scripserunt, quia non vera, sed quia reliquerunt tradenda posteris per singulas generationes, vt quæ non fuerunt monumentis Scripturarum consignata, ne ab hominum memoria exciderent. *Ministrata à nobis, & scripta* fuerunt, vt D. Pauli verbis vtar, *non atramento, sed spiritu Dei viui, non in tabulis lapideis, sed in tabulis cordis carnalibus*, 2. Cor. 3, 3. Quæ diximus, & veneranda proposuimus, ex illis esse credimus.

CAPVT VII.

De loco vbi S. Thomas Apostolus è cælo Mariæ Virginis cingulum accepisse dicitur post illius ad cælos gloriosam Assumptionem, qui sextò inuisitur in octaua Peregrinatione.

PRæcedenti loco orationis & quietis B. Virginis Mariæ relicto, parum ascenden-

dendo montē Oliueti, à dextera parte viæ est alius locus rupesq; præcedenti persimilis, nobili prodigio consecratus: fertur enim, ibi S. Thomam Apostolum Deiparæ cingulum accepisse post illius ad cælos gloriosam Assumptionem. Qualiter verò res se habuerit, partim habemus ex Nicephoro lib. 2. cap. 23. Iuuenali Episcopo Ierosolymitano, & partim ex vulgata harum partium traditione, pia sancti loci visitatione firmata.

B. Virginis Assumptionis argumentum, fuit illius Sepulchrū vacuum, & cingulum Thomæ demissum.

Asserunt itaque illi, quòd cùm B. Thomas non interfuisset morti & funeri sanctissimæ Dei Genitricis, & post tres dies aduenisset, alij discipuli, ad solatium & consolationem condiscipuli, reserarunt Sepulchrum, in quo sacrum Virginis corpus posuerant; vt qui viuentem Virginem, antequam spiritum Deo redderet, videre non potuerat, videret defunctam. Sed reserato Sepulchro, & pretioso thesauro non inuento, quod erat, suspicati fuere, corpus Virginis, vna cum eius anima gloriosa, fuisse honorificè gloria fulgens in cælum assumptum.

His autem alij sequentia addunt: Cùm inde, id est, à Virginis Sepulchro, quantum iactus est lapidis, versus montem Olineti S. Thomas recessisset, in dicto loco emissum è cælo Virginis cingulum accepit. Quod fortasse ideò sanciuit Dominus; vt quemadmodum hic Apostolus aspectu & tactu vulnerum Saluatoris, suæ gloriosæ Resurrectionis certior factus est (Ioan. 20, 28.) ita ex vacuo Sepulchro & cingulo Virginis certus redderetur, sanctā Dei Genitricem in anima & corpore gloriosam super omnes Angelorum Choros exaltatam fuisse, vt cantat Ecclesia. Scio aliquos hæc tamquam apocrypha respuere; & nos ea non vt de fide, & indubitata, sed vt pia, & deuotione fidelium & veteri traditione recepta proponimus.

CAPVT VIII.

De loco vbi Christus videns ciuitatem fleuit super illam, septimo & vltimo octauæ Peregrinationis.

ABsoluto itinere sex stadiorum circiter post exitum à sancta Ciuitate per portam S. Stephani ad montem Olineti, occurrit & monstratur locus memorabilis aspectu, lacrymis & prædictione Christi Domini: & à lacrymis appellatur locus, vbi *Christus videns ciuitatem, fleuit super illam.* Hîc tibi ex Euangelio subnicimus loci huius historicam elucidationem.

Ratio nominis loci.

Cùm Christus Dominus, humani generis reparator, ante sex dies suæ Passionis, in die Palmarum, vt Rex & Messias mansuetus & humilis, triumphali pompa super asinam & pullum eius ex Bethphage ingrederetur Ierosolymam, & ad hunc locum peruenisset, ex quo ciuitas & templum commode videri poterat, vt etiam in præsentia videtur, oculis suis pijssimis ciuitatem intuitus, & mente intelligens, post quadraginta annos penitus euertendam, quoniam non cognouit tempus visitationis suæ, & ipsum verum Regem & Messiam noluit recipere; sed in proxima sexta Feria cum cruce illius humeris imposita, eiiciendum fore extra ciuitatem, & in Caluariæ monte vt malefactorem & seductorem crucifigendum: hæc, inquam, mentis oculis prospiciens, & dilectam ciuitatem etiam corporis oculis tantorum malorum scopū videns, magna commiseratione motus, ventura prædixit, & eo loco fleuit, vt sequentibus verbis sanctus Lucas explicuit: *Et vt appropinquauit Iesus, videns ciuitatem, fleuit super illam, dicens: Quia si cognouisses & tu, & quidem in hac die tua, quæ ad pacem tibi: nunc autem abscondita sunt ab oculis tuis. Quia venient dies in te: & circumdabunt te inimici tui vallo, & circumdabunt te, & coangustabunt te vndique, & ad terram prosternent te, & filios tuos, qui in te sunt, & non relinquent in te lapidem super lapidem; eò quòd non cognoueris tempus visitationis tuæ.*

Christus quare fleuit, & vbi.

Luc. 19, 41.

Et hoc vaticinium impletum fuit, quando in hoc ipso loco Olineti, & circa, sub Tito à Romanis obsessa fuit ciuitas, vt verè obseruatione dignum aduertit doctissimus Baronius Tom. 1. Annal. sub annum Christi 34. *Est res*, inquit, *obseruatione certè ac stupore digna, in eodem monte Olineti, vbi Christus aspiciens Ierosolymam fudit lacrymas, Romanos, cùm essent obsessuri eamdem ciuitatem, ac funditus vastaturi & euersuri, primùm castra posuisse, quod his verbis testatur Iosephus de Bello Iudaico lib. 6. cap. 3. His, inquit, præceptum erat sexto ab Ierosolymis stadio castra ponere, quà in parte mons, qui appellatur Ἐλαιῶν, id est, Oliuarum, contra ciuitatem ab Oriente situs est*, &c.

Vbi fleuit Christus, ibi posita obsidio.

Nunc in isto peculiari loco est pauimentum dolatis lapidibus stratum, & ædificij fundaméta: ex quibus certò diiudicatur, ibi fuisse Ecclesiam à fidelibus ad honorem dolentis Saluatoris ædificatam; & isto intuitu transeuntes Christiani sanctum locum venerantur, Deum deprecantes, vt lacrymas illis impertiatur, quibus culpas, pœnarum causas, abstergant. Turcæ hunc locum pro Mesquita siue loco orationis delegerunt.

Ibi olim ædificata Ecclesia.

Saluator noster iter suum continuans, pro-

proximus ciuitati, magna turbarum & puerorum caterua fuit honorificè exceptus, diuinoque honore honoratus: quæ fuit causa vt inuidia & odio discruciarentur Pharisæi, & præcipui Iudæorum: & cetera secuta fuere quæ pluribus sacri scripserunt Euangelistæ. Et hæc pro præsenti loco & Peregrinatione satis.

PEREGRINATIO IX. *in qua referuntur & explicantur octo memorabilia loca, quæ visuntur supra montem Oliueti in reditu ex eo ad sanctam Ciuitatem per aliam viam ab illa per quam priùs præcedenti Peregrinatione ascendimus.* I. *locus est vbi Apostoli composuerunt* Credo. II. *Vbi Christus orauit, & orandi formulam præscripsit.* III. *Sepulchra Prophetarum.* IV. *Vbi Christus prædixit templi & Ierusalem destructionem, & sæculi consummationem.* V. *Tugurium S. Pelagiæ.* VI. *Vbi Christus ascendit in cælum.* VII. *locus dictus* Viri Galilæi. VIII. *Vbi sancta Virgo Maria morti proxima ab Angelo palmam accepit.*

CAPVT PRIMVM.

De loco vbi sancti Apostoli composuerunt Credo, *qui primò occurrit in nona Peregrinatione.*

VT extra controuersiam est, sanctos Apostolos ante ipsorum diuisionem Ierosolymis composuisse *Credo*, *Symbolum Apostolorum* nuncupatum; ita controuertitur de loco particulari compositionis illius: & duplicem inuenio sententiam. Prima est illorum qui arbitrantur, collectos Apostolos in Cœnaculo Sion ibidem *Credo* composuisse. Ita refert Adrichomius in Descriptione Ierusalem nu. 6. Probabilis sententia. Cum enim plura mysteria in sacratissimo isto loco peracta fuerint, & hoc accidere potuit. *De Sion enim exiuit lex, & verbum Domini de Ierusalem*, vt dicitur Isaiæ 2, 3.

De loco compositionis Symboli duplex sententia. Prima, in Cœnaculo Sion.

Secunda sententia, non minùs præcedenti probabilis, affirmat, Apostolos Symbolum composuisse supra sanctum montem Oliueti: & locus ostenditur supra illum locum, in quo Christus fleuit super ciuitatem, quantum ter iacit arcus, in plano parum eleuato, ex quo Ierusalem commodè videtur. Hanc ego sententiam libenter sequor, duplici ratione motus.

Secunda, in monte Oliueti.

Prima ratio: Quia est communis in partibus istis traditio, perpetuis monumentis à fidelibus confirmata, qui ibi antiquitus pulchram eo intuitu ædificarunt Ecclesiam sub titulo S. Marci Euangelistæ, vt in vetusto manuscripto libello de Locis sanctis exaratum inueni; & meminit Fr. Anselmus, vt & aliorum de quibus posteà; & non modica illius fundamenta & ruinæ adhuc cernuntur. Subtus est pulchra oblonga cisterna in rupe montis excisa, duodecim habens in eadem rupe excisas nauiculas, siue arcus, in memoriam duodecim Apostolorum, qui vnà ibi collegerunt cælestis doctrinæ aquas salutares; quibus totus mundus imbibendus erat. Ad eam descenditur per angustum ostium, quod ciuitatem respicit.

Duplex ratio pro secunda sententia. Prima.

Cisterna memorabilis.

Secunda ratio: Quia quo tempore sancti Apostoli composuerunt *Credo*, à Rege Agrippa & Iudæis persequebantur, & ad necem quærebantur, vt alibi dictum fuit, & statim iterùm dicemus: quare cùm domi, & in monte Sion, vbi communiter congregabantur, admodum tuti consistere nequirent, locum ab hominum tumultibus & periculis magis remotum, qualis est iste de quo loquimur, facilè sibi elegisse, ad consilium & Catholicam doctrinam compilandam, piè credere possumus: præsertim, quòd licet scirent, e Sion legem egressuram, quod impletum fuit tum aliàs, tum quando Christus in vltima cœna egregium coram Apostolis suis habuit sermonem, tum quando in die Pentecostes super eos in linguis igneis descendit Spiritus sanctus, & ipsi loquebantur variis linguis magnalia Dei, & annuntiabant cum fiducia verbum Dei; ex quorum prædicatione multi susceperunt Christi legem: sciebant etiam verbum Dei loco non esse alligatum, & sacrum Oliueti montem fuisse à Christo Domino ad varia mysteria, & singulariter ad cælestem doctrinam electum, vt antè attigimus, & posteà clarè videbimus; quare & eos eumdem sacrum montem, & memoratum locum elegisse, quando Symbolum composuerunt, probabile est credere. Qualiter autem id acciderit, videamus.

Secunda ratio.

De Sion quando & quomodo lex egressa.

Verbum Dei loco alligatum non est.

Cùm propter exortam persecutionem in Iudæa contra sanctos Apostolos, & ceteros Christi fideles, profecturi essent Apostoli ad annuntiandum Euangelium Gentibus, vt illis dixerat Spiritus sanctus, quo se

Apostolorũ in doctrina prædicanda per vniuersum mundum consensio.

se indignos reddiderant Iudæi; antequam à se inuicem separati, ad varias Prouincias prædicaturi Christi fidem proficiscerentur, in vnum prius omnes conuenere, inter se conferentes, & statuentes quid essent prædicaturi, vt omnes, tamquam eodem Spiritu sancto impulsi, eamdem omnino fidem prædicarent, nullaque esset vel apparens in Euangelij prædicatione diuersitas, sed summa vnio & concordia elucesceret; atque saltem ex hoc capite, ex concordia sanctæ doctrinæ, cogerentur omnes asserere, eorum doctrinam non humanam, sed cælestem, à Spiritu sancto diuinitus missam, qui est Spiritus pacis & vnionis, sicque ad eam amplectendam magis ac magis promouerentur homines.

Itaque quosdam fidei Canones singuli composuerunt, quibus tota Catholica doctrina & fides necessariò à fidelibus addiscenda perstringitur ac firmatur, & omnes hæreticorum errores falsi deprehenduntur. Quos Canones sancta Ecclesia *Credo* & *Symbolum Apostolorum* appellauit. de quo S. Leo Papa Epist.96. ad Pulcheriam Augustam dicit: *Ipsius Catholici Symboli breuis & perfecta confessio, quæ duodecim Apostolorum totidem est signata sententiis, tam instructa fuit in munitione celesti, vt omnium hæreticorum opiniones solo possint gladio detruncari.* Hæc S. Leo. Similia docent alij Patres. Vnde & in Conciliis Occumenicis consueuit sancta Ecclesia ipsum recitare, tamquam sit basis Catholicæ veritatis.

Symbolum Apostolorum fundamentum fidei, & in Conciliis recitari solitum.

Dicitur *Credo*; quoniam quilibet tenetur in eo contenta scire & credere, actuque, si necessitas adsit, ore confiteri; quoniam *ore confessio fit ad salutem,* vt dicit S. Paulus Rom.10, 10. *Symbolum Apostolorum* dicitur; vel quia quilibet ex duodecim Apostolis suum posuit symbolum & sententiam; vel quoniam Christiani hoc Symbolo, velut signo & tessera, dignoscuntur. Vnde quilibet, qui Christi fidem profitetur, Symbolum tenetur scire Apostolorum. Hæc fusè videri possunt apud Ruffinum in expositione Symboli.

Hic subscribo quæ ex S. Arnulpho scripsit Adamnanus lib.1.de Locis sanctis c.11. de spelunca in rupe montis Oliueti vallem Iosaphat respiciente; in qua, quatuor mensas & duos puteos fuisse tradit. sic autem habet: *In latere montis Oliueti quædam inest spelunca, haud procul ab Ecclesia S. Mariæ, in eminentiori loco posita contra vallem Iosaphat, in qua duo profundissimi habentur putei: quorum vnus sub monte in altum infinita profunditate productus extenditur, alter verò in speluncæ pauimento, cuius vastissima, vt fertur, cauitas est in profundum demersa, descendens recto tractu dirigitur. Qui duo putei semper clauduntur. In eadem spelunca quatuor insunt lapideæ mensæ; quarum vna est iuxta introitum speluncæ ab intus sita Domini Iesu: cui proculdubio mensulæ sedes ipsius adhæret, vbi cum duodecim Apostolis simul ad alias ibidem habitas mensas sedentibus, & ipse conuiua aliquando recumbere solitus erat. Illius putei os conclusum; quem in pauimento speluncæ inesse suprà scripsimus, Apostolorum mensas propiùs habere monstratur. Huius speluncæ portula ligneo, vt fert S. Arnulphus, clauditur ostio, qui eamdem speluncam sæpiùs frequentauit.* Tantum ille.

Adamnani relatio.

Hæc spelunca, si non est antè memorata cisterna Apostolorum, nescio quidnam sit: certè antè relata quoquo modo cum ea conueniunt, nec mirandum, quòd non ex toto; nam à tot sæculis, quibus S. Arnulphus visitauit loca sancta, multa ablata & mutata fuere, adeò vt in isto nostro vix speciem rerum præcedentium retineant.

CAPVT II.

De loco in monte Oliueti vbi Christus orauit, & orandi formam suis discipulis tradidit, qui secundò occurrit in nonâ Peregrinatione.

LOco, in quo collecti sancti Apostoli composuerunt *Credo*, de quo suprà, alius proximus est in medio cuiusdam planitiei; in quo, vt habet antiqua traditio, Christus Dominus Patrem suum orauit, & suos Apostolos orare docuit, dicens: *Cùm oratis, dicite, Pater noster,* &c. vt habetur Matth.6, 9. & Luc.11, 2. quæ traditio vt radicitus mentibus hominum insisteret, fuit illo intuitu in perpetuum monumentum ibi Ecclesia à fidelibus ædificata; quæ in præsentia præ vetustate solo est coæquata.

Locus orationis Christi olim Ecclesia consignatus.

Traditio ista, quantum video, non habet ex Scriptura euidens testimonium; quia nec Matthæus, nec Lucas, qui de dicta oratione & instructione scripserunt, dicunt hæc in monte Oliueti accidisse, vnde ex istis non possumus dictorum cognoscere nedum peculiarem sed nec communem locum.

Ceterùm ex D. Luca eorum quæ diximus aliqua sumitur probabilitas; cui, adiuncta communi traditione, omnis tollitur dubitandi locus. Igitur sanctus hic Euangelista cap. 10. ostendit, quomodo Christus fuerit in Iudæa, in Bethania in domo Marthæ, quæ illi sedula ministrabat; & soror eius Maria, secus pedes Domini sedens, audiebat verbum illius: à qua cùm discessisset, in locum

Traditio loci orationis Christi comprobatur.

locum orationi opportunum secessit; quod immediate sequenti capite scribit his verbis: *Et factum est: cùm esset in quodam loco orans, vt cessauit, dixit vnus ex discipulis eius ad eum: Domine, doce nos orare, sicut docuit & Ioannes discipulos suos. Et ait illis: Cùm oratis, dicite: Pater, sanctificetur nomen tuum*, &c. Luc. 11, 1. Ergo si in rebus recensendis non facta est permutatio (vt non semel fieri consueuit) vt non esse factam credimus, resque vt euenerunt enarratæ fuerunt; quoniam ad aliter sentiendum non videtur sufficiens ratio, cum mons Oliueti Bethaniæ proximus sit, à quo priùs immediatè ante orationem discessit; & ex Scriptura habeamus, Christum consueuisse montem ascendere, cùm orare volebat, & suos Apostolos docere, & in partibus istis Ierosolymitanis montem Oliueti esse, vt patet Luc. 21, 37. & 22, 39. ita & nunc suam secutus consuetudinem, ex Bethania montem Oliueti ascendit; & postquam in memorato loco orauit, discipulis etiam suis orandi formulam præscripsit, vt habet harum partium traditio. Huius loci meminit Bonifacius lib. 2. De perenni cultu Terræ sanctæ.

Hic tamen aduerte, hunc locum non esse illum, in quo Christus, qua nocte tradebatur, orauit, & sanguinem sudauit; quoniam ille non est in summitate, sed in pede montis, vt superius vidimus Cap. IX. & X. V. Peregrinationis.

Obiectio. Sed difficultas est proponenda & diluenda, quæ dictis refragari videtur: nam prolixus ille Christi sermo, qui dicitur, *Sermo Domini in monte*, plenus Christianis institutis, imò summam Christianæ veritatis continens, quem scriptum habes apud sanctum Matthæum à cap. 5. inclusiue vsque ad 8. exclusiuè, continet etiam illam orandi formulam, de qua locuti sumus; at ille habitus est, secundum aliquos, in monte Thabor, vel sanè in aliquo montium Galilææ; & colligi ex D. Matthæo, docent sacri Interpretes: & nos Lib. VII. de monte Thabor agentes notabimus & explicabimus. Igitur & in Thabor vel alio Galilææ monte Reparator noster dictam fecit orationem, & formulam orandi discipulis suis præscripsit; & consequenter non in monte Oliueti, qui est in Iudæa. *Sermo Domini in monte in Galilæa habitus.*

Solutio. Respondetur quadrupliciter; Primò, Christum Dominum bis illam orandi formulam suis discipulis tradidisse, semel ex se ipso non rogatus; & de ista loquitur sanctus Matthæus cap. 6. & hæc accidit in Galilæa: iterùm cùm rogatus fuit ab vno ex 72. discipulis, qui fortè non aderat, quando in Galilæa docuit Apostolos suos orare, de qua Lucas cap. 11. & hæc in memorato monte Oliueti tradita fuit.

Secundò, fuisse quidem eamdem orandi formam quam omnes docuit, primò in Thabor, vel alio montium Galilææ omnibus præsentibus; sed vel omnes obliti, vel melius, aliquis ex ipsis memoria lapsus, iterùm de modo orandi Dominum interrogauit; & hoc contigit in monte Oliueti. Nec talem obliuionem & naturalem imperfectionem ponere in Apostolis, inconueniens videatur, cùm maioribus & spiritualibus laborarent ante aduentum Spiritus sancti; de quibus nouimus non semel à Domino fuisse reprehensos.

Tertiò, voluit cælestis Magister modò hîc modò illic, secundùm opportunitatem, eamdem docere doctrinam, propter illius magnam necessitatem; vt audientes illam meliùs memoriæ mandarent, & vt iam datam, veram, necessariam salutaremque cognoscerent, dum eamdem iterùm repetijsse viderent; & quia priùs non fuit perfectè à discipulis percepta. Hinc Ioannes Baptista non semel de Christo discipulis suis dixit, *Ecce Agnus Dei*, &c. sed bis, repetens quod prius dixerat. Vt enim libro 2. in Ioannem capite 4. monuit Cyrillus, Munus docentis est, quòd adhuc non rectè intellexerunt auditores, diligenter repetere: quod confirmat dicto illo Pauli ad Philip. 3, 1. *Eadem vobis scribere, mihi quidem non pigrum, vobis autem necessarium.* Hac ipsa ratione crediderim, sæpius Christum Dominum de sua passione fuisse locutum, & in proposito, semel & iterum eamdem orandi formam discipulis suis præscripsisse, maximè rogatum: in vno montium Galilææ semel, iterùm in altero Iudææ, id est, Oliueti, de quo in præsentia. *Necessaria & vtilia sæpius à doctore repetenda.*

Quartò denique dicere possumus, quod probabilius putat Iansenius capite 83. suæ Concord. Euang. Matthæum orandi formam à Domino traditam inseruisse prolixo sermoni loco opportuno, quamquam alio tempore, addamus & loco, traditam. Quemadmodum verisimile est, eum in illum sermonem multa adscripsisse, quæ alio tempore, addamus & loco, sunt à Domino dicta, vt constat ex diuo Luca. Voluit enim Matthæus in principio sui Euangelij, sermone quodam Domini à se descripto, summam ferè totius Euangelicæ doctrinæ concludere. Ita ex Iansenio.

CA-

CAPVT III.

De sepulchris Prophetarum, quæ tertio loco occurrunt in nona Peregrinatione.

EX memorato Capite præcedenti loco Dominicæ orationis & instructionis, ad Austrum versus parum ascendendo, inuenitur memorabilis locus in ipsa montis rupe multo labore, artificio & sumptibus excisus: ibi enim subtus in eodem situ sunt excisa sepulchra velut peristylia, seu, vt aiunt, parua claustra Monachorum, quæ vndequaque habent sepulchra in rupe eadem similiter excisa. Locus iste ab incolis Ierosolymitanis communiter *Sepulchra Prophetarum* appellatur.

Sepulchrorum Prophetarum nominis ratio.

Pro huius loci & nomenclaturæ vera intelligentia, sciendum est, Ierosolymis fuisse à Iudæis peculiaria & illustria quædam sepulchra in gratiam & honorem diuinorum Vatum ædificata. Et, præter rationem, quæ ad id credendum persuadet, quòd si aliis inferioris conditionis & priuatis hominibus erant constructa sepulchra peculiaria, vt ex à nobis alibi dictis manifestum relinquitur, quantò magis credendum est, pro electissimis viris Prophetis, qui fuerunt templum Spiritus sancti, fuisse similia ædificata? sed ad hoc ipsum habemus firmiorem Dominicum sermonem. Christus Dominus Matth. 23, 29. obiurgat Scribas & Pharisæos Ierosolymis degentes, quòd vel ipsi, vel alij ipsorum persuasione, sepulchra Prophetarum extruerent, atque exornarent. hoc enim illa indicant verba: *Væ vobis Scribæ & Pharisæi hypocritæ, qui ædificatis sepulchra Prophetarum, & ornatis monumenta iustorum,* &c. In quibus Domini verbis non illi obiurgantur, quòd sepulchra Prophetarum ædificarent, & ornarent; nam illud erat opus præclarum & laudabile: sed obiurgat, & væ in illos iactat Dominus, quia rectum non rectè exequebantur, & opus bonum vana intentione vitiabant, non vt Deum & seruos suos venerarentur, sed vt pij & studiosi haberentur. Omnia quippe opera sua faciebant, vt viderentur ab hominibus, vt idem Saluator Matth. 6, 5. dixit. Et quia eorum patres Prophetarum occisores imitari vellent, Messiam Prophetarum maximum occidendo, vt ibi ex verborum contextu apparet. Ita docent Ambrosius Luc. 11. Chrysostomus Homil. 75. in Matth. & alij. Ex his itaque habemus intentum, Ierosolymis fuisse sepulchra Prophetis honorificè ædificata.

Sepulchra Prophetis extructa, ratio & auctoritas persuadet.

Opus bonum mala intentione, factum reprehenditur.

Sed numquid memorata montis Oliueti ex illis sunt? Respondeo, nos posse rationabiliter affirmare, præsertim cùm alia pro ipsis communia in partibus illis non memorentur ædificata; & id ipsum maiores nostri affirmarunt: atque eam sortita nomenclaturam sepulchra Prophetarum arbitrarer; quoniam in eorum gratiam, vt in ipsis exanima sanctorum Prophetarum corpora cum honore sepelirentur.

Dubium. *Responsio.*

Sed fueruntne in sepulchris illis sacrorum Vatum post mortem corpora tumulata? Respondeo & dico duo; alterum, id nos de pluribus negare debere, quæ alibi sepulta fuisse docent sacræ Litteræ, & Ecclesiastici Scriptores: alterum, de nemine nos posse cum asseueratione statuere, fuisse ibi tumulatum.

Dubium aliud. *Solutio.*

Et ad horum intellectum inquirendum est, vbi Prophetæ populi Israëlitici fuerint post obitum sepulti. Omitto hic maximum Prophetarum Moysen, quem constat non venisse in Terram promissionis, nec post mortem in eam fuisse eius corpus delatum: quoniam *mortuus est in terra Moab, iubente Domino: & sepeliuit eum in valle Terræ Moab contra Phogor: & non cognouit homo sepulchrum eius vsque in præsentem diem,* vt dicitur Deut. 34, 5. 6.

Moyses in valle terræ Moab sepultus.

Omitto Regium Vatem, virum secundùm cor Dei; quem in sacro monte Sion honorificè sepultum fuisse sacra Scriptura commemorat.

David in Sion.

Omitto alios Israëlitici populi Spiritu sancto afflatos viros, vel mulieres, quos extra Ierusalem & Iudæam fuisse tumulatos, non dubitamus. De solis illis loquar, quos in Catalogo Prophetarum collocat diuina Scriptura, & eorum vaticinia inter Canonicos libros recenset. Sexdecim sunt: quorum quatuor priores, maiores appellantur, posteriores duodecim, minores. Illorum nomina sunt, Isaias, Ieremias, Ezechiel, atque Daniel: istorum, Osee, Ioel, Amos, Abdias, Ionas, Michæas, Nahum, Habacuc, Sophonias, Aggæus, Zacharias, Malachias.

Prophetæ quatuor maiores, duodecim minores dicti.

Et vt à maioribus ordinatè procedamus: Isaias sub Manasse Rege sectus in duas partes occubuit; & non in monte Oliueti, sed sub quercu Rogel iuxta transitum aquarum sepultus fuit, vt dicitur in Romano Martyrologio ad diem 6. Iulij. de cuius martyrio & sepultura nos plura diximus suprà Peregrinatione VII. Ipsius Reliquiæ posteà, anno tricesimo quinto Imperatoris Theodosij iunioris, aduectæ fuerunt Panneadem, & collocatæ in Basilica S. Laurentij, vt scribit Cedrenus in Compendio eo anno.

Isaias sub quercu Rogel sepultus.

Ieremias in Ægypto à populo lapidibus obrutus,

Ieremias apud Taphnas in Ægypto. obrutus, apud Taphnas occubuit, ibique sepultus est: ad cuius sepulchrum fideles, vt refert S. Epiphanius, supplicare consueuerunt; indeque sumpto puluere aspidum morsibus medentur. Ita in eodem Romano Martyrologio 1. Maij, & nos Lib. VIII. De ossibus huius Prophetæ translatis ad Tetraphylum, vide in Prato spirituali capite 77.

Ezechiel Babylone. Ezechiel à Iudice populi Israël, quod eum de cultu idolorum argueret, apud Babyloniam interfectus, in sepulchro Sem & Arphaxat, Abrahæ progenitorum, sepultus est: ad quod orationis causa multi confluere consueuerunt. In Romano Martyrologio die 10. Aprilis. & S. Epiphanius de Prophetarum vita & interitu cap. 9. de frequenti cœtu populi concurrentis ad sepulchrum eius hæc scribit: *Multi ad monumentum eius confluunt ad precationem & obsequium: sanè quando tanta cum frequentia vnà ad monumentum eius conueniunt, formidant Chaldæi ac metuunt, ne illum auferant; quapropter egredientes comitantur, & deducunt.* Hæc S. Epiphanius.

Daniel Babylone. Daniel apud Babylonem fuit tumulatus, vt in eodē Romano Martyrologio die 21. Augusti indicatur; & peculiarem sepulturæ locum S. Epiphanius vbi suprà in fine c. 10. sequentibus verbis explicat: *Humatus est honorificè in angusta cauerna; extatq; monumentum eius vsque ad hoc seculum nostrum in Babylone cunctis notissimum.* Hæc ille.

Reliquiæ trium puerorum ibidem. Trium puerorum, amicorum Danielis, Reliquias in eadem spelūca tumulatas fuisse, tradit S. Isidorus de Vita & obitu Sanct. cap. 40. & eos omnes vt Sanctos venerari. In Commentariolo Metaphrastis de Daniele & tribus pueris apud Surium Tom. 4. habetur, translatas eorum reliquias Babylone Alexandriam, & in Ecclesia sanctorum Ioannis & Cyri positas, vt acta eorumdem significant; easdemque Venetias translatas dicitur, thesaurum planè incomparabilem. Ex his apparet, neminem ex quatuor, vel etiam alium ex illustrioribus Prophetis, fuisse in memorato loco Oliueti montis sepultum.

Osee in Belemot. De minoribus Prophetis nunc agamus. Primus Osee: qui non in isto Ierosolymitano loco, sed in patria sua sepultus fuit, vt tradit Sixtus Senen. lib. 1. Biblioth. sanct. eius autem patria, vt tradit Dorotheus Tyrius, fuit Belemot, siue Belômeth, oppidum tribus Issachar, vt inquit idem Senensis. In Romano Martyrologio die 4. Iulij fit mentio Osee & Aggæi; sed nihil dicitur de eorum sepultura.

Ioëlis Esdræque in eodem Romano Martyrologio die 13. Iulij fit mentio, sed nihil de eorum sepultura; in Bethor tamen Ioëlem sepultum fuisse, refert Sixtus Senensis, vnde & oriundus: locus tribus Ruben, secundùm Dorotheum. *Ioël Bethor.*

Amos Thecuæ in Palæstina natus; quem Amasias sacerdos frequenter plagis afflixit, & filius eius Ozias vecte per tempora transfixit: qui posteà semiuiuus in patriam deuectus, ibidem expirauit, sepultusque est cum patribus suis. Ita in Romano Martyrologio 31. Martij. *Amos Thecua.*

Abdias vnà cum Eliseo in Samaria, siue Sebaste, ciuitate Palæstinæ, prouinciæ Samariæ, sepultus est. Martyrologium Romanum die 14. Iunij, ex D. Hieronymo; & nos Lib. VII. Cap. 11. 11. Peregrinationis dicemus. Et de Abdia separatim 19. Nouembris in eodem Martyrologio. *Abdias cū Eliseo Sebaste.*

Ionas in Geth terræ Saar sepultus est. In Romano Martyrologio 21. Septembris. S. Hieronymus ad Chromatium in Procemio super Ionam agit de sepulchro Ionæ apud Diospolim, vel Diocæsaream. Geth viculus tempore D. Hieronymi Diocæsarea vocabatur, inquit Senensis citatus. Quare non in dictis diuersitas; & si esset, semper haberemus, non in monte Oliueti fuisse sepultum. *Ionas in Geth.*

Michæas moritur ex alto loco præcipitatus; & sepultus est in Morasthi patria sua prope Polyandrum. Ita Senensis vbi suprà, & D. Hieronymus Epist. 27. qui addit, eius sepulchrum mutatum fuisse in Ecclesiam. *Michæas Morasthi.*

Nahum sepultus est in Begabar. Romanum Martyrologium 1. Decembris, & Senensis. *Nahum in Begabar.*

Habacuc ex agro Bezochar, in eodem suo agro sepultus est, inquit Senensis. Corporis huius Prophetæ & Michææ inuentio recolitur in Romano Martyrologio die 15. Ianuarij. *Habacuc in agro Bezochar.*

Sophonias Propheta in Iudæa sepultus dicitur in Romano Martyrologio die 3. Decembris: addunt alij Ierosolymis; sed non explicant peculiarem sepulturæ locum, montem Oliueti, vel alium particularem. *Sophonias Ierosolymis.*

Aggæus moritur Ierosolymis, inquit Sixtus Senensis; & prope sepulchra Sacerdotum fuisse sepultum, addunt alij. *Aggæus Ierosolymis.*

Zacharias iuxta Aggæum conditus iacet. Romanum Martyrologium; idem Senensis. *Zacharias ibidem.*

Malachias in Iudæa tumulatur. Romanum Martyrologium die 14. Ianuarij. *Malachias in Iudæa.*

De his Prophetis plura Cardinalis Baronius in Notis ad Romanum Martyrologium, & inibi citatis Auctoribus.

Ex dictis deducimus, Israëlitici populi Prophetas pro maiori parte non certò in dictis

Incertum aliquem ex dictis Prophetis esse in sepulchris Oliueti montis sepultum.

dictis montis Olíueti sepulchris, nec Ierosolymis, sed alibi fuisse tumulatos: de paucioribus vero posterius memoratis dubium esse, an in illis sepulti fuerint; quia tantum dictum fuit, in Iudæa & Ierusalem fuisse sepultos, non explicato peculiari loco; & constat, in Iudæa & Ierusalem plura esse alia etiam memorabilia sepulchra à memoratis, in quibus sepeliri potuerunt.

Quare vt ad intentum nostra recurrat oratio: ista sepulchra Prophetarum appellantur; quia illorum intuitu excisa fuerunt; & fortasse alij Prophetæ à memoratis fuerunt in illis tumulati. Christianis possidentibus Terram sanctam; creditur fuisse pœnitentia Anachoritarum sanctificata.

CAPVT IV.

De loco vbi Christus prædixit discipulis suis templi & Ierusalem destructionem ac sæculi consummationem, quarto loco nonæ Peregrinationis.

EX altera parte viæ reuertendo à sepulchris Prophetarum, ad Aquilonem procedendo, & ad locum Ascensionis Domini nostri, ad læuam partem est campus, & in eius medio locus, in quo, vt omnes in partibus illis Christi fidem profitentes dicunt, Christus, humani generis Reparator, ostendit discipulis suis magnificentissimum templum Salomonis, nobilem Regiamque ciuitatem Ierusalem, quam vnà cum templo destruendam fore prædixit; simulque sæculi consummationem, suum in maiestate ad iudicium aduentum, aliaque vaticinatus fuit: quæ pluribus explicarunt sancti Euangelistæ, Matthæus, Marcus, & Lucas.

Est locus iste è regione alterius, in quo idem Saluator orare docuit: pro signo est ibi columnæ pars, & arbor oliuæ. Antiquitus in prædictorum memoriam fuit ibidem magna extructa Ecclesia, vt tradit Bonifacius, sed in præsentia penitus destructa, & solo æquata; cuius aliqua dumtaxat cernuntur fundamenta.

In loco prædictionis Christi Ecclesia extructa:

Crediderim ego illam fuisse ædificatam opera Helenæ; illamque esse cuius meminit Eusebius lib. 3. de Vita Constantini cap. 40. &c. vbi, postquam egisset de altera ab eadem Helena extructa in loco Ascensionis Domini, hæc subiecit: *Templumq; inferius etiam ædificauit in eo ipso antro, in quo (vt vera & sacra Dei testantur Eloquia) discipuli & Apostoli à Saluatore omnium arcanis mysteriis initiati fuerunt*, &c. nam est in inferiori loco alterius Ascensionis; & arcanissimis, vt ita dicam, mysteriis fuerunt, vt præmisimus, Christi discipuli ab ipso ibi edocti.

Ab Helena, vt creditur.

Huic traditioni testimonium perhibere videntur sacri Euangelistæ Matthæus & Marcus: Matthæus enim cap. 24. inquit, quòd ingressus Saluator Ierosolymam in die Palmarũ, postquam multa in tẽplo docuisset, post hæc egressus sit de templo cum discipulis suis: quibus in nobilem ædificiorum templi structuram oculos conicientibus, vnus ex ipsis ad Iesum ait: *Magister, aspice quales lapides, & quales structura.* qua occasione permotus, ruinam templi prædixit. Sed clarius posteà, Ierosolymam egressus, quando cum discipulis Oliueti montem scandisset, ibique in assignato loco, qui è regione templum respicit, & templi destructionem, ciuitatis sæculique consummationem, & suum aduentum ad Iudicium prædixit. sic enim scribit Marcus cap. 13. 3. *Et cùm sederet* Iesus *in monte Oliuarum contra templum, interrogabant eum separatim Petrus, & Iacobus, & Ioannes, & Andreas: Dic nobis, quando ista fient? & quod signum erit, quando hæc omnia incipient consummari? Et respondens Iesus*, &c.

Euangelistæ traditioni fauent. — Marc. 13. 1.

At locus, de quo loquimur, talis est, qualis à dictis Euangelistis describitur; igitur vere illum esse, cum communi traditione credere debemus. Post responsionem Christi ad discipulorum interrogationem, prædixit etiam illis suam passionem; & cum ipsis in Bethaniam reuersus est. Huius loci meminit Adamnanus lib. 1. de Locis sanctis c. 19. & ibi Beda cap. 7. & Cardinalis Vitriacus in Hist. Ierosol. cap. 62. dum ait: *In hoc sancto & dignissimo monte Oliuarum Dominus sedebat contra templum, quando discipuli eius signa aduentus eius ad iudicium & consummationis sæculi ab eo quæsierunt.*

Alij item Scriptores.

CAPVT V.

De tugurio & Ecclesia sanctæ Pelagiæ pœnitentis, quinto loco nonæ Peregrinationis.

IN summitate montis Oliueti, non longe à loco vbi Christus prædixit Iudicium, de quo Capite præcedenti, & prope eum vnde Christus ascendit ad cælos, de quo in sequentibus, & à læua parte, est Ecclesia, olim tugurium siue antrum, famosæ illius Antiochenæ olim meretricis Pelagiæ: quæ omnes Antiochenas feminas pulchritudine, diuitiis, deliciis ac luxuria superans, propter eius fastum & superbiam ab Antiochenis Margarita appellata fuit. Et facta vile prostibulum, diaboli mancipium, & laqueus ad capiendas animas, plures

Situs tugurij & Ecclesiæ Pelagiæ pœnitentis

res pellexit, & ad suum turpem traxit amorem: verùm, diuina fauente gratia, fuit à Nonno Episcopo Edisseno ad Christum conuersa, & sacri Baptismatis vnda abluta, & in melius mutata, post paucos à sua conuersione dies, Antiochia relicta, oblita populum suum & domum patris sui, vt magis concupisceret Rex decorem suum, Ierosolymam incognita abiit: vbi habitu mulieris & nomine in viri mutato, Monachi habitu assumpto, Pelagium se appellauit: & in tuguriolo, de quo nunc loquimur, vt Dominum ad cor eius loquentem melius audiret, se inclusit, ibique mortalem cum immortali vita per temporalem mortem commutauit.

Pelagiæ peccatricis conuersio.

Ierosolymã profectio.

In Monachi habitu se in antro inclusit, vbi & spiritum Deo reddidit.

Hic contemplare mutationem dexteræ Excelsi. Pelagia, quæ fuit pelagus & abyssus scelerum, & in profundum abyssi, mortis & inferni plures traxit, facta est pelagus virtutum & pœnitentiæ, qua multos post se traxit ad Christum: quare meritò non ampliùs Margarita, vt ab Antiochenis, sed Pelagia pœnitens à toto orbe est appellata. In Romano Martyrologio eius memoratur celebritas die 8. Octobris. Lege de eadem Baronium ibi in Notis, & To. 6. Annal. sub ann. Christi 451. Nicephorum lib. 14. cap. 3. Adrichomium in Descriptione Ierusalem num. 203. qui tamen meliùs delineasset hoc sacellum citra quàm vltra locum Ascensionis Domini.

Ad memoratum huius pœnitentis tugurium sunt ordinata tria habitacula. Prius latius & spatiosius est; ad quod per nonnullos gradus descendimus, & ex isto ad aliud per decem alios gradus similiter descendimus; estque solo pariete à priori discretum, non ita, vt illud, magnum. Et in isto secundo est à latere sepulchrum quoddam; quod an sit Pelagiæ, vel alterius, me latet. Non sum tamen nescius, hanc pœnitentem ibi vltimam obiisse diem, & sepultam, vt illius docet historia. Ex isto in tertium angustissimum locellum intramus, qui creditur fuisse antrum in quo se inclusit sancta hæc pœnitens; & ex quo ipsâ ad meliorem vitam euocatâ, ibidem eius corpus fuisse tumulatum asseritur. Duo priora loca creduntur fuisse, in quibus Ecclesia à Christianis ædificata; sed versa nunc in Mesquitam Turcarum: & non nisi furtim ad eam intrare permissum est.

Ecclesiæ forma.

Si Ecclesia, de qua Capite præcedenti, illa non est, de qua ibi cum Eusebio agimus, hæc facile erit quæ ab Helena in memoriam mysteriorum Domini constructa, posterioribus temporibus pœnitentia & morte Pelagiæ celebrior reddita.

CAPVT VI.

De sacratissimo loco montis Oliueti, ex quo Saluator noster, stola immortalitatis vestitus, gloriosus ascendit ad cælos, qui sextò honoratur in nona Peregrinatione.

Agentes de loco Dominicæ Ascensionis montis Oliueti, quinque distinctis Capitibus eam explicamus. Primò, quod ille qui memoratur locus, verè ille sit tanto prodigio illustratus. Secundò, quæ antiquitus ibi contigerunt mirabilia. Tertiò, quæ nostris temporibus videantur. Quartò, quam partem respiciat Domini vestigium in montis rupe impressum. Quintò, proposita ac soluta difficultate, mysterium referatur positionis & aspectus ascendentis Domini in cælum.

A primo exordientes, præsenti illud Capite absoluemus. Cùm Saluator noster post suam gloriosam Resurrectionem in hoc corruptibili mundo, vita tamen incorruptibili, per dies quadraginta inter suos discipulos aliosque electos apparuisset, & variis argumentis suam Resurrectionem declarasset, in fideque ipsius confirmasset, *Nouissimè*, vt dicitur Marci 16, 14. *recumbentibus illis vndecim apparuit, & exprobrauit incredulitatem eorum & duritiam cordis; quia iis, qui viderant eum resurrexisse, non crediderũt.* Et hæc apparitio fuit vltima, vt docet S. Augustinus lib. 3. de Consen. Euang. c. 25. In qua postquam præ gaudio cum illis comedisset, vt omnis prorsus de ipsorũ mentibus suæ Resurrectionis tolleretur dubitatio, sumptis reliquiis dedit eis; ac subinde ex Scripturarum testimonio probauit suam Resurrectionem: apertoque sensu, vt intelligerent Scripturas, dedit illis virtutem & potestatem mirabilia faciendi: & vt ad prædicandum Euangelium in vniuersum mundum irent, præcepit. Eos insuper admonuit, ne inde discederent, sed Ierosolymis manerent, donec induerentur virtute ex alto, vt Luc. 24. & Marc. 16. habetur. Quibus peractis, eduxit eos foras, in Bethaniam, in montem Oliueti, vt ex codẽ Luca Act. 1, 12. colligitur, dum agit de reditu discipulorum in Ierusalem post Christi in cælos Ascensionem, & dicit: *Tunc reuersi sunt Ierosolymam, à monte qui vocatur Oliueti, qui est iuxta Ierusalem, Sabbati habens iter.* Igitur, si ex monte Oliueti redierunt Ierosolymam post Christi Ascensionem, euidenter colligitur, eos ex Ierosolymis comitatos fuisse Christum vsque Bethaniam, & ex Bethania ad montem Oliueti, nec ab eo

Christi vltima apparitio.

Instructio, & mandatum.

In montem Oliueti profectio.

eo discessisse quoad benedicti fuerunt, & assumptus fuit ab oculis eorum, vt sequentibus explicuit in Euangelio idem Lucas: *Et eleuatis manibus suis benedixit eis: & factum est, dum benediceret illis, recessit ab eis, & ferebatur in cælum.* & fusius in Act. 1, 9. *Et nubes,* inquit, *suscepit eum ab oculis eorum. Cumq; intuerentur in cælum euntem illum, ecce duo viri astiterunt iuxta illos in vestibus albis, qui & dixerunt: Viri Galilæi, quid statis aspicientes in cælum? hic Iesus qui assumptus est à vobis in cælum, sic veniet, quemadmodum vidistis eum euntem in cælum. Tunc reuersi sunt Ierosolymam, à monte qui vocatur Oliueti, qui est iuxta Ierusalem, Sabbati habens iter.* Ex his sacræ Scripturæ auctoritatibus non ineuidenter colligitur, ex Oliueti monte Ierosolymis proximo Christum ascendisse in cælum.

Luc. 24. 50. In cælum ascensio.

Ex Oliueto in cælum ascendisse probatur.

Idem etiam inter alios dicit Leo V. Imperator cognomento Sapiens Orat. in Adscen. Et B. Virgo Maria ad S. Birgittam, vt habetur in calce lib. 5. Reuelat. eiusdem, enumerans quædam loca, in quibus nonnulla mysteria nostræ salutis operata fuere, hæc de isto monte dixit: *Quintus locus erat mons Oliueti, de quo Filius meus quasi aquila euolauit secundùm humanitatem in cælum, vbi secundùm Diuinitatem semper erat,* &c. Ita Maria Virgo ad Birgittam. In Romano Martyrologio in Vigilia Ascensionis Domini id pronuntiat Ecclesia hisce verbis: *In monte Oliueti Ascensio Domini nostri Iesu Christi.* Idem totus prædicat mundus; & de fide credo, sicut & fidei proximum arbitror, ascendisse ex loco, qui monstratur impressus vestigiis Saluatoris, quæ in rupe velut in molli cera impressa reliquit, non aliunde eò asportata, vt toti mundo essent testimonium suæ admirabilis Ascensionis. Et veteres fideles, apud quos recens erat memoria mysteriorum Christi & circumstantiarum eorumdem, locum illum intuitu Dominicæ Ascensionis nobilissima Ecclesia circa ipsum ædificata, quæ esset perpetuum tanti mysterij monumentum, illustrarunt.

Pedū Christi vestigia in rupe impressa.

Ad hunc locum respexisse videtur Dauid in Psal. 131, 7. dum dixit: *Adorabimus in loco, vbi steterunt pedes eius,* vt tradunt Athanasius lib. Quæstionū ad Antiochum q. 14. & Damascenus lib. 4. c. 13. Eiusdem sanctissimi & miraculosi loci plures meminerunt Scriptores veteres & recentiores, & præsertim qui de locis Terræ sanctæ scripserunt. Lege Adrichomium in Descriptione Ierusalem num. 192. & Cardinalem Baronium Tom. 1. Annal. sub ann. Christi 34. num. 232. qui ex grauibus Doctoribus plura mirabilia, quæ antiquitus ibi accidebant, memorat; & vt valdè memoranda recolit, non tantum 1. sed etiam Tomo 3. ann. Christi 326. num. 40. ex quibus aliqua nos Capite sequenti subnectemus.

CAPVT VII.

Memorabilia quædam, quæ olim accidisse in sacratissimo Ascensionis Domini loco tradunt Ecclesiastici Scriptores; & veteris Ecclesiæ Ascensionis conditio.

De secundo superiùs proposito, de sacro isto loco S. Hieronymus de Locis Heb. Actor. Apost. hæc scribit: *Mons Oliueti ad Orientem Ierosolymæ, torrente Cedron interfluente, vbi vltima vestigia Domini humo impressa hodieq; monstrantur. Cumq; terra eadem quotidie à credentibus hauriatur; nihilominùs tamen eadem sancta vestigia pristinum statum continuò recipiunt. Denique cùm Ecclesia, in cuius medio sunt, rotundo schemate & pulcherrimo opere conderetur, summum tantùm cacumen, vt perhibent, propter Dominici corporis meatum, nullo modo contegi, & concamerari potuit.* Hæc sanctus Doctor.

Eadē semper remanent vestigia, etsi à fidelibus erasa.

Ascensionis Ecclesia nō potuit camerari.

Cyrillus Episcopus Ierosol. Catech. 14. inquit: *Stat ad hodiernum vsque diem mons Oliuarum, qui ascendentem in nube oculis fidelium modò commonstrat, & portam, qua ascendit in cælum, indicat.*

Optatus Mileuitanus contra Parm. lib. 6. ad ista Saluatoris vestigia videtur allusisse, dum de Ecclesia Orientali agens, inter alia dicit: *Ibi eius sancta sunt impressa vestigia.*

His similia clarius scripsit S. Paulinus Episcopus Nolanus ad Seuerum Epist. 11. *Mirum verò inter hæc,* inquit, *quòd in Basilica Ascensionis, locus ille tantùm, de quo in nube susceptus ascendit, captiuam in sua carne ducens captiuitatem nostram, ita sacratus diuinis vestigiis dicitur, vt numquam tegi marmore aut pauiri receperit, semper excussis solo respuente, quæ manus adornandi studio tentauit apponere. Itaque in toto Basilicæ spatio solus in sui cespitis specie virens permanet, & impressam diuinorum pedum venerationē calcati Deo pulueris perspicua simul & attigua venerantibus arena conseruat, vt verè dici possit: Adorauimus, vbi steterunt pedes eius.* Hæc Paulinus, quæ accepit à Melania sanctissima ac spectatissima femina, cùm, ab Ierosolymis Romam rediens, Nolæ apud eum diuertit. Eadem ferè Sulpitius Seuerus Sacr. Hist. lib. 2. qui peculiariter addit: *Quin etiam calcati Deo pulueris adeò perenne documentum est, vt vestigia impressa cernan-*

rantur; & cùm quotidie confluentium fides certatim Domino calcata diripiat, damnum tamen arena non sentiat: & eadem adhuc sui speciem, velut impressis signata vestigiis, terra custodit. Hæc ille.

Domini vestigia nec pedibus equorum fracta. Augetur verò miraculum; quòd licet eodem in monte, & ex ea parte Romanus exercitus sub Tito castrametatus esset Ierosolymam obsessurus, vt Capite VIII. VIII. Peregrinationis ex Iosepho adnotauimus; tamen Christi vestigia pedibus equorum non fuerunt deleta vel fracta.

Hæc verò in monte Oliueti edita miracula in loco Ascensionis Domini, non dictorum tantùm Auctorum tempore cunctis perspicua permanebant, sed post septingentos fere annos, in eodem statu perseuerasse Beda de Locis sanctis c.7. significat, alia etiam addens.

Sed omnia audiamus ex Adamnano, ex quo Beda. Adamnanus itaque lib. 1. de Locis sanctis cap. 17. dum agit de loco Dominicæ Ascensionis, & de Ecclesia in eo ædificata, quæ sequuntur litteris consignauit: *In isto monte Oliueti nullus locus altior esse videtur illo, de quo Dominus ad cælos ascendisse traditur: vbi grandis Ecclesia rotunda stat, ternas per circuitum cameratas habens porticus desuper tectas. Cuius videlicet rotundæ Ecclesiæ interior domus sine tecto, & sine camera, ad cælum sub aere nudo aperta patet; in cuius Orientali parte altare sub angusto protectum tecto constructum exstat. Ideo itaque interior illa domus cameram suprà collocatam non habet, vt de illo loco, in quo postremùm diuina institerant vestigia, cum ad cælum Dominus in nube sublatus est, via semper aperta, & ad æthera cælorum directa, oculis in eodem loco exorantium pateat: nam cùm hæc, de qua pauca commemorantur, Basilica fabricaretur; idem locus vestigiorum Domini, vt alibi scriptum est repertum, continuari operimento cum reliqua stratorum parte non potuit; siquidem quæcumque applicabantur, insolens humana suscipere terra respuebat, in ora apponentium excussis mox prioribus. Quin etiam calcati pulueris à Deo perenne documentum est, vt vestigia cernantur impressa: & cùm quotidie confluentium fides à Domino calcata diripiat, damnum tamen area non sentit; & eamdem adhuc sui speciem, veluti impressis signata vestigiis, terra custodit.*

Terma Ecclesia aedificata, & mira memorabilia.

In eodem igitur loco, vt sanctus refert Arnulphus, sedulus eiusdem frequentator, area grandis per circuitum rota desuper explanata collocata est; cuius altitudo vsque ad verticem haberi monstratur mensurata. In cuius medietate non parua patet pertusura, per quam desuper apertam vestigia pedum Domini planè & lucidè in puluere impressa demonstrantur. Illa quoque in rota ab Occidentali parte quasi quadam semper patet porta, vt per eam intrantes facile adire locum sacrati pulueris possint; & per apertum desuper foramen eiusdem rotæ de sacro puluere, porrectis manibus, particulas sumunt.

Igitur nostri Arnulphi de loco vestigiorum Domini narratio cum aliorum scriptis rectè concordat, quod nec culmine domus, nec aliquo speciali inferiore & viciniore tegmine vllo modo protegi potuerit, vt semper manifestè ab vniuersis eius frequentatoribus conspiciatur, & Dominicorum vestigia pedum in eiusdem loci puluere depicta clarè demonstrentur. Hæc eadem vestigia ingentis claritudine lampadis, supra eamdem rotam in trochleis pendentis, die & nocte flammantis illuminantur.

Illius itaque suprà memoratæ Ecclesiæ rotundæ in Occidentali parte bis quaternales supernè fabricatæ habentur fenestræ, valuas habentes vitreas. Quibus vtique fenestris eiusdem numeri vicinæ lampades intrinsecus è regione in funibus pendentes ardent. Quæ videlicet lampades sic collocatæ sunt, vt vnaquaque lampas nec superiùs nec inferiùs, sed quasi adhærens eidem videatur fenestræ, cui interiùs è regione propinqua specialiter cernitur: quarum vtique lampadum in tantum claritas refulget, vt earum lumine, quasi de superiori montis Olineti loco coruscantium, per vitrum abundanter effuso, non tantùm ea eiusdem montis pars, quæ Occasum versus eidem adhæret rotundæ & lapideæ Ecclesiæ, sed etiam ciuitatis Ierosolymæ de valle Iosaphat ascensius, per quosdam gradus in altum sublimatus, clarè quamlibet in tenebrosis noctibus mirabiliter illustretur, & maior eiusdem pars vrbis anterior è regione posita similiter eadem illuminetur claritudine.

Hæc fulgida & prædicabilis octonalium magnarum coruscatio lucernarum de Monte sancto & de loco Dominicæ Ascensionis noctu refulgentium, maiorem, vt Arnulphus refert, diuini amoris alacritatem credulorum respicientium cordibus infundit, quemdamq; pauorem menti cum ingenti interna compunctione iniicit.

Sed & hoc nobis non esse tacendum videtur, quod sæpè memoratus Arnulphus de hac eadem rotunda Ecclesia mihi diligentiùs interroganti retulit, dicens: In anniuersaria dici Dominicæ Ascensionis solemnitate per omnes annos validissimi flaminis procella, meridianis horis, post peracta in eadem Basilica sacrosancta Missarum solemnia, forti impetu irruere in tantum solet, vt nullus hominum stare, vel etiam sedere in illa Ecclesia, & in vicinis locis quoque possit modo; sed omnes *Annuum miraculum.*

nes superstrati iacent, donec illa terribilis procella pertranseat. Huius terrifici flatus causa facit; vt illa pars domus habere cameram non possit supra locum impressorum Domini vestigiorum, quæ in supradicta rotunda Ecclesia per medium foramen aperte monstratur, sed ad cælum semper patefacta appareat: nam quascumque materias desuper ad cameram componendam aliqua manus humana ars ædificare conabatur, suprà memorati diuinitus emissa venti validitas distrahebat. De hac itaque formidabili procella sanctus Arnulphus taliter nobis enarrauit; qui eadem hora, qua in die Dominica Ascensionis ille validissimus irruit flatus, & ipse præsens in eadem Ecclesia Oliueti interfuit montis, cuius videlicet rotundæ Ecclesiæ figura, vili quamuis picturâ, sic depicta declaratur; area nec non in eius medietate collocata rota formula hac descriptiuncula demonstratur subiecta.

Sed & hoc sancti Arnulphi didicimus relatione, quòd in eadem rotunda Ecclesia ad consuetum octo suprà memoratarum noctu intrinsecus refulgentium lucernarum numerum, propè innumerabiles in nocte festiua Dominicæ aliæ adijci soleant lampades; quarum terribili & admirabili coruscatione per vitreas fenestrarum valuas abundanter effusa, mons Oliueti non solùm illuminari, sed etiam ardere totus videtur, totaq; ciuitas illustrari in humiliore vicino sita loco. Hucusque Adamnanus.

Eadem compilauit Beda cap. 7. quibus consona breuiter scripsit Sanctimonialis consanguinea S. VVillibaldi in huius Hodœporico, additque, *in Ecclesia duas stare columnas contra parietem Aquilonis, & contra parietem Meridionalis plagæ. Illæ sunt ibi in memoriam & signum duorum virorum, qui dixerunt, Viri Galilæi quid statis aspicientes in cælum? Et ille homo, qui ibi potest inter parietem & columnas repere, liber est à peccatis suis.* Hæc ibi. Et Auctor vitæ eiusdem S. VVillibaldi addit, pauimenti locum ipsum operiri non potuisse: *Hodie etiam*, inquit de his agens, *Dominicorum vestigia pedum euidentissimè demonstrant, & quasi sentiens se ex hac pedum impressione omni artificioso ornatu incomparabiliter pretiosiorem, nec pauimento sterni, nec tecto patitur operiri.*

Duæ columnæ & memoria in Ecclesia Ascensionis.

Pauimentum impositum operimentum respuit.

Ex dictis tria singulariter apparent: in primis, nedum vsque ad tempora S. Arnulphi, Adamnani, & Bedæ, sed etiam posteà vsque ad annum Domini 740. circa quem S. VVillibaldus assumpsit Ierosolymorum peregrinationem, non fuisse ædificatum sacellum Dominicæ Ascensionis quod nunc est; quoniam hoc non patulum, sed opertum est. Secundò, Angelos, qui apparuerunt in vestibus albis Apostolis in die Adscensionis, non apparuisse in loco illo dissito ab isto Ascensionis, qui *Viri Galilæi* appellatur, de quo posteà, sed in hoc ipso vbi Christus ascendit in cælum: in quorum memoriam duæ columnæ erectæ fuerunt; quæ tamen, sicut nec alia relata, in præsentia haud sunt, vt posteà referemus. Ac tertiò denique, ex dictis antiquitas Indulgentiæ huius sanctissimi loci colligitur.

Tria corollaria.

Sancti loci Indulgentia antiquitas.

Ecclesiam, cuius meminerunt prædicti Auctores in loco Dominicæ Ascensionis ædificatam, in memoriam diuinorum prodigiorum eo ipso in loco operatorum, vt tenaciùs hærerent memoriæ hominum, ædificasse Helenam, Maximi Constantini piissimam matrem, docet Eusebius lib. 3. de Vita Constantini cap. 42. vbi, postquam egisset de aduentu Helenæ Ierosolymam, sanctorum locorum veneratione, & ædificatione templi in loco Natiuitatis Domini, statim de ædificatione templi in loco Ascensionis sequentia subintulit verba: *Rursus eius mater, Constantini, quò omnium nostri Seruatoris in cælos Ascensionis memoriam celebraret, excelsa quadam ædificia in monte Oliuarum extruere parat: ac primùm in summo totius montis vertice sanctuarium Ecclesiæ Dei erexit, templumq; inferiùs etiam exædificauit in eo ipso antro,* &c. Ita Eusebius.

Ecclesia Ascensionis à Constantino ædificata.

CAPVT VIII.

Obseruata nostris temporibus circa locum Dominicæ Ascensionis; & quomodo dicta Capite præcedenti accipi possint.

COllectis ex diuersis Scriptoribus de sacratissimo loco Ascensionis Domini, & à nobis in medium productis superiùs, placet in præsentia subijcere quæ nos ipsi ibidem existentes adnotauimus, ad maiorem sanctissimi loci elucidationem, vt ter-

tio

tio loco superiùs proposuimus; & ad quatuor Notabilia reuocabimus.

Difficultas. Christi vestigia in rupe an in puluere impressa.

PRIMVM NOTANDVM sit, difficultatis explicatio. Cùm S. Hieronymus & alij veteres Patres dicant, Christum in sua admirabili Ascensione reliquisse in puluere, seu terra impressa suorum pedum vestigia, quid pulueris & terræ nomine intelligere voluerunt? num puluerem & terram propriè, an ex his congestam rupem & lapidem? Ratio difficultatis est; quia recentiores oculati Scriptores cum sensu & experientia docent, sacra illa Domini vestigia relicta fuisse in lapide vel rupe.

Antiquiores, in puluere, recentiores, in rupe.

Lorinus in cap. 1. Act. Apost. putat veteres audiendos esse, qui nil de lapide, sed tantùm de terra, seu puluere terræ mentionem fecerunt.

Conciliantur à Gretsero.

Gretserus in Prolegom. ad libellum Adamnani & Bedæ de Locis sanctis cap. 8. arbitratur, iuniores cum antiquis conciliari posse; & dupliciter, Primò dicendo, non tantùm terræ seu arenæ superiectæ, sed etiam saxo subiecto vestigia pedum Domini impressa fuisse; & de prioribus antiquos, de posterioribus posteriores loqui: neque enim tam constans Ierosolymitanorum peregrinorum de vestigiis lapidi impressis persuasio ex nihilo fluxisse videtur.

Secundò respondet, vestigia lapidi incisa, fuisse tantum imitamenta quædam & delineamenta verorum Christi vestigiorum, desumpta ex his tamquam ex prototypis; successu autem temporis pro veris & primigeniis vestigiis haberi vulgò cœpta, quemadmodum in id genus aliis pietatis argumentis sæpiùs euenisse, non semel in opere de S. Cruce monuimus, idque nullo religionis detrimento, nisi cauillatorum & calumniatorum iudicio. Hæc ille.

Conciliationis confutatio.

Recentiores cum antiquioribus conciliandos esse, placet cum P. Gretsero, sed non item modus conciliandi. Ratio est; quia vetusti Patres de illis vestigiis loquuntur tamquam de magno miraculo, & vt magni miraculi testimonium habentur, ostenduntur, & conseruantur. Et quodnam, quæso, miraculum, si ascendens Christus in cælum, in puluere mollive terra suorum pedum reliquisset impressa vestigia? & quodnam portentum retulissent sancti Patres, & antiquitas posteris ostentasset?

Dicet fortasse quispiam, miraculum in eo singulariter constitisse, quòd, pedibus equorum calcata, vel ex eisdem puluere ablato, nihilominùs, Deo mirabiliter præseruante, in suo esse perpetuò & incorruptè perseuerauerint.

Fateor in eo consistere miraculum, & ita esse potuisse. Sed enim ita dicendo, non attingimus mentem Doctorum, qui tamquam distincta miracula retulerunt impressionem vestigiorum, & eorumdem conseruationem. Adhæc, si tantùm in conseruatione agnosceretur miraculum, tunc oporteret dare perpetuum miraculum; sed hoc non admittunt Theologi, necessitate præsertim non existente, quæ in casu nostro non est. Sed quidquid sit de hoc, euentus & sensus refragantur: nam alterum vestigium ablatum fuit, alterum, quod remansit, multum demolitum est. Quare dicendum, miraculum factum fuisse in illorum efformatione à tenera pedum Saluatoris carne in dura rupe montis, vt omnes fatentur; & deinceps per aliquod tempus fortè miraculosè, & per multò longius sine miraculo conseruata fuisse; quemadmodum cæcus illuminatus, miraculosè visum recipit, & posteà sine miraculo videt.

Responsio ad Gretserum.

Nec dicendum, fuisse primò illa in puluere impressa, posteà marmore siue rupe tecta, tum propter dicta; tum quia hoc est voluntariè dictum contra communem receptam traditionem, quæ docet, illa vestigia esse illamet, quæ Dominus Iesus ascendens ad Patrem suum ibi in rupe mirabiliter reliquit. Tum denique; quia si illud accidisset, esset dolatum & politum marmor, cùm tantùm sit impolita rupes, vt fuit à natura producta, vt indicauit sanctus Paulinus & VVillibaldus Capite præcedenti relatus. Credo tamen, ne ab exercitu Romanorum vel ab aliis infidelibus effringerentur, ad consolationem fidelium, & monumentum Dominicæ Ascensionis, fuisse vel miraculose à Deo, vel absque miraculo à fidelibus, diligentia adhibita, per tempus aliquod integra conseruata.

Alius conciliandi modus.

Ad propositam difficultatem dicerem probabiliter, S. Hieronymum & alios veteres Patres, pulueris & terræ nomine non propriè mollem terram & puluerem, sed generico vocabulo speciem terræ, id est, rupem intellexisse; tum quia plurimum terræ participat, & aliud esse non videtur quàm constricta & constipata terra; tum quia ad instar mollis terræ ac tenuissimi pulueris se habuit in recipiendo vestigia pedum Saluatoris. Sed recentes auctores, ad magis exprimendum miraculum, planum illud, quod in se recepit veneranda vestigia, rupem vel lapidem appellarunt. Vnicum inter multos audi Brocardum, qui Part. 1. cap. 7. inquit, *Lapidem illum, qui Domini continebat impressa vestigia, Christianæ fides hostium inuidia inde sublatum, in porta Orientali eius Ecclesiæ ab eis clausa positum esse.*

Brocardus explicatur.

Aduerte hîc, Brocardum nomine lapidis non intellexisse totam rupem,

rupem, in qua duo fuerunt impreſſa veſtigia, ſed partem illius, in qua alterum dumtaxat erat impreſſum: nam altera pars, alterius veſtigii forma exornata, in eodem loco relicta fuit; & in præſentia muſitur, & venerationi habetur.

Secvndvm notandvm ſit, circa illud quod citati Auctores teſtantur, ex ea parte, qua Chriſtus aſcendit in cælum, non potuiſſe fieri operimentum vel cameram, non eſſe dubitandum; cum illorum aliqui propriis oculis viderint, alij ex oculatis & fide dignis teſtibus retulerint; omnes graues, & veritatis æmulatores: & tunc temporis, eorumque tempeſtate ita eſſe debuit; ſicut & illud quod de luminibus refert Beda cum Adamnano.

Antè notata miracula in præſentia non cernuntur.

Verùm talia non cernuntur in præſentia, ſed quæ ſubnectimus. Extructa fuit apud ſanctiſſimum locum magna Eccleſia, & intra ipſam ſacellum: Eccleſia tum vetuſtate tum odio infidelium omni decore ſpoliata eſt, imò pro maiori parte demolita; & tantum parietes partis interioris cum aliquibus baſibus columnarum & fundamentis remanſerunt, ex quibus non obſcurè, qualis eius magnificentia fuerit, dignoſcitur. Octogenę erat figuræ eius circuitus circa ipſam; & interius porticus erat, quæ ordine vno columnarum ſuſtentabatur. Intra eſt ſacellum, vbi eſt veſtigium pedis Domini; & à porticu, ſiue columnis, vſque ad illud cælum patens erat. Sacellum integrum eſt, rotundum, & totum cameratum; intra quod olim erant veſtigia pedum Saluatoris, quæ in rupe impreſſa reliquit quando aſcendit ad cælos; quorum alterum, dextrum nempe, ablatum fuit, alterum verò, ſiniſtrum nempe, remanſit: & hoc non eſt omnino in medio ſacelli, ſed potiùs in eius latere dextro, prope oſtium, quod Occidentale eſt, ſanctam Ciuitatem reſpiciens. Sacellum totum (rupe excepta, vbi eſt veſtigium pedis Saluatoris) ex dolatis quadratis lapidibus ſtratum eſt & ex ſimilibus conſtructum; circumcircà feneſtras habebat, quæ nunc clauſæ manent, ſicut & alterum oſtium, quod erat ad Orientem; obſtructum eſt. Nullum in eo eſt altare, vel altaris ſignum; in maiori vero Eccleſia altaria ſunt. Prope veſtigium Dominici pedis in plaga Meridionali eſt fornix, quem fecerunt vel elegerunt Turcæ ad orandum. Rupes venerandi veſtigij ex tribus lateribus paucis ante annis fuit marmore circumdata, ad maiorem venerationem. Eſt ille locus, quem, numquam potuiſſe concamerari, ait Paulinus cum aliis. Sacellum exterius affabre erat marmoribus & columnellis exornatum. Anno Domini 1617. Gubernator ſanctæ Ciuitatis reſtaurari deforis huius ſacelli fornicem ſeu cameram, calceque incruſtari, ac totum maioris Eccleſiæ pauimentum expurgari iuſſit: tunc in eius plaga Meridionali inuenta fuit ciſterna. Si, ob deuotionem quam habebat ad ſanctum locum, id ſe feciſſe dixit, eius deuotio magnæ pecuniarum ſummę a Chriſtianis exigendę occaſio fuit. Ex his apparet, ſacellum conſtructum in loco vbi Chriſtus aſcendit in cælum, non patulum & apertum nunc eſſe, ſed opertum & cameratum.

Præſens ſtatus loci Aſcenſionis.

Dextrum pedis veſtigium ablatum, ſiniſtrum relictum.

Sacellum cameratum.

Quæ ſuffragentur dictis de interrupto veſtigio.

Tertivm notandvm eſt, circa illud quod dictum fuit de puluere ex illa pedis effigie vel terra abraſo, id eſt, de particulis ab ea abraſis, formam pedis non demolitam, ſed in priſtino ſtatu permanere. Hoc quidem miraculum potuit antiquitus fieri; nam & ſimilia alias alibi facta fuiſſe, tradunt probati Scriptores. Gregorius Turonenſis lib. 1. Miracul. cap. 24. vt refertur Tom. 7. Biblioth. ſanct. Patr. de certis Hiſpaniæ fontibus ſcribit, hauſta ex ipſis aqua eos non deficere. Simile dixit cap. 7. de ſentibus coronæ Domini, & terra Dominici Sepulchri. Lege etiam eumdem lib. 1. Hiſt. Francorum cap. 10.

Crux Domini vegetabilem habet virtutem.

Sed iucundum magis, atque vtilius, & non minus ad propoſitum arbitror hic ſcribere, quæ de ſanctiſſimę Crucis mirabili multiplicitate & virtute, ac ſi in ſe vegetabilem vim haberet, ita vt in dies augeatur, diminuatur, & quaſi pullulando conſeruetur; dixerunt ſanctiſſimi Antiſtites Cyrillus Ieroſolymitanus & Paulinus. Cyrillus Catech. 10. hæc habet: *Lignum crucis teſtatur ad hodiernum diem apud nos apparens, & apud eos, qui, ſecundum fidem, ex illo capientes, hinc vniuerſum orbem ferè compleuerunt.* Hæc Cyrillus.

Paulinus vero Epiſt. 11. ad Seuerum ſequentia de eadem ſancta Cruce notauit: *Quæ quidem Crux in materia inſenſata vim viuam tenens, ita ex illo tempore innumeris pene quotidie hominum votis lignum ſuum commodat, vt detrimenta non ſentiat, & quaſi intacta permaneat, quotidie diuidua ſumentibus, & ſemper tota venerantibus; ſed iſtam imputribilem virtutem & indetribilem ſoliditatem de illius profecto carnis ſanguine bibit, quæ paſſa mortem, non vidit corruptionem.* Hucuſque fuere Paulini verba.

Sed & alio miraculo S. Crucis comprobo ſimile adductum de veſtigiis Saluatoris. Illa flammis obiecta reſiſtit, & incombuſta permanet; in magnâ foueam proiecta, lapidibus & ſordibus ſuperimpoſitis, etſi multo tempore hiſce operta, non tamen carie vel putredine conſumpta fuit, ſed mira virtute conſeruata. Similiter iſta veſtigia, etſi

pedibus equorum Romani exercitus conculcata fuerint, integra tamen & illæsa diuina virtute permanserunt; & adhuc memoria conseruatur, etsi in Christi hostium potestate. Et hæc quidem sunt mirabilia quæ fecit Dominus super terram.

Indiscreta aliquorum fidelium pietas.

In præsentia tamen hoc omnino non apparet miraculum: nam & dextrum pedis vestigium totum ablatum est; quod verò remansit sinistrum, multum, vt antè attigimus, consumptum, propter non dicam fidelium pietatem, sed impietatem potius eorum, qui locum hunc venerantes, particulas illius raserunt: quare non modicum sustinuit detrimentum, quod admodum displicet; videntur enim isti indiscreta deuotione velle delere tanti miraculi memoriam, quod Saluator conseruari voluit, nedum in tabulis cordis carnalibus hominum, sed etiam lapideis sacri Olueti montis: quod non fecerunt sapientissimi piissimique viri, qui antiquitus loca sancta venerati fuere, magis Dei cultum æstimantes, & consolationem posterorum magis respicientes quàm propriam; ideoq; reliquerunt, vt omnes in illis spiritualiter oblectarentur, quod multi ex posterioribus non fecerunt.

Miracula facta quando necessaria erant, & homines merebantur.

Miracula illa ex Patribus commemorata, facta fuerunt illorum temporibus, & posteà etiam, quoad fuerunt necessaria, & pietas fidelium illa promerebatur; sed fide præsertim Ascensionis Domini stabilita ac vbique diffusa, quæ vt miraculis, velut adminiculis, fulciatur, non indiget, cessauerunt, ob refrigescentem fidelium charitatem & pietatem, ne dicam fidem: ex ipsis enim plures ac præstantes, loca sancta, vt contemptibilia, nihili faciunt; quod, vt experientia omnibus manifestum, amplius non explico. Atque meritò qui prius Sanctus cum sanctis erat, miraculaque faciebat, eadem cum peruersis prætermittat, atque peruersus appareat, impleaturque quod à Sapiente dictum fuit: *Per quæ peccat quis, per hæc & torquetur.* Quare dicta à Patribus & Doctoribus de Ecclesia Dominicæ Ascensionis, intelligenda sunt antiquitus euenisse, & non modò; & de illa Ecclesia, quam Helena ædificauit, dicta, non de ista, cuius sacellum, vt diximus, totum est concameratum, capienda sunt; hancque illam esse credo, quam Modestus, Ierosolymorum Episcopus, à fundamentis exædificauit, altera a Persis destructa, vt dicetur Lib. v. Cap. v. 1. Peregrinat.

Sap. 11, 17.

Præsens Ecclesia non est illa vetus.

Diuinam toto corde deprecor Maiestatem, ne deteriora permittat, vt nostra demerentur peccata; propitius sit populo suo, quem redemit Sanguine suo, & hereditatem suam non derelinquat: illuminet mentes fidelium, vt quanti facienda sint loca sancta intelligant, & intellecta affectu & effectu compleant.

Vestigium relictum est sinistri pedis Domini & digitis Aquilonem respiciunt.

QVARTVM denique NOTANDVM sit, Dominici pedis vestigium ibi relictum, & à fidelibus venerationi habitum, esse sinistri pedis, eiusque digitos plagam Aquilonarem respicere, aliquantulùm vergendo ad Occidentem: vnde ex hoc colligimus, Dominum nostrum versa ad Aquilonem facie ad cælos ascendisse, Ierosolyma à læua parte relicta; atq; ex hoc apparet, quid dicendũ ad id quod anteà quarto loco proposuimus.

Christus versa ad Aquilonem facie ascendit in cælum.

Fr. Anselmus Minorita refellitur.

Quare, si ego in horum obseruatione non sum deceptus, certè allucinatus est Fr. Anselmus Minorita, dum in sua Terræ sanctæ descriptione dixit esse vestigium dextri pedis, & Meridiem respiciens: *In loco Ascensionis Christi*, inquit, *est modò Ecclesia rotunda satis lata, quam Helena construxerat, sed iam media pars eiusdem Ecclesiæ corruit. In medio huius Ecclesiæ est capella parua rotunda, in cuius medio (in medio, quia intra capellam, & non longè à medio) est lapis quadratus, de quo Dominus Iesus in cælum ascendit videntibus discipulis, & in illo lapide reliquit vestigium dextri pedis, quod vsque in hodiernum diem permanet; vestigium autem illius dextri pedis cum digitis est versus Meridiem*, &c.

CAPVT IX.

Argumentum contra posteriùs dicta Capite præcedenti; & vbi positum fuerit dextrum vestigium Dominici pedis.

ABsoluamus nunc quod suprà Cap. vi. pro maiori elucidatione huius sacri loci Dominicæ Ascensionis proposuimus.

Argumentum, quod non ad Occidentem Christus in cælum ascendit.

Saluatorem nostrum ascendisse ad cælos non versa ad Aquilonem facie, alij probant; ex eo quòd credant Occidentem respexisse, sicut & in cruce, eamdem plagam ante oculos suos habuit; & ex Sedulio lib. 4. hisce verbis deducunt:

Quatuor inde plagas quadrati colligit orbis.

Ioannes Molanus de Historia sacrarum Imaginum lib. 4. cap. 4. postquam dixit, Christum in cruce vertisse dorsum Ierosolymæ, & faciem ad Occidentem, de eiusdem positione, quando ascendit in cælum, subiungit: *Quali positione etiam ascendit, oculos suos ad Occidentem vertens & super Romanam Ecclesiam in Occidente positam: ad quam Petrum & Paulum, præcipuos Apostolos, erat missurus; & vbi pactum cum Petro initum erat custoditurus*, quod *Ioannes Hesselius & Petrus Montanus, Dominicæ Passionis interpretes inculcant.* Et con-

consequenter Aquilonem ad dexteram habuit, & ad læuam Austrum; quod est contrarium dictis à nobis superius.

Argumentum, quod ad Orientem. Alij efficacius ex Scriptura sacra idem se probare arbitrantur; quæ neque ad Aquilonem neque ad Occidentem conuersum, sed ad Orientem ascendisse Dominû, clare indicare videtur. Psal. 67, 34. loquens David de Christi gloriosa Ascensione ait: *Ascendit super cælum cæli ad Orientem.* Deinde ad eumdem sensum adducunt alij verba illa Ezechielis 11, 23. *Ascendit gloria Domini de medio ciuitatis, stetitque super montem, qui est ad Orientem vrbis.* item illa Zachariæ c. 14, 4. *Stabunt pedes eius in die illa super montem Oliuarum, qui est contra Ierusalem ad Orientem.*

Responsio ad primum. Respondeo ad primos Auctores dicendo, ideò illos dixisse Christum versa ad Occidentem facie ad cælos ascendisse; quia, vt diximus, ascendendo parum ad Orientem se inclinauit, à læua Ierosolymam relinquens.

Ad secundum. Ad secundos verò, supposito, illas auctoritates Scripturæ intelligi debere de Christi Ascensione, & eius loco, Respondeo, tantùm ostendere Christum ascendisse in cælum ex monte Oliueti, qui respicit Ierusalem ad Orientem; sed, quorsum faciem verterit, non explicant. Et ita manifeste apparet, in sententiis Ezechielis & Zachariæ, quæ habent, in monte, qui est ad Orientem, Dominum ascendisse, alteram Dauidis explicari. Verè enim Dominus ascendit super cælum cæli ad Orientem Ierusalem, sed versa ad Aquilonem facie. Ex his apparet quomodo conciliandi sint Doctores, *Doctorum conciliatio.* qui aliter dicere videntur.

De loco alterius vestigii opiniones. Diximus iam, in sacello Dominicæ Adscensionis vnicum dumtaxat esse vestigium pedum Domini; sed vbi fuit alterum positum, quando inde ablatum fuit? Brocardus, Capite præcedenti relatus, dicit, positum fuisse in pariete muri Orientalis Ecclesiæ Ascensionis; verùm in præsentia non videtur: & quomodo id accidere potuerit nescio. Si enim illud abstulerunt infideles in odium Christianorû, quare non similiter & alterum? vel si non abiecerunt, vel dispersserunt, &, vt venerationi haberent, abstulerunt, quare non potiùs in aliqua ipsorum Mesquita posuerunt?

Gretserus in Prolegom. ad Adamnanum cap. 8. inquit: Nisi admodum fallor, legi in aliquo Anglicano Historico, siue is Matthæus Parisiensis, siueque alius est, lapidem, cui pedis Christi vestigium erat impressum, in Angliam peruenisse.

Alij dicunt, inter quos est Bonifacius lib. 1. De perenni cultu Terræ sanctæ, & illustrissimus Princeps Radziuilius in suo Hodœporico, positum fuisse in maiori Mesquita Turcarû Ierosolymis, quæ templû Salomonis appellatur. *Radziu Epist. 2. pag. 74.* Ego id ita esse ab ipsismet Turcis accepi, qui mihi affirmarunt, ipsum in veneratione haberi, & nonnullis ornamentis circumdatum esse. Vnus ex istis antea Christianus exemplar illius in terra siue luto impressum ad me detulit, quod perfectius refert plantam pedis quam alterum Oliueti vestigium, adeo vt melius illud conseruent Turcæ, quam hoc Christiani.

Alii refelluntur. Quæ si vera sunt, non item quod addiderunt aliqui probabiliter apud Radziuilium, ascendentem Dominum, sinistri tantum pedis vestigium pro signo in terris reliquisse, dextro iam eleuato ad ascendendum.

CAPVT X.

Rationes aliquæ ascensus Domini ex monte Oliueti versa ad Aquilonem facie; & pauca alia ad sacrum montem spectantia.

Est apud omnes in confesso, nedum Christi actiones, sed etiam earumdem actionum circumstantias eximiis & salutaribus mysteriis esse refertas; quare dubitandum non erit, mysteria non latere in positione vel prospectu Christi ascendentis in cælum: quorum aliqua reseranda sunt. Dicentes, Christum ascendentem respexisse Orientem, relicta Ierosolyma à tergo, *Christus auertit à Iudæis oculos, quia ipsi ei terga verterunt.* forsan hoc excogitauerunt mysteriû: Quòd quemadmodum accedente Filio Dei ad Iudæos per Incarnationis sacramentum, vt illos per fidem & gratiam illuminaret, ad viam veritatis perduceret, & ex diaboli seruis faceret Dei filios; sed socordes & perfidi noluerunt illum recipere, vero lumini oculos claudentes; & vt per Ieremiam Prophetam de ipsis conquestus Dominus dixit, *Verterunt ad me tergum, & non faciem*: ita idem Saluator mundum hunc sua *Iere. 2, 27. & c. 32, 33.* corporea visibili præsentia relinquens, adscendit versa ad Orientem facie, & à Ierusalem auersa, typo Synagogæ & Iudæorum; vt ex hoc intelligerent omnes, ab eis veri luminis & misericordiæ lumen auertisse, relictosque esse in tenebris erroris & infidelitatis vsque ad sæculi consummationem, illuminatis interim Gentilibus & Occidentalibus.

Ad Occidentales oculos conuertit. Vt enim Sol, relicto Oriente, ac facie ad Occasum conuersa, Orientales in tenebris relinquit, & Occidentales suo fulgore illuminat; ita Christus, verus iustitiæ & totius veri luminis Sol & origo, auertens faciem suam

suam à Iudæis, anteà illius beneficio illuminatis, & ad contrarios Gentiles, qui sedebant in ignorantiæ tenebris & vmbra mortis, conuersa, illos reliquit in tenebris erroris & ignorantiæ cæcitate, & illos vera & fulgida Euangelij luce gratiaque cælesti illustrauit, adimplens illud quod prius fuerat vaticinatus Ioannis 9, 39. *In iudicium ego in hunc mundum veni, vt qui non vident videant, & qui vident cæci fiant.* Quia vere post Christi Domini gloriosam ascensionem cæci facti sunt prius videntes Iudæi veræ doctrinæ lumen, quo illuminati sunt antea non videntes Gentiles. Vera & apposita consideratio.

Sed, ni fallor, non minus mysterium delitescit in suæ faciei conuersione ad Aquilonem, parum ad Occidentem vergentis: quod ex triplici capite considero, primò, ex eo quòd ipsum Christum respicit; secundò, quod Hebræos; Tertiò, quod fideles & sanctam Catholicam Ecclesiam concernit.

Ad Aquilonem aspexit Christus, quia ibi sedem suam collocaturus erat.

Et primò, mysterium Christum Dominum respiciens sit huiusmodi: Illa positione indicauit, suam eligere possessionem, atque suam collocaturum sedem in lateribus Aquilonis iure sibi debitis, Spiritu sancto dicente: *Latera Aquilonis ciuitas Regis magni*, Psal. 47, 3. quandoquidem ipso solo aspectu rei acquiritur possessio, vt primo Libro notaui. Igitur sic dicamus: Ad illam partem se debuit vertere Christus ad cælos ascendens, quam sibi elegit, in quaque solium suum collocare statuit; quemadmodum & Ierosolymam ascendens, vbi per passionem solium crucis statuere volebat, eam aspiciebat, vt apud Euangelistam Marcum videre est: sed solium suum collocare statuit in Aquilonis lateribus, vbi superbus Lucifer sedem suam ponere voluerat, ipso apud Prophetam dicente: *In cælum ascendam, sedebo in lateribus Aquilonis*, Isaiæ 14, 13. Congruum igitur fuit, vt ascendens in cælum Rex noster, ad Aquilonem oculos suos conuerteret.

Quia Iudæi reprobandi erant, & in læua habendi.

Secundò, mysterium respiciens Iudæos primò potest assignari illorum reprobatio. quod sic explico: Filius Dei venit in hunc mundum tamquam pastor ad oues quæ perierunt domus Israël, vt eas ab infernalis lupi faucibus eriperet, à seruitutis iugo liberaret, collocaretque ad dextram suam in excelsis; sed ipsi, diuino lumini ingrati, repulerunt & extinxerunt, quare diuinam auersionem & æternam damnationem sibi promeruerunt: & hanc voluit prænuntiare Dominus in modo suæ Ascensionis, se inquam auersurum in perpetuum faciem suam ab eis; & in extremo iudicio, non cum electis filiis fecundisque ouibus ad dexteram suam collocaturum; sed cum hostibus lasciuientibus & fœtentibus hœdis ad sinistram relicturum, æterno igne cum tartareis spiritibus cruciandos. Et hoc facile quiuis intelliget, si aduertat, quòd quemadmodum mons Oliueti est ad Orientalem plagam Ierusalem, ita Ierusalem esse ad Occidentalem montis Oliueti; &, peculiarem Oliueti locum, ex quo Dominus ascendit in cælum, esse supra Ierusalem, eamque habere in sinistro latere. Itaque cùm, vt diximus, in Ierosolyma sit Iudaicus populus repræsentatus, consequens est, vt dicamus, vt reprobatum relinqui a læua Christi Domini.

Quia ipsi sunt Christi beneficiis ad eumdem conuerti.

Secundo, alia via incedendo, dicamus, Iudæos in præsenti vita habere Christum à latere, vt intelligamus ipsos posse ex eius læua ad eumdem conuerti, & eius cognitionem adipisci, ne in altera faciem suam ab eisdem in perpetuum auertat, sed dextera in æterna gloria amplexetur; secundum illud Cant. 2, 6. *Læua eius sub capite meo, & dextera illius amplexabitur me.*

Respexit Galilæam, vbi semper conuersatus.

Adde mysterium, quod Christum & Galilæos singulariter respicit, Dominum videlicet semper eos peculiari affectu respexisse. Quamdiu apud nos vixit humani generis Reparator, visus est peculiari dilectione Galilæam prosecutus fuisse: in ea quippe concipi & educari voluit, ex Galilæa Apostolos elegit; mulieres, quæ illi ministrabant de facultatibus suis, illumque sequebantur viuentem, & vsque ad sepulturam comitatæ fuerunt, è Galilæa erant. Galilæa erat illi velut asylum & locus refugii, in qua manebat, cùm à Iudæa recedebat; quoniam ibi volebant eum Iudæi interficere. Et denique, post suam Resurrectionem, in Galilæa pluries suis discipulis & fidelibus apparuit. Quæ omnia indicant, ipsam quadam speciali dilectione fuisse prosecutum. Ideò ascendens Christus in cælum, noluit illi terga vertere, vel auertere faciem; sed in eam suos pijssimos oculos conijcere voluit, & faciem suam decoram ad eamdem conuertere, eleuatisque manibus benedicere. Et hæc fecisse arbitramur, dum ad Aquilonem versa facie & eleuatis manibus ascendit ad cælos ex Oliuarum monte Iesus Christus: etenim Galilæa est in plaga Aquilonari sacri huius montis, ex quo Christus ascendit ad Patrem.

Indicauit, se nostrum aduocatum futurum.

Tertiò, mysterium quod fideles & sanctam Catholicam respicit Ecclesiam sit, vt ea positione intelligeremus, ipsum nostrum futurum aduocatum apud Patrem suum & securum subsidium in die tribulationis,

lationis, quemadmodum postea conceptis verbis dixit eius discipulus Ioannes. Omne malum venit ab Aquilone, vt sub metaphora oleæ accensæ intellexit Ieremias, & Dominus apertissimis verbis declarauit, dicens: *Ab Aquilone pandetur omne malum super omnes habitatores terræ*, Ierem. 1, 14. Vt contra malum igitur bonum illud propelleret, qui est per essentiam Bonus Iesus Christus, contra Aquilonem ascendit. In huius rei figuram legimus, templum Domini, Christi Domini typum, statuendum ad Aquilonem.

Ecclesia sedem in Gentibus collocandam. Ad hæc (& singulare arbitror mysterium) significauit Regni sui thronum singulariter in Gentibus & Romana vrbe collocaturum, reprobata Synagoga, in qua olim Dominus habitabat, & Iudæis derelictis, quos vt filios enutrierat & exaltauerat, quia ipsi illum spreuerunt, & vt Patrem non cognouerunt. Modo qui dominatur à mari vsque ad mare, & à flumine vsque ad terminos orbis terrarum, eiectus à Synagoga, non erit absque sede vagus & profugus super terram; & qui alios parere facit, sterilis ipse non erit; sed, filiis multiplicatis, Regnum sibi stabiliet. Et vbi quæso? In Catholica Ecclesia, in vrbe Roma, in
Malach. 1, 11. Gentibus. *Ab ortu solis vsque ad occasum magnum est nomen meum in Gentibus*, dixit ipsemet Dominus per Malachiam. Et hoc in modo, quo Christus ex Oliueti monte ascendit ad cælos, quantum video, arbitror indicatum. Oliuarum siquidem mons Ecclesiam Gentium designat, vt docet S. Ambrosius in ea verba Lucæ cap. 21. *Cùm appropinquasset Iesus Ierosolymis*, &c. propter magnum fidei prouentum, & eximiam bonorum operum fertilitatem ex ea consecutam, vt vere dicere possit: *Ego autem sicut oliua fructifera in domo Dei*, Psalm. 51, 10. Hinc Apostoli, sanctæ Ecclesiæ satores & rectores, à suo magistro edocti, aduertentes se post suam in Iudæa prædicationem a Iudæis despectos, ne absque fructu remaneret semen verbi Dei ab illis disseminandum, sed fructum centuplum germinaret, ad illos dixerunt: *Vobis oportebat primùm loqui verbum Dei; sed quoniam repellitis illud, & indignos vos iudicatis æternæ vitæ, ecce conuertimur ad Gentes sic enim præcepit nobis Dominus*, &c. Act. 13, 46. Ad hoc plura, eaque pulchra, videre poteris apud Eusebium lib. 6. de Demonstrat. cap. 18.

In vrbe Roma. Et illa ascendentis Christi positione præmonstratum fuisse, nedum Christum apud Occidentales & Gentiles plantaturum Ecclesiam suam, sed singulariter collocaturum sedem in vrbe Roma, vt euentus comprobauit, subtiliter & acutè satis adnotauit ex Geographia D. Ioannes Baptista Couus, cuius alibi in Opere hoc mentionem feci. Hic in Notis ad suum conscriptum Poëma intentum sic explicat: Longitudo Ierusalem, secundùm Ptolemæum lib. 5. est grad. 66. min. 40. & latit. grad. 31. Romæ vero longitudo, secundùm eumdem lib. 2. est grad. 36. min. 40. latit. grad. 41. min. 40. Ex modica illa Christi Occidentem versus inflexione, ex vestigio illo montis Oliueti deprehensa, colligit manifestè, Christum Latium ante oculos habuisse, & Romam singulariter, Latij caput, vt testatur Liuius Decad. 1. lib. 8. respexisse. Quod prius eleganti Epigrammate lib. 2. Triumphi Domini nostri Iesu Christi sic expressit:

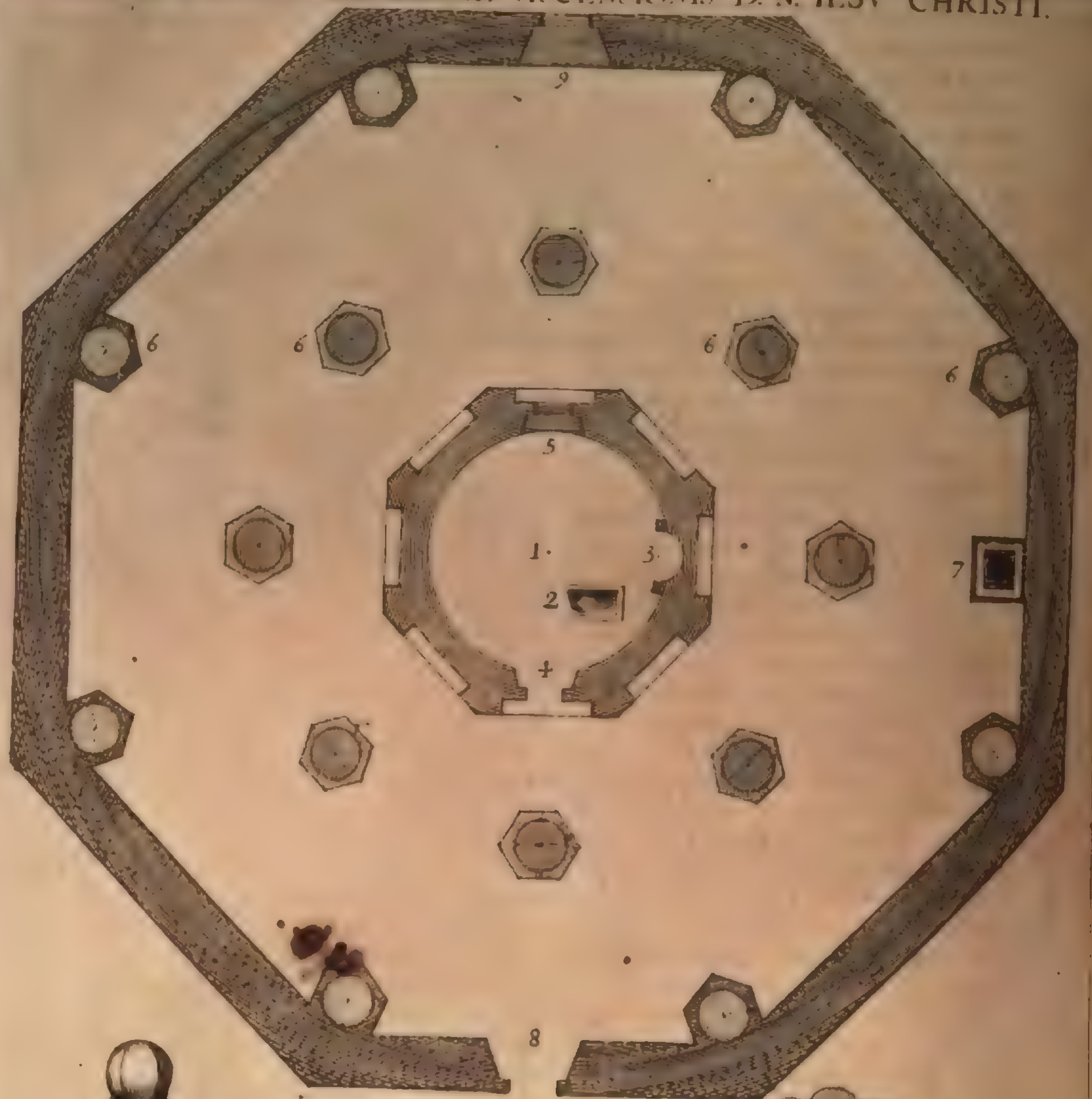
Discedens, Latium spectas, vbi ponere petram
Constituis, perstet qua tua nixa domus.
Aeris in specula dum stares roboris atri,
Obtutu eiusdem fixus in orbe eras.
Ter felix Latium, miserando quod aspicis, ora
Obtutu facta est nostra beata tuo.

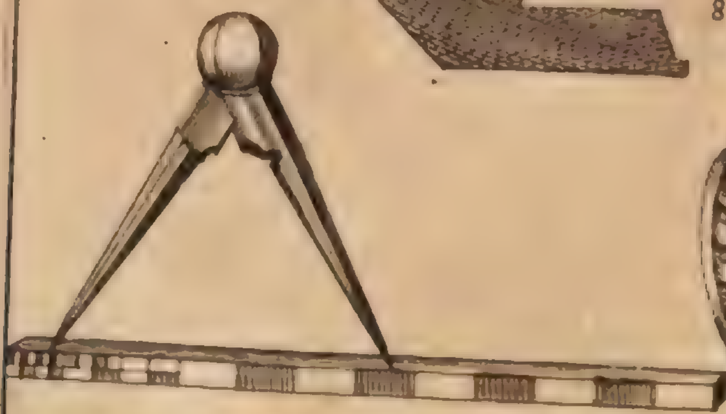
Breuiter ergo, dum Christus modo illo suæ gloriosæ Ascensionis sacrum Oliueti montem condecorauit, indicare voluit, Ecclesiam suam singulariter ex Gentibus congregandam, & in Occidente & vrbe Roma supra firmam petram fundandam fore.

Sed adhuc pauca subijciamus ad sanctissimum Ascensionis Domini locum spectantia. In monte Oliueti, & probabiliter in isto particulari Ascensionis Domini loco, Antichristus, vt se Deum ostendat & Messiam, in cælum ascendere tentabit, sed spiritu oris Domini proijcietur, & misere animam in manus dæmonum exhalabit, vt docent S. Hieronymus & Theodoretus in cap. 11. Dan. & confirmat S. Doctor illa auctoritate Isaiæ cap. 25. *Præcipitabit Dominus in monte sancto faciem dominatoris tenebrarum super omnes gentes.* Idem sanctus Thomas Comment. in 2. ad Thessal. cap. 2. & alij. Hoc ipso fortasse loco Christus, cùm ad iudicandum venerit, sedem suam collocabit, vt aliqui colligunt ex illis Angelorum verbis ad Apostolos in eodem loco existentes in Ascensione Domini: *Viri Galilæi, quid statis aspicientes in cælum? hic Iesus, qui assumptus est à vobis in cælum, sic veniet*, &c. Act. 1, 11. *In Oliueto tentabit Antichristus sedem suam collocare, sed à Domino interficietur.*

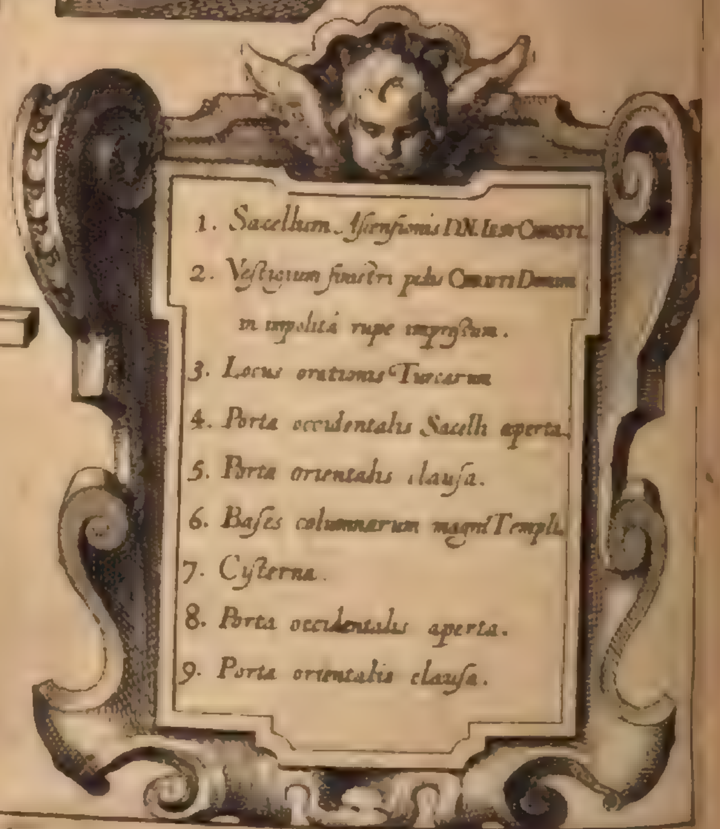
Non inutile & iniucundum erit hic subijcere historiolam nobilis, pij & excellentis cuiusdam militis, cuius meminerunt Bernardinus Senensis Serm. 1. de Ascen. Pelbar. Ludol. & alij. Cum ille, pie obitis aliis sanctis locis, ad ipsa eadem vestigia Christi, quæ, vt dixi, cernuntur, peruenisset, *Exemplum notabile.*

ICHNOGRAPHIA ECCLESIÆ ASCENSIONIS D. N. IESV CHRISTI.

ſet, indidem, corpore animoque deficiens, præ amoris ſuauitate, & Chriſtum videndi deſiderio, euolauit in cælum vnde Chriſtus aſcenderat: cumque corpus, vt fit, exenteratum eſſet, apparuerunt in corde inſculpta verba, AMOR MEVS IESVS. Quem vtinam imitari & ſequi poſſimus; relictaque terra cælum petamus, vbi illi in æternum ſeruire poſſimus, qui ſedet ad dexteram Patris Ieſus Chriſtus Dominus noſter.

CAPVT XI.

De loco qui appellatur Viri Galilæi, ſiue Galilæa, qui ſeptimò occurrit in nona Peregrinatione.

Deſcriptio loci Viri Galilæi.

IN ſacri Oliuarum montis ſummitate, à dextro latere loci Aſcenſionis Domini, procedendo Aquilonem verſus, eſt quædam habitatio ad inſtar demiſſæ turris in quadam planitie, vbi nulla eſt Eccleſia, ſed locus orationis Turcarum, & circumcirca Maurorum domunculæ. Ex iſto loco, propter eius eminentiam, cælo ſereno Iordanis fluuius & mare ſalſiſſimum clare cernitur. Eſt hîc cacumen alterum montis Olueti, quod Viri Galilæi, vel Galilæa appellatur.

Denominationis illius nominis tres ſententiæ. Prima, quia ibi Apoſtolis dictum, Viri Galilæi, &c.

Sed quænam eſt huius nominis ratio? Reſpondeo, in ea aſſignanda non omnes conuenire. Quidam dicunt, ſic fuiſſe appellatum, ex eo quòd, exiſtentibus ibi Chriſti diſcipulis in illius Aſcenſione ſtupentibus, & in cælum aſpicientibus, apparuerint duo viri in veſtibus albis, qui eis dixerunt: *Viri Galilæi, quid ſtatis aſpicientes in cælum?* &c. Act. 1, 11.

Reijcitur.

Sed non probatur iſta ſententia: nam ex ipſomet loco Aſcenſionis reſpiciebant diſcipuli magiſtrum aſcendentem, & in eodem viri illi apparuerunt, &c. vt exploratum ſuppono, & oſtendunt quæ ſuperiùs notauimus ex Adamnano, Beda, & Hodœporico S. VVillibaldi.

Præterea, diſcipuli poſt Aſcenſionem iuerunt in Ieruſalem, vt fuerat illis à Domino imperatum, ad templum, vel Cœnaculum in Sion; ergo non per hunc locum debebant tranſire, qui extra viam eſt, & aliquantulum diſtat a loco Aſcenſionis in eius Aquilonari plaga. Si dicatur, olim fuiſſe ex illa parte viam; eſto, ſed non videtur quòd per illam remotiorem ire debuerint, ſed per vnam ex his, per quas modò accedimus, commodiorem, quæ ducit ad templum è regione loci Aſcenſionis Occidentali, & Cœnaculum ex Meridionali.

Soarius, Epiſcopus Conimb. qui loca ſancta Ieruſalem explorauit, Marci 16. duo dicit de iſto loco & monte: alterum, partem iſtam montis Olueti dictam eſſe Galilæam; quòd Galilæi Ieroſolymam venientes ad celebrandos feſtos dies, ibi manere ſolerent. Alterum, quòd ille ſit, de quo dicitur in Euangelio, Chriſtum præceſſurum diſcipulos ſuos in Galilæam. Non eſt accipiendum, inquit, in Galilæam prouinciam præceſſurum Chriſtum, ſed in montem qui vicinus eſt monti Olueti. Cùm enim venitur in vallem Ioſaphat, ſunt tres præeminentes montes, mons ſcilicet Olueti in medio ceteris præeminens, mons Galilææ, & alter mons a dextris montis Olueti. In monte Galilææ fecerunt Galilæi domum amplam ad permanendum, quando Ieruſalem negotiorum cauſa veniſſent: vnde mons dicitur Galilæa vſque in hodiernum diem. Ad hunc montem Dominus prædixit ſe præuenturum Apoſtolos. Ita ille. Et refert Barradius.

Secunda ſententia, quòd is locus Galilæa in Euangelio dicatur.

Reijcitur.

Bonifacius conuenit cum Soario in priori dicto, ſed in poſteriori diſſentit: *In via, inquit, illis occurrit ad dexteram locus, qui Galilæa vocatur, quo hoſpitio Galilæi recipiebantur; non, vt quidam perperàm aſſerunt, quod ſit locus ille, in quo eos præcedere Ieſus prædixit; quia ille eſt in prouincia Galilææ, in quo eos præceſſit, & viſus eſt, vt ait Apoſtolus ad Corinthios, pluſquam quingentis fratribus ſimul. Hic neque eſt Eccleſia, nec locus orationis, ſed, vt dixi, hoſpitium Galilæum.* Hæc Bonifacius.

Meritò improbatur poſterius dictum Soarij: tum quia non ſolido ſubſiſtit fundamento; tum quia communiter Doctores per Galilæam, in qua Chriſtus à mortuis excitatus præcedere voluit diſcipulos ſuos, intelligunt, non hoſpitium Galilæorum prope Ieruſalem, ſed Galilæam prouinciam: tum denique, quia repugnat textus Matthæi cap. 28, 16. qui habet: *Diſcipuli abierunt in Galilæam, in montem, vbi conſtituerat illis Ieſus,* &c. hoc eſt, abierunt in Galilæam prouinciam, & in montem eiuſdem prouinciæ, quem illis indicauerat Dominus. Nouimus ex Scriptura ſacra, Dominum apparuiſſe in Galilæa diſcipulis & aliis fidelibus, modò ad mare Tiberiadis, modò in monte Thabor, vt, de locis Galilææ & Domini apparitionibus ſuo loco agentes, oſtendemus: ſed in iſto peculiari loco montis Olueti apparuiſſe, nuſquam legimus in Scriptura vel apud vetuſtũ probatum Scriptorem: & conſequenter hic mons non eſt in Galilæa de qua in Euangelio, vbi Chriſtus diſcipulis ſuis glorioſus apparuit.

Tertia ſententia, à villa Galilæa dicta.

Alij ad extremum dicunt, locum illum appellari, Viri Galilæi, vel Galilæam, à villa quæ ibi erat Galilæa appellata; non tamen dicunt eſſe illam de qua in Euangelio, & vbi Dominus præceſſurus erat diſcipulos

ſuos.

suos. Probabilis sententia, quam inueni in veteri manuscripto libello locorum Terræ sanctæ. Et vsque in hodiernum diem ibi villula est.

Dubij solutio. Sed quare hæc villa fuit appellata Galilæa? Si melius non occurrat, dicas cum Bonifacio & aliis, quoniam erat ibi antiquitus hospitium Galilæorum, &c. quod fortasse ibi, & non in ciuitate, sibi elegerunt, quia commodius.

CAPVT XII.

De loco in descensu montis Oliueti, vbi B. Virgo Maria morti proxima dicitur ab Angelo accepisse palmam, qui octauò inuisitur in nona Peregrinatione.

REdeuntes pij peregrini & fideles Ierosolymam ex visitatione sanctorum locorum montis Oliueti, ex loco Dominicæ Ascensionis per aliam viam, per quam non venerunt, incedentes, in descensu montis, in dextra, & Aquilonari parte, est locus, parum distans à montis summitate, in quo, vt habet communis vetusque in partibus istis recepta traditio, sanctissima Deipara, cum, post Filij sui gloriosam ad cælos Ascensionem, rediret à visitatione sancti montis Oliueti ad domum in Sion, aliquando defessa quieuit; ibique triduo ante eius felicissimum transitum de eo ab Angelo admonita fuit, qui ei e cælo ramum viridis palmæ obtulit; quem post mortem ante feretrum detulit sanctissimus Christi discipulus, & Deiparæ adoptiuus filius & minister Ioannes, ceteris Apostolis, & aliis sanctis viris ac mulieribus, Angelorumque choris cum iubilo sacrum funus ad Sepulchrum in valle Iosaphat præparatum comitantibus: illam verò detulit dilectus Christi discipulus vel in signum victoriæ, quam de hostibus visibilibus & inuisibilibus obtinuit semper sanctissima Virgo, vel certe in arrham gloriæ præeminentis, quam consecutura erat supra illos quos vidit Ioannes indutos vestibus albis & palmas in manibus gestantes: & quòd Beatorum omnium futura esset primiceria & Regina. *Ante feretrum Virginis virgo Ioannes palmam detulit.*

Non me latet, aliquos sensisse, hæc apocrypha esse; quibus respondemus: Si ideò ea apocrypha dicant, quòd in Scriptura sacra non contineantur, ambabus manibus concedimus; si verò talia affirment, quia falsa, & sine pietate & probabilitate asserta, omnino negamus.

Probabilitas traditionis. Et in primis, hæc asserimus, antiqua receptaque fidelium harum partium traditione, pia veneratione stabilita; probatique Auctores retulerunt, Nicephorus lib. 2. capite 21. & lib. 15. cap. 14. S. Cosmas Vestior, Damianus, quos refert Pelbartus in suo Stellario lib. 10. Part. 5. artic. 1. cap. 2. & nos suprà, cùm de locis sacri montis Sion ageremus, aliqua de his diximus.

Notandum, Bonifacium dictis relationibus & traditionibus distincta assignare loca; alterum quietis Virginis, alterum, in quo accepit eadem Virgo palmam: ego vnius dumtaxat memini; quoniam vnius mentionem in partibus istis fieri inueni. Sed quidquid sit de hoc, parum refert: potuit enim S. Deipara in frequenti visitatione sacri montis, in pluribus locis modicam quietem languido amoris potiùs quam laboris corpori tribuisse, & in altero ex istis victoriæ palmam recepisse. De priori loco sic ille scribit lib. 2. De perenni cultu Terræ sanctæ: *Hinc descendentibus & ascendentibus montem sanctum, occurrit ille locus illustris sessionis Virginis Mariæ. Referunt enim omnes Orientales Catholici, & nos ita credimus, quòd B. Virgo Maria à tempore Ascensionis Christi, vsque ad sanctam dormitionem suam, sæpissimè hunc locum cum ceteris Terræ sanctæ locis visitabat: & dum esset in loco isto sancto, & contemplaretur Filium suum hinc cælos conscendisse, fatigata ex itinere, hîc conquieuit,* &c.

De posteriori verò loco ibidem post alia dicit: *In ingressu eiusdem Ecclesiæ* (*Ascensionis Domini*) *est locus, super quem Virgo gloriosa & Dei mater ab eo loco, de quo eumdem suum Filium cælos scandere viderat, rediens, sedebat: venit ad eam Angelus, qui nuntiauit ei diem transitus eius ad Filium, cui & palmam, quam è cælo tulerat, dedit; quam Apostolus Ioannes ante feretrum portauit ad Sepulchrum eius in vallem Iosaphat. Tria enim B. Virgo Maria per Angelum à Filio regnante in cælo petiit, & obtinuit. Primum, vt omnes fratres eius Apostoli, qui per orbem ad euangelizandum dispersi fuerant, dormitioni interessent. Secundum, ne hora transitus sui videret satanam, qui numquam partem, gratia & dono Filij sui, in ea habuit. Tertium, vt idem Christus de cælo ad domunculam montis Sion, in qua ipsa morabatur, pro deferenda anima in cælum descenderet.* Hactenus ille. *Tria B. Virgo à Filio petiuit, & obtinuit.*

Deinde adsunt probabiles congruentiæ, quibus præmissa stabiliri possunt. Et quòd defessa in illis locis quieuerit aliquando, ex eo colligitur, quia, vt indicauimus, & docent Patres & contemplatiui, B. Virgo Maria frequenter animo, & etiam corpore, si opportunitas aderat, lustrabat loca sancta, gestis Filij sui operibusque nostræ salu- *Sophron. Serm. de Assump. B. Mariæ, Ori. [illegible] quodam Sermone, & alij. B. Virgo sanctorum locorum visitatione assidua.*

salutis consecrata; nihilque ei dulcius ac suauius illorum visitatione contingere poterat: quare nunc descendebat in Bethlehem, nunc ascendebat Ierusalem, nunc morabatur in Golgotha, nunc gloriosum Filij sui ingrediebatur Sepulchrum, nunc Bethaniam, & montem Oliuarum, ex quo Christus ascendit in cælum, scandebat.

Non hic prætenbo quod in huius veritatis confirmationem scribit Bonifacius lib. 1. De perenni cultu Terræ sanctæ, loquens de supplicationibus in Bethlehem fieri solitis: *Aliæ, inquit, supplicationes solemnes sunt in Bethlehem mense Augusti in die Dominico ante festum Assumptionis Virginis Mariæ, ad quas conueniunt ab Arabia, Hebro, Gazara, Lyda, tota Samaria, & Galilæa Christiani, asserentes (quamquam nos quoque ex traditione antiqua habemus) testantur, quòd Virgo gloriosa Maria Mater Dei, antequam spiritum Filio redderet, has supplicationes cum fidelibus, qui cum ipsa erant, in die Dominico ante festum Assumptionis suæ ad cælum celebrauit; & locum Natiuitatis, in quo de illa ille gigas ad currendam viam nostræ salutis exultans, vt radius de Sole, & sponsus de thalamo processit, vbi etiam Angelos cantare audiuit, lætari Archangelos vidit, exultare omnes iustos contemplata, piè deosculata est. Nec non & locum, vbi puerulus Christus à Magis adoratus, reclinatusque fuit, eumque, quem ipsa Virgo & Mater peperit, hic adorauit, quem vbique adorabat, & pura mente colebat. In memoriam igitur tantæ pietatis, plebs sancta prædictarum ciuitatum ad supplicationes ad primas vespertinas preces, & Missam solemnẽ conuenit. Omnibus deuotè expletis, vnusquisque ad propria reuertitur.* Hactenus fuere Bonifacij verba. Igitur si B. Virgo Maria sedula visitabat loca sancta, cum esset eiusdem naturæ ac nos sumus; vt nos in similibus necessariò fatigamur, & quietem capimus, & ipsa defatigari debuit, & consequenter quiescere; & quid prohibet in memoratis locis?

Supplicationes ante festum Assumptionis Deiparæ in Bethlehem fieri solitæ.

Quod verò eidem dies transitus sui ab Angelo reuelatus fuerit, plusquam probabile est: si enim id plerisque Sanctis fuit concessum, qua ratione dicemus, omnium Sanctorum Reginæ fuisse denegatum? & eo præsertim tempore factum fuisse credere debemus, quando in contemplatione & sanctis exercitiis occupata erat. Hinc Damascenus in quodam Sermone de beata Virgine asserit, sanctæ Deiparæ morti proximæ ab Angelo Gabriele nunciatum fuisse suum felicissimum transitum; quo nuntio magna voluptate perfusa fuit, ob spem breui videndi dilectissimum Filium suum.

Deiparæ dies transitus ab Angelo Gabriele renunciatus.

Ac denique, quemadmodum Virginis Filio, pridie quam pateretur, in horto Gethsemani ad montem Oliuarum Patrem suum deprecanti, vt, si fieri posset, salua tamen illius voluntate, calix passionis ab eo transiret, apparuit Angelus Domini de cælo confortans eum, indicans, sibi secundum voluntatem Patris bibendum esse passionis & mortis calicem, cuius gratia maximè exaltandus & glorificandus erat; ita conueniens fuit, vt Angelus Domini sanctissimæ Matri appareret ante mortem eius in monte Oliueti, dum Patrem cum Filio deprecabatur, illamque de felicissimo transitu, & gloria super omnes Angelorum Choros ei à Domino præparata, suisque bonis operibus comparata, certiorem redderet: eamque omni humilitate ac reuerentia simili ferè modo fuisse allocutum contemplor: Veni Regina nostra, veni Domina nostra in hortum odoris super omnia aromata: iam enim hiems transiit, imber abiit & recessit, tempus putationis aduenit, &c. hæcque signo sensibili virentis palmæ declarasse. Et hæc vt pietati consona, nec à veritate aliena, retulimus pro indicati loci historica elucidatione.

Præter istum sessionis Virginis locũ, vsque ad Sepulchrum eiusdem Virginis in valle Iosaphat, alium peculiarem fideles non venerantur. Et hæc de memorato loco & nona Peregrinatione satis.

PEREGRINATIO X. & vltima, in qua recensentur & enucleantur tredecim loca, quæ inuisuntur vel venerationi habentur ab euntibus ex Ierusalem Bethaniam, & redeundo ex Bethania ad sanctam Ciuitatem per Bethphage. I. locus est, vbi Christus maledictione arefecit ficulneam. II. Domus Simonis Leprosi. III. Castellum Lazari. IV. Sepulchrum Lazari. V. Bethania, castellum Mariæ & Marthæ. VI. Domus sanctæ Mariæ Magdalenæ. VII. Domus S. Marthæ. VIII. Cisterna sanctæ Marthæ. IX. Lapis Bethaniæ. X. Bethphage. XI. Castellum contra vos nuncupatum. XII. Porta, per quam Christus in die Palmarum intrauit Ierosolymam. XIII. Porta, per quam eodem die ingressus fuit in templum triumphans.

CAPVT PRIMVM.

De loco vbi Christus maledictione arefecit ficulneam, qui primò se considerandus offert in decima Peregrinatione.

POst solemnem illam & admirabilem processionem, quam Dominus noster ex Bethania per Bethphage & montem Oliueti cum discipulis suis, turbis & pueris perfecit in die Palmarum, sex diebus ante suam Passionem, ingrediens Ierosolymam sedens super asinam & pullum eius; serò illius diei, postquam mirabilia plura in templo operatus fuisset, incœnatus, & ieiunus, ob Iudæorum inhumanitatem & crudelitatem, pauper Iesus rediit Bethaniam, vbi humaniter a piis viris & mulieribus hospitio excipiebatur.

Iudæorum inhumanitas in Iesum.

Mane sequentis diei ex Bethania per aliam viam, per quam non venerat in die Palmarum, cum discipulis suis rediit Ierosolymam: & in itinere, cùm à longe secus viam vidisset ficulneam, esuriens accessit ad eam; qui cùm solis frondibus ornatam sine fructibus vidisset; (*Non enim erat tempus ficorum*, inquit Euangelista: & verè, quia, vt tradunt Doctores, tunc erat mensis Nisan, qui nostro Martio & Aprili respondet) maledixit ei, *& arefacta est continuò ficulnea*: ex cuius siccitate multum mirati fuere discipuli. Ita docent Matthæus & Marcus.

Christus eundo Ierosolymam, ficulneam maledictione arefecit.

Marc.11. 13.

Matth.21. 19.

Locus, in quo erat ficulnea, vt ex antiqua docemur traditione, est ferè in medio itineris inter Ierusalem & Bethaniam, distans ab vtraque circa vnum milliare: est in dextera parte viæ, qua ex Ierusalem proficiscimur Bethaniam. Est is paruus ager, in quem vel fuit ingressus Iesus, si secus viam non erat ficulnea, vt fuisse Matthæus indicat, vel à longè à Domino conspecta, vt dicit Marcus; sed hoc vel illud dicere, parum refert: hoc indubitatum, infructiferam cùm vidisset esuriens Saluator, maledixisse, & arefactione maledictionis effectum indicasse.

Ficulneæ loci descriptio.

Mirabile verò est, quod vsque in hodiernum diem ab incolis obseruatur, cùm in isto agello sint octo vel decem ficulneæ, omnes tamen iniucundæ, & ferè aridæ & infructiferæ apparent, aliis vndequaque virentibus, pulchrumque aspectum fructibus & frondibus, quibus ornantur, præbentibus; quasi testimonium reddentes antiquo miraculo, & pro pluribus considerationibus materiam suggerentes.

Vt mysterium alterum assequi possis arefactionis ficulneæ, aduerto, maiorum relatione perlatum, ficum fuisse illam arborem, ex qua primi parentes, post peccatum, legentes folia, pudenda texerunt. Inter alios enim qui hoc testantur, Isidorus Pelusiota scribens ad Theopompum Tribunum lib.1. Epist.51. hæc ait: *Exaruit igitur arbor, vt hominibus terrorem iniiciat: quia in hac quoque re arcanus quidam sermo annexus est, à senibus sapientibus ad nos grassatus, nempe hanc transgreßionis arborem esse, cuius etiam foliis ad corpus tegendum hi qui mandatum violarunt vsi sunt.* Hæc Isidorus. Vnde illius arefactione indicauit Dominus, quàm grauiter sentiat peccatum, & illius absconsionem ab eo, quæ ad memoriam reducebat ficulnea illa; quare vt ab huiusmodi nos deterreret, illam maledixit.

Primi parentes ex foliis ficus sibi tegumenta.

Ficus transgressionis arbor.

Sed curiosè forsitan quis inuestigabit, an aliqua ex ficulneis, quæ sunt in memorato agello, trahat originem ex illa quam maledixit & arefecit Dominus? Respondeo, rem incertam mihi esse; quia ex Scriptura non constat, an illius radices cum trunco aruerint: quòd si non, potuit aliqua ex indicatis ex illius maledictæ radice originem traxisse. vt enim inquit Iob 14,7. *Lignum habet spem: si præcisum fuerit, rursum vire-*

Dubij explicatio.

virescit, & rami eius pullulant: si senuerit in terra radix eius, & in puluere emortuus fuerit truncus illius, ad odorem aquæ germinabit, & faciet comam quasi cùm primùm plantatum est. Et ita potuit illi accidere ficui, si dumtaxat illius truncus mortuus fuit. Propter hæc non omnium eadem est sententia.

Aliqui putant probabilius, nedum truncum, sed etiam illius radices aruisse. ita enim Marcus ait: *Viderunt.* (discipuli) *ficum aridam factam à radicibus*, &c. Hanc si sequeremur sententiam, diceremus, etsi ficulneæ, quæ in præsentia cernuntur in loco illius à Domino maledictæ, eiusdem speciem referant, nullam tamen à maledicta & arefacta originem trahere.

Marc. 11, 20.

Alij non minùs probabiliter oppositum docent cum D. Hieronymo, non arefactas fuisse radices, sed, trunco emortuo, vixisse; & apposita ratione & mysterio intentum probant. Christus Dominus, vt inquit Beda Marc. 11. quomodo multa in parabolis docebat, ita etiam nónulla in parabolis facere solebat, ex quibus varia percipere possemus documenta; ita in proposito, secundùm D. Hieronymum & Bedam, in ficu illa infructuosa Dominus Iudaicum populũ infructuosum, qui Messiam recipere noluit, sed reiecit, intellexit; quemadmodum maledictione & arefactione illius, punitionem & defectum.

Ficulnea Iudæorum typus.

Idem anteà in quadam parabola ficulneæ indicauit idem Dominus Luc. 13, 7. Pater quidam familias in vinea sua ficum plantauerat; quia verò fructum non proferebat, etsi per triennium illum quæsisset, sterilem exscindi iussit. Intercessit cultor, excisionem in annum differri impetrauit, vt interim ad fructum ferendum adhiberet remedia. Ficus hæc Iudaicum populum adumbrat, ex sententia Ambrosij, Bedæ, Theophylacti, Euthymij, & aliorum. Ficus fuit hic populus, verborum & cærimoniarum abundans foliis, fructibus verò & virtute carens, iuxta illud Isaiæ 29, 13. & Matth. 15, 8. *Populus hic labiis me honorat, cor autem eorum longè est à me.* Quæsiuit Dominus fructum bonorum operum, fidei, pietatis, &c. sed non inuenit, vt per Michæam Prophetam dixit aliquando idem Dominus: *Væ mihi, quia factus sum sicut qui colligit in autumno racemos vindemiæ: non est botrus ad comedendum, præcoquas ficus desiderauit anima mea. Periit sanctus de terra, & rectus in hominibus non est: omnes in sanguine insidiantur*, &c.

Mich. 7, 1.

Factus posteà Deus homo, non destitit ab huius ficulneæ cultura, sed pro ea multùm sudauit, præsertim tribus extremis annis vitæ suæ; prædicatione inquam & prodigiis quæsiuit ex mystica ista ficulnea veræ fidei & charitatis dignos & debitos fructus; sed pro his, crucem & passionem inuenit.

Dederunt Iudæi pro fructibus crucem.

Digna erat ficus sterilis, quæ protinus exscinderetur, & ignis æterni fieret pabulum; sed distulit supplicium Paterfamilias prece Christi sui quadraginta annis; præcepto interim Apostolis tradito, vt illam colerent doctrina & miraculis, vt alibi notauimus: sed quia fructum ferre noluit, tandem, Romana securi admota ad radices, excisa est atque deiecta. Sed obserua Patrisfamilias in hanc arborem, in gentem hanc infructuosam, pietatem. Vt intentum mysterium explicemus; non præcepit auellere, extirpare, & funditus radices ipsas tollere, sed succidere. *Succide ergo illam*, &c. Luc. 13, 7. vt ex superstitibus in terra radicibus spem salutis concipiat, aliquando recepturam Messiam fide & operibus; nam postquam plenitudo gentium ingressa fuerit, Israël saluus fiet, vt ex Apostolo edocemur, & nos alibi explicuimus. Accidetque illi quod arbori quam vidit Nabuchodonosor Rex, quæ iussa fuit quidem succidi & dissipari, sed radix eius in terra dimitti; quoniam cælesti beneficio ad pristinum decorem restituenda erat: & quod mysticè fuit adumbratum in ea, & verè in Nabuchodonosor Rege impletum, implebitur & in Iudaico populo antequam veniat dies Domini magnus.

Christi longanimitas.

Non auulsa ficulnea, quia Iudæi conuertendi.

Dan. 4, 10.

Ad simile mysterium indicandum, credimus fuisse arefactam ficulneam, & virides relictas radices à Christo.

Et quòd arefactio ficulneæ omen extiterit excidij Iudaici populi, Ecclesiasticorum Annalium illustrissimus Scriptor indicauit, & tamquam rem omnino exploratam supposuit Tom. 1. sub ann. Christi 60. nu. 59. quemadmodum ex arefactione Romuleæ ficulneæ Romæ anno 4. Neronis, quæ prodigij loco habita fuit, vt docet Tacitus Annal. lib. 13. arbitratur præmonstratam fuisse abrogationem veteris superstitionis, Romanique gentilitij Imperij.

Ficulnea arefacta omen excidij Iudæorum.

In radicibus verò virentibus præmonstratam salutem finalem Iudæorum, si eam voluerint, hisce explicat S. Hieronymus in cap. 21. Matth. *Sic aruerunt folia, vt truncus ipse remaneret, & fractis ramis vireret radix: quæ in nouissimo tempore, si credere voluerit, virgulta fidei pullulet*, &c. & Beda in eumdẽ Matthæi locum: *Siccauerunt*, ait, *folia, & fractis ramis radix viuet, de qua in nouissimo tempore, si credere voluerint, virgulta fidei pullulent*, &c.

Radix relicta conuersionis.

Et si hanc sequamur sententiam, ad alterius fundamentum dicere possumus, discipu-

ſcipulos vidiſſe ficulneam areſactam à radicibus, non quidem incluſiuè, ſed excluſiuè, id eſt, vſque ad radices. Et profectò diſcipuli nonniſi truncum videre potuerunt vſque ad radices; nec enim auulſerunt illam, vt viderent radices, an aridæ vel potiùs virentes eſſent: & ſi hoc verum, fieri poteſt, vt aliqua ex illis ficulneis ex radice illius maledictæ originem trahat. Adrichomius & Villalpandus in ſuis Ieroſolymæ deſcriptionibus in plaga Orientali vrbis deſcripſerunt ficum maledictam & aridam; ſed in proximiori alioque ſitu quam in his partibus cognoſcatur. Et hæc ſatis de memorata arbore.

Adrichom. num. 184.

CAPVT II.

De domo Simonis Leproſi Phariſæi, ſecundo loco decimæ Peregrinationis.

NOn longè à Bethania, ante illius ingreſſum, procedentibus ex Ieruſalem verſus Meridiem, & viam, vbi locus offenditur ficulneæ maledictæ à Domino, ad læuam partem, parum extra viam, ſeſe offerunt ruinæ antiquæ cuiuſdam Eccleſiæ, quæ ab omnibus in hiſce partibus domus Simonis Leproſi appellatur. Ratio nominis eſt; quia, ſecundùm veterem traditionem, ibi erat domus in qua habitauit Simon Phariſæus dictus Leproſus: appellatur verò Leproſus, non quòd is fuerit ſemper lepra infectus; ſed quia, cùm aliquando fuerit leproſus, poſteà à Chriſto mundatus, deinceps priſtinum nomen retinuit: quod vſu venit, & frequens eſt Scripturæ conſuetudo, vt res mutata nomine prioris appelletur, vt Heua os & caro Adæ appellatur Geneſ. 2, 23. *Hoc nunc os ex oſſibus meis, & caro de carne mea*; quia os & caro Adæ anteà fuerat. Virga Moyſi in ſerpentem conuerſa, à præexiſtente forma, virga Moyſi dicitur Exod. 7, 12. Iuſtificata, *peccatrix*, Luc. 7, 37. quòd aliquando fuerit peccatrix. Corpus Chriſti in Euchariſtia *panis* dicitur, quia aliquando panis fuit: ita domus iſta *Simonis Leproſi* appellatur; quia fuit Simonis aliquando lepra infecti. Traditio iſta videtur aliquam probabilitatem habere ex Matth. c. 26, 6. vbi dicitur, fuiſſe domum Simonis Leproſi Bethaniæ: & hæc, vt diximus, à Bethania non diſtat.

Ratio nominis domus Simonis Leproſi.

A re non exiſtente, quæ aliquando fuit, denominatio fit.

Domus iſta fuit poſteà à piis fidelibus in Eccleſiam conuerſa; quia à Chriſto Domino fuit diuina & corporea ſua ſanctificata præſentia, & nobilibus operibus illuſtrata: hanc ſiquidem ingreſſus fuit Chriſtus Dominus, poſtquam de monte Olıueti (vbi multa diſcipulis ſuis prædixit de templi & Ieruſalem deſtructione, ſæculique conſummatione) deſcendit, eaque ſuo & Apoſtolorum hoſpitio nobilitata fuit. In hac ipſa, vt pietas & congruentia perſuadet, Phariſæus fuit à Chriſto Domino lepra mundatus. Creditur etiam in ea conuiuium, quod ante biduum Paſchæ Chriſto & diſcipulis eius factum fuit, de quo Matthæus 26, 17. & Marcus 14, 12. fuiſſe paratum, quod Capite ſequenti amplius explicabitur. In hac denique domo *mulier habens alabaſtrum vnguenti nardi ſpicati pretioſi, & fracto alabaſtro effudit ſuper caput* Ieſu; pro cuius effuſione murmuratio diſcipulorum contra mulierem facta eſt, ſed correpti à Domino fuerunt, & illa defenſa: verùm Iudas, cuius cor malitia & auaritia obfirmatum erat, nihilo melior reprehenſione effectus, inde diſceſſit, abiitque Ieroſolymam ad Principes ſacerdotum, pactus cum illis, ſe traditurum in eorum manus Ieſum Nazarenum, ſi quid illi dare vellent.

Conuerſa in Eccleſiam

Sanctis illuſtrata myſteriis.

Matth. 26, 7. Marc. 14, 3

Hanc domum oſtendi ſolitam peregrinis, docet Brocardus in ſuo libro de Terra ſancta, & Bonifacius, cum aliis qui ſcripſerunt de Locis ſanctis. In præſentia fere deſtructa, muro vno excepto, qui Dei benignitate adhuc in eius memoriam conſeruatur; cùm aliud non ſuperſit, nihilominùs à peregrinis & huius regionis incolis inuiſitur, vt viſitari conſueuerat antiquitus & D. Hieronymi tempeſtate, etſi non tanta frequentia; tum propter paucitatem Chriſtianorum, tum propter infidelium pericula.

Piis ſemper peregrinantibus frequentata.

CAPVT III.

De Caſtello Lazari fratris Mariæ & Marthæ, tertio loco decimæ Peregrinationis.

DOmo Simonis Phariſæi à læua parte viæ relicta, cœptum proſequendo iter verſus Bethaniam, peracto itinere quantum iacit arcus, occurrunt magnæ ruinæ & ingentia vetuſtiſſimi Caſtelli fundamenta, hoc enim illa præ ſe ferunt; proxima ſunt nedum domui Simonis, ſed etiam ſepulchro Lazari: & tam hæc quàm illa & ſtatim memoranda loca ſunt extra montem Olıueti, tamen à latere eius; vt, præter ſenſum id præ ſe ferentem, poſſet ex Euangelio etiam deduci. Fundamenta illa & ruinæ *Caſtellum Lazari* appellantur.

Sed quare talem obtinuerunt nomenclaturam? Reſpondeo, me nec in ſacra Scriptura nec alio probato Scriptore rationem inueniſſe. Et quòd dicitur Ioannis 11, 1. *Erat autem quidam languens Lazarus à Bethania, de caſtello Mariæ, & Marthæ ſororis eius,*

Ratio nominis Caſtelli Lazari.

eius, nullam facis traditioni fidem, quia de isto castello non intelligitur: nam præterquam quòd mentio non fit castelli Lazari, sed sororum eius, bona quæ ad ipsos pertinebant, iam singulis creduntur fuisse partita, vt non obscurè ex Euangelio colligi potest. Et si etiam vellemus quæ sororum erant accommodare fratri, adhuc non videtur quomodo verè dici possit castellum Lazari, non tantùm id de quo loquimur, sed nec Bethania. Redacta namque hac Iudææ parte in Prouinciam, non tantùm nulli ex Iudæis quantumuis illustribus, sed nec ipsi Tetrarchæ Herodes & Philippus castellum sibi aliquod vendicasse putantur, quemadmodum notauit Cardinalis Baron. Tom. 1. Annal. an. Christi 34.

Iudæi non alicuius castri domini facti Romanis subiectis.

Dicendum igitur aliter, & dupliciter. Primò, veteres, qui nomen loco illi dederunt, secutos fuisse communem loquendi modum & Scripturæ consuetudinem, vt domus, vel locus alicuius esse dicatur, non quia huiusmodi dominus sit, sed quia in eo aliquando habitauit, vel etiam diuertit. Vnde Lucas cap. 2, 39. appellat Nazareth Christi Domini ciuitatem, & Matthæus cap. 4. 13. Capharnaum; & Ioannes c. 1, 44. Bethsaidam, Petri & Andreæ ciuitatem dicit, & cap. 11, 1. Bethaniam, castellum Mariæ & Marthæ; quoniam Christus aliquando in Nazareth & Capharnaum, Petrus & Andreas Bethsaidæ, & Maria & Martha Bethaniæ habitarunt. Ita possemus probabiliter dicere, castellum hoc appellatum esse Lazari; quia nobilis hic vir in eo aliquando habitauit.

Secundò, posset dici, & fortè probabiliùs, Lazarum hic propriam habuisse domum; quæ quoniam ceteras ædes & palatia magnitudine, pulchritudine & fortitudine præcellebat, vt præcipuum & illustrem virum decebat, relictæ ruinæ & fundamenta, qualia Bethaniæ vel circa non cernuntur, non leue faciunt argumentum.

Dubium. Si adhuc quæras, quare Lazarus nō dictus est de castello Bethaniæ, quod celebrius est, vt sorores eius? & quare Maria & Martha dictæ sunt de castello Bethaniæ, & non *Solutio.* earum frater Lazarus? An quia hoc castellum, vel domus erat extra Bethaniam; & cum à proprio & nobili loco potuerit Lazarus denominari, ab eo, communi relicto, denominatus sit; sorores vero à communi, quia proprium & singularē non habebant? sed quidquid sit de hoc, scire parum refert, quia non omnia scripta sunt. Et nos breuiter possumus dicere, dictas ruinas appellatas fuisse castellum Lazari; vel quia ibi verè castellum erat, in quo Lazarus habitauit, etsi illius dominus non fuerit; vel quia ibi domum egregiam habebat ad instar castelli.

Et si quæ diximus vera sunt, meritò inuisitur à fidelibus; quoniam magna dignum veneratione, vtpote sacratum, vt pium est credere, Christi Domini, sanctissimæ eius Matris, Apostolorum, & aliorum sanctorum virorum ac mulierum præsentia & egregiè factis.

Meritò honorandum locus.

Hoc piè crediderim, fuisse domum, in qua Saluator noster ante sex dies Paschæ venit, vbi dum cœnaret, Lazarus erat vnus ex discumbentibus, Martha ministrabat, & Maria soror eius vnguento nardi pistici vngebat pedes Iesu, quam à Iuda contra eam oblatrante defendit Dominus.

Probabiliter ibi conuiuatus Christus.

Obiectio. Si obijcias, id contigisse in domo Simonis leprosi, vt dicunt Matthæus & Marcus; *Solutio.* Respondetur, hos locutos fuisse de alio conuiuio, vnctione, murmuratione, ac defensione. Nec enim inconueniens est asserere, pluries pauperem Dominum, qui nec vbi caput reclinaret, habebat, apud plures diuertisse, tum vt suis & discipulorum necessitatibus consuleret, tum vt piorum hospitum deuotioni satisfaceret; & similiter, pluries amore sauciam mulierem, ob iteratum pietatis officium, fuisse à discipulis redargutam, & à Christo defensam: primùm à Iuda in domo Lazari ante sex dies Paschæ, vt ait Ioannes; deinde à Iuda & aliis discipulis simul, in domo Simonis Leprosi ante biduum Paschæ, vt scribunt Matthæus & Marcus, quando fracto alabastro vnguenti, illud effudit super caput Iesu. Ita sentit Cardinalis Baronius citatus; & ex diuerso modo loquendi Ioannis, Matthæi, & Marci ita videtur dicendum.

Apud plures Christus hospitatus fuit.

Alia obiectio. Si dicas, Lazarus vnus ex discumbentibus dicitur, quasi non in domo sua, sed inuitatus, in alterius domo conuiuium paratum sit; *Solutio.* Respondeo, ideo Lazari singulariter factam mentionem, vt magis ac magis indicaretur miraculum circa ipsum à Christo operatum; non tamen negare voluit Euangelista, quòd Lazarus non exceperit hospitio Christum Dominum benefactorem suum in domo sua. Quid enim non fecisset Lazarus, vel quid non facere debuisset pro Christo, à quo fœtens quatriduanus fuit è monumento ad vitam reuocatus? Pium est credere, Lazarum, Mariam & Martham distinctas propriasque habuisse domos, vt distinctæ etiam in præsentia inuisuntur, & venerationi habentur à fidelibus. Et Christus satisfaciens illorum honestæ petitioni, modò in domo Lazari, modò in domo Mariæ vel Marthæ hospitatus est.

CAPVT IV.

De sepulchro Lazari, quarto loco decimæ Peregrinationis.

PRope castellum Lazari & Bethaniam, inter hæc est celebris illa spelunca, vel sepultura, in qua Lazarus Christi amicus, & amantissimus frater Mariæ & Marthæ fuit tumulatus; ex qua fœtens & quatriduanus diuina Christi virtute ab inferis ad superos fuit reuocatus. Illustrissimum, & post hominum memoriam numquam auditum miraculum, & omnium miraculorum maximum, quæ in suæ Diuinitatis testimonium Christus fecit, vt dixit S. Augustinus Serm. 52. de Verbis Domini, & Christus ipse illis verbis indicauit, quibus Lazari infirmitatis causam expressit, *Infirmitas hæc non est ad mortem, sed pro gloria Dei, vt glorificetur Filius Dei per eam*, Ioannis 11, 4. euentus etiam comprobauit; tum quia, ob rediuiuum Lazarum, *multi ex Iudæis crediderunt in Iesum*, Ioan. 1, 45. tum quia in die Palmarum Saluator obuiam habuit turbam, quæ solemni pompa ac diuinis honoribus illum excepit, & in sanctam ciuitatem introduxit, vt Ioannes litteris consignauit.

Lazari resurrectio maximum miraculum.

Et in quo miraculi huius excellentia consistit? In duobus, Primò, quòd mortuus & fœtens, ac proinde à vita remotissimus, fuerit diuino verbo Saluatoris ad vitam reuocatus; quod ampliùs factum non fuit. Secundò, quia non vnicum, sed duplex fuit miraculum: etenim ad Saluatoris vocem anima Lazari ab inferis ad eiusdem corpus reuocata, ipsum viuificauit; ac prætereà, quia *statim prodiit qui fuerat mortuus, ligatus pedes & manus institis, & facies illius sudario erat ligata*, inquit Ioannes 11, 44. Anne hoc nouum aliud miraculum, virum, clausis oculis, deuinctis manibus & pedibus, absque humano auxilio, non solùm è sepulchro exire, sed etiam spelunca, vbi sepulchrum erat; vnde non solùm surrexit, sed etiam ita ambulauit vt exiret, etsi ligatus esset? *O res admirationis plena*, exclamat Basilius Orat. de mœrore & tristitia, *fasciis constricti erant pedes, nec tamen impedimento fuerunt mortuo; maius erat robur impedimento.* & iterùm idem magnus Pater Homil. de gratiarum actione: *Ecce mortuus à morte rediuiuus fit, ligatus quoque ambulat. Admirare miraculum in miraculo; pedes institis habebat vinctos, neque interim à motu prohibebatur.* & Euthymius: *O maximum ac duplum miraculum! non solùm qui iam olebat resurrexit, sed etiam qui vinctus erat exiuit de monumento.*

Lege Toletum in cap. 11. Ioan. Annotat. 14.

Miraculi excellentia ex duplici capite. Primò, quia mortuus vixit. Secundò, quia ligatus ambulauit.

Sed quomodo manus pedesque ligati erant, num vinculis ac tænijs? non sanè, sed corpus totum linteo inuolutum, & fasciis vnà cum manibus & pedibus circumligatum erat, secundùm consuetudinem Iudæorum in defunctorum pollinctura: & vt pueri fasciis inuoluti, qui Plinio dicuntur *iacere manibus pedibusq. deuinctis.* Et ita notauit de Lazaro Nonus Græcus antiquus Auctor in Ioan. 11. *A pede ad caput vsque habebat totum corpus constrictum nexilibus institis, seu fasciis sepulchralibus.* Verum Ioannes appositè de pedibus tantùm meminit; quia ex his ostendebatur miraculum quod ipse intendebat. Nam quòd corpus tantùm obuolutum esset, supponitur ex consuetudine Iudæorum sepulturæ: verùm si soluti fuissent pedes, potuisset nihilominùs absque nouo miraculo ambulare; sed quòd manus ac pedes ligati fuerint, quibus haud adiuuare se poterat nedum ambulando, sed ne quidem reptando, & nihilominùs ambulauerit, miraculum requirit; quod vt insinuaret Euangelista, solius manuum ac pedum constrictionis meminit. Hisce omnibus testimonium perhibuit S. Ioannes qui interfuit, & testimonium eius verum est.

Dubium solutum.

Vt eximij duplicisque huius miraculi in mentibus hominum perpetuò conseruaretur memoria, ad maiorem Filij Dei gloriam, fuit apud speluncam illam nobilis extructa Ecclesia, vt Auctor est S. Hieronymus, ab Helena Magni Constantini matre; quæ non à fidelibus modò, sed ab ipsis infidelibus Turcis & Mauris venerationi habetur, vt vere notauit Adrichomius in descriptione locorum ad Orientem Ierusalem num. 179. Ecclesia est ante speluncam non inelegans, & mediocris quantitatis: illam sibi vsurparunt Mauri, & in mesquitam conuerterunt; ac ideò in præsentia non licet per eam, vt olim, accedere ad Lazari sepulchrum: quare ne sanctus locus, Christi, Apostolorum præsentia & illustrissimo miraculo nobilitatus, debito priuaretur honore, paucis ante annis Pater P.F. Angelus à Messana, sacri montis Sion Guardianus, aliquo persoluto pretio, obtinuit à Turcis facultatem excidendi superiùs ex altera parte tumuli gradus in ipsa rupe; & facta scala, per eam ad sacrum locum venerandum descendimus: clauem illius tenent Franciscani fratres; ad illos namque cura huius sepulchri pertinet. Hic propè è regione ostij scalæ est sacellum, in eo loco, vt creditur, ædificatum, vbi Dominus dixit sororibus defuncti, *Vbi posuistis eum?* modò satis demolitum est. Vndequaque sunt magna ædificiorum fundamenta;

Locus Ecclesia extructa in miraculi memoriam.

D. Hieron. de Locis Hebr. & Epist. ad Marcell. Niceph. lib. 8. c. 30.

In mesquitam conuersa.

Via ad sepulchrum.

Pertinet ad Minores.

menta; quæ an sint monasterij Sanctimonialium, olim ibi ædificati, de quo statim, & Ecclesiæ, de qua Hieronymus, an potiùs illius sint quæ adhuc integra perseuerat, me latet; sed hoc mihi probabilius quod Guilielmus Tyrius lib. 15. cap. 26. Belli sacri tradit, Bethaniæ dominam Melisendem Reginam, Fulcone tertio Ierosolymorum Rege regnante, rebus omnibus in pace compositis, pro salute animæ suæ, viri & filiorum, nobilissimum sacrarum virginum monasterium ædificasse; ad id inducta precibus & exhortationibus sororis suæ, quæ Ierosolymis in monasterio sanctæ Annæ Deo virginitatem consecrauerat, & sub disciplina Abbatissæ illius monasterij, cum alijs virginibus, vitam degebat: cui cùm indecens videretur, Regis filiam sub disciplina vnius ex ordinariis feminis esse, sorori, iam ad operandum pium opus propensæ, suasit, vt sibi monasterium construeret: cui honestæ petitioni annuit, Bethaniæq; illud in loco satis inter alia opportuno construxit, & multis ornamentis exornauit, prouentibusque ditauit; ita vt alijs piis locis inferius non esset. Vbi, pro tutiori custodia, munitissimam etiam turrim ædificauit. (an ea erat castellum Lazari de quo suprà?) In monasterium deinde multæ fuerunt Sanctimoniales introductæ, quibus præfuit nobilis quædam ac sancta Matrona; post cuius mortem, in eius locum suffecta est & Abbatissa constituta soror Reginæ. Hæc pluribus explicat Tyrius. An hoc monasterium fuerit circa Lazari speluncam erectum, mihi est incompertum, sed fuisse probabile videtur; quoniam alibi non tot ruinæ & ædificiorum fundamenta, vt hic, videntur. De prædicto monasterio ita Vitriacus: *Est Abbatia S. Lazari, quæ dicitur de Bethania, in qua est Abbatissa nigra & Moniales, sancti Benedicti Regulā & instituta profitentes.* Idem Sanutus.

Monasterium Monialium ibidem ædificatum.

Dictis sequentia subijcio ad clariorem huius sanctuarij elucidationem. Ante sepulchrum, vbi Lazari corpus positum fuit, est vestibulum in sacellum conuersum; ante sacellum est Ecclesia de qua antè, & non est supra sepulchrum: ante ipsam sunt magnæ ruinæ, quæ fortasse maioris Ecclesiæ sunt, vel monasterij à Melisende Regina ædificati. Olim, vt innui, ex Ecclesia per vestibulum erat ad sepulchrum accessus. In sacello est os sepulchri, & è regione ipsius est magnus lapis rubeus, vel certè multùm vergens ad rubedinem; qui ori sepulchri fuit superpositus: & supra ipsum mansit vsque ad tempora Brocardi, vt ipse de sepulchro isto agens indicare videtur. sic enim scribit: *Ostenditur peregrinis sepulchrum Lazari, in quo resuscitatus fuit à Domino, tectum lapide marmoreo, in quod ego, vt reliqui, descendi.* In præsentia sepulchrum patens est, & lapis erectus pro altari in dicto loco, supra quem Missam celebramus. In isto vestibulo fortasse Iesus iterum infremuit, lacrymatus est, & dixit: *Tollite lapidē*, & exclamauit: *Lazare veni foras*; nisi hæc mauis contigisse in loco vbi est modò ædificata Ecclesia; quia vbi nunc est vestibulum & sacellum, potuit olim esse ingressus, & os sepulchri & speluncæ.

Descriptio speluncæ ac sepulchri Lazari.

Insuper, quod obseruatione dignum censeo, hoc sepulchrum valde diuersum est in forma à Sepulchro Reparatoris nostri, & ab alijs, quæ in istis partibus in montibus & rupibus excisa cernuntur: hæc enim habent ostia erecta, vt ostia domorum, per quæ deferuntur defunctorum cadauera; sed Lazari monumenti ostium est in ipso terræ pauimento, persimile illis quæ in præsentia communiter cernuntur in Ecclesiis fidelium, quæ in ipsa humo defossa sunt, & os desuper habent. quod eleganter Ioannes Euangelista, de eo verba faciens, hisce verbis expressit: *Iesus ergo rursum fremens in semetipso, venit ad monumentum; erat autem spelunca, & lapis superpositus erat ei.* Non dixit, aduolutum fuisse lapidem ostio monumenti, sicut de monumento Christi Domini dixit Marcus cap. 15, 46. quia huic potuit lapis aduolui, quoniam ostium erectum habet; non item illi, quia ostium habet inferiùs in ipsa soli superficie; & ad illud claudendum non erat aduoluendus, sed supra ponendus lapis: quare appositè dixit Ioannes, sepulchro Lazari fuisse lapidem superpositum.

Diuersum in forma à Christi Sepulchro.

Ioan. 11, 38.

Ex descriptione huius monumenti facta à sancto Euangelista comprobatur magis veritas traditionis de ipso. Ex ostio sepulchri descendimus in ipsum sepulchrum vbi iacuit Lazarus fœtens quatriduanus. Est figuræ quadratæ, satis altum, & cellæ persimile: in eo non sunt loca prominentia, vel arcæ marmoreæ, vel quid simile, vbi seorsim collocarentur corpora defunctorum, vt sunt in plerisque harum partium sepulchris.

Traditionis comprobatio.

In isto, sicut in superiori sacello, certis temporibus, & singulariter Feria 6. hebdomadæ 4. Quadragesimæ, in festo S. Mariæ Magdalenæ aduentuque peregrinorum, omnipotenti Deo offertur incruentum altaris Sacrificium: & ego pluries in vtroque illud, Dei singulari beneficio, cum alijs obtuli.

Sacrificiis & orationibus honoratur.

Frater Anselmus Minorita in sua Terræ sanctæ descriptione de his agens, inquit: *Bethania est capella sicut Ecclesia testudinata,*

ta, in qua est sepulchrum Lazari, vbi Fratres Minores Feria sexta ante Dominicam de Passione singulis annis cantant & legunt plures Missas solemniter, & habent clauem ab illa capella. In hac capella est cauerna decauata in lapide, & est carcer Mariæ Magdalenæ, vbi post Ascensionem Domini septem annis mansit inclusa totaliter; soror tamen sua Martha porrigebat ei panem & aquam per fenestram: & ibi est Indulgentia septennis, sed circa sepulchrum Lazari plenaria.

Mariam Magdalenam pœnitentiam egisse ad sepulchrum Lazari, quomodo intelligendum.

Quòd Magdalena per aliquod tempus post Domini in cælum Ascensionem se in antro, velut in carcere, concluserit, efficaci ratione non credo posse impugnari: & si hoc verum, carcerem probabiliter dicerem primum sacellum seu vestibulum ad sepulchrum Lazari: sed quòd in eo manserit septem annis, habet difficultatem; quoniam circa annum ab ortu Domini 35. & ita vno post eius Ascensionem anno, sæuiente in Iudæa in Christianos persecutione post S. Stephani martyrium, Iudæi Lazarum, Mariam Magdalenam, Martham & Marcellam pedissequam, in quos maiori odio exardebant, non tantùm Ierosolymis expulerunt, sed vnà cum Maximino Christi discipulo, naui absque remigio impositos, in certum periculum mari tradiderunt, etsi diuinitus incolumes Massiliam appulerint. Ita ad citatum annum notat Baronius; quem etiam vide in Notis Martyrologij die 22. Iulij. Igitur tantùm circa annum potuit clausa in dicto loco manere, si mansit.

Vt illustrissimi geminique miraculi ac sepulchri Lazari conditio clariùs innotescat, placuit idem sepulchrum & Lazarum fasciis ligatum, ad vocem Domini de monumento, in quo fœtens quatriduanus iacuerat, egressum & stantem supra pedes suos, sequenti imagine tibi ob oculos ponere: quam Chiffletius in Crisi sua Historica de sepulchralibus Christi linteis euulgauit.

IESVS voce magna clamauit, Lazare veni foras. et statim prodijt qui fuerat mortuus, ligatus pedes et manus institis, & facies eius sudario erat ligata. Ioan. 11.

CAPVT V.

De Bethania castello Mariæ & Marthæ, quinto loco decimæ Peregrinationis.

Bethania nomen multiplex.

Acturi de Bethania castello Mariæ & Marthæ, priùs de illius nomine & multiplici significatione agere expedit, ne illius ignorantia, cognitio Bethaniæ, de qua in præsentia loqui intendimus, delitescat. Itaque Bethaniæ nomen pluries inuenitur in sacris Litteris; & semper locum significat, non tamen semper eumdem: aliquando enim significat ciuitatem quæ erat trans Iordanem, vbi Ioannes baptizabat; aliàs dicta Bethabara, quæ erat in tribu Beniamin, vt patet Ios. 18, 22. & Ioannis 1, 28. dicitur: *Hac in Bethania facta sunt*

Bethania ciuitas trans Iordanem.

sunt trans Iordanem, vbi erat Ioannes baptizans. Et quamuis aliqui tam ex antiquis quam ex recentioribus legendum putent *Bethabaram*, quoniam Bethania citra Iordanem est prope Ierusalem, & vt ex distinctione nominum diuersitas dignoscatur locorum: verum alij aduertentes; pleraque exemplaria loco citato Ioannis habere Bethaniam, Bethaniam legendum putant; à qua lectione non est recedendum, cum eam retineant Biblia correcta iussu Sixti V. Bethania etiam nomen significat, & frequentiùs castellum, quod est citra Iordanem proximum Ierosolymis, vt patet in Euangelio & Actis Apostolorum. Ideò aliqui iurę merito dixerunt duas esse Bethanias, alteram citra, alteram vltra Iordanem. Argumento, quod huic sententiæ refragari videtur, statim respondebimus.

Bethania castellum cis Iordanem.

Obiectio.

Cardinalis Toletus in c. 1. Ioan. Annot. 66. dicit, hanc opinionem nullo solido consistere fundamento, certum asserens, esse vnicam Bethaniam; sicut & certum est, Bethabaram esse locum vbi Ioannes baptizabat, quæ erát trans Iordanem, & prope fluuium: quo loco erat transitus ipsius fluuij.

Responsio.

Verùm non solido (vt mihi videtur) illa sententia improbatur argumento. Certum enim est, quòd D. Hieronymus, Lyranus & alij docuerunt, & nos alias aduertimus ex sacra Scriptura, res inter se diuersas eisdem non semel nuncupari nominibus; quare etiam duo illa loca, vbi Ioannes baptizabat trans Iordanem, & vbi Maria & Martha habitabant cis Iordanem, haud potuerunt eodem nomine, id est, Bethania, appellari? Et verè nominata fuerunt: & castellum Mariæ & Marthæ semper hoc solo Bethaniæ nomine nuncupatum fuisse, clarissime constat ex Euangelio & Actis Apostolorum: vrbem similiter, in qua Ioannes baptizabat, eodem appellari nomine, suprà notauimus ex Ioanne secundùm emendatiorem lectionem, quæ non est paruifacienda, vt inquit ipsemet Toletus; quoniam antiqui Doctores, & omnia exemplaria tam Græca quàm Latina, *Bethaniam*, non *Bethabaram*, legunt; & ita legit Cyrillus. Nec probabile credibileve est, locum mendosum esse, tanta antiquitate & tot exemplarium conformitate receptum, vt Toletus ait; & ipse ab hac sententia non recedit: quare verum, eodem Bethaniæ nomine duo memorata loca designari.

Alterius obiectionis solutio.

Nec ideò in narratione confusio est, vt argumento, quod fieri posset, satisfaciamus; quoniam ex annexis circumstantiis distinctio locorum designatur. Dum enim Euangelista loquitur de loco baptismi Ioannis, dicit: *Hæc in Bethania facta sunt trans Iordanem, vbi erat Ioannes baptizans*; ad differentiam alterius citra Iordanem, vbi non erat locus baptismi. Cùm verò de ista sermonem instituit, alias adhibet circumstantias: quòd esset castellum prope Ierusalem, ab ea 15. distans stadiis, prope montem Oliueti; & habitatio esset nobilium feminarum, Mariæ & Marthæ.

Ait Toletus, totam obscuritatem pendere ex Græco & Latino sermone, qui non semper eamdem literarum distinctionem habet quæ est apud Hebræos. Bethania enim, quæ est prope Ierusalem, scribitur cum *ain*, at quæ trans Iordanem cum *aleph*, & significat idem quod domus nauis; sed apud Græcos & Latinos nullum est discrimen in nomine hanc vel illam Bethaniam significante. His præmissis, dico, agendum esse de Bethania quæ prope Ierusalem est.

Hic sermo est de Bethania cis Iordanem.

Hæc Bethania, quæ domus obedientiæ & humilitatis interpretatur, fuit nobile castellum Mariæ & Marthæ, sororum Lazari, non ita appellatum, quòd illius dominæ essent; hoc enim falsum, vt Capite III. huius Peregrinationis notauimus; sed, vel quia ex illo erant oriundæ, vel quia in eo multo tempore habitarant, & domos habebant, in quibus & Dominum excipiebant, vt habemus in Euangelio. Situm est respectu Ierusalem vltra montem Oliueti in illius plaga Orientali, vergendo tamen parum ad Austrum; ab eaque distat duobus milliaribus stadio vno minùs, id est, 15. stadiis, vt dicitur in Euangelio. Erat quidem olim ædibus & habitatoribus frequens; sed in præsentia paucos & pauperes habet habitatores, & exiguas pauperesque domunculas: antiquitus maiorem fuisse Bethaniam, ex ædificiorũ circumiacentium fundamentis constat, & ex ab inuicem satis distantibus domibus Simonis Leprosi, Mariæ & Marthæ, si istæ ad Bethaniam pertinebant, siue in ea includebantur: sola nunc loci sanctitate gaudet; nec enim, quid temporale ibi spectabile sit, scio.

Bethania, id est, domus obedientiæ.

Situs, & conditio.

Sancta verò & nobilissima est Bethania, & digna vt in omni veneratione habeatur; quoniam in ea habitauerunt sanctissimi ac nobilissimi viri & mulieres, Lazarus sororesque eius, Martha & Maria, inter se & cum Christo Domino strictissimo charitatis & dilectionis vinculo colligati; sed sanctior atque illustrior reddita est præsentia & hospitio Christi, & Apostolorũ eius. Frequentissimè enim Bethaniam cum discipulis suis se conferebat Dominus, quietumque & acceptum recipiebat hospitium.

Sanctorum habitatio.

Bethaniæ etiam egregia facinora operatus

Operata ibidem.

tus fuit Saluator: & vt missa faciamus ea quæ recensentur in historica elucidatione peculiarium locorum Bethaniæ, & circa; nunc tantû dicamus, Christum, qui ex Patris obedientia descendit de cælis, vt mortem crucis pro hominû salute subiret, morti proximum, biduo ante ipsam, iuisse Bethaniam ad domum obedientiæ & humilitatis, & ex ista ad mortem: ac denique, migraturus post suam gloriosam Resurrectionem de hoc mundo ad Patrem, Bethaniam priùs iuit cum discipulis suis; & ex ipsa montem Oliueti scandens, ea qua venerat obedientia rediit, gloria & honore coronatus, ad Patrem; ad cuius dexteram sine fine regnat, & interpellat pro nobis.

CAPVT VI.

De domo sanctæ Mariæ Magdalenæ, sexto loco decimæ Peregrinationis.

Situs & conditio loci domus Mariæ Magdalenæ.

LOcus à Bethania, vel sepulchro Lazari, circa tertiam partem milliaris dissitus ostenditur, vbi (vt vetus & recepta habet harum partium traditio) ædificata erat domus B. Mariæ Magdalenæ. Est locus iste in planitie, sed parum eleuatus. Vix præexistentis domus fundamenta cernuntur; & nisi illius memoria ab harum partium fidelibus conseruaretur, & eam pia etiam veneratione posteros docuissent, vix posset diiudicari, fueritne ibi aliqua domus ædificata. Ex præexistente domo, domus Mariæ Magdalenæ locus iste in præsentia appellatur.

Creditur, subtus hunc locum esse cauernas vel habitationes. Ex ruinis ædificiorum & cisternis, quæ inueniuntur in via à Bethania vsque ad hunc locum, meritò aliqui suspicati fuere, Bethaniam hucusque se extendisse. Sanctam fuisse domum Magdalenæ, ac ideò locum inuisendum, ex eo apparet, quòd nedum Magdalena in ea habitauit; sed pium est credere, ad eamdem diuertisse sanctam Dei Genitricem, eius Filium, sanctos Apostolos, & alios sanctos viros ac mulieres. De ea, vt & de sequentibus elucidandis locis, Bonifacius, & alij qui scripserunt de locis Terræ sanctæ.

CAPVT VII.

De domo sanctæ Marthæ, septimo loco decimæ Peregrinationis.

DIstat parum à loco præcedenti, domo videlicet S. Mariæ Magdalenæ, locus alius illo eminentior, qui vulgò in partibus istis dicitur domus sanctæ Marthæ hospitis Christi; quia, secundùm veterem traditionem, olim erat ibi sanctæ huius mulieris domus: in præsentia vix aliqua cernuntur vestigia. De ista dicendum est, sicut de altera sororis eius Mariæ dictum fuit Capite præcedenti.

Marthæ domus venerabilis, frequens Saluatoris hospitium.

Sanctissimus planè locus. Cum enim fide teneamus, Euangelio docente, Martham Christum Dominum hospitio excepisse, vnde & illius hospes appellata est, inferimus consequenter, Christi & Apostolorum præsentia fuisse condecoratam; & tali intuitu à fidelibus inuisitur.

CAPVT VIII.

De cisterna sanctæ Marthæ, octauo loco decimæ Peregrinationis.

Ratio nominis cisternæ Marthæ.

IVxta domum sanctæ Marthæ est cisterna in dura rupe excisa, quæ à virgine Martha denominationem accepit; quod aliquo modo ad eam pertinuerit, vel per ipsam fuerit apud domum suam excisa. Adrichomius in Descriptione locorum Ierusalem num. 182. de ea ita ex aliorum sententia scribit: ***Cisterna iuxta Bethaniam, vbi ad resuscitandum Lazarum venienti Domino primò occurrit Martha, & posteà ab ea vocata Maria.*** Hæc ille. Quæ consona esse veritati, ostendunt dicenda Capite sequenti, de lapide super quem Dominus quieuit.

CAPVT IX.

De lapide Bethaniæ, nono loco decimæ Peregrinationis.

Lapidis Bethanici forma, & nomen tritum.

CIsternæ Marthæ, de qua superiùs, proximus est lapis quidam oblongus, non multùm à reliqua rupe eleuatus, satis durus, mixti coloris, albi & nigri, qui communiter lapis Bethaniæ appellatur, à fidelibus magna habitus veneratione; quoniam, secundùm veterem traditionem, cùm Christus Dominus Bethaniam venit Lazarum resuscitaturus, supra eum sedit, expectans Mariam Magdalenam ab eo per Martham vocatam: ad hunc cùm peruenisset cum sorore & aliis, inde vnà perrexit ad speluncam Lazari.

Sacellum olim circa ipsum extructum.

Circa hunc lapidem cernuntur quædam fundamenta, ex quibus diiudicatur, pios fideles sacellum circa ipsum erexisse in memoriam Christi super eum sedentis. Lapis iste tantum æstimatur, vt qui eius particulam habere possunt (quæ tamen absque speciali facultate Præsulis sacri montis Sion auferri non potest) vt sacras Reliquias omni lapide pretiosiores teneant.

Boni-

Bonifacius lib. 2. de Perenni cultu Terræ ſanctæ de iſto lapide in hunc modum ſcribit: Hinc, id eſt, a domo B. Marthæ, ad triginta paſſus ad Septemtrionem verſus, eſt lapis quidam, ſuper quem ſedebat Chriſtus, quando venit ad eum Martha, & dixit ei: *Domine, ſi fuiſſes hic, frater meus non fuiſſet mortuus*, Ioan. 11, 21. Iſte lapis tam apud fideles quam apud infideles maxime veneratur; quia ſuper ipſum Chriſtus ſedit. A mille quingentis & ſexaginta ſeptem annis peregrini Terræ ſanctæ loca viſitantes viſitant etiam & lapidem hunc; & vnuſquiſque ab eo fragmentum aliquantulum accipit, nec quidem, nutu diuino, in minima parte imminutus videtur, &c. Princeps Radziuilius in Ieroſolym. peregrinat. Epiſt. 2. pag. 73. confirmat aſſerta ex Bonifacio, & tradit, lapidem hunc appellari *lapidem Colloquij* ſeu *Dialogi*.

Veneratio.

CAPVT X.

De Bethphage, decimo loco decimæ Peregrinationis.

Bethphage quid.

BEthphage, vt optimè dixit S. Hieronymus in c. 21. Matth. viculus fuit ſacerdotum, ſitus in latere montis Oliueti, diſtans vno milliario ab Ieruſalem; nomenque Bethphage, quod Hebraicum eſt, interpretatur *domus maxillarum*. Idem dicit Origenes cum aliis. Ea ratione, quòd ibi ſacerdotes cum ſuis comederent quæ in templo offerebantur; & quòd maxilla pars eſſet ſacerdotum. Alij aliter dicunt.

Pro huius loci clariori intelligentia, tria explicanda ſunt. Primò, quomodo Bethphage dicatur viculus ſacerdotum; & vnde conſequenter nomen habuerit. Secundo, ex ſacra Scriptura, quæ ibi memorabilia acciderint. Tertiò, tria notanda alia ex probatis Scriptoribus ſubijciemus. Quantum ad primum reſpondent aliqui, ideo Bethphage dictum fuiſſe viculum ſacerdotum, quia ſacerdotes illius domini erant. Illud obſtat huic ſententiæ, quòd ſacerdotes non receperunt poſſeſſiones in terra promiſſionis, ſolis decimis contenti, vt ex pluribus ſacræ Scripturæ locis videre licet.

Quare ſacerdotum viculus dictus. Prima ſententia, quia ſacerdotes domini erant. Reijcitur.

Dicunt alij, ideò dictum Bethphage viculum ſacerdotum, quòd ibi habitarent ſacerdotes, quo tempore in templo miniſtrabant. *Bethphage*, inquit Haymo in Matthæum, *eſt viculus in latere montis Oliueti ſitus, in quo habitabant ſacerdotes, Pontifices & miniſtri, qui octonis diebus offerebant ſacrificia, & miniſtrabant in templo Domini. Vnde Bethphage domus buccæ, ſiue domus maxillarum interpretatur; quia ſacerdotes ibi habitantes cum vxoribus, filiis & filiabus comedebant decimas & primitias, & oblationes, quas in templo Dei offerebat populus Deo.*

Secunda ſententia, quia in eo ad tempus habitabant ſacerdotes.

Nominis interpretatio.

Sed non probatur ſententia iſta; tum quia quo tempore illi in templo miniſtrabant, in eodem habitabant illa hebdomada, vt videri poteſt apud Philonem lib. de Monarch. & Abulenſem 1. Paralip. c. 9. q. 16. ne aliqua legali immunditia foris ſe contaminarent, qua inquinati, miniſtrare non poſſent. Quo item tempore ab vxoribus ſe abſtinebant, vt docet idem Abulenſis 1. Paralip. cap. 24. quæſt. 25. Innocentius I. Summus Pontifex Epiſt. 2. cap. 9. Beda in cap. 1. Luc. & alij ibidem, loquentes de ſacrificio Zachariæ ſacerdotis patris Ioannis Baptiſtæ. Non ergo tunc temporis Bethphage habitare poterant ſacerdotes; tum quia viculus tot ſacerdotes capere non potuiſſet. Huic tamen rationi reſpondetur, non omnes ſacerdotes, ſed qui ex officio miniſtrare tenebantur, habitaſſe in templo, & alios ibi expectaſſe tempus ſuum; & eò ſe contuliſſe munere ſuo expleto, maximè qui longè habitabant.

Reijcitur.

Sacerdotes quo tempore ſacrificabant, ab vxoribus ſe abſtinebant.

Druthmanus vult, domum maxillarum appellatam villam, propter capita arietum & hircorum quæ ibi iacebant; ſed non videtur habere fundamentum.

Alij, viculum Sacerdotum dici malunt, quòd victimæ per ipſos offerendæ ibi paſcerentur; & quia, quando deforis veniebant ad ſeruiendum in templo, ſacrificiis oblatis, illuc ſe conferebant. Pro huius rationis intelligentia, quæ plurium eſt, & credo veram, notandum eſt, ſacerdotes, qui per certos dies in templo deſeruiebant, completo officio vicis ſuæ, illuc diuertiſſe; ſimiliter & qui deforis venientes officium accipiebant. Præceptum enim erat in lege, vt nullus diebus Sabbatorum pluſquam mille paſſus incederet, modo alibi explicato. Conueniens itaque erat, quando contingebat mutari ſacerdotes die Sabbati, & domos Ieroſolymis non habebant, locum parum extrà habuiſſe, ad quem ſe conferrent, & Sabbatum non violarent. ſed hoc totum ex Lyrano audiamus; ſic enim ſcribit in cap. 21. Matth. Bethphage dictam fuiſſe villam ſacerdotum, non quia ſacerdotes illius eſſent domini; ſed quia in ea habitabant ſtatutis temporibus, vt ſuprà dictum eſt. Quia licet, inquit, ſacerdotes non haberent hereditates ad excolendum, habebant tamen domum ad animalia nutriendum, & ad manendum tempore quo non vacabant cultui diuino in Ieruſalem. Ita ille. Ad id verò aſſerendum, motus eſt ex præcepto quodam ſcripto

Tertia, quia ibi victimæ alebantur, eoq. ſe conferebant ſacerdotes ante vel poſt ſacrificia.

pro Num. 35, 2. vbi legimus Dominum dixisse Moysi: *Præcipe filiis Israël, vt dent Leuitis de possessionibus suis vrbes ad habitandum, & suburbia earum per circuitum; vt ipsi in oppidis maneant, & suburbana sint pecoribus ac iumentis: quæ à muris ciuitatum forinsecus, per circuitum, mille passuum spatio tendentur*, &c. Et iterum in hunc locum obseruat, hæc data esse ad habitandum, non ad dominandum, vel reditus inde accipiendum; quia erant ipsius Regis vel aliorum dominorum vrbes, in quibus habitabant Leuitæ: vnde & Hebron fuit vna de illis, vt habetur Ios. 20, 7. & tamen Caleb fuit ipsius dominus; quia ei in possessionem data est, vt habetur Ios. 15, 13. Et Iosue, iuxta mandatum Domini, huiusmodi assignauit Leuitis. Hæc ex Lyrano.

Glossa Ordinaria in Matthæum inquit: Bethphage erat viculus Sacerdotum in monte Oliueti; in cuius montis latere est ciuitas Bethania, vel villa, vt dicit super cap. 11. Marci. Mons Oliueti est medius inter Ierusalem & Bethaniam, & sic vtrique propinquus. Bethphage, inquit vlterius, domus buccæ, Bethania domus obedientiæ. Has Dominus pergens Ierusalem sua præsentia sublimat; quia multos ante passionem docendo, donis piæ confessionis & obedientiæ impleuit.

Acta in Bethphage. Quantum ad secundum, & ea quæ Bethphage contigerunt, dico, Bethphage ex Bethania venisse Saluatorem nostrum sex dies ante eius mortem discipulis suis comitatum; vbi duobus ex ipsis præcepit, vt irent in castellum, quod contra illos erat, &, solutis asina & pullo ibidem alligatis, ad eum ducerent, quoniam illis opus habebat: quibus ad Christum adductis, & vestibus Apostolorum stratis, ab eisdem super ipsorum alterum collocatus est, quo iuit Ierosolymam: ac turba plurima, vestimenta sua ac palmarum ramos in via sternente, debitum Deo ac Iesu Saluatori honorem dabat, & Osanna Iesu filio Dauid acclamabat; qui illinc glorioso quidem, sed humili triumpho, perrexit Ierosolymam. In decliui montis Oliueti, vbi optimè ciuitas cerni potest, eam intuitus, eius destructionem præuidens, fleuit super illam: & itinere continuato, Ierusalem per portam Auream, quæ nunc clausa manet, ingressus, in templum Domini intrauit, vbi plura Diuinitatis suæ signa monstrauit; verùm inde ieiunus rediit Bethaniam, vt pluribus tradunt Euangelistæ.

Palma superstes in excidio S. Ciuitatis. Quantum ad tertium, tria dictis placet addere, quæ non erunt iniucunda Lectori; sunt enim scitu dignissima. Primum est, palmam illam, ex qua rami præcisi fuerunt à Iudæis, vt Christum Dominum honorarent, ac vt verum Deum illi obuiando agnoscerent, quasi egregium triumphi Christi monumentum, licet arbores omnes tempore obsidionis sub Tito excisæ fuerint, diuina quadam prouidentia ad multa sæcula perdurasse. Cyrillus Catechesi 10. adducit eam in testimonium post crucem, sic dicens: *Palma, quæ est in Pharinge, testatur, ramos exhibens tunc his qui benedicebant.* Hoc notauit Baronius Tom. 1. sub anno Christi 34. De qua palma dicitur agi 2. Esdr. 8, 15. & Ioan. 12, 13. eam descripsit Adrichomius in sua Ierusalem num. 195. apud Bethphage.

Secundum est, ex eodem Adrichomio loco citato, num. 214. *Christus triumphator per portam Auream (quæ cùm rarissimè aperiretur, vltrò, vt tradunt, aperta est ei) regiam ingressus vrbem*, &c. *Porta Aurea diuinitus Christo aperta.* Si hoc prodigium eo tempore visum fuit, possumus dicere, figuram, & certè simile olim contigisse Salomoni & Arcæ Domini, typo Saluatoris, si, quod aliqui Hebræorum tradunt, verum est. Cum enim Salomon cum populo lætante introducere vellet Arcam Domini in templum, & ad hoc peruenisset, eius fores primùm diuinitus clausæ fuerunt; deinde verò eodem orante Salomone, & illa verba fundente ex 2. Paral. 6, 41. *Consurge Domine Deus in requiem tuam, tu & Arca fortitudinis tuæ*, &c. diuinitus reclusis foribus, facilis ad templum patuit aditus.

Tertium est ex Bonifacio lib. 2. de Perenni cultu Terræ sanctæ, qui de porta Aurea sequentia notauit: Occurrit illa celebris templi porta, quæ Aurea appellatur, quæ ad Orientem cunctis celebrior respicit; &, Dei occulto iudicio, nunc clausa manet ab eo tempore quo Ierusalem capta ab infidelibus fuit. *A captiuitate vrbis clausa manet.* de hac quæ ego vidi fideliter referam. Ista, vt prædixi, est porta templi ad Orientem sita, & claudebatur duodecim ianuis & lignis sandulo & cupresso compactis, & sic clausa vsque in hunc diem manet. Ego quosdam Mahometanos in lege doctos interrogaui: Quid sibi vult quòd non aperitur ista porta, sicut & aliæ apertæ sunt? Dixerunt, quòd seruatur cuidam magno Regi. Quisnam sit iste Rex, dicere nolunt. Scio quod tempore Reuerendiss. Patris Fratris Bonauenturæ Cursetti, Patris Prouinciæ Dalmatæ totiusque Ordinis S. Francisci celeberrimi, & de Terra sancta optimè meriti, porta Ephraim, quæ nunc est sancti Stephani, iussu Solimanni Regis Turcarum, maior, quàm priùs fuerat, facta est, & ad mensuram portæ Aureæ: ex illis duodecim ad istam nouam ianuæ delatæ

In porta Aurea asserta ænea crux inuenta.

delatæ fuerunt, & coaptatæ in ea, in qua inuenta fuit crux ænea, & ad ipsum Patrem delatu, quam a Sanziaco ciuitatis, pietatis ac religionis causa, eo quod vetusta erat, magno pretio emit, quæ vsque hodie in Dominico Sepulchro cum aliis Reliquiis custoditur, &c. Hæc Bonifacius.

Bethphage diruta iacet.

Bethphage in præsentia nihil cernitur, nec ipsa ædificiorum fundamenta: solùm à Christi fidelibus in partibus istis degentibus situs, vbi antiquitus erat hic viculus ædificatus, memoria conseruatur, & venerationi habetur.

Frater Anselmus Minorita inquit: *A torrente Cedron ascendendo per transuersum horti, & prætereundo Ecclesiam orationis Christi, quæ est ad dexteram partem viæ, est lapis de quo Dominus ascendit asinum, quando in die Palmarum venit Ierusalem: in quo lapide demonstratur pedum vestigium; quia quando ascenderat summitatem montis Oliueti, necesse habuit ire pedes, ne asinus casum pateretur ad lapidem; quia est via difficilis de monte Oliueti ad ciuitatem.* Fateor, me talem memoriam non vidisse, nec audiuisse; non tamen illam nego.

CAPVT XI.

De castello, quod vulgò appellatur, Castellum contra vos, siue Asinæ, vndecimo loco decimæ Peregrinationis.

Legimus in Euangelio, quòd, postquam Christus Dominus paucis diebus ante suam sanctissimam passionem ex Bethania venisset Bethphage, vt inde glorioso & humili triumpho Ierosolymam ingrederetur, dixit duobus ex discipulis suis: *Ite in castellum, quod contra vos est*, &c. Matth. 21, 2. Sed quodnam fuit illud castellum? hoc enim inquirere necessarium est, cùm de eo sermonem in præsentia facere debeamus. Triplicem inueni in ista difficultate Doctorum sententiam.

De Castello contra vos, triplex sententia.

Prima. Lyranus, Abulensis, Hugo Cardinalis, & Magister Hist. dicunt, esse Ierusalem: est enim contra & è regione Bethphage. Quæ quamuis esset nobilissima ciuitas, metropolis non Iudææ modò, sed & totius Palæstinæ, castellum tamen appellauit Saluator, propter eius fortitudinem, & quia ad instar castelli munita erat; quemadmodum & Mich. 4, 8. eadem ratione turris appellatur, vt Lib. VI. dicemus: vel quia eius dignitas & excellentia, propter peccata habitantium in ea, deprimenda & auferenda erat, & ciuitas ad instar castelli & villæ eualsura, vt non verbis tantum, sed & lacrymis prædixit Dominus, vt patet in Euangelio.

Prima dicit esse Ierusalem.

Secunda. Alij dicunt, castellum hoc esse Bethphage; Lucas enim de eo scribens ait: *Et factum est, cùm appropinquasset ad Bethphage*, &c. Igitur si appropinquante Christo Bethphage, quæ è regione erat discipulorum, ipsis dixit: *Ite in castellum, quod contra vos est*, potuit per hoc castellum Bethphage intelligere.

Secunda, Bethphage. Luc. 19, 29

Priorem sententiam reijcit meritò Iansenius cap. 110. Concord. Euang. cum aliis. Etenim castellum hoc loco non arcem significat, aut vrbem, sed pagum, & viculum, vt patet ex Græco vocabulo, quo Euangelistæ vtuntur. Prætereà, castellum, ad quod discipuli mittuntur, è regione ipsorum & in conspectu erat; Ierusalem verò ex loco, in quem Christus peruenerat, nondum cernebatur: & quidem ex eo loco non potest videri Ierusalem; quare Ierusalem non est castellum, ad quod Christus misit Apostolos pro iumentis.

Prima sententia refellitur.

Contra vtramque sententiam sunt plerique Interpretes, & qui de locis sanctis scripserunt, & communis istarum partium traditio, qui castellum, ad quod misit discipulos Christus, nec Ierusalem nec Bethphage esse docent, sed alium vicum è regione Bethphage, ab eoque distantem circa quartum milliaris, qui vulgò appellatur, *Castellum contra vos*, siue *Asina*. Et ista est tertia sententia.

Item prima & secunda.

Tertia sententia, Castellum contra vos, siue Asinæ.

In præsentia, huius castelli, sicut & Bethphage, nulla vel fundamentorum cernitur memoria; sed hæc in mentibus fidelium conseruatur.

Hocque vt meliùs fiat, vt inquam huius castelli & Bethphage triumphique Christi memoria conseruetur, singulis quoque annis in Dominica Palmarum, Præsul sacri montis Sion cum aliis Fratribus, peregrinis & ceteris Ierosolymitanis fidelibus, cum Christo & Apostolis Bethphage se confert, id est, ad horum exemplum: quò cùm peruenerit, omnibus in terra prostratis, sacro loco deosculato, post fusas ad Deum preces, Præsul ad pusillum Christi gregem, ad collectam ibi fidelem familiam sermonem facit, vel de Christi amore, vel de mundi contemptu, de via qua itur ad gloriam & Ierusalem cælestem, vel de gloria ipsa; vel denique illud breui sermone perstringit, quod sibi magis opportunum loco, tempori & auditoribus iudicat. Pòst Diaconus, sacris vestibus indutus, petita à Præsule benedictione, salutat populum, & Euangelium secundum Matthæum cantat, quod ea die in Ecclesia decantari solet: qui cùm ad eum locum peruenerit, *Tunc Iesus misit duos*

Processio quotannis ex Bethphage Ierosolymam fieri solita.

duos discipulos, dicens eis, statim Præsul, qui Christi personam gerit, duobus Fratribus ab eo deputatis, qui coram ipso genuflectunt, ait: *Ite in castellum, quod contra vos est*, &c. ac deinde residuum Euangelij cantat Diaconus; moxque duo illi Fratres ad castellum, id est, ad locum, vbi olim erat castellum Asinæ, proficiscuntur: quò cum peruenerint, præparatum inuenientes asellum, ducunt ad Præsulem, stratisque super eum vestibus, desuper sedere faciunt; qui in eo sedens per montem Oliuarum Ierusalem pergit, cui Fratres & alij fideles occurrentes continuò sternunt viam herbis, floribus, & palmis, cantantque quod olim pueri Hebræorum obuiantes Christo cantabant, & nunc cantat Ecclesia in processionibus eius diei: *Pueri Hebræorum portantes ramos oliuarum*, &c. Cùm verò ventum fuerit ad locum, vbi Christus videns ciuitatem fleuit super illam, cantatur Euangelium secundùm Lucam cap. 19. in quo eius lamentatio & fletus recensetur: quo cantato, iter cœptum prosequitur.

Magnus ad processionem populorum concursus. Mirabile autem est, videre in terra infidelium, & Christiani nominis hostium, quanta cum lætitia & solemnitate hæc fiat processio; vt non modo Catholici, sed ipsi schismatici, non minimi, & de plebe, sed maiores & Præsules ipsorum, Guardianum comitentur; eique vt Christo memorata exhibent obsequia, iubilantes occurrunt, & sequuntur vsque ad ciuitatem: tum ciues, vt Christi triumphum videant, foras confluunt, vt sæpiùs propriis oculis vidi.

Ingreditur processio per portam Sion. Quia verò ingredi ciuitatem per portam Auream prohibitum est, quoniam, vt anteà monuimus, semper clausa muro manet, per alteram, id est, montis Sion, intrat processio: inde pergit ad conuentum & Ecclesiam S. Saluatoris; quo cum peruenerit, relicto prius asello, ea perficiuntur quæ eo die in processione fieri mandat Ecclesia: & Ecclesiæ foribus apertis, Præsul cum aliis ingreditur; dictaque ab eo Oratione ante altare maius, versa ad populum facie benedicit, ac cum benedictione dimittit. Qui post, corporali benedictione à Fratribus præparata, pro labore recreatur.

CAPVT XII.

Vnde originem traxerit processio Capite præcedenti commemorata.

Cum in partibus istis publici & solemnes Ecclesiastici ritus ab infidelibus permissi non sint, meritò quispiam inquirere posset, quomodo iam memorata processio sit cum tanta solemnitate permissa, atque vnde originem habuerit. Ad hanc difficultatem respondetur, in quodam Itinerario Terræ sanctæ reperiri, quod cum aliquando Ierosolymis, & circa, maxima esset terræ siccitas, ob quam multum patiebantur homines & iumenta, in magnoque vitæ discrimine omnes constituti erant, Gubernator sanctæ Ciuitatis, vt tanto occurreret periculo, iussit omnibus in ea habitantibus, vt singuli secundùm eorum ritus Deum pro pluuia deprecarentur. *Prima responsio ad difficultatem.* Iustæ petitioni acquieuerunt omnes, sed non pluit Dominus de cælo. Tuncque singulari Dei ordinatione factum fuit, vt Gubernator, accersito Guardiano sacri montis Sion cum Fratribus suis, illis singulariter præceperit, vt ad Deum preces funderent pro pluuia: ad quem Guardianus omnium nomine respondit, eos libenter quod præcipiebat executuros, tantumque immensæ bonitati ac pietati fidere, quod abundantes aquas consequerentur; si tamen eis permitteret, vt eorum more, & vt in Christianitate pro similibus necessitatibus fieri consueuit, solemniter in processione, cum cruce & Ecclesiasticis indumentis circumeuntes ciuitatem, Deum deprecarentur. Iustæ petitioni acquieuit Gubernator. Tunc Fratres quanto potuerunt affectu & præparatione se ad Deum rogandum disposuerunt, ne irritas faceret, sed exaudiret illorum orationes. *Christianorum [illegible] efficax.* Igitur quodam manè è conuentu egressi Fratres cum cruce, processionaliter circuierunt ciuitatem, Deum pro optata pluuia deprecantes. Et ecce, necdum clamantibus illis, vt olim sitienti terræ ad clamorem Eliæ misit pluuiam super terram Dominus, exaudiuit misericordiarum Parens preces seruorum suorum, & cataractæ cæli apertæ sunt; magnasque aquas misit Dominus, quibus terra & habitantes in ea recreati fuerunt, & madefacti domum reuersi sunt Fratres. Simile scribit Marcus in Vita S. Porphyrij, & refert Gretserus l. 1. de Sacris Processionibus cap. 4.

Ob tantum beneficium Fratrum supplicationibus à Deo optimo maximo acceptum, gratus Gubernator Fratribus concessit, vt singulis annis cum cruce possent similem facere processionem: quam per aliquod tempus fecerunt; verùm perfidi & semper Filio Dei aduersantes Iudæi, inimici crucis Christi, ægrè ferentes talem processionem, quam sciebant cedere in Christi ac Christianorum honorem, Gubernatori ciuitatis pro tempore existenti persuaserunt, vt prohiberet Christianis talem facere processionem cum cruce, tamquam indecens esset; eoque enim pacto Christus & Christiani super Mahome- *Opera Iudæorum interdicta processio quædam.*

tem

rem & Mahometistas extolli viderentur. Quibus annuens ingratus Gubernator, illam deinceps processionem prohibuit; & hanc, de qua locuti sumus, à Bethphage ad Ierusalem sine cruce fieri alterius loco Fratribus concessit.

Secunda responsio.

Ceterùm multò antiquiorem processionem illam Ierosolymis fieri solitam, antequam postremò ad Turcarum manus sancta Ciuitas perueniisset, & Minores Fratres ad Terram sanctam admissi essent, in hunc modum explico. Cum hæc processio sit à fidelibus instituta in memoriam triumphi Christi, quando cum asina & pullo magnificus & humilis Saluator in die Palmarum fuit Ierosolymam ingressus, credendum est, exordium habuisse eo tempore quo Terra sancta venit ad manus Christianorum; quando necdum Minores Fratres has partes penetrauerant, imò nec in lucem prodierant. Ierusalem namque circa annum Domini 1099. capta fuit à Christianis exercitum ducente Godefrido Bullonio, & Franciscani Fratres florere cœperunt in Dei Ecclesia circa annum à partu virgineo 1029. quibus proficientibus & fructificantibus in eadem Dei Ecclesia, nonnulli anno Domini 1313. ad regimen locorum sanctorum Regio ac Pontificio diplomate destinati fuerunt; quemadmodum Libro 1. Capite LXVII. indicauimus. Quare piè credendum est, priùs memoratam processionem originem habuisse, etsi de tempore determinato mihi non satis constet; solitam verò fieri loco & modo memorato, probabile est credere; sicut & aliæ festiuitates & solemnitates in peculiaribus aliis sanctis locis secundùm mysteriorum conditionem suis temporibus celebrantur: vt in die Natiuitatis Domini, Missa & Officium solemniter decantatur in specu & Præsepio Bethlehemitico; in Hebdomada sancta, in sacro Caluariæ monte, in Dominica Resurrectionis Saluatoris, ad gloriosum eius Sepulchrum; similiter dicatur de aliis mysteriis, festis & locis, proportione seruata. Sed postquam loca sancta à Christianis, post Constantinum Magnum & alios Christianos Imperatores, sibi vsurparunt infideles, Christiani nominis hostes, inter alia religionis ac pietatis officia obliuioni tradita, & processio ista creditur intermissa.

Instituta antiquitus in memoriâ triumphi Christi ante Ordinem Minorum.

Processio intermissa Ierosolyma ab infidelibus capta.

Verùm quando Deo placuit respicere super populum sanctum suum, & Ierusalem hereditatem suam, suis fidelibus, post multos superatos labores, restituere dignatus est sub piissimo ac strenuissimo Godefrido, primo Ierosolymorum Rege, anno Domini 1099. vt docet Guilielmus Tyrius de Bello sacro lib. 8. Sancto loco expurgato & sanctificato, atque omnibus aliis rectè dispositis, pius ac strenuus Rex, inter alia ab eo ad Dei gloriam mature sancita, instituit, siue meliùs restaurauit & exornauit sacrum militarem Ordinem Equitum sanctissimi Sepulchri Domini nostri Iesu Christi: & inter alia quæ sacris militibus præscripsit, & hoc vnum fuit, quod Dominica Palmarum fieret memorata processio. Ita habetur in constitutionibus & ordinationibus dicti Ordinis artic. 14. vt videre potes Lib. 11. Cap. XLVIII. Hoc manifestè apparet in primis ex eo quod scribit Fulcherius Carnotensis ad annum Domini 1118. in Balduino, c. 44. Cùm ex Ægypto deferretur Balduinus Rex, vt mortuus Ierosolymis sepeliretur: *Die siquidem*, inquit, *quo Palmarum rami ex more deferri solent, ordinatione Dei & euentu inopinabili, ad processionem, qua de monte Oliueti ad vallem Iosaphat tunc descendebat, caterua lugubris & dolentis funeris latrix aduenit: quo viso, & sicut erat cognito, pro cantu planctum, pro lætitia gemitum, cuncti qui aderant, dederunt. Plorant Franci, lugent Syri, & qui hoc videbant Saraceni. Quis enim se continere posset, qui non ibi piè fleret? Igitur tunc ad vrbem redeuntes, tam Clerus quàm populus, fecerunt quod dolori conuenit, & consuetudini. Et sepelierunt eum in Golgotha iuxta Ducem Godefridum suum germanum*, &c. Idem Tyrius de Bello sacro lib. 12. cap. 2.

Restituta, à fidelibus sancta Ciuitate recuperata.

Balduinus Rex mortuus defertur Ierosolymam.

Et adhuc ad ita opinandum adducor ex admirabili quodam crudelitatis ac pietatis euentu, quem Tyri Archiepiscopus Guilielmus narrat lib. 1. Belli sacri cap. 5. cùm enim, antequam per Godefridum Bullonium Ierosolyma caperetur, multis ab infidelibus calumniis & persecutionibus premerentur fideles in ea habitantes, inter eas memoranda est quæ sequitur: *Quidam ciuis ex infidelibus, nostros odio persequens insatiabili, vir perfidus & nequam, vt eis aliquid ad mortem molıretur, morticinum canis clàm proiecit in atrium templi: in cuius munditia conseruanda, eius custodes & vniuersa ciuitas omnem impendebant sollicitudinem. Manè facto, qui orationis gratia accesserunt ad templum, reperientes immundum cadauer & fætens, penè ad insaniam versi, vniuersam penè vrbem repleuerunt clamoribus. Concurrit subitò populus vniuersus, & omnes asserunt pro constanti, Christianos hoc fecisse. Quid plura? decernitur interitus vniuersis, & tam peculiare flagitium morte piandum indicatur. Fideles porrò de sua confidentes innocentia, mortem pro Christo*

Insigne adolescentis Christiani charitatis exemplum.

Christo pati, parati erant. Dumq; adessent speculatores eductis gladiis, vt populum interimerent, obtulit se adolescens plenus spiritu, dicens: Periculosum est, fratres, si ita perit omnis hac Ecclesia; expedit magis vt vnus moriatur pro populo, & non tota gens pereat: concedite mihi, vt mei habeatis annuam in benedictione memoriam, & generi meo honor in perpetuum debitus conseruetur; ego vero, auctore Domino, hanc à vobis stragem depello. Susceperunt igitur gratanter verbum; & quod ille petierat, vltrò concedunt. Et vt in ramis Palmarum, ad perennem eius memoriam, eius oliuam, quæ Domini nostri Iesu Christi significatiua est, introducant in ciuitatem in processione solemni, confirmant. Quo facto, prædictus adolescens Primatibus se offert ciuitatis, reum se confitetur, & omnes alios astruit innocentes. Quod audientes Iudices, aliis absolutis, illum gladio exposuerunt. Et ita pro fratribus animam ponens, cum pietate dormitionem accepit, optimam habens repositam gratiam. Hactenus Tyrius.

Ex isto admirabili euentu, multò ante Godefridum illam processionem Ierosolymis fieri solitam in Dominica Palmarum, deduco. Quam laudabilem consuetudinem, fortè infidelium persecutionibus collapsam, reddita Ierosolymis pace, Godefridus restituit; & iterum intermissa, Fratrum Minorum opera restituta, vt anteà dictum fuit.

Aduertendum in citato articulo, Godefridum mentionem quidem non facere *Bethphage*, & *Castelli contra vos*, vnde asina accepta fuit, & nunc exorditur processio: sed non obstat; quoniam supponit ibi incepisse, quia hoc modo Christi triumphus melius repræsentatur, quemadmodum Rex & Ierosolymitana Ecclesia illum repræsentare intendebat. Et hæc de præmissa processione probabiliter dicta sint.

CAPVT XIII.

De porta sanctæ Ciuitatis, per quam Rex noster Christus morti proximus glorioso & humili triumpho in Dominica Palmarum Ierosolymam fuit ingressus, duodecimo memorabili loco decimæ Peregrinationis.

INdicauimus in præcedentibus, Christum Dominum, totius humani generis Reparatorem, morti proximum, in die Palmarum, in humili illo & glorioso triumpho, quem nostri gratia suscepit, quando mansuetus Rex, secundùm Prophetæ vaticinium, sedens super asinam & pullum filium subiugalis, à turbis cum ramis oliuarum, à pueris Rex & filius Dauid acclamatus & exceptus; indicauimus inquam, veterem receptam secuti traditionem, Seruatorem nostrum ingressum fuisse Ierosolymam per portam Auream; & tamquam rem exploratam, sicco pede, vt aiunt, pertransiuimus, nec erat animus ampliùs de ea verba facere: verum quoniam, postquam hunc Librum, imò Opus totum conscripsissem, inueni aliam sententiam, quæ, si vera est, ruit illa traditio; vt quæ ex his sententiis probabilior sit, appareat, placuit vtramque in medium adducere, vt, cognita alterius probabilitate, ea approbetur, & maiori affectu porta illa venerationi habeatur, per quam ingressum fuisse Saluatorem in Dominica Palmarum probabiliori ratione persuaderi arbitramur. *De porta per quam Christus in die Palmarum Ierosolymam ingressus fuit, duæ sententiæ.*

Prima sententia iam indicata est, Christum Dominum in die Palmarum super asinam ingressum fuisse Ierosolymam per portam Auream, & ex ista in templum fuisse ingressum. *Prima, Auream portam fuisse docet.* *Porta Aurea* dicta, secundum Hieronymum, quòd auratis olim fulgeret cælaturis; *Orientalis* etiam, quia ad Orientem templi & ciuitatis sita erat: & quia per compendium è templo ad montem Oliueti ducebat, templi potiùs quàm ciuitatis porta. *Aurea porta nominis ratio.* Et hæc est ratio, secundum Adrichomium de ea agentem in Ierusalem num. 156. quare Nehemias agens de portis sanctæ Ciuitatis, illius mentionem non fecit; & verè sub isto nomine, sed fortè sub alio, vt dicemus. Et ex hoc colligitur altera ratio pro ista sententia; quia cùm Christi intentio in glorioso illo triumpho esset, ingredi ex monte Oliueti in sanctam Ciuitatem & templum, & per portam, quæ breuiori itinere duceret ad ipsum, cùm, vt facilè coniectari possumus, hæc illi ceteris proximior fuerit, per hanc fuisse ingressum, probabiliter credere possumus. *Prima ratio.*

Prætereà, cùm Christus solemni cum pompa ciuitatem ingredi vellet & templum, probabile est, per illustrissimam & triumphalem portam ingressum fuisse, & hæc erat ista Aurea, propter nobiliorem situm respectu ciuitatis & templi, & propter aurum & argentum, & alia pretiosa, quibus ornabatur; quia ex ipsa rectà erat introitus ad egregiam templi Orientalem portam, quæ Speciosa appellabatur, vt videre est apud citatum Adrichomium in Descriptione Ierusalem & templi num. indicato, & num. 102. *Secunda ratio.*

Denique accedit consensus ferè communis Doctorum; Landulphi Part. 2. Vitæ *Tertia ratio.*

Christi

Christi cap. 28. Salmeronis Tom. 10. Tract. 19. Adrichomij loco prius citato, & aliorum ab ipso citatorum; præter alios, qui scripserunt de Locis sanctis: estque communis in partibus istis traditio, atque intuitu ingressus Christi Ierosolymis habitantes & peregrini portam illam Auream venerantur. Id aduertens alterius adducendæ sententiæ sectator Villalpandus, loco statim adducendo inquit: *Scio Auream huiusmodi portam Ierosolymis maxima veneratione in huius ingressus Christi memoriam coli; quam arbitrantur ad instar prioris ædificatam loco eodem, per quam aditus hodie ad montem Oliueti in templum patere potuisset.*

Secunda sententia tradit esse portam Gregis.

Secunda sententia est Villalpandi To. 3. Apparatus vrb. lib. 3. cap. 26. qui cap. 7. dicit, adductam alteram esse falsam, & diuino vaticinio repugnantem; & per portam Gregis, siue Genath, & horti Regis, Christum triumphantem intrasse in die Palmarum Ierosolymam: quam sententiam se probare arbitratur Prophetæ vaticinio, figura, & ratione.

Mich. 4. 7. *Primum argumentum Villalpandi.*

In primis inquam Prophetæ vaticinio. Michæas enim dicit: *Et regnabit Dominus super eos in monte Sion ex hoc nunc & vsque in æternum: & tu turris Gregis nebulosa filia Sion vsque ad te veniet, &c.* In his verbis prædixit Propheta ingressum Christi in Ierusalem gloriosum in die Palmarum; in eo enim sensu adducitur ab Euangelistis, prædicat felicem turrem Gregis; quoniam per portam Gregis intrauit, ab ea turri sibi proxima sic appellata: & si legeretur, non vt Sixtianus codex, *filia*, sed vt Ribera & alij, *filia Sion*, non tamen alium, inquit, licet eruere sensum; nam & portæ felicitatem, Sionis felicitati, & hanc illi maximè conducere, non est dubium. Filia autem Sion dicetur ea turris, vtpote Sioni proxima, in eius quasi matris gremio sita.

Secundum argumentum. *2. Esd. 3. 1.*

Secundò, id ipsum præmonstratum, siue præfiguratum arbitratur in illius portæ reædificatore, qui fuit magnus Sacerdos Eliasibus, magni Sacerdotis Christi Domini vetus typus. Neque ob aliam causam, inquit, Nehemiam credimus, instaurandam vrbem aggressum ab hac porta, tamquam à capite initium duxisse, eam totius Synagogæ ac gentis capiti Eliasibo Sacerdoti magno ædificandam vnà cum Sacerdotibus tradens, quàm vt huius portæ dignitatem, magnificentiam & gloriam testatam futuris sæculis relinqueret. Ea autem omnia, quæ diximus, in figura quidem illis contigisse non dubitamus; & quasi in vmbra eius gloriæ, quam, vt multo antè prædixerat Michæas, aduentus Christi attulit: hac enim porta in die Palmarum, quasi triumphum agens, ingreditur; de quo sanctus Lucas Euangelista sic scribit: *Et cùm appropinquaret iam ad descensum montis Oliueti, &c.* *Luc. 19, 37.*

Tertium argumentum.

Et tertiò rationem addit, ex propinquitate huius portæ ad templum & montem vnde Christus veniebat. Ex loco vnde venit, inquit, nempe à monte Oliueti; & ex templi situ, in quod ingressum fuisse testatur idem Euangelista, non dubia coniectura ducimur, vt credamus, per portam Gregis, quæ monti obiecta, & templo vicina erat; ingressum fuisse Dominum, &c. Hæc ratio, secundùm Villalpandum, magis apparet ex ipsius responsione ad fundamenta alterius sententiæ, quæ sic habet cap. 26.

Responsio Villalpandi ad rationes primæ sententiæ.

Porta Aurea Orientalis, quam maximè celebrant nostra ætatis Scriptores, nulla vmquam fuit olim sic dicta vel in templo, vel in vrbe: quòd verò tradunt, per eam ingressum fuisse Christum Dominum in die Palmarum, falsum omnino est; repugnat enim Sophoniæ vaticinio (credo esse mendum, & pro *Sophoniæ* legendum *Michææ*, cuius ipse meminit) *per Gregis turrim ac portam ingressurum eo die Christum Dominum enuntianti, vt suo loco ostendemus. Id verò quod tradunt, Auream portam compendiaria via à templo ad Oliueti montem duxisse, non auderent asserere, si attentiùs Iosephum legissent, asserentem, templum ab Orientali sui parte, quæ Oliuarum montem prospicit, trecentos & eo ampliùs cubitos erectum fuisse, atque adeò inter illud, quod vix oculis quis posset emetiri, deficiente visu, vt ait idem Iosephus, præ nimia altitudine, hoc ipsi Christum Dominum, super asinam & pullum eius humano more vectum, emensum fuisse arbitrantur. Quapropter nulla fuit compendiaria via, quæ à templo rectà duceret in montem Orientalem; sed per portam Gregis ingressos ducebat recta via ad Aquilonarem periboli templi, indeque per Orientalem viam ad Speciosam templi portam, per quam introisse arbitramur in templum Christum Dominum.* Hactenus ex Villalpando.

De præmissis sententiis iudicium.

Si in hac difficultate licet proprium proferre iudicium, illud tribus præmissis aperiam. Primum sit, ex Scriptura diuina nihil certi statui posse pro vtraque sententia; quod magis apparebit post responsionem ad argumenta Villalpandi. Quare sicut, dicendo cum Villalpando, Christum ingressum fuisse in sanctam Ciuitatem per portam Gregis, non loqueremur contra Scripturæ auctoritatem; ita, dicendo cum com-

Neutra est cõtra Scripturam sacram.

communi ſententia, ingreſſum fuiſſe per portam Auream, non eſt dicere omnino falſum & repugnans Michææ vaticinio vel alteri Scripturæ, quemadmodum arbitratus fuit Villalpandus.

Plurium ſententia & communis particulari præferenda.

Secundum ſit, in his, in quibus non habemus firmiorem ſacræ Scripturæ ſermonem, ſtandum eſſe magis plurium auctoritati, traditioni & probabiliori congruentiæ, quàm paucis inefficaci ratione refragantibus; præſertim cùm, plurium ſententiam & traditionem non eſſe ſine ratione, & meliori quàm paucorum, ſentiendum ſit.

Porta aurea & Gregis Orientales diſtincta.

Tertium ſit, diſtinctionem eſſe inter portam Auream & Gregis; & has illas eſſe, quas agnoſcunt habitatores Ieruſalem in eodem tractu Orientali vrbis, Oliuarum montem reſpicientes; & Auream eſſe, quæ in præſentia clauſa manet, Gregis quæ aperta eſt, alias à Ioſepho vocata porta Genath, & horti Regis, hoc eſt hortorum, vtpote, quæ hortis tum regiis tum verò aliis quàm plurimis vallis Hennon viam aperiret: quam nunc peregrini, atque Ieroſolymis degentes Chriſtiani, portam vocant ſancti Stephani; & ita notauit idem Villalpandus ex Zuallardo peregrino Ieroſolymitano. Hoc dixi propter eos, qui aſſerunt, portam Auream eſſe portam Gregis; quibus nullo modo, & meritò, aſſentit Villalpandus.

Prima ſententia tenenda.

His ſic prælibatis, dicerem, priorem communem ſententiam tenendam eſſe, propter plurium auctoritatem, communem traditionem & rationem, vt vidimus: quia quæ pro ſingulari ſententia Villalpandi afferebantur, magis illi refragari quàm ſuffragari videntur, vt ſtatim ex ipſorum ſolutione apparebit.

Ad argumenta ſecundæ ſententiæ.

Ad primũ.

Igitur ad Michææ auctoritatem dicendum, non magis fauere Villalpando quàm nobis: tum quia dicere poſſumus, in ea non fieri alluſionem ad portam aliquam Auream, vel Gregis, ſed ad ciuitatem, vel templum, quæ turris nomine intelliguntur, vt placet D. Hieronymo & aliis auctoritatis Scriptoribus, vt Libro VI. Cap. VIII. Peregrinat. notamus. Tum quia, licet concedamus, Prophetam loqui de aliqua turri Ieroſolymitana eo nomine appellata, quid inde? ergo Saluator intrauit Ieroſolymam per portam Gregis. An non potuit ingredi per aliam Auream, proximiorem loco vnde veniebat, & templo? Et ſi ea turris *filia Sion*, vel *filia Sion* dicitur, quia Sioni proxima, in eius quaſi gremio ſita, vt inquit Villalpandus; meliùs & veriùs dicemus, proximiorem fuiſſe Sioni portam Auream, & hãc potiùs ab illa turri denominari, vt Sioni proximioré altera Gregis porta, quæ in extremo ciuitatis Sion reſpicit; & Aurea eſt inter Sion & portam Gregis, ſiue S. Stephani. Hæc quilibet, etſi vix apertis inſpiciens oculis, ne dicam cæcis, confitebitur. Quare, ſi vera eſſet Villalpandi ſententia, fuiſſe Ieroſolymis turrim templi, & portæ Gregis, appellatam turrim Gregis; non tamen vera eſſet illa interpretatio, nuncupatam filiam Sion, quia velut filia in Sion gremio ſita ſit, ſed quia erecta in ciuitate inferiori, quæ filia Sion appellatur; quoniam à Sion, ſiue ciuitate ſuperiori, velut filia à matre, videtur deſcendere, vt, de ſancta Ciuitate agentes, notauimus. Ideò, ſi non ſum hallucinatus, ſi aliquid valet argumentum Villalpandi, valet pro prima communi ſententia, & non pro ſua ſecunda particulari.

Magis pro prima concludit.

Præterea, turris felicitas magis attendenda eſt ex manſione Chriſti in templo, quam ex tranſitu per portá vel ſecus turrim: & ſi ex porta, ex Aurea dicemus; quoniam téplo & valli Hennõ proximior, vt priùs notauimus.

Salmeroni ſententia.

Et propter hæc arbitror, Salmeronem Tomo 10. Tract. 19. has duas portas non diſtinxiſſe, ſed Auream & Gregis eamdem portam ſtatuiſſe; loquens enim de ductione Chriſti ex horto ad tribunalia ſic dicit: *Adduxerunt autem eum per portam Auream templo proximam, quæ aliàs dicitur Probatica, vel Ouium porta; per quam paucis antè diebus fuerat ingreſſus cum tanto triumpho & honore palmarum*, &c. idem videtur indicare Tom. I. Proleg. 42. agens de portis ciuitatis; illamque primo loco ſtatuit. Probatica verò & Gregis idem ſignificant, eodem Villalpando auctore vbi ſupra cap. 7. poſt principium; vbi & dicit, eſſe proximam templo, & omnium portarum celeberrimam: verum nunc, nobis cernentibus, Aurea proximior eſt templo alterà, quam ipſe vocat Gregis, & ſancti Stephani. Et ſi verum eſſet Salmeronis dictum, haberemus, contra Villalpandum, in Scriptura ſacra, & apud probatos Scriptores, mentionem fieri portæ Aureæ, quamuis non ſub hoc nomine. Ad hæc, ſi hoc etiam verum eſſet, reſponſum eſſet ſecundo fundamento Villalpandi; nam Eliaſibus magnus Sacerdos eam ædificaſſet.

Ad ſecundum Villalpandi argumentum.

Sed hoc non obſtante, dicimus, in aliis quàm in ædificatione portæ Gregis fuiſſe Eliaſibum typum Chriſti Domini, vt in Sacerdotio: vt, ſicut magnus ille, ita maximus iſte: & ſicut ab Eliaſibo & Sacerdotibus aliis ciuitatis Ieruſalem reædificatio exordium habuit; ita Chriſtus totius Eccleſiaſtici ædificij fundamentũ extitit, & cum Sacerdotibus & paſtoribus, ſanctis Apoſtolis, aliiſque Apoſtolicis viris abſoluit, & dilatauit. Quòd verò in die Palmarum Chriſtus

ſtus intrauerit per portam ab Eliaſibo reædificatam, non refert; ſufficit aliàs ingreſſum fuiſſe, vt Eliaſibus, quantum ad hoc fuerit Christi figura; nam in die Palmarum, quando nobilem triumphum agebat, decuit ipſum intraſſe per nobiliſſimam & triumphalem portam Auream.

Ad tertiam. Quod in tertia ratione aſſumitur, negatur omnino: ſtatim enim oſtendemus, quod non ſemel innuimus, portam Auream proximiorem fuiſſe templo, & Christo commodiorē, ad ingrediendum Ieroſolymam & templum è loco vnde veniebat, altera porta Gregis, ſiue S. Stephani; quamuis maior iſta propinquitas in iſto triumpho multum facienda non eſſet, ſed potiùs dignitas & excellentia portæ: & tunc temporis pluris fiebat porta Aurea & Orientalis.

Confutatio reſponſionis Villalpandi ad rationes primæ ſententiæ. Nec quæ dicit Villalpandus, confutando prioris ſententiæ fundamenta, officiunt, vt abſque difficultate licet ex dictis colligere. Sed dicamus vlteriùs, cùm aſſerit ille, nullam portam fuiſſe ciuitatis vel templi, quæ Aurea appelletur; concedimus, in Scriptura eam tali nomine haud eſſe appellatam, benè tamen alio, vt Gregis, ſecundùm Salmeronem, vel aliquo alio; & ſub illo apud probatos veteres ac recentiores Scriptores, & ab vniuerſo populo nuncupata inuenitur. Nec mirum, ſacros Scriptores illa nomenclatura eam non appellaſſe, ſed bene alios poſt ipſos; quia iſti animaduerterunt in ea mutationem in melius, illuſtria inquam illius ornamenta, aureas cælaturas, quibus exornabatur, quæ in ea non erant antiquioribus temporibus: quare, veteri relicto nomine, nouum illuſtrius ei inditum fuit. Simile aliàs fieri, ex vſu & Scriptura nouimus.

Ad Ioſephi auctoritatem. Congruentia illa ratióve dictis Villalpandi ex Ioſepho non infirmatur. Eſto enim, templum ea parte, qua ad Orientem Oliuarum montē proſpicit, trecentos & eo ampliùs cubitos erectum fuerit, intellige ſupra vallem Ioſaphat; ſed non minus erectum eſt planum areave, vel vbi fingit Villalpandus turrim Gregis, vel ædificata eſt porta Gregis; hæc enim ſunt in eadem linea & area ciuitatis. Vallis Ioſaphat ex hac parte non minùs profunda eſt; & qui ampliùs affirmaret, à vero non aberraret: hoc deducitur ex eo, quòd Sepulchrum B. Virginis Mariæ, & templum circa ipſum extructum, niſi poſt aliqualem deſcenſum ex porta S. Stephani ad vallem Ioſaphat, videri poteſt: & in ſatis profundo loco huius vallis ſitum eſſe, ſuo loco oſtendimus. Totum Orientalem tractum Ieruſalem montem Oliuetum reſpicere, ad oculum patet, vt notauit ipſe Villalpandus Tom. 3. Appar. vrb. lib. 1. cap. 5. Quare ſi auctoritas Ioſephi officeret, non minus ei quàm nobis officeret: ſed nemini officit, vt ex declaratione compendiariæ illius viæ, ſiue ex templo ad montem, ſiue ex monte ad templum, ſtatim apparebit.

Igitur via hæc compendiaria non ita accipienda eſt, vt nos eam accepiſſe videtur opinatus fuiſſe Villalpandus, vt ex ea parte Olueti, quæ habet è regione templum, recta per portam Auream Chriſtus ingreſſus fuerit ciuitatem; & ex ea in templum; ita vt velut lapis ſe præcipitem Chriſtus dederit ex ea parte templi, & inde velut anguis per vallis Ioſaphat collem reptauerit, & ita per Auream portam ſe intruſerit: non tale inquam compendium nos vel alij prioris ſententiæ ſectatores ſuſpicati fuimus, ſed huiuſmodi, quale & in præſentia abſolueretur, ſi ex monte Olueti in proceſſione Bethphage, vel alia occaſione ingredi daretur in templum Salomonis; & porta Aurea eſſet aperta: fuit enim, & eſſet vt ſequitur.

Compendiaria via, qua Chriſtus ex monte Oliueti Ieroſolymam per portam Auream ingreſſus fuit, explicatur. Diſceſſit Chriſtus à Bethphage, & per montem Olueti ad Aquilonem verſus direxit greſſus: & cum perueniſſet prope locum, vnde poſteà glorioſus aſcendit in cælum, vbi eſt via deſcenſus montis ad ciuitatem, conuertit ad Occidentem & ciuitatem faciem, deſcenditque per hanc partem; & poſt montis deſcenſum, tranſitum vallis Ioſaphat, & pontem torrentis Cedron, proximum horto Gethſemani, ſeſe illi obtulit velut in triangulo ex dextera & Aquilonari parte porta S. Stephani & Gregis, & ex læua & Meridionali, porta Aurea ciuitatis; per quam vlteriùs procedendò ad Occidentem, proximè occurrit templi Orientalis porta, quæ è regione Auream habet. Quare ex Aurea porta ad Occidentem dirigendo greſſus, ad illam breuî peruenitur; ſed ex altera Gregis non item, quoniam progrediendum eſſet vlteriùs verſus Auream, & inde ad templum, longiori via, vt patet. Itaque cùm prior illa via compendiaria videatur ac commodior, & porta Aurea celebrior, per illam credimus in ſuo glorioſo triumpho Saluatorem noſtrum ingreſſum fuiſſe. In præſentia licet porta Aurea clauſa ſit, & ex parte Orientali non ſit introitus in ciuitatem, & inde ad templum, niſi per portam Gregis, adhuc tamen per aliam viam eſt commodus aſcenſus. Quare, vt concludamus, ex Aurea porta per Speciosam Orientalem portam templi humilis Rex Chriſtus in glorioſo illo triumpho ingreſſus fuit ciuitatem & templum. Ex his quilibet iudicet, quænam ex illis opi-

Obiectionis solutio. opinionibus probabilior sit. Quamuis enim destructa fuerit ciuitas, verùm in reædificatione conseruatus fuit situs portarum; quarum nomina posteri conseruarunt, vel sanè parum immutarunt.

Porta aurea ob plura memorabilis ac venerabilis. Vt portam Auream veneratione dignam iudicamus, quoniam per eam ingressus fuit Christus Dominus in die Palmarum; ita & memorabilem prædicamus, quia in ea sancti illi coniuges, Ioachim & Anna, de futura prole læti, sibi mutuo occurrisse scribitur.

Et quia per eam Heraclius Imperator, parta diuinitus de Chosroa Persarum Rege victoria, partem Dominicæ crucis conquisitæ, plebeio & humili amictu vestitus, detulit in Ierusalem, modo quo in festo Exaltationis sanctæ Crucis legitur in Breuiario Romano.

Notauit etiam Radziuil in Ierosol. pereg. Epist. 2. pag. 75. De hac porta alia diximus supra Cap. x. huius Peregrinationis: quibus & hæc adde, muro clausam asseruari à Turcis, præter rationem antè adductam, quia per ipsam ingressurum esse Regem, qui capturus est Ierusalem, & erit dominus totius mundi, dicunt Mahometistæ; & quia infideles omnes, qui per eam transibant, protinus animam exhalabant; & ne alius à Mahometanis per eam ad templum Salomonis accedens, illud contaminaret.

CAPVT XIV.

De porta templi quæ Speciosa creditur, per quam Christus Iesus in die Palmarum triumphali pompa in templum Dei intrauit, decimotertio loco decimæ Peregrinationis.

CApite præcedenti probabiliter ostendimus, secuti communem sententiam & traditionem, Christum Regem & Saluatorem nostrum in solemni illo Palmarum triumpho ingressum fuisse in sanctam Ierusalem ciuitatem per portam Auream; & innuimus ex eadem sententia, à qua non recedit Villalpandus, intrasse in templum per portam quæ dicitur *Speciosa*: quare, quantum ad hoc, videtur esse communis omnium consensus; & quàm rationabilis ex dicendis apparebit.

De Speciosa porta situ dissensio. Verùm quoniam non conuenit inter omnes in assignatione situs huius portæ, & res est perobscura, præmissis quatuor Notabilibus, quid mihi probabilius videatur, aperiam. Et tantò magis facienda erat mentio huius portæ, quoniam Ierosolymis solemnis est, & venerationi habetur, etsi, vt videbimus, non in proprio loco agnoscatur: de qua nos hactenus locuti non fuimus.

In PRIMIS itaque NOTANDVM, templum Ierosolymitanum, in quod Christus intrauit, non fuisse illud primum per Salomonem ædificatum, neque secundum per Zorobabelem restitutum; sed tertium, per seniorem Herodem Ascalonitam ad prioris imitationem ædificatum, siue reparatum. Templum à senior. Herode instauratum ingressus fuit Dominus.

Hoc templum, inter alia, quatuor continebat porticus, de quibus & earum vsu Iosephus Iudæus lib. 2. aduersus Apionem in hunc modum scribit: *Quatuor porticus habuit in circuitu, & harum singula propriam secundùm legem habuere custodiam. In exteriorem itaque ingredi licentia fuit omnibus, etiam alienigenis; mulieres tantummodò menstruatæ transire prohibebantur. In secundam verò porticum cuncti Iudæi ingrediebantur, eorumq; coniuges, cùm essent ab omni pollutione munda: in tertiam masculi Iudæorum, mundi existentes, atque purificati: in quartam autem sacerdotes stolis induti sacerdotalibus: in adytum soli Principes sacerdotum, propria stola circumamicti.* Hæc Iosephus. Quatuor habebat porticus.

Illæ porticus & distinctis nominibus & communi appellabantur: distinctis quidem, quoniam prima exterior *immundorum* porticus & atrium, secunda *mulierum Israëlitarum*, tertia *mundorum virorum*, quarta *Sacerdotum*; vel *templum, sanctum, sacrosanctum*, & *Sancta sanctorum*, & alijs nominibus nominabantur: communi verò nomine, id est *templi*, quælibet porticus vel atrium appellabatur. Et quoniam de interiori parte sacerdotum non est dubitatio, de alijs exterioribus profero testimonium. Ioan. 10, 23. dicitur: *Ambulabat Iesus in templo, in porticu Salomonis.* Quæ porticus erat vel prima, vel secunda, secundum varias opiniones, vt dicemus, quam frequentabant Apostoli, non interior sacerdotum; quia cùm nec Christus, nec Apostoli essent legis Moysaicæ sacerdotes, erat illis ad illam aditus interdictus. Iosephus primam porticum, *primum templum* nonnumquam appellauit. Communi & proprio appellantur nomine.

SECVNDÒ NOTANDVM, ad illas porticus per varios gradus & portas fuisse accessum, vt varijs in locis indicat Iosephus. Sed quid de numero & dispositione portarum exterioris templi vel secundi dicendum est? Iosephus non in vno dumtaxat loco de his portis locutus est, & non eodem semper modo: lib. 6. Bel. Iudaic. cap. 6. decem enumerat, à Meridie quatuor, totidem à Septemtrione, & ab Oriente duas; libro verò 15. Antiq. cap. 14. describens nouum templum Difficultas de numero & dispositione portarum exterioris & secundi templi.

Omnes sunt in plaga Meridionali, Aquilonari & Orientali. Iosephus sibi contrarius videtur.

templum ab Herode restitutum, auctum & nobilitatum, manifeste tradit, septem tantum habuisse portas, ternas à Meridie, ex aduerso totidem, & vnam magnam ad Orientis partem fuisse locatam. Ecce quomodo inter se videtur pugnare Iosephus; sed conciliabitur postea.

De nomine ac conditione portarum Orientalium.

Et quomodo duæ illæ Orientales appellabantur, cuius erant conditionis, quomodoque erant dispositæ? De his enim tantùm agendum, quia harum cognitio nostro instituto deseruit.

Quæ extra templum Corinthia, quæ intra, Magna & Maior.

A Iosepho altera extra templum posita ab ære Corinthio *Corinthia*, altera intra templum *Magna*, vel *Maior*, quòd crassiori argento & auro vestiretur, est appellata. De Corinthia sic scribit Iosephus loco priùs citato: *Vna verò, quæ extra templum erat, ære Corinthio, quæ multo argento inclusas & inauratas honore superabat: & binæ fores quidem in singulis ianuis erant, tricenis cubitis altæ, quindenis etiam latæ.* De altera verò Magna hæc idem Iosephus eodem loco habet: *Aliarum quidem portarum æqualis fuit magnitudo, porta verò, quæ super Corinthiam portam à loco mulierum ab Oriente aperta erat, è regione portæ templi multò maior: quinquaginta enim cubitis surgens, quadraginta cubitorum fores habebat, ornatumq; magnificentiorem, quoniam crassiori argento atque auro vestiebatur*, &c.

Maior super Corinthiam dicitur, quia templo propinquior.

Dicitur hæc porta esse super Corinthiam; quia propinquior erat templo, & in loco celsiori extructa e regione Corinthiæ: à Corinthia enim per quindecim gradus ad illam ascensus erat, inquit Iosephus, & refert Barradius de his agens Tom.2. Concord. Euang. lib.3. cap. 39. ob hanc rationem magnificentiùs, vt credo, extructa erat.

Ex harum portarum varietate Cardinalis Baronius Tom. 1. sub anno Christi 34. num. 260. vnum deducit, duas has portas Orientales non fuisse in frontispicio eiusdem porticus: *Certè*, inquit, *nec structura ratio pati posse videtur, vt in eodem frontispicio ad Orientem vergente duæ portæ fuerint inæquales constructæ; quarum altera tricenis, vt ait, cubitis alta, quindenis lata; altera verò quinquaginta cubitis eminens esset*, &c. Quare in diuersis porticibus erunt collocandæ, vt indicauit Iosephus, exteriorem alteram, interiorem alteram appellans.

Corinthia idem quod Speciosa.

Tertiò notandvm, *Corinthiam* portam illam esse, quam D. Lucas Act. 3,2. *Speciosam* appellat. Ita communiter docent Baronius vbi suprà num.262. Barradius Tomo 3. lib. 4. cap. 16. ad illa verba Ioannis 10. *Et ambulabat Iesus in templo in portico Salomonis*, Ribera lib.1. de Templo cap. 16. Lorinus in Act. 3, 2. & alij.

De auctore Speciosæ portæ.

Portam Speciosam quidam arbitrantur ædificatam fuisse à Ioathan filio Oziæ: erat sublimissima, à terra alte suspensa, cùm ceteræ portæ terram attingerent. *Porta Ioathan* dicta, & *Porta domus Domini sublimissima & excelsa*, 4.Reg. 15,35.& 2.Par.27,3. Alij aiunt, fieri non posse vt sit illa Ioathæ, sed altera loco eius ædificata ab Herode, qui templum destructum reparauit, secundùm Iosephum lib.15. Antiq. c. vlt. dicuntq;, Gagneio & Salmerone referentibus, Herodem illam extruxisse reliquis portis altiorem, ideoque vulgari nomine vocatam *Speciosam*. Comestor in Hist. schol. c. 17. *Speciosæ* nomen ortum dicit ab ornamento, quod addidit Alexander Hircanus.

Ratio nominis.

Pars templi porticum dicitur.

Qvartò & vltimò notandvm, vnam ex illis templi partibus, vbi erat porta Speciosa, appellari in Scriptura sacra, porticum Salomonis, vt Ioan. 10,23. Act.3,11. & 5,12. Non enim his in locis porticus Salomonis nomine indeterminatè templum intelligitur, vt Vatablus & nonnulli alij suspicati fuerunt: etenim cùm constet, Christum non ambulasse, nec Apostolos mansisse in atrio sacerdotum, singulariter facta non fuisset mentio porticus Salomonis, nisi ea aliqua particularis pars templi esset intelligenda. Huius partis mentionem fecit Iosephus, secundùm Baronium & Lorinum. Iosephus lib.20. Antiq.cap.8. & 6. Bel. cap.6. *primum templum* nominat.

Primum templum à Iosepho appellatur.

Quæ pars templi porticus Salomonis diceretur, duæ præcipuæ sententiæ. Prima, fuisse secundam partem. Secunda, primam.

Controuertitur modò inter Doctores, quænam pars templi porticus diceretur Salomonis: aliis opinionibus prætermissis, duas probabiliores adduco. Altera est Alcuini apud D. Thom. in Cat. Ioan. 10. D. Thom. Lyran. Dion. quam sequitur Barradius locis citatis, fuisse secundam, quæ *atrium populi* & *mundorum* appellatur; & hîc eam pluribus probare contendit.

Altera tenet, fuisse primam exteriorem, atrium Gentium dictam. Ita Iosephus locis proximè citatis, Villalpandus Tom.2. lib.3. cap.9. & alij adducti Auctores; &, vt videre potui, communior sententia est, de qua sic scribit Pineda de rebus Salomonis lib.5. cap.5. num. marg. 119. post alias recensitas opiniones: Sed ex illis quæ superiùs dicebamus, multo verosimiliùs colligemus, fuisse eam porticum in atrio Gentium: qui locus celebrior erat, & Christi Domini prædicationi, & miraculorum operationi & glorificationi opportunior, vt qui omnibus indifferenter esset expositus. Et quamuis non solùm illa porticus esset à Salomone extructa, sed & quadriporticus in templi circuitu; tamen peculiarem Salomonis

Quare porticus Salomonis nuncupata.

monis appellationem multis de causis habere potuit: in quo multo probabilius diuinare illi mihi videntur, qui vel ex regia Salomonis columna & subsellius, vel ex loco ad orationem destinato, illam appellationem desumptam arbitrantur; quæ fere omnium sententia est: vel quòd illa porticus, aut saltem magna illius pars, non esset à Chaldæis euersa: vnde factum est vt semper retinuerit primam illam sui auctoris denominationem, vt arbitratur Ioannes Maior in Euang. Ioan. 10. Lorinus Act. 3, 2. &c.

Responsio ad difficultatem. Prima sententia statuit Speciosam in fastigio Orientali secundi atrij.

His præmissis, difficultati respondetur secundum hanc duplicem sententiam. Barradius itaque, priorem secutus, appositè etiam mihi videtur statuere portam Corinthiam, siue Speciosam, in fastigio Orientali secundi atrij, per quam mundi viri & mulieres ingrediebantur, seorsim mansuri in proprijs locis; alteram verò, id est Maiorem, diuidentem atrium vel locum virorum ab illo feminarum, è regione Speciosæ statuit.

Obiectionis solutio.

Si ei objicitur, fuisse illam portam templo extimam; Respondet, non dici exteriorem, quòd esset absolutè extra templum, alias fuisset etiam extra atrium Gentium, sed respectu sacri templi, quod in sancta & Sancta sanctorum diuiditur; & extra sacrum atrium sacerdotum, in quo erat altare holocaustorum, & sacrificia offerebantur, &c. Harum partium comparatione, ipsum atrium Gentium dicitur fuisse extra templum à Iosepho 7. de Bel. cap. 11. Ita in sententia respondet Barradius Tom. 3. quare hic Auctor nullam portam assignat in plaga Orientali exterioris Gentium porticus.

Baronius, qui posteriorem sequitur sententiam, primam porticum dici porticum Salomonis, suffragatur Barradio in eo quòd portam Corinthiam collocet in eodem secundo mundorum templo; sed eidem refragatur, dum alteram Maiorem ante ipsam agnoscit in immundorum atrio. sic enim ait de Corinthia loquens: *Portam Maiorem appellat (Iosephus) respectu ceterarum quas in eodem secundo templo positas dixit. Illam ipsam esse mihi persuadeo, quam alibi idem auctor Maiorem appellans, locatam super eam ab Herode seniore aquilam auream tradit* (17. Antiq. cap. 8.) *quam non fuisse extra templum in porticu Salomonis, efficax illa ratio persuadet, quod ibidem Auctor affirmet, detraxisse è porta iuuenes illos dictam aquilam auream, inspectante, vt ait, congregata in templum multitudine: adeò vt opus fuerit, tam audax facinus non foris, sed intra Salomonis porticum esse patratum.*

Prima sententia refragatur Baronius.

Et post pauca ad idem de vtriusque Orientalis portæ dispositione hæc subijcit: *Rursum verò in interiori porticu septem fuisse portas, sex à lateribus, ternas hinc inde positas, & vnam quæ spectaret ad Orientem, quæ prima ac maioris portæ è regione posita esset; hancq; fuisse illam Corinthiam, super quam Iosephus Maiorem portam locatam fuisse testatur, quam sic extra templũ positam dicit, quòd scilicet non esset in prima illius templi porticus frontispicio, sed extra illud, nimirum in secunda porticu posita: nulla etenim ratio patitur, vt in prima esset porticu, quæ minor altitudine & latitudine haberetur.* Hæc Baronius.

Secunda sententia Baronius [illegible]

In hac difficili controuersia, dicerem probabiliter, quantum ad intentum nostrum facit, portam Corinthiam, siue Speciosam, fuisse simpliciter primam & exteriorem Orientalem portam templi: quare si atrium exterius & immundorum habuit portam, hanc arbitramur fuisse Speciosam; si non habuit, vt sensit Barradius, tunc fuisse in secundo atrio & mundorum sentimus. Quantum ad secundam huius propositionis partem, conueniunt etiam Baronius & Barradius quantum ad situm; sed dissentiunt, quia hic primam & exteriorem, ille secundam & interiorem dicit: vnde, quantum ad ordinem, sentio cum Barradio, primam hanc exterioremque statuendo, & alteram, Maiorem dictam, secundam & interiorem è regione illius.

[illegible] templi prima [illegible]

Probatur propositio. Prima.

Probatur ergo propositio quantum ad primam partem tripliciter. Primò, quia Iosephus portam Corinthiam absolutè exteriorem appellat, & extra templum fuisse dicit, vt iam vidimus; quia videlicet extrema erat & prima ingredientibus templum ex Orientali plaga.

Responsio ad Baronij [illegible]

Nec responsio Baronij videtur satisfacere, dici exteriorem, quia non erat in primæ illius templi porticus fastigio, sed extra in secunda porticu; tum quia absolutè loquitur Iosephus; tum quia exterius nomen magis propriè dicitur de exterioribus & remotioribus partibus, quàm de interioribus, vt satis constat, & dixit Barradius Tom. 2. vnde si erat altera porta ante eam, hæc interior dici debuit.

Secunda.

Secundò, eadem propositio probatur ex dispositione, quam alteri portæ Maiori in ordine ad hanc assignat Iosephus, dicens, portam illam Maiorem fuisse super Corinthiam, id est, in loco celsiori accliuis montis, propinquiorem interioribus atrijs mundorum virorum, vel sacerdotum. Huius etiam Maioris portæ respectu, Corinthia potest exterior dici, & consequenter prima Orientalis.

Tertiò,

Tertiò. Tertio, ratione in Scriptura fundata efficacius probatur. D. Lucas Act. 3, 10. loquens de quodam paupere claudo quem sanauit Petrus, inquit, quòd sedebat ad Speciosam portam templi, vt peteret eleëmosynam ab introeuntibus in templum. Igitur cum illius mens fuerit, vt & similium pauperum, copiosam cito colligere eleëmosynam, debuit iacere in loco vbi frequentior erat concursus quorumcumque virorum & mulierum, vt ab omnibus eleëmosynam colligeret; sed is est in priori porta templi: cùm itaque ad hanc iaceret claudus, & ista esset Speciosa, consequens est vt dicamus, hanc fuisse primam. Et si hæc erat in primo immundorum atrio, ab omnibus ingredientibus, mundis & immundis, eleëmosynam collegisset; si in secundo sita erat, cum extra ipsam maneret, potuit petere eleemosynam à Gentilibus & immundis in primo atrio consistentibus, & à mundis & Iudæis in secundum atrium ingredientibus.

Confirmatur. Confirmatur ex his quæ subijcit Lucas Act. 3, 3. de claudo, Petro & Ioanne: *Is*, inquit, *cùm vidisset Petrum & Ioannem incipientes introire in templum. Incipientes introire*, dixit; quia Speciosa porta, ad quam iacebat claudus, & per quam intrabant Petrus & Ioannes, erat prior porta per quam intrabatur in templum, quomodocumque accipiatur templum, pro prima vel pro secunda illius parte. Item, cùm paulo pòst, accepta per Apostolos sanitate, dicitur intrasse cum eis in templum. Ac denique, quia, claudo ad portam Speciosam sanato, & ingresso templum, addit Euangelista, cucurrisse omnem populum ad eos ad porticum quæ appellatur Salomonis, vbi & factus est numerus credentium ad quinque millia, &, vt credibile est, tam ex Iudæis quàm ex Gentilibus collectis.

Obiectio. Dicet quis, hoc benè sequi, si templum, quod ingressi fuerunt Petrus & Ioannes cum claudo, erat immundorum & Gentilium; quia ad hoc omnibus patebat accessus, mundis & immundis: non item, si illud fuit mundorum & Iudæorum; quia hoc ingredi interdictum erat Gentilibus sub pœna mortis, Imperiali decreto à Romanis in gratiam Iudæorum facto. & hoc indicant illa Titi verba apud Iosephum lib. 7. Belli cap. 4. *Nonne vos cancello sanctum locum protexistis? nonne litteris Græcis ac nostris, id est, Latinis, incisas tabulas constituistis, quibus, ne sepes cuiquam transgredi liceret, edicitur? Nonne eos, qui transissent, quamuis Romanus quis esset, vobis necare permisimus?* Hæc Titus.

Mundorum atrium ingredi imperiali decreto Gentibus interdictum.

Solutio. Respondeo dupliciter; Primò, si templum illud fuit mundorum, populi confluentis nomine Lucam intellexisse populum Iudæorum. Sed melius secundò dicatur, concurrisse quidem omnem populum ex Iudæis & Gentilibus collectum eo modo quo poterat concurrere, Iudæos ad ipsos in templo ipso accessisse, Gentiles verò ad fores illius, ad portam inquam Speciosam, cucurrisse, & per ipsam prodigiosum euentum intuitos & admiratos fuisse. Atque ex his habemus, templi Ierosolymitani, quod restaurarat Herodes, primam & Orientalem portam fuisse Corinthiam, siue Speciosam. Ita sentiunt ex recentioribus Villalpandus Tom. 2. Apparatus lib. 5. cap. 68. Lorinus in Act. Apost. Barradius, & alij.

Responsio ad rationes Baronij. Ad primam. Ad ea quæ obijciuntur ex Baronio respondetur; & primo ad illud de aquila aurea, concesso, illam positam fuisse super Corinthiam, & si hanc statuamus primam extimamque portam etiam primi atrij, dico, potuisse iuuenes, qui illam abstulerunt, videri à Gentilibus & Iudæis, præsertim quòd Gentilium atrium sub dio erat: vel potuit primò videri à Gentilibus, qui de audaci facto stupentes & tumultuantes, excitauerunt Iudæos in secundo vel etiam tertio atrio ad spectaculum conspiciendum.

Adde, quòd ex illa aquila magis intentum probamus. Etenim si illam posuit Herodes ad ostentationem, & ad extollendum insignia Romanorum, debuit illam collocasse in editiori, hoc est, patentiori extimo loco, vbi stemmata statui consueuerunt: & ad hoc fortè respiciens Adrichomius in Descriptione Ierusalem num. 102. illam descripsit super primam templi portam.

Ad secundam. Ad aliud, quod non videtur rationabile, minorem portam ante maiorem collocare, dico, aliquando id rationabile esse, & vsu accidere, vt videmus in sumptuosis Magnatum ædificiis; in quibus maiores nobilioresque portæ ingressum præbentes, adytis & nobilioribus locis interiores sunt: ita in proposito dicimus, porta illa Maior, quantitate & qualitate verè maior quàm fuerit Corinthia, vt diximus ex Iosepho, non in exteriori & minùs nobili parte templi, sed in interiori nobilioríque statui debuit; & ita posita fuit super Corinthiam, vt docet citatus Iosephus.

Iosephus sibimet conciliatur. Ad contrarietatem, quæ videbatur esse in dictis Iosephi Notabili secundo adductis, omissis quæ pro illorum conciliatione dicit Baronius, dicerem breuiter: Cùm Iosephus asseruit fuisse in templo decem portas, duas Orientales, &c. intellexit de templo in se, prout includit & porticum Salomonis,

monis, & alteram partem quæ Herodi adscribitur; cum verò dicit fuisse septem, & ex his vnam tantum Orientalem, de templo illo interiori ab Herode ædificato mentionem fecit: & hoc ipse Baronius dixit. Et hæc porta erat Maior illa posita super Corinthiam, vt patere potest consideranti verba Iosephi 15. Antiq. cap. 14. à Baronio relata; in quibus fit mentio de porta, per quam immundis sub interminatione pœnæ capitis interdicebatur ingressus, & per quam mundi viri & feminæ Iudæorum ingredi poterant. Vel secundò dicatur, duas fuisse, si exterior, Corinthia, & interior, Maior, simul censeantur; sed vna tantùm interior.

Speciosa è regione Auream habebat.

Hæc porta Corinthia Speciosa Orientalis templi è regione alteram habebat ciuitatis & templi, quæ Aurea dicebatur; per quam primò Reparator & Rex noster Christus cum gloria & honore intrauit in die Palmarum, & rectà parum progressus, qui est *speciosus forma præ filiis hominum*, per Speciosam portam templi templum ingressus fuit, vbi eiecit secundò vendentes & ementes, miracula multa fecit; & ea acciderunt quæ recenset Matthæus cap. 21. Ex illa & atrio Gentilium potuit vlteriùs progredi, ad adorandum Dominum in templo mundorum, siue Iudæorum, per alteram portam Maiorem, si illa erat in primo atrio.

Psal. 44.3.

Orientalis interior signum dedit euersionis templi.

Interior Orientalis porta dedisse signum euersionis templi sequentibus verbis indicauit Iosephus lib. 7. de Bello cap. 12. Orientalis porta interioris templi, id est atrij mundorum, cùm esset ænea, atque grauissima, & sub vesperam vix à viginti viris clauderetur, serisque ferro vinctis obseraretur, pessulosq; altos haberet in saxeum limen demissos, vno perpetuo lapide fabricatum, visa est noctis hora sexta sponte patuisse, &c.

Felicitas portæ Aureæ, Speciosæ & porticus templi.

Felicissima vtraque porta, & porticus: illa quidem, quia primò triumphantem Saluatorem accepit: per eam sæpè Christus, Virgo Maria, S. Apostoli intrauerunt: in illa porticu prædicauit, & miracula fecit Christus. Felicissima ista, quoniam præbuit Christo, Virgini Matri, aliis sanctis viris & feminis aditum ad alteram porticum & mundorũ atrium, vbi in separato à mulieribus loco mansit beata Virgo Maria, & sanctis cum actibus decorauit: in eo Filium suum præsentauit; & postea cum mundis mundissima frequentauit; & sol mundi Christus Dominus illius vnigenitus, *qui solem suum oriri facit super bonos & malos*, suo in templum ingressu diffudit fulgentes sapientiæ, doctrinæ & gratiarum radios super viros & mulieres mundos & immundos: ac proinde vtraque honoranda, etsi non liceat easdem intueri, quia iam destructæ sunt, situm ipsarum, & mysteria, quorum illæ referunt memoriam, pio affectu ac mente recolendo.

Matth. 5. 45.

Traditio de situ portæ Speciosæ in parte Occidentali templi reijcitur.

Nunc Ierosolymis in occidua parte templi Domini, quod Salomonis appellatur, extra ipsum & plateam, vel aream eius est porta quædam magna in capite vici cuiusdam, per quam ascendendo aliquos marmoreos gradus intratur in aream templi, & ex ea ad templum, quæ communiter appellatur porta Speciosa; & venerationi habetur, quòd credatur per eam Virginem Mariam ingressam fuisse, quando fuit in templo præsentata, vel quando obtulit Filium suum in templo: quam traditionem secutus Guilielmus Tyrius lib. 8. de Bello sacro cap. 3. in dicta Occidentali parte eam descripsit: sed, non esse huiuscemodi traditionem sequendam, ex dictis apparet; quia Speciosa porta Orientalis erat. Et prætereà vertitur in dubium, an in templo esset Occidentalis porta: negatiuam partem, vt probabiliorem, probat & tuetur Villalpandus Tom. 2. lib. 3. cap. 32.

Et hæc de porta Speciosa. Vtinam per Christum salutis nostræ ostium, in Speciosa porta præfiguratum, speciosi sine macula & ruga ingredi possimus ad illud mundorum atrium, in quod nihil intrat coinquinatum, ibique felicissimis perfruamur pascuis cum eo & Patre, à quo exit, & cum ab vtroque procedente Spiritu sancto, & in Deo vno & trino sine fine lætemur. Amen.

HISTO-

HISTORICÆ THEOLOGICÆ AC MORALIS ELVCIDATIONIS TERRÆ SANCTÆ LIBER QVINTVS.

ARGVMENTVM.

AGITVR de sacratißimo Resurrectionis Domini nostri Iesu Christi templo in se, & de peculiaribus in eo contentis Ecclesiis, Caluariæ montis, sanctæ Crucis, Christi gloriosi Sepulchri, & aliis sanctis locis intra & extra in illius cauædio siue platea à piis Christicolis venerationi habitis: & tres continet Peregrinationes.

PEREGRINATIO I. *in qua recensentur & enucleantur duodecim memorabilia loca, quæ occurrunt visitantibus templum Dominicæ Resurrectionis, incipiendo à sacello vbi asseruatur sanctißimum Eucharistiæ Sacramentum, & inchoantur supplicationes, continuanturque vsque ad sacrum Caluariæ montem.* I. *locus est ipsum sacrum templum & sacellum venerabilis Eucharistiæ.* II. *Altare Columnæ flagellationis Domini.* III. *Carcer Christi.* IV. *Capella S. Longini.* V. *Capella diuisionis vestimentorum Christi.* VI. *Inuentionis Crucis Reparatoris nostri.* VII. *Sacellum S. Helenæ.* VIII. *Capella improperiorum Christi.* IX. *Sanctus Caluariæ mons, vbi Christus fuit crucifixus.* X. *Vbi stabant Maria Deipara & Discipulus Ioannes, quando Christus crucifigebatur.* XI. *Vbi Christus fuit in cruce exaltatus.* XII. *Scissura Caluariæ montis.*

CAPVT PRIMVM.

Dignißimum Dominicæ Resurrectionis Domini nostri templum in veteri lege fuisse præfiguratum.

AGimus in hoc quinto Libro locorum Terræ sanctæ de illustrissimo, celeberrimo ac præstantissimo templo Resurrectionis Domini nostri Iesu Christi, in inclyta Ierosolymorum ciuitate ædificato ad honorem eiusdem Resurrectionis Domini, nec non mortis & passionis: in cuius ambitu continetur sacratissimus Caluarię mons, locus inuentionis viuificæ crucis, gloriosum Christi Sepulchrum, & alia sancta venerationeque dignissima loca: de singulis ordinatè, & maiori qua poterimus claritate tractabimus. Priùs de ipso templo in se, posteriùs de singularibus in eo contentis locis verba faciemus. Et quoniam templum hoc dignitate & sanctitate excellit nedum cetera templa Ierosolymis vel in tota Palæstina ædificata, sed omnia loca mundi, quare ad illud venerandum ex omnibus mundi partibus confluunt gentes, ideò singularem Librũ placuit de ipso conscribere, vt pro dignitate seorsim, quod singula-

gularissimum est, singulariter pertractetur: quare aliqua in eius declaratione dicemus, quæ prætermisimus in explicatione locorum quarti Libri; & in explicatione aliorum, in sequentibus Libris non dicemus. Erunt verò quatuor quæ de isto sacratissimo templo explicabimus. Primum, quomodo fuerit antiquitus figuris adumbratum in lege scripta, naturæ & innocentiæ. Secundum, qualiter Prophetarum vaticinus fuit prophetizatum. Tertium, à quo, & quomodo fuit ædificatum. Quartum denique, quibus nominibus & titulis appellatum, dedicatum & consecratum fuit. Primum in præsenti & tribus proxime sequentibus Capitibus, cetera deinceps explicabimus.

Quatuor enucleanda de templo Resurrectionis Domini.

Igitur vt à primo exordiar; in sacratissimi ac celeberrimi huius templi constructione obseruatum video, quod in quolibet insigni opere, natura vel arte facto, euenire consueuit. Consueuerunt agentia naturalia, & apud omnes artifices fuit in more positum, vt opus aliquod, illustre præsertim, & alicuius considerationis perfecturi, priùs vel imperfectum producant, exemplarque aliquod effigient vel interiùs in mente, vel exteriùs in opere: hinc homo filium generans exteriùs, eumdem priùs mente concipit sibi similem; & non solùm hoc in homine rationis compote cernere licet, sed in ipsis brutis animalibus, ratione, & in plantis, imaginatione ipsa carentibus eumdem producendi modum obseruare possumus: quare sapienter & verè à Philosopho dictum fuit: *Omne simile producit sibi simile, & omnis causa suum sibi assimilat effectum.* Sed quod ad oculum patet, Scripturæ sacræ exemplis & testimonijs illustremus.

Agentium in operando consuetudo.

Cùm Adam vidit Heuam sibi similem, adiutorium simile sibi, statim intulit ad illius productionem concurrisse, dicens: *Hoc nunc os ex ossibus meis, & caro de carne mea*, Gen. 2, 23. Et filij ad imaginem suorum parentum dicuntur progeniti. Gen. cap. 30. legimus, oues, quas pascebat Iacob Patriarcha apud Laban socerum & auunculum suum in Mesopotamia, genuisse agnos varios; quia in aquis virgas varias respicientes, in earum aspectu coëuntes, varios fœtus ad illarum similitudinem concipiebant. Oliua similiter oliuam, pomusque pomum producit; nec ordo inuertitur. *Numquid colligunt de spinis vuas, aut de tribulis ficus?* dixit apud Matthæum Saluator noster.

Sed clarius idipsum in arte factis obseruabimus. Considera artificem, aureum argenteumque vas aut simile quid efformaturum: is priùs illius simulacrum, vel idolum, interiùs mente excogitat, & elaborat; deinde ad ipsius imitationem alterum exterius plumbo vel cera conficit, ad cuius denique similitudinem nobile opus efformat, & perficit: & isto absoluto, illud destruit, si ad aliud conficiendum non sit ordinatum. Quid? causa causarum, vniuersale omnium agens, naturæ & gratiæ, corporeæ & spiritualis creaturæ auctor, Deus optimus maximus similem agendi modum in suis operibus mihi obseruasse videtur cùm in naturæ corporeæ molitione, tum in eius reparatione, & in sanctæ Catholicæ Ecclesiæ structura, ac denique in sacratissimi templi, de quo nunc agimus, ædificatione: in horum siquidem omnium structura voluit eorumdem similitudines præcedere, ad quarum imitationem singula perficerentur, vt statim videbimus. Non hoc tamen dico, quòd credam, Deum huiuscemodi similitudinibus egere, vt necessariò indiguisse, falsò nugati sunt fabulantes Iudæi. Hi enim, referente Sixto Senensi lib. 2. Biblioth. sanctæ, in Thalmud ordine, id est Tract. 4. dist. 3. dicunt, Deum ante mundi creationem, ne otio torpesceret, se exercuisse in varijs mundis extruendis; quos vt considerat, paulò pòst destruebat, atque iterùm instaurabat, quoad hunc, quem nunc habemus mundum, facere didicisset: sed stultissime fabulantur, talia euomentes de sapientissimo Deo. An non Deus sapientia infinita & omnis creaturæ fons & origo? quomodo ergo in illo vel discursus, vel inscitia defectusque collocari potest, cum omnem respuat imperfectionem?

Iudæorum error refellitur.

Plato gentilis, absque sacrarum Litterarum cognitione, quam Iudæi profitentur, meliùs philosophatus est, dum in mente diuina Ideas posuit, quæ, secundum D. Augustinum lib. 83. Quæst. q. 46. Platonem explicantem, aliud non sunt, nisi principales quædam formæ, vel rationes rerum stabiles atque incommutabiles, quæ ipsæ formatæ non sunt, ac per hoc æternæ, ac semper eodem modo sese habentes, quæ in diuina intelligentia continentur: & cum ipsæ nec oriantur, nec intereant, secundùm eas tamen formari dicitur omne quod oriri & interire potest, & omne quod oritur & interit, &c.

Sententia Platonis de Ideis explicatur.

Has rationes ab intellectu diuino productas, etiam Theologi nostri fidei lumine illustrati Ideas appellarunt. Et manifestè ad hæc respiciens sanctus Ioannes, dilectus Christi discipulus & illuminatissimus Theologus, dixit capite 1. sui Euangelij: *Quod factum est, in ipso vita erat*: hoc est, vt cum D. Augustino interpretantur Theologi, mundus, & quidquid in eo conditum est,

Omnia creata in Deo habuerunt esse cognitum.

est, fuit priùs in Deo vita creatrix, & habuit in mente diuina esse ideale & cognitum. & Boëtius de Consolatione:

—— Tu cuncta superno
Ducis ab exemplo: pulchrum pulcherrimus ipse
Mundum mente gerens, similiq; in imagine formans.

Hæc vero non dicuntur de Deo propter ipsius indigentiam, qui solus sibi sufficientissimus est; sed vel, vt intelligamus esse omnium rerum opificem peritissimum, omniaque magna cum consideratione operari; vel, vt nos rudes & indocti à sapientissimo Magistro disceremus, omnia operari debere cum maturitate & consilio.

Omnia cum consilio facienda.

Huius veritatis exemplum Dominus exhibuit in mundi creatione: priusquam enim paruum mundum, id est hominem, condidisset, maiorem creauit mundum, qui fuit velut minoris, sed perfectioris, exemplar & idolum, cuius gratia conditus fuit. Et amplius, secundùm S. Augustinum lib. 11. in Gen. c. 34. & aliorum sententiam, quando Deus hominem condidit, figuram humani corporis induit, secundum quam hominem efformauit, & assimulauit non solum interiùs mente, sed etiam externis corpore; & hoc illa verba significare videntur: *Faciamus hominem ad imaginem & similitudinem nostram. Et creauit Deus hominem ad imaginem suam*, Genes. 1, 26. 27. Moysi quoque exemplar tabernaculi construendi oculis eius obiecit, vt ad illius similitudinem illud efformaret exteriùs: *Inspice*, dixit, *& fac secundum exemplar quod tibi in monte monstratum est.* & Cant. 1, 10. videtur hoc ipsum fuisse à sponso Christo Ecclesiæ sponsæ indicatum illis verbis: *Murenulas aureas faciemus tibi vermiculatas argento*; siue (vt in proposito nostro legit Origenes Homil. 2. ex quatuor in Cant. quem vide) *Similitudines aureas faciemus tibi.* Sunt autem similitudines istæ ea pleraque quæ populo Iudaico contigerunt, ad quorum imitationem alia operanda erant in lege gratiæ, quemadmodum ad Hebræos scribens docet S. Apostolus. Et ita, Iudaicus populus fuit similitudo & figura populi Christiani, Moysaica lex, Euangelij, Agni Paschalis immolatio, sacrificij cruenti crucis, Manna, incruenti altaris; vt & Aaronicum Sacerdotium Euangelicum præfigurabat, vt docet S. Thomas 3. Part. quæst. 22. art. 3. & 4. Ita ad propositum, in veteri lege præcessit exemplar & simulacrum sanctissimi templi sacratissimæ Resurrectionis Domini nostri Iesu Christi.

Exod. 25, 40. Exod. 26, 30. Exod. 27, 8 Act. 7. 44. & Heb. 8, 5

Ecclesiasticarum rerum figura præcesserunt in veteri lege.

Sed vbi vel in quibus, quæso, fuit hoc templum præfiguratum? An in Exodo, in Tabernaculo Moysi, vel Arca testamenti? Dicamus, viuis coloribus adumbratum & delineatum fuisse in templo Salomonis, quemadmodum & Salomon expressa figura fuit Christi Domini: quare illius figuram vel exemplar placuit hic adscribere.

Templum Resurrectionis præfiguratum in lege in templo Salomonis.

Fuit olim Ierosolymis, regia vrbe, inter omnes ciuitates Terræ promissæ, ne Iudææ dicam, in qua sita est, præcipua & Metropolis, ædificatum Domini iussu, opera sapientissimi potentissimique Regis Salomonis, templum honorificentissimum, ob cuius dignitatem & excellentiam fuit vbique terrarum celebratissimum; à cuius conditore nomen sortitum fuit, & semper retinuit, etsi desolatum: in præsentia, licet in eo adimpletum sit Christi vaticinium, quòd in eo non remaneret lapis supra lapidem, adhuc pristino appellatur nomine illud nouum, quod posterioribus temporibus in illius situ fuit ædificatum, templum, inquam, Salomonis. Fuit verò illud templum maximis sumptibus, summo artificio, continuoque labore septem annorum curriculo ædificatum, & perfectum; vt conceptis verbis indicat Scriptura diuina: adeoque fuit illius structura mirabilis, tum propter auri copiam, aliaque pretiosa, tum propter artificum peritiam à quibus fuit elaboratum, vt non hominis, sed Dei opus videretur: quare magna fuit apud omnes in admiratione.

Salomonici templi excellentia.

Verùm sicut comminatus fuit Deus Salomoni & vniuerso Israëli, si mandata ipsius non custodissent, se proiecturum templum illud à conspectu suo, & deleturum Israël de superficie terræ, futurumque Israël in prouerbium, & domum illam sacram in exemplum; foreque, vt qui posteà per eam transiret, stuperet, sibilaret, & diceret: *Quare fecit Dominus sic terræ huic, & domui huic? respondebuntq; : Quia dereliquerunt Dominum Deum patrum suorum, qui eduxit eos de terra Aegypti, & apprehenderunt Deos alienos, & adorauerunt eos, & coluerunt: idcircò venerunt super eos vniuersa hæc mala*, 2. Paral. 7, 21. Quod & secutum esse, propter Salomonis, aliorumq; Regum Israëlis, Iuda Hebræorumque peccata, tam sacræ quàm profanæ testantur historiæ. Et Iudæorum ablatum regnum, templum penitus desolatum, terra illa deserta, modicæ ingentium ædificiorum ruinæ, & ipsorum denique Iudæorum dispersio per vniuersum orbem, de propriis electi sedibus, manifestam fidem faciunt eorum quæ diximus, ablata illis insuper spe templum iterùm reædificandi.

Iudæorum peccata causa euersionis templi Salomonis.

Sed numquid frustrà constructum fuit,

&

& sine consilio solo æquatum, imò ab ipsis fundamentis eradicatum? non sanè; sed omnia magna cum consideratione prudentique consilio operata fuere. Quemadmodum ob non leuem rationem fabricatur idolum, quod alterius gratia fit, & sapienter destruitur, opere consummato cuius gratia factum fuerat. his enim duo indicantur: alterum, idolum illud non sui sed alterius gratia factum fuisse. Alterum, ipsum non duraturum, vel reparandum fore, sed benè illud, quod ad illius imitationem factum fuit, perpetuis temporibus permansurum. Hæc eadem contemplor in Salomonico templo, exemplari templi Dominicæ Resurrectionis, & in hoc ipso, quod ad illius imitationem constructum fuit, & illud desolatum: quòd illud non sui, sed istius gratia fuit fabricatum; & cum hoc sit iam ædificatum, illud destructum, hoc perpetuò permansurum, illud non amplius reædificandum. Fuisse verò templum Salomonis exemplar templi Dominicæ Resurrectionis apparebit, si alterum cum altero comparauerimus: absque eo quòd Salomon fuit expressa Christi Domini figura; & consequenter plus quàm Salomon Christus; & huius quam illius templum nobilius.

Diuinum consilium in destructione templi Salomonis.

Comparatio Salomonici templi cum templo Resurrectionis Domini.

Sumptuosum & pretiosum fuit templum Salomonis; quoniam nihil in eo erat, quod auro non tegeretur: sed sumptuosius & pretiosius euasit templum Christi Domini; quoniam auro & aliis pretiosis non caruit: sed quod in illo defuit, in isto non desideratur; hoc enim tinctum & delinitum fuit Sanguine ipsius Christi, auro, argento & omni re corruptibili pretiosiore. Celebre fuit illud; quoniam *cùm ædificaretur, de lapidibus dolatis atque perfectis ædificatum est: & malleus, & securis, & omne ferramentum, non sunt audita in eo*, vt dicitur 3. Reg. 6,7. quoniam, secundùm Iudæorum sententiam, scindebantur lapides absque strepitu, sanguine cuiusdam vermis habentis ad scindendum lapides virtutem; quemadmodum sanguine hirci adamas diuiditur, vt rerum naturalium inuestigatores tradunt: quam vermis virtutem optime nouit sapientissimus Salomon. At hoc celebrius; quoniam lapides, quibus constructum est, propter Christi sanguinem, qui dicitur *vermis, & non homo*, & *tenerrimus ligni vermiculus*, in illius effusione scissi sunt, vt Euangelista testatur. Fuisse ex istis hoc templum ædificatum, communis est istarum partium traditio; & sanè cum ibi essent, ad quid illos abijcere, & alios illuc asportare? Fama illius templi in vniuersum mundum euolauit; vnde ex omnibus mundi partibus ad in illo adorandum & Domino sacrificandum veniebant Iudæi, nec non populi alij; sed hoc multò illustrius, cuius per vniuersum orbem fama peruolauit. Vnde etsi non perfidi Iudæi, veri tamen Israëlitæ, verum Deum cognoscentes, & omnes mundi nationes, etiam infideles, pietatis ergò ex longissimis mundi oris eò confluunt, vt pluribus Libro III. explicuimus. Propitius erat olim Deus hominibus in templo Salomonis orantibus, & eorum clamores exaudiebat; in isto reconciliatus est mundus Deo Patri, Christo Filio summoque sacerdote pro illo orante: igne cælitus dimisso, sacrificium in illius altari consumptum fuit & approbatum; & in isto Resurrectionis, igne charitatis, ab eo qui erat in cælo Dominus, combustum fuit passionibus cruentum sacrificium Corporis Christi, consummatum & approbatum in ara crucis. Nec dubitandum, quòd quemadmodum olim, ita & nunc acceptet fidelium ibidem offerentium sacrificia, & orantibus in loco isto dimittat peccata populi sui Deus, & ostendat eis viam bonam, per quam ambulent, det gloriam in loco isto, omnesque gratias largiatur. Ex his itaque manifestum relinquitur, quòd quemadmodum Salomon fuit figura & typus Christi, & illius templum istius Resurrectionis extiterit exemplar & simulacrum, huiusque gratia ædificatum.

Lapides templi quomodo sine strepitu scindebantur.

Psal.21,7. 2.Reg.23,8.

Fama templi Salomonis & Resurrectionis

Quod verò illius Salomonis desolatio, eiusdem & populi Iudaici reprobatio, noui æternique testamenti, Euangelij videlicet, nostrique templi Resurrectionis stabilimentum & exemplar extiterit, explico ex sanctorum Patrum doctrina.

Signum reprobationis Iudaici populi, & constituti populi Christiani, destructio templi Salomonis.

In primis S. Augustinus Oratione aduersus Iudæos cap. 9. Tom. 6. ostendit, Deum reprobasse Iudæos, & eorum sacrificia, adducta Domini sententia apud Malach. 1,10. *Non est mihi voluntas in vobis, dicit Dominus omnipotens; & sacrificium non accipiam de manibus vestris*. Cùm dicit, *Sacrificium non accipiam de manibus vestris*, indicat, reprobata esse eorum sacrificia, quæ cum offerri non possent ex præcepto Domini, nisi in templo Ierosolymitano Salomonis, & nullo modo alibi; & vt desperarent de iterum sacrificando, templum penitus destructum fuit, absque spe reædificandi. Quod optime intelligere potuerunt, quando, obtenta à Iuliano Apostata facultate illud reædificandi, miraculosè desuper, magna cum illorum strage, deturbati fuerunt, vt Nicephorus & alij Historici docent: & nos Lib. IV. Cap. XIV. Peregr. III. diximus. Ex quo impletum videmus, quod vaticinatus

Dan. 9. 27. natus fuerat Daniel, *Vsque ad consummationem & finem perseuerabit desolatio.* Quare optime Augustinus ita percunctatur Iudæos, illisque respondet: *Sed quare hoc sacrificium illi offerri de manibus vestris non vult? locus enim vnus est lege Domini constitutus, vbi manibus vestris sacrificia iussit offerri, præter quem locum omnino prohibuit. Hunc ergo locum quoniam vestris meritis amisistis, etiam sacrificium quod ibi tantùm licebat offerri, in locis offerre aliis non audetis. Ecce omni modo impletum est quod ait Propheta: Et sacrificium non accipiam de manibus vestris.* Malach. 1, 10. *Nam si in terrena Ierusalem maneret vobis templum & altare, possetis dicere, in eis hoc esse completum: quorum iniquorum inter vos constitutorum sacrificia Dominus non acceptat, aliorum verò ex vobis atque in vobis acceptare sacrificia, qui Dei præcepta custodiunt; hoc non est cur possit dici, vbi nullus omnino vestrûm est, qui secundùm legem, quæ de monte Sina processit, manibus suis sacrificium possit offerre.* Hæc & alia citatus Augustinus. Ad hoc propositum idem Augustinus in Psalm. 64. Tom. 8. *Vmbra*, inquit, *terreni templi transiuit, nos Dominum, qui eius est veritas, teneamus.*

Hæc eadem egregiè prosequitur Chrysostomus Orat. 1. aduer. Iud. Tom. 3. & explicat apposito exemplo de infirmo frigidam sitiente; quæ nisi concedatur, scit Medicus seipsum præcipitem daturum. *Concedit quidem prudens Medicus, sed allata ex domo sua phiala: In hac, inquit, tantùm potabis: quam posteà, innuens ministris, iubet vt in terram decidere permittant, & frangant, vt à frigida abstineat in futurum: ita à Deo sapientissimo Medico factum cum Iudæo, cui ad tempus data lex Moysi, & sacrificiorum religio; quæ suo tempore, ne noceret, ablata fuit, ne templum illud corporeum gloriam Euangelij vel impediret, vel obscuraret.*

Sed aliis Patribus, similia de templo & Ierusalem dicentibus, omissis, vnicum audiamus Hieronymum, & Bedam. *Sicut extructo*, ait sanctus Doctor lib. 5. in Ieremiæ cap. 26. ante medium, Tom. 4 *templo in area Ornæ, & in monte Moria, hoc est, visionis, in quo Abraham filium suum Isaac obtulisse narratur, cessauit religio Silo, nec posteà ibi sunt celebrata sacrificia: sic, extructa Ecclesia, & spiritualibus in ea victimis immolatis, cessauerunt legis carimoniæ, & data est vrbs Iudæorum in maledictionem cunctis gentibus terræ, de qua nos Dominus liberauit.*

Beda verò in Marci cap. 12. Tom. 1. *Diuinitus*, inquit, *procuratum est, vt, patefacta per orbem fidei Euangelicæ gratia, templum ipsum quondam augustum cum suis carimoniis tolleretur; ne quis adhuc fortè paruulus ac lactens in fide, si videret illa permanere, quæ à Prophetis sanctis facta, quæ à Domino sunt instituta, admirando sanctum sæculare, paulatim à sinceritate fidei, quæ est in Christo Iesu, ad carnalem laberetur Iudaismum. Prouidens ergo Deus infirmitati nostræ, & Ecclesiam suam multiplicari desiderans, omnia illa subuerti fecit, ac penitus extirpari, quatenus vmbra & typo cessante, veriorem ipsa iam veritas per orbem declarata palmam teneret.* Hactenus Beda.

Aduertendum tamen, quòd licet diuinus cultus Ierosolymis cessauerit apud Hebræos, non tamen apud Christianos, quos sibi peculiariter delegit Dominus, vt ei sacrificent; quia, vt loco priùs citato aduersus Iudæos Augustinus subiunxit cum Propheta, *ab oriente sole vsque in occidentem* Malach. 1, 11. *nomen meum clarum factum est in gentibus, dicit Dominus omnipotens:* sed præcipuè *Sacrũ Domini Sepulchrum elegit Deus in locum sacrificij, & precum.* in loco sacratissimi Sepulchri Domini nostri, quem sibi Dominus elegit, & sanctificauit, vt sit nomen suum ibi cunctis diebus. Ibi congregauit Sanctos, qui ordinant testamentum illud in primis, de quo Christus dixit: *Hoc facite in meam commemorationem*, Luc. 22, 19. Ordinant, inquam, hoc sacrificium super sacrificia veteris legis. Et quamuis pluries fuerit templum hoc Dominicæ Resurrectionis destructum, vel potiùs demolitum; semper tamen, Deo disponente, apud ipsiusmet hostes reædificatum & reparatum fuit; numquamque sacer Caluariæ mons, & sanctum Domini Sepulchrum, quorum gratia fuit ædificatum, demolita fuere, vt templum Salomonicum, vt posteà videbimus. Semper etiam ibi inter infideles habitarunt fideles, etsi pluribus oppressi calamitatibus, Domino gratum famulatum exhibentes: & in præsentia nos Franciscani Fratres, singulari Dei beneficio, in hac temporum miseria omnipotenti Deo sacrificia offerimus.

Ex dictis itaque patet, quomodo in lege Moysi Salomonicum templum fuerit figura & exemplar templi Dominicæ Resurrectionis, eiusdem desolatio, euidens prognosticon reprobationis populi Iudaici sacrificijque Iudæorum, & stabilimentum Euangelij, & nostri huius sacratissimi templi.

CAPVT II.

De figuris quibus tempore naturalis legis & innocentiæ adumbratum fuit templum Dominicæ Resurrectionis.

NOn solùm in lege scripta, quando *omnia in figura contingebant*, vt dixit S. Apostolus 1. Corinth. 10, 11. præcessit figura templi Dominicæ Resurrectionis; sed nec in lege naturæ, & statu innocentiæ, vbi tot non erant figuræ, defuerunt eiusdem sacratissimi templi symbola & figuræ, nisi mea me fallit opinio.

Locus immolationis Isaac figura templi Resurrectionis.

In lege quidem naturæ (omitto nunc scalam illam admirabilem, quam Iacob Patriarcha vidit, quam credo fuisse huius templi figuram & typum, vt fortè opportuniori loco dicam) magno Patriarchæ Abrahæ exemplar huius templi præmonstratum fuit. Genesis 22, 2. legimus, quòd cùm Abraham habitaret in Bersabee in Geraris, dixit ad illum Dominus: *Tolle filium tuum vnigenitum, quem diligis, Isaac, & vade in terram Visionis: atque ibi offeres eum in holocaustum super vnum montium quem monstrauero tibi.* Obtemperauit Abraham voci Domini, venitque cum Isaac filio suo in terram Visionis, in locum sibi à Domino ostensum. Et quænam est hæc terra Visionis? & quisnam hic locus? Est pars Iudææ, quæ est in montanis, est Ierusalem, est locus vbi sanctissimum ædificatum est templum, de quo nunc agimus, vt ex illius descriptione, & iis quæ subijciemus, fiet manifestum. A longè videri poterat terra illa; quare & *terra Visionis* appellata est: & hæc pars Iudææ, quæ est in montanis, quia & ipsa à longè & de longè videri potest, inquit Petrus Comestor in Historia Scholastica, eodem nomine appellari potest; vt etiam ab Isaia *vallis Visionis* dicitur: & ob hanc rationem, profectio in Ierusalem frequenter ascensus nomine explicatur in sacris Litteris. In summitate verò montium Iudææ, de qua loquimur, monticulus erat eminentior, dictus mons Moria, quod interpretatur illuminans, vel lucens, secundùm Hieronymum: hunc Deus Abrahæ monstrauit, vt in eo filium suum illi offerret in holocaustum, vt tradunt Hebræi, quibus assentiuntur D. Hieronymus, Lyranus, & alij; vbi posteà fuit templum Salomonis ædificatum. Ex distantia huius loci ab illo in quo erat Abraham, quando illum fuit Dominus allocutus, colligitur intentum. Etenim locus iste distat à Bersabee, quam respicit in parte Australi, spatio itineris trium dierum, secundùm Hieronymum; siue viginti leucas, vel circiter, secundùm Lyranum; quod in idem recidit: & tantam distantiam esse inter vtrumque locum, colligitur ex verbis Abrahæ ad seruos suos, quando perrexit ad sacrificandum filium, *Tertio die reuertemur ad vos.* Eo loco monstratur locus immolationis; de quo dicemus 111. Peregrinatione huius Libri, sequentes veterem traditionem.

Terra Visionis quid, & nominis ratio.

Isa. 22, 1. & 5.

Gen. 22, 4. & 5.

Sed quod magis intentum confirmat, est illud quod citato loco addit sacer Textus, postquam Abraham extendisset manum suam, & arripuisset gladium, vt immolaret filium, fuisse ab Angelo impeditum; &, liberato filio à morte, eius loco sacrificasse arietem cornibus spinis hærentem, locumque holocausti vocasse Abraham, *Dominus videt*: quia Dominus vidit Abrahæ & filij eius in eo loco promptam obedientiam; siue, vt in proposito nostro habet Hebr. & Septuaginta interpretum lectio, in passiua & futura significatione, *In monte Dominus videbitur*; ita vt non tantùm ratione illius facti eo nomine fuerit locus ille insignitus, sed multò magis propter ea quæ in eo operanda erant tempore Messiæ. Quasi prophetice designaretur locus, & in symbolo demonstraretur templum sanctissimum Resurrectionis Domini in illo tempore legis naturæ. His, quæ pietati conformia & veritati consentanea arbitramur, alia placet adnectere, quibus, quod intendimus, magis explicatur.

Ratio nominis loci Dominus videt, vel videbitur.

Figura eorum quæ in ipso loco euenerunt.

Dico igitur, operatis in monte illo in lege naturæ præfigurata fuisse ea, quæ æternus Pater in lege gratiæ operaturus erat cum Filio suo in sacratissimo Caluariæ monte (qui ad montem Moria pertinet, vt suo loco dicetur) & circumiacenti loco, vbi ædificatum fuit posteà templum Resurrectionis Domini: vbi vnigenitus Filius Dei in temporis plenitudine pro hominum salute factus obediens vsque ad mortem, percussus à Patre propter peccata populi (nisi malis dicere, ipsummet Filium fuisse hostiam & sacerdotem) ipse posuit pro peccato animam suam, ipse super struem lignorum S. Crucis in altari montis Caluariæ obtulit semetipsum in holocaustum Patri. Et vt, quod ibi priùs præfiguratum fuit, claré posteriùs ibidem adimpletum fuerit, explicemus, attende.

Operata à Christo in loco isto.

Apposite locus, in quo templum Dominicæ Resurrectionis ædificatum est, appellatus fuit, *In monte Dominus videbit*; hoc est, in monte isto æternus Pater videbit perfectam Filij sui obedientiam vsque ad mortem crucis. In hoc ipso loco videbit Pater Resurrectionem Filij sui, in libera-

tion

tione Isaac à morte præfiguratam. dixit enim Ioannes 19, 41. *Erat in loco, vbi crucifixus est Iesus, hortus, & in horto monumentum nouum*, vbi positus fuit, & ex quo gloriosus a morte ad vitam resurrexit. In monte Dominus videbit nimiam erga Patrem suum & homines dilectionem. Vel, secundùm alteram lectionem, *In monte Dominus videbitur*: quia in plenitudine temporis non ampliùs iocose, sicut olim cum Abraham iocari visus est Dominus, cum illi præcepit, vt filium suum immolaret; sed seriò videbitur æternus Pater percutiens vnigenitum Filium suum Iesum, eum relinquendo in manus peccatorum. In monte hoc videbitur Dei Filius sicut agnus ductus ad victimam, sponte se morti offerens, vt hominum peccata expiaret, & Patri mundum reconciliaret. In monte isto videbitur Filius Dei orans pro crucifixoribus. In monte hoc videbitur æternus Pater exaudire Filium pro sua reuerentia. In monte hoc videbitur Filius Dei Rex vniuersorum Regnum cælorum latroni impertiens. In hoc monte videbitur Filius Dei spiritum in manus Patris sui exhalare. In hoc monte videbitur Deus omnia quæ in mundo sunt sibi reconciliare. In hoc monte videbuntur impleta, quæ dicta fuerunt per Prophetas, de Filio hominis, & consummatum opus redemptionis. In hoc monte videbitur Christus de cruce deponi. In hoc monte videbitur ille, qui à Patre in incarnatione fuit vnctus oleo exultationis & lætitiæ, vnguentis aromatibusq́ deliniri, & linteo inuolui ab eius dilectis discipulis Iosepho & Nicodemo. In hoc sacratissimo loco & cælesti paradiso videbitur Christus à morte ad vitam excitatus gloriosus. In hoc templo videbitur Christus gloria & honore coronatus ex clauso lapideo sepulchro exire. In hoc templo videbitur Filius Virginis ab ipsa Virgine à passionibus liber gloria circumdatus. In hoc templo videbitur Sepulchrum apertum cum solis linteaminibus, quibus inuolutum fuerat corpus Iesu, in testimonium eiusdem Domini Iesu Resurrectionis. In hoc templo in hortulani habitu videbitur à Magdalena Dominus, qui se ab ea tangere prohibens ei præcipiet, vt fratribus suis suam nuntiet gloriosam Resurrectionem. In hoc denique gloriosissimo templo videbitur totus confluere mundus ad adorandú Creatorem & Reparatorem Iesum, & venerandum locum, vbi steterunt pedes eius, vt salutis gratiam consequatur. Nónne ergo in lege naturæ præcessit figura huius sacratissimi templi, & eorum quæ in lege gratiæ in eo gesta fuêre?

Sed quod non defuerit eiusdem templi figura in statu innocentiæ, ex sequentibus accipe. *Plantauerat Dominus Deus Paradisum voluptatis à principio: in quo posuit hominem quem formauerat. Produxitq́; Dominus Deus de humo omne lignum pulchrum visu, & ad vescendum suaue: lignum etiam vitæ in medio paradisi, lignumq́; scientiæ boni & mali. Et fluuius egrediebatur de loco voluptatis ad irrigandum Paradisum, qui inde diuiditur in quatuor capita*, Gen. 2, 8. & post pauca: *Tulit ergo Dominus Deus hominem, & posuit eum in Paradiso voluptatis, vt operaretur & custodiret illum*, Genesis 2, 15. & rursus paucis interpositis: *Immisit ergo Dominus Deus soporem in Adam; cumq́; obdormisset, tulit vnam de costis eius, & repleuit carnem pro ea. Et ædificauit Dominus Deus costam, quam tulerat de Adam, in mulierem: & adduxit eam ad Adam. Dixitq́; Adam: Hoc nunc os ex ossibus meis, & caro de carne mea: hæc vocabitur Virago, quoniam de viro sumpta est*, Genes. 2, 21. Paradisum hunc voluptatis dicerem; & non sine ratione; præfigurasse hoc sacratissimum templum; quoniam summæ voluptatis est piis Christi fidelibus; & verè delicias paradisi continet: quanta enim cum animi voluptate fideles, post multas miserias assumptas & toleratas vt ipsum venerentur, cum eò peruenerint, in ipso commorantur? Paradisus ille à principio plantatus; & templum hoc à principio æternitatis electum, & præparatum. Si enim ab origine mundi præparatum fuit sacrificium Christus Dominus, qui ideò Apocal. 13, 8. *Agnus occisus ab origine mundi* appellatur; & locus sacrificij fuit electus, qui non alius quàm hoc sacratissimum templum. Et si propter Adamum, veterem mortis auctorem, conditus fuit ab initio Paradisus voluptatis, quare similis non fuit præparatus nouo Adæ Christo Domino vitæ auctori? Extra Paradisum voluptatis fuit conditus primus & vetus Adam de limo terræ, & posteà in illo collocatus; & secundus nouusq́ue Adam Christus extra hoc templum ex terra vteri Virginalis fuit primò formatus, & posteà in illo collocatus. Indicauerunt hoc ipsum sancti Patres posteà adducendi, dum asseruerunt, fluuium egredientem de loco voluptatis ad irrigandum paradisum, & alias regiones alluendas, Christum Dominum præfigurasse. Igitur cùm in isto sacratissimo templo & loco ex Saluatore, velut ex perenni fonte, emanarint & emanent continuè diuinorum charismatum & cælestium gratiarum flumina, quibus nedum sacer hic locus, sed totus mundus alluitur & fecundatur, vt inferiùs ex eisdem Patribus

Paradisus voluptatis in statu innocentiæ figura templi Resurrectionis.

Fluuius paradisi Christi figura.

bus explicabimus; consequenter edocemur, sanctissimum hunc locum fuisse in terrestri Paradiso præfiguratum.

Inter cetera ligna, quæ in terrestri illo paradiso decorem, pulchritudinem ac suauitatem afferebant, duo erant quæ Dominus plantauerat, alterum lignum scientiæ boni & mali, alterum verò lignum vitæ. Et in isto sacratissimo templo, inter cetera diuersæ pietatis argumenta, quibus mirabiliter piorum fidelium mentes oblectantur, duo sunt præcipua loca, optimè duobus illis lignis respondentia, & in eisdem præfigurata: alter, sacratissimus Caluariæ mons in ligno scientiæ boni & mali; alter, gloriosum Christi Sepulchrum in ligno vitæ. Et rationabiliter arbitror, in arbore scientiæ boni & mali præfiguratum esse sacrũ Caluariæ montem: si enim illa eo nomine appellabatur, quòd eius fructus posset parere scientiam; Christus ascendens montem Caluariæ, collegit fructus eius, gustauit passionem & mortem; & experimento *didicit obedientiam*, vt dixit S. Apostolus Hebr. 5,8. didicit peccati & pœnæ grauitatem, quantum valeat anima, pro qua Sanguinem suum omni thesauro pretiosiorem effudit. Fuit lignum scientiæ vniuerso mundo; quia, Christo in cathedra crucis in Caluariæ monte exaltato, Deus & homo ipse fuit cognitus, quemadmodum viuens prædixerat illis verbis: *Cùm exaltaueritis Filium hominis, tunc cognoscetis quia ego sum*, Ioan. 8, 28. Et sanè velut in diuina Academia illius cognitionem adepti fuère bonus latro, Centurio, cum aliis ad vitam æternam electis, vt perditos reticeam.

Arbor scientiæ boni & mali figura Caluariæ montis.

In altera arbore, vitæ scilicet, Christi Sepulchrum adumbratum dixi: etenim si illius fructus vires amissas restituebat, viridem longamque ætatem, vt sacri docent Doctores, faciebat; & Christus ex isto Sepulchro, in quo non viribus modò, sed vita destitutus fuit, gloriosus & immortalis resurrexit, & refloruit caro eius. *Christus resurgens ex mortuis iam non moritur, mors illi vltrà non dominabitur*, dixit Apostolus Rom. 6, 9. Et nos virtute suæ Resurrectionis duplici resurgemus resurrectione; spirituali, à peccato ad gratiam, & corporali, quando mortui in fine sæculi resurgent incorrupti. Si Christus resurrexit, & nos resurgemus. Et Christus mortuus est *propter delicta nostra, & resurrexit propter iustificationem nostram*, dixit idem Apostolus Rom. 4, 25. & iterum elegantissimè idipsum his verbis expressit: *Consepulti enim sumus cum illo per baptismum in mortem: vt quomodo Christus surrexit à mortuis per gloriam Patris; ita & nos in nouitate vitæ ambulemus. Si enim complantati facti sumus similitudini mortis eius; simul & resurrectionis erimus*, &c. Rom. 6, 4.

Arbor vitæ typus sancti sepulchri.

Vetus Adam positus fuit *in Paradiso voluptatis, vt operaretur & custodiret illum*, Gen. 2, 15. & nouus in templo isto salutem nostram operatus, curam continuò nostri habet. In Paradiso illo ex latere Adæ formata fuit Heua; & in isto sacratissimo loco ex latere Christi mortui formata est Ecclesia, vt dixit D. Paulus. Non ex carne, sed ex osse Adæ Heua formata fuit; & carne, non osse, detractum illius os suppleuit Dominus, vt dicitur in Genesi; vt significaretur nobis quod dixit Augustinus Tract. 15. in Ioan. *Quòd facta est mulier in costa tamquam fortis, factus est Adam in carne infirmus. Ecce mysterium: quia Christus suam Ecclesiæ virtutem tribuit, qui hominis ægritudinem in se suscepit.*

Præter dicta duo ligna electasque arbores scientiæ boni & mali ac vitæ, spectabilem, fecundum ac deliciosum admodum reddebat paradisum fluuius, qui ex ipso egrediens in eumdẽ profluebat; & aquarum abundantiam intra suum alueum continere non valens, in quatuor capita diuisus, se ad alias regiones irrigandas ac fecundandas diffundebat, vt sanctus Moyses hisce verbis significauit: *Et fluuius egrediebatur de loco voluptatis ad irrigandum Paradisum, qui inde diuiditur in quatuor capita*, Gen. 2, 10. & Christus Reparator noster, scaturigo & fons omnium bonorum, in fluuio illo præfiguratum nostrum Ierosolymitanum paradisum, sacrum hoc inquam Templum, illustrat, & sanctam, triumphantem ac militantem Ecclesiam vniuersumque mundum diuinis muneribus ac cælestis gratiæ aquis alluit & fecundat.

Fluuius verè Christus egrediens è loco voluptatis quintuplici respectu. Primò, secundum æternam generationem, secundùm quam est Filius Dei. Secundò, secundùm temporalem natiuitatem, secundùm quam est Filius hominis. Tertiò, secundùm temporalem vitam, secundùm quam mortalis visus est, & cum hominibus conuersatus est. Quartò, fluuius in Cruce patiens. Quintò, fluuius ex sepulchro immortalis resurgens, & gloriosus ad cælum ascendens.

Christus quintupliciter fluuius Paradisi.

Et in primis fluuius Christus, secundùm Diuinitatem quam habet à Patre, & Filius eius est: id indicauerat Propheta Regius, cùm, sermonem suum ad Patrem æternum dirigens, dicit: *Quoniam apud te est fons vitæ*, Psalm. 35, 10. Quem Scripturæ locum expendens Theodoretus asserit, Daui-

Primò, ratione Diuinitatis.

Dauidem sanctissimæ Trinitatis mysterium clarissime nobis aperuisse, dum vnigenitum Dei Verbum vitæ fontem appellauit; qui apud Ieremiam hoc eodem nomine semetipsum nuncupauit, dicens: *Me dereliquerunt fontem aquæ viuæ, & foderunt sibi cisternas, cisternas dissipatas, quæ continere non valent aquas.* Michæas ad idem: *Et tu Bethlehem Ephrata paruulus es in millibus Iuda: ex te mihi egredietur, qui sit Dominator in Israël: & egressus eius ab initio, à diebus æternitatis.* Locum hunc intelligendum esse de Christo, docuerunt etiam Scribæ Iudæorum: & secundùm illius posteriorem partem, de illius æterna à Patre generatione intellexerunt Hieronymus, Theodoretus, Rupertus, & alij interpretes. Vbi obserua, quomodo verbo significante natiuitatem, *Et egressus eius*, &c. alludat Propheta ad ortum fluuij egredientis de paradiso, quo eumdem expressit Moyses dicens: *Et fluuius egrediebatur*, &c. Fluuius hic in cælo quidem exhilarat Patrem, Sanctos & Angelos omnes lætificat, Propheta dicente Ps. 45, 5. *Fluminis impetus lætificat ciuitatem Dei.* Lætificat Patrem, ipso Patre testante: *Hic est Filius meus dilectus, in quo mihi benè complacui*, Matth. 17, 5. Aspiciens in fontem Narcissus nimium sua specie delectabatur, & in eius aspectu deperibat, vt fabulantur Poëtæ: sed verè desiderant in fontem hunc paradisi aspicere Sancti, vt videant sui vultus claritatem, quam in se ipsis perfectè videre non possunt; & videre illum, à quo lumen & speciem mutuauerunt, atque beatificantur: ideò benè dicere possunt Deo: *Quoniam apud te est fons vitæ; & in lumine tuo videbimus lumen*, Psal. 35, 10. &: *Quemadmodum desiderat ceruus ad fontes aquarum, ita desiderat anima mea ad te Deus. Sitiuit anima mea ad Deum fortem viuum: quando veniam & apparebo ante faciem Dei?* Psal. 41, 2.

Ierem. 2, 13. — Mich. 5, 2. — Gen. 2, 10.

Secundò, fluuius egrediens è Paradiso Christus, secundùm eius temporalem generationem, & vt Filius hominis est. Etenim genitus & natus ex Maria Virgine, quæ est omnium virtutum Paradisus, sicut scriptum est: *Emissiones tuæ Paradisus.* Hinc Cosmas Ierosolymitanus in Theog. Hym. 12. deuotionis feruore inflammatus, ad sanctissimam Virginem sermonem suum conuertens, illam Paradisum appellat, dicens: *Mysticus es, ô Deipara, Paradisus illaboratè germinans Christum.* & Michæas ante adductus in priori parte sententiæ idipsum expressit. Hic fons, qui antiquitus ex Patris sinu egrediens, Dei dumtaxat ciuitatem & felices illos ciues lætificabat, qui natura bonus est, alueum erumpens, factus est homo, vt homines lætificaret; quod in ipsius ortu apparuit dicente Ioanne 1, 14. *Verbum caro factum est, & habitauit in nobis: & vidimus gloriam eius. Quod fuit ab initio, quod audiuimus, quod vidimus oculis nostris*, &c. *Et hæc scribimus vobis, vt gaudeatis, & gaudium vestrum sit plenum.* Et sane adhuc latens Christus in vtero Matris nedum lætificauit Matrem, cuius spiritus exultauit in Deo salutari suo, sed domum Zachariæ totam, Zachariam, Elisabeth & Ioannem. Vix enixa est Deipara Regem, & ecce cum Angelis gaudent pastores; & eumdem videntes Orientales Reges, gauisi sunt gaudio magno. Gauisus est Simeon, Anna & iusti omnes. Suo accessu in Ægyptum noster hic fluuius meliùs illam alluit & fecundauit quàm Nilus, vt testantur multi ac vberes, quos suo tempore protulit, fructus sanctorum Patrum, Martyrum, Virginum, & aliorum Sanctorum. Nónne hic fluuius adhuc paruulus irrigauit etiam doctrinæ & sapientiæ suæ aquis Ierosolymis templum Domini, adeò vt omnes mirarentur? *Stupebant autem omnes, qui eum audiebant*, inquit Lucas 2, 47. *super prudentia & responsis eius.*

Secundò, ratione temporalis generationis. — Cant. 4, 13. — 1. Ioan. 1, 1.

Tertiò, fluuius Paradisi Christus, quando ad perfectam ætatem peruenit, & prædicatione sua, misericordia, pietate, gratia miraculorum incultam & arentem cordium humanorum terram velut cælesti aqua coluit & fecundauit: hinc super fontem Iacob sedens, exhibet sitienti mulieri aquas quæ in æternum sitire non patientur; & quemlibet sitientem ad se vocabat, vt sitim extingueret, dicens: *Si quis sitit, veniat ad me, & bibat*, &c. Ioan. 7, 37. Nullus ab isto repellitur fonte, sed omnes inuitantur, vt sine argento & auro similique commutatione salutaribus aquis perfruantur: ideò meritò & ipse Euangelicus Vates ad hunc fluuium perennem fontemque indeficientem inuitat; quia, inquit, *haurietis aquas in gaudio de fontibus Saluatoris*, Isaiæ 12, 3. quæ verba expendens S. Bernardus appositè dixit: *Pro paradiso, quem perdidimus, restitutus est nobis Christus Saluator. Sicut ergo de vno fonte Paradisi deriuantur quatuor flumina ad irrigandum Paradisum; ita de pectoris eius arcano procedunt quatuor fontes, ex quibus hauriuntur quatuor aquarum genera, vnde tota per vniuersum mundum rigatur Ecclesia. Sunt autem quatuor fontes, Veritas, Sapientia, Virtus, & Charitas. Ex his ergo fontibus hauriuntur aquæ, ex singulis scilicet singulæ: nam de fonte Veritatis sumuntur aquæ iudiciorum, de fonte Sapientiæ, aquæ consiliorum; de fonte Virtutis, aquæ præsidiorum; de fonte Charitatis,*

Tertiò, ratione prædicationis & gratiæ miraculorum. — S. Bernar. in paruis Sermonibus, Serm. 66. — *Quatuor fluminum significatio.*

tatis, aquæ desideriorum. In aquis iudiciorum cognoscimus, quid liceat, vel quid non liceat; in aquis consiliorum discernimus, quid expediat, vel quid non expediat. & post pauca subdit: *Quid prodest, nosse quid liceat & expediat (quod vtique docent iudicia atque consilia) si posse perfici minimè contingat? ideò post aquas iudiciorum & consiliorum, quærenda sunt aquæ præsidiorum. Rursum & posse quid valeat, si horum omnium non sit finis Charitas? Rectè itaque post iudicia, post consilia, post præsidia, hauriuntur de fonte Charitatis desideria, vt videlicet, quidquid sapimus aut loquimur, quidquid operamur aut patimur, æternæ vitæ finis concludat.* Hæc S. Bernardus.

Quartò, ratione passionis. Quartò, fluuius in cruce Christus, & patens, & fecundus. Fluuius ille terrestris paradisi, ortum ducens ex loco voluptatis, diuidebatur in quatuor capita; per quæ effusus, voluptatis hortum lætificabat, & arentes alias ac steriles regiones irrigabat & fecundabat. Et ex aperto Christi latere, vbi sedes est amoris, origo passionum omnium & meritorum, manauit nedum aqua, sed etiam sanguis; qui diuisus est in quatuor scaturigines, vnde respersum fuit primò totum corpus Saluatoris, vt sanguine & aqua madefactum, in resurrectione refloresceret, & gloriæ fructus referret, & sanctus hic locus diuino illo chrismate sacraretur, se deinde effudit ad quatuor capita, quibus Orientem, Occidentem, Septemtrionem atque Meridiem, vniuersamque terram efficacissima sua virtute irrigauit, Sacramentisque ditauit suam Ecclesiam: hinc terra nostra hæc Caluariæ, quòd sontium supplicio deputata esset, maledicta erat, quia *maledictus omnis qui pendet in ligno*, Gal. 3, 13. nunc virtute Sanguinis Christi in eo fusi omnibus locis sanctior reddita est. Et tota hæc nostri orbis terra, quæ, ob protoplasti & aliorum peccata diuinæ maledictioni subiecta, nihil aliud quàm spinas & tribulos germinabat, nunc per Christi Sanguinem Deo reconciliata, atque iterum benedicta, adeò fecunda effecta est, vt bonorum operum copiosos ac Deo gratissimos fructus ferat.

Stabiliuntur hæc sacræ Scripturæ auctoritate ac sanctorum Patrum doctrina. Propheta Zacharias, ad optatissimum illud tempus mortis nostri Reparatoris respiciens, dixit: *In die illa erit fons patens domui Dauid, & habitantibus Ierusalem, in ablutionem peccatoris & menstruatæ. Et erit in die illa, dicit Dominus exercituum: Disperdam nomina idolorum de terra, & non memorabuntur vltrà: & pseudoprophetas, & spiritum immundum auferam de terra*, Zachar. 13, 1. Quæ verba expendens S. Gregorius in Ezech. lib. 2. Homil. 20. acutè dixit: *Fons quippe occultus est vnigenitus Patris inuisibilis Deus; fons verò patens, est idem Deus incarnatus. Qui fons patens, rectè domus Dauid dicitur: quia ex Dauid genere noster ad nos Redemptor processit.* Et verè illum, quem absconditum Deum anteà appellauit Isaias, modò in cruce patentem nuncupauit Zacharias; quoniam extensa habet ad amplexandum brachia, apertas manus plenas hyacinthis gratiarum, vt nos ditet; apertum latus, vt in eo ab omni malo protegamur ac defendamur. De mirabilibus fructibus Sanguinis Christi ex diuino illo fluuio erumpentibus plura, eaque egregia, habet Chrysostomus Homil. 61. ad populum Antiochenum. Sed, aliis, omissis, vnicum audiamus Bernardum in die Natalis Domini Serm. 1. ita loquentem: *Fons nobis est Christus Dominus vnde lauemur, sicut scriptum est: Qui dilexit nos, & lauit nos à peccatis nostris.* Ab hoc ditissimo fonte quatuor flumina scatent; flumen nimirum Misericordiæ, flumen Sapientiæ, flumen Gratiæ, & flumen Charitatis, vt paucis interpositis hisce indicat idem sanctus Doctor: *Habemus de fonte Misericordiæ, ad diluendas culpas, aquas remissionis: habemus de fonte Sapientiæ, ad potandam sitim nostram, aquas discretionis: habemus de fonte Gratiæ, ad irrigandas plantas bonorum operum, aquas deuotionis. Quæramus ad decoquendos cibos aquas feruentes, aquas æmulationis: hæ nimirum condiunt & decoquunt affectiones nostras, & ebulliunt de fonte Charitatis. vnde ait Propheta: Concaluit cor meum intra me, & in meditatione mea exardescet ignis.* Hactenus ex sancto Bernardo.

Quintò, fluuius Saluator ratione Resurrectionis & Ascensionis. Denique fluuius Saluator noster in sua gloriosa Resurrectione & Ascensione. Egressus hic à terra Sepulchri, sicut alius à terra Paradisi. Et quàm verè hic fluuius irrigauit terram, & fecit illam germinare & producere nouellas plantationes; quæ tantum exurgerent, vt vsque ad cælestem paradisum peruenerint. Referans Saluator noster Samaritanæ mulieri sui fontis aquæ virtutem dixit: *Qui biberit ex aqua, quam ego dabo ei, non sitiet in æternum: sed aqua, quam ego dabo ei, fiet in eo fons aquæ salientis in vitam æternam*, Ioan. 4, 13. Tantum ascendit aqua artis peritia, quantum altus est locus ex quo descendit. *Christus tam altè ascendit quam locus ex quo descendit.* Noster hic fluuius vnde, & quò descendit? à cælo, à sinu Patris, sicut fuit Ioanni ostensum, eodem dicente Apoc. 22, 1. *Et ostendit mihi fluuium aquæ vitæ, splendidum tamquam crystallum, procedentem de sede Dei & Agni.*

Agni. Deinde in mundum venit, descendit de cælis in vterum Virginis, ex vtero Virginis iuit ad ouem quæ perierat; & penetrauit vsque in inferiores partes terræ, quando ad inferos descendit. Vidisti descensum, nunc contemplare similem ascensum, non arte humana, sed diuina virtute operatum, in se quidem primò, ac deinde in aliis, qui hauserunt aquas in gaudio de fontibus Saluatoris. Ascendit de inferno, & ex sepulchro corpore non inglorio sed glorioso assumpto, caterua sanctorum Patrum e limbo eductorum stipatus, primò ascendit ad Virginem, ac deinde apparuit, quæ perierat, oui Magdalenę, Petro ac aliis electis viris & mulieribus: ac denique, elapsis quadraginta à sua Resurrectione diebus, ascendit in altum, captiuam ducens captiuitatem, & tam altè, quantus est Pater, à quo exierat. *Assumptus est in cælum, & sedet à dextris Dei*, Marci 16, 19. quod ipse prius dixerat: *Exiui à Patre, & veni in mundum: iterùm relinquo mundum, & vado ad Patrem.* vt deinceps interpellet pro nobis, mittat Spiritum sanctum, det dona hominibus, viridarium suæ Ecclesiæ, at singulariter omnium electissimæ & sacratissimæ Resurrectionis, atque vniuersum mundum aquis cælestium gratiarum lætificet ac fecundet. Ioan. 16, 28.

Et breuiter, dicta colligendo de sacratissimo nostro Dominicæ Resurrectionis templo, contemplare illius præcellentem dignitatem, tot symbolis ac figuris præfiguratam in omni lege & statu: in illo legis, in Salomonico templo; in altero naturæ lapsæ, in loco vbi Abraham filium suum sacrificare voluit; ac denique in statu innocentiæ eiusdem templi exemplar & excellentiam admirare in terrestri illo voluptatis Paradiso mirabiliter præfiguratam, & mirabiliùs in eodem impletam ac consummatam.

CAPVT III.

Prophetiæ aliquæ, quibus sacri Vates Dominicæ Resurrectionis templum & eius excellentiam vaticinati fuere.

TEmpli sacratissimi Resurrectionis Domini dignitas & præcellentia non solùm commendata relinquitur ex illius variis figuris, quæ in omni statu præcesserunt; sed etiam spectabilis redditur ex diuersis sanctorum Prophetarum diuinis vaticiniis: & quamuis mihi certò persuadeam, plures plura, eaque egregia, in illius commendationem prædixisse; tamen, breuitatis causa, duos tantùm in medium proferemus.

Primus est Propheta Regius, homo secundùm cor Dei, qui in Psalmo 28, 9. dixit: *In templo eius omnes dicent gloriam.* Sed quodnam est hoc Domini templum, in quo omnes illi gloriam decantare debebant? An Salomonis? non ego id omnino asseuerarem; quoniam illud iam omnino reprobauit Deus, vt suprà vidimus. Ac præterea in illo solùm Iudæi hostias immolabant, quas nec accepturum, nec illis glorificandum fore Deum, per eumdem Vatem testatus est Dominus illis verbis: *Non accipiam de domo tua vitulos, nec de gregibus tuis hircos*, Psal. 49, 9. Igitur de isto intellige, vt nomine eius indicatur, non Salomonis, sed Dei; ita vt secundùm nomen eius, sic & laus eius. Et ad templum istud non tantùm Iudæi, sed Angeli, qui ab illo Salomonico recesserunt, omnes nationes, Græcorum, Latinorum, & omnes gentes quas fecit Dominus, veniunt vt adorent Dominum, vt pluribus fuit à nobis Libro III. explicatum. Quare hoc est templum Domini, in quo omnis spiritus, Angelicus & humanus, laudat Dominum; & omnes nationes omnibus ritibus dicunt Deo gloriam. *Prophetarum vaticinia de templo Resurrectionis.* *In templo Resurrectionis omnes Deum laudant.*

Iterùm alio loco idem Vates: *A templo tuo in Ierusalem tibi offerent Reges munera*, Psal. 67, 30. Et de quo alio templo magis hæc possunt intelligi, quam de isto? ad quod semper ex longinquis etiam partibus venerunt cuiuscumq; potestatis Ecclesiasticæ & sæcularis Principes, vt adorarent cum muneribus Dominum; & frequentiùs illa mittunt, omnium Regem & Dominum in eo, depositis de capitibus suis coronis, venerantes.

Sed Prophetam alterum audiamus. Aggæus cap. 2. sequentia in consolationem fidelium & sancti templi huius commendationem dixit: *Nolite timere, quia hæc dicit Dominus exercituum: adhuc vnum modicum est, & ego commouebo cælum, & terram, & mare, & aridam. Et mouebo omnes Gentes: & veniet desideratus cunctis Gentibus: & implebo domum istam gloria, dicit Dominus exercituum. Meum est argentum, & meum est aurum, dicit Dominus exercituum. Magna erit gloria domus istius nouissimæ plus quàm primæ, dicit Dominus exercituum: & in loco isto dabo pacem, dicit Dominus exercituum.*

Hæc sententia multorum mentes vexauit; quare in illa explicanda in varias interpretationes abierunt doctores Hebræi & Catholici. Hebræi, nostris Doctoribus in Commentariis huius Prophetæ referentibus, illam interpretati sunt de secundo tem-

plo Salomonis per Zorobabel reædificato; cuius gloriam & magnificentiam prædicit Propheta, vt Iudæi, qui tristes animum deposuerant, propter prioris templi desolationem per Regem Babylonis factam, illum resumerent, & gaudio replerentur, contemplantes alterius Zorobabelis magnificentiam.

Magnificentia templi Zorobabel qualis. Sed falluntur isti: etenim maiestas & splendor secundi templi, post reditum filiorum Israël à Babylonica captiuitate per Zorobabel reparati, nedum maior quam primi, sed nec tantus splendor, tanta gloria, tanta magnificentia fuit vt illius; non tot diuitiæ, tantum aurum in posteriori, vt in priori apparuerunt: non tam denique celebre fuit in cærimoniis, Prophetarum vaticiniis, & ministrorum sanctitate; quin, tantum prius per Salomonem ædificatum dignitate & gloria posterius per Zorobabelem reparatum superauit, vt seniores Iudæorum, qui prioris diuitias & magnificentiam viderant, & posterioris paupertatem & defectum, maximos gemitus emitterent, maximamque vim lacrymarum profunderent, vt testatur Esdras lib. 1. c. 3, 12. & Iosephus lib. 11. Antiq. cap. 4. cùm dicit: *Cùm Sacerdotes, & Leuitæ & seniores prouinciarum vetus recordarentur templum, ingenti magnificentia conditum, & nouum viderent per inopiam non ita constructum, arbitrati, quantum à priori felicitate minores existerent, tristes, ac dolorem minimè tenere valentes, ad lacrymas lamentationesque proruperunt.* Sed nec doluissent, fleuissentque, si ad litteram impleta vidissent, quæ à Propheta illis verbis pronuntiata fuere.

Propter hanc rationem, Hebræorum alij, fabulosam alteram adinuenerunt responsionem, dicentes, Prophetæ verba de templo ædificando ab illorum Messia, cùm venerit, esse intelligenda.

Sed decipiuntur isti omnino. Tum primò, quia Messiam iam venisse, vt illis promissum fuerat, nec alterum expectandum esse, absque difficultate sæpissimè conuicti fuere. Tum secundò, quia contemnentibus Iudæis ædificium secundi templi dicitur per Aggæum Prophetam supra citatum: *Nolite timere*, &c. *implebo domum istam gloria. Istam* dixit, igitur non aliam tertiò reædificandam.

Magnificentia Herodiani templi. Alij volunt, Prophetam locutum fuisse de templo Herodis; quod multò magnificentius illo priori Salomonis fuisse, quibusdam placet: quod alij euidenter reijciunt.

Catholici alij intelligunt de gloria Salomonici templi tempore Messiæ; sed aliunde quàm ex temporalibus diuitiis, vel aliis memoratis, vt præcedentium sententiarum auctores, considerant gloriam, ex diuino, inquam, supernaturalique munere, scilicet ex Christo Domino. Lyranus in hunc locum dicit, fuisse tunc impleta quæ à Propheta dicuntur. In Domini siquidem aduentu motum fuit cælum, quando stella noua in Christi natiuitate apparuit, Matthæi 2. terra & mare per victoriam Romanorum: in omni terra & insulis maris motæ fuerunt omnes gentes; quia imminente Christi natiuitate, ex ordine Augusti Cæsaris fuit descriptus vniuersus orbis, Luc. 12. Tunc venit Christus desideratus cunctis gentibus; quoniam omnium salutem operari debebat, vt ibidem dicitur. Impletum fuit templum illud gloria, quando in templo illo per Zorobabel reædificato fuit Christus à matre oblatus, & ibi pluries prædicauit, & multa miracula fecit, ex quibus domus ista fuit summè glorificata. Quam sententiam confirmat per Rab. A. Aquila. Data est etiam pax ab Angelis in Christi natiuitate. Hæc & alia Lyranus. Operatus Christum templo.

Aduertendum, Lyranum loqui voluisse, ni fallor, non de templo à Zorobabele, sed ab Herode ædificato, hoc est, de illo quod tempore Christi erat; nam quæ ipse recenset, non in illo Zorobabel, quod tempore Christi non erat, sed in alio Herodis contigerunt: hic enim decimo octauo anno regni sui aggressus est templi ædificationem a fundamentis; quam octo annis absoluit: & trigesimo secundo, Christus Saluator noster natus est, vt auctor est Eusebius in Chronicis; quare quæ tempore Christi contigisse memorantur, in Herodis & non Zorobabel templo contigisse, certum est.

Si dicas, quomodo in templo Herodis huiusmodi contingere potuerunt, cùm octo annis fuerit ædificatum, & illud, in quo Christus dicitur fuisse, & mirabilia fecisse, non nisi quadraginta sex annis fuerit absolutum? sicut verba illa Iudæorum ad Christum indicant: *Quadraginta & sex annis ædificatum est templum hoc*, Ioan. 2, 20.

Difficultas soluitur. Respondeo dupliciter. Primò, templum illud quadraginta sex annis ædificatum, fuisse euersum tempore Christi; verùm loquentes Iudæi de altero octo annis constructo, dicere maluerunt, fuisse quadraginta sex quàm octo annis ædificatum, vt Christum vehementiùs arguerent: magis enim redargutio aggrauabatur dicendo, illum voluisse reædificare templum annis quadraginta sex quam octo ædificatum. Dicendum nihilominùs, Iudæos eo modo dicendi non recessisse à solita loquendi consuetu-

ſuetudine. Conſuetudo enim eſt, vrbes, templa, & huiuſmodi, eodem præſertim loco reædificata, continuè pro eiſdem haberi, & numerari: quare benè locuti Iudæi de templo Herodis, ac de altero Zorobabelis. Ad hanc forte conſuetudinem reſpiciens Lyranus, non diſtinxit inter Zorobabelem & Herodem; etſi verè illa ab ipſo recenſita contigerint in illo Herodis.

Secundò, dico cum Gardinali Toleto Annot. 25. in cap. 2. Ioan. templum per Zorobabelem ædificatum, non fuiſſe euerſum, ſed duraſſe annis centum octoginta, vſque ad Veſpaſianum; ſed ab Herode fuiſſe inſtauratum, & valdè amplificatum, vt habet Ioſephus lib. 11. Antiquitatum cap. vlt. quare eiuſdem templi inſtauratio & amplificatio illud non variauit; ideò benè potuit hoc Herodis, propriè templum Zorobabelis appellari.

Et vt ad id, vnde parum digreſſi ſumus, noſtra recurrat oratio: alij Prophetæ verba intelligunt de ſancta Catholica Eccleſia, & fidelium congregatione (non de aliquo materiali templo) quæ multò glorioſior & dignior eſt quam fuerit Hebræorum Synagoga.

Hæc quidem & alia ſapienter à ſacris Interpretibus enarrantur. Lege Villalpandum Tom. 2. Apparatus lib. 6. à capite 66. vſque ad 72. & nos intentum proſequamur.

CAPVT IV.

Altera explicatio auctoritatis Aggæi Prophetæ de templo Dominicæ Reſurrectionis.

SEd nec ab intentione Spiritus ſancti futurum arbitror, ſi nos alteram expoſitionem eiuſdem Prophetæ auctoritatis hic ſubiiciamus; quæ ſi non in litterali ſenſu admittatur, ſaltem in ſpirituali, vel illo, quem ſacri Doctores per accommodationem appellant, non reiicietur.

Igitur ſit poſtrema ſententia, Aggæi Prophetæ adducta verba commode intelligi poſſe de ſanctiſſimo & glorioſiſſimo templo Dominicæ Reſurrectionis. Sanctiſſimum & glorioſiſſimum, propter ſtructuram quidem materialem, dignitatem & varietatem miniſtrorum in eodem deſeruientium; ſed multò ampliùs, propter ſpirituales gratias à Saluatore noſtro ibi conceſſas, & alia mirabilia ibi operata. Solatium non vnius Iudaicæ gentis, vt illud Salomonis, ſed totius populi Chriſtiani, totius mundi. Libenter hanc attuli interpretationem; quoniam in ſimili magiſtrum habui Euſebium Cæſareæ Antiſtitem: hic enim arbitratur, vaticinia Prophetarum antiquæ Ieruſalem, de noua & materiali, de illa, inquam, poſterius ædificata, vbi eſt ſanctiſſimus Caluariæ mons, ſacratiſſimum Sepulchrum, & hoc Dominicum templum, vt Capite ſequenti dicemus, intelligenda eſſe. Igitur & nos poterimus, Aggæi aliorúmve Prophetarum de Salomonico templo, vel etiam de Catholica Eccleſia prophetias, de noſtro Dominicæ reſurrectionis templo intelligere.

Gloria templi Reſurrectionis.

Attende itaque quid Dominus per Prophetam dicat: ***Ego commouebo***, inquit, ***cælum, & terram, & mare, & aridam. Et mouebo omnes Gentes***, Aggæi 2, 7. Hæc ſingulari modo impleta fuerunt, quando in ſanctiſſimo huius templi loco fuit crucifixus Chriſtus Dominus, & à morte ad vitam reuocatus. Tunc cælum motum fuit non per vnius ſtellæ mutationem, ſed ipſius ſolis, quando in morte Chriſti obſcuratus eſt, vt facet teſtatur Euangeliſta, & in eiuſdem Reſurrectione citiùs ſolito ſurrexit, vt S. Petrus Chryſologus Serm. 82. hiſce verbis dixit: ***Solem, qui præter horam, vt Domino compateretur, abſceſſerat claritate, cùm reſurgeret Dominus ante tempus occurriſſe; & qui, vt ſuo commoreretur auctori, ſuam meridianam mortificauerat claritatem, vt conſurgeret auctori ſuo, euictis tenebris, antelucanum erupiſſe.***

Omnia mota in Christi morte.

Terra ſimiliter mota fuit; tum quia ***tunc petræ ſciſſæ ſunt, & monumenta aperta ſunt***, Matth. 27, 51. tum quia Chriſtus victoriam retulit de humani generis hoſte, qui per imperium & tyrannidem captiuum tenebat hominem; & de mundo exturbauit, quemadmodum Chriſtus prædixerat illis verbis: ***Nunc iudicium eſt mundi: nunc princeps huius mundi eiicietur foras***, Ioan. 12, 31. & penetrauit vſque ad inferiores partes terræ, infernumque ſpoliauit.

Tunc motæ ſunt omnes Gentes; quia non ſolum Iudæi, ſed Gentiles ad mortem Chriſti Ieroſolymis conuenerunt: & eo tempore potiùs, quàm in illius natiuitate; quoniam cum eſſet ſolemne Paſcha, venerunt ex omnibus mundi partibus homines ad adorandum in Ieruſalem: & fortè magis, quando Chriſtus fuit in cruce exaltatus, quemadmodum ipſe prædixerat: Cùm ***exaltatus fuero à terra, omnia traham ad me ipſum***, Ioan. 12, 32. tunc ***veniet deſideratus cunctis Gentibus***, Aggæi 2. 8. Et quiſnam eſt iſte? certè Redemptor noſter ſalutem noſtram operatus: quæ non in natiuitate aliiſve operibus vitæ ſuæ, ſed in morte & in Reſurrectione, quæ in loco iſto contigit, conſummata fuit. Naſci enim non pro-

profuit, nisi redimi profuisset, vt sancta mater Ecclesia cantat.

Et implebo domum istam gloria, Aggęi 2, 8. Si Salomonis templum impletum fuit gloria, quando in eo paruulus, vel adultus passibilisque apparuit Christus, vel in manibus Simeonis, vel in medio Doctorum, vel prædicans, & faciens miracula; & hoc nostrum diuinissimum templum longè gloriosius apparuit in eiusdem Saluatoris morte, & post eius gloriosam Resurrectionem, quando, inquam, in morte prodigia in cælo & in terra apparuerunt; quando pro persecutoribus exorauit; quando clamans expirauit; quando de cathedra crucis magnus ille Magister & Orator, breui septem verborum oratione ita altè & sapienter dixerit, vt magis mouerit obstinatorum corda, quàm aliàs conuerterit pluribus sermonibus: conuersus enim tunc fuit latro, illum agnouit gentilis Centurio; & milites infamesque peccatores; quasi Dominum, quem offenderant, cognoscentes, reuertebantur, percutientes pectora sua, & in his magna Christi & augustissimi huius loci apparuit gloria; & multò magis eadem resplenduit, quando gloria & honore coronatus fuit in sepulchro Dominus Iesus, & de illo, morte deuicta, gloriosus exiuit. Quare meritò Euangelicus Vates Christi *Sepulchrum gloriosum* appellauit.

Christi Sepulchrum quare gloriosum.

Esa. 11, 10.

Meum est argentum, & meum est aurum, Aggæi 2, 9. Si ad splendorem & magnificentiam Salomonici templi fuit aurum & argentum necessarium; *Meum est argentum, & meum est aurum, dicit Dominus exercituum*, quod vobis dabitur secundùm exigentiam, vt domus etiam materialis illustris appareat. *Omnes opes, quas ego donabo vobis*, inquit Glossa interlinearis, *in ornamentum templi*. Et huiusmodi non defuerunt in isto Dominico templo; quoniam ex largis eleëmosynis piorum Principum & aliorum fidelium, quæ sunt peculiaria bona Dei (præter alia de quibus posteà) fuit hoc ædificatum templum & reparatum; & iisdem in præsentia conseruatur: etenim custoditur ab illis, quorũ pars Dominus est, nihil in terra possidentibus, à Fratribus dico S. Francisci; qui à terrenis omnibus separati, corpore in terra degentes, mente conuersantur in cælis, & ex libera piorum subuentione à Domino sustentantur: ex quo etiam apparet gloria Ministrorum huius templi, qui in eo Christo Iesu die ac nocte deseruiunt, offerentes vitulos labiorum suorum, corpora mortificata, hostiam acceptabilem, sanctam, Deo placentem, rationabile obsequium, & dignissimum acceptissimumque incruentum Filij Dei sacrificium: & certè ob ista digniores Deoque gratiores, quam veteres illi, qui velut carnifices animalium, ea trucidabant & sacrificabant. Accedit maior gloria ex aliis spiritualibus beneficiis in isto non in illo operatis; liberatio humani generis à peccati iugo, Deoque reconciliatio, & sanctæ Ecclesiæ desponsatio.

Diuitiæ ad vsum templi destinatæ.

In loco isto dabo pacem, Aggæi 2, 10. Hanc fateor nuntiatam fuisse ab Angelis in Christi natiuitate; sed non me latet, etiam fuisse à Domino Angelorum in eius morte consummatam. *Reconciliati enim sumus Deo per mortem Filij eius*, inquit sanctus Apostolus Rom. 5, 10. *Per mortem*, ait, non per natiuitatem, vel in Salomonico templo præsentationem, vel prædicationem. Propter hæc ergo, & alia, quæ, ne plus æquo longiores simus, prætermittimus, dicamus cum Propheta: *Magna erit gloria domus istius nouissimæ plusquam primæ*, Aggæi 2, 10. Huius solius ædificatione animum sumere possunt fideles, sicut in alterius Zorobabel constructione sumpserunt Iudæi, gaudere & lætari; quoniam non legalis & expiationis funditur sanguis, sed immaculatus & placationis fusus fuit; quo dealbati ad templum illud admittentur, in quo omnipotenti Deo cum iubilo & exultatione omnes dicent gloriam.

Pax nuntiata in natiuitate Christi, fuit in eius morte consummata.

CAPVT V.

A quo fuerit ædificatum primò, & posteà reædificatum Dominicæ Resurrectionis templum; & aliqua de illius structura.

SAcratissimum hoc Dominicæ Resurrectionis templum fuit non semel ædificatum, vel reparatum, aliis præcipientibus, aliis iussa exequentibus, quibus omnibus ædificatio adscribi potest (quemadmodum de Salomonico templo in præcedentibus fuit dictum, quod à Salomone, Zorobabele, & Magno Herode Iudæorum rege ædificatum dicitur) & de facto pluribus nostri huius templi constructio ab Historicis adscribitur; quæ fuit causa, vt quidam, ad hæc non aduertentes, hallucinati sint, non distinguentes inter primum auctorem & reparatorem, inter præcipientem & iussa sequentem: quare nec posse facilè sciri, quis fuerit illius auctor, dixerunt alij. Qui additionem fecit Historiæ scholasticæ in ea Domini verba Ioannis 2, 19. *Soluite templum hoc*, &c. inquit: *Templum Domini, quod modò est, & Bethel dicitur, quis ædificauerit nescitur: quidam autem dicunt, ædificatum ab Helena,*

Plures ædificarunt structuram templi Resurrectionis.

post

post Crucis inuentionem: quidam ab Heraclio, cùm de Persia triumphans Crucem retulit: quidam à Iustiniano Augusto: quidam à quodam Rege AEgypti nomine Alla-Chibir, id est summi Dei.

Verùm si ad præmissam distinctionem attenderimus, & Historias consuluerimus, non erit admodum difficile adinuenire, quis ipsum primò ædificauerit, quis posteà destructum reparauerit, quorum imperio, & quorum executione consummatum fuerit, & qua ratione tot illius Auctores referantur.

Tria particularia templa ambiuntur à templo Resurrectionis.

Sed & vlteriùs aduertendum est, in ambitu & circuitu huius sacratissimi templi, de quo agimus, tria peculiaria contineri templa: primum & præcipuum est illud Resurrectionis circa sacratissimum Domini Sepulchrum: alterum est montis Caluariæ, ipsum sacrum Montem continens: tertium denique sub isto, huicque continuum, est sanctæ Crucis, quia continet locum in quo fuit ab Helena sancta Crux Saluatoris nostri inuenta. In quibus particularibus templis particularia sanctuaria continentur, variis mysteriis consecrata & dedicata, de quibus interiùs suo loco. Lege Guilhelmum Tyrium lib. 8. de Bello sacro cap. 3.

Sententia Auctoris Epitomes Bellorum sacrorum de ædificatione templi Resurrectionis.

His animaduersis, respondeo ad difficultatem. Auctor Epitomes Bellorum sacrorum apud Henricum Canisium Tomo 6. Antiquarum lectionum dicit, quòd in reparatione sanctæ Ciuitatis, à Tito & Vespasiano destructæ, Christiani obtinuerunt ab Ælio Adriano, vt locum Dominici Sepulchri & alia loca sancta illi conuicina intra murorum ambitum includeret: *In quo loco, inquit, posteà populus Christianus fabricam mirandi operis dedicauit. Apparet quod ista destructio, facta per Titum filium Vespasiani, durauerit annis quadraginta sex: ideo, quia idem Titus expugnauit ciuitatem anno quinquagesimo à passione Domini; anno autem centesimo decimonono ab eius Incarnatione reparata fuit, Aelio præfato fauente, similiter fabricatio templi in ea forma qua nunc est.*

Quidam autem dicunt, fuisse reformatum sub Constantino Imperatore ab Helena matre sua, ob reuerentiam sanctæ Crucis ibi repertæ: & si sic esset, tunc destructum iacuisset annis ducentis triginta sex, & paulò plus: tot enim anni fluxerunt à tempore captionis ciuitatis Ierusalem per Titum vsque ad Principatum Constantini. Hæc ille.

Refellitur prædicta sententia.

In huius Scriptoris verbis duo indicantur: alterum, sacrum templum primò ædificatum fuisse tempore Ælij Adriani à populo Christiano: alterum, fuisse reformatum sub Magno Constantino. sed neutrum verum est: non primum; tum quia tempore Adriani & deinceps vsque ad Constantinum tenues erant pusilli Christiani gregis vires, & magnæ infidelium, à quibus premebantur; & quamuis multæ fuissent, tamen nec Adrianus, qui parum fauit Christianis, nec quiuis alij Imperatores & Principes vsque ad Constantinum, cùm idololatræ essent, permisissent tam egregium construi templum, quod euidenter cederet in ruinam illorum idololatriæ. Et hoc ita esse, constat ex his quæ dicit Ecclesia in Historia Dedicationis Basilicæ Saluatoris, & nos notauimus Libro IV. Capite vltimo II. Peregrinationis. Tum quia ab Adriani temporibus vsq; ad 21. annum Imperij Magni Constantini, in loco Resurrectionis colebatur simulacrum Iouis, & in crucis rupe marmorea statua Veneris; & in specu, vbi quondam Christus paruulus vagiit, Thamuz, hoc est, Adonis Veneris amasius plangebatur: existimabant enim Ethnici, fore vt Christiani loca illa penitus desererent & detestarentur, si ea simulacris idolorum conspurcata cernerent, quemadmodum infra ostendemus Cap. XX. Quare non templum Christianorum, sed fanum gentilium fuit in loco Resurrectionis & Passionis Domini erectum; & ita plures tradunt fide digni Scriptores. Et locum Passionis & Resurrectionis muro cinxerunt, & idola ibi erexerunt, vt illorum obiectu inde amouerentur Christiani. Tum quia omnes probati Scriptores refragari videntur, qui Constantino Magno & Helenæ adscribunt primam Dominici templi fundationem. Ex his & ampliùs ex dicendis apparebit magis prioris & posterioris dicti falsitas.

Sozomen. lib. 2. c. 1. Hieron. Epist. ad Paulin. Ruffin. lib. 1. Hist. Eccl. c. 7.

Ad hæc fortasse respiciens præfatus Auctor, ad iam ex ipso recitata subiunxit: *Dicendum est, si dubitatur de certo tempore reparationis templi, tamen hoc est verum, quia prædicta Helena constitui fecit Basilicam Resurrectionis, ob reuerentiam Crucis ibi inuentæ, &c.*

Imperatoris Constantini iussu & sumptibus fuit primo templum Resurrectionis ædificatum.

Dicendum igitur, primi particularis templi sanctissimi Sepulchri Domini nostri primum auctorem fuisse Maximum Constantinum Imperatorem; cuius iussu, opera & sumptibus ædificatum est, postquam à lepra curatus mirabiliter fuit, & ex Gentili Christianissimus euasit. quod sequentibus explico.

Circa annum Domini 326. post celebratum Nicænum Concilium, & Imperatoris Constantini opera schismaticis & hæreticis confutatis, & reiectis quantum fieri potuit, rebusque in pace compositis, incidit consilium bonum piissimo Imperatori de idolo-

idololatria euertenda, & ædificandis templis, in quibus soli vero Deo sacrificaretur: quod quidem consilium, quoad potuit, executioni mandare studuit. Igitur *Imperator*, inquit Socrates lib. 1. cap. 12. *post confectum Concilium, in magna lætitia ætatem degit: & simul vt festum solemne ad vigesimum annum Imperij sui, vt assolet, celebrauerat, nulla interposita mora, ad Ecclesias construendas omne suum studium contulit.*

Et primò quidem in Palæstina, vt par erat, ad loca sancta illustranda, vt patet ex Eusebio Cæsariensi; ex quo summatim proposito deseruientia perstringam. Eusebius itaque in Vita Constantini l. 3. c. 24. & seqq. scribit in hunc modum: *His rebus ad hunc modum constitutis, aliud quoddam opus maximè memorabile apud Palæstinorum gentem diuinus iste Imperator efficere aggressus est: at quodnam, quæso? sanctissimum illum salutaris Christi Resurrectionis locum Ierosolymis existimauit ita à se illustrari debere, vt omnibus eximius & veneratione dignus videretur; idcircò mandauit, in eo statim templum construi:* diuino quidem spiritu incitatus, vt diabolico exagitati impulsu, impij, Christiani nominis hostes, ex hominum memoria Sepulchrum Saluatoris delere cogitarint; quod hisce assequi posse arbitrati sunt.

Studium infidelium pro obliteranda memoria Sepulchri Domini.

Itaque primùm permultum capere laboris cœperunt in terra aliunde & extrinsecus inuehenda, quæ locum vniuersum obducerent. Deinde cùm molem terræ in immensam altitudinem erexissent, constrauissentq́; lapidibus, diuinum Sepulchrum ingenti aggere super iniecto obtegere. Post, cùm nihil tam illis ad opus explendum deesset, super illum terræ cumulum, nefandum reuera & execrabile bustum animarum construere, & recessum lasciuæ Veneris dæmoni vnà ædificare, simulacrisq́; mortuis complere: tum detestabiles ibi victimas super impuras aras & omni nequitia labe pollutas immolare, &c.

Veneris dæmonumq́; simulacra in loco Sepulchri posita.

Et Nicephorus de his agens lib. 8. cap. 28. sequentia addit, & templum prætereà impudicæ Deæ Veneris, statuamque eiusdem ibi collocasse, virgineo partui illudentes, vt qui eo loco debitum Christo honorem sibi præstandum statuissent, simulacro ei exhibere viderentur, processuque temporis obliuio veram premeret atque occultaret causam, &c. Seuerus Histor. lib. 2. meminit etiam simulacri dæmonum in eodem loco passionis Dominicæ constituti.

Verùm horum machinamenta aliquando demolita fuerunt, & sanctum Sepulchrum omnibus enituit. *Confestim igitur*, subiungit Eusebius, *Imperatoris mandato, machinamenta ad homines in errorem inducendos comparata, de sublimi ad solum prosternere, & ædificia falso cultui consecrata, vnà cum statuis & dæmonibus disturbare diruereq́; cœpit: neque his rebus gestis alacre Imperatoris studium acquieuit, sed de integro mandatum dedit, vt materia eorum quæ erant desecta, siue lapidea illa esset, siue lignea, tolleretur penitus, & quàm longissimè extra loci fines eijceretur: cui quidem mandato res exitus planè respondebat.*

Constantinus mandat loca sancta purgari.

Neque satis habebat Imperator in istis solùm rebus expediendis progredi; sed rursus diuini Numinis instinctu impulsus, iubet vt ipsum solum ad ingentem altitudinem defossum (quippe suprà dæmonum contagione infectum erat) foras procul cum ipso aggere exportaretur; quod è vestigio effectum est: simulatque vero solum terra oppletum sordibus egestum fuit, & aliud solum, id est locus ille monumenti, ex abditis terræ sedibus emicabat, ipsum etiam venerandum & sacrosanctum salutaris Christi Resurrectionis monumentum, præter omnium spem, vnà emersit; & Sepulchrum, quod meritò sanctissimum appelletur, Resurrectionis Seruatoris aptè proptereà expressit effigiem, quod post tenebrarum caliginem, quibus quasi sepultum iacuisset, in lucem denuò prodiit: & illustrem sanè miraculorum ibi editorum visum (qui vereà omni voce clariùs Seruatoris Resurrectionem testificatus est) sub aspectu eorum, qui ad illud ipsum contemplandum veniebant, subiecit.

Sepulchrum Resurrectionis detegitur.

His rebus in hunc modum confectis, extemplo Imperator, non modò sacratis legibus sanciuit, vt templum augustum circa salutare illud antrum extrueretur; verùm etiam subsidiis ad eam rem suppeditatis (quippe hoc opus longo iam tempore apud animum proposuerat, attentioreq́; cogitatione prospexerat, quod erat futurum) illud magnificè ac splendidè exædificandum curauit. Gentium igitur præfectis Orientem versus habitantium mandat, vt, adiumentis necessarijs abundanter & copiosè subministratis, opus eximium, amplum & magnificum fabricandum curarent; quin etiam ad Episcopum, qui id temporis Ecclesiæ Ierosolymitanæ præerat, tales misit litteras, quales sinceram & salutarem de fide nostra doctrinam, planè & apertis verbis complexa sunt.

Augustum templum circa Sepulchrum mandat extrui Constantinus.

Et vt propositum opus pro dignitate absolueretur, epistolam scripsit Maximus Constantinus ad Macarium Episcopum Ierosolymorum: in qua ipsum hortatur quàm maximè, vt sicut rei dignitas expostulat, omnem adhibeat diligentiam, vt opus ad perfectionem mandet opera Draciliani; cui Constantinus de templi constructione mandatum dedit, vt sequitur.

VICTOR

VICTOR CONSTANTINVS MAX. AVGVST. MACARIO S.

Epistola Constantini ad Episcopum Ierosolymitanum, vt insignis structura templi, pro eius illius dignitate requiritur.

Tanta Seruatoris nostri erga nos benignitas declarata est, vt nulla tam accurata dicendi ratio & vis sit, quæ præsens miraculum pro dignitate explicare posse videatur: nam vt insigne illud sanctissimæ illius Passionis monimentum, quod terræ visceribus abditum, tot tamq. multis annorum conuersionibus iam delituisset, tunc illucesceret seruis Dei, cùm illi hoste deuicto, in libertatem essent vindicati, omnem profectò hominum admirationem longè superat. Etenim si omnes, qui in vniuersi orbis terræ ambitu sapientes videntur, in vnum locum congregati, aliquid pro rei dignitate dicere aggrederentur, ne minimæ huius parti oratione ex æquo satisfacere possent: miraculi enim magnitudo tantò plus vniuersum humanæ rationis & naturæ captum vincit, quantò res cælestes & diuinæ humanis sunt valentiores. Quapropter hoc vnum mihi in primis propositum sit ad dicendum: quod sicut vera fides seipsam quotidie nouis miraculis patefacit; sic nostri omnium animi omni modestia & concordi alacritate ad sanctas Euangelij leges colendas attentiores fieri debent. Præterea illud, quod vnique perspicuum esse arbitror, pro certo tibi cum primis persuasum velimus, hoc nobis præ ceteris rebus omnibus maximè curæ esse, vt locus ille sacer, quem Dei iussu turpissima simulacrorum mole, tamquam graui quodam onere imposito, purgauimus, quemq. & primis mundi temporibus, ipsius Dei iudicio sanctum habitum esse, & posteà etiam, quia fidem Passionis Seruatoris tamquam è tenebris in lucem euocarit, multò clariorem sanctitatis suæ significationem dedisse cognouimus, præclara ædificiorum structura exornetur. Par est igitur, vt tua prudentia ita opus disponat, vt prouidè res quasque accuret necessarias; quo non modò sanctuarium templi reliquis omnibus, quæ vbique sunt, pulchritudine antecellat, sed etiam cetera eius partes tales sint, vt omnia templa, quæ in singulis ciuitatibus primas tenent, huius ædificij dignitate longè superentur. Ac de parietibus erigendis, exquisitoq. artificio perpoliendis, tum Dracilianò amico nostro, qui nonnullas aliarum prouinciarum partes administrat, tum vestræ etiam prouinciæ Præfecto, scito curam à nobis esse impositam. A nostra enim benignitate illis imperatum est, vt qui artifices, qui operarij, quæve res aliæ fuerint ad illud ædificium necessariæ, à tua prudentia discant, ac statim ipsorum prouisione cò mittantur.

Quod autem attinet ad columnas ceterasq. partes ex marmore conficiendas, quas ipse existimaueris vel ad decus illustriores, vel accommodatiores ad diuturnitatem fore, cùm eas quasi summatim tecum consideraueris, fac ad nos diligenter perscribas; vt cùm ex litteris tuis, quibus rebus opus fuerit, intellexerimus, vndique eadem illò comportari possint: nam locus ille, qui totius orbis terrarum facilè primas fert, omnibus ornamentis meritò illustrandus est. Testudinem verò sanctuarij laqueatámne facere, an alio quodam fabricæ genere extruere placeat, abs te certior fieri velim: quod si fiat laqueata, fieri quoque inaurari poterit. Restat igitur, vt tua sanctitas illis, quorum iudicio, vt suprà dictum est, rem permisimus, quibus operariis, quibus artificibus, quibus denique sumptibus, opus fuerit, quàm celerrimè significet: quin etiam nos non solum de columnis aliisq. partibus ex marmore conficiendis, verùm etiam de testudinis laquearibus (si modò illud fabricæ genus pulchrius esse censeas) quamprimum facias certiores. Deus te, frater charissime, diu seruet incolumem. Hactenus Constantinus ad Macarium.

Quid deinde secutum fuerit sequentibus verbis indicat Eusebius, explicans simul formam & structuram sacratissimi templi. *Ista*, inquit Eusebius, *ab Imperatore præscripta fuerunt, rerumq. nulla interposita mora, prosperè successit euentus. Atque ad illud salutare Christi monumentum noua Ierusalem ædificata est è regione veteris illius, quæ hominum sermone iam diu celebrata fuisset, quæq. post cruentam cædem Domini, ad extremam vastitatem prolapsa, pro impietate ciuium eam incolentium pœnas dederit. Imperator itaque huic ex aduerso salutare victoriæ Christi contra mortem comparatæ monumentum (quæ fortasse est recens illa & noua Ierusalem Prophetarum oraculis prædicata, de qua vaticinationes pluribus verbis explicatæ, plurima Spiritus sancti instinctu canere videntur) liberali & abundanti sumptus magnificentia erigendum extruendumq. curauit. Et primum omnium, sacrum antrum, diuinum illud videlicet monumentum, ad quod olim Angelus fulgore emicans delapsus, spem regenerationis, quæ est à Seruatore nobis illic ostentata, omnibus annuntiauit: primum inquam omnium Imperatoris magnificentia istud, velut totius ædificij caput, eximiis columnis illustrare, & ornatu splendido maximoq. decorare, atque adeo variis cuiusque generis insignibus illuminare cœpit.*

Noua Ierusalem extruitur, & quæ.

Deinde ad amplissimum templi locum, libero cælo patentem, exornandum se contulit: cui & solum lapide eximio constratum, & porticus longis ambulationum spatiis ex tribus lateribus circumdati, permultum decoris attulerunt. Aduerso autem lateri antri, quod solem

Templi Resurrectionis descriptio.

ſolem orientem ſpectabat, regale & auguſtabile ſanctuarium adiunctum fuit, opus planè eximium, ad infinitam altitudinem erectum, longitudine & latitudine immenſa patens. Cuius ædificij partes interiores marmoris verſicoloris materia incruſtatæ; exterior autem parietum ſuperficies politis lapidibus, qui commiſſuris quibuſdam inter ſingulos interiectis colligabantur, exornata, ſingularem quamdam pulchritudinis ſpeciem, eamq́ non minùs ad aſpectum illuſtrem, quàm marmore obducta fuiſſet, præbuit.

Quod autem ad ipſa tecta in ſublimi poſita attinet, exteriores eorum partes plumbea obtexit materia, quæ, tamquam firmum munimentum, tempeſtuoſos imbres depelleret; interiores verò cælatis laquearibus affabrè inter ſe compacta, & tamquam quoddam vaſtum pelagus per vniuerſum ſanctuarium, tegmentationibus quibuſdam inter ſe continenter cohærentibus diffuſa dilatatáq́, & fulgente auro paſſim cooperta, totum templum, velut lucis claritate, mirè illuminarunt. Duabus porticibus, partim ſubterraneis, partim ſupra terram eminentibus, xyſti gemini ex vtroque latere adiecti, ad longitudinem ſanctuarij porrigebantur; quorum teſtudines erant auro inſignitæ & vario artificio illuſtratæ: ex quibus alter, à fronte inferioris templi columnis ingentibus ſuffulciebatur; alter intrò ſpectans, ſubſtratis poſtibus magno extrinſecus ornatu decoratis erigebatur: tres portæ ad orientem ſolem aptè & eleganter diſpoſitæ, multitudini ingredientium patuerunt. Iſtis ex aduerſo erat fornix dimidiati vniuerſi cæli circuli ſpeciem adumbrans, in ſummo ſanctuario in orbem ductus: quem duodecim columnæ, Seruatoris Apoſtolis numero pares, tamquam corona cingebant, crateribus ex argento confectis circa faſtigia concinnè expolitæ; quas Imperator Deo illic pro monimento pulcherrimo dicauit.

Inde ad introitus pro templo locatos accedentibus area patuit. Erant ibi vtrimque, primò atrium, deinde porticus, ad extremum atrienſes portæ; poſt quas in ipſa media platea à foro eò deducente, totius ædificij veſtibula perpolitè conſtructa iter illac facientibus admirabile viſu ſpectaculum, quod rerum intus fabricatarum pulchritudinem quodammodò monſtrabat, exhibuerunt.

Iſtud verò templum, quo tamquam teſtimonio ſalutaris Domini Reſurrectio illuſtris & nota fiebat, extruxit Imperator: & quo totum illud magnifico & regali ornatu decoraret, inſignibus, quæ oratione explicari nequeunt, & monumentis auri, argenti, & lapidum pretioſorum materie diſtinctis, & quaſi depictis, quæ erant numero ferè infinita, adornauit. Quorum apparatum tum magnitudine, tum multitudine, tum varietate, denique adeò artificiosè elaboratum, ſigillatim iam oratione perſequendi otium non datur. Hæc Euſebius de templo Reſurrectionis Domini primò ædificato opera Maximi Conſtantini Imperatoris: quod decem annis abſolutum fuit. Illius architectus fuit Euſthatius Presbyter Conſtantinopolitanus, vt tradit D. Hieronymus in Chronico anno 30. Conſtantini Imperatoris. De his lege etiam Theodoretum libro 1. cap. 17.

Templa Paſsionis & Crucis Domini ædificauit Conſtantinus.

Alia etiam duo peculiaria templa, Paſſionis in Caluariæ monte, & S. Crucis in loco inuentionis eiuſdem ædificauit idem Imperator, vt docet idemmet Euſebius in Oratione de laudibus Conſtantini, vbi enumerans ſex Eccleſias ab Imperatore in Palæſtina ædificatas, & has recenſet cum ait, *Primam erectam eſſe in memoriam Chriſti Paſsionis; ſecundam dedicatam in memoriam ſanctiſſimæ Crucis; tertiam exadificatam in loco vbi ſepultus eſt.*

Guilielmus Tyri Archiepiſcopus lib. 1. de Bello ſacro cap. 4. docet hoc ipſum, alia addens de illa deſtructione & reparatione: inquit enim, Hequen Calipha Ægyptium, regem Ieruſalem, templum Reſurrectionis Domini deſtruere ac ſolo æquare feciſſe, quod olim opera & imperio Conſtantini piiſſimi Imperatoris ædificatum fuit à Maximo Ieroſolymorum Epiſcopo primum; & poſteà per Reuerendiſſimum Modeſtum Epiſcopum tempore Heraclij Imperatoris reparatum, qui ad priorem venuſtatem etiam reſtituit templa, quæ Choſroë ſceleſtiſſimus Perſarum Princeps deſtruere iuſſit, vt eodem libro cap. 1. dicitur.

Templum Reſurrectionis cœptum ſub Macario, & abſolutum ſub Maximo, ſanctæ Ciuitatis Epiſcopis.

Aduertendum hîc, Guilielmum non contradicere Euſebio, dum dicit, templum iuſſu Conſtantini fuiſſe ædificatum à Maximo Epiſcopo, Euſebius verò a Macario: nam Euſebius reſpexit tempus quo primum iuſſit Imperator templum ædificari, quando Macarius Eccleſiam Ieroſolymitanam gubernabat; & ita vere dicit Euſebius, Macarium templum inchoaſſe. Guilielmus verò reſpexit ad tempus quo templum fuit abſolutum; & quia hoc contigit ſub Maximo, qui in Epiſcopatu Ieroſolymitano ſucceſſit Macario, vt ſcribit Sozomenus lib. 2. cap. 17. ideò Maximo adſcribit templi ædificationem; & rem ita ſe habere, ex eo colligitur, quòd templi fabrica cœpit circa annum Domini 326. & completa fuit anno Domini 336. decem videlicet annis; at anno Domini 331. è vita deceſſit Epiſcopus Macarius, poſtquam, longæuus & plenus Domini benedictionibus,

bus, sedisset Ierosolymis in Episcopatu annis 49. in cuius postea locum subrogatus fuit Maximus, & cœpit Ecclesiam gubernare anno 331. secundùm Hieronymum in Chronico; & sedit in Episcopatu illo annos viginti, hoc est vsque ad annum Domini 351. quo tempore absolui potuit Resurrectionis Domini ædificatio cœpta sub Macario: quare inter Eusebium & Tyrium non est contrarietas; quoniam ille de templi exordio, iste de illius consummatione locutus est. Clare hæc videri possunt apud Cardinalem Baronium Tomo 3. suorum Annalium.

Helenæ tribuitur fabrica sacri templi, quia de consensu Constantini eius operam dedit.

Adscribitur etiam huius templi ædificatio Helenæ Constantini Imperatoris piissimæ Matri, vt videre est in Historia Socratis lib. 1. cap. 13. quia ipsa venit Ierosolymam, locum Sepulchri expurgauit; & iussa filij sui, ipsius auxilio, exequi diligenter curauit, vt tradit Eusebius lib. 3. Vitæ Constantini cap. 42. & Theodoretus lib. 1. c. 18. dum enim agit de epistola missa ab Impératore ad Macarium Ierosolymitanum Episcopum pro extruendo Dominicæ Resurrectionis templo, inquit: *Huius epistola perferenda negotium non alius quispiam quàm ipsa Imperatoris Mater, tam praclari filij procreatrix, cuius laus omnium piorum ore ac sermone prædicata est, suscepit: quæ & hoc eximium mundi luminare peperit, & pietatis alimenta ei suppeditauit,* &c. Ex his apparet, quomodo pro vno computari debent Constantinus & Helena; quoniam eodem tempore, voluntate communi & auxilio vterque concurrit ad primam sacratissimi illius templi structuram.

Et ante citatus Auctor Epitomes Bellorum sacrorum inquit: *Quidam autem affirmant, templum Sepulchri fuisse reparatum tempore Heraclij Imperatoris; qui regnare cœpit anno Domini 618. nam in quinto anno sui Imperij, Chosroe Rex Persarum cepit & euertit muros eius, & Ecclesias destruxit: in septimo verò anno surgens contra eum Imperator Heraclius, superauit, & interfecit eumdem Chosroem; & recuperata sancta Ciuitate, multas Ecclesias reformauit, similiter & murum ampliauit, montemq́ Caluariæ, & quidem plurima loca illi conuicina interclusit intra murum ciuitatis, sicut antea fecerat Aelius Adrianus.*

Heraclius templum Resurrectionis reparauit.

Ex ante dictis ab Archiepiscopo Tyri habemus, fuisse templum Dominicæ Resurrectionis secundò ędificatum, siue reædificatum, melius reparatum, sub Imperatore Heraclio, vt dixit Auctor citatus Epitomes, circa annum Domini 616. per Modestum Ierosolymorum Antistitem. Quòd verò sub Heraclio fuit reparatum, crediderim fuisse in causa, vt quidam, de quibus citatus postillator Historiæ Scholasticæ superius relatus, crediderint, fuisse ab illo Imperatore ædificatum.

Contrà posset quis obijcere, Heraclium, nedum non ædificasse, sed ne reparasse quidem memoratum templum: etenim de victoria elatus, potius ignauiæ & socordiæ deditus, suis rebus magis consuluit quàm publicis, & quæ Iesu Christi, vt ex Græcorum Annalibus tradit Baronius Tomo 8. anno proxime citato 616. quo eam reparationem contigisse scribit. sic verò ait: *Quod pertinet ad res Orientalis Imperij, calamitosum planè illud reddunt Annales, nempe, eò vsque progressos esse Persas, vt per Libyam venirent Carthaginem, eamq́ obsessam diu, tamdem ceperint. Tantoperè inualuit potentia Chosroes, vt cùm totam depopulatus esset Asiam, inuaserit post Aegyptum Africam quoque, nullo obice opposito. Ita Deus permisit barbarum Regem, ad populorum peccata plectenda, liberè pro arbitrio in Orientem & Occidentem longè lateq́ grassari: cùm verò ipsi placuit, redegit eum in nihilum. Inter tot tantaq́ orbis flagella Heraclius stupiditate quadam oppressus, omissa omni de bellicis rebus cura, ad suos filios honoribus prouehendos incumbit: hoc siquidem anno (vt ijdem habent Annales) creat Consulem Constantinum iuniorem, qui & Heraclius dictus est; insuper & minorem eius fratrem ex Martina genitum, Constantinum itidem nominatum, Cæsarem appellat.*

Respondetur dupliciter: Primò, Heraclium non nisi post vicesimum annum sui Imperij declinasse à fide Catholica, ex suggestione Cyri Episcopi Alexandriæ, & Sergij Patriarchæ Constantinopolitani; qui prædicabant, vnicam fuisse in Christo naturam, vt inquit citatus Auctor Epitomes: quare benè potuit statim capta Ierosolyma, quando erat Deo dilectus, illam cum sanctis locis reparasse.

Secundò. Et si paulò pòst à captis Ierosolymis se voluptati & errori dedisset, non officit, quin executioni mandaretur quod prius fuerat ab illo sancitum, vel quod potuit ordinasse factus hæreticus; licet hoc mihi minus probabile: nam & Orientales hæretici plurimi faciunt loca sancta. Fauet his, quòd, vt suprà monuimus, in monte Caluariæ est pictura huius Imperatoris, vt de locis sanctis, & singulariter de hoc templo benemeriti.

Quòd verò Ecclesia sancta Ierosolymitana, abducto in Persidem Zacharia Patriarcha captiuo, absque pastore relicta esset, iniuncta est eius administratio Modesto, Patri Monachorum cuiusdam mona-

sterij Palæstinæ: qui quidem magno animi ardore non ea tantum quæ ad animarũ curam spectare videbantur, quietemque Monachorum extorrium; summo studio pertractauit, sed etiam in restituendis igne consumptis Ecclesiis (licet impossibile videretur rem tantam Monachum vnum posse præstare) alterum se Zorobabelem exhibuit. Locuples testis de his omnibus est Antiochus Monachus in Epistola ad Eustachium, in qua de Modesto primùm hæc habet:

Nos proinde humiles & abiecti, gratia primùm Dei, deinde seria admodum & accurata diligentia præmemorati sanctissimi Modesti sedentariam hanc exigimus vitam in liberiore & tranquilliore otio. & inferiùs rursum:

Gratia enim Christi, sed & solerti sedulitate iam dicti venerandi apprimè Patris nostri Modesti, cuncta id temporis incoluntur effusè istius Eremi monasteria. ac paulò post: *Supersunt nuntia aliquot sanè quàm læta: quorum fideli relatu, & vestra & omnis sinceriter Christiani anima meritò possit exhilarescere. Hæc igitur valdè promptus & alacer annuntio vobis: Modestus sanctitatis eximiæ vir, de quo non semel dictum, non eorum modò prouidã gerit curam sollicitus, quæ per hanc vastam eremum sparsim disiecta sunt, Monasteriorum, sed & moderandæ huic ciuitati ac vniuersæ circùm finitimæ regioni solerter prospicit, Deo eidem cooperante in omnibus. Hic enim ad viuum nobis exprimit imaginem noui cuiuspiam Beseleelis, aut certè Zorobabelis. Gratia etenim plenus Spiritus sancti, templa Saluatoris nostri Iesu Christi, quæ quidem barbarico igne conflagrarunt, in sublime erigit, omni prorsus digna veneratione, puta ædes sancta Caluariæ, ac sanctæ Resurrectionis, domum insuper dignam omni honore venerandæ Crucis, quæ mater Ecclesiarum est, sed & sanctæ Assumptionis ædem à fundamentis exædificat; adeo vt per hæc læta initia, de futuris quoque spes amplissimas concipiamus, idq; vel ob eos maximè, qui huc sperantur venturi ab externis regionibus, sancta hæc loca vt adorent, vt omnes in commune glorificemus Deum.* Hactenus Leontius, referente Baronio. Hoc ipsum templum fuit posteà desolatum, & iterum reædificatum, siue restauratum; & est illud quod in præsentia cernitur.

Sed quorum opera vtrumque factum sit, non satis inter Historicos conuenit. Guilhelmus Tyrius vastatum arbitratur ab Homar Principe Sarracenorum in Oriente Christianos vastante, Turcis ibi magnos progressus facientibus anno Domini 1048. vt videre est apud Baronium Tomo 11. Annal. Ecclesiast. sub anno Christi 1009. ante liberationem ciuitatis Ierusalem annis sex; & 37. post eius destructionem reædificatum fuisse Resurrectionis Domini templum, quod ad præsens cernitur, per Heliopolitanum Imperatorem Constantinopolitanum: hic enim, obtenta priùs ad ipsum ædificandum facultate à Deben Turcarum Rege, filio scelestissimi Hequen (qui ei in regno, sed non in moribus successit; fuit enim mansuetus & in Christianos beneuolus) ipsum ædificari curauit: quod tandem absolutum fuit sub Constantino Monomacho, qui Helipolitano successit, ope & facultatibus iuuante, vt eodem lib. 1. Bell. sacr. cap. 6. habetur.

Alij vetustiores volunt, persuasione Hebræorum per Ammiratum Babylonis Principem fuisse destructum, & posteà per eius matrem Christianam reædificatum: quod accidit anno Domini 1009. quorum sententiæ adhæsit Baronius sub eodem anno, qui rem ex probatis Auctoribus, vt sequitur, explicat.

Hoc eodem anno, id est 1009. inquit, *contigit sacrosanctum Ierosolymorum templum per Babylonis Principem sterni; cuius occasione ingens in Occidente facta est Iudæorum strages, cùm eorum id perpetratum opera cognitum esset: Deo autem operante, rursum maiori decore templum ibidem excitatur, quod miro ex Catholico orbe concursu frequentari cœptum. Hæc omnia temporis huius fidelis Historicus Glaber testata reliquit his verbis:* Glab. lib. 3. cap. 7.

Eo quoque tempore, id est, anno nono post præfatum millesimum, Ecclesia, quæ apud Ierosolymam Sepulchrum continebat Domini ac Saluatoris nostri, euersa est funditus iussu Principis Babylonis: cuius videlicet euersionis occasio tale, quod dicturi sumus, cognoscitur exordium habuisse.

*Cùm enim de toto terrarum orbe, ob insigne Dominicum memoriale, plurima fidelium multitudo Ierosolymam visitaturi pergerent, rursus cœpit inuidus diabolus per assuetam sibi Iudæorum gentem veræ fidei cultoribus venenum suæ nequitiæ propinare. Erat igitur huius generis apud Aurelianensem Galliarum Regiam vrbem non modica multitudo, qui ceteris suæ gentis tumidiores, & * mundi, atque audaciores sunt reperti. Hi denique nequam consilio inito, corruperunt quemdam data pecunia, videlicet gyrouagum sub peregrino habitu, nomine Robertum, fugitiuum vtique seruum B. Mariæ Melerensis Cœnobij. Quem accipientes, cautè miserunt ad Principem Babylonis cum Hebraicis characteribus scriptis epistolis, pictaciolis ferri baculo insertis, ne quo casu potuissent ab eo diuelli. Qui egressus* Iudæorum perfidia narrata huius temporis Ierosolymitani.

detu-

detulit litteras prædicto Principi, refertas dolo & nequitia: & quoniam, nisi celeriùs domum Christianorum venerabilem subuerteret, sciret se in proximum, Christianis Regnum illius occupantibus, omni penitus dignitate carere. His verò Princeps auditis, protinus furore arreptus, misit Ierosolymam de suis, qui prædictum funditus subuerterent templum: qui venientes fecerunt, vt eis fuerat imperatum. Ipsum quoque concauum Sepulchri tumulum ferri tuditibus quassare tentantes, minimè subuerterunt.

Miraculis intentantibus demoliri [illegible] Sepulcrum.

Tunc etiam beati Martyris Georgij Ecclesiam in Ramulo pariter subuerterunt; cuius olim virtus Sarracenorum nimium gentem terruerat. Fertur enim, crebrò illuc eos ingredi cupientes, raptum cæcitatem pertulisse.

Ecclesiam S. Georgij esse illam quæ est apud Lyddam, quam dicit esse in Ramulo, quia non longè de illa Lib. IV. Capite III. I. Peregrin. * cap. II.

Euerso igitur, vt diximus, templo, post paululum manifestè claruit, quoniam Iudæorum nequitia tantum nefas sit patratum; vt & diuulgatum est per orbem vniuersum, communi omnium Christianorum consensu decretum est, vt omnes Iudæi ab illorum terris vel ciuitatibus funditus pellerentur. Sicq; vniuersi odio habiti, expulsi de ciuitatibus, alij gladiis trucidati, alij fluminibus necati, diuersisq; mortium generibus interempti; nonnulli etiam sese diuersa cæde interemerunt, ita scilicet, vt digna de eis vltione peracta, vix pauci illorum in orbe reperirentur Romano.

Dira vindicta vrget Iudæos.

Tunc quoque decretum est ab Episcopis atque interdictum, vt nullus Christianorum illis se in quocumque sociaret negotio. Si qui tamen de illis ad Baptismi gratiam conuerti voluissent, omnemq; Iudaicam respuere consuetudinem, vel morem, illos tantùm suscipere decreuerunt. Quod & fecerunt plurimi illorum, magis amore præsentis vitæ coacti metu mortis, quàm vitæ sempiternæ gaudiis. Nam quicumque illorum sese tales mentiendo fieri popoſcerant, paulò pòst ad morem pristinum sunt imprudenter reuersi.

Præterea his ita gestis, prædictus litterarum baiulus ad natiuum malè securus repedauit solum. Cœpit itaque sedulò perquirere, si fortè quempiam gentis suæ fraudis consciæ reperiret: inuentis verò perpaucis in ciuitate Aurelianorum pauidè admodum degentibus, rursum cœpit illorum familiariùs vti consortio. Accidit igitur, vt quidam peregrinus, eius in transmarino socius itinere, atque certissimè illius itineris conscius negotij, illuc deueniret, rursumq; illum Iudæorum amicitiis nimis hærere cerneret; palam vniuersis indicare curauit, quanti mali gerulus ille esset homuncio, & cuius rei causa Iudæorum potiretur opibus: qui illicò comprehensus, acribusq; agitatus verberibus, propriæ delationis confitetur crimen; moxq; à ministris Regis in conspectu totius plebis extra ciuitatem igni est traditus atque consumptus: Iudæi tamen profugi ac vagabundi, qui in locis abditis delitescentes prædictæ superfuerant cladi, post quinquennium euersionis templi cœperunt in vrbibus apparere perpauci. Et quoniam oportet, quamuis ad illorum confusionem, vt ex illis aliqui in futurum supersint, vel ad confirmandum proprium nefas, seu ad testimonium fusi Sanguinis Christi; idcirco vero credimus, Christianorum animositatem, diuina dispensante prouidentia, in eis ad tempus mansuefecisse.

Detectio facinore, dat pœnas auctor.

Eodem nihilominùs anno, diuina propitiante clementia, caput mater ipsius Principis, videlicet Ammirati Babylonis, mulier Christianissima, nomine Maria, readificare Christi templum, iussu eius filij euersum, politis & quadris lapidibus. Nam & vir ipsius, quasi alter Nicodemus, pater huius scilicet, de quo præsens est sermo, habitus occultè Christianus dicitur fuisse. Tunc quoque de vniuerso terrarum orbe incredibilis hominum multitudo exultanter Ierosolymam pergentes, domui Dei restaurandæ plurima detulerant munera. Hucusque Glaber.

Rursus templum Resurrectionis instauratur.

Meminerunt & Græci de eiusmodi templi Ierosolymorum euersione, sed anno sequenti, nempe octaua Indictione: nam Curopalata de his agens hæc ait: Indictione octaua, anno mundi ↀↀ CIↃ IↃ XXIII. Ægypti Princeps Azizius, ob leuem causam, & offensas ne relatu quidem dignas, fœdere, quod ei erat cum Romanis, rupto, & templum Ierosolymis ac Sepulchrum Christi sumptuosissime conditum euertit, & religiosa perdidit monasteria; & qui in iis pia vitæ exercitationibus erant dediti, eos per omnem terram extorres egit. Eadem & Cedrenus.

Subdit Baronius Tyrij relationem, & suum in hoc iudicium: *Guilielmus Tyrius agens de Bello sacro, recenset destructionem templi Ierosolymorum, & Christianis in Oriente illatam ab Homar Principe Sarracenorum persecutionem anno salutis millesimo decimo octauo; postq; annos triginta septem factam eiusdem templi reædificationem à Christianis sub Constantino Monomacho Imperatore. Sedisse autem tunc Ierosolymis Orestem Episcopum asseuerat. Sed antiquioribus, suorum præsertim temporum Scriptoribus, tutior inest fides.* Hactenus ex Baronio.

Tyr. lib. I. c. 2. 3. 4. 5.

Et idem Auctor postea sub anno Christi 1032. refert ex Curopalata, Conradum Romanum Imperatorem hoc anno, & sui Imperij tertio, se totum dedisse ad extruenda & exornanda templa, & inter alia hoc Dominicæ Resurrectionis * à Sarracenorum Principe demolitum. ait enim: *Cum enim Azizius Ægyptius furore correptus multa detrimenta Christianis intulisset, euer-*

euertissetq́; templum Domini nostri Iesu Christi Ierosolymis; deinde ipse quoque turpissimè vitam finisset: ipsius filius, è Romana quadam captiua natus, concessit iis qui vellent templum readificare. Quod Imperator studiosè construere festinabat, sed mors, qua illum occupauit, ne id perficeret, prohibuit; at successor eius Michaël ad exitum perduxit.

CAPVT VI.

Conciliantur Auctores, qui inter se dissentire videntur circa Reparatorem præsentis templi Resurrectionis Domini.

POssent de facili duæ dissentientes sententiæ Capite præcedenti memoratæ, de reparatione templi Dominicæ Resurrectionis, ad concordiam redigi & conciliari, & tripliciter: in primis, dicendo, templum primò à Maria, fideli muliere, Principis Babylonis matre, fuisse inceptum, & ab aliis fidelibus posteà absolutum; nam sumptuosum ac magnificum templum, quale hoc est, non potuit breui tempore ad perfectum reduci vel reparari; in illa præsertim temporum calamitate & fidelium per infideles oppressione: quare quod Glaber de templi inchoatione, Tyrius de consummatione intellexit.

Secundò, si de absoluta consummatione templi aliquis arbitretur fuisse locutos præfatos Auctores, dicendum, ad diuersa tempora respexisse; nam & diuersa tempora ab eisdem Auctoribus assignantur dicti templi reparationi, vt visum fuit: igitur, primò potuit per Mariam reparari, vt dixit Glaber, posteà à Christianis aliis Principibus, Conrado, Michaële; ac fidelibus aliis sub Constantino Monomacho, ac etiam deinceps: & hoc Tyrius dicere volebat. Etenim cum odium & persecutio infidelium in Christianos esset singulariter propter templum Domini, cuius gratia alij manebant Ierosolymis, alij ad eam peregrinabantur; infideles leui de causa illud deuastarunt, & demoliti sunt: quod fideles deinde, obtenta facultate, sumptibus & laboribus non parcentes (tantus enim erat illorum in Deum ardor spiritus) repararunt. Et cum crebræ essent infidelium persecutiones, vt videre est apud Tyrium lib. 1. Belli sacri; ita frequentes esse potuerunt circa Resurrectionis templum mutationes & reparationes.

Tertiò denique dici potest, dictos Auctores de diuersis templis in vnum ferè congestis, siue in eodem situ siue ambitu constructis, fuisse locutos: & quod Glaber, Cedrenus & alij de vno dixerunt, Tyrius de altero, ipsorum asseruerit. Hæc dixi, quoniam Tyrius vendicus istarum partium Historicus habetur; quique scripsit plura, vt vidit, & suo tempore euenerunt. Sed de hoc iudicet quilibet vt voluerit; hæc enim non asseuerando, sed discurrendo scripsi.

Guilielmus Tyrius de Bello sacro lib. 8. cap. 3. situm & formam huius Ecclesiæ describens, ait: *In monte Sion, sed in deuexo quod ad Orientem respicit, sita est sancta Resurrectionis Ecclesia forma quidem rotunda: quæ quoniam in decliuò prædicti montis sita est, ita vt cliuus eidem imminens & contiguus, Ecclesiæ penè superet altitudinē, & reddat obscurum. Tectum habet erectis in sublime trabibus, & miro artificio in modum coronæ contextis, apertum & perpetuò patens, vnde lumen Ecclesiæ infunditur necessarium: sub quo hiatu patulo Saluatoris positum est monumentum.* Hæc Tyrius.

Non assentior Tyrio in eo quod dicit, esse hoc templum in monte Sion fundatum; distat enim ab eo, & potiùs videtur positum in monte Moria & eius extrema parte, vt patet vtriusque situm consideranti. Sanctus Hieronymus de locis Hebraicis docet, montem Caluariæ, vbi est hoc templum, hodie ostendi in Ælia ad Septemtrionalem plagam montis Sion; & nos de eo agentes inferiùs ostendemus: nisi ideò dixerit, quia montes Ierusalem continuantur, vel per montem Sion ipsam Ierusalem intelligere voluerit, intra quam nunc templum hoc continetur; sed hoc secundum non respondet illius dictis. Situs templi Resurrectionis Domini.

Docet etiam idem Tyrius eodem loco, antequam fideles sancta Ciuitate potirentur, Caluariæ locum, vbi Dominus crucifixus, & alterum illi proximum, vbi de Cruce depositus fuit, cùm aromatibus vnctus & sindone inuolutus, qui nunc *Petra vnctionis* appellatur, cum aliis sanctis locis ad orandum accommodatis, quòd diuersa referant nostræ salutis mysteria (de quibus præsenti & sequenti Peregrinatione agemus) fuisse extra circuitum templi Resurrectionis: sed Dei misericordia capta sub Godefrido Bullonio Ierosolyma, expediens visum fuisse Christianis, maximis muris templum montis Caluariæ cum altero Resurrectionis copulare, vnumque amplum facere, continens petram vnctionis cum aliis sanctis locis; & ita fecerunt, vt nunc videre est.

Crederem, templum hoc, quoties fuit destructum ab infidelibus, & à fidelibus reparatum, fuisse reparatum ad similitudinem prioris opera Constantini ædificati, etsi

etsi fortè, ob inopiam & defectum, non tot sumptibus, tantaque magnificentia; tum quia prioris forma elegans & proportionata erat; tum quia minores expensæ factæ fuissent, existentibus iam fundamentis, materia & aliis ad opus reparandum necessariis; tum denique, quoniam, quæ dicuntur in descriptione templi per Constantinum Magnum ædificati ab Eusebio, pro maiori parte conueniunt & huic, quod nunc extat, posterius ab aliis fidelibus reædificato, siue potius reparato: quamuis splendorem pristinum amiserit, multumque demolitum, infidelium odio & inuidia; qui politis marmoreis tabulis & aliis pretiosis, quibus ornabatur illud, spoliauerunt, & restaurare repararéque ipsum non permittunt Christianis. Temporis iniuriæ omnia vorantis nisi breui subueniatur, corruet camera peculiaris templi Dominicæ Resurrectionis: quod pro sua pietate auertat Deus, & illius reparationi studeant fideles.

Conditio loci vbi templum fuit ædificatum. De conditione loci vbi templum hoc ædificatum fuit, ex coniectura veterum, qui longam moram in partibus istis traxerunt, accepi, fuisse cauernosum, vt plerique montes in ista regione esse solent, & illi præsertim, vbi defunctorum corpora recondebantur, qualis hic fuit; & cauernas fuisse in capellas accommodatas, ad diuersa repræsentanda mysteria; & fortasse hoc à cælesti sponsa in Canticis Salomonis indicatum fuit, dum alloquens sponsum suum Iesum, dixit: *Reuertere: similis esto, dilecte mi, capreæ hinnuloq. ceruorum super montes Bethel:* siue, vt aptius proposito nostro habet lectio Græca, pro *montibus Bethel, montes concauitatum*, siue *circuitionum*. ac si clarius dixisset: Reuertere, qui ab origine mundi hunc montem ascendisti affectu acceptans mortis sententiam, effectu in plenitudine temporis in eodem consummandam: reuertere nunc, & similis esto capreæ, quæ visu acutissima est, & ceruorum hinnulo, hosti serpentium acerrimo, vt sapientia & omnipotentia tua infinita disperdas ac dissipes venenatos mortiferosque peccatorum nostrorum serpentes super hunc sacrum & cauernosum montem Bethel, quem ad habitandum in morte & resurrectione elegisti, ab omnibus propter mortem & resurrectionem tuam venerandum & adorandum. *Cant. 2, 17.*

Ex dictis breuiter colligendo ea quibus difficultati superiori Capite propositæ respondere possimus, dicimus, templum peculiare Resurrectionis, cum aliis duobus, Passionis & sanctæ Crucis, fuisse ædificatum primò iussu Magni Constantini Imperatoris, & Helenæ matris eius per sacros Antistites Ierosolymorum Macarium & Maximum. Secundò, à Chosroë demolitum sub Heraclio, a Modesto Ierosolymorum Episcopo reædificatum. Tertiò, iterùm odio Hebræorum per Babylonis Principem deuastatum, & ab eius matre Maria Christiana reædificatum, secundùm Glabrum & alios; vel a Conrado & Michaële Imperatoribus, siue, secundum Tyrium, ab Homar destructū, ab Heliopolitano primò reparatum, & sub Constantino Monomacho perfectum & decoratum; siue ab his omnibus modo explicato, & postremò, sub Godefrido tria in vnum copulata post captam Ierosolymam. Et, ni fallor, posteriores à Constantino potiùs instauratores & reparatores, quàm auctores & ædificatores dici merentur, materia, forma & antiquitate sacri huius templi considerata, vt sequenti Capite explicabimus.

Non possum hic vnum silentio inuoluere, quod non parum facere arbitror ad huius sacri templi commendationem: quòd quemadmodum ipsum fuit typicè præmonstratum & præfiguratum; ita & eiusdem structores fuerunt præfigurati Ecclesiastici & sæculares, Reges & Principes in ædificatoribus templi Salomonis, qui simul dignitate decorati fuerunt. Illud primò ædificauit potentissimus ac sapientissimus Rex Salomon, & hoc maximus & piissimus Imperator Constantinus. Destructum illud à Babyloniis, fuit posteà per strenuos piosque Principes, Zorobabelem, Iesum filium Iosedec & Nehemiam reædificatum: & hoc similiter à Persis, à Chosroa inquam ipsorum Rege vastatum, fuit sub Heraclio à sanctissimo Præsule Modesto reædificatum. Profanatum illud à scelestissimo Antiocho, fuit à strenuo Principe Iuda Machabæo mundatum; & tandem per M. Herodem Iudæorum Regem ampliatum: & hoc denique Resurrectionis fuit per pios & strenuos Principes mundatum, reparatum & ampliatum. Nonne ergo ex illis ædificatoribus manifestatur illius dignitas & excellentia? *Dignitas templi Resurrectionis.*

CAPVT VII.

Alia dictis adduntur pro maiori declaratione historiæ sacratissimi templi Dominicæ Resurrectionis; ex quibus eius antiquitas & ædificator magis deprehendetur.

Forma templi Resurrectionis Dominicæ. Templum hoc sacratissimum Dominicæ Resurrectionis, & inter omnia quæ in mundo sunt præcipuum, est in for-

 mam

mam crucis ædificatum: caput ipsius & superior pars, est locus ille in quo Græci suum officium faciunt; sequitur deinde longitudo & corpus Ecclesiæ vltra sanctissimum Sepulchrum. Superior pars Orientem, inferior respicit Occidenté. Dextrum brachium templi prospicit Aquilonem; & in eo nihil peculiare est, solùm ostium, ex quo è templo est egressus. Sinistrum brachium respicit Meridiem: in isto est sacra petra vnctionis Domini; & in extremo sunt portæ, per quas olim erat in sanctum templum ingressus: modò per vnam, altera clausa existente, ingrediuntur Christicolæ. Ex his colligo, locum, vbi est petra vnctionis, fuisse cinctum muro cum templo à fidelibus, antequam sub Godefrido sancta ciuitas è manibus hostium eriperetur, præsertim quòd structura Ecclesiæ tota vniformis est, & tota ferè eamdem præ se fert antiquitatem: nec suspicandum, antiquiores fideles imperfectum erexisse templum, & cum dedecore foras reliquisse sanctum istum vnctionis locum; quare Guilielmo Tyrio, Capite præcedenti relato, aliter dicenti non assentimur. Lege infra Caput III. II. Peregrinationis.

Inter brachium memoratum & caput Ecclesiæ est infrà sacellum Adæ cum quibusdam habitaculis, desuper sacer Caluariæ mons; supra quem sunt porticus & deambulacra: & circa caput & superiorem partem sacri templi inferius sunt porticus & capellæ, in quibus sunt peculiaria sanctuaria, & olim portæ templi, de quibus postea. Circa duo præmissa brachia sacri templi, alia peculiariter hic non obseruabo, sed ad corporis Ecclesiæ reliquas partes explicandas me confero. Quamuis à superiori videatur incipiendum, tamen ab inferiori, in qua est sanctissimum Sepulchrum Domini, cuius gratia superior pars addita fuit, ordiemur, Eusebium Cæsariensem imitati, de quo etiam suprà.

De hac itaque parte, vbi est sanctissimum Sepulchrum, sic ait Eusebius lib. 3. de Vita Constantini: *Ad amplissimum templi locum, libero cælo patentem, exornandum se contulit: cui & solū lapide eximio constratum, & porticus longis ambulationum spatiis ex tribus lateribus circumdatis, permultum decoris attulerunt*. Pauimentum quidem stratum cernitur, vt dicit Eusebius, sed multùm demolitum, & dolatæ marmoreæ tabulæ satis fractæ. Quod ait de porticibus e tribus lateribus circumdantibus, hoc non videtur; sed, vt dicetur postcà, in loco, vbi modò Fratres Minores habitant, signa illorum non obscurè cernuntur.

Quomodo autem reliqua proposita præstiterit pius Imperator, post pauca Eusebius explicat, dicens: *Quod autem ad ipsa tecta in sublimi posita attinet, exteriores eorum partes plumbea obtexit materia, quæ tamquam firmum munimentum tempestuosos imbres depelleret*. Hic per tecta plumbo operta, intelligo solùm ea quæ hanc templi partem tegunt, in qua est sanctissimum Sepulchrum, quæ verè tecta in præsentia plumbo; nam residuum templi lapidibus mixta calce tegitur: & vt nunc est, & olim extitisse mihi persuadeo; & quæ subinfert Eusebius verba id non obscurè indicant: *Interiores verò* (partes inquam tectorum, de quibus antea) *cælatis laquearibus affabrè inter se compacta, & tamquam quoddam vastum pelagus per vniuersum sanctuariū, coagmentationibus quibusdam inter se continenter cohærentibus diffusa dilatataq; & fulgēte auro passim coopertæ, totū templum, velut lucis claritate, mirè illuminarunt*. Hæc sane verba nonnisi de ista sanctuarij parte intelligi possunt, vbi sunt laquearia & trabes, nam camera & fornix residui Ecclesiæ lapide compactus est: igitur & de eadem, sed exteriori parte, intelligi debent præcedentia verba. Trabes istæ & laquearia ex cedro esse perhibentur; longæ 60. palmis, quadratæ ex omni parte; latæ palmo vno; numero 131. rotundum quod faciunt superius, quo templum illuminatur, est per diametrum 30. palmorum: nunc simplices sunt absque auro; opertas tamen fuisse pellibus inauratis vel deargentatis, partes quæ ex illis ceciderunt, fidem faciunt. In inferiori parte, in fornice, supra quem nituntur trabes, in medio ipsarum adhuc depictæ cernuntur tabulæ: ex his vsque ad pauimentum Ecclesiæ sunt pal. 100.

Ad indicatas trabes sequitur immediatè vnus ordo fabricæ, murus inquam partem illam totam circumdans; qui totus opere musaico quondam exornabatur, figuris videlicet diuersis; & campus illarum auro musaico tegebatur: figuræ erant pro maiori parte Apostolorum, Prophetarum maiorum & minorum, vt reliquiæ quæ remanserunt, quas hic indicabimus, manifestè demonstrant.

Ad quarum imaginum intellectum, & aliarum, quæ sunt in sacro Caluariæ monte & residuo sacri templi, & etiam illarum quæ in augustissimo maiori templo sanctæ Mariæ Bethlehem appictæ sunt, duo aduerto. Alterum, in omnibus ferè in superiori parte, & ad caput, esse ipsarum nomina descripta: & illæ, quæ tenent tabulas, in quibus sunt aliquæ sententiæ, tenent sinistra manu, & pauimento hærent, in quo dictæ figuræ repræsentantur.

Alterum

Alterum obseruandum est, omnes ferè, vel saltem præcipuas figuras, vt Prophetarum, Regum & Sacerdotum, vltra coronas regias, si Regum sunt, gestare in capite diademata, quæ sancta Ecclesia solet apponere capitibus Sanctorum; siue illæ Sanctorum sint, vt Dauidis, Ezechiæ, Iosiæ, Helenæ, &c. siue dubitetur de illorum salute, vt Salomonis, & Constantini: siue etiam sint eorum quos Ecclesiastici & sacri Scriptores damnant, vt Heraclij, Roboami, Abiæ, &c. Ratio huius assignabitur Capite sequenti.

In parte Occidentali & Orientali huius ordinis omnes figuræ collapsæ sunt; superest tantùm in Meridionali versus Occidentem historia Tobiæ iunioris, quando ad flumen Tigris illum piscis inuasit: hic integer apparet, Angeli verò & Tobiæ tantùm extremæ partes. Igitur hic, incipiendo ex parte Meridionali, primò apparet Ezechiel Propheta, cum sequenti sententia:

Ezech. 37. 9.

HÆC DIC
IT. DN̄S
DEVS A Q
VATVOR
VENTIS VE
NI SPV̄S. ET
INSVFFLA SV
PER INTER
FECTOS VT
REVIVISCA
NT.

Sequitur secundò Daniel cum sequenti Prophetia:

Dan. 12, 2.

MVLTI DE
HIS QVI DOR
MIVNT IN
PVLVERE
EVIGILAVT:
ALII IN VI
TAM ETER
NAM ALII IN
OBBROBR
IVM.

Tertiò, Oseas cum sua Prophetia:

Ose. 13, 14

O MORS
ERO MORS
TVA MORS
VS TVVS
ERO IN
FERNE.

Quartò, figura M. Constantini in quodam fornice in habitu Imperiali, dextra manu tenentis crucem, sinistra globum, in quo crux simplex est exarata, cum inscriptione vt sequitur:

CONS
TĀTI
NVS IM
PATOR
Ω KON
CTAN
TINO
G

Quintò, Ioël Propheta cum suo vaticinio:

Ioel. 2, 27.

EGO DOMI
NVS DE
VS VES
TER ET NŌ
EST AMPLIVS
ET NON CONFV
NDETVR
POPVLVS
MEVS IN
ETERV̄M.

Sextò, Amos cum sequenti sententia:

Amos 9, 11

IN DIE ILLA
SVSCITA
BO TABER
NACVLV̄
D̄D QVOD
CECIDIT ET
REEDIFICA
BO APTVR
AS MVRO
RVM EIVS.

Septimò denique est Abdias cum Prophetia:

Abd. 1, 17

IN MONTE
SION ERIT
SALVATIO
ET ERIT
SC̄S ET ERIT
DOMINO
REGNVM

A par-

A parte Aquilonari adhuc superfunt aliquæ Apoſtolorum figuræ nondum totaliter collapſæ, cum ipſorum nominibus; & in eorum medio in fornice, è regione Conſtantini Imperatoris, eſt eius piiſſima mater Helena regio amictu ornata, cum cruce & globo cruce ſignato, vt diximus de Conſtantino, & ſupra fornicem Angelus.

1. S THO *Figura.* MAS

2. S IA CO BVS *Figura.* AL PHE I

3. *Figu.* SCA TELE NA IHA ЄΛЄ NH.

4. S. PHI *Figura.* LI PP°.

5. S MA TE *Figura.* VS ЄW

6. S BAR THO *Figura.* LO MЄVS

S SIM ON *Figura.* CA NAN ÆVS

Duæ porticus templi. Euſebius de eodem templo: *Duabus porticibus, partim ſubterraneis, partim ſupra terram eminentibus, xyſti gemini ex vtroque latere adiecti, ad longitudinem ſanctuarij porrigebantur; quorum teſtudines erant auro inſignitæ & vario artificio illuſtratæ: ex quibus alter, à fronte inferioris templi columnis ingentibus ſuffulciebatur; alter intrò ſpectans ſubſtratis poſtibus, magno extrinſecus ornatu decoratis, erigebatur.*

Templi Resurrectionis duæ partes, inferior & superior. Ad horum verborum intellectum, ſciendum, hoc templum, ſecundùm eius inferiorem medietatem, eſſe ſubterraneum, & ſecundùm ſuperiorem, ſupra terram erectum, eminens inquam ſupra ſolum ſanctæ Ciuitatis: & hoc apparet, quando ex diuerſis partibus ciuitatis ad hoc templum deſcendimus, & quando in eodem exiſtentes ex parte ſuperiori intuemur portas, per quas olim ex ſancta Ciuitate erat ad idem templum acceſſus; & nunc ibidem exiſtentes, ſtrepitus ciuitatis & viæ rumores audimus: hoc manifeſtiſſimum. Ad id reſpiciens Euſebius, dixit eſſe circa templum hoc duas porticus: ſubterraneæ ſunt, circumdantes inferiùs ſanctiſſimum Sepulchrum; ſupra has conſtructæ ſunt illæ, quibus innititur conuexa pars, ſiue templi laqueare. Xyſti gemini adiecti in longitudinem ſanctuarij, id eſt, reſidui corporis Eccleſiæ; cuius priùs meminerat, & nos poſteà eius ſubijciemus verba: & optime, quia amplæ porticus in longum porriguntur, vniuerſam templi fabricam inferiùs & ſuperiùs circumdantes, optimè ſtratæ opere teſſellato: quæ ſanctuarium circumdant, in longum porriguntur planis & dolatis lapidibus conſtructæ. Nunc quòd teſtudines eſſent auro illuſtratæ, non apparet; alicubi reliquiæ figurarum ſimplicium, quæ etiam in parietibus cernuntur.

Inferior porticus verè craſſis marmoreis columnis numero 14. fulcitur; ſunt tamen & aliæ columnæ quadratæ, ſiue incumbæ, quibus arcus incumbunt numero ſex; ſuperior porticus, ex qua in inferiorem reſpicitur, paraſtatis quidem fulcitur duodecim & octo minoribus columnis, ad maiorem ſtructuræ ſplendorem. Euſebius à maiori parte accepit denominationem: & illæ dolatis tabulis marmoreis operiebantur, vt & aliæ partes interiores & inferiores totius templi: nunc omnes ferè ablatæ ſunt; cernuntur dumtaxat aliquæ illarum reliquiæ cum

cum aliquibus ferramentis, quibus sustentabantur aliæ: ex quibus, quid anteà fuerit, potest diiudicari.

In superiori porticu erat porta Occidentalis è regione sanctissimi Sepulchri, nunc clausa manet, per quam in ipsam ex ciuitate intrabatur: ad postes & columnas sunt podia, ex quibus introspicitur, & casus prohibetur.

In inferiori porticu eiusdem Occidentalis plagæ est aliud ostium apertum quidem, sed alia prohibent ex ciuitate per illud ingressum: ex eo itur ad cisternam sacri templi, quæ magna satis, præbens nedum aquam habitantibus in sanctissimo Sepulchro, sed etiam pluribus aliis, qui vt hauriant veniunt. Nullus est fons vel puteus. Fratres intra suam habitationem modicam pro suo vsu habent cisternam. Præ foribus ostij est marmoreum vas quadrum, formam rosæ intus præ se ferens, Baptisterium vetus Ecclesiæ.

Pars hæc templi, si per diametrum metiatur, porticibus ablatis, est palmorum 78. Et hæc de extrema ista & Occidentali parte templi & sacri antri satis.

Persimilis Ecclesia Ecclesiæ sanctissimi Sepulchri Domini nostri est celeberrima ac sacratissima illa in Romandiola, Italiæ prouincia, in antiquissima pariterque illustrissima ciuitate Rauenna, inuicto ac glorioso martyri Vitali dicata: quæ quidem vetustissima est, & ad sancti Benedicti Monachos pertinens. Hæc similiter in duas, superiorem & inferiorem, diuiditur partes, & vtraque pretiosis marmoreisque columnis fulcitur, itemque lucidissimis marmorum tabulis vestitur & exornatur, vt olim nostra sacri Sepulchri; nec ego, licet alias plures viderim Ecclesias, nullam huic similem inueni: quod cùm illius Cœnobij Patribus dixissem, ipsi pariter testati fuere, singulariter dictam Ecclesiam ad similitudinem Dominici Sepulchri constructam fuisse, nec facilè alias illi similes reperiri posse.

Sed iam ad alteram & Orientalem partem, quæ sequitur, accedamus. de ea sic Eusebius: *Aduerso autem lateri antri, quod solem orientem spectabat, regale & augustale sanctuarium adiunctum fuit, opus planè eximium ad infinitam altitudinem erectum, longitudine & latitudine immensa patens.* Equidem ad Orientem sacelli sacri Sepulchri, ex latere ipsiusmet loculi, in quo humatum fuit corpus Iesu, est residuum Ecclesiæ: in eo primò considera arcum, per quem est transitus; olim erat hic cancellus ferreus diuidens hoc sanctuarium à sacro antro, vt faciliùs ad hoc vel illud aliqui admitterentur vel excluderentur. Supra in parte exteriori hinc inde erat opere musaico depicta Annunciatio Domini, Angelus videlicet & Maria, ille annuntians, ista annuntiata: in præsentia vix capita, quæ satis demolita, apparent: subtus est altare, in quo fortè loco sanctissimi Sepulchri, quando magnus erat fidelium concursus, Missa debuit celebrari: suprà in testudine eleganti opere musaico depicta est Ascensio Domini, Christus versa ad Orientem facie cum quatuor Angelis ascendens ad cælos, cum Apostolis illum aspicientibus, sequenti sententia Græcis litteris valde attritis in parte Meridionali exarata:

...OC I..CANANΦΘΚCAΦNωΓ
ЄIĊĊ NOYPAN OYΣC ЄΛЄYC
ЄTAIΠΛHNONTPOΠONЄΘЄ
ACAC ΘAIAYΣNΠOPЄYOM
NONЄICTO OYPANON.

Ex hac eadem parte erat etiam altera Latina, sed attrita est modò: in parte verò Aquilonari eiusdem arcus adhuc leguntur sententiæ sequentes, Græca altera, altera Latina.

Græca:

ANΔPAIC ΓAΛH
ΛAIOIΓI ЄC THKATAI
BΛЄΠONTAIC ЄIC
TON OYPANON.

Latina:

VIRI GALILЄI
QVID STATIS
ASPICIЄNTЄS
IN CELVM.

Latitudo huius arcus est palmorum 27. extensio, siue latitudo incumbarum, quibus sustentatur & conficitur, est palmorum 20.

Sequitur deinde alia pars templi, *augustale* nempe *sanctuarium*, altum quidem & spatiosum; cuius magna hyperbole altitudinem & amplitudinem explicuit Eusebius. Etenim (non metiendo brachia Ecclesiæ huic sanctuario respondentia) est longitudinis palmorum 47. latitudinis 37. altitudinis verò proportionatæ.

Huius pauimentum optimè stratum opere tessellato; in quo signatur locus, quem esse medium mundi, dicunt Græci. Hinc inde erant sedilia, vt ex signis, quæ sunt in pauimento & pariete circumdante, diiudicare licet: in præsentia nulla sunt.

De elegantia & venustate huius structu-

ræ

ræ subiungit Eusebius: *Cuius ædificij partes interiores marmoris versicoloris materia incrustatæ; exterior autem parietum superficies politis lapidibus, qui commissuris quibusdam inter singulos interiectis colligabantur, exornata, singularem quamdam pulchritudinis speciem, eamq; non minùs ad aspectum illustrem, quàm si marmore obducta fuisset, præbuit.* Et post aliqua hæc subiicit de capite & prima parte huius Sanctuarij: *Tres portæ ad orientem solem aptè & eleganter dispositæ multitudini ingredientium patuerunt: istis ex aduerso erat fornix dimidiati vniuersi cali circuli speciem adumbrans, in summo Sanctuario in orbem ductus: quem duodecim columnæ, Saluatoris Apostolis numero pares, tamquam corona cingebant, crateribus ex argento confectis circa fastigia concinnè expolitæ, quas Imperator Deo illic pro monimento pulcherrimo dicauit.* Hæc Eusebius de ipso corpore & parte præcipua Ecclesiæ Dominicæ Resurrectionis.

Posteà alia de atriis & porticibus exterioribus addit: quorum explicationem proponemus sequendo narrationis ordinem. Quænam sint portæ illæ Orientales pone superiorem partem Ecclesiæ, non satis constat. Quidam dicunt, vnam ex illis esse quæ est sub loco crucifixionis Domini verè Orientalis: & post dictam partem templi aliæ duæ sunt ei proximæ; quarum altera, vt præcedens, in præsentia clausa est, & altera aperta: nec obstat, quòd istæ duæ respiciant Meridiem; quia propter vicinitatem ad Orientem & præcedentem portam, appellauit Eusebius omnes Orientales. Et posset confirmari; quia cùm istæ portæ præcipuæ sint, nec alibi nominatæ inueniantur ab Eusebio, probabile est, in præmissis verbis de ipsis fuisse locutum.

Alij dicunt, vnam portam esse priùs nominatam: secunda, quæ est inter sacellum diuisionis vestimentorum, & altera sancti Longini, asseritur publica; tertia ea est quæ proxima sacello sancti Longini ex altera parte.

Fornicem, vt explicat Eusebius,& in præsentia cernimus; licet opus musaicum, quo exornabatur, adeò consumptum, vt quæ Historia esset in eo depicta, non facilè diuinari possit; quod tamen diligenti indagine deprehendimus, hic tibi subiicimus. In fornicis medio est depictus Christus perforatis manibus: supra caput & in extremitate fornicis legitur H A N A C Z: hinc inde iuxta, & pænè supra, sunt Angeli,& duæ tabellæ, altera in dextera, & altera in sinistra: in vtraque ter legitur Agios Græcis litteris, id est Sanctus,vt sequitur.

ΑΓΙΟϹ	ΑΓΙΟϹ
ΑΓΙΟϹ	ΑΓΙΟϹ
ΑΓΙΟϹ	ΑΓΙΟϹ

Ab vtroque latere homines aspicientes, Apostoli, & alij, & beatissima Virgo Maria: sub pedibus duo minores Angeli; quorum vnus chordam trahit, alter in altum respicit. Infrà ex dextera parte depictus erat sanctus Petrus Apostolus, sed in præsentia vix nomen illius legitur; in sinistra sanctus Paulus cum sequenti inscriptione:

E G R A
D I S U
I ∂ Q ∂
S V M E T
G R A C E I
✝ ME V A
C U A N
F V I T

Duodecim columnæ, quæ binæ & binæ dispositæ, fulciunt & exornant hanc priorem templi partem, vt modò videntur: illas verè descripsit Eusebius; tamen crateres ablati fuerunt. Multæ figuræ cum variis inscriptionibus sacrum exornabant locũ, quas nec curauimus hîc subscribere, quòd ferè demolitæ, nec aliquem sensum ipsarum elicere potuimus: characteres illarum similes aliis. Pauimentum optimo & eleganti opere stratum. Altare in eius medio pulcherrimum erat, pretiosis marmoribus & columnellis affabrè elaboratum; sed omni venustate infideles illud spoliarunt, vix reliquias illis inutiles reliquerunt; ex quibus arguitur quale fuerit. Et sanè illustrissimi templi maius altare egregium esse debuit. Alterum est minus, in dextera eius parte prope columnas, tribus Regibus, Christianitatis primitiis, dicatum. Quem morem alibi in Græcorum Ecclesiis laudabiliter obseruari vidi.

Circumcircà sunt marmorei gradus, in formam dimidiati circuli ac theatri secundùm huius partis dispositionem dispositi, numero septem: ex istis ascenditur ad marmoream sedem, quæ in summitate ipsorum & in medio collocata est; quam esse Romani Pontificis nedum tradunt Catholici Græci, sed etiam ipsi schismatici, si quid sibi illa velit dicere coguntur; quemadmodum alias quatuor, de quibus statim, asserunt esse quatuor Patriarcharum: & traditio est in istis partibus recepta.

Sequitur ex fornice memorata testudo alterius partis templi, in qua sunt sancti Apostoli

postoli depicti in campo deaurato opere musaico, cum suis nominibus. Nec mireris iterùm hic esse depictos sanctos Apostolos, cùm adhuc sint in altera parte templi appicti; quia Graeci & Orientales fere semper figuras & mysteria eadem pingere consueuerunt etiam in eodem templo, vt patebit consideranti & dicta & quae infrà dicemus, dum montem Caluariae & Ecclesiam sanctae Mariae Bethlehem describemus, & inspicienti picturas quae vbique cernuntur in Graecorum Ecclesiis.

Infrà, ex Graecorum relatione, quatuor sedes marmoreae siue illarum situs ostenduntur, verius duarum, vt postea explicabo; ad quas est ascensus per quatuor dumtaxat gradus, & non per sex, vt ad alteram R. Pontificis: duae in dextera, & duae in sinistra parte sunt. Prima & superior dextrae partis assignatur Patriarchae Constantinopolitano; altera, quae hanc in sinistra parte respicit, Alexandrino; tertia, proxima Constantinopolitanae, Antiocheno; & quarta, proxima Alexandrinae, Ierosolymitano Patriarchae deputata est. Et sane, talem ordinem obseruandum in sedibus Patriarchalibus, in Conciliis generalibus determinatum fuit, in Constantinopol. vi. Can. 35. & in maximo Lateranensi Can. 5. cui interfuerunt Constantinopolitanus & Ierosolymitanus Patriarchae: quibus assentientibus, sancitum fuit, vt, post Romanam Sedem, primò sequatur Constantinopolitana, secundò, Alexandrina, tertiò, Antiochena, ac denique quartò, Ierosolymitana.

Hic notandum arbitror, ex indicata sedium dispositione, secundùm ipsos Grecos, colligi Catholicam veritatem primatus Apostolicae Romanae Sedis supra omnes alias, & Romanum Pontificem esse primum non tantùm ordine ac coordinatione, respectu aliorum Patriarcharum, sed auctoritate, ac simpliciter, & proinde esse vnicum supremumque totius Ecclesiae caput, & ceteros omnes subditos membra inferiora, quemadmodum semper docuit sancta vniuersalis Ecclesia in Oecumenicis Conciliis, & sancti Patres, ac Doctores veteres & recentiores, & ex his nouissimè, quod sciam, Matthaeus Caryophyllus Archiepiscopus Iconiensis, contra haereticos Graecos, qui hanc capitis primitatem negant, facientes Ecclesiam hydrae similem, quinque prominentibus capitibus constantem. In Concilij Nicaeni Canonibus ex Arabico translatis, quibus omnes consentiunt fideles, ca. 39. declaratur, *Sedes Roma caput & princeps omnium Patriarcharum; quandoquidem ipse est primus, sicut Petrus, cui data est potestas in omnes Principes Christianos, & omnes populos eorum: vt qui sit Vicarius Christi Domini nostri super cunctos populos, & vniuersam Ecclesiam Christianam.* Ita habetur apud Coccium lib. 7. de Hierarchia Eccles. art. 6. & in Iure Canonico 4. d. c. Si Papa. 9. q. 3. cap. Cuncta. & seqq. 21. d. c. Quamuis. 24. q. 1. c. Rogamus. & Gloss. Si Episcopus. De poen. & remiss. in 6. & c. Felici. De poen. & remiss. in 6. c. 1. De regularibus. in 6. cum Gloss. & Procem. lib. 6. cum Gloss. & in omnibus paene Conciliis & Patribus. Vide etiam Coriolanum in Summa Concil. in Annotatione ad 6. Can. Concilij Nicaeni. Sed lubet verba citati Concilij Lateranensis ante quadringentos annos celebrati huc transferre, quod fuit, si aliud anteà, Patrum numero frequentissimum, qui veritatem apertè fatentur; sic autem habent:

Antiqua Patriarchalium sedium priuilegia renouantes, sacra vniuersali Synodo approbante, sancimus, vt post Romanam Ecclesiam, quae, disponente Domino, super omnes alias ordinariae potestatis obtinet principatum, vtpote Mater vniuersorum Christi fidelium & Magistra, Constantinopolitana primum, Alexandrina secundum, Antiochena tertium, Ierosolymitana quartum locum obtineant, reseruata cuilibet propria dignitate: ita quod, postquam eorum Antistites à Romano Pontifice acceperint pallium, quod est plenitudinis Pontificalis insigne, praestito sibi fidelitatis & obedientiae iuramento, licenter & ipsi suis Suffraganeis pallium largiantur, recipientes pro se professionem Canonicam, & pro Romana Ecclesia sponsionem obedientiae ab eisdem. Haec Concilium.

Hic considera, quòd quemadmodùm in Lateranensi & aliis Conciliis generalibus, & singulariter in primo Nicaeno, sub sancto Siluestro Romano Pontifice & Maximo Constantino Christianissimo Imperatore celebrato, primitas absoluta Romanae Sedis supra alias omnes sedes determinata ac declarata fuit; ita idem Imperator voluit, vt in nobilissimo totius mundi templo Dominicae Resurrectionis eadem veritas externo signo omnibus praeluceret, ordine videlicet & situ memoratarum sedium, dum Romanam in eminentiori ac nobiliori situ collocari voluit. Quod testimonium, post tot sacri templi mutationes, ac Graecorum à sancta Ecclesia defectiones, diuina dispositione adhuc extat.

Dixi, praedictum situm esse potiùs duarum quàm quatuor sedium Patriarchalium locum, Alexandrinae videlicet & Antiochenae. Etenim quo tempore fuit hoc erectum tem-

templum, Imperij nempe Constantini, & Oecumenicæ Synodi Nicænæ I. erant tantummodo propriè tres Patriarchales sedes, Romana, Alexandrina & Antiochena, vt patet ex eadē Nicæna Synodo can. 6. Chalcedon. act. 16. Epistola 3. Anacleti, Epistola 53. Leonis ad Anatholium, & Epistola Gregorij ad Eulogium, quæ est 37. lib. 6. & refert Bellarminus de Romano Pontifice lib. 1. cap. 24. & non nisi posterioribus temporibus, hoc est post annum Domini 500. Iustiniani opera, & Romanorum Pontificum permissione, aliæ duæ sedes Episcopales, Constantinopolitana & Ierosolymitana, inter præcipuas Patriarchales, nemine reclamante, haberi cœperunt. Itaque cùm ante hoc tempus fuerit per Constantinum erectum sacrum hoc templum, prædictus locus non potuit assignari nisi pro duobus tunc existentibus Patriarchis, præter Romanum, Alexandrino & Antiocheno. Et angustia loci considerata hoc persuadet: vt enim locus pro duabus sedibus sufficiens est, ita pro quatuor deficiens. Et ideò nos, hanc explicationem secuti, tres tantùm notauimus Patriarchales veteres sedes, primò Romanam, secundò Alexandrinam, tertiò Antiochenam. Nec tamen sic dicendo, minus habemus intentum: quandoquidem si Romana Sedes præfertur Alexandrinæ & Antiochenæ sedibus, propriè Apostolica ordinatione Patriarchalibus, quantò magis anteponetur Constantinopolitanæ ac Ierosolymitanæ Patriarchalibus tantummodò ex gratia & permissione?

Quando, data opportunitate, nos Catholici hæc obijcimus schismaticis Græcis pro absoluto primatu Romani Pontificis, erubescunt, nescientes verè quomodo appositè respondeant, sicut non possunt: audiui tamen aliquando eos dicentes, Romanum Pontificem esse extra ordinem Patriarcharum, nihilque quod cum ipsis agat habere, vt illa prima Sedes extra alias Patriarchales est. Et quod ad honorem ac præeminentiam repræsentandam optimus Imperator sanciuit, & pia antiquitas semper venerata fuit, perfidi ac superbi isti recentiores schismatici contemptui impudenter vertunt.

Aduerto etiam, Græcos, qui hanc partem sacri templi tenent, inter altare & quatuor Patriarchales sedes erexisse tabulatum diuidens, vbi icones & variæ picturæ, iuxta eorum ritum: & hinc inde sunt portæ, quibus ad interiorem chorum & altare intratur, sicut & in medio è regione altaris. Ex quatuor sedibus tres priores non exornant, & nihili faciunt, sicut nec primam Romanam supra altare; quartam verò, id est, Ierosolymitanæ Ecclesiæ, vt par est, benè custodiunt, & exornant suo more; & vt antiquitus exornari consueuerant Patriarchales siue Episcopales sedes. Vnde placet hic aduertere quod Cardinalis Baronius Tomo 1. Annal. an. Christi 45. n. 11. notauit: *Maiores nostros, egregios pietatis cultores, vt qui probè scirent loco Christi (quod sæpè monet Ignatius) esse habendos Episcopos, sedes illas, quibus illi in Ecclesia, cùm sacras synaxes agerent, insiderent, vt diuinum thronum, velis egregiè ornare consueuisse, easdemq́; tegere velamento. Id planè innuit Pontius Diaconus in Cypriani martyrio, cùm ait: Sedile autem erat fortuitò linteo tectum, vt & sub ictu passionis Episcopatus honore frueretur. Et Augustinus ad Maximinum Episcopum Donatistam: In futuro, inquit, iudicio nec apsides gradatæ, nec cathedra velatæ adhibebuntur ad defensionem. Apsides sanè gradatas cùm dixit, sedes Episcoporum sublimiori attolli fastigio solitas esse significat. Et Pacianus Episcopi sedem linteatam nominat in Epistola secunda ad Sympronium.* Et Græci schismatici, licet vera sint destituti pietate, laudabilem tamen non reliquerunt memoratam consuetudinem; vnde sedem suam Patriarchalem & pictis tabulis ad instar sacelli accommodarunt; & amplius sericis exornant velis, quando in solemnitatibus ipsorum in ea sedet Patriarcha. (August. ad Max. Episcop. Donat. Epist. 203.)

Ex altera parte, prope sedem Antiochenam, est vas, in quo Græci in Sabbato sancto mergunt & baptizant infantes; quod extra illud tempus vilissimis deseruit vsibus, nempe scopis alijsque vilibus vtensilibus abscondendis. Et hæc placuit obseruare, pro maiori cognitione eorum quæ de sacri templi præcipua structura dicta fuere ab Eusebio.

Infra prædictas sedes, in medio huius partis Ecclesiæ & augustalis sanctuarij, est à pauimento prominens paruum marmor, vbi esse medium mundi Græci asserunt; & id ipsum relatum reperi apud veteres ac recentes Scriptores qui de sanctis Palæstinæ locis tractauerunt, eademque viderunt: Marinus Sanutus, Torsellus dictus, qui scripsit ante annum Domini 1321. asserit hoc à Christo Domino reuelatum fuisse: *Ibi, inquit, ostenditur locus vbi Ioseph ab Arimathia & Nicodemus lauerunt Iesum, quando deposuerunt eum de cruce; quem aiunt Dominum Iesum ostendendo dixisse, ibi esse medium mundi: & est in medio chori.* Explica *in medio chori* moraliter, quia prope dictum locum, medium & vmbilicum mundi dictum, alias sunt ista duo loca distincta. (Secret. fidel. Cruc. l. 3. par. 14. cap. 1.)

Si

Si Christus ita retulit, non dubitandum de dicta relatione; sin aliter, videtur Græcos accuratè nimis, & plusquam potuerunt, mensos fuisse mundum.

Ex dictis meum debeo proponere iudicium circa auctorem huius præsentis templi Dominicæ Resurrectionis, fuisse nimirum Maximum piissimumque Imperatorem Constantinum; nec vnquam fuisse ab infidelibus nedum à fundamentis excisum, vel solo æquatum, sed ne destructum quidem, alias non possent in id competere quæ adnotauimus. Quomodo enim fieri potuit; vt posteriores fideles, ferè semper in summa miseria & infidelium subiectione degentes; post priùs deperditam Ierosolymam à Christianis, tam egregium templum & omnino simile regio & augusto Constantini erigere potuerint? Accedit, quòd non nisi multo & longo tempore destrui potuisset, structura considerata, tunc præsertim tormentis bellicis deficientibus: sed quando illud aggressi fuerunt infideles, fuit breui excursione & furore destructum; quo transacto, sibimetipsis consulentes, & labori parcentes, ab opere cœpto destitisse, arbitramur: & aliud non præ se fert templi antiquitas & ruptura. Non meum modò est hoc iudicium, sed & eorum qui viderunt, & attentè ipsum considerarunt, & fenum in primis harum partium, & veritatis inuestigatorum: P. Bonifacius hoc ipsum sensit, vt quædam illius datæ litteræ indicant, quas infrà subijcimus Cap. XIII. II. Peregrinationis.

Quid ergo dicendum ad Historicos, asserentes, hoc templum pluries fuisse destructum & reædificatum? Iam indicata fuit solutio; quam ampliùs explicamus. Dixerunt fuisse destructum; quia multùm demolitum, diuitiis & ornamentis spoliatum, & aliquibus exterioribus porticibus, vt diximus, item omnino vestibulis, & portis aliisque externis ornamentis, quæ templum valdè magnificum ac spectabile reddebant; de quibus suprà Cap. 5. ante medium citato loco loquitur Eusebius dicens: ***Erant inibi vtrimque, primò atrium***, &c. nam & ista templi appellatione gaudent; ex his enim vix aliqua cernuntur: quæ vt primò occurrerunt, priùs furorem & rabiem senserunt infidelium.

Reuerendissimus Augustinus Iustinianus, Nebiensis Episcopus, in suis Genuensis Reipublicæ Annalibus lib. 2. scribit, Genuenses, ob egregia opera & beneficia in gratiam Regni Ierosolymitani patrata, multa in animi grati signum obtinuisse à Balduino Rege huius nominis I. & conuentiones inter Regem & Genuenses compen-

Genuenses de Regno Ierosolymitano benemeriti.

diosè sequentibus aureis litteris exaratæ fuerunt supra arcum altaris sanctissimi Sepulchri:

PREPOTENS GENVENSIVM PRÆSIDIVM.

Hæc inscriptio, cum aliis, permansit vsque ad Almericum IV. Ierosolymorum Regem; qui illas deleuit. Hoc meritò ægrè ferentes Genuenses, apud summos Pontifices, Alexandrum III. & Vrbanum III. conquesti fuerunt: qui scriptis litteris ad Regem, Patriarcham sanctæ Ciuitatis, & ad templi Magistrum, mandarunt, vt prędictæ litteræ per Almericum deletæ iterùm reficerentur. Ita refert dictus Episcopus. An verò memoratæ scripturæ restitutæ fuerint, me latet; hoc mihi compertum, ab indicatis anteà, nullas alias legi neque in rotunda neque in maiori Ecclesia. Vt oculatus vidi & adnotaui, ita scripsi.

CAPVT VIII.

Ratio structuræ sacri templi Dominicæ Resurrectionis, & quorumdam ornamentorum eius.

NOn est dubio vertendum, quæ præstiterunt peritissimi architecti, & ordinarunt grauissimi & piissimi Patres & sapientissimi Præsules in ædificatione gloriosissimi templi Dominicæ Resurrectionis, ex commissione Maximi & Christianissimi Imperatoris Constantini, & quantum ad structuram & formam, & quantum ad ornatum, magno cum consilio & prudentia præstitisse: & illud placet in præsentia inuestigare; & de structura in primis, ac deinde de ornamentis.

De structura quidem. Quare tot partibus inter se diuersis, inferioribus & subterraneis, superioribus & supereminentibus, cum tot porticibus, portis, &c. erectum fuit templum hoc sacratissimum?

Dicet quispiam, & benè, ideò id pręstitum fuisse, quia loci natura, in quo debuit templum ædificari, ita exigebat: cùm enim in eo plura essent sanctuaria inter se distincta; vt Caluariæ mons, Petra vnctionis, Sepulchrum Domini, & alia, vt posteà videbimus, debuit templum spatiosum & variis partibus distinctum erigi, vt illa omnia in se decenter & honestè caperet. Templum etiam partim subterraneum, & partim supra solum ciuitatis eleuatum est; quoniam, vbi est monumentum, erat hortus, & in humili quidem loco: & cùm ibi debuerit erigi templum, ex parte subterraneum respectu alterius partis ciuitatis euadere debuit,

buit; at ne mancum & monstrosum esset, sed amplum, decorum & augustum, superior pars addita fuit cum porticibus, deambulatoriis portis, & aliis partibus. Magis decens & congruum fuit, vt vastum illud sanctuarium & templi superior pars ante ostium sanctissimi Sepulchri & ad Orientem erigeretur, quàm retrò & ad Occidentem ædificaretur, vt satis consideranti patere potest.

Sed huic altera addatur ratio non minùs vera & notanda, eaque grauissima; ita inquam ordinatum fuisse, tot in eo distributas partes, vt omnibus ad ipsum venientibus, cuiuscumque conditionis & sexus essent, consultum esset, & de opportuno decentique loco prouisum, & in ordinatissimo templo omnia ordinatè agerentur.

Ad cuius rationis intellectum, sciendum est, quòd quemadmodum olim in Ierosolymitano templo, vt notauimus Lib. IV. Capite XVII. II. Peregrinationis, & Cardinalis Baronius in Apparatu priùs aduertit, loco distincti erant sacerdotes à populo, viri à mulieribus, atque à nuptis virgines; ita eodem ferè ordine & dispensatione in Christianorum Ecclesiis Orientalibus, & etiam Occidentalibus, cùm agerentur sacri conuentus, fideles ab inuicem distinctis in locis separati manebant. Id quidem in primis Philo Iudæus lib. de Vita contempl. seruari solitum ab Essenis, qui in Ægypto apud Alexandriam agerent, tradit, quos Hieronymus de Script. Eccles. in Philone Christianos esse affirmat, & pluribus explicat Cardin. Baronius Tom. I. an. Christi 57. adductis his Philonis verbis: Commune Semneum, in quod septimo quoque die conueniunt, septo clauditur duplici, separatis virorum & mulierum cœtibus: nam mulieres quoque simul auscultant ex more, dumtaxat quæ institutum idem sectantur. Medius autem paries à solo surgit, tribus quatuórve cubitis in modum loriculæ. Superiora vsque ad tectum patent; vnde gemina prouenit commoditas, & quòd pudori feminei sexus consulitur, & quòd verba Doctoris exaudiunt facilè absque vllis obstaculis, quæ vocem eius intercipiant. Hæc Philo.

Clemens Constit. lib. 2. c. 61. Eadem apud Clementem, ac magis distinctè, leguntur: ait enim, Ecclesiam construi solitam longo situ instar nauis, in cuius medio (quod gremium dicimus) Episcopus vnà cum Clero ad vtrumque latus posito sedeat; ex altera Ecclesiæ parte viri, ex altera verò manerent mulieres: & sicut loco ab inuicem distincti erant, eodem quoque modo portæ, vt qua viri ingrederentur, discreta esset ab ea quæ feminis tantùm pateret: & sicut virorum portæ ostiarius præerat, ita diaconissæ demandata erat cura portæ mulierum. Hæc omnia, inquit auctor, prout etiam disposita erant in templo. ac subdit: Adolescentulæ rursum, si sit locus, seorsum maneant: ceteræ, & quæ post stent nuptæ, & quæ iam liberos habent, seorsum maneant. Virgines & viduæ, & anus, primæ omnium vel stent, vel sedeant. Hæc de locorum ac personarum distinctione & ordine in Ecclesia seruari solitis apud Clementem.

Sed Gregorius Nazianzenus ex his quæ scribit in somnio Anastasiæ, supra Ecclesiæ porticus mulierum locum fuisse demonstrat, cùm ait: Sanctæ virgines vnà cum grauibus matronis è sublimi tecto castissimas sermonibus meis aures inclinabant. Confirmant hæc ipsa quæ de S. Ioanne Chrysostomo scriptis mandata leguntur; nimirum Clericum sacris assistentem, cùm mulierem sursum in tabulato manentem procaciter inspexisset, ab altari amouisse. (Metaphr. in Vita S. Ioan. Chrysost.) De loco insuper vbi virgines à ceteris feminis separatæ agerent in Ecclesia, Ambrosius meminit his verbis, quibus in virginem lapsam inuehitur: Nónne vel illum locum tabulis separatum, in quo in Ecclesia stabas, recordari debuisti, ad quem religiosæ matronæ & nobiles certatim currebant, tua oscula petentes, quæ sanctiores & meliores te erant? (Ambros. ad Virg. lapsam) Nónne vel illa præcepta, quæ oculis tuis ipse inscriptus paries ingerebat, recordari debuisti? Diuisa est mulier & virgo. Quæ non est nupta, cogitat quæ Domini sunt, quomodo sit sancta corpore & spiritu; tu autem in contrarium vertens dictum, &c. Et S. Hieronymus Epist. 125. ad Susannam virginem à Sabiniano diacono corruptam, eamdem locorum distinctionem eisdem ferè verbis indicauit, dicens: Quomodo in actu ignominioso illo non veniebat in mentem habitus virginalis? processus ad Ecclesiam inter virgineos choros? &c. & post pauca: Nonne vel illum locum tabulis separatum, in quo in Ecclesia stabas, recordari debuisti, ad quem religiosæ & nobiles matronæ certatim currebant, tua oscula petentes, quasi sanctioris? quasi dignioris? &c. Procopius etiam hæc habet: Sunt duæ vtrimque porticus, quas fastigiata testudo & aurum venustant: harum vna viros orantes, altera mulieres admittit, aliàs nulla re differentes. Quis tabulata, in quibus versantur mulieres, exponet? Hæc ille de locorum differentia & sexus & ordinis distinctione.

In Ecclesia quoque Romana distincta fuisse in basilicis loca virorum ac mulierum, vetera Vaticanæ Ecclesiæ monumenta

ta declarant; quæ incisa marmoribus, descripta legimus in codice eiusdem Ecclesiæ bibliothecæ, ac primùm hæc ipsa de inscriptione sepulchri:

AD SANCTVM PETRVM APOSTOLVM ANTE, REGIA IN PORTICV, COLVMNA SECVNDA QVANDO INTRAMVS, SINISTRA PARTE VIRORVM, LVCILLVS ET IANVARIA HONESTA FEMINA.

Item illud in Vitis Romanorum Pontificum: *Symmachus Papa fecit Oratorium S. Crucis à parte virorum*, &c. & in Vita Gregorij Papæ III. *Hic fecit Oratorium intra Basilicam S. Petri iuxta arcum triumphalem in parte virorum.* & in Sergio Papa: *Hic fecit imaginem auream beati Petri Apostoli, quæ est in parte mulierum.* His & alijs memoriis perspicuum redditur, in Ecclesia Romana seruatum esse ordinem, vt in basilicis seorsum à mulieribus orarent viri, ijdemque sinistram basilicæ partem occuparent, dexteram verò feminæ: digniorem namque partem in sacris sinistram habitam esse, Tomo 2. Annalium tradit Baronius. Et hæc quidem ex ipsius Tomo 1. sub anno Christi 57. num. 123. 124. 125. mutuauimus; sed hoc vltimum, sinistram in sacris esse dextra digniorem, consideratione dignum arbitror.

Igitur vt ad intentum accedamus, cùm tam in communibus Ecclesiis Orientalibus quàm Occidentalibus, Græcis & Latinis, vetus inoleuerit consuetudo assignandi diuersa loca Ecclesiasticis & sæcularibus, viris & mulieribus, & in superiori parte pro mulieribus nuptis & non nuptis, secundùm loci opportunitatem; quantò magis arbitrari debemus, talem rationem habitam fuisse in sacratissimi templi Dominicæ Resurrectionis structura à religiosissimis illis veteribus Patribus, cùm excellentia & dignitate omnia mundi templa superet, vt in eo locus determinatus esset pro omnibus fidelibus, viris & mulieribus, qui pietatis ergò ad venerandum sacratissimum Sepulchrum ex vniuersis mundi partibus accederent; atque in eo solo inuenire liceret, quidquid spectabile & dignum in alijs separatim licet animaduertere. Ex dictis intelligimus, in suprema & digniori parte collocatam fuisse sedem pro communi omnium Patre & Christi Vicario in terris Romano Pontifice; & hinc inde sedilia & gradus, pro assessoribus, Canonicis & alijs Ecclesiasticis ministris. Post quæ cernuntur quatuor honestissimo loco dispositæ sedes pro quatuor sanctæ Catholicæ Ecclesiæ Patriarchis; vt si aliquando accideret, diuina ordinatione, simul omnes prædictos Præsules summos vnà hic congregatos esse, pro Paschæ aliáve solemnitate vel Concilio aliquo generali celebrando, absque molestia, quibusque propria & decentia essent assignata loca. Sequebantur deinde sub vasto illo sanctuario, cuius meminit Eusebius, optimè dispositæ in longum sedes, arbitror pro dignioribus viris Ecclesiasticis, vel etiam sæcularibus. Et infrà, in extrema parte Ecclesiæ vbi est sacratissimum antrum, cui altera ex aduerso constructa est, stabant viri, cuiuscumque conditionis extitissent; qui, vt sacris adstarent, & gloriosum Christi Sepulchrum visitarent, huc confluebant. Et ex hac parte desuper in porticibus loricatis morabantur feminæ: quæ cùm magnæ & spatiosæ sint, potuit commodè assignari locus vnus pro sanctis virginibus & non nuptis, alius, in quo nuptæ & habentes filios quiescerent; vt his sic optimè dispositis & ordinatis, absque scandalo omnes sacris assisterent, verbum Dei audirent, honoraretur Deus in spiritu & veritate, sanctificarentur fideles, & confunderentur tartareæ potestates; essetque istis sacra ista Ecclesia & congregatio formidabilis & terribilis vt castrorum acies ordinata. Et hæc satis de structura & locis sacratissimi templi.

Quantum ad ornatum, dico, quemcumque, etsi eximium, in eius honorem impensum, minorem esse illius dignitate & merito; exornandum profectò nedum terrenis & humanis ornamentis, sed cælestibus & Angelicis, cùm cælo ipso inferius minimè sit habendum; sed debito modo, vt quod rectum est, rectè exequatur. Et inter ornamenta, quibus fuit venerandum hoc templum condecoratum, siue à primis illis auctoribus, siue à posterioribus fidelibus, sunt picturæ diuersarum celebrium personarum, vt Christi Domini, sanctissimæ eius Matris, Angelorum, Apostolorum, & aliorum plurium, vt ex parte vidimus, & adhuc inferiùs videbimus, cùm de sacratissimo Caluariæ monte agemus.

In quibus tamen illud ingerit difficultatem, quod, vt Capite præcedenti attigimus, nedum Sanctorum catalogo adscriptorum, & de quorum salute dubitare nefas est, & ingens piaculum, sed etiam damnatorum, & de quorum salute dubitari potest absque culpa, exornantur capita diadematibus, quibus sancta Ecclesia dumtaxat

illorum condecorat capita, quos in Sanctorum numerum adscripsit. Igitur perperàm fecerunt veteres fideles, illa aliis non sanctis, imò perditis hominibus, imponendo. Et, vt de vno Constantino verba faciamus, quòd descriptus fuerit gemmato diademate, laurea corona obiecta: optime, quia hæc redolebat gentilitiam superstitionem; non item illud, quo Dauid & alij sanctissimi Reges vsi fuerunt: quòd item Imperiali habitu, cum cruce & globo illo signato, optimo cum consilio; quia mundi Imperator, cuius maiorem partem crucis virtute sibi comparauerat, & eadem conseruandum fore confidebat. Ad hæc, inter alia insignia Romanorum Imperatorum, pomum aureum recensetur, vt inter alios adnotauit Petrus de Andelo lib. 2. de Imperio Romano cap. 8. dicens: *Quatuor sunt Romani Imperij insignia, diadema, gladius, sceptrum, & pomum aureum, seu globus.* Et Romanorum Imperator fuit M. Constantinus. Item, diuinitus in cælo eidem signum Crucis apparuit; & crucem denique de tenebris erutam, toto orbe claram & venerandam præbuit; sub cuius Imperio desiit esse latronum aliorumque sontium patibulum, & esse cœpit ornamentum & gloria Principum & fidelium omnium.

Baron To mo 3. an. Chr 337. n. 29. Gretser. de S. Cruce To 1. lib. 1. c. 54.

Io. Molan. 2. lib. de sacr s Imagin. c. 24.

Sed quod vltra hæc gestet diadema Sanctis debitum, parit admirationem: etenim tantum abest quòd fuerit sanctus, inquiunt quidam, cùm Sanctos persecutus sit; nam sanctissimum Antistitem Athanasium, acerrimum impugnatorem Arij oppugnatorem, in exilium misit, consuetudine Arianorum delectatus, & Eusebianos hæreticos fouit, aliaque fecit aliena à Christiano viro, vt, qui eius gesta scripserunt, testantur: non ergo prudenter in eius capite positum fuit Sancti diadema.

Nec satisfaciet quis pronuntiando vulgatum illud Horatij,

—— Pictoribus atque poëtis
Quidlibet audendi semper fuit æqua potestas.

Etenim quæ in sacro templo depicta fuerunt, non secundùm sensum pictorum, sed de consilio veterum illorum Patrum fuerunt exarata: & cùm non semel in generalibus Conciliis statutum fuerit, vt tantùm decentes figuræ, quæ ædificationem & non scandalum parere possent, pingerentur & exponerentur in sacris templis, non est dubitandum, quin id ab illis templi huius dignissimi auctoribus siue exornatoribus fuerit obseruatum.

Facili nihilominùs negotio diluetur hæc difficultas; sed quoniam altera tacta est de sanctitate Constantini, istius solutio indicanda est prius. Dicimus itaque, ob dicta nullatenus Constantinum appellandum esse hæreticum; quoniam nec tali nota fuit inustus in aliquo Concilio, vel à sanctis Patribus, sed magnis potiùs laudibus celebratus, quòd idololatriam & Gentilium delubra destruxerit, hæreticos aliosque infideles fuerit insectatus, sanctam Ecclesiam ditauerit, auxerit, & multis exornauerit bonis, semperque virtutem coluerit: & hæc non hæretici hominis, sed Christianissimi sunt argumenta, ac proinde meritò illum sanctus Ioannes Chrysostomus Sanctum nominat. B. Gregorius feliciter vitam terminasse indicat, dicens illum esse *piæ memoriæ*, 11. q. 1. c. Sacerdotibus. Melchiades *Religiosissimum* appellat, 12. q. 1. c. Futuram. *Deo dilectissimum* & *beatæ memoriæ* appellauit sanctus Cyrillus Episcopus Ierosolym. & passim alij sancti Patres Christianissimum, religiosissimum, piissimum & sanctum Imperatorem appellant: quæ nomina non nisi fideli & iusto conueniunt; qui licet aliquando peccauerit, nihilominùs pœnitentia culpas deleuit. vt enim Prou. 24, 16. scriptum est: *Septies cadet iustus, & resurget.* quod eleganter Hieronymus elucidauit Epistola ad Rusticum, dicens: *Si cadit, quomodo iustus? si iustus, quomodo cadit? sed iusti vocabulum non amittit, qui per pœnitentiam semper resurgit.* quasi diceret: Si vltimò tandem resurgens stat, quid obstat sæpiùs olim cecidisse? igitur si sanctus etiam & pius appellatur post illa peccata, illorum pœnituisse par est credere, qui Athanasium ab exilio redire iussit.

Quòd Presbyteri Ariani consuetudine vsus fuerit, vel etiam Eusebianorum partes tutatus sit, fecit deceptus sub specie veræ religionis; quare & eosdem est insectatus. Vnde si licuit dicere Augustino, *Errare potero, hæreticus numquam ero:* ita Constantinus, quoniam homo erat, potuit decipi, verùm non continuò hæreticus; quia non in errore pertinax, & cognitæ veritatis impugnator. Et, quod magis est, idem iudicium fecit Senatus populusque Romanus. Hinc, vt vita functus fuit Imperator, non voce tantùm beatum Imperatorem Deo acceptum & verè Imperio dignum prædicauit, verùm etiam re ipsa declarauit; nam in nummis tamquam in cælum ascendentem sculpserunt: & cum cæli effigiem in tabella propriis coloribus expressissent, depingunt eum super cælestes orbes in æthereo cœtu requiescentem. Ita ex Eusebio notauit Molanus. Ad hæc, nedum Ethnici & Romanus populus Constantinum in Diuorum numerum retulerunt, sed & Ecclesia

Græca. Tradit enim Eutropius lib. 10. Constantinum inter Diuos esse relatum. Illud sane omnibus notum est, à Græcis solemni celebritate Constantinum coli vt Sanctú, asserentibus animam eius subuectā inter Beatos in cælum: inter Sanctos enim relatus reperitur in Ecclesiasticis eorumdem Græcorum tabulis, qui diem anniuersarium natalis eius religioso cultu hactenus prosequuntur. Et cum non solùm vniuersalis Ecclesia magnæ sit auctoritatis in iudicando & determinando, sed etiam particulares, vt Libro III. Cap. XXXVIII. notamus ex D. Thoma, erit profectò hoc magnum argumentum sanctitatis Constantini, quòd Ecclesia Græca, quando cum Catholica communicabat, Sanctorum catalogo illum adscripserit: & Romana non retragatur, dum eius corpus tumulatum seruat in vestibulo Ecclesiæ Principis Apostolorum Romæ; quæ si non fidelem crederet, longè pelleret. De his lege Cardinalem Baronium Tom. 3. sub anno Christi 336. & 337. vbi plura recenset in laudem Constantini, & obiectis illi ab aduersariis apposite respondet; nos pauca ex ipso pro instituto.

Quæ si vera sunt, non obstat argumentum; & iuste supra coronam auream gemmis pretiosis contextam Sancti diadema superimpositum fuit. Sed respondendum est nihilominùs pro aliis similiter decoratis, qui peccarunt quidem, sed pœnitentiam non egerunt, ac ideò iustè ab Ecclesia damnati, & tamen, vt diximus, cum Sanctorum diadematibus depicti inueniuntur. Dico itaque non obstare, quia diadema non à Sanctis ad huiusmodi translatum est; sed ab his qui victoriam aliquam de visibilibus huius mundi hostibus consecuti fuere, vel opus heroicum operati, ad Sanctos ob similia translatum fuit. Ita obseruatum inuenio ab Incognito in ea verba Psal. 6. *Scuto bonæ voluntatis tuæ coronasti nos.* ait enim, quondam apud Romanos consuetudinem viguisse, cùm reuertebantur victores ex bello, in signum victoriæ, tamquam coronam & diadema, scutum rotundum super capita eos portare; & hoc comprobatur ex antiquis aliquibus Romanorum Imperatorum numismatibus, in quibus Capita Imperatorum sanctorum diademate exornata cernuntur. Ad cuius imitationem mos in Ecclesia inoleuit, Sanctorum capitibus, in signum victoriæ, pro corona scutum rotundum superimponi, quod diadema vocitamus. Quare & nos hic dicere possumus, non tantum quia sanctus Constantinus, sed quia gloriosus Imperator, & multis victoriis fuit onustus, scuto & diademate coronatum fuisse: & pari ratione Heraclius, & alij Reges & illustres viri, quòd aliqua illustria præstiterunt facinora, etsi in eis sanctitas & pietas defuerit, scuto & diademate fuerunt donati.

Ampliùs, pro eiusdem difficultatis explicatione aduerto cum Illustrissimo Annalium Ecclesiasticorum Scriptore Baronio ad annum Christi 502. antiquitus titulos dari consueuisse non tam ex meritis quàm ex communi vsu. Etenim Romæ in Synodalibus actis Theodoricus Rex hæreticus Arianus à Patribus vocatus fuit *Piissimus*, vel *Sanctus*, secundùm variam lectionem: sicut alij æquè hæretici, vel aliàs impij Principes, iisdem, vel etiam splendidioribus titulis, in Synodorum Actis, vel aliis monumentis antiquis insigniti à Catholicis reperiuntur. Eiusmodi namque prorsus indignos titulis hæresis vel impietas effecerat: nec existimandum est, ea piissimos Præsules adulatione ipsos demulcere voluisse; sed in more fuit, etiam antiquis sanctissimis Episcopis, Ethnicos quoque Principes titulis illis honoris appellare, quibus consueuerunt à suis insigniri; adeò vt non pios tantum & sanctos, sed & sanctissimos appellauerint, sicut à Dionysio Alexandrino apud Eusebium 7. Hist. 10. Valerianum & Gallienum Imperatores nominatos esse constat, aliosque item ab aliis; idque exemplo Apostoli Pauli, cùm nefarium hominem, Præfecturam tamen gerentem, consueta nomenclatura *optimum* vocauit Felicem, Act. 24, 3. cùm & alioqui ex proprietate quoque vocis eiusmodi nomenclaturam sustineri posse indicet Cicero pro Archia poëta, dum ait, suo iure Ennium sanctos appellasse Poëtas, quòd quasi diuino aliquo dono atque munere commendati nobis esse videantur. Quare si quod à Deo datum creditur, sanctum dicitur, cùm constet ex Christianæ legis præscripto, Principes etiam malos à Deo dari in vltionem peccatorum, Osee 13, 11. & Iob 34, 30. hac quidem ratione potuerunt illi nominari sanctissimi, ac simili, in statuis ac picturis, coronis ac diadematibus, verè sanctis debitis, condecorari. Et hæc de præsenti difficultate; quam hîc placuit examinare, quoniam hîc primò de picturis & ornamentis Ecclesiarum Terræ sanctæ sese obtulit opportuna differendi occasio, quæ deseruient etiam his quæ inferiùs dicentur de sacro Caluariæ monte, & quæ Lib. VI. de Ecclesia sanctæ Mariæ Bethlehem.

CAPVT IX.

De variis nominibus, quibus appellatum est hoc sacratissimum Dominicæ Resurrectionis templum à piis fidelibus; & de illius Dedicatione.

QVartum superiùs propositum inquirendum, de sacratissimo templo Dominicæ Resurrectionis, quod est præsenti Capite paucis expediendum, fuit de multiplici illius nomenclatura, & Dedicatione vel consecratione.

Et quantum ad illius appellationem, dico, quinque nominibus fuisse appellatum, primò, *Bethel*, secundò, ***nouam Ierusalem***, tertiò, ***Martyrion***, quartò, ***Basilicam Constantinianam***, & quintò denique, ***templum sacratissimi Sepulchri Domini***, siue ***Dominicæ Resurrectionis***.

Primò, Bethel dicitur templum hoc; & quare. *Genes. 28, 12.* *Bethel* primò appellatur, vt Capite 5. vidimus ex postillatore Historiæ Scholasticæ: non sic verò intelligas fuisse nuncupatum, quòd sit locus ille, in quo Iacob dormiens vidit admirabilem illam scalam cælum & terram extremitatibus pertingentem, eodem nomine appellatus, vt legimus in Genesi, vel quòd in loco illo sit hoc diuinissimũ templum constructum; quoniam, vt videbimus inferiùs de sacratissimo Caluariæ monte agentes, non est hoc templum huiusmodi Bethel, nec in illo Bethel est hoc ædificatum templum; sed vel ideò fuit sic appellatum, quòd in illo Bethel præfiguratum fuit: vel quia, cùm Bethel domus Dei interpretetur, & Dominus templum & locum istum sibi in electissimam domum elegerit tempore suæ dolorosæ mortis, & gloriosæ Resurrectionis, vbi esset nomen suum cunctis diebus, ideò ab euentu meritò Bethel fuit appellatum.

Secundò, noua Ierusalem. Secundò, ***noua Ierusalem*** oraculis Prophetarum prædicata, appellatur ab Eusebio lib. 3. cap. 32. de Vita Constantini; eodem etiam nomine appellatum fuit ab Helena, de qua in hunc modum scribit Socrates lib. 1. cap. 13. ***Mater Imperatoris ad locum monumenti magnificum & egregium templum, quod nouam Ierusalem nuncupabat, è regione veteris illius & deserta Ierusalem exædificat.*** & post pauca idem repetit, & rationem vnam indicauit, ad differentiam desertæ & veteris Ierusalem: cui alteram addere possumus; quia cùm Ierusalem visio pacis interpretetur, & ibi per nouum Adam nouiter in fine vitæ suæ sit hominibus pax comparata, *Rom. 5. 10.* ***reconciliati Deo per mortem Filij eius:*** & quia veteres Ierosolymitæ, id est, Iudæi, erant non multò pòst, propter mortem, quam Christo intulerunt, de illa exturbandi, & nouis Ierosolymitis verisque credentibus ad habitandum tradenda; ex his inquam nouam Ierusalem consultò nominauit prudens Imperatrix, & Eusebius.

Tertiò, Cyrillus Episcopus Ierosolymit. Catechesi. 14. scribit, nominatum fuisse ***Martyrion***, hoc est testimonium; nempe Christi Resurrectionis monumentum, & testem, idque, vt ait, ***ex Prophetarum oraculo***. *Tertiò, Martyrion.*

Quartò, idem templum ab aliis pluribus nuncupatur ***Basilica Cõstantiniana***: quòd illius primus auctor & fundator fuerit Magnus Constantinus: quemadmodum & veteris Ierosolymæ templum, etsi pluries destructum, & à diuersis reædificatum fuerit, semper tamen templum Salomonis appellatum fuit; quia hic sapientissimus Rex primus auctor illius fuit. *Quartò, Basilica Constantiniana.*

Quintò denique, semper appellatum fuit & appellatur nostris temporibus ***templum sanctissimi Sepulchri, & Dominicæ Resurrectionis***; quoniam continet sanctissimũ Sepulchrum, cuius gratia fuit constructũ: in eoque præcipuum nostræ salutis mysterium fuit operatum, Domini Resurrectio. *Quintò, templum S. Sepulchri & Dominicæ Resurrectionis.*

Quantum verò ad eius Dedicationem, semel tantùm inuenio fuisse dedicatum & consecratum, quando nempe fuit ædificatum à Constantino. Igitur absoluto sacratissimo templo, pluribus picturis & ornamentis decorato, decem annorum decursu, post Tyri celebratum Concilium, iussu M. Constantini plurimis illius Concilij Episcopis in sancta ciuitate Ierusalem congregatis, magna solemnitate consecratum fuit circa 30. annũ Imperij Constantini, Domini verò 331. Lege de his plura apud Eusebium lib. 4. de Vita Constant. à c. 40. vsque ad 46. & lib. 10. Hist. c. 4. sed pauca placet hic adscribere, quæ de hoc argumento scribit Sozomenus lib. 2. c. 25. ***Dum hæc geruntur***, inquit, ***circiter trigesimum annum Imperij Constantini, cùm templum Ierosolymis, quod magnum vocabatur, in Caluariæ loco extructum esset, Marianus vir nobilis, & Scriba Imperatoris, accedens Tyrum, Concilio tradidit litteras; quibus erat mandatum, vt Episcopi quàm maturrimè Ierosolymam peterent, nouumq; templum consecrarent. Quia etiam istud quoque (sic enim secum antè deliberauerat) necessarium putauit, vt Episcopi, qui Tyri in vnum conuenerant, lites inter ipsos susceptas primò omnium dirimerent: sicq; deinde à discordia & offensione animorum purgati, ad templum dedicandum se conferrent; nam concordiam Sacerdotum tali festo peraccommodatam esse. Itaque Episcopi contendunt Ierosolymam, & non templum solùm, verùm etiam thesauros & monumenta*** *Dedicatio templi quando facta.* *Concordiã commendat Constantinus Episcopis templi sanctissimi Sepulchri consecraturis.*

ab

ab Imperatore illuc missa consecrant; qua ad hoc tempus in eo templo manent reposita; multumq́ admirationis propter suam magnificentiam & amplitudinem spectatoribus excitant. Ex quo tempore Ecclesia Ierosolymitana quotannis diem festum splendidè admodum celebrat; adeò vt in eo initiationes sacrorum peragantur, & dies octo deinceps continentes fiant: complures q́ ex omnibus totius orbis terræ partibus, qui vndique ad sacra loca visenda confluerent, tempore quo hic dies festus celebrabatur, eò conuenirent. Hactenus fuère Sozomeni verba de consecratione templi per Constantinum ædificati.

Annus & dies consecrationis templi Resurrectionis

Ex præmissis Sozomeni verbis habemus quidem annum quo fuit nostrum sacratissimum templum iussu Magni Constantini per Episcopos Tyriensis Concilij consecratum, anno scilicet Domini 331. sed non similiter habemus diem consecrationis & dedicationis; quod necessarium scitu videtur, vt illa quotannis debito tempore celebretur. Quo ergo die illa contigit? Respondeo, pridie exaltatæ Crucis: quod ex Græcorum Menologio, quod habetur in Typico S. Sabæ, perspicuum fit: nam eo die Græci celebrabant τὰ ἐγκαίνια τῆς ἀναστάσεως, hoc est, Dedicationem templi à Constantino Magno in loco Resurrectionis extructi; quod Græcè *Anastasis*, Latinè *Resurrectio* dicebatur. Hæc enim sunt verba Menologij 13. Septembris: Τὰ ἐγκαίνια τῆς ἁγίας Χριστοῦ Θεοῦ ἡμῶν ἀναστάσεως. Idem probatur ex sancto Sophronio; qui memorato Dedicationis die ad circumfusam multitudinem Ierosolymis concionans, cuidam sibi propositæ difficultati respondet. Quærit, cur nunc Resurrectio crucem antecedat, cùm olim crux triduo Resurrectionem antecesserit. *Resurrectionis encania sunt*, inquit ille: *& quis fidelium non renouabitur? O miraculum! & quid cunctor edicere mysterium? Olim quidem Crux resurrectionem antecedebat, nunc Resurrectio dux & quasi anteambulo crucis est. O admirandam permutationem!* paulò pòst: *Quisnam huius permutationis & vicissitudinis causam explicare poterit? Neque enim cursus velocitate vsa Resurrectio antegressa est, hæc, vt tardior, subsecuta. Cur igitur non vt priùs, diuina Crux priùs exorta refulsit; lucisflua verò Resurrectio triduò pòst illa resplenduit? Et quidem, quid maiores nostri spectarint in hac permutatione facienda, nemo nostrum pro certo & exploratè dixerit: arbitramur autem, nobisq́ coniectura ductis persuademus, eos, qui ex finibus terræ ad vtriusque adorationem sese conferunt, huius subsecutionis & antegreßionis causam fuisse, vt obito priùs & celebrato latissimo & splendidissimo Resurrectionis festo, post hoc autem statim Crucis Exaltatione conspecta, potentissimum eius comitatum, quasi egregium & salutare viaticum, secum asportent. habeantq́ crucem in terra quidem simul gradientem, in mari simul nauigantem comitem*, &c. Et ante & post adducta verba, alia ad intentum habet Sophronius Patriarcha Ierosolymitanus in Oratione exaltationis venerandæ Crucis; & in sanctam Resurrectionem, quam totam affert P. Gretserus Tomo 2. de S. Cruce.

Refert Gretserus de S. Cruce Tom. 1. lib. 1. c. 64.

Ex his manifestum euadit quod diximus, festum Dedicationis templi Resurrectionis Domini, imperio Magni Constantini ædificati, celebrari die 13. Septembris, & pridie Exaltationis S. Crucis: cùm verò festum Resurrectionis immediatè præcedens festum Exaltationis S. Crucis, de quo loquitur Sophronius, illud non vno die, sed pluribus mensibus hoc præcedat, vt satis patet; de Dedicatione annua dicti templi Resurrectionis loqui, dicendum: & confirmatur ex illis eiusdem Sophronij verbis: *Resurrectionis encænia sunt*. Sed *encænia*, inquit S. Augustinus Tract. 48. in Ioan. circa medium, *festiuitas est Dedicationis templi*. Ita etiam notauit Gretserus Tomo 1. de S. Cruce.

Ego memoratæ dumtaxat Dedicationis sacri huius templi memoriam inueni; & tamen videtur, quòd posteà debuerit consecrari, post vltimò recuperatam Terram sanctam à Christianis; quia anteà pluries profanatum ac demolitum ab infidelibus, vt in præcedentibus ostendimus. Quare si, recuperata Ierosolyma, fuit à Legato Apostolico & alijs Præsulibus consecratum templum, erectum in loco vbi fuit constructum templum Salomonis, quod Guilhelmus Tyri Archiepiscopus templum Domini appellat; & in suo opere de Bello sacro illius refert Dedicationem, vt de illo agentes vidimus: multò magis credendum est, consecratum fuisse Dominicæ Resurrectionis templum, omnium templorum dignissimum. & si hoc verum, quando accidit? & quare Tyrius illius temporis accuratus Scriptor mentionem non fecit?

Responderem probabiliter, templum Resurrectionis non fuisse iterùm consecratum post captam per Christianos Ierosolymam: quia etsi pollutum, profanatum ac ex parte demolitum ab infidelibus fuerit, non tamen execratum; & fortasse seruata loca consecrationis integra; quibus notatis, non fuit opus noua consecratione, sed tantùm benedictione ac reconciliatione, quæ statim peracta fuit Ierosolyma recuperata. Et dispar est ratio de templo Domini, & de

de templo Resurrectionis; nam illud semper ab infidelibus suo ritui fuit destinatum, & istud semper à Christianis custoditum, etiam sub infidelium iugo: quare par est credere, quòd licet fuerit omnino per Chosroë vel alios vere profanatum & execratum, nihilominus arbitror, postea fuisse à Christianis, quibus semper fuit relictum, consecratum, & forte eo ipso tempore quo priùs: igitur non fuit opus, vt Ierosolyma per Christianos vltimo capta, templum Resurrectionis consecrarent Episcopi, sicut consecrauerunt alterum Domini. Ideò non mirum, si Tyrius illius consecrationis haud meminerit; imò ex hoc possumus ampliùs quod diximus comprobare, recuperata Ierosolyma, non indiguisse consecratione sacrum hoc templum: quia si indiguisset, adhibita omnino fuisset; & Tyrius, vt alteram, scriptis consignasset. An post tot factas mutationes adhuc sit sacrum hoc Resurrectionis Domini templum consecratum, recurrendum est ad signa consecrationis vel execrationis, de quibus Doctores in verbo *Ecclesia*, vel *Altaris consecratio*.

Nundinæ Ierosolymitanæ, vbi festum exaltatæ Crucis, quod 14 septembris celebratur. Adamnanus, ex S. Arnulpho, huius solemnitatis, concursus populorum Ierosolymam illius occasione ad nundinas, & prodigiosi euentus a Deo operari soliti in gratiam sanctæ Ciuitatis meminit lib. 1. de Locis sanctis cap. 1. cuius verba hîc subijcio, non enim erunt iniucunda Lectori: *Sed & hoc etiam*, inquit, *non esse prætereundum videtur, quod nobis S. Arnulphus de huius ciuitatis in Christo honorificentia præfatus narrauit, inquiens: Diuersarum gentium vndique innumera multitudo, decimo quinto die mensis Septembris anniuersario more in Ierosolymis conuenire solet, ad commercia mutuis venditionibus & emptionibus peragenda; vnde necesse est, vt per aliquot dies in eadem hospita ciuitate diuersorum hospitentur turba populorum, quorum plurima camelorum & equorum asinorumque numerositas, nec non & boum masculorum, diuersarum vectorum rerum, * per illas politanas plateas stercorum abominationes propriorum passim sternit; quorum nidor non mediocriter inuehit ciuibus molestiam, quæ ambulandi impeditionem præbet. Mirum dictu, post diem suprà memoratum recessionis cum diuersis turmarum iumentis, nocte subsequente, immensa pluuiarum copia de nubibus effusa, super eamdem descendit ciuitatem, quæ totas abstergit abominabiles de plateis sordes, ablutamque ab immunditiis fieri facit eam: nam Ierosolymitanus ipse situs, à supercilio Aquilonaris montis Sion incipiens, ita est mollis à Conditore Deo dispositus decliuio, vsque ad humiliora Aquilonarium Orientaliumque murorum loca, vt illa pluuialis exuberantia nullo modo in plateis, stagnantium aquarum in similitudinem, suprà sedere possit, sed instar fluuiorum de superioribus ad inferiora decurrit. Quæ scilicet cælestium aquarum inundatio per Orientales interfluens portas, & omnia secum stercoraria auferens abominamenta, vallem Iosaphat intrans, torrentem Cedron auget: & post talem Ierosolymitanam baptizationem, * continuatim fluminalis exuberatio cessat.*

** Mss. Cod. per illas politanas plateas. Fortè leg. per illas politas, hoc est elegantes, plateas, ait ad hunc locum Gretserus.*

* Etiam

Hic ergo non negligenter annotandum est, subdit Adamnanus, *quanti, vel qualis honoris hæc electa & prædicabilis ciuitas in conspectu æterni Genitoris habeatur, qui eam sordidatam diutiùs remanere non patitur, sed, ob eius Vnigeniti honorificentiam, citiùs eam emundat, qui inter murorum eius ambitum, sanctæ Crucis & Resurrectionis eius loca habet honorifica.* Hæc ille.

Nostris temporibus huiuscemodi nec videntur nec obseruantur. Et hæc satis de templo Dominicæ Resurrectionis in se considerato; ad illius peculiarium locorum explicationem nunc calamum conuertamus.

CAPVT X.

De sacello Apparitionis B. Mariæ Virginis in templo Dominicæ Resurrectionis; vnde primò incipit processio, in eodem templo singulis diebus fieri solita.

EGressi ex patria, de terra & cognatione sua pij peregrini, Iesu Seruatore comite; & post varios casus, variaque maris terræque itinera & pericula, incolumes, Ducis beneficio, ingressi Terræ sanctæ agrum, in aliquibus illius locis, ciuitatibus videlicet & vicis eiusdem Terræ parum commorati ac venerati, ad sanctamque Ierosolymorum ciuitatem admissi, post aliqua eiusdem visitata sanctuaria, secundùm opportunitatem, introducuntur tandem ad electissimam & florentem vineam Ecclesiæ Resurrectionis Domini magno cum animi gaudio & spiritus voluptate, quæ finis est illorum peregrinationis. Vt enim gloriosum Christi Sepulchrum, sanctum Caluariæ montem, cum aliis in eo contentis sanctuariis, venerentur Ierosolymitani peregrini, Terræ sanctæ peregrinationem assumunt: ingressi itaque sacrum Templum, ante omnia, sacra infigunt oscula petræ vnctionis quæ primò occurrit, ibique Redempto-

Peregrini quæ conseruant in Ecclesia sancti Sepulchri.

demptorem de cruce depositum, & in ea à sanctis discipulis, Iosepho ab Arimathæa & Nicodemo, inunctum adorant; gratiasq; agunt pro in ipsos spiritualibus & corporalibus collatis beneficiis: inde accedunt ad Dominicum Sepulchrum, & ad alia sanctuaria, si tempus patitur, eaque priuate venerantur; quæ tamen posteà solemniter opportuno tempore in processione honoranda, modo nunc explicando.

Congregati Fratres Minores cum peregrinis hora Completorij in sacello sanctæ Mariæ Virginis de Apparitione, Completorio decantato, Ministris Ecclesiasticis paramentis indutis, cum cruce, ceroferariis, thuribulo, omnibus accensos cereos deferentibus, solemnis instituitur processio, qua totum sacrum templum circumdatur, singulaque in eo contenta sanctuaria, peculiaribus nostræ salutis mysteriis dedicata, piè coluntur, debitus Deo exhibetur honor, & pro acceptis beneficiis aguntur gratiæ, vt hac ratione ad alia recipienda dispositi inueniantur deuoti Christicolæ.

Processio quotidiana S. Sepulchri. Hæc processio singulis diebus post Completorium peragitur à Fratribus continuò in sancto Sepulchro commorantibus; at multò solemnior in aduentu peregrinorum, tum quia plures tunc adsunt Fratres, qui, aperto sacro templo, cum peregrinis ex deuotione veniunt; tum propter peregrinos comitantes, & alios fideles Ierosolymis habitantes. In hac Hebdomadarius, id est, Sacerdos qui officium facit, paucis, sed piis & grauibus verbis, explicat mysteria illorum peculiarium locorum, cùm ad illorum quemlibet ventum fuerit in processione, excitans ad pietatem & deuotionem comitantes peregrinos cum ceteris.

Ordo processionis S. Sepulchri. Sed vnde primò incipit ista processio? quisnam locus prius in ordine colitur? Incipit à sacello S. Mariæ de Apparitione; & primò venerationi habetur sanctissimum Eucharistiæ Sacramentum in maiori altari asseruatum.

Forma sacelli sancta Mariæ de Apparitione. Est hoc sacellum parua Ecclesia, ferè in quadro fabricata, longitudinis palmorum 32. latitudinis 24. vbi Fratres Officium celebrant die ac nocte: in anteriori parte sunt tria altaria; quod in medio, & maius, est in capellula, vbi asseruatur sanctissimum altaris Sacramentum; alterum in huius dextera parte, olim in magna veneratione, quia in illius superiori pariete est fenestella cum crate ferrea, in qua posita fuit vna pars sanctæ Crucis, quando illam Heraclius, de Chosroë victoriam consecutus, ex Perside Ierosolymam asportauit, anno à partu virgineo circiter 628. quæ in partes diuisa, & ad varias partes delata, non modicam partem Ierosolymis reliquit Imperator, quam in capellula ista fuisse asseruatam, à plerisque Ierosolymis asseritur. Et quamuis certissimum sit, eamdem sanctissimam Crucis partem, ob crebras persecutiones & bella quibus sancta Ciuitas obnoxia fuit, & ipsam crucem iacturam passam fuisse, imò & deperditam, vt alibi notauimus: nihilominùs piè credendum est, semper aliquam particulam fuisse à piis fidelibus religiose custoditam, quæ postea in dicta capella collocata; vel quod aliqua peculiaris pars ab ipsa Helena Constantini matre fuerit in Dominico Sepulchro reposita, quæ deinde inuenta à P. Bonifacio sacri montis Sion Præfecto, fuit in eo loco reposita, vt ipse indicat in quadam Epistola, quam Lib. v. Cap. xiii. ii. Peregr. adducimus. Verùm posteà eadem crucis portio, anno Domini 1537. (quo tempore Fratres nostri sacri montis Sion capti fuerunt, & in carcerem detrusi à Solimanno Turcarum Imperatore, vbi & steterunt quatuor annorum curriculo, de quibus alibi dictum) cùm locorum nostrorum gubernatio Armenis commissa esset, ab infidis ipsis surrepta, & in ciuitatem Armeniæ metropolim deportata est. An verò adhuc ibi sit, me latet. Asserunt Armeni, in ista capellula illam non existere: sed modica dumtaxat particula in parua cruce lignea inclusa, & in capellula, siue fenestella illa, dicitur asseruari. Hæc accepi à senioribus istarum partium, qui, quando ista acciderunt, degebant Ierosolymis; & communis est in partibus istis opinio. Locus iste in processione peculiari veneratione non colitur; tum quia ex eo fuit sublata S. Crux, tum quia in aliis locis in processione fit eiusdem S. Crucis commemoratio, vt videbimus.

Pars crucis ablata à sacro templo in Armeniam deportata.

Baron. Tom 8. Christi anno 628.

Alterum verò altare, quod à læua maioris est, Columnæ Domini dicitur, quòd in eo asseruetur pars columnæ, in qua fuit Christus Dominus flagellatus, de qua sequenti Capite. Respiciunt ista altaria Orientem, secundùm veterem huius regionis & Ecclesiæ Orientalis consuetudinem. E regione horum altarium sunt sedilia & chorus Fratrum; circumcircà sunt picturæ, passionis & resurrectionis Christi mysteria repræsentantes.

Crux Domini vbi posita post suam inuentionem. In medio ferè huius sacelli est in pauimento tabula marmorea plana grisei coloris, figuræ circularis, cuius diameter est quatuor palmorum; collocata, vt fertur, supra locum vbi posita fuit crux Domini cum aliis latronum, quando inuentæ fuerunt, & miraculo, quænam esset Saluatoris fuit deprehensum; de quo inferiùs, dum mentionem

tionem faciemus de loco inuentionis sanctæ Crucis. Rationem nominis huius sacelli interiùs Capite vltimo 11. Peregrinationis adducemus.

Ad propositam quæstionem reuertentes, videlicet vnde exordium sumat processio; dicimus, quòd ab isto sacello S. Mariæ & ab altari, in quo Eucharisticum Christi corpus asseruatur. Hoc primò incensatur, decantatur Antiphona, ***O sacrum conuiuium***, &c. cum sua Oratione; & dicto ***Pater noster*** cum ***Aue Maria***, pro Indulgentia consequenda, continuatur processio Hymnos in ea decantando: & hoc obseruatur in singulorum locorum veneratione respectiuè.

Ratio ordinis processionis. Et magno quidem cum consilio tale exordium sanxerunt in ea processione Patres nostri; tum quia altare hoc principalius est; tum quia omnis nostra actio à Deo & Filio eius mediatore, qui in augustissimo Sacramento asseruatur, & in altari illo continetur, ordiri debet; ille enim est *α & ω*, *principium & finis* omnium nostrarum operationum: in eo sunt omnia, & per ipsum omnia facta sunt, ideò ipsi omnis honor & gloria. Tum vt magis mentibus nostris obiicerent, quantum fuerit Redemptoris nostri passio meritoria: tum denique, vt quæ gessit Christus, antequam amaram illam faceret processionem à Sion monte vsque ad Caluarium, eadem primò velut in figura & typo oculis mentis nostræ repræsentarent. (Apoc. 1, 8.)

Duo præstita à Christo ante passionem. Ad horum verò intellectum obseruandum est, Christum Dominum, antequam mortem crucis pateretur, duo præstitisse. *Christus manifestat Matri suam passionem.* Alterum est, disertis apertisque verbis passionem suam sanctissimæ Matri suæ manifestasse. Alterum, instituisse sanctissimum sui Corporis & Sanguinis Sacramentum, eodemque sanctos pauisse Apostolos, & Sacerdotes instituisse. Hoc posterius pluribus in locis docet sacra Scriptura, non item prius; sed non ob id negandum, sed piè firmiterque credendum, quoniam rationi & diuinæ consuetudini consentaneum, sacrisque Doctoribus probatum.

Rationi quidem consentaneum est: vult enim ratio, vt negotia maximè ardua cum amicis tractentur. ***Causam tuam tracta cum amico tuo***, inquit in Prouerbiis Salomon. (Prou. 25, 9.) Et fuit apud ipsum Deum in more positum, vt sua negotia cum suis conferret amicis, adeò vt se aliter facere non posse, aliquando testatus sit. Hinc volens infames quasdam sulphure & igne delere ciuitates, non potuit illam destructionem amico suo Abrahæ non reuelare. ***Num***, inquit de his agens, ***celare potero seruum meum Abraham, quæ gesturus sum?*** Genes. 18, 17. quod & præstitit cum Moyse, cum quo loquebatur facie ad faciem, vt amicus ad amicum, & cum Dauide, vt alios prætersam, ipso dicente: ***Incerta & occulta sapientiæ tuæ manifestasti mihi***, Psalmo 50, 8. Nec carne indutus, postquam in terris visus est, & cum hominibus conuersatus, se ab hac consuetudine Dominus Iesus liberauit; sed frequenter ea vsus, omnia quæ audiuit à Patre suo, nota fecit discipulis suis dilectis, vt iisdem ipsemet dixit; & de sua passione singulariter pluries cum eisdem sermonem habuit, vt in Euangelio cernere licet. Quare ergo non credemus, hac eadem consuetudine vsum fuisse cum dilectissima Matre sua, super omnes creaturas magis dilecta? & certe mortem suam de proximo consummandam, cum aliis quæ contemplatiui meditantur, contulisse cum Matre, tradunt cum D. Bonauentura qui vitæ ac mortis Christi mysteria litteris consignarunt.

Hæc duo verò Christus præstitit (vt quod innuimus explicemus) duplici ratione. Primò, vt omnibus palàm faceret, quanti meriti illius passio apud Patrem futura esset. Secundò, vt velut in figura & breui compendio eorumdem mentibus suam obiiceret passionem & resurrectionem. *Passionis [illegible]*

Et ad primum explicandum accedentes, inter alia ad meritum concurrentia, docent sacri Doctores duo maximè necessaria esse. Alterum, quòd opus sit arduum, laboriosum & pœnale; virtus enim versatur circa difficile. Alterum, quòd ex libera voluntate & amore patiendi procedat. Ista duo in afflictione Iob, figura Christi, contemplari possemus, ac ideò multum Deo accepta; sed ne longius nostra protrahatur oratio, sat sit, innuisse. Et hæc eadem consideremus cum D. Paulo in Christi passione: ***Humiliauit semetipsum*** Dominus Iesus Christus, inquit sanctus Apostolus Philip. 2, 8. ***factus obediens vsque ad mortem, mortem autem Crucis. Humiliauit semetipsum***, ecce primum, amor & prompta voluntas patiendi; quod ampliùs aliis explicatur verbis, ***factus obediens vsque ad mortem crucis***, ecce secundum, operis arduitas. Et quantum ideò fuerit Patri accepta ex præmio illi à Patre suo exhibito, sequentibus hisce verbis manifestauit: ***Propter quod & Deus exaltauit illum, & donauit illi nomen, quod est super omne nomen***, &c. *Duo ad meritum requisita, operis arduitas, & affectus operantis.*

Sed hæc ampliùs nos singulariter obseruamus in eo, quòd Christus in fine vitæ suæ Eucharistiæ Sacramentum instituit, & mortem suam Matri suæ manifestauit; quæ ex eo dolorem maximum sensit: etenim mortis manifestatio facta Matri, fuit gladius doloris pertransiens animam Virginis; *Dolorem & [illegible] [illegible] [illegible] ante passionem Christi [illegible]*

ginis; & dolor illius ex huiusmodi reuelatione perceptus fuit acuta lancea: qui dolor intima cordis Christi Domini præcordia penetrauit magis quàm claui & lancea, quibus crudelium ministrorum manibus transuerberatum fuit sacrum illud & immaculatum Saluatoris corpus. Liberam verò patiendi voluntatem ostendit ex eo, quod præuisam mortem non fugit, cùm posset, sicut alias de persequentium manibus exiuit; & quia, vt de re plurimum desiderata, vt aliàs pluries cum discipulis, ita tunc cum Matre sermonem instituit.

Sed singulariter ex altero Capite idem ostendamus, id est, ex eo, quod qua nocte tradebatur, sacrum Eucharistiæ Sacramentum instituit; tunc enim ardentem liberamque patiendi voluntatem monstrauit, quod sic a Gregorio Nysseno manifestatur. Quærit sanctus hic Doctor Orat. 5. de Resurrectione Domini ante medium, cur Christus Dominus non instituerit sacrosanctum Eucharistiæ incruentum Sacrificium post cruentum crucis, cùm sacrificium Crucis sit eius sacrificij exemplar quod in Missa celebratur, exemplarque suapte natura præcedere debeat suum exemplatum; Respondet, id propterea factum fuisse, vt charitas diuina ostenderet, nullam violentiam passam esse, sed sponte, vt sic eius excellentia magis ostenderetur. sic enim ait Nyssenus: *Qui omnia pro Dominica potestate atque auctoritate administrat, non expectauit ex proditione necessitatem, non Iudæorum quasi pradonum impetum, non iniquum Pilati iudicium, vt illorum scelus ac malitia, communis hominum salutis principium & causa esset; sed pro ineffabili arcanoq;, & qui ab hominibus cerni nequit, sacrificij modo, sua dispositione & administratione praeccupat impetum violentum, & sese oblationem & victimam offert Sacerdos simul & agnus. Quando hoc accidit? cùm suum Corpus ad comedendum & Sanguinem suum familiaribus ad bibendum prabuit. Cuilibet enim hoc perspicuum est, quod oue homo vesci non potest, nisi comestionem mactatio præcesserit. Voluit igitur se priùs immolare in Sacramento quàm in cruce, ne violenta & non spontanea videretur mors crucis.* Quælibet enim suspicio violentiæ maximè suspecta & perniciosa est in operibus charitatis; retundit namque illius feruorem, & diminuit meritum. Notauerat hoc Isaias cap. 53, 6. vbi, post enarratam vniuersam passionem Christi, siue, postquam recensuit labores omnes & cruciatus, qui Christum Dominum in passione expectabant, addidit, *Et posuit in eo Dominus iniquitates omnium nostrûm:* & adhibuit Propheta per admirationem quamdam, vt aduertit D. Hieronymus, *Oblatus est, quia ipse voluit.* Quare Sacramentum illud meritò, antequam pateretur, instituit Christus Dominus; vt voluntariè se pati, ac proinde suam passionem maximi meriti esse indicaret. Et veteres nostri Patres, vt hoc ipsum nobis præmonstrarent, antequam in processione alicuius mysterij passionis memoriam recolerét, sanctissimi huius Sacramenti commemorationem fieri instituerunt.

Sed & alia via, recta tamen, incedendo, altera eiusdem ordinationis occurrit ratio. Ante alia mysteria passionis Christi, memoria celebratur venerabilis & tremendi Eucharistiæ Sacramenti; sicut meritò illius institutio Christi mortem & varia suæ passionis mysteria suamque sanctam resurrectionem præcessit: exemplar siquidem & figura rem exemplatam & figuratam præcedere debet, sed Eucharistiæ Sacramentum (etsi, secundum alteram considerationem præcedenti ratione assignatam, sit exemplatum mortis Christi) est Christi passionis, mortis, Resurrectionis, & gloriæ exemplar & figura, quorum fit mentio in ista processione; etenim de eo canit Ecclesia: *O sacrum conuiuium, in quo Christus sumitur, recolitur memoria passionis eius,* &c. Igitur vt illius institutio passionem in re præcessit; ita illius memoria in processione ista, vbi horum fit mentio, præcedere debuit.

Eucharistia exēplar passionis & Resurrectionum Christi.

Quam quidem rationem explicare libet ex sequenti D. Epiphanij obseruatione hæresi 5. Agni Paschalis immolatio fuit figura sacrificij Crucis; fuit verò Agnus immolatus luna 14. sed 15. Christus passus est. *Oportebat*, inquit Epiphanius, *Christum in 14. die immolari secundùm legem.* In cuius sententia ponderanda sunt posteriora verba, *secundùm legem.* Non dicit absolutè 14. die fuisse immolatum; nam constat ex Euangeliis & communi Latinorum Catholicorum consensu, 15. crucifixum fuisse, sed dixit, 14 *die, secundùm legem*, vt innueret figuram præcedere debuisse figuratum, scilicet agni immolationem Christi crucifixionē. Et verum est nō solum de typico illo agno, sed etiā de oblatione incruenti sacrificij altaris, quod cruentum crucis præcessit.

Agnus quare luna 14 dicatur immolatus secundum legem.

Peritus pictor non prius figuram viuis coloribus exornat, quam obscuris delineet in tabula vel papyro; sed hoc posterius primò, deinde exequitur quod in ea figurabatur, & quale futurum esset monstrabatur: ita Christus Dominus diuinus pictor, prius voluit agnum comedere, huius Sacramenti figuram, & posteà hoc Sacramentum instituere; in quo, tamquam in tabella, omnium suorum mirabilium memoriam repræsentaret, & obscuris coloribus adum-

Similitudo.

braretur mors & resurrectio Christi Domini, viuis postea coloribus sanguinis sui delineanda: atque hoc facto intelligeremus, quanta futura esset suæ passionis ignominia, suæ resurrectionis gloria, & suorum fidelium, quam sua passione comparauit. Et hoc ipsum imitamur nos in processione, dum illam exordimur ab augustissimo Sacramento, & postea ipsam continuamus passionis mysteria recensendo, & terminamus in eius Resurrectione & gloria. Est enim hoc Sacramentum rememoratiuum & repræsentatiuum passionis & resurrectionis Domini, vt veteris legis sacrificia repræsentabant sacrificium crucis vt futurum: & ita dixit Christus de illo Sacramento, loquens cum discipulis suis: ***Hoc facite in meam commemorationem***, Luc. 22, 19.

*Incipimus verò à sacello beatæ Mariæ Virginis, tum quia in eo asseruatur Dominicum corpus Filij sui, tum vt per eam à Domino auxilium in omnibus operibus & spiritum compunctionis in ea processione impetremus; (vt enim piè & verè dixit sanctus Bernardus: ***Nihil nos Deus habere voluit, quod per manus Mariæ non transierit)*** & vt, quæ est via vitæ & veritatis, nos semper oculis suæ pietatis comitetur, sicut spiritus & corporis gressibus patientem Filium secuta fuit: ac denique vt Christum imitemur, qui passionem & dolorosam processionem à Virgine Matre inchoauit, quando eidem mortem suam reuelauit. Incruenti sacrificij memoriam facimus, vt exinde cruentum meliùs contemplemur, & illius fructus consequamur: quod concedat nobis Iesus Christus Mariæ Virginis Filius suæ Matris precibus; cui sit honor & gloria nunc & in perpetuum.

Mariæ Virginis intercessione omnia nobis conceduntur bona.

CAPVT XI.

De Columna, ad quam iussu Pilati Præsidis fuit flagellatus Christus Dominus, quæ secundo loco honoratur in prima Peregrinatione.

POst debitam sanctissimi Sacramenti venerationem, vertit se processio ad altare flagellationis Christi Domini, in sinistra parte maioris altaris sanctæ Mariæ de Apparitione erectum. Hoc altare tali nomenclatura insignitur, non quia credatur eo loco fuisse Christum Dominum ad columnam flagellis cæsum, constat enim ex dictis Lib. IV. Cap. V. & VI. Peregrinationis, quòd Saluator noster in alio loco flagellatus fuerit: sed quoniam supra hoc altare, in fenestra ferreis cancellis clausa, creditur ab omnibus communiter in partibus istis asseruari pars illius columnæ, ad quam iussu Pilati Præsidis fuit Christus Dominus flagellatus, ad cuius honorem fuit illud altare consecratum, cùm aliunde illuc fuit delata. Conditio huius columnæ ex dicendis inferius apparebit.

Altaris flagellationis nominatio.

In ista eadem fenestella, à latere dextro Columnæ flagellationis, est modica pars alterius columnæ, quam quidam arbitrantur esse partem illius quæ Columna improperiorum nuncupatur, de qua inferius erit sermo; sed falluntur omnino, nam in colore, crassitie & specie marmoris ab ea plurimum differt. Quidnam verò sit, diuinare non possum; illud tantùm mihi pro certo persuadeo, esse aliquod sacrum, &, vt honorifice asseruetur & honoretur, inter alia sacra à pijs fidelibus repositum. Fuit ab aliquibus creditum, esse partem illius columnæ, quæ posita fuit in loco, vbi virtute sanctæ Crucis fuit mortuus ad vitam excitatus, de qua infra Cap. XXI. ex Beda mentionem faciemus. In sinistro latere eiusdem Columnæ flagellationis est quædam pars Sepulchri Christi Domini figuræ quadratæ; cuius latera sunt 8. vnc. ex quo diiudicatur crassities exterioris partis arcæ Sepulchri, ex qua pars illa accepta fuit. In horum sacrorum venerationem intra fenestellam lampas accensa continuò asseruatur.

Alterius [illegible] pars [illegible] na.

In fastigio, siue anteriori superiorique parte dictæ fenestræ, in tabula marmorea coloris cinerei, qua paries operitur, est inscriptio maioribus sculpta litteris, quæ etsi imperfecta, quia ad historiæ intelligentiam conducit, illam hîc subiicimus:

✠ D. IESV SEPVL. A. FVNDAM. INSTĀ
FVIT. AN°. S. INCAR. M. D. L. V. PER. F.
BONIFACIV DE RAGVSIO. G. S. M. SION
SVPTIB9.
ET. EREXIT AL. ISTVD I. HON. X.
AD HAC. QA. HIC VERA. CERNIM9
COLLIG. ET. FLAGELATI. IN PRETORIO. PILATI.

D. O. M. L.

Pro clariori intelligentia eorum quæ diximus ex communi receptaque in partibus istis traditione de ista columna, tria iisdem placuit adiicere. Alterum, quid de ea dictum sit à nonnullis Doctoribus; Alterum, argumenta, vel auctoritates, quæ videntur refragari allatæ traditioni. Tertium deniq; ad obiecta responsio. Prius præsenti, alia duo posteriora Capite sequenti explicabimus.

Quan-

Iacobus Bosius de Triumph. cruce lib. 1. cap. 11. D. Hieron. Epist. 27. Tom. 1.

Quantum ad primum, de hac columna arbitror cum Bosio & aliis locutum fuisse D. Hieronymum in Epitaphio Paulæ matris ad Eustochium illis verbis: *Ostendebatur illi* (scilicet Paulæ, postquam ascendit Sion) *columna Ecclesiæ porticum sustinens* (loquitur de porticu Ecclesiæ in monte Sion ædificatæ) *infecta cruore Domini, ad quam vinctus ducitur & flagellatur*. His similia scribit Beda de Locis sanctis cap. 1. *In superiore montis Sion planitie*, inquit, *Monachorum cellulæ frequentes Ecclesiam magnam circumdant, illic, vt perhibent, ab Apostolis fundatam; eo quòd ibi Spiritum sanctum acceperint, ibiq; sancta Maria obierit: in qua etiam locus cœnæ Domini ostenditur. Sed & columna marmorea in medio stat Ecclesiæ; cui adhærens Dominus flagellatus est*, &c. Ad eamdem respiciens Prudentius dixit:

Perstat adhuc, templumq; gerit veneranda columna.

De eadem Paulinus Epist. 34. Nicephorus lib. 8. cap. 30. Brocardus in Descriptione Terræ sanctæ itin. 6. & alij. Nazianzenus Orat. 1. ad Iulianum adstipulatur Hieronymo in eo quod dixit, fuisse cruore Domini infectam, dicens, *Columnas cruoris plenas*. Et Auctor, qui circa tempora Constantini Magni scripsit Itinerarium Burdegalense, seu potius Ierosolymitanum, apud Gretserum ait: *Ascenditur Sion*, &c. *& columna adhuc ibi est, in qua Christum flagellis ceciderunt*.

Gretser. de S. Cruce Tom. 1. lib. 1. c. 10. Itin. Ierosol. edit. Par.

Columna flagellationis diuisa, & ad diuersas partes transmissa.

Hæc Columna flagellationis fuit posteà ab infidelibus confracta; sed illius partes à fidelibus reuerenter collectæ, & ab eisdem particulæ, pietatis ergô, sponte acceptæ, fuerunt in partes diuersas missæ. Pars vna missa fuit Romam ad Paulum IV. altera ad Imperatorem Ferdinandum: insuper alia ad Philippum Hispaniarum Regem huius nominis II. alia ad Rempublicam Venetiarum; quæ ad eius honorem singulis quoque annis die 16. Aprilis festum celebrat, facit solemnem processionem, illamque publicè conspiciendam proponit in maiori altari celeberrimi templi S. Marci, in cuius sacrario asseruatur; persimilis illi quæ Ierosolymis asseruatur, excepto quòd aureis ornamentis nobilitata est. Quam ego vidi, tetigi, deosculatus fui commemorato die, & alias. Habet integram suam rotunditatem; longitudo est ferè dimidiæ vlnæ. Stringa in sua Venetia lib. 1. cap. 132. Et denique aliæ particulæ ad Rempublicam Ragusinam & ad alios Christianos Principes destinatæ fuerunt, vt, qui scripserunt de locis sanctis, testati sunt.

Solemnis processio fit Venetiis pro Columna flagellationis.

Adrichomius in Descriptione Ierusalem num. 6. inquit, partem huius columnæ nunc monstrari in monte Caluariæ, alteram partem Constantinopolim translatam fuisse, nuncque Romæ in S. Petri Basilica Vaticana seruari. Posteriorem partem suspicor esse illam, quæ ad Paulum IV. delata; priorem verò, illam, quam monstrari dicit in monte Caluariæ, vel illam, quæ appellatur improperiorum, quæ in Capella, in pede montis Caluariæ constructa, monstratur. Vel si de ista flagellationis loquitur, vt verè loqui videtur, Caluariæ montis nomine intellexit totum templum sanctissimi Sepulchri, quod tali appellatione meritò nuncupari potest, cum ipsum Caluariæ montem contineat. Hæc pars Columnæ flagellationis fuit Ierosolymis reseruata, ad solatium & consolationem ibidem habitantium fidelium, & venientium peregrinorum; & in memorato loco templi sacratissimi honorificè reposita.

CAPVT XII.

Argumenta quæ dictis Capite præcedenti refragari videntur.

QVantum ad alia duo præcedenti Capite posteriori loco proposita, in primis allata traditio Columnæ flagellationis ex duplici Capite impugnari potest: Primò, ostendendo, non fuisse ad columnam flagellatum Christum; secundò, si verè fuit flagellatus ad columnam, non tamen ad hanc. Ex primo capite sic argumentor: Christus humi flagellatus fuit; igitur non ad columnam. Consequentia est manifesta, & antecedens probatur. In Deut. 25,2. ait Dominus: *Sin autem eum qui peccauit, dignum viderint plagis* (Iudices:) *prosternent, & coram se facient verberari*, &c. Respondebis, eam legem fuisse datam Iudæis; at Christus non secundùm leges Iudæorum, sed Romanorum, & per manus Gentilium fuit flagellatus; qui ad palum vel columnam flagellabant. Sed huic responsioni obstat Augustinus, qui Sermone de Passione Domini scribit, *Iesum prostratum in terram fuisse flagellatum*. & Caluinus libro de Reliquiis à Prædicantibus aucto ait, *Papistas ex suo cerebro finxisse columnam, ad quam Dominus vinctus fuerit & flagellatus; in Euangelio enim nullum verbum hac de re extare*. Ita refert P. Gretserus de S. Cruce Tom. 1. lib. 1. cap. 10.

Primum argumentum.

B. August. Serm. de Pass. Dom. citatus à D. Thoma in Catena aurea Matth. 27.

Ex secundo verò capite, quòd si fuit flagellatus ad columnam, non tamen ad hanc, probatur in hunc modum. Columna, ad quam dicitur fuisse flagellatus Christus, Romæ in Ecclesia S. Praxedis magna vene-

Secundum.

neratione asseruatur, & eo intuitu à fidelibus veneratiom habetur, multùm à nostra Ierosolymitana dissimilis; cui testimonium perhibent Landulphus de Vita Christi, Marianus in Scholiis Epitaphij D. Hieronymi superiùs citati. Fauet inscriptio quæ in capella eiusdem columnæ posita est; cuius sequentia verba sunt: *Columna, quæ in hac sancta capella reconditur, huic depicta omnino similis, non ea est quæ templi porticum sustinebat, ad quam Dominus Iesus Christus in sua passionis nocte alligatus, illusus & verberatus fuit, sed ea est, quæ in Pilati Prætorio pro fustigationis supplicio aderat, ad quam Dominus noster Iesus Christus iubente Pilato flagellatus est. Integra enim est, nec maior erat, ne posterior flagellandi hominis pars ab altiore columna tegeretur; quam Ioannes Cardinalis Columna Legatus Apostolicus in partibus Orientalibus sub Honorio III. circa annum Domini 1223. huc asportauit.* Columnam istam asportatam fuisse ab isto Cardinali in eam Ecclesiam eius Titularem, tradit Raphaël Volaterranus in Antropologia lib. 22. Alphonsus Ciaccon de Vita & gestis Summorum Pontificum, & Onuphrius Panuinius Tractatu de septem Ecclesiis vrbis Romæ; vbi ait: *In eodem proximo oratorio S. Zenonis extat columna, ad quam Dominus noster Iesus Christus tempore suæ passionis alligatus fuisse dicitur, & verberatus, quam ante annos trecentos & quinquaginta Ioannes Columna, Presbyter Cardinalis huius Tituli, sub Honorio tertio Orientis Legatus, ex Ierosolymis Romam attulit, & in eo oratorio locauit; super quam collocata sunt corpora SS. Valentini & Zenonis.* Idem alij; & Romæ communiter asseritur.

His tamen non obstantibus, dicimus, Christum Dominum verè fuisse ad columnam iussu Pilati Prætidis ligatum & flagellatum, & ad eam quæ Ierosolymis asseruatur. Antequam amplius explicem hanc propositionem, vnum aduerto, Euangelistas Columnæ flagellationis expressam non fecisse mentionem; non quòd ad columnam haud fuerit Christus flagellatus, sed quia supposuerunt, & implicite insinuarunt, dum dixerunt, illum fuisse flagellatum non in via, ad Caluarium deferens crucem, vel in ipso Caluario, vbi fuit crucifixus, sed antequam imponeretur illi crux deferenda, imò ante promulgationem sententiæ mortis. Etenim morte damnati tripliciter flagellis cædi poterant: Primò, antequam ad supplicium deducerentur; & hoc fiebat in publicis carceribus & locis ad hoc deputatis, vbi erat columna continuò fixa atque immobilis, ad quam damnati deuinciebantur & fustigabantur. Secundò, poterant in ipsa deductione flagellari; ac tertiò denique, in eodem loco vbi vltimo afficiendi erant supplicio: & tunc verberabant ad palum humi infixum, vt ex historiarum monumentis Titi Liuij & Sallustij, ex Cæsaris Commentariis & Ciceronis scriptis locis quamplurimis elicitur, præsertim verò vbi inquit: *Nomine sceleris coniurationisque damnati, ad supplicium traditi, ad palum alligati.* Hoc notauit, & aliis explicuit Bosius lib. 1. cap. 13. de Triumphanti cruce, & Gretserus citatus.

Quare Euangelistæ Columnæ flagellationis non meminerint.

Sontes vbi flagellabantur.

Cicer. in Verrem.

Hoc præmisso, veritas prioris partis præmissæ propositionis manifesta relinquitur, Reparatorem nostrum fuisse iussu Pilati ad columnam ligatum & flagellatum; quia cæsus non fuit nec in via ad Caluarium, nec in ipso Caluario, sed in publico iustitiæ flagellationis loco, quemadmodum anteà diximus, vel, secundùm alios, in palatio Prætorio.

Ampliùs idem explicatur auctoritate citata D. Hieronymi, vt etiam deducit citatus Marianus dum dicit: *Dilucidè hinc apparet, veram esse Ecclesiæ traditionem, quod Dominus noster Iesus Christus ad columnam alligatus flagellatusque fuerit: huius columnæ pars Romæ Exquiliis in templo S. Praxedis monstratur.* Ecce quomodo id esse Ecclesiæ traditionem dicit; & hoc omnes picturæ veteres & recentiores demonstrant. Id ipsum confirmat responsio statim ad primum argumentum adducenda.

Ergo ad argumentum initio positum dico, Christum a Romano Iudice fuisse flagellatum per Gentiles, qui ministri eius erant, quos Brutianos fuisse, non improbabiliter graues asserunt Doctores: more etiam Romanorum & Gentilium, ac consequenter ad columnam, dicendum est fuisse flagellatum. *Pilatus hoc pacto*, inquit Victor Antiochen. in cap. 15. Marci, *Iudæorum voluntati & Romanorum consuetudini sese accommodare voluit.* Ita omnes, quos viderim Doctores qui de flagellatione Domini tractarunt, hoc affirmant.

Responsio ad primum argumentum.

Ad obiectionem ex Augustino respondetur, fuisse humi prostratum flagellatum, postquam ad columnam flagellatus fuit; & modum hisce verbis explicat eruditissimus Salmeron Tract. 29. de Flagellat. Domini: *Vbi Dominus flagellatus fuit, & quidam resecuisset funes, quibus erat ligatus, recidit super sanguinem suum, quo erat ipse impletus: ad hoc enim proderat funibus fuisse alligatum, ne ex virium defectu caderet. Postquam igitur Dominus à columna solutus fuit, iterùm in terra verberatus, ne maneret illæsum pectus, quod columna tectum fuerat; vt*

Christus quomodo flagellatus.

à

à planta pedis vsque ad verticem capitis non esset in eo sanitas, &c. Ex his apparet, temere Caluinum carpere Papistas, quasi quid nouum adinuenerint, quia non expressè ab Euangelistis memoratum; isti enim vt rem manifestam supposuerunt.

Ad secundum. Posterior assertionis pars, quod fuerit Christus flagellatus ad columnam Ierosolymis asseruatam, remanet ex dictis probata: nec video efficacem rationem, vel auctoritatem, quæ ei refragetur; sed ratio & auctoritas quod diximus magis confirmat, vt postea amplius adhuc videbimus. *Ad tertium.* Cum dicitur esse Columna flagellationis Christi Romæ in Ecclesia S. Praxedis, vt Romæ dicitur, & à pluribus auctoribus scriptis consignatum est; ego dico, esse Ierosolymis in Ecclesia sancti Sepulchri, quia ita docet Orientalium traditio, tractatores locorum Terræ sanctæ; & antiquiores Doctores idipsum testati fuere: vnde summi Romani Pontifices ad eam eo intuitu peccatorum plenariam Indulgentiam piè venerantibus concesserunt. Nec Romanæ columnæ traditio obstat, quin assensum præbeam traditioni columnæ Ierosolymitanæ: sed, propter dicta & dicenda, firmiorem teneor præbere assensum Ierosolymitanæ traditioni; nec citati auctores intendunt oppositum dicere. De Mariano iam vidimus: dixit enim partem Romæ asseruari; nos verò non dicimus totam esse Ierosolymis. Idem alij.

Triplex modus conciliandi difficultatem de Ierosolymitana & Romana columna. Sed quid dicendum ad contrarias traditiones de columna Ierosolymitana & Romana, quæ non absque solido fundamento processerunt, cum pro vtraque tot graues patroni & fautores sint? Respondeo, me triplicem modum inuenisse illas inter se conciliandi.

Primus modus. Primus modus asserit, columnam Romanam esse partem Ierosolymitanæ, & ex vtraque constitisse illam ad quam Christus Dominus iussu Pilati fuit ligatus & flagellatus. Ita Ludolphus Carthusianus in suo pio opere de Vita Christi Parte 2. cap. 62. dum, differens de columna Ierosolymitana, sic tradit: *Cuius Columnæ aliqua pars ostenditur Romæ in Ecclesia sanctæ Praxedis; maior autem pars fertur esse in Ecclesia montis Sion, in loco vbi pronuntiatur Euangelium.* Idem habet Annalium Spiræ auctor, Bosio referente de Triumphanti Cruce lib. 1. cap. 13. dicens: *Pars aliqua de Columna flagellationis Christi in Cathedrali B. Mariæ Deiparæ Virginis templo in summa ara, cum multorum Christi comitum Sanctorum Reliquiis reposita colitur. Ostenditur & alia huius columnæ pars Romæ in Ecclesia sanctæ Praxedis; maior verò pars Ierosolymis fertur esse in Ecclesia montis Sion.* Hunc explicandi modum secutus fuit Gretserus. sic enim ait: Huius columnæ pars extat nunc Romæ in sacello quod *Hortus Paradisi* dicitur. Dixi *pars*: nam qui tota? cum pars eius peregrinis ostendatur Ierosolymis, vt testantur cum Brocardo recentiorum Hodœporica Ierosolymitana, idque vnanimi consensu. Et quis credat, columnam non fuisse maiorem ea quæ Romæ visitur & colitur; cum Ecclesiæ porticum sustinuerit gestaritque, teste S. Hieronymo aliisque antiquis scriptoribus; illa autem, quæ Romæ religiosè asseruatur, tantum constet altitudine trium palmorum & dodrantis, vt scribit Daniel Mallonius in explicatione Sindonis cap. 5.

Primus modus conciliandi refellitur. Verum isti, & omnes alij hos secuti, absque dubio hallucinati sunt. Etenim quæ Ierosolymis & quæ Romæ columna, nullo modo possunt esse vnius columnæ marmoreæ partes, quia omnino inter se differunt materia, forma, colore: quæ Ierosolymis, *Forma columnæ Ierosolymitanæ.* rotunda, tota æqualis, non maior in inferiori quàm in superiori parte, mixti coloris, rubei potius quàm alterius speciem præfert; similis subnigro; quibusdamque respersa maculis; crassities est quatuor palmorum, longitudo verò duorum cum dimidio. Columna verò, quæ Romæ in Ecclesia S. Praxedis asseruatur, ita describitur à Mallonio citato: *Est ex marmore, colore cerulea, albis intermicantibus maculis, grisenm colorem appellant alij; cuius diameter inferius ferè pedem, superius verò dodrante minor, altitudo tres circiter palmos & dodrantem ad instar basis, inserto in suprema parte ferreo anaulo, cui restis inscreretur, qua alligatus Christus flagellis cædebatur.* *Forma columnæ Romanæ.* Eadem Bosius; qui etiam addit, & verè, Romanam esse planè integram: vnde ex hoc optimè concludit, non esse Ierosolymitanæ partem; & nos addimus, non tantum propter hoc, sed etiam propter alia præmissa, in quibus nullo modo conueniunt, si inter se comparentur, nisi in genere marmoris. Columnæ Romanæ figuram cum Saluatore ad illam alligato delineatam exhibent Mallonius & Bosius.

Arbitror, auctores illos, qui columnam S. Praxedis non viderunt, quando dixerunt, hanc esse partem illius quæ est Ierosolymis, pro Ecclesia S. Praxedis voluisse dicere Ecclesiam S. Petri, quemadmodum dixit Adrichomius; quia ibi huius pars verè esse perhibetur.

Ex dictis etiam refellitur sententia asserentium, columnam S. Praxedis esse partem Columnæ quæ improperiorum appellatur; quia in specie marmoris, colore & forma

forma multùm differunt: & præterea, si ambæ copulatæ fuissent, altior nimis columna euasisset, idoneaque, vt super eam sedere posset Christus, quando consputus, spinis coronatus, blasphemiis & aliis improperiis affectus fuit, vt sedisse docet vetus recepta traditio, de qua inferiùs: genua enim flectebant milites illudentes Saluatori, vt tradunt Euangelistæ.

Secundus modus conciliandi refellitur. Bosius mouit quidem difficultatem, & apposite adductam ante illius solutionem confutauit; sed quæ subdit ipse, nescio an planè satisfaciant. Tantùm enim ex duplici columna memorata colligit duplicem Christi flagellationem iussu Pilati executam; alteram, vt dimitteretur, alteram, vt posteà crucifigeretur. Hanc duplicem flagellationem Lib. IV. Cap. VII. VI. Peregrinat. reiecimus: sed si admitteretur, adhuc quæri posset, ad quam iussu Pilati fuerit flagellatus Christus, vt posteà dimitteretur; de ista enim flagellatione manifeste loquuntur Euangelistæ, non item de alia. Præterea diceret aliquis: Et si bis Christus fuerit flagellatus, tantùm ad vnicam columnam, quæ seruiebat tam pro capitali sententia damnatis, quàm pro dimittendis post flagellationem. Et hic secundus dicendi modus magis ex dicendis refelletur.

Tertius modus conciliandi probabilior. Tertius dicendi modus, & mihi quidem probabilior, est à Mallonio indicatus, Christum Dominum fuisse quidem bis flagellatum, sed alio modo ab assignato à Bosio: Primò, inscio Pilato iudice, in Caiphæ domo, ea nocte qua captus fuit, atque à Caipha & Concilij Senioribus fuit proclamatum, vt caute custodiretur, columnæ creditur, vinctis post terga manibus alligatus, multiplicesque illusiones tota ea nocte sustinuisse. Deinde verò, cùm Pilati iussu flagris acerrimè vapulauit. Secundum hanc sententiam, de duplici Christi flagellatione & illusione, quam in diuersis locis passus fuit, dici posset, semel ad vnam in domo Caiphæ, & semel ad alteram in ædibus iustitiæ Pilati fuisse Christum ligatum & flagellatum.

Difficultatis solutio. Sed remanet adhuc difficultas, ad quam ex duabus columnis fuit Christus iussu Præsidis ligatus & flagellatus. Ex his, quæ de Christi flagellatione tradunt Doctores, arbitror, columnam Ierosolymitanam illam esse, ad quam fuit Christus iussu Pilati vinctus atque cæsus, quia illi bene aptari possunt, non item Romanæ, vt sequentia considerans manifeste fatebitur. De nostra columna, Ierosolymis in sacello sanctæ Mariæ Virginis de Apparitione religiosè asseruata, in hunc modum scribit Mallonius: *Huic autem columna in Pilati domo, dum flagellis caderetur, censeo non solùm manibus, sed etiam medio corpore, fortè etiam collo alligatum.* Medio verò corpore fuisse adstrictum, ex iis, quæ Eusebius Cæsariensis tradit, colligitur: *Ad columnam*, inquit, *districtos homines* (alia versio legit, *quosdam verò columnis ita fortiter adstringebant*) *vt pedibus non subsisterent.* Huc facit illud Plauti,

——Abducite hunc
Intrò, atque adstringite ad columnam fortiter.

Aulus Gellius dicit lib. 12. cap. 3. non solùm manus ligari solitas, sed etiam crura. Hoc idem colligitur ex iis quæ habentur Actor. cap. 22, 25. *Et cùm adstrinxissent eum loris*, vt flagellarent: sed simili modo Christum Dominum fuisse flagellatum, ex pluribus colligit citatus Mallonius.

Nicephorus lib. 1. cap. 30. videtur innuere, Christum collo ligatum fuisse; ita enim habet: *Pilatus flagellum de collo eius suspendit, & sanguinariis carnificibus flagellandum permittit.* Ioannes Aquilanus Sermone de Amara Christi passione dicit, Christum manibus retrò ligatum ad columnam. B. Virgo Maria ad Birgittam lib. 4. Reuelat. c. 70. & lib. 1. c. 10. dixit: Christus sponte columnam amplectens, funibus ligatur. Alij, ex eo quòd Actor. cap. 21, 11. legunt, Agabum de Paulo prophetasse, quòd manibus pedibusque ligandus esset, inferunt, Christum manibus pedibusque columnæ esse reuinctum. Ioannes Eckius Tract. de Passione artic. 4. consideratione 4. dicit, Christum manibus, pedibus ac collo columnæ adstrictum fuisse. Theophilus Historicus dicit, Christum primò manibus post terga reuinctum, mox vinculis illis solutis, brachiis adeò dirè fuisse adstrictum, vt in iis excrescens tumor, sanguinem ex rupta sub vnguibus cute exprimeret. Philippus Diez Ser. 2. de Passione Domini dicit, collum, manus & pedes marmoreæ columnæ fuisse alligatos: cuius dicti optimam adducit rationem, vt nullatenus, inquit, verbera posset euitare. Igitur si Christus fuit collo, manibus, pedibus & corpore ad columnam ligatus, secundùm præcitatos auctores, qui loquuntur de flagellatione facta iussu Pilati, de qua & sacri Euangelistæ sermonem faciunt, nam altera domus Caiphæ non est vsquequaque certa; consequens est, vt dicamus, non fuisse vinctum & flagellatum ad columnam quæ est Romæ in Ecclesia sanctæ Praxedis, quia nimis breuis, vt simul collo, pedibus & corpore potuerit Christus ligari.

Bosius tamen rationem reddens paruitatis columnæ Romanæ ait: *Ne si altior esset,*

set, ministris impedimento esset, quò minùs commode damnatos tam à posteriori quàm ab anteriori parte flagris cadere possent: & ita pro defensione columnæ Romanæ relinquit prædictorum aliorumque Doctorum dicendi modum de Christi flagellatione, quoniam illi non inseruisset.

Secundò, quia columna, ad quam iussu Pilati Christus fuit flagellatus, sustentabat porticum magnæ Ecclesiæ Sion: sed hoc præstare non poterat columna Romana, propter eius paruitatem; quæ ratio mouit Gretserum ad dicendum, hanc esse Ierosolymitanæ partem. Bene ergo poterat sustentare Ierosolymitana, quia crassior, & quando integra, longior erat.

Tertiò denique, si vera est Bosij opinatio, columna Romæ asseruata est illa, quæ immobilis & fixa erat Ierosolymis in palatio Prætorio, quæ columna Prætoria appellabatur, vt idem asserit Bosius; sed non in Prætorio Christum fuisse flagellatum Libro IV. Cap. I. & VI. VI. Peregrin. ni ego fallor, fuit non inefficaciter ostensum. Quare probabiliter dico, columnam Romanam illam esse, ad quam, inscio Pilato, fuit Reparator noster in Caiphæ domo vinctus & cæsus; Ierosolymitanam verò, partem illius ad quam fuit ex sententia Iudicis Pilati flagellatus; cuique sacri Euangelistæ testimonium perhibent.

Nec obstat, traditionem columnæ Romanæ habere, ipsam illam esse ad quam Christus Pilati iussu fuit flagellatus; id namque fuit accidentaliter additum ex opinione pendens: sed causa per se, quòd è Ierosolymis fuerit Romam delata, & ibidem in honore habita, est, quia contactu & passione Saluatoris sanctificata; sed an id acciderit in Pilati domo vel Caiphæ, omnino illi accidentarium & ex opinione pendens.

Pater Iacobus Gretserus vnicam dumtaxat admittit Christi flagellationis Columnam; cuius partes meritò cùm Ierosolymis tum Romæ vt sacræ Reliquiæ in veneratione habentur, vt iam vidimus; & indicatum à Mallonio conciliandi propositam difficultatem modum, tamquam nouum sequentibus verbis refellit. Nam quòd Mallonius duplicem columnam statuit, *alteram, ad quam ligatus & diuexatus fuerit in domo Caiphæ, alteram, ad quam in domo Pilati flagellis cæsus*, innuitque, veteres, Hieronymum, Prudentium, Bedam & alios, de priore, non de posteriore intelligendos, mihi non probatur; quia veteres expressè loquuntur de columna, ad quam in domo Pilati adstrictus flagellorum supplicium Saluator noster exsoluit, vt de recentioribus nihil dicam, quibus idem sensus. Nescio vtrum ex antiquorum Patrum vel Historicorum numero aliquis proferri possit, qui columnas geminauerit.

Nec obstat, quòd nimis tenuis videatur hæc columna sustinendo templo: nam forsan, vt non tota altitudo, sic nec tota spissitudo, seu magnitudo, adest. Deinde videmus etiam tenues columnas ex solido lapide, cuiusmodi marmor, non infirma esse fornicum fulcra, quando à pluribus adiuuantur. Adde, quòd sanctus Hieronymus dicit, hanc columnam *gestasse Ecclesiæ porticum*; vtique non solam, sed cum aliis: at porticibus sustinendis non spississimas columnas quotidie adhiberi videmus. Hæc P. Gretserus.

Respondeo, ista nobis non officere: etenim modum illum duplicis flagellationis in duobus distinctis locis, in domo Caiphæ & loco iustitiæ Pilati, vnde duplex etiam columna deducitur, non tamquam de fide atque omnino indubitatum proposuimus, sed tamquam conuenientiorem, ad conciliandam difficultatem exortam de columna Ierosolymitana & Romana, duplici alio à Gretsero & Bosio adducto; nec ideò pietati vel veritati contrarium, sed eidem maximè conformem. Omissa namque flagellatione iussu Pilati facta, quæ manifestissimè in Euangelio recensetur, alteram in domo Caiphæ executam Pilato inscio, saltem implicitè, potest deduci ex D. Matthæo; qui, loquens de passis à Christo in Caiphæ domo, inquit, quòd, postquam à Pontifice & assessoribus morte dignus fuit iudicatus, & in manibus crudelium ministrorum relictus, *tunc ipsi expuerunt in faciem eius, & colaphis eum ceciderunt, alij autem palmas in faciem eius dederunt, dicentes: Prophetiza nobis Christe, quis est qui te percussit?* Eadem Marcus & Lucas. Igitur si perfidi illi tot in Caiphæ domo Saluatori conuitia intulerunt, quid prohibet, salua pietate ac veritate, dicere, fuisse in eadem domo etiam ad columnam ligatum & diuexatum, vt possint duæ illæ traditiones de duabus columnis, Romana & Ierosolymitana, conciliari? multa enim vera sunt, licet expressè in Euangelio vel in antiquis Patribus non legantur.

Ratio duplicis flagellationis Christi.

Matth. 26, 67.

Ego nullo modo asseuero, D. Hieronymum vel alios antiquos Patres locutos fuisse de columna, ad quam in Caiphæ domo fuit Saluator flagellatus, & Romana; sed de altera, ad quam fuit iussu Præsidis ligatus & cæsus, ac Ierosolymitana. Et si hoc verum omnino, columna geminanda est, & variæ traditiones explicandæ. Iam vidimus, columnam Romanam, cùm integra

tegra sit, retinere totam altitudinem & spissitudinem: & ipse Gretserus, qui primò dixit, columnam Romanam esse partem Ierosolymitanæ, posteà indicauit integram, etsi paruam, fuisse, & cum aliis sustentasse porticum Ecclesiæ. Hoc tamen à Gretsero excogitatum haud mihi multùm probatur, quia vt sustentaret Ecclesiam, vel porticum eius, talis esse debuit, quòd decori & necessitati Ecclesiæ inseruiret, & cum ea proportionem haberet; sed non potuisse inseruire, neque cum ea proportionem habere, tenuitas & paruitas illius satis indicat: quare etsi non admittatur cum Alexandro Monacho, Ecclesiam Sion fuisse omnium Ecclesiarum maximam; magna tamen & eximia erat, vt sanctissimum locum & fundatricem illius piissimam Helenam Imperatricem decebat, cum qua vel porticu eius sola, vel cum aliis similibus, non potuit habere conuenientem proportionem, propter eius paruitatem. Atque ex his liquet, dicta à P. Gretsero non multùm officere nostro modo conciliandi diuersas traditiones de columna sanctæ Mariæ de Apparitione Ierosolymis in templo Dominicæ Resurrectionis, & de altera sanctæ Praxedis Romæ. Et hæc probabiliter discurrendo potiùs, quàm aliquid firmiter asseuerando dicta sint. Atque, quomodocumque in his res se habeat, illud mihi certò persuasum, tam Ierosolymitanam quàm Romanam columnas contactu Saluatoris sanctificatas, ac ideò vt sacras Reliquias à piis Christi fidelibus honorificè custoditas, & in veneratione habitas. Hæc dicta sint pro defensione traditionis columnæ Ierosolymitanæ, quòd vere illa sit, ad quam Christus Dominus humani generis Reparator sponte iussu Pilati ligari ac flagellari voluit, vt nos funibus peccatorum constrictos solueret, atque ab æternæ mortis flagellis liberaret.

Pia fidelium consuetudo, corrigias circumdare & tangere Columnam flagellationis, & alia Sanctuaria.

Pergratum arbitror futurum Lectori, si hic subiiciam, quod Gregorius Turonensis lib. de Gloria Martyrum cap. 7. de hac Columna sermonem faciens dixit: *Ad hanc Columnam multi fide pleni accedentes, corrigias textiles faciunt, eamq; circumdant: quas rursus pro benedictione recipiunt, diuersis infirmitatibus profuturas.* Hæc Gregorius Turonensis; qui & de miraculis eius alia dicit. Ex cuius verbis colligitur, non esse nouum, facere corrigias textiles secundùm longitudinem loci Natiuitatis Domini, Præsepij, Petræ vnctionis, Sepulchri Christi Domini, necnon sanctissimæ eius Matris, quibus ea loca metiuntur, & appellantur mensuræ loci Natiuitatis, &c. illas cùm istis tum aliis locis sanctis applicantes, quasi ex illo contactu maiorem virtutem & venerationem sint consecuturæ, fidentes Christianos se illarum pio vsu, diuino implorato auxilio, Christi Domini & eius sanctissimæ Matris intercessione, gratias sanitatum & à periculis libertatem consecuturos, sicut pie & verè credentes nouimus consecutos. Hic enim sanctus Gregorius migrauit ex hac vita anno Domini 594. anno quarto Pontificatus sancti Gregorij Papæ, vt videre est in Notis Martyrologij Romani Cardinalis Baronij ad 17. Nouembris; & ante illius tempora laudatissimus ille mos obseruabatur. Et hæc de Columna flagellationis Domini satis.

CAPVT XIII.

De Carcere Christi Domini, tertio loco primæ Peregrinationis.

Columna flagellationis [illegible]

Antequam filij Israël de Ægypto egrederentur, ex præcepto Domini agnum typicum festinanter comederunt, vt sacra Exodi testatur Historia; indeque statim ad desertum proficiscentes Domino sacrificaturi per turmas, velut ordinatissimus exercitus, illos præcedebat columna nubis & ignis; quæ in die à nimio solis æstu protegebat; & in nocte, fugatis tenebris, viam rectam ostendebat. Et ampliùs, vt alios exercitus præcedunt vexilla, aquilæ, dracones, columbæ, &c. ita columna illa, velut vexillum, certæque protectionis argumentum, præibat. Et nos, qui in processione sanctissimi Sepulchri, velut castrorum acies ordinata, procedimus in desertum passionum Domini, aduersùs mortem & diabolum præliaturi cum Iesu in Caluariæ monte, vbi acceptissimum Æterno Patri Filij sui offerendum est sacrificium, postquam ex Domini præcepto, & maiorum traditione, non typicum quidem agnum, sed verum spiritualiter comedimus, sanctæ Eucharistiæ memoriam recolentes in eius altari & sacello B. Mariæ Virginis; inde festinanter discedimus ad Columnam flagellationis; cuius tutela & lumine ac velut tuto vexillo properamus ad Carcerem Christi & ad alia sancta loca: *quia exercitata mens*, vt verbis vtar D. Ambrosij, *non aquilarum præfert imagines, nec dracones, sed in Cruce Christi, & in Iesu nomine progreditur ad prælium*, &c. Et nos nunc dicamus: In columna Christi, ad quam vinctus ipse est, procedimus in processione; & primò ad locum qui Carcer Christi appellatur.

D. Ambros. lib. 1. de Abraham cap. [illegible]

Ad Christi carcerem quare primò accedatur.

Sed quid sibi vult, quòd in illa processione Christum venerantes primò ad eius Carcerem properamus? Si correptus fuit Christus flagellis, igitur dimittendus, sicut cogita-

Luc. 23. 22. gitauerat Pilatus, qui dixit: *Corripiam illum, & dimittam.* Sed latere hic mysterium mihi persuadeo, dum, postquam flagellationis Christi ad columnam memoriam celebrauimus, carcerem ipsius veneramur: & illud esse singulariter crediderim, nos eo facto admonitos esse, Christum Dominum non fuisse illa flagellatione liberatum, sed maiora adhuc sibi superesse sustinenda ludibria, alias perpessurum passiones, & ipsam denique mortem.

Qui à iustitia verberantur, si pòst iterùm in carcerem detrudantur, euidens argumentum est, illorum pœnam necdum esse deletam, sed maiora adhuc illis superesse supplicia: igitur cum nos, post memoriam Christi flagellationis, accedamus ad Christi Carcerem venerando in eo Christum, intelligimus, non esse liberatum, sed maioribus vulneribus & morti ipsi remanere obnoxium.

Deinde ad hunc Carcerem immediatè properamus à Columna flagellationis; quia in ordine sanctuariorum sacratissimi Sepulchri, ex sacello sanctæ Mariæ Virginis egressi, primò in processione occurrit, reliqua enim eidem sacello proximiora in altera parte opportuniori tempore, & in reditu honorantur. Itaque cùm sanctuaria, eo modo quo disposita sunt, venerentur fideles, ante alia priùs Carcerẽ in sacra illa processione venerantur, quia primò post nunc recensita occurrit; & hæc est communis ratio continuationis, quare deinceps modò ad hoc modò ad aliud sanctuarium accedamus in processione.

Carcer Christi quid, & quare sic dictus. Sed quidnam est hic locus, & quare Carcer Christi est appellatus? Fateor, quæ in partibus istis communi traditione asseruntur de Christi Carcere, me non inuenisse in Euangelio aliáve parte Scripturæ diuinæ, nec apud probatum aliquem antiquum Scriptorem; non tamen neganda, quia non omnia scripta sunt; & ex aliquibus probabilia redduntur. Nos Primò quæ communiter asseruntur, & deinde quæ nos ipsi excogitauimus, adducemus in medium, & carceris conditionem explicabimus.

Primus respondendi modus. Est vetus & antiqua in partibus istis Iesosolymitanis ab omnibus recepta traditio, locum istum, Carcerem Christi fuisse appellatum; quoniam Saluator noster parum antequam crucifigeretur, in illum, velut malefactor in carcerem, fuit coniectus, & inde eductus ad Caluariæ montem, vt crucifigeretur; non quod ibi esset verus sontium carcer.

Secundus. Secundò, alij dicunt, verè ibi ad radices montis Caluariæ fuisse carcerem ædificatum, in quo seruabantur ad mortem condemnati, quoad omnia, ad mortem illis infligendam necessaria, parata essent; & in eo Christus morti adiudicatus positus fuit, & à tam nobili & innocenti reo, Carcer Christi denominatus.

Tertiò, alij probabiliùs arbitrantur, hunc carcerem fuisse cauernam ad radices montis Caluariæ, in qua crucifigendi sistebantur, quoad mortis instrumenta parata essent, ex qua deinde ad montem ducebantur; & a condemnatis carcer dici potuit, & pòst Carcer Christi, quòd steterit in eo Christus iam morti adiudicatus. *Tertius.*

Si in re dubia coniectura vti licet, duobus præmissis, proponam quod mihi probabilius videtur pro huius sacri loci historica elucidatione. Alterum, non fuisse ibi communem aliquem carcerem; huiusmodi enim ponere, superuacaneum videtur. Sicut enim hac nostra tempestate mortis supplicio afficiendi, à Prætorio, vel carcere, ducuntur immediatè ad supplicium, & non in alterum carcerem, paratis iam instrumentis pro infligenda morte: ita & tempore Christi accidisse credibile, & rationi consonũ est. Ad quid enim eductos de carcere, vltimo supplicio afficiendos, de nouo detrudere in carcerem? An ne elaberentur de manibus custodientium imbecilles & multis militibus circumdati? & sanè de Christo hoc suspicari non licet, quando mori disposuit: pro cuius custodia vniuersa militum cohors ad eum fuit congregata. *Quartus.*

Et quod præcipuum est, omnes crucifigendi crucem ferebant ad locum crucifixionis, vt ex antiquis Scriptoribus colligitur; Nonno Marcello, qui verbo *Patibulum* ait: *Deligati ad patibulum circumferuntur, deinde crucifiguntur.* Macrobio lib. 1. Saturnal. cap. 11. ad initium, Iosepho lib. 6. de Bel. Iud. cap. 12. & eius Vita. Christum eam baiulasse, indicat Ioannes 19, 17. *Et Iesus baiulans sibi crucem, exiuit in eum, qui dicitur Caluariæ, locum: vbi crucifixerunt eum.* & antiquissimus Tertullianus aduersus Iudæos cap. 10. ad illa verba Isaiæ 9, 6. *Cuius imperium factum est super humerum ipsius: Solus*, ait, *nouus Rex Christus nouæ gloriæ potestatem & sublimitatem in humero extulit, id est, crucem.* Si igitur sontes ad supplicij locum crucem sibi deferebant, non erat carcer necessarius, in quem conijcerentur, postquam ad supplicij locum venerunt. *Condemnati ad crucem eam deferebant.*

Alterum verò quod obseruo, est, Christum Dominum a domo Pilati vsque ad Caluariæ montem non continuò crucem, sed parte itineris dumtaxat durante, & altera Simonem Cyrenæum portasse, quem angariauerunt, vt portaret cru- *Christus quomodo crucem portauit.*

cem

cem post Iesum, vt dicitur Matthæi 27, 32. Ita docent Athanasius Sermone de cruce & pass. Hieron. Matth. 27. August. l. 3. de Consens. Euangel. c. 10. & alij. & Beda in Marcum, ordinem portandi crucem contemplatus, dixit: *Crux primo à Domino portata, deinde Simoni, quem exeuntes fortè obuiam habuerunt, portanda imposita est.* His præmissis;

Dico, Christum ex multi sanguinis effusione in horto, ad columnam, & ex aliis passionibus nimium defessum, non potuisse toto illo itinere, quod est inter palatium Pilati & Caluariæ montem, crucem portare (nisi malueris dicere, illud diuina ordinatione factum fuisse, vt & nos cum ipso crucem portaremus, sequentes vestigia eius:) cumque milites cum Iesu peruenissent ad hunc, de quo loquimur, locum, qui gressus septuaginta distat à loco crucifixionis, ibi stiterunt Iesum, vbi stetit quoad omnia in promptu essent pro illo crucifigendo. Credunt non improbabiliter aliqui, ibi fuisse Christo propinatum vinum myrrhatum, quemadmodum & aliis similiter condemnatis propinabatur; etsi alij id accidisse arbitrentur in Caluariæ monte, vt de illo agentes dicemus.

Quare cum ibi, velut in carcere, tamquam maximus malefactor detentus fuerit, nomen illi dedit, quod vsque in hodiernum diem retinet, Carcer Christi: excitans hoc patiendi modo in nos maiores flammas amoris, cùm & carcerem pro nobis non abhorruerit, vt solatium esset carceratis, quos in carcere & in vinculis non derelinquit.

Quintus modus dicendi. Posset etiam dici quintò, eo loco, vel prope, fuisse carcerem damnatorum ad mortem, & in illum vel Christum fuisse coniectum, vel proximum locum sanctificasse. Hoc probabile redditur, si verum est quod tradit Ioannes Baptista Villalpandus: inquit hic doctus & eruditus Auctor Tom. 3. Apparatus par. 1. lib. 2. cap. 9. ex Iosepho, Ierosolymis fuisse locum Betiso dictum in Occidentali parte ciuitatis, extra ipsam, prope vallem cadauerum & Caluariæ montem: qui carcer teterrimus cùm esset, capitali sententia damnatis destinatus. Etenim Ierosolymis, sicut in aliis grandioribus vrbibus, erant plures custodiæ & carceres, quidam intra ciuitatem, in quibus leuiorum scelerum rei, non capitali pœna mulctandi detinebantur, alij extra, morti destinatis præparati; & in hos coniectum fuisse dicit S. Petrum ab Herode Agrippa. Hi carceres obscurissimi, teterrimi & immanissimi erant; ad quos respiciens Saluator noster, volens relinquere nobis aliquam similitudinem pœnarum gehennalium, eas illis comparauit, dum Matthæi 22. introducit Regem præcipientem reum quemdam morte dignum mitti in tenebras exteriores; vbi est fletus & stridor dentium. Hæc enim loco maximi supplicij ducebantur; & huius generis carcere vtebantur Romani. Hinc Liuius Decad. 4. lib. 8. *In carcere*, inquit, *inter fures nocturnos vir clarissimus Scipio includatur, & in robore & tenebris expiret.* Erat autem robur, vt tradit Festus, locus in carcere quò præcipitabatur quoddam malefactorum genus, quod anteà arcis robustis includebatur, &c. cui & huiusmodi persimilis creditur fuisse Betiso; quoniam probabile est, postremis temporibus Hebræos morem secutos Romanorum, ab ipsis, quibus præerant, Romanis introductum. Itaque ad propositum veniendo, cùm hic Carcer Christi appellatus, proximus sit Caluariæ monti, ad Betiso pertinuisse, non est à probabilitate alienum dicere, præsertim, quòd, eo tempore quo antiquitus Christiani sanctam possidebant Ciuitatem, in illa parte erant carceres, vbi postea latrinæ paratæ sunt: quorum signa non obscura etiam in præsentia cernuntur; & esse traditionem veterem hic, ab expertis senioribus accepi. Appellatur verò Carcer Christi; vel quia proximus locis à Christo passione & præsentia sua consecratis; vel quia verè in ipsum fuit coniectus, vt & carceris horrorem & pœnam pateretur.

David in Christi persona id prædixisse videtur illis verbis: *Formido mortis cecidit super me. Timor & tremor venerunt super me: & contexerunt me tenebræ*, Psalm. 54, 5. *Prophetia & figura carceris Christi.* Hæc verba de Christo potissimùm intelligenda esse, docet Glossa, Carthus. Græci, & alij consentiunt. Alludit ergo Regius Vates ad carcerem Betiso: cuius allusio habetur in Euangelio, secundùm Villalpandum, dum ait: *Formido mortis*, terrores mortiferi (ecce fletus) *cecidit super me. Timor & tremor*, siue horror & tremor, (ecce stridor dentium) *venerunt super me*; & horum atque reliquorum omnium malorum quasi symbolum, imò verò quasi complementum & causa, *contexerunt me tenebræ.*

Ad hoc ipsum aptari possunt quæ dicuntur Psal. 84, 9, 10. *Longè fecisti notos meos à me: posuerunt me abominationem sibi. Traditus sum*, (siue, vt alij legunt, *posuisti me in carcere) & non egrediebar*, id est liber.

Sed, præter hæc, alia suppetunt, quæ hanc de Christi carcere traditionem probatam reddunt, veteris nempe Testamenti figuræ, & vaticinia. In primis, quòd Ioseph,

Ioseph, ille magni Iacob Patriarchæ dilectissimus filius, à propriis fratribus (quos apud patrem suum de crimine pessimo accusauit, quibusque plura de sua futura gloria prædixit) nimio liuore & odio contra ipsum concitatis, postquam illos quæsiisset & inuenisset, apprehensus, in cisternam veterem proiectus fuit, vt dicitur Gen. 37. qui & postea, vt ibidem habetur cap. 39. quia impudicæ mulieri turpiter commisceri, illiusque petitioni acquiescere noluit, iniuste in carcerem coniectus fuit. In istis inquam S. Ioseph Christum præfigurauit in carcerem coniectum: quem Iudæi fratres sui, quia eos de multis reprehendit & accusauit, illis multa de gloria prædixit, & eorum malis operibus acquiescere noluit, in foueam hanc vel carcerem proiecerunt, auferentes ab eo vestes, non hœdi quidem, sed proprio sanguine tinctas, quem totum cum spiritu fudit.

De carceratione multiplici Ieremiæ agitur Libro VI. Cap. X. V. Pereg.

Secundò, quid Ieremias olim carceri traditus, quia prædicauit veritatem, præfigurauit? vtique Christum Dominum, qui propter veritatis promulgationem, antequam crucifigeretur, fuit carceratus.

Denique Propheta Regius ad hunc carcerem mihi respexisse videtur, dum Psalmo 115, 17. in persona Saluatoris dixit: ***Dirupisti Domine vincula mea, tibi sacrificabo hostiam laudis.*** ac si clarius dixisset: Postquam, ó Æterne Pater, eductus fui de hoc carcere, solutis vinculis, quibus tamquam seductor & malefactor meæ vinciebantur manus, obtuli in Caluariæ monte acceptabile laudis sacrificium, corpus meum videlicet, cuius oblatione clarificaberis; oblaturus pariter tibi vitulos labiorum feruidæ orationis, cùm non tantùm me ipsum, sed & crucifixos ipsos tibi commendabo.

Forma carceris Christi.

Locus iste nunc in capellam versus est: habet tres paruas nauiculas, quæ duabus pilis quadratis pristinam antiquitatem conseruantibus fulciuntur. In capite maioris est altare; ante quod, vt in aliis sanctis locis Ecclesiæ S. Sepulchri, lampades ardent. Longitudo est palmorum 20. cum dimidio, latitudo 18. & 4. vnciarum. Tres portas habet, sed quæ in læua parte illius, clausa est, quia extra, iuxta eam est altare, in cuius pede est magnum & memorabile marmor.

Istud marmor duo habet foramina, in quibus, velut in compedibus, posita damnatorum crura ligabantur. Hoc dicunt Græci, & inibi habitantes schismatici. Frater Anselmus de eodem lapide ita loquitur: ***Ante carcerem sunt duo foramina in pauimento lapideo, vbi Dominus eductus, præ debilitate nimia cespitauit genibus cadens; & in illa casura sunt facta illa foramina: & in carcere est plenaria Indulgentia.***

Si ista vera essent, arbitror, quòd non pro gradu altaris, vt pedibus calcaretur, positus fuisset lapis, sed supra ipsum, vbi Missa celebraretur: respondent aliqui, non ideò positum fuisse pro tabula altaris, quia illa traditio omnino indubia non habetur; suffragantur tamen huic traditioni hi qui tractant de locis sanctis, dum & illius mentionem faciunt. Et hæc satis de loco isto. Locus olim Georgianorum, in præsentia Græci eiusdem curam habent.

CAPVT XIV.

De capella S. Longini, vel Tituli sanctæ Crucis, quarto loco primæ Peregrinationis.

POst venerationem Carceris Saluatoris, reuertitur processio, & vlteriùs procedit ad alia loca sancta veneranda; inter quæ primò occurrit capella D. Longino dicata; vbi priùs antrum quoddam creditur fuisse montis Caluariæ: cauernosus enim erat locus iste, vt suprà monuimus. Quare verò tali titulo fuerit insignita, duplex assignari potest ratio; communis altera, altera particularis: Communis: quoniam vt alibi huic & aliis Sanctis construuntur nedum sacella, sed illustrissima templa à piis fidelibus, ob singularem quam habent ad eos deuotionem; ita veteres Christiani in partibus istis, ob deuotionem qua sanctum Longinum singulariter prosequebantur, in illius memoriam, in augustissimo templo Dominicæ resurrectionis sacellum exstruxerunt.

Capella Longini & Tituli nominis ratio.

Peculiaris altera ratio, est traditio istarum partium: quòd quando in morte Christi ad eum se conuertit Longinus, in illud antrum priùs se recepit, vt mortem Saluatoris & propria defleret peccata. Quæ ratio vt melius intelligatur, & vt hic gloriosus pœnitens magis honoretur, operæ pretium esse censui, aliqua hic ex Doctoribus collecta de Longini conuersione, vita eiusdem post conuersionem, & de illius felici transitu subijcere.

Sur. Tomo 2. 15. Martij. *Longinus quis fuerit.*

Longinus, ait Surius ex Metaphraste, erat vnus ex Synagoga Iudæorum quæ contra Christum conspirauerat, & morte dignum iudicauerat; & ab illa constitutus Centurio cuiusdam numeri militum, quibus custodia crucis demandata fuit: signis verò & prodigiis quæ circa crucem facta sunt ad veritatem conuersus est. Singulare verò illud est quod circa ipsum contigit, quod

Longinus corporaliter & spiritualiter illuminatus.

quod non solum mente, sed & corpore illuminatus fuit. Erat enim, vt quibusdam placet, monoculus, vel, vt alijs, eius oculi caligauerant ex infirmitate. Cùm itaque adstaret cruci, & iam esset mortuus Christus Dominus, hic miles aperuit lancea latus illius; quod non odio fecit, sed vt à crurifragio, graui infamia, ipsum liberaret; vel, vt Gretserus ait Tom. 1. lib. 1. de Cruce cap. 34. quòd cùm munus Centurionis esset, ne viuus crucifixus deponeretur de cruce, ad ipsum pertinebat experimentum facere, an iam obijsset; in quo nihil piaculi admittere putabat. Et, vt creditur, fuit ad illud faciendum diuinitus motus; vt illo vulnere, de Christi morte certiores redderentur omnes; ex quo sanguis & aqua exiuit, & vnà salutis nostræ mysteria completa. Cùm verò illo sanguine aspersi, vel delìniti fuissent illius oculi, visum clarum recepit. Et hæc non tantùm vulgò asseruntur, sed etiam grauium Auctorum placitis stabiliuntur.

Non peccauit aperiendo latus Christi.

Et Longinum fuisse militem illum qui lancea latus Christi aperuit, licet tacuerit Euangelista Ioannes, expressit tamen Euangelium Nicodemi sequentibus verbis: *Accipiens autem Longinus miles lanceam, aperuit latus eius, & continuò exiuit sanguis & aqua.* D. etiam Augustinus Manual. c. 23. à medio, Tom. 9. cum alijs, eodem nomine illum appellauit. Georgius Vicelius ex quorumdam sententia refert, non fuisse illius nomen proprium, sed ab actu nuncupatum Longinum à voce Græca λόγχη, quæ significat hastam, siue lanceam, ab ictu lanceæ, quo Dominum petiuit. Et Romanum Martyrologium die 15. Martij dicit: *Cæsareæ in Cappadocia passio sancti Longini militis, qui latus Domini lancea perforasse perhibetur.*

Ita refert Salmeron Tom. 10. Tract. 41.

Idipsum, & quod illo sanguine visum receperit, scribit in primis Gregorius Nazianzenus in Tragœdia de Christo patiente longe ante medium:

Vbi, inquit, fixit hastam defluentis sanguinis
Tinctam liquore; & ecce vt vtraque è manu
Haurit, oculosq́ hoc vngit, hinc vt scilicet
Detergat oculum nocte quæ cæca obtegit.

Et Mantuanus de eodem sic cecinit libro Festorum dierum:

Tu cæcus non mente minùs quàm corpore, sanctum
Lancea & admoto pectus mucrone petisti;
Inde cruor confusus aquis hostilia circum
In digitos lapsus tetigit cùm lumina, morbũ
Sustulit: ista Deus collyria misit, vt atram
Ex animo, ex oculis fugiens aorasia nubem
Secum ageret, vitaq́ daret te cernere fontẽ.

Et Isidorus Hispal. *Longinus latus Saluatoris aperuit, & tactu Sanguinis Christi, cùm esset altero oculo priuatus, illuminatus est extra & intus lumine fidei, & per Apostolos baptizatus fuit: & post longum tempus in eremo, Episcopatus honorem & martyrij coronam inuenit.* Hæc ille. Lege Mallonium ad cap. 21. sacræ Sindonis, & quos ipse citat Auctores, & nostrum Ioannem de Carthagena Tom. 1. Homil. lib. 11. Homil. 1.

Inquiunt igitur Christiani Ierosolymis habitantes, se ex veteri traditione accepisse, Longinum in Christi Domini morte ad ipsum conuersum, dolore percitum propter mortem Saluatoris, & propter sua peccata, quæ illius causa extiterunt, se in illud antrum, nunc in Capellam conuersum, recepisse, & hac ratione fuisse illi dicatam, & ab illius nomine appellatam *Capellam sancti Longini.*

Sed antequam alia de ista capella dicamus, cetera prosequamur de sancto Longino, vt proposuimus. Cognita veritate de Christo Domino, propter signa quæ in eius morte viderat Longinus, omni excusso metu, inquit Surius, libere Christum ipsum & Deum confessus est in medio Synagogæ Iudæorum, *Verè*, dicens, *Filius Dei est hic.* Postquam sepulturæ mandatum fuit viuificum Christi corpus, Longino rursus iussit Pilatus, vitæ Sepulchrum tueri custodia militari. Et ille quidem fecit id quod erat imperatum, etsi non esset eiusdem de Christo cum Pilato sententiæ, vt iam diximus. Cùm autem peractum esset magnum mysterium resurrectionis, & milites miracula, quæ erant maiora, quàm vt ea caperet humana cogitatio, Principibus Sacerdotum & Presbyteris Iudaici cœtus annuntiassent; hoc illi ignominiam & dedecus sibi afferre existimantes, & miraculum volentes extinguere, pecunijs persuaserunt militibus, vt calumniarentur Christi resurrectionem. Illi igitur ad Pilatum accedentes, falsam dixerunt esse resurrectionem. Verum non sic Longinus; sed mendacij quidẽ fuit præclarus confutator, & Christum verum Dei & hominis Filium vere à mortuis excitatum libere affirmauit. Quare Pilati & Iudæorum inuidiam sentiens in ipsum conuersam fuisse, qua priùs Christum persequebantur, relicta veste cum cingulo militaris dignitatis, & omnino militaribus armis renuntians, acceptis duobus militibus, qui habebant eumdem zelum pro Christo & veritate, declinat cum populo congressionem, & cum Deo solo & secum versatur. Nec multum intercessit temporis, & relictis Ierosolymis, venit in Cappadociam, præco simul & Apostolus Christi admirabilium operum, & quæ sunt

Longinus Christum confitetur.

Matth. 27. 54. Marc. 15. 39.

Longinus persecutionem patitur.

præter opinionem, cum illis duobus militibus effectus.

Iudæorum persecutio in Longinum.

Quod cùm Iudæis innotuisset, ægrè ferentes, per Pilatum & pecuniam obtinent à Cæsare, vt tamquam de rebelli vindictam sumeret. Annuit Cæsar; & Pilatus mittit in Cappadociam milites, vt inuentum Longinum, ei, & duobus aliis, qui eum comitati fuerant, caput amputent. Hi primò apud Longinum, quem ignorauerant, diuerterunt; a quo humaniter hospitio accepti fuerunt: qui aperientes causam sui aduentus Longino, ipse se prodidit illis, seque esse Longinum liberè confessus, eos cohortatus fuit, vt quod illis mandatum fuerat contra illum exequerentur: libenter enim lictori caput tradebat pro eo, qui se totum in cruce tradidit propter illius salutem. Nolebant illi tantum facinus in benefactorem committere, sed eum liberè dimitti volebant: ceterùm illius cohortationibus moti, Longino & duobus sociis ceruices amputarunt. Detulerunt illi caput Longini ad Pilatum, in illius mortis testimonium; contra quod crudelem se exhibuit Præses, vt rem gratam faceret Iudæis: iussit enim ante portam ciuitatis per ignominiam proiici venerandum caput; cuius tamen Deus curam suscepit. Hæc & alia apud Surium pluribus explicata habes.

Longini & duorum sociorum caput amputatur, & defertur ad Pilatum.

Eius corpus ex Cappadocia translatum, Romæ nûc asseruari in Ecclesia S. Augustini, se percepisse dicit Baronius in Notis ad Martyrol. alij tamen in Gallia tumulatú affirmant.

Corpus Longini vbi.

Sed, his omissis, alia etiam prosequamur de memorata capella! in ea creditur asseruatam fuisse Christi Crucé per aliquod tempus post Christi resurrectionem, antequam fuisset ab Helena inuenta. Ad dexteram introitus, Occidentem versus, est angusta fenestra cum columnellis hinc inde, alta palmos 16. in qua, vel eius loco, creditur in illis partibus fuisse Domini Crucem positam, antequam in foueam vel siccam cisternam proiceretur, vbi fuit postea ab Helena inuenta. Et tantò magis hoc aliqui probabile arbitrantur, quòd duæ aliæ cernantur, altera è regione istius, altera in medio, sed non ita altæ, absque ornamentis, clausæ interiùs & exteriùs; sed ista, de qua loquimur, exteriùs tantùm clausa est, quæ quasi capellulam facit in qua Crux sancta reconderetur. Qualiter verò id accidere potuerit, inferiùs loquentes de inuentione sanctæ Crucis aperiemus.

Crux Christi vbi primò reposita.

Appellatur etiam sacellum Tituli sanctæ Crucis; quòd aliquando in eo manserit tabella illa, quæ posita fuit super caput Iesu in Cruce pendentis, in qua scripta erat causa suæ mortis litteris Hebraicis, Græcis & Latinis, I. N. R. I. quæ nunc ex parte Romæ in Ecclesia S. Crucis in Ierusalem nuncupata honorificè asseruatur. Cuius tituli exemplar, vt hic tibi subiicimus, esse perhibetur.

Titulus Crucis vbi primò positus.

ישוע הנוצרי מלך היהודים

ΙΗΣΟΥΣ ΝΑΖΩΡΑΙΟΣ Ο ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΤΩΝ ΙΟΥΔΑΙΩΝ.

IESVS NAZARENVS REX IVDAEORVM.

Tituli Crucis forma, & locus.

Ita exarauit titulum sanctæ Crucis Sixtus Senensis lib. 2. Bibliothecæ sanctæ agens de Pontio Pilato. Lege Gretserum de sancta Cruce lib. 1. cap. 28. & 29. Dixi, ex parte Romæ asseruari. Et fortasse, inquit Bosius, non nisi tertia & superior pars, vt illius indicant litterarum characteres; residuum ad alias Christianorum partes delatum vt sacræ Reliquiæ. Illius superioris partis typum exhibet idē Bosius lib. 1. c. 11.

Characteres verò huius tituli rubro colore tincti erant, vt ex antiquo Diario rerum Romanarum refert Bosius lib. 1. de Triumphante Cruce. Mos enim fuit apud antiquos, ea quæ magno in pretio habebant, ac proinde diu durare desiderabant, rubro colore depingere: & nos alibi hoc idem notauimus, & probauimus.

Titulus iste exaratúsne fuit in ipsa tabella & ligno, an conscriptus in charta tabulæ affixa? hoc secundum tradit Lyranus: sed illud verum, vt, qui tabellam illam viderunt, fatentur, dicentes, characteres tituli ferreo aliquo instrumento in ipsa lignea tabella fuisse insculptos.

Ex qua verò materia, id est, ex qua ligni specie facta fuit? Respondet Beda disertis verbis, fuisse buxeam. Et talis materies, quæ durissima est, inscriptioni optimè quadrat, vt diu in ea conseruaretur, nec auferretur, vt frustrà auferre contenderunt Iudæi, quæ post mille sexcentos annos legi potest.

Quærunt adhuc Doctores, quomodo illa tabella fuerit cruci apposita? Doctissimus Salmeron ait, tabellam inter duo cornua crucis funiculo hinc inde alligatam fuisse: sed clauis fuisse affixam, multò probabilius, quia antiquiores id tradunt. Sanctus Cyprianus ait: *Pilatus in capite ligni clauis tabulam cum nomine Regis Iudæorum confixit.* quod & apud Nonnûm legitur, dum ait: *Pilatus spectabilem inscripsit testifican-*

Cyprian. de Sina & Sion.

ficante clauo inscriptionem. Et videtur communis sententia, antiquis picturis firmata.

Contra dicta duo obstant: alterum, quòd rubei characterès in dicta tabella non cernuntur: alterum, quòd impudens objicit Caluinus, illam tabellam Tolosæ, & in aliis Romanæ Ecclesiæ subiectis ciuitatibus, monstrari.

Ad primum respondetur, propter vetustatem & nimiam contrectationem rubeum colorem penitus periisse. Ad secundum dicitur, esse quidem illam tabellam Romæ, sed non integram; ideò reliquæ partes possunt alibi ostendi.

Quomodo fuerit Romæ inuenta, referunt ex antiquo Diario Romano Bosius citatus de Triumphante Cruce, Carthagena Tom. 1. Homil. lib. 10. Homil. 28.

In processione sacellum hoc peculiari cultu, vt alia sancta loca, non colitur; vel quia processio illa fuit instituta ad recolenda mysteria passionis & resurrectionis Domini, ideò S. Longini memoria prætermittitur; vel quia memoria S. Crucis in pluribus aliis locis celebratur, vt in loco inuentionis ipsius, in sacello S. Helenæ, & in Caluariæ monte; priuatè tamen à fidelibus honoratur. Et hæc de sacello S. Longini, vel Tituli S. Crucis, satis.

CAPVT XV.

De Capella diuisionis vestimentorum Christi Domini, quinto loco primæ Peregrinationis.

A Capella D. Longini, vel Tituli sanctæ Crucis, procedenti vlterius gressus duodecim, altera occurrit capella præcedenti persimilis; quæ ab omnibus appellatur, Capella diuisionis vestimentorum Christi: ad quam accedens processio, illam veneratur ob honorem vestimentorum Christi Domini, eorumdem recolens memoriam.

Ratio nominis Capellæ diuisionis vestimentorum Christi. Sed quare tale nomen ei à fidelibus datum est? Dici potest, vt superiùs notatum fuit de capella S. Longini, & semper obseruari idem potest in assignanda ratione nominis locorum Sanctorum, communi & propria. Communis, quæ non videtur pati difficultatem, vt eo monumento perpetuò conseruaretur memoria vestimentorum Christi, quibus nostri causa fuit à militibus spoliatus, eademque honorarentur simul supremo cultu, quem Theologi latriam appellant; quia supremum Sacerdotem ac Dominum contigerunt: quemadmodum ob hanc rationé, simili adoratione S. Crucem, Præsepe Domini, eius sanctissimum Sepulchrum, & alia quæ Christum tetigerunt adoranda esse, tradunt Doctores, & nos ex ipsis diximus Lib. III. Cap. XLII. Et quidem id præstare debuerunt fideles, cùm mysterium diuisionis vestimentorum tam illustre sit, vt non vnus Euangelista, sed omnes, & ipsi Prophetæ mentionem fecerint, vt statim videbimus; ideò variis modis memoria retinendum.

Altera particularis ratio nominis huius Capellæ, quæ in partibus istis circumfertur, est; quoniam, vbi nunc est capella, fuit olim locus, ad quem, postquam fuit Dominus crucifixus, se receperunt milites, qui inter se vestes illius diuiserunt, super alteram sortem mittentes: ad cuius facti memoriam perpetuò conseruandam, eo ipso loco pia antiquitas memoratum construxit sacellum.

Veteri allatæ traditioni videtur ratio adstipulari ex ipso Euangelio accepta: Diuus Ioannes, post Matthæum, Marcum & Lucam, loquens de vestium Christi diuisione, hæc habet: *Milites ergo cùm crucifixissent* Iesum, *acceperunt vestimenta eius (& fecerunt quatuor partes, vnicuique militi partem) & tunicam. Erat autem tunica inconsutilis desuper contexta per totum. Dixerunt ergo ad inuicem: Non scindamus eam, sed sortiamur de illa cuius sit, vt Scriptura impleretur, dicens: Partiti sunt vestimenta mea sibi: & in vestem meam miserunt sortem. Et milites quidem hæc fecerunt.* Sortem vocat Scriptura ludum militibus consuetum; quia taxilli sorte cadunt, vt ita Christus luderetur & illuderetur: vel sortem vocat diuisoriam, de qua Salomon ait: *Contradictiones comprimit sors, & inter potentes quoque dijudicat*, Prouerb. 18, 18. vestes enim damnatorum, vt ait D. Cyrillus, quasi hereditatis lege ad se pertinentes, milites vendicarunt. Igitur si hæc fecerunt milites, in aliquo loco fecisse oportet; vel ergo in eo ipso vbi Christus fuit crucifixus, vel in alio illi proximo: nam non videtur ratio, quæ moueat ad asserendum, hæc fecisse in remoto; & illud videntur indicare Euangelistæ continuando illius Historiæ relationem. Quòd verò fecerint non in loco ipso crucifixionis, sed in altero eidem proximo, illa congruentia persuaderi potest; ne in sortiendo disturbarentur à maxima multitudine, quæ ad illud spectaculum conuenerat. In loco etiam proximo crucifixionis hoc mysterium delineauit Adrichomius in tabula geographica ciuitatis Ierusalem, & in eius explicatione num. 254. declarauit; non tamen dicimus esse omnino in eo situ, sed in altero, à latere videlicet montis Caluariæ, vel pone locum crucifixionis: & tantò

tò magis credere debemus esse illum de quo loquimur, quanto alius ab eo non monstratur, in quo diuisæ fuerint & sortitæ vestes Saluatoris. An miserint sortes immediatè super rupem & terram, vel super tabulam marmoream, me latet: scio in Ecclesia sancti Ioannis Lateranensis Romæ esse in pariete affixam tabulam porphyreticam latitudinis 5. palmorum, & 6. longitudinis, supra quam milites sortes misisse dicitur. Ad hæc, altera alba ostensa fuit in Ecclesia S. Sebastiani ad Catacumbas, supra quam, idem factum fuisse, significatum fuit.

Sortium locus quis.

CAPVT XVI.

Quot & quales fuerint vestes Christi.

DE numero & qualitate vestimentorum Christi pauca dicenda sunt. De numero prius. Quot illa fuerunt? Respondetur in hac difficultate, vnum esse certum, alterum dubium: illud certum, fuisse plures vestes Christi, vt manifestissimis verbis indicant omnes Euangelistæ & Psalmista; hoc verò, quantum ad præcisum numerum, incertum. Aliqui apud Euthymium Matth. 27. arbitrati fuere fuisse quinque: *Quidam*, inquit, *dixerunt vestimenta Christi fuisse quinque; quatuor quidem quatuor militibus diuisa, quintam verò tunicam inconsutilem*, &c. refutat hanc sententiam, & addit: *Coniectantes ergo dicimus, tria fuisse Christi vestimenta: vnum quidem fuisse tunicam corpori applicatam in modum subuculæ, dico sanè tunicam hanc inconsutilem; alterum autem, quo super primum vestiebatur, & tertium, superius indumentum.* Hæc ille. Probabilis sententia; nam tot communiter viri in partibus istis vtuntur: à quorum honesta consuetudine non est arbitrandum Christum abstinuisse, cùm per omnia fratribus similatus fuerit, vt Paulus docet Heb. 2, 17.

Vestes Christi plures.

Barradius Tom. 4. Concord. Euang. libro 7. cap. 12. his addi posse arbitratur thoracem laneum siue lineum, & femoralia, cum calceis. Sed thoracem habuisse non facilè admitterem; quia illius vsus non est in partibus istis, sicut in nostris, & picturæ fauent; faciliùs, femoralia, propter decentiam & honestatem, etsi multi, pauperes præsertim, illis non vtantur.

Thoracē an vsus fuerit Christus.

Nec, quòd essent quatuor milites, sequitur, fuisse quatuor vestes, vt cuilibet vna obtigerit; nam duæ illæ fuerunt diuisæ, quod indicant verba illa militum de veste inconsutili: *Non scindamus eam, sed sortiamur de illa cuius sit*, Ioan. 19, 24. ac si clarius dixissent: Non scindamus hanc tunicam quemadmodum scidimus alias, quia non habet suturas, vt aliæ, quæ dissui possint; & non expedit illam scindere, & lacerare, quare super eam sortem mittamus. Fauet Cyrillus in Ioan. 19. *In quatuor*, inquit, *partes ceteris vestibus diuisis, vnam tunicam dilacerare visum non est; sortis ergo illam faciunt munus*, &c. Longas illas fuisse, demissas infra genua, & ferè vsque ad talos, habitu harum partium considerato, qui antiquitatem retinet, mihi persuadeo; & picturæ antiquæ & recentiores suffragantur. Et sanè decentes & modestas fuisse, non est dubitandum.

Sed contra dicta de vestium pluralitate posset aliquis in hunc modum argumentari: Christus, quæ verbo docebat, firmabat exemplo, vt apud omnes est in confesso; sed, ne plures tunicas haberent Apostoli, præcepit, dicens: *Neque duas tunicas habeatis*, Luc. 9, 3. ergo Christus tres vestes non habuit.

Respondetur, Christum non prohibuisse Apostolis pluralitatem vestium quibus induerentur, quibusque indigerent ad honestatem, & necessitatem, aërisque intemperiem arcendam: nec enim licet opinari, benignissimum Dominum, qui vestit lilia agri, & omnibus creatis necessaria affluenter & abundè suppeditat, noluisse dilectissimos Apostolos habere sufficientia vestimenta, præsertim in laborioso illo prædicationis munere, ad quod illos destinabar, quando id præcepit. Nec Apostoli oppositum fecissent; quos tamen, præter vnam tunicam, habuisse indumenta creditur. Actor. 12, 8. Petro in carcere existenti dixit Angelus: *Præcingere, & calcea te caligas tuas.* Ex his habemus, saltem Petrum, vltra vestem quam soluerat, habuisse cingulum ad illam præcingendam, & caligas, siue, vt Græce habetur, sandalia: genus calceamenti non habens corium super pedem. *Et fecit sic*; obtemperauit præcipienti Angelo. qui pòst dixit illi: *Circumda tibi vestimentum tuum, & sequere me.* Ecce fit alterius vestimenti mentio, quod superior vestis esse debuit, quam loco pallij, secundùm consuetudinem regionis, deferre debebat. Nec dicendum, locutum de priori; quia iam de ea dixerat Angelus: nec fuit ita Petrus Angelica præsentia exterritus, quòd non intellexerit, & mandato non obediuerit; quoniam statim *fecit sic.* Post quæ addidit Angelus aliud: *Circumda tibi*, &c. Ad hæc eodem Act. lib. cap. 19. legimus, delata fuisse *super languidos à corpore* Pauli *sudaria & semicinctia, & recedebant ab eis languores, & spiritus nequam egrediebantur.* Semicinctia autem & sudaria

Apostoli an plures vestibus vsi.

Semicinctia quid.

na aliud erant à communi veste, qua operiebantur, quando ea ad infirmos deferebant; vnde Glossa Rabani: *Semicinctia, vestes ex vno latere pendentes; vel zona, siue vestes nocturna; vel genus sudary, quo Hebræi vtuntur in capite.*

Igitur de superfluis & mutatoriis sunt verba Domini intelligenda. Ita D. Hieronymus: *In duabus tunicis*, inquit, *videtur mihi duplex intelligere vestimentum: non quod in locis Scythiæ & glaciali niue rigentibus vna quis tunica debeat esse contentus; sed quòd in tunica vestimentum intelligamus, ne alio vestiti, aliud nobis futurorum timore seruemus*, &c. Idem S. Augustinus lib. 2. de Consen. Euangel. cap. 30. D. Thom. Matth. 10. & alij. Nec verba Marci obstant, *ne induerentur duabus tunicis*: quia vt præcedentia Lucæ interpretanda, scilicet, ne haberent plures vestes mutatorias, vt explicant Iansenius & Maldonatus.

Marc. 6,9.

Superflua ac mutatorias vestes Apostolis interdicta.

Barradius Tom. 2. lib. 9. cap. 11. post nunc allatam interpretationem ait: Simplicior sensus est, præcepisse Dominum, vt vna tantùm tunica induerentur, præter pallium: nam in terra illa calida, vt Lyranus ait, vna tantùm tunica satis erat, addito pallio; vnde illud Baptistæ Lucæ 3, 11. *Qui habet duas tunicas, det non habenti*, &c. Non enim duæ tunicæ necessariæ erant habenti, idcircò altera donari poterat.

Vnius vestis nomine necessariū intelligitur vestimentum.

Verùm vel ista expositio coincidit cum præcedenti, vt tunicæ nomine necessarium indumentum intelligatur, sit vna vel plures tunicæ cum pallio: quòd si nolit eam coincidere, euidenter refellitur; Primò, quia ratio illius non satis firma videtur; cùm non sit tam calida ista regio, quòd vel hiemis tempore vel flantibus ventis non sint minus vtilia vestimenta quàm in aliis multis partibus Occidentis. Et ego sanè non minùs in his partibus quàm in Occidentalibus vestibus vsus sum, quemadmodum similibus alios vsos fuisse vidi. Secundò, refellitur singulariter ex verbis S. Hieronymi: nam illud præceptum non tantum datum fuit pro Iudæa, quam relinquendam esse desertam nouerat Dominus, quia Euangelium erat aspernatura; quare ex ea, puluere de pedibus excusso, debebant proficisci ad alias regiones & nationes, vt posteà Paulus & Barnabas Iudæis dixerunt; vbi non modò caumata & ardentes calores, sed etiam rigidissima frigora, glacies & niues paterentur. Ideò profecturi ad prædicandum Euangelium in vniuersum mundum, non tantum in calidioribus, sed etiam frigidioribus regionibus, ne frigore præsertim deficere eos contingeret, necessarium erat vt pluribus vestimentis induerentur, si vnum non sufficeret; quæ vnius tunicæ nomine intelliguntur in Christi mandato. Quare prior sensus, vt communior, ita verior & simplicior mihi videtur. Et sic patet, quid dicendum ad difficultatem.

De qualitate verò vestium Christi, pretiosæne, viles, an mediocres fuerint, non omnes conueniunt. Aliqui enim pretiosas fuisse affirmant, & alij negant: at non fuisse pretiosas, sed viles, probabilius creditur. Nec enim placet suspicari, Christum fecisse quæ eius pauperrimo statui non conueniebant; & quæ ipse in aliis damnauit, oppositum faciendo docuisse: quæ enim verbo docuit, priùs monstrauit exemplo. Quare cùm pro nobis pauper factus sit, & adeo pauper, vt non habuerit vbi caput suum reclinaret, vt dicitur apud Matthæum, paupertatem docuit. Damnauit enim luxum vestium, dum sanctitatem Ioannis ex vestitu commendans, dixit: *Qui mollibus vestiuntur, in domibus Regum sunt*, Matth. 11, 8. Igitur, ne, quod verbis docuerat & approbauerat, factis improbaret, non pretiosas illas vestes fuisse, sed viles dicendum est: & de inconsutili id manifeste indicauit Isidorus Pelusiota libro 1. Epistola 74. ad Cratonem, dum ait (Baronio referente Tom. 1. Annal. anno Christi 34. n. 117.) *Erat autem tunica eius desuper contexta per totum. Quis autem vestis illius vilitatem ignorat? vt qua Galilæorum pauperes vtantur: apud eos enim maximè huiusmodi vestis genus fieri solet, arte quadam, vt pectoralia, retractim consutum.* Hæc Isidorus.

Vestes Christi quales.

Quantum verò ad huius vestis colorem attinet, vinei fuisse tradit Nonnus in Ioannis cap. 19. *Ne findamus hanc vinei coloris veram tunicam, habentem diuinam formam peregrinam.*

Dictis obstat illud; quia si ita viles & pauperes extitissent illæ vestes, milites non ita solliciti fuissent de illarum diuisione & sortitione. Respondetur tripliciter: Primò, viles & pauperes homines, quales fuisse illos milites, vilissimo exercitio inseruientes, id est, crucifixioni, omnia etiam vilia & egena æstimasse. Secundò, si illud non concedatur, dicatur cum Euthymio, milites per irrisionem diuisisse, quasi de regiis & pretiosis vestimentis aliquid habere volentes. Vel tertiò, veriùs & subtiliùs dicatur, ad virtutem, & non ad pretium respexisse: cùm enim anteà vidissent, quòd solo tactu fimbriæ vestimenti eius, mulier quædam à fluxu sanguinis sanata fuisset, facilè quidem inde coniectare poterant, medicandi vim vestibus eius inesse. Et sanè illis infuisse virtutem, arbitratus fuit Pilatus

Dissolutio.

Virtus vestimentorum Christi.

Genti-

Gentilis, vt patet ex dictis ex Incognito Capite XLIII. III. Libri. Solliciti ergo fuerunt de vestibus Christi illi milites, non propter valorem materiæ, sed propter pretium virtutis, quas proinde multa pecunia se venditeros autumabant. Hanc responsionem indicant Procopius Gazæus in caput 28. Isaiæ, dicens: *Ob eam causam inter se contendebant milites, singuli cupientes, ea diuisa, habere partem: quasi vtilis foret non ad induendum, sed quia vis quædam medica in ipsa erat.* & quia, vt Reliquias pretiosas putabant se posse vendere vel Matri eius, vel aliis amicis suis qui aderant. Lege Rupertum Ioan. 19.

Euthymius cap. 61. in Matth. agens de veste Christi inconsutili ait: Hanc tunicam è traditione Patrum accepimus, opus fuisse Dei Matris; veluti sunt apud nos capitis aut pedum hiemalia operimenta; id est pileoli & caligæ, quæ tum ex lanarum bombyce fiunt ad arcendum frigus.

Salmeron Tract. 18. cap. 10. & alij. Addunt alij, B. Virginem Christo paruulo existente illam contexuisse, & ipso crescente illam etiam creuisse; quod licet nonnulli negent, non deest tamen fundamentum ad annuendum, commemorans, vestes filiorum Israël egredientium de Ægypto, per quadraginta annos non fuisse vetustate consumptas; imò, illis crescentibus, ipsas auctas, vt multi tradunt locum Deuteronomij 8, v. 4. explicantes. Illud verum arbitratur Baronius loco citato: nam in Oriente, hominum vestes à feminis confici solitas; liber qui dicitur Esdræ testatur, cùm ait: *Ipsæ faciunt stolas omnium hominum.* eadem etiam in Prouerbiis de optima muliere dicuntur: *Confidit in ea cor viri sui, & spoliis non indigebit.* & postea: *Domestici eius vestiti sunt duplicibus.* Ergo B. Virgo est celebris & fortis illa mulier, quæ, vt dicitur Prouerb. 31, 13. *quæsiuit lanam & linum, & operata est consilio manuum suarum.* Prouerb. 31, 11. & 21.

Cùm primùm dulces infans, inquit Baptista Mant. *proferre loquelas*
Cœpit, & aduersis vestigia figere plantis,
Mater ei tunicas habiles ordita, nouumq;
Vestis opus, niueo puerum velauit amictu;
Suspiciensq; polos inquit, Date Numina vesti
Incrementa meæ, pueri cum corpore semper
Crescat, & ad sanctos vltrò se accommodet artus:
Non gladium tineámve ferat, non trita senectæ
Cedat, & hac nostri durent monumenta laboris.

Inconsutilem nedum tunicam Filij opera mirabili texuisse creditur, sed etiam eius adhuc pueri subuculam è crasso re lino consuisse: quæ Romæ asseruatur in æde sacra S. Ioannis Lateranensis.

De tunica inconsutili ita scribit Sigebertus in Chron. an. 553. *Tunica Domini nostri Iesu Christi in ciuitate Zaphat, non longè ab Ierosolyma, confessione Simeonis inuenta, & ab Episcopis, Gregorio Antiocheno, & Thoma Ierosolymitano, & Ioanne Constantinopolitano, Ierosolymis, in loco vbi Crux Christi colitur, posita est.*

Placet hic etiam addere quæ de eadem tunica scribit Gregorius Turonensis lib. I. Miracul. cap. 8. *De tunica verò beati corporis non consuta*, inquit, *desuper contexta per totum, quæ, iuxta Dauidicum vaticinium, sub sorte iacuerat, fides Euangelica pandit. ait: Partiti sunt vestimenta mea sibi, & in vestem meam miserunt sortem. De hac verò immaculati agni tunica, quæ à quibusdam audiui silere nequeo: ferunt autem in ciuitate Galatea, in Basilica, quæ ad sanctos Archangelos vocitatur, retineri. Est enim hæc ciuitas ab vrbe Constantinopolitana quasi millia-ribus centum quinquaginta: in qua Basilica est crypta abditissima; ibiq; in arca lignea hoc vestimentum habetur inclusum: quæ arca à deuotis atque fidelibus cum summa diligentia adoratur; non immeritò digna, quæ hoc vestimentum retinet, quod Dominicum corpus vel contingere meruit, vel velare.* Hæc ille. Sed prius citati Auctores tradunt, illam asseruari in oppido Argentolio, non longè à Lutetia Parisiorum, vbi magna veneratione peregrinis ostenditur. Adrichomius in Descript. Ierusalem n. 254. Augustæ Treuirorum religiosè asseruari docet. Vestis inconsutilis vbi.

CAPVT XVII.

De loco inuentionis S. Crucis Domini nostri Iesu Christi, sexto loco primæ Peregrinationis, aliorum sententia.

LOqui aggredimur de loco inuentionis S. Crucis Saluatoris Domini nostri Iesu Christi; quem, post venerationem loci, siue sacelli diuisionis vestimentorum eiusdem Domini nostri, in processione pia veneratione adoramus, inuentionis S. Crucis memoriam recolentes. In cuius quidem argumenti tractatione, vt falsa relinquantur, & quæ vera, vel saltem veritati & rationi proximiora iudicabuntur, eligantur; locumque, quem nunc intuitu inuentionis sanctæ Crucis veneramur, illum piè vereq; esse credamus, in quo sancta Crux inuenta fuit à S. Helena, M. Constantini Imperatoris

toris pia matre, plura maiori qua poterimus diligentia & claritate declarabimus.

Cautela in lectione Historiæ inuentionis S. Crucis obseruanda.

Et diligentia quidem & claritate in hoc argumento pertractando procedendum est; quoniam multi irrepserunt errores, & variæ emerserunt opiniones de loco vbi fuit proiecta & abscondita sancta Crux post mortem nostri Saluatoris, & vbi fuit ab Helena inuenta; remque ita se habere indicauit Gelasius Papa in Romano Concilio hisce verbis: *Item scripturam de inuentione Crucis Dominicæ, & aliam scripturam de inuentione capitis Ioannis Baptistæ, nouellæ quædam reuelationes sunt & nonnulli eas Catholici legunt; sed cùm hæc ad Catholicorum manus aduenerint, B. Pauli Apostoli præcedat sententia: Omnia probate, quod bonum est tenete.* Hæc ipse. & idem amplius ex dicendis manifestum euadet. Igitur vt pretiosum à vili seligamus, illud approbemus, & istud relinquamus, defendamusque veterem ac veram traditionem de loco inuentionis sanctæ Crucis, in primis varias opiniones adducemus, quæ veteri traditioni refragari videntur; deinde nostram sententiam & veterem traditionem explicabimus; demique agemus de tempore quo fuit inuenta, quibusque signis & prodigiis cognita: totum verò hoc argumentum pluribus Capitibus absoluemus; in præsenti aliorum sententiam in medium adducemus, cetera præstabimus in sequentibus.

Gelas. in Rom. Côc. c. de Lib. authent. & apocryphis, vt refert Baron. To. 3. Annal. an. Chr. 326. 1. Thessal. 5. 20

Prima sententia Adrichomij de loco inuentionis S. Crucis.

Christianus Adrichomius in Descriptione vrbis Ierusalem num. 242. dicit, locum, in quem proiecta fuit Christi Domini Crux cum aliis latronum, dici vallem cadauerum, sitam inter montem Caluariæ & mœnia ciuitatis, de qua Ierem. cap. 31, 40. *Vallis cadauerum*, inquit, *quæ inter montem Caluariæ & mœnia Ierusalem sita est, nomen inde habens, quòd ibi cadauera, ossa & cineres eorum qui in monte Caluariæ morte puniti, aut combusti erant, proiiciebantur. Quamobrem & milites, Christi crucifixores, postquam latronum, qui cum Christo crucifixi erant, fregissent crura, ob imminentem vesperam & diem festum, eorum cadauera & cruces, simul & Christi iam sepulti crucem ac titulum in hanc vallem præcipitauerunt.* Hæc & alia, quæ ab Eusebio & aliis dicuntur, scribit Adrichomius.

Adrichomij sententia reiicitur.

Ceterùm hæc Adrichomij sententia non omnino certa videtur, tum propter ea quæ postea dicentur; tum quia fundamentum, cui innititur, haud omnino firmum est.

Vallis cadauerum quare dicta.

Non est enim vsquequaque certum, vallem illam ideò appellatam vallem cadauerum à Ieremia, quòd in eam cadauera proiicerentur; etenim alij arbitrantur, vt Chald. sic appellatam fuisse, quia ibi Assyriorum cædes facta est, de qua 4. Regum 19, 35. Et forsan vallis Ennon, siue Gehennon, erat: quam vt profanaret Iosias Rex, in eam proiecit mortuorum cadauera, ne in ea illis polluta Iudæi amplius idolis sacrificarent. Hæc eadem vallis interfectionis appellata est Ieremiæ 7, 32. quoniam ibi innumeros Iudæos occiderunt Chaldæi, vt dicitur cap. 6. Ezech. & non, quòd in eam proiicerentur cadauera interfectorum in monte Caluariæ, & illorum cruces & mortis instrumenta: & consequenter, non relinquitur indubitatum, in eam proiectas fuisse cruces Christi & latronum. Et sane corpus Christi non fuisse in illam proiectum, docent Euangelistæ; quare non legem, vel consuetudinem perpetuò obseruatam fuisse persuademur, vt corpora defunctorum, & mortis instrumenta in vallem illam proiicerentur.

Præterea, dato, quòd in illam vallem communiter proiicerentur mortis instrumenta; non video quomodo proiecerint cruces Christi & latronum: tunc enim, quando tres illæ inuentæ fuerunt, non illæ tantum, sed cum illis plures aliæ similiter crucifixorum inuentæ fuissent. Non est enim dubio vertendum, à tempore crucifixionis Christi & latronum, vt & anteà, in Caluariæ monte, vsque ad Crucis inuentionem, quod fuit spatium annorum 296. vt ostendemus inferiùs, alios in eodem loco, & eodem mortis genere, non fuisse positos: & tamen in Historia inuentionis sanctæ Crucis habemus, tres dumtaxat cruces in eodem loco fuisse inuentas; alteram videlicet Saluatoris, cum illius titulo, & alias duorum latronum.

Secunda sententia Brocardi, & aliorum.

Brocardus arbitratur, sanctam Crucem Saluatoris in fossam, quæ erat extra ciuitatem & prope Caluarium, fuisse proiectam; sic enim habet in libro quem conscripsit de Locis sanctis cap. 7. § 47. agens de loco inuentionis sanctæ Crucis: *Locus, in quo ab inuidis & cæcis Iudæis cruces absconditæ fuerunt, considerata antiqua vrbis dispositione, videtur mihi fuisse ciuitatis fossa extra parietes portæ Iudiciariæ: quæ quidem fossa propinqua erat Caluariæ loco; nam & apud Ioannem legimus, quod prope ciuitatem passus est Dominus. Existimandumque est, quòd Iudæi, depositis corporibus, in contemptum proiecerunt cruces omnes in fossam, & desuper ciuitatis sordes proiici curauerunt, vt marcescerent. Deuotissima verò Regina Helena locum mundari iussit, &, inuenta sacratissima Cruce in imo & profundo illius fossæ, capellã & altaria erexit: estque modò locus iste inter mœnia ciuitatis inclusus; & retro locũ in quo fuit crucifixus Christus.* Hæc Brocardus.

His

His similia dicit Landulphus de Vita Christi, & aliqua addit: *Ipse autem locus*, inquit, *in quo Crux inuenta est, distat à loco Caluariæ decem pedibus versus Orientem descendendo: vbi in Ecclesia, quæ continet montem Caluariæ, est crypta profunda inferior pauimento 40. gradibus, vel circà, & sunt ibi quatuor columnæ quæ dicuntur mortem Domini fleuisse*. Hactenus ille.

Tertia sententia proponitur, & altera Brocardi reiicitur.

Non placet aliquibus hæc sententia; ideò, alia posita, ipsam reiiciunt. Dicunt igitur, iustitiæ ministros, post Christi & latronum mortem, depositis eorum de patibulis corporibus, cruces ipsorum in fossam illam non proiecisse, vt auctores præcedentis sententiæ asserunt, sed facta fossa, in ipso Caluariæ monte humasse; supra quam proiectæ fuerunt sordes ciuitatis: quæ quia in altum excreuerant, ideò, quando Crux inuēta fuit, in profundo loco fuisse dicitur. Quam sententiam vt stabiliant, & præcedentem reiciant, duo iaciunt fundamenta: quæ quoniam veritatem continent, & faciunt pro alia communi sententia, quam sequi intendimus, hic subiiciemus, fuseque explicabimus. Alterum fundamentum & notandum est, diem Sabbati, & præcipue magni Sabbati, vt erat illud quod in Octaua Paschæ occurrebat, apud Iudæos in maxima habitum fuisse veneratione: quod vt magis honoraretur, non solùm crucifixos in patibulis illo die, sed nec cruces ligna̋ve, in quibus appendebantur, vel crucifigebantur sontes, erecta manere patiebantur; ex illorum intuitu deuotionem & sanctitatem festi violari arbitrantes: quare ligna, cruces, clauos, aliaque instrumenta, quibus carnifices vsi fuerant in illorum crucifixione, humi sepeliebant. Tenebantur verò ad illud obseruandum, non tantùm propter festi solemnitatem, sed etiam propter peculiare Domini præceptum, quod habetur Deuteron. cap. 21. vbi præcipit Dominus, cadauera suspensorum eodem die quo fuerunt suspensa, & ante solis occasum, vt docet Philo de Special. legib. de patibulis & crucibus deponi, ne contaminaretur terra. Hanc tamen legem alij à Iudæis non obseruabant, sed corpora in patibulis relinquebant, quoad vitam finissent, & lacera discerptaque fuissent à volucribus & feris, vt patet apud Lipsium libro 2. de Cruce cap. 12. & 13. Et sanctum Andream, à Gentibus crucifixum, legimus in eius Historia triduo in cruce pependisse.

Magnum Sabbatum quid, & quanta illius obseruātia apud Iudæos. Ioan. 19, 31.

Iudæi eodē die deponebant crucifixos de crucibus, & eas auferebāt, propter festum & Domini præceptum.

Quare cùm diei, in quo Christus crucifixus fuit, successerit Sabbatum, & magnum Sabbatum, vt statim apparebit, vt ipsum Iudæi sanctificarent, & præcepti Domini transgressores haud viderentur, debuerunt de patibulis corpora interfectorum deponere, eaque cum illis sepelire: idque eo citiùs præstare tunc tenebantur, scilicet ante solis occasum, propter sequens Sabbatum, quia die Veneris crucifixus fuit Dominus: *Erat* enim *Parasceue*, vt dicitur Ioan. 19, 31. A solis enim occasu incipiebat Sabbati solemnitas, ideò debuerunt omnia esse completa, ne fossione & illorum sepultura festum violare crederentur. Si enim ante solis occasum non fuissent corpora de crucibus deposita, illorum depositionem post solemnitatem distulissent: hæc enim opera seruilia credebant; at quæ seruilia prohibebantur in lege. Præter Sabbati festum, erat etiam secunda dies Azymorum maximè solemnis, & duplici ratione veneranda: ideò magnum Sabbatum appellabant diem illum. Ne ergo Iudæi legem, consuetudinem & præceptum Dominicum violarent, elaborarunt, vt corpora Christi & latronum de crucibus deponerentur, eaque cum crucibus illa die sepelirentur. Et ea ratione totum fuisse executioni mandatum docuit sanctus Ioannes 19, 31. dicens: *Iudæi ergo (quoniam Parasceue erat) vt non remanerent in cruce corpora Sabbato (erat enim magnus dies ille Sabbati) rogauerunt Pilatum vt frangerentur eorum crura, & tollerentur.*

Sepeliebant Iudæi apud mortuos mortis instrumenta.

Alterum fundamentum est, fuisse apud Iudæos consuetudinem, instrumenta mortis sepelire, vel iuxta corpora damnatorum, vel non multùm longè ab eis. Ita refert Cardinalis Baronius Tom. 3. Annalium an. Christi 326. Alij idem dicunt, vt colligitur ex Compendio Talmud, dicto Alphasi, & ex Rabbinis, Iacob Turim, & Moyse Ægyptio: hi enim dicunt, apud eos fuisse prohibitum corpora malefactorum sepelire in cœmeteriis, vel locis, vbi eorum corpora, qui malefactores non fuerant, humabantur, sed longè ab ipsis. Non procul verò à sepultura corporum interfectorum per ministros iustitiæ sepeliebantur cruces, quibus damnati affixi fuerant, cum aliis instrumentis mortis, vt clauis, fustibus, &c. ideò Iudæi reos in arboribus crucifigi nolebant, sed vt ex lignis diutiis & sectis fabricarentur cruces præcipiebant, vt statim à terra auferri possent: pari ratione Iosue, Regem Hai, quem iussit suspendi ad vesperam, ad solis occasum de ligno præcepit deponi.

Difficultas

Vt verò quæ in isto notando dicta sunt pleniùs dilucidentur, difficultas, quæ contrà fieri potest, proponenda & diluenda est. Gabaonitæ, vt sacra Regum testatur Historia, crucifixerunt septem filios Saul in monte

te coram Domino; nec eo die, quo crucifixi fuerunt, deposuerunt de patibulis, vt manifestum est consideranti historiam illam; qui ob id minimè reprehensi fuerunt: Dauid enim illos de patibulis depositos iussit honorificè sepeliri cum ossibus Saul & Ionathæ filij eius in sepulchro Cis patris Saul.

Solutio. Respondetur, hæc non officere; nam præceptum illud fuit datum Hebræis,& ab eisdem erat illa consuetudo obseruanda: at Gabaonitæ Hebræi non erant, ideò ad illius præcepti consuetudinisque obseruantiam non tenebantur. Nec officit,quòd Gabaa esset in Beniamin, tribu **Iudæorum**; quia non ideò qui crucifixerunt filios **Saul** Iudæi erant, sed exteri: quod clarè 2. Regum 21,2. indicat hisce verbis sacra Scriptura: *Porrò Gabaonitæ non erant de filiis Israël, sed reliquiæ Amorrhæorum.* Et profectò, si Israëlitæ fuissent, pacem non postulassent à filiis Israël, vt postularunt: nec filij Israël iurassent, se non eos interfecturos. Dicebantur autem de Beniamin; quia in sorte Beniamin habitabant. Quare illorum factum diuino præcepto Iudæorumque consuetudini non officit.

Iustitia Dei. Diuina etiam permissione & ordinatione illud creditur factum fuisse, vt diuinum iudicium contra Saul & domum eius omnibus innotesceret; quoniam Saul contra iuramentum & Dei voluntatem occidit Gabaonitas: ideò non mirum, si filij eius fuerint suffixi patibulis, & eorum corpora hominum conspectui per aliquod tempus in ipsis patibulis relicta.

Sed contrà opponet quis factum Dauidis: qui licet esset Israëlita de tribu Iuda, legis diuinæ & laudabilium ordinationum obseruantissimus, tamen non modico tempore corpora illa inhumata in patibulis reliquit; & deposita, non cum interfectis sepeliuit, sed in honesto sepulchro, vt dictum est.

Respondet Lyranus in 2. Reg. 21. legem, quæ Deut. 21. obseruanda præcipitur, fuisse de communi lege: quod & dicere possumus de altera, de humandis corporibus crucifixorum non procul à patibulis; sed in hoc facto fuit principaliter reuelatum ipsi Nathan Prophetæ, & per Nathan Dauid, quòd voluntas Dei erat, vt manerent in

Diuina propitiatio. patibulis, donec ostenderetur signum propitiationis diuinæ per concessionem pluuiæ. Addere possumus, ad iustitiam diuinam magis declarandam, piissimum etiam Dauidem voluisse erga illos pietatis officium exhibere, ne in eorum morte & ignominia delectari & mortuos persequi videretur. Sed, his etiam seclusis, non est suspicandum, Dauidem contra legem fecisse; nam ipsam intelligendam esse de illis, qui à iustitia vt sontes & malefactores occidebantur illo mortis genere, non est dubiò vertendum: sed filij Saul non fuerunt vt sontes à iustitia crucifixi, sed à iuratis hostibus, in odium & vindictam; quare absque legis offensa potuerunt honorificè sepeliri. Voluit etiam Dauid Rex illos honorifica sepultura honorare; quia filij Regis erant: sunt enim Reges & eorum filij honorandi.

Verùm in morte Christi non fuit in lege illa dispensatum cum eo; quia vt seductor & malefactor per iustitiæ ministros morte dignus iudicatus fuit, & per eos cum aliis sontibus cruci affixus, vt patet in Euangelio; quare ante solis occasum debuit eius sanctissimum corpus deponi de cruce: nam nec fuit necessarium diu in ipsa manere, ad diuinam iustitiam & propitiationem ostendendam; quoniam modico illo tempore quo mansit in cruce, satis manifestata fuit infinitæ propè hominum multitudini, quæ ad Paschæ solemnitatem Ierosolymis conuenerat, quando ipse innocens *vulneratus est propter iniquitates nostras, attritus est propter scelera nostra*; quando Patrem pro persecutoribus exorauit, & pro sua reuerentia fuit exauditus; quando latroni Paradisum elargitus fuit; quando denique sua omnipotenti virtute totum mundum ad se traxit, & Patri suo reconciliauit. *Corpus Christi eadem crucifixorum lege deponendum fuit de cruce.* *Isa. 53,5.*

His sic explicatis, hæc dicunt posterioris sententiæ sectatores de loco inuentionis sanctæ Crucis, Depositis de cruce corporibus interfectorum, Christi & latronum, Christi curam suscepisse Ioseph ab Arimathæa & Nicodemum, occultos Christi discipulos, & iuxta Caluariæ montem sepelisse, vt dicitur Ioan. 19. latronum verò corpora ipsosmet Iudæorum ministros in Caluariæ monte humasse; cruces verò tam Christi quàm latronum, magna cum festinatione prope Caluarium facta fouea, omnes simul, vnà cum aliis passionis instrumentis, sepelisse; quæ ob proiectos super eam lapides & sordes in montem excreuit. Quare cùm in historia inuentionis sanctæ Crucis dicitur, quando Helena cruces inuenit, fuisse in profundissimo loco; non ideò hoc dicitur, quòd fuerint in valle vel fossa sepultæ, sed quia lapides, sordes & ruinæ ciuitatis ex illa parte Caluariæ montis in tantum excreuerant, vt montem effecerint, vt dicit Sulpitius Seuerus. Atque ex his arbitrantur, satis confutatam esse Brocardi sententiam, longeque à veritate aberrare, tum propter legem & consuetudinem assignatam, tum quia nullus ex vete- *Tertia sententia explicatur.*

tibus

ribus historicis illud dicit. Sozomenus, cum Theodoreto & aliis Historicis, ait, Crucem Domini inuentam fuisse prope Dominicum Sepulchrum, & in Caluariæ monte, simul cum crucibus latronum: in Historia inuentionis S. Crucis, quam approbat Ecclesia, idem habetur. Et hæc pro Auctoribus tertiæ sententiæ de loco inuentionis sint dicta.

CAPVT XVIII.

Sententia postremo loco adducta Capite præcedenti de loco inuentionis S. Crucis discutitur.

NOn erit abs re, in argumento, quod præ manibus habemus, examinare confutationem opinionis Brocardi & opinionem posteriùs adductam Capite præcedenti de loco inuentionis S. Crucis: & præter dicenda Capite sequenti, non adeò improbabilem esse opinionem Brocardi ostendo. Dico itaque, dum Brocardus ait, cruces crucifixorum inuentas fuisse in fossa illa, non ideò licere inferre, Iudæos fecisse contra eorum legem & consuetudinem; imò sic dicendo, commodiùs illa seruata inuenietur, quam illis assentiendo. Etenim fossa illa est sub ipso loco, vbi Christus fuit cum latronibus in Caluariæ monte crucifixus: in quam statim, depositis de cruce corporibus, potuerunt ministri cruces & alia passionis instrumenta proijcere; at non ita facilè potuissent, si terram vel rupem montis excauare debuissent. Et quomodo locus inuentionis S. Crucis assignatus à Brocardo non est proximus Sepulchro Domini, cùm ab eo sexaginta vel septuaginta gressus dumtaxat distet? Præterea, locus crucifixionis Sepulchro Domini proximus est, vt ex Ioannis Euangelio apparet, nec vllus sanæ mentis negabit; igitur & memoratus: in quem, secundùm Brocardum, proiectæ fuerunt cruces; quoniam sub illo crucifixionis situs est.

Cùm dicunt, Nullus ex vetustis Scriptoribus dicit quod retulit Brocardus, hoc ego non facilè concesserim; quin credo, eos qui de inuentione Crucis scripserunt, facilè trahi posse ad explicandam & roborandam sententiam Brocardi, vt illos legenti patere potest: vel certè oppositum vel diuersum ab eo non dicunt. Prætereà, nullus vetustus Historicus illud dixit; ergo non est verum, quod Brocardus & vetus traditio de loco inuentionis S. Crucis docuit. Et vnde locus? & quæ consecutio? An non etiam veteres Scriptores aliqua posterioribus dicenda reliquerunt, vel etiam consulto omiserunt, quòd essent celeberrima fama commemorata, ex quibus hoc vnum credimus, quod de loco inuentionis dixit Brocardus? Et profectò magis credendum oculato & prudenti testi, & oculatæ communitati aliquid afferenti, quàm paucis non oculatis oppositum dicentibus absque efficaci ratione vel auctoritate, illud tantùm negantibus, quia apud vetustum Scriptorem non inuenerunt, quasi antiqua & communis traditio non æquipolleat paucis antiquis Scriptoribus: Optimè enim S. Augustinus: *Absit vt ea sciri negemus, quæ celeberrima fama commemorat.* Et, vt reor, maiorem nouitatem habet horum sententia quàm Brocardi.

Insuper in hoc fides Brocardo præstanda est; quia in sacra Scriptura versatus, & in Historia traditionibusque locorum sanctorum optimè instructus: etenim per decem annos fuit in Terra sancta, illam diligenter lustrauit; potuitque, optimè vrbis Ierusalem & montis Caluariæ dispositione considerata, diiudicare, an memorata fossa illa fuerit, in quam fuerunt cruces proiectæ, & posteà ab Helena inuentæ, & suam proferre sententiam, quam ex communi traditione didicit, pia fidelium veneratione & summorum Pontificum Indulgentiis approbatam.

Accedit, quòd Ierosolymis alius locus inuentionis S. Crucis ab assignato & descripto à Brocardo non ostendatur nec honoretur: qui si talis non esset, maximè culpandi essent antiqui fideles, quòd memoriam proprij loci inuentionis S. Crucis non conseruassent, cùm tamen aliorum conseruarint, quæ non tanta veneratione sunt conspicua. Et, si negetur Brocardi sententia & communis, Deus ipse in præsentia videretur nolle locum illum debito honore honorari, quem aliàs tamen sua Cruce sanctissima honorari voluit: nec alibi Helena Ecclesiam ad honorem inuentionis S. Crucis ædificauit ab ea quæ apud dictum antrum ædificata est.

His adde, quòd si serò depositum fuit corpus Christi de cruce, quia hora Completorij, vt tenet Ecclesia; igitur & alia latronum corpora similiter deposita fuerunt; & consequenter magna cum festinatione sepelierunt, & cruces & alia mortis instrumenta absconderunt vel humarunt; at citiùs id præstitissent, si illa in dictam fossam vel cisternam proiecissent, quàm si non terram, sed rupem excauare debuissent, quod tempus non exiguum requirebat. Etenim Caluariæ mons, vt plerique alij in istis partibus, non ex molli terra, sed ex rupe est: & in

in rupe nunc monstratur locus vbi plantata fuit S. Crux; & residuum, quod ex illo monte remansit, rupes est; quem ob hanc fortè rationem saxosum appellauit Simon de Cassia lib. 13. de Passione.

Quòd si posterioris sententiæ auctores dicere vellent, cisternam illam, vel fossam, esse illam quam tunc fecerunt: hoc sanè esset mirabile, quia vix vno mense excauari potuisset, & non hora vna vel die vno, vt hora vna plus minusve excauatam fuisse illi docent.

Nec quando inuentæ fuerunt cruces, vere dici potuisset, fuisse in fossa alta, quia lapides vel sordes supra proiectæ fuissent; sed quia verè alta & profunda erat.

Denique modus dicendi illorum non videtur satisfacere; nam dicitur in Historia Inuentionis S. Crucis, quando S. Crux fuit inuenta, fuisse excauatam terram, & non complanatam; at hoc dixisset, si in foueam illam non fuisset proiecta, vel inuenta. Quare sententiæ Brocardi, imò communi, non refragantur dicta ab Auctoribus posterioris sententiæ; & ego illam, quantum ad id quod dicit de loco, libenter amplector, licet, quantum ad aliqua, libenter similiter recedam à Brocardo, propter dicenda Capite sequenti in explicatione communis sententiæ siue traditionis de isto sanctissimo loco.

CAPVT XIX.

Communis traditio de Inuentione S. Crucis Saluatoris nostri secundùm mentem Auctoris.

PRo maiori clarioríque intellectu Historiæ Inuentionis S. Crucis Domini nostri, præter duo fundamenta Capite præcedenti posita, tria alia in præsenti obseruanda & explicanda sunt.

Dissimiliter actum cum cruce Christi & latronum.

PRIMVM est, aliter loquendum esse de cruce Christi, ac de crucibus latronum: quemadmodum aliter cum corpore Christi quàm cum corporibus latronum actum fuit. Corporis enim Christi curam habuerunt duo ex illius discipulis, Ioseph ab Arimathæa & Nicodemus, vt Euangelica veritas docet: corporum latronum iustitiæ ministri, vel Iudæi curam susceperunt, ne, contra illorum legem & consuetudinem, in illa solemnitate in cruce remanerent. Itaque aliter arbitror cum Christi cruce & aliis latronum crucibus & mortis instrumentis actum fuisse, quòd latronum curam habuerint Iudæi, vt concorditer alij fatentur; sed crucis Christi curam susceperunt iidem nominati Christi discipuli, qui vt rem pretiosam absconderunt: in se enim experti fuerant virtutem sanctæ & viuificæ Crucis.

Ioseph & Nicodemus crucem Christi curauerunt, sicut & Christum.

Ad hoc autem opinandum moueor, tum ex statim dicendis in secundo Notabili, tum ex dictis Lib. III. Cap. XLIII. de magna sollicitudine veterum fidelium conseruandi sacras Reliquias, & eximia erga easdem veneratione: quantò ergo magis credere nos debemus, sollicitos fuisse de conseruanda Dominica Cruce, præcipuo Christi passionis & nostræ salutis instrumento, tuto asylo vexilloque Christianorum? Et sanè Auctor Supplementi Chronicorum libro 8. tradit, Nicodemum clauos, lanceam, linteamina ac quæque passionis instrumenta diligentissimè seruasse. Arbitror itaque, sanctos illos non ampliùs occultos, sed manifestos, & dilectissimos Christi discipulos, Iosephum & Nicodemum, sanctam Crucem accepisse, & magna cum reuerentia, vt sacras Reliquias & pretiosum thesaurum, custodisse, vel abscondisse; sicque faciendo, vel diuinæ legis vel Iudæorum consuetudinis transgressores dici minimè potuisse. Lege Mallonium in sacram Sindonem pag. 22. B. & 249. A.

Adhæc, ita accidisse mihi persuadeo ex his quæ S. Paulinus Nolæ Episcopus Epistol. 11. Tom. 9. Biblioth. veterum Patrum scribit in hæc verba: ***Ergo crux Christi tot operta ætatibus, & Iudæis tempore passionis abscondita***, &c. Et à quibus meliùs credamus fuisse absconditam, quàm à sanctissimis illis discipulis auctoritate & pietate eximiis, quemadmodum ab ipsis corpus Christi sepulturæ commendatum? Nam alij Iudæi haud abscondissent, sed abiecissent, quia inimici crucis Christi.

ALTERVM NOTANDVM, quod præcedens magis confirmat, est, Crucem Christi post eius mortem statim fuisse in veneratione habitam; cuius adorationem, Apostolorum traditionem extitisse, docet S. Ioannes Damascenus cum aliis: & omnino ita credendum; aliter ad nostras manus crucifixi exemplar à Nicodemo excisum non venisset, quod nunc Lucæ in Tuscia in illius Cathedrali Ecclesia magna veneratione asseruatur: nec Iudæi (quod plures scripserunt Auctores) vt illius memoriam prorsus auferrent de mentibus fidelium, persuasissent Gentibus, vt in loco, vbi erecta fuit S. Crux, erigerent idolum Veneris; ne, vt inquit Isidorus, quis ex Christianis, ad quorum aures peruenisset notitia S. Crucis, auderet illuc accedere, & locum Crucis venerari, ne idolum adorare crederetur; sicut & in loco resurrectionis simulacrum Iouis, vt resurrectionis Christi memoriam

Crux statim post Christi mortem in honore habita.

moriam penitus abolerent. vnde S. Hieronymus Epistola ad Paulinum, de Institutione Monachi, dicit: *Ab Adriani temporibus vsque ad Imperium Constantini, per annos circiter centum octoginta, in loco resurrectionis simulacrum Iouis, in crucis rupe statua ex marmore Veneris à Gentibus posita colebatur, existimantibus persecutionis auctoribus, quòd tollerent nobis fidem resurrectionis & crucis, si loca sancta per idola polluissent.* & idipsum in Historia inuentionis S. Crucis, quam in eius festo recitat Ecclesia, asseritur. Idem docet Tertullianus, qui floruit anno Domini 200. vicino temporibus Apostolorum, in Apologetico cap. 16. dum respondet obiectioni Gentilium de adoratione Crucis; & Minutius in Octauio.

Christus quo anno passus.

TERTIVM NOTANDVM est, Christum Dominum passum fuisse anno ætatis suæ 33. & Crucem eius inuentam fuisse anno ab eius felicissimo ortu 326. vt ostendit Cardinalis Baronius Tom. 3. Annal. ad istum annum: idipsum communiter Doctores tradunt, vt infra dicemus; in loco verò, in quo demum ab Helena inuenta fuit, delituisse centum circiter octoginta annis, vt dicitur in Breuiar. Rom. in festo Inuentionis S. Crucis, & in adducto Hieronymo.

Crux non fuit statim proiecta in sordidum locum post Christi mortem.

Si hæc vera sunt, vt esse verissima creduntur, euidenter colligitur, S. Crucem non statim post Christi mortem fuisse proiectam, vel in vallem cadauerum, vt Adrichomius; vel in fossam illam, vt dicebat Brocardus Capite præcedenti relatus; vel, vt alij, facta fouea sepultam; (tunc enim non tantùm 180. annis delituisset, sed 296. tot enim currunt à morte Domini vsque ad Crucis inuentioné, sicut 326. ab eius ortu:) igitur alio tempore, quod fuit 113. annorum (tot enim oportet decurrisse à morte Christi vsque ad tempus quo fuit abscondita;) & fuit annus Domini 146. quando in locum immundum proiecta, ex quo posteà anno Domini 326. in lucem prodiit, & denuò à fidelibus venerationi habita. Mihi ad hoc facere videtur quod Cardinalis Baronius scribit in Notis Martyrol. Rom. ad diem 3. Maij, quando recolitur festum Inuentionis S. Crucis: *Inuentionem*, ait, *Crucis cùm Græci non habeant in Menologiis, ea esse causa videtur, quòd inter mobilia festa eadem adnumerabatur: tertia enim die à Resurrectione Domini celebrabatur Crucis resurrectio, cùm nimirum sursum emergens, miraculis coruscauit.*

Inuentio Crucis quare dicta resurrectio.

Antequam rationem proponam, quare sanctæ Crucis inuentio sit illius resurrectio nuncupata, aduerto, P. Iacobum Gretserum Tom. 1. de S. Cruce lib. 1. cap. 64. sentire, apud Græcos nullum esse festum Inuentionis S. Crucis; tum quia si esset aliquod, fieret mentio in illorum Ritualibus & Ecclesiasticis Officiis: & tamen nulla fit, nec Homiliæ orationésve Patrum Græcorum pro tali solemnitate, sicut pro illius Exaltatione aliisque solemnitatibus inueniuntur: tum quia Oratio Sophronij, in qua videtur antepolita sententia Inuentionis sanctæ Crucis sub Resurrectionis titulo indicari, non loquitur de festo Inuentionis Crucis, sed de templi Resurrectionis Domini Dedicatione, vt nos suprà Cap. IX. ex eodem notauimus. Sed quidquid sit de hoc, fortasse non sit illius mentio, nec in illius festo habuerunt Patres Homilias & Orationes, quia non æque celebre ac alterum Exaltationis; tamen non obstat, quin sit verè memorabilis dies Inuentionis S. Crucis apud populum, ob inuentæ Crucis beneficium, sicut accidit in Ecclesia Romana. Quidam Sancti communiter à populo celebrantur; quorum tamen haud notatur Officium in Breuiario, vel in Martyrologio memoria recolitur. Simile de S. Crucis inuentione multò magis opinari possumus, quandoquidem plures Græci scriptores meminerint eiusdem inuentionis: & Græci communiter, quantum vidi, locum inuentionis sanctæ Crucis maximè venerantur. Hoc mihi satis ad intentum, doctos viros rectè censere, diem Inuentionis S. Crucis, eiusdem resurrectionem nuncupari. Sed quanam ratione tali est insignita nomenclatura, cùm certum sit, resurrectionis nomen nonnisi rebus animatis proprie conuenire?

Responderem, tali nomine indicari quod proposuimus, S. Crucem multò ante quam sub Magno Imperatore Constantino inueniretur, fuisse in honore ac veneratione habitam. *Resurrectio enim*, secundùm diuum Damascenum lib. 4. Fidei orthod. *est secunda eius quod dissolutum est, & cecidit, surrectio.* Itaque, si cruci per metaphoram & analogiam resurrectionis nomen tribuitur, & definitio Resurrectionis tribuatur; dicaturque, ideò inuentionem S. Crucis fuisse nuncupatam eiusdem resurrectionem, quia cùm ea post Christi mortem viueret, vt ita dicam, magno cum honore apud fideles vsque ad annum ab ortu Domini 147. & a Christi resurrectione 113. & inde velut mortua in sordibus & puluere delituisset vsque ad annum Domini 326. hoc ipso anno resurrexisse meritò dicta est, cùm à piissima Helena, sub auspiciis Christianissimi Constantini, è sordidissimo illo & puluerulento loco eruta, denuò cœpit in honore haberi, miraculis & gloria coruscare; & ita intentum patet, non statim post

Christi

Christi mortem fuisse S.Crucem in sordidum aliquem locum proiectam.

Confirmatur ex Collecta, quam in eiusdē Crucis inuentionis festo sancta Romana recitat Ecclesia; quæ sic habet: *Deus qui in præclara salutifera Crucis inuentione passionis tuæ miracula suscitasti*, &c. Et quæ miracula facta fuerunt in Christi passione, posteà in Crucis inuētione suscitata? Terra mota fuit, mortui fuerunt ad vitam excitati, & peccatores ad Christum conuersi. *Terra mota est*, inquit Matth. 27,51. *& monumenta aperta sunt, & multa corpora Sanctorum, qui dormierant, surrexerunt. Centurio autem, & qui cum eo erant custodientes Iesum, viso terræmotu & his quæ fiebant, timuerunt valdè, dicentes: Verè Filius Dei erat iste.* Ampliùs, ipse Christus fuit à morte ad gloriosam vitam reuocatus, & ab omnibus iustis & peccatoribus tamquam verus Rex & omnium Dominus, sicut anteà prædixerat, cognitus. Non dissimiliter accidit in S. Crucis inuentione: terra mota fuit, Sepulchrum Christi patefactum, mortui ad vitam restituti, peccatores illam custodientes, vel illius notitiam habentes, ad Christum conuersi; & ipsa Crux è sordibus, ruderibus ac obscura fossa eruta, gloria & honore in terra & in cælo sublimata fuit, cum omnium gaudio & exultatione, vt ex duobus proximè sequentibus Capitibus apparebit. Optima igitur ratione, Crucis inuentio sub nomine Resurrectionis indicitur, & in eadem passionis Christi miracula suscitata perhibentur.

Miracula facta in morte Christi & Crucis inuentione.

Quæ si vera sunt, duo cogimur distincta assignare loca in quibus mansit S.Crux, antequam ab Helena inueniretur: alterum, in quo honorata fuit 113. annorum curriculo: alterum, in quo delituit in sordibus annis 180.

His sic explicatis, dicerem (saluo semper meliori iudicio) rem in hunc modum se habuisse. Obtenta Ioseph ab Arimathæa licentia à Pilato tollendi corpus Christi de cruce, pertexit cum Nicodemo, seruis eorum comitantibus, ad Caluariæ montem: tunc sancti illi discipuli reuerenter Magistri corpus de cruce deposuerunt; & munda sindone inuolutum, in monumento nouo, loco crucifixionis proximo, aromatibus conditum honorificè sepelierunt, vnà, vt pluribus placet, cum clauis & spinea corona, vt tacerent secundùm consuetudinem Iudæorum: Crucem verò, quam ob magnitudinem Sepulchrum non capiebat, vel ipsimet, vel, ob temporis inopiam, illorum serui abstulerunt, eamque cum ceteris passionis instrumentis, tamquam pretiosas Reliquias, quæ Dominicum corpus tetigerant, & nostræ salutis instrumenta fuerant, in aliquo honesto loco absconderunt, vel reposuerunt; vt possent fideles ea venerari. Is verò locus vel fuit spelunca ad pedem montis Caluariæ, proxima loco inuentionis S.Crucis, & Sepulchro Domini, posteà in capellam conuersa, & D. Longino dicata, vt superiùs de ea agentes diximus, & est traditio in partibus istis; vbi mansit per aliquot annos cum illius titulo, quare & capella tituli S. Crucis appellata fuit: vel si non ibi, saltem in alio honesto loco fuit reposita, ab illo in quo fuit ab Helena inuenta, in quo à fidelibus honorabatur. Quod posteà impij infideles inimici Crucis Christi aduertentes, circa annum Domini 146. sub Ælio Adriano, secundùm D. Hieronymum, vel, secundùm computum Adrichomij ex Genebrardo, sub Antonino Pio, in fossam illam, de qua Capite præcedenti, proiecerunt, in quam anteà cruces latronū à militibus proiectæ fuerant, vel die quo fuerunt illorum corpora de illis deposita, vel etiam posteà; quæ deinde omnes sordibus, lapidibus & ruderibus ciuitatis opertæ, ab Helena Augusta simul, id est, in eadem fossa, repertæ fuerunt.

Quid factum de S.Cruce post Christi mortem.

Quando Crux Saluatoris fuit in fossam proiecta.

Hæc fossa, quæ siccæ cisternæ similitudinem gerit, cisterna verè fuit: sub cuius pauimento, quod nunc ibi stratum est, vel prope, quidam fide digni, & versatissimi in traditionibus locorum sanctorum, se ibi aquam vidisse testati sunt; quam adhuc nonnihil fluere, maxima loci humiditas persuadet, & structura idem indicat. Satis ampla est, sub loco montis Caluariæ vbi Christus fuit in cruce eleuatus sita: cuius pauimentum ab illo & summitate vlnis 20. distat, tantamque esse illius cisternæ altitudinem denotat. A magno templo superiori Dominicæ resurrectionis ad hanc fossam descenditur per scalam 29. graduum, qui ex dolato marmore elaborati sunt, & pertransitur Ecclesia, quæ S. Crucis vel S. Helenæ dicitur; illaque est quam S. Imperatrix ædificauit ad honorem inuentæ Crucis, de qua Eusebius Cæsariensis, & alij. In eius medio sunt quatuor marmoreæ columnæ, hemisphærium Ecclesiæ, vnde & per fenestras vitreas lumen recipit, sustentantes: in fronte verò est capella, quæ sub inuocatione S. Helenæ honoratur, de qua pòst agemus. Ex illa, procedendo ad dexteram partem, descendimus per duodecim gradus in rupe montis Caluariæ ruditer excisos ad locum inuentionis S. Crucis: in eius latere apparet scissura montis, quæ creditur ab aliquibus facta in morte Domini, quando terra mota est, & petræ scissæ sunt, sed falsum, & à sensu reiectum; ibi

Descriptio loci inuentionis sanctæ Crucis.

ibi enim erat canalis cisternæ, prout qui viderunt & abstulerunt fide digni renuntiarunt. In fronte est altare, in quo pro pietate Sacerdotum, &, ob loci sanctitatem, Missa celebratur. Singulis annis 3. Maij, quando Ecclesia celebrat festum Inuentionis sanctæ Crucis, ibi à Fratribus sancti Francisci Missa & Officium solemniter decantatur. Ibi semper ante ipsum lampades accensas tenent, quod & à latere eius faciunt Græci: ab omnibus enim tam Catholicis quam schismaticis locus iste magna in veneratione habetur, quòd omnes credant, illum esse in quo multo tempore delituit sancta Crux, & ibidem à S. Helena postmodum inuenta.

Antiqua picturæ historia inuentionis S. Crucis. In capellula altaris superiùs in fornice est depicta sancta Regina Helena cum cruce, & hinc inde viri; & à læua illius Iudas ille Hebræus genuflexus digito ostendens locum sanctæ Crucis. Viginti abhinc annis meliùs apparebant dictæ picturæ, nunc ferè antiquitate & magis humiditate consumptæ, tamen quod diximus demonstrant. Addunt veteres, ideò ibi fuisse depictas, quia erat os cisternæ, per quod proiecta fuit sancta Crux. Detoris supra ipsum est pulchra & virens olea. Ibi etiam videntur ruinæ magnæ Ecclesiæ montis Caluariæ; & decem abhinc annis multò maiores videbantur; sed Gubernator quidam ciuitatis destruxit, & cum aliis aliarum Ecclesiarum ruinis abstulit, vt sibi & filiis amplas ædificaret domos, vt ædificauit, sed non multo post eiectus, illis perfrui non potuit.

Hæc dixi de inuentione sanctæ Crucis opinando potius, & prout elicere potui ex dictis illorum, qui, ob diuturnam moram in locis sanctis, magnam habent eorumdem & veterum traditionum cognitionem, quàm aliquid firmiter asserendo. Quæ si non placent, dicas cum Brocardo, Iudæos, vel Gentiles, qui abstulerunt patibula latronum, abstulisse & Crucem Christi, & cum instrumentis aliis mortis in illam foueam proiecisse; quæ omnia postea simul ab Helena inuenta fuère.

Difficultatis solutio. Sed quid dicendum ad obiectionem quæ fieri posset ex computo superius in tertio Notabili posito? Respondetur multipliciter: Primò, dicendo, mendum esse in computo D. Hieronymi, quod sic corrigendum, & pro 180. legendum 296. tot anni enim fluxerunt à morte Christi vsque ad sanctæ Crucis inuentionem, vt diximus. Non facile hanc admitterem solutionem; quoniam eamdem lectionem semper retinuit Ecclesia in Breuiario, post illius multiplicem recognitionem.

Secundò, dici posset, tempore mortis Christi, omnes quidem cruces, ipsius & latronum, in fossam fuisse proiectas; sed solùm tempore Ælij Adriani, qui ferè solo æquauit ciuitatem, vt alibi dictum, ruderibus ac eiusdem iniectis ruinis opertas. Quæ responsio non multum mihi satisfacit, tum propter iam dicta; tum quia pietati feruentium nascentis ac primitiuæ Ecclesiæ fidelium derogat: non enim credendum, pretiosum lignum, eorumdem salutis instrumentum, in tam sordido loco relicturos, ex quo, vt iam vidimus, illius solam imaginem venerabantur.

Tertiò, potiùs dicatur, illos centum octoginta circiter annos, post quos dicitur inuentam fuisse ab Helena Dominicam crucem, non esse accipiendos ab illo tempore in quo fuit abscondita, vel in foueam proiecta; quia, vt probatum fuit, multò plures intercurrerunt; sed ab alio, in quo à Gentibus idolum Veneris positum fuit in loco Crucis, ad tollendam Christi Domini passionis memoriam.

Si quis dicat, vnà cum cruce inuentas etiam fuisse duas latronum; igitur simul proiectæ fuerunt in foueam, & ipso tempore mortis Christi, quia eodem & illæ latronum sepultæ fuerunt. *Difficultatis alterius solutio.*

Respondetur dupliciter: Primò, quòd aliæ duæ cruces, vt quidam suspicantur, non fuerunt sontium cum Christo occisorum, sed aliorum posteà interfectorum: quæ proiectę ab infidelibus tempore Adriani vnà cum cruce Christi, ad huius confusionem, ne à Christianis aliquando humo effossa ob illius inuentionem, propter alias ibi existentes, etiam inuenta non cognosceretur, sicut verè accidisset, nisi miraculum interuenisset.

Vel dicatur secundò, fuisse omnes illas cruces Seruatoris & latronum simul inuentas, id est, in eadem fossa, sed non simul in eodem peculiari loco, vt ita dicam, agglutinatas siue iunctim positas, sed dispersas; ita vt, excauata humo, primò sancta Crux Saluatoris apparuerit, vel ab ea separatus titulus: & quia illa visa, indubiè scire nequibant, an esset, quam inquirebant, scientes & alias sontium cruces in sordidum illum locum esse proiectas, vlteriùs effodientes, si fortè aliam inuenirent, quæ notâ aliquâ esse propriam Saluatoris præmonstraret, apparuerunt duæ illæ latronum, & fortè etiam aliæ, sed non exinde certiores de Cruce Christi. Quare videntes naturalia humanaque media non sufficere ad salutarem Crucem dignoscendam, ad miraculum recursus factus est; & miraculis certò fuit cognita, vt Cap. XXI. dicemus.

Quartò denique posset non improbabiliter

biliter dici, argumentumque assumptum in hunc modum explicari, Christo & latronibus de cruce depositis, Iosephum & Nicodemum omnes cruces accepisse, & abscondisse; ne sola Christi accepta, aliis relictis, Iudæi perperàm aliquid de ipsis suspicarentur, ac contra ipsos malum aliquod molirentur, duas latronum in memoriam, & alteram Christi ad honorem reseruantes. Et hæ omnes, post illorum obitum simul inuentæ, anno Domini 113. in dictam cisternam vel sordidam foueam simul proiectæ, post centum octoginta annos, anno videlicet Domini 326. simul ab Helena inuentæ fuerunt. Quæ si vera essent, clarè soluta remaneret difficultas.

Dubij solutio. Sed adhuc est dubium diluendum. Ioseph & Nicodemus post Christi mortem non timidi & occulti, sed feruentes & manifesti eiusdem Christi discipuli opere se exhibuerunt; non debuerunt ergo timere, relictis crucibus latronum, custodire crucem Christi, sicut non timuerunt petere à Pilato corpus Iesu, & illud solemniter & honorifice sepelire, non similiter cadauera latronum.

Feruor & prudentia Iosephi & Nicodemi. Respondetur: Ex quo feruorem ostenderunt in petendo audacter corpus Iesu, & illud honorificè sepeliendo; ita prudentes se exhibuerunt auferendo omnes cruces simul, ne scandali & malefaciendi occasionem Iudæis præberent: quia inquit Apostolus 1. Cor. 10, 32. *Sine offensione estote Iudæis, & Gentibus, & Ecclesiæ Dei.* Et hæc de his satis.

CAPVT XX.

Quo tempore, & à quo inuenta fuerit sancta Crux Saluatoris nostri; quomodoque cognitus fuerit locus eius.

Sancta Crux Reparatoris nostri Iesu Christi eo tempore inuenta fuit, quo liberè debitoque honore venerari potuit, & vnanimi omnium consensu, sub Imperio Magni Constantini: vnde Cyrillus, Episcopus Ierosolymitanus, ad Constantium Imperatorem, ipsius Magni Constantini filium, de hoc, tamquam de re omnium testimonio recepta, dixit: *Tempore quidem Deo dilectissimi & beatæ memoriæ Constantini patris tui salutare Crucis lignum Ierosolymis repertum est*, &c. At quo anno eius Imperij, non est ita compertum. Eusebius in Chronico meminisse videtur inuentionis sanctæ Crucis anno 10. Imperij Constantini, Domini verò 315. sic enim inquit: *Helena Constantini mater diuinis admonita visionibus, beatissimum Crucis signum, in quo* *Prima sententia, de tempore inuentionis S. Crucis.* *mundi salus pependit, apud Ierosolymam reperit.* Suffragatur huic sententiæ Eusebius Papa natione Græcus, dũ in Epistola tertia ad Episcopos Tuscię & Campaniæ Prouinciæ tradit, sub suo Pontificatu inuentam fuisse Crucem Domini nostri Iesu Christi, & ipsum festum de ea celebrandum instituisse. & ita refertur à Gratiano de Consec. dist. 3. hisce verbis: *Crucis Domini nostri Iesu Christi, quæ nuper, nobis gubernacula sanctæ Romanæ Ecclesiæ tenentibus, quinto Nonas May inuenta est, in prædicto Calendarum die Inuentionis festum vobis solemniter celebrare mandamus.* Hæc Eusebius Papa. Hic Pontifex rexit Ecclesiam sub Imperio Magni Constantini ante Melchiadem & Siluestrum; quia creatus fuit Pontifex anno Domini 309. & sedit in Pontificatu annos sex. Si ergo dicatur, anno extremo sui Pontificatus fuisse Dominicam Crucem inuentam, sequitur, verum esse quod citatus Eusebius dixit, inuentam fuisse anno 10. Imperij Constantini, & Domini 315.

Ceterum non hæc probatur sententia; quoniam cōmunis ei refragatur, quæ habet, Crucem Saluatoris nostri fuisse inuentam anno Domini 326. Imperij verò Constantini 21. sequenti anno post Nicænum Concilium. Ita Græci omnes Auctores, dum de aduentu Helenæ Ierosolymam loquuntur, quo tempore, & non priùs, inuenta fuit sancta Crux, secundùm omnes. *Refellitur prima sententia.*

Igitur anno Domini 326. Imperij verò Constantini 21. Helena in somnis admonita, ætate iam ingrauescente, conquirendæ Crucis studio Ierosolymam venit, & inuenit, vt, quotquot de Crucis inuentione mentionem fecerunt, scriptis consignarunt: & disertis verbis legitur in Breuiario Romano in illius Inuentionis festo. Sed, aliis prætermissis, vnum audiamus Ambrosium factum elegantissimè enarrantem, qui in Oratione coram amplissimo Senatu, habita in laudem Theodosij defuncti Imperatoris, sequentia nostro proposito deseruientia dixit: *Venit ergo Helena, cæpit reuisere loca sancta: infudit ei Spiritus, vt lignum Crucis requireret. Accessit ad Golgotham, & ait: Ecce locus pugnæ, vbi est victoria? quæro vexillum salutis, & non inuenio? Ego, inquit, in Regnis, & Crux Domini in puluere? ego in aulis, & in ruinis Christi triumphus? Ille adhuc latet, & latet palma vitæ æternæ? Quomodo me redemptam arbitror, si redemptio ipsa non cernitur? Video quid egeris diabole, vt gladius, quo peremptus es, obstrueretur. Sed Isaac obstructos ab alienigenis puteos erudérauit, nec latere aquam passus est. Tollatur igitur ruina, vt vita appareat: promatur gladius, quo veri Goliæ caput est amputatum:* *Secunda sententia, & communis.* *S. Helenæ diligentia in Christi Cruce inquirenda.*

ratum: aperiatur humus, vt salus fulgeat. Quid egisti diabole, vt absconderes lignum, nisi vt iterum vinceretis? vicit te Maria quæ genuit Triumphatorem; quæ sine imminutione virginitatis edidit eum, qui crucifixus vinceret te, & mortuus subiugaret. Vinceris & hodie, vt mulier tuas insidias deprehendat. Illa quasi sancta Dominum gestauit, ego Crucem eius inuestigabo: illa generatum docuit, ego resuscitatum: illa fecit, vt Deus inter homines videretur; ego ad remedium peccatorum diuinum de ruinis eleuabo vexillum. Hactenus S. Ambrosius.

Responsio ad rationem primæ sententiæ.

Et quid ad dicta pro priori sententia dicendum? Quantum ad Eusebij Chronicon respondet Cardinalis Baronius Tom. 3. Annal. ad annum Christi 326. Imperij Constantini 21. illud a librariis admodum esse deprauatum, quod & eodẽ Tomo anno superiori ostendit. Et verè in proposito ita esse, tum ex dictis tum ex eo conuincitur; quia Crucis inuentio ponitur post Nicænum Concilium, igitur non anno 10. sed 21. Imperij Constantini, quando illud fuit celebratum, vt docet Sozomenus lib. 2. c. 1. Et ex dictis colligitur, falsum esse quod scribit Zonaras Annal. Tom. 3. Helenam, post baptizatum Constantinum, adscito sibi comite sancto Siluestro, Ierosolymam profectam esse; nam nec auctoritate nec ratione id probatur, sed contrarium: non enim reperitur, vel dicitur, sanctum Siluestrum Ierosolymis fuisse; aliqua enim mentio ab antiquis Scriptoribus facta fuisset.

Sed quid respondebimus ad confirmationem ex Eusebio Papa? An historia ibi indicata, de inuentione Crucis, apocrypha est? etenim Gelasius in decreto de libris apocryphis apud Gratianum dist. 15. c. Sancta Romana. non ita probat scripturam de inuentione sanctæ Crucis: & profecto, putandum non est, esse locutum de historia quæ a sancto Ambrosio narratur, & probatur in citata Oratione, in funere Theodosij Imperatoris habita, & a S. Paulino in Epistola 11. ad Seuerum, & ab ipso Sulpicio Seuero Hist. lib. 2. cap. 8. Socrat. lib. 1. c. 13. Sozom. lib. 1. cap. 1. Theodoret. lib. 1. c. 18. & aliis, qui ab his acceperunt, vt notauit Baronius in Notis ad Martyrol. Rom. die 3. Maij; quoniam illam historiam amplexa est Ecclesia, vt diximus: ergo de alia historia locutus est Gelasius, & forte de illa quæ memoratur in illa Epistola Eusebij Papæ.

Sed illud obstat huic responsioni, quòd in illo Gelasij decreto à scripturis apocryphis excipiuntur decretales Epistolæ Pontificum, quæ suscipi debent in Ecclesia. vbi sic dicitur: *Decretales Epistolæ, quas beatissimi Papæ diuersis temporibus ab vrbe Romana pro diuersorum Patrum consultatione dederunt, venerabiliter suscipiendæ sunt.*

Respondetur dupliciter; Primò, non omnia in huiuscemodi Epistolis contenta esse indubitanter vera: quædã enim asseruntur, vt ab aliquibus creditur, & vt tenet Pontifex, non vt Pontifex, sed vt Doctor; & illud de inuentione Crucis potest esse vnum ex istis. Secundò, dicendum, Decretalibus præmissis fidem adhibendam esse non vt Scripturæ sacræ & Oecumenicis Conciliis, sed vt dictis Doctorum: & patet in dicto decreto Gelasij; vbi, postquam sermo habitus est de sacra Scriptura & Oecumenicis Conciliis, quæ sunt de fide suscipienda, statim subditur de scriptis Doctorum, quibus non ita firmiter hæremus: & in pænultimo, vel etiam vltimo loco collocantur decretales Epistolæ Pontificum. Igitur, cùm Lib. 1. Cap. x. & LXXXIX. ostenderimus, non necessariò adhærendum esse sententiæ cuiuslibet Doctoris, sed rationabili existente causa ab eadem recedendum, & in argumento, quod tractamus, maior sit pro nobis auctoritas, communis tam Græcorum quàm Latinorum veterum & recentiorum Doctorum, & ipsius vniuersalis Ecclesiæ, hanc retinere debemus, aliquibus etiam refragantibus. Hæc tantùm proposita esse volui: alij meliùs argumentum prosequentur.

Sed qualiter locus sanctæ Crucis piæ Imperatrici innotuerit, sequentibus verbis indicauit Paulinus, Nolanus Episcopus, de Helena dicens: *Itaque non solùm de Christianis doctrina & sanctitate plenos viros, sed & de Iudæis peritissimos, vt propria, qua miseri & gloriantur, impietatis indices exquisiuit, & accitos in Ierosolymam congregauit. Tum omnium vna de loco testificatione confirmata, iussit illicò, vrgente sine dubio concepta reuelationis instinctu, in ipsum locum operam fossionis accingi.* Potuit verò locus innotescere ex lege Iudæorum, de humandis instrumentis mortis prope locum crucifixionis, vel ex traditione patrum ad filios.

Epist. 11. Tom. 4. Biblioth. vet.

Inuentionis S. Crucis locus quomodo cognitus.

Addit Adrichomius ex aliis in Descriptione Ierusalem num. 242. Helenam, renuentibus Iudæis locum Crucis manifestare, quòd nescirent dicentes, omnes igne cremari præcepisse: qui sibi timentes, tradiderunt ei Iudam quemdam, virum in gente sua ætate præstantem; qui puer à parentibus suis, de his quæ Imperatrix scire ab illis cupiebat, fuerat instructus. Tum illa, ceteris dimissis, Iudam compellans, Mors, ait, & vita apposita sunt tibi, si non ostenderis mihi Crucem Christi; quodcumque volueris elige: ille verò tergiuersans, variis sermonibus moras nectebat; timebat enim

Helena minis vrget Iudæos ad locum Crucis ostendendum.

(id quod reuerà factum est) per Crucis prædicationem, leges & traditiones Iudaicas fore abolendas. Instat Imperatrix, vrget vt secretum prodat, variisque mortis minis hominem premit: at cum nihil verbis proficeret, ad rem ventum est; nam in puteum aqua vacuum demittitur, & inedia periturus excruciatur. Cùm autem omni cibo sex diebus fuisset destitutus, die septimo extrahi petiit, & se Crucem Dominicam indicaturum promisit: extractus igitur, ad locum concitus, vbi iacebat sancta Crux, perrexit; & fusis ad Deum precibus, sanctæ Crucis lignum supplex ostendi sibi postulauit. Præstitit Deus precibus auditum, & locum vbi diuina recondita iacebant passionis suæ insignia, euidenti miraculo demonstrauit; nam subitò terra commota est, & aromatum miri odoris vaporem exhalauit. Quo miraculo, venerabilis Imperatrix de loci testificatione confirmata, iussit illicò in ipsum locum operam fossionis accingi; parataque mox ciuium pariter & militari manu, breui laborem istius molitionis hausit: nam exportatis sordibus in altum, defossas tres cruces inuenit, & seorsum ab aliis ligneam illam tabulam, quæ olim cruci Dominicæ imposita, titulum Hebraicè, Græcè & Latinè à Pilato scriptum continebat. Hæc ex Adrichomio. Refert etiam Sanutus lib. 3. Par. 1. cap. 1. quod, inuenta Christi cruce, diabolus vociferabatur in aëre: *O Iesu Nazarene, omnes ad te traxisti; & ego, qui priùs per Iudam traditionem feci, nunc per Iudam eycior.*

Terra motu ac suaui odore locus S. Crucis deprehenditur.

S. Crux in lucem prodit.

Vociferatur diabolus Cruce inuenta.

Dictis alia ad præsens argumentum spectantia placet adnectere ex Sozomeno l. 2. cap. 1. quibus adhuc indicatur, quomodo locus S. Crucis innotuerit. sic verò scribit: *Indicio, vti quidam memorant, Hebræi cuiusdam versus Orientem habitantis, qui auito quodam scripto admonitus locum commonstrauit; sed, quæ verior est opinio, monstratione Dei optimi maximi, qui signis quibusdam & somniis homines ad loci memoriam excitauit. Nam res diuina, mea quidem sententia, humano indicio non egent, cùm Deo visum sit eas patefacere.* Hæc, & optimè, Sozomenus.

Quis Crucis locum ostendit.

Hic Iudæus creditur fuisse Iudas superiùs relatus, qui posteà redditus Christianus, in sacro Baptismi lauacro Cyriacus appellatus fuit; de quo in libro de Romanis Pontificibus in Eusebio Papa, & Gregorio Turonensi Hist. lib. 1. cap. 36. qui posteà fuit Ierosolymorum Episcopus creatus, & sanctus, vt plures affirmant.

In Hispaniarum Chronicis legitur, tantam deuotionem habuisse S. Cruci, vt eam deforis ostenderet portans in vestibus ante pectus; & ex hoc processisse consuetudinem, vt Christiani Equites crucem deferrent pro nobilitatis & dignitatis insigni. Ex dictis patet, quomodo & humana diligentia, & multo magis diuinis miraculis, insolitis inspirationibus, terræ commotione & aromatum miri odoris euaporatione, locus ille sacer ex tenebris in lucem prodierit. Ad hunc sanctum locum S. VVillibaldus, qui Gazæ lumen oculorum amiserat, posteà rediens, id diuinitus recuperauit, vt in eius Hodœporico legitur.

Vnde Equites & alij S. Crucem ante pectus ferre deferrent.

CAPVT XXI.

De prodigiis quibus cognita fuit Christi Crux inter alias latronum.

SEd, inuenta Dominica Cruce cum aliis latronū, quomodo illa Saluatoris cognita fuit? Respondeo, & clarissimis miraculis & humano indicio. Cùm enim humanitus dignosci illæ non possent, erant namque in forma & materia persimiles, vt creditur; quare, consilio Macarij Ierosolymorum Antistitis, ad Deum recurritur, vt miraculo dignetur ostendere, quænam ex tribus illis crucibus esset Saluatoris aspersa sanguine, eiusque passionis instrumentum, & mortis triumphus. *Sapientissimus ille & planè diuinus Macarius, vrbis illius Antistes*, inquit Theodor. lib. 1. cap. 18. *tali via illorum animos dubitatione liberare aggressus est. Mulieri cuidam nobili, morbo diuturno oppressæ, vnamquamque crucem sigillatim, precibus ad Deum simul ardenter fusis, admouens, Crucis Seruatoris virtutem facile perspexit: nam vt primùm ea mulieri adhibita fuit, illicò grauis ille morbus depulsus est, & homo ipsa ad integram valetudinem restituta.* Eiusdem miraculi meminerunt Ruffinus lib. 10. Hist. cap. 8. Socrates lib. 1. cap. 13. Sozomenus lib. 2. cap. 1. Nicephorus lib. 8. cap. 29. & Ecclesia in festo Inuentionis S. Crucis. Sed & illustriori adhuc innotuit miraculo; nam, præter mulierem sanatam, eodem tempore mortuus fuit ad vitam reuocatus, vt Paulinus Epistol. 11. ad Seuerum scribit, Sozomenus citatus, & alij; & indicat Ecclesia in Officio Inuentionis S. Crucis dum ait: *Ad Crucis contactum resurgunt mortui, & Dei magnalia reserantur.* Vtrumque miraculum tunc accidisse, ex aliis docet citatus Nicephorus. In cuius viri resurrectionis loco, vt inquit Beda de Locis sanctis cap. 3. in sempiternum patrati miraculi monumentum, columna quædam à piis fidelibus erecta fuit. Quare optimè Constantinus

Humana diligentia & miraculis S. Crux cognita.

nus in Epist. ad Macarium, quam refert Eusebius lib. 3. de Vita Constantini, dicit, in illius inuentione *nouis miraculis fidem esse declaratam. Miraculis* dixit, non miraculo; quoniam tunc plura patrata fuere miracula; quibus non tantum in eius inuentione, sed multò pluribus in posterum coruscauit.

Ex multis autem miraculis vnicum hoc referam, quod continuò per aliquot annos visum fuit Ierosolymis. Ex magna portione Crucis ab Helena Ierosolymis relicta, vt statim dicemus, fidelibus eò pietatis ergò peregrinantibus, & pro mercede longi itineris aliquid ex Dominicæ Crucis ligno sibi impertiri obnixè petentibus à loci Episcopo, erat solitum frustulum concedi; sed, operante diuina virtute, iugi miraculo, *Crux*, inquit Paulinus Epist. 11. *in materia insensata vim viuam tenens, ita ex illo tempore innumeris penè quotidie hominum votis lignum suum commodat, vt detrimenta non sentiat, & quasi intacta permaneat, quotidie diuiduam sumentibus, & semper totam venerantibus: sed istam imputribilem virtutem, & indetribilem soliditatem, de illius profectò carnis sanguine bibit, quæ passa mortem, non vidit corruptionem.* Sanctus etiam Cyrillus, Ierosolymorum Antistes, qui eo tempore vixit quo fuit inuenta sancta Crux, & eiusdem inuentioni potuit interfuisse (nam sub Constantio, filio Constantini, eidem Sedi post Maximum, Macarij successorem, fuit præfectus Episcopus) de crucis innumerabiles ferè per partes facta diuisione hæc habet Catech. 4. *Ligno crucis vniuersus terrarum orbis per partes repletus est.* ac rursum Catech. 13. *Per particulas ex hoc loco per vniuersum orbem sparsum est.* Et de eodem multiplicato, in crucis diuisione diuinitus impartita, ait idem Cyrillus Catech. 10.

Continuũ miraculum ligni sancti Crucis.

Ligno sanctæ Crucis totus mundus repletus.

Beda in Epitome de Locis sanctis cap. 20. in fine, agens de sanctæ Crucis ligno Ierosolymis Constantinopolim translato sub Heraclio ingruentibus Sarracenis, continui miraculi meminit hisce verbis: *De nodis enim ligni sancti liquor odorifer oleo similis profluit; cuius si etiam modica particula contingat, omnem ægritudinem sanat.* Hæc Beda ex S. Episcopo qui ista aspexit. Cetera prosequamur.

Præter diuinum indicium, adfuit etiam humanum in illius cognitione, ex ipsius videlicet titulo, vt docet S. Ioannes Chrysostomus Hom. 84. in Ioan. & S. Ambrosius, qui in Oratione in funere Theodosij inquit: *Aperit itaque Helena humum, decutit puluerem, tria patibula confusa reperit, quæ ruina contexerat, inimicus absconderat; sed non potuit obliterari Christi triumphus. Incerta hæret vt mulier; sed certam indaginem Spiritus sanctus inspirat, eò quòd duo latrones cum Domino crucifixi fuerint. Quærit ergo medium lignum: sed poterat fieri, vt patibula inter se ruina confunderet, casus mutaret & inuerteret. Redit ad Euangelij lectionem; inuenit, quia in medio patibulo prælatus titulus erat,* IESVS NAZARENVS REX IVDÆORVM. *Hinc collecta est series veritatis, titulo Crux patuit salutaris. Hoc est quod petentibus Iudæis Pilatus respondit, Quod scripsi, scripsi; id est, Non ea scripsi quæ vobis placerent, sed quæ ætas futura cognosceret: non vobis scripsi, sed posteritati, propemodum dicens: Habeat Helena quæ legat, vnde Crucem Domini recognoscat. Inuenit ergo titulum, Regem adorauit, non lignum vtique, quia hic gentilis est error & vanitas impiorum; sed adorauit illum qui pependit in ligno, scriptus in titulo; illum, qui sicut scarabeus clamauit, vt persecutoribus suis peccata donaret. Auida mulier festinabat tangere remedium immortalitatis, metuebat calcare sacramentum salutis. Læto corde & trepidante vestigio, quid faceret nesciebat. Pertendit tamen ad cubile veritatis, lignum refulsit, & gratia micuit.* Hæc Ambrosius; qui non ideò dissentit ab auctoribus priùs adductis, nam vtrumque esse potuit, vt miraculis & humano indicio cognita fuerit S. Crux. Vt enim, inquit Ruffinus, ex titulo fuit cognita Dominica Crux, sed non omnino euidenter; quia titulus non erat affixus cruci, sed iacebat prope eam: ideò, vt nulla remaneret ambiguitas, ad miraculum confugerunt.

Ioan. 19. 22.

Vide Gretser. Tom. 1 de sancta Cruce l. 1. cap. 62. 63. 64. Bosium de Triumph. Cruce lib. 16. cap. 16.

CAPVT XXII.

De forma & materia Crucis Domini nostri Iesu Christi.

SEd cuiusnam formæ & materiæ fuit sancta & viuifica Crux Reparatoris nostri? Irenæus lib. 2. cap. 42. breuiter formam illius expressit, dicens: *Ipse habitus Crucis fines & summitates*, hoc est extremitates, *habet quinque, duos in longitudinem, duos in latitudinem, & vnum in medio, vbi requiescit qui clauis configitur.* Hæc Irenæus. Eadem alij Doctores dixerunt, licet aliqui medij non meminerint, ob eam fortasse rationem, quod ad essentiam crucis non pertineat.

Forma Crucis.

Tertullianus Apolog. cap. 16. idem indicat; dum dicit, stipites trophæorum fuisse cruces, & ipsa signa militaria recta hasta & transuersa hastula formam crucis repræsentasse. Idem Ambrosius Serm. 56. &

D. Augustinus Tract. 118. ostendens, quomodo illius termini sint indicati in Scriptura, mysteria in ipsis delitescentia eleganter referat, dicens: *Cruce significari rectè intelligitur quod ait Apostolus: Quæ sit latitudo, & longitudo, & altitudo, & profundum. Lata est quippe in transuerso ligno, quo extenduntur pendentis manus; & significat opera bona in latitudine charitatis. Longa est à transuerso ligno vsque ad terram, vbi dorsum pedesq; figuntur; & significat perseuerantiam in longitudine temporis vsque in finem. Alta est in cacumine, quod transuersum lignum sursum versus excedit; & significat supernum finem, quò cuncta opera referuntur. Quoniam cuncta quæ latitudine ac longitudine benè ac perseueranter fiunt, propter altitudinem diuinorum facienda sunt præmiorum. Profunda est in ea parte, quæ in terram figitur: ibi quippe & occulta est, nec videri potest, sed cuncta eius apparentia & eminentia inde consurgunt; sicut bona nostra de profunditate gratiæ Dei, quæ comprehendi ac diiudicari non potest, vniuersa procedunt.* Lege eumdem Augustinum Tract. de Cataclysmo cap. 6. Serm. 7. de Verbis Apostoli, Epist. 119. cap. 14. & Epist. 120. cap. 26. & lib. 2. de Doctrina Christiana cap. 41. & Lipsium de Cruce lib. 1. cap. 10. & lib. 2. cap. 10. Denique ab vniuersa Ecclesia antiquis imaginibus sculpta vel picta talis formæ repræsentatur: *Quare de his ambigere*, ait Baronius Tom. 1. anno Christi 34. num. 93. *insaniæ potiùs quàm inscitiæ adscribendum esse putamus.*

Ephes. 3. 18.

Altitudo eius quindecim pedes extitisse, & transuersum lignum octo habuisse longitudinis perhibetur; crassitudo tanta, quanta magno viro sustinendo satis esse potuit. Graue sanè pondus corpori Christi, etsi leue illius charitati.

Materia S. Crucis.

Maior extat de materia difficultas. Supponatur, id quod est extra controuersiam, fuisse ex lignis factam; quæritur, ex quot, an ex duobus tantùm, an ex pluribus: & siue hoc vel illud, an illa fuerint eiusdem vel diuersæ speciei; & si diuersæ, cuiusnam. Fuisse duo ligna, videntur indicare citati Auctores, Tertullianus, Ambrosius & Augustinus; qui quodam in loco, expendens geminam virgæ Moysi percussionem, ait; *Gemina percussio duo ligna crucis significat:* qui tamen non arbitrandi sunt refragari illis qui quatuor assignant, vt dicemus: nam illi solum de principalibus & essentialibus crucis locuti creduntur, longo videlicet & transuerso, alij verò de his, & de medio illo, de quo Irenæus, & tabella tituli. Omissis hic, quæ de origine & inuentione ligni, ex quo fuit efformata sancta Crux, fortasse alibi opportuniori loco proponentur, materiam illius explicemus.

De lignis S. Crucis prima sententia.

Dicimus primò, quorumdam opinionem extitisse, Crucem Domini efformatam fuisse ex palma & oliua: ratio est; quia cum ipsa fuerit trophæum victoriæ Christi, videtur debuisse confici ex eisdem lignis, quibus Ierosolymam ingrediens, quasi post victoriam reuersus, triumphauit: hæc autem fuisse palmas & oliuas, vsus Ecclesiæ comprobat, in Dominica Palmarum illa solùm arborum genera benedicens.

Secundò, alij ex taxo opinati fuerunt fabricatam, qui illis Ieremiæ verbis innituntur: *Mittamus lignum in panem eius.* Nomine enim ligni, taxum, quæ arbor est venenosa, intelligi debere, auctor est Lyra in eumdem locum; per panem verò, Glossam & Patres corpus Christi significare velle, satis exploratum est; vnde perinde aiunt esse dicere, *Mittamus lignum in panem eius*, ac si diceretur: Afficiamus corpus eius, quod ipse panem vocitat, venenoso & execrando taxi ligno. *Secunda.* Ierem. 11. 19.

Tertiò, alij fraxinum arborem proceram, & ad fabricandum hastas optimam, fuisse dicunt: de qua Virgilius Ecloga 7. *Tertia.*

Fraxinus in siluis pulcherrima. ——

Sed nescio an in his partibus fraxinus, nisi deferatur, inueniri possit.

Quartò, Anastasius Sinaita ait, Christum recubuisse & obdormisse in ligno crucis ex tribus arboribus confectæ; quibus intelligit cupressum, pinum & cedrum: cui sententiæ plures subscripserunt; Chrysostomus, Alexander Monachus, &, alijs omissis, Beda in Collectaneis, dum ait: *Crux Domini de quatuor lignis facta est, quæ vocantur cupressus, cedrus, pinus, & buxus: sed buxus non fuit in cruce, nisi tabula de illo ligno super frontem Christi, in qua conscripserunt Iudæi titulum: cupressus fuit in terra vsque ad tabulam, cedrus in transuersum, pinus sursum.* Sic ille. *Quarta.*

Quintò, Glossa in Clementina 1. de Sum. Trin. quatuor quidem ligna fuisse tradit, vt præcedens opinio, sed ab ea diuersa in hoc, quòd pro pino & buxo, ponat palmam & oliuam; & carmine significat hanc sententiam, *Quinta.*

Ligna crucis palma, cedrus, cupressus, oliua;
& ponit cedrum in stipite, palmam in palo per longum, cupressum in ligno transuerso, oliuam in tabula super crucem. eadem S. Bernardus de Passione Domini capite 46. & alij.

Iustus Lipsius de Cruce lib. 3. cap. 13. arbitratur, hæc curiosè magis quàm verè dicta: & Cardinalis Bellarminus Tom. 1. Controuers. lib. 2. de Imaginibus cap. 27. dicit, *Lipsii & Bellarmini iudicium.*

dicit, non habere hæc veterum testimonia, nec videri probabilia; sed dicta esse ad varia Crucis repræsentanda mysteria. Inquit enim, veteres aliquid addidisse mysterij gratia,& nunc ex parte seruari. Igitur cum mysticè locuti fuerint Patres, ex ipsis nil certi de materia Crucis deprehendi potest.

Mysteria varia, quæ ex varijs relatis sententijs & altera adducenda, inter alios aperuit Carthagena Tom. 1. Homil. lib. 10. Homil. 19. Et quod dictum est de varietate & pretio lignorum sanctæ Crucis, non ei probatur; tum quod sibi facilè persuadere non possit, inimicos Christi diligentes fuisse in exquirendis lignis, alioquin pretiosis, ad compingendam Christi Crucem, quam tamquam infamem & maledictam execrabantur. vnde D. Gregorius Nyssenus Oratione de Baptismo ait: *Lignum Crucis omnibus hominibus salutare est; licet sit pars, vt audio, arboris vilis contemptiorisq́; quàm aliæ multæ sint.* Tum quia, si his compacta fuerat Dominica Crux, certe cùm ab Helena tres cruces repertæ fuere, facile fuisset discernere, quænam illarum Christi esset ex materia; quod non accidit, vt constat: & illas eiusdem fuisse materiæ, dicere non est necesse.

Sed dici posset hæc non obstare: non primum; quia quod alicubi ob raritatem pretiosum est, alibi propter abundantiam commune & vile habetur; & illis lignis olim præsertim abundasse regionem istam ex sacra Scriptura nouimus: quare iustitiæ ministri, si nó ex omnibus illis lignis,saltem ex aliquibus conficere crucem potuerunt: & si credat Carthagena, fuisse simpliciter ex vilissima arbore, quomodo affirmat fuisse ex quercu? nec obstat Nyssem auctoritas, quòd vilem contemptioremque dicat, quia ad aspectum vilitatem præ se ferebat: quæ licet ex memoratis arboribus fabricata fuisset, aliæ tamen ipsis inueniuntur nobiliores. Nec officit secundum; quia post inuentionem sanctæ Crucis, & esse Dominicam miraculis cognitum fuit: posteà, cuiusnam extiterit materiæ, diligentia fuit deprehensum.

Sexta sententia. Ipsemet Carthagena suam ponit sententiam,quernam fuisse Dominicam Crucem; quam varijs & moralibus rationibus probat: quem tu consule, si placet; optimè enim & vtiliter mihi disserere videtur. Idem Ciaconus. Lipsius loco proxime citato, de materia crucium latronum & Domini ait, latronum ex obuio & prompto aliquo ligno, Saluatoris è quercu. Primum, quia viri fide digni asserunt, frusta sacratissimi huius ligni, quæ hodie extant, speciem hanc referre. Tum quia crebra & frequens in Iudæa olim & nunc quoque illa arbor. Tertiò, quia robustum lignum & figendo & ferendo aptum. Itaque Silius lib. 1. in eo etiam crucifigit:

Quem postquam diro suspensum robore vidit.

Iterùm:

——Erecto suffixum robore mæstis
Ostentabat ouans populis.——

Septima. Cum in re dubia liceat cuilibet sequi quam maluerit sententiam, & suum proferre iudicium, præsertim cum ratione conueniens; liceat & mihi in tanta auctorum varietate proponere quod sentio. Dico itaque duo. Alterum, lignum quidem sanctæ Crucis ab æterno fuisse præuisum & præparatum, cùm Christus sit agnus occisus ab origine mundi; sed ministris iustitiæ illud casu occurrisse, sicut & latronum: & quantum ad hoc, non video quare sit assignandum discrimen, nisi illud fortè, quod maiorem crucem ex tribus pro Christo elegerint pessimi ministri, tamquam latronum & malefactorum antesignano.

Alterum dictum sit, potuisse quidem sanctam Crucem fuisse ex quercu; sed nulla potest efficaci ratione probari, vt benè contra Ciaconum probat Gretserus Tomo 1. de sancta Cruce lib. 1. cap. 6. sicut nec ratio necessaria est ad probandum, ex quo ligno determinatè fuerit.

Ego probabiliter arbitror fuisse ex oliua; tum quia hæc frequétior & magis ad manus in partibus istis quam quercus, imò non minùs ad opus idonea quàm quercus; tum quia ita graues Doctores adducti dixerunt. Quòd si dicas,de cedro,palma,&c. mysticè fuisse locutos,non negamus; at de oliua nedum mysticè, sed etiam ad litteram. Confirmatur: Etenim in partibus istis vetus receptaque traditio est, ex oliua fuisse efformatam sanctam Crucem; locusque monstratur, & venerationi habetur, vnde sacrum hoc lignum præcisum fuit: de quo Lib. VI. Cap. VII. IV. Peregrinationis erit sermo. Multum fauet huic sententiæ mysticus sensus.

Nec adducta pro præcedenti sententia huic obstant, vt ex parte vidimus: non illud, quod fragmenta crucis querna appareant, dicam ego oliuina, propter magnam affinitatem & similitudinem quercus & oliuæ. Ad aliud, quod patibulum ex quercu factum appelletur, dico quod notauit Lipsius in margine, pro specie genus intelligi posse, pro robore, inquam, quodlibet lignum, more Poëtarum, addo etiam Scripturæ sacræ, vt Cap. IV. III. Peregrinat. huius Libri videbimus. De his agit Iacobus Bosius de Triumphanti Cruce lib. 1. cap. 6.

CAPVT XXIII.

De coronæ spineæ conditione & clauorum numero.

EX quo egimus de sanctæ Crucis inuentione & eiusdem forma & materia, non erit ab instituto alienum, aliqua subiicere de corona spinea, qua regium aureumque caput nostri Saluatoris fuit redimitum, & de clauis, quibus eiusdem manus & pedes transfixi & cruci affixi fuerunt, quos eodem tempore cum Cruce fuisse inuentos creditur. Ob quæ duo præstabimus. Primò, agemus de conditione spineæ coronæ, & de clauorum numero; secundò, de eorumdem inuentione. De priori præsenti, de posteriori Capite sequenti erit sermo.

Corona Christi ex quo composita. Prima sententia. Quantum ad primum: Cuiusnam materiæ & formæ extitit corona illa? Sanctus Hieronymus in c. 3. Habacuc & 2. Aggæi, & alij aiunt, fuisse ex rhamno, plenam sentibus, & hericio similem.

Secunda. D. Augustinus, S. Vincentius, Lyranus, Salmeron, Toletus, & alij, asserũt, coronam Christi compactã fuisse ex iuncis marinis, quibus Syria & vicina Ægyptus scatent; acutissimasq; cuspides habent, dicẽte Poëta:

——*Et acuta cuspide iunci.*

& alibi:

—— *Et carice pastus acuta.*

Idem enim valet iuncus quod carex, scirpus, aut papyrus, vt colligitur ex Plinio lib. 33. c. 11. vnde mare Rubrum apud Hebræos mariscosum nuncupatur; eò quòd mariscis littora eius abundent. Guihelmus Durantes lib. 6. Rational. diu. Offic. cap. de Parasceue, se propriis vidisse oculis coronam spineam, & ex marinis iuncis esse compactam ait. Auctor Historiæ Scholasticæ sic scribit: Qui attentiùs considerasse se dicunt spinas illas, asserunt iuncos fuisse marinos, quorum acies non minùs spina pungit. Ioannes de Carthagena Tomo 1. Homil. lib. 10. Homil. 14. ait, hanc communiorem & celebriorem esse sententiam.

Tertia. Refragantur nihilominùs alij, asserentes fuisse de spinis, vt clarè loquuntur Euangelistæ, illis videlicet quibus hæc regio abundat, vbi vix alias ego vidi, quas sanctas incolæ appellant: ex his fuisse compactam coronam Christi, clarè aliqui tenent apud Gretserum lib. 1. de Cruce cap. 22. crespini sentes appellantes; quarum singulæ tribus spinulis constant; quoniam erant ad manus intra & extra ciuitatem. Ita creditur in partibus istis; ac ideò spinas sanctas appellant. Multùm ad album tendunt: spinæ ex ramis egredientes satis acutæ & longæ: & ego aliquas vidi coronæ Domini persimiles spinis prædictis Ierosolymitanis. Ad has spinas, siue ad constructam ex ipsis coronam, arbitror respexisse Baruch 6, 70. quando dixit: *In horto spina alba, supra quam omnis auis sedet.* Etsi rhamnus rubi genus est candidius & fruticosius, ramos spargens rectis aculeis, non, vt ceteri, aduncis, solis maioribus, vt quidam illum describunt, non credo ab hac sententia abhorrere Auctores primæ sententiæ.

Cardinalis Baronius Tom. 1. sub anno Christi 34. num. 86. huius videtur esse sententiæ; & refellit præcedentem congruenti ratione dicens: *At nullatenus audiendos puto, qui ex iunco marino Domino coronam contextam fuisse dixere; cùm certum sit, Lucæ & Ioannis Euangelistarum assertione, ex spinis esse compactam, ambobus ita dicentibus: Plectentes coronam de spinis. Longè enim diuersa est iunci ac spinarum ratio: nam iunco marino nulla nec in fuste vel ramis inhærent spinæ, sed eius tantùm acumina in spinas desiunnt. Sed & vnde, rogo, præ manibus agentibus Ierosolymis militibus marinus iuncus, cùm ea ciuitas longè distet à littore maris? Ex spinis igitur, quæ circa vrbem illam nasci solerent, paratam ab illis coronam Domino, ratio persuadet, & docet experimentum, cùm quæ hactenus asseruatæ reperiuntur ex eadem corona spinæ, verè ex sentibus esse decerptæ noscantur, proculq; abesse, vt aliqua ex parte cum iunco marino communicent.* Luc. 23. Ioan. 19. Hæc ille.

Martinus Delrius Lectione 9. de Passione, negat similiter ex marinis iuncis factam fuisse Christi coronam, quòd iunci, cùm vnam habeant cuspidem, parum idonei fuerint coronæ plectendæ: multis enim iuncis opus fuisset, vt eorum cuspides caput vndique cingerent. & addit oculorum testimonium: Lustraui, ait, non semel magnam illam coronæ partem, quæ Parisiis in sancto sacello asseruabatur: vidi in Hispania, Legione, & in Monasterio de Spina, & Louanij, & alibi coronæ spinas varias; nulla illarum quidquam cum iunco commune habet, sed omnes rhamnum vel paliurum ostentant. Et Parisiensis quidem vni ramo plures spinas in latere cohærentes, quod à iunco procul est alienum, &c.

Non displicet hæc opinio Barradio, nec alteram respuit; sed vtramque inter se conciliare contendit. sic autem ait: Responderi tamen potest, coronam ex iuncis marinis fuisse contextam, non solis, sed permixtis, ideoque potuisse caput cingere, neque videri in multis coronæ partibus; quia

quia cùm sint duriores & maiores per se, asseruantur aliis locis.

Valeret conciliatio, nisi obstarent opposita à Baronio & Delrio; quibus non respondit. Profectò nescio quomodo illi milites reperire potuerint iuncos marinos; ego sanè nusquam huiusmodi in partibus illis vidi, nec valet, dicere, habuisse antea præparatos, quoniam minùs idonei ad coronam plectendam quàm communes harum partium spinæ. Fauet quod scribit Gregorius Turonensis de Gloria Martyrum cap. 2. *Ferunt ipsas coronæ sentes quasi virides apparere; quæ tametsi videantur aruisse foliis, quotidiè tamen reuirescere virtute diuina.* At in iunco non sunt folia. Dicatur itaque, coronam illam qua Rex noster Christus fuit in sua passione à militibus redimitus, fuisse ex sentibus siue spinis contextam.

Forma spineæ coronæ. Sed cuiusnam extitit formæ? D. Vincentius in Sermone de Passione ait, ita contextam in pilei modum, vt omni ex parte caput tegeret & pungeret. Gabriel quoque in Tractatu de Passione, opinatur fuisse coronam spineam similem coronæ imperatoriæ, quæ caput & cingit & tegit. Idem alij.

Respondetur, ex Euangelio solùm haberi, milites plexisse coronam de spinis; & talem verè fuisse probabilius videtur qualem picturæ indicant; & ad intentum Romanorum militum erat, quorum fuit inuentio. *Illam impietatis contumeliosa coronam*, ait Tertullianus de Corona militis cap. 9. *populus non confinxit, Romanorum militum commentum fuit, ex vsu rei secularis.* Nec credo ab hac sententia alios dissentire, sed ideò dixisse, fuisse in modum pilei, vel imperialis coronæ, vt exaggerarent militum sæuitiam, qui adeò densam & spinis abundantem fecerunt illam coronam, vt totum ferè ambiret caput, premeret & perforaret, & non solùm extrinsecus cingeret: spinis enim iis tunc illius tempora & fœdata & lancinata asserit Tertullianus. Vulneratum à coronæ spinis Dominum 72. locis opinatur D. Vincentius. Et hæc de spineæ coronæ conditione. De clauis modò, quibus humani generis Reparator cruci affixus fuit, pauca subiiciamus.

De numero clauorum Christi. Quot clauis fuit Christus crucifixus? quidam octo, sed pauci & non graues id asserunt Auctores, alij tribus; sed quatuor fuisse cruci affixum, singulariter propter testimonium Gregorij Turonensis de Glor. Martyrum cap. 6. probabilius sentiunt graues Auctores. *Id quidem secundùm antiquum crucifigendi ritum*, ait Baronius Tom. 1. ad annum Christi 34. num. 118. *nam Plautus: Ego dabo ei talentum, primus qui in crucem excucurrerit; sed ea lege, vt affigantur bis pedes, bis brachia. Ceterùm interdum Martyres pluribus etiam clauis in cruce confixos, dicemus tertio Annalium Tomo. At de Christo Domino nostro antiquiores imagines, quatuor ipsum affixum clauis repræsentant, nempe seorsùm singulis pedibus singulis confixis clauis. Sed aliam sententiam de tribus clauis recentior probauit vsus.* Hæc ille. Et Tom. 3. sub anno Christi 326. num. 52. agens de horum inuentione, pluribus idipsum, vt sequitur, explicat: *Cùm autem tres saltem clauos, quibus cruci affixus est Dominus, esse oportuerit (cuius crucifixionis speciem exhibent hodie eiusdem Christi crucifixi imagines) ex illorum duobus frenum* (equi scilicet Constantini) *esse confectum tradunt (licet frenos quasi plures Ruffinus dicat) tertio autem regium diadema compactum: verùm quatuor potiùs fuisse clauos Gregorius Turonensis, qui ante mille & centum propemodum annos vixit, constanter affirmat; & de singulorum vsu hæc scribit: Speciosi autem omniq; metallo nobiliores Dominicæ Crucis claui, qui beata membra tenuerunt, ab Helena Regina, post ipsius sacræ Crucis inuentionem reperti sunt; & de duobus quidem frenum Imperatoris muniuit, quò faciliùs, si aduersæ gentes restitissent Principi, hac virtute fugarentur: de quibus non est ignotum Zachariam vaticinasse Prophetam, &c. Ac mox subdit de vsu claui tertij: Eo enim, inquit, tempore Hadriaticum mare magnis fluctibus mouebatur: in quo cùm frequentia erant naufragia & demersio hominum, vt Vorago nauigantium diceretur; tunc prouida Regina, condolens excidia miserorum, vnum ex quatuor clauis deponi iubet in pelagus, confisa de Domini misericordia, quòd sæuas fluctuum commotiones facilè posset opprimere. Quo facto, redditur mare quietum, tranquillaq; deinceps nauigantibus flabra præstantur. Vnde vsque hodie nautæ sanctificatum mare venerantur; & cùm ingressi fuerint, ieiuniis, orationibus & Psalterio vacant. Clauorum ergo Dominicorum gratia, quod quatuor fuerint, hæc est ratio: duo sunt affixi in palmis, & duo in plantis.* Hæc Baronius. Nonnullæ enim antiquæ Christi Domini Crucifixi imagines id quidem exprimunt, vt seorsum pedes singuli Cruci habeantur affixi; licet aliæ, eædemque frequentiores (quòd recentior vsus id recepisse videatur) pedum plantis inuicem superpositis, vnico tantùm clauo prominentiori suppedaneo ligno Cruci inhærenti confixis, vbique visantur eiusdem Crucifixi imagines sculptæ, vel pictæ.

Quid de clauis factum sit.

Claui Domini mare tranquillum reddit.

De quarto autem clauo Gregorius ait, ipsum in galea statuæ Constantini fuisse positum, testaturque post alios idipsum Zona-

Zonaras. At cùm omnium sententia constet, clauum positum in corona qua ipse vti soleret Constantinus; puto potius, coronam simulacro impositam, ad illius, quam gestare soleret Imperator, exemplum esse compositam, quàm illam reuerà alio clauo Crucis ornatam fuisse. Sed quæ Gregorius scribit de freno ex duobus clauis affabre facto, hæc idem habet, dum res gestas enarrat quæ sub Iustino Imperatore, eodem quo auctor vixit sæculo, contigerunt: *Magnam*, inquit, *ferunt virtutem esse huius freni: quod ambigi nequaquam potest; quod Iustinus Imperator publicè expertus est, ac suis omnibus patefecit. Illusus enim à quodam mago propter pecuniam, emissas sibi à dæmonis vmbra intolerabiles per duarum curricula noctium sustulit insidias; sed cùm tertia nocte frenum capiti collocasset, locum insidiandi inimicus vltrà non habuit, repertumq; auctorem insidiarum gladio percutit.* Hæc Gregorius.

Ioannes de Carthagena Tom. 1. Homil. lib. 10. Homil. 22. pluribus agit de numero clauorum; sed inhærens sententiæ adductæ, quòd fuerint quatuor, argumentis, quibus probari posset fuisse tres præsertim vel octo, respondet: quem si volueris videre, non erit inutile. Hic tantummodò subjiciam quæ loco posterius citato addit Baronius ad argumentū, quo probari posset, clauos, quibus fuit crucifixus Christus, esse plures tribus, & quatuor, quia in pluribus locis supra quatuor asseruari perhibentur. sic autem scribit: *Quod verò claui, quibus Cruci suffixus est Christus, plures diuersis in locis hodie reperiri dicantur; nihil est quod pluribus quàm tribus, vel ad summum quatuor, Christi manus & pedes confixos esse putemus: licet multa extent exempla sanctorum Martyrum, & inter alia quod sanctus Ambrosius recitat de Martyre multiplicibus clauis affixo patibulo. Ait enim ipse, cùm agit de inuentione Agricola martyris crucifixi: Nos legimus Martyris clauos, & multos quidem, & plura fuerunt vulnera quàm membra: sed fortasse accidit, vt ex aliquo clauorum Christi modica singulis accesserit ferri portio; vel potiùs, deperditis antiquioribus rem testantibus monumentis, claui illi, quibus compacta sunt ligna sanctissimæ Crucis, crediti ipsi fuerint, quibus Christi membra Cruci fuerunt infixa: nisi forte alicubi accidit, vt clauus aliquis inter sacras Reliquias asseruatus, quo mystica membra Christi, nempe Martyr quispiam confixus est, idem vnus ex ipsis passionis Christi clauis fuerit existimatus. Quidquid sit, fides (quod ait Ambrosius) purgat facinus; cùm nemo fidelium ferrum colat, sed Christi potiùs passionem veneretur & adoret in ferro.* Hactenus ipse. Et hæc satis de spineæ coronæ, qua Dominicum caput redimitum fuit, conditione & numero clauorum, quibus eiusdem sanctissimum corpus fuit cruci affixum. Alia de eisdem proposita prosequamur.

Quomodo, cum claui Domini tres tantùm vel quatuor fuerint, multo plures recenseantur.

CAPVT XXIV.

De spineæ coronæ & clauorum Domini inuentione.

IN proposito argumento, alterum ferme certum, alterum dubium. Illud, eodem tempore quo inuenta fuit sancta Crux Saluatoris, inuenta etiam fuisse alia passionis instrumenta; coronam spineam & clauos. Istud verò dubium videlicet est, de loco particulari, in quo huiusmodi reperta fuere. Et vt in proposita difficultate appareat, idem iudicium faciendum esse, quantum ad hoc de spinea corona ac de clauis, illa diluenda est difficultas, Num Christus cum spinea corona fuerit crucifixus & mortuus.

Cum spinea corona fuerit Christus crucifixus.

Triplicem inuenio responsionem: altera est Euthymij asserentis, Christo morti proximo exuisse omnia regalia ornamenta, atque adeò chlamydem coccineam, & coronam.

Prima sententia.

Altera est, fuisse quidem detractam coronam quando fuit exutus chlamyde, sed postea impositam. ita Birgitta lib. 7. Reuelat. cap. 15. *Quo facto*, ait, *coronam de spinis, quam deposuerant de capite eius, cùm crucifigeretur, iterùm imposuerunt, & aptauerunt capiti suo sacratissimo.* Hæc ibi.

Secunda.

Tertia denique sententia, & communior, est, non fuisse detractam, sed cum ea fuisse crucifixum, & de cruce depositum. Hanc confirmant picturæ; quæ tamen secundæ sententiæ non refragantur, vt docuerunt veteres Patres, D. Cyprianus de Passione Domini, Tertullianus lib. contra Iudæos c. 13. & Origenes Tract. 35. in Matth. *Quomodo*, ait, *denuò spoliauerunt eum chlamyde coccinea? de corona autem spinea nihil tale scripserunt Euangelistæ, propterea quòd & nos quærere voluerunt exitum rei de corona semel impositæ, & numquam detracta.* Hæc Origenes.

Tertia.

Carthagena Tom. 1. Homil. lib. 10. Homil. 21. duplicem hanc posteriorem conciliat sententiam, dicendo, non omnino iudicandum fuisse, detractam coronam, quæ statim maiori cum dolore fuerat imprimenda; non enim dimissum dicitur, quod statim erat assumendum, vt constat ex l. Diuortium. ff. De diuortiis. & ad priorem Euthymij respondet, non esse eamdem ratio-

nem

nem de corona quę de chlamyde: nam chlamydem, inquit, exuerunt carnifices; quia, secundum consuetudinem damnatorum, ad crucem nudus crucifigi debebat; & quia ipsi chlamydis lucrum quærebant. Quæ rationes respectu coronæ nullius momenti sunt: igitur corona spinea fuit instrumentum mortis, & cum ea mortuus est Christus; ac proinde, quando fuit depositus de cruce, quod de clauis factum est, arbitrandum est simile factum fuisse de spinea corona.

Vbi claui inuenti. Prima sententia. Dubij huius solutione præmissa, dico, duplicem esse opinionem circa præcipuam difficultatem. Altera asserit, fuisse clauos inuentos in sanctissimo Sepulchro à piissima Helena. Ita docent Socrates lib. 1. capite 13. Metaphrastes inferiùs adducendus Cap. XII. sequentis Peregrinationis. Cardinalis Baronius eamdem sententiam sequi videtur in suorum Annalium Tomo 1. & 3. quam referens Barradius Tom. 4. lib. 7. capite 23. explicans illa verba, ***Inuoluit illud in sindone munda***, ait: Cardinalis Baronius Tom. 1. in Appendice, ex Rabbi Iacob, & Rabbi Mose Ægyptio, ait, pollinctores, ea quæ damnatorum corporibus inhæsissent vnà cum eis sepelire consueuisse, eò quòd legis maledictioni subiecti essent: qua ratione ductus, putat, spineam coronam & clauos in Sepulchro Domini inclusos; crucem verò, quam locus sepulturæ non caperet, in propinquiori aliquo specu esse reconditam. Recolendum est hic quod suprà notauimus: quod vt sancti Christi discipuli, & non pollinctores, deposuerunt sacrum pignus de cruce; ita iidem curam habuerunt sepeliendi, vel abscondendi, quæ exanimi corpori adhæserant, mortisque instrumenta fuerant: & sane illam curam non facilè habuissent pollinctores gentiles; qui nihili faciebant obseruantias Iudaicas.

Secunda. Altera sententia asserit, fuisse omnia instrumenta passionis in eodem loco cum cruce sepulta, & ibidem inuenta. Ita Barradius citatus; qui etiam ad Baronium sic respondet: Si illud verum est, ait, pollinctores omnes cruces, & quæ damnatorum corporibus adhæsissent, sepelire consueuisse, probabilius videtur, clauos simul cum cruce fuisse sepultos. Hinc colliges, cur Virgo Deipara clauos non seruarit; videlicet quia sepeliendi cum cruce erant. Sepultæ autem sunt simul cruces latronum cum cruce Christi, vt Crucis inuentio indicat; simul enim omnes sunt repertæ ab Helena.

Sed hæc minimè obstant, vt patet ex dictis de inuentione sanctæ Crucis: & obseruabatur lex illa de sepeliendis instrumentis mortis, si ea in sepulchro, vbi tumulabatur corpus, recondebantur: quare benè potuit sanctissima Deipara accipere à Iosepho clauos, illos in sinum suum reponere, & postea eosdem cum Christo in sepulchro sepelisse. Ad id quod opponit de Historia inuentionis sanctæ Crucis, quid respondendum sit, visum fuit suprà, cum de illa ageremus.

Præterea vnum est quod huic refragatur sententiæ, & alteri suffragatur: quod si claui in loco inuentionis sanctæ Crucis fuissent inuenti, vt à pluribus aliis dignoscerentur, necessarium fuisset ad miraculum recurrere, quemadmodum factum est pro Dominica Cruce; quod tamen ad hunc finem factum fuisse nemo, quod sciam, fatetur: & meritò non fuit factum, quia in Sepulchro alij claui non erant, à quibus, vt ij Saluatoris discernerentur, ad miraculum esset recursus. Quamuis autem pro clauis illis sanctissimis cognoscendis miracula non fuerint necessaria, non destitit tamen ea operari Dominus, tum ad suam ostendendam gloriam; tum vt, quanti faciendi essent, intelligerent fideles, quos tanti Dominus æstimaret. Et in primis magnum fuit miraculum, post tantum tempus elapsum à crucifixione Christi vsque ad illorum inuentionem, haud fuisse rubigine consumptos. Ac deinde, de vno misso ab Helena ad Constantinum dicebant Iudæi (D. Ambrosio referente Oratione in funere Theodosij:) *Ecce & clauus in honore est, & quem ad mortem impressimus, remedium salutis est, atque inuisibili potestate dæmones torquet.*

Ob dicta, creditur tamquam valdè probabile, in eodem Sepulchro inuentam fuisse spineam coronam. *Corona spinea vbi inuenta.* De clauorum inuentione & miraculis, quidque de ipsis factum fuerit, egit Gregorius Turonensis lib. 1. de Gloria Martyrum cap. 6. & nos aliqua ex ipso Capite præcedenti retulimus. & D. Ambrosius loco citato hæc scribit: *Quæsiuit* (Helena) *clauos quibus crucifixus est Dominus, & inuenit. De vno clauo frenos fieri præcepit, de altero diadema intexuit; vnum ad decorem, alterum ad deuotionem vertit. Visitata est Maria, vt Euam liberaret; visitata est Helena, vt Imperatores redimerentur. Misit itaque filio suo Constantino diadema gemmis insignitum, quas pretiosior ferro innexas Crucis redemptionis diuinæ gemma connecteret: misit & frenum. Vtroque vsus est Constantinus, & fidem transmisit ad posteros Reges. Principium itaque credentium Imperatorum, sanctum est quod super frenum; ex illo fides, vt persecutio cessaret, deuotio succederet.* & paulo post: *Rectè in capite clauus, vt vbi sensus*

sensus est, ibi præsidium: in vertice corona, in manibus habena. Corona de cruce, vt fides luceat; habena quoque de cruce, vt potestas regat, sitq; iusta moderatio, non iniusta præceptio. at post multa de eodem argumento tractata, *Quid ergo*, inquit, *aliud egit Helena operatio, vt frena dirigeret, nisi vt omnibus Imperatoribus sancto dicere spiritu videretur; Nolite fieri sicut equus & mulus; sed in freno & camo maxillas eorum constringeret, qui se non agnoscerent Reges, vt regerent sibi subditos?* Mentionem & inter alios facit Theodoretus lib. 1. Hist. cap. 18. de clauo in freno posito, alludens ad id quod olim per Zachariam Prophetam prænuntiatum fuerat: *In die illa erit quod super frenum equi est, sanctum Domino.* Sed hoc, ait Baronius Tomo 3. S. Hieronymo explicanti verba Prophetæ parum arridet.

Zach. 14. 20.

Clauus Mediolani in veneratione habetur.

Clauus, ex quo frenum factum fuit, asseruatur in celeberrima Mediolanensi Cathedrali Ecclesia sub excelso chori fornice maxima cum veneratione: qui singulis annis die 3. Maij deponitur, quando Ecclesia celebrat festum Inuentionis S. Crucis, & maxima cum solemnitate publica in Supplicatione defertur ab Archiepiscopo per ciuitatem, concurrentibus non solùm Mediolanensibus omnibus Ecclesiasticis & sæcularibus, sed etiam ex varijs partibus quam plurimis. Per octo continuos dies eius celebratur festiuitas, & cum multis luminibus in maiori altari Ecclesiæ in nobilissima cruce publicè expositus adoratur, in illisq; semper eò confluunt fidelium processiones & cœtus, & plures à dæmonibus vexati liberantur. Alij partim Romæ, partim Parisijs, partim Venetijs, partim in alijs partibus, si non integri, saltem ipsorum reliquiæ asseruantur, vt in illis locis & alibi traditur.

Alij claui Romæ, Parisijs & Venetijs asseruantur.

De spinea Domini corona sequentia scribit Genebrardus lib. 4. suæ Chronologiæ: *Ludouicus Rex Galliæ à Græcis redemit coronam spineam, eamq; Lutetiam asportari præcepit: cui ipse obuiam, comitantibus Episcopis & Regni Proceribus, venit multis cum lacrymis & suspirijs, nudis pedibus, vndique affluente & in genua procumbente populo.* Illius aliquæ spinæ in diuersis cernuntur partibus. Et hæc de clauorum & spineæ coronæ inuentione satis.

Spinea corona vbi.

CAPVT XXV.

De spongia qua Christus in cruce fuit felle & aceto potatus, & lancea qua fuit eiusdem latus apertum.

QVamuis spongia felle & aceto admixta, arundini imposita, sitienti in cruce Domino exhibita, & lancea, qua exanime illius corpus transfixum fuit, mortis instrumenta extitisse non videantur, tamen opprobrij & passionis fuerunt, & pro talibus semper habita: quare vt de alijs passionis instrumentis & mortis iam egimus, occasione loci Inuentionis S. Crucis, non erit abs re pauca addere de spongia illa & lancea benedicta, quæ nostræ salutis æterna monumenta. Et de spongia prius.

Christus cum penderet in cruce, & iam morti proximus esset, ob riuulos nimij sanguinis de suo sacratissimo corpore egressi, cum inuasit maxima sitis, ideò dixit, *Sitio*; quamuis magis hoc dixerit *vt consummaretur Scriptura*, vt notauit Ioannes, &, vt docent Doctores sacri, vt significaret ingentem sitim adhuc patiendi, conuersionis Iudæorum, & salutis omnium hominum. Quod audientes milites, cùm ibi *vas positum esset aceto plenum, illi spongiam plenam aceto, hyssopo circumponentes, obtulerunt ori eius*, vt idem ait Euangelista. Bis potatus fuit Dominus, semel, antequam crucifigeretur, vino myrrhato felle permixto, iterùm, crucifixus, aceto, &c.

Sitis Christi in cruce vnde processit.

Ioan. 19. 28.

Christus in passione bis potatus.

Disputant Doctores, ad quid delatum fuerit vas illud aceti, & ad quid acetum milites Christo propinauerint; & quia non est animus dissentientes grauissimorum virorum sententias proponere, & de eisdem iudicium proferre, tu illos consule, vt Cardinalem Baronium Tom. 1. sub anno Christi 34. num. 104. Barradium Tom. 4. Concord. Euang. lib. 7. cap. 18. & alios.

Dicam tantum ad intentum, spongiam illam fuisse Ierosolymis inter sacras Reliquias longo tempore asseruatam, & vsque ad Bedæ tempora monstrari solitam, vt ipse indicat de Locis sanctis cap. 2. *In platea*, inquit, *quæ martyrium & Golgotha continuat, exedra est, in qua calix Domini scriniolo reconditus per operculi foramen tangi solet, & osculari: qui argenteus calix, hinc inde duas habens ansulas, sextarij Gallici mensuram capit, in quo illa est spongia Domini potus ministra.* Hæc Beda. Hæc posteà Romam translata, summo cum honore in basilica Lateranensi, ruborem quemdam in se retinens, quasi aliquando tincta Christi Sanguine, asseruatur, vt ex oculatis testibus inter alios tradit Baronius vbi suprà num. 116. Et de lancea aliqua explicare prosequamur.

Spongia olim Ierosolymis monstrabatur.

Romæ postmodum asseruatur.

Consummato opere nostræ Redemptionis per mortem Christi, vnus militum vel militari ferocia, vel ex humanitate & reuerentia, virtute mortis illius operante, vt citiùs & absque crurifragij grauissima pœna & infamia moreretur, non creditus mortuus,

Miles quare latus Christi lancea aperuerit.

tiuus, vel vt mortuus ostenderetur, vel denique vt gratiam præstaret crudelissimis Iudæis, Lancea latus nostri Saluatoris aperuit, vt inquit S. Ioannes. Lancea illa non fuit sepelienda, vel abscondenda cum instrumentis mortis Christi; quia non fuit mortis administra, sed arma militis; verum inter sacras præcipuasque Reliquias collocanda, quòd latus Domini aperuerit, ex quo exiuit sanguis & aqua, Ecclesiæ Sacramenta fluxerunt, & ipsamet Ecclesia Christi sponsa genita fuit, vt alibi ex sanctis Patribus indicauimus: & ita factum fuit, diuina prouidentia operante, à piis fidelibus; aliter ad vsque nostra tempora cum honore asseruata non fuisset.

De lanceæ inuentione plura ex diuersis in vnum collegit Ioannes de Carthagena Tom. 1. lib. 12. Homil. 2. ex quo hic compendiose aliqua subijciam. Quod autem primò dicit, Reginam Helenam, Constantini matrem, simul crucem, clauos & ferrum lanceæ reperisse, ex auctoritate veterum doctorum, qui egerunt de S. Crucis inuentione, quos ipse retulit Homil. vltima lib. 10. ego fateor me tale in illis non aduertisse; & mirum, quod accuratissimus scriptor Cardinalis Baronius, ex iisdem scriptoribus plura referens de inuentione Dominicæ crucis & clauorum, lanceæ nec verbum fecerit. Arbitror, neotericum Scriptorem idem iudicium fecisse de lancea illa, ac de aliis passionis instrumentis, simul inquam ea sepelienda. Sed longè diuersum faciendum erat: nec enim fuit lancea instrumentum mortis, quia iam Christus spiritum emiserat, sed arma militis, qua noluisset se priuare, vt consuetudini Iudæorum satisfaceret; præsertim quod de lancea aliud iudicium ferendum sit quàm de aliis passionis instrumentis, vt præmisimus: quare ad alia accedamus.

Christi lancea vbi asseruata. Beda venerabilis lib. de Locis sanctis capite 2. scribit, ferrum lanceæ in lignea cruce inclusum, custoditum fuisse in sancta Ciuitate in porticu templi, in qua sepulchrum Domini est: *Lancea militis*, inquit, *inserta habetur in cruce lignea in porticu Martyrij; cuius hastile in duas intercisum partes à tota veneratur ciuitate.*

Antiochiã translata. Multis postmodum elapsis annis fuit diuina prouidentia lancea ista benedicta in Antiochiæ ciuitatem translata, & anno Domini 1098. cum ciuitas illa grauissima obsidione infestaretur a Corbacat, vel, vt aliis placet, Chorbana, Persiani Regis Duce, inuenta. *Lancea reuelatur.* Siquidem eo tempore accidit, vt ex diuina reuelatione, facta per S. Andream Apostolum cuidam Petro Presbytero (referente Bosio lib. 1. de Triumphante Cruce cap. 17.) in abscondito quodam loco templi sancti Petri pretiosum lanceæ pignus inueniretur; cuius sane felicem inuentionem, tamquam certum futuræ victoriæ præsagium, ciuitas iudicauit: vnde, post trium dierum ieiunium, sacramento Confessionis omnes ciues abluti, Eucharistiæque salutari cibo refecti, Christiano zelo inflammati, Episcopo Legato Apostolico præeunte, ac sacrum lanceæ pignus in manibus gestante, aduersus inimicum exercitum egressi sunt; quem adeò acriter profligarunt ac trucidarunt, vt Blondus de Declin. Roman. Imper. Decad. 2. lib. 4. Paulus Æmil. de Reb. gest. Franc. lib. 4. Robertus Monachus lib. 7. Guilel. Tyr. lib. 8. cap. 14. & plerique alij affirmarint, plusquam centum millia Barbarorum ab eis interfecta fuisse.

Permisit autem Deus optimus maximus, vt reuelatio & inuentio illa lanceæ Dominicæ calumniaretur, vt miraculo illustraretur & firmaretur; vt de cruce anteà, cùm fuit ab Helena inuenta, factum fuit. *Calumnia magis lancea inuenit.* Accidit itaque, parta victoria, vt refert Paulus Æmilius vbi suprà, inuidiæ causa, vt Capellanus quidam Comitis Normandini inter ciues diuulgaret, ferrum illud lanceæ Antiochiæ repertum in Ecclesia S. Petri, non esse illud quo Christi Domini latus confossum fuerat, sed fictum industria Comitis Tolosani, vt inde lucri aliquid reportaret: quod ægre ferens Sacerdos, cui diuina reuelatio facta fuerat, maxime cùm aduerteret, non paucos huic fabulæ fidem adhibere, coram tota ciuitate, vt se purgaret, ad flammæ iudicium nudus descendit, sacrum lanceæ ferrum manu gestans; cuius quidem virtute per coaceruatorum lignorum ardentem struem mediosque ignes illæsus euasit: mox verò ad tantum miraculum turba ruente vt illum tangeret, ab ea oppressus, inter manus eius periit: vnde qui flammas euasit, manus turbæ euadere non potuit.

Postmodum verò sacrum lanceæ pignus in manus Imperatoris Constantinopolitani peruenit; qui cuspidem eius ab ea ferrea lima scindens, dono misit Regi Francorũ, vt, præter alios, refert Guilielmus Caorsinus in suis Commentariis, reliquum verò sacri ferri, quod supererat, custodiri fecit in templo sancti Ioannis de Petra: vbi tamdiu permansit, quamdiu ciuitas illa in manus Mahometi incidit anno 1453. tunc enim sacra hæc lancea, cum spongia & arundine, qua Christus Dominus fuit potatus, nec non & S. Ioannis Baptistæ dextera manus, qua Redemptorem mundi baptizauit, in hostis victoris possessionem deuenerunt; *Lancea peruenit ad Imperatorem Constantinopolitanum, qui illius cuspidem misit ad Francorum Regem.*

nerunt; vnde cònſcius Mahometus, Conſtantinopolis Baſilicas magna auri, argenti & Reliquiarum copia ditatas eſſe, eam legem ſanciuit, ne quiſpiam ab eis locis aliquid auferre auderet. Deinde in Turcarum Imperium ſuccedens Baiazethus, vt beneuolentiam magni Magiſtri S. Ioannis Ieroſolymitani captaret, nomine F. Petri de Aubuſin, manum S. Ioannis Baptiſtæ donauit; & ad eius preces ſacrum lanceæ ferrum Innocentio VIII. Summo Pontifici idem Baiazethus miſit anno 1492. vt ſacræ Religionis S. Ioannis veriſſima hiſtoria conteſtatur. Ad cuius felicem aduentum, qui fuit vltima Maij anni 1492. vt ex Diariis Romanarum rerum etiam habetur, Summus Pontifex, & Cardinales omnes, cum ingenti Presbyterorum & Monachorum multitudine, vſque ad portam ſanctæ Mariæ de Populo, honoris & reuerentiæ cauſa, egreſſi fuere, vt ſacrum pignus debito honore ſuſciperent.

Ferrum lanceæ ad Pontificem Romanum delatum.

Detulit autem Summus Pontifex ſacrum ferrum in propriam cameram; eo quidem animo, ſi Boſio credimus, vt ibi aſſeruaretur, quouſque ad eius honorem ſumptuoſum templum erigeret. Cùm primùm tamen ille vita functus eſt, confeſtim tranſlatum fuit ſacrum ferrum in Baſilicam S. Petri eodem anno die Lunæ, 16. menſis Iulij, vt eadem Diaria docent. Non ergo illud poſuit Innocentius, vt in eius Vita dicit Platina, niſi dicatur, ipſum in morte ita ordinaſſe.

Romæ in Baſilica S. Petri aſſeruatur.

Duo dictis obſtant, quæ ſunt proponenda & diluenda. Primum eſt, quod non pauci Hiſtorici tradunt, Balduinum II. Imperatorem Conſtantinopolitanum, graui quadam pecuniæ neceſſitate oppreſſum, ſacrum lanceæ ferrum Venetis impignoraſſe pariter cum corona ſpinea, & parte ſanctæ Crucis: qui cum poſtea eiſdem Venetis debitum non ſoluiſſet, eius permiſſu ſanctus Ludouicus Rex Francorum, ſoluto ære, ſacra hæc pignora recuperauit, & in Regia ſua Pariſiis religioſe cuſtodiuit.

Difficultas diſſoluitur.

Reſpondet Carthagena, totum ferrum non fuiſſe datum ab Imperatore; nec id dicunt Hiſtorici, qui factum illud retulerunt; & hoc ſingulariter oſtendit ex Philippo Bergomenſi in Supplemento Chron.

Secundum, quod opponi poteſt, eſt quod Genebrardus in ſua Chronologia affirmat, ſanctam lanceam in manus Rodulphi Ducis Burgundiæ perueniſſe, eamdemque ab eo partim muneribus partim minis Henricum I. Imperatorem extorſiſſe; poſtmodum verò illam obtinuiſſe Othonem eius ſucceſſorem, Regique Angliæ Etelcſtano liberaliter donaſſe anno 963.

Reſpondet idem Carthagena, lanceam de qua loquitur Genebrardus, non eſſe illam Saluatoris, ſed aliam qua Imperator Conſtantinus vtebatur; cuius ferrum formam crucis exprimebat, intuſque particulam cuiuſdam Chriſti claui continebat. Huius meminerunt Sigebertus in Chron. ſub anno 929. Cardinalis Baronius Tom. 3. ſub anno Chriſti 325. num. 207. Ex his & illis quæ ex eodem Cardinali diximus Capite XXIII. huius Peregrinat. de clauorum Chriſti pluralitate, patet quid reſpondendum ſit dicentibus, ferrum Dominicæ lanceæ eſſe Mechinij, vel in Armenia. Et hæc de his ſatis.

CAPVT XXVI.

De ſacello S. Helenæ matris Conſtantini, ſeptimo loco primæ Peregrinationis.

E Loco Inuentionis ſanctæ Crucis Saluatoris noſtri, & ciſterna in præcedentibus memorata, gradus vndecim in rupe montis exciſos aſcendendo, reuertimur ad Eccleſiam & cryptam S. Helenæ, Magni Conſtantini Imperatoris piiſſimæ matris; vertendoque nos ad dexteram partem, iterumque reuertendo, duobus gradibus adſcendimus ad altare, vbi ſanctam Deoque dilectam veneramur mulierem, quemadmodum alia ſancta loca priùs fuimus venerati.

Sacellum hoc & templum pluchrum eſt ac amplum, & non minus ac alia quæ in templo Reſurrectionis Domini honorantur. Tres habet naues; in medio eſt hemiſpherium, quod quatuor marmoreis columnis ſuſtentatur, & ex illo lumen recipit: ſunt illæ in quadro diſpoſitæ; & omnes ab inuicem diſtant palmis 20. & à columna ad nauem, ſiue murum Eccleſiæ, ſunt palmi 16. tota eius longitudo eſt palm. 50. latit. 48. ligneis cancellis diuiditur, & ſuperior pars clauditur: in qua ſunt duo altaria; in medio maius eſt, totum integrum, hoc eſt, ex vnico marmore, longit. 9. latit. 5. palm. cum proportionata altaris altitudine: S. Imperatrici dicatum eſt. Alterum in eius dextera bono Latroni, ſiue eius cruci, dicatum; à ſiniſtra eſt marmorea ſedes Epiſcopi: fabella eſt, eſſe illam, in qua Helena ſedit, quando iuſſit fodi terram pro inuenienda ſancta Cruce; vel in illa ſediſſe Conſtantinum, quoniam tunc Ieroſolymis non fuit Imperator. Etenim ab Epiſcopo Armeno Ieroſolymitano, quem ego ipſe noui, fuit ibi erecta; & aliquando conqueſtus fuit, quòd illam demolirentur peregrini falſo illo intuitu. Nihilominùs fas eſt credere, verè ibidem fuiſſe Helenam, quando iuſſit fodi terram pro ſancta Cruce inuenienda.

Forma ſacelli S. Helenæ.

Et

Et non minùs falsum, columnas marmoreas priùs memoratas emittere lacrymas, quasi dolentes mortem Saluatoris: etenim olim quidem, quòd sacelli illius solarium non esset perfectè compactum & accommodatû, ob defluentem in eas aquam, semper madefactæ & quasi lacrymas emittentes videbantur; at in præsentia, ex quo stratum illud superiùs optimè resarcitum est, alioque diuertit decidentes aquas, nil tale videtur.

Guilielmus de Baldensel causam defluentis illius aquæ adscribit naturæ lapidis columnarum; sic enim de illis scribit in suo ad Terram sanctam Hodœporico: Circa locum inuentionis sanctæ Crucis sunt quædam columnæ marmoreæ aquam continuè distillantes; & simplices dicunt, quòd plangant & defleant mortem Christi, quod verum non est: quia vbi natura sufficit, non est ad miraculum concurrendum. Est autem certa species lapidis in genere marmorum, quæ Enidios appellatur, cuius natura per magistros mineralia conscribentes talis asseritur, quòd ex frigidissima naturali eius complexione aërem circumstantem ingrossando transmutat in aquam: in habentibus enim symbolum facilis est transitus aquæ in aërem subtiliando, & aërê in aquam inspissando; quo fit, vt aërem aquam factum, & petræ circumpositum, necesse sit naturaliter distillare. Vnde in Constantinopoli, in veteri palatio Imperiali, sub terra quasdam conchas marmoreas vidi de simili lapide; quæ plenæ existentes aqua, euacuabantur aliquoties: & reuoluto anno, sine omni humano studio, plenæ inueniuntur aqua, ita vt vndique effluant; quod à vulgaribus maximum miraculum reputatur. Sed ego hoc videns naturam lapidis consideraui; circumstantiam loci aduerti, admirato domino Imperatori causam naturalem exposui, cui plurimùm placuit, & me ex tunc in singularem amorem & honoris gratitudinem collegit. Hæc ille.

Mihi in proposito præcipua ratio illius defluxionis videtur esse loci humiditas, ob quam aliæ templi maioris columnæ fæces quasi demittunt sudoris; sunt enim illæ ex communi marmore: etenim si essent ex Enidios lapide, vt olim, ita in præsentia aërem in aquam conuerterent, ac defluerent, quia mutatæ non sunt; quod tamen haud faciunt.

Ratio nominis sacelli S. Helenæ. Sed quare hoc sacellum *Sancta Helena* nuncupatur? Dicerem duplici ratione. Altera, quia ipsa Imperatrix illud ædificauit ad honorem inuentæ Crucis: arbitramurque, esse illam Ecclesiam, de qua Eusebius & alij locuti fuerunt, & nos suprà meminimus Capite v. huius Peregrinationis: quæ Ecclesia sanctæ Crucis ab ea appellata. Quo nomine fortasse in præsentia non gaudet; vel quia eo insignitur ipse locus inuentionis sanctæ Crucis, vel quia, antiquitate consumpta, vel potiùs rabie infidelium demolita, posteà à piis fidelibus reparata & reædificata, ob pietatem & deuotionem in Augustissimam & sanctissimam mulierem, ab eius nomine appellata est *Sancta Helena*, Deo iustè disponente, vt illa hoc monumento perpetuò in Terra sancta celebraretur, quæ in ea tot templa construxit, totque veræ pietatis æterna monumenta posteris reliquit. Et hæc est altera ratio nomenclaturæ huius Ecclesiæ & sacelli. Posset etiam dici, totam structuram Ecclesiæ dici sanctæ Crucis, sed ratione superioris partis & altaris S. Helenæ, Sacellum sanctæ Helenæ nuncupari.

CAPVT XXVII.

De origine D. Helenæ, M. Constantini Imperatoris piissimæ matris.

Omnis ratio & æquitas requirit, cùm de sanctis Palæstinæ locis agamus, vt aliquid de muliere illa forti dicamus, Helenam Imperatricem dico, quæ ex remotissimis partibus venit Ierosolymam, non vt altera Regina Saba, audire sapientiam Salomonis, sed vt oculis corporis videret, & mente contemplaretur, pioque affectu & studioso effectu illa veneraretur loca, quæ sanctificauit & exornauit ille, qui est plus quàm Salomon, increata Sapientia, Verbum Patris, Æternique Dei Filius, & Reparator noster Christus Iesus. Mulier sedula, quæ, in manibus suis lucernam fidei gestans, euerrit non domum vnam, sed, peragratis ciuitatibus, maribus transfretatis, ab Occidente in Orientem venit in Palæstinam, ad sanctam Ciuitatem Ierusalem, vt inquireret drachmam perditam, an absconditam? sanctam Crucem Saluatoris nostri, eius augustissimum Sepulchrum, & alia sancta loca: quæ nec ab opere destitit, donec, subuersa ciuitate & prouincia, illam inuenit. Mulier illa Augusta, quæ in augustissimo & sapiente filio strenuissimo Imperatore Constantino Maximo gloriari potuit, quæ ad sexum & ingrauescentem ætatem non respexit, sumptibus & laboribus non pepercit, vt quod quærebat inueniret, sicut & inuenit; nostræ salutis instrumenta, sanctissima Terræ sanctæ loca, odio infidelium obscurata, ferè sepulta & obliterata, vt in lucem prodirent, effecit, & illu- *S. Helena encomium.*

stissimis monumentis mundo conspicua reddidit. Ratio inquam expostulat, vt de ea aliqua dicamus, quæ nedum de sanctis Terræ promissionis locis, sed de tota vniuersali Ecclesia optimè merita fuit; vnde & grauissimis Scriptoribus nobilissima scribendi præbuit argumenta, ex quibus nos aliqua in eius commendationem seligemus, & hîc subnectemus. Antehac de sacello eius nomini dicato sermonem fecimus, nunc de illius origine, progressu & fine agemus. Et vt ab huius generosæ mulieris origine, cunabulis & prosapia ordiamur, omissis mendaciis, & fictis Græcorum commentis, quæ refert & acutè refellit Cardinalis Baronius Tom. 3. Annal. sub anno Christi 306. à num. margin. 12. vsque ad 20. dicamus quæ ab eo approbata ex probatis & fide dignis Scriptoribus referuntur.

Helena ex Britannia oriunda. Helena, vt veteres produnt Britanniæ Annales, ex Britannia oriunda, filia fuit vnius Britanniæ Reguli Coel nomine: ad quem cùm Constantius, Claudij Imperatoris recenti memoria clarus, ab Aureliano Imperatore missus fuisset cum exercitu in Britanniam, vt populum illum, sæpiùs tumultuari solitum, in officio & fide Aureliani contineret; & apud illum hospitatus, *Nubit Constantio.* Helenæ filiæ pulcherrimæ iam nubili amore captus, eam accepit in coniugem, & genuit ex ea Constantinum, quem in Britannia peperit. Ita celebris ille Gallicanus Orator disertis verbis coram amplissimo conuentu, habito eo tempore quò celebratæ fuerunt nuptiæ Constantini & Faustæ, filiæ Maximiani Herculij, dum ait de patre Constantio & eius filio Constantino: *Liberauit ille Britannias seruitute; tu etiam nobiles illinc oriundo fecisti.*

Helena repudiatur à viro Constantio. Quæ postquam gesta fuissent, Maximianus Herculeus Constantium sibi adoptauit in filium, vt ei in matrimonium coniungeret Theodoram priuignam suam: quare, eodem Maximiano iubente, coactus fuit Helenam, quam priùs vxorem duxerat, repudiare, vt tradunt Eutropius lib. 9. Victor in Diocletiano, & alij Historici. Quo facto, vnà cum Imperio Theodoram accepit vxorem, ex qua filios & filias genuit; quibus tamen posthabitis, Constantinum ex Helena susceptum, Imperij reliquit heredem. Nec memoria extat, inquit Baronius, Constantium alium ex Helena filium vel filiam genuisse. *Helenæ nobilitas.* Ex quibus omnibus colligimus, Helenam nobilibus regijsque ortam natalibus, pulchram & honestam feminam extitisse, &, vt par erat, nobilissimo viro nuptui traditam.

Ceterùm duo adducuntur contra nobilitatem & honestatem Helenæ. Alterum, quòd non vera legitimaque vxor extiterit Constantij, sed fornicaria & concubina. *Argumenta contra Helenæ honestatem & nobilitatem.* Zonaras siquidem Annal. lib. 3. in Constantino auctor est, controuersia agitatum, dicentibus aliis eam concubinam fuisse Constantij, aliis legitimo illi iunctam esse coniugio affirmantibus; quorum litem ipse non dirimit, sed sub iudice reliquit: quam determinauit Zosimus lib. 2. cum aliis, fuisse concubinam Constantij, & Constantinum natum esse ex consuetudine mulieris, quæ materfamilias minùs esset.

Alterum ei obiectum est, non nobilem, nec regiis natalibus progenitam, sed vilem extitisse hospitem, & ex hospitio sibi vitam comparasse; quod, præter alios Scriptores, Eutropius lib. 10. in principio indicauit sequentibus verbis: *Constantinus ex obscuriori matrimonio eius filius in Britannia creatus est Imperator.* sed quod magis facit, est quod S. Ambrosius Orat. in fun. Theod. *Helenam stabulariam* appellat.

Verum hæc nullo modo sunt admittenda: & quòd non concubina, sed legitima Constantij vxor extiterit, inde colligitur, *Refelluntur argumenta.* quòd citati, Eutropius, Victor, & alij dicant fuisse repudiatam à Constantio: repudium verò tantùm de vera coniuge dici solet; & fortè hoc indicauit Constantius, dum non Theodoræ post susceptæ filios, sed primogenitum ex Helena Constantinum reliquit heredem Imperij: *Helena legitima Constantij vxor.* denique Gallicanus Orator coram Maximiano & Constantino, Magistratibus & florentissimo auditorio, in concione habita in nuptiis Constantini, commendat inter ceteras virtutes eius continentiam, in qua patrem fuit imitatus: & quomodo verum dixisset coram præclarissimo auditorio, si Constantius pellicem scortumque habuisset? Ad Zosimum & eius asseclas opposit ū affirmantes dicere possumus, primò non esse fidem præstandam, quoniam non zelo veritatis, sed liuore vindictæ locutum fuisse in Constantinum: quippe cùm ethnicus esset & idolorum cultor, quorum cultum interdixerat Constantinus, cùm aliter se vindicare non posset, ex illicito concubitu progenitum dixit. *Ethnicus enim homo,* inquit Baronius, *addictissimus ethnicismo, & in Christianam religionem infensissimus, cùm de Christianorum rebus agit, manifestiùs sæpè conuincitur proditor veritatis, & in Constantinum pariter iniquissimus, quem vt desertorem Deorum exagitat contumeliis; vt intelligas, ipsum in Constantinum Philippicas potiùs quàm Constantini Historiam conscripsisse.*

Secundò respondetur, ideò dictam fuisse concubinam, non quòd non fuerit legitimo matrimonio Constantio copulata; sed *Helena concubina cur dicta.* quia

quia legibus Romanorum cautum erat (quod testatur Papinianus I.C.) vt si Præfectus cohortis, vel Equitum, aut Tribunus contra interdictum vxorem duceret in ea prouincia, in qua officium gerebat, matrimonium non esset, cùm ratio potentatus, vt ait, eiusmodi nuptias prohiberet. Quam ob causam sic acceptam Helenam à Constantio putarint potiùs concubinam quàm coniugem. Sed quid Paulus I.C. respondit? Si post depositum officium eiusmodi in eadé voluntate perseueret, iustas nuptias effici. Hæc ex Baronio: quæ exemplo confirmat.

An etiam ideò dicta est concubina, quia, cùm vnius viri vna vxor esse debeat, Constantius Theodoram duxisset sanguine nobiliorem, vtputa Romani Imperatoris filiam? cui ne concubinæ nomen Christiani nominis hostes tribuerent, maluerunt illud Helenæ posteà Christiana nobilitate clariori tribuere.

Helena quomodo ignobilis. Quare nec de ignobilitatis nota ab inimicis inusta curandum est. Præterea iis, qui non odio in S. Imperatricem locuti sunt, dicere possumus, non absolutè *stabulariam & ignobilem* dictam, sed respectu Theodoræ, quam cum Imperio Constantius suscepit in coniugem. Sed quid dicendum ad Ambrosium Christianissimum Antistitem, qui miris laudibus efferre Helenam professus fuit? Respondet Baronius, eo nomine fuisse appellatam, *quòd hospitis, apud quem diuertit Constantius in Britannia, filia fuisset. Sed qualis hospitis? qui Ducem totius exercitus domi exciperet: certè haud infimi ordinis inter Britannos & mediocrium facultatum; sed par est credere (vt euenire solet in hospitalibus militaribus) qui in ciuitate nobiliores ac ditiores sunt, eos qui digniores pariter militiæ ducunt ordines, hospitari solere.*

Adderem quod aliis probatur, D. Ambrosium non ex propria, sed aliorum sententia fuisse locutum; & hoc eius verba manifestè indicant, cùm loco citato ita dicit: *Stabulariam hanc primò fuisse asserunt, sic cognitam Constantio Seniori, qui posteà Regnum adeptus est. Asserunt*, inquit, id est, alij: non id ego affirmo.

Et quamuis ex prosapia illustri Augusta Imperatrix laudabilis sit tamquam ex alienis, habet ex propriis, id est heroicis suis virtutibus, vnde vsque ad sidera encomiis efferatur, vt videbimus. Agnouit eius filius ingenitam & acquisitam matris nobilitatem: qui cùm probè sciret, nobiles & virtute præditos parentes filios reddere gloriosos, ideò gloriabatur se tali matre fuisse progenitum, vt Auctores varij prodiderunt; & in tantæ matris honorem opera illustria operatus est, vt posteà videbimus. Et hæc de Helenæ origine satis.

CAPVT XXVIII.

De Helenæ progressu illiusque heroicis operibus.

CLaris quidem orta natalibus Helena Augusta, & genere nobilis, vt iam visum fuit, at longe clarior & nobilior Christiana religione & pietate, Augustissima prole heroicisque eius operibus; in his enim vera consistit nobilitas, & ex his meritò nobilis ac generosa mulier laudanda est. Helena itaque à Deo optimo maximo ab æterno electa, vt nedum in altera beata vita, sed & in hac miseriis plena illustrissimis actibus gloriosa esset, in tempore illam diuinitus vocauit, cælesti fulgore illustrauit, vt, fugatis errorum densissimis tenebris, spreta falsa gentilitia superstitione, veram Christianorum susciperet, promptè annuit illa; &, interno docéte magistro, didicit multò nobiliorem esse Christianorum humilitatem & seruitutem Regum opibus ac superbia, quemadmodum nobilis illa Catanensis virgo & martyr Agatha dixit: quare hanc amplexa, & quoad vixit prosecuta fuit tanta sollicitudine, vt mundo forma & exemplar Christianæ vitæ remanserit. *Helena suscipit Christianam religionem.*

Controuersum nouimus inter Scriptores de tempore quo facta est Christiana, an ante Constantinum, an posteà: &, an ante Christianismum Iudæis patrocinata fuerit, & eorum legem professa sit. In quorum decisione multa fabulosa & falsa enarrantur, à quibus nos abstinemus, quæ probabiliora doctoribus visa fuerunt hîc subscribentes.

Probabilius illud, Helenam in iuuentute Christo se consecrasse, baptizatamque ante Constantinum, quin fide & meritis Helenæ baptizatum Constantinum, & orbi redditum gloriosum, & à puero ad pietatem instituisse. Ita Cardinalis Baronius Tomo 3. sub anno Christi 315. num. 12. & probat auctoritate Paulini, qui eodem sæculo celebris in Senatu fama claruit; ipse enim in Epist. 11. ad Seuerum hæc dicit: *Mansit hoc sæculi prioris nefas in tempora nostris proxima Constantini, qui Princeps esse Principibus Christianis non magis sua quàm matris Helenæ fide meruit.* Hæc Paulinus claritudine generis doctrinaque insignis & sanctitate præclarus, ob idque dignus cui magis credatur, quàm Eusebio in Vita Constantini lib. 3. cap. 46. asserenti, Helenam antè pietate minimè imbutam, piam redditam per Constantinum. At quonam pacto, quæso, quis dixerit Gentilem & *Helena in iuuentute redditur Christiana, & eius meritis Constantinus.*

& Christo aduersariam adhuc Helenam his fuisse temporibus, si filia eius Constantia Licinio nupta (vt diximus, inquit Baronius, sub anno Christi 313.) Christiana erat? vt appareat tenellam virginem è secretis maternæ domus penetralibus progredientem Christianam, non nisi ex materna institutione id consequi potuisse. Et Ado in Martyrologio ad VI. Nonas Maij idipsum verbis Paulini affirmare videtur.

Sed dicet aliquis: Si Constantia Helenæ filia dicitur, & ab eadem vt filia honestis ac Christianis moribus educata; quomodo verum, quod anteà ex Baronio assertum fuit, Helenam vnicum habuisse filium Maximum Constantinum? Respondetur, Constantiam dici filiam Helenæ non carnalem, sed spiritualem, quia illam vir eius Constantius ex Theodora altera coniuge genuit, & Helena honestè educauit, ac Christo peperit.

Verùm si Constantia verè Helenæ filia nuncupatur, verè illius filiam nedum spiritualem, sed etiam carnalem fuisse, reor, efficaci ratione vel auctoritate haud refragante: ratio est, quia historiæ verba sunt secundùm communem & vsitatum loquendi modum & sensum accipienda; sed filiæ nomen communiter accipitur pro carnali filia, igitur, &c. Et tantò magis credi posset, Helenam duos genuisse liberos, marem & feminam, si quæ statim subijcio vera sunt.

Ierosolymis nobilis quidam peregrinus Danus, vir, si quis alius, antiquitatum studiosissimus, & in scientiis apprimè versatus, dixit mihi in primis, se habere numisma in quo sculpta erat D. Helena cum duobus filiis hinc inde ad pectus; quorum alter maris, alter femellæ formam exprimebat, atque ex illo addidit, confirmari & explicari quod in quodam legum Volumine legitur, de duplici Helenæ partu, Helenam inquam duos genuisse filios, masculum & feminam: & si hæc vera, præmissis additis, rationabiliter asseuerare possemus, Augustam nedum spiritualem, sed etiam naturalem matrem Constantiæ fuisse, quemadmodum fuit Constantini.

Addidit idem nobilis, se habere aliud numisma in quo sculpta erat imago Sepulchri Domini: hoc ego in primis summoperè videre desiderabam, sperans ex illo clariùs me posse intelligere ac explicare antiquam eiusdem Sepulchri formam. Promisit ille, se vtriusque numismatis exemplar Ierosolymam ad me transmissurum; illa enim reliquerat in sarcinis suis Sidone, vulgò *Saida*: verùm ille in itinere & montis Libani peregrinatione pestilentia è viuis sublatus fuit; & ita, vt ille vita priuatus, sic ego meo desiderio fraudatus remansi. Honesti viri relationi fidem adhibens, posteà, occasioné nactus, diligentia non mediocri prædicta inuestigaui, sed nusquam inuenire potui, nisi quod subijcio ex Adolpho Occone in suis Imperatorum Romanorum numismatibus pag. 538. vbi duo describit numismata Flauiæ Maximianæ Faustæ Ethnicæ, Constantini M. vxoris.

Arg. FLAV. MAX. *alij*, MAXIMIANA FAVSTA AVG.

SPES REIPVBLICÆ BSIS. *Femina gestans duos puerulos, alterum dextra, alterum sinistra.*

SALVS REIPVBLICÆ S.T.R. *Femina stans cum duobus puerulis. Idem ex ære.*

Hoc ego vidi: paruum est, & illos in brachiis tenet. An de vno ex istis numismatibus fuerit peregrinus ille locutus, & fortasse, propter consumptas litteras, pro Maximiana, Helenam ipse legerit, an verò de alio Helenæ numismate intellexerit, penitus me latet. Placuit ista adnotare, quia studiosiores, quibusq; maior suppetit commoditas, eadem indagare ac inuenire poterunt. Itaque ad intentum, si hæc vera sunt, dicere possumus, Helenam duplici ratione fuisse Constantini ac Constantiæ matrem; carnalem, quia mundo, spiritualem, quia Christo peperit clariores.

Generosa hæc mulier, diuini conscia oraculi, non esse in via Domini retrocedendum, sed procedendum semper, vt Regno Dei inueniamur apti, hoc, quod singulare videtur, iam multis annis onusta, licet alios, vt Imperij opibus & honoribus potirentur, sollicitos videret, his posthabitis, ad instar alterius Moysis (qui pro salute populi sui magis elegit cum eo affligi, *quàm temporalis peccati habere iucunditatem*, vt inquit S. Apostolus Hebr. 11, 25. *maiores diuitias æstimans thesauro Aegyptiorum, improperium Christi: aspiciebat enim in remunerationem*) ob singularem in Christum pietatem, & communem Ecclesiæ vtilitatem, cum ætate recipiens incrementa virtutum, sexu & ætate quidem infirma, sed diuina virtute promptior & fortior reddita, in somnis admonita, precationis ergò, locorumque sacrorum cognoscendorum gratia, & vt sacratissima nostræ salutis inquireret instrumenta, & nobilissimis illustraret monumentis, abiit in Palæstinam, nec longi itineris labore, nec senectutis molestia remorata: quæ quod quæsierat inuenit, vt superiùs de Inuentione S. Crucis, & de sancto hoc templo Dominicæ Resur-

Zelus Helenæ visitandi loca sancta.

Resurrectionis agentes diximus,& inferiùs, sermonem vel de sacrosancto Caluariæ monte, vel de Christi augustissimo Sepulchro facientes dicemus. Consule de his Baronium Tom.3. sub anno Christi 326.

Pauca hîc dumtaxat perstringamus, quibus suam in Deum & Sanctos eius in templorum structura & ornamento pietatem, & erga homines in subueniendo & seruiendo egenis humanitatem & humilitatem sancta demonstrauit Imperatrix.

Ecclesia ab Helena ædificata. Nicephorus lib.8. cap.30. aliqua memorat Imperatricis templa mirifico opere ædificata, in loco resurrectionis & Caluariæ, in Bethlehem, ad eam in qua Christus natus est speluncam, in monte Oliueti, in loco vbi Christus in cælum ascendit (addit & Ecclesiam in Gethsemani prædio circa Mariæ Virginis Sepulchrum, sed hoc de eo agentes reiecimus.) Sanctis item infantibus, & vbi Angelus Pastoribus lætum attulit nuntium, in eis ipsis locis sacras extruxit ædes: infantibus videlicet ipsis, & Verbi Puerperæ, necnon aliam quoque sponso Ioseph ædem. Bethaniæ Lazaro Christi amico insigne ædificauit delubrum. Deinde ad Iordanem conuersa, circa speluncam, vbi olim domicilium Baptista habuit, perpulchram ædem illi erexit; aliamque ad accliuitatem montis Heliæ Thesbitæ. Inde, quatuor dierum itinere emenso, venit Tiberiadem; ibi templum duodecim Thronorum appellatum erexit, vbi miraculum quinque panum fecit Dominus: item, apud Capharnaum, vbi miraculum illud in Centurione editum, & in paralytico, qui per tectum demissus, statim salutem inuenit; deinde, vbi mulier sanguinis fluxu laborans restituta est. Ad mare Tiberiadis, supra montem Thabor, in ciuitate Nazareth, Cana Galilææ, & alibi in partibus illis sacras extruxit ædes. In vrbem sanctam reuersa, in cœnaculi loco, & in domo Caiphæ Ecclesias ædificauit. In fouea Ieremiæ, & ad fontem, qui Siloë dicitur, mirifica construxit opera. Postremò, agrum figuli apparari curauit, in aduenarum scilicet & peregrinorum sepulturam. Plura alia extruxit & exornauit, & idololatrarum euertit fana, vt plures tradiderunt Historici. Nicephorus lib.8. cap.30. post plures recensitas Ecclesias ab Helena ædificatas, addit sequentia: *Quin & plures Ecclesias alias in sanctis illis locis, supra triginta, amantissima Dei femina Imperatoris mater condidit*, &c. Et tanta huius sanctæ Mulieris creuit in partibus istis Orientis opinio pietatis, vt quotquot cernuntur Ecclesiæ, vel sanè pro maiori parte ab ea fuisse ædificatas dicatur.

Nec minùs fuit pia & liberalis S. Imperatrix in proximum. *Helena liberalitas.* *Porrò autem*, inquit Eusebius de Vita Constant. lib.3. cap.43.44. *dum regiarum opum magnificentia instructa omnem Orientem peragrat, cùm vniuerso populo quasi ciuitates incolenti simul, tum priuatim singulis eorũ qui ad ipsam accedebant, infinita munera largita est; infinita etiam ordinibus militaribus quasi plena manu distribuit. Quæ verò pauperibus, omnibus rebus nudatis, omniq; ope & auxilio destitutis dispertierit, vix enumerari possunt; quippe in alios grandem pecuniarum vim conferre, aliis corporis tegumenta prolixè & largiter suppeditare, vinculis eripere alios, alios tum laboribus in metallis effodiendis afflictatos, tum fraude & iniuria oppressos liberare, denique ab exilio alios in patriam reuocare dignata est. Quæ quidem licet eiusmodi rebus esset insigniter nobilitata, alia tamen in Deum pietatis munera minimè neglexit.* *Helena pietas.* *Nam vbiq; cernebatur, in Ecclesiam Dei intrare, templaq; splendidis exornare monumentis; inq; ædes sacras vel in minimis vrbibus extructas suam benignitatem ostendere licebat: præterea eam & decoro eximioq; apparatu admirabilem videre sæpè versari cum multitudine, & verum cultum erga Deum omnibus piis vitæ officiis declarare.* Hæc Eusebius.

Sed singulare humilitatis & pietatis argumentum omnibus palàm fecit, *Helena humilitas.* dum vt vilis femina sacratis Deo virginibus Ierosolymis ministrauit, vt lib.8. cap.31. tradit Nicephorus, & Ruffinus, qui lib.1. cap.8. inquit: *Reliquit Ierosolymis etiam indicium hoc religiosi animi Regina venerabilis: virgines quas ibi reperit Deo sacratas, inuitasse ad prandium, & tanta eas deuotione curasse dicitur, vt indignum crederet, si famularum vterentur officiis; sed ipsa manibus suis, famulæ habitu succincta, cibum apponeret, poculum porrigeret, aquam manibus infunderet, & Regina orbis ac mater Imperij, famularum Christi famulam deputaret.* Hæc Ruffinus. Eadem alij. His & alijs pietatis operibus egregie peractis, reuertitur Romam ad filium suum dilectissimum Imperatorem Constantinum, deferens immensum thesaurum, pretiosissimas Reliquias, crucem, clauos, quibus Saluator noster homines & Angelos cælestibus bonis ditauit.

CAPVT XXIX.

De felici transitu D. Helenæ, & honore ei exhibito.

Diua Helena Augusta, Augusti Imperatoris pia mater, plena bonis operibus, agens, vt creditur, ætatis suæ annum octo-

 gesi-

gesimum, migrauit ad Dominum: de cuius glorioso & felici transitu, honore ei à filio exhibito scripserunt varij, qui eius & filij sui res gestas scriptis consignarunt. Morte imminente, vt quondam Isaac, Iacob alijque celebres viri, ex hac ad alteram emigraturi vitam, filios suos benedixerunt, & ad obseruantiam diuinæ legis exhortati sunt, saluberrima consilia relinquendo; ita Helena, vt scribit Theodoretus lib.1.cap.18. plurima de pia viuendi ratione filio præcepta dedit, cumque benedictionibus muniuit.

Helena benedicit filio, & salutaria dat monita.

De transitu verò eius hæc accipe ex Eusebio lib.3. de Vita Constantini cap.45. *Demum verò cùm naturam viuendi satietate expleuisset, & ad meliorem statum euocaretur, octogesimumq; ferè ætatis suæ annum confecisset, & ad extremum vitæ exitum propè venisset; decreuit secum, statuitq; coram Imperatore filio suo, vnico Principe mundi potentissimo, huiusq; liberis Cæsaribus, nepotibus suis, testamentum suum facere, & sigillatim nepotibus suis, quæ sibi in toto orbe terrarum suppeterent, facultates dispertire. Quibus rebus hunc in modum constitutis, suo filio, tanto & tam eximio Imperatore, ipsi prestò assistente, sedulò inseruiente, & manus illius tenente, finem ita viuendi fecit, vt beatissima quidem iure optimo, non mori prudentibus videretur, sed vitam caducam & fragilem cum cælesti & æterna reuerà commutare. Anima igitur corporis compagibus soluta, ad immortalem & angelicam naturam, atque adeò ad ipsum Saluatorem assumpta est.* & cap. 46. de eius funere & sepultura subijcit sequentia: *Eius autem tabernaculum splendidis exequiis decoratum; nam maxima satellitum turba ad ciuitatem, quæ principem locum tenet Imperij, deportatum fuit, ibiq; regali sepulchro conditum. Sic igitur Imperatoris mater diem suum obijt, quæ quidem est immortalis planè memoria celebranda, non modò propter pia vitæ officia, sed etiam propter eximium illud & admirabile germen ab ea editum, Constantinum dico; quem quidem cùm ob ceteras res omnes, tum ob pietatem in parentem & procreatricem suam, beatum iudicare, par est: qui illam, cùm iam antè pietate minimè esset imbuta, ita piam reddidit, vt à primo tempore ætatis ab ipso communis omnium Saluatoris ore instituta fuisse videretur; ita etiam honore regio exornauit, vt cùm apud omnes gentes, tum apud eos qui in aliquo gradu militari collocati essent, Augusta & Imperatrix nuncuparetur, aureáque numismata eius imprimerentur effigie. Iam verò thesauro regio pro arbitratu vtendi, proq; animi sententia, & vt sibi commodissimum fore putaret, singula liberè dispensandi, filius ei liberam fecit potestatem, quo etiam in his omnibus eam & splendore eximiam & amplitudine admirabilem efficeret. Quare inter ea, quæ ad eius memoriam illustrandam faciunt, ista etiam non sine causa repetita sunt; quæ dum propter singularem pietatis præstantiam in matre colenda exercebat, præcepta etiam diuina, quæ honorem parentibus decenter impertiendum tradunt, accuratè expleuit.* Hactenus Eusebius de obitu & pietate Helenæ, & officiis in eam à filio suo impensis.

Helena feliex ex hoc mundo transitus.

Regium Helenæ funus.

Baronius Tom.3.sub anno Domini 326. num. 62. ex verbis Eusebij deducit, Helenam fuisse Romæ sepultam; quoniam ipsa principem locum Imperij tenebat, contra Socratem, qui lib.1.c.23.in fine dicit, Constantinopoli sepultam. Niceph. lib.8.c.31. manifeste tradit, Romæ mortuam & sepultam, sed post biennium Constantinopolim translatam. At dictum de translatione non placet Baronio, quòd apud veterem scriptorem non inueniatur. De numismatibus Helenæ, de ædificiis & statuis à Constantino ad honorem suæ numquam satis laudatæ matris, epitaphiisque nobili eius mausoleo appositis, consule loco indicato Cardinalem Baronium. Idem Baronius Tomo 10. sub anno Christi 849. num.28. ex Sigeberti Chronico ait, ex Vrbe ab Ecclesia sanctorum martyrum Petri & Marcellini eleuatum corpus S. Helenæ, Constantini Magni matris, per Theagisum Monachum fuisse translatum in Gallias, & in Diœcesi Rhemensi collocatum; verùm de eius corpore inter Latinos & Græcos antiqua est controuersia, vbi sepultum fuerit. Veneti insuper illud ab Oriente delatum possidere se gloriantur, quod & digno cultu prosequuntur; sed & Romæ asseruari in Ecclesia Fratrum Minorum S. Mariæ de Ara cæli, in nobili sacello sanctæ Helenæ dicato, asseritur. Nobis hæc dixisse sufficiant de Augustissima pariterque sanctissima Imperatrice, Maximi Constantini Imperatoris dignissima matre, ex occasione sacelli à gratis fidelibus ad Dei honorem & illius memoriam, quæ fuit de sanctis locis optimè merita, erecti, & continuò in veneratione habiti.

De loco sepulchri Helenæ.

CAPVT XXX.

De cruce boni Latronis qui fuit cum Christo crucifixus.

MEllitissimus ille ac deuotus Pater sanctus Bernardus in suis Declamationibus versus finem appositè obseruauit, tres in carcere quondam fuisse, tres in cruce.

ce. Ioseph siquidem cum pincerna & pistore Regis carcerali custodiæ mancipatus; Christus verus Ioseph cum sceleratis duobus vtique reputatus est. Et illi quidem in carcere vidêre somnia, & audiere interpretationem; isti in cruce verba quædam protulere, & vnus accepit promissionem. Priorum siquidem alter propinabat Regi, & audiuit: *Restituet te in gradum pristinum*, Genes. 40, 13. Alter pascebat aues, & responsum mortis accepit. Ipsi siquidem sunt porci, quos pauit ille prodigus adolescens. Spurci enim & elati merito porcorum & auium nomine designantur. Porrò eorum qui crucifixi sunt cum Saluatore alteri vtique confitenti dictum est, *Hodie mecum eris in paradiso*, Lucæ 23, 43. alteri vero blasphemanti, non quidem a Domino (neque enim tunc ille iudicabat quemquam) sed à socio responsum est: *Neque tu times Deum, quod in eadem damnatione es*, &c. His D. Bernardi verbis addere possumus, felici illi responso ac promissioni Domini ad Latronem addita fuisse etiam in præsenti vita bona illa, quæ vel Sanctis vel ipsi Deo exhibentur ab hominibus; quòd videlicet existente illo cum Christo in paradiso, in terra ab hominibus vt Sanctus honoretur Ecclesiarum dedicatione, altarium erectione, vt Lib. IV. Cap. IV. I. Peregrinationis diximus; & non ipse modò, sed etiam illius patibulum & crux, in qua cum Christo pependit, in honore similiter habeatur.

De cruce S. Latronis simul inuenta cum altera Saluatoris, placet nunc aliqua dicere, ac deinde, ad eiusdem boni Latronis honorem, inuestigare, num crux illa, in qua mortuus fuit, illi martyrij coronam comparauerit; hæc enim pertractare non est ab instituto alienum, quia necdum ab inuentionis Crucis illius loco discessimus. Crux boni Latronis inuenta quidem fuit vnà cum altera Saluatoris, & mali latronis, vt habetur in sanctæ Crucis Saluatoris nostri inuentionis historia; sed quomodo innotuerit, adhuc non legi: quæ, vt arbitror, aliquo miraculo, vt Crux altera Saluatoris, cognita fuit; propter quod forte, & ob fidelium deuotionem, in ipsius honorem altare in sacro Resurrectionis templo fuit ædificatum. Et hoc diuina ordinatione gestum est; vt qui socius fuit passionis cum Christo, esset etiam particeps consolationis & honoris non solùm in altera, sed etiam in præsenti vita: ex eoque intelligeremus, quantum bonus Latro honoretur in cælis, cuius patibulum tantum voluit Deus venerari in terris. Aliqua dictis, pro pleniori intelligentia argumenti quod tractamus, placet addere prout legimus & audiuimus.

Inuenta cruce Saluatoris vnà cum illis latronum, B. Helena, parte excepta Crucis Christi, quam Ierosolymis in perpetuum rei gestæ monumentum reliquit, residuam cum crucibus latronum ad Constantinum detulit: addunt Suidas & Felix Faber, Constantinum crucem boni Latronis cum aliis Terræ sanctæ Reliquiis sepelisse in platea, quæ dicitur Constantiniana: post aliquod verò tempus eadem crux Cyprum translata fuit, & honorificè Nicosiæ in templo collocata; quam se vidisse affirmat Faber: additque, communè hominum sententiam esse, seipsam sustinere & pendere in aëre absque aliquo adminiculo; quoniam nullus eorum qui eam attentissime contemplati sunt, cernere potuerunt quomodo sustentetur, nisi miraculo. Vlteriùs addit, Reginam Helenam eidem inseruisse particulam Crucis Saluatoris nostri, vt illa magis honoraretur. Romæ quidem asseruatur pars eius transuersalis, ab Helena in Ecclesia sanctæ Crucis in Ierusalem collocata. Quare si etiam Cypri asseruatur, erit alterum eius lignum; vel, quod probabilius puto, crux ex simili materia fabricata, vel credita.

Crucem boni Latronis ab Helena acceptam Constantinus sepelit in platea Constantiniana.

Singularia de cruce S. Latronis referuntur. Lege Gretserum de S. Croce To. I li. I. cap. 49.

Romæ pars asseruatur.

Ceterum quæ de translatione huius crucis è Roma Cyprum, & miraculosa eius sustentatione afferta sunt, nescio quo stabili fundamento. Quomodo enim & quando ea Roma priuata est, & Cypri Ecclesia ditata? & ad quid ponere perpetuum illud miraculum prodigiosæ illius sustentationis? qua necessitate vel vtilitate omnipotens & sapientissimus Deus illud ordinauit? ergo eo priuilegio Latronis decorabit patibulum, quo non suam sanctissimam Crucem, sui triumphi vexillum, nostræ salutis instrumentum, sanctissimum suum præsepe, aliáve suæ passionis instrumenta decorauit? Et si ea pars quæ Cypri in aëre miraculosè sustentatur, quare non item illa quæ Romæ posita est in Sacrario pro gradu altaris? Crediderim ego, si pluribus in locis est crux boni Latronis, ideò factum esse, vt in pluribus honoretur; sicut & illa Saluatoris est ferè per totum orbem partita, vt per totum orbem adoretur: sed quemadmodum ista, ita & illa modo naturali manet.

Singularia de cruce, S. Latronis improbantur.

Ratio etiam illa quæ adducta fuit, quare in cruce boni Latronis partem illius Saluatoris incluserit B. Helena, indiget consideratione. Dicerem ego illud præstitisse, si præstitit, vt Ecclesiam, cui eam largiebatur, pluribus ditaret Reliquiis, & propter alia. Facilè enim posset error accidere, vt quod est per se adorabile dulia, latria adoraretur: etenim crux boni Latronis dulia dumtaxat adoranda est, sed adoraretur latria propter inclusum lignum Dominicæ Crucis, quod

esset

esset inconueniens. Quodlibet enim, secundum perfectionem quam continet, venerationi habendum est.

Postquam hæc legissem, & propter dicta non possem illis adhærere, percunctatus fui quosdam, qui diu Cypri in ciuitate Nicoxiæ commorati fuerant, curiosos valdè, & magna familiaritate cum Græcis, præsertim religiosis, coniunctos, si à me relata de cruce boni Latronis viderint, vel audierint: qui contestati sunt numquam talia vidisse, vel audiuisse; sed bene ibi asseruari à Græcis partem Doimnicæ Crucis thecis argenteis inclusam. Nec ego posteà ibidem existens tale quid vidi, vel audiui, etiam studio adhibito. Quare hoc, tamquam sine solido fundamento posito, prætermisso, ad aliud propositum, bono Latroni honorabilius ac nobis vtilius & iucundius, calamum conuertamus.

Bonus Latro an Martyr fuerit.

Quæritur à sacris Doctoribus, Num bonus ille Latro, qui vna cum Christo Reparatore nostro in cruce obiit, ex illa morte Martyr fuerit, Martyr sit dicendus, & corona martyrij condecorandus: [illegible]t quod Martyr non fuerit, & consequenter nec Martyr dicendus, atq; laurea Martyribus debita laureandus; sequentia mihi persuadere videntur. Primò, quia, secundum D. Augustinum, *Martyrem non pœna, sed causa facit:* causa verò est fidei protestatio, & Catholicæ religionis studium; at bonus Latro non pro fide & religione, sed pro delictis propriis damnatus fuit, ergo ex secuta morte Martyr dici non potest, nec vt Martyr honorari. Et hic discursus verissimus videtur.

Lib. 3 contra Cr. sconium c. 47. & in Psal. 34 conc. 2.

Secundò, Catholica Ecclesia bonum Latronem in Romano Martyrol. die 25. Mart. non Martyrem, sed potius Confessorem appellat, dicens: *Ierosolymis commemoratio S. Latronis, qui in cruce Christum confessus, ab eo meruit audire: Hodie mecum eris in paradiso.* at Martyrem appellasset, si fuisset; quoniam Dei seruos secundum merita honorat & colit sancta Mater Ecclesia.

Tertiò, quia si Martyr fuisset, vtique primus, quia nullus ante bonum Latronem pro Christo mortem subiit; sed illud falsum, quoniam primus Martyr fuit sanctus Stephanus, & tali nomine illum agnoscit sancta Ecclesia, dum ait: *Beatus Stephanus in numero Martyrum inuentus est primus; & ideò triumphat in cælis coronatus. Mortem enim, quam Saluator noster dignatus est pro nobis pati, hanc ille primus reddidit Saluatori.*

S. Latronẽ Martyrem esse, qui asseruerint.

Nihilominus ex gratia singularique Dei beneficio, & Martyrem fuisse, & Martyris nomen & coronam ei debitam esse, pium est credere; præsertim cùm plurium grauium Doctorum auctoritas, & non contemnenda ratio suffragetur. In primis sanctus Augustinus lib. 1. de Animæ origine Tom. 7. ex D. Cypriano inquit: *Latro ille, non ante crucem Domini sectator, sed in cruce Confessor à Cypriano sancto inter Martyres computatur.* verba verò Cypriani sunt: *Sic in cruce Latro confitens non tantùm indulgentiam meruit, sed Christi familiaris effectus, præmissus est in paradisum, & factus est particeps Regni; per confessionem factus est collega Martyrij.*

Secundò, Goffridus Vindocinensis Abbas Sermone de bono Latrone apud P. Gretserum Tom. 3. de S. Cruce 4. p. Horti S. Crucis cap. 20. inquit: *Latro Confessor ex latrone efficitur, & Martyr ex Confessore; & tormenta, quæ prius in latrone cœperant, noua gratia coronam & præmium Martyris sortiuntur,* &c. *qui nec Iudaicam perfidiam formidabas, & nomen Christi perfectus Christianus, pius Confessor & Martyr gloriosus non in occulto, sed palàm portabas,* &c. *Petrus Apostolus & Martyr* (est,) *Latro Confessor & Martyr factus est,* &c. *Nos autem & B. Petrum, præcipuum Apostolorum & principem, & illum gloriosum Confessorem & Martyrem Dimam nomine diligenter oremus, quatenus suis precibus & meritis apud bonum Creatorem nostrum & pium Redemptorem nobis obtineant, vt ipsi in exitu vitæ nostræ animas nostras à diaboli potestate custodiant,* &c.

Tertiò, Amalarius lib. 1. de Officiis Ecclesiasticis cap. 27. dicit: *Latro, qui in cruce confessus est Dominum,* &c. *non suscepit manus impositionem, quamuis eum credamus baptizatum fuisse in cruce suo sanguine. De quo Baptismo dicit Gregorius Nazianzenus in Sermone de secundis Epiphaniis: Scio enim & quartum baptismum, quo quis sanguine suo per martyrium baptizatur.*

Denique accedant Tigurini Præcones, qui in sua confessione aiunt: *Notum hic omnibus est præclarum illud & consolationis plenum Latronis crucifixi exemplum, de quo veteres dixerunt* (citatur in margine Cyprianus) *Latrocinium damnationem meruerat & supplicium, sed cor contritum pœnam mutauit in martyrium, & sanguinem in Baptismum.* Idem alij tenent.

Ratio idipsum quoquo modo persuadet, quia licet bonus Latro propter sua facinora crucem ascenderit, piè tamen creditur, in eadem propter Christum sponte mortem acceptasse, & milites eamdem in odium Christi accelerasse: & sic, quando milites fregerunt Latronis crura, id non solùm effecerunt, quia ita moris erat crucifixos hoc supplicij genere ante mortem afficere; sed simul etiam ex odio in Christum, quia

quia viderant Latronem eum coluiſſe, & tamquam Regem cæli & terræ confeſſum fuiſſe. Hæc ergo ſuſtinens Latro illata tormenta, propter egregiam ac præclaram quam de Chriſto fecerat confeſſionem, poteſt, ſecundum memoratos Auctores, credi ac dici Martyr non tantum deſiderio, ſed re ipſa; & conſequenter martyrij laurea condecoratum fuiſſe, ob inſignem fortitudinis actum in patiendo pro Chriſto exhibitum; præſertim cùm, vt præclarè dixit S. Martyr Cyprianus, ad coronam Dei promerendam ipſius teſtimonium ſolum ſufficere, qui iudicaturus eſt, qui arcana rerum ſcrutatur, qui cordis intuetur occulta. Nec in contrarium adducta huic ſententiæ multum officiunt; nam de facili poſſunt dilui.

Quid requiratur ad martyrij coronã.

Primum ex nunc dictis diſſoluitur: nam primò quidem non inferebatur mors Latroni cauſa Chriſti, benè poſteà, quando illum ab omnibus contemptum fuit egregiè confeſſus, cùm finis coronet opus, & ex eo operatio metiatur & denominationem accipiat.

S. Latro ſi eſt Martyr, quare Confeſſor dicitur.

Ad ſecundum reſpondeo, & dico: Etſi fuerit Confeſſor, potuit etiam Martyr eſſe, ſicut ſanctus Petrus Apoſtolus & Martyr fuit; & Eccleſia, quæ implicite bonum Latronem Confeſſorem dicit, quia Chriſtum fuit confeſſus, non negat Martyrem fuiſſe: quod verò potiùs Confeſſorem quàm Martyrem dixerit, duplex poteſt aſſignari ratio. Altera, quia Eccleſia non iudicat niſi de manifeſtis; at confeſſio Latronis manifeſtiſſima extitit, & ſolemniter in Euangelio canonizata, non item eiuſdem voluntas patiendi pro Chriſto, & Iudæorum militumque deſiderium mortem inferendi in odium Chriſti: *Prauum* enim *eſt cor omnium, & inſcrutabile: quis cognoſcet illud?* inquit Ieremias 17, 9. & cum ob indicatam duplicem cauſam fracta Latroni fuerint crura, vnde illi ſecuta fuit mors; de priori conſtabat, quia conſuetudine obſeruanda, non item de poſteriori inſolita. Altera ratio, quòd potiùs Confeſſorem quàm Martyrem appellauerit Eccleſia, eſſe poteſt, quia ex confeſſione originem habuit illius ſalus & martyrij gloria.

S. Stephanus quomodo primus Martyr.

Ad tertium reſpondeo dupliciter: Primò, ſanctam Eccleſiam appellaſſe Stephanum primum Martyrem ex his qui manifeſte pro Chriſto & eius gloria dilatanda paſſi fuerunt, & non ex omnibus de quibus poteſt eſſe dubitatio.

Secundò, & meliùs, dico, Eccleſiam loqui de Martyribus qui poſt Chriſtum paſſi ſunt, quando iam cæli portæ per Chriſti paſſionem apertæ erant, & non de aliis qui ante Chriſtum, vel cum ipſo pro Dei honore paſſi fuerunt: ex his enim multos præceſſiſſe Stephanum indicauit Saluator apud Matthæum, Paulus ad Hebræos; & teſtati fuerunt ſancti Machabæi pro ſanctis Legibus ab Antiocho occiſi, Innocentes infantes pro Chriſto ab Herode Aſcalonita interfecti, Ioannes Baptiſta pro veritate Deique honore ab Herode Antipa decollatus; quorum martyrium celebrat Eccleſia, & inter hos Martyres arbitramur enumerandũ bonum Latronem: vnde licet ante Stephanum obierit, non obſtat quod Eccleſia Stephanum primum Martyrem appellet, quia primus eſt reſpectu illorum, vt diximus, qui paſſi ſunt poſtquam Chriſtus paſſus eſt, & in cælum aſcendit. Et hæc ſi vera ſunt, vt piè credimus, merito crucis boni Latronis memoria conſeruatur, illaque in honore habetur, quoniam martyrij glorioſi inſtrumentum fuit. Et hæc de his ſatis.

CAPVT XXXI.

De Capella improperiorum Chriſti Domini, octauo loco primæ Peregrinationis.

POſtquam venerati fuimus inuentam Crucem cum ſacello ſanctæ Helenæ, ex profundo illo inuentionis ſanctæ Crucis loco per duas ſcalas aſcendimus ad maius templum; & cum ad ſummitatem peruenimus, ad læuam nos conuertimus, procedentes ad venerandum capellam, quæ dicitur Improperiorum Ieſu Chriſti. Hac inſignitur appellatione, non quòd ibi improperia paſſus ſit Chriſtus Dominus; nam clarum eſt, illa ſuſtinuiſſe in horto Gethſemani, in S. Ciuitate, in domibus Principum & Pontificum Iudaici populi, Annæ, Caiphæ, Pilati, & Herodis; ſed quia ad hanc capellam delata fuit, & adhuc ibi aſſeruatur columna quædam vel ex domo Pilati, vel ex altera illi proxima, ſupra quam ſuæ paſſionis tempore ſedens humani generis Reparator fuit ab impiis opprobriis ſaturatus, conſputus, colaphis cæſus, illuſus, ſpinis coronatus, aliis contumeliis & improperiis affectus. Et hæc quidem omnia paſſum fuiſſe Chriſtum, docent Euangeliſtæ. *Tunc ergo apprehendit Pilatus Ieſum,* inquit Ioannes 19, 1. *& flagellauit. Et milites plectentes coronam de ſpinis, impoſuerunt capiti eius, & veſte purpurea circumdederunt eum. Et veniebant ad eum, & dicebant: Aue Rex Iudæorum: & dabant ei alapas.* Et Matthæus his addit cap. 27, 27. milites in Chriſti manibus arundinem poſuiſſe, qua & ſacrum eius caput ſpinis redimitum percutiebant, & in faciem

Ratio nominis capellæ improperiorum.

faciem eius conspuebant, inquiens: *Tunc milites Præsidis suscipientes Iesum in Prætorium, congregauerunt ad eum vniuersam cohortem: & exuentes eum, chlamydem coccineam circumdederunt ei; & plectentes coronam de spinis, posuerunt super caput eius, & arundinem in dextra eius. Et genu flexo ante eum, illudebant ei, dicentes: Aue Rex Iudæorum. Et expuentes in eum, acceperunt arundinem, & percutiebant caput eius.* Quæ improperia nostri causa sustinuit mitissimus Iesus & Dominus: ad quorum memoriam recolendam (ne ingrati animi vitio notemur) nos excitat columna illa, supra quam, vt habet vetus recepta traditio, illa passus fuit, quæ vt debito honore honoraretur, & memorata opprobria simul cum aliis mysteriis passionis Christi celebrarentur, in Ecclesiam Dominicæ Resurrectionis translata fuit, & in capella ipsius prope Caluariæ montem, vel in ipsomet monte extructa, super illius altare reposita fuit. Per fenestellam crate ferrea munitam, ne demoliatur, videtur: est grisei & subobscuri coloris, longitudinis trium palmorum, & duarum vnciarum; crassitiei circuitus est sex palmorum & totidem vnciarum. Meminerunt huius columnæ Adrichomius in Descriptione Ierusalem num. 24. & alij qui de locis sanctis scripserunt.

Descriptio columnæ improperiorum.

Saluator noster tribus instrumentis supra memoratam columnam fuit à Pilati militibus illusus, purpurea chlamyde, corona spinea, & arundine vacua. Chlamyde corpori, corona capiti, & arundine quasi manibus sceptro imposita. Litteraliter hæc sunt tria Regalia insignia, inquit Ludolphus Carthusianus de Vita Christi Parte 2. cap. 62. quæ contumeliosè ac per ludibrium Domino fuerunt impensa; vt innuerent atque ostenderent eum læsæ Maiestatis reum, quippe qui Regnum sibi vsurpare voluisset, nec obtinere potuisset. Ex quo suprà egimus de spinea corona, altero improperiorum Christi instrumento, conuenit vt in præsentia aliqua dicamus de aliis duobus instrumentis, chlamyde, & vacua arundine.

De Christi chlamyde.

De chlamyde, Saluatoris illusoria veste, inquiro, fueritne vna, an duæ, & cuius coloris: & non vnam tantùm, sed duas fuisse, aliquorum est sententia; ea moti ratione, quòd de ea Euangelistæ diuersimodè loquuntur: Matthæus enim *chlamydem coccineam* appellat, Marcus verò & Ioannes *purpuream*, vt vidimus. Sed coccus & purpura distincti sunt colores: coccus enim est rubens herbæ granum, quod in Galatia & Emerita, Lusitaniæ ciuitate, teste Plinio, præstantissimum nascatur; purpura autem piscis genus est, siue conchylij, quod dicitur murex, in cuius faucibus est succus ille rubricandis vestibus aptus: vnde sacra Scriptura de illis, tamquam de duabus rebus distinctis, loquitur Exodi 26, 1. *Tabernaculum verò ita facies, decem cortinas de bysso retorta, & hyacintho, ac purpura, coccoq́ bis tincto.* Igitur cum vestis, qua fuit illusus Christus, coccinea & purpurea nuncupetur, non vnica sed duplex extitit. Et duplicem, alteram coccineam, alteram purpuream à Pilati militibus fuisse Christum indutum, arbitratus fuit S. Ambrosius l. 20. in Luc. *Chlamydem*, ait, *coccineam induitur à militibus, & purpuream tunicam in altera designans Martyrum palmas, in altera regia potestatis insignia*, &c. idem Iuuencus in libro Euangelicæ historiæ dicens:

Dioscor. lib. 4. c. 45.

Purpureamq́ illi tunicam chlamydemq́ rubentem
Induerunt, spinisq́ caput cinxere cruentis.

Altera nihilominus communior & probabilior sententia est, vnicam fuisse illam vestem; & fauent picturæ. Ad rationem in contrarium respondetur dupliciter: Primò ex D. Augustino lib. 3. de Consen. Euang. cap. 9. vestem illam coccineam & purpuream appellari, propter affinitatem & similitudinem coccinei & purpurei coloris. Ita etiam sensit D. Athanasius Serm. de Cruce & passione. Secundò, duplici illo nomine fuit nuncupata, dicunt alij, quia erat dibapha, de qua Plinius lib. 9. cap. 19. & 41. hoc est bis tincta, semel colore coccineo, & iterùm purpureo.

Et ad alteram quæstionem respondent sacri Expositores, chlamydem propriè fuisse vestem militarem, pallio breuiorem & arctiorem. Hinc Cardinalis Baronius Tom. 1. anno Christi 34. num. 88. ait: Fuisse chlamydem vestem militarem, omnes norunt; quam rubri coloris esse consueuisse, Martialis Epigram. l. 14. distic ho illo admonet:

Roma magis fuscis vestitur, Gallia rufis:
Et placet hic pueris militibusq́ color.

Chlamys etiam, teste Liuio lib. 2. Belli Punici, apud Macedones amictus Imperatorum erat, sicut toga purpurea apud Romanos triumphantium; & ferè apud omnes Regum habitus.

Ad hæc tradunt Doctores, purpuram illam non decoram pulchramque extitisse, sed veterem, turpem, &, vt ita dicam, antiquitate discolorem: profectò talis esse debuit quæ ad irridendum adhiberetur; & videntur Euangelistæ indicasse, dum coccineam & purpuream appellarunt. Coccineus color imperfectus respectu purpurei. Purpuræ nobilior color instar sanguinis concreti, vt indicat Plinius lib. 9. cap. 38. ad

quem

quem alludit Tertullianus de Corona militis cap. 1. & 13. vbi, agens de milite Christiano, ait: *Et nunc russatus sanguine suo.* & post multa: *Illic purpura tua, sanguis Domini,*&c. Arbitror itaque, vestem illam ludicrolam vere purpuram fuisse, ac ideò tali nomine a Marco & Ioanne appellatam: sed quia color vetustate splendorem amiserat, & coccineus magis apparebat, Matthæus appellauit coccineam. Ex hoc tertiam habes responsionem ad prius positam difficultatem.

Exuentes ergo milites Iesum propria veste, vt ait Origenes Tract. 25. in Matth. purpura primò illum induerunt, non quidem splendida, vt decebat eum, qui vere erat Rex regum & Dominus dominantium, sed, vt diximus, vili satis, attrita & sordida, vt vaticinatus fuerat Zacharias c. 3. dicens: *Vidi Iesum magnum sacerdotem indutum vestibus sordidis.* Et pro sceptro arundine illi data, Creator ac Redemptor humani generis, velut scenica larua Regem fictitium ac ridiculum agens, ab iisdem militibus illuditur: qui speciem adorationis genuflexi præ se ferentes, loco tributi, sputa alapasque pendebant, & arundine caput illud diuinum præacutis spinis coronatum percutiebant.

De arundine, Domini sceptro.

Igitur, vt pauca etiam de arundine dicamus, immiserunt impij Pilati milites Christi Domini manibus arundinem, dexteram illam omnium rerum fundatricem ac rectricem ludibrio dehonestantes, inani & vacuo sceptro innuere volentes, ipsum Dominum sibi Regis titulum arundini similem vsurpasse, vanum scilicet, leuem ac Regno vacuum; & optima quidem ratione, si vanum huius mundi Regnum affectasset, arundini in Scriptura comparatum: sed hoc renuit Dominus; & quando turbæ huiuscemodi Regni Regem facere voluerunt, fugit in montem ipse solus: & coram Pilato protestatus fuit, Regnum suum non esse de hoc mundo, sed in mundo alio existere, id est in æternitatis mundo, vbi non arundineum & vanum, sed firmum ac stabile est. Egregias spirituales considerationes huius arundinis plures excogitarunt sacri Doctores, à quibus nos in præsentia abstinemus. Sacra arundo, cum aliis sacris Reliquiis, fuit Constantinopolim ad Imperatorem delata, & in Ecclesia S. Ioannis de Petra Constantinopolitanæ ciuitatis honorifice condita.

Verùm cum anno Domini M.CCCC.LIII. Christianorum peccatis exigentibus, ciuitas illa illustris in potestatem Mahometis secundi deuenisset, etiam sacra arundo, cum lancea, spongia & aliis sacris Reliquiis ad illius manus deuenit, & in magni Turcæ ærario diligenter asseruata, vt ex aliis tradit Bosius de Triumphanti Cruce, & supra nos aduertimus. Et bene aduertit hic Auctor, superbissimum illum Tyrannum, Dei iustissimi occulto iudicio, tunc duo maxima Imperia, duodecim Regna, & innumerabiles pæne ciuitates per summum scelus Christianis eripuisse. Sed quid mirum, si Deus in vindictam scelerum Christianorum tradidit Mahometano temporalia Christianorum bona, cùm spiritualia, sacras videlicet Reliquias, & sancta Palæstinæ loca haud negauerit? Mirandum magis, ob Dei singularem misericordiam, quod occupans nunc Magnus Turca Terræ sanctæ Regnum à Christianis Principibus neglectum, simul alia eorumdem sibi non subripiat Regna; sicut e contra de eadem Dei misericordia magis fidendum, quòd Christiani Principes vastissimum Turcicum occuparent Imperium, si de Ierosolymitani Regni recuperatione solliciti essent. Sed ad suum scopum præmissa nostra recurrat oratio.

S. Gregorius Turonicus de Gloria Martyrum cap. 7. optime notauit, Saluatoris nostri passionis instrumenta velut quædam trophæa esse victoriæ toti orbi proficua; e quibus, velut ex quibusdam fontibus, gratiæ atque miracula eruperint: ipsas spinas coronæ Iesu, columnam, ad quam alligatus est, cùm flagellis cæderetur, arundinem atque spongiam, qua fuit aceto potatus, magna fuisse diligentia asseruata. Dicamus nos hoc idem de ista columna, supra quam tot ludibria & passiones sustinuit idem Saluator noster.

Instrumenta passionis tanquam trophæa victoriæ Christi seruata.

DE SACRATISSIMO CALVARIÆ MONTE.

Dum de sacratissimo Caluariæ monte agimus, plura se offerunt explicanda; vt, quidnam sit; quibus nominibus sit appellatus; in quibus eius peculiaribus locis Christus Dominus fuerit cruci affixus & mortuus; quænam scissura in eo facta sit in morte Christi: de loco vbi caput Adæ reconditum, & de aliis nonnullis, quæ simul quidem essent pertractanda, propter illorum connexionem; verùm, ad maiorem claritatem & distinctionem, de plerisque distinctis Capitibus agemus partim in præsenti & partim in sequentibus Peregrinationibus. De eo plura Villalpandus Tom. 3. Apparatus vrbis ac templi Par. 1: lib. 1. cap. 9. & qui de locis Terræ sanctæ scripserunt.

CAPVT XXXII.

Quid sit Caluariæ mons.

A Capella improperiorum Reparatoris nostri egressi, statim ascendimus per scalam octodecim graduum ad totius orbis terrarum sanctissimum locum, sacrum videlicet Caluariæ montem: de quo Capite hoc, quidnam sit, aperiendum est.

Mons Caluaria quid. Mons Caluariæ est petrosus & humilis, qui ciuitati inferiori inter Occidentem & Septemtrionem proximus erat, nunc intra ciuitatem clausus manet; &, vt inquit S. Hieronymus de Locis Hebraicis, nunc in Ælia monstratur ad Septemtrionalem plagam montis Sion: in quo noxii publico iudicio damnati extremo supplicio plectebantur. Vbi quouis tempore, sicut circa patibula videre est, passim iacebant caluariæ ossa, viscera & sanies hominum suspensorum, decollatorum, vel alio mortis genere occisorum: quare merito Vlpianus Iurisconsultus *locum capitalem* appellauit.

Naturalis vilitas Caluaria. Adeò abiectus & contemptus, vt raro fiat mentio illius in sacris Litteris: etenim sub isto nomine nusquam in veteri Testamento inuenitur nominatus, & in nouo vix apud Euangelistas semel & iterum; vt apud Ioannem 19, 17. vbi de Christi crucifixione agitur, hæc habentur: *Et Iesus baiulans sibi crucem, exiuit in eum, qui dicitur Caluaria, locum, Hebraicè autem Golgotha: vbi crucifixerunt eum.* Similia leguntur apud Matthæum, Marcum & Lucam.

Humilis, non altus est. Dixi, montem istum esse humilem, non mediocriter altum, vt dixit Adrichomius de eo agens in Descriptione Ierusalem numero 255. Etenim Epiphanius Ierosolymis conuersatus l. 1. aduers. Hæres. Hæres. 46. ait, hunc montem non in altitudine quadam situm. Et sanè eius summitas & locus, vbi plantata fuit crux Saluatoris, prominet à pauimento Ecclesiæ, olim ab horto, gradibus 18. siue pedibus 40. vt inferiùs explicabimus. Est etiam in imo ciuitatis, & non in sublimi positus, vt cuilibet ad sacratissimum Dominicæ Resurrectionis templum descendenti, in quo ipse mons est, patere potest: & videtur quodammodò indicare Ioannes 19, 41. dum illius situm describens ait: *Erat in loco, vbi crucifixus est Iesus, hortus, & in horto monumentum, &c.* Horti verò consueuerunt plantari in humilioribus locis; ac ideò arbitror Euangelistas montis nomine ipsum minime appellasse: quem Villalpandus in colle describit. Ampliùs idem ex eo confirmatur, quòd nō in locis valde eminentibus plectuntur sontes, sed potiùs in demissis, vbi commodè à confluente multitudine videri possint. Placuit hoc animaduertere; quoniam noui aliquos hunc montem valdè eminentem & altum prædicasse, potius ad exaggerandum passionem Christi, quàm ad id quod verum est respicientes.

Nec hoc negare voluit Adrichomius: non enim dixit absolute hunc montem altum, sed non mediocriter altum, quia verè humilis & demissus est. Vel non mediocriter altum dixit; quia fortè altior est Moria, in quo fuit templum ædificatum, qui iam complanatus, non montis, sed potiùs planitiei nomen meretur: vel mediocriter altus respectu horti vbi est. Plura Capite sequenti dicentur pro ampliori cognitione huius montis.

Verùm humilem, abiectum, infamem & contemptum hunc locum, sicut & ignominiosam & maledictam crucem, morti suæ elegit Saluator noster; vt magis illius virtus eniteret, quæ funestissima & maledicta quæque sanctificat: vt crucem gloriosam, *Mons Caluaria Christi passione sublimatus.*

ſam, montem nobilem & cæli deliciis clariorem & amabiliorem ſua paſſione efficeret, & altare, quo pacificis hoſtiis placaretur & honoraretur Deus, eſſet, elegit. Vt enim vere & pie dixit ſanctus Apoſtolus 1. Cor. 1, 27. *Stulta & infirma mundi elegit Deus, vt confundat fortia: & ignobilia mundi & contemptibilia elegit Deus, & ea quæ non ſunt, vt ea quæ ſunt deſtrueret: vt non glorietur omnis caro in conſpectu eius.* Et quid, quæſo, ſtultius, infirmius, ignobilius & contemptibilius Caluario & cruce? At his Chriſtus Ieſus, Filius Dei, factus humilis homo, diabolum, callidum hoſtem, principem ſuper omnes filios ſuperbiæ, fortemque mortem deuicit, profligauit & confudit, inferni ferreas portas & vectes ferreos confregit; vnde etiam onuſtus opimis ſpoliis glorioſus exiuit. Locus electus à conſtitutione mundi, potiùs dixerim, à principio æternitatis, quando *prædeſtinatus eſt Filius Dei in virtute ſecundum Spiritum ſanctificationis*, vt dixit S. Paulus Rom. 1, 4. Et meritò quidem: nam ſi Deus in lege elegit locum, in quo, & non alibi, volebat ſibi vitulorum, arietum & aliorum animalium ſacrificia offerri, vt dicitur in Deuteronomio, quantò magis credendum eſt hunc ſibi elegiſſe, in quo non carnes taurorum & hircorum, ſed acceptiſſimum & diuiniſſimum ſacrificium, Agnus occiſus ab origine mundi, vnigenitus Dei & hominis Filius offerendus erat? & ſi electum locum monſtrauit Deus Abrahæ, in quo eius in filio ſuo Iſaac immolandi promptam experiretur obedientiam; quare non ſimiliter dicere debemus in caſu noſtro, Æternum Patrem à principio æternitatis præparaſſe Filio ſuo hunc ſanctiſſimum locum, in quo ſuam promptiſſimam obedientiam vſque ad mortem Crucis omnibus propalaret?

Caluaria mons ab æterno Chriſto præparatus.

Chriſtus quare in Caluario & extra ciuitatem mortuus.

Sed optima ratione communis iudicio damnatorum locus eligitur, vt omnibus hominibus, propter peccata iuſto Dei iudicio ad æternam mortem damnatis, per Chriſti paſſionem ab illa liberatis, vitam largiri æternam innoteſceret, & per ipſum omnes viuificari: *Omnes enim peccauerunt, & egent gloria Dei*, Rom. 3, 23. quam in iſto ſacratiſſimo loco nobis Chriſtus comparauit.

Et adhuc, quemadmodum non in ciuitate Bethlehem natus eſt, ſed extra, nec ex ciuitate aſcendit ad cælum, ſed extra, in monte Oliueti; vt omnes intelligerent, non pro vna ciuitate, populo vel gente natum fuiſſe, & ad cælos aſcendiſſe, ſed pro toto mundo: ita non in ciuitate Ieroſolyma, ſed extra, in monte, &, vt dicetur, in medio orbis terrarum crucifigi voluit, vt pro toto mundo ſanguinem fudiſſe intelligeremus, & velle *omnes homines ſaluos fieri, & ad agnitionem veritatis venire*, vt dixit ſanctus Paulus 1. Tim. 2, 4. ad quod ſpectare videtur Dauidicum illud: *Deus autem Rex noſter ante ſæcula operatus eſt ſalutem in medio terræ*, Pſal. 73, 12. præſertim, ſi per medium terræ intelligamus cum Petro Damiano Tom. 2. Ser. 37. Dominicum corpus, & regionem vbi pati dignatus eſt; quæ certè, inquit, mundi meditullium eſt. Vt quemadmodum medio participant extrema, & ex centro protrahuntur ad circumferétiam lineæ, & eædem à circumferentia ad centrum protenduntur; ita omnes ex Chriſto in ſacratiſſimo Caluariæ monte in ara crucis poſito diuina chariſmata participarent, ex ipſo originem traherent, & naſcerentur fideles, & ex omnibus mundi partibus ad ipſum, vt ad centrum, quod vbique eſt, & nulla circumferentia clauditur, omnes gentes confluerent, ſicut prædixerat Iſaias; vt & contigiſſe tunc nouimus. An non Centurio ille non recepit viſum corporalem & ſpiritualem, quando Chriſtum eſſe verè Filium Dei confeſſus eſt; peccatores peccatorum remiſſionem, iuſti gratiam, Latro Paradiſum, Pater ſpiritum illius, Ioſeph & Nicodemus eius ſacratiſſimum corpus? Et omnia traxit ad ſe, quæ in cælis & in terra ſunt, ſicut ipſe prædixerat: *Et ego ſi exaltatus fuero à terra, omnia traham ad meipſum*, Ioan. 12, 32. & ſanctus Paulus Philippenſ. 2, 8. *Humiliauit ſemetipſum factus obediens vſque ad mortem, mortem autem Crucis: propter quod, &c.*

Quare potiori ratione poſſumus nunc ad Chriſtum patientem illa D. Leonis Papæ de Chriſti Natiuitate verba aptare: *Exultet Sanctus, quia appropinquat ad palmam: gaudeat peccator, quia inuitatur ad veniam: animetur Gentilis, quia vocatur ad vitam. Dei namque Filius ſecundùm plenitudinem temporis, quam diuini conſilij inſcrutabilis altitudo diſpoſuit, reconciliandam auctori ſuo naturam generis aſſumpſit humani* (adde, & in ara crucis in ſacratiſſimo Caluario Patri obtulit) *vt inuentor mortis diabolus, per ipſam, quam vicerat, vinceretur.*

CAPVT XXXIII.

Dauidicum illud illuſtratur, Operatus eſt ſalutem, *&c. & ſitus Caluariæ montis magis explicatur.*

EX quo incidimus in Dauidis illam mirabilem ſententiam, *Deus autem Rex noſter ante ſæcula operatus eſt ſalutem in* medio

medio terræ, Psal. 73, 12. aliqua pro eius explicatione disserere placuit proposito nostro deseruientia. Quantum ad litteram, Titelmannus, post alios, in Annotationibus ad illum versiculum dicit, intelligendum esse de liberatione populi Israëlitici à seruitute Pharaonis, quæ in medio terræ facta est, dum coram omnibus populis ad omnium aures fama peruenit. Quia verò ista liberatio Israëlitici populi sub Pharaone Rege Ægypti, figura erat liberationis populi fidelis per Christum à diabolo tenebrarum principe, idcircò hanc salutem, secundùm mysticum sensum, interpretamur illam quæ per Christum in carne propria pro nobis facta est in temporis plenitudine. Quæ quidem salus rectissimè in medio terræ facta dicitur; quoniam pro omnium omnino populorum & gentium vtilitate in vno Iudææ loco facta fuit. Omnium enim communis erat hæc salus, æquè propinqua, æquè vicina omnibus. Igitur per medium terræ intelligendo non tantùm manifestationem, &, vt ita dicam, publicitatem, sed situm, non modicam habet difficultatem. Cùm enim terra simul cum aqua vnicam sphæram conficiat, sphæra autem in superficie vbique medium vbique extrema habeat, sicut & cælum vndique sursum: quomodo ergo aliquod medium potest rectè in eius superficie assignari?

Primus ac litteralis explicandi modus.

Varij explicandi modi apud sacros Doctores inueniuntur, quorum quosdam hîc subiiciam. Itaque primo illo relicto quo dicitur, per medium terræ, idem esse quod palàm; quia ab antiquo coram omnibus sub alis suæ protectionis protexit nos; & coram omnibus tempore magnæ solemnitatis, quo ex omnibus mundi partibus homines veniebant Ierosolymam, nostram fuit operatus salutem, qui modus verissimus est:

Secundus modus.

Secundus modus dicendi est asserentium, per medium terræ vterum beatissimæ Virginis Mariæ esse intelligendum; nam & Virgo Maria ab eodem Propheta Psal. 84, 13. terra appellatur: *Terra nostra dabit fructum suum.* Ita putat Hieronymus, Ruffinus, Bernardus; & innuit Procopius in Isa. cap. 41. & alij.

Quomodo salus nostra in Virginis vtero operata.

Sed quomodo in vtero Virginis nostram operatus est salutem, quam constat in Caluariæ monte operatum fuisse? Respondet Bernardus Serm. 2. de Pentecost. Quia ad Virginem, sicut ad medium, arcam Dei, rerũ causam, negotium sæculorum respiciũt omnes. & Procopius: Quia carnem Filius Dei, qua nostram est operatus salutem, de terra non de cælo demissam habuit. Vel dic, operatam fuisse nostram salutem in Caluario completiue & consummatiue, sed in vtero Mariæ Virginis initiatiuè, quando, assumpto Dei Filius ex vtero Virginis corpore se obtulit Patri in holocaustum consumendum tempore sibi placito, quemadmodum Psal. 39. idem Propheta dixit, secundùm D. Pauli interpretationem Hebræor. 10, 5. *Ideò ingrediens* (Dei Filius) *mundum dicit: Hostiam & oblationem noluisti: corpus autem aptasti mihi: holocautomata pro peccato non tibi placuerunt. Tunc dixi: Ecce venio.*

Si quis alia via vellet incedere, sequendo spiritualem hunc sensum, posset non incongruè dicere, Deum in medio terræ, id est, in B. Virgine singulariter salutem operatum fuisse, ita vt peculiari modo ab omni peccato originali vel actuali, mortali vel veniali fuerit præseruata; & verè *benedixerit Dominus terram suam, auerterit captiuitatem Iacob*, Psal. 84, 2. quia *Deus in medio eius non commouebitur*, Psalm. 45, 6. quare meritò B. Virgo Deum salutare suum, id est, peculiarem Saluatorem & ab omni peccato præseruatorem, appellauit.

Tertius modus illorum est, qui per medium terræ, non absolutè terram, sed Terram sanctam intelligũt, quæ frequenter nomine terræ accipitur in Scriptura, vt aliàs adnotaui, cuius medium est Ierusalem; ita vt sit sensus, Deum operatum fuisse salutem in Ierusalem, quæ in medio Terræ sanctæ sita est. Et hæc interpretatio firmari potest auctoritate Iosephi Hebræi de Bell. Iud. lib. 3. c. 2. dicentis: *Media verò eius* (id est Palæstinę) *est Ierosolyma.* Vnde quidam non sine ratione, vmbilicum terræ eam vocarunt.

Tertius modus.

Quartò, D. Hieronymus non de medio Palæstinæ tantùm, id est Ierusalem, est interpretatus, sed absolutè de medio totius terræ, id est habitabilis: in illa enim verba Ezech. 5, 5. *Hæc dicit Dominus Deus: Ista est Ierusalem, in medio Gentium posui eam, & in circuitu eius terras*, ait, *Ierusalem in medio mundi sitam, hic item Propheta testatur, vmbilicum terræ esse demonstrans.* & inferiùs: *Operatus est salutem in medio terræ: à parte enim Orientis cingitur plaga quæ dicitur Asia; à partibus Occidentis eius quæ appellatur Europa; à Meridie & Austro, Libya & Africa; & à Septemtrionali, Scythia, Armenia atque Perside, & cunctis Ponti nationibus. In medio igitur gentium posita est.* Idem dicit Tertullianus lib. 2. contra Marcionem.

Quartus modus.

Quintò, D. Augustinus Serm. 1. de Tempore, & Beda cap. 2. de Locis sanctis, Ierusalem etiam intelligunt, sed alia ratione medium interpretantur, non respectu situs in quo posita est, sed ratione beneficiorum, qui-

Quintus modus.

quibus fuit à Deo præ ceteris aliis locis decorata & priuilegiata: ibi enim Abraham, Isaac immolaturus, Deo iubente arietem sacrificauit: ibi templum illud toto orbe celeberrimum extitit: ibi Christus miracula fecit, prædicauit, mortuus est, & resurrexit, &c.

Sextus modus. Sextò, alij per medium terræ limbum intelligunt, qui est in medio terræ. Tunc verò Deus est salutem operatus, quando ex ipso animas sanctorum Patrum eduxit. Vera doctrina & subtilis interpretatio, sed angusta nimis. Ad quid enim opus nostræ redemptionis omnibus commune, coram omnibus operatum, arctare ad liberationem animarum sanctorum Patrum, & in abscondito? Prætereà etsi sanctis illis fuerit salus Christi applicata in limbo, sed extra operata est, & consummata pro omnibus in Caluariæ monte.

Septimus modus. Septimò, qui medium non mathematicè sed moraliter intelligunt, quemadmodum & illud Genes. 2, 9. *Produxit Deus lignum vitæ in medio Paradisi*, se ab omni difficultate expediunt: tunc enim sensus esset, Christum intra terræ latitudinem, vel ferè in medio, etsi non in loco æquè ab extremis dissito, mundi salutem fuisse operatum: qui sensus videtur verissimus. Et hæc sententia tali ratione probatur. Ierusalem non est constituta sub Æquatore, sed ne intra Tropicos quidem; quippe quæ longitudinis obtinet gradus 66. latitudinis verò 31. vt tradit Ptolemæus lib. 1. Geographiæ.

Octauus modus. Octauò, D. Cyrillus Catech. 13. D. Hilarius in Matth. can. 33. inquiunt, medium terræ esse Golgotha. *Non meus est hic sermo, Propheta dicit: Operatus est salutem in medio terræ.* & Tertullianus lib. 2. contra Marcionem cap. 4.

Golgotha locus est, capitis caluaria quondam;
Lingua paterna prior sic illum nomine dixit;
Hic medium terræ est, hic est victoria signum.

Sanctus etiam Victorinus Martyr, Pictauiensis Episcopus, quem citat Beda de Locis sanctis cap. 3. idem his versibus dixit:

Est locus ex omni medium quem credimus orbe,
Golgotha Iudæi patrio cognomine dicunt.

quibus addit Beda: *Columna celsa stat, quæ æstiuo solstitio vmbram non facit, vnde putant ibi mediam esse terram; & historicè dictum: Deus autem ante sæcula operatus est salutem in medio terræ.* Hæc ille.

Verùm Beda videtur potiùs aliorum sententiam quàm suam retulisse, vt liquet eius verba consideranti. Fateor me talia non obseruasse, etsi ex aliis audiuerim.

Græci dicunt, medium mundi mathematicè sumptum, esse non in summitate Caluariæ, sed inferiùs in eorum choro, in medio pauimenti, vbi pro signo est paruum prominens atque elaboratum marmor. Fortè hoc illud est, quod se reperisse testatur Franciscus Georgius in Problem. Scrip. To. 3. sect. 1. n. 178. intra Ecclesiam sancti Sepulchri litteris Romanis scriptum: HIC EST MEDIVM MVNDI. Ego huiuscemodi litteras nec legi, nec vidi. Cardinalis Baronius Tom. 1. Annal. ad annum Christi 34. de his agens, ex aliis rectè reiicit opinionem à Beda relatam, dicens: *Sed profectò fieri non potest, quod asseris Beda: nam si ita esset, necesse omnino foret, Ierosolymam ponere intra Zonam torridam, & Tropico saltem Cancri subiicere; at ab illo longiùs abesse, omnes qui terras describunt, apertissimè tradunt, & certissimis experimentis etiam nunc cognosci potest. Sed illud non malè, vel Ierosolymam sitam in medio terræ habitabilis, vel in medio Palæstinæ.*

Ex dictis colligimus, pro instituto nostro, sacrum Caluariæ montem esse vel in medio Palæstinæ, vel etiam totius terræ habitabilis; morali modo tamen medium intelligendo, vbi Saluator noster propter suam nimiam charitatem, non per legatum vel Angelum, sed per seipsum non corruptibilibus auro & argento, sed proprio fuso sanguine nos ab inferno ad cælestia regna euocauit, Patrique suo nobis iustè infenso reconciliauit.

CAPVT XXXIV.

Nomina quibus sacratus Caluariæ mons appellatur, & eorumdem significatio.

SAcratissimus ille locus humilisq; mons, noxiis & maleficis crucifigendis, vel alio mortis genere interimendis, Ierosolymis deputatus, multiplici appellatione nominatus inuenitur cùm in veteri tum in nouo Testamento. In veteri, *Dominus videbit*, *mons Moria*, & *Goatha*. In nouo, *Caluariæ locus*, & *Golgotha*, ac denique post Christi in cælos Ascensionem à Gentilibus *Venerarium*. *Dominus videbit*, appellatur Gen. 22, 14. *Mons Moria*, ibidem ex Hebr. & 2. Paralip. 3, 1. *Goatha*, Ierem. 31, 39. *Golgotha* verò & *Caluariæ locus*, Matth. 27, 33. Marc. 15, 22. Luc. 23, 33. Ioan. 19, 17. *Montis Caluariæ nomina & significationes.*

Dixi appellari, *Dominus videbit*, & *mons Moria* citatis locis: quoniam illum esse probabimus, in quo Abraham iussu Domini voluit filium suum Isaac sacrificare, & *Mons Golgotha quare Dominus videbit & Moria dictus.*

Salomon templum ædificare: sed locus illius sacrificij & ædificationis templi appellatur & *Dominus videbit* & *mons Moria* citatis locis; igitur & iste Caluariæ, in quo Filius Dei sacrificatus est, & sancta nostra Ecclesia constructa.

Moria nomen commune regionis & montis. Arbitror verò, Moria nomen esse commune & totius montis & montosæ regionis; sed *Dominus videbit, Goatha, Caluariæ locus*, & *Golgotha*, partem & extremitatem ipsius Moria explicare. Et probant aliqui, ex eo quòd Genes.22. dicitur terra Moria, in qua monstratus est locus particularis Abrahæ, vbi Isaac immolaret; & hunc dicunt Golgotha: atque in eadem terra est area Areuna monstrata Dauidi, vbi templum Salomonis fuerat ędificandum, 2.Regum 24. & 2. Paral.3. & etiam totus mons Sion variis mysteriis consignandus. Et hoc magis apparebit inferiùs ex multiplici eius nominis significatione, quæ dictis peculiaribus locis mirè aptatur.

Amplius, ad maiorem huius intellectum, notandum est, non esse alienum à consuetudine sacræ ac profanæ scripturæ communique vsu loquendi, vt idem pluribus nominibus diuersa significantibus nominetur, & nomina totius de partibus enuntientur. Mons Sion, quod vnum est, & pars Ierusalem, & tamen ciuitas superior & Dauid, & communi nomine Ierusalem etiam appellatur, vt de Sion agentes diximus.

Mons Nebo quid. Mons Nebo, est pars eminens montis magni Abarim; & Abarim etiam, quod est nomen præcipuum montis, appellatur Deuter.32. & ibidem Lyranus in ea verba Domini ad Moysen, *Ascende in montem istum Abarim, id est, transituum, in montem Nebo*, &c. *Abarim*, inquit, *est nomen montis magni, & Nebo cuiusdam partis supereminentis in illo; & tamen de hac parte loquens Dominus ad Moysen dicit, Ascende in Abarim.*

Mons etiam Galaad diuersa sortitur nomina, secundùm partes diuersas ad quas se extendit; quæ tamen omnes communi vocabulo Galaad appellari poterunt; vnde Brocardus Itin. 1. de montibus qui sunt trans Iordanem sic scribit: *Porrò vltra Iordanem sunt varij montes, nempe mons Seir, mons Hennon, mons Libani, & mons Galaad; qui tamen omnes sunt mons continuus, nisi quod in diuersis locis diuersa sortiuntur nomina.* Hæc ille.

Mons Sinai & Horeb vnus mons est, & plures propter diuersa cacumina, qui indifferenter appellantur Sinai & Horeb, vt suo loco, fauente Deo, dicemus.

Ac denique, aliis prætermissis, mons Olueti in tria cacumina vel partes diuiditur: in eam quæ dicitur *Viri Galilæi*; in eam ex qua Dominus ascendit in cælum, quæ in medio est, & *Domini Ascensio* dicitur: & in alteram, quæ a sinistra eius est, & *Offensionis mons* appellatur; à communi tamen & principali nomine mons totus & quælibet eius pars, mons Oliueti nominatur. Quare Lyranus in ea verba 4. Reg.23. *Excelsa quoque, quæ erant in Ierusalem ad dexteram partem montis Offensionis, quæ ædificauerat Salomon*, &c. inquit: *Iste est mons Oliueti prope Ierusalem, & vocatur hic mons Offensionis; eò quòd Salomon offendit Deum, ædificando ibi templa idolorum pro vxoribus suis, vt dicitur* 3.*Reg.*11,7.

Ita in proposito, montem Caluariæ dici arbitror à communi nomine *montem Moriæ*; tamen propter diuersa mysteria, *Dominus videbit*, & *Caluariæ mons* posteà appellatus est. *Dominus videbit*, propter factum Abrahæ, quando voluit in eo filium suum sacrificare; quoniam Dominus ibi se videndum exhibuit Abrahæ, & duplici oculo, misericordiæ & beneficentiæ, illum respexit; & propter ea quæ suprà Capite 11. huius Peregrinationis diximus. Lege Pererium in cap. 12. Genes. v. 14. & tantò magis credimus hanc huic monti conuenire nomenclaturam, si vera sunt quæ Cap.111. & IV. 111. Peregrinationis huius Libri dicemus: à qua etiam sententia non videtur dissentire Villalpandus Tom. 3. lib. 3. cap.8. in fine. *Mons Caluariæ*, vel à caluariis hominum ibi interfectorum, vel à caluaria primi hominis ibidem sepulti. Sed de hoc posteà clariùs sequenti Peregrinatione.

De *Golgotha* nomine aliquid dicamus. *Golgotha nominis significatio.* *Golgotha* Hebraice, hoc est lingua qua tunc Hebræi, hoc est Iudæi, vtebantur, inquit Iansenius cap. 143. Concor. Euangel. significat cranium, siue caluariam, ob eius volubilem rotunditatem, à verbo Galal, quod voluere significat, & circumire. Non est autem ea dictio purè Hebraica, sed Chaldaica magis, aut Syriaca, vt etiam D. Hieronymus testatur in interpretatione nominum Hebraicorum in Matthæum: nam, secundùm veram Hebræorum linguam, dicitur Gulgoleth. Verum Hebræi desierunt pura Hebræa lingua vti, postquam in Babylonem translati, vnde redeuntes Chaldaismum secum detulerunt; quo tamen vtentes idiomate, Hebraicè loqui dicebantur, quoniam ea tunc Hebræorum erat lingua, nec multùm à puro diuersa Hebraismo. Mendosè tamen in Græcis & Latinis Codicibus legi videtur Golgotha per simplex l, cùm legendum potiùs sit per duplex l, Golgoltha; nam

riam sic caluariam Chaldaica vocat: atque sic in vetustis exemplaribus Latinis se inuenisse testatur Munsterus. Hucusque Iansenius.

Caluariæ montis significatio. *Caluariæ* verò *mons*, id est mortis, dicebatur, quia ibi damnati occidebantur, vt quidam aiunt; vel à caluariis ibi apparentibus, vel potius, ibidem humatis: vel quoniam caluariæ erat similis, scilicet caluus arboribus herbisque carens, totus saxosus & sterilis, ac ideò damnatorum supplicio destinatus; vel denique à caluaria Adæ ibidem tumulata, de qua sequenti Peregrinatione Cap. IV.

Ex dictis refellitur sententia Antonij Honcalæ asserentis, locum Caluariæ à capite Saulis primi Regis vocatum, quod legitur fuisse in templo Dagon affixum; quia, vt dicitur 1. Regum 31. corpus Saulis suspensum fuit in muro Bethsan, & caput in templo Dagon; vnde nescio quomodo sequatur: Caput Saul Regis affixum fuit in templo Dagon, ergo ab eo denominatur Golgotha Caluariæ locus. Vel probet Honcala, templum Dagon esse montem Caluariæ, & prope mœnia ciuitatis Ierosolymæ; quod non probabit, quia constat ipsum situm esse inter ciuitates Philisthinorum, montem verò Caluariæ in regione Iudæorum.

Diximus etiam *Moria* appellari, quòd idem sit ac ille, in quo Abraham voluit Isaac filium suum immolare, quod III. Peregrinationis Capite III. & IV. ostendemus: interim lubeat variam huius vocis originem & significationem ex Oleastro hîc adscribere, & posteà mysteria aliqua in ea abscondita reserare.

Varia origo nominis Moria & significatio. Oleaster itaque in cap. 22. Genes. inquit: De etymologia vocis Moriah dubitatur: quidam enim deducunt à *Marar*, siue *Mar*, quod est myrrha: quòd locus ille myrrha & cinnamomo & aloë abundaret; de quo Cant. 4, 6. dicitur: *Ibo ad montem Myrrhæ.* Alij deriuant à *Iara*, quod est timere; quòd in eo monte Dominus posteà coli & timeri deberet. Sunt qui deducunt à *Iara*, quod est docere, & descendere; quòd ex eo monte descensura & proditura esset doctrina & lex, iuxta illud Isaiæ 2, 3. *De Sion exibit lex.* Mihi autem, si ea vox deducatur a *Mar*, videtur iste mons appellatus amarus, propter amaritudinem Abrahæ immolantis filium, aut filij immolati; sin autem radix eius sit *Iara*, quod est timere, sic dictum puto à timore quem ibi habuit Isaac, vel potiùs à præsentia diuina futura ibi in templo. Nec desunt qui vocis Moriah significationem arcessant à verbo *Raah*, quòd est videre, vt significet terram visionis: in qua scilicet Deus Abrahæ anteà apparuerat: quæ quidem interpretatio minimè improbanda est. Hæc Oleaster. Ex quibus habemus quod suprà attigimus, hoc nomen significare etiam peculiaria loca: quatenus significat myrrham, notat *Golgotha*, vbi Abraham & Isaac amaritudine repleti fuerunt; si timorem, locum vbi templum Salomonis constructum fuit, quia ibi Dominus timendus erat; si docere, *Sion*, quia de Sion exiuit lex.

Sed enim, si omnia in figura contingebant antiquis illis Patribus, & quæ antiquo illo tempore contingebant figura erant eorum quæ in isto nouo gratiæ & Euangelij euenerunt, liceat nobis aliqua in multiplici nominis illius significatione mysteria explicare. Et quantum ad eius primam significationem, quòd Moriah myrrham significet, quia locus myrrha, cinnamomo & aloë abundabat, non hæc ad literam dicta, quasi huiuscemodi aromatibus mons ille petrosus abundaret; sed quia ex ipso odoramenta virtutum & gratiarum colligere deberent fideles, quibus traherentur, & ipsi alios ad Christum traherent, secundùm illud Cantic. 1, 3. *Curremus in odorem vnguentorum tuorum.* & propter aromata, quæ dilecti Christi discipuli, Ioseph & Nicodemus, & sanctæ mulieres detulerunt, vt vngerent Iesum. *Mysteria varia nominis Moria.*

Si à timere deriuat, vt in secunda dicitur significatione, optimè quidem; etenim in eo monte timuit diabolus, qui ligno crucis velut vile mancipium è mundo eiectus fuit, in quem diram tyrannidem exercebat. Timuit mors, quæ in eo fuit ab Auctore vitæ superata, sicut prædictum illi fuerat Osee 13, 14. *Ero mors tua ô mors.* ab Ecclesia dicitur: *Mors & vita duello conflixere mirando: Dux vitæ mortuus regnat viuus.* Timuerunt peccatores, tot pœnas ac ludibria in Filio Dei contemplantes: intra se enim percutientes pectora sua dicere debebát: *Si in viridi ligno hæc faciunt, in arido quid fiet?* Luc. 23, 31. Si tot patitur iustus pro alienis peccatis, quot peccator patietur pro propriis? Timore concuti debuerunt iusti, cernentes in eorum Capite latronum dura supplicia, vt eos à propriis reatibus liberaret, verè confitentes, se similia pro propriis sustinere debere tormenta, quæ vt caueant, stantes vident, ne cadant. Timuit ipse Christus, dum doloribus plenus, cum clamore & lacrymis exorauit Patrem: timuit denique totus orbis, quando sol obscuratus fuit in morte Christi, & tenebræ factæ sunt super vniuersam terram, velum templi scissum est, petræ scissæ sunt, & monu-

menta aperta sunt: & cum timore Deus ibi à cunctis Gentibus honoratur.

Non minus ei conuenit tertia significatio, quæ est docere. Vbi enim tantum docuit Dei Filius paucis quidem verbis, sed heroicis actibus, sicut in monte isto? etenim mundus cognouit quia ipse est, vt ipse Iudæis prædixerat, & traxit ad se. Et vbi tantum descendit & humiliauit se, vt in loco isto? etenim cùm in forma Dei esset, fuit habitu inuentus vt homo, vermis, opprobrium hominum & abiectio plebis, humiliatus vsque ad mortem crucis, qui & descendit in inferiores partes terræ.

Si quartò amarum dicere volueris; quis in monte illo non impleuit amaritudine cor suum? Doluerunt Angeli pacis, qui, vt quidam contemplantur, assumptis humanis corporibus, mortem sui Creatoris amarè flebant, vt dixit Isaias. An non cor Virginis fuit ab Omnipotente repletum amaritudine, & pertransitum doloris gladio ex dolore Filij sui? An non doluerunt Ioannes, Magdalena, alijque viri & mulieres? & super omnes doluit Christus, vir dolorum, & sciens infirmitatem, amaricatus à peccatoribus, felle & aceto potatus, derelictus à Deo, à tribulatione & angustia circumdatus, & repletus.

Quintò denique, si à visione deriuare volueris, apposite quidem: nam, vt alias dicta ad hæc spectantia prætercam, quid non vidit, videt videbitque Deus in loco isto? vidit calamitates nostras, & ab illis nos eripuit; videt nunc, si sit intelligens aut requirens eum, si sit qui operetur bonum, vt præmiet, si quis delinquens conuertatur, vt propitius sit ei: inde videt omnia opera hominum, quæ continuò operantur. Quare de Saluatore nostro in isto sacratissimo monte existente dicere possumus quod cantat Ecclesia:

Speculator adstat desuper,
Qui nos diebus omnibus
Actusq; nostros prospicit
A luce prima in vesperum.

Videbit denique in loco isto, quando *iudicabit orbem terrarum in iustitia, & populos in æquitate*, Psal. 97, 9. Fateor, iudicium vniuersale faciendum in valle Iosaphat, vbi omnes Gentes congregabuntur, vt cum illis disceptet Dominus, vt dixit Ioël Propheta: scio etiam multorum esse sententiam, Iudicem solium suum, in quo iudicabit, collocaturum in monte Oliueti; sed nec me latet, etiam Isidorum de Natiuit. cap. 61. dicere, eumdem futurum locum iudicij, qui fuit crucifixionis Christi; quod innuit Isaias 10, 23. dicens: *Consummationem enim & eleuationem* (in editione nostra *abbreuiationem*) *Dominus Deus exercituum faciet in medio omnis terræ.* De monte Moria, Villalpandus Tom. 3. p. 1. cap. 8.

CAPVT XXXV.

Significatio & origo nominis Venerarij, atque vtilis eiusdem obseruatio.

SAcratissimus Caluariæ mons, post Christi Domini nostri in cælos gloriosam Ascensionem, desolationem sanctæ ciuitatis per Romanos, propter iniustè illatam Christo mortem in Caluario à Iudæis, & sanctorum locorum profanationem, veteri nomine Caluariæ mutato, nouo & turpi appellatus fuit ab infidelibus, *Venerarius* videlicet, ex apposito in eo Veneris impuro simulacro; arbitrati eo facto Christiani nominis hostes penitus obliterandam à mentibus fidelium memoriam passionis & mortis Christi. Ita tradiderunt S. Ambrosius in Psal m. 47. D. Hieronymus Epistola 13. Nicephorus lib. 8. cap. 28. & alij passim de monte isto sacratissimo agentes. *Caluariæ mons quare Venerarium dictus.*

Circa quod factum non est hîc notabilis, ni fallor, consideratio prætermittenda; quòd impij illi inimici crucis Christi, ad illius tollendam memoriam, in sanctissimo loco, non Iouis, non Saturni, non Martis alteriúsve mendacis & fictitij dei idolum erexerint, sed impurissimæ Veneris, & omni puritate ac sanctitate venerandum locum lasciuiis & turpitudinibus deputarint, quemadmodum tradit Eusebius lib. 3. de Vita Constantini cap. 24. *Notanda obseruatio.*

Et ad quid hæc, & quo suggerente spiritu fecerunt? vtique satanico, immundo & tenebricoso spiritu incitante; quia nullum est magis præsentaneum medium ad obliterandam memoriam passionis Christi de mentibus Christianorum venerea voluptate & sensuali amore, qui excæcat mentem, & aufert cor etiam sapientum. Nec immeritò: si enim contraria mutuo se expellunt, quid magis contrarium passioni & morti voluptatibus & delicijs? Et quis in cœno luxuriæ & turpis voluptatis, vt sus in volutabro luti inuolutus, potest mentem erigere ad Christi acerbissimam passionem, & ascendere cum eo ad montem myrrhæ & crucis? An animalis homo cogitabit quæ sunt spiritus Dei? Quemadmodum ex alia parte, nullum magis opportunum remedium adinueniri posse, mihi facilè persuadeo ad liberandum voluptuosum à venerea voluptate & stimulis carnis, attenta & assidua recordatione & meditatione Caluariæ montis, crucis & passionis Christi, illi opposita. Et ita me docuit *Luxuria obliuisci facit Christi passionem.* *Christi passio luxuriæ remedium.*

docuit S. Augustinus in Manuali cap. 32. hisce verbis: *Nullum tam potens est & efficax medicamentum contra ardorem libidinis, sicut mors Redemptoris mei. In omnibus rebus non inueni tam efficax remedium, quàm vulnera Christi; in illis dormio securus, & reuiuisco intrepidus.* Hæc ille. Et diuus Bernardus in Formula honestæ vitæ hoc idem in hunc modum declarauit: *Deus meus pendet in patibulo, & ego voluptati operam dabo?* Quis enim ille erit, qui gaudens nomine Christiano, & contempletur Dominum suum non bysso & purpura indutum, sed ipsismet tegumentis nudatum; non in molli lecto iacentem, sed in duro asperoque ligno clauis affixum pendentem; non in Regia aula, sed in sordido & execrando loco existentem, à notis & amicis derelictum, ab inimicis blasphematum, velit delicatis indui vestibus, lasciuire in stratis eburneis, & in regiis ac deauratis habitaculis cum obscœne dilectis libidinibus vacare? nullus sanè; quin dicet potiùs cum quodam strenuo ac generoso milite, quando fuit à proprio Rege exhortatus, vt, e bello ad ipsum Regem & patriam reuersus, domum suam peteret ad quiescendum, & cum vxore sua cohabitandum. *Arca Dei & Israël & Iuda*, dicebat, *habitant in papilionibus, & dominus meus Ioab; & serui domini mei super faciem terræ manent; & ego ingrediar domum meam, vt comedam & bibam, & dormiam cum vxore mea? per salutem tuam, & per salutem animæ tuæ, non faciam rem hanc*, 2. Reg. 11, 11.

Sed & Spiritus sanctus animam sibi dilectam, telis igneis voluptuosæ delectationis vulneratam vel stimulatam, sub columbæ nomine alloquitur, vtque pro liberatione & cura præsentaneum hoc remedium adhibeat sequentibus hortatur: *Columba mea in foraminibus petræ, in cauerna maceriæ, ostende mihi faciem tuam*, Cant. 2, 14. Sed cur de his agens columbam potiùs quàm sponsam, vel dilectam appellat? Columba calidum animal, voluptatibus deditum, hinc & amoris symbolum est illius qui aufert cor. Itaque illis verbis hoc voluisse Spiritum sanctum indicare mihi persuadeo: O dilecta mea ab æterno prælecta, cui datus est stimulus carnis qui te colaphizet, quam vanus & carnalis amor excordauit, facta columba seducta non habens cor, si tantis malis prouidere desideras, si à sagitta volante in tenebris, ab incursu & dæmonio meridiano, & accensis facibus libidinis te immunem præseruare exoptas, ingredere in foramina petræ, in cauernam maceriæ: ingredere per apertum ostium lateris Saluatoris, qui est lapis angularis & petra salutis; accede ad Caluariæ montem, qui quoniam petrosus, & in ipso petræ scissæ sunt, fere macerosus, & ibi ostende mihi faciem conscientiæ tuæ per meditationem passionis & mortis Reparatoris tui, & tuta eris: non timebis à timore nocturno, nec à cupidinis facibus & venereis appetitibus consumeris.

Columba amoris carnalis symbolum.

Cognouit hanc sacratissimi montis virtutem Magdalena illa, quæ priùs fuerat in ciuitate peccatrix, multis luxuriæ vulneribus sauciata, iam misericordia Saluatoris curata, ac ideò, ne ampliùs ab eisdem laceraretur, spernens horrorem corporum mortuorum fœtoremque funesti montis, libenter ibi manebat, quia sciebat esse optimum asylum contra potentissimos hostes. Hinc Matth. 27. & Ioan. 19. dicitur stetisse iuxta crucem, Magistro suo in ea pendente. Et sancta Ecclesia de eadem cecinit:

Adstare non timet cruci,
Sepulchro inhæret anxia.

Idipsum cognouit & cum fructu obseruauit sanctus Elzearius Confessor, tertij Ordinis B. Francisci, Comes Ariani: is enim ab anno tertio decimo vitæ suæ ieiuniis vacans, in nocte funem multorum nodorum subtus cingebat ad carnem (ad lumbos, vbi virtus libidinis in hominibus est, secundùm D. Gregorium in ea verba Iob 40. *Virtus eius in lumbis eius.*) frenum lasciuiæ petulantis, & secretum memoriale vulnerum Saluatoris: ideò sanctam & immaculatam virginitatem non solùm animo, sed etiam corpore conseruauit, cum sancta Delphina coniuge sua ducens perpetuum cælibatum, non aspernentes iura coniugij, nec virginitatem in aliquo violantes.

Cognouit hoc idem maximus ille ac piissimus Imperator Constantinus: qui videns suam Imperialem vrbem, caput totius orbis terrarum, Romam dico, ob immunditias & scelera, quibus fuit commaculata, factam Babylonem, habitationem dæmoniorum, custodiam omnis spiritus immundi, &c. vt dicitur in Apocalypsi, & matrem fornicationum, & abominationum vniuersæ terræ, cum qua Reges, mercatores & vniuersi populi fornicati fuerant; vnde & Veneri deæ, amoris voluptuosi & vniuersæ turpitudinis primiceriæ, & Cupidini in atrio Sessoriano amplum ædificauit templum, ac ideò inuisa & inimica Deo. Volens itaque magnus ac religiosus Constantinus tam pernicioso malo occurrere, & dilectam sibi, Deo etiam amabilem reddere ciuitatem Spiritu sancto illustratus, quemadmodum anteà diabolico infideles, ad tollendam Ierosolymis crucis & passionis Christi memoriam, in Calua-

riæ

næ monte simulacrum & fanum Veneris erexerunt; ita ipse postea Ierosolymis ad montem Caluariæ, & Romæ in atrio Sessoriano, vt vindicaret iniuriam factam Ierosolymis sanctissimæ Cruci, & ex sua dilecta ciuitate impurum auferret amorem, & puram redderet Deo, Veneris & Cupidinis templum diruit, & solo æquauit; & alterum inuentæ Crucis illustrissimum iisdem in locis erexit, in quo partem inuentæ Crucis, cui illud dicauit, pio cultu venerandam reliquit: sicque factum fuit, vt tam Ierosolymis quàm Romæ profanus sanctificaretur locus, Venus Cruci cederet, sancta & vniuerso orbi celebris redderetur Ierusalem & Roma. Templi Ierosolymis extructi meminit Eusebius in Orat. de Laudibus Constantini, alterius verò Romæ mentio fit in quodam libro de Ecclesijs à Constantino ædificatis, vt tradit Cardinalis Baronius Tom. 3. anno Christi 324. & Bosius de Triumphanti Cruce lib. 6. c. 16. Ex his quilibet, cui cum Paulo datus est stimulus carnis angelus satanæ, qui illum colaphizet, sit velut columba seducta & libidinis facibus exusta, se recipiat in vulnera Christi, in Caluariæ montem, & extinguentur illæ, & ipse euadet incolumis.

CAPVT XXXVI.

De sacratissimo montis Caluariæ loco, in quo Christus Dominus fuit crucifixus, nono loco primæ Peregrinationis.

SAnctissimus Caluariæ mons, olim quidem nudatus & omni decore spoliatus, vt nomen ipsum præ se fert, nunc verò diuersis elaboratis marmoribus stratus & vestitus, figurisque, vt aiunt, musaicè, siue opere tessellato elaboratis ornatus, non ampliùs extra, sed intra sanctã Ierosolymorum ciuitatem, & intra diuinissimum Dominicæ resurrectionis templum inclusus. Plura in eo distincta assignantur loca, peculiaribus nostræ salutis mysterijs sanctificata; tria verò sunt præcipua in tria sacella redacta, in illud quod in medio est, in alterum quod in sinistra, & in tertium quod in dextra parte situm est: ante quæ est communis locus velut vestibulũ complens sacratissimi montis Ecclesiam. In priori loco, qui in medio est, fuit Christus crucifixus; in altero ad læuam stabat Mater cum Ioanne; dum Filius & Magister crucifigebatur; & in tertio fuit Saluator noster in cruce exaltatus; denique in vestibuli loco alia contigerunt, quæ ab Euangelistis enarrantur, vt vetus receptaque in partibus istis traditio habet. De quibus omnibus agemus: de primo loco, præsenti Capite, de alijs locis ac mysterijs, proximè sequentibus Capitibus verba faciemus.

De loco crucifixionis Christi Domini.

Et vt a prioris loci, qui in medio est, explicatione ordiamur, dubium referendum est, quod tamquam discussum & determinatum supponit traditio, Christum non in aëre, sed humi fuisse cruci affixum. Notandum igitur, sanctos Euangelistas parce admodum explicuisse mysterium crucifixionis Christi Domini, sicut & pleraque alia, solum dicentes, *Et crucifixerunt eum*, factum narrantes, modum silentio prætereuntes; adeò vt meritò miretur Simon Cassianus lib. 13. de Passione Domini; sed non sine mysterio & Spiritus sancti impulsu. An quia Christus, vt alij sontes, crucifixus fuit? & quoniam vulgata notitia, qua sic damnati exitio tradi solent, manus temperarunt, ne insererent in Euangelio crucifigendi modum? An potiùs, quia, præ teneritudine cordium & commiseratione, tam audax & tam horrendum facinus describere noluerunt? nisi malis dicere, magna mysteria silentio potiùs vel breui sermone, quàm prolixa oratione, propter illorum mirabilem & ineffabilem modum excellentiamque, explicanda esse. Quare, quemadmodum paucissimis verbis expresserunt ineffabilia illa Incarnationis, Natiuitatis & Resurrectionis Domini mysteria (de Incarnatione enim dixit Ioannes 1, 14. *Verbum caro factum est*; de Natiuitate Luc. 2, 7. *Peperit Filium suum primogenitum*; & de Resurrectione Marcus 16, 9. *Surgens Iesus manè, prima Sabbati*, &c. & modum horum mysteriorum ineffabilem silentio præterierunt) ita etiam eadem ratione de crucifixione fecerunt, qui, seriem & modum supprimentes, factum dumtaxat explicantes, dixerunt: *Et crucifixerunt eum*. Vel denique nostræ vtilitati consulentes, id prætiterunt, vt meditatione modum & seriem illius inquirentes, meritum ex illa colligeremus vitæ æternæ, secundum ipsius Domini promissionem: *Qui elucidant me, vitam æternam habebunt*, Eccli. 24, 31. Et ita factum fuit; plura enim à pluribus pijs fidelibus addita sunt ijs quæ de Dominica passione scripserunt sacri Euangelistæ.

Euangelistæ qua re modum crucifixionis non explicauerunt.

De duplici figendi modo, in alto vel in terra depressa cruce, agit Lipsius de Cruce lib. 2. c. 7.

Et quantum ad illius crucifixionem, duos vel tres inueni dicendi modos: alter, illorum qui dicunt, cruce iam erecta & plantata in aëre fuisse crucifixum Saluatorem; alter, illorum qui in Caluariæ solo. Sed illi sunt in duplici differentia. B. Gregorius Nazianzenus in Tragœdia Christi patientis, B. Bonauentura in Fascic. & aliqui alij dicunt: quod cùm peruentum esset ad locum crucis, crucem terræ stantem fixerunt; deinde applicarunt duas scalas duobus crucis

Primus figendi modus.

cis brachijs: quarum altera à tergo longior, altera verò vsque ad pedum locum breuior. Ascendit ergo tremens Dominus, & tandem se ad populum conuertit, & vna manu confixa per carnificem, corpus totum contractum est, magnaque cum violentia brachium tractum, vt altera manus figeretur; & ablata scala pependit corpus: deinde pedibus chorda violenter tractis, ita vt vniuersa ossa dinumerari possent, cruci configuntur.

Secundus modus.

Alij cum S. Birgitta lib. 7. cap. 15. suarum Reuelationum dicunt, quod cum crux à Iudæis figebatur, & firmabatur fortiter in foramine petræ montis, cuneis malleo circumquaque impressis, vt crux solidius staret, ne quouis modo in aliquam partem inclinaret, statim adaptabantur tabulæ ligneæ in circuitu stipitis crucis per modum graduum vsque ad locum vbi debebant crucifigere pedes, vt possent per illos tabularum gradus tam ipsi quam crucifixores ascendere, & super tabulas illas commodè stare, ad explendum crucifixionis ministerium.

Tertius figendi modus, & communis.

Alius modus, & sententia est asserentium, cruce iacente in terra fuisse crucifixum Dominum: huic adstipulatur S. Cyrillus, S. Leo, D. Hieronymus, D. Antoninus 1. Par. Histor. cap. 6. D. Anselmus, S. Bernardus, & B. Laurentius Iustinianus, dum dicit, *Ibi nudatur vestibus, solo supinus extenditur, configitur stipiti, eleuatur in aëra*; & plerique alij idipsum asseuerant. Cui S. Ecclesia fauere videtur; quæ ideircò, vt eruditissimus Salmeron notauit Tom. 10. Tract. 35. in die Veneris sancti, ad huius rei memoriam, crucem in terra prostratam adorat. Et P. Gretserus de S. Cruce Tomo 1. lib. 1. cap. 21. hunc modum magis probabilem & pium esse dicit.

Ratio persuadet; quia hic crucifigendi modus facilior & expeditior est: duo alij multò difficiliores & laboriosiores, etiam crucifixoribus. An ad illum modum respexit Ioannes 19, 16. dum dixit, *Susceperunt autem Iesum, & eduxerunt. Et baiulans sibi crucem, exiuit in eum, qui dicitur Caluariæ, locum, Hebraicè autem Golgotha: vbi crucifixerunt eum?* Dicit *vbi*, quasi situm & stationem designans, non in aëre, sed in terra: at manifestius apud eumdem Ioannem 12, 32. ipse Dominus videtur illum modum prædixisse, dicens: *Et ego si exaltatus fuero à terra, omnia traham ad meipsum.* Leuatio enim crucifixi fuit vera exaltatio & plena; & ex crucifixo prouenit vis trahendi: alioquin cur additur, *à terra?* Quod bis anteà, cùm dixisset de exaltatione Dominus, non adiecerat, nisi

Eleuatio crucifixi à terra, exaltatio.

quòd illic crucis passionem significet, hic è terra vsque inchoatam. Suffragantur denique picturæ & vetus traditio, & pia antiquitas, quæ, notato in Caluariæ monte crucifixionis loco, pulcherrimo sacello ad honorem Dominicæ crucifixionis consecrauit: cuius pauimentum & locus pulchro elaborato marmoreo opere tessellato stratus, & ille singulariter, qui intuitu crucifixionis honoratur, sex palmorum latitudinis, & nouem longitudinis. Tantaque est hic locus elegantia & arte elaboratus, vt alius in Terra sancta ei comparari non possit: eaque operis subtilitate & elegantia arbitror, pios veteres fideles efficacius posteris persuadere voluisse, in illo Reparatorem nostrum pro hominum salute cruci affixum fuisse, sicut verè id semper persuasum habuerunt. Camera illius opere musaico depicta duo continet altaria; & in vtroque missa celebratur: alterum est in parte dextera, alterum in fronte sacelli; & in illius icone mysterium crucifixionis Domini ante oculos intuentium repræsentatur posteriori indicato modo; quem nos propter dicta, & quoniam communior est, libenter sequimur non vt dogma, sed vt pium: quod & amplius explicamus.

Elegantia loci crucifixionis.

Igitur mitissimus Iesus, agnus innocens & impollutus, hostia & sacerdos, oblaturus seipsum in holocaustum Patri in odorem suauitatis pro totius mundi redemptione, qui cælum stellis & terram floribus vestit, proprijs exuitur vestibus, vt habetur in Euangelio (ibi enim illas inter se milites diuiserunt;) quod fieri nō potuit sine maximo illius dolore & dedecore, quoniam vulnerato corpori compactæ & conglutinatæ erant; ob id etiam abstulerunt spineam coronam de capite eius, quam iterùm, postquam nudatus fuit, imposuerunt, vt dixit S. Birgitta, vt sicut lilium inter spinas appareret. Et quia violenter & festinanter Iudæi agebant, ita interior tunica detracta est, vt pellis ab ariete auelli solet; quam Matri ac fidelibus qui assistebant ostendentes plenam sanguine, vt quidam meditantur, dicere poterant quod fratres Ioseph ad patrem suum Iacob dixerunt: *Hanc inuenimus: vide vtrùm tunica filij tui sit, an non,* Gen. 37, 32. Nudus ergo & sanguinolentus coram omnibus stetit noster Iesus, vultu & oculis ad terram defixis: & qualis primus homo in paradiso habitauit, talis in paradisum secundus homo ingressus est. Verùm verenda ipsius, propter honestos viros & mulieres qui venerant ad spectaculum, linteo operiri disposuit: nam, vt testatur S. Anselmus lib. de Passione Domini, sanctissima Deipara velamen capitis sui in hoc

Christus quomodo nudus in cruce.

Virgo fortè dedit alteri velum vt Christo porrigeret, & sic conciliatur Anselmus cum Birgitta. Plura de his Carthag. To. 1. lib. 10 Homil. 11.

hoc obsequium ei obtulit, vel alius, vt habetur in sanctæ Birgittæ Reuelationibus; libro enim primo cap. 10. post med. sic sanctam Virginem legimus allocutam Birgittam: *Stante autem Filio meo sicut natus erat, vnus accurrens, apportauit sibi velamen, quo ipse exultans intimè, velabat verenda sua.* & lib. 4. cap. 70. sub initium: *Perueniens igitur ad locum crucifixionis, & ecce malleus & quatuor claui acuti in promptu sunt, & mox iussus vestes ponit, paruumque linteum verendis prætexit: quod & ipse, inde quasi consolatus, adiuuit ad ligandum.*

Et si hoc verum, duo refelluntur, quæ nec mihi nec doctioribus vllo modo probari possunt. Alterum, quòd Christus pependerit in cruce omnino nudus, & absque tegumento vllo ad partes, quas tegi natura iubet, vt senserunt Gretserus, Iansenius, Suarius, & alij apud Lorinum. Alterum, quòd asseruit Abulensis Parad. 5. cap. 42. Christum crucifixum, imò etiam sepultum cum femoralibus: *Nemo namque*, ait, *tam durus foret, vt immemor humanæ verecundiæ, hæc auderet detrahere, nec id Christus pateretur.* Hoc etenim videtur dici absque auctore & fundamento; nam velo verecundiæ satisfieri potuit. Et vtrique dicto refragatur, præter dicta, vsus Ecclesiæ, quæ omnes crucifixi Domini imagines obuelatis coxis proponit, & non femoralibus: linteo aliquo obuelatas fuisse, sudarium, in quo Christus depositus de cruce obuolutus fuit, quod Taurini asseruatur, indicat, vt sequenti Peregrinatione apparebit. Contrarium etiam docent S. Bernardus Sermone de Passione, Salmeron Tom. 10. Tractat. 35. Vincentius Brunus Meditat. 38. Mallonius in Paleotum cap. 6. num. 10. ac plerique alij. Et cùm multi Patres, à Gretsero & Lorino laudati, Christum nudum in crucem actum affirment, non proinde negant, peplum illi circa pudenda obligatum; nudum enim à maiori parte dixerunt, secundùm communem loquendi vsum: nam corpus, solis verendis obuelatis, benè nudum appellatur. Velum illud Aquisgrani asseruari perhibetur.

Ergo Reparatorem nostrum sic nudum impij illi carnifices super lignum durum & impolitum, vt quidam dicunt, ad augendum illius dolorem prostrauerunt. Supinus itaque super crucem stratus, expansus est; eiusque manus & pedes clauis perforati, acuto veru prius, vt diuus contemplatur Bonauentura, ac cruci affixi; teneraque eius membra ea vi in cruce extensa, vt laxarentur artus eius, & dinumerarentur omnia ossa eius, vt Propheta Regius prædixerat. Hæc quidem & alia, quæ alibi explicanda reseruamus, contigerunt in memorato loco, vbi Christus crucifixus fuit. Agit de illo loco, cum alijs qui scripserunt de Locis sanctis, Adrichomius in Descriptione Ierusalem num. 251.

Notandum, locum istum subtus excauatum esse, & non ob id negandum, vere locum esse crucifixionis; nam id ita accidit, tum quia terra sacri montis ab Helena Romam asportata fuit, tum quia alia adhibita pro templi structura.

CAPVT XXXVII.

De loco vbi B. Virgo Maria stabat cum Ioanne, quando Saluator cruci affigebatur, decimo loco primæ Peregrinationis.

Loco memorato crucifixionis Domini ad læuam & Meridionalem partem alius proximus est, in quo, vt habet harum partium traditio, stabat sanctissima Deipara cum dilecto Christi discipulo Ioanne, quando Dei & hominis Filius pro mundi salute crucifigebatur: hinc pia antiquitas, ad conseruandam memoriam mansionis dolentis Matris & discipuli, locum illum nobili constructo sacello condecorauit. Hoc sacellum est extra magni templi ambitum, annexum tamen eidem, à loco crucifixionis solo muro diuisorio seiunctum, quod in Sepulchri platea eminet. Olim ex platea per gradus & externum huius sacelli ostium erat ad ipsum accessus, & per aliud internus ad Caluariæ Ecclesiam ingrediebatur. In præsentia est quidem templo inhærens scala, sed exterius ostium clausum, internus similiter in inferiori parte obstructum: superior in fenestram conuersa, qua illuminatur locus crucifixionis, & alius proximus exaltationis Crucis; quæ tamen cancellis ferreis munita est, ne ingredi vel egredi cuiquam liberum sit. Paruum est hoc sacellum, quia longitudinis palmorum 15, latitudinis 11. circiter; affabrè tamen interiùs exteriusque elaboratum & exornatum marmoreis columnellis & picturis musiui operis, sed pro maiori parte in præsentia veteribus ornamentis nudatum.

Forma sacelli B. Mariæ & Ioannis Euangelistæ.

Prædictæ traditioni sicut nullus Euangelista expressè suffragatur, ita nullus refragatur; quin potius oculatus testis Ioannes videtur eidem testimonium perhibere, dum asserit, Mariam Deiparam stetisse iuxta crucem, dum in ea pendebat Filius, qui & eamdem cum eodem Ioanne fuit allocutus. Quare ergo non credemus eiusdem crucifixioni interfuisse? Interfuit sanè, & firmi-

firmiter asserunt Doctores sacri; nosque indicauimus de illius spasmo loquentes: & cum illius mansionis hunc vnicum locum notauerint fideles, ac ideò ad honorem Deiparæ & Ioannis Euangelistæ ibi prædictum sacellum extruxerint, ibidem vtrumque mansisse in Saluatoris crucifixione, ratione præsertim vel auctoritate non refragante, sed magis suffragante, rationabile ac pium est credere.

Aliqui tamen credunt ibi stetisse, postquam fuit Christus crucifixus; & de ea ibi manente locutum fuisse Ioannem illis verbis, *Stabat autem iuxta Crucem Iesu Mater eius*, &c. Ioan. 19, 25. sed propter dicta, prior sententia magis probatur: tum quia locus iste non est ita iuxta illum vbi fuit Crux Domini plantata; distat enim triginta pedibus, & ampliùs, & tamen inquit Ioannes, quòd *stabat iuxta*, &c. & cùm non obstet, quin possimus præmissa verba accipere in propriissima significatione, in ea accipienda arbitror: & profectò B. Virgo, quæ cum Christo commori & crucifigi voluisset, ei approximare debuit quantum potuit. tum quia picturæ omnes, recentes & vetustissimæ, Latinorum, Græcorum & aliarum nationum id ostendunt, dum beatam Virginem iuxta crucem à latere dextro & Septemtrionali crucis delineant; at locus ille distat, estque in sinistro & Meridionali eiusdem crucis latere.

An etiam hoc sacellum illud est, de quo Brocardus in suo libello de Terra sancta, & Adrichomius in Descriptione Ierusalem num. 242. agit? Fertur enim, Mariam illam olim maximam peccatricem, cùm Ierosolymam venisset, non religionis causa, sed vt liberiùs turpitudinibus & luxuriis laxaret habenas, & sacratissimum Dominicæ Resurrectionis templum ingredi voluisset, diuinitus prohibitam fuisse: quæ ad se reuersa, & anteactæ vitæ pœnitens, magna pietate ac deuotione ad imaginem beatæ Virginis præ foribus Occidentalibus huius templi conuersa, cum lacrymis orans diuinam clementiam consecuta est: à vita, quam perditè egerat, ad pœnitentiam conuersa, vltra Iordanem in desertum secessit, & corpus suum variis exercitiis sibi in seruitutem redigens, omnibus sanctissimæ vitæ exemplo fuit. Illius B. Virginis picturæ mentio fit in Nicæno Concilio Act. 4. dum acta Mariæ Ægyptiacæ recitantur, & in Ioanne Damasceno de Imaginibus lib. 3. Nota verò quod inquit Adrichomius: Sacellum in eius honorem adhuc visitur; & de pictura idem dicit Brocardus.

Imago Deiparæ, ad quam se conuertit Maria Ægyptiaca, & gratiam obtinuit.

Et sanè extra fores sanctissimi Sepulchri nescio vbi sit sacellum, cui magis dicta aptentur quàm isti. Fores illæ Occidentales sunt quidem sacelli; sed quia per ipsas intrabant in templum peregrini, ideò fores templi appellantur. Est etiam in Caluariæ monte, vbi populo lignum S. Crucis ostendebatur, quod Maria illa videre maximè cupiebat, ac ideò maximus ibi erat populorum concursus. Et si hoc verum, pictura simplex B. Mariæ intra templum in inferiori arcu Caluariæ & in muro rudi modo delineata cum aliis, illa non erit de qua dicti Auctores loquuntur.

Si autem illa fuit, quam opinando diximus fuisse præ foribus huius sacelli & Ecclesiæ, non sic intelligas velim, quòd adhuc illud idem numero sacellum & figura visitetur, ad quam conuersa fuit pœnitens Maria; quoniam hoc illa præstitit supra annos mille & centum: conuersa enim fuit Ierosolymis ad Christum circa annum Domini 520. templum verò Dominicæ Resurrectionis per Magnum Constantinum ædificatum, fuit, etsi non solo æquatum, multùm tamen demolitum anno Domini 616. & posteà, vt diximus suprà Capite IV. & consequenter sacellum & pictura si non penitus demolita, multam saltem iacturam passa fuere. Sed ideò dixerunt adhuc illius B. Virginis figuram honorari, vel quia eo ipso loco, vbi erat prædictum sacellum & pictura, si pòst demolita, posteà, data facultate, adhuc ad illorum exemplar restaurata fuerunt; vel quia verè sacellum illud cum pictura, vt minimum sacri templi, diuina dispositione permansit, quemadmodum & multa alia loca sancta relicta fuerunt. In præsentia nec præ foribus huius sacelli, nec in aliis exterioribus locis picturæ cernuntur, quia à Turcis exteriùs prohibentur, qui illas dumtaxat interiùs in Ecclesiis & domibus permittunt.

CAPVT XXXVIII.

De sacello & loco vbi Christus fuit in cruce eleuatus, vndecimo loco primæ Peregrinationis, ac situ aspectuque crucifixi Saluatoris.

A Dextro loco, siue sacello Crucifixionis Domini, est sacellum aliud illi persimile, sola columna & velo ab eo discretum. Locus totius orbis terrarum sanctissimus, æterna memoria celebrandus, vbi est cauum illud sacratissimum, in quo Christus Dominus, in æneo illo veteri serpente præfiguratus, in pertica crucis exaltatus cunctis spectantibus, vt ab omnibus tamquam seductor & malefactor insignis habe-

haberetur, cum eius ingenti animi & corporis dolore, verecundia & dedecore, & omnium membrorum viscerumque concussione, pridie festi Paschæ, in rupe sacra, in præparato illo loco sacrum pondus sacro stipiti affixum plantatum fuit: in cuius superiori parte mortis sententia Hebraicis, Græcis Latinisque litteris scripta, I. N. R. I. in lignea tabella posita fuit. Fotamini crucis deinde adhibuerunt iustitiæ ministri ligna & lapides, vt fixa permaneret, nec in aliquam partem propenderet.

Memor loci vbi erecta fuit sancta Crux.

Huius sacratissimi loci meminit sanctus Hieronymus in Epistola ad Paulinum, de Institutione Monachi, ostendens quomodo infideles laborarint illius memoriam de hominum mentibus obliterare, extruentes in crucis rupe Veneris statuam, quam ipsi colebant: sed Dominus vanas hominum cogitationes dissipauit, & reprobauit consilia Principum; quoniam sub Magno Constantino eius piissima & sanctissima mater locum hunc sanctissimum expurgauit, & condecorauit cum aliis: qui, vt aliàs, quando Terra sancta à fidelibus possidebatur, magno in honore erat; sic etiam modò ab infidelibus tyrannice occupata, confluentibus ex omnibus mundi partibus populis, & piis fidelibus in medio nationis prauæ habitantibus, honoratur, & colitur.

Conditio Caluariæ montis.

Eiusdem loci meminit & conditionem expressit Gregorius Nazianzenus; quem esse saxosum, & à pauimento prominentem, circa initium Tragœdiæ de Christo patiente ait:

Postquam, vrbe Solymorum relicta, in editum
Venère stratum plurimis saxis locum,
Regem trahentes impia turba meum.

& intrà:

Sic cùm omnium rerum potentem altam in crucem
Illi impulissent, saxea mole editum
Locum occupantes, &c.

P. Alphonsus Salmeron Tom. 10. Tract. 55. de sacratissimo isto loco verba faciens, sequentia scriptis consignauit: *Intra primam Ecclesiam* (Caluariæ Ecclesiam primam ex tribus, quæ in ambitu totius magnifici templi Resurrectionis Domini continentur, appellauit, quòd prima hoc ingredienti occurrit) *adhuc extat rupes, sedecim gradibus eleuata à pauimento reliquæ terræ: in qua rupe Crux Saluatoris fixa fuit; atque ibi desuper Græcè scriptum, quod redditum*
Psal. 73, 12. *Latinè sic habet*: HIC DEVS ANTE SÆCVLA OPERATVS EST SALVTEM IN MEDIO TERRÆ. Hæc ille. Sed hæc melius intelligentur ex à nobis obseruatis infrà subiiciendis. Quare, his hîc prætermissis, situm & positionem Christi crucifixi consideremus, quando fuit eleuatus & in sacra rupe fixus.

Christus extra ciuitatem crucifixus.

Suprà Capite XXXII. ex parte indicauimus, crucifixum Seruatorem nostrum & in cruce eleuatum fuisse in medio terræ, modo ibi explicato, & sanè extra ciuitatem Ierusalem; quod amplius sacræ Scripturæ & sanctorum Patrum auctoritatibus placet explicare, ex quibus aliquæ moralitates eliciuntur.

Christus quare extra ciuitatem passus.

In primis sanctus Ioannes 19, 20. *Prope ciuitatem*, inquit, *erat locus, vbi crucifixus est Iesus*. Si prope ciuitatem, non intra. & clarius sanctus Paulus Hebr. 13, 12. *Iesus*, ait, *vt sanctificaret per suum Sanguinem populum, extra portam passus est. Exeamus igitur ad eum extra castra, improperium eius portantes. Non enim habemus hîc manentem ciuitatem, sed futuram inquirimus.*

Ad hæc, idipsum docent sancti Patres, eius etiam rationem addentes, quod erat communis hostia. Sanctus Chrysostomus Homil. de Cruce & Latrone: *Ne putares*, inquit, *pro illa tantùm plebe, id est, Iudaica, oblatum Christum, ideò foras ciuitatem, ideò foras muros, vt scias sacrificium esse commune*, &c. idem D. Hilarius in Matth. Sanctus Augustinus Serm. 130. addit alteram rationem, vt aëris naturam mundaret, proptereà non in altari nec tecto superposito, sed sub cælo immolatus est Dominus. Aër enim purgabatur, cùm in altitudine immolaretur ouis; terra etiam purgabatur, quia stillabat Sanguis Domini super eam, &c. Quod sub patentis fontis similitudine prædixerat Zacharias 13, 1. dicens: *Erit fons patens domus Dauid, & habitantibus Ierusalem, in ablutionem peccatoris*, &c. quasi diceret: Non est Christus fons clausus, vel alicuius priuatæ domus, solis domesticis aquas tribuens, sed est toti mundo patens, vt totum labe peccati infectum lauacro gratiæ suæ purgaret, atque sitientes salutem recrearet. Hinc & ipse in die magno solemnitatis non vni, sed omnibus dicebat: *Si quis sitit, veniat ad me, & bibat*, &c. Ioan. 7, 37. Christus ergo voluit extra ciuitatem, & in medio terræ se hostiam Æterno Patri offerre, ob rationem indicatam.

Christus in cruce Occidentem respiciens.

Sed nec sine vtili ratione erit, inquirere, quam orbis partem ante faciem habuerit, in quamque oculos coniecerit, in Orientem vel Occidentem, Meridiem vel Septemtrionem. Respondent Doctores, Occidentem respexisse; ita vt locus vbi fuit plantata sancta Crux, & Christus emisit spiritum, hanc respiciat partem. Sanctus Damascenus lib. 4. Fid. orthod. cap. 13. *Dominus cum in*

in Cruce penderet, inquit, *ad Occasum prospiciebat.* & sanctus Germanus Patriarcha Constantinopolitanus in Theor. rerum Eccles. dicit: *Christus cruci affixus ad Occidentem erat intuens, eius verò venerandarum manuum altera in Meridiem, altera in Septemtrionem erat extensa.* & Sedulius lib. 4. Carminum, cuius Carmina recitat Beda in cap. 23. Luc.

Quatuor inde plagas quadrati colligit orbis:
Splendidus auctoris de verticè fulget Eous;
Occiduo sacræ labuntur sidere plantæ:
Arcton dextra tenet, medium læua exigit axem.

Eadem plerique alij. Lege Gretserum Tom. 1. de S. Cruce lib. 1. cap. 27.

Adrichomius in Descriptione Ierusalem num. 252. *Ea autem positione*, inquit, *crux Iudæorum studio fuit erecta, vt Christus dorsum suum contra Ierusalem haberet, faciem autem versus Occidentem: indignum enim eum reputabant, quem sanctæ vrbis aspectu dignarentur.* statimque addit id fuisse diuino consilio factum, vt impleretur quod dixerat per Ieremiam Dominus: *Sicut ventus vrens dispergam eos coram inimico: dorsum, & non faciem ostendam eis in die perditionis eorum.* Ergo remanent in tenebris, ex quo sol oriens Christus auertit ab illis faciem; & vt cæci palpant in meridie miseri Hebræi, & consequenter Italis, & in vniuersum Europæis, qui sedebant in tenebris & vmbra mortis, lux orta est, vita gratiæ illis est elargita, ex quo Christus sol indeficiens & vita perennis in eos oculos coniecit: & Roma singulariter hisce gratiis donata fuit, ex quo in ea suum Vicarium in terris constituere debuit, & Regni cælorum Academiam stabilire; & quæ magistra erat erroris, facta est discipula, vt dixit sanctus Leo Ser. 1. in Natal. Apostolorum Petri & Pauli, adde & magistra veritatis. Has quidem & alias dignas considerationes piasque meditationes passim apud Doctores inuenies.

Ierem 18, 17.

Ioannes Molanus de sacris Imaginibus lib. 4. cap. 4. Adrichomio suffragari videtur, dum ait: Crucifixus est autem (ac proinde pingi debet) dorso versus Ierusalem & Orientem, facie respiciens ad Occidentem, dextera ad Aquilonem, sinistra ad Meridiem, vt docet Sedulius lib. 4. Beda cap. 93. Tom. 3. in Lucam scribens, & Damascenus lib. 4. cap. 13.

Christus in cruce non habuit Ierusalem à tergo, sed à sinistro latere.

Verùm, vt prius dictum nedum grauissimorum virorum auctoritate, sed etiam sensu ipso firmatur; ita posteriùs additum, ex sententia Adrichomij, reiicit oculus & ratio: etenim Caluariæ mons, & locus, vbi fuit viuifica Crux Saluatoris nostri erecta, habent ante se & à latere plagaque Meridionali montem Sion, castrum quod Pisanum dicitur, vbi est celebris turris Dauid, numquam bellis penitus deuastata, vt modò ego cum aliis in his versatissimis attentissimè adnotaui.

Et ne mihi & aliis oculatis testibus tantùm præstetur fides, adhibeatur ratio id ipsum persuadens, nixa grauium Auctorum testimonio. Ratio desumitur ex dispositione quam habet mons Sion respectu totius vrbis & montis Caluariæ. Et quamnam habet? Aliqui constituunt Sionem ad Occidentem vrbis: quorum sententia si vera esset, cùm Christus in Cruce conuerterit faciem ad Occidentem, habuisset proculdubio non post tergum, sed ante oculos ciuitatem in monte Sion fundatam; sed quoniam falsam arbitramur cum aliis, vt illam quam adducit refellitque Villalpandus Tom. 3. Part. 1. lib. 1. cap. 5. ideò aliter dicendum est.

Sion respicit Caluarium ad Aquilonem.

Dico itaque, montem Sion esse quidem ad Meridiem vrbis, sed ad Occidentem excurrere, respicereque montem Caluarium ad Aquilonem. Ita Brocardus Part. 1. c. 7. *Mons Sion sumens principium à porta aquarum, quæ sita est contra Orientem, constituit semicirculum contra Austrum vsque ad Occidentem.* S. Hieronymus, à nobis suprà Capite XXXI. relatus, docet, montem Caluariæ esse positum in Septemtrionali plaga montis Sion. D. Augustinus in Psalm. 47. ait: *Contrarius solet esse Aquilo Sion: Sion quippe in Meridie, Aquilo contra Meridiem.* & sanctus Ambrosius in eumdem Psalmum ait: *Dominus secundùm cæli tractum in Venerario passus est, qui erat locus in latere Aquilonis. Venerario*, id est, Caluario, vt suprà notaui. Villalpandus tum alibi, tum loco citato cap. 6. hoc ipsum confirmat aliorum adducto testimonio; inquit enim: *Totus mons seu collis Sion latitudinem suam à Meridie ad Aquilonem porrigit, ab Occasu in Orientem longitudinem: eius latitudo cubitos bis mille æquat, longitudo quatuor mille. Contrà res erit, si totam simul vrbem consideres; nam longitudo à Meridie in Aquilonem excurrit, latitudo ab Occasu in Orientem.* & post pauca, quæ in confirmationem & explicationem adducit, addit: *Denique ab Occidente mons hic curuatur, & in maximam celsitudinem erigitur; in cuius vertice prærupta rupes in coronæ modum exsurgit, in qua olim Iebusæorum arx constructa erat; posteà verò toti huic monti superior ciuitas insedit.* Et ipse Adrichomius in Descriptione Ierusalem num. 235. idem videtur dicere, dum ait, montem Caluariæ fuisse proximum ciuitati inter Occidentem & Septemtrionem; sed non ita longè,

gè, vt ex illo Christus montem Sion & ciuitatem in eo ædificatam videre non potuerit, vt Adrichomius delineauit.

Igitur, vt intentum explicemus, cùm mons Sion & ciuitas in eo constructa protendatur à Meridie in Occasum, & habeat montem Caluariæ ad Septemtrionem, nullo modo possumus asseuerare, Christum in cruce ciuitati saltem superiori terga vertisse; sed benè illam ante oculos habuisse, etsi à læua parte & Australi, vt explicatum fuit. Propter quæ, an etiam Villalpandus iuste delineauerit montem Caluariæ in sua veteris Ierosolymæ imagine, & ex opposito sinistro latere montem Sion, aliis expendendum relinquo.

Si dicat aliquis pro Adrichomio, ideò dixisse, montem Sion ad Aquilonem habuisse Caluarium, quia Iudæi ita crucem plantauerant, vt Christus in ea Sioni & ciuitati terga verteret; sed tunc vertisset faciem ad Aquilonem, & non ad Occidentem, vt patet consideranti dispositionem quatuor plagarum mundi: quod tamen asserere falsum est, contra communem veterum ac recentiorum Doctorum sententiam, illustrissimis monumentis, sacro inquam templo erecto in loco vbi plantata fuit sancta Crux, facie versa ad Occidentem, ad illud indicandum firmatam, & contra ipsum Adrichomium.

Si iterùm dicatur, ideò Adrichomium asseruisse Christum Iudæis terga, & non faciem vertisse, quoniam perfectè illorum ciuitatem ante oculos non habuit; & quia ab illis spretus, eos etiam spreuit, stamus cum eo: sed tunc suæ Ierosolymæ delineatio geographica refragatur, vt ad oculum patet illam consideranti; descripsit enim Caluarium omnino extra ciuitatem, & in angulo, & Christum vrbem à tergo habentem.

Ad Auctores à Molano pro hac sententia Adrichomij adductos respondeo, ipsos vnum & verum asserere, Christum in cruce facie Occidentem respexisse; non item alterum falsum, ciuitati terga vertisse, vt illorum indicant verba.

Mysterium situs Christi in cruce. Sed nec mysterio caret memorata à nobis corporis Christi in cruce dispositio, vt ciuitatem ad læuam habuerit: & illud crediderim, Iudæos impœnitentes, quique petierunt Christi sanguinem super seipsos & filios suos, cum malo latrone crucifixo cum Christo à sinistris, pro maiori parte crucifigendos & interimendos, quod impleri cœpit, cùm per Romanos fuit eorum ciuitas sub Tito obsessa, capta & vastata, omnesque proiiciendos tamquam vilia mancipia, vt verè accidisse eorumdem Scriptor Iosephus Hebræus de Bello Iudaico litteris consignauit; ac denique in finali iudicio fœtentes cum fœtentibus hœdis ad læuam Christi Iudicis collocandos, quando cum potestate magna & maiestate veniet iudicare sæculum per ignem, auditurosque cum aliis reprobis terribilem illam sententiam: *Discedite à me maledicti in ignem æternum, qui paratus est diabolo & angelis eius*, Matth. 25, 41. *Christi iustitia.*

Christi misericordia. Vel etiam, alia via incedentes, dicere possumus, illa positione Christum indicare voluisse, Iudæos posse in præsenti vita conuerti, cùm illos à latere habeat, & quasi manu porrecta illos apprehendere & auxilium præbere velit, vt ad dexteram veniant cum electis ouibus, & cum eisdem vitam consequantur æternam. Profectò Christi omnipotenti brachio multi ex Iudæis iam conuersi fuerunt ad Christum, & in dies conuertuntur aliqui, & multò plures conuertentur circa sæculi huius consummationem, & salutem consequentur, vt Scriptura diuina & sacri Doctores concorditer docent, & nos Libro primo indicauimus.

Et vt, qualiter res se habuerit, meliùs percipiatur, nouam imaginem vnius partis sanctæ Ciuitatis, montis Caluariæ, & Sepulchri Dominici, vt erat tempore Christi, hìc delineari curauimus.

Hic inserenda imago partis Jerusalem, montis Caluariæ, & Sepulchri Domini, vt erat tempore Christi.

CA-

NOVA IMAGO PARTIS IERVSALEM, MONTIS CALVARIÆ

T SEPVLCHRI DOMINI, VT ERAT TEMPORE CHRISTI.

DIES

CAPVT XXXIX.

Aliqua adhuc proponuntur, quibus conditio sacri Caluariæ montis magis innotescit, vt mensuræ, picturæ, scripturæ locus vbi Deipara stetit iuxta crucem, & alia quæ in eo videntur.

Accurata descriptio sacri Caluariæ montis.

TOtam aream planitiémve sacri Caluariæ montis partimur in duas præcipuas partes, vt iam diximus, in eam in qua fuit Christus cruci affixus, & in eam in qua fuit in cruce exaltatus (non loquimur nunc de sacello sanctæ Mariæ Virginis, de quo Cap. XXXVII.) & vtramque partem adhuc in alias duas distinguimus. Et de illa prius agentes, priorem partem assignamus à muro vbi altare est, vsque ad incumbam, siue pilam, cui arcus insidet, & hæc respectu alterius erit Orientalis; quæ sequitur vsque ad vltimum arcum, Occidentalem nominamus. Vtraque pars duabus cameris tegitur, velut duas partes vnius porticus conficientibus.

Longitudo huius sacelli à muro Orientali vsque ad principium incumbæ est palmorum 16. vnciarum 9. latitudo, non metiendo dictam incumbam & columnam, est palmorum 15. vnc. 1. latitudo columnæ est palmorum 6. vnciarum 8. crassities palmorum 4. vnciarum 5. longitudo siue altitudo columnæ est palmorum 8. vnciarum 6. inde vsque ad fornicem supersunt palmi 9. sicque tota protectura est palmorum 17. vnciarum 3. Incumbæ & parietes sacri loci operti tabulis marmoreis cinericei coloris, an albi; qui antiquitate & lampadarum fumo multum obscurati. De picturis & scripturis agentes, primò adducemus illas quas apud alios inuenimus, deinde quas nos ipsi obseruauimus.

In opere, cui titulus est, INSCRIPTIONES SACROSANCTÆ VETVSTATIS, Petro Apiano Mathematico Ingolstad. & Bartholomæo Amantio Poëta Auctoribus, impresso Ingolstadij in ædibus P. Apiani anno M. D. XXXIII. sequentes inueniuntur inscriptiones Græcæ, & figuræ, quibus ego adiiciam Latinam interpretationem.

Hanc picturam cum hac inscriptione VVilibaldus secum Venetiis attulit.

IΣ
XΣ

IESVS
CHRISTVS.

ΩΡΑΙΟΝ ΕΙΣ ΟΡΑΣΙΝ ΟΦΘΕΝΤΟ ΞΥΛΟΝ.

SPECIOSVM ASPECTV APPARVIT LIGNVM.

ΜΡ
ΘΥ

MATER
DEI.

ΖΩΟΙ ΜΕ ΧΡΙΣΤΟΣ ΣΑΡΚΙΚΟΣ ΘΑΝΩΝ ΞΥΛΩ.

SALVET ME CHRISTVS CARNEVS MORIENS LIGNO.

*ὡραῖον τῷ κάλλει *θείας δέ

ΓΕΥΣΕΙ ΜΕ ΝΕΚΡΟΙ ΤΟΝ ΘΕΟΝ ΚΑΤ' ΕΙΚΩΝΑ *ΩΡΑΙΟΣ ΩΝ ΚΑΛΛΕΙ * ΔΕ ΘΕΙΑΣ ΟΥΣΙΑΣ.

GVSTABVNT ME MORTALES DEVM SECVNDVM FIGVRAM SPECIOSVM EXISTENTEM PVLCHRITVDINE DIVINÆ VERO SVBSTANTIÆ.

ΟΥ ΤΗΝ ΔΕ ΘΗΚΗΝ ΡΩΜΑΙΚΟΣ ΓΗΣ ΔΕΣΠΟΤΗΣ *ΟΡΑΙΟΤΑΙΣΙΝ ΑΡΕΤΩΝ *ΕΣΤΕΜΕΝΟΣ.

NON HAC CAPSA ROMANVS TERRÆ DOMINVS PVLCHRITVDINIBVS VIRTVTVM CORONATVS.

*ὡραιότησιν *ἐστεμμένος.

M X
MICHAEL

ΧΑΡΙΣΙΝ *ΟΡΑΙΣΕ
ΤΗΜΙΩΝ ΛΙΘΩΝ
ΗΤΤΩΝ Δ' *ΑΥΤΟΝ
ΔΑΙΜΟΝΑΣ ΚΑΙ
ΒΑΡΒΑΡΟΥΣ.

Γ Β
GABRIEL

*ΩΡΑΙΑΙΣ
*ΑΥΤΟΥΣ

GRATIIS SPECIOSIS
PRETIOSORVM LA-
PIDVM VINCENS
IPSOS DÆMONES
ET BARBAROS.

Δ Η *Μ Η Η

Τ Ρ Ι Ο Σ

DEMETRIVS.

Supra locum vbi Christus crucifixus hoc scriptum:

Ο ΘΕΟΣ ΒΑΣΙΛΕΥΣ *ΗΜΟΝ ΓΡΟΣ
ΑΙΩΝΑΣ *ΕΡΓΑΣΕΤΟ ΕΝ ΜΕΣΩ
ΤΗΣ ΓΗΣ.

*ΗΜΩΝ
*ΗΡΓΑ-
ΣΑΤΟ

DEVS REX NOSTER SECVNDVM SÆCVLA
OPERATVS EST IN MEDIO TERRÆ.

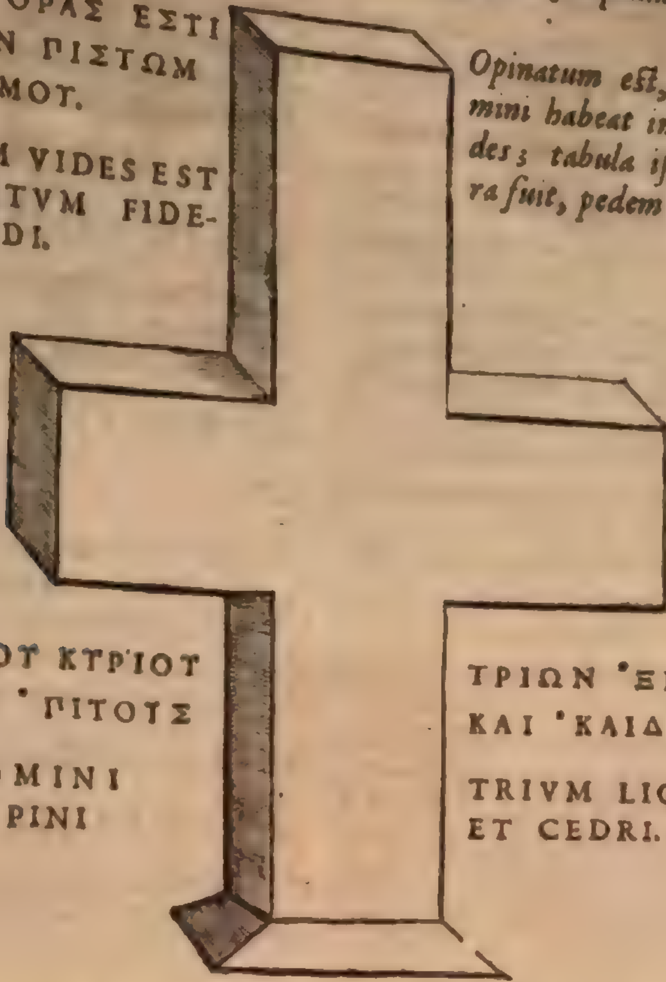
Supra

Supra locum vbi Crux Domini fuit fixa ſcriptum:

ΠΕΤΡΑ ΗΝ ΟΡΑΣ ΕΣΤΙ
ΒΑΣΙΣ ΤΩΝ ΠΙΣΤΩΜ
ΤΟΥ ΚΟΣΜΟΥ.

PETRA QVAM VIDES EST
FVNDAMENTVM FIDE-
LIVM MVNDI.

Opinatum eſt, quòd Crux Domini habeat in altum XV. pedes; tabula iſta, vbi ſcriptura fuit, pedem & dimidium.

ΣΤΑΥΡΟΣ ΤΟΥ ΚΥΡΙΟΥ
•ΠΙΤΥΟΣ ΡΙΣΣΟΥ ΚΑΙ •ΓΙΤΟΥΣ

CRVX DOMINI
PRESSI ET PINI

ΤΡΙΩΝ •ΞΙΛΩΝ ΚΥΠΑ •ΞΥΛΩΝ
ΚΑΙ •ΚΑΙΔΡΟΥ. •ΚΗΔΡΟΥ

TRIVM LIGNORVM CY-
ET CEDRI.

Hæc Philippus Melanchthon reperit in Bibliotheca Tubingenſi: quæ ſic deſcripſit melioribus quàm fuit ibi formulis in antiquo Sindelfingenſi codice; quo ſit fides, eſſe eò collata hæc ab aliquo ex his qui cum Eberhardo Probo, VVirtembergenſi Duce, Hieroſolymis fuerunt. Hæc ex memorato Opere ad verbum.

Fateor me nullam prædictarum ſcripturarum & imaginum vidiſſe in ſacro Caluariæ monte, vel in alio loco templi Dominicæ Reſurrectionis, etſi non modicam adhibuerim diligentiam; non tamen negandum illas fuiſſe, ſed antiquitate & odio infidelium demolitas, ſicut pleraſque alias ſimiles. Sane VVilibaldus Epiſcopus, qui priores illas ſcripturas & picturas exſcripſit & notauit, perfecit Ieroſolymitanam peregrinationem ante annos 880. vt alibi fuit obſeruatum; & ab illo tempore vſque ad præſens facilè potuerunt conſumi.

Subiiciamus nos quas ipſi non exiguo labore & ſtudio adnotauimus. Aduerto, omnes ſcripturas & picturas eſſe opere muſaico deſcriptas & appictas, etſi antiquitate & fumo lampadarum multùm conſumptas ac denigratas.

In capite & Orientali parte huius ſacelli Crucifixionis Domini circumdant fornicem ſequentia verba:

:.·:·.·.ICARIS CARO CARΩO-
FII ACRIMMER LEUATVR:
A CRVCE PRO MISERIS REX
PIVS

✠ :.·.

.·.

A dextro latere & Aquilonari circa arcum ſequentia tribus lineis exarata habentur; quarum initia ſigno crucis notantur vt ibi:

✠ P.·.·.·.·.· SINVM PVERI SERVANT. SVB IMAGINE VERI.
SERVANT IVDEI DVRITIAM
FIDEI. IGNEM C$\bar{V}$ GLADIO

PORTAT PATRIARCHA FIDELIS. QV.........

✠ LIGNIS YSAAC ONERATVR, DE CRVCE XPS. STAT PATER: ESTQ PVER LIGNA SVPPOSIT⁹. HIC GLADIVM LEVAT. HIC IVGVLVM PARAT ANTE LIGAT⁹. SIC PATRIS IMPIO.....................

✠......IGELVS ALLVBRENS ABRAHA VOCAT ATQ. COHERCET. CONVERSVS STVPET HIC VIXQ. MANV RETINET. CORNIB⁹ IN SPINIS HERENS ARIES IVGVLAT SIC CARO SOLA: VINDPI.........

Sub arcu est historia in adducta sententia indicata, Abraham inquam volens vnigenitum filium suum Isaac sacrificare. Ex parte Occidentali pueri cernuntur quos Abraham ad radices montis reliquit; in Orientali Isaac iacens super struem lignorum, Angelus prohibens eleuatam Abrahæ manum super filium suum, & à tergo aries in vepribus. E regione huius arcus, & Meridionali parte huius sacelli, veteres picturæ penitus corruerunt; & quid ibi fuerit, diiudicari non potest. Tantùm sub arcu fornicis sequentia leguntur; quæ,an indicent fuisse ibi depictam liberationem sanctorum Patrum ab inferis, & alligationem satanæ, me latet.

......OMAE XPS TOLLIT AD SVPOS: MERITI MODERAMINE I⁹T⁹ GAVDET HOMO MANES TREPIDANT GEMIT OIS ABISS⁹ EST EXCESSVS ADE XPO VENIENTE REMISS⁹.

Sub fornice, siue camera, est historia Adscensionis Domini, Christus inquam ascendens ad cælos versa facie ad Occidentem, à quatuor Angelis comitatus; & infrà in parte Orientali sunt stupentes & aspicientes Apostoli Saluatorem suum ascendentem in cælum cum sequenti inscriptione; quæ vnicâ comprehensa lineâ intersecat sacelli fornicem siue cameram ab Aquilonari vsque ad Meridionalem partem.

VIRI GALLEI QVID ASPICITIS IN CELV. HIC IHS QVI ASSVMPT⁹ EST A VOBIS IN CELV. SIC VENIET QVEADMODV VIDISTIS EV EVNTE IN CELV.

Sub arcu Occidentali huius sacelli in parte Aquilonari est Elias Propheta, qui adscendit in cælum; & infrà eius discipulus Eliseus obsecrans & recipiens pallium cum sequenti inscriptione:

HELIAS RAPT⁹ IN CELV. HELISEVS RECEPIT PALLV.

Sub eodem arcu è regione præcedentis figuræ est Elias, cui coruus defert panem, cum inscriptione quæ sequitur:

CORVI DEFEREBANT EI CARNES ET PANE MANE ET VESPI. OAYHOS HELIAS.

In pauimento huius sacelli elegantissimè strato, vt suprà diximus, fuit Christus crucifixus: est altius pauimento sacelli eleuationis sanctæ Crucis vnc. 6.

Sequitur nunc altera pars loci Crucifixionis ferè iam explicata; quantum ad structuram alteri similis, licet in ornamentis dissimilis.

Ab extremitate pilæ vsque ad principium alterius & arcus Occidentalis palmi sunt 15. vnciæ 7. Totius itaque loci longitudo est palmorum 39. latitudo, comprehensa crassitie columnæ, est palmorum 19. vnciarum 6. Sub arcu huius Aquilonari & dextero, qui est communis alteri parti montis vbi plantata fuit sancta Crux, sunt duæ figuræ Prophetarum cum suis nominibus & sententiis: quæ in Orientali parte, est Danielis cum sententia desumpta ex 9. capite suarum Reuelationum:

ET POSTEBD

OMADES SEX

AGIN-

AGINTÆVAS
OCŒDETVR
XPS CVVENE
RITIS C SSCO
RV CESSAVIT
VNCCIO.

In Occidentali parte eiusdem arcus è regione Danielis, est Oseas Propheta cum sententia accepta ex suarum prophetiarum cap.13.

O MORS ER
O MORS
TVA OOO
RSVS
TVVS ER
O INFERNI.

Sub isto eodem arcu ad Occidentem est sedes marmorea, quam Episcopalem vel Patriarchalem credo.

E regione huius arcus & parte Meridionali sub fornice, in pariete est cœna Domini, Christus inquam & discipuli eius discumbentes secundùm antiquam consuetudinem, & non ad mensam sedentes; & Christus Dominus non in medio discipulorum, sed in capite discumbit. Et hæc optimo consilio ita effigiata fuere; etenim antiquitus Hebræi mensæ non assidebant, sed discumbebant, & hoc vel accepta à Romanis consuetudine, postquam illis subiecti fuere, vt quibusdam placet, siue, vt aliis, quia talem anteà morem obseruarent. Et addunt illi, Regem sacrorum, qui apud Romanos maximæ dignationis erat inter Pontifices, summum locum in Pontificalibus occupare solitum, neminemque supra eum accubare; ideò Christus in Pontificiis cœnis, cùm verè Rex & Sacerdos esset secundùm ordinem Melchisedech, eumdem occupauit, nec quisquam supra eum accubuit: & ex eo probatur, quia si aliter fuisset, non potuisset Maria Magdalena in domo Simonis alabastrum vnguenti effundere super caput ipsius recumbentis, si in medio loco accubuisset; aut ipse Ioannem in sinu habere, si in imo. Quare cùm & in ista pictura vltimæ cœnæ Domini conuiuæ discumbentes sint repræsentati, & Dominus & Magister in capite, optime & secundùm veterem consuetudinem fuit delineata. De his consule Euangelistarum sacros expositores, & Cardinalem Baronium Tom.1. Annal. Ecclesiast. sub anno Christi 34. num. 37. & 40. Supra discumbentes est sequens inscriptio magnis litteris exarata:

Hebræi antiquitus mensæ non assidebant, sed discumbebant.

Christus in Cœna in superiori discubuit loco.

HEC EST CENA DOMINI.

Pauimentum huius partis continuatur cum altero crucifixionis Domini; & quamuis non tanta elegantia vt illud, affabrè tamen opere tessellato elaboratum. Hic parata fuerũt quæ obseruabantur cum condemnatis ad mortem. Et in primis longe à iam descripto differens fuit præparatum conuiuium, illud inquam de quo ipse Dominus per Prophetam dixit: *Dederunt in escam meam fel, & in siti mea potauerunt me aceto*, Psal.68, 22. ac si dixisset: In conuiuiis esca ponitur & potus, & in conuiuio, mihi in Caluariæ loco præparato, milites & Iudæi pro esca fel, & pro potu acetum obtulerunt; conuersa pro Christo in amaritudinem vinea, iuxta illud Ierem.2, 21. *Quomodo conuersa es mihi in prauum vinea aliena?* &c. & Deut.32, 32. *Vua eorum vua fellis, & botri amarissimi*, &c. Euthymius in Matth. 27. fel appellari putat escam; quia aridi fellis fragmenta in vinũ iniecta sunt, & emollita, vt vinum loco potus esset, fragmenta fellis pro buccella panis. Lyranus: Quia, inquit, fel erat de natura sua magis edibile quàm potabile, ideò nominat ipsum Psalm. escam, &c. Cuius conuiuij mentionem etiam fecerunt Euangelistæ. Sanctus Matthæus 27, 34. *Et dederunt ei vinum bibere cum felle mixtum. Et cùm gustasset, noluit bibere.* Sanctus Marcus 15, 23. *Et dabant ei bibere myrrhatum vinum, & non accepit.*

Conuiuium Christo in Caluario paratum quale.

Fel quare esca dictũ.

Ad horum intelligentiam tria breuiter explicabimus. Alterum, quale fuit poculum Christo propinatum; alterum, ad quid datum. Tertium, quare non accepit, vel, cum gustasset, noluit bibere. Euthymius & Theophylactus, quos sequitur Cardinalis Baronius Tom.1. sub ann. Christi 34. cum aliis, arbitrantur, duo pocula diuersa continentia fuisse Christo exhibita antequam ascenderet Crucis patibulum, alterum vini myrrhati, alterum verò vini cum felle: prioris volunt meminisse Matthæum, posterioris Marcum; & probant ex eo, quod pro vino cum felle mixto, plures Græci codices legunt acetum, vel vinum acetosum: quod valde diuersum est à myrrhato vino, quod optimum erat. Præterea de isto dicit Euangelista; *Cùm gustasset, noluit bibere*; de vino verò myrrhato: *Dabant ei bibere myrrhatum vinum, & non accepit*. At, inquiunt isti, longe diuersum est, *non accepit*, ab

Duo pocula Christo propinata fuisse, qui dixerint.

ab eo quod dicitur, *Cùm gustasset, noluit bibere*.

Vinum bonum quare damnatis dabatur. Ad hæc, consueuerunt Iudæi dare vinum suaue damnatis, quemadmodum & in præsentia datur à nostris, vt reficerentur, eorumq; corda confirmarentur, iuxta illud Prouerb.31,6. *Date siceram mærentibus, & vinum his qui amaro sunt animo: bibant, & obliuiscantur egestatis suæ, & doloris sui non recordentur ampliùs*, &c. & hoc non debuit esse acetosum & felle mixtum, sed optimum, vt indicatur Amos 2, 8. vbi loquens Propheta de voluptatibus & delicijs, quibus profusè abutebatur populus Moab, indicans & optimum vinum bibisse, ait: *Vinum damnatorum bibebant in domo Dei sui.* Igitur & tali consuetudine fuisse vsos cum Christo, non est dubitandum; præsertim quòd cum eo alij damnati erant.

Confirmatur: quia si Hebræi, vt pietatem præ se ferrent, quando aliquem flagellabant, ad numerum flagellorum quadragesimum non pertingebant, vt lex præcipiebat; ac ideò dixit S. Paulus, loquens quomodo fuerit flagellatus: *Quadragenas, vna minùs, accepi*, 2.Cor.11,24. Igitur solitum illud humanitatis genus non negauerunt Christo: ac consequenter, præter poculum vini acetosi & felle mixti, aliud dederunt vini optimi, quod myrrhatum appellat Marcus.

Vnicum poculum Christo propinatum qui dicant. Altera sententia asserit, vnicum poculum fuisse Christo exhibitum; & quod Matthæus fuisse felle mixtum, Marcus myrrhatum dixit, quòd amarissimum sit. Ita S.Augustinus lib. 3. de Consen. Euang. cap. 11. *Dederunt*, inquit, *ei vinum bibere cum felle mixtum*, id est, amarissimum: item, *fel posuit* Matthæus *pro amaritudine*. alium addit simpliciorem sensum: *Dabant ei bibere vinum myrrhatum*, id est, cum myrrha amara mixtum. *Et dederunt ei vinum bibere cùm felle mixtum*; quia vinum illud impij illi homines cum myrrha & felle permiscuerunt. Dicitur verò à Marco *vinum myrrhatum*, propter mixtam amaram myrrham; dicitur à Matthæo, *vinum cum felle mixtum*, propter fel. Eamdem sententiam sequuntur D. Hieronymus, Beda & Anselmus; & communem esse Patrum expositionem dicit Carthagena lib. 10. Homil. 21. licet ipse alteram sequatur, quam non carere probabilitate, nihilque esse quod eam refellat, ait Barradius Tom.4 lib.7.cap.11.

Sententia communis defenditur. Optimè quidem; sed ego arbitror, quæ ab ista sententia adducuntur contra communem Patrum, non illi refragari, & facili negotio posse dilui, dicendo ad rationem, idem poculum dici myrrhatum, quia tale quidem fuit præparatum & datum latronibus; sed impij illi, pro Christo omni humanitate destituti, voluerunt illum priuare exigua illa consolatione: totus enim infernus contra Christum solutus erat tempore suæ passionis.

Euthymius id mihi videtur indicasse dum ait, milites præbuisse illud vinum ludentes; at illusio est, quando sub specie vnius alterum exhibetur, quemadmodum dicimus, Christum fuisse illusum, quando fuit purpura indutus: vestis quidem Regia, sed quod attrita & vilis & in contemptum imposita, illusionem indicat; ita in proposito; illuserunt Christo, dum sub specie myrrhati vini fel dederunt; & quia corruperunt, benè potuit dici acetosum, vel acetum. *Quod cùm gustasset, noluit bibere*, quia non traiecit in stomachum; & est quod alius dixit Euangelista, *Et non accepit*.

Ad confirmationem dicimus, Iudæos in pluribus alijs deliquisse, & pietatis genus arbitratos fuisse, tunc sæuire in Christum, quem vita indignum arbitrabantur; & ampliùs simulasse pietatem deferendo myrrhatum, sed crudelitatem exercuisse miscendo fel. Confirmatur responsio à simili flagellationis: etenim in illa legem non seruarunt; quia nedum attigerunt verberum quadragesimum numerum, sed excesserunt centesimum, vt omnes fatentur, vnde dicere potuit: *Consolantem me quæsiui, & non inueni*, Psal. 68, 21. Et quamuis fuerit à Gentilibus & more Gentilium flagellatus Saluator, non obstat; quia Gentiles ita crudeliter flagellauerunt, vt voluntati Iudæorum satisfacerent, illisque morem gererent. Et omnes circa Christum in passione consummatæ crudelitates Iudæis tribuuntur, quia ex illorum deprauata voluntate processerunt: certum enim, nihil aduersus Christum habuisse Gentiles, & Pilatum voluisse eum liberare; & quæ contra illum operatus est, fecit timore tumultuantium Iudæorum, vt manifestum est, & sanctus explicuit Augustinus. *Vide S. Augustinum in Psal. 61. ad vers. 1.*

Si vinum illud myrrhatum dicatur, vt volunt quidam prioris sententiæ, quia in vasis myrrhinis propinabatur, soluta esset quæstio, vinum illud datum Christo, dictum fuisse acetum cum felle mixtum, quia tale erat; myrrhatum verò, quia in myrrhino poculo propinatum.

Gustauit Christus, sed non bibit: quia gustauit quidem mortis amaritudinem, sed paulò pòst resurrexit, vt inquit Hieronymus. Qui dicunt, vinum illud surripere vsum rationis, atque suauissimum extitisse, aiunt pariter, noluisse Christum bibere, quia voluit omnem experiri passionem, esseque, vt dixit Isaias Propheta, vir dolorum, *Christus quare non bibit.*

rum, & sciens infirmitatem, nullamque habere consolationem.

Alij sic: Myrrha propter suam amaritudinem pœnam significat; sed hæc duplex esse potest: altera, qua impij cruciantur interius & exterius in præsenti & in altera vita, quæ est in traiectione myrrhæ, quæ amaricat & inficit vniuersum palatum, guttur & ventrem. de ista in illorum persona dicitur Thren. 3, 15. *Repleuit me amaritudinibus, inebriauit me absynthio.* & huiusmodi fuit comminatus Dominus per Ieremiam dicens: *Ecce ego cibabo populum istum absynthio, & potum dabo eis aquam fellis.* Altera pœna est temporalis, quæ cruciat quidem, sed ad tempus; post quam sequitur consolatio: ista potantur iusti, & non deglutitur; quia in tribulationibus internis lætantur Deum habentes consolatorem.

Pœna duplex, interior & exterior.

Ierem. 9, 15.

Voluissent quidem Iudæi Christum tradere cruciatibus æternis, illisque quibus internis impij cruciantur, sed noluit se illis subijcere qui habet claues mortis & inferni, & potestatem ponendi animam suam, & iterum sumendi eam; bene tamen transeuntem sustinere voluit, ideò dicitur, amarum illud poculum gustasse, sed minimè bibere voluisse: & est quod suprà diximus ex Hieronymo. Ideò facto illo videtur Christus sic inimicos suos fuisse allocutus: Sat mihi perspecta est ineffabilis vestra in me indignatio, qua, præter cruciatus quibus me affligere potestis, etiam doloribus & pœnis inferni subijcere me velletis; ob hoc enim vinum istud mihi propinatis, in quo, præter myrrham, fel quoque commiscuistis amarissimum: at ego, qui, licet circumdari potuerim doloribus inferni, prout aliquando confessus sum in Psalmo 17, 6. ob vehementiam amaritudinis cordis vestri, subijci tamen illis minimè potui. Gustabo quidem vinum, in quo myrrha est: cuius amaritudo etsi maxima sit, gustu tamen dumtaxat attingitur; at nequaquam illud bibam, cùm fel quoque ei admixtum sit, quo impij potantur, qui in profundum detruduntur inferni. Ex his patet, quid dicendum sit ad propositas difficultates; pro quibus, si plura scire desideras, consule citatos Auctores.

Odium Iudæorum in Christum.

Ad hæc, in loco isto nedum creditur propinatum fuisse Christo myrrhatum vinum modo explicato, sed etiam maiori opprobrio fuisse affectum, illum proprijs vestibus coram numerosissima multitudine exuendo, vt anteà monuimus ex testimonio omnium Euangelistarum. De quo opprobrio consule Carthagenam loco citato.

In huius loci camera sunt quidem optimè flores aliaque ornamenta depicta, sed figuræ & inscriptiones nullæ. De isto loco Adrichomius in Descriptione Ierusalem num. 250. hæc habet: *Hic Christo vestimenta, quæ iam saucio eius corpori & concreto sanguini inhærebant, non sine vulnerum renouatione (quæ maiorem quàm prima vulneratio solet inferre dolorem) extracta sunt. Atque ibidem, donec quæ ad erigendam crucem erant necessaria pararentur, nudus, crudis vulneribus, vento & frigori expositus super lapidem, vt tradunt, sedens, vino myrrhato felle mixto potatus est.* Scio tamen aliquos opinatos, Christo intrà in pede montis, & loco qui dicitur Carcer Christi, de quo suprà Cap. XIII. fuisse myrrhatum vinum propinatum; quod non auderem improbare, sicut nec modò dictum potest ratione reprobari.

Arcus Occidentalis huius loci est crassitiei siue latitudinis pal. 4. vnc. 4. sunt in eo depictæ duæ figuræ Prophetarum cum suis sententiis: quæ à parte Aquilonari est Abdiæ, cum sententia ex sua prophetia deprompta:

POTABV
NT OMS
GENTES
VINVM
ET
ERVNT
QVASI N̄
ESSENT
IN MONTE
V SYON
ERVNT I
N SALVE
M.

Quæ verò est in Meridionali plaga est Sophoniæ cum sequenti vaticinio ex capite 1. eiusdem accepta:

TIMEAT A FA
CIE DN̄I QVA
PPE E DIES
DN̄I: QM̄PA
RAVIT DNS
VICTIMĀ SV̄
VOCAVIT OP
TIMATES SV
OS.

Alte-

Alteram præcipuam partem sacri montis distinguimus similiter ac præcedentem in duas partes. In priori & Orientali est sacratissima rupes à residuo pauimenti sacelli eleuata palmis 2. tota plana, strata dolatis albis marmoribus à principio eius vsque ad murum: cuius latitudo est palm. 9. vnc. 4. longitudo est palm. 11. in eius medio est sacratissimum illud cauum, in quo Christus cruci affixus fuit, positus & eleuatus, & omnia præstitit, quæ acta in cruce referuntur ab Euangelistis quoad emisit spiritum: quare hinc inde oportuit erecta fuisse alia duo patibula pro duobus latronibus, qui cum Christo crucifixi fuerunt; vnum à dextris pro bono, & alterum à sinistris pro malo latrone: ad quod indicandum, supra sacram rupem hinc inde sunt positæ duæ cruces; & non longè ab eo loco, de quo statim, oportuit stetisse Centurionem, milites, sacerdotes, Scribas, Pharisæos & alios cuiuscumque nationis; & in primis sanctissimam Deiparam cum Ioanne & Magdalena: quem non distare locum Adrichomius in Descriptione Ierusalem num. 253. ait: *Hic B. Maria cum Ioanne, Magdalena & aliis mulieribus firma mentis fideiq; constantia stetit, quindecim vlnis, quæ nunc octodecim gradibus metiuntur, à cruce Domini separata; vbi, iuxta Simeonis vaticinium, animam eius doloris gladius transiuit; & corporis dolores, quorum in partu & morte fuit expers, animi doloribus duplicauit. Ibidem verbis Christi Ioanni est commendata, & Ioannes in Mariæ filium adoptatus: qui locus, vt ceteri, pia adhuc veneratione à fidelibus decoratur.* Sic ille. Arbitror ego, hæc, vt dixi, accidisse in hac montis parte, quorum in pauimento signa ostenduntur.

Cauum crucis rotundum est excisum in durissima rupe, vt experti, & qui simplicem absque ornamento viderunt, testati sunt; nunc totum opertum est lamina argentea; & quæ desuper est patella per diametrum est vnciarum 11. vna dimidia minus: diameter inferius, id est ipsiusmet caui, est vnc. 5. cum dimidia; illius profundum est palm. 1. & 5. vnc. circumcircà sunt eleuatæ figuræ cum litteris Græcis, vt hic tibi subiicimus.

Hic inserendum exemplar argenteæ patellæ, qua opertum est cauum sanctæ Crucis.

Altera

Declaratio ſcripturarum præſentis laminæ.

ΜΝΗΣΘΗΤΙ ΚΕ ΤΟΥ ΔΟΥΛΟΥ
ΤΟΥ ΘΥ ΠΑΠΑ ΣΙΛΑ
ΙΕΡΟΜΟΝΑΧΟΥ ΙΒΗΡΟΥ.

MEMENTO DOMINE SERVI DEI
PRESBYTERI SILA
HIEROMONACHI IBERI.

ΕΤΕΛΕΙΩΘΗ .... ΑΦΞ. ΧΥ.

ABSOLVTVM EST.... MDLX. CHRISTI.

ΙC.	ΧC.
IESVS	CHRISTVS.
ΜΡ. ΘΥ	ΙΩ. Ο ΘΕ.
MATER DEI	IOAN. EVANG.

Ex huius argenteæ laminæ ſcripturis apparet, in præſentia non eſſe ibi ſcriptum litteris Græcis Dauidicum illud. Hic Deus ante ſæcula, *etc. quemadmodũ fuiſſe notauit Salmeron Tom. 10. Tract. 35. Fortè in alio eiuſdem ſacri montis loco fuit, vt aliæ Inſcriptiones demonſtrant. Vel ſi verè fuerit circa cauum ſanctæ Crucis, tempore quo ſacellum hoc Turcæ à Minoribus iniuſtè abſtulerunt, et Georgianis tradiderunt; hi ſcriptum illud conueniens deleuerint, et alterum minùs conueniens illius loco deſcripſerint.*

A læua est scissura montis facta in morte Christi, quando petræ scissæ sunt, diuidens inter Christum & malum latronem: illius longitudo apparens est palm. 6. profunditas palm. 1. latitudo non est vbique vniformis; tamen vbi maior est, erit 10. vnc. & sane ad palmum non pertinget: ab ista ad cauum est distantia palm. 5. vnc. 8. à cauo ad extremitatem altaris in medio est planum palm. 4.

In capite erant olim picturæ cum litteris mysterium ibi operatum repræsentantes, vt, etsi ferè consumptæ sint, potui dijudicare. In camera huius sacelli ferè consumptæ picturæ; tamen aliqui Angeli & fragmenta cernuntur, ad hoc ibi delineati, quasi illi in morte Christi spectatores dolentes extiterint, iuxta illud Isa. 33, 7. *Angeli pacis amarè flebant.* In præsentia camera altaris & paries sericis tapetiis vestitur, in quo est depictus Christus in cruce cum Maria matre eius à dextris & Ioanne à sinistris: sunt etiam ibi duo parua altaria, alterum à dextris, alterum à sinistris sacræ rupis & altaris Domini; in quibus sacerdotes Græci celebrant, numquam tamen in altero loco, vbi summus Sacerdos semel seipsum obtulit immaculatum Deo viuenti.

A latere Aquilonari est arcus, & in eo ostium per quod intratur ad habitacula Græcorum custodum sacratissimi loci. In extremitate arcus est aliud ostium & scala ascensus & descensus sacri montis. Sub arcu erant duæ figuræ cum suis sententiis, in præsentia vnica dumtaxat, quæ ferè consumpta videtur, cum sequentibus Græcis litteris Amos Prophetæ; ex quibus deprehenditur, imaginem esse eiusdem Prophetæ.

+ ΑΠΕΔΟ
ΤΑΡΓΥΡ
ΩΤΟΝ
ΔΙΚΑΙ
ΟΝ. +

Hoc est,

Amos 2, 6. VENDIDERVNT ARGENTO IVSTVM.

Circa alterum arcum, qui hunc è regione respicit, de quo diximus suprà, subtus repræsentare sacrificium Abrahæ, ex ista parte adhuc sequentes visuntur litteræ:

HIC HVMILIS ....
ORO IVRE QVIDĒ MORIOR
DIGNA SATIS PATIOR.
TYPIĒ CVR PACE ....
S' RESPICEEI AGAREI REX
MISERERE MEI.
EN ERIS IN CÆL ....
DEI MERITO XPC AIT SVBITO.

Ab altari, vbi est cauum crucis, vsque ad pilam diuidentem & fulcientem hanc & alteram partem sacri delubri, est spatium palm. 11. columnæ latitudo & crassities explicata est suprà. A columna hac vsque ad alterum arcum Occidentalem est longit. palm. 15. vnc. 7. sicque tota huius partis principalis sacri montis longitudo erit palmorum 42. vnc. 7. latitudo palm. 17. vnc. 6. Circa vtramque partem, Orientali excepta, vbi sunt altaria, est parum eleuatus paries ad sedendum.

Sed ad arcum, qui in medio sacelli est, accedamus: hic subtus habet duos depictos Reges cum eorum nominibus & sententiis: qui in dextera, & Aquilonari, est Salomon cum sententia ex cap. 9. Prouerbiorum desumpta:

SALOMON
SAPIENCIA
EDIFICAVIT
SIBI DOMV̂
EXCIDIT COLV̂
NAS SEPTEM.
....
MISCI.

Qui in sinistra, & Meridionali parte, est Dauid cum sententia accepta ex Psalmo 40.

DAVID QV
I EDEBAT
PANES ME
OS MAGN
IFICAVIT
SVPER ME
SVB PLAN
TACIONĒ.

Supra hunc arcum, qui est parum ex parte Occidentali eleuatus, sunt depictæ quinque

Sanctorum figuræ à medio corpore vsque ad caput: quæ in medio, est Sancti sanctorum Christi Domini, proxima huic à dextera, suæ sanctissimæ Matris, à sinistris, Præcursoris eiusdem; aliæ fere consumptæ: quare quorum Sanctorum essent, diiudicare non potui. Pauimentum prioris huius partis est simplicibus marmoreis tabulis albis stratum; sed alterius, quod cum isto continuatur, opere musaico eleganter elaborato est stratum, quòd fortè hic steterit Virgo-Mater iuxta crucem, &c. vt dictum fuit: in medio est circularis lapis, qui ad aliquid repræsentandum, vt alij similes, positus creditur.

Sed in quo situ, in quáve parte crucis manebat sanctissima Deipara, dum in ea pendebat Filius eius? Bernardinus Bustius in suo Mariali Ser.6. Part.3. respondet, stetisse ad sinistram eius ad Aquilonem orantem pro peccatoribus, & ideò ex hac parte debere depingi. Vocat verò partem Aquilonarem respectu crucifixi sinistram, quia credit Christum in cruce facie Orientem respexisse; & ad hoc citat Alexandrum de Ales in Psalmos, & illud Psalmi 141, 5. *Considerabam ad dexteram, & videbam, & non erat qui cognosceret me.* Si verò beata Virgo fuisset à dextris Christi, non id dixisset, quoniam optimè illum cognoscebat.

Sed enim, inquit de his loquens Ioannes Molanus de sacris Imaginibus lib.4. cap.8. *id magis inter opiniones referendum est, quàm solido nitatur fundamento.* Et meritò; etenim receptus in Ecclesia vsus depingendi Deiparam ad dexteram Christi refragatur. Ad idem faciunt rationes quas adducemus Capite sequenti, quibus probabimus, bonum Latronem pependisse in cruce à dextris Christi.

Nec suffragatur dictum Psalmi: illo enim nolebat indicare Saluator, quòd nullus, qui in eius dextera parte esset, illum cognosceret, quia parũ hoc illius referebat; & si voluisset cognosci, satis fuisset, cognoscentem esse in dextera vel sinistra parte, vt verè erat B.Virgo, vt constat ex Euangelio; sed volebat significare, neminem tunc à dextris eius esse, qui suam calamitatem cognosceret, & opem ferret: & hoc verissimum, neminem fuisse, & ab omnibus derelictum. Et si de simplici cognitione intelligatur, Mater eximenda est, de qua non dubitandum. Non benè etiam dixit, Christum in cruce Orientem respexisse.

Frater Brocardus de monte Sion inquit: *Beata Virgo Maria non stetit sub cruce ad Aquilonem, vt quidam fabulantur, sed contra faciem Filij ad Occidentem, aliquantulùm tamen declinans ad Austrum: monstratur enim vsque hodie locus, & à fidelibus veneratur, vbi cum alijs mulieribus ipsa stetit.* Quantum ex huius descriptione coniicio, videtur hic Auctor loqui de loco vbi erat B. Virgo quando Christus crucifigebatur, quia illi conuenit descriptio allata. Verùm ex supradictis constat, haud ibi stetisse B.Virginem.

Crederem probabiliter, vel stetisse in Aquilonari & dextera parte, vt nobiliori; quod omnes communiter picturę veteres ac recentiores Occidentalis & Orientalis Ecclesiæ demonstrant; vel, etiam probabiliùs, in Occidua parte ante faciem dilecti Filij, ipsum cõpassionis oculis respiciendo, vt à Filio commiseratione ducto similiter respiciebatur, qui eamdem allocutus dixit, *Mulier ecce filius tuus,* & proximo discipulo Ioanni commendauit illis verbis, *Ecce mater tua.* Hoc notauit antiquitas, dum antè indicato signo sacelli pauimentum notauit. Et hoc videtur significare ex veteri traditione Sanutus lib.3. Part. 14. cap. 8. dicens: *Locus, vbi stetit B. Virgo cum ceteris mulieribus iuxta crucem, non fuit sub brachio crucis ad Aquilonem, vt multi putant, sed ante faciem Filij penè ad Occidentem: & ostenditur sub rupe prædicta locus ille.* atque impletum illud Cant.7,10. *Ego dilecto meo, & ad me conuersio eius.* Idem alij sentiunt. Nec obstat, quod dicatur stetisse, vel etiam pingatur in Aquilonari plaga crucis; quia hoc ideò dictum & factum, quia vergebat forte ad Aquilonem: vel, vt ostenderetur, nullo modo in lęua parte stetisse, in opposita dextera collocata fuit. *B. Virgo vbi stabat iuxta crucem.*

Non ineptè obseruarunt aliqui, in isto pauimento à latere dextro crucis esse elaboratum viridem ramum, & ex altero diabolum serpentémve quempiam suffocantẽ, ad designandam diuersam sortem eorum qui cum Christo crucifixi fuerunt: quorum alter, qui à dextris, cum Christo admissus fuit ad delicias paradisi; alter, qui à sinistris, in profundum laci cum angelis apostaticis proiectus.

Camera similis proximæ alterius sacelli, cum floribus, &c. sed ferè diruta & fumo consumpta; quod fortè ibi quondam infideles, quando ceperunt sanctam Ciuitatem, ignem accenderint, vt quidam dixerunt. Sub arcu Aquilonari huius sacelli sunt picti duo Prophetæ cum suis nominibus & inscriptionibus: qui in Orientali parte, est Isaias cum sua sententia:

VERE LANGVO Isa.53.4.

RES NROS IS

E

ET TVLET TO
OLORES NRO
S ISE PORT
AVIT ISTE AVTE
VENERATE
SAPPINIQVI
TAES NRASE
TE VORE EIS
NAT SVM.

Qui in Occidentali verò, est Habacuc cum sequenti vaticinio:

Habac. 3, 4.

SPLENDOR EI'
VLVX ERIT
CORNVA IN
MANIB' EIV'
IBI ABSCOND
ITÆ FORTIT
VDO EIV' ANTE
FACIE EI' IB
IT MORS.

Sub vltimo, & Occidentali parte huius sacratissimi loci, à parte dextra & Meridionali est sancta Helena in habitu Regio & Imperiali cum diademate: in dextera eius manu longa est crux ad instar hîc descriptæ, & in sinistra sphæricus globus; in cuius medio est rubea crux cum hac inscriptione:

HELENA REGINA.

E regione & Aquilonari parte eiusdem arcus est Heraclius Imperator habitu Imperiali indutus, cum diademate quo solet Ecclesia condecorare Sanctorum capita; & in manibus habet, vt Helena, Crucem & Orbem, cum sequenti inscriptione:

ERACLIVS IMPERATOR.

Et optima quidem ratione vtriusque Principis memoria Ierosolymis, & singulariter in hoc sacro monte, conseruata fuit: Helenæ quidem, quoniam ipsa sanctam Crucem inuenit, & è sordibus in lucem redire fecit, vt suprà de loco inuentionis eiusdem sanctæ Crucis agentes pluribus explicuimus. Et ampliùs, eiusdem Imperatricis opera festum Exaltationis sanctæ Crucis institutum fuit, vt tradit Nicephorus lib. 8. c. 28. *Crucis partem maximam*, inquit, *diuina Helena argentea cistæ inclusam, Episcopo ad memoriam posterarum generationũ reliquit; vbi etiam sacram Exaltationem quotannis peragendam sanxit.* Et hoc sano modo intellige; quia videlicet sancta Imperatrix apud Pontificem vel Episcopos operam dedit, vt institueretur, vel si institutum anteà à Pontifice fuit, vt euulgaretur atque obseruaretur, Imperiali decreto mandauit: aliàs namque non ad sæculares Principes, sed spirituales & Ecclesiasticos sacras festiuitates instituere spectat. *Festum Exaltationis S. Crucis opera Helenæ institutum.*

Heraclij similiter hîc meritò memoria conseruata fuit; quia cùm adhuc bonus Deoque charus esset, eiusq; impleret voluntatem, Ierosolymam ab infidelium tyrannide liberauit, & sanctam Domini Crucem à Chosroë Persarum Rege ereptam recuperauit, & recuperatam, miraculo etiam in hunc sacrum montem detulit, & exaltauit, vt plures tradunt Historici; & narratur in Romano Breuiario in festo Exaltationis sanctæ Crucis.

CAPVT XL.

Bonum Latronem pependisse à dextra Christi in cruce.

CAllidi & astuti Iudæi, vt notauit Theodoretus Serm. 10. de Prouidentia, volentes Christi iustitiam modis omnibus occultare, non sunt sola crucis morte contenti, sed cum sceleratissimis hominibus associant eum, vt eorum similis reputaretur, imò locum medium ei dant, vt inter sceleratos primum locum eum habere omnibus significent; & consequenter, ipsi ab inuidiæ & iniustitiæ nota liberarentur, quòd non iustum, sed maximè facinorosum morti tradiderint; etsi in eo factoalia fuerit mens Spiritus sancti, & illius qui inter eos crucifigi voluit, vt posteà ex sanctis Patribus indicabimus, & vt impleretur Prophetia Isaiæ: *Et cùm sceleratis reputatus est.* Fuerunt quidem cum Christo alij duo nequam & latrones perditissimi crucifixi; sed vnus ex illis, pœnitentia ductus, fructum sanguinis Christi percipiens, bonus euasit, & salutem consecutus fuit; alter in malo perseuerans, ad æternas inferni pœnas damnatus fuit. Quæstio circa ista oritur, quis- *Iudæi quare inter latrones Christum crucifixerunt.* *Isa. 53, 12.*

quisnam ex illis tenuit dexteram, & quis sinistram partem Iesu crucifixi. Respondeo, Euangelistas, qui omnes huius opprobrij meminerunt, nihil quidem dixisse ad difficultatem, sed tantum cum Christo crucifixos fuisse duos latrones, vnum à dextris, & vnum à sinistris; at quisnam ex illis fuerit ad dexteram, & quis ad sinistram, non expresserunt: sed verè à dextris pependisse cum Christo bonum Latronem, & malum à sinistris, cum communi traditione supposuimus duobus proxime præcedentibus Capitibus. Et quoniam huic traditioni & veritati contradictum fuisse vidimus, placuit illam hic multipliciter probare.

Bonum Latronem pependisse in cruce à dextra Christi probatur.

Dextra symbolum misericordiæ.

Et primò ratione. Dextra pars misericordiam significat; hinc Dauid Psal. 117,16. dicebat: *Dextera Domini fecit virtutē, dextera Domini exaltauit me.* & Cant. 2,6. *Læua eius sub capite meo, & dextera illius amplexabitur me.* Vbi læuæ appellatione aliqui iustitiam sponsi intelligunt: quia breuis & arcta est, sub caput tantum pertingit, *Læua eius sub capite meo*; at misericordiæ dextera circumquaque cingit & complectitur, *Et dextera illius amplexabitur me*; quia *superexaltat misericordia iudicium*, vt dixit S. Iacobus. Hinc qui in extremo iudicio misericordiam consequentur, statuentur à Christo à dextris eius, vt reprobi à sinistris. Igitur cùm bonus Latro fuerit à Christo misericordiam & Regnum Dei consecutus, meritò à dextris eius pendere debuit in cruce, vt alter reprobus à sinistris, quoniam ad æternos cruciatus fuit adiudicatus.

Iacob. 2, 13.

Dextera sinistrâ dignior.

Confirmatur; quia dextera dignitate sinistram excellit, secundùm sanctum Hieronymum in cap. 1. ad Ephes. & Ambrosium Ser. 61. Quare in Genesi legimus, dum Patriarcha Ioseph ad patris sui dexteram filium suum Manassen collocasset, sanctum senem, Ephraim præferre volentem, manus commutasse, ac dexteram super Ephraim, sinistram verò super Manassen posuisse, quem inferiorem futurum prænuntiauit. Et Dei sponsa & Christus, à dextris Dei sedere dicuntur; quoniam illis eminentior locus & gloria à Deo parata est. Igitur cùm nobilior locus bono Latroni deberetur, debuit à dextris Christi in cruce pendere.

Christus inter latrones crucifigi cur voluit.

Secundò probatur auctoritate sanctorum Patrum: qui, dum assignant rationem, quare Deus & ipse Christus voluit inter latrones crucifigi, idem significant. Sanctus Leo Serm. 4. de Passione Domini: *Vt etiam in ipsa patibuli specie monstraretur illa, quæ in iudicio ipsius omnium hominum est facienda discretio, cùm & saluandorum figuram fides credentis Latronis exprimeret, & damnandorum formam blasphemantis impietas prænotaret: nam Christus Filius Dei cruci, quam etiam ipse gestarat, affixus est, duobus latronibus, vno ad dexteram ipsius, alio ad sinistram similiter crucifixis.*

In eamdem sententiam sanctus Augustinus Tract. 31. in Ioan. *Ipsa crux, si attendas, tribunal fuit: in medio enim iudice constituto, vnus latro qui credidit liberatus, alter, qui insultauit, damnatus est. Iam significabat, quod facturus est de viuis & mortuis, alios positurus ad dexteram, alios ad sinistram.* Quibus verbis significant sanctus Leo & sanctus Augustinus, Latronem bonum à dextra, malum à sinistra Christi pependisse.

Bonus Latro quomodo fuit ad Christum conuersus.

Clarissimè idem dixit sanctus Vincentius Ferrerius Serm. de bono Latrone, dum assignat rationem conuersionis boni Latronis. Supposito enim, quod anteà diximus, Christum in cruce Occidentem respexisse, ait, fidelem & bonum Latronem ad dexteram Christi fuisse versus Aquilonem, & ideò in Meridie vmbram corporis Christi obumbrasse illum, & virtute illius, sicut vmbra Petri infirmos sanabat, vt refert D. Lucas, Latronem excitatum fuisse ad se in Christum conuertendum: quod prædixisse videtur Dauid, dum, in persona Latronis loquens, Psal. 139,7. ait, *Exaudi Domine vocem deprecationis meæ* (deprecatio erat: *Memento mei Domine, cùm veneris in Regnum tuum*) & continuò subiungit: *Domine, Domine virtus salutis meæ, obumbrasti super caput meum in die belli.* quasi diceret: Vmbra tui sacri corporis cooperuisti me; quæ, ad deprecationem hanc efficiendam, virtutem ac vires subministrauit.

Denique omnes picturæ Ecclesiasticæ confirmant, probatque communis omnium fidelium persuasio.

Bonum Latronem à sinistra Christi pependisse refellitur.

Ex his meritò, vt inquit Gretserus lib. 1. de sancta Cruce, inter paradoxa plusquam Stoica referenda est opinio Adriani Iunij (nisi potiùs, inquit, lapsum memoriæ vel inconsiderationem nominare velimus) qui, vt refert Ioannes Molanus De Picturis lib. 4. cap. 9. existimauit bonum Latronem à sinistra, malum à dextra Christi pependisse; ita enim canit in sua Anastaurosi, siue Passione Seruatoris:

Dexter latro conuitiis
Dirisq; Christum lancinat,
Pacem sinister expetit,
Atque inuenit facillimè:
Palmis decussatis Iacob
Heredij sic ius dedit
E liberis læuo.

Egregia certè noui commenti probatio, inquit Gretserus; quasi verò Ephraim & Ma-

Manasse fuerint typi & figuræ latronum: licet enim Patriarcha Iacob inter benedicendum manus in crucis speciem contormarit, vt ait siue tradit D. Damascenus libro 4. cap. 12. & alij; non tamen necesse est, vt duo illi nepotes, alter ad sinistram, alter ad dexteram, repræsentarint duos latrones in cruce; alioquin alterum tantummodo benedictum oportuit, sicut vnus dumtaxat ex latronibus benedictionem accepit; at certum est, vtrumque benedictionem ab auo accepisse, licet is qui erat ad sinistram, nempe Ephraim, præpositus fuerit ei, quod ad benedictionis amplitudinem attinet, qui erat ad dexteram, videlicet Manasse.

Dignum obseruatione est, Ephraim alteri non vt sinistrum, sed vt dexterum, præpositum esse; quandoquidem Iacob manibus decussatis cancellatisque dexteram imposuit super caput Ephraim, & sinistram super caput Manasse; vt quia situm mutare non poterat corporis translatione, mutaret manuum transpositione: quo ipse satis indicauit, ad dexteram esse debere, qui alteri vel simpliciter vel aliqua ex parte præponatur.

Quos duo illi filij Ioseph velut typo quodam præsignificarint, docet his verbis sanctus Hieronymus in cap. 31. Ieremiæ: *Ephraim in typo esse populi de gentibus congregatis, Scriptura testatur: fuit enim posterior filius Ioseph, & surripuit primogenita Manasse, qui natura primitiuus erat; sed in mysterio crucis decussatis manibus, qui stabat ad sinistram Iacob, dextra manus eius suscepit benedictionem; & qui steterat ad dexteram, sinistra benedictus, in secundum redactus est gradum. Et quomodo Iacob Esau, sic Ephraim Manasse rapuit primogenita.* Hactenus ille. Et de proposita difficultate satis.

CAPVT XLI.

De scissura montis Caluariæ facta in morte Christi, quæ duodecimò occurrit in prima Peregrinatione.

Multa prodigia in Christi Passione. MVlta, eaque memoranda illustriaque prodigia in Christi dolorosa passione apparuerunt, quibus indicabatur, non purum hominem, sed verum Deum & hominem esse qui patiebatur: ex quibus quædam mortem eius præcesserunt, alia in morte & post mortem contigerunt; singulorum sacri Euangelistæ & nonnullorum alij, etiam ex profanis scriptoribus, mentionem fecerunt: de quibus & nos, Deo dante, in considerationibus agemus. In præsenti de altero dumtaxat ex his, quæ post illius mortem acciderunt, sermonẽ instituemus, de petrarum videlicet scissione, quoniam ad hoc, de scissura sacri montis Caluariæ tractantes, compellimur; quæ Christo exanime in cruce pendente facta perhibetur, & in præsentia ab omnibus videtur, eoque intuitu inuisitur.

Notandum itaque, quod D. Matthæus, loquens de signis quæ acciderunt in morte Christi, & huius meminit illis verbis: *Et ecce velum templi scissum est in duas partes à summo vsque deorsum: & terra mota est, & petræ scissæ sunt, & monumenta aperta sunt: & multa corpora Sanctorum, qui dormierant, surrexerunt.* *Matth. 27. 51. 52.*

Terræmotus vniuersalis in morte Christi. Ille terræmotus non modicus, sed magnus, non particularis in Ierusalem & Iudæa, sed vniuersalis, & in aliis mundi partibus. In Bithynia enim ex terræ motu duodecim ciuitates corruerunt; teste Eusebio in Chron. To. 1. & Phlegone ibidem. Eiusdem meminit etiam Plinius lib. 2. cap. 84. dicens: *Maximus terræ memoria mortalium extitit motus Tiberij Cæsaris principatu, duodecim vrbibus Asiæ vna nocte prostratis.* & Michaël Syngellus refert, Dionysium in Ægypto agnouisse insolitam solis eclipsin & tremorem terræ. Eiusdem etiam terræ motus alibi extant memoriæ signa: in quo quidem magno hiatu aperta fuit terra, rupti montes, & petræ scissæ fuerunt.

B. Hieronymus To. 3. Epist. 150. quæst. 8. scribens ad Hedibiam, & in Matth. 27. Tomo 6. ex Euangelio Hebraicè scripto, referente Salmerone, dicit; quando templi velum scinderetur, lapidem infinitæ magnitudinis de templi superliminaribus cecidisse, in signum futuræ destructionis templi: verùm in iis locis nil legi de memorato lapide magno; bene ex Euangelio Nazaræorum, quod in Latinum transtulit sanctus Doctor, habemus; illo terræmotu templi superliminare collapsum esse; tum & Angelos, præsides templi, auditos esse dicentes: *Transeamus ex his sedibus.* & ad Hedibiam inquit: *In Euangelio autem, quod Hebraicis litteris scriptum est, legimus, non velum templi scissum, sed superliminare templi miræ magnitudinis corruisse.* Vbi nihil de lapide illo: num apud alios vidit? Hoc superliminari forte indicantur marmoreæ illæ tabulæ, instar columnarum per medium diuisæ, ex Ierosolymis Romam aduectæ, & in Basilica sancti Ioannis Lateranensis collocatæ, quæ diuisæ fuerunt in morte Christi, vt antiqua docet traditio. Illud & Eusebius in Christi Passione accidisse testatur, licet Iosephus lib. 7. de Bello Iud. cap. 12. (inquit Baronius Tom. 1. ad annum Christi 34.) ad Pentecostes referat tempus: sed in hoc, vt in aliis, lapsum dicit.

Mons Aluernia scissus in Christi morte.

Item in Hetruria, facer Aluerniæ mons in Christi passione scissus fuit, vt Angelus Domini B. Francisco reuelauit; & scissuræ adhuc, non sine magna admiratione, inspiciuntur: & alter similiter prope littus campanum, Caietæ promontorium.

Scissura Caluariæ facta in morte Christi, & cur.

Sed hoc præcipue signum in ipso Caluariæ monte, vbi Christus patiebatur, apparuit: ibi petræ scissæ sunt, aperto ipso monte, vt magnam rabiem crucifixorum contra Christum detestaretur. Factam verò fuisse in morte Christi scissuram illam, & de ea singulariter locutum fuisse Matthæum, docet Anselmus lib. de Passione, & Cyrillus, Ierosolymorum Episcopus, Catech. 13. illis verbis: *Hactenus Golgotha monstrat, vbi propter Christum petra scissæ sunt.* Alij idem, & in primis qui de locis sanctis scripserunt, vt Adrichomius in Descriptione Ierusalem n. 252. & ante omnes Propheta Regius Ps. 17, 5. dum dixit in persona patientis Saluatoris: *Circumdederunt me dolores mortis, & torrentes iniquitatis conturbauerunt me. &c. Commota est, & contremuit terra; fundamenta montium conturbata sunt, & commota sunt, quoniam iratus est eis.*

De eius verò situ & conditione hæc accipe. Est scissura ista in sinistra parte crucifixi, id est foraminis vbi crux plantata fuit, & dextra mali latronis, quasi hunc pessimum à Christo seiungens, à sinistris cum hœdis perpetuò collocandum: palmo amplius patet, & duobus descendit, & ibi clauditur; interius tamen descendit ad locum vbi caput Adæ fuisse humatum dicitur, & non ad alterum inuentionis sanctæ Crucis, vt quidam arbitrati fuere.

Descriptio scissuræ Caluariæ montis.

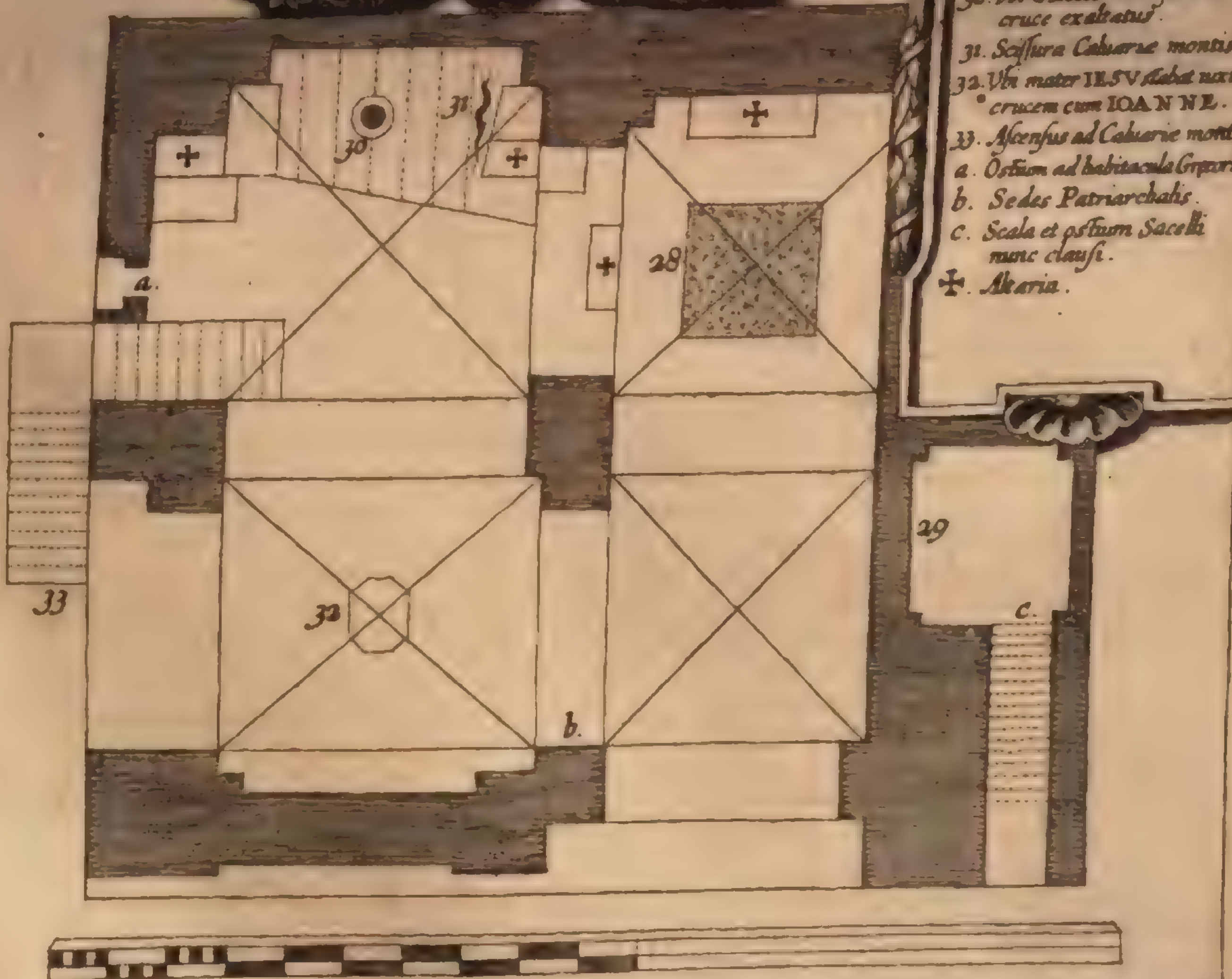
Dicunt plerique, & scripsit etiam Adrichomius, esse immensæ profunditatis, adeò vt per ipsam demissa bolide, fundum nequiuerit inuenjri, atque ad infernum vsque descendat: ad indicandum mysterium, per ipsum montis foramen, blasphemum, inquam, latronem vsque ad infernum descendisse, & omnes ei similes eum secuturos fore; sicut bonum vsque ad cælum adscendisse, & alios, illius pœnitentiæ & virtutis æmulatores, eiusdem gloriæ consortes futuros.

Ego indicatæ relationis periculum quidem feci, sed statim etiam terminum inueni. An sit scissura sordibus repleta, vel aliud sit prohibens bolidis descensum; vel vere scissura minimè ad infernum descendat, penitus me latet.

IMAGO SACELLI CRVCIFIXIONIS DOMINI, ET EXALTATIONIS IN CRVCE.

ICHNOGRAPHIA SACRATISSIMI MONTIS CALVARIÆ, VT MODO EST.

28. *Locus vbi* CHRISTVS *fuit crucifixus.*
29. *Vbi* DEIPARA *stabat cum* IOANNE, *quando* CHRISTVS *fuit crucifixus.*
30. *Vbi* CHRISTVS *fuit in cruce exaltatus.*
31. *Scissura Caluariæ montis.*
32. *Vbi mater* IESV *stabat iuxta crucem cum* IOANNE.
33. *Ascensus ad Caluariæ montẽ.*
a. *Ostium ad habitacula Græcorũ.*
b. *Sedes Patriarchalis.*
c. *Scala et ostium Sacelli nunc clausi.*
✠. *Altaria.*

CAPVT XLII.

Præcellentia augustissimi ac sacratissimi Caluariæ montis ex Isaia Propheta.

INdicauimus iam Caluariæ montem non altum, sed humilem, non illustrem, sed vilem, non pulchrum & decorum, sed turpem, horridum maleque olentem fuisse, si naturalem illius conditionem consideremus & vsum, ad quem fuit ab hominibus deputatus; verùm si supernaturalem eiusdem consideramus statum; maiestatem, inquam, & dignitatem, quam diuino beneficio accepit, omnium terrarum orbis montium, seu locorum, celsissimus, maximus ac dignissimus est. Et quamuis in præcedentibus ex parte explicuerimus illius excellentiæ rationem, quia electus à Deo in locum dilectissimi sacrificij, quoniam argumentum hoc dignissimum atque augustissimum est, iucundum futurum arbitror Lectori, si alia ex sacris Litteris proposuero, quibus magis præcellentia & dignitas sacri huius montis elucidetur. Nam licet hunc tractandi modum non elegerimus; tamen, cùm sacer mons Caluariæ ex præcipuis locis de quibus in hoc Opere agimus, dignissimus sit, meritò aliqua in eius commendationem explicare poterimus.

Singularia quædam Isaiæ ostensa. Igitur Euangelicus Vates Isaias suarum Reuelationum cap. 25. plurium memorabilium sibi à Deo præmonstratorum mentionem facit: in primis cuiusdam nobilis vrbis omnino subuertendæ, & numquam restaurandæ; deinde nouæ cuiusdam ciuitatis, quæ nouis constare debebat ciuibus & nouo populo; ac denique cuiusdam dignissimi montis, in quo mirabilia à Deo operanda prædicit Propheta: conuiuium, inquam, pinguium omnibus populis præparandum, mortem, lacrymam, opprobrium auferendum ac præcipitandum esse denuntiat, ac tandem Deum ipsum ibidem vt Saluatorem recognoscendum. Et hæc quidem, adductis Prophetæ verbis, & ad intentum explicatis, dilucidè apparebunt.

§. I.

De ciuitate sacro Vati ostensa vastanda, nec amplius restauranda.

Ierusalem ciuitas vastanda & non ædificanda. ET à proposito priùs ordientes, Quænam est illa vastanda & non instauranda ciuitas? Regia, totoque orbi celebris, & totius Terræ promissionis caput & metropolis vetus Ierosolyma, per Titum & Vespasianum, Romanos Principes, cùm suo magnifico templo demolita. Ita dicunt graues Auctores. Ista interpretatio negari non potest, cùm euentu probetur.

Duo nihilominus contra illam obijci possunt, quæ proponenda & diluenda sunt, vt magis firma consistat. *Duæ difficultates.* Alterum est, vrbem, de qua Propheta loquitur, prædici non ædificandam in perpetuum: sed Ierusalem non multò post illius vastationem reædificata fuit, & adhuc ciuitas est. *Prima.* Dices, quæ nunc extat, non esse eamdem cum ea quæ fuit, sed aliam in alio situ à veteri vrbe reædificatam. Contrà, quia refragantur Historici, inquit Lyrensis, asserentes, præsentem Ierusalem in eodem situ fuisse constructam, vbi quondam vetus & destructa erat, paucis immutatis.

Secunda. Alterum, quod obstare potest, est, Isaiam gaudere Deoque immensas agere grates pro prædictæ vrbis destructione & perpetua desolatione. Et qui fieri potest, vt lætetur & gaudeat ille pro sanctæ ac dilectæ patriæ desolatione, qui antea, nuntiata sibi idololatræ exteræque Babylonis destructione, totus immutatus & consumptus remansit? Ita ipsemet Propheta pluribus explicat cap. 21.

Responsio ad primam. Ad primum respondetur, Ierusalem Iudaicam destructam verè fuisse, nec ampliùs reparatam, quemadmodum post Isaiam conceptis verbis prædixit Saluator noster Luc. 19. & Matth. 23. & quæ fuit constructa ciuitas in destructæ situ, alia dici potest, & non pro Iudæis, vt illa. Ad quod fortasse indicandum, Helius Adrianus Imperator, *Adrianus quare Ierosolymam Heliam appellauit.* diuino motus consilio, post illius extructionem, non ampliùs Ierosolymam, sed à suo nomine Heliam appellari voluit; interdicto insuper Iudæis sub graui pœna nedum in illam ingressu, sed ipso aspectu, vt docet S. Hieronymus, & nos alibi obseruauimus.

Responsio ad secundam. Ad secundum dupliciter responderi potest: Primò, Isaiam Prophetam non affectione commodi, sed iustitiæ motum fuisse, vt virum iustum & sanctum decebat, non ad carnem & sanguinem, sed ad iustitiam & Dei honorem respexisse; ideoque cùm videret iustum summi iudicium de impia Deoque ingrata Ierosolyma, etsi aliàs sibi dilectissima patria, humana pietate exutus, & zelo Dei armatus, pro illius præuisa vastatione ac perpetua desolatione, totus in Deum absorptus, gaudioque circumfusus, immensas quas potuit illi reddidit gratias. *Sancti affectione iustitiæ lætantur in punitione impiorum, qui de eadem naturali pietate tristantur.* Verè enim dixit Regius Vates Psal. 57, 11. *Lætabitur iustus cùm viderit vindictam: manus suas lauabit in sanguine peccatoris.* Appositè ad hoc S. Bernardus Serm. 8. in Psal. *Qui habitat*, expendens verba illa Psal. 140.

Absorpti

Absorpti sunt iuncti petræ iudices eorum, ait: *Absorpti planè in effectum iustitiæ, & petræ soliditatem cui iuncti sunt imitantes. Iuncti, inquit, petræ; quam profectò solam vt sequerentur, cetera omnia reliquerunt,* &c.

Iusti diuinæ voluntati conformes. Quemadmodum aliquando facer Vates, vt homo pius & misericors, humaná compassionem ostendens, considerata ingenti Babylonis strage ac desolatione, ex compassione deliquium passus fuit, & defecit; præsertim quòd illa esset grauiter offensi Numinis argumentum: & hac ipsa ratione cùm æterni Patris Filius videret dilectam Ierosolymam, & perpetuam illius futuram desolationem, quia non cognouit tempus visitationis suæ, commota sunt viscera eius; & profusis lacrymis, dolorem ex illius ruina & Dei offensa omnibus testatum reliquit.

De malis ob finem bonum iusti lætantur. Secundò dici potest, sanctum Vatem gauisum fuisse, Deoque gratias egisse, non quidem propter suæ Ierosolymæ vastationem, ex se minime expetendam; sed quia illius destructio, alterius nobilioris ciuitatis & in perpetuum duraturæ ædificandæ omen erat. Et profectò demolitio Regiæ vrbis, sicut nec humani corporis dissolutio, haud est per se causa diuinæ laudis & gratiarum actionis, sed benè illius nobilior reparatio, & illius gloriosa resurrectio, quæ absque illa numquam fieret. *Scimus enim,* inquit sanctus Apostolus 2. Cor. 5, 1. *quoniam si terrestris domus nostra huius habitationis dissoluatur, quòd ædificationem ex Deo habemus, domum non manufactam, æternam in cælis,* &c. Ideò iusti exultant, & Deo reddunt gratias, cùm vident, vel regnum mundi & diaboli dissolui, vel sui tabernaculi depositionem imminere; quoniam ex illius dissolutione, sciunt Regnum Dei magis stabiliri ac dilatari, & ex illorum vitæ temporalis amissione, æternam sibi à Deo in futuro sæculo præparari. Hinc Christus Dominus, postquam discipulis suis prædixisset Ierosolymæ vastationem, ingentem Antichristi persecutionem, & totius visibilis huius mundi horribilem futuram mutationem, antequam veniat dies Domini magnus; quoniam hæc omnia poterant illos perterrefacere, nimioque timore concutere, ne viribus cadant animumque despondeant, ad spem gaudiumque concipiendum hortatur, propositis Regni Dei complemento & ipsorum perfecta salute, quæ ex tot malis euentura erant: *His autem fieri incipientibus,* dixit, *respicite, & leuate capita vestra; quoniam appropinquat redemptio vestra,* Luc. 21, 28. Ita dicendum in proposito, Isaiam lætari, agere Deo gratias, non quidem pro suæ vrbis destructione, sed pro melioris ædificatione; & quia iusta Dei iudicia impleri videbat. Et Prophetæ verba non oscitanter considerata, manifestè hoc indicant; sic autem habent: *Domine Deus meus es tu, exaltabo te, & confitebor nomini tuo; quoniam fecisti mirabilia, cogitationes antiquas fideles, amen. Quia posuisti ciuitatem in tumulum, vrbem fortem in ruinam, domum alienorum; vt non sit ciuitas, & in æternum non ædificetur. Super hoc laudabit te populus fortis, ciuitas gentium robustarum timebit te. Quia factus es fortitudo pauperi,* &c. Isaiæ 25, 1. In prioribus huius sententiæ verbis exprimitur quidem vrbis desolatio, quæ potuit esse tristitiæ occasio; sed in posterioribus, nobilioris vrbis & populi erectio causa exultationis.

§. II.

De ciuitate reædificanda loco veteris destructæ, & à nouo populo inhabitanda.

ET, prosequentes alia iam proposita, Quænam erit ciuitas reædificanda, nouis inhabitanda ciuibus, nouo populo? Verissimè respondent, qui eam dicunt Ecclesiam Catholicam, quæ in sempiternum durabit, & portæ inferi aduersus eam præualere numquam poterunt; cuius ciues fideles sunt, populus robustus ac fortis gratia Saluatoris.

Sed à veritate haud recedere arbitramur, dicentes, ciuitatem hanc esse nouam nostram materialem Ierosolymam pro Christianis extructam, ab eisdem antiquitus & in præsentia habitatam, & in posterum, ablatis Christianorum discordiis deletisque peccatis, Deo placato, maiori cum gaudio, potestate ac numerositate incolendam. *Ciuitas noviter ædificanda, Ecclesia Catholica, & noua Ierusalem.* Nouam dico Ierusalem, Prophetarum Oraculis prædicatam, vt dicit Eusebius Cæsar.; & ego alibi aduerti: quæ licet in veteris situ reædificata sit, alia tamen & noua ciuitas non immeritò dici potest; tum quia nouiter & pro nouis ciuibus ædificata; tum quia nouam formam obtinuit; tum denique, quia ex parte Aquilonari dilatata, muro erecto claudit loca illa dignissima, Caluariæ inquam montem & Dominicum Sepulchrum, quæ vetus excludebat Ierosolyma, vt Euangelista Ioannes & Paulus Apostolus indicant. *Præsens Ierusalem quare noua dicitur.*

Habitatorũ nouæ Ierusalem conditio. Dignissimam hanc & nouam vrbem habitabit Christianus populus, à Propheta *populus fortis, ciuitas robustorum,* nuncupatus; seu, vt adducta ex vulgata Lectione verba transtulerunt Septuaginta, *Propterea benedicet tibi populus pauperum; & ciuitates hominum iniquitatem sustinentium benedicent tibi.* Igitur nostræ egregiæ vrbis ciues

fortes

fortes & pauperes, robustos & sustinentes iniquitatem prædicit Propheta: & profectò semper tales habuit, & habebit in posterum nostra Ierosolyma. In primitiua quippe Ecclesia quam pauperes erant Ierosolymitæ fideles; nam, venditis omnibus quæ habebant, pretia ad pedes Apostolorum deferebant, & in communi viuentes, ex illis & ex aliis emendicatis eleëmosynis illorum necessitatibus consulebatur, vt in Apostolorum Actis legimus: & postea non nisi vt pauperibus illis ex eleëmosynis prouisum est, & in præsentia prouidetur, quemadmodum Libro I. & III. à nobis explicatum fuit. Et si verba Prophetæ intelligere singulariter vellemus, de Fratribus Minoribus iam supra tria sæcula & modò in sancta Ierosolyma habitantibus, quam appositè; quoniam vere pauperes spiritu, voluntate ac singulari professione.

Habitatores Ierusalem spiritu & re pauperes, sed virtute fortes.

Sed si pauperes & abiecti, quomodo fortes erunt? vbi milites, vbi bellica instrumenta, quibus seipsos & ciuitatem ab hostibus defendant? an non potius sunt velut debiles & inermes oues in medio luporum? fortes sunt isti pauperes non corporis, sed animi fortitudine, non armis ferreis, sed heroicis virtutibus, non iniuriarũ illatione, sed earumdem perpessione & virili tolerantia propter Christum: & in his maior consistit fortitudo, cùm à Sapiente scriptum sit Prou. 16, 32. *Melior est patiens viro forti: & qui dominatur animo suo, expugnatore vrbium.* Et si illa fortitudine regnum cælorum, quod vim patitur, sibi comparant fideles, *Beati* quippe *pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum cælorum,* vt dixit Saluator noster; quare tales non dicemus illos, qui terrenam nostram Ierusalem, regni cælorum typum, inhabitant & custodiunt, cùm tales professione esse sciamus?

Ierosolyma quales fideles Antichristi tempore.

Libentissime etiam dicerem, Isaiæ verba specialiter respicere fideles, qui tempore Antichristianæ persecutionis Ierosolymis habitabunt; in quos magis desæuiet Antichristus, spolians eos omnibus bonis, carceri tradens, morti vel fugæ: qui nihilominùs omnia patienter propter Christum ferent, & in medio nationis prauæ atque peruersæ fidei constantia, passionum tolerantia aliisque virtutibus illustres, velut lucernæ ardentes erunt in caliginoso infidelitatis & peccati loco.

Ex Deo fortitudo nostra.

Et vnde tantam habebunt isti fortitudinem & virtutem? non nisi a Deo, Apostolo dicente Phil. 1, 29. *A Deo vobis donatũ est pro Christo, non solùm vt in eum credatis, sed vt etiam pro illo patiamini.* quod prius dixerat noster Vates: *Quia factus es fortitudo pauperi.* Et ideò idem Vates dignissimam hanc ciuitatem fortitudinis nomenclatura condecorauit, tum ob illius inhabitantes ciues, tum amplius, ob illorum ductorem & fortitudinis largitorem Christum: sic enim dixit: *Vrbs fortitudinis nostræ Sion Saluator, ponetur in ea murus & antemurale. Aperite portas, & ingrediatur gens iusta, custodiens veritatem*, Isa. 26, 1.

§. III.

De monte Prophetæ ostenso, ac celebri conuiuio à Deo illustrando.

SEd vt ad id, cuius occasione præmissa explicata fuerunt, nostra se conuertat oratio: Quid significat celebris ille mons, egregium conuiuium in eo a Domino præparandum, & alia, quæ ad iam præmissa subiungit Propheta hisce verbis? *Et faciet Dominus exercituum omnibus populis in monte hoc conuiuium pinguium, conuiuium vindemiæ, pinguium medullatorum, vindemiæ defæcatæ. Et præcipitabit in monte isto faciem vinculi colligati super omnes populos, & telam quam orditus est super omnes nationes. Præcipitabit mortem in sempiternum: & auferet Dominus Deus lacrymam ab omni facie, & opprobriũ populi sui auferet de vniuersa terra: quia Dominus locutus est. Et dicet in die illa: Ecce Deus noster iste, expectauimus eum, & saluabit nos: iste Dominus, sustinuimus eum, exultabimus, & lætabimur in salutari eius. Quia requiescet manus Domini in monte isto*, &c. Isaiæ 25, 6. In horum explicatione non vna est omnium sententia. Lyranus, per montem intelligit Sionem, per conuiuium, vltimam cœnam, quam in eo celebrauit Dominus, vbi instituit diuinissimum Eucharistiæ Sacramentum, in se habens omne spirituale delectamentum suis electis præparatum.

Mons & conuiuium apud Isaiam quid significent.

Prima sententia, montem Sion, & vltimam Christi cœnam.

Hector Pintus, per montem, Sion & Ecclesiam intelligit, per conuiuium, Christi Euangelium: est enim verbum Dei animæ alimentum omnibus dapibus dulcius & præstantius, Dauide dicente Psal. 118, 103. *Quàm dulcia faucibus meis eloquia tua, super mel ori meo!* & Isaia 2, 3. *De Sion exibit lex.*

Secunda, Ecclesiam & Euangelium.

Villalpandus Tom. 2. in Ezechielem p. 2. cap. 40. lib. 3. cap. 5. arbitratur, Isaiam per illum montem intellexisse montem Moria, vbi fuit templum Domini ædificatum, vel ipsam etiam Catholicam Ecclesiam.

Tertia, montem Moria.

Theodoretus, Irenæus lib. 4. cap. 22. Origenes Hom. 23. in cap. 28. Num. Tertullianus lib. de Resurrect. & Ephræm lib. de Compunct. intelligunt adducta Prophetæ verba de requie beatæ patriæ & cælestis Ieru-

Quarta, empyreum cælum, & Sanctorum gloriam. Ierusalem. Itaque, secundùm istos, mons erit empyreum cælum, de quo dixit Dauid Psal. 14, 1. *Domine quis habitabit in tabernaculo tuo? aut quis requiescet in monte sancto tuo?* conuiuium, cælestis gloria, qua beati æterno æuo fruuntur, satians omnem illorum appetitum. de qua dixit Dauid Psalmo 16, 15. Tunc *satiabor, cùm apparuerit gloria tua.* Sed sanctus Athanasius lib. de Incarnat. apud Leonem de Castro in Isaiam, ad Passionem Christi eadem retulit verba; & consequenter per montem, Caluariæ montem intellexit; per conuiuium, & alia relata, passionem Christi & quæ ex ea euenerunt intelligere debemus. Cuius sancti Patris vestigiis inhærentes, eamdem prosequemur interpretationem, tamquam alias non excludentem, sed omnes mirificè amplectentem. *Quinta, montem Caluariæ & Christi passionem intelligit.*

Conuiuium Caluariæ quale. Igitur dicamus primò: In monte hoc Caluariæ faciet Dominus exercituum conuiuium pinguium, hoc est, excellentissimum: verè tale fecit in monte Sion conuiuium, quando Saluator se incruentum dedit discipulis sub specie panis & vini. Sed non dissimile hoc Caluariæ, vbi occiditur vitulus saginatus, & non sub alienis speciebus occultatus, sed sub propriis cruentatus offertur, conuiuium inquam corporis & sanguinis Christi in mensa crucis; cuius illud Sionis typus extitit & figura.

Verbum Dei, conuiuium in Caluario. Secundò: Si conuiuij appellatione verbum Dei & Euangelium intelligatur, quo mentes fidelium pascuntur, vt salutem consequantur æternam, ad quod omnes inuitantur, quoniam iussit Dominus Apostolis vt omni creaturæ Euangelium prædicarent; & indicauit priùs in quadam parabola, secundum Chrysostomum, in qua Dominus ipse conuiuij iterùm misit alios seruos, qui dicerent inuitatis: *Ecce prandium meum paraui, tauri mei & altilia occisa sunt, & omnia parata, venite ad nuptias*, Matth. 22, 4. vbi, quæso, vmquam vtilius conuiuium fecit quàm in crucis cathedra, vbi septem illis efficacissimis verbis exemplo firmatis, velut septem suauissimis vitalibus cibis, omnem animam esurientem satiauit? plus namque illis profecit, vt verè opinantur graues Doctores, quàm præcedenti trium annorum prædicatione.

Verbum Dei, spirituale hominis nutrimentum. Sunt sanè verba Dei rationalis creaturæ spirituale alimentum; sunt panis & aqua vita hominis, quibus, tamquam dilectam creaturam, nutrit ac fouet Deus, vt Ecclesiastici 15, 3. dicitur: *Cibabit illum pane vitæ & intellectus, & aqua sapientiæ salutaris potabit illum.* Sed, bone Deus, quàm siccus panis, & aqua amara, diligere amicos, odio habere propinquos, adhuc & animam suam, relinquere omnia, & Christum nudum & spoliatũ sequi graui onustum cruce? verum hæc mollia dulciave redduntur, si Christi passione condiantur. Est Christi passio velut acetum, in quo Ruth illa Moabitis aridam panis buccellam intingebat, & ex labore ac æstu se recreabat viresque sumebat: est sal Elisei, quo aquæ Iericuntinæ, amaræ & impotabiles, dulces atque potabiles redditæ sunt. Et vt paruuli insipientesque filij magistri disciplinam, correptiones & verbera fugiunt, quia sensui iniucunda, & scientiæ pulchritudinem & fructus non nouerunt, quam tamen fructuosè apprehendunt, si pane dulcique cibo promoueantur à matre; ita aspera quæque ac iniucunda sensui, & rationis oculo haud benè perspecta, promptè magnaque cum suauitate percipiuntur. *Propter verba labiorum tuorum, ego custodiui vias duras*, Psal. 16, 4. Dauid, Stephanus, & alij, quia nouerunt, & audierunt Christum crucifixoribus ignouisse, pro eisdemque Patrem suum interpellasse, & ipsi inimicis suis offensas condonarunt, pro eisdem orarunt ac patrocinium susceperunt: quia Christus nudatus pependit in cruce ab omnibus derelictus, plerique cum Apostolis reliquerunt omnia, nudum Christum secuti. *Christi passione suaue redduntur.*

Crux doctrinam Christi dulciorem fecit. Dicebant quidam apud semetipsos non rectè cogitantes, cogitantes tamen auferre per crucem Christum & doctrinam eius de terra: *Mittamus lignum in panem eius, &c.* Ierem. 11, 19. vbi Glossa ordinaria appositè satis ad intentum: *Cùm verbo & disciplina eius coniungitur crucifixio Magistri, in panem lignum mittitur; & illi quidem insidiantes dicunt: Mittamus lignum in panem eius. Ego verò inuisibile vel mirabile quoddam inferam, lignum missum in panem eius, panem fecit meliorem, id est doctrinam dulciorem; sicut lignum per Moysen missum in amaram aquam, fecit eam dulcem. Ante enim quàm mitteretur lignum in panem eius, quando tantùm erat panis, & non lignum, in omnem terram non exierat sonus eorum; sed postquam assumpsit fortitudinem per lignum, in omnem terram sermo passionis eius seminatus est.* & addit: *Ego autem autumo, legem non intellectam amaram esse aquam; cùm antem venit lignum Iesu Christi, & sermo Saluatoris in eam descendit, dulcoratur.*

Crux Christi clauis intelligentiæ Scripturæ. Et quomodo intellecta, nisi per Christum, qui aperuit sensum vt intelligeretur? & non alio medio quàm ligno crucis, quæ clauis in Scriptura nuncupatur: quoniam quemadmodum claui theca aperitur ac thesauri manifestantur; ita diuina mysteria in Scriptura abscondita virtute Crucis & passionis Christi manifestata fuere. *Et dabo* Is. 22, 22.
clauem

clauem domus Dauid super humerum eius, dixit per Isaiam Dominus; *& aperiet, & non erit qui claudat: & claudet, & non erit qui aperiat.* Quæ verba expendens sanctus Hieronymus in Isa. 22. dixit: *Et hac ipsa clauis erit super humerum eius, hoc est in passione,*
Isaiæ 9, 6. *iuxta illud quod in alio loco scribitur: Cuius principatus super humerum eius. Quod enim ille in sua passione reserauerit, claudi non poterit; & quod clauserit in cærimoniis Iudæorum, à nullo alio aperietur.* & clariùs sanctus Augustinus Serm. 210. de Tempore: *Clausum erat*, inquit, *quia nondum clauis Crucis antecesserat: iam tempus erat, vt in mysterio Crucis omnia, quæ in veteri Testamento velabantur, reuelarentur.*

Hinc sapienter insipientes quidam dixerunt in libro Sapientiæ: *Contumelia & tormento interrogemus eum, vt sciamus reuerentiam eius, & probemus patientiam illius. Morte turpissima condemnemus eum: erit enim ei respectus ex sermonibus illius.* hoc est: Sæuo & inhonesto crucis tormento illum afficiamus, ex quo patienter passo cognoscemus reuerentiam, id est pietatem eius, vel ineffabilem mysterij in eo operati dispensationem, cuius gratia à Patre exauditum fuisse in cruce dixit sanctus Paulus; tuncq; sermones illius meritò excipientur.

Sap. 2, 9. Insipientiũ sapiens dictum.

Scio post præmissa subiunxisse Sapientem, *Hæc cogitauerunt, & errauerunt: excæcauit enim illos malitia eorum*, &c. verùm hæc non obstant; optime namque dixerunt; sed quia dicta non intellexerunt, nec ex Christi patienter tolerata passione fructum perceperunt, à malitia excæcati, ideò vere dixit Sapiens, illos in suis cogitationibus errasse. In quem modum Caiphas optimè dixit de Christo, *Expedit vt vnus moriatur homo pro populo, & non tota gens pereat*; quia mors Christi necessaria: illudque à semetipso non dixit, sed à Spiritu sancto motus; quia *cùm esset Pontifex anni illius, prophetauit*, inquit Euangelista Ioannes. Verum omnes Doctores impiam atque iniustam sententiam fuisse asseuerant; quia ex deprauato affectu processit, ipsam non, vt debebat, intellexit, vt ex eodem Euangelista colligitur, & multò minùs ex eadem fructum percepit. Et vnde, quæso, magis cognitus Saluator noster nedum à iustis, sed etiam ab iniustis, & ipsismet dæmonibus, quàm passione? Hinc Doctor Gentium Apostolus Paulus, qui licet doctissimus esset, profitebatur tamen se nihil aliud scire, ac consequenter docere, nisi Iesum Christum, & hunc crucifixum, dicebat Corinthiis, *Tamquam paruulis in Christo lac vobis potum dedi.* Et quare lac suam appellat doctrinam, cùm esset de rebus arduis sensuique

Obiectionis solutio.

Ioan. 11, 50.

1. Cor. 2, 2.

1. Cor. 3, 1.

contrarius? quia erat morte Saluatoris in dulce ac suauissimum lac conuersa, quæ omnia dulcia & suauia reddit; vt mater amaram potionem in lac dulce infantulo suo conuertit. Hinc ad id respiciens quædam dicebat: *Meliora sunt vbera tua vino*, Cant. 1, 1. & alius: *Gustate, & videte, quoniam suauis est Dominus*, Psal. 33, 9. Optima ergo ratione, in Caluariæ monte egregium verbi Dei conuiuium præparatum fuisse dictum est.

Christi Re[illegible] lac, quia passione eius dulce redditur.

Tertiò, si montem illum intelligis montem Moria, quia in eo Salomonicum templum ædificatum fuit, & Catholica Ecclesia præfigurata; multò excellentiùs potes eumdem de nostro Caluariæ monte intelligere, quòd Moriæ pars sit, vt alibi ostensum fuit; sed in primis, quòd in eo erectum sit Golgothanum & Resurrectionis Domini templum augustius illo Salomonis, & sancta Catholica Ecclesia ibidem in lucem edita, fundata & impinguata, & omnes fideles progeniti & enutriti.

Resurrectionis templum & Catholica Ecclesia in Caluario fundata.

Indicauerat hoc ipse Christus, vnius Ecclesiæ Sponsus ac fidelium parens, in mysticis illis verbis cap. 8, 5. Canticorum Salomonis, *Sub arbore malo suscitaui te amica mea: ibi corrupta est mater tua, ibi violata est genitrix tua.* Hæc arbor est mali punici, siue granati, vt tradunt, præter alios, Glossa ordinaria & Nicolaus de Lyra; cuius alibi in eisdem Canticis mentio facta est. Ex communi sanctorum Patrum sententia, sanctam Domini Crucem significat: tum quia, vt hæc arbor amoris hieroglyphicum est, ita Crux diuini amoris testimonium; quia Redemptor noster non nostris meritis, sed sua nimia charitate pretiosum suum Sanguinem fudit, vt nos à peccatorum sanguinibus liberaret ac mundaret. *Dilexit nos, & lauit nos à peccatis nostris in Sanguine suo*, ait sanctus Ioannes Apocal. 1, 5. Tum quia arbor punica fecunditatis symbolum est, quòd in vnico pomo innumera contineantur grana; & sub cruce fideles omnes qui fuerunt, sunt & erunt in posterum, geniti fuerunt. *Dicitur hic sancta Crux malum granatum*, inquit eadem Glossa, *quæ est arbor fructifera, ad designandum fructum Crucis, qui est innumerabilis.* & Rupertus Abbas in Cantica Cant. lib. 7. cap 6. in eadem verba dicit: *Sub arbore malo, id est, sub arbore afferente fructus suos; quia videlicet lignum crucis non sterile lignum fuit, sed fructus attulit vitæ & salutis*: quia Christo vnita & desponsata, vt Synagoga, sterilis omnino remansit, & orbata filiis, quia ab eo recessit; vnde verè illud Annæ dicere possumus, quòd *sterilis peperit plurimos; &, quæ multos habebat filios, infirmata est*, 1. Reg. 2, 5. Sed

Malum punicum Crux.

Malum punicum amoris & fecunditatis symbolum.

Mater corrupta Synagoga, sponsa ex ea genita sancta Ecclesia.

Sed quid mater corrupta sub cruce significat, & ex ea genita sponsa? Respondent Rupertus vbi supra, Beda in Cant. Cantic. lib.6.c.8.& alij, matrem Synagogam significare, quæ ex parte in passione Christi corrupta fuit. *Maior videlicet ac senior eiusdem portio plebis*, vt ait Beda, *illa nimirum, quæ, Principum suarum persuasione seducta, Barabbam pro Domino elegit, stulta temeritate conclamans: Sanguis eius super nos & super filios nostros*, &c.

Sponsa genita est Christiana Ecclesia. Etenim quotquot præordinati ad vitam æternam, Apostoli, discipuli ac alij fideles ex Synagoga de maledicto legis liberati, in libertatem filiorum Dei reducti fuerunt; & quæ erat ancilla, libera facta est. Non enim Synagogam penitus dereliquit Deus: *Quia non repellet Dominus plebem suam, & hereditatem suam non derelinquet*, vt Propheta dixit Psal.93.14. & sanctus Paulus ad Romanos 11,1. *Numquid Deus repulit populum suum? Absit. Nam & ego Israelita sum ex semine Abraham, de tribu Beniamin: non repulit Deus plebem suam, quam præsciuit*, &c.

Christus sponsas suas non virgines virgines facit.

Recolo me Lib.1.ex D.Hieronymo adnotasse singularem quamdam Dei nostri ac amabilissimi sponsi conditionem ac virtutem, cum omnes illas quæ se alienis amatoribus prostituendas tradiderunt, vitioque suo virginitatem amiserunt, sancto sibi copulat coniugio, contra aliorum consuetudinem, qui virgines corruptas faciunt, ipse corruptas, fornicarias & adulteras, puras & immaculatas virgines facit, vnde & *Dux virginitatis* illarum appellari voluit. (Ier.3,4.) Idipsum nunc considero euenisse in aula Caluariæ montis, in lecto crucis, ibi corruptam cum alienis amatoribus Synagogam, cum, spreto Deo ac legitimo sponso suo, extero adhæsit Cæsari; verum Deus optimus maximus, qui etiam ex malis elicit bona, tanti sceleris occasione genuit sibi atque indissolubili vinculo copulauit sanctam Ecclesiam virginem sponsam tum ex Iudæis tum etiam ex Gentibus, quam fidei annulo subarrhauit, aureo amictu charitatis induit, sanguine suo ornauit genas eius, & tamquam sponsam & Reginam præaniorum corona exornauit.

Occasione auersionis Synagogæ Ecclesia Gentium fundata.

Notauerat hoc magnus ille Iudæus & Gentium Apostolus Paulus, dum loquens cum eisdē ait: *Numquid sic offenderunt* Iudæi *vt caderent? Absit. Sed illorum delicto salus est Gentibus, vt illos æmulentur. Quod si delictum illorum diuitiæ sunt mundi, & diminutio eorum diuitiæ Gentium*, occasionaliter; *quanto magis plenitudo eorū?* Rom.11,11,12. & v.15. *Si enim amissio eorum*, ex parte videlicet, *reconciliatio est mundi: quæ assumptio, nisi vita ex mortuis? Quòd si delibatio sancta est, & massa: & si radix sancta, & rami. Quòd si aliqui ex ramis fracti sunt, tu autem cùm oleaster esses, insertus es in illis, & socius radicis & pinguedinis oliuæ factus es*, &c. Et quid clarius ad intentum dici poterat? sed grauissimum adhuc Patrem Magnum Gregorium memorata Canticorum verba explanantem audiamus: *Quid*, inquit, *per arborem malum, nisi sancta Crux designatur? quæ malum illud sustinuit, quo eadem sponsa in superioribus dicit: Sicut malus inter ligna siluarum, sic dilectus meus inter filios. Sed sponsam suam Christus sub arbore malo suscitauit; quia in cruce positus, subditam sibi Ecclesiam ad vitam vocauit, vt à somno mortis resurgeret, & cum illo se crucifigens, ad nouam resurrectionem properaret. vnde & Apostolus cuiuis animæ mortuæ dicit: Surge qui dormis, & exurge à mortuis, & illuminabit te Christus. Et quibusdam, qui iam resurrexerant, alibi dicit: Si consurrexistis cum Christo, quæ sursum sunt quærite. Sed quia infidelitas Synagogæ Christum crucifixit, ideò sequitur: Ibi corrupta est mater tua. Sub arbore malo mater Ecclesiæ corrupta esse dicitur, quia quando Saluatorem suum in ligno fixit, nefando scelere se corrupit: cuius sceleris magnitudinem inculcat, cùm ibidem replicat, dicens: Ibi violata est genitrix tua.* Hæc apposite sanctus Doctor.

S. Gregor. in Cant. Canticor. cap.8. — *Eph.5,14.* — *Colos.3,1.*

Dubium.

Optime quidem hæc omnia, verùm adhuc hæret animus. Nam esto, ex occasione corruptionis Synagogæ genita sit Ecclesia, sed propriè per mortem Christi; hinc sancti Patres & Theologi communiter dicunt: quòd quemadmodum costa ex dormientis Adæ latere ablata ædificata est Heua; ita ex aperto latere Christi mortui fundata est Ecclesia, & fideles geniti. Et clarum est; quia vt Synagogæ corruptio haud necessario infert Christi mortem, & sponsæ Ecclesiæ ortum, nam antè corrupta fuit Synagoga, quando Christum repulit; ita mors Christi non infert corruptionem Synagogæ, quandoquidem multò ante nedum mortem, sed aduentum Filij Dei in mundum, de impuritate, fornicationibus & adulterijs redarguta sæpius fuit Synagoga; quoniam, Deo vero relicto, idola gentium coluit. *Filij quoque Mempheos & Taphnes*, dicit ad eam Dominus Ieremiæ 2,16. *constuprauerunt te vsq. ad verticem.* & cap.3,1. *Tu fornicata es cum amatoribus multis.* & alibi frequentissime idem apud eumdem & alios Prophetas.

Solutio.

Quomodo ergo verè ex Synagogæ corruptione sponsa Ecclesia genita dicitur? Dicerem, occasione quidem corruptionis Synagogæ genitam fuisse Ecclesiam, sed

per se, ex Christi humanitate ex eadem Synagoga accepta, & doloribus discruciata. Ad cuius solutionis intellectum aduerto, Synagogam dupliciter considerari posse, in se, & in eius nobiliori ac digniori parte; &, secundùm hanc duplicem considerationem, duplicem assignari corruptionem, culpæ ac pœnæ. Dico ergo, Synagogam in se culpa quidem corruptam fuisse, sed pœna in eius dignissima portione, carne ac humanitate sacratissima Saluatoris violatam, quæ matris nomine meritò dignatur; quia eius opera nedum Ecclesia, sed omnes creaturæ esse receperunt, qua ratione radicem Iesse ac Dauid Lib. IV. Cap. XI. primæ Peregrinat. appellari diximus. Igitur occasionaliter ex corruptione Synagogæ, quando repulit à se Messiam, & ad crucem adiudicauit, & per se ex Christi morte, sponsa Ecclesia cum suis filiis genita est, quando vi flagellorum, spinarum, clauorum & lanceæ sacratissima illa caro dilacerata fuit: & quia id non nisi magno cum dolore ac cruciatu accidit, ita vt rationabiliùs quàm Moyses dici possit Dei Filius *Sponsus sanguinum*, Hebraica veritas postrema illa Canticorum verba ad verbum transtulit; *Ibi cum dolore peperit te mater; ibi cum dolore peperit quæ genuit te*; & geminauit verbum *cum dolore*, quia in corpore ac spiritu maximos dolores parturienti similes sustinuit.

Humanitas Christi mater violata pœnâ.

Christus cum dolore peperit.

Dilectissimus Sponsus, & amantissima mater, ob partus cruciatus & mortis dolores, non obliuiscitur sibi genitæ sponsæ natæque prolis, nec aliis alendam tradit, sed ipsemet propriis delicatissimis carnibus & pretioso suo Sanguine pascit; vnde meritò S. Ioannes Chrysostomus, tantam dilectionem ac dignationem considerans, cum admiratione dixit: *Quis loquetur potentias Domini, auditas faciet omnes laudes eius? Quis pastor oues proprio pascit cruore? & quid dico pastor? matres multæ sunt, quæ post partus dolores filios aliis tradunt nutricibus. Hoc autem ipse non est passus; sed ipse nos proprio Sanguine pascit, & per omnia nos sibi coagmentat. Vnicuique fidelium Christus semetipsum per mysteria commiscet; & quos genuit, per semetipsum enutrit, nec alteri tradit; per hoc tibi rursum persuadens, quòd carnem suam assumpsit*, &c.

Quos genuit, suo corpore ac Sanguine pascit.

Considera mysteriosum S Crucis hieroglyphicum à Iacobo Bosio relatum de Triumphante Cruce lib. 5. c. 9.

Præmissam considerationem me docuit Philo Episcopus Carpathius in illorum verborum Cant. Canticorum enarratione, *Sub malo excitaui te, & confirmaui*, quam lubet eius verbis confirmare: *Hæc malus salutifera*, inquit, *si ad arborem respicias, crux est humanæ salutis auctrix, in qua salus mundi auctorq; pependit; si verò ad pomum eius ac fructum suauissimum atque sanctissimum, de quo sæpè iam diximus, caleste totum & salutare malum corpus est Iesu Christi, salutariter nobis à Deo datum in escam scilicet & potum sub mystico pane ac vino; ex quo quidem Christianos omnes sanctissimè pascit ac beat, in hoc castissimam sibi sponsam & quamque fidelem animam ad amorem excitat, vallat ac firmat. In hac enim sacratissima fructuosissimaq; arbore dilectam sibi sponsam comparauit atque despondit; id quod sequens oratio apertissimè explicat, cùm dicit: Illic in dolore te peperit, quæ te concepit. In cruce cum dolore cordis ac corporis parta est Ecclesia. Caro enim Christi in tormento crucis passa, Sponsam sibi peperit sanguine redemptam & aqua, quæ de eius latere largissimè fluxere, regeneratam ac lotam*, &c. Hæc Philo. Et propter præmissa, verè Isaiam ad nostrum Caluariæ montem in suo Vaticinio respexisse credere possumus.

Habetur Tomo 1. Bibliothecæ veterum Patrum.

Christi corpus sub pane mysticus.

Quartò, diximus, montem illum significare empyreum cælum, & conuiuium, Sanctorum felicitatem, quæ rerum delectabilium excellentiumque similitudine nobis innotescit; de quo dixit Christus discipulis: *Ego dispono vobis sicut disposuit mihi Pater meus regnum, vt edatis & bibatis super mensam meam in regno meo*, Luc. 22, 29. Ad hanc mensam in Caluariæ monte accubuit Christus Dominus, licet in mensa crucis non sedens, sed crucifixus; non vt sponsus regia corona redimitus, sed spineo circulo vt stultus transuerberatus, & vndique doloribus circumdatus; beatus tamen, quoniam nedum Verbum, sed nec ipsa anima Christi à beatitudine, semel ab æterno Patre donata, vmquam discessit. Ad eamdem mensam assederunt Angeli suo Regi adstantes & ministrantes; & ad eamdem admissus fuit bonus latro post mortem, quia ei à Domino dictum fuit: *Amen dico tibi: Hodie mecum eris in Paradiso*, Lucæ 23, 43.

Christus in Caluario secum gloria communicat.

Sed quintò dicamus, verè montem illum Isaiæ esse sacratissimum Caluariæ locum, conuiuium, & alia ab ipso explicata, esse passionem Christi, & bona, quæ ex ea illi & nobis prouenerunt. Singula explicemus. In opiparo egregioque conuiuio electæ dapes & pretiosa vina abundant, sunt conuiuij ministri omnia ordinatè disponentes, & conuiuiis ipsis ministrantes, vt mensam, cultros, cyathos & similia prætercam vtensilia, ac cantorum suauem concentum, & instrumentorum musicalium harmoniam. Ergo dicemus, hæc fuisse in Caluariæ monte tempore passionis Christi, cùm sciamus Dominum siti plurimùm æstuasse, nec aqua fuisse potatum, vt illius queru-

Caluariam esse montem propterea ostensum, & Christi passionem communem explicatur.

querula vox indicauit, *Sitio?* & vbi alia conuiuio regio necessaria? *(Ioan. 19, 29.)*

Moderator huius conuiuij Pilatus. — *Ministri, Iudæi & Gentiles.* — *Conuiua, Christus, Ecclesia, &c.*

Ecce, vt respondeam, dico: Architriclinus conuiuijque moderator fuit Pilatus, qui tradidit Iesum Iudæis, vt illum crucifigerent, cuius ordinatione gesta fuerunt, quæ circa Christum gesta sunt; conuiuij ministri, Gentiles & Iudæi; conuiuæ, Christus in primis Ecclesiæ sponsus, cui Deus Pater fecit cœnam magnam in die suæ desponsationis, cum dilecta sponsa Ecclesia, ac deinde latrones cum Christo crucifixi, Maria Virgo, Ioannes Christi discipulus, ac alij amici Christi, viri & mulieres; triclinium conuiuij, summitas Caluarij; mensa, crux Saluatoris; cultri, claui, lancea, & præ ceteris acutior, fuit ex vtraque parte acutus doloris gladius, qui corpus & animam conuiuarum pertransiuit; vrceus, vas aceti; cyathus, spongia. *Vas erat positum aceto plenum. Illi autem spongiam plenam aceto, hyssopo circumponentes, obtulerunt ori eius,* Ioan. 19, 29.

Triclinium summitas Caluariæ. — *Mensa, crux; cultri, claui, lancea, dolor.* — *Vrceus, vas aceti, cyathus, spongia.*

Dapes & vina, caro & Sanguis Christi.

Sed vbi dapes & vina? ait Propheta præparandum *conuiuium pinguium, conuiuium vindemiæ*, quòd affatim & abundanter vinum futurum sit; Hebraica lectio habet, *conuiuium fæcium*, id est, vini veteris, quod fæces habet. *Conuiuium vindemiæ defæcatæ*, Hebr. *fæcium purgatarum*, id est vini veteris & percolati. Dapes in primis dices, carnem vitulinam electissimam; quia ibi occisus fuit vitulus saginatus, Saluator inquam noster, qui se in sacrificium holocaustumq; Deo obtulit in odorem suauitatis: cuius carnes nobis in salutem mentis & corporis relictæ fuerunt. Vinum electissimum, omnium fæcium, id est, peccatorum propriorum, expers, sed aliarum particeps, fuit Sanguis eiusdem Saluatoris, quem pro peccatorum nostrorum remissione profudit, Christo ipso discipulis dicente: *Hic est calix Sanguinis mei, noui & æterni testamenti, qui pro vobis & pro multis effundetur in remissionem peccatorum.*

Dapes, fel, vinum, acetum.

Dicas etiam, dapes fuisse fel, vinum, acetum & vinum myrrhatum, ipso Christo per Dauidem Ps. 68, 22. dicente, *Dederunt in escam meam fel, & in siti mea potauerunt me aceto*; & in vniuersum dolores, & opprobria, quibus vndequaque circumdatus fuit mitissimus Iesus, Ierem. Thren. 3, 30. dicente, *Saturabitur opprobriis.* Flores & rosæ, quibus exornantur & circumdantur dapes, acutissimæ spinæ sunt; cantus, eiulatus & blasphemiæ hostium Christi; nisi mauis dicere, lamenta, fletus & lacrymas amicorum, quibus magis delectatus Deus quàm ipsismet cantibus Angelorum. Et hæc quidem dapes & vina licet iniucunda & insuauia videantur, & talia fuerint Saluatori; nobis tamen, quia Christi sunt, iucundissima & suauissima, quibus anima spiritualibus bonis impinguatur & vitam recipit sempiternam.

Flores, spinæ

§. IV.

De sacri huius conuiuij commensalibus.

Conuiuium hoc factum ait Propheta Dominum exercituum omnibus populis: igitur omnes omnino populi, boni & mali, fideles & infideles, Christiani & pagani, Iudæi & Gentiles ad illud admittentur, illius participes erunt, & suauissimis illis vescentur cibis & potibus; &, contra præscriptum Saluatoris, non Sancta sanctis, sed canibus dabuntur, & ante porcos proijcientur margaritæ: non tantùm splendida nuptiali veste induti, sed eadem exuti sacratissimæ illi assidebunt mensæ.

Triplici Propositione respondetur. PRIMA. Si sermo sit de conuiuio Eucharistiæ, fecit illud Dominus pro solis iustis, quantum videlicet ad fructum. Quod si quis absque iustitia, & cum conscientia mortalis culpæ, velut alter Iudas, ad hoc conuiuium accedit, *iudicium sibi manducat & bibit*, vt ait S. Paulus 1. Cor. 11, 29. Quare Apostoli, qui primò ad illud admissi fuerunt, signo & verbis Christus iustos & mundos declarauit: signo, dum illis pedes lauit; verbis, dum eidem dixit, *Vos mundi estis*, Ioan. 13. 10. Ab isto ergo excluduntur nedum infideles, sed etiam peccatores, hisque dicitur: *Foris canes, & venefici, & impudici, & homicidæ, & idolis seruientes, & omnis qui amat & facit mendacium*, Apocal. 22, 15. Et sancta Ecclesia hoc conuiuium contemplata & admirata dixit: *Ecce panis Angelorum, factus cibus viatorum, verè panis filiorum, non mittendus canibus.* Quare Lyranus, qui conuiuio illo intellexit augustissimum Eucharistiæ Sacramentum, per populos pariter conuiuas Dei electos intellexit, qui ex omnibus populis assumuntur.

Conuiuium quibus factum. — *Eucharistia pro solis electis.*

SECVNDA PROPOSITIO. Si conuiuij appellatione Euangelium & Dei verbum intelligatur, dico, ad illud omnes admitti, bonos & malos, fideles & infideles: quare huius conuiuij conditor Christus Dominus palàm loquebatur, & in occulto locutus est nihil. Et idem præcepit discipulis suis, vt illud non solis Iudæis & in repromissionis Terra exponerent, sed *euntes in mundum vniuersum*, prædicarent *Euangelium omni creaturæ*, Marc. 16, 15.

Euangelium pro omnibus.

TERTIA PROPOSITIO. Si per conuiuium illud eximium intelligamus alia spiritualia & æterna bona, fidem, remissionem peccatorum, excitantem vel cooperantem

Spiritualia bona, fides, gratia, &c. non omnibus dantur.

rantem & iustificantem gratiam & gloriam, dico, non pro omnibus æqualiter illud Dominum præparasse, nec omnes ad illud admissos fuisse. Etenim licet magnitudo, opulentia & dignitas conuiuij ex se omnibus in vniuersum populis & gentibus sufficeret, & omnes in illo saturari possent; verùm ob ignauiam & stoliditatem vocatorum, qui aures obturauerunt, & ante opiparam mensam fame potiùs & siti confici voluerunt, dicimus, non pro omnibus illud factum fuisse, nec omnes eiusdem participes effectos. Et hoc est, quod sacri dicunt Theologi, Christum meruisse in morte sua omnibus spiritualia bona, quantum ad sufficientiam, sed non quantum ad efficaciam. Vtraq; pars propositæ & explicatæ Propositionis pluribus probatur à sacris Theologis in 3. Sent. dist. 19. sed nos paucis contenti erimus pro eiusdé confirmatione.

Christus quantum ad sufficientiam omnibus meruit.

Quantum ad primam partem, quòd Christus, quantum ad sufficientiam, omnibus meruerit, & in sacro Caluariæ monte conuiuium spiritualium bonorum præparauerit, probatur in primis ex D. Paulo sic de Christo ad Titum scribente: *Dedit semetipsum pro nobis, vt nos redimeret ab omni iniquitate*. & S. Ioanne: *Ipse est propitiatio pro peccatis nostris; non pro nostris autem tantùm, sed etiam pro totius mundi*. ac D. Petro: *Peccata nostra ipse pertulit in corpore suo super lignum*, &c. pœnas autem peccatorum peccata vocat. & pleraque alia sacræ Scripturæ ac sanctorum Patrum testimonia eamdem confirmant.

Tit. 2, 14. *1. Ioan. 2, 2* *1. Pet. 2, 24*

Secundò, probatur facto Christi, qui non in Ierusalem, vel aliqua alia ciuitate, sed extra pati voluit, vt docet sanctus Paulus; & in medio terræ salutis nostræ conuiuium sua morte præparauit, vt dixit Propheta Regius; vt ex hoc intelligeremus, ipsum non pro vna gente Iudaica vel Græca, sed pro omnibus omnino Gentibus mortuum fuisse, ac proinde omnibus populis spiritualium bonorum conuiuium præparasse. Ipse Christus omnes ad se inuitabat, vt & Angelus in Apocalypsi Ioannis omnes similiter ad magnum conuiuium inuitabat, dicens: *Venite, & congregamini ad cœnam magnam Dei*. Denique, hæc de fide est.

Apoc. 19, 17.

Christus quantum ad efficaciam non meruit omnibus spiritualia.

Secunda pars illius Propositionis, quòd, quantum ad efficaciam, non omnibus meruerit Christus, nec spiritualium bonorum conuiuium fecerit, probatur in primis euentu; quoniam *stultorum infinitus est numerus*, Eccle. 1, 15. qui pro vilibus & caducis bonis solida, illustria & spiritualia relinquunt: quod in quadam parabola cuiusdam magnæ cœnæ indicauit Dominus apud S. Matthæum, ad quam inuitati accedere noluerunt. verè enim dixit Christus: *Multi sunt vocati, pauci verò electi*, Matthæi 22, 14.

Deinde, quando Christus patiebatur, & mensa omnium spiritualium bonorum coram innumera multitudine in Caluariæ monte parata erat; aliqui quidem illius degustarunt salutares dapes, participes spiritalium bonorum effecti, sed plures easdem neglexerunt, & pro vita mortem consequi maluerunt, vt ab Euangelistis proditum fuit.

Fides & gratia omnibus propter Christum data.

Et quinam peculiariter perceperunt huius conuiuij fructus? Si de fide, peccatorum remissione & gratia loquamur, omnes tam electos quàm reprobos huiuscemodi recepisse dico: si verò de gloria, solos electos illius participes effectos, & pro istis efficaciter conuiuium suorum meritorum præparasse Saluatorem; at pro aliis non item, sed communi modo, quia talis fuit voluntas Patris sui. Et ita indicauit Christus ante & post passionem suam. Ante quidem, quando ad Patrem dixit Ioan. 17, 9. *Ego pro eis rogo, non pro mundo rogo, sed pro his quos dedisti mihi; quia tui sunt*, scilicet efficaciter. & infrà: *Sanctifica eos in veritate*. Quam orationem dicit Iustinus Martyr non esse factam à Christo pro Iuda, quia fuit oratio efficax, sed pro aliis Apostolis; pro ceteris autem non prædestinatis orauit generaliter, & pro ipsis generale Caluariæ montis conuiuium fecit.

Gloria electi duntaxat per Christum parta.

Dominus conuiuij Iudex.

Propheta Regius Psal. 74, 8. Dominum conuiuij nostri conditorem, describit Iudicem, pro lance calicem selectissimi vini, sed non absque fæcibus, in manu tenentem, ex quo omnes biberunt, & inebriati sunt boni & mali; sic enim dicit: *Deus index est. Hunc humiliat, & hunc exaltat: quia calix in manu Domini vini meri plenus misto. Et inclinauit ex hoc in hoc; verumtamen fæx eius non est exinanita: bibent omnes peccatores terræ*. Et in conuiuio montis Caluariæ mentio fit vini veteris, quod fæces habet, vt iam ex lectione Hebraica notauimus; sed quid vini optimi & meri nomine faciúmve intelligemus? vino beatitudinem, de qua sub vini metaphora dicitur Iud. 9, 13. *Vinum, quod lætificat Deum & homines*: ea fortasse ratione, quòd vt vinum profusè haustum inebriat, hominemque extra se rapit; ita beatitudo hominem à creatis omnibus abducit, & in Deum absorbet. Isto vino potabuntur electi, Dauide dicente Ps. 35, 9. *Inebriabuntur ab vbertate domus tuæ*. Fæcis verò appellatione, quòd purgamentum vini sit, miseriæ & pœnæ præsentis vel futuræ vitæ, quia insuaues & iniucundæ sunt, significantur, quibus reprobi inebriabuntur; vnde

Vinum merum beatitudinem significat.

Fæces miseriæ.

vnde ad harum allusionem dicitur Ezechiel.23, 34. *Et bibes illum, & epotabis vsque ad faces, & fragmenta eius deuorabis.*

Sed Dominum, quem luculenter à Dauide descriptum audisti, si non carnis, saltem spiritus & fidei oculis in Caluariæ monte contemplare, licet clauis visibilibus humanitatis manibus affixum, sed inuisibilibus Diuinitatis solutum, & calicem præclarum vini purgatissimi beatitudinis inebriantem vni ex electis porrigentem qui mensæ illius assidebant, quoniam iustus; bono inquam Latroni: hic siquidem beatitudinis vinum, dignum dilecto ad bibendum, bibit; quia dictum illi fuit à Domino, *Hodie mecum eris in paradiso*, Luc.23, 43. hoc est: Tu hodie, qui iam meis meritis fidem & gratiam consecutus fuisti, etiam cælestibus dapibus pasceris, & vino beatitudinis inebriaberis. Ac deinde eumdem intuere fæcium poculum vni ex reprobis porrigentem, malo inquam latroni, qui licet eidem assederit conuiuio, quia tamen illius spreuit dapes, passionem & merita Saluatoris nihili fecit, de calice furoris Domini bibere, illum epotare, & illius fæces comedere coactus fuit. Et vt quondam Rex quidam, qui in nuptiis filij sui eximium conuiuium fecit, cùm triclinium ingressus, vidisset discumbentem hominem sine veste nuptiali, illum grauiter corripuit, seuereque puniuit; nam, ligatis manibus & pedibus eius, misit illum in tenebras exteriores, vbi est fletus & stridor dentium; ita, malus latro, quia in conuiuio montis Caluariæ absque diuinæ gratiæ nuptiali veste inuentus fuit, in profundum laci, in gehennam æterni ignis & orcum, vbi nullus ordo, sed sempiternus horror inhabitat, proiectus fuit. In cuius veritatis argumentum, vt quondam in deserto aperta fuit terra, quæ in se recepit & in infernum demisit Deo rebelles illos Dathan & Abiron, vt in lib. Num. proditum est; ita, quando in Christi morte petræ præ dolore scissæ fuerunt, & Caluariæ mons apertus fuit, quasi volens recipere sceleratissimi illius latronis animam, & ad gehennam demittere: & apertura, quæ vsque in hodiernum diem ostenditur, velut os patens indicatam prædicat veritatem.

Christus quomodo ex Caluaria conuiuio fructum percepit. Sed numquid ex conuiuio isto Caluariæ fructum aliquem assecutus est ipse Christus? numquid cælestibus illius dapibus & calicibus pastus fuit? Respondendum, si de essentiali animæ beatitudine vel aliis gratiæ donis loquamur, illa sibi non meruisse, secundùm communem Theologorum sententiam in 3. dist. 18. sed gratis à Patre obtinuisse; si autem de sui nominis claritate & gloriosa exaltatione, & gloria etiam corporis, dicendum, meruisse fructumque percepisse ex sacratissimo Caluariæ montis conuiuio. Hoc ex sequentis difficultatis solutione apparebit.

§. V.

De conuiuarum conditione, quomodoque Saluator conuiuij dapibus fuerit pastus.

SEd quid facere, qualesque esse debent volentes fieri participes efficaciter salutiferi & diuinissimi explicati conuiuij? Respondeo, virtute præditos esse oportere, fortiter viriliterque pugnandum esse contra hostes visibiles & inuisibiles, exteros & domesticos, plurimumque enitendum. Hoc deduco ex tribus indicatis ab Isaia, qui conuiuium descripsit; primò, ex conditione loci conuiuij; secundò, ex conditione habitatorum eiusdem loci; tertiò denique, ex conditione auctoris conuiuij. De primo iam indicauimus, locum esse nouam Ierusalem, quæ Ecclesiam Catholicam significat, non in humili, sed in sublimi loco fundatam. *Fundamenta eius in montibus sanctis*, vt dixit Regius Vates Psalm. 86, 1. intra quam & mons Caluariæ est: in cuius summitate mensa selectissima parata fuit. Ad hæc, conuiuium hoc, siue locus, pluribus vallatus est hostibus & amicis. Quando enim Christus patiendo conuiuium faciebat, vndique fuit circumdatus ab hostibus, Iudæis atque Gentilibus, qui crucifixerunt eum, à latronibus, ab amicis etiam & propinquis, viris & mulieribus, Maria Deipara, Ioanne Euangelista, & aliis. & hæc quidem omnia difficilem ostendunt ad conuiuium accessum: sublimitas loci indicat enitendum esse, vt ad eum perueniri possit; multitudo circumstantium, quòd vi irrumpendum est; &, quod caput, nedum de hostibus triumphandum est, sed amicos & propinquos, qui impedire nos vel retardare possent, ne ad conuiuium accedamus, licet pater vel mater sit, odio habere atque contemnere debemus, vt Christus docuit Luc. 14. Quod expendens Magnus Gregorius Homil. 37. in Euang. modum etiam explicauit dicens: *Vt eos, qui nobis carnis cognatione coniuncti sunt, & quos proximos nouimus, diligamus: & quos aduersarios in via Dei patimur, odiendo & fugiendo nesciamus.* Et ad idem S. Hieronymus Epistola ad Heliodorum: *Per calcatum*, inquit, *perge patrem, per calcatam perge matrem, & euola ad vexillum Crucis; quia solum*

Violenti conuiua Caluaria.

Pro Christo omnia contemnenda.

lum pietatis genus est, in hac parte esse crudelem.

De secundo iam diximus superiùs, ciues nouæ vrbis esse Catholicos, quos Propheta fortes & pauperes, robustos & iniquitatem sustinentes appellauit; his indicare volens, admittendos ad conuiuium Caluariæ debere esse fortitudine animi præstantes, quia *Regnum cælorum vim patitur, & violenti rapiunt illud*; pauperes spiritu, humiles inquam, & affectu rerum temporalium denudatos, quia talium est Regnum cælorum; robustos denique in sustinendo iniquitates, hoc est, aduersitates & impiorum persecutiones. scriptum est enim: *Beati, qui persecutionem patiuntur propter iustitiam; quoniam ipsorum est Regnum cælorum*, Matthæi 5,10.

Matth. 11, 12.

Sed de tertio quid dicendum? qualis est noster illustrissimi conuiuij conditor? *Dominus exercituum* appellatur ab Isaia, vt iam vidimus. Et certè consideratione & admiratione dignum est, quòd potiùs Rex vel paterfamilias non sit appellatus, ad quos magis conuenit conuiuia præparare vel pro sponsis, vel pro amicis & propinquis; quemadmodum alibi in Euangelio idem conuiuij conditor habitu & nomine Regis, vel patris, faciens conuiuia introducitur; & hic sub habitu strenui Ducis & moderatoris militum describitur, ad quem non conuiuia præparare, sed acies instruere pertinet; non vocare conuiuas, sed milites ducere; non ad comedendum deliciosè, sed ad strenuè viriliterque dimicandum cum hoste inuitare.

Conditor conuiuy quare Dominus exercituum dictus.

Dupliciter huic difficultati responderem. Primò, quod ad intentum facit, Saluator noster, qui Dominus est gloriæ, & cui, tamquam paternæ hereditatis heredi, debebatur; qui quamuis essentialem animæ, quam ob eius immensitatem mereri non potuit, & ideò nec illam meruit, vt graues docent Theologi, quam tamen potuit mereri; sui inquam nominis claritatem & exaltationem, nec non & corporis gloriam meritus fuit, viriliter cum hostibus pro sui Patris gloria pugnando.

Et quòd meruerit sui nominis exaltationem, tamquam de fide tenendum est: ita enim docet sanctus Paulus Philip. 2,8. *Humiliauit semetipsum factus obediens vsque ad mortem, mortem autem crucis. Propter quod & Deus exaltauit illum, & donauit illi nomen, quod est super omne nomen*, &c. vbi illa dictio *propter* absq; dubio meritoriam designat causam. Et D. Augustinus Tractatu 104. in Ioannem, exponens hęc Pauli verba, sic ait: *Humilitas claritatis est meritum, claritas humilitatis est præmium.* idem ostenditur ex illis verbis Apoc. 5,12. *Dignus est Agnus, qui occisus est, accipere diuinitatem, gloriam, & fortitudinem.* Dicitur autem Christus accepisse diuinitatem, quatenus ob suam passionem suæ diuinitatis manifestationem promeruit, vt Angelis & hominibus ac etiam ipsis infernis locis notum fieret, quòd Christus verus Deus est vnigenitusque Dei Filius; ob idque omnis lingua, siue spontè, siue coactè & inuitè, confiteatur Dominum nostrum Iesum Christum in gloria Dei Patris esse. Ita docent Doctores sacri, Augustinus citatus, Cyrillus lib. 4. Thesauri cap. 2. Basil. 4. contra Eunomium, & alij. Vide Bellarminum Controuersia 2. generali cap. 9. & 10. Nónne in throno ipso crucis, ad mensam passionis dum accubaret, fuit vt Rex & Filius Dei cognitus & proclamatus à bono Latrone, à Centurione, & aliis?

Christus sui nominis exaltationem meruit.

Quod autem meruerit sibi gloriam corporis, licet controuersia sit inter sacros Theologos, an illam directè vel indirectè meruerit; tamen illam verè meruisse, cum à sui ortus principio non habuerit, negari non potest. Et probatur in primis ex illis eiusdem Saluatoris verbis: *Nónne hæc oportuit pati Christum, & ita intrare in gloriam suam?* Luc. 24, 26. Si autem scire velis, qualis & quæ hæc gloria fuerit, & vnde ortum & originem habuerit, vel vnde cœperit, attende ad ea quæ in fine eiusdem capitis Christus dixit: *Quoniam sic scriptum est, & sic oportebat Christum pati, & resurgere à mortuis tertia die.* Quod priùs dixerat, *intrare in gloriam suam*, nunc dicit, *resurgere à mortuis.*

Corporis gloriam meruit.

Prætereà Paulus ad Hebræos 5, 7. loquens de Christo, ait: *Qui in diebus carnis suæ, preces supplicationesq; ad eum, qui posset illum saluum facere à morte, cum clamore valido & lacrymis offerens, exauditus est pro sua reuerentia.* Ex hoc testimonio colligitur, Christum orasse ac deprecatū fuisse Deum, vt ipsum à morte liberaret, & per gloriosam Resurrectionem eum de mortis potestate & vinculis erueret; pro qua re exauditus fuit, & consequenter suam Resurrectionem & corporis gloriam promeruit.

Hic quædam difficultas animum pulsat. Cùm, secundùm omnes Theologos, Christus Dominus post mortem suam nihil meruerit, quoniam erat extra statum viæ; vnde est, quòd sancti Patres virtutem Sacramentorum dicunt manasse à laterali vulnere Saluatoris, quod, vt sanctus Ioannes docet, inflictum illi fuit post mortem? Sanctus Leo Papa Epist. 4. cap. 6. inquit: *Tunc regenerationis potentiam sanxit, quando de latere eius profluxerunt sanguis redemptionis*

Ex aperto Christi latere quomodo spiritualia bona manarunt.

ptionis & aqua Baptismatis. Similia habet D. Augustinus Tract. 15. & 120. in Ioan. *O mors*, inquit, *vnde mortui reuiuiscunt, quid sanguine isto mundius? quid vulnere isto salubrius?* Et sancta Ecclesia docet, ideò vulnerari voluisse Saluatorem in latere, vt sanguine & aqua ex illo profluente, peccatorum nostrorum sordes abstergerentur. sic enim ait:

Qua vulnerata lancea
Mucrone diro, criminum
Vt nos lauaret sordibus,
Manauit vnda & sanguine.

Obiectio. Dices, in illius vulneris susceptione nullum fuisse nouum meritum, quoniam exanime corpus erat, & meritò inidoneum; sed ideò in illo fundari dicitur nostræ salutis meritum, quoniam cùm anima vnita esset corpori, illud præuidit, acceptauit, & obtulit Patri in nostrorum peccatorum remissionem.

Optimè quidem, sed nec adhuc mens quiescit: nam, vt Christus præuidit & acceptauit illud vulnus, præuidit etiam flagella, spineam coronationem, crucifixionem & alia mala; quæ nedum antequam reciperet acceptauit & Patri obtulit, sed etiam quando actu illa patiebatur; vnde potius his quàm vulneri laterali videbatur adscribi debere meritum suæ passionis & virtus Sacramentorum, quia in statu merendi recepit; & quia magis frequentatis actibus acceptauit, & Patri obtulit.

Solutio. Aliis omissis, dicerem, ideò vulneri laterali Saluatoris adscribi à sanctis Patribus virtutem & meritum passionis Christi, & non aliis plagis & vulneribus, vt indicarent, bello hostes deuicisse, sibique & nobis spiritualia bona promeruisse; nam lancea, qua latus Saluatoris apertum fuit, arma militis est, non similiter flagella quibus fuit cæsus, spinæ quibus fuit coronatus, crux & claui quibus fuit crucifixus. Doctrinam hanc pulchrè explicuit Isaias cap. 63. quem tu consule, & attentè considera.

Ac denique præclarum ad hoc ipsum habemus testimonium Hebr. 2, 9. *Videmus Iesum, propter passionem mortis, gloria & honore coronatum:* vbi nomen *coronæ* satis indicat, in bello comparatam victoriam, & præmium, propter victoriam debitum. Et quamuis alio titulo corporis gloria ei deberetur ob beatitudinem animæ, verùm alio etiam titulo illam habere voluit, id est, merito & heroicis actibus, quod gloriosius est; & omnia inerant Christo ad talem gloriam promerendam necessaria.

Ex his colligimus, quòd si Christus Dei Filius, conuiuij Dominus & præparator, voluit illi post passionem assidere, & post partam de hostibus victoriam illius pretiosis dapibus & electis vinis perfrui, nos qui homines & serui sumus, ad illud idem ex gratia vocati, arbitrari debemus peruenire non posse, nisi modo quo ad illud Dominus exercituum peruenit, strenuè & legitimè certando.

De quodam prudenti ac forti Duce legitur, quòd postquam cohortatus fuisset suos milites ad strenuè pugnandum cum hoste, vt suaues victoriæ fructus consequerentur; cùm illi fortitudine illum profligassent, præparauit eis fidelis Dux admirandum & omnibus bonis refertum conuiuium, & accubantibus dixit: Ad hoc ex illo peruenimus, hoc est, ex bello ad conuiuium deuentum est. Similiter Christus Dominus, post bellum & victoriam de hostibus comparatam, facit suos milites cælestis conuiuij & suauissimarum dapum montis Caluariæ participes, eodem dicente Apocalyps. 2, 7. *Vincenti dabo edere de ligno vitæ, quod est in paradiso Dei mei.*

Huius veritatis pulchrum exemplum & egregiam figuram legimus in sacris Litteris. Ad Hebræos scribens sanctus Paulus de Melchisedech ait: *Hic enim Melchisedech, Rex Salem, Sacerdos Dei summi, qui obuiauit Abrahæ regresso à cæde Regum, & benedixit ei.* Hebr. 7, 1. Cùm victor reuerteretur Abraham, quia quatuor Reges superauerat, tunc illi obuiàm exiit summus Sacerdos, & benedixit ei, vt dicitur in Genesi, proferens panem & vinum. Magnum mysterium, quòd tunc illi obtulit panem & vinum, & benedixit ei, cùm tantam victoriam reportauerat.

S. Anselmus in ea verba mysterium aperit, quod respicit dispositionem necessariò requisitam in accedente ad dignè suscipiendum altaris augustissimum Sacramentum; sic enim dicit: *Caue frater, ne hunc diuinum cibum accipias, nisi postquam à quatuor Regibus victoriam reportaueris, quæ sunt quatuor præcipuæ passiones animæ, quæ illam perturbant, scilicet, spes, metus, tristitia & voluptas.* Quot peccata committit homo sperans temporale aliquod bonum consequi? quot res, quas maximè facere debet, non facit, propter humanum metum? vt autem voluptatem assequatur, & mœrorem fugiat, quid non faciet homo malæ conscientiæ?

Cuius mysterium prosequentes & nos dicimus, neminem admitti vmquam posse ad pingue Caluariæ montis conuiuium ab illo, cuius typus extitit Melchisedech, Christo Domino, nisi prius cum Abraham viriliter decertauerit, & passiones omnes domuerit, visibiles ac inuisibiles animæ hostes strenuè profligauerit. Curandum ergo diligen-

ligenter, vt præmissi quatuor mystici Reges & in vniuersum omnes hostes superentur, vt de illis reportata victoria, spiritualibus gratiæ dapibus in præsenti vita, & in futura cælestibus gloriæ vesci possimus.

Ex conuiuio Caluariæ victoria processit. Secundo respondetur, ideò Reparatorem nostrum appellari Dominum exercituum, dum conuiuator conuiuij montis Caluariæ introducitur, vt intelligeremus, in eo processisse tamquam belli Ducem contra potentissimos Dei & humanæ naturæ hostes, peccatum, mortem, & diabolum, vt eos palàm penitusque de mundo eliminaret, & ad nihilum vsque redigeret: quod tum ex aliis, tum ex Prophetæ verbis, quorum interpretationem prosequemur, facile patere potest.

Non modicam parit admirationem, quod accidit toto tempore passionis nostri Saluatoris. Cùm enim Christus spontè se morti obtulerit, & se persequentibus minimè restiterit (*Oblatus est, quia ipse voluit*, inquit Euangelicus Vates, *& non aperuit os suum: sicut ouis ad occisionem ducetur, & quasi agnus coram tondente se obmutescet, & non aperiet os suum*, Isaiæ 53,7.) inermis & mansuetus apparuerit, & cum pusillo grege discipulorum incesserit; ita vt omnes facilè possent intelligere, non esse hominem bellatorem, nec contra ipsum, vt contra validum robustumque hostem, procedendum: tamen ab exordio suæ passionis vsque ad finem contra ipsum actum est ac contra potentissimum Ducem electissima militia instructum, vt Euangelica docet historia. Quando captus fuit, Iudas accepit cohortem, & à Pontificibus & Pharisæis ministros, & venit ad locum vbi erat Iesus in horto cum laternis, facibus & armis: à quibus & captus est, & ductus ad Annam & Caipham; & vinctus similiter ductus fuit ad Pilatum & Herodem. Deinde congregata ad eum vniuersa cohorte, ductus fuit ad mortem: & à quibus circumdatus non fuit in sacro Caluariæ monte? innumera quippe erat militum turma, & alia hostilis gens. Denique, post ipsam mortem illius Sepulchrum militari custodia munitum fuit. Sed quid de hostibus Iudæis & Gentilibus dico, ipse Christus, qui prius miserat discipulos suos sine sacculo, pera & calceamentis, imminente illius passione dixit illis: *Qui habet sacculum, tollat, similiter & peram: & qui non habet, vendat tunicam suam, & emat gladium*, Lucæ 22,36. & ipsi duos in mensa gladios acceperunt. Christus ad montem Caluariæ profecturus, se Regem declarauit coram Pilato, qui ab ipso Pilato Rex proclamatus fuit cum illis verbis, *Ecce Rex vester. Regem* *Ioan.19. 14.* *vestrum crucifigam?* tum in illius mortis sententia. Si in vexillo cohortis Romanorum erant illæ exaratæ litteræ, S. P. Q. R. in vexillo crucis nostri Ducis & Regis erant illæ descriptæ, I. N. R. I. Quid his voluit Dominus indicare? & quodnam latet in præmissis mysterium?

Illud crederem, Christum Reparatorem nostrum, tamquam Dominum exercituum & strenuissimum Ducem, in sua passione profecturum esse ad Caluariæ montem, vbi, tamquam in campo certaminis, contra tartareas potestates bellum gereret, mortem, peccatum & dæmonem, hostes potentissimos, qui totum sibi subdiderant mundum, debellaret, & foras fugaret, & de ipsis gloriosum referret triumphum, non ferro, sed ligno, non viuendo, sed moriendo. *Mors & vita duello conflixere mirando, Dux vitæ mortuus, regnat viuus*, cantat Ecclesia. *Suscepit ad passionem [illegible]*

Hinc Petro, qui arbitrabatur ferro pugnandum esse, ac ideò pro sui Ducis defensione in horto, exempto gladio, percussit vnum ex illis qui venerant ad eum comprehendendum, dixit: *Conuerte gladium tuum in locum suum. Omnes enim qui acceperint gladium, gladio peribunt. An putas, quia non possum rogare Patrem meum, & exhibebit mihi modò plusquam duodecim legiones Angelorum?* Matth.26,52. quia non resistendo, sed patiendo, non materialibus, sed spiritualibus armis victoria comparanda erat. *Petro quære mandatum est mittere gladium in vaginam.*

Et profectò in ipso conuiuio & monte, quod euenit, ostendit; omnes circumstantes, & ipsi cum Christo crucifixi conuitiabantur illi; blasphemias, conuitia & improperia ab omnibus sustinuit: nihilominus ipse non solutus, sed cruci affixus, non inferens pœnam, sed sustinens mortem, de hostibus triumphum retulit; nam & vnus ex latronibus cum illo crucifixis partes illius suscepit, & Regem confessus fuit. *Centurio autem, & qui cum eo erant, custodientes Iesum, viso terræmotu & his quæ fiebant, timuerunt valdè, dicentes: Verè Filius Dei erat iste*, Matth.27,54. Principem tenebrarum, vt prædixerat, & omnes tartareas potestates profligauit, & de hoc mundo eiecit. *Expolians principatus, & potestates, traduxit confidenter, palàm triumphans illos in semetipso*, Coloss.2,15. in quibus verbis illud *traduxit* considerandum est, quod ex Græco redditum, *exemplauit*: & vult dicere sanctus Paulus, Christum dæmones ita profligasse, vt eos in triumphũ duxerit, humiliatos, vinctósque post terga manibus, in exemplum omnium mundi Regum ac Principum, vt, conspectis dæmonibus tanta potentia

tentia subactis, & compressis à pristinæ fortunæ felicitate, in eum statum seruitutis miseriæque redactis, discerent in eis Christi arma formidare, timentes nimirum, ne similes sibi casus eueniant; hanc enim vim habet verbum *exemplauit*. Et sanctus Augustinus lib. de Agone Christiano cap. 2. inquit: *In ipso vincuntur inimica nobis inuisibiles potestates, vbi vincuntur inuisibiles cupiditates. Fuso enim sanguine sine culpa, omnium culparum chirographa deleta sunt, quibus debitores, qui in eum credunt, à diabolo antè tenebantur. vnde ait, Qui pro multis effundetur*, de suo Sanguine loquens Christus. & lib. de Peccat. meritis & remiss. cap. 30. causam & modum nostræ redemptionis insinuans, ait: *Nihil inuenit diabolus in Christo vt moreretur: sed pro voluntate Patris mori Christus voluit, non habens mortis causam de peccato; sed de obedientia & iustitia mortem gustauit, per quam nos redemit à seruitute diaboli*, &c. Ad hoc videri potest Magister in 3. Senten. dist. 19. & ibidem D. Bonauentura artic. 1. quæst. 2. & 3.

Peccati vinculum Christus sustulit, & eiusdem apparentiam. Sed quid singulariter dicat Propheta noster ad intentum, videamus: *Et præcipitabit in monte isto faciem vinculi colligati super omnes populos, & telam, quam orditus est, super omnes nationes. Faciem vinculi*, id est vinculum, ita vt *facies* abundet, dicunt aliqui interpretes. Sed vinculum illud, quo omnes ligati tenebantur, quid significat? Peccatum, quo omnes innodati erant, hoc Christus præcipitauit, & de medio sustulit: & telam, quam orditus est, id est, rete, quod omnibus à dæmone est impositum, rupit.

Hector Pintus in hunc Isaiæ locum, per vinculum intelligit nedum peccatum cum aliis, sed amplius arbitratur, *faciem* non redundare, sed aliquid significare docet; & quid? apparentiam ipsam peccati, velleque Prophetam dicere, Christum sua passione & Sanguine non solùm euersurum esse peccatum, sed etiam adeò abliturum, vt ne facies quidem illius appariturа sit; & hoc quantum fuit ex parte illius.

Christus à lege nos liberauit. Addit etiam aliam interpretationem non prætereundam, faciem vinculi significare obligationem legis Moysaicæ, qua vincti velut vinculis tenebantur Iudæi: quam obligationem Christus aboleuit suo Euangelio, & deleuit eam suo Sanguine, & sua morte præcipitauit; ipse enim nos liberauit de maledicto legis. Hæc obligatio, inquit ille, est chirographum illud de quo ait D. Paulus Coloss. 2, 14. *Delens quod aduersus nos erat chirographum decreti, quod erat contrarium nobis, & ipsum tulit de medio, affigens illud cruci.* Quamuis enim chirographum illud decreti sit ipsum, quo se per esum ligni vetiti omnesque posteros Adamus æternæ morti reddiderat obnoxios, iuxta Dei decretum dicentis, *In quocumque enim die comederis ex eo, morte morieris*, vt multi interpretantur; Gen. 2, 17. Chrysostomus tamen illud de obligatione Iudæorum legi Moysi etiam exponit. Dixerunt enim, vt in Exodo Litteræ diuinæ testantur: *Omnia quæ locutus est Dominus, faciemus, & erimus obedientes.* Exod. 24, 7. Et hæc est etiam D. Hieronymi interpretatio illum locum Apostoli explanantis, quamuis hìc in Commentariis in Isaiam huius expositionis non meminerit.

Symmachus vertit, *Faciem dominatoris, qui dominatur super omnes populos.* Quod de diabolo intelligitur, quem Christus apud Ioannem huius mundi principem appellauit, quem in profundum inferni præcipitauit. *Christus diabolum in infernũ præcipitauit.*

Per telam operimentum erroris intelligit idem Pintus, quod Christus splendore sui Euangelij abstulit, & lucem, qua homines veritatem intuerentur, attulit.

Præcipitabit mortem in sempiternum. hoc est: Christus sua virtute, non alterius opera, mortem deuincet, & illius auferet instrumenta. *Morte Christi nostra deuicta.* dixit idem ipsemet Dominus alibi apud eumdem Prophetam, dum, loquens de victoria quam in cruce de hostibus retulit, inter alia sequentia ad intentum dixit: *Torcular calcaui solus, & de Gentibus non est vir mecum.* Isa. 63, 3. id est: Ego solus, non aliorum fultus auxilio, hostes deuici: & quia vicit, & triumphauit in cruce, colligunt sacri Doctores, crucem esse torcular, in quo hostes velut vuæ fuerunt conculcati.

Hinc factum arbitror, vt propheticus sermo impleretur, vt initio passionis Christi Apostoli eius, quos ipse in vltima cœna iustos omnes prædicauerat, Iuda excepto, *Vos mundi estis, sed non omnes*, Ioan. 13, 10. *Christus in passione, quare ab omnibus derelictus.* bonis actibus, & singulariter fide & compassione patientem Magistrum sequerentur, qui nihilominus, cùm ipsum fuissent comitati vsque ad locum orationis, effusionis sanguinis & captiuitatis in horto, quando tempus erat orandi & dilectionem erga Christum ostendendi, & vt oranti & æstuanti charitate Christo se conformarent, obtemperarent consilio Magistri, & liberarentur à diabolicis insidiis, quas illo singulariter tempore parabat satanas, Christo dicente, *Simon, Simon, ecce satanas expetiuit vos, vt cribraret sicut triticum. Orate, ne intretis in tentationem.* Luc. 22, 31. & 41. statim ac Christus orationi se dedit, in qua factus fuit in agonia, & sudauit sanguinem, illi vt omnium immemores, &, vt ita loquar, extra se facti,

sopori

ſopori & ſomno ſe dederunt, quamuis modico illo tempore non ſemel fuerint à Chriſto excitati & admoniti vt vigilarent; nihil tamen profecit admonitio, nam ſomno ſepulti ſemper iacuerunt, quoad vſque venit illuc Iudas cum numeroſo milite ad Ieſum comprehendendum; tunc enim fuerunt iterum à Chriſto excitati: & quando fuit captus Chriſtus, omnes diſperſi fuerunt, &, eo relicto, fugerunt: Petrus inter illos præcipuus, quique feruentior ceteris diſcipulis videbatur, pluries & cum anathemate iurauit, quòd Chriſtum non nouiſſet. Ac denique, quando crucifixus fuit, ab impiis quidem vallatus, & inter ſceleratos crucifixus, ſed amici ac noti eius ſtabant à longe, vt Euangelica teſtatur Hiſtoria. Et quare tunc tantus torpor, negligentia & facinus, quando noſtra operabatur ſalus, & non potius ſanctis operibus dediti, eidem cooperabantur amici Chriſti?

Arbitror Deum ita permiſiſſe, vt, aliis omiſſis, intelligeremus, ſolum Chriſtum in cruce morte ſua mortem omnium ſuperaſſe, ſpiritualia æternaque bona promeruiſſe, & omnes illius paſſione & merito indigere; cùm in ipſo mortis tempore, etiam in electis ſuis Apoſtolis, reperit prauitatem. *Dominus enim noſter*, vt inquit Magnus Leo Serm. 1. de Natiuit. Domini, *peccati mortiſq; deſtructor, ſicut nullum à reatu liberum reperit, ita pro liberandis omnibus venit.*

Maria & Ioannes quare cruci adſtabant.

Quod ſi dicas, Matrem ſacratiſſimam & dilectum diſcipulum magna animi conſtantia, dolore & compaſſione ſtetiſſe iuxta crucem, dum in ea Redemptor pendebat; Reſpondeo, ſtetiſſe non vt ſalutis noſtræ cooperatores, ſed vt fructus, ſigna & teſtes egregiæ victoriæ, quam tunc de hoſtibus glorioſe ſolus comparauit, nullo alio opem præbente. *Et de Gentibus non eſt vir mecum.* Lege ad idem Iſaiam cap. 53.

Mortem quomodo abſtulit Chriſtus, cum adhuc vigeat.

Sed dices, quomodo Chriſtus abſtulit mortem, cùm omnes ab Adam vſque ad Chriſtum, & vſque ad præſens, mortui ſint, & morientur omnes qui naſcentur in poſterum vſque ad illius aduentum ad iudicium; quoniam, vt inquit D. Paulus Hebræor. 9, 27. *Statutum eſt hominibus ſemel mori, poſt hoc autem iudicium.* A quo ſtatuto nec ipſe Dei Filius liber extitit.

Reſpondetur, verè Chriſtum in Caluariæ monte præcipitaſſe mortem in ſempiternum, in ſe quidem initiatiuè & conſummatiue, in aliis initiatiue; quam in generali omnium reſurrectione penitus conſummabit, & de medio tollet. Singula explicemus.

Dominus exercituum in Caluariæ monte armatus contra mortem procedens, morte ſua de illa triumphum erexit. Iſtum explicandi modum locus Prophetæ, prout citatus à D. Paulo 1. Cor. 15, 54. indicat, qui pro *præcipitabit*, legit, *abſorbebit*. Quod abſorbetur, intra ſtomachum recipitur; & illius eſſe deſtructo, virtute caloris naturalis aliud nobilius recipit, quia vitale, & illius in quod conuertitur: ita mors abſorpta à Chriſto virtute diuinitatis deſtructa fuit, & vita reparata, vt cantat Eccleſia de Saluatore noſtro: *Mortem noſtram moriendo deſtruxit, & vitam reſurgendo reparauit.* Et Reſurrectio aliud non eſt niſi mortis deſtructio.

Et quod pro ſe Chriſtus præcipitauerit mortem in ſempiternum, & vitam comparauerit æternam, nedum initiatiuè, ſed etiam conſummatiue, docuit S. Paulus Roman. 6, 9. hiſce verbis: *Chriſtus reſurgens ex mortuis iam non moritur, mors illi vltrà non dominabitur.* Ipſe ſiquidem, vinculis mortis & ſepulchri confractis, tertia die reſurrexit ſtola immortalitatis indutus, & illâ glorioſus aſcendit in cælum: ideò Chriſtus primogenitus mortuorum, & primitiæ dormientium appellatur in ſacris Litteris.

In morte etiam & reſurrectione Chriſti inchoatiue fuit mors pro aliis præcipitata, & vita introducta, in ſæculi conſummatione abſoluenda. Surrexit Chriſtus caput noſtrum, ergo & nos reſurgemus, inquit ſanctus Paulus. idem: *Cùm autem mortale hoc induerit immortalitatem, tunc fiet ſermo, qui ſcriptus eſt: Abſorpta eſt mors in victoria. Vbi eſt mors victoria tua? vbi eſt mors ſtimulus tuus?* 1. Cor. 15, 54. Hic locus eſt Oſe. 13, 14. licet ſub aliis verbis, idem tamen ſignificantibus; vbi ſic dicitur: *De manu mortis liberabo eos, de morte redimam eos: ero mors tua ò mors, morſus tuus ero inferne.* Hæc verba ad intentum & appoſite mihi videtur interpretari Nicolaus Lyrenſis, etiam ſecundum mentem D. Hieronymi. Hæc reſurrectio ad vitam immortalem incepit in Chriſto, ſecundùm quod dicitur 1. Corinth. 15, 20. *Chriſtus reſurrexit à mortuis primitiæ dormientium: quoniam quidem per hominem mors, & per hominem reſurrectio mortuorum. Et ſicut in Adam omnes moriuntur, ita & in Chriſto omnes viuificabuntur.* In reſurrectione verò ſua liberauit Patres ſanctos de manu mortis in limbo detentos; ideò dicitur, *De manu mortis liberabo eos*, &c. quia in ſua reſurrectione liberauit aliquos particulariter de poteſtate mortis; & in reſurrectione generali liberabit omnes generaliter, ſecundum illud Apoſtoli 1. Corinth. 15, 26. *Nouiſſima autem inimica deſtruetur mors.* Ideò vt in generali reſurrectione omnes reſurgemus, vt loquitur ſanctus Paulus, ita aliqui reſurrexerunt in mor-

te

ræ Christi, vt indicat Matthæus, loquens de signis quæ in morte Christi acciderunt, *Matth. 27, 52.* hisce verbis: *Et terra mota est, & petræ scissæ sunt, & monumenta aperta sunt: & multa corpora Sanctorum, qui dormierant, surrexerunt. Et exeuntes de monumentis post resurrectionem eius, venerunt in sanctam ciuitatem, & apparuerunt multis.* Quos non amplius e viuis decessisse, sed gloriosos vnà cum Christo ad cælum ascendisse, grauium Doctorum probabilis sententia est.

Et non tantùm in monte Caluariæ mortem præcipitauit Christus, sed etiam lacrymis & passionibus suis abstulit & abstersit lacrymas & passiones nostras: certum namque est, & experientia comprobatum, fideles ob Christum aduersa omnia æquanimiter hilarique animo sufferre, ac si insuaue nihil in se haberent, sed omne delectamentum suauitatis; quod in altera vita perficietur, quando, vt ait Ioannes Apocal. 21, 3. *absterget Deus omnem lacrymam ab oculis eorum, & mors vltrà non erit, neque luctus*, &c.

Et dicet in die illa: Ecce Deus noster iste, expectauimus eum, & saluabit nos: iste Dominus, sustinuimus eum, exultabimus, & lætabimur in salutari eius. Quia requiescet manus Domini in monte isto, Isaiæ 25, 9. hoc est: *Christus in cruce Dominus cognitus.* Quando Reparator noster in monte Caluariæ sua passione hostes superabit, & omnibus populis splendidum faciet epulum, tunc illum cognoscemus nedum vt omnium Creatorem & Dominum, sed peculiariter Deum nostrum, tum ob sibi vnitam nostram humanitatem in illius incarnatione, tum ob nostram operatam salutem in passione. Et profectò in eius morte verè Deus noster cognitus est à bono Latrone, Centurione & aliis, qui anteà illum non nouerunt, & nomen eius non inuocauerunt. Verè expectauimus eum; quia ab æterno Patre promissus, & expectatio Gentium, ab omnibusque desideratus nuncupatur: cuius expectatio, vt tristitiam pariebat, quoniam *spes, quæ differtur, affligit animam*, Prou. 13, 12. ita illius aduentus & operata salus omnibus extitit causa gaudij & lætitiæ. *Vox exultationis & salutis in tabernaculis iustorum*, Psal. 117, 15.

Dubium. Sed quid est, quod gaudium nostrum prouenire indicat Propheta ex quiete Domini? *Quia*, inquit, *requiescet*, &c. quare non potius e nostra quiete & salute prouenire non dicit, cùm exploratum sit, omnes magis de propriis quam de alienis bonis lætari?

Solutio. Respondetur tripliciter; Primò, tenendo cum Hectore Pinto hic, quiete manus Domini significari cessationem à punitione, sicut extendere manum punitionem significat, secundùm phrasim sacræ Scripturæ, vt patet ex illo Iob 19, 21. *Manus Domini tetigit me.* & Psal. 31, 4. *Granata est super me manus tua.* & alibi frequenter. Sequendo hanc interpretationem, verè de propriis bonis lætantur fideles, hoc est, de ablatione æternæ mortis, quam sibi peccatis demeruerant, quæ per Christum ablata est; & in eius gratia decedentes, pro æterna punitione sempiternam comparant felicitatem. *De liberatione æterna lætantur fideles.*

Non alienus est ab isto explicandi modo Ferrerius apud Villalpandum iam citatum, qui vult, manum Dei quiescere, denotare perpetuum Dei fauorem & auxilium virtutis ac potentiæ Dei in Ecclesia; qua etiam eius hostes conterat, & ad nihilum redigat, vt indicant sequentia Isaiæ verba: & Christum Dominum perpetuò in Ecclesia quiescentem, manu Dei indicari putat.

Secundò, dicamus, iustos, qui magis affectione iustitiæ quàm commodi mouentur, magis gaudere de bonis Domini omni iure sibi debitis, quàm de propriis sibi à Deo liberaliter elargitis; ac ideò in Cantico Angelorum introducuntur gaudentes & gratias agentes Deo; non pro acceptis ab eo beneficiis, sed pro naturali Dei gloria: *Gratias*, inquiunt, *agimus tibi propter magnam gloriam tuam.* Ita iidem iusti apud Isaiam singulariter lætantur, ob debitam Saluatori quietem, quam in Caluariæ monte obtinuit. *Boni de bonis Domini magis quàm de propriis gaudent.*

Tertiò, dicamus, quietem Christi esse quietem nostram. Pace à Duce in bello strenuè comparata etiam milites perfruuntur, & quies paxque Ducis & militum censetur; ita cùm noster Dominus exercituum post mortem, victoria de hostibus obtenta, pacem sibi comparauerit, & nostræ nouæ vrbis fortes milites vt eadem potiantur effecit; vnde sanctus Paulus Christum vocauit pacem nostram: ad quod etiam respicientes Septuaginta interpretes, locum Prophetæ ita reddiderunt, *Exultauimus, & lætati sumus in salute nostra. Requiem dabit Dominus in monte isto.* *Christi quies nostra.*

Verùm nescio quid adhuc cupit animus scire, inquit Villalpandus, cur manus Dei quiescere dicatur potiùs quàm Deus ipse: num aliquid egisse intelligatur manus, quo peracto quiescere dicatur: quod cùm euoluerem, occurrit mihi locus Geneseos, in quo, cùm creationis opera omnia, creato homine, compleuisset Deus, dicitur, *Et requieuit die septimo ab vniuerso opere quod patrarat.* Et cum salutem humani generis operata dicatur manus Domini in monte hoc, atq; instaurasse *omnia in Christo, quæ in cælis, & quæ in terra sunt, in ipso*, Ephes. 1, 10. meritò, *Dubij solutio.* *Gen. 2, 2.*

meritò, huiusmodi opere completo, atque omnibus numeris absoluto, quieuisse dicatur manus Domini; quippe quæ in passione ac morte nimium laborauerat, in Resurrectione requiesceret, &c. Quare Deus, qui cessauit in opere creationis creato homine, eodem deperdito per peccatum, & per arduum opus passionis à Deo reparato, manus eiusdem quiescere dicitur à Propheta?

Obiectio. Sed enim necdum animus plene quiescit. Etenim, vt, post absolutum opus creationis dicitur non manum Dei, sed ipsum Deum cessasse, quare, absoluto opere redemptionis per eumdem Deum, non dicitur similiter ipsum quieuisse, sed manum eius?

Solutio. Vt quid mihi occurrit aperiam, tria prius placet præmittere. Alterum est, nomen *quiescere*, quod ab humanis ad diuina secundùm quamdam similitudinem transfertur, non semper eamdem habere significationem, & quidem in humanis, vbi est propriè labor; quoniam ad cessationem operis sequitur quies, ideò, completo opere, dicimur quiescere: & ita quies in humanis vnum connotat, id est, laborem & opus; alterum significat formaliter, id est, cessationem ab opere, & quietem. Quando idem nomen transfertur ad diuina, vel transfertur ad totam Trinitatem, Patrem, Filium & Spiritum sanctum, vel, secundum quamdam appropriationem, dicitur de Filio Dei, ob assumptam humanitatem. Si dicatur primo modo, dicendum, connotare opus quidem, sed sine labore, & formaliter significare cessationem ab opere. Ratio est; quia beata Trinitas, cùm purissimus & infinitæ perfectionis spiritus sit, omnis passionis expers est. Sed, si dicatur secundo modo de Christo: ratione assumptæ humanitatis potest verbum *quiescere* significare nedum cessationem ab opere, sed etiam opus laboriosum transactum connotare; quemadmodum & anima à corpore separata in sua operatione non patitur, sed bene corpori vnita, quia sensibus indiget in operando, vt docent Philosophi; ad quod respiciens Sapiens dixit: *Corpus, quod corrumpitur, aggrauat animam, & terrena inhabitatio deprimit sensum multa cogitantem*, Sap. 9, 15.

Verbi quiescere multiplex significatio.

Manus Dei Filium significat. Alterum notandum sit, *manus* nomen, inter alias significationes quas habet in sacris Litteris, significare secundam sanctissimæ Trinitatis personam Verbum Patris, vt patet Psalm. 143, 7. vbi aduentum Filij Dei in mundum per incarnationem expostulans Propheta dicit, *Emitte manum tuam de alto*, &c. ea fortasse ratione; quoniam vt manu omnia operamur, & ideò organum organorum appellatur à Philosopho; ita Pater, quoniam omnia per Filium in esse produxit, dicente Ioanne, *Omnia per ipsum facta sunt*, manus Dei appellatur; et in auctoritate adducta Isaiæ, manus appellatione Filius Dei intelligitur: ratio est, quia in ea fit mentio humanæ redemptionis, quæ Filio appropriatur. Ioan. 1, 3.

Ad cuius intellectum subiungo tertiò. Opus quidem humanæ redemptionis auctoritate potestatis, quę tribus diuinis Personis communis est; æqualiter tribuitur Trinitati: ipsa enim auctoritate potestatis nos redemit, ac ideò Redemptor dici propriè potest; sed appropriatur Filio, propter exhibitionem obedientiæ & humilitatis, quia in assumpta humanitate impleuit nostræ redemptionis sacramentum, liberando inquam nos à peccato, diaboli tyrannide, & Deo Patri reconciliando non corruptibilibus, auro & argento, sed vitam propriam pro nostra redemptione morti offerendo, ipso dicente: *Animam meam pono pro ouibus meis*, Ioan. 10, 15. ideò earumdē Redemptor per appropriationem, vt dixi, appellatur. Et ipse Isaias verbo Dei salutem nostram tribuit, vt clarè illius adducta indicant verba.

Opus redemptionis Trinitati communiter, Filio appropriatur.

Ad propositum, cum creationem hominis tota fuerit operata Trinitas antequam Verbum humanaretur; de ea loquens Moyses dixit, ea peracta, Deum quieuisse ab opere: vbi verbo *quiescere* non cessatio à labore denotatur, sed ab opere simpliciter; quoniam in beata Trinitate labor esse nequit. Sed Isaias, loquens de eiusdem hominis redemptione operata singulariter à Dei Filio & manu in assumpta humanitate non sine laboribus & passionibus, eodem alibi per Isaiam dicente, *Seruire me fecistis in peccatis vestris, præbuistis mihi laborem*, meritò post illam absolutam dixit, non absolute Deum, sed Dei manum requiem capturam, prout requies significat cessationem à laborioso redemptionis opere, & eiusdem consummationem. Isa. 43, 24

Deus diuersimodè quiescere dicitur in creatione & redemptione.

Requieuit autem manus Domini in nostro augustissimo & sanctissimo Caluariæ monte; quia in eo finem receperunt Filij Dei peregrinationes, prædicationes, labores & passiones, & quæ sacri Vates de eo vaticinati impleta fuerunt, quando dixit: *Consummatum est. Et inclinato capite tradidit spiritum*, Ioan. 19, 30. Requieuit manus Domini; quoniam ibi sui nominis exaltationem & corporis gloriam sibi promeruit, licet aliis titulis debitam, vt gloriosior esset. Requieuit in monte isto manus Domini in nobis; quia eduxit nos dextera sua de manu inimicorum nostrorum, de tenebris & vmbra mortis, & sanctos Patres de inferni carcere liberauit, & ad cælestia Regna perduxit,

Caluaria mons [illegible]

duxit, tartareas potestates, ac omnes alios visibiles & inuisibiles hostes profligauit & vicit.

Breuiter, præmissa colligendo, apparet, quanta quidem sit dignitas & excellentia nouæ nostræ Ierosolymæ & ciuium eius, & singulariter præeminentia sacratissimi nostri Caluariæ montis; quæ tanta est, vt facile superet alia huius visibilis mundi loca, & aliis inuisibilibus ac beatis minime cedat: quoniam in eo Reparator noster fecit opulentissimum conuiuium, iustis quidem corporis sui; omnibus verò verbi Dei & doctrinæ salutaris; fidei & gratiæ iis qui illam receperunt; gloriæ denique electis suis. Hic cursum consummauit, & opus, quod à Patre suo accepit, perfecit; ita vt vere in eo quiescat, & nos in ipso. vnde quilibet nostrûm vere dicere potest: *In pace in idipsum dormiam, & requiescam*, Psalm. 4,9.

Sit hîc finis huius primæ Peregrinationis: etsi enim processio, quæ singulis quoque diebus fit in sanctissimi Sepulchri Domini nostri templo, non hîc terminetur, sed vlteriùs procedat ad alia sancta loca honoranda, vsque ad locum vnde primò discessit; tamen visum fuit illam hîc terminare, tum ne nimiùm in vna Peregrinatione loca & Capita multiplicaremus; tum vt mysteria verè distincta, dolorosæ, inquam, Passionis & gloriosæ Resurrectionis distinctis Peregrinationibus repræsentaremus. Vt igitur præsenti Peregrinatione comitati fuimus Christum ad mortem quam in Caluariæ monte sustinuit; ita in sequenti, eumdem de cruce depositum prosequemur ad Sepulchrum vsque, ex quo gloriosus exiuit, & ad locum, vbi dilectissimæ Matri suæ gloria & honore coronatus apparuit.

PEREGRINATIO II. *in qua recensentur enucleanturque septem obseruatione ac veneratione dignissima loca, quæ inuisuntur in templo augustissimo Dominicæ Resurrectionis inter sanctum Caluariæ montem & sacellum sanctæ Mariæ Virginis de Apparitione supplicationes prosequendo.* I. *Sacellum Adæ.* II. *Petra vnctionis Domini.* III. *Vbi amici Christi stabant à longè, dum crucifigeretur, & mulieres, dum de cruce depositus vngeretur.* IV. *Gloriosum Domini nostri Iesu Christi Sepulchrum.* V. *Vbi Christus in hortulani habitu apparuit Mariæ Magdalenæ.* VI. *Sepulchrum Iosephi ab Arimathæa.* VII. *Sacellum S. Mariæ Virginis de Apparitione.*

CAPVT PRIMVM.

De sacello Adæ, secundæ Peregrinationis primo loco, vbi Adæ caput fuisse humatum asseritur.

E Sacratissimo Caluariæ monte per scalam, quam anteà ascendimus, descendentes ad venerandam Petram vnctionis Domini, antequam ad eam accedamus, pertransimus sacellum quoddam, Adæ appellatum, & à læua parte relinquimus: de quo in præsentia agendum est.

Forma sacelli Adæ. Hoc Adæ sacellum est sub ea parte cryptæ montis Caluariæ, in qua Christus Dominus fuit in cruce eleuatus; illius longitudo pertingit ab extremitate vltimi Occidentalis arcus vsque ad locum vbi est cauum sanctæ Crucis, & scissura eiusdem montis. Sub fornice est depicta crux Domini, & in medio eius & circulo est effigies Saluatoris cum litteris Græcis, NIC☩KA, & ex vtraque parte Angelus: omnia opere musaico elaborata, sicut & sequentia.

Stratum est eleganter hoc sacellum marmore dolato & opere tessellato. Sub fornice, qui est ad Orientem, est modicum altare. Longitudo sacelli, capite illius excluso, & fornicis plano, menso etiam spatio parastatarum, vulgò *pilastri*, est palmorum 23. latitudo palm. 15. vnc. 8. Fornicis & capitis sacelli longitudo est palm. 11. vnc. 6. latitudo palm. 10. vnc. 10. Post altare, in pariete, vel fornice, potiùs dicam, in ipsa montis Caluariæ rupe, & scissura illa, cuius suprà Capite XLI. præcedentis Peregrinationis mentionem fecimus, tabella marmorea dolata satisque crassa est, vbi repositum fuisse caput Adæ ab eius posteris, docet vetus receptaque harum partium traditio; de qua plura dicemus Capite sequenti. *Locus tumuli Adæ.* Quod scisso monte, non scissa fuerit tabella illa, mirantur Ierosolymitæ; sed quomodo id accidere potuerit considerandum relinquitur. Atque ex capite Adæ protoplasti nostri, quòd ibi tumulatum fuisse credatur, sacellum hoc, sacellum Adæ appellatur. *Ratio nominis sacelli Adæ.*

Præter dicta, quod in illo singulari considerations dignum est, sunt duo marmorea

rea mausolea duorum Ierosolymitarum Regum, quæ sunt in introitu sacelli plagæ Occidentalis: quod in dextera & Meridionali, est inuictissimi ac piissimi Godefridi Bullonij, primi Regis Ierusalem, post illius vltimam ab infidelibus per Christianos sub illius auspiciis recuperationem: quod in læua & Aquilonari parte, est Balduini fratris, qui illi in Regno successit, & fuit I. huius nominis Rex. Sunt in illis congrua incisa Latinis litteris epitaphia: quæ quamuis tum apud alios tum in pluribus Terræ sanctæ Itinerariis descripta inueniantur, quæ tamen ego vidi non fuerunt ex originalibus fideliter transscripta: vel quia qui transscripserunt, non viderunt; vel quia qui viderunt, nequiuerunt, vel ob inopiam temporis, & defectu considerationis necessariæ, quoniam odio Græcorum parum demolita sunt, ad verbum, & vt verè sunt, describere: nos, quibus tempus & consideratio non defuit, curauimus illa iisdem characteribus quibus incisa sunt hic tibi adscribere. & sunt vt sequitur.

Epitaphium sepulchri Godefridi Bullonij I. Ierusalem Regis.

HIC IACET: INCLITVS: DVX. GODEFRIDVS
DE BVLLON QVI TOTAM ISTAM: TERRAM:
AQVISIUIT: CVLTVI: XPIANO: CVI'
ANIMA: REGNET CUM XPO AMEN.

Epitaphium sepulchri Balduini Regis Ierusalem huius nominis I.

REX BALDEVVINVS IVDAS: ALTER MACHABEVS
SPES PATRIE VIGOR ECCLIE VIRT VTIVSC:
QVEM FORMIDABANT CVI DONA TRIBVTA FEREBANT
CEDAR & EGYPT'. DAN. AC HOMICIDA DAMASCVS
PROH DOLOR IN MODICO CLAVDITVR HOC TMVLO.

Sepulchro Balduini alterum sepulchrum proximum Melchisedech primi Regis Ierusalem, Græci dicunt.

Adrichomius in Descriptione Ierusalem num. 242. præmissorum meminit sepulchrorum, additque ibi (id est in Ecclesia quæ montis Caluariæ appellatur) esse sepultos alios Reges Ierusalem qui dictis successerunt; verum est, sed extra sacellum Adæ, & non longè, ex parte Aquilonari iuxta murum è regione Petræ vnctionis Domini: ibi etenim sunt quatuor sepulchra ordinatè disposita, sed Græcorum odio fracta & demolita; & vnius dumtaxat, quod in capite est, legitur epitaphium vt sequitur.

Epitaphium sepulchri alterius Regis Ierusalem.

SEPTM': IN TMLo PER: ISTO REX TMLAT':
EST: BALDEVNI': REGM: DE SNGVNE: NAT':
QVEM TVLT: E MVNDO: SORS: PRIME CONDITIONS:
VT PARADYSIACE LOCA: POSSIDEAT REGIONS.

Rex in tumulo isto sepultus, cuius proprium nomen in epitaphio non exprimitur; an est Balduinus IV. septimus Ierusalem Rex, de quo Guilielmus Tyr. lib. 21. de Bello sacro, quem sextum Ierusalem Regem ex Latinis appellat. Puer appellatus; quia vitam cum morte commutauit anno vitæ suæ 18. (cùm enim ageret annum 13. fuit sanctæ Ciuitatis Rex creatus, Regnique gubernacula tenuit annis quinque dumtaxat;) & quia vt puer castissime vixit. An potius erit B. lduinus V. huius nominis Rex, & septimus Ierusalem, qui verè puer obiit, vt notauit D. Antoninus 2. p. Hist. tit. 16. cap. 13. §. 11.

An in præsentia sint corpora Regum olim

olim in dictis sepulchris tumulata, an potius ab illorum posteris ad proprias patrum regiones translata, quando vltimo fuerunt Christiani e Terra sancta eiecti, me latet; illud magis probabile, quoniam in Terra sancta sepeliri omnes plurimi faciunt, etsi aliqui opinentur fuisse ad partes Christianorum translata. De loco sepulturæ Regum Latinorum sanctæ Ciuitatis agit Auctor Epitomes Bellorum sacrorum apud Henricum Canisium Tomo 6. Antiq. lect.

Duo Burgundiæ Principes mandant cor suum Ierosolymis sepeliri. Non abs re erit hic adnotare quod in Chronicis Hollandiæ legitur de duobus Burgundiæ Principibus. In primis anno Domini 1467. 15. Iunij obiit Philippus primus Dux Burgundiæ 26. Comes Hollandiæ, ætatis suæ 73. qui serio testamento filiis suis mandauit inter cetera, vt sui corporis intestina sepelirentur apud S. Donatianum; cor verò, eiusdem iussu, multis monilibus aureis & argenteis ab Episcopo Attrebatensi exornatum & capsa inclusum, multis Nobilibus comitantibus, Ierosolymam delatum fuit, datis Fratribus Minoribus ibidem regiis muneribus: nam qui ea loca viuens semper cordi habuit, suæ dilectionis argumenta etiam in morte manifestauit. Ita Chronica Hollandiæ Diuisione 29. cap. 54.

Deinde Philippus Dux Burgundiæ, 29. Comes Hollandiæ, Burgis in Castilia obiit anno ætatis 28. Septembris 26. Domini 1560. seuere mandans cor suum sepeliri in Ierusalem; vbi iam pridem sepultum fuerat cor Philippi primi abaui sui. Ibidem Diuisione 22. cap. 23.

Supra hoc Adæ sacellum & ipsum Caluariæ montem sub coronide fastigij erat olim longa scriptura Latinis litteris exarata, sed nunc fere demolita; quæ remansit, perfectum sensum non facit, quam ne desideres, illam hic tibi subiicimus.

∴∴∴∴∴∴∴∴∴∴∴∴∴∴∴∴∴∴∴∴∴∴∴

∴∴∴∴∴∴∴∴∴∴∴∴∴∴∴∴∴∴∴∴∴∴∴

∴∴∴∴∴∴∴∴∴∴∴∴∴∴ SPNMSARA

∴∴∴) DIMº S∴∴ SED DOMIAC

SAR CIRCVM SVPER∴∴∴∴∴

ALVICHERICO PATÆRCHA

CVIº TNC QVRTº PATÆ-

CHAVS ∴∴∴∴∴∴ SEMEL VNº

ÆB VRBE QVAE SIMILIS ERANT

PVR (∴∴∴∴∴∴∴∴∴∴∴∴∴∴∴

EXORT DNINV MERÆBANTVR SIMVL ANN∴∴∴∴∴

∴∴∴∴∴∴∴∴∴∴∴∴∴∴∴∴∴∴ VINDE-

CES∴∴ IVDICES∴∴∴

An Patriarcha, cuius fit mentio in adducto fragmento, est Almericus, qui prius Prior Ecclesiæ sancti Sepulchri, post Fulcherij Ierosolymitani Patriarchæ mortem in eius locum fuit suffectus, posteà ab Hadriano, illius temporis summo Pontifice, confirmatus, vt docet Guilielmus Tyr. lib. 18. cap. 20? Sed tunc, quid sibi volunt illa verba, *cuius tunc quartus Patriarchatus?* Non potest dici, quod fuerit quartus ex Patriarchis Latinis, qui post, captis Ierosolymis, illius sedem legitime tenuerit, quia octauus recensetur à Tyrio. Lege quæ diximus Libro 1. Capite LXIII. An quartus annus Patriarchatus eiusdem? an, quod Patriarchatus Ierosolymitanus in ordine ad alios quartum locum teneat?

Huius Adæ sacelli curam habent Græci, & in processione peculiari veneratione non colitur. Sed quare hoc? an non sanctum & mysterij gratia erectum? an Adam ipse, super quem cecidit salutaris vnda Saluatoris, non fuit ab omni labe mundatus & sanctificatus, ac proinde intra paradisi ianuam admissus, ac ideò ipse cum suo sepulchro à suis filiis honorandus?

Hanc libenter excitaui quæstionem, quoniam ex eius solutione aliquid scitu dignum de salute Adæ explicabitur. Dico igitur primo, in processione veterum Patrum mentem fuisse, vt in locis sacratissimis sanctissimi Sepulchri recolerentur mysteria nostræ salutis, passionis & resurrectionis Domini; & si aliorum celebraretur memoria, illorum dumtaxat qui aliquod memorabile ibi operati fuere ad honorem Saluatoris: & hac ratione, dum passionis mysteria recensentur, & loca sacratissima colimus, interseritur etiam commemoratio Helenæ piissimæ, quæ sancta est, & ab Ecclesia vt venerationi habeatur proposita; & sacra templa ibi ædificauit, de locis sanctis benè merita. At non hæc item possumus dicere de nostro primo parente, ne dicam interfectore, qui nil memorabile, quod sciatur, ibi gessit, & vt inhonoraretur Christus, eius inobedientia in causa fuit. *Sacellum Adæ quarè in processione non innisitur.*

Dico secundo. Si venerari oporteret illud sacellum, vt alia sancta loca, vel ideò quia locus sanctus Caluariæ est; & ob hanc rationem non est necesse, quia iam non semel fuit sacer mons debito honore honoratus, vel

vel ratione contentorum, id est Adæ, quem ibi fuisse humatum supponamus, & Regum Ierusalem; & hoc non, quia illos non retulit Ecclesia in Sanctorum numerum, nec eos nobis proposuit, vt honore Sanctis debito veneremur. Nec credo, sacellum Adæ appellari, quia sit ad eius honorem ædificatum, vt solent Sanctis ædificari sacella & templa, sed quia continet locum illius sepulturæ; qua ratione posset etiam appellari Godefridi Bullonij, vel Regum Ierusalem sacellum: etsi illud etiam affirmare, non haberem pro inconueniente.

CAPVT II.

Num Adam salutem à Domino fuerit consecutus.

EX vltimò dictis Capite præcedenti posset quis in dubium vertere nostri protoplasti salutem; quod vt diluatur, aliqua placet de illa in medium proponere.

De salute Adæ fuit ab aliquibus dubitatum; & ratio est, quoniam Scriptura diuina de illius peccato apertè loquitur, sed non ita manifestè de pœnitentia, quin dubitari haud potuerit, vel expositione non indiguerit. Fuit opinio, error potiùs, & inter hæreses numeratur ab Alphonso de Castro aduersus Hæreses tit. Adam. Hæres. 1. Bellarm. To. 3. de Amissione gratiæ & statu peccati cap. 12. fuit inquam hæresis Tatiani, qui asseruit, primos homines post mortem æternæ damnationis sententiæ addictos fuisse: cui adhæsit Rupertus de Trinit. & operibus eius lib. 3. in Gen. cap. 31. cuius ratio est; quia nusquam Canonica scriptura testatur illum egisse pœnitentiam. In eo dumtaxat, qui inscribitur *Liber sa-*
Sap. 10, 1. *pientiæ*, de illo sic scriptum est: *Hæc*, subauditur sapientia, *illum, qui primus formatus est à Deo pater orbis terrarum, cùm solus esset creatus, custodiuit; & eduxit illum à delicto suo, & dedit illi virtutem continendi omnia.* Verùm hæc scriptura neque de Canone est, neque de Canonica scriptura sumpta est sententia hæc, vt cetera, quæ de patribus in eodem libro cum laude sapientiæ
Sap. 10, 13. commemorantur; verbi gratia hæc: *Venditum iustum*, subaudis Ioseph, *non dereliquit*, & reliqua. Quod ergo illic dictum est, *Eduxit illum à delicto suo, & dedit illi virtutem continendi omnia*, maiore libertate paruipenditur quàm suscipitur; quia quando, vel vbi peccatum suum agnouerit, aut pœnitentiæ satisfactionem attulerit, non ostenditur. Ampliùs autem, quod dictum est, *Et dedit illi virtutem continendi omnia*, nullum certum sensum præsentat; quia profectò, præter vnum hominem Iesum Christum, nullus est homo habens virtutem continendi omnia. Itaque, quia de illo vetere Adam nihil vsque boni operis inuenitur, & nouus Adam illi est oppositus; *Sicut enim in Adam omnes moriuntur, ita &* 1 Cor. 15, 22.
in Christo omnes viuificabuntur; saluatio eius & à multis libere negatur, & à nullo satis firmiter defenditur. Ne quis tamen temere definiat, constat ex hoc, vt Ecclesiastica refert Historia, ab Encraticis hæreticis inuentum fuisse, quibus Tatianus auctor extitit. Hactenus ex Ruperto. Ecclesiast. Hist. lib. 4 cap. 16.

Opposita huic errori sententia tenet, Adamum & etiam Heuam saluos esse, & à Christo Domino post suam resurrectionem ad cælum euectos fuisse. Hæc sententia communis est, & probatur auctoritate Scripturæ sacræ, Ecclesiasticorum Scriptorum veterum ac recentiorum, & rationibus. Scripturæ auctoritas est iam adducta ex libro Sapientiæ, vbi agit Sapiens de salute, quam per salutem adepti sunt veteres, Noë, Abraham, Lot, Iacob, Ioseph, Moyses, & ante hos omnes Adam. *Hæc*, inquit libri Auctor, *illum*, &c. Hac auctoritate communiter docent Auctores, Adamum saluum esse, pœnitentiam egisse, & per Dei sapientiam, quam perdidit innocentiam comparasse. Nec debebat negare Rupertus, librum Sapientiæ esse Canonicum: nam non solùm post ipsum à Concilio Tridentino in numerum librorum Canonicorum relatus, sed ante eius tempora à Conciliis Carthaginensi & Laodicensi, necnon à quibusdam summis Pontificibus, à D. Augustino & aliis Patribus vt Canonicus approbatus, vt benè aduertit Pererius To. 1. in Gen. lib. 7. vbi disputat, verùm Adam sit saluus; & ampliùs Cardinalis Bellarminus Tom. 1. De verbo Dei, lib. 1 cap. 13. *Adam & Heua salui sunt.*

Nec debuit ab hac vera sententia deterreri Rupertus, quòd non aduerterit, quomodo Adam possit habere virtutem continendi omnia, quòd hæc soli Christo conueniat. Etenim, vt alios continendi modos omittamus; aliquid continere omnia potest dupliciter intelligi: vel virtualiter, quòd habeat virtutem omnia in esse producendi; & hic continendi modus non illi sed Christo conuenit, *in quo omnia, ex quo omnia, per quem omnia*, vt dixit Apostolus Rom. 11, 36. vel subiectiuè, & per modum dominationis; & talem recepit Adam à Deo: *Nam*, vt inquit in eum locum Lyranus, *dedit illi dominium super omnia inferiora.* Et aduertit Iansen. in Sap. 10. & Pererius, pro *continere*, ex Græco transferri *imperare & dominari*; ita vt sit allusio ad id quod dicitur Genes. 1. & Psal. 8. Deum dedisse *Continere multipliciter accipitur.*

dixisse Adam principatum; dominationem & imperium super omnes animantes.

Et D. Augustinus Epist. 99. ad Euodium appositè ad hoc in hunc modum scribit: *Et de illo quidem primo homine, patre generis humani, quod eum ibidem* (Christus ad inferna descendens) *soluerit, Ecclesia ferè tota consentit: quod eam non inaniter credidisse credendum est, vndecumque hoc traditum sit, etiamsi Canonicarum scripturarum hinc expressa non proferatur auctoritas: quamquam illud quod in libro Sapientiæ scriptum est;* Sap. 10, 1. *Hæc illum qui primus factus est patrem orbis terrarum, cùm solus esset creatus, custodiuit, & eduxit illum à delicto suo, & dedit ei virtutem continendi omnia; magis pro hac sententia, quam pro vllo alio intellectu facere videatur.* Ex quibus verbis probat Augustinus, traditione non scripta, & ex Scriptura, quæ an Canonica sit, non vertit in dubium, Adamum salutem consecutum fuisse: nec videtur de quo meliùs possint illa verba intelligi, quàm de primo omnium parente.

Dicta de Adæ salute, de salute Heuæ similiter intelligenda sunt.

Homo virum & feminam significat.

Dicta ac dicenda particulariter de Adami salute, etiam de Heuæ salute similiter intelligenda sunt: nam si per primum hominem, loco Sapientiæ adducto descriptum, accipiamus Adamum & Heuam, vt ratio dictat, & apertè accipit Scriptura sacra Genes. 1, 26. vbi ait: *Faciamus hominem ad imaginem & similitudinem nostram: & præsit piscibus maris, & volatilibus cæli, & bestiis, vniuersæq; terræ, omniq; reptili quod mouetur in terra.* hæc enim omnia tam Heuæ quàm Adamo conueniunt. & clariùs versu sequenti illis verbis: *Et creauit Deus hominem ad imaginem suam: ad imaginem Dei creauit illum.* & quid ibi per hominem intelligat, magis declarat subiungens: *Masculum & feminam creauit eos.* Si, inquam, vocabulo primi hominis vterque sexus accipiatur; vtique fateri oportet, ipsam quoque Heuam à peccato fuisse eductam, & ab æterna damnatione liberatam; & meritò: *Vtrumque enim sexum Dominus curaturus aduenerat,* inquit sanctus Ambrosius lib. 4. in cap. 4. Lucæ, sub finem; *sed prior sanari debuit qui prior creatus est, nec prætermitti illa, quæ mobilitate magis animi quàm prauitate peccauerat.*

Confirmatur; quia hæresis Tatiana, contra quam Patres scripserunt, asserebat, primos nostros parentes, Adamum scilicet & Heuam, esse damnatione perpetua in infernum detrusos, propter eorum primum inobedientiæ peccatum, vt tradit Alphonsus à Castro: & qui eam confutant, præsertim adducta Sapientis auctoritate, non distinguunt de Adamo & Heua; sed Adami seu primi hominis appellatione intelligunt vtrúq; coniugem, quemadmodú facit Scriptura locis allegatis; & de ipsis coniunctim loquuntur, nec à salute Heuam excipiunt.

Adam & Heua quare à Deo puniti.

Imò memoratus Alphonsus etiam speciatim probat, ipsam nequaquam fuisse damnatam; & hoc eademmet ratione, qua hoc idem de viro eius probauerat; ratione inquam ab ipsorum punitione desumpta: nam cùm prius de Adamo dixisset, quòd ipsum puniens Deus non ita eum maledixit, vt vocaretur maledictus, quemadmodum hi qui æterno igni sunt destinati; & vt posteà dixit Deus serpenti & Caino: *Maledictus eris, &c.* Gen. 3, 14. & 4, 11. sed terram maledixit in operibus eius; in punitionem illi infligens tædia & terrenum laborem, & comedere panem in sudore vultus sui, & conuerti in terram de qua sumptus est. Postea protinus subiungit: Similiter & mulier punita est per tædia, labores, gemitus, tristitias, dolores partus. Hoc autem; inquit, dispensatiuè à Deo factum est, vt neque maledicti à Deo in totum perirent; neq; sine punitione viuentes Deum cótemnerent. Ex his apparet, hunc auctorem rationabiliter nihil inter Adami & Heuæ salutem discreuisse, sed ambos pariter saluos dixisse. Accedamus nunc ad veteres Patres.

Sanctus Augustinus loco adducto eam docet sententiam, & libro 2. de Peccat. meritis & remiss. cap. 34. ait, primos homines post peccatum iuste viuendo, meritò credi per Domini Sanguinem ab extremo iudicio liberatos, & Serm. 104. de Tempore: *Adam*, inquit, *confitendo peccatum, veniæ redditus est; Cain, quia negauit, æterna pœna damnatus est.* Idem lib. 2. de Pœnit. cap. 11. dicit, separatum à deliciis fecisse pœnitentiam. Tertullianus lib. 2. cap. 25. contra Marcionem appellat Adam & Heuam restitutionis candidatos, confessione releuatos, quia induerunt se perizomatis ex foliis ficulneis, quasi sacco & cilicio. Irenæus, Epiphanius locis inferiùs citandis, & Macarius Senior Ægyptius Homil. 11. relatus in Biblioth. veterum Patrum Tom. 2. dum Christum post mortem, ad infernas tenebras & mortem introducit in hunc modum loquentem: *Præcipio igitur vobis infernæ tenebræ & mors, emittite animam Adæ inclusam: & ita paulò post, improbæ potestates tremebundæ restituunt Adam inclusum.* Anselmus lib. 1. Cur Deus homo, cap. 16. ait, Adam & Heuam pœnituisse ad redemptionem; quamuis hoc auctoritas diuina apertè non pronunciet. S. Thom. 4. Contra Gentes cap. 52. 53.

Ex recentioribus, Alphonsus à Castro, Bellarminus, Pererius locis citatis, Salmeron

Tom. 10. cap. 35. Lorinus in cap. 10. Sapient. & alij ibi, Masliius in cap. 14. Iof. & ibidem Magalianus; qui & addit, oppositam sententiam vt temerariam reijciendam esse, cùm repugnet auctoribus, quos tota ferè obseruat Ecclesia. Ex his patet, Adamum aliquid boni fecisse, & pœnitentiam egisse dicemus amplius Capite IV. & Lib. VI. Peregrinat. VII. Cap. V. quam egisse non inueniri dicebat Rupertus. Obtulit Deo sacrificia, & ea offerre docuit filios suos; quod optimum est. Ita tradit Pererius loco citato de Cain & Abel ad cap. 4. Genes. vers. 2. num. margin. 14.

Nec facit difficultatem, quòd Adam Christo fuerit contrarius sensu explicato ab Apostolo; nam & ceteri peccatores fuerunt Christo contrarij: sed vt faceret amicos venit Christus; venit enim peccatores saluos facere, & non tantùm ex illis primis patribus progenitos, sed ipsos etiam progenitores. *Dominus enim noster*, vt dixit magnus Leo Serm. I. de Natiuitate Domini, *peccati mortisq. destructor, sicut nullum à reatu liberum reperit, ita pro liberandis omnibus venit.* In Reuelationibus Birgittæ post lib. 8. in Serm. Angelico, de Virginis excellentia cap. 7. ait Angelus: *Protestatur sacra Pagina, Adam in Paradisi felicitate existentem mandatum Dei præteriisse; sed postquam in miseriam deuenit, diuinæ voluntati ipsum inobedientem fuisse non commemorat; vnde verè patet, Adam totis præcordiis Deum dilexisse.* & pluribus ibi ostendit, culpæ pœnituisse, bonisque operibus Deum sibi offensum reconciliasse, & ab eo salutem consecutum. De Adæ pœnitentia post peccatum agit F. Ion. Ludouius Viualdus in libro Opus Regale vocato fol. 322.

Nec desunt probabilia argumenta quibus citati Auctores suam roborent sententiam. S. Irenæus lib. 3. cap. 34. & seq. pluribus probat, saluos esse primos parentes.

I. Quia noua est contraria sententia, & ab ipso Tatiano primùm excogitata.

II. Quia Deus non maledixit Adamo & Heuæ, sicut maledixit serpenti, cuius salus omnino deplorata erat. Quo argumento vtitur etiam Alphonsus à Castro, vt iam vidimus, & ante ipsum Tertullianus citatus: *Ideò*, inquit, *nec maledixit ipsum Adam nec Heuam, vt restitutionis candidatos, vt confessione releuatos.*

III. Quia Adam & Heua, vt iam fuit indicatum, non mollibus vestibus, sed asperis perizomatis ex foliis ficulneis, quasi sacco & cilicio, se induerunt; cùm aliæ frondes & magis ad tegendum nuditatem idoneæ non deessent.

IV. Quia non videretur bonus pastor ouem centesimam, quæ perierat, inuenisse propriè, si primus homo, qui per eam significabatur, saluus non esset.

V. Quia posset diabolus meritò gloriari, se à Christo victum non esse, si filij ac posteri primorum parentum, non ipsi primi parentes, liberarentur. Diabolus enim primos parentes propriè superauit; ceteros autem homines ideò iure captiuos tenet, quòd filij sint eorum quos ipse iure belli seruos suos fecit. A quo enim quis superatur, eius seruus efficitur.

VI. Leo IX. intermitti propterea ait in Septuagesima Gloria in Excelsis Deo, & Alleluia, quia peccauit primus homo; & in Paschate repeti, quoniam, Christo resurgente, resurrexit ille lapsus protoplastus.

VII. Denique Epiphanius Hæresi 46. aliud addit argumentum, quòd Adam sepultus fuerit eo loco in quo Christus Sanguinem fudit; & eo mysterio factum credit, vt intelligeremus, ipsum fore participem fructus Sanguinis Christi. sed de hoc infrà Cap. IV. Quare vt homo non præcisus ab Ecclesia, sed Deo charissimus, in loco sacratissimo fuit sepultus, & eius memoria in memorato sacello conseruata. Ex his abundè solutæ remanent rationes dubitandi initio Capitis adductæ.

CAPVT III.

Si Adam salutem est à Deo consecutus, quare Ecclesia illum non adscripsit catalogo Sanctorum?

SEd non immeritò quæret quispiam: Si nostri primi parentes salutem a Domino fuerunt consecuti, & in cælesti Ierusalem Deo perfruuntur, quare tamquam Sanctos sancta mater Ecclesia illos colendos nobis non proposuit?

Respondetur, Ecclesiam non omnes, de quorum salute haud dubitatur, tamquam Sanctos canonizare, & vt tales fidelibus proponere vt honorentur; sed illos dumtaxat, quorum vitâ & doctrinâ conspicuâ Ecclesia fuit promota, & moribus & exemplis informata dum viuerent; vnde dicitur Eccli. 44, 1. *Laudemus viros gloriosos in generatione sua.* & S. Apostolus Philip. 4, 3. ait: *Adiuua illas, quæ mecum laborauerunt in Euangelio cum Clemente, & ceteris adiutoribus meis, quorum nomina sunt in libro vitæ.* & post mortem eorum orationibus fuit beneficia consecuta in languidorum curatione, & mortuorum suscitatione. Propter ista veneratur Petrum & Paulum, & plerosque alios pietate ac doctrina præditos viros; quoniam viui & mortui verbo & exemplo sanctæ Ecclesiæ plura obtinuerunt

Ecclesia quos in Sanctorum catalogum refert.

runt beneficia; ob quæ cantat Ecclesia in laudem cuiuslibet Confessoris:

Qui pius, prudens, humilis, pudicus,
Sobriam duxit sine labe vitam,
Donec humanos animauit auræ
Spiritus artus.
Cuius ob præstans meritum frequenter,
Aegra quæ passim iacuere membra,
Viribus morbi domitis, saluti
Restituuntur.

Quare, horum defectu, pueros, qui statim post susceptum baptismum è viuis decedunt, licet statim ad Dei visionem admittantur, tabulis tamen Sanctorum non adscribit Ecclesia. Idem dici posset de nostris primis parentibus: qui licet post peccatum pœnitentiam egerint,& beneficio Saluatoris æternam beatitudinem sint adepti; verùm, quoniam de excellenti illorum sanctitate, vel quòd profuerint viui vel defuncti fidelibus & filiis,non constat, vt nocuisse plurimùm certissimum est, ideò tamquam sanctos Sanctorum catalogo non adscripsit Ecclesia, nec vt tales fidelibus honorandos proposuit.

Sed ampliùs, accedit particularis ratio, quòd Ecclesia non canonizet Patres veteris testamenti; tum quia causa semper suum præcedit effectum, & non sequitur: sed causa & fundamentum omnium Sanctorum fuit Christus: ipse enim fuit *Sanctus sanctorum*, vt scribitur Daniel.9, 24. nullus ergo debet pro sancto canonizari qui fuit ante Christi Natiuitatem.

Prætereà,canonizatio Sanctorum requirit tempus plenitudinis gratiæ: *Gratia autem & veritas per Iesum Christum facta est*, Ioan.1, 17. sancti autem Patres Veteris Testamenti, quantacumque sanctitate pollerent, non fuerunt in tempore plenitudinis gratię;imò talis plenitudo gratiæ in lege illa quasi tenebatur inclusa figuratiuè & ænigmaticè, iuxta illud Apostoli 1. Cor. 10, 11. *Omnia in figura contingebant illis*, nec præsentialiter intuebantur eam; sed sicut dicit idem Apostolus Heb. 11, 13. *Defuncti sunt omnes isti, non acceptis repromissionibus, sed à longè eas aspicientes, & salutantes, & confitentes, quia peregrini & hospites sunt super terram.*

Denique Ecclesia sanctitatem illorum non solemnizat; quia,quantumcumque personaliter essent sancti, claritas tamen diuinæ visionis eis non fuit ostensa; quoniam necdum solutum fuerat debitum humanæ naturæ per mortem Christi,sicut decretum fuerat in sanctissimæ Trinitatis concilio, vt cum D. Anselmo docet subtilis Doctor, & alij Theologi. In huius figuram dicit Apostolus, quòd in secundo tabernaculo solus Pontifex semel in anno non sine sanguine introibat; hoc Spiritu sancto significante, nondum propalatam esse Sanctorum viam. Lege Augustinum Triumphum de Potest. Ecclesiast. quæst. 17. artic. 1. & 2.

D.Anselmus lib. 2. Cur Deus homo, c.16. Scot. 13. d.19. q. vn.

CAPVT IV.

Num corpus Adæ, vel eius caput, fuerit in monte Caluariæ an in Hebron tumulatum.

QVamuis parum referre videatur, scire, vtrùm Adam, vel eius caput, fuerit in Ierusalem & Caluariæ monte sepultum; vel in Hebron; multùm tamen conducit ad defendendam traditionem illam, quæ asserit, Ierosolymis sub Caluariæ monte monstrari locum vbi protoplasti caput fuit sepultum, vt superiùs diximus. Si enim non ostenderimus ita esse, & à veritate illam traditionem & sententiam alienam non esse, & oppositum sentientium argumentis non responderimus, corruet illa traditio; quæ,vt firma & stabilis permaneat, propositam explico difficultatem; in eiusque dilucidatione tria præstabo. Primò, sententias varias cum suis fundamentis proponam. Secundò, inquiram, quomodo potuerint primi parentes venire, vel, quomodo venerint, postquam fuerunt eiecti de terrestri Paradiso, in Iudæam, ibique vltimam diem clauserint, Adamque in ea, siue in Ierusalem, siue in Hebron fuerit tumulatus. Tertiò, respondebo argumentis quibus impugnatur affirmatiua sententia, in Caluariæ monte fuisse sepultum primum omnium parentem.

Quantum ad primum, tres mihi videntur posse adduci opiniones pro solutione huius difficultatis. Prima asserit, Adam non Ierosolymis, sed in Hebron fuisse sepultum. Hanc nonnulli ex veteribus Patribus, & aliqui ex recentioribus sequuntur Doctoribus: fundantur verò in auctoritate Ios. cap. 14. vbi agitur de Hebron illis verbis: *Nomen Hebron antè vocabatur Cariath Arbe; Adam maximus ibi inter Enacim situs est.* Volunt enim isti *Adam* nomine, ipsum primum & communem humani generis parentem intelligendum esse; qui maximus propterea appellatur, quia origo fuit & princeps sobolis humanæ. In Hebron egit pœnitentiam,suique memoriam reliquit locum, vallem lacrymarum appellatum, ibique vitam finiuit, & tumulatus est. Et cùm valde conueniens fuerit, vt Scriptura sacra mortis & sepulturæ primi omnium parentis mentionem faceret,cùm aliorum ex eo descendentium non tacuerit; cumque nullibi euidentius quàm in prædi-

Adam in Hebron sepultum, probatur.

cta auctoritate inueniatur, & cùm historica sit, in simplici sensu accipienda est: vnde sicut Hebron nomine, vera Hebron ciuitas intelligitur; ita Adæ nomine propriè ipse primus homo intelligi debet: indicauit hoc Latinus interpres, dum Adam transtulit, & non hominem, vt quod diximus significaret: quoniam Adæ nomen absolutè prolatum, primo tantùm parenti, & non cuiuis homini, accommodatur.

Eadem sententia arridet Abulensi ibidem quæst. 10. quòd simplicior sit, & ad Catholicorum communem sensum magis idonea: & vt probabiliorem recipit eo loco Cosmas Magalianus Annot. 4.

S. Hieronymus propter illam auctoritatem idem sentit tum in Epitaphio Paulæ, tum in cap. 5. Epistolæ ad Ephes. sed singulariter in cap. 27. Matth. vbi alteram contemnit; sic verò ait: *Audiui quemdam exposuisse Caluaria locum, in quo sepultus est Adam; & ideò sic appellatum esse, quia ibi antiqui hominis sit conditum caput; & hoc esse*
Ephes. 5, 14 *quod Apostolus dicit: Surge qui dormis, & exurge à mortuis, & illuminabit te Christus. Fauorabilis interpretatio, & mulcens aures populi, nec tamen vera. Extra vrbem enim, & foras portam, loca sunt, in quibus truncantur capita damnatorum, & caluariæ, id est decollatorum, sumpsère nomen. Propterea autem ibi crucifixus est Dominus, vt vbi prius erat area damnatorum, ibi erigerentur vexilla martyrij: & quomodo pro nobis maledictum crucis factus est, & flagellatus est, & crucifixus; sic pro omnium salute quasi noxius inter noxios crucifigeretur. Sin autem quispiam contendere voluerit, ideò ibi Dominum crucifixum, vt sanguis eius super Adæ tumulum distillaret, interrogemus eum; quare & alij latrones in eodem loco crucifixi sint? ex quo apparet, caluariam, non sepulchrum primi hominis, sed locum significare decollatorum; vt vbi abundauit peccatum, superabundaret gratia. Adam verò sepultum iuxta Hebron & Arbee, in Iesu filij Naue volumine legimus.* Hactenus S. Hieronymus. In quibus duo dicit S. Doctor. Alterum, Caluariæ montem non esse denominatum à caluaria Adæ, sed à caluariis damnatorum. Alterum, Adam non esse in Caluariæ monte, sed in Hebron sepultum.

Cardinalis Baronius Tom. 1. Annal. anno Christi 34. impugnat primum dictum sancti Doctoris, quòd ille mons denominationem acceperit à caluariis decollatorum; quoniam *eiusmodi supplicium*, inquit, *apud Hebræos nec lege esse sancitum, nec consuetudine inuenimus approbatum: apud Romanos enim erat in vsu, quos haud multò ante hæc tempora Iudæis dominari cœpisse, certum est.*

Confirmatur; quia si Euangelista non credidisset denominari à primo parente, sed à capitibus decollatorum, non singulari nomine Caluariæ locum, quasi singularem virum designans, sed numero multitudinis dixisset Caluariarum.

Verum non mihi videtur improbabilis sententia D. Hieronymi quantum ad hoc dictum. Etenim cum Caluariæ nomen sit à Iudæis impositum, non est credendum, in illius impositione respexisse ad caput primi hominis; nam ibi fuisse sepultum, vel in Ierusalem, quidam quidem dixerunt, negauerunt alij, & omnes dubitauerunt. Et profectò, si certò nouissent, vel probabiliter suspicati fuissent Iudæi, in Caluariæ monte caput vel corpus Adæ fuisse sepultum, locum maiori habuissent in veneratione, vt aliorum Patriarcharum sepulchra, nec sontium supplicio destinassent. Si dicatur, non fuisse in eorum potestate; quia sub Romanorum Imperio erant; Respondeo, facilè potuisse à Romanis obtinere, ne in eo loco iudicio damnatos interimerent, qui maiora ab illis obtinuerunt. Et quid ad Romanos attinebat, sontes in illo vel in alio loco multare?

Ad Baronium verò respondere quis posset. Licet illius mortis supplicium vel ex lege vel ex consuetudine Hebræorum non fuerit in vsu, sufficit fuisse apud Romanos, quibus non multò ante illa tempora Hebræi subiecti facti sunt. Et quid prohibet dicere, quódve incommodum sequitur, iudices illos Gentiles, nocentes secundùm eorum leges vel consuetudinem punijsse? inconueniens potiùs esset dicere oppositum. An non Christus fuit flagellatus, non Hebræorum sed Romanorum more? An non Herodes Agrippa occidit Iacobum gladio? & Antipas alter Ioannem? Sane singulariter inuenimus, hunc locum dictum Caluariæ ex quo Hebræi se Romanis subdiderunt; quoniam ad mortem damnatos etiam capitali sententia ibi punire debebant.

Respondetur secundò. Quòd, quemadmodum dicentes, in monte illo non caput modò, sed corpus totum Adæ fuisse sepultum, volunt ipsum à capite denominari, præcipua illius parte; ita simili ratione, quouis mortis genere fuerint ibi sontes puniti, à principaliori parte, quæ in corpore reperitur, à capite, inquam, siue capitibus ibidem humatis, nomen locus accepit.

Confirmatur. Etenim, vt Latinis mos est, caput pro vita vsurpare, & pro toto homine; & capite plectendos vocare non tantùm eos, quibus caput amputandum est, sed omnes vita multandos; & capitale crimen Caput nomen significat.

men dicere, quod morte dignum est; idem ipsum apud Hebræos in vsu fuisse, facile conijcere possumus. Cuius rei exemplum aliquod apud Danielem extat: is enim, vt in eius Prophetia videre est, dixit vtrique peruerso seni seorsim, *Rectè mentitus es in caput tuum*; id est, in damnationem capitis, vel vitæ tuæ: lapidati enim creduntur senes illi, non capite mulctati.

Quod etiam caput pro toto homine vsurpetur, accipe & hoc exemplum ex sacris Litteris Exod. 16, 16. vbi vulgata habet, *Gomor per singula capita*, Hebraicè est ad verbum, *Gomor caput*, vel *capiti*: quod optimè vulgatus Interpres reddidit, vt sensum exprimeret, *Gomor per singula capita*, id est, in singulos homines. Quare & Caluariæ mons ab ibi quouis modo interfectis, à principaliori parte interfectorum, Caluaria potuit appellari.

Ad confirmationem dicitur, positum fuisse numerum singularem pro plurali, vt frequenter alibi fit in sacris Litteris; ideò Auctor Hist. Schol. in Euang. cap. 170. inquit: *Caluaria est propriè os capitis humani nudum; & quia ibi decollabantur rei, & multa ossa capitis ibi aspersa erant, dicebatur locus Caluariæ, vel Caluariarum.* Hæc ille.

Caluariæ mons prophetice ex Christi morte dictus. Non improbo tamen alteram rationem, dici Caluariæ locum à caluaria Adæ; sed non displiceat dicere, figuratiuè & prophetice sic fuisse appellatum, propter Christum in Adamo præfiguratum, caput omnium hominum ibi occidendum, & in proximo loco sepeliendum. Nec noua est hæc explicatio; nam illam retulit S. Cyrillus Ierosolymitanus Archiepiscopus Catech. 13. sic enim habet: *Golgotha verò interpretatur Caluariæ locus. Aliqui ergo prophetice locum hunc Golgotham appellarunt, in quo verum caput Christus crucem sustinuit, sicut*
Col. 1, 15. & 18. *Apostolus dicit, Qui est imago Dei inuisibilis. & post pauca: Et ipse caput Ecclesiæ. & rur-*
1. Cor. 11, 3 *sus: Omnis viri caput est Christus. & rursus:*
Col. 2, 10. *Qui est caput omnis Principatus. Caput hoc in loco Caluariæ passum est. O magnam propheticam appellationem! Modò enim non & nomen hoc admonet te dicendo, non vt simplici homini attendas crucifixo? caput enim est omnis potestatis crucifixum; caput autem habens Patrem. Caput viri Christus, caput Christi Deus.* Hactenus ille.

Alterum dictum Hieronymi impugnatur ex secunda sententia ad difficultatem principalem, quam statim subijcimus.

Adam in monte Caluariæ sepultus est. Igitur sit secunda sententia, quæ, respondens difficultati principali, dicit, Adamum Ierosolymis in Caluariæ monte sepultum fuisse, & ab eo montem nomenclaturam accepisse. Probatur auctoritate veterum Patrum, Doctorum recentiorum, & traditione.

Ex veteribus Patribus, Origenes Tract. 35. in Matth. *Locus*, inquit, *Caluariæ dicitur dispensationem habere, vt illic moreretur, qui pro hominibus fuerat moriturus. Venit enim ad me traditio quædam talis, quod corpus Adæ primi hominis ibi sepultum est, vbi crucifixus est Christus: vt sicut in Adam omnes moriun-* 1. Cor 15, 22.
tur, sic in Christo omnes viuificentur, vt in loco illo, qui dicitur Caluariæ locus, id est locus capitis, caput humani generis Adam, resurrectionem inueniat cum populo vniuerso per resurrectionem Saluatoris, qui ibi passus est, & resurrexit. Hæc ille. Et Anastasius Sinaita Patriarcha Antiochenus lib. 7. *Hortus fuit in Caluaria*, inquit, *vbi Adam iacebat mortuus*, &c. & infrà: *Adami caput Caluariæ subiectum dicit.* Idem Cyrillus & Basilius in cap. 5. Isaiæ, Athanasius in lib. de Passione Domin. Cyprianus in Serm. de Resurrect. Ambrosius lib. 1. Epistolarum, Epist. 19. & in Luc. 23. Theophylactus in Matth. 27. Marc. 15. Luc. 23. & Ioan. 19. Chrysostomus in Ioan. Homil. 84. Augustinus de Temp. Serm. 71. & quæst. in Genes. 161. & in Ioan. Tract. 84. Tertullianus contra Marcionem lib. 2. Epiphanius Hæres. 47.

Ex recentioribus Doctoribus, Baronius anno Christi 34. Bellarminus Tom. 3. de Amissione gratiæ & statu peccati, cap. 12. Masius in cap. 14. Ios. cum alijs ibidem, Toletus in cap. 19. Ioan. Lorinus in cap. 10. Sapient. Salmeron Tom. 10. Tract. 35. Pererius in Genes. lib. 7. Villalpandus Tom. 3. lib. 1. cap. 8. Torniellus Tom. 1. Annal. & plerique alij. Hanc opinionem Magalianus concionatoribus plausibilem dicit: & communis est in partibus istis traditio: communem etiam sanctus Basilius suprà citatus appellat; quod magis ex dicendis apparebit.

Tertia sententia esse potest, Adamum quidem fuisse in Hebron sepultum, vt dicit citatus textus Iosue, sed posteà vel corpus eius, vel partem, puta caput, Ierosolymam translatum, & in Caluario tumulatum; & sic dicendo præcedentes opiniones conciliari possunt, & antiqua traditio defendi. Hæc sententia mihi satis probatur; nec displicet Magaliano. Et tunc ad secundum principale: Quomodo potuerunt primi parentes in Iudæam venire, & Adam in Hebron, vel Ierusalem sepeliri?

Primi parentes quomodo in Iudæam venerunt. Quidam eorum Doctorum (inquit Moyses Barcepha, Episcopus Syrius, Comment. de Paradiso Parte 1. cap. 14.) qui censent, Paradisum vltra Oceanum esse positum, dixere, primos homines ex illa Paradiso

radiſo aſſum terra in hanc noſtram per vadoſum mare pedibus commeaſſe, cum eſſent ſtaturæ proceriſſimæ, & poſt multas peragratas regiones, in Iudæam perueniſſe, ibique vltimum diem clauſiſſe, & in Ieruſalem fuiſſe Adam ſepultum.

Sed Paradiſum non eſſe vltra Oceanum, communiter tenetur. Sed quidquid ſit de hoc, certiſſimum eſt, primos noſtros parentes non fuiſſe monſtra, ſed perfectos homines, ideoque haud imaginandum eſt, fuiſſe tam proceræ ſtaturæ, vt pedibus immenſum Oceanum tranſire potuerint. Ratio enim dictat, Deum creaſſe hominem vt animo rectum, vt in Eccleſiaſtico dicitur, ita corpore perfectæ magnitudinis; qualis ea fuiſſe creditur quæ eſt in hominibus perfectæ ætatis & in Chriſto Domino, non autem corpore giganteo, quod monſtris Scriptura diuina comparare non abnuit Num. 13. Quare non eſt ſuſpicandum, Deum, qui perfectus eſt in operibus ſuis, & qui, creato homine, idem omnia iudicauit valde bona, quod primum hominem corpore monſtroſum creauerit. Prætereà Scriptura ſacra Gen. 6. ſatis aperte indicat, gigantes in mundo non prius apparuiſſe, quam ex quo primum filij Dei, nimirum viri iuſti ex Seth geniti, ingreſſi ſunt ad filias hominum, hoc eſt ad mulieres ex praua ſobole Cain progenitas, vt communior in eum locum habet Doctorum interpretatio. Quare, ſi Paradiſus terreſtris fuiſſet vltra Oceanum, ad aliud opportunius medium recurrendum eſſet, ad diuiſioné nempe maris; vt quemadmodum diuiſit Deus poſteà pro filiis Iſraël ad eamdem terrám proficiſcentibus, ita pro noſtris parentibus diuiſerit; vel, ſi naues adhuc non ſuppetebant, ad Angeli alicuius miniſterium, vt quemadmodum poſterioribus temporibus Angelus ex Iudæa in Babylonem ad Danielem in lacum leonum Habacuc Prophetam cum prandio, & ex eadem Prouincia Philippum in Azotum aſportauit, ita ex diſtantiſſimis illis tranſmarinis partibus noſtros primos parentes ad eamdem Iudæam tranſtulerit.

Alij ſimiliter, qui trans Oceanum collocant Paradiſum, dicunt, ante diluuium regiones citra Oceanú fuiſſe inhabitatas: quare non in Iudæa mortuus fuit Adam, ſed poſt diluuium, ducta arca, quá fecerat Noë iuſſu Domini, ſupra montes Armeniæ, in qua incluſerat Adæ oſſa, venit in Iudæam, & in Caluariæ tandem monte primi hominis fuit caluaria repoſita. Verum ſi hoc admitteretur, alias ſimiles traditiones ruere neceſſe eſſet; vt quod primi parentes ad hanc venerint regionem, in eadem pœnitentiam egerint, Cain fratrem ſuum interfecerit, &c. de quibus ſuis locis.

Sed ſuppoſito, Paradiſum terreſtrem eſſe citra vaſtum Oceanum, dicunt aliqui, quód eiectus e Paradiſo Adam, ad mitigandum dolorem ex illius expulſione conceptum, venerit in Iudæam, vbi mortuus, in Caluario fuit ſepultus. *Obtinuit fama quædam*, inquit Magnus Baſilius in Iſaiæ cap. 5. *in Eccleſia memoriam conſeruans, non quidem ſcripto proditam, quæ talis eſt: quod prims vtique Iudǽa hominem habebat accolam, nimirum Adam, ſimul atque excidit delicijs Paradiſi in hac terra collocatum; ad mitigandum iacturam bonorum quibus fuerat exutus. Prima igitur etiam mortuum hominem excepit; qui & illic eam, cui addictus erat, ſententiam condemnationis plene eſt executus. Itaque inſolens eſſe ac nouum videbatur illius ætatis hominibus ſpectaculum, os capitis defluente carne nudum: at illi recondentes cranium, loco illi indiderunt nomen cranion, id eſt caluariam. Probabili ratione potuit Noe non ignoraſſe ſepulchrum principis huius & mortalium omnium primigeny. ſiquidem de hac re fama à diluuio mox per orbem propagata eſt ab ipſo, & dimanauit; eoq. Dominus, excuſſa origine humanæ mortis, in Caluariæ loco paſſus eſt.* Hæc Baſilius. Quæ ſi ita ſe habent, congruenter dixit apud Moſen Barcepha loco citato dominus Iacobus Orrohaita, ſiue Ediſſenus, inter Syrorum Scriptores valdè nobilis, & Magni Ephraimi olim Doctor, quem & citat Maſius in calce ſuorum Commentariorum in Ioſue, Noë in Iudæa habitaſſe, atque in regione Sodomorum plantaſſe illas cedros ex quibus Arcam conſtruxit: quam Arcam cúm eſſet vnà cum filiis ſuis impendente diluuio ingreſſus, ſecum in eam intuliſſe oſſa Adami, eaque deinde poſt diluuium Arca egreſſum, ſuis filiis diſtribuiſſe, prout orbem terrarum inter illos habitandum partiebatur; verbi gratia, caluariam Adam dediſſe primogenito ſuo Sem, & terram aſſignaſſe Iudæam: atque ita poſteritatem Sem, cum in Iudæam ceu ſuam hereditatem veniſſet, illam Adæ caluariam, quæ ſibi de illius oſſibus ex paterna diſtributione obuenerat, in Adæ ſepulchro, quod alioqui iam tum illic exſtabat, repoſuiſſe.

Et hæc quidem à priſcis Syris tamquam per manus tradita poſteris fuiſſe, idem Maſius probabile admodum putat. Quam traditionem comprobare videtur Epiphanius in ſuo Ancorato verſus finem: & ſequuntur alij. Lege Adrichomium in Iuda num. 7. & quos citat Auctores.

Creditur verò, non ſimplici pietatis affectu, ſed etiam ex præcepto Adæ poſteris relicto,

lecto, quo corpus suum in terra Iuda humari, ac consequenter in Arcam deportari volebat, ne aquis diluuij deperderetur, illud fecisse. Cum enim Adæ, inter alia nostræ fidei arcana, & hoc ei ad suum solatium reuelatum credatur (vt alias ex sacris Doctoribus diximus) cùm audiuit Dominum dicentem serpenti, *Inimicitias ponam inter te & mulierem, & semen tuum & semen illius: ipsa conteret caput tuum*, in plenitudine temporis verbum Patris ex eo sumpturum humanam carnem, vt ea totum humanum genus in eo lapsum repararet morte crucis, quam Ierosolymis in sacro Caluariæ monte sustinere debebat: cùm inquam hæc omnia nosset, potuit adiurare filios suos, vt in locum mortis Christi sua deportarent ossa, vt, particeps fructus mortis illius factus, vnde ceciderat reuocaretur, & si non ad terrestrem, ad cælestem deueheretur Paradisum. Quemadmodum & ob hanc causam creditur, Patriarcham Iacob in Ægypto morientem præcepisse Ioseph filio suo, & hunc fratribus suis, vt ex Ægyptò eorum ossa in terram patribus repromissam deferrent. Et sicut illi iussis Iacob & Ioseph obtemperarunt, ita illi mandatis Adæ; & hoc indicat cranium, quod ad pedes crucifixi pingi consueuit, vel sculpi, referens nobis Adæ caput, vt testatur Ioannes Molanus lib. 4. de Picturis sacris cap. 78. & docent alij.

Adam, mandasse filiis vt suum corpus in Iudæa sepelirent, probabile.

Gen. 3, 15.

Cranium ad pedes crucifixi appictum, quid significet.

Adderem libenter, cùm non solùm cranium, sed & alia ossa in monte, vbi figitur sancta Crux, sculpantur vel pingantur, significari non Adæ dumtaxat, sed etiam aliorum sontium fuisse tumulum, super quos omnes stillauit Sanguis Christi, & in omnes venit fructus mortis & passionis suæ. Venit enim Filius hominis vt omnes homines saluos faceret; vt sicut *per hominem mors*, ita *per hominem resurrectio mortuorum; & sicut in Adam omnes moriuntur, ita & in Christo omnes viuificarentur*, vt dixit S. Apostolus 1. Cor. 15, 21. Et quemadmodum ad contactum corporis Elisei exstinctum cadauer fuit ad vitam excitatum, vt dicitur 4. Reg. 13, 21. ita Christus Sanguine suo in Caluariæ monte super Adam & alios ex ipso progenitos defluente, ad spiritualem & æternam vitam excitauit.

Ex dictis patet, quomodo vel totum Adæ corpus, vel, quod certius est, caput ipsius fuerit in Iudæam à posteris Noë delatum, & in Ierusalem sub Caluariæ monte, loco damnatorum ad mortem deputato, tumulatum. Et assignatum modum sequendo, facile est respondere obiectioni quæ fieri potest, montes factos fuisse in diluuio, qui abscondere potuerunt locum hunc, ergo & Hebron; sed illud incertum, imò certum non abscondisse, cùm appareant; & iam ossa Adæ ad se receperat in Arca Noë. & hæc de secundo superiùs proposito.

Quantum ad tertium, quod est responsio ad fundamentum prioris sententiæ, dico multipliciter responderi posse. Primò, locum illum Iosue, non illam tantùm habere datam interpretationem, sed alias etiam, si non veriores, saltem non minùs veras. Dicunt igitur aliqui Linguæ sanctæ periti, quod in auctoritate illa, *Hebron antè vocabatur Cariath Arbe: Adam maximus ibi inter Enacim situs est*, nomen Adam non sumitur propriè pro nomine primi hominis, sed cùm possit accipi communiter etiam de aliis hominibus, ibi accipitur pro Arbe, qui fuit maximus inter gigantes, & trium gigantum pater, Sisai, Tholmai, & Haiman, & Hebronis Princeps. Ratio est, quia Adam homen in Hebræo est commune ad quemlibet hominem, cùm scribitur absque ה he emphatico, sic, אָדָם Adam, & non tantùm primo homini conuenit; sed quando ei præfigitur ה demonstratiuum, vt hoc loco, vbi habemus הָאָדָם Haadam, non solet esse nomen proprium, sed commune. Igitur cum illud ה he emphaticum sit apud Hebræos, velut Pronomen demonstratiuum apud Latinos, hîc specificabit illum hominem maximum, de quo priùs locutus fuerat, Arbe scilicet, à quo vrbs illa fuit denominata.

Responsio ad fundamentum sententiæ, Adam in Hebron sepultum esse.

Ceterùm alij ex rudimentis Hebraicæ linguæ dicunt ה quidem affixum specificare nomen commune cui præfigitur, illudque determinare; sed non exinde verum esse, tunc non posse significare primum hominem: imò cum significat primum hominem, illi aliquando esse præfixum ה. docent Hebraicæ linguæ periti, sic, הָאָדָם; & patet in Textu Hebr. Gen. 2. in Bibliis Regiis. Quare ex characteribus Hebraicis non mihi videtur assumenda regula pro confirmatione illius responsionis. Et sanè si illa regula perpetuò ad illud valeret, eam non latuisset doctissimum Hieronymum, & alios doctissimos viros in Hebraico idiomate versatissimos; & tamen, ea non obstante, locum Iosue de primo parente intelligi voluerunt ex ipsa nominis interpretatione. Quare ex Hebraicis characteribus tantùm colligi haud posse arbitror efficax argumentum ad probandum vel improbandum, primum hominem esse in Hebron sepultum; quia nomen Adam iisdem characteribus & litteris scriptum inuenitur, cùm dicitur de primo omnium parente, sicut cùm de quolibet alio homine enuntiatur.

Secundò,

Secundò, ex vi vnius regulæ Grammaticorum dico, Iosue loco citato, Haadam non stare pro primo parente, sed pro Arbe. Dicunt Grammatici, Pronomen demonstratiuum significare illud quod prius fuit nominatum, & non aliud, cuius anteà nulla facta sit mentio: igitur loco illo Iosue nomen illud Adam, quod nomen commune est, scribatur Hebraicè cum ה he, quod est Pronomen demonstratiuum in Hebr. æquiualens Latino ille, hoc modo, האדם, hoc est, ille homo. & quisnam? Arbe, inquam, de quo anteà. Et confirmatur ex sequentibus verbis, *Maximus inter Enacim.* Si enim sacer Scriptor illis verbis voluisset intelligere primum hominem, quia origo & princeps humanæ sobolis, non debuit illum cum Enacitis comparare, sed cum aliis omnibus in vniuersum hominibus; quoniam est omnium caput & auctor. Et non comparasse sacrum Scriptorem hîc primum hominem cum Enacitis sic ostendo: nam vel ibi loquitur de originis vel durationis magnitudine, vel molis, vt aiunt, vel virtutis. Si de priori, tunc manca est comparatio; quia Adam non solùm origine & duratione Enacitas, sed omnes alios præcessit, quia ex ipso omnes traxerunt originem. Si de magnitudine molis sit sermo, similiter apposita non est comparatio; quia Adam non fuit gigas, vt cum gigantibus comparari debuerit, sed homo perfectus aliis persimilis. Si de magnitudine virtutis loquatur, fateor maximum fuisse Dei singularibus beneficiis; sed ad quid tunc cum gigantibus comparare? quare non potiùs cum hominibus sanctitate & virtutibus prædìtis, & plurimùm commendatis? Dices, appellatum esse ibi maximum absolutè, ita vt sit sensus, *Situs est inter Enacim Adam maximus.* Sed non constat; non solum quia manifestè apparet, locutionem esse comparatiuam; sed etiam, quia Scriptura diuina non consueuit appellare primum hominem Adam maximum, etsi de eo frequenter loquatur. Quare concludendum, ibi Haadam significare Arbe magnum gigantem, & inter filios Enacitas maximum, à quo & fuit Hebron ciuitas nominata, vt habetur Iosue cap. 14. & 21. qui verè maximus fuit tempore, quia illorum pater; quantitate vel virtute, quia Enacitæ erant gigantes, vt patet Numeror. 13,34. vbi legimus, illos, qui Terram promissionis lustrarant, dixisse: *Ibi vidimus monstra quædam filiorum Enac de genere giganteo: quibus comparati, quasi locustæ videbamur.* Auctoritas itaque Iosue nobis non obstat; quia, secundùm datam expositionem, tantùm indicat, Arbe maximum in Hebron situm esse.

Nec officit, quòd nomen Adam communiter in vulgata lectione, quod reliquit noster interpres, significet primum hominem: nam hîc fortè facta fuit exceptio, & consultò, relinquens nomen Hebræum propter eius multiplicem significationem, nisi ex circumstantiis dicatur propriam & singularem habere, vt explicatum fuit.

Nec etiam officit, alibi in Scriptura non fieri mentionem sepulturæ Adæ, sicut nec aliorum plurium illustrium virorum; sufficit factam fuisse mortis, vt fidelis Deus in verbis suis omnibus manifestetur.

Tertiò, dicitur ab aliis in Hebr. non esse, *situs est*, sed, *inter Enacim ipse*; id est, Ipse Arbe fuit maximus inter Enacim: sed enim cum in vulgata correcta habeatur *situs est*, hæc lectio retinenda.

Quartò, alij, adhuc in eo fundamento persistentes, nomen Adam esse commune, dicunt, ibi accipi pro Abrahamo in Hebron sepulto, vt dicitur Genes. 25,9. quem aiunt vocari hominem maximum non statura, sed dignitate: fuit enim Hebræorum insignis Patriarcha, cui vel ipsi Gentiles multum deferebant. Ephron quippe Ethæus, vrbis Hebron Princeps, illum reueritus est, vt illius ad eum verba demonstrant: *Princeps Dei es apud nos: in electis sepulchris nostris sepeli mortuum tuum: nullusque te prohibere poterit*, Gen. 23,6.

Quintò, Io. Mariana in Scholiis huius loci inquit legere Goth. *ibi in terra Enacim.* At quænã est terra Enacim, nisi terra Chanaan, vt exploratores Hebræi dixerũt? Igitur & si Adam ibi sit nomen personale primi hominis, non officiet nobis; quia tam Ierusalem, vbi est Caluariæ locus, quàm Hebron, est terra Enacim, id est Chanaan & promissionis; & hanc sequendo lectionem haberemus, quod illi alterius sententiæ desiderabant, locum sepulturæ Adæ, si non peculiarem, communem, Terram videlicet promissionis. Vlteriùs, cùm ex dicta lectione communem habeamus locum sepulturæ Adam Iudæam, si liberum relinquitur assignare particularem, rationabiliùs videtur assignare nobiliorem ac sanctiorem, sanctam videlicet ac Regiam Ciuitatem, & Caluariæ montem, cùm fuerit omnium parens & princeps, existente præsertim veteri traditione atque veterum recentiorumque Doctorum auctoritate.

Sextò, Septuaginta legunt, *Metropolis ciuitatum Enacim hæc.* Itaque *Adam* sumunt Septuaginta pro ciuitate, sicut איש *is*, qui in Hebr. virum significat, aliquando pro cortina sumitur, more vocum, quæ à Dialecticis vocantur transscendentes. Et ita nihil contra communem traditionem.

Septi-

Septimò, esset ne inconueniens dicere, Adam ibi esse nomen proprium non primi hominis, sed alterius viri?

Ad D. Hieronymum dicimus, etsi citatis locis haud secundo loco adductam sequatur sententiam, non audet tamen illam damnare in Comment. cap. 5. Epist. ad Ephes. & in Epist. ad Marcellam eam amplectitur; sic enim dicit: *In hac vrbe, imò in hoc tunc loco, & habitasse dicitur & mortuus esse Adam; vnde & locus, in quo crucifixus est Dominus noster, Caluaria appellatur, scilicet, quod ibi sit antiqui hominis caluaria condita, vt secundi Adam, id est, Christi Sanguis de cruce stillans, primi Adam & iacentis protoplasti peccata dilueret, &* Eph. 5, 14. *tunc sermo ille Apostoli compleretur: Excitare qui dormis, & exurge à mortuis, & illuminabit te Christus.* Hæc ille.

Igitur vt concludamus, communem illam traditionem sustinere possumus, Adæ, primi omnium parentis, caput fuisse sepultum sub memorato loco montis Caluariæ, de quo superius, & ab eo sacellum denominationem mutuasse; & hoc sequêdo secundam vel tertiam sententiam antè propositam: tum quia illam amplectuntur grauissimi Patres, veteres & recentiores; tum quia pietati conformis; tum denique quia Scripturæ sacræ vel alterius Ecclesiastici Scriptoris auctoritas efficaciter illi non aduersatur, vt vidimus.

CAPVT V.

De Petra vnctionis, in qua exanime Christi corpus vnctum fuit, secundo loco secundæ Peregrinationis.

Relicto Adæ sacello, quod in processione, vt diximus, peculiari cultu non colitur, immediate se confert processio ex sancto Caluariæ monte ad venerandum sanctissimum locum, qui Petra vnctionis appellatur ab omnibus in partibus istis, & à plerisque qui scripserunt de locis sanctis: cuius nomenclaturæ ratio nunc aperienda est.

Petra vnctionis nominis ratio. Postquam Saluator noster in monte Caluariæ in ara crucis spiritum in manus sui Æterni Patris tradidisset, Ioseph ab Arimathæa, vt Euangelica docet Historia, adiit Pilatum, & petiit corpus Iesu, vt posset illud honorificè sepelire; annuit illi Pilatus: sicque Ioseph, cui associatus etiam Nicodemus, non amplius occulti, sed manifesti Christi discipuli, accesserunt ad sacrum montem cum instrumentis necessariis ad deponendum de cruce corpus Iesu, & linteaminibus ad illud inuoluendum, & vnguentis ad idem liniendum, & honorificè sepeliendum. Perrexerunt itaque, &, auxiliantibus Ioanne & Magdalena, vt piè creditur; qui cum sanctissima Deipara à cruce non discedebant, deposuerunt sacrum corpus de cruce, & sindone munda inuoluerunt, & reuerenter inferius ad pedem montis deportarunt; & in opportuno assignato loco depositum, antequam ponerent in monumento, mixtura ex myrrha & aloë super petram vel rupem illud perunxerunt: a qua vnctione Christi, locus iste Petra vnctionis appellatus est.

Antequam alia explicemus de sacratissima ista Vnctionis Domini petra, difficultas vna proponenda & explicanda est; Num Petra illa, supra quam Saluator noster fuit immediatè inunctus, depositus de cruce, fuerit à pauimento ipso & rupe alia separata, an potius eidem coniuncta, & eademmet soli rupes. *Petra vnctionis est ipsi solo inhærens.* Fuisse separatam, videtur indicare Nicetas lib. 7. sub finem, loquens de Manuele Imperatore (Iacobo Gretsero referente Tom. 1. de Cruce lib. 1. cap. 37.) *Non procul inde basi impositus adoratur lapis purpureus viri magnitudine, qui antè fuit Ephesi: & is esse dicitur, in quo Christus de cruce sublatus & fasciis inuolutus conditus fuerit. Eum lapidem Imperator inde aduectum, humeris suis, quippe qui diuinum corpus ipsum Christum gestasset, à portu Bucoleontis vsque ad ædem, quæ in turri palatij est, pertulit.* Hæc ille.

Verùm diebus nostris, in partibus istis non super separatum lapidem à pauimento, sed supra ipsummet pauimentum & rupem creditur fuisse vnctus Christus Dominus: & videtur indicasse Guilielmus Tyrius de Bello sacro lib. 8. cap. 3. dum, ob illius reuerentiam, quòd locus ille sacratissimus esset, extra templum, capta Ierosolyma sub Godefrido, à Christi fidelibus erecto muro fuisse inclusum dicit. Quòd si lapis auulsus fuisset, non eo intuitu muro clausissent fideles, sed sacrum lapidem non in terra reliquissent, at pro mensa altaris, vel certè digniori loco reposuissent. Quare ego, cum aliis in rebus harum partium plurimùm versatis, structura templi & muri considerata, credo in prima templi Dominicæ Resurrectionis constructione fuisse murum erectum claudentem intra templum sacratissimam petram.

Descriptio Petra vnctionis. Ad hæc facit, quod sexaginta abhinc annis locus ille peculiari eleganti que opere musaico opertus cernebatur, vt oculati testes contestati sunt: nec rubea petra est, sed ad viriditatem tendit: quare, illam, de qua Nicetas locutus fuit, alteram à sacra Vnctionis Domini petra arbitror esse, & vt quid sacrum

crum inter sacras Reliquias reponendam; nunc operta est tabula marmorea cinerei coloris: longitudinis est 8. palmorum & totidem vnciarum, latitudinis verò est 2. palm. & 5. vnciarum. Parum prominet à cetero templi pauimento; virga ferrea eleuata, velut demisso cancello, circumdatur, ne pedibus conculcetur. Ad petræ extremitates sunt affixa duo candelabra, hinc inde vnum. Per aliquod spatium circa sanctam petram sunt albi dolati lapides pulchriores aliis quibus stratum est sacrum templum: pendent supra ipsam 8. lampades, quæ diu noctuque ardent: est è regione ostij Ecclesiæ; & supra ipsam sunt sepulchra Regum Ierusalem. Distat à sacro Caluariæ monte palm. 40. à sanctissimo Sepulchro 80. circiter. Meminit eiusdem petræ Adrichomius, licet sub alio nomine, in Descriptione Ierusalem num. 255. Inferiùs de excellentia sanctissimi Sepulchri agentes, plura pro clariori historia & commendatione præsentis loci dicemus.

CAPVT VI.

Varij euentus, qui diuersis temporibus acciderunt circa Petram vnctionis; ex quibus, quantum æstimetur, innotescit.

SAcra Petra vnctionis semper magno in pretio & veneratione habita fuit ab omnibus nationibus quæ Christo nomen dederunt in sancta Ierosolymorum Ciuitate habitantibus, & ad eam venientibus, vt ex hîc dicendis ex parte quilibet diiudicare poterit; & meritò quidem, quoniam eam Dominus & Redemptor noster, post consummatum nostræ salutis mysterium in ara montis Caluariæ, primò inter alia loca suo sacratissimo & diuinissimo corpore consecrauit, dum, suorum deuotioni fidelium condescendens, super eam vnguento ex myrrha & aloë composito ab eiidem inungi voluit.

Qua re moti piissimi ac religiosissimi Robertus & Sancia eius vxor, Siciliæ Reges, de Seraphica Religione optimè meriti, vt illa Catholico ac religioso cultu honoraretur, eam magno labore & sumptibus cum aliis sanctissimis locis, à Sultano Ægypti obtinuerunt, &, summo Pontifice Clemente V. annuente, Fratribus Minoribus donarunt, vt Libro I. Capite LXVII. indicauimus. Verùm Georgiani tanto bono, quo ditati fuerant Fratres, inuidentes, nacta opportunitate, contempta iustitia, eam cum aliis Catholicorum locis à Turcarum Imperatore obtinuerunt: quod ægrè ferentes Fratres, vt quædam alia loca, ita hunc sanctissimum postea recuperarunt, persolutis argenteis 5000. Georgianis permittentes, vt possent supra ipsam duas ardentes lampades continuò fouere, sicut in præsentia, qui in illorum locum suffecti sunt, Græci fouent, permanente tamen sacra petra sub regimine Fratrum Minorum.

Isti, vt illa meliùs conseruaretur, & maiori in veneratione haberetur, cùm, vt anteà diximus, solo musaico opere tegeretur, aliqua eleganti marmorea tabella operire decreuerunt: idonea apud Iacobitas inuenta, dato illis pluuiali obtinuerunt, locumque sacrum operuerunt. Contigit id anno Domini 1555. loca sancta gubernante P. Bonifacio de Ragusio; qui, vt suprà diximus, etiam vestiuit sanctissimum Domini Sepulchrum aliis marmoreis tabulis.

Hoc à Græcis viso, naturali odio, quo Latinos & Catholicos prosequuntur, agitati, adierunt Cadi ciuitatis; ad quem de spectantibus ad religionem referuntur causæ, & de illis iudicat, quemadmodum apud Catholicos Episcopus de spiritualibus; dixeruntque, Fratres locum illum marmore è templo Salomonis, Turcarum principali Mesquita, sublato operuisse; quod indecens in eorum erat lege: qui hoc ideò fecerunt, vt Fratres magna pecuniæ summa mulctarentur, & pristino statui locus sanctus restitueretur; sed illos sua fefellit cogitatio: etenim Gadi lapidem non abstulit, sed Imperiali sigillo muniuit, edito decreto, ne quis Christianorum ad illum quouis prætextu accederet, sub graui pœna; quia ad Turcarum Mesquitam pertinuit. Sed non permisit Deus, vt sanctissimus locus, ab ipsismet Angelis summo honore habendus, absque honore ab hominibus relinqueretur, pro quibus illum Christus sanctificauit. Etenim nimiùm credulus ille & iniustus iudex, statim, iniusto edito mandato, ægrotare cœpit; qui in se reuersus, arbitratus infirmitatem illam sustinere ob decretum factum contra Christianos, illud protinus reuocauit, ablatoque sigillo, reliquit permisitque Christianis vt anteà sanctum locum venerari, qui posteà de sua infirmitate conualuit. Ita à senibus qui tunc temporis fuerunt accepi, & ab aliis pluries idipsum in partibus istis audiui.

Ad hæc, anno à sacro Virgineo partu 1588. Serenissimus Ferdinandus Medices, Magnus Hetruriæ Dux, huius nominis II. misit Ierosolymam affabre eleganterque elaboratam arcam ære fusam, desuper patulam; in cuius quatuor angulis eius stemmata sunt, & circa ipsam mysteria nostræ salutis

lutis: ex vna parte duo, eleuatio Christi in cruce, & eiusdem exaltatio, vel statio. In altero ex capitibus arcæ, depositio de cruce. Ex altera parte itidem duo, Christi vnctio, & sepultura. Et in altero denique capite, Christi resurrectio. Longitudo est palm. 8. & vnc. 6. latitudo palm. 3. profunditas vel altitudo palm. 2. vnc. 3. Sunt etiam in eius parte superiore, & in medio, duplici ex parte incisæ litteræ, largitorem, & in inferiori aliæ, artificem explicantes.

FERD. MEDICES MAG. DVX ÆTRVRIÆ PIETATIS SIGNVM. D. D. M. D. LXXXVIII.

FRATER DOMINICVS FORTISIANVS CONVENTVS SANCTI MARCI DE FLORENTIA ORD. PRÆD. ROM. PROV. PROFESSVS FECIT ANNO. DOMINI NOSTRI M. D. LXXXVIII.

Cùm stemmata huius arcæ sint decorata nedum Ducali corona, sed etiam Cardinalitiis ornamentis, arbitror illam fieri iussisse Ferdinandum, quando S. R. Ecclesiæ Cardinalis, & Seraphici Ordinis Protector erat, & posteà illam, Hetruriæ Dux creatus, misisse.

Liberalitas in loca sancta Ferdinandi Medices Ducis Hetruriæ.

Igitur pius iste & liberalis Princeps, vt alia dona Ierosolymam, & hanc arcam misit, ad sui perpetuam memoriam; vt sacra Vnctionis petra magis honoraretur, illaque super hanc posita, posset in illa, aliis necessariis appositis, sacrosanctum Missæ offerri sacrificium. Dicunt tamen alij, misisse pro sanctissimo Sepulchro; sed pro illo prorsus inidonea. Fratribus piam Ducis exequi voluntatem studentibus se opposuerunt Græci, qui primò Cadi adierunt, &, ne nil circa Vnctionis petram innouaretur, institerunt; præsertim quòd arcæ illius appositione magnum damnum ciuitati & eiusdem Gubernatori prouenturum esse affirmarent, dicentes (considera, quæso, malignantium istorum malitiam) mulieres prægnantes, quæ pietatis ergò ingrederentur sanctum Sepulchrum, volentes, secundùm veterem consuetudinem, petram illam deosculari, inclinando se super arcam illam abortum passuras, ex quo homines, & consequenter vectigalia deficerent; quia pueri qui nascuntur, cùm ad ætatem 14. annorum peruenerint, singulis annis pro tributo quatuor argenteos Gubernatori ciuitatis soluere tenentur. Cognouit ille Græcorum solitam calliditatem, & naturale odium in Francos, ac nullius momenti accusationem; ideò illos repulit: sed non propterea destiterunt, at ad aliud tribunal confugerunt, scilicet Gubernatoris ciuitatis, qui, timens ne quod illi dicebant accideret, & vectigalia illius minuerentur, illorum annuit voluntati. Quo audito, Fratres arcam illam super montem Caluariæ deferentes, sub arcu Aquilonari capellæ Crucifixionis collocarunt, proque altari accommodarunt; in qua omnipotenti Deo incruentum offertur altaris Sacrificium.

Denique, cùm anno Domini 1617. Armeni ampliori iure quàm illis ex gratia indultum fuerat potiri voluissent, magna inter Catholicos & eos lis orta est. Concessum illis, sicut & aliis nationibus, vt possent circa sanctam petram candelam in sero Veneris ponere, quando Minoritæ supplicationes ad sanctuaria sacratissimi templi faciunt; ea tamen conditione (vt Fratrum iurisdictio conseruaretur) vt illas omnes noster sacrista accenderet & extingueret, prout vsque ad memoratum tempus semper obseruatum: sed enim posteà, nescio quo maligno spiritu agitati Armeni, quodam sero voluerunt ipsi propria auctoritate suam accendere facem, vnde magna inter nostrum sacristam & illos exorta contentio. Res delata fuit ad Guardianum sacri montis Sion, P. F. Basilium à Caprarola Prou. Romanæ: qui ne sua priuaretur iurisdictione, Gubernatorem adiit ciuitatis, Mahomet Bassia nomine, vtque pro iustitia proferret sententiam, precatur. Dum causa agitaretur, & quærerentur testes, qui veteris consuetudinis cognitionem haberent, Guardianus habitantes in sanctissimo Sepulchro quæsiuit, vt pro veritate testimonium dicerent; qui omnes se pro veritate & in gratiam Francorum testimonium dicturos polliciti sunt: inter quos præcipuus erat quidam senex Iacobita, nomine Ioannes Seti, qui iureiurando publicè coram omnibus affirmabat, in sanctissimo Sepulchro à viginti annis, quibus in eo continuò commoratus fuerat, numquam aliquam ex Orientalibus nationibus candelas accendisse & extinxisse in sero Veneris, præter sacristam Francorum, idque se pari modo in iudicio coram Cadi & ciuitatis Gubernatore confirmaturum dicebat, Armenosque perperàm Francis obsistendo facere. Hoc cùm resciuisset Episcopus Armenorum Gregorius nomine, vir omnino simplex & ignarus, sed dolo ac malitia plenus ac quiuis alius, qui dolo & hypocrisi Episcopatu sanctæ Ciuitatis comparato, altero sene eius amico eiecto, qui se

Catholicum profitebatur, tyrannide in eo se conseruat: hic inquam, qui probe conditionem habitatorum huius regionis nouerat, de facili nummis ac muneribus peruerti posse, in animum induxit, quòd quemadmodum olim non defuerunt qui pecunia corrupti contra Dominum testimonium dicerent, nec tunc defuturos qui pretio contra seruos eius proferrent; & sua eum non fefellit opinio. Conuênit itaque sacrilegus mercator nationes habitantes in sanctissimo Sepulchro, & singulariter illum senem Iacobitam ceteris seniorem: qui, accepta pecunia, se pro ipso testimonium dicturos polliciti fuere. In iudicio itaque requisiti, omnes, & singulariter Iacobita, testimonium reddiderunt secundùm Episcopi voluntatem. Sed ostensum & cognitum fuit, non fuisse illud conueniens testimonium, quare nec lis terminata. Sed vide diuinum iudicium: ille qui pecunia priùs excæcatus fuerat, ne manifestaret veritatem, sequenti die cæcus effectus, ambulans in tenebris, lumen cæli videre non potuit, diuersúmque præmium à præcedenti sui periurij recepit à Deo: qui etiam paucis pòst diebus in summa egestate per temporalem mortem ad æternam peruenit.

E Constantinopoli ab Oratoribus Christianorum missæ fuerunt magni Turcæ ordinationes in gratiam Francorum, vt litium fautores & inuentores punirentur, Gregorius exilio, Armenorum interpres capite. Sed enim Gregorius, iudicibus & præcipuis totius ciuitatis pecunia corruptis, se ab exilio & suum interpretem à morte liberauit: qui denique, persolutis octo mille argenteis, obtinuit vt facem accendere posset; aliis tamen nationibus à Catholica, candelas ad sanctum locum apponere fuit interdictum. Iste Gregorius, qui pecuniis abundat per fas & nefas collectis, ferè pro nihilo plus viginti mille argenteos consumpsit. Hæc volui referre, vt innotescat, quantum ab omnibus æstimetur sacra ista Petra vnctionis, & quales isti Schismatici Orientales sint.

CAPVT VII.

De locis vbi stabant amici Christi à longè cùm crucifigeretur, & mulieres, quando vngebatur & sepeliebatur corpus illius, quæ tertiò occurrunt in secunda Peregrinatione.

A Petra vnctionis recedendo, post illius debitam venerationem, rectà pergimus ad venerandum sacratissimum Domini nostri Iesu Christi Sepulchrum: eundo relinquimus à læua parte primò locum illum in quo Christi noti stabant à longè, quando ipse crucifigebatur. Parum distat hic locus à præcedenti & à sanctissimo Sepulchro, quem è regione respicit: est opertus rotundo lapide, potiùs dicam, plano quodam sphæricè tessellato opere elaborato. Talis est quorumdam in partibus istis traditio; quam præsertim Armeni docent, ad quos hic locus pertinet.

Probabilis mihi videtur traditio ista habens ex Euangelio probabilitatem. Lucas enim 23, 49. inquit: *Stabant autem omnes noti eius à longè, & mulieres quæ secutæ eum erant à Galilæa, hæc videntes.* Cum verò locus iste non ita à crucifixionis loco sit dissitus, quin in eo manentes quæ circa Christum agebantur videre potuerint, & alterius ab isto haud sit stationis assignata & conseruata memoria, nec sit qui refragetur, ideò esse illum, vt perhibetur, probabile est. Distat à loco crucis gressibus circiter 45. & eum è regione Occidentali respicit.

Opinantur etiam alij probabiliter, ibi stetisse mulieres, dum corpus Christi in præcedenti loco vngeretur vnguentis à Iosepho & Nicodemo secundùm consuetudinem Iudæorum: quæ talis erat, referente Baronio, & explicabimus posteà, vt viri virorum, mulieres mulierum corpora vngerent & custodirent; quare fieri potest, vt, dum à viris dilectissimi Magistri corpus vnguentis condiebatur, starent in proximo loco mulieres illæ amantes, quæ à dilecto separari non poterant.

Secundò, relinquimus & alium locum diuisum ab isto muro, inclusúmque in sacello Abyssinorum; supra quem est templi capella, vel potiùs specialis fornix signatus circulari lapide, quòd credatur ibi stetisse mulieres obseruantes vbi poneretur Dominus, de quibus dixit Matthæus 27, 61. *Erat autem ibi Maria Magdalene, & altera Maria, sedentes contra Sepulchrum.* & Marcus 15, 47. *Maria autem Magdalene, & Maria Ioseph, aspiciebant vbi poneretur.* Verè locus iste respicit Sepulchrum; & ex eodem videri poterat vbi Dominicum corpus poneretur. Hæc omnia vt pietati & rationi consentanea credi possunt. Sed vlteriùs progrediamur.

DE

DE SACRATISSIMO DOMINI NOSTRI IESV CHRISTI SEPVLCHRO, QVARTO ET PRÆCIPVO SECVNDÆ PEREGRINATIONIS LOCO.

TRACTATVRI de sacratißimo Christi Domini Sepulchro, in quo eius sanctißimum Corpus fuit honorificè tumulatum, & ex quo viuificatum, morte deuicta, hostibus profligatis, gloria circumdatum exiuit, vndeque omnis gloria nominis Christiani prodiit, duo præstabimus. Alterum, quo explicabimus eius naturalem conditionem, situm, dispositionem & formam. Alterum verò, quo eius dignitas excellentiaque illustretur. Et prius primò; posterius deinde exequemur distinctis Capitibus, vt dignißimum argumentum totius Operis distinctè & pro dignitate explicetur.

CAPVT VIII.

Cuius ordinatione & ministerio Dominicum Sepulchrum excisum & exornatum fuerit.

DEus optimus maximus, qui sua infinita prouidentia rebus quidem omnibus consulit, sed singulari quodam modo gubernat & protegit seruos suos qui sperauerunt in eum, quique ad tempus visi fuerunt & crediti ab eo derelicti, innumeris pressi passionibus & angustiis, adeò vt de illorum quolibet dixerint impij apud Regium Psaltem: *Deus dereliquit eum persequimini, & comprehendite eum; quia non est qui eripiat*, Psal. 70, 11. At tantum abest vt eos dereliquerit, vel non recordetur Deus; quin cum ipsis in tribulationibus est; & in memoria æterna erunt apud eum, vnusque ex his non confundetur. *Iustorum autem animæ in manu Dei sunt*, vt dicitur Sapientiæ 3, 1. *& non tanget illos tormentum mortis. Visi sunt oculis insipientium mori; illi autem sunt in pace*: non animarum modò, sed & corporum, & eorum omnium quæ ad ipsos pertinent, curam habens. *Custodit* enim *Dominus omnia ossa eorum: vnum ex his non conteretur: & capillus de capite* eorum *non peribit*.

Seruorum Dei diuina protectio.

Psal. 33, 21

Luc. 21, 18.

Quam quidem sollicitudinem singulariter habuisse Æternum Patrem sui Filij, non est dubio vertendum inter fideles: etsi enim illius hostes & infideles, inimici crucis Christi, arbitrati fuerint, morte crucis ignominiosa & maledicta non ipsum tantum, sed & nomen eius auferendum de terra. dicebant enim: *Mittamus lignum in panem eius, & eradamus eum de terra viuentium, & nomen eius non memoretur ampliùs*, Ierem. 11, 19. At illos sua fefellit opinio, quoniam non dereliquit Pater animam Christi sui in inferno; nec dedit sanctum suum videre corruptionem; sed solutis doloribus inferni, suscitauit eum tertia die; & fecit nomen eius gloriosum in cælo & in terra, in mari & in omnibus abyssis. Hinc, postquam in sacratissimo Caluariæ monte soluit Filius Æterno Patri humani generis debitum sui ipsius sacrificio in ara crucis, Pater spiritum illius in manus suscepit, & corpori de honorifica sepultura prouidit.

Æterni Patris sollicitudo pro Sepultura Filij.

Quemadmodum enim olim Deus, Iona Propheta & legato suo in mare proiecto, præparauit cete grande, vt illum in se reciperet & custodiret, ne à fluctibus maris absorberetur; & B. Pontifici ac Martyri Clementi, qui, quoniam miraculis & prædicatione plures ad Christi fidem conuertit, à Traiano, anchora ad collum eius ligata, in mare præcipitatus fuit, vt vnà cum corpore eius memoria interiret, Deus nihilominùs præparauit ædiculam marmoream in templi formam, & intus arcam lapideam, in qua corpus sancti Martyris reconditum & seruatum fuit: ita idem Dominus Filium suum, qui fuit Propheta, Dei nuntius, & nomen Patris sui hominibus manifestauit; summus Rex & Sacerdos, odio Iudæorum, quoniam plures traxit ab illorum errore ad viam veritatis, & ad Patrem suum conuertit, in mare passionis & mortis sponte proijci permisit, ipso per Prophetam dicente: *Veni in altitudinem maris, & tempestas demersit me*, Psalm. 68, 3. & ibidem vers. 2. *Intrauerunt aquæ vsque ad animam meam*. Præparauit illi Pater Sepulchrum gloriosum, in quo triduo mortis eius diuinissimum corpus asseruaretur; & ex quo eius mors ac resurrectio probaretur. Ex hoc capite secundùm Prophetam cognouit Lyrensis gloriam Sepulchri Domini, dicens: *Licet mors Christi fuerit contemptibilis, Sepultura tamen eius fuit perhonorabilis, quia*

in Sepulchro nouo lapideo ; & cum linteaminibus , & aromatibus pretiosis , vt habetur Ioan. 19. Atque ex his patet , quomodo Æterni Patris ordinatione Dominicum Sepulchrum fuit Filio Dei præparatum.

Sed cuiusnam ministerio illud Deus construi & ædificari curauit ? Ministerio nobilissimi & clarissimi viri Iosephi ab Arimathæa , inter præcipuos sanctæ Ciuitatis, ob eius nobilitatem & virtutem, præclarissimi; at multò præclarior, ob singularem eius in Christum pietatem & religionem; erat enim illius discipulus. Hic pro se quidem excidit sepulchrum , sed, Deo aliter ordinante , vt Filio eius deseruiret ; qui cælitus motus, Christo eius magistro dedicauit. Ita Matthæus, de Christi honorifica agens Sepultura, sequentibus docet : *Cùm autem serò factum esset , venit quidam homo diues ab Arimathæa, nomine Ioseph, qui & ipse discipulus erat Iesu. hic accessit ad Pilatum , & petiit corpus Iesu. Tunc Pilatus iussit reddi corpus. Et accepto corpore , Ioseph inuoluit illud in sindone munda. Et posuit illud in monumento suo nouo , quod exciderat in petra. Et aduoluit saxum magnum ad ostium monumenti, & abiit.* In quibus verbis illa singulariter consideranda sunt, *quod exciderat in petra* : iis enim indicatur , auctorem , siue conditorem Dominici Sepulchri fuisse Iosephum ab Arimathæa ; qui pro se quidem excidit in rudi petra, sed Christo posteà concessit.

Matth. 27. 57.

Permansit verò hoc diuinissimum Sepulchrum, nullis additis ornamentis, in simplici illa ac rudi forma, quam à Iosepho in sua prima excisione acceperat, vsque ad Imperij M. Constantini tempora, quin & multis annorum conuersionibus vsque ad illa tempora delituit. Impij enim homines, nominis Christiani acerrimi hostes, ipsis etiam dæmonibus suggerentibus , vt de mentibus hominum prorsus sustollerent insignium Christi facinorum memoriam, quam Sepulchrum illud conseruabat, multam super ipsum imposuerunt terram : & ampliùs, vt faciliùs quod intendebant exequerentur , spurcissima idola supra erexerunt, & locum sanctum, omni dignum veneratione , & orationi deputandum , spurcissimis ac luxuriis immundissimis contaminarunt , vt videre est apud Eusebium Cæsariensem & alios.

Adde etiam quod Sozomenus lib. 2. c. 1. dicit : *Vniuerso loco tum Sepulchri , vnde Christus resurrexit, tum Caluariæ, muro vndique circumdato, eum pro suo arbitratu exornare cœperunt: nam primùm sternunt lapidibus, deinde fanum Veneris suprà exstruunt, postremò simulacrum in eo statuunt ; ad eum sanè finem , vt & qui Christum in eo loco adorarent, Venerem viderentur colere : & temporis diuturnitate , vera causa, cur homines eum locum venerarentur, veniret in obliuionem : quippe cùm Christiani neque eò tutò ipsi accedere possent , neque aliis indicare auderent, sed contrà, omnibus pro certo confirmaretur , in eo loco aliud esse nihil præter fanum Gentilium & Veneris statuam.*

Quantum ad id quod dicit Sozomenus, de statua Veneris posita in loco Sepulchri, videtur in aliquo aduersatus S. Paulinus Nolanus Episcopus Epist. 11. ad Seuerum, qui asseruit, & vere , Hadrianum Imperatorem Iouis simulacrum statuisse in loco Dominicæ passionis : nam ex D. Hieronymi lectione, vt Iacobus Gretserus animaduertit, euidenter apparet , Hadrianum Imperatorem, siue Gentiles eiusdem Hadriani temporibus , in Resurrectionis Domini loco, qui & Passionis ipsius etiam locus erat, Iouis statuam dedicasse, & super Caluariæ montem Veneris marmoreum simulacrum statuisse. *Ab Hadriani temporibus* , inquit Hieronymus Epist. ad Paulinum, de Instit. Monac. c. 2. Tom. 1. *vsq. ad Imperium Constantini, per annos circiter centum octoginta, in loco Resurrectionis simulacrum Iouis, in crucis rupe statua ex marmore Veneris à Gentibus posita colebatur ; existimantibus persecutionis auctoribus , quòd tollerent nobis fidem Resurrectionis & crucis , si loca sancta per idola polluissent.* Hæc ille.

Supra Sepulchrum Domini erectum ab infidelibus Iouis idolum.

Respondetur nihilominùs, non esse inter istos Auctores contrarietatem, si bene intelligantur & explicentur , dicendo, Sozomenum locutum fuisse de communi loco Caluarium & Sepulchrum continente , vt clare illius indicant verba ; & in eo vere positum fuit idolum Veneris : Paulinus verò & Hieronymus distinctiùs de locis peculiaribus communis loci locuti , dixerunt, in loco crucis Veneris, in alio Sepulchri Iouis statuam erectam fuisse ; nec hoc negauit Sozomenus.

Verùm opportuno tempore, quando Deo placuit respicere oculo suæ pietatis super populum suum, & super Ciuitatem sanctam suam, hanc expurgando, illiq; tradendo, ad honorem Filij sui & Christianorum solatium , locus etiam ille erutus & expurgatus fuit , cùm iussu piissimi generosique Imperatoris Constantini Maximi excauata terra, & inde asportata , emergere fecit sanctissimum Sepulchrum ; quod etiam tunc innotuit miraculis in eius gratiam editis, vt Eusebius testatur.

Expurgatur locus Sepulchri opera Constantini, iussuque eius curatur.

Hic etiam piissimus Imperator ad honorem sacratissimi Sepulchri fecit templum construi sumptuosum ; quod lucidissimis marmo-

marmoribus exornauit, & ipsum multò magis Sepulchrũ varijs superinductis ornamentis nobilitauit. Hæc explicuimus suprà ex Eusebio agentes de sacratissimo templo Dominicæ Resurrectionis. D. Cyrillus de his agens Catech. 14. inquit: *Et locus adhuc apparens, & sanctæ huius Ecclesiæ hæc domus, quæ, voluntate Christi studiosa, à beatæ memoria Constantino Imperatore ædificata, &, vt cernis, ornata est*, &c. Et posteà fideles alij idem præstiterunt, quando demolitum ab infidelibus viderunt, vt præcedenti Peregrinatione indicatum.

Aduerte, expurgationem sacri loci & diuinissimi templi extructionem à Socrate libro 1. cap. 13. alijsque Ecclesiasticis Scriptoribus, quos adducit & sequitur Adrichomius in Descriptione Ierusalem n.242. adscribi Helenæ M. Constantini piæ matri; absque tamen eorum quæ diximus præiudicio: nam eius constructio vtrique adscribitur; quia vel Helena cœpit, & Constantinus consummauit; vel quia vtriusque idem in illo opere fuit consilium; vel quia Constantinus, epistolis suis ad Palæstinæ Præsules directis, opus præcepit, & Helena veniens Ierosolymam locum expurgauit, & secundùm filij sui mentem Sepulchrum exornari & templum circa ipsum construi præcepit. Ita Theodor. lib. 1. cap. 18. *Hæc*, id est Helena, *itineris labores subire non recusauit, neque senectutis inualetudinem (nam paulò ante mortem, quam octogesimum annum ætatis agens oppetebat, istud iter fecit) omnino animo complexa est; sed postquam vidit locum illum, qui particeps fuit afflictionum pro communi omnium salute susceptarum, confestim execrabile illud Veneris fanum deturbari, & aggerem ex vrbe exportari iussit. Quare confecta, Sepulchrum, quod diu abstrusum iacuisset, emersit*, &c. & Socrates lib. 1. cap. 13. de his agens: *Helena Ierosolymam iter capit, Christi monumentum, in quo sepultus est, & ex quo resurrexit, diligenter peruestigat, & perquisitum tandem inuenit.* Ex dictis igitur patet, Iosephum ab Arimathæa, occultum Christi discipulum, sacratissimum Sepulchrum primò excidisse in petra, posteà M. Constantini & Helenæ matris eius opera politum & exornatum fuisse, ac denique ab alijs fidelibus, quemadmodum in præsentia cernitur.

CAPVT IX.

De materia sanctissimi Sepulchri, & eiusdem formæ pristina conditione, varia Doctorum placita.

Sanctissimi Sepulchri Domini nostri Iesu Christi materia, qua Ioseph ordinatione fuit constructum, non fuit lignea, vel latericia, ita vt fuerit vel arca lignea, vel domuncula ex pluribus lateribus contecta; sed fuit solida rupes solo inhærens, in qua celte incisum & excauatum fuit sepulchrum, quod indicauit Matthæus 27,60. dicens: Ioseph *posuit* Iesum *in monumento suo nouo, quod exciderat in petra.* Cur verò Christus in sepulchro ex rupe fabricato voluerit tumulari, egregiam rationem indicauit S. Hieronymus in cap. 27. Matth. dicens: *In monumento nouo, quod excisum fuerat in petra, conditus est, ne, si ex multis lapidibus ædificatum esset, suffossis tumuli fundamentis ablatus furto diceretur.* Ideò etiam nouum fuit, in quo nullus positus fuerat, ne Christi resurrectio alteri adscriberetur. *Sepulchri materia rupes.*

Et vt hoc clarum & conspicuum videtur, non item aliud, in quo quæritur de eiusdem Sepulchri formæ conditione: cuius difficultas prouenit ex illius mutatione ex superinductis ornamentis, vt dixit iam citatus Cyrillus, quem inferiùs adducemus; quare non mirum, si qui de illa scripserunt, in omnibus haud conueniunt, vt aliquibus ex illis in medium productis apparebit.

Beda in Matth. 27. dicit, quod sepulchrum hoc domuncula erat rotunda, & petra tantæ altitudinis, vt vix posset homo manu extenta culmen attingere: ostium paruum habebat ab Oriente, in parte verò eius Aquilonem spectante erat locus Dominici corporis de eadem petra excisus, longitudinis sex pedum, altior verò atque eminentior reliquo pauimento tribus palmis, quasi sarcophagus quidam patulus; ostium verò tam erat paruum, vt ingredi volentem oporteret caput inclinare, ideò de venientibus ad monumentum discipulis dicitur à Ioanne, quod inclinauerunt se. Color verò monumenti ac loculi, rubicundo & albo dicitur esse permixtus. *De forma Sepulchri sententia.*

Idem Beda de Locis sanctis cap. 2. describens Ecclesiam sanctissimi Sepulchri, in Occidentali parte montis Caluariæ erectam, sequentia de isto sacratissimo Sepulchro scribit: *Huius in medio monumentum Domini rotundum in petra excisum est, cuius culmen extrinsecus stans homo manu contingere potest, ab Oriente habens introitum, cui lapis ille maximus appositus est, quod intrinsecus ferramentorum vestigia vsque ad præsens ostendunt; nam extrinsecus vsque ad culminis summitatem totum marmore tectum est, summum vero culmen auro ornatum, auream magnam gestat crucem. In huius ergo monumenti Aquilonari parte Sepulchrum Domini in eadem petra excisum, longitudinis septem pedum, trium mensura palmorum, pauimento*

nimento altiùs eminet, introitum habens à latere Meridiano; vbi die noctúq; duodecim lampades ardent, quatuor intra Sepulchrum, octo supra in margine dextro. Lapis, qui ad ostium monumenti positus erat, nunc fissus est; cuius pars minor quadratum altare ante ostium nihilominùs eiusdem monumenti stat; maior verò in Orientali eiusdem loco quadrangulo aliud altare sub linteaminibus extat. color autem eiusdem monumenti & Sepulchri albo & rubicundo permixtus videtur. Hactenus Beda. Quibus similia dixit Remigius, vnum addens, domunculam, in qua Sepulchrum Dominici corporis erat, fuisse vix tanti ambitus, vt decem caperet homines: & Chrysostomus breuem & valdè angustum locum appellat Tomo 5. lib. Quòd Christus sit Deus.

S. VVillibaldus Episcopus, qui ante octingentos octoginta annos Ierosolymam peregrinatus fuit, in suo Hodœporico; cuius alibi mentionem fecimus, de hisce in hunc modum scribit: *Et ibi est ille hortus in quo fuit Sepulchrum Saluatoris. Illud Sepulchrum fuerat in petra excisum; & illa petra stat super terram, & est quadrans in imo, & in summo subtilis: & stat nunc in summitate illius Sepulchri crux; & ibi desuper nunc ædificata est mirabilis domus: & in Orientali plaga in illa petra Sepulchri est ianua, per quam intrant homines in Sepulchrum orare: & ibi est intus lectus, in quo corpus Domini iacebat: & ibi stant in lecto quindecim crateres aurei cum oleo ardentes die noctúq;. Ille lectus, in quo corpus Domini iacebat, stat in latere Aquilonis intus in petra Sepulchri; & homini est in dextera manu, quando intrat in Sepulchrum orare*, &c. Hæc ibi.

Guilielmus de Baldensel, Eques laureatus Ierosolymitanus, qui post quingentos septuaginta annos à S. VVillibaldo inuisit loca sancta, in suo Hodœporico de sancto Sepulchro ita loquitur inter alia ad intentum: *In medio Ecclesiæ Sepulchri & sub illius circulo paruula domuncula est, in quam, propter portæ demissionem, versus Orientem intrare oportet corpore incuruato; suprà verò testudinata est ad modum semicirculi opere musaico, auro & marmoribus deornata, nullam habens fenestram, candelis & lampade illustrata. In huius domunculæ parte dextra locus est Dominicæ Sepulturæ attingens extremitates prædictæ casæ in longum, scilicet ab Oriente versus Occidentem: cuius longitudo nouem communium palmarum est, latitudo verò tam monumenti quàm spatij ceteri ipsius domunculæ, residuum in latitudine circa sex palmas communes vtrobique se extendit: circa 12. palmas potest esse altitudo domunculæ supradictæ.* Tantum ille.

Fr. Brocardus de Monte Sion, qui circa hæc tempora ad loca sancta, quantum coniectare possum, peregrinatus fuit, in sua Descriptione Terræ sanctæ pauca hæc de Sepulchro Christi scripsit: *Spelunca Sepulchri Domini habet octo pedes longitudinis & latitudinis; similiter spelunca ante ostium Sepulchri tantumdem: & in medio eius stat lapis, qui fuerat ostio monumenti aduolutus.* Sic ille.

Alter Brocardus, celebris locorum sanctorum scriptor, eadem fere dicit; & addit, ante speluncam Dominici Sepulchri aliam esse cryptam eiusdem magnitudinis & figuræ solo pariete intermedio segregatam; & ad hanc primò descenditur, ex qua per ostium intermedij parietis peruenitur ad speluncam Dominici Sepulchri: quod ostium clausum fuisse dicit, quando mulieres tempore resurrectionis dicebant ad inuicem, *Quis reuoluet nobis lapidem ab ostio monumenti?* Marc. 16, 3.

Quamuis verò aliqui ex istis Auctoribus inter se dissentire videantur in describendo Dominico Sepulchro, conuenire tamen arbitror: etenim quilibet vel à se obseruata scripsit, vel ab altero prætermissa suppleuit.

Beda sanè, qui loca sancta non vidit, sed scripsit de illis vt legit in Adamnano, cuius opus redegit in compendium, duorum locorum dumtaxat meminit, scilicet capellulæ & monumenti in ea excisi, in quo fuit Christi corpus humatum; sicut & Remigius addit, dum de illius magnitudine verba facit.

Brocardus verò, qui Bedæ successit (siquidem Brocardus floruit circa annum Domini 1283. Beda verò 734.) & proprijs oculis magna diligentia Terram sanctam perlustrauit, alterius etiam capellæ meminit, quæ solo pariete (intellige rupe ad instar muri elaborata) ab illa; cuius etiam Beda meminit, separetur. Idem alter tradit Brocardus, & alij, qui docent esse ibi pro altari magnum lapidem qui fuerat appositus ad ostium monumenti.

Posset etiam dici, Bedam alterius non meminisse, vel quia illius notitiam non habuit, vel quia ad Dominicum Sepulchrum pertinere non credidit; vel quia suo tempore ædificata non erat, sed posteà à fidelibus addita, vel ad ornatum, vel ad mysterium, vt pòst dicemus.

In libro Petri Apiani Mathematici Ingolstadiensis & Bartholomæi Poëtæ, cui titulus est, INSCRIPTIONES SACROSANCTÆ VETVSTATIS, in Inscriptionibus Asiæ & prouinciæ Iudææ ita habetur: *Ierosolymæ epitaphium Domini & Saluatoris nostri Iesu Christi, ab Ierosolymis sacro suo*

summ-

tumulo destinatum, missum Aeneæ Syluio P. M. Romam.

Vita mors voluit, & in hoc tumulo requieuit;
Mors quia victa fuit, nostram victrix aboleuit:
Nam qui confregit nigra inferna, ille subegit
Educendo suos, cuius Dux ipse cohortis:
Tartarus inde gemit, & mors lugens spoliatur.

Huius Epitaphij nullum in præsentia extat vestigium. Hæc ex alijs relata. Alia à nobis obseruata prosequamur.

CAPVT X.

Sententia Auctoris, & ab eodem obseruata circa sanctissimum Domini Sepulchrum.

ET nostra sententia de conditione & forma sanctissimi Sepulchri Domini nostri aperienda est, & circa ipsum obseruata in medium adducenda. Sciendum itaque, quòd quamuis diuinissimum hoc monumentum veterem priorem formam accidentalem, quam dedit Ioseph, vel potiùs natura, haud retineat, arte à fidelibus posteà exornatum; non est tamen adeò demolitum, quin adhuc essentialia, memorata videlicet receptacula, in se non contineat, vt fatentur omnes qui de eo scripserunt: ex quibus, & ex relatis ab Ecclesiasticis alijs Scriptoribus aliqua proponemus, quæ non parum deseruient ad non mediocrem argumenti, quod tractamus, dilucidationem. De loco verò vbi situm & forma ipsius præsenti Capite agam, sequentibus de Sepulchri custodia; & difficultates ac nonnulla alia adiciam.

Situs Sepulchri. Quantum igitur ad situm & locum huius sacratissimi Sepulchri, dico esse in horto non longè à sancta Ciuitate, prope locum vbi Christus fuit crucifixus. Quòd fuerit extra ciuitatem, probatur ex Paulo Hebr. 13, 12. qui dicit, quòd Christus *extra portam passus est*, igitur & sepultus; tum primò, quia prope locum mortis iudicio damnati sepeliebantur, vt diximus loquentes de loco inuentionis sanctæ Crucis: tum secundò, quia Christus sepultus fuit more Iudæorum, vt dicitur in Euangelio. Sed Iudæi extra ciuitatem sepeliebant defunctorum corpora, non in ciuitate, ne contaminarentur, vt apud omnes est in confesso, & singulariter notauit Iansenius cap. 31. Concord. Euang. vbi, loquens de illis dæmoniacis qui in speluncis & sepulchris delitescebant, inquit: *Vt autem intelligatur meliùs, quomodo hi dæmoniaci habitauerint in monumentis, idq; in desertis & montibus; sciendum, quod Iudæi suos non sepelierunt in ciuitatibus, ne contaminarentur, sed extra ciuitatem in agris, & maximè in montibus & desertis locis; vbi vnaquaque ferè familia suum habebat sepulchrum in aliqua rupe excisum, aut in aliqua spelunca delectum, aut ex lapidibus & ex fossione extructum, tantam habens altitudinem & latitudinem, vt multi erecti illud ingredi possent, & multi simul in eo sepeliri. Patet istud ex varijs Scripturæ locis, videlicet ex Sepulchro Domini, sepulchro Abrahæ, & sepulchris, de quibus legitur 4. Reg. 23. vbi dicitur Iosias vidisse sepulchra quæ erant in monte, misisseq; & tulisse ossa de sepulchris, & per ea polluisse altare in Bethel. Hinc etiam est, quòd toties in Scripturis dicantur quidam illati vel non illati in sepulchra patrum suorum. Itaque mirum videri non debet, si dæmoniaci isti in sepulchris habitarent, idq; in montibus & desertis.* Hæc Iansenius. Lege quæ ad hoc notauimus Lib. IV. Peregrinat. IV. Cap. VI.

Iudæorum sepulchra extra ciuitatem.

Idem iudicium de Iosephi siue Christi Sepulchro faciendum est. Et, quod omnem tollit difficultatem, in horto fuisse conceptis verbis indicat Ioannes 19, 41. dicens: *Erat autem in loco, vbi crucifixus est, hortus, & in horto monumentum nouum, in quo nondum quisquam positus erat. Erat hortus in loco, id est, prope locum vbi crucifixus est Iesus*, inquit Toletus in hunc locum, *quia illa pars agri & montis, vbi crucifixus est, non erat pars horti, sed proxima horto, nisi velis locum appellari totum illud spatium, quod dicebatur Golgotha, in quo & pars illa montis, vbi crucifixus est, & hortus iste concludebatur.* A monte Caluariæ, si credimus Adrichomio in Ierusalem num. 239. distat centum & octo pedibus, à monte autem Sion passibus mille: ego rectà procedendo, à cauo, vbi plantata fuit sancta Crux, vsque ad locum vbi sepultum fuit corpus Iesu, inueni pedes, siue palmos, eadem apud me mensura, 132. est in plaga Occidentali Caluariæ montis, vergendo tamen parum ad Septemtrionem. Et hæc de situ sancti Sepulchri.

De forma verò eiusdem Sepulchri dico, in eo fuisse tria distincta loca in vnica solida rupe excisa. Et vt quod sentimus meliùs explicemus, in primis considerare debemus in illo horto specum, siue rupem & petram solo inhærentem quidem, & ex eodem prominentem, ita vt in ea potuerit commode Sepulchrum excidi. Deinde aduerto, in ea rupe excisum Sepulchrum tribus locis distinctum fuisse. Prior ante capellulam *Forma Sepulchri.* *Tria in Sepulchro loca.*

lam

lam erat, in qua positum fuit velut in arca corpus Iesu; & vestibulum quoddam erat in rupe excisum, ex quo in capellulam erat ingressus ab ostio Orientali, & hoc est alter locus: tertius erat arca, in eadem capellula excisa è solo prominente in Aquilonari latere, vbi positum fuit corpus Iesu. De his duobus posterioribus, præter dicta Capite immediatè præcedenti ex Beda & Brocardo, diximus etiam Capite v. præcedentis Peregrinationis ex Eusebio, dum de eius inuentione sermo incidisset. De vestibulo & priori memorato loco videtur aliquibus, vt Baronio, difficile illum ponere; quoniam illius non meminit Beda ex Adamnano.

Verùm non ob hanc rationem negandum: quæ enim consecutio, Beda non meminit, ergo non est? Meminerunt alij nedum recentiores, vt Brocardus & alij qui scripserunt de Locis sanctis; sed & antiquiores, quibus maior fides adhibenda est, quia in statu minùs innouato ipsum videre potuerunt. Ex his verò audiamus vnum Cyrillum, Ierosolymorum Archiepiscopum, multò Beda antiquiorem; non enim, vt ille, anno Domini 734. floruit, sed circa annum 386. qui, vt bene notauit Baronius To. 3. Annal. sub anno Domini 326. vixit, quando inuenta fuit Crux Domini; quo tempore etiam sanctum Sepulchrum e sordibus in lucem prodiit, & illius inuentioni potuit interfuisse: nam Ierosolymitanæ præfuit Ecclesiæ sub Constantio Constantini filio; & sic sanctum Sepulchrum in pristino statu videre potuit, & quomodo posteà remanserit post superaddita ornamenta.

Hic sanè de singulis à me indicatis locis vt vidit, & vt firmiore prophetico sermone didicit, videtur dicere: & primò, quòd fuerit non ex politis dolatis lapidibus extructum, sed in rupe & petra prominenti excisum, indicauit hisce verbis: *Volumus autem apertè scire vbi sepultus est? Numquid manu factus est locus? numquid sicut Regū sepulchra eleuatus est super terram? ex lapidibus facta est sectio composita. Et huic quid superponitur? dicite nobis ô Prophetæ; & Sepulchri certitudo vbi ponetur, & vbi ipsum quæremus? illi autem dicunt: Respicite in solidam petram, quam excidistis; respicite, & sentietis. Habes autem & in Euangeliis; In monumento exciso, quod erat excisum ex petra. Et quid fit? quod est ostium monumenti? Rursus Propheta alius dicit: Mortificarunt in lacu vitam meam, & imposuerunt lapidem super me. Lapis angularis, electus & gloriosus, in interiori lapide positus est ad modicum tempus. Lapis offendiculi Iudæis, & lapis salutis credentibus. Insitum igitur est lignum vitæ in terra; vt maledicta terra deinceps frui posset benedictione, & vt liberarentur mortui ac viuificarentur.* Hæc omnia ad intentum S. Cyrillus. Secundò, de trium locorum distinctione scribit in hunc modum: *Et vnde resurget Saluator? dicit in Canticis Canticorum, Surge, propera amica mea; & in sequentibus, In foraminibus petræ. Foramen petræ dicit id, quod tunc ante ostium Saluatoris monumenti erat foramen ex eadem petra, sicut hîc esse solet ante monumenta excisum. Nunc enim non apparet, quoniam erasum est vestibulum, propter præsentem ornatum: nam ante regalem hunc ornatum & apparatum, Sepulchri vestibulum erat ante petram; sed vbi est petra quæ habuit vestibulum? num in his quæ sunt circa ciuitatem posita, aut circum muros; aut circa monumenta? Et vtrùm in antiquis muris est, aut in his qui posteriùs facti sunt antemuralibus? dicitur in Canticis: In cauerna materiæ habentis petras.* Hæc Cyrillus. In quibus Cyrilli verbis manifesta illius prioris loci, id est, vestibuli, distinctio indicatur, vbi poterat esse difficultas; nam de duobus aliis locis non vidi dubitatum à Doctoribus, vel aliis. Ad hæc, duas fuisse speluncas, interiorem alteram, alteram exteriorem ampliorem & patentiorem, quasi interioris vestibulum, innuit D. Augustinus lib. 3. de Consen. Euang. cap. 24. & magis ex dicendis apparebit. Tria dicta loca Sepulchri appellationem seorsim obtinent, vt videbimus. Præterea, non est credendum, pios fideles ita Dominicum exornasse Sepulchrum, vt pristinæ formæ memoriam abstulerint; sed vt illam magis conseruarent, ornamenta adhibuisse. Hinc Barradius, qui hanc sequitur sententiam, quæ oculatorum testium est, Tom. 4. lib. 8. c. 3 ait: Sed videat Lector, an velit concedere ausos fuisse antiquos Christianos aliquid sanctorum locorum sanctique Sepulchri diruere, intellige, ita vt auferretur memoria præexistentis formæ. Quare, cùm sicut Brocardi, ita & nostris temporibus, tria distincta loca in Sepulchro Domini cernantur, tria illa esse, quæ anteà erant, sed ad pulchriorem & commodiorem formam redacta, dicendum est.

Ad hæc, coniecturam probabilem faciunt plura sepulchra, præsertim nobilium & illustrium personarum, quæ sunt in rupibus & montibus circa Ierusalem: in horum enim plerisque tria distincta inueniuntur loca; & in primis vestibulum apparet ante ostium Sepulchri, in quod deferuntur defunctorum corpora: hæc manifestè videri possunt in sepulchris Regum, Iudicum & aliis supra montem vallis Gehennon, & singulariter in iis, quæ latibula Apostolorum appellantur, de quibus aliàs dictum fuit. Et talem

Marginalia (left): Cyrillus Catech. 13. — De distinctis Sepulchri locis Scripturæ testimoniū. — Isa. 51, 1. — Thren. 3, 53.

Marginalia (right): Catech. 14. — Cant. 2. 14. — Cant. 2, 14. — Ornamentis splendidis forma Sepulchri haud mutata.

talem fuisse in partibus istis consuetudinem, ante sepulchra excidere vestibula, indicant Cyrilli verba proximè adducta. Igitur cùm Sepulchrum, in quo Dominicum corpus tumulatum fuit, nobilis viri Senatoris Regiæ ciuitatis Ierusalem fuerit, ab eodem sibi peculiari studio & singulari Dei dispositione ædificatum, non dissimile ab aliis aliorum in partibus istis, præsertim nobilium, esse debuit, vt esset non quidem Iosephi, sed ipsiusmet Domini honestum dignumque habitaculum; & tale fuisse tradit etiam Abulensis in 4. Regum cap. 13. q. 19. & Matth. 8. q. 98. Quare ad illorum distinctam memoriam conseruandam, in magnæ sancti Sepulchri Ecclesiæ extructione ad duo posteriora loca additum est tertium, vestibulum in sacellum conuersum, cuius meminit posteà Brocardus, & nunc cernitur.

Capellulæ & loci interioris, vbi iacuit corpus Iesu, præter iam memoratos Auctores, meminit etiam B. Hieronymus Epistola ad Marcellam nomine Paulæ & Eustochij, dum dixit: *Quotiescumque Sepulchrum ingredimur, toties iacere in sindone cernimus Saluatorem; & paululùm ibidem commorantes rursus videmus Angelum sedere ad pedes eius, & ad caput* (hic est sermo de alterò interiori prominente loco) *sudarium inuolutum. Cuius Sepulchri gloria, multò antè quàm excideretur à Ioseph, scimus Isaiæ vaticinio*

Isa. 11, 10. *prophetatum dicentis: Et erit requies eius honor: quòd scilicet Sepultura Domini locus esset ab omnibus honorandus.* & infrà: *Ergone erit illa dies, quando nobis liceat speluncam Saluatoris intrare*, id est capellulam, *in Sepulchro Domini flere cum sorore, flere cum matre?* Et Marinus Sanutus Secret. fidel. Cruc. lib. 3. p. 14. c. 8. ad idem ait: *Est autem spelunca ex omni parte clausa, nec per aditum aliquem intrare potest lux; sed nouem lampades lucem continuam subministrant. Est & alia spelunca ante speluncam istam sancti Sepulchri eiusdem longitudinis & latitudinis & dispositionis intus & extrà: & videntur hæ duæ, vna exteriùs exeunti. In istam exteriorem intrauerunt mulieres, quando dixe-*

Marc. 16, 3 *runt, Quis reuoluet nobis lapidem ab ostio monumenti? lapis enim aduolutus erat ostio speluncæ interioris; & iacet adhuc magna pars eius ante prædictum ostium: alia verò pars eius translata est in montem Sion, & supposita est vni altari. Est autem iuxta cellam Sepulchri columna quadam, in qua est imago B. Pantaleonis: cuius oculos cùm quidam Saracenus destrueret, ipsius oculi protinus ceciderunt in terram.* Hæc Sanutus.

Denique ipsi sacri Euangelistæ, qui omnes de isto Sepulchro & excisa rupe scripserunt, distinctionem etiam trium locorum indicarunt, quæ maximè obseruanda est, propter solutionem multarum difficultatum in hac materia & historia resurrectionis Domini insurgentium.

Distinctio locorum Sepulchri ex Euangelistis: Vestibuli.

De priori loco, id est vestibulo, videntur fuisse locuti Matthæus & Marcus. Matthæus, dum dicit: *Venit Maria Magdalene, & altera Maria, videre Sepulchrum. Et ecce terræmotus factus est magnus. Angelus enim Domini descendit de cælo, & accedens reuoluit lapidem, & sedebat super eum. Reuoluit*, quia remouit ab ostio monumenti, per quod descendebatur in secundum locum: non enim loquitur de lapide qui erat interius; quia cùm esset magnus valde, & ostium paruum, non potuisset in cellulam introduci: & præterea, nisi fuisset exterius in vestibulo ad ostium secundi loci aduolutus, mulieres non potuissent illum videre reuolutum ab ostio monumenti à longè, antequam ad illud appropinquassent; quæ tamen dum ambularent, & respicerent, *viderunt reuolutum lapidem*, vt inquit sanctus Marcus 16, 4. & addens, *Et introëuntes in monumentum, viderunt iuuenem sedentem in dextris*, &c. indicat vestibulum fuisse ad instar alterius sacelli: quod enim non est aliquo modo clausum, ingredi non dicitur. Et ostenditur ampliùs, dum dicit Matthæus Angelum super lapidem sedisse, quod non tacuit Marcus. At cùm lapis esset extra capellulam, hoc est, secundum locum, consequens est dicere, fuisse in vestibulo, quod Marcus magis videtur explicuisse; & Matthæus c. 28, 6. dum inducit Angelum inuitantem mulieres ad videndum locum vbi positus fuerat corpus Iesu: *Venite, & videte locum, vbi positus erat Dominus.* Si enim interius in secunda capellula fuisset Angelus, non dixisset, *Venite*, &c. ex se enim vidissent, sicut lapidem & ipsummet Angelum viderunt.

Matth. 28, 2, 2.

Vestibulum illud, in priorem capellam conuersum, Angeli appellatur; quòd ibi sederit super lapidem Angelus, vt habet communis in partibus istis traditio; & nos interius amplius explicabimus.

quod in capellam conuersum:

Secundi verò loci, id est capellulæ, meminit Matthæus 27, 60. dum dicit, *Et aduoluit* (Ioseph) *saxum magnum ad ostium monumenti, & abiit.* & infra: *Illi autem abeuntes, munierunt Sepulchrum.* & capite 28, 8. *Et exierunt* (mulieres) *citò de monumento.* & Marcus cap. 15. v. 46. & cap. 16. v. 3. & 8. Lucas 24. v. 2. & 9. Ioan. 20. v. 1. & 3. dum de Petro & seipso dicit: *Exiit ergo Petrus, & ille alius discipulus, & venerunt ad monumentum. Currebant autem duo*

Capellulæ:

duo simul, & ille alius discipulus præcucurrit citius Petro, & venit primus ad monumentum (hoc est, vestibulum monumenti) *& cùm se inclinasset, vidit posita linteamina* (non enim fuit ausus ingredi in secundum locum, & capellulam, sed per eius ostium prospexit in tertium locum, in quo videlicet positum fuerat corpus Iesu:) cùm verò subdit de seipso Ioannes, *Non tamen introiuit*, intellige in secundam partem antri; cùm denique de Petro & de seipso subijcit, *Venit ergo Simon Petrus sequens eum, & introiuit in monumentum, & vidit linteamina posita, & sudarium, quod fuerat super caput eius, non cum linteaminibus positum, sed separatim inuolutum in vnum locum. Tunc ergo introiuit & ille discipulus, qui venerat primus ad monumentum: & vidit, & credidit*, &c. hæc de secundo loco Sepulchri intelliguntur, & quæ sequuntur de Maria Magdalena: *Maria stabat ad monumentum foris, plorans* (id est in primo loco & vestibulo) *dum ergo fleret, inclinauit se, & prospexit in monumentum* (id est secundum antrum) *& vidit duos Angelos in albis, sedentes, vnum ad caput, & vnum ad pedes, vbi positum fuerat corpus Iesu*, id est in tertio loco in Aquilonari latere exciso: & in isto tertio loco visa fuerunt linteamina, sed non corpus Domini Iesu, neque à discipulis, neque à Magdalena aliisve mulieribus.

Capellula & arca. De duobus verò posterioribus locis videntur esse intelligenda verba illa Lucæ 24, 3. *Et ingressæ* (id est, in secundum antrum) *non inuenerunt corpus Domini Iesu* (id est, in tertio loco.) *Et factum est dum mente consternatæ essent de isto, ecce duo viri steterunt secus illas in veste fulgenti*, &c. qui fortè illi ijdem sunt, qui à Ioanne sedentes, à Luca verò stantes dicuntur. Nec enim aliquod inconueniens, si illi cælestes spiritus modò stantes modò sedentes describantur; non enim sunt immobiles. Hoc dixi, vt me expediam à nonnullis difficultatibus quas circa hoc mouent Doctores.

Ex dictis ex parte colligitur, quale fuerit sacratissimum Domini nostri Iesu Christi Sepulchrum, quomodoque in eo sint assignanda tria distincta loca.

Ostium Sepulchri paruum. Ostium secundi paruum quidem est; nam ad videndum interius curuauerunt se discipuli & mulieres; non tamen ita paruum, vt communiter creditur & describitur, ita vt nonnisi inclinando & reptando possit per illud intrari, vt efformatur in pluribus locis in descriptione & exemplaribus Sepulchri Dominici: etenim si quod interius est, in quo positum fuit corpus Iesu, prominet tres palmos à solo, vt dixit Beda, non se inclinando potuissent interiùs videre, si esset corpus Iesu vel linteamina, sed oportuisset se prosternere, & intrare. Et quod ad præsens est, si non est innouatum, oppositum ad sensum demonstrat; parum enim se inclinando homo intrat: quod si dilatatum fuit, vt mihi probabile videtur, modicùm tamen.

Parietes interius & exteriùs vestiti sunt dolatis marmoreis tabulis cinerei coloris: camera nunc sola rudi calce incrustata; olim tamen elegantissimo musaico fuisse incrustatam non est dubitandum, cùm magnum templum huius gratia erectum tali non caruerit ornamento: ita fuisse tradit Baldensel; & alij, qui post eum ex parte viderunt, testati sunt; nunc verò, licet non nisi obscurè in primo sacello diiudicari possit, benè tamen in secundi camera, diligentia adhibita, licet fumo lampadarum denigratum & obscuratum, minutissimum musaicum cernitur. Et hæc pro nunc sufficiant de situ & forma sacratissimi Sepulchri Domini nostri, alia pro horum maiori intelligentia dicentur inferius.

CAPVT XI.

De custodia Sepulchri Domini nostri Iesu Christi.

TAnta erat potentia & virtus Saluatoris nostri, vt eam timerent & formidarent Iudæi, etiam postquam crucifixus, mortuus & sepultus fuit: quare, ne se vlterius extenderet, petierunt a Pilato vt iuberet custodiri Sepulchrum; quibus annuit Pilatus: sed & pij fideles ex magno ad Saluatorem affectu adhibuerunt pretiosissimo Sepulchro custodiam; sicque duplici custodia munitum fuit, altera fidelium & amicorum Christi; infidelium & hostium altera. *Sepulchri custodia duplex.* Illa consistit in admotione lapidis ad ostium monumenti; ista in signatione Sepulchri & militum assistentium custodia. Vtriusque meminerunt sacri Euangelistæ, & alij Ecclesiastici Scriptores. Prioris Matthæus & Marcus. ille: *Et aduoluit* (Ioseph) *saxum magnum ad ostium monumenti, & abiit*, Matth. 27, 60. iste: *Et aduoluit lapidem ad ostium monumenti*, Marci 15, 46.

Posterioris idem Matthæus: postquam enim enarrasset, quomodo Principes & Pharisæi petiissent à Pilato, vt iuberet custodiri Sepulchrum vsque in diem tertium, statim placitum Pilati subiungit, & custodiam explicat illis verbis: *Habetis custodiam, ite, custodite sicut scitis. Illi autem abeuntes, munierunt sepulchrum, signantes lapidem, cum custodibus.* Matth. 27, 65.

De

De conditione prioris custodiæ, dixit Marcus fuisse *lapidem*, & *magnum valdè*, Matthæus *saxum magnum*; Beda *lapidem maximum* appellauit, & talem fuisse indicat, dum scissum duobus altaribus deseruisse docet; *ingentem* Nicephorus.

Lapis Sepulchri duplex, an simplex fuit.

Sed oritur difficultas, num lapis ille fuerit simplex, an duplex; id est, an vnus dumtaxat, an potiùs duo fuerint. Ioannes Maldonatus in cap. 28. Matth. docet fuisse duos; & miratur neminem id obseruasse. Miror, neminem; inquit, quòd sciam, interpretem obseruasse, duos in monumento fuisse lapides, & vtrumque fuisse ab Angelo reuolutum: Et probat auctoritate & ratione. Auctoritate primò S. Augustini lib. 3. de Consensu Euangelistarum cap. 24. Bedæ in cap. 27. Matth. Brocardi, & aliorum oculatorum testium; qui omnes asserunt; Christi Sepulchrum fuisse ædificium concameratum, foris ostium habens; quà introitus esset, intus verò Sepulchrum, vbi corpus reponeretur. Et hæc quidem verè. Ex his infert, duos fuisse lapides, alterum foris, quo totius monumenti ostium claudebatur, alterum intus, quo claudebatur Sepulchrum: vtrumque Angeli reuoluerant, primum, vt mulieres ingredi possent; secundum, vt vacuum Sepulchrum viderent. Angelus ergo non super primum, sed super secundum sedebat.

Et ex hoc rationem conficit: Quia si super primum sedisset, primo aspectu mulieres terruisset, neque ausæ fuissent in monumentum introire; sedit ergo super secundum qui interiùs erat, & consequenter duo. Præterea, conueniebat non super primum, sed super secundum sedere lapidem; & vt ostenderet se ideò Sepulchri lapidem amouisse, vt mulieres vacuum Sepulchrum videre possent; & vt ipso quodammodò digito locum, vbi Christus positus fuerat, vacuum demonstraret: sicut vers. 6. dicit, *Surrexit enim sicut dixit: venite, & videte locum, vbi positus erat Dominus.* Cùm ergo Matthæus dicit Angelum remouisse lapidem, vtrumque lapidem intelligit; cùm ait sedisse super eum, secundum intelligit, qui intra monumentum erat. Nam cùm super vtrumque sedere non posset, necesse est, aut super primum aut super secundum sederit. Matthæus super primum sedisse non dicit; Marcus, Lucas & Ioannes super secundum sedisse manifestè dicunt, cùm dicant sedisse intus; ergo & Matthæus, cùm dicit sedisse super eum, secundum lapidē intelligit: vnde sequitur etiā, secundùm Matthæum, Angelum non foris, sed intus à mulieribus visum esse. Hæc ex Maldonato.

Singularis profectò sententia, & vt nullus Interpres illam obseruauit, vt sentit Maldonatus, ita nec tenuit; quia non dubitandum, quin aliquis illam explicasset. Communis ergo altera est, & tenenda, quæ asserit, vnicum fuisse lapidem, & illum admotum ad ostium monumenti. Ita habet vetus receptaque harum partium traditio. Et mirabile est, quod cùm toties sacri Euangelistæ mentionem fecerint sepulchralis custodiæ, siue munitionis, tamen numquam in numero multitudinis lapides dicendo illam explicuerint; sed semper in numero singulari, lapidem vel saxum dixerunt. Ac consequenter, non debemus credere, illos, aliósve qui posteà de eodem lapide locuti fuerunt, figuratè fuisse locutos, numerum singularem pro plurali intelligentes. Præterea, si duo lapides fuissent, non tacuissent Euangelistæ: quorum mens fuit exactè explicare diligentem custodiam & munitionem Sepulchro exhibitam; vnde hac ratione mentionem fecerunt magnitudinis lapidis, sigilli & custodum.

Vnicus fuit Sepulchri lapis.

Ad hæc, ex Matth. 28. vers. 6. Angelus, qui sedebat super lapidem, dixit mulieribus, *Venite, & videte locum vbi positus erat Dominus*, quasi, eas nondū in monumentum ingressas, ad ingrediendum inuitet: & ita non interiùs in sacello, sed exteriùs sedebat.

Respondet Maldonatus: Scio etiam hoc multos interpretes fefellisse, quòd existimarunt mulieres his verbis ad ingrediendum in monumentum inuitatas esse, cùm non ad ingrediendum, sed ad veniendum, id est, ad accedendum & videndum Sepulchrum inuitentur. Nec enim dicit Angelus, introite; sed, *venite:* erant enim iam intra monumentum, vt Marcus & Lucas disertissimè scribunt. Cùm enim ad monumentum venissent, &c. præter opinionem, primum lapidem, de quo in via sollicitæ fuerant, remotum inuenissent, audacter ingressæ sunt; cùm intus essent, & Angelum super Sepulchri lapidem sedentem vidissent, obstupefactæ restiterunt, non audentes ad Sepulchrum accedere. Angelus verò primùm iubet timorem ponere, *Nolite*, inquit, *timere vos: scio enim, quòd Iesum, qui crucifixus est, quæritis: non est hic: surrexit*; deinde inuitat ad accedendum videndumque Sepulchrum.

Sed nullo modo est ista responsio admittenda. Primò, quia, si mulieres intus in sacello, de quo loqui intendit Maldonatus, erant, non erat necesse vt inuitarentur ab Angelo ad veniendū vt viderent, quia cùm accessissent vt viderent, intus existentes, etiam inuitę, nisi clausissent oculos, videre debuerunt, cùm iam patulū esset Sepulchrum, & angustia loci, ne aliò conuerterent oculos,

los, cogebat. Nec obest, non dixisse Angelum, introite, sed, *venite*; quoniam priùs inuitandæ erant vt accederent, deinde vt ingrederentur, & viderent. Ita sentit Augustinus citatus; quamuis aliter etiam dicat, sed pro nostra sententia, vt posteà videbimus.

Secundò, non capio, quomodo in angusto locello potuerint commodè esse vrna corporis Christi, lapis ab ea reuolutus, ad minus eiusdem quantitatis cum vrna, Angelus vnus, imò & plures in humana specie, plures mulieres, nam tres recenset Marcus 16, 1. Mariam Magdalene, & Mariam Iacobi, & Salome: & his plures fuisse indicat Lucas 24, 10. dum de illis loquens dicit: *Erat autem Maria Magdalene, & Ioanna, & Maria Iacobi, & cetera quæ cum eis erant*, &c. Sed difficultas non erit, si vnicus lapis extrà ponatur, supra quem sederet Angelus, ostendens illis locum vbi positum fuerat corpus Iesu.

Adde quod Lucas 24, 2. scribit, *Et inuenerunt lapidem reuolutum à monumento. Et ingressæ non inuenerunt corpus Domini Iesu. Et factum est, dum mente consternatæ essent de isto, ecce duo viri steterunt secus illas in veste fulgenti:* vbi indicat, priùs mulieres non solùm in monumentum ingressas fuisse, sed ad Sepulchrum etiam, quod intus erat, accessisse, idque vidisse vacuum, quàm aut ab Angelo interiùs inuitarentur, aut vllum viderent Angelum.

Respondet Maldonatus, Lucam per anticipationem locutum esse: eo enim properabat animo, vt narraret mulieres Christum in Sepulchro non inuenisse, quia iam resurrexerat; idque dixit, antequam commemoraret Angelos ab illis visos, eorumque testimonio Christi fuisse confirmatam resurrectionem.

Sed nescio, an sit sufficiens ratio asserendi Lucam vsum anticipatione, quia mens erat dicere, mulieres non inuenisse in Sepulchro Dominum, &c. at potiùs, ne Maldonati sententiæ contradicatur, dicerem, mentem fuisse Euangelistæ texere historiam resurrectionis, & vt accidisse nouerat; & ita dicendo, simul explicatur, quomodo venerint mulieres ad monumentum, & hortatu Angeli in illud ingressas fuisse, & vidisse Christum in eo nō esse, sed resurrexisse.

Sepulchra Iudæorum patentia. Denique, vt grauibus placet auctoribus, sepulchra Iudæorum patentia erant; & tantùm ostio sepulchrorum, in quibus reponebantur corpora, lapis admouebatur, illudque claudebatur; & hoc satis erat, ne corpora dilacerarentur à feris, vel ne fœtore aëra inficerent. Omnia quæ in his partibus vidi talia sunt; & profectò alius lapis omnino superuacaneus est. Nec quæ pro sua sententia adducit Maldonatus nobis negotium facessunt. Et ad auctoritatē, siue rationem in auctoritate fundatam, negatur consequentia. Erant duo loca, sacellum & vrna, interiùs excisa, ergo duo lapides; non sequitur: vnus enim sufficit, vt nunc diximus; ideò & vnius tantùm meminerunt Euangelistæ.

Præterea, si ad distinctionem locorum monumenti tot lapides assignare deberemus, non duos, sed tres ponere necesse esset; nam tria fuisse ostendimus superiùs: & indicat S. Augustinus loco à Maldonato citato. *Difficultati* Quærit ibi Augustinus, quomodo conciliari debeant Matthæus & Marcus. Matthæus dicit, Angelum sedisse super reuolutum lapidem; Marcus verò dicit, introëuntes eas in monumentum vidisse iuuenem sedentem in dextris coopertum stola candida: & duplicem adhibet responsionem. Prima est, quam iam attigimus, Matthæum tacuisse de Angelo illo, quem intrantes viderunt; Marcum verò de illo tacuisse, quem foris viderunt sedentem super lapidem, &c. Secunda responsio est: Intrantes mulieres in monumentum, in aliqua septa maceriæ debemus accipere, qua communitum locum tunc fuisse credibile est in aliquo spatio ante petram; qua excisa locus factus fuerat sepulturæ, vt ipsum viderint in eodem spatio sedentem à dextris, quem dicit Matthæus sedentem super lapidem, quem terræ motu ab ostio monumenti reuoluerat, id est, à loco Sepulchri, quod effossum erat in petra.

Et quid per *septa maceriæ* intellexit Augustinus? Non, vt voluit Maldonatus, locum immediatè continentem vrnam, in qua positum erat corpus Iesu, sed alterum ante ipsum & vestibulum; erat enim ante petram, id est rupem, qua excisa, factus fuit alter locus & capellula, in qua erat similiter effossa vrna: ista enim non erat maceries, sed ex integra rupe efformata & excisa, vt iam indicauimus, & inferiùs III. Peregrin. Cap. VI. ex Adamnano iterùm dicemus; & id clarè mihi videntur significare Augustini verba. *Sepulchri vestibulum ex D. Augustino.*

Ad rationes respondeo. Ad primam dicendum, siue apparuerit Angelus extra vel intra Sepulchrum, semper incussit timorem; & maiorem, si intus, quia magis inopinatè; non item si exterius, quoniam à longè hominem videntes, non erat causa vt tantùm timerent, sed vt accederent, præsertim exhortatæ: quod si posteà ex fulgore exterritæ fuerunt, multò ampliùs, si, inopinatè ingressæ Sepulchrum, vidissent.

Ad secundam dicendum, Angelum exteriùs super lapidem sedendo, ita rectè ostendisse ipsum amouisse lapidem, & demonstra-

monstrasse locum vbi positus fuerat Dominus, & fortasse rectius, quàm si lapis alius intus fuisset; nam nec ita magnus poterat esse vt exterior: & primo aspectu exteriorem fuisse ab Angelo amotum, nequiuerunt intelligere, quia ille interiùs existens non fuisset visus. Teneamus ergo cum communi Doctorum sententia, vnicum fuisse magnum lapidem, & illum admotum exteriùs ad ostium monumenti, eoque reuoluto ab Angelo, post Christi resurrectionem super illum sedisse, & admonuisse mulieres, vt ingressæ Sepulchrum, viderent locum vbi positus fuerat Dominus, sed non ipsum Dominum iam à mortuis excitatum. Et hæc pro explicatione prioris custodiæ Dominici Sepulchri.

Posterioris custodiæ conditio in duobus consistit, in signatione Sepulchri, & in assistentia hominum.

Sepulchri signatio ex Nicephoro. Signationem Sepulchri Nicephorus libro 1. Hist. cap. 32. sequentibus explicuit: *Primùm*, inquit, *sigillum Sepulchro impressum, quod intactum permansit, & custodia militaris, illa & genere alienigena, quæ in propinquo sigillum id obseruabat. Prætereà ingens ille lapis ad os Sepulchri appositus.* & paulò pòst: *Traditum enim nobis est ab antiquis, Iudæos lapidem illum, qui in salutiferum illud Sepulchrum pro operculo positus fuerat, ad summum monumenti labrum petramq́; infernè illi se coniungentem, ferramentis quibusdam fabrili lapicidarum arte perforasse, ferrumq́; ingens à fabro ex propinquo acceptum, per vtrumque foramen immisisse, & in circuli siue annuli formam circumegisse, atque ita firmiter capitibus commissis, omni ex parte quasi vinculum circumduxisse, vt lapis, quacumque modo, loco suo euelli, aut saltem ratione aliqua remoueri (nisi arte quadam & vi adhibita, necessariò aut ferrum confringeretur, aut petra perrumperetur) non potuerit: atque ad hunc modum cum magna cura, atque etiam signo impresso, cùm Sepulchrum firmissimè communissent, custodia insuper competenti adhibita, eos abiisse.* Hæc Nicephorus; quem plures de illa custodia agentes adducunt & sequuntur: quibus similia dixit etiam Beda de Locis sanctis cap. 2. relatus superius Cap. VII. huius Peregrinationis.

Nicephorus improbatur. Ceterùm, si quod sentio proferre voluero, à memoratis Auctoribus, & sane ex aliis, relata, mihi non satis consentanea esse veritati videntur, munitum videlicet fuisse Sepulchrum ferramentis, &c. ea enim Euangelistæ non tacuissent; nam illorum mens fuit explicare diligentem Iudæorum custodiam circa Domini Sepulchrum, ideò magnitudinis lapidis, sigilli & militum custodientium meminerunt: quare & ferramentorum meminissent, si illa extitissent, præsertim cum, illis non obstantibus, ex monumento gloriosus exisset, in maiorem Christi honorem cessisset, & miraculum resurrectionis illustrius apparuisset.

Prætereà, quomodo illo modico tempore memorata exequi potuerunt? manifestum namque est, omnia absolui debuisse ante solis occasum; quia post ipsum, Sabbati solemnitas, in qua nihil ex præmissis facere licuisset: vnde piæ illæ mulieres, quæ obseruauerunt locum vbi positum fuit corpus Iesu, non potuerunt tunc, vt voluissent, vngere corpus Iesu, propter inceptam Sabbati solemnitatem; quare non nisi ea transacta emerunt aromata, vt venientes vngerent Iesum.

Dicet fortasse aliquis, illa sequenti die præstitisse, quia de custodia Sepulchri loquens D. Matthæus 27, 62. ait: *Altera autem die, quæ est post Parasceuen, conuenerunt Principes Sacerdotum & Pharisæi ad Pilatum, dicentes: Domine*, &c.

Respondeo, aliquos quidem alterius diei nomine, sequens illius diei Sabbatum intelligere voluisse; sed verius alij putant, dicendum cum Euthymio & Alberto Magno in Matthæum, per hanc alteram diem, Euangelistam intellexisse illam eamdem sextæ Feriæ, sed iam sub vesperam noctis, à qua incipiebat Sabbati dies; nam more Hebræorum festa incipiebant à vespera. Et illa accidisse ad vesperam Parasceues, ex eo etiam mihi persuadeo, quòd mulieres quæ obseruauerunt acta circa Dominum & Sepulchrum eius, cùm transacta Sabbati solemnitate *valdè manè*, vt ait Marcus 16, 2. *valdè diluculo*, vt Lucas 24, 1. & *cùm adhuc tenebræ essent*, vt Ioannes 20, 1. venissent ad monumentum cum aromatibus vt vngerent Iesum, dicebant: *Quis reuoluet nobis lapidem ab ostio monumenti?* Mar. 16, 3. *Et respicientes viderunt reuolutum lapidem*, subiungit Euangelista. Igitur si statim Sabbato transacto euntes sollicitæ fuerunt de reuolutione lapidis ab ostio monumenti, & viderunt reuolutum, anteà sanè fuit aduolutus & signatus, ac consequenter ante Sabbatum, ipso vespere Parasceues. Quare, ob temporis angustiam, non potuerunt tot præstari, vt narrat Nicephorus. *In sero Parasceues Sepulchrum munitum.*

Et meritò, statim Christo sepulto, Sepulchro custodia adhiberi debuit, tum propter Christum, tum propter Iudæos. Propter Christum, vt, postquam in sepultura conditus est, mentiri non possent Iudæi, Iesum ab Apostolis illa nocte furto sublatum; & vt ita iidem opere testarentur, se nonnihil Christum mortuum timuisse; nihilq́; illius auctoritati imminutum per mortem appareret,

reret, sed potiùs post discessum magis dilectum esse. Propter Iudæos verò, ne corpus auferrent eius discipuli, & à mortuis resurrexisse dicerent, quemadmodum illi timebant; sicque omnia illius dicta impleta esse constaret, & haberetur pro vero illo Propheta, quem Deus per Moysen venturum promiserat, & pro vero Filio Dei, quemadmodum anteà viuens confessus fuerat. Et profectò illa diligentia omnino superuacanea fuisset; nam lapidis & sigilli munitio & militum custodia plusquam sufficiens erat, ne corpus Christi auferretur à timidis discipulis, quod timebant Principes Sacerdotum & Pharisæi.

Denique dicta à Nicephoro videntur vnum supponere, quod communiter negatur, duos lapides fuisse adhibitos pro custodia: alterum ad ostium cellulæ, & secundi loci; alterum interiùs in tertio, supra arcam, vbi positum fuit Dominicum corpus. De priori videntur esse intelligenda verba Nicephori priori loco adducta; de posteriori verò posteriùs relata, vbi erant ferramenta illa. Sed vnicum fuisse lapidē iam ostendimus.

Ampliùs: Quomodo Iudæi Sepulchrum interiùs ferramentis sigilloque muniuerunt, postquam ad ostium speluncæ fuit à Ioseph magnus lapis admotus? Et sanè hunc potiùs exteriorem muniuissent, quem scimus etiam custodia militari obseruatum fuisse; quoniam in priori Sepulchri loco, id est, vestibulo, lapis ille erat: isto enim custodito, & alter, si fuisset, custoditus fuisset. Et prætereà in præsentia, quantum cum aliis obseruare potui, nec in ostio monumenti, nec in lapide olim ad ipsum aduoluto, qui vnicus monstratur, ferreorum vinculorum vel fibularum vestigia vlla videntur; fateor tamen in apposito posteà marmore à fidelibus circa ostium Sepulchri ad ornatum: est enim hic lapis natura sua pulcher & mixtus, porphyritem imitatur, qui olim arte pulchrior, licet in præsentia valdè rudis & demolitus appareat; non tamen casu, sed consilio id factum à fidelibus, ne infideles illius pulchritudine illecti illum inde auferrent, quemadmodum & alios ex Christianorum templis & sanctuariis abstulerunt. In isto inquam lapide, hinc inde in tribus locis, superiùs, inferiùs & in medio ex parte interiori Sepulchri cernitur plumbum quo ferrum aliquod firmabatur: fueritne ibi ferrum longum prohibens ingressum, an cardines, in quibus verteretur aliquod ostiolum, nescio; illud hîc audiui, & ita fuisse probabiliter sentio. Si namque Romæ interdicitur mulieribus ingressus in locum illum, qui apud sanctum Ioannem in Laterano Sancta sanctorum appellatur, & ad alia etiam sancta loca ibi, & alibi; ita credendum est, veteres sanctos zelantesque Ierosolymorum Præsules, permisisse quidem ad fidelium deuotioni satisfaciendum, vt possent videre Dominicum Sepulchrum; sed, ad eiusdem maiorem reuerentiam, non omnibus ingressum concessisse, ac ideò obstaculum & custodiam illi apposuisse. At ista non suffragantur dictis à Nicephoro, qui volebat illa ferramenta fuisse in ipso naturali Sepulchri & arcæ lapide. Et vnicus ille lapis exteriùs ad prius os speluncæ aduolutus describitur ab Euangelista, dum dicit: *Et aduoluit Ioseph saxum magnum ad ostium monumenti*, &c. *Ad ostium*, inquit, *monumenti*, & non ad arcam, &c.

Lapis non supra arcam, sed ad os capellulæ aduolutus fuit.

Ioannes Maldonatus in cap. 27. Matth. v. 66. melius priorem conditionem huius hostilis custodiæ videtur explicasse dicens: Principes Sacerdotum & Pharisæos lapidem aliquo nimirum annulo aut aliquo alio sigillo signasse credendum est, ne aut dormientibus militibus discipuli aperire possent, quin furtum ex sigilli violatione deprehenderetur; aut ne milites ipsi pecunia à discipulis corrupti, corpus illis traderent: quemadmodum Darius lacum leonum, in quem Daniel coniectus fuerat, annulo suo obsignasse dicitur Daniel. 6, 17. ne aut alij dicerent, se Danielem furtim liberasse; aut alij in lacum ingressi eum occiderent, & à leonibus occisum euulgarent.

Lapis quomodo signatus.

Si sententiam meam proferre liceret, ex à me obseruatis in hac materia in partibus istis, & relatis ab aliis, qui, ob diuturnam moram in eisdem partibus, probè nouerunt earumdem traditionem ac consuetudinem, dicerem, vnicum lapidem & magnum admotum fuisse primò ad ostium monumēti, id est, capellulæ, quod deforis in vestibulo apparebat; ac deinde, ne ille caderet, vecte sustentatum fuisse, vel alio lapide posito inter prædictum lapidem mobilem & alterum proximum solo inhærentem, cuius posteà mentionem faciemus: & hoc mihi probabilius, tum quia simile etiam in aliis harum partium sepulchris obseruatum vidi; tum quia lapis admotus ad ostium monumenti magnitudine ac crassitie erat magnus valdè, & inter ostium & lapidem illum immobilem modica erat distantia, vt posteà ostendemus: quare commodiùs, faciliùs ac etiam tutiùs inter vtrumque dictum lapidem tertius alius paruus, ad alterius casum prohibendum, positus fuit.

Quantum ad sigillum, si tunc similiter ac nostris temporibus ostia sigillis muniebantur, posset dici, chartulam vel quid simile appositum fuisse ostio Sepulchri & lapidi

pidi ad ipsum aduoluto, & cera gypsóve apposite sigillo superaddito fuisse Sepulchrum munitum, quemadmodum horrea Gubernatoris ciuitatis simili modo obsignata, in publica via qua itur ad sanctum Sepulchrum non semel obseruauimus. Sed quoniam hoc incertum, more Romanorum, vel Hebræorum, non Mahometistarum Ierosolymitarum, obsignatum fuisse Christi Sepulchrum, dici potest, vt anteà, cum Maldonato & aliis.

Militaris custodia qua.

Circa posteriorem custodiam, hominum videlicet, in illius explicatione non est omnium eadem sententia. Quidam apud citatum Maldonatum ad ea verba Matt. 27, 65: *Habetis custodiam*, milites, qui templũ custodiebant, intelligunt: fuisse enim aliquos, qui templum etiam armati custodirent, ne qua vis inferretur, ex eo intelligitur, quod inter alios templi ministros στρατηγὸς, id est, Dux, etiam connumeratur Luc. 22, 4, 52. Putant ergo Pilatum respondere, *Habetis custodiam*. quasi dicat: Quid opus est, vt militarem custodiam à me petatis, cum vos etiam milites habeatis, qui Sepulchrum custodire possint? Probare non possum interpretationem, inquit Maldonatus. Quid enim opus erat, vt Sacerdotes à Præside milites peterent, si milites ipsi, quos adhibere possent, habuissent? aut ergo non habebant; aut si habebant, vt diximus, in templo, ita custodiendo templo addicti erant, vt alium in vsum adhiberi non possent. Præterea, si de Iudæis militibus, qui templum custodiebant, Pilatus locutus fuisset, cum dixit, *Habetis custodiam*, certum vtique esset, & indubitatum, eos milites, qui Sepulchrum custodierunt, non solum Iudæos, sed etiam ex sacerdotali genere fuisse: nec enim alij custodiendi templi curam habebant. Quid ergo opus fuisset, vt post resurrectionem Principes Sacerdotum militibus & Iudæis & Sacerdotibus copiosam, vt ait Matthæus cap. 28, 12. pecuniam pollicerentur, vt mentirentur, Christi discipulos dormientibus se venisse, ac de Sepulchro sustulisse corpus? sponte enim sua mentiti fuissent.

Alij Græcum verbum ἔχετε ita interpretantur, quasi imperandi modus sit, *habete custodiam*; quod nihilo mihi magis placet. Præsentis ergo temporis indicandi modi verbum est, quo Pilatus non imperat; non dicit eos custodiam habere, sed concedit vt habeant. quasi dicat: Quidquid ego militum habeo in vestra est potestate, *ite, custodite sicut scitis*. quod rectè carmine Iuuencus lib. 4. Euang. Hist. expressit:

Et Pilatus ad hæc, miles permittitur, inquit,
Seruate vt vultis corpus tellure sepultum.

CAPVT XII.

Alia dictis adduntur, ad maiorem historiæ Dominici Sepulchri dilucidationem.

AD maiorem dictorum de sanctissimo Domini nostri Iesu Christi Sepulchro dilucidationem, sequentia addere non erit inutile. Et in primis, hoc sacratissimum antrum diuinumque monumentum est in medio magnæ rotundæ Ecclesiæ Dominicæ Resurrectionis circa ipsum ædificatæ; in quem modum in Italia apud Lauretum sacra & miraculosa Deiparæ parua Lauretana domus est in medio alterius magnæ & illustrissimæ Ecclesiæ, & apud Assisium altera similiter modica Ecclesia S. Mariæ Angelorum, siue de Portiuncula nuncupata: excepto quod illarum magnarum Ecclesiarum camera tota integra est, qua dictæ paruæ Ecclesiæ teguntur; sed illa Sepulchri ex parte peruia est qua respicit Sepulchrum, vnde tota illuminatur, & sacrum tumulum sub dio & aperto cælo relinquit. Deinde, hoc monumentum in sacellum conuersum, vt iam indicauimus, in duas capellulas distinctum: quarum prior à posteriori sola Sepulchri rupe seiungitur, in qua est non duplex ostium, vt quidam allucinati dixerunt, sed vnicum, ad quod fuit magnus aduolutus lapis; cui tamen è regione respondet prioris capellulæ aliud ostium.

Prior capellula est posteriori paulò maior, possuntque in ea duæ partes assignari; prima, quæ proxima est ostio monumenti, estque in modum fornicis & dimidiati circuli formæ: secunda, quæ hanc immediatè sequitur, est formæ quadratæ. In prima parte, quod peculiari obseruatione ac veneratione dignum est, est petra, siue rupes, ex ipso pauimento prominens quadratæ formæ: eius longitudo inferiùs est palmorum 2. latitudo palm. 2. vnc. 1. superiùs est palm. 1. vnc. 9. altitudo palm. 1. Hæc rupes *Petra Angeli* appellatur ab omnibus tam Orientalibus quam Occidentalibus; & ab ea tota capellula nomenclaturam accipit, *Capella Angeli*: non, vt quidam haud benè opinantur, quia Angelus, qui amouit lapidem ab ostio monumenti, super eam immediate sederit, nam constat expressè ex Euangelio, Angelum sedisse super lapidem à se ab ostio monumenti reuolutum, *Angelus Domini descendit de cælo*, inquit Matthæus 28, 2. *& accedens reuoluit lapidem, & sedebat super eum*; sed quia lapis reuolutus super illam cecidit, ac deinde Angelus sedit immediate super à se motum & super alte-

Capella vestibuli forma.

Petra Angeli qua dicatur.

alterum immobilem lapidem mediatè. Huius primæ partis longitudo ab ostio monumenti vsque ad extremitatem Petræ Angeli, & principium secundæ partis, est palmorum 5. vnc. 7. latitudo est palm. 10. Et hæc fortasse pars erat integrum Sepulchri vestibulum, cui altera sequens ad ornatum, decorem & commodum fuit à piis fidelibus superaddita. Secundæ partis huius capellulæ longitudo, id est, ab extremitate præcedentis partis vsque ad ostium eius, est palm. 6. latitudo est palm. 11. & totidem vnciarum: & ita, tota longitudo ab ostio ad ostium est palm. 17. cum dimidio, latitudo non tota vniformis, sed vt fuit indicatum. Huius capellulæ ostium est altitudinis palm. 7. & vnc. 8. latitudinis palm. 3. & vnc. 1. crassities muri est palm. 4. & vnc. 10. In eo aliud particulare non cernitur, non altare, nec lapis ille magnus in duas partes diuisus, vt dixit Beda: hic enim ferè integer, quantum coniectare liquet, olim ab infidelibus extra ciuitatem proiectus, vel alteri communi viui deputatus; à fidelibus recuperatus & acceptus, vt habet traditio, fuit in monte Sion in domo Caiphæ in Ecclesiam conuersa supra altare collocatus, vbi omnipotenti Deo incruentum altaris Sacrificium offertur: & ego, singulari Dei beneficio, non semel obtuli. Est coloris rubei parum ad album vergentis, magnus valdè ac durus; particulæ namque ex ipso non nisi magna cum difficultate abscinduntur. Illius crassities est vnius palmi, latitudo 4. & 7. circiter longitudo. Est tamen in huius capellulæ pariete paruum sacrarium, in quo aliqua sacra pro Missa celebranda supra sanctissimum Domini Sepulchrum asseruantur.

Lapidis monumenti descriptio.

Est in monte Sion.

Secunda capella & Sepulchri forma.

Altera posterior capellula est alteri continua, vt fuit indicatum: hæc continet diuinissimum Reparatoris nostri Sepulchrum, solo inhærens in modum arcæ; in quo exanime quidem illius corpus repositum fuit, sed inde, morte deuicta, tertia die viuificatum & gloriosum exiuit. Operitur marmoreis tabulis cinerei coloris, quemadmodum & totum exterius sacellum, excepto sarcophago, in quo fuit sacrum corpus immediatè conditum, qui albis opertus fuit à P. Bonifacio, dum sacri montis Sion Guardianus esset, sub Paulo IV. Pontifice Maximo & Imperatore Carolo V. De horum consensu, & Imperatoris Turcarum licentia, vt apparet, tabula marmorea in sacello Apparitionis B. Mariæ Virginis ad altare flagellationis Christi affixa, vt Cap. xi. præcedentis Peregrinationis vidimus. Illud autem magno cum consilio factum fuit, tum ad maiorem sacri tumuli reuerentiam & decorem; tum ne oleo lampadarum vel aliis immunditiis deturparetur sacer tumulus, & ab indiscretis fidelibus ex eo continuò abrasis particulis penitus demoliretur. Superior tabula integra quidem est; sed in illius medio factum est diuisionis signum propter Turcas, ne, si integra appareret, illius pulchritudine allecti, illam inde auferrent, & suis vsibus accommodarent. Locus est ad instar arcæ; cuius amplitudo humanum corpus commodè capere potest, vt intellexi ab illis qui ipsum viderunt antequam illis tabulis operiretur, & quando fuit opertus; & ex dicendis dijudicari poterit: supra ipsum, vt in altari, omnipotenti Deo sacratissimum offertur altaris Sacrificium.

Dixi, esse ad instar arcæ, quæ intra se humanum corpus capere posset; nec est simplex eleuata rupes è pauimento; nam & huiuscemodi formæ sepulchra nonnulla videntur in his partibus, super quæ collocantur defunctorum corpora: quæ inde auferuntur, quoties contingit alia inferri, vt etiamnum aliquando obseruatur: huius conditionis fuisse Reparatoris tumulum videntur indicare Zuellardus & Ioannes Cotouicus in suis Terræ sanctæ itinerariis, quibus videtur suffragari Venerabilis Beda, dum in 27. caput Matthæi ait: ***Locus Dominici corporis de eadem petra factus est; qui non desuper, sed à latere Meridiano, per totum patulus est, vnde corpus inferebatur.*** Hæc Beda. *Obiectio.*

Respondeo, nullo modo ita sentire Bedam, aliter sibimet contrarius esset; nam, vt suprà vidimus, dixit, sarcophagum, vbi positum fuit corpus Saluatoris, patulum fuisse: & aduersaretur Adamnano lib. 1. de Locis sanctis cap. 3. ex quo didicit Sepulchri Dominici conditionem. Dicendum igitur, quòd, dum ait Beda locum Dominici corporis non fuisse patulum ex superiori parte, non fuerit locutus de immediato loco corporis, sed de parua capellula in qua ille excisus est: illa enim est aperta ex latere Meridiano quo corpus inferendum erat, vt in arca & immediato loco collocaretur, qui verè desuper patulus est. Vel breuiter dicatur, Bedam voluisse dicere, Christi Sepulchrum haud patulum esse, vt sunt pleraque in Europa, sed à latere patere, vt per illud corpus posset inferri. Et sanè loca immediata, in quibus corpora collocantur, communiter non videntur in partibus istis, sed vel ad instar arcæ, vel plena; & si aliqua sint, vt illud Lazari fuisse videtur, non tamen hoc Saluatoris, inquit Beda. *Solutio.*

Vltimò, hoc ipsum confirmatur ex alio quodam sepulchro ad exemplar Dominici ante

ante Bedæ tempora vt erat antiquitus constructo; quod Bononiæ (antiquissima & celebratissima Italiæ ciuitate) inuisitur in vetusta nobilique D. Stephani Ecclesia, aliàs sanctæ Crucis nuncupata, à D. Petronio, vrbis illius Episcopo, ædificata, vt in huius Ecclesiæ Chronico Italicè conscripto pag. 124. in hunc ferè modum de dicta Ecclesia & sepulchro habetur: In medio dictæ Ecclesiæ pulcherrimum ex sectis, quadratis & perpolitis marmoribus extruxit locum S. Petronius (hic repræsentat capellam Sepulchri Dominici) in quo sepulchrum è candidissimo marmore excisum inclusit: hoc oculis obijcit formam illius in quo Domini nostri Iesu Christi sacratissimum corpus collocatum fuit, eiusdemque magnitudinis & mensuræ ac ipsum originale fecit; & mensuram ipsam S. Petronius propriis manibus accepit ex vero Domini Sepulchro, quando Ierosolymorum peregrinationem suscepit: intra quod multas posuit Sanctorum Reliquias; hinc Summus Pontifex Cælestinus, huius nominis primus, plenariam omnium peccatorum Indulgentiam, perpetuis valituram temporibus, concessit omnibus contritis & confessis, qui sanctum locum in die sancto Parasceues, & tribus sequentibus Paschæ Resurrectionis diebus festiuis ingrederentur, & venerarentur. Mortuo deinde S. Petronio, illius corpus ibidem tumulatum fuit: quod in præsentia in arca benè clausa, ferreis munita repagulis, clauibus custoditur, in læua ingressus sancti loci parte sub crate ferrea posita.

Sepulchrum autem ad exemplar illius Christi Domini est in dextera parte collocatum, in quo modò tres capsulæ sunt, in quibus multæ Sanctorum asseruantur Reliquiæ; inter alias, pars lapidis Sepulchri Dominici. Recenter ibidem cratis ferrea constructa est, pro maiori sancti loci decore ac veneratione, tutiorique sacrarum Reliquiarum custodia. Ita ex prædicto Chronico; quod & alij, qui sanctum locum viderunt, & venerati, testati sunt. Ego illum non fui ingressus; quoniam numquam nisi supradictis Parasceues & Paschæ Resurrectionis diebus aperitur, quibus interesse non potui.

Ex prædicta relatione apparet, huius Sepulchri formam esse ad instar arcæ vacuæ, & non plenæ rupis è solo eleuatæ, vt ait Zuellardus: dicitur namque S. Petronium intus posuisse Reliquias, & posteà tres arculas Reliquiarum fuisse à pia posteritate inclusas, & crate ferrea munitas: quod fieri haud potuisset, nisi vacua arca esset. Ergo cùm ad exemplar Sepulchri Saluatoris factum fuerit, consequens est, ipsum eiusdem esse formæ, arcæ vacuæ, & non plenæ rupis. Est autem prædictæ traditioni fides adhibenda, propter approbatam multorum sæculorum antiquitatem; quia S. Petronius præcessit Bedam trecentis circiter annis: Beda enim è viuis decessit anno Domini 733. sub Leone Imperatore; sanctus verò Petronius factus Bononiæ Episcopus, absolutaque Ierosolymorum Peregrinatione circa annum Domini 432. dictam Ecclesiam & sepulchrum ad similitudinem illius Saluatoris extruxit, vt patet in Chronico Ecclesiastico.

Aduerto etiam, super ostium sacelli supradicti esse Angelum cum hac inscriptione, *Surrexit, non est hic!* quam antiquitus etiam in Sepulchro Domini fuisse credimus, etsi in præsentia ibi nulla sit.

Sepulchri, vt & huius capellulæ, longitudo est palm. 7. vnc. 5. cum dimidia, latitudo sepulchri est palm. 3. & 6. vnc. residuum vacui capellulæ est palm. 3. & 2. vnc. & ita tota latitudo est palm 6. vnc. 8. altitudo arcæ palm. 2. vnc. 10. Sunt in huius concamerato tria foramina, per quæ fumus lampadarum ascendit. Protectura erit palmorum 9. vnc. 6. ostioli latitudo 2. palm. & vnc. longitudo palm. 4. crassities palm. 2.

In his capellulis nulla est margo in qua sint lampades, sed omnes ex alto pendent. Hic prætereo exterioris partis sacri sacelli mensuras, quia non tam necessariæ. Sacellum hoc deforis, præter marmoreas tabulas quibus operitur, duodecim columnellis exornatur marmoreis: posterior illius pars, quæ Occidentem respicit & sepulchrum aliud Ioseph ab Arimathæa, rotundæ & semicircularis formæ est, vt planæ & quadratæ anterior, quæ Orientem & Chorum Ecclesiæ augustaleque sanctuarium è regione habet. Similiter superior pars plana tota est; quæ priorem partem, id est, quæ capellulam Angeli operit, paulò altera posteriori sepulchri eminentior. In ista posteriori, supra tria iam memorata spiracula, est hemisphærium ferro opertum, cui nulla est suprà posita crux. Duodecim columnellis sustentatur, septem ex porphyrite, quinque ex albo marmore, omnes cum suis basibus & capitellis integræ & pulchræ: in vno ex capitellis versus Meridiem est imago sepulchri excisa cum Angelo ostendente tribus mulieribus vbi Dominus fuerat positus.

Aduerto denique, tempore belli naualis contra Turcas sub Pio V. Pontifice Maximo, cùm Minoritæ aliquot annis in carcere à Turcis detenti fuissent, vt alibi indicatum fuit, Gophitos, illa occasione arrepta, quia non erat qui efficaciter resisteret, in posteriori sacri sacelli parte aliud addidisse *Sacellum Sepulchro à Gophitis additum.*

tugurium satis inelegans & impolitum; quod nostris displicuit, quoniam sacri antri diminuit aspectum & pulchritudinem, & maiorem occupat Ecclesiam. Hoc placuit aduertere, ne quis crederet, ipsum spectare ad sacri Sepulchri structuram, quia ei coniunctum est.

CAPVT XIII.

Litteræ Patris Bonifacij olim sacri montis Sion Guardiani, posteà Stagni Episcopi.

Litteras Reuerendissimi D. Bonifacij Stephanij, Stagni Raccusini olim Episcopi, aliqua de Sepulchro & cruce Domini continentes, ac ideò vt argumento nostro deseruientes hìc subiungere placuit, quemadmodum eas retulit P. Iacobus Gretserus in Apologia pro sancta Cruce, vt sequitur.

Frater Bonifacius Stephanius, Dei dono & Apostolicæ sedis gratia Stagni Raccusini Episcopus, vniuersis has litteras inspecturis salutem in Domino sempiternam.

Cùm anno salutis nostræ M. D. LV. *fabrica illa celeberrima ab Helena sancta, Magni Constantini matre, iam olim structa, S. D. N. R. Sepulchrum in orbem claudens, non sine Christianæ pietatis iniuria, ruinam minaretur, ac iam fermè collapsa esset, fe. re. Iulius Papa tertius (quem ad hanc rem perficiendam æterni nominis ac perpetuæ memoriæ inuictissimus Carolus quintus Romanorum Imperator, nec non Deo gratus Philippus eius filius inclytus precibus pulsarunt) instantem ruinam dolens, nobis, qui id temporis Conuentus sancti Francisci de Obseruantia Ierosolymis Præfectum Apostolica auctoritate agebamus, obnixè præcepit, vt sacrum collabentem locum quamprimùm refici instaurariq; curaremus; id quod Illustrissimus quoque Dominus* [a] *Franciscus Vargas, Cæsareæ Maiestatis tunc apud Venetos Orator, non minori studio, vt perficeretur, vrgebat, magna ad operis illius constructionem pecuniæ summa Imperatoris nomine nobis assignata. Quare Solimanni Othmani, Turcarum Regis, priùs ad id facta nobis copia, quam, magnis difficillimisq; itineribus confectis, summis laboribus & expensis tandem obtinuimus, exoptatum opus sedulò aggressi sumus.*

1. *Cùm igitur ea structura solo æquanda necessario videretur, vt, quæ instauranda denuò moles erat, firmior surgeret, diuturniorq; permaneret, ea diruta, sanctissimi Domini Sepulchrum in petra excisum nostris sese oculis apertè videndum obtulit: in quo Angeli duo depicti superpositi cernebantur; quorum alter scripto dicebat:* Surrexit, non est hìc; *alter verò Sepulchrum digito notans,* Ecce locus vbi posuerunt eum. *Quorum imagines, vbi primùm vim aëris senserunt, magna ex parte dissolutæ sunt. Cùm verò lamina vna alabastri ex iis, quibus Sepulchrum operiebatur, & quas Helena sancta ibi locauerat, vt super iis sacrosanctum Missæ mysterium celebraretur, necessitate vrgente commouenda esset, apparuit nobis apertus locus ille ineffabilis, in quo triduo Filius hominis requieuit; vt planè cælos apertos videre tunc nobis, & illis, qui nobiscum aderant, omnibus videremur. Erat locus sacrosancto Domini Iesu cruore, vnguento illo, quo ad sepulturam vnctus fuerat, permixto, tamquam fulgentibus solis radiis vndequaque lucens, quem piis gemitibus, & spirituali quadam animi lætitia & lacrymis excipientes, & conspeximus & deosculati sumus, sociis, qui præsentes aderant (aderant autem & Orientalium & Occidentalium nationum Christiani non pauci) incredibili refertis cælestis thesauri deuotione, aliis lacrymis profundentibus, aliis propemodum exanimatis, omnibus animi quadam ecstasi obstupescentibus.*

In medio sacrosancti loci [b] *lignum reperimus collocatum, ac* [a] *sudario pretioso inuolutum; quod cùm in manu reuerenter suscepissemus, deosculatiq; fuissemus, vbi primùm illud aëri expositum est, inter manus nostras sudarium in nihilum abiit, nonnullis aureis filis ex illo solùm manentibus.* Particula S. Crucis in Domini Sepulchro inuenta. *Erant pretioso illi ligno inscriptiones quædam adiunctæ, sed ita vetustate corrosæ & antiquatæ, vt nulla omnino integra ex illis verbis sententia colligi posset, quamuis ad caput cuiusdam membranæ verba hæc Latinis litteris maiusculis legebantur,* [c] HELENA MAGNI. *Vnde, quamuis certò affirmare non possumus, cuiusmodi illud lignum sit, non difficilè tamen coniectari licet, hoc illud ipsum sanctissimum crucis lignum esse, quod à religiosissima Regina Helena inuentum, & Ierosolymis ab eadem positum esse sacris Historiis proditum est. Cuius quidem ligni crucem vnam Ierosolymis reliquimus* [d] *in phano diuæ Mariæ de Apparitione iuxta Domini Iesu Sepulchrum super altari eidem D. Cruci consecrato, partem aliam Romam nobiscum attulimus, inq; particulas aliquot in crucis formam compositas eam diuisimus: ex quibus vnam Pontifici Summo, sacras tunc temporis totius Christi Ecclesiæ habenas regenti, Pio quarto obtulimus; duas Illustrissimis ac Reuerendissimis Dominis Cardinalibus, viris Christiana pietate maximè insignibus, de Carpo videlicet & de Ara cæli nuncupatis, libenter donauimus. Crucem paruulam nobis seruamus, qua, dum sacra peragimus, vti reuerenter solemus.*

Crucis

Crucis beneficio singulare quoddam miraculum Deo optimo maximo auctore experti sumus, quod libet paucis hoc loco commemorare. Cùm iter aliquando difficile suscepissemus, atq; in locum quemdam maximè periculosum, in Ciliciæ finibus positum, nomine Bachras, *noctu incidissemus, inq; profundam quamdam voraginem cœno refertam peruenissemus, in qua multi ex Mahumetanis, qui nobis se socios adiunxerant, magnum vitæ discrimen tum ipsi tum ipsorum equi sustinuerant, ac mihi postmodum in eam voraginem descendendum esset, animo grauiter consternatus, vt qui manifesta in sociis pericula vidissem, Deo me eiúsque beatissimæ Matri Virgini Mariæ suppliciter commendans, Crucem iam dictam in manus accepi, ipsaq; me cùm primum omnium signassem, tum reliquos qui mecum aderant Christianos omnes, & regulares & sæculares, signo eodem muniui; tunc, mirabile dictu, noctis illius obscuritas mox in magnum quemdam lucis splendorem conuertitur, summa nostrorum omnium alacritate, nec minori infidelium, qui nobiscum aderant, admiratione: atque ita factum est, vt & nos, & illi qui nos sequebantur omnes Christiani atque infideles, in illo sanctissimæ lucis splendore eam periculosam voraginem feliciter euaserimus. Quæ omnia in Christi Domini gloriam & communem fidelium consolationem nota facere cunctis decreuimus, atque in eorum fidem præsentes manu propria subscriptas, maiori nostro sigillo, quo in similibus vti solemus, signari præcepimus. Datum Stagni in ædibus nostris sub die 13. Maij, anno à Christo nato supra septuagesimum millesimo quingentesimo.*

Virtute signi sanctæ Crucis tenebræ vertuntur in lucem.

Ego Frater Bonifacius, Episcopus Stagni, confirmo omnia quæ suprà continentur manu propria.

Notæ in litteras BONIFACII.

Hactenus Episcopi Stagni Raccusini litteræ, in quibus aliqua notanda & explicanda sunt: & primò quæ Gretserus, ac deinde quæ nos adiicienda arbitramur, subiiciemus. Vbi ad illud, inquit Gretserus, [c] HELENA MAGNI, adiiciendum videtur, CONSTANTINI MATER; quæ nescio, num ad Constantini æuum referenda sint. Constantino enim antiqua æra & marmora MAXIMI cognomentum tribuunt, non item MAGNI; nisi fortè Antiquarius quispiam legitimum ex antiquitate testimonium prolaturus sit, quo contrarium euincatur.

[a] *Franciscus Vargas*, cuius fit mentio, posteà apud Pium IV. Pontif. Max. Philippi Regis Catholici Legatus fuit; ad quem extat Oratio Petri Ioannis Perpiniani anno M. D. LXII. Romæ dicta.

[b] *Lignum*, quod repertum est, si sanctæ Crucis fuit, pars eius fuit, quod Ierosolymis Helena reliquit non integrum; quia omnibus sæculis aliquid de portione, quam Ierosolymis Helena reliquerat, publicè cultum & adoratum fuit, vt ex omnium ætatum à Cruce per Helenam inuenta Annalibus constat. Sanctum fuisse ac venerabile lignum, ostendunt circumstantiæ & grandis miraculi euentus, de quo ipsemet Auctor epistolæ: cuius exemplum, ex autographo ipsius Auctoris desumptum, publica Notarij & testium fide, ex præscripto Iuris, solemni ritu Romæ corroboratum est. Hæc P. Gretserus. Quibus nos sequentia addimus.

[1] *Cùm igitur ea structura.* Structura solo æquanda, cuius meminit Bonifacius, absque dubio est Ecclesia Sepulchrum Domini in orbem ambiens, de qua initio Epistolæ mentionem fecit: sed nescio quomodo illa diruta fuerit; nam quæ antiquitus erat tempore Constantini, & posteà, etsi pristino decore spoliata, vsque ad tempora Bonifacij, eadem est quæ modò cernitur: cuius superior pars ruinam minatur, & tota magnam præ se fert antiquitatem; & picturæ ac scripturæ, quæ in ea supersunt, indicant, non recenter, tempore nempe Bonifacij, sed antiquitus, tempore Constantini exstructam, & fortè paulò post ipsum ex integro absolutam. Ad hoc singulariter facit millesimus cum nomine auctoris in sphærico maioris Ecclesiæ sanctissimi Sepulchri in ipsis plumbeis tabulis infusus: quem ego quidem vidi, & notaui antiquitatem, sed distinctè illa scripto haud consignaueram; posteà, vt ego petieram, D. Gerardus VVineus, Eques sanctissimi Sepulchri, nunc Pastor Coloniensis, cuius alibi mentionem feci, scripsit ad me ex relatione artificis cuiusdam Fratris, qui bona occasione sæpè illum millesimum vidit, indubiè ac infallibiliter continere, sanctam hanc Ecclesiam absolutam fuisse ad annum Christi 400. & iam per 1228. annos durasse. Quomodo ergo Bonifacius potuit illam solo æquare & de nouo reficere? & insignis fabrica, qualis ista est, si esset dumtaxat 70. vel 80. centúmve annorum, non tantam præ se ferret antiquitatem, nec ruinam minaretur, vt verè præ se fert, & minatur. Præterea ex eius demolitione non video, quomodo sanctissimum Christi Domini Sepulchrum, sese oculis apertè videndum obtulerit, quoniam huius manifestatio ex illius deuastatione non pendet; sicut nec sacellum Dominici Sepul-

Sepulchri pendet à maiori circumdante Ecclesia: quare, etsi demolita fuisset Ecclesia, non ideò Sepulchrum Christi se nudum oculis conspiciendum necessariò obtulisset. Nec possum capere, quomodo breui tempore potuerit Bonifacius insignem extruere fabricam, & picturis aliisve ornamentis illustrare.

Quid igitur dicendum? intendisse quidem Bonifacium magnam Sepulchri Ecclesiam demoliri, & ad solum vsque æquare, vt instauranda firmior surgeret; sed non potuisse: quare se ad solam illius restaurationem, ne penitus rueret, conuertit, quemadmodum & posteà alij Guardiani eidem restaurationi & sacelli Dominici Sepulchri reparationi secundùm necessitatem operam dedisse constat; vnde factum, illi quæ refert innotuisse, propriis oculis vidisse, & inuenisse. Ita esse ipse Bonifacius lib. 2. de Perenni cultu Terræ sanctæ indicat, vbi solius reparationis Sepulchri meminit, & nos Libro IV. Cap. XXII. VII. Peregrinationis notauimus: idipsum marmorea tabella supra altare columnæ flagellationis affixa demonstrat, de qua Libro citato Cap. XI. 1. Peregrinationis; verum tamen, in hisce locis nullam Iulij III. fieri mentionem, sed benè Pij IV. at non obstat: nam Iulius III. qui nouè annis præcessit Pium IV. potuit illi sanctum opus imposuisse, quod posteà absoluit sub Pio prædicto succedente. Ita præ se ferunt litteræ Bonifacij, & alia indicata loca, vt consideranti patere facilè potest.

1. *Sudario pretioso.* Circa illud, quod dicit Bonifacius de ligno serico panno inuoluto in sanctissimo Sepulchro inuento, duo sunt consideranda, quæ piæ opinioni Bonifacij & Gretseri fidem faciunt, præter miraculosum euentum à Bonifacio relatum.

Alterum est, Crucis Dominicæ particulas tum Ierosolymis tum alibi seruari solitas in pallis & velis sericis, vt, præter longam fidelium consuetudinem, claret ex insigni miraculo à sancto Gregorio Turonensi relato lib. 1. de Glor. Mart. cap. 5. Alterum notandum est, inuenta Domini Cruce Ierosolymis ab Helena, maximam illius partem sanctam Imperatricem ibidem reliquisse, ad solatium fidelium Ierosolymitarum & aduenientium Peregrinorum, & sub custodia eiusdem loci Episcopi: qui curam sacrosanctæ Crucis alicui ex probationibus & sanctioribus Cleri Ierosolymitani committebat, quem proinde ab officio custodem Crucis nominare solebant, quemadmodum ostendit Gretserus lib. 1. de sancta Cruce cap. 75. Et quamuis fuerit à Chosroë in clade Ierosolymitana ablata, & in Persidem translata; fuit nihilominùs ab Heraclio recuperata, & in sanctam ciuitatem ab eodem delata, vt plures tradunt Scriptores, & docet Ecclesia in festo Exaltationis sanctæ Crucis: & posteà, licet fuerit capta à Mahometanis Ierosolyma, tamen sancta Crux mansit apud fideles, qui semper fuerunt Ierosolymis, etsi graui infidelium tyrannide pressi, qui illam honesto loco, vt par erat, absconderunt; quæ, capta Ierosolyma à Christianis Duce Godefrido, inuenta fuit, quemadmodum Tyr. lib. 9. cap. 4. de his loquens sequentibus explicat: *Reperta est in parte Resurrectionis Ecclesiæ seorsum portio vna Crucis Dominicæ, quam, ob metum Saracenorum, quorum iugum patiebantur fideles, ad ampliorem cautelam multò ante, paucis admissis, occultauerant: hanc studio & opera cuiusdam hominis Syri, qui eius tam pretiosi depositi fuerat conscius, repertam, theca reconditam argentea, primùm ad Domini Sepulchrum, deinde ad templum Domini cum hymnis & canticis spiritualibus deportantes; prosequente eam vniuerso Clero & populo, consolationem quasi cælo missam omnes in communi acceperunt, arbitrantes, se laborum & molestiarum mercedem condignam recepisse.* Quod lignum salutare posteà in bellis præferebant fideles, quo multas de infidelibus victorias reportabant, vt citatus notauit Gretserus cap. 90.

Verùm anno ab Incarnatione Domini millesimo centesimo octogesimo septimo, quarta die Iulij, quando in Syria magnum erat inter Christianos & Saracenos bellum, exercitus Christianorum à Saladino, Soldano Babyloniæ, victus succubuit, Guidone Ierosolymitano Rege capto, Baronibus & populo vniuerso. Et sancta Crux, quam in exercitu boni deferebant, capta est, & perdita, ita quòd numquam potuerit inueniri vsque in hodiernum diem, quam etiam ipse Saladinus fecit inquiri, & non potuit inuenire. Ita habetur in Epitome bellorum sacrorum apud Henricum Canisium Tom. 6. Antiq. lect. At illud mihi satis probabile, Christicolas in eorum bellis contra infideles non totam quam habebant prætulisse Crucem, sed partem illius, ne, eorum exigentibus culpis, victi ab hostibus, penitus tanto priuarentur thesauro, & partem aliquam honesto in loco sacro in templo abscondisse, vt alij fecerunt fideles, antequam sub Godefrido Ierosolymam caperent Christiani, vt nunc diximus ex Guilielmo Tyrio; &, serico velo de more inuolutam, in sacro Dominico reposuisse Sepulchro; quam tandem inuenit Bonifacius, vt eius indicant litteræ.

i. *In phano.* Est sacellum sanctæ Mariæ de Apparitione nuncupatum: in quo sunt tria altaria ordinatè disposita in illius Orientali plaga: in eo, quod ad læuam partem est, intra fenestellam crux lignea cernitur ex illis quæ elaborantur Ierosolymis, in quibus particulæ Terræ sanctæ diuersorum locorum variis mysteriis celebrium reconduntur; in qua esse particulam ligni sanctæ Crucis dicitur; & fortè quam dicit Bonifacius, nisi postea tota vel pars eius ablata à Schismaticis fuerit, quando anno Domini 1537. tota Ierosolymitana familia carceri mancipata fuit, vt notauimus Lib. IV. Cap. V. II. Peregrin.

CAPVT XIV.

Obiectiones nonnullæ quibus impugnatur veritas sanctissimi Sepulchri.

AVdiui, nonnullos nebulones Occidentales hæreticos detrahentes iis quę dicuntur de iam memorato sacratissimo Domini nostri Iesu Christi Sepulchro, & nullius momenti ratiunculis negantes illud verè esse in quo positum fuit Corpus Iesu, cuius Euangelistæ mentionem fecerunt; quæ adducendæ & refellendæ sunt, ne iustè contra Catholicos, imò etiam contra Schismaticos & Orientales hæreticos, insurgere videantur, sed confundantur, & insipientiæ arguantur. sunt verò quæ sequuntur.

Argumenta quatuor contra Historia Sepulchri veritatem.

Primum argumentum. Prima. Sepulchrum Domini extra ciuitatem erat, prope locum vbi Christus passus est, vt colligitur ex Ioan. 19. sed hoc est intra muros & ferè in medio ciuitatis; igitur illud verè non est.

Secundum. Secunda. Sepulchrum, in quo positum corpus Iesu, fuit Iosephi ab Arimathæa, nobilis Decurionis ciuitatis Ierusalem, vt dicitur in Euangelio; non videtur verò credibile, tantum virum excidisse sibi sepulchrum prope locum vbi sontes multabantur & sepeliebantur, id est, prope Caluariæ montem, sed in honestiori loco.

Tertium. Tertia. In magno templo Resurrectionis, post illud sacellum, alterum sepulchrum monstratur in petra excisum, quod in partibus istis appellatur Sepulchrum Iosephi ab Arimathæa; igitur potiùs hoc quàm illud erit Domini, quia in sepulchro Iosephi sepultum fuit corpus Iesu, vt sacra docet Historia.

Quartum. Denique tradunt Thalmudici, & ex Rabbinis Iacob cum Mose Ægyptio, vetitum fuisse inferri damnatorum cadauera in sepulchra ceteris communia: sed seorsim inferenda erant in priuata, & in eisdem, vel non procul, sepelienda instrumenta, quibus mors illata erat, vt enses, lapides, cruces, claui, pro mortis genere. Et peritissimus Hebræorum Misnoloc c. pænult. tradit morem apud Hebræos fuisse, eos, qui tamquam malefactores occidebantur, non permissos in honorifico sepulchro sepeliri, sed proiici solitos in profundum quemdam locum, quem *foueam corruptionis* vocitabant. Igitur, ne dicamus in Sepultura Christi factum contra Iudęorum consuetudinem, præsertim à piis illis viris, qui corporis illius curam susceperunt, non in illo sepulchro, quod pro damnatis non erat, fuit Dominicum corpus collocatum, sed in foueam illam proiectum.

Responsio ad argumenta.

Ad primum. Sed facili negotio præmissis respondemus; & ad priorem obiectionem dicimus, ipsam procedere ex ignorantia Ecclesiasticæ Historiæ, quæ docet, eam partem præsentis nouæ Ierusalem, in qua nunc est Caluariæ mons & Dominicum Sepulchrum, olim, quando Christus fuit crucifixus, fuisse quidem extra ciuitatis muros, sed posteà in eius reædificatione sub Ælio Adriano, ducto ex illa parte muro, vbi est Sepulchrum Dominicum, in ciuitate inclusam, vt diximus tum superiùs Capite V. præcedentis Peregrinationis, tum Lib. IV. Cap. XVIII. I. Peregrinationis. Cuius circuitionem prædixisse videtur Ieremias cap. 31, 39. illis verbis: *Et exibit vltrà norma mensuræ in conspectu eius super collem Gareb; & circuibit Goatha.* Goatha verò esse Caluariæ locum, vbi est sanctissimum Domini Sepulchrum, est plurium sententia: aliàs quidem extra ciuitatem, nunc intra muros circumdatus est. Et hoc benè notauit Guilielmus de Baldensel, Eques auratus Ierosolymitanus, qui anno Domini 1336. ad Terram sanctam peregrinatus fuit: hic enim in suo Hodœporico, agens de monte Caluariæ & Sepulchro Christi, sic de eis loquitur: *Sunt igitur prædicta loca intra ciuitatem Ierusalem, quamuis tempore crucifixionis extra ciuitatem essent; quia post Ierosolymæ euersionem per Titum & Vespasianum factam, in resurrectione eius postmodum per Aelium Adrianum loca crucifixionis & Sepulchri intra ciuitatem inclusa sunt, vrbe ad Septentrionalem plagam quodammodò dilatata. Super hæc loca à Christianis pulchra fabricata est Ecclesia, figura rotunda, choro versus Orientem, in longum figura addita circulari: quæ deuotissima Ecclesia plumbo cooperta, ad Occidentem de sectis lapidibus pulcherrimam turrim habet; in summitate verò, ipsa Ecclesia*

versus

versus cælum cooperta est circulo magno patulo, existente cælestis luminis clarius receptiuo, &c. Hæc ille.

Ad secundum.

Alteri obiectiunculæ duplici responsione satisfacere possumus. Altera, quæ humanum, altera quæ diuinum consilium respicit. Prius tamen aduerto, hanc obiectionem esse contra Euangelium, & contra ipsos hæreticos qui Euangelium amplecti profitentur. Dico itaque primò, falsum esse, locum illum fuisse ignobilem: imò nobilis erat; tum quia viri nobilis, tum quia ciuitati proximus, & in petra excisus. Et cùm dicitur, proximus erat loco vbi sontes plectebantur; dico non obstare, quia potuit sepe, maceria vel muro seiungi; vel quòd non tam proximus erat, vt ad locum supplicij pertinere videretur, quoniam ab eo distat pedibus 132. vt alibi diximus. Deinde, mons Caluariæ proximus erat templo & ciuitati; igitur hæc ex eo inquinabantur. Nonne etiam in plateis & iuxta Iudicum & Regum palatia noxij puniuntur? Aman certe Princeps, & post Assuerum Regem in suo regno primus, non indignum iudicauit, in propria domo patibulum, in quo Mardochæus suspenderetur, erigere, Esther c. 7. Et Ierosolymis, ne alibi dicam, quidam occidi iussi sunt: quare nec viro nobili præiudicium erit, habuisse Sepulchrum prope locum vbi iudicio damnati plectebantur & humabantur; præsertim quòd potuit esse inter mortuos liber.

Dico secundò, diuina ordinatione factum fuisse, vt Christus Dominus, qui vt seductor & contumeliosus turpem mortem sustinuit, in honesto loco & viri nobilis sepulchro sepeliretur; vt omnes intelligerent, non derelictum à Deo, sed honeste seruatum, & modicam illam honorifici Sepulchri gloriam exordium fuisse perpetuæ & imminentis resurrectionis, factus inter mortuos liber: non enim eius Æternus Pater dereliquisset animam eius in inferno, nec permisisset sanctum eius corpus videre corruptionem.

Caluaria mons propter Sepulchrum honorandus.

Adderem vlteriùs, in eo fuisse adumbratum, locum Caluariæ, propter supplicio damnatos infamem, futurum aliquando nobilem & celebrem, propter vicinitatem ad viri nobilis, imò Domini Sepulchrum. Experientia enim didicimus, humilia & vilia pauperum æstimari, quòd proxima sint regiis Principum; vt vineam iusti Naboth multùm æstimauit Achab Rex Israël, quia domui suæ proxima erat. Et profectò in facto nostro ita euenisse euentus comprobauit: licet enim Caluariæ mons venerabilis sit, quia Dominus noster in eo crucifixus fuit, tamen frequentiùs veneratur & amplius æstimatur ob proximum Dominicum Sepulchrum, ad quod venerandum fluunt ex totius mundi partibus gentes.

Ad 2m. ratio cur Christus propè Caluariam passus.

Vel denique, alia via incedendo, dicamus, diuino consilio factum fuisse, vt Dominus & Redemptor noster in loco ad mortem damnatorum sepeliretur, ad solatium seruorum suorum, qui sui causâ in morte & post mortem ignominiosè tractandi erant, similia in Domino contemplantes. Quare vt viuens ad suorum fidelium solatium voluit per omnia illis assimilari, omnibus opprobriis & tormentis subijci; ita in morte vt malefactor tractari voluit, vt qui post ipsum similiter tractarentur, exemplo Domini sui consolarentur.

Ad tertium.

Ad tertiam difficultatem, præter ea quæ inferiùs dicemus, agentes de sepulchro Iosephi ab Arimathæa, dicimus, potius illud, de quo hactenus locuti fuimus, esse Dominicum Sepulchrum, & non aliud; quoniam ei conueniunt quæ dicuntur ab Euangelistis, & veteribus recentioribusque scriptoribus, & non alteri, vt cuilibet vtrumque consideranti ipsa meridiana luce clarius apparebit: & quia antiqua receptaque traditio semper illud docuit, vix alterius faciens mentionem.

Ad quartum.

Ad quartam denique difficultatem respondeo tripliciter. Primò, Sepulchrum illud non fuisse aliis commune: quare benè potuit accommodari iudicio damnatis, ideò notanter Euangelista Ioannes 19, 41. dixit fuisse *nouum, & in quo nondum quisquam positus erat*, tum propter alibi adducendas rationes; tum vt indicaret, sepeliendo Christum, Iudæorum consuetudinem de humandis interfectis non fuisse violatam: & non est dubitandum, Iosephum virum nobilem paternum pro se & familia sua non habuisse sepulchrum, sed singulariter illud pro se excidisse, quod posteà Christo accommodauit. Et in ipso, præter Christi corpus, & mortis instrumenta, quæ capere poterat, posita fuerunt; quæ verò non, vt crux, in alio loco fuere abscondita, vt alibi diximus.

Secundò dicendum, qui à Pilato licentiam obtinuit sepeliendi corpus Christi, obtinuisse etiam sepeliendi honorificè in suo sepulchro: nemini enim ex hoc irrogabatur iniuria.

Vel tandem, Christus, qui moriendo illum traxit ad se, & ex occulto publicum fecit discipulum, docuit etiam propter ipsum parui faciendas Iudaicas superstitiones vel traditiones, præsertim quæ charitati officiunt: quare etsi Ioseph, dando Christo propriam sepulturam, videatur contra consuetudinem illam Iudæorum egisse (quod

(quod tamen non credo) non ideò culpandus, sed laudandus est.

Ad morem illum ex Misnolot relatum respondemus, fuisse cum Christo dispensatum ad illius honorem & gloriam: vt sicut ex alus capitibus demonstrata fuit illius innocentia, ex hoc etiam contestata relinqueretur. Quod quidem mysterium, multò antè quàm opere compleretur, regius Vates vaticinatus fuit Psal. 15, 10. etenim vbi nostra Vulgata legit, *Nec dabis Sanctum tuum videre corruptionem*, Hebræorum originale habet, *foueam corruptionis*: qua lectione ostenditur, morem illum in Sepultura Christi non fuisse obseruandum, sed in honorifico Iosephi sepulchro tumulandum, vt omnibus illius innocentia palàm fieret.

CAPVT XV.

Alterius scriptoris obiectio.

GVilielmus de Baldensel, Capite præcedenti relatus, licet confiteatur, Christi Sepulchrum fuisse in loco assignato nunc intra vrbem, vt omnes tenent fideles & Orientales schismatici; verum negat, ibi adhuc esse verum Domini Sepulchrum, sed fuisse à fidelibus in alias partes delatum, vt aliæ sacræ delatæ fuerunt Terræ sanctæ Reliquiæ. sic enim dicit: *Illud verò aduertendum est, quòd monumentum illi sanctissimo loco superpositum non est illud, in quo corpus Christi sacratissimum exanime primitus est immissum; quia, sacro attestante Eloquio, monumentum Christi erat excisum in petra viua scilicet, quomodo antiquorum monumenta, & præcipuè in his partibus, fieri communiter consueuerunt; illud verò ex petris pluribus est compositum, de nouo conglutinato cæmento, minùs artificialiter & minùs quàm deceat ordinatè.*

Locus etiam ipse monumenti Christi fuit per infideles longo tempore possessus ante tempora Latinorum, & profanatus; qui nihil in ipso dimiserunt, quod deuotionem fidelium posset de huiusmodi prouocare.

Quando etiam Ierusalem capta est vltimò à Saracenis, per certa pacta & tractatus Ciuitatem sanctam dimiserunt, & assultu capta non fuit; nec verisimile est, posito, quòd in loco Sepulchri aliquid fuisset de vero monumento, Christianos dimisisse aliquid ibidem ab infidelibus conculcandum, cùm etiam nunc fideles studeant eadem loca visitantes, de petris & terra, quantum possunt, portare; & si possent, vtique totam asportarent, vestigiis Christi consecratam.

Verumtamen, quidquid sit de hoc, ipse locus Sepulchri Christi formaliter moueri non potest, sed remansit & remanebit immobilis in æternum. & post pauca sequentia addit de lapide in Sepulchri sacello existente: *Sæpè dicta domuncula parte sinistra contra Sepulchrum eminet extra ceteros lapides lapis quidam albi coloris, grossus ad modum capitis hominis, benè ad septem palmas à terra eleuatus, quem Christianos illarum partium præ ceteris vidi deuotiùs osculari; de quo cùm mirarer, & quare hoc esset sollicitè interrogarem, per authenticas personas per interpretem ibidem responsum est, quòd ille lapis sit de vero monumento Christi, qui à Christianis ibidem positus est, vt peregrini aduenientes possint ipsum tangere & videre, vt ad deuotionem ampliùs excitentur.* Hactenus ex Guihelmo de Baldensel.

Nullo modo assentiendum est dictis huius Equitis & peregrini Ierosolymitani; quoniam recentiores & veteres fideles Christiani refragantur; & continuata ab antiquo vsque ad tempora nostra traditio semper docuit; in præmisso loco esse solo hærentem arcam sanctissimi Sepulchri. Nec quæ pro se adducit officiunt: verum illud, Sepulchrum Christi fuisse in petra excisum, quia Euangelista dicit, sed non item aliud, quod ex suo addit, hoc esse ex pluribus petris compositum & calce agglutinatum; nisi per sepulchrum hoc pluribus agglutinatum petris, intelligat sacellum ipsum circumdans & operiens ipsum sacrum tumulum, vt verè esset explicandus auctor, qui non introspexit, & Sepulchrum in ipsa rupe excisum non vidit, sed dumtaxat externum operientem parietem. Et si hoc vellet, tunc nihil peculiare diceret, cui meritò quis se opponere posset. *Responsio ad Baldensel.*

Quod addit, Sepulchrum ipsum fuisse ab ipsis infidelibus ablatum, ne ad illius deuotionem prouocarentur fideles, gratis dictum: nam licet id illi excogitauerint aliquando, nihilominus vel diuinitus impediti, vel etiam humanis rationibus se ab illius demolitione abstinuerunt, quemadmodum & à combustione sanctæ Crucis. Mirabile est, infideles crucem Saluatoris in foueam proiecisse, locum Caluariæ & Sepulchri Domini ruderibus oppleuisse & abscondisse, idolorum simulacris profanasse, vt spirituali consolatione fideles priuarent, ne ad sacra adoranda loca accederent: & quod facilius fuerat, omiserunt; comburere inquam venerandum crucis lignum, & sanctum Caluariæ monticulum complanare, & gloriosum Christi Sepulchrum nedum solo æquare, sed ex ipso excidere, & omnia in fauillam redigere: tamen nihil horum fecerunt; sed quæ tentauerunt in odium Christi & fidelium, vertit Deus in salutem & hono- *Sepulchrum Christi haud ab infidelibus ablatum.*

honorem sanctæ Crucis & locorum sanctorum; quia ipsi, etsi nolentes, suis peruersis operibus conseruarunt loca sancta & nostræ salutis instrumenta, vt inuenirentur, quando liberè & absque timore honorari possent, vt verè inuenta fuerunt, vt alibi notauimus. Et quis hoc fecit? Ille vtique, qui omnia suauiter fortiterque disponit.

Et profectò, ego inuenio, quo tempore ab infidelibus possidebantur loca sancta, antequam Baldensel ad illa peregrinaretur, & posteà, non fuisse ab infidelibus Dominicum Sepulchrum demolitum; etsi tentauerint & cogitauerint: & quod ante Baldensel peregrinationem, patet ex eo quod notauimus Libro hoc Capite v. 1. Peregrinationis.

Præterea, anno Domini 1009. Principem Babylonis per suos ministros concauum Sepulchri tumulum ferri tuditibus quassare tentasse, sed non valuisse. Item, quando Christiani sub Godefrido Bullonio profecti fuerunt ad Ierosolymam comparandam; Ierosolymitæ infideles de illorum aduentu facti certiores, atque scientes pro recuperanda ciuitate & Christi Sepulchro totis viribus incumbere, simul conuenientes decreuerunt, interfectis vniuersis fidelibus, qui Ierusalem habitabant, Ecclesiam Dominicæ Resurrectionis funditus deijcere, & Sepulchrum Domini ab eadem radicitus conuellere, ne illorum occasione aut orationis gratia populus fidelium deinceps accedere & vrbem frequentare proponeret: sed tandem cognito, quòd per hoc maiora nostrorum populorum in se conflarent odia, mutato consilio, destiterunt, &c. Ita D. Antoninus Part. 2. Histor. tit. 16. cap. 13. §. 6. ad an. Christi 1099.

Et Neubrigensis de Saladino pompaticè Ierosolymam ingressò, postquam illam à Christianis abstulit, etsi alias Ecclesias omnino profanauerit, parum vero Sepulchro Domini pepercisse indicat, dum ait: *Sepulchri verò Dominici aliquantulam reuerentiam habuit, quod, omni quidem aureo vel argenteo ornatu sublato, Syros illius terræ indigenas Christianos custodire præcepit*, &c.

Et Otto de S. Blasio in suo Chronico ad idem ait: *Postquam ciuitas per conditionem tradita, Sepulchrum Domini à paganis quæstus gratia in veneratione habetur.*

Sanctus adhuc Antoninus 3. Part. tit. 19. cap. 3. §. 2. ad an. Christi 1219. inquit, quo tempore nostri obsidebant & fortiter oppugnabant Damiatam, Corradinum, filium Saphadini, suo congregato exercitu venisse in Syriam, & in Ierusalem; atque, habito suorum consilio, illam destruxisse intus & foris, præter templum Domini, & turrim Dauid. Et hoc ideò fecisse creduntur pagani, ne Christiani, post captionem Damiatæ, aliquam munitionem mediterraneam haberent & tenerent in Regno Ierosolymitano: desperabant enim, capta ciuitate, Regnum Ierosolymitanum posse defendi. De Sepulchro Domini glorioso destruendo consilium habuerunt Saraceni, & per litteras comminati sunt: quas ad solatium iis, qui intra Damiatam tenebantur inclusi, direxerunt. Hæc ex D. Antonino. Idem dicitur in Epitome bellorum sacrorum apud Canisium Tom. 6. Antiq. Lect.

Consilium de Sepulchro demoliendo impeditum.

Petrus Maturus in Notatione ad præmissum Antonini locum inquit: A Sepulchro Domini nostri Iesu Christi violando scelestas Corradinus continuit manus: causam verò Sepulchri templique intacti, quam nonnulli afferunt, delatam tantisper Christianæ Religioni venerationem, omittimus; magisque credimus, Surianos, Æthiopas, Armenios, Georgianos, & alios Asiæ Christianos Ierosolymam incolentes, & alios Christianos multos numero & subditos aliis Asiæ & Africæ Principibus ea loca dirui comminuique prohibuisse, eorumque desiderio sic Saracenos vel inuitos acquieuisse. Blond. lib. 7. Dec. 2. Consule etiam ad hoc quæ retulit Cardinalis Baronius Tom. 12. anno Christi 1187. num. 7. & 9.

Quòd posteà etiam non demoliti fuerint Turcæ Sepulchrum Domini, postquam, è sancta Ciuitate expulsis Christianis, illam iterùm ceperunt, etsi hoc decreuerint sub Pontificatu Pauli V. diximus Lib. III. Cap. IV. Posteà etiam an. Domini 1626. rebellis quidam Ierosolymæ Gubernator comminatus fuit prosternere Dominicum Sepulchrum, quod ego audiui; & absoluisset, quia nec Deum timebat, nec homines reuerebatur, nisi à Deo impeditus fuisset, & Christianæ nationes Ierosolymis degentes furorem illius nummis aliisque muneribus non repressissent. Aliàs alij idem tentarunt, sed semper præpediti fuerunt.

Accedit, quòd se ab huius demolitione abstinuerunt, non tantùm, ne contra se prouocarent magis Christianos Principes, sed etiam propter commodum illis prouenient, dum pietatis ergò ex diuersis mundi partibus ad illud venerandum Ierosolymam confluunt peregrini, qui omnes certam pecuniæ summam exsoluunt; & quotidie ab inhabitantibus Christianis Catholicis & Schismaticis exigunt: quæ in vnum collecta, non modica est. Sciunt etiam, nisi esset sanctum Christi Sepulchrum, & alia sancta loca, sanctam Ciuitatem cum circumiacente regione in desertum conuertendam.

Quod

Fideles esse particulas, non totum abstulerunt Sepulcrum.

Quod denique subiungit, fideles abstulisse sanctum Sepulchrum, ob deuotionem ad ipsum; dico non abstulisse: constaret enim de illius translatione, vt constat de sanctæ Crucis translatione Romam per Helenam magni Constantini matrem, & aliarum rerum sacrarum, æstimatione cum Dominico Sepulchro non comparandarum. Etsi enim magna pietas sit, velle apud se habere tanquam sacras Reliquias Crucem Domini, & puluerem Terræ sanctæ; non minor tamen erit, velle vt conseruentur præcipua nostræ salutis monumenta, vbi nostræ reparationis mysteria operata fuere, inter quæ principem locum tenet Dominicum Sepulchrum; præsertim cum pietati ac deuotioni satisfieri possit quolibet Terræ sanctæ puluisculo; & ne auferatur Ierosolymitana peregrinatio inter omnes celeberrima: fere enim ob sanctum Christi Sepulchrum primùm hanc peregrinationem assumunt Christi fideles. Hinc nec piissima Helena, magni Constantini mater, e Ierosolymis abstulit Sepulchrum, sed illud in lucem prodire fecit, & vnà cum eius filio Regio illustrauit templo, aliis contenta Reliquiis, vt parte crucis, clauis, gradibus scalæ palatij Pilati Præsidis, & alia Terra sancta. Et mirabile est, quod, si ablatum fuit postea à Christianis aliis, non assignetur locus ad quem translatum fuit, vt debito religioso cultu honoretur: etenim si non assignatur, vt verè alius non assignatur locus à Ierosolymitano, & in isto, secundum Baldensel, non est, erit necessarium dicere, Sepulchrum Domini, præcipuum Christianorum religionis ac pietatis monumentum, inglorium esse, quod tamen Isaias gloriosum prædixit, needum Saluatoris præsentia consecratum, sed ne quidem à Iosepho ab Arimathæa in petra excisum.

Præterea, semper fuerunt Christiani Ierosolymis, si non multi, saltem pauci, qui numquam permisissent auferri Sepulchrum, nec etiam infideles, qui omnes linceis oculis inuigilant in illius custodia. Sepulchrum & Præsepe Domini pro Fratribus Minoribus empta fuere, & illorum curæ tradita; nihilominus nedum possunt illa inde auferre, sed nec particulas palam ex illis excidere: si enim accusarentur abstulisse vel tentasse auferre, non leui mulctarentur ab infidelibus pœna.

Ad hæc, si verum esset quod dicit Baldensel, necessariò dicendum foret, quotquot venerunt Ierosolymam Christiani ad venerandum sanctissimum Sepulchrum, postquam Ierosolyma possessa est ab infidelibus, fuisse illos deceptos ante illum vel post; quia fideles, quando ea inhabitabant, & timebant aduentum infidelium, illud inde abstulissent, & alio transtulissent, quod tamen non est dicendum. Etenim S. Arnulphus Galliarum Episcopus, qui ante nongentos triginta annos, & S. VVillibaldus Episcopus, qui ante octingentos octoginta annos Ierosolymam peregrinati fuere, miserunt & viderunt sanctissimum Sepulchrum. Item, ante octingentos viginti, anno videlicet Domini 799. quemadmodum sub hoc anno scribit Baronius ex Annalibus Francorum, Patriarcha Ierosolymorum per suum Monachum misit ad Carolum Magnum sacrosancti Sepulchri Redemptoris nostri claues; quod fieri solebat in signum benedictionis, vt, præter alios, notauit Gretserus de sancta Cruce Tom. 3. l. 2. cap. 21. ex D. Gregorio. Quem dimittens ipse Carolus, Zachariam Presbyterum illi adiunxit, qui dona ad loca sancta deferret.

Patriarcha mittit sepulchri claues ad Carolum Magnum.

Deinde Brocardus, & alij, qui ante Baldensel perfecerunt Ierosolymorum peregrinationem, verè esse Ierosolymis Sepulchrum Domini in indicato loco confessi fuerunt. Alij etiam fideles, qui post illum eamdem assumpserunt peregrinationem, & sua itinera conscripserunt, quæ videre potui, eidem adstipulantur veritati. Et Bonifacius, qui multo tempore præfuit locis sanctis, postea Stagni Episcopus, qui sacrum antrum reparauit anno Domini 1555. vt alibi notauimus, affirmat ibi verè esse, & se illum propriis oculis inspexisse. Et si non esset, quomodo Turcæ illud aliquando demoliri conati essent, vel magnus Hetruriæ Dux Ferdinandus Medices, huius nominis primus, è solo excidere & in Italiam transferre tentasset?

Non inficior tamen, aliquas particulas fuisse ablatas ad solatium fidelium; vt si totum apud se habere vel videre non sit illis concessum, puluisculo illius & aspectu partis eiusdem non priuentur: atque hoc pacto memoria Dominicæ Sepulturæ & Resurrectionis non aufertur, & Ierosolymitana peregrinatio non minuitur, pietatique & deuotioni fidelium consultum est.

Quod dicit de lapide alio ad septem palmas à terra eleuato, in præsentia non cernitur, sed ille dumtaxat qui Angeli dicitur; qui & Sepulchri Christi dici potest, quia est eiusdem rupis, quemadmodum de eo agentes notauimus. An ille est, qui modò intra fenestellam altaris columnæ flagellationis est, qui pars Sepulchri dicitur? Si esset, ex parte tantùm; quia non tantæ magnitudinis vt à Baldensel describitur.

CAPVT XVI.

Excellentia sacratissimi Sepulchri Christi Domini ex illius figuris & vaticiniis.

AD alterum superiùs propositum, de spirituali ac supernaturali excellentia sanctissimi Sepulchri Reparatoris nostri, nunc accedentes, dicimus, quòd quamuis omnia Terræ sanctæ loca, nemine discrepante, omni honore ac veneratione dignissima sint, atque ad pietatem in fidelium cordibus excitandam efficacissima; quoniam Christi Domini nostri contactu, corporea præsentia & salutis nostræ mysteriis in eisdem operatis sanctificata fuere; verùm ex communi omnium rectè sentientium consensu, sanctissimum Reparatoris nostri Iesu Christi Sepulchrum, in quo mortuus positus fuit, & ex quo, morte deuicta, gloriosus exiuit, inter cetera principem locum tenet, & nescio quamdam maiorem vim ad illud idem habere dignoscitur: vnde meritò singulari cultu & pietate ab omnibus colitur & honoratur. Quare S. Bernardus Serm. ad Milites templi appositè dicit: *Sepulchrum Christi inter loca deuotionis tenet quodammodo principatum; & deuotionis nescio quid plus sentitur vbi mortuus requieuit, quàm vbi viuens conuersatus est; atque ampliùs mouet ad pietatem mortis quàm vita recordatio.*

Sepulchrũ Christi inter loca deuotionis tenet principatum.

Veritati huic testimonium perhibebunt omnes, qui hunc sacrum tumulum & alia sancta loca venerati fuere. Hinc factum arbitror, vt sancta Mater Ecclesia, ductu Spiritus sancti, eo præsertim tempore, quo Dilecti sui mors peculiari quodam modo fidelibus suis repræsentanda est, in Parasceue, pridie huius diei, vt illorum animi magis accendantur ad pietatem, & ad compatiendum innoxio patienti pro nobis, erigi mandet in omnibus templis noua decentissimè ornata sepulchra; in quibus religiosissimè & magna cum pompa reconditur & colitur sacrosanctum tremendumque Eucharistiæ Sacramentum: vnde factum hac ex parte Sepulchrum Christi gloriosum.

Ideò & nos iure merito diutiùs ac aliàs immoramur circa sanctissimum Sepulchrum; & ad pietatem deuotionemque in nobis excitandam, & ad illius honorem, alia quæ non modò temporalem ac corruptibilem eius respiciunt excellentiam, sed supernaturalem & immarcescibilem singulariter explicant dignitatem, dictis adiiciemus, tam ex sacris Litteris Ecclesiasticisque Doctoribus collecta, quàm à nobis excogitata. Hæc ad quinque capita reducemus; ad primum, figuras & prædictiones aliquas huius sacratissimi Sepulchri; ad secundum, quæ in Christi funere acciderunt, quando illius sacratissimum corpus fuit sepulturæ demandatum: in tertium & quartum conuicimus quædam quæ post acciderunt Christo è mortuis ad vitam reuocato; denique in quinto, humana etiam gloria gloriosum esse explicabimus. Hæc omnia Isaiæ 11. præmonstrata fuisse arbitror. Primum præsenti, reliqua sequentibus Capitibus explicabimus.

Sanctus ille Isaias, qui inter ceteros Vates Spiritu sancto afflatos fusius & dilucidiùs Christi Domini mysteria reserauit, vt Historicus & Euangelista potiùs quam Propheta visus sit D. Hieronymo ad Paulinum; oculis mentis à longe prospiciens dignitatem & gloriam sanctissimi Sepulchri Domini nostri Iesu Christi, illam paucis quidem, sed mysteriis plenis, verbis indicauit, dicens: *In die illa, radix Iesse, qui stat in signum populorum, ipsum gentes deprecabuntur, & erit Sepulchrum eius gloriosum.* Isa. 11, 10.
Verba hæc de Christo intelligenda esse docent sancti Patres, & huius loci interpres Hilarius lib. 5. de Trinitate, Athanasius de Incarnat. Verb. Eusebius lib. 2. de Con. Euang. Tertullianus lib. de Trinitate, D. Hieronymus, Lyranus, Glossa, & alij.

Christus radix Iesse.

In die illa, &c. hoc est tempore mortis Christi, quando nox legis & peccati recessit, & appropinquauit dies, Euangelium videlicet & gratia, *Radix Iesse* Christus: tali enim nomine seipsum appellauit postea per alium Vatem. Radix Iesse quidem; quia non de æthere desuper, sed de deorsum, hoc est de Virgine Maria, quæ ab eodem Propheta ante præmissa verba *Radix Iesse* dicitur, originem traxit, eiusdem cum illa naturæ factus, quemadmodum in hunc Isaiæ locum Hugo Cardinalis obseruauit. Quod postea non symbolicis, sed apertis verbis dixit Apostolus in ea quam ad Galatas scripsit Epistola: *At vbi venit plenitudo temporis, misit Deus Filium suum, factum ex muliere, factum sub lege. Factum ex muliere,* inquit Beda in Lucam, *quia conceptus ex vtero virginali, carnem non de nihilo, non aliunde, sed materna traxit ex carne: alioquin nec verè Filius hominis diceretur, qui originem non haberet ex homine.* Galat. 4. 4.

Radix Christus in morte.

Radix in morte Christus; quia quemadmodum radix in hieme in terra abscondita pedibus conculcatur, & in vere virescit, & flores profert & fructus; & Christus verè Deus absconditus, velut radix, fuit in hieme passionis ab impiis flagellis & percussio-

tussionibus conculcatus, vt dixerat per Prophetam, *Conculcauerunt me inimici mei*, &c. Psal. 55, 3 & a piis in terra, hoc est, Sepulchro tumulatus; vnde in Resurrectionis vere vt flos refloruit, *Et refloruit caro mea*, per eumdem dicebat Vatem, & vberes sibi & aliis protulit fructus. Tunc enim, vt Cant. 2, 11. dicitur, *hiems transiit, imber abiit, & recessit. Flores apparuerunt in terra nostra*, &c. Sed, aliis omissis, radix Christus: quia quemadmodum radix obuoluitur & operitur terra, ita Dominus noster cum salutis nostræ mysteriis & instrumentis in feraci sacræ Scripturæ agro sub figuris & vaticiniis delitescit; quare in eo scrutando insudandum, & intellectu spirituali lumine illustrato velut sarculo sunt illius eruenda & propalanda Sacramenta. Sed quænam erunt symbola & prophetiæ Dominici Sepulchri?

Psal. 27, 7.

Figura Sepulchri Domini. Præfiguratum in primis video sanctissimum Domini Sepulchrum cum horto vbi erat, Genes. 23. vbi legimus Abrahamum noluisse aliorum sepulchra ad sepeliendum mortuum suum, sed speluncam duplicem emisse, quæ erat in extrema parte agri: & Æternus Pater noluit dilectum Filium suum in communibus sepulchris sepeliri, sed in Sepulchro nouo, quod erat in horto, Ioan. 19.

Spelunca duplex.

Vnctio Iacob. Similiter vnctio corporis Christi facta à Iosepho ab Arimathæa præfigurata fuit in vnctione illa Iacobi per alterum Iosephum, huius Patriarchæ filium, cuius meminit Moyses in eadem Gen.

Corpus vituli extra castra positum. Ad hæc, quid illa cærimonia voluit Spiritus sanctus esse indicatum, qua præcepit Leuit. 6. corpus vituli mortui poni extra castra in loco mundo? vtique quod in eum locum acute obseruauit Rupertus, Christum Dominum velut vitulum in ara crucis mactatum; extra ciuitatem sindone munda inuolutum in Sepulchro esse ponendum.

Rupert. lib. 2. Comm. in Leuit. cap. 6.

Domus Dauid à militibus custodita. Domus Dauid à militibus Saul vndique obsessa, è qua, ipsis ignorantibus, tempore auroræ clàm egressus manus eorum aufugit, significauit Dominicum Sepulchrum à Pilati militibus custoditum, ex quo liber, solutis doloribus inferni, diluculo diei resurrectionis exiuit.

Cisterna & carcer Ioseph. Quid illa cisterna, in quam bonus Ioseph fuit ex inuidia à fratribus proiectus, quòd eos de crimine pessimo accusasset; & carcer, in quem fuit in Ægypto coniectus, quòd impuræ mulieris voluntati noluerit acquiescere; item cisterna illa, in qua non erat aqua, in qua propter verbum Dei & veritatis promulgationem fuit politus sanctus Ieremias; sicut & lacus leonum, in quem fuit propter honorem & zelum veri Dei missus sanctus Propheta Daniel, ex quo etiam illæsus exiuit; aliud significarunt quàm Christi Sepulchrum, in quo mortuus ex Iudæorum inuidia Saluator noster tumulatus fuit; quòd eos de impietatibus redargueriт, Synagogæ iniustis votis acquiescere noluerit, zelum Dei habuerit, & manifestauerit nomen Patris sui hominibus; ex quo morte deuicta gloriosus exiuit?

Cisterna Ieremiæ.

Lacus leonum Danielis.

Venter ceti Ionæ. Venter ceti, qui Ionam suscepit, & viuum euomuit, Sepulchrum; ex quo Christus vita immortali circumdatus prodiit, significat, ex eiusdem Christi sententia dicentis: *Sicut enim fuit Ionas in ventre ceti tribus diebus, & tribus noctibus; sic erit Filius hominis in corde terræ tribus diebus, & tribus noctibus*, Matth. 12, 40. Sed addunt alij, nauem, quam Ionas ascendit, ob oculos ponere Sepulchrum hoc, quod Christum magnum Prophetam suscepit: cuius nauis velum expansum sindon munda fuit, qua eius sacrum corpus fuit inuolutum: & præter corpus Christi, varias hæc species aromaticas portabat, non vt corpus à corruptione præseruarent, sed vt illam non esse passurum significarent. Iudæi autem, qui nautæ erant huius nauis, sigillantes, & custodientes illam per triduum, nauigandi arte penitus amissa, viam illius in medio mari minimè potuerunt percipere, nec vsque in hodiernum diem percipiunt.

Currus alter Iosiæ Regis Iudæ. Pijssimus Rex Iosias bellaturus contra Nechao Regem, duobus curribus more regio ad bellandum processit; in quorum altero vulneratus fuit, & in altero mortuus honorifice in Ierusalem fuit delatus; ad viuum exprimit Christum nostrum pijssimum Regem, qui bellum gessit cum principe tenebrarum: contra quem, more Regum, duplici curru processit, & ipse in altero, id est, in cruce fuit vulneratus, & mortuus, & in altero, id est Sepulchro, honorifice reconditus. Et si adderes, quòd quemadmodum Elias relinquens Eliseum, eidemque demisso pallio, fuit in curru ad cælum eleuatus, ita Christus, relicto sudario in Sepulchro, ad cælestem gloriam ab hominibus sublatus, & in cælum euectus est, à pietate & veritate alienum non esset.

Currus Eliæ.

Prophetia Sepulchri Domini. Sed & Prophetæ Dominici Sepulchri gloriam pronuntiarunt. Dauid Psal. 15, 10. Filium alloquentem Patrem introducit: *Non derelinques animam meam in inferno, nec dabis Sanctum tuum videre corruptionem.* In his verbis memoratum esse Dominicum Sepulchrum, fatentur omnes, quod cor-

corpus Christi incorruptum reddidit. Et propter hanc incorruptionem Isidorus de Natiuitate Domini cap. 8. docet, appellari Sepulchrum Christi gloriosum, quod dicitur Hebraicè *Requies*, Isaiæ 11. *Quia*, inquit, *moriens caro eius non vidit corruptionem.* & Psal. 131, 8. idem Propheta Dauid: *Surge Domine in requiem tuam, tu & arca sanctificationis tuæ.* Gregorius Homil. 20. in Ezech. explicat de Sepulchro, ex quo exsurrexit in requiem suam, cùm carnem suam de sepulchro suscitauit, &c.

Multipliciter gloriosum Christi Sepulchrum. Sed alter nunc sufficiat Propheta iam citatus Isaias, dicens: *Et erit Sepulchrum eius gloriosum.* Gloriosum ex funere, gloriosum ex deposito, gloriosum ex fructibus ab eo prouenientibus, gloriosum denique ex multiplici populorum frequentia, vt posteà videbimus.

CAPVT XVII.

De gloria Dominici Sepulchri ei ex solemni funere prouenientes; vbi plura de sacris sepulchralibus linteis.

Gloriosum prædicamus adhuc Reparatoris nostri Sepulchrum cum Euangelico Vate non ampliùs ex illius symbolis & vaticiniis, sed ex celebri Regioque funere, quo ad ipsum fuit corpus Dominicum delatum. In hoc laudandi genere sex singulariter se offerunt obseruanda, quæ funus celebre reddunt; & celebre funus, gloriosum Sepulchrum. I. Obseruandum erit, quinam conuenerint ad funus Saluatoris. II. Quæ gesta fuerint circa illius exanime corpus, priusquam sepulturæ traderetur. III. De variis linteis, quibus Christi corpus è cruce depositum, inuolutum ac sepulturæ mandatum fuit. IV. De eisdem sudariis aliqua in specie disserendum. V. Proponuntur rationes pro sindone Taurinensi ac Vesontina; quidque roboris habeant: & Auctoris intentio aperitur, & difficultas dissoluitur. VI. Quid secutum fuerit, postquam Reparatoris nostri corpus fuit sepulturæ mandatum, reseratur.

§. I.

De his qui conuenerunt ad funus Saluatoris.

Et à primo ordientes, in superiùs allata Isaiæ Prophetia, vbi vulgata habet, *Radix Iesse, qui stat,* &c. Septuaginta legunt, *Et qui consurgit, vt Princeps sit Gentium, in ipso Gentes sperabunt, & erit requies eius honor.* Pagninus & Vatab. vertunt, *Et erit in illa die, eum qui egredietur de radice Isai, qui stabit vt vexillum populorum, Gentes quærent, & erit requies eius in gloria.* Ecce quomodo Propheta Christum in cruce pendentem Principem vocat, & vexillum populorum a Gentibus inquirendum. Sed quomodo possunt hæc inter se cohærere? an non Christus vt maledictus & seductor fuit habitus, & crucifixus? *Seductor ille,* dicebant de Christo Iudæi ad Pilatum. &: *Maledictus omnis qui pendet in ligno.* Et quomodo *vexillum populorum* a Gentibus quæsitum, cum ab hostibus suis, an amicis, mortem sustinuerit, à propriis discipulis & amicis derelictus? *Matth. 27, 63. Deut. 21, 23. Galat. 3, 13.*

An contemplatus fuit sanctus Vates crucem Saluatoris, in cuius titulo Pilatus Spiritu sancto motus scripsit, I. N. R. I? & ideò, si in passione & morte Christum Regem appellatum vidit, & ipse Principem prædicauit; si Regem Iudæorum, id est confitentium & credentium: Iudæus enim idem est quod confitens. Et quia Gentes crediturae erant in Iesum, & confiteri debebant, iure horum vexillum dixit. Si Nazarenum, id est, floridum, legit, intellexit carnem eius mortuam, aliquando in immarcescibilem florem conuertendam in gloriosa Resurrectione; quemadmodum alius Propheta antè cecinerat: quare & ipse mentò addidit, *Et erit Sepulchrum eius gloriosum.* Vel etiam respexit ad id quod futurum erat inter fideles post Euangelij prædicationem; apud quos nil gloriosius æstimandum erat cruce & Sepulchro Domini; & hac quidem ratione, sepulchri nomine volunt aliqui nedum ipsum Sepulchrum, sed etiam crucem Dominicam esse intelligendam, vexillum totius populi Christiani eleuandum in nationibus; quo Regiæ coronæ & diademata Imperatorum & aliorum vtriusque iurisdictionis Principum decoranda erant, vt, iuxta præscriptum Apostoli 1. Cor. 1, 23. *prædicaremus Christum crucifixum, Iudæis quidem scandalum, Gentibus autem stultitiam; ipsis autem vocatis Iudæis, atque Græcis, Christum Dei virtutem, & Dei sapientiam: quia quod stultum est Dei, sapientius est hominibus: & quod infirmum est Dei, fortius est hominibus,* &c. Sed aliter dicamus. *Christus in cruce quomodo Rex Iudæorum. Psal. 15, 9. Isa. 11, 10.*

Fuit Christus Iesus vt seductor & malefactor ignominiosè crucifixus, sed vt strenuus & gloriosus Princeps honorifica sepultura donatus. Quare post illa priora verba, *Radix Iesse,* &c. in quibus de morte ignominiosa crucis egit Propheta, vt indicaret dissimilem futuram sepulturam, statim in posterioribus subiecit illius gloriam, *Et erit Sepulchrum eius gloriosum.* Dicamus igitur,

Regium Christi funus.

igitur, Christum Dominum iam defunctum, sepulturæ tradendum à Propheta Principem fuisse appellatum; quia funere regio sepeliendus. Talis mos & consuetudo inoleuit, vt in Historiis legimus, & experientia docet, vt in terreni Principis morte tota eius familia, imo regia ciuitas, & vniuersum Regnum commoueatur, denique omnia signa doloris, ob proprij Domini interitum: flent amici, fundunt propinqui lacrymas, lugubri amictu se operiunt omnes, replent eiulatibus aëra, & parietes nigris peristromatibus tecti velut dolentes se exhibent: conueniunt ad illius funus vtriusque sexus homines, exanime corpus comitantur Ecclesiastici, sequuntur sæculares; ardet luminibus cælum, terra lacrymis madet, queruloque cantu aër insonat, tubæ raucæ tympanaque in luctum conuersa audiuntur, & non erecta vexilla, sed per terram trahi cernuntur; omnia denique lacrymabilem dilectissimi Principis mortem lamentantur. Non dissimiliter accidisse video in morte & funere Principis Christi Iesu: cælum, terra vniuersusque mundus, domus, regnum & possessio eius; *Domini est terra, & plenitudo eius, orbis terrarum, & vniuersi qui habitant in eo*; doloris & tristitiæ signa præbuerunt. Psal. 23, 1. Cælum clausit oculos, cum sol obscuratus est, & luna lumen suum retraxit, terra tremuit, petræ scissæ sunt, velum templi scissum est, & vniuersum, velut nigris peristromatibus, tenebris tectum fuit, quando tenebræ factæ sunt super vniuersam terram. Propinqui & amici Christi, eius sanctissima Mater, discipuli & discipulæ ex oculis fontes lacrymarum fundebant: sed & illius hostes, dolentes percutiebant pectora sua; & qui longè erant, propè steterunt ad sacras summi Principis exequias celebrandas. Tanta fuit totius orbis terrarum mutatio, vt eam contemplatus magnus ille Dionysius, qui longè ab Ierosolymis aberat, vbi Christus passus fuerat, necdum fidei lumine illustratus exclamauerit, *Aut Deus natura patitur, aut mundi machina dissoluetur.* & à vero minimè aberrauit.

Christus omnia ad suum funus traxit. Ioan. 12, 32.

Sed antequam funus nostri Principis explicemus, videamus, quid ipsemet Christus de eo, antequam pateretur, dixerit: *Et ego*, inquit, *si exaltatus fuero à terra, omnia traham ad meipsum. Omnia traham*, non homines modo, sed Angelos. Totum mundum ad se traxit Christus in morte, secundum magni Leonis interpretationem Sermone 8. de Pass. Domini. Si ergo Christus in cruce exaltatus omnia ad se traxit, omnia, antequam exaltaretur, ab eo recesserant: ita profectò. *In mundo erat, & mundus per ipsum factus est, & mundus eum non cognouit. In propria venit, & sui eum non receperunt*, Ioan. 1, 10. In eius Natiuitate, in diuersorio ei locus non est inuentus: in vita, non habuit vbi caput reclinaret, factus sicut vir viator & declinans ad manendum. Angelorum legiones abfuerunt à Christo tempore tribulationis, abfuerunt discipuli, quando eodem tempore omnes relicto eo fugerunt. Quando crucifixus fuit, noti eius stabant à longe. Quid Æternus Pater? Filium suum dereliquisse visus est; *Deus meus, Deus meus, vt quid dereliquisti me?* Matth. 27, 46. dixit ad eum patiens Filius; & Spiritus sanctus, qui sanctuarium suum solui permisit. Denique, semetipsum dereliquit in manus peccatorum, ponens pro peccato animam suam: quare potuit vere dicere, *Considerabam ad dexteram, & videbam, & non erat qui cognosceret me*; Psal. 141, 5. quia vel vere non cognitus, vel non adiutus.

Sed mortuus & sepulturæ tradendus magnus noster Princeps, suaui quadam vi omnia ad se traxit. Mirabile illud est, quod quidam rerum naturalium inuestigatores scribunt de quodam genere magnetis, quod non quidem ferrum, sed homines ipsos maria transfretantes, ad se occulta vi trahit, sibique coniungit: at multò mirabilius est, quod de Christo angulari lapide & monte virtutum super omnes colles exaltato; & ipse dixit, & fide didicimus, ipsum non homines modò, sed Angelos, omnes creaturas & creatorem ipsum diuina virtute traxisse. *Omnia traham* ad meum funus celebrandum.

Berchor. lib. 10 c. 94 Reduct. Moral. ex Alberto M. 2. Mineral. cap. 11. *Magnes homines trahens.*

Traxit cælum & terram, quando sol obscuratus est, terra mota est, & petræ scissæ sunt: traxit cælum & terram, id est, cæli & terræ incolas: traxit Æternum Patrem, qui venit, vt in manus suas spiritum Filij sui reciperet: traxit Spiritum sanctum, vt templum in morte destructum excitaret, & gloria donaret, quia est cum Patre: traxit seipsum à morte ad vitam: qui enim per incarnationem descendit de cælo, per mortem in cælum ascendit. Quis enim *ascendit in cælum, nisi qui descendit de cælo, Filius hominis, qui est in cælo*, Ioan. 3, 13. Traxit Angelos: qui, vt pij quidam contemplantur, quemadmodum in eius Natiuitate lætitiæ carmina cecinerunt, *Gloria in altissimis Deo*, &c. Luc. 2, 14. ita iidem in eius morte & funere in assumptis corporibus flentes lugubria promebant: tunc illud Isaiæ 33, 7. adimpletum, *Angeli pacis amarè flebant*; & quod apud Iob 30, 31. *Versa est in luctum cithara mea, & organum meum in vocem flentium.* Et sanctissima Dei Mater dixit ad S. Birgittam, vt in eius Reuelat. lib. 1.

cap. 21. habetur, in hunc modum: *Etiam multi Angeli sancti quasi atomi solis adfuerunt, obsequium exhibentes Creatori suo.*

Traxit terram; quia in ea habitantes, iustos & peccatores; hos quidem, quia & latronem bonum, qui cum malo prius Christo conuitiatus fuerat, Matthæo 27, 44. dicente: *Et latrones, qui crucifixi erant cum eo, improperabant ei.* Hunc ad se traxit Christus, ex maledicto factus Christi patronus, confessor & protector in tribulationibus. Traxit Centurionem cum mili-

Matth. 27. 54. tibus suis. *Centurio autem, & qui cum eo erant, custodientes Iesum, viso terræ motu & his quæ fiebant, timuerunt valdè, dicentes: Verè Filius Dei erat iste*, ait idem Matthæus: quibus addit Lucas 23, 48. *Et omnis turba eorum, qui simul aderant ad spectaculum istud, & videbant quæ fiebant, percutientes pectora sua reuertebantur.* & illos postea traxit, licet aliter, qui eius Sepulchrum custodierunt: traxit illos, iustos dico viros & mulieres. Omitto sanctam Dei Genitricem, quam ad officia pietatis exhibenda Filio suo tractam fuisse, statim ostendemus: & ad eadem traxit Apostolos, discipulos & sanctas feminas. dixit enim Lucas 23, 49. quòd in morte Christi *stabant omnes noti eius à longè, & mulieres quæ secutæ eum erant, à Galilæa, hæc videntes.* Quænam verò fuerint istæ mulieres,

Matth. 27. 56. Marc. 15. 40. explicuerunt Matthæus & Marcus: *Maria Magdalene, & Maria Iacobi, & Ioseph mater, & mater filiorum Zebedæi.* Inter viros verò, præter Ioannem, si credimus Anselmo l. de Pass. adfuit D. Petrus, & Iacobus frater Domini. Inter illos adfuisse & Iosephum ab Arimathæa, & Nicodemum, cum aliis, qui cum eis venerunt ad deponendum Dominicum corpus de cruce, vt probabilissimum quidam arbitrantur; quemadmodum certissimum & de fide est, hos Christi funeri interfuisse: etenim de Nicodemo testimonium perhibet Ioannes, de Iosepho ceteri tres Euangelistæ.

Funus illustre ob comitantium excellentiam. Sed quoniam, ex comitantibus corpus Christi & assistentibus illius funeri diximus petendam esse gloriam Dominici Sepulchri, oportet illos præstantissimos fuisse: & ita sane, cum alias constet de excellentia Matris Dei, Apostolorum & discipularum Christi, iuuat paucis explicare, quinam fuerint duo isti posteriores præcipui Christi sepultores, Iosephus & Nicodemus.

Ioseph ab Arimathæa quis. Iosephus, teste D. Matthæo, erat homo diues, Iesu discipulus; secundum Marcum,

Matth. 27. 57. Marc. 15. 43. Luc. 23. 50. *nobilis Decurio, qui & ipse erat expectans regnum Dei.* Lucas fusius eius dignitatem explicatam reliquit: *Et ecce*, inquit, *vir nomine Ioseph, qui erat Decurio*, id est Consul, siue Senator, vt explicant interpretes, *vir bonus & iustus: hic non consenserat consilio & actibus eorum, ab Arimathæa ciuitate Iudææ, qui expectabat & ipse regnum Dei.* Ioannes *discipulum Christi* vocat, *occultum autem propter metum Iudæorum*, Chrysostomus Hom. 37. in Ioannem, *nobilissimum* appellat. Ioan. 19.

Nicodemus, qui Iosepho associatus fuit in Christi funere, cuius solus Ioannes inter Euangelistas meminit, erat Pharisæus, legis peritus, & magister in Israël, qui venit ad Iesum nocte, cum quo de hominis renascentia disputauit, Ioan. 3. cuius & patrocinium suscepit in concilio Pharisæorum, insignis Gamalielis nepos, atque, vt refert auctor Supplementi Chronic. anno Christi 51. Pharisæorum sectæ Princeps; cuius sanctitatem, Mallonio referente in Sindon, cap. 1. eius auus Gamaliel miro descripsit emblemate, dicens, *Nicodemum fuisse velut aureum canistrum candidis rosis plenum.* Dicamus, tam Nicodemum quam Iosephum fuisse diuites, iustos, probatæ vitæ coram Deo & omni populo, omnibus denique numeris absolutos viros. *Nicodemus qualis fuit.*

Igitur præstantissimi isti viri, visis quæ facta fuerant circa eorum magistrum, dolentes maximè, quòd metu humano Iudæorum non se prodiderint illius discipulos, & vt discipuli magistri patrocinium non susceperint, resistendo calumniis Iudæorum, Christumque à morte pro viribus liberando, interius & exterius excitati: interius fide, *per quam*, vt dixit Apostolus Heb. 11, 33. *Sancti vicerunt regna, operati sunt iustitiam:* exterius a corpore & sanguine Saluatoris, ex quo virtus mirabilis exiit, qua eorum incredulitas ablata fuit, & restituta charitas, vt audaces & feruidi ad impendendum charitatis officia exanimi corpori se præbuerint.

Vel, vt opinatur Metaphrastes 15. Aug. Ioseph hortatu Deiparæ grande & arduum opus aggressus, omni excussa formidine, Christiana indutus fortitudine, *Et ecce*, inquit Lucas illam miratus, *audacter*, ait Marcus, *introiuit ad Pilatum, & petiit corpus Iesu. Petiit*, quia damnatorum corpora tolli non poterant sine licentia magistratus qui damnauit. Luc. 23. Marc. 15. 43.

Intelligens Pilatus Iesum esse mortuum, corpus petitum donauit. Iosephus mercatus sindonem, in qua inuolueret corpus Iesu, & Nicodemus ferens mixturam myrrhæ & aloës, quasi libras centum, qua condiretur corpus sanctum, cum ministris, ferreis instrumentis, & aliis ad intentum opus pro dignitate exequendum, ad vesperam illius diei; *erat* enim *parasceues, & sabbatum illucesce-*

illucescebat, inquit Lucas 23,54. proficiſcuntur ad ſanctum Caluariæ montem: Chriſto in terram prouoluti adorato, Virgine, quæ cruci adſtabat, ſalutata, ad opus ſe accingunt; & Ioanne, Magdalena, & ipſamet Virgine auxiliantibus, diuinum illud pignus de cruce depoſuerunt.

Lege Carthagenam Tom. 2. de Virgine lib. 12. Homil. 10. Et quamuis non me lateat, quantum ad modum depoſitionis, quoſdam non improbabiliter dicere, demiſſam fuiſſe in terram crucem, & ex ea extractis clauis corpus Dominicum fuiſſe depoſitum; ſed ſequentem alium communiorem, quem beata Virgo reuelauit S. Birgittæ, lubet hic adſcribere: *Hi duo*, dixit, *Nicodemus & Ioſeph, qui Filium meum deponebant de cruce tres applicabant ſcalas: vna protendebatur ad pedes, ſecunda ſubtus aſcellas, & ad brachia, tertia ad medietatem corporis:* quem de cruce depoſitum in brachiis recepit ſanctiſſima Virgo, vt Tragœd. de Chriſto patiente tradit Gregorius Nazianzenus cum aliis; quem, extenſis brachiis, in linteo, vt probabile creditur, deuotè expectabat. Quo accepto & deoſculato, dolore plena, lacrymis perfuſa, tradidit cum linteo ſanctis illis viris, vt alia pietatis opera circa ipſum proſequerentur. Quem vt olim Simeon ſenex accepit in vlnas vt benediceret; ita iſti, vt honorificè ſepelirent, receperunt. Sacrum itaque corpus reuerenter detulerunt inferiùs ad quemdam locum in radice montis, non diſſitum à loco crucifixionis & mortis, vt ibi eum vngerent, comitantibus Angelis, hominibus & mulieribus; ideò optimè Metaphraſtes vbi ſup. *Dicunt hi qui de his rebus tractarunt, Deiparam ab initio vſque ad finem ſe fortiter atque conſtanter geſſiſſe, honeſtè quidem, & non indecorè vtentem motu animi, factis etiam oſtendens ſe eſſe Matrem, ſed Matrem omnino illius qui motum animi certis finibus continuit; mortuumq́ videns Filium, eo motu animi vſa eſt vt oportuit: quin etiam in eo de cruce deponendo maternis manibus inſeruiuit, & clauos, qui extrahebantur, in ſinu ſuo accepit; & membra illius amplexa eſt, partim quidem ſuis lacrymis plagas emundans. deinde tota toti corpori circumfuſa: Ecce tibi ab omni ſæculo præfinitum myſterium ad finem vſque venit, ô Domine, placida voce dicit: & Ioſepho in manus tradens ſudarium, Hoc cum honeſtè corpus myrrha condias, & ei iuſta facias.* Hactenus ille. Proſequamur cetera, ex quibus dicta ampliùs eluceſcent.

Birgittæ 2. lib. Reuel.

Chriſtum à cruce depoſitum brachijs ſuis Deipara excepit.

§. II.

De actis circa Domini corpus de Cruce depoſitum priuſquam ſepulturæ traderetur.

CIrca Reparatoris noſtri corpus de cruce depoſitum, vt in Sepulchro collocaretur, ea præſtita fuerunt officia, quæ honeſtiſſimo ac Principi viro præſtare permittebat Hebræis illius temporis conditio. Sciendum, apud Hebræos non ſemper eumdem morem obſeruatum fuiſſe in pollincturæ tradendis ſuorum defunctorum corporibus, ſed duplicem; antiquiorem alterum, quo vtebantur antequam in Palæſtina habitarent; alterum recentiorem, quem ſeruabant facti Terræ repromiſſionis incolæ. Prior & antiquior erat omnino ſimilis mori ab Ægyptiis, inter quos verſabantur, obſeruari ſolito circa ſuorum humanda cadauera. Hic Ægyptiacus mos triplex erat, vt tradunt Dionyſius Siculus libro 2. cap. 5. & Herodotus Halicarnaſſeus lib. 2. Primus, in quo argenti talentum inſumebatur, cum myrrham puram, caſiam & alios odores, excepto thure, vnà cum vino Phœniceo adhibebant ad condituram. *Vbi abluerant*, inquit Herodotus, *ſindone byſſina inciſis loris totum inuoluunt, gummi illinientes, quo Aegyptij glutinis loco plerumque vtuntur.* Secunda conditura minoris ſumptus, minarum ſcilicet viginti, fuit mediocrium, qui nitro vtebantur, quod carnes tabefacit, & vnguine cedrino: *Cui tanta vis ineſt*, inquit Plinius lib. 10. cap. 11. *vt in Aegypto corpora hominum defunctorum eo perfuſa ſeruentur.* Tertius modus minimi ſumptus, & infimorum è plebe, ablutionibus tantum conſtabat & exſiccatione. Omnes porrò conditurӕ, præter exenterationem, dierum ampliùs triginta ſalituram requirebant, quæ ad dies vſque ſeptuaginta etiam extendebatur, ſed non vltra: & ita circa Iacob Patriarchæ corpus actum fuiſſe creditur: iubente enim filio ſuo Ioſeph, aromatibus conditum eſt per quadraginta dies, deinde repoſitum in loculo in Ægypto.

Pollinctura duplex ritus apud Hebræos.

Arte illa condita & exſiccata corpora Ægyptij domi ſeruabant, & poſteà ad defunctorum loca deferebant. *Eò deinceps recepto*, cadauere condito, inquit Herodotus, *propinqui ligneam hominis effigiem faciunt; in qua mox inſerunt mortuum, atque ita incluſum reponunt in loco ſepulchrorum loculis dicato, & rectum ſtatuunt ad parietem.*

Alter mos Iudæis Palæſtinam incolentibus familiaris & minoris ſumptus fuit, à priori-

priorique multum diuersus, ex præcepto Gamalielis Senioris; cuius tam in Sacerdotibus quam in populo potissima auctoritas erat: is cum vidisset (referente Rabbi Iacob apud Baronium) excreuisse tantum apud Hebræos impensam funerum, vt eius magnitudine cognati perterriti, relicto cadauere aliquando se subducerent: eius sententia (quam vidit inuiolatè seruatam à posteris) factum est, vt non nisi lineis linteaminibus, iisque non magni pretij, corpora defunctorum obuoluerentur; in quo nullam voluit haberi rationem cuiusuis ordinis aut dignitatis, etiamsi regali effulgeret amplitudine; eoque modo seipsum sepeliri mandauit.

In Thalmud Iora Degha cap. 352. Baron. an. 34. n. 136.

Idem Rabbi Iacob ex Rabbi Moyse Ægyptio clarius ritum explicat, dicens, viros virorum, & feminas feminarum curare consueuisse cadauera in hunc modum: oculos in primis claudere defuncto, & ora stringere fascia; secundò, tondere capillos; tertiò, corpus lauare; quartò, ablutum vnguentis vngere; quinto, cadauer delibutum linteis obuoluere, sicque curatum in sepulchro ponere, vt explicabimus.

Christus more Hebræorum sepultus.

Et quonam ritu fuit Reparatoris nostri corpus pollincturæ traditum, Ægyptiaco & veteri Hebræorum, an potius recentiori? dicendum, recentiori Hebræorum more, quia Hebræus ab Hebræis, legum & bonarum consuetudinum studiosis, & in præcipua Iudææ regione curatus, vt adducendus Euangelista Ioannes manifestè indicat; verum illo omnino nobiliori, vt sepeliendi Christi dignitas, sepelientium conditio, & ipse Euangelista persuadent. Nec enim mihi satis rationi consonum videtur, opinari, omnium omnino Iudæorum corpora, diuitum & pauperum, Principum vel Sacerdotum, & communis vulgi æqualibus officiis tractata fuisse, sed cum aliquo discrimine; vt simplex pauperibus communibusque hominibus lotio sufficeret, diuites verò & præcipui etiam vnguenta adhiberent; quemadmodum antiquitus, tum apud Ægyptios cum apud Hebræos obseruatum fuisse notauimus: nec facile pro pauperibus inungendis ob inopiam aromata inueniri potuissent.

Nec obstat sancitum, vel consultum fuisse, vt in pollinctura nulla sepeliendorum ratio haberetur; quia id factum ad tollendos funerum abusus nimiosque sumptus: & in legum institutione rigiditas pro introductione & obseruantia exercetur, vt paulatim ad æquitatem redigantur; ac prætereà, non absolutè interdictum, haud habendam rationē in pollinctura ordinis & dignitatis humandorum; sed prohibitus excessus & nimius sumptus. Et ratio dictat, cui prudens Gamaliel refragari non potuit: vnde vt Sacerdotes & Principes communē vulgum dignitate atque auctoritate excellunt; ita in funere eosdem superare conueniens est. Et sanè nostri Saluatoris corpus, vt summi Sacerdotis & Regis, à nobilibus, diuitibus atque sapientibus viris, Iosepho ab Arimathæa & Nicodemo, dilectis Christi discipulis, non amplius occultis, sed manifestis, eximio honore tractatum pro dignitate fuit, eaque præstita quæ Magistri expostulabat dignitas. Audi Ioannem: *Post hæc autem rogauit Pilatum Ioseph ab Arimathæa (eò quod esset discipulus Iesu, occultus autem propter metum Iudæorum) vt tolleret corpus Iesu. Et permisit Pilatus. Venit ergo, & tulit corpus Iesu. Venit autē & Nicodemus, qui venerat ad Iesum nocte primùm, ferens mixturam myrrhæ & aloes, quasi libras centum. Acceperunt ergo corpus Iesu, & ligauerunt illud linteis cum aromatibus, sicut mos est Iudæis sepelire, &c.* sepelire inquam grandium cadauera magnificè, inquit sanctus Chrysostomus. Si enim idem mos fuisset circa omnes obseruatus, satis fuisset Euangelistæ dixisse, Iosephum & Nicodemum accepisse corpus Iesu, & sepelisse secundùm morem Iudæorum. Sed indicata explicemus, & ad intentum aptemus.

Ioan. 19. 38.

Deposito de cruce sacro Christi corpore, è capiteque detracta spinea corona, sed relicto velo quo pudenda obtecta erant, in munda sindone, quam mercatus fuerat Ioseph, quæ vel strata fuit super tabulam ligneam, vel supra nudam extensa, positum fuit corpus Iesu, ac deinde à capitis vertice vsque ad pedes reiecta, ita vt ad decorem & reuerentiam totum corpus velaret; & in hunc modum accommodatum à monte Caluariæ detulerunt dilecti illi Christi discipuli non ad Sepulchrum, sed ad alterum non procul à Sepulchro locum, in quo omnia parata erant ad pollincturam necessaria: qui locus ab inuncto Christi corpore *Petra vnctionis* appellatur, vt superius de illo agentes diximus. Non perfecerunt verò circa Christi corpus quæ excogitauerant in ipso Caluariæ monte, quantum opinor, haud propter metum Iudæorum, propter quem antea occulti erant discipuli, nam Sanguinis Christi virtus addidit illis charitatem, quæ foras mittit timorem, & ex occultis publicos manifestosque fecit discipulos; vnde Iosephus non timidè, sed *audacter introiuit ad Pilatum, & petiit corpus Iesu*, & obtinuit; & emptis aromatibus adhæsit illi Nicodemus, & vnanimes, omni excusso timore, accesserunt ad Christum de cruce deponen-

Modus sublatura Christi cr- [illegible]

Marc. 15. 43.

nendum; sed inferiùs descenderunt, vt quietiùs, commodiùs atque honorificentiùs exequerentur circa dilecti Magistri corpus debita pietatis officia, vt postea in Sepulchro poneretur.

Oculi Christi à Matre clausi. Igitur de primo in nostri Principis pollinctura obseruando, oculos videlicet defuncto claudere, vnaque maxillam inferiorem, quæ sola mobilis est, ne hiaret stringere, tenui fascia ad verticem alligata (vnde de Lazaro dicitur, quòd *facies illius sudario erat ligata*) à beatissima Virgine Matre id muneris præstitum creditur; quia tale officium à matribus olim filiis exhiberi solitum fuit. Polynices ad matrem apud Euripidem in Phœniss. *Ioan. 11, 44.*

Iam claude mihi palpebras manu tua mater.

Et extant querelæ matris Euriali apud Maronem, quòd filius ea muneris parte caruisset:

9. Æneid. ——— *Nec te tua funera mater*
Produxi, pressive oculos, aut vulnera laui.

Et sancta Birgitta lib. 4. suarum Reuelationum in persona Virginis ita docet: *Corpus eius de cruce depositum contingere potui, & vulnera explorare, & extergere sanguinem; deinde os eius digiti mei clauserunt, & oculos pariter composui, brachia verò rigentia flectere non potui, vt se supra pectus componerent, sed super ventrem.*

An verò hoc officium præstiterit sancta Deipara inferiùs, vbi alia præstanda erant, an potiùs superiùs in monte, statim ac fuit de cruce depositum sacrum corpus, est incompertum: hoc tamen mihi probabilius; vt alia inferiùs præstitisse ratio persuadet.

Christus intonsus sepultus. De secundo, capillorum videlicet incisione: ab ea abstinebant Iudæi in damnatis ad mortem, vt notauit citatus Baronius, *quòd maledictioni legis obnoxij essent*; ideò capite intonso sepultus fuit Saluator, quòd à perfidis illis sententiam esset passus: & ita illius in sindonibus ab ipso relicta indicat imago.

Corpus Christi ablutum. De tertio, id est, corporis ablutione: hæc vulgaris fuit apud priscos, vt non sit de illa dubitandi ratio; ad maiorem tamen euidentiam, vnum & alterum profero exemplum. De Dorcade discipula, Thabita nomine, quam apud Ioppen à mortuis excitauit Apostolus Petrus, dixit S. Lucas: *Quam cùm lauissent, posuerunt eam in cœnaculo*, Act. 9, 37. Simile officium præstitum fuisse exanimi corpori sanctissimæ Virginis Deiparæ, hisce verbis testatur sanctus Ioannes Damascenus Orat. de Dormitione Deiparæ Virginis: *Sed neque aqua natura erat expers benedictionis: lauatur enim aqua pura, quæ non eam mundabat, imò verò ipsa sanctificabatur.*

Hoc ipsum officium præstitum fuisse Christi corpori præter consuetudinem, & quòd fuerit inunctum, indicat etiam sanctus Ioannes Chrysostomus in cap. 1 . Ioan. Homil. 84. Tom. 3. ita dicens: *Mihi videtur nobilissimum fuisse Ioseph: quod ex Sepulchro constat; & Pilato erat notus: quare impetrauit, & sepeliuit Iesum non vt reum, sed magnificè, secundùm Iudæorum consuetudinem, tamquam magnum aliquem & admirabilem. Cùm autem tempore vrgerentur; nona enim hora mortuus erat: & dum peteret eum à Pilato, & dum lauarent, iam vespera aduentarat*, &c. Allusit eòdem Epiphanius Homilia de Sepultura Domini, vbi Iosephum ab Arimathæa hunc in modum alloquitur: *Anne aqua Dei illius corpus abluis, qui omnes à peccatis abluit & expiauit, omnibusq. puritatem tribuit?* idem ex recentioribus docet Salmeron Tom. 10. vbi de Sepultura Christi; & Lorinus in Act. 9. ait: *Fertur, Balduinum Ierosolymorum Regem ad Flandros suos ex Palæstina misisse pretiosas ac mundas sordes, ex abluto corpore mortui. Christi existentes, per Abbatem sancti Bertini.* *Aqua, qua ablutum fuit corpus Christi, ad Flandros delata.* Ex Chrysostomo & Epiphanio habemus, Iosephum & Nicodemum lauisse Dominicum corpus. Et ratio persuadet; nam, vt ex antè citatis Rabbinis prodidit Baronius, viri virorum, & feminæ feminarum consueuerunt curare cadauera: quare cùm præstantes illi viri curam sumpserint corporis Christi honorificè humandi, idem lauare debuerunt.

Cùm sanctus Germanus & Metaphrastes scribunt, B. Virginem Deiparam lacrymis plagas emundasse, indicare voluerunt eximium Virginis dolorem, & copiam lacrymarum quas fudit supra dilectum Filium, & non quòd ipsum lauerit, vt Sepulturæ daretur: verùm quòd & ipsa iuuerit, mihi satis probabile videtur, materno amore considerato. *S. Germanus in suo Theoricæ fragmento. 15. August.*

De quarto. Post lotionem secuta est vnctio siue conditura; in qua aliter Ægyptij aliter Iudæi: illi corpore exenterato, & cerebro per nares extracto, intrinsecus condimenta adhibere soliti, vt est apud Herodotum; hi verò, Iudæi inquam, aromata & vnguenta exteriùs applicabant. & isto modo fuit corpus Christi inunctum. *Corpus Christi inunctum.* Prædixerat Christus, cùm Maria, accepta vnguenti pistici pretiosi libra, vnxisset pedes eius, dicens: *Sinite illam, vt in diem sepulturæ meæ seruet illud*, Ioan. 12, 7. & ipsa aliæque piæ feminæ ad hanc *emerunt aromata, vt venientes vngerent Iesum*, Marc. 16, 1. Et quod istæ non perfecerunt, egregiè præstiterunt Ioseph & Nicodemus, vt indicauit Ioannes 19, 39. dicens, Nicodemum detulisse

lisse myrrhæ & aloës quasi libras centum. Considera qualitatem ac multitudinem vnguenti, quæ belle indicant nobilem diuinamque nostri Principis conditionem. Suffecisset profectò minoris pretij vnguentũ & alterius conditionis ad quodlibet aliud inungendum corpus; sed quia ex prodigiis quæ in Christi morte acciderunt, clare verum naturalemque Dei Filium cognouerunt, vt bonus Latro & Centurio ore confessi fuerunt, isti operibus talem demonstrauerunt: etenim ex myrrha thymiama conficiebatur aliis concurrentibus, & solum Deo adolebatur, vt in Exodo habetur: & in Dei muneribus neque metas ponere neq; auari esse debemus; sed sunt omnia nostra in illius obsequium expendenda: igitur ex conditione & copia vnguenti, quod ex myrrha & aloë quasi libræ centum; in quod totum sacrum corpus immersum fuit, indicauerunt, Christum non esse purum & communem hominem & Prophetam, sed plus quàm Prophetam, & hominem simul & Deum, qui de cælo descendit, cui talia officia debebantur.

Quintò, delibutum cadauer inuoluebatur linteis: quæ pars ritus contineri videtur illo Ecclesiastici præcepto: *Fili, in mortuum produc lacrymas, & quasi dira passus, incipe plorare, & secundùm iudicium contege corpus illius, & non despicias sepulturam illius; & fac luctum secundùm meritum eius.* Illa verba, *secundum iudicium contege corpus*, explico, iuxta morem funebrem obuolue linteis. Linteamina adhiberi solita in cadaueribus Hebræorum, suscitatus à Christo Lazarus demonstrauit; & isto ritu secundùm Iudæorum consuetudinem fuit Christi corpus post condituram inuolutum, vt ante adducta Ioannis verba ostendunt alij etiam Euangelistæ: Matthæus 27, 59. *Et accepto corpore, Ioseph inuoluit illud in sindone munda*, &c. Marcus 15, 46. *Ioseph autem mercatus sindonem, & deponens eum inuoluit sindone*, &c. Lucas 23, 53. *Et depositum inuoluit sindone*, &c. & idipsum postea indicant de Christi Resurrectione, vt inferiùs nos ampliùs explicabimus.

Eccli. 38, 16.

Et plura fuerunt absque dubio linteamina quibus fuit sacrum corpus inuolutum; vnde & in plurali, & diuersis nominibus appellantur ab Euangelistis, vt postea videbimus; sed quot fuerint, quomodoque in eis Christi corpus inuolutum, non est adeò manifestum. Hoc certum, fuisse sindonem, hoc est vnum aut plura linteamina, quæ totum corpus à capitis vertice ad pedes vsque obtegerent; ac deinde institas, quibus linteamina, ne delaberentur, stringebantur: & decentia & honestas id exigebat; nec enim commode atque honestè solis institis vel sola sindone velari poterat corpus. Adde, quod pleræque Gentes, ac nominatim Ægyptij, Herodoto teste, totum cadauer sindone ac linteis omni ex parte conuestiebant: & idipsum præstitisse Iudæos cum Ægyptiis diu versatos, non est ambigendum; præsertim quòd institæ excogitatæ potiùs videantur ad linteamina totum corpus obtegentia coërcenda, quam ad corpus ipsum operiendum.

Possumus verò ita fuisse præstitum opinari: corpus Seruatoris fuisse sindone inuolutum, & fasciis ligatum, in eum modum quo paruuli fasciantur infantes, cum hoc discrimine, quòd non fuit relictum apertum caput, vt solet paruulis relinqui, sed totum cum corpore velatum, ita vt nulla illius pars nuda appareret. Et hoc potuit fieri tripliciter. Primò, quòd vnica apposita fuerit sindon supra supinum Christi corpus longa & lata adeò, vt potuerit totum illud operire, ipsam ducendo à capite ad pedes vsque, ac deinde ex lateribus supposita, ita vt nedum superiorem sed etiam inferiorem operuerit corporis partem. Secundò, quòd accepta fuerit longior sindon, & vna illius pars strata extensaque vel humi vel in præparata lignea tabula, vt anteà dictum; ac deinde, quòd appositum fuerit sudarium supra caput, & illud fortè, de quo nunc dictum est, anteriori parti corporis appositum; postea altera oblongæ sindonis pars à capite ad calces vsque reiecta, totoque corpori accommodata. Vel tertiò, quòd sola oblonga sindon, absque illo alio sudario totum corpus tegente, aptata fuerit corpori, vel simul breuius sudarium capiti admotum, ac deinde fasciis à capite vsque ad pedes ligatum, sicut in Lazaro factum fuisse indicauit Ioannes; & ita sacratissimum illud corpus honorificentissimè accommodatum à sanctis illis ac nobilibus pollinctoribus, Iosepho & Nicodemo, aliis etiam inseruientibus ac comitantibus, Maria matre, Ioanne discipulo, dilecta Magdalena, cum aliis Christi amicis, delatum fuit ad nouum ei præparatum Sepulchrum in rupe excisum, & introductum in capellulam, & in sarcophago in eadem excisо honorificè ac reuerenter collocatum. & hæc mihi videntur indicare verba sancti Ioannis antè relata. Quomodo verò illatum fuerit, capite an pedibus præmissis, & in sarcophago repositum, mihi est incompertum; creditur tamen communiter, quòd capite ad Orientem verso. Alia pro maiori dictorum intelligentia dein-

Christus [illegible]

deinceps explicabimus. Sed priùs clarè atque ad oculum contemplare conditionem funeris Seruatoris nostri, & antiquam eiusdem Sepulchri formam, quoquo modo in sequenti imagine delineatam.

Acceperunt corpus Iesu, et ligauerunt illud linteis cum aromatibus, sicut mos est Iudæis sepelire. Ioan. 19.

§. III.

De variis linteaminibus, quibus sacratissimum Seruatoris nostri corpus de cruce depositum, inuolutum & sepulturæ mandatum fuit; quibusque in Sepulchro relictis, gloriosus resurrexit.

VAria sudaria circa defunctum Christi corpus à suis dilectis discipulis adhibita fuere, tum vt de cruce honorificè deponeretur, tum vt honestè ac reuerenter in Sepulchrum inferretur; quæ etiam peculiaribus nominibus appellata fuere, sindones ac sudaria. Ergo vti anteà de sacris sudariis viuenti Saluatori adhibitis, & sacræ faciei suæ imagine condecoratis, de Abagari, Veronicæ ac montis OlIueti sudariis Lib. IV. egimus, & Libro hoc de velo, quo sacræ illius coxæ fuerunt in cruce obtectæ; rationi consonum est, vt de sudariis vel linteis circa idem Saluatoris extinctum corpus, vt sepulturæ traderetur, mentionem faciamus, præsertim cùm de eiusdem sepultura, vt par est, pluribus agamus. Sed præmittendum priùs, quòd quamuis geminæ istæ voces, *sindon* & *sudarium*, strictè consideratæ diuersas habeant significationes, tamen promiscuè accipiuntur ab Euangelistis & aliis Scriptoribus de Christi sepultura agentibus; quæ etiam communi vocabulo nominant linteamina, quia ex lino contexta fuerunt; & nos de his agentes in promiscua & communi significatione illa accipiemus: & hîc proponemus primò, quæ de his sacri Euangelistæ, secundò, quæ alij de superstitibus sudariis dixerunt.

Plura linteamina absque dubio adhibita fuere in Christi funere, vt ex modo loquendi Euangelistarum, ex eisdem quæ etiamnum in diuersis locis honorificè asseruantur à Christi fidelibus, & ex ipsa ratione edocemur. Euangelistæ ita loquuntur; Matthæus in primis, dum dicit: *Cùm autem serò factum esset, venit quidam homo diues ab Arimathæa, nomine Ioseph, qui & ipse discipulus erat Iesu. hic accessit ad Pilatum, & petiit corpus Iesu. Tunc Pilatus iussit reddi corpus. Et accepto corpore, Ioseph inuoluit illud in sindone munda, & posuit illud in monumento suo nouo,* &c. Marcus vero sic habet: *Ioseph autem mercatus sindonem, & deponens eum inuoluit sindone, & posuit eum in monumento,* &c. Lucas de eodem Iosepho loquens inquit: *Et depositum corpus Iesu*

Matth. 27. 57.

Marc. 15. 46.

Luc. 23. 53.

Iesu inuoluit sindone, & posuit eum in monumento exciso, in quo nondum quisquam positus fuerat. Ioannes verò de Iosepho & Ioan. 19, 40. Nicodemo in hunc modum loquitur: *Acceperunt corpus Iesu, & ligauerunt illud linteis cum aromatibus, sicut mos est Iudæis sepelire.* Probabile mihi, tres priores Euangelistas sindonis appellatione significare voluisse lintea omnia circa corpus Christi de cruce depositum adhibita, etsi partem præcipuam dumtaxat expresserint: quod clarius Ioannes, qui communi *linteorum* vocabulo ac more Iudæorum adducto, etiam institas indicauit: nam huiuscemodi ad sudaria circumliganda necessarias, cum ratione suprà indicauimus: & fuisse præter sindonem, institas, siue fascias, in vsu in funeribus Hebræorum, ex resuscitato Lazaro indicauit idem Ioannes, dicens: Ioan. 11, 44. *Et statim prodiit qui fuerat mortuus, ligatus pedes & manus institis, & facies illius sudario erat ligata.* & easdem fuisse in Christi pollinctura adhibitas, verbo illo *ligauerunt* significauit idem Ioannes. Ergo cùm more Hebræorum fuerit Christi corpus sepulturæ mandatum, præter sudarium, etiam institæ adhibitæ fuerunt, & consequenter plura linteamina.

Sed adhuc manifestius idem Ioannes hoc ipsum indicauit, loquens de Petri & suo ad monumentum accessu post Christi Resurrectionem, relictis in Sepulchro linteis, dum ait: Ioan. 20, 3. *Exiit ergo Petrus, & ille alius discipulus,* de se loquitur, *& venerunt ad monumentum. Currebant autem duo simul, & ille alius discipulus præcucurrit citiùs Petro, & venit primus ad monumentum. Et cùm se inclinasset, vidit posita linteamina, non tamen introiuit. Venit ergo Simon Petrus sequens eum, & introiuit in monumentum, & vidit linteamina posita, & sudarium, quod fuerat super caput eius, non cum linteaminibus positum, sed separatim inuolutum in vnum locum. Tunc ergo introiuit & ille discipulus, qui venerat primus ad monumentum: & vidit, & credidit.* Ecce quomodo plura fuerunt velamina, quibus obtectum fuit Christi corpus: sudarium videlicet, quod positum fuerat super caput, & alia linteamina. Quid verò per hæc intelligat Ioannes, num aliam sindonem, vt illam cum qua fuit corpus de cruce depositum, vel velum aliud institásve, non omnino compertum arbitror: ex dicendis nihilominùs ex parte difficultas enucleabitur. De his omnibus credo locutum fuisse Lucam, Luc. 24, 12. dum indeterminatè dixit: *Petrus autem surgens cucurrit ad monumentum: & procumbens vidit linteamina sola posita, & abiit secum mirans quod factum fuerat.*

Et obiectioni quæ fieri posset, quòd vnius dumtaxat sindonis à Iosepho emptæ meminerunt tres priores Euangelistæ, sanctus Augustinus lib. 3. de Consensu Euang. c. 23. hisce verbis respondet: *Neque hîc aliquid repugnat rectè intelligentibus: neque enim illi* (Matthæus, Marcus & Lucas) *qui de Nicodemo tacuerunt, affirmauerunt à solo Ioseph Dominum sepultum, quamuis solius commemorationem fecerint; aut quia illi vna sindone à Ioseph inuolutum dixerunt, proptereà prohibuerunt intelligi, & alia lintea potuisse adferri à Nicodemo & superaddi; vt verum narraret Ioannes, quòd non vno linteo, sed linteis inuolutus sit: quamuis & propter sudarium, quod capiti adhibebatur, & institas, quibus totum corpus alligatum est, quia omnia de lino erant, etiamsi vna sindon ibi fuit, verissimè dici potuit, ligauerunt eum linteis. Lintea quippe generaliter dicuntur, quæ lino texuntur.* Hæc S. Augustinus pro linteorum pluralitate.

Posset etiam addi, Iosephum ipsum necessaria linteamina attulisse, & tres Euangelistas priores vsos fuisse numero singulari pro plurali, vt aliàs sæpè fieri consueuit in sacris & profanis litteris (quæ vt verè plura erant, post illos numero multitudinis expressit Ioannes) vel vnum ex illis sanctam Deiparam exhibuisse. Non est tamen vsquequaque exploratum, quot numero fuerint sudaria corpori Seruatoris adhibita; vel quando exceptum fuit, de cruce depositum; vel quando ablatum, & vnguentis delibutum, fuit inuolutum, & sepulturæ mandatum. Hoc mihi tamen compertum videtur, sindonem vnam fuisse, in qua exceptum fuit corpus Christi, quando de cruce depositum; item, in qua inuolutum fuit sepulturæ tradendum, eadem vel altera; item sudarium positum super caput: & hæc quidem videntur indicare Euangelistæ & citatus Augustinus.

De sudario verò capitis hæc addo ex venerabili Beda: *Sudarium capitis Domini, post Resurrectionem eius, mox Christianissimus quidam Iudæus furatus, vsque ad obitum diuitiis sibi affluentibus habuit: qui moriturus interrogat filios, qui Domini sudarium, qui ceteras patris velit accipere diuitias. Maior thesauros rerum, minor elegit sudarium: & mox illi decrescunt opes vsque ad paupertatem; fratri autem cum fide crescunt & opes: quod vsque ad quintam generationem fideles tenuere. Hinc ad impios perueniens, diuitias tantum auxit vt Iudæis, & hoc multo tempore, donec post longa litigia, quibus Christiani Iudæi se Christi, infideles verò se patrum suorum affirmabant heredes; Mauuias Saracenorum Rex, qui nostra ætate fuit, iudex*

iudex postulatur: qui, accensa grandi pyra, Christum Iudicem precatur, qui hoc pro suorum salute super caput habere dignatus est. Missum ergo in ignem sudarium, veloci raptu effugiens euolat, & summo in aëre diutissime quasi ludendo volitans, ad vltimum, cunctis vtrimque intuentibus, sese leniter in cuiusdam de Christiana plebe sinum deposuit: quod manè mox totus populus summa veneratione salutabat, & osculabatur. Habebat autem longitudinis pedes octo. Hæc Beda.

De fasciis vero, quibus Christi corpus linteis inuolutum à capite ad pedes vsque circumligatum fuit, præter dicta hæc accipe. Nonnus Poëta Græcus de Christo Domino:

Tenuibus linteis circumdederunt mortui corpus,
Multiplici circumuolutionum fragrante vinculo,
Vt mos est Iudæis sepulchrales ritus seruare.

Nicephorus etiam Callistus l. 14. cap. 2. tradit, Pulcheriam Augustam fascias illas Christi Domini, quas resurgens reliquit in monumento, sedulò à fidelibus conseruatas collocasse vnà cum tumulo Domini (aliquam inquam partem; nam ipsum Dominicum monumentum solo hærens adhuc Ierosolymis religiosè custoditur & inuisitur, vt anteà ostensum fuit) in templo Sapientiæ à se extructo. sic enim habet: *Pulcheriæ opus est sacrum Dei Genitricis templum, quod Blachernæ dicitur, dignum illa ipsa Verbi Matre, quod inhabitaret, indicatum domicilium; sicuti Filio eius, quod Sapientiæ vocatur: cuius diuinum tumulum, & sepulchrales fascias inuentas, cum veneratione maxima ibi reposuit.* Ita Nicephorus. Præter dicta sudaria, quæ vel integra, vel pro maiori parte in aliquibus locis asseruantur, etiam aliquæ eorumdem particulæ, vel ipsorum ectypa miraculose, vel naturaliter efformata, in diuersis aliis mundi partibus, ad quas religioso cultu sunt delata, venerationi habentur, vt notauit P. Gretserus: & ex hoc de facili dilui possunt difficultates quæ moueri possent & hæreticorum calumniæ, quòd Catholici plura quàm vere fuerint sudaria venerentur. Quamobrem non mirum, inquit Tom. 1. l. 1. c. 85. si pluribus in locis plura inueniri dicantur, cùm reuerà plura fuerint. & hæc non omnia eiusdem conditionis: alia enim sunt pura & candida, alia imagine Christi Domini insignita miraculosè vel artificiosè. Et huiusmodi sacra pignora & lypsana, inquit citatus Gretserus, ex imitatione aucta, & ex prototypo sæpiùs expressa, occasionem dedisse posteris, vt sibi persuaderent, se verum exemplar possidere; cùm non nisi imaginem ex primo sudario vel sindone effigiatam haberent: qui error omni culpa caret, cùm & in primis illis, & in his quæ ad imitationem illorum adumbrata sunt, vnus Deus Redemptor noster honoretur.

§. IV.

De variis linteis & sudariis corpori Reparatoris nostri post illius mortem adhibitis in specie ac nominatim differitur.

De sacris Saluatoris nostri sudariis ac linteis plures ex professo scripserunt auctores; & inter alios Paleotus, Michaël Mallonius in Sindonem Paleoti, Pingonius, & nouissimè, quòd sciam, Io. Iacobus Chifflétius in sua Crisi historica. Qui omnes indicant, illa multiplicia fuisse: & alia quidem effigie Saluatoris condecorata, alia non item; & ex illis quædam diuinitus contactu sacri corporis, alia ex linteorum ad illa applicatione, vel penicillo arte pictoris delineata, vt iam indicauimus. Et nos aliqua ex accuratè collectis à Chiffletio hic subijciemus, cum difficultate quæ exoritur circa sindonem Taurinensem & sudarium Vesontinum. Lintea primigenia, quæ Dominico corpori inseruierunt, quatuor inuenio: primum est sindon Taurinensis; secundum, sudarium Vesontinum; tertium, sindon Compendiensis; quartum, sudarium Moguntinum. Illa celebriora Christi imagine miraculosè notata, non similiter alia. *Lintea Christi primigenia quatuor, Taurinense, Vesontinum, Compendiense & Moguntinum.*

Chiffletius cap. 30. tum aliorum labore, tum sua adhibita diligentia, ostendit, se studiosè obseruasse conditionem sindonis Taurinensis siue Allobrogicæ, & sudarij Vensontini. Et antequam descriptionem illorum referat, duo præmittit Notabilia.

ALTERVM. Quæcumque dextra sunt in sacris linteis, sinistra fuisse in Christi corpore; & vicissim, hic dextra, quæ illic sinistra, planè vt in speculis: ex quo non difficulter agnoscas, qua parte sudarium Vesontinum, alioquin anceps, & vtrimque fere ex æquo tinctum, corpori Christi adhæserit; nempe ex ea quæ vulnus lateris (dextri vtique, vt certa fert traditio) ad sinistram exhibet. In qua quidem facie etsi minùs rubescunt vulnera (quod mirere) quàm in opposita; distinctiora sunt tamen corporis totius lineamenta: satisque apparet, ex sacri panni textura geminaque facie, eam partem, quæ vulnus lateris ad sinistram habet, quippe concinniorem ac spectabiliorem, ad sacrum corpus fuisse applicitam. Sed quomodo, inquies, in auer-

ſa ſudarij parte luculentiora vulnera? aut quî id fieri vel potuit vel decuit? Decuit ſanè, vt vulnerum locus ac ratio in ea parte, non vt in ſpeculo, dextris in ſiniſtra mutatis, ſed ordine recto, tamquam in imagine appareret. Id verò etiam facilè fieri potuit, vt manans è vulneribus cruor, traiecto ſudario, in auerſa eius parte cumularetur conſideretque, vnde magè ſaturum ruborem oſtenderet.

ALTERVM NOTANDVM. Inquit, Taurinenſem ſindonem notatam fuiſſe ante pollincturam, ſudarium verò Veſontinum in Sepulchro: itaque refert illa Chriſti corpus cruentum, & recens à cruce refixum; hoc verò idem ipſum iam lotum ac perunctum, & in crypta compoſitum. Hinc nullo negotio diſcernes, quæ ſimilia in vtraque imagine, quæ diſſimilia. Veſontinum ſudarium longum eſt pedes octo, quatuor ferè latum; ſindon autem Taurinenſis, ex Paleoto, longitudinem habet pedum circiter duodecim, latitudinem trium: alij dicunt eſſe latam pedes minimùm quatuor, longam ferè tredecim: illud aduerſum tantum corpus exhibet, hæc etiam auerſum. Tam in hac quàm in illo ſpecto primò ſtaturam & ſymmetriam corporis Chriſti, poſteà ſitum eiuſdem & collocationem; ab hac, vulnera quinque præcipua, alias deinde minutiores cicatrices, & cruorem toto corpore ſparſum: hinc velum ad coxas, tum colorem, ſacræ denique picturæ rationem ac modum, fueritne is naturalis, an ſupra naturam. Singula ſtrictim perſequor. *Cap. 2.*

Statura corporis Chriſti. Staturam corporis Chriſti, à vertice ad calcem vſque, in ſudario Veſontino reperi ſex pedum Geometricorum, tribus digitis minùs; ſeu, quod eòdem recidit, quinque pedum & trium quartarum vnius pedis, (duodenûm enim digitorum, vt ſolet, pedem Mathematicum facio.) Hoc obſeruato, menſuras eaſdem applicui longitudini imaginis Taurinenſis, quam domi habebam, & parem omnino deprehendi, magno meo ſolatio: quippe ferebatur à quibuſdam malè monitis, longiorem eſſe Chriſti effigiem in ſudario Veſontino quàm in Allobrogica ſindone: cui, opinor, errori occaſionem dederat, quòd ſtatura Chriſti, à vertice ad calcem & imos talos in ſindone Taurinenſi accepta, longitudini Veſontinæ imaginis à vertice ad extremos vſque pedum digitos comparata fuerat, perperàm vtique; ſic enim longa eſt ſex pedes, & quinque digitos. Vera porrò longitudo vtriuſque imaginis, quæ à vertice incipiens ad calcem deſinit, vtrobique eſt omnino eadem, nempe, vt dixi, ſenûm pedum, tribus digitis minùs: quò recidit menſura Alphonſi Paleoti, qui corporis figuram in ſindone Taurinenſi impreſſam, in anteriore parte ad quinque pedum, in poſteriore ad quatuor pedum & vnciarum decem menſuram porrigi dicit: nam, vt benè notat ibidem Mallonius, vtitur Paleotus pede Bononienſi, duodecim conſtante vnciis, qui Mathematicum pedem duabus vnciis, hoc eſt, ſexta ſui parte, excedit. Nec abeſſe dicet ab his menſuris Nicephorum, cùm ſtaturam corporis Chriſti ſeptem palmorum fuiſſe dicit, qui ad maximam pro variis locis ac temporibus menſurarum varietatem attendat.

Præter ſtaturam, apparet in ſacris linteis tota Chriſti externa facies & conformatio corporis, ſi vnum colorem excipias. Latitudo humerorum vnius pedis, duorum digitorum ſeſqui: cæſaries prolixior, non admodum denſa, leniter ad criſpos declinans, & iuxta morem Nazaræorum in vertice diſcriminata: barba mediocriter promiſſa, & in medio biſurcata: frons plana & ſerena: naſus leni & modico tractu diffuſus; recta brachia & crura: omnia demum, quæ ſpecioſum forma præ filiis hominum deceant. nec aliena ab iis, quæ de Chriſti ſpecie ſcripta reliquit Nicephorus ac Lentulus, Romanus in Iudæa Præſes, apud Eutropium in Annalibus.

Situs in vtraque imagine eſt iacentis; vixque vllius momenti diſcrimen inuenio, niſi in manuum decuſſatione: nam etſi vtrobique ſiniſtra iconis manus, quæ dextræ Chriſti reſpondet, alteri ſuperpoſita eſt; tamen in Veſontino linteo carpus carpo inſiſtit, in Taurinenſi metacarpus metacarpo. Itaque in Veſontino conſpicua ſunt vtriuſque manus vulnera; in Taurinenſi, manus altera vulnus alterius tegit. Addiderim inſuper, quoad partium collocationem, diſſipatiores videri pedum articulos in Veſontina effigie: nimirum pedes anteà rigidos, lotiones ac largè affuſa vnguenta laxauerant. Crura item paulò diſtractiora à ſe inuicem apparent in Taurinenſi imagine quàm in Veſontina. Hæc quidem ex Chifletio: poſt quæ & alia plura ſubdit; ſed tantùm pauca quæ ſequuntur ex eodem adiungo. *Cap. 3.*

Extra præcipuorum quinque Vulnerum cicatrices, nullæ apparent ſoluti continui notæ in ſudario Veſontino, præterquam in fronte, vbi diſtinguere eſt ſpinarum veſtigia aliquot ſatis confuſa. Taurinenſis autem ſindon, quippe quæ ſacroſanctum Chriſti corpus cruentum ante pollincturam excepit, & manantem è vulneribus ſanguinem, atque ad cutem concretum repræſentat; & minutiſſi-

minutissimas quasque verberum vibices, quæ deinde vnguentis obliteratæ oppletæque sunt, distinctissime refert. Frontem igitur exhibet cruore conspersam è spinea corona manante: liuidum vultum, genas tumidas, nempe ex colaphis, præcipue dextram, quæ sinistræ Christi respondet: cæsariem barbamque aut carptim vellicatam, aut concreto sanguine deformatam; ceruicem spinis confixam & conuulneratam: largum cruorem è manuum pedumque ac lateris vulneribus emissum: humeros quà flagris quà crucis gestatione conscissos afflictosque: collum fœdè intumescens ex funibus catenisque, quibus vinctus ac raptatus: crura, brachia, lumbos, pectus, totum corpus, vel diris ictibus contusum, vel flagellorum vibicibus confertim decussatis dissectum, vel sanguineis guttis vi verberum excussis fœdè maculatum; vt meritò de Christo patiente exclamarit
Isa.1,6. Euangelicus Vates: *A planta pedis vsque ad verticem, non est in eo sanitas.* Hæc ille.

Præter duo memorata lintea Christi Domini non manufacta effigie condecorata, duo alia haud effigiata recensentur, de quibus pauca: ergo tertium sudarium, vel
Chiffletius cap.16. linteum, sit sindon Compendiensis. In Picardia, Galliæ prouincia, seruant Compendienses in Ecclesia S. Cornelij linteum imagine Domini minimè signatum, sed candidum, ad instar serici aërij tenue, quod *Christi Domini sindonem* vocant: eò loci per Carolum Caluum translatum ab Aquisgrano, vbi priùs habebatur, munere Caroli Magni Imperatoris. Hoc manuscripti Codices docent, inquit Chiffletius; qui & arbitratur, sindonem toti corpori Seruatoris intra monumenti septa extrinsecus circumuolutam supra institas, &c.

Cap.17. Quartum sudarium est Moguntinum, de quo Serarius in rebus Moguntiacis ex M. S. veteri narrat, S. Bilhildem accepisse à Kunegunde, Principe femina, *sudarium quo Christi Domini caput & facies in Sepulchro tecta fuissent*; eiusque partem alibi notat seruari Moguntiæ in alto Virginum Monasterio, & quotannis postridie Paschatis, ex ambone quodam, facibus prælucentibus explicari, & populo monstrari. Hoc arbitratur Chiffletius fuisse breuius aliquod Cap. 8. linteum, seu mantile soli capiti Christi velando vltimò omnium & extrinsecus adhibitum.

Præter nunc recensita sudaria, refert citatus auctor, Petrocorij in Monasterio Cadunio, Diœcesis Cadurcensis, linteum quoddam tenue pro Christi sudario seruari, &c. Item, Balduinum Imperatorem concessisse Ludouico Francorum Regi *partem sudarij, quo inuolutum fuit corpus Christi in Sepulchro.* Item, Ludouicum Pium Imperatorem posuisse in Monasterio sancti Cornelij, mille passibus Grani aquis dissito, *sindonem mundam, qua Ioseph inuoluit corpus Domini, & partem sudarij, quod fuerat super caput eius.* Hanc Compendiensem opinatur Chiffletius. Similia alibi esse circumferuntur, quæ erunt vel partes vel ectypa primigeniorum linteorum, vt anteà notauimus. Et priùs citati Auctores tradunt, ex sudario Taurinensi ac Vesontino alia exemplaria excerpta fuisse, quæ in magna æstimatione, vt par est, habentur, cùm Christum Dominum referant: & ex Taurinensi ectypon seruari Vlyssipone, primaria Lusitaniæ vrbe, extra muros, in Monasterio Virginum *Matris Dei de Enxobregas*, quod ostenditur die Iouis Hebdomadæ sanctæ. De miraculis sacrorum sudariorum, translatione, acquisitione & ostensione, pluribus agunt memorati Auctores.

Cap.17. (right margin, beside "Præter nunc recensita")

Sindon Taurinensis refert corpus Christi cruentum, et recens de Cruce depositum; Sudarium vero Bisontinum exhibet illud idem iam lotum ac perunctum, et in sepulchro compositum.

S. Sudarium Bisontinum.

S. Sindon Taurinensis.

§. V.

Imagine Taurinensis ac Vesontinæ sindonis præmissa, rationes pro vtraque adducuntur, & expenduntur; atque Auctoris opinio & difficultas explicatur.

Attentè considerata vtraque præmissa imagine, faciliùs dicta & dicenda de sindone Taurinensi & Vesontina intelligentur. Conceditur ab omnibus, Cambotiense, siue Taurinense sacrum linteum, esse mundam illam sindonem quam emit Ioseph ab Arimathæa, quæ primò Domini de cruce depositum corpus excepit; sed dubitatur, an eadem fuerit idem Seruatoris corpus post conditurum inuolutum ac sepulturæ traditum, fueritque sudarium, quod Ioannes dicit positum fuisse super caput Iesu, & de quo antè relatus Beda loquitur, an hoc potiùs sit Vesontinum.

Chifletius in sua Crisi historica de Linteis sepulchralibus Christi, pluribus in locis tradit, sindonem Taurinensem haud fuisse dictum sudarium capitis, nec cum ea fuisse sepultum Dominum, vt sentiunt Paleotus, Mallonius, & alij, sed illam fuisse sudarium Vesontinum.

Ex cap. 6. Probat suum intentum hisce fermè rationibus. In primis, sudarium capitis Iesu est illud de quo Beda, secundùm omnes: sed quæ de illo enuntiat Beda minimè conueniunt Taurinensi, sed optimè Vesontino: ergo hoc illud erit. Minor probatur; quia Beda docet, sudarium capitis Iesu longum fuisse pedes octo, vt etiam Sepulchrum, & totidem longum est Vesontinum: sed longitudo Taurinensis est pedum duodecim; ergo cum illo non conuenit. Neque enim octo pedes, etiam Anglicani (de quibus fortasse locutus videri possit Beda) æquare possunt longitudinem sindonis Taurinensis, quamuis ea tantùm esset duodecim pedum communium.

Ex cap. 15. Secundò, quòd in Taurinensi linteo cruenti corporis existunt vestigia, sparso in brachiis, vultu, pectore, humeris aliisque corporis partibus, & coagulato sanguine, iis ipsis locis, quibus hærere debuit, pro situ & membrorum positione, quam Christus è cruce pendens habuit. Illum autem concretum sanguinem lotione atque vnctione detersum, dubitari nequit, cùm neque vlla eius appareant vestigia in Vesontino sudario; quod curato iam corpori appressum, retulit tantùm notas sanguineas quinque Vulnerum grandiorum. Igitur sindon Taurinensis non in Sepulchro, sed ante pollinctu ram diuino corpori adhæsit, & diffuso circumquaque redemptionis sanguine liberaliter infecta est.

Tertiò; quia in vtraque parte sindonis Taurinensis distinctissime cernuntur vestigia veli, quo Christi crucifixi pudenda obtecta fuerunt: vnde etiam probat Salmeron To. 10. Tract. 35. Christum cruci affixum iis partibus tectum fuisse. Illud autem nemo iure dicet in Sepulchro relictum, cùm nullum eius vestigium extet in Vesontino sudario; neq; sic obtectas vmquam mortuorum partes, ratione vlla vel auctoritate probari possit, &c. Sentit itaque Chifletius, stratam fuisse sindonem Taurinensem, & supra ipsam supinum positum fuisse corpus Saluatoris, statim ac de cruce cruentum depositum fuit; ac deinde à vertice ad pedes reiectam, vtrique corporis faciei adhæsisse: sic obductum, delatum esse ad pollincturæ locum, non procul à Sepulchro; vbi ritè perfusum inunctumque, aliis pannis, & nominatim sudario Vesontino, inuolutũ fuerit. Sindonem enim, qua recèns è cruce exceptum fuerat, quippe vndique cruentatam, perluto perpurgatoque corpori iterùm admoueri non decuit. Illud igitur linteum, quo tectum Christi corpus à cruce ad pollincturæ locum deportatum est, sindon est Taurinensis; quo verò inunctum corpus inuolutum & Sepulchro traditum, est sudarium Vesontinum, secundùm Chifletium.

Sed vndenam sudarium hoc accepit Ioseph? nam non est sindon munda quam Ioseph mercatus fuit, quia illa est Taurinensis. Respondet probabiliter, à sanctissima Virgine accepisse, & hoc ex Metaphraste, cuius verba superiùs retulimus: deposito namque Christi corpore, *Iosepho in manus tradens sudarium, ait: Tibi autem deinceps cura erit, vt sepulturæ tradens, hoc eum honestè componas, myrrha condias, & ei iusta facias.* Sentit etiam, ipsam Deiparam sudarium illud operatam fuisse. Cap. 6.

Qui è contrà tenent, Allobrogicam, siue Taurinensem sindonem, esse illam, in qua Ioseph nedum excepit cruentum corpus Seruatoris de cruce, sed etiam lotum & vnguentis delibutum tradidit sepulturæ, atque esse sudarium positum super caput Iesu, de quo Ioannes & Beda, sequentia pro sua sententia mihi adducere posse videntur. Primò, quòd in ea inuolutum corpus sepulturæ fuerit mandatum, indicant iam citati Euangelistæ, dum aiunt: *Et accepto corpore, Ioseph inuoluit illud in sindone munda. Et posuit illud in monumento suo nouo, quod exciderat in petra.* Accepit inquam de cruce, vt etiam Chifletius & alij con- Matth. 27, 59.

contrariæ sententiæ concedunt, ac deinde in monumento reposuit. Statim enim hoc explicat; igitur intentum.

Secundo, accedit communis traditio, confirmata à summo Pontifice Iulio II. in Bulla data anno M. D. VI. vbi dicit, sindonem Camberiensem eam esse, *in qua Dominus noster Iesus Christus in monumento positus inuolutus fuit.*

Tertiò, quòd illud fuerit, de quo Euangelista & Beda dixerunt, positum fuisse super caput Iesu, præter plurium grauium Auctorum sententiam ac traditionem, fauet ratio: nam verè eo obuolutum fuit totum caput Seruatoris; & quamuis eodem etiam corpus totum velatum fuerit, tamen à capite, eius præcipua parte, accepit denominationem, secundum sacræ Scripturæ & aliorum Auctorum dicendi phrasim: de qua nos supra, & Chifletius in sua Crisi cap. 8.

In proposita difficultate non ausim aliquid pro alterutra parte ponere; tum quia mei muneris non est, tum quia res ambigua; & quæ pro vna sententia contra alteram afferuntur, non mihi videntur efficaciter intentum probare, ita vt oppositum teneri non possit, vt de facto tenetur, quemadmodum statim explicabo: dicam tamen aliqua partim absolute vera, partim probabilia, rationi ac pietati consentanea.

Primum sit: Tam Sindon Taurinensis quàm sudarium Vesontinum sunt lintea circa defunctum corpus Saluatoris adhibita, & tamquam sacra pignora & lipsana in veneratione habenda. Hoc apparet ex veteri traditione scriptis consignata, pluribus, illisque illustribus, miraculis à Deo confirmata; & Pontificum auctoritas populique consensus suffragatur.

Secundum dictum sit: Non potest determinate & infallibiliter sciri, vtrùm sindon Taurinensis, an potiùs sudarium Vesontinum, fuerit sudarium positum super caput Iesu, de quo Ioannes Euangelista; neque etiam negari, Taurinensem sindonem in Sepulchro cum Christi corpore fuisse. Probatur dupliciter. Primò; quia eadem numero non possunt verè de pluribus numero distinctis enuntiari; sed in proposito, quæ Vesontini affirmant de suo sudario, negant de altero, & è contrà Taurinenses: at hoc non fieret, si certò ac manifestè constaret, quodnam ex dictis linteis fuerit sudarium positum super caput Iesu, de quo Ioannes. Secundò; quia si infallibiliter sciri posset, hoc esset, vel propter sacræ Scripturæ auctoritatem, Ecclesiasticámve traditionem, cui, sicut nec Scripturæ, falsum subesse non potest, vel propter rationes pro alterutra opinione adductas. Non propter primum, vt satis constat; quia huiuscemodi scriptura vel traditio non est de indiuiduo signato, sed vago, sicut aliæ res fidei: quare etsi de fide sit, aliquod sudarium positum fuisse super caput Iesu, quia hoc dicit Ioannes; non tamen hoc, vel illud, vt Lib. III. Cap. XXXVI. notaui. Nec propter secundum: etenim nec rationes pro Vesontino nec pro Taurinensi euidenter conuincunt, nec illæ.

Et de prima explico: Illa nititur mensura à Beda assignata; sed dico ipsam non concludere; quia licet ex illa probetur non esse Taurinensem sindonem, non tamen colligitur exinde esse Vesontinum sudarium: tum quia oporteret præcisè scire de quibus pedibus loquatur Beda, & deinde aptare Vesontino linteo: tum etiam, quia non constat, sindonem illam Bedæ non variatam ad nos peruenisse; nam fatetur ipse Chifletius, in variis partibus aliquas partes sacri sudarij reperiri: tum quia non est adeò exploratum, linteum, quod positum fuisse super caput Iesu asseruit Ioannes, esse illud de quo Beda, vt in tertio dicto apparebit.

Secunda & tertia ratio, quæ supponunt naturaliter à corpore Christi relictas fuisse sacras imagines, non concludunt. Ad illud de imagine veli, quo tectæ fuerunt partes corporis, quæ apparet in anteriori & posteriori parte sindonis Taurinensis, respondent Paleotus & Mallonius, non esse veli imaginem, sed horribilis plagæ in lumbis Domini factæ, siue ex catenis, quibus constrictus, siue ex verberum in eadem parte crebrò repetitis ictibus. Verùm, ait Chifletius, illam ipsam quam proponunt imaginem littera C. diligenter inspicienti, satis apparet lintei cuiuspiam circa Christi lumbos religati plicaturas in ea potiùs quàm vulnus aliquod repræsentari: neque ater & sanguineus color facit pro vulnere; non enim potuit velum illud non esse conspersum manante cruore è capitis, manuum, lateris, humerorum ac totius thoracis, præcipuè verò lumborum crudis adhuc & recentissimis vulneribus. Quare dicta sindon non latum vulnus ad lumbos exhibet, sed velum cruentum lumbis circumligatum. Cap. 11.

Aliter ergo dicendum: Quòd si aliquid concludunt, hoc tantùm, in Taurinensi efformatam fuisse sacram imaginem priùs quàm corpus sepulturæ mandaretur; sed non exinde licet colligere, non fuisse vel in eodem inuolutum corpus & sepultum. Cùm dicitur, non decuisse linteum cruentatum admoueri loto & condito corpori; dici potest, non decuisse cum illo solo, benè

nè cum aliis linteis mundis, vel ſepeliri ſimul potuiſſe, quamuis non circa corpus inuolutum: quia licet non fuerit mortis instrumentum, tamen cùm corpus defunctum tetigerit, conueniens fuit vnà cum corpore tumulari.

Ad illud quod ex Metaphraſte dicitur, poſſet probabiliter reſponderi, velum illud fuiſſe emptum à Ioſepho, quod beata Virgo ſeruauit, dum Filius eius de cruce deponeretur, & depoſito ad inuoluendum tradidiſſe; præſertim quòd Euangeliſtæ ſemper ſindonis Ioſeph mentionem faciant, & non Virginis. Auguſtinus antè relatus alicuius etiam lintei a Nicodemo allati meminit.

Neque etiam euidenter concludunt quæ pro Taurinenſi adducuntur ſindone. Non verba Euangeliſtæ; nam illa non ſic ſunt accipienda, quòd ſtatim ac Ioſeph in munda ſindone corpus Domini inuoluit, quòd etiam ſtatim cum eadem poſuerit in monumento; tunc enim nec lauiſſet, nec vnxiſſet, quòd falſum eſt: ſed debent illa congruè & ex aliis intelligi, vt primò, depoſitum de cruce inuoluerit ſindone; deinde, lauerit ac condierit; ac denique ſindone inuolutum, hæc vel illa fuerit, in monumentum intulerit.

Ad Pontificis auctoritatem reſpondetur, ipſum decretum non ſancire, ſed ex vulgi ſententia locutum. Vulgus verò quod intellectum fuit de linteo, quo ſanctum corpus fuit inuolutum, potuit intelligere de capitis ſudario, & de eo in quo fuit ſepulturæ mandatum.

Ad tertium dicendum, poſſe quidem velum totius corporis à capite, præcipua parte, denominari, ſi adſit ratio; quam non agnoſco in propoſito, vt ſtatim dicam.

Tertium dictum ſit: Sudarium poſitum ſuper caput Ieſu, de quo loquitur Ioannes, & primò vidit Petrus ſeparatum ab aliis linteaminibus in Sepulchro, non puto eſſe Sindonem Taurinenſem, vel ſudarium Veſontinum, ſed aliud, nempe Moguntinum, de quo diximus §. IV. Ratio eſt; quia, præter linteum, quo totum Domini corpus fuit inuolutum, erat etiam ſudarium ſingulariter poſitum ſuper caput, breuius, vt mantile; & ipſe Chiffletius cap. 8. concedit. Et cùm haud ſit neceſſaria ratio, quare ſudarij capitis appellatione, non intelligamus breuius aliquod linteum faciei ſiue capiti, vt fieri ſolet, aptandum. ad tale alluſiſſe Ioannem mihi probabilius eſt; præſertim quòd quæ pro linteis Taurinenſi ac Veſontino adducuntur, aliud non concludant, niſi quòd capitis appellatione poteſt totum corpus intelligi: verùm, quòd ita intellexerit Ioannes, erat probandum; ſed oppoſitum potiùs probari videtur, dum contra communia totius corporis lintea ſudarium capitis diſtinguit, & illa, longitudinē illorum ſpectata, potiùs corporis quàm capitis Domini ſudaria dici merentur.

Quartum dictum ſit, vt concilientur indicatæ inter ſe diſſentientes ſententiæ; poſſet non improbabiliter dici, cum omnibus prædictis velis mandatum fuiſſe ſepulturæ corpus Seruatoris: etſi non ſatis compertum, an omnibus fuerit inuolutum, & quomodo; vel quòd vnum ex ipſis in Sepulchro fuerit ſimpliciter repoſitum, tamquam anteà defuncto corpori accommodatum, ſed quod fuerit Chriſti Sanguine cruentatum, minùs ad lotum & inunctum corpus inuoluendum aptum. Suprà §. 2. triplicem propoſui modum, quo potuit conditum Reparatoris corpus ſepulturæ tradendum inuolui: nunc duplicem alium adiungo pro aliquali conciliatione diſſentientium opinionum.

Primus ſit, quòd primò ſtrata fuerit corpori ſancto pars ſindonis Taurinenſis, deinde ſupra ſupinum corpus extenſa Veſontina, poſteà altera pars Taurinenſis, dein ſupra caput poſitum paruum ſudarium Moguntinum, & totum pòſt à capite ad pedes vſque ligatum; poſtremò in ſindone Compendienſi poſitum, cum eadem in Sepulchro conditum, vt etiam de iſta hoc notauit Chiffletius.

Secundus modus ſit, quòd ratione adducta minimè fuerit inuolutum Chriſti corpus in Taurinenſi ſindone, quòd Veſontina poſita ſupra ſupinum Chriſti corpus, & ex vtroque corporis latere ſuppoſita, ita vt ſuperiùs & inferiùs totum velaret; deinde Moguntinum poſitum, ſi non immediatè ſupra faciem, quia ſignatum non eſt, eidem admotum poſt Veſontinum, ac denique ligatum inſtitis, ſindone Compendienſi ſuppoſita, Sepulchro traditum, & in eodem cum Taurinenſi repoſitum; cuius Sepulchri os lapide magno clauſum.

Pro huius argumenti concluſione, duplex argumentum hæreticorum proponendum eſt, quo veritatem ſacrarum ſindonum ac diuinorum pignorum refellere contendunt; ac diluendum, vt illorum veritas ſtabilis remaneat, & ad illa fidelis populi deuotio & pietas non tepeſcat, ſed in dies accendatur magis.

Primò Caluinus de ſindone ſiue ſudario Chriſti ita loquitur: *Ex hoc modo* (ſepulturæ Iudaicæ) *luce clariores fiunt impoſturæ Papiſtarum: oſtendunt enim linteum, in quo effigies integri hominis vnà cum capite impreſſa apparet; at ſindon, tegumentum corporis,*

ris, solum corpus Christi tegebat vsque ad caput. Vnde ergo, vel à quo effigies illa cum capite, cùm Christi caput non hac sindone, sed sudario fuerit velatum? Ita Caluinus.

Secundo, alij hæretici refragantur; quòd in sindonibus institarum signa non appareant, quæ in ipsis repræsentari debuerunt; quippe quòd Iudæi soliti sint mortuorum manus ac pedes tęniis quibusdam ac fasciolis siue institis religare, vt clarè exprimitur in Lazari sepultura Ioan. 11, 44. *Et statim prodiit qui fuerat mortuus, ligatus manus & pedes institis, & facies illius sudario erat ligata.*

Pro Allobrogica sindone respondent Pingonius & Paleotus, ideò in illa non apparere institarum vestigia; quòd ea sacrosanctum Christi corpus non in Sepulchro ipso iam lotum vnctumque ac institis ligatum complexa sit, sed cruentum, & recèns è cruce depositum exceperit, fasciis haud ligatum.

Etsi ista solutio possit satisfacere pro Allobrogica sindone, non similiter pro Vesontina, vt arbitrari videtur Chiffletius cap. 7. quoniam ea infasciatum & traditum fuisse sepulturæ nostri Reparatoris corpus credit: quare vt satisfaciat, adnititur explicare, quomodo rationabiliter caput simul cum reliquo corpore exhibeat, nullas autem ostendat institas, quibus manus pedesque reuincti sunt; & primò adducit responsionem P. Gretseri in suo accurato Opere de sanctaCruce, qua ad miraculum recurrit, sic enim ait: Sed demus id, quod Caluinus tamquam certum sumit, sindonem, seu corporis inuolucrum, ad solum vsque caput pertinuisse, solumque sudarium totius capitis tegumentum fuisse; de quo fortassis aliquis non immeritò dubitet; sed tamen demus hoc: An putat Caluinus, Christum vel resurgentem, vel in Sepulchro iacentem, tantæ non fuisse potentiæ, vt sindoni totam suam effigiem imprimeret, licet totum corpus sindon non complecteretur? Fortè Caluinus, crassa quadam cogitatione ductus, sibi persuadebat, Christum esse similem plastis & fictoribus, qui vt ceram imagine alicuius insigniant, necesse habent totum exemplar ceræ applicare; vel pueris, qui totam corporis speciem dum in niue effigiare volunt, totum quoque corpus niui superiniiciunt. Hæc ille.

Tom. 1. lib. 1. c. 97.

Chifflerius partim approbat, & partim improbat hanc solutionem. Approbat; quia modulo nostro non est metienda diuina virtus: & cùm certum sit, aliquid miraculi interuenisse in illa sacrorum linteorum ad totius corporis similitudinem delineatione; tam facile Christo fuit plura simul edere miracula quàm vnicum. Improbat; quia in rebus fidei ac religionis, non sunt nisi ex necessitate inuehenda miracula, maxime vt illorum imbecillitati consulatur, qui sunt *tardi corde ad credendum*, etiam in mysteriis ad salutem necessariis: quæ tamen necessitas non videtur in proposito recurrendi ad illud Gretseri miraculum, vt cauillo Caluini respondeatur, cùm sit alius planus ac naturalis modus satisfaciendi. Luc. 24, 25.

Igitur vt hæreticorum sannis respondeat Chiffletius, duo explicanda assumit. Alterum, institas, siue fascias sepulchrales, in sepultura Iudæorum non extremis manibus dumtaxat & pedibus religatas fuisse funiculorum instar, sed totum cadauer, vno capite excepto, complecti solitas, & circum illud inuolui, sicut fasciæ infanti in cunis iacenti circumduci solent; & ita factum fuisse cum corpore Saluatoris, præ se ferunt illa D. Ioannis verba: *Acceperunt ergo corpus Iesu, & ligauerunt illud linteis cum aromatibus, sicut mos est Iudæis sepelire.* Ecce non pedes tantum aut manus, sed corpus ligatum dicit; & quidem non angustis tæniis, & quasi funiculis, sed linteis, nempe fasciis sepulchralibus iustæ latitudinis, seu linea tela in longum rectò filo abscissa. Firmat Augustinus lib. 3. de Consen. Euang. c. 23. dicens: *Propter sudarium, quod capiti adhibebatur, & institas, quibus totum corpus alligatum est.* Hoc ipsum fuisse in Lazari pollinctura obseruatum, notauit Nonnus vetustus Auctor de illo sic loquens: *Et à pede ad caput vsque habebat totum corpus constrictum nexilibus institis, seu fasciis sepulchralibus.* Nec obstat, quod Ioannes dumtaxat dixerit ipsum à mortuis à Christo excitatum, *statim prodiisse ligatum manus & pedes institis:* hoc enim loquendi modo singulare miraculum indicare voluit, quòd ligatus manus & pedes exiuerit de sepulchro. vnde Euthymius: *O maximum ac duplum miraculum! non solùm qui iam olebat resurrexit, sed etiam qui vinctus erat exiuit de monumento.* Aliàs tamen vnà cum toto corpore intra lintea manus & pedes simul ligati erant modo explicato. Quare non solæ manus cum pedibus, sed totum corpus sindone inuolutum, fasciis modo explicato ligari consueuerat.

Ioan. 19, 40.

Nonnus in Ioan. c. 11.

Alterum, quod Chiffletius c. 8. explicandum assumit, est, sudarium capitis, ex ritu funeris Iudaici, totam anteriorem corporis partem obtexuisse. In huius explicatione non immoror; nam hoc certum, sudarium totum cadauer obuelare debuisse: quod verò illud diceretur sudarium capitis, in præsentia parum refert explicare; addo tantùm,

tùm, verè obuelatam fuisse etiam faciem, quemadmodum hisce carminibus Iuuencus Poëta lib. de Fasciis de Lazaro indicauit:

Nec mora, connexis manibus pedibusq́ repentè
Procedit tumulo, vultum cui linea texit,
Et totum gracilis connectit fascia corpus.

Respondet igitur, post præmissa notata, ad id quod contra Vesontinum sudarium adducebatur, negando, institas in eo notari debuisse, aut etiam absque nouo miraculo potuisse; cùm nec solos, nec nudos pedes extremos manúsve adstrinxerint, sed toti corpori, quibusdam iam vtrimque linteis obtecto, circumuolutæ sint. Ita ex illo.

Ego, vt respondeam, duo præsuppono: alterum iam explicatum, totum Christi corpus à capite ad pedes vsque inclusiuè fuisse sindone inuolutum in Taurinensi primò absque fasciis, secundò in ista, vel sanè in Vesontina, & circumligatum à capite exclusiuè vsque ad pedes. Alterum est, imagines linteis illis impressas partim naturaliter partim supernaturaliter ac miraculosè appictas. Ratio est; quia, secundùm receptam Theologorum doctrinam, non sunt absque necessitate facienda vel augenda miracula: & in Dei mirabilibus, vbi agnosci potest naturæ opus, illud agnoscendum est; & quod illa perficere nequit, diuino opifici adscribendum; vt pluries factò ostendit Seruator noster: in primis, quando semel & iterùm in montibus Galilææ ex paucis panibus & piscibus copiosam hominum multitudinem pauit. Secundò, in nuptiis Canæ Galilææ, quando, deficiente vino, illud ex aqua factum suppeditauit, vt patet in Euangelio. In his considera, noluisse Christum ex nihilo panes & pisces sufficientes & vinum creare, quod maius fuisset miraculum; sed honorauit naturam, relinquens ipsam quod habebat suppeditare, paucos panes, & pisces, & aquam: at quia non potuit illos multiplicare pro tot hominum millibus, nec aquam vinum facere, ipse minori miraculo suppleuit, panes inquam & pisces multiplicando, & aquam in vinum transmutando.

Miracula non sunt sine necessitate multiplicanda.

Tertiò, etiam Lazarum quatriduanum in monumento ipse ad vitam diuina virtute reuocauit, & ligatum manus & pedes institis, fecit exire de monumento & ambulare, quod natura non poterat; sed voluit, vt homines auferrent ab ore monumenti lapidem, & rediuiuum soluerent, quia poterant, Ioan. 11. Et, aliis omissis, Christus diuina Patris virtute fuit à morte ad vitam suscitatus; & ipse propria virtute ex clauso Sepulchro gloriosus exiuit, quod natura non poterat; sed quod poterat, auferre videlicet magnum lapidem ab ostio monumenti, vt possent Discipuli sanctæque mulieres videre Christum ibi non esse, sed à mortuis ad vitam rediisse, per Angelum exequi voluit, Matth. 28,2.

Idem dico in proposito; quia naturaliter ex cruento Christi corpore potuit vestigium eius relinqui in linteis, illud reliquisse dicendum est; sed quia non potuit perfecta relinqui imago, suppleuit Deus miraculo. Illud patet primò in vtroque sudario, Taurinensi ac Vesontino: etenim sancti illi discipuli ac nobiles pollinctores, quando corpus Magistri deposuerunt, & sudariis inuoluerunt, non intenderunt facere vt fictores; qui vt ceram imagine alicuius insigniant, necesse habent totum exemplar ceræ applicare, vt dixit benè Gretserus; sed tantummodò Christum honestè inuoluere ac sepelire: & si illud attentassent, certè intentum assequi non potuissent, vt inquam perfectè in linteis illis appareret sacri corporis imago, vt verè apparet cum suis lineamentis ac extremitatibus, vt satis constat; igitur miraculo fuit supplendum. Confirmatur: Si namque vultus ex naturali dumtaxat genarum attractu colorem contraxisset, latior multò esset, quàm qui homini in plana tabula ex arte depicto conuenit, vt experiri licet in larua, aut mappa vultui admota, qua totus tegitur vultus: quam si posteà in planum extendas, sanè multò latior excurret, & vltra naturalis symmetriæ leges; & quod de vultu, similiter de aliis partibus corporis philosophandum est: sed in sacris illis linteis sunt figuræ vultus & corporis totius perfectè repræsentatæ; igitur non nisi aliquo intercedente miraculo.

Secundò, singulariter de Vesontino sudario idipsum explico: etenim cùm illud supra supinum corpus Seruatoris positum quidem primò fuerit, ac deinde illius extremitatibus totum corpus circumuelatum, tamen anterioris dumtaxat partis hausit lineamenta; ergo aliquo interueniente miraculo: quia aliter, non videtur ratio, quòd magis appareret imago anterior corporis quàm aliarum partium, cùm totum percussum ac cruentatum fuerit. Igitur partim naturaliter partim miraculosè imagines illæ efformatæ fuerunt in diuini amoris testimonium, & piorum fidelium solatium. Ex his, quid respondendum sit ad hæreticorum calumnias, apparet.

Et primò ad illam Caluini: is enim supponit falsum, sudarium inquam caput Seruatoris non operuisse. Et quando eo non fuisset velata facies, quod illi concedendum non est, non exinde haberet intentum. Et cum

cùm quærit, Vnde ergo, vel à quo effigies illa cum capite, &c? in casu responderem, à Deo mirabiliter operante, sicut etiam dixit Gretserus.

Ad alteram calumniam, negatur consequentia: nullo namque modo apparere debuerunt signa institarum in sindonibus, nisi ad simplex miraculum recurratur; patet, quia institæ mundæ positæ supra sindones non potuerunt illas signare, sed signa ex cruento & inuncto corpore relicta fuerunt. Quòd si aliquod signum reliquissent, fuisset dumtaxat plicarum, si tamen velut funibus strictè religatum fuit sacrum illud corpus, ne fugeret; quæ etiam posteà successu temporis & attrectatione auferri potuerunt. Et prætereà, miraculosè voluit Deus illas imprimi imagines, in suæ passionis & eximiæ charitatis argumentum; at hoc præstitum abundè fuit, relinquendo totius saucij corporis cum quinque maioribus vulneribus imaginem, ad quod institarum signa non deseruissent. Hæc satis de sacris Reparatoris nostri sepulchralibus linteis; reliqua, quæ nostri Regis funus commendabile atque illustre reddunt, prosequamur.

§. VI.

Quid Dominico Sepulchro factum, postquam in eo fuit sacrum Christi corpus honorificè reconditum.

EXplicatis his quæ circa sacratissimum Saluatoris nostri corpus acta fuerunt, priusquam Sepulturæ mandaretur, reliquum est, vt, ad magis explicandam gloriam funeris nostri Principis, manifestemus quid circa illam factum fuerit, postquam sacrum pignus excepit. Duo acta fuere, alterum præstitit Ioseph, alterum Iudæi perfecerunt. Egressis de antro discipulis illis, corpore magni Principis sepulto, Ioseph, auxiliantibus Nicodemo, Ioanne & aliis qui aderant ministris, magnum lapidem admouit ad ostium sacelli. *Et aduoluit* (id est Ioseph, inquit Matthæus 27,60.) *saxum magnum ad ostium monumenti, & abiit.*

Sed quid præstiterunt Iudæi circa idem Dominicum Sepulchrum? D. Matthæus

Matth. 27, 62. sequentibus verbis expressit: *Altera autem die, quæ est post Parasceuen, conuenerunt Principes Sacerdotum & Pharisæi ad Pilatum, dicentes: Domine, recordati sumus,*

Sepulchri custodia qualis, & quare adhibita. *quia seductor ille dixit adhuc viuens: Post tres dies resurgam. Iube ergo custodiri Sepulchrum vsque in diem tertium: ne fortè veniant discipuli eius, & furentur eum, & dicant plebi: Surrexit à mortuis. & erit nouissimus error peior priore. Ait illis Pilatus: Habetis custodiam, ite, custodite sicut scitis. Illi autem abeuntes, munierunt Sepulchrum, signantes lapidem, cum custodibus.*

Et quomodo ex his colligemus gloriam Dominici Sepulchri? Ex consideratione vtique finis custodientium & munientium Sepulchrum: quæ consideratio duplex, Dei & hominum; horum verò, vel discipulorum Christi, vel Iudæorum. Discipulorum Christi mens fuit, ne bestiæ dilaniarent sacrum corpus; & ipsi Christi hostes ipsissimet bestiis erant crudeliores: cum enim vidissent sæuisse in exanime corpus, quando vnus militum lancea latus eius aperuit, credere potuerunt, ipsos dilaniaturos & in frusta redacturos sacrum corpus, & feris & auibus tradituros deuorandum. Quondam iniquus Euilmerodach, Imperatoris Nabuchodonosor filius (referente Glossa in illud Isaiæ 14. *Tu autem proiectus es de sepulchro tuo*, &c.) mortuo Nabuchodonosor parente suo, hæc apud se cogitans, Pater meus, cùm ab omnibus mortuus crederetur, quando in belluam conuersus est, & in siluis & nemoribus morabatur, tamen posteà quasi reuixit, & regno suo restitutus est; nunc autem, ne idem contingat, dilacerabo corpus eius, & auibus cæli deuorandum tradam. Dilacerauit igitur eius corpus, & in frusta minutissima concidit, & tercentis auibus, quas ad hoc collegit, deuorandum dedit. Similia cogitasse & Iudæos de Christo, existimare potuerunt sancti illi discipuli, quod resurrecturus esset, vt prædixerat, & regnaturus super illos; hocque timuisse, verba illorum ad Pilatum præ se ferunt: *Seductor ille*, &c.

Igitur ne malum inferrent ampliùs sacro pignori Iudæi, Ioseph petiit illud à Pilato: qui postquam sepeliuit, aduoluit saxum magnum ad ostium monumenti, & abiit. Muniuit monumentum, & abiit, ne quis criminaretur eum suffuratum fuisse corpus Christi; hostibus enim ipsius custodiendum reliquit.

A militibus custoditum fuit Sepulchrum, & annulo sigilloque aliquo munitum, & non ab ipsis dumtaxat, sed etiam a Principibus Sacerdotum & Pharisæis, qui custodiri Sepulchrum petierant à Pilato; quibus annuens dixit: *Habetis custodiam, ite, custodite sicut scitis.* & subiungit Euangelista: *Illi autem abeuntes, munierunt Sepulchrum, signantes lapidem, cum custodibus.* Ita in hunc locum obseruauit Euthymius: Meritò hoc præcepit Pilatus, Deo ordinante, ne post resurrectionem dicere possent, cum Matth. 27. 65.

ſoli milites Sepulchrum muniuiſſent, Tradiderunt corpus diſcipulis ab eiſdem pecunia corruptis.

Creditur verò in ea cuſtodia fuiſſe illorum conſilium: cum enim optime noſſent, Chriſtum dixiſſe, ſe tertia die ſurrecturum; & ita dixerunt Pilato: ne quis furaretur corpus eius, & poſteà diceretur quòd ſurrexit, cuſtodierunt, volentes ipſum tertia vel quarta die populo oſtendere, eique perſuadere, quòd non verax eſſet magiſter, ſed ſeductor mendax.

Nec prima die combuſſerunt; quia adhuc dici potuiſſet, tertia die ſurrexiſſe. Prima etiam, vel altera die, quoniam feſtum erat, oſtendere populo non potuerunt; ſed benè tertia, de Sepulchro eductum potuiſſent omnibus illud palàm facere.

Adhæc, alij ſuſpicantur, ideò Sepulchrum cuſtodiſſe, vt ſi reuixiſſet, in eo illum rurſus interficerent; & ſi compareret, eorum manus non euaderet: quemadmodum & Lazarum rediuiuum cogitauerunt interficere. Sed diſſipauit Deus cogitationes eorum, quoniam vanæ erant; & quæ moliebantur illi in dedecus Chriſti, conuertit Deus in eiuſdem decus & gloriam; ſicut & conſilium fratrum Ioſeph, qui ipſum proiecerunt in ciſternam, vt ſomnium irritum redderent: eduxit illum Deus, &

Iſa.55.8.9 glorioſum fecit ſuper eos regnare. *Non enim cogitationes meæ, cogitationes veſtræ: neque viæ veſtræ viæ meæ*, dicit per Iſaiam Dominus: *quia ſicut exaltantur cæli à terra, ſic exaltatæ ſunt viæ meæ à viis veſtris, & cogitationes meæ à cogitationibus veſtris.* Et

Iſa.53.9. idem Iſaias de his agens, dixit: *Et dabit impios pro ſepultura, & diuitem pro morte ſua; eò quòd iniquitatem non fecerit.* quæ verba

D. Auguſt. Homil.56. ſuper illud, *Aſcendit ſicut virgultum*, Tom.10. tum Auguſtinus tum alij interpretantur de malis miniſtris datis ad cuſtodiendum Sepulchrum Dominicum; & de Ioſepho & aliis iuſtis datis ab eodem pro morte & funere eiuſdem Domini. ex quibus omnibus magna gloria Dominico Sepulchro prouenıebat.

Ab amicis & inimicis Chriſti corpus meritò cuſtoditum. Voluit Deus ab amicis & inimicis muniri & cuſtodiri Sepulchrum Chriſti, ne aliqua irrogaretur iniuria Filio ſuo. Quemadmodum enim olim Darius annulo ſuo obſignauit lacum leonum, in quem Daniel miſſus fuerat, ne quid fieret contra Danielem, vt dicitur Daniel. 6. ne alij in lacum intrarent, & occiderent; & à leonibus occiſum euulgarent: ita ſanciuit Dominus, vt Sepulchrum illud, in quo Chriſti corpus poſitum, ſigillo & cuſtodia munitum eſſet, ne iidem Iudæi corpus furarentur, & à mortuis excitatum, dicerent, Chriſti diſcipulos corpus eius fuiſſe furatos: ſicut poſt illius reſurrectionem perſuaſerunt Iudæi militibus pecunia corruptis, vt dicerent, ipſis dormientibus veniſſe diſcipulos, & Magiſtri ſui corpus fuiſſe ſuffuratos: talis itaque excuſatio illis auferebatur, dum iidem ſigillo & præſentia militari Sepulchrum cuſtodiunt.

Hoc etiam pacto Chriſti reſurrectio illuſtrior reddebatur, & ab iiſdemmet hoſtibus teſtimonium accipiebat; iique eam iuſte negare non potuerunt: & profectò geſta circa Sepulchrum nuntiauerunt milites, licet, pecunia corrupti, apud alios mentiti fuerint, vt dicitur Matthæi 28. Et Gregorius Turonenſis Hiſt. lib. 1. cap. 21. ex actis Pilati ad Tiberium Romam tranſmiſſis, docet, cùm Pontifices militibus exprobrarent, & ſanctum corpus ab iiſdem conſtanter requirerent; dicunt eis milites: Reddite vos Ioſeph, & nos reddimus Chriſtum; ſed vt verum cognouimus, nec vos benefactorem Dei, nec nos Filium Dei reddere nunc valemus. Tunc illis confutatis, milites ab hac accuſatione liberantur. Iudæi enim incluſerunt Ioſephum in cellam; & ab ipſis Sacerdotum Pontificibus cuſtodiebatur, eò quòd honorificè Chriſtum ſepeliſſet; qui fuit & ipſe liberatus ab Angelo, vt ante præmiſſa verba dicit idem Gregorius. Quare optimè Athanaſius Sermone in ſanctam Paraſceuen: *Miſer & infelix Iudæe, qui mortis vincula diſſoluit, non ſoluet Sepulchri ſigilla? qui ſpoliauit infernum, timebit monumenti ſignacula? Muni Sepulchrum, ſigna lapidem, ſtatue milites, obſide monumentum cuſtodibus; iſto modo egregium opus maius efficis: ſtatuis enim ſpectatores ac teſtes reſurrectionis, meorumq; miraculorum præcones miniſtros tu præparas.* Hæc magnus ille Pater, quibus alij ſimilia dixerunt.

Sed nec defuerunt Angeli, qui, ſicut milites illi cuſtodiebant lectulum myſtici illius Salomonis; ita illi circumdabant lectulum veri Salomonis, id eſt Chriſti Domini, Sepulchrum eius in quo quieuit; vnde D. Chryſoſtomus in Comment. Pſal. 2. dixit, Angelos ideò viſos in Sepulchro, vt oſtenderetur ibi Deum eſſe ſepultum cui Angeli inſeruiebant: & hæc quidem tunc acciderunt in Chriſti glorioſo funere. *Angeli Sepulchri cuſtodes.*

CAPVT XVIII.

Cærimonia explicatur, qua ſingulis annis repræſentatur funus glorioſum Saluatoris; & ab eam impugnantibus defenditur.

VT gloria hæc ſanctiſſimi Sepulchri ex funere Chriſti magis effulgeat, & hominum

minum mentibus magis commendetur, & ad amplius excitandum affectum erga illum qui pro nobis mori & sepeliri voluit, singulis quoque annis, tum alibi, tum præsertim in templo sacratissimi Sepulchri ante omnium conspectum proponitur sacrum illud funus, quod in hunc modum peragitur.

Ministri in sacrario vestimentis nigri coloris induti, Sacerdos & duo Diaconi cum vasis plenis odoramentorum & aromatum ad inungendum corpus Christi, & linteo ad inuoluendum, cum aliis superpelliceo indutis, quorum aliquibus demandatum est deferre in linteo corpus Dominicum ex Caluario monte ad Petram vnctionis, & ceteris omnibus fratribus & peregrinis processionaliter cum cereis & facibus accensis, accedunt ad Caluariæ sacrum montem: quò cùm peruenerint, omnibus extinctis luminibus, Præsul, vel alius de ipsius mandato, graui & pio sermone de passione ac morte Domini loquitur, mysterium ibi pro totius mundi salute consummatum ante oculos ponit, vt omnes illud meditentur, eiq; compatiantur, pro quibus ad mortem vsque crucis passus est. Quo expleto, & facta disciplina, lumina omnia iterùm accenduntur, & de cruce Christus à ministris illis nigro colore indutis, qui Iosephum & Nicodemum repræsentant, deponitur; positusque in pulcherrimo linteo, à quatuor hinc inde initiis a quatuor aliis ministris attollitur, & in processione ad locum, vbi olim vnctus fuerat, defertur, qui *Petra vnctionis*, vt iam diximus, appellatur: ibique vngitur aromatibus Christus, & inde in linteo ad sanctissimum Sepulchrum portatur, vbi honorificè collocatur, & vsque in sequentem Sabbati diem asseruatur.

Idipsum, nonnullis tamen prætermissis, aliis in partibus cum spirituali prouentu obseruatum vidi, & audiui; quamuis non desint, qui huiusmodi pium opus reprehendant. Audi quid de his scribat doctus & pius P. Alphonsus Salmeron Tomo 10. Tract. 49. Intelligo in quibusdam prouinciis, hanc Christi de cruce depositionem magna hominum frequentia in die Sabbati sancti publicè repræsentari, quo videlicet populus Christianus ad deuotionem & lacrymas illa sensibili repræsentatione commoueatur. Sed profectò, vt sententiam meam non dissimulem, quia res hæc non habet exemplum antiquitatis, & repræsentantes huiusmodi actiones lucro suo inhiant, atque sub prætextu religionis, multi viri ac mulieres confluunt ad tale spectaculum, & ex tali concursu magna plerumque peccata carnis aut fiant aut designentur, quibus potiùs Christus denuò crucifigitur, non deponitur de cruce, & potiùs irridetur quàm plangatur; consultius foret, vt Episcopi edicto cauerent ac prohiberent huiusmodi sensibiles actiones ac repræsentationes, cùm potius histrionicæ confictæque videantur quàm res sacrosanctæ, quales illæ Christi esse deberent. Non nego tamen, si hæc per viros spirituales ac graues agerentur, atque occasiones peccandi de medio tollerentur, posse cum fructu aliquo repræsentari; sed quoniam nos natura sumus procliues ad malum, optima quæque ac sanctissima in carnales & obscœnos vsus nouimus conuertere, præstat ab illa abstinere. Vna est repræsentatio mortis Christi ab ipso Domino indicta, quæ in sacrificio Missæ fit, illaque debemus esse contenti, atque aliis quibus Catholica Ecclesia per Hebdomadam sanctam, ad suorum fidelium ædificationem, vti consueuit. Hactenus bonus ille Pater.

Salmeron cærimoniæ funeris gloriosum Saluatoris repræsentanti refragatur.

In huius viri dictis duo principaliter asseruntur: alterum, abstinendum esse ab illa repræsentatione, propter tria. Primò, quia non habet exemplum antiquitatis. Secundò, quia fieri videtur propter lucrum. Tertiò, quia ex ea vel sequuntur vel designantur multa peccata carnis, quibus non honoratur, sed offenditur Deus, &c. Alterum, posse fieri cum fructu, si peragatur per viros spirituales ac graues, ablatis peccati occasionibus, sed melius esse, omnino abstinere, contenti his quæ à Christo & Ecclesia tradita sunt, &c.

Sed non acquiesco huic sententiæ, nec iudico eam præferendam esse oppositæ quam pij & docti viri amplectuntur; quique eam repræsentationem vt fructuosam & valde vtilem æstimant; sicut ei persimiles, in quibus incommoda allata à Salmerone euenire possunt, non prætermittit Ecclesia.

Responsio ad Salmeronem.

Dico itaque duo: alterum, sententiam huius viri non refragari iis qui Ierosolymis mysterium funeris Christi modo dicto repræsentant, &, vt credo, ab antiquo fieri solito, seclusa spe temporalis lucri; imò aliquid in ea repræsentatione expendendum est: & non adsunt occasiones peccandi, quia non est tantus concursus virorum & mulierum, ex quo scandalum oriri possit, sed paucorum fidelium; & pij grauesque viri, Guardianus & Religiosi mysterium illud repræsentant. Et prætereà aliquid loco illi deferendum est; quare crederem, Auctorem istum laudaturum potius consuetudinem illam in sanctissimo loco quàm ei detracturum.

Alterum quod assero est; in aliis prouinciis,

etiis, vbi eadem actio repræsentatur, non esse ab ea abstinendum, propter illius rationes: non propter primam, quòd non sit ab vniuersali Ecclesia introducta (ab aliquibus tamen particularibus nouimus obseruatam) &, vt credo, ab antiquo introducta, vtpote rei antiquæ optima repræsentatio: accedit, quod quæ in Ecclesia sunt introducta, vel omnia antiqua non sunt, vel aliquando antiqua non fuerunt; sed non ideò contemnenda. Ecclesia enim Spiritu sancto edocta in dies proficit; & quod heri non obseruabat, iusta de causa hodie rationabiliter exequitur. Hoc vnum sufficiat exemplum. Ante annum Domini 1263. solemni processione non honorabatur augustissimum Eucharistiæ Sacramentum; sed ab eo tempore, iustissimis de causis, Vrbanus IV. felicis recordationis, vigilantissimus Ecclesiæ Pastor, ad omnia orbis Christiani Regna & Prouincias Apostolicum diploma & motum proprium expediuit, quo diem festum publicis lætitiæ signis in honorem huius Sacramenti celebrari præcepit. Et Concilium Tridentinum Sess. 13. can. 6. hæreticos esse declarauit, qui vsum processionum, quibus Ecclesia Catholica hoc Sacramentum colit, & adorat, condemnarent. Ita in proposito dicendum est; licet ab antiquo processio illa haud sit introducta, non ideò deserenda, vel aspernanda.

Nec aliæ duæ posteriores rationes officiunt: etenim si, ob defectus & scandala, quæ sequi possunt in sanctis actionibus, essent istæ prætermittendæ, omnes, etsi sanctissimæ, relinquendæ essent; & in primis, solemnissima illa Corporis Christi processio, ad quam magno concursu vndiq; viri & mulieres confluunt; & aliæ, in quibus sacræ Reliquiæ deferuntur, & in vniuersum, omnes spirituales actiones, in quibus spes præmij temporalis esse potest: quas tamen non diceret prætermittendas Salmeron, nec quiuis alius recte sentiens.

Dicam quòd in simili argumento inquit sanctus Augustinus relatus ab Augustino Triumpho de Potest. Ecclesiast. quæst. 86. art. 4. *Hæretica professionis est ista contradictio calumniosa, qua de bonis præscribit, vt asserat mala. Amandæ enim sunt feminæ inter sacra solemnia, & odio habendæ in communione priuata. In Ecclesiis namque impugnationes nihil possunt, vbi etiam ipsi dæmones cedunt, & nulla sexus alicuius permittitur considerari distantia. Ibi enim spiritus dominatur, & caro ancillam semetipsam cognoscens, sicut perdit suæ voluntatis vsum, sic perdit & luxum.*

Mulieres in sacris solemniis diligendæ, & in communione priuata odiendæ.

Et præterea, nescio quodnam magnum lucrum ex illa repræsentatione prouenire possit, quo maius ex pluribus aliis actionibus cum laude fieri solitis in Dei Ecclesia non sequatur. Accedit, quod eo tempore maiores occurrunt causæ, id est, magis mouentes non offendendi Deum; quia tunc sunt dies sancti & passionis, omnes sacramentalem peccatorum confessionem faciunt, omnes se disponunt ad recipiendum in Paschate diuinissimum Eucharistiæ Sacramentum: quæ sanè causæ multùm valent ad reprimendum petulantis carnis lasciuiam. Supponimus verò, illam repræsentationem peragendam esse à piis ac timoratis viris, Sacerdotibus præsertim, funus comitantibus, viris & mulieribus ab inuicem distinctis, vt in aliis processionibus faciendum; vtque, quantum fieri potest, omnia Dominum offendendi scandala auferantur. O vtinam qui tumulum illum condecorauit intra sepulchrum cordis nostri, nouum per innocentiam ex lapide propter constantiam in tribulationibus & fide Christi piè reciperemus, omniqúe cum diligentia & vigilantia custodiremus, vt in præsenti per gratiam & altera vita per gloriam esset gloriosum.

CAPVT XIX.

De gloria Dominici Sepulchri ex multiplici fructu ab eodem procedente.

Regio illa plurimùm æstimatur, terra illa ab omnibus pluris fit, quam benigno & placido vultu cælum respicit, in quam suos opportuno tēpore influit influxus, aquis defluentibus & permanentibus, sicut Paradisus Domini alluitur & fecundatur, profert affluenter flores & fructus ad hominum oblectamentum & commodum: & ampliùs, thesaurum suis visceribus inclusum continet, montibus diues, ex quibus cuiusuis generis metalla fodiuntur ad quamlibet subleuandam necessitatem. hisce rationibus tum vt nos alibi monuimus, tum præsertim Deut. cap. 8. à vers. 7. vsque ad 10. Terra promissionis à Moyse illis verbis ad populum Israël commendatur: *Dominus Deus tuus introducet te in terram bonam, terram riuorum aquarumq́, & fontium: in cuius campis & fontibus erumpunt fluuiorum abyssi: terram frumenti, hordei, ac vinearum, in qua ficus, & malogranata, & olueta nascuntur: terram olei ac mellis. Vbi absque vlla penuria comedes panem tuum, & rerum omnium abundantia perfrueris: cuius lapides ferrum sunt, & de montibus eius æris metalla fodiuntur.* Ob easdem rationes, vt Genes. 13. memoriæ proditum est, Lot elegit regionem illam

Regio aliqua vnde æstimetur.

circa Iordanem, quæ vniuersa irrigabatur, antequam subuerteret Dominus Sodomam & Gomorrham, & erat sicut Paradisus Domini, & sicut Ægyptus venientibus in Segor. Et mercator ille Euangelicus thesaurum absconditum in agro inuentum abscondit, & præ gaudio illius, abiit & vendidit vniuersa quæ habebat, & emit agrum illum.

At non minùs æstimanda est terra illa, vbi est sacratissimum Sepulchrum, hortus ille deliciis affluens, vbi iacet Reparatoris nostri tumulus; quam cælum propitio respicit vultu, Dominus semper inuisit, imbribus cælestium charismatum irrigat, & aquis spiritualium gratiarum aliorumque bonorum super omnes mundi regiones fecundat: est ager vitæ, cæli terræque thesaurum continens. Et quemadmodum sacer Caluariæ mons appellatur à Ieremia, secundùm Doctores, regio mortis, quoniam in eo Christus cum aliis, morte dignus iudicatus, mortem obiit: ita hortus sacratissimi Sepulchri, regio vitæ, & terra viuentium meretur appellari; quoniam Christus, deuicta morte, victor surrexit ad immortalem vitam, & resurrectionis omnium extitit causa. Soli amplitudine à plerisque superatur locis; at omnes opulentia, gratia & gloria longo superat interuallo. *Et locus quidem*, vt Chrysostomi aureis verbis vtar, *quo corpus hoc positum, breuis erat & valdè angustus; augustior tamen & venerabilior mille Regum palatiis, imò etiam Regibus ipsis: & erit requies eius honor.* Cuius gloriam & excellentiam nos adhuc considerabimus, & ex nonnullis fructibus sibi & nobis post Christi mortem & sepulturam prouenientibus expendemus.

Sepulchrum Christi regio vitæ.

Chrysost. aduersus Gentiles, demonst. Quod Christus sit Deus.

Fructus Sepulchri, gratia & gloria.

Gratiam & gloriam mundo peperit Dominicum Sepulchrum. Expectantur ex arbore frondes, flores & fructus: frondes floresque priùs, & posteriùs fructus; & Christus Dominus, qui est *lignum vitæ afferens fructus duodecim, per menses singulos reddens fructum suum, & folia ligni ad sanitatem gentium*, vt dicitur Apocalyps. 22, 2. vt communiter docent interpretes, Beda, Pannon. Ansber. Rupert. Richard. Vict. Haymo, Ioachimus, affert fructus duodecim, id est, continuò in electis fructificat; & primò quidem in hac vita per gratiam, & in altera per gloriam & consummatum gaudium. Et folia, id est, eius verba & doctrina, Gentibus ipsis salutem attulerunt.

Appositè quidem hæc semper dici possent de Christo, & de quouis mysterio, quo nostram salutem operatus est; at singulatiter de vltimo, quando prodiit gloriosus ex Sepulchro. Fructus est vltimum quod expectatur de arbore, vt docent Pilosophi & Theologi; & vltimum quod natura intellectualis expectat à Deo, est beatitudo, quam à fructu, quia vltimus est finis intellectualis naturæ, subtiliores Theologi cum D. Augustino fruitionem appellant, nullum statuentes discrimen inter beatitudinem & fruitionem: & hęc distingui solet in inchoatam, & consummatam: illam, quæ habetur in præsenti sæculo, id est gratia; illam, quæ expectatur, & in altero possidebitur, id est gloria. Hunc fructum attulit nobis per aduentum suum Filius Dei, vt ipse illis verbis Ioan. 10, 10. videtur indicasse; *Ego veni vt vitam habeant, & abundantius habeant*; viuant in præsenti sæculo vita gratiæ; & in futuro abundantiùs vita gloriæ, accipiant fructum centuplum in hac vita, & in altera vitam æternam possideant. Vnde quemadmodum arboris flores ad fructus procreationem, & frondes ad eorumdem conseruationem ordinantur; ita opera, miracula, & mors Christi flores, & eius prædicatio velut frondes, ad gratiam & gloriam electorum acquirendam & conseruandam diriguntur. Et sicut non prosunt frondes & flores, nisi ad maturitatem fructus perueniant; ita si Christus per suam resurrectionem nobis non comparasset gratiam & gloriam, quid nobis profuissent incarnatio, natiuitas, vita miraculosa, ipsa denique mors & æterni Regni prædicatio? Nasci enim non profuit, nisi redimi profuisset, vt cantat Ecclesia; & Doctor Gentium Paulus ad Corinthios scribens dixit: *Si autem Christus non resurrexit, inanis est ergo prædicatio nostra, inanis est fides vestra*; 1.Cor.15, 14. quia videlicet Euangelij & Christi crucifixi prædicatio, expectatum gratiæ & gloriæ fructum non protulisset, nisi resurrexisset Christus. Resurrectio enim Christi ex glorioso Sepulchro, suauissimum hunc fructum protulit, vt idem Apostolus Romanis scribens apertissimè testatur: *Christus traditus est propter delicta nostra, & resurrexit propter iustificationem nostram.* Rom. 4, 25. Quare Petrus Apostolorum Princeps, eiusque coapostolus Paulus, in suis prædicationibus frequentissimè Dominicæ resurrectionis mentionem faciebant, nostræ fidei sigillum in audientium mentibus inculcantes: & huius fructus particeps factum fuit primò Sepulchrum, ex quo surrexit Dominus, eo modo quo gloriæ capax fuit. *Et erit Sepulchrum eius gloriosum*; Isa.11, 10. & deinde totus mundus.

Gloria Sepulchri illa est, quæ loco honesto debetur, & duplex esse potest, cælestis altera, altera humana; & vtraque ei excellen-

Cælestis & humana gloria ipsius Sepulchri.

cellentissimè conuenit: de priori prius, de posteriori posteà agemus. Cælestis in primis gloria, quæ cælo conuenit, ab isto non remouetur Sepulchro. Gloriosum appellatur cælum, quia aliqua sorde non inficitur vt terra; & corpora lucida ac corruptionis expertia continet. Ecce huius gloria Sepulchri, quod à corpore mortuo non fuit infectum, sed sanctificatum; & idem mortuum non corrupit, sed reddidit viuum. Infirmitates, infortunia, & prosperitates, ipsa hominis compositio, & omnia quæ videntur aduersus hominem militant, vt infelicem reddant, & mors, vt illum vita priuet:
Iob 7,1. quare Iob verè dixit, hominis vitam esse militiam super terram. Sed enim nihil tam ad vltimum, dicam ad nihilum, redigit hominem quàm terra sepulchri: cetera quæ militant aduersus hominem, vel diuitiis, vel valetudine, vel vita ipsa priuant; sed sepulchrum in mortuum sæuit, cadauer quod recipit putrefacit, in cineres vsque redigit, & ad deuorandum vermibus tradit. Quod aduertit speculum illud idem patientiæ Iob vndique oppugnatus, diuitiis, armentis priuatus, filiis orbatus, vlceribus plenus, ab amicis vexatus, à coniuge tentatus, & a dæmone exagitatus; ita vt verè dice-
Iob 10,17. re potuerit, *Et pœnæ militant in me*; vndique vallatus ab hostibus visibilibus & inui-
Ephes. 6,12 sibilibus, erat ei *colluctatio* nedum *aduersus carnem & sanguinem, sed aduersus principes & potestates, aduersus mundi rectores tenebrarum harum.* Et Deus ipse visus est contra Iobum arma sumpsisse, ipso dicente:
Iob 19,21. *Manus Domini tetigit me: Dominus dedit, Do-*
Iob 1,21. *minus abstulit.* & ad amicos dicebat: *Quare*
Iob 19,22. *persequimini me sicut Deus?* Verumtamen maiorem omnium pœnam & seueritatem ex sepulchro superesse sibi dicebat: *Et*
Iob 17,1. *solùm mihi superest sepulchrum.* Verùm non tale fuit Christo suum Sepulchrum; at mortuum quod recepit corpus, nedum viuū, sed impassibile ac gloriosum reddidit, quemadmodum fuerat à Dauide pronuntiatum Psal. 15,10. *Nec dabis Sanctum tuum videre corruptionem*; siue, vt alij clarius ex Hebræo, *foueam corruptionis*; quia corpus Christi diuinitati vnitum non corrupit. Vnde Bernardus Serm. 35. in Cant. arguté infert, carnem Christi, quæ dici possit fœnum, ideò non corruptam vt fœnum, quia carnis vitio caruit; & idem fœnum erat Verbum, quod manet in æternum, & quia per carnem istam viuitur in æternum. Audiamus, quæso, quid de his scribat D. Petrus Chrysologus Serm. 74. *Angelus Domini descendit de cælo, & accedens reuoluit lapidem: non dicit, voluit, sed, reuoluit lapidem; quia aduolutus probauit mortem, & reuolutus extitit resurrectionis assertor. Beatus lapis, qui Christum velare & reuelare potuit: beatus, qui non minùs corda aperit quàm sepulchrum: beatus, qui dat resurrectionis fidem, fideiq́; resurrectionem. Mutatur hîc ordo rerum, mortem, non mortuum deuorat hoc Sepulchrum.*

Dixit aliquando Dominus, antequam morti adiudicaretur, de se loquens, *Nisi granum frumenti cadens in terram mortuum fuerit, ipsum solum manet, si autem mortuum fuerit, multum fructum affert*, Ioan. 12, 24. Voluit hisce verbis, secundum omnium Doctorum sententiam, ostendere suæ mortis necessitatem, ex qua sibi & aliis vberes gloriæ fructus prouenire debebant; quemadmodum ex seminis grano terræ mandato & putrefacto plenæ messis manipuli colliguntur, non item si integrum in solario maneat. Sed vnum, quod proposito nostro deseruire videtur, non est hîc silentio prætereundum, quare seminis corruptionem & putrefactionem mortem appellauit Dominus; impropria enim videtur huiuscemodi locutio: etenim non moritur qui expers est vitæ; at granum caret vita, & ei conuenire non potest, quomodo ergo ei oppositum, id est, mors, conueniet? versantur enim opposita circa idem. Et sanè Philosophi, terminum à quo generationis, corruptionis nomine expresserunt, dicentes: *Corruptio vnius generatio alterius.* Quare ergo simili loquendi phrasi non est vsus Saluator noster, dicendo, *Nisi granum frumenti cadens in terram corruptum fuerit*, &c. sed maluit dicere, *mortuum fuerit?* Quantum capio, acutè satis mirabile quod pertractamus mysterium eo loquendi modo indicare voluit Saluator noster: quia ipsi, cum Deus esset & homo, mori quidem conueniebat, & animæ à corpore separatio; ceterùm eius benedictum corpus in Sepulchri terra videre non debebat corruptionem, sicut prædictum fuerat. Etenim, iuxta Dionysij lib. 1. c. 5. Eccles. Hierarch. & Damasceni cap. 77. lib. 3. c. 26. sententiam, mors est tantum separatio & dissolutio vnitorum, non item alicuius corruptio: & ideò alibi idem Christus mortem suam dissolutioni templi, vbi verè corruptio non apparet, comparauit, dicens Iudæis: *Soluite templum hoc*, &c. Ioan. 2,19. Quare, vt ad primam sententiam Saluatoris reuertamur, arbitror ad id singulariter voluisse similitudinem respexisse. Sicut medulla tritici, quoad in cortice inclusa manet, fructum non affert, ipso exui necesse est, ita, vt Christus salutis optatum fructum afferret, debuit eius anima per mortem corpus suum, velut corticem & exuuias, relinque-

Passionis Christi necessitas.

Mors Christi non dicitur corruptio.

Mors est vnitorum dissolutio.

re. & ita factum est; nam post mortem & resurrectionem Christi, quando eius sanctissima anima fuit corpore exuta, & hoc terræ mandatum, ex ipsaque viuum & gloriosum prodiit, multiplex generatio & proles est secuta. Et quænam proles & generatio ista fuit? non vna, sed multiplex, cuius & nostra resurrectio.

Resurrectio Christi & nostra.

Obseruarunt siquidem sacri Doctores, resurrectionem tam Christi quàm nostram in sacris Litteris generationis nomine significari. Christus in resurrectione genitus dicitur à Patre illis verbis Psalm. 2,7. *Filius meus es tu, ego hodie genui te.* Qui locus etsi non me lateat intelligi posse, vt multi sacri intellexerunt Doctores, de æterna & temporali Christi generatione; scio etiam fuisse eumdem de resurrectione Christi à D. Paulo interpretatum Act. 13,32. dicente: *Nos vobis annuntiamus eam, quæ ad patres nostros repromissio facta est: quoniam hanc Deus adimpleuit filiis nostris, resuscitans Iesum, sicut & in Psalmo secundo scriptum est: Filius meus es tu, ego hodie genui te.* Quam interpretationem secuti sunt diuus Ambrosius lib. 3. de Sacramentis, D. Hilarius & D. Chrysostomus in Psal. 2. Et Apoc. 1,5. quia Christus primus omnium ad vitam immortalem resurrexit, appellatur ab Archipropheta, *Primogenitus mortuorum*; & eadem ratione apposite satis D. Ambrosius Serm. 48. Christi Sepulchrum vtero Virginis comparauit, dicens: *Vbique beato corpori defertur sanctitas, vbique virginitas: purus illud venter concipit, nouus tumulus includit. Quin potiùs ipsam sepulturam, vuluam dixerim: est enim similitudo non parua. Sicut enim Dominus de matris vulua viuus exiuit, sic de sepultura viuus surrexit; nisi quòd gloriosior ista est, quàm illa natiuitas: illa enim corpus mortale genuit, hæc edidit immortale. Post illam natiuitatem ad inferos descenditur; post hanc remeatur ad cælos.* Huc usque ingeniosè satis Ambrosius. Et Matth. 19. cùm Christus discipulis dixit: *In regeneratione, cùm sederit Filius hominis,* &c. hoc est in vniuersali resurrectione.

Resurrectio in generatione designata.

Sepulchrum Christi simile vtero Deiparæ.

Nobis etiam fructum regenerationis comparauit primæ & secundæ; primæ inquam, qua à statu peccati ad statum gratiæ subleuamur: de qua dicitur Apocal. 20,6. *Beatus & sanctus, qui habet partem in resurrectione prima.* Secundæ etiam, qua à corporis morte ad immortalem vitam excitabimur; cuius meminit Oseas 6,3. dicens: *Viuificabit nos post duos dies: in die tertia suscitabit nos, & viuemus in conspectu eius.* Quem duplicem fructum amisimus ob primi protoplasti peccatum. *Nunc autem Christus resurrexit à mortuis primitiæ dormientium,* inquit Apostolus 1. Cor. 15,20. *quoniam quidem per hominem mors, & per hominem resurrectio mortuorum. Et sicut in Adam omnes moriuntur, ita & in Christo omnes viuificabuntur.* & iterùm, ex Christi resurrectione nostræ desumpsit argumentum, dicens: Si Christus resurrexit, & nos resurgemus. Quod præfiguratum fuit in Eliseo & eius sepulchro: in quod cùm defuncti cadauer fuisset proiectum, corpusque Prophetæ tetigisset, reuixit, 4. Reg. 13,21.

Resurrectio Christi causa nostræ spiritualis & corporalis.

Postquam Euangelicus Vates plura disseruisset de Christi passione cap. 53. subiecit, *Generationem eius quis enarrabit?* Sed quid generationis nomine intellexit Propheta, quod adeò mirabile sit vt explicari nequeat? Multæ sunt huius loci Doctorum interpretationes; quas, ne nimis morosus sim, libens prætermitto, vnica contentus, quam verissimam arbitramur. Dico, Prophetam locutum fuisse de iam memorata generatione resurrectionis, quam silentio inuoluisse sanctum Vatem, credendum non est: sed quemadmodum Christus, cùm loquebatur de sua passione, statim de sua resurrectione subijciebat sermonem, vt videre est tum alibi tum Matth. 20,18. vbi legimus, Christum de his sequentia discipulis suis dixisse: *Ecce ascendimus Ierosolymam, & Filius hominis tradetur principibus Sacerdotum, & Scribis, & condemnabunt eum morte, & tradent eum Gentibus ad illudendum, & flagellandum, & crucifigendum, & tertia die resurget.* Ecce quomodo post sermonem passionis statim alterum de resurrectione subtexuit. Ita Isaias, postquam ab initio cap. 53. vsque ad vers. 8. egisset de acerba Christi passione, mox subintulit de eiusdem resurrectione sermonem: *Generationem eius quis enarrabit?* Inenarrabilem non minùs dixerim generationem hanc, quàm illam ex Matre temporalem, & alteram ex Patre æternam, quia illis persimilis: & quod de temporali Matris diximus ex Ambrosio, & iterùm attingemus, & de æterna Patris enuntiatur, dici possunt de ista Sepulchri. Etenim vt in illis Filius Dei gloriosus fuit genitus, & in ista ex Sepulchri vtero gloria & honore coronatus exiuit: vtraque illa incorrupta, & supra naturam, atque inexplicabilis; & hæc supra naturæ ordinem extitit à corruptione & putrefactione aliena. Adeò admiranda, vt licet discipuli Christi absque difficultate, Christum Dei & Virginis Filium crediderint, & confessi fuerint; sed non nisi multis signis & argumentis adduci potuerunt ad credendum, ipsum à mortuis resurrexisse. Quamobrem in isto articulo resurrectionis persua-

Resurrectio Christi similis maternæ temporali & æternæ generationi.

persuadendo, scimus Petrum, & coapostolum eius Paulum, cum ceteris discipulis plurimùm insudasse. Confitentur Mahometistæ Christum ex incorrupta Virgine natum, sed negant interiisse, & reuixisse; ideò admirabundus Propheta meritò de hac gloriosa Christi regeneratione dicere potuit, *Generationem eius quis enarrabit?* Et item de vtraque nostra à statu peccati ad alterum gratiæ, & à corporali morte ad immortalem vitam (vtraque enim à solo Deo est) *Gratiam & gloriam dabit Dominus*, inquit Regius Psaltes: per vtramque fit homo Deo similis & consors diuinæ naturæ; quod quàm stupendum sit, quis non videt? Quare cùm hæc ex Christi Sepulchro prodierint, meritò gloriosum prædicamus. *Et erit Sepulchrum eius gloriosum.*

Psal. 83, 12.

Moysi lex euacuata, & Euangelica stabilita.

Sed ad hæc alios admirabiles fructus subiiciamus. Isto Dominico Sepulchro lex Moysi euacuata fuit, & Christi stabilita, eradicata Synagoga, & plantata Ecclesia, & sepulturæ Sanctorum benedictum fuit. Hugo Cardinalis iam adducta Isaiæ verba, *Et erit Sepulchrum eius gloriosum*, ad litteram intelligit de sepulchro Iosiæ Regis Iuda, in quo sepultus fuit: gloriosum; quia, inquit, eo pro tanta fidelitate & amicitia interfecto, fons, iuxta quem occisus est, in campo Mageddo siccatus est statim, & olea, quæ iuxta fontem erat, statim aruit: 4. Reg. 23. & 2. Paral. 35. hoc etiam scribit Abulensis in 4. Reg. 24. q. 42. & aptat, vt alij, ad Sepulchrum Christi; quare Iosias Christi, & illius sepulchrum, istius figura expressa extitit. Sed quomodo in Regis Iosiæ honorem exsiccatio illius fontis vel oleæ cessit? an non, si ille vel maiores dedisset aquas, sicut dedit Siloë in morte Isaiæ, vel saltem solitas non retinuisset, & olea in sua viriditate fructus vberes protulisset, in maiorem illius honorem cessisset? An in eo honor pensandus est, quòd fons ille exsiccatione & olea illa arefactione defectum pissimi Regis & dolorem de eius morte præmonstrarunt? an potiùs præfigurata fuit defectio Synagogæ legisq; Moysaicæ, quæ mortuo Christo sequi debebat?

Isa. 11. 10 Sepulchrũ Iosiæ figura Sepulchri Domini.

Eruditissimus Salmeron Tom. 10. Tractat. 49. inquirit, Quare post Christi mortem loquens D. Matthæus de Sabbato, quod proximè secutum fuit, nomine proprio non appellauit, sed dixit, *Altera autem die, quæ est post Parasceuen*, &c. Respondet dupliciter; Primò, periphrasticè descripsisse diem Sabbati, non suo nomine; eò quòd non esset Sabbatum, quantum attinet ad Iudæorum insaniam. Lex enim prohibebat, ne quis die Sabbati se loco moueret; isti autem præuaricatores perrexerunt ad alienigenam Pilatum. Secundò, quod proposito nostro deseruit, quia iam Sabbatum cum legalibus omnibus extinctum fuerat per Christi necem, &, vt dixit Apostolus Romanis scribens, *mortificati sumus legi per corpus Christi: vt simus alterius, qui ex mortuis resurrexit, vt fructificemus Deo. Cùm enim essemus in carne, passiones peccatorum, quæ per legem erant, operabantur in membris nostris, vt fructificarent morti. Nunc autem soluti sumus à lege mortis, in qua detinebamur, ita vt seruiamus in nouitate spiritus, & non in vetustate litteræ.*

Rom. 7. 4. 5. 6.

Sedenim ex altera parte gloriosior Christi tumulus illo Iosiæ; quoniam ex eo, sicut oliua fructifera in domo Dei, floruit Christus resurgendo, & fluenta gratiæ Euangelicæque doctrinæ omnibus fluxerunt, quibus sancta Catholica Ecclesia stabilita & irrigata fuit.

Doctrina Euangelica & Ecclesiastica Sacramenta ex Christi Sepulchro.

Loquens Moyses de abundantia, quam in Terra promissionis inuenire debebat Israëliticus populus, inter alia dicit: *Vt sugeret mel de petra, oleumq; de saxo durissimo.* Hoc est, secundùm alteram Abulens. expositionem in cap. 32. Deut. quæst. 4. Israëlitæ comedere debebant omnia quæ possederant populi Terræ promissionis, qui conditum habebant mel in vasis de petra, &c. idem dic de lapideis vasis, in quibus oleum iidem populi conseruare debuerunt. Si hæc ad allegoriam trahere licet, dicere possemus, Primò, vasis illis lapideis melle & oleo redundantibus, significata fuisse sacrosancta mysticæ Terræ promissionis, Catholicæ Ecclesiæ Sacramenta; ex quibus veri Israëlitæ, credentes videlicet Christiani, mel & oleum gratiæ & meritorum hauriunt: etenim sancti Patres Ecclesiæ nostræ Sacramenta, vasa gratiæ & meritorum Christi appellarunt; quorum tamen virtus ex sacratissimo Sepulchro auctoritatem & firmitatem habuit: non enim profuissent, nisi Christus ex Sepulchro gloriosus produisset, vt superiùs diximus.

Deut. 32, 13.

Sed secundò, propiùs accedentes, lapidea illa vasa melle & oleo referta, significasse arbitramur Sanctorum & in primis Sancti sanctorum mausolea: ex quorum aliquibus fluit verum & materiale oleum, viuificum manna, saluberrimus liquor, ad varias corporis sanandas infirmitates; qualem aliàs fluxisse ex sepulchro sanctæ Catharinæ virginis & martyris legimus; & olim fluxisse & in præsentia fluere miraculosum manna ex mausoleo sancti Antistitis Nicolai apud Barium in Apulia: & in hac ipsa Prouincia in ciuitate Melphi simile fluit ex altero sancti Mathiæ Apostoli, ad varias infirmitates proficuum. Sed ex omnibus,

Christi & Sanctorum sepulchra, & eorumdem virtus præfigurata.

Virtus inest Sanctorum corporibus & sepulchris.

tibus, inuisibili operante virtute, sanitates animabus & corporibus prouenire, variæ prodiderunt Historiæ: quare ad ea frequens est fidelium peregrinatio, & omnium veneratio.

S. Cyrillus Ierosolymitanus Catech. 18. quærens, cur mortuus Eliseus tactu ossium corpus exangue suscitarit, cum seipsum non suscitauerit; Respondet, voluisse Deum, vt eo facto intelligeremus virtutem inesse Sanctorum corporibus, etiam luce cassis. *Quare, ait, exhibens alteri vitam, ipse nihilominus mortuus Eliseus permansit? ne, si resurrexisset Eliseus, factum id soli animæ adscriberetur; & vt demonstraretur, quòd absente etiam anima, inest virtus quædam in corporibus Sanctorum, propter tot annos inhabitantes in illis animas, quæ eorum fideli ministerio vsæ sunt,* &c.

Sanctus Chrysostomus de Vita Babylæ martyris: *Ea est,* inquit, *Sanctorum potestas, vt illorum superstitum dæmones ne vmbras quidem aut vestes ferre possint, vita autem functorum & loculos quoque reformident.*

Idem Sanctus Homil. 66. ad populum Antiochenum: *Plerosque,* ait, *Principes auditis miraculis, quæ ad Sanctorum sepulchra patrabantur, contemptis aulis, iussisse vt sua corpora ad Petri piscatoris & Pauli scenofactoris humarentur.* Et sanè Constantinus Imperator ad fores sacelli D. Petri tamquam ianitor sepeliri voluit. *Sanctorum enim ossa,* inquit Chrysostomus, *dæmones sistunt & torquent; corpore induti, incorporeas opprimunt potestates. Cineres & fauillæ inuisibiles illas potestates dilaniant: & nemo peregrinatus est, vt videat regias aulas; Reges vero plerumque huius spectaculi gratia peregrinati sunt.* Idem Homil. vltima super Epist. ad Rom. ardenter cupit ad sepulchra Apostolorum prouolui. Similia alij sancti Patres dixerunt de virtute sepulchrorum Sanctorum.

At inter omnia præcipuum, & cuius gratia cetera honorantur æstimanturque, nostrum Dominicum dicimus Sepulchrum; sicut propter Dominum honorantur serui: quare iure merito sanctus Augustinus, ad huiusmodi fructus respiciens, in Serm. 59. cap. 6. ait: *Sepultus est* (Christus) *vt sepulturæ Sanctorum benediceret, & vt nos sibi vitiis & concupiscentiis sepeliret.* Atque hinc est, quod Baptismus, in quo fidelibus remissio peccatorum datur, censetur à D. Paulo spiritualis sepultura: *Consepulti sumus,* inquit, *cum illo per Baptismum in mortem.* Quæ verba elucidans idem D. Augustinus Ser. 48. ait: *Magna igitur sepultura huius,* id est Baptismi, *est gratia, in qua nobis & vtilis mors infertur, & vtiliter condonatur: magna inquam sepultura huius gratia, quæ & purificat peccatorem, & viuificat morientem.*

Sepeliri cur voluerit Christus.

Rom. 6, 4.

Ex ista petra, ex illo durissimo lapide educitur dulcissimum mel oleumque odoriferum & saluberrimum; mel inquam gloriæ Christo, & oleum gratiæ nobis; mel diuinitatis, quo omnes glorificantur, & oleum salutis, quo omnes viuificantur: mel & oleum deuotionis ex recordatione mortis & resurrectionis Christi, quam hoc Sepulchrum inter alia sancta loca ob oculos ponit, vt iam ex D. Bernardo attigimus. O vtinam veri simus Israëlitæ, vt de hac viuifica & salutari petra mel & oleum spiritualium cælestiumque charismatum educere possimus, quibus animæ corporisque salus comparetur; & quemadmodum magna illa Paula Romana, diuo referente Hieronymo Epist. 27. ingressa Sepulchrum Domini, osculabatur lapidem, & ipsum corporis locum, in quo Christus iacuerat, quasi sitiens desideratas aquas fideli ore lambebat: nos idem, si non ibi, alibi saltem pio feruidoque affectu præstemus.

CAPVT XX.

Christi Domini Sepulchrum gloriosum ex eo, quòd amictum vndique gloria Dominum continuerit.

ET *erit Sepulchrum eius gloriosum;* quia gloriosum suppositum continuit. Attende, cælum empyreum, regnum & requies Sanctorum non dicitur à situ eminenti, vel ædificij pulchritudine, & similibus, quæ ipsa natura intellectuali inferiora sunt: tantum abest, vt eam beatificare possint; neque ex simplici præsentia Dei, quia tunc nedum viatores in hac valle lacrymarum, sed damnati ipsi in regione vmbræ mortis, vbi nullus ordo, sed sempiternus horror inhabitat, æterna requie & gloria perfruerentur; quoniam omnibus vbique præsens est Deus: quod tamen adeò falsum est, vt experientia omnem reiciat probationem. Quid ergo erit quietis & gloriæ causa? Deus clarè visus & feruide dilectus, cui mens super omnia hæreat intellectu & voluntate, in eoque, omnem nostram vacuitatem & appetitum implente, perfectè quiescat; sit natura quæ beatificatur in cælo, vel in terra siue in inferno, vt pluribus probare possemus, nisi plusquam manifestum hoc esset. Hac ipsa ratione dicimus nos, sacratissimum Saluatoris Sepulchrum gloriosum; quoniam Deus optimus maximus in ratione obiecti beatifici ostendit se animæ Christi, & Angelis Christo exhibentibus famulatum.

Deus clarè visus & dilectus gloria causa.

Sepulchrũ Christi magis beatum quàm empyreum cælum.

Audeo dicere, Sepulchrum illud, & singulariter tempore quo Christum continuit, gloriosius extitisse, quàm vmquam anteà fuerit ipsum empyreum cælum: nec hoc paradoxum, vel à veritate alienum iudicabitur, si ad beatitudinis naturam & eius gradus attendamus. Beatitudo duplex est, increata & creata; illa soli Deo, ista competit creaturæ: quæ beatitudo adhuc distinguitur in essentialem & accidentalem; essentialis consistit in Dei visione & fruitione, accidentalis verò in aliis: si ad hanc non reducas quæ conuenit corpori, dices, beatitudinem aliam conuenire naturæ Angelicæ & alteram humanæ, non solùm ratione animæ, quæ conuenit cum Angelica, sed etiam ratione corporis, cui quatuor dotes conueniunt, claritas, impassibilitas, agilitas, & subtilitas, vt Theologi docent. His addendum est, quòd, sicut iidem docent Theologi, maius bonum est, & extensiuè, etsi non intensiuè, Deus cum omnibus creaturis, quàm solus Deus: ita extensiuè, maior gloria erit increata & creata gloria, quàm sola increata; & maior item simpliciter summa creata spiritualis, essentialis, accidentalis & corporalis, quàm sola creata spiritualis, quæuis illa sit: & consequenter, locus ille, in quo erit maior gloria intensiuè vel extensiuè, magis altero gloriosus, vbi talis non erit, dicendus profectò erit. At talem inuenio gloriam in Dominico Sepulchro, quando Christus in eo positus, ex eoque gloriosus exiuit, quam non inuenio in empyreo cælo, antequam illuc ascenderet Deus homo; igitur ipso empyreo cælo gloriosius fuit Dominicum Sepulchrum. Tota vis argumenti consistit in probatione & explicatione: sed absque difficultate probo & explico.

In triduo mortis Christi, quo corpus sanctissimum iacuit in Sepulchro, gloriosum fuit propter gloriam essentialem; quia illi corpori vnitum erat Verbum diuinum gloria increata beatum: numquam enim Verbum Dei, quod essentialiter beatum est, sacrum illud corpus reliquit, vt de fide tenendum esse docent Doctores. Quando verò tertia die Christi anima summe beata, magis quàm ipsi Seraphim, venit ad Sepulchrum, & diuina virtute fuit suo corpori vnita, effecitque illud gloriosum, & in eo prætereà fuit gloriosa Christi humanitas; quæ, post essentiam diuinam, præcipuum beatitudinis obiectum est, vt docent Cyprianus Ser. de Natiuitate, & Augustinus de Spiritu & anima cap. 4. ac consequenter, ibi fuit quidquid ad summam beatitudinem desiderari potuit. An ergo non dices, ob ista gloriosum magis quàm ipsum empyreum cælum extitisse Dominicum Sepulchrum? siquidem omnis gloria intus apparuit Dei, & creaturæ non humanæ modò, sed etiam Angelicæ: quia Angeli in fulgentibus albis vestibus in iuuenili aspectu & in dextera apparuerunt; & vt corporalem Christi gloriam & propriam spiritualem ibi non deesse significarent, & in obsequium stare Redemptoris, & omnium Creatoris Christi Iesu.

Et si Beatorum multitudo auget beatitudinem saltem accidentalem; & hæc illi non defuit Sepulchro: etenim ibi fuit multitudo Angelorum (qui tamquam in cælo manebant, vt inquit Chrysostomus in Psal. 2. quorum aliqui apparuerunt) & multitudo sanctorum hominum, quos eduxit Dominus de lacu, captiuam secum ducens captiuitatem; tuncque multa corpora, quæ dormierant, surrexerunt. Et profectò agmina sanctorum hominum & Angelorum suum gloriosum Ducem circumstare debebant, & coronas de eorum capitibus ablatas ad eius pedes vt Victori offerre, quòd fecerit illos gloriosos Reges.

Sapientissimus ille Salomon, sanctissimi Regis filius, ferculum & lectulum profectò singularem, vt eius decebat regiam magnificentiam, habuisse fertur: vtriusque cælestis illa sponsa meminit; ferculi illis verbis: *Ferculum sibi fecit Rex Salomon de lignis Libani: columnas eius fecit argenteas, reclinatorium aureum, ascensum purpureum: media charitate constrauit propter filias Ierusalem*, Cant. 3, 9. lectuli verò parum ante præmissa verba, dicens: *En lectulum Salomonis sexaginta fortes ambiunt ex fortissimis Israël: omnes tenentes gladios, & ad bella doctissimi: vniuscuiusque ensis super femur suum propter timores nocturnos.* Illud in horum descriptione obseruatione dignum est, cælestem sponsam non ferculum, sed lectulum multis custodibus stipatum describere; cùm tamen è contra res se habere deberet: etenim Reges cùm regali domo sua egrediuntur, magno cum custodum comitatu arma in manibus tenentium, quasi ad defensionem promptissimi & paratissimi sint, incedere solent; dormientes verò minimè hac tanta custodia muniri necesse est.

Crux Christi in ferculo Salomonis, & in lectulo Sepulchrum præfiguratum.

Aliis omissis, libenter dicerem: quòd quemadmodum Salomon ille Dauidis filius, secundùm omnes, Christum Æterni Patris Filium significabat; ita quæ Salomonis erant, & inter cetera, ferculum & lectulum eius, aliqua quæ Christo deseruierunt repræsentasse. Et quid hæc? an ferculum sanctam eius crucem, & lectulus sanctissimum Sepulchrum? Apposite in ferculo præ-

præfiguratam fuisse dices sanctam Crucem, in qua fuit velut in ferculo delatus, eleuatus & exaltatus. Factum erat illud de lignis Libani imputribilibus; & hæc diuina virtute præseruata fuit à carie, igne & putrefactione. Illius ascensus erat purpureus; & sanguine Saluatoris non dices purpuratam sanctam Crucem? ideò appositè Glossa ordinaria: *Ipse Christus est ascensus, per quem in Ecclesiam & in cælum intratur: purpureus, quia lauit nos in sanguine suo. Et nullus ingreditur Ecclesiam, nisi Sacramento Dominicæ crucis.* In illo propter filias Ierusalem se reclinauit Salomon; & in ista ex charitate propter fidelium animarum salutem se reclinauit Christus. Salomonis ferculo ad defensionem custodes milites non describuntur, quoniam Christus in cruce erat ab omnibus derelinquendus, sicut & fuit derelictus; ita vt non esset qui aspiceret.

Lectulum dixi significare sanctissimum Sepulchrum, in quo in triduo mortis, velut in florido lectulo, vt dormiens quieuit in pace; ita vt verè potuerit dicere Saluator, *In pace in idipsum dormiam, & requiescam*, Psalmo 4, 9. & : *Ego dormiui, & soporatus sum*, Psal. 3, 6. & ex ferculo passionis & crucis venit ad quietem lectuli Sepulchri & resurrectionis. Describuntur huic lectulo custodes milites fortissimi & doctissimi: quandoquidem Angeli & homines, pleni diuina sapientia, fortes in bello contra hostes visibiles & inuisibiles, iuxta hoc Sepulchrum ad eius gloriam apparere debebant: & verè Angelorum choros, & cœtus sanctarum mulierum, & Christi discipulorum collegium ibi apparuisse nouimus ex Euangelio. Quare meritò absque militibus ferculum, lectulus eisdem stipatus describitur; quia fuit Christus in cruce ab omnibus derelictus, & in Sepulchro nobili & glorioso cælestium spirituum & sanctorum hominum cœtu circumdatus. Quemadmodum & Iosias in bello derelictus, occubuit in vno ex curribus suis; & in altero, fuit cum honore in Ierusalem delatus & sepultus, 2. Paralip. 35.

Nec mea est hæc interpretatio, eam priùs dederunt veteres Ecclesiæ Patres, Apomius & Philo Carpatius. Ille siquidem per Salomonis ferculum, crucem Saluatoris significari docet: per tria, quæ in ipso ferculo fuisse dicuntur, columnas argenteas, reclinatorium aureum, & ascensum purpureum, tria intelligit quæ in ipsa cruce fuere absque iniuria Deitatis; verum immaculatumq; corpus, instar argenti candescens præ puritate, animam gloriosam, auri fulgore rutilantem, in qua Dei sermo reclinatorium vsque nunc probatur habere, & corporeum regalemque Deitatis sensum coruscantem. Iste verò per lectulum, Sepulchrum Christi intellexit; sed aliter ac nos de custodibus interpretatus est, dicens: *Lectulus Salomonis*, inquit, *Sepulchrum Christi, sexaginta fortes, custodes, quos ad eiusdem custodiam positos legimus in Euangelio.* Gloriosum ergo Dominicum Sepulchrum, quod continuit Christum anima & corpore gloria fulgentem, & fulgentes gloria Angelos & homines ipsum circumdantes.

CAPVT XXI.

Gloria Dominici Sepulchri ampliùs ostenditur ex collatione ipsius cum vtero purissimo Virginis Mariæ, empyreo cælo & terrestri paradiso.

GLoriosum adhuc prædicamus Dominicum Sepulchrum, ex gloria quæ corpori alicui conuenire potest ab ipso non negata; nec immeritò præferri potest ipsi empyreo cælo. Christi Sepulchrum confertur vtero purissimo Matris Dei à sanctis Patribus & Doctoribus, Augustino Sermone 283. Ambrosio Serm. 48. & aliis; & optima sanè ratione.

Inter cetera encomia quæ de vtero Mariæ Virginis prodiderunt Sancti, celeberrimum illud mihi videtur, quod mulier illa Euangelica exclamans Spiritu sancto afflata protulit, vt dicit Iansenius, quo beatum prædicauit, dicens: *Beatus venter, qui te portauit*, Luc. 11, 27. Sed quare beatus? Respondet Seraphicus noster Bonauentura in Lucam: *Fuit venter Virginis beatus propter tria priuilegia; quia, vt dicit Bernardus, fuit sine corruptione fecunda, sine grauedine grauida, & sine dolore puerpera; vnde dici potest illud Isaiæ: Quis audiuit vnquam tale? & quis vidit huic simile? Fuit etiam beatus propter tria miracula. Primum est, coniunctio infinitè distantium: Deus enim ibi factus est homo, Creator creatura, Immensus paruus, Verbum infans, Aeternus temporalis, secundùm illud Ioannis: Et Verbum caro factum est. Secundum miraculum est: quia qui fecit ventrem, factus est in ventre; vnde in Psalm. dicitur: Gloriosa dicta sunt de te, ciuitas Dei. & post: Homo natus est in ea, & ipse fundauit eam Altissimus. Tertium miraculum: quia qui continet omnia, continetur in ventre; & ille ibi capitur, quem totus non capit orbis. vnde cantat Ecclesia: Quia quem cæli capere non poterant, tuo gremio contulisti.* Hucusque piè & doctè Seraphicus Doctor de beatitudine vteri S. Virginis Mariæ. Quæ si attentè considerare volueri-

Isa 66, 8. Ioan. 1, 14. Psal. 86, 3.

voluerimus, appositè cognoscemus, enunciari posse de Sepulchro Domini; & non minus extollent eius excellentiam: sed à primo priuilegio ordiamur.

Priuilegia vteri virginalis concessa Christi Sepulchro. Beatus venter Virginis, quia *fuit sine corruptione fecunda*: quoniam quando Filium concepit, absque virili semine nulla ex parte fœdata, sed Spiritu sancto superueniente mirificè fecundata & illustrata: & Dominicum Sepulchrum nouum nulla sorde fuit contaminatum, quando in se Christi corpus recepit; sed præter aromata, quibus fuit delibutum, erat Verbo diuino vnitum, quo ipso cælo purius & illustrius reddebatur. *Vbique beato corpori defertur sanctitas*, inquit D. Augustinus citatus, *vbique virginitas: nouus ille venter concepit, nouus tumulus conclusit.*

Secundum Virginei vteri priuilegium fuit; quòd Filium Dei carne vestitum continuit, & baiulæ Matri oneri non fuit: & ex Christo grauitatem non sensit Sepulchrum hoc, sed quietem. *Et erit requies eius honor. In pace in idipsum dormiam, & requiescam*, Psal. 4, 9. Quiescens enim in eo Christus, omnium abstulit labores, & vniuersalis quietis extitit causa.

Tertium vteri Virginei priuilegium; quia absque dolore, illibata virginitate permanente, edidit Saluatorem: quare Cant. 7, 2. de illo dicitur: *Venter tuus sicut aceruus tritici, vallatus liliis.* Aceruus inquam tritici; quia continuit Dei & hominis Filium, quo totus mundus pascitur & nutritur: sed vallatus liliis, quia semper Virgo. Et ex isto Sepulchro, sigillo & militibus munito, exiuit Christus; fuitque granum incorruptum, vt præmissum fuit, nisi mauis dicere aceruum, propter vbertatem, quam in Sepulchro attulit sibi & aliis. Est vallatum liliis, tum quia illibatum semper permansit; tum quia à myriadibus Angelorum fuit custoditum.

Hic adderem, tunc beatum ventrem Virginis extitisse, quando peperit Filium suum; quia exiuit, ac si corpus fuisset gloriosum, clauso virginitatis sigillo, vt sacri docent Theologi: & dote subtilitatis prodiit è Sepulchro Christus; *In Deo meo*, inquit, *transgrediar murum*; priuilegiumque Matris lapidi non fuit denegatum. Psal. 17, 30

Miracula in vtero Virginis operata, Sepulchro Christi haud negata. Beatus venter Virginis propter tria miracula, & propter totidem gloriosum Christi Sepulchrum. Primum miraculum vteri Virginei est; quòd in eo infinitè distantia vnita fuere, quando *Verbum caro factum est.* In Sepulchro per vnionem animæ ad corpus, totum illud quod in morte cecidit, & dissolutum fuit, diuino verbo fuit suppositum, & homo factus est qui in triduo non fuit, vt in 3. Sentent. dist. 22. communiter docent Doctores; sed aliquid amplius factum est, quia non paruulus & mortalis, sed magnus, gloriosus & immortalis.

Secundum miraculum vteri Virginei est; quòd *qui fecit ventrem, factus est in ventre*; & Deus ille, qui hoc condidit Sepulchrum, in eo factus fuit Christus gloriosus: quare hic aptari meritò possunt illa Dauidica verba: *Dominus regnauit, decorem indutus est: indutus est Dominus fortitudinem, & præcinxit se.* Psal. 92, 1. Et quemnam decorem induit Dei Filius? *Decorem humanitatis*, ait D. Epiphanius Hæres. 69. Et profectò meliùs decorem hunc interpretari possumus de gloriosa humanitate, qua ex Sepulchro exiuit, palàm triumphans in semetipso, debellatis tartareis potestatibus, quàm de eadem, qua paruulus passionibus obnoxius ex vtero Virginis Mariæ prodiit.

Tertium denique miraculum Virginei vteri est; quòd *qui continet omnia, continetur in ventre*: & nónne, in isto sanctissimo Sepulchro clausus, non mansit ille idem, in quo sunt & per quem facta sunt omnia? *Ille qui clausus lapide, custoditur sub milite*, &c.

D. Bernardus Serm. 2. de Pentecost. illud Psalm. 73, 12. *Operatus est salutem in medio terræ*, de Virginis vtero interpretatur: *Operabatur*, inquit, *Christus salutem nostram in medio terræ, in vtero videlicet Virginis Mariæ; qui mirabili proprietate terræ medium appellatur. Ad illam enim sicut ad medium, sicut ad arcam Dei, sicut ad rerum causam, sicut ad negotium sæculorum, respiciunt, & qui in cælo habitant, & qui in inferno, & qui nos præcesserunt, & nos qui sumus, & qui sequentur, & nati natorum, & qui nascentur ab illis. Illi qui sunt in cælo, vt resarciantur; qui in inferno*, id est purgatorio, *vt eripiantur; qui præcesserunt, vt Prophetæ fideles inueniantur; qui sequuntur, vt glorificentur*, &c.

At non minori ratione, imò maiori, possumus illud ipsum intelligere de sanctissimo nostro Sepulchro; dicemusque: Non modò operabatur Christus, vt dixit Bernardus de eodem, dum erat in Virginis vtero, sed verè operatus est, quia completiuè, quod imitatiuè fecit in vtero Virginis: in Sepulchro enim fuit nostra salus consummata, & alibi cœpta. Et hoc in medio nedum Terræ sanctæ est, sed etiam totius mundi, vt ex aliàs dictis liquidò constat. Et nónne ad sanctissimum Sepulchrum, sicut ad arcam Dei, sicut ad rerum causam, sicut ad negotium sæculorum, respiciunt & qui in cælo habitant Angeli, dum ad ipsum veniunt, vel ad regias exequias cele-

celebrandas, vel ad nuntiandam Christi resurrectionem, vel ad ipsum denique venerandum; & vt quondam Cherubim erant supra arcam testimonij, ita Angeli apparuerunt super arcam Sepulchri, ad caput & pedes vbi positum fuerat corpus Iesu, vt testantur Euangelistæ. Et vt iidem Cherubim custodiebant terrestrem paradisum, & Angeli Dominicum Sepulchrum, ad ipsum respiciunt qui in inferno fuerunt sancti Patres; quoniam ex Christi resurrectione in Sepulchro isto operata suam expectabant: & educti è limbo, animam liberatoris Christi ad illum vsque sacrum tumulum comitati fuere. Et omnes denique qui sunt, præcesserunt, & sequentur, ad hoc Sepulchrum oculos conijciunt, salutem commodumque ob Christi resurrectionem exspectantes.

Isaiæ cap. 53, 2. sunt hæc litteris consignata: *Ascendet sicut virgultum, & sicut radix de terra sitienti & inuia.* Sed quisnam est, qui ascendit sicut virgultum de terra sitienti & inuia? & quænam est hæc terra ex qua ascendit? Communiter respondent Catholici scriptores, virgultum, Christum Dominum, esse radicem omnium bonorum; terram verò sanctissimam, Virginem Mariam, ex qua ille ortus est nullo humano irrigata opere: qua etiam ratione flos campi dicitur Christus, non horti, qui humano opere excolitur & irrigatur. Sed campus de cælo expectat irrigari & fecundari; & Christus ex campo vteri virginalis, non hominis, sed Spiritus sancti superueniente virtute conceptus & natus prodiit. Non dissimili ratione hæc dici possunt de eodem Christo & eius sanctissimo Sepulchro: in eo siquidem velut granum mortuum positus fuit, & non naturali quidem, sed supernaturali virtute prodiit fructus. *Ego dormiui*, inquit eius nomine Propheta Regius Psal. 3, 6. *& soporatus sum, & exurrexi, quia Dominus suscepit me.* Terra inuia Sepulchrum Domini; quia nondum quisquam in eo positus fuit, vt ait Ioannes 19. nec postea alterius extitit sepultura: vnde eleganter Augustinus: *Sicut*, inquit, *in Maria Virginis vtero nemo ante illum, nemo post illum conceptus est; ita in hoc monumento nemo ante illum, nemo post illum sepultus est*, &c. & iis pleraque alia aptari possent, quæ de sacratissimo Virginis Mariæ vtero sancti Patres dixerunt, vnde magis ac magis fulget gloria sancti Sepulchri Domini nostri.

Christi Sepulchrum cælo simile. Cæli incorruptibiles dicuntur; tum quia incorruptibiles spiritus & corpora ipsa beatorum à corruptione aliena conseruant; tum quia taliter à Deo conditi sunt, quòd intrinsecè minimè corruptibiles sunt, & extrinsecè non corrumpentur: ideò illos solidissimos, quasi ære fusos apud Iobum appellauit Dominus. Et hoc Sepulchrum hac fermè duplici ratione cælum incorruptibile dici meretur: siquidem continuit in se, vt iam diximus, nedum incorruptibilitatis expertes Angelos, sed & ipsum Deum & hominem gloriosum. Et quemadmodum Christus in die ascensionis suæ penetrauit cælos absque illorum diuisione; ita priùs exiuit de Sepulchro absque illius nocumento. Et quamuis hîc in terra habeat Sepulchrum corruptiuum extrinsecum, quod cælum non habet; diuina tamen virtute factum est, vt adhuc incorruptum maneat apud ipsos Christi hostes: qui licet sæpius tentarint illud penitus destruere & demolire, occulta tamen vi & diuina prouidentia prohibiti semper fuere, vt alibi dictum fuit; & quasi incorruptibile cælum adhuc inter ipsos infideles gloriosum perseuerat. Et quamuis non me lateat, quòd quemadmodum, ob pietatem fidelium, vt ab aliis locis sanctis, & ab ipsa Dominica Cruce variæ particulæ abrasæ fuerunt, ita & à Dominico Sepulchro; at hoc cessit ad maiorem eius gloriam: vt sicut cælum vbique terrarum se extendit, ita vbique terrarum fulgeret gloria sanctissimi Sepulchri. Ideò eleganter & vere S. Athanasius Orat. in sanctam Parasceuen dixit: *Monumentum illud vocatur immortalitatis locus, officina resurrectionis, sepulchrorum dissolutio: in quo mors desinit esse mors; in quo vita seritur, finem non habitura.* Hæc ille. *Lib. hoc Cap. 1. item & Cap. 111. Perag. 11.*

in terrestri paradiso præfiguratum. Condidit olim Deus terrestrem Paradisum, hortum deliciarum; qui continens mirabiles illas arbores, & inter alias alteram scientiæ boni & mali, alteram vitæ: & expressa extitit figura & typus cælestis paradisi, vbi in Deo omnia cognoscuntur, & vita viuunt immortali: qui si aquis diluuij aliáve ratione demolitus sit, vt quidam opinati fuere, ne talis typus deesset, hoc voluit extitisse Sepulchrum, in quo fuit lignum vitæ, & scientiæ boni & vitæ Christi Domini; quòd si ille adhuc extat, à cognitione hominum remotissimus est: at hoc Sepulchrum omnibus volentibus monstratur; propter quæ & alia, nedum gloriosum dixit Isaias, sed ipsam gloriam appellauit, sicut quidam ex Hebræo legunt, *Mansio eius erit in gloria.*

CA-

CAPVT XXII.

Humana temporalique gloria celebre sacratissimum Domini nostri Iesu Christi Sepulchrum.

QVamuis humanæ gloriæ splendor, maiestas, temporalisque cuiusque rei conditio non magni facienda sit, vtpote corruptibilis & transitoria; non tamen contemnenda, cùm præsertim solidum habet fundamentum, spiritualem, veram, eamque perennem. Et; vt alia prætereamus, summi Regis filiæ gloriam non tantùm ab intus prædicauit regius Vates Psalmo 44, 14. *Omnis gloria eius filiæ Regis ab intus*; verum etiam eam extollit, dum alteram externam, humanam temporariamque ei non defuisse subdit, *In fimbriis aureis, & in vestitu deaurato, circumdata varietate.* Ita in proposito, licet quæ dicturi sumus præsenti Capite de sanctissimo Christi Sepulchro respiciant eiusdem humanam temporalemque gloriam, non tamen prætermittenda; cùm abundanter habeat, vnde supra cælos extollatur spiritualibus supernaturalibusque beneficiis; & quia Christo, cui dicatum fuit, omnis honor & gloria debetur. Quare cùm ad illius honorem pauca pro tenuitate nostra dixerimus in præcedentibus, quæ illius spiritualem maiestatem & gloriam respiciunt, consequens est vt alia subijciamus, quibus illius humana gloria illustretur, & ex omni capite gloriosum demonstretur.

Et quidem ex hac parte, vt alia, ita & ædificia ex multiplici capite laudari possunt, vel absolutè, & in se, vel comparatiuè, respectuque ad alia, ab intrinseco vel ab extrinseco. Ab intrinseco ex tribus laudari consueuerunt; ab altitudine primum, deinde ab amplitudine, postremò ab ornamentis ac decore, qui varius est, materia, eiusque pretio, artificio, symmetria, & si quid aliud elegantia aut peritia amat; ex his vrbs Roma & ampliùs Salomonicum templum laudatur à scriptoribus. Ab extrinseco, ex nobili auctore; quod quæ extra illius esse continet, ponderis & virtutis sunt, vt thesauri, & quæ multùm æstimantur, frequentique populorum concursu inuisuntur; quo pacto celebris extitit Ierosolyma, Palæstina, Dauidicum sepulchrum; aliaque Patriarcharum Sanctorumque veteris & noui Testamenti mausolea.

Non in se laudamus & intrinsecè Dominicum Sepulchrum, ipsum præferendo septem mundi miraculis siue mirabilibus, non vrbi Romæ, templo Salomonis, Dauidis aliorumque Regum sepulchris: ex aliàs enim dictis & consideratis, quæ à fide dignis scriptoribus asseruntur de mundi miraculis, &c. longè illa antecellunt structuram sanctissimi Sepulchri; alias tamen nobile & illustre; in rupe excisum; distincta habens loca, vestibulum; cellulam; & in cellula locum vbi positum fuit corpus Iesu; quóve decore & elegantia pòst fuerit ornatum, alias monstrauimus. Etenim licet Dominus honorifica sepultura donari voluerit; ceterum humilitatis, quam semper coluit & docuit, post mortem exemplum relinquere voluit, dum in alieno Sepulchro, etsi viri nobilis, non tamen Regis, sepeliri voluit; vt hoc pacto iactantiam terrenorum Principum & superbiam damnaret, seque non esse, vt iam Pilato dixerat, Regem de hoc mundo, nec eius gloriam à tumuli interna magnificentia affectare, atque caducis his inhærendum non esse, omnibus exemplum relinqueret: verùm licet altitudine, amplitudine, ornamentis, decore vario, materiæ pretio & artificio superetur à memoratis & plerisque aliis ædificiis & mausoleis, omnia tamen mundi superat longo interuallo.

Omitto dicere (quod non parum Dominici Sepulchri gloriam extollit) à nobili Decurione ciuitatis Ierusalem pioque viro fuisse in petra excisum, vt docet Matthæus. Præcellit in primis cetera sepulchra ex in eo contentis. Quid alia continent sepulchra? omnia, etsi affabrè elaborata illustriaque, cadauera, sanies, vermes, cineres. Sint illa iuuenum vel senum, pauperum vel diuitum, sint doctissimorum virorum litteris ac conscriptis Voluminibus celebrium, sint animi ac corporis fortitudine heroicisque facinoribus præstantium, sint Pontificum, Imperatorum & Regum, ac denique sint mausolea virorum quacumque Ecclesiastica vel sæculari dignitate fulgentium, sint illa magnis sumptibus & multa artis peritia & labore constructa, obeliscis, pyramidibus, trophæis similibusque exornata operibus; si nihilominùs interiùs aspicias, aliud non videbis quàm fœtentia cadauera, sanies, vermes, cineres & ossa arida; verè tamen clamantia: Ego putredinis filius & frater vermium; hæc stirps mea: nomen meum ne quære, euanuit cum vita, quam post lacrymas & curas; in armis & libris consumpsi, quos pænè simul cum vita clausi. Humana cuncta fumus, vmbra, vanitas, & scenæ imago, &, verbo vt absoluam, NIHIL; hæc & similia mutis vocibus loquuntur sepulchris insculpta elogia & epitaphia. Ad quæ alludens Dominus dixit: *Væ vobis Scribæ & Pharisæi hypocritæ: quia similes estis sepulchris dealbatis, quæ aforis parent hominibus speciosa, intus verò plena sunt* Matth. 23, 27.

ossibus mortuorum, & omni spurcitia, &c. Sed non similia de nostro Dominico Sepulchro, quod Deum & hominem immortalem continuit, vbique terrarum celebrem & gloriosum: non illi affigitur pro epitaphio, *Hic iacet*,&c. hoc est, Hic tumulata sunt ossa & cineres; sed illustrissimum ab Euangelico Vate, *Et erit sepulchrum eius gloriosum*; ab Angelis auté, *Surrexit, non est hic*. hoc est: Non continet hoc Sepulchrum putridum cadauer, sed exanime & vita functum corpus viuum ac gloriosum reddidit.

Sepulchrũ Christi thesaurus. In sepulchris nonnullis recondebant aliquando veteres ditissimos thesauros, quorum gratia non parum æstimabantur, vt alibi, de Dauidis sepulchro agentes, ostendimus. At nostrum Dominicum continuit liberum à corruptione corpus,& gloriosum reddidit; totius mundi thesaurum, illum, in quo sunt omnes thesauri scientiæ & sapientiæ Dei, & omnia bona cælestia & terrestria. De cælestibus iam in præcedentibus vidimus, nunc de terrenis idipsum explicandum, quæ ad illa sequuntur, iuxta sententiam Saluatoris Matth. 6, 33. *Quærite primùm regnum Dei, & iustitiam eius, & hæc omnia adiicientur vobis*. Continuit hic tumulus Æterni Patris Verbum, in quo omnia, ex quo omnia, per quem omnia facta sunt; & in Christo instaurata sunt omnia quæ in cælis & quæ in terra sunt, vt ad Ephesios dicitur; & profectò nedum id confitentur fideles, sed & infideles ipsi factis testantur. Ioseph ab Arimathæa corpus Iesu audacter petiit à Pilato, & pretio emit vt rem valdè pretiosam; & Pilatus iussit reddi corpus Iesu ipsi Ioseph: & magni muneris loco fuisse illam donationem, interpretatur Theophylactus in Matth. 27. ac subdit: *Nam cùm vt seditiosus esset occisus, reliquum erat vt insepultus abiiceretur: verùm cùm Ioseph diues esset, verisimile est, quod Pilato aurum dederit*. Si verum est quod scribit Lodulphus, quem refert & sequitur Daniel Mallon. de sacra Sindone cap. 1. quòd Ioseph quinque annis seruierit Pilato non humili, sed vt Decurio, nobili obsequio, vt obseruauit Petrus Comestor in Hist. Euang. cap. 180. & pro tota mercede, quæ illi debebatur, petierit sibi donari corpus Iesu ad sepeliendũ: ecce quomodo temporale bonum non Ioseph modò, sed ipsemet Pilatus corpus Christi credidit, cùm pro temporali mercede illud dederit Iosepho. & Mariam Magdalenam ideò dicunt quidam, quem hortulanum arbitrabatur, Dominum appellasse Ioan. 20, 15. dum dixit ad illum: *Domine, si tu sustulisti eum*, &c. quia credebat ipsum habuisse Christum Dominum cæli terræque thesaurum, qui possidentes dominos facit.

Sed quid dico thesaurum? dicam potiùs, thesauri venam esse Sepulchrum Christi, etiam ipsorum infidelium testimonio, qui ex Christi Sepulchro magnos continuo & à venientibus peregrinis, & multò magis ab ibidem permanentibus Christianis, exigunt prouentus. Et cùm ipsi fœnori dant illis pecunias, rogati, an timeant illas deperdere, respondent, minimè timere, dum vident Sepulchrum illud aliave loca sancta manere, ea auri argentique fodinas arbitrantes: atque ideò de illis vere enuntiari posse, etsi fortè in allegorico sensu, quæ Deut. 8, 9. de lapidibus & montibus Terræ promissionis dixit Moyses: *Cuius lapides ferrum sunt, & de montibus eius æris metalla fodiuntur*. Et habitantes ibi Franciscani Fratres, aliqui fideles, & aduenientes peregrini, Sepulchri huius aliorumque sanctorum locorum beneficio sustentantur. Et hæc profectò de nullo cuiusuis Principis sepulchro enuntiari poterunt: quare illius gloria ex hoc capite supra cetera mausolea longè extollitur. Sepulchrum Christi thesauri vena.

Et quamuis in præsentia nullum contineat corpus; honoratur tamen, quòd anteà continuerit sanctum, & nunc temporis quodlibet aliud respuat. Regio curru, equóve, cui aliquando ipse Rex insedit, tantum defertur, vt nemini in eo sedere permittatur: hinc aliquando diuinitus factum fuit, vt quidam equus aliàs mansuetus, quo aliquando vsus fuit sanctus Ioannes Papa, cùm super eum posteà illius domina sedere vellet, ferox euaserit, & fremitu, & totius corporis agitatione, illam semper expulerit; tamquam indignaretur, mulierem recipere, ex quo sedisset in eo Iesu Christi Vicarius: quamobrem equus Pontifici donatus fuit, vt illi soli inseruiret. Et huic Sepulchro, quod modico tempore continuit summum Regem gloriæ Christum, tantum tributum fuit, vt alterius corporis non extiterit sepultura; honori tantum & ad gloriam Reparatoris seruatur: sicut vterus Virginis post Christum Dominum alium non concepit, vt egregiè adnotauit Origenes in Homil. illa, *Cum esset desponsata Mater Iesu Maria:* & nos superius attigimus ex Augustino.

Non fœtet, vt cetera sepulchra, nostrum hoc Dominicum, sed admirabilem efflat odorem, non tantùm propter myrrham, & aloëm, vnguentaque pretiosa, quibus delibutum fuit corpus Iesu; sed propter suauissimum odorem, quem in se ex corpore beato accepit, cuius augmentum vnguenta illa extiterunt.

Et

Omnes ad se trahit. Et ex hoc ad aliud accedo, quod perbellè amplificat gloriam sanctissimi Sepulchri, quòd omnes ad se trahat. Quod vt probemus, obseruandum est, gloriosa corpora miro odore fragrare: scribit enim sanctus Vincentius Ferrerius, quòd cùm Christus, teste Ioanne, *insufflauit, & dixit, Accipite Spiritum sanctum*, propria respiratione suauissimum communicasse odorem, qui virtutem attractiuam habet. Hinc D. Thomas in cap. 40. Iob Lect. 3. aduertit, ceto marino famescente suauem adeò emittere odorem, vt ab illo pisces attracti, tam propè accedant, vt cetus illos deuorare possit, & fami suæ plenè satisfacere: non dissimiliter mihi de Sepulchro isto dicendum videtur, in quo fuit Christus velut in ventre ceti, sicut ipse prædixerat Matth. 12. talem ac tantum in eo gloriæ suæ reliquisse odorem, vt omnes propinquos & remotos ad se trahat. Hinc mulieres illæ, quæ obseruarunt vbi positum fuerat corpus Iesu, post Sabbatum cum aromatibus venerunt ad monumentum, vt vngerent corpus Iesu, in odorem currentes vnguentorum eius. Et deinde, eodem illecti odore, ex omnibus mundi partibus, spretis omnibus periculis, non diuitiarum modò, sed etiam ipsiusmet vitæ dispendio; cuiusque generis homines ac mulieres ad illud Sepulchrum, etsi vacuum glorioso corpore, currunt. Qua ratione arbitratur Lyra, prædicatum fuisse gloriosum à Propheta; quia fideles per orbem existentes, etiam magni & nobiles, vadunt ad eius Sepulchrum venerandum. & Glossa interlinearis, quòd Sepulturæ Domini locus esset ab omnibus honorandus: idem Hieronymus in litteris ad Marcellam missis nomine Paulæ & Eustochij, & alij. *Hieron. Epist. 17.* Gaudent insuper vehementer fideles, cùm inuenerint Sepulchrum.

Trahunt ad se odore suo cadauera aquilas & vultures; hinc prouerbium illud inoleuit apud Hebræos, cuius meminit Iob 39, v. 30. *Vbicumque cadauer fuerit, statim adest aquila.* Et nedum Christi corpus ad se omnia traxit, vt iam diximus, secundùm illud Matth. 24, 28. *Vbicumque fuerit corpus, illic congregabuntur & aquilæ*; sed & ipsius gloriæ odor, odoriferum inquam Sepulchrum, traxit, trahit & trahet semper ex omnibus mundi plagis ad ipsum venerandum fideles. Quemadmodum cæcutiens Isaac non quidem primogeniti Esau præsentia, sed odore vestimentorum eius oblectatus est; ita fidelis quilibet non præsentia quidem corporis primogeniti Dei, sed illius odore, qui est odor agri pleni cui benedixit Deus, voluptatem capit; & omnes currunt in odorem vnguentorum eius, vt benedicantur benedictionibus cæli desuper, & benedictionibus abyssi iacentis deorsum. Sepulchrum gloriosum, quia gloriosos facit habentes; quia ex eo processit gloria nominis Christiani: & quia voluit Deus vt semper esset apud Christianos, ab eisdemque singulariter custoditum, vt statim explicabimus. *Gloriosos habentes facit.*

Denique Sepulchrum Christi gloriosum prædicamus, quia imitatur immortalitatem, non eius perit memoria, nec honor, etsi, quod mirabile est, in medio nationis prauæ atque peruersæ in terra hostium Christi positum sit; quod de quorumcumque, etsi regia dignitate fulgentium sepulchris, dicere non possumus: hinc Dauid Psal. 48, 18. loquens de morte diuitum, Principum & Regum huius sæculi, ait: *Cùm interierit, non sumet omnia: neque descendet cum eo gloria eius*; sed bene cum Christo in suum Sepulchrum gloria eius descendit. vnde eruditissimus Salmeron, Ceterorum hominum, inquit, etsi illustrium & clarorum sepulchra magnis sint sumptibus constructa, magnificeque exornata; temporis processu tamen indecora & obsoleta sunt reddita; quia defunctorum cadauera vermibus tabeque consumpta continent, & eorum nomina obscurata sunt; nam, vt ille dixit, *Immortalitatem imitatur.*

Mors etiam saxis nominibusq; venit. *Auson.*

At Christi Sepulchrum, cùm illum Deum & immortalem hominem declarauit, eius nomen & gloriam maximè illustrauit, & in hodiernum vsque diem illustre remansit & gloriosum. Sepulchrum enim Moysis vsque modò ignotum est, vt in Deuteronomio perhibetur; Iouis quoque monumentum, qui summum numen dicebatur, nec non aliorum, qui dij falsò nuncupantur, sepulchra, quæ in Creta & in Græcia visebantur, falsos fuisse deos & diuinitatis vsurpatores testantur; quia eorum cadauera æquè perierint ac mortales omnes consueuerunt corrumpi. Solum ergo Christi Sepulchrum spectabile est & illustre; quia etsi illum mortalem ostenderit, simul tamen illum esse immortalem docuit, dum incorruptum & gloriosum post triduum sempiternæ vitæ restituit. Hactenus ille.

Quemadmodum quo tempore iacuit Christus in Sepulchro, ad eius honorem & gloriam deputati fuerunt Pilati Præsidis milites, & sanctorum virorum Angelorumque custodia non defuit; ita nunc, postquam inde gloriosus exiuit, ad perennem illius gloriam à ministris Præsidis ciuitatis Ierusalem custoditur: ipsi templum Sepulchri Domini sigillo munitum seruant & custodiunt; & pij Franciscani Fratres velut *A fidelibus & infidelibus custoditum.*

velut fortissimi milites, & ad bella doctissimi, gladio mortificationis & orationis semper illius in custodia, & ad illius gloriam vigilant. Et quid dico Turcas, vel Franciscanos Fratres? ipsæ schismaticæ Orientales nationes in sacratissimo Sepulchro ad hunc finem habitant, ne ipsi aliquid damni inferatur: hinc, præter Catholicos, ex vna parte Græci, ex alia Armeni, Gophiti etiam, Iacobitæ & Abyssini illud circumdantes die noctuque vigilantissimè custodiunt: quod obsequium, & custodiam certissimè non dicam in sepulchris Principum, sed nec in aulis ipsorum pro tutela inuenias.

O vtinam in Dominico gloriemur Sepulchro, in eo sit mens & cogitatio nostra, ad ipsum vniuersæ dirigantur operationes nostræ, vt salutis & gloriæ fructus colligamus. In sepulchris olim thesauri condebantur; & noster ibi sit cum corde thesaurus, &, iuxta sententiam Saluatoris, *vbi thesaurus noster est, ibi sit & cor nostrum.* A fide dignis proditum est, in veterum sepulchris cor insculpi solitum, vt superstites testificarentur suorum hærere memoriam in corde, tametsi sepulchro illi essent inclusi; hoc nimirum monumento testificari volentes, se à communi obliuionis vitio aduersus mortuos longiùs abesse, & illorum memoriam in eorum corde perpetuò versari: pari modo & cor nostrum inhæreat semper Christi Sepulchro. Etenim cùm illud ob eius angustiam omnes capere nequeat, Christus pro infinita sua sapientia ac virtute modum reperit, quo secum omnes crucifigi, commori ac sepeliri possemus; nec tamen vllam crucis, aut mortis, aut sepulturæ iniuriam sentimus, sed tantùm illius virtutem per Baptismum participamus, in quo peccato morimur ac sepelimur, & ad vitam & iustitiam æternã excitamur. Sepulchrum enim Christi etsi vacet Dominicis membris, vt inquit Bernardus Serm. ad Milites templi cap. 2. nostris tamen est plenum, quæ illa sua virtute seruat. Quare cùm Christus dederit pro nobis animam suam, & corpus in illo ad gloriam nostram sepeliri voluerit, ne gratiam tanti fideiussoris obliuisci videamur, cor nostrum in eo sit, & ipsum à mente nostra non discedat. Hîc aptari posse video pro fine & coronide huius materiæ quæ M. Gregorius adnotauit lib. 6. Moral. in ea verba Iob 5. *Ingredieris in abundantia sepulchrum, &c. Quid enim sepulchri nomine, nisi contemplatiua vita signatur; qua nos quasi ab hoc mundo mortuos sepelit, dum à terrenis desideriis susceptos in intimis abscondit? Ab exteriori quippe vita, mortui etiam sepulti per contemplationem fuerant, quibus Paulus dicebat: Mortui enim estis, & vita vestra abscondita est cum Christo in Deo. Actiua quoque vita sepulchrum est, quia à prauis nos operibus mortuos tegit; sed contemplatiua perfectiùs sepelit, quia à cunctis mundi actionibus funditus diuidit. Quisquis ergo iam in se contumelias carnis edomuit, superest, vt mentem per studia sanctæ operationis exerceat; & quisquis iam mentem per sancta opera dilatat, superest, vt hanc vsque ad secreta intima contemplationis studia extendat.* Sit Sepulchrum hoc sacrosanctum nostræ contemplationis & actionis obiectum, & eiusdem medium & adminiculum; simus vitiis in eo cum Christo sepulti, vt cum ipso in regeneratione ad æternam gloriam resurgamus.

Matth. 6. 21.

Cor in sepulchris insculpi solitum.

CAPVT XXIII.

De igne, quem in Sabbato sancto Orientales schismatici intra sacellum sanctissimi Sepulchri accendunt, quem sanctum appellant; quoniam diuinitus de cælo missum, persuasum volunt.

EX quo nationes istæ Orientales recesserunt & apostatarunt à fide Catholica, & ab obedientia Romanæ Ecclesiæ, quæ est Magistra veritatis, proprium spiritum sequentes, per abrupta & inuia gradientes, in varios impegerunt errores, & velut cæci lucẽ nescientes, palpant in ipsa meridiana luce; & facti cæcorum duces, quotquot ducunt & instruunt, omnes in foueam erroris & æternæ damnationis præcipites dant: quorum quidem errores nonnulli sunt adeò absurdi, & ab apparenti ratione alieni, vt illos refellere absurdum videatur; quoniam per se propriam detegunt absurditatem, & falsitatem manifestant. Verùm expedit aliquando eos proponere & refellere; & ne illi supercilium erigant, arbitrantes veritatem continere, quòd illorum falsitatem nullus refellat: & quoniam aliqui illis adeò adhærent, ac si essent fidei articuli à Deo cælitus reuelati. Et hoc præsertim conuenit Catholicis, & in primis illis, qui debent esse velut lucernæ ardentes in caliginoso loco, parati in mysteriis fidei aliisque arcanis diuinis omnibus poscentibus rationem reddere, ostendendo rei veritatem quæ tractatur, vel eiusdem etiam veritatis defectum, humilique ac sapienti ratiocinatione occludere insipientium ac malignantium ora (cum huiuscemodi enim non semel sese offert in hisce partibus tractandi occasio, vel etiam necessitas) vt isti ho-

homines, cùm sint rationis, veritatis & diuini Spiritus capaces, diuina assistente gratia, ratione victi veritatem agnoscant & confiteantur. Vere enim & sapienter dixit sanctus Paulus Tit. 1, 9. *Qui in Episcopatu est*, vel qui aliquo Episcopi munere fungitur, vt concionator, magister, & qui alio modo animarum curam habet, inter alia, *amplecti debet eum qui secundùm doctrinam est, fidelem sermonem; vt potens sit exhortari in doctrina sana, & eos, qui contradicunt, arguere.* Et tantò magis hoc præstare debent in his partibus commorantes Catholici Religiosi, cùm videant Præsules istos schismaticos; qui esse deberent sal terræ & lux mundi doctrinæ veritate & solida sanctitate, sint tenebræ erroris & malitiæ, sal infatuatum. Et quamuis non mei sit instituti de omnibus illorum erroribus sermonem texere; alij enim qui fidei controuersias aduersus hæreticos conscripserunt, pro dignitate id præstiterunt: tamen fieri non potuit, quin vnum communissimum & absurdissimum, & à paucissimis, quòd sciam, tractatum hic proponerem, explicarem & refellerem; circa ignem, inquam, quem sanctum isti schismatici vocant, vt ex à nobis dicendis apparebit; quidque ad illos in hac materia dicendum sit, & quid de illo sentire debeamus, fiet manifestum.

Vt verò quod propositum est, clarè & distinctè exequamur, tria explicabimus: Primò, quomodo ignis ille accendatur ac dispensetur, cuiusque naturæ sit. Secundò, reiiciemus modum illum, quo accendi dictum ignem affirmant schismatici. Tertiò, vnde originem error ille traxerit.

§. I.

Quomodo schismatici suum sacrum accendant ac dispensent ignem; & de illius conditione.

QVantum ad primum, dicunt schismatici Orientales, in serò Sabbati sancti, quando de more suum faciunt officium, cælestem ac sanctum ignem descendere super sanctissimum Domini nostri Iesu Christi Sepulchrum; vel, vt alij somniant, ex ipsomet Sepulchro exire affirmant. Res autem in hunc modum se habet: Extinctis omnibus lampadibus, quæ continuò ardent in sanctissimo Sepulchro, duo Sacerdotes, siue Sacerdos cum Diacono, Æthiopes Abyssini accipiunt (illis enim hoc conuenit, estque illorum priuilegium) sanctum & cælestem, potiùs dicam, profanum, deceptorium & excutiendum ignem; & hoc fortasse, quia hi deuotiores inter Orientales habentur, vt ait Brocardus Monachus in Descriptione Terræ sanctæ de illius habitatoribus agens. Vel etiam, vt alij aiunt, quia cùm Nilus fluuius è regione Abyssinorum ad alluendum Ægyptum fluat, & in illorum potestate sit illum in Mare rubrum deriuare, & ne in Ægyptum descendat, ipsamque fecundet efficere; Turcarum Sultanum, cui subest Ægyptus, ex qua vberrimos colligit Nili beneficio fructus & prouentus, Abyssinos plurimis gratiis donare; vt ipsis in Terram sanctam religionis ergò venientibus leuiora quàm aliis Christianis imperet tributa, vt tradit Maluenda de Paradiso cap. 35. ex Laurentio Ananio in Fabric. mundi Tractat. 3. Imò, nulla soluere tributa in locis Turcarum, per quæ transeunt, ego accepi, & vidi; idque hac insuper ratione, vt iidem possint efficere ac aliis tradere sanctum ignem. Vtcumque sit, congregatis in sacro Dominicæ Resurrectionis templo schismaticis nationibus, tribus vicibus processionaliter sanctum circumdant Sepulchrum; posteà Abyssini ingrediuntur antrum siue sacellum dicti Sepulchri cum instrumentis pro excutiendo igne aptatis, & clauso deforis ostio à Turcisque custodito, ne, quamdiu in eo sunt, aliis ingredi liceat: ibique spatio dimidiæ horæ, plus minúsve, velut orantes manent, vt Deus mittat de cælo sanctum ignem super sanctissimum Sepulchrum, & extinctas aptatasque faces accendat: interim verò deforis tumultuatur & strepit populus, & velut choreas ducit circa sanctum Sepulchrum. Dum vident columbas circa templum nidificantes desuper volantes, dicunt esse Spiritum sanctum, ignem sanctum de cælo portantem: atque cùm non videant quid intus agatur, egressi illi Æthiopes de sacro antro cum accenso ab ipsis igne, credunt diuinitus fuisse accensum; sed falluntur omnino: etenim duo illi Æthiopes, vel ex pruna in vasculo æneo nonnullis spiraculis perforata inclusa, vel ferro ex silice accendunt. Non possunt verò extrà percussiones ferrique cum silice collisionem audire, propter magnum strepitum cymbalorum, tibiarum, tympanorum, &c. quem faciunt nationes illæ. Quare quemadmodum olim patres non sentiebant lamentabiles voces & gemitus paruulorum quos idolo Moloch immolabant in valle Gehennon propter sonitum Sacerdotum sacrificantium, vt Lib. IV. Cap. XVII. VII. Peregrinat. dictum fuit, & propriis orbati filiis remanebant; ita nunc isti propter nimium tumultum, sonum & strepitum, non aduertunt quomodo

do ignis accendatur, & tenebris erroris circumuoluti remanent.

Naturaliter ignis accendunt. Eos verò naturali modo accendere ignem ostenditur multipliciter. Primò, quia id affirmant, qui adhibita diligentia viderunt. Secundò, quia anno Dom. 1615. instrumentis ad excutiendum ignem non rectè aptatis, cùm plus solito illi in sancto Sepulchro manerent, nec ignem deferrent, nec deferre possent, Turcæ, moræ impatientes, aperto Sepulchri ostio illos fustibus ceciderunt; at statim ingressus Græcus adolescens, ipsum è petra excussit. Cùm id contigisset, illi se excusantes dicebant, Deum ideò è cælo sanctum ignem non misisse propter mulieres menstruatas in sancto templo tunc existentes. Tertiò, secunda vice qua hunc ignem vidi, postquam è sancto Sepulchro egressi fuissent Abyssini illi cum igne, quidam Catholicus, persoluto Turcis pretio, statim ante alios sacellum ingressus, sulfureos ligniculos detulit, quibus illi ignem accenderant; & quatuor antè annis idem visum fuit. Venerunt tres Angli Ierosolymam ad festum Paschæ, vt viderent hunc ignem, præsertim quòd vnus ex illis verum eum esse crederet. Dedit ille quinquaginta argenteos Turcis tunc custodientibus Sepulchrũ, vt statim igne accenso posset ingredi, & videre quid esset: ingressus, inuenit Abyssinos custodientes chalybem, escam, silicem, &c. & cognito errore, illusum & deceptum se agnouit. Quartò, iidem illi qui ignem excutiunt vel rationibus victi, vel ob familiaritatem cum Catholicis contractam, rem ita se habere, vt diximus, confessi sunt. Quintò, idipsum ego ex aliis nationibus accepi. Cùm essem Aleppi, præcipua Syriæ ciuitate, & cùm de hac re locutus fuissem cum Episcopo quodam Græcorum magnæ apud illos auctoritatis, quòd creditus sit vir prudens & doctus, non dubitauit dicere, dicta de illo igne fabellam esse; addiditque, Patriarcham Alexandrinum inter Græcos doctum, in pluribus scientiis versatum, dixisse illum ignem falsum & deceptorium esse, nec aliter accendi ac quilibet alius naturalis accenditur, & naturalem esse: quæ fuit causa, vt simplices istæ nationes illum occidere voluerint. Dixit hoc idem Archiepiscopus Etesiæ, & Doctor insignis inter Armenos: qui etiam scandalum passus, quando quæ in illius excussione & donatione agebantur, vidit, etsi timens sibi nil dixerit; asseruit tamen, se ad illum accipiendum Ierosolymam non ampliùs profecturum, nec quo tempore traditur, arbitratus magnum illud periculum esse non solùm facientibus, sed etiam consentientibus. Idipsum sentiunt Turcæ: & quotquot pollent vsu rationis, nouerunt deceptionem esse.

Cùm verò illis maioribus dicitur: Si res ita se habet vt dicitis, quare facto oppositum docetis, & tot populos in tam aperto & absurdo errore detinetis? quare non illis aperitis veritatem? respondent, Ne impediant peregrinationem Ierosolymorum, cessent eleëmosynæ, priuemurque subsidio; nec habeamus vnde tributa, & auanias, vt vocant iniustas exactiones, soluamus Turcis: nam propter hunc ignem veniunt viri & mulieres Ierosolymam ex Græcia, Perside, Armenia, &c. Et Turcæ ipsi, qui hunc ignem fabulosum credunt, & credentes verum, irrident; volunt tamen vt ab ipsis accendatur, propter magnum ex illo prouentum.

Hinc contemplare, in quantam miseriam & cæcitatem deuenerint infideles illi, ex quo à Catholica Ecclesia recesserunt; qui non tantos labores subeunt peregrinationis, non tot faciunt expensas propter sanctissimum Sepulchrum, sacrum Caluariæ montem, Sion, Oliueti, & alia sancta loca verè veneratione dignissima, Christi & Sanctorum præsentia consecrata, de quorum veritate non remanet dubitandi locus, vt propter mentitum & falsum illum ignem, nulla ratione vel auctoritate comprobatum, at omni ratione, auctoritate & sensu reprobatum; qui potiùs, propter nimiam eius absurditatem, improbabilis est: & illi plus mendacibus hominibus quàm Deo credunt; Catholicosque damnant, Quoniam, inquiunt, Deus illis talem ignem non mittit, arbitrantes, illo religionem suam probari; sed decepti non viderunt solem.

Sed cuiusnam naturæ & conditionis faciunt ignem illum? Respondent, cælestem & diuinum illum esse, illuminare, sed non comburere; adeò vt de illo dici possit, quod de supracælesti Spiritus sancti igne dicitur: *Aduenit ignis diuinus non comburens, sed illuminans.* Noui quosdam ex illis Orientalibus in Catholica religione Neophytos (si tales tamen verè fuerunt; nam simulantes potiùs religionem quàm profitentes à prudentibus & expertis habiti fuere, vt factis posteà tales se prodiderunt) ne errorem hunc manifestè damnarent, sed occultè confiterentur, & tuerentur, inquisiuisse, an ille ignis sit elementaris: si è cælo; cuiusnam materiæ? & post multas in hac materia impertinentes propositas quæstiones, re inuoluta, & veritate haud confessa, obmutuisse. An sit è cælo vel terra, ex hac vel illa materia, ex qua ignis verus est, cuius natura & proprietas est ignire & combure-re,

re, nisi impediatur, dubitabunt affirmare illum comburere? An non cælestis fuit ignis qui descendit super holocausta Abelis, Salomonis, Eliæ, &c.? & tamen illa combussit & vorauit. Nónne fuit è cælo ignis qui ad preces Eliæ venit supra quinquagenarios milites, & illos deuorauit? An non experiuntur in illo omnes alterius ignis proprietates? quare ergo vel alterius naturæ ipsum confingunt, vel oppositos affectus illi assignant?

Ignis sancti dispensatio. Sed attende, quæso, quomodo illum ignem dispensent, & probent non comburere, etsi sensu combustionem experiantur. Accenso illo igne in sancto Sepulchro modo explicato, apertis foribus sacelli, egrediuntur Æthiopes illi ignem deferentes; quibus statim obuiàm facti Episcopus, vel Patriarcha Græcorum, & Episcopus Armenorum, cereorum fasciculos, quos manibus ligatos tenent, accendunt, & deinde singuli suos accendunt cereos; & qui priores, maiorem pecuniæ quantitatem Turcis persoluunt. Ascendit verò Græcus ille Præsul, qui prior accepit ignem, lapideum altare, quod est ante vestibulum sacelli sanctissimi Sepulchri, iuxta chorum Græcorum;&,brachiis extensis, alij ab ipso ignem accipiunt nulla super ipsum benedictione facta; statimque tot luminibus sancta ista repletur Ecclesia, vt tota ardere videatur.

Illum verò ignem non comburere tali modo ostendunt: eum leuiter admouent & applicant brachiis, pectori, barbæ & aliis corporis partibus, & statim amouent, ne tempore suam naturalem experiantur actionem; at nonnulli inuiti, cum illorum dedecore & damno; ab aliis experti sunt, an verè comburat. Et profectò essent huiusmodi illi igni exponendi, & in eo, quoad veritatem confiterentur, & falsitatem tam manifestá detestarentur, relinquendi. Puer quidam Græcus voluit in se periculum facere,an ille ignis combureret; &,admota ad illum manu,combustus fuit: qui veniens ad Medicum vt illi mederetur, me præsente, & coram omnibus, ignem illum non sanctum,sed maledictum, diabolicum & comburentem dixit. Sed quid plura? nónne experiuntur & oculis clarè vident, omnino eiusdem esse naturæ cum quolibet alio naturali, eumdem effectum facere vt alius communis? nutritur enim ex eadem materia, cereis videlicet,quos & consumit. Quidam tam euidens experimentum haud negare valentes, isto se muniunt subterfugio, ignem illum post quinque horæ minuta habere vim vrendi, non ante illud modicum spatium: sed decipiuntur & mentiuntur isti, & similiter reijciendi vt alij, qui absolutè negant illum comburere: etenim à principio statim comburere deprehenditur; nec originem tam subitaneæ mutationis assignare poterunt. Huius ignis fraus magis ex dicendis apparebit.

Tanta verò illi profano igni afficiuntur deuotione, vt eo leniter pannos liniant, illos præsertim quibus in morte inuoluendi sunt, charosque habeant; & vt pretiosas reliquias ad proprias deferunt prouincias; sperantes illorum interuentu maximam à Deo gratiam consecuturos.

Sed & quæ occurrunt in sero illo Sabbati, quot tumultus, quot vlulatus, quæ irrisiones & strepitus, non modò explicari, sed ne quidem excogitari posse arbitror; solùm qui videt, infidelium illorum vecordiam & insaniam diiudicare potest.

§. II.

Ignem sanctum schismaticorum non miraculosè, sed naturaliter accendi.

OMnes quidem errantes illi schismatici in hac materia reprehensione digni sunt;sed in primis Abyssini illi talem ignem accendentes,de quibus singulariter D.Paulus vaticinatus fuisse videtur in ea quam ad Titum scripsit Epistola, illis verbis: ***Sunt enim multi etiam inobedientes, vaniloqui, & seductores, maximè qui de circumcisione sunt: quos oportet redargui: qui vniuersas domos subuertunt, docentes quæ non oportet, turpis lucri gratia.*** Tit. 1,10. ***Inobedientes*** illi, quia à sanctæ Catholicæ Romanæ Ecclesiæ obedientia recesserunt: ***vaniloqui***, vana, inutilia, falsa & perniciosa mentientes; & ***seductores***, quia simplices decipiunt, ***maximè qui de circumcisione sunt***. Abyssini, inquam, qui non solùm aqua baptizantur vt Christiani, sed & in fronte igne inuruntur; quoniam in igne super Apostolos venit Spiritus sanctus: & more Hebræorum circumciduntur, quia & Christus fuit circumcisus. ***Vniuersas domos subuertunt***, Orientem videlicet, ***docentes quæ non oportet***, illum naturalem ignem, quem ipsi faciunt, esse diuinum, de cælo venientem; ***turpis lucri gratia***, ob prouentum ex illo igne prouenientem.

Redarguuntur verò isti, præter iam dicta, in hunc modum: & primò, nihil excedens naturalem ordinem rerum asserendum est; nisi in Scriptura sacra, Conciliis, vel veteribus recentioribusque fide dignis auctoribus inueniatur; at nihil de isto igne modo antè exposito inuenitur in Scriptura, &c. igitur non est admittendus, sed tamquam fabulosus reijciendus. Maior patet:

ret: minor ex dictis & dicendis manifesta euadet.

Secundò, quòd ignis è cælo descendat modo ab illis Orientalibus assignato, magnum miraculum est: sed miracula non facit Deus, nisi magna existente necessitate, præsertim pro magis stabilienda & dilatanda Ecclesia, qualis non est nostris temporibus, ipsa benè fundata & dilatata: igitur nec hoc nunc faciet miraculum, mittendo de cælo ignem, &c.

Tertiò, de more signa dantur non fidelibus, sed infidelibus, vt dixit Magnus Gregorius Hom. 10. in Euang. ex Paulo, vt fideles euadant. Dicant ergo nunc isti accendentes ignem, sintne fideles an infideles? Si fideles, ipsi non indigent, & per consequens non dabit illa Dominus. Si infideles, vt reuerà sunt, fecisset aliquando Deus illud miraculum, vel simile, si fuisset necessarium pro illorum conuersione: quod, ipsis conuersis, tamquam non necessarium, desiisset. Vel si increduli remanserunt; tunc propter incredulitatẽ facti sunt indigni, & à tali miraculo patrando desiisset Dominus. Quemadmodum etiam dixit Marcus, Christum non potuisse facere miracula in sua ciuitate Nazareth propter inhabitantium incredulitatem; ita nec, propter horum Orientalium incredulitatem, mittet aliquando Deus miraculosum ignem. Et sicut non exaudiuit incredulos illos, qui ab eo signum de cælo quærebant; ita non exaudiet illorum infidelium, incredulorum & inobedientium clamorem, sanctum cælestemque expostulantium ignem.

Quartò, illud affirmando miraculum, videtur quodam modo cogi Deus ad illud faciendum; cùm perpetuò singulis annis determinato loco & tempore fieri perhibeatur: sed illud affirmare absurdum est; quoniam à nemine cogitur vel potest cogi Deus. Dicent fortasse: Non cogitur, sed liberè illum mittit; sicut libere descendit Christus de cælo in altaris Sacrificio, post prolata verba consecrationis super debitam materiam à Sacerdote: sed dispar est ratio de corpore Dominico descendente de cælo in altaris Sacrificium, & de igne descendente super sanctissimum Sepulchrum; ibi enim est Sacramentum, & diuina promissio, non item hic. Numquam enim ostendent Orientales isti, statuisse Deum singulis annis se ignem de cælo missurum in sero Sabbati sancti ad illorum preces super sanctissimum Christi Domini Sepulchrum.

Quintò: Si diuinus est ille ignis, vt ab aliter suspicando populos liberent, & quòd non educatur arte & silice, vel accendatur ex pruna, orent publicè cum populo vel cum pluribus in sanctissimo Sepulchro, ostio illius aperto; est enim illa oratio publica: quod fecit Elias, quando super paratum sacrificium ignem fecit descendere; publicè enim & coram omnibus orauit: & sancti Christi discipuli, vnanimiter perseuerantes in oratione cum mulieribus & Maria Matre Iesu, quando in linguis igneis venit super eos Spiritus sanctus. Sed in proposito, quando isti Orientales ignem sanctum de cælo expectant, duo dumtaxat Abyssini ingrediuntur sacellum sacratissimi Sepulchri, & claudunt ostium, & populus deforis strepit: quare meritò suspicari quilibet poterit, ignem pòst ab istis delatum non desuper missum, sed interiùs absconditè accensum. Et sane, si duo illi seorsim de facto interrogarentur; non minus mendaces ac fraudulenti deprehendentur, ac impudici illi duo senes, qui contra castissimam Susannam insidias machinati fuerant, quando seorsum à Daniele Vate sanctissimo examinati fuerunt.

Sextò: Si causas, propter quas consueuit Deus ignem de cælo mittere, consideremus; de facili inueniemus, propter illarum nullam nunc mittere talem ignem super Domini Sepulchrum: quatuor verò esse, ex diuina Scriptura colligo. Prima, vt declararet Deus, quæ sibi offerebantur sacrificia, esse accepta, vt docuerunt D. Hieronymus, Procopius, Cyrillus, Chrysostomus, Theophylactus, & alij: & ita in lege naturæ misit Deus ignem super Abelis sacrificium, Genes. 4. in lege verò scripta inflammauit sacrificium Gedeonis, Iudic. 6. Manue patris Samsonis, Iudic. 13. Aaronis, Leuit. 9. Eliæ, 3. Reg. 18. Dauidis, 1. Paralip. 12. Salomonis, 2. Paralip. 7. Neemiæ, 2. Machab. 1.

Secunda causa missionis ignis de cælo fuit, in signum vltionis diuinæ, vt testatur ignis qui venit super Sodomam, Gomorrham, & finitimas ciuitates, Genes. 19. & qui combussit quinquagenarios illos, qui iuerunt ad comprehendendum Eliam, 4. Reg. 1.

Tertia causa descensus ignis fuit, ad indicandum munus aliquod & officium; & ideò in die sancto Pentecostes Spiritus sanctus in linguis igneis descendit super Apostolos, Act. 2. & ad manifestandum munus Apostolicum; in cuius executione charitatem cum facundia associatam, quam igneæ linguæ præfigurabant, habere debebant.

Quarta denique causa fuit, ad significandam diuinam iustificantem gratiam, & Spiritum sanctum venientem super baptizatos: huiusmodi enim gratiam designabat ignis adueniens. Et sic frequenter in primi-

primitiua Ecclesia super baptizatos ignis descendebat, vt in Actibus Apostolorum legimus.

Sed non debent illi ignem expectare de cælo propter aliquam ex prædictis causis; nisi propter secundam, ad vlciscendum illorum incredulitatem & deceptionem; sed ad maius supplicium reseruantur, nisi resipiscant. Interim Patri misericordiarum, benignitati & humanitati Saluatoris nostri Dei gratias agant, qui eos ad pœnitentiam expectat: quam si contemnant, absorbebit eos terra, & cum apostatis angelis flammis tradentur æternis.

An expectabunt propter primam? non inquam; quoniam tunc ibi nullum fit sacrificium, & præcedit faciendum: nec etiam propter tertiam; quia nullus ibi ad officium aliquod vel dignitatem eligitur, vel ordinatur: nec denique propter quartam; quia nemo tunc temporis baptizatur: & si quis ibi baptizaretur, non ideò esset desuper visibilis ignis expectandus, sicut nec aliàs in Baptismate descendit. Non enim indiget Ecclesia nunc visibili igne in fide stabilita & fundata. Ex his igitur relinquitur probatum, ignem illum, non de supernis, sed de deorsum esse.

Quod septimò & vltimò ampliùs probatur: Si de cælo descenderet ille ignis, externa materia non indigeret ad hoc vt accenderetur & conseruaretur; sed sine cereis vel lampadibus non accenditur, & conseruatur ignis iste, vt manifestum est, igitur non est de cælo. Admitterent fortasse isti externa materia non indigere, sed non obstare, quin appositam non absumat, & accendat; quemadmodum & ignis qui cælitus venit super sacrificia Abelis, & aliorum, externam materiam accendit & consumpsit.

Sed si non est materia necessaria, non apponant: quæ enim æquè benè possunt fieri per pauciora, non debent fieri per plura, vt docet Philosophia, & Theologia non respuit; at hic non modò æquè benè esset, si accenderetur, & conseruaretur ille ignis sine apposita quàm cum apposita materia, sed multò meliùs priùs; etenim magis opus Dei miraculosum eluceret: verùm, si non apponant, non accendetur; & eorum precibus numquam, nisi ignem consumentem eos, impetrabunt.

§. III.

Vnde memorati ignis relatio originem habere potuerit.

ET vt ad tertium accedamus anteà propositum; si præmissa ita se habent, vt diximus, quomodo fieri potest, vt tot homines, tot populi & nationes credant tam absurdo & manifesto errori? An non falsitatem vel saltem veritatis speciem non præ se ferens abhorret intellectus; & non nisi iis quæ scientia, fide vel vera traditione asseruntur, sensúve percipiuntur, adhæret? sed ista in præsentia iis percepta non sunt, vt ex dictis satis apparet. Et quod maiorem admirationem parit, quòd Orientales illi pro isto igne longas faciunt peregrinationes, multis se periculis exponunt; multam rerum temporalium faciunt iacturam, vt possint illum ignem videre, & accendere. Quid ad hoc potuit illos mouere? vnde traxit originem tantus error?

Sæpius mecum ipse cogitaui super hac materia, & super eadem alios consului, vt scire possem aliquo modo, quare illum ignem cælestem & sanctum appellent; & an aliquis probatus Auctor de hac re scripserit. Quare excogitata & apud alios inuenta hic subiiciam.

An ideò Orientales illi crediderunt, ignem in Sabbato sancto descendere super sanctissimum Christi Domini Sepulchrum; quoniam Catechumeni, qui tali die Christi Baptismum suscipiunt, ignem Spiritus sancti inuisibilem, sicut ab initio etiam visibilem recipiant? præsertim, quòd homines dicuntur baptizari non solùm aqua & Spiritu sancto, Ioan. 3. sed & igne, vt dicitur Matth. 3. & Luc. 3. dici verò singulariter illum descendere super sanctissimum Christi Domini Sepulchrum, quoniam est figura nostri Baptismi; & baptizati dicuntur consepulti cum Christo per Baptismum, Rom. 6. & Coloss. 2. Ratio verò esse potest; quoniam sicut in sepulchrum missus fuit Christus, ita in aquam mergitur baptizandus: & sicut in Sepulchro per resurrectionem Christus nostram salutem operatus est, *Traditus est* enim *propter delicta nostra, & resurrexit propter iustificationem nostram*, vt dixit sanctus Paulus Rom. 4, 25. ita in Baptismate nobis gratia applicatur, & ab omni macula & labe peccati mundamur supra niuem dealbati.

Sedenim hæc consideratio non satisfacit; tum quia, vt iam dictum fuit, nullus ibi baptizatur, & si baptizaretur, similem gratiam reciperet & inuisibilem Spiritus sancti ignem, sicut si alibi & alio tempore baptizaretur æquali existente dispositione. Nec est necessarius descensus cælestis visibilis ignis, vt intelligamus aduentum inuisibilis; nam hunc firmiùs, ex fide inquam & scripturis credimus. Præterea tunc ignis visibilis deberet descendere super baptizatum; nam inuisibilis ignis, & effectus Baptismi

ptismi non in Sepulchro, sed in baptizato recipitur.

Nec quod ex Matth. 3. & Luc. 3. adducitur aliquid facit pro illa sententia: noluerunt enim dicere sancti Euangelistæ, Baptismum conficiendum fore Spiritu sancto & igne visibili; tunc enim solùm Abyssini adhibentes in suo baptismate ignem, essent baptizati; sed oppositum est verum: sola enim elementaris aqua pro materia est necessaria, vt Christus docuit, & cum Apostolis semper via fuit Ecclesia, nulla facta mentione ignis elementaris, vel Sepulchri Domini. At non visibili igne baptizari aliquem, ex his quæ cap. 10, 44. Act. Apost. legimus confirmari potest. Prædicante Petro mysteria fidei in domo Cornelij, *cecidit Spiritus sanctus super omnes qui audiebant verbum*, & loquebantur *linguis magnificantes Deum. Tunc respondit Petrus: Numquid aquam quis prohibere potest, vt non baptizentur hi, qui Spiritum sanctum acceperunt sicut & nos? Et iussit eos baptizari in nomine Domini Iesu Christi.* At non quæsisset aquam Petrus, nec iussisset illos ea baptizari, si iam illo igne, qui priùs superuenerat, baptizati fuissent. Quare non in igne, sed in aqua conficitur Baptismus.

Et Matthæus 3. & Lucas 3. dicendo, qui baptizati erant Christi baptismate, baptizandos fore Spiritu sancto & igne, tantum abest à proposito, vt, secundùm varia Doctorum placita, quodlibet aliud voluerint significare. Primò, ignem Purgatorij significare voluisse sanctos Euangelistas, docent D. Hieronymus in cap. 3. Matth. Beda in cap. 3. Luc. & ibidem Glossa interlinearis & Matth. 3. & hîc etiam ordinaria, si videlicet remaneret macula aliqua in hac vita, igne Purgatorij purgabitur. Secundò, ignem Domini in iudicio, exponit Hilarius can. 2. in Matth. Tertiò, purgationem sanctificationis, dicit interlinearis Luc. 3. Quartò, ignem tribulationis in hac vita; qui nulli baptizato deest in hac vita, vt interpretatur Auctor Operis imperfecti in Matth. cap. 3. & interlinearis Luc. 3. Quintò denique, ignis, qui in die Pentecostes descendit super Apostolos, &, secundùm Lyram, ignis qui similiter in primitiua Ecclesia frequenter apparebat super baptizatos, vt videre est Act. 11. ideò apparebat, vt illo visibili signo illis innotesceret Spiritus sanctus; cuius illi nullam cognitionem habebant, vt dicitur Act. 19. sed ille ignis erat spiritualis & diuinus: quod vt significarent sancti Euangelistæ, duo nomina id exprimentia simul copularunt, *Spiritu sancto, & igne*; ignis verò, quem è Sepulchro deferunt illi Æthiopes, corporeus omnino est, vt quilibet alius naturalis.

Quòd verò in resurrectione & Sepulchro Christi, noster Baptismus & nostra spiritualis resurrectio à statu peccati ad statum gratiæ repræsentetur, in hoc nihil eis suffragatur; vt consideranti satis patere potest.

An dici potest ignis ille cælestis, quia solis radiis accendatur? Ignis enim, qui in principio Officij Sabbati sancti, veteri extincto, nouus accenditur, duplici modo accendi potest; vel silice, chalybe percusso, vel crystallo soli obiecta; qui sarmentis fouetur. Si qui, ex silice terrestrem, & qui ex crystallo & sole, cælestem dicere vellent, cum illis non contenderemus; sed tunc non diceretur miraculosè descendere super sanctissimum Domini Sepulchrum: nam simili modo alibi accendi posset; nec sic accendendo magnum quid facerent, vt peculiarem pro illo impetrando orationem facere deberent; nec differret ab igne, quem silice accendunt Catholici: nec propter talem ignem ex remotissimis regionibus cum magno pecuniarum dispendio & vitæ periculis Ierosolymam venirent, vt veniunt; quia & ipsi in suis domibus eodem modo possent accendere. At hoc nolunt intelligere; nec tali modo possent intra Sepulchrum, vbi solis radij ingredi prohibentur, ignem accendere. Quomodo ergo tam communis fama apud tot inualuit, cui non assentire, videtur absurdum, & nos eidem refragamur, & eam sapientes irrident?

Sed an multi imperiti in vnú conuenientes faciunt communem famam, cui nefas sit se illi opponere? an potiùs, cùm sine ratione & solido fundamento loquantur, etsi multi, quia *stultorum infinitus est numerus*, vt dixit Sapiens; communem potius errorem reiiciendum, quàm communem famam & opinionem amplectendam facient? Eccle. 1. Communis potiùs fama & opinio dicenda est opposita sententia Catholicæ Ecclesiæ, in qua sunt sapientes, & omni virtutum genere innumeri prædití homines; qui seriò loquentes, rationibus & sensu ostendunt, ignem illum origine & natura similem esse cuilibet alteri naturali. Quòd si quidam ex his inueniantur illum confessum fuisse, vel non reiecisse, credendum est locutos secundùm vulgi opinionem, non propriam; quia, vt dixit Philosophus, loquimur secundùm plures, scimus secundùm paucos. Dicendum igitur, excæcauisse eos malitiam eorum, delusosque à dæmone; qui vtinam à vero, supercælesti ac Spiritu diuino, sancto igne illuminentur, vt hunc & alios cognoscentes & detestantes errores, veritatem amplectantur, Catholicæ

Eccle-

Ecclesiæ & illius Capiti Romano Pontifici obediant, ne diuinum iudicij ignem in altera vita experiantur, sed cum veris fidelibus, cælesti charitatis igne in beata illa Sanctorum patria inflammentur.

Dicam modò quæ apud alios inuenire potui, ex quibus forrè memoratus error processit. Bonifacius libro 1. de Perenni cultu Terræ sanctæ, quem hic suismet verbis subiiciam, quibus quod geritur, vel olim gerebatur, aperit, & quæstioni consequenter respondet; sic verò ait: Ipsi enim, scilicet Orientales schismatici, silice excudunt ignem, quem absque vlla benedictione populo tradunt, asserentes, & docentes, ipsum de cælo descendisse, in hanc impietatem ipsi descendentes, vt faciant colere ignem materialem pro flamma cælesti. Dico ad ædificationem fidelium, quòd à quingentis annis citrà, ab ipso principio nascentis Ecclesiæ, descendebat mane circa horam sextam flamma de cælo, & accendebat lampadem vnam vel plures in Dominico Sepulchro; & hoc fiebat, quando congregatus Clerus & populus in Ecclesia erat: tunc accendebantur luminaria altaris ex flamma de cælo ad locum sanctum missa. & Patriarcha cum Clero, Rege & populo procedebant omnes cum luminaribus ad Dominicum Sepulchrum processionaliter; quo deuotissime deosculato, & ter circumdato, procedunt ad maiorem Missam cum gaudio & lętitia, gratias agentes Patri luminum & Filio lucis, candori æterno, & Spiritui sancto, qui in linguis igneis descendit in monte Sion sancto in discipulos, & eos qui cum ipsis erant. Ordo expectandi luminis è cælo & illius tradendi hic seruabatur. Congregabantur ad Ecclesiam Resurrectionis Patriarcha, Rex, Clerus & populus à summo mane vsque ad horam, quæ communiter erat sexta, in qua dignabatur Dominus flammam ad locum sanctum mittere; & post longam orationem, mittebatur vnus ex Prælatis montis Sion, vel montis Oliueti, aut Bethlehem, aut Hebron, aut S. Habacuc, aut S. Ioannis, & Saluatoris ad ripam Iordanis, aut Nazareth, aut montis Thabor, aut montis Carmeli, aut S. Ioannis Baptistæ in Sebasten, aut aliorum locorum: qui enim sanctior inter eos reputabatur, vt esset primus ad lumen accipiendum, mittebatur. Et si nondum accensas lampades inuenisset, reuertebatur ad Patriarcham, Regem, Clerum, & populum, dicens alta voce, Nondum in lumine visitauit nos Dominus è cælo: tunc augebatur oratio, ploratus & vlulatus, vt Dominus eos, sicut consueuerat, visitaret. Aucta verò oratione cum lacrymis, mittebatur alius; & sic fiebat, vsquequo Dominus de cælo eis mitteret ignem, siuè donum flammæ: quæ per quemcumque inuenta esset, accendebatur lumen in lætitia spiritus. Et primo Patriarchæ, Diacono & Subdiacono, ipsi verò primò Regi, deinde omnibus qui in choro adstabant, istud sanctum lumen tradebatur. Minoris ordinis ministri populo porrigebant cum gaudio hanc flammam sanctam. Iste locus & descendendi & tradendi luminis erat; & seruabatur modus, quem nunc schismatici & hæretici seruant, ille qui à profundo prodit inferni, sicut & alij eorum errores. Ipsi enim suadent populis, quòd ille idem ignis, qui antiquitus descendebat, quòd nunc etiam descendit, sed mentiuntur, vt in multis aliis quæ ad salutem pertinent. Ipsi die Veneris sancti procurant Græci, & Armeni præcipuè, vt infideles claudant ostium Sepulchri, & sigillo suo muniant; & magno die illo Sabbati componunt cum Sangiacho, Hemino & primis Turcarum, copiosa pecunia ementes, quis prior ingredi debeat Sepulchrum, & ignem silice excussum populo vendere pro flamma cæli: quæ impietas maximo scandalo tam Catholicorum quàm Mahumetanorum exequitur. Ipsi enim infideles irrident fidem illorum, digito protendentes, ostendunt præfatos hæreticos, dicentes: Videte qualis est fides istorum, credunt ignem, qui comburit, vorat, deficit, descendere de cælo: ignis è cælo missus illuminat, sed non comburit. Ista & multa alia blasphemantes & irridentes in hæreticos iuste coniiciunt: Latinos multùm laudant, qui cum illis in hanc impietatem & idololatriam non descendunt. Iste modus seruatur, vel potiùs confusio nutritur in tradendo igne inter Orientales hæreticos. Semel ego in Dominico Sepulchro vocaui ad prandium Græcorum Patriarcham, & interrogaui ipsum, quare sic impiè agunt, & persuadent populis id quod hæresim, impietatem & idololatriam sapit? Respondit mihi, quòd aliter viuere non possunt. Vestri enim, inquit, Latini ob deuotionem Sepulchri aliorumque sacrorum locorum veniunt; nostri verò Græci veniunt vt habeant ignem: quem etsi nos silice excudimus, scimus certe ipsum e cælo non descendere; tamen ex supradicta causa, & ne obliuioni detur Terra sancta, suademus populis, quòd de cælo descendit. Respondi illi, Non sunt facienda mala, vt eueniant bona. Ad quid enim iustitiam Dei destruitis, veritatem conculcatis, & lumen sub modio ponitis, & vestram statuitis impietatem? Ad hoc nihil respondit ipse Græcorum Patriar-

triar-

triarcha, nec Episcopus Armenorum, quando cum eo de hac impietate, quam committunt, locutus sum. dicunt enim, sed nihil ad rem: Vos Latini habetis Papam, Imperatorem, & multos Reges, qui vos alunt, & necessaria vitæ subministrant; nos verò à multis retrò annis in hac captiuitate constituti, vt possumus, & scimus, viuimus. ad hanc ego: Tutum non est; nec viros Christianos decet sceleratam & immanem committere & plebi suadere idololatriam propter victum acquirendum, sed ego scio, & probè noui, quod omnia quæ facitis, propter auaritiam facitis; & sicut omnia Sacramenta Ecclesiæ venalia apud vos sunt; ita statuitis pro flamma cælesti vendere materialem ignem. Ad istos & alios errores, quos ipsi habent, neque sciunt neque possunt respondere, vnde res se habet; nec quis auctor eorum fuerit, nisi ille malus, qui super triticum purum superseminauit zizaniam. Vnde cum ipsis quando aliquis de fide loquitur, nec ratione nec auctoritate ipsi vtuntur, sed mala consuetudine & traditione hæretica. Reuertamur vnde digressi sumus, videlicet ad flammam cælestem; quæ olim & nunc Arabicè *nuur* vocatur; ignem verò, quem ipsi nunc populo tradunt, Arabes & alij Pagani *nuur* vocant, dicentes: Quid sibi vult amplius, non descendit *nuur*, quod est flamma cæli? sed Græcorum & Armenorum hæreticorum & schismaticorum Episcopi excudunt silice *nuur*, quod est ignis materialis, & sic, vt prædiximus, irrident fidem Christianorum Orientalium, putantes omnia falsa esse quæ credunt; sicut & istud falsum est. Et hæc de igne Orientalium, quem Sabbato sancto ipsi populo porrigunt, sufficiant. Hactenus fuere Bonifacij verba.

Præter nunc relata ex Bonifacio, alia ex antiquioribus subijciam; ex quibus apparebit magis, vnde memoratus schismaticorum ignis potuerit habere originem (quamuis recte considerata, in nullo suffragabuntur modo, quo in præsentia schismatici illi indicatum ignem conficiunt, & tradunt) esseque horum ignem diminutam atque simulatam imaginem illius ignis, quem antiquis temporibus Deus de cælo mittebat, vt consideranti non obscurè apparebit. Plura suppetunt ex S. Gregorio Turonensi Episcopo lib. 1. Miracul. cap. 5. ex quibus sequentia accipe: *Crux Dominica, quæ ab Helena Augusta reperta est Ierosolymis, ita quarta & sexta Feria adoratur. Huius Reliquias & merito & fide Helenæ comparanda Regina Radegundis expetiit, ac deuotè in monasterium Pictauense, quod suo studio constituit, collocauit; misitq́ pueros iterùm Ierosolymam, ac per totam Orientis plagam, qui circumeuntes sepulchra Sanctorum Martyrum Confessorumq́, cunctorum Reliquias detulerunt: quibus in arca argentea cum ipsa Cruce sancta locatis, multa exinde miracula conspicere meruit. de quibus illud primum exponam, quod ibidem Dominus in diebus passionis suæ dignatus est reuelare. Sexta Feria ante sanctum Pascha, cùm in vigiliis sine lumine pernoctarent, circa horam tertiam noctis apparuit ante altare lumen paruulum in modum scintillæ; deinde ampliatum, huc illucq́ comas fulgoris spargens, cœpit gradatim in altum conscendere; effectaq́ pharus magna, obscuræ nocti vigilantiq́ plebeculæ lumen præbuit supplicanti: illucescente quoque cælo paulatim deficiens, data terræ luce, ab oculis mirantium euanuit. Ego autem audiebam sæpius, quòd etiam lychni, qui accendebantur ante hæc pignora, ebullientes virtute diuina in tantum exundarent oleum, vt vas suppositum plerumque replerent: & tamen, iuxta stultitiam mentis duræ, numquam ad hæc credenda mouebar, donec brutam segnitiem ipsa ad præsens, quæ ostensa est, virtus argueret: ideoq́ quæ oculis proprijs viderim explicabo. Causa deuotionis extitit, vt sepulchrum sancti Hilarij visitans huius Reginæ adirem colloquia; ingressusq́ monasterium, consalutata Regina, coram adorandæ Cruce ac sacris Beatorum prosternor pignoribus; denique oratione facta surrexi. Erat enim ad dextram lychnus accensus, quem cùm stillis frequentibus defluere conspexissem, testor Deum, quia putaui quasi vas esset effractum; quia erat ei concha supposita, in quam oleum defluens decidebat. Tunc conuersus ad Abbatissam: Tantáne te retinet mentis ignauia, vt integrum cicindile laborare non possis, in quo oleum accendatur, nisi effractum, quod defluat, ponas? & illa: Nec est ita, Domine mi, sed virtus est Crucis sanctæ quam cernis. Tunc ergo ad me reuersus, & ad memoriam reuocans quæ priùs audieram, conuersus ad lychnum, video in modum ollæ feruentis magnis fluctibus exundare, ac per oram ipsam vndis intumescentibus superfluere; &, credo, ad incredulitatem meam arguendam, magis ac magis augeri; ita vt in vnius horæ spatio plusquam vnum sextarium redderet vasculum, quod quartarium non tenebat: admiratusq́ silui, ac virtutem adorandæ Crucis deinceps prædicaui.* Hæc vbi suprà Gregorius Turonensis. & ibidem interiùs cap. 9. loquens de quadam Basilica ad honorem B. Mariæ Virginis in ciuitate Galateæ dicata & exornata ab Imperatore Constantino, hæc scribit: *Adueniente verò hac festiuitate*, id est illius Basilicæ, *ego ad celebrandas vigilias ad eam accessi; cumq́ per obscuram noctem*

Etem properarem ad oratorium, suspicio à longè per fenestras ita immensam claritatem effulgere, vt putaretur ibi multitudo lychnorum ac cereorum esse accensa: credens igitur, quòd aliqui deuotorum tam nos ad celebrandas vigilias præcessissent, accedo ad ostium, pulso, nec quemquam inuenio; repertumq; ostium claue munitum, cui ita silentio data deprehendo. Quid plura? transmittimus ad custodem, cui tunc erat obseruandi cura, vt scilicet ostium claue exhibita reseraret: dum autem ille venit, nos accendimus à foris cereum; intereà aperitur sponte & ostium: ingressisq; nobis, credo à caligine peccatorum meorum, claritas, quam admirabamur à foris, apparente cereo nostro discessit: nihil tamen præter virtutem gloriosæ Virginis aliud penitus videre potuimus, vnde claritas illa fuisset exorta. Denique non credo abhorrere ab illo proposito, quæ idem Auctor commemorat citato loco cap. 13. de mirabilibus visis in liberatione vrbis Vasatensis, & cap. 57. de cereo diuinitus accenso, & quod Beda lib. de Locis sanctis cap. 7. scribit de flamma e cælo mirabiliter descendente super montem Oliueti, peracta Missa in die Ascensionis Domini, omnesque in ea existentes ad terram prosternente.

Sed propiùs ad ea quæ magis deseruire possunt accedamus, ad lumen videlicet & ignem, qui verè antiquis temporibus descendebat è cælo in Hebdomada sancta in templum sanctissimi Sepulchri, vt plures fide digni retulerunt Auctores; quorum aliqui inueniuntur in Opere, cuius titulus est, Gesta Dei per Francos; non semel dicti ignis mentionem facientes. Nos, quæ ex aliis accuratè collegit P. Iacobus Gretserus Tomo 3. lib. 2. cap. 11. sui egregij Operis de S. Cruce, hîc subijciemus. sic verò ait:

Nec silentio præterire debemus miraculum vetus; quia iam pridem visitatum; nouum; quia tunc præter solitum; dilatum; anno Domini M.CI. populo Dei ostensum in Vigilia Paschæ: quod ex relatione Herimanni Presbyteri in litteras misit Vrspergensis: *Die sacratissimi Sabbati, quo, secundùm antiqua misericordiæ Domini ἐγκαίνιον, Baptismate iam consecrato, lumen de cælo nobis ministrari deuoti nimis exspectabamus, vsque ad vesperam orationibus solitis institimus; tuncq;, propter peccata nostra, desiderato dono cælesti, quod etiam in conspectu gentium olim Christiani ante nos semper suscipere solebant, omnimodò frustrati, absque omni festiuæ synaxis officio, noctem illam Dominicæ resurrectionis lugendo tantùm & mœrendo transegimus: summo autem manè cum Litaniis à Sepulchro Domini nudipedes processimus; ingressiq; ante templum Domini, quo scilicet loco, id est, in monte Moria, in area, Dauidem in maxima tribulatione exauditum, cunctosq; exaudiendos, qui idem corde deuoto orauerunt, Salomoni promissum legimus: mox post preces lacrymasq;, ne nos deserendo Christus nomini suo blasphemiam inter gentes prepararet, fusas, necdum atrium illud famosum egredimur, & ecce concrepantia signa, laudes altisonas in occursum nobis, ab his qui remanserant, reboantes audiuimus; intrantes verò Ecclesiam prænominatam* (Sepulchri Domini) *lampades duas cælitus incensas immenso gaudio repleti conspeximus. Quid plura? A Baptismi officio, quo pridie cessaueramus, incipientes, totum seruitutis nostræ pensum, Domino dudum subtractum, vsque ad Missæ completionem latissima deuotione persoluimus: nobis quoque egressis, inter Missam Syrorum, qui semper post nostrum egressum eodem psallere choro solent, lampades alia diuinitus accenduntur; ante Vesperas verò, & inter ipsas vespertinas Laudes, vsque ad sedecim huiusmodi lumina visibiliter ampliantur, sicq; contigit, vt pauci intra Ierusalem, seu Christiani seu pagani reperirentur, qui tam euidentem Christi potentiam se non vidisse testarentur.*

Eiusdem annui miraculi nonnihil dilati meminit VVilhelmus Malmesburiensis, sed malè initio templum Sepulchri, in quo accidebat, confundere videtur cum templo Domini eo loci extructo; vbi erat olim templum Salomonis; quodque Mahometana superstitio suis vsibus destinarat, & à cuius aditu quiuis Christianus arcebatur: posteà tamen distinguit.

De origine & antiquitate huius miraculi quo quotannis in Vigilia Paschæ lampades ante Sepulchrum Domini perpetim ardere & lucere solitæ diuinitus accendebantur, hæc idem Scriptor: *Quod miraculum quando cœperit, vel si ante tempora Sarracenorum fuerit, nullius historiæ cognitione discernitur.* Tempore Sarracenorum, antequam inclytus Dux Godefridus Ierosolymam occuparet, miraculum hoc viguisse manifestum fit ex iam iam audita relatione Herimanni Presbyteri. Addit Malmesburiensis: *Legi ego in scripto Bernardi monachi, quòd abhinc annis ducentis quinquaginta, id est, anno Incarnationis octingentesimo septuagesimo, idem Ierosolymam profectus ignem illum viderit, hospitatusq; fuerit in xenodochio, quod idem gloriosissimus Carolus Magnus construi iusserat, vbi & bibliothecam ingentis expensa compegerat.* Hæc ille de igne cælitus misso; qui & incolis & peregrinis magno in honore semper fuit. Malmesburiensis de VVilhelmo Comite Pictauiensi aliisque Principibus: *Benigno apud Ioppen*

pen hospitio excepti, Ierosolymam proximo Pascha contenderunt; vbi sacrosanctum ignem lætis hauserunt oculis, deuotis adorarunt animis.

Idem miraculum perdurauit etiam, postquam, eiectis Christianis, vrbs Ierosolymitana in potestatem Mahometanorum rediit. Id liquet ex Ioanne Cantacuzeno Apologia tertia contra Mahometanos, vbi infideles hoc anniuersario diuinitus accensi luminis miraculo vrget, & ad fidem Christianam complectendam inducere conatur hunc in modum: *Miraculo, quod annuatim Ierosolymis iuxta Christi Sepulchrum tempore resurrectionis illius contingit, vt ipse nouisti, numquid contradicere potes? Non ignoras enim, quòd Dei sic permittente iudicio, loco illi sancto Musulmani dominantur, & circa tempus Resurrectionis Christi multam magnamq; curam adhibent & diligentiam, ne vllum aliquod lumen ardens conspiciatur. Fit igitur hoc sine omni controuersia diligentissimè. Eo autem temporis articulo, quo Christiani, qui illic agunt, hymnum de Christi resurrectione compositum decantant, lumen cælo delabitur, vidente hoc Musulmanorum Principe, qui intereà temporis ibi commoratur, incendens tres illas, quæ Christi Sepulchro adstant, lampades. Quid igitur tibi videtur? Num falsò dixit Christus se Deum esse, & Dei Filium? Falsòne hoc Christiani credunt? Quomodo igitur eadem hora, qua illi Christum, vt diximus, Deum & Dei Filium decantant, & Creatorem omnis creaturæ, in copiosiorem nimirum miraculi assertionem expositionemq;, testante simul Deo, hoc verum esse lumen cælitus delapsum, lampades, vt dictum est, circa Christi Sepulchrum adstantes incendit? Quemadmodum enim in Iordane, cùm Christus baptizaretur, vox cælitus descendit, dicens, Hic est Filius meus dilectus, Christum denotans; sic tempore suprà memorato lumen cælitus delabitur, asserens & testificans omnibus tam fidelibus quàm infidelibus, quòd ipse sit Christus Filius & Verbum Dei, verus Deus & homo.*

Expectabatur auidissimè ea die & hora, qua quotannis cælo demitti solet, magno populi adstantis, & miraculum præstolantis, & cereos gestantis accursu, inter quos adfuit quadam vice etiam Odolricus Aurelianorum Præsul: ex cuius oculati testis relatione hæc litteris mandauit Rudolphus magnus: *Illius Sabbati, quo ignis mirabili Dei potentia veniens ab vniuerso populo præstolatur, ibi cum ceteris idem Præsul adstabat; iamq; dies ipsa in vesperum transiens, repentè penes horam, qua sperabatur ignis affuturus, vnus Sarracenorum scurra impudentissimus ex plurima illorum multitudine, quæ annuatim semper cum Christianis adesse solet, exclamauit, vt Christianis mos est, cùm primùm videtur, Aios, Kyrie eleison, cauillanter cachinnum emisit: extensaq; manu, arripuit cereum de manu cuiusdam Christiani aufugere tentans.* (Rudolph. lib. 4. Hist.) Videtur locus corruptus, itaque legendus, *Hagios sancte, Kyrie eleison, & cauillanter*, &c. vt sensus sit, Sarracenum illum ludibrij gratia, Christianos *Hagios Kyrie eleison* igne viso clamare solitos, imitari voluisse, non sine cachinnis.

Pergit Rudolphus: *Qui illicò arreptus à dæmone, turpiter inimicum vexare cæpit: quem prosequens Christianus, cereum abstulit: ille verò tortus acerrimè, protinus inter Sarracenorum manus expirauit. Quod factum omnibus in commune terrorem immisit; Christicolis tamen gaudium & exultationem præbuit. Statim verò, vt assolet, Dei virtute erumpens ignis ex vna lampadum, quæ septem ibidem pendere cernuntur* (plures ponit Vrspergensis) *cursim eructando cæteras inflammauit: quam* (lampadem) *cum suo oleo præfatus Episcopus emens auri libra à Iordano qui tunc præerat Patriarcha, secum detulit, atque in sede propria reponens, plurima infirmis contulit beneficia.* Hæc Rudolphus de lampadibus in templo Dominici Sepulchri quotannis pridie Paschæ accendi consuetis. *In nocte Dominica Resurrectionis ignis sacer descendit de supernis*, inquit Vitriacus loquens de Sepulchro Dominico. Mittebatur ergo cæleste hoc lumen, quando iam noctescebat. Ita ex Gretsero de S. Cruce: & eiusdem ignis, siue cælestis luminis cælitus demissi, etiam postquam vltimò Terra sancta subacta fuit ab infidelibus, meminit lib. 1. de Sacris peregrinationibus cap. 7. ex Petro Cluniacensi lib. 2. contra Iudæos. Videndus etiam Fulcherius Carnotensis anno Domini 1101. cap. 24. & de Expugnatione Ierusalem capite 38. & 39.

Denique, pro antiqui miraculi demissi cælitus ignis confirmatione, sit testimonium omni acceptione maius sanctissimi pariterque doctissimi Pontificis Vrbani II. (In Opere inscripto, Gesta Dei per Franc. pag. 407. & 512.) qui de illo in quodam Sermone in Concilio Claramontensi habito pro expeditione in Terram sanctam ita habet: *Et tamen in illo loco, templo videlicet sanctissimi Sepulchri, non ignara loquor, requieuit Deus: ibi pro nobis mortuus est, ibi sepultus est. Neque equidem ibi Deus hoc annuatim prætermittit facere miraculum, cùm in diebus passionis suæ, extinctis omnibus & in Sepulchro & in Ecclesia circumcircà luminibus, iubare diuino lampades extincta reaccenduntur: cuius pectus, silicinum factum, tantum miraculum non emolliat?*

emolliat? Ita refert Annalium Ecclesiasticorum illustrissimus Scriptor Cardinalis Baronius Tom. 11. anno Christi 105. Papæ Vrbani 8.

Sed enim pro antiqui illius sacri ignis miraculo adducta nullo modo suffragantur igni quem hisce temporibus, non è cælo, non manibus Angelorum, vt olim, sed è terra & manibus schismaticorum accenditur: nam ille non in secreto, sed publicè apparebat; non clausis in sepulchro Æthiopibus schismaticis, sed, palàm orantibus & publicè illum expectantibus fidelibus, descendebat: vnde vt tunc ignis ille erat ab omni suspicione alienus; ita iste, qui modò traditur; omni ex parte suspectus est. Denique antiquitus, iusta aliqua existente causa, illum ignem Deus cælitus demittebat; qua in præsentia cessante, illum mittere desiit. Quare ignis, qui modò Ierosolymis in sero Sabbati sancti traditur; non è cælo, sed è terra venit; non ab Angelis delatus, sed ab hominibus naturali modo accensus, & vt talis ab omnibus habendus. Et hæc de memorato igne satis.

CAPVT XXIV.

De loco vbi Christus Dominus post suam Resurrectionem in hortulani habitu apparuit Mariæ Magdalenæ, quinto loco secundæ Peregrinationis.

DEbito cultu exhibito Christo Domino nostro à morte ad immortalem vitam reuocato in eius sacratissimo Sepulcro; inde egressi, ad alterum sanctum locum venerandum accedimus, gloriosâ præsentia eiusdem Domini nostri Iesu Christi consecratum: is verò est, in quo ipse Dominus, postquam resuscitatus fuit, apparuit primò, post eius sanctissimam Matrem, Mariæ Magdalenæ in hortulani habitu; dum illius amore saucia, à monumento, in quo Magistri corpus repositum fuerat, non discedebat. Rem gestam sequentibus verbis expressit Ioannes 20, 11. *Maria autem stabat ad monumentum foris, plorans. Dum ergo fleret, inclinauit se, & prospexit in monumentum: & vidit duos Angelos in albis, sedentes, vnum ad caput, & vnum ad pedes, vbi positum fuerat corpus Iesu. Dicunt ei illi: Mulier, quid ploras? Dicit eis: Quia tulerunt Dominum meum; & nescio vbi posuerunt eum. Hæc cùm dixisset, conuersa est retrorsum; & vidit Iesum stantem: & non sciebat quia Iesus esset. Dicit ei Iesus: Mulier, quid ploras? quem quæris? illa existimans quia hortulanus esset, dicit ei: Domine, si tu sustulisti eum, dicito mihi vbi posuisti eum; & ego eum tollam. Dicit ei Iesus: Maria. Conuersa illa, dicit ei: Rabboni (quod dicitur Magister.) Dicit ei Iesus: Noli me tangere, nondum enim ascendi ad Patrem meum: Vade autem ad fratres meos, & dic eis: Ascendo ad Patrem meum, & Patrem vestrum; Deum meum, & Deum vestrum. Venit,* &c.

In loco, vbi fertur Christum stetisse, quando Mariæ Magdalenæ apparuit, & dixit ei: *Noli me tangere,* &c. est lapis cinereus rotundus & planus, cum ipso Ecclesiæ pauimento æqualis: parum vlterius, procedendo ad capellam sanctæ Mariæ de Apparitione, è regione illius est alter omnino illi persimilis, quo notatur locus, in quo conuersa Maria Magdalena Dominum vidit, vel cognouit. Distat iste à præcedenti lapide 15. pedibus, à sanctissimo Sepulchro 50. Hæc communi veterique recepta in partibus istis traditione asseruntur. Super priori lapide desuper pendet lampas accensa; & in processione super vtrumque duo magna cerea, quæ ex sanctissimo Sepulchro deferuntur, accenduntur in illorum venerationem, quæ in processione fit.

Restat scrupulus proponendus & diluendus, qui contra prædicta fieri posset. Non videtur verum, quòd in loco, vbi posterior lapis est, fuerit Magdalena; quando conuersa vidit Dominum: nam citra priorem lapidem erat prope monumentum, vt indicant illa verba Euangelistæ, *Hæc cùm dixisset, conuersa est retrorsum,* &c. *Difficultas explicatur.*

Respondeo dupliciter: Primò, tenendo, quòd in loco eo priùs viderit Dominum, & posteriùs cognouerit: nam conuersio illa non est in puncto & immediatissimè accipienda, ita vt statim, postquam ad Angelos respondisset; conuersa viderit Dominum; sed paullò pòst; egressa è Sepulchro, paulatim vlteriùs progressa: ardens enim desiderium videndi Magistrum, illam huc illucque vertebat; frequenter tamen ad Sepulchrum ipsum oculos coniiciebat: & cùm ibi esset conuersa ad Sepulchrum, non longè vidit Magistrum, quem priùs fuit allocuta. Posteà vertens se, vt inquireret Dominum, ab eo proprio nomine vocata, conuersa cognouit Iesum, & ad eum cucurrit, &c: quod in posterioribus verbis dixit Ioannes. Et hoc est quod cantatur de ea in Hymno, dum locus iste honoratur,

Hinc inde currit saucia,
Amore Christi languida.

Secundò respondeo, quòd cùm bis fuerit conuersa, & duplicis conuersionis mentionem faciat Ioannes; vnius, quando vidit, sed non cognouit, alterius, quando vidit & cognouit: dico, priorem accidisse, dum esset Magdalena adhuc ad Sepulchrum; de qua

qua inquit Ioannes, *Hæc cùm dixisset, conuersa est*, &c. sed inde egressa post compellatum, at non cognitum Dominum, vlteriùs procedens ad ipsum inquirendum, cùm peruenisset ad locum vbi posterior est lapis, vocata à Iesu, se conuertit, illum vidit, & cognouit. De qua posteriori conuersione videntur intelligenda sequentia illa eiusdem Euangelistæ verba, *Dicit ei Iesus: Maria. Conuersa illa, dicit ei: Rabboni*, &c. & hic modus dicendi mihi magis probatur.

Prope posteriorem illum lapidem, & iuxta ostium sacelli sanctæ Mariæ de Apparitione, est capellula ad honorem sanctæ Mariæ Magdalenæ ædificata: quæ, ne impedimento esset, ibi, & non in loco vbi ipsa & Christus stetit, quando ei apparuit, fuit constructa.

CAPVT XXV.

De Sepulchro Iosephi ab Arimathæa, sexto loco secundæ Peregrinationis.

A Tergo Dominici Sepulchri alterum sepulchrum est in rupe excisum, parum è solo eleuatum: duplex est, & vtrumque angustum, quia vix humanum corpus capere potest; longitudo est palm. 7. vnc. 6. altitudo palm. 3. vtriusque latitudo palm. 4. vnc. 6. diuidens rupes vnc. 10. Appellatur Sepulchrum Iosephi ab Arimathæa. sed quare talem obtinuit nomenclaturam? An quia ibi dilecti Christi discipuli corpus, post eius felicem ex hac mortali ad alteram immortalem vitam transitum, fuit tumulatum? Non sanè: etenim, vt ex probatis Auctoribus docet Cardinalis Baronius Tom. 1. Annal. circa annum Domini 35. sæuiente Ierosolymis & in Iudæa tota in Christianos Iudæorum persecutione, Lazarum, Mariam Magdalenam, Martham & Marcellam pedissequam, in quos Iudæi maiori odio exardebant, non tantùm Ierosolymis expulerunt, sed vnà cum Maximino discipulo, naui absque remigio impositos, in certum periculum in mare dimiserunt; qui diuina prouidentia Massiliam appulerunt; comitemque ferunt eiusdem discriminis Iosephum ab Arimathæa, nobilem Decurionem, quem tradunt ex Gallia in Britanniam nauigasse, ibique diem clausisse extremum, & sui discipulatus & obsequij erga Dominum & Magistrum suum mercedem recepisse.

Ratio nominis sepulchri Iosephi ab Arimathæa.

Sed sepulchrum Ioseph ab Arimathæa appellari crediderim; quoniam hic sanctus Christi discipulus illud sibi incidit; post alterum quod Magistro concesserat, vt in eo prope alterum, quod Christo dicauerat, tumularetur. Cùm enim alterum iam Domino dicatum fuisset, nec erat repetendum vt alijs deseruiret, sed semper in honore habendum, quod cælo ipso & beatorum sedibus illustrius esset; credebat se ex eius vicinia emolumentum consecuturum: vt quemadmodum Adam in Caluariæ monte tumulatus fructum mortis Christi fuit consecutus; ita ipse consequeretur fructum eiusdem resurrectionis, si prope Sepulchrum, ex quo Christus tumulatus & gloriosus exiuit, fuisset sepultus. Ceterùm etsi non fuerit ibi sepultus sanctus Ioseph, propter eius tamen bona opera, fructu expectato Dominicæ resurrectionis non caruit. Iacobitæ illud custodiunt, & non nisi illorum interuentu videri potest; tamen de facili ad illud videndum admittunt. In processione non colitur.

Iacobitæ custodiunt sepulchrum Iosephi ab Arimathæa.

CAPVT XXVI.

De Sacello sanctæ Mariæ Virginis de Apparitione, septimo loco secundæ Peregrinationis.

POst venerationem sanctorum locorum sanctissimi templi Dominicæ Resurrectionis numero duodecim, quæ speciali cultu in processione coluntur, tandem ex loco, vbi Christus in hortulani habitu apparuit Mariæ Magdalenæ, ingredimur sacellum sanctæ Mariæ Virginis de Apparitione, vnde primò cum processione discessimus, ipsam sanctissimam Virginem venerantes, eique de omnibus gratias agentes, nos & preces nostras offerentes, vt dilecto Filio suo offerat, semperque nos sub vmbra alarum suarum protegat.

De hoc verò sacello, præter superiùs dicta Cap. x. 1. Peregrinat. alia hic adijcienda sunt, quibus appareat, quare ista nomenclatura sit insignitum. Sacellum hoc ab omnibus nationibus, Catholicis & schismaticis, in partibus istis degentibus, appellatur, & semper appellatum fuit, Sacellum sanctæ Mariæ Virginis de Apparitione, non tantùm quòd ad honorem apparitionis Domini nostri sanctissimæ Matri suæ fuerit erectum; sed quòd piè credatur, in eo loco, vbi posteà sacellum fuit ædificatum, Christum Dominum post suam gloriosam resurrectionem sanctissimæ ac dilectissimæ Matri suæ primò apparuisse.

Ratio nominis sacelli S. Mariæ de Apparitione.

Antequam hoc explicemus, præmittendum est, Christum Dominum post suam gloriosam resurrectionem primò apparuisse suæ sanctissimæ Matri. Ita tenet Ecclesia (etsi Euangelistæ id tamquam omnibus fidelibus exploratum silentio prætereuntes) &

Christus post resurrectionem primò apparuit Matri.

& communiter Doctores, & singulariter qui meditationes Vitæ & mortis Christi litteris consignarunt, D. Anselmus de Excellentia Virg.cap. 6. Rupertus lib. 7. de Diuinis officiis cap. 25. D. Bonauentura in Vita Christi, D. Birgitta lib. 6. Reuelat. cap. 94. & D. Ambrosius lib. 3. de Virgin. *Vidit*, inquit, *Maria resurrectionem Domini; & prima vidit, & credidit. Vidit & Maria Magdalena, quamuis adhuc ista nutaret*, &c.

Et ratio ipsa id persuadet: si enim Mariæ Magdalenæ inter peccatores primò apparuit, vt notauit Marcus 16, 9. quia ceteris in amore feruentior; quantò magis credendum est, ante omnes primò apparuisse suæ sanctissimæ Matri, quæ de morte Filij sui plus omnibus doluit, & in illius dilectione non homines modò, sed ipsosmet Angelos superauit? igitur & primò gloriosa Filij sui præsentia consolari debuit, & quia illius Mater erat.

Dubium nunc est de loco huius apparitionis: quidam in sacro monte Sion factam fuisse arbitrantur, vbi multi Christi discipuli, Virgo Maria, amici & propinqui eiusdem habitabant, vbi aliæ contigerunt apparitiones, & postmodum ipsa Virgo Maria post Filij sui in cælos ascensionem habitauit, & vltimum diem clausit.

Alij in domo, vbi concepta & nata dicitur B. Virgo Maria, nunc in Ecclesiam D. Annæ matri eiusdem Virginis dicatam conuersa.

In domo prope Sepulchrum, Christum Matri apparuisse explicatur.

Denique communis in partibus istis traditio tenet, apparuisse Christum Dominum sanctæ Matri suæ in loco de quo nunc agimus. Quomodo verò id acciderit, in hunc modum explicatur. Fertur in horto, vbi erat Christi monumentum, tempore passionis & resurrectionis Domini fuisse etiam domum Iosephi ab Arimathæa, nobilis Iudæorum Decurionis; & fieri potuit, cùm & ibi suum excidisset monumentum, quod notanter dixit Matthæus 27, 60. illis verbis, *Posuit illud in monumento suo nouo*, &c. & propriam iuxta ipsum habuisse domum, & hortum in quo hæc fuisse credendum est; quemadmodum & alij nobiles viri in suburbiis habere consueuerunt, quò se, ad voluptatem capessendam, & animum negotiis implicatum alleuandum, recipiant.

Dicunt itaque pij quidam viri in partibus istis, quòd cùm B. Virgo post humatum Filium suum quasi semimortua doloreque oppressa esset, adeò vt vix se posset erigere & sustentare, rogata fuit à Iosepho, vt in suam proximam sepulchro domum diuerteret, & quiesceret. Cui honestæ petitioni libenter annuit beata Virgo; tum quia iam inclinauerat dies; & ipsa pænè dolore emortua, ad quid in distantem à Sepulchro domum abiret, cùm in proximam amici hospitis se posset recipere? tum, & multò magis, ne vix à Filio suo, etsi defuncto, ad modicum separaretur; præsertim, quòd credebat se breuì visuram illum gloriosum, quem paulò antè viderat defunctum: at citiùs ibi quàm alibi vidisset. Huiuscemodi se legisse in antiquissimo libello de locis sanctis, affirmauit mihi in partibus istis pius ac studiosus Ordinis nostri Theologus.

B. Maria post Christi mortem non discessit à Sepulchro.

Huic traditioni sequentia suffragantur: in primis Sophronius Sermone de Assumptione Virginis dicit, *illam non procul à Sepulchro Domini interdum habitasse*. Et quando magis, quàm in triduo mortis Christi? cùm posteà in monte Sion habitauerit, vt alibi diximus.

Deinde id mihi alij graues significant Auctores, asserentes Sepulchro immotam permansisse: hi sunt Euthymius in cap. 27. Matthæi, Anonymus Oratione de venerando ortu & educatione Mariæ, prout habetur in Bibliariis Sermone de Natiuitate Mariæ. Item Metaphrastes 15. Aug. dicit, *beatam Virginem assedisse Sepulchro, donec rediuiuum vidit Natum*. Sed audiamus eiusdem dignissima verba de Comp. Virginis, quæ intentum egregiè confirmant: *Mater sola*, inquit, *remansit Sepulchro adhærens, minimè dormientibus oculis perseuerans; nam aliæ quidem tota nocte ad Sepulchrum ingressæ sunt, & egressæ: quamobrem nec eis contigit videre plura miracula resurrectionis; illa autem, quæ indiuulsa assidebat Sepulchro, omnia vidit apertè, & non statim, sed posteà protulit in lucem, & renuntiauit. Nam quomodo simul terræmotum, & Angeli in momento temporis descensum, & lapidis reuolutionem, & custodum profundum soporem & expergefactionem, & quorumdam in vrbem reuersionem potuissent abeuntes mulieres & rursus reuertentes integrè perspicere? Sed clarum est hoc, fuisse materni & ardentis amoris, quæ perpetuò assidens, & acriori spiritu vigilans, omnia perfectè vidit vt se habeant; quòd ne tantillum quidem, vt diximus, à Sepulchro recesserit, donec ipsam viuificam vidit resurrectionem. Nam lapis quidem reuolutus, & Angelus ei insidens, ab aliis quoque visus est mulieribus: quando autem & quemadmodum hæc facta sunt, illæ quidem omnino nesciebant, ipsa verò sola, vt quæ assideret, omnia accuratè prospexit*. Hactenus ille.

Metaphrastis pia consideratio.

Explicatur Metaphrastes.

Quæ verba in bono sensu, conformi Scripturæ & communi loquendi consuetudini, intelligenda sunt, qua asseritur, aliquem esse & manere in vno loco; non quòd continuò

tinuò in eo immobilis hæreat, ſed quia propè habitat, & vix ab eo ad tempus recedit. Ita Metaphraſtes, cùm aſſerüit, Deiparam non diſceſſiſſe à Sepulchro, donec rediuiuum vidiſſet Filium: ita dixit, quia proxime habitauit, & frequenter ad illud inuiſendum accedebat. Et profectò, cùm Sepulchrum militari cuſtodia cinctum eſſet, non videtur decuiſſe Dei Matris grauitatem, tanto tempore ipſam inter milites manſiſſe, præſertim cùm in honeſto loco, qui Sepulchro proximius eſſet, quieſcere potuerit, & ad beneplacitum Sepulchrum inuiſere: quare Sebaſtianus Barradius Tom. 4. Concord. Euang. l. 7. c. 23. optimè Metaphraſtis dictum illud expendens, appoſitè dixit: ***Sed cùm Sepulchrum militibus eſſet cinctum, non videtur id decuiſſe Virginem, niſi fortè in horto illo Ioſephi domus aliqua erat, in qua cum Ioanne & aliis feminis honeſtè manere potuit.***

Et hunc dicendi modum ſequendo, nobis conciliari poſſunt dicentes, Deiparam à Sepulchro in aliquem ſolitarium locum diſceſſiſſe; vt, ab omni humano conſortio ſegregata, dilecti Filij ſui paſſionem liberius meditaretur ac plangeret.

Metaphraſti reſpondetur, quatenus refragari videtur.

Et ita tenendo, reſpondere etiam poſſumus poſteriùs ex Metaphraſte adductis, quæ allatæ ſententiæ quoquo modo refragari videntur; dicendo, in primis relata ab Euangeliſtis, ſiue de Chriſti reſurrectione, ſiue de aliis ſalutis noſtræ myſteriis, nos magis ſcire diuina quàm humana Virginis Mariæ relatione: quoniam *Spiritu ſancto inſpirati, locuti ſunt ſancti Dei homines*, vt dixit Apoſtolorum Princeps. Secundò, ſuppoſito beatam Virginem, vt ſanctæ Eccleſiæ Archimagiſtram ac diuinum inſtrumentum, omnia diſtinctè retuliſſe vt vidit, & Euangeliſtas ex ipſius relatione enarraſſe, nobis non officit: nam potuit in dicta Ioſephi domo habitaſſe, ſed non continuò & immobiliter, at aliquando, ſpiritu & amore perurgente, ad dilectum Filium in Sepulchro iacentem properaſſe, & aliquando milites dormientes, aliquando reuolutum ab oſtio lapidem, &c. obſeruaſſe. Et hæc præſertim obſeruare potuit reſurrectionis tempore inſtante, quam ſciebat non niſi tertia die futuram, ſicut prædixerat Filius ſuus, in quo memorata contigerunt: & tunc præſertim ad Sepulchrum accedere debuit, & fortè ibi ipſum glorioſum vidit; id enim eſſe potuit. Et hic locus, vbi nunc eſt Apparitionis Virginis ſacellum, dici poteſt Ioſephi domus; vel quia verè erat, vel quia prope atque ad eam pertinens: vtrumque enim probabile cenſeo; quia poſteà nobili ſacello, in myſterij perpetuum monimentum, dedicatus fuit.

2. Pet. 1, 21.

Amor Deiparæ in Filium.

Accedit, quòd ſic dicendo, amor Virginis in Filium ſuum, & ipſius in ſanctam Virginem prouidentia magis elucetcit: amor inquam Virginis in Filium, dum ipſum ſecuta fuit nedum in tempore ſolatij & tribulationis, ſed & in morte ipſa & ſepultura non dereliquit, 2. Reg. 21, 10. factum Reſphæ matris filiorum Saul commendatur; quoniam mortuos in patibulis non dereliquit filios, ſed curam egit. *Tollens*, inquit ſacer Textus, ***Reſpha filia Aia cilicium, ſubſtrauit ſibi ſupra petram, ab initio meſſis, donec ſtillaret aqua ſuper eos de cælo: & non dimiſit aues lacerare eos per diem, neque beſtias per noctem.*** Et Magdalenæ amor in Chriſtum commendatur; quoniam à Magiſtri Sepulchro diſcedentibus diſcipulis ipſa non diſcedebat: quantò magis credendum eſt, ſanctam Virginem aſſediſſe Sepulchro, ſiue non longè abſuiſſe, donec illum rediuiuum vidit, quæ longo interuallo in amore Filij ſuperauit amorem Reſphæ erga filios ſuos, & Magdalenæ erga Magiſtrum ſuum?

Prouidentia Dei circa Virginem.

Innotuit etiam, ſic dicendo prouidentia diuina in ſanctam Dei Genitricem: etenim ea diſponente factum fuit, vt in loco, vbi Chriſtus fuit crucifixus, eſſet hortus, & in horto monumentum nouum in petra exciſum, in quo honorificè Dominicum corpus collocaretur; ita eadem prouidentia factum fuit, vt pium eſt credere, vt ibidem eſſet domus, in quam è Sepulchro ſe honeſtè reciperet dolens ac pæne emortua Mater: quare à Ioanne, Virginis cuſtode, & Ioſepho introducta in eam domum fuit ſanctiſſima Virgo, vbi manſit quoad rediuiuum & glorioſum vidit Filium ſuum. Etenim Chriſtus, qui prædixerat ſuis diſcipulis, ſe poſt ſuam reſurrectionem appariturum, illis & locum indicauit: non eſt dubitandum idem indicaſſe Matri ſuæ.

Diuinus ille libellus Salomonis, qui Cantica canticorum inſcribitur, pro maiori parte tractat de beata Virgine, vt, præter ceteros, docet Rupertus; & Aponius addit, eum eſſe infelicem, qui hoc non credit. In eo ſunt hæc verba Virginis de Filio ſuo: ***Ego dilecto meo, & ad me conuerſio eius.*** &: ***Dilectus meus mihi, & ego illi.*** hoc eſt, Ego dilectum Filium meum genui, peperi, nutriui, ſemper dilexi, ſemper comitata fui ad ipſam vſque crucem; in qua pendentem iuxta eam contemplabar: ille ad me conuerſus ore ſuo in auribus meis locutus eſt, cùm mihi Ioannem, dilectum ſuum diſcipulum, commendauit, & me ipſi: in corde etiam talia verba locutum ſenſi:

Cant. 7, 10. Cant. 2, 16.

sensi: *Surge, propera amica mea, columba mea, formosa mea & veni. Iam enim hiems transijt, imber abijt, & recessit. Flores apparuerunt in terra nostra; tempus putationis aduenit.* ac si clariùs dixisset: O dilectissima & super omnes ab æterno prælecta, & benedicta, columba mea, ex me quidem fecundata; quia Mater mea es, qui columba sum absque felle peccati, pennis argenteis humanitatis vestitus, cuius posteriora dorsi aurum sunt propter diuinitatem, veni, & veni mecum; non enim sola relinquenda es; si socia passionum extitisti, & consolationis eris: veni in hortum, in quo quidem ego in Sepulchro sepeliar, & tertia die, solutis doloribus inferni, ex ipso resurgam; tu verò, quæ nondum commune debitum mortis exoluisti, etsi doloribus plena, non longè à sepulchro meo in domo Iosephi discipuli mei commode aptata triduo mortis meæ commoraberis: abiit enim hiems passionum mearum, omnia iam consummata sunt quæ dicta fuerunt per Prophetas de Filio hominis. Mox flores apparebunt multorum Angelorum ac Sanctorum, & ego inter omnes flos pulcherrimus; ex sicca terra vteri tui, nulla humana virtute, sed supercælesti Spiritus sancti fecundata, genitus, floridus & gloriosus (reflorescet enim caro mea) tibi apparebo. Tunc fulcieris floribus, stipaberis malis amore languens, repleberisque consolatione & gaudio, quæ nunc dolores & angustias pateris: & quæ fœtorem sentis ex defunctis corporibus, & alijs Caluariæ montis spurcitijs; ex me, tamquam ex paradiso varijs odoramentis & floribus consito, senties suauitatem odoris. Iam tempus putationis aduenit; quia iam iam à me omnis amputabitur dolor & passio. Vinea hæc animæ meæ proferet beatitudinis vinum; quoniam cum ipsa & corpus beatum erit. Iam iam tempus tuæ putationis aduenit; quoniam quæ nunc mei causâ nigra & deformis propter dolores & passiones coram hominibus videris, mox deauratis vestibus iucunditatis & exultationis indueris. Commorare ergo in foramine petræ, & in cauerna maceriæ, in domo inquam Iosephi, iuxta petram montis Caluariæ & Sepulchri; & vbi ego sum, tu quoque sis.

Quibus tacitis vocibus acquiescens beata Virgo, in domo Iosephi ab Arimathæa permansit tempore mortis Filij; in qua ei à mortuis excitatus, secundùm promissa, gloriosus apparuit: vbi posteà pij fideles, in memoriam huius apparitionis, sacellum ædificarunt, & S. Mariæ de Apparitione appellarunt. Ante altare in icone erat antiqua pictura opere musaico elaborata apparitionis Christi ad Virginem: cui ob vetustatem demolitæ, alia noua idem mysterium repræsentans superposita est paucis antè annis. In hoc sacello communibus priuatisque orationibus, officiis, sacrificiis die noctuque Deus honoratur cum S. Deipara à Fratribus S. Francisci in sanctissimo Sepulchro continuò commorantibus, & ab alijs etiam nationibus & venientibus peregrinis. Et antiquitus Patriarcha Ierosolymitanus, dum Officium celebrabat in sacratissimo templo, quando dicenda erat Antiphona, *Regina cæli lætare, alleluia*, &c. veniebat ad hoc sacellum cum Clero, ibique in signum quòd ea priùs fuerit ab Angelo salutata & admonita de Christi Resurrectione, & ipse Christus illi primò apparuerit, solemniter decantabat, &c. ita habet harum partium traditio.

Hic duo obiter obseruare placet. Alterum, multùm à Deo prosperari, qui aliquod pietatis officium & obsequium exhibent sanctissimæ Dei Genitrici. Vt enim olim Ægyptij bene vsi sunt Abram propter Saram; ita propter sanctam Virginem beneficiis nos afficit Deus: vt in facto nostro apparet, vbi domui huic salus à Deo facta est; quæ in Paradisum prius, quando excepit gloriosum Dominum Angelis Sanctisq; comitatum, & posteà in nobile sacellum conuersa, vbi Deus perpetuò colitur. Gen. 12, 16 Alterum est, diuina prouidentia in eos qui Christum patientem sequuntur: quoniam ab eo non derelinquuntur, dum opem in præsenti & prouentum suppeditat, vt possint sustinere; & in altera vita donat coronam gloriæ: quemadmodum beatam Virginem, quæ semper ipsum secuta fuit, protexit, & se ei gloriosum exhibuit. Vtinam hæc piè & feruidè contemplemur, Christum cum Virgine in passionibus sequamur, gratum eis exhibentes famulatum, vt cum ipsis consolationibus repleamur.

CAPVT XXVII.

De numero & ordine apparitionum Christi Domini post suam gloriosam Resurrectionem.

QVandoquidem Cap. præcedenti, tum alibi, secundùm opportunitatem, egimus seorsim de apparitionibus Christi post suam gloriosam à mortuis resurrectionem diuersis piis fidelibus factis; placuit hic in fine huius Peregrinationis de singulis simul agere, numerum & ordinem earum, quantum libuerit, ex sacris Doctoribus & coniecturis assignare; nec enim hoc alienum est ab instituto nostro.

Christus Dominus noster, deuicta morte, tenebrarum principe ex hoc mundo expulso, infernoque spoliato, gloriosus ad immortalem vitam resurrexit; resurrectionemque suam, quæ totius fidei nostræ futura erat sigillum & firmamentum, sine qua inanis & vana esset fides nostra, vt dixit S. Apostolus 1. Cor. 15, 14. eam voluit palàm fieri, non omnibus quidem, sed testibus præordinatis à Deo, iis qui socij fuerunt Christi passionum: quare quadraginta dierum curriculo variis signis eam demonstrauit. *Prabuit seipsum viuum*, inquit S. Lucas Act. 1, 3. *post passionem suam in multis argumentis, per dies quadraginta apparens eis, & loquens de regno Dei.* Apparitionum verò Christi meminerunt sacri Euangelistæ, S. Paulus, nec non alij Ecclesiastici Doctores, alias etiam addentes recensitis ab illis, sed non sine magna ratione moti; & ordinem, non ita inter ipsas manifestum, quoad fieri potuit, obseruarunt.

Apparitiones Christi post resurrectionem, & earum ordo secundùm Scripturam.

Prima, Mariæ Magdalenæ facta.

Quæ à Canonicis memorantur Scriptoribus sequenti ordine accidisse, probabile est credere. Primò apparuit Christus manè die suæ resurrectionis in hortulani habitu Mariæ Magdalenæ; & huius apparitionis meminit Ioannes 20, 11. & Marcus 16, 9. affirmat illam fuisse primam: *Surgens autem manè*, prima sabbati, inquit, *apparuit primò Mariæ Magdalenæ, de qua eiecerat septem dæmonia*: de hac nos egimus Capite XXIV. huius Peregrinationis.

Secunda, tribus mulieribus.

Secundò, apparuit tribus mulieribus, vel etiam cum ipsis Mariæ Magdalenæ, secundùm varias Doctorum opiniones, quemadmodum Cap. XV. II. Peregrinationis IV. Lib. de loco trium Mariarum agentes retulimus. Huius apparitionis mentionem fecit Matth. 28, 9. hancque secundam esse, omnes ferè sacri docent expositores, vt loco etiam proximè citato ostendimus.

Tertia, D. Petro.

Tertiò, apparuit D. Petro, vt dicitur Luc. 24, 34. & 1. Corinth. 15.

Quarta, Iacobo.

Quartò, visus est Iacobo Minori; & huius apparitionis meminit loco nunc citato S. Apostolus, hancque præcessisse alias, de quibus statim dicemus, Doctores grauissimi docent: nec obstat, quòd vltimò describatur ab Apostolo; nam, vt Augustinus lib. 3. de Consens. Euang. cap. 25. Tom. 4. & S. Thomas in Commentariis super Paulum in cap. 15. 1. ad Cor. prima die resurrectionis fuit exhibita, sicut etiam illa facta Petro: quia cùm singulariter dicatur facta Petro, altera singulariter Iacobo; & Christus illo die circa meridiem, imò inclinante die, apparuerit decem Apostolis, absente Thoma, vt posteà dicemus, oportet asserere, hanc Iacobo soli & alteram Petro soli apparitiones factas, præcessisse illam decem Apostolis exhibitam. Quare & Cardinalis Baronius huius sententiæ sectator Tomo 1. suorum Annal. anno Christi 34. num. 179. postquam dixisset, quomodo Christus primò Matri suæ apparuerit, manè videlicet die resurrectionis, addidit, eodem ferè tempore & Iacobo, qui frater ipsius dictus est, apparuisse; & probat auctoritate Euangelij Nazaræorum, quo frequenter vtuntur Origenes & D. Hieronymus: adhæserunt etiam huic sententiæ, eruditissimus Salmeron Tom. 11. Tract. 11. post medium, & alij; quamuis non me lateat alios sensisse, apparitionem Iacobo factam multo pòst tempore contigisse, sed primum mihi videtur probabilius. Vide quæ de hac apparitione diximus Lib. IV. Cap. X. VII. Peregrinationis.

Quinta, duobus discipulis Emmaum proficiscentibus.

Quintò, apparuit duobus discipulis Emmaum proficiscentibus in peregrini specie. Hanc apparitionem paucis perstrinxit Marcus cap. 16. & Lucas 24. pluribus explicuit; nos eiusdem meminimus Cap. 1. V. Peregrin. Lib. VI.

Duæ difficultates.

Duæ se hîc offerunt diluendæ difficultates: altera est, quòd quidam putant, hanc duorum discipulorum apparitionem præcessisse aliam Petri, & multò magis alteram Iacobi; quòd fortè ea priùs recenseatur.

Altera, quòd apparitio facta duobus, cuius mentionem facit Marcus, altera sit ab illa de qua Lucas. Ita Euthymius, & alij. Illius ratio est; quoniam discipuli, de quibus loquitur Marcus, nuntiauerunt ceteris se vidisse Dominum; qui tamen illis non crediderunt: at illi, de quibus loquitur Lucas, inuenerunt discipulos credentes, & dicentes, *Surrexit Dominus verè, & apparuit Simoni*; quando ex Emmaus reuersi, Christi resurrectionem nuntiarunt. Luca 24. 34.

Solutio.

Verùm communior & probabilior opinio videtur esse, quantum ad primam difficultatem, priùs Christum Petro ac Iacobo apparuisse quàm discipulis illis, statim videlicet post factam mulieribus apparitionem: tum quia Petrus & Iacobus ardentiùs amabant, & non vt illi abierunt & fugerunt; sed Petrus quæsiuit, Iacobus solitarius expectabat Christum à mortuis excitatum videre; & non, vt illi, simplices discipuli, sed Apostoli erant: tum quia, quantum ad Petrum, talis cognitio magis ad eum spectabat, futurum Ecclesiæ Pastorem: tum denique, quia Ambrosius lib. 10. in Luc. cap. 24. & Chrysostomus Homil. 38. in priorem Epistolam ad Corinthios, paulò

post

post medium, Tom. 4. tenent fuisse primam ex apparitionibus factis viris; & diuus Paulus primam inter alias recenset: hoc dixit etiam Salmeron citatus; & propter easdem ferme rationes idem de Iacobi apparitione asseruimus. Et quantum ad apparitionem Petri, ex eo comprobatur: quia cùm ceteri Apostoli accepissent a duobus discipulis Christum resurrexisse; certò responderunt, & Petro apparuisse: & quamuis dici posset apparuisse Petro, postquam euanuit ex illorum oculis, illud tamen videtur probabilius.

Ad alteram difficultatem dicendum, non distinctas, sed vnicam fuisse apparitionem ab vtroque Euangelista relatam: & ad rationem Euthymij respondet sanctus Augustinus lib. 3. de Consensu Euang. cap. 25. discipulis duobus nuntiantibus se vidisse Christum, habitam non esse fidem à nonnullis ex reliquis discipulis, de quibus Marcus est intelligendus; ab aliis habitam esse fidem, de quibus Lucas loquitur. Erant enim multi congregati; ex quibus quidam credebant, alij non credebant.

Sexta, discipulis, Thoma absente. Sextò, apparuit discipulis in cœnaculo, Thoma absente, diei vltimo & extremo; cùm serò esset primo die hebdomadæ quo Dominus resurrexit; quemadmodum de his agens Ioannes 20, 19. indicat dicens: *Cùm ergo serò esset die illo, vna sabbatorum*, &c. eiusdem meminit & diuus Lucas 24, 36.

Hæ sex apparitiones factæ sunt ipsamet die resurrectionis, vt ex dictis liquet: nec obstat quòd Augustinus lib. 3. de Consensu Euang. cap. 25. dicat quinquies Christum apparuisse; nam non loquitur de omnibus, sed de illis quæ in Euangelio recensentur, vt notauit etiam Toletus Annot. 14. in cap. 20. Ioan. & nos totidem asseueramus; sed his altera addita Iacobo facta, ex D. Paulo sex erunt.

Septima, discipulis, Thoma præsente. Septimò, diebus octo transactis à die resurrectionis, iisdem discipulis existentibus cum Thoma, iterum apparuit Dominus; & Thomæ manus & latus contrectare iubet, & incredulitatem deponere, Ioan. 20, 26.

Octaua, septem discipulis ad mare. Octauò, ad mare Tiberiadis septem ex discipulis suis piscantibus apparuit, Petro, Thomæ, Nathanaëli, quem Rupertus probabiliter putat fuisse Bartholomæum, filiis Zebedæi, & duobus aliis discipulis, Ioan. 21.

Nona, discipulis, & aliis. Nonò, manifestauit se in Galilæa in monte quodam discipulis suis, & aliis pluribus quingentis. Huius apparitionis meminit Matthæus 28. & D. Paulus 1. Cor. 15. & nos de hac egimus Lib. VII. Cap. 11. IV. Peregrinat. Quidam arbitrantur, hanc apparitionem alteram ad mare Tiberiadis factam præcessisse, sed nescio qua efficaci ratione; cùm auctoritas magis oppositum persuadeat: Ioannes enim de illa loquens, dicit: *Hoc iam tertiò manifestatus est Iesus discipulis suis, cùm resurrexisset à mortuis.* at si hanc altera præcessisset, non tertiò, sed quartò dixisset; præcessit igitur hanc illa ad mare Tiberiadis. Ita sentit D. Augustinus lib. 3. de Consens. Euang. cap. 25. Tom. 4. Euthymius, Salmeron, Baronius, Toletus, Barradius, & alij.

Decimò, ascensurus ad cælum quadragesimo die à resurrectione, se vndecim manifestauit, illisque cùm benedixisset, mox in cælum, circumfusa nube, è monte Oliuarum ascendit, Marci vltimo, Lucæ 24. & hæc creditur probabiliùs facta non Bethaniæ in domo Marthæ, neque in parte Oliueti ad Bethaniam spectante, sub quadam oliuæ arbore, sed Ierosolymæ; quia apertè scribit Lucas cap. 24. quòd *eduxit eos foras*, id est, ex Ierusalem *in Bethaniam*, & ascendit ex monte Oliuarum, vt Act. 1. habetur. *Decima, discipulis in die Ascensionis.*

Et hanc apparitionem esse ab aliis distinctam, quarum hactenus meminimus, manifestum euadet consideranti huius & aliarum circumstantias. Lege Salmeronem Tom. 11. Tract. 34. Cardinalem Baronium Tom. 1. anno Christi 34. & alios sacros Doctores. Et hæ quidem sunt apparitiones factæ à Christo postquam à mortuis resurrexit spatio dierum quadraginta, quo in terris gloriosus mansit, à Canonicis scriptoribus relatæ. Cùm dicitur, nouies tantùm apparuisse, intelligendum de apparitionibus tantùm ab Euangelistis enumeratis, & non in vniuersum de omnibus.

Sed & aliàs apparuisse, alij docent Ecclesiastici scriptores, & ipsa die resurrectionis primò Mariæ Virgini ad eius solatium, de qua præter dicta Cap. præcedenti sequentia citatus scribit Baronius: *Vetus traditio per manus maiorum, ac per subsequentia sæcula ad posteros delapsa testatur, eumdem Dominum nostrum apparuisse primum omnium sanctissimæ Genitrici Mariæ: quòd nemo pius, puto, negarit.* *Aliæ apparitiones ab Ecclesiasticis scriptoribus relatæ.* *Prima, Mariæ Matri.*

Apparuit deinde circa idem tempus Iosepho ab Arimathæa, viro iusto, qui Dominum in horto ac monumento suo nouo sepeliuit: dicitur enim in Euangelio Nazaræorum, quòd cum Iudæi, eadem vespera qua Dominum sepeliuit, eum in quodam cubiculo clauso ac sigillato reclusissent, alligantes eum primò ad columnam in ipso carcere, & cogitassent post sabbatum eum occidere; ecce statim in ipsa resurrectionis die, suspensa domo à quatuor Angelis, Dominus ad eum introiuit, eique latus aperuit, atque *Secunda, Nicodemo.*

atque illum verbis consolatus est, faciem eius extersit, & osculum dedit; ac deinde saluis sigillis eum educens ac liberans, in domum suam, quam habebat in ciuitate Arimathæa, ipsum adduxit. Huius apparitionis meminit B. Anselmus in libro de Passione, Gregorius Turonensis Histor. lib. 1. cap. 21. Quæ, inquit Salmeron To. 11. Tractat. 13. in fine, cùm beneficium contineat Iosepho exhibitum, & in nullo Scripturæ Euangelicæ repugnet, non video, quomodo hæc apparitio non sit recipienda atque amplectenda; &c.

Tertia, Ignatio martyri. Ignatio etiam martyri apparuit ipsa die resurrectionis in sero, quando discipulis absente Thoma apparuit, vt scribit sanctus Hieronymus de Scriptoribus Ecclesiasticis in Ignatio cap. 16. Et referunt Baronius Tom. 1. an. Christi 34. Salmeron. To. 11. Tract. 53. & hic alteram dedit apparitionem factam Martiali, vnà ex Christi discipulis, antequam ad cælos Christus euolaret.

Quarta, Martiali discipulo Christi.

Post ascensionem apparuit Paulo. Et hæ quidem sunt apparitiones, quibus Christus, antequam ad cælos ascenderet, se electis suis manifestauit: post suam verò ascensionem visibiliter etiam D. Paulo apparuit, vt ipsemet testatur illis verbis, *Nouissimè autem omnium tamquam abortiuo, visus est & mihi.* Corinthi semel, & Ierosolymis in templo orante, inquit Salmeron proximè citatus. Omitto apparitiones quibus se in morte iustorum ostendit, vt beatæ Virgini, beato Ioanni Euangelistæ & aliis, de quibus nihil firmiter asseuerare possumus. Et hæc de apparitionibus Christi post resurrectionem, & eorum ordine, pro instituti nostri ratione, dicta sufficiant.

1. Cor. 15. 8.

CAPVT XXVIII.

Distantia locorum sanctorum, quæ singulis diebus post Completorium in supplicationibus visitari consueuerunt à Fratribus habitantibus in templo sanctissimi Sepulchri Domini nostri. Indulgentiæ quæ in ipsis impetrentur: ad quosque de facto pertineat illorum gubernatio; quotque lampades in eisdem appensæ ardeant.

Antequam ad intentum accedam, aduerte mensuram, qua mensi fuimus distantiam dictorum locorum, esse palmum communé duodecim vnciarum; & quatuor ex ipsis gressum vnum vel passum conficiunt: nos per palmos metiemur; & hac mensura habita, altera per passus absque negotio haberi poterit. Loca diuersa de iure ad alios pertinere nouimus ab illis qui actu ea possident, vt ex alibi dictis apparet; verum illa adscribemus illis, qui actu tenent ipsorum administrationem. Indulgentias assignabimus iuxta dicta Libro 11. Cap. IV. quæ dicendo vnum *Pater noster* & *Aue Maria* obtinentur. Lampades, quas enumerabimus, licet pro maiori parte ardeant, & semper aliquæ, & in sanctioribus locis præsertim plures, & aliquando quotquot sunt, cum aliis additis; verùm omnes non semper manent accensæ. Istæ lampades ad diuersas spectant nationes, & singulæ suas accendunt, emungunt & custodiunt. In mensurando iter huius supplicationis non fuimus multum scrupulosi notando vncias, verum paullò plus minúsve erit eo quod dicemus: in aliis tamen magis exacti fuimus; & semper hac mensura, quam tibi in margine delineauimus, vsi fuimus in mensurandis Sanctuariis.

Itaque à sacello *sanctæ Mariæ Virginis de Apparitione*, vnde inchoantur supplicationes, sanctissimo Sacramento Altaris pio & supremo cultu exhibito, primum Sanctuarium quod inuisitur, est sacellum, in quo *Columna flagellationis Christi Domini* est: inde vsque ad secundum, *Carcer Christi* nuncupatum, sunt palmi 160. in illo est Indulgentia plenaria; in isto septem annorum, & totidem quadragenarum. Illud, cum omnibus in eo contentis, pertinet ad Latinos & Catholicos; istud ad Græcos. In illo ardent sex lampades, quinque ante altare sanctissimi Sacramenti; & ante alia, quæ hinc inde habet, duæ, & vna in medio sacelli, vbi posita sancta Crux fuit, quando inuenta & miraculo cognita; vel, vt aliis placet, vbi erat B. Virgo Maria, quando illi Filius suus apparuit post suam gloriosam Resurrectionem. In isto, id est, Carceris, pendent tres lampades; & ante ipsum deforis duæ.

A *Carcere Christi* retrocedendo vsque ad portam porticus, & deambulatorij siue xysti, per quam proficiscimur ad alia Sanctuaria, sunt palmi 100. ex hac vsq; ad capellam *sancti Longini* sunt palmi 60. est hîc Indulgentia septem annorum,

Tertia.

Palmus 12. vnciarum.

Vnciæ.

rum,& totidem quadragenarum. Pertinet hæc ad Abyssinos. Lampas vna in ea pendet. Ferè semper clausa: &, vt alibi diximus, in supplicationibus non visitur. Ex ista, vsque ad aliam *Diuisionis vestimentorum Christi*, quæ tertio loco veneratur, sunt palm. 30. Sunt in ea Indulgentiæ septem annorum,& totidem quadragenarum; lampades tres pertinent ad Armenos.

A capella *Diuisionis vestimentorum* vsque ad portam, per quam descendimus ad locum *Inuentionis sanctæ Crucis*, sunt palmi 20. ex hac vsque ad altare *Inuentionis* recta metiendo, sunt palmi 140. in quibus sunt duæ scalæ, de quibus statim. Hic est Indulgentia plenaria: & sanctus locus pertinet ad Catholicos; licet partem in eo habeant & Græci. Ardent ibi lampades nouem: pro Catholicis quinque, pro Græcis quatuor.

A sacrosanctæ *Crucis Inuentionis* loco & altari vsque ad gradus scalæ, sunt palmi 30. Scala est in ipsa rupe Caluariæ montis excisa, latitud. palm. 7. gradus habet 11. altitudo palm. 1. latitud. palm. 2. A summitate scalæ vsque ad ostium sacelli *sanctæ Helenæ* palm. 20. & hinc vsque ad altare eiusdem Sanctæ palm. 20. In hoc sacello est Indulgentia plenaria: curam eius habent Armeni. In toto sacello sunt lampades duodecim.

Ab ostio sacelli vsque ad alteram scalam superiorem, per quam anteà descendimus, sunt palm. 30. gradus scalæ, limine superiori excepto, sunt 29. eorum altitudo vnc. 6. latitud. palm. 1. vnc. 8. ex marmore elaborati sunt & dolati. A supremo gradu scalæ, per quam descenderamus vsq; ad capellam *Improperiorum Christi*, quam sextò visitamus, est distantia palm. 30. Est hic Indulgentia septem annorum & quadragenarum. Pertinet ad Abyssinos. Ex ea pendent tres lampades.

A capella *Improperiorum* vsque ad scalam montis Caluariæ palm. 50. Scala sacri montis est 18. graduum: non sunt omnes æquales; verùm omnium ferè altitudo est vnciarum 10. ascensus est longitudinis palmorum 20. E supremo gradu vsque ad gradum capellæ *Crucifixionis Domini* palm. 20. & ex isto vsque ad altare totidem. In sacratissimo isto sacello, quod septimo loco veneramur, est Indulgentia plenaria: curam eius habent Latini & Catholici: ardent ibi lampades trigintaquatuor.

Ex loco *Crucifixionis* reuertentes, & accedentes ad *Cauum* vbi fuit plantata & eleuata sancta Crux, quod octauo loco veneramur, per spatium incedimus palm. 40. Hic est Indulgentia plenaria. Græci sacrum locum gubernant. Pendent ibi lampades 40.

A *Cauo sanctæ Crucis* vsque ad vltimum scalæ memoratæ gradum, palm. 40. Ex isto, (sacellum Adæ transeundo, quod ad Græcos pertinet, & in quo ardent lampades tres) vsque ad *Petram vnctionis Domini*, quam nono loco inuisimus, palm. 40. longa est palm. 8. vnc. 8. Est hic Indulgentia plenaria. Pertinet ad Catholicos. Pendent super eam lampades octo diuersarum nationum.

A Petra vnctionis vsque ad locum *vbi stabant noti Christi à longè*, dum crucifigeretur, vel mulieres, dum vngeretur exanime corpus Saluatoris, palm. 40. est Indulgentia septem annorum & quadragenarum. Pertinet ad Armenos. Pendent super eum lampades tres. Ex isto loco vsq; ad sacellum sanctissimi *Sepulchri Domini nostri*, quod decimo loco veneramur, sunt palm. 50. Hic est Indulgentia plenaria. Hoc est Catholicorum. Intra antrum, vbi est locus vbi positum fuit corpus Iesu, ardent lampades quadragintaquatuor; in capella Angeli, octodecim: exteriùs circa totum Sanctuarium pendent nouemdecim. Latinorum sunt triginta, aliæ aliarum nationum.

A *sanctissimo Sepulchro* vsque ad locum *vbi Christus* stans post suam Resurrectionem in hortulani habitu *apparuit Mariæ Magdalenæ*, quem vndecimo loco veneramur, palm. 40. Est Indulgentia septem annorum & quadragenarum. Pertinet ad Catholicos. Supra ipsum pendet lampas vna, altera supra locum proximum vbi erat Maria Magdalena: & tres sunt in sacello proximo, huic Sanctæ dicato.

A præcedenti Christi loco vsque ad capellam & altare *sanctæ Mariæ Virginis de Apparitione*, quod duodecimo & postremo loco in his sacris supplicationibus veneramur, sunt palm. 40. Est Indulgentia plenaria.

Multò plures aliæ lampades sunt, quæ circa sanctissimum templum accenduntur in maioribus solemnitatibus; vt in choro & Ecclesia Græcorum, suprà in porticibus nostris, & in superiori loco Armenorum, & quædam aliæ; sed singulariter placuit illas recensere, quæ pro maiori temporis parte ardent. Istæ in summa sunt 218. alias non enumeraui; nam & variantur. Spatium totum, quod deambulatur in processione, erit palm. 980. & graduum 2. palmorum 490. circiter.

PERE-

PEREGRINATIO III. *in qua recensentur & elucidantur quatuor memorabilia loca, quæ circa templum Dominicæ Resurrectionis extrà visuntur. I. Platea Ecclesiæ sanctissimi Sepulchri Domini nostri. II. vbi Melchisedech occurrit Abrahæ, & obtulit panem & vinum. III. vbi Abraham voluit Isaac filium suum sacrificare. IV. Arbor, vbi erat aries, quem Abraham pro Isaac sacrificauit.*

CAPVT PRIMVM.

De platea Ecclesiæ sanctissimi Sepulchri & locis in ea contentis, quæ primò occurrunt in tertia Peregrinatione.

EGressi pij fideles ex Ecclesia sanctissimi Sepulchri Domini nostri, vel aliàs, maiorem nacti opportunitatem, visitant & alia loca quæ circa ipsam aliqua illustri memoria consignata perhibentur, vel quouis titulo veneratione digna; omnia enim ibi sancta & dignissima. Et quod primò occurrit, est platea Ecclesiæ sancti Sepulchri, cum nonnullis circa ipsam extructis sacellis aliisve locis.

Platea sancti templi forma, & in ea contenta. Platea hæc, quantum ad situm, est ante fores & plagam Meridionalem Ecclesiæ; pulchra est & spatiosa, tota planis, dolatis albisque marmoribus delapidata: est longitudinis 46. latitudinis 20. circiter gressus. Ad dexteram partem & Occidentem prope portam Ecclesiæ est turris, siue campanile pulchrum satis, eleganter & affabrè constructum ex elaboratis marmoribus; etsi satis etiam demolitum infidelium & temporis iniuriâ: est sine campanis; superioribus tamen annis fuisse in eo campanas, etsi fractas, postquam vltimò capta fuit Ierosolyma per Saladinum, oculatus testis fide dignissimus sanctus Antoninus testatur 2. p. Hist. tit. 17. cap. 9. §. 15. *Capta Ierosolyma, omnes Ecclesiarum campanas, malleis,* inquit, *confringi fecit. Vidi ego in campanili sancti Sepulchri adhuc campanas confractas; quas vsque in diem hodiernum, in vituperium Christianorum, Saraceni suspensas tenent.* Hæc ille. Ex hac eadem parte, & prope campanile, altera est Ecclesia sanctæ Mariæ Magdalenæ; in qua hinc inde sunt altaria ad honorem sanctorum Nicolai & Andreæ erecta. Fuit quorumdam opinio, sanctum Iacobum, primum Ierosolymorum Episcopum, fratrem Domini appellatum, ibi Missam celebrasse, & in Episcopum consecratum; ceterùm id potiùs in monte Sion contigisse, alibi de eo agentes, probabiliter diximus.

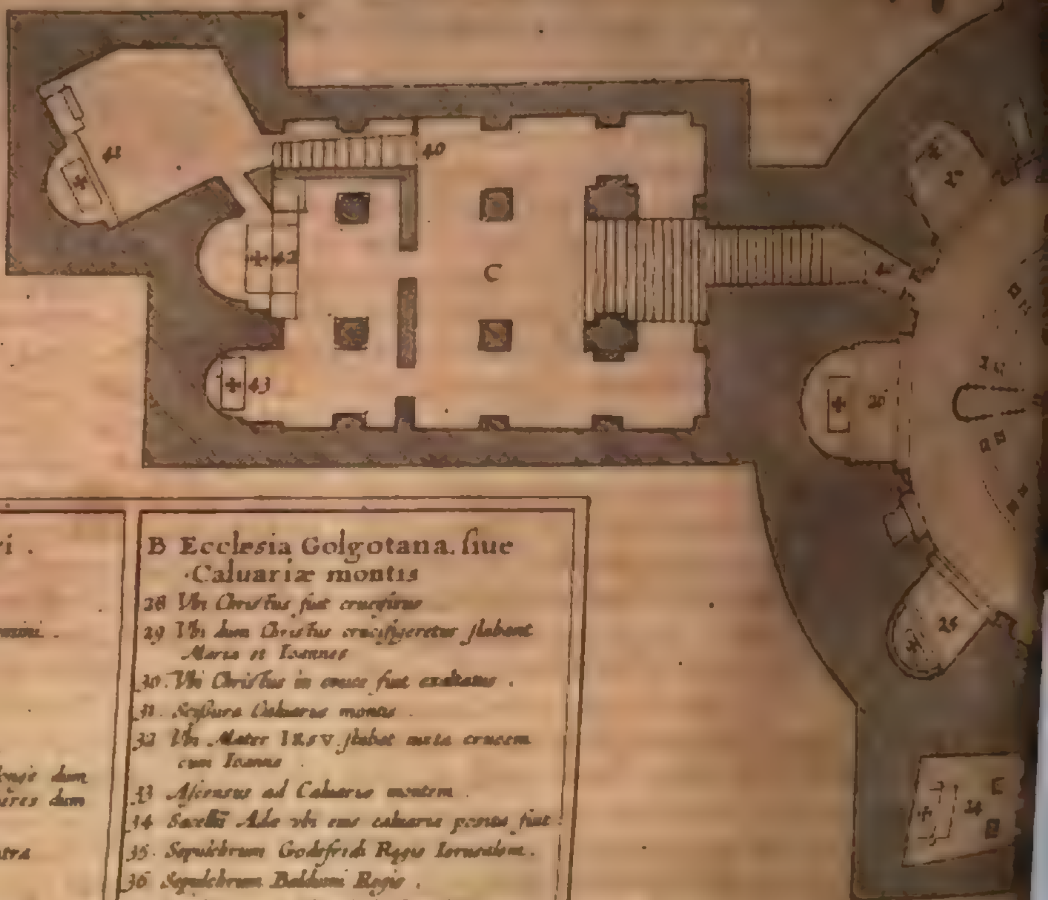
Ex altera parte plateæ, & læua portæ Ecclesiæ sancti Sepulchri, & ad murum eius, est scala, per quam olim ad Caluariæ montem & Ecclesiam ipsam ascendebatur: vbi est capella illa in loco ædificata, vbi manebant beata Virgo & D. Ioannes dum Christus crucifigebatur, cuius Cap. XXXVII. primæ Peregrinationis mentionem fecimus. Dicitur, tempore quo Christiani Terram sanctam possidebant, per ipsam ad templum transisse vel ex eo exisse peregrinos, ne dationem templi fraudarent: tunc enim peregrini pro illius templi ingressu quamdam pecuniæ quantitatem soluebant, vt in præsentia soluunt Turcis ingredi volentes, nunc illius ianua clausa est; & ex vna & maiori dumtaxat porta Meridionali, cuius claues tenent Turcæ, est in sanctam Ecclesiam introitus. Subtus hoc, sacellum alterum est huic persimile, sed renouatum & dealbatum: Sancta Maria Golgotha appellatur; quoniam eo loco mansit, vt iam dixi, beata Virgo, dum in Golgotha vidit Filium suum crucifigi: quare hoc cum superiori pro vno computari potest. Interioris curam habent Abyssini Æthiopes. *Sacellum S. Mariæ in Golgotha.*

A latere huius sacelli & angulo plateæ, est sacellum alterum D. Michaëli Archangelo, siue sanctis Angelis, dicatum. *Sanctorum Angelorum.*

Alterum insuper D. Ioanni Baptistæ sacratum. Hæc veteri communi traditione recepta, legi etiam in vetusto manuscripto libello de locis Terræ sanctæ. Ex hac ipsa parte sunt ampla ædificia; quæ arbitror esse Monasterium vnum ex illis quorum meminit Guihel. Tyrius lib. 18. de Bello sacro c. 4. & 5. & Antoninus 2. p. Hist. tit. 17. c. 9. §. 2. alterum verò, vbi dicitur communiter esse domus Simonis Pharisæi. & ex istis Auctoribus hæc accipe. Eo tempore quo infideles detinebant Regnum Ierosolymitanum, antequam caperetur à Christianis Duce Godefrido Bullonio, non defuerunt de Occidentalibus partibus, qui deuotionis aut commerciorum gratia loca sancta aliquando visitarent; inter quos fuerunt Amalphitani, oriundi à Malphia, Apuliæ ciuitate in Italia: hi cùm primi merces vtiles & peregrinas, quas Oriens priùs non nouerat, ad partes Syriæ, lucri faciendi gratia, de- *S. Ioannis Baptistæ.*

ICHNOGRAPHIA TEMPLI RESVRRECTIONIS DOMINI, cum eiusdem peculiarium locorum notis.

Continet hoc Templum tres particulares Ecclesias eodẽ muro comprehensas. Prima, Sepulchri Domini; secunda, Caluariæ montis; tertia, S. Crucis appellatur. In locis notandis, Eusebium Cæsareensem sequemur, vbi de illis agit; alias veterẽ traditionẽ. Et quia Caluariæ mons eminet pauimento templi, in eodem loca superiori parti respondentia notabimus. Loca alia extera ad sacrum Templum pertinentia, et ad ministrorum templumque frequentantium vsum deputata, non omnia sunt delineata, et quæ delineata, non omnia suis numeris sunt signata.

A Ecclesia S. Sepulchri.

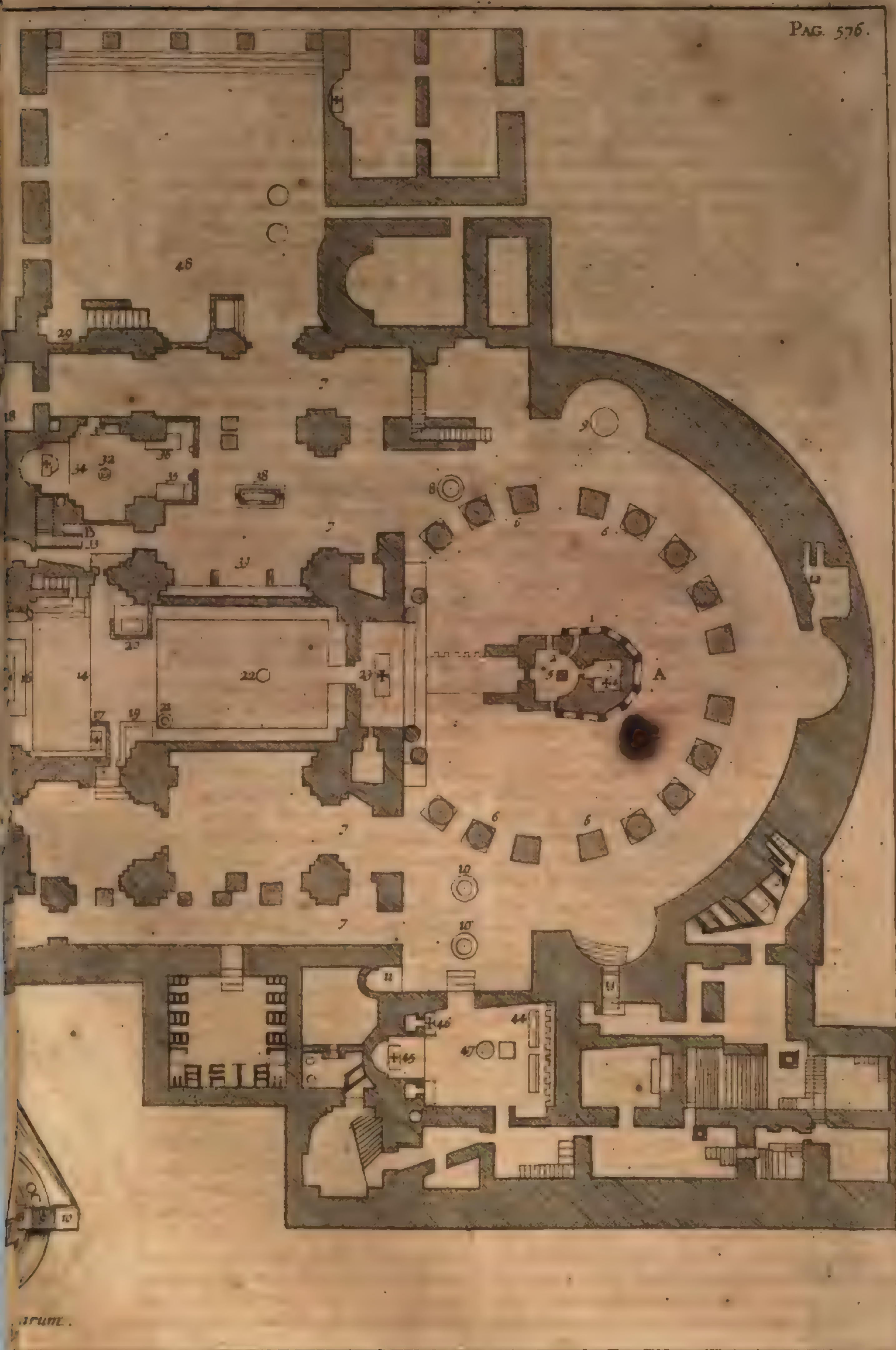
1. *Sacellum S. Sepulchri.*
2. *Sacellum Angeli.*
3. *Capellula ubi Sepulchrum Domini.*
4. *Sepulchrum Domini.*
5. *Petra Angeli.*
6. *Columnæ et parastatæ*
7. *Xysti gemini, siue porticus.*
8. *Vbi noti Christi stabant à longè dum erat cruci affixus, et mulieres dum erat inunctus.*
9. *Vbi mulieres respiciebant contra Sepulchrum.*
10. *Vbi Christus Magdalenæ apparuit.*
11. *Sacellum S. Mariæ Magdalenæ.*
12. *Sepulchrum Ioseph ab Arimatæa*
13. *Porta Templi.*
14. *Angustiæ, Sanctuarium, et Constantinianæ*
15. *Duodecim columnæ in duodecim Apostolorum memoriam.*
16. *Altare maius.*
17. *Altare trium Regum.*
18. *Sedes Romana Patriarchalis.*
19. *Sedes Patriarchalis Alexandrina.*
20. *Sedes Antiochena, nunc Ierosolymitana.*
21. *Baptisterium Græcorum.*
22. *Medium mundi secundum Græcos.*
23. *Altare ante Sepulchrum Domini.*
24. *Carcer Christi.*
25. *Capella S. Longini, siue Tituli S. Crucis.*
26. *Capella diuisionis vestimentorum Christi.*
27. *Capella improperiorum Christi.*

B Ecclesia Golgotana, siue Caluariæ montis

28. *Vbi Christus fuit crucifixus*
29. *Vbi dum Christus crucifigeretur stabant Maria et Ioannes*
30. *Vbi Christus in cruce fuit exaltatus.*
31. *Scissura Caluariæ montis.*
32. *Vbi Mater IESV stabat iuxta crucem cum Ioanne.*
33. *Ascensus ad Caluariæ montem.*
34. *Sacellũ Adæ vbi eius caluaria posita fuit.*
35. *Sepulchrum Godefridi Regis Ierusalem.*
36. *Sepulchrum Balduini Regis.*
37. *Sepulchrum Melchisedech secundũ Græcos.*
38. *Vbi Christus fuit inunctus.*
39. *Sepulchra alia Regum Ierusalem.*

C Ecclesia S. Crucis.

40. *Descensus ad Ecclesiam, et locum Inuentionis S. Crucis.*
41. *Vbi S. Crux inuenta fuit.*
42. *Sacellum S. Helenæ.*
43. *Altare boni Latronis.*
44. *Sacellum S. Mariæ V. de Apparitione.*
45. *Altare maius et SS. Sacramenti.*
46. *Altare Columnæ flagellationis*
47. *Vbi S. Crux posita fuit post illius inuentionem et cognita.*
48. *Platea Templi*

48
29
7
9
8
6
6
A
33
32
34
35
36
28
14
22
23
17
19
20
21
7
6
6
10
10
7
11
44
46
45
47
arum.

deportassent, apud illius regionis dominum gratiam meruerunt; cumque isti adverterent, venientes ad loca sancta orationis causa non habere intra sanctam Ciuitatem domicilium vbi moram facerent; facultatem a Calipha, Rege Ægypti & Ierusalem; ædificandi oratorium & locum prouenientibus Christianis obtinuerunt. Fuit prope Dominicum Sepulchrum assignatus situs.

Itaque, sumpta à Mercatoribus pecunia, ante ianuam Ecclesiæ Dominicæ Resurrectionis Monasterium erexerunt in honorem S. Mariæ Virginis Dei Genitricis. Et quoniam Latini & Itali locum illum fundauerunt, Monasterium Italorum & S. Mariæ de Latina longo tempore fuit appellatum: quo facto; de partibus suis tam Monachos quàm Abbatem adducentes, locum regulariter instruxerunt. Confluentibus autem ex partibus Occidentalibus ad loca venerabilia Ierusalem visitanda, maximè iis quibus ad victualia procuranda de proprio expensæ non suppetebant, de prædicto Monasterio vtcumque fraternaliter ministrabatur. Erexerunt autem in dicto loco altare in honorem B. Ioannis Ἐλεημονός. Hic fuit Patriarcha Alexandrinus; cuius pia studia & liberales eleëmosynas enarrat omnis Ecclesia Sanctorum, vnde à sanctis Patribus vocatus est Ioannes Ἐλεήμονος, quod interpretatur misericors. Huic loco venerabili, qui se ita charitatiuè ad omnes extendebat, neque reditus erant, neque possessiones; sed prædicti ciues Amalphitani, collectam inter se pecuniam; quasi per symbolum, per eos qui ad partes illas nauigabant, Abbati pro tempore existenti offerebant. Ita ergo per multorum annorum curricula, quousque placuit summo rerum Opifici Deo ciuitatē sibi amabilem à cultu purgare Gentilium, & suo cultori restituere populo, prædicto modo mansit locus ille.

Ædificatum etiam fuit à Deum timentibus non longè à dicta Ecclesia S. Mariæ in Latina Monasterium feminarum in honorem S. Mariæ Magdalenæ; & sorores sub certo numero positę, ad obsequium fuerunt aduenientium mulierum; de quo nos alibi. In quo Monasterio, tempore quo capta fuit à Christianis sancta Ciuitas, reperta fuit Abbatissa quædam nomine Agnes, natione Romana, sanguine & sanctitate illustris; quæ multos etiam annos vixit post captam ciuitatem: in altero item virorum Monasterio & hospitali inuentus fuit vir quidam sanctissimæ conuersationis & eximiæ charitatis Gerardus nominatus, qui ex Abbatis præcepto hostium infidelium tempore Monachis inseruiebat. Nam in istis locis, si tamen ea sunt de quibus citati Auctores, non hospitales & Catholici manent; sed in priori schismatici Armeni & Æthiopes, in posteriori Turcæ. Fieri etiam potuit vt prius Monasterium fuerit vltra carcerem D. Petri, vbi sunt ruinæ præexistentis ædificij; quæ Ecclesia hospitalisque sancti Ioannis appellantur.

Post meum primum è Terra sancta discessum legi apud quemdam Auctorem, in medio huius plateæ esse petram paruam scissam, in cuius medio est sculpta sancta Crux; quòd ibi Christus, dum crucem ad montem portabat, cecidit defessus. Insuper, quòd ibi Heraclio Imperatori, post comparatam de Persis & Chosroë victoriam, & conquisitam Dominicam Crucem, volenti cum pompa ipsam deferre ad locum vbi plantata fuerat priùs; clausis miraculosè foribus Ecclesiæ, illam ingredi prohibitus fuit: dictumque ei ab Angelo, non ea pompa Christum Dominum montem illum ascendisse; quare nec sibi permittendum fore, &c.

Sedenim, nisi mea me fallit opinio, vtrumque falsum videtur, & sine fundamento dictum: illud quidem, quoniam, secundùm probabiliorem sententiam, postquam Simon Cyrenæus angariatus fuit ferre crucem post Iesum; quod fuit multò antequàm huc Iesus perueniret, vt alibi visum est, non ampliùs eam portauit Reparator noster; & consequenter nec sub ea potuit defessus, notato prope Caluariam loco, cecidisse. Fateor etiam, me illam crucem Ierosolymis non vidisse, nec ostensam fuisse. Aliud etiam multò improbabilius videtur: etenim non hìc prohibitus fuit Heraclius templum ingredi, sed extra ciuitatem; & ab Episcopo Ierosolymorum admonitus, si vellet ingredi, regium apparatum deponeret, & vile indumentum assumeret. Ita enim dicit Ecclesia in festo Exaltationis sanctæ Crucis, post alia: *Heraclius, vt erat auro & gemmis ornatus, insistere coactus est in porta, quæ ad Caluariæ montem ducebat. Quo enim magis progredi conabatur, eo magis retineri videbatur. Cumque ea re & ipse Heraclius & reliqui omnes obstupescerent: Zacharias Ierosolymorum Antistes, Vide, inquit, Imperator, ne isto triumphali ornatu, in cruce ferenda parum Iesu Christi paupertatem & humilitatem imitere. Tum Heraclius, abiecto amplissimo vestitu, detractisque calceis, ac plebeio amictu indutus, reliquum viæ facilè confecit, & in eodem Caluariæ loco crucem statuit, vnde fuerat à Persis asportata.* Et hæc de platea Ecclesiæ sancti Sepulchri & eius interioribus locis.

CAPVT II.

De loco vbi Melchisedech occurrit Abrahæ, & obtulit panem & vinum, qui secundò inuisitur in tertia Peregrinatione.

POst venerationem locorum quæ inferiùs circa plateam Ecclesiæ sanctissimi Sepulchri visitari consueuerunt, ascendimus superiùs ex porta quæ est in eius Orientali parte, & ferè in principio illius, ad veneranda alia tria loca quæ ad Ecclesiam Dominicæ Resurrectionis pertinent, etsi extra illius circuitum sint; non tamen ab ea dissita, sed in ipsomet Caluariæ monte situata; de quibus præsenti ex duobus sequentibus Capitibus seorsim mentionem faciemus; & sunt quæ sequuntur. Locus alter, in quo erat aries, quem pro Isaac obtulit S. Abraham: alter, vbi S. Patriarcha extendit manum suam super puerum, vt illum Domino immolaret. Tertius, vbi Melchisedech Abrahæ occurrit, & ei benedixit. Sunt omnia proxima & contigua; & isto ordine inueniuntur quo enumerata sunt, dum ex iam dicta porta ad scalas & alia habitacula accedimus; verum conuerso ordine de ipsis nos agemus, vt ordinem historiæ sequamur, agendo primò de iis quæ priùs contigerunt.

Igitur agentes nunc de loco, vbi Melchisedech occurrit Abrahæ reuertenti de cæde & victoria quatuor Regum, eique benedixit, &c. tria inuenio facta in illo occursu Melchisedech & Abrahæ; duo à Melchisedech, ab Abraham alterum. Melchisedech in primis, cùm esset Sacerdos & Rex, vt dicitur Gen. 14. & ad Hebr. 7. & docet Philo in libro de Abraham, in libro de Congressu quærendæ eruditionis gratia, & in lib. 2. Allegor. legis, & Iosephus lib. 1. Antiquit. omnium consensum esse dicit, vt Sacerdotem obtulisse sacrificium Deo, & benedixisse Abrahæ; deinde vt Regem eidem Abrahæ & socus eius splendidum præparasse conuiuium. Abraham verò alterum præstitit; vt enim se illi gratum ostenderet, Sacerdotem & Regem agnosceret, dedit ei decimas ex omnibus. De hoc & primo à Melchisedech præstito hæc accipe ex Genesi, citato loco: *At verò Melchisedech Rex Salem, proferens panem & vinum, erat enim Sacerdos Dei altissimi, benedixit ei, & ait: Benedictus Abram Deo excelso, qui creauit cælum & terram: & benedictus Deus excelsus, quo protegente, hostes in manibus tuis sunt. Et dedit ei decimas ex omnibus.* idem Hebr. 7. De altero vero, id est, de parato conuiuio, sic scribit Philo libro de Abraham, postquam de cæde illorum quatuor Regum egisset: *Nec priùs, inquit, reuersus est Abraham quàm, hostibus Regum copiis deletis, reduxit patris filium; adeptus egregiam victoriam, auctusq; ingenti equorum & iumentorum numero prædaq; opulentissima. Eum verò redeuntem conspicatus magnus ille Dei maximi Pontifex* (Melchisedech) *reducentemq; suos omnes ad vnum incolumes & victores; attonitus tanti facinoris magnitudine, & id, quod verum erat, cogitans, præsentem ei opem diuinam adfuisse, manus ad cælum tendens, fausta illi precatus est; mactatisq; victimis, splendidum epulum sociis omnibus dedit gratulabundus, non minus lætus, quàm si eius propria fuisset victoria. Nec sanè fuerat aliena, si rem verè æstimas. Amicorum omnia esse communia, prouerbio credimus; præsertim autem bonorum virorum, quibus nihil magis cordi est, quàm vt Deo placeant.* Eadem de benedictione, gratiarum actione, & decimis Abrahæ Melchisedech oblatis habet Iosephus lib. 1. Antiq.

Melchisedech Deo sacrificium obtulit, & Abrahæ conuiuium parauit.

Abraham ex omnibus dat decimas Melchisedech.

Aduerte in eo quod dicit Philo, Melchisedech mactasse victimas, per victimas non sacrificium animalium, sed sacrificium panis & vini intelligendum esse; nam non aliud sacrificium obtulisse, certò scimus ex Moyse & D. Paulo.

Verùm vbi memorata contigerint, non omnium eadem est sententia, sed triplex. Prima est Iosephi loco nunc citato, qui dicit contigisse in loco quem *campum Regis* vocant. Hic est conuallis illustris, quam in dimidia tribu Manasse I. descripsit Adrichomius num. 24. *Conuallis illustris*, inquit, *quæ & vallis Saue, & vallis Regis, Iosepho campus Regius dictus, propter sui fertilitatem & amœnitatem. Hodie Aulonem Palæstini nominant, Septuaginta transtulerunt pro valle campum. Incipit à mari Galilææ à Bethsan, & extenditur per totum desertum Iordanis vsque ad mare Mortuum; eratq; illustrissima, priusquam Dominus subuerteret Sodomam & Gomorrham, quæ medio Iordane irrigabantur sicut Paradisus Domini, & sicut Aegyptus.* Et D. Hieronymus in Epistola quam scripsit ad Euagrium, dicit ex sententia Hebræorum, in hac valle & Melchisedech & Regem Sodomorum occurrisse Abrahæ.

De loco occursus Melchisedech Abrahæ sententiæ tres.

Prima, in valle Regis.

Secunda est Brocardi 1. Part. cap. 6. qui non hîc, sed ad radicem montis Thabor euenisse ait: in cuius montis fastigio contigit Transfiguratio Domini; & hanc dicit esse generalem traditionem in illa regione, & ita credi ab omnibus. Et ibidem describit locum Adrichomius in Descriptione tribus Issachar num. 28. dicens ex Nicephoro

Secunda, ad radicem montis Thabor.

phoro lib. 8. Hist. Eccles. cap. 30. *Hic Abrahæ à cæde hostium reuertenti, & liberato Lot fratris sui filio, occurrit Melchisedech cum pane & vino: vbi adhuc mensa Melchisedech ostenditur, Gen. 14. Brocard. Bred. Fret. Salig. To. 2. c. 8.* An mensa hæc illa est quæ ostenditur ibi Christus satiauit 4000. hominum, & mensa Christi appellatur? hæc est in via veniendo ex mari Galilæ ad Thabor.

Verum si hæc sententia tempore Brocardi erat communis in illis partibus, certè non ante Brocardum, nec nostro. Nec quid tale audiui in partibus illis: cumque illac pertransissem, non fuit talis locus indicatus vel insinuatus, etsi curiose plura inquisissem. Forte, dicet aliquis: Non fuit qui ostenderet.

Tertia, in monte Caluariæ.

Quare sit tertia & postrema sententia, diebus nostris in partibus illis communi traditione diffamata, in monte Moria & Caluariæ, qui illius pars est, Abraham habuisse Melchisedech obuium, &c. Nec noua est hæc sententia, sed antiquissima. Eupolemus enim antiquissimus apud Eusebium lib. 9. de Præparatione Euang. cap. 4. tradit, Abram reuertentem ex hostium cæde acceptum esse liberaliter à Melchisedech in vrbe Agariza: quæ vox Latinè sonat montem Altissimi; & sine dubio significatur vrbs Ierusalem in altissimo monte, qui singulariter Deo dicatus erat, ædificata. Et tanto probabilior erit hæc sententia, si secundum communiorem & probabiliorem dicatur, Melchisedech fuisse Regem Ierusalem.

Ad huius opinionis & traditionis confirmationem liceat & hanc congruentiam adducere. Melchisedech Rex & Sacerdos fuit expressa figura Christi Domini; qui Rex pacificus & Sacerdos secundum ordinem Melchisedech in sacris Litteris appellatur; & singulariter Hebr. 7. docet S. Paulus. Igigitur si dicamus, Ierosolymis in monte Moria & Caluariæ Melchisedech Abrahæ occurrisse, & sacrificium obtulisse, belle præfiguratum in illo habemus sacrificium, quod verus Rex & Sacerdos Christus Dominus sui corporis & Sanguinis in ara crucis & in hoc Caluariæ monte Æterno Patri pro totius mundi salute obtulit. Et quoniam illud credidit antiquitas; ibi, in illius facti memoriam, sacellum extruxit, quod vsque in præsentem diem a Christianis eo intuitu inuisitur, & colitur.

Nec Iosephi sententia nobis refragatur, si dicamus, vallem Regis esse vallem Hennon, quæ adiacet Ierosolymis ex parte Orientali, vt ex ipsomet Iosepho & Scriptura sacra probat Villalpandus Tom. 3. in Apparatu vrbis & templi Par. 1. de vrbe lib. 1. cap. 14. vbi etiam probabili ratione ostendit, ibi Abrahamum conuenisse Melchisedechum: non, inquam, refragatur nostræ sententiæ illa Iosephi, quoniam non distat hæc vallis à Caluariæ monte. Et fieri potest, vt in valle Saue, siue Regis, Melchisedech obuium habuerit Abrahamum, & in memorato Caluariæ montis loco decimas acceperit, & sacrificium obtulerit. Forte erat hic templum, quod sibi Melchisedech ædificauerat, vt testis est Iosephus lib. 1. Bell. cap. 18. Et si hoc verum esset, cùm in templo offerantur sacrificia, & tunc obtulerit quando Abrahæ occurrit, consequens est, eum Ierosolymis obtulisse, & non in loco assignato à Brocardo, vel alibi.

CAPVT III.

De loco vbi Abraham voluit Isaac filium suum sacrificare, qui tertiò honoratur in tertia Peregrinatione.

PRæcedenti sacello sacrificij Melchisedech proximum est alterum ad illius læuam partem (hoc enim primò occurrit, & ex isto in illud intramus) a fidelibus ædificatum in honorem Abrahæ Patriarchæ: quòd, secundùm veterem traditionem, credatur ibi iussu Domini S. Patriarcham voluisse vnigenitum filium suum Isaac sacrificare, sed ab eodem Deo prohibitum, eius loco arietem ex proximo loco acceptum sacrificasse. Hinc fideles, vt tantæ obedientiæ illustrissimique facinoris conseruaretur memoria, ad honorem tanti Patriarchæ dictum sacellum ædificarunt. In marmore pauimenti incisus est Abraham cum extenso gladio super filium Isaac, cum Angelo ipsum, ne filium occideret, prohibente. Rem gestam sequentibus verbis descripsit Moyses Gen. 22, 9. *Et venerunt ad locum,* Abraham ac Isaac, *quem ostenderat ei Deus, in quo ædificauit altare & desuper ligna composuit: cumq; alligasset Isaac filium suum, posuit eum in altare super struem lignorum. Extenditq; manum, & arripuit gladium, vt immolaret filium suum. Et ecce Angelus Domini de cælo clamauit, dicens: Abraham, Abraham. Qui respondit: Adsum. Dixitq; ei: Non extendas manum tuam super puerum, neq; facias illi quidquam: nunc cognoui quod times Deum, & non pepercisti vnigenito filio tuo propter me. Leuauit Abraham oculos suos, viditq; post tergum arietem inter vepres, hærentem cornibus, quem assumens obtulit holocaustum pro filio. Appellauitq; nomen loci illius, Dominus videt. Vnde vsque hodie dicitur: In monte Dominus videbit.*

Caluaria mons locus immolationis Isaac, & arietis pro eo.

Locum verò esse Caluariæ montem, non modò communi fama asseritur in par-

tibus istis, sed & maiorum traditione per generationes singulas ad posteros dilapsa, veteres nonnulli Patres tradiderunt: at vnum vel alterum audiamus. D. Augustinus Serm. 71. de Tempore: *Hieronymus Presbyter*, inquit, *scripsit, ab antiquis & senioribus Iudæis se certissimè cognouisse, quòd ibi immolatus sit Isaac, vbi posteà Christus crucifixus est. Denique ab eo loco vnde B. Abraham iussus est proficisci, tertio die ad locum, vbi Christus crucifixus est, peruenitur.* Hactenus ex Hieronymo Augustinus.

Si quis dicat, id non inueniri in Operibus D. Hieronymi, nisi in Commentariis in Marc. cap. 15. qui falsò Hieronymo adscribuntur; Respondeo, hoc non officere: nam etsi nobis non suffragaretur eius auctoritas, si illud tantùm inuenitur in Commentariis eius in Marcum, & illi verè illius non sint, suffragabitur saltem auctoritas antiquissimi & probatissimi Scriptoris, cuius Opera tanti fiunt, vt inter alia Hieronymi fuerint adscripta; & Hebræorum veterum traditio, quæ ibi refertur hisce verbis: *Et perducunt eum in Golgotha, quod interpretatur Caluaria. Tradunt Iudæi, quòd in hoc montis loco immolatus est aries pro Isaac: vt ibi decolletur, id est, Christus à carne sua carnali, videlicet Iudæa, separetur.* Hactenus ibi.

Vel dicatur, credendum esse, S. Hieronymum verè dixisse, si credere debemus, vt par est, D. Augustino, qui asserit, illud Hieronymum scripsisse: quòd si in eius Operibus non inuenitur, illa scriptura vel Epistola ad Augustinum directa periit.

De hoc ipso loco videntur intelligenda verba D. Augustini, quæ immediate iam adductis subiecit: *Etiam hoc*, inquit, *antiquorum relatione refertur, quòd & Adam primus homo in ipso loco, vbi crux fixa est, fuerit aliquando sepultus; & ideò Caluariæ locum dictum esse, quia caput humani generis ibi dicitur esse sepultum. Et verè, fratres, non incongruè creditur, quia ibi erectus sit Medicus, vbi iacebat ægrotus. Et dignum erat, vt vbi occiderat humana superbia, ibi se inclinaret diuina misericordia: & Sanguis ille pretiosus, etiam corporaliter puluerem antiqui peccatoris dum dignatur stillando contingere, redemisse credatur.* Hactenus Augustinus.

In eo eleëmosynæ colliguntur.

Et Beda de Locis sanctis cap. 2. hæc in eamdem sententiam scribit: *In loco autem illo, quo Abraham altare ad immolandum filium construxit, mensa est lignea non parua, in qua pauperum eleëmosynæ solent à populo deferri.* Etiam in præsentia ibi pauperum colliguntur eleëmosynæ, secundùm veterem consuetudinem.

Valet ad dicta congruentia adducta in fine Capitis præcedentis. Et profectò, vt cum figurato esset antiquæ figuræ memoria, duo hæc sacella à piis fidelibus constructa fuère. Solo pariete seiunguntur à loco vbi Christus fuit crucifixus, & in cruce exaltatus. Lege Adrichomium in Descriptione Ierusalem num. 53. & Barradium, qui huius est sententiæ, Tom. 2. Concord. Euang. lib. 3. cap. 11. & lib. 4. cap. 10.

Mons Caluariæ, Moria dicitur.

Quæ si vera sunt, manifestè apparet, quàm verè & propriè, imò verissimè & propriissimè dixerimus Cap. XXXIV. 1. Peregrin. huius Lib. Caluariæ montem *Moria* appellari in veteri Testamento. *Moria* enim nomen olim inditum erat toti regioni montosæ, id est, Iudææ, & non monti alicui particulari; sed posteà, ex facto Abrahæ, appropriatum fuit monti in quo voluit Abraham filium suum sacrificare. Et Villalpandus Tom. 3. in Ezech. lib. 1. cap. 8. dum agit de monte Moria, hoc probat ex verbis illis Domini ad Abraham: *Tolle filium tuum vnigenitum, quem diligis, Isaac, & vade in terram visionis* (Hebr. *Moria*) *atque ibi offeres eum in holocaustum super vnum montium quem monstrauero tibi.* Gen. 22. 2. Si enim nomen regionis non fuisset notum, frustrà dixisset, *in terram Moria*, siue *visionis*: cùm non solùm mons in regione, sed regio & mons ipse demonstrandus esset. Quòd si montis alicuius nomen esset proprium Moria, non dixisset Dominus, *super vnum montium, quem monstrauero tibi*; sed satis fuisset dixisse, Ibi offeres illum. Quare cùm montem se demonstraturum Abrahamo polliceatur Deus, non regionem; clarè patet, regionem ex nomine cognitam illi fuisse, montem verò ex diuina demonstratione notum futurum. At posteaquam filij oblationem, suffecto ariete in locum Isaaci, acceptauit Deus, eoque facto libertatem generis humani Iesu Christi Domini ac Saluatoris morte parandam cognouit Abrahamus, in memoriam tantorum mirabilium, nomen, quod commune regioni fuerat, peculiari quadam ratione monti indidit. ac si diceret: Iam non ampliùs regio hæc Mona vocabitur, sed hic tantùm mons dicetur Moria. quod apertè testatur Historicus sacer subdens: *Appellauitq; nomen loci illius, Dominus videt. Vnde vsque hodie dicitur: In monte Dominus videbit.* Quale autem fuerit hoc montis nomen, indicat Auctor libri Paralip. sic scribens: *Et cæpit Salomon ædificare domum Domini in Ierusalem in monte Moria, qui demonstratus fuerat Dauidi patri eius.* 2. Paral. 3. 1. Ex quorum collatione locorum id certè intelligendum videtur, eiusdem significationis esse nomen Moria, & illud alterum, quod interpretatur, *Dominus videbit.* Hactenus ex Villalpando. Et ita

ita habemus, nomen Moria, commune prius montosæ regioni, ex celebri facto Abrahæ appropriatum fuisse monti Caluariæ in ea sito; vbi factum illud operatum fuit.

CAPVT IV.

De arbore vbi erat aries quem accepit Abraham, & obtulit in holocaustum Domino pro Isaac filio suo, quæ quarto loco occurrit in tertia Peregrinatione.

NOn longè à loco vbi Abraham voluit Isaac filium suum sacrificare, de quo superiùs, ostenditur in atrio olea quædam antiquissima in plures ramos partita; quæ illa esse veteri traditione perhibetur, vbi erat aries ille inter ramos illius cornibus hærens, quem accepit Abraham, & immolauit Domino pro Isaac filio suo. Factum hoc descriptum habemus Gen. c. 22: postquam enim dixisset Moyses, quomodo Angelus Domini prohibuerit Abraham, ne extenderet manum suam in filium, subdit: *Leuauit Abraham oculos suos, viditq. post tergum arietem inter vepres hærentem cornibus, quem assumens obtulit holocaustum pro filio*, &c.

In Caluaria monte arbor vbi acceptus sacrificandus aries pro Isaac. Veritas præsentis traditionis pendet ex alia, de qua Capite præcedenti: etenim in eodē loco quo Abraham voluit immolare filium, inuenit arietem; igitur si fuit in memorato loco montis Caluariæ, & prope hunc alter erit vbi aries inuentus fuit.

Obiectio. Nec inconueniens aliquod est, dicere, illam arborem vere esse illam in qua aries inuentus fuit; lignum enim habet spem: & ad hoc propositum faciunt quæ alibi dicentur de Terebintho B. Mariæ Virginis: nisi dicas fuisse illam arborem, veteri euulsa, pro signo plantatam. Sed, illo admisso, scrupulus proponendus & diluendus est. Sacer Textus inquit, arietem illum fuisse hærentem inter vepres, & non inter ramos arboris, vel oleæ, vel ad oleam appensum fuisse cornibus; quomodo ergo hæc olea erat illud vepretum ex quo acceptus fuit aries? vepretum siquidem appellauit D. Hieronymus ex Hebr.

Responsio. Respondeo (omisso illo modo dicendi, quòd olea illa tantum locum designet) pro vepribus esse Hebraicum nomen *sabac* multiplex, vt docent Linguæ sanctæ periti, quod non vepretum tantum, sed etiam arborem significat; vnde variè transtulerunt interpretes. Auenezra ex Hebræis & Chaldæis interpretatus arborem legit, *postquam appensus est in arbore cornibus*; David Kimhi ramum, sicque pro nomine specifico genericum transtulit, quod ad quamlibet speciem arboris transferri potest, vel ad vepres, vt Vulgata, vel ad vepretum, vt Aquila, D. Hieronymo referente in traditionibus Hebr. in Gen. cap. 22. vel ad virgultum, vt D. Ambrosius loco inferius citando, & alij. Atque ita habemus, quomodo genericum nomen specificè à pluribus fuerit acceptum; & meritò: quia quod est in aliquo genere, est in aliqua specie illius generis, vt loquuntur Philosophi. Quare non mirum, si antiqua illa traditio pro arbore acceperit oleam.

Et si res ita se habet, mirè designatur Crucis mysterium, quæ à sancta Ecclesia appellatur *Arbor decora & fulgida*, &c. &c, secundùm quosdam, vt alibi dictum est, ex oliua confecta; in cuius ramis inuentus fuit, velut aries appensus, Christus Dominus: quod quidem mysterium plures sacri Scriptores aduerterunt, sed, ceteris omissis, vnum audiamus Ambrosium eleganter mysterium reserantem. sic verò scribit lib. 1. de Abraham capite 8. verba; *Et ecce aries vnus suspensus cornibus*, exponens: *Qua ratione arietem? Quasi præstantem vtique cetero gregi. Qua ratione suspensum? Vt aduerteres hostiam illam non esse terrenam. Qua causa cornibus suspensum, nisi quòd carnem suam virtute superiore à terris leuaret? Iuxta quòd scriptum est: Cuius principium super humeros eius. Quis vtique significatur, nisi ille de quo scriptum est: Exaltauit cornu populi sui? Cornu nostrum Christus est, qui præstitit omnibus sicut legimus: Speciosus forma præ filiis hominum. Solus eleuatus & exaltatus à terris, quemadmodum ipse nos docet, cùm loquitur: Ego non sum de hoc mundo, ego de supernis sum. Hunc vidit Abraham in isto sacrificio, huius passionem aspexit; & ideò ipse Dominus ait de eo: Abraham diem meum vidit, & gauisus est. Vnde ait Scriptura: Vocauit Abraham nomen loci illius, Dominus vidit. vt dicant hodie: In monte Dominus apparuit. Hoc est, quòd apparuerit Abrahæ, reuelans futuram sui passionem corporis, qua mundum redemit: demonstrans etiam genus passionis, cùm suspensum ostendit cornibus arietem: virgultum illud patibulum crucis est. Et in hoc ligno præstantissimus ductor gregis exaltatus, omnia traxit ad se, vt ab omnibus cognoscatur. vnde & ipse ait: Cùm exaltaueritis Filium hominis, tunc cognoscetis quia ego sum.* Hucusque fuere aurea D. Ambrosij verba.

S. Crucis figura. *Isa. 9, 6.* *Isa. 9, 6.* *Psal. 148, 14.* *Psal. 44, 3.* *Ioan. 8, 23.* *Ioan. 8, 28.*

Sed Chaldæus Paraphrastes in hostia magis sacrificium crucis expressit, dum non, vt Vulgata, arietem appellauit, sed agnum; ita enim vertit illa Abrahæ verba: Deus

Deus prouidebit sibi victimam holocausti, fili mi: Coram Deo, inquit, *reuelabitur sibi Agnus in holocaustum, fili mi.* Agnus siquidem, ob mansuetudinem, simplicitatem & puritatem, expressior est Christi Domini figura; quare & frequenter hoc nomine appellatur in sacris Litteris, vt Isa. 26. & 53. Ierem. 11. & 51. Ioan. 1. & in Apocal. frequentissimè 5. 6. 7. &c. Arbor ista pluris fit à Christi fidelibus: & qui crustulam illius habere possunt, vt sacras Reliquias conseruant. Alia, quæ de sacratissimo isto monte Caluariæ dici possent, libenter nunc omittimus, locum dantes considerationibus.

Quoniam sanctus Adamnanus ex sancto Arculpho plura scripsit de sacro templo Dominicæ Resurrectionis, & de pluribus ad ipsum pertinentibus, placuit hic ad intentum aliqua exscribere capita ex illius primo libro de Locis sanctis, in quibus de præmissis agit, addendo aliquas obseruationes; ex quibus non obscurè diiudicare quilibet poterit discrimen status templi, quod hodie cernitur, ab illo quo erat tempore Arculphi & Adamnani.

CAPVT V.

Ex lib. 1. *Adamnani de Locis sanctis Cap.* 11. *in quo Auctor agit de Ecclesiæ rotundæ formula super Sepulchrum Domini ædificatæ.*

DE quibus diligentiùs interrogauimus sanctum Arculfum, præcipuè de Sepulchro Domini, & Ecclesia super illud constructa; cuius mihi formam in tabula cerata ipse depinxit. Quæ vtique grandis Ecclesia tota lapidea, mira rotunditate ex omni parte collocata à fundamentis consurgens [1] *in tribus parietibus; inter vnumquemque parietem & alterum latum habens spatium viæ,* [2] *tria quoque altaria in tribus locis parietis medij* * *artificè fabricatis. Hanc rotundam & summam Ecclesiam suprà memorata habentem altaria, vnum ad Meridiem respiciens, alterum ad Aquilonem, tertium versus Occasum, duodecim miræ magnitudinis lapideæ sustentant columnæ. Hæc* [3] *bis quaternales portas habet, hoc est introitus, per tres è regione interiectu viarum spatiis stabilitos parietes; ex quibus quatuor exitus ad Vulturnum spectant, qui &* * *Calcias dicitur ventus; alij vero ad Eurum respiciunt.*

* artificiosè

* S. Cæcias

In medio spatio huius interioris rotundæ domus rotundum inest in vna eademque petra excisum * *tegurium; in quo possunt ter terni homines stantes orare: & à vertice alicuius non breuis statura hominis stantis vsque ad illius domuncula cameram pes & semipes mensura in altum extenditur. Huius taguriolli introitus ad Orientem respicit,* [4] *quod totum extrinsecus electo tegitur marmore; cuius exterius summum culmen auro ornatum, auream non paruam sustentat crucem. In huius tugurij* * *Aquilonari parte Sepulchrum Domini in eadem petra excisum habetur interiùs. Sed eiusdem tugurij pauimentum humilius est loco Sepulchri: nam à pauimento eius ad Sepulchri marginem lateris, quasi trium mensura altitudinis palmorum habere dignoscitur. Sic mihi Arculfus, qui sæpè Sepulchrum Domini frequentabat, indubitanter emensus pronuntiabat.*

* Tugurium, quasi tegurium, à tegendo.

* C. M. Aquilonari.

Hoc in loco discrepantia nominum notanda [5] *inter monumentum & Sepulchrum: nam illud supra sæpè memoratum rotundum tegurium, alio nomine Euangelistæ monumentum vocant; ad cuius ostium aduolutum, & ab eius ostio reuolutum lapidem Domino resurgente pronuntiant: Sepulchrum verò dicitur ille locus in tugurio, hoc est, in Aquilonari parte monumenti, in quo Dominicum corpus linteaminibus inuolutum conditum quieuit. Cuius longitudinem Arculphus in septem pedum mensura propria mensus est manu. Quod videlicet Sepulchrum, non, vt quidam falsò opinantur,* [6] *duplex est, & quamdam de ipsa maceriola petram habens excisam, duo crura, & femora duo, intercedentem &* * *separantem: sed totum simplex à vertice vsque ad plantas, lectum vnius hominis capacem supra dorsum iacentis prabens in modum speluncæ, introitum à latere habens ad Australem monumenti partem è regione respicientem, culmenque humile desuper eminens fabrefactum. In quo vtique Sepulchro duodena lampades, iuxta nomina duodecim sanctorum Apostolorum,* * *semisæ die ac nocte ardentes lucent: ex quibus quatuor in imo illius lectuli sepulchralis loco inferiùs posita, alia verò bis quaternales super marginem eius superiùs collocata, ad latus dextrum oleo nutriente præfulgent.*

Marth. 28. Marc. 16.

* M S. [illegible]

* Sic M. S. forte legendum semper.

Sed & hoc notandum esse videtur, quòd mausoleum Saluatoris, hoc est, sæpè suprà memoratum tegurium, siue tegurij spelaum (siue spelunca rectè vocari possit) de quo videlicet Domino Iesu in eo Sepulchro Propheta vaticinatur, dicens: Hic habitauit in excelsa spelunca petræ fortissimæ. *Et paulò pòst de ipsius Domini resurrectione ad Apostolos lætificatos subinfertur, Regem cum gloria videbitis.*

Isa. 33.

Supradicta igitur rotundæ Ecclesiæ formulam, cum rotundo tegurio in medio eius collocato, in cuius Aquilonari parte Sepulchrum Dominicum habetur, subiecta declarat pictura, nec non [7] *& trium aliarum figuras Ecclesiarum, de quibus inferius intimabitur.* * *In eadem*

* Ex eod. M. S. [illegible]

eadem Ecclesia quadam in petra habetur excisa spelunca infra locum Dominicæ Crucis; vbi super altare pro quorumdam honoratorum animabus offertur; quorum corpora interim in platea iacentia ponuntur ante iannam eiusdem Golgothanæ Ecclesiæ, vsquequò finiantur illa pro ipsis defunctis sacrosancta mysteria. Has itaque quaternalium figuras Ecclesiarum, iuxta exemplar, quod, vt superiùs dictum est, sanctus Arculphus in paginula figurauit, cerata depinximus, non quod possit eorum similitudo formari in pictura, sed vt Dominicum monumentum tali, licet vili figuratione, in medietate rotundæ Ecclesiæ constitutum monstretur; & huic proprior Ecclesia, vel quæ eminus est posita, declaretur.

Notæ in præmissum Caput Adamnani.

Circa ea quæ scripsit Adamnanus ex ore Arculfi lib. 1. de Locis sanctis cap. 2. de his quæ spectant ad intelligentiam Historiæ templi Dominicæ Resurrectionis, placet aliqua adnotare: ex quibus cognoscet Lector, differentiam status, vel sane varietatem historiæ præmissi templi à tempore Arculphi & Adamnani, & nostri. Sed priùs considerāda est admonitio P. Iacobi Gretseri, quam facit in calce libelli Adamnani. Exstant, inquit, plurima itineraria Ierosolymitana, cum quibus quæ Adamnanus scribit comparari potuerunt; sed hac lege; vt si quid diuersum à recentioribus traditur, fides potiùs Adamnano, vtpote nucleo antiquiori, habeatur. Nec mente excidat, tempus edax & longinquam vetustatem omnia vel absumere, vel saltem admodum immutare consueuisse. Hæc ille: & optimè quidem in his quæ vel antiquioribus sensui vel rationi non aduersantur: non quidem quòd contra hæc scribat Adamnanus; sed quia diebus vel mensibus aliquibus non potuit Arculphus, dum esset in Terra sancta peregrinus, tot obseruare, & ea diligentia, qua alij obseruarunt in eadem incolæ, non dierum & mensium tantùm, sed etiam annorum spatio, collatione facta cum his quæ videntur, & ea quæ dixerunt, Adamnanus ex Arculpho, sed ipso antiquiores & recentiores. Stetur igitur rationi; & esto, verè optimeque scripserit, sed breuiter, Adamnanus, liceat aliis aliqua addere, ex quibus saltem diiudicetur, quomodo olim & quomodo hodie se habeat structura fabricæ sanctissimi templi Dominicæ Resurrectionis.

1. *In tribus parietibus.* Igitur quod de Ecclesia rotunda circumdante Dominicum Sepulchrum primò dicit, illam in tribus parietibus consurgere, atque inter vnumquemque parietem & alterum, latum esse spatium viæ: in præsentia nulli cernuntur intra dictam Ecclesiam parietes vias Ecclesiæ diuidentes; nec illorum meminit Eusebius Cæsariensis in descriptione huius templi, & notauimus suprà Libro hoc Peregrinat. 1. Cap. v. & vii. An post Eusebium fuerunt illi additi, & erant quando loca sancta inuisit sanctus Arculphus, & post ipsum ablati; præsertim, quòd pluries fuerit postea ab infidelibus sacrum templum demolitum? An nomine consurgentium parietum intelligit Adamnanus lignea consurgentia tabulata, quæ fortè tempore Arculphi erant, quæ parietes nominauit; quoniam ad instar parietum deseruiebant: quemadmodum erant antiquitus, & modò etiam in aliquibus Ecclesiis, quibus distinguuntur loca virorum ab aliis mulierum, vt nunc citato loco Cap. viii. notauimus? Et hoc mihi probabile; quia locutus est Adamnanus secundùm patriæ suæ morem. Retulit enim mihi Pater Hugo Vardeus Hibernus, Theologus Minorita, & in his apprimè versatus, veteres Scotos, siue Hibernos, ex quibus oriundus fuit Adamnanus, Ecclesias, & quæ ad illarum structuram pertinebant, ex tabulis & trabibus communiter erigere consueuisse: & quoniam illarum tabulata ad instar murorum lapideorum inseruiebant, illa muros appellabant. Quem morem, præter alios quamplures, sanctus Bernardus Adamnano posterior in Vita sancti Malachiæ testatur, adhuc suo tempore viguisse in Hibernia, præsertim in Ecclesiis monasticis seu Monasteriorum: dum enim Hibernos increpantes sanctum Malachiam Primatem & Apostolicum Hiberniæ Legatum, tuncque Benchorensis archicœnobij rudera reliquiasque instaurantem, atque Ecclesiam lapideam inibi extructurum, inducit loquentes, id luculentissimis aperit verbis: *Nos*, dicebant, *Scoti sumus, non Galli; vt quid leuitas hæc?* Nimirum nouitas, & in ea saltem Vltoniæ regione inconsueta introductio ædificiorum lapideorum in Ecclesiis, quas plerumque anteà ex tabulis trabibusque *opere Scotico & pulchro satis*, vt sanctus Bernardus loquitur, extruere consueuerunt. Idem deducitur ex Vita sanctæ Dotercæ virginis Hibernæ in veteri manuscripto; quamuis nonnullas subinde iamdudum ex lapide sanctus Patricius, aliique discipuli eius, erexerint, quæ etiamnum extantes. In Britanniam item egregios huius operis artifices ad templa ædificanda euocari solere, etiam Capgrauius testatur in Vitis huius gentis & Hiberniæ Sanctorum: neque inter Pictos & Scotos Septemtrionalis Britan-

Extat Antuerpiæ apud Patres Soc. Iesu.

tanniæ incolas, alia plurium basilicarum materia fuit aut structura circa Adamnani tempora; quare bene potuit sanctus hic vir, tignata aut tabulata templi sanctissimi Sepulchri, secundum suæ patriæ consuetudinem & morem, muros appellare.

Quòd si quis obiciat, fuisse superiùs loca pro mulieribus in porticibus templi: dici posset, illa in præcipuis solemnitatibus deseruisse, quando maior erat fidelium concursus. Sed vtcumque fuerit, profectò in præsentia nec muri nec tabulata diuidentia vias eorumve signa cernuntur: tantùm columnæ sunt structuram templi sustentantes, ex quibus & vlteriori templi muro consurgunt xysti siue porticus, nunc tabulis ligneis pro habitaculis accommodati.

2. *Tria quoque Altaria.* Quod secundò dicit de tribus altaribus erectis in tribus partibus huius templi, Meridionali, Aquilonari & Occidentali: si altaris nomine intelligit Adamnanus aram, in qua sacrosanctum Eucharistiæ offertur Sacrificium, profectò in præsentia non sunt; & fuisse antiquitus, non mihi satis probabile: non quidem, quia illorum nullam fecerit mentionem Eusebius; quoniam dici posset, ipsum descripsisse dumtaxat præcipuas templi partes; sed quia vt in præsentia, ita antiquitus, & multò magis in Oriente, altaria omnia sunt in Orientali plaga templi; versus quam consueuerunt fideles orare, & Sacerdotes Missæ sacrificium offerre, non similiter versus alias partes. Si autem altaris nomine intelligit repositorium, in quo Euangelium aliive sacri codices vel sacræ vestes reponerentur, quod ad formam altaris factum sit; esse illa poterant, sed huiusmodi structuræ templi prorsus accidentariæ sunt. Vel aliter, si propriè altaria erant, potest dici fuisse quidem Meridionale alterum, alterum Aquilonare, & tertium Occidentale, si ad se inuicem conferantur, & in ordine ad templum: verùm, respectu orantium & sacrificantium, possent omnia dici Orientalia; quia poterant illi, versa ad Orientem facie, ad eadem orare, & in eisdem sacrificare, vt satis constat. Vtcumque res se habuerit, in præsentia illa non sunt.

Altaria dualia, quæ ponit in delineatione templi, alterum intra, alterum iuxta tegurium Orientem respicientia, in præsentia nulla sunt; vnum dumtaxat ante sacellum Sepulchri & in ingressu alterius proximi templi, de quo posteà. De columnis huius templi iam diximus ex Eusebio.

3. *Hæc bis quaternales.* Quod tertio asserit Adamnanus de octo huius templi portis, &c. quarum quatuor Eurum, quatuor aliæ Vulturnum respiciunt; tales in præsentia non sunt, nec talium meminit Eusebius: quæ portæ sint in præsentia in proximo Golgothano templo, iam diximus. Vulturnus etiam & Eurus, si acciperentur vt modo accipiuntur à Geographis, non bene accommodarentur descriptioni factæ templi.

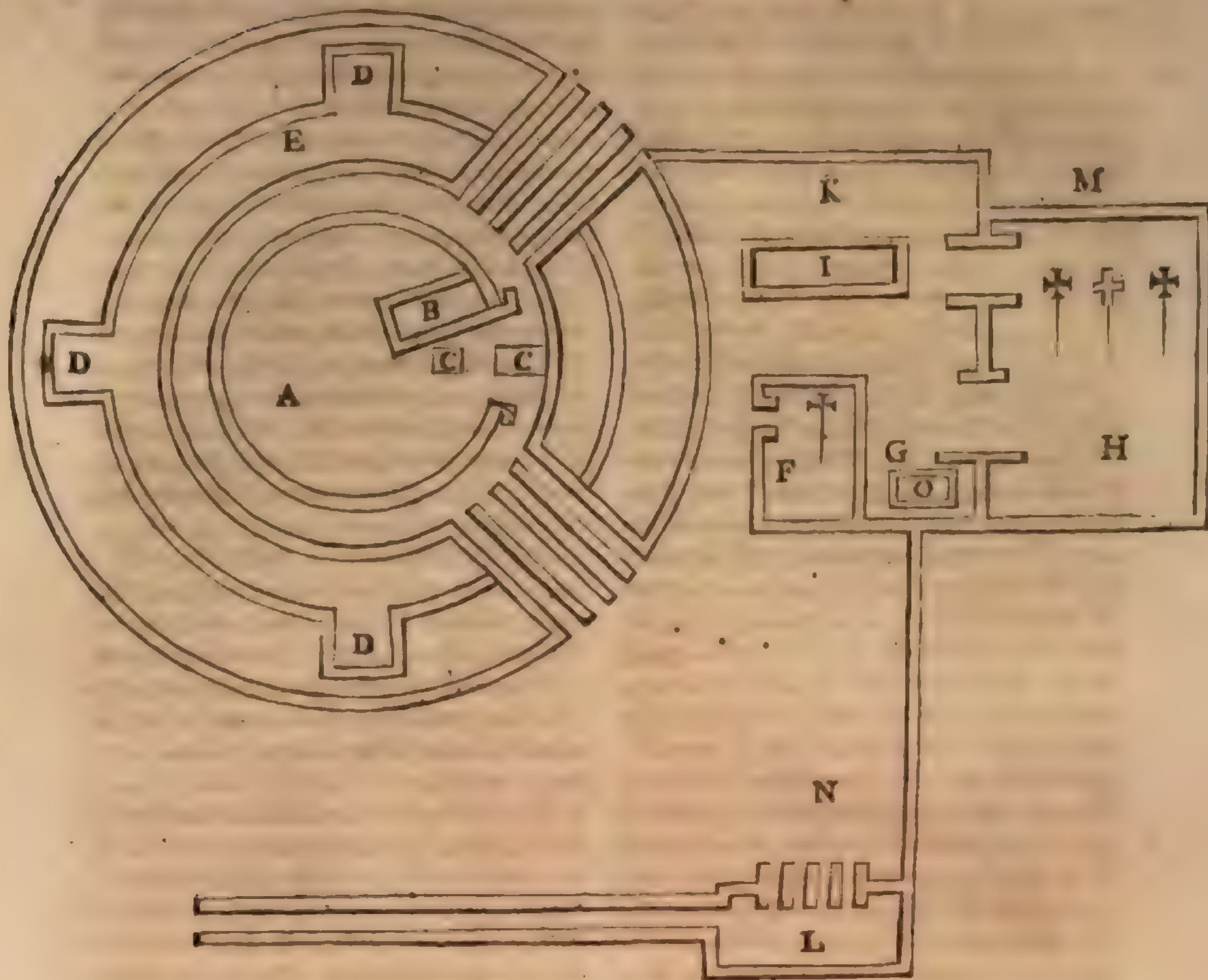
4. *Quod totum extrinsecus.* Quòd ait de exteriori ornamento, dico, non apparere aurum nec auream crucem. Summitas strata est mixtura ex calce & cinere: parietes vestiuntur marmoreis tabulis & columnellis, modo aliàs explicato.

5. *Inter monumentum.* Aduerte, quomodo ex Euangelistis colligit Adamnanus duorum locorum distinctionem in rotundo sacello Sepulchri; sacellum ipsum, & vrnam in illo excisam, immediatum locum Dominici corporis: illud inquit vocari ab Euangelistis monumentum, hanc verò Sepulchrum.

6. *Duplex est.* Notat etiam verè simplex esse hoc Sepulchrum in petra excisum, vt dicit Euangelista. Quomodo sint in præsentia lampades in monumento, iam explicatum fuit: nota verò, quòd dicit Adamnanus, quatuor lampades fuisse in imo lectuli sepulchralis, id est, vrnæ & Sepulchri; quia ex hoc colligitur, locum Dominici corporis non fuisse simplicem eleuatam rupem, vt Zuillardus arbitratus fuit; sed excauatam ad instar vrnæ, aliàs Adamnanus in ea non assignasset imum inferius & superius.

7. *Et trium aliarum.* Aduerte denique, præter templi memorati trium aliorum mentionem facere Adamnanum, Golgothani, Constantiniani, & sanctæ Mariæ; quæ eodem tecto, id est, continuato, operiuntur, & muro clauduntur: Eusebius tamen de his agens, trium dumtaxat meminit, Resurrectionis, Passionis & sanctæ Crucis. Sed non officit: etenim Eusebius fortasse tantùm præcipua enumerauit quæ extruxit Constantinus siue Helena, ob tria præcipua mysteria, Resurrectionis Domini, Passionis eiusdem, & Inuentionis sanctæ Crucis: at Adamnanus recensuit alia peculiaria, vel post Constantinum addita; vel si huius tempore extructa, non pro templis peculiaribus, sed pro templorum officinis, vel sacellis.

A Tegu-

A. Tegurium rotundum.
B. Sepulchrum Domini.
C. Altaria dualia.
D. Altaria.
E. Ecclesia.
F. Golgothana Ecclesia.
G. In loco Altaris Abraham.
H. In quo loco Crux Dominica cum binis latronum crucibus sub terra reperta est.
I. Mensa lignea.
K. Plateola in qua die ac nocte lampades ardent.
L. Sanctæ Mariæ Ecclesia.
M. Constantiniana Basilica, hoc est, Martyrium.
N. Exedra cum calice Domini.

CAPVT VI.

Sequitur Caput III. *Adamnani: in quo agit de illo lapide, qui ad ostium monumenti aduolutus est; quem Angelus Domini descendens post resurrectionem eius reuoluit.*

Sed inter hæc, de illo suprà memorato lapide, qui ad ostium monumenti Domini, post ipsius Domini crucifixi sepultionem, multis trudentibus viris aduolutus est, breuiter intimandum esse videbitur: quem Arculfus intercisum & in duas diuisum partes refert; cuius pars minor ferramentis dolata est, & quadratum altare, in rotundam suprascriptam Ecclesiam ante ostium illius sæpè memorati tegurij, hoc est monumenti Domini, stans constitutum cernitur: maior verò illius lapidis pars aquè circùm dolata est; & in Orientali eiusdem Ecclesiæ loco quadrangulum illud altare sub linteaminibus extat.

De illius ergo petræ coloribus, in qua sæpè dictum tegurium dolatorum ferramentis interiùs cauatum, Dominicumq; Sepulchrum in Aquilonari loco ipsius habens de vna eademq; petra excisum; qua & monumentum, hoc est ipsum tegurium, Arculfus à me interrogatus dixit. Illud Dominici monumenti tegurium nullo intrinsecus ornatu tectum, vsque hodie per totam eius cauaturam ferramentorum ostendit vestigia, quibus dolatores, siue excisores in eodem vsi sunt opere. Color verò illius einsdem petræ monumenti, & Sepulchri, non vnus, sed duo, & permixti videntur; ruber vtique & albus, inde & bicolor eadem ostenditur petra. Sed de his ita sufficiant.

Nota

Notæ in præmissum Adamnani Caput.

1. *De illo lapide.* S. Cyrillus Episcopus Ierosolymitanus Catech. 14. Cap. x. præcedentis Peregrinationis relatus, de magno lapide admoto ad ostium Dominici monumenti ita quærit, & respondet: *Sed vbi est petra quæ habuit vestibulum? Num in his quæ sunt circa ciuitatem posita, aut circa muros, aut circa monumentum? & vtrùm in antiquis muris est, aut in his quæ posterius facta sunt antemuralibus?* Si hoc verum; quomodo potuit postea diuisus collocari in altaribus in templo Dominicæ resurrectionis? Dicendum, potuisse illius fideles conseruasse memoriam, vt & plerorumq; aliorum sacrorum: vel ab habitantibus in sancta Ciuitate, vel à longe absentibus, &, cessante infidelium persecutione, nacta opportunitate, vt alia sacra reperta, debito in loco venerationis ergò reposita fuere; ita de lapide isto factum fuit. Et cùm esset magnus valdè, vt sacer loquitur Euangelista, potuit vel ab infidelibus diuidi, vt commodius illum in structura murorum ciuitatis disponerent: vel integer inuentus, potuit ab ipsis fidelibus diuidi, vt posset pro mensa duorum altarium deseruire.

Sed vbi prior & minor pars? An quæ supra altare ante sacellum sacratissimi Sepulchri, & posterior & maior in Choro Græcorum? Nisi hanc mauis dicere illam, quæ in præsentia seruatur in monte Sion, alterâ maior, vt dicunt Adamnanus & Beda: quemadmodum ibi esse dictum lapidem ex communi traditione diximus suprà Capite xii. præcedentis Peregrinationis; quod postea vidi adnotasse prius Sanutum.

2 *Monumenti tegurium.* Indicat vlterius Adamnanus, sacellum & vrnam sancti Sepulchri esse eiusdem & vnius rupis; & tempore quo S. Arnulphus inuisit loca sancta, non fuisse illud interiùs aliquo ornamento exornatum: sed in præsentia totum interiùs & exteriùs tectum est marmoreis tabulis, vt suo loco diximus.

CAPVT VII.

Sequitur Caput IV. Adamnani: in quo agit de Ecclesia S. Mariæ, quæ rotundæ cohæret Ecclesiæ.

CEterùm de Sanctorum structuris locorum pauca sunt; addenda aliqua. Illi rotunda Ecclesiæ suprà sæpiùs memoratæ, quæ & Anastasis, hoc est, Resurrectio vocitatur, eò quod in loco Dominicæ Resurrectionis fabricata est, à dextra cohæret parte [1] *S. Mariæ Matris Domini quadrangulata Ecclesia; infra quam* [2] *magna argentea crux infixa statuta est eodem in loco, vbi quondam lignea crux, in qua passus est humani generis Saluatoris Agnus, infixa stetit.*

[3] *Alia vero prægrandis Ecclesia Orientem versus in illo fabricata est loco, qui Hebraicè Golgotha vocitatur, cuius in superioribus grandis quædam area cum lampadibus rota in funibus pendet. Huic Ecclesiæ in loco Caluariæ quadrangulata fabricatæ structura, lapidea illa vicina Orientali in parte cohæret Basilica* [4] *magno cultu à Rege Constantino constructa, quæ & Martyrium appellatur: in eo, vt fertur, fabricata loco, vbi crux Domini cum aliis latronum binis crucibus sub terra abscondita, post ducentorum triginta trium cycles annorum, ipso Domino donante, reperta est.*

5 *Inter has itaque duales Ecclesias ille famosus occurrit locus, in quo Abraham Patriarcha altare composuit, super illud imponens lignorum struem, & vt Isaac immolaret filium suum, euaginatum arripuit gladium; vbi nunc mensa habetur lignea & parua, super quam pauperum eleemosyna à populo offeruntur: sed & hoc mihi diligentiùs interroganti sanctus Arnulphus addidit, dicens: Inter Anastasin, hoc est Ecclesiam suprà memoratam, & Basilicam Constantini, quædam patet* [6] *plateola vsque ad Ecclesiam Golgothanam: in qua plateola die ac nocte semper lampades ardent.*

Inter illam quoque Golgothanam Ecclesiam & Martyrium, quædam inest exedra, in qua est calix Domini, quem à se benedictum propria manu in cœna pridie quàm pateretur, ipse conuiua Apostolis tradidit conuiuantibus. Qui argenteus calix sextarii Gallici mensuram habet; duasq; ansulas in se ex vtraque parte altrinsecus continet compositas. In quo vtique calice inest spongia, quam aceto plenam hyssopo circumponentes, Dominum crucifigentes obtulerunt ori eius. De hoc eodem calice, vt fertur, Dominus post Resurrectionem cum Apostolis conuiuans bibit. Quem S. Arnulphus vidit, & illius scrinioli, vbi reconditus habetur, operculi foramen pertusi, manu tetigit propria, osculatus. Quem videlicet calicem vniuersus ciuitatis populus cum ingenti veneratione frequentat.

Notæ in præmissum Adamnani Caput.

1. *Sancta Maria.* Ecclesia S. Mariæ, cuius hic mentionem facit Adamnanus, iuxta descriptionem quam facit, mihi videtur esse illa, quæ sanctæ Mariæ de Apparitione appellatur, de qua iam egimus Cap. x. 1. Peregrin. & Cap. xxix. ii. Peregrinat. huius Libri. Est enim quadrata & sita ad dexteram partem Ecclesiæ Sepulchri Domini:

etiam

etsi cohærere minimè videatur cum delineatione, in qua fere è regione illius delineata est.

2. *Magna argentea Crux.* Quòd dicit de magna argentea Cruce, in præsentia verè non est; nec temporis conditio illam admittit: nihilominùs in pauimento huius Ecclesiæ est marmoreus circulus, in loco vbi positam fuisse Crucem Saluatoris post illius inuentionem traditio est.

3. *Alia verò.* Grandem istam Ecclesiam, credo esse illam, quam Eusebius Basilicam Constantinianam appellat: verè Orientalis est respectu rotundæ, & Sepulchri Domini. In ea pendet rota ærea cum lampadibus, quæ in solemnitatibus accenduntur.

4. *Basilica.* Quòd dicit de altera Basilica Martyrum appellata, ædificata in loco Inuentionis sanctæ Crucis, ideò ita dicit, quia iuxta illum constructa est; aliàs tamen altera in eo loco ædificata fuit ab eodem Constantino & Helena, vt iam vidimus.

5. *Inter has.* Locum vbi Abraham voluit Isaac filium suum sacrificare, situm dicit inter has duales Ecclesias; hoc intelligendum, superiùs & deforis est ad illum accessus, vt iam vidimus.

6. *Plateola.* Plateolam credo esse locum vbi est Petra vnctionis, supra quam die noctuque omnium nationum in sacratissimo Dominicæ Resurrectionis templo habitantium lampades ardent, vt superiùs vidimus: nam simili cultu, vt modò, antiquitus honoratum fuisse sanctum locum, non videtur rationabiliter posse in dubium verti. Et hæc satis ex sancto Adamnano: pauca alia ex antiquis aliis Scriptoribus subnectamus.

CAPVT VIII.

Instructio siue enarratio quædam locorum Terræ sanctæ, eorum præsertim quæ in templo sancti Sepulchri visuntur, ex antiquo manuscripto accepta.

PAter Iacobus Gretserus Tomo 3. de sancta Cruce 4. p. horti S. Crucis c. 29. & 30. quædam inseruit ad loca Terræ sanctæ spectantia anteà, vt ipse ait, non publicata, ab eodem inuenta in codice manuscripto in Bauarica Bibliotheca: vbi inter alia collectanea, quæ præsenti & duobus proximè sequentibus Capitibus scribemus, continentur; addemusque Notas aliquas, sicut anteà fecimus ad capita ex sancto Adamnano excripta. Hæc autem hic adnotare placuit; non quòd hactenus explicata non sint multò fusiùs & clariùs, & in sequentibus quæ supersunt explicanda similiter explicabuntur: sed vt omnibus innotescat, quas in præsentia habemus de locis sanctis traditiones, non esse nouiter inuentas, & ideò minùs credendas; sed antiquas, ideoque vt veras, & à fide dignis posteris relictas retinendas esse. Et Capite isto instructionem de locis sanctis, & illorum singulariter quæ in sacro Dominicæ Resurrectionis templo venerationi habentur, describemus. & sic habet:

[1] *Omnibus volentibus visitare Sepulchrum Domini, occurrunt loca ista: In Nazareth beata Virgo concepit Dominum per Gabrielem nuntium.* [2] *In introitu portæ ciuitatis Ierusalem est locus vbi lapidatus est Stephanus.* [3] *Deinde in introitu Ecclesiæ sancti Sepulchri in dextra parte est locus vbi beatam Virginem Ioanni commendans, ait: Mulier ecce filius tuus. Inde peruenies ad Caluariam, vbi Dominus noster crucifixus est.* [4] *Ibi videbis petram scissam de morte eius.* [5] *Ibi subtus est Golgotha, vbi Sanguis Domini per petram cecidit super caput Adam.* [6] *Deinde ad columnam, ad quam Dominus ligatus fuit. Inde ad locum Inuentionis sanctæ Crucis. Deinde ad locum* [7] *vbi Christus ligatus fuit, donec præparata fieret sancta Crux in Caluaria.* [8] *Deinde ad medium chorum Canonicorum, vbi assignatur locus, in quo Iesus positus fuit, quando acceptus est de Cruce; vbi fuit lotus de Sanguine, & inuolutus in sindone munda: & de illo loco portatus est ad Sepulchrum. fertur etiam, quòd ibi sit medietas mundi.* [9] *In introitu Sepulchri primò inuenies lapidem, super quem sedit Angelus.* [10] *Superiùs respice in Sepulchro, & videbis lapidem, quem habebat ad caput in monumento. In exitu Ecclesiæ Sepulchri ex alia parte est imago beatæ Mariæ, quæ fuit locuta beatæ Mariæ Aegyptiacæ. Inde peruenies ad* [11] *sanctum Karioth; deinde ad* [12] *sanctum Sabba. Ibi etiam est scapula sancti Martini, & caput sancti Stephani, & manus sancti Ioannis * Aurioli, Reliquiæ sancti Demetrij.* [13] *Inde ibis ad montem Sion, vbi beata Virgo migrauit. Ibi sunt sepulchra Regum, Dauid, Salomonis, & aliorum. Ibi contrà sepultus fuit Stephanus. Inde ibis ad cænaculum, vbi Dominus cum discipulis suis cœnauit: vbi primò corpus suum consecrauit, & ad consecrandum instituit. Ibi Apostolis post resurrectionem apparuit ianuis clausis: & ibi apparuit Thomæ, & misit Apostolis Spiritum sanctum. Mathias electus est ibi in locum Iudæ, qui tradidit Dominum. Stephanus promotus est in Diaconatum cum sex aliis. Et ibi parum inferiùs est locus, vbi lauit discipulorum pedes. Inde venies ad* [14] *Prætorium, vbi coronatus est Dominus spinis, flagellatus, consputus, illusus, alapis cæsus pro nobis*

* Videtur leg. manus S. Ioannis, Aureolæ, Reliquiæ, &c.

nobis fuit. Inde venies ad locum, [15] *vbi Petrus, postquam Christum negauit, se abscondit. Inde ad fontem Siloe, vbi cæcus oculos lauit, & vidit. Inde ad puteum Iacob: deinde ad Acheldamach, quod interpretatur, ager sanguinis; eò quod emptus fuerit triginta denariis, quibus venditus fuit Dominus. Deinde ad* [16] *templum Domini, in quo Christus præsentatus fuit, à Simeone sene receptus. Ibi videtur lapis, super quem stetis Arca fæderis Domini, vnde Reges & Prophetæ innungebantur. Inde ad Probaticam piscinam. Inde ad sanctam Annam. Inde* [17] *ad Vallem Iosaphat. Ibi reperies sepulchrum beatæ Virginis: nam ibi ab Apostolis sepulta est. Ibi propè est Gethsemani, vbi primò captus & ligatus fuit Iesus. Ibi propè est locus, vbi orauit cum sudore sanguineo. Deinde ad* [18] *montem Oliueti: ibi inuenies locum vbi ascendit in cælum; & ibi propè discipulis prædixit primò Dominicam Orationem. Inde Bethphage. Inde Bethaniam, vbi Lazarum suscitauit. Inde ad domum Marthæ & Mariæ Magdalenæ. Ibi reperies lapidem, super quem Dominus sedit, quando ei Martha occurrit. Inde ad quarentanam. In reditu ibis Bethlehem: ibi reperies locum, vbi Dominus natus est: ibi est præsepe in quo reclinatus est. Inde ad locum vbi Angelus gaudium nuntiauit pastoribus. Inde ad* [19] *sanctum Abraham Patriarcham. Inde vbi* [20] *Crux sancta Domini creuit. Inde vbi natus est sanctus Ioannes Baptista.* Hactenus dicta Instructio.

Notæ ad præmissam Instructionem.

1. *Omnibus volentibus.* Nota, neque nostris neque antiquioribus temporibus consueuisse communiter Terræ sanctæ peregrinos primò adire Nazareth: nam opportunior & propinquior portus sanctæ Ciuitatis & Iudææ est Ioppen; ad quem, nisi fortuna vel alius peculiaris casus adsit, ordinarie soluunt peregrini iter maritimum conficientes. Ita docent fere omnia euulgata Terræ sanctæ itineraria. Illud fortasse dixit notatæ Instructionis Scriptor, de illis qui terrestri itinere per Syriam & Galilæam vadunt Ierosolymam: vel si de maritimo, de illis qui aliqua occasione primò soluunt Aconem, vel ad alium portum Nazareth quàm Ierosolymis proximiorem. Aduerte etiam, in dicta Instructione non seruari ordinem quem loca ipsa inter se habent, quique à peregrinis in illarum visitatione obseruatur, vel à nobis in iam recensitis seruatus est, & seruabitur in interius recensendis.

2. *In introitu.* Locus vbi lapidatus est sanctus Stephanus parum quidem abest à porta S. Stephani appellata, per quam forte instructor fuit introductus; verum communiter in præsentia aliter euenit: nam venientes Ierosolymam per Galilæam & Samariam, introducuntur in ciuitatem per portam Damasci, proximam portæ S. Stephani; qui verò ex Ioppen & Rama, per portam Ramæ & Castelli.

3. *Deinde in introitu.* Hic videtur instructor sequi opinionem illorum qui credunt stetisse Virginem cum Ioanne ad læuam Christi quando pendebat in cruce; vbi est sacellum à corpore Ecclesiæ prominens proximo alteri Crucifixionis: quam opinionem suo loco reiecimus; & picturæ omnes aliter ostendunt: & ad aliud mysterium fuit sacellum illud erectum, vt de illo agentes notauimus.

4. *Ibi videbis.* Et vbi fuit in cruce eleuatus, & emisit spiritum: locus est omnium dignissimus.

5. *Ibi subtus.* Golgotham appellat inferiorem partem Caluariæ, à capite Adæ ibi posito.

6. *Deinde ad columnam.* Columna, ad quam Christus fuit ligatus & flagellatus ex Iudicis sententia, longius distat; quia est in sacello Apparitionis B. Mariæ Virginis: loquitur ergo de altera, quæ columna Improperiorum nuncupatur; quæ primò occurrit post descensum montis Caluariæ, Orientem versus eundo: de qua intenius ex eodem citato manuscripto, dixit tamen fuisse ad eam ligatum Christum; quia ipse super eam sedens manibus ligatus, opprobriis saturatus fuit.

7. *Vbi Christus.* Hic est locus dictus Carcer Christi.

8. *Deinde ad medium chorum.* Locus vnctionis Christi est ad Meridiem templi è regione loci, qui medium mundi à Græcis dicitur: & cùm ille non sit in choro, credo, instructorem chori appellatione intellexisse spatium illud quod est à medio mundi vsque ad locum vnctionis, quia choro proximus. Ex eo quòd hic fit mentio Canonicorum Ierosolymitanorum, deducit Gretserus, hanc instructionem conscriptam fuisse, quando Ierosolyma a Christianis possidebatur.

9. *In introitu Sepulchri.* Non sedit Angelus super illum immobilem hærentemque solo lapidem, qui etiamnum lapis Angeli nuncupatur; sed super alterum mobilem, priùs aduolutum ad ostium monumenti, vt in Euangelio legitur: sed dixit sedisse super eum, mediate videlicet, quia supra alterum supra hunc aduolutum.

10. *Superiùs respice.* Lapidem illum non obseruaui, nec aliquam fieri mentionem

hem vmquam intellexi. Et hæc ad ſacrum Dominici Sepulchri templum pertinent.

11. *Sanctum Kariot.* Quinam ſit locus ſanctus Karior dictus, me latet. Locorum, temporum & hominum mutatione ſæpe mutantur, imò depereunt frequenter & vetuſta nomina.

12. *Sanctum Sabba.* Diſtat S. Saba ab Ieroſolymis circa 12. milliaria. De illis reliquis nihil audiui, ſed nec quæſiui.

13. *Inde ibis.* Reuertitur Ieroſolymam & ad loca montis Sion. Quòd dicit, ibi fuiſſe ſepultum S. Stephanum, intellige, non ſtatim poſt eius martyrium; ſed poſteà, quando ex Caphargamala, Gamalielis villa, fuit ſacrum illius corpus ad montem Sion tranſlatum, vt ſuo loco declarauimus.

14. *Ad prætorium.* Prætorij appellatione intelligo loca iuſtitiæ, quæ proxima Prætorio erant; in quibus acciderunt quæ hîc referuntur, & non in ipſo Iudicis Prætorio & iudicij loco, vt ſuppono: ſed illa Prætorium nuncupauit à nobiliori parte, & quia ex Prætorio ſententia, vt indicata opprobria contra Chriſtum exequerentur, proceſſit.

15. *Vbi Petrus.* Egreditur ciuitate; vbi ſunt quatuor memorata loca. Fontis Iacob nomine abſque dubio intelligit fontem Draconis, ſiue B. Mariæ Virginis in præſentia appellatum, proximum fonti Siloë. An ſit facta nominis mutatio, an potiùs ſit calami lapſus, vt pro fonte Draconis vel B. Mariæ ſcriptum ſit, neſcio: hoc ſcio, in præſentia Ieroſolymis nullum Iacob fontem appellari, tantùm iſto gaudet nomine puteus Samaritanæ prope Sichar in Samaria; ad quem alluſiſſe inſtructorem non ſuſpicor.

16. *Ad templum Domini.* Reuertitur in ciuitatem. Si per lapidem, in quo dicitur ſtetiſſe Arca fœderis Domini, non intelligat aream, in qua fuit ædificatum Salomonis templum, in quo fuit Arca Domini collocata, & nunc eſt templum, antiquitus templum Domini, in præſentia Meſquita Turcarum, & Salomonis templum, neſcio quid intelligat.

17. *In Vallem Ioſaphat.* Exit è ſancta Ciuitate.

18. *Ad montem Oliueti.* Nomine montis Oliueti intelligit illius ſummitatem: nam ipſe mons priùs inuentus eſt; ad eius radices Chriſtus orauit, captus fuit, &c. vt ex Euangelio & traditione ſcimus.

19. *Ad ſanctum Abraham.* Num ſanctus Abraham eſt apud Hebron, vbi ſunt aliqua loca illius memoriâ celebria; an potiùs apud montem Caluariæ Ieroſolymis, vbi aſſeritur, ſanctum Patriarcham obuium habuiſſe Melchiſedech, voluiſſe vnigenitum filium ſuum Iſaac ſacrificare, & pro eo acceptum arietem ſacrificaſſe.

20. *Vbi Crux ſancta.* Eſt Conuentus ſanctæ Crucis Monachorum Georgianorum; de quo Libro VI. erit ſermo.

CAPVT IX.

Relatio Bedæ de Sepulchro Domini.

POſt prædictum venerabilium locorum indiculum, ſubiicitur in eodem codice Bauarico hæc de Sepulchro Domini relatio, & quidem Bedæ nomine.

1. *Quia non immeritò mouet eos, qui ſimplicia tantùm monumenta noſtrorum vident, quomodo factum fuit monumentum illud Dominicum, vt tot homines vnà cum Angelis caperet: opportunum putamus ſimpliciter charitati veſtræ, quæ de illo comperimus, explicare, iuxta relationem eorum, qui noſtra ætate in Ieroſolymis fuerunt; quæq́ ibi viderunt, redeuntes nobis ſcripto reliquerunt.*

Domus igitur rotunda exciſa erat in petra tantæ altitudinis, vt, qui in medio ſtaret, manu culmen tangere poſſet: habebat autem introitum ab Oriente, vbi lapis ille magnus, de quo Euangeliſta narrauit, appoſitus eſt. Hanc ingredientibus à dextris ille locus, qui ſpecialiter Dominici corporis receptui paratus eſt, occurrit, ſeptem quidem pedes longus, trium verò menſura palmorum reliquo pauimento eminentior. 2. *Qui non vulgarium more ſepulchrorum deſuper, ſed à latere Meridiano per totum factus eſt patulus, vnde corpus poſſet imponi. Et hoc eſt quod Euangeliſta* 3. *Marcus dicit; quia introëuntes mulieres monumentum, viderunt iuuenem ſedentem in dextris; quia nimirum Angelus, qui ad locum Dominici corporis ſedebat, intrantibus erat à dextris; ſed & ipſe eidem loco Sepulchri dexter ſedebat. Cuncta autem hæc continuata, & non ab inuicem erant ſeparata, vtpotè in vna eademq́ petra exciſa. Talem quidem Dominici monumenti primò poſitionem fuiſſe percepimus.*

At nunc tradunt Eccleſiam ibi eſſe rotundam, eximij operis, triplici pariete diſtinctam, in cuius medio ſit monumentum; & hoc deforis marmorum cruſtis vſque ad ſummа culminis tectum; ipſam verò culmen auro veſtitum, auream crucem geſtat non modicam: cuius ad Orientem Eccleſia Golgothana eſt Eccleſia, quæ inter alia ornamenta tali loco congrua, crucem argenteam habet prægrandem: in quo loco Dominus crucifigi pro noſtra eſt ſalute dignatus, pendente magna pharo deſuper, id eſt, area rota cum lampadibus, quæ ipſam crucem debita lucis veneratione coronent.

Sed huius ad Orientalem plagam Ecclesia proxima est Ecclesia Constantiniana, quæ alio nomine Martyrium vocatur; vbi Crux Domini ab Helena Constantini matre reperta est: & ob id ipse ibidem Ecclesiam magnifico ac regio cultu construxit. His de sanctorum situ locorum, prout discere potuimus, explanatis, libet intueri, adimpletam esse Isaiæ 11. *prophetiam Isaiæ, quæ de sepultura ac resurrectione Dominica, simul & de nostra fide ac salute prædixit: In die illa radix Iesse, qui stat in signum populorum, ipsum Gentes deprecabuntur; & erit Sepulchrum Domini gloriosum. Radix quippe Iesse Dominus est, natus quidem ex stirpe Iesse secundùm humanitatem, sed conditor ipsius Iesse secundùm Diuinitatem. Qui stat in signum populorum; quia signum salutis, quo credentium populi à callidi hostis malitia muniuntur, ipsius est passione sacratum. Ipsum Gentes deprecabuntur; quia non solùm Iudæos, sed & nos, qui de finibus terræ ad eum clamare noscemus; gratia suæ visitationis aduocauit. Et est Sepulchrum eius gloriosum; quia locum, in quo mortis regnum diruit, palmæ perennis indiciis memorabilem seruauit.*

Quapropter, dilectissimi, tota ad ipsum mente conuersi deprecemur, vt nos signo suæ protectionis ab hostium liberet insidiis; ipse nos & redemptionis nostræ Sacramenta dignè celebrare, & ad beata resurrectionis tribuat gaudia peruenire Iesus Dominus noster, qui viuit & regnat cum Patre in vnitate Spiritus sancti Deus, per omnia secula seculorum, Amen. Hucusque relatio; cuius illa pars de structura Dominici Sepulchri petita est ex Beda in cap. 28. Matthæi in illa verba, *Et posuit eum in monumento nouo, &c.* & in caput 15. Marci in illa verba, *Et posuit eum in monumento,* & Homilia de Passione Domini.

Notæ ad præmissam relationem.

1. *Quia non immeritò.* Ex traditione aliorum scripsit Beda, vt ipse indicat. Ego difficultati aliter responderem ex suprà notatis de conditione totius Dominici Sepulchri. Continet Saluatoris Sepulchrum tria loca continuata in eadem rupe excisa, vestibulum primò, secundò domunculam, & tertiò sarcophagum, vbi fuit immediatè positum corpus Iesu. Tria ista loca Sepulchri nomine appellantur in Euangelio: & sic dicendo, benè poterant plures in Sepulchro videri Angeli & homines, in primo & secundo loco, vestibulo scilicet & cellula; non similiter, si ponatur tantùm cellula & sarcophagus, vt facilè fatebitur, qui ipsam Sepulchri conditionem ab eodem Beda allatam considerabit. Angelus qui sedebat supra lapidem, non erat intra domunculam, sed extra, in vestibulo prope ostium vnde lapis fuit sublatus: etenim lapis erat magnus valdè; & extra cellulam positus fuerat; nec propter magnitudinem fuit introducendus, tum enim prohibuisset ingressum. Præterea mulieres viderunt à longè reuolutum lapidem, & Angelum super eum sedentem; cui propiores factæ, fuerunt ad ingrediendum inuitatæ: sed non vidissent, si interiùs fuissent. Et hæc patent ex Matthæo & Marco, & ex à nobis aliàs explicatis.

2. *Qui non vulgarium.* Hoc intelligendum, vt aliàs explicuimus loquentes de sancto Sepulchro, quòd non desuper illatum fuerit corpus, vt fit in plerisque aliis sepulchris; quia camera Sepulchri, id est, cellulæ, impediebat: sed introductum per ostium Orientale, & ex vacuo cellulæ Meridionali, in Aquilonarem illi sarcophagum desuper immissum fuit.

3. *Euangelista Marcus.* Diuum Marcum non de interiori tumba, sed de exteriori vestibulo Sepulchri locutum fuisse; ostendimus præcedenti Peregrinatione Cap. x. Alia ex dictis eadem Peregrinatione satis sunt explicata.

CAPVT X.

Relatio alia Othmari Presbyteri de locis sanctis.

IN eodem antè memorato Bauarico codice manuscripto inest alia quædam de locis sanctis relatio, cum hoc titulo; *Visio Othmari Presbyteri. Rem amicorum meorum intimæ patefacio dilectioni: quæ, licet peccator, Dei misericordia, Ierosolymæ oculis corporeis inspexi; quæ & nihil potest verius dici. Intuitus sum ego, prout quidquam patet visui humano,*[1] *lucem inuisibilem cælitus ad Sepulchrum Dominicum visibiliter apparere, & reuerà ibi illud lumen visibile manifestè accendere.*[a] *Propter hoc alia ibi cernebam obstupenda: quæ omnia sine cunctatione oportet esse edenda.* [2] *Carcerem conspexi ante Monasterium, in quo seruari debuit corpus Dominicum ea nocte qua traditus est Iudæis; & ibi prope est* [3] *lapis, super quo sedebat, quando imposuerunt sibi spineum sertum, ducentes ad Caluariæ locum ad crucifigendum: quo in loco positus est primus homo, scilicet Adam. Et vidi domum Salomonis, in qua erat turris sui patris Dauid Regis, vbi ipse scripsit Psalterium; & sancta Maria Sepulchrum, de quo assumpta est in cælum: & mon-*

[a] Prætt

montem Oliueti; vbi Christus orationem ad Patrem fundebat; vbi & Pater noster docebat: & perambulaui Iosaphat, & montem Sion, & mensam Domini vidi, vbi cœnauit cum discipulis. Et postquam ea talia loca multa circuiui in Bethlehem, veni Iericho, & in Iordane me laui, & à crimine purgaui. Hæc Presbyter ille.

Notæ ad præmissam relationem.

1. *Lucem inuisibilem.* De isto miraculo cælestis luminis antiquitus fieri solito; cui, præter Othmarum, plures alij graues Auctores testimonium perhibent, plura diximus Cap. XXVI. præcedentis Peregrinationis; & nihil hic addendum occurrit.

2. *Carcerem.* Adhuc locus ille in sacellum conuersus Carcer Christi appellatur. Si loquitur de illo in quo stetit, quando debuit Christus crucifigi, vt videtur loqui, non fuit ibi positus Christus nocte qua fuit captus, sed manè sequentis diei, vt de illo agentes notauimus Cap. XIII. 1. Peregrinationis huius Libri. Si non de isto loquitur, sed de altero qui est in Caiphæ domo, de quo Lib. IV. Cap. XVII. Viæ captiuitatis, benè fuit ibi velut in carcere detentus, qua nocte fuit captus.

3. *Lapis.* Hic lapis est columna Improperiorum ex palatio Pilati in hoc templum translata, de qua 1. Peregrin. Cap. XXXI. huius Libri. In aliorum locorum relatione non seruat ordinem qui in ipsis est. Et hæc satis de sacratissimo templo Resurrectionis Domini nostri Iesu Christi, cui cum Patre & Spiritu sancto sit honor & gloria nunc & semper. Amen.

HISTORICÆ THEOLOGICÆ AC MORALIS ELVCIDATIONIS TERRÆ SANCTÆ LIBER SEXTVS.

ARGVMENTVM.

Liber sextus octo Peregrinationes continet: quibus elucidantur quæ obseruatione digna occurrunt euntibus ex Ierusalem ad sanctam ciuitatem Bethlehem, & ad vicina loca, quæ sunt in reditu ad Ierusalem per montana Iudææ; nec non quæ visuntur euntibus ad oppidum Emmaus, Iordanem fluuium, & ciuitatem Hebron.

Peregrinatio I. *in qua recensentur & enucleantur* XIII. *memorabilia loca, quæ sese offerunt consideranda piis fidelibus proficiscentibus ex Ierusalem ad sanctam ciuitatem Bethlehem.* I. *Via ipsa Bethlehemitica.* II. *Porta ciuitatis, qua ex Ierusalem itur Bethlehem.* III. *Piscina Bersabee.* IV. *Vallis Gigantum.* V. *Turris S. Simeonis senis.* VI. *Terebinthus arbor B. Mariæ Virginis.* VII. *Cisterna trium Regum.* VIII. *Monasterium & locus alius Eliæ Prophetæ.* IX. *Vbi Habacuc Propheta fuit è Iudæa in Babylonem translatus.* X. *Turris Iacob.* XI. *Sepulchrum Rachel.* XII. *Cisterna Bethlehem, siue Dauid.* XIII. *Denique sancta Bethlehem ciuitas Dauid.*

CAPVT PRIMVM.

De via qua ex sancta Ierusalem ciuitate itur Bethlehem; quæ primo loco occurrit in prima Peregrinatione.

Conditio viæ Bethlehemiticæ. ANtequam agamus de locis viæ Bethlehemiticæ, visum est prius agere de ipsa via in se, vt, nobili & illustri illius conditione proposita, pij fideles libentiùs eam deambulent; & prius quid alij dixerint, ac deinde quæ nos ipsi cum aliis sæpiùs obseruauimus, subijciemus.

Guilielmus de Baldensel, illustrissimus Eques Ierosolymitanus, in suo Hodœporico inquit, viam ex Ierusalem ad sanctam Ciuitatem Bethlehem esse multùm delectabilem, & aliquantulùm nemorosam: in ea etiam esse plura Christianorum Monasteria gratiosa. Fortasse talis erat tempore suo, ante annos videlicet trecentos, quando assumpsit sanctam Ierosolymorum peregrinationem; nam ab illo tempore vsque ad præsens magna mutatio facta est, vt videbimus.

Christianus Adrichomius in suo accuratissimo Theatro Terræ sanctæ de Bethlehem verba faciens, de illius via etiam egregia scripsit, quæ hic tibi ipsius verbis subijcimus: *Iter verò*, inquit, *quod Ierosolymam euntibus Bethlehem est, vsque adeò sui amœnitate, arboribus, hortis, odoratis herbis*

bis transeuntes delectat, vt si ad tam praeclaram naturæ faciem cælestis aliqua & digna Christiano meditatio accedat, non tam in terris esse sibi videatur, sed in paradiso Christi Natiuitatem & incunabula præsentibus oculis intueri. Hæc ibi Adrichomius. Et in tribu Beniamin num. 119. *Via Bethlehem amæna est valdè, vineis, rosis, herbis odoriferis, & aromatibus consita.* Hæc ille. Et in Descriptione Ierusalem num. 245. addit idem Auctor, Salomonem viam Bethlehemiticam, sicut & alias vias regias, quæ Ierosolymam ducebant, silice strauisse, tum vt vltrò citroque commeantibus essent faciles, tum ad ostendendam hac quoque parte principatus sui magnificentiam. Hoc intellige in locis planis, vbi sternendi necessitas & opportunitas esse poterat; non in rupibus, collibus & montibus. In præsentia non est huiuscemodi pauimenti memoria.

Verùm loquentes de naturali huius viæ conditione, sicut ille, & nos loquimur, non comparando eam cum aliis huius regionis viis, sed absolutè eam considerantes; ne sensum negare videamur, cum aliis, qui eam sæpiùs perambularunt, à sententia Adrichomij recedere cogimur. Dicimus ergo, communem Bethlehemiticam viam & publicam, totam ferè montosam esse & saxosam, modica parte excepta, ante eius medium, prope B. Virginis Mariæ terebinthum arborem, & finem eius, quæ plana est & facilis: sed cùm hæc modica pars illius sit, non ab ea tota via appellationem accipere debet, sed à totius viæ conditione; quæ Adrichomij descriptioni maximè repugnat, atque omnino aspera, vt diximus, & laboriosa dici meretur. Fateor esse alteram huic proximam ad illius læuam partem, planiorem, commodiorem & amœniorem, quia per campos & vineas: sed quoniam communis non est, & per eam transire prohibentur viatores, æstiuo præsertim tempore, quando in vineis & viridariis fructus sunt; de ista non fuisse locutum Adrichomium, non est dubio vertendum. Non inficior tamen, communem illam, esse commodiorem & iucundiorem, si pluribus aliis viis comparetur, quæ circa Ierusalem & in Iudæa sunt; quoniam frequentiâ facilis reddita quodammodò est, & agri, olîueta, ficus aliæque plantæ, quæ alicubi ex vtraque parte cernuntur, gratum transeuntibus aspectum reddunt. Eius longitudo est sex milliarium Italorum. Eam ingredimur per portam Occidentalem Ierusalem, & declinamus ad Meridiem: in hac enim plaga est Bethlehem respectu Ierusalem.

Bethlehem situs respectu Ierusalem.

Modica tamen huius Bethlehemiticæ viæ difficultas, exiguusque labor, pios non retrahit fideles quin eam frequenter deambulent; quia alleuiari vel sustolli potest, imò etiam delectabilis reddi, iis quæ animum, & mentem oblectant & reficiunt: vt illius finis consideratio, perambulantium dignitas, & egregia meditandi mysteria, quorum in viâ se offerunt argumenta, quibus mens occupatur, omnis corporis laborem & lassitudinem tollunt.

Via Bethlehemiticæ asperitas unde alleuiatur.

Alleuiatur, inquam, modicus huius viæ labor, vel prorsus aufertur ex consideratione finis ad quem ducit; quia ad locum spiritualium deliciarum, ad Mariæ & Ioseph diuersorium, ad locum Natiuitatis Domini, ad Christi incunabula, ad domum in qua Magi illi Orientalesque Reges in terram prouoluti, depositis coronis, vniuersorum Dominum, mortalitatis nostræ habitu indutum, in sinu & gremio Matris Virginis supplices adorarunt. Et quamuis corporeis oculis non concedatur videre puerum cum Maria Matre eius; conceditur tamen eisdem eumdem videre locum in quo illa mysteria operata fuere, vt viderunt Magi, & fidei mentisque oculis eadem cernere & contemplari, & cum Magis pronos adorare, vbi ipsi adorarunt Regem non modò Iudæorum, sed & Gentium: & videre, quemadmodum insignis illa Paula Romana se ibi videre iurabat (beato Hieronymo in eius Epitaphio referente) *oculis fidei infantem pannis inuolutum: vagientem in præsepi Dominum, Magos adorantes, stellam fulgentem desuper, Matrem Virginem, Nutritium sedulum, Pastores nocte venientes, vt viderent Verbum quod factum erat, & iam tunc Euangelistæ Ioannis principium dedicarent: In principio erat Verbum: & Verbum caro factum est, Paruulos interfectos, Herodem sæuientem, Ioseph & Mariam fugientes in Aegyptum.* Et Dei auxilio, vt illa, mixtis gaudio lacrymis, dicere: *Salue Bethlehem domus panis, in qua natus est ille panis, qui de cælo descendit,* &c. Et sanè hæc sola consideratio deberet omne fastidium itineris auferre, & spiritum in iubilo eleuare cum illo, qui solo spiritu illa ibi operandæ præuidens, exultans dicebat: *Ecce audiuimus eum in Ephrata, inuenimus eam in campis siluæ.*

Bethlehemiticæ viæ finis. *Epist. 27. Tom. 1.* *Matth. 2, 16.* *Ioan. 1, 14.* *Psal. 131, 6*

Et idem exequetur ampliùs, considerando præclarissimos viros & illustrissimas mulieres maximo cum gaudio & fructu hanc perfecisse viam: vt orientales Magi, qui ex longinquis regionibus venientes, post multos superatos labores, & alium huius viæ subire non dubitarunt. Sed quid dico orientales Magos? Ipsa tenella Virgo, cæli terræ-

Qui viam hanc ambularunt.

terræque Domina, cum Rege regum Filio suo Iesu, sponsoque Ioseph, quadraginta transactis diebus ab eius illibato partu, hoc ipsum absoluit iter, quando ex Bethlehem abiit in Ierusalem, vt offerret Filium suum Domino, faceretque secundùm legem Moysi. Insignis Ecclesiæ Doctor sanctus Hieronymus, venerabilis Paula, cum eius filia, & virgine Eustochio, & alij cuiusque status & sexus hanc perfecerunt peregrinationem, & in dies pij fideles perficiunt gaudenter propter incunabula Saluatoris visenda.

Monumenta memorabilia in ista via. Ac denique redditur hæc via iucunda & delectabilis, quia in ea plures memoriæ & illustria cernuntur monumenta; circa quæ & oculus libenter occupatur, & mens detinetur, ac proinde corporeus minuitur labor: de illis tota hac Peregrinatione agetur. Huius viæ fit expressa mentio Genes. 35,19. & 48,7.

CAPVT II.

De porta sanctæ Ciuitatis, qua itur Bethlehem, quæ sese offert secundo loco primæ Peregrinationis.

Porta Ierosolymitana qua itur Bethlehem situs. PRoficiscentibus piis fidelibus & peregrinis ex sancta Ierosolymorum ciuitate ad alteram Deo dilectam Bethlehem Iudæ ciuitatem Dauid, est iter per portam Occidentalem sanctæ vrbis. Occidentalem dixi, quia verè Occidentem respicit & mare Mediterraneum, quod ab Occidente Iudæam cingit. Etsi non immeritò ab aliquibus Australis appelletur, quòd ad Austrum vergat, & ex ipsa iter sit ad loca posita in Australi plaga Ierosolymæ & Iudææ, Hebron, Gazam, Bersabee, & nostram Bethlehem. *Portæ appellatio varia.* Appellatur etiam in præsentia porta Castelli, & Ramæ, Castelli: quoniam castello vrbis, quod Pisanum dicitur, proxima est, & ad læuam habet; Ramæ, quia Ramam ducit.

Sed quomodo antiquitus nominabatur? Etsi non ista, quia recenter absque dubio fuit ædificata sub Selino Turcarum Imperatore, quando & mœnibus sancta Ciuitas circumdata fuit; sed illa quæ in huius situ antiquitus extructa fuit. Respondeo, non omnium eamdem esse sententiam.

Antiquitus porta Dauid Brocardo. Brocardus Par. 1. cap. 7. §. 45. Portam Dauid videtur appellasse; quòd turri & ciuitati Dauid proxima esset. De hac enim porta loco indicato fuisse locutum Brocardum, credit Villalpandus loco statim citando. Brocardum secutus est Adrichomius in Descriptione Ierusalem num. 162. qui addit, nedum Dauid, sed & Piscium, & Negotiatorum portam fuisse appellatam. sic enim scribit: *Porta Piscium, quæ iuxta turrim Dauid, inter montem Sion & ciuitatem inferiorem in valle Mello contra Occidentem sita erat: & per adiunctam ei testudinem (qua vltra voraginem extendebatur) commodum cuius exitum exhibebat ac introitum. Atque Piscium quidem porta ex eo dicebatur, quòd per eam à Ioppe, & aliis maritimis locis, quotidie in vrbem pisces inferebantur. Hac aliis nominibus etiam porta Dauid, & porta Negotiatorum inscribitur: Dauid quidem, quod turri Dauidis proxima esset; Negotiatorum verò, quòd per eam varia negotiatorum merces à Bethlehem, Hebron, Gaza, Aegypto, & Aethiopia inueherentur. Per hanc portam peregrini Occidentales vrbem ingredi solent.* Hactenus & appositè satis Adrichomius.

Villalpandus Tom. 3. lib. 3. Apparatus cap. 15. arbitratur in situ huius portæ olim illam fuisse, quæ porta Fontis appellabatur, cuius mentio fit Nehemiæ 3, 15. illis verbis: *Et portam Fontis ædificauit Sellun*, &c. & c. 12, 35. *In porta Fontis*; quia fonti Siloë vicina, vt ex Brocardo, Adrichomio, Beda, Hugone, Nicolao de Lyra, Aria Montano, & aliis docet. *Villalpandi porta Fontis.* Redarguit autem Villalpandus Brocardum & Adrichomium, quòd grauiter peccauerint in describendo portam Fontis e regione istius in Oriente vrbis, cùm sit Occidentalis; quod ex solutione argumenti, quod contra se facit, probatum arbitratur. *Refutatio Villalpandi Brocardum & Adrichomium.* sic ergo argumentatur: *Fons Siloë, secundùm memoratos Auctores, ad Orientem vrbis fluit: si ergo hæc porta Fontis appellatur, quòd huic fonti proxima sit, vt iste est Orientalis, & illa; & consequenter in loco à Brocardo & Adrichomio delineato, & non in isto sita erat.*

Respondet, hunc fontem promanare ex parte Occidentali, siue in angulo Occidentali & Meridionali ipsius vrbis Dauidicæ; probatque Iosephi & sacræ Scripturæ auctoritate. Et quia fons Gihon & Siloë idem fons est, vt pluribus probat Toletus in Ioan. cap. 9. Annotat. 7. Gihon verò est in Occidentali plaga vrbis, vt manifestum est; ex isto enim fonte erumpens aqua silentio fluit in Siloë. Quare cum memorati Auctores, & alij, affirmant fontem Siloë esse ad Orientem vrbis, sicut ad oculum cernimus; non de ipso vnde primò eius originem trahit, sed de eius terminatione vel fluxu locutos fuisse credendum est; aliàs enim eius scaturigo ad Occidentem est. Hæc in sententia Villalpandus. ex quibus improbatam credit sententiam Brocardi & Adrichomij, & suam firmatam, portam hanc Occidentalem non appellari

pellari portam Piscium, hoc est esse vbi antiquis temporibus erat porta Piscium, sed portam Fontis.

Defenditur Brocardus & Adrichomius.

Verùm non esset difficile defendere sententiam Brocardi & Adrichomij (quam, nisi hallucinamur, verè probat argumentum Villalpandi) & respondere simul ad obiecta: & dupliciter. Primò, admisso fontem Gihon & Siloë eumdem fontem esse, modo explicato, quare porta proxima Siloë, id est, loco vbi, secundum Villalpandum, fluit, & desinit Gihon, non potest appellari porta Fontis, ac illa quæ eiusdem fontis scaturigini proxima est? Imò potiùs illa quàm ista ea nomenclatura est nominanda. Etenim denominatio fit ab eo quod notius est, sit origo vel aliud; quia fit gratia innotescendi. Iordanis fluuius primò fluit a Phiala fonte, & secundo à Ior & Dan fontibus oritur (vt dicetur infrà Peregr.vi.Cap.11.) & tamen non accipit denominationem à Phiala, sed à Ior & Dan, quia notiores. Ita in proposito, cùm Siloë in præsenti notior, & magis frequentatus fons sit quàm Gihon (hic enim continuò, vt ibi aquæ non sunt) & idem olim fuisse mihi persuadeo; præsertim quòd graues Auctores affirment, Christum ideò misisse cæcum à natiuitate ad Natatoriam Siloë, tamquam ad fontem valdè publicum & patentem, vt in eo oculos luto linitos lauaret, & visum reciperet, vt miraculum & diuina Christi potentia magis vulgaretur. Et sanè scaturigo ipsa terminatione notior non est; quare congruè porta Orientalis Siloë proxima, porta Fontis potuit appellari; & per consequens non grauiter peccauerunt Brocardus & Adrichomius, dum eo nomine eam appellarunt, & aliis nominibus hanc Occidentalem Gihon proximam. Ad hæc, si etiam hæc porta Fontis appellaretur, nullum esset inconueniens; cum manifestum sit, in Scriptura sacra & aliis Scriptoribus eamdem portam pluribus insignitam esse nominibus, vt Libro IV. Cap. XIII. I. Peregrinationis notauimus.

Denominatio fit à notiori.

Secundò, negamus Gihon & Siloë esse eumdem fontem: ex dictis enim Lib. IV. Cap. XXV. & XXVI. VII. Peregrin. & ex dicendis inferiùs Libro hoc Cap. VIII. IV. Peregrinationis clarum euadet, Gihon fontem, melius piscinam distinctam prorsus esse à fonte & Natatoria Siloë: quæ si idem sunt, non nisi modo ibi indicato; & tunc nihil colligi potest contra Brocardum & Adrichomium.

Super hanc portam Adrianus Imperator capta Ierosolyma suem sculpsit, vt tradit Eusebius Hist. lib. 4. c. 6. hisce verbis: *Aelia ab Aelio Adriano condita, & in fronte eius porta, qua Bethlehem egredimur, sus sculptus in marmore, significans Romanæ potestati subiacere Iudæos.* Hæc ille; addens, Imperatorem prohibuisse Iudæos ab illius ingressu & Ierosolymæ aspectu.

Super portam Bethlehem porcum sculpsit Ælius Adrianus.

Cardinalis Baronius Tom. 2. Annal. sub anno Christi 137. alias indicauit rationes huius insculptionis, quas hic subijcere non erit Lectori iniucundum. inquit ergo: *Num ad designandum Iudæos esse omnium hominum sceleſtissimos? quippe quod eiusmodi simulacrum esse soleret hieroglyphicum hominum veritatem spernentium, profanorum, perniciosorumq́, atque eorum denique qui à Deo penitus essent auersi. An potiùs, quòd porcus videretur ob infractum in bello robur esse Romanorum insigne? Nam & tradit Festus, quintum signum militare fuisse porci imagine effigiatum, quod & belli finis, vt tradit, symbolum esset: porcorum imagines in militaribus signis etiam Diocletiani temporibus, imò & Honorij Imperatoris, visas esse, satis liquet. An potiùs, quòd, vt dicemus, eadem via in Bethlehem fuerit ab Adriano erectum templum Adonidi, quem aper occidit? cùm alioqui sciamus Plutarchum cultum Adonidis, itidemq́ Bacchi Iudæis impingere.*

Rationes insculptionis porci.

Verùm licet hæc omnia rectè dici possint: tamen quod Adrianus nouam illic condidit ciuitatem, quam Aeliam nominauit; cùm sciret olim eiusmodi animal, primum fuisse signum Aeneæ condendæ ciuitatis Lauinij (vt inter alios Virgilius octauo Aeneidum cecinit) existimari potest, eiusdem quoque animalis signum super portam recèns à se extructæ ciuitatis erigi voluisse, vt redderet in eodem opere idem antiquitatis egregium monumentum, quo & numisma eiusdem Adriani expressum vidimus, nempe porcum cum porcellis sugentibus vbera, vt Aeneæ diximus demonstratum.

Ceterùm & illud in dubitationem reuocari minimè debet, Adrianum eo signo Iudæis inter cetera omnia infensissimo, significare voluisse Iudæos, propria ciuitate patrioq́ solo esse penitus interdictos: eiusmodi enim animalium genus, ex Iosepho alibi diximus, Iudæis fuisse nefandum, atque visu etiam execrandum; quamobrem ne istæc signa militaria viserentur in regione Iudæorum, principes ipsorum olim à Vitellio in Arabes profecturo deprecati sunt transitum, &c. Hucusque ex Baronio.

Ioseph. de Bello lib. 5. cap. 1.

Idem lib. 8. Antiq. c. 7.

CAPVT III.

De Piscina Bersabee, tertio loco primæ Peregrinationis.

EGressi pij fideles portam sanctæ Ciuitatis Occidentalem, Bethlehem profecturi, descendunt per viam, à cuius sinistro latere relinquunt in eminenti situ castrum Pisanum, & à dextro Piscinam quamdam, quæ communiter in partibus istis Piscina Bersabee nominatur: de qua nunc agentes duo videbimus; alterum, quare tali nomine appellata sit; alterum, quænam sit illius conditio.

Piscina Bersabee quare sic dicta.

Et à primo ordientes, Frater Bonifacius lib. 2. de Perenni cultu Terræ sanctæ, loquens de illis quæ in via Bethlehemitica se offerunt consideranda, rationem nominis hisce verbis indicauit: ***Primò ad dexteram Meridiem versus progredientibus Piscina est Bersabee, quæ in pomario eius erat; quam ingressa, à Dauide visa & concupita fuit, & mater Salomonis effecta. David (inquit Matthæus) genuit Salomonem ex Bersabee muliere, quæ fuit Vriæ. Ad sinistram in latere montis sunt ruinæ castri ipsius Dauidis, à quo conspecta & concupita ipsa Bersabee fuit.*** Hæc Bonifacius.

Matth. 1, 6.

Aliquorum sententia.

Sæpiùs plures accolæ huius regionis super hæc interrogati aliud se nescire responderunt, quàm nunc ex Bonifacio relata, & esse horum Orientalium traditionem: & sanè Bonifacium non ex propria, sed ex horum sententia credimus fuisse locutum; propter statim subiicienda, quæ Bonifacium virum doctum, & in sacris Litteris versatum, non latuisse dubitandum non est.

Reiicitur.

Opinamur ergo dicta nullatenus esse admittenda, quoniam illis plura refragantur. In primis Scriptura diuina, quæ de his agens 2. Reg. 11, 1. sequentia habet: ***Factum est autem, vertente anno, eo tempore quo solent Reges ad bella procedere, misit Dauid Ioab, & seruos suos cum eo, & vniuersum Israël, & vastauerunt filios Ammon, & obsederunt Rabba: Dauid autem remansit in Ierusalem. Dum hæc agerentur, accidit vt surgeret Dauid de strato suo post meridiem, & deambularet in solario domus regiæ: viditq; mulierem se lauantem ex aduerso super solarium suum,*** &c.

Palæstinæ tecta qualia.

Ad intellectum horum verborum, & intentum explicandum, tria sunt obseruanda. Primum, tecta domorum in Palæstina esse plana, ita vt in ipsis deambulari possit: & præter sensum, & experientiam quæ nos docet, id indicant sacræ Litteræ, vt Deut. 22, 8. vbi præcipit Deus fieri tectum muri per circuitum; ad prohibendum videlicet casum desuper ambulantibus, vt docent sacri Interpretes. Et Christus Matthæi 24, 17. agens de abominatione desolationis, idem innuit hisce verbis: ***Et qui in tecto, non descendat***, &c. super quæ benè notauit Maldonatus, Iudæos Palæstinæ tectis cœnare & ambulare consueuisse: ideóque monet, inquit, Christus, vt si quis fortè, cùm futura calamitas ingrueret, super tectum fuerit, non descendat in interiorem domum, &c. Et ob reuerentiam templi Domini, ne vel quis desuper ambularet, & aues ibi consistere possent, totum eius fastigium fuisse verubus aureis consitum arbitror, quemadmodum tradit Iosephus 6. de Bello cap. 6. dicens: ***Desuper verubus aureis acutissimis vndique horrebat, ne ab insidentibus auibus pollueretur.***

Secundum notandum est, Dauidem fuisse ***in solario domus suæ***, cùm vidit Bethsabee, id est, ***supra tectum***, vt habet lectio Hebr.

Tertium est, mulierem fuisse ***ex aduerso se lauantem super solarium suum***, id est, ***desuper tecto***, vt habet lect. Hebr. Si ergo mulier se lauit in tecto domus suæ, quomodo se lauit in piscina ista, & in eadem à Dauide visa & concupita?

Nec admittendum quòd aliqui dixerunt, illam traditionem defendere volentes, solarij sui nomine intellexisse Scripturam solarium in quo erat Dauid & non Bethsabee; nam illius in proximè præcedentibus verbis mentionem fecit; sed solarium Bethsabee domus: conueniebat enim sacrum Scriptorem describere locum, vbi se lauabat mulier, post descriptionem illius, in quo deambulabat Dauid, quando illam aspexit & concupiuit.

Secundò, falsitas illius traditionis omnino deprehenderetur, si cum aliis diceremus, Bethsabee non se lauisse in solario, sed in priuato domus angulo, vel horto. Quippe nihil magis importunum balneo, quam locus editus: cùm potiùs balnea vel in cryptis vel in imo domus loco collocari solerent; vel certè in hortis iuxta fontem, vt patet in Susannæ Historia. Et Dauid illam vidit è solario suo, vel per fenestram domus in qua se lauabat, vt videtur indicasse Vatablus; vel desuper: quoniam inferiores domus vndique patent superiori prospectui. Fauet Iosephus dum scribit, Dauidem deambulantem in tecto domus regiæ prospexisse in vicinis ædibus mulierem frigida lauantem. Quare, &c.

Tertiò, quia domus Vriæ, vbi se lauit mulier, erat in monte Sion prope domum Dauid,

David, quemadmodum communiter tenetur, ibiq; illam delineauit Adrichomius in Descriptione Ierusalem num. 11. & quodammodò Scriptura ipsa indicat, quæ dicit, eius solarium respicere ex aduerso domum regiam. At piscina ista est extra Ierusalem, quomodo ergo potuit esse in illius pomœrio? Et ex hoc deduco, Adrichomium non esse recipiendum, si, cùm agit de fonte in quo se lauit Bethsabee, hanc piscinam intelligit; nec eidem aliisve asserentibus, Ierosolymis adhuc monstrari fontem in quo se lauit Bethsabee, quando Dauidem ad adulterium pellexit, fidem adhibemus, si in solario domus se lauit.

Adrichom. & alij reijciuntur.

Quartò, quia post illud factum, probabile est credere, magnam hanc piscinam fuisse ædificatam à Salomone videlicet, vel posterioribus Regibus: nam priores, Saul vel Dauid, talia fecisse non legimus: sed de hoc alibi.

Quintò denique, hæc piscina non fuit alicuius particularis, sed communis in via publica, longa & spatiosa, qualis altera sit, si tamen piscina tunc dicebatur, & erat. Ideò rationi consentaneum non videtur, credere mulierem, non honestam modò & pudicam, sed ne impudicam quidem & meretricem in huiusmodi patenti piscina ciuitati proxima, vbi frequens est virorum concursus, lauasse sordes & immunditias suas.

Verior ratio nominis Piscina Bersabee.

Breuiter dicerem, locum hunc, piscinam appellari, quia formam & vsum piscinæ habet, vt videbimus; Bersabee verò, quòd proxima fuerit domui Bethsabee vxoris Dauid, & matris Salomonis; vel verius, quia secus ipsam est iter in ciuitatem Bersabee, Australem terminum Terræ promissionis: quomodo & porta ciuitatis proxima Ramæ appellatur, quia Ramam ducit, vnde Bersabee piscina, & non Bethsabee dicitur. & propter maximam horum nominum similitudinem, quod dicitur respectu Bersabee ciuitatis, creditum est referri ad Bethsabee vxorem Dauid. Sed de nomine Bethsabee lege Pinedam lib. 1. de Rebus Salomonis cap. 4.

Salomon non fuit nothus, sed legitimus.

Aduerte etiam, quòd quo tempore fuit Bethsabee concupita, & adultere cognita à Dauide, non effecta fuit mater Salomonis, cuius oppositum dixit Bonifacius, sed alterius filij, qui à Deo per mortem fuit sublatus; sed postea fuit genitus Salomon, vt videre est 2. Reg. 14. Fortasse ita ille dixit, quoniam quidam Mamzerem eum appellarunt, id est, de scorto natum, vt explicatur Deut. 23, 2. spurium vel nothum, non ex legitimo matrimonio. D. Hieronymus in Tradit. Hebraicis in 2. Reg. scribit, Salomonem vocatum Amabilem siue Dilectum Domini, propter Dominum; quia eum diligere dignatus est propter suam misericordiam gratuitam: cùm vtique eius misericordia & dilectione indignus existeret, quem constabat Mamzerem esse. Et in Tradit. Hebraicis initio 2. Paralip. iterùm repetit paraphrasim hanc, in Salomonis persona contexens: Fecisti cum patre meo misericordiam magnam, & constituisti me Regem pro eo, quia secundùm legem prohibitum erat, me, qui de alterius vxore generatus sum, introire Ecclesiam Dei. Idem admittit Glossa interlinearis Rabani, & ex aliqua parte Hugo 2. Regum 12. super id, *Vocauit nomen eius, Amabilis Domino.*

Verum Salomonem legitimum fuisse probatur, quia ex Dauide & eius legitima vxore genitus fuit: sacra enim Scriptura Bethsabee vxorem Dauidis, & non pellicem vocat, 2. Reg. 11, 27. & cap. 12, v. 9. & 24. & quòd de ea dicatur quòd *peperit ei filium*, id est Dauidi: quæ phrasis non nisi de sola vxore enuntiatur. & Matth. 1, 6. *Dauid genuit Salomonem ex ea quæ fuit Vriæ.*

Adulterij magna infamia.

Dicendum itaque, vere Salomonem legitimū fuisse; nec oppositum dicere voluerunt D. Hieronymus & alij, qui ipsum Mamzerem appellarunt; sed tantùm fuisse genitum ex ea, quæ aliquando scortum & adultera fuit: tantum enim flagitium non adeò deletur, quòd si non vestigium, vt memoria non supersit. Et phrasis Scripturæ est, vt ex legitima genitus, quæ aliquando fuit fornicaria, filius fornicationis dicatur, vt patet Oseæ 1, 2. Ita in proposito, etsi Salomon ex legitima Dauidis vxore genitus fuerit, tamen quia anteà pellex eius fuit, Salomon Mamzer appellatus est. Lege Pinedam vbi suprà cap. 5.

Piscina Bersabee quid.

Ad secundum accedens, in quo de huius piscinæ conditione agendum est; Dico, huius piscinæ sub isto nomine nullam me inuenire mentionem in Scriptura sacra, vel Iosepho: si enim fieret, esset 4. Reg. 18, 17. Isaiæ 7, 3. & 36, 2. & Nehemiæ 2, 14. & cap. 3, 15. vbi fit mentio piscinæ superioris, quæ ad Occidentem vrbis posita est, cum ex hac parte ista sita sit; nam silex est in Orientali, & Probatica in Aquilonari, vt de his agentes vidimus; quare aliquam ex istis esse dubitari non potest: sed nec illa est, quia non longe ab ista Bersabee videtur illa Fullonis & superior, siue Gihon, quæ & in præsenti tali gaudet appellatione, eique magis conueniunt quæ leguntur in Scriptura quàm huic: quare altera erit non nominata piscinæ nomine; sunt enim aliæ in Ierusalem & circa, & in aliis Terræ

sanctæ

sanctæ partibus, quarum nullam fecit peculiarem mentionem Scriptura sacra, vel alius vetustus Scriptor, qui de rebus Palæstinæ egerit. Vere tamen piscina est: etenim si secundùm Hebræos piscina dicitur locus in quo magna aquarum copia colligitur & congregatur, vel ipsa aquarum copia; secundùm alios, & in ista aquæ congregentur & contineantur, & formam & similitudinem cum aliis piscinis habeat, meritò piscina appellatur. Fortè non fit specialis mentio illius, & Auctoris, quia ferè sic effecta fuit à natura, & ars illi non multùm addidit, vt videbimus.

Piscina qua dicatur.

Dubij solutio.

Sed numquid sub aliis nominibus mentio illius inuenitur? Respondeo quòd sic, voraginis scilicet, & vallis profundæ; & illam esse crediderim, etsi non totam, cuius ex Brocardo meminit Adrichomius in vrbis Descriptione num. 177. nam & in situ, in quo eam cognoscimus, ipse delineauit. sic verò de ea scribit: *Vorago siue vallis profunda, quæ montem Sion ab Austro cingebat, & versus Aquilonem per totum Occidentale vrbis latus vsque ad portam Ephraim procedens, commodam ciuitati fossam faciebat.* Hæc ille. Dixi, non esse totam voraginem, sed partem, & eam dumtaxat, quæ ab Occidente cingit Sion. Pars quæ se ad Aquilonem ex Occidentali parte protendebat complanata, & terræ repletione factus est campus & vinea, & superior piscinæ murus, & planum per quod commodus est in ciuitatem ingressus. Ex altera similiter parte & extremitate Meridionali eleuatus est murus ex imo voraginis, & pars humo repleta, factum est planum per quod itur ad ciuitatem Bethlehem ex Ierusalem, reliqua voraginis parte se ad Orientem protendente, quæ in vallem Gehennon & Iosaphat terminatur, in suo esse relicta. Ex aliis lateribus, Occidentali videlicet & Orientali, demissis muris cingitur, ita vt vorago illa in rupe à natura efformata modico artis labore magna piscina effecta sit. Eius longitudo est passuum 240. latitudo 105. profunditas est palmorum 50. sed hæc non est vniformis. In superiori Aquilonari parte canales adhuc cernuntur, per quos aquas recipiebat. In posteriori verò Meridionali inferiùs est canalis alter, per quem & piscina purgatur, & aquas demittit in proximam vallem Gehennon. In præsentia ferè semper vacua aquis; & raró modicas continet. De præmissis arbitror fuisse locutum Brocardum p. 1. cap. 7. §. 45. hisce verbis: *In illo loco, vbi duæ sunt voragines, à se inuicem separabantur: quarum vna contra Aquilonem, alia extendebat se contra Orientem; eratq; ibi testudo facta vltra voraginem, contra portam, per quam patebat exitus extra ciuitatem.* Hæc ille.

Forma Piscinæ Bersabee.

In extremitate piscinæ, vbi est accessus ad viam Bethlehemiticam est fons eleuatus, qui in vas marmoreum aquas fundit, quibus abundè homines & iumenta recreantur. Sed vnde aquas recipit? Dico, nullo modo ex piscina Gihon proxima, vt quibusdam placuit; sensus enim, & omnes huius regionis incolæ refragantur; sed recipit ex dissito fonte signato per canales longè & circumflexe vsque ad hunc locum & intra ciuitatem aquam deferentes. Et ex illis vnus, cùm ad hanc piscinam attingit, in duo diuiditur brachia: altero dimittit aquas in memoratum fontem; altero vlteriùs defert aquas, circumdans piscinam ab Occidentali, Aquilonari, & partim Orientali latere; & ex isto demittuntur per subterraneos canales aquæ in ciuitatem. Supra memoratum fontem sunt scripta Arabica, & similiter in opposita Aquilonari parte: supra ad Occidentalem partem sunt aliquæ cisternæ, & ædificiorum ruinæ.

Fons in via Bethlehemitica vnde [illegible].

CAPVT IV.

De valle Raphaim siue Gigantum.

IN via Bethlehemitica occurrit celebris vallis Raphaim, cuius frequens mentio fit in sacris Litteris, D. Hieronymo, Eusebio, Iosepho, & aliis; de qua & nos in præsentia duo paucis explicabimus: primum, quidnam sit; secundum, quibus nominibus appelletur.

De primo. Adrichomius in vrbis Ierosolymitanæ Descriptione num. 244. describit vallem Raphidim ad Occidentem vrbis: quæ incipiens à Septemtrione versus Austrum longe lateque se extendit; & amplissima & potentissima cùm esset, optimi tritici, vini, olei ac frugum omnium olim fuit feracissima.

Vallis Raphaim [illegible].

Quantum ad partem situs huius vallis, videtur recedendum ab Adrichomio, dicendo ipsam vna sui parte fuisse propè ipsi vrbi Ierosolymitanæ contiguam ad plagam Occidentalem. Eius initium erat in ipso confinio tribus Iudæ & Beniamin ad Occidentem montis Moriæ, vt ex Iosue colligitur; quæ inde versus Austrum in longum extensa Bethlehem vsque perueniebat, vt ex Iosepho docemur, quem adducit, & sequitur præter alios eruditissimus Salmeron. Ex quo fit, vt tota hæc vallis relinquatur in tribu Iuda, ex hac enim parte erat illius

Situs. Adrichomius notatur.

Iosue 15. & c. 18. Ioseph. l. 7. Antiq. c. 10. Salmeron Tom. 1. [illegible] art. 3.

illius portio, vt clarè videre est in citato Iosue.

Hic posset quis obiicere D. Hieronymum, siue Eusebium de locis Hebraicis, qui hanc cognoscit vallem in tribu Beniamin. Responderem ideò ita dixisse, vel quia tribus Beniamin & Iuda ita affines erant, vt ex extremitate partis vnius, alterius pars denominari potuerit; hoc enim insolitum non est: vel quia post diuisionem totius Israelitici Regni in duas & decem tribus sub Roboam, Salomonis filio, duæ tribus Iuda & Beniamin, ex eo quòd adhæserint domui Dauid, pro vna haberi potuerint, & communibus appellari nominibus: vnde quemadmodum Regnum duarum tribuum aliquando Regnum Iuda & Regnum Beniamin, vt alibi ostendi, ita partes eiusdem Regni possunt similibus nominibus appellari; etsi aliàs in sua prima sortitione, vna vni & altera pars alteri tribui fuerit tributa, & ista, vbi est hæc vallis, tribui Iudæ, vt dictum est.

D. Hieron. de locis Hebr. in voce Raphaim, explicatur.

Quod etiam idem Hieronymus vel Eusebius dixit, hanc vallem esse ad Septemtrionalem plagam Ierusalem, cùm tamen sit potiùs ad Occidentalem montis Sion, & vlterius versus Austrum Bethlehem vsque extendatur: ideò ita illum dixisse suspicari licet, quia Septemtrionem respiciebat. Et ex dictis refellitur Adrichomius, qui licet ponat hanc vallem ad Occidentem vrbis, tamen indicat incipere à Septemtrione, & pro maiori parte esse in tribu Beniamin; nisi velit aliquo modo secundùm nunc dicta se explicare. Et hæc de primo.

Vallis nomina.

De secundo, dico hanc vallem multiplici nomine appellari ab Hieronymo & Eusebio adducto. Græcè, Κοιλὰς τῶν Τιτάνων, id est, *Vallis Gigantum*, seu *Allophylorum*, Hebr. *Emec Rephaim*. Septuaginta diuersimodè vertunt, *Vallem Raphaim*, *Vallem Gigantum*, *Vallem Titanum*. D. Hieronymus in nostra versione semper Raphaim vel Gigantum dixit. Eadem & vallis Cedron Iosepho ad Orientem vrbis. Sed hoc credo esse intelligendum respectu alicuius sui partis. De valle Cedron alibi dictum.

Dubij solutio.

Sed quænam est ratio prioris & præcipui nominis? Dicerem duo: alterum clarum & certum, alterum non item, sed obscurum & dubium. Clarum & certum, quòd vallis Raphaim vel Gigantum appellatur à Raphaim Gigantibus. Dubium & obscurum, vnde & ex qua occasione id ei nomen inditum fuerit. Num ex eo quòd Dauid in ea contra Philisthæos, quibus erant aliqui permisti gigantes de genere Raphaim, dimicauerit, & diuino fretus auxilio, clade insigni affecerit, & in fugam conuecerit? *2. Reg. 5, 20.* Sed huic obstare potest, quod multò ante tempora Dauid, & ante ingressum filiorum Israël in Terram repromissionis illud nomen retinebat, vt patet in libro Iosue 15, 8. & c. 18, 16. tuncque fuisse in ea Gigantes retulerunt exploratores missi à Moyse ad explorandam Terram, Numeror. 13, 33, 34.

An ita nuncupabatur illa ratione, quòd in ea essent Gigantes antequam de illis Dauid illustrem retulerit triumphum, & posteà noua ratione, post illum comparatum, idem nomen firmius & illustrius retinuerit?

CAPVT V.

De turri sancti Simeonis senis, qui in templo Dominum in vlnas suas suscepit, quæ quinto loco occurrit in prima Peregrinatione.

PErtranseuntes piscinam Bersabee, de qua Capite III. & collem ascendentes pij fideles, prosequuntur iter versus Meridiem & Bethlehem, relicto ad læuam partem monte mali consilij, vbi primum consilium tractatum est de morte Domini; atque hic primò se illis offert consideratione digna turris quædam, quæ turris & domus sancti Simeonis senis, illius cuius laus est in Euangelio, appellatur. *Luc. 2, 25.* Turris dicitur, quia ad modum turris constructa eleuatur; & domus, quia in ea sanctum Senem habitasse traditio harum partium est. *Conditio turris Simeonis, & nomenclatura ratio.* Ampla satis & commoda est: & quamuis vetustate satis consumpta & demolita sit; tamen adhuc in ea sunt ad decem cubicula, & cisterna, in qua pluuiales aquæ colliguntur. Distat circa duo milliaria à Ierusalem, & à via Bethlehemitica vnum, ad eius dexteram partem. Præter alios Terræ sanctæ Scriptores, huius turris meminit Bonifacius lib. 2. de Perenni cultu Terræ sanctæ. & nunc dicta communi harum partium traditione firmantur.

Simeon iustus ac Sacerdos fuit.

Dictis suffragatur probabilis coniectura: ad cuius intellectum duo notanda præmitto. Alterum, Simeonem illum senem fuisse iustum & Sacerdotem. Fuisse iustum, docet Lucæ Euangelium cap. 2. fuisse verò Sacerdotem, rationibus & sanctorum Patrum auctoritatibus probat ibidem Cardinalis Toletus super cap. 2. Lucæ Annot. 40. & in Sacerdotis officio se exercebat, quando Christus à Virgine Deipara, completis diebus

bus purificationis suæ secundùm legem Moysi, fuit in templo oblatus.

Duo boni Sacerdotis munera. Primum, orare pro populo.

Alterum notandum est, inter alia boni Sacerdotis munera duo esse præcipua; prius, Dominum pro vniuerso populo, vel pro particularibus orare, hostiasque offerre. Probatur, & in primis ex vulgata illa Oseæ sententia: *Peccata populi mei comedent.* In hoc loco (iuxta expositionem Alexandri Pontificis huius nominis I. Epistola 2. quæ refertur in Decreto 1. q. 1. cap. *Ipsi Sacerdotes.*) dicuntur Sacerdotes populi peccata comedere, quia suis precibus veniam à Deo peccatoribus consequuntur. *Peccata*, inquit, *populi comedent, quia precibus suis & orationibus ea delent, atque consummant.* Quæ expositio ex aliis sacræ Scripturæ locis comprobari potest, in quibus verbum *comedere* pro *consumere* accipitur, vt in Psalm. 78, 7. *Quia comederunt Iacob, & locum eius desolauerunt.* & Iere. 10. v. 25. *Quia comederunt Iacob, & deuorauerunt eum, & consumpserunt illum.* Et insuper in pluribus locis Scripturæ conceptis verbis indicatur id esse officium Sacerdotis, vt Leuit. & Num. vbi frequenter dicitur, *Orabit pro eo*, vel *pro ea Sacerdos.*

Secundum, studere ac docere.

Posterius Sacerdotis munus erat, scire quæ ad Dei cultum & legem pertinebant, vt posset docere populum, & hoc Sacerdotibus dicitur Leuit. 10, 10. *Vt habeatis scientiam discernendi inter sanctum & profanum, inter pollutum & mundum; doceatisque filios Israël omnia legitima mea, quæ locutus est Dominus ad eos per manum Moysi.* Idem Malach. 2, 7. Agg. 2, 11. & alibi. Hinc ignorantibus vel scire negligentibus comminatur Dominus Ose. 4, 6. *Quia tu scientiam repulisti, repellam te, ne sacerdotio fungaris mihi.*

Loca opportuna Sacerdotibus præscripta.

Quæ munera, vt diligenter, sicut & cetera, obire possent, diuina prouidentia factum fuit, vt illis obuenerint vrbes non multùm remotæ ab Ierusalem, vt videre est in suarum partium assignatione; quoniam in Ierusalem templum construendum erat, cuius ipsi futuri erant præcipui ministri; ac ideò non longè ab eo habitare debebant, vt semper essent ad seruiendum parati. Sicut & in singulis tribubus Israël ciuitates & partes acceperunt, vt omnibus opem ferrent, & doctrinæ pabulum suppeditarent. Insuper & domos extra ciuitatem habebant, & vt, à tumultibus hominum segregati, à meditatione studioque sacrarum Litterarum minimè distraherentur: sed non adeò remoti habitare debebant, vt præstò essent indigentibus, & Deo in templo deseruirent.

Igitur, vt ex his intentum colligamus, cùm senex Simeon fuerit Sacerdos & iustus, credendum est, vt diligenter posset muneri suo satisfacere, habuisse quidem domum extra sanctam Ciuitatem, sed non longe ab ea distitam. Talis est de qua loquimur, & omnis antiquitas de ea testimonium perhibet, nec ratio vel auctoritas refragatur: quare id ipsum & nos piè credere possumus. Quæ domus, vt sancti Senis, qui Dominum in vlnas suas excepit, esset perpetuum monumentum, à piis fidelibus aucta & exornata fuit, vt adhuc quæ tempus & vetustas reliquit, non obscure indicant.

[illegible]

Non erit ab instituto alienum, nec Lectori iniucundum, si aliqua dictis addamus de sancto isto Simeone. In primis sanctus hic Senex non fuit cæcus antequam Iesum in vlnas recepit, vt quidam dixerunt: quos meritò refellit Baronius Tom. 1. Annalium anno Christi 1. num. 30. ex Scriptura sacra Leuit. 21, 18. vbi sententiâ Domini declaratum est, ne cæcus in templo Domini Sacerdotis munere fungeretur. At tali tunc functum fuisse; insinuat Lucas, & Patres ferè omnes agnoscunt, & Ecclesia in sacris imaginibus profitetur. Et non tantum erat videns oculis corporis, sed spiritus; erat enim Propheta, & inter Prophetas annumeratur ab Epiphanio, & videtur hoc indicare Lucas, illis verbis, *Et Spiritus sanctus erat in eo.* vbi spiritus nomine, spiritum prophetiæ interpretantur Euthymius, Iansenius cum aliis; in quibus loquitur de aduentu eius in templum Domini, quando Virgo Maria obtulit Filium suum, dicens, Simeonem venisse in spiritu in templum: & ipsemet verbis & factis tunc ostendit.

[illegible]

Et, omissis quæ ab Euangelista traduntur, tamquam omnibus manifesta, audiamus Timotheum Presbyterum Ierosolymitanum Sermone de Propheta Simeone: *Cùm*, inquit, *Simeon esset in templo, vidit quidem multas matres cum suis filiis templum ingredientes, ad peragendum sacrificium purificationis; in quarum medio erat quæ portabat venerandum fetum, & nullis sordibus contaminatum. Iustus autem Simeon, huc & illuc oculos circumferens, postquam vidit multas matres in priuato habitu humanitatis, solam autem Virginem infinito & diuino lumine circumdatam, separauit reliquas matres, clamans & dicens coram omnibus: Date mihi locum, vt teneam eum, qui desideratur: vidi eum, qui me præuidit; vnde & meus germinauit spiritus. Cur quæ estis ancillæ, cum libera & domina concertatis? Cur infantes vestros aræ offertis? huc conuertimini, & eos offerte huic Puero, qui est antiquior*

[illegible]

dignior Abraham, &c. Hæc ille; & piè satis.

De eius vita & obitu Epiphanius de Prophet. vit. & interit. cap. 24. hæc scribit: *Vita functus est Simeon: iste quidem pluribus annis obsitus, benè confectus; nec tamen à Sacerdotibus postremum honorem consecutus, humatus fuit.* Hæc ille. Cur autem id acciderit, nullam affert causam; sed ea putatur, inquit Baronius, quod palàm Christi aduentum annuntians; in se Sacerdotum ceterorum inuidiam & odium concitarit. Multa quidem alia traduntur de Simeone isto, quæ inter apocrypha à doctoribus reijciuntur. Quare hæc de eo & domo eius dicta sufficiant.

Senio confectus moritur.

CAPVT VI.

De Terebintho arbore B. Mariæ Virginis, quæ sexto loco inuisitur in prima Peregrinatione.

Terebinthi B. Virginis Mariæ situs & conditio.

ABsoluto ferè medio itinere Bethlehemiticæ viæ, tribus videlicet milliariis confectis, occurrit celebris quædam arbor, quæ ab omnibus huius regionis incolis appellatur Terebinthus B. Mariæ Virginis: est hæc arbor ad læuam viæ plantata, sola, parum inclinata, frondosa, sed infructuosa; non admodum alta, sufficientis tamen crassitiei, quam omnes in veneratione habent. Vt autem rationem nominis, & exhibiti honoris, & quæ memoranda de ea referantur, explicemus: sciendum est, quòd beatissima Dei Genitrix, transactis quadraginta diebus ab immaculato & integerrimo partu Christi Filij sui, & purgationis eius secundùm legem Moysi, etsi purificatione non indigeret, cælo & ipsis Angelicis spiritibus purior; æmula nihilominùs Filij sui, qui non obnoxius legi circumcisionis, tamen circumcidi voluit, puerperarum ceterarum legem, ad quam non tenebatur, implere voluit.

Ratio venerationis Terebinthi.

Lex Moysi præcipiebat mulieribus (vt docent sacræ Litteræ) quæ suscepto semine puerum concepissent ac peperissent, abstinere se ab ingressu templi diebus quadraginta à partu: quibus transactis ad templum se conferrent in Ierusalem, cum paruulo, quem Deo offerre debebant, cum agno, si puerpera diues erat; sin verò pauper, offerebat par turturum, vel duos pullos columbarum, pro filio redimendo. Igitur sanctissima & immaculata Deipara, vt huic legi satisfaceret, transactis quadraginta diebus à partu Filij sui (quem non suscepto semine, sed superueniente in eam virtute Spiritus sancti, illibata eius remanente Virginitate concepit, & peperit, ac ideò legi non subiecta) accepit puerum Iesum in vlnas suas; sponso suo Ioseph comitata, tulit in Ierusalem, vt sisteret eum Domino, & cum pauperibus offerret par turturum, aut duos pullos columbarum, vt dicitur Luc. 2, 22.

Sed vnde tunc venit B. Virgo Maria? Non vtique ex Nazareth; vt quidam arbitrati fuere; sed ex Bethlehem, vt docet sanctus Ambrosius cum aliis: & hæc est communis omnium traditio, cui ratio ipsa suffragatur.

B. Virgo Maria ex Bethlehem detulit Filium ad templum.

Lex præcipiebat, vt mulier à pueri partu ab hominum consortio septem diebus separata maneret, & aliis triginta tribus immediatè sequentibus ab ingressu templi & tactu sacrorum diuisa: atque sic ab ingressu templi, post masculi partum se continebat diebus quadraginta; si verò femellam peperisset; duplicabantur dies, & octoginta è domo non egrediebatur.

Lex puerperarum.

Huius legis rationem, quoniam proposito nostro deseruit; adduco ex Iansenio cap. 10. Concord. Euang. *vt videlicet illis diebus reformaretur, & restauraretur corpus eneruatum ex partu.* Igitur si hac ratione puerperæ, diuina lege præcipiente, illis diebus templum non ingrediebantur; è domoque non discedebant, multò minùs eisdem se aliò transferre fuisset concessum. Et consequenter nec Virgini concessum ex Bethlehem, vbi peperit Filium, ire in ciuitatem Nazareth; vnde posteà Filium ad templum deferret, post paucos dies. Et sane si iuisset, totum tempus in eundo & redeundo consumpsisset: præsertim quòd si ex Bethlehem discessisset, non discessisset nisi post aduentum Magorum; in Bethlehemitica enim spelunca Magi Christum adorauerunt, vt inferiùs Cap. VI. & VII. Peregrinat. II. ex D. Matthæo, Patribus, & communi traditione dicemus. Magi verò non venerunt nisi post tredecim dies ab ortu Saluatoris, vt tenet Ecclesia. Quare non est credendum, sanctam Virginem ex Bethlehem discessisse, & iuisse Nazareth, vt statim Ierosolymam rediret, quæ quatuor dierum itinere à Nazareth distat. Mansit ergo quadraginta illis diebus Bethlehem, vel semper in spelunca vbi Filium peperit, vel partim ibi, & partim fortasse in aliqua domo ciuitatis, in quam potuit se recipere post Magorum aduentum, ex qua Ierosolymam ad templum statuto tempore potuit proficisci.

Maria Virgo quadraginta diebus post partum Bethlehem mansit.

Aduerto tamen, rationem illam purificationis ex Iansenio adductam, non habere locum in beata Virgine; quia nullum corporis detrimentum in partu passa est: fuit

Maria Virgo in partu debilitata non fuit, nec colore mutata.

fuit enim sine grauedine grauida, & sine dolore puerpera, vt dixit S. Bernardus. Et S. Birgittæ Bethlehem ad præsepe Domini commoranti reuelatum fuit, beatissimam Virginem in partu non fuisse immutatam colore vel infirmitate, nec virtutem in ea aliquam corporalem defecisse, vt in aliis parentibus deficere solet, &c. Tamen ex humilitate voluit per omnia ceteris parturientibus assimilari, vt Christus per omnia nobis similis apparuit.

Ex humilitate puerperarum legem seruauit.

Factum est ergo, vt tenella Virgo è Bethlehem egressa, & trium milliarium & amplius laboriosæ & saxosæ viæ itinere confecto, cùm ad hanc arborem defessa peruenisset, vt defatigatum corpusculum recrearet, sub ea cum puero Iesu se receperit. Arbor vero velut rationis compos, ac si Dominum suum cognouisset, & quæ eum gestabat Matrem, Filio & Matri quod poterat exhibens ministerium, super eos ramos expandit, se inclinauit, & à solis radiis defendit. In quorum memoriam arbor ista perpetuò conseruata fuit; quodque in tabulis lapideis non fuit exaratum, in cordibus fidelium fuit perpetuò conseruatum. Et ex mansione Virginis cum Filio sub ea, & illius obsequio, Terebinthus B. Mariæ Virginis semper fuit appellata.

Tria de Terebintho enunciata.

Tria de ista arbore asseruntur: alterum, quòd sub ea quieuit B. Maria, quando ad templum deferebat Filium suum; alterum, quòd se ad eam inclinauit; & tertium denique, quod illam et sit quæ eo tempore id præstitit obsequium: quæ quoniam apud veterem probatum Scriptorem non legi, sed ex sola recepta Orientalium traditione accepi, placet ostendere aliquibus, quàm sint pietati & rationi consentanea.

Primum, quod sub ea Deipara cum Puero quieuit.

Et quantum ad primum, quòd sub ea Deipara quieuerit cum magno puero Iesu, non est miraculum, sed rationi valdè consonum, ex dictis. Bonifacius de hac arbore loquens lib. 2. de Perenni cultu Terræ sanctæ, dictæ sessionis meminit, dicens: *In eadem via*, qua scilicet ex Ierusalem itur Bethlehem, *occurrit illa ingens arbor Terebinthus, sub qua quieuit Virgo Maria, quando Christum ad templum offerebat, vt eum sisteret Domino. Omnes nationes transeuntes signant se signo Crucis, & adorant Filium & Matrem, & osculantes arborem, quæ eos ramis & foliis operuit, & lassis locum quietis dedit.* Hæc ille.

Adrichomius in Beniamin num. 115. eiusdem arboris meminit, & non semel, sed pluries Virginem sub ea quieuisse: sed hoc posterius nescio vnde acceperit, quoniam beata Virgo non continuò mansit Bethlehem, vel Ierosolymis, nec potuit hoc iter frequentasse. sic autem ait: *Terebinthus, medio milliario ab Ierusalem, sub qua quiescere solebat beata Virgo, vt Auctor est Salignac. Tom. 10. cap. 2. Nominatur & in Regnorum libris, terebinthus iuxta Bethel, 3. Reg. 13. vbi requiescebat vir Dei, qui maledixerat Ieroboam sacrificanti idolis.* Hæc Adrichomius.

Nota, non conuenire nobiscum in situ illius: etsi enim milliare, quo in metiendo vtitur Adrichomius, sit commensurandum vnius horæ tempore, vt ipse indicat initio Præfationis in suum Terræ sanctæ Theatrum; adhuc magis distat à Ierusalem; vt priùs indicauimus, nisi de altera terebintho loquatur, de qua, quæ diximus, in istis partibus non enuntiantur, nec alia est in via ista.

Non probatur Adrichomij sententia.

Quantum ad secundum, quòd hæc Terebinthus miraculosè se inclinauerit super Virginem & Filium, non dixerunt citati Auctores. Vtrique tamen dicto, vetus recepta traditio testimonium perhibet, cui multum tribuendum est, eidem præsertim auctoritate & firma ratione non obstante; & quod simile aliàs sacræ illi societati accidisse, apud probatos Scriptores legimus.

Secundum, illi miraculosè se inclinauit.

Sozomenus Hist. lib. 5. cap. 21. & Nicephorus ex ipso, præter alios, lib. 10. cap. 13. scribunt, quod cùm beata Virgo cum Filio suo & Ioseph sponso pergeret in Ægyptum, Deus fecerit arborem quamdam maximam in illius gratiam incuruari, & vsque ad solum deflecti, cum Christus cum Virgine appropinquasset portæ ciuitatis, quæ dicitur Hermopolis, quemadmodum Deo fauente Lib. VIII. Peregrin. I. clariùs dicemus. Ita fieri potuit, vt hæc Terebinthus se inclinarit Sanctis illis ex Bethlehem pergentibus Ierusalem, in signum reuerentiæ, & diuinæ protectionis.

Accedit & probabilis coniectura. Conuenit Deum omnium quidem curam habere, sed illorum præsertim, qui suæ legis & voluntatis studiosi ac obseruantes comprobantur: quod non semel miraculis ostendit. Exod. 13. legimus Deum olim populum suum ipsius mandato de Ægypto egressum, vt per Arabiæ deserta iret ad terram Patribus repromissam, quadraginta annorum curriculo, in iisdem desertis columnâ nubis in die protexisse, ne caloris ardore consumeretur; & columna ignis præcessisse, & viam monstrasse in nocte, ne offenderet. Et Ionas diuinus Vates postquam Niniuitis prædicasset, sicut præceperat ei Dominus, fecissetque sibi vmbraculum, & sederet subter illud in vmbra, *præparauit Dominus Deus hederam*, ait Scriptura diuina, Ion. 4. 6.

Æmulatorum legis peculiarem curam habet Deus.

uina,

uina, *& ascendit super caput Ionæ, vt esset vmbra super caput eius, & protegeret eum, laborauerat enim.* Ita congruum fuit, vt sacratissimæ Deiparæ & Filio eius, diuini mandati zelatoribus, pro illiusque obseruantia defatigatis, promdus Æternus Pater illud in labore impertiretur solatium, vt illius arboris obsequio à solis radiis obumbrarentur & consolarentur.

Et ad hanc arborem mihi in spirituali sensu aptari posse videntur, quæ de se dicit Æterna Sapientia in libro Ecclesiastici: *Ego quasi terebinthus extendi ramos meos, & rami mei honoris & gratiæ.* Et quid his verbis indicare voluit Æterna Sapientia? An ipsam habere velut terebinthus ramos materiales, quos extendat? Absit hæc de purissimo & increato spiritu excogitare. Crediderim dicere voluisse: Ego Dominus omnium rerum Moderator & Custos; sed illorum præsertim, qui in lege mea meditantur die ac nocte. Feci vt Terebinthus quædam, quæ est in via Bethlehemitica, extenderet ramos suos super me humana carne vestitum, & super Matrem meam, quæ me tali carne vestiuit, itinere defatigatam vmbra sua recrearet, essentque rami eius honoris & gratiæ: honoris, dum super eos se extenderunt, illis tamquam Dominis se inclinantes; gratiæ verò, dum vmbra sua lassis opem tulerunt, pergentibus Ierosolymam pro diuinæ legis obseruantia.

Eccli. 24. 22.

Tertium, pro eius Terebinthus eadem est quæ antiquitus.

Quantum ad tertium, quæ nunc extat Terebinthus, eamdem esse quæ obsequium illud Deiparę & Filio eius præstiterit, & non aliam eius loco plantatam, vt vetus habet traditio, tamquam valde probabile ratio & exemplum persuadet, secluso miraculo. Ratio, quia vt in libro Iob cap. 14, 7. legitur: *Lignum habet spem: si præcisum fuerit, rursum virescit, & rami eius pullulant. Si senuerit in terra radix eius, & in puluere emortuus fuerit truncus eius, ad odorem aquæ germinabit, & faciet comam, quasi cum primùm plantatum est.* Et simile huic accidisse arbori, ratione & auctoritate non refraganti, possumus credere: continuò, inquam, viruisse; & vel præcisa, vel antiquitate consumpta cum esset, ad odorem aquæ radicem eius reuixisse, & truncum & ramos iterùm, vt nunc habet, emisisse.

Terebinthus alia apud Hebron.

Exemplum habemus in alia terebintho, quæ est apud Hebron, de qua scribunt Iosephus & D. Hieronymus, à principio orbis conditi vsque ad sua tempora perdurasse, & vsque ad nostra creditur perdurare, de qua inferius Cap. VII. VIII. Peregrinat. Ad idem spectat quod de ficu Romulea arbore fragiliori terebintho, quæ vsque ad tertium Imperij Neronis annum perdurauit, tradit Tacitus hisce verbis: *Eodem anno,* tertij videlicet Neronis imperij, *ruminalem arborem in comitio, quæ per octingentos & quadraginta antè annos Remi Romuliq; infantiam texerat, mortuis ramalibus, arescente trunco diminutam, prodigij loco habitum est, donec in nouos fetus reuiuisceret.* Hæc Tacitus. Et ficum alteram, ad quam Iudas proditor laqueo se suspendit, plurimum perdurasse, ad nostra videlicet fere tempora, notauimus Lib. IV. Cap. XVII. Pereg. VII. Alia ad idem possent adduci exempla; sed dicta sufficiant, vt probabiliter credamus hanc esse veterem Terebinthum, quæ Mariæ Virgini & Filio eius debitú exhibuit honorem.

Ficus Romulea.

Annal. lib. 13. in fine.

Denique dictis non modicam facit fidem honor & reuerentia, quam ad hanc arborem habent fideles & infideles. Fideles quippe, qui tanti eam præ ceteris huius regionis arboribus faciunt, quòd ad eam peruenientes, vel ex Ierusalem eundo Bethlehem, vel ex Bethlehem Ierusalem redeundo, proni signo crucis se munientes, Dei Filium cum Deipara venerentur & adorent, eorum ibi protectionem postulantes, quoniam sub ea quieuisse credunt, & super eos eamdem se inclinasse, vt adhuc inclinata manet. Et qui modicam eius parté habere possunt, auro pretiosiorem æstimant, vt sacras reliquias conseruant, & cruces vel coronas conficiunt. Et nisi sacri montis Sion Præsules prudenter excommunicationis sententiam posuissent contra illam absque eorum licentia præscindentes, iam a fidelibus fuisset vsque ad radices præcisa, & nulla ipsius in præsentia extaret memoria.

Terebinthus hæc ab omnibus æstimatur.

Infideles etiam ipsi, non schismatici, & hæretici Orientales modò, sed ipsimet Mauri hanc arborem vt rem sacram, vt olim habuerunt, ita in præsentia venerationi habent, eò quòd aliquod circa ipsam prodigium viderint. Referam quod accidit cuidam Mauro paucis abhinc annis, vt ipse pluries retulit. Pascebat iste gregem nocte quadam non longè ab ista Terebintho, & ecce ex ea vidit magnum ignem in cælum ascendere. Admiratione plenus, vt alter Moyses ad videndum visionem magnam accessit: quo cum peruenisset, illæsam & incombustam Terebinthum inuenit. Hinc factum est, quòd licet circa ipsam aliæ non sint plantæ, & non nisi fructiferæ ab ea distitæ sint, vt ficus & oleæ; ipsa nihilominus infructuosa illæsa in via remaneat. Et aliquando ipsi Mauri fratres sub ea orantes lapidibus abegerunt, arbitrati eos velle illius ramos præscindere: & rami & frustula non nisi nocte ab ea præscinduntur. Et hæc omnia veritati consentanea sunt, & pietatem demonstrant.

Visio Mauro facta.

CAPVT VII.

De cisterna trium Regum, quæ septimo inuisitur loco in prima Peregrinatione.

PEracto duorum milliarium itinere ab arbore Terebinthi Bethlehem versus procedendo, occurrit in viæ medio cisterna quædam, quæ communiter ab huius regionis incolis & peregrinis Cisterna trium Regum vel Magorum & Stellæ appellatur. Hæc ampla satis & pulchra, fere semper aquas continens, quibus homines & iumenta recreantur.

Cisterna Regum situs, conditio, & nominis ratio.

Sed vnde illam denominationem obtinuit? Respondeo, ex eo quòd stella, quæ Sapientes Orientales Reges duxit ad Bethlehem, quæ priùs in via Ierusalem, &, vt creditur, non longè ab ea se illis subtraxerat, posteà in via ista Bethlehemitica, in loco vbi nunc cernitur commemorata cisterna, iterùm eisdem illuxit. Hoc cum communi traditione docet etiam Bonifacius lib. 2. de Perenni cultu Terræ sanctæ. Et eo intuitu illac transeuntes fideles proni Deum venerantur, aduocantes Magos illos beatos, vt preces ad Deum fundant, qui eos illuminet, & ad ipsorum ducat prudentiam.

Vt explicemus proposita pietati & rationi consona esse, notanda sunt quæ sanctus Matthæus scribit de aduentu trium Magorum ex Oriente in Bethlehem ad Christum adorandum. *Cùm*, inquit, *natus esset Iesus in Bethlehem Iuda in diebus Herodis Regis, ecce Magi ab Oriente venerunt Ierosolymam, dicentes: Vbi est qui natus est Rex Iudæorum? vidimus enim stellam eius in Oriente, & venimus adorare eum. Audiens autem Herodes Rex, turbatus est, & omnis Ierosolyma cum illo. Et congregans omnes Principes Sacerdotum, & Scribas populi, sciscitabatur ab eis vbi Christus nasceretur. At illi dixerunt ei: In Bethlehem Iuda: sic enim scriptum est per Prophetam: Et tu Bethlehem terra Iuda, nequaquam minima es in Principibus Iuda: ex te enim exiet Dux, qui regat populum meum Israel. Tunc Herodes clàm vocatis Magis diligenter didicit ab eis tempus stellæ, quæ apparuit eis: & mittens illos in Bethlehem, dixit: Ite, & interrogate diligenter de puero: & cùm inueneritis, renuntiate mihi, vt & ego veniens adorem eum. Qui cùm audissent Regem, abierunt. & ecce stella, quam viderant in Oriente, antecedebat eos, vsquedum veniens staret supra, vbi erat puer. Videntes autem stellam gauisi sunt gaudio magno valdè.* Hucusque S. Matthæus.

Matth. 2, 1.

In his Euangelistæ verbis duo sunt obseruanda: alterum, Magis in Ierusalem existentibus stellam non apparuisse: alterum, eamdem eisdem illuxisse post arreptum iter versus Bethlehem. Et vtrumque indicant illa verba: *Qui cùm audissent Regem, abierunt. Et ecce stella, quam viderant in Oriente, antecedebat eos.* & illorum ingens gaudium, quod eos apprehendit post discessum ex sancta Ciuitate in via Bethlehemica, antequam ad locum nati Regis peruenissent; quod non tacuit Matthæus. Et diuina hoc fuit dispensatione factum, vt & absconsione stellæ Magi Ierosolymis firmiore Prophetico sermone instruerentur, eorum fides & constantia probaretur, eaque probata, iterùm cælesti duce consolarentur; vt possent cum gaudio residuum itineris perficere, & experiri Deum facere cum tentatione prouentum, vt possimus sustinere. Debuerunt etiam, antequam ad Bethlehem peruenirent, à cælesti sidere duci ad locum determinatum Natiuitatis Domini, ne Bethlehem ingressi, & quæsito loco nati Regis, & inuento, malignus aliquis illum Herodi proderet.

Stella eundem Magis illuxit in via Bethlehemitica.

His tamquam indubitatis præmissis, inuestigandum est modò, an stella splenduerit Magis, statim ac egressi fuerunt à sancta Ciuitate, an potius post peractum aliquod Bethlehemiticæ viæ iter? Et videtur quod non statim ac egressi fuerunt; tum vt magis eluceret illorum fides, eos ire Bethlehem propter Prophetæ Vaticinium, & non tantùm propter lucentem stellam ducentem: tum quia, si stella statim apparuisset, potuisset ab Herode & tota Ierosolyma cognosci; quia splendore suo solem ipsum superabat, Ecclesia de ea dicente:

Quem stella, quæ solis rotam
Vincit decore ac lumine.

Et certiores effecti eorum quæ audierunt à Magis, eos præuenissent, non ad adorandum, sed ad perdendum Puerum ante tempus; vt subsecuta Innocentium puerorum mors manifestè indicat. Nec debuit illius apparitio vsque ad finem itineris differri, ne à cælesti comite & duce prorsus deseri viderentur. Igitur pietati & rationi consonum videtur dicere, stellam Magis apparuisse peracto vnius circiter horæ itinere viæ huius Bethlehemicæ, & in loco memoratæ cisternæ, quemadmodum semper docuit pia antiquitas, & non priùs & alibi ante locum illum.

Hinc itaque Magi & Scriptura, & Stella, & vtriusque auctore Deo ducente, cum ingenti gaudio ad locum vsque vbi erat Puer peruenerunt. Optimè itaque dixit Isidorus Pelusiota lib. 1. Epist. 378. *Hoc quod in diuino Libro de stella habetur; Veniens, stetit supra*

A Scriptura, creatura & Creatore Magi ad Christum ducti fuerunt.

supra vbi erat puer; perspicuè tibi ostendet, stellam illam, quæ latum diuini partus nuntium afferebat, iter illud quod astris consuetum atque vsitatum est, non tenuisse. Neque enim altitudinis distantia id afferebat, vt facilè inueniri posset, quod quærebatur: verùm nouus atque insitatus cursus, tum antrum illud, tum Dominiferum ac venerandum Præsepe, quod in eo situm erat, tamquam digito demonstrabat. Hæc ille. Ex his manifestè apparet, quàm rationabiliter credamus cum communi traditione, stellam eo loco primò Magis apparuisse post ipsorum è Ierusalem discessum; ac proinde illo intuitu fideles locum illum venerari.

CAPVT VIII.

De loco & monasterio sancti Eliæ Prophetæ, quod octauo se offert in prima Peregrinatione.

Elia effigies rupi impressa. NOn longè à cisterna trium Regum, in medio viæ Bethlehem, est obuius locus parum montosus memorandaque rupes; in qua quiescentis hominis effigies velut in molli cera impressa cernitur, quam esse sancti Eliæ Prophetæ, autumant huius regionis incolæ. Inquiunt enim hunc sanctum Prophetam hac transeuntem inibi dormiuisse, & sui corporis effigiem in ea miraculosè impressam reliquisse. Et hac ratione iste locus *sanctus Elias* nominatur. Cùm primò locum hunc vidi, eleganter expressam quiescentis hominis figuram referebat; sed, pietate nescio, an impietate, ob particulas ex ea à Christicolis abrasas, posteà eamdem ferè demolitam iterùm intuitus sum.

Elia monasterium quare sic dictum. Non longè à via ad læuam partem, è regione huius rupis, est non ignobile monasterium & templum Græcorum nomine sancti Eliæ nuncupatum. Quare verò sic appellatum sit, non omnium eadem est sententia.

Falsa sententia reijcitur. Quidam dixerunt, monasterium & templum nominatum fuisse *sanctum Eliam*, quoniam eo loco natus fuit sanctus Propheta. Sed toto cælo aberrant isti; quoniam locus vbi est hoc monasterium & templum, pertinet ad tribum Iuda, sicut & proxima ciuitas Bethlehem in Ephrata: Elias verò Propheta natus est in ciuitate Thesba siue Thesbe regionis Galaad, quæ pertinet ad tribum Gad; vnde Elias Thesbites appellatus est 3. Reg. 17, 1. & docent Iosephus lib. 8. Antiquit. cap. 33. & D. Hieronymus de locis Hebraicis.

Alij non minùs ineptè dixerunt, & scriptis consignarunt, locum illum dici, *sanctum Eliam*; quoniam ibi erat in deserto sub iunipero, quando fugiens Iezabelis persecutionem, ab Angelo pane & aqua pastus fuit, vt dicitur 3. Reg. 19, 3. Hoc, inquam, ineptè dictum est, quia locus vbi sub iunipero quieuit sanctus Propheta, distat vnius diei itinere à Bersabee Australi termino Terræ sanctæ, in tribu Simeon, vt in Terræ sanctæ descriptione videre est. At multo amplius distat à Bersabee locus vbi est templum S. Eliæ in tribu Iuda, vt clarissimum est. *Adrichom. in Simeon num. 52.*

Affirmarunt alij, hunc locum dici *sanctum Eliam*; quoniam in eo erat Propheta Domini, cum è terra in cælum fuit igneo curru translatus. Sed iis Scriptura sacra manifestè refragatur, quæ 4. Reg. 2, 6. docet, Eliam postquam è Iericho iuisset ad Iordanem, huncque siccis pedibus cum discipulo suo Eliseo pertransisset, fuisse in cælum translatum. Et locus translationis pertinet ad tribum Ruben, vt in huius tribus explicatione docet Adrichomius num. 53. Quomodo ergo ex loco isto tribus Iudæ, ab illo dissito circa 25. vel 30. milliaria, potuit Elias in cælum deferri?

Quid ergo dicendum? An dicitur Ecclesia sancti Eliæ à rupe proxima, in qua sanctus Vates sui corporis reliquit impressam effigiem; si illi traditioni fidem placet adhibere? Et non ædificata vbi rupes est, quia locus non opportunus, & est in medio viæ Bethlehemiticæ. An, si quis nolit fidem illi miraculo præstare, quia non videtur necessitas vel ratio illud confitendi, sed nec illud negandi; nam similia alibi facta ex Historiis alibi notamus: an, inquam, eo nomine fuit insignita, quia aliquando hac transiuit sanctus Elias? vel denique, quod vero similius arbitror, quoniam à piis fidelibus, ob singularem erga illum Prophetam pietatem ac deuotionem, Ecclesia illa fuit eius nomini dicata; etsi peculiare aliquod mysterium non fuerit ibi à Propheta operatum? Nam ob solam hanc rationem, nouimus in pluribus mundi partibus varias fuisse constructas Ecclesias in honorem sanctæ Mariæ Virginis, sanctorum Apostolorum Petri & Pauli, & aliorum Sanctorum. *Probabilior nominis ratio.* Qui scripserunt de Locis sanctis, pauci, quod sciam, illius rupis & Ecclesiæ mentionem fecerunt. Bonifacius lib. 2. de Perenni cultu Terræ sanctæ, agens de hac via Bethlehemitica, sequentia scripsit, secutus harum partium traditionem: *Ad læuam est Ecclesia sancti Eliæ; & forma corporis eius lapidi impressa, nobis cernentibus monstratur non longè ab ea.*

CAPVT IX.

De loco translationis Habacuc Prophetæ ex Iudæa in Babyloniam, qui nono se offert in prima Peregrinatione.

NOn longè à rupe S. Eliæ, de qua Capite præcedenti, ad eius dexteram partem in colle siue monticulo parum à via dissito, est quædam Ecclesia satis vetustate demolita; in qua tamen aliquæ cernuntur picturæ, etsi ferè consumptæ.

Ecclesia Habacuc Prophetæ & nominis ratio.

Ab huius regionis incolis appellatur communiter, *Ecclesia & locus Habacuc Prophetæ:* quoniam ex isto loco creditur, veteri traditione docente, sanctum Habacuc, cum prandio quod messoribus ferebat, fuisse ab Angelo Domini cincinno capitis sui delatum in Babylonem, ad pascendum Danielem existentem in lacu leonum, & ex Babylone ad hunc eumdem locum restitutum, vt dicitur Dan. 14,32. in cuius miraculi memoriam fuit à pia antiquitate Ecclesia ista ædificata.

Quæstiones duæ de persona Habacuc, & loco translationis.

Pro clariori huius facti intelligentia, & maiori elucidatione eorum quæ de isto loco asseruntur, duæ sunt proponendæ & explicandæ difficultates: altera quæ personam Habacuc, altera quæ locum respicit ipsius translationis in Babylonem.

Prior est, num is Habacuc, de quo loquimur, sit ille, qui in numero duodecim minorum Prophetarum numeratur, & in ordine est octauus, an potiùs alius simili vocabulo & dignitate insignitus?

Prima, num fuerit vnus ex duodecim Prophetis.

Posterior, num ex suburbiis Ierusalem, locóve eidem proximo, alióve Palæstinæ, an ex isto, de quo loquimur, Bethlehem proximiori fuerit translatus sanctus Propheta?

In Scriptura plures eiusdem nominis Propheta.

Ratio prioris difficultatis est; quia Genebrardus in sua Chronographia, & alij affirmant fuisse duos Prophetas huius nominis: quin illi qui dicunt, illum qui prandium detulit Danieli non esse illum qui inter duodecim minores Prophetas numeratur, necessarium esse, duos Habacuc Prophetas ponere, asseuerant. Nec id dicere est inconueniens: nam & duo Abdiæ Prophetæ fuerunt; ita Ribera in Minores Prophetas ostendit Prælud. 2. num. 9. & inde, duo Michææ, alter filius Iemla, de quo 3. Regum cap. vlt. num. 8. alter qui est vnus de duodecim, & vterque Propheta, imò & tertius Michæas, de quo 2. Paralip. 17,7. quem Eusebius Prophetam appellauit: ita duplicem ponit Habacuc Prophetam; alter est cuius fit mentio apud Danielem capite 14. alter qui inter duodecim Prophetas octauus est.

Sententiæ duæ. Prima affirmans, secunda negans.

Duas in proposita difficultate inuenio Doctorum sententias: prior asserit, Habacuc Prophetam, qui prandium detulit Danieli, cuius fit mentio apud ipsum Danielem, alium non esse ab illo qui in numero duodecim Prophetarum inuenitur octauus. Nititur hæc sententia auctoritate Dorothei in Synopsi, Epiphanij in libro de Vita & interitu Prophetarum, D. Hieronymi in Prologo Commentariorum huius Prophetæ.

Posterior sententia affirmat, Habacuc, qui prandium detulit Danieli, esse alterum ab illo qui ponitur inter duodecim Prophetas. Hanc sequuntur ex recentioribus, Ribera in hunc Prophetam, Torniellus Tomo 2. suorum Annalium anno mundi 3351. num. 1. & alij: quam & nos altera probabiliorem existimamus.

Negans sententia probatur.

Nititur hæc sententia præcipuè in temporum computatione. Pro cuius declaratione & confirmatione duo sunt obseruanda: alterum, Habacuc vnum ex duodecim prophetasse ante captiuitatem duarum tribuum per Chaldæos sub Manasse Rege filio Ezechiæ, qui fuit ante Amon & Iosiam, anno circiter decimo quarto regni eius, vt arbitratur Torniellus vbi suprà. Et docent Hebræi in libro Sederholam, Epiphanius in libro de Vita & interitu Prophetarum. Auctor Chronologiæ maioris Hebræorum cap. 20. ait, prædictum Habacuc prophetasse temporibus Regis Manasse; sed illius nomen initio suæ Prophetiæ subticuisse, quia erat improbus valdè. Quibus verbis videtur indicare, inquit Torniellus, quòd Habacuc prophetauerit antequam Manasses Rex captiuus duceretur in Babyloniam, conuersusque esset ad Dominum: & satis Probabile videtur, quòd paulò ante captiuitatem dicti Regis Habacuc ediderit suam Prophetiam; alioqui si peruenisset ad aures Regis, facile cum aliis Prophetis hunc quoque Manasses interfici curasset.

Habacuc vnus ex duodecim quo tempore prophetauit.

Huic opinioni valdè arrident verba illa ipsius Habacuc cap. 1,4. *Lacerata est lex, & non peruenit vsque ad finem iudicium: quia impius* (subaudi Manasses) *praualet aduersus iustum,* (hoc est iustos, vsurpatur enim singulare pro plurali) *propterea egreditur iudicium peruersum,* &c. Hanc sententiam plurimi sequuntur; etsi alij oppositum sentiant, prophetasse videlicet hunc Habacuc post captiuitatem duarum tribuum, & antequam inciperet regnare Nabuchodonosor, sub quo fuit Daniel in leonum lacum coniectus: verùm illud probabilius, & verbis Domini conformius videtur, per hunc Prophetam dicentis eodem cap. vers. 6. & 7.

& 7. *Quia ecce ego suscitabo*, inquit Dominus, *Chaldæos, gentem amaram & velocem, ambulantem super latitudinem terræ, vt possideat tabernacula non sua. Horribilis & terribilis est: ex semetipsa iudicium, & onus eius egredietur*, &c. His verbis prædicit futuram Nabuchodonosor & Chaldæorum potentiam: qui Assyrios omnium potentissimos debellaturi erant, & alias multas nationes, & denique Iudæos, & Ierusalem. Quæ verba, si prolata intelligantur post captiuitatem duarum tribuum, non videntur bene cohærere: etenim prædicit euentum, & quod faciendum erat, vt patet: ac præterea si futurum pro præterito esset intelligendum, Habacuc historicus potiùs dicendus esset, cuius munus est, præterita, præsentia & manifesta narrare, quàm Propheta, ad quem præcipuè spectat, occulta & futura indicare.

Obiectio.

Si dicatur (& est obiectio D. Hieronymi) Prophetat Habacuc aduersus Imperium Chaldæorum, in consolationem duarum tribuum, cap. 2. igitur iam captiuæ erant, & mœrore confectæ, cùm vt consolarentur, taliter prophetauerit? Ceterùm hoc non impedit: potuit namque ante captiuitatem vtrumque prædicere, & tribulationem, propter eorum futuram captiuitatem, & consolationem, ne desperarent inimicorum punitionem, & ipsorum liberationem; illud priùs, hoc posteriùs exequendum. Sicut Nahum Propheta prædixit aduentum Sennacherib in Iudæam, & vt consolaretur duas tribus, prænuntiauit eius reditum in patriam suam, eumque in domo Dei sui fore interficiendum. Et optima ratione vtrumque copulauit Propheta, captiuitatem scilicet, & liberationem; vt videntes Iudæi prius adimpletum, certò crederent posterius exequendum, quod in magnum ipsorum solatium cedebat. Quòd si D. Hieronymus videtur aliter dicere, id fuit, quia duorum Habacuc distinctionem non posuit: vel opinando, an non suam, sed aliorum secutus est sententiam, quod non semel facere consueuit?

Solutio.

Quomodo Propheta in suis dictis sibi fidem conciliet.

Habacuc qui prandium detulit Danieli, vixit tempore Cyri.

Alterum adnotandum est, quòd Habacuc, qui fuit Danieli contemporaneus, eique iussu Domini in Babylonem prandium detulit, vixit regnante Cyro apud Babylonios; illa enim Historia Danielis tunc temporis contigit, vt patet ex capite 13. vers. vltimo eiusdem Danielis. Inter Manassem verò & Ezechiam, sub quibus diximus prophetasse Habacuc qui fuit vnus ex duodecim, & Cyrum, sub quo fuit alter Habacuc qui prandium detulit Danieli, intercesserunt anni ferè centum quinquaginta, secundùm computationem Tornielli vbi suprà num. 2. Quando verò incepit prophetare, debuit esse perfectæ ætatis, & probabiliter triginta annorum: in tali enim communiter dabatur à Deo spiritus prophetandi, vt videre est apud D. Gregorium Hom. 2. in Ezech. in tali tempore factum est verbum Domini super Ioannem Præcursorem Domini, & ipse Dominus Iesus verbum Domini hominibus proposuit, vt sacræ Litteræ docent. Luc. 3. 23.

Propheticus spiritus communiter anno 30. vitæ dabatur.

Igitur ad intentum accedentes, si Habacuc, qui prandium, quod portabat messoribus, detulit Danieli, est ille qui inter duodecim numeratur, tunc excedebat centesimum octogesimum annum ad minus; at tunc temporis non tantum viuebant homines, tot præsertim calamitatibus oppressi. Et si ad illud vsque tempus peruenisset, non est ex altera parte verisimile, hominem decrepitæ ætatis, cui alij seruire debebant, ipsum aliis famulatum exhibuisse, coxisse pulmentum, panes intriuisse in alueolo, & propriis humeris prandium detulisse messoribus. Quare Habacuc, qui prandium Danieli detulit, alterum fuisse ab illo qui inter duodecim Prophetas numeratur octauus, probabile est credere. Et quemadmodum ille priùs prædixit captiuitatem duarum tribuum, & earumdem liberationem: ita iste post captiuitatem Danieli Babylone in lacu leonum existenti, ex Iudæa iam per Chaldæos vastata prandium detulit. Et hic ab alio alter creditus non fuit; quoniam propter illius Prophetiam in sacro Canone descriptam, illius etiam apud Scriptores mentio fit, & propter temporis inter vtrumque vicinitatem; etsi verè credatur à pluribus, duos fuisse viros Habacuc, & Prophetæ nomine & spiritu insignitos: & ille, cuius memoria in commemorata Ecclesia conseruatur, non est vnus ex duodecim Prophetis minoribus, sed ille qui Danieli prandium portauit, & cuius apud eumdem Danielem cap. 14. vers. 25. mentio fit. Et hæc de priori difficultate sufficiant, quam fusiùs explicatam habes apud Riberam Prælud. 2. n. 15. & in expositione Habacuc, qui est inter minores octauus.

Quæstio secunda, vnde fuerit Habacuc translatus.

Quantum ad posteriorem difficultatem quæ erat de loco translationis huius Prophetæ, an fuerit ex assignato loco Bethlehem proximo, an ex suburbiis Ierusalem vel aliunde, dubium esse potest; quia Scriptura diuina loci quidem communis meminit, scilicet Iudææ, sed non peculiaris: & ideò in isto non omnium vna est sententia, & triplicem inuenio. Christiani Adrichomij prima: is enim, qui in explicandis geographiceque delineandis locis Terræ sanctæ

Tres sententiæ. Prima, ex suburbiis Ierusalem.

ctæ diligentissimus fuit, locum translationis Habacuc in suburbiis Ierusalem & plaga Australi delineauit, vt apparet in illius descriptione num. 215. verùm in eius explicatione nihil dicit, quod illius descriptioni fidem facere possit; quare nec mirandum, si illius sententiam non sequamur.

Reiicitur.

Secunda, ex Accaron. Secunda sententia est, ex Accaron fuisse translatum sanctum Vatem. *Acharon est vna de ciuitatibus Philisthinorum*, inquit Anselmus Minorita in sua descriptione Terræ sanctæ, *non longè ab Azoto, vbi nunc est Ecclesia, in qua Angelus Domini inueniens Habacuc parantem prandium messorum tulit capillo capitis in Babyloniam, vbi nunc est Cairus, supra lacum leonum vbi erat Daniel; nunc verò est paruum casale.* Hæc ille.

Tertia, ex loco prope Bethlehem. Tertia communis sententia, consensu omnium & harum partium traditione stabilita est, locum translationis Habacuc esse prope viam Bethlehem in assignato loco perpetuis monimentis consignato; quæ vnius auctoritati videtur præferenda, si aliud non esset. *Probatur.* Et Bonifacius multo tempore & experientia in his partibus versatus, & de earumdem traditionibus optimè instructus, loquens de his quæ obseruatione digna occurrunt in via Bethlehemitica, ad intentum hæc scribit: *Ad dexteram, viæ* Bethlehemiticæ, *in monte est quadam Ecclesia tota diruta: & vocatur domus & Ecclesia sancti Habacuc Prophetæ. Ab isto loco sanctus vir delatus fuit per Angelum in Babylonem ad Danielem seruum Dei. Olim hic fuit maximus Conuentus Fratrum; nunc autem, vt cernis, nec specimen domus nec Ecclesia habet.* Hæc ille.

Sed videamus, an vltra communem traditionem, etiam Scriptura sacra eidem sententiæ magis quàm aliis suffragetur. Postquam Dan. 14. enarratum esset, quomodo sanctus Daniel, quòd impio præcepto Regis obtemperare noluerit, missus sit in lacum leonum, & fuerit ibi diebus sex; *Porrò in lacu erant leones septem, & dabantur eis duo corpora quotidie, & duæ oues: & tunc non data sunt eis, vt deuorarent Danielem*; sequentia de nostro Habacuc subiiciuntur: *Dan. 14. 32.* *Erat autem Habacuc Propheta in Iudæa, & ipse coxerat pulmentum, & intriuerat panes in alueolo: & ibat in campum vt ferret messoribus. Dixitq; Angelus Domini ad Habacuc: Fer prandium, quod habes, in Babylonem Danieli, qui est in lacu leonum. Et dixit Habacuc: Domine, Babylonem non vidi, & lacum nescio. Et apprehendit eum Angelus Domini in vertice eius, & portauit eum capillo capitis sui, posuitq; eum in Babylone supra lacum in impetu spiritus sui. Et clamauit Habacuc, dicens: Daniel serue Dei, tolle prandium, quod misit tibi Deus. Et ait Daniel: Recordatus es mei Deus, & non dereliquisti diligentes te. Surgensq; Daniel comedit. Porrò Angelus Domini restituit Habacuc confestim in loco suo.* Hæc ibi.

Iudææ nomen in quo sensu intelligendū in Prophetæ verbis. Et quid Iudææ nomine intellexit Propheta in præmissis verbis? Dico, Iudææ nomen dici multipliciter in Scriptura, vt * alibi notauimus. ** Lib. 1. Cap. 11.* Primò enim dicitur de Iudæa, quæ est vna ex quatuor Palæstinæ prouinciis, in qua sunt Ierusalem & Bethlehē cum earum suburbiis & locis. Secundò dicitur de tota Palæstina, præsertim post reditum filiorum Israël è Babylonica captiuitate ad patrium solum. Et tertiò enuntiatur de parte illa Terræ promissionis, quæ tribui Iudæ obtigit. Si accipiatur Iudęa primo modo, ex prophetia Danielis nihil colligere possumus in gratiam primæ vel tertiæ sententiæ; quia tam locus prope Ierusalem, quàm prope Bethlehem est in Iudæa prouincia, vna ex quatuor Terræ sanctæ: ex illa tamen haberetur aliquid contra secundam sententiam, quoniam Accaron non est in Iudæa prouincia, sed extra in regione Palæstinorum, vt videre est in tabulis, & nos suo loco dicemus. *Lib. VII. Cap. V. VIII. Peregrin.* Si verò accipiatur Iudæa secundo modo, Prophetæ verba ex æquo suffragantur cuicumque sententiæ; quia tam locus prope Ierusalem & Bethlehem, quàm Accaron, sunt in ambitu totius Terræ promissæ. Si denique tertiò modo accipiatur Iudæa, militaret singulariter contra secundam opinionem, quia Accaron non est in Iudæa prouincia, vt dictum: non suffragaretur magis primæ quàm tertiæ sententiæ, quoniam non tantùm Bethlehemitica regio pertinet ad tribum Iuda, sed etiam pars Ierosolymitanæ, & Australis, vbi locum translationis delineauit Adrichomius, vt deduci potest ex cap. 15. & 18. Iosue. Refragatur tamen Adrichomio, quia ponit totam Ierusalem cum memorato loco in tribu Beniamin: etsi non benè, & contra adducta Scripturæ loca. Sed enim Prophetæ verba rationabiliùs esse interpretanda de Iudæa secundùm primam vel tertiam acceptionem, & singulariter pro regione quæ post diuisionem totius Israëlitici populi sub Roboam adhæsit domui Dauid, Iuda videlicet & Beniamin, mihi hac ratione persuadeo; quia post dictam diuisionem in regnum Iuda & Israël, non fuit Iudæorum regio absolutè vocata Iudæa, sed post reditum filiorum Israël à Babylonica captiuitate in solum patrium: qui reditus successit post conscriptam prædictam à Daniele prophetiam, vt manifestum est. Daniel enim fuit vnus ex captiuis filiorum Israël. Et ex hoc ampliùs probo,

probo, Iudææ nomen in sententia Prophetæ accipi debere in prima vel secunda significatione. Habacuc Propheta erat oriundus ex Thecua ciuitate sortis Iudæ, vt posteà dicemus: & in ea habebat domicilium, vt docet Guilielmus Tyrius lib. 8. Belli sacri cap. 1. & lib. 6. cap. 21. & Thecua proximior est Bethlehem & assignato loco, quam Ierusalem & Azoto, vt nouerunt qui in partibus istis habitarunt; & docet D. Hieronymus dum dicit, Thecuam esse in nono ab Ælia milliario contra Meridionalem plagam; & à Bethlehem duobus milliaribus distare; ipso etiam Adrichomio referente: vel saltem minus distat, quàm ab Ierusalem; quia inter Ierusalem & Thecuam est Bethlehem. Si itaque hæc ita se habent, iudicandum est, ex proximiori loco habitationi suæ, quàm remotiori, fuisse sanctum Vatem translatum, & ita ex isto sortis suæ, quæ & suum nominat Propheta, & non ex altero remotiori sortis Beniamin, vt volebat Adrichomius, vel Accaron longe distantiori, vt Anselmus. Et hic in eo etiam lapsus est, quòd Accaron vicinam fecerit Azoto, nisi pro Accaron Ascalon dicere voluit, ex Iosue 13, 3. & quod dixerit Babyloniam, ad quam fuit delatus Habacuc, esse Cairum: quoniam licet Cairus etiam Babylonia appelletur, non est tamen illa in qua erat Daniel, quia ista erat in Chaldæa, in quam cum aliis Hebræis ductus ille fuit in captiuitatem; sed ista, id est Cairus, est in Ægypto longè à Chaldæa dissita.

Obiectio. Secunda sententia reiicitur. Posset quis insurgere contra dicta in solutione secundæ difficultatis, dicendo, nullatenus ex Iudæa prouincia fuisse translatum sanctum Prophetam in Babylonem: quoniam tempore translationis iam desolata erat Ierusalem, & Iudæa cum proximis locis, habitatoribus partim cæsis partim captiuis abductis in Babylonem; vt alterius *Habac. 1, 6* Habacuc verba præ se ferunt. *Ecce ego*, inquit Dominus per Prophetam, *suscitabo Chaldæos, gentem amaram & velocem, ambulantem super latitudinem terræ, vt possideant tabernacula non sua.* & quæ sequuntur cap. 1. indicans venturos Chaldæos cum tanta multitudine, vt totam implerent terram, id est, Iudæam, ad possidendum vrbes non suas; neque vrbes tantùm, sed etiam tabernacula pastorum, quæ multa sunt in Arabia & Palæstina, vt cum experientia boni tradunt Auctores. Et quos non occiderunt, captiuos duxerunt in Babylonem, relicta terra deserta, quemadmodum 4. Regum manifeste videre est. Quomodo ergo tunc potuit esse in Iudæa Habacuc & agriculturæ vacare?

Respondetur dupliciter: Primò ex Scriptura sacra; dicendo Regem Chaldæorum, ita plerosque Iudæos aut interfecisse, aut captiuos duxisse in Babylonem, vt tamen non paucos de pauperibus terræ agricolis & vinitoribus inibi reliquerit, vt extremo cap. 4. Reg. videre est: ex quorum numero & hunc Habacuc Prophetam fuisse, credendum est. Amplius, non fuisse omnes Iudæos cæsos, vel ductos in captiuitatem, habemus apud Ieremiam cap. 52, 30. vbi legimus Nabuzardan Magistrum militiæ Nabuchodonosor Regis in anno vigesimo tertio regni eius, quarto vel quinto anno post excidium Ierusalem, & captiuitatem Iudæorum, transtulisse ex Iudæa septingentos quadraginta quinque Iudæos. *Solutio.*

Si dicatur, post necem Godoliæ, quæ septimo mense post captiuitatem facta est, omnes Iudæos à primo vsque ad magnum, relicta Iudæa, fugisse in Ægyptum, vt dicitur loco proxime citato Regum: Respondendum, ex illis, quosdam reuersos fuisse in Iudæam, in quorum numero fuit & Habacuc, vt docet Comestor in Historia Scholastica. *4. Reg. 25, 26.*

Secundò respondetur, signo illo vniuersali non significari omnes omnino Iudæos fuisse interfectos, vel in captiuitatem ductos, sed pro maiori parte, secundum Scripturæ & communem loquendi consuetudinem. Et ita oportet necessariò dicere in casu nostro. Aliter nullum posteà duxisset Nabuzardan in Babylonem, nec aliquis ex Ægypto in Iudæam reduxisset.

Dorothei & Epiphanij de Habacuc dicta considerantur. Sed ex quo in hunc Habacuc incidimus, placet hîc quædam subiicere ex Dorotheo in Synopsi & Epiphanio in libro de Vita & Interitu Prophetarum. Cum Nabuchodonosor, inquiunt, postremum venit Ierusalem cum exercitu oppugnaturus, Habacuc fugit in terram Ismaelitarum; posteà verò reuersus est in terram suam. Et cum aliquando messoribus suis pulmentum præparasset, apud suos prophetauit, dicens: *Proficiscor in terram longinquam, ac citò reuertar; si autem tardauero, ferte messoribus.* Cum autem Babylone fuisset, & prandium dedisset Danieli, adfuit messoribus vescentibus, nec quidquam dixit eorum quæ ipsi contigerant. Sciebat autem populum breui reuersurum Babylone: & biennio priusquam populus reuerteretur, mortuus est, ac sepultus in agro suo. Hæc ab illis de Habacuc Propheta.

Sed considera, an dictis ex Scriptura conueniant. Si verum est, suis dixisse, *Proficiscor*, &c. igitur nouit sibi abeundum, & non tunc detulisse pulmentum messoribus, quia ordinauit, si à reditu tardaret, vt illi

para-

pararent. Sed non conuenit, clarè enim loquitur Scriptura, tunc portasse prandium messoribus, quando translatus fuit in Babylonem. Nec etiam nouit quò sibi eundum esset, nisi ad messores; Angelo enim sibi præcipienti vt in Babylonem prandium Danieli deferret, dixit: *Domine, Babylonem non vidi*, &c. Sed an vnum sciuit, sibi esse eundum, & ignorauit alterum, quò eundum esset, & quando redeundum? at priùs dicta videntur refragari. Et hæc de Habacuc Propheta, & loco suæ translationis.

CAPVT X.

De turri, vel domo Iacob, quæ decimo occurrit loco in prima Peregrinatione.

VNius milliarij itinere peracto, à loco sancti Habacuc Prophetæ, de quo Capite præcedenti, versus Bethlehem, occurrit non longe à via, & ad eius dexteram partem in parum eminenti loco, residuum & pars quædam vetustissimæ turris pænè dirutæ; vnica enim muri pars erecta manet. Inferius & circà, ædificiorum veterum fundamenta & reliquiæ cernũtur. Interrogati harum partium habitatores, quidnam illa sint, quidve significent; respondent, residuum illius turris esse partem turris vel domus Iacob Patriarchæ, ac ob id appellari turrim Iacob, & ab antiquis ad eos vsque hanc peruenisse traditionem, quam & ego in vetusto quodam manuscripto libello de Locis Terræ sanctæ legi. Illas verò ædificiorum ruinas & fundamenta esse reliquias quondam celeberrimæ magnæque ciuitatis, quæ Rama vel Ramatha dicebatur, & adhuc circumiacentem regionem Ramulam vocari.

Turris Iacob & circumiacentes ruinæ quid sint.

Aliquorum sententia.

Et ex istis quidam arbitrantur, quæ de hac Rama enuntiantur, habere fundamentum ex Ieremia, cuius Matthæus meminit. Hîc enim loquens de infantibus, quos impius Herodes occidit in Bethlehem & finibus eius, & illorum matrumque gemitu & vlulatu, dixit, tunc impletum fuisse quod dixit Ieremias Propheta: *Vox in Rama audita est, ploratus & vlulatus multus: Rachel plorans filios suos, & noluit consolari, quia non sunt.* Et quoniam in hac parte sepulta est Rachel, vt Capite sequenti dicemus, arbitrantur regionem illam Ramam vel Ramulam appellari, in qua Rachel velut pia mater infantulos illos intersectos plorat.

Propheta auctoritate probatur. Ier. 31, 15. Matth. 2, 18.

Verùm, ni ego decipior, allucinantur isti tam in illis quæ de turri Iacob, quàm in his quæ de proxima regione asseuerant; sacram Scripturam non vt decet considerantes, vt videbimus. Et quod residuum illius turris, non sit turris vel domus Iacob Patriarchæ, probatur in hunc modum.

Reiicitur.

Moyses, qui in Genesi mansionem, peregrinationem, & totam vitam Iacob Patriarchæ descripsit, numquam indicat in isto loco habitasse; nec, quòd sciam, alius qui facta huius Patriarchæ conscripsit, id dixit: igitur nec nos dicere debemus, ratione præsertim non existente. Antecedens probatur, cùm consecutio manifesta sit. Habitauit enim Iacob primò in Getara, deinde Bersabee cum parentibus suis, Genes. 26, 5, 6, 17. Posteà peregrinatus est in Mesopotamiam, & mansit in ciuitate Haran apud Laban auunculum suum annis viginti, cap. 28, 10. & 29, 9. & 30. inde reuersus, venit per Samariam, & mansit in ciuitate Sichem, cap. 33, 18. Ac denique vt iret Hebron, venit iuxta Bethlehem, vbi sepeliuit Rachelem dilectam coniugem suam, in partu Beniamin, in via expirantem animam, cap. 35, 19. Et quidem ex hoc loco dumtaxat posset colligi hic quieuisse & habitasse sanctum Patriarcham. Sed contrarium potiùs inuenimus; nam post commemorata, ait sacer Textus: *Egressus inde, Iacob, fixit tabernaculum trans turrem gregis.* & hæc distat à loco isto & sepulchro Rachelis duo milliaria & ampliùs, estque supra Bethlehem, vt de Ader & loco pastorum agentes inferiùs dicemus Cap. v. Peregrinat. III. At locus iste, turris & Rachelis sepulchrum sunt citra Bethlehem. Quare adducta illa ratione, huius turris residuum, turris vel domus Iacob Patriarchæ minimè appellanda est.

Turrim Iacob non fuisse domum Iacob, probatur.

Peregrinatio & habitatio Iacob.

Gen. 35, 21.

Quid ergo ad veterem traditionem dicemus? Bonifacius loco pluries in præcedentibus citato inquit: *Prope eam* (Ecclesiam, vel rupem sancti Eliæ) *est domus Iacob Patriarchæ, in qua Rachel ei mortua fuit; & in ea Helena sancta, ob sanctitatem viri, magnam Ecclesiam & Monasterium circa ipsam ædificauit, miro tabulatu lapideo: cuius magnificentiam ipsa ruina docet.* Hæc Bonifacius.

Bonifacij sententia.

Sed inoleuitne consuetudo, vt domus locusve, per quem aliquando quis transiit, vel hospitatus fuit, illius esse dicatur? Igitur & domus Petri, Matthæi, Zachæi, Marthæ, & aliorum apud quos diuertit, & hospitio exceptus fuit Christus Dominus, ædes Christi Domini dicentur, quòd non est verum.

Obiectio.

Responderi posset, etsi illud semper non obseruetur, aliquando tamen hoc fieri, tunc

Solutio.

tunc præſertim quando tranſiens eſt magnæ auctoritatis, & domus non eſt ſpeciali nomine dedicata: quemadmodum paſſim obſeruari videmus de locis in quibus Princeps vel Rex aliquis hoſpitatus fuit. Domus autem Petri, Matthæi, &c. non dicuntur eſſe Chriſti Domini, vel ad indicandam eius magnam paupertatem, qui nec nomine habuit vbi ſuum reclinaret caput: vel ideò hoſpitantium appellantur, quia in ipſis, & in illorum gratiam Deus contulit beneficia; vel vt intelligeremus nomen virorum miſericordiæ in ſæculum ſæculi permanere: vel denique; quoniam in pluribus aliis locis ſpecialis memoria Chriſti Domini celebratur, non item illorum. Alias tamen non eſt inconueniens, domum vel locum alium ab inſigni hoſpite denominationem accipere.

Duplex alia turris Iacob nominis ratio. Poſſet ſecundò dici, turrem hanc eſſe ſepulchrum Rachelis à Iacob honorifice & ad modum turris ædificatum, vt Capite ſequenti dicemus. Accidit enim idem ſecundum diuerſam conſiderationem pluribus nominibus appellari, vt manifeſtum eſt. Sepulchrum Chriſti dicitur Ioſeph ab Arimathæa, quòd ipſe illud in petra excidit; & Chriſti, quoniam fuit in eo ſepultus Chriſtus. Ita turris iſta Iacob dicatur, quia ipſe eam ædificauit; & ſepulchrum Rachelis, quòd in ea Rachel fuerit tumulata: & ſepulchrum inferius, quod Rachelis nominatur, ſit meſquita Turcarum cum aliis ſepulchris: quod quidam non aduertentes, diuerſis ædificiis diuerſa impoſuerunt nomina, quæ vni debebantur. Sed melior reſponſio prior, quia hac tranſiuit Iacob, vt dixit *Bonifacius*: nec traditio ſepulchri Rachelis, quæ in Scriptura celebratur, & ſemper ab antiquitate conſeruata, auferenda eſt.

Tertiò denique, an dicatur turris & domus Iacob, non quidem illius Patriarchæ, ſed alterius celebris viri ſimili nomine nuncupati; & an Iacob patris Ioſeph, ſponſi ſanctiſſimæ Dei Genitricis, cuius mentio fit apud Matthæum cap. 1, 16. præſertim cùm Bethlehem vetus patria Ioſeph vocetur à Iuſtino Martyre, vt dicemus de Nazareth verba facientes. Et locus iſte non longè eſt à Bethlehem, & in tribu Iuda, ex qua Iacob iſte erat oriundus. Quare non videtur à probabilitate alienum, aſſerere hic habitationem à ſuo nomine appellatam, vel à poſteris ad eius conſeruandam memoriam ædificatam.

Poſteriores verò, præſertim propter variam iſtarum partium mutationem, non aduertentes diſtinctionem inter vtrumque Iacob, patruum Virginis, & maritum Rachelis, turris & domus, quæ forte ab illo debuit nominari, ab iſto accepit denominationem. Et hæc de turri Iacob opinando ſint dicta. Cetera quæ de ruinis circumiacentibus dicebantur, diſquiramus.

Alia fundamenta non ſunt vetus Ramatha. Sed & minus probabilia videntur quæ de fundamentis & ruinis, quæ circa illam turrim extant, & Ramatha, enuntiantur. Hoc multipliciter oſtendo: Primò, quia magnæ & populoſæ ciuitates non proxime ædificari conſueuerunt; ſe enim mutuo impedirent in agendis: ſed hæc Rama ciuitas magna fere contigua fuiſſet Bethlehem, & proxima Ieruſalem ciuitati regiæ.

Secundo, quia regio illa circa Bethlehem, Ephrata dicitur, vt ſtatim monſtrabimus, à Bethlehem, quæ & Ephrata nuncupatur, quæ modica ciuitas ſemper fuit, vt extremo Capite huius Peregrinationis de ea agentes oſtendemus. At ſi hæc ciuitas Rama extitiſſet, ab ea potiùs circumiacens regio nomenclaturam accepiſſet, Ramatha; & non a Bethlehem Ephrata; ſed accepiſſe numquam oſtendent.

Tertio, ſi in iſto loco fuiſſet inſignis ciuitas, loquens Iacob de ſepultura, quam dedit Racheli, non dixiſſet quod legitur Gen. 48, 7. ſe Rachelem ſepeliſſe *iuxta viam Ephratæ, quæ alio nomine appellatur Bethlehem.* Sed in Rama vel circa, quia à digniori denominatio fieri conſueuit.

Loca multa Rama nomine appellata. Quartò denique & efficaciùs, in ſacris Litteris multa loca appellata inueniuntur Rama, vel Ramatha, Ramula, Ramathaim, Arimathæa, vel Arimathia; idem enim ſignificant hæc nomina: ſed non eſt aliquis ex his locis, nec alius inuenitur in iſta regione, qui Rama nominetur; igitur, &c.

In primis non eſt ciuitas Rama, cuius mentio fit Ioſ. 18, 26. nam iſta pertinet ad tribum Beniamin, & iſta, de qua loquimur, regio eſt in tribu Iuda, vt docet D. Hieronymus in cap. 2. Matthæi; & *terra Iuda* appellatur ab Euangeliſta. Nec eſt illa, quæ ponitur in tribu Aſer, de qua idem Hieronymus in locis Hebraicis lit. R. Nec eſt Ramatha Sophim ciuitas ſeparata Leuitis, ſita in Sophim monte Ephraim, quæ eſt confinium tribuum Ephraim, Beniamin & Dan. Et cùm alia ciuitas, locusque non inueniatur tali nomine inſignitus, non eſt dicendum hic fuiſſe opulentam ciuitatem, & circumiacentem regionem, Rama nominatam. Lege Adrichomium in Deſcriptione tribus Beniamin n. 100. & Ephraim n. 79.

Reſponſio ad Prophetæ auctoritatem. Quid ergo dicendum ad Prophetæ Euangeliſtæque auctoritatem, cui opinio propoſita inniti videtur? Reſpondeo, illam nullo modo ei ſuffragari, nec in litterali, nec in myſtico ſenſu, prout à ſacris declaratur Interpretibus. Non in litterali quidem,

quoniam

quoniam Ieremias illis verbis vel voluit significare fletum mulierum Beniamitarum, in Rama ciuitate Beniamin præfiguratarum, vel melius in Rachele matre Beniamin, propter captiuitatem decem tribuum, cuius fit mentio in Ieremia. Vel, vt alij dicunt, Rachel vitâ functa, figurate lamentari dicitur filios suos, id est, decem tribus abeuntes in captiuitatem, quæ Ephraim nomine significantur: quia primus eorum Rex Ieroboam è tribu Ephraim fuit oriundus; Rachel autem Ephraim auia erat, siquidem mater erat Ioseph patris Ephraim. Nec nomen illud Rama officit: etenim, vt notauit Lyranus in cap. 31. Ieremiæ, ex quo Matthæus illam allegauit auctoritatem, Rama nomen est æquiuocum; quia vno modo significat nomen loci iuxta Gabaa, alio modo est nomen appellatiuum, & sic significat excelsum. Apud Prophetam non potest accipi, vt est nomen proprium loci; quia Rama non est prope Bethlehem, sed benè distans, & per Ierusalem intermediam. Quare optimè Vulgata Lectio apud Ieremiam habet, *Vox in excelso audita est*. Et D. Hieronymus similiter legit in Matthæum.

Rama nomen multiplex.

Hinc deprehenditur falsitas relationis quorumdam Hebræorum, qui dicebant, Lyrano referente, quòd cùm Iudæi captiui ducerentur in Babylonem, & transirent iuxta sepulchrum Rachel, vox de sepulchro miraculosè prodiens fuit audita, implorans Dei pietatem pro illis qui captiui ducebantur. Hoc, inquam, non consonat; quia Rachel non personaliter pro illa Rachele accipitur, sed pro mulierum multitudine. Fictitium hoc videtur, inquit Lyranus, tum quia dissonat à dicto Euangelistæ, quia ipse arbitratur, Prophetæ dictum ad litteram intelligendum esse de lamentatione mulierum Bethlehemitarum pro interfectione suorum infantium ab Herode; tum quia non est verisimile, quin tantum miraculum fuisset 4. Reg. vel 2. Paralipom. vel in fine huius Libri exaratum; in quibus locis describitur deductio illorum captiuorum; quia Iudæi fuerunt valdè solliciti scribere ea, quæ erant ad honorem ipsorum.

Sententia Hebræorum refellitur.

Nec eadem Ieremiæ & Matthæi sententia illis suffragatur mysticè explicata, pro fletu & lamentatione mulierum Bethlehemitarum propter cædem suorum infantium; in quem sensum accepit Euangelista, vt Propheta pro fletu mulierum Beniamitarum vel Ephraimitarum, nisi & hunc velis dicere litteralem sensum. Etenim Ramæ nomine non fit allusio ad aliquam ciuitatem tali nomine appellatam, vt diximus, sed ad clamoris magnitudinem: *Vox in Rama audita est*, id est, in excelso. Et hoc potest dupliciter intelligi, vel quantum ad situm loci, quod videlicet in eminenti loco auditæ sint voces paruulorum; eorumque matrum; vel quia illorum clamor ad Altissimum vsque euolauit. Priorem sensum secutus est D. Hieronymus, inquiens: *Quod autem dicit in Rama, nomen putemus loci non esse, qua est iuxta Gabaa; sed Rama excelsum interpretatur, vt sit sensus: Vox in excelso audita est, id est, longè lateq. dispersa.* Hæc sanctus Doctor in cap. 2. Matthæi, cui adhæret Iansenius cap. 11. Concord. Euang. Tam crudelis enim fuit occisio paruulorum atque execrabilis, vt in excelso lamentum auditum sit, nec esset consolationis locus. Vnde Basilius Seleuciæ Episcopus, quem citat Metaphrastes, dicit, in tota ciuitate Bethlehem, durante cæde paruulorum, nec verbum quod dicebatur intelligi potuisse & percipi, propter magnam confusionem & strepitum. Vlulabant enim matres, & flebant filij, omnesque confusione repleti erant.

Vox in Rama audita, quid, significet.

Infantium planctus, in excelsis auditus.

Posteriorem sensum secutus est Auctor Operis imperfecti in Matth. c. 2. Homil. 2. dum dicit: *Vox in Rama, id est, in Excelso audita est: quoniam de morte innocentium mittebatur ad cælum, ideò audiebatur in excelso; sic enim ait Salomon: Vox pauperis penetrat nubes, & non discedit donec audiatur. Sic & pauper quando violentiam patitur à potente, etsi non est visus vociferari, sed latenter lacrymatur, tacitus clamor eius in excelso auditur; quia non magnus clamor à Deo auditur, sed iustus.* Hæc ille.

Denique si quis vellet mordicus contendere, nomen Rama apud sacros Scriptores accipi debere non appellatiuè, sed propriè, pro nomine alicuius ciuitatis vel loci. Dicatur non significare locum aliquem Iudææ, sed ciuitatem, quæ est in Arabia, Ramam nuncupatam; quemadmodum intellexit Iustinus Martyr differens cum Triphone Dialogo de Christianæ Religionis veritate.

Adeò enim longè latequè fama occisionis infantium percrebuit, vt non tantùm Ramam, sed Romam perlata fuerit, & vsque ad aures Imperatoris peruenerit; quod Macrobius Ethnicus scriptor 2. Saturnal. cap. 4. agens de Augusto testatur his verbis: *Cùm audisset inter eos, quos in Syria Herodes Rex Iudæorum inter bimatum iussit interfici, filium quoque eius occisum, ait: Melius est Herodis porcum esse, quàm filium.* Hæc Macrobius. Quòd scilicet qui filios occideret, abstineret à cæde porcorum, vt Iudæus. Iudæi enim etiam ab ipsa porcorum nominatione abstinere solebant, eos nefanda

Augusti dictum de Herodis infantium interfectore.

nefanda animalia nominantes, vt Auctor est Iosephus de Bello Iudaico lib. 5. cap. 1.

Rachelis mentio quare facta in Propheta.

Sed ad quid nominati Scriptores Rachelis meminerunt? Iam aliquid dictum, cui sequentia adijcimus ex D. Hieronymo adducto: *Quia Rachel*, inquit, *sepulta est iuxta Bethlehem in Ephrata, & ex materno corpusculi hospitio matris nomē acceperit. Siue quoniam Iuda & Beniamin duæ tribus iunctæ erant; & Herodes præceperat, non solùm in Bethlehem interfici pueros, sed & in omnibus finibus eius. Per occisionem Bethlehem intelligimus multos etiam de Beniamin fuisse cæsos.* Quos Rachel velut suos fleuit, vt idem ait in cap. 31. Ieremiæ. Posteriorem expositionem docuit etiam Chrysostomus Homil. 9. in cap. 2. Matth. & quia Rachel eo loco peperit Beniamin caput tribus Beniamiticæ.

Non iniucunda mihi videtur Lyrani expositio in cap. 31. Ieremiæ, ac ideò hanc hic subijcimus: Rachel, inquit, ideò dicebatur mater ciuitatis Bethlehem & totius territorij; sicut apud nos Sancti, quorum corpora requiescunt in Ecclesiis, dicuntur Patroni non solùm illarum Ecclesiarum, sed etiam ciuitatum & territorij adiacentis: & sic dicitur plorare in filiabus suis, id est, in matribus puerorum, sicut & Sancti dicuntur compati afflictis quorum sunt Patroni. Hæc ipse.

Etiam scitu dignum est quod Mariana in memoratum Ierem. cap. notauit his verbis: *Ganisonus ex Iudaismo noster, vir grauis, cùm Bethlehem esset, in schedis veteribus sic hunc locum legisse mihi dixit: Vox in Rama (siue in excelso, in cælo) audita est, Maria plorans Filium suum: & noluit consolari, quia non est, vt scilicet Hebraicè legitur. Porrò pro Rachele Mariam substitui, non est absonum.*

Lege Origen. Hom. 3. in diuers.

Ita Mariana. Et an hoc propter ea quæ dicemus infrà Cap. XII. huius Peregrin. de varia appellatione nominis Bethlehem, habito respectu ad Mariam sororem Moysi, an propter Matrem Domini? Ex his omnibus liquidò constat, prædictam auctoritatem nullo modo fauere dicentibus, memorato loco fuisse magnam ciuitatem, & regionem, quæ Rama appellata sit.

Sed quid præ se ferunt fundamenta & ruinæ illæ? An quod dixit Bonifacius, vel quòd ibi erat villula, vel castrum aliquod? Et hæc de turri Iacob & circumiacentibus ruinis satis.

CAPVT XI.

De sepulchro Rachelis vxoris Iacob Patriarchæ, quod vndecimo loco se offert in prima Peregrinatione.

NOn longè à turri Iacob procedendo versùs Bethlehem secus viam ad dexteram partem est sepulchrum magnum capella inclusum, semper ab antiquo vsque ad præsens tempus, *Sepulchrum Rachelis* dilectissimæ coniugis Iacob Patriarchæ appellatum. Ratio est; quia creditur ibi fuisse sepultam Rachelem. Semper eius memoria conseruata fuit: licet enim sacellum fuerit aliquando collapsum & demolitum, fuit continuò restauratum, ob insignis illius mulieris memoriam, vt ab antiquioribus harum partium accepi, & ex parte vidi; atque adeò semper aliquem decorem conseruauit. In facie sacelli versus viam sunt quædam litteræ in lapide incisæ, sed cuiusnam idiomatis ex Orientalibus, non potui dijudicare. Hic est cisterna proxima, & circumcirca multa Maurorum sepulchra: locum enim hunc non solùm Christiani & Hebræi obseruant, sed & ipsi Mauri & Turcæ venerationi habent.

Nominis sepulchro Rachelis ratio.

Eiusdem descriptio.

Huic traditioni sacra Geneseos Scriptura cap. 35, 16. euidens perhibet testimonium, dum causam mortis Rachelis, & sepulturam eius describit sequentibus verbis: *Egressus autem* Iacob *inde, venit verno tempore ad terram quæ ducit Ephratam: in qua cùm parturiret Rachel, ob difficultatem partus periclitari cœpit. Dixitq́ ei obstetrix: Noli timere, quia & hunc habebis filium. Egrediente autem anima præ dolore, & imminente iam morte, vocauit nomen filij sui Benoni, id est, filius doloris mei: pater verò appellauit eum Beniamin, id est, filius dextræ. Mortua est ergo Rachel, & sepulta est in via quæ ducit Ephratam, hæc est Bethlehem. Erexitq́ Iacob titulum super sepulchrum eius: Hic est titulus monumenti Rachel, vsque in præsentem diem.* Hæc ibi ad intentum.

Ex his etiam verbis habemus honorificum fuisse hoc sepulchrum; & ita videtur indicare Lyranus ad prædicta verba, dum asserit, antiquos fuisse sollicitos de honorifica sepultura: & manifestum est hoc nedum ex Scriptura, sed etiam ex multis illustrissimis sepulchris, quæ circa Ierusalem & in aliis Terræ sanctæ partibus cernuntur; vt omittam pyramides Ægypti pro sepulchris ab antiquis ædificatas, & alia pretiosa regiaque mausolea: sed de hoc egimus Lib. IV. Et quis dubitabit, Iacob valdè diuitem, quique vnicè Rachelem diligebat, suæ

Honorificum fuit illud sepulchrum.

suæ erga eam dilectionis testimonium non ostendisse in erectione nobilis sepulchri? vt esset apud viuos in memoria, & pro ea Deum deprecarentur. Huius sepulchri meminit Samuel 1. Reg. 10, 2. tuncque, sicut postea tempore D. Hieronymi, cernebatur, vt ipsemet docet.

Lib. 2. de Locis sanctis cap. 6.

Tituli formam super ipsum erecti explicuit Adamnanus ex S. Arculpho, dicens: *De qua via, id est, Bethlehemitica, Arculphus mihi percunctanti respondens, ait: Est quadam via regia, quæ ab Aelia contra Meridianam plagam Hebron ducit: cui viæ Bethlehem vicina, sex millibus distans ab Ierosolyma, ab Orientali plaga adhæret. Sepulchrum vero Rachel in eadem viæ extremitate & Occidentali parte, hoc est, in dextro latere habetur pergentibus Hebron, cohærens, vili operatione collocatum, & nullam habens adornationem, lapidea circumdatum pyramide; ibidem & nominis eius titulus hodieq; monstratur, quem Iacob maritus super illud erexit.* Hæc ille.

Situs sepulchri.

Antiqua sepulchri forma.

Brocardus, qui post aliquot sæcula à sancto Arculpho & Adamnano floruit, & loca sancta inuisit, paulò aliter descripsit eiusdem sepulchri ac tituli formam, pauloque nobiliorem facit, dum dicit; super sepulchro Rachelis erexisse Iacob pyramidem pulchram nimis; & in eius basi duodecim disposuisse prægrandes lapides, secundùm numerum filiorum ipsius Iacob. Isti lapides erant vsque ad tempora Breidenbachij & Guilielmi Baldensel, vt iste indicat in suo Hodœporico. Lege Adrichomium in Beniamin num. 101.

At non statim id fecisse post mortem Rachelis arbitrandum est, quoniam non ibi mansit, sed transiit Iacob; sed postea concessa facultate, vel ipse, vel alij ex posteris eius id præstare potuerunt, vt rudibus & impolitis lapidibus ablatis quos Iacob posuerat, expolitos posuerint.

Locum, in quo sepulta fuit Rachel, sanctus Ioannes Chrysostomus in cap 2. Matthæi Hom. 9. vocat Hippodromum, dicens: *Rachel mater fuit Beniamin, quam defunctam sepelierunt in Hippodromo, qui est iuxta Bethlehem.*

D. Hieronymus in Quæst. Hebraicis super Genesin videtur respuere hanc distinctionem Hippodromi ad Ephrata, dicens: *Nescio quid volentes Hippodromum Septuaginta Interpretes transtulerunt: & statim ibi, vbi in Hebræo dicitur, Et sepelierunt eam in via Ephrata, hæc est Bethlehem, rursum Septuaginta posuerunt Hippodromum: cùm vtique si Chabrata Hippodromus est, Ephrata Hippodromus esse non posit.* Ideò paulò pòst ipse suam ponit sententiam, dicens: *Sed melius est, si transferatur in electo terræ tempore, cùm introiret Ephrata. Porro vernum tempus significat, cùm in florem cuncta rumpuntur, & anni tempus electum est.* Mariana in Genes. cap. 48. vers. 7. sic scribit: *Eratq; vernum tempus* כברת ארץ *Chebrath arez, cùm adhuc esset milliare terræ vsque ad Ephrata. Hebræi ita intelligunt, & confirmant; quoniam Rachelis sepulchrum non amplius ab Ephrata distat, seu Bethlehem. Chal. Mortua est Rachel in terra Chanaan, in via, cùm adhuc esset spatium terræ, vt ingrederetur Ephratam.* Et hæc belle explicant situm huius sepulchri, distantiamq; eius a Bethlehem, & receptæ traditioni fidem mirifice faciunt.

CAPVT XII.

De cisterna Bethlehem, quæ & Dauid nuncupatur, quæ duodecimo loco in prima Peregrinatione inuisitur.

A Sepulchro Rachelis procedendo Bethlehem versus, post medium milliaris, ad læuam partem, ostenditur pulchra quædam & profunda cisterna, quæ ferè semper aquis abundat, lapidibus olim in quadro dispositis circumdata, ex cuius triplici ore aqua hauriri potest: distat à Bethlehem circa alterum medium milliaris; appellantque eam huius regionis incolæ Cisternam Dauid, & volunt fuisse à Dauide appellatam cisternam Bethlehem.

Situs & forma cisternæ Dauid.

Ratio huius nominis est; quia illam esse arbitrantur, cuius aquam sitiuit Dauid existens in præsidio in spelunca Odollam, obsidente ex altera parte statione Philisthinorum Bethlehem. Cuius desiderium & sitim aduertentes tres fortissimi milites exercitus Dauid, castra hostium irrumpentes, peruenerunt ad cisternam hanc, & aquam haustam Dauidi detulerunt; quam bibere nolens, libauit eam Domino, dicens: *Propitius sit mihi Dominus, ne faciam hoc: nam sanguinem hominum istorum, qui profecti sunt, & animarum periculum bibam?* vt dicitur 2. Reg. 23, 17. & 1. Paralip. 11, 19. & ob trium fortissimorum militum memoriam, tria fuisse in ea excisa ora siue foramina.

Nominis ratio.

Sedenim duo obstare videntur adductæ traditioni, Scriptura sacra, & ratio in eadem fundata. Scriptura quidem, quæ in duobus adductis locis docet, cisternam, cuius aquam sitiuit Dauid, fuisse in Bethlehem: at ista distat, vt diximus, circa medium milliaris. In priori loco 2. Reg. explicans Scriptura aquæ cisternæ Bethlehemiticæ

Obstaculum duplex.

Primum.

2.Reg. 23, 15. miticæ desiderium, ait: *O si quis mihi daret potum aquæ de cisterna quæ est in Bethlehem iuxta portam!* &c. in posteriori verò
1.Paral. 11, 17. loco 1. Paral. sic legitur: *O si quis daret mihi aquam de cisterna Bethlehem, quæ est in porta!* Sed quæ dimidium milliaris distat à Bethlehem, non est in Bethlehem iuxtà portam vel in porta.

Responsio. Respondebit fortassè aliquis, hanc cisternam tempore Dauidis fuisse iuxta Bethlehem, vel in porta, vel prope eam. Nec officit Scriptura: ad eius enim veritatem sufficit non longè esse à Bethlehem; etenim aliquid dicitur esse in aliquo loco quod ab eo non distat. Et probatur in simili 4. Regum 23, 13. loquens Scriptura de monte in quo Salomon ædificauit excelsa concubinis suis, dicit fuisse in Ierusalem; in 3. verò Reg. 11, 7. de eodem asserit esse contra Ierusalem; quia parum videlicet distat ab Ierusalem, vt in 4. Reg. dicit Glossa Ordinaria: & quod parum distat, nihil distare videtur.

Posset secundò dici, tempore Dauidis ciuitatem Bethlehem ampliorem fuisse, seque extendisse vsque ad hanc cisternam: & ita tradit F. Bonifacius lib. 2. de Perenni cultu Terræ sanctæ, qui sequens harum partium traditionem, de ea sic loquitur: *In hac via, non longè à sepulchro Rachel, est cisterna quæ erat ante portam Bethlehem, de qua sitiens Dauid, dum esset in bello contra Philisthæos, cupiebat bibere, dicens, &c.*

Reijcitur. Sed vtraque responsio facilè impugnari posset. Prima, quoniam semper distinctissimè loquitur Scriptura, fuisse illam cisternam in porta vel iuxta portam Bethlehem: & cùm altera Scriptura, ratio efficaxque auctoritas aliter non persuadeat, in illius plano intellectu stare debemus.

Minus satisfacit secunda; quia Bethlehem semper parua ciuitas fuit, vt inferiùs de ea agentes extremo Capite huius Peregrinationis videbimus. Quòd si quis contendat, tempore Dauidis maiorem fuisse quàm posteà fuerit, ac ideò potuisse pertingere vsque ad hanc cisternam: Dico hoc esse voluntariè & sine ratione dictum, & contra Scripturam quam citato Capite adducemus. Quòd si etiam illud admitteretur, non proinde haberetur intentum; quia eius magnitudo non versus cisternam, sed vltra se extendisset: tum quia ex hac parte non videntur fundamenta ciuitatis, vt aliqua cernuntur veteris Ierusalem prope Ierusalem; tum quia inter hanc cisternam & Bethlehem est magna & profunda vallis, vbi sunt vineæ, ficus & oliueta.

Secunda obiectio. Secundò, & est ratio ex Scriptura habens fundamentum. Si hæc cisterna illa est, ex qua tres fortissimi illi milites haustam aquam detulerunt ad Dauid, non magnum quid fecissent; nec se tanto vitæ discrimini exposuissent, vt noluerit Dauid illam bibere, sed libauerit Domino. Et hoc clarè apparebit, postquam obseruauerimus, vbi esset Dauid quando huius cisternæ aquam sitiit, & vbi castra & statio Philisthinorum. Dauid erat in præsidio in spelunca Odolla: Philisthijm milites erant in duas partes distributi; quidam erant in valle Gigantum, alio nomine Raphidim, & quidam erant in præsidio in Bethlehem, vt patet in iam adductis sacræ Scripturæ locis 2. Reg. 23, 16. & 1. Paralip. 11, 17. Modò vallis Gigantum est in Occidentali plaga vrbis Ierusalem, & iuxta eam, incipiens à Septemtrione, & versus Austrum longè lateque se extendens, vt videre est in Adrichomio in Descriptione Ierusalem num. 244. Bethlehem verò sita est in parte Meridionali Ierusalem, distans sex milliaribus, vt suprà diximus Capite 1. huius Peregrinationis. Odolla est ad Orientem Eleutheropoleos, vt docet D. Hieronymus de locis Hebraicis: Eleutheropolis verò videtur posita in Descriptione Geographica Terræ sanctæ, ab Adrichomio delineata, in plaga Orientali respectu Bethlehem, & Occidentali respectu Eleutheropolis, siue etiam sit in Occidentali Bethlehem, vt videtur eam ponere Bonifacius lib. 2. de Perenni cultu Terræ sanctæ, dicens: *Ad dextram*, viæ scilicet qua itur Hebron, *relinquimus illam speluncam Odollam nomine*, &c. parum refert. His sic stantibus, non videntur tres illi milites magnum quid fecisse, nec periculo vitæ se exposuisse, vt dixi, irrumpendo castra Philisthijm, vt irruperunt, si in ea parte Meridionali vel Orientali Bethlehem fuit cisterna Bethlehemitica: etenim ex Odolla non fuit illis necesse transire per castra Philisthijm, qui erant in valle Gigantum, vt manifestum est; quia longè distabat à Bethlehem. Nec per illos milites, qui in ciuitate Bethlehem castrametati erant; quia, illis relictis, ad læuam vel ad dexteram partem ire poterant ad cisternam istam.

Dauid, quando sitiit huius cisternæ aquam, erat in spelunca Odolla.

Philisthijm erant in Raphidim & Bethlehem.

Quid ergo de illa cisterna dicendum? Si in proposita difficultate meam licet proponere sententiam, assignarem Dauidis & Bethlehemiticam cisternam in Occidentali parte Odollæ in porta Bethlehem, quæ Odolla ad Orientem respicit, secundùm Adrichomium, vel, secundùm Bonifacium, supra Bethlehem in altera parte: nam in hac parte vrbis Orientali, in cuius extremitate est spelunca in qua Saluator noster natus est, iuxta muros ciuitatis est eius por-

Alia sententia de cisterna Bethlehem.

ta, vt inferiùs dicetur: crederemque, non sine probabili ratione locutum fuisse Dauidem de aliqua ex cisternis quæ sunt ante templum sanctæ Mariæ Bethlehem, in eius videlicet platea, vel de iis quæ sunt in templo S. Mariæ, vel S. Catharinæ, de quibus infrà; sunt enim proximæ ciuitati & speluncæ Natiuitatis Domini, etenim eò vsque Bethlehem se extendebat, vt ex ruinis dijudicari potest. Et Dauid ad eum præsertim sacratissimum locum respiciebat, vbi Verbum Patris caro factum apparere debebat, fons aquæ salientis in vitam æternam; vt plures asserunt sacri Doctores. Et meritò: nam non deesse debebant aliæ aquæ, si non in spelunca, saltem in ciuitate Odolla, vel in circumiacentibus locis, quibus corporalem sitim explere poterat, sed non spiritualem extinguere qua æstuabat.

Hæc proposui inquirendæ veritatis gratiâ: nec enim reijcere intendo priorem sententiam, quam viri docti aliqui non minùs credunt, quàm traditionem de loco Dominicæ Natiuitatis, propter non minùs communem de hac cisterna quàm de illo traditionem. Quam qui sequi vult, respondere poterit ad obiecta in hunc modum.

Responsio ad primam obiectionem. Ad sacræ Scripturæ 2. Reg. & 1. Paral. auctoritates dicendum, in istis locis præpositionem *in* significare coram vel contra, & non determinate positionem cisternæ in ipsa Bethlehemitica porta. Et ad huius & aliarum difficultatum, quæ in materia locorum Sanctorum & Scripturæ oriri possent, solutionem, obseruandum est, præpositionem *in* in sacris Litteris multiplicem habere significationem; & vsque ad duodecim collectas inueni apud Pererium in cap. 32. Genes. vers. 10.

In præpositionis duodecim significationes. Primò, *in* sæpè ponitur pro *cum*, & significat instrumentum quo aliquid fit; vt cùm dicitur, percutere *in gladio*, vel *in ore gladij*. & illud in Cantico Zachariæ: *Seruiamus ei in sanctitate & iustitia.* & Gen. 32, 10. quod dixit Iacob: *In baculo meo transiui Iordanem istum*; id est, cum baculo meo. Secundò, *in* sumitur pro *per*; vt Psal. 62, 12. *Laudabuntur omnes qui iurant in eo*, id est, per eum. & in Psalm. 88. *Iuraui in Sancto meo*, id est, per Sanctum meum. Tertiò, *in* pro *per*, denotando tamen potestatem & opem; vt Psalm. 17, 30. *In te eripiar à tentatione, & in Deo meo transgrediar murum:* id est, per Deum meum & eius potestate adiutus. & apud Paulum Philip. 4, 13. *Omnia possum in eo qui me confortat.* & Actor. 17, 28. *In ipso viuimus, mouemur & sumus.* Quartò, *in* pro *vt*, vel *ad*; vt Psalmo 135, 8. *Fecit solem in potestatem diei, lunam & stellas in potestatem noctis:* id est, vt ille præesset diei, & hæc nocti; & illum fecit ad illuminandum diem, hanc verò ad discutiendas noctis tenebras. Quintò, *in* pro *propter* vel *pro*; vt Psal. 30, 2. *In iustitia tua libera me:* id est, propter iustitiam tuam. Vox autem Hebræa, quæ ibi Latine redditur *iustitia*, significat bonitatem, & benignitatem, & misericordiam. Et apud Oseam cap. 5, 5. *Ruent in iniquitate sua*, id est, propter iniquitatem suam: & c. 12, v. 12. dicitur *Iacob seruisse in vxore*, id est, pro vxore. Sextò, *esse in aliquid*, vel *in aliquem*, pro *esse illud*, vel *loco & vice illius*; vt Psalmo 30, 3. *Esto mihi in Deum protectorem, & in domum refugij*, id est, Deus protector, & tamquam domus refugij. & 2. Reg. 7, 14. *Ego ero ei in patrem, & ipse erit mihi in filium.* Septimò, *in* pro *inter*; vt Ioan. 1, 14. *Verbum caro factum est, & habitauit in nobis*, pro *inter nos*. Octauò, pro *ex*; vt Mich. 3, 10. *Qui ædificant Sion in sanguinibus*, id est, ex sanguinibus; hoc autem est, ex rapinis pauperum: vnde sequitur eorum mors præ paupertate & miseria. Nonò, *in* pro *sub*; vt Psalm. 90, 1. *Qui habitat in adiutorio Altissimi, in protectione Dei cæli commorabitur*; id est, sub adiutorio, sub protectione. Decimò, *in* pro *contra*; vt Psal. 43, 6. *In nomine tuo spernemus insurgentes in nobis*, id est, contra nos. Vndecimò, *in* pro *apud*; vt 1. Petr. 5, 2. *Pascite qui in vobis est gregem Dei*, pro apud vos, vel curæ vestræ commissum. Duodecimò denique *in* accipitur pro *coram* vel *ante*, vt *in manibus*, *in oculis*, id est, coram; Philip. 2, 10. *In nomine Iesu omne genu flectatur*, id est, ante, vel coram. & 1. Mach. 2, 23. *In omnium oculis*, id est coram oculis. & Genes. 50, 22. *Filij quoque Machir filij Manasse nati sunt in genibus Ioseph*, id est coram vel apud Ioseph, vt interpretatur Vatablus. Ita in proposito, qui vellet sequi veterem illam traditionem, cisternam videlicet commemoratam, quæ spatio dimidij milliarij distat à Bethlehem, esse illam cuius aquam sitiuit Dauid dum esset in spelunca Odolla, dicere posset ad loca Scripturæ, quæ asserunt, ipsam fuisse in Bethlehem, & in porta eius, non aliud significare velle, nisi coram vel ante, & apud Bethlehem, & portam, secundùm duplicem significationem præpositionis *in* postremo loco nunc assignatam.

Responsio ad secundam obiectionem. Ad rationem desumptam ex dispositione situque locorum dupliciter occurri posset: Primò dicendo, milites illos magnam animi virtutem affectumque in Dauidem ostendisse, dum ad hanc accesserunt cisternam vt aquam haurirent, non pertimescen-

tes

tes hostium excursiones, quæ belli tempore ab hostibus fieri consueuerunt, relicta Bethlehem à dextra vel sinistra, vel etiam recta, timorem omnem paruipendentes, irruperunt castra Philisthinorum; hoc est, per ea transierunt, vel etiam in ea impegerunt, & virili fortitudine resistentes, victores effecti, aquam è cisterna haustam ad Dauidem in Odollam detulerunt.

Vel secundò dici potest, vallem Gigantum non tantum distare à Bethlehem, vt suppositum fuit: vt enim superiùs de ea loquentes notauimus, incipit ab Ierusalem, & Bethlehem vsque protenditur. Et ex hic adducto argumento magis sententia illa confirmatur. Quare si in ea castrametati erant Saul milites, difficultatem in eos irrumpendi habuerunt milites Dauid profecti ad hauriendum ex ista cisterna aquam. Et hæc sufficiant de cisterna Dauid.

Suprà Capite IV.

CAPVT XIII.

De Bethlehem Iudæ ciuitate Dauid, decimotertio loco primæ Peregrinationis.

PEracto sex milliarium itinere ab Ierusalem, pertransitisque iam commemoratis locis æterna memoria celebrandis, peruenitur tandem ad Deo dilectam & electam ciuitatem Bethlehem: tantum enim distat ab Ierusalem, vt iam diximus; vel ad plus septem milliaribus, vt sentit Glossa ordinaria in 1. Paral. 2. De qua illustrissima & numquam satis laudata ciuitate, nonnulla à nobis pro ingenij nostri tenuitate dicenda sunt, quæ ipsi vidimus, & ex aliis collegimus in illius commendationem. Et hæc quædam naturalia, quædam supernaturalia erunt: ex his enim insignis & commendabilis est nostra Bethlehem. Et a naturalibus incipientes, agemus de multiplici eius nomine & significatione, de quantitate, situ & fecunditate. Ex his etenim elucescet non parum eius excellentia.

Nomina Bethlehem. Multiplici appellatur nomine sancta hæc ciuitas: 1. *Bethlehem*, 2. *Lehem*, vel *Lahem*, 3. *Bethlehem Iuda*, 4. *Ephrata*, 5. *Ciuitas Dauid*, 6. *Castellum Dauid*. De hac Adrichomius in Iuda num. 58. Antequam verò ad horum explicationem veniamus, notandum est cum D. Hieronymo in cap. 2. Matthæi, & 5. Mich. & in libro de Locis Hebraicis lit. B. duplicem esse in Palæstina ciuitatem Bethlehem nomine appellatam, alteram in Galilæa, in tribu Zabulon, de qua Iosu. 19, 15. & D. Hieronymus de Locis Hebraicis: alteram in Iudæa & tribu Iuda, cuius fit mentio Genes. 35, 19. & 48, 7. quæ Bethlehem Iuda ad illius distinctionem nominatur: quam distinctionem ex Matthæo & Michæa locis adductis desumpsit sanctus Doctor. dicunt enim: *Et tu Bethlehem terra Iuda. Iuda* addiderunt, ad distinctionem Bethlehem Galilææ. Et sancta Ecclesia maiorem Bethlehem hanc nostram nominauit, dicens:

Bethlehem duplex: altera in Galilæa, altera in Iudæa.

Matth. 2, 6. Mich. 5, 2.

O sola magnarum vrbium
Maior Bethlem, cui contigit
Ducem salutis cælitus
Incorporatum gignere.

Ecclesia in Hymno Epiphaniæ.

Sanctus tamen Bernardus alia ratione arbitratur additum fuisse *Iuda*; propter factam videlicet ad Patres repromissionem, nasciturum videlicet Messiam ex tribu Iuda in ciuitate Bethlehem. sic enim scribit Sermone primo in Vigilia Natiuitatis Domini, expendens ea verba quibus Ecclesia pronuntiat Christi Natiuitatem: *Iesus Christus Filius Dei nascitur in Bethlehem Iudæ. Nec otiosum quod additur Iudæ; siquidem admonet nos, eiusque ad Patres facta est repromissio: Non auferetur, inquit, sceptrum de Iuda, & dux de femore eius, donec veniat qui mittendus est, & ipse erit expectatio Gentium. Salus quippe ex Iudæis est, & salus vsque ad fines terræ. Iuda, ait, te laudabunt fratres tui, manus tua in ceruicibus inimicorum tuorum, & cetera quæ de Iuda illo nusquam legimus, sed in Christo videmus impleta. Ipse est enim leo de tribu Iuda, de quo & additur: Catulus leonis Iuda: ad prædam, inquit, fili mi, ascendisti. Magnus prædator Christus, qui priusquam sciat puer vocare patrem aut matrem, spolia Samariæ diripuit. Magnus prædator Christus, qui ascendens in altum, captiuam duxit captiuitatem; nec tamen abstulit quidquam, sed magis ipse dedit dona hominibus. Has itaque & similes prophetias impletas in Christo (de eo siquidem & prædictas) ad mentem reuocat quod dicitur Bethlehem Iudæ: nec omnino quærere est, vtrùm à Bethlehem posit aliquid boni esse.* Hæc mellifluus Bernardus; & ante Bernardum eadem fere dixit sanctus Ioannes Chrysostomus Homil. 6. in caput 2. Matth. in ea verba, *In Bethlehem Iudæ*. Et nos de ista Bethlehem loquimur in præsentia.

Bethlehem Iudæ Iuda dicitur duplici ratione.

Gen. 49, 10. Gen. 49, 8. Isa. 8, 4. Ephes. 4, 8.

Et quare hæc nostra ciuitas dicta est Bethlehem, & Ephrata, vt à principaliori communionique nomine ordiamur? Glossa ordinaria in cap. 2. Matthæi dicit, quòd antiquitus Ephrata, postea Bethlehem dicta est. Similiter Petrus Comestor, Auctor Historiæ Scholasticæ, in historia Ruth, loquens de reditu Nohemi in terram suam Bethlehem, fatetur prius dictam fuisse Ephratam, ab vxore Caleph: hæc fuit Maria

De nomine Bethlehem & Ephrata quadruplex sententia.

Prima.

ria soror Moysi, secundùm quosdam Hebræos, translata de eremo: quæ postquam percussa est lepra, agnominata est Ephrata, id est, furorem vidit, quod est, experimento iram Dei cognouit. Vel interpretatur speculum; quia plaga eius omnibus est posita in exemplum. Sed tunc primò propter incredibilem vbertatem sibi redditam, cœpit vocari Bethlehem, quod est domus panis: fuit autem domus panis tempore quo illuc iuit Noëmi, in diebus vnius Iudicis.

Nicolaus de Lyra in cap. 35. Genes. & 2. Matth. concordat cum Auctore Scholasticæ Historiæ in eo quòd dicit, Bethlehem prius Ephratam fuisse dictam ab vxore Caleph; & alij idem: sed ab illo dissentit in eo quòd ait Ephratam fuisse Mariam sororem Moysi, probatque esse falsum ex 1. Paralip. 2. & præterea Maria mortua est in deserto, non autem Caleph.

Reiicitur.

Verum ciuitatem hanc non fuisse mutuatam nomen ab vxore Caleph, dictamque Ephratam primò; ac deinde propter magnã eius fecunditatem à Deo illi concessam tempore Booz & Ruth, dictam fuisse Bethlehem, quod domum panis significat; facilè intelliget, si aduertat Genes. locis infrà citandis mentionem fieri Ephratæ & Bethlehem: igitur hæc nomina multò antiquiora fuerunt vxore Caleph, vt constat; & multò ante Booz & Ruth originem habuerunt, quia hæc ciuitas dicebatur Ephrata & Bethlehem tempore Iacob Patriarchæ, ex citandis locis Genes. ille verò vixit circa annum à creatione mundi 2199. Booz verò & Ruth multò pòst, scilicet circa annum 2493. Si igitur Iacob tempore antequam intraret Ægyptum, dicebatur Ephrata, & Bethlehem, quomodo verum erit, fuisse talibus nominibus nominatam tantùm post ingressum filiorum Israël in Terram promissionis? Et hoc ita esse constat ex Iacob verbis, quæ morti proximus dixit ad Ioseph filium suum Genes. 48, 7. *Mihi enim*, inquit, *quando veniebam de Mesopotamia, mortua est Rachel in terra Chanaan in ipso itinere, eratq; vernum tempus: & ingrediebar Ephratam, & sepeliui eam iuxta viam Ephratæ, quæ alio nomine appellatur Bethlehem.* Et Moyses, qui Caleb præcessit, & eius vxorem, antequam isti Terram promissionis ingrederentur, & possent imponere nomen Ephrata isti ciuitati, & postea Bethlehem, talibus nominibus eam appellauit Genes. 35, 19. locutus de morte & sepultura Rachelis: quare nedum Moysis, sed etiam Iacob tempore illis nominibus appellabatur, & consequenter non eisdem primò posterioribus temporibus nominata fuit. Et ex his refellitur sententia dicentium, Bethlehem Ephrata recentius nomen inditum fuisse à Bethlehem filio viri Ephratæ, cuius fit mentio 1. Paralip. 2, 19. & cap. 4, 4.

Secunda sententia reiicitur.

Postquam hanc rationem contra Lyranum scripsissem, eamdem, & fusius, ni fallor, explicatam inueni ex Abulensi apud Pererium in cap. 35. Genes. disputat. 4. ad vers. 19. & 20. qui etiam pro Lyrano sic respondet.

Responsio Pererij.

Cuius, scilicet Abulensis argumentatio, non admodum valida est. Potest enim fieri, vt nomen Bethlehem multo post mortem Moysis tempore impositum sit ei vrbi: eius autem commemoratio, quæ hic ponitur, non est à Moyse tradita, vt illa dicunt verba: *Hæc est Bethlehem*, Genes. 35. v. 19. & item infrà Gen. 48. v. 7. *Iuxta viam Ephratæ, quæ alio nomine appellatur Bethlehem*: sed adiuncta sit à Sapientibus Synagogæ, qui auctoritate ipsius & diuino afflatu pleni, libros Moysis concinnarunt, expositis quibusdam quæ propter vetustatem iam erant obsoleta, & in alia nomina iam fuerant commutata: qua de re memini non semel in superioribus Tomis in Genesin me monuisse Lectorem. In superiore loco, id est, cap. 2. prioris libri Paralipomenon, nominatur quidam Salma pater Bethlehem; & Caleb nepos prioris Caleb, de quo paulò ante diximus: hic Terram promissionis intrauit, & potuit ex nomine auiæ suæ Ephrata simile nomen imponere vrbi, quæ dicta est Bethlehem; istius enim Caleb, etiam in octogenaria ætate, propemodum incredibile robur corporis & vigor animi memoratur in libro Iosue cap. 17. Hucusque Benedictus Pererius.

Reiicitur.

Verùm non plenè satisfacere videtur hæc Pererij responsio; etsi enim concedamus, licuisse Sapientibus Synagogæ quædam addere libris sacræ Scripturæ ad illius maiorem declarationem; sed quòd in suprà adductis locis aliquid addiderint pro sententia Lyrani, non video, nec probauit Pererius. Præterea verba illa, *Hæc est Bethlehem*, si addita sunt, vt putat Pererius, explicant ciuitatem prius alio nomine nominatam, id est, Ephratam: igitur ex hoc saltem habemus, Ephratæ nomen non fuisse illi impositum à Caleb post ingressum Terræ promissionis, ex nomine auiæ suæ Ephratæ. Alia etiam verba, *Iuxta viam Ephratæ, quæ alio nomine appellatur Bethlehem*, non nisi post mortem Moysis, tempore Booz & Ruth; fieri enim potest, vt multò antè tale nomen possideret, & vtrumque ante Iacob tempora, vt arbitratur Abulensis. Et ex illa explicatione non cogimur ad oppositum

situm sentiendum illius quod in ratiocinatione ostensum est.

Præterea si nomen Bethlehem ponitur ad internoscendum Ephrata, igitur Ephratæ nomine notius, etsi non antiquius, saltem non recentius: sicut cùm appellatur Ciuitas Dauid, Luc. 2. ad internoscendum additur Bethlehem, antiquior & notior appellatio.

Nec à fertilitate, quæ fuerit tempore Booz & Ruth, Bethlehem dicta est.

Sed quòd nec à nimia fertilitate, quæ in hac ciuitate fuit tempore Booz & Ruth, dicta sit Bethlehem, præter dicta quæ hoc ostendunt, amplius id probatur; tum ex eo, quod, vt statim dicam, non maiorem significat vbertatem Bethlehem quàm Ephrata; imò minorem: nam si Bethlehem domus panis, Ephrata ipsam vbertatem significat: tum quia ante illam fertilitatem, imò ortum Booz & Ruth, Bethlehem & Bethlehem Iuda nominabatur, vt videre est Iudic. 19. v. 12. & 18. & Ruth 1. v. 12. & 19. & in his locis non habet locum responsio antè adducta Pererij de additione posita gratia internoscendi, vt patere potest cuilibet ea legenti. Denique quomodo terra sterilis, postea ad tempus aliquod fertilis, ex modici temporis accidentalique fertilitate nomenclaturam priori repugnantem per se accipiet?

Tertia sententia à naturali regionis fecunditate.

Si quod sentio fari licet, dicerem (saluo semper meliori iudicio) ciuitatem Bethlehem nomen accepisse ex eius naturali situ & conditione; & nomina quibus nuncupatur, quid ipsa sit indicare: etenim proprium est nominum rectè impositorum, rei naturam & conditionem significare, vt illa significabant quæ animalibus imposuit Adam: *Omne enim quod vocauit Adam anima viuentis, ipsum est nomen eius*; vt dicitur Genes. 2. v. 19. Igitur quemadmodum multæ ciuitates in excelso positæ *Rama* nominantur, quod interpretatur in montibus, vt superius dixi: ita, vt alia exempla prætercam, cùm nostra Bethlehem cum circumiacenti regione admodum fertilis sit, nec fecunditate inferior pluribus aliis Palæstinæ terris, vt statim indicabo, meritò Ephrata & Bethlehem dicta fuit.

Ephrata vbertatem, Bethlehem domum panis significat.

Ephrata nomen Hebraicum, quod idem significat quod vbertas siue frugifera; *Bethlehem* compositum ex duobus nominibus Hebraicis, *Beth*, quod domum, & *Lehem*, quod panem significat, quasi domus panis, propter huius abundantiam: ex hac enim præcipue regionis alicuius fertilitas attenditur. Domus panis, id est, locus panis; quoniam, secundum Hebræos, locus vbi aliquid recipitur, domus vocatur, vt in cap. 5. Ioan. Annot. 2. aduertit Toletus; & idiotismum Chaldaicæ linguæ, inquit Iansenius cap. 36. Concord. Euang. loca domus vocare: sic agrum vocant domum seminis.

Locus domus apud Hebræos dicitur.

Quarta e[...] allegorice significa[...] ex C[...] Bethlehem [...]ratio[...]

Vel etiam, vt mentem altiùs eleuemus, meliusque dicamus, Bethlehem nomen diuino consilio inditum fuisse nostræ huic ciuitati, vt ex ipso nomine omnibus daretur intelligi, quid in ea aliquando futurum erat; quòd videlicet esse deberet domus illius panis qui de cælo descendit, qui alere & confirmare debebat hominum corda. Quod inter alios aduertit D. Hieronymus in quæst. Hebr. in Gen. cap. 35. dicens: *Ephrata & Bethlehem vnius vrbis duo sunt vocabula, sub diuersa tamen interpretatione: siquidem Ephrata interpretatur frugifera; Bethlehem domus panis vertitur, propter eum panem, qui de cælo descendisse se dicit.* Vide etiam eumdem in cap. 5. Mich.

Duplex hæc posterior intelligentia confirmatur ex S. Ioanne Chrysostomo Homil. 49. in cap. 2. Matth. dicente: *Locus autem iste Bethlehem, vbi Dominus natus est, prophetia nomen acceperat: Bethlehem enim ex Hebræo in Latinum domus panis interpretatur; quia hic Filium Dei nasci oportebat, qui panis est vitæ: secundùm quod ipse in Euangelio ait: Ego sum panis viuus, qui de cælo descendi. Hic locus de quo dicitur alibi à Propheta: Deus à Libano veniet, & Sanctus ille de monte vmbroso & condenso.* Hæc Chrysostomus. In quibus posterioribus verbis situs & amœnitas etiam naturalis indicatur; sicut prioribus monstrat prænuntiatam illius singularem electionem, & spiritualia Sacramenta. Et hæc de nomine Ephrata & Bethlehem satis.

Lehem & Lahem idem.

Ex quibus etiam liquet, quare *Lehem* vel *Lahem* dicatur; idem enim significant, solo communi omisso nomine, id est, Beth, siue domus, quod intellectu supplendum est. *Lahem* etiam Arabicè carnem significat, quod mysterio deseruit; innuit enim esse domum carnis illius qui dixit: *Caro mea verè est cibus.*

Lahem carnem significat.

Ciuitas Dauid, quia in ea ortundus.

Bethlehem etiam Ciuitas Dauid appellatur apud S. Lucam 2. v. 4. & 11. Aduerte hic tamen duplicem esse ciuitatem, quæ tali nuncupatur nomine: alteram in monte Sion sitam partem Ierusalem, de qua 2. Reg. 5, 7. dicitur: *Cœpit Dauid arcem Sion. Habitauit autem Dauid in arce, & vocauit eam Ciuitatem Dauid: & ædificauit per gyrum à Mello, & intrinsecus*, &c. Hæc sic dicta fuit, quia Rex iste eam strenuè sibi comparauit, & mirificè exornauit & restaurauit: alteram Bethlehem, de qua in præsentia loquimur, dictam Ciuitatem Dauid, quia ex ea fuit oriundus insignis hic Rex & Propheta, qui ob suam excellentiam suæ patriæ nomen dare potuit.

Castellum ob eius exiguitatem. Dicitur etiam Castellum Dauid, Ioan. 7. v. 42. forte propter eius exiguitatem: fuit enim parua ciuitas, quemadmodum statim demonstrabimus.

Ex his exploditur Iosephus, dum 8. Antiquit. libro asserit, Bethlehem à Roboam Salomonis filio fuisse ædificatam; nisi ædificationis nomine restaurationem intelligit; quia multo ante tempore constructam fuisse ex iam dictis manifestum est.

De quantitate & qualitate Bethlehem. Sed quid de quantitate huius ciuitatis, naturali situ & conditione regionis, in qua est sita, dicendum est? Respondeo, Bethlehem paruam semper fuisse ciuitatem; ita enim clarè dicitur Mich. 5, 2. *Et tu Bethlehem Ephrata, paruulus es in millibus Iuda,* &c. *Bethlehem parua ciuitas.* Quæ sententia de ista Bethlehem à Scribis & Sacerdotibus Iudæorum interpretata fuit, vt legimus Matth. 2, 5. & diuus Hieronymus in Epist. 129. ad Dardanum, *Viculum* Bethlehem appellat; & in altera quam scripsit ad Marcellam, *angustissimum orbis locum.* Et aliqui adeò paruam fuisse credunt, vt suburbia habuisse negent; quod facilè admiserim: etenim & in præsentia non possumus diiudicare quomodo magna esse potuerit, & habere suburbia, cùm ex parte eius Aquilonari sit magna vallis, vbi vineæ & campi; ex Orientali est spelunca Natiuitatis Domini, quæ vt in præsentia, ita & olim erat extra ciuitatem, vt inferius ostendemus sequenti Peregrin. Cap. IV. & V. & ex aliis partibus vineæ, campi; & non longè ab vrbe excisa in rupe sepulchra mortuorum, & hæc non intra sed extra ciuitatem: & in loco sterili excidebantur, vt alibi demonstrauimus.

In regione fertili sita. Regio Bethlehemitica abundat campis, vineis, collibus, vallibus, oliuetis, ficubus; vinoque præsertim & frumento stabilita est: olim in vineis Engaddi, quæ ad Bethlehem pertinebant, erat balsamus. Et sanè talibus bonis affluebat regio Bethlehemitica, vt non facile fecunditate aliis pluribus Palæstinæ partibus cederet, sicut nec in præsentia cedit; vt meritò Ephrata & Bethlehem nomen ex sua fecunditate sibi comparauerit. Sed quid de his dicat insignis sanctæ Ecclesiæ Doctor S. Hieronymus, visu & experientia 40. annorum edoctus, videamus. In libro de locis Hebraicis hæc habet: *Bethlehem ciuitas est Dauid in sorte tribus Iuda, in qua Saluator natus est, in sexto milliario ab Aelia,* id est, Ierusalem, *contra Meridianam plagam, iuxta viam quæ ducit Hebron, vbi & sepulchrum Iesse & Dauid ostenditur: & mille circiter passibus procul turris Ader, quæ interpretatur Turris gregis, quodam vaticinio pastores Dominicæ Natiuitatis conscios antè significans. Sed & prope eamdem Bethlehem Regis quondam Iudææ Archelai tumulus ostenditur, qui semita ad cellulam nostram è via publica diuertentis principium est. Vocabatur autem Bethlehem & filius Ephrata, id est, Mariæ, vt in Paralipomenon libris plenius legimus.* Et paucis *1. Par. 2.* interpositis addit: *Ephrata est in tribu Iuda; licet plerique malè existiment esse in tribu Beniamin.* *In tribu Iuda.* *Est autem iuxta viam, vbi sepulta est Rachel, quinto milliario ab Ierusalem, in eo loco qui à Septuaginta vocatur Hippodromus. Legimus Ephratam in Paralip. lib. sicut supradictum est.* Hactenus sanctus Hieronymus. Quod ait de sepulchro Dauid, intelligendum est de aliquo scenotaphio, vt alibi explicuimus; quia Dauid in monte Sion sepultus fuit, 3. Reg. 2, 1. & 2. Brocardus etiam, qui licet non tantum vt D. Hieronymus, diu tamen mansit in Terra sancta, eius loca diligentissime perlustrauit, eorumque situm & conditionem descripsit, sequentia, quæ & nos visu edocti fatemur, dixit in Descriptione Terræ sanctæ p. 1. c. 7. §. 5. *Ab Ierusalem duabus leucis contra Austrum, est Bethlehem in monte, non tamen excelso. Mons quidem arctus est, & extendens se in longitudine ab Oriente in Occidentem. Ab Occidente patet ingressus. In fine Orientali sub rupe quadam, existente tunc temporis iuxta parietem vrbis (vt videtur secundum illarum regionum morem fuisse locus pro stabulo habens præsepe excisum in rupe, vt moris est illic disponere præsepia) ortus est de Virgine Christus. Iuxta rupem prædictam alia est capacior, quatuor tantùm pedibus distans; sub qua excauatum præsepe fuerat, in quo Dominum Virgo reclinauit. Videtur tamen mihi, vtramque rupem vnam fuisse; sed ostio facto diuisa est, per quod in Chorum ex Capella, in qua est Natiuitatis locus, ascenditur.* Hæc Brocardus.

Beda in libro de Locis sanctis cap. 8. *Bethlehem,* ait, *in dorso sita est angusto, ex omni parte vallibus circumdato. Ab Occidente in Orientem mille passibus longa, humili sine turribus muro: in cuius Orientali angulo quasi quoddam naturale semiantrum est, cuius exterior Natiuitatis Dominicæ fuisse dicitur locus, interior Domini præsepe nominatur,* &c.

Sed ad alia, quæ nostram Bethlehem magis commendabilem reddunt, accedamus; ad eius, inquam, quos genuit Heroës & præclarissimos viros, qui suis illustrissimis factis illam commendabiliorem reddiderunt, & magis quàm naturalis eius conditio, structura & opulentia. *Bethlehem illustratur viris insignibus.*

In primis fuit Bethlehem patria Abesson, viri præclarissimi, ac Iudicis prudentissimi; cuius meminit Scriptura diuina Iudic. 12, 8. quem-

Patria illustrium virorum. Ruth 1.

quemque viuum aluit, posteà mortuum suscepit. Hinc fuit oriundus Elimelech, qui, vrgente fame, cum Noëmi vxore sua in terram Moabitidem peregrinatus est: ibique moriens duos post se filios reliquit, qui nuptui traditi, vitam cum morte ibidem commutarunt. Deinde Noëmi in patriam reuersa est, cum nuru sua Ruth, quæ ob singularem in socrum amorem & fidem, relicta patria, maritalem domum cum socru repetiit: vbi cum Booz consanguineo mariti sui nupsisset, homini virtutis & auctoritatis maximæ, diu non fuit cùm concepit & peperit filium cui nomen Obed, patrem Isai, ex quo posteà natus est Dauid, qui ibidem à Samuele ex Dei mandato vnctus est Rex Israël. Atque ita Bethlehem totius Regiæ & Dauidicæ stirpis seminarium fuit, & communis patria. Par enim erat, quæ Regem cælorum editura erat, priùs tot Heroibus decoraretur; vt hominum etiam iudicio digna hæc patria censeretur, quæ, extremo virtutis opere edito, supra Heroas & homines omnes ipsum Dei Filium mundo exhiberet adorandum.

Ruth 4, 13.

Parentes Deipara & sponsi eius ex Bethlehem oriundi.

Parentes Ioseph & beatæ Virginis Mariæ, aliique præclarissimi viri & mulieres, ex Bethlehem oriundi erant: & sanctam Annam Dei Genitricis Matrem eiusque sorores Bethlehemitas fuisse, habemus ex Hippolyto martyre sic dicente: *Tres fuere sorores Bethlehemicæ filiæ Mathan Sacerdotis, & Mariæ coniugis eius, sub Cleopatra & Casoparis Persæ Regno, ante Herodis Antipatris filij Regnum. Prima Maria, secunda Soba, tertia Anna nomen erat. Nupsit prima in Bethlehem Maria, & peperit Salomem obstetricem: nupsit quoque secunda itidem in Bethlehem Soba, & genuit Elisabeth: nupsit postremò & tertia Anna in terra Galilaa, & protulit Mariam Dei Genitricem, ex qua nobis natus est Christus.* Hucusque Hippolytus.

Hippolyt. Mart. apud Niceph. lib. 2. c. 3.

Probabiliter etiam ab aliquibus creditur, Ioachim patrem sanctæ Dei Genitricis oriundum ex Bethlehem, quoniam ex stirpe Dauid, propter sequentia verba Damasceni: *Ex stirpe Dauid Leui genuit Melchi, & Pantherem, Panther autem genuit Barpantherem, nam ita vocabatur: Barpanther rursum genuit Ioachim, Ioachim denique genuit sanctam Dei Genitricem.* Hæc Damascenus. Sed non video quomodo ex verbis Damasceni intentum colligi possit: nec etiam quòd fuerit ex stirpe Dauid; quia hæc non solùm in Bethlehem, sed & in alias partes fuit diffusa.

Adrichomius in Zabulon num. 88. tradit, Ioachim & Annam natos esse in Sephoro, opulentissima vrbe Galilææ. *Verùm insequendum quod Romanum tradit Breuiarium lect. 4. de Anna,* inquit Barrad. To. 1. Concord. lib. 6. cap. 3. *Anna Gazari filia ex tribu Iuda in Bethlehem nata, Ioachimi vxor: qui & ipse ex eadem tribu Galilaus erat ex Nazareth; ambo ex stirpe Regia,* &c. Sed vbi in Breuiario id legatur, non inueni.

Sanctus iste Mathias Apostolus, & Euaristus Papa.

Ex Bethlehem etiam & tribu Iuda, ex illustribus & piis parentibus progenitum fuisse sanctum Mathiam Apostolum, scribit Abdias Babyloniæ primus Episcopus ab Apostolis constitutus, in Actis sancti Mathiæ. Scio Baronium in Notis Rom. Martyrolog. ad diem 24. Februarij dicere Acta illa censeri spuria. Hoc non disputo: & illud asserere, ratione vel efficaci auctoritate non refragante, non est inconueniens. Euaristus etiam quartus Papa & Martyr natione Græcus, ex patre Iudæo, nomine Iuda, de ciuitate Bethlehem fuit, vt notatur in Summa Concil. in decretis huius Pontificis.

Bethlehem Natiuitate sua illustrauit Christus.

Sed ad ampliora & supercælestia beneficia, quibus à Deo donata est nostra hæc ciuitas, mentem eleuemus. In Bethlehem nascitur Iesus Christus Dei & hominis Filius; in Bethlehem fuit circumcisus, & à Magis adoratus: ex his etenim Scriptura sacra & sancti Patres Bethlehem nostram commendarunt. Mich. 5, 2. *Et tu Bethlehem Ephrata paruulus es in millibus Iuda: ex te mihi egredietur qui sit Dominator in Israel.* Cuius vaticinij interpretationem proposito nostro inseruientem attulerunt Scribæ & Sacerdotes Iudæorum Matth. 2, 5. Quòd licet ambitu ciuitas parua esset; magna tamen ex dignitate Saluatoris quem parturitura erat. Sic enim rogati à turbato Herode, *Vbi Christus nasceretur,* responderunt: *In Bethlehem Iudæ. Sic enim scriptum est per Prophetam: Et tu Bethlehem terra Iuda, nequaquam minima es in Principibus Iuda: ex te enim exiet Dux, qui regat populum meum Israël.* Et ex his non solum spiritualibus & diuinis, sed etiam temporalibus commendatur, si sequamur interpretationem Caietani in hunc locum, quæ sic habet: *Bethlehem non minima inter Principes: hoc est, in producendo Principes seu Duces tribus Iuda; quoniam ex illa egredietur ille maximus Dux, qui reget populum Israël.* Et hoc amplius videmus ex Patribus sequenti Peregrinatione Cap. IV. dum agemus de sacro antro Dominicæ Natiuitatis.

Bethlehem situ parua, dignitate magna.

Interim vnicum audiamus Bernardum ex Christi Natiuitate Bethlehem laudantem, qui in Sermone primo Vigiliæ Natiuitatis Domini sic habet: *Iesus Christus*

natus

natus eſt in Bethlehem Iuda. Et vide digna tionem. Non in Ieruſalem ciuitate regia, ſed in Bethlehem, quæ minima eſt in millibus Iuda. O Bethlehem parua, ſed iam magnificata à Domino! magnificauit te, qui factus eſt in te, paruus ex magno: Lætare Bethlehem, & per omnes vicos tuos feſtiuum hodie Alleluia cantetur. Quæ tibi ciuitas, ſi audiat, non inuideat pretioſiſſimum illud ſtabulum, & illius præſepij gloriam? In vniuerſa ſiquidem terra iam celebre eſt nomen tuum, & beatam te dicunt omnes generationes. Vbique glorioſa dicuntur de te ciuitas Dei; vbique pſallitur, quia homo natus eſt in ea, & ipſe fundauit eam Altiſſimus: vbique, inquam, prædicatur, vbique clamatur, quia Ieſus Chriſtus Filius Dei naſcitur in Bethlehem Iudæ. Hucuſque mellitiſſimus Doctor.

Et quid mirum, ſi ex hoc capite tantum extollitur Bethlehem? Si enim ex Dauide Chriſti figura & vmbra illuſtratur, & ad eius gloriam Ciuitas Dauid appellatur; quantò magis ex Chriſto, lucidiſſimo iuſtitiæ Sole, qui ex ea tamquam ſponſus de thalamo ſuo egreſſus eſt, illuſtrabitur?

Ac denique, vt huic Capiti & Peregrinationi finem imponamus, quid dicere debemus de hac noſtra dilectiſſima Bethlehem? Fateor etiam in præſentia propter Præſepe Domini veterem retinere nobilitatem & ſanctitatem, propter ipſum à toto orbe, a fidelibus & infidelibus ipſis, qui Chriſtum ibi fuiſſe natum agnoſcunt, pluris fieri & æſtimari; at in reliquo deſolata & mœrore confecta iacet. Non cingitur muris, nec munitur turribus, egregiiſve domibus & palatiis decoratur; ſed cuiuſque commodi & ornamenti expers. Paucas habet domos, viles & luteas, ex lapidibus & luto conſtructas, partim dirutas, & partim ruinam minitantes, quæ magnam mouent miſerationem, nec ad centum pertingunt: illas pro maiori parte habitant Mauri; pauci fideles Catholici, & hos ſchiſmatici numero multùm excedunt. Vtinam quæ à Chriſto retinet dignitatem, à Chriſtianis & fidelibus ſolis inhabitetur, & naturalibus legitimiſque filiis paternæ domus, è qua eiecti fuêre iuſto Dei iudicio, eiuſdem miſericordia reſtituatur!

In præſentia deſpicatiſſima quidem ex Præſepe Domini, id ſtructura & habitantibus miſerrima.

PEREGRINATIO II. *in qua agitur de ſacro Specu Dominicæ Natiuitatis: & pro huius argumenti perfectiori cognitione, præter alia quæ explicantur, recenſentur & elucidantur tredecim memorabilia loca.* I. *Platea Eccleſiæ S. Mariæ Bethlehem, & Schola S. Hieronymi.* II. *Monaſterium Fratrum Minorum.* III. *Eccleſia S. Catharinæ virginis & Martyris.* IV. *Eccleſia Natiuitatis Domini.* V. *Vbi Chriſtus natus eſt, in Præſepio reclinatus, & à Magis adoratus.* VI. *Vbi fuit circumciſus.* VII. *Eccleſia S. Mariæ Bethlehem.* VIII. *Sacellum S. Ioſeph.* IX. *Sacellum Sanctorum Innocentium.* X. *Oratorium S. Hieronymi.* XI. *Eiuſdem Sancti ſepulchrum.* XII. *Sepulchrum ſanctarum Paulæ & Euſtochij.* XIII. *Denique ſepulchrum ſancti Euſebij Abbatis Cremonenſis.*

CAPVT PRIMVM.

De platea maioris Eccleſiæ ſanctæ Mariæ Bethlehem, & Schola ſancti Hieronymi, primo loco ſecundæ Peregrinationis.

POſtquam pij peregrini & fideles, abſoluto ſex milliariûm itinere, ab Ieruſalem peruenerunt ad ſanctam Ciuitatem Bethlehem; quoniam non propter eam præcipuè, ſed propter ſacrum antrum Natiuitatis Domini noſtri Ieſu Chriſti hoc iter aſſumpſerunt, ea ad dexteram partem & Occidentem relicta, ſe vertunt ad Orientalem plagam, in qua reſpectu Bethlehem natus eſt ille, cuius Oriens nomen eius, vt viſitent cunabula Saluatoris. Antequam verò ad ea perueniant, primò ſe illis offert platea magna, quæ eſt ante maiorem Eccleſiam S. Mariæ Bethlehem. Hæc tota eſt marmoribus quadratis delapidata: in eius parte Orientali eſt porta, in Occidentali eſt facies Eccleſiæ cum altera anguſta porta per quam eſt ad ipſam introitus; anteà magna erat. Ex Aquilonari erat magna porticus, quam pulcherrimæ marmoreæ rubeæque perlucidæ columnæ fulciebant, vt baſes ſuperſtites præ ſe ferunt, nec non alia ædificia: cuius ruinæ & fundamenta eorum excellentiam & magnitudinem demonſtrant. Ex Auſtrali eſt Schola S. Hieronymi, de qua ſtatim, & alia ædificia quæ refecerunt Armeni: & ex omni

Platea Eccleſiæ S. Mariæ Bethlehem forma.

ni parte est ingressus in eam, præterquam ex ista Australi & Orientali.

Tres in ea cisternæ, & alia loca. Sunt in ista platea tres cisternæ multis aquis affluentes; ad quas hauriendas aduenæ & Bethlehemitæ accedunt: quarum altera potest esse illa, cuius aquam expetiuit Dauid, cùm propter timorem Philisthinorum esset in spelunca Odolla; si illa non est, cuius mentionem fecimus Cap. XII. præcedentis Peregrinationis.

Si quis obijciat, has multo tempore post Dauidem fuisse ædificatas, quia ab Helena sancta, Paula Romana, vel aliis Christianis, vt communis habet harum partium traditio. Respondeo: Ideò hi dicuntur eas construxisse, vel quia restaurarunt, dilatarúntve; vel etiam, quia priori illi Dauidicæ & Bethlehemiticæ alias addiderunt. In præsentia duæ dumtaxat apertæ sunt non longè à porta Ecclesiæ: tertia clausa est proxima portæ plateæ, ad dexteram partem ingredientibus.

Schola sancti Hieronymi quid sit, & quare sic dicta. Schola S. Hieronymi est locus quidam longitudine & latitudine spatiosus: longitudo est quadraginta duorum gressuum, latitudo sexdecim: est affabrè elaboratus: structura ex dolatis quadratísque lapidibus constructa; & eius camera columnis marmoreis sustentatur. Appellatur autem hic locus studiorum S. Hieronymi; quoniam sanctus hic Doctor, qui maiorem partem vitæ suæ sanctè & laudabiliter apud Bethlehem consumpsit, vel in eo habebat Bibliothecam, vel excipiebat illos, qui ad eum visendum & discendi causa ibant; siue etiam vtrique operi deseruiebat. Ita habet communis harum partium traditio. Pertinet quidem hic locus ex iustitia ad Fratres Franciscanos, verùm à Turcis & Mauris in iumentorum stabulum versus est. Cùm enim isti hac transeunt, & ad Fratres diuertunt, in ea sua iumenta reponunt. Nihilominùs illum etiam fideles visitant, ob sancti Doctoris memoriam.

CAPVT II.

De Monasterio Fratrum Minorum sancti Francisci apud Bethlehem, secundo loco secundæ Peregrinationis.

EX prædicta platea per paruum ostium est ingressus in vestibulum Ecclesiæ S. Mariæ; & ex isto per magnam portam Ecclesiam ingredimur; & ex hac statim egredimur per paruum ostium ad Aquiloné positum, & Monasterium, quod ab antiquo vsq; ad præsens tempus habitant Franciscani Fratres. Olim erat magnum atq; egregium, necessaria habens ad commodam habitationem Monachorum. *Monasterij conditio.* Claustrum quod olim, & nunc habet, etsi pristinum splendorem non retineat: cetera loca vel destructa, vel multùm demolita sunt, & vetustate consumpta; satisque est, ea vt sunt conseruari posse, Mahometanis, ne reædificentur vel reficiantur, prohibentibus. Vnde pauci possunt in eo commodè habitare Religiosi, decem vel quatuordecim circiter, secundùm eorumdem maiorem vel minorem numerum in Terra sancta commorantium. Tempore verò aduentus peregrinorum, & in solemnitatibus quæ in Bethlehem celebrari consueuerunt, quando magnus est hospitum concursus, meliori quo potest fieri modo hospitantur omnes.

Creditur à nonnullis fuisse hoc Monasterium peregrinorum hospitium, vel vnum ex quatuor Monasteriis, quæ sancta & venerabilis Paula apud Bethlehem ædificauit; *A Paula ædificatum.* & illud probabilius quòd pro viris, in quo S. Hieronymus cum aliis Monachis habitauit. Etenim vsque in hodiernum diem ostenditur in eius plaga Aquilonari magnus locus sub dio, vbi magnum erat pro Religiosis Refectorium; & vt olim, ita & nunc Refectorium sancti Hieronymi appellatur.

Intra septa huius Monasterij viridarium est: non caret cisternis, & aliis habitationi Fratrum necessariis. Ex hoc ingredimur Ecclesiam sanctæ Catharinæ virginis & Martyris, cui contigua est.

Ab aliis derelictum, Minoritis concessum. Datum fuit hoc Monasterium cum Ecclesiis (plures enim sunt, vt posteà apparebit) Fratribus S. Francisci; quia non erant Religiosi illius Ordinis, quibus primò eius custodiendi cura demandata fuit. Et secundùm iura, huiuscemodi loca sic derelicta, ab alterius Ordinis Religiosis reformari & occupari possunt. Concessaque fuit facultas, & à pluribus Summis Pontificibus confirmata, illud retinendi cum aliis, & noua recipiendi secundùm opportunitatem, prout dictum fuit Lib. I. Capite LXVIII. & Lib. III. Cap. XXI.

CAPVT III.

De Ecclesia sanctæ Catharinæ virginis & Martyris, tertio loco secundæ Peregrinationis.

Apud Bethlehem tres Ecclesiæ. TRes Ecclesiæ memorabiles sunt apud Bethlehem & Præsepe Domini: altera appellatur S. Catharinæ virginis & martyris; altera Ecclesia Natiuitatis Domini nostri Iesu Christi; & tertia denique S. Mariæ Bethlehem: de quibus singulis proposito ordine distinctisque Capitibus agendum

dum est; & præsenti Capite de priori sanctæ Catharinæ: in hac etenim continuò die noctuq; diuinis laudibus & officijs Deus optimus maximus colitur; in hac venerandum tremendumque Altaris Sacramentum asseruatur; & in hanc denique primò peregrini & hospites introducuntur, vt Deum venerentur, eique pro acceptis beneficiis gratias referant. Et de ista duo videbimus, eius conditionem & rationem nominis.

Prima, sanctæ Catharinæ. Quantum ad primum, Ecclesia hæc sanctæ Catharinæ est intra septa Monasterij Fratrum, & ad Orientalem plagam Bethlehem, sicut & aliæ duæ, vt anteà innuimus: longitudinis est gressuum quadraginta octo, & latitudinis duodecim. *Illius forma.* Antiquissima est, vt eius structura demonstrat: muri magni & crassi valdè; & vnus qui respicit Meridiem, seruit etiam pro muro maioris Ecclesiæ S. Mariæ. Tota plana est camera ex lapidibus, vt & residuum, & calce incrustata absque antiquis picturis. *In ea cisterna.* In introitu, qui est in principio Ecclesiæ, est cisterna optimam continens aquam; è cuius regione in capite est maius altare sanctæ Catharinæ dicatum: à qua etiam cisterna tali appellatur nomine. In medio Ecclesiæ est chorus secundùm morem antiquum: in medio est porta, & extra hinc inde altare: retrocedendo in extremitate huius Ecclesiæ est ostium, per quod & subterraneam scalam descendimus ad Ecclesiam Natiuitatis Domini, & ad alia sancta loca.

Ratio nominis Ecclesiæ. Quantum ad secundum, quare sit hæc Ecclesia appellata S. Catharinæ virginis & martyris, non omnes conueniunt. *Aliquorum sententia.* Dicunt quidam, quia sancta ista ibi visibiliter fuit à Christo desponsata: inter quos videtur esse Bonifacius, qui sic scribit lib. 1. de Perenni cultu Terræ sanctæ: In eodem loco (Bethlehem) fit festum sanctæ Catharinæ virginis & martyris in Ecclesia eius; & in eodem loco, in quo ipsi visibiliter Christus apparuit, & eam annulo fidei suæ subarrhauit. Ista autem facta fuisse credimus eo tempore, quo ista virgo visitabat mysteria Terræ sanctæ. Hæc ille.

Reijcitur. Verùm non multùm hæc probatur sententia; tum quia, quod de visibili sponsalitio asseritur, quidam dubium habent, & quidam vt apocryphum reijciunt: quod si ita esset, non possemus locum illius assignare. *De patria S. Catharinæ duæ sententiæ.* Sed id tamquam verum pietatique consonum admittatur, non tamen aliud, quia Alexandriæ nata, baptizata & Christiana effecta fuit, & statim à Christo desponsata, vt in eius Historia legimus, communisque videtur sententia. Et prætereà nescio vbi inueniatur, virginem istam loca sancta visitasse: & oppositum potiùs credendum, ex eius vita mihi persuadeo.

Est tamen & alia sententia, quæ asserit, *Tertia sententia.* sanctam virginem Catharinam Salaminæ, clarissima Cypri ciuitate, posteà Constantia appellata, in lucem fuisse progenitam: quam sententiam probabilem dicit Gretserus lib. 2. de Sacr. Peregrin. cap. 20. vbi de his plura. Quæ posteà vel cum parentibus sedem & facultates Alexandriam transferentibus, & ipsa profecta fuit, vel vrbis visendæ, vel potiùs studiorum gratia missa est à parentibus, vt aliæ præstantissimæ mulieres, quæ publica studia cum laude frequentarunt. Et si hæc sententia vera, potuit, quando iuit Alexandriam, priùs inuisere toto orbe celebrem Ierosolymam & illustrissimam Bethlehem, ibique accidere potuerunt quæ opinatur Bonifacius: verùm ista in simplici suspicione fundantur.

Dicendum ergo aliter, sanctæ Catharinæ nomenclaturam obtinuisse hanc Ecclesiam, ob singularem deuotionem, quam habuerunt qui eam ædificauerunt ad hanc sanctam Virginem & Martyrem; sicut simili ratione accidit in aliarum plurium Ecclesiarum fundatione. Nec cogimur in his partibus semper ad particularia mysteria recurrere, quasi non illis licuerit aliqua facere ex sola deuotione, sicut in alijs partibus fit. Et si fuit à Paula vel etiam Helena ædificata, id valdè mihi probabile est; quoniam sancta Catharina communis est virginum & sanctarum mulierum Aduocata.

Et prætereà in partibus istis ab omnibus in magna veneratione habetur sancta hæc Virgo & Martyr Alexandrina. *S. Catharina in Oriente magna in veneratione habita.* Et ea præsertim, vt credo, ratione; quia cùm notior esset Græcis, Latinis etiam notissima facta est ob peculiaria patrocinia præstita in expeditione Terræ sanctæ, vt dicitur in Notis Baronij ad Martyrol. Roman. ad diem 25. Decembris. Quare meritò & Latini fideles in his partibus Ecclesias ædificasse sub huius Sanctæ inuocatione, & hanc, de qua loquimur, esse vnam ex illis, credere pium & rationabile est.

CAPVT IV.

De Ecclesia & specu Natiuitatis Domini nostri Iesu Christi, quarto loco secundæ Peregrinationis.

ILlustrissimus ac totius orbis dignissimus locus est in extrema Orientali parte ciuitatis Bethlehem prope muros extra in rupe, nescio an manibus hominum excisus, an Dei potiùs peculiari ministerio in humil-

Præstantia loci Natiuitatis Domini. humillimo ac demisso loco fabricatus, cælum tamen ipsum excellentia & dignitate coæquans: stabulum animalium, at quacumque aula regia dignius & illustrius: agrestis ac pauperrima rupes, sed cæli diuitias ac delicias continens, alter in terris paradisus: vbi nobis, etiam in hac miseriarum valle degentibus, cælestibus æternisque delicijs perfrui licet.

Empyreo cælo similis. Quid enim in cælo inuenitur vel desiderari potest, quod in angustissimo, sed augustissimo isto loco non inueniatur? Si in cælo Deus est, & videtur gloriosus, & in loco isto idem Deus est, & videtur gloria
Ioan. 1, 14. & honore coronatus. *Et Verbum caro factum est, & habitauit in nobis: & vidimus gloriam eius, gloriam quasi Vnigeniti à Patre, plenum gratiæ & veritatis:* dixit dilectus Christi discipulus. Si in cælo nascitur ex Deo Patre Deus, & in loco isto ex Deipara Virgine & incorrupta Matre nascitur homo Deus. Si in cælo Deo canunt Angeli, & non cessant quotidie clamare, dicentes: *Sanctus, Sanctus, Sanctus, Dominus Deus sabaoth.* & hic cantant: *Gloria in Altissimis Deo.* Si in cælo Reges, depositis è capitibus suis coronis, proni Deum adorant, vt dixit Ioannes: & hunc locum intrantes Orientales Reges, procidentes eumdem adorauerunt, vt dixit Matthæus. Si in cælo exultat chorus iustorum gloriam Domino decantans; & hic exultant iusti, dicentes: Gloria tibi Domine.

Vnicum verbum sufficeret ad huius celeberrimi & numquam satis laudati loci commendationem, quòd in eo Christus Iesus, Æterni Patris Filius, factus homo de Virgine Maria nasci dignatus est; sed ad maiorem eius declarationem alia subijciemus, & præsenti Capite tria explicabimus: alterum, locum Natiuitatis Domini fuisse extra muros ciuitatis Bethlehem: alterum, num hic locus antrum vel domus fuerit; & tertium denique, hunc illum esse de quo loqui intendimus, & veneramur: cetera ad eumdem spectantia quinque proximè sequentibus Capitibus expendemus.

De loco Natiuitatis Domini duæ sententiæ. De primo quæstio est, Num intra vel extra ciuitatem Bethlehem natus sit Christus, alijs intra alijs extra natum affirmantibus.

Prima, fuisse intra Bethlehem. Et quòd intra, probatur primò oraculo Michææ 5, 2. quod est apud Matthæum cap. 2, 6. vbi dicitur, natum esse Christum
Tria argumenta. Primum. in Bethlehem Iudæ; sicque dictum esse per Prophetam. Item Angelus ad pastores dixit, natum esse in ciuitate Dauid, Lucæ 2, 11. in ciuitate, non extra.

Secundum. Secundò, ad idem facit opinio quæ asserit, Præsepium, vbi Christus fuit reclinatus, fuisse in diuersorio; quoniam hoc erat intra ciuitatem.

Tertiò, Lucas cap. 2, 4. inquit ascen- *Tertium.* disse Ioseph de Nazareth, & venisse Bethlehem, vt profiteretur ibi cum Maria desponsata sibi vxore prægnante, ibique peperisse.

De secundo, quòd non spelunca sed do- *Paupercula fuit domus.* mus fuerit, docuit Nicephorus lib. 1. Histor. cap. 12. & paupercula domus Ioseph. Et sanctus Cyprianus de Operibus Cardin. in Natiuit. Christi; *Nullum*, inquit, *arcta domus diuersorium occultabat, nec secreti recessus erant illius casula: incrustaturam tectum, & soli parietes per circuitum vestiebant.* Eadem pauci alij opinantur.

Verùm opposita communis sententia est, *Secunda sententia & vera.* locum Natiuitatis Domini esse extra muros ciuitatis, non pauperculam & rusticanam domum, sed speluncam in rupe ha- *Extra Bethlehem in specu.* bentem præsepe in saxo excisum, quò diuertebant qui vrbem ingredi non poterant, vel in ea hospitari.

Et vtrumque videtur deduci posse ex *Probatur.* Euangelio, in quo legimus primò, pastores *Primò.* nocte monitos fuisse de Christi natiuitate, ipsumque inueniendum in præsepio: qui festinantes iuerunt, & inuenerunt sicut ad illos dictum fuit. Sed nocte castelli & ciuitatis portæ clausæ manent; ergo extra Christum in præsepio inuenerunt.

Secundò, quia, vt posteà indicabimus, *Secundò.* Magi in spelunca illa Dominum adorauerunt: & factum ipsorum Herodi vel Bethlehemitis notum non fuit, vt probabiliter creditur; aliter Herodes quod intendebat contra natum Regem obtinuisset. Et diuina ordinatione arbitror factum, vt intra Bethlehem in diuersorio non esset pro Virgine puerpera locus, vt dum extra pareret, maleuolis eius prodigiosus partus incognitus esset, & Magorum adoratio: quod non facilè possemus affirmare, si intra vrbem in domo natum & adoratum Christum dicamus. Et verisimilius est, speluncam fuisse extra quàm intra muros.

Deinde hic videtur esse communis Pa- *Tertiò.* trum consensus. Iustinus Martyr, scriptor vetustissimus, Dialogo cum Tryphone hæc habet: *Nato autem tum puero in Bethlehem, quia Ioseph in vico eo non habuit quò diuerteret, in specum quemdam vico proximum concessit.*

Origenes lib. 1. contra Celsum ait: *Quòd autem in Bethlehem sit genitus Iesus, si velit aliquis post Michææ vaticinium & post scriptam in Euangelijs per Iesu discipulos Historiam, & aliunde fieri certior, consideret vt subsequenter in Euangelio, cùm eius Natiuitas enarratur, & in Bethlehem speluncam ostendi vbi ille sit natus; quod vtique & in illis locis*

Infideles veritati testimonium perhibent.

cis percelebre est, vt apud eos quidem, qui à fide sunt alieni, fama & nomine circumfertur, eadem in spelunca Iesum quemdam, quem Christiani adorent & demirentur, genitum esse. Hæc Origenes.

Eusebius de Demonstr. Euang. lib. 7. c. 5. ait: *Hodie quoque, qui illum locum incolunt, tamquam à patribus eorum accepta memoria, his qui visendi gratiâ Bethlehem petere consueuerunt testimonium suum afferunt, veritatem fidei facientes, agrumq; demonstrantes, vbi Virgo enixa infantem posuit.* Hæc ille.

Speluncæ huius meminerunt Athanasius Serm. de Natiuit. Christi apud Lipomanum Tom. 8. Damascenus in Carmine de Natiuitate Christi. Scholiastes Græcus in cap. 21. Matth. inquit: *Etiam Matrem habuit pauperculam, & in spelunca nascitur, inq; præsepi reponitur.*

Chrysologus Serm. 175. idem indicasse videtur, dum dixit, natum esse Christum in via; pulchram etiam assignans rationem his verbis: *Necessariò via generatur in via. Ego sum, inquit, via: vt omnis aditus excluderetur erroris, & viator tandem iter peteret, qui terreni itineris incassùm diu sordes pertulerat & labores.* Hæc ille, & plures alij idem.

Christus in via quare natus.

Sed vnum audiamus sanctum Hieronymum testem omni fide dignissimum propter egregiam eius sanctitatem & doctrinam, longamque moram apud Bethlehem ad Præsepe Domini: hic tum alibi, tum Epist. ad Marcellam hoc docet sequentibus aureis verbis: *Verùm vt ad villam Christi & ad Mariæ diuersorium veniamus (plus enim laudat vnusquisque quod possidet) quo sermone, qua voce tibi speluncam Saluatoris exponam? Et illud præsepe, in quo Infantulus vagiit, silentio magis quàm infimo sermone honorandum est. Vbi sunt latæ porticus? vbi aurata laquearia? vbi domus miserorum pœnis & damnatorum labore vestita? vbi instar palatij opibus priuatorum extructæ basilicæ, vt vile corpusculum hominis pretiosius inambulet; &, quasi mundo quidquam possit esse ornatius, tecta magis sua velint aspicere, quàm cælum? Ecce in hoc paruo terræ foramine cælorum Conditor natus est: hîc inuolutus pannis: hîc visus à pastoribus: hîc demonstratus à stella: hîc adoratus à Magis. Et hic puto locus sanctior est Tarpeia rupe, quæ de cælo sæpius fulminata, ostendit quòd Deo displiceat. Est quidem ibi sancta Ecclesia, sunt trophæa Apostolorum & Martyrum, est Christi vera confessio, est Apostolorum prædicata fides; &, gentilitate calcata, in sublimitate quotidie erigitur vocabulum Christianorum. Sed ambitio, potentia, magnitudo vrbis, videri & videre, salutari & salutare, laudare & detrahere, vel audire vel proloqui, & tantam hominum frequentiam videre, à proposito Monachorum & à quiete aliena sunt: aut enim videmus ad nos venientes, & silentium perdimus; aut si non videmus, superbia arguimur. Interdum, vt visitationibus reddamus vices, ad superbas fores pergimus; inter linguas rodentium ministrorum postes ingredimur auratos. In Christi vero villa, vt suprà diximus, tota rusticitas est: extra Psalmos silentium est: quocumque te verteris, arator stiuam tenens alleluia decantat: sudans messor se Psalmis auocat: & curua attondens vites falce vinitor, aliquid Dauidicum canit. Hæc sunt in hac prouincia carmina; hæ, vt vulgò dicitur, amatoria cantiones.* Hucusque fuere verba Hieronymi; quæ vt digna pulchraque repetit in alia Epistola quam nomine Paulæ & Eustochij ad Marcellam scripsit, dum eam cohortatur, vt, Roma relicta, commigret Bethlehem. In Epistola verò ad Paulinum de Institutione Monachi sequentia ad nostrum propositum habet: *Bethlehem nunc nostram, & augustissimum orbis locum, de quo Psalmista canit, Veritas de terra orta est, lucus inumbrabat Thamus, id est Adonidis; & in specu, vbi Christus quondam paruulus vagiit, Veneris amasius plangebatur.* Psal. 84. 12 Hæc ille.

Bethlehem Româ opportunior Monachis habitatio.

Hæc sententia illustrari potest ex Isaiæ vaticinio cap. 33, 16. vbi de Christo loquens, ait: *Iste in excelsis habitabit; munimenta saxorum, sublimitas eius.* Quem locum Septuaginta ita legunt: *Hic in excelsa petra fortis spelunca habitabit.*

Denique ita sentit Cardinalis Baronius Tom. 1. Annalium, Brocardus, Beda, quos retulimus extremo Capite præcedenti, Peregrinat. & quotquot de locis Terræ sanctæ scripserunt; & communis traditio est.

Ex dictis patet, quid respondendum sit ad id quod fuit tertio loco propositum, sacrum antrum Dominicæ Natiuitatis, quod nunc vt tale colimus, & in Ecclesiam conuersum, vere esse illud in quo Saluator noster natus est, in Præsepio reclinatus, & adoratus à Magis. Etenim ita communis docet traditio, nec alius ab isto intra vel extra Bethlehem monstratur Natalis Domini locus, sed semper is fuit habitus nedum à fidelibus & sanctis Patribus, sed & ab ipsismet infidelibus, vt supra ex Origene fuit indicatum. Hinc factum est, vt quamuis eo tempore, quo Adrianus Romanorum Imperator Iudæam Romanis legibus subiugauit; & sicut alia loca, quæ Christiani singulari cultu prosequebantur, ita & hunc contaminauerit, & illius memoriam de mentibus hominum prorsus auferre nisus fuerit; ob idque supra ipsum erexerit Veneris

Locus Natiuitatis Ecclesiâ ornatus, & [illegible] ex Bethlehemitanis.

Adrianus illius memoriam auferre studuit.

Veneris & Adonidis idolum, vt suprà relatus Hieronymus, Paulinus ad Seuerum Epistola 11. & alij tradiderunt. Verùm, reddita Ecclesiæ pace, sacro loco expurgato, comminutis idolis quæ ibi à Gentibus colebantur, ad cultum Christianum conuersus est; ibique Ecclesia mirifico opere ædificata fuit, quam Turcæ ipsi ingredientes, qui illibatam Christi ex Virgine Natiuitatem confitentur, locum eius contemplantes, attoniti & stupentes venerantur, vt frequenter à me & ab aliis fuit obseruatum.

Turcæ ipsi sanctum locum venerantur.

Denique isto intuitu hic semper habitarunt præstantissimi viri & mulieres doctrina & sanctitate celebres, vt D. Hieronymus, eius discipulus Eusebius Cremonensis Abbas, cum aliis sanctis ac piis Monachis, sancta Paula Romana, cum eius filia virgine Eustochio, & aliis sanctis Virginibus Deoque sacratis mulieribus. Et nunc ego, quamuis indignus & miserrimus peccator, Dei peculiari beneficio vitam hic dego cum aliis Fratribus D. Francisci; qui, vt olim, ita & in posterum Dei gratiâ sacratissimum venerabuntur locum. Et intuitu loci Natiuitatis Domini ex omnibus mundi partibus olim huc confluebant fideles, & ad eumdem venerandum in præsentia venire non desinunt. Nec ratio vel auctoritas, quæ allatæ veritati & traditioni refragetur, inuenitur: & quæ obstare videbantur, nunc dissoluemus.

A fidelibus habitatus.

Duo priora primæ difficultatis Euangelistæ loca, quæ videntur indicare Christum natum intra vrbem, quia præpositio *in* id indicare videtur, non obstant; quia illa significationes diuersas habet, & inter alias hanc, vt *apud*, vel *coram*, denotet. Lege quæ præcedenti Peregrin. Cap. XII. notauimus. Et Paulo I.C. teste, Romæ natus dicitur, qui ad vrbem natus est; ita dicendum hic, idem esse, dicere Saluatorem natum esse ad Bethlehem, & in Bethlehem.

Responsio ad argumenta primæ sententiæ.

Ad primũ & secundum.

Ad tertium dicitur, Iosephum cum Maria venisse quidem Bethlehem vt intus morarentur; sed quoniam non fuit pro eis locus, foris manserunt. Prætereà, non dicuntur foris fuisse, quia non erant foris, vt essent foris, sed vt describerentur intus, tamquam oriundi ex ciuitate: & propterea erant ibi in ciuitate quantum ad officium professionis, & per se; quamuis per accidens præter intentum morarentur extra muros, vt in cap. 2. Luc. loquitur Caietanus.

Ad tertium.

Ad auctoritatem Doctorum pro secunda difficultate, Christum natum fuisse non in spelunca & præsepio, sed in rusticana domo; dicendum Primò, antrum hoc proprio nomine non appellasse, speluncæque non meminisse; quoniam pro paupercula domo pauperibus deseruiebat, atque ab vsu domunculam appellarunt: verè enim pro domo aliquibus diebus Mariæ Virgini, Filio Iesu, & sponso Ioseph deseruiuit.

Ad aliud de rusticana domo.

Vel secundo dicatur, illos fuisse locutos secundùm Scripturæ consuetudinem, quæ quemlibet locum, vbi aliquid recipitur, domum appellat, vt vltimo Capite præcedentis Peregrinationis monuimus, & dicemus huius Cap. VII. etsi verè spelunca fuerit.

Tertiò, etsi propriè quis contendat fuisse locutos, illis ignoscendum est; quia loca sancta non viderunt, & regionis consuetudinem non cognouerunt, quæ est vt pauperes ad speluncas diuertant: de qua Capite sequenti. Plura de his, & benè, Suarez 2. To. in 3. P. S. Thomæ disp. 13. sect. 3.

CAPVT V.

Præsepe Domini fueritne locus intra diuersorium, an extra; & aliquid de boue & asino, qui natum Dominum cognouerunt.

Vidimus, sacrosanctum quem veneramur Dominicæ Natiuitatis locum, esse specum extra ciuitatem Bethlehem prope muros, & secus viam: nunc inuestigandum est, an fuerit locus separatus ab illo quem sanctus Lucas diuersorium appellat, an potiùs præsepe intra ipsum diuersorium constitutum. Arbitrantur quidam, speluncam esse ipsummet diuersorium in quo erat præsepe, vbi fuit infans reclinatus; & verba Euangelistæ, *Et reclinauit eum in præsepio, quia non erat eis locus in diuersorio*, hunc reddere sensum: Beata Virgo reclinauit Filium suum in Præsepio, quia commodior & aptior locus in spelunca non erat, quæ diuersorium dicta est ab euentu, quia ad eam diuertit B. Maria Filium suum paritura: sicque isti non faciunt eam commune diuersorium, sed particulare, quoniam ex eo quòd eò diuertit Maria, volunt nomen accepisse.

Tres sententiæ.

Prima, speluncam fuisse diuersorium vbi erat Præsepe.

Beda. Carthus. Barrad.

Luc. 2, 7.

Lyranus arbitratur præsepe fuisse intra diuersorium, & Ioseph illud construxisse pro boue & asino, quos secum duxerat, in quo Virgo infantem enixa reclinauit, opportuniorem non nacta locum in diuersorio. sic enim ait in ea verba Luc. 2. *Quia non erat eis locus in diuersorio.* Est enim diuersorium, ad quod diuertunt venientes ab extra ad hospitandum: ciuitas autem Bethlehem tunc erat plena populo, qui venerat ad prædictam professionem; & illi, qui erant potentiores, occupauerant loca maiora; & ideò, licet Ioseph erat de nobili genere, vt prædictum est, non tamen

Secunda, Præsepium fuisse in diuersorio, & ita ab eo diuersum.

tamen erat de ditioribus; & ideò ita paruum locum habuit, quòd Saluator natus, in præsepio reclinatus fuerit, &c.

Tertia. Præsepium esse distinctum à diuersorio, nec in isto inclusum.

Aliter dicendum arbitror, diuersorium, de quo loquitur Lucas, esse distinctum locum à præsepio, nec hoc includi in eo vt in communi loco, sed esse prorsus extra illud; quia diuersorium erat in ciuitate, & præsepium extra. Addo tamen, præsepe illud posse dici diuersorium propter diuersores qui ad ipsum se recipiebant, qui in diuersorio ciuitatis hospitari non poterant; quia erat singularis locus, & specus præsepe appellatus: nam, secundùm Isidorum, diuersorium dicitur in quo diuersi conueniunt. & eo nomine ipsum appellauit S. Hieronymus infrà adducendus.

Harum partium consuetudo circa viatorum hospitia.

Ad horum intellectum consideranda est harum partium consuetudo, in oppidis & ciuitatibus esse loca quædam quæ vulgò *Cam* appellantur, vnus vel plures, secundum illarum magnitudinem, & itinerantium frequentiam; propriè diuersoria, & publica, in quæ viatores & peregrini se recipiunt, vbi cibum coquunt, comedunt, suo pabulo iumenta pascunt, suisque culcitris indormiunt. Et hanc consuetudinem olim etiam viguisse, non videtur dubitandum, cùm ea posita commodè locus aliquis Scripturæ explicetur, & ratio aliter dicendi non obstet. Modò, cùm Bethlehem ciuitas parua fuerit, credendum est, vnicum dumtaxat habuisse diuersorium, cuius singulariter meminit Lucas. Ad hoc se contulit Ioseph cum Maria tempore descriptionis, vt in eo hospitaretur. Verùm quia plenum erat diuersoribus, coactus est discedere, & aliò se transferre. Et quò? in specum, qui præsepe dicebatur, extra ciuitatem: etenim & speluncæ locaque communia reperiuntur extra ciuitates, in quæ se recipere possunt incolæ & aduenæ cum suis iumentis, qui casu aliquo vel ingredi in vrbem non possunt, vel in eadem hospitari; vel quia commodius est extra manere.

Quomodo Maria & Ioseph ad diuersoriũ iuerint, & inde ad præsepium se receperint.

Præsepe extra diuersorium fuisse, probatur.

Et quòd præsepe esset extra diuersorium, videntur indicare verba Euangelistæ: *Et reclinauit eum in præsepio, quia non erat eis locus in diuersorio.* at fuisset locus in diuersorio, si in eo fuisset præsepium vbi fuit Christus reclinatus.

Et locus singularis pluribus communis.

Quòd etiam esset præsepium specus singularis & pluribus communis Præsepe appellatus, præter dicta Capite præcedenti ad idem addo sequentia: Primò Luc. 2. pluries, ter videlicet, v. 7, 12, 16. Græca Lectio ingeminat articulum, locum determinans singularem τῇ φάτνῃ: articulus enim τῇ præsepe singulare innuit. Secundò, si Angelus indefinitè præsepe indicasset, perreptandum pastoribus fuisset per omnia circumiacentia loca, & quærendum quis infans cubaret in præsepio.

Ita etiam sentit Caietanus: expendens enim illa verba Angeli ad Pastores, *Et inuenietis infantem pannis inuolutum, & positum in præsepio,* inquit: *Non in cunis. Hic insinuatur, quòd præsepe illud notorium erat, vnicum ac commune; alioquin Angelus aliquam particularem conditionem addidisset, ad distinguendum illud præsepe ab aliis: ex eo enim quod nullam aliam conditionem apposuit, apparet, quod solum erat notorium & commune; alioquin dicendum fuisset, In præsepio talis domus, aut talis Domini; quoniam non est verisimile non fuisse multa præsepia in ciuitate Bethlehem. Et hoc fortè attestatur, quòd hoc erat vnicum publicum iuxta muros notorium, quod velut per antonomasiam appellatur ibidem præsepe seu præsepium; & ideò Angelus more illorum loquens, dixit, In præsepio, absolutè.* Hæc ipse. Quæ si vera sunt, præsepij nomine non esset intelligendus locus immediatus in quo sanctissima Deipara Filium suum reclinauit, sed communis. Luc. 2, 12.

Præsepij nomine etiam peculiare iumentorum præsepium intelligi posse.

Nihilominùs adhuc valdè probabile mihi videtur, præsepij nomine posse intelligi nedum commune illud antrum, sed etiam præsepium iumentorum vbi positus fuit sanctus infantulus: factum illud fuerit à Ioseph pro boue & asino, vt dixit Lyranus, vel quomodolibet ibidem esset; quoniam dixit illud Angelus pastoribus pro signo, quod nescio an fuisset sufficiens signum, si vltra communem locum etiam peculiarem non indicasset: quia potuerunt ibi esse aliæ mulieres cum suis infantibus pannis inuolutis. Et potuissent dicere pastores: Angele Dei, in tanta multitudine quæ nunc confluit Bethlehem vt describatur, possunt esse plures mulieres cum suis infantibus; quæ non admissæ in diuersorio, ad præsepe & antrum diuertere potuerunt: cuius ergo erit infans & Redemptor Christus? Tollitur hæc difficultas, si præsepij nomine nedum commune, sed etiam immediatum præsepium intelligamus: optimum profectò signũ, quoniam in fœno & præsepio infantuli recenter nati collocari non consueuerunt. Dicere ergo voluit Angelus: Ite, ô pastores, ad Bethlehemiticum præsepium, in quo inuenietis infantem quem Virgo Mater peperit, & in paruo præsepio collocauit, & hic est Saluator mundi. Et omnes picturæ id indicare videntur.

Erant in specu duo animalia nato Domino in seruitium exhibita.

In isto specu & præsepio duo erant animalia, quæ nato infantulo & Domino inseruierunt, vt, præter picturas veteres & recentio-

centiores, omnes ferè Doctores docent, aptantque ad hoc probandum quod dixit Isaias: *Cognouit bos possessorem suum, & asinus præsepe Domini sui*, &c. & Habacuc cap. 3. hic enim, vbi Lectio vulgata habet, *In medio annorum notum facies*, Septuaginta legunt: *In medio duorum animalium cognosceris.* Et hanc lectionem & interpretationem amplectitur Ecclesia in Officio Natiuitatis & Circumcisionis Domini.

Isa. 1. 3. Lege Cantiohic.

Sanctus Hieronymus Epist. 27. ad Eustochium, loquens de eius sancta Matre quando venit Bethlehem, sequentia ad propositum scribit: *Inde Bethlehem ingressa, specum Saluatoris introiens, postquam vidit sacrum Virginis diuersorium, & stabulum in quo cognouit bos possessorem suum, & asinus præsepe Domini sui, vt illud impleretur quod in eodem Propheta scriptum est: Beatus qui seminat super aquas, vbi bos & asinus calcant*, &c. Hæc Hieronymus. Idem docent Eucherius in Homil. Gregorius Nazianzenus de Christi Natiuitate, Gregorius Nyssenus de Christi Generatione, Paulinus ad Seuerum Epist. 11. & complures alij. & sancta denique Ecclesia, quæ in Officio Natiuitatis Domini & Epiphaniæ inquit: *O magnum mysterium & admirabile Sacramentum, vt animalia viderent Dominum natum iacentem in præsepio!* Et forte propter hæc animalia, hoc sacrum antrum stabulum & præsepium appellatum est.

Specus ab animalibus præsepium dictus.

Ecclesia in 4. ℟. Natiuit. & 8. Epiph.

Sed vndenam hæc in isto loco animalia? D. Bonauentura & D. Vincentius aiunt Iosephum in Bethlehem bouem asinumque duxisse. Lyranus adiunxit, asino vectam fuisse Deiparam Virginem, bouem ductum vt venderetur. Historiæ Magister, *Fortè*, inquit, *ibi Ioseph præsepium fecerat boui & asino, quos secum adduxerat, in quo repositus est Iesus*, &c. cui adhæserunt Lyranus & Carthusianus.

Vnde eò adducta animalia, & ad quid.

Chrysostomus Homil. de Natiuitate, putat Ioseph & Virginem iumento caruisse: *Ioseph*, inquit, *& Mater Domini non habebant seruum, non ancillam, de Nazareth soli veniunt, non habebant iumenta*, &c. Quod si verum est, potuerunt iumenta illa esse aliena. vnde Carthusianus Luc. 2. *Ioseph*, inquit, *bouem & asinum secum fertur duxisse, vehens Virginem super asinum, & bouem pro necessariis in itinere vendere volens. Quamuis aliqui putent, animalia illa aut saltem bouem aliunde fuisse adducta.* Hæc ille.

Iosephum duxisse bouem vt venderet, non mihi satis probatur; etenim ob itineris prolixitatem magis incommodum quàm commodum attulisset. Et ante discessum è Nazareth, maritum sedulum necessaria præparasse, probabilius est. Magis probabile, asinum proprium fuisse, & bouem alienum. Sed non credo à vero aberrare dicentes, prædicta iumenta aliorum fuisse qui ad præsepe illud diuerterunt; vt consueuerunt perducere harum regionum pastores & bubulci.

Ex his omnibus constat, antrum Dominicæ Natiuitatis fuisse communem locum extra diuersorium quod erat in ciuitate, in quo non habuit locum beata Virgo Maria: & in illo erant bos & asinus Saluatori obsequium exhibentes. Et hæc de communi loco Natiuitatis Domini; de peculiaribus in eodem contentis, Cap. sequenti.

CAPVT VI.

De locis peculiaribus speluncæ Natiuitatis, in quibus Christus natus est, in præsepio reclinatus, & à Magis adoratus, quæ quinto loco honorantur in secunda Peregrinatione.

IN specu sacratissimo & diuinissimo præsepio tria distincta loca tribus peculiaribus mysteriis consignata fideles venerantur, Natiuitatis Christi, eiusdem reclinationis in præsepio, & adorationis Regum. De circumcisione Christi quam in eodem specu accidisse, etsi locus peculiaris illi non assignetur, agemus Capite IX. Pij namque fideles, in horum mysteriorum memoriam, specum in cryptam conuerterunt, & distincta loca in ea designarunt, prout creditur sacra mysteria in illis contigisse.

Tria distincta loca, Natiuitatis, Præsepij, & Adorationis Magorum.

Hæc Basilica posita est sub Ecclesia maiori sanctæ Mariæ, de qua in sequentibus erit sermo. Eius pauimentum & parietes teguntur marmoreis tabulis cinerei coloris, siue albi cum venis nigri intermixtis: camera olim tota opere musaico operiebatur: sed in præsentia totum ferè antiquitate corruit; & ad eius ornatum & decorem, secundum tempus, alia superinducuntur ornamenta. De eius & locorum particularium quantitate posteà.

Situs & forma Basilicæ Natiuitatis.

In eius superiori parte & Orientali est locus vbi B. Virgo Maria peperit Filium suum vnigenitum, & in terra positum supplex adorauit: in cuius memoriam ibi capellula constructa est. Eius planum siue locus, qui primò natum Redemptorem suscepisse creditur, est circularis figuræ, mediæ sphæræ siue dimidij circuli figuram habens, marmore albo coopertus: in eius medio sculpta est stella, in cuius centro cauum est, & porphyreticus lapis desuper lamina argentea circumdatus, sequentes litteras continens,

Locus Natiuitatis.

tinens, sacrum Dominicæ Natiuitatis peculiarem locum indicantes: HIC DE VIRGINE MARIA IESVS CHRISTVS NATVS EST. Album illud marmor locum operiens, parum fractum est: & id fregisse fratres, ne subriperent Turcæ, intellexi, satius existimantes fractum retinere, quàm integro priuari.

Supra hunc sanctissimum locum est tabula marmorea alba, supra quam Deo incruentum altaris Sacrificium offertur. Supra altare est depicta icon mysterium Natiuitatis Christi oculis obiiciens, beatam, inquam, Virginem Deiparam complicatis manibus, & flexis genibus ante paruulum suum in lucem editum absque obstetricis vel ancillarum ministerio, sponso Ioseph mysterium contemplante, Angelis gloriam Deo in altissimis decantantibus, boue & asino halitu vagientẽ in præsepio natum paruulum fouentibus, ac pastoribus eumdem & Saluatorem mundi adorantibus. Olim erat opere musaico idem mysterium repræsentatum. Capellula hæc sericis tapetis & pannis ornatur: locus sanè ad deuotionem & pietatem promouens; qui frequentissimè deosculatur & precibus honoratur nedum à Catholicis habitantibus vel peregrinantibus, sed & ab ipsis schismaticis: & Turcæ ipsi attoniti eumdem demirantur.

Sacrificio honoratur.

Virginis partus descriptio.

Ad sanctum hunc locum descendi potest per duo ostiola hinc inde posita ex superiori maiori Ecclesia: sunt optimè elaborata, & æneis portis clauduntur; & communiter non est per ista ingressus, sed per alterum ostium quod est in principio cryptæ & Basilicæ è regione sancti huius Dominicæ Natiuitatis loci.

Præsepij locus.

Parum recedendo à sacro loco Natiuitatis, tribusque gradibus descendendo ad dexteram Basilicæ partem, & læuam altaris, inuenitur sacratissimus locus, in quo sanctissima Virgo Deipara, postquam Filium suum peperit, & pannis eum inuoluit, reclinauit in præsepio, aptiori huius speluncæ loco; & hîc fuit à pastoribus adoratus. Tegitur hic locus marmore albo subobscuro: retinet præsepij formam, sicut semper retinuit, vt ait Brocardus, & Præsepium Domini nuncupatur. Eius fornix est nuda & impolita rupes speluncæ, absque alio superinducto tegumento & ornamento, parum eleuata velut sacellum efficit; non tamen tantum vt ibi possit altare erigi & Missa celebrari, ideò nec celebratur.

Conditio & materia.

Difficultas hîc oritur circa conditionem & materiam Dominici præsepij, an fuerit in ipsa rupe excisum, an luteum ligneúmve? Brocardus, quem extremo capite præcedentis Peregrinationis adduximus, dicit fuisse in ipsa rupe excisum: quæ sententia mihi vera videtur, considerata præsertim harum partium consuetudine.

Sanctus Ioannes Chrysostomus luteum appellat: sic enim habet in Oratione de Christi Natiuitate: *Nos quasi pro honore tulimus luteum, & posuimus argenteum: sed mihi pretiosius est quod ablatum est, &c.* Sed an luteum dixit, non quod esset propriè ex luto compactum, sed quia vile, opertum tamen argento? cuique gratiosius & iucundius erat ipsum nudum videre & osculari, quàm argento opertum, quia nudum magis ad deuotionem & pietatem excitabat?

Ligneum fuisse dixerunt Magister Historiæ Scholasticæ, Lyranus & Carthusianus. Etsi tale fuit, non tamen credo constructum fuisse à Ioseph pro animalibus; sed si ipse fecit, pro puero Iesu. Et hoc ligneum præsepium nunc honorificè asseruatur Romæ in Ecclesia S. Mariæ Maioris in capella perillustri, à Sixto V. Pont. Max. in illius honorem ædificata, in eius medio: vbi die noctuque semper quatuor faces siue magna cerea ardent. Notauit hoc Cardinalis Baronius Tom. 1. Annalium ante notatum primum Christi annum num. 5. Quod si verum est, non tamen errauit Brocardus, dicendo fuisse in rupe excisum; nam rupi addita fuere ligna: nec à vero aberrare crederem, qui diceret fuisse partim saxeum & partim ligneum, vt ferè omnia.

E regione huius præsepij est locus, in quo fertur beatam Virginem fuisse cum puero Iesu, quando eum Magi adorauerunt. Et ad huius mysterij memoriam conseruandam, altare, quod potuit erigi, erectum fuit, in quo Missa celebratur; & ab illo Magorum Regúmve obsequio, Regum & Magorum altare nominatur. In huius altaris icone est Virgo Maria cum Saluatore in gremio, quem Orientales Magi proni cum muneribus adorant. Sunt tria memorata loca quasi in triangulo disposita: in priori angulo & capite Basilicæ est locus vbi Christus natus est; à latere & parte Australi est alius, vbi fuit à Magis adoratus; & hunc tertius respicit in parte Occidentali, vbi fuit in præsepio à Virgine reclinatus, & à pastoribus adoratus. Suntque ita benè disposita, vt omnia videri & honorari possint à stantibus in superiori maiori Ecclesia per iam memorata ostiola: ex Australi enim locus Natiuitatis, ex Aquilonari præsepe & altare Regum cernitur.

Locus adorationis Regum.

Et quoniam quis suspicari posset, iam memorata mysteria in vno & eodem speluncæ loco accidisse, sed à pia antiquitate fuisse distin-

Distinctis distantes locis explicantur.

distincta assignata loca, vnicuique suum, vt illa distinctiùs & perfectiùs repræsentarent: quantum fas est, ostendere placet illa in distinctis sacri antri locis operata fuisse, & probatur multipliciter.

In primis antiquissima traditione omnium consensu firmata, quæ illud semper asseruit, & pia veneratione confessa: cui traditioni nefas est contradicere, ratione præsertim vel auctoritate non existente, quòd sciam, refragante, sed magis suffragante.

Natiuitatis & Præsepij. Secundò, certum est ex dictis, sanctissimam Virginem in specu isto sacratissimo Filium suum peperisse, sed non in præsepio; nam in eo reclinauit postquam illum peperit: at non reclinasset in præsepio, si in eo peperisset; igitur in altero peperit, & in altero reclinauit loco. Et consequenter duorum locorum distinctionem ex duobus mysteriis habemus, Natiuitatis & præsepij. Quam distinctionem indicauit sanctus Lucas illis verbis: *Et peperit* (Deipara Virgo) *Filium suum primogenitum, & pannis eum inuoluit, & reclinauit eum in præsepio: quia non erat eis locus in diuersorio.* Locum partus, dum dicit, *Et peperit*, &c. reclinationis & præsepij, dum subdit, *Et reclinauit*, &c. Dicere enim mihi voluisse videtur: Postquam sanctissima Dei Mater & Virgo sine dolore, sed cum gaudio, non violata, sed conseruata & decorata virginitate, enixa esset dilectum Filium suum super terram, cùm propter hominum crudelitatem opportuniorem locum non haberet vbi eum reclinaret, reclinauit in præsepio. Ex ratione igitur adducta testimonio Euangelistæ firmata, habemus distinctionem loci Natiuitatis & præsepij. Luc.2,7.

Tertiò, eamdem videtur indicasse sanctus Hieronymus, dum asserit, in ista spelunca ab infidelibus plura idola posita fuisse ad abolendam memoriam Natiuitatis Christi. Et de loco Natiuitatis particulariter intelligenda videntur verba illa superiùs posita: *Bethlehem nunc nostram, & angustissimum orbis locum, de quo Psalmista canit, Veritas de terra orta est, lucus inumbrabat Thamus, id est Adonidis.* de loco reclinationis & præsepio quæ immediatè subiunxit: *Et in specu, vnde quondam Christus paruulus vagiit, Veneris amasius plangebatur.* Et vbi vagiit Christus? In præsepio, respondet Ecclesia: Psal.84,12.

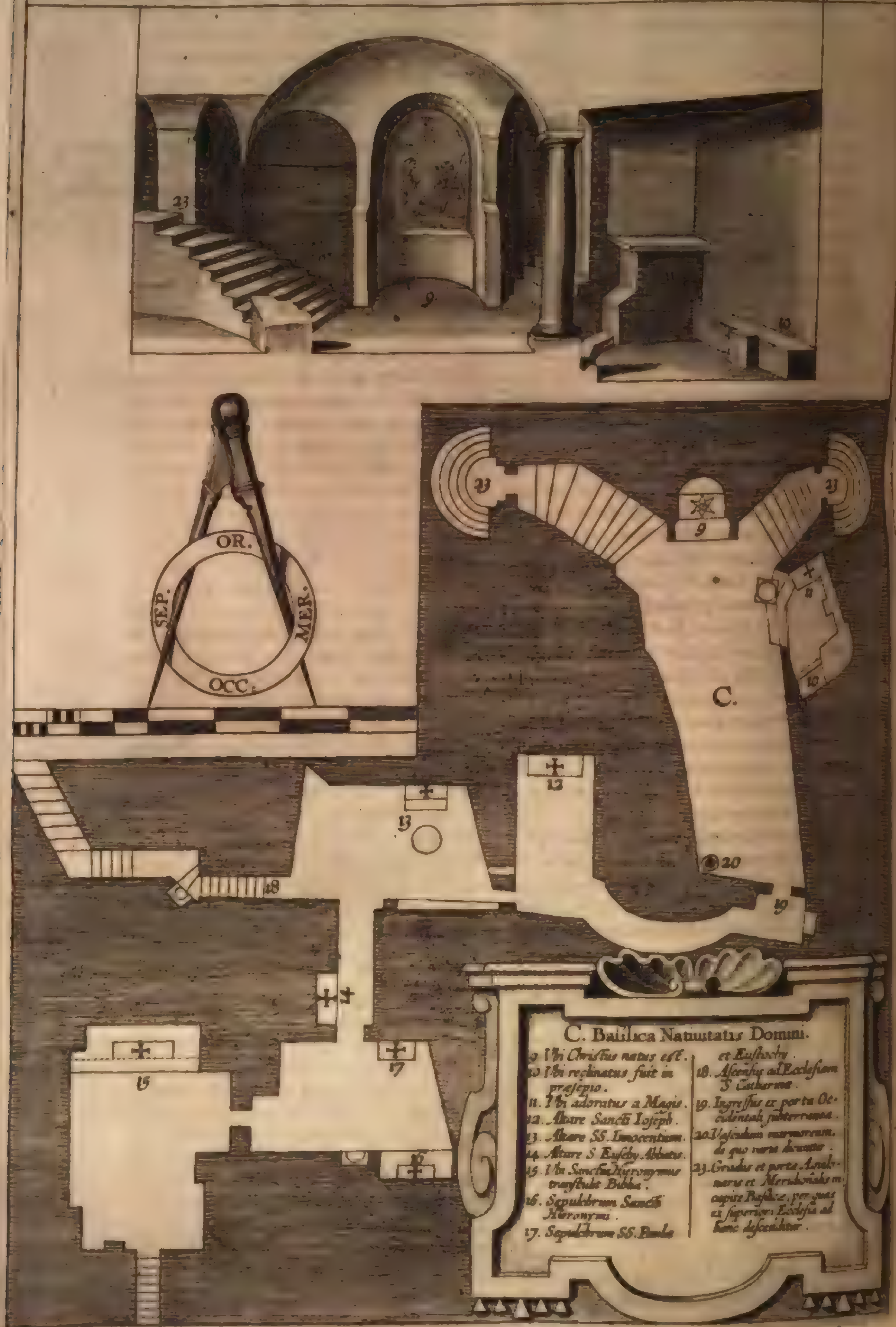
Vagit infans inter arcta
Conditus præsepia. Ecclesia in Hymno.

Quartò, sancta Paula Romana intuitu distinctorum mysteriorum prædicta loca distinctè venerata est, eadem dicente (diuo Hieronymo referente) *Et ego misera atque peccatrix digna sum iudicata deosculari præsepe, in quo Dominus paruulus vagiit: orare in spelunca, in qua Virgo puerpera Dominum fudit infantem.* *Paula Romana ad loca sancta deuotio.*

Distinctio verò loci adorationis Magorum à præcedentibus, in aliis verbis Hieronymi ad Eustochium in Epitaphio Paulæ matris superiùs adductis monstratur; in quibus, secundùm mysteriorum pluralitatem, & loca distincta assignat. Et quidem fieri potuit, vt piè quidam contemplantur, beatam Virginem in aduentu Regum, quos diuina reuelatione venturos esse sciebat, ex præsepio Filium accepisse, quem in gremio, velut in regio throno sedentem, Magis adorandum exhibuit. Et hoc modo non solùm viderunt Magi Dei Filium humana carne vestitum Regem Iudæorum, sed & illius magnam humilitatem & paupertatem: ad dexteram eorum præsepe, vbi velut in lecto fuit reclinatus; ad læuam nudam terram, in qua natus accepit communem aërem, in eamque similiter factam decidit, vt in libro Sapientiæ scriptum est. *Distinctio loci adorationis Regum.* Sap.7,3.

Denique tria ista memorata loca fuisse tribus dictis mysteriis, Natiuitatis Christi, reclinationis in præsepio, & adorationis Regum consecrata, reuelatione didicit sancta Birgitta, vt in eius Reuelationibus legitur lib.7.cap.21.22.& 23.

ICHNOGRAPHIA SVBTERRANEÆ BASILICÆ NATIVITATIS DOMINI NOSTRI IESV CHRISTI, ET EIVSDEM IMAGO.

CAPVT VII.

Modus qui fieri posset contra dicta de loco adorationis trium Regum.

Quòd Christus in domo fuerit adoratus, probatur dupliciter.

POsset quispiam obijcere contra dicta de loco adorationis trium Regum, quòd videlicet non in memorato specu, sed in aliqua Bethlehemitica domo sit Christus à Magis adoratus. Et probatur, *Primò.* Primò auctoritate Matthæi, qui locum adorationis domum appellat, dicens: *Et intrantes* (Magi) *domum, inuenerunt puerum cum Maria Matre eius, & procidentes adorauerunt eum. Domum* dixit; sed domus non est spelunca. *Matth. 2, 11.*

Secundò. Secundò, id sentire videntur plures Doctores. D. Epiphanius Hæresi 51. arbitratur, Deiparam Virginem post beatum partum abiisse ex Bethlehem Nazaretham; anno deinde secundo ab ortu Christi cum infante in Bethlehem rediisse: tunc verò non in spelunca, sed in domo alia à Magis fuisse Christum adoratum. Idem indicat Theophylactus Matth. 2. his verbis: *Multa concurrente multitudine vt censeretur, non habebant ad tempus domum, sed in spelunca natus est Christus: deinde, inuenta domo, visus est ibi à Magis Dominus.* Eidem sententiæ adstipulatur Iansenius cap. 8. Concord. Euang. *Quòd,* inquit, *non erat eis locus in diuersorio, magis videtur fuisse propter multitudinem hospitum tunc occasione descriptionis aduentantium: posteà Magi inuenerunt puerum cum Matre in domo,* &c.

Et Cardinalis Caietanus de hoc dubitat: *Incertum,* ait, *est, an Matthæus præsepium appellet domum, an fortè cessauerit hospitum multitudo in illa domo diuersoria; & sic Virgo ex præsepio hospitata fuerit in domo diuersoria, in qua non fuerat ille locus cùm peperit.*

Contrarium verum, in specu adoratum.

Ceterùm communis antè proposita sententia retinenda est, quæ asserit, Christum nedum esse in specu natum, sed etiam in eodem à Magis adoratum. Et præter dicta Capite præcedenti in eius probationem, adhuc idem probatur auctoritate & ratione.

Probatur auctoritate. Auctoritas est sanctorum Patrum, Chrysostomi Homil. 6. & 7. in Matth. Auctoris Operis imperfecti Homil. 2. D. Gregorij Nysseni in Oratione de Christi Natiuitate, Hieronymi Epist. 17. & 18. ad Marcellam, & 28. in fine ad Eustochium in Epitaph. Paulæ, Augustini Serm. 1. de Epiphania, & 30. de Tempore, Fulgentij Serm. 5. Rabani lib. 2. D. Thom. in Matth. Gloss. interlin. Magistri Histor. Euthymij, & aliorum. Et denique D. Bernardus Homil. 1. in Epiphania Domini loquens de Magis sic dicit: *A Regia ciuitate, vbi Regem quærendum coniectabantur, ad Bethlehem villam paruulam diriguntur, stabulum inueniunt, inuolutum infantem pannis,* &c. Ecclesia quoque canit in Antiphona Epiphaniæ: *Hodie stella Magos duxit ad præsepium.* Ac denique eiusdem veritatis testes sunt Ecclesiasticæ picturæ.

Ratione. Ratio huiusmodi est. Die tertio decimo ab ortu Saluatoris Magi ex Oriente venerunt Bethlehem ad veneranda eius incunabula. Hocque probat antiqua traditio, de qua attestatur Melchior Canus lib. 11. de Locis Theologicis cap. 5. ad 5. & sanctæ Ecclesiæ ritus, quo Epiphaniæ festum die tertio decimo à Christi Natiuitate celebrari solet. Cui etiam adstipulatur communior veterum & recentiorum Doctorum sententia, quæ habet, Magos adorasse puerum Iesum priusquam in templo à parentibus de more præsentatus fuisset. Eidem sententiæ suffragari videtur D. Matthæus 2, 1. dum dicit: *Cùm ergo natus esset Iesus in Bethlehem Iuda in diebus Herodis regis, ecce Magi ab Oriente venerunt,* &c. ProcuIdubio illud *ecce* ibi insinuat, quòd iam tunc recèns natus esset Iesus, non autem biennio antè, vt sanctus Epiphanius & alij putarunt. *Christus die decimo tertio ab ortu suo adoratus.*

Deinde ex eodem Matthæo certum est, Magos inuenisse in Bethlehem puerum cum Maria Matre eius; ergo ante diem purificationis Mariæ: nam post ipsam ex Lucæ Euangelio cap. 2. constat: *Et vt perfecerunt omnia secundùm legem Domini, reuersi sunt in Galilæam in ciuitatem suam Nazareth.* Et deinde nusquam legimus eos rediisse in Bethlehem. Neque verisimile est credere quòd redierint: ad quid enim eos eodem reuerti quo primùm coacti venerunt, non vt morarentur, sed dumtaxat vt profiterentur? quamuis posteà occasione partus Mariæ oportuerit ibi moram trahere, donec iuxta legem Leuit. 12. puerperæ dies purificationis implerentur: de qua præcedenti Peregrinatione Cap. VI. *Ante Virginis purificationem.*

Obiectionis solutio. Nec valet dicere, occasione cuiusdam festi fuisse ex Nazareth reuersos Bethlehem, & tunc venisse Magos: non, inquam, valet; nam monstretur quodnam erat illud festum, inquit Baronius. Si aliquod fuit ex legalibus, Ierosolymam & non Bethlehem eundum erat. Nec rediit Virgo Maria, quòd aliquod spectaculum ederetur: etenim nec extremum pedem hac causa extra domus limen integerrima Virgo produxisset. Quare B. Virgo ante diem purificationis & præsentationis Filij sui in templo, qui fuit quadragesimus ab eius immaculato

lato partu, à specu non discessit, ne contra legem facere videretur: tum etiam quia optimè nouerat, antrum illud longè Regum palatiis præcellere, natiuitate Saluatoris decoratum. Intra quos dies, certum est ex dictis, venisse Magos: qui intrantes domum, inuenerunt puerum cum Maria Matre eius, & procidentes adorauerunt eum. Et apertis thesauris suis, obtulerunt ei munera, aurum, thus & myrrham.

Tria argumenta cum solutionibus. Primum. Sed posset quis contra explicatam veritatem argumentari tripliciter: & Primò, si intra illos quadraginta purificationis dies Magi Christum adorauerunt, & munera regia obtulerunt, eius parentes ex illis muneribus agnum, & non par turturum, aut duos pullos columbarum obtulissent. Respondetur multipliciter: Primò, ex illa oblatione agnum non obtulisse, qui erat diuitum oblatio, ne viderentur humilem & pauperem sui status conditionem excedere; sed humilitatis & paupertatis sectatores, oblationem pauperum, par turturum, aut duos pullos columbarum obtulisse. Secundò, munera illa pauperibus distribuisse. Vel tertiò, fortè à Spiritu sancto edocti, munera à Magis accepta pro peregrinatione Ægyptiaca reseruare maluerunt.

Secundum. Secundò quis argumentari posset: Herodes iussit occidi pueros à bimatu, & infra, secundùm tempus quod exquisierat à Magis, vt docet Euangelista. Et ad quid bimulos occidere pueros, & infra, si Magi tertio decimo die, & nō potiùs post duos annos venerunt? Sed persimilis obiectio fieri posset contra alterius sententiæ sectatores: Ad quid tot occidere, id est, omnes à bimatu & infra, vt occideret cum eis natum Regem stellâ monstratum? etenim sat esse debebat Herodi interficere illos qui nati fuerunt, quando stella apparuit; in illis enim continebatur Rex Iudæorum, quem persequebatur.

Aliquorum responsio. Respondent aliqui, Herodem occidisse pueros, non quidem statim post discessum Magorum, sed post duos annos. Causam verò quare tam diu cædem illam distulit, esse, quia Romam se contulit post Magorum aduentum; eoque itinere & occupatione distentus, à Christo persequendo tam diu abstinuit.

Reiicitur. Sed non probatur ista responsio: etenim Romam quidem petiit Herodes ex Iudæa, & filios duos, Alexandrum atque Aristobulum, apud Cæsarem tentati parricidij accusauit, vt tradit Iosephus lib. 16. Antiquitat. cap. 7. at ex cap. 9. eiusdem libri colligitur rediisse ex vrbe circiter annum Regni 28. at Christus natus est anno 32. quare huiusmodi profectio Romam, quæ contigit ante Christum natum, non potuit esse causa tantæ moræ cædis infantium. Nec etiam probabile est, post Christi ortum citatum fuisse Herodem ad curiam Romanam, ad petitionem filiorum suorum ipsum accusantium; etenim ex Iosepho constat ipsum, sponte Romam petiisse, & filios accusasse.

Alia responsio. Itaque hac omissa responsione, duplex alia occurrit; altera S. Ioannis Chrysostomi Homil. 7. in Matth. quæ sic habet: *Quod Herodes à biennio & infra pueros interfici iussit, non mireris* (inquit) *siquidem conuenitunt in eum tyrannum pauor & furor: pro abundantia cautionis maius tempus inclusit, ne quis vel proximæ ætatis effugeret.* Hæc optime Chrysostomus. Sicut & hac ratione iussit occidi pueros, non tantum in Bethlehem natos, vbi ex Principibus Sacerdotum & Scribis didicerat Christum oriundum, sed in omnibus finibus eius.

Quando ergo secuta est infantium cædes? Constans communis tam veterum quàm recentiorum sententia est, crudelissimam illam cædem perpetratam post Deiparæ purificationem & fugam in Ægyptum.

Dubitatio. Sed quid interim agebat Herodes? Cur intra illos dies vel menses non est Christum insecutus? Respondet optime Augustinus lib. 2. de Consen. Euangelist. cap. 11. hisce verbis: *Omitto dicere, quot & quantis occupationibus regia cura distendi potuit, & per plurimos dies ab illa intentione vel auerti omnino vel impediri. Illud dico, posteaquam nihil Herodi Magi renuntiauerunt, eum credere potuisse illos fallaci stellæ visione deceptos, posteaquam non inuenerunt quem natum putauerant, erubuisse ad se redire; atque ita eum, timore depulso, ab inquirendo ac persequendo puero quieuisse. Deinde vulgatis rebus quæ in templo facta dictaq; fuerant* (id est, à Simeone & Anna Prophetissa, quando puer fuit in templo præsentatus) *Herodes se à Magis sensit illusum; ac deinde ad Christi mortem cupiens peruenire, multos infantes, sicut Matthæus narrat, occidit.* Hactenus Augustinus: eadem Beda, & alij in caput 2. Matthæi.

Altera responsio est Abulensis citato cap. Matth. quæst. 71. Euthymij, Iansenij, Baronij Tom. 1. Annal. & aliorum: quòd cùm dicitur Herodem mandasse occidi omnes pueros à bimatu, & infra, secundùm tempus quod exquisierat à Magis; illud *secundùm tempus*, non esse referendum ad id quod dixerat, *à bimatu*, sed ad illud potiùs quod subdit, *& infra.* sicque Euangelistam significare voluisse eo cædis edicto, non includendos eos qui geniti essent post Christum natum, & stellam visam à Magis, quorum nulla posset esse suspicio; atque

ita voluisse cædendorum puerorum terminum esse, secundùm tempus quod exquisierat à Magis. Atque hoc pacto satisfactum videtur difficultati factæ de occisione infantium à bimatu & infra. Plura habes apud sacros Interpretes; sed hæc ex ipsis sufficiant pro ista difficultate.

Tertium argumentum.

Tertiò adhuc contra indicatam veritatem & traditionem sic argumentatur: Non potuerunt Magi intra tredecim dies, in quorum primo natus est Christus, & Magis stella illuxit; & tertio decimo, in quo ab eisdem Christus adoratus asseritur, venisse ex Orientalibus regionibus Ierosolymam & Bethlehem, vbi natus erat Rex Iudæorum: & consequenter non adorauerunt illum in sacro antro.

Responsio. Orientis nomine quæ regio intelligatur.

Respondetur, Orientis nomine in sacris Litteris non semper significari partem orbis propriè Orientalem ab aliis remotam; sed accipitur etiam pro proxima, vt patet Genes. 13, 11. vbi de Lot dicitur, quod elegit sibi regionem circa Iordanem, & recessit ab Oriente. & Num. 23, 7. Balaam dicebat: *De Aram adduxit me Balac rex Moabitarum de montibus Orientis.* Vnde si de eisdem montibus, id est, de Arabia Iudææ adiacenti venerunt Magi, vt sentiunt sancti Patres, Chrysostomus in Matth. 2. Homil. 6. & 7. Augustinus Serm. 2. de Epiphan. Hieronymus Epist. 14. 17. 18. & 27. Ambrosius, & alij; multò etiam minori tempore tredecim dierum venire potuerunt in Ierusalem & Bethlehem: præsertim si in itinere dromedariis vsi fuerunt, vt prædixerat Isaias cap. 60, 6. quos equis Nisæis velociores tradit Aristoteles lib. 9. Hist. animalium cap. vlt. quibus regiones illæ abundant: & ita tenent Patres & Ecclesia; & picturæ idipsum repræsentant.

Responsio ad argumenta primæ sententiæ. Ad primum.

Superest vt respondeamus his quæ initio adduximus pro opposita sententia: & ad Euangelistam dicimus, domus nomine non propriè domum, sed habitationem intelligere voluisse, cuiusuis conditionis illa sit, secundùm sacræ Scripturæ phrasim, vt suprà notauimus Capite vltimo præcedentis Peregrinationis, & Cap. IV. præsentis. Vnde D. Gregorius in primum Regum inquit: *Domus designat habitationem.* Et nidum auium Scriptura domum appellat Ps. 103, 18 *Herodij domus dux est eorum.* Ita in proposito cum dixit Matthæus, *Et Magi intrantes domum*, &c. domus appellatione antrum hoc intelligere voluit, quod pro domo deseruiuit sanctissimæ Virgini, magno puero Iesu & sponso Ioseph. Ideò Euthymius in illum Matthæi locum optime dixit: Locum, tugurium domum appellat. & ita docent communiter Doctores: & est communis traditio; & ideò retinenda.

Ad secundum.

Ad auctoritatem Epiphanij, & aliorum paucorum, dicimus illam non esse præferendam rationi, traditioni & communi Patrum sententiæ. Nec credendum, Epiphanium, aliúmve Doctorem, etsi grauissimum, in his & similibus tanti facere suam auctoritatem: præsertim cùm non illicò cuiusuis Sancti dicta tamquam indubitata recipienda sunt; sed expendenda, & cum dictis aliorum Sanctorum & ratione conferenda: quandoquidem certum sit, Deum non omnia singulis Sanctis aperuisse. Nec ex dictis aliquorum Sanctorum argumentum necessarium habemus, vt docet S. Thomas 1. Part. quæst. 1. artic. 8. & D. Augustinus in Epistola ad Vincentium Donatistam, qui arguebat contra ipsum de dictis S. Hilarij. Ad quem respondens, ait: *Hoc genus litterarum ab auctoritate Canonis distinguendum est: non enim sic leguntur, tamquam ita ex eis testimonia proferantur, vt contrà sentire non liceat*, &c. Et multò magis id præstare conuenit in casu nostro, vbi S. Epiphanio & paucis aliis tot alij refragantur Doctores, vt vidimus.

Ex aliquorum Doctorum auctoritate argumentum necessarium non desumitur.

In hoc ipso loco adorationis Magorum apparuit supra puerum stella, & in ipso disparuit, postquam Christum iustitiæ Solem Magis monstrauit; nec antè recessit, id est, ex loco vbi se parauerunt Magi ad ingressum speluncæ, qui hodie monstratur non longè à loco adorationis Regum; vt quidam arbitrati fuere; his enim manifestè aduersatur Scriptura, quæ dicit: *Et ecce stella, quam viderant in Oriente, antecedebat eos, vsquedum veniens staret suprà vbi erat puer.* Lege Suarez Tom. 2. disp. 14. sect. 3. & 4. in 3. Part. S. Thomæ.

In loco adorationis stella apparuit, & disparuit. *Matth. 2, 9*

CAPVT VIII.

De antiquissimo templo beatæ Virginis Mariæ Filium suum in vlnis gestantis, ædificato ab vno ex tribus Regibus, vel à præcipuo illorum socio.

ARbitror non fore iniucundum Lectori, si agentes de tribus illis Regibus, qui primi inter gentiles Christum adorauerunt, quoddam valdè notabile hîc subiiciamus ex doctissimo Nauarro de Orat. & Horis Canon. cap. 21. num. 28. quod ipse accepisse tradit ab eruditissimo & Reuerendissimo scriptore Hieronymo Orosio in Vita gloriosissimi Lusitaniæ Regis Emanuëlis, ostensum fuisse Duci eius præcellenti, eidemque Comiti, & Admiraldo Illustrissi-

strissimo Gamæ in Indiam cum classe nauium misso, sacellum intra magnum quoddam templum sub nomine *Mariæ*, religiosissimè ab antiquissimo tempore à paganis cultum. *Quin & mihi hæc scribenti*, addit, *verbo asseruit, se posteaquam illa scripsit, & typis excudi fecit, accepisse à viro erudito & fide digno ab India reuertenti, quòd in vetustissimis Calicutij Regni Annalibus inuenitur, Regem Calicutij fuisse vnum, aut certè primarium socium trium Regum Magorum, quos ad adorandum Christum ab Oriente stella ductos fuisse, Matth. 2. testatur: qui reuersus in suum Calicutium, præfatum templum, quod nunc visitur, extruxit, & intra illud præfatum sacellum, & in eo aram, ad quam per multos gradus ascenditur, in quam nullis aliis quàm æditui est aditus, & in qua est sculpta imago augustissima Virginis Matris Mariæ, suum Filium vlnis suis amplectentis, & summa religione à paganis culta.* Hactenus ille.

Quæ si vera sunt, explicanda erunt quæ scribit Callistus Pontifex in Historia de Miraculis B. Iacobi, cum aliis Scriptoribus qui regia Hispaniæ monumenta scriptis consignarunt, quos adducit Valdesius de Dignitate Regum Regnorumque Hispaniæ cap. 6. num. 7. & 21. In Hispania videlicet, cùm sanctus Iacobus in littore ingentis & celebris Iberi fluminis Cæsaraugustæ cum sociis sederet nocte quadam sollicitus, & quodam modo sibi succensus, eò quòd ex Hispanis exiguas oues ad ouile Christi & Ierosolymam reportaret; ad leuandam mœstitiam eius, beatissima Virgo Maria adhuc in carne viuens ei apparuit, innumeris Angelis circumdata in quadam columna existens, præcepitque consobrino Iacobo, eo loco in memoriam & honorem eius templum ei dicatum construere; promittens sub clientela & patrocinio eius fideles Hispanos se recipere, numerumq; fidelium in dies auctum iri, ita vt omnes futuri sint fideles Hispani & in fide firmiores, semperque eo in Regno fidem Catholicam permansuram. Quo beneficio & aduentu lætitia summa affectus Iacobus, ceterique gaudio ingenti imbuti, basilicam in eo littore & loco ædificarunt, columna ibidem constituta, cum imagine Deiparæ Virginis in eadem collocata; vt sit ea columna fidei & petra super quam ædificata est Ecclesia huius Regni, cùm fundamentum eius adeò securum & firmum sit B. Virgo: hæcque prima * Ecclesia habetur orbis. Ierosolymis enim nondum Ecclesiæ ædificatæ erant, sed manualia altaria portabantur, &c. Hæc, inquam, explicatione indigent; quoniam in Calicutio priùs ante Christi mortem & Euangelij prædicationem inter Gentes fuit Ecclesia in ipsius Deiparæ honorem constructa. Ampliùs, & antè ortum Virginis dedicarunt ei Carnuti (quæ Galliæ Lugdunensis ciuitas celebris est) Druides sapientissimi aram sub terra profundè cauatam, cum hoc titulo, VIRGINI PARITVRÆ. quem locum posteà fideles magnificentissimè ampliatum sub terra & super terram in amplissimam Ecclesiam Cathedralem erexerunt. Ita tradit loco indicato Nauarrus. Quare Ecclesia erecta in Hispania prima dicetur non absolutè, sed vel ex ædificatis ab Apostolis post Domini in cælos Ascensionem, vel ex his in quibus incruentum Deo offertur sacrificium; cùm fortè Ierosolymis in priuatis, electis tamen domibus, & ab humanis vsibus separatis illud offerretur initio nascentis Ecclesiæ, prohibente Iudæorum & aliorum infidelium persecutione Ecclesias ædificare, durante præsertim templo Ierosolymitano.

De hac Historia Canisius de Maria Virg. lib. 5. c. 21.

B. Virgo apparet B. Iacobo Apostolo in Hispania: & in ea Catholicum cultum augendum prædixit.

Ecclesia Deiparæ adhuc viuenti in Hispania dicata.

** Hæc Ecclesia ab Hispanis appellatur, Nuestra Señora del Pilar.*

Sed quæ scribit Nauarrus si vera essent, facerent difficultatem contra iam allatam traditionem de adoratione Regum in specu sacratissimo, & die decimo tertio post Christum natum, vt anteà diximus. Respondendum primò, auctoritatem Ecclesiæ & Patrum esse illi relationi præferendam. Vel secundò, si ex Calicutij Regno venerunt, fuisse à stella admonitos ante Christum natum, & fortè statim post illius conceptionem; statimq; itineri se accinxisse: & quando Ierusalem peruenerunt, tunc Christus agebat decimum tertium diem. vel Calicutij Regem, ex relatione orti Regis ex Virgine Deipara, ei sacellum illud ædificasse.

Obiectioni [illegible]

De aliis Ecclesiis erectis sanctissimæ Dei Genitrici, & aliquibus Apostolis adhuc viuentibus, agit Thomas Maluenda de Antichristo lib. 2. cap. 3.

CAPVT IX.

De loco vbi Christus Dominus fuit circumcisus, qui sexto sese offert considerandus in secunda Peregrinatione.

DE loco circumcisionis Christi Domini quæstio est, & quintuplicem inuenio sententiam. Prima est D. Hilarij initio Psalmi 118. fuisse Christum Ierosolymis in templo circumcisum. sic enim ait: *In hoc octo dierum numero, cùm Christus circumcisione non egeret, oblatus in templo est, vt in corpore eius humana carnis recideretur infirmitas.* Hæc S. Hilarius.

De loco circumcisionis Domini quinque sententiæ.

Prima, in templo.

Secunda aliorum est, qui arbitrati sunt, fuisse Bethlehem in aliqua synagoga circumcisum, quemadmodum & nunc He-

Secunda, in synagoga Bethlehemitica.

bræi

bræi suos pueros in synagogis circumcidunt.

Tertia, supra locum Natiuitatis. Tertia quorumdam est in his partibus, qui affirmant fuisse quidem Bethlehem circumcisum Dominum, sed non in synagoga, sed extra supra sacrum Natiuitatis antrum in eius Australi plaga: qui locus intra maiorem Ecclesiam S. Mariæ inclusus altaris erectione dedicatus est; in quo est cauum, vel fornix, & in pauimento est in marmore cinereo crux sculpta, signum & memoria loci Dominicæ circumcisionis: & huius intuitu Armeni, & pauci alij, altare circumcisionis Domini appellant.

Quarta, in domo Ioseph. Quarta, Nicephori lib. 1. Hist. cap. 12. in domo Ioseph fuisse circumcisum.

Quinta probabiliter, in antro Natiuitatis. Quinta denique sententia docet, intra sacrum Natiuitatis antrum fuisse Christum circumcisum, & vocatum nomen eius Iesum, vt inquit S. Lucas. Ita sanctus Epiphanius in Pandect. lib. 1. tit. 1. circa finem, & Hæres. 20. contra Herodianos cap. de Præsent. Christi: *Christus*, inquit, *natus est in Bethlehem, circumcisus in spelunca, oblatus in Ierusalem*, &c. quam plures alij sequuntur. Et Collector priuilegiorum Terræ sanctæ in cognitione locorum sanctorum versatissimus, cuius alibi mentionem fecimus, asserit esse communem assertionem.

Probatur auctoritate. Hæc sententia videtur tamquam probabilior retinenda; tum quia nititur auctoritate Epiphanij: cui, si in aliis, multò magis in his deferendum est; quoniam Ierosolymis sæpè versatus, vt ait D. Hieronymus ad Pammachium Epist. 61. potuit adhuc recentem illarum partium traditionem de mysteriis fidei optime noscere.

Ratione. Tum quia non inefficax ratio ei suffragatur; etenim nec puerpera nec infans à loco natiuitatis egrediebantur, nisi transactis à partu quadraginta diebus, secundùm legem, quæ habetur Leuit. 12, 4. & explicant Doctores. Sanctissima autem Deipara, quæ fuit diligentissima Legis obseruatrix, illis diebus à sacratissimo specu non exiuit: cumque Filij sui circumcisioni interfuerit, vt docent Patres, & fortè ipsa cum sponso Ioseph illum circumcidit, vt Capite sequenti dicemus; consequens est vt in sacro Natiuitatis antro circumcisus sit Iesus. Tum quia communior videtur, & forte fuit in ipso præsepio, vbi fuit prius à Matre reclinatus, vel vbi fuit à Magis adoratus, vt probabiliter in his partibus habitantes Catholici opinantur.

Responsio ad aliarum opinionum fundamenta. Tum denique, quia quæ pro aliis sententiis adducuntur non obstant: non quod pro prima; etenim nulla lex erat Iudæis qua adstringerentur ad deferendum filios suos *Ad primam.* ad templum ad eos circumcidendos; fuisset enim inobseruabilis: nam intra octo dies non poterant infantes ex omnibus locis, in quibus erant Iudæi, ad templum peruenire; quin rarò peruenissent, quia ante aduentum facilè è vita decessissent: valdè enim eo tempore tenelli sunt, & labores & incommoda itineris, etsi exigua, multùm illis obfuissent.

Nec, vt secundæ sententiæ sectatoribus respondeamus, tunc vt modò in synagogis circumcidebantur infantes, sed in propriis domibus, vt pluribus probat Cardinalis Toletus in cap. 1. Lucæ Annotatione 137. & ex hoc alterum sumitur argumentum pro posteriori sententia: cùm spelunca sacratissima deseruierit pro domo B. Mariæ Virginis tempore partus, ac ideò sanctus Matthæus eam domum appellet, consequens est in ea fuisse Christum circumcisum. *Ad secundam.*

Et quamnam, quæso, probabilitatem habet tertia opinio? Ad quid enim magno vigente frigore exire ex spelunca, & sub dio puerum circumcidere, cùm commodiùs sub speluncæ tecto posset circumcidi? Scio Christum vt alias passiones & frigus pati voluisse; at passus iam fuerat, & multum continuè patiebatur: verùm pijssimæ Matris & sedulæ nutricis munus erat, omni qua poterat diligentia à frigore aliisque passionibus custodire & defendere. Et vt hac ratione in lucem editum in præsepio meliori speluncæ loco reclinauit; ita quando circumcidi debuit, quo tempore maximo dolori & periculo exponuntur infantes, debuit in congruo & non incongruo loco collocare: at non erat spelunca ibi magis congruus locus. *Ad tertiam.*

Nec officit quod dicitur de altari illo circumcisionis: tum quia pauci dumtaxat ex schismaticis illud eo intuitu venerantur; tum quia potuit erigi in honorem circumcisionis, etsi non ibi factæ; vel meliùs, quia non longè ab eo perfecta fuit. Et quia fortè non fuit consideratum, intra specum fuisse Dominum circumcisum, vel quia ignotus fuit locus determinatus; nec facilè potuit intra in illius memoriam altare erigi, parum extra erectum fuit. Ac denique quia ibi fuit particula præputij circumcisionis Christi, vt dixit Sanutus Capite 11. huius Peregrinationis adducendus.

De quarta; Cauendus est lapsus Nicephor. lib. 1. Histor. cap. 12. dicentis, Christum fuisse circumcisum in domo Ioseph, inquit Suarez Tom. 2. in 3. Part. S. Thomæ disp. 15. sect. 1. in quo nec sibi constat, cùm statim capite sequenti dicat, Christum inuentum esse à Magis in spelunca & præsepi: nec verum dicit, quia certum est, B. Virginem *Ad quartam.*

ginem vsque ad diem Purificationis à loco Natiuitatis Christi non discessisse: fuit ergo in eodem diuersorio circumcisus, vt rectè notauit Epiphanius lib. 1. Contra hæreses Tom. 1. cap. 8 post hæresim 20. Hæc ille.

CAPVT X.

Tres examinantur difficultates, pro maiori elucidatione eorum quæ asseruntur de specu siue basilica Dominicæ Natiuitatis.

QVoniam profitemur veritatem aperire, in enucleandis his quæ de locis sanctis Palæstinæ dicuntur, & quæ aliena videntur à veritate refellere; præsertim si veritatis & auctoritatis speciem præ se ferant, qua nihilominùs carent; cùm aliqua huiusmodi in præsentia occurrant, illa proponenda & discutienda sunt.

Prima difficultas: Num a loco Natiuitatis fons fluxerit.

Tres occurrunt difficultates: prima respicit locum Natiuitatis Domini. Quòd de petra speluncæ fluxit aqua, qua primùm ablutum fuit corpusculum sacratissimum Saluatoris, quæ etiam fluebat tempore Bedæ in memoriam Christi Natiuitatis, vt legit in Adamnano l. 2. de Locis sanctis c. 3. & Adamnanus intellexit à sanctissimo Episcopo Arculpho, qui aquam fluentem vidit. sic enim ille scribit de Locis sanctis cap. 8. *Hæc spelunca tota interiùs specioso marmore tecta, supra ipsum locum, vbi Dominus natus specialiter traditur, sanctæ Mariæ grandem gestat Ecclesiam: petra iuxta murum cauata, primum Dominici corporis lauacrum de muro missum suscipiens hactenus seruat: quæ si qua fortè occasione vel industria fuerit exhausta, nihilominùs continuò, dum respicit, sicut antè fuerat, plena redundat*. Hæc Beda: quem alij adducunt loquentes de Christi Natiuitate.

Qui affirment.

Reijciuntur

Sed hæc numquam mihi probari potuerunt: tum quia his à me lectis & consideratis, diligenter quæsiui, an in memorato pariete esset huiuscemodi petra dans aquas vel fontis signum; & horum nullum argumentum & memoriam inueni. Quæsiui vlterius à senibus Bethlehemitis, qui rerum traditionumque harum partium optimam habent cognitionem, an vel dictum fontem viderint, vel aliquando fuisse intellexerint à suis prædecessoribus. Qui responderunt, se numquam talia vidisse vel audiuisse: addentes tantum (quod verum est) supra antrum Dominicæ Natiuitatis nunc ad Aquilonem maioris Ecclesiæ esse cisternam, quæ dicitur Magorum; quoniam est prope locum & altare, in quo Magi se præparauerunt, cum antrum ad adorandum Christum ingredi voluerunt, vt docet harum partium traditio. Videtur & ad præsens hæc cisterna, sed sicca; quia clausus est eius aquæductus: olim tamen frequens erat ad eam concursus propter aquarum copiam, vt conijci potest ex illius ore multum funibus attrito.

Cisterna in Ecclesia S. Mariæ Magorum dicta.

Tum quia, si vera essent quæ à Beda referuntur, sequeretur veram esse illorum sententiam, qui dicunt, Christum Dominum exisse cum secundinis, sanguinis fluxu sordibusq; de sacratissimo purissimæ Virginis vtero. At multò verior & communior est opposita sententia, sine secundinis & sordibus vt solem lucidissimum exisse de thalamo vteri virginalis: vt enim miraculosè conceptus, ita & in lucem editus. *Vnde sordes in Virgine Matre* (inquit S. Augustinus lib. 2. de Hæres. cap. 5.) *vbi non est concubitus cum homine patre?*

Sine secundinis & sordibus editum Christum natum.

Quare nec obstetrice nec ancillarum ministerio pro se vel pro Filio indiguit, vt pulchre expressit S. Martyr Cyprianus Sermone de Natiuitat. Domini: *Sacra Virgo puerpera. Genitrix est*, inquit, *& obstetrix, & deuotam dilectæ soboli exhibet clientelam: attrectat, amplectitur, iungit oscula, porrigit mammam; totum negotium plenum gaudio, nullus dolor, nulla naturæ contumelia in puerperio. Pedissequas substantia familiaris non patitur; mancipiorum obsequia sumptus tenuis & inops mensa excludit. Nec locus ibi erat lauacris, quæ solent puerperis præparari; quippe nec aliqua naturæ iniuria Matrem Domini læserat: quoniam sine tormento peperit, quæ in conceptione caruit voluptate; & tamen consuetudinem sequens, vt legi satisfaceret, quasi cum alijs mulieribus esset ei in hoc opere ratio similis, diebus designatis recubuit, & depositi oneris lassitudinem professa, oblata quieti paruit: & in diebus separationis non se à thoro Ioseph qui eam numquam tetigit, sed ab ingressu templi, & ceteris quæ lex prohibebat, continuit.* Hæc verissimè S. Cyprianus.

Nulla obstetrix aut ancillarum ministerium Virgini.

Hæc eadem non obscurè indicauit sanctus Lucas dicens de Virgine: *Peperit Filium suum primogenitum, & pannis eum inuoluit, & reclinauit eum in præsepio.* Hisce verbis indicauit, nullam ablutionem extitisse in puerperio Deiparæ, ac ipsam solam nullam in eo debilitatem passam, enixo Filio ministrasse, vt contra Heluidium adnotauit S. Hieronymus, D. Thomas 3. Par. quæst. 35. art. 6. ad 3. & Caietanus.

Luc. 2.

Et diuino consilio arbitror factum, vt partus sacratissimi tempore non esset puerperæ Virgini locus ad pariendum in ciuitate, sed extra ab hominum conuersatione aliena, in stabuloque pepererit Saluatorem; vt omnes intelligerent, in Virginis puerperio

rio nullum humanum intercessisse obsequium ab eiusdem Virginis officio.

Plura in hoc argumentum videri possunt apud Suarez Tom. 2. in 3. Par. S. Thomæ quæst. 35. disput. 13. sect. 2. Carthag. Tomo 1. Homil. Cathol. lib. 3. Homil. 3. & in Auctoribus ab illis citatis. Et hic tantùm adnotare sufficiat, quæ sancti Patres in Constantinopolitano Concilio VI. Generali de his decreuerunt Can. 79. *Absque vllo dolore Virginis partum esse confitentes (vt qui sine semine constitutus sit) eos qui propter ignorantiam aliquid indecens faciunt, correctioni subijcimus. Vnde quando aliqui post diem Natalis Christi Dei nostri reperiuntur coquentes similam, & se hac mutuò donantes, prætextu scilicet secundinarum impollutæ Virginis Matris, statuimus, vt deinceps nihil tale fiat à fidelibus: nec enim hoc honor est Virginis, quæ supra mentem & sermonem quod comprehendi non potest Verbum peperit carne, ex communibus, & iis quæ in nobis fiunt, inenarrabilem eius partum metiri ac describere. Si quis hoc fecerit Clericus, deponatur; laicus segregetur.* Hæc Concilium.

Consuetudo qua honori Virginis derogatur, à Concilio prohibita.

Quæ cùm ita se habeant, non fuit necessarium vt fons miraculose orietur ex spelunca, vt mundissimum corpus Saluatoris ablueretur.

Et propter dicta nullo modo probare possumus quasdam, præsertim Græcorum, picturas tam veteres quàm recentes, quas tum alibi tum Ierosolymis vidi, in quibus repræsentatur Christi Natiuitas ex Virgine: depingunt enim Virginem in lecto cubantem, quasi dolores & deliquium passam in sacratissimo suo partu, vt aliæ puerperæ patiuntur in suis; & non sit verum quod Patres tenent, & cantat Ecclesia, quod *fuit sine grauedine grauida, & sine dolore puerpera.* & : *Nesciens Mater Virgo virum peperit sine dolore Saluatorem sæculorum.* & insuper depingentes Dei Filium in vase cum aqua, & muliere altero vase aquam super ipsum infundente: quasi, vt alij infantes sordidi de vteris suarum matrum egrediuntur, ita ipse sordidus & cruentatus de purissimo Virginis vtero prodierit. Et cum plures sint huiuscemodi picturæ, auferendæ essent, ne simplicibus scandalo sint. Lege Ioannem Molanum de Historia sacrarum imaginum lib. 2. cap. 27. & lib. 3. cap. 57.

Quadam Græcorum pictura corrigenda.

Ecclesia in Officio Circumcisionis.

Ita Concil. Trident. Sess. 25.

Ad relata à Beda dicendum, fontem illum alium fortè fuisse, & ad alium vsum deputatum: vel si miraculum illud contigit tempore Natiuitatis Christi, fuit necessarium ad alios humanos vsus; & alia aqua non facilè ad manus erat, in signum illius qui est fons aquæ salientis in vitam æternam. Qui fons posteà permultum temporis durauit, quoad fuit stabilita fides & memoria Natiuitatis Domini in partibus illis: qua stabilita, desiit, & illius memoria prorsus euanuit. Quemadmodum olim Dei beneficio ex petra filiis Israël fluxerunt aquæ, & posteà hominum peccatis aruerunt; sicut ob hominum peccata simile alibi contigisse nouimus. Hæc quidem esse possunt, sed firmam rationem, qua stabiliantur, non video. Lege, si placet, P. Iacobum Gretserum in Prolegom. ad libellum Adamnani & Bedæ de Locis sanctis cap. 4.

Responsio ad testimonium Doctorum.

Secunda difficultas est circa stellam quæ duxit Magos ad Christum adorandum. Dicunt enim aliqui simplices in his partibus, stellam illam, postquam duxit Magos ad Christum, completo munere suo, cecidisse ibi in paruum foramen, quod nunc in angulo illius Basilicæ à latere ostij ostenditur. Scribit & hoc ipsum, vel certè simile, & alia addit Aymon egregius scriptor Serm. de Epiphania ex Gregorio Turonensi, quòd suo peracto munere stella ceciderit in puteum iuxta Bethlehem; vbi tunc omnes, qui virgines erant, in illud vsque tempus illam conspiciebant. Aliquando tres illuc iuisse homines ait, vnum virginem, duos non virgines; qui virgo erat, vidisse stellam, reliquos non vidisse.

Secunda difficultas.

Quid de stella Magorũ expleto munere factum.

Aliquorum dicta.

Gregorius lib. 1. de Gloria Martyrum cap. 1. sic habet: *Est autem in Bethlehem puteus magnus, de quo Maria gloriosa aquam fertur hausisse: vbi sæpiùs aspicientibus deuotis, ac recumbentibus super os putei, operiuntur linteo capita eorum. Tunc ille cuius meritum obtinuerit, videt stellam ab vno pariete putei super aquas transmigrare ad alium, in illo modo quo solent super cælorum circulo stellæ transferri. Et cùm multi aspiciant, ab illis tantùm videtur, quibus est mens sanior. Nonnullos vidi, qui eam asserebant se vidisse. Nuper autem Diaconus noster retulit, quod cum quinque viris aspexit, sed duobus tantùm apparuit.* Hucusque fuere S. Gregorij verba.

Alij in partibus istis dicunt, in memorato foramine fuisse palmam, cui innixa beato Virgo Maria dedit dactylos: & sapientes quidam Turcarum se in suis Codicibus legisse affirmant.

Alij denique dicunt, fuisse ibi proiectam aquam, qua fuit ablutus Iesus, cum sordibus puerperij; creduntque Armeni, fuisse sacrum Christi corpusculum inunctum herba quam appellant Arabes *as*, Latinè *myrtum*, & sale similiter, vt de suis filiis faciunt harum partium puerperæ, quæ pue-

Mos puerorum innungendi.

rulos oleo aliquo pretioso, si facultas suppetit, vel communi inungunt; & deinde superponunt dictam herbam in puluerem redactam. Verum, vt adnotauit sanctus Anselmus, huiusmodi fabularum figmenta redolent. An ibi pronciatur aqua, qua abluitur sacellum, vel cuius mysterij gratiâ ibi vere factum fuerit, me latet: & potuit quidem, in memoriam prædictorum, fuisse factum ab illis qui fidem dictis præstabant.

Reijcitur.

Fortasse non erit à veritate alienum quod modò subiiciam. Obseruaui ego in aliquibus Ecclesiis Nestorianorum, in quibus Sanctorum corpora asseruari perhibentur, in illarum angulis esse foramina, in quæ reconduntur pulueres qui decidunt ex illorum sepulchris, & fimeta Ecclesiarum quando euerruntur: & singulariter id obseruaui in Mesopotamia in Monasterio sancti *Eughen*, in monte extructo supra Nisibim ciuitatem circa decem milliaria; & in altero, vbi residet Patriarcha Babylonis, quod dicitur *Mar Hermes*, supra Niniuen siue Mazal, vltra Tigrim fluuium circa iter vnius diei. Ita dicerem in proposito, ne pulueres, qui in purgatione sacratissimorum locorum Basilicæ Natiuitatis Domini, dispergerentur & pedibus conculcarentur, pij fideles in illius angulo cauum illud fecerunt in quod illi proicerentur, ac deinde piis hominibus ob pietatem distribuerentur.

Pulueres sanctorum sepulchrorum reuerenter seruati.

Tertia difficultas est, quis Christum circumciderit. Arbitrabitur fortasse aliquis fuisse Sacerdotem: cùm enim circumcisio fuerit præstantissimum veteris legis Sacramentum, illius etiam ministrum nobilem & præstantem fuisse credendum est, qualis est Sacerdos.

Tertia difficultas.

Respondetur, præmittendo ex Abulensi in Iosue c. 5. Circumcisionis ministrum non fuisse certum, sicut infertur ex c. 4. Exod. & ex c. 1. lib. 1. Machab. vbi legimus, à multis matribus proprios fuisse impunè circũcisos filios. Et nullus Scripturæ locus cogit nos asserere, fuisse Sacerdotem vel alium determinatè. Et quamuis fuerit veteris legis præstantissimum Sacramentum, erat etiam valde necessarium. Quare sicut in lege gratiæ, propter magnam Baptismi necessitatem, quilibet pollens vsu rationis vir vel femina potest esse illius minister; ita propter similem circumcisionis necessitatem in lege veteri arbitror nullum fuisse determinatum ministrum: ac consequenter poterat impune quilibet, vir vel femina, infantes circumcidere. Et ideò ad propositam difficultatem non omnium eadem est sententia.

Quis Christum circumciderit.

Circumcisionis minister nullus determinatus.

D. Hieronymus in paruulo quodam Tractatu & doctissimus Optatus Maximus arbitrantur, à Iosepho Christum fuisse circumcisum.

Quidam S. Iosephi

D. Bernardus, ab ipsamet sanctissima Virgine: ita enim quidam intelligunt verba illius Serm. de Circumcisione: *Virgo Christum genuit, lactauit, & octaua die circumcidit.* Quare sicut olim Sephora non timuit filium suum circumcidere, quemadmodum in Exodo narratur, vt præcepto Dei satisfaceret; sic B. Virgo multò minùs exhorruit Filium suum circumcidere, quem etiam sacrificare non dubitasset, si Deus id ei, vt olim Abrahamo, præcepisset. Tantoque magis id probabile efficitur, si verum est quod quidam Auctores opinantur, matres pro maiori parte solitas filios circumcidere; quoniam cum natura piæ & animo sint teneriores, circumcisionem quò blandius & suauius poterant, administrabant, resecantes tantulam particulam, quantula satis esset ad ritus & legis satisfactionem. Id autem certum creditur, sanctissimam Virginem particulam præputij Filij vt pretiosissimas reliquias semper apud se asseruasse; & notauimus Lib. III. Cap. XLIII. Et hæc de specu & Basilica Natiuitatis Domini & eius præcipuis locis satis.

alij S. Virginem Christum circumcidisse probabilius dicunt.

CAPVT XI.

De maiori Ecclesia sancta Mariæ Bethlehem, prout ab aliis descripta, septimo loco secundæ Peregrinationis.

SVpra speluncam & Basilicam Natiuitatis Domini, de qua superiùs Cap. IV. & V. præsentis Peregrinationis, constructa est grandis illustrisque Ecclesia; de cuius magnificentia & conditione in præsentia loquendum est. Primoque aliqua ex aliis relata, deinde à nobis & aliis oculatis testibus diligenter adnotata explicabimus.

Ecclesia maior Bethlehem.

Sanutus de ea sic scribit: *Vix in orbe terrarum pulchrior Ecclesia, vel æquè deuota poterit inueniri: sunt enim in ea columnæ marmoreæ nobilissimæ per quatuor ordines dispositæ, non solùm multitudine, sed etiam magnitudine stupendæ. Prætereà nauis ipsa Ecclesiæ desuper columnas vsque ad trabes facta est de opere musaico pulcherrimo & nobilissimo; suntque ibi depictæ cunctæ Historiæ à mundi creatione vsque ad Christi aduentum ad iudicium: totum etiam pauimentum Ecclesiæ stratum est marmore diuersorum colorum, quod mira varietate picturæ decorat.* In hac quoque Ecclesia sanctæ Mariæ Bethlehem, *in pariete ex parte sinistra, est locus vbi positus fuit vmbilicus & circumcisio Domini: & ex parte dextera Chori versus Au-*

Descriptio Sanuti.

Austrum, est locus vbi sepulti fuerunt sancti Innocentes, vbi & altare constructum est: maior verò pars eorum contra Meridiem tertio milliario sepulta est. Huius venerabilis Ecclesiæ pretiosas tabulas & columnas præcepit Soldanus quidam pro construendo sibi palatio in Babylonem deferri: & cùm accessissent in Soldani præsentia cum suis instrumentis artifices, & iussa perficerent, de sano & integro pariete, vnde nec acus posset educi, exiuit serpens miræ magnitudinis, primæq; tabulæ quæ occurrit morsum dedit; & tabula continuò transuersaliter scissa est. Ad secundam verò accedens fecit similiter, & ad alias consequenter vsque ad XL. *Cunctis verò astantibus stupore suspensis, Soldano quoque mutante propositum, serpens disparuit: remansit proinde Ecclesia & remanet vsque hodie sicut prius. Saraceni quidem omnes Ecclesias beatæ & gloriosæ Virginis, sed hanc præcipuè venerantur: apparet autem vsque nunc vestigium transeuntis serpentis in singulis tabulis, quasi combustio quædam ignis. Et inter cetera stupendum, qualiter serpens per transuersum transire poterat, cùm paries esset planissimus & politissimus sicut vitrum.* Hæc ille.

Brocardi de monte Sion.

Fr. Brocardus de monte Sion in sua Terræ sanctæ Descriptione de ista Ecclesia sic loquitur: Non vidi ego, nec alium audiui, qui dixerit se vidisse in toto orbe terrarum Ecclesiam ita deuotam sicut Bethlehemitanam: sunt enim in ea columnæ nobilissimæ, & pulchritudine, & multitudine, & magnitudine stupendæ. Præterea structura Ecclesiæ desuper columnas vsque ad tectum tota est facta opere musiuo, & nobilissimo & pulcherrimo. Totum pauimentum Ecclesiæ stratum est marmore diuersorum colorum & generum: parietes ex omni parte tecti sunt tabulis marmoreis; quarum pretium in opinione non posset æstimari. Incredibilia dici possent & scribi de Ecclesia ista. Capella etiam, in qua est Præsepe, tota facta est opere musiuo, & strata marmore. Saraceni in veneratione habent Ecclesiam istam præ ceteris Ecclesiis B. Virginis, &c.

Gulielmi de Baldensel.

Gulielmus de Baldensel in suo Hodœporico sequentia litteris consignauit: In loco Natiuitatis Solis iustitiæ Christi Dei nostri ibidem orti, deuotissima & pulcherrima Ecclesia constructa est satis magna, plumbo cooperta, marmoribus & picturis Genealogiam Christi exprimentibus egregiè ordinata. Apparet mihi quòd numquam magis generosam Ecclesiam viderim in hoc mundo. Erat benè turribus, muris ac propugnaculis communita. In ipsa Ecclesia prope chorum à dextris descenditur per paucos gradus, vbi est locus Præsepij, artis ministerio marmoribus & opere musaico pulcherrimè decoratus, &c.

Adamnani & Bedæ.

Adamnanus & Beda pauca de ea dixerunt, etsi egregia.

Christiani Adrichomij.

Christianus Adrichomius in suo Theatro Terræ sanctæ in descriptione tribus Iudæ num. 58. de Bethlehem verba faciens, distinctè magis istam Ecclesiam descripsit, vt sequitur: Cuius quidem ædificij ea magnificentia est, splendor & elegantia, vt quod huic compares toto terrarum orbe non inuenias. Videlicet est excelsum cumprimis & amplissimum: cuius tota superior concameratio quatuor ex marmore columnarum ordinibus distinguitur; quarum non modò multitudo miraculum, sed etiam magnitudo admirationem excitat; habet enim ordo quilibet quinquaginta columnas singulari artificio & sumptu, cum vel ipsa materia sui pretio cuiuslibet æstimationem vincat. Super ipsas columnas nauis Ecclesiæ ostenditur opere vermiculato, quæ omnes veteris Testamenti exhibet Historias, ab exordio mundi vsque ad Christi ortum mirando artificio & colorum varietate distinctas. Parietes tabulis ex alabastro pretiosissimis sunt incrustati: quarum ea opulentia est & pulchritudo, vt ipse aliquando Sultanus harum forma & pretio captus, sacratissimo templo manus sacrilegas admouerit, iubens latomis vt è parietibus leuiter submouerent, & pro palatio suo in Babyloniam transportarent. Sed illi vt accesserunt tabulas amoturi, ex solido pariete miræ magnitudinis serpens prodiit, & primam tabulam momordit; statimque crepuit, & in hunc modum reliquæ morsæ à serpente crepuerunt numero quadraginta. Quo viso Sultanus, timens vltricem Dei iram, iussum reuocauit, & de templo exiit turbatus & plenus formidine; simulque serpens disparuit. Visuntur etiamnum serpentis ibi vestigia, & fissuræ tabularum. Quam Historiam relatam ait in Annales Scriptorum Saligniac. adeò vt Turcæ etiam & Saraceni reuerenter hoc templum frequentent. Pauimentum huius templi totum stratum est marmore: sed & ipsa concameratio est ex marmore, testudines & colore & pulchritudine admirandæ. In superiore templi huius parte versus Orientem altare erectum est eo loco, vbi Magi, relictis dromedariis, cum muneribus Iesum Dei Filium adorauerunt. Ad locum autem dulcissimæ Natiuitatis descenditur ab Ecclesia in capellam decem gradibus, locum vel ipso cælo augustiorem, æterna memoria omnibus fidelibus honorandum: in quo medio noctis silentio, Virgo sacrosancto partu grauida,

da, castis visceribus & illibato pudore edidit Saluatorem, tenellum infantulum in commune exponens, duûm animalium medio. Hic locus tegitur mensa marmorea & candida, in qua & sacrum peragitur, & qui eò veniunt peregrini, osculo deuotionem contestantur. Ceterùm lapidis illa pars super qua Christus dicitur natus, & Præsepij pars in quam fuit reclinatus, non vestiuntur marmore, sed nudæ patent, vt erant tempore Natiuitatis. Lapis in quem reclinauit Maria, & cui flexis genibus insedit, similitudinem stellæ habet. Est autem tota hæc capella sumptuoso opere ex marmore & auro exornata. Hucusque Adrichomius de maiori Ecclesia sanctæ Mariæ Bethlehem, & Basilica Dominicæ Natiuitatis.

Reijcitur. Verumtamen hæc non cohærere cum his quæ nunc cernuntur, quæ absque dubio erant quando de illis scripsit Adrichomius, & in perfectiori statu, cæcutienti patere potest: & quantum ad aliqua quæ dixit de Basilica Dominicæ Natiuitatis, ex dictis suprà cap. 4. & 5. quantum verò ad alia quæ asserit de maiori Ecclesia, statim apparebit, & ampliùs duobus proximè sequentibus Capitibus manifestabitur. Ignoscendum tamen Adrichomio, quia non vidit: non enim fuit in Terra sancta, vt ipse indicat; & quæ scripsit, ex alijs aliàs fide dignis accepit.

Et quod ait in primis, Ecclesiam istam magnificentia, splendore & elegantia præditam esse (etsi vetustate & infidelium odio pristinum splendorem amisisse videatur) non negamus: sed quòd toto orbe terrarum illi compares Ecclesiæ non inueniantur (vt ille dicit) nescio qua ratione defendat. Et quidem si hoc dicit propter Natiuitatem Saluatoris, ambabus manibus concedimus; quin eius intuitu, non solùm compares non habere Ecclesias manibus hominum constructas, sed nec vmquam habituram constantissimè asseueramus: nam ipso empyreo cælo operibusque manuum Dei assimilari potest. At manifestum est, non ex isto supernaturali beneficio, sed ex materiali opificio magnificentiam & splendorem eius commendare, vt patet ex eius adducta descriptione. Sed ex hoc capite non solùm compares habet in toto orbe terrarum Ecclesias, sed multas in multis prouinciis, etiam splendore, elegantia, sumptibus & diuitiis superiores; vt qui hanc & illas viderunt, testati sunt.

Insuper hæc quidem Ecclesia amplissima est, vt dicit Adrichomius; sed quòd tota superior concameratio quatuor ex marmore columnarũ ordinibus distinguatur, quorum quilibet quinquaginta columnas habeat, longè à veritate abest: in vniuersum enim omnes sunt numero quinquaginta. Et quòd super columnas nauis Ecclesiæ ostendantur Historiæ veteris Testamenti ab exordio mundi vsque ad Christi ortum, si ego non fallor, ipse prorsus fallitur, vt infrà Capite XIII. manifestè apparebit. Parietes esse incrustatos ex pretiosissimis tabulis alabastri, non videtur verum: nam etsi tota sit tabulis marmoreis, quibus olim vestiebatur, spoliata; vbi tamen in eminenti loco operta ex parte cernitur, non ex alabastro, sed ex tabulis marmoreis coloris cinerei, cum venis quibusdam nigris: cuiusmodi fuerunt & illæ, quibus olim ornabantur parietes templi Resurrectionis & Ascensionis Domini, & nunc adhuc vestiti sunt alij Basilicæ Natiuitatis Domini cum eius solo. Quòd Sultanus Babyloniæ, id est Cairi, voluerit hanc Ecclesiam dictis tabulis spoliare, vt palatium suum vestiret, credendum est: tum quia Turcæ in odium Christianorum libenter eorum templa demoliuntur; tum quia cupidissimi sunt, & libentissimè ex alienis se accommodant. In præsentia signum illius serpentis non videtur; quia nec tabulæ marmoreæ sunt.

Pauimentum esse ex lapide stratum, non video, nisi superiorem Ecclesiæ partem, vbi est chorus & altare maius; sed residuum Ecclesiæ est delapidatum mixtura quadam punicei, id est rubei seu spadicei coloris. Potuit quidem hoc pauimentum fuisse stratum marmoreis tabulis (vt quidam opinati fuerunt) quibus à Turcis sublatis, vt maiorem suam Mesquitam Ierosolymis accommodarent, fuit posteà à Christianis, vt nunc est, delapidatum. Verùm hoc incertum est, nec aliqua (quòd sciam) istarum partium traditione firmatum. At multò minorem probabilitatem illud habet, quòd huius Ecclesiæ concameratio sit marmore tecta: nam nec tale tegumentum fieri consueuit, etsi aliæ ædificij partes ex marmore sint; nimiùm enim ponderaret: & denique nec huiusmodi operimentum vel signa aliqua cernuntur talis structuræ. Et ex dicendis proximè sequentibus duobus Capitibus magis refellentur dicta ex Adrichomio, & nonnulla ex alijs adducta; & veritas magis elucescet.

CA-

CAPVT XII.

Quæ Auctor cum aliis obseruauit in structura Ecclesiæ sanctæ Mariæ Bethlehem.

DE structura & ornamentis huius Ecclesiæ agam, vt ego cum aliis oculatis inspectoribus curiose obseruaui: de ornamentis sequenti Capite, de structura præsenti. Hæc Ecclesia appellatur sanctæ Mariæ; quod etiam docuit Beda de Locis sanctis cap. 8. *Forma Ecclesiæ.* Illius structura pulcherrima ac dignissima est; tum propter materiam, tum propter artificium, amplitudinem & mirabilem eius dispositionem; cum denique propter superinducta ornamenta quibus olim decorata fuit. Et talem profectò esse decebat, quæ ad honorem sacratissimæ Virginis & eius sanctissimi purissimique partus memoriam ædificata fuit.

Ad Orientem ædificata: Ad Orientem est ædificata secundùm laudabilem & obseruatam harum Orientalium partium consuetudinem in altaribus *& in formam crucis.* & Ecclesiis construendis, in formam crucis; qua veteres Ecclesias communiter ædificabant, vt Libro IV. adnotauimus. Superior pars & caput Orientē, brachium verò, quod in dextera Aquilonem, & quod in læua Meridiem; & extrema pars, vbi est *Materia.* introitus, respicit Occidentem. Parietes ex quadratis lapidibus sunt erecti; testudines, concamerata & laquearia, ex cedro vel cypresso; columnæ, cum basibus quæ has sustinent, ex marmore rubeo ad album aliquantulùm vergente satis perfectò & lucido sunt; capitella verò sunt albi marmoris opere Corinthio elaborata. *Quatuor habet columnarum ordines:* Sunt quatuor ordines columnarum, quibus quinque sustentantur concamerata, & totidem conspiciuntur naues: quarum quæ in medio Ecclesiæ, vt decet, maior ceteris est; & istæ inter se æquales. Duo ordines columnarum sunt ex vtraque parte maioris nauis, vigintiquinque ex vna, & totidem ex altera parte; quare numerum quinquagesimum non excedunt. Lateralia concamerata plana sunt, parum excedentia altitudinem columnarum, id est, quantum est trabis crassities. Sed media aliis duplo & amplius eleuatur: etenim supra columnas & trabes *fenestras viginti duas.* murus eleuatur, & supra murum sunt fenestræ satis amplæ, vndecim in vtraque parte; quibus adeò illuminatur Ecclesia, vt sub dio esse videatur; supra verò nectitur testudo angularis & acuta. Laterales parietes Ecclesiæ, vbi picturæ non erant, olim vestiebantur tabulis marmoreis albi vel cinerei coloris, vt nunc exornatur Basilica Natiuitatis Domini, & olim aliæ harum partium Ecclesiæ vestiebantur, vt adhuc aliquæ quæ superfuerunt in superiori parte; & claui quibus nectebantur, coràmve existentia signa indicant cum veteri traditione. *Pauimentum varium.* Pauimentum maioris & superioris capellæ similibus tabulis stratum est: tota verò Ecclesia delapidata est ex quadam mixtura ex attritis lateribus calceque compacta; estque punicei coloris.

Ostium vnicum magnum. Vnicum habet ostium satis spatiosum cum suis foribus affabrè elaboratis; quas ferè consumpsit inuida vetustas: referunt incisas in ligno cruces & alia ornamenta cum litteris Arabicis & Armenis, vt sequenti Capite dicemus. *Vestibulum.* Ante ostium vestibulum est longitudinis passuum 24. & 10. latitudinis. In eius Meridionali parte est ostiolum per quod intratur ad habitacula Armenorum. In Aquilonari patebat aditus ad sacellum sancti Nicolai, inquiunt harum partium veteres incolæ; nunc clausus. In Occidentali huius vestibuli parte è regione ostij maioris sanctæ Ecclesiæ est ostiolum per quod ex platea intramus, vt supra Cap. 1. indicauimus.

Intra Ecclesiam non longè ab ostio ad Aquilonem est ostiolum per quod ingredimur Monasterium. *Baptisterium.* Ad Meridiem in altera parte prope murum est Baptisterium, id est, vas in quo sacro Baptismatis fonte abluebantur fideles: vas pulchrum, eiusdem materiæ cum columnis, octogenæ formæ: longitudo cuiuslibet lateris est duorum palmorum cum dimidio, distantia extremitatum est 6. palm. & dimidium 4. intus est in forma crucis & rosæ, continetque alterum marmoreum vas album; circa sunt cruces & litteræ: totum integrum, altera parte excepta, quam Mauri fregerunt: distat ab ostio Ecclesiæ gressus quindecim. Ex hoc diiudicamus, Ecclesiam hanc fuisse parochialem, imò Archiepiscopalem, ex Tyrio de Bello sacro; & adhuc sedes est Episcopi Græcorum.

Tria altaria. Maius. Tria præcipua continet altaria in superiore parte: maius in medio est spatiosum, & pulcherrimo cinereo albóve marmore opertum, ad quod sex gradibus ascenditur; tot enim eminet à pauimento Ecclesiæ. In capite iuxta murum est marmorea sedes Patriarchæ: hic chorus esse debebat; & nunc etiam locus nouo muro deforis cinctus est, in quo aliquando Græci Officium faciunt: & Sacerdos, dum celebrat, stat supra locum Dominicæ Natiuitatis. Hinc inde in brachiis Ecclesiæ sunt alia altaria: quod in Aquilonari, appellatur altare *Regum.* Regum; quoniam ibi Orientales Reges, relictis iumentis, se præpararunt ad ingredien-

dum locum Natiuitatis: & hic proxima est cisterna, etsi sine aqua; quæ hac ipsa ratione cisterna Regum nominatur. Quod in Meridionali brachio est, altare Circumcisionis dicitur: intus est fornix, & in plano marmorea tabula, in qua sculpta est sancta Crux ad hanc formam, quòd aliqui credant Christum Dominum ibi fuisse circumcisum: sed de hoc diximus Capite IX. huius Peregrinationis.

Circumcisionis.

Ex hac Ecclesia, & his propè locis, per scalas descenditur ad antrum & Basilicam Dominicæ Natiuitatis: quæ in Aquilonari 16. & in Meridionali 13. gradus habet: ostiola affabrè elaborata; & eorum postes ex ære excisæ & ornatæ. Ab his non longè fuisse suprà ferreos cancellos signa demonstrant.

Ex hac Ecclesia descenditur ad Basilicam Natiuitatis.

Ex hac parte ad Austrum est fortissima & magna turris siue campanile: vbi sacrarium sacellúmve & plures habitationes & cisternæ ad vsum Græcorum. Tota hæc Ecclesia plumbo tegitur.

Campanile.

Plumbo tecta Ecclesia.

De longitudine & latitudine huius Ecclesiæ nunc agendum est: & incipiendo à parte superiori & capite, quadrum maioris capellæ est palm. 31. sequitur deinde fornix dimidij circuli formam retinens. Longitudo tituli secundæ nauis palm. 76. primus angulus tituli palm. 14. pars quæ sequitur palm. 27. sequitur deinde fornix latitudinis palm. 72. cum dimidio. Latitudo corporis, siue maioris nauis Ecclesiæ, est palm. 35. & 3. vnc. latitudo primæ alæ, siue vnius minoris nauis, est palm. 12. cum dimidio: eadem est secundæ latitudo, & aliarum quæ sunt in altera parte. Distantia vnius columnæ ab altera in longitudine est pal. 7. basis cuiuslibet columnæ est latitudinis palm. 3. & 6. vnc. Columnæ diameter est palm. 2. & 6. vnc. circuitus siue tota crassities, pal. 6. & 6. vnc. longitudo columnæ est 7. palm. &, quantum ad hoc, operis Ionici, sed capitellum Corinthij: vas & capitellum proportionatæ altitudinis. Longitudo nauis & corporis Ecclesiæ est palm. 128. latitudo 100. Omnes bases Christiani nominis hostes ex parte fregerunt. Prima columna, quæ est in dextera parte introitus Ecclesiæ, fracta in parte inferiori; & nisi miraculo deterriti fuissent demolientes, vt traditur, omnes fregissent, vt structura tota corrueret.

Longitudo & latitudo eius.

Hic inserenda Ichnographia Ecclesiæ & Conuentus sanctæ Mariæ Bethlehem.

CAPVT

CAPVT XIII.

De picturis & scripturis quæ adhuc cernuntur in Ecclesia sanctæ Mariæ Bethlehem.

SAcratissima hæc Ecclesia olim pulcherrimis picturis & scripturis exornabatur, quas pro maiori parte edax vorauit tempus, & infidelium barbaries & iniuria consumpsit. De reliquiis agemus in præsentia quæ in muro sunt: intra fenestras Ecclesiæ sunt opere musaico exaratæ, quæ in columnis & inter fenestras communi pictura sunt depictæ. De singulis erit sermo: de illis prius, posterius de illis: eas collegimus anno 1626. ab ortu Saluatoris nostri.

Scriptura in postibus Ecclesiæ. In ostiis Ecclesiæ duæ scripturæ leguntur; quarum vna Arabicis, altera Armenis verbis & characteribus exarata est: illa in parte est dextera & Aquilonari, in qua legitur Euangelium in Missa; quæ Latinè reddita, hunc facit sensum:

Arabica. ***Completa fuit hæc porta Dei auxilio diebus Domini nostri Regis omnipotentis & magnifici in vigesimo primi mensis anni 624.***

Hæc in læua & Meridionali parte, vbi in Missa Epistola legitur; quæ Latinè reddita, hunc facit sensum:

Armena. ***Anno 676. accommodata fuit porta sanctæ Mariæ opera patris Abraham & patris Aracheli, sub Regno Erman filij Etum Constantini: Christus Deus auxilietur animabus ipsorum. Amen.***

Supra portam Ecclesiæ. Templum ingressi, supra portam deprehendimus fuisse effigiatam arborem, in eius ramis Prophetæ cum suis de Christo propheriis. Et in primis videtur figura Prophetæ manus suas tabellis imponere, in quibus hæc dicta:

Ioel 3,18. IN ILLA DYE
STILLABV
MONTES
DVLCEDI
NE M COL
ES FLVEN
IAC TIHEL

Amos 8,9. IN DIEBVS
OCCIDET
SOL ME
RIDI E ET
TENERE
ERVNT IN
DIE LV
MINIS

Ac deinde alterius Prophetæ figura tenens schedulam cum hac inscriptione:

ECCE SVP MONTES Nahum 1, 15.
PEDES EVANGELIZANTES
ET ANNVNTIANTES PACE.

Ad caput huius sententiæ videtur suprà caput, infrà verò pes alicuius Prophetæ: superius ad caput legitur hoc nomen EZECHIEL. Inferiùs ad pedem, illud, IHEASPPHA. sequitur deinde hoc dictum:

ORIETVR STELLA Num. 24, 17.
EX IACOB ET
GETR ∂I.

Posita est hæc sententia iuxta figuram Balaam.

Altera est tabella, in qua hocce dictum:

EX ERV Mich. 5, 2.
BLEEP
FRAAEG
DIE CON
TORIS
ET EGSS
EI' AB INI
TIO ETER
NITATES.
E CELO REX
ADVENIET
P... SECLA
...RVS.

In antiquo Baptisterio. In antiquo Baptisterio, quod est in parte Australi, Græca hæc habetur inscriptio:

✠ ΥΠΕΡ ΜΝΗΜΗϹ ΚΑΙΑ
ΝΑΠΑΥϹΕΩϹ ΚΑΙ ΑΦΕ
ϹΕΩϹ

* Tres istæ litteræ videntur significare nomina propria.

• ΠΝΩΣΚΕΙΤΑ

ⲤⲈⲰⲈ ⲀⲘⲀⲢⲦⲒⲰⲚ Ⲱ̇.Ṅ.İ.

ⲔⲈ̄ İⲎⲚⲞⲈⲔⲒⲦⲀ ⲞⲚⲞⲘⲀⲦⲀ.

Latinè reddita sic se habet:

✠ *Pro memoria, & quiete, & remissione peccatorum O. N. I.*
Dominus nouit nomina.

Supra columnas Ecclesiæ imagines parentum Christi secundùm carnem.

Ex vtroque latere maioris nauis Ecclesiæ, quæ statim subijcimus, cernuntur infra iam memoratas fenestras. Immediatè supra columnas circa trabes, incipiendo à principio Ecclesiæ, & vsque ad extremitatem nauis continuando, sunt figuræ Regum Iudaici populi celebriumque virorum, ex quibus Saluator noster secundùm carnem descendit, quorum in Euangelio SS. Matthæi & Lucæ fit mentio, depictæ à capite vsque ad pectus. Præter Regum coronas, quas Reges tenent in capite, habent etiam diademata, siue scuta quibus sancta Ecclesia Sanctos condecorare solet, etsi perditorum hominum sint figuræ, quemadmodum Libro v. adducta ratione huius picturæ notaui: illorum leguntur nomina; & figuræ sunt satis integræ.

Supra imagines ex Aquilonari parte sunt appicta faldistoria cum libro, thuribulo, candelabro & cruce.

Supra has figuras vsque ad fenestras ex parte Aquilonari sunt in quadratis spatiis figurati arcus, siue faldistoria: sub quorum quolibet est appictum pulpitum cum libro, & ex illius altera parte thuribulum; ex altera verò candelabrum & crux.

Supra hæc quorumdam Conciliorum argumenta.

Supra hæc sunt Græcæ scripturæ exprimentes argumenta quorumdam Conciliorum, cum numero Episcoporum qui eisdem interfuerunt; quas referemus cum earumdem versione Latina & compendiaria explicatione. Et ex his deducitur, quòd prædicti arcus, vel faldistoria, repræsentent ciuitates & loca, in quibus celebrata fuerunt indicata Concilia: nam & alicubi describuntur nomina ciuitatum in quibus congregata fuere, vt ANTIOCHIA, SARDICA, &c. vt sequitur: & primò ex parte Aquilonari & dextra ingressus Ecclesiæ in qua legitur Euangelium.

Scriptura ac pictura in Aquilonari parte.

✠ Η ΑΓΙΑ ϹΥΝΟΔΟϹ ΗЄΝ
ΑΓΚΥΡΑΤΗϹ ΓΑΛΑΤΙΑϹ ΤѠΝ
ΙΒ. ЄΠΙϹΚΟΠѠΝ ΠΡΟΤΗϹЄΝ
ΝΙϹΑΙΑ. ΟΙΚȣΜЄΝΙΚΗϹ ϹΥΝ
ΟΔΟΥΓΕΓΟΝΕΝΧΡΙΝ ΤѠЄΝ
ΤѠΔΙΟΓΜѠΚΑΤЄΚΗΝѠS

ΡΟΥΚΑΗΉΚѠΝΙЄΡΗΤȣЄΙ

ΟΦЄΛ		ΠЄΠΑΥ
ΟΝΔЄ		ϹΘΑΙΔ
ΧΘΗΝ	*Hic pulpitum cum libro; ex vna parte thuribulum, ex alia candelabrum & crux.*	ЄΑΥȣ
ΑΙSΠ		ΥϹΠΑ
ѠϹѠ		ϹΥϹΤΗ
ΡΙϹЄΝ		ϹΙЄΡΑ
ΗϹΥΝ		ΤΗΚΙΟΛ
ΟΔΟϹ		ΙΤȣΡΓ
		ΙΑϹ.

Sancta Synodus Ancyrana.

✠ *Sancta Synodus duodecim Episcoporum coacta Ancyræ, Galatiæ vrbe, ante Oecumenicam Synodum Nicænam celebrata est propter Sacerdotes & Clericos, qui in persecutione* * ∴∴∴∴. *Vtrùm deberent suscipi: & ita diffiniuit Synodus; sed iussit eos ab omni Sacerdotali Officio cessare.*

* Videtur supplendum, Defecerunt à fide, & idola immolarunt.

DECLARATIO.

Vide Bellarmin. de Concilijs lib. 1. c. 4.

Antequam ad nostrarum Conciliorum scripturarum explicationem accedam, vnum præmitto, Concilia in genere esse in duplici ordine, quædam generalia, quædam particularia.

Concilia generalia, alia vniuersalia, alia particularia.

Generalia dicuntur illa, quibus interesse possunt & debent Episcopi totius orbis, nisi legitime impediantur; & quibus nemo rectè præsidet nisi summus Pontifex, aut alius eius nomine: inde enim dicuntur Oecumenica, id est, orbis terræ totius Concilia.

Particularia multiplicia.

Particularia sunt, in quibus non totius Orbis Episcopi interesse debent, nec Papa, vel alius suo nomine præesse, sed tantum aliqui: vt si Archiepiscopi & Episcopi alicuius Regni vel nationis, quibus præest aliquis Patriarcha, & tunc proprio nomine Nationalia nuncupantur; & nonnumquam etiam Generalia. Vel conueniunt tantùm Episcopi vnius Prouinciæ, quibus præest Archiepiscopus siue Metropolita; & talia Prouincialia dicuntur. Vel conueniunt tantùm Presbyteri vnius Episcopatus, quibus ipse præest Episcopus; & Diœcesana dicuntur.

Approbata vel reprobata.

Et tam generalia quàm particularia Concilia sunt vel approbata vel reprobata ab Apostolica Sede in toto vel in parte; in his quæ fidei sunt, vel etiam in aliis. Nostræ scripturæ referunt aliqua Concilia vtriusque ordinis, & in his quæ fide sunt approbata: generalia, quæ in Australi Ecclesiæ parte;

parte; particularia, quæ in Aquilonari. Et nos ab his ordiamur declarationem, & ab Ancyrano primò.

Ancyra triplex.

Ancyra multiplex inuenitur: altera in Phrygia maiori Plinio & Ptolemæo; altera circa Macedoniam aut Illyricum Liuio 43. & tertia est Ancyra ciuitas in Galatiæ prouincia: sic appellata secundùm Plinium libro 5. cap. vlt. ab anchoris nauium captarum a Mithridate, quas Ptolemæus Ægypti Rex suppetias Galatis siue Gallo-Græcis miserat, cuius meminit Ptolemæus l. 5. c. 4.

Hic de Ancyra Galatiæ est sermo.

Duo in ea Prouincialia celebrata Concilia.

De ista Ancyra hic sermo est. In ea diuersis temporibus duo celebrata fuere Concilia Prouincialia: Catholicum alterum, alterum Semiarianum: de vtroque aliqua dicenda.

Semiarianum alterum.

Ancyranum Concilium Semiarianum celebratum fuit anno Domini 358. sub Liberio Romano Pontifice. Ad huius intellectum sciendum, quòd cum Sirmij Concilium, siue potiùs conciliabulum, collectum fuisset, in eoque factæ fuissent duæ fidei confessiones; altera Catholica, simulatoria tamen, & cum Ario communicans, in qua Photinus damnatus est; quoniam Christi Diuinitatem inficiabatur: determinatumque fuit, Christum Dei Filium esse eiusdem substantiæ cum Patre. Altera fidei confessio prorsus hæretica Ariana fuit, quia in ea *substantia* & ὁμόσιον nomen prorsus abdicatum fuit, quoniam horum nominum nulla mentio fit in Scriptura; consequenter indicare volentes illius assertores cum Ario, Dei Filium haud cum Patre eiusdem esse substantiæ ac naturæ.

Orientales Episcopi perfidam hanc secundam fidei confessionem detestantes, à Firmio recedentes, in Asiam migrarunt: vbi in Ancyra, illius prouinciæ ciuitate, anno Domini 358. conuenientes, ibi ablegatum à Dei Filio *substantiæ* nomen restituerunt, impia statuta secundæ confessionis & formulæ planè condemnarunt, Filiumq; Dei secundum substantiam Patri per omnia similem & coæqualem, duodecim appositis diffinitionibus, statuerunt. Et meritò: quia etsi Dei Filius nomine talis in sacra Scriptura non inueniretur, re tamen talis exprimitur, ipsomet Filio Dei dicente: *Ego & Pater vnum sumus.* non quidem persona qua distinguitur realiter à Patre, sed natura & substantia qua numero idem cum eo est; & ideò Dei Filius rationabiliter potuit hoc substantiæ vel naturæ nomine idem cum Patre explicari & appellari.

Semiarianum dictum ex Patribus qui in eo conuenerunt.

Verùm Semiarianum diximus hoc Concilium, propter Patres qui ad illud conuenerunt; quoniam licet Arij nomen detestari, Diuinam in Filio Dei substantiam vtcumque spectantes confessi fuerint; nihilominus quia nomen *consubstantialitatis* non recipiebant, Nicænamque Synodum explodebant, vt Semiariani appellari meruerunt, & ab ipsis Semiarianum Concilium. Ità Baronius in Annal. an. 357. F. Franciscus Longus à Coriolano in Summ. Concil. pag. 264. & 266. Bellarminus tamen lib. 1. de Concilijs cap. 7. Oecumenicum fuisse tradit. De isto Concilio non est hic sermo.

Alterum Catholicum Concilium.

Concilium alterum Ancyranum & Catholicum, atque antè præmissum, ac etiam Oecumenicum Nicænum primum celebratum fuit anno Domini 314. sub Siluestro I. summo Pontifice, suique Pontificatus anno primo, & nono Constantini Imperatoris.

Illius causa.

Huius Concilij celebrandi causa fuit, quòd, vigente Maximini persecutione, multi Christiani minis tormentorum Christianæ fidei renuntiantes, etiam idolis sacrificabant, non solùm ex communi hominum vulgo, sed ex singulari Ecclesiastico, Diaconi, Sacerdotes & ipsi Episcopi. Sed, Tyranno extincto, respirare cœpit Ecclesia, metuque propulsato, lapsi ad cor redeuntes, pij Præsules de ipsorum salute cogitare cœperunt. Itaque Orientales Episcopi hac pacis occasione freti, profugas oues ad Ecclesiæ ouile reuocare studuerunt; ipsis maximè lapsis, vt restituerentur, instantibus.

Montani hæresis, lapsi non esse ab Ecclesia recipiendos.

Et tantò magis, quòd anteà Montanus perniciosissimam hæresim docuerit, hæreticos & lapsos haud Ecclesiæ reconciliandos esse, consequenter communem illis ad salutem aditum præcludens. Vnde sanctus Hieronymus in Epistola 54. ad Marcellam de erroribus Montanistarum ita loquitur: *Illi ad omne penè delictum Ecclesiæ obserant fores; nos quotidie legimus: Malo pœnitentiam peccatoris, quàm mortem.* Quam

Euulgata in Ecclesijs a Nouato.

hæresim posteà in omnibus Ecclesiis euulgauit impius Nouatus, vt intrà de Concilio Carthaginensi verba facientes explicabimus.

Ancyra in Minoris Asia meditullio posita.

Igitur vt tam perniciosus error euerteretur, & periclitantibus lapsis Christianis pœnitentibus subueniretur, auctore Vitali Antiocheno Episcopo, vt probabile est, conuocati alij Episcopi Ancyræ conuenerunt; quoniam ea vrbs in regionis meditullio sita erat, & minoris Asiæ Episcopi, Cappadoces, Pontici, Armeni & Cilices, & Syri facile conuenire poterant. Eò itaque cùm conuenissent, Concilium fecerunt, vt ante elapsis scandalis opportunè occurrerent. Et hoc est Concilium de quo loquitur Bethlehemitica nostra scriptura.

De isto Catholico loquitur scriptura Bethlehemitica.

Probatur tripliciter: Primò ex tempore quo

quo celebratum fuit; quia vt ex illius historia, ita ex nostra scriptura habetur ante Nicænum celebratum fuisse; alterum verò Ancyranum Semiarianum post, & vt eidem Nicæno refragaretur collectum. Secundò, ex numero Episcoporum qui ad illud conuenerunt; ac tertiò, ex in eo determinatis.

Obiectionis solutio.

Et quot fuerunt Episcopi, & quæ fuerunt in eo determinata? vtrumque indicatur in scriptura nostra, & in Concilio explicatur. Et quantum ad primum de numero Episcoporum, duodecim fuisse in scripturâ asseritur; sed decem & octo fuisse dicitur in huius Concilij historia. Verùm hoc non obstat, nam duodecim ibi tantùm enumerantur; quia vel tot tantummodò erant in illius principio vel in fine, alij vel morte vel alio præpediti impedimento abfuerunt: sed historia Concilij quotquot ad illud quomodolibet conuenerunt, fortasse recensuit, scilicet decem & octo.

Tria notanda pro quarundam contradictionum conciliatione.

Et quoniam similis difficultas in aliarum scripturarum explicatione occurret; quandoquidem, vt videbimus, pluries discordabit numerus Episcoporum qui ad Concilia conuenerunt, positus in nostris Bethlehemiticis monumentis, ab illo qui in eorumdem Conciliorum historia vel confirmatione reperitur; vt quoquo modo diuersitas ad aliqualem vnitatem redigatur, in primæ huius scripturæ explicatione, vbi primò difficultas exorta est, tria placet adnotare.

Quatuor hominum genera ad Concilia conueniunt, decidentes, consulentes, ministrantes, protegentes.

Primum notandum sit, quatuor hominum genera ad Concilia conuocari: alij vt iudices, qui dicuntur habere suffragium decisiuum: alij vt disputando examinent difficultates, qui dicuntur habere suffragium consultiuum, & isti sunt viri docti, cuiusuis existant conditionis, Episcopi vel non Episcopi sint: alij aduocantur vt ministrent, quales sunt Notarij & Custodes: ac denique conueniunt vt Concilium defendant, dent operam vt intus & extrà omnia sint pacata, conscij ac testes decretorum Concilij, vt posteà transgressores & contumaces pœnis corporalibus puniant; & isti sunt sæculares Principes.

Loquendo nunc de primi generis hominibus, dico illos esse in duplici differentia: quidam enim habent in quibusuis Conciliis Generalibus & Prouincialibus ius suffragij decisiui ordinariè, & isti sunt soli Prælati, maiores Episcopi videlicet: quidam verò habent idem ius ex priuilegio & consuetudine, vt Cardinales, Abbates & Generales Ordinum, licet Episcopi non sint. Ita constat tum ex personis quæ in Cōcilio Tridentino interfuerunt, tum ex Turrecremata l. 3. c. 12. & 15. tum ex aliis Auctoribus.

Episcopi & Presbyteri nomina a primæua Ecclesia, Episcopis & simplicibus Sacerdotibus communia.

Secundum notandum sit, in primitiua Ecclesia & tempore Apostolorum nomina illa, Episcopus & Presbyter, cōmunia fuisse omnibus Sacerdotibus tam maioribus, quos nunc Episcopos dicimus, quàm minoribus, quos Presbyteros appellamus, licet res ipsæ & potestates distinctæ essent: tum quia plerumque minores Sacerdotes aliqua munera propria Episcoporum in horum absentia ipsi ex priuilegio exercebant; vt minores Ordines & Confirmationis Sacramentum conferre, vt simplices Ægypti Sacerdotes contulisse tradit S. Ambrosius: & propter magnam inter vtrosque conuenientiam, cùm in ordine ad Eucharisticum Sacramentum æquales sint. ita docent S. Chrysostomus & alij in Commentario illorum verborum D. Pauli ad Philippenses 1. *Paulus & Timotheus, serui Iesu Christi, omnibus Sanctis in Christo Iesu, qui sunt Philippis, cum Episcopis & Diaconibus.* In isto enim loco, sicut etiam alibi, Episcopi appellatione maiores Sacerdotes & Episcopus propriè non intellexit, quia tales in vna vrbe, ad quam scribebat S. Apostolus, multi esse non solent: & prætereà si Episcopi appellatione, Episcopum propriè intellexisset, cum Episcopo, Presbyteris & Diaconibus, dixisset: nam Presbyteri non debuerunt omitti, Diaconibus præsertim minoribus ministris non prætermissis: quare verè dictum, Episcopi nomen antiquitus non tantum de Episcopis propriè, sed etiam de Presbyteris dici consueuisse.

In Comment. c. 4. Epist. ad Ephes.

Lege Bellarmin. de Clericis lib. 1. c. 14. & 15.

Episcopi duplices, Ordinarij alij, alij Titulares.

Tertium notandum sit, Episcopos propriè dictos esse in duplici differentia: quidam sunt Ordinarij alicuique Ecclesiæ propriæ addicti; alij non item, qui Titulares & Suffraganei: & in Concilio Antiocheno & Damaso Correpiscopi appellantur, Bellarmino referente. Et isti qui in Conciliis interfuisse memorantur, non semper æqualiter omnes, sed aliquando plures, aliquando pauciores, propter diuersos euentus, vt propter festinatum vel remoratum aduentum, aliquorum tempestiuum discessum, infirmitatem & moram; & quia non semper omnes qui Conciliis interfuerunt, in eisdem statutis se subscripserunt: ac propter similes causas, ad quas, qui de illorum numero scripserunt, diuersimodè respicientes, diuersimodè etiam illorum numerum posuerunt. Et ex his mihi probabiliter videtur, ad concordiam aliquando reduci posse dissentientes inter se sententias de numero Patrum vel Episcoporum, qui Conciliis interfuisse dicuntur.

Vbi supra cap. 17.

Quantum ad secundum quæsitum, quænam in isto Concilio determinata fuerint: Dico plura; sed ego vnum dumtaxat tangam

gam ad propoſitum, & cuius gratia in primis fuit collectum Concilium, & tangitur in noſtra ſcriptura. Quæſitum fuit, *Num Sacerdotes & Clerici qui in perſecutione*, ſupplendum eſt, *defecerunt à fide, & idolis immolauerunt, eſſent ad Eccleſiam recipiendi?* Hoc enim ex reſponſione deducitur.

Separati ab Eccleſia reſipiſcētes, ac ſatisfacere parati, ab Eccleſia recipiendi ſunt.

Memorati Epiſcopi in Spiritu ſancto congregati, Diuino honori animarumque ſaluti conſulentes, cælitus edocti, illud idem conſtituerunt, quod ſub Deciani perſecutione Romæ Cornelius, Carthagine Cyprianus, in Ponto Gregorius, & demum ſub Diocletiani tyrannide Petrus Alexandrinus Epiſcopus in Ægypto, Epiſcopi Hiſpaniæ Eliberi, vnanimi conſenſu, quantumuis loco & tempore ſeparati fuerint, piè ac ſanctè decreuerunt, ne ſcilicet quiſpiam lapſorum ad Eccleſiæ communionem admitteretur, qui non antè pœnitentiam delicto conuenientem egiſſet, & pro crimine debitè ſatisfeciſſet. In quem finem 24. Canones ediderunt; ſed octo priores ſingulariter ad propoſitum faciunt argumentum. In his, ſecundùm culparum varietatem, & pœnæ taxantur; in aliis alia ſalubria ſtatuuntur decreta: duos tamen poſteriores à Damaſo Papa fuiſſe additos, aliqui opinantur.

Ancyranum Catholicum præponitur Nicæno primo Generali, quia primò celebratum.

Hoc Ancyranum Concilium Generale quidem non fuit vt Nicænum, ſed prouinciale; ei tamen ordine præfertur, quia origine prius extitit. Fuit à ſummo Pontifice Leone IV. approbatum, vt patet diſt. 2. cap. De libellis, & prius in ipſa Vniuerſali Nicæna Synodo, vt conſtat Act. 4. Concilij Florentini; ideò meritò illius memoria in noſtra ſacra Bethlehemitica Eccleſia conſeruata, & in ordine aliorum primo loco poſitum. Plura de iſto Concilio habentur Tomo 1. Conciliorum, apud Baronium anno Domini 314. & Coriolanum: & pro aliis, de quibus poſteà, ijdem videri poterunt cum Tomo 2. Concil. Caranza in ſua Summa, Bellarmino de Conciliis & Eccleſia lib. 1. & alijs.

Η ΑΝΤΙΟΧΙΑ

✠ ΑΓΙΑ CΥΝΟΔΟC Η ΕΝ ΑΝΤΙ

ΟΧΕΙΑ $^{T}_{H}$C *CΥΡΑC $^{T}_{\omega}$Ν ΑΓ. ΕΠΙ

CΚΟΠωΝ ΠΡΟΤC ΕΝΝΙΚΑ ΟΙΚΥ

ΜΕΝΚΗC CΥΝΟΔΥ ΓΕΓΟΝΕΝ ΚΑ

ΤΑ ΠΑΥΛΥ ΤΥ CΑΜΟCΑΤΕωS

*ΨΗΛΟΝ ΑΝΟΝ $^{T}_{O}$Ν ΧΝ ΔΟΓΜΑ

*Fortè *ΣΥΡΙΑΣ*

ΨΙΛΟΝ

ΤΙS ΑΝ$^{T}_{O}$C ΤΥ$^{T}_{O}$Ν Η ΑΓΙΑ CΥΝΟΔΟS

ωCΚΑ		CΑΝ
ΚωS	*Pulpitum vt*	ΤΑΑ
ΦΡ	*ſuprà.*	ΠΕΒ
ΟΝΗ		ΑΛΑ
		Ε$^{T}_{O}$

ANTIOCHIA.

Sancta Synodus Antiochena.

✠ *Sancta Synodus triginta trium Epiſcoporum habita Antiochiæ, vrbe Syriæ, ante Oecumenicam Synodum Nicænam, coacta eſt contra Paulum Samoſatenum, qui Chriſtum purum hominem fuiſſe aſſerebat. Hunc ſanctâ Synodus malè ſentientem damnauit.*

DECLARATIO.

Multæ ciuitates Antiochiæ inſignitæ nomine; ſed Syriæ præcipua, de iſta hîc.

Multas eſſe ciuitates quæ Antiochiæ appellatione inſigniuntur, tradunt Hiſtorici & Coſmographi: & nos * alibi explicabimus; ſed inter iſtas præcipua cenſetur Antiochia Syriæ, metropolis Epiphane, quam Orontes fluuius interfluit, vna ex quatuor inſignibus ciuitatibus, quas in Syria fuiſſe Strabo aſſerit; vnde & Tetrapolis eſt dicta. Scribit Nicephorus, Tiberium Cæſarem à bello Perſico reuertentem; Antiochiam hanc muro firmo & inexpugnabili cinxiſſe, porticus extruxiſſe, columnis æreis, ſtatuis, aliiſque ædificiis exornaſſe. Et propter illius amplitudinem & excellentiam tanti eam fecerunt Chriſtiani, vt quemadmodum ibi hoc glorioſum nomen ſibi comparauerunt; ita eamdem Patriarchali Sede ac ſacris Comitiis illuſtrari voluerunt: de iſta Antiochia clarè loquitur noſtra ſcriptura.

* Lib. VII. Cap. XVI. VIII. Pereg.
Lib 16.
Lib. 1. cap. 17. Hiſt. Eccl.

Patriarchali Sede ac Conciliis condecorata.

Decem Concilia Antiochiæ celebrata.

Plura diuerſis temporibus & ſub diuerſis Pontificibus Antiochiæ celebrata fuerunt Concilia: & in vniuerſum decem recenſentur in Tomis Conciliorum. Primum celebratum fuit anno Domini 57. ab ipſis Apoſtolis, Apoſtolorum Principe præſidente, ad ſedandas controuerſias illic exortas: huius fit mentio in Actis Apoſtolorum; eidemq; firmiſſimum exhibet teſtimonium Concilium Nicænum II. Act. 1. his verbis: *In Antiochena Synodo ſanctorum Apoſtolorum dictum eſt, ſaluatos nos debere ampliùs ob idola aberrare, ſed certandum eſſe ante iconem Dei hominisq; Ieſu Chriſti Domini noſtri.*

Tom. 1. Concil. General.
Baron an. Chriſti 57.
Coriolan. pag. 147.

Secundum Antiochenum Concilium celebratum fuit anno 266. ſub Dionyſio: tertium,

tertium, anno 272. sub eodem: quartum, anno 340. sub Iulio I. quintum, anno 344. sub eodem: sextum, quod conciliabulum fuit, anno 360. sub Liberio: septimum, anno 363. sub eodem: octauum, anno 377. sub Damaso I. nonum, anno 432. sub Cyrillo: decimum denique, anno 1142. sub Innocentio II. ex his tria priora præcesserunt Oecumenicam Nicænam Synodum I. septem verò posteriora eamdem subsecuta sunt. De his nil dicam, neque de primo illo Apostolorum, quia non faciunt ad nostræ scripturæ intellectum: pauca referabo de secundo & tertio, quia ad intentum faciunt, & celebrata in causa Pauli Samosateni.

De secundo & tertio hic agendum.

Noua heresis, celebrandi Concilij causa.

Sciendum, quòd inter alias causas, ob quas legitima Concilia celebrari consueuerunt, hæc vna & præcipua solet à Doctoribus adduci, hæresis noua, id est, numquam anteà iudicata. Semper enim Ecclesia tantum fecit periculum nouarum hæresum, vt non putauerit aliter posse resisti, quàm si omnes, aut certè permulti Principes Ecclesiarum, coniunctis viribus & quasi agmine facto irruerent in hostes fidei. Nouam hæresim explicui non ampliùs iudicatam; quandoquidem aliquæ hæreses in suo exordio interierunt absque communi aliqua Ecclesiæ determinatione. Verùm aliquando perditi homines easdem iam ante multa sæcula in inferno sepultas ex eiusdem latebris excitauerunt; vt accidisse ostendemus in hæresi Pauli Samosateni. Et huiusmodi hæreses nouæ appellari possunt: & quia nouiter propositæ, & quia non anteà vindicatæ. Hac ratione congregata fuerunt prima septem Concilia Generalia, & illa quæ depicta sunt in nostra illustri S. Mariæ Ecclesia, vt ordinatè videbimus. Et in præsentia de proposito Antiocheno.

Noua hæresis dicitur non tantùm nouiter inuenta, sed non iudicata, vel nouiter proposita.

Filium Dei hominem factum non esse docuerunt Ebion & Cherinthus.

Sciendum, in exordio nascentis Ecclesiæ Ebionem & Cherinthum hanc perniciosam suscitasse hæresim, Dei Filium non fuisse verè incarnatum; ac proinde nec Christum esse verè naturalem Dei Filium, & ideò illos S. Ioannes Antichristos appellat, dicens: *Omnis spiritus qui confitetur Iesum Christum in carne venisse, ex Deo est: & omnis spiritus, qui soluit Iesum, ex Deo non est; & hic est Antichristus.* Est autem soluere Iesum, diuidere Verbum à carne ac dicere, Filium Dei non esse factum verè Filium hominis, sed solùm in eo tamquam in templo inhabitasse: vt, Iesum in carne venisse, non est aliud quàm Verbum Dei veram carnem in suæ hypostatis vnitatem assumpsisse, atque ita factum verũ hominem, ad homines saluandos venisse. Et vt qui hoc confitentur ex Deo nati sunt, & Filij Dei, ita illi, qui idipsum negant, ex diabolo sunt & Antichristi, vt Ebion & Cherinthus.

1. Ioan. 4, 2

Soluit Iesum, qui diuinam negat incarnationem.

Mortuis & in inferno sepultis Ebione & Cherintho cum suis hæresibus, conuocato Concilio ab Ecclesia non iudicatis & damnatis, nouus alius surrexit Antichristus, qui ex inferni sepulchro denuò in lucem illas prodire fecit; & is fuit Paulus Samosatenus Episcopus Antiochenus. hic hæc impia docebat dogmata: Christum purum hominem esse: ante Mariam Virginem non exstitisse: nomen Filij Dei ex bonis & iustis suis operibus accepisse: in Sacramento Ecclesiæ Sanguinem eiusdem Christi corruptibilem esse, vt habent litteræ Dionysij Alexandrini apud Baronium. & hæc breuiter in nostra veteri scriptura indicantur. Quare cùm hisce impiis dogmatibus Samosatenus totius Christianæ Religionis fundamentum euertere conaretur, Dionysius Romanus Pontifex, cui totius Ecclesiæ regimen demandatum tunc erat, aduigilabat, vt exortæ hæreses cum suo auctore penitus proscinderentur.

Eusebij Ebion hæresis [illegible] Pau. [illegible]

Nefanda eius dogmata.

Anno 26[illegible]. num. 4.

Igitur anno Domini 266. indicto Concilio, plures Antiochiæ conuenerunt Episcopi: Eusebius in Ecclesiast. Historia lib. 7. cap. 22. octo præcipuos numerat, præter quos alios pænè infinitos cum Presbyteris ac Diaconis eius rei gratia Antiochiæ conuenisse affirmat. Hi omnes ante omnia fidei Catholicæ de Filio Dei professionem scripto editam emiserunt, eamque ad Paulum Samosatenum ex Synodo deferri curarunt, cum sedula admonitione, vt de Diuinitate Filij quid sentiat, Patribus Concilij aperiat. Ille metuens ne Sede deijciatur, pœnitentiam dolosè simulans, sententiam mutauit, hæresim abiurauit, & fidem Catholicam professus est. Quo facto, sui de Episcopali Sede ac honore deiectionem deprecatus, Præfecturam illius Antiochenæ Sedis ad tempus continuauit. Ità Synodica Epistola Concilij Antiocheni secunda, quæ extat apud Eusebium lib. 7. cap. 24. Vide Baronium anno Christi 266. num. 2. & seqq. Tom. 1. Concil. & Coriolanum pag. 158. Et hæc de prima Antiochena Synodo contra Paulum Samosatenum coacta.

Indicto Concilio II. Antiochen. illo [illegible] Dionysius Papa.

Samosat. [illegible]

Optimè quidem Samosatenus à se suscitatam à Patribus admonitus damnauit hæresim; sed perperàm, quia fictè ac dolosè. Et quia conceptum sermonem tenere nullus potest, nec impius iste diu potuit tectam & à se fictè damnatam hæresim abscondere: hinc anno 2. Aureliani Imperatoris, qui est Christi 272. & Dionysij Pontificis 12. inchoatus, Episcopi numero propè infiniti denuò Antiochiam rediere, atque Paulum secundò lapsum de errore & corruptis vitæ moribus simul conuictum ac damnatum,

Ad vomitum reuersus conuincitur. Concilium tertium congregatur, in quo [illegible] damnatus, & de Episcopali deijcitur.

tum, Episcopali throno deposuerunt, atque eius loco Domnum Episcopum suffecerunt. Quibus ita peractis, Epistolam de Actis Concilij Synodicam ad Dionysium Romanum Pontificem scripserunt, ac simul de diuina natura Christi Dei Patris naturæ consubstantialis (vt nimirum duorum hæresiarcharum, Samosateni & Sabellij, hæresim de Christi Diuinitate iugularent) insignem fidei professionem (quæ extat Tomo 6. cap. 1. in fine Concilij Ephesini, edit. Pelc.) & Samosatenus Pontificia & Imperatoria auctoritate penitus extruditur. Vide Baronium anno 272. & Coriolanum in Sum. Concil. pag. 159.

Concilia ista prouincialia fuerunt, sed magnæ auctoritatis.

Ista duo Concilia fuerunt quidem prouincialia, maximæ tamen auctoritatis; tum quia summi Romani Pontificis auctoritate roborata; tum quia quæ in istis tamquam Catholica in celebri Nicæna Synodo Patrum 318. confirmata fuerunt: nam Symbolum edidit quod recitatur à Ruffino lib. 10. Hist. cap. 6. & rursum repetitur in Symbolo Constantinopolitano cap. 1. & explicatur ab Athanasio & Cyrillo; & cuius omnes ferè Patres cum honore meminerunt. In eo Symbolo hæc de Filio dicuntur. Primò, quòd sit verus Deus. Secundò, quòd sit ὁμοιο[ούσιος] Patri, id est, eiusdem essentiæ cum illo. Tertiò, quòd sit æternus. Quartò, quòd sit immutabilis & inuertibilis sicut Pater. Quintò, quòd sit genitus, non factus. Quæ omnia refellunt & damnant apertissimè Paulum Samosatenum, & omnes asserentes, Christum non esse verè Dei naturalem Filium & ante Virginem, sed puram creaturam. Præferuntur hæc duo Concilia Nicæno non perfectionis dignitate, sed ordine originis.

Lege Bellar. de Christo lib. 2. c. 5.

Filium Deum esse eiusdem naturæ cum Patre, æternum & ab eodem genitum, determinatum fuit.

Sed quodnam ex duobus Conciliis refert nostra Bethlehemitica pictura & scriptura? Respondeo non posse omnino determinari: non ex materia; quia in vtrisque eadem, vt constat, pertractatur: neque ex Episcoporum vel Patrum numero; quia in nullo exprimitur, sed propè infiniti perhibentur in vtroque fuisse. Sed quid est quod in nostra scriptura 33. referuntur? Fortasse quia 33. fuerunt præcipui in causa decidenda & hæretico anathematizando. Dicerem nihilominùs probabiliter, vtrumque significari, quoniam pro vno haberi possunt, tum ratione causæ pertractandæ, tum ratione condemnandi hæretici, tum denique ratione loci. Etenim Diuinitas Filij Dei & cum Patre consubstantialitas, in primo Concilio determinata fuit, in secundo confirmata: vtrumque sub eodem Romano Pontifice & ab eisdem ferè Episcopis celebratum, & in vtroque Antiochiæ damnatus & depositus de officio Samosatenus; etsi sententia in secundo fuerit executioni mandata, propter quæ pro vno haberi possunt: & vtrumque tamquam vnum nostra descriptio repræsentat.

Dubij solutio.

Duo Concilia pro vno in Bethlehemitica scriptura repræsentantur.

CAPΔIKH.

✠ H AΓIA CΥNOΔOC H EN CAP N
ΔIKH TѠN PM EΠICKOΠѠ
ΓEΓONEN ΔIA TOΥC AΓIOΥC AΘ
ANACION TON AΛEΞANΔPIΥ ME
ΛETITON ANTIOXΔAC ΠAΥΛ KѠNC
TANTINΥ ΠOΛEOC AΠO *KAΤ ΓIN *καταστα
ENΔIC IΔIOIS AΥT ΘPONOIS HCAN
ΓAP A ARIANE
ΥΤOI *Pulpitum, &c.* ΞEѠ
TΠO ΘEN
ѠN TEG

SARDICA.

✠ *Sancta Synodus 140. Episcoporum habita in vrbe Sardica, celebrata est ad restituendos in suas Sedes sanctos Athanasium Alexandriæ, Meletium Antiochiæ, & Paulum Constantinopoli Antistites, qui ab Arianis expulsi fuerant.*

Sancta Synodus Sardicensis.

DECLARATIO.

Sardica Illyrica est ciuitas, secundùm Ptolemæum lib. 3. cap. 11. in ea duplex celebratum fuit Concilium, siue meliùs, ab ea duplex Concilium Sardicense appellatur: & vtrumque sub Iulio I. Romano Pontifice, diuersis tamen temporibus. Primum Catholicum, & legitimum anno Christi 337. secundum particulare & clandestinum conciliabulum post primum celebratum fuit anno eodem, vel sequenti 348. De vtroque aliqua dicenda pro nostræ scripturæ intelligentia. Et de causa primò, ac deinde de illorum conditione.

In Sardica ciuitate duo celebrata Concilia, primum Catholicum, secundum clandestinum.

Primi Concilij causa duplex assignatur: altera, vt Ariani compellerentur adesse; altera, vt Catholici Episcopi de suis expulsi Sedibus, ab Arianis eisdem iudicè restituerentur. Et quantum ad primam causam, sciendum quòd Iulius Romanus Pontifex, vt ait Sozomenus lib. 3. c. 9. cùm litteris apud Episcopos Orientis, de rebus pro-

Primi Concilij celebrandi duplex causa.

Prima, vt Ariani adesse compellerentur.

propter quas scripsisset, nihil proficeret, neque Arianos frequentissime ad Romana Concilia vocatos ad comparendum inducere posset, Sardicæ vniuersalem Synodum celebrandam indixit: à qua ne Arianis Concilia detrectantibus impunè abesse liceret, Episcopos quosdam ad Constantem Mediolani agentem ablegauit, qui peterent vt Imperator litteris ad fratrem Constantium missis impetraret, ne Ariani, quod hactenus fecerant, iudicium Ecclesiæ & vniuersalis Concilij subterfugerent. Vide Baron. anno 346. n. 3. & 5.

Ne Ariani se à Concilio subtraherent, ad Imperatorem recurritur.

Secunda causa eiusdem indicendi Concilij indicatur in nostra scriptura, vt Athanasius & alij Catholici Episcopi, de suis eiecti Sedibus ab Arianis, ad easdem restituerentur. Hæc ratio explicanda est ex Historia & sacri huius Concilij Canonibus.

Secunda, vt Athanasius & alij Catholici Episcopi suis restituerentur Sedibus.

Sciendum itaque, quòd cùm Athanasius, Marcellus, Asclepius, Paulus, aliique Episcopi Catholici ab Arianis è proprijs Sedibus deturbati fuissent, Athanasius ab Eusebianorum Episcoporum sententia ad Romanum Pontificem Iulium I. appellauit: nec immeritò; nam fecit secundùm antiquam Ecclesiæ consuetudinem in sacra Oecumenica Nicęna Synodo Can. 6. approbatam; vbi implicitè id, quod iam aliquot anterioribus sæculis obseruatum fuit, constituerat: nimirum vt Episcopis, ab Episcoporum sententia ad Romanum Pontificem appellantibus, non grauatè deferatur. Itaque Athanasius hanc secutus consuetudinem, iniustè Eusebianorum iudicio condemnatus, Romam se contulit, & ad Iulium Romanum Pontificem appellauit.

Athanasius iniustè ab Eusebianis damnatus, iustè ad Romanum Pontificem appellat.

Ariani ægre hanc appellationem tulerunt, & tamquam iniustam calumniati sunt: quia à Concilio multorum Episcoporum condemnatus, non nisi ad Concilium maioris numeri Episcoporum appellare debuerit; non aduertentes, Romanum Pontificem iure diuino auctoritate præcellere quoscumque Episcopos separatim vel vnà congregatos, ab eoque illorum pendere auctoritatem, vt in sacris Oecumenicis Concilijs sæpiùs definitum est. Pendente itaque causa coram Iulio Romano Pontifice, Eusebiani, non expectata Pontificis sententia, proprium secuti sensum, in locum Athanasij Gregorium Cappadocem intruserunt. Itaque vt his & alijs ocurreretur malis, Romani Pontificis auctoritate Concilio congregato, Episcopi iniustè de suis Sedibus expulsi, iustè ad easdem restituti fuerunt, & Athanasij innocentia magis comprobata, & pro Catholica veritate anteà, vt dictũ est, implicita, duobus Canonibus explicata fuit; & sunt in ordine 4. & 7. vt sequitur.

Id ægrè ferunt Ariani, & Athanasium condemnãt.

Baron. ann. 347. n. 99. item 419. n. 70. 88. & 89.

De Episcopis depositis.

Can. 4.

Gaudentius Episcopus dixit: Addendum, si placet, huic sententiæ, quam plenam sanctitate protulisti, vt, cùm aliquis Episcopus depositus fuerit eorum Episcoporum iudicio, qui in vicinis locis commorantur, & proclamauerit, agendum sibi negotium in vrbe Roma; alter Episcopus in eius Cathedra, post appellationem eius qui videtur esse depositus, omnino non ordinetur, nisi causa fuerit in iudicio Episcopi Romani determinata.

De Episcopis accusatis.

Can. 7.

Osius Episcopus dixit: Placuit autem, vt si Episcopus accusatus fuerit, & iudicauerint congregati Episcopi regionis ipsius, & de gradu suo eum deiecerint, si appellauerit qui deiectus est, & confugerit ad Episcopum Romanæ Ecclesiæ, & voluerit se audiri, si iustum putauerit vt renouetur iudicium vel discussionis examen, scribere his Episcopis dignetur, qui in finitima & propinqua Prouincia sunt, vt ipsi diligenter omnino requirant, & iuxta fidem veritatis definiant. Quod si is qui rogat causam suam iterùm audiri, deprecatione sua mouerit Episcopum Romanum, vt è latere suo Presbyterum mittat, erit in potestate Episcopi, quid velit, & quid æstimet. Et si decreuerit mittendos esse qui præsentes cum Episcopis iudicent, habentes eius auctoritatem à quo destinati sunt, erit in suo arbitrio. Si verò crediderit Episcopos sufficere vt negotio terminum imponant, faciet, quod sapientissimo consilio suo iudicauerint. Ita Concilij Sardicensis Canones. Et hæc quidem de huius Concilij celebrãdi causis.

De illius conditione nunc pauca addenda. Fuitne hoc Concilium Prouinciale vel Nationale, an potiùs Vniuersale? approbatum an reprobatum? Vniuersale omnino fuit; quod ex eo in primis apparet, quia multi ex Oriente & Occidente Antistites ad illud conuenerunt. Et quot illi fuerunt? Respondet Gratianus in Decreto, sexaginta tantum illi interfuisse Concilio; Summa verò Carranzæ dicit fuisse 121. sed nimis defecerunt: nam Athanasius, qui Concilio ipsi interfuit (Coriolano referente) in Epistola ad Solitarios dixit, conuenisse ex Occidente Antistites numero plus minùs trecentos: & in exordio suæ Apologiæ 2. affirmat, suam innocentiam plus quàm trecentos Episcopos exploratam habuisse & probasse: & paulò infrà ait, huic Synodo subscripsisse in vniuersum trecentos quadraginta quatuor Episcopos. In nostra scriptura dicitur fuisse 140.

Vniuersale.

Dist. 16. Can. 11.

De numero Episcoporum opiniones.

Sed

Sed fuisse 376. Bellarminus cum bonis Auctoribus assent, & omnes Catholicos, quorum nomina Tomo primo Conciliorum recensentur.

Conciliantur. Fortasse pro conciliatione harum dissentientium positionum posset responderi ex superiùs notatis in declaratione Concilij Ancyrani, aliquos enumerare dumtaxat proprios & veros Episcopos, alios Sacerdotes simul & Patres qui ex priuilegio in Conciliis votum habent; & qui Episcopos dumtaxat recensuerunt, aliquos tantùm propriis Ecclesiis addictos, alios verò nedum hos, sed etiam alios Suffraganeos recensuisse: & sic dicendo, singula singulis aptando, si non omnes prædictæ sententiæ, saltem aliquæ conciliari poterunt.

De Conciliis lib. 1. cap. 12. Secundò, Vniuersale dici potest ratione contentorum in ipso; quia in eo continentur Canones ad totá Ecclesiam pertinentes, & quibus fides Catholica confirmata fuit.

A summo Pontifice indictum. Tertiò denique Vniuersale, quia indictum à summo Pontifice; cuius solius est indicere, congregare & approbare Concilia Vniuersalia, vt Bellarminus de Conciliis lib. 1. cap. 12. ostendit. Quòd verò fuerit à R. Pontifice indictum, ex eo probatur in primis, quod Socrates lib. 2. cap. 16. ait, quosdam Episcopos ad hoc Concilium non venisse propter præsentem corporis infirmitatem; alios verò causatos angustiam temporis à Iulio Pontifice præstituti: indixit ergo Pontifex hoc Concilium, cùm Arianis ad illud comparendi certum terminum præfixerit ac definiuerit. Lege Baronium anno 346. n. 3. & 5. Secundò, quia Archidamus & Philoxenus Presbyteri Pontificiæ legationis munere fungentes, teste Athanasio, eidem præsederunt Concilio.

Dubium. Sed si Oecumenicum Vniuersaleque fuit hoc Concilium, cur ad Vniuersalia Concilia numerum non addit? etenim posteà loquentes Patres de Vniuersalibus aliquibus Conciliis, inter illa hoc non recensetur; & tamen si tale fuisset, non prætermisissent, sed posuissent post Nicænum I. quia immediatè post hoc celebratum fuit.

Solutio. *Sardicense Concilium inter vniuersalia non numeratur, quia appendix Nicæni primi.* Respondetur, ideò non addere numerum Conciliis Generalibus hoc Sardicense primum; non quia Vniuersale non sit, sed quia vnius illorum, Nicæni videlicet primi appendix: & vnum cum eodem censetur; tum quia vtrique ferè iidem Patres interfuerunt, aliudque nihil quod in aliis Conciliis factum est, constituerunt, quàm quod Nicænam Synodum confirmarunt, illiusque Canones explicauerunt, aut saltem corroborauerunt: tum etiam quòd Canones vtriusque Concilij, Sardicensis nimirum & Nicæni, in Romana Bibliotheca, & in quodam exemplari Concilij Nicæni, quod Dionysius ante mille annos è Græco conuertit, quodque etiamnum Atrebati in Monasterio S. Vedasti extat, ita coniunctim habeantur, quasi vnius Concilij Canones fuerint. Vnde sicut Constantinopolitanum Symbolum passim vocatur Nicænum, quia est explicatio Nicæni: ita tres Canones Sardicensis Concilij, Zosimus, Bonifacius, Cælestinus Pontifices in suis Epistolis, Patresque Concilij Carthaginensis VI. Nicænos appellarunt; propterea maximè, quòd Sardicensis Concilij Canones verè nihil aliud sint quàm Nicænorum Canonum explicatio vel confirmatio. Baronius anno 347. n. 99. & 419. num. 70. 88. & 89. & Bellarminus de Roman. Pont. lib. 2. cap. 25. Coriolanus in Summa Concil. pag. 243.

Sed hoc Concilium fuitne in toto an in parte dumtaxat approbatum? Bellarminus lib. 1. cap. 7. de Conciliis & Ecclesia in primis scribit, partim confirmatum partim reprobatum esse; quia ex 376. Episcopis Sardicæ congregatis pars maior fidem Catholicam & Orthodoxam Nicæni Concilij confirmauerit, & ea quæ à Nicæna Synodo obscuriùs constituta erant explicauerit; ex iisdem verò septuaginta sex reliqui Orientales Episcopi Arianam fidem scripserint, nouamque, à quatuor anteà positis fidei Formulis diuersam, iterùm ediderint ac promulgauerint. *De huius Concilij approbatione sententia.*

Secundò, idem Bellarminus lib. 2. cap. 21. & 25. de Romano Pontifice, & post eum Cardinalis Baronius anno 347. num. 62. tradunt, Sardicensia Concilia duo fuisse, vnum legitimum ex Orthodoxis dumtaxat Episcopis 376. congregatum, alterum spurium & illegitimum ab Arianis Philiopoli celebratum, ementito nomine *Sardicense* appellatum. Illud Catholicum vniuersale, totoque orbe iure receptum; hoc autem posterius Arianorum dumtaxat malignantium conuentum, illegitimum, atque ideò meritò reprobatum fuisse. Duplicem causam reprobationis huius secundi Concilij refert Coriolanus: nos statim vnam de hoc ipso loquentes adducemus.

Celebrato Sardicæ Oecumenico Concilio, & veræ fidei dogmatis explicatis, & Arij sectatoribus iustâ iudicij formâ damnatis, Semiariani id ægrè ferentes, ac de futura victoria nihil sibi pollicentes, Sardicâ per fugam elapsi, in vrbe Philippi, quæ est in Thracia, anno Christi 347. vel saltem 348. seorsim conuenerunt; ibique instar canum petram eam, à qua læsi fuerant, frustrà mordentes, in Iulium Romanum Pontifi- *Secundum Sardicense conuentum Semiarianorum contra Catholicos Philippis celebratum.*

cem, Osium Cordubensem, Maximum Treuirensem, aliosque Orthodoxæ fidei Episcopos, quod cum Athanasio, Paulo, Marcello & Asclepa suo iudicio condemnatis communicassent, anathematis sententiam pronuntiarunt, eamque subitò per literas Encyclicas ad diuersos Episcopos scriptas promulgatam denuntiarunt: illarum exemplar extat apud Baronium Tomo 3. anno Christi 347. Et quamuis in Sardica haud celebratum fuerit; Sardicensis nihilominus Concilij nomine condecorarunt, vt fides præstaretur: atque patrocinio Constantij Imperatoris, velut vnum ac legitimum Sardicense Concilium, omnibus in locis promulgari curauerunt.

Sardicense vocarunt, vt ei fides præstaretur & diuulgaretur.

In eo conciliabulo post quatuor fidei Regulas Antiocheno conuenticulo in encæniis celebrato editas, malignantes illi quintam perfidiæ formulam, ementito Sardicensis Concilij nomine insignitam, fabricarunt; in qua, Arij positionibus quibusdam damnatis (vnde, teste Epiphanio Hæresi 75. Semiariani nominari meruerunt) nomen *Consubstantialitatis* Filij cum Patre omittentes, hoc callide suo more egerunt, vt instar ludionum in scena, suo vultui alia forma & persona superinducta, Arij hostes & Catholicæ fidei propugnatores viderentur; atque ita vniuersam Ecclesiam deciperent: eosdem intus Arium inclusum habuisse, monstrum illud deforme de neganda Spiritus sancti Diuinitate iam conceptum, postea in lucem editum, satis ostendit. Acta huius conuenticuli ex Socrate & Sozomeno refert Coriolanus pag. 251. Quare tum sanctus Augustinus, Alypius, aliique plures Catholici, haud aduertentes duo Concilia Sardicensia appellata fuisse, alterum legitimum, alterum verò illegitimum; vtrumque velut impium detestati fuerunt.

Bethlehemitica scriptura Catholici meminit.

Catholicum Oecumenicum, appendixque Nicæni, approbatum illud est, cuius memoria in nostro Bethlehemitico templo pictura & scriptura seruata fuit: aliud enim vnà cum suo malignantium congressu in inferno sepultum; ac ideò in Catholico templo illius haud seruanda memoria. Et esse Catholicum & approbatum, deduci potest ex numero magno Patrum, & ex tractatis in eo, Athanasij & aliorum Catholicorum Episcoporum iustificatione, & ad suas sedes iuridica restitutione.

ΓΑΝΓΡΑΙC

✠ ΑΓΙΑ CΥΝΟΔΟC Η ΕΝ ΓΑΝ ΓΡΑΙC ΤΗ ΜΗΤΡΟΠΟΛΕΙ ΤΩ. ΙΕ. Ε ΠΙCΚΟΠΩΝ ΓΕΓΟΝΕΝ ΚΑΤΑ ΕΥCΤΑ ΘΙΟΥ ΤΟΥ ΕΡΑΙΤΙΚΟΥ ΦΑCΚΟΝΤΟC ΜΗ ΔΥΝΑCΘΑΙ ΤΟΥC ΕΝ ΓΑΜΩ ΙΚΡΕΟ ΦΑΓΟΥΝΤΑC CΩΘΗΝΑΙ ΤΟΥΤΟΝ ΩC ΚΑΚΩC ΦΡΟΝΗCΑΝΤΑ ΑΓΙΑ CΥΝΟΔΟC ΜΑΤΙ ΑΝΕΘΕ CΕΝ

Pulpitum.

GANGRÆ.

✠ *Sancta Synodus quindecim Episcoporum in Gangrensi Metropoli coacta, celebrata est contra Eustathium hæreticum: qui docebat, eos qui in nuptiis carnem comedebant, saluari non posse. Hunc sancta Synodus vt male sententem anathemate percussit.*

Sancta Synodus Gangrensis.

DECLARATIO.

Gangra ciuitas duplex est: altera est Arabiæ Felicis Ponti apud Nicetam, quam Leunclauius Gangriam vocari ait. Altera Gangra est ciuitas Paphlagoniæ in minori Asia, a Deiotaro Castoris filio iusto Imperio occupata. Vide Strabonem lib. 12. & Plinium lib. 6. cap. 2. In Gangra, Paphlagoniæ vrbe, Concilium vnicum celebratum fuit: & de hac Gangra & Concilio loquitur nostra scriptura. Ad quorum intellectum tria sunt explicanda: 1. causa Concilij. 2. tractata in Concilio, ac 3. eiusdem Concilij conditio.

Gangra duplex, Arabiæ altera, altera Paphlagoniæ.

In ea vnicum celebratum Concilium.

Hic tria de eo que præmittenda.

De primo. Causa huius congregandi Concilij fuit Eustathius Sebastenus Episcopus in Armenia: hic tantum Monachismo fauit, vt reliquos Christianorum ordines spreuerit; & prætextu quodam sanctitatis Ecclesiam Dei, quæ instar sagenæ omnium piscium genera congregantis cunctos amplectitur, pessumdaret, atque ferme penitus demoliretur: cui malo vt occurreretur, Siluestri Romani Pontificis huius nominis I. auctoritate hæc fuit Synodus congregata: quo verò anno Pontificatus huius Pontificis & Imperij Magni Constantini præcisè, incertum est. Solum ex præsentia Osij Episcopi Cordubensis, qui Synodo huic interfuisse legitur, certissimè constat, eam sub Siluestri Pontificatu & Constantini Imperio celebratam fuisse, eo nimirum tempore, quo Osius à summo Romano Pontifice Legatus in Orientem missus est, vt omnem labantem Ecclesiarum statum componeret. Multiplices huius Eusta-

Causa Concilij Eustathius hæreticus Monachismum.

Sub Siluestro I.

Eustathij errores referuntur in Epistola Prooemiali Concilij ad Sacerdotes in Armenia constitutos: in qua de causa & ratione agendi Concilij agitur.

Tractata in Concilio. De secundo. Tractata in Concilio, fuerunt errores Eustathij in indicata Epistola positi, & viginti Canonibus damnati. Ego duos tantum proponam, qui in nostra scriptura indicantur: quorum explicationem ex epistola, & confutationem ex ipsa Synodo subiiciam. Scriptura habet, Eustathium hæreticum docuisse, *eos qui in nuptiis carnem comedebant, saluari non posse.* Verum hoc expresse non inuenio in Epistola indicata, neque anathematismos in Concilij Canonibus: nec sane videtur ratio, quare impius ille coniugatis singulariter interdicere voluerit carnium esum. Bene duos alios magis communes inuenio errores in Epistola totidem Canonibus damnatos in duobus Concilij prioribus capitibus.

Duæ hæreses Eustathij: nuptias illicitas esse. Primus error fuit circa nuptias: *Accusabat enim ille cum aliis nuptias; & docebat, quòd nullus in coniugali positus gradu spem habeat apud Deum. Vnde factum est, vt multæ mulieres eos secutæ, relictis propriis viris, & viri vxoribus destituti, vinculum coniugale dissoluerent, continentiam profitentes: quam cùm retinere non possent, adulterium commiserunt.*

& esum carnium. Secundus error: *Cibos carnium tamquam illicitos ex illis aliquos reputasse.*

Nuptiæ licitæ sunt. Contra primum errorem sancta Synodus sequentem posuit Canonem: *Si quis vituperat nuptias, & dormientem cum viro suo fidelem ac religiosam detestatur, aut culpabilem æstimat, velut quæ in regnum Dei introire non possit, anathema sit.* Et bene hic notauit Coriolanus contra Gratianum asserentem, Eustathium non absolutè sed Sacerdotum dumtaxat coniugium damnasse; nam absolute damnasse Epistolæ Canonisque verba manifeste demonstrant.

Cap. 1. Dist 31. Si quis vituperat. Dist. 30. Si quis nuptias. Cap. 2. Dist. 30. Si quis carnem. Esus carnium licitus. Contra secundum errorem sequentem alium statuit Canonem: *Si quis carnem edentem, præter sanguinem & idolis immolatum, & suffocatum, cum religione & fide condemnat, velut spem propter huiusmodi perceptionem non habentem, anathema sit.* Ita Concilium. Ex præmissis itaque Synodicæ Epistolæ verbis & Concilij Canonibus arbitror, nostræ Bethlehemiticæ scripturæ verba ita esse interpretanda, Eustathium dicentem, eos qui nuptiis detrectabant, ac simul qui in ipsis, sicut & aliàs, carnes comedebant, saluari non posse, &c. *Bethlehemitica scriptura suppletur.*

Fuit Prouinciale Concilium. De tertio, id est, de conditione huius Concilij, dico non fuisse Vniuersale, sed Prouinciale, ad præscindendos particulares errores ab Episcopo Armeno in Armenia disseminatos: & exiguus Episcoporum numerus hoc indicat. Et quot illi fuerunt? In nostra scriptura quindecim fuisse dicitur, sed in historia huius Concilij sedecim subscripsisse referuntur: sed hoc parum refert; & scriptura fortasse quindenario numero non comprehendit Concilij Præfectum, vel locuta de illis qui in principio venerunt, vel in fine inuenti fuerunt: sed historia Concilij in vniuersum de omnibus locuta fuit. Et quamuis hoc Concilium fuerit Prouinciale, nihilominùs vt legitimum approbatum fuit a Leone IV. Dist. 20. De libellis. *Dubij solutio.*

ΛΑΟΔΙΚΕΑ

✠ ΑΓΙΑ CΥΝΟΔΟC Η ΕΝ ΛΑΟΔΙ
ΚΕΙΑ ΤΗC ΦΡΥΓΙΑC ΤΩΝ ΚΕ ΕΠΙ
CΚΟΠΩΝ ΓΕΓΩΕΝ ΔΙΑ ΜΟΝΤ *γεγονεν*
ΑΝΟΝ ΚΕ ΚΑΙ ΛΟΙΠΑC ΕΡΕCΕΙC ΤΟ *τούτους*
ΩC ΑΙΡΕΤΙΚΟΥC ΚΑΙ ΕΧΘΡΟΥC
ΤΗC ΑΛΗΘΕΙΑC Η ΑΓΙΑ CΥΝΟΔΟC
ΑΝΕ *Pulpitum.* ΘΕΜΑΤΙ
CΕΝ

LAODICEA.

Sancta Synodus Laodicena. ✠ *Sancta Synodus 25. Episcoporum Laodicea vrbe Phrygiæ coacta, celebrata est ob Montanum, & reliquas hæreses. Hos vt hæreticos & veritatis hostes sancta Synodus anathemate feriit.*

DECLARATIO.

Concilium vnicum in Laodicea Phrygia Pacatiana celebratum. Vnicum Laodicenum Concilium inuenio celebratum, non, vt aliqui senserunt, in Syria sub Theodoro vel Theodosio Episcopo, sed in Phrygia Pacatiana & vrbe Laodicea: ad huius probationem sufficiat ipsius Synodi titulus, & nostra scriptura. Titulus Synodi ita habet: *Sancta Synodus, quæ apud Laodiceam Phrygiæ Pacatianæ conuenit ex diuersis regionibus Asiæ.* Nostra scriptura clare etiam loquitur de Laodicea non Syriæ, sed Phrygiæ. Creditur celebratum ante Nicænam Synodum circa annum Domini 320. vel 321. in quo, auctore Numechio, Phrygiæ Metropolitano, congregati fuerunt 32. Episcopi: & ad mores singulorum fidelium reformandos 59. Canones ediderunt, vt constat apud Gratianum can. 11. dist. 16. Nihilominus in nostra *Coriolan: in Summa Conc. pag. 192. Ante Nicænum. Causa Concilij, morum reformatio.*

ſcriptura paulò aliter dicitur de cauſa huius Concilij celebrandi, id eſt, ob Montani & aliorum hæreticorum errores.

Quantum ad communes refellendos errores, & conſequenter fidelium reformandos mores, facilè poteſt in adductis Canonibus deprehendi; ſed non quod de Montano ſingulariter aſſeritur. Multæ recenſentur Montani ac ſectatorum eius impietates. In primis, vt Theodoretus lib. 3. de Hæreticis fabul. ſcribit, *Montanus ambitione & primum locum obtinendi cupiditate motus, ſeipſum Paracletum vocauit*, &c. Secundò, in diuinis Trinitatis myſterium inficiabatur; tres, inquam, diuinas Perſonas perfectiſſima in vna ſubſiſtentes infinita natura, æquè æternas & perfectas. Tertiò, negabat item matrimonium eſſe nouæ legis Sacramentum. Quartò, quòd nuptiæ pro voluntate coniugum diſſolui poſſint. Caſtro aduerſus Hæreſes tit. Nuptiæ. Hæreſ. 4. & ſecundas nuptias ibidem Hæreſ. 2. Quintò, damnat Pœnitentiam. Ac denique aſſerebat Prophetas fuiſſe arreptitios, ea quæ dicebant non intelligentes. Apud eumdem Caſtro titulo Prophetia Hæreſi 2. & iſtæ peculiariter in iſto Concilio non damnantur.

Montani errores.

ΚΑΡΤΑΓΕΝΑ

✠ Η. ΑΓΙΑ CΥΝΟΔΟC Η ЄΝ ΚΑΡ

ΤΑΓΕΝΙ ΤΗC ΑΦΡΙΚΗC *ЄΠΗ Τȣ

ΑΓΙΟΥ *ΚΥΠΡΙΑȣ ΤΩΝ: Ν̄. ЄΠΙCΚΟ

ΠΩΝ *CΥΝΙΘΡΥ ΘΗ ЄΠΙ *ΚΑΘΑΙΡЄ

ΟЄΙ. ΝΑΥΑΤȣ Τȣ ΤΟ ΑΜЄΤΑΝΟ ΗΤ

*ΟCΗCΑΤΟC ΤΟΥΤΟ ΝΗ *ΑΓΙCΥΝΟΔΟC

.·.·.· *ΟCЄΡЄΤΙΚΟΝ *ΑΠЄΒΑ .·.·

* ΕΠΙ * ΚΥΠΡΙΑΝΟΥ * ΣΥΝΗΘΡΟΙΣΘΗ * ΚΑΘΑΙΡΕΣΕΙ * ΟΣΗΣΑΝΤΟΣ * ΑΓΙΑ * ΩΣ ΑΙΡΕΤΙΚΟΝ * ΑΠΕΒΑΛΕ

CARTHAGO.

✠ *Sancta Synodus quinquaginta Epiſcoporum ſub S. Cypriano Carthagine Aphricæ vrbe celebrata, coacta eſt contra Nouatum, qui pœnitentiæ remedium peccantibus adimebat. Hunc ſancta Synodus vt hæreticum reiecit.*

Sancta Synodus Carthaginenſis.

DECLARATIO.

Carthago inſignis Africæ vrbs, quæ poſt Troianum bellum, teſte Euſebio, à Didone condita fuit. De ea rectè Saluſtius ait, ſatius eſſe ſilere quàm pauca dicere. Tanta enim eius potentia fuit, vt, auctore Polybio & Strabone, tota Africa cultiore potiretur: in Hiſpania verò ab Herculis columnis ad vſque Pyrenæos montes maximis ciuitatibus imperauerit. Tandem à Romanis funditus euerſa eſt. Porrò cum diu deſerta permanſiſſet, vt inquit Strabo lib. 17. eodem fere tempore quo & Corinthus à Cæſare inſtaurata eſt, miſſis eò colonis, quicumque vellent, & ex militibus nonnullis, &c. Vide etiam Plinium lib. 5. cap. 4. Ptolemæum lib. 4. cap. 3. Et quamuis celebris fuerit propter multa Carthaginenſis ciuitas, celebriorem reddidit multiplex in ea Epiſcoporum & ſanctorum Patrum conuentus pro Conciliis celebrandis.

Carthago inſignis Africæ ciuitas.

Et quot qualiaque fuerunt Carthagine Concilia celebrata? Septemdecim: & omnia particularia ſiue prouincialia; at non omnia Apoſtolica auctoritate roborata, ſed aliqua vt ſchiſmatica reprobata. I. anno Domini 254. ſub Cornelio Romano Pontifice. II. anno 255. ſub eodem. III. anno 257. ſub Stephano I. IV. V. & VI. anno 258. ſub eodem Pontifice. VII. anno 306. ſub Marcello, & fuit primum ſchiſmaticorum Donatiſtarum. VIII. an. 308. eorumdem ſchiſmaticorum ſecundum ſub eodem Pontifice. IX. anno 397. ſub Cæleſtino. X. anno eodem ſub Siricio. XI. anno 298. ſub Anaſtaſio. XII. eodem anno, & ſub eodem Pontifice. XIII. anno 399. ſub eodem. XIV. anno 416. ſub Innocentio I. XV. anno 418. ſub Zoſimo. XVI. anno 419. tempore Zoſimi, Bonifacij & Cæleſtini. XVII. eodem anno, & ſub iiſdem. Hæc in Tomis & Hiſtoria Conciliorum manifeſta habentur.

Septemdecim in ea celebrata Concilia prouincialia, alia approbata, alia reprobata.

Bethlehemitica noſtra ſcriptura intelligenda eſt de Carthaginenſi Concilio primo loco poſito, quemadmodum ex contentis in ſcriptura, & explicatis in illius Concilij Hiſtoria, & ex Patribus qui ferè iidem vtrobique recenſentur, oſtenditur: & pro illius intellectu, occaſio illius Concilij celebrandi, tractata in Concilio, ac Patrum numerus, indicanda ſunt.

Bethlehemitica ſcriptura de primo ſub Cornelio Papa celebrato.

Occaſio fuit impium ſæuumque dogma Nouati. Negabat Nouatus, poſt Montanum, non ſolum Pœnitentiæ Sacramenti rationem, ſed etiam poteſtatem reconciliandi peccatores: & omnem omnino titum Eccleſiaſticum reconciliandi peccatores ſuſtulit. Neque verò, vt nonnulli exiſtimant, pœnitentiam & ſpem veniæ à Deo obtinendæ omnino è medio tollebat Nouatus; ſed ſolum ab Eccleſia ſolui ac reconciliari poſſe eos, qui poſt Baptiſmum fuerant lapſi, negabat. Tradit enim Socrates lib. 4. Hiſt. cap. 23. Nouatum ad Eccle-

Occaſio fuit impium Nouati ... in Eccleſia.

ſias

ſias omnes ſcripſiſſe, vt eos, qui ſimulacris immolaſſent, ad myſteria minime admitterent; ſed hortarentur ad pœnitentiam, remiſſionemq; remitterent Deo, qui poteſt & habet auctoritatem remittendi peccata.

Cyprianus l.2. Epist.4. Ambroſius lib. 1. de Pœnit. c. 2. Idem ex Cypriano, Ambroſio, & ex ipſo Decreto Synodi adducendo colligitur: quare non negabat abſolutè hic hæreticus, lapſos veniam impetrare poſſe; ſed Eccleſiaſtico miniſterio per Pœnitentiæ Sacramentum.

Arbitror tamen illos dixiſſe, Nouatum negare ſpem ſalutis lapſis; quia negando Pœnitentiæ Sacramentum, ac Eccleſiaſticum miniſterium, ex diuina Chriſti ordinatione ad remittenda peccata in re vel in voto neceſſarium, conſequenter negabat ſpem reconciliationis cum Deo obtinendæ.

Quia verò poſt Montanum, huius hæreſis auctorem, alij Nouatum alij Nouatianum vocant; ſciendum eſt, Nouatum Presbyterum Carthaginenſem primum fuiſſe, qui poſt Montanum hanc hæreſim excitauit: ab illo enim ſeductum fuiſſe Nouatianum Romanum Presbyterum, qui cum Cornelio in ſchiſmate ſedit, intelligi poteſt ex Patiano Epiſt. 3. ad Sympronianum, & Hieronymo lib. de Viris illuſtribus in Nouatiano. Quare idem Hieronymus lib. 2. Aduerſus Iouinianum, & Auguſtinus libro de Hæreſibus cap. 38. Nouatum auctorem huius hæreſis faciunt; Græci tamen hæc nomina confundunt, & vtrumque Nouatum vocant, inquit Bellarminus de Pœnit. lib. 1. c. 9.

Celebratum ſub Cornelio Papa, Cypriano auctore. Itaque vt pernicioſiſſimus hic error penitus a radicibus euelleretur, anno Domini 254. tempore Cornelij Papæ, poſt Paſcha, Cypriano auctore, Carthagine Concilium conuocatum eſt. Initio illius, Legati, quos Nouatianus cum litteris ad Africanam Eccleſiam ſcriptis ablegauerat, à Cypriano excommunicantur; Patres autem in Synodo congregati, litteras eorum, quas ipſi calumniis & mendaciis in ſanctum Cornelium pleniſſimas publice in Concilio legi vrgebant, ſchiſmatis cauſa ex litteris Cornelij relatione quorumdam Eccleſiæ Epiſcoporum Romam reuertentium plenè cognita, reijciunt tamquam indignas, quæ in tam ſacro Sacerdotum conuentu legantur & audiantur. Cyprianus Epiſt. 41. 42. & 55. Feliciſſimus ſchiſmatis Africani infelix auctor, & quinque illi Presbyteri Carthaginenſes fidei deſertores, ac ſchiſmatis ſectarij, de quibus Cyprianus Epiſt. 40. iam ante bis excommunicati, in ſacro Epiſcoporum conuentu cauſam ſuam acturi adſunt: audiuntur, & demum tertiò excommunicantur. Id apertè conſtat ex Epiſtola Cypriani 52. & 55. item ex litteris Synodicis ad Cornelium ſcriptis: quarum quidem S. Cyprianus Epiſtola 42. meminit; ſed iniuria temporum interciderunt.

Decretum eſt in hoc Concilio, vt lapſi pœnitentiam agentes, in Eccleſiæ quidem communionem recipiantur, ſed non citra vrgentem neceſſitatem ante ſatisfactionis tempus impletum admittantur. Sic Cyprianus Epiſt. 52. ad Antonianum. Coriolanus in Summa Concil. pag. 151. ex Baronio anno 254. *Sancitum vt lapſi acta pœnitentia Eccleſiæ vniantur.*

Quantum ad Epiſcoporum numerum qui ſacræ huic interfuerunt Synodo, quadraginta duos fuiſſe refert Baronius ſub anno Chriſti 255. noſtra ſcriptura quinquaginta exprimit: ſed parum refert, & poſſunt ex dictis inter ſe conciliari. *Numerus Epiſcoporum.*

Hoc Concilium non Vniuerſale ſed Prouinciale fuit, vt antè monuimus, Catholicam tamen ac veriſſimam continens doctrinam, à tota Eccleſia approbatam & acceptatam. Vide Coriolanum in Annotatione ad hoc Concilium. *Prouinciale & Catholicum.*

Sequuntur ceteræ Synodi ab alia parte Auſtrali, vbi legitur Epiſtola in Officio Miſſæ, ad Altare maius. *Scriptura Synodorum in Auſtrali parte Bethlehemitanæ Eccleſiæ.*

✠ Η ΑΓΙΑ CΥΝΟΔΟC Η ΕΝ
ΝΙΚΑΙΑ ΤωΝ *ΤΙ ΗΑΓΙωΝ *ΤΙΗ
ΠΡωΝ ΚΑΤΑ ΑΡΕΙΟΥ ΤΟΥ
ΔΟΓΜΑΤΙCΑΝΤΟC ΚΤΙC
ΤΟΝ ΤΟΝ ΥΟΝ ΚΑΙ ΛΟΓΟΝ
ΤΟΥ ΘΥ. CΥΝΗΘΡΟΙCΘΗ ΕΠΙ
*ΚωΝCΤΑΝΤΗΝΟΥ ΤΟΥ *ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ
ΜΕΓΑΛΟΥ ΒΑCΙΛΕωC
ωΡΙCΕΝ ΔΕ Η ΑΓΙΑ CΥΝΟΔΟC
ΚΑΙ ωΜΟΛΟΓΙCΕΝ ΤΟ ΝΜΟΝΟΓ
ΕΝΗΥΟΝ ΚΑΙ ΛΟΓΟΝ ΤΟΥ ΘΥ ΔΙΑ
ΤΑ ΠΑΝΤΑ ΕΓΕΝΕΤΟ CΥΝΑΙΔΙΟ
Ν ΚΑΙ ΟΜΟΟΥCΙΟΝ Τω ΠΡΙΓΕΝΝΗ
ΘΕΝΤΑ ΟΥ ΠΟΙΗΘΕΝΤΑ ΚΑΙ ΑΝ
ΕΘΕΜΑΤΙCΕ ΜΑΡΕΙΟΝ ∴

✠ *Sancta Synodus 318. ſanctorum Patrum Nicææ celebrata contra Arium, qui Verbum & Filium Dei creaturam aſſerebat, &* *Sancta Synodus Nicæna I. inter Generales prima.*

& acta est tempore magni Constantini Imperatoris. Definiuit autem sancta Synodus, & confessa est, Verbum & Vnigenitum Filium Dei, per quem omnia facta sunt, coaeternum & consubstantialem Patri genitum esse, non autem factum. Et anathema in Arium intorsit.

DECLARATIO.

Propositis & explicatis scripturis Conciliorum Prouincialium, quibus condecoratur Septemtrionalis interior pars nostri Bethlehemitici templi, reliquum est, vt in medium proferamus scripturas Generalium Conciliorum, quibus eiusdem templi opposita Australis pars exornatur, cum earumdem breui declaratione.

Diuersa Generalia Concilia celebrata.

Sciendum, quòd in sancta Dei Ecclesia variis emergentibus causis, plura celebrata Concilia Generalia à Catholicis & schismaticis Episcopis; ac proinde non omnia eiusdem ordinis & auctoritatis, sed aliqua omnino approbata, quibus contradicere summum esset piaculum: aliqua partim approbata, partim reprobata; & denique aliqua penitus reprobata, & vt illorum auctores anathematizata.

Septem in Bethlehemitico sanctae Mariae templo descripta sunt.

De Conciliis dumtaxat primi ordinis agam, quorum recensetur memoria in nostro templo. Sunt quidem illa in vniuersum decem & octo, sed ex his septem describuntur in templo Bethlemitano. I. est magnum Nicænum. II. Constantinopolitanum I. III. Ephesinum I. IV. Chalcedonense. V. Constantinopolitanum II. VI. Constantinopolitanum III. VII. Nicænum II.

Quatuor prima Concilia, Nicaenum, Constantinopolitanum, Ephesinum & Chalcedonense, plurimùm ab omnibus aestimata.

Et omnia quidem ista Concilia magnæ sunt auctoritatis, quibusque contradicere nefas est: nihilominùs quatuor prioribus, vt ordine & tempore cetera omnia præcedunt, ita nescio quid amplius excellentiæ & auctoritatis semper delatum fuit; paucioresque his quàm aliis refragantur. Hinc Theodosius Cœnobiarcha, qui in Palæstina anno Domini 511. floruit, sanctitate ac miraculis illustris, quique fidem orthodoxam summa fortitudine aduersus quoscumque hæreticos & ipsum Imperatorem Anastasium propugnauit, aliquando templum ingressus, suggestu conscenso, coram vniuerso populo *anathema dixit iis qui quatuor sanctas Synodos non tanti æstimarent quanti quatuor Euangelia.* Ita Baronius anno Christi 511.

Iustinianus Imperator anno Dom. 541. inter alia quæ sanctè sanciuit, de quatuor memoratis Synodis primùm decreuit, earum dogmata sicut sacras Scripturas accipi debere, & regulas sicut leges obseruari.

Magnus Gregorius contestatus fuit, ita se quatuor Concilia Vniuersalia venerari sicut sancti Euangelij quatuor libros. Et inter ista à primo maximo Nicæno ordiamur, vt primò occurrit; ac deinde aliorum ordinatè prosequemur explicationem.

Nicaea duplex, Bithyniae & Thraciae, hic de priori.

Hic in primis præmittendum est, duplicem Nicæam esse; alteram Asiæ ciuitatem Bithyniæ metropolim, ab Antigono Philippi filio conditam, quæ Antigonia primum dicta est; posteà verò à Lysimacho, nomine eius vxoris Antipatri filiæ, Nicæa appellata. Ita Strabo lib. 12. Plinius lib. 5. cap. 32. & Ptolemæus lib. 5. cap. 1. Altera Nicæa, teste Hilario in post. libro Fragmentorum, ciuitas est Thraciæ, quæ ante *Ustodizo* nominabatur; in qua Ariani sub Constantio Imperatore nouam fidei formulam, *consubstantialis* nomine omisso, & voce *similis* dolose substituta, ediderunt, eamque Nicænam appellari mandarunt; eo nimirum consilio, vt vera & orthodoxa Nicænæ Catholicæ fidei formula tolleretur, aut saltem dubia & suspecta efficeretur. Vide Socratem lib. 2. cap. 29. & Baronium anno 359. num. 27. Non de ista, sed de altera Nicæa Bithyniæ intelligenda est nostra scriptura.

Nicaena Synodus Arianorum.

Duo Generalia Concilia Nicaea celebrata, hic de primo.

In ista Nicæa vrbe duo Oecumenica celebrata fuere Concilia; alterum anno Domini 325. sub Siluestro I. alterum an. 787. sub Adriano I. de isto inferiùs; in præsentia de primo.

Causae duae praecipuae, una de die Paschatis, altera de Christi Divinitate, [illegible].

Causæ huius celebrandi Concilij duæ assignantur præcipuæ: vna de die Paschatis, altera de Diuinitate Christi aduersus hæresim Arianorum; & hæ potissimùm controuersiæ in eo determinatæ fuerunt: ita tradunt Eusebius lib. 3. de Vita Constantini, Athanasius libro de Synodis Arimini & Seleuciæ, & Epiphanius Hæresi 70. quæ est Audianorum: & apparet in isto Concilio & eius Historia; & in primis propter Arij hæresim, quæ tangitur in nostra scriptura. Impius ac blasphemus hic hæresiarcha in hominem & Deum iniurius, cuius fœtidum os in cælum posuit, & sacrilega eius lingua transiuit in terra. Oppugnauit namque nedum Alexandrum, qui post Petri & Achillæ obitum Alexandrinam Ecclesiam sanctissimè regebat; sed ampliùs de Dei Filio iactabat in vulgus: *Erat aliquando quando non erat: Ex non extantibus factus est: Non de Patris substantia genitus ex tempore, non ab æterno: Haudquaquam Deus de Deo, sed ex nihilo creatus minor Patre, voluntate naturaque mutabilis.* Athanasius, Ruffinus, Socrates, &c. Cuius hæresim plurimi secuti fuerunt, non ex vulgaribus modò hominibus, sed ex præcipuis & pastoribus, quos sua

sua fœda animi elatione ac sacrilega lingua in lupos conuertit.

Ad hanc pestem Arij ab Ecclesia auertendam, antequam Constantinus Imperator aduentasset, priuatis collationibus Episcoporum, impiæ assertiones illius assiduo tractatu discutiebantur; quidve aduersus eas teneri deberet aut statui, summa cum deliberatione quærebatur. Qua in re cùm inter reliquos viros doctissimos Athanasius, Alexandrinæ Ecclesiæ Diaconus, ingenio & differendi peritiâ acutissimus summoperè laborasset, meritoque contendisset, ne quid ab eo, quod traditum est, innouaretur, ipse præ ceteris Arij omniumque Arianorum odium atque inuidiam in se prouocauit. Ruffinus lib. 1. cap. 5. Sozomenus lib. 1. cap. 8. & 18.

Sub Siluestro, magno Constantino adiuuante, celebratum.

Sed enim, vt à radicibus tam pestifera hæresis auferretur, ad Concilium Generale deuenire oportuit. Igitur Summi Pontificis Siluestri, qui tunc temporis totius Ecclesiæ clauum tenebat, hortatu, consilio & auctoritate, & Constantini Imperatoris consensu, opera & auxilio congregatû fuit Concilium hac ratione: Cùm Osius Cordubensis ad Ecclesię Orientalis turbas, schismata & seditiones componendas in Orientem ablegatus, hæreticorum pertinaciâ impetitus, parum aut nihil effecisset, Alexandri, Osij aliorumque Episcoporum consilio per Siluestrum auctoritate Pontificia, ob causas prædictas, Concilij Vniuersalis celebratio decernitur. Sed quia Episcoporum multitudo ea quæ ad Oecumenicam Synodum celebrandam requiritur, sine Imperatoris munificentissimi subsidio, consensu & auxilio neque congregari neque sustentari poterat; Siluestri Pontificis hortatu, & Alexandri Episcopi Epistola, Imperator ad consensum & impensas faciendas inductus, litteris ad omnes totius orbis Episcopos scriptis, locum & tempus habendi Concilij designauit: ibique tempore constituto, singuli vt adsint, rogauit. Hoc est quod Ruffinus lib. 10. cap. 1. dicit, Constantinum ex sententia Sacerdotum Concilium indixisse; & quod legimus sexta Synodo Act. 18. Siluestrum & Constantinum magnam Synodum apud Nicæam congregasse. Baronius anno 325. num. 13. & Bellarminus lib. 1. de Concil. cap. 13.

Tempus Concilij determinatum, incertum. Vide Conolan. in Summa, in isto Concilio.

Non modica controuersia est inter Scriptores de tempore determinato quo fuit hoc Concilium celebratum, & an ante, an post mortem Arij: sed pluribus in his immorari non est animus; illud certissimum, fuisse celebratum tempore Siluestri & Constantini: & secuti Baronium dicimus celebratum anno 325. Quantum ad Arij mortem, illud etiam certum illum fœdè obijsse: nam post annos decem suæ euulgatæ hæresis, in latrinis dum aluum purgaret, defunctus est: in determinato tempore inquirendo, non videtur expedire tempus consumere.

Arij fœdus obitus.

Sed quot Patres huic Concilio interfuerint, variæ sunt sententiæ. Eusebius lib. 3. de Vita Constantini dicit conuenisse Episcopos supra 250. Athanasius libro de Sententia Nicænæ Synodi asserit fuisse Episcopos plus minus 300. Eustachius apud Theodoretum lib. 1. Hist. cap. 8. dicit numeratos supra 270. Sozomenus lib. 1. c. 16. ponit circiter 310.

Patrum numerus incertus.

Vera & communis sententia est, inquit Bellarminus lib. 1. de Concil. cap. 5. fuisse 318. nam Epiphanius Hæresi 69. scribit, vsque ad sua tempora fuisse conseruata nomina singulorum Episcoporum, & fuisse præcisè 318. quod etiam ipse Athanasius qui interfuit, Epist. ad Iouinianum Imperatorem, & in Disputat. aduersus Arium, profitetur. Hilarius quoque lib. de Synodis, & Ambrosius Præfatione librorum de Fide, mysticum & sacrum dicunt esse numerum Patrum Concilij Nicæni, & multò antè præfiguratum in illis 318. militibus, quibus Abraham victoriam de quinque Regibus reportauit. Hieronymus in Chronico, Sulpitius lib. 2. Hist. Theodoretus lib. 1. cap. 7. & omnes alij constanter hunc numerum ponunt.

Fuisse 318. verius.

Mystica horum figuratio.

Denique quoties huius Concilij mentio habetur, trecenti octodecim Episcopi recensentur; & ego id in Oriente pluries obseruaui, & nostra hæc scriptura idipsum manifestè indicat: inter quos fuerunt Alexandrinæ & Antiochenæ Ecclesiæ Patriarchæ, & ipse Romanus Pontifex per suos Legatos, qui eidem Concilio vt Vniuersali nomine Summi Pontificis præerant. Et hi fuerunt, non, vt volunt hæretici, Imperator aut Athanasius, vel Eustachius Antiochenus, sed Osius Cordubensis Episcopus, Vitus & Vincentius Presbyteri, Romani Pontificis Legati. Hoc apertè asseritur quadam Præfatione Concilij Sardicensis. Hoc idem indicat Athanasius Epistola ad solitariam vitam agentes scripta, qua dicit, Osium in hoc Concilio principem fuisse. Nomen verò ipsius Osij cum Presbyterorum Viti & Vincentij nominibus ante aliorum Patriarcharum nomina subscriptum, non aliud sanè indicat, quàm tres primo loco subscriptos eius vicem ac locum in Synodo obtinuisse, cui primatius ac supremus locus iure meritoque debetur. Idem alij.

Præfuit non Imperator, sed Papa per Legatos.

Hic vnum non prætereundum quod facit

Euangeliorum codex Christum repræsentans in consessu Patrum in Sede collocari solitus.

cit ad intellectum scripturarum picturarumque sacri nostri Templi, quòd in medio sacri illius venerabilium Patrum consessus sacrosanctus Euangelij codex, qui Dei Iudicis summique Pontificis personam repræsentaret, Sede regia collocatus fuerit, vt eum omnium vultus intuerentur: & non minùs in isto quàm in Ephesino & Chalcedonensi obseruatum; & in huius Concilij 1. sessione dicitur: *In medio Episcoporum super thronum sacrosancta Euangelia collocata fuere*, &c. Baronius anno 325. num. 60.

Hæc nota, pro intellectu picturarum Conciliorum.

Et nedum in Concilijs Generalibus, sed etiam prouincialibus, id obseruari solitum mihi persuadeo; tum propter similem rationem, quia Christus in omni consessu generali vel particulari supremus est Iudex & Pontifex; tum quia id repræsentatur in alijs picturis prouincialium Synodorum, vbi in throno liber conspicitur, & sanè Euangeliorum: & quia Christum repræsentat, cui diuinus debetur honor, thuribulum, candelabra, & ipsa crux Præsulum & in vniuersum omnium Christianorum stemma conspicitur.

In Concilio præter alia, consubstantialitas & coæternitas Filij cum Patre determinata fuit.

In sacrosancto isto Concilio multa salubriter pro sanctæ Ecclesiæ stabilimento & instructione sancita fuere: & singulariter contra iam explicatam Arij blasphemiam determinatum fuit, Dei Filium consubstantialem ac coæternum Patri esse, non factum, sed genitum; & Arius excommunicatus. Ita dicitur in nostra scriptura, & in ipso Concilio explicatur: & sequens Symbolum compositum fuit.

SYMBOLVM NICÆNI CONCILII.

Symbolum Nicænum.

Credimus in vnum Deum, Patrem omnipotentem, omnium visibilium & inuisibilium factorem. Et in vnum Dominum Iesum Christum, Filium Dei, ex Patre natum Vnigenitum, id est, ex substantia Patris, Deum ex Deo, lumen ex lumine, Deum verum ex Deo vero; natum, non factum, consubstantialem Patri, per quem omnia facta sunt, & quæ in cælo & quæ in terra. Qui propter nos homines, & propter nostram salutem descendit, & incarnatus est, & homo factus, passus est, & resurrexit tertia die; & ascendit in cælos: & iterùm venturus est iudicare viuos & mortuos. Et in Spiritum sanctum. Eos autem qui dicunt; Erat aliquando quando non erat, & antequam nasceretur non erat; & quia ex iis quæ non sunt factus est; aut ex alia substantia vel essentia dicunt esse vel creatum, vel mutabilem, vel conuertibilem Filium Dei; anathematizat Catholica & Apostolica Ecclesia.

Lib. 3. c. 19. in fine.

Ad hæc, teste Sozomeno, ex instituto huius Concilij ad Hymnum glorificationis hunc, *Gloria Patri, & Filio, & Spiritui sancto*, quem Apostoli instituerunt, hæc quæ sequuntur, *Sicut erat in principio, & nunc, & semper, & in sæcula sæculorum*, addita fuerunt; ideò, quòd Ariani blasphemantes dicerent, Filium à Patre in tempore factum, & fuisse tempus quando non erat, & Dei Filio maiorem gloriam accessisse. De excellentia huius Oecumenicæ Synodi plura tradunt Doctores, sed dicta pro instituto satis.

Hymnus Gloria Patri, & Filio, &c. Sicut erat in principio, &c.

✠ Η ΑΓΙΑ CΥΝΟΔΟC Η ΕΝ
ΚωΝCΤΑΝΤΙΝȣΠΟΛΕΙ
ΤωΝ ΡΝΑ ΓΙΟΝ ΠΡωΝ ΚΑΤΑ
ΜΑΚΕΔΟΝΙȣ Τȣ ΠΝ ΕΥΜΑ
ΤΟΜΑΧȣ Τȣ ΒΛΑCΦΗΜΗCΑΝ
ΤΟ CΕΙC ΤΟ ΠΝΑ ΤΟ ΑΓΙΟΝ Ϗ ΑΠΟΛΙ
ΝΑΡΙȣ Τȣ ΕΙΠΟΝΤΟC ΜΗ ΕΙ
ΛΗΦΕΝΑΙ ΤΟ ΝΚ ΝΝȣΝ ΑΝΘΡω
ΠΕΙΝΟΝ CΥΝΗΘΡΟΙC ΘΕΙCΠΙ
ΘΕΟΔΟCΙȣ Τȣ ΜΕΓΑΛΟΥ
ωΡΙCΕ ΔΕ Η ΑΓΙΑ CΥΝΟ
ΔΟC Ϗ ωΜΟΛΟΓΙCΕΝ ΤΟ
ΠΝΑ ΤΟ ΑΓΙΟΝ ΤΟ ΕΚ Τȣ ΠΡΟC
ΕΚΠΟΡΕΥΟΜΕΝΟΝ ΚΥΡΙΟΝ
Ϗ ΖωΟΠΟΙΟΝ ΟΜȣCΙΟΝ Τω
ΠΡΙ Ϗ Τω Υω CΥΝΠΡΟCΚΥΝȣ
ΜΕΝΟΝ ΤΕ Ϗ CΥΝΔΟΞΑ
ΖΟΜΕΝΟΝ Ϗ *ΑΝΕΘΕΜΑΘΙCΕ *ANTE- MATIZ.
Ϗ ΑΠΟΛΙΝΑΡΙΟΝ

✠ *Sancta Synodus Constantinopolitana 150. sanctorum Patrum contra Macedonium Pneumatomachum, qui blasphemijs suis Spiritus sancti diuinitatem violauit? & contra Apollinarium, qui dixit, mentem humanam non fuisse à Domino assumptam, collecta est sub magno Theodosio. Definiuit autem sancta Synodus & confessa est, Spiritum sanctum procedentem ex Patre Dominum & viuificantem, consubstantialem esse Patri & Filio, &* cum

Sancta Synodus Constantinopolitana secunda Oecumenica.

cum iis simul adorari, & glorificari; & Apollinarium quoque anathemate percussit.

DECLARATIO.

Constantinopolis nomina & dignitas. Constantinopolis a magno Constantino primò nomen accepit, cùm antea Byzantium diceretur; & etiam noua Roma à Patribus in Concilijs & alijs Scriptoribus nuncupata: in quam vrbem quæ ornamenta contulerit idem Constantinus, partim commemorat Nicephorus lib. 7. Hist. cap.48. & 49. Ad eius verò reliquam felicitatem accedit, teste Procopio, quòd mare eam pulchriorem situ reddit, circa eam se insinuans quàm maximè, & in pelagus vastum exundans, admodum eam exornat, & tranquillos portus nautis præstat: Duo namque maria, Ægæum & Euxinum, ea parte qua ad Orientem vrbs spectat, confluunt, fluctuumque mutua collisione commoditatem & amœnitatem plurimam ex parte illi afferunt. Et profectò qui diu in ea commorati & probe illius conditionem experti, confessi sunt omni bonorum copia abundare; vt non immeritò, vt olim Christiani Imperij, ita nunc Turcici sedes sit. Eius etiam amplitudo & naturalis fecunditas fuit in causa, vt pluribus spiritualibus exornaretur priuilegiis, Sede videlicet Patriarchali: quin & sancti Patres in prima Synodo Constantinopolitana censuerunt expedire, Episcopum Constantinopolitanum habere Primatus honorem post Romanum Episcopum, eò quòd sit noua Roma, vt nos Lib. v. Cap. vii. Peregrinat. i. notauimus; & pluribus etiam Synodis illustrior reddita fuerit. *Can. 5.*

Triginta septem Concilia cuiusque conditionis Constantinopoli celebrata. Et quot illæ fuerunt? Dico in Historiis ac Conciliorum Tomis recenseri triginta septem, & non omnes eiusdem ordinis, sed aliæ Vniuersales, aliæ particulares, aliæ vt Orthodoxæ ac Catholicæ approbatæ, aliæ vt schismaticorum hæreticorumque conuenticula reprobatæ: ne longior sim, singulas non recenseo, tres dumtaxat Generales approbatas refero, quarum extant monumenta in nostro sacro Mariano templo: quæ etiam ordinem, quo celebratæ fuerunt, retinent. *Tria Generalia approbata.* Prima Constantinopolitana Synodus, & secunda in ordine omnium Generalium Oecumenicarum, congregata fuit anno Domini 381. sub Damaso Romano Pontifice. Secunda Constantinopolitana Synodus, & quinta in ordine aliarum Oecumenicarum, collecta fuit anno Domini 553. sub Vigilio summo Pontifice. Tertia Constantinopolitana, & in ordine similiter aliarum Generalium sexta, celebrata fuit sub Agathone Pontifice anno salutis 680. De prima nunc agamus.

Secunda Generalis Synodus & prima Constantinopolitana, vt diximus, anno salutis 381. sub Damaso Papa & fauore Senioris Theodosij congregata fuit. *Prima celebrata anno Domini 381. sub Damaso Papa, fauore Theodosio Seniore.* Ita indicant Patres sextæ Synodi Act. 18. dum dicunt, Theodosium ac Damasum per secundam Synodum obstitisse Macedonio, sicut Siluester & Constantinus, congregato Nicæno Concilio, Ario obstiterunt. Cum itaque constet ex præcedenti declaratione, primam Synodum à Siluestro indictam, à Constantino promotam fuisse; concedendum est, hanc quoque secundam Vniuersalem Synodum, auctoritate Sedis Pontificiæ indictam, & auxilio Imperatoris congregatam esse.

Suffragatur quod notauit Cardinalis Baronius anno Domini 381. peruetustum Codicem in Vaticana aliisve quibusdam Bibliothecis extare, in quibus hæc scripta leguntur: *Sententiam de damnatione Macedonij & Eunomij Damasus confirmari precepit etiam in sancta Synodo secunda, quæ præcepto & auctoritate eius apud Constantinopolim celebrata est.*

Patres 150. omnes Orientales. Quantum ad numerum Patrum omnino conuenit scriptura nostra cum huius Concilij historia, fuisse videlicet 150. ex variis diuersisque prouinciis congregatos; nullus tamen ex Occidentalibus Episcopis interfuit, vt notauit Bellarminus lib. 1. de Concil. cap. 5. inter illos Patriarchæ fuerunt Nectarius Constantinopolitanus, Timotheus Alexandrinus, Meletius Antiochenus, & Cyrillus Ierosolymitanus; & ex istis vnus potuit eidem Synodo præesse.

Causa duplex, hæresis Macedonij Spiritus sancti Diuinitatem penetrantis, & Arij Christi humanitatem negantis. Sed quanam de causa fuit hæc Synodus congregata? Duplex indicatur in nostra Bethlehemitica scriptura; altera, hæresis Macedonij negantis Spiritus sancti Diuinitatem; altera, hæresis Apollinaris negantis Christi humanitatem: negando enim, humanam mentem siue animam rationalem, hominis præcipuam partem, assumptam fuisse à Verbo, consequenter negabat, Verbum hominem factum fuisse.

De prima causa non videtur difficultas: nam hæc adducitur in Historia Concilij; in Canonibus ac Symbolo in ea composito illa damnatur hæresis, & Spiritus sancti Diuinitas asseritur. De secunda potest esse aliquod dubium, quia ita expresse non deducitur ex ista Synodo. *Dubium.*

Solutio. Respondeo & dico duo. Primum sit: Hæc Synodus ex primaria intentione non fuit congregata ad condemnandam Apollinaris hæresim, sed benè altera Romæ. Huius dicti prima pars apparet ex ipsa Synodo, in qua talis causa præcipue non adducitur; & meritò, quia hæc hæresis antè damnata

Apollinaris prius in Concilio Romano damnatus.

nata fuerat. Secunda pars probatur: etenim circa annum Domini 373. in Romano Concilio III. sub Damaso Papa fuit ex primaria intentione Apollinaristarum hæresis damnata. Causa namque illius Concilij celebrandi ea adducitur: Cùm Vitalis, Apollinaris discipulus, in Christo carnem & mentem fuisse dolosè confessus fuisset (per mentem enim Diuinitatem Christi intelligebat) in communionem Catholicorum susceptus fuit. Sed cùm fraus & dolus impostoris hæretici animaduersa fuisset, *Damasus*, ait Gregorius Nazianzenus Epist. 2. ad Hellen. *cùm posteà rectiùs edoctus fuisset, simulq; in pristinis ipsos expositionibus perstare audisset, eos ab Ecclesia cœtu abdicauit, fideiq; libellum* (oblatum scilicet ante Romæ) *cum anathematismo deleuit.* Sozomenus lib. 6 cap. 25. de eadem re ita scribit: *Hanc quidem Apollinaris hæresim apud multos serpere, Damasus Episcopus Romanus & Petrus Episcopus Alexandrinus certiores facti, primi omnium, Concilio Romæ conuocato, eamdem alienam esse ab Ecclesia Catholica pronuntiarunt.* Ita igitur hoc Concilio cum ipsa hæresi, hæresis auctor Apollinaris, Vitalis & Timotheus, eiusdem discipuli ac sectarij, meritò condemnati.

Insuper, præter Apollinarem & alios hæresiarchas, fuit etiam consequenter damnata Macedoniana hæresis cum suo auctore, vt patet ex Epistola Damasi Papæ ad Paulinum Episcopum Antiochenum: in qua professio fidei & anathematismi aduersus Apollinaris, Arij, Sabellij, Macedonij, Eunomij & Photini hæreses continentur. Sed hos duos dumtaxat ad intentum profero anathematismos. primus contra Apollinaristas sit: *Anathematizamus eos, qui pro hominis anima rationali & intelligibili dicunt Dei Verbum in humana carne versatum, cùm ipse Filius sit Verbum Dei, & non pro anima rationali & intelligibili in suo corpore fuerit, sed nostram, id est, rationalem & intelligibilem, sine peccato animam susceperit atque saluauerit.*

Duo anathematismi.

Contra Apollinarem primus.

Secundus anathematismus contra Macedonianos: *Anathematizamus Macedonianos, qui de Arij stirpe venientes, non perfidiam mutauerunt, sed nomen.*

Secundus contra Macedonianos.

Secundum dictum sit. Etsi ex primario intento non fuerit contra Apollinarem hæc Constantinopolitana Synodus congregata, fuit tamen in ea damnatus, & Catholica veritas confessa. Ad huius dicti intellectum aduerto, Damasum Episcopis Orientalibus per litteras significasse, Apollinarem cum Timotheo eius discipulo fuisse in prædicto Romano Concilio condemnatum, vt Theodoretus lib. 2. cap. 22. refert: insuper vt ex eiusdem lib. 5. cap. 9. & 10. tradit Bellarminus lib. 1. Concil. cap. 5. coacta Romæ Synodo, idem Damasus inuitauit Episcopos qui Constantinopoli conuenerant, vt eo modo Romæ celebraretur Concilium plenissimum. Sed quia Patres Orientales iustis de causis Romam venire non potuerunt, accepit Damasus excusationem eorum: & animis ac sententiis duæ illæ Synodi conuenerunt, in his quæ fidei sunt, ac si vna & eadem fuissent. Atque propter huiusmodi coniunctionem habita est hæc Constantinopolitana Synodus vna ex Oecumenicis & legitimis Synodis. Igitur vt Romæ primò contra Apollinarem Synodus congregata fuit, ac consequenter in eadem Macedonius & alij hæretici damnati; ita Constantinopoli in Oecumenica Synodo, Macedonius in primis, ac secundariò Apollinaris, & alij hæretici, anathemate percussi fuerunt. Hoc ita esse primò ostendo ex 1. & 7. canone huius Synodi. primus ita habet:

Canones duo synodi Constantinopolitanæ.

Custodiendam esse fidem 318. Patrum, qui apud Nicæam Bithyniæ conuenerunt, ac anathematizandam omnem hæresim, specialiter Eunomianorum, & Arianorum, & Macedonianorum, & Photinianorum & Apollinarianorum.

Canon 7. ita dicit: *De libello Occidentalium etiam eos suscepimus, qui Antiochiæ vnam Patris & Filij & Spiritus sancti Deitatem confitentur.* Hanc à Spiritu sancto auferebat Macedonius; ideò illum non suscipit sed damnat sancta Synodus.

Apollinaris hæresim Constantinopolitanum Symbolum damnat;

Secundò idem confirmo ex Symbolo Constantinopolitano quod in Missa decantatur, in quo inter alia de Filio Dei sequentia habentur contra Apollinarem: *Qui propter nos homines, & propter nostram salutem descendit de cælis: & incarnatus est de Spiritu sancto ex Maria Virgine, & homo factus est*, &c. Si homo factus est, & hominum salutem meruit; igitur nedum corpus, sed mentem hominis præcipuam & essentialem partem simul assumpsit.

& Macedonij.

De Spiritu sancto contra Macedonium ita habet: *Credimus in Spiritum sanctum Dominum & viuificantem, ex Patre procedentem, & cum Patre & Filio adorandum & conglorificandum*, &c. Si Spiritus sanctus est Dominus viuificans, & cum Patre & Filio adorandus & conglorificandus; igitur est Deus vt Pater & Filius, & eisdem consubstantialis. Et hæc de secunda Oecumenica Synodo & prima Constantinopolitana satis.

✠ Η ΑΓΙΑ CΥΝΟΔΟC Η ΕΝ ΕΦΕ
CΩ ΤΟ ΠΡΟΤΕΡΟΝ ΤΩΝ C. ΑΓΙ
ΩΝ ΠΡΩ ΚΑΤΑ ∴ *CΤΟΡΙΟΥ *ΝΕΣΤΟΡΙΟΥ
ΤΟΥ ΔΙΕΛΟΝΤΟC ΤΟΝ ΧΡΙCΤΟΝ ΕΙC ΔΥ
ΟΥ ΠΟC ΤΑC ΕΙC ΚΑΙ ΜΗ ΟΜΟΛΟΓΗ-
CΑΝΤΟC ΤΗΝ ΜΗΤΕΡΑ ΤΟΥ ΚΥ ΘΕΟΚΟΝ
CΥΝΗΘΡΟΙCΘΗ ΕΠΙ ΘΕΟΔΟ
CΙΟΥ ΤΟΥ ΜΙΚΡΟΥ
ΩΡΙCΕ ΔΕ Η ΑΓΙΑ CΥΝΟΔΟC
ΚΑΙ *ΩΜΩΛΟΓΗCΕΝ ΤΟΝ ΥΝ ΤΟΥ *ΩΜΟΛΟΓΗΣΕΝ
ΘΥ ΤΟΝ ΜΟΝΟΓΕΝΗ *ΚΑΤΕΝΤΟΝ *ΚΑΤΕΛΘΟΝΤΑ
ΤΑ ΕΚ ΤΩΝ ΟΥΡΑΝΩΝ C ΑΡΚΩΘΕΝ
ΤΑ ΕΚ ΠΝC *ΑΓΙΑC ΚΑΙ ΜΑΡΙΑ*C ΗC *ΑΠΟ ΤΗΣ
ΠΑΡΘΕΝΟΥ ΚΑΙ ΕΝΑΝΘΡΩΠΗ-
CΕΤΙ Ν ΚΑΘΥΠΟC ΤΑCΙΝ ΕΝΩ
ΟΙΝ ΚΑΙ ΤΗΝ ΤΕΚΟΥCΑΝ ΑΥΤΟΝ
ΘΚΟΝ ΚΑΙ ΑΝΕΘΕΜΑΤΙCΕ ΝΕCΤΟΡΙ
ΟΝ.

Sancta Synodus Ephesina I. tertia Generalis.

Sancta Synodus Ephesina priùs ducentorum sanctorum Patrum sub Theodosio iuniore, coacta est contra Nestorium, qui Christum in duas personas diuidebat, & Matrem Domini Dei parentem non fatebatur. Definiuit autem sancta Synodus & confessa est, Vnigenitum Dei de cælis descendisse, & incarnatum fuisse de Spiritu sancto ex Maria Virgine, & humanatum fuisse secundùm vnionem hypostaticam, & eam quæ ipsum peperit Deiparam esse; & Nestorium anathemate percussit.

DECLARATIO.

Ephesus Ioniæ ciuitas, celebris Dianæ templo; De hoc templo non semel in Actis Apost. Ptol. lib. 5. cap. 2. Strabo l. 12. & 14. *Pompon. Mela tit. de Ionia.

Ephesus, Ioniæ vrbs, alterum Asiæ lumen, secundum Plinium, ab Amazonibus, auctore eodem Plinio lib. 5. cap. 29. & Iustino lib. 2. condita, multiplici ratione celeberrima: in primis Dianæ amplissimo & incomparabilis structuræ templo, quod inter septem mundi miracula connumerari meruit; quippe quod ducentis viginti annis à tota Asia exædificatum, longitudinem habuit quadringentorum viginti quinque pedum, latitudinem ducentorum viginti, centum viginti septem columnis exornatum sexaginta pedum altitudine; quarum singulæ de singulis Regibus gloriabantur conditoribus: qua de re legendus est Plinius lib. 36. cap. 14. Celeberrima deinde clarorum virorum frequentiâ. Vnde Ephesus metropolis erat omnium minoris Asiæ Ecclesiarum: & illius Episcopus reliquos dignitate anteibat; vnde ad illum primò suam Epistolam direxit Ioannes, vt patet in Apocal. 2, 1. Propter eius celebritatem moratus fuit in ea Paulus per triennium, vt refertur Actor. 20. Ioannesque Apostolus sui in Asia Patriarchatus Sedem fixit. Non desunt etiam qui affirment, Ioannem primum fuisse Ephesinæ Ecclesiæ Episcopum, cui Timotheus successerit; etsi vero similius quod scribit Eusebius Cæsariensis libro 3. Histor. Eccles. cap. 4. primum Ephesi Episcopum fuisse Timotheum, quem Paulum in Episcopum consecrasse perspicuum est ex 2. ad Timotheum 1. Ephesique reliquisse, ex 1. ad eumdem. Verius etiam censetur, Ioannem Ephesi Euangelium suum scripsisse post scriptam Apocalypsin & reditum ab exilio. Ita Epiphanius Hæres. 51. Beda lib. de Sex ætatibus mundi, & in Præfat. in Euang. Ioannis, D. Hieronymus lib. de Viris illustribus in Ioanne, & alij. Celeberrima propter sanctissimæ Deiparæ cum Ioanne mansionem, vt alibi notauimus: & posterioribus temporibus, propter plurimorum sanctorum Patrum conuentum atque Oecumenica comitia illustrissima. Sed quot fuerunt in hac ciuitate celebrata Concilia?

frequentiâ celebrium virorum, & Conciliis.

Tria: Primum anno Domini 431. sub Cælestino; & fuit vnum ex quatuor principalibus Generalibus. Secundum anno 432. sub eodem; sed schismaticorum primum conciliabulum. Tertium, & secundum conciliabulum, anno 449. sub Leone I. In præsentia de primo, de quo loquitur nostra Bethlehemitica scriptura, tractandum est.

Tria fuerunt, primum Catholicum, alia schismaticorum.

Concilium hoc Ephesinum fuit tertium ex quatuor præcipuis Generalibus, coactum Theodosio iuniore Imperatore & Cælestino I. Summo Pontifice. Conuenerunt in eo 200. Episcopi, vt in huius Concilij Historia habetur, & omnes tradunt: ex quibus Patriarchæ fuerunt, Cyrillus Alexandrinus, qui locum etiam Romani Pontificis obtinebat, Ioannes Antiochenus & Iuuenalis Ierosolymitanus; quamquam Ioannes, quia se adhuc in itinere constituto Concilij decretum factum fuerat, initio dissentire cœpit à Cyrillo; posteà tamen reconciliati sunt, atque idem senserunt.

Primum indictum à Cælestino Papa, Theodosio Iuniore fauente.

Ducenti in eo Episcopi.

Sed si 200. fuerunt absolute Episcopi, quare in scriptura nostra ponitur *priùs ducento-*

Dubij solutio.

centorum Patrum? an quia prius tot erant, & posteà eorumdem auctus sit numerus? an potius, quoniam tot vere fuerunt in Concilio; qui omnes tamen noluerunt condemnare Nestorium; qui à prædicto numero detrahi meruerunt, & detraxit eâ loquendi formâ nostra scriptura? Ita mihi probabiliter dicendum videtur; quoniam, vt notauit Coriolanus ad 1. cap. Canonum prædictorum ducentorum Patrum, vbi deponuntur qui cum Cælestio aut complicibus sentiunt, à Synodo Ephesina recesserunt quidam numero circiter triginta, qui deprehensi sunt Nestorij atque Cælestij sensa tenere. Fugerunt autem, nolentes vnà cum Patribus Nestorium condemnare: quos sancta Synodus omni Ecclesiastica communione priuauit, & Sacerdotij omne munus ademit, vt in eo Canone indicatur.

Episcopi Nestorij sectatores recedentes à Concilio Ecclesiastica priuantur dignitate.

Causa huius Concilij celebrandi fuit Nestorius, qui Christum in duas personas diuidebat, & Filium Virginis Deum, & ipsam Virginem Dei Matrem negabat. Has impiissimas hæreses nedum in Oriente disseminauit, sed etiam in Occidentem spargere studuit, dum suas conciones eisdem repletas, quas Constantinopoli habuit, ad Romanum Pontificem per Antiochum virum illustrem misit. Quibus perspectis, statim coacta Romæ multorum Episcoporum Synodo, cùm nefarij hominis mentem sensumque solerter inspexisset, sacro approbante Concilio, exitialem hæresim damnat. Et vt à radicibus tam perniciosi euellerentur errores, per Cyrillum, cui Pontifex suas partes commiserat, Oecumenicam Synodum in Oriente congregari curauit. Congregata fuit, & ad finem feliciter perducta: in qua nefaria acta & dogmata Nestorij damnata fuere; & debitus Christo & eius Genitrici honor redditus est. Nam multis Canonibus pronuntiatum & explicatum fuit, Christum esse verum Dei & hominis Filium, & sanctissimam Virginem Mariam esse verè Theotocon, veramque Dei Matrem; & oppositum sentientes, cum impio Nestorio, anathemate percussit. Ex multis hunc dumtaxat subiicio Canonem:

Causa Concilij fuit Nestorij hæresis, negantis Christum Dei Filium, & Virginem esse Dei Matrem.

Præsidet Pontifex per Cyrillum.

Canon Concilij. Cap. 1.

Si quis non confitetur Deum esse veraciter Emmanuel, & propterea Dei Genitricem sanctam Virginem (peperit enim secundùm carnem, carnem factum Dei Verbum, secundùm quod scriptum est, Verbum caro factum est) anathema sit.

Prostrata in sacro Concilio Nestoriana hæresi, Patres ipsius Concilij cum Imperatore & Maximiano, cui propter eius notissimam pietatem Constantinopolitana Sedes recèns commendata fuerat, à qua, propter summam impietatem, Nestorius deiectus fuit, Cælestino Pontifici, tamquam prostratæ hæreseis auctori, per Legationem deputatam plurimùm gratulati fuerunt. Et tunc Salutatio Angelica hoc additamentum, *Sancta Maria Mater Dei, ora pro nobis*, &c. accepisse creditur. Pulcheria verò Augusta templum insigne ad littus maris in honorem Dei Genitricis extruxit; sicque Augustissima illa Virgo, cui draco teterrimus laudes debitas inuidebat, amplioribus postmodum vocibus celebrata fuit. Prolixa est huius sacri Oecumenici Concilij historia; sed hæc pauca pro instituto satis.

Occasione Nestorianæ hæresis ingens Deiparæ exaltatio. *Niceph. lib. 14. c. 2.*

4. Η ΑΓΙΑ CΥΝΟΔΟC Η ΕΝ
ΧΑΛΚΗΔΟΝΙ ΤΩΝ ΧΑ ΚΑ
ΤΑ ΕΥΤΥΧΟΥC ϛ ΔΙΟCΚΟΡΟ
ΥΤΩΝ ΑΡΝΗCΑΜΕΝΟΝ ΕΙΝ ΕΔΥ
Ο ΦΥCΕΗΘΕΝ ΤΩ ΧΟ-ΟΤΗΝΤΕ ΘΕΙ
ΑΝϛ ΑΝΙΝ-Ν. CΥΝΗΘΡΟΙCΘΗΕ
ΠΙΜΑΡΚΙΑΝ ΟΥΚ ΕΠΟΥΛ
ΧΕΡΙΑC
ΩΡΙCΕΝ ΔΕ ΗΑΓΙ CΥΝΟ
ΔΟCϛ ΩΜΟΛΟΓΗC ΕΝ ΔΥ
Ο ΦΥCΕΙ CΕΝ ΤΩ ΧΩ ΘΕΙΑΝ
ΤΕϛ ΑΝΘΡΩΠΙΝΗΝ ΕΝ ΜΙΑ
ΥΠΟCΤΑCΕΙ ΑCΥΝΧΥΤΩC
ϛ ΑΔΙΑΙΡΕΤΩC ΚΑΙ ΑΝ ΕΘΕΝΑ
ΤΙCΕΝ ΙΥΤΥΧΗ ΚΑΙ ΔΙ
ΟCΚΟΡΟΝ.

✠ *Sancta Synodus Chalcedonensis 601. Patrum contra Eutychem & Dioscorum, qui negebant duas naturas esse in Christo, Diuinam videlicet & humanam, coacta est sub Marciano & Pulcheria. Definiuit autem sancta Synodus, & confessa est duas naturas in Christo, Diuinam scilicet & humanam in vna persona sine confusione ac diuisione, & anathemate feriit Eutychem & Dioscorum.*

Sancta Synodus Chalcedonensis quarta Generalis.

DECLARATIO.

Chalcedon Phrygiæ Allespontiæ vrbs, in Ponti Euxini ora sita, ab ea parte qua coëun-

Chalcedon Phrygia Allespontiaca.

coëuntibus terris angustum mare reddit, *Procerastis* ante dicta, dein *Compusa*, posteà *Cæcorum oppidum*, quod locum eligere nescissent eius conditores, septem stadia distans à Byzantio, tantò feliciore omnibus modis sede, vt inquit Plinius lib. 5. cap. 32. Meminit eius Ptolemæus lib. 5. cap. 1. Strabo lib. 12. qui eam dicit à Magarensibus conditam, atque Antoninus in suo Itinerario; celebris tamen ob in ea sanctorum Patrum celebrata Concilia. Et quot qualiaque illa fuerunt? Dico vnicum; sed omnino singulare, & quartum ex quatuor præcipuis Oecumenicis: & propter multitudinem Episcoporum, omnium maximum appellat Bellarminus de Incarnatione lib. 3. cap. 3. celebratumque fuit anno Domini 451. sub Leone I. Romano Pontifice.

Vnicum in ea celebratum Concilium anno salutis 451.

Patrum numerus.

Patres, qui ad hoc Oecumenicum conuenere Concilium, communiter in Conciliorum Codicibus & Ecclesiasticis Historicis 630. recensentur, sed in nostra scriptura 301. dumtaxat. An ad initium vel finem Concilij hæc respexit, & scriptores alij ad corpus ipsius Concilij, quando omnes expectati aderant, respexerunt? Ex illis Episcopis erant Patriarchæ, Dioscorus Alexandrinus, in eodem tamen mox eiectus & condemnatus; Anatholius Constantinopolitanus, & Iuuenalis Ierosolymitanus: & insuper Apostolicæ Sedis Legati Romani Pontificis locum tenentes, vt dicemus.

Legatus Papæ præsidet.

Sed quanam de causa, cuius consilio & mandato tot sanctorum Patrum cœtus Chalcedone conuenit? Respondeo, causam fuisse impiam hæresim Eutychetis & Dioscori, hortatu Marciani & Pulcheriæ, & Magni Leonis mandato.

Papæ Leonis I. mandato, & Marciani & Pulcheriæ Imperatorum hortatu coactum.

Causa, Eutychetis & Dioscori hæreses.

Ad horum intellectum sciendum, mortuo Theodosio Imperatore, voluntate sanctæ Pulcheriæ, ex Senatusconsulto delatum est Imperium Marciano. Cùm enim nullum præcessisset exemplum, vt Augusta sola moderaretur habenas Imperij, ipsaque Deo virginitatem vouisset, iamque ætate grandior esset, vtpote quæ annum quinquagesimum primum vitæ suæ ageret; salubre illud iniit consilium, vt coniugij titulo eueheret in Imperium virum ætate maturum, consilio grauem, continentia probatum; atque militari virtute vbique spectatum; sicque optimo Imperij regimini opportunè consuleret, vt tamen deuotæ Deo virginitatis integritati omnino prospectum esset. Nutu igitur ac voluntate diuina electus Imperator Marcianus, ipse & sua purissima pijssimaque Augusta Dei honorem zelantes, quem non parum labefactari cernebant propter exortas hæreses,

Nubit S. Pulcheria Marciano absque illius virginitatis voti præiudicio.

maximè indicatas Eutychetis & Dioscori, hortantur per Epistolas Pontificem, vt ad hæreses propulsandas, locum, tempus & modum congregandi Concilij præscribat. Annuit iustæ ac piæ petitioni sanctus Pontifex, vt constat ex illius Epistolis ad Augustos scriptis. Cumque per se ipse interesse non posset, interfuit per Legatos ad Imperatorem missos ac commendatos.

Marciani & Pulcheria ad Leonem epistola extant inter præambularia Concilij Chalcedonensis.

His intellectis, pijssimus Imperator publicam edidit sanctionem de Synodo Oecumenica Nicææ Bithyniæ Kalendis Septemb. celebranda. Optabat enim ibi contra hæresim Eutychetis Vniuersale Concilium celebrari, vbi primùm Ariana impietas damnata fuit. Concilij Præsides & Episcopi ad præfinitum tempus Nicææ peruenerunt: & pluribus diebus ibi expectato Imperatore interesse volente; cumque iustis de causis fuerit præpeditus, scripserunt ad Imperatorem Episcopi, vt (quia ipsorum plures, ob difficultatem & laborem itineris infirmitatibus alijsque angustijs affligerentur) conuentus ex more agi permitteret.

Est inter præambulas Concilij.

Ad hoc Marcianus Augustus rescripsit, visum esse Apostolicæ Sedis Legatis, ne absque Imperatoris sententia Synodus ageretur, seque propediem affuturum pollicitus est: sin autem aduentum maturare non liceret, hortatus est eosdem, vt se Chalcedonem conferrent. Cùm interea Illyricum, ob metum imminentis barbaricæ inuasionis, perturbari audiuisset, adeoque non videretur esse tutum ob bellicas expeditiones Constantinopoli longè recedere, decima Kalend. Octobris Patres Nicææ congregatos, iteratis litteris, Chalcedonem Constantinopoli propinquiorem conuocauit. Et ita liquet, ob hæreses, & singulariter Eutychetis & Dioscori, hortatu Marciani & Pulcheriæ Imperatorum, & Pontificis iussu & auctoritate fuisse hoc Concilium congregatum.

Causa collecta Synodi Chalcedone.

Chalcedone ergo in gloriosissimæ Virginis Mariæ Ecclesia congregatis Augustis, & Patribus secundùm ordinem dispositis, præsidentibus Paschasio & Lucentio Episcopis, Bonifacio & Basilio Presbyteris, summi Pontificis Legatis; isti denuntiauerunt, Dioscorum, quod sine auctoritate & consensu Pontificis Vniuersale Concilium congregasset, eique contra omnem antiquitatem & consuetudinem præsedisset, Decreto Concilij & Patrum consensu amouendum à dextro honorifico, quem vt Alexandrinus Patriarcha occupabat, loco: & velut reus diiudicandus, iussus est in medio sedere: qui posteà per eosdem Legatos Episcopali dignitate nudatus, & ab omni Sacerdotali opere.

Sess. 7.

Dioscorus honore ac dignitate priuatus.

opere factus extortis, vt habetur Act. 3. huius Synodi.

& vnà cum Eutyche & sua hæresi damnatus.

In isto Concilio Eutyches & Dioscorus cum sua hæresi in Christum Dominum damnari fuerunt. Dicebant isti primò, in Christo post Incarnationem vnam tantùm fuisse & esse naturam: non enim putabant posse aliter defendi contra Nestorium, esse vnum Christum, & non duos.

Dioscori & Eutychis hæreses.

Deinde dicebat Eutyches, vnam esse factam naturam ex Diuinitate & carne; idque ex conuersione Diuinitatis in carnem, quia scriptum est Ioan. 1. *Verbum caro factum est.* Tertiò asserebat ex præcedenti dicto, Verbi naturam passam, mortuam, sepultam fuisse: & hoc ideò; quia non putabat aliter posse refelli Nestorium, qui Christum Deum natum & passum negabat, nisi Diuinitas Christi nata & passa ostenderetur. Quartò asserebat, Christi carnem non esse eiusdem naturæ cum nostra, neque Verbum in veram carnem esse conuersum, sed in carnem quamdam apparentem & fantasticam; ita vt Verbum potiùs simulauerit se hominem & natum & mortuum esse, quàm reuerà fuerit. Ratio eius est, quia videtur indignum Deo, quòd vera caro fuerit, & verè natus, passus & mortuus sit.

Aduertit Cardinalis Bellarminus lib. 3. de Christo cap. 2. 3. & 4. qui pluribus hanc hæresim explicat & refellit, hanc hæresim fuisse ante tempora Eutychetis: nam idem anteà docuerat Apollinaris, vt testatur Epiphanius Hæresi 77. Augustinus Hæresi 55. & Vincentius Lirinensis in suo Commentario. Eamdem quoque hæresim refellunt sine nomine auctoris Athanasius Epist. ad Epictetum, Ambrosius lib. de Incarnat. Dom. myst. cap. 6. & Cyrillus lib. de Recta fide ad Theod. qui omnes mortui erant quando Eutyches exortus est. Adscribitur tamen Eutycheti, quòd illius præcipuus propugnator fuit cum Dioscoro.

In Christo duæ perfectæ ac distinctæ naturæ, in vna Verbi persona subsistentes.

Igitur cum Catholica fides semper docuerit, in Christo post Incarnationem duas integras & perfectas naturas, Diuinam & humanam, quæ quidem sine vlla confusione vel permixtione in vna persona Verbi subsistant; item naturam Diuinam neque natam neque passam esse, sed solùm humanam; ac demum illam humanam esse ac fuisse eiusdem speciei cum nostra; quod indicauit Ioannes 1, 14. dum dixit, *Verbum caro factum est, & habitauit in nobis.* non factum est vt aqua facta est vinum, sed, vt Aaron à Deo factus fuit Sacerdos, & Dauid Rex; &, carne sibi hypostaticè vnita, in ea habitare dignatus est. Oecumenica Synodus contrariam hæresim cum suis auctoribus ac propugnatoribus exclamando

Anathematizantur opposità docentes.

damnauit; &, *Anathema ei qui dixit ista, anathema eis qui ista dixerunt.*

Posteà Actione 5. Patres in Symbolo posuerunt hoc modo: *Confitemur in nouissimis diebus Filium Dei vnigenitum, in duabus naturis inconfusè, immutabiliter, indiuisè, inseparabiliter agnoscendum, numquam sublata differentia naturarum propter vnionem.* Idem posteà in pluribus aliis Conciliis statutum fuit. Et depositio Dioscori, & huius & Eutychetis hæresis, cum aliis quæ fidem respiciunt in Oecumenica Synodo statuta, fuerunt à summo Pontifice Apostolica auctoritate confirmata.

✠ Η ΑΓΙΑ ΠΕΜΠΤΗ CY
ΝΟΔΟC ΤΩΝΕΚΑΤΟΝΕΞ
ΗΚΟΝΤΑΤΕC ΑΡΩΝΕΠΙC
ΚΟΠΩΝ Η ΓΕΝΟΜΕΝΗ ΚΑΤΑ
ΤΩΝ ΟΜΟΦΡΟΝΩΝ ΝΕCΤ
ΟΡΙΟΥ ΕΤΙΤΕ ΚΕΩΡΙΓΕΝ
ΟΥC ΤΟΥ ΦΗCΑΝΤΟC *ΠΡΟΥ *προϋπάρξιν*
ΠΑΡΞΗΝ ΚΕΑΠΟΚΑΤΑCΤΑC
ΙΝ ΨΥΧΩΝ CΥΝΗΘΡΟΙCΘΗ
ΕΠΙΙΟΥC ΤΙΝΙΑΝΟΥ ΤΟΥ ΜΕΓΑΛΟΥ
ΕΒΕΒΑΙΩC ΕΔΕ Η ΑΓΙΑ CΥ
ΝΟΔΟCΚΕ ΕΚΥΡΩCΕ ΤΑC ΠΡ
Ο ΑΥΤΗCΚΕΩ ΜΟΛΟΓΗCΕΤ
ΗΝ ΜΗΤΕΡΑ ΤΟΥ ΚΥΡΙΟΥ ΘΕΟΤ
ΟΚΟΝ *ΑΝΤΕΜΑΤΙCΑCΑΝ *ἀναθεματίσασα*
ΕCΤΟΡΙΟΝ ΚΕ ΤΟΥCΟΜΟΦ
ΡΟΝ ΑCΑΥΤΩΚΕΩΡΙΓΕΝΗΝ
ΤΟΝ ΕΙΡΗΚΟΤΑ *ΠΡΟΥΠΑΡ *προϋπαρξιν*
ΞΗΝΚΕ ΑΠΟΚΑΤΑC ΤΑCΙΝ
ΨΥΧΩΝ

Sancta quinta Synodus Generalis, & II. Constantinopolitana.

✠ *Quinta Synodus 164. Episcoporum, quæ habita est contra sectatores Nestorij, & contra Origenem; qui asseruit, animas hominum existere ante corpora, & omnes postremò saluatum iri. Coacta est sub Magno Iustiniano. Hæc autem sancta Synodus approbauit & confirmauit alias Synodos ante ipsam habitas, & confessa est Matrem Domini Dei parentem; atque*

atque anathemate ferit Nestorium, & qui cum ipso sentiunt, & Origenem; qui dixit animas existere ante corpora, & eas postremò saluatum iri.

DECLARATIO.

Duplex quinta Synodus, particularis & Generalis. Aduertendum, in 2. Tomo Conciliorum cuiusdam Synodi mentionem fieri sub nomine quintæ Synodi, quæ quatuor actionibus continetur, celebrata anno Domini 536. sub Agapito & Menna. Sed est & alia quinta principalior anno Domini 553. sub Vigilio summo Pontifice & Iustiniano seniore celebrata. Aliqui, propter nominis conuenientiam, & quia vtraque Constantinopoli celebrata, arbitrati fuere hanc illam esse: sed non bene, vt notauit Bellarminus lib. 1. de Conciliis cap. 5. nam illa hanc præcessit; illa particularis, ista Vniuersalis. Nostra Bethlehemitica scriptura intelligenda est de hac posteriori Synodo, vt ipsa indicat, & statim amplius apparebit.

Hæc nostra Generalis. Hæc Synodus quinta est in ordine ad alias Generales, vt illius indicat nomen, sed secunda ex Constantinopolitanis. Oecumenicam verò & Vniuersalem fuisse attestatur Concilium Nicænum II. Act. 2. his verbis: *Itaque cùm sancta Vniuersalis quinta Synodus Constantinopoli esset congregata; communi & generali anathemate reiecti sunt Origenes & Theodorus Episcopus Mopsuestia*, &c.

Episcoporum numerus. Conuenerunt ad hanc Synodum, vt illius habet Historia, 165. Episcopi; nostra scriptura 164. recenset; sed parum refert: è quibus erant Patriarchæ, Eutychius Constantinopolitanus, Apollinaris Alexandrinus, Domninus Antiochenus, & Eustochius Ierosolymitanus; qui tamen non per se, sed per Legatos suos interfuit. Papa non interfuit nec per se nec per Legatos: Synodum tamen per libellum confirmauit, vt Nicephorus scribit lib. 17. cap. 27. *Confirmata à Vigilio Romano Pontifice.*

Eutychius nomine Pontificis præfuit. Sed quis illi præfuit? Eutychius Mennæ successor, & non ipse Menna: ille enim, scripta ad Vigilium Epistola, professus est, præsidentiam non sibi; sed Vigilio Pontifici iure deberi, si Concilio interesse vellet. *Petimus*, inquit Eutychius, *præsidente nobis vestra beatitudine, de tribus capitulis quæri & conferri.* Vnde Zonaras in Vita Iustiniani; *Sub hoc*, inquit, *quintum Concilium est coactum centum sexaginta quinque Episcoporum; quorum princeps fuit Vigilius Papa Romanus.*

Causa Concilij, Nestorij & Origenis hæreses. Causæ huius congregandi Concilij duæ præcipuæ assignantur, hæreses Nestorianorum, & hæreses Origenistarum. Sciendum itaque, quòd Imperator limites Imperij sui prætergressus, ad vniendos Ecclesiæ Catholicæ Eutychianos & Acephalos, hortatu Theodori Episcopi Cæsareæ Cappadociæ, de trium Capitulorum damnatione edictum promulgarit: scilicet, Primò, quod Synodus Chalcedonensis laudes susceperit Theodori Mopsuesteni Episcopi. Secundò, quòd Epistolam Ibæ, quæ per omnia Nestoriana cognoscitur, Synodus ipsa iudicio suo pronuntiauerit Orthodoxam. Tertiò, de Theodoreto Episcopo Cyri in Chalcedonensi Concilio recepto. Cùm ergo contra hæc tria Capitula Iustinianus edictum promulgasset, Vigilius verò edicenti obstitisset, vtriusque consensu tandem constitutum fuit, vt, sublato edicto, controuersiæ decisio ad Vniuersalis Concilij congregationem suspenderetur. Quòd cùm Imperator prout conuentum fuerat præstitisset, auctoritate Vigilij hanc Synodum conuocauit.

Etiam tunc temporis euulgabantur hæreses Origenis; quæ cum auctore ac sectatoribus eius damnari debuerunt. Et inter multas Origenis hæreses duæ in nostra scriptura memorantur: altera, omnes animas existere ante corpora; altera, omnes animas tandem saluandas: adde idem sensisse etiam de dæmonibus; ac proinde infernum prorsus euacuandum. Ita referunt & refellunt Epiphanius Epist. ad Ioannem Ierosolymitanum, Augustinus lib. 21. de Ciuit. cap. 17. Hieronymus in cap. 3. Ionæ, & Gregorius lib. 9. Moral. c. 45. & 46. & lib. 34. cap. 12. & 13. *Origenis hæreses duæ.*

Quantum ad primam causam, examinatis illis tribus Capitulis, & Nestorij erroribus, pluribus habitis collationibus, in octaua & vltima recitata est sententia contra Theodorum Mopsuestenum, Ibæ Epistolam, & Theodoreti scripta aduersus Cyrillum. Ad finem sententiæ appositi sunt anathematismi contra Nestorij & Eutychetis hæreses, & aduersus tria Capitula.

Quantum ad secundam causam & errores Origenis, dico non peculiarem, sed tantùm communem fieri in Concilio mentionem, dum simul cum aliis hæreticis damnatur. sic enim habetur in 11. anathematismo: *Si quis non anathematizat Arium, Eunomium, Macedonium, Apollinarem, Nestorium, Eutychem, Origenem, cum impiis eorum conscriptis, & alios omnes hæreticos, qui condemnati & anathematizati sunt à sancta Catholica & Apostolica Ecclesia, & à prædictis quatuor Conciliis, & eos qui similia prædictis hæreticis sapuerunt, vel sapiunt, & vsque ad mortem in sua impietate permanserunt vel permanent, talis anathema sit.* *Cap 11. In genere damnatur.*

Verùm etsi particularis mentio errorum Origenis non fiat in ista Synodo; illorum tamen tractatio non fuit omissa, quemadmodum alij prodiderunt Scriptores, Zonaras in Vita Iustiniani, Nicephorus lib. 17. cap. 27. S. Gregorius lib. 1. Epist. 24 Euagrius lib. 4. cap. 38. & alij. Et fortasse scripto consignati non fuerunt Origenis errores, & cum anathematisimis particulariter recensiti; tum quia non propter illos præcipuè fuit Synodus congregata; tum quia anteà anno Domini 399. in alio Concilio, Synodo Alexandrina sub Anastasio celebrata, luculenter relati & reiecti fuerunt, vt de eo tradunt illius Scriptores.

Peculiariter etiam condemnati. De vtroque tamen errore placet vnum verbum subnectere: de primo, illum vt Priscilliani damnatum fuisse in Concilio Bracarensi prouinciali, anno Domini 563. celebrato, vbi Can. 6. dicitur: *Si quis animas humanas dicit priùs in cælesti habitatione peccasse, & pro hoc in corpora humana in terram deiectas, sicut Priscillianus dixit, anathema sit*

De secundo, dico illum clarè refelli Matthæi 25, 41, & 46. in illa Saluatoris sententia: *Ite maledicti in ignem æternum, qui paratus est diabolo & angelis eius.* Et ne forte responderent ignem esse æternum, sed non mansionem in igne, concludit Dominus: *Et ibunt hi in supplicium æternum, iusti autem in vitam æternam* Vide Augustinum lib. de Fide & operibus cap. 15. Tom. 4. & Apocalyps. 20, 10. *Diabolus, qui seducebat eos, missus est in stagnum ignis & sulphuris: vbi bestia & pseudopropheta cruciabuntur die ac nocte in sæcula sæculorum.* Et determinatis subsecuta est 165. Episcoporum subscriptio; Conciliumque confirmatum fuit nedum à Vigilio Papa, sed etiam ab aliis eidem in auctoritate succedentibus, Gelasio, Gregorio Magno, Leone II. & Adriano, vt notat Coriolanus in Summa Conciliorum in isto Concilio. *Subscriptũ à 165. Patribus, & à Pontificibus multipliciter confirmatum.*

✠ Η ΑΓΙΑ ΕΚΤΗ CΥΝΟΔΟC

ΗΓΕΝΟΜΕΝΗ ΚΑΤΑ ΤΑC ΕΡΓΙΟΥ

ΚΕ ΚΥΡΟΥ ΤΩΝ ΦΡΟΝΗCΑΝ

ΤΩΝ ΕΝΘΕΛΗΜΑ ΚΑΙ ΜΙΑΝΕ

ΝΕΡΓΕΙΑΝ ΕΠΙΤΩΝΔΥΟ *ΟΥCΙΟΝ *(margin: * ΘΤΩΝ)*

ΤΟΥ ΧΡΙCΤΟΥ *CΥΝΗΡΟΙCΘΗ

ΤΟΥ ΧΡΙCΤΟΥ CΥΝΗΘΡΟΙCΘΗ *(margin: * Tria ista verba videntur abundare.)*

ΕΠΙΚΩΝΤΑΝΤΙΝΟΥΤΟ

ΥΕΓΓΟΝΟΥ ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ

ΕΒΕΒΑΙΩC ΕΔΕ Η ΑΓΙΑ CΥΝ

ΟΔΟC ΚΕ ΕΚΥΡΩC ΕΤΑC ΠΡΟ

ΑΥΤΗC *ΟΜΟΛΟΓΗΟΑCΑΤΑΦ *(margin: * ΟΜΟΛΟΓΗΣΑΣ)*

ΥCΙΚΑ ΙΔΙΩ ΜΑΤΑΤΗC ΘΕΟΤΗ

ΤΟC ΚΑΙΑΝΘΡΩΠΟΤΗΤΟC ΤΟΥ

ΧΡΙCΤΟΥ Η ΓΟΥΝ ΔΥΟΘΕΛΗΜΑ

ΤΑΚΕΔΥΘΕΝ ΕΡΓΕΙΑC ΚΕΑ

ΝΕΘΕΜΑΤΙCΕ *CΕΡΠΟΝSΚΥΡΟΝ. *(margin: * ΣΕΡΓΙΟΝ)*

✠ *Sexta sancta Synodus habita contra Sergium & Cyrum, qui vnicam voluntatem & vnam operationem in duabus Christi substantiis inesse sentiebant, collecta est sub Constantino Heraclij nepote. Approbauit autem sancta Synodus, & confirmauit alias Synodos ante ipsam habitas; & confessa est naturalia idiomata Diuinitatis & humanitatis Christi, id est, duas voluntates & duas operationes: atque anathemate percussit Sergium & Cyrum.* *Sancta sexta Generalis Synodus, & tertia Constantinopolitana.*

Declaratio.

Hæc Synodus, de qua nostra Bethlehemitica scriptura loquitur, est in ordine ad alias Generales sexta, & tertia Constantinopolitana. *Locus Concilij.* Habita namque fuit Constantinopoli in Secretario sacri Palatij, quod cognominatum est Trullus; ideò fortasse, quod ipsum Secretarium eiusmodi Trullo fastigiatum, testudine sursum erecta, sua rotunditate hemisphærium conficeret: nam apud eos qui scripserunt de ædificiis Constantinopolitanæ ciuitatis, item apud Anastasium in Vita Sergij, Trullus, siue Trulla, significat sublimem fornicem desuper in altum porrectum, & in rotundum concameratum, quem Italicè dicimus *Cuppula*, Hemisphærium propriè. Baronius in Annalibus anno 680. n. 41. *Trullus quid significet.*

Inchoata fuit hæc Synodus anno salutis 680. & sequente absoluta. Auctoritate Agathonis Papæ, hortatu, ope & consilio Constantini Pogonati, Imperatoris piissimi, congregata fuit, vt patet ex eadem sacra ad Dominum Papam scripta; vbi summa obtestatione illum rogat, & monet, vt ad pium hunc conatum promouendum Legatos suos mittere velit. Hæc sunt verba ipsius: *Postquam igitur tempus recipit perfectam congregationem fieri, adhortamur vestram paternam Beatitudinem per præsentem nostram piam sacram dirigere viros vtiles,* *Celebrata auctoritate Agathonis Papæ, & ope Constantini Pogonati.*

les, modestos, notitiam habentes totius à Deo inspiratæ doctrinæ, & peritiam irreprehensibilem habentes dogmatum, indutos personam vestræ Apostolicæ Sedis, eiusq; Concilij deferentes & libros quos oportet proferri, & omnem auctoritatem habentes, &c.

Idem aliter tradit Bethlehemitica scriptura.

De Constantino idem etiam dicunt Paulus Diaconus in Vita Constantini I V. & alij. Nostra scriptura idem sub alijs verbis; Constantini videlicet *Heraclij nepotis*, & verè: quia hic Constantinus I V. fuit filius Constantini III. filij Heraclij Imperatoris. Et meritò mihi videntur indicati illius parentes, cùm sua virtute illorum fuerit impietatem detestatus: quandoquidem illi Monothelitæ & Monothelitarum fautores, & iste pius Catholicus & acerrimus hostis hæresis Monothelitarum, qui labori & sumptibus non pepercit, vt hac Generali Synodo congregata, funditus cum suis sectatoribus proscinderetur. Hoc benè aduertit Martinus Polonus in Supputationibus anni 670. num. 10. de isto Imperatore in hunc modum loquens: *Insurrexit contra Monothelitas, quos pater & auus protraxerant, satagens eorum opiniones delere. Pro quo & sextam Synodum Vniuersalem congregauit Constantinopoli, in qua fuerunt* * *ducenti octoginta nouem Episcopi. Quæ Synodus in vno Domino nostro Iesu Christo duas naturas, & duas voluntates declarauit.*

Impia parentum vestigia non est secutus pius Constantinus Pogonatus.

* In alio exemplari est 190.

Numerus Episcoporum.

Quantum ad numerum Episcoporum, nihil dicit nostra scriptura; tamen fuisse 289. dixit citatus Paulus Diaconus, vt etiam nunc adductus Martinus Polonus. Vērùm hic idem anno 678. num. 10. in Agathone de hac ipsa Synodo agens, dicit fuisse 264. Beda, Rhegino, Ado Viennensis, & Freculphus in Chronico, solum 150. Patres numerant, vt tradit Bellarminus libro 1. de Concilijs cap. 5. Patriarchæ fuerunt duo, Georgius Constantinopolitanus, & Macharius Antiochenus: nam Alexandrinæ & Ierosolymitanæ Ecclesiarum solùm Legati quidam adfuerunt. Sanctus quoque Pontifex Agatho per suos Legatos interfuit & præfedit.

Agatho præsedit per Legatos.

Causa, Sergij hæresis, vnicam in Christo voluntatem ponentis.

Causam huius celebrandi Concilij, in eiusdem prima sessione, Sedis Apostolicæ Legati explicuerunt; nimirum Sergij, eiusque Successorum in Constantinopolitana Sede Episcoporum, nouam hæresim, vnicam in Christo esse voluntatem & operationem: quam secuti fuerunt, præter alios Monothelitas, Cyrus Alexandrinus, & Macarius Antiochenus Episcopus. Fuit, in Concilio hæc causa accurate discussa, & inuenta sacris Oecumenicis & sanctis Patribus contraria, vna cum illius sectatoribus damnata fuit.

Igitur Actione 13. eiusdem Concilij, aduersus hæreticos hosce, Cyrum, Sergium, Pyrrhum, Paulum, & Petrum, nominatim recensitos, lata est sententia condemnationis. Macarium etiam Antiochenum damnatum & depositum fuisse, etsi hic non fiat mentio, ex eo probat Conolanus, quòd in singulis sequentibus Actionibus Antiochenus Episcopus Theophanes recenseatur certè in Marij locum suffectus; & deprauatum fuisse Conciliorum Codicem arbitratur. Ratio id persuadet; quia si in eadem fuit cum alijs culpa, & in pœna socius esse debuit.

Damnati cum, citatoribus.

Hoc Concilium communi Ecclesiæ sententia approbatum fuit, & inter alia Oecumenica recensitum. Vide Conolanum & alios.

Approbatum communi Ecclesiæ consensu.

SCA SYNOD' NIENA. II. CCC.
LXVII PATRV CONTRA. IMPVG
NATORES. SCARV YMAGINV CO
GREGATA SVB CONSTANTINO. ET
YRENA. MATRE EI'; DECREVIT. AVT
SCA. SYNODVS VT SCOR. YMAGINES OB
IPSORV VENERATIONE. HONORENTV
QVEADMODV SEE CRVCIS SIGNVM
PPC CRVCIFIXI RECENTIA
RANT. ANATHEMATIZAV. &o. V
COSTANTINS. IMPIISS IM
RES. ANASTASIV ETIA. ETO
NTS. ATQ NICITITVT. . . .
TINOPOLITA . . . .
CESNOIC . . . .
RVYM . . . .

Sancta secunda Nicæna Synodus & septima Generalis.

DECLARATIO.

Hæc scriptura vltima est ex his, quæ in nostro Bethlehemitano sanctæ Mariæ Deiparæ templo referunt sacras Synodos, exarata, vt patet, non Græcis litteris, vt præcedentes, sed maioribus Latinis satis abbreuiatis, & non parum corrosis ac deficientibus: verumtamen ex superstitibus perfectè licet cognoscere argumentum Concilij.

cilij in ea contentum. Et quodnam illud?

Septimum Nicænum Concilium hortatu Constantini VI. & Irenæ matris Augustorum, & consentiente Adriano Papa congregatum.

Est septimum Generale, & secundum in ciuitate Nicææ Bithyniæ celebratum anno Domini 787. vt alia iussu Romani Pontificis, hortatu & auspicijs Imperatoriis, Adriani videlicet Papæ, & Constantini VI. & Irenæ matris Augustorum. Ita apparet in sacra illa Diuali Epistola, quam Constantinus & Irena ad Adrianum transmiserunt, dicentes inter alia: *Nunc constanter cum mundo corde & vero cultu, quæ ad Deum pertinent, vnà cum omnibus subditis nostris, & his Sacerdotibus doctißimis locuti sumus, & cum Concilio decreuimus, vt fieret Vniuersale Concilium. Et rogamus vestram Paternam Beatitudinem, vt det seipsum*; hoc est, consensum & approbationem; paulò pòst enim subiungunt: *Ascendat huc in stabilitatem & firmitatem antiquæ traditionis super venerabilibus imaginibus.* & paulò infrà: *Et tamquam verus primus Sacerdos, & is qui in loco & Sede sancti & superlaudabilis Apostoli Petri præsidet, sicut dictum est, ascendat.*

Piæ ac iustæ petitioni gratum exhibuit assensum Pontifex, & ipsius auctoritate Concilium congregatum fuit: & cùm per se interesse nequiuerit, per suos Legatos interfuit, ipseque Concilium approbauit.

Episcoporum numerus.

Conuenerunt in eo Episcopi, si Psello credimus, 350. Cedreno 358. Plures recenset nostra scriptura, scilicet 367. è quibus Patriarcha vnus fuit Tharasius Constantinopolitanus: ceterorum Patriarcharum solum Legati interfuerunt; & Adrianus per suos Legatos præsedit. Quare benè ex his possumus colligere cum Bellarmino lib. 2. de Imaginibus Sanctorum cap. 12. Concilium hoc Generale legitimum, si aliud fuit, hoc certè fuisse.

Causa, imaginum deuastatio.

Vide Molanum de Picturis lib. 2. c. 2. & 3.

Causa huius congregandi Concilij fuit sacrarum imaginum deuastatio, quæ Græco sed vsitato vocabulo Iconomachia dicitur; quæ in Oriente originem traxit. Pòst Monothelitarum hæresim in sacra sexta Oecumenica Synodo damnatam, prodiit mox Iconomachorum error & furor in sacras imagines: quomodo verò id acciderit, breuiter explicandum. Scribit in Chronicis Sigebertus, Philippicum anno 712. iugulasse Iustinianum Imperatorem, & Imperium ipsius occupasse.

Philippicus iugulato Iustiniano Imperium occupat.

Occupato autem Imperio, cùm Monothelita esset, noluit sextam Synodum recipere; sed, vt habet Paulus Diaconus, ad Constantinum Papam praui dogmatis litteras direxit.

Sex Synodorum imagines demoliuntur.

Hac quoque occasione picturam sanctarum sex Synodorum Vniuersalium, quæ in vrbe Regia habebatur, iussit deleri, & Sanctorum statuas & imagines ex omnibus templis eradi: Cyrum Catholicum Patriarcham ex vrbe eiicit, surrogatque Ioannem Monothelitam & Iconomachum; Anastasium fautorem Catholicæ fidei, & sancti sexti Concilij prædicatorem, regno expulit, oculisque priuauit. Hic verò cum primo Imperij sui euoluto anno classem in Alexandriam contra Saracenos dirigeret, medio itinere ab exercitu deponitur; & ab eodem Theodosius in Imperio coactus successor confirmatur.

Ab exercitu imperio exuitur.

Theodosius mox vt Regnum accepit, picturam sex Synodorum à Philippico deiectam pristinum in locum erexit. Refert ista Paulus VVarnefridus, Diaconus Aquileiensis lib. 6. de Gestis Longobardorum cap. 10. 11. & 12. qui floruit Caroli Magni ætate, & Beda Anglo-Saxo lib. de Temporibus.

Eius loco suffectus Theodosius & imagines restituit.

At non diu durauit restituta religio: octauo enim post mense Imperium cogitur abdicare; & Leo Tertius, qui patriam habuit Isauriam, dignitatem Imperij, ait Zonaras, præter dignitatem consequitur. Cum Deo enim pugnat, & contra reuerendas imagines insanit. Terribili rugitu venerandas imagines inuadit, grauissimamque persecutionem excitat, multos detestandæ suæ voluntati aduersos punit, & Martyres facit.

Imperio renuntiat.

Leo Tertius Imperium assumens, qui in venerando imagines debacchatur.

Vide Paul. Diac. lib. 6. Hist. Longobardor. cap. 14.

Niceph. in Annal. Constantinop. l. 21. & alij.

Ab isto Leone filius Constantinus Copronymus dictus; quia cùm in sancta aqua mergeretur, excreuit: quia paternæ impietatis æmulus erat, Imperij collega assumitur, & cum patre imperat annis viginti & vno, post patrem verò annis vigintiquinque. Horum errori Germanus Patriarcha non consentiens, à propria Sede depulsus est; & in eius locum Athanasius Iconomachus intrusus, qui totidem annis sedit Patriarcha quot Leo Imperator, hoc est annis 24.

Moriente Leone, Romanum Imperium vnà cum paterna impietate ignominiosus eius filius Constantinus Copronymus suscepit, qui patris impietatem longo interuallo superare studuit: delectatus est enim magicis maleficiis & luxuriis, cruentisque sacrificiis & dæmonum inuocationibus, similibusque sceleribus: & nedum in Sanctorum imagines, sed etiam in eorumdem venerandas Reliquias debacchatus est. Vide Ioannem Zonaram Tom. 3. & Nicephorum Rerum Romanarum lib. 22.

Moriente Leone, in Imperio & impietate successit filius eius Constantinus Copronymus dictus.

Post Constantinum Imperio potitus est filius eius Leo Quartus, eodem impietatis & crudelitatis morbo laborans quo pater & auus. Lege Zonaram. Et nos quid de hisce scribat hæc nostra sacra Nicæna Synodus Actione 6. referemus.

Post eum [illegible] Leo IV.

Continuam crudelitatem & ipsi Principes, Duces & falsi Episcopi exercuerunt. Sed qua-

[illegible]

nam lingua calamitatem istam poterit exprimere? Nam quot terrores, persecutiones per omnes ciuitates, custodia, Monachorum flagellationes, carceres, multis his annis extitere? Taceo pedicas, catenis ligatos pedes, sacrorum vasorum ablationem, librorum exustionem, sanctorum templorum profanationes, sanctorum Monasteriorum in mundana hospitia & habitacula translationes, quòd scilicet in iis pietatis & religionis studiosi viri habitarent: post raptum substantiæ & bonorum, transmigrationes in barbaras nationes, existimantium se posse Apostolicè meliorem vitam inter gentes, quàm apud suos, ducere. Et quod omnium grauissimum est, in hunc vsque diem profanatio ista ministeriorum apud quosdam adhuc manet. Et pro sacris hymnis & voce lætitiæ, in tabernaculis iustorum, cantica meretricia & satanica melodia audiuntur: & pro genuflexionibus, saltationes theatrales celebrantur. His adijce pericula, turbationes, vexationes, verbera, pœnas, oculorum extritiones, narium amputationes, linguarum abscissiones, inhonestas fugas & exilia piorum, qui per omnem terram dispersi sunt: sanctarum facierum adustiones, barbæ vellicationes adustionesque, virginum, postquam Christo dedicatæ fuerant, impias & violentas nuptias; & quod vehementissimum est malorum, cædes. Hi sunt fructus horum hominum, qui contra veritatem insurgunt. Hactenus sancta Synodus.

Mortuo Leone fideles respirant

Leone IV. post quadriennium mortuo, Catholici nonnihil respirarunt sub vidua eius Irena & filio eius Constantino pijssimis Augustis: qui vt tot malis occurrerent, vt ante dictum, Oecumenicam fieri Synodum studuerunt. Et tantò magis, quia (vt narratur Act. 1. in Epistola Constantini & Irenæ ad Concilium scripta, & in Apologia Tarasij, quæ extat apud Theophanem & Anastasium in translatione Concilij VII.) cùm Paulus Patriarcha Constantinopolitanus, ob simulatam fidem & iuramento confirmatam perfidiam Iconomachiæ, pœnitentiam acturus thronum reliquisset, vitamque monasticam suscepisset, dixit: *Nisi Synodus Vniuersalis fiat, & error, qui est in medio vestri, corrigatur, salutem non habebitis.* eoque dicto designatum successorem Tarasium adeò commouit, vt nonnisi sub promissione Oecumenici Concilij celebrandi oblatum munus Episcopale acceptare voluerit.

Constantinus VI. Imperij successor cum Matre Irena tot malis Concilio occurrere satagunt.

In eo sancitum, vsum & venerationem sanctarum imaginum licitam & vtilem esse.

Congregata itaque Generali Synodo, acerrime disputatum est de licito vsu ac veneratione sacrarum imaginum; & communi consensu sancitum, licitum esse pingere ac venerari sanctas imagines, ad modum & formam venerandæ & viuificantis crucis; è coloribus & tessellis, aut alia quauis materia commode paratas dedicare, & in templis Sanctis Dei collocare, &c. maxime autem imaginem Domini & Dei Seruatoris nostri Iesu Christi; deinde intemeratæ Dominæ nostræ Deiparæ, venerandorum Angelorum, & omnium deinde sanctorum virorum, &c. Contrariumque tenentes, & qui sacras imagines idola appellat, & Christianos illas adorantes vt Deum adorare asserunt, anathemate percussit; & similiter illos qui scienter cum huiusmodi communicat; etsi minori sint quàm prototypa veneratione habenda. Vide Coriolanum hic in Annotatione.

Approbata fuerunt sex alia Vniuersalia Concilia & heretici damnati à Synodo Nicæa, quæ similiter Pontificia facta auctoritate firmata.

Præter ista & alia salubriter ordinata, sancta, magna & Vniuersalis Nicæa Synodus II. primò approbauit sex Vniuersales Synodos; & damnauit omnes hæreticos, quos prædictæ Synodi anteà damnauerant: & hæc in nostra Bethlehemitica innuuntur scriptura. Et fuit hæc Synodus Pontificia auctoritate stabilita, & vt oraculum Spiritus sancti habita.

Pro fine ac coronide explicationis Synodalium picturarum & scripturarum nostri Bethlehemitici templi, placet vnum aduertere; ex quo fortasse dijudicabitur illarum delineationis ratio. Philippico primo Iconomacho imperante, Romanæ Ecclesiæ præfuit Constantinus, qui pro imaginibus primam celebrauit Synodum Romanam: litteras enim, Diacono teste, falsi dogmatis à Philippico directas Apostolicæ Sedis iudicio respuit: picturam quoque sex Synodorum, quam Philippicus iusserat deleri, ipse Romæ in porticu sancti Petri iussit fieri. Hac ipsa ratione credo, pios fideles in Terra hac sancta in sancto hoc Mariano templo curasse accurate ac artificiose delineari Concilia & eorumdem argumenta præcipua, & Patres: vt quod Constantinopoli deperditum, velut Romæ, ita hîc restauraretur, contra omnes Iconomachos, & præsertim Constantinum Copronymum, qui nedum imagines sacras contempsit, sed insuper sacram Oecumenicam Synodum concursum profanorum hominum appellare ausus fuit. Igitur vt hi & similis farinæ homines confunderentur, antiqua & laudabilis consuetudo, quæ semper in Ecclesia floruit circa imaginum cultum & sacrorum Conciliorum celebrationem magis magisque eluceseeret, nedum Christi Domini, viuificæ Crucis, sacri Euangelij, sanctissimæ Deiparæ, sanctorum Angelorum & aliorum Diuorum imagines, sed ipsorum Conciliorum, cum scripturis ipsis musiuo nobili opere appictæ fuerunt. Et hæc de his satis: cetera prosequamur.

Lib. 6 Hist. Longobar. cap. 11.

Ratio delineationis picturarum sacrarum Synodorum in S. Maria Bethlehem.

In

Pictura & scriptura in capite Ecclesiæ.

In capite Ecclesiæ, in fornice capellæ maioris, à dextra parte est Angelus Gabriel salutans Virginem, quæ est in læua parte. Item in ipso arcu sunt imagines Dauid & Abraham cum sequentibus inscriptionibus, omnia tamen fere demolita.

SCS GABRI

HLIS

Ж Ꝑ. P Ћ A

AVE MARIA GRATIA PLENA.

∴ ECCE ANCILLA

SCDM VER∴

ΆBRAhAM.

In dextra eius parte & Aquilonari.

In dextera eiusdem capellæ parte cernuntur Apostoli sedentes, &, vt credo, olim cernebatur visibilis aduentus Spiritus sancti super sanctam Dei Genitricem & sanctos Apostolos in die sancto Pentecostes. Nulla scripta leguntur.

In læua & Meridionali.

In læua & è regione illius, primò videntur Christi Apostoli sanctam Deiparam ad tumulum deferentes in feretro siue loculo, & infrà sequentes litteræ Latinæ:

COMES hOSTIS ET INRETATIS

ET GRECIS IMPERITABAT

hIC ECCLESIAM DOCEBAT

SEFREM FERTVR FECISSE FAVEM

Secundò sequitur Præsentatio Domini: videlicet Virgo Maria offerens Filium suum in templo post suam purificationem secundùm legem: & infrà sequens scriptura Græca:

ΕΤΕΛΕΙΩΘΗ ΤΟ · ΙΣΤΟΡΙΟΓΡΑΦΟΥ · ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΠΟΡΦΥΡΟΓΕΝΝΗΤΟΥ · Χ. ΧΟΣ

*ετεληώθη τον παρον έργον διαχειρος

εφραι μ *ηςτοριογραφ8, μ8σιατορος

επὶ ῆς βασιλειας μαν8ηλ μεγαλ8

*βασιλε πορφυρογεννη τ8 τ8 κομνηνου

καὶ επιτας ημερας ȣ μεγαλου ρηγὸς ιε ρο

σολυμων κυρ8 αμμορι

καὶ του ῆς αγιας βηθλεεμ αγιωτα ȣ

επισκόπ8 κυρ8 ραυλ νετ *α. χοζ

ινδικτῶν β.

Latinè reddita sic habet:

Memoria temporis quo opus fuit absolutum.

Absolutum est hoc opus per Ephrem pictorem & musiui operis artificem, sub Imperio Emmanuelis magni Imperatoris Porphyrogenitæ Comneni, & in diebus magni Regis Ierosolymorum Domini Ammorij & sanctissimi Episcopi S. Bethlehem Domini Raulineti, A. 677. Indict. 2.

In brachio Aquilonari Ecclesiæ.

In cornu dextro & Aquilonari Ecclesiæ depictum cernitur ingens palatium, siue solium quibusdam columnis innixum: ibi porta vbi Christus & discipuli eius cum Thoma, cui ostendens lateris vulnera dixit vt sequitur:

IANVIS CLAVSIS.

IN GI

FER DI TV

VM

hVC

Sequitur Ascensio Domini; vbi Virgo Maria & discipuli aspicientes in cælum, & sequens scriptura legitur:

ASCENIO.

+VIRI GALLEI QD STATIS

ASPICIENTE IN CELVM

HIC IHS Q ASVPSE SICVE

NIEX QEADMODV VIDSTS EVS.

In brachio Meridionali.

In cornu sinistro & Meridionali Ecclesiæ sunt aliqua noncontemnenda fragmenta. Et primò, in fornice Meridiem versus est

est Magorum adoratio, Angelus eos ducens per aliam viam in regionem suam: item mulier versans vas aquę super infantem in altero existentem: & credo esse Christi ortum: sed non benè, vt Cap.x. huius Peregrinationis monui; quia purissimus exiit de immaculato Virginali vtero, neque ablutione indiguit ipsis purissimis spiritibus purior. Est ibi tabula cum hac inscriptione:

Isa. 7, 14. ECCE VRGO
CONCIPIET,
ET PARIET FI
LIVMET VOCA | EIVS EMO
BITVR NOMEN | ANVEL.

In eiusdem brachij Orientali parte. In hoc ipso cornu ex parte Orientali primò cernitur Samaritana mulier vas dimittens in puteum, & loquens cum Christo, cum sequenti inscriptione:

LOQUITVR CV̂ SAMARITANA

IOA
ChI
M.

Suprà effigies collapsa ferè sedentis ad pulpitum, cui innixus liber. Ad effigiem scriptum:

S. IOH. EVVANGELISTA.

In libro:

IN PR
INCI
PIO c.

In gremio sedentis etiam quasi intextum videtur:

IN PP. CIP
VE
IO ER

Infrà Christi Transfiguratiò coram Moyse & Elia, Petro, Iacobo & Ioanne, depicta est cum solemni ingressu Domini in Ierusalem in ramis palmarum, cum sequentibus litteris:

TRANS FIGV RATIO DNI
HE
LIAS IĤS CĤS
MOI
SE
S

RAMIS PALMARVM
IĤS XP̂S.

In opposita Occidentali parte delineata est captura Christi in horto; & hæc duo dumtaxat leguntur verba, PETRVS & IVDÆORVM: suprà hinc inde alij duo Euangelistæ. *In oppositâ Occidentali.*

In angulo huius partis est sequens scriptum, forte pictorem vel auctorem operis indicat:

* NII C θ HTI *M

* K θ TON: ΔΥ *XP TON *AUTAQN*

ΛON*COY * Videntur nomina propria.

Z AN IPI.

Memento Domine seruorum tuorum. an. XII.

Omnes picturæ & scripturæ, de quibus hactenus, sunt opere tessellato siue musiuo elaboratæ; illæ verò, de quibus statim, sunt communi pictura delineatæ.

Ex vtraque parte maioris nauis Ecclesiæ suprà murum præmissis picturis exornatum, intra fenestras, hoc est, in muro illas diuidentes, tot sunt Angeli magni & satis simpliciter depicti. Similiter in columnis, quæ sunt in quatuor ordinibus dispositæ, sunt aliquæ depictæ Sanctorum imagines cum inscriptionibus; quas non hîc subijcio, quoniam satis imperfectæ & parum prodesse possunt. *Ex vtraque parte maioris nauis Ecclesiæ.*

CAPVT XIV.

De Auctore Ecclesiarum S. Catharinæ, Natiuitatis Domini, & S. Mariæ Bethlehem.

SEd quisnam commemoratas Ecclesias ædificauit? Hanc excitaui difficultatem propter eos qui arbitrantur, omnes harum partium Ecclesias fuisse ab Helena, Magni Constantini piissima matre, erectas; & consequenter istas. Sed falsum illud; quoniam alij pij fideles ad Dei gloriam & Sanctorum venerationem aliquas ædificarunt, vt ex alibi dictis manifestum est.

Et quantum ad Ecclesiam sanctæ Catharinæ, non credo fuisse erectam ab Helena sancta eiusve filio Constantino; quoniam Eusebius Cæsariensis, qui recensuit Ecclesias ab istis ædificatas, nullam tamen istius fecit mentionem. Quis ergo illius auctor?

An sanctissima Paula Romana? Ad ita opinandum adducor, quòd, teste D. Hieronymo

Ecclesiam S. Catharinæ probabiliter Paula vel alij fideles exerunt.

nymo in illius epitaphio, ipsa apud Bethlehem quatuor monasteria ædificauit; tria pro mulieribus, pro viris vnum: & probabile est totidem Ecclesias vel Oratoria erexisse, & vnam ex illis esse hanc S. Catharinæ Ecclesiam. Quod si id alicui non placet, non displicebit dicere, fuisse ab alijs pijs fidelibus ædificatam ob huius sanctæ deuotionem, & maiorem commoditatem in monasterio cum eadem continuò commorantium.

Euseb. Vit. Constant. lib. 3. c. 40. & seq.

Natiuitatis Domini & sancta Maria, Helena & Magnus Constantinus.

Quantum verò ad alias duas, Dominicæ Natiuitatis & S. Mariæ, colligimus ex Eusebio fuisse ab Helena & Constantino ædificatas & exornatas; & priorem singulariter ab Helena. loquens enim Eusebius de illius aduentu Ierosolymam, ad intentum hæc scribit: *Illa enim cùm Deo omnium gubernatori debitum piæ mentis & affectionis munus impertire in animo haberet, & pro filio suo, tanto & tam præclaro Imperatore, proq; liberis eius Cæsaribus, charissimis suis nepotibus, Deo gratias per preces agendas esse putaret; ætate iam ingrauescente, singulari quodam consilio, & prouida animi cogitatione vereq; regia adducta, properè instar adolescentulæ venit, tum sacrosanctam terram oculis lustratura, tum gentes Orientem incolentes, plebemq; pariter ac populi multitudinem conspectura. Ac postquam locis, in quibus Saluatoris erant impressa vestigia, debitam venerationem adhibuerat, idq; conuenienter,*

Psal. 131, 7

prophetico sermone dicente, Adorabimus in loco, vbi steterunt pedes eius, pietatis suæ monumenta, quibus post se relictis posteris hominibus prodesset, statim fabricare aggreditur. Iam Deo, quem adorauerat, duo dicauit templa: quorum alterum ædificauit in monte vbi ascenderat, alterum ad obscurum illud antrum Natiuitatis eius. Etenim nobiscum Deus in terris nasci (locus autem illius Natiuitatis proprio nomine apud Hebræos Bethlehem appellatur) pro nobis sustinuit: ac propterea Imperatrix sanctissima Deiparæ partum eximiis monumentis exornare, & sacrum illud antrum varijs cuiusq; generis insignibus illustrare studuit; Imperator autem paulò post eumdem locum ornamentis regalibus ornare & monumentis ex auro & argento varijsq; aulæis matris suæ magnificentiam adaugere cœpit, &c. Hactenus ex Eusebio.

Obiectio.

At verò aliquis obijciat eumdem Eusebium asserentem, non ab Helena, sed à Constantino prædictam Natiuitatis Ecclesiam ædificatam cum alijs in Palæstina. sic enim ille scribit: *Eodem tempore cùm alia duo loca, quibus duo abdita & quasi mystica antra multum honoris & dignitatis afferebant, reperisset; ea magnifico apparatu sumptuq; honestare instituit. Ac primum illud, in quo primùm Saluator noster diuini Numinis virtute in carne apparuit, honoribus decenter affecit; deinde alterum, quod fuit in cælos Ascensionis monimentum in summo montis vertice situm, præclaris ornamentis illustrauit. Atque ista tam splendida decorauit loca, quò matris suæ memoriam, quæ tantum benignitatis hominum vitæ detulisset, immortalitati commendaret.* Hæc Eusebius. quæ & repetit Oratione in laudibus Constantini: postquam enim breui compendio perstrinxisset singulas Basilicas in his partibus ædificatas, hæc addidit: *Tria præterea loca, tribus mysticis nostræ salutis antris nobilitata, amplis & eximiis illustrauit ædificiis: primum illi antro, in quo Christus mundo primùm apparebat, debitum decus impertiit; deinde ad illius antri memoriam, vbi postremò assumptus est, in montis iugo monumentum præclarum extruxit: ad extremum, antrum illud inter hæc duo interiectum, vbi Saluator totius suæ passionis quasi certamen obibat, victoriamq; mundo salutarem à hostibus reportabat, templo extructo, sanctè reddidit.* Hucùsque Eusebius.

Solutio.

Huic difficultati dupliciter posse responderi arbitror; Primò dicendo, sanctam Helenam ædificasse inferiorem Basilicam in spelunca Natiuitatis Domini, quam postea eius filius Magnus Constantinus Imperator auro & argento exornauit. Ad quod existimo respexisse Chrysostomum, dum in cap 2. Lucæ dixit: *O si mihi videre liceret illud Præsepe in quo Dominus iacuit! Nunc nos Christiani quasi pro honore tulimus latericium, & posuimus argenteum. Sed mihi pretiosius est illud quod ablatum est: argentum autem & aurum meretur gentilitas; Christiana fides meretur illud luteum. Non tamen condemno eos, qui honoris causa fecerunt, neque illos condemno, qui in templo fecerunt vasa aurea; sed admiror Dominum, qui Creator est mundi, & non inter aurum & argentum, sed in luto nascitur.* Hæc S. Chrysostomus.

Chrysostomus desiderat videre Præsepe Domini luteum.

Ac insuper idem Constantinus superiorem alteram sumptuosissimam sanctæ Mariæ nomine matris suæ ædificauit. Itaque cùm Eusebius in priori loco dicit Helenam ad Præsepe Domini Basilicam ædificasse, loquitur de inferiori Dominicæ Natiuitatis; cùm verò in posteriori dicit, Constantinum ædificasse, loquitur de superiori S. Mariæ, vel etiam quòd inferiorem ornamentis condecorauit.

Vel secundò dicatur, duas has Ecclesias pro vna computari, & inferiorem esse superioris subterraneum sacellum, ad maiorem sacri antri decorem & maioris Ecclesiæ vtilitatem erectum, vt in pluribus alijs

insigni-

insignibus Ecclesiis fieri consueuit. Adscribitur verò aliquando Helenæ, aliquando Constantino, sicut & aliæ; tum quia vtriusque consilio & sumptibus fuit ædificata; tum quia, quod Constantinus præcepit, Helena in Palæstinam veniens, executioni mandari curauit. Quare meritò ab Eusebio & aliis hæc Ecclesia & aliæ ex præcepto Helenæ & Constantini ædificatæ, modò isti modò illi adscribuntur. Aliarum verò Ecclesiarum, quarum ignorantur auctores, & verè non fuerunt Helena vel Constantinus, isti nihilominùs à pluribus auctores appellantur, quoniam pro maiori parte harum partium Ecclesiæ mandato & sumptibus horum Principum extructæ fuerunt.

Helena & Constantinus pro vno auctore Ecclesiarum reputantur.

CAPVT XV.

De sacello sancti Ioseph sponsi sanctæ Dei Genitricis Mariæ, octauo loco secundæ Peregrinationis.

Sed reuertamur iterùm ad sacrum antrum Dominicæ Natiuitatis. Completis in eo orationibus, quæ singulis diebus post Completorium in processione fieri consueuerunt ad tria illa sanctissima loca, Natiuitatis Domini, Præsepij & adorationis Magorum; inde recedentes pij fideles per huius antri & sacræ Basilicæ Occidentalem portam, per quam priùs fuerant ingressi, per eamdem viam reuertentes alia venerantur sacra loca: inter quæ primò occurrit sacellum, siue capella sancto Ioseph sponso sanctissimæ Dei Genitricis Virginis Mariæ dicata.

Ad cuius intellectum scire debes, illud non fuisse extructum, vel modò honorari, quòd sanctus vir ibi aliquod peculiare fecerit vel etiam fuerit, vt pro maiori parte similibus de causis in his partibus honorantur Ecclesiæ, & alia sancta loca; quoniam vtrumque incertum est, & primum magis, & nonnisi paucis antè annis Sancto huic dicatum. Sciendum itaque, quòd, gubernante loca sancta P. F. Thoma a Nouaria, loci opportunitate inuenta exigui sacelli, in eo anno Domini 1621. altare erexit, sanctoque Virginis Mariæ Sponso dicauit, vt à piis fidelibus desiderabatur. Et optima ratione; quoniam in his partibus fuit, & tempore immaculati partus Sponsæ suæ in sancto habitauit antro: & conueniebat, vt hic singulis quoque diebus honoraretur ille, quem tantum Deus honorauit, vt Filiæ suæ sponsum Virginitatis custodem & Filij sui patrem & nutritium credi & esse voluerit. Et qui communi Domino & omnium Reginæ fidelissimum exhibuit famulatum, à conseruis suis debuit honorari; vt pro honore, suis precibus & meritis gratiam & gloriam largiretur nobis dilectissimus Filius suus.

S. Ioseph sacellum recenter dicatum, & quare.

CAPVT XVI.

De sacello sanctorum Innocentium, nono loco secundæ Peregrinationis.

A Sacello sancti Ioseph immediatè accedimus ad alterum, quod sacellum & sepulchrum sanctorum Innocentium appellatur, solo muro à præcedenti seiunctum. Hoc erat antrum vel sicca cisterna: iuxta parietem est altare, & sub altari modica cauerna, siue sepulchrum interfectorum propter nomen Dei.

Ratio nomenclaturæ duplex assignatur: altera communior, &, vt credo, verior, quam adducit & sequitur F. Bonifacius lib. 2. de Perenni cultu Terræ sanctæ; quia in hunc locum corpora paruulorum pro Christo interfectorum proiecta & tumulata fuere.

Forma & ratio nominis sacelli sanctorum Innocentium.

Altera est, illud nomen obtinuisse, quòd ibi satellites Innocentes interfecerint: etenim Herodis satellites vbicumque infantes inueniebant, ibi occidebant. Cumque matres audissent impium & crudele Regis decretum, de interficiendis omnibus bimulis qui erant in ciuitate Bethlehem & in omnibus finibus eius, & auribus & oculis vidissent absque misericordia executioni mandari, abscondebant illæ pueros, vbi credebant posse a morte liberari; atque etiam in isto loco abscondisse, probabile est credere: qui se vocibus & eiulatibus magis prodentes, inuenti à crudelibus sicariis, gladio trucidati, ibidem sepulti fuerunt. Igitur ob alteram ex his rationibus, vel ob vtramque, locus iste sacellum & sepulchrum sanctorum Innocentium appellatur. Et nos veneramur, Martyrij ipsorum memoriam recolentes in terris, vt ipsorum suffragia mereamur in cælis.

CAPVT XVII.

De Oratorio sancti Hieronymi Ecclesiæ Doctoris, decimo loco secundæ Peregrinationis.

Ex sacello sanctorum Innocentium se vertit processio ad læuam partem, ingrediturque cauernosum locum: & à dextera primò relicto mausoleo S. Eusebij Abbatis Cremonensis, & postea a læua aliis duobus, altero S. Hieronymi, & altero S. Paulæ & Eustochij filiæ suæ, de quibus postea; iterum se vertit ad dexteram, & ingre-

Oratorij S. Hieronymi forma.

ingreditur facellum ad instar cubiculi: in cuius plaga Orientali altare erectum est, appellaturque Oratorium S. Hieronymi, eximij Ecclesiæ Doctoris: & est sub schola eius, de qua suprà Cap. 1. huius Peregrinationis; & eius memoria hic recolitur.

Ratio nominis.

Ratio nominis est; quia, vt tradit communis traditio, & scriptum reliquit F. Bonifacius lib. 2. de Perenni cultu Terræ sanctæ, S. Hieronymus æstiuis temporibus in eo studiis vacabat, & ex Hebræo in Græcum, & è Græco in Latinum transtulit sacra Biblia; vel, vt dicitur in Breuiario, *Vetus Testamentum ex Hebræo conuertit: nouum iussu Damasi Græcæ fidei reddidit; magna etiam ex parte explicauit.*

Testamentum vetus bis transtulit S. Hieronymus; primò ex Græco, secundò ex Hebræo in Latinum:

Ad maiorem huius dicti & traditionis intelligentiam sciendum est, S. Hieronymum bis Testamentum vetus in Latinum conuertisse: primùm ex Græco, id est, ex versione Septuaginta, vt intelligi potest ex libro 2. eiusdem Contra Ruffinum, & ex Epist. 10. Augustini, & sequenti 11. quæ est Hieronymi ad Augustinum, nec non ex Præfatione in Iob: & rursum ex Hebræo, vt ipse idem testatur in libro de Viris illustribus extremo; & in Præfationibus singulorum librorum quos Latinos fecit.

& nouum emendauit.

Nouum autem Testamentum non conuertit de Græco in Latinum, sed solùm à multis erroribus purgauit, qui vitio librariorum irrepserant. De quo suo labore sic ipse loquitur libro de Viris illustribus in fine: *Nouum Testamentum Græcæ fidei reddidi.* & Præfatione Euangeliorum ad Damasum; *Ita*, inquit, *calamo temperauimus, vt iis tantùm, quæ sensum mutare videbantur, correctis, reliqua manere pateremur vt fuerant.*

Obiectionis solutio.

Quòd si quis dicat, conuersum fuisse ab eo nouum Testamentum propter sequentia verba D. Augustini Epist. 10. ad Hieron. *Proinde non paruas Deo gratias agimus de opere tuo, quod Euangelium ex Græco interpretatus es*, &c. audiat Hieronymum dubium hoc soluentem in Epist. ad Augustinum, quæ est 11. inter Epist. Augustini: *Si me*, inquit, *in noui Testamenti emendatione suscipis*, &c.

His sic stantibus, cùm longam moram traxerit apud nostram Bethlehem & Præsepe Domini; ibi & in memorato loco probabile est egregium illud opus fuisse operatum.

CAPVT XVIII.

De sepulchro sancti Hieronymi, quod vndecimo honoratur loco in secunda Peregrinatione.

S. Hieronymi sepulchrum ... & ... ratu.

EX oratorio sancti Hieronymi recedentes, reuertimur ad venerandum eius sacrum sepulchrum. Est sepulchrum hoc è solo eleuatum in formam altaris, opertum tabula marmorea (huic similia sunt duo alia, de quibus statim) estque in plaga Occidentali. In eo venerabile corpus honorificè fuit tumulatum, vt docet vetus traditio, cùm primùm sanctus Doctor Bethlehem ad Præsepe Domini ad æternam gloriam, relicto corporis ergastulo, euolauit. Postea Romam in Basilicam S. Mariæ ad Præsepe translatum est, vt dicitur in Romano Breuiario & Martyrologio die 30. Septembris, & 9. Maij, quando illius Translationis memoria celebratur.

Illinc corpus Romam translatum.

CAPVT XIX.

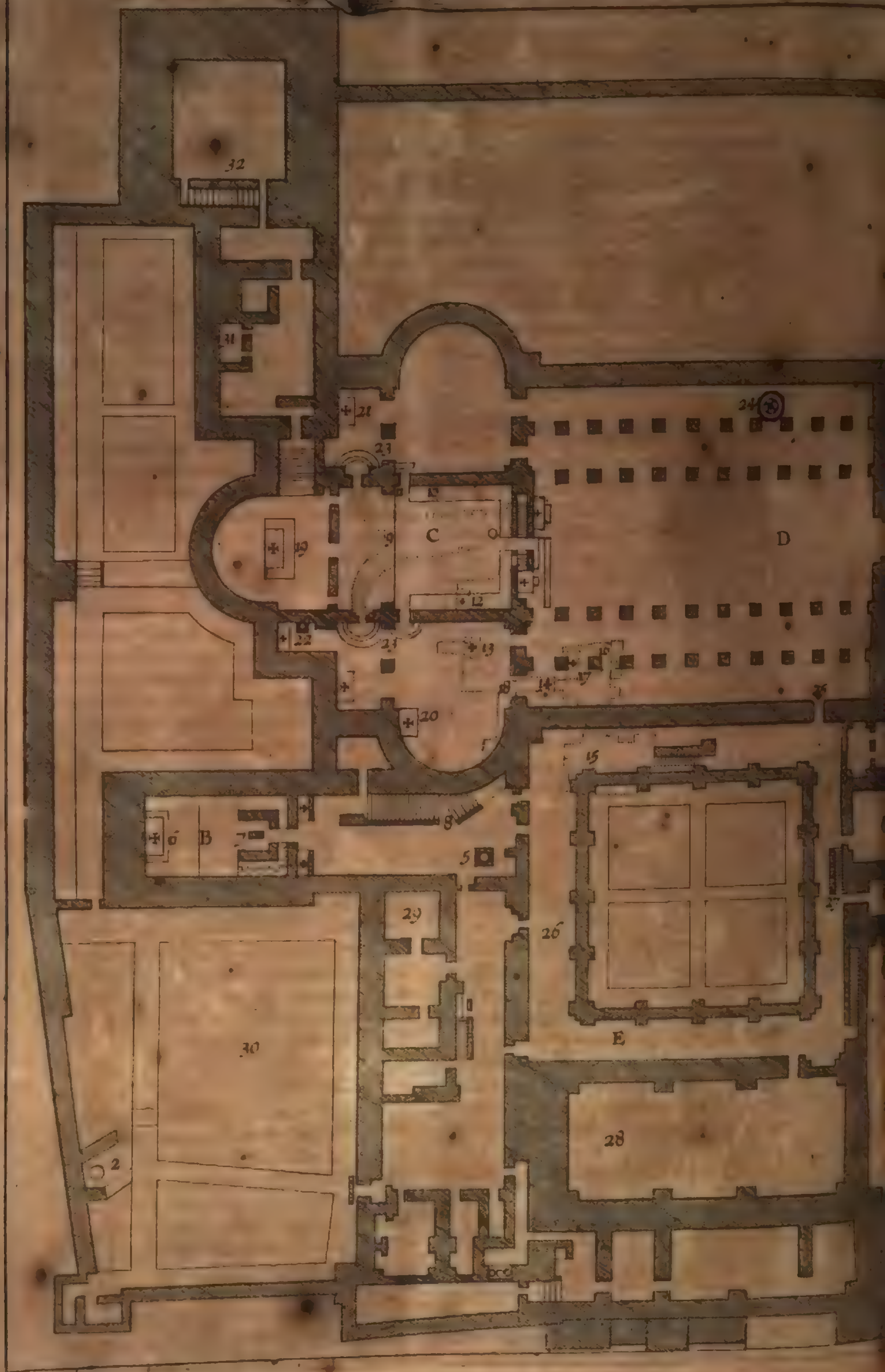
De sepulchro S. Paulæ Romanæ eiusque filiæ Eustochij virginis, quod duodecimo loco in secunda Peregrinatione colitur.

E Regione sepulchri S. Hieronymi & in plaga Orientali sacri antri est alterum, quod S. Paulæ Romanæ & eius filiæ Eustochij virginis appellatur; quoniam harum sanctarum mulierum corpora ibi sepulta fuisse traditio est; & notauit Vincentius Belluacensis in Speculo histor. lib. 31. cap. 65. Bethlehem enim ad Præsepe Domini ex hac mortali vita ad immortalem alteram euolarunt. De Paula sequentia leguntur in Romano Martyrol. die 26. Februarij, quo tempore eius Festum colitur: *Apud Bethlehem Iudæ dormitio sanctæ Paulæ viduæ, matris Eustochij virginis Christi: quæ cùm esset è nobilissimo Senatorum genere, renuntians sæculo, & facultates suas pauperibus distribuens, ad Præsepe Domini se recepit. vbi multis virtutibus prædita, & longo coronata martyrio, ad cælestia regna transiuit: cuius vitam virtutibus admirandam sanctus Hieronymus scripsit.*

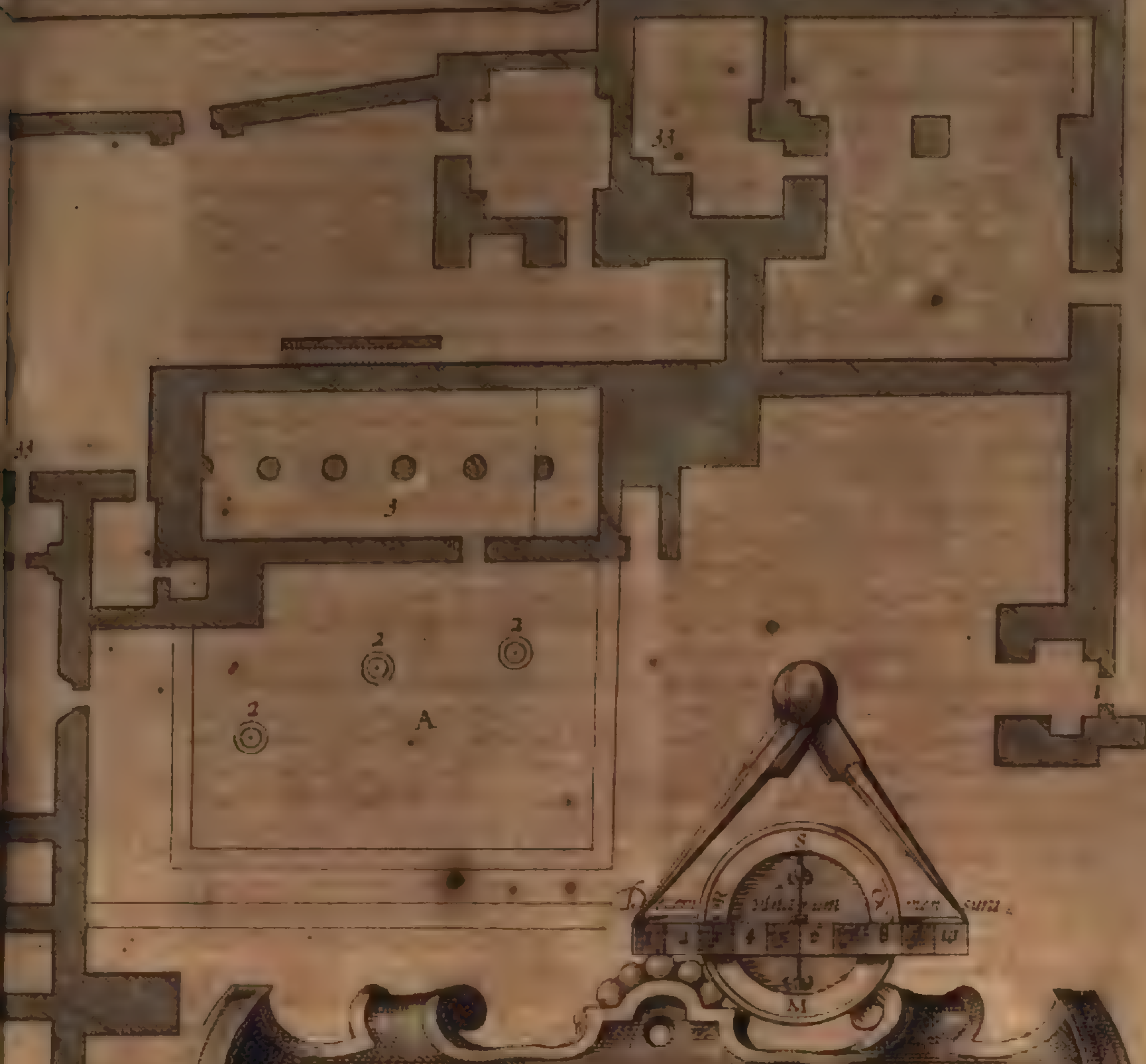
Sepulchrum Paulæ & Eustochij ... ratu.

De Eustochio verò ibidem die 28. Septembris: *Sanctæ Eustochij virginis, filiæ beatæ Paulæ, quæ ad Præsepe Domini cum aliis virginibus enutrita, præclaris meritis fulgens migrauit ad Dominum.* Plura de his habes in Notis Baronij, & Auctoribus ibi notatis.

Hoc sepulchrum S. Hieronymus in honorem S. Paulæ elegantibus versibus exornauit,

ICHNOGRAPHIA ECCLESIÆ ET CONT
32
31
21
23
C
D
19
12
22
13
20
15
B
8
5
29
26
E
30
28
2

NTVS S. MARIÆ BETHLEHEM

NOTÆ LOCORVM
Præsentis Ichnographiæ.

1 Porta siue ingressus ad sanctum Locum.
A Platea Ecclesiæ.
2 Cisternæ.
3 Schola S. Hieronymi.
4 Vestibulum Ecclesiæ.
5 Cisterna S. Catharinæ.
B. Ecclesia S. Catharinæ Virginis et martyris.
6 Altare S. Catharinæ.
7 Chorus Ecclesiæ.
8 Descensus ad Basilicam Natiuitatis Domini.
C Basilica Natiuitatis Domini.
9 Vbi Christus natus est.
10 Vbi reclinatus in præsepio.
11 Vbi adoratus à Magis.
12 Altare S. Ioseph.
13 Altare SS. Innocentium.
14 Altare S. Eusebij Abbatis.
15 Vbi S. Hieronymus transtulit Biblia.
16 Sepulchrum sancti Hieronymi.
17 Sepulchrum SS. Paulæ et Eustochij.
18 Ascensus ad Ecclesiam S. Catharinæ.
D. Ecclesiæ S. Mariæ Bethlehem.
19 Altare maius.
20 Altare trium Regum.
21 Altare Circumcisionis.
22 Cisterna Regum.
23 Descensus ad Basilicam Natiuitatis.
24 Baptisterium.
25 Porta Conuentus.
E. Conuentus.
26 Peristilia Monachorum.
27 Ascensus ad refectorium et alia loca.
28 Refectorium dirutum S. Hieronymi dictum.
29 Sacristia et alia habitacula.
30 Viridarium.
31 Sacellum Græcorum.
32 Turris Ecclesiæ et alia Græcorum habitacula.
33 Armenorum Domus et loca.

Illud versibus exornauit sanctus Hieronymus. Caret corporibus & versibus.

nauit, vt in eius epitaphio ad Eustochium virginem indicat idem sanctus Doctor. Verùm in præsentia, vt sacris illis pignoribus spoliatum dicitur, ita epitaphium versusq; non amplius ibi leguntur; quos tamen ex eodem citato Hieronymo hic subijciam ad honorem sanctissimæ mulieris, & ad deuotionem erga ipsam excitandam.

TITVLVS SEPVLCHRI.

Scipio quam genuit, Pauli fudere parentes,
Gracchorum soboles, Agamemnonis inclyta proles,
Hoc iacet in tumulo, Paulam dixere priores;
Eustochij genitrix, Romani prima senatus,
Pauperiem Christi & Bethlehemitica rura secuta est.

In fronte speluncæ.

Aspicis angustum præcisa rupe sepulchrum?
Hospitium Paulæ est, cælestia regna tenentis.
Fratrem, cognatos, Romam patriamq; relinquens,
Diuitias, sobolem, Bethlehemiti conditur antro.
Hic Præsepe tuum Christe, atque hic mystica Magi
Munera portantes, hominiq; Deoq; dedere.

CAPVT XX.

De sepulchro sancti Eusebij Abbatis Cremonensis, quod decimotertio inuisitur loco in secunda Peregrinatione.

FActa commemoratione sanctæ mulieris Paulæ, & Eustochij virginis eius carnalis & spiritualis filiæ, ad earum sepulchrum; reuertuntur pij fideles ad alterum S. Eusebij Abbatis tumulum, vacuum etiam sacro pignore; vbi Deum & Sanctum, vt in aliis, venerantur. De sancto isto Eusebio aliqua hic notabo; tum quia non tam celebris est illius memoria vt aliorum Sanctorum quorum in his locis fit commemoratio; tum quia aliqui errauerunt, existimantes ipsum esse vnum ex pluribus Sanctis qui Eusebij nomine in Romano Martyrologio notantur; cùm tamen in eo, quòd sciam, nulla exstet commemoratio.

Frater Philippus Ferrarius Alexandrinus, Ordinis Seruorum S. Mariæ, in suo Catalogo Sanctorum Italiæ de isto Eusebio die 5. Martij quæ sequuntur ex grauibus Auctoribus retulit: *Eusebius ciuis Cremonensis, à teneris pietatem colens, relictis parentibus, opibus & patria, in Palæstinam profectus est: vbi factus Monachus sub sancto Hieronymo, eos breui tanto Doctore fecit progressus, vt ab eo Cænobio Bethlehemitico Abbas præficeretur. Quo in munere præclarè sancteq; ita se gessit, vt mortuo magistro tres defunctos cilicio S. Hieronymi illis admoto, reuocarit ad vitam: quo miraculo hæresim eo tempore circa animæ statum post mortem excitatam, multis Episcopis & Abbatibus conuocatis mirabiliter extinxit. Post magistri excessum biennio vixit: cùm vitæ terminus adesset, febri correptus, sacrum Viaticum sumpsit, saccoq; S. Hieronymi indutus, in terra, fratres ad patientiam & obseruantiam hortatus, triduo iacuit; loquela deinde & visu destitutus, palàm cum humani generis hoste conflixit: contra quem hæc verba proferre ab astantibus audiebatur: Non faciam; mentiris. Demum cùm S. Hieronymus aduersus dæmonum aggressiones ei adfuisset, obdormiuit in Domino. Corpus ad præceptoris sui corpus appositum est (id est, prope ipsum) ad cuius contactum Monachus cæcus, antequam humaretur, visum recepit, & dæmoniacus liberatus est, ex Pet in Catalog. Sanctorum lib. 7. cap. 64. Agit & Baron. de S. Eusebio Tom. 5. Annal. Ecclesiast. ad annum Domini 394. quo Eusebius vnà cum Paulimiano, S. Hieronymi fratre, ad vrbem Sericio Papa venit.* Hæc ille.

Eusebius Ierosolymam peregrinatur: fit Monachus & Abbas.

Tres suscitauit mortuos.

Graui morbo decumbit, & cum hoste pugnat.

Pro oliis & propes. Hieronymi sepulchrum tumulatur.

Et in Annotatione quæ sequuntur addit: *Hac die* (scilicet 5. Martij) *S. Eusebius Abbas ab Ecclesia Cremonen. colitur; cùm tamen de eo Pet. in Catalog. loco citato ad diem 14. August. agat. Petrum diem obitus ignorasse puto; egisse autem de eo, qua die de alio Eusebio agitur.*

Super hoc sepulchro, & aliis Sanctorum Hieronymi, Paulæ & Eustochij, Missa celebratur, & Officium ad eadem solemniter decantatur in diebus solemnibus horum Sanctorum, confluentibus etiam ad festiuitates Fratribus ex Ierosolymis. Ex isto sepulchro reuertitur processio ad altare maius Ecclesiæ sanctæ Catharinæ; ibique fusis precibus terminatur. Et hæc de locis huius secundæ Peregrinationis satis.

Hic inserenda Ichnographia Ecclesiæ & Conuentus S. Mariæ Bethlehem.

EREGRINATIO III. *in qua recensentur & explicantur octo loca, quæ circa Bethlehem & locum Natiuitatis Domini visuntur. I. Antrum S. Mariæ Virginis, & Ecclesia sancti Nicolai. II. Monasterium sanctæ Paulæ Romanæ. III. Domus sancti Ioseph. IV. Villa pastorum. V. Vbi Christi Natiuitas fuit pastoribus nuntiata. VI. Ciuitas Thecua. VII. Laura & Monasterium sancti Sabbæ Abbatis. VIII. Engaddi denique desertum, & antrum in quo Dauid delituit.*

CAPVT PRIMVM.

De Antro sanctæ Mariæ Virginis, & Ecclesia sancti Nicolai, primo loco tertiæ Peregrinationis.

Antri sanctæ Mariæ forma. NOn longè à sacratissimo antro Natiuitatis Domini, & Ecclesia sanctæ Mariæ Bethlehem, in eius plaga Australi extra Bethlehem est quidam locus subterraneus, in quo tria cernuntur loca in rupe excisa; & in medio vnius ex istis est altare, vbi pietatis ergò Missa aliquando celebratur ob memoriam mysterij, de quo statim.

Locus iste appellatur communiter ab istarum partium incolis antrum, vulgò *Grota* beatæ Mariæ Virginis, & Ecclesia *Ecclesia S. Nicolai nuncupatum.* sancti Nicolai. Mentionem huius inueni in quadam Bulla Gregorij XI. in qua conceditur facultas Fratribus sancti Francisci ædificandi pro vsu & habitatione eorum locum prope capellam sancti Nicolai iuxta Bethlehem, cum cœmeterio, campanili, domibus & necessariis officinis, non obstante constitutione Bonifacij VIII. & aliis quæ ponuntur in Bullis Apostolicis pro locis capiendis. Et in quodam vetusto manuscripto locorum Terræ sanctæ, vbi recensentur loca quæ circa Bethlehem visuntur, hæc de isto leguntur *Item Ecclesia sancti Nicolai, in qua est crypta, in qua fertur latuisse beatissimam semper Virginem Mariam cum puero Iesu.*

Ratio nominis. De ratione nominis & mysterio ibidem operato, terræque huius antri virtute, hæc accipe. Appellatur Antrum sanctæ Mariæ Virginis, quoniam in eo sanctissimam Dei Matrem post Filij sui purissimum partum latuisse dicitur cum puero Iesu: ac ibi aliquando solitaria contemplationi vacabat: factumque aliquando fuit, vt ibidem ex eius sacratissimis & fecundissimis de cælo plenis vberibus lac prodierit, terramque illius asperserit, ex quo magnam virtutem accepisse contra corporis infirmitates certò creditur, & experientia comprobatur: & ex isto euentu, terra inde accepta lac beatæ Mariæ Virginis nuncupatur; præsertim *Terra lac B. Virginis dicta.* quia elaborata, candidissimi coagulati lactis speciem retinet.

Quomodo elaboratur. In hunc verò modum perficitur: Excauatur terra ex hoc antro, quæ potiùs rubra est quam alterius coloris, pilâ contunditur, & in minutissimum puluerem reducitur; & in vase posita, aquâ abluitur & purgatur, quæ extracta & soli exposita induratur ipsa niue albior, & lacti simillima euadit; ac ideò lac beatæ Virginis Mariæ appellatur: *Virtus & vsus.* quæ deinde in puluerem redacta, propinata in potum mulieribus, lactis præsertim defectum patientibus, & aliis obnoxiis infirmitatibus, Deus benedictus illis lac, illis confert sanitatem, meritis beatæ semper Virginis Mariæ.

Virtus eius supernaturalis. Nec virtus eius naturalis est: semper enim operaretur etiam fide & pietate seclusa, quod non est verum; ergo gratuita & supernaturalis. Tantaque est illius virtus ex illius pio vsu comprobata, vt nedum fideles, sed etiam infideles mulieres, Turcæ & Arabes lacte carentes, ex eius sumptione lactis beneficium consequantur: istæ sumunt simplicem, vt ex antro accipiunt. Et propter tanta quæ continuò ex ista benedicta terra percipiuntur beneficia, vtque fidelium pietati satisfiat, tanta fuit ex antro ablata, & in dies aufertur, vt ex paruo & vnico antro, quale erat antiquitus, vt ab oculatis testibus accepi, magnum & triplex effectum sit: quin, quod displicet, tanta terra in vno excauata est, vt dum pluit, in ipsum aqua descendat, & columnâ eiusdem fornicem sustentari necesse fuerit.

Nec cuiquam impossibile videri debet, Deum terræ istius interuentu tanta conferre beneficia; nam & similia fecit in gratiam aliorum Sanctorum terræ alteri illorum contactu sanctificatæ. Sed ad huius *Terra huic alia mirum S. Pauli e Melita simila.* confirmationem vnicum dumtaxat satisque notum beneficium referam concessum terræ Melitæ in gratiam D. Pauli, cuius meminit Cardinalis Baronius Tom. 1. Annal. Eccles. sub ann. 58. postquam enim locutus est de vipera ab Apostolo sine læsiono

ſione ab eius manu excuſſa, de qua Act. 28. ſequentia de virtute terræ illi conceſſæ ſubiungit: *Vt virtus à ſe Pauli gratia inſulæ illi conceſſa magis magiſq; innoteſceret; nec naturali eius loci proprietati adſcriberetur, quod ex eo tempore fuit loco diuinitus impertitum; nimirum vt ſerpentes omnes veneno carerent, & quantumlibet aliquem momorderint, nihil prorſus inſerant detrimenti. Si enim olim à natura, ſicut alijs locis, id datum fuiſſet; cur loci incolæ tam certi erant de interitu Pauli? ſed & terra ibi contra venena parat antidotum.* Si ergo Deus terræ Melitenſi in gratiam Apoſtoli illam contulit virtutem; quare non credemus, in gratiam Deiparæ Virginis terræ noſtræ, benedictæ Chriſti & eius Matris præſentia, & lacte ſanctificatæ Deum ſimilem & multo maiorem conceſſiſſe virtutem?

Armenorũ de lacte Deiparæ traditio.

Adducta traditio robur accipit etiam ex quadam antiqua Armenorum hiſtoria; in qua, vt referunt Gratianus in Vita ſancti Ioſeph, nec non Caſtro in Vita Deiparæ Mariæ, quòd dum in parandis neceſſarijs Ioſephus moraretur, Deipara in ſpecu latuerit inter Meridiem & Auſtrum ad iactum lapidum duorum à Bethlehem ſemota; dumque Deo infanti mamillam porrigeret, lactis guttis in durum ſpeluncæ lapidem effuſis, ita eum emollitum ac candidum effectum, vt inſtar candidiſſimæ terræ in puluerem tenuiſſimum conuerſus ſit: ex qua loca panes paruuli conficiuntur, quibus ad morborum diuerſorum ſanitatem, præſertim lactis fœminarum contractionis, omnes vtuntur; & *Lac Dominæ noſtræ* ab eis nominatur: imò etiam ſaxa illa in puluerem redacta, & in aquam miſſa pecudibus propinantur, ne lac eis deficiat. Hæc prædicti Auctores, quæ à Græcis & Latinis acceperunt, & ab his, qui de Locis ſanctis ſcripſerunt, conteſtantur.

Supponunt citati Auctores, beatam Mariam Virginem primò ex Bethlehem diſceſſiſſe quando abijt in Ægyptum; at diſceſſiſſe primò ex Nazareth, communior probabiliorque habet opinio; & nos ſequenti Libro de Nazareth agentes dicemus. Quare memoratum factum contigiſſe credendum eſt, vel dum Deipara proficiſcens in Ægyptum, & ad ſanctiſſimum locum Dominicæ Natiuitatis diuertens, in ea ſpecu delituit; vel alia occaſione, dum morabatur in Bethlehem poſt ſuum puriſſimum partum, antequam in ſuam ciuitatem Nazareth purificata proficiſceretur: ideò dictorum traditio tamquam bona tenenda, ſed occaſio non ſimiliter vera relinquenda.

Olim ſupra antrum Eccleſia ædificata erat.

Supra hoc antrum pij fideles ad honorem Deiparæ Monaſterium cum Eccleſia ædificarunt, vt fundamenta & oſſa mortuorum ibi & circa inuenta oſtendunt: & creditur fuiſſe vnum ex illis quæ ſancta Paula Romana ædificauit, in quo Deo conſecratæ Virgines & aliæ caſtiſſimæ mulieres habitarunt, vt probabilis habet harum partium traditio. Eccleſia ſupra ſpecum erecta dicebatur ſancti Nicolai; & ideò locus ille ſacer modò Antrum ſanctæ Mariæ Virginis, modò Eccleſia ſancti Nicolai appellatur; pro vno enim habentur. Et hæc cùm rationi vel auctoritati non aduerſentur, & ſint pietati conſona, piè etiam credenda ſunt.

CAPVT II.

De Monaſterio ſanctæ Paulæ Romanæ, ſecundo loco tertiæ Peregrinationis.

Conditio præſens Monaſterij S. Paulæ.

EX ſpecu B. Mariæ Virginis vel Monaſterio Fratrum Orientem verſus procedendo, parum declinando ad Aquilonem, integro milliario confecto, occurrit locus in valle quidem, ſed ſitu parum eleuatus, qui appellatur Monaſterium ſanctæ Paulæ; dirutum quidem & demolitum. Sunt ibi plures ruinæ & ædificiorum fundamenta, integra cella, ſiue ſacellum cum ciſternis: ex quibus non obſcurè diiudicatur, illuſtre & egregium Monaſterium olim ibidem extitiſſe.

Ratio nominis.

Ad nominis huius Monaſterij intelligentiam obſeruandum eſt ex D. Hieronymo in Epitaphio Paulæ matris ad Euſtochium virginem, Paulam Romanam genere quidem illuſtriſſimam, ſed Chriſtiana pietate illuſtriorem, poſt viri ſui obitum, Roma relicta, mirabili animi conſtantia, ipſis etiam liberis relictis, cum ſola Euſtochio ſibi dilectiſſima filia veniſſe in Palæſtinam: vbi poſtquam magna pietate perluſtraſſet eius loca ſancta, ſe recepit Bethlehem ad Præſepe Domini, vbi tunc morabatur earum ſpiritualis Pater ſanctus Hieronymus: ibique quatuor ædificauit Monaſteria; pro viris alterum, & tria alia pro ſanctis virginibus aliiſque à mundo ſegregatis mulieribus, quarum ipſa fuit ſpiritualis mater: ex quibus die tantùm Dominico diſcedentes ad Domini noſtri Præſepe virgines illæ, velut in agmina diſtributæ, earum matres ſequebantur; viuebant verò à viris adeò ſeparatæ, vt ne ſpadonibus quidem ad eas liceret accedere: & præ parietum altitudine nullus furtiuus ad eas aditus erat. Alia pleraque ſcitu digniſſima citato loco proſequitur D. Hieronymus. In his Paula & Euſtochium, aliæque ſanctiſſimæ Deo ſacratæ mulieres, carnis ergaſtulo ſoluto, ad peren-

S. Paula apud Bethlehem quatuor ædificauit Monaſteria.

Virginum Deo apud Bethlehem votarũ pietas, & à viris ſequeſtratio.

perennem in cælis gloriam euolarunt. Et quoniam constanti communique traditione creditur, in memorato loco fuisse ædificatum vnum ex dictis Monasteriis, & promulieribus, & in quo singulariter habitauit sancta Paula, ab ea Monasterium sanctæ Paulæ appellatur: & ob singularem in sanctam istam & alias sanctas mulieres deuotionem, à piis fidelibus inuisitur & colitur. Nunc à longe cognoscitur ex ibi plantata siliquarum arbore, vulgo *Caroba* nūcupata.

CAPVT III.

De domo S. Ioseph sponsi B. Mariæ Virginis, tertio loco tertiæ Peregrinationis.

DIstat circa medium milliare à Domini Præsepi, ad Orientem versus Meridiem declinando, sacellum quoddam dirutum, quod ab harum partium Christicolis appellatur domus sancti Ioseph, sponsi sanctæ Dei Genitricis Mariæ; & semper hanc retinuit appellationem.

Ratio nominis domus Ioseph. Ratio verò communiter receptæ traditionis domus est, quia creditur sanctum Ioseph fuisse regionis Bethlehemiticæ incolam, & ibi domum ad habitandum habuisse. Traditioni duo suffragari videntur; alterum, quòd sanctus Ioseph erat de tribu Iuda, de stirpe & familia Dauid, & ex Bethlehem oriundus, vt docet Gregorius Nyssenus Oratione de sancta Christi Natiuitate: alterum quod scribit Nicephorus lib. 1. Histor. cap. 3. *Parentes Domini rediisse Nazareth è Bethlehem post Christi Natiuitatem, propter eam quæ tunc ibi erat eis substantiam & possessionem: Vtrobique enim*, inquit, *habitabant; quòd vtroque loco prouentum aliquem (vt conijcere licet) haberent.* Quæ si ita se habent, fieri potest hanc domum cum aliquo forte prædiolo ad Ioseph pertinuisse forte, vel melius hereditate; & consequenter posteà in sacellum conuersam, eique à piis fidelibus dicatum, domus sancti Ioseph appellatum esse. Eius longitudo est palm. 47. latitudo 26.

Asserunt aliqui, in hac domo admonitum fuisse in somnis Iosephum ab Angelo, vt vnà cum puero Iesu & Matre eius fugeret in Ægyptum, propter futuram Herodis persecutionem: de quo Matth. 2. Sed hoc non posse subsistere, ex infrà dicendis Libro VII. Peregrin. II. Cap. VI. apparebit.

Tria argumenta contra allatam traditionem. Tria nihilominus propositæ traditioni refragari videntur. *Primum.* Primum, quòd sanctus Ioseph pauper erat, quique arte fabrili laborando victum sibi comparabat, & ex Nazareth oriundus, vt plures arbitrantur: & dicemus Libro sequenti de Nazareth agentes.

Secundum, quia non in Bethlehem, sed in Nazareth habitasse constat ex Euangelio. *Secundum.*

Tertium denique, quia si in assignato loco domum habuerit, cum ex Nazareth venit Bethlehem cum sanctissima Virgine, vt describeretur sub Augusto Cæsare, ad eam diuertisset; præsertim loco in ciuitate non inuento, frigido tempore, & instante felicissimo optatissimoque partu suæ dilectissimæ sponsæ Virginis Mariæ; & non ad publicum præsepium & stabulum animalium diuertisset. *Tertium.*

Verùm hæc non cogunt, vt communem veteremque commemoratam traditionem relinquamus: non primum; quia licet pauper fuerit, non cogimur exinde asserere, adeò inopem fuisse, vt domunculam prædiolumq; habere non potuerit, sed nihilominùs arte fabrili laborasse, tum vt honestè viuere posset, tum ad otium pellendum; tum denique vt haberet vnde tribueret necessitatem patienti. Lege Suarez in 3. Part. S. Thom. Tom. 2. q. 37. disp. 17. sect. 3. *Responsio ad argumenta.* *Ad primum.*

Nec obstat secundum: in primis, quia admisso sanctum Iosephum fuisse ex tribu Iuda & familia Dauid, & ex Bethlehem oriundum, & domus huius possessorem, ipsamque aliquando inhabitasse; fieri tamen potuit, vt ipse necessitate, vel nesciens quod futurum erat, eam à se alienarit, vel aliis locarit; & eâ cum patria relictâ, se contulerit ad habitandum in Nazareth ciuitatem Galilææ. Quemadmodum antiqui Patres huius præcessores, necessitate vrgente, domos & patriam reliquerunt, vt Abraham, Isaac & Iacob; & Elimelech cum Noëmi vxore sua, & duobus filiis, tempore famis, propria ciuitate Bethlehem relicta, profectus est in regionem Moabitidis; ita ob similem rationem potuit sanctus Ioseph reliquisse propriam domum & patriam, atque Nazareth ad habitandum abiisse. *Ad secundum.*

Vel dicatur secundò cum Nicephoro vbi suprà Cap. x. abiisse in ciuitatem Galilææ Nazareth ad habitandum, relicta quam habebat in Iudæa domo; quòd Iudææ regio proximis continuis bellis nunc in huius nunc in illius potestatem transisset.

Ex his ad tertium: non mirum si ad hanc domum non diuertit, quando venit Bethlehem vt profiteretur cum Maria Deipara, quia in ea ius habitandi non habebat; habuit tamen aliàs & inhabitauit, ac ideò vt talis honoratur & colitur, & assumptas ex ea particulas pro sacris Reliquiis *Ad tertium.*

quiis conseruant fideles, ibique sanctæ Dei Genitricis Sponso se commendant.

Ad minus fuit Basilica Deiparæ Sponso dicata. Denique si hæc non placent, dicatur fuisse Basilicam à pijs fidelibus ad honorem sancti Ioseph ædificatam; dicique domum S. Ioseph, more Scripturæ, quæ templa & alia habitacula domos appellat. *Domus mea domus orationis est*, dicitur de ipso Salomonis templo. Et hoc videtur indicare Nicephorus Callistus lib. 8. cap. 30. dum loquens de templis ab Helena ædificatis in Palæstina, inquit: *Sanctis item infantibus, & vbi Angelus pastoribus lætum attulit nuntium, in eis ipsis locis sacras extruxit ædes: infantibus videlicet ipsis, & Verbi Puerperæ, nec non aliam quoque sponso Ioseph ædem.* Hæc Nicephorus.

CAPVT IV.

De Villa pastorum, quarto loco tertiæ Peregrinationis.

Conditio Villæ pastorum, & nominis ratio. SVpra sanctissimum Domini nostri Iesu Christi Præsepe ad Orientem versus procedendo, peracto itinere dimidij milliaris, occurrit paupercula quædam villa, paucas domunculas, & pauperes abiectosque continens habitatores; quæ vulgò Villa pastorum nuncupatur. Ratio nominis duplex occurrit: altera, quia pastores illi, quibus nuntiatum est natum esse Saluatorem mundi in ciuitate Dauid; ex ista essent oriundi, vel in ea habitarent.

Altera, quoniam proxima est loco, in quo pastores illi custodientes vigilias noctis magnum illud & felix nuntium receperunt, natum esse Christum Dominum.

Ibi Cisterna B. Mariæ Virginis dicta, & quare. In ista villa est quædam cisterna, quæ nedum ab huius regionis Christianis, sed etiam a circùm habitantibus Mauris & Arabibus appellatur Cisterna beatæ Mariæ Virginis. Rationem hanc reddunt incolæ huius regionis, quòd cùm per villam istam transiret B. Virgo, sitique æstuans, aquam petijsset à rusticis & villanis illis, eamque denegassent, & ampliùs illusissent, aqua ex se ad os vsque cisternæ saliit: quæ postquam potum sitienti Virgini præbuisset, ad pristinum statum rediit. Adduntque, ob Deiparæ irrisionem, numquam habitatores illius prosperatos fuisse, sed semper in deterius abiisse. Vnde vt ad præsens paucissimi & pauperrimi sunt, tales & olim semper extitisse, constanter asseuerant senes huius regionis.

An hæc vera an apocrypha sint, mihi non constat: hoc certum est, non esse Scripturæ vel rationi contraria; nouimus enim Deum olim similia & multò maiora fecisse in gratiam populi Israëlitici; & in dies facere in gratiam seruorum suorum: quare & dictum miraculum facere potuit in gratiam suæ sanctissimæ Matris. Lege ad hæc quæ notamus Lib. VIII. Cap. 11. 1. Peregrinationis.

CAPVT V.

De loco vbi ab Angelis fuit Christi Natiuitas pastoribus nuntiata, & Ecclesia ibidem ad honorem sanctorum Angelorum ædificata, quinto loco tertiæ Peregrinationis.

IN ista regione Ephrata, in qua sunt antè memorata loca, est & alius celeberrimus, vt antiquitus, ita & in præsentia communiter *Locus pastorum* nuncupatus est. Hic distat a ciuitate Bethlehem circa vnum milliare & ampliùs, in eius plaga Orientali in eminenti situs, spatiosus & pinguis, oliueta camposque vberrimos continens, tam hominibus quàm iumentis pastum gratum exhibens: & nisi mea me fallit opinio, nulli eorum, quæ circa Bethlehem vel Ierusalem sunt, est fecunditate & amœnitate secundus; & qui primas tenere diceret, à veritate non aberraret. *Loci pastorum conditio.* Ab Hebræis *Ader* vocatur, vel *Eder*, & *Gader*, quod Latinè *turris gregis* vel *defectus* interpretatur. *nomina, & interpretatio.* Turris gregis secundum Abulensem Gen. 35. quòd in eo turris aliqua fuerit extructa, iuxta quam pastores pecora pascere solerent: *Locus*, inquit, *qui dicitur turris gregis, est apud Bethlehem. Erat enim ibi aliqua turris, apud quam pastores manebant, & ibi, nato Christo, apparuit Angelus pastoribus*, &c. Eius mentio fit in sacris Litteris & apud probatos Scriptores, vt posteà videbimus.

In isto loco (vt quæ ibi acciderunt referamus) Iacob Patriarcha, reuersus à Mesopotamia, pauit greges suos: eius filius Ruben violauit concubinam patris sui, vt ait Zeglerus; & , pastoribus vigilantibus nocte Dominicæ Natiuitatis, fuit eiusdem Christi temporalis Natiuitas nuntiata, Luc. 2, 10. In cuius mysterij memoriam Helena, piissima Magni Constantini mater, locum nobilissimis illustrauit monumentis: ædificauit enim ibi Ecclesiam ad honorem sanctorum Angelorum, vt tradit Nicephorus lib. 8. cap. 38. *Acta ibidem. Genes. 35. 21.*

Ecclesia ibi ab Helena ædificata, nunc multum diruta. Ecclesia nunc tota sub terra delitescit, & non nisi ad eam descendendo videri potest: multùm labefactata, tum antiquitate, tum quia non habitatur; tum denique quia Christiani eam visitantes pietatis ergô particulas ex ea auferunt. Non est tamen adeò labefactata, quin adhuc non cognosca-

tur

tur qualis fuerit; etenim ferè tota integra manet: est longitudinis 46. palmorum, 27. latitudinis, alta secundum proportionem.

Eius forma.

Venerabilis Beda lib. 2. de Locis sanctis cap. 8. huius loci & Ecclesiæ meminit hisce verbis: *Porrò ad Orientem*, scilicet Bethlehem, *in turre Ader, id est gregis, mille passus à ciuitate Bethlehem, segregata est Ecclesia trium pastorum diuina Natiuitatis consciorum monumenta continens* Hæc Beda.

Nomen, eiusq; ratio.

In his verbis duo placet obseruare; alterum, non dicere hanc Ecclesiam continere monumenta diuinæ Natiuitatis, cuius conscij facti sunt pastores, vnde primò pastoribus dicata sit Ecclesia; sed quia vbi est ædificata, pastoribus fuit nuntiata Natiuitas, Ecclesiam pastorum appellauit Beda. Sed ad honorem præsertim illorum sanctorum Angelorum fuisse ædificatam, & ex ipsis nomen accepisse diximus ex Nicephoro, & tradit F. Bonifacius lib. 2. de Perenni cultu Terræ sanctæ: & ita inuenitur in vetusto manuscripto libello de Locis sanctis, & apud alios qui de ipsis scripserunt.

Potuit nihilominus ad ipsorum pastorum honorem ædificari, quoniam à Deo electi & sancti sunt; &, vt dicit Aymo, horum corpora ibi requiescunt.

Tres fuerunt pastores conscij facti Christi Natiuitatis.

Alterum obseruandum est, secundùm Bedam, tres fuisse pastores quibus Domini Natiuitas fuit nuntiata. Fuisse olim hîc Monasterium ædificatum, traditio est; & ex fundamentis ædificiorum & ruinis non obscurè diiudicari potest.

Clarè hæc Adamnanus lib. 2. de Locis sanctis cap. 5. dum ait: *De monumentis illorum pastorum, quos nocte Dominicæ Natiuitatis cælestis circumfulsit claritudo, Arculfus nobis breuem contulit relatiunculam, inquiens: Trium illorum pastorum in Ecclesia tria frequentaui monumenta iuxta lapidem grandem humatorum, quæ mille circiter passibus ad Orientalem plagam distat à Bethlehem; quos in eodem loco nascente Domino, hoc est, prope turrem gregis, Angelicæ lucis claritas circumdedit: in quo eadem Ecclesia est fundata, eorumdem pastorum continens sepulchra.* In præsentia memoratorum sepulchrorum nec cernitur nec recolitur memoria in hisce partibus.

Ibi sepulti fuere.

In isto loco adhuc pastores suos pascunt greges; ipsumque Mauri & Arabes in tanta habent veneratione, vt ibi nata arbusta & oleas præcidere non audeant: Ecclesiam verò adeo venerantur, vt aliquando in ea lampades accendant, & thus adoleant, vt ego non semel cum aliis obseruaui.

Locum hunc ipsi Mauri venerantur.

Aduerte etiam, esse vrbem *Ader* appellatam, quam expugnauit Iesus Reg[?]ellius interfecto, inquit sanctus Hieronymus de Locis Hebraicis.

Ader vrbs.

Aduerto Ios. 12, 14. in versione nostra istam vrbem *Hared* vocari, & Numer. 21. & 33. & Iudic. 1. *Arad* erat in tribu Iuda ad Australes limites, nec valdè procul à mari mortuo: vbique in Hebr. appellatur *Harad*, & apud Septuag. *Arad* vel *Ared*; præterquam Ios. 12. qui locus ab Hieronymo citatur, vbi, elementis transpositis, apud Septuag. *Ader* dicitur.

CAPVT VI.

Sententia D. Hieronymi de loco pastorum proponitur & defenditur.

AD maiorem explicationem & commendationem dignissimi loci pastorum dictis alia placet subiicere. Eius mentio fit Gen. 35. & Mich. 4. meminerunt etiam, præter Bedam & Nicephorum, D. Hieronymus, Glossa ordinaria, Brocardus & alij. Sed nunc quid de eo dicat S. Hieronymus, audiamus. S. hic Doctor Epist. 27. Tomo 1. in Epitaphio Paulæ enarrans eius peregrinationem, sequentia scribit de loco isto: *Haud procul inde descendit*, id est, à Præsepi Domini, *ad turrim Ader, id est gregis, iuxta quam Iacob pauit greges suos; & pastores nocte vigilantes audire meruerunt, Gloria in excelsis Deo, & super terram pax hominibus bonæ voluntatis. dumq; seruant oues, inuenerunt Agnum Dei puro & mundissimo vellere, quod in ariditate totius terræ cælesti rore complutum est; & cuius sanguis tollit peccata mundi, & exterminatorem Aegypti litus in postibus fugauit.* Hæc loco citato sanctus Hieronymus. & in libro de locis Hebraicis, *Mille*, inquit, *circiter passibus procul*, scilicet à Bethlehem, *est turris gregis, quodam vaticinio pastores Dominicæ Natiuitatis conscios antè significans.*

De Ader D. Hieronymi sententia.

Et in hoc ipso loco fuisse ædificatum Salomonis templum, secundùm opinionem Hebræorum, indicat idem sanctus Doctor in lib. Hebraic. quæst. in cap. 35. Genes. & secundùm propriam refellit, de turri Ader in hunc modum scribens: *Hunc locum Hebræi esse volunt, vbi posteà templum ædificatum est; & turrim Ader, turrem gregis significari, hoc est congregationis & cœtus, quod Michæas Propheta testatur, dicens: Et tu turris gregis, nebulosa filia Sion, &c. illoq; tempore Iacob trans locum, vbi posteà templum ædificatum est, habuisse tentoria. Sed si sequamur ordinem viæ, pastorum iuxta Bethlehem locus est, vbi vel Angelorum grex in ortu Domini cecinit, vel Iacob pecora sua pauit, loco nomen imponens: vel, quod verius est, quodam*

Mich. 4, 8.

Vbi Iacob pauit gregem suum.

quodam vaticinio futurum iam tunc mysterium monstrabatur. Hæc S. Hieronymus; & mea sententia optime.

Reiicitur à Villalpando. Ioannes Baptista Villalpandus Tom. 3. Apparatus vrbis lib. 3. cap. 7. tergiuersatur D. Hieronymo in eo quod dicit Iacob pauisse gregem in isto pastorum loco: cum ipsiusmet verbis hic tibi subiicio, quæ talia sunt: *Verùm cum non esse turrim gregis, iuxta quam Iacob tabernacula posuerat, vel eo ipso Euangelistæ testimonio comprobari videtur: nam dum natum Dominum iuxta Bethlehem commemorat, subdit: Et pastores erant in regione eadem vigilantes, & custodientes vigilias noctis super gregem suum. Et ecce Angelus Domini stetit iuxta illos, &c. Hinc ego colligo, non eam esse iuxta quam Iacob resedit aliquantulùm atque quieuit: quoniam postquam titulum erexerat in Bethlehemitica regione charissimæ Racheli vita functæ, egressus inde dicitur absque dubio ex illa regione, ne præsentia monumenti dilectissimæ uxoris memoriam refricans dolorem augeret, lacrymasque extorquere numquam cessaret; fixitque tabernaculum suum trans turrim gregis, quæ erat sita in Ierosolymitana regione ad radices montis Moria. In hac fuit sententia Benedictus Arias Montanus: Iacobum enim cùm commemorasset, Rachelem dilectam sponsam vita functam sepulchro donasse in terra Bethlehem, subdit: Atque aliquanto itineris spatio progressus, in Iebusæorum agro trans turrim gregis tabernaculum collocauit. Hæc ille. Et quidem montem Moria, cui proxima est porta gregis, aream fuisse Ornan Iebusæi, satis constat ex sacris Litteris: vocat autem eam Moyses prophetico sermone Turrim gregis; nisi malis, quod magis crederem, vallem Iosaphat, seu Hennon, vtpote pascuis vberrimam, à Iacobo habitationi suæ suisque pascendis pecoribus electam fuisse; & propterea factum, vt turris in eius vallis altero cliuo erecta diceretur gregis: cuius rei memoriam conseruantes Ierosolymitani habitatores, portam illam, quæ olim à Dauide extructa fuerat, vt suprà probauimus ex Iosepho, gregis portam dixerunt,* &c. Hactenus fuere Villalpandi verba.

Luc. 2, 8, 9.

Ratio Villalpandi.

Benedictus Arias Mont. lib. de 12. Gentibus c. 10.

Sententia D. Hieronymi defenditur, & argumenta Villalpandi respondentur. Verùm propter hæc, nullo modo relinquendam arbitramur sanctissimi pariterque doctissimi Hieronymi sententiam, quam sequuntur Brocardus, Adrichomius, Pererius in Genes. & alij, & non sine probabili ratione, vt anteà vidimus: & tantò magis, quia adducta à Villalpando non illi officiunt, sed proficiunt magis, vt videbimus.

Bethlehem & Ierusalem in regione Ephrata. In primis Moysis auctoritas non fauet Villalpando, quòd dicat, *Egressus inde*, non ex illa regione absque dubio; alias oportuisset ipsum recessisse ex Ierusalem, quoniam in eadem regione Ephrata sunt Ierusalem & Bethlehem, vt diximus ex Genebrardo Lib. IV. Cap. XIV. 1. Peregrin. quod ille negat. Sed admittatur libentissime quod in alia regione sit Ierusalem, & in alia Bethlehem, adhuc non habet intentum Villalpandus; quoniam illæ voculæ *Egressus inde* non significant egressum è regione aliqua, sed è loco vbi sepulta fuit Rachel. sic enim ait in eum locum Gen. Abulensis; *Egressus inde, scilicet de loco in quo sepeliuit Rachelem apud Ephratam; quia ibi mansit aliquibus diebus, faciens tumulum illum magnum de lapidibus politis & dispo*[illegible] *acutiem alta pyramidis.* Hæc ille.

Sed quare in his alijs immoramur, cùm illi sacra Scriptura manifeste aduersetur? in primis dum dicit, *Egressus*, id est, vlteriùs progressus: at si abijsset in Ierusalem, dicendum fuisset, regressus; quoniam è Ierosolyma priùs recessit, quando ex Mesopotamia venit Iacob vsque ad locum vbi mortua & sepulta fuit Rachel: redeundo enim ex Mesopotamia in Hebron, priùs Ierosolymitana, deinde Ephratæa regio pertranseunda est. Ac deinde post illa verba, *Egressus inde, fixit tabernaculum trans Turrim gregis*, statim subiicit Scriptura; *Cumque habitaret in illa regione*, &c. Quid clarius?

Secundò, ratio pro sententia Villalpandi adducta, magis facit pro altera D. Hieronymi; inde abiisse, ne præsentia monumenti dilectissimæ coniugis dolor illius augeretur: igitur non debuit redire Ierosolymam, ne cogeretur iterùm illac transire, vt iret ad patrem suum in Hebron, vt, viso dilectissimæ sepulchro, à lacrymis se cohibere non posset: est enim monumentum Rachelis secus viam euntibus ex Ierusalem ad Hebron, vt indicatum est. Sed si vlteriùs processit ad locum pastorum, de quo loquimur, dissitum à sepulchro Rachel ad duo milliaria, procedendo versus Hebron, & eundo ad patrem suum, relicto sepulchro à tergo liberabat se ab illius aspectu & doloris causa; & materia gaudij appropinquabat, præsentia dilectissimi patris Isaaci, cuius nutu & Dei voluntate abierat in Mesopotamiam, vt dicitur Gen. 28, 1, 3. *Ratio Villalpandi fauet D. Hieronymo.*

Et præterea non multum valet illa Villalpandi ratio: etenim Iacob vir prudens secundum Dei beneplacitum se à lacrymis cohibuisset; optime enim nouerat, luctum mortui septem dierum, & non continuum esse debere. Eccli. 22, 13.

Deinde locus assignatus à Villalpando pascuæ gregum & quieti Iacob, non est trans locum vbi erat Iacob quando sepeliuit Rache-

Rachelem, sed citra; trans verò & locum hunc & Ierusalem est locus à D. Hieronymo assignatus.

Denique tempore Moysis, qui hanc scripsit historiam, vel saltem Iacobi, non erat Ierosolymis illa turris gregis, sed si fuit, postea ædificata à Ierosolymitanis ciuibus; igitur de illa non potuit loqui Moyses. Nec iuuat dicere prophetice fuisse locutum; tum quia non apparet necessitas, tum quia in ea narratione Historici personâ gerit: & si alludere voluisset ad turrim ædificandam, illius historica narratio non fuisset percepta nisi ædificata turri; quod alienum videtur à mente & munere Historici.

Locus pastorum valle Hennon vberior.

Nec suffragatur Villalpando congruentia illa, quòd Iacob quieuerit in valle Iosaphat seu Hennon pascuis vberrima: tum propter dicta; tum quia, si ex his quæ nunc videntur licet dijudicare quid olim fuerit, longe vberior & pascuis abundantior est locus iste pastorum, vt ipsâ meridiana luce clarius hunc & illâ nec lynceis oculis consideranti patere potest: suffragatur ergo potiùs quàm refragetur sententiæ D. Hieronymi Villalpandi ratiocinatio. Quare nec illa subsistit ratio, turrem & portam illam Ierosolymitanam gregis appellatam fuisse, quòd Iacob illis locum proximum elegerit pro suis pascendis gregibus; sed potiùs quia oues sacrificandæ per eam introducebantur, vt tradunt alij: de quo alibi dictum.

Porta gregis Ierusalem quare sic appellata.

CAPVT VII.

Difficultas contra dicta Capite præcedenti; & Michææ vaticinium aptatur loco pastorum.

Argumentum in loco pastorum templum Salomonis ædificatum esse.

Dictum fuit Capite præcedenti ex sententia Hebræorum, in assignato pastorum loco fuisse Salomonicum templum ædificatum, sed falsam illam esse. Dicet quispiam, non tantùm esse Hebræorum traditionem, sed veram Spiritus sancti & Michææ prædictionem: etenim adducta Michææ verba, *Et tu turris gregis nebulosa filia Sion*, &c. diuus Hieronymus & alij Interpretes in hunc Prophetam communiter illa intelligunt vel de templo Ierosolymitano, vel de ipsa sancta Ierusalem ciuitate.

Mich. 4, 8.

Responsio.

Respondeo, S. Hieronymum non negare, templum Domini vel Ierusalem appellari Turrem gregis, sed illam esse cuius fit mentio citato loco Gen. 35. cùm ista sit prope Bethlehem, à qua longè distat Ierusalem & templum.

Nomen Turris Ader de tribus enuntiari potest.

Pro clariori itaque intellectu dicendum, nomen *Turris Ader* siue *gregis* de tribus locis enuntiari posse; primò de templo Ierosolymitano & Ierusalem; secundò de quadam turri Ierosolymitana; tertiò denique de loco pastorum prope Bethlehem.

De templo Salomonico & Ierusalem primò.

De templo Ierosolymitano & Ierusalem in primis loco citato Malachiæ ad litteram enuntiatur Turris gregis, secundum diuum Hieronymum & alios. De templo quidem, quoniam in modum & figuram turris ædificatum fuit; gregis verò, vel quia illuc religionis causâ cœtus & congregationes Hebræorum in similitudinem gregum ex omnibus partibus conueniebant; vel, quod magis placet, quod eò ducebantur greges ouium ad immolandum Deo. Gregis quippe nomen nedum de ouibus, sed etiam de collectis hominibus enuntiatur in Scriptura: sit ad hoc vnicum testimonium Ezech. 36, 37. *Multiplicabo eos sicut gregem hominum, vt gregem sanctum, vt gregem Ierusalem in solemnitatibus eius.* hoc est, sicut multiplicantur sanctarum hostiarum greges in solemnitatibus Ierusalem, &c. vbi de hominibus & gregibus eadem vox dicitur. Et ob hanc ipsam rationem idem nomen Turris gregis dicitur de Ierusalem; & quia in ea templum ædificatum est; & quoniam in eminenti & munito loco montibus vallata, turris dici potest.

Gregis nomen de ouibus & collectis hominibus dicitur.

Secundò, de quadam Ierosolymitana turri.

Secundò dicitur de quadam turri sic appellata, vt Villalpando placet Tom. 3. Apparatus vrbis c. 7. quod proxima esset portæ ciuitatis per quam greges immolandi introducebantur.

Tertiò, de loco pastorum Bethlehemitano.

Tertiò denique de loco prope Bethlehem, dicitur Turris Ader, id est gregis, vt clare ad litteram Genes. 35. vt iam superiùs vidimus; in sensu verò spirituali & per applicationem Mich. 4. In quem sensum eam auctoritatem aptasse videtur S. Hieronymus; & primò quidem, vt superiùs Capite v. adductam rationem ex Abulensi pertranseamus, quia in eminenti loco situs est, pascuis ouium vberrimus, aliisque, vt diximus, abundans. Secundò, quia licet ibi Hebræorum templum non fuerit ædificatum, in quo carnes ouium, hircorum & taurorum immolarentur; fuit aliud Christianorum longe augustius fundatum, in quo verus ille Agnus, qui tollit peccata mundi (Deo Patri acceptissimum sacrificium) sæpissimè ab Euangelicis Sacerdotibus in Missæ incruento sacrificio oblatus fuit. Et tertiò, quia ibi non cœtus Hebræorum, sed Angelorum & Christi fidelium iam conuenerunt, & modò conueniunt ad Christi venerandam Natiuitatem celebrandam.

Si verò quis cum Adrichomio in Descriptione

ptione tribus Iudæ num. 144. Baronio in Annal. Eccles. Tom. 1. Beda Luc. 2. Haymone & Paulo de Palacio in hunc Prophetam velit hanc sententiam intelligere ad litteram de loco isto pastorum, aduertet à Propheta præmonstratam fuisse illius loci conditionem, & claritatem, quæ in Christi Natiuitate apparuit. Etenim pro *nebulosa*, Hebraica veritas habet *excelsa*, inquit Palacius: videtur porrò tam excelsa fuisse, vt sæpè nubibus fuisset obtecta, ideò nebulosa vocatur. Quia igitur Domino nascente in Bethlehem claritas diuina in Præsepio resplenduit, & ad turrem hanc, vbi pastores custodiebant vigilias noctis, peruenit, ideò Michæas dicit: O tu Turris excelsa filia & subdita Sionis, maiestas & splendida gloria Christi, quâ primùm in Iudæa ad te veniet, non continebitur in sola Bethlehem, ad te claritas pertinget. Dicet infrà Propheta, In Bethlehem Christus nascetur. nunc dicit, Gloria & claritas militiæ cælestis, ac ita regnum Christi nascentis, perueniet ad Turrem gregis. Illud verò, *regnum filia Ierusalem*, credo ita intelligi: Ad te veniet regnum Christi, inchoatum in Bethlehem, filia Ierusalem. Dices, Quorsum Propheta tam expressam de Turre gregis fecit mentionem? Certè ob eam causam, quâ Deus pastores in ea Turre pascentes Angelica gloria illuminauit. Qui causam intelligit, quare militia cælestis ad pastores venit, intelliget quare de ea Michæas prænuntiauit. Hucusque fuere Palacij verba: quæ omnia hic adscribere volui, quoniam proposito nostro deseruire videntur, si ad litteram velis Prophetam locutum fuisse de loco pastorum.

Conditio loci pastorum à Michæa præmonstrata.

Sed enim mihi videntur hæc eadem aptiùs & magis ad litteram accommodari Ierusalem, & templo altiori & eminentiori loco pastorum, non tamen tantum vt vsque ad nubes se eleuet. Nebulosa, propter illud quod 3. Reg. 8, 11. dicitur: *Nebula impleuit domum Domini, & non poterant sacerdotes stare & ministrare propter nebulam: impleuerat enim gloria Domini domum Domini. Tunc ait Salomon: Dominus dixit, vt habitaret in nebula.* Filia Sion, quia est in parte ciuitatis sic appellata, Psalm. 9, 15. & 72, 28. & Zach. 9, 9. quòd è monte Sion velut filia nasci videbatur. Et quoniam magis intelligitur dilatari claritas Natiuitatis Christi, si dicatur vsque ad Ierusalem & templum peruenisse, quemadmodum conceptis verbis nos docuit Malachias Propheta cap. 3, 2. & Aggæus cap. 2, 6. dum de aduentu Domini ad templum & eius gloria loquuntur.

Turris Ader quare nebulosa & filia Sion dicta.

Et multò minùs placet, quod interpretans ex Hebr. nebulosam excelsam, intelligat de naturali conditione loci & Turris, quòd adeò excelsa fuerit, vt sæpe nubibus tegeretur. Etenim nec ad præsens nec olim fuit tam eminens Turris: mirum enim est, si fuisset, non adhuc extare aliqua illius fundamenta; quodque illius conditio in Scriptura sacra, vel à Iosepho aliisve probatis Scriptoribus non explicetur.

Arbitror nebulosam dici mysticè, ad indicandum eo loco nuntiandum pastoribus obscurum arcanum Natiuitatis temporalis Filij Dei, qui in veteri lege & templo in nebula habitabat; quique non nisi obscurè cognoscitur in hac mortali vita, eodem dicente ad Moysen: *Non videbit me homo, & viuet.* & S. Apostolus, *Videmus nunc per speculum in ænigmate.* Exod. 33, 20. 1. Cor. 13, 12.

Deus in præsenti vita non nisi obscurè cognoscitur.

Hanc interpretationem didici ex Habacuc Propheta cap. 3, 3. vbi loquens de aduentu Filij Dei in mundum, & Natiuitate in Bethlehem, dicit: *Deus ab Austro veniet, & Sanctus de monte Pharan.* Septuaginta pro monte Pharan verterunt, *montem condensum & vmbrosum.* Ac si dixisset Propheta secundùm aliquorum interpretationem: Christus ab Austro veniet, id est in Bethlehem nascetur, & visibilis veniet ad nos: est enim Bethlehem in parte Australi Ierusalem & Terræ promissionis: & Sanctus de monte condenso & vmbroso, propter occultationem suam: quoniam, vt ait Ioannes, *Deum nemo vidit vnquam.* &: *Lucem habitat inaccessibilem.* Propter quod etiam 3. Reg. 8, 12. & 2. Paralip. 6, 2. dicitur, Dominum habitare in nebula & caligine. & Psalm. 96, 2. *Nubes & caligo in circuitu eius.* ac denique Isaiæ 45, 15. *Deus absconditus*; quia nubecula humanitatis velut sol nube tectus, eo in loco pastoribus nuntiandus erat. 1. Ioan. 4, 12. 1. Tim. 6, 16.

Brocardus in Descriptione Terræ sanctæ 1. p. cap. 7. §. 56. de isto loco sic scripsit: *Contra Orientem Bethlehem est Turris Ader, vbi creditur Iacob post Rachelis mortem aliquo tempore mansisse. Hic pastores hora felicissima ortus Saluatoris audierunt vocem Angeli: Euangelizo vobis gaudium magnum, & Gloria in excelsis Deo. Quod quidem non nisi diuina sapientia & dispositione actum est; vt illo in loco natus Dei Filius annuntiaretur pastoribus, in quo sanctus ille pastor Iacob commoratus fuerat; à quo descenderat stella ex Iacob, id est Virgo, quæ suum & nostrum peperit Redemptorem.* Hæc Brocardus.

Locus pastorum à Brocardo descriptus.

Glossa ordinaria in cap. 2. primi Paralipomenon loquens de Bethlehem & Ader hæc habet: *Bethlehem ciuitas David in tribu Iuda, in qua Dominus natus est, in septimo*

& Glossa ordinaria.

mo ab Helia milliario contra Meridionalem plagam, iuxta viam quæ ducit Hebron, vbi sepulchrum Iesse & Dauid ostenditur. Et mille circiter passibus procul, Turris Ader, id est, Turris gregis, quodam vaticinio pastores Dominicæ Natiuitatis conscios antè significans. Huculque Glossa.

Verba Glossæ explicantur.

In quibus verbis duo nota, alterum, Prophetæ vaticinium esse iam adductum ex Mich. 4. alterum; quòd *vbi sepulchrum Iesse & Dauid ostenditur*, potest referri ad Bethlehem & ad Hebron, etsi ad Bethlehem commodiùs; quoniam de Bethlehem fit principaliter in præcedentibus mentio: & apud Bethlehem esse sepulchrum Dauid, diximus extremo Cap. 1. Peregrinat. huius Lib. Et si hic sensus retineatur, oporteret videre quomodo ibi fuerit sepulchrum Iesse, & de Dauid explicare, vel secundùm alibi dicta, vel statim subijcienda. Si verò eadem verba referantur ad Hebron, cuius immediatè meminit Glossa, est aduertendum, non esse ita intelligenda, vt significare velint, Dauidem sepultum esse in Hebron; nam ex 3. Reg. 2, 10. & 1. Paral. 29, 27. & & Act. 2, 29. constat sepultum fuisse in Ierusalem in monte Sion: sed vel sic dicere voluisse, in Hebron Dauidem sibi & patri suo sepulchrum ædificasse, quando septem annorum curriculo ibi regnauit, vt dicitur loco citato Reg. sed translato solio Regni sui in Ierusalem, ibi, vbi & è vita decessit, fuisse sepultum. Vel esse mendum typographicum, & particulam copulatiuam *&* abundare, cuius loco altera supplenda est, patris videlicet; ita vt vbi legitur, *vbi sepulchrum Iesse & Dauid ostenditur*, legatur, *vbi sepulchrum Iesse patris Dauid ostenditur.* Secutus Auctor communem Hebronitarum traditionem, Iesse in Hebron sepultum esse: de qua inferiùs Cap. v. VIII. Peregrinat. huius Libri agemus.

Lib. IV. Cap. III. VII. Pereg.

Ex dictis itaque breuiter colligamus, locum iam descriptum pastorum esse illum, cuius ad litteram fit mentio Gen. 35. & spiritualiter Mich. 4. ac proinde non colligi ex isto mentem fuisse Prophetæ ibi ædificandum templum Salomonis; quod in inferiori parte vrbis & in filia Sion fuit ædificatum, vt manifestum est. In quo pastores qua nocte Christus Bethlehem ex Virgine nasci dignatus est, dum custodiebant vigilias noctis, felicissimum nuntium ab Angelo receperunt, natum esse Christum Dominum in ciuitate Dauid: supra quos facta est cum Angelo multitudo militiæ cælestis laudantium Deum, & dicentium: *Gloria in Altissimis Deo, & in terra pax hominibus bonæ voluntatis.* Qui, loco relicto, læti & festinantes venerunt Bethlehem, & ex Angelico signo inuenerunt infantem pannis inuolutum; positum in Præsepio, & quæ scribit S. Lucas cap. 2. Quare semper locus iste appellatus fuit locus pastorum, & Angelus ad pastores. Qui plura adhuc scire desiderat, consulat sacros Expositores in cap. 2. Luc. 4. Mich. & 35. Gen. Et dicta pro instituti nostri ratione sufficiant.

Luc. 2, 12.

CAPVT VIII.

De ciuitate Thecua, sexto loco tertiæ Peregrinationis.

THecua vel Thecue vrbs quondam fuit tribus Iudæ in monte sita, quam Roboam Salomonis filius reædificauit, atque muniuit, vt se contra hostes suos defenderet, & in regno stabiliretur, 2. Paralip. 11, 6. Thecua, secundùm nominis etymon, idem est quod clangens tuba aut fixa, inquit Glossa ordinaria. Tempore Iosephi iam viculus erat, vt ipse in fine suæ Vitæ, & lib. 5. de Bel. Iud. cap. 7. docet, etiam tempore D. Hieronymi: scribit enim ipse de Thecua in principio cap. 6. Ieremiæ, viculum esse in monte situm, duodecim millibus ab Ierusalem separatum. Et in Prologo Amos Prophetę: *Fuit de oppido Thecue, quod sex millibus ad Meridianam plagam abest à sancta Bethlehem, quæ mundi genuit Saluatorem: & vltra nullus est viculus, ne agrestes quidem casæ & furnorum similes, quas Afri appellant Mapalia. Tanta est eremi vastitas, quæ vsque ad Mare rubrum, Persarumq; & Aethiopum atque Indorum terminos dilatatur. Et quia humo arida atque arenosa, nihil omnino frugum gignitur; cuncta sunt plena pastoribus, vt sterilitatem terræ compensent pecorum multitudine. Ex hoc numero pastorum & Amos Propheta fuit imperitus sermone, sed non scientia, &c.* Hæc S. Hieronymus. Similia Hieronymo dicit Lyranus in cap. 1. Amos.

Thecua conditio & nominis etym.

Distantia eius ab Ierusalem & Bethlehem.

Ex D. Hieronymo habemus, recedendum esse à sententia Zieglerij & Callisti, docentiū Thecuam distare tantùm nouem milliaribus ab Ierusalem; quoniam distat duodecim, sex ab Bethlehem, & totidem à Bethlehem vsque ad Ierusalem: Bethlehem enim media est inter Ierusalem & Thecuam. Et absque dubio magis credendum est D. Hieronymo in his partibus versatissimo: cui earumdem incolæ, & illi qui frequenter hoc iter peregerunt, testimonium perhibent.

Zieglerij & Callisti sententia improbatur.

Adrichomius in Iuda num. 236. agens de Thecua, ait quidem distare duobus milliaribus à Bethlehem; sed non ideò recedit à sententia Hieronymi & communi, sed suffragatur;

frangatur; quia loquitur de milliaribus: quæ singula vnius horæ itinere commensuranda sunt, vt initio Præfationis in suum Terræ sanctæ Theatrum indicat: & ita vnum illius respondebit tribus nostris Italis, & consequenter, secundum ipsum, distat, vt diximus, sex milliaribus à Bethlehem.

Ex dictis etiam habemus, deceptum fuisse S. Epiphanium in Vita Amos Prophetæ (si tamen Epiphanius auctor est libri de Vita & interitu Prophetarum) dum ponit hanc Thecuam in terra Zabulon; quæ multò ampliùs aberat ab Ierusalem & Bethlehem: & quia certum est Roboam nullum habuisse oppidum in tribu Zabulon; vtpote qui super duas tantùm tribus Iudæ & Beniamin regnauerit: quomodo ergo hanc Thecuam reædificasset, si sui iuris non erat?

A Thecua Thecuites & Thecueni dicuntur habitatores eius; prudentes habiti: vnde Deus, qui non semel hominum dispositioni se accommodat, ex ea assumpsit Amos ad prophetandum contra decem tribus, id est, contra Israël: nam contra Israël præsertim suum direxit vaticinium. Hinc D. Hieronymus ad Marcellam nomine Paulæ & Eustochij proponit Amos Prophetam videndum: *Etiam nunc buccina pastorali*, inquit, *in sua conspicere rupe clangentem*. Ex Thecua etiam fuit mulier illa quam misit Ioab ad Dauid pro Absalom liberatione, quam sua sapienti & prudenti similitudine à Rege obtinuit, 2. Regum 14, 1. In ea habitationem habuit Propheta Habacuc, qui Danieli in Babylonem prandium detulit, vt suprà notauimus Cap. IX. 1. Peregrinat. Thecuæ frequens fit mentio in sacris Litteris, vt (exceptis iam adductis locis) 2. Reg. 23, 26. 1. Paral. 2, 24. & 4, 5. 2. Paral. 20, 20. Ier. 6, 1. & 1. Mach. 9, 33. Est etiam Thecue nomen proprium viri, vt patet 4. Reg. 22, 14. & 1. Esdr. 10, 15.

Nostris temporibus non facilè possumus Thecuam ire, propter ibi & in via inhabitantes & discurrentes Arabes. Olim à Christianis Græcis habitabatur: similis est Bethlehem: est ibi Ecclesia, olim quidem pulchra, sed nunc satis demolita, quæ sanctus Cotonus appellatur: quo nomine etiam terra ipsa nominatur in præsentia. Ab Engaddi & Bethuliæ monte proximo Bethlehem conspicitur; &, vt coniectari licet, & ex terrigenarum aliorumque qui eam diligenter scrutati fuerunt relatione, vera credimus quæ retulimus. *Ibi Ecclesia S. Cotoni.*

In Martyrologio Romano die 28. Maij fit commemoratio sanctorum Martyrum Monachorum, qui tempore Theodosij iunioris à Saracenis occisi sunt: quorum sacras Reliquias accolæ colligentes, summa veneratione illas habuerunt. Et in Hodœporico sancti VVillibaldi dicitur, Thecuæ infantes quondam occisos fuisse ab Herode; & ibi esse Ecclesiam vbi requiescit vnus de Prophetis. *& Monachi martyrio coronati.*

CAPVT IX.

De Laurâ & monasterio S. Sabbæ Abbatis, septimo loco tertiæ Peregrinationis.

IN Orientali plaga tam Ierusalem quàm etiam Bethlehem est insigne & memorabile monasterium Græcorum Monachorum Regulam S. Basilij profitentium, & illustre templum S. Sabbæ Abbati dicatum, à quo monasterium & templum nomenclaturam accepit: sed & communi quodam nomine apud Ecclesiasticos Scriptores Laura appellatur.

Vtrumq; S. Sabbas nominatur; quoniam sanctus hic Abbas vtriusque Fundator inclytus fuit, & prouidus pater; Laura verò in Martyrologio Romano, & apud alios, propter multitudinem piorum hominum qui religionis gratia illuc confluebant: Lauram enim Neoterici Græci insignia dicunt monasteria, propter magnam hominum copiam, quæ deuotionis ergò instar aquarum multarum confluunt, inquit Glossarius Epistolæ Antiochi Monachi apud Cardinalem Baronium: & verè hac ratione illuc innumeros confluxisse statim apparebit. Ab eisdem Græcis ego accepi, illa dumtaxat cœnobia, quæ ampliùs mille Monachos continebant, Lauram appellari; & tale erat hoc S. Sabbæ, vt dicemus. *Laura & S. Sabba loci nomen ratio.*

Structura tam monasterij quàm templi mirabilis profectò est per omnem modum, non sine magno labore & sumptibus ædificata. Tota ædificij structura sita est super alta & prærupta rupe; ad cuius pedem in imo vallis est per quam fluit torrens Cedron: qui incipiens à valle Iosaphat ad radices montis Oliueti hac transit, in Mare mortuum tandem fluens. Et quando ab Ierusalem illuc proficiscimur, semper iuxta torrentem hunc incedimus vsque ad monasterium. Locus, in quo situm est, sterilissimus est ac solitarius valde; quoniam vbique montes steriles prorsus arboribus & herbis ad vsum hominum & iumentorum expertes: vnde omnia ad victum necessaria ex Ierosolymis vel aliis partibus illuc deferuntur. E regione tantum monasterij modicum solum est, in quò modica olera *Loci situs & forma.* *Sterilitas.*

olera seminari possunt; & intra in rupe quædam areolæ olerum ex terra illuc aliunde asportata. Monasterium magnum, multas cuiusque conditionis continens habitationes, & olim multò maius erat, vt eius ingentes ruinæ præ se ferunt: & tale credere necesse est, quoniam in illo quatuor & quinque millia Monachorum habitabant, quos summa cum laude rexit S. Sabbas; in præsentia vetustate & multò magis infidelium rabie multum consumptum est.

Duæ turres vbi excubiæ. In hoc monasterio est magna & eminens turris, in qua, propter Arabum frequentes incursiones, vigiles die noctuque inuigilant: eam ædificasse matrem S. Sabbæ, ibi habitantes Monachi affirmant. E regione istius, paucis antè annis, Monachi non sine magno labore & sumptibus alteram ædificarunt, vt commodiùs vndique videre possint furentes Arabes ad deprædandum accedentes.

Duæ Ecclesiæ, maior altera, altera minor. In eodem monasterio sunt duæ Ecclesiæ; maior altera, altera minor. Illa satis pulchra & iucunda, variis picturis exornata, longitudinis gressuum 45. latitudinis 14. circiter, secundùm proportionem alta. Ista minor est præcedenti magnitudine & pulchritudine, & S. Nicolai appellatur; quam S. Sabbas incoluit cùm aliis Monachis.

Locus vbi plura sanctorum Martyrum corpora. Ibidem in cubiculo vel capella, omnino tamen clausa & murata, iacere corpora sexcentorum Monachorum ab infidelibus pro Christi fide interfectorum, narrauerunt mihi ibi habitantes Monachi, quando sanctum locum inuisi; addideruntque, iussu ipsorum Patriarchæ locum sanctum fuisse omnino clausum, ne sacra illa pignora auferrentur, & in alias partes portarentur. Sanè ibi esse plurium Martyrum & aliorum Sanctorum corpora non est dubio vertendum, considerata tot Monachorum olim ibi degentium irreprehensibili & laudabili vita, & plurium infidelium persecutione; vt statim ex quadam Epistola Antiochi Monachi Palæstini, vitæ sanctitate mirifici & doctrinâ celebris, apparebit.

Sepulchrum S. Sabbæ. Non longe ab hac minori Ecclesia est sacellum rotundum, in quo est sepulchrum in modum altaris, vbi S. Sabbæ corpus tumulatum fuit: verùm nunc Venetias translatum dicitur, vbi magna deuotione à fidelibus honoratur.

Sanctorum Monachorum cellulæ. Monachi illi etiam in præsentia ostendunt cellulas S. Ioannis Damasceni, Euthymij, Cyrilli Monachi, aliorumque celebrium virorum qui in Laura doctrina & vitæ sanctitate floruerunt.

Nouitiatus. Non procul à clausura monasterij monstrantur ruinæ quædam, signa eximiæ fabricæ; ferturque antiquis illis temporibus fuisse locum tyrocinij iuuenum: & Nouitiatus Monachorum appellatur.

Fons S. Sabbæ. Ex altera parte descendendo ex rupe est cauernosus quidam locus, in quo est fons dulcissimæ aquæ; qui necessitatis tempore precibus S. Sabbæ scaturiit: qui tum ob deuotionem in Sanctum, tum ob vtilitatem ex eo prouenientem multùm æstimatur, & fons S. Sabbæ appellatur.

Miraculosè fuit. De isto fonte retulerunt mihi Monachi huius monasterij, superioribus paulò antè translactis annis, quando turrim (cuius suprà mentionem fecimus) ædificabant, tanta siti eos æstuasse, tantamque aquæ inopiam passos, vt locum relinquere, alioque se transferre determinauerint: verùm vni illorum incidit consilium bonum, recurrendum esse ad fontem S. Sabbæ, si fortè illius meritis dignaretur Deus dare venam affluentem aquæ viuæ, qua & recreari & necessitati suæ satisfacere possent. Mirabile dictu, æstiuo illo tempore & arescente prorsus regione properarunt ad fontem, ibique aquas largissimas magna cum lætitia inuenerunt: quibus recreati, mutato consilio, in sancto loco permanentes cœptam turrim perfecerunt.

Solitaria loca olim à Monachis habitata. In rupe vallis, quæ à monasterio vsque ad Mare mortuum protenditur spatio quatuordecim milliarium circiter, erant olim multa antra & cellulæ, quarum aliquæ & in præsentia cernuntur, in quibus decem millia Monachorum solitariam & in pœnitentia magna, sicut alia quatuor millia in congregatione & monasterio, vitam degebant: quorum omnium S. Sabbas Abbas Pater & Patriarcha inclytus fuit. Adhuc in eadem rupe cernuntur ora cisternarum, in quibus pluuiales aquæ colligebantur. Nunc nullus Monachus extra monasterium, sed omnes intra habitant, numero viginti, & aliquando triginta, quadraginta, & ampliùs: quorum Abbas cum aliquibus Monachis habitat in Ierusalem in ipsorum Conuentu S. Michaëlis: & ex isto victus defertur habitantibus in Laura: &, Abbate absente, manet alter eius vices gerens. Distat sanctus locus ab Ierusalem duodecim, à Bethlehem octo circiter milliaribus: valdè obnoxius est Arabum incursionibus; vnde *Locus Arabum incursionibus obnoxius.* non semel Monachi illi coacti sunt illum deserere: in quem irrumpentes Arabes non semel demoliti sunt, & consumpserunt. Dignissimus nihilominùs est vt videatur.

Illustrissimus Princeps Radziuilius in sua Ierosolymitana peregrinatione Epist. 2. agens de monasterio S. Sabbæ, de Monachis ibidem interfectis aliquando loquitur; qui an iidem sint, an alij ab illis de quibus

prius

prius locuti fuimus, mihi est incompertum. sic autem scribit: Narrarunt nobis ibidem Monachi (quod ipsum Ierosolymis quoque audieramus antea, cùm res sit omnibus decantata) quòd tempore Selimi, secundi Turcarum Imperatoris, erant in hoc ipso monasterio mille Monachi: qui omnes miserabili quodam casu sunt trucidati. Nam cum Sangiacus quidam nouus officium administrationis Ierosolymis adiret, Monachi huius loci, vt eum salutarent, sibique propitium redderent, viritim gallum gallinaceum pro xenio deferentes, illum accesserunt. Cui cùm tantum hominum numerum (erant autem mille) in vno eodemque habitu, quæ res aspectu fuit periucunda, vidisset, quæsiuit per interpretem, quinam essent: responderunt se Anachoritas sancti Sabbæ esse, & salutatum nouum suum Præsidem venisse, fausta illi precantes omnia: cui cùm propter paupertatem, quam profitebantur, ampla munera deferre non possent, hæc exigua vt animo grato susciperet, ipsisque se clementem & benignum præstaret, orabant. Respondit barbarus, se grato quidem animo munus acceptare, sed tantam Gaurorum (sic enim homines Christianos Turcæ canes appellant) multitudinem in vno cumulo congregatam æquis oculis aspicere non posse. vereri se dicebat, ne sub ipsius administratione Christiani, qui tam numerosi essent, aliquid seditionis molirentur. Maturè obuiam discrimini eundum, & Gaurorum multitudinem minuendam esse. Delectis igitur ex omni numero viginti, quos volebat, reliquos omnes in oculis suis per Ianissaros in frusta concidi crudelissimè iussit: cumque de tam ingenti macello ad Selimum perscripsisset, ab eo collaudatus est, quòd in officio suo diligentem & vigilantem se comprobauerit. Hæc ille.

Barbari crudelis sæuitia.

Alia à memoratis parum diuersa.

Præter nunc memorata ex visu & relatione ibidem habitantium, placet adhuc aliqua subiicere ex probatis Scriptoribus aliquantum à dictis diuersa. Cyrillus Monachus, qui eodem sæculo quo sanctus Sabbas floruit sanctitate, quique eius vitam cum altera sancti Euthymij scripsit, & in Laura duobus annis quieuit, docet Ecclesiam & turrem operâ Iustiniani Imperatoris ædificatas fuisse, Ecclesiamque D. Mariæ Virgini fuisse dicatam; locumque Lauram appellat, in hunc modum scribens: *Imperator ergo* (Iustinianus) *tanto studio affectus erga huius viri* (sancti Sabbæ) *petitiones, per vniuersum orbem terræ mittit decretum. Et statim Episcopis, Antonio Ascalonitano & Zachariæ Pellæ, litteris præcipit*

Claruit S. Sabbas an. Dom. 130. cuius Vitã habes apud Sur. To. 6. die v. Decembris.

imperatoriis, vt visant Palæstinæ quæ fuerant exusta à Samaritanis, & habita ratione eorum tributa alleuent: visitent autem templa quoque Sanctorum; & quantum ipsa damnum acceperint à scelerata & audaci manu Samaritanorum, per illorum ipsorum facultates aut publicas repararent pecunias, & in sancta Ciuitate extruant Nosocomium, & annuos ei dent reditus mille octingentorum & quinquaginta aureorum. Quin etiam aliam quoque domum, vt in ea habitarent qui procul illuc veniebant, & Deiparæ templum eleganter extruant & exornent, & præsidium prope Lauram muniant, vt inimicorum insultibus esset tutum Monachis refugium. Hæc Cyrillus apud Surium Tomo 6.

Aduertendum, non difficile esse conciliare dicta Cyrilli cum allata traditione: si enim hæc habet, sanctum Sabbam ædificasse monasterium & eius Ecclesiam, intelligendum est consilio & exhortatione; at Iustinianus imperio & sumptibus perfecit. Dicata fuit Ecclesia sanctæ Mariæ; sed fieri potuit, vt post sancti Abbatis obitum totum illud celebre opus ab insigni fundatore nomen obtineret; quia etsi non à fundamentis erexit, aliquid circa illud effecit. Potuit etiam sanctus locus aliquo tempore vtroque nomine appellari, sanctæ Mariæ & sancti Sabbæ; sed posteà temporum mutatione, posterius nomen retinuisse, ad distinctionem aliorum locorum siue Ecclesiarum quæ in his partibus titulo sanctæ Mariæ intitulantur.

Conciliatur.

Sed de mirabili viuendi ratione Monachorum qui in Laura floruerunt sub Heraclio Imperatore, & de quadraginta quatuor à Saracenis ibidem martyrio coronatis, octo diebus antequam à Chosroë Persarum Imperatore vastaretur Syria, & sancta Ierosolyma caperetur, sequentia accipe ex Epistola Antiochi Monachi superiùs commemorati (qui ea floruit tempestate, & fuit in Laura) quam scripsit ad Eustathium: & quoniam eius exordium minùs integrum habetur in Antiocho Latinitate donato, & in lucem edito, defectum ex Vaticano Codice integro suppleuit Cardinalis Baronius Tom. 8. Annal. Eccles. an. Christi 614. illam ergo ex ipso hic subscribimus. Epistolæ huiusmodi titulus præfixus est:

Epistola Antiochi Monachi Lauræ Sabbæ Abbatis ad Eustathium præpositum monasterio Datalenæ Ancyræ ciuitatis Galatiæ.

Cùm ad me scripseris Eustathi Pater venerande, te magna affici molestia, dum è loco ad locum, & è regione in regionem migrare cogeris, metu vigentis Chaldæorum calamitatis,

*tatis, fame etiam & siti laborare, non panis & aqua, sed, iuxta * Euangelicum dictum, verbi Dei, cum neque libros circumferre possitis, neque ita facile in locis, in quibus exulatis, quæ vultis inuenire valeatis: cumq; mea præceperis humilitati, vt Epitomem aliquam diuinarum Scripturarum ad te mitterem, quæ neque circumferendo grauis esset præ magnitudine, neque sua tenuitate in ea aliquid eorum, quæ ad vtilitatem & salutem animæ faciunt, desideraretur; obtemperaui libenter tuis mandatis, & quamprimum, quod petis, faciendum curaui. E sacra igitur Scriptura centum quinquaginta excerpsi capita iuncta quidem simul, inuicem tamen ita disiuncta, vt qui ea legerit, nulla confusione trahatur. Et hæc tua misi pietati: quæ cùm acceperis, Deo quam par est gloriam & gratiarum actionem reddas, qui suam virtutem imbecillis impertitur, vt in infirmitate perficiantur. Tu verò contrà tuis Deo gratis precibus nos foueas, vt, quod reliquum est nobis vitæ tempus, iuxta Dei voluntatem peragere possimus. Si verò aliquid (vt facile fieri potuit) imperfectum offenderis, ignoscas, quæso te, meæ tenuitati; tum etiam temporis angustiæ tribuas, quâ tuis mandatis volui obtemperare.*

* Propheticum

Quoniam verò illud præterea scripsisti, vt tibi aliquid diceremus de sanctis Patribus nostræ Lauræ, an vera sint, quæ à nonnullis audisse dicis, de eorum videlicet vita & nece, cùm vix illa credi possint, & sensum omnem superent; necessarium propterea duxi, breuibus tibi priùs aperire quæ ad illos attinent, ea deinceps subiicere quæ diximus sacræ Scripturæ capitula. De laudabili verò vita eorum in præsentiarum agere, id temporis non postulat, nec mea lingua illa posset facilè percurrere. Illud tantùm dicam, quod reuerà homines erant diuini (si homines tantùm illos oporteat dicere potiùs quàm Angelos, cùm in exercitatione spirituali, & monastica vita, & laboribus, quos pro pietate sustulerunt à iuuentute sua, insenuerint) senes quidem venerandi, & canos capillos habebant, sed mente magis præstabant; & humilitate honesti, modesti, veridici, irreprehensibiles, iusti, pij, ab omni turpitudine & prauitate alieni, omnibus bonis exornati, & diuino repleti amore: nonnulli ipsorum centum excesserunt annos, & quinquaginta sex in quieta & monastica vita cùm peregissent, nec è Laura & Monasterio vmquam recesserunt: nonnulli verò neque ad Ecclesiam processerant, nec ciuitatem ampliùs viderant, ex quo vitam monasticam semel fuerant amplexati: variis etiam virtutibus emicabant, terrestres scilicet Angeli & cælestes homines: quapropter hunc finem sunt adepti, & victoriæ præmium sunt consecuti.

Miranda vivendi ratio Monachorum Lauræ.

De horum similiumq; Monachorũ Palæstinæ viuendi ratione consule, quæso, Euagrium lib. 1. Hist. Eccl. c. 21.

Cùm enim Ismaelitæ ad nostrum accessissent monasterium, vna septimana antequam sancta Ciuitas fuisset occupata, & vniuersa Ecclesiæ sacra vasa iam diripuissent, plerique Patres aufugerunt quamprimum; remanserunt autem in monasterio, qui fortiores Christi fuerant serui, sacrum illum locum destituere nullo pacto volentes. Barbari verò cum illos comprehendissent, & multos dies illos inhumanè tractassent, & tormentis afflixissent, pecunias hoc pacto se inuenturos putantes, apud quos nihil huius sæculi reperiebatur. Hæc addita sunt ex Codice integro Vaticano: quæ sequuntur, ex versione Tilmani promuntur his verbis:

Affliguntur à barbaris.

Illi simul atque intellexerunt sua se tandem spe & proposito excidisse, in efferatissimam versi rabiem, ad vnum membratim beatos illos conciderunt. Qui & lætitia incredibili perfusi, ac proinde alacri vultu renidentes, omni cum actione gratiarum animas reddiderunt Domino: quippe non ita pridem in votis habuerant resolui & esse cum Christo. Corpora verò plusquam tragicè cæsa, cùm non paucos dies in humum disiecta sine sepulturæ beneficio iacuissent, ab Arabia illo vsque adproperauimus. Et quidem eximius Abbas Nicomedes spectaculum illud miserabile cæsorum Patrum contemplatus, deliquio animi concidit, atque illinc relatus mortuus propè est. Modestus præterea & ipse sanctissimus aduentum nostrum cùm anteuertisset, & Sanctorum illorum lustrasset priùs habitacula omnia, itidem angore animi contractus, multis se proluit lacrymis, ac sancta quæ catenus resederant lipsana, hoc est Sanctorum reliquias, *circumplexus, in Patrum superiorum deposuit conditoriis.*

Trucidantur.

Ex sancti spectaculo Nicomedis Abbas animi deliquio concidit.

Hic Modestus Monachus professus fuit sanctæ Ciuitatis.

Et post alia de iisdem sanctis Monachis à Saracenis occisis; *Numerus*, inquit, *sanctorum Patrum, quos tyrannica sustulit impressio, est quadraginta quatuor. Horum memoria Maio mense celebratur decima * mensis die.* Hæc de moribus & martyrio illorum Lauræ Monachorum. De his in Romano Martyrologio die 16. Maij. Lege ibi Baronium in Annotationibus. Et hæc de Monasterio & templo sancti Sabbæ. De eisdem Adrichomius in Iuda num. 236. & Hodœporicum sancti VVillibaldi apud Henricum Canisium Tom. 4. Antiquarum lectionum pag. 502.

* decimo sexto

CA-

CAPUT X.

De Engaddi deserto, & spelunca in qua Dauid delituit, octauo loco tertiæ Peregrinationis.

PIj & curiosi peregrini qui Ierosolymam veniunt, gratiâ venerandi sancta loca, Natiuitatis, Mortis, Resurrectionis Domini, & alia nostræ salutis mysteriis consecrata; si illis facultas suppetit, & ab his remotiora, in quibus aliquod memorabile fuisse gestum ex diuina Scriptura nouerunt, videre satagunt, vt *Piscinas Salomonis, Hebron*, &c. & ex his *desertum Engaddi*. Quare data opportunitate, dum in sancta Ciuitate Bethlehem hospitantur vel habitant, intelligentes non multum ab ea distare Engaddi speluncam, & desertum, in quo aliquando delituit à Saule persecutus Dauid, vt sacra Regum testatur historia, ad illud videndum ire contendunt: quare vt ex à nobis visis & studio cognitis nonnullam habeant intelligentiam, aliqua de Engaddi dicere decreui, quæ ad quatuor capita reducemus: in primo de nominis etymologia, & de quibus enuntietur, dicemus; in secundo de situ deserti Engaddi; in tertio de eiusdem conditione; & in quarto denique de his quæ in eo gesta fuisse memorantur.

1. Reg. 24.

Engaddi nomen multiplex. Quantum ad primum, Engaddi nomen multiplex est: dicitur namque de ciuitate, de villa, vineis & deserto, vt ex sacris Litteris probatisque Scriptoribus videbimus; & fortasse à ciuitate alia ei proxima nomen mutuarunt. De ciuitate & vineis agit ex aliis Adrichomius in Iuda num. 116. de deserto & spelunca ibidem num. 117.

Etymologia. Engaddi, siue Ghenghedi, secundùm nominis etymon, vt docent sacri Doctores, idem significat quod hœdi oculus, ciuitati ob eius elegantiam datum. Est enim Engaddi fons siue oculus hœdi vel felicitatis, vel, ex Hebraico vel Syriaco, fons siue oculus scissuræ.

Engaddi ciuitas. Erat ciuitas Engaddi posita prope Mare mortuum ad Occidentem, prius dicta Asasonthamar, id est, vrbs palmarum, eo quod palmarum & balsami prouentu diues esset. *Balsama quid.* Sunt autem balsama (nam palmæ notiores sunt) arbusculæ, quas vineas Engaddi Salomon vocat Cant. 1. Hunc hortum, siue vineas balsami, tempore Herodis Magni, Cleopatra, concedente Antonio, inuidens tantam felicitatem Herodi, in Ægyptum transtulit; vbi à fonte paruo iugi perennitate irrigabatur, &c.

Addo hic quod Baronius ex Plinio notauit Tom. 1. Annal. sub ann. Christi 73. num. 6. vbi agens de spoliis Romam allatis è Iudæa vastata à Tito, & de allato balsamo mentionem facit, quod forte remanserat, vel denuo germinauerat post aliud in Ægyptum transportatum. sic autem scribit: *Demum (vt vno iam verbo rem absoluam) quidquid decorum apud Iudæos potuit inueniri, à Tito sublatum, Romam allatum est; vsque adeo (quod testatur Plinius) vt tunc etiam balsami arbuscula translata fuerit Romam: sed non ipse primus eam attulit; quandoquidem Pompeius olim eadem cum ceteris hostium spoliis ornauerat triumphi pompam. sunt verò hæc verba Plinij: Ostendere arbusculam hanc Imperatores Vespasiani (vterque enim simul pater & filius de Iudæis debellatis triumphum duxere) clarumque dictum à Pompeio Magno: In triumpho arbores quoque duximus. & paulò post: Sæuiere in eamdem Iudæi, sicut in vitam quoque suam: contrà defendere Romani, & dimicatum pro frutice est. Serit nunc eam fiscus, & numquam fuit numerosior aut procerior. Hæc Plinius. Eadem Solinus de redundantia balsami tempore Vespasiani: qui post triumphum de Iudæis exhibitum, Iano clauso, pace vbique terrarum composita, construere templum Pacis aggressus est.* Hæc ex Baronio. *Arbuscula balsami Romam translata.* Plin. Hist. nat. lib. 12. cap. 25. Solinus in Polyhist. c. 38.

Glossa ordinaria in ea verba Cant. 1, 13. *Botrus Cypri dilectus meus mihi in vineis Engaddi*, rationem reddit, quare balsama Engaddi vineæ dicantur, dicens: *Arbores balsami, quæ in Engaddi crescunt, quia in modum vinearum excoluntur, vineas appellat.* *Balsama Engaddi vineæ cur dicta.* Et videtur accepisse ex D. Hieronymo, qui in libro de Locis Hebraicis dicit: *Engaddi in tribu Iuda, vbi absconditus est Dauid in solitudine, quæ est in Aulone, locus est in regione illa campestri de qua suprà diximus; vocatur vsque hodie vicus pergrandis Iudæorum Engaddi, iuxta Mare mortuum; vnde & opobalsamum venit, quas vineas Engaddi Salomon vocat.*

Lyranus eumdem Hieronymum secutus, ad idem in illum locum sic scribit: *Engaddi, locus vbi crescit balsamum prope Mare mortuum, vt apparet in Descriptione Terræ sanctæ: & ibidem crescit arbor aromatica nomine Cyprus, quæ facit grana simul iuncta, sicut in vuis vineæ; & inde locus vineæ dicitur.* Sed de hac re nihil certi habens, addit, *vt dicunt aliqui.* Additque, *Ideò non est hic Cyprus nomen Insulæ quæ est in Mari mediterraneo, quia ibi non sunt dictæ vineæ.* De arbore Cypro lege Plin. li. 12. cap. 24.

Non displicet sententia illorum qui dicunt, Cypri nomine Cyprum Insulam Salomonem significare voluisse; in qua, constat ex Plinio & experientia, generosas & ad miraculum magnas esse vites, feraces

vuarum miræ magnitudinis & pulchritudinis, vnde fiant vina omnibus transmarinis prælata. Quibus cùm proximè accederent vites & vuæ Engaddinæ, ideò sponsus vni vuæ ex vineis Engaddi confertur, quæ simillima sit vnt ex vuis insulæ Cypri. quam sententiam videntur indicare Septuaginta Interpretes. Et in istis partibus ita creditur, quòd antiquitus in Engaddina regione essent pulcherrimæ vuarum vineæ, in præsentia nullæ. Qui plura de his scire desiderat, consulat Interpretes in illum locum Canticorum.

De Engaddi villa & montibus Abulensis sententia. De Engaddi villa & aliis Abulensis in 1. Reg. 1. sequentia scribit: Est Engaddi nomen cuiusdam villæ, à qua denominantur isti montes: est locus inclytus propter montes amœnissimos, quales non sunt in tota terra Israël: ibi enim nascitur balsamum. sed iam villa Engaddi bello deleta est. De hoc ait Solinus in Polyhist. cap. de Iudæa: Engadda oppidum infra Hesenas fuit, sed scissum est: verùm inclytis nemoribus adhuc durat decus, lucisque palmarum eminentissimis nihil vel bello vel æuo derogatum. Est autem locus iste præcipuè famosus in vineis, vnde vineæ Engaddi laudantur. De hoc Cant. cap. 1: *Botrus Cypri dilectus meus mihi in vineis Engaddi.* De isto loco dicitur in libro de Situ Terræ sanctæ: Engaddi in tribu Iuda, vbi abscondit se Dauid in solitudine illa campestri quæ vocatur Aulon; & vocatus est vicus pergrandis Iudæorum. Computatur etiam Engaddi tamquam vna de ciuitatibus fortis Iudæ, vt patet Iof. cap. 15. Hactenus ex Abulensi.

Ex parte reijcitur. Non assentimur Abulensi in his quæ dicit de relicta eius fertilitate ex Solino, experientia refragante. Huiusmodi enim fertilitas vel amœnitas in præsentia non ibi cernitur, nec ferè illius vestigium: sit hoc vel inertia & pigritia hominum, vel quia terra inculta & inhabitata, vel ex bellis vel denique diuino Iudicio, me latet.

Situs deserti Engaddi. Quantum ad secundum, de situ deserti vel speluncæ Engaddi, Dico esse in tribu Iuda citra Mare mortuum: distat à Bethlehem sex; à Mari autem mortuo septem circiter milliaria. *Adrichomius reijcitur.* In tribu Iuda & iuxta Mare mortuum posuit Adrichomius; sed non in proprio situ mihi videtur delineasse, quia remotius à Bethlehem, & proximius Marí mortuo quàm verè sit: monstrat enim distare à Bethlehem milliaria viginti ad minus, & à Mari mortuo tria dumtaxat. Sed hoc sensus & experientia respuit, quæ docet, Mare mortuum vix distare à Bethlehem quatuordecim milliaria; quin & duodecim conficerentur, si recta linea ex Bethlehem ad Mare mortuum incederemus. Quare multò veriùs credimus quæ cum aliis diximus. Est in plaga Orientali Bethlehem & Meridionali Ierusalem.

Quantum ad tertium: Cuiusnam conditionis est istud desertum? *Conditio.* Dico esse locum pluribus aliis munitiorem, non arte quidem, sed natura, *Natura munitum.* quia supra altos & præruptos montes, & hominibus est inuius. Indicat hoc Scriptura in primis, dum loquens de antris & locis huius deserti, ea tutissima appellat. *Ascendit ergo Dauid* (inquit 1. Regum 24, 1.) *inde*: id est de deserto Maon, *& habitauit in locis tutißimis Engaddi.* & infrà: *Dauid in deserto est Engaddi.* & denique: *Saul perrexit ad inuestigandum Dauid, & viros eius, etiam super abruptißimas petras, quæ solis ibicibus peruiæ sunt.* Omnes hæ locutiones magnam indicant naturalem huius loci fortitudinem. Et primò, cùm dicitur Dauidem ascendisse de deserto Maon, quò priùs abierat tamquam ad tutissimum asylum, vt declinaret Saulis persecutionem. Sed si in Maon erat velut in tutissimo asylo, quare inde discessit? *Dubij solutio.* Aliis omissis responsionibus Abulensis super istum locum quæst. 2. hanc solam ex eodem proposito nostro deseruientem adduco: Quia in deserto Engaddi erat securius quam in deserto Maon; de quo quæ dicuntur, talia non sunt, quæ tantam illius monstrent fortitudinem, qualia sunt quæ de Engaddi enuntiantur; & probat: nosque statim ampliùs dicemus.

Secundò, naturalis Engaddi fortitudo ex eo probatur, quòd vbi Lectio vulgata habet, *Habitauit in locis fortißimis Engaddi*, legit Hebr. *in castris Engaddi.* Vbi per castra, vt benè notat ibidem Abulensis quæst. 1. intelliguntur non loca murata, oppida arte fabricata, sed loca altissima & inaccessibilia; quæ ità naturaliter sunt tuta, sicut ea quæ humana cura munita sunt: etenim si ista fuissent castra munita, non potuisset Saul ingredi in illa; & tamen dum esset Dauid in his castris, erat in quadam spelunca, & in illam introiuit Saul ad purgandum ventrem. Ergo non erant ista loca murata, sed loca ardua & dura: ideò dixit Vulgata, *in locis tutißimis*, quia ita tuta sunt ista loca sicut si essent murata.

Tertiò denique & principaliter confirmantur dicta, quòd munitissima & fortissima sint loca Engaddi, & magis quàm Maon; quia de illis, quod non de istis dicitur, esse super abruptissimas petras solis ibicibus peruias. *Perrexit*, inquit sacer Textus, *ad inuestigandum Dauid & viros eius, etiam super abruptißimas petras, quæ solis* ibici-

ibicibus peruia sunt; id est ceruis vel capreis siluestribus, vt explicant alij ex Hebræo. Et ex hoc datur intelligi magna loci arduitas, dum solis siluestribus ceruis & capreis sit accessus; quia alia quadrupedia ad loca tam ardua non possent ascendere, vt aduertit Abulensis quæst. 3. Igitur difficiliùs exercitus hominum ascendisset: & per consequens locus naturaliter tutissimus.

Antri in quo Dauid delituit traditio. Supra has abruptissimas rupes duo sunt antra (loquor de visis à me, quæ communiter ostenduntur peregrinis) alterius longitudo est 52. & latitudo 24. circiter palmorum: in eius extremitate est peculiare cauum, in quo fortè latuit Dauid, vt posteà dicemus: os eius Orientem respicit. Alterius verò longitudo est 50. latitudo 24. palmorum: os ad Austrum. Et si verum est in priori latuisse Dauidem, vt vult communis traditio, vel posteriori, non fuit tantæ magnitudinis, vt videtur sentire Abulensis q.6. Non longè ab his antris est cisterna, & turris vel alterius ædificij fundamenta.

Obiectio. Dubitare quis posset, Quomodo verum est tam arduum esse accessum ad montes Engaddi, cùm ex Bethlehem non sine difficultate equitando etiam ad eos accedere possimus, & ad memorata antra?

Solutio. Respondent huic difficultati harum partium incolæ, & præsertim rustici, varias esse vias montium Engaddi, & non omnes æquè difficiles; sed quæ ex Oriente vel Meridie sunt, & Meridionales præsertim esse difficillimas, vbi sunt profundæ & angustæ valles & prærupti montes: in quibus se recipientes Arabes cum familiis & supellectilibus suis, velut in tutissimo asylo se defendunt à persequentibus Turcis. ad quæ loca & itinera se recepit Dauid, & per eadem ipsum Saul est insecutus: & de his sacra Scriptura loquitur.

Acta in Engaddi. Ad quartum superius propositum accedẽtes, Quid peculiariter memorat Scriptura in spelunca Engaddi accidisse? Respondetur, quod legitur 1. Reg. 24. Dauidem cum viris, qui eum comitabantur, ascendisse desertum Engaddi, & in vnam ex memoratis speluncis se recepisse quasi in absconditum & munitum locum, vt Saulis capitale odium & persecutionem declinaret. Quam eamdem posteà Saul ingressus fuit ad purgandum ventrem, quo tempore Dauid & viri eius in interiori parte speluncæ latebant, vt loquitur Scriptura. Cumque Saul hoc ignoraret, milites Dauid volebant illum occidere; sed fregit eos suis sermonibus, & non miserunt manus suas in christum Domini. Surrexit tamen Dauid, & accessit ad Saul, & præcidit oram chlamydis eius silenter, quam fortè à se proiecerat quoad satisfecit corporis necessitati, &c. quæ citato loco leguntur; & ex dicendis magis manifesta fient.

Duæ quæstiones. Pro maiori dictorum declaratione proponendæ sunt & diluendæ duæ difficultates prout fieri poterit, quas etiam mouet & resoluit Abulensis loco citato Reg. quæst. 6. Altera est, Quomodo Dauid cum militibus suis ita potuit in spelunca illa delitescere, vt Saul in eam ingressus nec eos viderit, nec illorum sermones audierit? Altera, Quomodo Saul non aduertit, cùm Dauid oram chlamydis illius præscidit? *Prima, Quomodo Saul non viderit in spelunca Dauidem & milites eius.*

Primò quid ad hæc respondeat Abulensis proponam, deinde quid ego sentiam aperiam. Affert ille triplicem responsionem.

Responsio Hebræorum. Prima est quorumdam Hebræorum. Dicunt isti, quòd Dauid aliquando dixerat Deo, cur creauerit homines stultos, & araneas & muscas; quia ista tria videntur esse superuacua in natura rerum, imò nociua. Deus autem respondit, quòd ipse monstraret Dauid ista tria esse vtilia ad aliquid, & quòd omnibus his aliquando egeret. De stultitia patet, quia profuit ei quòd efficeretur stultus coram rege Achis, alioquin captus fuisset, & forte periisset, 1. Regum 21. De musca dicunt, quòd fuit vtilis Dauid: nam cùm ipse descenderet de monte Hachilla in castra Saulis, dormientibus vniuersis, & lanceam acciperet Saulis, dicunt, quòd dormierit Abner apud Saulem, Dauid autem non benè respiciens, posuerit pedem inter crura Abner dormientis & extenti in terram, qui strinxerit pedem Dauid in somniis; Dauid autem non potuerit pedem excutere quin excitaret Abner: si autẽ excitaretur, captus fuisset Dauid à viris Saulis; vnde nescierit Dauid quid ageret: tunc Deus misit muscam, vt dicunt, & momordit crura Abner, qui illicò resoluit vincula pedis Dauid non excitatus à sopore, & liberatus est Dauid. de quo 1. Reg. cap. 26. De aranea dicunt, quòd profuit Dauid hîc, quia araneæ operuerunt os speluncæ telis suis, existentibus Dauid & viris suis intra: & cùm Saul ingressus est speluncam, videns ad ostium telas aranearum; satis credidit, quòd nullus intus erat, alioquin introëundo rupisset telas aranearum; ideò securè introiuit Saul in speluncam, & non inquisiuit ibi Dauid, quia non putauit ibi esse, nec ex hoc attendit ad voces quæ interiùs formabantur.

Reijcitur ab Abulensi. Sed istæ insaniæ sunt, ait Abulensis, neque ad propositum respondent: nam dato quòd tela aranearum profuisset ad hoc quòd Saul non suspicaretur ibi esse Dauid, tamen si postea audiret interiùs voces, manifestè

nifestè cognosceret ibi aliquem esse; & tunc faceret inquiri, an esset ibi Dauid: nihil ergo hoc proderat.

Alia responsio. Secunda responsio, quam ibi subijcit, est, quòd non audiuit hoc Saul, quia fortè vnus solus de seruis Dauid locutus est ei hoc, & paucis verbis, & nimis silenter: ideò, quamquam esset Saul prope illos, non audiret.

Reijcitur. Sed hoc non stat, ait Abulensis: nam existente Saule in spelunca, multi de seruis Dauid dixerunt ei, quòd occideret Saulem; ipse autem cogitauit hoc facere, sed posteà mutauit propositum: & cum serui eius vellent insurgere in Saulem, ipse increpuit eos verbis ne insurgerent, vt patet infra: scilicet confregit Dauid eos viros sermonibus, & non permisit vt consurgerent in Saul. Hæc tamen fieri non poterant, quin aliquem verba sonum ederent: ideò si fuisset Saul apud Dauid & viros suos, audiuisset aliqua verba eorum, sed non audiuit.

Tertia responsio Abulensis. Dicendum est igitur, inquit in sua tertia responsione citatus Auctor, quòd quamquam Dauid & viri eius locuti sunt multa Saule existente in spelunca, tamen nihil audiuit Saul eorum quæ dicebantur: hoc autem fuit, quia ista spelunca, in qua latuit Dauid cum viris suis, erat valdè magna: quod satis apparet, quia ibi erat Dauid cum sexcentis viris. Et tamen Saul introiens in illam, non solum non audiuit verba, sed etiam nullum eorum vidit: vidisset tamen necessariò, si ista spelunca fuisset parua. Erat etiam opaca nimis in parte interiori; solùm autem erat quædam lux in parte exteriori apud introitum: & ista fuit causa quòd Dauid & viri eius viderunt Saulem introëuntem, ipse autem non vidit eos manentes interiùs; quia ipsi erant in caligine, & Saul erat in loco lucido: vnde non solùm Dauid & viri sui viderunt Saulem introëuntem, sed etiam cognouerunt quis esset: erat tamen satis distans ab eis propter magnitudinem speluncæ; ideò non potuit audire verba eorum. Hæc autem innuit littera, cùm dicit: *Porrò Dauid & viri eius in interiore parte speluncæ latebant.* quasi dicat, quòd solùm Saul introiuit apud ostium speluncæ; Dauid autem & viri eius erant in parte extrema: ideò nec vidit eos nec audiuit. Hactenus ex Abulensi.

Reijcitur. Ceterùm vt quod sentio eloquar, mihi non satisfacit hæc Abulensis responsio, si memoratum antrum illud est in quo se Dauid abscondit, vt vetus habet traditio; quoniam non est ita magnum vt Abulensis arbitratur, vt anteà ostendimus, quòd, aliis seclusis, Saul videre & audire non potuerit Dauidem & viros eius in eo existentes & loquentes, quemadmodum Saul visus fuit à Dauide & viris eius, quamuis solum os speluncæ fuerit ingressus; præsertim si intus fuerunt sexcenti viri qui Dauidem comitabantur, vt dicitur 1. Reg. 25. 27. & 30. quemadmodum fuisse dicit idem Tostatus. Fieri enim non potest, quin tot viros audire vel videre non potuerit, etsi etiam magna fuit spelunca; præsertim cùm Scriptura indicet eos contendisse & altercatos fuisse pro occidendo Saule, & Dauidem enixum fuisse sermonibus suis eos prohibere. Nec est etiam tam opaca, quòd ex illius ingressu vel ostio, quod vnicum est, sufficienter non illuminetur; præsertim cum ante ipsum nihil sit quod lumen prohibeat, vt qui viderunt, fateri possunt. Nec interior illius pars intus in rupe excauata tam magna est, vt nequiuerit commodè vt residuum speluncæ illuminari; vel potuerit Dauidem cum sexcentis viris capere.

Propositis ergo responsionibus relictis, arbitror respondendum aliter, Dauidem à Deo fuisse miraculosè liberatum, vt aliàs similiter fuit ab hostibus suis liberatus, vt ipse Abulensis dicit quæst. 9. Et potuit accidere dupliciter; primò, dicendo araneas telis suis operuisse interiorem partem speluncæ vbi latebat Dauid, non quidem cum omnibus sexcentis viris suis, vt dicit prior sententia, & credit Abulensis, sed cum aliquibus tantùm; aliis in altera spelunca proxima, vel in aliis latibulis rupibusque montis & deserti Engaddi absconditis: quia cùm propriis viribus non possent illi Sauli resistere, qui ter mille viros electos secum duxerat; fieri potest, eos inuicem consuluisse de fuga & de omni meliori latendi modo, ita vt si aliqui inuenirentur & occiderentur, saluarentur alij. Vel etiam dicatur, os magnæ speluncæ in interiori parte tela aranea opertum fuisse; quod videns Saul, ne turparetur, speluncam haud ingressus fuit, sed sub ostio ipso ventrem exonerauit. *Quarta responsio.* *Dauid araneas munitus à Saule protectus.*

Nec hunc modum saluandi Dauidem fabulosum crediderim; nec huius respectu relata ex sententia Hebræorum dici fabulas ab Abulensi, sed respectu aliorum: tum quia aliqui Doctores Catholici tali modo fuisse Dauidem liberatum affirmant; tum quia posterioribus temporibus tali modo alios sanctos de manibus persequentium liberauit Dominus, vt factum fuisse cum Felice Martyre Nolano tradit Gregorius Turonensis lib. de Glor. Martyr. cap. 104. & Ecclesia in Breuiario die 14. Ianuarij: tum denique, quia hoc indicatum videtur Psalm. 86. in illis verbis: *Clamabo ad Deum altissimum: Deum qui benefecit mihi.*

Para-

Paraphrastes Chaldæus hæc ita ad intentum transtulit: *Orabo coram Deo altissimo & forti, qui accersiuit araneam, vt perficeret in ore speluncæ telam propter me.* Et volunt plerique huiuce verbis fuisse allusum ad hanc liberationem de manibus Saul, cum esset in spelunca Engaddi: cuius interius os, non exterius, per quod Saul fuit ingressus, aranea facta tela operuit. Et quoniam hæc liberatio fuit miraculosa, & desuper, statim subiungit: *Misit de cælo, & liberauit me.*

Quinta responsio. Secundò dici potest, oculos & aures Saulis miraculose fuisse detentas, ne videret & audiret illos; quemadmodum opinatur factum Abulensis, quando Dauid accessit ad Saul, & scidit oram illius chlamydis (nisi dederit motui Dauid tantam leuitatem, vt nullo modo potuerit sentiri) dedit, inquam, Deus surditatem in auribus Saulis, vt nō audiret strepitum Dauidis venientis: sic enim percussit cæcitate viros Sodomitas, vt non possent videre ostium domus Lot, Genes. 19. sic etiam percussit Deus cæcitate Syrios; vt non cognoscerent quem inquirebant, quamquam præsens eis esset, vt patet 4. Regum 6. percussit ergo & nunc Deus Saulem surditate. Apparet etiam hoc verisimile; quia multoties Deus in actibus Dauid contra Saulem operabatur miraculose: sic enim factum est 1. Reg. 26. quando Saul & viri dormiebant in castris, & descendit Dauid, & tulit lanceam & scyphum aquæ, quæ erant ad caput Saulis; & nullus vidit hoc in castris, quia omnes dormiebant: hoc tamen non fuit quasi ex aliquo accidenti; quia non erat vllatenus verisimile, quòd in omnibus castris nullus vigilaret: Deus tamen miserat super eos soporem, vt nemo videret Dauid, vt patet ibidem: *Et non erat quispiam qui videret, & intelligeret, & euigilaret, sed omnes dormiebant, quia sopor Domini irruerat super eos.* Ita ergo hic surditas à Deo missa super Saulem, vt non sentiret venientem ad se Dauid. Et nos subiciamus similiter in proposito nostro, Deum tenuisse oculos & aures Saul, ne Dauidem & viros eius videret vel audiret, & liberaretur Dauid de manibus eius.

Deus in Dauidis gratiā multa fuit operatus miracula.

Quòd si non miraculosè sed humano modo liberatum fuisse quis arbitretur, ad obiecta fortasse posset in hunc modum respondere, Saulem in spelunca ad alia fuisse intentum: etsi enim ipse Dauidem quæreret, tamen ibi esse non cogitauit, nec de ipso considerauit, sed de exonerando ventre, & de illo alibi inquirendo. Et quis scit an ira percitus non aduerterit? Quemadmodum milites & Iudæi illi, qui iuerunt ad Iesum in horto vt ipsum comprehenderent; & quamuis longa conuersatione, prædicatione & illustrissimis miraculis & prodigiis illis cognitus esset, verùm factus illis obuius, & interrogans quid quærerent, non illum tamen cognouerunt, ira aliáve passione perciti & præpediti: quia, vt verè quidam Sapiens dixit, *Sexta responsio.*

Impedit ira animum, ne possit cernere verum.

Dauid autem & viri eius submissa voce & nutibus loqui debebant; & ille silenter ad præcidendum oram chlamydis Saul accessit: certi, quòd si deprehensi fuissent, etsi Saulis euasissent manus, non tamen illorum qui cum ipso erant. Et hæc sufficiant pro solutione difficultatum propositarum cognitionis loci Engaddi, & tertia Peregrinatione.

PEREGRINATIO IV. *in qua recensentur & enucleantur octo memorabilia loca quæ occurrunt redeuntibus ex Bethlehem Ierosolymam per Montana Iudææ.* I. *Fons sancti Philippi.* II. *Montana Iudææ, & Ciuitas in quam Deipara intrauit, cùm salutauit Elisabeth.* III. *Desertum sancti Ioannis Baptistæ.* IV. *Domus Zachariæ patris Ioannis Baptistæ.* V. *Fons beatæ Mariæ Virginis.* VI. *Ecclesia Natiuitatis sancti Ioannis Baptistæ.* VII. *Ecclesia & monasterium sanctæ Crucis.* VIII. *Denique Piscina Gihon.*

CAPVT PRIMVM.

De fonte sancti Philippi, in quo Eunuchus baptizatus fuit, primo loco quartæ Peregrinationis.

QVemadmodum sapientes illi Orientales Reges, qui, propriis regionibus relictis, venerunt Ierosolymam, & ex Ierosolyma in Bethlehem ad adorandum Regem Iudæorum profecti fuerunt; & postquam debitum ei religionis exhibuerunt obsequium, Dei monitu per aliam viam reuersi sunt in regionem suam, vt dicitur Matth. 2. & sancta Ecclesia, ad sanctorum illorum Regum exemplum, Spiritu sancto docen-

docente, in rogationibus siue processionibus, per aliam viam redire solet ad Ecclesiam per quam non venit: ita pij Terræ sanctæ peregrini, qui eodem ducti spiritu proprias domos & patrias reliquerunt; vt venientes Ierosolymam eius sancta loca inuiserent; iis visitatis, incunabula Saluatoris & alia sancta loca Bethlehem venerari satagunt cum sanctis illis Regibus, & postquam suorum desideriorum compotes sunt effecti, ad eorumdem Regum imitationem per aliam viam reuertuntur Ierosolymam velut ad proprium hospitium. Via autem est per Montana Iudææ; in qua & alia inuisuntur loca cælestibus mysteriis consecrata, & memoriæ commendanda. Et hic mos antiquissimus est, vt colligere possumus ex verbis quibusdam Cyrilli Historici in Vita sancti Theodosij Cœnobiarchæ apud Metaphrastem die 11. Ianuarij: vbi postquam egisset de reditu Magorum per aliam viam in regionem suam, hæc addidit: *Sicut etiamnum videmus eos, qui à Bethlehem, vel ab ea quæ est circumcirca regione transeunt, per hanc proficisci.*

Antiquus mos in sanctorum locorum visitatione, non eadem via ire & redire.

Ratio nominis fontis S. Philippi.

Primus locus maiori dignus obseruatione qui in via ista occurrit, dicitur Fons sancti Philippi. Ratio nominis est; quia communi traditione creditur, aquis huius fontis fuisse baptizatum à Philippo Eunuchum Reginæ Candacis, de quo Act. 8.

Pro clariori historica elucidatione huius fontis tria præstabo: primò agam de eius situ & conditione; secundò dubia contra dicta proponam & diluam; & tertiò denique duo notanda subiiciam.

De situ fontis sententia Bezæ.

Quantum ad primum. Beza in Annotationibus ad locum illum Actorũ 8,36. *Dum irent per viam, venerunt ad quamdam aquam*, inquit: *fortassis ad Eleutherum fluuium, necessariò in illo tractu, alioqui valdè arido, traiiciendum.*

Reiicitur.

Sed toto cælo aberrauit, sicut in aliis, hæreticus: cùm enim certo certius sit, Baptismum Eunuchi peractum fuisse in itinere, quod is Ierosolymis Gazam habebat, norunt omnes qui vel modicam notitiam habent locorum Terræ sanctæ, necessariò hæc in Australi parte regionis illius contigisse; Eleutherum verò amnem proximè Libanum esse, in Septemtrionali termino longissimè dissitum, vt videre est apud Adrichomium in Aser num. 37. vnde Ptolemæus & alij totius Phœniciæ Aquilonem versus extremum limitem eum constituant. Brocardus in Descriptione Terræ sanctæ fluuium Valaniæ nuncupat (quòd vrbi, quam Βαλάναιαν dicit Ptolemæus, proximus esset) eoque distinctum fuisse ait regnum Ierosolymitanũ à Principatu Antiocheno.

Aliorum sententia.

Adrichomius in Iuda num. 61. de Bethsur agens, dicit esse castrum præsidiumque totius Iudææ munitissimum, distans vno milliario à Ierusalem, in via publica, quæ ab Ierusalem ducit Gazam, vt quidam volunt: *Ad cuius radices*, inquit, *fons erat, qui ab eadem, qua gignebatur humo, sorbebatur: in quo fonte quidam putant Eunuchum Candacis Reginæ à Philippo baptizatum, atque inde nomen accepisse, Fons Æthiopis.*

Reiicitur.

Hæc si vera sunt, fons, qui nunc dicitur Fons sancti Philippi, certè ille non erit, in quo Æthiops dicitur baptizatus; quoniam iste multò ampliùs ab Ierusalem distat: & ego talem fontem in via Gazæ prope Ierusalem nec vidi, nec illius memoriam audiui. Et Adrichomius ipse non in hoc loco indicat fuisse memoratum fontem, sed in torrente Soreth, in tribu Dan: & in huius tribus delineatione num. 4. & non in Iuda mysterium describit Eunuchi; etsi in explicatione ponat prope Ierusalem, vt ante; & num. 57. sic scribit: *Sorec, Soreth, Zored torrens: huius vineæ & vites erant electa & optima, faciebant fructus pulcherrimos, vberes & perpetuos; quorum vna non habebant acinum, vt testantur Hebræi. Vinum eius loci rubens delicatissimum: vinum Cos, id est, optimi odoris, coloris & saporis. Hic habitauit Dalila, quam adamauit Samson. In hoc riuo narrat baptizatum à Philippo Eunuchum Breidenb. intersecat autem Dan & Simeon tribus. Distat à Nebelescol medio milliari.* Hæc ille. Vnde ne sibi aduersari dicamus, dicendum in priori loco locutum fuisse ex aliorum sententia, vt eius verba indicare videntur: *In quo fonte quidam putant*, &c.

Sorec torrens, & eius vineæ.

Iud. 16,4.

Act. 8,38.

Tertia sententia D. Hieronymi & communis.

Nos in hac ipsa parte cognoscimus hunc fontem, id est, prope torrentem Soreth. Et in hoc torrente dicitur Æthiops baptizatus; quia vineæ & torrens Soreth ab isto fonte non distant: quin fons iste cum aquis abundat, vt ego vidi, fluit in istum torrentem. Et cùm ex Bethlehem pergimus ad hunc fontem, vineis & torrente Soreth ad dexteram partem relictis, non longe ad sinistram occurrit fons, de quo loquimur, ab omnibus vt anteà ita in præsentia, *Fons sancti Philippi appellatus.*

Suffragatur huic sententiæ sanctus Hieronymus, siue Eusebius, in libro de Locis Hebraicis; simulque fontis conditionem hisce verbis explicuit: *Bethsur in tribu Iuda, siue Beniamin: & est hodie Bethsoron vicus, euntibus nobis ab Aelia Chebron in vigesimo lapide; iuxta quem fons ad radicem montis ebulliens, ab eadem, in qua gignitur, sorbetur humo. Et Apostolorum Acta referunt,*

runt, Eunuchum Candacis Reginæ in hoc esse baptizatum à Philippo. Hæc ille.

Et loqui de eodem fonte, de quo nos cum communi traditione loquimur, patet clariùs ex eiusdem Epistola ad Marcellam nomine Paulæ & Eustochij, dum de Hebron peregrinatione loquens ait: *Videre fontem in quo à Philippo Eunuchus est tinctus.* ad pedem scilicet montis siue collis.

In hoc eodem loco Brocardus mihi videtur hunc fontem cognouisse, dum dicit: *Ad lauam huius vallis* (id est, vnde exploratores missi a Moyse ad explorandam terram portauerunt palmitem cum vua sua; & creditur esse Soreth communiter in his partibus) *per dimidiam leucam descendit riuus, in quo Philippus baptizauit Eunuchum Candacis Reginæ, non longè est à Sicelech.* Hæc ipse.

Bonifacius lib. 2. de Perenni cultu Terræ sanctæ loquens de hac peregrinatione per montana Iudææ ad Ierusalem idem sentire videtur, dum de eo loquens ipsis Hieronymi verbis vtitur, dicens: *Hac quæ sequuntur in montanis Iudeæ visitantur. Et primò, contra Meridianum in via veteri vel deserta, quæ descendit ab Ierusalem in Gazam, occurrit aqua vel fons qui dicitur Philippi, in quo virum Aethiopem baptizauit Philippus.* & infrà: *Iste fons est iuxta Bethsur, ad radicem montis ebulliens: qui ab eadem in qua gignitur humo, vt videtis, recipitur.* Hæc Bonifacius.

D. Hieronymus & Adrichomius conciliantur. Et quamuis concedamus Adrichomio esse in tribu Dan, non ob id aduersamur D. Hieronymo, qui ponit in Iuda: nam cùm tribus Iuda in omnibus tenuerit principatum, interdum ciuitates & loca, quæ in alijs tribubus sita sunt, tribui Iudæ adscribuntur, vt Socoth, Cariathiarim, Lachis, Bethsames, Sicelec, Bersabee, &c. & insuper tribus Dan & Simeon in medio Iudæ habitasse sacra Scriptura docet; & in eo funiculo continentur. S. Hieronymus in Locis Hebraicis lit. B. & nos lib. 1. huius Operis monuimus: quare non mirum, si dicatur hunc fontem esse in tribu Iuda, etsi aliàs fuerit in tribu Dan. *Ex locorum vicinitate, quæ ad vnam tribũ pertinent, in alia proxima esse dicuntur.*

Origo & fluxus huius fontis. Aqua huius fontis (quantum coniectare potui) venit ex canali subterraneo, ex parum eminenti superiori loco Meridiem respiciente originem trahens; & foras egreditur in via vbi est murus marmoreus affabre elaboratus, ex cuius paruo canali primò in vas marmoreum subtus positum fluit. Quòd si D. Hieronymus dixit, ab eadem qua gignitur humo sorberi; vel ita esse debebat tempore suo; vel melius, quia ex vase secundo per lapideum canalem in paruam proximam piscinam ad læuam eius partem, & inde in terram fluens irrigat campos, vineas & viridaria, labiturque vsque in torrentem Soreth, & absorbetur. ante fontem sunt signa cancellorum ferreorum. A dextera parte fontis est quoddam ædificium formam Ecclesiæ præ se ferens; creditùrque esse Ecclesiam à fidelibus ædificatam in memoriam Baptismi & conuersionis Æthiopis per Philippum. *Ecclesia illustratur.*

Parum supra hunc fontem in læua, supra collem, transacto torrente cernitur villa, quæ à fonte isto & S. Philippo Villa sancti Philippi ab omnibus in his partibus appellatur. An hæc est Bethsur? *Villa sancti Philippi.*

Via qua ex Bethlehem ad hunc fontem itur, etsi ex parte montosa, amœna tamen; quia ferè tota vineis consita, longitudinis sex vel septem milliarium & amplius ab Ierusalem distat. Est in huius ciuitatis plaga Australi & Occidentali Bethlehem. Relinquitur tamen aliquando via per hunc fontem & villam breuitatis gratiâ, & per montana Iudææ itur ad alia sancta loca & Ierusalem. *Via ex Bethlehem ad fontem.*

Quantum ad secundum, duplex contra iam dicta sese offert discutienda difficultas. Altera, quòd eundo Gazam & Ierusalem, à qua profectus fuerat Eunuchus, quando ei occurrit Philippus, non est iter per hunc fontem: nam vel assumitur via, quæ ex Hebron itur, & tunc transitur prope Bethlehem, à qua distat iste fons ad sex vel septem milliaria, relinquiturque in dextera parte & plaga Occidentali Bethlehem; & ita non videtur fons iste esse in via qua ex Ierusalem itur ad Gazam, quod tamen dicitur Actor. 8, 26. sic enim dixit Angelus ad Philippum: *Surge, & vade contra Meridianum, ad viam quæ descendit ab Ierusalem in Gazam: hæc est deserta.* Si etiam alterum iter ex Ierusalem per Ramam fecerit, & ex Rama Gazam, tunc reliquit hunc fontem à sinistra eius parte, & distantiori situ quàm à Bethlehem: quare assignatus fons non videtur posse esse is in quo Æthiops ille fuit sacro lauacro tinctus à Philippo. *Difficultas duplex. Prima.*

Altera difficultas est, quòd iste fons non videtur esse in tali situ, in quo currus incedere possint; quoniam vbique lapides, rupes & montes, & non nisi cum difficultate equi & asini incedere possunt. Æthiopem autem propriè in curru incessisse, ex eo colligitur, quod simul cum eo ascendit & Philippus, vt patet loco citato Actor. Nec in his partibus curruum vsus est; quoniam regio ferè tota petrosa & montosa: ego fateor me nec vnum vidisse in Iudæa, Samaria & Galilæa. *Secunda.*

Ad primam difficultatem tripliciter responderi potest: Primò dicendo duplicem esse *Responsio ad primam difficultatẽ.*

esse viam communem & publicam, & veterem & desertam. In priori non est hic fons, vt dicitur in argumento; sed in posteriori, & de ista loquitur S. Lucas: ita vt *deserta* in verbis ipsius sit specificatio non Gazæ sed viæ per quam incedebat Eunuchus. Probabilis responsio, quia ei fauet lectio Syriaca: & præterea, si per communem viam incessisset, non fuisset opus tanta verborum specificatione, qua vsus est Angelus in illa explicanda, vt iret contra Meridianum, &c.

Dubij solutio. Quare verò Eunuchus, communi relicta, desertam elegerit, incertum est. Suspicor id fecisse nouæ videndæ regionis causa, sicut communiter faciunt peregrini ad has partes venientes: qui si per vnam commodam viam veniunt, per aliam, etsi difficiliorem, reuertuntur, vt totam lustrent regionem, & plura visitent sanctuaria & memorabilia loca. Vel ductu Spiritus sancti, vt commodiùs suauiusque ipsius operaretur conuersio: solitudo enim & aquæ commoditas multum ad eam conducebat. Deus siquidem animam, quam sibi annulo fidei desponsare decreuit, ducit in solitudinem, & loquitur ad cor eius, vt ipse Dominus dicit per quemdam Prophetam. *Osee. 2, 14.*

Secundò dici potest, & fortè meliùs, desertam referendo non quidem ad viam, sed ad Gazam: hæc enim duplex est, deserta, & destructa, & noua; & hæc in alio situ à veteri ædificata fuit. Vt enim ait Strabo lib. 16. Gaza vetus distabat à Mari mediterraneo stadiis septem, eratque in confinio Meridionali sortis Iudæ; Gaza verò noua constructa fuit in littore eiusdem maris: & ad illam fortasse commodius proficiscebatur per viam vbi est fons quam per aliam. Ad illam verò ibat, vel ob ante assignatas causas; vel quia ex ista ibat Eunuchus in Æthiopiam; vel, vt inquit Chrysostomus Homil. 19. in Act. Apost. ne terreret Philippus Iudæorum seditione. Ita Carthusianus in cap. 8. Act. & Caietanus, *Gaza*, inquit, *demonstratur pronomine hac: & ad differentiam Gazæ non desertæ describitur via illa.* Quod clariùs multò anteà dixerat sequentibus verbis Lyranus: *Gaza enim vetus fuit omnino destructa, & posteà alia eiusdem nominis fuit ædificata, in alio tamen situ. Via autem illa transibat per Gazam desertam, & non per Gazam de nouo ædificatam. Ideò ad differentiam illius dicitur, Hæc est deserta.* Idem docent Beda, Glossa, & alij. Lege Adrichomium in Simeon num. 46.

Tertiò denique dicerem, non iuisse ad Gazam nouam per communem viam, quia eo tempore non erat ædificata; sed post multum tempus eam M. Constantinus Imperator ædificauit: vnde particulam illam, *Hæc est deserta*, arbitror fuisse positam non quidem a D. Luca, ad differentiam Gazæ nouæ, quæ nondum ædificata erat; sed posteà additam fuisse ab interprete auctoritatem habente, ad explicandum mentem Historici, quæ alias intellecta non fuisset ex constructione nouæ vrbis, eadem appellatione nominatæ qua vetus altera destructa: quæ additio explicans non semel inuenitur in sacris Litteris: hic verò appositam fuisse constat in primis ex adducta ratione: secundò, quia in versione Syriaca prætermissa est: vbi enim nostra Vulgata habet, *Surge, & vade contra Meridianum, ad viam quæ descendit ab Ierusalem in Gazam: hæc est deserta*, Syriaca legit: *Surge, vade ad Austrum per viam desertam, quæ descendit ab Ourischelem ad Gazam.* Audiui etiam ab experto itineris, qui vellet per Gazam ire in Ægyptum ex Ierusalem, breuiori itinere iri per viam vbi est hic fons: quæ si non assumitur in præsentia communiter, erit, vel quia non æquè commoda, vel quia periculosior. Quare prior difficultas non officit dictis à nobis de fonte S. Philippi, secundum veterem traditionem. *Gaza noua à Constantino Magno ædificata.*

Responsio ad secundam difficultatem. Ad secundam difficultatem dicendum, non officere, nunc in his partibus non videri currus, regionemque non esse proportionatos: nam licet vbique incedere non possint, alicubi tamen possunt; & multæ viæ mutatæ sunt, per quas poterant incedere: sicut alibi accidit. Clarum etiam est ex sacris Litteris, antiquitus in hac regione fuisse curruum vsum, vt patet Ios. 11. & 17. cap. in libris Iudicum & Regum: quibus magis credendum est quàm sensui & experientiæ, cui falsum subesse potest; non item illis.

Obiectioni solutio. Denique venit Eunuchus ille in curru secundum morem patriæ suæ. Quòd si difficulter dicas potuisse venire ad hunc fontem, non abnuo: potuit antè descendere, eoque cum seruis relicto, potuit ad fontem accedere cum Philippo; & hoc Lucas illis verbis indicasse videtur: *Et iussit stare currum: & descenderunt vterque in aquam Philippus & Eunuchus, & baptizauit eum.* Et præterea maiorem difficultatem habuisset, vel certe non minorem, si incessisset per alias dictas vias Hebron & Ramæ, quàm per hanc incedendo cum curru.

Quantum ad tertium superiùs propositum duo adhuc notanda sunt pro clariori adductæ historiæ cognitione: alterum circa Eunuchum, circa Philippum alterum. Circa Eunuchum, non fuisse Gentilem, vt existi-

existimauit Eusebius lib. 2. cap. 1. in fine, nec primò inter Gentiles baptizatum. Non Gentilem, quia eo vsque tempore non erat Gentibus ad Christi Ecclesiam aditus reseratus, vt ex Actis Apostolorum videre est. Et consequenter nec primò inter Gentiles baptizatus: primus enim inter Gentiles, qui baptismum suscepit & in Christi Ecclesiam admissus, fuit Cornelius Centurio, cuius mentionem facit D. Lucas Act. 10. & 11. Et si fuisset Gentilis, non venisset ex longinquis partibus ad adorandum ad templum in Ierusalem. Quid enim Gentibus cum templo Ierosolymitano? Quinam ergo fuit? Respondent omnes ferè Scriptores, fuisse Proselytum ex Gentibus ad religionem Iudæorum conuersum. Iudæi enim per mundum dispersi, quosdam Gentilium hinc inde conuerterunt, qui certis temporibus veniebant ad templum in Ierusalem adorare Deum. Et in Ioanne legimus, quosdam Gentilium venisse ad diem festum; & inter huiuscemodi fuit etiam iste Eunuchus: vnde & studiosus erat scriptorum Iudæorum; etenim dum post solemnitatem ex Ierusalem ad patriam rediret, in curru legebat Isaiam Prophetam, vt patet Act. 8. Ita peculiariter docuit Chrysostomus Homil. 19. in Acta Apostolorum.

Eunuchus non fuit Gentilis, sed Proselytus Iudæorum.

Erat insuper hic Eunuchus vir locuples & potens; quoniam Præfectus omnium diuitiarum Reginæ Candacis: vnde & potens appellatur à D. Luca, & super omnes gazas eius, id est, supellectiles & diuitias eius. Quare non pedes, sed in curru venit Ierusalem, magnam secum habens familiam, vt inquit Carthusianus; cum qua & in curru ad propriam rediit regionem: quæ non præstitisset, nisi diues & potens fuisset.

Locuples & potens.

Alterum notandum circa Philippum, qui Eunuchum baptizauit, est, ipsum non fuisse Christi Apostolum vnum ex duodecim, vt perperàm quidam arbitrati sunt, propter nomen fortè quo cum altero Philippo Apostolo conuenit; sed fuisse Diaconum & Apostolorum discipulum, qui plurimùm in Samaria signis & Euangelica prædicatione profecit. Ita communiter docent Doctores: & facili negotio deduci potest ex historia Actorum Apostolorum. Huic, cùm esset in Samaria, locutus est Angelus Domini vt iret in occursum huius Eunuchi. Reuertenti itaque Eunucho ex Ierusalem in regionem suam, sedenti super currum suum, legentique Isaiam Prophetam, occurrit Philippus; qui ex lectione Prophetæ, occasione arrepta, prædicauit illi Iesum: in quem cùm credidisset Æthiops, sacro baptismatis fonte in Iesu nomine baptizatus est; &, vt piè creditur, in huius fontis aquis. A cuius oculis statim fuit à Spiritu sublatus Philippus.

Philippus qui Eunuchum baptizauit non Apostolus, sed Apostolorum discipulus fuit.

Æthiops iam sacro baptismatis lauacro tinctus, & super niuem dealbatus, suum iter prosecutus est: qui cum in Æthiopiam peruenisset, palàm Christum prædicauit, vt tradunt Eusebius lib. 2. cap. 1. S. Cyrillus Ierosolymitanus Cathec. 17. S. Hieronymus in Isa. 53. & Epist. 103. ad Paulinum; & ipsa Æthiopum certa monumenta testantur: & denique S. Irenæus lib. 3. cap. 12. Baronio referente Tom. 1. Annal. Eccles. anno Christi 35. sequentibus verbis indicat: *Ipse Eunuchus credens, & statim postulans baptizari, dicebat: Credo Filium Dei esse Iesum. Qui & missus est in regiones Aethiopiæ, prædicaturus hoc quod ipse crediderat: Deum quidem vnum per Prophetas prædicatum; huius verò Filium fecisse secundum hominem aduentum, & vt ouem ad victimam ductum, & reliqua quæcumque de eo Prophetæ dicunt.* Hæc ille.

Eunuchus in Æthiopiam reuersus Christum prædicat.

Hic denique martyrio gloriosè obito migrauit ad Christum, vt hisce verbis Dorotheus in Synopsi indicauit: *Eunuchus Candacis Reginæ Aethiopum in Arabia felici, & in insula Taprobana, inq; vniuersa Erythra Euangelium Domini nostri Iesu Christi prædicauit. Ferunt & martyrium gloriosè subiisse, ibiq; sepultum esse. Et cœmeterium ipsius munimentum insuperabile est fidelibus, Barbaros scelestos fugans, morbos pellens, & sanationes operans vsque ad præsentem diem.* Hæc ibi Dorotheus. Et hæc pro huius fontis historica elucidatione satis. Fonte & villa sancti Philippi ad læuam relictis, iter prosequimur per montana Iudææ ad alia Sanctuaria.

Martyrio coronatus iuit ad Christum.

CAPVT II.

De montanis Iudææ, & in eis posita ciuitate, vbi erat domus Zachariæ patris S. Ioannis Baptistæ, quam ingressa fuit B. Virgo Maria, cum salutauit Elisabeth, secundo loco quartæ Peregrinationis.

DE montanis Iudææ nobis nunc sese offert differendi occasio, & de ciuitate in qua erat domus Zachariæ Sacerdotis, magni Ioannis Baptistæ præcursoris Domini patris; in quam sanctissima semper Virgo Maria sacro fecundata fetu intrauit, cùm salutauit cognatam suam Elisabeth, Christi præcursorem in ventre gestantem. Etenim per montana Iudææ transimus, dum ad eam domum accedimus, & ad alia sancta loca, de quibus posteà in hac Peregrinatione.

Vbi in sacris Litteris montanorum Iudææ fit mentio.

Montanorum Iudææ, ciuitatis Iudæ, nec non domus Zachariæ meminit S. Lucas cap. 1. dum loquens de visitatione Virginis Mariæ ad Elisabeth, ait: *Exurgens Maria*, scilicet ex Nazareth ciuitate Galilææ, *abiit in montana cum festinatione, in ciuitatem Iuda: & intrauit in domum Zachariæ, & salutauit Elisabeth*. & interius eodem capite vers. 65. verba faciens de prodigiis quæ acciderunt in natiuitate Præcursoris, ait: *Super omnia montana Iudææ diuulgabantur omnia verba hæc.*

Montana Iudææ arbitror esse partem illam Terræ promissionis, cuius fit mentio Gen. 22, 2. illis verbis Domini ad Abraham: *Vade in terram visionis*. Lippomanus enim in Catena in Genesin opinatur, vocatam esse terram visionis eam partem Iudææ quæ maximè montana est. Et sanè talis est ista de qua loquimur. Et habet probabilitatem, quoniam in ista, & Ierusalem in monte Moria, vbi voluit Abraham ex præcepto Domini immolare filium suum Isaac, vt diximus Lib. v. Cap. III. Peregrinat. III. Et fauet versio Septuaginta Interpretum, quæ habet, *in terram excelsam*. Et non hanc præsertim regionem excelsam dices? Plinius lib. 5. cap. 14. montanam Iudææ regionem in decem Iudææ Toparchiis ponit, & appellat *Orinên*, id est montanam; in qua etiam dicit fuisse Ierosolymam. Quare non placet dicere cum Adrichomio in Iuda n. 174. Montana Iudææ, esse illam partem montosam quæ incipit consurgere iuxta Emaus, & terminatur vnius diei itinere vsque ad Hebron. In ista quippe descriptione videtur includere etiam montana Hebron, quæ, vt videbimus, à montanis Iudææ distincta sunt.

Adrichomij sententia reijcitur.

De ciuitate vbi erat domus Zachariæ quinque sententiæ.

Quænam verò fuerit ciuitas in his montanis ædificata, in qua erat Zachariæ domus, in quam beata Virgo Maria intrauit, quando salutauit Elisabeth, maiorem habet difficultatem, nec omnes, qui de ea scripserunt, conueniunt, illi præsertim qui loca sancta non viderunt. Et quinque inuenio Auctorum sententias, quas adducere non grauabor, vt Lector, quam magis rationi consentaneam iudicauerit, eligat.

Prima, Montanam appellari.

Prima sententia est Euthymij in Commentario Lucæ, asserentis dictam ciuitatem Montanam appellari, ita vt Montana in iam primo adducto loco ex Euangelista, non sit nomen commune & appellatiuum, sed proprium ciuitatis; ac ideò Euangelistam absolutè dixisse, *abiit in Montana*. Ea etiam fortasse ratione, quia vbi lectio vulgata habet, *abiit in Montana*, Græcus codex legit, *abiit in Montanam*: & ita legitur apud Euthymium. Lyranus in illum locum Lucæ videtur meminisse huius opinionis dum dicit: *Montana proprium est nomen loci secundùm quosdam: qui locus, in quo manebat Zacharias, erat altior Galilæâ, à qua recessit Maria*. Hæc ille.

Reijcitur.

Verum hæc opinio refellitur aliis verbis eiusdem Euangelistæ superius secundo loco adductis; *Super omnia montana Iudææ diuulgabantur omnia verba hæc*. Et certè alludit ad montana, de quibus prius dixit, *abijt in montana*. Et hac phrasi loquendi non fuisset vsus, si *montana* fuisset nomen proprium ciuitatis.

Accedit, quòd in enumeratione ciuitatum, earumdemque distributione inter tribus, apud Iosue nusquam Montanæ ciuitatis mentio fit. Nec Græca lectio nobis officit; *Montanam* enim dicendo, intellexit regionem, vt in cap. 1. Luc. interpretatus est Caietanus; quoniam in regione montosa sita erat Zachariæ ciuitas & domus.

Secunda, esse Ierusalem.

Secunda sententia tenet, illam ciuitatem fuisse Ierusalem, quam per antonomasiam Euangelista vocauit ciuitatem; quia omnium ciuitatum, non tantùm Iudææ, sed etiam totius Palæstinæ præcipua erat & metropolis. Hanc sententiam sequuntur D. Bonauentura, Beda, Hugo in cap. 1. Lucæ, Albertus Magnus super *Missus est*, Clichtouæus in libello de Visitatione Virginis cap. 2. Eckius in Serm. de Visitatione, & alij: quam etiam verisimilem dicit Iansenius cap. 4. Concord. Euang. quoniam profectio Mariæ in ciuitatem illam circa solemnitatem Paschalem accidit.

Iansenij ratio.

Accedit, quòd aliqui ex Chaldæo verterunt, *ad montem in ciuitatem Iudæa*: & cùm Ierusalem in monte sit Iudææ, videtur probabilius hanc esse intelligendam.

Reijcitur.

Aliqui illorum, quibus hæc sententia non probatur, dicunt, eam ideò consistere non posse: tum Primò, quia Ierusalem non ad tribum Iuda, sed Beniamin potius spectabat, vt patet Ios. 18, 28. vbi Ierusalem apertè ponitur in sorte Beniamin, vt docet eo loco Abulensis: ciuitas verò in qua habitabat Zacharias, vocatur à D. Luca ciuitas Iuda, id est, sita in tribu Iuda.

Tum secundò, quia Ierusalem non fuit ciuitas Sacerdotalis sed Regia: Zacharias autem, cùm esset Sacerdos, debuit habitare in ciuitate Sacerdotali. Tribui enim Leuiticæ, ex qua assumebantur Sacerdotes, assignatæ fuerunt propriæ ciuitates ad habitandum, vt patet Ios. 21. in quibus non numeratur Ierusalem.

Confutatio improbantium.

Sed enim non propter has rationes arbitror sententiam hanc esse relinquendam: non propter priorem; tum quia licet Ierusalem pertineret ad sortem Beniamin, non tamen

tamen tota, ſed pars, & altera ad tribum Iuda, vt videre eſt Ioſ. 15, 63. vbi hæc habentur: *Iebuſæum autem habitatorem Ieruſalem non potuerunt filij Iuda delere: habitauitq́; Iebuſæus cum filiis Iuda in Ieruſalem vſque in præſentem diem.* Hebraice, pro *non potuerunt filij Iuda delere*, eſt, *non potuerunt filij Iuda hereditare*. Et per filios Iuda non intelliguntur hoc loco in vniuerſum Iudæi, vt ſolet frequenter accipi in ſacris Litteris, ſed illi qui erant ſortis Iudæ: de his enim agitur in illo capite. Idem Ioſue 18, 12. & ibi Lyranus in fine; & alij plures id docent; & nos alibi oſtendimus: & ſic conſtat priorem illam reſponſionem non officere, Ieruſalem nedum ad Beniamin, ſed etiam tribum Iuda ſpectare.

In Ieruſalem etiam ex Leuitica tribu aliqui habitabant. Nec propter poſteriorem rationem relinquenda eſt illa ſententia: nam etſi Ieruſalem non eſſet ſacerdotalis ciuitas, nec data Leuitis, vt tota ab ipſis habitaretur; potuerunt tamen aliqui ex ipſis habitare, vt de facto habitarunt, vt ex pluribus ſacræ Scripturæ locis deduci poteſt: ex tribu enim Leuitica pro templi continuo miniſterio aſſumebantur ſacerdotes & Leuitæ, alijque templi miniſtri, qui habitationes in ea permanentes habebant; vt nos alibi oſtendimus.

Prætereà ſecundæ huius ſententiæ ſectatores dicere poſſent: quòd licet Zacharias non continuò habitaret Ieroſolymis, habitauit tamen eo tempore quo in domum eius intrauit beata Virgo ſalutatura Eliſabeth, cùm eſſet in ſolemnitate Paſchali, vt inquit Ianſenius.

Alia ſecundæ ſententiæ confutatio. His itaque rationibus omiſſis, dicimus eam ciuitatem non fuiſſe Ieruſalem: tum propter rationes inferiùs adducendas pro quinta ſententia; tum quia in ſacris vel profanis litteris inuenimus Ieruſalem non niſi nomine proprio appellari; & in Euangeliſtis præſertim: qui cùm clarè vt Hiſtorici loquantur, mentionem facturi huius ciuitatis, non abſolutè ciuitatem Iudæ, ſed Ieruſalem vel Ieroſolymam appellarunt. Tum denique, quia loquens Lucas cap. 1. de miniſterio Zachariæ, quod in Ieruſalem exercuerat, dicit, quòd expleto miniſterij ſui tempore, reuerſus fuit mutus ex Ieruſalem in domum ſuam; igitur extra Ieruſalem erat illius domus & ciuitas.

Reſponſio ad rationes. Probabilitas etiam illa Ianſenij non concludit: nam etſi, quo tempore B. Virgo Maria ſalutauit Eliſabeth, eſſet ſolemnitas Paſchalis, potuit tamen ad illam non ire; quia ad illam non obligabantur mulieres, ſed viri, vt videre eſt Deut. 16. ſed admiſſo, quòd vt piiſſima erat B. Virgo, & opera ſupererogationis faciebat, & hoc præſtiterit, dici poteſt iuiſſe primò ad templum ad ſolemnitatem, & poſteà ad domum Zachariæ, vt arbitratur Clichtouæus loco antè citato: & crediderim iuiſſe non propter ſolemnitatem Paſchalem modò, ſed etiam vt Deo gratias redderet, quod ipſam in ſuam Matrem eligere ſibi placuerit.

Nec etiam aliquid concludit illa Chaldaica lectio: etenim aliæ vrbes ſunt in montibus in Iudæa, ſicut Ieruſalem, vt manifeſtum eſt.

Tertia ſententia, fuiſſe Bethlehem. Tertia ſententia eſt illorum, qui commemoratam ciuitatem Bethlehem eſſe dixerunt; quam adducit & reijcit Cardinalis Toletus in cap. 1. Lucæ Annotat. 116. his verbis: *Quidam alij affirmant* (loquitur de memorata ciuitate) *eſſe Bethlehem, eò quòd in quodam exemplari Græco, ſe legiſſe teſtantur, in ciuitatem Dauid: quæ lectio, ſi vera eſſet, dubitationi non daretur locus, cùm eo nomine dictam Bethlehem legamus Ioan. 7. Nonne Scriptura dicit, quia de ſemine Dauid, & de caſtello vbi erat Dauid, venit Chriſtus? Cùm verò exemplaria ferè omnia & Græca & Latina habeant ciuitatem Iuda, ſicq́; Doctores antiqui interpretentur, minimè cenſendum eſt ibi ſignificari Bethlehem.* Hæc Toletus. *Reijcitur.*

Adderem: Etſi vera eſſet lectio illa, non ideò ſoluta eſſet quæſtio in gratiam huius opinionis, ſed poſſet etiam facere pro ſecunda; quoniam in ſacris Litteris nedum Bethlehem, ſed frequentiùs Ieruſalem, pars præſertim ſuperior & Sion, dicitur ciuitas Dauid, vt extremo Capite primæ Peregrinationis huius Libri notauimus.

Sed ſi Bethlehem erat Zachariæ ciuitas, & in ea domus eius, quare ad eam non diuertit beatiſſima Virgo tempore ſui ſacratiſſimi partus, quæ anteà in illa manſit tribus menſibus? Denique Bethlehem non deſcribitur in Montanis Iudææ.

Quarta, fuiſſe Hebron. Quarta ſententia docet illam ciuitatem eſſe Hebron. Hanc adducit & tuetur Cardinalis Baronius in Apparatu ad Annales Eccleſiaſticos, duplici motus ratione: altera eſt, quia ſic dicendo, liberatur Euangeliſta à calumniis Iuliani & Porphyrij dicentium, non benè ſcripſiſſe, dum nomen ciuitatis, ad quam perrexit B. Virgo Maria ſalutatura Eliſabeth, prætermiſit. . . Antonomaſticè *Probatur duplici ratione.* *Prima.* enim, per ciuitatem ſacerdotalem, intelligitur Hebron præcipua inter ciuitates ſacerdotales; atque hoc pacto ex verbis Euangeliſtæ ſufficienter innoteſcit.

Secunda. Altera eſt, quia hæc ciuitas erat ſacerdotalis, in qua Zacharias ſacerdos creditur commoratus. Baronij verba hæc ſunt: *His peractis, ſacratiſſima Virgo exurgens abijt in montana cum feſtinatione in ciuitatem Iu-*

da, & intrauit in domum Zachariæ, & salutauit Elisabeth. Nemo, quantumuis sibi videatur sapiens instar Iuliani atque Porphyrij, diuinum Historicum sanctum Lucam Euangelistam redarguat oscitantiæ, quòd nomen ciuitatis quam incolebat Zacharias, ad quam sanctissima Virgo festinans accessit, non exprimat; nam satis expressit dum ciuitatem Iuda in montanis positam, ibiq; Zachariam habitare scribit: sicq; ob eam causam ciuitatem sacerdotalem fuisse demonstrans, quænam esset, cùm de nulla alia ambiguitas possit oriri, antonomasticè significat. Hæc Baronius. Statimque ostendit, quomodo Hebron fuerit præcipua ciuitas sacerdotalis inter eas

Iof.21,11. quas Iosue iussu Moysi distribuit tribui Leuiticæ, & in monte posita est.

Hanc sententiam tamquam indubitatam videtur amplecti Benedictus Pererius in cap.23.Genes.v.3. dum dicit: Proditum à quibusdam est, nec temere, Hebron fuisse patriam sancti Ioannis Baptistæ: constat enim ex B. Luca, locum eius natalem fuisse in montanis, & in ciuitate Iuda; & quia Zacharias pater eius Sacerdos erat, fuisse hanc vrbem sacerdotalem, id est, de numero illarum quadraginta octo, quas assignari iussit Deus Leuitis ac Sacerdotibus ad habitandum. Hæc autem tria in vrbem Hebron conueniunt: erat enim vrbs sacerdotalis in tribu Iuda & in monte sita, duobus & viginti passuum millibus distans Ierosolymis. Hæc Pererius. Eamdem sententiam plerique alij, eiusdem innixi fundamentis, & vt valdè probabilem amplectuntur.

Quinta communis sententia. Quinta denique sententia, quam veram esse existimamus, est, Montana Iudææ esse partem illam montosam ad plagam Meridionalem Ierusalem & Occidentem inclinantem; & Iuda dicitur, quoniam ad tribum Iuda & Regnum eius pertinere videtur: ciuitatem verò esse aliquam in his montanis ædificatam, non longe ab Ierosolymis distantem, de qua posteà.

Quadruplici argumento probatur. Ad hanc sequendam sententiam multiplici adducor ratione: in primis, quoniam antiqua & adhuc recepta traditio harum

Primum. partium eam absque dubitatione sequitur, & docet; in istisque & non in aliis locis ostenduntur loca Visitationis B. Mariæ Virginis ad Elisabeth, & Natiuitatis sancti Ioannis Baptistæ: vbi, & non alibi, in horum mysteriorum memoriam pij fideles Christi & Apostolorum temporibus viciniores templa ædificarunt. Creduntur autem ædificata ab Helena sanctissima in istis locis; quoniam ab incolis huius regionis intellexi in iis fuisse domum Zachariæ & Natiuitatis Præcursoris Domini. Et sanè antiquissima sunt, & antiquitate pænè diruta & demolita: quæ nihilominus, vt olim, ita in præsentia visitantur in memoriam Visitationis beatæ Mariæ & Natiuitatis sancti Ioannis, non solum à terrigenis & incolis huius regionis, sed etiam ab exteris & peregrinis, qui ex omnibus mundi partibus huc veniunt ad loca hæc sancta veneranda, in dictorum mysteriorum memoriam, non parcentes sumptibus vel laboribus: quæ loca, vt Ierosolymis proxima sunt, ita ab Hebron itinere vnius ferè diei distant. Credendumque est, qui ista templa & monumenta ædificarunt eo intuitu, non nisi adhibita diligentia & facta magna inquisitione veritatis, quæ in similibus haberi potest, ædificasse. Et summi Pontifices concesserunt Indulgentias & peccatorum remissiones ea visitantibus; quòd memorata mysteria credant fuisse in ipsis operata.

Secundò accedit auctoritas grauium virorum qui in istis partibus fuerunt, & diligenti indagine loca sancta perlustrarunt, qui quæ commemorauimus scriptis consignarunt: quibus in hac parte absque dubio magis credendum est, quam illis qui non fuerunt, maiori præsertim ratione vel auctoritate non refragante. Et primò id videtur indicare sanctus Hieronymus in Epistola ad Marcellam post principium, & in Epitaphio Paulæ matris ad Eustochium. *Secundum.* *Epist. 17. & 27. To.1.*

Item Brocardus in Descriptione Terræ sanctæ Part.1. cap.7. §.68. quem in hunc modum adducit Baronius vbi suprà: *Brocardus*, inquit, *domum Zachariæ sic ponit in montanis Iudææ, vt tamen ab Hebron siue Chebron nouem leucis distare, eamdemq; non in ciuitate sed in campestribus sitam dicat.*

At certè (obiicit Baronius) *auctore Luca Euangelista, intra ciuitatem Iuda positam fuisse Zachariæ domum, non in campestribus, constat.* *Baronij obiectio.*

Sed respondere quis posset pro Brocardo, & multipliciter: Primò, dicendo domum Zachariæ sitam fuisse in campestribus; quoniam sita erat in ciuitate in campestribus & montanis posita, vt ait sanctus Lucas. *Responsio.*

Secundò dici potest verè sitam fuisse in campestribus; cum hoc tamen potest dici ad ciuitatem pertinere, quia ei proxima erat: & quod ciuitati proximum est, ad ciuitatem pertinere dicitur. Accedit quod suprà Libro hoc Cap. XII. primæ Peregrinationis notauimus, præpositionem *in* multiplicem in Scriptura habere significationem, & vnam esse, vt tantum valeat, sicut apud vel ante, & talem habere in proposito, vt sit sensus: B. Virgo Maria intrauit in domum Zachariæ, quæ erat apud ciuitatem in montanis Iudææ sitam, vel intrauit

uit primò in ciuitatem, & deinde ex ciuitate in domum Zachariæ in campestribus ædificatam; si tamen erat extra ciuitatem.

Vel denique tertiò, & fortasse conformius intentioni Brocardi, Brocardum descripsisse quæ suo tempore vidit; & quia suo tempore, sicut & nostro, vidit eam in campestribus, ideò eam in campestribus descripsit. Nec officit dicere fuisse intra ciuitatem eo tempore quo beata Virgo Maria salutauit Elisabeth: nam omnia fere antiqua ædificia demolita sunt, & plurium nec cernuntur vestigia, versæ opimæ ciuitates in saltum, his exceptis, quas instaurarunt Christiani, vel memorias præexistentium ædificiorum conseruarunt; & ita dicendum contigisse ciuitati & domui Zachariæ. Sequentia sunt Brocardi verba: *Zachariæ domus sita erat in valle Raphaim, non longè à Ierosolymæ finibus, sed tamen in montanis: idem satis ostendit & Nazareth ciuitati & Ierosolymis montes vicinos fuisse.* Hæc ille.

Antonius Aranda Terræ sanctæ diligens explanator cap. 37. huic sententiæ subscribit, dicens: *A Ciuitate sancta milliario vno distat sanctæ Crucis templum, ab hoc templo milliaribus quatuor distat templum alterum, in eo domus est illa in qua Baptista in lucem est editus ad arcus iactum tertium est templum in domo Zachariæ extructum.* Hæc Aranda. Sed hæc non sunt in Hebron, vel propè: nam, secundùm Abulensem in caput 2. Genes. q. 22. distat Hebron ab Ierosolymis octo leucis. Gagneus milliaribus quatuor ab Ierusalem versus Austrum & Bethlehem domum Zachariæ distare docet; Adrichomius milliario vno ab oppido Emmaus. Meliùs tamen de distantia Ierusalem ab Hebron arbitror locutum fuisse Brocardum, qui inter has ciuitates nouem leucas intercedere docuit 1. p. suæ Historiæ dicens: *Ex Hebron tribus leucis contra Aquilonem, parum tamen declinando ad Occidentem, est Nachal Escol, id est Torrens botri, vnde exploratores missi à Moyse tulerunt botrum; à Nachal Escol sex leucis contra Ierusalem est domus Zachariæ.* Et sanè ab Ierusalem vsque ad Hebron est ferè iter quod vno die fieri consueuit, vt optimè in quæstionibus Hebraicis in cap. 22. Genes. explicuit S. Hieronymus.

Distantia Hebron ab Ierosolymis.

Tertium. Tertiò, sanctus Petrus Episcopus Alexandrinus & Martyr in suis regulis Ecclesiasticis receptis & approbatis à sexta Synodo (quem citat Baronius Tom. 1. Annal. Ecclesiast. dum agit de cæde Innocentium paruulorum) affert rationem, quare Zacharias magni Baptistæ parens fuerit interfectus inter templum & altare; nimirum quòd ad necem quæsitum filium ab Herode subtraxerit. sic verò scribit: *Cum quibus* (infantibus scilicet) *Herodes alium prius natum infantem cùm interfecturus quæsiuisset, & non inuenisset, patrem eius Zachariam interfecit inter templum & altare, cùm effugisset filius cum matre Elisabeth.* Hactenus sanctus Petrus Episcopus. Ex cuius verbis hanc colligo pro ista sententia rationem: Si Ioannes quæsitus fuit ad mortem ab Herode, non igitur fuit in Hebron; nam filios in Bethlehem & in finibus eius natos iussit occidi, & non illos qui erant vel nati fuerant in Hebron, vt conceptis hisce verbis indicauit S. Matthæus 2. v. 16. *Tunc Herodes videns quoniam illusus esset à Magis, iratus est valdè, & mittens occidit omnes pueros qui erant in Bethlehem, & in omnibus finibus eius, à bimatu & infra, secundùm tempus quod exquisierat à Magis.*

Hanc præuidens obiectionem Baronius, respondet: quòd licet Ioannes in domo patris sui in montanis Iudææ & in Hebron natus fuerit & educatus, & non in finibus Bethlehem vel Ierusalem; Herodes tamen suspicione nati Regis Iudæorum vehementer exagitatus fuerit. cùm enim ad aures eius peruenissent admiranda illa quæ in conceptione & natiuitate Ioannis contigerunt, eum Christum esse ratus (sicut posteà etiam Iudæi eodem errore lapsi sunt, vt patet Ioan. 1, 20.) ipsum speciali mandato necari iussit, vt se à suspicione liberaret; quo non inuento, patrem occidit. *Baronij responsio.*

Verùm hæc non dirimunt argumentum: tum quia nec Euangelista nec alius vetustus Auctor huiuscemodi asserunt; vnde eadem facilitate qua asseruntur, negari possunt: tum quia apertè loquitur sanctus ille Episcopus, vt noua interpretatione in aliam sententiam trahi nec possit nec debeat. Nec item furor & ira Herodis vsque eò peruenit, vt præter filios in Bethlehem & in finibus eius natos, iusserit occidi & alios. Si enim id attentasset Herodes, non tacuisset Euangelista, vt magis illius furorem exprimeret & exaggeraret; præsertim veritate existente, cum illud non sit res parui momenti; & mens eius fuerit illius furorem & rabiem quantum potuit exprimere: & ob hanc rationem explicuit locum in quo erant occidendi pueri, *in Bethlehem, & in omnibus finibus eius*; illorum ætatem, *à bimatu & infra*. Igitur si & in alios pueros extra Bethlehemiticos fines furor Herodis efferbuit, quare intra istos coarctauit Euangelista, ceteros consequenter alibi natos ab illius furore & rabie eximendo? *Reijcitur.*

Edictum etiam illud particulare de interfectione B. Ioannis Baptistæ omissum ab Euangelista ostendat, & illi assentiemur. Oppositum potius posset dici, si alibi quàm in montanis natus dicatur: nam si Herodes illis credidit, quos consuluit, vbi Christus nasceretur; eorumdem etiam consilio illam exercuit crudelitatem, sicut multis placet, & deducit sanctus Hieronymus lib. 1. Comment. in cap. 2. Matth. ex illis verbis, Angeli ad S. Ioseph: *Surge, & accipe puerum & matrem eius, & vade in terram Israel: defuncti sunt enim qui quærebant animam pueri. Ex hoc loco*, inquit S. Doctor, *intelligimus non solum Herodem, sed & Sacerdotes & Scribas eodem tempore necem Domini fuisse meditatos*. Potuit etiam per eosdem à suspicione liberari, quòd Ioannes esset Rex Iudæorum; quoniam Rex Iudæorum oriundus erat ex familia Dauid & tribu Iuda, & in Bethlehem; sed Ioannes ex Leuitica & sacerdotali originem traxit, & non in Bethlehem natus.

Suasione Iudæorum facta Innocentium occisio, & ob eamdem Christus quæsitus.

Obiectio. Quod si dicatur, Herodem suspicione Regno se priuandum ex nato paruulo, etiam proprium filium occidisse, vt Cap. x. 1. Peregrin. huius Libri diximus, etsi non fuerit de tribu Iuda, nec in Bethlehem natus; ita eadem ratione potuisse quærere in Hebron Ioannem ad necem.

Responsio. Respondeo disparem fuisse rationem de filio Herodis, & de Ioanne. Nam de illo potuit esse suspicio: quia etsi Herodes verè Iudæus non fuerit, se tamen esse iactabat ex tribu Iuda, & ex eadem consequenter credebat filium eius: & quamuis non fuerit in Bethlehem natus, potuit nihilominùs suspicari ipsum ablaturum ab eo Regnum; sed talem suspicionem habere non potuit de Ioanne ex Sacerdote genito, & in Hebron nato. Præterea commodius potuit quæri Ioannes ad mortem (vt postea dicemus) si dicatur fuisse natum in montanis Iudææ, & loco de quo agimus, potius quàm in Hebron; quò non inuento, fuerit posteà pater eius interfectus.

Quartum argumentum. Quartò denique, ipse Euangelista indicare videtur non Hebron esse illam ciuitatem quam intrauit Virgo Maria, cùm salutauit Elisabeth; sed aliam in montanis Iudææ sitam: Hebron enim est in montanis Hebron; at hæc ciuitas est in montanis Iudææ, vt inquit Euangelista.

Montana plura. Ad cuius rationis intellectum obseruandum est, de pluribus montanis fieri mentionem in sacris Litteris, videlicet Ephraim, Moab, Saram, Hebron, & Iudææ; sed de duobus posterioribus, quoniam proposito nostro deseruiunt, profero testimonia. De montanis Hebron sic legitur Iosu. 11, 21. *In illo tempore venit Iosue, & interfecit Enacim de montanis Hebron.* De montanis Iudææ dicitur Luc. 1, 39. *Exurgens autem Maria, abiit in Montana*, &c. & ibidem 1, 65. *Et super omnia montana Iudæa diuulgabantur omnia verba hæc.* Montana Iudææ dixit, ad distinctioné aliorum, Hebron, Ephraim, &c. Imitatus Lucas Matthæum, qui volens exprimere locum proprium vbi Christus natus est, scilicet Bethlehem; quoniam nouit duo esse loca quæ Bethlehem nomine appellabantur, alterum in Galilæa, in Iudæa alterum, vt diximus extremo Capite 1. Peregrinationis huius Libri; dixit in Bethlehem Iudæ natum fuisse Christum: Iudæ dixit, ad differentiam Bethlehem Galilææ: ita diuus Lucas, vt explicaret proprium locum, vbi contigerunt ea quæ accidisse narrat in conceptione & ortu Ioannis Baptistæ, dixit: *Super omnia montana Iudaa diuulgabantur*, &c. *Iudaa*, ad differentiam montanorum Hebron. Sed in eadem venit beata Virgo Maria; ergo non in Hebron erat domus Zachariæ patris Ioannis Baptistæ; quia Hebron est in montanis Hebron. Et Christianus Adrichomius in sua Descriptione Geographica Terræ sanctæ in distinctis finibus tamquam duo diuersa delineauit, montana Hebron, & montana Iudææ.

Montana Hebron à montanis Iudææ diuersa. Matth. 2, 1.

Obiectio. Si dicas, Hebron situari in monte Iuda, vt patet Iosue 2, 11. Dicendum ibi montem ad hæc montana non comparari, sed absolutè poni pro monte qui est in Iuda, id est, in Regno Iudææ: at cùm sermo sit de montanis cum limitatione Hebron vel Iudææ, ea additione eorumdem distinctio indicatur; sed ponitur, cùm agitur de accessu B. Mariæ in ciuitatem & domum Zachariæ, vt iam visum est. *Solutio.*

Responsio ad rationes in contrarium. Nec, quæ a Baronio in contrarium adducuntur, nobis faciunt difficultatem; non Iuliani & Porphyrij blasphemia & calumnia in sanctum Euangelistam, quòd perfecti Historici munere non fuerit functus, quia nomen ciuitatis, in quam ingressa fuit B. Virgo Maria, prætermittit; quia inulta est, non ex ratione, sed odio & ignorantia procedens. Aduertere enim isti debebant, quod docuit D. Augustinus lib. 16. de Ciuit. Dei cap. 2. Scripturæ sacræ Auctores (in quorum numero est sanctus Lucas Euangelista) non puros esse Historicos, sed etiam Prophetas; ac proinde non omnia scriptis mandari curasse; sed illa dumtaxat, quæ latens aliquod mysterium continere, & hominum saluti conducere videbantur. Et quia parum hominum saluti conducebat exprimere nomen illius ciuitatis, ideò prætermisit. *Ad primum.* *Scripturæ sacræ Auctores quæ les.*

Deinde supponamus sanctum Lucam ex-

exactum Historicum fuisse, an inde sequitur necessariò debuisse exprimere nomen illius ciuitatis? an perfecti Historici tenentur omnia cum omnibus circumstantiis minutatim & distinctissimè enarrare? Profectò si hoc necessarium esset, nullus vel sacer vel profanus perfectus Historicus inueniretur. Nullus enim, quiuis ille sit, omnium rerum circumstantias distinctissimè explicat; nec est necessarium, vel expediens: tunc enim oporteret in cuiuslibet facti, etsi exigui, explicatione singula conscribere volumina, & in infinitum procedere. Et quis potest etiam maledicorum, & in primis hæreticorum, sacrilega ora obturare, ne obmurmurent & oblaterent in seruos Christi, & veritatis æmulatores? Et si sacer Euangelista proprio nomine ciuitatem illam nuncupasset, adhuc subsannatores illi hæretici, & veritatis perpetui hostes, in alio illi detraxissent, quòd non expressit in qua tribu sit; Regia, an Sacerdotalis; refugij, an non; & in aliis impertinentibus. Optimè tamen se gessit sanctus Lucas, quoniam exactè expressit quod intendebat, & nobis prodesse poterat, Virginis Mariæ sedulitatem, amorem in Deum & proximum; pro quo graues itineris labores non abhorruit, dum dicit, *Exurgens Maria, abiit, &c.* &, quæ in domo Zachariæ contigerunt, commemorat. Quare etsi nomen ciuitatis suppressit, non ideò mancus fuit, nec oscitantiæ arguendus est: quia non mancus, & consequenter non reprehendendus est ille, qui nihil necessarium ad intentum opus omittit.

Ad secundam. Nec aliud secundo loco oppositum nos terret, quòd Hebron fuit ciuitas Sacerdotalis; nam & aliæ erant ciuitates Sacerdotales præter Hebron in Iuda: in quarum aliqua potuit habitare Zacharias; quoniam non omnes Sacerdotes habitabant in Hebron, vt manifestum est. Et quamuis Zacharias in Hebron domum habuerit, non in ea habitabat, quando beata Virgo Maria perrexit ad visitandum Elisabeth; quia intrauit in domum, quæ erat in montanis Iudææ, & non in montanis Hebron.

Præterea quæ necessitas vel efficax ratio persuadet ad asserendum, Zachariam esse debuisse in Hebron vel alia ciuitate Sacerdotali? An in aliis habitare fuit aliqua lege interdictum Sacerdotibus? Non sanè, imò in pluribus aliis habitabant, vt omnibus spirituale beneficium impertirentur. Ierusalem Regia, & non Sacerdotalis erat; & tamen ex vtriusque Testamenti paginis habemus semper in ea habitasse Sacerdotes. Et ex varia temporum mutabilitate, ciuitates aliaque loca initio partitionis Terræ sanctæ tribubus assignata, mutari potuerunt, & de facto mutata fuere, vt Libro 1. notauimus.

Si quis tamen contendere vellet, debuisse habitare in ciuitate Sacerdotali, posset ei concedi, sed tunc neganda esset consequentia; igitur in Hebron. Nam potuit in alia Sacerdotali habitare, etsi nomen sub silentio pertransierit Euangelista.

Ex dictis patet quid dicendum sit ad Pererium. Et inferius Cap. vi. huius Peregrinationis ostendemus Ioannem Baptistam natum esse non in Hebron, sed in montanis Iudææ non longe ab Ierusalem. Nec illius consequentia necessaria: nam tres illæ conditiones fundamentum suæ opinionis, quas Hebron conuenire dicit, & aliis ciuitatibus conueniunt, vt ex dictis & dicendis ex sacra Scriptura & Descriptione Geographica Terræ sanctæ constat; & melius: nam etsi in montibus sit Hebron, non tamen in montanis Iudææ; quod tamen dicendum est, sequendo Euangelistam. *Ad Pererium.*

Sed quonam nomine appellabatur illa ciuitas? Respondeo, certò & absque dubitatione sciri non posse, cùm illud tacuerit Euangelista. Si tamen coniectura in hac materia vti licet, non asserendo sed opinando dicerem, *Iether* appellatam fuisse ciuitatem illam in qua erat Zachariæ domus, in quam intrauit beata Virgo Maria, cùm Elisabeth salutauit. Eius mentio fit Ios. 21, 14. & Deut. 6, 58. Inuitat vt hoc dicamus, quia hæc ciuitas fuit in tribu Iuda, data Leuitis, excellens inter ciuitates Leuiticas vel Sacerdotales, in montanis sita, vt habetur Ios. 15, 48. & non in aliis quàm Iudææ, vbi etiam delineauit illam Adrichomius in Iuda num. 66. Et si hoc verum esset, Iulianus & Porphyrius haberent ab Euangelista expressum nomen ciuitatis, vt desiderabant. Dicendo enim fuisse ciuitatem in qua erat domus Zachariæ Sacerdotis, indicauit fuisse ciuitatem Sacerdotalem; sed ne quis antonomasticè intelligeret fuisse Hebron, præcipuam inter ciuitates Sacerdotales, addidit fuisse in montanis Iudææ. Igitur cum ciuitas Iether in his montanis sit præcipua ciuitas Sacerdotalis, hac descriptione ea potest intelligi. *Sed quodnam illius ciuitatis nomen.* *An Iether?*

An insignis ciuitas *Aen*, id est fons, quæ à Iosue inter montanas ciuitates tribus Iuda numeratur? ita arbitratus est Hieronymus Natalis in Euangelia. Ratio huius opinionis; quia fons præclarus, qui in latere adhuc montis visitur, & vallem facit sua irrigatione amœnam in primis & fructuosam: hic verò fons medius est inter duas domos Zachariæ, quæ sitæ sunt ad Occidentem. Sed de his postea. *An Aen? Ios. 15, 31*

Montanorum Iudææ & domus Zachariæ dignitas.

Sed quæcumque sint præmissa, montana Iudææ, ciuitas & domus Zachariæ, illud certissimum & indubitatum, illa plurimùm facienda esse: etenim statim ac sanctissima Virgo Maria, Angelo nunciante, fuit sacro fecundata fetu; & Mater Dei effecta, relicta ciuitate Nazareth, cum sponso suo Ioseph suæ virginitatis custode, vt communiter creditur, cum festinatione saliit montana Iudææ, vt præcursore Domini cognatam Elisabeth fecundatam inuiseret, & salutaret. Et non solum illi ista perambularunt, sed simul millia millium & decies centena millia cælestium spirituum, qui semper adstant ante Dominum, per ea incedebant, Dominum suum in vtero Deiparæ velut in regali ferculo comitantes. Etenim si solius lectuli Salomonis tanta erat custodia, vt dicat Scriptura diuina, *En lectulum Salomonis sexaginta fortes ambiunt ex fortissimis Israël*; quæ Angelorum custodia illi lectulo non adhiberetur, in quo verus Salomon & verus pacificus iam quiescebat? Sed hæc & similia, quæ in isto laborioso itinere contigerunt vsque ad ciuitatem & domum Zachariæ, piis mentibus contemplanda relinquamus.

Cant. 3,7.

Hæc longiori fortasse disputatione quàm par erat prosecuti sumus, non altercandi sed inquirendæ veritatis gratiâ, & pro defensione veteris receptæ traditionis, quam à multis, qui in his partibus non fuerunt, impugnatam vidi; si tamen, quam secutus sum sententiam, veritati non aduersatur: nam in hoc, sicut in aliis, saniori iudicio me semper submitto.

CAPVT III.

De deserto S. Ioannis Baptistæ, in quo puerulus latuit, tertio loco quartæ Peregrinationis.

Ioannes Baptista Eremitarum Princeps.

Sanctus Ioannes Baptista, quem sancti veteres Patres, Basilius in Epist. ad Chilonem, Nazianzenus in Apolog. postquam ex fuga redisset, Chrysostomus Homil. 69. in Matth. Hieronymus partim in Epist. ad Paulinum de Institut. Monachi, partim in Epist. ad Eustoch. de Virginit. Cassianus Collat. 18. cap. 6. Sozomenus lib. 1. Hist. cap. 12. Theophylactus in 1. cap. Luc. Isidorus lib. 2. cap. 15. de Officiis, Eremitarum Principem appellant; plura sua præsentia & pœnitentia sanctificauit deserta, vt ex Scriptura sacra, sancta Ecclesia & Ecclesiasticis Scriptoribus edocemur. In primis D. Lucas 1, 80. de Ioanne loquens, ait: *Puer autem crescebat & confortabatur spiritu: & erat in desertis vsque ad diem ostensionis suæ in Israël.* Desertis dixit, quia Eremitarum magister non vnicum habitauit, sed plura, ieiuniis, orationibus, eremitica vita & Angelica puritate consecrauit.

Plura deserta sanctificauit.

Secundò ex eiusdem Euangelistæ verbis cap. 3, 2. *Factum est verbum Domini super Ioannem, Zachariæ filium, in deserto. Et venit in omnem regionem Iordanis, prædicans baptismum pœnitentiæ in remissionem peccatorum.* Regio autem Iordanis, in quam venit, desertum erat, vt dicitur Matth. 3, 1. *In diebus illis venit Ioannes Baptista prædicans in deserto Iudææ.* Ergo in pluribus habitasse desertis ex hoc habemus: in altero, in quo factum est super eum verbum Domini; & in altero, vbi prædicauit. Et hoc potest dupliciter intelligi: vno modo, quòd ex deserto citra Iordanem abierit in alterum trans Iordanem; alio modo, de solis desertis trans Iordanem. Etenim duplex fuit in Iudæa desertum, inquit Euthymius in Matthæum, & de his arbitror loqui, vnum interius, quod videlicet nemo, vel rarissimi penetrabant; alterum exterius, vbi non habitabant quidem homines, tamen per illud sæpiùs iter faciebant. Et Ioannes quidem partim in illo interiori, partim in aliis, de quibus posteà, mansit vsque ad annum trigesimum; in postremo verò vitæ suæ anno mansit in deserto exteriori: quod, aliorum respectu, vel saltem illius interioris, non videbatur desertum. Lucas secundo loco adductus, non desertum, sed regionem nominauit; etsi verè desertum esset, vt dixit sanctus Matthæus. Et si aliter non fuisset, & homines per illum non transissent, non fuisset opus Ioanni ex interiori deserto egredi.

Duplex in Iudæa desertum.

Ad idem S. Ecclesia, dum in laudem S. Ioannis cecinit:

Antra deserti teneris sub annis,
Ciuium turmas fugiens, petisti, &c.

Ecclesia in Festo S. Ioannis Baptistæ.

Accedunt & testimonia Patrum; Eusebij lib. 9. Demonst. Euangel. c. 5. & aliorum qui Principem Eremitarum appellant: sed, omnibus aliis omissis, vnicum audiamus Origenem Homil. 11. in Lucam sic loquentem: *Dignè igitur, qui sic conceptus fuerat & natus, non expectauit vt à patre nutriretur vsque in diem ostensionis suæ ad Israël; sed recessit, fugiens tumultum vrbium, populi frequentiam, viciniam ciuitatum: & abiit in deserta, vbi purior aër erat, & cælum apertius, & familiarior Deus: vt, quia necdum sacramentum Baptismi nec prædicationis tempus aduenerat, vacaret orationibus, & cum Angelis conuersaretur, appellaretque Dominum, & illum audiret respondentem, atque dicentem, Ecce adsum. Sicut enim Moyses loquebatur, & Deus respondebat ei; sic puto quòd Ioannes locutus fuerit in deserto, &* Domi-

Fugit homines, vacat orationi, cum Angelis conuersatur.

Dominus responderit ei. Hoc arbitror, certa de Scripturis ratione commotus. Si enim maior in natis mulierum Ioanne Baptista fuit nemo, Moysi autem respondit Deus; consequenter respondit & Ioanni, qui maior Moyse fuit, qui est nutritus in eremo: cuius natiuitatem idem Archangelus, qui & Domini, nuntiauit: cuius pater, qui eum nasci non credebat, obmutuit. Hæc Origenes.

Quot deserta incoluerit. Sed quot fuerunt deserta, quæ sanctus Domini præcursor sanctificauit? Respondeo plura fuisse: quædam vltra, quædam citra Iordanem. Illorum duorum alterum nominari interius, alterum exterius, ex Luca, Matthæo & Euthymio priùs vidimus. Ista tria posset fortasse quispiam recensere; alterum in Hebronica regione, in quo puer mansit; locum designauit Adrichomius in Iuda n. 101. alterum in montanis Iudææ: de quo nos in præsentia ex communi omnium traditione agimus, & Fr. Anselmus, dum dicit: *Ab Hebron medium milliare est desertum vbi Ioannes Baptista mansit, postquam egressus eit de primo deserto, quod est prope Ierusalem*, &c. & tertium in deserto Quarantanæ; de quo Adrichomius in Beniamin num. 97. Forte citra Iordanem ponere duo satis esset, & à nobis assignatum, & illud Quarantanæ. Adrichomius ideò alterum circa Hebron designauit locum; quia in illa ciuitate natum credidit, cum Auctoribus quartæ opinionis de ciuitate Zachariæ, quam Capite præcedenti adduximus, & refellimus. Nisi quis dicat, priùs fuisse in isto in montanis Iudææ; & posteà grandiusculum ad alterum apud Hebron profectum fuisse; verùm nullam huius memoriam audiui; & ex his ad alia trans Iordanem, vbi prædicandi munus accepit, & opere consummauit, transisse.

Deserti in montanis Iudææ à fonte sancti Philippi distantia. Ad desertum citra Iordanem in montanis Iudææ, in quo Ioannes puerulus habitauit, ex fonte S. Philippi perueniunt peregrini, peracto quatuor milliarium itinere per altos & præruptos montes: est in illius plaga Septemtrionali; parum ad Occidentem declinando, in alta & prærupta rupe. Antrum an natura, an hominum ingenio & labore, an potiùs Dei peculiari prouidentia suo præcursori excisum, vt opportuno tempore ei habitaculum esset? *Forma.* Est in forma cubiculi, portam habens per quam ingredimur, & fenestram per quam prospicitur in desertum & proximam regionem.

Lapideus S. Ioannis lectulus. In capite huius antri, vel speluncæ, supereminet rupes ad formam angustissimi lectuli: qui lectus S. Ioannis Baptistæ appellatur; quoniam super eum sacer infantulus carnem domans cubabat. Spatiosum est hoc antrum, pulchrum, & solitariis hominibus valde accommodatum. Crediderim probabiliter, sic fuisse à Christi fidelibus aliisque eremi cultoribus accommodatum: alios enim sanctos & solitarios viros hoc incoluisse desertum contemplationi vacantes, communiter fertur, & credibile est. Antequam illud ingrediamur, est introitus ex vna parte in Ecclesiam supra rupem & antrum ædificatam, S. Ioanni Baptistæ dicatam. *Ecclesia S. Ioannis.* Deinde ex ista, per difficilem viam, in sacrum specum descenditur.

Extra specum S. Ioannis, sed propè, est limpidissimus fons aquæ viuentis, quæ ex ipsa rupe oritur: clara, dulcis & optima, æstiuo tempore frigida, non item verno. *Fons.* Post preces in sacro specu fusas, ad eam sub rupe vnde fluit manentes peregrini, ea hausta recreantur, & hilares residuum itineris vsque Ierusalem perficiunt.

Aquæ huius fontis meminisse videtur S. Ecclesia in quodam Hymno S. Ioannis Baptistæ, dum canit:

Cui latex haustum, ——

id est, cui Ioanni aqua huius fontis præbuit potum.

Eiusdem deserti & fontis meminit Bonifacius lib. 2. de Perenni cultu Terræ sanctæ hisce verbis: *Inde consurgentibus*, id est ex fonte S. Philippi, *ascendimus montana Iudææ, & ad quatuor milliaria Septemtrionem versus, ad Occidentem parum declinando, occurret nobis Ioannis Baptistæ desertum, in quo dum puer esset latitabat, & confortabatur spiritu vsque ad diem ostensionis suæ in Israël. Ingredientes antrum, in quo, vt cernis, stillas aquæ guttæ, Ioanni præbens solatium.*

An ista spelunca illa est, in qua nocte quadam latuerunt Magi, cùm iussi sunt regredi per aliam viam in regionem suam, quam posteà S. Theodosius Cœnobiarcha inhabitauit? de qua Cyrillus fidelis Historicus in illius Vita sic scribit: *Extat Cyrilli Histor. de Vita Theodosij apud Metaph. die 11. Ianuar.* Quædam fama ab alto a parentibus tradita ad nos vsque peruenit; quæ dicit, fideles illos Magos, qui Bethlehem venerunt ab Oriente, vt Deo, qui ex superna specula in Occidentem huius mundi venerat, aurum, thus & myrrham pie admodum offerrent; *Tres Magos in isto latuisse antro probabile.* cum ab Angelo responsum accepissent, ne eamdem viam rursus inirent, sed per aliam prorsus redirent in suam regionem; hos, inquam, dicit Magos in hac spelunca in reditu fuisse diuersatos: cumque hic noctu dormiissent, manè ingressos esse viam quæ ducebat in patriam, &c. Etenim cùm in his partibus nulla spelunca sit ista celebrior, & alibi non latuisse dicantur, probabiliter dici posset, in ista fuisse diuersatos. Nisi malis dicere, se abscon-

abſcondiſſe in illa proxima loco Natiuitatis Domini, quæ nunc appellatur *Antrum B. Mariæ Virginis:* de qua ſuprà Capite I. III. Peregrinationis huius Libri egimus. Sed hæc nimis proxima ciuitati & omnibus peruia.

Tres difficultates.

Sed quo tempore vitæ ſuæ ſeceſſit in deſertum S. Ioannes? Quam ob cauſam? quomodoque in eo vitam tranſegit?

Prima, quo tempore Ioannes in deſertum ſeceſſit.

Circa primam difficultatem, alterum certum, alterum dubium inuenio. Certum, quòd in pueritia teneriſque ſub annis ſeceſſit in ſolitudinem. Probatur in primis ex D. Luca, qui de eo ſic dicit: *Puer creſcebat & confortabatur ſpiritu: & erat in deſertis vſque in diem oſtenſionis ſuæ in Iſrael.* (Luc. 1, 80.) Ergo vſque ad trigeſimum annum vitæ ſuæ hominibus incognitus fuit, & ab eorũ conuerſatione fuit S. Eremita ſegregatus. (*In pueritia.*) Confirmatur ex dubitatione Iudæorum: iſti enim Ioan. 1. petunt à Ioanne quis ipſe ſit, num Elias, an aliquis alius. ſi enim verſatus fuiſſet in domo parentum, certò ſciuiſſent eum eſſe Ioannem Zachariæ filium & Eliſabeth. At quia per tot annos latuerat, videlicet ab infantia vſque ad annos triginta, nemo erat, qui eum agnoſceret, & ideò petunt, *Tu quis es?* & quia videbant eum veſtitum habitu eremitico, & quo eximius eremi cultor Elias indui conſueuerat, & ſimul ſciebant rediturum Eliam ante Chriſti aduentum, ideò quærunt, *Elias es tu?*.

Secundò, docet idem Eccleſia in Hymno priùs memorato; & ex ſtatim dicendis, ex ſecundo dicto, ampliùs apparebit.

Secunda, quo pueritiæ anno.

Secunda difficultas eſt, quo anno ſuæ pueritiæ abierit in deſertum ſanctus puer.

Franciſcus de Maironis, Theologus illuminatus, in Sermone de Baptiſta, ait Ioannem quinto ætatis anno in ſolitudinem abiiſſe, trigeſimo iuſſu Domini ad docendum populum exiiſſe, in deſerto autem vigintiquinque annis traduxiſſe vitam.

Iacobus Valentinus Epiſcopus Chriſtopolitanus hæc ſcribit in Commentariis Cantici Deiparæ Virginis: *Opinio accelerati vſus rationis in Ioanne, habita eſt tamquam certa, quaſi apud omnes Doctores, eò quòd Ioannes in tertio anno iam vtebatur libero arbitrio; quia ingreſſus eſt deſertum ad pœnitentiam agendam,* &c.

Sed minori tempore quinque vel trium annorum ſeceſſiſſe in deſertum, videlicet annum agentem cum dimidio, ſentiunt alij. Nicephorus Hiſt. lib. 1. cap. 14. cùm agit de Herodis infanticidio, hæc ſcribit: *Saluator quidem ita, vt dictum eſt, in Aegypto exulabat. Filius autem Zachariæ Ioannes, in cuius natiuitate patris vox ſoluta eſt, cùm primùm ab illo Ioannis nomen in tabula fuiſſet exaratum, alterum cum dimidio annum agebat, & vnà cum matre Eliſabeth in ſpeluncam quadam ad regionem montanam ſaluus conſeruabatur, fortaſſe Herodis ſanguinariam effugiens manum: atque inde in ſolitarijs locis libenter verſari ſolitus, Angeloque duce vſus, in remotiores ſiluarum receſſus ſeceſſit.* (*Cum matre ... in ſpeluncam ſeceſſit.*) Hæc Nicephorus. Eadem Cedrenus in Compendio hiſtoriæ; qui addit, Eliſabeth poſt dies quadraginta in eadem ſpelunca obijſſe, Ioannis verò curam ab Angelo eſſe ſuſceptam. (*Mortua matre, curam illius Angelus ſuſcepit.*)

Et quantum ad hoc, quod Cedrenus ait de cura ſuſcepta ab Angelo de Ioanne, licet ſit ſine certo Auctore relatum, eſt tamen valdè rationi & pietati conſentaneum. Si enim Iſmaëlis, quem mater proiecit, curam ſuſcepit Angelus, (Gen. 21, 15) & Moyſis ſimiliter (Exod. 2, 2) non eſt oblitus Dominus cùm fuit in fluuium proiectus; Eliam modò per Angelum, (3. Reg. 19, 5.) modò per coruum, (3. Reg. 17, 6.) & Danielem in lacu leonum in Babylone exiſtentem per Habacuc Prophetam Angeli miniſterio ad eum cum prandio delatum pane, (Dan. 14, 35) vt tradunt ſacræ Litteræ; & ſimilia de aliis legimus: quare non poſſumus piè opinari Dominum ſui ſanctiſſimi Præcurſoris curam per Angelum ſuſcepiſſe? Crediderim verò eius curæ præcipuè inſtitiſſe in illius tenera ætate, cæleſti eum pane nutriendo: cui, poſtquam adoleuit, eſca erat locuſta, & mel ſilueſtre, in victu & veſtitu paupertimam vitam ducenti. (Matth. 3, 4 & c. 11, 18. Marc. 1, 6.) Quare optimè S. Bernardus in Sermone de S. Ioanne Baptiſta dixit: *Venit Ioannes non manducans, nec bibens, planè nec veſtiens. Sicut enim non eſt locuſta cibus niſi aliquorum fortè irrationabiliumque animalium, ſic nec pilus cameli hominum eſt indumentum.* Hæc S. Bernardus. Et hæc de ſecunda difficultate.

Quantum ad tertiam, quare S. Domini præcurſor in tenella ætate ſeceſſerit in deſertum, duplex præcipua aſſignatur cauſa: (*Tertia, quare puer in deſertum ſeceſſit.*) altera, Herodis perſecutio; altera, ſtudium conſeruandæ caſtitatis & innocentiæ, & vt perfectior euaderet in conſpectu Domini.

Priorem attulit S. Petrus Epiſcopus, Alexandrinus & Martyr can. 3. Serm. de Pœnitentia, vbi agens de cæde Innocentium, & hæc de Ioanne dixit: (*Ob Herodis perſecutionem,*) *Cum quibus Herodes & alium priùs natum infantem cùm interfecturus quæſiuiſſet, & non inueniſſet, patrem eius Zachariam interfecit inter templum & altare, cùm effugiſſet cum matre Eliſabeth.* Hæc ille. & Nicephorus vbi ſuprà, & cap. 8. quem adducit Adrichomius in Iuda num. 243.

Poſteriorem cauſam dedit S. Hieronymus in Epiſt. 4. ad Ruſticum, dicens: *Ioannes Baptiſta ſanctam habuit matrem, Pontificiſque* (*& innocentiam conſeruaret.*)

tirȩ, filius fuit; & tamen nec patris affectu nec matris opibus vincebatur, vt in domo parentum cum periculo viueret castitatis: viuebat in eremo, & oculis desiderantibus Christum nihil aliud dignabatur aspicere.

Et S. Ecclesia in Hymno S. Ioannis ad idem dixit:

Antra desertis teneris sub annis,
Ciuium turmas fugiens, petisti,
Ne leui posses maculare vitam
Crimine lingua.

Lege Canisium lib. 1. cap. 2. de Corruptelis verbi Dei & Ioanne puero. Et hæc pro nunc satis de sacro specu sancti pueri Ioannis.

CAPVT IV.

De domo Zachariæ patris Ioannis Baptistæ, in quam B. Virgo Maria intrauit ad salutandum Elisabeth, quarto loco quartæ Peregrinationis.

Ex antro S. Ioannis Baptistæ progredientes peregrini versus Orientem, per altos præruptosque montes duorum milliarium itinere perueniunt ad domum in pede montis, vel potius in colle, ædificatam: quæ fuit domus Zachariæ patris magni Ioannis Baptistæ, in quam introiuit beata semper Virgo Maria sacro fecundata fetu, cum cognatam suam sanctam Elisabeth præcursore Domini prægnantem salutauit, vt communis & vetus habet traditio; & ideò vsque in hodiernum diem domus S. Zachariæ appellatur.

Domus Zachariæ in Ecclesiam conuersa: eius forma. Hæc domus olim à piis fidelibus fuit in Ecclesiam conuersa; estque bipartita, altera inferius, altera superius ædificata; retenta ferè, vt credo, forma domus, paucis immutatis pro templi structura, ad illius memoriam conseruandam, & distinctorum mysteriorum ibidem operatorum memoriam repræsentandam. Inferior parua est ad sacelli similitudinem: in capite, id est Orientali plaga, est fornix siue cappella cum suo altari. Ex ista per scalam lapideam, quæ est ad illius latus, etsi fere demolita, est ad superiorem ascensus. Scala ista illam et esse creditur, per quam B. Virgo ascendit & descendit tempore visitationis, & quoad mansit apud Elisabeth.

Superior Ecclesia pænè tota collapsa & diruta est; solæ ruinæ & aliquid superioris partis apparent: est ad hanc accessus, nedum per scalam, sed ex omni parte per ruinas eius: non ab inferiori dissimilis. Cernuntur in ipsis adhuc picturæ, etsi temporis iniuria admodum consumptæ: circumcirca sunt multæ concauitates & ædificiorum ruinæ.

Circa ædificia. Prope magnum est ædificium, intra quod est puteus vel cisterna; ferturque olim ibi fuisse sanctimonialium monasterium.

Vbi Deipara salutauit Elisabeth, & cecinit, Magnificat, &c. In interiori Ecclesia, quam primò intrauit B. Virgo Maria, erat Elisabeth, quando fuit à Virgine salutata: ad cuius vocem ipsa cum filio fuit Spiritu sancto repleta; & omnes cælesti gaudio perfusi, extenus etiam lætitiæ signa dederunt: & in primis B. Deipara, mente spirituque lætabunda, in laudes Dei se profudit, dicens: *Magnificat anima mea Dominum*, &c. Luc. 1, 47. In cuius memoriam huc venientes fideles, accensis luminibus, postquam secretò ad Deum preces fuderunt, alta voce cum iubilo Canticum B. Mariæ, *Magnificat*, &c. decantant.

Vbi Zacharias locutus prophetauit, & dixit, Benedictus, &c. In superiori verò, Zacharias iam ex incredulitate mutus, cum in circumcisione pueri eius domestici innuerent illi quem vellet vocari eum, postulans pugillarem scripsit, dicens: *Ioannes est nomen eius.* Et meritis filij vinculis linguæ eius solutis, prophetauit, & Deo gratias agens, dixit: *Benedictus Dominus Deus Israel*, &c. Quare & hic in horum memoriam idem Canticum *Benedictus*, &c. cantatur. Acta in hac domo enarrat D. Lucas cap. 1. Plures, qui de locis sanctis scripserunt, huius domus meminerunt: Bonifacius tamen & Adrichomius arbitrantur, quæ diximus accidisse in superiori Ecclesia, contigisse in domo, in qua Ioannes fuit in lucem editus; de qua Cap. VI. præsentis Peregrinationis. Nos hæc scripsimus, vt ex veteri traditione didicimus.

Dignitas huius domus. Et domus ista dignissima profectò est, & in omni veneratione habenda; tum propter continuos illius sanctos habitatores, Zachariam, Elisabeth & Ioannem; tum propter sanctissimos hospites, Mariam Virginem cum puero suo Iesu, quem gestabat in vtero, & sponsum suum Ioseph, cum innumerabili Angelorum multitudine, qui Domino suo assistebant; tum propter in ea operata mirabilia. Ac ideò meritò, ad hæc respiciens Seraphicus Bonauentura lib. de Vita Christi, exclamauit, dicens: *O qualis domus, qualis camera, qualis lectus, in quo & in qua commorantur tales matres talibus filiis fecundatæ, Maria & Elisabeth, Iesus & Ioannes: sunt autem ibi magnifici senes, Ioseph & Zacharias. Quid, quæso, iucunditatis defuit sancto Ioseph, siue dum nouam coniugem in itinere comitatur, siue dum in obsequio Elisabeth demoratur?* Hæc S. Bonauentura.

CAPVT V.

De fonte B. Mariæ Virginis, quinto loco quartæ Peregrinationis.

E Domo Zachariæ egressi pij fideles, proficiscuntur ad locum natiuitatis sancti Ioannis Baptistæ per viam planam & iucundam: à cuius dextera colles, à sinistra horti virentesque campi; vbi rosæ, oleæ & nuces, quæ alibi non cernuntur: est vnius parui milliarij longitudinis.

Locus & conditio fontis. In huius viæ medio, in dextera parte occurrit pulcherrimus fons magnam aquarum copiam largiens: qui per campos vallesque transiens, tandem in mare magnum fluit, vt dicit Adrichomius in Iuda n. 243. fontemque B. Virginis appellat.

Nomen, eiusq; ratio. Eiusdem fontis meminit Bonifacius libro 2. de Perenni cultu Terræ sanctæ; & appellari dicit fontem S. Ioannis Baptistæ, quoniam ipsum ex eo bibisse creditur: vnde peregrini, tum propter Sancti deuotionem, tum propter aquæ bonitatem, ex ea bibunt; & impletis ex ea vasculis, eam ad propria deferunt.

Fortasse tempore Bonifacij fons S. Ioannis appellabatur, verùm nunc communiter appellatur fons S. Mariæ Virginis. Et, ni fallor, potiori ratione quàm S. Ioannis: quantò dignior & nobilior est Maria Ioanne, & denominatio à nobiliori facienda. Dicitur autem fons B. Mariæ; quoniam ex eo sanctissimam Virginem aquam hausisse & bibisse tempore trium mensium, quibus in his partibus mansit apud cognatam suam Elisabeth, traditio est.

Et non ita facilè persuaderi possumus, sanctum Domini præcursorem ad huius fontis aquam hauriendam & bibendam accessisse; quippe qui adhuc infantulus in desertum abiit, & in desertis prouectæ ætatis vitam transegit. Et præterea, vt alius fons, de quo suprà Cap. III. potest dici S. Ioannis, ita hic ad illius distinctionem fons B. Mariæ Virginis.

CAPVT VI.

De loco natiuitatis S. Ioannis Baptistæ, qui sexto loco venerationi habetur in quarta Peregrinatione.

Villa & Ecclesia S. Ioannis. Relicto fonte S. Mariæ Virginis, prosequendo iter, intramus quamdam villulam paucas & pauperculas continentem domunculas, ex lapidibus, lignis & luto pro maiori parte compactas, quas rustici illi Mauri inhabitant. Ab omnibus villa sancti Ioannis Baptistæ appellatur. In ista pulchra est Ecclesia D. Ioanni sacrata; à qua & villa ipsa nomen accepit: fertur enim in loco, vbi constructa est, illum fuisse natum, quo inter natos mulierum non surrexit maior.

Natiuitatis locus. In capite Ecclesiæ, à latere dextro monstratur locus in capellam versus, vbi à sterili vetulaque Elisabeth fuit in lucem editus Ioannes. de ea sic loquitur Bonifacius: *In eadem Ecclesia, in quadam capella in petra excisa, Ioannis cunabula venerantur.*

Fornix. Anno Domini 1621. quando sanctus locus purgatus fuit, vt posteà dicemus, situs peculiaris natiuitatis deprehensus fuit opertus marmore, & in eius medio stella sculpta ad similitudinem loci Natiuitatis Domini in Bethlehem; residuum verò pauimenti opere tessellato stratum: & hoc non modicam fidem præstat veteri traditioni de loco natiuitatis S. Ioannis.

Singulis annis in Natiuitate S. Ioannis Baptistæ eò se conferunt Fratres; &, persoluto pretio Arabibus ibi habitantibus, mundato loco, in eo Officium & Missa maiori qua potest pietate & solemnitate à Fratribus decantatur. Quibus completis, Ierusalem, vel Bethlehem, vnde venerunt, reuertuntur.

Veneratio, cultus & dignitas. Omni veneratione dignus est locus iste; quandoquidem nobilitatus fuit nedum præcursoris Domini natiuitate, sed ampliùs illustratus fuit præsentia S. Virginis Mariæ & Filij eius, quem in vtero gestabat. Etenim grauissimorum Doctorum sententia est, & communem appellat Lyranus, S. Dei Genitricem interfuisse partui Elisabeth, primamque suscepisse natum infantem in vlnas suas, & non nisi post illius circumcisionem Nazareth rediisse.

Natiuitas Ioannis interuentu Deiparæ. Sed vnicum nunc audiamus grauem pariter & pium Seraphicum Bonauenturam, qui capite 5. Vitæ Christi inquit: *Peperit Elisabeth filium, quem Domina leuauit à terra, & diligenter aptauit, vt expediens erat. Paruulus autem ipsam quasi intelligens aspiciebat; & cùm eum matri porrigere vellet, ad eam caput vertebat, & in ea solùm delectabatur.* & adhuc idem S. Doctor ibidem subiungit: *O felicem infantem, quem cælorum Regina natum excepit, si rationis vsu pollebat, quis possit fando explicare, quanta in Deipara gremio, tum Virgini tum Christo maximè coniunctus, lætitia exilierit? Considera*, inquit, *magnificentiam Ioannis, nullus vmquam talem gerulam habuit.* Hactenus sanctus Doctor.

Difficultas. Contra dicta difficultas proponenda est & diluenda, vt præcedentium traditionum veritas

veritas magis elucescat, & stabiliatur. Videtur superuacaneum tot loca multiplicare, in quibus diuersa mysteria operata asseruntur: nam quæ S. Lucas cap. 1. commemorat de visitatione beatæ Virginis Mariæ & natiuitate sancti Ioannis Baptistæ, probabile est credere in vna & eadem domo contigisse; quia ratio & auctoritas oppositum non persuadet: & vnius dumtaxat domus, & non duarum mentionem facit Euangelista; at facile fecisset si plures extitissent, vt fecit deserti, & alterius Zachariæ.

Solutio. Respondetur, quòd licet ratio vel auctoritas illud non persuadeat, nec sit quæ dissuadeat; traditionem tamen habemus illustrissimis monimentis confirmatam, quæ inefficaci rationi præferenda est. Et ratio dubitandi nullius est momenti: quia licet fieri possit, vt in vna & eadem domo concipiat & pariat mulier, & alia plura operentur; tamen valdè accidentarium est, & non rarò contingit, vt in vna fetum suscipiat, & in alia in lucem edat, diuersis occurrentibus occasionibus, vt continua docet experientia. An non Sara concepit in conualle Mambre Isaac filium suum, & in Geraris peperit? & Rachel non peperit Beniamin in terra Iuda, in via quæ ducit Ephratam, quem constat concepisse in Mesopotamia? vt alias mulieres missas faciam, quæ in vno loco conceperunt, & in alio pepererunt: ita Elisabeth accidere potuit, vt antè diximus. *Gen. 18, 1. 21, 2. & 35, 18.*

Quæ distincta loca etsi non recensuerit Euangelista, non officit: quoniam illius institutum fuit recensere mirabilia quæ in domo Zachariæ contigerunt, quando in eam intrauit beata Virgo, & in ea habitauit; minus verò principalia relinquere: quorum alterum est, an Ioannes natus sit in domo Zachariæ, in qua creditur genitus, & in qua Virgo Maria salutauit Elisabeth, an potiùs in altera. Hæc relinquit patribus, qui per generationes enarrarent filiis suis. Et præterea potuit in hac domo, de qua nunc agimus, concipi & nasci Ioannes, & in altera Virginem salutasse Elisabeth; & vtriusque dominus potuit esse Zacharias, vt quibusdam placet.

Ioannes tum in alio tum in ortu Christo similis. Probabilis etiam occurrit ratio, vt piè credamus, D. Ioannem, Christi futurum præcursorem, in altera domo fuisse conceptum, & in altera in lucem editum; vt sicut in plerisque aliis, ita in conceptione & ortu Christo assimilaretur. Deus optimus maximus ita aliquando disposuit, vt Sancti illi, quos sibi in vita assimilari voluit, sint & in natiuitate quantum fieri potest similes; vt ex ortu, qualis futurus esset euentus & finis, quiuis non obscurè diiudicare posset. Hoc sufficiat exemplũ. Seraphicum Patrem sanctum Franciscum, qui in vita Christo simillimus fuit, vt in eius Conformitatibus clarè videre licet, voluit etiam Christus sibi in natiuitate assimilari. Cùm enim appropinquaret matri tempus ipsum pariendi, nec in domo sua, vbi forte fuerat conceptus, parere posset; ab Angelo admonita est vt stabulum ingrederetur, vbi sine molestia pareret; ibidemque, obediens voci Angelicæ, eum peperit. Voluit enim Deus, vt ex ortu Francisci, in quo Christo fuit similis, qui similiter in stabulo Bethlehemitico natus fuit, qui conceptus fuerat in Nazareth, intelligeret mundus, ipsum eidem & in vita fore simillimum, vt verè fuit. Ita dicendum arbitror de Ioanne Baptista, qui in vita Christo simillimus esse debebat, eidem etiam in conceptione & natiuitate assimilari voluit.

In innocentia, prædicatione & magisterio, &c. Similis quidem in vita, quia vtriusque innocens & immaculata. Ioannes non prædicauit, nisi postquam in deserto vigiliis & orationibus se ad illud munus disposuit: & Christus, antequam Euangelium prædicaret, ieiunauit in deserto quadraginta diebus & quadraginta noctibus. Ioannes discipulos habuit, & Christus habitus est, quoniam Christo vitam simillimam ducebat; & Christus discipulos habuit, & verè Christus & Messias fuit. Christi conceptio fuit per Angelum nuntiata, & miraculose in Virgine operata; & altera Ioannis fuit per eumdem Angelum illius genitori prædicta, & in sterili matre, etsi non superueniente Spiritu sancto in eam sicut in Virginem, non nisi tamen peculiari Dei auxilio & gratia operata. Et denique, vt alia prætercam, sicut beata Virgo Maria Christum, quem Nazareth in propria domo concepit, in Bethlehem posteà in aliena peperit: ita Elisabeth, quæ in propria domo Ioannem concepit, in altera postea eumdem peperit; in ista, inquam, de qua locuti sumus: quæ nunc, prô dolor! in stabulum bestiarum versa est, sicut olim fuit locus Natiuitatis Saluatoris.

Fieri siquidem potuit, vt B. Elisabeth partus sui tempore appropinquante, aliqua de causa, vel Spiritus sancti impulsu, quo repleta erat, propria domo relicta, ad hanc eidem proximam diuerterit: vbi dum esset, tempore pariendi accelerato, filium suum peperit; qui posteà sublatus, in patriam domum delatus cum matre, in eadem circumcisus fuit; & cetera contigerunt, quæ sanctus Lucas cap. 1. commemorat. Quemadmodum & sacratissima Deipara, sui purissimi partus tempore appropinquante, propria habitatione Nazareth relicta, perrexit cum sponso suo Ioseph in Bethlehem, vt describeretur in libris Augusti Cæsaris, vbi

vbi Christum peperit Saluatorem; quem postea portauit Nazareth, vbi proprium habebat domicilium.

Dubij solutio. Quod si dicas; Si in hac domo peperit Ioannem Elisabeth, in eadem debuit manere quadraginta diebus, secundum legem parientis masculum, de qua suprà; *Cap. VI. 1. Peregrin. & IX. 11. huius Libri.* Dicere[illegible] discedere ex domo partus aliena, & intrare in propriam eidem proximam, non esse tacere contra legem: nec enim lex illa debuit in tanto rigore obseruari, illius præsertim causâ considerata.

Si iterùm obiicias, beatam Virginem Mariam mansisse in speluncâ Bethlehemiticâ, vbi peperit Christum, quadraginta diebus, nec in aliam proximam commodiorem domum diuertisse, ne faceret contra legem;

Respondemus, disparem esse rationem de Virgine & Elisabeth: Virgo enim non habebat domum propriam, vel alicuius amici & propinqui in Bethlehem (diuertisset enim ad eam tempore partus) ideò in sacro specu remansit; sed Elisabeth propriam domum habebat proximam loco partus, ideò potuit ad eam se conferre.

Vel dicatur mansisse puerperam in hac natiuitatis domo, in eademque fuisse puerum circumcisum; sed in altera quæsitum fuisse Zachariam de nomine imponendo filio, in qua loquela ei restituta, cecinit, *Benedictus Dominus*, &c. Si etiam credatur in domo natiuitatis Zachariæ fuisse loquelam restitutam, vt placuit Bonifacio & Adrichomio, non haberem pro inconuenienti, & cantari à fidelibus *Benedictus*, &c. ad honorem Zachariæ domini eiusdem domus.

Sacer locus purgatur, & Christiano cultui restituitur. Anno Domini 1621. loca sancta moderatus est P. F. Thomas à Nouaria: hic obtinuit sacram ædem natiuitatis sancti Ioannis Baptistæ, non sine magnis sumptibus, laboribus & periculis, à maioribus Turcarum Ierusalem, quam, vt decebat, purgauit, & Christiano cultui restituit: habitabantque in ea Fratres, vt videre est in quadam relatione ab eodem Patre edita, de huius sacri templi recuperatione: verùm non multis post mensibus, Magarbinis in seditionem conuersis, qui in eam ius habere contendebant, amicorum persuasione, ad maiora euitanda incommoda, non sine dolore & lacrymis sacrum locum reliquerunt Fratres: qui *Iterùm profanatur.* iterùm in stabulum bestiarum versus est. Et hæc sufficiant pro locis D. Ioanni Baptistæ sacris.

CAPVT VII.

De Ecclesia & Monasterio sanctæ Crucis prope Ierusalem, septimo loco quartæ Peregrinationis.

POst sacram visitationem locorum, tam baptismo Æthiopis, Visitatione beatæ Virginis Mariæ, quam pœnitentia & ortu Ioannis sacrorum, prosequuntur pij peregrini iter suum ex Ecclesia S. Ioannis per montes & colles versus Ierusalem: in quo adhuc alterum locum veneratione dignum inuisunt, antequam Ierusalem perueniant: templum, inquam, & monasterium sanctæ Crucis; quod quatuor milliaribus à loco natiuitatis sancti Ioannis, & duobus circiter ab Ierusalem distat.

Hoc templum cum cœnobio dicitur sanctæ Crucis, ad eiusque honorem ab Helena sancta ædificatum. *Templum S. Crucis ab Helena ædificatum.* Ea ratione, quod ex loco vbi constructum est, vt communi traditione asseritur, præcisa fuit olea, ex qua sacratissima Crux nostri Saluatoris fuit efformata. *Vbi præcisa fuit oliua, ex qua Crux Domini formata fuit.* Locus peculiaris, in quo illud lignum præcisum dicitur, sub maiori altari Ecclesiæ monstratur, opertus marmore: quem peregrini & alij Christiani exosculantur, & ad honorem Christi Crucifixi venerantur.

Adducta traditio in eo fundatur, quòd sancta Crux Saluatoris efformata creditur ex quatuor lignorum generibus, Palma, Cypresso, Oliua & Cedro, vt tradit Auctor Historiæ Scholasticæ in Euang. cap. 172. D. Bernardus in libro de Passione cap. 46. idem alij. De origine ligni sanctæ Crucis & materia illius plura traduntur à Doctoribus, & ab illis præsertim, qui de sancta Cruce ex professo scripserunt, curiosa potius & apocrypha quàm vera. Vide etiam Pinedam lib. 5. de Rebus Salomonis cap. 14. qui quandam adducit de his relationem, & iudicium facit; & quæ notauimus Lib. V. Cap. XXI. 1. Peregrinationis.

Illius forma. Ecclesia hæc sanctæ Crucis integra, pulchra & spatiosa est, opere tessellato delapidata, variisque picturis Græcis exornata. Monasterium etiam nunc quidem amplum, munitum & commodum est; sed olim multò magis, vt illius ruinæ demonstrant: multùm obnoxium Arabum incursionibus; frequenter enim illuc diuertunt, & habitantes infestant. Habitatur à Georgianis Monachis Græcis instituti sancti Basilij; & eorum ritu Deum ibidem venerantur. Illius mentionem fecerunt Aranda suprà Cap. III. relatus, Bonifacius li. 2. de Perengi

enim cultu Terræ sanctæ, Adrichomius in Beniamin num. 120. & alij qui de sanctis locis scripserunt.

CAPVT VIII.

De Piscina Gihon, octauo loco quartæ Peregrinationis.

EGressi fideles à conuentu sanctæ Crucis, prosequentes iter versus sanctam ciuitatem Ierusalem, cùm illi appropinquant, cernunt magnam & spatiosam piscinam, quam a læua relinquunt, quæ Piscina Gihon ab omnibus appellatur; de qua in præsentia sermo est instituendus: & duo videbimus, primò, quid de ea & Gihon dixerunt alij; secundo, quæ nos cum alijs obseruauimus.

Gihon nomen multiplex, & eius etymon. Et vt prius à proposito ordiamur, *Gihon* nomen, quod pectus & exitus interpretatur, multiplex est; de pluribus enim enuntiatur tam in Scriptura sacra quàm apud alios Scriptores. *Dicitur de Nilo flumine.* In primis de fluuio Nilo longe ab Ierusalem dissito, qui Gen. 2, 13. & Eccli. 24, 37. vt ex frequentissima tum antiquorum Patrum cum recentiorum interpretatione docet Maluenda in suo erudito Commentario de Paradiso c. 18. & 29. aut de flumine alio non longe à Mesopotamia, neque longe à Tigri & Euphrate, nisi sit ipse Tigris & Euphrates, aut illorum pars aliqua, vt indicarunt Eugub. Steuchus, & Pererius. & de isto Gihon nihil ad præsens dicemus.

De loco Ierosolymis proximo. Secundò, dicitur Gihon de loco proximo Ierosolymis. sed quidnam est? mons, an vallis planities, fons, fluuius vel piscina? Maluenda vbi suprà cap. 29. scribit Gihon, de quo 3. Reg. 1, 38. dicitur, *Et adduxerunt eum in Gihon*, fuisse fontem prope muros Ierusalem, ex consensu omnium.

Sed obiicit Pineda in suo erudito opere de Rebus Salomonis lib. 2. cap. 5. §. 2. dissentire nonnullos. Nam Christianus Adrichomius in sua Ierusalem num. 236. ex frequenti Neotericorum sententia scribit, montem fuisse appellatum Gihon, in quo vnctus fuit Salomon; atque eumdem saxosum, altum, oblongum, & qui ab Occidente vrbem ambiat, atque versus portam Iudiciariam sensim decrescat, ex 3. Reg. 1. & Iosepho 7. Antiq. cap. 15. sed Iosephum non montis, sed fontis meminisse aduertit Pineda.

Et idem Auctor hæc concilíando ait, vtrumque non longe distare; namque mons Gihon ipse est proximus monti Sion Occidentali: ex cuius radice versus montem Caluariæ erumpit fons *super Gihon*; cùm tamen paulò inferiùs ad partem Australem erumpat alter fons, qui appellatur *Gihon inferior*, quem Scriptura vocat *fontem Rogel*, Chaldæus vero & Hebræi *fontem fullonis*, iuxta quem Adonias inaugurari in Regem appetiuit, 3. Reg. 1. &c. & consequenter non dissentit ab alijs Adrichomius; & ipse vbi supra de fontibus Gihon agit num. 232. & 233.

De monte. Atque ex his habemus, Gihon dici de monte cingente partem Occidentalem Ierusalem, & de duplici fonte, qui erumpebat *De fonte.* ex monte, vbi erat duplex scaturigo, aut duplex eiusdem primæ scaturiginis ducebatur riuulus superior & inferior, ait Pineda, iuxta id, quod legitur 2. Paral. 32, 30. *Ipse est Ezechias, qui obturauit superiorem fontem aquarum Gihon, & auertit eas subter ad Occidentem Vrbis Dauid.* Adrichomius arbitratur fontem Gihon superiorem emanasse à monte Gihon, & parte Occidentali, *Quem*, inquit, *posteà Ezechias Rex obturauit, & ferro rupem fodiens, direxit aquas eius subter ad Occidentem Ciuitatis Dauid, ac subterraneis canalibus eas per medium Ciuitatis introduxit in piscinam interiorem, ne in obsidione aqua populo deesset.* Fontem verò Gihon inferiorem describit inter Meridiem & Occidentem, *Qui oriebatur*, inquit, *in fine Agri fullonis, cuius aquas duxit Ezechias Rex in piscinam superiorem.*

De torrente. Dicitur de torrente: de quo idem Adrichomius num. 241. ait: *Torrens Gihon, siue riuus, quem Achaz Rex è fonte Gihon inferiore per medium terræ in piscinam superiorem ducere inceperat, quod tandem Ezechias Rex perfecit.*

De Siloë. Et de Siloë natatoria vel piscina volunt aliqui enuntiari; quoniam vbi 3. Reg. 1, 38. dicitur de Salomone, *Et adduxerunt eum in Gihon*, Chaldæus legit, *Ducite eum in Siloë*. Ita Theodor. 3. Reg. q. 2. Procop. Nicol. Isidor. Glar. Emanuel Sà; qui & credunt ibi vnctum Salomonem in Regem. Sed ait Pineda, Siloë dici de Gihon tamquam de sua origine: & ideò dictos alios Auctores dixisse ductum fuisse Salomonem in Siloë; non inquam ad natatoriam, sed ad originem & fontem Gihon, vnde aquæ descendunt in Siloë natatoriam. Nam ad fontem Gihon prope Ierusalem vnctum fuisse Salomonem, dicit esse frequentissimam sententiam Hebræorum, & aliorum Interpretum: & ita habet harum partium traditio.

De valle. Dicitur etiam Gihon de valle, quam inter Meridiem & Occidentem vrbis prope fontem Gihon inferiorem describit Adrichomius, de qua in Descriptione vrbis numer. 243. ait: *Vallis fontis Gihon, de qua in lib. Paralipomenon & in Iosepho legitur.* *2. Paral. 33, 14. Ioseph. 6. Bell. 13.*

Piscina Gihon nomine.

Sed numquid dicitur Gihon de Piscina? Respondeo, eo nomine non appellari in Scriptura, bene aliis nominibus; ab aliis tamen, & illo. *Piscina superior*, 4. Reg. 18, 17. vbi sermo est de nuntiis Regis Assyriorum missis ad Ezechiam, dicitur: *Qui cùm ascendissent, venerunt Ierusalem, & steterunt iuxta aquaeductum piscinæ superioris, quæ est in via Agri fullonis.* item Isa. 7, 3. & 36, 2. Dicitur etiam *Regia*, & *Gihon*. *Gihon*, quia in monte Gihon constructa, fonti Gihon proxima, & eius aquis diues; *superior* verò *piscina* ab Hebraica voce *haghelionah*, inquit Villalpandus Tom. 3. lib. 3. Apparatus capite 15. quam, attenta vi vocis, piscinam aquæductus licebit interpretari: aut saltem piscinam eam intelligemus, in qua primum recipiuntur aquæ, fornicibus eò vsque deductæ, vt inde posteà in alias piscinas inferiores, siue etiam in hortos Regios deriuentur.

Piscina Regis, 2. Esdr. 2, 14. in illis verbis Nehemiæ: *Et transiui ad portam fontis, & ad aquaeductum Regis*, id est, Piscinam, siue Natatoriam Regis, vt habet Hebr. & Græc. secundùm eumdem Villalpandum. Regius verò dicitur aquæductus, Regia piscina; & vtriusque finis in hortum Regis: quasi dicas contectum aquæductum, & piscinam, quæ aquas in hortum Regis deduceret. Et Regis nomine Salomonem potentissimum & sapientissimum Regem antonomasticè intelligit (non desunt tamen qui ab Ezechia ædificatam dicant.) *Piscinam* autem vocat mox ipse Nehemias, *quæ grandi opere constructa est*; quoniam ea maxima quidem & nobilissima fuisse perhibetur. De ea sic scribit Benedictus Arias: *Fuit & tertia piscina, quam Nehemias factam appellat in ciuitate Dauid, inter Occasum & Aquilonem; quam Historici altam pedibus quadraginta, latam verò ducentis & quinquaginta describunt.* Hæc ille.

2. Esdr. 3, 16.

Bened. Arias Mont. Appar. l. 2. de Ierosol.

Aduerte in textu Nehemiæ non haberi, piscinam factam fuisse in Ciuitate Dauid; nec verè in ea est: sed ideò tali loquendi phrasi vsus est Benedictus Arias; quia non multùm dissita à Ciuitate Dauid, vt posteà videbimus: & vsus huius piscinæ hoc indicat.

Piscina Gihon vsus.

De vsu huius piscinæ iam aliquid dictum est, quòd eius aquæ ducebantur per canales & subterraneos meatus in alias piscinas ciuitatis & in hortum Regium: & ampliùs apparebit ex solutione sequentis difficultatis.

Quomodò huius piscinæ aquæ deducantur in alias partes, naturali modo & per descensum, an potiùs per ascensum?

Artificiosè per ascensum fuisse delatas, probat Villalpandus loco indicato. Volens enim loqui de isto aquæductu & piscina superiore, adducit locum illum 4. Reg. 18. vbi Rabsaces missus refertur à Sennacherib Rege Assyriorum Ierosolymam ad exprobrandum Ezechiæ. de quo cum locus adueniente dicitur: *Et steterunt iuxta aquaeductum piscinæ superioris quæ est in via Agri fullonis.* Inquit enim, quòd vbi Vulgata nostra lectio legit *aquaeductum*, Hebraicam vocem habere quæ ascensum significat. Sed quare aquæductus ascensus vocatur? Respondet Pererius: Quia à superioribus locis per aquæductus aquæ decurrunt.

Illius aquæ ascensus per ascensum [illegible] pandum

Per descensum Pererius, sup. lib. 7. c. 3. Reiicitur.

Sed hanc reiicit responsionem Villalpandus; quia oppositum eius quod probare contendit, magis videtur probare: quia non ascensus, sed descensus aquæductus huiusmodi dicendus esset, per quem aquæ à superioribus locis ad inferiora decurrunt. Et suam subiicit sententiam dicens: Quapropter aliam assignemus rationem oportet; quod haud difficile omnino videbitur, si accuratiùs consideremus, duplici ratione ac modo aquas deduci iam inde à priscis illis temporibus solitas. Aut enim defossis in terra riuulis, siue etiam subterraneis cuniculis aquæ pondere pressæ mouentur: aut erectis pilis, conuolutisque fornicibus, extructisque desuper canalibus aquæ suspenduntur, imaque vallium superantur. Vtriusque exempla non modica Romæ visuntur. Vtroque igitur aquæductu inter se collato, ille qui aquas in sublime eleuat, ascendere faciens, seu sublimis atque excelsus meritò dicetur ab Hebræis. Et quidem huius sublimis aquæductus vestigia extare Ierosolymis ab aliquibus oculatis testibus accepimus, conspicique in via quæ Ierosolymis Bethlehem ducit. Eiusdemque meminisse credimus Brocardum, &c. Hactenus ex Villalpando.

Defenditur.

Ceterùm, nisi mea me fallit opinio & sensus, aliàs doctissimus vir nimiùm addictus voci Hebrææ in hoc hallucinatus videtur, & non satis benè refellit Pererium. Hic enim doctissimus Philosophus & Theologus ad verum sensum verborum respiciens, à re ipsa illa est interpretatus: cùm enim ad sensum pateat, aquas piscinæ superioris deuehi priori illo indicato modo naturali per descensum, dixit: A superioribus enim locis per aquæductus aquæ decurrunt. Et ea quidem quæ dicit ipsemet Villalpandus, hoc præ se ferunt, vt quòd aquæ illæ montis & fontis Gihon descendunt in vallem Tyropœon, & ad natatoriam Siloë, quæ est in radice montis Sion ad vallem Iosaphat, in satis profundo loco respectu Gihon. Et si ex monte Gihon vadunt in

in vallem Iosaphat, Siloë & hortum Regis; ergo per descensum: hæc enim in imo sunt, vt manifestum est. Et aquæ vnde oriuntur descendunt; nec dicendum ascendere artificiosè, & posteà naturaliter descendere: tum quia sensus prorsus refragatur; tum quia ascensus non potest originem excedere. Aquæductus etiam ille, cuius ex Brocardo meminit, non deseruit pro ducenda aqua fontis vel piscinæ Gihon, sed fontis signati, vt Cap. III. Peregrinat. I. huius Libri notauimus: qui nec sublimis dicitur respectu Gihon, quia eius respectu demissus est, sed respectu voraginis piscinæ Bersabee & vallium.

Signa aquæductus fontis Hebron. A latere dextro viæ Bethlehemiticæ in campestribus cernuntur quædam signa aquæductus, qui in sublime muris erigitur, quæ nonnisi à veteribus & expertis huius regionis cognoscuntur: per hunc aquæ ex fonte proximo Hebron ducebantur in Ierusalem: de quo certe nec Brocardus nec Villalpandus loquuntur; nec aliquid pro huius sententia facit.

Priorem sententiam videtur sequi Pineda vbi suprà, dum ait: *Ab hoc superiori Gihon ducebantur aquæ Siloe, quæ dicebantur vadere cum silentio, Isa. 86. id est, per occultos & secretos canales, sine magno prælabentis aquæ murmure.* Sed non cum tali silentio ducerentur, si modo indicato à Villalpando. Et sententia Villalpandi ex infrà dicendis magis confutata remanebit.

Aquæductus nominis significatio. Quare arbitror, planam significationem vocis aquæductus esse à ducendis aquis, quomodolibet id contingat, siue per ascensum siue per descensum, rectè vel tortuosè: etsi in proposito credam significare aquas per aquæductum descendere.

Responsio ad Villalpandi fundamentum. Ad significationem vocis *teghalath*, à verbo *ghalagh* deductæ, quod ascendere significare dicit; respondeo ex ipsomet Villalpando: dicit verbi huius varias esse significationes: ergo non arctamur ad illam vnam accipiendam, quæ ascensum significet; & hic præsertim, cùm nec in tali Pagninus vel Septuaginta, & præcipuè Vulgata, acceperint, nec nos debemus accipere; tum propter hoc, tum quia sensus refragatur. Vel dicas ascensum appellari, quia aquæ illæ ab Occidentali parte in Orientalem deriuantur.

Situs piscinæ Gihon. Sed vbi collocanda est hæc piscina? Non, inquam, in plaga vrbis Meridionali, quemadmodum illam delineauit Adrichomius num. 228. sed in Occidentali, vbi cernitur.

Ab Auctore notata. Quantum ad secundum; quid nos de memoratis sentimus & obseruauimus; Respondeo & dico quatuor: Primum, in plaga Occidentali sanctæ Ciuitatis esse planitiem magnam, vbi ædificia, & ædificiorum ruinæ, & piscina, quæ Gihon, vt locus in quo est, communiter appellatur ab omnibus huius regionis incolis: & mons, qui ab Occidentali parte ambiat ciuitatem, non videtur. *In Occidente vrbis planities & piscina Gihon.*

Si dicatur ergo, Gihon non est mons; Respondeo, id quidem explicitè non dici in Scriptura, vbi de Gihon est sermo, benè implicitè, Psalmo videlicet 124. vbi dicitur: *Montes in circuitu eius.* Si ergo montes sunt in circuitu Ierusalem, & ex hac Occidentali parte non sit nisi Gihon, oportet Gihon montem dicere; accedente præsertim Doctorum auctoritate, vt iam vidimus. Nec dicto refragatur, Gihon esse planiciem spatiosam: nam respectu ciuitatis vere planicies est, & non mons, cum ciuitatem non excedat, vt Oliueti mons; sed bene vlterioris partis: quia veniendo ad Gihon ex valle Terebinthi & monasterio sanctæ Crucis, per campos & valles huc ascendimus; quare harum partium respectu Gihon mons dici potest: parum etiam eleuatur respectu Ierusalem, etsi ferè insensibiliter; quia ex piscina Gihon verè aquæ in alteram humiliorem piscinam, quæ est intra Ierusalem, aquæ descendunt, vt videbimus. Et in hunc modum Doctores interpretantur, asserentes Gihon montem esse. *Dubij solutio.*

Fr. Anselmus in sua Descriptione Terræ sanctæ indicat montem Gihon esse in parte altera, dum dicit: *Exeundo de Ierusalem versus Meridiem ad Bethlehem, ad sinistram partem iuxta Ierusalem est mons Gihon, vbi Salomon fuit coronatus & inunctus; & in vertice istius montis est domus mali consilij, vbi primum consilium tractatum est de nece Domini.* Et si hoc verum, soluta esset difficultas; nam vere mons est eminens ciuitati, & respicit ex altera parte piscinam Gihon. Fateor tamen appellari duntaxat in præsentia *Montem mali consilij*; & si illud verum, dici potest nouum euentum obscurasse famam prioris nominis. Et posset quodammodò dici Occidentem respicere, quia quodammodò ad Occidentem declinat. Sed hunc non sequimur. *Fr. Anselmus improbatur.*

Dico secundò: In Gihon, vel circa, nullus cernitur fons, cuius scaturientibus aquis piscinæ aliquæ repleantur, nec signa ipsorum vel aquæductuum cernuntur. Et mirum, si extitissent, non esse ipsorum aliqua vestigia, cùm celebres illi sint, frequens mentio fiat apud Doctores; quibus & ipsa diuina Scriptura videtur suffragari, cùm alia non æque celebria tempus non consumpserit. *In Gihon nullus fons.*

Nec adduci possumus ad opinandum (stantibus rebus prout stant) ex Gihon *Gihon aqua non fluunt in Siloë.*

fonte fluere aquas in natatoriam Siloë, & inde in hortum Regis; sed iste irrigatur aquis prope piscinam Siloë scaturientibus, vt sensus testatur, & dicitur 2. Esdr. 2, 15. nec dicendum hunc repleri aquis fontis vel piscinæ Gihon per subterraneos aquæductus ad ipsum deductis: tum quia nec horum signum aliquod cernitur; tum quia sicca piscina Gihon, aquæ in Siloë continuò abundant: non ergo Siloë aquis Gihon ditescit. Denique, si fuissent in Gihon duo fontes, vel vnus perennis aquæ, ad quid tot sumptibus veteres confecissent aquæductus longissimos, quibus vel ex fonte signato, vel etiam ex Hebron aquæ in Ierusalem ducerentur, cùm commodiùs ex dictis fontibus ciuitati proximis posset ditari ciuitas? vel saltem fons Gihon non erat insignis & magnam aquarum copiam tribuens.

Obiectionis solutio. Dices, ideò per longos & circumflexos aquæductus fuisse ex remotis partibus deductas aquas in Ierusalem, quia proximæ memoratorum fontium non sufficiebant. Contrà, quia iis non existentibus, nec Hebronicis, quia vix aliqua extant aquæductus illatum vestigia in agro & via Bethlehemitica, ciuitas aquis abundat, si non desint aliæ fontis signati.

Dubij solutio. Ergo non inuenitur fons & aquæductus Gihon, vt Doctores tradunt & ipsa sacra Scriptura? Respondeo dupliciter, Primò olim extitisse, cum 2. Par. 32. apertè id dicatur; sed vt alia terrena defectui sunt obnoxia, ita hunc illos passos fuisse: & fortasse aquæ fontis; non quidem per apertos aquæductus, sed occultos & subterraneos meatus deuehuntur, vel in Siloë fontem, & inde in hortum Regis, vel in alias partes.

Etiam aqua non scaturiens fons appellatur. Vel secundò, Doctores & Scripturam pro fonte Gihon, non voluisse propriè fontem intelligere, qui aquas viuas & scaturientes continuò & abundanter exhibeat; sed piscinam, quæ, ob aquarum copiam ex variis partibus collectarum, & etiam ex ipso fonticulo Gihon, quam indesinenter concedit haurientibus, fons meritò dici potest. Etenim huiuscemodi aquas fontes appellari, non insolens est apud Scriptores. hinc Virgilius 12. Æneid. aquam simpliciter fontem appellat:

——— *Alij fontemq; ignemq; ferebant.*

Et Siloë fontem appellant etiam Auctores, qui asserunt ex Gihon fonte aquas recipere.

Aquæductus fontis, id est piscinæ Gihon superioris, quæ est extra ciuitatem. Quemadmodum per aquæductum fontis, intelligo aquæductum piscinæ Gihon superioris: & piscinam hanc arbitror illam esse, quæ piscina Fullonis superior, & fons Gihon superior appellatur; & alteram intra ciuitatem, quæ ex ista aquas recipit, dici Piscinam inferiorem & fontem Gihon inferiorem: sed de his statim.

Piscina inferior. Dico tertiò in Gihon planitie esse magnam & spatiosam piscinam: longitudo eius est gressuum centum quadraginta, latitudo nonaginta, profunditas verò triginta duorum palmorum est, tota plana: ex plaga Meridionali est ex vtraque parte in eam per gradus lapideos descensus: integri 13. sunt; & si demoliti supplerentur, essent ex vtraque parte 24. Superiùs duos habet canales, per quos fluentes ex diuersis partibus aquæ recipiuntur; alterum in Meridionali, alterum in Aquilonari parte piscinæ; & vtrumque ab eiusdem Orientali latere distat gressibus 40. In fundo piscinæ ex parte Orientali eiusdem est canalis alter, per quem aquæ piscinæ per eius aquæductum deducuntur in ciuitatem, & in altera piscina recipiuntur; de qua postea. *Aquæ tum per canalem in ciuitatem, tum in inferiorem piscinam deducuntur.* Distat à porta ciuitatis, quæ Castelli dicitur, aliàs piscium, gressibus septingentis. Aquæductus non peruenit vsque ad portam ciuitatis, ita vt subter ipsam ducat aquas, sed longe ab ea, passibus circiter 70. se vertit parum ad Aquilonem, & subter murum ciuitatis, subtus terram vsque ad memoratam piscinam defert aquas. Piscinæ & aquæductus istius mentio fit suprà citatis locis, Isa. cap. 7, 3. & c. 36, 2. & 4. Reg. 18, 17. & cap. 20, 20. vbi etiam indicatur, vtriusque auctorem, nisi quis intelligere velit restauratorem, fuisse Ezechiam. sic enim dicitur: *Reliqua autem sermonum Ezechiæ, & omnis fortitudo eius, & quomodo fecerit piscinam & aquæductum, & introduxerit aquas in ciuitatem,* &c.

Aquæductus iste ex coctis lateribus, non lapidibus est. Sed cuiusnam materiæ fuit, & nunc est hic aquæductus? Villalpandus, ex opinione Hebræorum, & congruenti ratione, ex lateribus igne coctis fuisse docet hisce verbis: *Hunc autem aquæductum vocat Nehemias præsenti loco,* id est, Nehem. 2, 14. *quem interpretamur, muros piscinæ Siloë in hortum Regis. Nam vox chomath, quem murum meritò vertit vulgatus, id solet frequenter significare, sicut in Exodo: Erat enim aqua quasi murus, à dextra eorum & læua. Vim verò vocis attendentes Hebræi, murum ex lateribus igne coctis ea voce significare contendunt. Quod si admittamus, ex lateritia materia confectum aquæductum, intelligimus quales ferè erant omnes Romanorum antiquissimi. Lateritium enim opus deducendis aquis magis est idoneum; vtpote, quod perpetuo aquarum humore, qui manserat in lateribus, nimia siccitas temperatur, magisq; ac magis indies solidatur.* Hæc ille.

De illa vocis Hebrææ *chomath* significatione non contendo, neque disputo, an melius

melius sit, aquæductus esse ex lateritia, quàm lapidea siue marmorea materia. Hoc verè scio ex visu: ex parte enim superiùs detectus fuit hic aquæductus, vt accommodaretur: & esse lapidibus calce compactis & incrustatis confectum, clare conspicitur: nec olim ex lateritia materia constitisse mihi persuadere possum; nam saltem signa illius extarent. Nec ex Romanis aquæductibus licet dijudicare, quales fuerint Ierosolymitani, præsertim in materia. Etenim Romæ, vbi abundant lateres, non item lapides & marmor, potuerunt facile ex coctis lateribus confici, sicut & alia ædificia; sed Ierosolymis econtrà, magna lapidum & marmoris copia existente, & laterum inopia, credere possumus, non ex lateribus, sed ex lapidibus fuisse constructum: ex qua materia & alia ædificia constructa noscuntur.

Tres in hac regione aquaductus, & eorum conditio. His addo, quod oculatus obseruaui, tres me vidisse aquæductus in hac regione: primus est piscinæ Gihon, & est, vt eum descripsimus, ex lapidibus calce compaginatis & incrustatis. Secundus est, quo ex Hebron ducebantur aquæ: & huius prope Bethlehem videtur canalis in lapide siue marmore excisus magnis sumptibus & labore; sed non totus est sic elaboratus: alibi enim coalescit ex lapidibus simul calce agglutinatis. Fortè ante trecentos annos aquæ per illum vehebantur Ierosolymam: nam Guilelmus de Baldensel, qui tunc Jerosolymam peregrinatus fuit, ait in suo Hodœporico: *Conducitur autem aqua in Ierusalem de partibus circa Hebron; & prope viam euntibus in Hebron, ipse conductus aqua huiusmodi satis patet.* Tertius est, aquæductus fontis signati: & hic quidem demittit aquas per canales aliquos lateritios igne coctos, opertos tamen magnis lapidibus: ita deprehendi prope fontem signatum & citra Bethlehem, vbi ablatus fuit lapis & testa fracta à rusticis, vt inde acciperent aquam. Circuit iste aquæductus, antequam perueniat Ierusalem, triginta circiter milliaria per montes & colles; etsi fons signatus vix decem milliaribus distet ab Ierusalem: sed an totus lateritius sit, periculum non feci; at ita experti huius regionis terrigenæ asserunt.

Piscina inferioris situs, forma & vsus. Quartò dico, intra ciuitatem esse alteram piscinam celebrem, præter Probaticam, quæ est à latere Occidentali castelli, parumque ad Aquilonem inclinans; ab eoque distat gressus centum, & à glorioso Christi Sepulchro ducentos circiter; & ab eo communiter piscina S. Sepulchri dicitur. Hæc tota plana est; ad quam per tredecim gradus descenditur: longitudo est centum, latitudo sexaginta gressuum: in extrema eius parte quæ castellum respicit & portam ciuitatis proximam, superius est orificium demittens aquas aquæductus piscinæ superioris; non ergo ascendunt, sed descendunt. Interius in fundo est locus vbi purgatur; vel ad balnea ciuitatis in præsentia aquæ deducuntur. An etiam hinc ad Probaticam piscinam vel Siloë deferantur aquæ, me latet; & non deferri facilius crediderim: quoniam ista exhausta, non desunt in Siloë aquæ, & in ea existentibus aquis, sicca apparet Probatica. Et per quos meatus terræ illius aquæ disperdantur, mihi est incompertum.

De hac piscina arbitror loqui Dominum Isa. 22, 9. illis verbis: *Et congregastis aquas piscinæ inferioris.* Ad prouidendum hominibus & iumentis de potu in tempore obsidionis, interpretatur Lyra: Inferior, quia verè inferior respectu alterius superioris. Erat ergo hæc intra ciuitatem; & cùm alia celebrior non cernatur, hanc dices: altera enim templo Salomonis proxima, Probatica dicitur.

Ad eamdem credo fieri allusionem illis verbis 2. Paral. 32, 30. *Ipse est Ezechias, qui obturauit superiorem fontem aquarum Gihon, & auertit eas subter ad Occidentem vrbis Dauid.* Quæ sic intelligo, obturasse quidem fontem Gihon, sicut & alios fontes circa Ierusalem, ne obsidentibus Assyriis aquæ suppeterent, vt initio eiusdem capitis dicitur; sed non ita, vt aliis non prodessent: sed secreto & abscondito modo diuertit illas in hanc piscinam inferiorem, vt obsessis ciuibus prodesset, vt loco citato Isaiæ dictum est. & ita intellexit illa verba Auctor Histor. Scholast. in 4. Reg. cap. 28. Verè enim piscina illa est ad Occidentem vrbis Dauid.

Placet hic notare quæ de his scripsit Marinus Sanutus Secret. fidel. Cruc. lib. 3. par. 14. cap. 10. ex quibus dicta magis confirmantur, & alia elucidantur. Iuxta Ecclesiam S. Annæ, vbi ostenditur crypta, in qua gloriosa Virgo Maria nata est, vbi fuit domus Ioachim & beatæ Annæ, est piscina grandis, quæ dicebatur *piscina inferior*, quam fecit Ezechias hoc modo: obturauit enim superiorem fontem aquarum Gihon, & auertit aquas eius subter ad Occidentem turris Dauid, incidens petram ferro, sicut dicitur Ecclesiast. 48. & inducens aquas per medium ciuitatis in piscinam istam, vt in obsidione haberet aquam populus ad bibendum, & eas non possent Assyrij prohibere; fontem verò aquarum Gihon duxit in piscinam superiorem, quæ est super natatoria Siloë. Hoc enim Achaz inceperat,

ceperat, sed non perfecerat. De hac piscina & de hoc fonte dicitur Isa. 7, 3. *Egredere iam ad extremum aquaductus piscinæ superioris, in via Agri fullonis.* Dicitur autem illa piscina superior respectu natatoriæ Siloë. Est & quarta piscina in ciuitate ad sinistram portæ Vallis, sicut sancta Anna est ad dexteram, quæ dicitur *Probatica*, iuxta aram Templi, in qua Natinei lauabant hostias, & siccas Sacerdotibus præsentabant offerendas in Templo. Hæc adhuc quinque porticus habuisse ostenditur, in quibus ia[ce]bant infirmi expectantes aquæ motum; nam qui prior post aquæ motum descendebat, sanabatur, Ioan. 5. vbi etiam Christus sanauit tricenum octonemque in grabato. Quidam tamen primam piscinam, quæ iuxta S. Annam est, dicunt Probaticam piscinam, quod non credo. In Ierusalem autem, vel circa, piscinæ aliæ non leguntur. Hæc ille. Est Bersabee, de qua suprà: quam forsan omisit, quia non ita memorabilis apud Scriptores, & sit velut vorago quædam; ideò non dixit non sunt, sed *non leguntur*. Et de his proposita sufficiant.

PEREGRINATIO V. *in qua recensentur & enucleantur decem memorabilia loca occurrentia euntibus ex Ierusalem ad castellum Emmaus, & ad eamdem reuertentibus per aliam viam. I. Vbi Christus iunxit se duobus discipulis Emmauntem proficiscentibus. II. Baalasor villa. III. Castellum Emmaus. IV. Ramatha Sophim, & sepulchrum S. Samuelis. V. Fons S. Samuelis. VI. Sepulchra Iudicum Iudaici populi. VII. Sepulchra Regum Israël. VIII. Spelunca Ieremiæ Prophetæ. IX. Puteus & Carcer Ieremiæ. X. Denique Sepulchrum Helenæ Adiabenorum Reginæ.*

CAPVT PRIMVM.

De loco vbi Christus iunxit se duobus discipulis euntibus Emmauntem, primo loco quintæ Peregrinationis.

INter alias peregrinationes, quas pij Christi fideles Ierosolymam venientes deuotionis ergò assumunt, illam non prætermittunt, quam duo ex discipulis Iesu vnà cum ipso perfecerunt post illius gloriosam resurrectionem ex sancta ciuitate Ierusalem versus oppidum Emmaus: & de ista nos nonnulla dicemus. In peregrinatione ista, quod primò visitatione & veneratione dignum occurrit, est locus ille, in quo Christus Dominus sub peregrini forma iunxit se duobus discipulis Emmauntem petentibus; quibusque se verè à mortuis excitatum ostendit.

Christus quomodo se duobus discipulis Emmauntem euntibus associauerit.

Quomodo verò se res habuerit, in hunc modum explicatur. Postquam Christus Dominus, consummato opere nostræ redemptionis, à morte ad immortalem vitam tertia die gloriosus surrexisset, & primò Deiparæ Virgini se ostendisset, vt sancti Patres cum recepta traditione docent, deinde Mariæ Magdalenæ, vt ait D. Marcus 16, 9. apparuisset, & posteà etiam aliis feminis, & fortasse statim post has D. Petro & Iacobo, vt Lib. v. Cap. XXVII. II. Peregrinationis notauimus. Cumque mulieres, vt ipsis fuerat imperatum, Christi resurrectionem discipulis nuntiassent, & Angelorum visiones, in illorum conspectu deliramenta visa fuissent: tunc duo ex illis, fortè ceteris minùs credentes, & magis diffidentes de Magistri sui promissionibus, quòd post mortem suam tertia die resurgeret, eisque appareret; necdum tempore promissionis expleto, impatientes & desperantes de Magistri resurrectione, tædio expectationis superati, relicta Ierosolyma & ceterorum discipulorum congregatione, ibant ipsa die in castellum Emmaus: cuius Cleophas, qui erat vnus ex illis, erat indigena, vt docet S. Hieronymus de Locis Hebraicis.

Diffidentia & impatientia discipulorum.

Emmaus distantia ab Ierusalem, & situs.

Est castellum Emmaus in plaga Occidentali Ierusalem, distans spatio stadiorum sexagintà, vt ait Lucas 24, 13. hoc est milliaria septem cum dimidio: vel, vt dicit Adrichomius, Emmaus ab Ierusalem distat itinere sesquihoræ; trium verò horarum & dimidiæ, vt Siglerus ait. Fateor, mihi longum visum fuisse & laboriosum, quia semper ferè per montes & rupes.

Loquentibus de Iesu, Iesus adest.

Et cùm discipuli illi, tristes de Magistri sui nece, incedentes discurrerent de his omnibus quæ acciderant in Ierusalem illis diebus, & præsertim de Christi Iesu morte & passione, ipse Iesus appropinquans erat cum illis; vt qui anteà in vita & morte sanctum in omnibus operibus suis se ostendit, fidelem post mortem se exhiberet in

omnibus

omnibus verbis suis: atque vt promiserat, se tertia die post mortem suam eis gloriosum à morte excitatum ostensurum, talem se illis ostendit, ab illorum cordibus incredulitatem abstulit, & spem amissam restituit. Primò verò oculi eorum tenebantur, ne eum cognoscerent, vt inquit Euangelista.

Locus, vbi discipulis se iunxit Iesus, est in medio via.

Locus autem, vbi se Saluator noster discipulis associauit, est in medio viæ inter Ierusalem & Emmauntem: in quo, vt magis illius apparitionis perpetuò conseruaretur memoria, fuit à Christi fidelibus magnum & sumptuosum templum & monasterium ædificatum, quod etsi in præsentia destructum sit, eius tamen ingentes ruinæ tale fuisse demonstrant: est in læua parte viæ in eminenti loco. Hic prope, in medio viæ, est quidam riuulus aquæ viuæ, quem probabiliter illum esse crediderim, cuius infrà Capite III. de Emmaus agentes ex Sozomeno mentionem faciemus.

Ecclesiâ illustratus.

Ibidem riuulus.

Acta in via.

In isto igitur loco Christus Dominus, sub peregrini specie occultatus, dixit duobus illis discipulis: *Qui sunt hi sermones, quos confertis ad inuicem ambulantes, & estis tristes?* & cetera quæ sanctus Lucas cap. 24. commemorat, in via illa vsque ad oppidum Emmaus occurrerunt. Quò cum peruenissent, illorum corda Magistri sermonibus accensa, cùm inclinata esset iam dies, quem existimabant longiùs ire velle, coëgerunt, vt apud ipsos diuerteret: quibus annuens, dum simul recumberent, in fractione panis, quem illis porrexit, aperti sunt oculi eorum, & cognouerunt eum, &c.

CAPVT II.

De Baalasor villa, secundo loco quintæ Peregrinationis.

EX præcedenti loco iter prosequendo versus Emmaum, non longè sese offert villa, sed destructa, & à paucis habitata, & cisterna, ad læuam partem viæ, iuxta Ephraim, Baalasor dicta. Traditio harum partium habet, quòd cùm ibi Absalom filij Dauid oues tonderentur, & vocati fuissent filij Regis à fratre Absalom, eos magnopere perturbauit; quoniam serui Absalom, eius iussu, Amnon temulentum vino occiderunt, ob stuprum Thamar sorori suæ illatum, vt dicitur 2. Reg. 13, 28. Hieronymus in Locis Hebraicis, Adrichomius in Ephraim num. 22.

Vbi Amnon interfectus.

CAPVT III.

De castello Emmaus, tertio loco quintæ Peregrinationis.

ANtequam de castello Emmaus, ad quod Christus Dominus cum duobus discipulis iuit post resurrectionem, & ad illorum imitationem proficiscūtur Ierosolymitani peregrini, agamus; notandum est, apud probatos Scriptores duplicis Emmaus mentionem fieri: alterius, quæ est in tribu Zabulon, cuius ibi meminit Adrichomius num. 41. vicus non longè à ciuitate Tiberiade: vbi sunt aquæ calidæ sanandis corporum vitiis idoneæ, quas Iosephus aquas etiam Tiberienses nominat: de quo nos Lib. VII. Cap. V. v. Peregrinationis verba faciemus. Alterius verò Emmaus, quæ est in tribu Iuda, meminit idem Adrichomius in eiusdem tribûs explicatione numer. 112. & de ista in præsentia agimus.

Emmaus duplex, Galilææ & Iudææ: hîc de ista.

Hæc Emmaus, quæ Ammaus, & Ammaum appellatur, castellum olim & ciuitas insignis: vna ex vndecim Toparchiis ordine sexta, inquit Adrichomius, quam aliqui collocant in tribu Dan; huiusque frequentior mentio fit tam in sacris quàm in profanis litteris, vt Luc. 24. Marc. 16. Hieronymus in Epitaphio Paulæ, in Catalogo Scriptorum Ecclesiasticorum, & in Locis Hebraicis, Iosephus 8. Bell. cap. 2. Eusebius, Nicephorus, Brocardus, & alij. Primò pagus, deinde ciuitas Nicopolis appellata, vt est in Histor. Tripart. lib. 3. cap. 24. vbi hæc habentur verba: *Est ciuitas Palæstinæ Nicopolis nomine. Hanc, cùm adhuc pagus esset, Euangeliorum sacer liber Emmaus appellat, quam Romani post vastationem Ierosolymorum, Iudaicamq́; victoriam, Nicopolim ex euentu vtique victoriæ vocauerunt*, &c. Nicopolis enim ciuitatem significat victoriæ. Lege Iosephum lib. 17. Antiquit. cap. 12. & Bedam in Lucam.

Emmaus quid.

Eusebius in Chronicis anno Christi 131. scribit Nicopolim terræmotu cecidisse, & anteà bello Iudaico exustam iussu Vari Syriæ Præsidis. Pro cuius deinde instauratione Iulius Africanus, Ecclesiasticus Scriptor temporum, Legationem suscepit anno Christi bisceutesimo vigesimo & quarto sub Imperatore M. Aurelio Antonino, qui Macrino successerat.

Corruit, & combusta fuit.

Tempore Christianorum, quando occuparunt Terram sanctam sub Godefrido, habuit Episcopum, qui erat sub Metropolitano Cæsariensi: Tyr. 14. Belli sacr. cap. 12. at nostro hoc calamitoso, non ciuitatis, non castri formam retinet, solo æquata. Eius multi

Christianorū tempore Episcopali Sede decorata.

Nunc solo æquata.

multi quadrati & elaborati lapides Ierosolymam delati fuere, quando circa annum Domini 1517. sub Selimo Turcarum Imperatore, muris cincta & restaurata fuit sancta Ciuitas, vt ab harum partium incolis, qui ea tempestate vixerunt, & quorũ aliqui adhuc viuunt, traditum est. In præsentia solum fundamenta & ruinæ apparent; quæ nõ obscurè illius pristinam fortitudinem & dignitatem ostendunt, & non in eius dumtaxat situ, sed etiam circa ipsam. Quod magis integrum cernitur, est domus, in qua Christus cum duobus discipulis hospitio exceptus fuit: quæ olim in pulchram versa Ecclesiam, nunc ferè tota collapsa visitatur.

Reliquiæ domus Cleophæ.

Plurimùm commendatur Emmaus ex pluribus in ea operatis facinoribus. In primis, apud hanc vrbem Iudas Machabæus fugauit exercitum Antiochi, 1. Machab. 3. Deinde, quod iam attigimus, in ea est domus Cleophæ Christi discipuli, vnius ex illis apud quem ipse Christus post resurrectionem suam diuertit: in qua, vt ad Marcellam scribit S. Hieronymus, *in fractione panis cognitus est Dominus, Cleophæ domum in Ecclesiam dedicauit.*

Gesta in Emmaus.

Fuit etiam grauium Doctorum sententia, Redemptorem nostrum, panem illum quem fregit, consecrasse, sicut anteà in vltima Cœna fecerat, & in corpus suum conuertisse, dedisseque illis manducandum: & in verbis, quibus tunc visus est, eisdem videlicet quibus in mensa, cognouerunt illum. Huius sententiæ est D. Augustinus Sermone 140. de Tempore. Et verba quibus visus est Euangelista, *in fractione panis*, hoc indicant. Est enim phrasis Scripturę, ad significandam sanctam Eucharistiam: nam Actor. 2, 42. eisdem verbis describitur communicatio Eucharistiæ: *Erant autem perseuerantes in doctrina Apostolorum, & communicatione fractionis panis, & orationibus.* Hic enim agitur de Eucharistia, tum quòd coniungatur fractio panis cum doctrina & oratione; tum etiam, quòd vituperatio potius quam laus fuisset, de fidelibus commemorare perseuerantes eos fuisse in prandiis & cœnis corporalibus. & ita ea verba intelligunt graues Doctores. Adstipulator huic sententiæ Theophylactus super Lucam dicens: *Insinuatur autem quòd oculi eorum, qui benedictum panem assumunt, aperiuntur, vt agnoscant Christum*, &c. Et hic postquam cognitus fuit Christus à suis discipulis, euanuit ab oculis eorum, Luc. 24.

Ibi probabiliter panem consecrauit Christus.

Eucharistia panis fractione significatur.

Sozomenus Hist. lib. cap. 20. meminit Nicopolis: & dictis subiungit de quodam fonte memorabile miraculum; quod, vt alia multa (vt ipse dicit) solis indigenis per traditionem fuit notum, quod suisipsiusmet verbis scribere placuit: *Est vrbs*, inquit, *Palæstinæ, quæ iam Nicopolis dicitur; cuius quidem vt pagi (sic enim iam tum fuit) diuinus Euangeliorum liber facit mentionem, eamq́; Emmaus appellat. At Romani, capta Ierosolyma, & parta contra Iudæos victoria, eam Nicopolim nuncupabant, nomine ex euentu belli imposito. Ante hanc vrbem prope triuium, in quo Christus post resurrectionem à mortuis cum Cleopha incedens, simulabat se ad alterum pagum properè contendere, est fons quidam salutaris; in quo non homines modò qui ægrotant, loti curantur, verùm etiam animalia, quæ variis morbis laborant. Nam ferunt, Christum vnà cum discipulis quodam tempore è via ad fontem illum diuertisse, inq́; eo lauisse pedes, & aquam ex eo tempore vim medendi morbis habuisse.* Hactenus Sozomenus: eadem Nicephorus lib. 10. cap. 31.

Fons memorabilis.

Sanat infirmitates.

Lauit in eo Christus pedes.

Supposito, verum esse quod de memorato fonte scribit Sozomenus, duplex oritur difficultas: altera, an virtus illa fontis fuerit naturalis, an potiùs supernaturalis, & miraculosa. Altera, de loco huius fontis, vbinam determinatè fuerit.

Duplex difficultas.

Prima, miraculosa an naturalis fuerit fontis virtus.

Priori difficultati respondet Cardinalis Baronius Tom. 1. Annal. ad annum Christi 34. fuisse quidem fontem illum miraculosum; sed alias fuisse in his partibus aquas virtutem habentes naturalem. sic verò scribit: *At quamquam Iosephus id naturali aquarum virtuti*, inquit post adducta Sozomeni verba, *potius quàm miraculo tribuere videatur, dum ait: Ammaus (est idem quod Emmaus) si quis nomen interpretetur, aqua calida vocantur: ibi enim eiusmodi fons est sanandis corporum vitiis idoneus. Tamen cùm Plinius testetur Emmauntem pluribus fontibus fuisse irriguam, in aliquo ipsorum ab aliis diuerso, quod scribit Sozomenus, contingere facilè potuit.* Hactenus ex Baronio.

Responsio Baronij.

Ioseph. lib. 4. de Bello Iud. c. 4.

Plin. lib. 5. c. 14. Nat. Hist.

Verum, pace tanti viri, aliter respondendum esse arbitramur, Iosephum videlicet non locutum fuisse de fonte, de quo Sozomenus, nec de eadem Emmaunte, sed de altera, quæ est in tribu Zabulon, proxima Tiberiadi; de qua initio Capitis, & de illius aquis: etenim vsque in hodiernum diem fons ille aquarum calidarum cernitur, & balneum pro corporis infirmitatibus sanandis idoneum: de quo sequenti Libro Cap. v. v. Peregrin. verba faciemus. Et hæc Emmaus distat ab illa, de qua loquitur Sozomenus & Euangelium, ad minus quinque dierum itinere, vt, qui hoc experti fuerunt, testantur. Illa in Galilæa, ista in Iudæa. Et id luce ipsa clariùs apparebit, si attentè legatur Iosephus lib. 4. Belli c. 1.

Reiicitur.

Nec

Nec etiam video, quomodo hæc nostra Emmaus pluribus fontibus sit irrigua, & præcipue aquis calidis, quibus naturalis virtus insit ad sananda corporum vitia, quemadmodum arbitratur Baronius propter dicta Iosephi de altera Emmaunte: etenim hæc nostra, arida potiùs quàm fontibus irrigua est, vt oculati fatentur; & ex solutione ad alteram difficultatem magis apparebit.

Emmaus Iudææ arida.

Nec Plinius dicit oppositum: etenim lib. 5. c. 14. Nat. hist. vnde argumentum desumptum est, non loquitur de aquis huius vel illius Emmauntis, sed de Ierichuntinis. Non loquitur inquam de aquis illius Emmaus; quoniam hæc est in Galilæa ad Mare Tiberiadis: at Plinius loco memorato loquitur de Iudæa, quæ in decem diuiditur Toparchias; inter quas & hanc Emmauntem enumerat, hoc ordine diuidens: *Ierichuntem palmetis consitam, fontibus irriguam, Emmaum, Lyddam, Iopicum*, &c. Particula enim illa, *fontibus irriguam*, non est copulanda cum Emmaunte, vt coniunxit Baronius, sed cum Ierichunte; nam & talis combinatio commodior videtur, & experientia naturaque loci Ierichuntini hoc indicat: aquis enim affluit; fluuium Iordanem proximum habet, & fontem Elisei, qui in plures diuisus partes, totam regionem alluit & fecundat. Quam aquarum abundantiam numquam in nostra Emmaunte videre licebit: quare nec de illius aquis loquitur eo loco Plinius.

Plinij verba explicantur.

Ierichuntina regio aquis abundans.

Posteriori difficultati, vbi sit determinatè iste fons, Respondeo: Quid Sozomenus dicat, clarè patet in eius verbis; ego tamen, post multam per me & alios factam inquisitionem in via Emmaus, & in ipsa Emmaus, nullum potui deprehendere fontem. An ille, vel alius, fuerit obstructus, nescio. Qui ob longam in partibus istis consuetudinem & moram, optimam distinctamque istorum locorum habent cognitionem, à me super hac re rogati, alia à dictis non responderunt. An ergo erit riuulus, vel fons ille, in medio viæ qua ex Ierusalem Emmaus venitur, de quo Capite præcedenti, non longiùs fluens quàm iactus sit lapidis? At ibi triuium non est, & multùm distat ab Emmaus. An olim erat ibi triuium? sed difficile creditu, quia nec vestigium; vbique rupes. An etiam dicitur esse ante Emmaus, morali modo loquendo, id est, non in ipsa, sed ante ipsam, & in via? nec erit cisterna apud Baalasor villam, quia non idonea ad abluendos pedes. Igitur si fons, cuius meminit Sozomenus, non est iam dictus; obstructus erit, & eius aquæ deperditæ, vt aliis contigit circa Ierusalem, & præsertim tempore belli. Procedendo vltra Emmaus Ramam versus, post duo milliaria est fons vel aqua, vt ab oculatis testibus accepi, ad quam hauriendam incolæ illarum partium accedunt: sed hic esse non potest, quoniam est vltra Emmaus.

Secunda difficultas, vbi sit fons ille.

Responsio.

Quod si quis vellet talem dicere, deberet respondere, quomodo dici possit esse in via qua Christus cum duobus discipulis ex Ierusalem profectus fuit ad castellum Emmaus. In re dubia, iudicet quiuis quod probabilius iudicauerit; ego quæ vidi & audiui, proposui.

CAPVT IV.

De Apadno.

CHristianus Adrichomius in Descriptione tribus Iudæ num. 23. non longè ab oppido Emmaus, delineauit locum Apadno appellatum; & de eo, in eius declaratione, ita scribit: *Apadno locus est iuxta Emmaus. Hic Antichristus cum multitudine magna figet tabernaculum suum, Dan.* 11. *Hier. ibidem.* Hæc ille.

Apadno dicitur iuxta Emmaus esse, sed nulla extat memoria.

In præsentia nec apud Emmaus, nec in partibus aliis huius regionis, aliqua est Apadno memoria. Num tempore bellóve abolita est, sicut & complura alia loca obliuioni tradita sunt iisdem de causis, ita vt nec vestigium extet? nec ruinæ quæ circa Emmaus cernuntur, cuiusnam antiqui loci sint, compertum est. Et quia superbum illum & omnium scelestorum caput Antichristum in Apadno sessurum perhibetur in Daniele, non erit abs re & ab instituto nostro alienum aliqua referare de Apadno: vt, an sit loci alicuius nomen, an alterius rei? si loci, vbinam assignandus sit? sitne nomen proprium, an appellatiuum? an appellatiuum alicui appropriatum?

De Apadno tractanda.

De Apadno in solo Daniele fit mentio cap. 11, 45. hisce verbis: *Et figet tabernaculum suum Apadno inter maria, super montem inclytum & sanctum*, &c. Ita habet vulgata Editio iussu Sixti V. correcta: antiqua habet, *inter duo maria*: quam lectionem secuti sunt omnes ante correctionem; & explicat intentum, vt videbimus.

Situs Apadni.

Porphyrius hæreticus apud D. Hieronymum in hunc Danielis locum, intelligit adducta verba, cum aliis citati capitis, de Antiocho Epiphane, qui filius fuit Magni Antiochi; & post Seleucum fratrem, regno Syriæ vndecim annos potitus est, maximisque calamitatibus Iudæos afflixit atque contriuit, sicut in duobus libris Machabæorum disertissimè narratur. Hic itaque Antiochus, secundùm Porphyrium, profectus ad compescendas Orientis & Aquilonis

nis seditiones, tabernaculum suum posuit in quodam loco, cui nomen erat Apadno, qui inter duo flumina, Tigrim & Euphratem, situs est. Et montem sanctum & inclytum, interpretatur montem qui est in Elymaide prouincia: quæ est vltima Persarum ad Orientem regio. Itaque, secundum Porphyrium, Apadno nomen proprium est loci, non Palæstinæ, sed Elymaidis Prouinciæ in Persia.

Inter Tigrim & Euphratẽ, secundum Porphyriũ hæreticum.

Sed refellitur meritò Porphyrius à sacris Interpretibus. In primis, quia non poterit ostendere locum inter Euphratem & Tigrim Apadno appellatum: deinde, quia ridiculum est, quæ vocat Scriptura hoc loco maria, ipsum duo Mesopotamiæ flumina interpretari: & mirabile, si per maria voluisset Propheta duo memorata flumina intelligere, quòd veteres interpretes, qui variè illam transtulerũt sententiam, pro nomine maria flumina non verterint; quod non fecerunt, vt posteà videbimus. Ac denique, à ratione & probabilitate alienum videtur, montem Elymaidis, hoc est, gentis superstitiosæ, & idolorum cultricis, nulla sancta & prodigiosa actione aliquando illustratum, vel in posterum illustrandum, sed potiùs superstitionibus & idololatriis profanatum, diuinum Vatem appellare voluisse inclytum & sanctum. Hac itaque falsa relicta interpretatione, ad alia, quæ probabiliora sunt, accedamus.

Doctores Ecclesiastici, & ferè antiqui Patres, memorata intelligenda docent de Antichristo, qui vltimis mundi temporibus futurus est: quamuis & aliqua de Epiphane Antiocho Prophetam vaticinatum fuisse non negent; & in nominis Apadno significatione non vna sit omnium sententia.

De Apadno quinque Catholicorum sententia.

Sancti Patres ante sanctum Hieronymum, & ipse sanctus Doctor, ac post illum Theodoretus, Anselmus Laudunensis, Lyranus, Pintus, Pererius, & alij, vnanimi consensu *Apadno*, vel *Apadnum*, crediderunt nomen esse proprium cuiusdam loci non longè ab Ierosolymis iuxta Emmaus castellum: in eo Antichristus, secundum hos Doctores, figet thronum imperij & monarchiæ suæ. Sed loco omnium, vnum audiamus Hieronymum in hunc modum loquentem: *Nostri autem extremum visionis huius Danielis capitulum super Antichristo sic exponunt: quod pugnans contra Aegyptios, Libyasq́, & Aethiopias, & tria cornua de decem cornibus conterens, auditurus sit de Aquilonis & de Orientis partibus aduersum se bella consurgere; quòd veniens cum magna multitudine, vt conterat & interficiat plurimos, figat tabernaculum suum in Apadno iuxta Nicopolim, quæ priùs Emmaus vocabatur, vbi incipiunt Iudeæ prouinciæ montana consurgere: denique, inde se erigens vsque ad montem Oliueti, quo Ierosolymorum regio ascenditur; & hoc esse quod nunc Scriptura dicit: Et cùm fixerit tabernaculum suum in montana prouinciæ radicibus inter duo maria, mare videlicet quod nunc appellatur Mortuum ab Oriente, & mare magnum, in cuius littore Cæsarea, Ioppe, Ascalon, & Gaza sitæ sunt; tunc veniet vsque ad summitatem montis eius: hoc est, montana prouinciæ, id est, verticem montis Oliueti: qui inclytus vocatur, quia ex eo Dominus atque Saluator ascendit ad Patrem.* Hæc sanctus Hieronymus. Ex his habemus, secundum horum Doctorum sententiam, Apadno nomen esse proprium loci Palæstinæ proximi Ierosolymis, sed oppido Emmaus proximioris. Sed, an fuerit ciuitas, castellum pagusve, non video explicatum. & Adrichomius, horum secutus sententiam, signo huiusmodi ⓪, quo alia notat incerta loca, delineauit.

Prima, esse nomen proprium loci iuxta Emmaus, vbi Antichristus tabernaculum figet.

Duo maria, Mortuu & Mediterraneum.

Dubium.

Alij arbitrantur, Apadno non esse nomen proprium loci, sed commune; vt significet palatium, atrium vel thalamum Antichristi.

Secunda, nomen commune loci.

Alij commune similiter, non loci, sed ornamenti; vt papilionis, tentorij regiæ suæ.

Tertia, nomen commune ornamenti.

Thomas Maluenda de Antichristo lib. 5. cap. 22. variis loci huius adductis lectionibus & interpretationibus, suam etiam ponit sententiam, dicens: *Ceterùm, cunctis exactè consideratis, potiùs existimamus Apadno esse proprium nomen palatij, seu regiæ, aut prætorij Antichristi, sic dictum à superbissimo fastu, apparatuq́, atque ditissimo ornatu pretiosissimorum aulæorum, stromatum, cortinarum, velorum, tapetum, operimentorum, stragulorum, & id genus aliorum, nimirum à verbo Aphad, cingere, superinducere,* &c. Apadno itaque erit nomen solij Antichristi, quod figet super montem aliquem ex Ierosolymitanis.

Quarta, nomen proprium regiæ Antichristi.

Placet quidem Maluendæ interpretatio. Si nihilominùs in re obscura & difficili licet aliquid proponere, dicerem, Apadno nomen esse commune, appropriatum tamen, vel Prætorio Antichristi, vel Ierosolymæ ipsi, vbi suum contendet Antichristus stabilire regnum. Et ad ita opinandum hisce moueor. D. Hieronymus in primis, post diuersorum Interpretum versiones & lectiones loci Danielis, quibus illius magnam indicat difficultatem, dicit vocabulum Apadno compositum esse ex voce *Apad*, quæ significat solium, seu thronum, seu palatium, & particula *no*, quæ sonat idem

Quinta, nomen commune appropriatum Palatio vel regiæ contra Antichristi.

idem quod sui. *Et est sensus*, inquit, *Et figet tabernaculum suum, & thronum suum inter maris* duo: hoc est, Mare mortuum ab Oriente, & Mare magnum seu Mediterraneum ad Occidentem: in quorum medio sita est Ierosolyma. Igitur, secundùm nominis explicationem adductam à D. Hieronymo, Apadno commune nomen videtur, superbissimo palatio vel regiæ vrbi Antichristi per antonomasiam appropriatum: sicque dicendo, Apadno non significabit locum in Persia situm inter Euphratem & Tigrim, vt volebat Porphyrius, nec alium apud Emmaus, vt senserunt alij; sed solum quod Ierosolymis collocabit, vel ipsam regiam vrbem Ierosolymam, in qua regnum suum stabilire contendet Antichristus.

Dubium. Antequam aliis explicemus hanc sententiam, diluenda est difficultas: Si Apadno nomen proprium non est, proprium locum solij sui significans, erit defectus & redundantia in Prophetæ verbis: defectus quidem, quia proprium nomen reticuit Daniel solij Antichristi, quod in referenda historia Antichristi debuit explicare, ne quis cum oscitantiæ argueret. Redundantia etiam; quia ea verba sic intellecta videntur talem reddere sensum: *Et figet tabernaculum suum Apadno*, siue *in Apadno*; id est, figet tabernaculum suum in solio.

Solutio. Respondetur, non esse defectum in Prophetæ verbis, nec ipsum oscitantiæ arguendum: tum quia in illa relatione magis Propheta quàm Historicus est, ideò non mirum si obscurus: tum quia, licet nomine proprio locum proprium non indicauerit, communibus tamen proprium circumscripsit; dicendo, Antichristum collocaturum tabernaculum suum inter duo maria, Mortuum & Mediterraneum, super montem inclytum & sanctum, Ierosolymam, inquam, olim nedum Palæstinæ, sed totius Orientis principem & regiam, talemque futuram tempore Antichristi, inter dicta duo maria verè ædificatam. Et cuinam ex montibus melius aptari poterunt nomina illa inclyti & sancti, quam alicui ex Ierosolymitanis? sancti enim & inclyti sunt, propter egregia opera in ipsis operata; & Dauidis testimonio tales, *Fundamenta eius*, id est Ierusalem, *in montibus sanctis*. Quod nec de aliquo in prouincia Elimaide vel regione Emmauntina reperiemus dictum. Nec etiam est redundantia, sed posita sunt tot verba, ad magis explicandum magnificentiam solij Antichristi. & voluit dicere memoratis verbis Propheta: In regia vrbe, illustrique palatio Antichristus suum thronum collocabit.

Montes Ierosolymitani sancti.

Psal. 86, 1.

Deinde, quoniam prædicta interpretatio non est à mente Prophetæ aliena, sed eidem maximè conformis; vt ex euentu aliisque vaticiniis probatur, quibus indicatur, Antichristum initio quidem regnaturum in Babylone, sed in fine Ierosolymis: vbi & ipse cum regno suo penitus perdetur, vt indicat idem Propheta.

Antichristus in principio Babyloniæ regnabit.

Regnaturum Antichristum Babylone, deducunt Doctores sacri ex illis Zachariæ verbis cap. 5, 9. *Leuauerunt amphoram inter terram & cælum. Et dixi ad Angelum, qui loquebatur in me: Quò istæ deferunt amphoram? Et dixit ad me: Vt ædificetur ei domus in terra Sennaar, & stabiliatur, & ponatur ibi super basem suam.* Quo loco, prò *terra Sennaar*, Septuaginta transtulerunt, *in terra Babylonis*. Est autem Sennaar, auctore D. Hieronymo, campus Chaldæorum in quo Babylon est ædificata, Gen. 10. & 11. Significaturque ea visione, supplicium Iudæorum vsque ad tempora Antichristi duraturum: quo tempore ædificabitur eis domus Babylone; eò quòd incipiet ibi Antichristus regnare, & à Iudæis, vt Messias, recipietur; quemadmodum illis Christus prædixit, dicens: *Ego veni in nomine Patris mei, & non accipitis me: si alius venerit*, id est Antichristus, vt communiter intelligitur, *in nomine suo, illum accipietis*. Lege Maluen. loco citato cap. 3. & 4. & quod pro nobis facit, Ierosolymis tandem sedem suam collocaturum Antichristum, ostendit idem Auctor ibidem pluribus cap. 21. Nos breuiter ex Apocalyp. cap. 11, 7. idipsum deducamus. Isto in loco docet Ioannes, Enoch & Eliam Ierosolymis ab Antichristo occidendos. sic enim de illis ait: *Et cùm finierint testimonium suum, bestia quæ ascendit de abysso*, id est Antichristus, *faciet aduersum eos bellum, & vincet illos, & occidet eos. Et corpora eorum iacebunt in plateis ciuitatis magnæ, quæ vocatur spiritualiter Sodoma & Aegyptus, vbi & Dominus eorum crucifixus est.* Post quorum mortem & resurrectionem, breuî finietur vita & regnum Antichristi, vt apud omnes est in confesso. Ciuitas illa, secundùm communem Doctorum sententiam, Ierusalem est, & nos notauimus ex D. Hieronymo Lib. 1. Cap. XIX. Idem habetur 2. Thess. 2. & ex statim subijciendis ampliùs apparebit. Igitur ab euentu argumentando, Daniel in adductis verbis loquitur de throno & regia Antichristi, in qua vltimis diebus vitæ suæ sedebit, à qua & præcipitandus erit. sed hæc erit Ierosolyma, vel in ea. Igitur de ista Propheta locutus est.

Sennaar quid.

Iudæi Antichristum vt Messiam recipient.

Ioan. 5, 43.

Regnabit in fine Ierosolymis.

Enoch & Elias Ierosolymis occidendi.

Ierosolymis ergo figet tabernaculum suum

In monte, figet Antichristus solium: suum Antichristus. Et vbi determinatè? *Super montem inclytum & sanctum*, inquit Daniel. Sed quinam iste? secundùm omnes, mons Sion, vel Olueti. Sed S. Hieronymus, ex sensu anteriorum Patrum, & recentiorum, quos suprà citauimus, montem dicit Olueti *inclytum & sanctum*; quia diuinis Christi impressis vestigiis consecratus, cùm ex eo Saluator in cælum ascendit, vt testatur D. Lucas Act. 1, 12.

vel Sion; Alij in monte Sion; quia Ierosolymis primariam sedem regni collocabit, vbi ceteri Iudæorum reges suas collocarunt: vt ergo non ab illis dissimilem se ostendat Iudæis Antichristus, ibi figet tabernaculum suum. Adhæc, in persona Messiæ dixit *Psal. 2, 6.* Dauid: *Ego autem constitutus sum Rex ab eo super Sion montem sanctum eius*. Sed Antichristus tamquam Messiam Iudæis se exhibebit: igitur in loco, de quo Dauidem fuisse locutum Iudæi credunt, sedebit; & hic est Sion.

Maluenda huius sententiæ sectator, ne Patrum & Interpretum auctoritati videatur contradicere, concedit, Antichristum habere regiam in monte Olueti, nihilominùs credit eamdem pariter Ierosolymis habere, propter locorum nimiam propinquitatem, vt patet Act. 1, 12.

vel in Sion, Moria & Olueto. Ego sic dicerem, Antichristum sessurum in vtroque loco, sed differenter: Primò, in Ierusalem in monte Sion, vel Moria, & templo à se constructo, & ibi futuram eius ordinariam sedem, quoad ibi regnabit. Secundò, sedebit modico tempore; vel potiùs contendet sedem suam figere extra sanctam Ciuitatem in monte Olueti, & loco ex quo Christus ascendit in cælum, & ad voluptatem capessendam, & vt se Deum esse ostendat; statim à Domino ibidem perimendus, & in infernum præcipitandus. Et vtriusque loci videtur facta allusio in adductis Danielis verbis: prioris in illis, *Et figet tabernaculum suum Apadno inter maria*; posterioris, sequentibus, *super montem inclytum & sanctum*.

Obiectionis solutio. Nec obstat, nullam positam esse inter vtrumque disiunctionem vel copulam, quoniam videtur intelligenda, sicut alibi in similibus sacræ Scripturæ locis accidit; sed hic vnus manifestissimus sufficiat. In Psal. 132, 3. vbi agitur de vtilitate fraternæ charitatis, hæc habentur: *Sicut ros Hermon, qui descendit in montem Sion*. Ista verba si accipiantur in sensu, quem prima facie præ se ferunt, falsam reddunt intelligentiam; eumdem videlicet numero rorem esse, qui descendit in montes Hermon & Sion, imò ad hunc per illum; quia dicitur, *Ros Hermon, qui descendit in montem Sion*. Falsissima hæc, inquam, intelligentia: nullo enim modo potest fieri illuc ad *Ros Hermon quomodo in montem Sion descendere intelligatur.* hunc roris descensus; tum quia valdè ab inuicem dissiti sunt, itinere circiter trium dierum, ille in Galilæa, iste in Iudæa, inter quos multæ valles sunt: tum quia, vt benè obseruauit Lyranus in hunc locum, Hermon Sione humilior & decliuior est; & sanè, in regione demissiori; quoniam Iudæa, & Ierusalem præsertim, altior est aliis Palæstinæ prouinciis. Quare, vt verum faciat sensum, apponenda est copula *&*, vt ait Titelmannus in Paraphrasi illius loci; ita vt sit sensus: Sicut ros qui descendit in montem Hermon, & ros qui descendit in montem Sion. & in Annotatione ex Hebræo hæc habet: *Atque ob hoc*, id est, secundùm illum apparentem sensum, *relatiuum qui non refert secundùm numerum, sed secundùm speciem, vt sit sententia Psalmistæ: Sicut ros qui descendit in montem Hermon, & sicut ros qui descendit in montem Sion; hoc est, qualis etiam descendit in montem Sion. Vterque enim montium rore cæli impinguatus profert fructum copiosum.* Hæc ipse. Ita in proposito arbitror dicendum de adducta Danielis prophetia, sensumque illius esse: Antichristus figet primò tabernaculum suum Apadno inter duo maria, id est, in ciuitate Ierusalem in monte Sion, vel Moria, temploque à se ædificato; & secundò, idem Antichristus sedem suam collocabit in monte inclyto & sancto Olueti, &c.

Prius sententia probatur. Hanc explicationem ex Scriptura diuina, sanctis Patribus & ipso euentu deduco. Et quantum ad illius primam sessionem in templo, D. Paulus 2. Thessal. 2, 3. hæc habet: *Nisi venerit discessio primùm, & reuelatus fuerit homo peccati, filius perditionis, qui aduersatur & extollitur supra omne quod dicitur Deus, aut quod colitur, ita vt in templo Dei sedeat, ostendens se tamquam sit Deus*. Communis est omnium Patrum & Doctorum consensus, hæc verba esse de Antichristo intelligenda, qui ante aduentum Domini apparebit: cuius amentiam, *Antichristi superbia.* impudentiam, superbiam tantam fore dicit Apostolus, vt in templo Dei sessurus, & tamquam Deo precepturus sit sibi litari, hostiasque immolari.

Templi nomine Ierosolymitanum intelligitur. Sed quid templi Dei nomine intelligendum? Communior sententia, templum Ierosolymitanum nunc quidem funditus desolatum, sed ab Antichristo, vt rem Iudæis gratam faciat, reædificandum; in eoque tamquam Deus sedebit. Ita interpretantur D. Cyrillus Ierosolymitanus Catech. 15. D. Irenæus lib. 5. Aduersus hæreses cap. 25. & 30. Hippolytus Martyr in Orat.

Orat. de Consummat. mundi, D. Hieronymus in Epist. ad Algasiam quæst. 11. diuus Ambrosius in 21. cap. Lucæ, D. Augustinus lib. 20. de Ciuitate Dei cap. 26. Seuerus Sulp. lib. 2. de Vita S. Martini, D. Hilarius can. 25. in Matth. D. Ioannes Damascenus lib. 4. Fid. orthod. cap. 28. Sedulius in Comment. super 2. Thess. 2. & alij recentiores.

Ab alijs templa Christianorum. Alij tamen volunt, S. Apostolum templi Dei nomine intelligere voluisse templa Christianorum, in quibus Antichristus se faciet adorari. Sic Theodor. D. Chrysostomus, Theophylactus & Oecumenius in eum locum Pauli, Pererius lib. 14. in Dan. Verum Theodoretus ipse, Chrysostomus & Theophylactus, dum aiunt, sessurum in Ecclesiis Christianorum, simul affirmant sessurum in templo Ierosolymitano; nec oppositum ex propria sententia docet sanctus Hieronymus in Dan. vt patet eum attente consideranti. Itaque solus Oecumenius, Pererius & pauci alij id negant, *duplici ratione.* duplici moti ratione.

Prima. Altera, quòd sola templa Christianorum templa appellari possint. Illud enim Iudaicum templum, post mortem Domini nostri omni sanctitate religioneque priuatum, profanatum, impurum & impium euasit, ac ideò non Dei templum appellandum.

Secunda. Altera ratio est, quòd Daniel cap. 9, 27. prædixit templi destructionem fore irreparabilem: *Vsque ad consummationem & finem*, inquit, *perseuerabit desolatio.* & idem Christus non semel prædixit, vt in Euangelio legimus. *Luc. 19, 41. & 21, 6. Matth. 23, 37. & 24, 2. Marc. 13, 2.*

Reijcitur. Sed non difficile erit vtrique rationi respondere; & priori primò, negando Christianorum fideliumve templa dumtaxat eo nomine appellari: etenim vsus loquendi & Scriptura diuina oppositum indicat. *Responsio ad primam.* Vsus, inquam; nam Salomonis templum postquam fuit variis idololatriis contaminatum, & à Chaldæis, ab Antiocho aliisque infidelibus profanatum, semper templum Domini, Salomonis, Ierosolymitanum, vt prius, appellatum fuit. Et in præsentia, mesquita Turcarum Ierosolymis in situ templi Salomonici ædificata, a Tyri Archiepiscopo frequenter templum Domini, & communiter templum Salomonis nuncupatur. *Nedum fidelium, sed etiam infidelium delubra templa dicuntur.*

Etiam Scriptura sacra, fana idolorum & Gentilium templa vocat, vt 1. Reg. 5. patet, Philisthæos intulisse Arcam Domini in templum Dagon, & Iudith 4, 2. vbi describitur metus Iudæorum propter Holofernem timentium, ne faceret Ierusalem & templo Domini quod fecerat ceteris ciuitatibus & templis earum. Et aliis pluribus locis omissis, sufficiat hic ex Psalmo 143. vbi comparans Dauid malorum hominum filias delubro idolorum, hoc templi nomine appellat, dicens: *Filiæ eorum compositæ, circumornatæ vt similitudo templi.* *Ps. 143, 12.* Imò Bellarminus de Roman. Pontif. lib. 3. c. 13. qui prius adductam sequitur sententiam, aduertit, in Scriptura noui Testamenti per templum Dei numquam intelligi Ecclesias Christianorum, sed perpetuo templum Ierosolymitanum; &, quod maius est, veteres Patres Latini & Græci per aliquot sæcula, Christianorum Ecclesias templa non vocauerunt, sed Oratoria, Ecclesias, Domos orationis, Basilicas vel Martyria. *In primitiua Ecclesia Christianorum Ecclesia templa non dicebantur.* Vnde Hieronymus in Epistola ad Riparium dicit, Iulianum Apostatam iussisse, vt basilicæ Sanctorum aut destruerentur, aut in templa verterentur.

Cur autem Apostoli non vocauerint templa Ecclesias Christianorum, duplicem rationem assignat Bellarminus: vna est, quia non habebant tunc vlla templa, sed solum in priuatis domibus loca quædam destinabant orationi, concioni & sacris Missarum celebrationibus. Altera ratio est, quia adhuc vigebat memoria templi Iudaici, ne viderentur Apostoli simile aliquid introducere; & vt distinguerent Ecclesiam à synagoga, abstinebant à voce templi, &c. Quare loco indicato Apostolus templi appellatione Ierosolymitanum templum intellexit. Denique sacræ Scripturæ consuetudo est, vt re prioris nominis deperdita, nomen prius retineat: vt Magdalena, postquam iustificata fuit, peccatrix vocatur; quia aliquando re & nomine peccatrix fuit, quemadmodum notauimus Libro IV. Cap. 11. x. Peregrinat. Ita dicendum in proposito, templum Salomonicum impuro & profano cultu Antichristi contaminatum, dici à Daniele templum, & templum Dei; quia anteà tale fuit, & eo nomine appellatum.

Responsio ad secundam. Posteriori difficultati respondendum cum Blasio Viegas in cap. 13. Apoc. sect. 8. num. margin. 2. indicare illa vaticinia, verè non reparandum Salomonicum templum, sed eius desolationem vsque ad finem perseueraturam; quia tantum in fine mundi ab Antichristo instaurabitur.

Improbatur. Sed admittit scrupulum ista responsio, quia non statim post aduentum, imò interitum Antichristi, erit finis mundi, præsertim secundum eumdem ibidem sect. 15. & nos vt probabile notauimus Lib. 1. Capite 61. Fortè id aduertit Viegas, ideò aliam addidit responsionem:

Alia responsio. Dici posse adhuc Antichristi tempore tem-

templi desolationem duraturam; quia numquam scelestius, quam tunc, templum illud profanabitur. Quid enim magis profanum, magisque execrandum, quàm in templo illo, olim celeberrimo & sanctissimo, thura Antichristo adoleri; hostiasque immolari? Hæc ille. Vel dicatur, quòd Antichristus templum ædificabit, quia illius extructionem attentabit; sed vsque in finem perseuerabit desolatio: quoniam aggressum opus, impeditus, consummare non poterit; quare in eo, quoquo modo restaurato, sedebit, & se tamquam Deum faciet adorari. Lege ad idem Maluen. lib. 7. cap. 7. Quare cùm ex sacris & exteris Scriptoribus manifestum sit, templum Dei fuisse in monte Moria ædificatum: qui mons filiæ Sion nominatur, & propter propinquitatem, & quia pars eius Aquilonaris etiam Sion, vt clarissimè habetur 1. Mach. 4, 38. *Ascenderunt in montem Sion, & viderunt sanctificationem desertam, & altare profanatum,* &c. Lege Pinedam de Rebus Salomonis lib. 5. de Situ templi. In eodem illud reædificare aggredietur Antichristus; & consequenter primò in eo figet solium suum.

Quantum verò ad secundam sessionem Oliueti, vbi fortasse habebit magnificentissimum tentorium seu palatium: in quo vel se recipiet, fugiens a strage suorum exercituum, vt quibusdam placet; vel vt aliis, vt se Deum verumque Messiam ostendat, tamquam in cælum assumptus; vbique repentina morte eius superbia reprimetur; vt eo loco indicat ipse Daniel, dicens: *Et veniet vsque ad summitatem eius*; id est, montis inclyti & sancti, cuius immediate meminerat: ad cacumen, inquam, & summum verticem montis Oliueti, ad tentorium vel palatium sibi præparatum, vt plerique interpretantur. Et, ni ego fallor, de ista sessione & solio locutus est D. Hieronymus, & non de priori, vt verba eius manifestè indicant, quæ sic habent: *Tunc veniet Antichristus ad summitatem montis eius, hoc est, montanæ prouinciæ, id est, verticem montis Oliueti, qui inclytus vocatur; quia ex eo Dominus atque Saluator ascendit ad Patrem; & nullus Antichristo poterit auxiliari, contra se Domino sæuiente. Et asserunt ibi Antichristum esse periturum, vnde Dominus ascendit ad cælos.* Hæc S. Doctor. Et clariùs Isaias cap. 25, 7. dicens: *Præcipitabit Dominus in monte isto faciem vinculi colligati super omnes populos: & telam quam orditus est super omnes nationes.* S. Hieronymus in 11. cap. Daniel. ad finem de isto loco ex compage translationis Aquilæ, Symmachi & Theodotionis, expresse verba faciens, sic ait: *Quòd autem Antichristus veniat ad summitatem montis sancti & inclyti, & ibi pereat, Isaias plenius loquitur: Præcipitabit Dominus in monte sancto faciem dominatoris tenebrarum super omnes Gentes, & eum qui dominatur cunctis populis, & vnctionem, quæ vncta est contra vniuersas nationes.* Hæc S. Hieronymus. qui rursus inquit in Isa. cap. 25. *Dominatorem omnium populorum, siue faciem tenebrarum super omnes populos, & telam, quæ ordita est super omnes Gentes. Quidam Antichristum intelligi volunt, qui in monte Oliueti consumendus sit; quòd in Danielis vltima diximus visione.* Ita ipse, & alij; & nos de his aliqua diximus Lib. 1. Et ita patet, Antichristum primò sessurum in sancta Ciuitate & monte Sion & Moria, vbi eius palatium & templum erit; & secundò in monte Oliueti, vbi extremo supplicio perimetur.

In monte Oliueti occidetur Antichristus.

Et dicta si vera sunt, Apadno non erit nomen proprium loci in Emmaide, vel propè Emmaus, sed palatij, vel ipsiulmet Ierosolymæ; vbi illud, tamquam in sua regia & præcipua Imperij sui ciuitate, habebit.

Ad dicta veterum Patrum.

Sed quid dicendum auctoritati tantorum Doctorum, veterum & recentiorum, qui volunt Apadno esse locum prope Emmaus? nec enim tot refragari fas est. Maluendà triplicem adhibet responsionem. Prima, Antichristum duplicem regiam aut duplex palatium habiturum; alterum magnificentissimum Ierosolymis in monte Sion; alterum veluti domum saltus laxandi animi gratiâ iuxta Nicopolim; sicque Danielem per asyntheton esse interpretandum: *Et figet tabernaculum suum Apadno,* seu Nicopoli, *inter maria, & super montem inclytum & sanctum.*

Secunda, intelligi posse Antichristum tanta laxitate, vt à monte Oliueti ad Nicopolim vsque eius structura pertingat. Tertia est, Antichristum Ierosolymis in sumptuosissimo suo palatio residentem, prætorianas suas cohortes corporisque custodes in Nicopoli excubantes habiturum, &c. Subtiliter quidem & acutè difficili difficultati respondet; sed an insistendo in adducta a se & nobis expositione Danielis possint Prophetæ verba accommodari cum veterum expositione, non video.

An, expugnata Ægypto, veniet ad Ioppen Iudææ portum, & ingressus Iudæam, dirigendo gressus versus Ierusalem, primò figet tentoria iuxta Nicopolim, tamquam possessionem regionis ibi primò accepturus; solium habiturus posteà in Ierusalem? Doctè de hoc Danielis vaticinio disseruit Maluenda loco priùs citato, & lib. 10. capite 14. §. 5. Nos hæc diximus occasione

Emmaus,

Emmaus; quòd fortaſſe aliquis verè credat, prope ipſum eſſe Apadno locum, ſedem Antichriſti. Et mirabile, ſi eſſet; non fieri illius aliquam mentionem: & ſi futura eſſet regia Antichriſti, non obſcurus & incognitus locus, ſed egregia aliqua ciuitas eſſet. Hæc diſcurrendo potiùs, quàm aliquid aſſeuerando, propolui.

CAPVT V.

De Ramatha Sophim in monte Ephraim, & ſepulchro Samuelis Prophetæ & Iudicis Iſraël, quarto loco quintæ Peregrinationis.

POſt exhibitam piam venerationem in oppido Emmaus, domo Cleophæ Chriſti diſcipuli, quam ipſe Dominus poſt ſuam Reſurrectionem in Eccleſiam dedicauit, vt iam vidimus; reuertuntur pij fideles Ieroſolymam per aliam viam à qua venerunt, vt noua loca viſitent: nam in Emmaunte alius non eſt ab illo, vbi Chriſtus fuit à duobus diſcipulis hoſpitio exceptus. Retrocedendo igitur, greſſus dirigunt ad læuam partem: & quod illis primò occurrit, ſunt montes Ephraim; in quibus Sophim mons eſt ad læuam partem viæ, ibique ſepulchrum Samuelis, vt ſtatim dicemus.

Rama & Sophim nomenum conditio, & ſignificatio. Vt autem horum aliquam habeamus notitiam, ſciendum, hæc nomina, *Rama, Ramathaim Sophim*, eſſe nomina communia potiùs, ſiue, vt dicunt, appellatiua, quàm propria. *Rama* enim excelſum, *Ramathaim* excelſa, *Sophim* verò reſpicientes, ſicut *Ephraim* frugiferum ſignificant, vt docent ſacri Interpretes in 1. Reg. 1, v. 1. vbi horum fit mentio in hunc modum: *Fuit vir vnus de Ramathaim Sophim, de monte Ephraim, & nomen eius Elcana*, &c. qui fuit pater Samuelis. Verùm communia hæc nomina aliquando appropriantur rebus locisve peculiaribus, quibus proprietates illis nominibus ſignificatæ plurimùm conuenire noſcuntur. *Mons Rama excelſus.* Et ita forte dicendum eſt in propoſito de loco iſto; quoniam excelſus eſt, de longeque multa proſpici poſſunt: vt collis Gabaa, vbi ſepulchrum eſt Eleazari; vallis, vbi Ioſue contra Gabaonitas bellum geſſit, & in gratiam illius ſol ſtetit contra Gabaon; mons Modin, vbi ſepulti ſunt Machabæi, & alia videntur. Rama, Ramathaim Sophim appellatur, & propter aliquam eius fecunditatem; vel quia in ſorte Ephraim eſt, de monte Ephraim dicitur. Agit de eo Adrichomius in Ephraim numero 79. quæ tamen ibi notat, non ſunt omnia veteri traditioni conformia.

Patria & ſepultura Samuelis. Fuit hæc Ramatha patria, habitatio & ſepultura ſanctiſſimi viri Samuelis Prophetæ, Sacerdotis & Iudicis Iſraël. Hic æquus Iudex iudicabat populum. Hic etiam erexit altare Domino. Hic congregati filij Iſraël petierunt, a Samuele Regem, qui eos præcederet. Huc venit Saul ad quærendum aſinas patris ſui: qui à Samuele de omnibus, quæ deſiderabat, certior factus, ab eodem denique vnctus eſt in Regem ſuper populum Iſraël. Lege 1. Reg. c. 7. 8. 9. & 10.

Ibidem e vita deceſſiſſe, & tumulatum fuiſſe ſanctum hunc virum, habet communis harum partium traditio; locuſque ſepulturę monſtratur, docetque Bonifacius lib. 2. de Perenni cultu Terræ ſanctæ. Et deducitur ex 1. Reg. 25, 1. vbi ſacer Textus habet, ſanctum Vatem ſepultum fuiſſe in domo ſua in Ramatha; & intelligit ſepultum fuiſſe in proprio & domeſtico maiorum ſuorum ſepulchro, vt ait Sa.

Legimus tamen in Itinerario Beniamin p. 48. (quod Arias Montanus Latinum fecit) corpus Samuelis in Ramatha in ſynagoga cuſtoditum fuiſſe; inde autem à Chriſtianis tranſlatum in Silo, magnumque illi templum excitatum, poſitumque Prophetæ ſepulchrum: oppido autem datum eſt nomen *S. Samuel de Silo*. Hæc ibi.

Verum probabilius quod prius dictum eſt, Scripturæ & adhuc perſeueranti traditioni conformius; & docent qui de ſanctis locis ſcripſerunt: & in præſentia in partibus iſtis nulla extat memoria dicti illius Rabbini. *Rabb. Beniamin dictum improbatur.*

Funus etiam ibi celebratum in obitu ſancti Samuelis, celebre & honeſtum extitiſſe, vt Moyſis, Aaronis, Ioſue, & ſimilium Heroum, par eſt credere; & videtur indicare Scriptura illis verbis: *Mortuus eſt autem Samuel, & congregatus eſt vniuerſus Iſraël, & planxerunt eum, & ſepelierunt eum in domo ſua in Ramatha*; loco proxime citato Regum. *Solemni funus celebratum in Samuelis obitu.* Et ipſum Regem Saulem tumulum honorare voluiſſe, credendum eſt: vel ne ingratus aduerſus illum videretur, à quo valde olim dilectus fuerat, & in regium thronum ſubuectus; vel vt toti populo gratificaretur, cui Samuel fuerat acceptiſſimus; idque ſenſit Lyrenſis in ea verba 1. Reg. 22. *Intellexit Saul*, &c. nec defuiſſe planctum triginta dierum, & lamenta funebria, ſicut in ſimilium funere: Ioſephus enim ait, populum in longum tempus planctum prorogaſſe.

Sepulchrum abſque corpore Samuelis, quod in Thraciam tranſtulit ſacrilegus Arcadius Auguſtus. In præſentia locus ille ſacro pignore priuatus eſt: vt enim docet S. Hieronymus contra Vigilantium, ſacrilegus Auguſtus Arcadius illius oſſa longo pòſt tempore ex Iudæa tranſtulit in Thraciam. Ex his collige, in ſpelunca plura fuiſſe ſepulchra & con-

ditoria, in quorum vno fuit Prophetæ corpus tumulatum, ad similitudinem sepulchrorum Iudicum & Regum Israël, vt infrà de illis agentes videbimus. Tum quia dicitur sepultum in sepulchro domestico maiorum; tum quia si aliter fuisset, nequiuisset Imperator discernere illius reliquias ab aliis corporibus. Potuit etiam eius sepulchrum honorifico & illustri aliquo epitaphio cohonestari & exornari. Nostris temporibus cernuntur in illius eminenti situ ingentes ruinæ, signa magni præexistentis ædificij. Locum possident Turcæ, estque illorum Mesquita: à cuius ingressu arcentur Christiani; ideò transeuntes ipsum à longè salutant.

CAPVT VI.

De fonte sancti Samuelis, quinto loco quintæ Peregrinationis.

Apud fontem S. Samuelis peregrini recreantur.

NOn longè à loco, præcedenti Capite commemorato, est fons quidam, qui dicitur fons sancti Samuelis; fortè sic appellatus à loco proximo sancti Samuelis: ad illum pietatis ergô, &, vt defessi ex itinere peregrini se recreent, diuertunt. Quò cùm peruenerint, hausta aqua, sub quadam rupe vel arboribus se recipientes, cibum cum benedictione sumunt; & recreati, cœptum versus Ierusalem prosequuntur iter. Hunc fontem illum esse credo, cuius meminit Adrichomius in Ephraim num. 79. dum de Ramatha loquens ait: *Describitur & fons iuxta Ramatha salubris aqua.*

CAPVT VII.

De sepulchris Iudicum populi Iudaici, quæ sexto loco visuntur in quinta Peregrinatione.

Situs & forma sepulchrorũ Iudicum Israel.

IN hoc ipso reditu ex Emmaus oppido ad sanctam ciuitatem Ierusalem visitantur aliquando memorabilia quædam sepulchra, quæ ab omnibus appellantur *Sepulchra Iudicum Israel.* Ista sunt in Orientali plaga sanctæ Ciuitatis, in colle parumque eleuato loco, in rupe excisa: plura continent conditoria & mansiunculas, in quibus reponebantur defunctorum corpora, magno labore & diligentia in ipso lapide excauata, vt eã ingressi obseruauimus; etsi non illorum numerum, multa tamen sunt.

Nominis ratio.

Sed quare sepulchra Iudicum Israël appellantur? Ego non arbitror hoc nomen obtinuisse, quòd in ipsis tumulata fuerint corpora Iudicum & Principum Israël. Ad cuius assertionis intellectum obseruandum est, quòd post ingressum filiorum Israël in Terram promissionis, à Iosue qui primus Iudaicum populum gubernauit, vsque ad Saul Regem primum eiusdem populi, numerantur quindecim Principes, qui gubernauerunt Israëlem, ab hostibus liberarunt & defenderunt; ac ideò Iudices Israëlitici populi appellati, vt videre est in libro Iudicum. Et horum corpora non fuisse post mortem illata in hæc sepulchra pro maiori parte, ex eodem libro videbimus: & ex his non dissimile iudicium de aliis facere poterimus, ex quibus intentum colligemus, hæc sepulchra non dici Iudicum Israël, quia in ipsis fuerint illorum corpora tumulata.

Iudices Israel quindecim.

Primus Iudex Othoniel.

Primus Dux & Iudex populi Israëlitici fuit Othoniel, de quo Iudic. 3, 9, & 11. de tribu Iuda, ex 1. Paralip. 4, 13. quadraginta annis regnauit, prius citato loco.

Secundus Aod.

Secundus fuit Aod, qui fuit ambidexter: hic pænè octoginta annis rexit Israelem. Iud. 3, 15.

Tertius Samgar.

Tertius fuit Samgar Iudex per aliquot menses, eodem loco v. 31.

Debbora & Barac quarti.

Præcedentibus quartò successit in Principatu Debbora & Barac, qui populum quadraginta annis iudicarunt. Iudic. 4, 4. & 5, 1. & 32.

Quintus Gedeon in Ephra sepultus.

Quintus Iudex fuit Gedeon de tribu Manasse, Iud. 6, 11. iudicauit Israelem quadraginta annis: & mortuus, sepultus fuit in Ephra in sepulchro Ioas patris sui, eodem libro cap. 8, 28, & 37.

Sextus Abimelech.

Sextus fuit Abimelech, qui tribus annis iudicauit. Iudic. 9, 1, & 22.

Septimus Thola.

Septimus fuit Thola de tribu Issachar: regnauit annis vigintiquatuor. Iud. 10, 3.

Octauus Iair in Camon sepultus.

Octauus fuit Iair Galaadites, qui iudicauit annis viginti: & mortuus, sepultus fuit in quodam loco, qui olim dicebatur Camon. Iudic. 10, 3, & 5.

Nonus Iephte in Galaad sepultus.

Nonus fuit Iephte Galaadites, qui præfuit Israëli annis sex, Iud. 11, 11. qui mortuus sepultus fuit in ciuitate sua Galaad, ibidem cap. 12, 7.

Decimus Abesan in Bethlehem sepultus.

Decimus fuit Abesan de tribu Iuda, Bethlehemites, qui iudicauit Israëlem septem annis: qui è vita sublatus, fuit in Bethlehem tumulatus. Iud. 12, 11.

Vndecimus Ahialon in Zabulon sepultus.

Vndecimus Iudex fuit Ahialon, siue Ælon Zabulonites, qui iudicauit Israëlem annis decem: sepultus fuit in Zabulon, eodem cap. v. 11, 12.

Duodecimus Abdon sepultus in Pharathon.

Duodecimus Iudex successit Abdon filius Illel Pharathonites, qui per annos octo regnauit: fuit de tribu Iuda, quoniam Pharathon pertinet ad eamdem tribum. Sepultus fuit in Pharathon terræ Ephraim in

monte

monte qui dicebatur Amalec. Iud. 12, 13, & 15.

Tertiusdecimus Samson in Gaza humatus. Tertiusdecimus Iudex fuit Samson, filius Manue de tribu Dan, qui iudicauit annis viginti: mortuus in Gaza Philisthijm, ibique humatus. Iudic. 15, 20. & 16, 31.

Quartusdecimus Heli. Quartusdecimus fuit Heli de tribu Leuitica, qui per annos quadraginta iudicauit Israëlem. 1. Reg. 4.

Quintusdecimus Samuel sepultus in Ramatha Sophim. Quintusdecimus, & vltimus Iudex populi Iudaici, fuit sanctus Propheta & summus Pontifex Samuel, dilectus Deo & hominibus, qui annis viginti octo iudicauit populum, qui vnxit Saul in Regem Israël, 1. Reg. 7, 15, & duobus annis ante mortem Saulis obiit, vt sentiunt Clemens Alexandrinus 1. Stromatum ex Iosepho lib. 6. Antiquit. cap. extremo, Ruffinus, Comestor 1. Reg. 27. Abul. & alij. Hic sepultus fuit in Ramatha Sophim in monte Ephraim, vt Capite v. huius Peregrinationis notauimus.

Ex dictis neminem in his sepulchris sepultum legitur. Ex his quindecim Iudicibus Israël, octo, quorum sepulchra recensuimus, dumtaxat mentionem facit diuina Scriptura, aliorum verò minimè: & constat ex illis neminem in dictis sepulchris fuisse sepultum. De aliis nihil possumus determinatè affirmare; fieri potest, si illorum tempore fuerunt excisa, aliquem ex ipsis fuisse in eisdem sepultum. Mihi credibilius, fuisse tumulatos in locis suarum tribuum & familiarum, secundum veterum consuetudinem.

An sepulchra Iudicum, quia pro ipsis, vel pro maioribus Israël praeparata. Quid ergo dicendum ad rationem nominis? Responderem, ideò appellata fuisse Iudicum Israël sepulchra, quoniam illorum intuitu fuerunt excisa; vel quia praeparata fuerunt pro principalioribus & Senatoribus populi, qui Iudices in Scriptura & vulgò nuncupantur. Et haec de his satis.

CAPVT VIII.

De sepulchris Regum Israël, quae septimo loco se offerunt in quinta Peregrinatione.

IN hoc eodem itinere & reditu ex Emmaus in Ierusalem, quadam religiosa pietate ducti peregrini, pergunt ad visendum sepulchra alia, à praecedentibus Iudicum longè illustriora; vtque videantur dignissima, in his partibus ab omnibus *Sepulchra Regum Israël* appellantur: ad quorum historicam elucidationem duo praestabimus; primò, situm, formam & condicionem illorum aperire contendemus; secundò, rationem nominis reddere.

Ierosolymis, praeter Dauidis sepulchrum, alia fuerunt Regia sepulchra. Et ad primi intelligentiam supponendum est, Ierosolymis, praeter Regium Dauidis sepulchrum, in quo ipse, filius eius Salomon, & Reges alij ex illo progeniti tumulati fuerunt, & alia Regia fuisse sepulchra. Hoc fundamentum habet ex 2. Paralipomen. 28, 27. vbi haec habet Scriptura diuina: *Dormiuitq; Achaz cum patribus suis, & sepelierunt eum in ciuitate Ierusalem: neque enim receperunt eum in sepulchra Regum Israël.* His verbis manifestè datur intelligi, Ierosolymis alia Regia fuisse sepulchra a Dauidis sepulchro, vt etiam ex dicendis magis apparebit. Et ista opinamur fuisse sepulchra, de quibus nunc loqui intendimus.

Sepulchra Iudaeorum extra ciuitatem. Haec sepulchra non erant intra ciuitatem inferiorem vel superiorem, sed extra, in suburbiis: siquidem, vt alibi diximus, in speluncis extra ciuitatem consueuerunt Hebraei sua fodere sepulchra; & fauet sermo diuinus. etenim 2. Paral. 26, 21. vbi agitur de Ozia, qui alio nomine Azarias appellatus, cùm leprosus compertus esset, eiectus de templo, imò & extra commune hominum consortium, habitauit in domo separata, plenus lepra, inquit sacer Textus. Et locus, vbi sepultus fuit, appellatus ager Regalium sepulchrorum, eò quòd esset leprosus. Fauet Iosephus 9. Antiquit. cap. 11. dum de his agens, ait: *Et cùm aliquamdiu priuatus extra vrbem vixisset, filio Ioathamo Rempublicam administrante, maerore tandem confectus obiit anno aetatis sexagesimo octauo, Regni quinquagesimo secundo; sepultusq; est in suis hortis in monumento solitario.* quibus valde consonant quae in Glossa habentur: In agro, inquit, non in Regalibus sepulchris, non in Ciuitate Dauid. indeque probat, non minùs quàm Oziam leprosum, à Catholicorum consortio haereticos atque schismaticos separandos esse. *Haeretici à Catholicis separandi.*

Adrichomius reiicitur. Quae si vera sunt, arbitror Adrichomium veritatem non attigisse in Descriptione locorum montis Sion num. 22. si de his sepulchris loqui intendit, dum ait, *Sepulchrum Dauidis vnà cum agro Regalium sepulchrorum,* &c. & certè de illis loquitur, vt patet ex Scripturae locis in margine citatis; & quia seorsim de illis alibi non agit, cùm tamen diligentissimum sciamus in quorumcumque memorabilium adnotatione: nec etiam rectè delineauit, dum simul cum sepulchro Dauidis, in Geographica delineatione Ierusalem, descripsit intra vrbem Sion inter Austrum & Occidentem in huius vrbis angulo.

Ioannes Baptista Villalpandus Tom. 3. Apparatus lib. 3. cap. 1. & in sua antiquae Ierusalem Descriptione, meliùs extra vrbem, in horto Oza, in media regione Aquilonari vrbis inferioris eadem sepulchra agnoscit,

noscit, & probat, simulque eorum formam ex Zuallardo explicat; quem tibi hîc suismet verbis subiicimus: *De aliis verò sepulchris Regum, inquit, quæ in horto Ozæ extitisse diximus, sic scribit Ioannes Zuallardus in libro, quem Italica Lingua Romæ edidit de Peregrinatione Ierosolymitana: Quod ad sepulchra Regum Iuda, de quibus suprà meminimus, attinet, antiqua sunt in monte Sion, partim verò prope portam Ephraim extra Ciuitatem. Horum autem ingressus difficilis est: intra quamdam enim vineam foramen quoddam est, quo patet introitus vix hominem capiens. Intrinsecus autem extat satis magnum sumptuosumq; ædificium, quadrato schemate, Monachorum perystilis, quæ vocant Claustra, persimile. Octo & quadraginta cellulæ in eo visuntur: in quibus totidem sunt pulcherrima sepulchra variis sculpturis ornata. Testudinatum opus excisumq; candido natiuoq; saxo, alabastro persimili. Valuæ autem cellarum singulæ dimidij pedis & eò ampliùs crassitudine, ex eodem perpetuo saxo non aliunde adducto excisæ, prout ex cardinibus, quibus voluuntur, conijcere licet. Opus verè singulare, magna industria, admirabile visu, dignumq; Regiis sepulchris. Neque verò crediderim huic simile, aut vetustius toto orbe terrarum reperiri posse.* Hæc ille. Iis sequentia addit:

Situs & forma Regiorũ sepulchrorum ex Zuallardo apud Vilalpandum.

Quibus plenam habemus fidem, vel proptereà maximè, quòd singularis amici nostri Dominici Danesij Politiani, quem ille peregrinationis socium, scriptura ducem feliciter sortitus est, testimonio nobis maximè confirmantur. Illud tamen annotare non piget, quòd horum sepulchrorum situm confirmare videtur, nempe à Iosepho speluncas Regias eas vocari, propter rationes initio huius disputationis à nobis allatas. Is enim tertium murum describens ad Septemtrionem, ad turrim Sephinam eum venisse tradit, contramonumentum Helenæ, quæ Adiabenorum Regina fuerit, Izata Regis filia, & per speluncas σπηλαίων Regias in longum ductus, &c. Quibus verbis perspicuè tradere videtur, in media regione Aquilonari vrbis inferioris ex aduerso muri tertij extructa fuisse Regia sepulchra in petra excisa: idenim propriè significare videtur vox Græca. Hucusque fuere Villalpandi verba.

Ioseph. 6. Belli c. 6.

Addam quæ in ea ingressus adnotaui. Sepulchra hæc sunt in naturali collis rupe, tota vi scalpelli excisa: desuper campus est, non Pyramides, quemadmodum illas descripsit Vilalpandus; an aliàs fuerint, me latet. Ante ipsam & ostium, est proportionatum vestibulum in eadem rupe excisum: exteriùs habet quædam incisa ornamenta; & huius nulla mentio facta est in adducta descriptione, nec in delineatione descriptum. Habet ostiolum parum elaboratumq;, angustum quidem & demissum; sed demissius etiam, quia ex parte terra oppletum: quare per ipsum & canalem qui ad sepulchra ducit, non nisi prostrati & reptando incedimus. Continet tres, vel ad summum, quatuor cellulas; & in ipsis circumcirca prominet rupes; & in medio alueola vbi reponebantur mortuorum corpora. Vidi in illis ossa: & nobilis Romanus ex ipsis accepit, & ob antiquitatem, credens antiqua esse, secum tulit. Numerum locorum corporum non aduerti; sed sanè non tot, vt notauit Zuallardus, nec tot cellas, sed vt dixi prius. Tres portas habet in eadem rupe excisas, quæ superiùs in ipsa testudine ostiorum, & inferius in plano se sustentant, & vertunt vnà ad quamlibet cellulam: vna verò nunc fracta est. Lapis albus potiùs, & aliquantulùm fuliginosus; & profectò non alabastro similis, sed communis. Opus sanè regium & admirabile, aliis mundi mirabilibus non postponendum, vt qui hæc & aliqua ex ipsis viderunt, testati sunt; & si non demolitum & derelictum esset, sanè illustrius appareret.

Alia Descriptio.

Regia sepulchra septem mundi mirabilibus ab aliquibus comparata.

At quòd illius non tam celebris mentio fiat, prouenit, quia pauci veniunt Ierosolymam: & isti non omnes vident, vel laborem recusantes, vel quia incognita, vel ob ingressus difficultatem; & quia plures à rusticis Arabibus prohibentur ingredi volentes. Sunt in plaga Aquilonari sanctæ Ciuitatis: & quando ex hac ad illa accedimus, egredimur portam quæ Damasci appellatur, &, vno absoluto milliari, ad ea peruenimus. Cùm verò ad ea itur ex reditu ex Emmaus, nonnihil à Ierosolymitana via deflectere oportet; quod est in causa, vt sæpiùs non videantur: & fortè propter hæc dicta non vidit Zuallardus.

Et quantum ad secundum, quare sepulchra Regum Israël appellantur? an quia in ipsis corpora Regum Israëlitici populi sepulta fuerunt? Respondeo, fieri quidem posse, vt hac ratione talem sortita sint nomenclaturam; aliàs tamen constat, plures Reges Israël in nobiliori sepulchro Dauidis, in monte Sion ædificato, fuisse sepultos; & alios nec in isto, nec in illis.

Nominis ratio.

Plures Reges Israël sepulchris sepulti non fuerunt.

Qui ex tribu Iuda & familia Dauid regnauerunt in Ierusalem, fuerunt numero vigintiduo, vt Libro IV. Cap. XXI. I. Peregrinationis notauimus. Ex his sex priores in sepulchro Dauidis fuisse sepultos, conceptis verbis docet Scriptura. De Dauide 3. Reg. 2, 10. de Salomone eodem libro cap. 11, 43. de Roboam cap. 14, 3. de Abia & Asa cap. 15, 8. & 25. de Iosaphat capite

Qui in sepulchro Dauid fuerunt sepulti.

pite

pite 22, 51. & 2. Paral. 21, 1. Ioram septimus Rex sepultus quidem fuit in Ciuitate Dauid, sed non in sepulchro Regum, 4. Regum 8, 24. & 2. Paral. 21, 20. Ochozias octauus Rex sepultus fuit in sepulchro cum patribus suis in Ciuitate Dauid, 4. Reg. 9. v. 28. Athalia, quæ Ochoziæ successit, gladio occisa in domo Regis, vt dicitur 4. Regum 11, 20. vbi fuerit sepulta, non explicatur. Et profectò cum tyrannicè & impiè vixerit, nec in sepulchro Dauidis, nec in magnificis sepulchris, de quibus loquimur, sepeliri meruit. Ioas decimus Rex Ierusalem sepultus fuit cum patribus suis in Ciuitate Dauid, 4. Reg. 12, 21. similiter dicitur de sepultura Amasiæ vndecimi Regis Ierusalem, 4. Reg. 14, 20. & 2. Paral. 26, 28. Ozias duodecimus, 4. Reg. 15, 7. quoniam leprosus mortuus est, in suis hortis in sepulchro solitario sepultus fuit, vt initio huius Capitis diximus. Et quamuis loco proximè citato Regum dicatur sepultus fuisse cum maioribus suis in Ciuitate Dauid, non obstat; intelligendum est enim secundùm frequentem Scripturæ consuetudinem, intra pomœria, vel propè Ciuitatem; vt inquit Villalpandus locó citato. De Ioatham tertiodecimo Rege dicitur 4. Reg. 15, 38. *Et dormiuit Ioatham cum patribus suis, sepultusq́; est cum eis in Ciuitate Dauid patris sui:* idem 2. Paral. 27, 9. Et de Achaz quartodecimo Rege Iuda dicitur eodem libro Regum cap. 16, 20. & 2. Paralip. 28, 27. sepultum fuisse cum patribus suis in Ciuitate Dauid, & non in sepulchris Regum Israël. Manasses sextusdecimus sepultus fuit in horto domus suę, in horto Oza, 4. Reg. 21. v. 18. & 2. Paral. 33, 20. & idem dicitur de filio suo Amon septimodecimo Rege Israël, 4. Reg. 21, 26. Iosias decimusoctauus Rex honorificè sepultus est in mausoleo patrum suorum, 2. Paral. 25, 24. Ioachaz decimusnonus in Ægypto mortuus est, 4. Regum 23, 34. Ioakim vigesimus, & Ioachim vigesimusprimus, & denique Sedecias vigesimussecundus, ducti fuerunt captiui ex Ierusalem in Babylonem: vbi & fuisse sepultos credendum est, licet expressè Scriptura de eorum sepultura non loquatur, nec de eorum reditu in Ierusalem; sed potius numquam rediisse affirmat, vt locis proximè citatis videre est. Ex his manifestè colligitur, nullum ex Regibus, qui à Dauide vsque ad Babylonicam captiuitatem Regni gubernacula tenuerunt in sancta Ciuitate, sepultum fuisse in memoratis sepulchris; & consequenter Regia sepulchra non esse appellata, quòd illorum Regum corpora in se receperint.

Obiectionis solutio.

Fortè ita nominata, quia magnificentiâ Regiâ constructa, & pro Regibus & Principibus Israël; licet ex memoratis aliquem in se non receperint. Fieri tamen potest, vt corpora Principum, Sacerdotum, similiumque virorum qui gubernarunt Israëlem, in eoque floruerunt post reditum à Babylonica captiuitate vsque ad Christum, in se receperint, & ob id nomé illud retinuerint.

Regia dicta, quia Regiâ magnificentiâ & pro Regibus excisa.

CAPVT IX.

De specu Ieremiæ Prophetæ, quintæ Peregrinationis octauo loco.

A Sepulchris Regiis vlteriùs Occidentem versus passus centum & ampliùs procedendo, inuisitur antrum, *Fouea Ieremiæ* nuncupatum, quòd in ea sanctus Propheta defleuerit miserandam Ierosolymæ vastationem, atque lamentabilem Iudæorum captiuitatem Babylonicam per Chaldæos, ibique suos Threnos ac lacrymabiles Lamentationes composuerit. Est hoc antrum quadratæ formæ, amplum & spatiosum, vnica columna eiusdem rupis suffultum, triginta circiter passus per quadrum continens. Adrichomius in Descriptione Ierusalem n. 224. arbitratur de ista fouea intelligenda esse illa Nicephori verba de sancta Helena Constantini Imperatoris matre: *Atque in fouea Ieremiæ, & ad fontem qui Siloë dicitur, mirifica construxit opera.* Cornelius à Lapide in caput 37. Ieremiæ, intelligit de structura facta à Constantino apud carcerem, in quem fuit coniectus idem Propheta.

Nicephor. lib. 8. Hist. Eccl. c. 30.

Fortè conciliari possunt Scriptores isti, dicendo, facta ab Helena adscribi etiam Constantino, quia de illius consensu & ordinatione executioni mandata. Et mirifica opera vtrique loco, specui & carceri, propter vtriusque vicinitatem, vt aliqui opinantur, aptari possunt. Si tamen distincta omnino fuere, arbitror potiùs carcerem, quàm dictam specum sanctam Helenam illustri decorasse memoria; tum quia in dicta specu nulla extant mirabilium operum monimenta; tum quia carcer passionis locus memorabilior est specu & ipsius Prophetæ habitatione.

Fouea Ieremiæ illustri memoria ab Helena decorata.

Et si verum quod ex communi retulimus traditione, dictam foueam esse Ieremiæ, & ad vrbis Aquilonarem plagam, non congruè illam delineauit Adrichomius in eiusdem vrbis parte Meridionali; & illud probabiliùs apparebit ex dicendis Capite sequenti.

CAPVT X.

De fouea siue carcere Ieremiæ Prophetæ, quintæ Peregrinationis nono loco.

NOn longè à fouea Threnorum Ieremiæ, ostenditur aliquando tamquam quid singulare locus quidam subterraneus, ad quem per aliquot gradus descenditur, vna (si male non recolo) suffultus columna, ad instar caueæ: lutosus, propter aquam in eum defluentem: ante quem sunt plura Turcarum sepulchra, quæ vnà cum dicta fouea & domo, quæ ibidem est, muro clauduntur. Sed quidnam est? nonnulli opinantur esse locum vbi Ieremias defleuit ruinam Ciuitatis, & Threnos conscripsit: sed ineptus locus habitationi: & specum alteram diximus Capite præcedenti ex vulgata veteri traditione.

Probabilius veriusque reor cum aliis, esse carcerem in quem fuit aliquando S. Ieremias coniectus: & ad huius sententiæ intellectum notandum est, in sancta Ierusalem ciuitate, vt Regia Terræque promissionis Metropoli, plures fuisse carceres intra & extra, vt indicauimus Lib. IV. loquentes de carcere D. Petri: & non omnes eiusdem conditionis & sæuitiæ, sed diuersæ. Ex his aliqui erant, quibus sontes supplicio potius afficiebantur, quam, ne fugerent, custodirentur; vt scilicet in eis pœdore, fame ac tabe, lenta morte misere conficerentur; & hi lacus appellabantur. Erant in Terra sancta putei vel cisternæ, quemadmodum ex illorum frequenti mentione in sacris Litteris constat. Et hisce nonnullis vsi fuerunt Iudæi ad reos puniendos: erant hi cœnosi, quia patentes supernè accipiebant pluuiam, vel aliunde confluentem aquam; quæ mixta cum fundo laci, faciebat lutum & cœnum: erant & profundi; ideò ad illos damnati funibus demittebantur, vel ex eisdem educebantur. Adeò tetri erant, vt barathri & inferni typus extiterint. Ad huiuscemodi puteos alludens Regius Vates dixit: *Posuerunt me in lacu inferiori: in tenebrosis, & in vmbra mortis.* & iterùm: *Eduxit me de lacu miseriæ, & de luto fæcis.* Et de Christo sanctos Patres è limbo liberante dixit Zacharias: *Emisisti vinctos tuos de lacu in quo non erat aqua.* Ita, præter alios, Abulensis in Matthæum. Et Dauid in persona Saluatoris indicare volens, quàm dirè fuerit à Iudæis in sua passione tractatus, in horridumque ac tetrum locum coniectus, dixit: *Infixus sum in limo profundi: & non est substantia.* Talis lacus creditur fuisse vetus illa cisterna, in quam Ioseph fuit à fratribus demissus, vt ibi moreretur; & carcer, in quem fuit Ieremias à Iudæis coniectus, vt posteà ostendemus: qui quoniam iuxta carcerem erat, traductus fuit ad reorum custodiam, vel potius supplicium.

Carceres Ierosolymitani varij. — *Lacuum puteorumq; quorumdam vsus.* — Psal. 87,7. — Psal. 39,3. — Zach. 9, 11. — Abulens. in Matth. 15. q. 558. — Psal. 68, 2. — Gen. 37.

Hoc præmisso, sciendum est, sanctum Vatem pro veritate dicenda, gloria Dei, ac salute populi sui, multa passum fuisse à Iudæis verbera, carceres; ac denique lapidibus obrutum, gloriosum obiuisse martyrium; vnde potuit cum Apostolo verè dicere: *In laboribus plurimis, in carceribus abundantiùs, in plagis supra modum, in mortibus frequenter.* 2. Cor. 11, 23.

Et quòd ad carcerem, dico quater in eum fuisse coniectum, quemadmodum ipse indicat in suis Reuelationibus. *Ieremias quater in carcerem missus.*

Primò, sub Sedecia Rege, ad initium, vt creditur, quarti anni Regni sui. *Primò.* Cùm sanctus Propheta quadam die multa mala prophetasset quæ ventura erant super Ierusalem, & super vrbes eius: ea cum audisset Phassur, filius Emmer, Sacerdos, zelo actus indiscreto, percussit illum, & misit in carcerem, in domo Domini in porta Beniamin superiori existentem; verumtamen in crastinum die illucescente, eduxit eum ac dimisit: qui conuersus ad Phassur, iterùm prophetauit contra eamdem Ciuitatem, & omnem Iudam, & contra eumdem Phassur, & omnes amicos eius, affirmans, quòd perituri essent gladio inimicorum suorum, ipsomet inspectante Phassur: & quòd omnis Iuda, cum vniuersa Ciuitatis substantia & Regum thesauris, diripienda erat, & transferenda in Babylonem; vbi & ipse Phassur cum omni domo sua captiuus erat moriturus. Ieremiæ 20.

Secundò, postea paucis transactis annis, anno videlicet nono Regni eiusdem Sedeciæ, quando impleri videbantur à sancto Vate prænuntiata, sanctaq; Ciuitas per Chaldæos obsidebatur. *Secundò.* Eo tempore misit Sedecias Phassur filium Melchiæ (ad differentiam illius Phassur filij Emmer, qui Ieremiam primò in carcerem intruserat) & Sophoniam filium Maasiæ Sacerdotem ad Ieremiam Prophetam, vt interrogaret pro eo Dominum de memoratæ obsidionis exitu; quibus Propheta respondit, Ierosolymam fore vastandam peste, gladio & fame, & Sedeciam Regem, cum reliquis qui effugissent pestem, gladium & famem in Ciuitate, tradendos esse in manus Nabuchodonosor Regis Babylonis, qui duceret eos in captiuitatem; & neque precibus flecteretur, neque parceret, neque misereretur eis, sed & Ciuitatem exureret igne: vnam verò dumtaxat restare obsessis viam salutis, nimirum

mirum si egredientes de Ciuitate, vltrò ad Chaldæos transfugerent, &c. Ierem. 21. Post quæ iterùm, Deo mandante, prædixit Regi, tradendam Ciuitatem in manus Regis Babylonis, illamque igne succendendam; ipsum captiuum in Babylonem deportandum, & viuum ante Regem Nabuchodonosor sistendum, cuius iratum vultum propriis oculis intueri asperaque eius verba audire compelleretur. Ierm. 34.

Sedecias talia vaticinia iniucunda semper audire non sustinens, iussit eum claudi in atrio carceris, qui erat in domo Regis, vt apertè colligitur Ierem. 32. vers. 2. vsque ad 6. vbi clarè traditur, quòd Sedecias anno Regni sui decimo iam sanctum Vatem clauserat, nimirum anno præcedenti, in dicto carcere; quoniam ei memoratas prænuntiauerat calamitates, quæ ibidem pænè de verbo ad verbum denuò referuntur. Et hîc fuit secunda Ieremiæ incarceratio.

Verùm cùm Rex Sedecias continuis euentibus deprehendisset Ieremiam verè Prophetam Domini esse, veraque prænuntiasse; cumque ipse in arcto se positum videret, in se reuersus, non multò pòst iussit Prophetam de carcere educi, & liberum dimitti.

Tertiò. Tertiò, circa finem noni anni regni Sedeciæ, cùm sanctus Propheta quadam die ex Ierusalem egredi vellet, vt iret in patriam suam Anathot, sitam in terra Beniamin, & peruenisset ad portam ciuitatis; Iosias portæ custos, suspicatus ipsum transire ad Chaldæos, apprehendit eum ac duxit ad Principes, qui indignati, cæsum miserunt in carcerem: stetitque ibi Ieremias diebus multis. Ierem. 37. vers. 10. vsque ad 16.

Videns Sedecias Rex, quòd quæ prædixerat Ieremias de reditu Chaldæorum ad obsidendam Ierusalem (recesserant enim ad Regis Ægypti aduentum, vt opem ferret afflicto Sedeciæ) ad amussim impleta essent; & è conuerso res ipsa indicaret mendaces fuisse omnes pseudoprophetas, qui eidem Regi populoque oppositum prædixerant; iussit clam adduci Ieremiam ad se in domum suam, & de exitu belli eum percontatus, ab eo audiuit se tradendum esse in manus Regis Babylonis. Deinde à Propheta rogatus Rex, ne remitteret eum in domum Ioathan Præpositi carceris, ne ibidem moreretur, acquieuit petitioni eius: & fortè omnino liberum dimisisset, sed ne Principibus malè de Ieremia sentientibus aduersari videretur, tenuit eum in vestibulo carceris, assignata ei in dies torta panis, excepto pulmento. Ier. 37. à vers. 10. vsque ad finem capitis.

Ieremia manente in vestibulo carceris, ad eum quilibet de populo accedere poterat: & cuicumque imminentia vrbi mala prædicare non cessabat, quin etiam in verbo Domini asseuerabat, eos qui manere voluerint in ciuitate, gladio, fame ac peste perituros, qui autem ad Chaldæos exire, sospites victuros: quæ cùm audissent quidam de Principibus, retulerunt Regi, exaggerantes quòd iste homo suis prædictionibus dissolueret corda bellantium contra Chaldæos pro ciuitate tuenda, & proptereà omnino deberet occidi. Quare, obtenta regis licentia, submiserunt Ieremiam funibus in lacum, aqua quidem carentem, sed cœno obductum; vbi proculdubio mortuus esset, nisi non multò pòst quidam de seruis Regis nomine Abdemelech, natione Æthiops, misertus Prophetæ, & à Rege impetrata facultate, eum inde funibus extraxisset, & deinceps in vestibulo carceris aluisset. Ierem. 38. vers. 1. vsque ad 14. Qui posteà, capta per Chaldæos ciuitate, mandante Nabuchodonosor Rege, à Nabuzardan suæ militiæ duce inoffensus & omnino liber dimissus fuit, vt indicatur Ierem. 39. vers. 11. & 12. *Quartò.*

His sic stantibus, atque supposito, memoratam foueam fuisse carcere sancti Ieremiæ sanctificatam, pro eius historiæ clariori elucidatione inuestigandum est; an pluries vel semel fuerit in eam inclusus foueam, & qua vice ex quatuor indicatis: hoc enim pacto ratio illius nomenclaturæ ac venerationis magis elucescet. Respondeo, & dico tria; duo certa, & tertium probabile.

Primum certum sit, sanctum Prophetam non fuisse in dictam foueam coniectum singulis quatuor indicatis vicibus. Probatur, quia ex vario situ carcerum, ac custodum diuersitate, plures fuisse carceres, in quos fuit Propheta coniectus, deducitur; & hoc ipsemet indicat. Et quòd non fuerit prima vice in illam foueam coniectus, clarè ostendo ex illis Ieremiæ verbis, in quibus de illa est sermo: ***Et percussit Phassur Ieremiam Prophetam, & misit eum in neruum, quod erat in porta Beniamin superiori, in domo Domini.*** Ier. 20, 2. Priora verba huius sententiæ indicant simplicem carceris alicuius locum, ***misit eum in neruum***, id est, in locum quo homines torquentur, cruciantur, constringuntur & examinantur; vt ex Symmacho docet S. Hieronymus, & Lyranus ad idem: ***Misit eum in cippum, vt non posset ire ad prædicandum.*** Posteriora verò eiusdem sententiæ verba clarè indicant intentum, ***quod erat***, &c. Peculiaris hîc indicatur nerui & cippi locus. Duplex erat porta Beniamin, *Porta Beniamin duplex, superior & inferior.*

superior & inferior, ait Lyranus. De inferiori habetur Ierem. 37, 10. & 11. sita in nouis mœnibus inferioris vrbis versus montem Moria, vti ex Brocardo, Adrichomio & aliis docet Villalpandus lib. 3. de Templo cap. 24. Porta Beniamin superior, quia erat in superiori vrbe, & loco fere ceteris Ierosolymæ portis eminebat: Beniamin, quia ex ea ibatur in sortem Beniamin; vel quia sita in parte vrbis, quæ ad tribum Beniamin spectabat; vt altera, quæ in parte tribus Iuda, porta Iuda dicebatur. Dicitur fuisse in domo Domini; vel quia templi porta erat, vel, vt alij probabilius, vrbis, puta antiquorum mœnium in Sion, quibus contiguum erat templum: & ex vicinitate, & quia per eam tantùm ibatur ad templum, porta Domus Domini appellata fuit.

Carcer, in quem falsi Propheta templique ministri delinquentes conijciebantur. Iuxta hanc portam erat carcer, in quem conijciebantur falsi Prophetæ, item templi ministri, cùm delictum aliquod commisissent. Suberat enim hic locus templo templique præfectis. Ita Chald. diuus Thomas, Theodoretus, Hugo, Lyranus. Igitur cùm prima vice Ieremias, tamquam falsus Propheta, coniectus fuerit in hunc carcerem, qui erat intra ciuitatem, & in eius Meridionali plaga, colligitur euidenter non fuisse in prædictam coniectum foueam, quæ extra ciuitatem & in eius opposita Aquilonari plaga inuisitur.

Non fuit secunda vice in illam foueam coniectus sanctus Vates, ob adductam nunc rationem, quæ ab ipsomet sequentibus indicatur verbis: *Tunc exercitus Regis Babylonis obsidebat Ierusalem, & Ieremias Propheta erat clausus in atrio carceris, qui erat in domo Regis Iuda.* (Ier. 32, 2.) Iudæi enim, & præsertim Sedecias Prophetam consulens, in eum, vtpote Sacerdotem, vsi sunt aliqua clementia, dederuntque ei laxam custodiam in vestibulo carceris Regiæ; sic tamen, vt non posset effugere. Ita S. Hieronymus. Sed nostra fouea est extra domum regiam & ciuitatē: & si in eam fuisset coniectus Propheta, si tunc erat vt modò cernitur, nec Rex nec Iudæi fuissent cum eo, vt Sacerdote, aliqua clementia vsi. Non fuit etiam in eam coniectus singulis posterioribus vicibus, vt statim apparebit; ergo verum, non semper fuisse in illum locum sanctum Prophetam coniectum.

Secundum dictum, & verum: Non fuit Ieremias tertiò & quartò in illam coniectus foueam, sed semel tantùm. Probatur; quia tertia vice missus fuit in carcerem in domum laci & in ergastulum quod erat in domo Ienæ filij Selemiæ, Ierem. 37, 14. & 15. quarta verò proiecerunt in lacum Melchiæ filij Amelech, qui erat in vestibulo carceris: igitur non fuit his duabus vicibus in hac fouea; quia vna & ad vnum dominum, vel custodem, pertinere debuit.

Tertium probabile dictum sit: Memorata fouea est illa, in quam quarta vice proiectus & per funem demissus fuit S. Propheta. Ratio est; quia, illius conditione spectata, ei multùm conueniunt quæ de quarto carceris loco Propheta dixit: *Tulerunt ergo Ieremiam, Principes, & proiecerunt eum in lacum Melchiæ filij Amelech, qui erat in vestibulo carceris: & submiserunt Ieremiam funibus in lacum, in quo non erat aqua, sed lutum: descendit itaque Ieremias in cœnum.* (Ier. 38, 6.) & Iosephus lib. 10. Antiq. cap. 10. *In cœnosum,* inquit, *puteum per funem demiserunt Ieremiam, vt ibi præfocatus moreretur; ille verò vsque ad collum mersus ibi manebat.* (Ier. 38, 9.) Nam verè locus profundus est & lutosus: & quamuis modò ad eum per scalam ex porta sit descensus, & dicatur ibidem Ieremiam funibus eductum fuisse de lacu; posteà fuit aliqualiter immutatus, facta in eo porta & scala, vt, ob memoriam Ieremię, posset à piis fidelibus visitari locus. Et fortasse in teterrimum locum illum vltimò miserunt, vt moreretur; vt dictum fuit; quia videbant non desistere ab imminentibus sanctæ Ciuitatis & totius populi calamitatibus prædicendis. Et illius tanta calamitas mouit indicati Æthiopis serui viscera, ad illius ex illo lacu liberationem procurandam: ex quo eductus, mansit in vestibulo carceris vsque ad diem quo capta est Ierusalem. tunc enim liber omnino à Chaldæis dimissus fuit.

CAPVT XI.

De sepulchro Helenæ Adiabenorum Reginæ, quod decimo occurrit loco in quinta Peregrinatione.

FAteor me Ierosolymis nullum vidisse vestigium mausolei Helenæ Reginæ Adiabenæ, vel aliquam eiusdem audiuisse mentionem fieri, quia, vt pleraque alia temporaria, defectum passum est; fuit tamen & satis celebre ac memorabile, vt videre est apud Iosephum Hebræum pluribus in locis, & vsque ad tempora Eusebij Cæsariensis ac D. Hieronymi, vt ipsi in suis scriptis indicauerunt. Placuit nihilominùs aliqua ex his hîc adnotare; quia erat ex hac Boreali vrbis plaga, vbi sunt etiam aliæ speluncæ Regiæ, de quibus anteà, vt posteà dicemus; tum quia celebre fuit tum structurâ, tum regiis cineribus: & fuit hæc Helena cum Izate Rege filio suo de sancta Ierosolymorum ciuitate optimè merita.

(Lib. 20. Antiquit. cap. 2. & 3. & 6. Belli cap. 2. 5. 6. & 7. Euseb. l. 2. Hist. Eccl. cap. 12. Hieron. Tom. 1. Epist. 27. cap. 3.)

Helena

Helena cum Izate filio fit Hebraa.

Helena Regina fuit Adiabenæ gentis vltra Euphratem habitantis, vt tradit Iosephus de Bello Iudaico lib.6.cap.7. Suscepit venerabilis hæc mulier Iudæorum religionem vnà cum filio suo Izate, vt pluribus explicat idem Iosephus lib. 20. Antiquit. cap. 2. Hæc, filio suo Izati Regno comparato, *Videns res Regni pacatas*, inquit Iosephus, *& filium opinione omnium tam domesticorum quàm exterorum beatum, diuina fauente prouidentia, desiderio capta est visendi Ierosolymam, templumq́ illud apud omnes mortales famosissimum, vt ibi Deum adoraret, votiuasq́ victimas redderet. Et quia facile commeatum impetrauit à filio, postquam magnos apparatus in eam profectionem fecisset, instructa copioso viatico descendit in Ierosolymitanam vrbem, deducente filio dierum aliquot itinere. Accidit autem peropportunè eius aduentus ciuibus. Cùm enim per id tempus ciuitas graui fame premeretur, & multi perirent alimentorum inopia, Regina Helena ex suis alios misit Alexandriam comparaturos vim magnam tritici, alios in Cyprum, qui copiam ficuum passarum inde aduehérent: quibus omnibus breui reuersis, cibos egenis distribuit; atque hoc beneficio memoriam immortalem sibi apud nostram gentem peperit. Filius quoque eius Izates, comperto quanta fame laboraret ille populus, multum pecuniæ misit Ierosolymitanorum Primatibus. Sed horum Regum beneficia, quibus nostram ciuitatem iuuerunt, dicentur posteà.* Hæc Iosephus.

Migrat Ierosolymam.

Subuenit Ierosolyma fame laboranti.

Izates Rex è viuis decessit ante matrem Helenam: cui in regno successit Monabazus frater, & alter Reginæ filius; & non post multum temporis obiit & Regina. Tunc Rex Monabazus curam habuit, vt matris & fratris Regum ossa honorificè Ierosolymam deferrentur; & in regio mausoleo, a Regina viuente ibi præparato, tumulari curauit, vt post præmissa & alia verba hisce indicauit idem Iosephus, & formam sepulchri delineauit: *Ossa eius & fratris sui misit Monabazus Ierosolymam, condenda in extructis ab ipsa pyramidibus tribus numero, tertio ab vrbe Ierosolymitana stadio dissitis, & ad Borea tractum*, vt idem tradit de Bello Iud. lib. 6. c. 6. & hoc ipso loco cap. 7. scribit, Monabazum aulam, & Helenam Regiam Ierosolymis habuisse.

Moritur & illius & filii ossa Ierosolymam delata, in eodem tumulo sepeliuntur.

Eusebius de eodem sepulchro lib. 2. Hist. Eccles. cap. 11. ita scribit: Helenæ verò (cuius apud Iosephum fit mentio) columellæ illustres illæ quidem & eximiæ in suburbiis Æliæ ciuitatis cernuntur. Hanc ferunt gentis Adiabenorum Imperium tenuisse.

D. Hieronymus in Epitaphio Paulæ matris de eodem ait: *Ad læuam, mausoleo Helenæ derelicto, quæ Adiabenorum Regina in fame populum frumento iuuerat, ingressa est Ierosolymam.* Agit de eodem Adrichomius in Descriptione Ierusalem numero 263. & in illius Aquilonari plaga delineauit. Et hæc de illo & de huius V. Peregrinationis locis satis.

PEREGRINATIO VI. *in qua recensentur & elucidantur tredecim memorabilia loca, quæ occurrunt proficiscentibus ex Ierusalem ad Iordanem fluuium & desertum Christi.* I. *Fons Apostolorum.* II. *Adomim.* III. *Sanctus Moyses.* IV. *Iordanis fluuius.* V. *Ecclesia S. Ioannis Baptistæ iuxta Iordanem.* VI. *Galgala.* VII. *Vasta solitudo, & Monasterium sancti Hieronymi.* VIII. *Domus Zachæi publicani.* IX. *Vrbs Iericho.* X. *Fons Elisei Prophetæ.* XI. *Mons Quarantanæ & ieiunij Christi Domini.* XII. *Mare mortuum.* XIII. *Vxor denique Lot in salis statuam conuersa.*

CAPVT PRIMVM.

De fonte sanctorum Apostolorum, primo loco sextæ Peregrinationis.

IN peregrinatione, quam ex Ierusalem ad Iordanis fluuium, Iericho & Quarantanæ montem assumunt pij fideles, peracto itinere duorum milliarium stadio vno minus versus Meridiem, inuenitur Bethania (de qua aliàs egimus) qua relicta ad dextram partem, simili ferè itinere confecto, quod primò obseruatione dignum occurrit & veneratione, est fons quidam, qui communiter ab harum partium incolis *fons Apostolorum* appellatur. Fons iste est in descensu viæ ad eius læuam partem: eius aqua ex canali in marmoream vrnam fluit, in qua homines & iumenta commodè bibere possunt. E regione huius ex altera parte viæ, sunt quædam ruinæ & ædificia, in quibus peregrini, ex Iordane Ierosoly-

Fontis Apostolorum forma.

solymam regredientes itinere fatigati aliquantulum quietis capiunt, vel alios tardè incedentes expectant.

Ratio nominis. Ratio nominis est, quia sancti Christi Domini Apostoli, vel ex Iordane & Iericho ascendentes Ierosolymam, vel ex Ierosolymis ad Iordanem & Iericho descendentes, ex illius aqua biberunt, vt & ipsorum Magister: ac ideo haustam ex eodem fonte aquam pietatis gratiâ bibunt peregrini; qua recreati, hilares cœptum prosequuntur iter.

CAPVT II.

De loco, qui appellatur Adomim, qui secundo occurrit in sexta Peregrinatione.

Adomim locus, & eiusdem nominis interpretatio. EX Apostolorum fonte prosequuntur iter difficile peregrini per rupes & montes; sed primò occurrit planities & locus, qui vocatur *Adomim*, quod interpretatur sanguinum; quia multus in eo sanguis crebris latronum incursionibus fundebatur, vt in Epitaphio Paulæ docet S. Hieronymus, dicens: *Locus Adomim, quod interpretatur sanguinum, quia multus in eo sanguis crebris latronum fundebatur incursionibus*, &c. Agit de eo idem S. Doctor in libro de Locis Hebraicis, & ponit confinium tribus Iudæ & Beniamin.

Perhibetur, ibi hominem ab Ierusalem in Iericho descendentem spoliatum fuisse. Quidam in hac parte nituntur assignare locum, vbi homo ille, qui descendens ab Ierusalem in Iericho incidit in latrones, cuius apud S. Lucam meminit Saluator noster. *A Iericho quatuor sunt leucæ*, inquit Brocardus, *versus Occidentem via, quæ ducit Ierosolymam ad sinistram Quarantanæ ad castrum Adomim; vbi scilicet ille, qui descendebat de Ierusalem in Iericho, incidit in latrones: id quod his temporibus adhuc multis contigit; & ob id effusione sanguinis frequenti nomen accepit. Est locus ipse visu horribilis & periculosus valdè, nec quisquam eum audet pertransire sine conductu.* Hæc Brocardus: quem posteà secuti sunt Salmeron Tom. 1. Prolegom. 41. Adrichomius in Beniamin num. 6. & alij.

Reijcitur. Sedenim qua ratione isti assignent proprium locum exspoliationis illius hominis ignoro. Si enim, quod retulit Saluator noster, esset vera historia, possent locum facti illius inuestigare; sed parabolam fuisse demonstrant, qui ex professo de parabolis

Parabola est illa relatio, non historia. Euangelicis scripserunt: parabolam appellauit Iansenius cap. 8. Concord. Euang. & quos vidi recentiores, eam vt parabolam interpretantur. Quod facilè comprobari potest ex occasione, qua illam adduxit Saluator noster; qui sine parabolis non loquebatur.

Causa quare illam Christus proposuit. Voluit Christus quemdam legisperitum docere, quid sibi faciendum esset, vt vitam æternam consequeretur, nimirum vt Deum & proximum diligeret. Cumq; ille à Christo sciscitatus fuisset, quisnam esset ipsius proximus; respondit, illum qui benefacit, quiuis ille sit, Iudæus vel Gentilis: quod more suo pulchra explicuit parabola hominis cuiusdam descendentis ab Ierusalem in Iericho, qui incidit in latrones, &c. quam explicatam habes apud D. Lucam cap. 10. Quare si communiter censetur parabola, non est laborandum in inquirendo & assignando loco exspoliationis & vulnerationis hominis illius.

Obiectio. Si dicas, Christum Dominum assignasse locum, in via videlicet ab Ierusalem ad Iericho; ergo & ab aliis assignari poterit, & consequenter vera historia non parabola erit:

Solutio. Respondeo, nostrum Saluatorem illam parabolam in via illa repræsentasse, quia per illam magis intentum parabola exprimebat: cum enim plena esset latronũ, facile potuit indicare hominem per illam transeuntem in illos incidisse, etsi aliàs verè non inciderit. Non inficior tamen & veram potuisse esse historiam; at secutus communem Doctorum sententiam, vt rationi consonum est, parabolam dixi. Nec oppositum sentientes sciunt verè locum determinare vbi illa contigerint. Et Iansenius, loco indicato, dicit de ista parabola, nesciri posse vbi & quo tempore illam proposuerit, sicut nec de multis aliis. Non itaque laborandum in inquirendo loco illius relationis.

CAPVT III.

De loco, qui S. Moyses appellatur, tertio occurrente in sexta Peregrinatione.

NOstris hisce temporibus cùm peregrini ex Ierusalem post Pascha (solum enim eo tempore hoc conficitur iter) proficiscuntur ad Iordanem & Christi desertum, cum Turcarum comitatu, ordinariè moram faciunt vsque ad mediam noctem prope quemdam campum, siue diuersorium, in medio ferè viæ inter Ierusalem & Iordanem. Ibi mesquita est Turcarum, quæ *S. Moyses* appellatur, quam illi in magna habent veneratione. Illo autem nomine insignitam esse dicunt, quoniam S. Moysem veteris legis promulgatorem ibi tumulatum credunt; ac ideò ab eo nomen accepisse. *Ratio vnde nomen loci S. Moyses.*

Sed

Reijcitur.

Sed toto cælo aberrant isti: etenim sanctus Moyses non transiuit Iordanem ex deserto, sed in eo mortuus, & in monte Nebo sepultus; & eius sepulchrum vsque in præsentem diem ignoratur, vt dicitur Deuteron. 34, 6. & nos dicemus Lib. VIII. Capite VI. Peregrinat. V.

Alia veritatio.

Alia ergo illius nomenclaturæ est excogitanda ratio: vel quia à fidelibus ibi Ecclesia ædificata fuit ad honorem S. Moysis Legislatoris vel alterius Sancti eodem nomine nuncupati; vel quia aliquis Sanctus alius huius nominis ibi pœnitentiam egit, vel etiam sepultus: constat enim ex Sanctorum Historiis, fuisse Martyres & Anachoritas nomine S. Moysis insignitos. Distat locus iste ab Ierusalem quindecim milliaribus, & totidem à Iordane. Hinc discedentes peregrini, per magnam planitiem Iericho ad Iordanem fluuium pergunt. Aduertendum tamen, aliquando non hac transire, sed per aliam viam rectà vsque ad Iericho proficisci.

CAPVT IV.

De Iordanis fluuio, quarto loco sextæ Peregrinationis.

Loqui aggredimur de nobilissimo & celeberrimo Iordanis fluuio, de quo breuiter & compendiose ex sententia Doctorum quatuor per ordinem videbimus: primò, illius originem; secundò, rationem nominis; tertiò, illius progressum & terminationem; & quartò denique, eiusdem excellentiam aperiemus.

De Iordanis origine tres sententiæ.

Quantum ad primum de origine Iordanis, tres inuenio Auctorum diuersas sententias: prima est illorum, qui asserunt originem trahere à radicibus montis Libani ex gemino fonte, dextro *Dan*, sinistro *Ior*, vno milliario ab inuicem dissitis, & sub monte Gelboë coëuntibus. Atq; ita ex iunctis istorum nominibus, sicut & confluentium duorum illorum fontium aquis, fieri re & nomine Iordanem. Ita Plinius lib. 5. c. 15. Solinus cap. 38. & alij. *Iordanis amnis*, inquit Plinius, *oritur à fonte Paneade.* Solinus in Polyhistore: *Iordanis amnis eximiæ suauitatis, Paneade fonte demissus.* Paneade verò nomine Dan intelligit, qui *Danus*, *Paneas* & *Punicus* dicitur. Vnius verò fontis nomine duos intellexit, quoniam in vnum confluunt, vt efficiant Iordanem; vel solius Dan meminit, quia principalior.

Prima, à Ior & Dan fontibus originem trahere Iordanem.

Secunda, à Phiala fonte.

Altera sententia est Iosephi, qui ortum primò habere dicit ex ipsa Trachonitide, è lacu vel fonte quodam rotundo aquis semper redundante, qui *Phiala* ex figura appellatur: quantumque aquæ ex eius radice manat, tantum per subterraneos ingreditur in Dan & Ior, fontes non procul à se dissitos, prope Cæsaream Philippi ad radices montis Libani: qui in vnum confluentes, ante portam Cæsareæ Philippi fluuium Iordanis incipiunt: & experimento fuit sub Philippo Trachonitidis regionis Tetrarcha comprobatum. *Iordanis fons*, inquit Iosephus lib. 3. de Bello cap. 18. *Panium esse videtur: sed reuerà huc terra conditus fertur ex ea quæ vocatur Phiala. Hæc autem est, qua in Trachonitidem ascenditur ad centesimum vigesimum stadium à Cæsarea, ad dexteram non longè à via. Et propriè quidem ex rotunditate Phiala dicitur: locus rotæ speciem præferens, semper autem inter eius labra cohibetur vnda, numquam deficiens vel exuberans. Cumq; diu ignoratum fuisset hoc esse Iordanis principium, à Tetrarcha quondam Trachonitidis Philippo deprehensum est. Is namq; missis in Phialam paleis, inuenit eas apud Panium redditas, vnde antea fluuius nasci credebatur.* Hucusque fuere Iosephi verba de Iordanis origine: & similia habet lib. 15. Antiquit. cap. 13. Idem Hegesippus lib. 3. de Excid. Ierosol. c. 26. & alij.

Iordanis ergo quomodo deprehensa.

Sed audiamus Adamnanum veterem Scriptorem ex oculato teste S. Arculpho sequentia referentem: *Arculphus noster & ad illum peruenit locum, in prouincia Phœnicis, vbi Iordanis ad Libani radices de duobus vicinis fontibus emergere videtur; quorum vnus nomine Ior & alter Dan vocitatur: qui simul mixti, compositum Iordanis accipiunt nomen. Sed notandum, non esse in * Panio exordium Iordanis, sed in Trachonitide terra, centum & viginti interiectis stadiis vsque ad Cæsaream Philippi, quæ nunc * Panias, à Panio monte tractum nomen accipiens, vocitatur. Est ergo illius fontis nomen, qui est in Trachonitide, Phiala plena aquarum semper, vnde Iordanis subterraneis meatibus deriuatur, & in Panio diuersis aquarum effusionibus ebullit; quæ, vt suprà dictum est, Ior & Dan nominari solent: inde quoque emergentes, & interiecto quodam interuallo, in vnum confluentes fluuium coëunt. Qui deinde suum dirigens cursum, centum & viginti stadia sine vlla interfusione vsque ad vrbem, cui nomen Iulias, progreditur; posteà lacum, qui Genesar dicitur, medio transit fluento. Quibus ex locis, plurima circumuagatus deserta, Asfaltio suscipitur lacu, atque in eum conditur. Itaque duos lacus victor egressus, in tertio hæret.*

D. Locis sanctis L. 1. cap. 16.

** Paneade*

** Paneas,*

Prima & secunda sententia conciliantur.

Possunt tamen vtriusque sententiæ sectatores facilè conciliari, dicendo, eos qui Iordanem ex *Ior* & *Dan* fontibus erumpere dixe-

dixerunt, locutos fuisse de illius immediatiori & notiori principio; alios verò qui ex Phiala oriri asseuerarunt, locutos fuisse de remotiori & primaria illius origine: sicque dicendo, nullum est inter eos dissidium.

Tertia sententia, à terrestri Paradiso Iordanis originem duci.

Tertia denique sententia non æquè ac præcedentes nota & communis est; primariam Iordanis originem esse ex terrestri Paradiso, Iordanemque esse illum fluuium, de quo Moyses Genes. 2, 10. dixit: *Et fluuius egrediebatur de loco voluptatis*. Ea mouentur coniectura, quòd Hebraice pro loco voluptatis est *Eden*, & Iordanis Hebraicè dicitur *Iarden*, quasi fluuius *Eden*; nam *Ieor* fluuius Hebr. est, ex quo quatuor præcipui orbis fluuij manant, *Phison* siue *Ganges*, *Geon* siue *Nilus*, *Tigris* & *Euphrates*, de quibus loco citato Genes. Iordani persimiles. Vt quemadmodum Iordanis in æstate tempore messis aluei sui ripas inundabat, Iosue 3, 16. ita fluuij illi in æstate redundant: & de Nilo nos vidimus magno cum gaudio Ægyptiorum; quoniam ex illius aquarum abundantia & redundantia fecunditas illius regionis prouenit. Et hoc est argumentum, huiusmodi fluuios ex Iordane oriri, cùm illius augmentum & defectum sequantur. Originem verò accipiunt sub terra per meatus huiusmodi Paradisi fluuij, vt etiam Pausan. in Corinthiac. asserit, non deesse qui dicant, Euphratem sub terra conditum erumpere, & Nilum efficere. Ita sentit Mariana in citatum caput Genesis.

Improbatur.

Illi, quibus hæc non probatur sententia, facilè rationi, cui innititur, respondere possent, dicendo: Quamuis eodem tempore augeantur dicti fluuij, non tamen ex eadem origine, à fluuio Eden, siue Iarden, & aquis Paradisi. Nam arbitrantur non sine ratione alij, Iordanem non augeri aquis per secretos terræ meatus ex Paradiso in ipsum ingredientibus, sed exteriùs confluentibus, non quidem è cælo, quia tempore messis, quando implentur ripæ Iordanis, non pluit in Palæstina; & miraculosè tunc temporis Samuel oratione sua obtinuit è cælo aquas in confirmationem illius quod dixit Iudæis, vt videre est 1. Reg. 12. sed ex liquefactis Libani niuibus. Quia licet in terra plana terræ Chanaan raro niues sint; in altissimis tamen montibus, ob frigoris magnitudinem, maxime qua parte ad Aquilonem vergunt, perpetuò ferè niues apparent: & Libanus ex his vnus est, & præcipuus. Vnde à *Lauan* voce Hebræa, quæ albedinem significat, Libano datum est nomen; & D. Hieronymus, *Libanus*, ait, *candidatio interpretatur*. Adeoque verum

Augetur Iordanis ex Libani liquefactis niuibus.

Libanus niuibus abundans.

est Libanum perpetuis vigescere niuibus, vt dixerit Ieremias: *Numquid deficiet de petra agri nix Libani?* quasi dicat, Numquam deficiet. Igitur illis æstiuo tempore resolutis in Iordanem confluentibus, & non ex subterraneis & terrestri Paradiso venientibus augetur, & crescit. *Iere. 12, 14.*

Messis tempore Iordanis exundat.

Id ita esse ex sacra Scriptura mihi confirmari posse videtur, quæ narrat semel in anno Iordanem ripas suas exundare, & hoc mense primo, siue Nisan, nostro Martio seu etiam Aprili respondente, vt sacri docent Doctores: qui & mensis nouarum frugum siue messis appellatur, quòd tunc granum meteretur, quando magni sunt calores. & messis non incipiebat apud Hebræos nisi post primi mensis medietatem, vt ex Scriptura tradit Abulensis in 1. Paral. cap. 12. quæst. 10. Isto inquam tempore alueum suum exire Iordanem constat tum alibi, tum citato loco Iosue, tum Eccli. 44, 36. vbi dicitur: *Qui multiplicat quasi Iordanis in tempore messis. Tunc enim*, inquit in hæc verba Lyranus, *ex resolutione niuium inundat super ripas aluei sui, vt habetur Iosu. 3.*

Arbitror tamen hodie non similiter crescere & inundare Iordanem mensibus Martij & Aprilis, quandoquidem ego cum alijs isto tempore, circa Pascha inquam Resurrectionis Domini, non semel inuisi Iordanem, ac prope ipsum ad ripam Missam celebraui: & tantum abest quòd illius aquæ exundarint, alueumque exierint, quòd nec ipsum impleuerint, quod ex varia temporum mutatione factum reor. Quare opinor (nam ego non vidi) quòd in præsentia augeatur quidem Iordanis tempore messis, quæ fit mense Iunij vel Iulij, & non Martij vel Aprilis: Et tunc liquescunt Libani niues.

An alij fluuij memorati similiter vel dissimiliter crescant, parum refert hic inuestigare; satis est vidisse, non augeri Iordanem aquis Paradisi.

De Euphrate tamen & Tigri quod obseruaui hic aperiam. Mensibus Iunij, Iulij & Augusti, me existente in Mesopotamia inter Euphratem & Tigrim sita, obseruaui hos fluuios eo tempore plus solito minores; nam, lato illorum alueo relicto, per angustum defluebant, & apud *Bire*, quæ est Turcarum ciuitas munitissima ad ripam Euphratis ædificata, quam transeunt ingredientes Mesopotamiam, propter aquarum paucitatem non nisi cum difficultate naues Euphratem transfretare poterant. Et apud Emidiæ ciuitatem iuxta Tigrim constructam, Tigris absque difficultate equis & asinis transuadabatur, & etiam supra

Em-

Emidam: quod aliàs, hiemali præsertim tempore, quando augentur, & suos operiunt alueos, non conceditur. Euidens argumentum, fluuios illos æstate & messis tempore, quale tunc erat, non redundare & crescere, sed magis decrescere solitos, ac consequenter aliud iudicium faciendum esse de horum fluminum augmento & origine, & Iordanis. Et dicendum de primo proposito cum prima & secunda sententia, vt explicatum fuit.

Dicitur fluuius Paradisi, quia Terræ promissionis; & quia à Libano, vbi est locus Eden, originem ducit.

Et quòd Iordanis dicatur fluuius Eden, id est voluptatis, potest esse duplici alia ratione à memorata: vel quia est fluuius Terræ promissionis, quæ erat velut Paradisus Domini, & denominatio fiat à communi nomine; vel quia originem habet à monte Libano, vbi locus est fecundus & deliciosus, Archiepiscopali etiam Sede illustratus, vsque in præsentem diem *Eden* appellatus. Et quemadmodum Terra promissionis dicitur velut Paradisus Domini, & fluere lac & mel, ex aliqua eius nobili & fecunda parte, licet alias montosa & petrosa sit; ita Iordanis appellatur Iarden, id est fluuius Eden, id est Libani, vbi est amœnissimus locus Eden. Quare absque scrupulo vtraque prior communiorque sententia de Iordanis origine teneri potest, ipsum primò & occulte à Phiala, secundò & manifestè à Dan & Ior fontibus manare.

Iordanis nominis ratio.

Et hinc ad secundum. Vnde hic fluuius nomen sibi comparauit? Talmudici vocabulum Iordanis ita exponunt, quasi dicas, Descensus ex Dan. Nam oppidum Dan, quod antiquitus Lais & Lesem dicebatur, apud Panium extabat, hoc est præcipuum Iordanis fontem; à quo, secundum priorem opinionem, originem trahit.

Clariùs, ex duobus nominibus duorum fontium Ior & Dan, immediatius principium & notius, Iordanem dici, omnes ferè qui de illius origine loquuntur, affirmant. Sed vnicum audiamus Hieronymum, qui in Matth. 16. sic dicit: *Iordanis oritur à radice Libani, & habet duos fontes, vnum nomine Ior, alterum Dan; qui simul mixti Iordanis nomen efficiunt.* In libro verò de Locis Hebraicis, *Iordanis*, inquit, *à loco Dan sortitus est nomen: Ior quippe fluuium siue riuum Hebræi vocant.* Hoc loco putat Iordanem dici fluuium Dan, id est, vrbis Dan: Cæsarea enim, iuxta quam oritur, appellatur Dan. Qua ratione & nos supra diximus dici Iarden ab *Eden*, loco delicioso montis vnde oritur.

Dubij solutio.

Sed quæres, Quare à Phiala non denominatur, cum suam primam originem ab ea trahat? Respondetur, hoc ideò fieri, vel quia multo tempore incognitum fuit, ipsum à Phiala originem trahere; quoniam id dumtaxat fuit deprehensum sub Philippo Trachonitidis regionis Tetrarcha, vt dictum est: vel quia non ita manifestum est ex Phiala erumpere, sed manifestissimum semper fuit ex Ior & Dan oriri. Et nomina non semper à primaria origine, sed à proximiori vel notiori accipi consueuerunt.

Denominatio fit a notiori.

Omnes homines à communi parente Adam primo trahunt originem; & tamen non Adamitæ ab eo, sed aliis nominibus, ab immediatioribus & magis cognitis genitoribus petitis, appellantur. Omnes Iudæi & Israëlitæ descenderunt primò tamquam à communi patre ab Abraham, & ideò de hoc gloriabantur, dicentes, *Patrem habemus Abraham.* (Ioan. 8, 39.) & tamen non ab eo, sed ab eius nepote, vel pronepote Israël & Iuda, Israëlitæ & Iudæi appellati sunt. Ita in proposito, etsi Iordanis primò à Phiala, & posteà à Ior & Dan trahat originem; ab his tamen, tamquam à magis proximis notisque principiis, sumit appellationem.

Iordanis nominis significatio.

Quantum autem ad nominis significationem, secundum eumdem Hieronymum in Ezech. cap. 47. Iordanis idem significat quod Latine riuus iudicij, vel, iuxta Syriacam & Hebræam linguam, labes iudicij siue descensio.

Iordanis in maiorem & minorem diuiditur.

Iordanis hic fluuius, vt ad tertium de eo propositum propiùs accedamus, diuiditur in maiorem & minorem. Pro cuius partitionis intelligentia, & vt aliquid de eius progressu & terminatione dicamus, notandum est, Iordanem fluuium à loco, à quo erumpit prope Cæsaream Philippi, Terræ promissionis termino Aquilonari, per multas præterlabi regiones & prouincias vsque ad Mare mortuum Australis eiusdem Terræ promissionis terminum. *Manifestum*, inquit Iosephus loco citato de Bello Iudaico, *flumen Iordanis ex illo antro incipiens, Samechonitis quidem lacus paludes secat cænosas: centum autem & viginti aliis præteritis stadiis, post oppidum Iuliada, Genesar lacum medium transmensus, deinde multam per solitudinem in Asphaltitem lacum exit.* Hæc ille. Ex quibus Iosephi verbis liquet, Iordanem alluere tres Terræ sanctæ prouincias, Galilæam, Iudæam, & mediam inter has Samariam; quoniam à termino eius Aquilonari incipiens desinit in Australem.

Alluit Galilæam, Iudæam, & Samariam.

Hic verò Iordanis fluens à Phiala, vel Ior & Dan fontibus vsque ad Mare Galilææ, appellatur Iordanis minor: at idem ab isto mari fluxum continuans ad aliud mare, auctus aquis torrentis Cison ab Occidentali plaga, & ab Orientali aquis Iaboc vberrimis, Iordanis maior deinceps appellatur.

Quis vterque.

Longitudo. Iordanis vniuersa longitudo, qua sub monte Libano vsque ad desertum Pharan, vel Mare mortuum se extendit, centum circiter milliaria conficit, vt docet Abulensis in cap. 13. Genes. quæst. 69. & Adrichomius in tribu Nephtalim num. 59. qui toto hoc decursu ex vtraque sui parte, latis, amœnis, argillosis & vberrimis campis cingitur, & vtrimque multis & altissimis montibus sibi inuicem succedentibus & cohærentibus circumdatur. Non vbique eodem impetu fluit, neque vbique eiusdem est latitudinis. Etenim, quod obseruaui, versus Iericho, & ex ea parte, qua in Mare mortuum influit, vbi a peregrinis visitatur, vbi creditur maiora operata fuisse mirabilia, quiete & cum silentio fluit: fundum cœnosum habet, & commodæ & angustæ est latitudinis, sed maioris est in Galilæa; maiorique impetu præterlabitur per saxa & rupes ex ea parte, qua in mare Genesareth intrat.

Latitudo.

De Iordanis terminatione tres sententiæ. De terminatione Iordanis non idem sentiunt Auctores. Quidam dixerunt, Iordanem laudatissimas suas aquas cum fœtidissimis aquis lacus Asphaltitis nequaquam commiscere, sed ante sub terram se condere, quasi tam diram coniunctionem confusionemque auersatum.

Prima, sub terra se recludere.

Reiicitur. Ceterum isti nedum insipientes, sed audaces & temerarij nimis talia dicentes se prodiderunt; cum omnes Historici, Iudæi, Christiani, Ethnici, quotquot scripserunt de Iordane & Asphaltite lacu, illis vnanimi consensu aduersentur, asserentes Iordanem intrare Asphaltitem, ibique suauitatem aquarum suarum, & cursum & nomen amittere. Sed & experientia, factumque & scriptura eos falsitatis redarguit. Omnibus enim cernentibus intrat Iordanis in Mare mortuum, & illius pestilentibus aquis se commiscet. Scriptura sacra Ios. 3, 15. narrans quemadmodum Iordanem, aquis eius vtrimque diuisis, Hebræi siccis vestigiis transierint, ait, superiores Iordanis aquas intumescentes instar montis stetisse, inferiores verò defluxisse in Mare mortuum (quò nempe anteà naturali cursu ferebantur) donec omnino deficerent. *Ingressisq; eis* (Sacerdotibus) *Iordanem*, inquit sacer Textus, *& pedibus eorum in parte aquæ tinctis (Iordanis autem ripas aluei sui tempore messis impleuerat) steterunt aquæ descendentes in loco imo, & ad instar montis intumescentes apparebant procul, ab vrbe quæ vocatur Adom vsque ad locum Sarthan: quæ autem inferiores erant, in Mare solitudinis (quod nunc vocatur mortuum) descenderunt, vsquequò omnino deficerent.*

Alij ista Iosue auctoritate, & experientia moti, dixerunt, Iordanem ad Mare mortuum terminari. Ita Iosephus lib. 5. de Bell. Iud. Eusebius, sanctus Hieronymus, Brocardus, Solinus: & Plinius lib. 5. Nat. Hist. cap. 15. inquit, Iordanem velut inuitum, Asphaltitem lacum dirum natura petere; à quo postremò ipse ebibitur, aquasque laudatas perdit pestilentibus mixtas. Idem alij affirmant, maxime qui diligenter obseruarunt, ipsum ripis suis omni ex parte vallatum, & nulla in parte ex ipsis fluere.

Secunda, in Mari mortuo terminari.

Alij denique, quibus libenter assentimur, affirmant, Iordanis aquas, an potius Maris mortui, per subterraneum hiatum ingredi Mare rubrum, vel Mediterraneum, vel aperto cursu fluere per torrentem ad mare. Cùm enim non redundet augeaturque Mare mortuum ex affluentibus aquis Iordanis, affirmandum est, quantum ex Iordane accipit, tantumdem dimittere in mare. vera est enim illa Ecclesiastæ sententia: *Omnia flumina intrant in mare, & mare non redundat: ad locum, vnde exeunt flumina, reuertuntur, vt iterùm fluant.* Quare sicut ante subuersionem Sodomæ & Gomorrhæ, quo tempore nullus illic laci locus erat, sed vallis amœnissima, quam Iordanis irrigabat, vt docet Moyses Gen. 13. v. 10. qui deinde vel aperto tendebat super terram cursu, vel in terram abditus, occulto meatu in mare deferebatur: ita postquam planities illa, vbi erat Pentapolis, conuersa est in Mare mortuum, cùm Iordanis in illud influat, simili modo in aliud mare vel apertè vel clandestinè fluere debet.

Tertia, in Mare rubrum vel Mediterraneum.

Eccle. 1, 7.

Nec præcedentis sententiæ Auctores ab ista dissentire credendum est. Dum enim asserunt Iordanis aquas terminari in Mari mortuo, in ipso desinere, & vlteriùs non fluere; hoc ideò dixerunt, quia naturam aquarum Iordanis amittunt, & vt tales vlteriùs non fluunt: at non negant deinde, aquas Maris mortui non fluere in mare, nec illud Scriptura Iosue adducta negat.

Dubium. Sed an Maris mortui aquæ admixtæ aliis Iordanis fluant in Mare rubrum, vel Mediterraneum, vel in vtrumque, omnino non constat. Quidam dicunt, manifesto cursu non pertendere in Mare rubrum: quoniam Hebræi cùm ex Cades versus torrentem Zared contenderent, & inter Elaniticum sinum & Asphaltitem iter facerent, nusquam transiuisse memorantur huiuscemodi aquas Iordanis vel Maris mortui; at silentio non pertransisset Scriptura, quæ alia minoris ponderis, quæ euenerunt filiis Israël, cùm proficiscebantur per desertum ad Terram promissionis, explicuit.

Responsio.

Verùm

Confutatio.

Verùm obiectio ista non multùm officere videtur; tum quia locus ab auctoritate negatiuè non tenet. Et admisso, quòd sacra Scriptura aliqua occasione alia retulerit minoris ponderis, non exinde licet inferre necessariò, & alia maioris debuisse enarrare. Tum quia Zared torrentis meminit qui è Mari mortuo egreditur, & Rubrum ingreditur, vt testatur Adrichomius, dum in Ruben num. 70. de Zared loquens, sic dicit: *Zared, siue Zareth, torrens & vallis, quem siccis vestigiis transierunt Israëlitæ. Numeror. 21. Deut. 2. Hieron. in Locis Hebr.* & clarè in illius Geographica delineatione describit.

Zared torrens & vallis.

Nec officit, Scripturam mentionem non facere aquarum Iordanis, vel Maris mortui, dum loquitur de transitu filiorum Israël per ipsas; nam ex nouo situ nomen nouum sibi compararunt. Quemadmodum, vt alia exempla prætercam, ex aquis Iordanis conficitur mare Galilææ; & tamen hoc non Iordanis, sed mare Galilææ, Tiberiadis, Genesareth, ex diuerso situ, per quem transit, appellatur: ita Iordanis vel Maris mortui aquæ inde egressæ, & vallem vel torrentem Zared ingressæ, priori nomine deperdito, ex nouo quem pertranseunt situ, Zared appellatæ sunt. Atque ex his habemus, quodammodò Scripturam sacram mentionem facere de transitu filiorum Israël in deserto per Iordanis vel Maris mortui aquas: & Mare mortuum non ita septum esse ripis, quin ex eo pariter non fluant aquæ super terram in torrentem Zared, & ex isto in Mare rubrum. Adhuc torrens Arnon, cuius mentio fit Num. 21, 13. influit in idem mare: & vtrumque torrentem transierunt filij Israël in solitudine, quando veniebant ad Terram promissionis, vt nunc citato loco Numerorum dicitur.

Iordanis ex diuerso situ diuersum nomen habere potuit.

Et in isto transitu magnum miraculum contigisse legimus. Cùm enim transitus torrentis Arnon admodum difficilis esset tanto populo, propter multas rupes & scopulos, qui viam arctabant, ac varios in calles, eosdemque tortuosos & asperos, diuidebant; quæ fuit in causa, vt populus timeret plurimùm: quem, vt à tanto timore liberaret Moyses, inter loquendum hac de re cum Principibus populi, reuocauit illis in memoriam quemdam Propheticum sermonem, qui repériebatur in quodam libro, cuius erat titulus, *Liber bellorum Domini.* in quo, inter cetera, hæc scripta habebatur sententia: *Sicut fecit* (Dominus) *in Mari rubro, sic faciet in torrentibus Arnon. Scopuli torrentium inclinati sunt, vt requiescerent in Ar, & recumberent in finibus Moabitarum.* Quam Prophetiam & miraculum quidam ita interpretantur & explicant: Quemadmodum fecerat Deus Hebræos mirandum in modum, omni difficultate sublata, transire Mare rubrum; ita facturus erat in transitu torrentis Arnon, cuncta mirabiliter obstacula impedimentaque remouendo, & aspera in vias planas faciendo.

Miraculũ in Iudaeorum gratiam factũ in transitu torrentis Arnon in deserto.

Num. 21, 14.

Miraculum verò, quod tunc contigisse creditur in fauorem Israëlitarum in transitu illius torrentis, fuit; vel quòd illæ rupes subito terræmotu ceciderunt, viamque satis planam latamque reddiderunt: vel etiam, quod eædem rupes Amorrhæos in insidiis ibidem latitantes oppresserunt, & cadauera ipsorum à fluuij aquis, sicut olim Ægyptiorum inter vndas Maris rubri, deferri visa fuerunt. vel quid aliud simile euenit: non enim aliquid certi, in re præsertim in sacro Eloquio prætcrita, affirmare possumus.

Adrich. in Ruben nu. 16. & in Gad n. 7.

Nec alienum erit ab instituto nostro in præsentia inquirere, cur, cum vnus sit torrens Arnon, numero multitudinis dicatur, *torrentibus Arnon?* an positus est numerus pluralis pro singulari; vt aliàs non semel, & è conuerso, fieri solet in sacris Litteris? an potiùs, quia torrens ille plures habebat alueos? an quia ab Arnon rupe prominenti in finibus Amorrhæi, termino Moab diuidente Moabitas & Amorrhæos, vt dicitur loco citato Numer. sumunt denominationem non longe distiti torrentes? ita vt à rupe Arnon, non tantùm torrens Arnon, sed & alius ipso inferior, id est Zared, nomine communi Arnon appelletur. Simili namque ratione frequenter rerum denominationes fieri in sacris Litteris, manifestum est; &, vt talior, alibi à me obseruatum.

Dubij solutio.

Moueor verò ad id asseuerandum ex dictis superius de Zared ex Adrichomio, qui vult ex Scriptura & D. Hieronymo, ipsum miraculose, id est siccis pedibus, pertransitum fuisse ab Israëlitico populo. At in locis Scripturæ ab eo adductis, nec in aliis inuenimus Israël miraculose transisse Zared, si Zared in nomine Arnon non comprehenditur; sed concedetur miraculum, si nomine torrentium Arnon, torrentem Arnon & Zared intelligantur, quos pertransierunt filij Israël. Igitur, vt ad id, vnde parum digressi sumus, reuertamur, dicere possumus, Iordanis siue potiùs Maris mortui aquas, Iordanis aquis admixtas apertò fluere in torrentem Zared, & ex isto in Mare rubrum. Sicque apparet, secundùm hanc sententiam, quinam sit vltimus terminus Iordanis.

Quomodo Iordanis aquæ, admixta aquis Maris mortui, Mare rubrum ingrediantur.

Vel etiam dicatur, si id non placet, Iordanis

danis

vel in Mare mediterraneum. danis aquas in quadam voragine & hiatu absorberi, & occulte fluere in Mare rubrum, siue in Mediterraneum: & hoc verissimum esset, si verum est quod hic ex relatione fide dignorum, imò communi, subnicio. Contigit aliquando, Terræ sanctæ peregrinum profectum fuisse ad Iordanem; cumq; inibi esset, ex eius manibus decidisse, quem secum detulerat, cyathum ligneũ artificiosè elaboratum, in quo nonnullos nummos aureos secretò absconderat. Is rediens in Italiam maritimo itinere venit in ciuitatem Messanam, vbi casu vidit cyathum suum anteà in Iordane deperditum; quem alium ex Farro fluuio, qui ex Mari mediterraneo fluit, accepisse intellexit: illum emit; &, secreto non reserato, nummos suos inuenit; & factum prodidit. Quod si verum est, dicendum erit aquas Iordanis fluere in Mare mortuum, & ex isto in Mediterraneum descendere; & si non totas, dicas partem illarum, & alteram in Mare rubrum fluere.

Casus quo deprehensum est, Iordanem in mediterraneum Mare fluere.

Alius similis euentus. Simile memorato euentui scribit Seneca libro de Quæstionibus naturalibus de Alpheo fluuio Siciliæ; qui non in Græcia, vbi primò nasci videtur, sed in Sicilia originem habet: quod tali deprehenditur experimento; quia si paleæ vel virgæ supernatantes in Sicilia iaciuntur in Alpheum, in Græcia (per subterraneos meatus, quibus absorptus ille creditur) vbi oriri videtur, inueniuntur. Et hæc satis de ortu & terminatione Iordanis.

Iordanis præcellentia. Ad quartum initio Capitis propositum, in quo excellentia & dignitas Iordanis aperienda est; Dico, hunc fluuium non modò Palæstinæ, sed cunctorum etiam terræ fluminum præstantissimum esse, ac ideò non solùm in sacris, sed etiam in profanis litteris celebratum.

Et multùm quidem celebraretur, si vera esset tertia illa quam adduximus sententia de eius origine, quæ eam ponit in terrestri Paradiso; & quia ex ipso fluunt præcipui quatuor Paradisi fluuij: sed etsi non illa probetur, non ideò minùs commendabilis: commendatissimum enim dicemus propter egregia in eo operata, quæ tam in veteri quàm in nouo Testamento commemorantur; quorum quædam hic perstringemus, & ab illis quæ in veteri exordiemur.

Operata in Iordane tempore Legis. Iordanis aquæ mirabiliter diuisæ fuerunt, easque siccis pedibus cum Arca Domini transierunt Israëlitæ, quando ex deserto venerunt in terram illorum patribus repromissam, vt habetur Iosue 3. & 4. Similiter per Iordanem transierunt Elias & Eliseus, 4. Reg. 2. Ad Iordanem prope torrentem Carith Elias carnibus pastus fuit à coruo, 3. Reg. 17. & ex eodem igneo curru in cælum translatus fuit, 4. Reg. 2. Et hæc in maiori Iordane operata creduntur. In Iordane eodem Naaman Syrus vir potens, sed leprosus, lauit se septies iussu Elisei Prophetæ; & mundatus est à lepra, & restituta est caro eius sicut caro pueri paruuli, 4. Reg. 5. Luc. 7.

Tempore Euangelij. At multò digniora in eodem operata fuere tempore Legis gratiæ, prout huius Scriptores scriptis prodiderunt. In Iordane Baptismus pœnitentiæ, qui ad alterum Christi disponebat, incepit. Ioannes enim Baptista confluentes ad se Iudæos, suaque peccata confitentes, Baptismo pœnitentiæ, in fide eius qui venturus erat, baptizauit, vt dicitur Matth. 3, 5. Marc. 1, 4. Luc. 3, 3. Et, quod potissimum est, in Iordane à Ioanne Christus baptizari voluit, aquasque eius tactu suæ mundissimæ carnis sanctificauit, omnibus aquis vim regenerandi hominem spiritualiter per Baptismum impertiuit, & super ipsum Spiritus sanctus visus est, & paterna vox audita est: ***Hic est Filius meus dilectus, in quo mihi complacui***, vt dicitur citatis locis, & Ioan. 1, 26. Quo tempore fuit Christus baptizatus, mirabile ingensque prodigium visum est, à Iordanis inquam aquis flammarum incendia consurgere, vt scribit Iustinus Martyr. Ex Iordane ductus fuit Iesus in desertum à Spiritu, Matthæi 4, 1. *Iust. Mar. in Dial. cont. Tryphonem.*

In hoc eodem fluuio (quamuis non sit vsquequaque exploratum) Christus ipse baptizauit; & multò plures baptizauerunt Discipuli eius. Ac ideò in eo duo Sacramenta, quæ mortuorum dicuntur, præfigurata fuerunt, Baptismus & Pœnitentia: quibus peccatorum sordes abluuntur, vt fideles corde mundati, cum Christo Iesu in Iosue præfigurato, vt veri Israëlitæ ad Terram sanctam, ad Terram viuentium, & Dei visionem admittantur. *Baptismi & Pœnitentiæ Sacramenta in Iordane præfigurata.*

Et Deus optimus maximus harum aquarum beneficio nedum spiritualis animæ sordes lauat, sed & corporis infirmitates sanat, dum pia fide illis vtuntur fideles, quemadmodum eam consecutus fuit Naaman Syrus. Et ideò se illis abluunt in eius visitatione fideles. Et sanè cùm in præsenti non sit abbreuiata manus Domini, sed adhuc ad benefaciendum extenta; credendum est, quòd quemadmodum aliàs Deus piè se aquis Iordanis lauantibus gratias plures impertiebatur, similes etiam in præsentia impertiturum illis, qui eisdem simili pietate & fide se abluunt. *Etiam corporales infirmitates in eo sanantur.*

Antiquæ & fructuosa consuetudo se lauandi in Iordane. Laudabilis, fructuosæ antiquæque huius se lauandi consuetudinis meminit Iacobus Vitria-

Vitriacus in Historia Ierosolymitana lib. 1. cap. 54. dicens: *Peregrini, & etiam indigenæ, corpora sua & vestimenta in aquis Iordanis cum magna deuotione soliti sunt abluere; eò quòd Redemptor noster à B. Ioanne in flumine illo baptizatus contactu mundissimæ carnis sanctificauit, vim regeneratiuam conferens vniuersis aquis.* Et ante Vitriacum Gregorius Turonens. de Gloria Martyrum cap. 17. sequentia scribit: *In Iordane habetur locus in quo Dominus baptizatus est. In vno etenim reflexu aqua ipsa reuoluitur, in qua nunc leprosi mundantur: cùm enim aduenerint, sæpiùs lauantur in flumine, donec ab infirmitate purgentur. De publico tamen, cùm ibi commorati fuerint, victum accipiunt; sanati autem ad propria discedunt. Ipse quoque Iordanis ab eo loco, in quinto milliario mari commixtus Mortuo, nomen amittit.* Hæc ibi Gregorius.

Aqua Leuidæ salutares. Et cap. 18. simile scribit de aquis Leuidæ dicens: *Sunt autem & ad Leuidam ciuitatem aquæ calidæ, in quibus Iesus Naue lauare solitus erat: vbi similiter leprosi mundantur. est autem ab Iericho duodecim milliaribus.*

Exemplum. Et idem Sanctus cap. 19. in dictorum confirmationem inquit: *Vidi ante hoc tempus hominem Ioannem nomine, qui à Galliis leprosus abierat, & in ipso loco quo diximus baptizatum, aiebat se per annum integrum commoratum fuisse. Qui assiduè abluebatur in amne; sed redditus pristinæ incolumitati, reformata in melius cute, sanatus est.* & post aliud recensitum miraculum, subiungit: *Multos enim vidimus, qui vel in Iordane, vel in aquis Leuidæ vrbis tincti, ab hoc fuerant morbo mundati.* Hactenus ex S. Gregorio Turonensi.

Aqua ac luto Iordanis pius vsus. Ex luto Iordanis coronæ & Agnus Dei conficiuntur: eius aqua hauritur; quæ etsi turbida, aëri exposita, perlucida & clarissima fit; & diu in vasis inclusa, non putrescit, sed longissimo tempore conseruatur. Hanc peregrini in vasculis reponunt, & tamquam pretiosas reliquias ad propria deferunt. *Albidum in superficie, quasi lac Iordanem videri*, dixit Adamnanus ex S. Arculpho. Sed (*De Locis sanctis l. 2. cap. 14.*) cùm turbidum conspexerimus, credimus albidum appellasse, & quasi lac, Maris mortui comparatione; nam subdit: *Cuius talis color mare Salinorum intrans longo tramite à colore Maris mortui per alueum eius facilè discerni potest.* (*Iordanis color.*)

Hinc Regius Psaltes, huius fluminis dignitatem & excellentiam contemplatus, (*Dei flumen.*) ipsum flumen Dei appellauit Ps. 64, 10. *Flumen Dei repletum est aquis*, id est, Iordanis fluuius, vt ibi interpretatur Lyranus, & alij. Est autem frequens Scripturæ consuetudo, vt quæ illustria excellentiaque sunt, ea Dei esse dicat, vt Libro iv. de Monte Sion agentes aduertimus. Igitur cùm Iordanem flumen Dei appellauerit Dauid, satis superque eius dignitatem & excellentiam indicauit. Alia ad Iordanem pertinentia dicemus duobus proximè sequentibus Capitibus. Lege Adrichomium in Nephthalim num. 59. de Iordane, & de Phiala, vnde originem trahit, in Manasse numero 76.

CAPVT V.

De Cæsarea Philippi, & aliquibus quæ in ea acciderunt memorabilibus.

EX quo mentionem fecimus Paneadis, idest Cæsareæ Philippi, ex cuius proximo fonte Dan Iordanis erumpit; vt proxima argumento nostro, memorabilia quædam, quæ in ea contigerunt, hic recensere placuit. Et, hic omisso, quod apud diuum Matthæum legimus, tamquam omnibus conspicuo, Paneadem esse illam Cæsaream Philippi, Petri Apostolorum Principis confessione & Domini præconio clarissimam redditam, de qua D. Hieronymus Matth. 16. hic alia minùs nota ex probatis Scriptoribus subijcio.

Eusebius Cæsariensis, dum res præclarè gestas S. Asterij Romani Senatoris, qui temporibus Valeriani & Gallieni Impp. claruit, describit, hæc inter alia narrat lib. 7. Hist. cap. 14. *Huius viri familiares, qui hucusque vitam produxerunt, cùm alia infinita præclara eius facta memorant, tamen istud in primis quod sequitur, quodq; plenum est admirationis: Cæsareæ Philippi, quam Phœnices Paneada vocant, fertur victimam quamdam in fontes, qui illic ex radicibus montis Panei prorumpunt (ex quibus Iordanem profluere dicitur) in quadam die festi Gentilium celebritate mactatam conijci, atque eam dæmonis vi ac potestate mirandum in modum ab eorum aspectu euanescere, miraculumq; videri præsentibus valdè memorabile: quibus, dum gerebantur, Asterium quodam tempore fortè interfuisse; ac cùm videret tam multos illius rei admiratione obstupefactos, eorum erroris admodum misertum esse: deinde, sublatis in cælum oculis, Deum omnium rerum Moderatorem per Christum supplicem precatum, vt dæmonium illud, quod populum tanto errore cæcauisset, comprimeret; ipsum à fraude & fallaciis, quas hominibus solet intendere, coërceret: hoc modo cùm Deum orauisset, repentinò victimam fontibus supernatasse; atque ita rem illam, quam tantoperè mirari consueuerant, in nihilum interysse, vsque adeò, vt nullum in posterum in eo loco ex ea omnino ederetur miraculum.* (*Oratione dæmon comprimitur, & populus ab errore liberatur.*)

Sed

Sed quoniam in huius ciuitatis mentionem incidi, operaepretium arbitror, historiam hoc loco recitare, quæ digna planè videtur, quam memoriæ ad posteritatem commendemus: Mulierem illam sanguinis profluuio afflictatam, quam sanctorum Euangeliorum testimonio à Seruatore nostro morbi remedium inuenisse cognouimus, ex ea ciuitate oriundam, illiusq; domum ibi ostendi, & admirabilia quadam Seruatoris in eam beneficij monimenta, & quasi trophæa ad hoc tempus durare memorant: pro foribus enim domus illius æneam mulieris effigiem genibus flexis, & manibus instar supplicantis in anteriorem partem extensis, super editum lapidem collocatam. Huic è regione, viri erectam imaginem ex eadem materia conflatam vestitu ad talos demisso, decenter ornatam, & manum mulieri porrigentem: ad cuius pedes, in ipsa basi peregrinam quamdam & inusitatam herbæ speciem enasci; quam quidem, vbi ad ænei vestitus fimbriam excreuerit, morbi cuiusque generis medicandi vim & facultatem habere. Hanc statuam effigiem Iesu exprimere dicunt: quam ad nostram vsque ætatem manentem, ipsi ad eam ciuitatem profecti oculis cernebamus. Nec planè mirum, eos, qui ex Gentilibus prognati, à Saluatore, dum inter homines viuebant, beneficiis affecti fuissent, ita fecisse; cùm & nos Petri & Pauli Apostolorum, & Christi etiam ipsius imagines in picturis colorum varietate expressas conseruatasq; aspexerimus; idq; propterea, sicut verisimile est, quòd maiores nostri ad Gentilis consuetudinis similitudinem quàm proximè accedentes, eos qui tamquam saluatores illis fuissent, id est, qui illis aliquid salutis & subsidij attulissent, apud se honore ad hunc modum afficere consueuerant. Hactenus fuere Eusebij verba.

Matth. 9. Marc. 5. Luc. 8.

Mulier à fluxu sanguinis à Christo liberata à Cæsarea Philippi oriunda.

Accepti beneficij memor & grata erectione statuæ Saluatoris.

Gratias pro gratia dat Christus.

Hanc historiam, præter alios, adducit Gregorius Turonensis lib. 1. Mirac. cap. 21. Baronius Tom. 1. sub anno Christi 31. Adrichomius in Nephthalim num. 37. cui addit ex Sozomeno & Nicephoro, statuas illas durasse vsque ad tempora impijssimi Iuliani. Qui, inquit, anno à Virginis partu trecentesimo sexagesimo tertio, deserta Christianorum religione, Gentilium errorem amplexus, hanc Saluatoris nostri statuam deiecit, suamque in eius locum constituit: in quam mox ignis è cælo summa vi delapsus, caput vnà cum collo à pectore auulsum in terram prostrauit, &c.

Nicephor. l. 10. c. 30.

Memoriam Christi deijcit Iulianus Apostata.

CAPVT VI.

De Ecclesia sancti Ioannis Baptistæ, quinto loco sextæ Peregrinationis.

Postquam pij fideles Iordanem visitarunt, illius se aquis abluerunt, in eoq; loco, vel circa, vbi creditur Christum fuisse à Ioanne baptizatum, & alia mirabilia operata, se in oratione & etiam sacrificiis, secundùm temporis opportunitatem, Domino commendarunt, vt suâ misericordiâ aquis gratiæ suæ maculas criminum eorum abluat, animas super niuem dealbet, sitimque ipsorum extinguat, vt in æternum non sitiant: inde parum reuertentibus, ductis à Spiritu sancto, vt cum Iesu ad eius desertum proficiscantur, peracto itinere quartæ partis milliarij circiter, occurrit Ecclesia, quæ S. Ioannis Baptistæ nuncupatur; cui Monachorum monasterium annexum erat, in præsentia tantùm illius ingentes ruinæ cernuntur.

S. Ioannis Ecclesia, quarta parte milliaris à Iordane distans, diruta est.

Sed in cuius mysterij memoriam fuit hæc Ecclesia ædificata? Bonifacius lib. 2. de Perenni cultu Terræ sanctæ, loquens de peregrinatione ex Ierusalem ad Iordanem, Iericho & Quarantanam Domini, dicit, in memoriam baptismi Christi Domini, quem eo loco suscepisse arbitratur. Et quamuis modò aquæ Iordanis non eo vsque fluant; fortè tunc temporis vsque ad eum locum pertingebant: etenim flumina non semper in eodem sinu manere, sed extra dilabi, non semel experientia edocemur. sic autem ille scribit: *Inde surgentes*, id est ex Iordane, *pergimus ad Occidentem: ad Meridiem aliquantulùm declinando ad duo milliaria, occurrit nobis Ecclesia ab Helena matre fabricata super ripam Iordanis, super quam Ioannes stabat, quando Christum baptizauit, & monasterium circa ipsam, in quo Zosimus Abbas fuit, sub titulo Saluatoris baptizati & Ioannis Baptistæ celebrata.* Hæc ille.

In memoriam baptismi Christi erecta, secundùm Bonifacium.

In cuius Auctoris verbis aduerte, dum dicit, Ecclesiam illam distare à Iordane ad duo milliaria, nolle dicere tantum ab illius ripa distare; quia, vt diximus, vix quartum milliaris ab ea separatur; sed à loco illo Iordanis, à quo ipse cum peregrinis discessit. Vel dicatur respexisse ad tempus quo fuit Christus baptizatus: tunc enim, vt idem dicit lib. 1. eiusdem Opusculi, vbi nunc est Ecclesia, fluebat Iordanis; quem locum posteà relinquens, deflexit longiùs ad Orientem. In monasterio etiam illo Zosimum habitasse, mihi valdè probabile videtur: nam in monasterio Palæstinæ circa & citra Iordanem habitauit; quemadmodum vltra in pœnitentia vixit pœnitens illa Ægyptiaca Maria, quæ aliquando hunc Abbatem allocuta est, vt patet ex his quæ Sophronius in eius Vita scribit, dum roganti Mariæ, quo in statu esset Dei Ecclesia, fugatâ discordiâ, pacem fuisse redditam affirmauit. Sed Nicephorum hæc clarè enarrantem

In Palæstinæ monasterio Zosimus Abbas habitauit, & probabile in isto S. Ioannis.

Sigib. de Script. Eccles. c. 69.

Niceph. lib. 17. c. 9.

tantem lib. 17. cap. 5. Eccleſ. hiſt. audiamus; ad intentum enim faciunt. Hic poſtquam alterius Zozimi Phœnicis meminit, huius hiſtoriam ſubiecit his verbis: *Alter quoque enituit Zozimus, non ille quidem ſolitariam degens vitam, ſed in quodam Palæſtinæ cœnobio inter Monachos commune certamen proſequens, Quem ſacerdotio fungentem rem diuinam arcanorum myſteriorum Aegyptiaca illi feciſſe aiunt; illi, inquam, Aegyptiacæ, quæ tantoperè primùm carnis voluptate defluxiſſe dicitur, vt nihil prorſus carnalis petulantiæ intentatum reliquerit; eoq; vitioſè libidinis peruenerit, vt eam eloqui verbis nemo poſſit: deinde ad ſummam virtutem ita euaſiſſe, vt altera ab altera illuſtraretur. Sed enim illa vt in Aegypto prognata, & quo vitæ genere vſa, multos libidinis magnitudine in poteſtatem ſuam cen mancipia redegerit; &, vt diuino nutu ad ſacroſanctum lignum Crucis venerandum excitata, in viam ſe dederit, & inde diuertens Iordanis quoque flumen tranſierit, & in interiorem ſolitudinem ſeſe abdiderit, neque cum quopiam homine, præterquam vno Zozimo, hæc verba contulerit, vitamq; hanc finierit, & in diuina communione participauerit, nec non vt illi leo ſepulchrum effoſſum foranerit, & vita ipſa exemplum pœnitentiam agere volentibus commodiſſimum reliquerit, Sophronio, qui olim Ieroſolymitanam ſedem Antiſtes exornauit, memorandum reliquimus: qui eleganter ſancta eius femina & Zozimi vitam deſcripſit.* Huculque fuere Nicephori verba: ex quibus probabiliter conijci poteſt, dictum Zozimum in eo monaſterio vitam duxiſſe, vt dixit Bonifacius.

Maria Ægyptiaca impuritas & pœnitentia.

Leo ſepulchrum fodit pro illius humando corpore.

Beda de Locis ſanctis lib. 2. cap. 13. non intuitu baptiſmi Chriſti arbitratur eam Eccleſiam conſtructam fuiſſe, vt diximus ex Bonifacio; quoniam trans Iordanem, hoc eſt, in eius vlteriori ripa, cenſet Chriſtum fuiſſe baptizatum: & quamuis illius mentionem faciat, tamen rationem myſterij, vel nomenclaturæ, non indicat. ſic verò ſcribit: *In loco, in quo Dominus baptizatus eſt, crux lignea ſtat vſque ad collum alta; quæ aliquoties aqua tranſſcendente abſconditur: à quo loco ripa vlterior, id eſt, Orientalis, in iactu funda eſt. Superior. verò ripa, in ſupercilio monticuli, grande monaſterium geſtat, B. Ioannis Baptiſtæ Eccleſiâ clarum: de quo per pontem arcubus ſuffultum ſolent adſcendere ad illam crucem, & orare. In extrema fluminis parte quadrata Eccleſia, quatuor lapideis cancris ſuperpoſita eſt, coctili creta deſuper tecta; vbi veſtimenta Domini, cùm baptizaretur, ſeruata eſſe dicuntur. Hanc non homines intrare, ſed vndique cingere ac penetrare ſolent.* Hucuſque Beda ex Adamnano & S. Arculpho.

De ſancto Epiſcopo VVillibaldo, qui nec vno ſæculo poſt S. Arculphum, Adamnanum & Bedam floruit, & viſitauit cum alijs loca ſancta, Auctor illius Hodœporici ſimilia dictis à Beda ſcribit: *Vnam noctem manebant*, inquit, *ad monaſterium ſancti Ioannis Baptiſtæ: & inde ibant ſuper vnum milliarium ad Iordanem, vbi Dominus fuit baptizatus; ibi nunc eſt Eccleſia in columnis lapideis ſurſum eleuata, & ſubtus Eccleſiam eſt nunc arida terra, vbi Dominus baptizatus fuit; in ipſo loco & ibi nunc baptizant. Ibi ſtat crux lignea in medio, & parua deriuatio aquæ ſtat illic. Et vnus funiculus extenſus ſuper Iordanem hinc & inde firmatur. Tunc in ſolemnitate Epiphaniæ infirmi & ægroti venientes habebant ſe cum funiculo, & ſic demerguntur in aquam. Sed & mulieres, quæ ſunt ſteriles, venientes ibi gratiam Domini merentur.* Hactenus ibi.

Venerabilis Bedæ ac VVillibaldi ſententia de loco baptiſmi Chriſti mihi admodum probatur; quoniam ex Euangelio firmitatem videtur accipere. Ioannes enim trans Iordanem baptizabat in *Bethania*, ſeu, vt alij legunt, *Bethabara*, in loco tamen conuenientes, trans Iordanem. *Hæc in Bethania facta ſunt trans Iordanem, vbi erat Ioannes baptizans*, dicitur Ioan. 1. & cap. 10. mentio fit eiuſdem loci. Addidit autem, *trans Iordanem*, ad diſtinguendam illam Bethaniam ab altera, quæ eſt citra Iordanem, prope Ieruſalem & caſtellum Marthæ & Mariæ ſororis eius. Et locus ille publicus erat, vbi erat Iordanis tranſitus. Bethania enim, ſecundùm nominis etymon, ſignificat locum vel domum tranſitus, ſiue, vt alij dicunt, & in idem recidit, locum nauis, id eſt, locus vbi nauis eſt quâ tranſitur fluuius. Modò ad Ioannem venit Chriſtus ex Galilæa vt baptizaretur, vt legitur Matth. 3.

Chriſtum in vlteriori Iordanis ripa baptizatum fuiſſe probatur.

Nominis Bethaniæ etymon.

Adſtipulatur huic ſententiæ Simon Caſſianus de Proceſſu præcurſoris lib. 2. dum expendens verba illa Ioan. 3. *Erat autem & Ioannes baptizans in Aennon iuxta Salim*, inquit: *Solertiùs etiam locum Euangeliſta diſſeruit, qui iuxta Salim erat oppidum, & trans Iordanem, vbi Melchiſedech Sacerdos Dei ſummi longè antè regnauerat; qui panem & vinum Abrahæ à cæde Regum reuertenti obtulit, & ab ipſo decimas oblatas accepit, vt ſacramenta in vnum conueniſſe credantur, & expedire omnia in ſalutem, & veteres figuræ, delectiq; veritates ad ſe inuicem verſa vice conuenirant.* Hæc ille.

Et Doctores aliqui opinantur, Hebræos ex Ægypto deſertoque venientes ad terram pro-

Vbi Israëlitæ siccis pedibus Iordanem transiuerunt.

Locus baptismi præfiguratus.

promissionis eo loco transisse Iordanem, quo Christus fuit baptizatus: volentes eo facto Spiritum sanctum indicasse, vt vbi noster baptismus Christi baptismate fuit consecratus, eumdem præfiguratum fuisse eodem loco, quo Iudæi siccis pedibus, aquis consistentibus, mirabiliter transierunt.

Quantum autem ad illud quod Beda dicit de illa cruce, & de ponte quo ad illam proficiscebatur, deque Ecclesia super cancros erecta, ad illorum mysteriorum memoriam conseruandam, nulla nunc, quòd sciam, ex visu & auditu, diligenti inquisitione facta, extat memoria: omnia forsasse antiquitate & aquis Iordanis demolita ac consumpta fuere. Solùm fundamenta & ruinæ Ecclesiæ & monasterij S. Ioannis remanserunt; quia distat à Iordane, in loco eminenti constructa; & quoniam maius & firmius ædificium fuit.

Alij ideò dicunt illam Ecclesiam dicatam fuisse D. Ioanni Baptistæ; quia in illis partibus prædicauit baptismum pœnitentiæ.

Ego in re dubia non asseuerando, sed opinando dicerem, hanc Ecclesiam dicatam fuisse D. Ioanni Baptistæ; quoniam è regione eius loci est, vbi in Iordane & prædicabat, & baptizabat: & quia in flumine commodè ædificari non potuit, prope ipsum ædificata fuit: & in eo potiùs, quàm in altero loco circa fluuium; quoniam ad hunc arbitror, Christum, post susceptum à Ioanne baptismum, egressum de aqua, eum locum ascendisse, ibique à Patre cælesti voce dilectum Filium suum declaratum fuisse, & Spiritum sanctum super eumdem apparuisse. Hoc videtur indicare diuus Matthæus cap. 3, 16. dum dicit: *Baptizatus autem Iesus, confestim ascendit de aqua. Et ecce aperti sunt ei cæli: & vidit* (Ioannes) *Spiritum Dei descendentem sicut columbam, & venientem super se. Et ecce vox de cælis dicens: Hic est Filius meus dilectus, in quo mihi complacui.* Pondera verba, *Ascendit de aqua*, quæ in humiliori loco erat, ad collem illum, vbi nunc est dicta Ecclesia; & quæ scripta sunt, contigerunt. Hæcque extra Iordanem accidisse manifestè indicant verba Euangelij. Et amplius; quia post illa *ductus fuit Iesus in desertum à Spiritu, vt tentaretur à diabolo*, vt inquiunt Euangelistæ: sed desertum pœnitentiæ Christi est citra Iordanem, & dicta Ecclesia est in via ad ipsum. Et ita sentit Abulensis in Matth. ad illa citata verba, *Et ecce aperti sunt ei cæli: Scilicet, priùs exiuit de aqua*, inquit, *quàm aperirentur cæli. Sic dicitur Marc. 1. scilicet, Et statim ascendens de aqua, vidit apertos cælos. Et sic descensio Spiritus sancti & vox non fuerunt, dum Christus baptizaretur, sed posteà; scilicet mox vt exiuit de aqua.* Et ante Abulensem Eusebius lib. 9. Demonst. Euangel. cap. 6. ad illa Isaiæ verba, *Videbit populus meus gloriam Domini*, idipsum confirmare videtur, dum ait: *Tunc visa est Saluatoris nostri gloria, quando baptizatus in Iordane, ascendit ex aqua, & aperti sunt cæli; & vidit chorus Apostolorum & discipulorum, & omnis multitudo, quæ ibi aderat, Spiritum Dei descendentem vt columbam, & manentem super eum, & quando vox audita est illa, Hic est Filius meus dilectus*, &c. Ecce quomodo prædicta accidisse memorat, postquam Christus baptizatus ascendit de aqua.

Vbi Spiritus sanctus in columbæ specie super Christum apparuit.

Non in Iordane, sed extra.

Matth. 4, 1. Marc. 1, 12. Luc. 4, 1.

Spiritus sanctus quare post baptismum super Christum apparuit.

Isaiæ 52. secundum Septuag.

Et optima quidem ratione, post baptismum & Christi exitum de aqua, aperti sunt cæli, & apparuit super ipsum Spiritus sanctus in columbæ specie, & paterna voce naturalis dilectusque Filius cælestis Patris declaratus fuit; vt daretur intelligi, cælestis gloriæ possessionem ac plenitudinem Spiritus sancti, naturalemque Patris filiationem non ei aduenisse ex Ioannis baptismo, sed illi fuisse connaturalem: ad hæc, Ioannis baptismum non deleuisse peccata, non contulisse gratiam & gloriam, sed hæc seruata esse Christo Domino, Dauide dicente: *Gratiam & gloriam dabit Dominus.* Et ipse præcursor Christi Ioannes dixit: *Et de plenitudine eius nos omnes accepimus, & gratiam pro gratia: quia lex per Moysen data est, gratia & veritas per Iesum Christum facta est. Deum nemo vidit vmquam: Vnigenitus Filius, qui est in sinu Patris, ipse enarrauit.*

Psal. 83, 12.

Ioan. 1, 16.

Nec ideò Ioannis baptisma malum & inutile, quia hæc non conferebat; sed bonum ac salutare, quoniam suscipientem ad omnia illa disponebat. Declarabatur insuper illa Spiritus sancti in specie columbæ apparitione, illum, supra quem facta fuit apparitio, duci à Spiritu sancto in desertum, & ad alia opera facienda, baptizaturumque in Spiritu sancto & igne, vt idem Ioannes prædixerat: & sic meliùs Christus à Ioanne distingui & cognosci potuit.

Baptisma Ioannis gratiam non conferebat, sed ad eam disponebat.

Et quando Doctores dicunt, & veteres & recentes picturæ indicant, in Iordane, quando Christus fuit baptizatus, memorata contigisse; ideò est, quia propè Iordanem, & statim ac fuit baptizatus, contigerunt: & propter horum mysteriorum locorumque propinquitatem moraliter dici potest, omnia simul & in eodem loco, id est, Iordane operata fuisse; & præsertim si secus locum, vbi nunc est Ecclesia, quando Christus fuit baptizatus, fluebat Iordanis, vt anteà ex Bonifacio diximus.

Obiectioni solutio.

Cùm

In illius memoriam Ecclesia dicata.

Cùm itaque extra Iordanem non demonstretur locus alius ab isto memorabilis, & monimento consecratus; hunc probabile est credere illum esse, qui præsentia Filij, manifestatione Spiritus sancti, & voce Patris fuit consecratus, & posteà nobilis Ecclesiæ erectione condecoratus, ac ideò omni veneratione dignissimus.

Meminit huius loci & ædificij Adrichomius in Beniamin num. 121. & designato loco proximo Iordani & Mari mortuo, ait: *Hic Christus à Ioanne baptizatus est: qui locus ruinoso ædificio nunc insignis est; atque ibidem peregrini, in memoriam baptismi Filij Dei, sese abluere solent, cum oratione ad Deum, vt pro sua ille misericordia & Christi meritis, peccatorum omnium sordes abstergat, & eluat. Atque hic posteà sacellum extructum est in honorem Ioannis Baptistæ. Alij contra Salim volunt baptizatum Dominum, quibus contradicit solemnitas Ecclesiæ.* Hæc ille: quem explica ex dictis. Locum baptismi Saluatoris diximus suprà Cap. IV. distare à Mari mortuo quinque milliarium itinere; & à Iericho duabus leucis, inquit Brocardus 1. Part. cap. 1. §. 30.

Cùm adhuc simus apud Iordanem, Christum & Baptistam considerantes, aliquid de vtroque adhuc hic placet subijcere, de quodam, inquam, loco extra Iordanem vtriusque memoria consecrato, qui post aliqua tempora fidelibus innotuit; de quo sequentia scribit Sophronius: Erat senex quidam habitans in monasterio Abbatis Eustorgij, Ioannes nomine, quem sanctus Elias Episcopus Ierosolymorum voluit ducem monasterij constituere; ille verò non acquiescebat, dicens: In montem Sina, orationis gratiâ, pergere volo. Archiepiscopus autem cogebat eum, vt priùs Abbas fieret, & posteà pergeret quò vellet. Cùm verò senex non acquiesceret, dimisit eum, spondentem se, postquam reuersus esset, suscepturum regiminis curam. Et ita, salutato Archiepiscopo, iter arripuit, vt ad Sina montem proficisceretur, assumpto secum & discipulo suo: transuadatoque Iordane fluuio, cùm vix vno lapide processisset, cœpit senior rigore detineri, ac post paululum inuasit eum febris. Cum verò in tantùm excresceret ardor febris, vt ambulare non posset, inuenerunt speluncam paruulam, in quam ingressi sunt, vt requiescerent. Cùm verò febris ita inualuisset, vt se vix mouere posset, in ipsa spelunca tres dies commorati sunt. Tunc senex in somnis aspexit quemdam adstantem sibi & dicentem: Dic senex, quò ire vis? Respondit: In montem Sina. Dicit ei: Ne, quæso, recedas hinc. Cùm verò seni id persuadere non posset, abscedit; febris verò seni acriùs infesta erat. Rursus nocte sequenti idem seni adstitit eodem habitu, & ait: Quid senior affligi vis? Audi me, & nusquam hinc proficiscaris. Ait illi senex: Tu quisnam es? Respondit is qui apparuerat: Ego sum Ioannes Baptista, & ideò tibi iubeo, vt nusquam recedas; nam spelunca ista breuis maior est monte Sina: quippe in hâc sæpiùs Dominus noster Iesus, cùm me visitaret, ingressus est. Pollicere mihi quòd hic habitabis; & ego mox tibi sanitatem restituo. Quod senex audiens, libenter respondit, se in eadem spelunca permansurum. & continuò sanus effectus, perseuerauit ibidem toto vitæ suæ tempore: speluncam verò illam fecit Ecclesiam, congregauitque Fratres. Appellatur locus ille Sapsas. Fuit in eodem loco Sapsas commorans in spelæo senex alius tantæ virtutis, vt leones secum in eadem spelunca susciperet, atque cibum in sinu suo ipsis præberet. Hactenus Sophronius.

Exemplum.

Infirmitate ac visione peregrinatio ad montem Sinai dissuadetur, propter mansionem in loco Christi præsentiâ decorato.

Spelunca Christi & Ioannis præsentiâ sanctificata, monte Sinai digni or.

Hanc speluncam illam esse arbitror, in qua Ioannes tempore suæ prædicationis habitabat, & ad Iordanem veniebat, vt baptizaret. Et ibidem Christum conuenisse Ioannem, mihi persuadeo ex quibusdam verbis discipulorum Ioannis ad ipsum. dixerunt enim ei de Christo, vt habetur Ioan. 3, 26. *Rabbi, qui erat tecum trans Iordanem, cui tu testimonium perhibuisti, ecce hic baptizat. Qui erat*, inquiunt, *tecum trans Iordanem*; quoniam post Christi baptismum, & quadraginta dierum ieiunium, redijt Iesus ad Ioannem trans Iordanem, vt ei testimonium perhiberet; vt in eum locum obseruauit Caietanus. Et antequam Christus baptizaretur, ex Galilæa & Nazareth ad eumdem iuit trans Iordanem, vt superiùs etiam indicauimus. Cùm verò alius locus ab illo reuelatione monstratus particularis non assignetur, in quo simul Christus cum Ioanne steterit, nec ratio vel auctoritas aliqua refragetur, illam eum esse, probabile est credere.

Adhuc, Adamnanus de Locis sanctis l. 2. cap. 19. ex S. Arculpho meminit cuiusdam fontis ex quo bibebat Ioannes; & mihi probabilius, esse alterum ab illo, cuius anteà meminimus, & in isto deserto Iordanis: nam quæ de ipso tradit, & de cibo quo vescebatur Ioannes, hoc præ se ferunt. de fonte ita loquitur: *Arculphus sæpè memoratus, quemdam in deserto lucidum aspexit fonticulum, de quo, quemadmodum traditur, sanctus Ioannes bibebat baptizator, lapideo protectum tecto, calce perlito.* Ita ille. Pondera verbum illud, *bibebat baptizator.* Baptizator erat Ioannes, non in deserto cis Iordanem,

Fons ex quo bibebat Ioannes.

danem, vbi habitauit puerulus; sed in altero trans Iordanem, vbi iuuenis & vir pœnitentiam egit.

Cibus Ioannis. Confirmatur ex eo quod statim addit de cibo illius, id est, locusta & melle siluestri: isto cibo vescebatur Ioannes, postquam adoleuit, vt patet ex Matthæo: *Ipse autem Ioannes*, prædicans videlicet pœnitentiam in deserto Iudææ, *habebat vestimentum de pilis camelorum, & zonam pelliceam circa lumbos suos: esca autem eius erat locusta, & mel siluestre.* (Matth 3,4) Idem habet Marc. 1,6. nam infantulus in alio deserto Angelico vescebatur cibo, vt superiùs ex Sozomeno notauimus.

Sed quidnam est locusta & mel siluestre? Non omnes conueniunt, Adamnanus c. 20. ex sancto memorato Arculpho ita respondet: *De locustis & melle siluestri Adamnani & Bedæ sententia.* *De eodem namque Ioanne Euangelistæ scribunt: Erat autem eius esca locustæ & mel siluestre. Idem autem noster Arculphus in illa solitudine, vbi Ioannes habitabat, quoddam locustarum vidit minimum genus: quarum corpuscula in modum digiti manus exilia & breuia sunt; & quia earum breuis est volatus, similis leuium in saltibus ranarum, facilè in herbis capiuntur; & cocta per oleum pauperem præbent victum.*

De melle verò siluestri hanc ab Arculpho experientiam didicimus, ita dicente: In eodem deserto quasdam videram arbores; quarum folia lata & rotunda sunt, lactei coloris, & saporis mellei. Quorum vtique foliorum natura fragilis est valdè; & qui ea in escam sumere cupiunt, primùm manibus confricant, deinde comedunt, hoc est, mel in siluis sic repertum. Hæc Adamnanus: eadem Beda cap. 14. confirmat hæc ipsa ex aliis Cardinalis Baronius.

Alia Isidori Pelusiotæ. Verùm his aduersatur Isidorus Pelusiota, inquit idem Baronius anno Christi 31. num. 14. & 15. qui & ipse monasticam vitam cùm diutiùs excoluerit, ea quæ scribit, potuit à Palæstinæ monachis didicisse: sic enim ait ad Timotheum lectorem scribens Epist. 132. lib. 1. *Locustæ, quibus Ioannes alebatur, non animantia sunt (vt quidam imperitè putant) scarabæis similia, absit; verùm herbarum ac plantarum summitates. Eodemque modo rursum, non herba quædam est mel siluestre, verùm mel montanum, quod ab agrestibus apibus conficitur; summeque amarum est, & gustatui omni infestum atque inimicum. Quibus ex rebus singularem quamdam & penè incredibilem corporis afflictationem Ioannes præ se ferebat: vt qui non inedia dumtaxat, verùm etiam victus asperitate omnem corporis appetitionem amaram redderet.* Hucusque Isidorus ad Timotheum. Ad Nilum item scribens lib. 1. Epist. 5. eadem quoque habet; additque: *Quocircà sic cibos & vestitum monastica vitæ, iuxta Deum perfectæ omnibusque numeris absolutæ, in Ioanne Baptista didicimus.*

Addit Baronius: *Hæc cùm scribat Isidorus, & non nisi Maiorum auctoritate; quid de his sentiendum sit, definiendum nobis non est, sed totum relinquimus lectoris arbitrio. Nam constat, Græcam dictionem ἀκρίδας, & locustam insecti genus infirmas habens alas ad volandū, & summitates herbarum significare.*

Cardinalis Vitriacus in Histor. Ierosol. *Sententia Vitriaci.* cap. 53. loquens de viris solitariis qui in Iordanis solitudine habitabant, aliqua dicit de locustis & melle siluestri, vt sequitur: *In hac autem eremi solitudine non nisi locustas cum melle B. Ioannes edebat. Est autem in partibus Syriæ plerisque consuetudo, adueniente locustarum multitudine, eas colligendo & congregando ad victum reseruare. Mellis autem ex calamellis maximam in partibus illis vidimus abundantiam. Sunt enim calamelli calami pleni melle, id est, succo dulcissimo: ex quo quasi in torculari compresso, & ad ignem condensato, priùs quasi mel, post hæc quasi zuccara efficitur. Vocantur autem alio nomine canamelles: quod nomen ex canna & melle componitur, eò quòd cannis siue arundinibus huiusmodi calami sunt similes. Quoniam autem verisimile mihi non videtur, quòd beatus Christi Baptista carnes manducaret, qui pane etiam vesci renuebat, quæsiui diligenter à quodam Surianorum Monacho, cuius cœnobium in partibus illis erat, habens maximam Monachorum multitudinem, sub vno Abbate vitam arctissimam ducentium, cuiusmodi essent locustæ quas in solitudine illa Iordanica beatus Ioannes manducasse perhibetur. Qui mihi statim respondit, quòd frequenter in refectorio suo quædam herba Monachis ad edendum apponebatur, quam ipsi langustam, id est, locustam nominabant; cuius circa monasterium suum magna habebatur copia: adiungens, quòd illa esset, quam edebat B. Ioannes. Sed & de melle siluestri ex apibus in deserto illo frequenter copiosè reperiebant.* Hæc Vitriacus: quæ posteà repetiit etiam Sanutus Secret. fidel. Cruc. lib. 3. par. 7. cap. 3.

Ego prædictorum nullum experimentum feci, aliquidve in his partibus intellexi; ideò alia non addo. Cùm tamen, vt dixit Baronius, nomen Græcum & insecti generis animal & herbarum significet summitates, & non exprimatur in Euangelio quibus fuerit vsus Ioannes, nec certò à nobis statui potest; sed tantùm probabiliter opinandum id ad quod magis ratio inducit, nimirum quòd herbæ, teste Vitriaco, sint magis communis ac proportionatus eremitarum cibus, & etiam magis ad manus; probabiliter credi potest, locustas, quibus

bus eremi cultor & Eremitarum princeps Ioannes Baptista vescebatur, fuisse herbarum summitates.

Vltra Iordanem Maria Ægyptiaca & alij sancti viri habitarunt. Trans Iordanem, præter Domini Præcursorem, habitarunt in deserto Maria illa Ægyptiaca, vbi Ecclesia & Monasterium sub eius nomine ædificatum dicitur, & alij sancti viri. Sunt Ecclesiæ, & ciuitates, aliaque loca, ad quæ propter Arabes & latrones accessus non patet. Ibique plura memorabilia contigisse, manifestum apparet ex sacra Scriptura: quæ nos ex parte attigimus Lib. 1.

CAPVT VII.

De Galgala, sexto loco sextæ Peregrinationis.

QVamuis, quod sciam, nulla, vel sanè modica fiat *Galgalæ* mentio nostris temporibus in partibus istis, vel ob rarum ad eam accessum, vel ob variam nominis cum tempore mutationem: tamen quoniam adhuc situs Galgalæ est, & per ipsum transeunt peregrini Paschatis tempore, quando ex Ierosolymis proficiscuntur ad Iordanem fluuium, ad vrbem Iericho, & ad montem Quarantanæ Christi, & quoniam frequens mentio illius fit in sacris Litteris & Ecclesiasticis Scriptoribus, accommodatum erit instituto nostro ex eisdem aliqua proponere, postquam de Iordane nonnulla locuti fuimus. Et tria illa erunt: Primò, multiplicem Galgalæ nomenclaturam & significationem aperiemus; & quidnam illa sit, de qua loqui intendimus, proponemus. Secundò, vbinam sit. Tertiò denique memorabilia, quæ ibi acciderunt, aperiemus.

Galgal nomen multiplex. Et de primo: In nostra Bibliorum vulgata editione appellatur nunc *Galgal*, vt Ose. 9, 15. nunc *Galgala* neutro genere, vt Ose. 4, 15. nunc feminino, vt Iol. 9, 6. *Morabantur in castris Galgalæ*. Adrichomius in Beniamin num. 71. ait: *Galgala, quæ & Gilgal, Galgal, & Galgalis, Hieronymo Golgol.* Et nomen hoc multiplex est, vt hic Scriptor indicat: dicitur enim primò de ciuitate quæ est inter Iordanem & Iericho, de qua notato loco: & quosdam aliam Galgalam iuxta Bethel suspicari dicit.

Secundò, dicitur de alia vrbe quæ est in Manasse: de qua idem Adrichomius in huius tribus explicatione num. 34. ita loquitur: *Galgal vrbs Regalis, Hieronymo dicta Gelgel; in qua habitabant Goim, hoc est, Gentes: cuius Regem occidit Iosue, vrbémque cepit. Tempore Hieronymi ostendebatur villula nomine Galgulis, ab Antipatride in sexto milliario contra Septemtrionem.* (Iosf. 12, 23. Hieron. in Locis Heb.)

Tertiò, dicitur de oppido tribus Nephtalim, de quo 1. Machab. 9. & Adrichomius in illa tribu num. 49.

Quartò denique apud eumdem in Beniamin num. 117. dicitur de loco, in quo Israëlitæ, transito Iordane, duodecim lapides statuerunt. D. Hieronymus in Locis Hebraicis. Nos de Galgala verba faciemus, vt accipitur à Doctoribus in prima & etiam postrema significatione.

Galgal fuerit vrbs quid. Et quid est Galgal in prima acceptum significatione? Respondent plerique non ignobiles Scriptores esse vrbem, & id arbitrantur ex Scriptura sacra probari. *Doctorum placita.* Hieronymus Pradus Tom. 1. in Ezechielem cap. 16. num. margin. LIII. inquit, Galgala esse nomen vrbis inter Iordanem & Iericho sitæ, & hoc patere ex Iosue 5. v. 9. Mariana in Scholiis suis ad cap. 9. Ose. v. 15. expendens illa verba, *Omnis nequitia eorum in Galgal*, ait: Galgal ciuitas prope Iericho in tribu Beniamin. Iof. 4. v. 20. &c. Idem Glossa Theophylacti Ose. 4. ac multi alij.

Quid fuerit præcipua ciuitas Mendoza ratio. Adrichomius loco prius notato dicit fuisse nedum ciuitatē, sed inclytam. P. Franciscus de Mendoza in 1. Reg. cap. 6. nu. 16. vrbem præcipuam Israëlis fuisse docet; commendans in hoc sollicitudinem vigilantissimi Samuelis Principis Iudæorum, quòd per singulos annos circuiret Bethel, Galgala, & Masphath, præcipuas vrbes Israëlis. Eadem alij.

Quamuis non intendam me prædictorum Doctorum auctoritati opponere; non tamen erit interdictum proponere, quid circa propositam difficultatem mihi occurrat. *Tria dicta.* Tria itaque dico. *Primum.* Primum sit: Ante vel post ingressum filiorum Israël in terram Patribus promissam, inter Iordanem & Iericho nulla fuit ciuitas Galgala nuncupata. *Ante ingressum Israëlitarum in Terram sanctam nulla erat ciuitas Galgal.* Probatur in primis ex eo, quòd ciuitas, quam primò ceperunt filij Israël, transuadato Iordane, & in Terram sanctam ingressi, fuit Iericho, vt videre est in libro Iosue: & tamen ex eodem certum, quòd è Iordane egressi, statim absque pugna castrametati fuerunt in Galgalis; & absque difficultate fecerunt, quæ postea subiiciemus. Et qui fieri potest, vt si tunc Galgala fuit ciuitas inclyta & præcipua terræ Chanaan, in eam fuerint Israëlitæ ingressi absque pugna cum illius habitatoribus; cùm manifestum sit, Chananæos semper restitisse Iudæis, hosque non nisi vi & armis illorum vrbes occupasse, & præcipuè in exordio introitus ipsorum? Igitur si vrbem tunc non fuerunt ingressi, nec fuit quæ Galgal diceretur, vel posteà dicta sit.

Ratio nominis Galgal.

Confirmatur; quoniam nomen *Galgal* non fuit illi loco inditum, nisi postquam Israëlitæ ad illum accesserunt, vt patet Iosue 5. vbi ratio impositionis huius nominis assignatur, dum dicitur: *Dixitq́. Dominus ad Iosue: Hodie abstuli opprobrium Aegypti à vobis. Vocatumq́, est nomen loci illius Galgala.* à verbo videlicet Galgal, quod est, auferre: quia verè tunc ab Ægyptiorum opprobrio liberati fuere. Vel sic dictus locus à circumcisione ibi peracta, vt ibi docet Lyrensis: *Galgala*, inquit, *interpretatur rota, vel circulatio, quia pellicula, qua per circumcisionem abscinditur, habet figuram circularem.*

Obiectio.

Dices fortasse, anteà hunc locum hoc nomen tenuisse, quoniam Iosue 4,19. dicitur: *Populus autem ascendit de Iordane, decimo die mensis primi, & castrametati sunt in Galgalis contra Orientalem plagam vrbis Iericho.*

Solutio.

Respondet hic Lyranus, hoc nomen hic poni per anticipationem; quia posteà impositum fuit illi loco, vt habetur capite 5. Iosue adducto.

Secundò: Si fuisset ciuitas, & maximè si præcipua huius regionis, saltem aliquando eo nomine in Scriptura nuncuparetur, præsertim quòd illius mentio frequenter fiat; at nulla fit, vt patet eam legenti. Et D. Hieronymus & Lyranus in Prophetis, vbi de Galgala sermo est, nisi me fallit memoria, numquam vrbem, sed locum tantùm appellant; quòd & alij graues Auctores obseruarunt.

Secundum dictum.

Ad introitũ Israëlitarum erat magna planities.

Secundum dictum. Dicerem probabiliter, quando filij Israël ad eum locum ingressi fuerunt, fuisse quamdam latam planitiem, in qua multus ille Israëliticus populus quiescere potuit, & sua exequi negotia. Probatur ex modo loquendi Scripturæ; ait enim non semel, filios Israël castrametasse in Galgalis. Et hic loquendi modus indicat, non vrbem, sed planitiem fuisse: castrametari enim idem est, quòd tentoria figere in quibus milites diuertuntur; sed tentoria in campestribus figuntur.

Castrametari quid.

Ad hæc, dicitur de populo castrametatum fuisse in Galgalis, ibidem circumcisum, & Pascha celebrasse, Et, quomodo, quæso, vrbs vna tantum populum capere potuisset, non eiectis præsertim naturalibus habitatoribus; qui si fuissent, restitissent? & si superati fuissent ab Hebræis, non tacuisset Scriptura, sicut nec alia similia.

Tertium dictum.

In illa castrum vel ciuitas à Iudæis ædificata.

Locus Iudæis sacer.

Tertium dictum. Mihi satis probabile videtur, in dicta planitie posteà Israëlitas vrbem aliquam vel castrum ædificasse. Probatur tum ex eo, quòd ille locus sacer erat Iudæis, ob memorabilia in eo operata: frequens etiam erat concursu populorum; quare opportunus locus esse debuit, in quem se reciperent: tum quia destructa fuit vrbs Iericho, non amplius præcepto Domini reædificanda. Quare probabile est credere, aliam non longè ab illa ædificasse, & in memorabili dicto loco, quæ posteà Galgala appellata fuit. Et de ista fortasse locuti fuerunt priùs adducti Auctores: quòd si aliter senserunt, ad rationes ab iisdem adductas respondemus.

Ad aliteri sententiæ responsio.

Ad loca Scripturæ adducta, dicimus, nec in illis, nec in aliis, in quibus de Galgalis sermo est, dici esse ciuitatem. Illa videantur; nec enim aliud inuenietur, nisi Galgala fuisse locum inter Iordanem & Iericho.

Ad rationẽ Mendozæ.

Non obstat etiam ratio adducta à Mendoza; nam posset ad oppositum adduci in commendationem vigilantiæ & sollicitudinis Samuelis, quòd nedum magnas ciuitates, sed etiam quæuis alia, etsi minima, loca visitabat, inter quæ Galgala numerari potest. Præsul namque omnia gubernare debet, tamquam de omnibus rationem redditurus. Vel dicatur, ideò sacrum Scriptorem singulariter Galgalæ mentionem fecisse; non quia esset præpotens & magna vrbs, sed quia locus sanctus erat, & memorabilis ob egregia facinora ibidem operata: quæ posteà recensentur. Qua ratione bonus Princeps visitabat etiam Bethel, Iacobi somnio & lapidis erectione insignem, Genes. 22. v. 19. & Masphath, eiusdem Samuelis oratione & sacrificio, ac totius populi lacrymis & pœnitentia perillustrem, vt patet 1. Reg. 7. v. 6.

Alterius obiectionis solutio.

Et hac ipsa ratione posset occurri alteri obiectioni, 1. Reg. 11. v. 14. *Dixit Samuel ad populum* pro confirmando Saule in Regno: *Venite, & eamus in Galgala, & innouemus ibi Regnum.* Si in Galgala Regnum innouare volebat, signum est fuisse vrbem vel regiam, vel certè inclytam & celebrem. Respondetur, voluisse innouare Regnum in Galgala; non quia esset nobilis ciuitas, sed quia erat locus sanctus, & ibidem egregiè factis celebris. *Videns Samuel*, inquit in eum locum Lyrensis, *quòd populus concorditer consentiebat electioni factæ de Saul, ideò voluit tunc eam innouare, seu confirmare solemniter, & in loco solemni*, &c. præsertim quòd eò translatum fuerat tabernaculum Domini & Arca.

Communis locus Galgalæ est inter Iordanem & Iericho.

Ad secundum accedentes, vbi inquam situanda sit Galgala, dico, omnes conuenire, in loco communi collocandam esse citra Iordanem & Iericho, licet parum dissentiant in assignando peculiari loco. Brocardus Monachus indicat fuisse dissitam à Iericho & fonte Elisei ad dimidiam leucam; sic enim dicit: *A Galgalis, si versus Iericho vadas, habes ad dextram montem Quarantana*

Particularis.

rantanam dictum, distantem media leuca à Galgalis, vbi scilicet Dominus quadraginta diebus & noctibus ieiunauit. Est mons ille altus, & ascensu difficilis: habet ab vno latere fontem, cuius aquas amaras sanauit Eliseus: cuius aqua fluunt iuxta locum Galgala à parte Australi, &c.

His consona scribit Frater Anselmus Minorita in sua Terræ sanctæ Descriptione, in locis Orientalibus respectu Ierusalem, dum ait, *Planitiem, quæ est inter Iordanem & Iericho, vocari Galgala; & fortè totam planitiem per duo milliaria distantem à Iordane vsque ad Quarantanam vocari Galgala.*

Suffragatur Hodœporicon sancti VVillibaldi, in quo de eo & socijs eius ad intentum sequentia leguntur: *Et pergebant à Iordane, & veniebant ad Galgala. Ibi sunt intus quinque millia, & duodecim lapides illic sunt in Ecclesia: illa est lignea, & non magna. Illic sunt duodecim lapides, quos tulerunt filij Israël de Iordane, & portauerunt ad Galgala super vnum milliarium, & posuerunt ad testimonium transmigrationis illorum*, &c.

Ioannes Mariana in cap. 12. Oseæ, contra Iordanem prope Iericho esse dicit; & in Amos cap. 5. expendens illa verba v. 5. *Galgala captiua ducetur*, inquit; *Porrò Galgala ad littus Iordanis sita, Assyriorum iniuriæ opportuna erat.* Adstipulatur sanctissimus & peritissimus Hieronymus statim adducendus. Et hæc de secundo.

Memorabilia in Galgalis operata. De tertio iam proposito, memorabilia quæ in Galgalis acciderint, pro maiori parte ex sacra Scriptura collegit sanctus Hieronymus, & retulit in locis Hebraicis, dicens: Iosf. 4. & 5. *Galgala est ad Orientalem plagam antiquæ Ierichus, cis Iordanem: vbi Iosue secundò populum circumcidit, & Pascha celebrauit; &, deficiente manna, triticeis panibus vsus est Israël. In ipso loco lapides quoque, quos de alueolo Iordanis transtulerunt, statuerunt. Ibi & tabernaculum testimonij fixum* 1. Reg. 11. *multo tempore fuit. Ibi etiam Saul vnctus est. Cecidit autem in sortem tribus Iudæ; & ostenditur vsque hodie locus desertus in secundo Ierichus milliario, ab illius regionis mortalibus miro cultu habitus.* Hæc ille. Et meritò, tum propter dicta, quæ omnia sanctitatem loco conciliabant; tum maxime quod Angelus Iosue dixerat: Iosf. 5, 16. *Solue calceamentum tuum de pedibus tuis: locus enim, in quo stas, sanctus est.* Idem sanctus Doctor in Ose. cap. 4. expendens illa verba, *Et nolite ingredi in Galgala*, inquit: *Ex quo tempore* (secundæ scilicet circumcisionis) *aduersæ religionis in loco celebri error inoleuit.* hoc est, cœperunt ibi, ob loci celebritatem, multa idola coli, id agente semper diabolo, vt in locis Deo dicatis colatur, & diuinos, quantum potest, ad se honores transferat. *Diabolus in sacris locis honorari contendit.* Vnde Ose. 9, 15. *Omnes nequitiæ eorum in Galgal.*

Et quæ nequitiæ peculiariter? An quia ibi Saul Rex inauguratus fuit? sed cùm inaugurationem fecerit Samuel, non videtur nequiter se gessisse. Respondetur; malum in eo fuisse, quòd contra Dei voluntatem vnctus fuit, qui populo Regem dare nolebat.

Lyranus: Quia ibi primo aliquando quieuit Arca Domini; propterea falsi prophetæ *Dubij solutio.* dicebant esse locum sanctiorem templo quod erat in Ierusalem; & docebant populum ibi colere idola, ex quo reddebantur Deo exosi, & à Deo reprobati, &c.

Rupertus in Glossa ordinaria relatus, non tam ad multitudinem quàm ad grauitatem scelerum refert. sic enim habet: *Peius namque in Galgalis quàm in Bethel idola coluerunt: quia idolum vitulinum in Bethel coluerunt temporibus Regum; sed supra iam temporibus Iudicum in Galgalis nequiter egerunt, habendo illic idola, sicut scriptum est in libro Iudicum cap. 2. & 3.*

Paulus de Palatio ampliùs explicat impietatem & Israëlitarum idololatriam; quam in eo constitisse arbitratur, quòd in Galgalis templum dicatum fuit Priapo, vbi & eius cultus maxime vigebat. Quia igitur in sacris Priapi vltra idololatriam admittebantur crimina nefanda, vt Sodomiæ cum cinædis, & fortè incestus cum consanguineis, proferebantur etiam spurcissima verba, vt dixerunt Cœlius lib. 4. cap. 6. & Lactantius: &, quod magis illas turpitudines augebat, erat, quòd illas honestabant, *Enormia in Galgalis sub specie boni patrata.* dicentes, Priapum significasse anni prouentum & generationem; & nisi eum deum propitiarent, anni abundantiam non euenturam. Quare iure merito queritur Deus ob infinitas nequitias in Galgal commissas: ob quas Israëlitas exosos habuit, & se eorum non miserturum dixit: quas monuit ne sequeretur Iuda, sed ab illis declinaret, dicens Ose. 4. *Noli ingredi in Galgala.* ad adorandum videlicet idola.

Vituli in Galgalis erant in loco vbi Angelus Iosue apparuit, Iosf. 5. Galgal ad tribum *Galgal in Iuda, vel Beniamin.* Iuda pertinuisse, dicitur Iosf. 15, 7. tamen non inconueniens est dicere, fuisse in Beniamin; quoniam proximæ erant istæ tribus, & vnũ Regnum faciebant post diuisionem totius Iudaici Regni sub Roboam Salomonis filio, vt alibi fuit explicatum: quare quæ vnius tribus sunt, & alterius esse dicuntur. Vel dicatur, aliquando ad Iudam, & aliquando ad Beniamin pertinuisse; sicut & Ierusalem, quæ primò pertinuit ad tribum Beniamin, vt patet Iosf. 18. pertinuisse posteà ad tribum Iuda,

Iuda, patet ex verbis illis Psal. 77, 67. *Repulit tabernaculum Ioseph: & tribum Ephraim non elegit: sed elegit tribum Iuda, montem Sion quem dilexit.* & patet etiam in fine cap. 15. v. 63. Iosue.

Obiectionis solutio. Retulit etiam Adrichomius in Beniamin num. 117. Ioannem Baptistam respexisse ad duodecim lapides de fundo Iordanis sublatos, & erectos in Galgalis, in memoriam siccati Iordanis & mirabilis transitus filiorum Israël, cùm dixit: *Potens est Deus de lapidibus istis suscitare filios Abrahæ.* (Matth. 3, 9.) qui etiam perdurauerunt vsque ad ætatem diui Hieronymi: illos inuisit Paula Romana, vt in huius Epitaphio docet sanctus Doctor. De Ecclesia ibidem ædificata dictum fuit Libro III. Cap. XLIII. Et hæc de Galgalis satis. *Ecclesia in Galgalis ædificata.*

CAPVT VIII.

De vasta solitudine D. Hieronymi, septimo loco sextæ Peregrinationis.

POstquam pij fideles venerati sunt Deum & suum Præcursorem apud Ecclesiam eius nomini sacram, ea relicta, ad læuam partem versus Meridiem, per spatiosam planitiem vrbis Iericho, ad quam procedunt, gressus dirigunt. Et quod in isto itinere videri posset, est vasta D. Hieronymi solitudo: quam tamen rarò inuisunt peregrini, renuentibus ductoribus eò se conferre; ego nonnisi à longè eam videre potui: quare quæ oculatus & diligens inspector Bonifacius de ea notauit lib. 2. de Perenni cultu Terræ sanctæ, hic placet subiicere. *Hinc surgentibus* (inquit, id est ab Ecclesia sancti Ioannis Baptistæ) *ad Meridiémque pergentibus, occurret illa vasta solitudo Hieronymi sancti; & in ipsa Ecclesia & Monasterium miræ pulchritudinis. In claustro maiori (vt cernis) est ipsamet imago parieti depicta eiusdem gloriosissimi & diui Hieronymi: ingressum eius in solitudinem, & quando ad Superos concessit in Bethlehem, vt in mundissimo speculo videre poteris.* Hæc ille. Quantum à longè videre potui, admodum demolitum est; & à Mari mortuo non multum distat. De hac vasta solitudine, siue cellula diui Hieronymi, quæ in ea erat, deque his quæ in ea acciderunt, agit Adrichomius in locis exteris num. 1. pag. 143.

Ecclesia & Monasterium & imago S. Hieronymi.

CAPVT IX.

De domo Zachæi publicani, octauo loco sextæ Peregrinationis.

RElicta ad læuam vasta D. Hieronymi solitudine, & à tergo Mari mortuo, quod primò occurrit consideratione & veneratione dignum, antequam ciuitatem Iericho ingrediamur, est domus Zachæi publicani, non longè ab eadem vrbe ędificata, hospitio Domini celebris. In hac siquidem domo Christus Dominus à Zachæo publicano cum gaudio exceptus fuit, qui à Domino cum tota domo sua fuit benedictus. Hęc domus, cui benedixit Dominus, adhuc ferè integra perseuerat: vnicam habet habitationem; sed nullus eam inhabitat: quam per paruum ostium ingrediuntur peregrini; in eaque fusis precibus, diuinam super se implorant benedictionem. *Zachæi domus hospitio Domini illustrata adhuc extat.*

Qua verò occasione, quomodoque Zachæus Christum hospitio exceperit, explicat Lucas cap. 19. Post insigne illud Lazari quatriduani à mortuis excitati miraculum, de bono opere Pontifices & Pharisæi collegerunt aduersus Iesum concilium, & contra eum dederunt mortis sententiam: quare se ab illis vsque ad opportunum & determinatum tempus à Patre subtraxit, & cum Apostolis suis abiit in ciuitatem Ephrem, iuxta desertum positam in tribu Iuda, secundum Hieronymum de Locis Hebraicis; illicque moram traxit, donec tempus Paschatis propius esset: non enim erat ibi frequens persequentium Iudæorum concursus. Sed illo appropinquante, assumptis secum duodecim Apostolis, iter ingressus Ierosolymam versus, omnia obuentura de sua passione & resurrectione prædixit: cumque matrem filiorum Zebedæi cum filiis suis repulisset; quia quod petierint nescieuerint; appropinquans Iericho, quæ haud longè distabat ab Ephrem, cæcum secus viam illuminauit. Et ingressus perambulabat Iericho: quod intelligens diues & princeps publicanorum Zachæus, cùm magno teneretur desiderio videndi Iesum, quis esset, & ex se id præstare non posset, multitudine hominum impediente, & quia statura pusillus erat; ascendit in arborem sycomorum plantatam in via, vnde erat transiturus. *Et cùm venisset ad locum, suspiciens Iesus vidit illum, & dixit ad eum: Zachæe festinans descende; quia hodie in domo tua oportet me manere. Et festinans descendit, & excepit illum gaudens.* cui & domui eius salutem fecit Dominus.

Quomodo in ea exceptus Christus. *Ioan. 11, 47.* *Ciuitas Ephrem vbi.* *Christus passionem prædicit.* *Negat petitionem matris filiorum Zebedæi.* *Cæcum illuminat. Matth. 20, 30. Luc. 19, 1.* *Zachæi domum ingreditur.*

Quæ

Sycomorus quid. Quæ sit arbor sycomorus, & an adhuc illa extet, quam Zachæus ascendit, paucis aperiendum est; non enim erit iniucundum Lectori. Sycomorus (inquiunt Naturales) arbor est magna, similitudinem cum moro habens, & cum ficu, foliis quidem moro, fructu ficui similis. Fert autem fructum non ramis, sed caudice ipso: qui nisi scalpatur, siue vellicetur vnguibus aut ferro, vt lac effluat, & à sole penetretur, non maturescit. Hæc quidem ex Plinio, D. Hieronymo, & aliis. Et ille lib. 13. cap. 3. ficum Ægyptiam appellat. Fructus dulces, nullam habentes acrimoniam, & potiùs insipidi, inquit Galenus.

Credo, sycomoros esse arbores illas, quas in partibus istis, & in Ægypto præsertim, vbi plus abundant, appellant habitatores ficus Pharaonis: pro iis enim conueniunt, quæ de sycomoro diximus. Et confirmatur; quoniam arbor ista Arabicè appellatur *Guimereise:* & tali vocabulo in Euangelio Arabice conscripto nominatur arbor, quæ in vulgata editione dicitur *Sycomorus* citato capite Lucæ. Lege quæ de hac arbore sacri referunt Expositores in ea verba Amos cap. 7, 14. *Armentarius ego sum, vellicans sycomoros*, &c. & in ea Luc. 19, 4. *Ascendit* Zachæus *in arborem sycomorum.*

Erat tempore D. Hieronymi & Bonifacij; nostro non cernitur. Sed an adhuc extat, diúve perdurauit illa sycomorus? Tempore D. Hieronymi monstrabatur; etiam multò pòst, tempore videlicet P. Bonifacij: qui vixit in Terra sancta post annum Domini 1560. vt ipse indicat lib. 2. de Perenni cultu Terræ sanctæ, loquens de peregrinatione ex Ierusalem ad Iericho, hisce verbis: Item occurret tibi arbor sycomorus Zachæi, è qua excelsum Dominum, tamquam de excelso virtutum intuebatur; at nostris hisce temporibus non monstratur: fortè ab Arabibus præcisa, vel aliqua occasione euulsa fuit.

CAPVT X.

De vrbe Iericho, nono loco sextæ Peregrinationis.

RElicta Zachæi domo, gressus dirigunt peregrini versus vrbem Iericho, vt inde ad desertum Christi proficiscantur. Nunc de Iericho agemus, & tria considerabimus; primò, conditionem regionis Iericho, planitiem videlicet, & campestria; secundò, quænam ciuitas olim fuerit, & modò sit; & tertiò, quæ in ipsa memorabilia acciderint.

Campestria Iericho quid. Quantum ad primum; Terra, siue campestria Iericho, est longa lataque planities inter Iericho & Iordanem, longitudinis, vt creditur, viginti, latitudinis verò decem circiter milliarium, conclusa montibus & aquis: ab Oriente enim Arabiæ, ab Occidente Iudææ montibus terminatur. Huius meminisse videtur Iosephus lib. 5. Belli cap. 12. & 13. A Meridie Mari mortuo, à Septemtrione Mari Galilææ conterminatur. Planities hæc, vt spatiosa, ita fecunda, satis magnam frumenti copiam suppeditat; fructusque alios, & medicinales herbas. Sunt præsertim in ea quædam paruæ arbores, quæ fructus velut paruas nuces producunt, mirabulani appellati, Arabicè *zocum*: ex quibus oleum conficitur optimum, ad vulnera aliasque sanandas infirmitates haud inutile. Multùm æstimatur: & Gubernator Ierusalem ex eo mittit, tamquam quid valdè pretiosum, Constantinopolim ad Turcarum Imperatorem. *Spatiosa & fecunda.* *Ex mirabulanis oleum medicinale.*

Bonifacius lib. 2. de Perenni cultu Terræ sanctæ de his agens, inquit: *Iericho est planities magna conclusa montibus, ab Oriente Arabia, ab Occidente Iudæa; & à Meridie mari Asphaltico, vel Lot, à Septemtrione mari Galilææ, hoc est Tiberiadis: ipsa enim planities Iericho est valdè pulchra; & si culta esset, ad producendum apta omnia genera fructuum in ea, vt à peritis in arte medica accepi, præcipuè ab Andrea Vesalio, qui ipsam vnà mecum peregrinatus est, ab aliisq; cum pluribus classis huius iisdem intellexi. Reperiuntur omnia genera mirabulanarum, & lignum pretiosum, quod appellant spalato: poma aurea, arbores podobalsami innumeræ in ea sunt. Arabes enim colligunt grana quædam in arboribus illis nata, & ex illis oleum exprimunt ad dolores hypochondriacos, vel colicos sanandos optimum: & ego expertus sum in meipso, & in Reuerendo Patre Fratre Ioanne Barbaro, valorem huius olei.* Hucusque fuere Bonifacij verba.

Et Gregorius Episcopus Turonensis libro 1. Mirac. cap. 18. inquit: *Prope Iericho habentur arbores, quæ lanas gignunt: exhibent enim poma in modum cucurbitarum, testas in circuitu habentia duras, intrinsecus autem plena sunt lana. Et de his ferunt ipsi Iesu Naue solere fieri indumenta. Sed & hodie tales exhibent lanas, ex quibus nos à quibusdam delatas vidimus, & admirati sumus vel candorem, vel subtilitatem earum.* Hæc sanctus Gregorius.

Ego non vidi huiuscemodi arbores, vel saltem ad eas non aduerti; quare alios percunctatus, qui in his partibus fuerunt, & in his curiosi valdè: & ad relata dixerunt, has arbores ideò dici producere lanam illam; quia in illis quidam vermes morantur illas fabricantes, sicut apud nos in priuatis domibus bombyces sericum conficiunt, & hoc

hoc ipsos obseruasse. . Fateor hæc non obseruasse, nec conuenire cum dictis à Gregorio. An omnia incuria habitantium consumpta sunt?

Commendatur etiam Iericho fertilitas, quòd apud eam singulariter balsamum oritur. *Olim in vniuerso mundo*, inquit Cardinalis Vitriacus, *vinea balsami non nisi in Terra sancta, in loco qui dicitur Iericho, inueniebatur; procedente autem tempore, ab Aegyptiis translata est in campum ciuitatis Aegyptiæ, quæ Babylonia nuncupatur, & à Christianis sub dominio Saracenorum detentis excolitur. Dicunt autem Aegyptij, & experimento probauerunt; quòd si à Saracenis excolatur, illo anno sterilis permanet, quasi fructum facere dedignetur*, &c. Ita Vitriacus.

Vitriacus in Hist. Ierosol. c. 85.

Olim ibi balsamum oriebatur.

Iosephus plurimùm extollit fertilitatem agri Ierichontini, prouenientem tum ex ipsius soli fecunditate, tum vel maximè ex saluberrimarum aquarum copiosissimo Iericho, posteà Elisei fonte: quem fontem ait aliquando, *non solùm terræ atque lignorum fructus, sed etiam feminarum partum obtundere solitum, cunctaq́; pariter morbo ac peste corrumpere; posteà verò mansueuisse, contraq́; saluberrimum ac feracissimum esse factum ab Eliseo Propheta, qui Eliæ notus fuerat, atque successerat. Receptus*, inquit, *hospitio ab Ierichontinis, quòd humaniores eos expertus erat, ipsos & omnem illam regionem perpetua gratia remuneratus est: progressúsque ad fontem, lagenam fictilem salis plenam in profluentem aquam misit.* Et post preces ad Deum fusas, *fontem immutauit: & qui anteà causa erat his orbitatis ac famis, idem victus ac fecunditatis auctor est effectus.* Amplissimam quoque planitiem irrigat, teste eodem Iosepho, atque optimos in ea paradisos ac densissimos educat, palmarumque irriguarum genera tam sapore quàm nominibus varia; quarum pinguissimæ calcibus pressæ plurimum mellis emittunt, non multùm alio melle deterius: quamquam & mellis altrix est illa regio, & opobalsami ferax, qui omnium carissimus est fructus ibi nascentium: itemque cyprum & mirabulanum gignit: vt, qui diuinum esse illum tractum dixerit, non errauerit; vbi & larga & optima generantur, quæ sunt carissima. Sed ne in aliis ei fructibus aliqua facile toto orbe regio certauerit; adeò multiplicatum, quod satum est, reddit. Tanta est autem cæli temperies, vt quo tempore in alia Iudææ regione ningit, lino illic tantùm indigenæ vestiantur: distat autem ab Ierosolymis centum quinquaginta stadiis.

Ios. 5. Belli cap. 14.

Fons Elisei.

Et quamuis feracitatem huius loci, fructuumque omnis generis abundantiam fonti per Eliseum sanato adscribat Iosephus; idem tamen lib. 4. Antiq. cap 5. palmis ac balsamo abundasse eam regionem tradit Moysis tempore. Et sanè si à palmis, quibus abundabat vrbs Iericho, ciuitas palmarum appellata est, vt de eius nomenclatura agentes dicemus; eum talem habuerit antequam fons ille ab Eliseo sanaretur, & Moysis tempore, credendum est, & illo palmis abundasse.

Suffragatur etiam in aliquibus Iosepho sanctus Bernardus in libro qui inscribitur *Speculum Virginum*; vbi testatur, fructus Ierichontinos vberiores esse & grandiores, quàm in aliis locis. Et Guilielmus Tyri Archiepiscopus lib. 11. Belli sacri cap. 15. ait, Iericho cum suis præeminentiis suo tempore, id est, circa annum Domini 1111. prouentum 5000. nummorum aureorum reddidisse. Hæc quidem & optima terræ gleba & aquarum copia talia ibi fuisse persuadent; sed in præsentia singularia ista non in ea cernuntur, & propter peccata, & propter incuriam, & incolarum segnitiem.

Prouentus ex Iericho Christianorum tempore.

Celebrantur præterea communiter & apud Scriptores rosæ Iericho; de quibus Abulensis in cap. 6. Iosue quæst. 13. ait: Rosæ Iericho comantem ostentabant ad magnitudinem scutellæ florem, vnde Ecclesiastici cap. 24, 18. vbi agitur de excellentia arborum & herbarum, quæ in certis locis nascuntur, subiungitur: *Quasi palma exaltata sum in Cades, & quasi plantatio rosæ in Iericho*, &c.

Rosæ Ierichontinæ celebres.

Christianus Adrichomius in Beniamin num. 63. dum de fonte Elisei in regione Ierichontina, vel prope scaturiente, agit, sequentia de his rosis scribit: *Prope hunc fontem arbores crescunt instar prunorum, spinosæ tamen; in quibus flores nascuntur, quos rosas Ierichontinas vulgus appellat, mirandi effectus. Nocte enim Natalitia nostri Saluatoris paulatim inhiant, atque inde se recludunt, licet siccæ sint & aridæ, in testimonium virginei partus, vt credere licet Salig. Tom. 9. cap. 6.* Hæc Adrichomius. Etiam Princeps Radziuilius asserit, prædictas rosas Ierichonte nasci, & earumdem vsum mulieribus ad faciliorem partum mirificè conferre.

Radziuil. Peregr. Ierosol. Epist. 2. pag. 98.

Non inficior, apud Iericho nasci rosas commendabiles, & olim præsertim: verùm rosæ, quæ nunc in istis & aliis partibus rosæ Iericho communiter appellantur, non ex arboribus illis Ierichontinis carpuntur, vel ex Iericho deferuntur, vt in his partibus versati manifeste fatentur, sed ex terra ipsa immediatè euelluntur; & ipsarum pediculi sunt ipsarummet radices: & ego aliquando

Vbi oriuntur, vndique aduehantur rosæ Ierichontinæ.

quando in desertis Arabiæ Petrææ, cùm iter em ad montem Sinai, aliquas non ex arboribus, sed ex terra ipsa euulsi; & quæ ex Ierusalem deferuntur, & rosæ Iericho appellantur, primò ex Ægypto & magna Cairo asportantur, vt manifestum est.

Terra Iericho nomina.

Campestria Iericho Deut. 34, 1. appellantur latitudo campi Iericho. Adrichomius in Beniamin num. 82. arbitratur esse desertum, cuius meminit Ieremias cap. 52, 8. nam cap. 39. eumdem locum vocat campum solitudinis. Et verè in priori loco vocat hanc planitiem solitudinem Ierichontinam, in posteriori verò desertum, quod est iuxta Iericho. Alij volunt planitiem Iericho appellari Galgala in sacris Litteris, vt Capite III. huius Peregrinationis notauimus.

Iericho ciuitas quid.

Et quantum ad secundum, Iericho olim fuit regia magna & populosa ciuitas, sita in prædicta planitie, cui & nomen dedit; vna ex vndecim Toparchiis Iudææ, & sorte vltima in ordine in tribu Beniamin. Adeò erat murorum fortitudine munita, vt nec ferro nec arietibus olim expugnari potuerit; Deo tamen fauente expugnata & solo æquata fuit. Etenim cùm Iosue, Iudaici populi dux, cum Sacerdotibus tubis clangentibus, cum Arca fœderis septies Iericho circumdedissent, eius muri corruerunt, quam deinde Iosue cum populo suo ingressus, igne ac ferro succendit & euertit, Regemque eius suspendit: & reædificatori eius diuinam maledictionem imprecatus est, dicens: *Maledictus vir coram Domino, qui suscitauerit & ædificauerit ciuitatem Iericho. In primogenito suo fundamenta illius iaciat, & in nouissimo liberorum ponat portas eius.* Quam non timens Hiel de Bethel, ex tribu Ephraim, multo pòst tempore eam reædificare voluit, sed diuinam vltricem manum non euasit; vt enim dicitur 3. Reg. 16, 34. *In diebus eius* (Achab) *ædificauit Hiel de Bethel, Iericho: in Abiram primitiuo suo fundauit eam, & in Segub nouissimo suo posuit portas eius: iuxta verbum Domini, quod locutus fuerat in manu Iosue filij Nun.* Quare optime S. Ambrosius libro 7. in cap. 10. Lucæ inquit: *Meminimus, quòd Iericho magna ciuitas fuerit, mirabilibus septa parietibus, quæ non ferro peruia, non ariete posset esse penetrabilis.* & infrà: *Vrbis autem eius inexpugnabiles muros, septem tubarum sacerdotalium sono, & populi iubilantis vlulatu consono corruisse.* Hæc S. Ambrosius.

A Iosue capitur, & succenditur.

Iosue 6, 26

Ædificanti maledicitur

Tempore obsidij Ierosolymitani destructa fuit a Vespasiano; postmodum verò ab Adriano restaurata: & tempore Hieronymi perdurabat.

Placet hic adducere quod sanctus retulit Arculphus apud Adamnanum, qui post D. Hieronymum Iericho inuisit, circa annum Domini 690. *Iericho vrbs*, inquit, *quam Iesus, Iordane transmisso, subuertit, Rege illius interfecto. Sanctus noster Arculphus conspexit locum, pro quo Oza de Bethel ex tribu Ephraim aliam extruxit, quam noster Saluator sua præsentia visitare dignatus est. Quæ eodem tempore, quo Ierosolymam oppugnantes obsidebant Romani, propter ciuium perfidiam capta & destructa est; pro qua tertia condita est, quæ post multa temporum interualla & ipsa subuersa est. Cuius nunc quædam, vt Arculphus refert, ruinarum vestigia monstrantur. Mirum dictu, sola domus Raab; tribus in eodem loco destructis ciuitatibus, remansit, quæ duos exploratores, quos Iosue* * *Bennun transmisit, in solario eiusdem domus suæ lini stipula abscondit; cuius lapidei parietes sine culmine permanent. Locus verò totius vrbis, ab humana desertus habitatione, nullam domum habens commorationis, segetes & vineta recipit. Inter locum eiusdem destructæ ciuitatis & Iordanem fluuium grandia insunt palmeta: in quorum medio campuli interpositi habentur; in quibus quorumdam Chananææ stirpis homuncionum prope innumera sunt fabricata habitantium domus.* Hæc ille.

De Locis sanctis li. 2. cap. 11. Beda c. 10. Ios. 6. 3 Reg. 16. sic scriptum est: Ædificauit Hiel de Bethel Iericho.

Raab domus seruata.

* *Filius Nun*

Cum Terra sancta postremò à Christianis possessa fuit, & hæc ciuitas, quoniam Christi præsentia condecorata, restaurata fuit, atque Ecclesiasticæ ditioni tradita: habuit Episcopum suffraganeum, vt patet ex Tyrio lib. 11. Belli sacri cap. 15. & lib. 14. cap. 12. De illius primo conditore mihi non constat.

Reædificata sub Christianis Episcopali Sede decoratur.

In præsentia regia hæc quondam & opulenta ciuitas in pauperculam villam versa est, aulæ regiæ amplaque palatia in pauperculas domos & exigua tuguria, à brutis Arabibus & rusticis Mauris habitata: sunt ibi & circa aliquæ palmæ & arbusta; & nisi esset terræ opulentia & fertilitas abundantibus aquis adiuta, inculta & deserta penitus remaneret. Est in via, qua vel ex Ierusalem ad Iordanem, vel ex Iordane Ierusalem itur. Distat ab Ierosolymis, teste Iosepho lib. 5. Belli cap. 4. centum quinquaginta stadiis, & à Iordane stadiis sexaginta; totumque habet ab Ierosolymis spatium desertum atque saxosum, &c.

In præsentia in pauperculam villam conuersa.

Distantia eius ab Ierusalem.

De nomenclatura verò huius ciuitatis dico, quòd à Iosepho lib. 5. Antiq. *Oza* appellatur, & l. 15. c. 5. & lib. 5. Belli cap. 4. à Ptolemæo verò *Iericus*. Deut. 34, 1. & Iudic. 1, 6. & 3, 13. *Ciuitas palmarum* dicitur. Nomen Hebraicum *Iericho* lunam significat, siue lunam deficientem vel odorem eius, vt inter-

Nomina.

interpretatur Sanctes Pagninus lib. de Interpret. nominum Hebraic. & odore balsami inclyta erat. Iosephus lib. 4. Antiquit. cap. 5. *Ea*, inquit, *est vrbs copiosa, palmis abundans, & balsamum ferens.* & lib. 14. cap. 7. *In Iericho palmeta sunt præstantissima; & opobalsamum prouenit inter vnguenta præcipuum, incisis acuto scrupo fruticibus*, &c. Hinc Arias Montanus Etymologiæ & naturæ rationem secutus, locum odoratum siue fragrantem significare dicit, inditumque hoc nomen fuisse vrbi illi, ob excellentem balsami naturam ex omni terrarum orbe vni illi patriæ concessam.

Balsamo Ægyptum præcedebat. Ægyptus quidem balsami quoque plantas gignit, minus tamen generosas. Quare propter perpetuam præstantissimi odoris atque eximiam fragrantiam, credibile est, Iericho nomen vrbi isti fuisse impositum. Nunc ibi nulla est balsami memoria. Alij, vt Lyranus, ciuitatem culpæ interpretantur.

Ad tertium vt accedamus, memorabilia quæ in vrbe Iericho acciderunt, ex veteri & nouo Testamento accepta, sequuntur.

Operata in Iericho, ex veteri Testamento: Iof. 2, 1. Ciuitatem Iericho ingressi fuerunt Hebræorum exploratores, ab Iosue missi ad eius terram considerandam; quos Rahab meretrix occultè in domum suam recepit, & dimisit incolumes, quæsitos ad mortem à Rege vrbis Iericho: ob quam gratiam Rahab cum domo sua à cæde & incendio liberata fuit, cùm capta ab Hebræis Iericho gladio & igni tradita fuit, vt ab ipsis exploratoribus poposcerat: quin posteà nuptui tradita est Salmon Principi tribus Iuda, & cum familia sua vixit in medio filiorum Ifraël, vt in libro Iosue videre est. In hac vrbe hospitatus fuit Eliseus. In campestribus Iericho Iudæi, postquam siccis pedibus Iordanem miraculosè transierunt, vt dicitur Ios. 4. castrametati fuere contra Orientalem plagam vrbis Iericho; omissaque anteà circumcisio, ibi in Galgalis facta fuit. In campestribus Iericho cùm Iudæis manna defecisset, cœperunt comedere de frugibus terræ azymos panes, & polentam eiusdem anni. In eisdem, Iosue cùm o-
Iof. 5, 13. culos eleuasset, *vidit virum stantem contra se, euaginatum tenentem gladium, perrexitque ad eum, & ait: Noster es, an aduersariorum? Qui respondit: Nequaquam: sed sum Princeps exercitus Domini, & nunc venio. Cecidit Iosue pronus in terram. Et adorans ait: Quid Dominus meus loquitur ad seruum suum? Solue, inquit, calceamentum tuum de pedibus tuis: locus enim, in quo stas, sanctus est. Fecitque Iosue vt sibi fuerat imperatum.* Hìc, ad Eliæ & Elisei imperium, stantibus ex vtraque parte Iordanis aquis, iter vnda præbuit, 4. Reg. 2, 8. In eisdem campestribus Sedecias Rex Iuda, qui fugit ex Ierusalem, captus fuit à Chaldæorum exercitu, & ad Regem Nabuchodonosor in Reblatha ductus; & ibi eius exercitus dispersus fuit, 4. Reg. 25, 4. & Ier. 32, 2. & 52, 8. Et hæc quidem ex veteri Testamento.

Ex nouo Testamento pauca hæc accipe. *ex nouo.* Christus apud Iericho cæco visum restituit, Luc. 18, 35. domum Zachæi intrauit, ibidem cap. 19, 1. & alios duos cæcos illuminauit, Matth. 20, 29. & Marc. 10, 46. & non semel per eam transiuit. Et plura in Iericho, in eius campestribus, operata esse credimus: quare tam hæc quàm illa plurimùm æstimantur. Lege Adrichomium in Beniamin num. 81.

CAPVT XI.

De fonte Elisei Prophetæ, decimo loco sextæ Peregrinationis.

FLuunt è pede montis Quarantanæ, vel ex Galgalis, superiúsve, secundùm diuersa Auctorum placita, originemque trahunt aquæ quædam; quæ præterfluentes ad radices dicti montis, in vnum locum ex parte collectæ fontem efficiunt, qui nedum ab huius regionis incolis, sed etiam ab exteris communiter fons Elisei vocitatur. Crescunt circa ipsum plantæ & arbusta varia; & ad eum se recipiunt peregrini, vt se reficiant & oblectent, postquam sanctum Quarantanæ Domini montem sunt venerati. *Post venerationem montis Quarantanæ, ad Elisei fontem se recreant peregrini.*

Huius fontis nominis ratio illa esse creditur: quòd cùm ante Elisei tempora illius aquæ amaræ & insalubres essent, meritis & ministerio Prophetæ dulcissimæ & saluberrimæ redditæ fuerunt. *Ratio nominis.* Rem gestam refert sacra 4. Regum Historia in hunc modum: Cùm sanctus Propheta Eliseus à Ierichontinis habitatoribus rogatus fuisset, vt terram Iericho, ad habitandum optimam, meliorem etiam redderet aquarum dulcium beneficio; erant enim amaræ, & ideò terra sterilis; illorum precibus annuens vir Dei, immisso in profluentem sale, eas sanauit, optimasque & saluberrimas effecit. *Sale dulces facit aquas Eliseus.* Quare ex tali miraculo aquæ istæ nomen fontis Elisei retinuerunt. Hæ ductæ in varios riuos, hortos & campos huius regionis irrigant & fecundant; quæ tandem in Iordanem fluunt. *Regionem fecundant, & in Iordanem fluunt.* Fecunditatem Ierichontini agri Iosephus, Capite præcedenti relatus, tribuit singulariter salubritati huius fontis.

Plura de fonte isto traduntur ab aliquibus, præsertim de magna aquarum copia, quibus

quibus etiam ipsa magna vehantur molendina; quæ tamen nostris calamitosis temporibus non videntur: id fit ob incolarum torporem & negligentiam, vel alia causa, me latet; fuisse tamen, probabile est credere, propter aquæductus aliaque demolita vetusta ædificia, quæ circa & non longè ab eo cernuntur. Agit de eo Adrichomius in Beniamin num. 63.

CAPVT XII.

De sacro Quarantanæ monte Christi Domini, vndecimo loco sextæ Peregrinationis.

STatim ac Christus Iesus Dei Filius in Iordane à Ioanne baptizatus est, plenus Spiritu sancto regressus est à Iordane: & agebatur à Spiritu in desertum diebus quadraginta, & tentabatur à diabolo, & nihil manducauit in diebus illis. Et consummatis illis esuriit, vt verbis vtar D. Lucæ cap. 4. De quo deserto, & speciali loco pœnitentiæ, orationis, ieiunij & tentationum Christi, cuius sacri Euangelistæ Matth. 4, 1. Marc. 1, 13. & Luc. 4, 1. meminerunt, in præsentia à nobis tractandum est.

Quarantana desertum & mons. Sed priùs notandum, aliud esse, loqui de deserto Quarantanæ, & aliud, de Quarantanæ monte; sicut aliud est, loqui de magis & minùs communi, de loco communi & proprio: etenim desertum Quarantanæ locus communis est, mons verò proprius.

Desertum quid. De Quarantanæ deserto quæ sequuntur scribit Adrichomius in Beniamin numero 97. *Quarantanæ desertum inter Ierusalem & Iericho, incipit iuxta Anathot, & extenditur supra Galgala, vsque ad desertum Thecua & Engaddi iuxta Mare mortuum. Hic commoratus est sanctus Ioannes Baptista; inibiq; in eius memoriam extructa fuit Ecclesia & monasterium, quod Græci Monachi inhabitabant; sed temporibus Breidembac. erat desolatum. Ibi venientem ad se, vt baptizaretur, Christum digito demonstrauit Ioannes: Ecce Agnus Dei. In hoc Christus ieiunauit quadraginta diebus & noctibus, agens & habitans cum bestiis.* Hæc ille. Et in eodem plures sanctos Monachos, solitariosque sanctos viros, ad exemplum Christi, Eliæ, & Ioannis, pœnitentiam egisse firmiter tenendum: & notatur ab Auctore Epitomes Bellorum sacrorum. Et nonnullos nostris hisce temporibus cognoui, qui paucis leguminibus contenti, in pœnitentia vixerunt quadraginta diebus, ad Christi imitationem, super sanctum Quarantanæ montem.

De Quarantanæ verò monte quædam ex aliis, alia ex obseruatis à nobis hic subijciemus. *Mons quid.* Mons iste est prope fontem Elisei, qui ex illo fluere creditur, vt dictum est Capite præcedenti: altissimus est inter Iudææ montes, ascensuque difficillimus: hinc est quod plurimi, difficultate perterriti, qui ad ipsum peregrinantur, non ascendunt, à longe tantùm salutantes. Et reptando ascenditur ad Christi locum. A parte Orientali præceps & profunda vallis est, quæ vel adscendentes vel descendentes eius aspectu terret. Ex hac eadem Orientali plaga tria sunt antra: duo priora maiora sunt; tertium, quod altius est, multò minus est. Et hæc in sacella conuertit Helena sancta M. Constantini mater: & picturis exornata erant; quæ in præsentia pro maiori parte demolitæ. In superiori creditur fuisse Christum, quando ad eum accessit tentator, & dixit ei: *Si Filius Dei es, dic vt lapides isti panes fiant.* *Vbi de gula fuit Christus tentatus.* *Matth. 4, 3* Est ibi altare, vbi aliquando Missa celebratur, vel, si facultas non suppetit, cantatur Euangelium primæ Dominicæ Quadragesimæ: *Ductus est Iesus in desertum à Spiritu, vt tentaretur à diabolo, &c.* *Matth. 4, 1* De eo agit Adrichomius loco citato num. 98.

Iuxta hoc sacellum, vel capellam, quam Bonifacius maiorem vocat, forte dignitate, non quantitate & situ, est cisterna, vbi sancti Anachoritæ aquas pluuiales recipiebant. *Ibi cisterna*

Suprà in cacumine montis est ruinosum aliud sacellum: in cuius situ tertiò fuit Christus à satana tentatus, vt adoraret eum; quem confusum & victum fugauit, vt docet communis harum partium traditio; & eadem tradit Bonifacius. *Vbi de idololatria fuit Christus tentatus.* Quamuis Adrichomius loco memorato num. 90. ex aliorum sententia dicat, locum huius tertiæ tentationis esse montem distantem à Quarantana duobus milliaribus, à latere Australi Bethel & Hai. Verùm, si aliud non obstat, libentiùs assentimur communi traditioni & oculato testi Bonifacio, in traditionibus Terræ sanctæ versatissimo. Loquitur iste de monte Quarantanæ in primo & secundo libro de Perenni cultu Terræ sanctæ; sed quæ in primo dicit, hîc ubi subijcio.

Hinc pregredientibus, id est, à vasta solitudine & monasterio D. Hieronymi, *ad Occidentem, aliquantulùm ad Septemtrionem declinantibus, occurret mons altissimus, Quarantana ab incolis locorum illorum nuncupatus; ob id, quia Christus locum illum præsentia decorauit, & quadragenario dierum noctiumq; ieiunio nostrum ieiunium in eo consecrauit; & sua tentatione, nostras videlicet, carnis, mundi & diaboli tentationes superauit.*

nit. In isto monte est antrum quoddam, in quo, vt piè creditur, sæpiùs Christus orauit: ibi est altare, & imago illius elegantissima parieti depicta. Sunt iuxta & aliæ duæ capellæ, imaginibus ab Helena sancta Magni Constantini matre adornatæ.

Spelunca vbi Sanctorum corpora mirabiliter disposita.

In eodem monte est etiam quædam magna spelunca, sepulchrum pœnitentium, id est, Anachoritarum, vocata: ibi enim innumera sunt corpora, quibus nec capillus in capite deest, Sanctorum enim sunt in pace sepulta, intacta, vt prædixi, adhuc permanent: quidam in Domino obdormientes oculis ad cælum leuatis, quidam genibus flexis, alij autem in crucis modum manibus extensis viuos referunt. Spectaculum certè, quod firmat iustos in iustitia, bonos in bonitate, pœnitentes in pœnitentia. Spelunca illa his gemmis exornata lucet, vt lux in tenebris, seruata à Christo, & custodita ab Angelis eius.

Præfati in cacumine montis est capella quædam, in loco vbi Christus delatus à diabolo tentanti, vt adoraret ipsum, regna mundi & gloriam illorum promittenti, dixit: Vade satana, Dominum Deum tuum adorabis, & illi soli seruies. Ibi in imagine Christi ab Helena parieti picta cernitur & diabolus confusus sub pedibus eius. Hucusque fuere Bonifacij verba.

In quibus, primò nota, non tantùm montem illum peculiarem & sacrum Christi quadragenario ieiunio, Quarantanam appellari, sed etiam alios proximos vel continuos montes & solitudines sibi tale nomen comparasse.

Alia alibi similia.

Secundò nota, miraculum illud de sanctis illis corporibus non esse à Dei consuetudine alienum: intelleximus enim ex historiis fide dignis, & propriis oculis intuiti sumus Sanctorum aliqua corpora palpabilia, quibus nec capillus deest, æternæ vitæ imaginem præ se ferentia, vt B. Patris nostri Francisci, B. Margaritæ de Cortona, B. Catharinæ de Bononia, & aliorum complurium.

Ego non semel montem hunc sacrum ascendi; tamen in illam speluncam descendere non potui: verùm esse Sanctorum corpora, vt vidit & describit Bonifacius, à fide dignis Sacerdotibus Maronitis & aliis, qui illa se vidisse, vt dictum est, testati sunt, intellexi. Simile accepi de trecentis aliis corporibus virorum & mulierum, quæ in conuentu *Mar. Eughen* asseruantur, cuius suprà memini Cap. x. 11. Peregrinat. quæ integrà manent cum capillis, barba & dentibus, vt se vidisse testatus fuit mihi Præfectus illius conuentus, quando ostium loci muro clausum fuit.

Nota tertiò, imagines, quæ in alia inferiori capella depictæ fuerunt, esse Saluatoris, Virginis Mariæ, sancti Ioannis Baptistæ, & Angelorum, vt docet idem Bonifacius loco citato lib. 2.

Distantia Quarantanæ à Iordane & Ierusalem.

D. Bonauentura de Vita Christi cap. 16. dicit, locum, in quo fuit Christus baptizatus, distare ab Ierusalem decem & octo milliaribus; montem verò ieiunij, à loco baptismatis milliaribus ferè quatuor, vt ibidem docet cap. 17. Teste autem Aranda oculato inspectore cap. 27. à Iericho duobus tantùm milliaribus separatur: propè minori quàm milliaris vnius spatio distans fons cernitur Elisei. Brocardus 1. Part. cap. 7. §. 28. *Ex Galgala*, inquit, *ad dimidiam leucam, tendendo in Iericho, ad dexteram iuxta viam est mons dictus Quarantana; vbi Saluator mundi quadraginta diebus & noctibus cibum nullum sumpsit: altus est nimis, & ascensu difficilis. Sub Quarantana ferè iactu duorum arcuum oritur fons Elisei*, &c.

Incedendo per aliam viam ex Ierusalem, qua hisce temporibus non incedunt peregrini in comitatu, quia primò ad Iordanem proficiscuntur, distabit mons iste ab Ierusalem milliaribus decem & octo, vt dixit S. Bonauentura, & fortè amplius; at modò plus itineris in accedendo ad eum conficitur. Et citati Auctores parum variant in assignanda illorum locorum distantia: & varietas prouenire potest ex eo quòd non ab eodem loco fontis Elisei qui fluit distantiam metiti sunt; & fortè, quia de loco baptismi Christi Domini diuersimode opinati fuere. Et hæc de sacro Quarantanæ monte satis.

CAPVT XIII.

De Mari mortuo, siue Asphaltite, duodecimo loco sextæ Peregrinationis.

DE Mari mortuo, quod licet propè ordinariè haud videtur ab euntibus ad Iordanem, vel temporis inopiâ, vel potiùs quòd ductores ægrè eò se conferunt; à longe tamen cernitur: quare pauca de eo dicere proposui, ne aliqualis eius notitia hic desideretur; præsertim quòd ex proposito, alio tempore ex aliis partibus ad eum se conferunt peregrini, & in his partibus habitantes. Et est Orientalis Terræ sanctæ terminus: qui tamen plura scire voluerit, alios consulat, vt Iosephum lib. 5. Belli c. 5. Tacitum lib. 12. prope initium, Strabonem lib. 16. post medium, & præsertim Adrichomium in Iuda num. 186. qui ex pluribus plura collegit. Tangam nihilominùs non obscurè aliqua de eius origine, situ, appellatione, & naturali conditione.

Et

Maris mortui origo.

Et vt de huius maris origine priùs agamus, sciendum est, in extrema parte Orientali tribus Iudæ & Terræ sanctæ esse aquarum congregationem auctam ex Iordanis aquis in ipsum fluentibus, in regione olim pinguissima & amœnissima velut Paradiso Domini, sed infecunda & abominabili reddita ob inhabitantium execranda flagitia. Etenim temporibus Abrahæ & Lot in Orientali parte Terræ sanctæ circa Iordanem erat regio omnium amœnissima & fertilissima; irrigabatur enim saluberrimis & fecundissimis aquis, sicut Ægyptus, & olim terrestris paradisus, vt dicitur Genes. 13. Vallis siluestris appellata, vbi erant opulentissimæ ciuitates: quæ, ob illarum abundantiam, otio, saturitate, luxuria, aliisque sceleribus indulgentes Deum dereliquerunt; à Deo pariter derelictæ, in cinerem redactæ & euersæ, in exemplumque eorum, qui impiè acturi sunt, positæ, vt dixit S. Petrus: & Apostolus Iudas in sua Catholica Epistola clariùs asserit, eas factas esse exemplum, ignis æterni pœnam sustinentes. Illud autem in hunc modum contigit.

Vbi Mare mortuum olim deliciosa regio.

1. Pet. 2, 6. Iudæ 1, 7.

Gen. 18, 2. & 19, 1.

Pentapolis subuersio Abrahæ manifestatur.

Duo illi Angeli, qui sub humana specie ad Abraham diuerterunt, & à quibus intellexit supplicium, quod de Pentapolitanis ciuitatibus sumere debebant, vespere illius diei Sodomam peruenerunt: quibus iustus Lot obuiàm factus, coëgit in domum suam diuertere: cumque illis epulum tamquam peregrinis peramanter præbuisset; ecce pessimorum illorum hominum concursus, à puero vsque ad senem conspiratione facta in malum nulla venia dignum, ad iusti viri domum confluit: eam vndequaque vallantes, exclamant pariter omnes, vrgentque educi iuuenes illos, vt in eos libidinem suam exercerent. His valdè commotus sanctus Lot, egreditur, clauso post se ostio: & blandis verbis illorum insaniam sedare satagens, vt vidit se nihil proficere, in tantam incidit animi perturbationem, vt pro hospitibus seruandis, proprias filias virgines eis obtulerit illudendas; quæ tamen a Domino seruatæ fuerunt, nec in eas tantum malum exerceri permisit Dominus. Intactis igitur virginibus illis relictis, deque illis nihil curantes perditi illi homines, cùm pertinaciùs in priori petitione persisterent, ab Angelis fuerunt cæcitate percussi; & ostium, quod infringere affectabât, minimè inuenientes, ad proprias domos redierunt, incolumi atque incontaminata viri iusti domo relicta.

Insana libido Sodomitarum.

Lot de hospitibus cura.

Angeli manifestant Lot Pentapolis sub-

Post hæc, Angeli admonere cœperunt Lot de interitu ciuitatis; & vt, si quos haberet de suis, aut ad se pertinentes, curaret secum inde educere, ne perirent. Egressus è domo Lot, futurum euentum iis, quibus filias suas spoponderat, nuntiauit: qui ludicra & minimè credibilia arbitrati, egredi noluerunt. In crastinum autem summo manè cogebant Angeli Lot suosque vt citò surgerent, atque exire festinarent: qui cunctari ac dissimulare videbantur, donec ab ipsismet Angelis manu ducti, vt egrederentur quodammodò compulsi sunt.

uersionem: & ad sibi suisq; familia consulendum hortantur.

Egressi verò de ciuitate, præceperunt iidem Angeli, ne retrò respicerent, sed ad montana properarent; quoniam totam Pentapolim in illa planitie positam perdere volebant: verumtamen obsecrante Lot pro Bala (cuius fit mentio Gen. 14, 2, 8.) eò quod inter Pentapolitanas ciuitates minima esset, fortassis minùs flagitiosa, pepercerunt vrbi illi, vt in eâ Lot cum suis tutò se posset recipere; quæ idcircò posteà dicta est Segor, id est, parua. Statim autem ac Lot, exorto iam sole, ingressus est Segor cum filiabus suis, vxore adhuc in via existente, vt probabiliter creditur, & Capite sequenti explicabimus: ecce Dominus mirabili quodam & numquam priùs audito portento, super reliquas quatuor Pentapolis ciuitates, *Sodomam*, *Gomorrham*, *Adamam* & *Seboim*, vt clarè dicitur Deut. 29, 23. & super pagos & municipia earum, cælitus pluit aquam sulphuream salitamque & feruentem magno impetu atque copia; & non sine ingenti (vt creditur) terræmotu, qui, patefacta terra, absorptisque ciuitatibus, lacum ibi dirum atque pestiferum, de quo nunc agimus, effecit. Sicque tota illa regio penitus exusta & subuersa est in momento, vt dicitur Thren. 4, 6. amœnissimaque & fertilissima regio versa est in salsuginem; quemadmodum posteà fuit Dauid vaticinatus Psalm. 106, 34. *Terram fructiferam in salsuginem, à malitia inhabitantium in ea.* id est, in mare salis, vt apertè dicitur Genes. 14, 3. Et ita sentiunt Iosephus lib. 1. Antiquit. cap. 10. B. Hieronymus in Quæstionibus Hebraicis in Genesim: & est communis opinio, quam defendit Pererius contra Caietanum & Oleastrum in cap. 14. Genes. num. 12. & 13. Et hæc de Maris mortui origine.

Lot de Sodoma egresso, nobilis regio submergitur, & in salsuginem vertitur:

propter inhabitantiū peccata.

Maris mortui natura.

De eiusdem autem natura & conditione hæc accipe ex Brocardo 1. Par. c. 7. §. 35. *Mare mortuum*, inquit, *semper est fumans & tenebrosum sicut os inferni, sicut oculis meis vidi, ob tetrum vaporem inde fumantem: vallis illa, quæ in Gen. cap. 14. illustris dicta est; & verè sic erat à termino huius maris secus desertum Pharan; vsque supra Iericho, per mediam diatam: ferè sterilis & inutilis reddita est, ita vt ne germen quidem* pro-

producat in sui latitudine: quæ alicubi quinque leucarum est, alibi sex; præterquam iuxta Iericho, vbi cannamella, & horti, & viridaria sunt, irrigante fonte Elisei. Tanta vero calamitas et regioni accidit, in execrationem peccati Sodomorum, quod Deus tot sæculis vlciscitur, vt etiam regio ipsa pœnas luere perpetuò videatur. A dextris insuper & à sinistris montes steriles sunt & aridi, vel barbara habitationes per multa & longa terrarum stadia, quatenus scilicet exitialis ille vapor impellente vento pertingere potest. Hæc Brocardus.

Latitudo & longitudo. *Eius latitudo*, inquit loco indicato Adrichomius, *est quinque, vt alij volunt, sex milliariorum; longitudo autem iter habet quatuor aut quinque dierum. Iosephus verò dicit eius longitudinem esse quingentorum octoginta stadiorum, ad Zoara vsque Arabiæ; latitudo verò est centum quinquaginta stadiorum. Suffragatur Adamnanus ex Arculpho de Locis sanctis lib. 2. cap. 15. qui maritimam huius lacus frequentauit oram.* Hæc ille. Sed eius conditionem ampliùs intelligemus ex assignatione rationis vel interpretationis nominum, quibus appellatur; quam nunc subijcimus.

Nomina, & eorum ratio. Dicitur *Mare mortuum*, *Mare salsum*, *Salis*, & *Salinarum*; *Araba*, quod Latinè *solitudinis*, siue *deserti*; item *Mare primum*, *Orientale*, *Sodomiticum*, & *lacus Asphaltites*, id est bituminis. Mare lacus iste appellatur secundùm consuetudinem Hebræorum, qui quamlibet aquarum multitudinem, vel collectionem, mare appellant; mortuum verò, ob eius pestilentem naturam, quoniam nullum animal producit, vel intra se conseruat. Vnde pisces, quibus abundat Iordanis, illuc cùm aquarum impetu delati fuerint, vt gustauere pestilentem aquam, statim aut renatant, aut inibi moriuntur, vt B. Hieronymus in cap. 47. Ezechielis alijque Auctores scriptis consignarunt.

Salsissima illius aqua. Mare salis, & salsissimum, propter eminentem salsedinis saporem: & experti id verè testati sunt. Aliquorum dictum reijcitur. An verò sit sincerum, sed nitrosum, & ob sulphuris mixtionem abominabile, vt quidam dixerunt, non video. Scio, absque offensa vel nausea, aliud sal ab illo Maris mortui Ierosolymis non consumi.

Sal ex aquis Maris mortui quomodo efformetur. Quomodo verò hoc sal efformetur, ex Arculpho sequentibus explicauit Adamnanus de Locis sanctis lib. 2. cap. 14. *Mare mortuum in magnis tempestatibus collisione fluctuum ad terras, sal efficit per illius circuitum maris abundanter haberi; quod non solùm vndique vicinis, sed etiam longè positis nationibus magnum profectum præbet, solis calore satis sufficienter valdè siccatum. Aliter verò sal in quodam Siculo monte haberi solet: nam illius montis lapides de terra eruisi, verum naturaliter salsissimum sal esse gustu comprobatur, quod propriè nominatur sal terra. Aliter verò sal maris, atque aliter sal terra vocari solet. Inde & Dominus in Euangelio per similitudinem ad Apostolos dixisse creditur: Vos estis sal terræ, &c. De hoc itaque sale terræ in Sicilia monte reperto nobis sanctus intimauit Arculphus, qui illud, aliquos dies in Sicilia manens, visu & gustu atque tactu comprobauit esse verum & salsissimum sal.* Hæc Adamnanus.

Mare solitudinis nuncupatur: vel, vt aliquibus placet, quia ob tetrum illum perniciosumque vaporem nauigari non potest; vel, quod mihi probabilius videtur, quia non solùm vallem illam, quæ erat velut paradisus Domini, sed etiam circumiacentem regionem in desertum & solitudinem redegit. Dicitur Mare Orientale Ezech. 47. quoniam est in Orientali plaga Ierusalem & Terræ sanctæ, vt Mediterraneum in Occidentali, vt in eum locum dicunt Expositores sacri; & sensus docet. Sodomiticum, ab insigni facinorosaque ciuitate ibi subuersa, id est, Sodoma. Denique lacus Asphaltites, siue bituminis, nuncupatur, propter bitumen quod emittit ad varios hominum vsus opportunum. Lege Auctorem Historiæ scholasticæ in Gen. cap. 43.

Adhuc alicubi in eo cernuntur ruinæ domorum vel vrbium, vt, qui ipsas viderunt, retulerunt mihi, addentes multa de eo mari dici, quæ sensus & experientia reijcit. Ad quæ fortè alludens illorum expertus Frater Anselmus Minorita in sua Terræ sanctæ descriptione, loquens de isto mari sequentia scripsit: A Iordane, vbi baptizatus est Christus, contra Austrum est mare mortuum: & habet istud mare, videlicet ab Aquilone in Austrum, in longitudine DC. vel quinque dietas; in latitudine verò habet quinque leucas, id est, quatuor milliaria fortè nostra, vel CV. stadia; sed tamen apparet paruum. Et distat istud mare à Ioricho ad duo milliaria nostra, vel minùs modico. Et inter Iericho & Mare mortuum est claustrum S. Hieronymi in vasta solitudine: cuius claustri adhuc stant parietes & testudines: iam conuellitur, & labitur. Illud mare dicitur mortuum, quia non decurrit, sed est velut lacus, & eius aqua est amara. Et scribunt multi in cartellis suis quòd esset aqua fœtida; & propter eius amaritudinem, terra adiacens littoribus nihil viride profert: sed ego ibi lauans pedes, vidiq; lauare Mauros exutos & Græcos, nihil expertus sum de fœtore aquæ, imò

imò vidi ibi in littore virentia gramina, vulgariter *loza*, vbi possent animalia pabulari; & non alias vidi in Terra sancta talem pastum pro iumentis, &c.

Nefandi criminis detestatio.

Circa iam dicta duo notanda sunt: alterum, adeò verum esse, in nefandi criminis detestationem, relictam esse circa hoc mare terram infecundam, signaque dare iusti diuini iudicij, vt præter dicta ex Brocardo, & nunc, quando peregrini vadunt ad Iordanem, & quiescunt ferè in medio viæ apud locum S. Moysis, ex lapidibus ignem faciunt velut ex lignis: qui lapides terræ Sodomorum appellantur, & valde fœtent. Et ad hos forte respexit Strabo lib. 16. dum loquens de regione quæ circa hoc mare est, inquit: *Quòd autem regio ignea sit, permulta alia signa afferunt: nam & petras asperas exustas circa Moasada ostendunt*, &c. Idem testatur Tertullianus carm. de Sodoma cap. 4. Et peregrini ex ipsis accipiunt; &, in testimonium veritatis, ad propria deferunt.

Lapides combustibiles, & fœtentes.

Et Iosephus de his & aliis ad intentum spectantibus sequentia scribit lib. 5. Belli cap. 5. *Huic* (Mari mortuo) *Sodomitica terra vicina est; olim quidem tam fructibus quàm diuitiis ciuitatum fortunata, nunc autem omnis exusta, vt quæ habitatorum impietate fulminibus conflagrasse memoratur. Denique adhuc in ea diuini reliquias ignis, & oppidorum quinque videre licet imagines, & renascentes in fructibus cineres; qui colore quidem sunt edulibus similes, carpentium verò manibus in fumum dissoluuntur, & cinerem.* Ita Iosephus.

Nefandi sceleris & diuini iudicij perpetuum testimonium.

Credendumque est, dictæ regionis infelicitatem, meritam tanti sceleris pœnam, vsque ad sæculi consummationem duraturam; vt in cunctis futuris generationibus innotescat fœda illarum ciuitatum iniquitas, & æterna eius punitio, ad æternam ipsarum confusionem & ignominiam, atque ad aliorum correptionem. Vnde est illud Sapient. 10, 7. *Quibus* (& loquitur ibi de Pentapolitanis vrbibus) *in testimonium nequitiæ fumigabunda constat deserta terra, & incerto tempore fructus habentes arbores.* hoc est, vt ibidem exponit Iansenius, imperfecta & inconsummata pulchritudine & maturitate fructificantes arbores, vt iam ex Iosepho dictum est.

Ob nimiam salsedinem pessimamque naturam sterile.

Alterum notandum est, hoc mare non propter simplicem salsedinem sterile esse, nihilque quod viuat producere, vel conseruare; nam Mare magnum salsum est, valdè salubre, & plurima animalia producit, & conseruat; sed propter nimiam salsedinem, maleolentiam, pessimamque illius conditionem.

CAPVT XIV.

De vxore Lot, quæ prope Mare mortuum in salis statuam conuersa est, decimotertio memorabili sextæ Peregrinationis.

NOn iniucundum arbitror futurum Lectori, si aliqua dixero de vxore Lot in statuam salis conuersa prope Mare mortuum. De qua tria dicam: alterum, quid sit vxorem Lot conuersam fuisse in statuam salis: alterum, vbi conuersa fuerit: tertium denique, an adhuc illa statua extet.

Quid sit, vxorem Lot versam esse in salis statuam.

Quantum ad primum, dicitur Genes. 19. v. 26. *Respiciensque vxor eius* (Lot) *post se, versa est in statuam salis.* Hic locus varias habet interpretationes. Quidam dicunt esse figuratam locutionem, alij propriam. Qui figuratam ponunt, dupliciter exponunt. Aben Esra (Pererio in hunc locum referente) putat significari eam mulierem periisse igneo illo imbre cælitus misso, qui admixtum habebat sulphur & sal: firmatque hanc interpretationem testimonio ipsius Moysis, qui Deuteronom. 29, 22. tradit, Sodomam sulphure & sale perditam fuisse.

Tres sententiæ.

Prima, quia sulphure & sale admixto periit.

Reiicitur.

Verùm nimis dura est interpretatio, inquit Pererius, quia mulier illa periit imbre igneo, sulphure sale admixto, propterea versam esse in statuam salis. Nam cur non in statuam sulphuris? aut cur non omnes Sodomitæ, qui eodem illo imbre percussi sunt, & iumenta eorum, ac ciuitates, dicuntur in statuam salis, vel in salem conuersæ? Et quare, si idem fuit vltionis modus illarum ciuitatum, & vxoris Lot, non similiter explicuit Scriptura? Præterea si vere in statuam salis non fuisset conuersa, quomodo talis videri potuit à posterioribus?

Responsio ad rationem primæ sententiæ.

Nec auctoritas Deuteronomij huic suffragatur sententiæ: etsi enim dicat Sodomam sulphure & sale perditam fuisse, non tamen id dixit de vxore Lot; sed benè alia auctoritas Genesis adducta dicit versam fuisse in statuam salis.

Secunda, quia remansit perpetuum monumentum.

Alij per statuam salis interpretantur monumentum quoddam eius rei incorruptibile, & perpetuò mansurum. Nam vt sal à putrefactione & corruptione seruat corpora; ita pactum, vel monumentum, vt incorruptibile fore significetur, appellatur salis. Ad quod probandum, plurimùm valet quod scriptum est in libro Numer. 18, 19. *Omnes primitias Sanctuarij, quas offerunt filij Israel Domino, tibi dedi, & filiis ac filiabus tuis, iure perpetuo. Pactum salis est*

sempiternum coram Domino. Pactum salis appellauit, id est, fœdus inuiolabile, vt declaratur voce illa, *sempiternum*. Sal enim symbolum est perpetuitatis; quoniam vim habet conseruandi carnes per longum tempus. Ergo, secundum hanc expositionem, vxor Lot versa est in statuam salis, id est, in monumentum quoddam inobedientiæ atque incredulitatis eius, simulque diuinæ iustitiæ ac vindictæ perpetuò mansurum, tamquam fidelissimum testimonium omni posteritati ac saluberrimum documentum. Et hanc sententiam habet eo loco expressam Thargum Ierosolymitanum sequentibus verbis: *Vxor Lot fuit de filiis populi Sodomæ, quæ respexit post se, vt videret quidnam futurum esset cum domo patris sui; atque ita factum est, vt facta sit columna salis, duratura vsque ad tempus resurrectionis, quo mortui reuiuiscunt.* Et verè multùm durasse apparebit ex solutione tertij quæsiti.

Quomodo admitti & remitti debeat. Si hæc sententia sic intelligatur, quòd figurata sit, at cum hoc etiam propria, vera est: etenim ad aliquid significandum, versa illa fuit in statuam salis, vt vnanimi consensu docent sacri Scriptores, qui varias etiam rationes illius conuersionis litteris consignârunt; & ad illius considerationem remittit nos Dominus in Euangelio, dum dicit: *Memores estote vxoris Lot.*
Luc. 17, 30. Et quòd dicit Thargum factam fuisse columnam salis, sicut etiam legit Chrysostomus Homil. 43. in Genes. non sic arbitror voluisse dicere versam fuisse in columnam, sed ad eius perpetuitatem indicandam; & quia inanimis facta fuit, id dixit, sicut & in libro Sapientiæ cap. 10, 7. *figmentum salis* appellatur: *Et incredibilis animæ memoria stans figmentum salis.*

Sed si tantum figuratè eam intelligere velint, figuratè tantùm posset intelligi illarum ciuitatum subuersio; quæ ad aliquid significandum facta est, & ad exemplum proposita, vt videre est in Lucæ Euangelio, 2. Pet. 2. & in Epistola Catholica Iudæ. Quod dicendum non est: etenim Moysis narratio est historica, & in proprio sensu accipienda; nullusque rectè sentiens oppositum dicet. Simili enim ratione quælibet Historia sacra negari posset. Faciunt etiam ad hæc quæ posteriori loco adduximus pro explicatione præcedenti. Si enim ad significandum tantùm ea phrasi vsus est Moyses; quare non etiam dixit illas ciuitates in columnas salis fuisse conuersas, cùm non minùs ac vxor Lot in exemplum positæ fuerint? sed verè in salis statuam fuisse conuersam, ex dicendis magis apparebit.

Alij Auctores volunt, ea verba Genes. *Versa est in statuam salis*, verè ac propriè accipienda. Et hæc sententia tamquam vera ab omnibus amplectitur. In vocabulo tamen statuæ aliqua est diuersitas. Dauid Kimhi, & Vatablus, pro statua interpretati sunt *cumulum*, siue *aceruum*; alij *figmentum*, propter adductum locum Sapientiæ. Conuenientia tamen est, si explicentur, vt ea iam explicuimus. Sed quæ sequuntur, magis hanc firmarit sententiam. Tertia sententia, munda, vel in salis statuam conuersa.

Vbi conuersa. Ad alterum quæsitum, quo in loco vxor Lot conuersa fuerit in statuam salis? Respondetur id potuisse accidere in vno ex his quatuor locis, vel in via qua ex Sodomis ibat in Segor, vel in Segor, vel in via ex Segor ad montem, vel in monte ipso, siue spelunca; sed in quo determinatè non expressit Scriptura. Verùm probabiliter ex ipsa deducunt Doctores, non conuersam in salis statuam in aliquo ex tribus posterioribus locis. Non in via ad montem, vel in monte: etenim loquens Moyses de profectione Lot ex Segor ad montem, post illarum vrbium subuersionem, quando iam ad illarum intuitum in statuam conuersa fuit, illius & duarum filiarum mentionem facit, & non vxoris Lot; & priùs de illius transmutatione locutus fuerat. Prætereà, si adhuc superstes tunc fuisset, non dixissent filiæ, *Inebriemus eum vino, dormiamusque cum eo, vt seruare possimus ex patre nostro semen.* Gen. 19, 32. Si enim adhuc fuisset illius vxor, non potuissent hoc dicere: probabile enim est ipsam fuisse idoneam ad concipiendum, vt eius virum ad generandum; & id credere debebant filiæ. Reliquum est igitur, vt conuersa sit vel in Segor, vel in via ad Segor: & hoc posterius probabilius, & narrationi Moysis conformius videtur. Probabilius in via ad Segor. Cùm enim Angelus dixisset ad Lot, *Festina & saluare ibi* (id est, in Segor) *quia non potero facere quidquam donec ingrediaris illuc:* Gen. 19, 22. ingresso Lot Segor, statim *Dominus pluit super Sodomam & Gomorrham sulphur & ignem à Domino de cælo*, &c. & statim subdit Scriptura: *Respiciensque vxor eius post se* (siue, vt legit Hebræa, *de post ipsum*) *versa est in statuam salis.* Incredulitas & inobedientia punita. hoc est, Cum vxor Lot lento gradu ipsum sequeretur, quod ægrè nimis proprias ædes dereliquerit, ob modicam fidem Angelis præstitam; audito illo horrendo ignis fragore de cælo cadente, se retrò conuertens, in pœnam inobedientiæ ex incredulitate procedente, in statuam salis derepentè conuersa remansit. & in via ad Segor fuisse vxorem Lot in salis statuam conuersam, indicat Adrichomius in tabulis Geographicis in Iuda num. 230. & citra ipsum mare, vt ex Brocardo statim dicemus.

Ad tertium quæsitum, an statua illa mul-

Quæstio de duratione statuæ vxoris Lot.

multo tempore durauerit, & an adhuc in suo esse perseueret? Qui dicunt narrationem Moysi esse figuratam, respondebunt quòd non; quoniam numquam illud accidit: at qui dicunt esse veram & historicam narrationem, vt verè est, dicunt extitisse tempore Iosephi, & D. Hieronymi, adhucque extare, & vsque ad tempus generalis resurrectionis duraturam. Ex recentioribus oculatos testes adducit loco citato Adrichomius: Iosephus se illam vidisse testatur lib. 1. Antiquit. c. 11.

Extare, & mansuram vsque ad sæculi consummationem, qui dicant.

Tertullianus carm. *de Sodoma* cap. 3. agit de vxore Lot versa in salis statuam, mirabiliaque de illa scribit, vt sequitur:

Miranda de illa relatio.

——— Et simul illic
In fragilem mutata salem, stetit ipsa sepulchrum,
Ipsaq; imago sibi formam sine corpore seruans.
Durat adhuc etenim nuda statione sub æthram,
Nec pluuiis dilapsa situ, nec diruta ventis.
Quin etiam si quis mutilauerit aduena formam,
Protinus ex sese suggestu vulnera complet.
Dicitur & viuens alio iam corpore, sexus
Munificos solito dispungere sanguine menses.

Iacobus Pamelius in Annotationibus in Sodomam Tertulliani, quæ in præmissis versibus obscura videntur, in hunc modum explicat: *Hoc memoratu dignum, quòd sua adhuc ætate statuam illam salis, in quam vxor Lot conuersa est, durasse scribat; & si quis eam mutilauerit, statim vulnera denuò compleri, & in singulos menses menstrua pati*, &c. Ita ille. An dicta vera sint, me latet; certè miranda potiùs quàm credibilia videntur.

Brocardus 1. p. cap. 7. §. 34. de eadem statua sequentia scribit: *Post Iericho contra Austrum est Segor oppidum, in quo seruatus est Lot, quando subuertit Dominus Sodomam. Sita est autem Segor sub monte Engaddi; inter quam & Mare mortuum est statua salis, in quam conuersa est vxor Lot. Quam ego statuam vt viderem, ingentes subij labores itinerum; nec tamen explere desiderium meum potui: siquidem incolæ retulerunt mihi, locum illum esse inaccessibilem, vel certè sine mortis periculo adiri non posse, propter feras immanes, & serpentes; præcipuè autem propter Beduinos, eius loci habitatores, homines perquam inhumanos, pessimorumq; morum.* Hæc Brocardus. Ex cuius relatione habemus, ipsius tempore illam extitisse inter Segor & Sodomam, id est, Mare mortuum, vbi priùs Sodoma erat; & ita citra Iordanem & Mare mortuum.

Fr. Anselmus Minorita in sua Ierusalem Descriptione, in locis Orientalibus respectu Ierusalem, videtur indicare statuam salis esse vltra mare, quoniam illam esse dicit in Arabia; sed Arabia, ex eodem, est vltra Mare mortuum versus Orientem, aliquanto arcualiter declinans ad Austrum à Ierusalem. sic verò scribit: *In littore Orientali Maris mortui sita est Segor in parte Arabiæ, vbi est statua salis, in quam conuersa est vxor Lot: ad quam videndam periculosus est accessus, propter Madianitas ibidem commorantes, qui nemini parcunt. Sapè, vt fertur, id mare tantum crescit ex tumefactione, quòd cooperitur tota statua, & non videtur; aliquando tamen decrescit, quòd videtur ad pectus & genua. Est in loco amœno inter Segor & Mare mortuum.* Hæc ille.

Isto antiquiores suffragari videntur. Fr. Brocardus de monte Sion in sua Terræ sanctæ Descriptione, dum dicit: *In littore Orientali Maris mortui sita est Segor in parte Arabiæ, vbi est statua salis, in quam versa fuit vxor Lot*, &c. & Guilielmus de Baldensel in suo Hodœporico, dicens: *Circa Mare mortuum à dextris, versus montes Israël, vxor Lot contra mandatum Dei respiciens, miraculosè in statuam salis versa est. Et propè est ciuitas paruula Segor*, &c.

Arbitror tamen priores ac vetustiores Auctores veriùs loqui, & conformiùs his quæ etiamnum in partibus istis asseruntur. An nostris temporibus extet, mihi est incompertum; ego eam non vidi. Fuerunt tamen in partibus istis venerandi senes, qui se illam vidisse testati, ex eaque particulam vna die ablatam, altera die vidisse restitutam, vt notauimus ex Tertulliano, & adhuc extare: ibique capellulam esse, Biduini, qui ex Mari mortuo sal Ierosolymam ad fratres deferunt, affirmant.

Sed supposito, multo durasse tempore, & adhuc durare, quomodo id potuit esse? quomodo imbribus & aquis non fuit consumpta? an diuino miraculo, in signum diuinæ iustitiæ, & inobedientiæ & aliorum scelerum, quibus mulier illa cum Sodoma inuoluta fuit? an (vt alij arbitrantur) quia sal, in quod fuit conuersa, metallicum erat, quod imbre non liquescit? Plin. lib. 31. cap. 7. Quare verò non in æneam lapideamve statuam versa fuerit, rationes varias afferunt Doctores. Sed dicta de Mari mortuo, statua salis, & præsenti Peregrinatione satis sint.

Dubij solutio.

Sal metallicum imbre non liquescit.

EREGRINATIO VII. in qua recensentur & explicantur sex memorabilia loca, quæ occurrunt proficiscentibus ex Ierusalem, vel Bethlehem, ad ciuitatem Hebron. I. Fons signatus, Hortus conclusus, & Piscinæ Salomonis. II. Villa beatæ Mariæ Virginis. III. Conuallis Mambre. IV. vbi Abraham Angelos & peregrinos hospitio excipiebat. V. vbi fertur Abraham Isaac circumcidisse. VI. denique ciuitas Hebron.

CAPVT PRIMVM.

De Fonte signato, Piscinis Salomonis, & Horto concluso, primo loco septimæ Peregrinationis.

IN sacra Hebron peregrinatione discedunt peregrini ex Ierusalem, vel Bethlehem, secundum maiorem opportunitatem. *Hebron ab Ierusalem & Bethlehem distantia.* Distat autem Hebron ab Ierusalem circa nouem leucas, siue triginta milliaria, secundùm quosdam, quos libenter sequimur; à Bethlehem verò, quæ prope viam illius est, & ad læuam eiusdem relinquitur, 24. milliaribus, vel leucis circiter 7. separatur, vel minùs, secundùm D. Hieronymum & Bonifacium.

Quod primò occurrit obseruatione dignum in hac Peregrinatione est Fons signatus, Piscinæ Salomonis, & Hortus conclusus. *Fons signatus quatuor milliaribus à Bethlehē separatur.* Hæc ab Ierusalem decem, à Bethlehem verò quatuor milliaribus seiunguntur; & sunt in plaga Meridionali vtriusque ciuitatis, in qua etiam est Hebron. Sed quid illa sunt? *Fontis signati descriptio.* Fons signatus est locus quidam in indicato situ parum extra viam Hebron ad dexteram: ad quem per angustum cauum & os descenditur; vbi sunt duo loca arte elaborata, ad duorum cubiculorum similitudinem: ex quorum interiori primò vnda fluit per canalem in exterius; in vasq; recepta, quod tres habet canales, alterum à læua, duos alios è regione alterius, vnum supra alterum, ex quibus in diuersas partes demittuntur aquæ; deque eo potest verè dici ramos extendere. Ducitur autem primò & principaliter in Ierusalem per canalem ex terra cocta confectum; & primò effluit prope castrum recenter extructum, ad fugandas Arabum excursiones inter ipsum & proximas piscinas: fluuntque aquæ per subterraneum canalem secus piscinas ex citeriori parte, & longo spatio & montium circuitu deuehuntur vsque ad Ierusalem. Abundantibus etiam aquis, influit in piscinas.

Piscinæ Salomonis quid. Piscinæ illæ Salomonis sunt loca vasta & spatiosa naturâ & arte constructa, quadratæ figuræ, demissis muris circumdata, & calce interiùs incrustata: in quibus & Fontis signati, & ex proximis montibus fluentes colliguntur aquæ. Sunt illæ Piscinæ numero tres: primæ longitudo est passuum 160. *Tres sunt earum com-[illegible]* latitudo 90. profunditas 18. circiter; longitudo secundæ est 200. latitudo 90. tertiæ denique longitudo est passuum 220. latitudo 90. circiter. Suntque tali ordine dispositę, vt vna in alteram demittat aquas, & secunda in tertiam: & ex his Hortus conclusus Salomonis irrigatur.

Hortum conclusum appellant harum *Hortus conclusus quid.* partium incolæ vallem, quæ proximè ad tertiam piscinam sequitur, angustam quidem, sed non mediocris longitudinis: quæ si vt oporteret excoleretur, herbas, flores fructusque abundanter proferret. Dicitur Hortus conclusus non arte, sed natura, non muris, sed montibus & collibus: alio tempore amœnior & fecundior erat.

Bonifacius de eo miranda scripsit lib. 2. de Perenni cultu Terræ sanctæ in peregrinatione Hebron, dum de præmissis in hunc modum loquitur: *A Bethlehem vsq; Hebron sunt quindecim milliaria. Ad Meridiem, ad duo milliaria, occurrit tibi Hortus conclusus Salomonis Regis, qui non est muro lapideo vel ligneo conclusus, sed ipsa natura conclusit illum montibus speciosissimis & fertilissimis. In ipso horto sunt omnia genera pretiosorum fructuum, malorum punicorum cum pomorum fructibus, nardus & crocus, multaq; alia. Iuxta eumdem hortum est Fons signatus: in quodam antro dulces & copiosas emanat aquas: antrum istud Salomon lapillis pretiosis, opere quod nos dicimus musaico, illustrauit & adornauit, & sibi sedile ex lapidibus in eodem antro composuit. Aqua fluens ex isto fonte recipitur in tribus maximis piscinis ab ipso Salomone fabricatis. Hac aqua irrigatur Hortus conclusus, & recipitur intra canalem, & aquaductum, sicq; ducitur Ierosolymam ad templum Domini: qua olim seruiebat, & nunc seruit, cultoribus eiusdem templi.* Hactenus ille.

Prope hunc fontem à læua parte, id est Aquilonari, est villa ferè tota diruta, paupercu-

perculas dumtaxat continens domunculas; sunt tamen & ibi magnæ ruinæ & ædificiorum fundamenta: & villa Salomonis communiter dicitur, quòd illam ædificauerit Salomon ad voluptatem deliciasque capessendas. Ibi fons est dulcibus & salubribus affluens aquis, adeò vt non solùm proximi, sed & longinqui ad eas hauriendas, & ad potanda animalia accedant: &, vt ego vidi, mense Iunij, quando fons signatus nullas demittebat aquas, iste in magna copia dabat; & ideò proxima inferior vallis, semper eius aquis irrigata, viret & amœna est.

Villa Salomonis.

Fons aquis affluens.

Sed numquid horum aliqua mentio in specie fit in sacris Litteris? Horti conclusi, & fontis signati videtur facta mentio Cantic. 4, 12. vbi diuinus Salomon dilectam suam horto concluso & fonti signato comparat illis verbis: *Hortus conclusus soror mea sponsa, hortus conclusus, fons signatus. Emissiones tuæ paradisus*, &c. Et quamuis non me lateat, sponsam horto vel fonti in se comparari posse; sed quid prohibet dicere Salomonem ad illos in specie respexisse? Et Bonifacius, & in partibus istis habitantes, volunt memorata verba intelligenda esse in specie de indicatis locis.

Dubij solutio.

In eodem sensu ego arbitror loqui sponsam de memoratis piscinis, dum sponsi sui oculos laudans dicit: *Oculi eius sicut columbæ super riuulos aquarum, quæ lacte sunt lotæ, & resident iuxta fluenta plenissima.* Hæc fluenta plenissima crederem esse dictas piscinas, quæ non solùm aquis abundant, sed frequenter etiam plenissimæ sunt; & adeò, vt foris etiam aquæ erumpant, vt ego non semel obseruaui. Cui interpretationi fauere videtur versio Pagnini ex Hebræo, & Septuaginta Interpretum: sic enim illa habet: *Oculi eius sicut columbæ iuxta effusiones aquarum, lauantes se lacte, manentes iuxta plenitudinem.* ista verò Septuaginta sic legit: *Oculi eius sicut columbæ super plenitudines aquarum lotæ in lacte, sedentes super plenitudines.*

Cant. 5, 12.

Piscinæ fluenta plenissima.

Prædictorum etiam locorum expressiorem arbitror mentionem fieri cap. 2. Ecclesiastæ, vt statim dicemus; sed villæ alibi etiam frequentiùs.

Sed contra iam dicta duo obiici possunt. Alterum, in commemorato loco non esse fontem signatum; quoniam in Ierusalem ab omnibus monstratur.

Argumenta duo contra præmissa. Primum.

Alterum, Hortum conclusum non esse in iam designato loco, sed in suburbiis Ierusalem ad Orientem, vt in illius descriptione monstrat & explicat Adrichomius num. 189. hisce verbis: *Hortus Regius, qui Hortus conclusus dicitur, hortus erat in suburbanis Ierusalem muris vndique septus, & obfirmatus, atque sicut paradisus, arborum, fruticum, herbarum, aromatum, florum fructuumq; vbertate amœnus, mulcendisq; ac fouendis sensibus conueniens, & ad secessus voluptuarios idoneus. In quo erat inclytus ille fons Rogel, & lapis Zoeleth, quorum frequens in Scriptura mentio fit: vbi Adonias, cùm regnare instituisset, immolauit victimas, & vnà cum suis asseclis conuiuium fecit.* Hæc ille. Et vere Salomonis tempore in Orientali parte Ierusalem fuisse hortos, considerans loci amœnitatem & hortos nonnullos qui adhuc in hac parte cernuntur, & quæ 3. Reg. 1. dicuntur, firmiter credet ibi fuisse hortos, & inter alios hunc Regium, & conclusum. Et vbi meliùs potest hic hortus assignari, quàm in ciuitate Regia? & docent communiter Doctores.

Secundum.

Hortus Regius, qui & Conclusus.

Verùm hæc non obstant dictis secundùm veterem traditionem. Et ad primum dico, cùm loquimur de fonte signato, nos intelligere vel aquam fontis signati, & sic concedimus esse in Ierusalem; sed & in commemorato loco, ex quo, vt diximus, in Ierusalem ducitur. Vel loquimur de fonte & origine illius, & sic verè diximus esse extra Ierusalem in memorato loco. Et quamuis nomen fontis signati origini, riuulis, & terminationi illius aptari possit; verùm quoniam propriùs de radice videtur enuntiari debere, diximus esse, qui est in via Hebron. Signatus, quia ad eum ingressus iumentis, & forte hominibus, erat interdictus, vt illis in præsentia valde difficilis est.

Responsio.

Ad primum.

Origo & terminatio fontis signati.

Ad secundum dicendum, Salomonem non vnum, sed plures habuisse hortos, vt voluptuosum potentemque Regem decebat, in Ierusalem, & extra; & illum, de quo locuti sumus, esse vnum ex illis qui extra erant. hoc ipsemet Salomon sequentibus verbis testatus est: *Magnificaui opera mea, ædificaui mihi domos, & plantaui vineas, feci hortos, & pomaria, & conseui ea cuncti generis arboribus, & extruxi mihi piscinas aquarum, vt irrigarem siluam lignorum germinantium.* In his verbis manifeste ostendit Ecclesiastes, non vnum, sed plures habuisse hortos. Nec 3. Reg. 1, 9. mentio specialis fit Horti conclusi, nec modò ille Ierusalem proximus tali appellatur nomine, vt alius dissitus. Quòd si placet proximum Ierosolymis dicere conclusum muris, vt dixit Adrichomius, qui tamen in præsentia non extat, & nos illum distantem dicemus conclusum montibus. Et hæc discurrendo de prædictis sufficiant.

Ad secundum. Salomon plures hortos habebat.

Eccle. 2, 4.

CA-

CAPVT II.

De villa B. Mariæ Virginis, secundo loco septimæ Peregrinationis.

PRosequendo iter versus Hebron, ad dexteram relinquimus illam speluncam Odollam nomine, inquit Bonifacius, in qua Dauid, Saulis rabiem fugiens, saluatus fuit. Sed & quædam alia occurrunt loca, quorum peculiarem notitiam non indicant huius regionis incolæ: & forte non fuit illorum memoria conseruata, quia non ita memorabilia. Prope Hebron, ad duo milliaria, ad læuam viæ est villa quædam non mediocris, sed aliis harum partium persimilis, quæ appellatur, *Villa beata Mariæ Virginis*, siue Matris Dei, ab huius regionis indigenis: non quia in ea concepta, nata vel educata fuerit sanctissima Deipara, vel diu in ea habitauerit; sed quia, quando cum puero suo Iesu, & sponso Ioseph, furorem Herodis declinans puerum quærentis ad necem, fugit in Ægyptum, transiens in ea pernoctauit, atque sua præsentia & Filij sponsique sui dilectissimi nobilitauit, & consecrauit. Huic pij fideles, ex singulari ad sanctam Virginem deuotione, ab ea nomen dederunt. Ita docet antiqua traditio. Eam soli Græci schismatici incolunt: eidem proxima est cisterna, quæ Saræ appellatur.

Odolla spelunca.

Ratio nominis villa B. Mariæ Virginis.

Cisterna Saræ.

CAPVT III.

De conualle Mambre, tertio loco septimæ Peregrinationis.

RElicta villa beatæ Virginis Mariæ, & cisterna Saræ ad læuam partem, per quam rarò transeunt peregrini; ante ingressum ciuitatis Hebron, ad eius læuam partem declinando, inuenitur celebris conuallis Mambre. Vallis hæc fertilis est, pulchra & amœna valdè, plena vitibus, ex quibus optimum conficitur vinum, & magna copia vuæ passæ: eius latitudo est plusquam milliaris, longitudo multò maior.

Vallis Mambre descriptio.

Hæc vallis, vt aliquid de eius nomenclatura dicamus, dicitur *conuallis Mambre*, & *Hebron*. Mambre appellatur à viro tali appellato nomine, si credimus Lyrano in ea verba Gen. 13, 18. *Mouens igitur tabernaculum suum Abram, venit & habitauit iuxta conuallem Mambre, quæ est in Hebron.* id est, circa, vel apud, siue contra & è regione Hebron: nam ipsa distat ab Hebron. sic ergo inquit Nicolaus: *A Mambre, viro Amorrhæo potenti, qui in Hebron habitauit, & cum Abraham fuit magna familiaritate ac dilectione coniunctus, vt dicitur Gen. cap. 14. & 35. vel etiam quia fuit illius cultor, vel dominus: de cuius, & Escol & Aner fratrum eius consensu, cœpit Abraham ibi habitare, pendens fortè eis annuam pensionem, tum pro eius habitatione, tum etiam pro gregum & animalium suorum pastu. Et hæc fortè fuit conuentio illa, siue fœdus, quod cum prædictis ipse Abraham iniisse dicitur Gen. 14, 13.*

Nominis ratio.

Dicitur vero vallis Hebron, forte propter eius excellentiam; quia inter omnes valles & planities, quæ circa Hebron sunt, primum locum tenet, omnesque longo interuallo antecellit. Vel etiam, quoniam vt Hebron nonnumquam à nomine huius vallis dicitur conuallis Mambre, vt infra de ea agentes dicemus; ita vallis hæc ab Hebron nomen mutuare potuit.

Dicitur vallis Hebron, & quare.

Linguæ sanctæ periti in adducta verba Genes. adnotarunt, pro illa voce *conualle* Hebraicè esse *elon*: quæ vox quercum significat; & ita verterunt Septuaginta; sed per synecdochen dictum esse quercum, locum frequentibus & densis quercubus consitum, quem Latini quercetum appellant. Chaldæus verò vertit, planitiem. Latinus interpres respexisse videtur ad situm loci, sicut & Chaldæus: nam conuallem planitiem appellamus circumquaque montibus vel collibus conclusam. Talis igitur cùm fuerit hæc vallis, meritò dictis nominibus appellata fuit. Hęc dixisse volui, ad magis explicandam huius vallis pristinam amœnitatem & fecunditatem; quam etsi non in toto, vt olim, ex parte tamen adhuc retinet: caret quercubus, vitibus abundat, vt iam diximus.

Celeberrima & commendabilis est quidem hæc vallis propter indicatam fecunditatem & amœnitatem; at multò amplius propter insignes illius cultores & habitatores, & insignia in ea operata facinora. In hac valle habitauerunt præclarissimi illi Patriarchæ, à Deo & hominibus plurimùm dilecti, Abraham, Isaac & Iacob, cum vxoribus suis, & aliis insignibus viris. Singularia in ea operata, Capite sequenti recensebimus. Et propter dicta frequens illius mentio in Genes. cap. 13. 18. 24. 25. 35. 37. 40. 50.

Amœnitate et cultoribus celebris.

Quindecim stadiis Meridiem versus vicinam habet Hebron: ab Ierosolymis verò abest ducenta circiter & quinquaginta stadia, inquit Nicephorus lib. 8. Hist. Eccles. cap. 30. Agit de ea Adamnanus lib. 2. de Locis sanctis cap. 8. Beda lib. 1. cap. 9. & Adrichomius in Iuda num. 183.

Distantia eius ab Hebron & Ierosolymis.

CA-

CAPVT IV.

De loco vbi Abraham Angelos & peregrinos recipiebat hospitio, qui quarto occurrit in septima Peregrinatione.

PRope conuallem Mambre, siue potius, in eius extremitate, ostenditur locus antiquitus illustrissimo ædificio illustratus, vt quod superest non leue facit argumentum. Habet verò harum partium traditio, quando Terra sancta à Christianis possidebatur, fuisse ibi insignem extructam Ecclesiam: cuius in præsentia extrema dumtaxat murorum pars remansit, qui locum ad instar piscinæ conficiunt; suntque illi ex magnis dolatis quadratis constructi lapidibus, siue marmoribus. Intus in capite illius est magnus & pulcher puteus. Huic loco vicina erat ilex arborque illa, sub cuius vmbra sanctus Abraham Angelos recepit hospitio.

Celebris est iste locus, ac olim magnificentissimis monumentis illustratus, quòd quæ sequuntur, credantur in eo contigisse. Ibi Abraham ædificauit altare Domino, Gen. 13, 18. & ibidem habitans, Angelos & ipsum Angelorum Dominum in peregrini specie hospitio excepit, quemadmodum & alios transeuntes excipiebat peregrinos, quos in ostio tabernaculi expectabat. Ibi tres vidit, & vnum adorauit; in illis mysterium Trinitatis sanctissimæ edoctus: ibi idem sanctus Patriarcha cum vxore sua Sara felix accepit nuntium ab Angelo conceptionis & partus filij sui Isaac, ex vetula & infecunda vxore, Gen. 18, 10. Et, secundùm D. Hieronymum & P. Bonifacium, ibi Abraham vidit diem Christi, & gauisus est: cuius visionis & gaudij meminit Saluator noster Ioan. 8, 56.

Locus vbi Abraham Angelos & Dominum hospitio excepit.

Eumdem postea locum Gentiles falsis ritibus & superstitionibus addicti venerabantur, erectis in eo idolis; quæ, sancto zelo succensus, magnus piusque Imperator Constantinus abstulit, & contriuit, ad verique Dei honorem & memoriam illustrium & diuinorum operum pulcherrimum extruxit templum, vt colligere licet ex Eusebio Cæsariensi in illa prouincia Archiepiscopo lib. 3. de Vita Constantini. sic enim ait: *Verùm vt audierat (Constantinus) ipsum Saluatorem, qui nuper in mundo versatus fuisset, etiam olim sanctis viris ex Palæstina prope quercum Mambre (sic enim appellabatur) diuinitus apparuisse, ibi quoque Deo viso templum ædificari mandat. Gentium ergo præfectis Imperatoris voluntas per litteras ad singulos scriptas significata est, qua eos admonuit, vt quod esset imperatum, illicò ad exitum perduceretur. Nobis etiam, qui hanc historiam litteris mandamus, epistolam accuratiùs scriptam misit; cuius exemplar mihi consentaneum videtur huic præsenti sermoni annectere, quo Imperatoris sanctissimi studium & diligentia pleniùs intelligatur. Proinde quò liberè pro his quæ gesta acceperat, nobiscum expostularet, ista totidem verbis perscripsit.* Hæc Eusebius.

Sacer locus à Gentilibus idololatriis pollutus: purgatus & Ecclesia sacratus opera Magni Constantini.

Placet Imperatoris Epistolam hic subijcere; quoniam ex ea sumitur argumentum veritatis eorum quæ commemorata sunt; & quoniam agit de huius loci purificatione. Notandum autem priùs ex Baronio Tom. 3. sub anno Christi 326. in huius Epistolæ inscriptione non esse explicitè nomen Eusebij; quia vel expunctum fuit, vel est implicitè in ea inclusum; vel fuit ad Eusebium & Macarium, ceterosque Palæstinæ Episcopos, quorum est inscriptio. Exemplar Epistolæ est huiusmodi.

Victor Constantinus Max. August. Macario & ceteris Palæstinæ Episcopis S.

Epistola Constantini ad Palæstinæ Episcopos.

EST hoc vnum maximum mea sanctissima sollicitudinis erga vos beneficium, vt quorumdam nefandorum hominum amentiam, quæ hactenus apud vos in obscuro latuerit, per litteras vobis significem: quo licet mihi quidem serò, necessariò tamen, erratum segnitie neglectum, diligentia rectè probeq; corrigatur. Permagna enim profectò impietas est, vt loca sancta nefandorum scelerum maculis contaminentur. At quidnam est, Fratres charissimi, quod cùm vestram solertiam praterierit, mea etiam, quam dixi, sollicitudo propter obseruantiam, qua Deum veneror, possit silentio prætermittere? Locum, qui prope quercum Mambre dicitur, in quo Abrahamum domicilium habuisse cognoscimus, variis modis à quibusdam superstitioni deditis inquinari ferunt: idola enim, quæ nullo non vastationis genere deleri debent, in illo erecta esse; & altare prope locatum, & impuras victimas sine intermissione immolari. Quapropter cùm illud, & ab Imperio nostro alienum, & indignum sanctitate loci videatur; vestram grauitatem certiorem fieri velim, à nobis per litteras Acacio illustrißimo Comiti amico nostro significatum esse, vt absque cunctatione, & idola, quæ in loco prædicto reperta fuerint, ignis tradantur incendio, & altare sedibus conuulsum euertatur. Quin etiam neminem non, qui post nostram mandatum aliquid impietatis in eiusmodi loco audeat admittere, supplicio coërcendum statuimus: quem sanè locum decreuimus eximia templi structura

structura adornare, vt consessus dignus sanctis viris in eo deinceps existat. Quòd si quidquam contra hoc mandatum committi acciderit, par est, vt absque mora nostra clementia per vestras litteras certior fiat, quò nostro mandato, qui illud violare deprehensus fuerit, summo afficiatur supplicio. Non enim ignoratis, illic primùm Deum omnium Rectorem tum apparuisse Abrahamo, tum cum eo sermonem contulisse; illic enim primùm sacrosanctæ legis cultum & obseruationem initium habuisse; illic primùm Saluatorem ipsum cum duobus Angelis, seipsum clementer & benignè Abrahamo ostendisse; illic Deum cœpisse ab hominibus videri; illic prædixisse Abrahamo de semine suo futuro, ac confestim promissum præstitisse; illic prædicasse, eum plurimarum gentium patrem futurum. Quæ cùm ita sint, æquum est (meo quidem iudicio) vestra cura & diligentiâ prouideri, vt tum locus iste purus & integer à labe conseruetur, tum ad pristinam reuocetur sanctimoniam, quò aliud nihil in eo, præter cultum Deo omnipotenti, Moderatori omnium, & Seruatori nostro, decorum & consentaneum, peragatur. Quod quidem studiosè & decenter à vobis obseruari conuenit: siquidem vestra grauitas (sicut mihi pro certo persuasum habeo) ea quæ cum vero cultu & religione in primis cohærent, alacri studio expleri desideret. Deus vos, Fratres charissimi, incolumes seruet. Hactenus Constantini litteræ.

Piè à Constantino ordinata executioni mandata fuere. Et omnia in dictis litteris contenta diligenter expleta fuere, vt eodem 3. lib. de Vita Constantini cap. 52. subdit Eusebius. Et eadem scribit Nicephorus lib. 8. Eccles. Hist. cap. 30. Quid verò de putei illius aquis ageretur à superstitiosis illis hominibus, sequentibus verbis indicat Nicephorus: *Quosdam etiam nummos, & varij generis vnguenta in vicinum puteum coniecisse, ita vt rerum conie ctarum ingenti copia aqua inutilis sit reddita*, &c.

Vbi erat ilex ante ostium tabernaculi. Non longè à conualle Mambre & nunc dicto loco assignatur alius, vbi erat ilex, & arbor illa, quæ erat ante ostium tabernaculi Abrahæ; sed in præsentia non videtur. Ad dicta allusisse videtur Brocardus in Descriptione Terræ sanctæ, dum dicit: *Ilex Mambre iuxta viam regiam quæ ducit Hebron sita; apud quam longo tempore habitasse Patriarcham Abraham, Historia libri Genesis ostendit: etiam hodie demonstratur ante ostium tabernaculi Abrahæ. Sciendum tamen, antiquam illam ilicē exsiccatam fuisse: sed ex eius radice pullulauit altera; de cuius ligno & fructu mecum tuli. Folia eius paulò maiora quàm lentisci; sed fructum prorsus habet illa vt quercus. Ab ilice Mambre per dimidiam leucam, ad dextram, iuxta viam est vetus illa Hebron in monte sita sublimi*, &c. Hactenus ille. Alia sequenti Peregrinatione Cap. VI. dicentur pro maiori dictorum declaratione.

CAPVT V.

De loco, vbi à quibusdam dicitur Abraham Isaac filium suum circumcidisse, quinto occurrente in septima Peregrinatione.

Relicta conualle Mambre, dirigendo gressus versus Hebron, ferè in medio viæ, monstratur angustum quoddam antrum in ipsius terræ superficie, quod vix continet duos homines humi prostratos. Hebræi Hebron habitantes, quos multi simplices harum partium Christiani in hoc sequuntur, dicunt, Abraham in eo filium suum Isaac circumcidisse: ad eius dexteram partem est sacellum, siue meliùs, mesquita Turcarum, quæ vnà cum antro, illo intuitu, venerationi habetur, & inuisitur nedum à dictis Hebræis & Christianis, sed ab ipsismet Turcis & Mauris. *Fabella Hebræorum de loco circumcisionis Isaac.*

Verùm, si mea non me fallit opinio, somnium illud est & fabella, & non vera traditio & historia, cum aliis somniis & nugis Hebræorum collocanda. Et satis manifestum euadet consideranti antri conditionem, & quæ dicuntur Gen. cap. 20. & 21. Conditio antri angusta nimis, vt dictum est, & ad illud opus incongrua. Et ad quid, quæso, Abraham virum prudentem locum adeò inidoneum eligere pro circumcisione filij sui? An deerat opportunior? Non potuit illum in propria domo circumcidere, vbi se cum Ismaële altero filio suo circumcidit? Referebátne, magis illum in indecenti quàm in decenti loco circumcidere, vel super hoc erat diuinum præceptum vel consilium? *Reijcitur.*

Dicet fortasse quispiam pro defensione illius somnij Hebræorum, ideò dici Isaac in antro illo circumcisum; non quia intra ipsum fuerit circumcisus, sed extra, propè, & probabiliter vbi nunc est extructa illa mesquita; & antrum illud esse pro signo: quod non aduertentes simplices, circumcisionem factam in loco mesquitæ, dixerunt accidisse in dicto antro. *Obiectio.*

Hoc dictum est minùs irrationabile, sed nihilominùs contra veritatem & Scripturam; quæ docet, non in conualle Mambre vel Hebron, & eius regione, sed in Bersabee, in regione Philisthinorum, fuisse Isaac circumcisum. Et ex adductis capitibus Genesis sic explico. Postquam Abraham ex conualle *Solutio.* *Isaac in Bersabee circumcisus.*

conualle Mambre, vbi Dei singulari beneficio ex vetula & sterili vxore genuit Isaac, venit in terram Australem, habitans inter Cades & Sur, peregrinans in Geraris, Genes. 20. Quo tempore natus est ei Isaac, & octauo die circumcidit, Genes. 21: & non in conualle Mambre; quia non legitur, neque ex Scriptura deduci potest, Abraham tunc ad conuallem Mambre, vel Hebron, rediisse, sed potius oppositum: quia proximè citato capite dicitur Abraham habitasse in regione Abimelech Regis Geraris in Bersabee, factus colonus terræ Palæstinorum diebus multis. In hac ergo terra, vbi Isaac in lucem editus fuit, fuit & circumcisus, & non apud Hebron, sed in iam dicto loco.

In Bersabee, & non in Hebron, iussus est Abraham Isaac sacrificare.

Præterea, his peractis, & aliis quæ hoc ipso capite enarrantur, accepit Abraham præceptum à Domino de immolando vnigenito filio suo Isaac. Sed hoc non fuit datum in Hebron, & eius valle, vt optimè contra quosdam dixit S. Hieronymus, sed in Bersabee, vbi & præcedentia gesta fuere; quod ex itinere ipso ostendit S. Doctor in Quæstionibus Hebraicis, ad ea verba Genes. 22. *Et abiit* (Abraham) *ad locum quem dixit Deus in die tertio. Notandum*, inquit, *quòd de Geraris vsque ad montem Moria, id est, sedem templi, iter dierum trium sit, & consequenter illuc die tertio peruenisse dicatur. Malè igitur quidam Abraham putant illo tempore ad quercum habitasse Mambre, cùm inde vsque ad montem Moria vix vnius diei iter plenum sit.* Hæc S. Hieronymus. Qui posteà ex monte Moria, qui est in Ierusalem, rediit Bersabee, inquit Scriptura sacra; sed non diceret Abraham rediisse Bersabee, nisi ex ea priùs discessisset, cùm ad montem Moria se contulit. De mansione etiam Abrahæ in Hebron, vel conualle Mambre, postquam ab ea discessit, nulla fit mentio in Scriptura; nisi cùm agit de emptione sepulchri pro sepelienda Sara vxore Abrahæ, quando Isaac necdum erat circumcisus, nec perfectus vir, Gen. 23. Et hæc mihi quidem ipsa meridiana luce clariora videntur. Quare, quod de antro illo dictum est, somnium & commentum est Hebræorum.

Puduit huiusmodi absurda hîc adscribere; verùm necessarium fuit, vt, falsitate detecta, in posterum simplices & alij, qui ex inaduertentia sequebantur, relinquant, & veritatem sectentur. Quod si illa apud probatos Scriptores inuenias, credas non ex propria fuisse locutos sententia, sed Hebræorum, & vulgi; vt fortè fecit Bonifacius, dum loquitur de via ex Bethlehem ad Hebron, dicens: *Relicta spelunca Odollam, deueniemus ad locum, in quo Abraham Patriarcha circumcidit filium suum Isaac. Ecclesia in eo loco ab Helena matre fabricata fuit, nunc in puluere & ruinis cernitur.* Hæc ille. Et quidem nescio, an loquatur de loco à nobis indicato; sed vbicumque assignet locum circumcisionis Isaac in hac via, non bene assignat ex dictis. Nescio etiam, vbi inuenerit Helenam ædificasse Ecclesiam in loco circumcisionis Isaac: & ruinæ, de quibus loquitur, erunt fortasse alterius mysterij monumentum.

Ex sententia vulgi aliquando docti loquuntur.

Si quis tamen vellet ibi, non quidem in antro, sed circa, aliquid memoria dignum operatum fuisse, facilè assentirem, & dicerem, quod quibusdam non displicet, Abraham ibi circumcidisse alium filium suum Ismaëlem: quod alij non animaduertentes, pro Ismaële, dixerunt Isaac fuisse circumcisum; & non Ismaël tantùm, sed & Abraham iussu Domini, cum omnibus viris domus suæ, tam vernaculis quàm emptitiis & alienigenis, fuit circumcisus, vel in conualle Mambre, vt probabiliùs, alij in hoc sapientiores Iudæi dixerunt. Huius circumcisionis mentio fit Gen. 17, 23.

Pro Isaac Ismaël forte decendit.

CAPVT VI.

De ciuitate Hebron, sexto loco septimæ Peregrinationis.

SErmonem nunc instituimus de Hebron, insigni & præcipua Iudææ ac Palæstinæ ciuitate post Ierusalem: in cuius commendationem ea adducemus, quæ ciuitatem aliquam commendabilem reddunt, quæ huic bellè conueniunt, vt terræ fecunditas, aëris salubritas, dignitas, antiquitas, illustres & insignes habitatores. Post quæ, varia nomina adijciemus, quibus est appellata; & eorumdem significationem, ex quibus adhuc magis commendata & illustrata remanebit.

Quæ ciuitatem celebrem reddant.

Insignis in primis ac celebris est ciuitas Hebron ex terræ fecunditate & aëris salubritate; & hoc magis apparebit, si eam comparemus cum pluribus aliis Iudææ ciuitatibus & terris: quarum plures non solùm æquat, sed antecellit. Cùm enim terra hæc montosa sit, & Hebron montibus non careat, sed ijs vndequaque valletur; habet etiam circumcirca pulcherrimas, spatiosas & fecundas valles, vino & frumento affluentes, quibus non tantùm sibi, sed & aliis terris necessaria suppeditat. Montes etiam fertiles sunt, præbentes magnam lignorum copiam, quibus carent plurimi huius prouinciæ montes; & in primis, qui sunt circa Ierusalem. Vitibusque singulari-

Hebronitis regionis fecunditas.

ter abundat: ad quarum abundantiam arbitror respexisse Iacob Patriarcham, dum in Iudæ filij sui benedictione dixit, *Ligans ad vineam pullum suum, & ad vitem, ô fili mi, asinam suam. Lauabit in vino stolam suam, & in sanguine vuæ pallium suum.* His siquidem hyperbolicis locutionibus vsus est bonus senex, ad indicandam magnam vitium viniq́ue copiam huius terræ; quæ danda erat tribui Iudæ, quemadmodum notauimus Lib. 1. Cap. 24. Nunc etiam ex Hebron pro mercimonio vua passa deportatur, quæ optima est. Aër ibi salubris; quoniam paludes non sunt, aliáve, quæ aërem noxium & corruptum reddere solent.

Gen.49,11

Hebron ciuitas Regia. Ex dignitate etiam Hebron commendabilis est; quoniam fuit ciuitas Regia, Sacerdotalis, & Refugij. Ciuitas Regia & metropolis Philisthinorum olim fuit, habitaculum Enacim, id est, gigantum; quibus à Caleb strenuissimo duce debellatis & deletis, quæ anteà in sortitione tribui Iudæ contigerat, ab eadem tribu posteà data fuit Leuitis, cum suburbio duorum millium cubitorum. Reliquum huius vrbis, agri, villæ dono datum est ipsi victori Caleb, Iosue 14,12. Primaria etiam fuit ciuitas tribus Iudæ, & posteà Regia Regis Dauid; qui in ea septem annis regnauit, 2.Reg.5,5. & 1. Paral.29,27.

Sacerdotalis & Refugij. Fuit ciuitas Sacerdotalis & Refugij: ingresso enim Iosue cum populo Israëlitico terram Chanaan, diuisit, ex instituto Moysi, tribui Leuiticæ & filiis Aaron quadraginta-octo ciuitates ad habitandum, easdemq́ue non simul positas; sed quòd e singulis tribubus essent acceptæ e diuersis Palæstinæ locis, vbi singulæ degerent; ab inuicem longioribus interdum spatiis separatas. Cum igitur easdem ciuitates sortirentur, prima quæ egressa est, data est familiæ Caath, Leuitici generis, ex filiis Aaron, ciuitas è tribu Iuda Cariath-Arbe, Hebron nominata, Iosf.21,9. Et eamdem fuisse asylum fugitiuorum, nouimus ex eodem Iosue 20,7. Cùm etiam à Christianis Latinis possidebatur, insignita fuit Episcopali Sede; sed à Græcis occupata, Prioratus dumtaxat in ea fuit: quam prærogatiuam habuit intuitu seruorum Dei Abraham, Isaac & Iacob. Guilielmus Tyrius lib. 20. Belli sacri cap.3.

Sub Christianis Episcopali Sede decorata.

Antiquissima. Ad hæc, ex antiquitate, & insignium virorum habitatione, illustris & celebris est Hebron: etenim septem annis ante Tanim Ægypti ædificata fuit, Num. 13,23. Iosephus lib.5. Antiquit. cap.1. *Chebron*, inquit, *septem annis est antiquius quàm vrbs Aegypti Tanis.* & lib. 5. cap. 7. de Bello Iud. ait: *Chebron autem indigenæ ferunt, non eius terræ modò ciuitatibus, verùm etiam Aegypti Memphi antiquiorem: denique bis mille & trecenti ei connumerantur anni. Hoc autem narrant, Abraham quoque parenti Iudaeorum fuisse domicilium, posteaquam Mesopotamia sedes reliquit, eiusq́; posteros hinc ad Aegyptum esse profectos; quorum nunc etiam monumenta extant in eadem ciuitate, peroptimo marmore magnificè fabricata. Cernitur autem à sexto ab oppido stadio arbor maxima terebinthus, eamq́; memorant ab initio mundi creati nunc vsque durare.* Hactenus fuere Iosephi verba.

Ioannes Annius reprehenditur. Ioannes Annius in Commentario Xenophontis de æquiuocis, tamquam rem exploratam perceptamq́ue tradit, Hebron fuisse primam omnium vrbem à primo humani generis parente ædificatam, & in ea natum esse Noë: sed, vt bene notauit Pererius in cap. 13. Gen. id dictum est sine fundamento. R. Salomon dicit conditam fuisse à Cham filio Noë: sed & hoc incognitum creditur. Quare cum incompertum sit, quando Tanis Ægypti ciuitas fuerit ædificata, & à quo Hebron, consequens est, vt tempus determinatum fundationis istius ignoretur; etsi antiquis temporibus esse receperit, vt notauit Tornielius Tomo 1. Annal. A. M. 2115. num. 3. Lege plura de ciuitate Hebron apud Benedictum Pererium in citatum caput Genes. num. margin. 66. & sequentibus, & in caput 23. à num. margin. 5. vsque ad 8.

Celebrium virorum habitatio. Clara etiam fuit ciuitas Hebron; quoniam extitit virorum, tam animi virtute, quàm corporis fortitudine & proceritate insignium, habitatio: quorum, præter Scripturam & commemoratum Iosephum, meminit S. Hieronymus Epist. 27. de Paulæ peregrinatione hæc scribens: *Ascendit, Paula, Chebron, hæc est Cariath-Arbe, id est, oppidum virorum quatuor, Abraham, Isaac, Iacob, & Adam magni, quem ibi conditum, iuxta librum Iesu Naue, Hebræi autumant; licet plerique Caleb quartum putent, cuius ex latere memoria monstratur.* Hæc sanctus Hieronymus.

Gigantum. Habitarunt etiam in ea homines corporis proceritate insignes, gigantes videlicet, statura & specie ceteris mortalibus dispares, visu simul & auditu horribiles: quorum adhuc ibi ostenduntur simulacra, vel reliquiæ, inquit Iosephus lib. 5. Antiquit. cap.5. qualia vix credant, qui non viderunt ipsi. Et fortè isti illi sunt, quorum aspectu exploratores, à Moyse missi ad explorandam Terram, exterriti fuerunt, vt dicitur Num. 13,33. Celebrior tamen reddita est sanctis illis Patriarchis, Caleb, Dauide, & alijs,

aliis, diuina gratia & nobilibus virtutibus claris: quorum quosdam, dum hîc viuerent, aluit; postea è viuis sublatos, honorifica sepultura donauit, vt Cap. 1. sequentis Peregrinationis dicemus.

Hebron nomina, & eorum significatio.

Accedentes nunc ad id quod extremo loco proposuimus, ciuitas ista multiplici nomine fuit appellata, *Hebron*, siue *Chebron*, Hebraice, prius *Arbee* (corruptè in Græcis codicibus scribitur *Arboc*) & aliquando *conuallis Mambre*, vt Benedictus annotauit. Cariath-Arbe, siue ciuitas Arbee, & Hebron dicitur Gen. 23. vbi agitur de obitu Saræ vxoris Abraham his verbis: *Vixit autem Sara centum viginti septem annis, & mortua est in ciuitate Arbee. quæ est Hebron.* In quæ verba Lyranus duplicem assignat rationem, quare dicatur ciuitas Arbee, id est, quatuor; ita vt Arbee sit nomen appellatiuum. Prior est, propter quatuor gigantes ibi sepultos, scilicet Achiman, Sisai, Tholmai, & patrem eorum. Altera, & melior, est, propter quatuor Patriarchas ibi sepultos cum coniugibus suis, scilicet Adam & Heuam, Abraham & Saram, Isaac & Rebeccam, Iacob & Liam. De primo habetur Ios. 14. de aliis Gen. 49. Hanc nominis interpretationem anteà dedit B. Hieronymus superiùs adductus; quem alij sequuntur. Verùm loco Adam meliùs poneretur Caleb; quoniam Adam in Ierusalem sepultus creditur, secundùm communiorem probabilioremque sententiam, quemadmodum diximus Lib. v. Cap. 11. Peregrinationis 11. Vel dicitur Arbee nomine proprio hominis inter Enacinos maximi, ex quo alij processerunt, Ios. 14, 12. & Iudic. 1, 10. quia in ea vixit gloriosus, vel eam reædificauit.

Mambre viri & regionis nomen.

Mambre etiam antiquitus dicta fuit, à Mambre amico Abrahæ, inquit D. Hieronymus in lib. Hebraic. quæst. in Gen. c. 35. Potest etiam dici à Mambre regione, cuius Hebron præcipua pars erat. Mambre siquidem fuisse etiam nomen regionis, in verba Genes. 35, 27. *Venit etiam* Iacob *ad Isaac patrem suum in Mambre, ciuitatem Arbee, hac est Hebron*, notauit Lyranus, dum ait: *Mambre; nomen est regionis, in qua erat ciuitas Arbee, quæ alio nomine vocata est Hebron.* D. Hieronymus vbi suprà inquit: *Pro Arbee in Septuaginta campum habet, cùm Hebron in monte sita sit.* & in ea verba Gen. 23, 2. *Et mortua est Sara in ciuitate Arbee, quæ est in valle, hæc est Hebron, &c.* ait: *Hoc quod hîc positum, quæ est in valle, in authenticis codicibus non habetur.* Et sanè non est in nostra Vulgata correcta.

Conuallis etiam Mambre appellatur in interpretatione nominum Hebraicorum, quæ erat in fine Bibliorum ante correctionem Sixti V. & citatur Gen. 13. Num. 13. 1. Paralipom. 9. & Arbee, Genes. 25. & Cariath-Arbe, Ios. 15. Verùm, quantum coniicere possum, non habetur in his locis quòd talibus nominibus appelletur, sed quòd in ipsis fiat mentio Hebron.

Ciuitas Sacerdotalis antonomasticè.

Volunt etiam aliqui, quòd cùm in sacris Litteris nominatur ciuitas Sacerdotalis, absque alio addito, antonomasticè Hebron intelligatur, præcipua inter ciuitates Sacerdotales, quemadmodùm notauimus Libro hoc cap. 11. Peregrinationis IV.

Commemorata nomina vetustiora sunt: & Arbee, inquit D. Hieronymus in libro de Locis Hebraicis, sub vocabulo Arboch, seu Arbee, ante Chebron: hoc verò ceteris recentius, quia ei inditum, posteaquam data fuit Caleb filio Iephone, vt legimus Iosue 14, 13. & Iudic. 1, 20. Tunc enim ex nomine Hebron filij ipsius Caleb, cuius fit mentio 1. Paralip. 2, 42. dicta est Hebron. Quod si verum est, vel oportet, quod vbicumque in libro Gen. Num. & Ios. videlicet ante ortùm dicti Hebron filij Caleb, dicta vrbs nominata est Hebron, per anticipationis figuram, in sacris Libris aliàs non rarò vsurpatam, id factum esse intelligatur, vt quidam dixerunt. Vel, quod mihi probabilius videtur, cùm in dictis libris Gen. & Numer. præsertim antiquioribus huius ciuitatis nominibus prætermissis, ponitur Hebron, recentiùs positum fuisse ab aliquo habente auctoritatem interpretandi Scripturam causâ innotescendi; cùm præcedentia nomina ferè oblitterata essent, & nouum Hebron vulgatum & receptum. Et hoc præcipuè verum erit, si illos libros conscripsit Moyses, quando Hebron nomen nondum erat huic ciuitati inditum: quia fuit tantùm Hebron appellata, postquam filij Israël ingressi sunt terram promissionis, & eam subiugarunt; ante quorum ingressum Moyses e vita discessit, vt patet Deut. 34, 5.

Hebron quando vocata.

Hebron vetus & noua.

Notandum etiam, duplicis Hebron fieri mentionem, veteris & nouæ. Noua fuit in colle & valle ædificata: magnas egregiasque continebat habitationes, vt non modicæ illius adhuc superstites ruinæ indicant: erat in parte Meridionali non solùm Ierusalem, sed etiam nouæ Hebron. Noua è regione veteris constructa est in planitie simul & colle, quæ à veteri separatur quantum ter iacit arcus, vt etiam dixit Adrichomius, dum de ea agit in Iuda num. 145. ad Austrum versus, parum declinando ad Orientem, in loco speluncæ duplicis, vbi nunc castellum est, & magna Ecclesia: quæ

quæ ſimul vno ambitu & muro cinguntur.

Quomodo in valle ſit. Ex his obiter aduerte, quòd ſuperiùs dictum fuit Hebron eſſe in valle, intelligendum eſſe ex parte; & non, quòd tota ſit in valle ædificata: niſi mauis dicere, in valle, id eſt, prope conuallem Mambre; quæ ob excellentiam, antonomaſtice vallis appellatione intelligitur. *Montibus cingitur.* Tam vetus quàm noua Hebron montibus vallatur; & inter vtramque media, pulchra & ſpatioſa planities. His conſona ſcripſit Brocardus de Terra ſancta 1. Par. cap. 7. num. 61. dicens: *Ab ilice Mambre per dimidiam leucam, ad dexteram, iuxta viam, eſt vetus illa Hebron in monte ſita ſublimi ac tuto: ſed nunc ſolùm extant ruinæ, verùm tantæ, vt ſatis oſtendant, quanta ea vrbs olim fuerit. Ab hac Hebron antiqua, iactu trium arcuum verſus Auſtrum, paululùm tamen vergendo ad Orientem, exiſtit noua Hebron; ibi conſtructa, vbi duplex erat ſpelunca, quam ab Ephron emit Abraham in ſepulturam Saræ. Saraceni contra ſpeluncam duplicem, quæ intra Eccleſiam Chriſtianorum cathedralem continebatur, ædificarunt munitionem.*

Adamnanus de Locis ſanctis lib. 2. cap. 7. de Hebron ita loquitur: *Hebron, quæ & Mambre, olim Philiſthinorum metropolis & habitaculum Gigantum fuerat; & in qua Dauid ſeptem regnauit annis: nunc, ſicut ſanctus refert Arculphus, murorum non habet ambitum; & quædam ſolummodò diruta olim ciuitatis in reliquiis veſtigia oſtendit ruinarum; vicos tamen habet quoſdam vili opere conſtructos, & villas alias intra, & alias extra illas muralium reliquias deſtructionum, per campeſtrem collocatas planitiem. In quibus videlicet vicis & villis multitudo populi habitat.* Ita Adamnanus ante Brocardum. Et hæc de præſenti Peregrinatione ſatis.

PEREGRINATIO VIII. *in qua recenſentur & explicantur quatuor obſeruatione digna, quæ in ciuitate Hebron & circa viſuntur.* I. *Spelunca duplex, & Eccleſia ibi ædificata.* II. *Ager Damaſcenus.* III. *Eccleſia quadraginta Martyrum, ſiue ſepulchrum Iſai.* IV. *Terebinthus denique arbor vetuſtiſſima, & aliqua alia.*

CAPVT PRIMVM.

De ſpelunca duplici, & Eccleſia ibi ædificata, primo loco octauæ Peregrinationis.

VNus ex præcipuis & magis memorabilibus locis, qui in Hebron viſitentur, eſt ſpelunca duplex, de qua nunc ſermonem inſtituimus. Notandum itaque, quòd mortua Sara, ſancti eximijque Patriarchæ vxore dilecta, fuit hic pro illius honorifica ſepultura ſollicitus: *Locus ſepulchri ab Abraham emptus.* vnde numerata pecunia emit ius ſepulchri ab Ephron, in quo mortuum ſepeliret, nolens eum ſepeliri in electis ſepulchris filiorum Heth, vt dicitur Gen. 23, 8. Et hic locus, quem emit, erat in extrema parte agri Ephron filij Seor, qui habitabat in medio filiorum Heth. In eo erat ſpelunca duplex, quæ reſpiciebat è regione Hebron, vt dicitur Gen 49, 29. & 50, 13. Veterem hîc intellige Hebron; nam noua ipſam includit. Erat locus iſte ceteris in extremitatibus poſitis melior & ſecurior; quia in medio aliorum: dicitur enim, Dominum habitaſſe in medio filiorum Heth; & quia in ſuburbiis erat; & ex pretio, quo illum emit Abraham, quod fuit quadraginta ſiclorum argenti, Gen. 23, 16. idipſum deprehenditur.

Sed quare locus iſte ſpelunca duplex appellatus eſt? *Spelunca duplex cur appellata ſit.* Multæ ſunt Doctorum rationes in cap. 23. Gen. Lyranus reſpondet; quia, ſecundùm aliquos, duplex ibi erat ædificatio, vna inferior, & altera ſuperior, ſicut in capella Regis Pariſijs. Secundùm alios dicitur duplex; quia licet eſſent in eadem æqualitate, tamen in vna ponebantur viri, & in alia vxores. Adduntalij, in ſuperiori viros, & in inferiori mulieres fuiſſe tumulatas. Quæ poſterior ratio ſi vera eſt, hoc nomen locus iſte ſortitus fuit, poſtquam ab Abraham fuit emptus; anteà enim non erat deputatus ſepulturæ mortuorum: ſi enim ibi fuiſſent ſepulchra, fuiſſent illorum Gentilium: & in electis etiam illorum ſepulchris renuit ſanctus Patriarcha fidelem vxorem ſuam ſepelire.

Aben Eſra, quem ſequitur Caietanus, ſpeluncam duplicem putat appellari, quia ſpelunca intra ſpeluncam, & ad vtramque vnicus erat aditus, fortè ad ſimilitudinem Dominici Sepulchri; de quo egimus Lib. v. Cap. IX. & X. Peregrinationis II. Alij, quia vna erat in medio alterius, minor in maiori; & in idem videtur recidere cum præcedenti. Alij denique aliter, vt videre eſt apud ſacros Doctores.

Sed quare Abraham elegit hanc ſpeluncam pro ſepelienda vxore ſua, & non magis *Dubium.*

gis eam sepeliuit in electis sepulchris filiorum Heth, vt ipsi ab eisdem fuit exhibitum à

Solutio. Respondeo cum Lyrano, quia illi infideles erant: & noluit eam cum infidelibus sepeliri, vel vt deinceps infideles cum ea sepelirentur; illamque emit sepulturam, ne illi in eam ius haberent. In præsentia quam in partibus istis laudabilis est consuetudo, vt homines diuersorum rituum & legum in distinctis sepeliantur locis: in alio enim loco Catholici, & in alio schismatici & hæretici, & in alio Iudæi, similiter & Turcæ, sepeliuntur loco. Peculiariter autem voluit Abraham Saram in spelunca illa duplici sepeliri, vel vt, quantum sibi concedebatur, honesta sepultura dilectam suam honoraret; vel quia in agro, vbi erat illa spelunca, erat sepulchrum Adæ, inquit Lyranus cum Iudæis in Hebron habitantibus.

Loca diuersa pro diuersis sepeliendis in his partibus.

In spelunca duplici sepulti. In ista itaque spelunca primò fuit Sara sepulta à suo coniuge Abraham, Gen. 23, 19. Aduertit tamen Lyranus, quòd licet Adam & Heua fuerint sepulti in agro vbi erat illa spelunca, non tamen in ipsa spelunca. Postea in eadem illius vir senio confectus, vita cum morte commutata, tumulatus est, vt dicitur Gen. 25, 9.

Isaac & Rebecca coniuges post mortem ibidem tumulati fuerunt, Gen. 49, 31. Lia etiam & vir eius Iacob, Gen. 50, 13. Et forte, vt placet Iosepho 2. Antiquit. cap. 4. ibidem ossa duodecim Patriarcharum tumulata fuere. Sed de hoc infrà sequenti Libro Cap. VII. I. Peregrin. agemus.

Ecclesia & Monasterio decorata. In loco huius speluncæ, reddita Ecclesiæ pace, fuit ab Helena, Magni Constantini pia matre, Ecclesia ædificata ad honorem insignium illorum virorum & mulierum; iuxta quam erat Monasterium pro illius cultoribus, inquit Bonifacius. Ascenditur ad eam per scalam pulchram & planam graduum triginta, si bene recolo. Totius ædificij structura mirabilis est, ex maximis quadratis dolatisque marmoribus constructa.

Forma. Ecclesia pulchra & sufficientis magnitudinis: in eius dextera ingressus parte tres sunt capellæ; sub quibus esse sepulchra Abrahæ, Saræ, Isaaci & Rebeccæ, Iacobi & Liæ, asseritur. Ingressus in Ecclesiam Christianis communiter est interdictus; ad sepulchra verò etiam ipsis Mauris. Asserunt enim isti, ad ea descendentes statim animam exhalare.

Magno in honore habetur à Turcis. Ecclesia ista, etsi facta sit spelunca latronum, immundorum videlicet Turcarum habitatio; ab eisdem tamen, ob sanctorum Patriarcharum memoriam & honorem, in magna veneratione habetur; ad quam ex diuersis partibus ideò veniunt, & ob illam Hebron est vnum ex præcipuis Turcarum sanctuariis, siue memorabilibus locis, ad quæ ipsi pietatis ergò peregrinantur: & plures ducunt filios ad circumcidendum.

Ibi ciuitatis castellum. In hoc ipso loco est castellum ciuitatis, vno muro cum Ecclesia circumdatum. Vtinam ab ea arceantur latrones & iniusti possessores, & à legitimis dominis verisque Dei cultoribus habitetur; & falsa Mahumetica superstitio in verum & acceptabilem Deo cultum commutetur!

Lib. 2. de Locis sanctis c. 8. & Beda lib. 1. cap. 9. Adamnanus ex sancto Arculpho, qui ante Domini annum 690 ad sanctæ Palæstinæ loca peregrinatus fuit, paulò aliter de præmissis loquitur; quòd ne hic à Lectore desideretur, subscribere placuit. sic verò habet: *Ab Orientali plaga Hebron, à tergo occurrit spelunca duplex respiciens Mambre, quam emit Abraham ab Effron Ethæo in possessionem duplicis sepulchri. In huius ergo valle sanctus Arculphus locum sepulchrorum Arbee visitauit, hoc est, quatuor Patriarcharum, Abraham, Isaac, & Iacob, & Adam primi hominis: quorum plantæ, non sicut in aliis orbis regionibus ad Orientem humatorum conuerti moris est, sed ad Meridiem versæ, & capita contra Septemtrionem plagam conuersa. Horum locus sepulchrorum quadrato humili circumuenitur muro.*

Alia à memoratis nonnihil diuersa.

Adam protoplastus, cui peccanti continuò post perpetratum peccatum à Deo Creatore dictum est, Terra es, & in terram ibis, separatur à ceteris tribus haud longè ad Borealem partem extremus, vel quadrangularis lapidei vacui partem, non in saxeo in petra exciso sepulchro super terram, vt ceteri de semine eius honorati quiescunt, sed in terra humatus, humo tectus, & ipse puluis in puluerem versus, expectans resurrectionem cum vniuerso semine suo, pausat: & sic de tali sepulchro eius ad ipsum de seipso prolata expletur diuina sententia, & iuxta exemplum primi parentis sepulchri, ceteri tres Patriarchæ, & ipsi vili puluere tecti, dormientes pausant: quorum quatuor sepulchra habent circumcisas & dolatas de singulis lapidibus superpositas, quasi ad formam alicuius Basilicæ, paruas memorias fabricatas, & iuxta mensuram longitudinis & latitudinis vniuscuiusque sepulchri formatas. Abraham, Isaac, & Iacob, tria sepulchra vicina, tribus superpositis duris conditis lapidibus, ad hanc, de qua scripsimus, * *figuram formatis, vt superiùs diximus, proteguntur. Adam verò sepulchrum superposito quidem, sed obscurioris lapide coloris & vilioris operis protegitur. Trium quoque feminarum viliores & minores memorias ibidem conspexit Arculphus, Sara videlicet, Rebeccæ, & Lia in terra humatarum. Illorum itaque Patriarcharum sepulchralis agellus,*

* Hæc figura non comparet in M. S. Codic.

lus, à muro illius antiquissimæ Hebron, in vnius stadij spatio, Orientem versus distare dignoscitur. Ita Adamnanus.

Vide quantum ista à præcedentibus differant: & ex eo quod dicit Adamnanus, locum sepulchrorum quadrato humili circumueniri muro, arbitror ipsum locutum fuisse de illo loco, vbi Abraham excepisse Angelos hospitio diximus cum vulgo superius. Reliqua ex dictis quoquo modo explicari possunt. Et si Adæ corpus fuit apud Hebron sepultum, dici potest eiusdem caput fuisse in Ierusalem & Caluariæ monte repositum.

Cap. IV. VII. Pereg.

CAPVT II.

De agro Damasceno, secundo loco octauæ Peregrinationis.

PRope Hebron, & circa, multi sunt campi, in quibus vineæ plantatæ sunt: ex his vnus memorabilis est, qui *Ager Damascenus* ab huius regionis incolis & a tractatoribus Terræ sanctæ appellatur: non est valde magnus; distat à noua Hebron, quantum iacit arcus, & amplius, à latere eius dextro declinando ad Meridiem. Terra illius vergit ad rubedinem, sicut & reliqua fere vinearum Hebron: tractabilis est, & in pretio habetur; ex eaque particulas ad propria deferunt peregrini, & fratres Ierosolymam, ex quibus coronas & Agnus-Dei conficiunt.

Agri Damasceni situs & conditio.

Brocardus de isto agro Damasceno sequentia scribit: *A spelunca duplici, ad iactum vnius arcus, contra Occidentem est celebris ager Damascenus, habens terram rubram flexibilem & tractabilem instar ceræ, quam Saraceni deuehunt in Aegyptum, Aethiopiam & Indiam, vt rem valde pretiosam care vendentes.* Hæc ille: quem plures alij sequuntur, addentes, in isto agro remanere primò foueas ex terra ablata, quæ reuoluto anno implentur; & terram illam tantæ esse virtutis, vt eam gestantibus nulla incommoda noceant: vnde aliqui ea in varijs superstitionibus abutuntur.

Terra eius à Saracenis æstimata.

In hoc ipso agro, inquit Bonifacius de Perenni cultu Terræ sanctæ, *secundum omnium Orientalium placitum, primus parens Adam à Deo plasmatus fuit, ex eo in terrestrem paradisum translatus; atque inde post peccatum, quo se & nos omnes perdidit, eiectus, huc rediit ad faciendum pœnitentiam: & non longè ab agro Damasceno locus pœnitentiæ Adæ monstratur. Ideò & crediderunt aliqui, ob eius & circumiacentis loci amœnitatem, & quia non longè extra paradisum Adam creditur formatus, fuisse paradisum terrestrem.* Hæc Bonifacius. Ad quæ respiciens Brocardus, verbis superius ex ipso adductis sequentia addidit: *Fama est, vetusque traditio, in eo agro, & ex illa terra rubra, formatum esse corpus primi hominis. Nomen certe Adam terram rubram significare dicitur. Hinc iactu fere duorum arcuum contra Occidentem est quædam spelunca sub rupe, sub qua fertur Adam & Heuam filium suum Abel interfectum centum annis luxisse. Ostenduntur inibi eorum lecti saxei, & scaturiens inde fons, ex quo bibisse eos creditur. Habet locus in longitudinem triginta fermè pedes.* Sed de his in sequentibus dilucidiùs. De agro Damasceno agit Adrichomius in Iuda num. 90.

Secundùm Orientales ibi Adam plasmatus, & pœnitentiam fecit.

Fr. Anselmus Minorita de his agens inquit: *Non longè ab Ecclesia Patriarcharum est ager Damascenus, vbi fuit primus homo formatus de limo terræ. Inueni scriptum in partibus Orientis, quod hæc terra ab incolis comeditur, & per Aegyptum venalis portatur; & quanto profundius vel latius foditur, tantò Dei dispositione anno finito reintegrata reperitur. Sed mihi hoc non est probabile: & iste ager est in valle. Vltra agrum Damascenum in alto monte, quasi ad iactum vnum sagittæ, est spelunca in quadam rupe, in qua Adam & Heua fecerunt pœnitentiam, & luxerunt Abel occisum centum annis: & ibi est modò aqua; & vocatur lacus lacrymarum.* Ita ex illo.

CAPVT III.

An in Hebron, vel circumiacenti regione, fuerit terrestris paradisus.

AD intelligentiam eorum quæ Capite præcedenti retulimus, & ne quorumdam Hebræorum & Orientalium vanis aliquibus traditionibus decipiamur; veritate relicta, falsa, vel valde dubia sequamur; tria distinctis Capitibus in præsentia, prout licuerit, explicabimus. Primum, num in Hebron, vel circumiacente regione fuerit terrestris paradisus? Secundum, an Adam in agro illo Damasceno conditus sit, ex illiusque molli & flexibili terra & tenuissimo puluere formatus? Tertium denique, an Adam & Heua, post peccatum eiecti de paradiso, venerint in hanc regionem, & apud Hebron loco memorato Capite præcedenti egerint pœnitentiam? ex horum enim explicatione apparebit, quid de præmissis sentiendum sit, & quodnam iudicium sit de similibus faciendum.

Et ad primum quæsitum primò respondeo, Hebron & circumiacentem regionem non esse terrestrem paradisum, neque in ea fuisse.

An apud Hebron fuerit terrestris paradisus.

fuisse. Et ad id asseuerandum multiplici adducor argumento.

Quod non fuerit, probatur. *Primò.* Primò, Paradisus ille, & locus voluptatis, quem plantauit Dominus in hominis solatium, oblectamentum & habitationem; si in statu innocentiæ & originali iustitia, qua à Deo in eius conditione condecoratus fuit, perstitisset; erat in Orientali plaga regionis Eden, in eminenti loco, & non mediocris quantitatis & capacitatis. At Hebron, & circumiacens regio, neque est proprie in Orientali plaga regionis Eden, neque est regio Eden, neque in tam eminenti loco, neque tantæ quantitatis & capacitatis, quantæ creditur fuisse paradisus. Igitur Hebron, vel regio circumiacens, paradisus ille voluptatis non est, nec in ea situs. Maior propositio quoad singulas partes probatur. *Terrestris paradisus in Oriente plantatus.* Et primò, quòd terrestris ille paradisus fuerit in Oriente plantatus: etenim amœnissimo & deliciosissimo loco, qualis erat paradisus terrestris, situs etiam præstantissimus debebatur: sed, secundùm communem sententiam, inter omnes mundi partes & situs tam in cælo quàm in terra nobilissimus & præstantissimus est Orientalis: illinc enim primus & perfectissimus motus primi mobilis suam capit incitationem. Igitur in tali situ videtur collocandus paradisus terrestris. Et sanè in hoc videntur plerique Doctores conuenire. Deducitur etiam ex Scriptura Gen. 2. sequendo lectionem Hebraicam & septuaginta Interpretum: vbi enim nostra Vulgata *Gen. 2, 8.* legit, *Plantauerat autem Dominus Deus paradisum voluptatis à principio*; & post pauca, *v. 10.* *Et fluuius egrediebatur de loco voluptatis ad irrigandum paradisum*; Hebr. & Septuaginta habent, *Et plantauit Deus paradisum in Eden ad Orientem*, &c. & paulò post, *Flumen autem procedit ex Eden ad irrigandum paradisum*. Ex his colligitur, paradisum fuisse plantatum in plaga orbis Orientali, & in regione quæ Hebraicè dicebatur *Eden*; seu, vt alij interpretantur, in parte Orientali ipsius regionis Eden, quæ ad Orientem respectu Palæstinæ *Eden vbi.* sita fuit. Eden enim creditur fuisse vbi nunc est Mesopotamia, aut non longe ab illis partibus: Ezechiel enim cap. 27, 23. inter negotiatores Tyri iungit habitatores Eden cum habitatoribus Charam, seu Haram; quam esse in Mesopotamia constat Genesis 28, 5. Et Isaias cap. 37, 12. inter gentes ac regiones à Regibus Assyriorum domitas connumerat Eden & Haram, innuens non valdè ab inuicem dissitas esse. *Regiones Orientales in Scriptura quæ.* At regiones istæ propriè in Scriptura Orientales appellantur. Hinc Genes. 29, 1. cùm dicitur Iacob ex terra Chanaan profectum fuisse in Mesopotamiam, dicitur iuisse in terram Orientalem, vt alia omittam testimonia. Ad hæc, paradisus à pluribus creditur esse in Asia non procul à Mesopotamia, vel Arabia. Ita Augustinus Eugubinus, Hieronymus ab Holeastro, Franciscus Vatablus in Annotationibus ad cap. 2. Genes. Cornelius Iansenius in cap. 143. Concord. Euang. Pererius, Tornellius, &c. & ita primum, paradisum fuisse in Orientali plaga orbis & regionis Eden.

Sed obiiciet quispiam, ex citato loco Genesis secundùm lectionem Hebraicam & Septuaginta non colligi argumentum ad probandum, terrestrem paradisum fuisse in Orientali parte orbis: etenim nomen *Eden* ambiguum esse potest, commune videlicet & appellatiuum, vel proprium. *Obiectio.* *Eden nomê multiplex.*

Si in priori significatione accipiatur, voluptatem & delicias significat; si in posteriori, peculiarem notat locum deliciis consitum: & in hac intelligitur illud Genes. 4. v. 16. *Egressusq. Cain à facie Domini, habitauit profugus in terra ad Orientalem plagam Eden:* Ezech. & Isa. locis antè adductis. Et in qua significatione locus ille Genes. accipiatur, lis est inter Doctores. Quidam enim dicunt, Eden non esse nomen proprium loci, sed appellatiuum; quod interpretatur deliciæ. Ita Seuerianus adductus à Lyppomano in Catena, vbi ait: *Eden deliciæ interpretantur. ac si diceret: Plantauit Deus paradisum in deliciis, hoc est, in loco deliciis pleno.* Idem alij. Et si in hac significatione ibi Eden accipitur, nihil pro nobis facit illa auctoritas.

Sedenim accipi debere in posteriori & propria significatione, pro nomine proprio loci & regionis, communior & verior sententia est; quæ probatur in hunc modum: Si Eden loco illo Genesis non accipitur in propria significatione, videtur Moyses in sua narratione abundasse & defecisse: abundasse quidem, quia si paradisus, vel Eden, locum deliciosum significat, ad quid addere *voluptatis?* videtur enim tunc talem reddere sensum, Plantauit Deus paradisum in voluptate; sed in voluptate abundat. defecisse etiam; etenim loquens de habitatione Cain, postquam egressus fuit à facie Domini, occiso Abel fratre suo, dicit: *Egressusq. Cain à facie Domini, habitauit profugus in terra ad Orientalem plagam Eden.* Quando namque plaga alicuius regionis notatur, respectu alicuius proprij loci assignatur, aliter illius situs & plaga non dignosceretur; cum certum sit, vnam & eandem regionem, respectu diuersorum, esse Orientalem & Occidentalem, &c. Quare ne in oratione sit ambiguitas, aliquis pro- *Solutio.* *Eden nomê non in communi, sed propria significatione accipitur.*

prius locus assignandus est, respectu cuius regio illa dicatur Orientalis, vel Occidentalis, &c. Itaque, cum dicat Moyses, Cain habitasse ad Orientalem plagam Eden, Eden erit nomen proprium loci, vel, quod in idem recidit, antonomasticè locum aliquem valde deliciosum, terrestrem videlicet paradisum, determinabit.

Tornielllus suffragatur, dum ait: *Probabile admodum est, eamdem vocem Eden etiam Gen. cap. 2. pro regione Orientali sic dicta sumi debere, quemadmodum procul dubio sumitur in cap. 4. eiusdem libri, vbi dicitur, quod egressus Cain à facie Domini, habitauit profugus in terra ad Orientalem plagam Eden: nam cùm in vtroque Gen. cap. adiungatur particula illa ad Orientem, siue (quod idem est) ad Orientalem plagam, vtique datur intelligi, vocem illam Eden, vtrobique in eadem significatione fuisse acceptam, vt clariùs septuaginta Interpretes expresserunt.* Hæc ille.

Confirmatur; quía, vt in solutione tertij quæsiti dicemus, habitauit Cain non longe a terrestri paradiso, postquam ab eo fuit eiectus: quare Eden nomine paradisus ille venit intelligendus. Denique dicta à Moyse de paradiso, magis proprio ac determinato loco quàm communi conuenire videntur: vt, quòd fuerit in regione Eden, ad plagam eius Orientalem, irriguus magno quodam flumine, quod postea in quatuor ingentia & celebria flumina dispertiebatur; & quòd egrediebatur fluuius de Eden ad irrigandum paradisum.

Credo itaque breuiter posse dici, cùm nomen Eden dicitur de regione, esse nomen proprium; cùm verò de paradiso, commune, sed per excellentiam illi appropriatum; significareque locum illum deliciarum, in quo Deus primum hominem collocauit, positum in regione illa Eden: & ita intentum, terrestrem paradisum esse in Orientali plaga orbis & Eden: quod statim ex Damasceno confirmabitur amplius.

In eminentiori loco quàm sit Terra promissi. nis positus paradisus.

Altera pars maioris illius propositionis erat, terrestrem paradisum positum fuisse in eminentiori & excelsiori loco, quàm fuerit tota Terra promissionis. Et probatur ex Damasceno, qui lib. 2. de Fide Orthod. cap. 11. sequentia de paradiso scripsit: *Est locus Dei manibus in Eden ad Orientem mirabiliter consitus, omnis lætitiæ ac voluptatis promptuarium, omni terra excelsior, optima temperie cæli, aëre subtilissimo & purissimo, plantis semper virentibus suauissimumq; odorem spirantibus plenus, lumine vniuersa sensibilis venustatis & pulchritudinis excedens intelligentiam. Diuinus profectò locus mirificè congruens primi hominis dignitati: in quo nullum animal habitat, sed solus diuinarum manuum factura homo.* Hæc Damascenus.

Amplitudo paradisi non modica.

De quantitate verò & amplitudine terrestris paradisi (vt vltimam partem illius propositionis explicemus) nihil certi ex Scriptura statuere possumus; & ideò in illa assignanda variant inter se Doctores. Mihi verosimile videtur fuisse non mediocris amplitudinis, & multò maioris quàm sit Hebronica regio, & tota Terra promissionis. Nec arbitror esse, qui huic sententiæ efficaci ratione refragari possit; quæ & sic explicatur: Paradisus terrestris futurus erat habitatio hominum, si Adam in statu innocentiæ perstitisset, & si non omnium, saltem plurium: in eo erant innumera arborum genera, & alia quæ illum fecundum & deliciosum faciebant. Ad hæc, ibi erat fluuius ipsum irrigans tantæ magnitudinis, vt in quatuor capita, siue flumina magna, diuideretur, vt docet Moyses Genes. 2, 10. & ista non nisi in magno & spatioso loco esse possunt. Et quamuis Scriptura illum hortum appellet, non est ob paruitatem, sed ob illius amœnitatem, quemadmodum aliàs idem in simili facit.

Hebronica regio propriè in Oriente non est.

Minor argumenti propositio, Hebron & eius circumiacentem regionem, non esse propriè in Oriente, & in Orientali regione Eden, &c. patet ex supradictis; & ampliùs explicatur: etenim Palæstinæ loca, in quibus est Hebron & eius regio, non sunt absolutè & verè in Orientali mundi plaga, sed Meridionali, vt videre est in vniuersali totius orbis descriptione; etsi nos, dum in Occidente sumus, Orientalem regionem appellemus. Et Scriptura sacra nusquam dicit Palæstinam esse in Oriente, sed bene Persidem, Armeniam, Arabiam, Mesopotamiam: & gentes his regionibus propinquiores, quàm sint Iudæi, vel Palæstini, dicuntur esse in Oriente, vt alibi, si benè recolo, ostendi; & consequenter Hebron & eius regio Eden non est, nec in Eden sita: & ita non fuit ibi terrestris paradisus.

Obiectioni solutio. Genes. 13, 10.

Et quamuis olim, antequam Dominus subuerteret Sodomam & Gomorrham, non longè ab Hebron, vbi nunc est Mare mortuum, esset vallis Saue, quæ erat velut paradisus Domini, vt ait Scriptura sacra; non tamen dicit fuisse paradisum illum, nec esse poterat, ob antea dicta, & statim dicenda: sed paradiso Domini comparatur, quoniam inter ceteras illius regionis partes fertilior erat, & deliciis affluentior.

Secundò ad principale.

Secundò, principaliter, Hebron & circumiacens regio est pars Terræ promissionis, & consequenter montosa, arida & inaquosa, quæ non irrigatur aquis Nili, vt Ægy-

Ægyptus, sed de cælo expectat pluuiam, vt diximus Capite XXVIII. 1. Libri. Igitur non poterat hic esse paradisus terrestris, qui vndequaque abundantibus aquis irrigabatur. Et confirmatur ex his quæ de paradiso terrestri dicunt sacri Doctores. Paradisus ita describitur à sancto Basilio in libro de Paradiso, à Ioanne Damasceno loco ante citato, à sancto Augustino lib. 14. de Ciuitate Dei cap. 10. ab Alchimo, Auito, & Claud. Mario Victore, & aliis communiter, vt fuerit in eo ver perpetuum, nulla frigora, nulli æstus, nullæ pluuiæ, niues, grandines, nullæ etiam nubes: quod ipsum significat Scriptura, cùm dicit primos homines in paradiso fuisse nudos. At Hebronica regio, etsi aliquibus deliciis non careat, sua tamen habet frigora, suos æstus, grandines, pluuias, &c. Neque responderi potest, ob diluuium mutatam esse magna ex parte loci illius felicitatem; nam diluuium non mutauit situm locorum, & aëris temperamentum. Itaque perierint ob diluuium arbores, perierint fructus & flores, temperamentum aëris perire non potuit.

Quàm deliciosus paradisi status.

Solutio obiectionis.

Tertiò. Tertiò, si ibi fuisset paradisus terrestris, & nunc esset, sequendo illam opinionem, quæ asserit, non fuisse aquis diluuij dissipatum & destructum: & si dissipatus est, secundùm alios, ostendantur ad minus fons & flumina illa quatuor ex illo erumpentia; & si non omnia, quòd sint absorpta in terra, vt aliquando & aliis accidit, saltem aliquod ipsorum. Nec Iordanis, supposito quòd ex paradiso originem trahat, secundùm illam opinionem, quam suprà adduximus Capite II. VI. Peregrinationis, hinc fluit & originem ducit, vt ex ibi dictis constat: & mirabile esset, quòd si hic vt ex paradiso originem haberet, quòd non etiam viderentur flumina illa magna ex illo erumpere.

Quartò. Quartò, si hic erat paradisus ille; igitur non extra ipsum fuit Adam formatus, & posteà in eo collocatus, vt docet Moyses Genes. 2. quoniam ager Damascenus, in quo volunt isti fuisse primum hominem creatum, est in regione Hebron, imò prope ipsam ciuitatem, vt Capite præcedenti dictum fuit.

Quintò. Quintò, refragantur huic sententiæ illi qui sentiunt, Deum plantasse paradisum voluptatis in India Orientali; & sunt isti Lactantius Firmianus lib. 2. diuin. Instit. c. 13. Isidor. lib. 14. Etymol. cap. 3. Nicephor. lib. 9. Hist. cap. 19. Damascen. lib. 2. cap. 11. D. Thom. 1. p. q. 102. artic. 1. & alij multi Patres: & horum sententiam satis probabilem & communem aliqui appellant, quoniam illa regio temperatissima, amœnissima & fecundissima est; quam eruditè refert & illustrat Thomas Maluenda de Paradiso cap. 51. Martinus Delrius in Adag. sacris, Adag. 789. Ludouicus Balester in Hierologia lib. 2. cap. 4. quibus consentit sanctus Aluin. Auitus lib. 1. de Initio mundi, dum ait:

In Orientali India plantatum fuisse paradisum qui senserint.

Est locus Eoo mundi seruatus in axe
Secretis natura tuis; vbi solis in ortu
Vicinos nascens Aurora repercutit Indos.

Sextò. Sextò denique, si hic erat paradisus terrestris, quomodo Adam huc rediisse & habitasse potuit, postquam ex illo eiectus fuit, vt rediit, & habitauit, sicut posteà dicemus in tertio quæsito Cap. V. cùm Scriptura dicat, Deum collocasse ante paradisum voluptatis Cherubim, & flammeum gladium atque versatilem ad custodiendam viam ligni vitæ, Genes. 3, 24. Ex his omnibus constat, paradisum terrestrem non esse in Hebronica regione, sed vel in Mesopotamia, vel non longè ab ea; aut in Orientali India, vel certe à cognitione humana remotissimum, vt vult sanctus Augustinus lib. 8. de Genes. cap. 7. Qui plura de hac materia scire desiderat, & in genere de Paradiso, consulat Benedictum Pererium Tom. 1. in Genesin cap. 2. lib. 3. qui est de Paradiso, & alios interpretes in illum locum, Cardinalem Bellarminum Tom. 3. Controu. in libro de Gratia primi hominis à capite 10. vsque ad finem, & alios, ex quibus nos plura mutuauimus.

CAPVT IV.

Adam fueritne in agro Damasceno propè Hebron formatus.

SEcundum quæsitum superiùs propositum erat, num in agro illo Damasceno prope Hebron, & ex illius flexibili & molli terra fuerit Adam plasmatus? Quæsitum hoc vnum verum supponit, & quod quærit dubium. Illud, quòd Adam fuit extra paradisum creatus de limo terræ, hoc expresse testatur Scriptura Genes. 2, 15. vbi hæc habentur: *Tulit ergo Dominus Deus hominem, & posuit eum in paradiso voluptatis*, &c. Igitur si tulit, vel transtulit hominem; vtique de loco, in quo eum creauerat, transtulit in paradisum voluptatis: ergo non in paradiso illum creauerat, sed alibi, & ex terra, quæ erat extra paradisum, vt posteà Gen. 3, 23. Moyses indicauit, dicens: *Emisit eum Dominus Deus* Adam *de paradiso voluptatis, vt operaretur terram, de qua sumptus est.* Igitur extra paradisum conditus fuit; & ex terra quæ data est ei ad operandum in sudore vultus sui.

Extra paradisum Adam plasmatus fuit.

Sed

Vbi peculiariter, tres sunt sententiæ.

Sed vbi, & ex qua terra, vt quod dubium est, prout licebit, explicetur? In campo Damasceno, & ex illius terra, inquiunt Magister Histor. Scholast. de Gen. cap. 12. Abulensis in cap. 13. Genes. quæst. 138. & fere alij omnes. Verùm quoniam plures campi inueniuntur, qui hoc nomine appellantur, alter apud Damascum Syriæ, alter apud Hebron in Iudæa, & tertius apud Mesopotamiam, difficultas esse potest, in quo horum trium fuerit formatus.

Campus Damascenus triplex: Damasci, Hebron, & Mesopotamia.

Prima sententia, in campo Damasceno Damasci.

Quidam dicunt in campo Damasceno, qui est apud Damascum, arbitrati, ex nomine ciuitatis locum illum fuisse appellatum. Quare cùm agro, qui est apud Damascum, sit aptatum Damasci nomen; is erit, in quo & ex quo primus homo formatus est. In hanc sententiam videtur inclinare Salmeron, dum Tomo 1. Prolegom. 41. loquens de Syria Damasci, dicit: *Ostendunt quoque Damasceni locum, in quo Abel occisus est à Cain: ex quo coniectura fit, Adamum de paradiso pulsum, illas partes cum filiis suis inhabitasse. Nam ex campi Damasceni terra, siue puluisculo, Adam conditus creditur.* Hæc ille. Et cùm [idem] Damasci, Hebræus quidam ostendit mihi campum illum, vbi est columnæ pars & terminus pro signo loci formationis primi hominis, & dixit: Vos Christiani dicitis, ibi Adam fuisse à Domino plasmatum; sed nos Hebræi hoc non credimus.

Reiicitur.

Verùm paucos Christianos illud dicentes audiui. Nec coniectura illa est sufficiens: nam si à ciuitate appellatus est ille ager Damascenus, ad quid necesse est locum illum peculiarem designare, cùm simili ratione tota circumiacens Damascena regio, a Damasco ager Damascenus dici possit?

Secunda, in campo Damasceno Hebron.

Alij dicunt conditum fuisse Adam apud Hebron; sed est inter istos discrimen: quidam enim non assignant locum determinatè, tantùm dicentes, apud Hebron conditum, quæ est in campo Damasceno, existimantes campum Damascenum esse peculiarem regionem; *Ratio.* moti ea ratione, quòd ibi post lapsum è vita decesserit, quia Ios. 14. v. 15. dicitur in Hebron Adam maximus sepultus. *Reiicitur.* Si isto dumtaxat fundamento innitatur hæc sententia, corruit; quoniam Libro v. Cap. iv. 11. Peregrin. ostendimus ex loco Iosue adducto haud colligi, Adam esse in Hebron sepultum.

Quidam alij assignant locum determinatè plasmationis, campum illum prope Hebron dictum Damascenum, cuius suprà Capite 11. mentionem fecimus: ita dicunt Abulensis vbi suprà, & omnes Orientales, vt notauerunt Brocardus & Bonifacius: & ego idipsum ab eisdem in partibus istis intellexi. Et Hebræorum traditio est, Adamum, cum vxore sua Heua, post peccatum, ex paradiso Angelico ministerio in Hebron, vbi corpus eius plasmatum fuerat, eadem die ductum fuisse.

Probatur hæc sententia tali ratiocinatione: *Ratio eius.* Anima primi hominis erat forma perfectissima, igitur & perfectissimum corpus, siue subiectum, habere debebat; nam, vt Aristoteles docet 2. Physic. inter formam & materiam debet esse proportio. Sed perfectissima terra est illius agri, vt diximus. Confirmatur ex notione nominis Adam, hoc enim terram rubram significat; quare ex terra illius agri, quæ optima & rubra est, probabile est, primum hominem fuisse formatum.

Reiicitur.

Sed hæc ratio non concludit, & in multis deficit. In primis, quòd videtur innuere, hominis nobilitatem ex corpore sumendam esse: sed sumendam esse ex mente, qua Angelis & ipsi Deo assimilatur, communis & vera sententia est. *Ex mente in primo hominis perfectio.* Est tamen etiam corpore perfectissimus, cùm in eo quinque sensus perfectissime vigeant, staturæ rectæ sit, manus habeat quibus potest quæ voluerit operari; quod aliis animantibus non est concessum. De humani corporis præstantia lege Pererium in cap. 2. Genes. num. margin. 85. & sequentibus.

Deinde, si volunt ex illa terra esse formatum, quoniam perfecta est, quare non dicunt formatum ex cæli materia? vel si ex terrestri, quia id Scriptura docet, quare non ex terra paradisi longe perfectiore? & extra paradisum terra alia inuenitur longe perfectior Hebronica. Et quanta alia terra rubra, & magis quàm illa inuenitur, ex qua tamen non dicunt primum hominem esse formatum? *Responsio ad rationem.* & proportio quæ esse debet inter materiam & formam, non intelligitur de materia remota plurimis formis communi, sed de proxima; & ita dicimus proportionem esse inter corpus Adæ efformatum & animam eius, quia ex vtraque fit perfectissimum quid: & anima hominis corpore mediante suas exequitur operationes; quod non faceret, si ei proportionata non esset. Voluit autem Deus remotum hominis principium esse terram & puluerem, vilissimam materiam; vt ex ea humiliaretur, & minimè superbiret, considerans suæ conditionis exordia, vt sacri Doctores docent. *Homo humi creatus, ne superbiret.*

Alia ratio.

Addunt alij, in illius opinionis confirmationem, Hebræos oculatos referre, vsque in hodiernum diem notatum esse locum ibi, vnde terra, ex qua compactum fuit protoplasti corpus, desumpta fuit; incolas-

colasque ac peregrinos illa vti in medicinam & antidotum, ad varias ægritudines curandas. Quidam etiam Lusitanus historicus, qui hoc narrat, scribit Hebræum quemdam, qui ex Palæstina venerat, & hæc ei enarrauerat, quasdam illius terræ particulas illi dono dedisse, tamquam thesaurum incomparabilem atque inæstimabilem: qui postea hoc visus pharmaco, cùm letali morbo laboraret, Medicis de eius salute desperantibus, repente sanus factus est.

Reijcitur. Verum nec ex his mouemur ad hanc sectandam sententiam: ego enim in partibus istis versatus, similia, cùm inuestigassem ab huius regionis incolis Christianis & Hebræis, intelligere nequiui. Et quòd æger ille à Medicis derelictus, fuerit sanitati restitutus, potest adscribi non virtuti illius terræ, sed vel naturali virtuti corporis & naturalibus aliis medicamentis: etenim morbus ille, etsi creditus fuerit incurabilis, talis tamen non erat, vt in pluribus aliis contingit, qui à Medicis non cognoscuntur. Vel si verè incurabilis erat, & supernaturali virtute sanandus, magnæ fidei illius, cui nihil est impossibile, sanitas adscribenda est; quoniam illam terræ particulam, qua visus fuit, ex ea credidit esse, de qua Deus hominem creauit: sicut mulier quædam ab immundo spiritu liberata fuit, accepta quadam ligni nauis particula, quam credebat esse ligni sanctæ Crucis, vt ei dictum fuit. & virtute fidei illius exisse dæmonem ipse testatus fuit. Ita fieri potest, plures beneficio illius terræ gratias à Deo obtinuisse, quòd credant illam esse ex qua primus homo conditus fuit; etsi dubium sit: vel meliùs, quia terra sancta est.

Vide sanitates, quæ opo-tantur.

Tertia sententia, in campo Damasceno Mesopotamiæ. Tertia sententia, quam in re dubia & inexplorata libenter amplectimur, illorum est, qui dicunt, primum hominem conditum fuisse in agro Damasceno, non illo Syriæ apud Damascum; nec Iudææ apud Hebron, sed altero in Mesopotamia, vel propè; vbi satis probabiliter diximus fuisse terrestrem paradisum; nam non longè ab eo creditur efformatus. Cui opinioni ratio, vel sufficiens auctoritas, quæ ei refragetur, vt opinor, non inuenitur. Et ex his remanet improbata sententia aliorum, qui hominem primum in Ierusalem formatum fuisse dixerunt: cuius meminit Episcopus Christopolit. in Expositione primi versiculi Psalm. 47. Et hæc de secundo quæsito satis.

CAPVT V.

Sed numquid primi parentes nostri, postquam de terrestri paradiso eiecti fuerunt, venerunt in Iudæam, & circa Hebron pœnitentiam egerunt?

AD tertium quæsitum, num videlicet Adam & Heua, post peccatum & expulsionem ex terrestri paradiso, venerunt in hanc regionem, & præcipuè circa Hebron; ibique egerunt pœnitentiam? Respondeo duabus propositionibus. *Duæ propositiones.*

Prima propositio. Adam & Heua eiecti de paradiso habitarunt primò in regione eidem proxima, in Edem; sicut & filij eius. Probatur tripliciter. *Prima. Primi parentes de paradiso eiecti, propè cum eorum filiis habitarunt.*

Primò ex Gen. 3, 24. vbi enim nostra Vulgata habet, *Eiecitq. Deus Adam, & collocauit ante paradisum voluptatis, & posuit Cherubim*, &c. Translatio Septuaginta Interpretum legit, *Et eiecit Adam, & collocauit eum ante paradisum voluptatis, & posuit Cherubim*, &c. In qua lectione vides Septuaginta coniungere verba illa, *& posuit ante paradisum voluptatis*, cum prioribus aliis, *eiecitq. Adam*, de Adamo illa intelligendo: quem licet Deus de paradiso eiecerit, voluit tamen ipsum non longè ab eo habitare; & è regione eius; vt frequenti aspectu paradisi, & eius quam perdiderat felicitatis recordatione, magis diabolum peccatumque odio prosequeretur, quæ fuerunt in causa, vt tanto bono priuaretur; & Dei amore, & spe cælestis beatitudinis, pœnitentia & lacrymis Deum iratum placaret, flammeum gladium extingueret, & Angelos ipsos ingressum prohibentes superaret; si non in terrestrem, in cælestem tandem paradisum admitteretur; sicut verè fuit Dei misericordia admissus, vt Libro v. Cap. 11. Peregrinationis fuit ostensum. Et ex hoc capite sacri Doctores diuinam exaggerant misericordiam, quæ modum reliquit Adæ, vt post lapsum posset ad pristinam redire gratiam. Itaque sensus illius sententiæ secundùm Septuaginta talis est ad litteram: Et eiecit Deus Adam de paradiso voluptatis, & ante eum ipsum collocauit: & posuit Cherubim & flammeum gladium versatilem, ad custodiendam viam ligni vitæ. & ita intentum.

Prima ratio.

Deus primos parentes ad diaboli ac peccati odium induxit & pœnitentiam.

Diuina in primos parentes misericordia.

Et quamuis nostra Vulgata, Hebraica, & Paraphrasis Chaldaica, illud, *& posuit ante paradisum*, copulent cum Cherubim & gladio versatili, non ideò illa respuenda, quoniam in illa Septuaginta ponitur idem quod in aliis versionibus, & illud aliud suppletur. Et sanè ita esse, ex eo conuincitur, quòd *Obiectioni solutio.*

quòd si non mansisset in regione illa, superuacanea fuisset custodia illa Cherubim, & gladij, ad interdicendum accessum ad paradisum. Et confirmatur ex eo quod dicunt graues Doctores, Deum plantasse terrestrem paradisum, etsi paruo tempore futurus esset viui hominis; vt videlicet esset in terris aliquod corporatum, & aspectabile, quod incomparabilem paradisi cælestis pulchritudinem adumbraret, quo ex aliquo æstimari possent æterna bona diligentibus Deum in cælis præparata. Et si alicui tale exemplum fuit obijciendum, maximè nostris primis patribus; atque ita ante ipsum, vt melius contemplarentur, collocandi erant; Adam, inquam, & Heua ei à Domino in adiutorium data, & filij ab illis progeniti.

Deus paradisum cur condidit, à quo breui homo ejciendus erat.

Secundò, Gen. 4, 17. dicitur, Cain, postquam fratrem suum interfecit, habitasse ad Orientalem partem Eden, vbi erat paradisus, vt priùs diximus: igitur & parentes eius; quia non est minor ratio id de illo, quàm de istis asserere. Et si ibi non habitassent, quomodo illis mors Abel innotuisset, & fleuissent, vt cognouerunt, & fleuerunt, secundùm omnes?

Secunda ratio.

Quin & aliqui addunt, tunc certò experientia didicisse, quàm vera fuerit illa Domini sententia, *Puluis es, & in puluerem reuerteris.* De qua fortè antè Adam dubitauerat; quia vidit se, postquam fructum ligni vetiti comedit, è vita non decessisse: at morte Abel inductus fuit ad plangendum peccatum suum, & proposuit desistere à liberorum procreatione, ne mortis filios generaret; etsi non obseruauerit, quoniam oppositum fuit posteà à Domino præceptum, vt posteà ampliùs explicabimus.

Gen. 3, 19.
Mortis vtilitas.

Si dicas, Igitur habitauerunt in paradiso; quia, vt in priori quæsito diximus, paradisus erat in Orientali parte Eden: Respondetur, regionem Eden fuisse adeò longè lateque extensam, vt in ea, præter paradisum, alia terra esset ad habitandum & excolendum. Et hoc peculiariter indicat id quod dicitur de Cain, exulasse in Eden; siue, vt Septuaginta transtulerunt, in Neel contra Eden, id est, in alia regione, quæ posita erat contra Eden: & hoc nedum dictis obstat, sed ea magis confirmat.

Obiectionis solutio.

Tertiò denique, quoniam aliqui arbitrati sunt, homines ante diluuium coluisse terram paradiso proximam: & si hoc verum est, quare non priùs eorum parentes, Adam, & qui proximè ab eo descenderunt? & certè non video, qua efficaci ratione vel auctoritate oppositum dici possit; primos, inquam, parentes non habitasse prope paradisum, postquam ab eo expulsi fuerunt.

Tertia ratio.

Secunda propositio. Primi parentes post aliquod tempus, relicta regione illa terrestri paradiso proxima, venerunt in Iudæam terram: & probabiliter in Hebronica & Ierosolymitana regione habitarunt. Hanc probo dupliciter.

Secunda propositio. Primi parentes regionem Iudæam venerunt & in eadem ea habitarunt.

Primò, auctoritate Athanasij & Basilij; qui memoriæ prodiderunt, Adamum è regione paradisi profectum, aliis quàm pluribus peragratis regionibus, venisse in Iudæam, ibique mortuum & sepultum in monte Ierosolymitano: qui à posteris, quòd primi hominis caput contineret, mons Caluariæ appellatus est. De quo nos Libro v. Cap. iv. Peregrinationis ii.

Prima ratio.

Et probabile quidem & rationi consonum videtur esse, prudentem virum suo periculo cautum reliquisse locum delictarum, quem sibi fuisse noxium, & occasionem ruinæ, expertus fuerat; & alterum pœnitentiæ in illis partibus delegisse: in quo forte reuelatione didicerat, Reparatorem Dominum oriundum, & operaturum omnium salutem, quam ipse sua culpa perdidit; ipseque Deo reconciliatus, tandem cum ipso pace perfrueretur æterna.

Fugienda loca, quæ peccandi causa extiterunt, & alia pœnitentiæ eligenda.

Secundò, his accedit quod scribit Abulensis in cap. 4. Gen. quæst. 17. dicere communiter Doctores, quòd Adam, postquam Cain occidit Abel, proposuit vltrà se non cogniturum vxorem suam: & mansit in hoc proposito per centum annos, lugens filium suum Abel in valle lacrymarum iuxta Hebron circa Ierusalem; sed posteà à Deo per Angelum monitus fuit, vt accederet ad vxorem suam, quia nolebat Christus de semine deprauato nasci: & tunc cognoscens vxorem suam, genuit Seth. Quæ cum aliis scripsit etiam idem Auctor in Opusc. de Optima politia pag. 3. E. quem vide cum Iosepho lib. 1. Antiquit. cap. 3.

Secunda ratio.
Prolem Adam, & propositum non generandi.

Scio, eumdem Abulensem loco priori citato quæst. 4. ex communi sententia reijcere quidem dicta; sed quantum ad illud, quòd centum annis fleuerit, & quòd proposuerit à concubitu ad prolem abstinere. Huiusceinodi enim, inquit, dicenda non sunt de viro prudenti, qui parens humani generis constitutus erat: pauco enim tempore pro mortuis lugendum est, quia vadunt in domum æternitatis suæ; vno enim vel duobus diebus lugendum est, vt Eccli. 38, 18. dicitur, vel, vt cap. 22, 13. *Luctus mortui septem dies.* Lugere autem per centum annos ratione caret. Nec abstinere à coitu debuit, ne paulatim humanum genus periret; sed maiori desiderio, post aliquantulùm deploratum occisum filium, inflammari gignendæ prolis, vt pro mortuo

Reijcitur Abulensis.
Ratio.

tuo alterum subrogaret. Quare postquam natus est Seth, exultans dixit: *Posuit mihi Dominus semen aliud pro Abel, quem occidit Cain*, Gen. 4. Sed non reijcit Abulensis, dari locum in Hebron, in quo post peccatum Adam habitauerit, & fleuerit & mortem filij & Dei offensam: qui appellatus fuit vallis lacrymarum.

Reijcitur. Sed & alterum ab Abulensi reiectum probabilitate carere non arbitror; in primis nullum videri inconueniens affirmare, Adamum post peccatum ea imprudentiæ nota fuisse commaculatum, cum maiori antè & in statu innocentiæ notatus fuerit, audiendo vocem vxoris contra Domini præceptum, & conuertendo proprium peccatum in ipsummet auctorem Deum, dicens illi: *Mulier, quam dedisti mihi sociam, dedit mihi de ligno, & comedi.* Sed melius dicamus, prudentissimum se illo proposito & lacrymis ostendisse, dum peccatum admissum carnis mortificatione & pœnitentia delere proposuit: iuxta id quod Ioël 2, 16. dicitur, vbi de actibus pœnitentiæ agitur, præter lacrymas; de abstinentia à licito concubitu mentio fit illis verbis: *Egrediatur sponsus de cubili suo, & sponsa de thalamo suo.* *Adæ prudentia.*

Responsio ad rationem Abulensis. Et verus luctus mortui corporaliter temperatus esse debet vnius duorumve vel septem dierum; sed mortui spiritualiter, per peccatum & Dei offensam, multus esse debet, & continuus. Hinc Dauid ille, qui, post peccatum commissum, audire meruit a Propheta, *Dominus transtulit peccatū tuum; non morieris*; nihilominus seipsum continua corporis maceratione & lacrymis prudenter & vtiliter affligebat, vt ipse Psalmo 6, 7. testatus est: *Lauabo per singulas noctes lectum meum: lacrymis meis stratum meum rigabo.* & Psal. 4, 1. *Fuerunt mihi lacrymæ meæ panes die ac nocte.* Quasi diceret: Quemadmodum nullus cibus est magis vsitatus & frequentatus pane; ita continuus peccatorum dolor angebat cor meum, qui ex oculis meis diebus & noctibus lacrymas deducebat. Et Adam, qui sententiam quidem mortis audiuit, sed non vitæ, amplius quam Dauid flere non debuit; præsertim quòd graui fratricidio viderat recenter Deum offensum, & peccato suo nedum se, sed totum genus humanum commaculasse, & ei offensum Deum reddidisse. *Luctus ob Dei offensam multus laudabilis.*

Sanctus Apostolus Petrus quoniam Christum negauit, quamuis posteà fuerit ab eodem receptus, & pristinæ gratiæ restitutus; tamen non tantum post negationem, sed continuò toto suæ vitæ tempore lacrymis vetus deflebat remissum peccatum: etenim, vt dixit S. Clemens Papa, & eius discipulus, quoties galli cantum audiebat, in lacrymas prorumpebat: tantaque lacrymarum inundatione negationem illam defleuit, vt in maxillis profundos sulcos haberet; per quos, quasi per quosdam canales aut aquæductus, lacrymæ eius defluebant: & Adam à conspectu Domini & à deliciis paradisi proiectus, non debuit semper suam & totius mundi iacturam deflere, & lacrymis veniam impetrare? *De hoc Libro IV. Peregr. VI. Cap. X. § IV. Ad septimum.*

Accedit, quòd illud nedum Hebræi, sed & alij, quibus maior fides videtur adhibenda, dixerunt. Eusebius Cæsariensis in Proœmio Chron. ait, quòd postquam Adam vidit Abel interfectum à fratre suo Cain, dolore motus vehementi, abstinuit à copula Heuæ per quinquaginta annos.

F. Ioannes Ludouicus Viualdus in lib. qui inscribitur Opus Regale, in principio, vbi agit de Abel, ait, quòd Adam vouit ampliùs non cognoscere Heuam; & posteà Deus dispensando præcepit illi iterùm generationi operam dare. Quod etiam ex Hist. Schol. refert & sequitur Albericus de Rosa in Dictionario, verbo *Adam.* 4. 3. Tandem in Reuelationibus S. Birgittæ post lib. 8. in Sermone Angelico, vbi agitur de Mariæ Virginis excellentia, cap. 7. dicit Angelus: *Adam, postquam suus filius fratricidium perpetrauit, carnale consortium suæ coniugis deuitauit; audito autem posteà Dei mandato, obedienter iterùm eidem coniugi se matrimonialiter copulauit.*

Denique ad intentum principale spectant omnia superiùs dicta de Adæ formatione, pœnitentia & sepultura. De spelunca Adam, vbi dicitur ipsum fleuisse Abel, agit Adrichomius in Iuda num. 7. *Tertia ratio.*

Nolo hic præterire quod ab aliis proditum est, Adam in India fecisse pœnitentiam. Ludouicus Romanus lib. 6. Rerum Indicarum cap. 4. agens de cinnamomo arbore Indiæ, sequentia de loco pœnitentiæ Adæ ibidem peractæ scribit: Retulit ea tempestate comiti meo Mahometanus negotiator, in fastigio vastissimi montis specum esse quamdam, quò se recipiebant eius regionis cultores omnes, orandi gratia, in protoparentis sanctissimi memoriam. Memorant enim incolæ, diuum Adam post lapsum illic fletu ac continentia, pœnitudine ductum, culpam redemisse: id assequuntur ea coniectura, quòd parentis adhuc visuntur impressa pedum vestigia, longitudine geminum palmum excedentia. Hactenus ille. *Aliqui in India fecisse pœnitentiam dixerunt.*

Et si hoc verum sit, & quod priùs ex Abulensi retulimus, dicendum est, Adamum non in vnico dumtaxat loco, sed in pluri- *Ergo dicendum, in pluribus locis pœnitentiam egisse.*

pluribus, patrati facinoris pœnitentiam egisse: cùm enim diu vixerit, & non semper in eodem loco manserit, & multo tempore egerit pœnitentiam, in diuersis locis illam egisse dicendum est.

CAPVT VI.

De Ecclesia quadraginta Martyrum in monte apud Hebron posita, vulgò sepulchrum Isai appellata, tertio loco octauæ Peregrinationis.

E Regione Hebron in montis summitate est parua Ecclesia, vt opinor ex signis, quæ à latere cernuntur, olim maior; & forte hæc præexistentis sacellum, nunc in Turcarum mesquitam conuersa, in honore habita nedum à Christianis, sed & ab ipsismet Turcis, qui & illis ingressum interdicunt; permittentes tantum, vt per quamdam, quæ in ea est, fenestram introspiciant.

Ecclesia quadraginta Martyrum cur dicatur.

Duplici insignitur nomenclatura: Christiani *Ecclesiam quadraginta Martyrum* appellant, Turcæ verò & plures alij ex Orientalibus, *sepulchrum Isai*. Sed quænã est prioris nomenclaturæ ratio? Non illa quidem, quod ibi quadraginta Martyres fuerint martyrio coronati, vel eorumdem corpora ibi tumulata; etenim nil tale inuenitur vel in Annal. Ecclesiast. vel in Romano Martyrologio, vbi agitur de 40. 48. & 38. Martyribus. Ideo illam esse crediderim, vel quòd aliquæ quadraginta Martyrum Reliquiæ ad hanc Ecclesiam translatæ, in eadem fuerint honorificè collocatæ; vel, quòd a fidelibus ob deuotionem in sanctos quadraginta Martyres constructa, & eisdem dicata; vt hac ipsa ratione, aliæ eodem & aliis nominibus sunt insignitæ.

Cur sepulchrum Isai.

Sepulchrum verò Isai appellant Turcæ, & harum partium coloni; quia credunt, Isai patrem Dauid ibi esse tumulatum. Hæc ratio accurate expendenda est; quia valdè dubium, & forte falsum continere videtur, Isai apud Hebron mortuum & sepultum esse.

Saul Dauidem & eius cognationem persequebatur.

Et ad huius intellectum notandum est, quòd cùm Saul Dauidem odisset, & ad mortem persequeretur, vt pluries sacra Scriptura testatur, etiam fratres eius & totam domum patris sui propter eum exosam habebat, vexabatque, vt aduertit Caietanus: qui etiam veriti, ne se interficiendos curaret, vt addit Abulensis, vt primùm audierunt Dauidem se in speluncam Odollam recepisse, venerunt ad eum cum aliis, qui erant amaro animo, in angustia constituti, & oppressi ære alieno. quorum omnium Dauid factus Princeps, indè profectus, venit in Maspha, terram Moab, & dixit ad Regem Moab: *Maneat, oro, pater meus & mater mea vobiscum, donec sciam quid faciat mihi Deus. Et reliquit eos ante faciem Regis Moab: manseruntque apud eum cunctis diebus, quibus Dauid fuit in præsidio. Dixitque Gad Propheta ad Dauid: Noli manere in præsidio, proficiscere, & vade in Terram Iuda. Et profectus est Dauid, & venit in saltum Haret.* Ita legimus 1. Reg. 22.

Dauid abit in Maspha in terram Moab.

In eo defuncti sunt parentes eius.

Nunc inuestigandum est, num Dauidis parentes & ipsi redierint cum Dauide in terram Iuda, an potiùs manserint in terra Moab, vel an obierint antequam inde discesserit. Et hoc quidem posterius videtur probabilius. Non enim videtur verisimile, quòd aut Gad suadere ausus esset, aut Dauid sustinere potuisset parentes suos in ætate decrepita (nam centesimum vigesimum annum creditur tunc egisse Isai) secum modò huc modò illuc per saltus & loca deserta circumducere. Et confirmatur fuisse tunc defunctos, quando Gad dixit Dauidi, ne ampliùs maneret in præsidio; quoniam nulla deinceps in sacro Eloquio fit mentio parentum Dauidis.

Responsio ad dubitationem.

Igitur, si hæc ita se habent, in terra Moab, & non Iuda, vbi est Hebron, humatum fuit corpus Isai patris Dauid, & matris eiusdem. Quomodo ergo verum est quod dicitur, Isai patrem Dauid in Hebron fuisse tumulatum? An quemadmodum piissimus Dauid vsus fuit misericordia cum Saule & Ionatha filio eius, & aliis domus suæ, quando *abiit Dauid, & tulit ossa Saul & Ionathæ filij eius à viris Iabes Galaad; qui furati fuerant ea de platea Bethsan, in qua suspenderant eos Philisthym, cùm interfecissent Saul in Gelboë; & asportauit inde ossa Saul, & ossa Ionathæ filij eius: & colligentes ossa eorum qui affixi fuerant, sepelierunt ea cum ossibus Saul & Ionathæ filij eius in terra Beniamin, in latere, in sepulchro Cis patris eius*, &c. vt dicitur 2. Reg. 21. ita voluerit ex terra Moab deferri ossa patris sui in terram Iuda, vt sepelirentur honestè in Hebron, vt Regis patrem decebat, vbi ipse primò regnauit; & fortasse ibi pro se & domo sua honorificum extruxit sepulchrum?

Dauidis pietas.

Ceterum, cum Scriptura, vel grauis Auctor, hoc non asserat, nec ego affirmare auderem; præsertim, quòd si ille cum matre decessit in terrâ Moab, antequam inde discessit Dauid, vt honorifica sepultura donarentur, curare debuit; quam non habuerunt Saul & alij quos posteà fecit sepelire Dauid. Quòd si voluit illos in proprio sepeliri sepulchro, debuit sepelire in Sion, &

non

non in Hebron. Et D. Hieronymus in Locis Hebraicis dicit, in Bethlehem sepulchrum Iesse & Dauid ostendi.

Alia responsio. Si nihilominus velimus dicere (quod probabile est) ibi aliquem insignem virum fuisse sepultum, hunc crederem esse Caleb: cuius sepulchrum ætate Hieronymi monstrabatur, vt ipse dicit in Vita Paulæ; quod alij non considerantes, pro Caleb, Isai patrem Dauid dixerunt. Et hæc probabiliter dicta sint de memorata Ecclesia.

CAPVT VII.

De terebintho arbore antiquissima, & quibusdam alijs circa Hebron notandis, quarto loco occurrentibus in octaua Peregrinatione.

Relicta sanctorum quadraginta Martyrum Ecclesia, dirigendo gressus versus Hebron quantum iactus est lapidis, à dextra Ecclesiæ parte ostenditur terebinthus arbor pulcherrima, sua magnitudine suam indicans vetustatem: & circumcirca in magno quadro sunt dispositi & eleuati lapides optime inter se calce compacti; in cuius medio plantata est, multumque à terrigenis & alijs æstimatur, propter ea quæ posteà subijciemus. *Terebinthi huius gradatio.*

Sed anteà duo priùs placet breuiter explicare: alterum, quænam arbor sit terebinthus; alterum, in quanam esset apud Hebræos æstimatione. Quantum ad primum, Læuinus Lemnius in Explicatione Hebr. Bibl. de Terebintho cap. 22. in hunc modum terebinthum describit: *Terebinthus arbor in Syria ac Palæstina spectabilis & amœna, folio ferè lauri, flore oleæ, coloris punicei, baccis primùm herbaceis, mox rubris, maturitate nigris. Fundit hæc arbor æstiuis caloribus terebinthinam resinarum præstantissimam, mirè odoratam; adeò pellucidam, vt fundum poculi, in quo asseruatur, conspici queat. Medetur hæc vulneribus, ac dolores mitigat; intus verò humorum collectiones discutit, ac calculos atterit; meatusq; vrinarios peruios præstat, ac saniem, omnesq; purulentas concretiones in stillicidio vlceroso, cui ferè ficosi obnoxij sunt, expurgat, atque vrinæ liberum transitum atque expeditum facilemq; decursum perficit.* Ita ille. *Terebinthus quanam arbor sit.*

Apud Hebræos exsecranda. Quantum ad secundum, dicunt aliqui, hanc arborem fuisse apud Hebræos exsecrandam, sicut quercum & castaneam: has enim arbores, vt docent Linguæ sanctæ periti, significat vox Hebræa *Elah*, à radice *Alah*, quæ significat execrari, siue imprecari; vt intelligamus, eo vocabulo significari arborem execrabilem: quales erant, quæ ad idolorum delubra, cuiuscumque generis essent, visebantur. Quare Iacob infodit idola subter terebinthum, quæ est post vrbem Sichem, vt dicitur Gen. 35, 4. ne amplius comparerent, vt ea magis execraretur, & execrationis causa magis innotesceret. Ita Cosmas Gamalianus Tom. 2. in Ios. cap 24. sect. 2. num. 2. Cetera prosequamur. *In maiorem idolorum execrationem illa subter terebinthum Iacob infodit.*

Hanc arborem illam esse aliqui arbitrantur, ad cuius vmbram sanctus Patriarcha Abraham sedens in ostio tabernaculi, sanctos Angelos & ipsum Angelorum Dominum sub peregrini specie ad hospitium inuitauit illis verbis: *Domine, si inueni gratiam in oculis tuis, ne transeas seruum tuum: sed afferam pauxillum aquæ, & lauate pedes vestros, & requiescite sub arbore*, &c. Gen. 18, 3. *Sub ea Abraham Angelos excepisse aliqui dixerunt.*

Ad hoc asserendum moueri possunt, tum ex arboris antiquitate; tum quòd venerationi habetur; tum ex auctoritate quadam D. Hieronymi de Locis Hebraicis, in qua ad hanc arborem alludere videtur. sic verò habet: *Est quercus Mambre iuxta Chebron, in qua vsque ad ætatem infantiæ meæ, & Constantij Regis Imperium, terebinthus monstratur peruetus, & annos magnitudine indicans; sub qua habitauit Abraham: miro enim cultu ab Ethnicis habita est, & velut quodam insigni numine consecrata.* Hæc ille. Et ad eamdem fortè allusit Iosephus Cap. VI. præcedentis Peregrinationis citatus: suffragatur versio Septuaginta, quæ pro arbore legit terebinthum. *Ratio.*

Fauere videtur Adamnanus ex S. Arculpho, qui duobus sæculis post D. Hieronymum loca sancta inuisit, dum de monte & quercu Mambre sic loquitur: *Mambre collis mille passibus à monumentis suprà descriptis ad Boream separatus distat; herbosus valdè & floridus, respiciens Hebron ab Africo sibi occurrentem. Idem itaque monticellus Mambre nominatus, habet in cacumine campestrem planitiem; vbi ad Aquilonem, eiusdem cacuminis partem, lapidea magna fundata est Ecclesia. In cuius dextrali parte, inter duos grandes eiusdem Basilicæ parietes, mirum dictu, quercus Mambre extat in terra radicata; quæ & quercus Abraham dicitur, eò quòd sub ea quondam Angelos hospitio receperit. Quam S. Hieronymus alibi narrat, ab exordio mundi vsque ad * Constantini Regis Imperium permansisse. Et fortassis ideò non dixit penitus defecisse, quòd eadem ætate, quamuis non tota illa, sicuti priùs fuerat, grandissima quercus monstrabatur; tamen aliqua pars eius permansit in suo stabilita loco.* *De Locis sanctis l. 2. cap 9. Beda lib. 1. cap. 9.* ** Constantij*

* M.S. adhuc quoddam truncatum remanet spurium radicatum in terra, capite & Ecclesia protectum tegmine, mensurâ quindecim pedum longitudinis habens virorum.
* conduna-ta.

*Ex qua, vt refert Arculphus, qui eam proprijs conspexit oculis, * adhuc quidam truncus remanet spurius radicatus in terra, sub Ecclesia protectus tegmine, mensuram quasi duorum longitudinis virorum habens. De quo videlicet corroso spurio, ex omni parte securibus circumciso, hastularum ad diuersas orbis prouincias particulæ asportantur, ob eiusdem quercus venerationem & recordationem; sub qua, vt superiùs diximus, Angelorum quondam conuentio ad Abraham Patriarcham famosa & prædicabilis fuerat * condonata. In circuitu eiusdem Ecclesiæ, quæ ibidem ad loci illius honorificentiam constructa habetur, pauca quædam religiosorum habitacula fabricata monstrantur.* Hactenus Adamnanus.

Reijciuntur

Verùm mihi non probatur hæc sententia: tum primò, quia Scriptura manifestè docet, cum Abraham Angelos excepit hospitio, habitasse eum in conualle Mambre, quæ ab Hebron distat quindecim stadijs, vt præcedentis Peregrinat. Cap. III. notaui. Et, secundùm Iosephum, arbor illa sexto ab oppido, id est Hebron, distabat: sed hæc, de qua loquimur, terebinthus est in montis summitate iuxta locum vbi Hebron vetus ædificata fuit; quare ad hanc non allusit Iosephus.

Obiectionis solutio.

Nec dicendum est, quòd vbi Scriptura dicit Abraham eo tempore habitasse in conualle Mambre; per conuallem Mambre, vallem illam non esse intelligendam, sed Hebron. Primò, quia cùm sacra Scriptura clarè loquatur de conualle, non est in alium sensum trahenda, nisi aliqua absurditas sequatur, si, vt littera sonat, intelligatur: qualis hic non apparet, & Doctores verè in valle Patriarcham habitasse interpretantur. Nec vallem Mambre eò vsque se extendere dicendum est; quoniam montibus ab Hebron seiungitur.

Ab impiorum consuetudine omnino recedendum.

Secundò, quia si in ciuitate fuisset, inuitasset eos ad manendum in domo, & non sub arbore. Et sanè sicut S. Ioseph Patriarcha hortatus fuit fratres suos, vt peterent à Pharaone terram Iessen, vt seorsim ab infidelibus Ægyptijs habitare possent, & longè à tabernaculis impiorum, ne eorum delictis coinquinarentur: ita S. Abraham, data ei optione eligendi locum ad habitandum, magis elegisse credendum est extra vrbem remotum à frequentia illorum infidelium; præsertim cùm, vt iam diximus Cap. I. præcedentis Peregrinationis, hac ratione noluerit nec mortuam vxorem suam sepelire in electis sepulchris filiorum Heth, quoniam infideles erant: suo enim exemplo pater multarum gentium voluit eas instruere, quantum fieri potest, recedendum esse ab impiorum conuersatione & conuictu, ne eorum delictis coinquinarentur; tantò magis quòd commodum illi erat habitare in valle illa amœna & fecunda. Et prætereà, in hac valle & loco, vt diximus Cap. IV. præcedentis Peregrinationis, docent communiter Hebræi, & Orientales illi, Abraham Angelos ad hospitium inuitasse: quare & arbor illa ibi esse debuit, & non in isto colle.

Tertiò, quia vbi est arbor ista, non est transitus peregrinorum, vbi stare debebat Abraham, de eorum quiete sollicitus.

Malorum memoria & occasio auferenda.

Denique, quoniam mihi valdè probabile est, arborem illam, ad tollendum superstitiosum Ethnicorum & aliorum cultum, iussu Constantini Magni fuisse præcisam, & combustam. Vt enim olim sanctus & pius Rex Ezechias confregit serpentem æneum, qui anteà fuerat apud Hebræos in magna veneratione, ad tollendam idololatriam, quam illius occasione nouerat ortam, 4. Reg. 18, 4. Et Iudas Machabæus cum alijs iussit altare holocaustorum à gentibus profanatum penitus destrui, ne fortè esset Iudæis opprobrium, vt dicitur 1. Machab. 4, 45. Et Deus, vt legitur in Exodo 32, 20. & Deuteron. 9, 21. voluit aurum, ex quo idolum fuit conflatum, omnino destrui, & in puluerem redigi, ne in aliquem vsum conuerterent Hebræi, sed disperderent; non quia aurum bonum non esset, sed quia fuerat aurum idoli, & illius opprobriosa memoria penitus tollenda erat. Ita Constantinum illum pijssimum Imperatorem, ad tollendam penitus memoriam superstitiosi cultus, cuius etiam tempore ipsius erat in causa arbor illa, eamdem auferri curasse credendum est.

Hoc mihi persuadeo, propter ea quæ scribit Eusebius lib. 3. cap. 53. de Vita Constantini, vbi inter alia sic de eo loquitur: *Prætereà regio suo obtutu, tamquam clara face accensa, sedulò lustrauit, nè vllæ erroris reliquiæ delitescerent*, &c. Intellige quantum potuit: & propter ea quæ de Constantino ex eodem Eusebio diximus Cap. V. 1. Peregrinat. Libri V. Igitur cùm arbor illa fuerit vna ex reliquijs erroris apud infideles, vt diximus, nec fuerit illi impossibile, imò nec difficile, ipsam demoliri; probabiliter credendum est, fuisse à sanctis illis Episcopis Palæstinæ præcisam, & igni traditam, quibus demandata fuit cura ædificandi Ecclesiam in loco illo hospitij, vt ædificarunt, vt Cap. IV. superioris Peregrinationis fuit annotatum.

Obiectio

Sed contra hanc coniecturam argumentaberis fortasse, minimè arborem illam demolitam, quandoquidem tempore D. Hieronymi,

ronymi, qui post centum annos successit Constantino, adhuc extitabat, & cultu superstitioso colebatur; quoniam S. Doctor docet lib. de Locis Hebraicis, quòd terebinthus illa à cunctis in circuitu gentibus superstitiose colatur; eò quòd sub ea Angelos Abraham hospitio susceperat. Igitur, si etiam tempore Hieronymi terebinthus illa superstitiose à gentibus colebatur, non fuit tempore Constantini præcisa & combusta.

Responsio. Respondeo multipliciter: Primò, dicuum Hieronymum scribere quæ contigerunt tempore Magni Constantini; nam librum illum de Locis Hebraicis composuit Eusebius, & D. Hieronymus interpretatus est, & correxit; ideò ita scripsit, vt in ipso inuenit, quemadmodum, præter alios, adnotauit Pererius in cap. 13. Gen. num. margin. 70.

Secundò, radicem ex veteri arbore pullulasse, & ex ea arborem exisse, simili cultu à gentibus, quæ postea successerunt, venerationi habitam, vt dixit Brocardus Capite IV. præcedentis Peregrinationis relatus; quamuis quercum, non terebinthum appellet, & eam in alio situ collocet. Vel dicatur, D. Hieronymum & Iosephum locutos fuisse de alia arbore quæ erat ad conuallem Mambre, non de ista.

D. Hieronymus refert aliquando aliorum errores Auctorum nominibus suppressis, etsi illis non adhæreat. Quartò denique dico, sanctum Doctorem non ex propria, sed aliorum sententia, vt assolet, fuisse locutum: vt enim rectè aduertit Sixtus Senensis lib. 4. Biblioth. sanctæ in Hieronymo, sanctus Hieronymus inter colligendum veterum explicationes, nonnullas absurdas & erroneas sententias refert, suppressis nominibus Auctorum, ad euitandum lectoris fastidium, omissis aliquando earum confutationibus, quòd plenissime alibi confutasset; quo factum est, vt dum sine discrimine suis misceat aliena, videatur eorum erroribus consentire. Vnde obtrectatores etiam occasionem accepere carpendi Hieronymum, ei imponentes, se sua Commentaria variis erroribus respersisse; quibus vir eruditissimus abundè in Ieremiam satisfacit: quare attentè legendus. Non officit etiam Septuaginta transtulisse terebinthum: nam pro communi nomine proprium posuerunt; & alij aliter transtulerunt. Et siue quercus siue terebinthus fuerit arbor illa, alia ab ista esse potuit, nec antiquitas, vel illius æstimatio officit: etenim aliæ sunt etiam similes in istis partibus, sub quibus non dicimus Angelos quieuisse.

Quantum ad Adamnanum, credo ipsum loqui de terebintho memorata; nam conueniunt illi quæ ab ipso referuntur de monte & Ecclesia ei proxima, de qua nos antea: sed non facilè assentirem illi in eo quod asserit esse Mambre vbi Abraham Angelos hospitio excepit; tum propter dicta, tum quia Mambre conuallis erat, & in Genesi, vbi fit illius frequens mentio, semper tali appellatur nomine, & numquam montis vel collis: & Iudith. 2. torrens Mambre quidem nuncupatur; sed torrentes in vallibus non in montibus sunt. *Torrens Mambre.* Et quamuis non me lateat, posse montem vel collem proximum valli ab ea denominari posse, non video tamen, quomodo hîc possit; tum quia nescio an Scriptura vel antiquus Scriptor ita nominet, tum quia mons iste, cuius Adamnanus meminit, longe abest à conualle Mambre, vt antè notatum.

Ex dictis etiam apparet, quamdam quercum valdè veterem, constantem triplici trunco, in altera parte eiusdem montis plantatam, haud illam esse arborem, sub qua Angeli quieuerunt, vt alij suspicati sunt.

Descendendo ex loco terebinthi, non longè ab ea gressus dirigendo versus Hebron, in cauerna quadam fons monstratur; cuius aquam plures ex terrigenis, ob deuotionem, & quòd eius potu gratias sanitatum posse consequi arbitrentur, bibunt. Sunt etiam circa Hebron putei & cisternæ, quæ à nominibus Patriarcharum, qui ibi habitarunt, appellantur.

Septimo milliario Italico ab Hebron est sepulcrum Lot nepos Abrahæ, inquit Fr. Anselmus Minorita. *Sepulchrum Lot.*

Denique in Hebron est pulcherrima piscina ex omni parte quadra: cuius singula latera sunt longitudinis sexaginta sex gressuum: ex quatuor illius angulis in eam est descensus per gradus 40. aquisque multùm abundat: ad sinistram partem habet Hebron veterem, ad dexteram verò nouam. *Hebron piscina & eius forma.* De peregrinatione ad quercum Mambre agit Gretserus lib. 1. de Sacr. peregrin. cap. 13. Piscinæ fit mentio 2. Regum 4, 12. Et hæc pro ista Peregrinatione, ad laudem & gloriam sanctissimæ, infinitæ ac indiuiduæ Trinitatis, & Crucifixi Iesu Christi Domini nostri superbenedictæ humanitatis, dicta sint.

HISTORICÆ THEOLOGICÆ AC MORALIS ELVCIDATIONIS TERRÆ SANCTÆ

LIBER SEPTIMVS.

ARGVMENTVM.

OCTO *Peregrinationibus recenſentur & explicantur obſeruatione digna, quorum extat memoria, & quæ occurrunt proficiſcentibus ex ſancta Ieruſalem ciuitate Damaſcum per Samariam & Galilæam; & ex Ioppe ſecus Mare mediterraneum vſque ad montem Libanum, & Antiochiam.*

PEREGRINATIO I. *in qua referuntur & elucidantur octo memorabilia loca, quæ ſe offerunt proficiſcentibus ex Ieruſalem vſque ad Sichar Samariæ ciuitatem.* I. *Machmas, ſiue Elbir.* II. *Memorabilis quædam Eccleſia.* III. *Bethel.* IV. *Silo.* V. *Prædium Iacob, & puteus Samaritanæ.* VI. *Sepulchrum Ioſeph filij Iacob, & fratrum eius.* VII. *Montes Garizim & Hebal.* VIII. *Denique ciuitas Sichar.*

CAPVT PRIMVM.

De Machmas, ſiue Elbir, primo loco primæ Peregrinationis.

Plerumque peregrinorum deuotum viſendi loca ſancta Samariæ ac Galilææ.

PLurimi ex Terræ ſanctæ peregrinis, poſtquam pie deuoteque Ieruſalem, Bethlehem, ſanctiſſimum Domini noſtri Ieſu Chriſti Sepulchrum, Præſepe, & alia ſancta Iudææ loca venerati ſunt, maiori charitatis flamma ſuccenſi, pietate moti, & ſancta quadam curioſitate illecti, viſitare ſatagunt alia ſancta Samariæ & Galilææ loca, corporali Chriſti, beatæ Virginis Mariæ, nec non ſanctorum Apoſtolorum præſentia ſanctificata, pluribuſque illuſtriſſimis operibus condecorata, vt tam ſacræ quàm ſæculares Litteræ docent, & nos ex parte in eorum explicatione videbimus. Quibus vt magis ſit ſatisfactum, de illis tractare aggredior; etſi non de omnibus, de præcipuis ſaltem, & quorum in primis aliqua memoria conſeruatur.

Se igitur ſancto operi accingentes pij fideles, poſtquam ſe iterque ſuum Domino commendarunt in ſancta Ciuitate; ex ea egrediuntur per portam quæ Damaſci appellatur, Aquilonem verſus greſſus dirigentes; primumque quod illis occurrit in hac prima Sichar peregrinatione, eſt locus, qui nunc ab incolis *Elbir* dicitur, aliàs *Machmas*, de quo Capite præſenti agemus.

Machmas quid olim, & quid a præſenti.

Machmas, ſiue Elbir, olim ciuitas magna & nobilis, terminus tribus Ephraim contra Auſtrum; & illum talem fuiſſe non obſcurè ex ruinis & relictis fundamentis diiudicari poteſt. Verùm ex magna & populoſa ciuitate, vel temporis voracitate & bellis, vel potiùs hominum negligentia & peccatis, in magnum vicum euaſit; & erat

erat tempore D. Hieronymi. Nunc villa est satis destructa, paucos habens habitatores: est in ea diuersorium, quod *Can*, vel *Campum* vulgò appellant huius regionis terrigenæ, ad quod diuertunt & hospitantur viatores, pulchrum, amplum & commodum.

Commune diuersorium.

In sterili regione.

Nisi me sensus decepit, etsi non semel hac transierim, & curiose villam & regionem considerauerim, non est illa in regione vberi & opima, vt quidam tradiderunt, sed sterili & saxosa, præsertim ex parte Ierusalem; nescioque quibus affluat bonis, sed omnibus pæne denudata apparet.

Ibi fons.

Est in ea villa fons copiose aquas emanans: quæ deforis etiam secus viam & prope Mesquitam Turcarum delatæ sunt. Ex fonte isto vicus & villa nomen accepit: Arabicè enim dicitur *Elbir*, quod Latinè fons vel cisterna interpretatur: in sacris autem Litteris *Machmas* nominatur; notauitque Adrichomius in Ephraim num. 66. vbi de Machmas agit. Non rarò fit illius mentio in sacris Litteris, vt 1. Reg. 13. & 14. & 1. Machab. 9, 13. D. Hieronymus in Locis Hebraicis de eo sic scribit: *Vsque hodie ostenditur vicus grandis in finibus Aeliæ, antiquum nomen retinens, nouem ab ea milliaribus distans, iuxta villam Rama.* Et verè nouem, vel, vt dicitur, decem ab Ierosolymis milliaribus elongatur.

Elbir nominis ratio.

In eo habitauit Iudas Machabæus, vt ex citato Machabæorum loco deducitur.

Hospitio Iesu, Mariæ & Ioseph venerabilis locus.

Celebris est singulariter hic locus; quia, vt communis habet traditio, docent citatus Adrichomius, Bonifacius lib. 2. de Perenni cultu Terræ sanctæ, in peregrinatione Samariæ, & alij sanctorum locorum tractatores, in eo beata Virgo Maria cognouit (quod sanctus Lucas cap. 2. scribit) Filium suum Iesum non esse in comitatu, cùm ex Ierusalem, post solemnitatem Paschalem, cum sponso suo Ioseph reuerteretur in ciuitatem suam Nazareth. Et inde, post diligentem inquisitionem inter cognatos & notos, cùm minimè eum inuenissent, reuersi sunt in Ierusalem, vbi illum inuenerunt in templo in medio Doctorum audientem & interrogantem.

Ibi cognouerunt parentes Iesu ipsum non esse in comitatu.

In huius mysterij perpetuum monumentum Helena sancta pulchram Ecclesiam ædificauit, &, vt creditur, eo ipso loco, vbi dolens Virgo cognouit Filium suum non esse in comitatu. Bonifacius addit & Monasterium: hoc in præsentia non est. Ecclesia magna & spatiosa, ex quadratis dolatis lapidibus pulchrè elaborata & exornata: in superiori parte tres habet capellas adhuc integras; concameratio & anterior pars destructa, residuum demolitum & veteribus ornamentis denudatum remanet; & in pauimento olera plantantur.

Ecclesiâ ditatus.

Ad clariorem intelligentiam indicatæ historiæ & traditionis notandum est, in partibus istis omnes comitatus (vulgò *caranane*, Italice *il Procaccio*, Hispanice *Cafila*) tam qui ex Galilæa & Samaria Ierosolymam veniunt, quàm qui ex Ierosolymis in Samariam & Galilæam proficiscuntur, & istos præcipue, mansionem facere in Machmas, siue Elbir; etsi expeditis equitibus & etiam pedestres possent vno die vlterius procedere: verùm quia in comitatibus communiter sunt debiles, pedestres, in asinis & tardis iumentis incedentes, qui expectantur ab expeditis & fortibus; ideò non multum itineris conficiunt, & sanè non tantum vt fieri consueuit ab incedentibus sine comitatu, & die prima præsertim, quando è loco primæ mansionis vel propriæ habitationis disceditur; quoniam semper ferè tarde, propter continua insurgentia negotia ad iter se accingunt, vt sæpiùs obseruari vidi. Et quod in præsentia obseruatur, & antiquitus idem obseruasse harum partium viatores & colonos minimè dubito; quia sunt isti antiquarum consuetudinum diligentissimi obseruatores: & in præsentia eadem, vt antiquitus, ratio occurrit; emergentia inquam negotia, & itinerandi in comitatibus consuetudo.

Viatorum consuetudo quiescendi in Elbir.

Igitur cùm sanctissimi illi peregrini, magnus Iesus, Maria Deipara, sponsusque eius Ioseph, peracta Ierosolymis in templo solemnitate, reuersuri essent in Galilæam, & in ciuitatē suam Nazareth redire deberent, venerunt in comitatu, vt docet D. Lucas: & cùm primus esset itineris dies, tardè discedere debuerunt, & modicum iter conficere, decem videlicet milliarium, vsque ad Elbir, siue Machmas, vbi prima est comitatus mansio: cumque huc peruenissent Maria & Ioseph, & apud ipsos non esse Filium Iesum deprehendissent, illum requirebant in comitatu inter cognatos & notos, inter quos frequenter pueri esse solent; & cum illis prius etiam expeditis incessisse, rationabiliter & inculpate suspicari potuerunt. Quo non inuento, seduli parentes reuersi sunt in Ierusalem requirentes eum. *Et factum est, post triduum inuenerunt illum in templo, sedentem in medio Doctorum, audientem illos, & interrogantem eos*, inquit sanctus Lucas 2, 46.

Sed quomodo illud triduum explicandum est, quidve in illo fecerunt parentes Iesu? Varia est Doctorum sententia. Dicam cum Lyrano, quem sequuntur Dionysius Carthusianus, Ludolphus, & Siluester in Aurea Rosa: Post triduum, id est, finitis

Tres dies inquisitionum Iesu quomodo considerandi.

tribus

tribus diebus à discessu ex Ierusalem, die quarta fuit Christus inuentus. Quomodo partiendi sint tres præcedentes dies, quidque in illis fecerint Maria & Ioseph, in hunc modum explico.

Prima die venerunt ex Ierusalem in Machmas; & in illius occasu, non inuento apud ipsos puero, arbitrati turmatim incessisse cum aliis ex ciuitate Nazareth Ierosolymam ad solemnitatem profectis, apud illos in comitatu inter cognatos & notos, vt inquit sanctus Lucas, requirebant eum: eo tunc non inuento, partem sequentis diei consumpserunt iterùm quærendo, & redeundo Ierusalem. Hoc enim totum potuit commodè vno die fieri; tum quia Machmas non erat tunc locus adeò magnus; tum quia quæsierunt eum, vbi esse poterat, inter cognatos & notos: & hoc modico tempore, duarum vel trium horarum spatio, commodè fieri potuit; & residuam diei partem insumpserunt redeundo Ierusalem. Tertium diem totum insumpserunt in eo quærendo in sancta Ciuitate; & non inuento, quarta die ad templum proficiscentes, illum inuenerunt in medio Doctorum: & hoc totum facile deduci potest ex D. Luca. Hora inuentionis sancti pueri fuit, vt valde probabiliter arbitratur Caietanus, illa qua Doctores in templo residebant, licet hac die quarta non putet inuentum. Et hæc pro explicatione loci Elbir & adductæ traditionis sufficiant.

Quarta die, qua hora in templo Doctores residebant, inuentus Iesus.

CAPVT II.

De quadam Ecclesia quæ est in via, qua ex Machmas itur Sichar, secundo loco primæ Peregrinationis.

PEracto itinere septem vel octo milliarium, ex Elbir siue Machmas versus Sichar, super montes ferè semper; etenim vsque Sichar tota ferè via montosa est, excepto trium vel quatuor milliarium itinere prope Sichar; in læua parte viæ est quædam Ecclesia non modica, adhuc integra perseuerans, etsi non sit qui habitet in ea, nec circa eam domus sint. Ex altera parte sunt vineæ multæ in monte plantatæ; & ingentia ædificiorum fundamenta cernuntur, ex quibus datur intelligi, villam vel castrum aliquod fuisse ibi ædificatum.

Via ex Elbir ad Sichar montosa.

Obseruaui in via ista ad Sichar super montes fuisse frequentes habitationes, vt illarum signa manifestè indicant; ex quibus intelligimus, quomodo parua regio tot caperet habitatores, vt frequenter in sacra Scriptura dicitur: etenim cùm montosa sit, in ea possunt construi ædificia, tam spatiosa quàm in plana, vt manifestum est.

Cananæa, quia montosa, ideò plurium habitatorum capax.

Sed quonam intuitu fuit ista Ecclesia ædificata? Respondeo id me latere: si tamen licet iudicium facere, dicerem ideò fuisse ædificatam, quòd ibi contigerit, quod in quodam vetusto manuscripto, vbi breuiter agitur de Locis sanctis, & de peregrinatione ex Ierusalem; atque Elbir commemorato, subditur: *Item Birrum, in quo beata semper Virgo Maria cognouit Filium suum Iesum prædicasse, ibi est Ecclesia sanctæ Mariæ.* Hæc ibi.

Dubij [illegible]

Fateor me nescire quo solido fundamento id scriptum sit; verùm cùm Scripturæ sacræ, rationi & pietati non sit contrarium, sed potiùs consonum, vt pium admittere non videtur dissonum; & potest esse harum partium traditio: omnes enim regiones peculiares quasdam habent traditiones. Sæpè alia via inceditur, & Ecclesia ista non videtur.

CAPVT III.

De Bethel, Luza, & Bethauen, tertio loco primæ Peregrinationis.

QVamuis in istis Terræ sanctæ partibus, vt non semel monuimus, plurium alias memorabilium locorum vel nulla, vel certè exigua, nec satis firma extet memoria, tum quia vetustate & odio infidelium destructa & demolita sunt; tum quia illorum nomina cum dominorum & habitatorum mutatione pariter mutata fuere; tum denique propter rarum ad illa accessum, & frequentem mutationem illorum qui possent notitiam & memoriam eorumdem locorum conseruare: nihilominùs nonnumquam de aliquibus agimus, quorum præsertim est fama celebrior, & memoria frequentior in sacris Litteris, aliisque Scriptoribus, & singulariter apud illos qui ex professo de Terræ sanctæ locis tractauere: quorum auxilio non omnino ineuidenter diiudicari potest illorum situs & conditio, vt hac ratione mâgis sit curiosis satisfactum, qui, ingenij acumine studioque addito, & collatione facta dictorum cum ipsis locis, non obscurè ad lucem veritatis peruenient: quam si perfectè non percipiant, saltem non multùm à scopo aberrabunt. Et inter pleraque ferè incognita loca de duobus in præsentia agendum est, quæ in ista Peregrinatione occurrere creduntur, *Bethel*, inquam, & *Silo*, satis celebria, & in sacris Litteris frequenter memorata: sed quid fuerint, quemque situm tenuerint in Terra sancta, & in sortibus filiorum Israël, satis est obscurum,

vt

vt ex dicendis apparebit. De Bethel præsenti Capite, de Silo sequenti scribemus.

De Bethel, Luza & Bethauen diuersimodè loquuntur sacra Litteræ.

Bethelis, Luzæ & Bethauen in pluribus sacræ Scripturæ locis mentio fit, & diuersimodè; vnde aliquando videtur colligi, esse vnum & eumdem locum pluribus nominibus nuncupatum, aliquando diuersa situ & nominibus distincta, quæ argumentum non parum obscurum reddunt, vt ex dicendis apparebit. Cui nihilominus vt aliquam lucem afferamus, quinque proponemus ad intentum. Primum, num sint plures ciuitates vel loca, quæ prædictis appellentur nominibus? Secundum, si plura sint loca, quænam illa, & in quibus sitibus & tribubus filiorum Israël sint collocanda? Tertium, in quo peculiariter loco acciderit admirabilis illa visio scalæ, Angelorum & Dei Iacobo Patriarchæ ostensa? Quartum, quomodo loco illi & proximo nomen Bethel impositum fuerit? Quintum denique, quomodo posteà ex Bethel Bethauen appellatus fuerit?

Num sint plura loca illis nominibus appellata, quinque sententia. Prima, vnicum esse locum.

Circa primum quæsitum quinque inuenio sententias. Prima sit Masij in Iosue cap. 16. v. 2. hic sentit vnicam fuisse Bethel; eamque modò diuersam à Luza modò eamdem dici: nam cùm reuerà locus ille, in quo diuina illa visio scalæ, paululùm ab esset primùm ab oppido Luza, posteris temporibus adeò est celebratus quadam religionis opinione, vt Luzæ vrbis propinquæ nomen diluerit atque obscurauerit. Itaque cùm Bethelis nomen minimè adhuc peruagatum esset, dixit Iacob iam vicinus morti, id est, annis circiter septuaginta postquam visionem illam habuerat, dixit, inquam, Deum sibi apparuisse in Luza: *Deus omnipotens apparuit mihi in Luza, quæ est in terra Chanaan: benedixitq́; mihi*, &c. Genes. 48, 3. quamquam Genes. 35, 1. legamus, Deum nominasse Bethel tacito nomine Luzæ. sic enim scribit Moyses: *Intereà locutus est Deus ad Iacob: Surge, & adscende Bethel, & habita ibi, facq́; altare Deo, qui apparuit tibi quando fugiebas Esau fratrem tuum.* Vnica ergo vrbs Bethel est, secundùm Masium, prius Luza, postea Bethel appellata.

Reiicitur.

Andreæ Masio plures non immeritò refragantur Auctores, vt ex dicendis apparebit. Et Ribera in cap. 4. Ose. num. margin. 29. inquit, Masium in hoc se potiùs quàm aut Scripturam aut interpretes secutum.

Solutio.

Si quis dicat pro Masio, vnam fuisse Bethel Luzam appellatam; nam hoc conceptis verbis dicit Scriptura diuina, vt Genes. 28, 19. *Appellauitq́; Iacob nomen vrbis Bethel, quæ prius Luza vocabatur.* & Ios. 18. v. 13. *Pertransiens iuxta Luzam ad Meridiem, ipsa est Bethel.* & Iudic. 1, 22. *Domus quoque Ioseph ascendit in Bethel, fuitq́; Dominus cum eis. Nam cùm obsiderent vrbem, quæ priùs Luza vocabatur*, &c. Ex hisce sacræ Scripturæ locis euidenter colligitur, eamdem vrbem fuisse Bethel & Luzam, sed diuersis nominibus in diuersis temporibus appellatam.

Confutatio.

Respondetur, in dictis auctoritatibus non haberi vnicam tantùm esse Bethel, sed vnum esse locum duobus præmissis nominibus appellatum, Bethel & Luza.

Cosmas Gamalianus in cap. 7. Ios. sect. 1. num. 10. arbitratur nihil contrarium esse sacris Litteris, asseuerare cum Masio vnam fuisse Bethel, quæ attributa fuerit tribui Beniamin, & ab Ephraim posteà vindicata per proditionem, vt notat Adrichomius in Geographia Beniamin num. 42. Huic namque quadrare potest Luzæ & Bethelis nomen, & Bethauen appellatio, propter idola Ieroboam, &c.

Plura Abul. de his in c. 7. Iol. à q. 6. vsque ad 11. inclusiuè.

Et si fortasse, asseuerare fuisse vnicam vrbem Bethel dictam, non sit contra Scripturam diuinam; arbitror tamen esse contra veritatem, & Scripturam affirmare vnicum esse locum Bethelis nomine appellatum, quemadmodum ex dicendis apparebit. An fuerint etiam plures ciuitates Bethel appellatæ, posteà explicabitur.

Secunda sententia, Luzam & Bethel duas esse vrbes, posteà vnam factam.

Secunda sententia, non admodum à præcedenti dissimilis, est Nicolai de Lyra in cap. 16. Iosue; cui eodem loco adstipulatur Abulensis: inquit ille, Luzam & Bethel antiquitus duas vrbes fuisse; sed quia erant paruæ admodum & propinquæ, posteà ex duabus vna est facta: sed adeò erant principales vnius vrbis partes, vt retinerent priora nomina, quibus vocabantur, priusquam in vnam vrbem essent coniunctæ. Itaque si quis ex vna parte transiret ad alteram, dicebatur transire de Bethel Luzam, vel contrà.

Reiicitur.

Benedictus Pererius in Genes. cap. 28. v. 19 disput. 9. hanc adducit sententiam, & amplius explicat; sed refellit etiam, dicens suspectam sibi esse falsitatis. Etenim, ait, sumunt isti quasi certum, Bethel & Luzam fuisse antiquitus diuersas vrbes, & posteà vnam in vrbem coaluisse; at cùm neque id vsquam diuina Scriptura tradat, aut etiam significet, neque ipsi vel ratione aliqua vel auctoritate cuiusquam probent, satis apparet, proprium fuisse Lyrani commentum.

Tertia, vnicam esse vrbem primò sortis Ephraim, deinde Beniamin.

Tertia sententia est illorum, qui putant Bethel vnam quidem esse vrbem, sed quæ primum fuerit sortis Ephraim, posteà verò, ob nimiam vicinitatem, cessisse tribui Beniamin:

iamin: ſicut contigit ciuitati Ieruſalem, quæ primum fuit ſortis Beniamin, poſtea diſtributione tranſiit in poſſeſſionem Iudæ. Hanc referunt Gamalianus & Pererius citatus. Sed hic non ſatis firmam arbitratur; quia de cauſa & modo tranſlationis nullum apud illos reperire eſt teſtimonium, vt id propius figmento quàm vero exiſtimari poſſit.

In cap. 16. Ioſ. v. 1. & 2 Annot. 2. n. 4.

Reiicitur.

Quarta, duas eſſe vrbes, alteram in Ephraim, alteram in Beniamin.

Quarta ſententia eſt R. Iſaiæ & R. Kimhi, duas fuiſſe vrbes Bethel nominatas; vnam in tribu Ephraim, de qua fit mentio Ioſ. 16, 1. & 2. alteram in tribu Beniamin, de qua Ioſ. 18 & hanc fuiſſe eam, quæ prius appellata eſt Luza, poſteà verò Bethelis nomen à Iacobo accepit. Hanc ſententiam ſecutus fuit D. Hieronymus in libro de Locis Hebraicis: hic enim dicit, vrbem Bethel, quæ prius Luza vocabatur, cecidiſſe in ſortem filiorum Beniamin: & Abulenſ. probat ex Ioſ. 18. in Iudic. cap. 21. quæſt. 32. & 40.

Reiicitur.

Sedenim hanc ſententiam, quantum ad hoc quòd ponit Bethel priùs Luzam appellatam in ſorte Beniamin, eſſe falſam, & ſacræ Scripturæ contrariam dicunt Pererius, Ribera & Gamalianus. Siquidem Bethel iſta Ioſ. 18. ponitur extra ſortem Beniamin, proxima tamen termino eius ſortis verſus Meridiem, cùm dicitur: *Pertranſiens iuxta Luzam ad Meridiem, ipſa eſt Bethel.* Et Oſe. 5, 8. idipſum ſignificatur metaphoricè: dicitur enim Bethel eſſe poſt tergum Beniamin. *Vlulate in Bethauen*, inquit Propheta, *poſt tergum tuum Beniamin.* Quæ verba explicans B. Hieronymus, ait: *Pulchrè dixit, quòd Bethauen poſt tergum ſit Beniamin: vbi enim tribus finitur Beniamin, haud procul in tribu Ephraim hæc vrbs condita eſt.* Ex hoc citati Auctores deducunt, D. Hieronymum correxiſſe hic ſententiam illam quam priùs ſcripſit in libro de Locis Hebraicis; nam Commentaria in Oſeam poſt illum conſcripſit, vt ipſemet ſignificat in extremo libro de Scriptoribus Eccleſiaſticis: arbitranturque iſti vnam eſſe vrbem modò Bethel, modò Luzam nuncupatam, eamque ponunt in tribu Ephraim. Et quòd auctoritas ex Ioſ. ab Abulenſi adducta ſit intelligenda de Bethel, quæ eſt in ſorte Ephraim, dicetur in explicatione ſequentis ſententiæ: & ipſe in cap. 12. Gen. quæſt. 27. dicit Bethel cecidiſſe in ſortem filiorum Ioſeph, ex Ioſ. 14.

Quinta ſententia, plura loca Bethel dicta.

Quinta ſententia docet fuiſſe plura loca Bethelis nomine inſignita, & ad diuerſas tribus pertinentia, montes videlicet, vrbes & campum. De montibus agit Adrichomius in ſuo Terræ ſanctæ Theatro in Geographia Beniamin num. 43. hiſce verbis: *Bethel, ſeu Bether, montes ſunt fecundi, nemoroſi, & arboribus conſiti, gramine & herbis aromaticis pleni; & ideò cerui capreæ & hinnuli illorum cacumina frequentant, de quibus in Canticis. Puluerem combuſtorum idolorum iubet deferri in Bethel Ioſias. Adſcendenti Bethel Eliſeo illudentes pueri quadragintaduo, lacerati ab vrſis ſunt.*

Montes. *Cant. 2.* *4 Reg. 23.* *4 Reg. 2.*

Item de monte in Ephraim exiſtente agit in huius tribus explicatione num. 27. hiſce verbis: *Bethel mons de Samaria ad duas leucas contra Auſtrum, iuxta viam quæ ducit Sichem, in monte alto ad dexteram eſt, in quo Ieroboam filius Naboth poſuit vnum de vitulis aureis, quibus peccare fecit Iſraël. Eſt & Bethel vrbs, Iudic. 21.* An aliam intelligit? nam & hunc montem nota ciuitatis deſcripſit, vt in illius Geographia videre eſt; & ita ipſum ſentire debere indicat, dum ait, ibi Ieroboam vitulinum idolum erexiſſe: nam illud erexit in Bethel ciuitate, vt poſteà videbimus.

3. Reg. 12.

De Bethel adhuc ciuitate in Beniamin ſorte conſtituta agit in eiuſdem explicatione num. 42. dicens: *Bethel vrbs in alto monte ſita, quæ prius Luza vocata fuit, diſtat vna leuca ab Hai contra Aquilonem.* Hic Iacob viſionem ſcalæ habuiſſe, & Ieroboam idolum erexiſſe docet. additque: *Eſt autem hodie villa in ſiniſtra parte viæ de Neapoli pergentibus Æliam, vt Auctor eſt in locis Hebraicis Hieronymus, & in Commentariis ſuper Oſee.*

Ciuitatem.

Hæc, vt vides, non benè cohærent, nec cohærere poſſunt cum præcedentibus: ſi enim nunc memorata acciderunt in deſcripta tribu Beniamin, non potuerunt accidiſſe in priùs explicato loco ſatis diſſito tribus Ephraim. Nec ſanctus Hieronymus in Oſe. cap. 5. hoc dicit, ſed diuerſum: memorata nimirum accidiſſe in ſorte Ephraim; vnde correxiſſe hîc ſententiam, quam in libro de Locis Hebraicis notauerat, tradiderunt iam citati recentiores Auctores in quarta ſententia.

Adrichomius reiicitur.

Dicit Adrichomius, hanc vrbem attributam fuiſſe tribui Beniamin, ſed ab Ephraim proditione captam.

Reſponſio.

Sed contra, oſtendat Adrichomius, quomodo Bethel Beniamin tributa fuerit, & ab Ephraim proditione capta; ſed non oſtendet, quoniam ex ſacra Scriptura contrarium habemus: in Ioſue enim cap. 18. v. 11. 12. & 13. & Iudic. 1, 22. legitur, domum Ioſeph aſcendiſſe in Bethel, & cepiſſe eam. Et per domum Ioſeph intelligere debemus Ephraim illius filium; nam de altero, id eſt Manaſſe, ibidem poſteà v. 27. fit mentio; vt ab Ephraim diſtinguitur: non itaque Ephraim Bethel à Beniamin abſtu-

Confutatio.

abstulit, sed à Chananæis antiquis habitatoribus ablata, illi in sortem obtigit, Iosf. 16. v. 1. & seqq.

Sed esto ita fuerit, vt dixit Adrichomius, non tamen hoc ei suffragatur: nam non est nunc altercatio in qua tribu visio illa scalæ acciderit, & idolum collocatum fuerit. Tantum dicere volo, memorata in diuersis dissitis locis minime accidere potuisse, qualia describit Adrichomius, sed in vnico dumtaxat: pertinuerit ille primò ad Beniamin, & posteà ad Ephraim, vel econtrà, vt volunt alij, sed sine solido fundamento, vt notaui ex citato Pererio num. 58.

Duæ ciuitates Bethel appellatæ, a tera in Ephraim, ex Beniamin altera. Sed efficacius & ex Scriptura ampliùs probatur, fuisse duas vrbes Bethel appellatas, alteram in sorte tribus Ephraim, alteram in sorte tribus Beniamin. De illa quæ Luza dicitur, fit mentio Iosf. 16, 2. & 18, 13. de sorte enim Beniamin ita dicitur: *Et pertransiens iuxta Luzam ad Meridiem, ipsa est Bethel.* Erat igitur Luza, siue Bethel, extra sortem Beniamin, vt ibi colligit Lyranus. Sed apertius Iudic. 1, 22. *Domus quoque Ioseph ascendit in Bethel, fuitq́, Dominus cum eis. Nam cùm obsiderent vrbem, quæ priùs Luza vocabatur,* &c. *percusserunt vrbem in ore gladij,* &c. & Ioseph nomine Ephraim intelligi debere mox ostendimus. Et eiusdem fit non semel mentio in Prophetis sub nomine Bethauen.

De ista Bethel, quæ est in tribu Beniamin, fit mentio Iosf. 7, 2. & cap. 18, 22. vbi recensentur vrbes tribus Beniamin. Et ita sentiunt Pererius, Ribera, Gamalianus, & alij.

Gamalianus reiicitur. Et hæc si vera sunt, non item quod pro Masio dixit Gamalianus, superius in prima sententia relatus, vnā fuisse Bethel, &c. nam plures fuisse vrbes in diuersis tribubus & situbus positas, in quibus alia & alia contigerunt, & indicatum fuit, & explicabitur ampliùs.

Bethel campus. Ad hæc, fuisse præter dictas vrbes, & campum siue locum alteri ex ipsis proximum, in quo Iacob illustri illa visione scalæ dignatus fuit, tenent Gamalianus & Pererius, & hoc explicat loco citato, dicens: Vocabulo Bethelis duas res in Scriptura denotari arbitror; primò quidem eum locum, in quo Iacob memorandum illum visum habuit: nimirum ei loco maximè Bethelis nomen attribuendum esse, conuincunt verba quæ de eo loco dixit Iacob: *Verè Dominus est in loco isto.* &: *Quàm terribilis est locus iste! non est hic aliud, nisi domus Dei, & porta cæli.* Et sic accipitur nomen Bethelis in exordio cap. 35. Genes. Talis autem locus non erat intra vrbem Luzam, sed extra, non procul tamen. Denotatur etiam non rarò vocabulo Bethelis vrbs vicina, quæ priùs vocabatur Luza: & ex visione Iacob, quæ prope eam vrbem contigerat, nomen ipsa Bethelis acceperat. dicitur enim Gen. 28, 19. *Appellauitq́, nomen vrbis Bethel, quæ priùs Luza vocabatur.* Quo fit, vt sæpenumero in Scriptura, cùm nominatur Luza, continuò adiungatur, *Ipsa est Bethel*, vel cognomento Bethel, vt videre est Genesis 28. & 35. Iosue 18. & Iudic. 1. &c.

Ex dictis patet, quid respondendum sit ad primum & secundum propositum quæsitum, plura esse loca & ciuitates Bethelis nomine insignitas, non in vna, sed in diuersis tribubus, Ephraim & Beniamin; & etiam ad quartum, quomodo Luzæ fuerit inditum nomen Bethel. *Propositorum quæstionum solutio.*

Ad tertium quæsitum deueniamus, vbi Patriarcha Iacob admirabilem illam scalæ, Angelorum & Dei habuit visionem. Tres vel quatuor inuenio opiniones. Prima est Hebræorum, illam visionem habuisse in monte Moria, in loco vbi posteà templum Domini fuit ædificatum à Salomone post multa sæcula, ac consequenter in ciuitate Ierusalem: dicuntque, Iacob post illam visionem dixisse Dominum esse in loco illo, & ibi esse domum Dei, & portam cæli; & quòd vbi statuerat ipse lapidem in titulum & monumentum suæ visionis, vocatum iri domum Dei: hæcque verba continere prophetiam Ierosolymitani templi aliquando eo loco ædificandi. Sequuntur hanc opinionem non ignobiles Auctores, Lyranus, Caietanus, Lippomanus, Auctor Historiæ Scholasticæ super librum Gen. cap. 73. & S. Augustinus eamdem innuit in Genes. quæst. 83. & 85. *De loco visionis scalæ tres sententiæ. Prima, Hierosolymis. 2. Par. 3.*

Verum cùm apud Luzam dicta visio acciderit, vt docet Scriptura, quæ Ierusalem non est, non Ierosolymis accidisse certò tenendum est: vnde præmissam opinionem non inefficacibus rationibus refellunt Abulensis in Gen. cap. 12. q. 27. & c. 28. & Pererius in Gen. 28. v. 11. disp. 1. Tu illos consule, si placet. *Reiicitur.*

Secunda opinio est D. Hieronymi, siue Eusebij, in libro de Locis Hebraicis: hic docet in vrbe Luza in tribu Beniamin illam accidisse visionem; verba illius sunt huiusmodi: *Bethel, vicus in duodecimo ab Aelia lapide ad dexteram euntibus Neapolim, quæ primùm Luza, id est, Amygdalum, vocabatur; & cecidit in sortem tribus Beniamin, iuxta Bethan, & Gai, quam expugnauit Iesus, Rege illius interfecto.* Idem tradit Brocardus in Descriptione Terræ sanctæ 1. p. cap. 7. num. 37. & Adrichomius in Beniamin num. 42. Verùm hic idem posteà osten- *Secunda, in Luza tribus Beniamin.*

Vbi scala visio, vbi vitulus aureus erectus. ostendit in Ephraim accidisse, vt indicat in huius tribus descriptione num. 27. dum asserit Ieroboam in Bethel posuisse vnum de vitulis aureis, quibus peccare fecit Israël. Etenim, vt notauit Pererius in cap. 28. Genes. disput. 9. num. margin. 58. conuenit inter omnes, Bethel, quæ fuit in sorte Ephraim, fuisse eam quæ memoratur Genes. 28. sed in ista accidit visio scalæ, quemadmodum etiam notauit ipse Adrichomius loco nunc priùs notato; vbi & Ieroboam vitulum aureum erexisse dicit, &c.

Reijcitur. Ex his apparet huius sententiæ falsitas; quæ adhuc magis explicatur. Ieroboam erexit vitulum in loco vnius ex tribubus quæ recesserunt à Roboam & domo Dauid, & illi adhæserunt: sed tribus Beniamin non recessit à Roboam, sed vnà cum tribu Iuda illi adhæsit. Igitur non in ista erexit idolum, & consequenter nec in ista Patriarcha Iacob admirabilem illam scalæ visionem habuit; quia, vt dictum est, Bethel fuit vtriusque facti communis locus. Vnde Osé. 4. Dominus præcepit duabus tribubus, Iuda & Beniamin, ne ingrediantur in Galgala, ad adorandum videlicet; quoniam Galgala pertinebat ad sortem Iuda. Ita mandat aliis decem tribubus, ne ascendant in Bethauen, id est Bethel; quoniam erat in tribu Ephraim, vt in eum Prophetæ locum notauit Ribera num. 33.

Tertia, in Luza Beniamin. Tertia sententia est sancti Hieronymi in cap. 5. Osee, Bethel, prius Luzam dictam, vbi Iacob scalam vidit, fuisse extra tribum Beniamin, & in altera illi proxima, id est, Ephraim, versus Meridiem; vt dictum fuit suprà in confutatione quartæ sententiæ primi quæsiti.

Et hanc quidem sententiam, quam communem dixit Pererius, magisque rationi conformem, libenter amplector. Et fortasse non recedunt ab ea illi, qui dicunt accidisse visionem illam in Beniaminia tribu; quia Ephraim, in qua est Bethel locus visionis, illi proxima & in illius oculis est: & propter vicinitatem, loca vnius tribus in alterius proximæ tribus locis recensentur, vt notauimus Libro VI. Cap. I. IV. Peregrin.

Iuxta Bethel Ephraim in campo Iacob scalam vidit. Quarta denique sententia, siue tertiæ declaratiua, est, memoratam scalæ visionem accidisse in Bethel vrbe Ephraim, id est, iuxta eam; nam extra vrbem Iacobum scalam illam vidisse, videtur indicare Moyses, dum sermonem faciens de loco vbi quieuit Iacob, & somnium vidit, ait: *Cumque venisset ad quemdam locum, & vellet in eo requiescere post solis occubitum,* &c. *Ad quemdam locum* dixit, quia non vrbs erat, sed campus aliquis vrbi Luzæ proximus. Et ita sentit Pererius citatus nu. margin. 57. & 59. *Gen. 28, 11.*

& probat ex Ios${}$. 16, 1. vbi hæc habentur: *Solitudo quæ ascendit de Iericho ad montem Bethel: & egreditur de Bethel Luza.* Si egressus erat, inquit, ex Bethel in Luzam; ergo Bethel & Luza ibi nominantur vt loca diuersa, & inter se distincta. Sed enim plerumque ponitur Bethel pro ipsa vrbe Luza: cui scilicet locus ille Iacob propter appellatus Bethel nomen suum commodauit, tum ob vicinitatem, tum ob illius visionis Iacob admirabilitatem. Non enim insolens est, magnas & celebres ciuitates nomen capere ex vicinis locis re quapiam maxima insignitis atque nobilitatis.

Nec obstat quod Iacob dixerit, Dominum sibi in Luza apparuisse. *Deus omnipotens,* dixit, *apparuit mihi in Luza, quæ est in terra Chanaan; benedixitque mihi,* &c. Genes. 48, 3. Nam ideò dixit Dominum sibi in Luza apparuisse, quia non longe ab ea, & apud eam, secundum dicta de multiplici significatione præpositionis *in* Lib. VI. Cap. XII. I. Peregrinationis. Igitur hæc dicta sint de communi loco cælesti scalæ visione in gratiam Patriarchæ Iacob condecorato, esse inquam in tribu Ephraim, & ab ipso Bethelis nomine, ob ibi visum Dominum, appellato. *Obiectio soluta.*

Reliquum est, vt nonnihil dicamus de peculiari eiusdem loci situ. Et dico duo; alterum omnino verum, alterum dubium. Verum & certum est, Bethel esse inter Silo & Sichem: & hoc constabit Capite sequenti, & ex statim subiciendis. Dubium est, in quo peculiari situ, an in dextera an in sinistra parte viæ, qua ex Bethel vel Ierusalem itur Sichem, an longè vel prope Sichem. *De peculiari loci situ.* *Bethel situs ... sed vbi ... incertum.*

Aliqui Historiæ sanctorum locorum studiosi, qui frequenter deambulauerunt ex Sichem Ierusalem, & ex Ierusalem Sichem, super hoc interrogati, responderunt, se credere Bethel euntibus ex Sichem Ierusalem esse locum inter Machmas & Sichem, in dextera parte viæ, sed supra, vbi in monte sunt ædificiorum ruinæ: è cuius regione ex eadem parte iuxta viam est domus, etsi ferè demolita. Vnde si in monte erat Bethel ciuitas, adderem, in loco, vbi est domus siue ædificiorum ruinæ, fuisse campum vbi Patriarcha Iacob cælesti visione dignatus fuit, iuxta superiùs explicata. Qui locus, si male non recolo, distat à Sichem ad duodecim circiter milliaria. *Aliquorum sententia.*

Horum sententia non inefficaciter refellitur, in primis ex D. Hieronymo siue Eusebio de Locis Hebraicis superiùs relato, asserente, Bethel esse in duodecimo Æliæ lapide ad dexteram euntibus Neapolim: igitur non in dextera euntibus Æliam. *Reijcitur.*

Dein-

Deinde efficacius: Silo sita est ad Septentrionem vrbis Bethel, & ad Orientalem plagam viæ, quæ de Bethel tendit in Sichem, vt dicitur Iudic. 21,19. Igitur Bethel non est in læua parte viæ qua ex Ierusalem itur Sichem, quia tunc esset ad Occidentem; quoniam eundo ex Ierusalem Sichem, proceditur à Meridie ad Septemtrionem, vt satis constat & apparet in Descriptione Terræ sanctæ.

Amplius, & quòd magis distet ab Ierusalem, & minus a Sichem, probatur: nam, vt Capite sequenti dicemus ex Abulensi, Bethel distat a Sichem dimidia leuca, seu vnum milliare; quia Bethel est in latere montis Garizim Sichem proximi, Orientali huius terræ, Ios.8.

Alia sententia. Itaque videtur dicendum, Bethel, & peculiarem locum visionis scalæ, longè abesse ab Ierusalem, & proximum Sichem, circa dimidiam leucam ad Orientem viæ huius. Et hæc sententia sequentibus adhuc confirmatur: Primò, ex itinere Abrahæ, quando ex Mesopotamia venit in terram Chanaan, in hunc modum: Mesopotamia, respectu terræ Chanaan, est Septemtrionalis & etiam Orientalis; ideò ex Mesopotamia, vel Chaldæa, terram Chanaan intrantes, non intrant directè per latus Septemtrionale terræ Chanaan, id est, ex transuerso lateris Septemtrionalis, sed per partem Septemtrionalem in confinio Orientis. Et signum huius est, quia, quando Nabuchodonosor venit de Babylone, quæ est in Chaldæa, ad terram Chanaan, intrauit & exiuit per ciuitatem, quæ dicitur Reblatha, in terra Emath, vt patet 4. Regum 25, 21. Ista autem Reblatha, siue Emath, est in confinio Orientis & Septemtrionis Terræ promissionis, vt patet Numer. 34,11. Igitur cùm Abraham veniret ex Mesopotamia in terram Chanaan, per idem Orientale & Aquilonare confinium intrare debuit; intrauit autem per Sichem & Hai proximam Bethel, vbi sacrificauit, Genes. 12,8. igitur Bethel erat ad Septemtrionem & Orientem viæ Terræ promissionis. Et ita intentum, Bethel esse ad dexteram & Orientalem plagam viæ, qua ex Ierusalem itur Sichem, & consequenter longe abesse ab Ierusalem, quæ est ad Occidentem & Meridiem magis terræ Chanaan, vt patet in Descriptione Terræ sanctæ: est enim Mari magno proxima.

Via ex Mesopotamia in Chananæitidem.

Via ex Bersabee in Mesopotamiam. Secundò, idem confirmatur ex peregrinatione Iacob ex Bersabee in Mesopotamiam. Ierusalem est in parte Occidentali Terræ promissionis, sed Bethel in Orientali & Aquilonari, vt dictum est, & Bersabee in Orientali & Meridionali; cuius respectu Mesopotamia est magis Orientalis: igitur Iacob eundo in Mesopotamiam, debuit ascendere per confinia Orientis & Septemtrionis, & non Occidentis vel Austri, vbi est Ierusalem, ne retrogredi videretur; sed intrauit per Bethel, vt patet Gen.28,19. igitur Bethel est ad Aquilonem & Orientem viæ terræ Chanaan, qua itur in Mesopotamiam, & consequenter longè ab Ierusalem, & prope Sichem: & ita intentum.

Tertiò, idem persuadetur ex his quæ leguntur Ose. cap.6,7. vbi inter alia, quibus Dominus de Israëlitis, id est, decem tribubus conqueritur, hæc pro præsenti argumento leguntur: *Ipsi autem sicut Adam transgressi sunt pactum, ibi præuaricati sunt in me. Galaad ciuitas operantium idolum, supplantata sanguine. Et quasi fauces virorum latronum, particeps Sacerdotum, in via interficientium pergentes de Sichem, &c.* Hoc est, vt sanctus interpretatur Hieronymus, ipsi imitati sunt Adam, vt quod ille in paradiso fecerat, pactum meum legemque præteriens, isti in terra fecerunt. Galaad (vt Auctor est idem Hieronymus in Locis Hebraicis) mons est ad tergum Phœnices, & Arabiæ collibus Libani copulatus, extenditurque ad desertum vsque ad eum locum in quo habitabat Sehon rex Amorrhæorum. Cecidit in sortem filiorum Ruben, & Gad, & dimidiæ tribus Manasse. A quo monte ciuitas in eo condita sortita est nomen. Hic est mons in quo Laban comprehendit Iacob, Gen.31, 46. vbi & origo nominis Galaad ostenditur. *Qui*, inquit, *congregantes fecerunt tumulum, comederuntque super eum: quem vocauit Laban Tumulum testis, & Iacob Aceruum testimonij, vterque iuxta proprietatem linguæ suæ. Dixitque Laban: Tumulus iste erit testis inter me & te hodie: & idcircò appellatum est nomen eius Galaad, id est, Tumulus testis.* De vrbe Galaad ait Hieronymus in Ose. cap.6. fuisse in tribu Gad, habitatam à Sacerdotibus, vnamque ex vrbibus refugij, & in ea idolum fuisse consecratum. Et ideò quantò maioris erat auctoritatis propter Sacerdotes, tantò magis habitantibus trans Iordanem principium idololatriæ fuit. Hæc eadem vrbs, teste eodem Hieronymo, dicitur Ramoth Galaad, quam Iosephus vocat Ramatam.

Galaad quid. Mons.

Ciuitas.

Inea gesta. In vrbe Galaad fuit vnctus rex Iehu, 4 Reg.6. vnde & Ios.21,36. docemur esse eam vrbem fugitiuorum in tribu Gad, & à Sacerdotibus habitatam. Agit Adrichomius in Manasse de Galaad monte n.50. de regione 51. de vrbe 52. Ciuitatem hanc supplantatam sanguine dicit Propheta, id est, euertendam à sanguine, siue propter sanguinem

guinem in ea fusum. Cùm enim esset trans Iordanem, propiorque Syris & Assyriis, priùs ceteris capta est ab vtrisque. Primò quidem ab Hazaële Rege Syriæ vastata fuerat tempore Iehu, 4. Regum 10,33. sed posteà ab Assyriis tempore Phacee regis Israël, 4. Reg. 15,29. & hoc innuit Osee. Hæc ciuitas sitiuit semper sanguinem & cædes, adeò vt ad hoc aliis opem ferret. *Particeps Sacerdotum, in via interficientium pergentes de Sichem.* Cùm enim ex egregia & metropolitana ciuitate Samaritanorum Sichem, Ierosolymis proxima, plures irent ad adorandum ad templum Domini temporibus Paschæ, Pentecostes, & scenopegiæ, Sacerdotes vrbis Bethel, quæ erat, vt diximus, inter Sichem & Ierusalem, latronibus in via positis, illos trucidabant: quorum Sacerdotum consilium adiuuabat Galaad ciuitas, longum iter conficiens, vt occideret proficiscentes ad adorandum in Ierusalem, vt verum Dei cultum impedirent. Atque ex his liquet, quam verè dictum fuerit, in hac via, hoc est, inter Ierusalem & Sichem, siue Sichar, esse vrbem Bethel, locumque cælesti illa scalæ visione condecoratum.

Adrichomius reijcitur. Et hæc si vera sunt, Adrichomius in suis tabulis Geographicis longe à situ suo delineauit Bethel; non tantum quia in tribu Beniamin, cùm sit in tribu Ephraim, sed quia nimis ad Orientem viæ ex Ierusalem Sichem: longe inquam, tribus leucis & ampliùs, & à Sichem decem, & minùs ab Ierusalem, quatuor videlicet cum dimidia.

Ad quinti iam propositi quæsiti explicationem nunc deueniamus: Quare locus, qui Luza vel Bethel dicebatur, Bethauen appellatus est? ita enim appellatur Ose. 4. v. 15. dum dicitur, *Nolite ingredi in Galgala: & ne ascenderitis in Bethauen.* & c. 5. v. 8. *Vlulate in Bethauen, post tergum tuum Beniamin.* & c. 10, 5. *Vaccas Bethauen coluerunt habitatores Samariæ.* In tribus istis locis, Bethauen esse positum pro Bethel, oratio ipsa & sententia Prophetæ demonstrat, & docet S. Hieronymus cum aliis in illorum Prophetæ locorum enarratione.

Vt proposito quæsito respondeamus, duo prius sunt explicanda, quid Bethauen significet, & an plura loca sint tali nomine insignita?

Bethauen nominis significatio. Quantum ad primum, dicendum, Bethauen esse nomen Hebraicum ex duobus aliis compositum, ex *Beth*, quod domum, & *auen*, quod iniquitatem significat, quasi domum iniquitatis: vnde Theodotion vertit *iniquitatem*, Symmachus autem & Aquila transtulerunt *inutile*, siue *nihilum*, id est, *idolum*; sic enim vocari solet in Scriptura: nam & Paulus 1. Cor. 8, 4. *Scimus*, inquit, *quia nihil est idolum in mundo.* Quam interpretationem approbat D. Hieronymus Ose. 4. & alibi sæpe; & eamdem secutus est S. Gregorius in 1. Reg. lib. 5. cap. 4. Septuaginta Interpretes pro *Bethauen*, id est, *domum iniquitatis*, vel *nihili*, verterunt *domum On*; quod, quantum ad sententiam, in idem recidit: *On* enim significat iniquitatem, & dolorem quem iniquitas parere solet. Lege Riberam in Ose. cap. 4. num. margin. 31.

Quantum ad secundum, respondent D. Hieronymus, Benedictus Pererius adductus num. 60. Ribera citatus num. 32. & apud eum Andreas Masius, & alij non-nulli, fuisse plura loca Bethauen nomenclatura insignita; quibus suffragatur Adrichomius in suo Terræ sanctæ Theatro, qui ampliùs loca, de quibus enuntiatur, aperit: de ciuitate inquam & solitudine, &, vt videtur sentire, ex sacra Scriptura. sic enim habet in Beniamin num. 40. *Bethauen ciuitas alia à Bethel, vbi castrametati sunt Philisthæi contra Saul, 1. Reg. 13. confunditur à plerisque cum Bethel; de quo videndus est Hieronymus in loc. Iuxta hanc saltus, vbi Ionathas cùm mel comedisset, quod voto vetuerat pater, zelo Saulis penè periit, 1. Reg. 14. Describitur etiam solitudo Bethauen; fortè quòd vrbs ipsa adiacenti deserto vel saltui nomen dederit.* De alia ciuitate Bethauen, quæ idem est quod Bethel, agit eodem loco num. 42. & similiter de solitudine numer. 114. *Solitudo Bethauen*, inquit: *hic Abraham primò tetendit tabernacula, Genes. 12, 7.* *De Bethauen loca diuersa. Primo. Loca plura Bethauen dicta. Ciuitas. Solitudo.*

Verùm in locis ab Adrichomio adductis, in quibus fit mentio Bethauen, prout distinguitur à Bethel, visionis memoratæ loco, nulla fit mentio vrbis vel solitudinis, vt ea consideranti facilè patere poterit. Quare apposite dixit Pererius: *Circa Bethauen, vt erat locus distinctus à Bethel, duæ res sunt incertæ: obscurum enim est, an fuerit tantùm solitudo, & desertum, an verò etiam fuerit vrbs aliqua isto nomine appellata, quæ nomen adiacenti solitudini dederit, vel contrà, nomen ipsa ab ea solitudine acceperit. Sanè in libro Iosue cap. 18. vocatur solitudo Bethauen; alibi tantùm præcisè vocatur Bethauen, vt Ios. 7. & in 1. Reg. 13, 14. nec vspiam nominatur vrbs Bethauen. Cur item locus iste dictus fuerit Bethauen, quod sonat domum iniquitatis; an eo quòd in ea solitudine latrocinia vel cædes hominum fieri solerent, aut cultus alicuius idoli celebrari, mihi quidem non liquet.* Ita ille. *Duo de Bethauen incerta.*

Et ex hac sententia, si vera est, sequitur, multò ante regnum & idololatriam Ieroboam fuisse Bethauen distinctum locum à Bethel; *Ante Ieroboam regnum locus Bethauen distinctus à Bethel.*

Bethel; annis videlicet fermè quingentis, quoniam Iof. 7, 2. dicitur: *Cumq; mitteret Iosue de Iericho viros contra Hai, quæ est iuxta Bethauen, ad Orientalem plagam oppidi Bethel.* & cap. 18, 12. *Et peruenientes ad solitudinem Bethauen, atque pertransiens iuxta Luzam ad Meridiem, ipsa est Bethel.* Hæc autem facta funt haud multò post quadragefimum annum egreffionis filiorum Ifraël de Ægypto, & paulò post euerfionem vrbis Iericho: ex quo tempore, vfque ad regnum Ieroboam, non minus quam quadringenti octoginta anni effluxerunt. Adhuc fuiffe locum Bethauen appellatum ante regnum Ieroboam, colligitur ex 1. Regum 13, 5. & c. 14, 23. vbi illius fit mentio: conftat autem tempore Samuelis, Bethel non fuiffe dictam Bethauen, ex fecuta Ieroboam idololatria.

Secunda, Bethel & Bethauen vnicum effe locum. Alia fententia eft Hebræorum, quam probabilem dicit Lyranus in Iof. cap. 7. eumdem effe locum Bethel & Bethauen appellatum ex idololatria Ieroboam; tum quia in textu idem fitus determinatur vtriufque; tum quia hoc dicit Rab. Sa. Ofe. 10. fuper illud verbum, *Vaccas Bethauen coluerunt*, &c.

Responsio ad argumenta in contrarium. Et quid dicent ad mox dicta, quæ allatæ fententiæ refragari videntur? An quòd Iofue, qui fcripfit librum ab ipfo denominatum, & Samuel, qui primum librum Regum compofuit, in fpiritu præuiderunt futuram idololatriam Ieroboam in illo loco, & fic eam nominarunt in fuis libris per anticipationem?

Confutatio Sed hæc anticipatio eft multùm magna, inquit Lyranus, de eo quod refertur Iofue, loquens. An Efdras, cum dictos Scripturæ libros reftituit, vfus eft fui temporis vocabulo? Sed ait Ribera Ofe. 4. num. 32. fe non facilè credere quidquam eum mutaffe: Cur enim, inquit, non ita vrbes fingulas vocaret, vt ipfi, quorum fcripta nobis reddebat, appellauerant; præfertim quòd eius quoque tempore diceretur Bethel?

Prima sententia verior. Sed facile poffet refponderi, Bethauen pofuiffe, quia magis vulgatum nomen à recentiori idololatriæ fcelere; quod multis fæculis præceffit fcalæ vifionem, ex qua fuit locus Bethel nuncupatus.

Probabilior tamen & communior atque amplectenda prior fententia cenfetur. Nec obftat in Scriptura eumdem determinari fitum vtriufque; quoniam hoc fit propter propinquitatem locorum: & prætereà iam vidimus diuerfis in tribubus, Beniamin & Ephraim, effe diuerfa loca Bethel appellata. Nec auctoritas Rab. Salom. & aliorum Hebræorum prætereunda eft communi Catholicorum, maiori rationi & euidentiori Scripturæ innixæ.

Ad folutionem præcipui propofiti quæfiti nunc deueniamus. Bethel noftra de tribu Ephraim prius Luza dicebatur ab amygdalorum frequentia; nam *luz* amygdalus Hebræis dicitur. A Iacob poftea dicta eft Bethel, id eft, domus Dei, ex diuina vifione, vt fuprà diximus in primi quæfiti explicatione. Bethel poftea appellata fuit Bethauen, fecundum primam fententiam, ex idololatria Ieroboam in eum locum introducta, poft regni Iudaici in duas & decem tribus diuifionem; de qua ita dicitur 3. Reg. 12, 28. *Fecit*, enim Ieroboam, *duos vitulos aureos, & dixit eis: Nolite vltrà adfcendere in Ierufalem: Ecce dy tui Ifraël, qui te eduxerunt de terra Aegypti. Pofuitq; vnum in Bethel, & alterum in Dan: & factum eft verbum hoc in peccatum: ibat enim populus ad adorandum vitulum vfq. in Dan. Et fecit fana in excelfis, & facerdotes de extremis populi, qui non erant de filiis Leui. Conftituitq; diem folemnem in menfe octauo, quintadecima die menfis, in fimilitudinem folemnitatis, quæ celebrabatur in Iuda. Et afcendens altare, fimiliter fecit in Bethel, vt immolaret vitulis, quos fabricatus fuerat.* Igitur, quoniam in hac vrbe originem habuit Ieroboam idololatria, & per Ifraëlitas impio cultu deinceps celebrata, Prophetæ partim ad irrifionem, partim ad execrationem, Bethel Bethauen vocauerunt; fignificantes, indignum effe eum locum deinceps vocari Bethel, id eft domum Dei, fed appellari oportere Bethauen, id eft, domum iniquitatis, aut nihili, propter idolum ibi pofitum. Vide D. Hieronymum in lib. de Locis Hebraicis, & in Ofe. cap. 4. 5. & 10. Deftructionem domus idoli prophetat Amos cap. 3, 14. & illius altare maximo zelo optimi regis Iofiæ in partes comminutum fuit, 4. Reg. 23, 15.

Resolutio quæstionis præcipua. Bethel Luza vnde dicta.

Quare Bethauen.

Sed, fecundum Hebræorum fententiam, quæ vnicam credit ciuitatem modò Bethel modò Bethauen appellatam, refpondet Lyranus in Iof. cap. 7. quod vocata eft Bethel, id eft, domus Dei, eò quòd Abraham ædificauit altare Domino inter Bethel & Hai, vt habetur Gen. 12. Et quia Hebræi adorant ad Occidentem, ideò Abraham ibi adorans habebat faciem verfam ad Bethel, quæ erat propè; & inde fic vocata eft. Dicta eft autem Bethauen, id eft, domus idoli, eò quòd Chananæi ibi habitantes colebant idola. Ita ille.

Alia Bethel ac Bethauen interpretatio.

Obferua in præmiffis, quòd quemadmodum non quilibet locus, in quo colitur Deus, dicitur Bethel; aliter omnis omnino locus tali infigniretur vocabulo, quoniam in omni loco Deus colitur & adoratur; fed ex aliquo peculiari diuino cultu & euentu, &

& ita Luza Bethel dicta fuit vel à sacrificio Abrahæ, vel ex cælesti scalæ visione: ita nec quolibet ex cultu idolorum quilibet locus Bethauen dicitur, aliter tota terra Chanaan Bethauen appellaretur; quoniam Chananæi vbique in ea idola colebant; sed dicetur Bethauen locus, in quo singularis cultus alicui præcipuo idolo exhibebatur. Et ita potest dici in proposito de loco Bethelis & Bethauen nominibus insignito.

Quæ Bethelis & Bethauen nomina magis retinere locus ille potuit, de eodemque magis euulgari, nouis rationibus insurgentibus, diuina, inquam, Iacobi visione & Ieroboami idololatria. Et hæc de Bethel & Bethauen satis.

CAPVT IV.

De Silo, quarto memorabili loco primæ Peregrinationis.

Silo nomen multiplex; & eius significatio. DE Silo, vt Capite præcedenti promisimus, nunc verba faciamus. Silo vocabulum Hebraicè Scilo dicitur, Græcè Σιλῶ, apud Arnobium *Sylon*, apud Augustinum *Selom*, nisi apud vtrumque sit mendum, inquit Ioannes Lorinus in ea verba Psal. 77, 60. *Et repulit tabernaculum Silo*, &c. Secundùm Rupertum in 1. Regum c. 7. *Silo* interpretatur *abruptio*. In sacris Litteris nomen *Silo* de tribus enuntiatur, ait Abulensis in cap. 49. Gen. primò de Messia, secundò de filio, tertiò de loco.

Dicitur de Messia, De Messia, Genes. 49, 10. nam in illa benedictione Iacob Patriarchæ Iudæ filij sui, ex quo Messias oriundus erat, vbi Lectio vulgata habet, *Non auferetur sceptrum de Iuda, & dux de femore eius, donec veniat qui mittendus est*; Hebr. legit, *donec veniat Silo*, id est Messias.

de filio, De filio patet per deriuationem à quodam nomine Hebræo significante matricem, quod habetur Deut. 28, 57. vbi nos dicimus, *illuuie secundarum*.

de loco. De loco Terræ promissionis frequentiùs; & ex parte hîc nos videbimus. Nos hîc de Silo agemus secundùm hanc posteriorem significationem, prout locum Terræ promissionis significat; & tria ad illius intellectum explicabimus: primò, quidnam sit; secundò, vbi sit: tertiò denique, præcipua, quæ in Silo acciderunt, referabimus.

Adrichomij sententia. Quantum ad primum, Adrichomius in Geographia Ephraim num. 93. respondet, fuisse montem & ciuitatem in eo *Silo locus quid.* fundatam, Silo nomine insignitam: *Silo*, inquit, *mons altißimus omnium in circuitu Ierusalem, atque adeò supereminet vniuersis Terræ sanctæ montibus: est autem in decimo milliario Neapoleos, in regione Acrabatena; estq́ue eiusdem nominis vrbs Silo in eodem monte posita.* & post pauca subdit: *In Silo altare dirutum hodieq́ue monstratur; nunc ad sanctum Samuelem dicitur. Addunt Brocardus & Breidembach. etiam Rama nominari.* Hæc Adrichomius etiam ex aliis.

Quamuis in sacris Bibliis loci Silo fiat mentio non infrequens, non tamen dicitur, fueritne mons, ciuitas, vel vtrumque: tamen ex his quæ facta recensentur in Silo, & sacrorum Doctorum addita auctoritate, vrbem, & non infimam filiorum Israël fuisse credo. *In sacris Litteris loci Silo conditio non exprimitur.* Quòd etiam fuerit mons eodem insignitus vocabulo, mihi est incompertum: quod Adrichomius hoc asseruerit, ideò arbitror, quia credidit Silo esse locum sanctum Samuelem appellatum, verè in monte positum: sed an hoc verum sit, ex dicendis apparebit.

Vrbs fuit præcipua. Doctissimus Episcopus Abulensis in caput 21. Iudic. quæst. 40. docet vrbem fuisse excellentiorem & notabiliorem aliis vrbibus Iudæorum; & ex eo in primis probat, quòd in ea primò positum fuit Tabernaculum Domini; vnde ad eam ex omnibus Terræ sanctæ partibus frequens erat Israëlitarum concursus. Secundò, quia Scriptura sacra Iudic. 21. terminos eius describit, & nos posteà adducemus; quod non consueuit facere de aliis vrbibus de quibus loquitur.

Quantum ad secundum, de loco Silo, duo inquiri possunt; alterum de communi, alterum de particulari eiusdem vrbis situ. De primo, Abulensis loco citato q. 38. vbi inquirens in qua tribu fuerit ciuitas Silo, ad intentum multa dicit. Primò, quòd non appareat ex littera, nec etiã ex descriptionibus sortium: nam Ios. 15. cap. vsque ad 20. vbi nominantur vrbes, quæ erant in singulis tribubus, non reperitur ciuitas Silo. *In qua tribu fuerit, manifestè ex Scriptura non constat.*

In Beniamin eam statuunt Hebræi. Secundò, affert sententiam arbitrantium fuisse in tribu Beniamin; quia dicunt Hebræi, quòd in tribus vel quatuor locis legitur positum Tabernaculum Domini; & omnia erant in sorte Beniamin, scilicet in Silo, Gabaon, Nobe, Ierusalem. De Silo patet Ios. 18. de Nobe 1. Reg. 21. de Gabaon 1. Paralip. 26. & 2. Paral. 1. de Ierusalem 3. Reg. 8. & 2. Paral. 6.

Refellitur. Tertiò, refellit hanc sententiam; quia licet Gabaon esset in tribu Beniamin, Ios. 18. non tamen Nobe; quia erat in terra duarum tribuum & dimidiæ, Num. 32. quæ terra solùm pertinebat ad Ruben & Gad, & dimidiam tribum Manasse, eodem capite,

te, & Iof. 13. & quòd effet in dimidiæ tribus Manaffe forte, patet; quia Nobe filius Manaffe cepit Nobe, quæ vocabatur prius Anath, & vocauit eam Nobe, Numer. 32. non ergo erat in tribu Beniamin. De Silo verò hic manifefte non apparet.

Et vnde, quæfo, illa confequentia? Alia loca, in quibus manfit aliquando Arca Domini, erant in tribu Beniamin, ergo & Silo, in quo primò collocata fuit in Terra promiffionis? An præceptum erat, vt nonnifi in terra Beniamin collocaretur? & quare non potiùs contrarium arguitur, cum Deus non fit acceptor perfonarum, cùm aliquando locum pro tabernaculo fuo elegerit in tribu Beniamin, aliquando etiam in aliis tribubus illud collocauit?

Non fuit in Beniamin. Sed quòd in tribu Beniamin non fuerit Silo, probat pluribus idem Abulenfis loco priùs citato. Primò, quia Ifraëlitæ confuluerunt Beniamitis, vt raperent fibi virgines Silo in vxores, & fugerent in terram Beniamin, Iud. 21. igitur extra Beniamin Silo erat. Secundò, quia nulla mulier manferat in terra Beniamin, quando contra eos mouerunt bellum alij Ifraëlitæ, & expugnauerunt, vt ibidem dicitur.

Tertiò, quia omnes vrbes Beniamitarum deftructæ fuerunt & igne confumptæ, capite 20. Iudic. Silo tamen illæfa manfit, cap. 21.

Quartò, quia patres puellarum Silo venturi erant ad conquerendum de Beniamitis, quòd rapuiffent filias eorum, vt ibidem habetur: non poterant tamen de hoc conqueri Beniamitæ, quia nullus Beniamita habebat tunc filiam; quia omnes occifæ fuerant: ergo viri Silo non erant de Beniamin. Et fi fuiffet Silo de terra Beniamin, non oportuiffet fierj iftum raptum; quia manerent adhuc virgines in terra Beniamin.

Quintò, erat illo tempore fanctuarium Domini in Silo, & ad illud venerunt Ifraëlitæ, poftquam combufferunt omnes vrbes Beniamitarum, vt colligitur Iudic. 20. & 21. ergo non erat Silo de tribu Beniamin.

Sextò denique idem patet, quia quando Ifraëlitæ ibant ad pugnandum contra Beniamitas, veniebant qualibet nocte in Silo, & ibi manebant coram Domino, & confulebant eum, Iudic. 20. & tamen fi fuiffet de tribu Beniamin, non potuiffent hoc facere, quia non permififfent eos Beniamitæ manere in terra fua, cum effent hoftes eorum.

Fuit in forte Ephraim. Septimò, addit hic Abulenfis, & priùs citato loco, Silo effe in forte Ephraim, & probat multipliciter. Primò, ex confideratione ordinis fortium Terræ Ifraël: nam fors Ephraim erat coniuncta in latere Aquilonari forti Beniamin, vt dictum eft. Nec obftat, fi dicas, quòd poterat effe in alia forte extra Beniamin & Ephraim (nam Silo eft circa Bethel; dicitur enim effe ad Aquilonarem partem vrbis Bethel, id eft, ex parte Aquilonari Bethel) fed alia ciuitas magis ei propinqua quàm Silo: nam hic ponuntur vrbes, quæ funt ex omnibus lateribus Silo; ideò neceffe eft quòd Silo fit in forte Ephraim, cùm inter Silo & Bethel nulla ciuitas media fit, & Silo fit magis Aquilonaris quàm Bethel; & tamen Bethel eft in latere Aquilonari tribus Beniamin: ergo Silo eft in forte Ephraim, fcilicet in latere Meridiano eius. Nam latus Meridianum Ephraim & latus Aquilonare Beniamin funt in eadem linea, eò quòd in continuis vltima funt idem. *Obiectionis folutio.*

Secundò, clariùs Pfal. 77, 67. vbi agitur de defertione Tabernaculi Silo fiue Iofeph, & alterius loci electione, dicitur: *Et repulit tabernaculum Iofeph: & tribum Ephraim non elegit: fed elegit tribum Iuda, montem Sion quem dilexit.* Tabernaculum Silo erat tabernaculum Iofeph fiue Ephraim, id eft, in forte Ephraim: & Deus repulit illud, volendo quòd transferretur ad alium locum: & elegit montem Sion, vbi poftea Salomon ædificauit templum. Et fic Silo eft fortis Ephraim ciuitas in fine lateris Meridiani eius, & confequenter ciuitas Lebona eft in forte Ephraim; nam eft ad Meridem Lebona ciuitas Silo. *Ex Silo in Iuda Deus Tabernaculum transfulit.*

Tertiò, patet idem ex eo quòd Silo ponitur hic circa Sichem; quia eft ad Orientalem partem viæ quæ ducit de Bethel in Sichimam, quę eft in forte Ephraim, Iof. 20. Et hæc eft Abulenfis fententia; quæ mihi communis & certa videtur, & ex dicendis magis etiam firmabitur.

Sed quid de particulari loco Silo dicendum? Idem Abulenfis in 1. Reg. 1. quæft. 8. quatuor milliaribus ab Ierufalem diftare dicit, & à Sichem viginti. Brocardus in Defcriptione Terræ fanctæ tribus leucis feparari a fancta ciuitate perhibet. Adrichomius ponit in decimo milliario Neapoleos, quam ad Aquilonem habet, & in fecundo Ierufalem, quam refpicit ad Meridiem: defcribit in illius Aquilonari plaga caftrum Lebona, in Orientali vrbem Bethel, & in Occidentali montes Bethel, & in tribu Beniamin. Per milliare intelligit fpatium quod vna hora confici poteft, id eft, tria millia Italica, fiue vnam leucam, vt alias aduerti. Quare, fecundùm Adrichomium, Silo eft inter Ierufalem & Sichem fita, ab Ierufalem feparatur fex Italicis milliaribus, à Sichem triginta. *De peculiari fitu Silo, variæ fententiæ; Abulenfis, Brocardi, Adrichomij.*

Victoris, Victor in Catena veterum Græcorum Patrum relatus ad ea verba Ier. 7. vers. 12. *Ite ad locum meum in Silo*, &c. situm huius ciuitatis sequentibus expressit: *Quapropter vos*, inquit, *ostendam vt domum Salomi; est autem in tribu Ephrem, vbi erat Arca primùm vsque ad tempora Samuelis. Abest autem duodecim signis à Neapoli in Acrabantina; quam, propter iniquitates Israël, Assyrij deuastarunt.*

Bonifacij. Pater Bonifacius loquens de itinere quod conficiunt peregrini eundo ex Ierusalem Sichem, situm Silo simul descripsit, dicens: *Hinc* (id est, ex Elbir, siue Machmas) *ad quindecim milliaria descendens in quamdam vallem, vbi magnum diuersorium inuenies, & extra fores illius fontem aquæ viuæ, præbentem transeuntibus refrigerium. Ad dexteram haud longè est Silo, vbi Israël olim adorabat; & Arca Domini multo tempore stetit. Altare & Ecclesia diruta conspiciuntur.* Hæc ille.

Silo situs in libro Iudicum descriptus. In libro Iudicum cap. 21, 19. distinctè situs Silo hisce verbis explicatur: *Ecce solemnitas Domini est in Silo anniuersaria, quæ sita est ad Septemtrionem vrbis Bethel, & ad Orientalem plagam viæ quæ de Bethel tendit ad Sichimam, & ad Meridiem oppidi Lebona.* Vbi Abulensis q. 32. ait: Considerandum, quòd Silo est magis Orientalis quàm Sichem; & tamen Sichem est magis Aquilonaris quàm Silo, & Bethel est minus Septemtrionalis quàm Silo: ideò iter, quo venitur de Bethel in Sichem, necessariò est ad Occidentalem partem Silo, quia veniendo de Bethel in Sichem, venitur à Meridie ad Septemtrionem: & media istarum duarum vrbium est Silo, magis Orientalis aliquantulùm quàm illa: & sic est Orientalis ad viam quæ ducit de vna in aliam. Hæc Abulensis.

Abulensis sententia reijcitur. Etsi in tanta sententiarum varietate nesciam aliquid determinare; proponam tamen quæ mihi occurrunt. In primis, quæ adducuntur ab Abulensi, non mihi planè inter se cohærere videntur, si attentè considerentur: ipse enim in cap. 12. Gen. q. 27. dicit Bethel distare à Sichem vno milliari, & esse proximum monti Garizim; sic namque loquitur: *In libro de diuisione Terræ sanctæ, qui valdè certus est, vtpute facta ab ab illo qui habitabat in terra illa, & sciebat totam terram, & distantiam, dicitur quòd Bethel distat ab vrbe Sichem vno milliario, id est, media leuca: & in eodem libro, & satis colligitur hic, hoc est Gen.* 12, 8. *& 8. cap. Iosue, Bethel esse in latere montis Garizim circa Orientem illius terræ.* Et si hoc verum, quomodo potest intra tam angustum vnius milliaris spatium, & inter duas ciuitates non infimas Terræ promissionis, esse altera, illaque eximia Silo?

Amplius, si Silo est supra Bethel, & Sichem proxima; Sichem autem, inquit ibidem Auctor, separatur decem leucis ab Ierusalem; quomodo Silo quatuor dumtaxat milliaribus seiungitur ab Ierusalem? sanè ferè totidem abesse deberet, imò absolutè decem; quia Silo est in situ magis Orientali.

Secundò, innitendo Scripturæ adductæ & expositioni Abulensis, adderem cum Bonifacio, distare Silo à Machmas quindecim milliaria circiter, à Ierusalem vigintiquinque, & à Sichar sex vel octo circiter milliaria, & citra Silo declinando ad Occidentem esse Sichem. Nec his obstant sacræ Scripturæ loca à Tostato adducta, vt cuilibet illa leuiter consideranti patere potest. Et hæc si vera sunt, nullo modo probari possunt ab Adrichomio asserta, vt ex collatione vtrorumque facilè cognosci potest. Et hæc de secundo satis. *Alia sententia.* *Adrichomij sententia improbatur.*

Quantum ad tertium, Quænam memorabilia in Silo acciderunt? Plura: in primis Tabernaculum illud, quod ad colendum Deum in deserto factum fuit, Exod. 26, 1. & quod per desertum portabatur à Leuitis, Num. 1, 50. postquam venerunt in Terram promissionis, in vrbe Silo collocatum fuit, vt dicitur Iosu. 18, 1. hisce verbis: *Congregatiq; sunt omnes filij Israël in Silo, ibiq; fixerunt Tabernaculum testimonij, & fuit eis terra subiecta.* *Acta in Silo.*

Et quare potiùs Silo, quàm alius Terræ sanctæ locus, fuit ad hoc electus? Multiplici ratione: Primò, quia ita præcepit & inspirauit Dominus, vt videre est Deut. 12, 5. & ideò illum locum suum appellauit Ierem. 7, 12. & ex eo quòd ibi illud collocauerunt Israëlitæ, diuinum mandatum & inspirationem dijudicamus. *[illegible]*

Secundò, quia Silo erat ciuitas de sorte Ephraim; ex qua tribu erat Iosue ductor & gubernator illius populi. Æquum autem fuit, vt in eadem vrbe & Principis palatium & numinis delubrum visereretur. Hanc rationem inter alios reddidit hisce verbis Caietanus: *Par fuit vt in sorte Principis locaretur diuinus cultus*; quia oportet Principem inter ceteros populares diuini cultus studiosum esse. Et, vt ait Abulensis in Ierem. 18. hoc pacto accuratiùs obseruari curare poterat quæ pertinebant ad sanctitatem Tabernaculi. *Vbi Principatus ibi Religionis cultus [illegible]*

Tertiò, quia ob illius celsitudinem & pulchritudinem ceteris aptior, qui Deo assignandus esse videbatur.

Quartò, quia vniuerso Iudaico populo commodior; quia ferè in medio Terræ promissæ,

missæ, in prouincia Samariæ, quæ media est inter Iudæam & Galilæam.

Quintò, quia tribus Ephraim ceteris fortior & bellicosior censebatur, iuxta illud Psal. 77, 9. *Filij Ephrem intendentes & mittentes arcum*. per quos validius tueri diuinus cultus posset.

Arcà in Silo mansit vsque ad vltimum Samuelis annum.

Arca mansit in Silo vsque ad tempora Elcanæ patris Samuelis; imò & vsque ad vltimum annum Heli Sacerdotis, cum inde adducta est in castra, & capta à Philisthæis, 1. Reg. 4, 10. quod spatium constitit annis 369. iuxta chronologiam Hebræorum, seu 351. iuxta aliam nostrorum computationem; 476. ex opinione Abulensis in 1. Reg. 1. quæst. 8. Ex Silo ablata, translata fuit ad diuersa loca à Philisthæis; in Azotum, 1. Reg. 5, 2. vbi mansit septem mensibus: inde remissa in Bethsames, ibidem cap. 6, 12. tum in Cariathiarim, cap. 7, 1. vbi mansit vsquequo Dauid, confirmato iam Regno super Iudam & Israël, reduxit illam; & mansit in domo Obededom Gethæi tribus mensibus, 1. Paral. 13, 14. in quadam villa prope Ierusalem, vt tradit Iosephus 7. Antiquit. cap. 4. Posteà duxit illam Dauid in domum suam, in superiorem partem Ierusalem, id est, in montem Sion; & ei constructum est nouum tabernaculum diuersum à Moysaico, quod erat in Gabaon, 1. Paral. 13, 1.

De Moysaico tabernaculo.

Quantum ad Moysaicum tabernaculum, in quo erat Arca, ex Silo translatum est eo tempore, quo Arca translata est in castra; primùm in Nobe ciuitatem Sacerdotalem, 1. Reg. 21, 1. deinde in Gabaon tribus Beniamin, 2. Paral. 1, 3. quæ distabat à Ierusalem stadiis quinquaginta, seu ferè tribus leucis, secundum Iosephum l. 2. de Bello cap. 23. in Gabaon mansit, donec Salomon id intulit in templum cum Arca & vasis sanctuarij, quæ erant in illo, 3. Regum 8, 6. Iosephus lib. 2. Antiq. cap. 2.

In templo mansit Arca, & illud idem tabernaculum, per spatium quadringentorum quadraginta duorum annorum, quantum ipsum durauit templum, iuxta computum Eusebij Cæsariensis in Chronico: quo autem tempore destructum fuit templum per Chaldæos, Ieremias ea seruauit in spelunca, 2. Machab. 2, vers. 8. & 12.

Ablata à Silo Arca Dei, & ipsa ciuitas derelicta fuit.

Ablata Arca Dei e Silo propter peccata populi Iudaici, & Silo magnifica ciuitas derelicta fuit à Deo, & domus Dei destructa, quemadmodum indicauit Propheta Regius Psal. 77. vers. 60, 67. & 68. *Et repulit tabernaculum Silo*, &c. ad quam considerandam mittit Dominus Israëlitas apud Ieremiam cap. 7, 12. dicens: *Ite ad locum meum in Silo, vbi habitauit nomen meum à principio: & videte quæ fecerim ei propter malitiam populi mei Israel.* Vbi D. Hieronymus refert, quando ex Silo translata est Arca, domum Dei in ruinam & cineres collapsam esse: ædem, inquam, ex lapideis muris absque tecto; ex quibus, vt Hebræi tradunt, aulæa cortinæque penderent; ac tabernaculum ostenderetur; non vt in deserto, ex solis tabulis & paxillis. Qua ratione posset intelligi, appellatam *domum Domini in Silo*, 1. Reg. 2, 3. & Iudic. 21, 2. quamuis nomen *domus* latiùs vsurpetur pro quouis loco, in quem quid recipiatur. Tabernaculum etiam à Moyse constructum ex Silo repulsum dicitur; quatenus inde translatum, nec illuc ampliùs reductum. Ad hæc allusit Bonifacius superiùs relatus.

In Silo per Iosue Terra sancta inter septem tribus filiorum Israël tributa fuit, cùm ceteræ iam suas portiones obtinuissent, Iosue 18. In Silo deinde crebræ Israëlitarum conuentiones celebratæ; atque sacrificij & orationis gratia frequentabatur vsque ad tempora Samuelis. Cum anniuersaria quædam solemnitas in Silo celebraretur, viri Beniamitæ in vineis latitantes, cùm vidissent filias Silo ad ducendos choros procedentes, egressi, ducentas ex illis rapuerunt, & acceperunt in vxores, vt illis opus erat, ne illorum tribus penitus interiret, Iudic. 21. Samueli sermo Domini primò factus est in Silo, 1. Reg. 3, 4. Sed dignitas, excellentia & frequentia huius vrbis propter Israëlitarum peccata ablata, in saltum & solitudinem & in exemplum diuini iudicij redacta est.

Testimonium diuini iudicij facta.

CAPVT V.

De prædio Iacob & puteo Samaritanæ, quinto loco primæ Peregrinationis.

COeptum iter per præruptos & difficiles montes Samariæ versus Sichar prosequendo, antequam ad Sichar ciuitatem, vulgò *Napulosa*, ingrediamur, vel pertranseamus, citra vnum circiter milliare ad dexteram partem viæ, & extra ipsam quantum iacit arcus, est celeberrimus ille puteus* numquam ab hominum mentibus abolendus, cuius memoria tam in veteri quàm in nouo Testamento celebris est, & vocatur *Puteus Iacob*, & *Fons Samaritanæ*.

In hac eadem parte est prædium quod dedit Iacob Ioseph filio suo, patuus videlicet ager, nisi mauis illum in altera cognoscere non longè à puteo, vt infra notamus. Ex vtraque parte sunt magni & excelsi montes; in quorum medio via est, qua itur ex Ierusalem in Sichar & Samariam. Prædij Ioseph fit mentio Genes. 33. & 48. & Ios. 24.

Puteus Iacob, & fons Samaritanæ, & nominum ratio.

vt statim apparebit; prædij & putei Iacob, Ioan. 4, 5. vbi agitur de Samaritanæ mulieris conuersione hisce verbis: *Venit ergo Iesus in ciuitatem Samariæ, quæ dicitur Sichar: iuxta prædium, quod dedit Iacob Ioseph filio suo. Erat autem ibi fons Iacob.* Fons à tempore Christi, & mulieris Samaritanæ conuersione, vsque ad præsens Puteus Samaritanæ appellatus fuit, & appellatur: vtriusque nominis ratio videtur indicata, & omnibus conspicua.

Prædium Iacob & Ioseph.

Prædium verò & ager Iacob vel Ioseph filij eius nominatur, Iacob; quia ipse eum emit à filiis Hemor patris Sichem centum nouellis ouibus, Ios. 24, 32. & Gen. 33, 19. Moyses inquit: *Emit* Iacob *partem agri in qua fixerat tabernacula* (quando scilicet ex Mesopotamia rediit in terram Chanaan) *à filiis Hemor patris Sichem, centum agnis*, &c. Ioseph autem ager dicitur; quoniam illum dedit ei pater suus Iacob morti proximus, vt verba sequentia, quibus illum fuit allocutus, demonstrant: *Do tibi partem vnam extra fratres tuos, quam tuli de manu Amorrhæi in gladio & arcu meo*, &c. Gen. 48, 22. & quia fuit in possessione filiorum Ioseph, vt dicitur loco citato Iosue.

Dubium.

Si dicas, Quomodo potuit Iacob agrum illum abstulisse de manu Amorrhæi in gladio & arcu, si centum agnis emit? Inter alias Doctorum responsiones has accipe:

Responsio. Pecunia fortitudinis appellatione intelligitur.

Primò, D. Hieronymus in Quæst. Hebraicis, arcus & gladij nomine fortitudinem significari dicit, id est, pecuniam, quam multo labore & sudore acquisiuerat, centum videlicet agnos, quos appellat arcum & gladium, vel potius eos in arcu & gladio intellexit.

Secundò, dicitur agrum primò fuisse emptum; sed posteà forte idem ager fuit occupatus ab Amorrhæis, à quibus Iacob cum filiis & clientibus suis armata manu eripuit: & huius redemptionis fortasse meminit Iacob, quia emptione laboriosior & gloriosior.

Vel tertiò denique, alterum agrum ouibus emit, & alterum gladio & arcu sibi comparauit.

In prædio fodit Iacob puteum, quẽ heredibus reliquit.

Prope vel intra dictum agrum effodit Iacob puteum, quo ipse vsus fuit quoad habitauit in Sichimis, quem posteà suis heredibus reliquit; & ita indicant verba illa Samaritanæ mulieris ad Christum, *Iacob dedit nobis puteum, & ipse ex eo bibit, & filij eius, & pecora eius.* Samaritanæ verò puteus nuncupatur; quia peccatrix mulier Samaritana fuit à Christo Domino apud ipsum conuersa, & aquis cælestis gratiæ refecta, vt pluribus explicat sanctus Ioannes cap. 4.

Ioan. 4, 12.

Notandum, non fuisse simplicem fontem, sed puteum demissum & profundum, vt est etiam in præsentia, & statim videbimus; & ideò fons & puteus appellatur à Ioanne: latiùs enim patet fons quàm puteus; quia, vt notauit D. Augustinus, omnis puteus fons est, sed non econtrà: ideò loco citato Ioannis, qui primùm fons Iacob dicitur, puteus deinde appellatur.

Fons latiùs patet quàm puteus.

Ad clariorem intellectum historiæ huius putei, illustri præsentia Saluatoris nostri & electæ mulieris iustificatione consecrati, placet alia addere; quid inquam olim ibi fuerit, cùm Terra sancta possidebatur à Christianis, & quid ibidem nunc occupata ab infidelibus videatur.

Ecclesia desecrata fuit.

Beda de Locis sanctis cap. 15. docet, puteum fuisse intra Ecclesiam circa ipsum ædificatam inclusum; sic enim ait: *Prope ciuitatem Sichem, quæ nunc Neapolis dicitur, Ecclesia quadrifica est, hoc est, in modum crucis facta: in cuius medio fons Iacob habetur quadraginta cubitos altus, de quo Dominus aquas à Samaritana muliere petere dignatus est.* Hæc Beda. Circa annum Domini 740. adhuc erat dicta Ecclesia; & in ea orauit sanctus VVillibaldus Episcopus, vt in eius Hodœporico videre est.

Ante Bedam eiusdem putei & Ecclesiæ mentionem fecit sanctus Hieronymus de Locis Hebraicis in Act. Apostolorum, dicens de illo, situm esse à latere montis Garizim. & in Epitaphio Paulæ: *Transiuit, Paula, Sichem, non vt plerique legunt Sichar, quæ nunc Neapolis appellatur; & ex latere montis Garizim extructam circa puteum intrauit Ecclesiam: super quo residens Dominus, sitiensq; & esuriens, Samaritanæ fide satiatus est*, &c. Hæc ille.

Brocardus huius fontis meminit, sed non Ecclesiæ; fortè eius tempore destructa erat: vixit enim circa annum Domini 1283. quando Terra sancta ab infidelibus possidebatur, qui templa Christianorum demoliebantur; sic autem de illo scribit: *Ciuitas Sichem, quæ hodie Neapolis vocatur, nimia amœnitate & deliciis abundans. A porta eius Australi, quantum bis iacere posset arcus, fons est Iacob in via qua ducit Ierusalem. Huic fonti adiacet prædium, quod dedit Iacob filio suo Ioseph. Vallis est longa admodum, fertilis & amœna.* Hactenus Brocardus. Et ita fuisse indicat Guilielmus de Baldensel, qui anno Domini 1336. ad loca sancta peregrinatus, & de eisdem scripsit, hæc de isto: Iuxta Nicopolim ostenditur puteus, vbi Dominus cum muliere Samaritana loquebatur, qui adhuc ibidem ostenditur,

ditur, sed aliquantulùm obstructus est: supra quem locum olim pulchra erat Ecclesia, nunc plurimùm dissipata.

Et vt de illis, quæ ibi cernuntur posterioribus temporibus, loquamur; Bonifacius de memoratis, planitie, agro Ioseph, & puteo Samaritanæ, sequentia litteris consignauit: *Hæc planities est pars Ioseph, vt dixi: pulchra est aspectu, & vberrima fructu, coniuncta prædio quod dedit Iacob Ioseph filio suo. Frumentum quod colligitur in hac parte Ioseph, totum Ierosolymam defertur, & nobis Fratribus sacri montis Sion venditur. Nos autem vt filij Iacob per adoptionem in Christo componentes panem, cum Dei benedictione illum sumimus, & infideles possessores nunc prædij Ioseph, & partis eius, quam habuit extra fratres suos, à centum & octoginta annis frumentum nemini vendiderunt nisi prædictis Fratribus, dicentes: Benedictio Domini est, & benedicti illum comedere debent.* Hæc ipse. Nostris temporibus id non obseruatur: coacti Fratres emere frumentũ à Gubernatore Ierosolymæ eo pretio quo ipse vult. Subdit Bonifacius: *Pergentes per hanc planitiem, & partem datam Ioseph, deuenimus ad puteum Iacob, qui est ex latere montis Garizim. Iuxta hunc puteum ab Helena sancta fuit extructa magna Ecclesia, quam plus quàm centum virgines incolebant; nunc autem solo æquata cernitur Ecclesia & Monasterium: tantùm in ore putei remanet altare, in quo Sacrum Altissimo offertur semel in anno.* Hactenus ex Bonifacio. Multis ab hinc annis à fidelibus non fuit ibi Missa celebrata.

Ex dictis colligitur, non multò post gloriosam Christi Ascensionem dignissimum hunc puteum illustrissimis monumentis condecoratum fuisse; sed post multa tempora, fidelium incuria, infidelium odio, iusto Dei iudicio, nostris exigentibus demeritis, eadem destructa, & in puluerem redacta fuisse. In præsentia enim quædam dumtaxat fundamenta & ruinæ cernuntur, quibus non obscurè datur intelligi, quàm illustris & eximia fuerit Ecclesiæ Monasteriique structura. Non longe à via & puteo, duo adhuc erecti termini, id est, partes columnarum marmorearum videntur, & circumquaque ruinæ: in quarum medio puteus est, & non sub illis columnis, vt quidam dixerunt & litteris consignarunt: qui sanè nec locum nec puteum viderunt, fortè ita dixerunt, quia proximus est columnis. Facilè à transeuntibus absque illius visitatione pertransiri potest, quia difficilis illius cognitio: non enim supra solum eminet, sed cum eo coæquatur, osque eius magnis lapidibus obstructum; qui tamen à peregrinis aliquando, etsi magno cum labore, amouentur, vt ipsum ingrediantur, & melius videant. Hoc plures non aduertentes, dixerunt absolute puteum esse terra lapidibusque repletum; sed ita non est, vt mox apparebit. Os illius angustissimum est, & non nisi cum difficultate potest non crassus homo ingredi. Ego in eum descendi cum aliis, ibique inueni paruum sacellum cum altari, vbi Missa celebrari potest; & vt olim à nostris Catholicis, ita nunc à Græcis schismaticis aliquando celebratur, vt in his partibus intellexi: qui & huius putei os clausum tenent. In solo huius sacelli est aliud os superiori respondens, eique simile, per quod cùm in puteum longissimum funem cum vase demisissemus, vt aquam hauriremus, ad oculum deprehendimus, quam fide tenebamus, altitudinem & profunditatem; adeò vt Samaritana illa mulier verè Christo dicere potuerit, *Puteus altus est.*

Situs putei notandus.

Conditio.

Æstiuo tempore, quo prima vice hac transiui, & puteum vidi, mense scilicet Iulij, aquam in eo non inueni: duabus aliis vicibus, quibus similiter aliis temporibus veneratus sum, non fuit concessum periculum facere, an in eo esset aqua; verùm qui verno vel hiemali tempore in eum ingressi fuerunt, aquam hausisse & bibisse certò mihi affirmarunt. Interiùs circumcircà optimè ædificatus est ad aliorum puteorum similitudinem.

Auctor Historiæ Scholasticæ in Euangelia cap. 58. de isto puteo agens, inquit: Sunt qui dicunt locum illum esse vmbilicum terræ nostræ habitabilis; quia singulis annis, quadam die æstatis meridiana hora, sol descendit in aquam putei, nusquam faciens vmbram, quòd Philosophi apud Sienen fieri tradiderunt: ideò enim dictum putant in Deuteronomio, *Constituit eum super excelsam terram.* Sed quam veritatem hoc dictum habere possit, ex dictis Libro v. Cap. xxxiii. 1. Peregrin. in simili facilè patere potest. Hæc distinctè explicare placuit, ne peregrini ipsum inconsideratè pertranseuntes priuentur spirituali consolatione, qua ex illius visitatione perfunderentur: etenim ductores libenter non admonendo pertranseunt; vel quia illius notitiam non habent, vel quia ægre circa hæc tempus insumunt. De fonte Iacob Adrichomius agit in Ephraim num. 54.

Deut. 32, 13.

CAPVT VI.

Difficultas enucleatur de puteo Samaritanæ.

SCrupulus, qui contra dicta insurgit de puteo Samaritanæ, proponendus & diluendus est, vt veritas magis elucescat. Fuit à nonnullis dubitatum, an assignatus puteus idem ille sit, cuius meminit in Euangelio D. Ioannes, ad quem venit mulier de Samaria haurire aquam; vel potiùs dicam, suspicatum fuit, quomodo, quáve ratione ad hunc puteum venerit Samaritana mulier.

Difficultas. An in Sichar fontes riuique non erant aquam copiosè administrantes? Est etiam in via, qua ex Sichar ad hunc puteum venitur, fons pulcherrimis aquis continuò abundans, qui ab isto fonte quarta milliaris parte separatur, ex quo sine fune & molestia aquam hausisset, hoc enim desiderabat Samaritana: quare petiit à Christo aquam viuam, ne sitiret, & ampliùs ad fontem illum pro aqua non veniret. Ad quid ergo venit ad hunc fontem mulier de ciuitate illa cum tanto labore haurire aquam?

Veritas traditionis putei confirmatur. Sedenim, propter hanc nullius momenti difficultatem, antiqua traditio de isto puteo minime deferenda est; præsertim cùm ei multipliciter Euangelium suffragetur: in primis, quia est in via, qua ex Ierusalem venitur in Samariam, iuxta prædium Iacob, & montem Garizim: est etiam altus; quare alius supra memoratus, esse non potest; & alius circa Sichar vel in Samariæ prouincia ab isto, Christi præsentia & Samaritanæ conuersione celebris non demonstratur. Et veteres, quando recens erat memoria factorum Christi, hunc in illorum memoriam illustrissimis monumentis condecorarunt, vt Capite præcedenti vidimus: quare vetus traditio retinenda, & rationi dubitandi respondendum, & multipliciter.

Responsio ad difficultatem. Primò, dicendo mulierem illam non venisse de tam dissito loco, id est, de Sichar ad fontem, nec hoc dicit Euangelista; sed *de Samaria*, id est, de Samaria prouincia, per quam transibat Christus vt iret in Galilæam; dicit enim, *Venit mulier de Samaria haurire aquam*; quia forte ex aliqua villa, vel prædio Samariæ huic fonti proximo, venit: nam cùm pauper esset, vt ex laborioso & vili opere monstrat, in paupercula habitatione debuit commorari. Et hoc non obscurè ex Euangelio deduci potest, dum agit de profectione mulieris in ciuitatem. sic enim dicit: *Reliquit ergo hydriam suam mulier, & abiit in ciuitatem. Abiit*, inquit, non rediit: si enim ex Sichar ciuitate venisset, propriùs dixisset Euangelista, rediit.

Ioan. 4. 7.

Samaritana vnde venit ad puteum.

Ibid. v. 28.

Cur venerit quare abiit in ciuitatem. Abiit verò potiùs ad ciuitatem, quàm ad propriam habitationem, charitatis igne succensa; quæ, vt sanctus inquit Apostolus, *non quærit quæ sua sunt*, sed quæ Iesu Christi. In ciuitate namque, vbi multò plures sunt habitatores quàm in villis, fructuosiùs verbum Christi prædicatur: vt ergo hæc mulier pluribus Dei verbum & Christi præsentiam nuntiaret, non ad propriam rediit habitationem, sed in ciuitatem abiit. Vel priùs locum, vbi manebat, pertransiuit, ne suos contemnere videretur, & videretur *infideli deterior*, & inde abiit in ciuitatem. *1. Cor. 13. 5.* *1. Tim. 5. 8.*

Secundò dico (& est præcedentis responsionis confirmatio) præpositionem *de* non denotare locum vnde discessit mulier, sed regionem & patriam ex qua oriunda erat: quod in simili ex eodem D. Ioanne alibi probatur, qui agens de Lazaro illo mortuo quatriduano, dicit: *Erat quidam languens Lazarus à Bethania, de castello Mariæ, & Marthæ sororum eius.* id est de Bethania, & de castello ex quo erat oriundus. ita dum hic dicit, *Venit mulier de Samaria*, id est, Samaritana, & ex Samaria oriunda. Et profectò per Samariam, regionem siue prouinciam sic appellatam, intellexit Euangelista, & non Sichar, vel Samariam vrbem, alio nomine Sebasten. dicit enim: *Venit Iesus in ciuitatem Samariæ, quæ dicitur Sichar.* & anteà, *Oportebat eum transire per Samariam*, id est, prouinciam Samariæ, non ciuitatem, quæ ab isto fonte distat ad septem milliaria: quam transire non oportet qui vult ire in Galilæam, nisi iter suum longiùs protrahere velit. *Ioan. 11. 1.*

Vel ex deuotione ad istum puteum venerit. Tertiò, si quis contendere vellet, Samaritanam mulierem venisse de ciuitate; dici posset, venisse ex ciuitate, non contentam aquis ciuitatis, vel circa eam fluentibus, vel ob pietatem & deuotionem erga Iacob Patriarcham, qui puteum hunc fodit, & dedit Ioseph filio suo, & celeberrimus est: sicut & nos pietatis ergò libenter bibimus ex aquis, in quibus mysteria aliqua operata fuisse intelligimus, vt Iordanis, fontis Siloë, & beatæ Mariæ Virginis, etsi alias commodiùs habere possimus. Vel quia tunc temporis aqua huius fontis aliis frigidior erat, vt ex eius profunditate non obscurè licet diiudicare; & propter illud commodum, illud incommodum subire non renuit, vt frequenter in similibus contingit. Et ego cùm æstiuo tempore ex Alepo Ierosolymam proficiscerer, & transirem opulentam, insignē & iucundam ciuitatem Aman,

Aman, quæ est supra Damascum spatio itineris sex dierum, animaduerti, etsi magna sit in ea aquarum abundantia, quòd haud parua hominum & mulierum copia, omnibus spretis, ad fontem aquæ frigidæ extra ciuitatem ibat ad illius aquam hauriendam: ita sitibunda illa mulier, spretis aliis aquis, potuit ad hanc meliorem hauriendam venire.

Vetus Sichar puteo proximior. Vel dicatur quartò, veterem Sichar proximiorem fuisse huic fonti: distabat enim ab eo quantum bis iacit arcus ad eius sinistram partem, vt ait Breidenbachius; cuius reliquiæ suo tempore ostendebantur, referente Adrichomio, de Sichem agente in Ephraim num. 90.

Piè ergo firmiterq; credamus cum communi traditione, hunc, de quo locuti sumus, fontem, illum esse super quem sedit Saluator noster lassus & defessus ex itinere; & ad quem, vt hauriret naturales & frigidas aquas, venit mulier Samaritana: quarum loco hausit in gaudio de fontibus Saluatoris aquas spirituales diuinæ gratiæ salientes in vitam æternam.

CAPVT VII.

De sepulchro Ioseph filij Iacob, & fratrum eius apud Sichem, sexto loco primæ Peregrinationis.

IOseph magni Iacob Patriarchæ filij ossa, quæ secum filij Israël ab eo adiurati ex Ægypto asportauerunt, quando venerunt ad Terram promissionis, vt dicitur Genes. 50, 24. humata fuisse in prædio Ioseph apud Sichem, communis traditio est. Potest nihilominùs esse difficultas de peculiari loco sepulchri. Iosue cap. vltimo v. 32. dicitur, ossa Ioseph fuisse sepulta in Sichem. Alij, quòd in prædio, prædium agnoscentes vbi est puteus Samaritanæ: alij denique volunt fuisse sepulta in loco parum dissito à fonte, inter fontem Iacob & Sichem, à læua parte; vbi in colle & pede montis monstratur structura quædam, quæ ab huius regionis incolis *Sepulchrum Ioseph* appellatur, & ea ratione ab ipsis Turcis & Mauris venerationi habetur, ibique Mesquitam construxerunt; estque in loco satis amœno, & proximo Sichem veteri. Quorum sententiam si sequamur, dicere possemus ibi esse prædium Iacob; nam Ioannes non dicit puteum Iacob esse in prædio, sed *iuxta prædium*, &c. & in ista parte ipsum delineauit Adrichomius in Ephraim num. 59. ibique ossa sancti Patriarchæ fuisse tumulata, iuxta veterum consuetudinem: solebant enim illi suorum cadauera in suismet possessionibus humare, & non intra ciuitatem, vt notauimus Lib. IV. Cap. VI. IV. Peregrinationis. Nec locus Iosue obstat: ideò enim dicit in Sichem ossa Ioseph fuisse sepulta, quia prope Sichem.

De particulari loco sepulchri Ioseph in Sichem.

Argumenti solutio.

Obiectio. Si dicatur, quando sepulta fuerunt ossa Ioseph, nondum facta erat terræ inter duodecim tribus diuisio; ideò nec potuit sciri, an hæc regio obtingere deberet tribui Ioseph, vt in ea illius ossa humarentur:

Solutio. Respondetur id non obstare; quia, vt benè notat Masius in calce Commentariorum suorum in Iosue, licet Ioseph posteris alia regio obtigisset, nihilominùs hunc etiam illi agrum omnimodis habuissent, tamquam ipsis ante sortes vi testamenti paterni debitum, vt habetur Gen. 48, 22.

Etiam apud Sichem fratrum Ioseph ossa sepulta. Et non tantùm ossa Ioseph, sed probabile est etiam in Sichem tumulata fuisse ossa duodecim Patriarcharum, vt multis placet. Colligi hoc potest ex cap. 7. v. 16. Actorum Apostolorum, & ex D. Hieronymo in Epitaphio Paulæ, vbi sic de ea & ad intentum scribit: *Transiuit Sichem, & circa puteum Iacob extructam intrauit Ecclesiam, atque inde diuertens, vidit duodecim Patriarcharum sepulchra.* & Epist. 101. ad Pammachium de optimo genere interpretandi, docet, Israëlitas eodem quoque tempore in Sichem simul sepelisse ossa reliquorum duodecim Patriarcharum, quæ secum vnà cum aliis Ioseph ex Ægypto detulerunt. Idem docent Beda & alij Scholastici Doctores, & habet harum partium traditio, & eorum sepulchra apud Sichar monstrari dicitur.

Duplex difficultas. Duplex nunc occurrit difficultas etiam à sacris Doctoribus excitata, quæ, quoniam ad intentum deseruit, proponenda & diluenda est. *Prima.* Altera est, quomodo ossa Ioseph conseruari potuerunt in Ægypto, vbi primò tumulata fuerunt, & inueniri ab Israëlitis, vt profecturi in Terram patribus ipsorum repromissam, illa secum asportarent, & sepelirent in memorato loco Sichem; cùm singulis quoque annis Ægyptus ex crescentibus Nili aquis inundetur? & eadem quæstio, & multò maiori ratione, excitari potest de ossibus aliorum Patriarcharum, si in Sichem sepulta fuerunt; quia non est ita certum, tantam curam de illorum, sicut de ossibus Ioseph, habitam fuisse.

In ista difficultate duo tanguntur: alterum, quomodo ossa Ioseph (idem quæri potest de ossibus aliorum Patriarcharum) conseruari potuerunt, ne aquis Nili disperderentur & consumerentur? Alterum, supposito quod non fuerint consumpta, quomodo inueniri potuerunt, quando Hebræi ex Ægypto discedere voluerunt?

Ad

Ossa Ioseph quomodo in Ægypto conseruata & inuenta, vt träsferri possent in Chananitidem.

Ad vtrumque respondent Hebræi, ossa Iosephi sepulta fuisse in aliquo Ægypti agro, qui à Nilo etiam inundabatur, & aquas tumulum operuisse, quando accepta fuerunt à Moyse, vt secum in desertum asportaret; & non nisi patrato miraculo fuisse inuenta. Dicit Magister in Historiis Scholasticis ex auctoritate Iosephi (inquit Abulensis in cap. 13. Exod. quæst. 11.) quòd quando Moyses voluit tollere ossa Ioseph, Nilus fluuius inundauerat valde, & loculum Ioseph operuerat: cùm ergo Moyses eum non inueniret, scripsit nomen Domini Tetragrammaton in quadam lamina aurea; illa autem fluctuauit super aquas, perueniens vsque ad locum vbi erat sepulchrum Ioseph.

Hebræorum sententia.

Alij autem volunt, quòd quædam ouis repente astitit, voceque humana locuta est miraculose, & ostendit sepulchrum Ioseph; prophetauit etiam de labore, quem sustinere debebant in itinere deserti: & de hoc putant dictum esse illud quod habetur Psalm. 79. *Qui deducis velut ouem Ioseph.* Quam ouem ducentes per desertum Israëlitæ, ouem Ioseph vocabant.

Cosmas Magalianus in cap. 24. Iosue sect. 3. explicat. context. num. 28. eamdem Hebræorum sententiam adducit, ac deinde suam subiicit hisce verbis: Ego in terra Gessen religiose seruata puto Iosephi ossa, memoresque in exitu de Ægypto Hebræos iuramenti à maioribus præstiti, illa secum asportasse.

Hebræorum sententia reiicitur.

Illam positionem Hebræorum ex Lyrano reiicit Abulensis, eò quòd ossa Ioseph honorabiliter recondita in Ægypto, vt patet Genesis vltimo capite: & ponebantur ibi ad memoriam beneficiorum eius, vt Ægyptij videntes tumulum eius, recordarentur beneficiorum receptorum ab eo, & cognationem atque posteritatem eius multis operibus non grauarent. Ad hoc ergo oportebat vt in loco patenti ponerentur, vt ab omnibus conspici possent, & non in agris, aut in locis, in quibus Nilus inundans ea operire valeret. Quod dicitur de oue, fictio est Hebræorum: & si aliquid suffragaretur Psalmi auctoritas, Ioseph nomen in genitiuo esset accipiendum; accipitur verò in accusatiuo.

Abulensis dicit, ex dicto Psalmo nihil concludi; verum illud accidisse, teneri posse: sed somnium Hebræorum esse communiter creditur, & tantò magis si vera sunt quæ postea dicemus. Et ipsemet Abulensis postea dicit, magis tenendum esse nihil horum factum extitisse.

Et ad Lyranum dicit, consueuisse veteres extra ciuitatem in agris defunctorum corpora sepelire; & verè probat; idemque factum fuisse de ossibus Ioseph, non tamen in loco vili atque abiecto, sed satis honorabili, & ad quem Nili inundatio non attingebat. Ad quem Moyses veniens, nemine prohibente extumulauit ossa, impositque in aliqua capsa artificiose facta, vel in aliqua arca parua, & portauit vsque in terram Chanaan. Et scimus, Pyramides Ægypti, in quibus corpora defunctorum humabantur, esse circa Nilum; & tamen in illius incremento recondita corpora detrimentum pati non possunt, quia in sublimi posita, quò aquæ non perueniunt.

Sed nec verum est, quod vel dicunt Hebræi, & Abulensis non negat, eo anno quo discesserunt filij Israël, Nilum plus solito creuisse, tumulumque Ioseph operuisse, ita vt ad miraculum pro eius inuentione recurrendum fuerit. Etenim, vt ipsemet dicit Abulensis ex Solino, Nilus solum calidissimo tempore, Iulio & Augusto, inundat; & experientia testatur. At Hebræi ante inundationem discesserunt, quia initio mensis Nisan, qui respondet nostro Martio, vt fuerat illis à Domino imperatum, vt Libro III. Capite XXVIII. notauimus. Quare absque miraculo potuit Moyses inuenire tumulum Ioseph, & etiam aliorum Patriarcharum, si eorum locus notus erat; dato etiam, quòd essent in campis, quos crescens Nilus alluit.

Benedictus Pererius in cap. 50. Genes. numer. margin. 33. expendens ea verba, *Et conditus* (Ioseph) *aromatibus, repositus est in loculo in Aegypto*, inquit, sanctum Ioseph non fuisse illatum sepulchro, sed ad similitudinem depositi loculo inclusum, vt in tempore exportari nullo negotio posset. Loculus verò significat capsam, vel arcam, siue conditorium, quo mortuorum ossa & reliquiæ conduntur: fuerit marmoreum, vel potiùs ligneum, secundum diuersas opiniones. Et hoc tenendo facile patet, quid ad difficultatem sit respondendum, & faciliùs quidem, secundum posteriorem dicendi modum. *Pererij sententia.*

Quantum ad ossa aliorum Patriarcharum, si non dissimiliter sepulta fuerunt, simili modo dicendum est, licet vetus Scriptura non loquatur, noua tamen Act. 7. docet sepulta fuisse in Sichem; & credibile illorum filios & posteros suorum parentum curam suscepisse: & de hoc alibi egimus. Lege Abulensem citatum, & in Genes. cap. 46.

Altera difficultas est, quòd licet verè fuerint corpora illorum Patriarcharum ex Ægypto translata in terram Chanaan, non tamen *Secunda difficultas.*

tamen fuerunt in Sichem humata, sed in Hebron, vt scribit Iosephus lib. 2. Antiq. in calce cap. 4.

Responsio. Responderi potest dupliciter: Primò, Iosephi auctoritatem non esse præferendam auctoritati Scripturæ & aliorum Doctorum. Secundò, cum Benedicto Pererio in cap. 23. Gen. disput. 2. num. margin. 50. & aliis, Iosephum nobis non officere. Probabiliter enim putamus, ossa illa priùs humata fuisse in Sichem; & postea fuisse ex Sichem in Hebron translata. Nec posteà cessauit veneratio sepulchrorum in Sichem: tempore enim D. Hieronymi venerationi habebantur, vt iam ex ipso vidimus; non quòd ibi essent Patriarcharum corpora, sed quia aliquando fuerunt, vt idem sanctus Doctor sentire videtur.

Sepulchra Sanctorum vacua piè honorantur, quia aliquando sacra pignora continuerunt. Quemadmodum & alibi Sanctorum sepulchra sacris Reliquiis spoliata, religiosè à fidelibus venerantur, quia in illis aliquando fuerunt. Et vt omittam Sepulchrum Christi Domini, & eius sanctissimæ Matris; honoratur locus & sepulchrum Ierosolymis, vbi aliquando fuit corpus sancti Stephani; item apud Lauram in Palæstina sepulchrum sancti Sabæ Abbatis, etsi eius corpus Venetias translatum sit; & Mediolani apud S. Eustorgium sepulchrum trium Regum, qui Christum in cunabulis adorauerunt, magna in veneratione habetur, etsi eorum corpora inde sublata Colonia possideat. De prædio Ioseph agit Adrichom. in Ephraim num. 59.

CAPVT VIII.

De montibus Garizim & Hebal, qui septimo loco occurrunt in prima Peregrinatione.

EX occasione, qua mulier illa Samaritana loquens cum Christo ad puteum Ioan. 4, 20. Iacob, dixit illi, *Patres nostri in monte hoc adorauerunt*; montem fonti proximum nutibus ostendens, qui est & dicitur mons Garizim, secundum Origenem & alios. Et quoniam ex vtraque parte & fontis & viæ sunt montes; quinam ex illis sit mons Garizim, & alter ei oppositus Hebal, fuit dubitatum; & in dubitationis solutione non omnium vna est sententia. Hanc difficultatem placuit proponere, & pro viribus explicare; quia non in se inutilis erit, & proderit ad firmiorem pariendum assensum iis quæ anteà diximus de fonte Iacob & prædio Ioseph.

De situ Garizim & Hebal, triplex sententia. Triplicem inuenio Auctorum sententiam in assignatione montis Garizim, & huic oppositi Hebal. Prima est D. Hieronymi in libro de Locis Hebraicis, siue potiùs Eusebij; qui, vt aliàs diximus, creditur fuisse Auctor illius libri, & D. Hieronymus illum Latinitate donauit. Eusebius itaque *Prima, esse prope Iericho.* dicit, montes Garizim & Hebal non esse propinquos vrbi Sichem, siue Neapoli Syriæ, sed Iericho; & consequenter non esse in Samaria proximos puteo Samaritanæ: *Sunt*, inquit, *iuxta Iericho duo montes vicini, contra se inuicem respicientes; è quibus vnus Garizim, alter Hebal dicitur. Porrò Samaritani arbitrantur, hos duos montes iuxta Neapolim esse; sed vehementer errant: plurimùm enim inter se distant, nec possunt inuicem benedicentium siue maledicentium inter se audiri voces; quod Scriptura commemorat*, &c.

Ratio. Probatque Eusebius, montes Garizim & Hebal non esse vicinos Sichem: propterea quòd in illis duobus montibus benedictiones legem obseruantibus conferendas, & maledictiones legem frangentibus infligendas Iosue promulgauit, diuiso in montibus exercitu, ita vt inuicem se audire possent Hebræi. At verò montes illi duo, qui sunt prope Sichem, ita distant, vt non possent inuicem benedicentium & maledicentium voces audiri. Lege Deuter. cap. 27, 12. & Ios. cap. 8, 33. Addit Eusebius eodem libro: *Iuxta Galgal montes esse scribuntur, Garizim & Hebal. Galgala verò locus est iuxta Iericho. Errant igitur Samaritani, qui iuxta Neapolim Garizim & Hebal montes ostendere volunt, cùm ipsos iuxta Galgal esse Scriptura testetur, Deut. cap.* 11. Hæc ille. A qua sententia non recedit Andreas Masius, dum non iuxta Sichem collocat, sed iuxta Hai; cuius rationes confutat Nic. Serarius in Iosue 8. quæst. 14.

Reijcitur. Garizim & Hebal sunt prope Sichem. Ceterùm, communior sententia asserit, montes Garizim & Hebal esse prope Sichem: & colligitur ex libro Iudic. cap. 9, 6. vbi hæc habentur: *Congregati sunt autem omnes viri Sichem, & vniuersæ familiæ vrbis Mello: abieruntq́; & constituerunt regem Abimelech, iuxta quercum quæ stabat in Sichem. Quod cùm nuntiatum esset Ioatham, iuit, & stetit in vertice montis Garizim: eleuatáq́; voce, clamauit, & dixit: Audite me viri Sichem, ita audiat vos Deus*, &c. Si ergo de vertice Garizim Ioatham locutus est ad viros existentes in Sichem (veterem intellige non distantem à fonte Iacob, vt suprà notauimus) colligitur necessariò Garizim proximum esse Sichem. Idem expressè docent Iosephus & alij locis infrà citandis. Sed illi non omnes conueniunt.

Secunda sententia, esse prope Sichem ad plagam Occidentalem. Quidam dicunt (& hæc sit secunda sententia) esse illos montes qui sunt à sinistra parte viæ, qua ex Ierusalem itur Sichar, & putei

putei Samaritanæ; leui moti coniectura, quod supra alterum ex his sit quoddam sacellum, siue fanum, quod credunt quidam fuisse extructum à Samaritis in memoriam illius templi in monte Garizim extructi, in quo Israël sacrificia offerebat.

Reijcitur. Sed, propter statim dicenda, hoc arbitror falsum; nec fanum illud probabiliter conuincit, quia potuit alia ratione fuisse constructum, sicut & alibi accidit: vel potest esse mesquita Turcarum; & ex altera parte vltra Sichem, non longè, non vnicum, sed plura cernuntur fana siue mesquitæ.

Tertia sententia, esse ad dexteram putei Samaritanæ. Tertia sententia est illorum qui asserunt, montes, qui è regione præcedentium sunt à dextra parte viæ Ierusalem, & putei Samaritanę, esse memoratos montes Garizim; & qui primò occurrit Hebal, qui secundò Garizim. Duo hîc sunt probanda: alterum, quòd hi montes sint prope Sichem; alterum, quòd sint nunc commemorati.

Priùs iam ostendimus ex loco citato Iudicum, & ampliùs probatur auctoritate Iosephi asserentis lib. 11. Antiq. cap. vltimo, vrbem Sichem prope montem Garizim sitam esse; & lib. 4. ad finem, de benedictionibus & maledictionibus commemoratis sequentia scripsit: *Iussit Moyses aram erigere ad solem Orientem obuersum, non procul à Sichimis vrbe, inter duos montes, dextrum Garizim, sinistrum Hebal; diuisasq; copias in senas tribus, super duobus montibus consistere, & vnà cum illis Leuitas ac sacerdotes*, &c. & lib. 5. cap. 1. *Iosue*, inquit, *cum omni populo profectus versus Sichima, id est, Sichem, altare statuit, &, diuiso exercitu, in monte Garizim dimidium eius collocauit, & in Hebal alterum dimidium*, &c. Hæc Iosephus.

Abulensis in cap. 11. Deuter. de eisdem montibus ita scribit: Sunt hi montes Garizim & Hebal coniuncti ciuitati Sichem: nam mons Garizim distat paulò magis quasi media leuca, vel ferè vna; mons autem Hebal modicum vltrà est magis versus Orientem, vt sit quasi leuca & dimidia, vel non tantum. Distant autem hi montes à Ierusalem quasi vndecim leucis. Hæc Abulensis.

Brocardus idem; & esse ex dextera parte viæ & putei hisce indicat verbis: *Supra fontem*, inquit, *Iacob ad dexteram est mons excelsus, habens duo cacumina; quorum vnum est mons Garizim, alìud mons Hebal*, &c.

Garizim montis conditio. Iosephus lib. 11. Antiq. cap. 8. ait montem Garizim reliquis Samariæ montibus celsiorem esse. Quid est ergo quod in cap. 27. Deut. ait Lyranus, Garizim & Hebal esse duos monticulos propinquos prope Sichem? Dicerem appellasse Lyranum monticulos respectu cacuminum & locorum vbi benedictiones & maledictiones promulgatæ fuerunt: non enim valdè eminentia esse oportuit, vt voces ex vtraque parte intelligi possent: Iosephum autem Garizim altissimum appellasse, non extremitatem & demissiorem partem, sed sublimiorem & vlteriorem considerando. Nec enim arbitror, modicum eius dumtaxat prope fontem esse Garizim; sed qui vlteriùs in altum & longum extenditur.

Adrichomius, Brocardum & Iosephum secutus, in Ephraim num. 45. & 50. optimè delineauit in dextera parte viæ & putei montes Garizim & Hebal coniunctos, vel contiguos, & illum isto sublimiorem.

Quæ dixit Abulensis, omnino vera non credo: non primum, Garizim distare paulò magis quasi media leuca à Sichem. Quomodo, si id verum esset, potuit Ioatham alloqui viros existentes in Sichem? si loquatur de Sichem noua, mons benedictionum distabit ab ea, vt fons, circa milliare. Nec multò minùs verum est secundum, Hebal magis separari leuca cum dimidia: parum enim separantur, & solis cacuminibus, quibus seclusis essent vnus mons; & vnum montem eos appellauit Brocardus. Et quomodo, si tantum ab inuicem separarentur Garizim & Hebal, potuissent in vtrisque audiri benedictiones & maledictiones, vt docet Scriptura? Et propter hæc refellitur etiam alia opinio, quæ asserit, montes, qui ex vna parte viæ omnino steriles, esse maledictionum, & qui ex altera, non item benedictionum. *Abulensis reijcitur.* *Alij reijciuntur.*

Et ex his respondeo ad rationem Eusebij, dicendo, montes illos prope Sichar à latere fontis Iacob, quorum superior & eminentior censetur Garizim, inferior & demissior Hebal, non tantum ab inuicem distare, quia modica dumtaxat valle, quin ex ipsis vicissim voces clamantium audiri non potuerint. Nec auctoritas Deut. 11, 29. oppositum, sed propositum magis probat; sic enim habet: *Cùm verò introduxerit te Dominus Deus tuus*, inquit Moyses, *in terram ad quam pergis habitandam, pones benedictionem super montem Garizim, maledictionem super montem Hebal: qui sunt trans Iordanem, post viam quæ vergit ad solis occubitum, in terra Chananæi, qui habitat in campestribus contrà Galgalam, quæ est iuxta vallem tendentem & intrantem procul.* Hæc Moyses ad populum Israël. *Alij montes prope fontem.* *Tertia sententia amplius confirmatur.*

Vt ergo intentum explicem, notandum est in primis, Moysem hæc dixisse quando erat in deserto Moab cum populo Dei mox ingressuro Terram patribus repromissam;

missam; quam ingressus volebat, vt diuinas benedictiones & maledictiones promulgaret supra duos montes: & quoniam terra ista montosa est, & montibus abundat, ne supra quos vellent, vel primò obuios haberent, illas publicarent; pluribus, quos elegit, descripsit, & ostendit. Notandum deinde, desertum Moab, à quo discesserunt filij Israël, & vbi fuit à Moyse præmissum præceptum datum, & flumen Iordanis cum residuo viæ per quam venerunt Israëlitæ in terram Chanaan, hanc respicere in Meridionali plaga: & consequenter flumen & via respiciunt desertum illud in plaga Aquilonari. Igitur venientibus illis ex deserto, & per Iordanem montesque terræ Chanaan, per quos necessariò transeundum est, Garizim & Hebal montes debent esse in Occidentali parte deserti Moab, & contra Galgalam: & tales sunt indicati prope Sichem, vt videre est in Geographica descriptione Terræ sanctæ. Igitur isti erunt montes Garizim & Hebal, & non alij.

Denique accedit auctoritas D. Hieronymi in Epitaphio Paulæ, asserentis, fontem Iacob esse ad latus montis Garizim. Et verè ad latus est, id est, ad læuam eius partem, vt consideranti patere potest. Igitur memorati montes in tertia opinione erunt Garizim & Hebal.

Ara in Garizim. Mons Garizim fuit Samaritis sanctissimus, vt inquit Iosephus lib. 3. de Bello cap. 12. & propter multa in eo operata semper celeberrimus, simul & Hebal: in primis, quia in vertice Garizim, vel Hebal, verisimile arbitratur Abulensis in cap. 13. Genes. fuisse Abraham, cùm ei dixit Dominus, *Omnem terram, quam conspicis, tibi dabo*; & inde iussum à Deo terram Chanaan longè lateque ac vndequaque conspicere. Deinde S. Ioannes Chrysostomus Homilia 31. in Ioannem refert sui temporis traditionem fuisse, illum esse montem, in quo Abraham filium suum Isaac sacrificare erat paratus: verùm Lib. v. Cap. xxxiv. 1. Peregrin. & Cap. iii. Peregrin. iii. reiecimus. In eodem Garizim monte, rediens Iacob ex Mesopotamia cum filiis & vxoribus suis, Dominum adorauit, Gen. 33, 20. Ibi Iosue, ex Domini & Moysi præcepto altari lapideo constructo, Deo holocausta obtulit: inscripsit lapidibus legem Dei; & coram Arca, per Sacerdotes Dei legem & præcepta promulgauit, & benedictiones dandas illa obseruantibus: sicut super Hebal pronuntiatæ sunt maledictiones infligendæ transgredientibus legem Dei, omni populo respondente, Amen, Deut. 27, 15. & docuit Cyrillus lib. 2. cap. 80.

Fuit etiam mons iste à posteris peculiari habitus in veneratione, vbi orationes & sacrificia faciebant; quia in eo sex præcipuè tribus steterunt, sicut in Hebal sex aliæ. In Garizim Ioatham Sichimitis maledixit, proposita quadam lignorum parabola, Iudicum 9, 7.

In eodem monte Iaddi Pontifex Iudæorum, qui à Iudaica lege rebellauit propter alienigenam mulierem, magnificum ædificauit templum, quod fuit causa dissidij inter Iudæos & Samaritas. Lege Iosephum Antiquit. lib. 9. in fine, & lib. 7. cap. 7. & lib. 13. c. 6. & 8. & Eusebium in Chron. Hoc templum, quod fuit Ierosolymitano simile, Alexandri Magni tempore adhuc extabat, vt idem Auctor docet lib. 11. Antiquit. cap. 8. *Post obitum*, inquit, *Alexandri templum in monte Garizim situm mansit incolume: & si quis apud Ierosolymitas, aut illicitis cibis sumptis, aut violati sabbati, aut similis criminis reus ageretur, ad Sichimitas, id est, incolas Sichem confugiebat, calumniam se passum dicens*, &c. Ibi etiam ab Antiocho Epiphane posita fuit statua Iouis Hospitalis, vt altera in Ierusalem Ioui Olympio, 2. Machab. 6.

Templum in Garizim extructum causa dissidij Iudæorum. Baronius Tom. 1. anno Christi 30.

Verum quo tempore Christus cum Samaritana loquebatur, non amplius extabat templum illud: durauit enim ducentis annis tantùm; & ante tempus Christi fuit ab Hircano euersum, vt Auctor est Iosephus lib. 13. Antiquit. cap. 17. Ob id fortè Samaritana dixit Christo, *Patres nostri in monte hoc adorauerunt*; non adorant, quia in eo non adhuc templum extabat, in quo publica offerrent sacrificia, vt Ierosolymis. Existimabant enim Samaritani illum esse montem, quem elegisset Dominus, in quo sibi sacrificia offerri vellet; sicut Iudæi existimabant esse Ierosolymitanum templum: quare difficultatis huius Samaritana mulier petiit solutionem à Christo Domino. Atque ex dictis constat, quinam sint, & vbi sint montes Garizim & Hebal, quod quærebamus.

Tempore Christi euersum. *Ioan. 4, 20*

CAPVT IX.

De ciuitate Sichar, octauo loco primæ Peregrinationis.

Sichar conditio. Sichar Samariæ prouinciæ non infima ciuitas est, sita in tribu Ephraim, in finibus eius, in plano ad radices montium, siue prope ipsos, & præcipuè Garizim & Hebal. Vnde, propter ad eos propinquitatem, dicitur in monte sita, 3. Reg. 12, 25. & mons Ephraim, quia in monte & confinio Ephraim, Ios. 20, 7. Tempore Alexandri Magni tam egregia & illustris fuit, vt Iose-

phus lib. 11. Antiquit. cap. 8. affirmet caput fuisse Samaritarum. In præsentia hæc ciuitas pulchra est, & inter alias harum partium non infimum locum tenet. Et sanè octo dierum itinere à ciuitate Damasci vsque ad hanc (tantum enim ab inuicem separantur) castellum vel ciuitatem, quæ illam amplitudine, fortitudine, fecunditate vel amœnitate superet, vel ei æquetur, non vidi. Aquis, riuis & fontibus abundat, montes & planities habet, &, inter alia, oleis ditatur, vt & tota Samaria. Quare non incongruè Bonifacius eius conditionem contemplatus, mira de ea enuntiauit & exaggerauit, quæ ipsiusmet verbis hic tibi subijcio.

Egredientes à puteo Samaritanæ, & diuertentes ad dexteram, ingrediemur prædium Ioseph, iuxta quod sunt duodecim Patriarcharum sepulchra: quæ religiosè deosculantes, eaque derelinquentes, pergentes per viam, ingrediemur ciuitatem Sichem, quæ nunc appellatur Neapolis. Ad Orientem ante portam ciuitatis est fons largissimas emanans aquas. Hæc ciuitas, & eius suburbana, aquis irrigantur sicut Paradisus Dei: & verè à Sichem descendit in Neapolim, quia non minor est in deliciis quàm sit Neapolis, caput Regni in Italia. In hac vidi Ecclesias magnas dirutas: quibus visis, à lacrymis Christianus non potest contineri. Egressis à Sichem, rectà pergentibus ad Septemtrionem, in egressu ciuitatis reperitur aqua largissima & salubris, delicias præbens transeuntibus & peregrinis. Hæc Bonifacius. Neapolis, idem est quod noua ciuitas, inquit Abulensis in Genes. cap. 12. quæst. 24.

Addo aliqua ex vetustioribus, vt maior
Nomina & significatio. nobilis huius ciuitatis habeatur notitia. Et primò, quantum ad nomen eius, *Sichem & Salem* dicta est, Gen. 33, 18. etiam Latinè Sichima tam vrbs quàm ager eius nuncupabatur, vt Psal. 59, 8. *Partibor Sichimam, & conuallem tabernaculorum metibor.* Lege Masium super Iosue cap. 20. vers. 7.

D. Hieronymus in Epitaphio Paulæ, & in lib. de Locis Hebraicis, ait Sichem appellari propriè Hebraicè, & corrupto vocabulo Sichar; sed suo tempore Neapolis. Quòd Sichar non sit propriè nomen Hebraicum, concedatur; tamen Sichar corrupto vocabulo nomine appellanda est, quia tali appellatur Ioan. 4, 5. in Bibliis correctis; postea Neapolis, & vulgò Napolosa.

Quantum ad esse huius ciuitatis, Auctor libri de Locis Hebraicis, qui inter Opera D. Hieronymi circumfertur, sentire videtur, Sichar non fuisse Neapolim, sed oppidum aliud ante Neapolim situm; sic enim scribit: *Sichar est ante Neapolim, iuxta agrum, quem dedit Iacob filio suo Ioseph,* &c. Item in eodem opere dicit, Sichem locum ostendi in suburbanis Neapoleos: Sichem, inquit, quæ Latinè & Græcè Sichima vocata est, ciuitas Iacob, nunc deserta est. Ostenditur autem locus in suburbanis Neapoleos iuxta sepulchrum Ioseph, quam subuertit Abimelech, Iudic. 9, 45. & seminauit in ea salem; postea instaurata est à Ieroboam, 3. Reg. 12, 15. & sita est in finibus Ephraim: fuit autem & altera Sichem in monte Ephraim ciuitas fugitiuorum. Hæc ille.

Antonius Aranda scribit, ciuitatem, quæ nunc *Neapolis* vel *Napoles de Suria* appellatur, non esse eodem omnino in loco sitam, in quo fuit antiqua illa Sichem. Quare Breidembachius (Adrichomio referente in Ephraim num. 90.) duplicem constituit Sichem, veterem & nouam. Vetus Sichem, ipsius iudicio, fuit ad sinistram fontis Iacob; cuius suo adhuc tempore plurimæ reliquiæ ostendebantur: noua est, quæ nunc extat à veteri separata quantum bis iacit arcus.

Et ante hunc Brocardus: Ad sinistram fontis Iacob oppidum est magnum quidem, sed desertum & dirutum, quod creditur fuisse illa Sichem antiqua, de qua legimus, quòd Iacob habitauit in Sichem. Locus quidem amœnissimus est, & fecundus valde, nisi quòd aquis fluuialibus caret; ideò necessarium fuit Iacob effodere puteum magnum. Indigenæ mihi dixerunt, locum illum nunc Istar ab eis appellari. Distat autem ab ea, quam diximus appellari Neapolim, iactu duorum arcuum. Et in Neapoli existimo fuisse oppidum Thebes, &c. Oppidi Thebes fit mentio Iudic. 9, 50. Distat Sichem ab vrbe Samaria, siue Sebaste, non, vt quidam dixerunt, quatuor leucis, sed duabus, vt idem dixit Brocardus, & nos experti fatemur; ab Ierusalem verò decem, quod etiam notauit Abulensis in Gen. 12. Et quòd dicit Brocardus carere aquis fluuialibus, verum est; abundat tamen aquis fontium, vt iam diximus.

Fateor me non vidisse nisi Neapolim: nec vetus Sichar, vel eius reliquiæ vmquam mihi ostensæ fuerunt; etsi non semel hac transierim, & quæsiuerim. Tempore potuerunt auferri, ne solum occuparent, vt alibi accidit. Et si, quæ ex aliis retulimus, vera sunt, illustria & celebria fuerunt quæ in Sichem facta recensentur; & non in noua, sed in veteri, pro maiori saltem parte, accidisse credere debemus.

Toletus tamen in Ioann. cap. 4. Annotat. 4.

In nouam Sichar Christum intraſſe probabile.

notat. 4. opinatur, in nouam Sichar Christum intraſſe; & mihi probabile videtur; ſic enim ait: Temporibus Hieronymi vaſtata erat vetus Sichem, & iuxta eam ædificata ciuitas dicta Mamertha, & poſteà Neapolis. Hæc eſt Sichar, in quam Christum veniſſe narratur. Hæc ille.

Conditor.

Sed quid de Sichem auctore vel reſtauratore dicendum? Sunt qui putant, primò ab Hemor Heuæo ædificatam, & ex nomine filij ſui Sichem fuiſſe nuncupatam. Quam deinde in ſolitudinem redegerunt filij Iacob Simeon & Leui, habitatoribus eius interfectis, ob ſtuprum illatum illorum ſorori Dinæ ab eodem Sichem, Geneſ. 34, 25. Quæ deinde (neſcio à quo reædificata, vel potiùs reſtaurata) fuit ab Achimelech funditus euerſa, ſuperſeminato ſale, Iudic. 9. Eadem poſt multa tempora reædificata fuit ab Ieroboam primo Iſraëlis, id eſt decem tribuum, Rege, & ſedem Regni ſui conſtituit, 3. Reg. 12, 25. & fortè non in priori illo ſitu vbi erat, ſed in iſto vbi nunc ædificata cernitur; ſiquidem alius, qui hanc ædificauit non inuenitur. Et, ſi hoc verum eſt, hanc ſua præſentia & Samaritanorum conuerſione ſanctificauit Dominus Ieſus, qui manſit ibi duos dies; & multi Samaritanorum propter ſermonem eius crediderunt in eum, vt dicitur Ioan. 4, 41. Poſteà capta Terra ſancta à Chriſtianis ſub Godefrido Bullonio, poſt aliquod tempus ab infideli Bezeuge, Damaſcenorum procuratore, igne & gladio vaſtata & deſolata fuit, vt Auctor eſt Tyrius lib. 14. Belli ſacri cap. 27.

Abraham in Sichem obtulit ſacrificium:

Ampliùs Sichem ex ſequentibus commendabilis redditur. Abraham cum iuſſu Domini ex Meſopotamia in terram Chanaan veniſſet, primum venit in Sichem; vbi apparens Dominus primò terram Chanaan ei promiſit: qui gratus exiſtens, ædificauit ibi altare Domino, & obtulit holocauſta, Gen. 12, 5. Et facit multum ad huius vrbis vel regionis commendationem, quòd primus fuit locus in terra Chanaan, in quo Deo oblata fuerint ſacrificia, quòd legatur in Scriptura: nam potuit quidem prius in eadem terra in Hebron & Ieruſalem ab Adam & deſcendentibus & Melchiſedech facta fuiſſe ſacrificia; ſed loquor de memoratis in ſacra Scriptura.

quod fuit primum in Terra ſancta oblatum.

Nec præmiſſa apparitio eadem eſt cum illa de qua Gen. 13. vt quidam arbitrati fuere: etenim hæc ei facta eſt poſtquam à Lot diuiſus fuit; altera ante diuiſionem, vt ſentit Pererius in Geneſ. ad cap. 13. verſ. 4. num. margin. 3. qui enumerans quatuor apparitiones Abrahæ factas, diſtinctam hanc ab illa ponit. Prima fuit, quando vocauit eum in patria ſua in Chaldæa, & promiſit ſe oſtenſurum terram Chanaan: *Egredere de terra tua, & de cognatione tua, & de domo patris tui, & veni in terram quam monſtrabo tibi. Monſtrabo* dixit, non *dabo*, Gen. 12, 1. Secunda, cùm ingreſſus terram Chanaan, eam peragrabat, eodem capite. Tertia, poſtquam à Lot diſſociatus, ſeparatus fuit, Gen. 13, 14. Quarta, poſtquam de quatuor Regibus triumphauit, & dixit ei: *Noli timere Abram, ego protector tuus ſum, & merces tua magna nimis.* Gen. 15, 1. Nec ratio eſt, quare diſtinctas illas apparitiones, diſtinctis capitibus commemoratas, etſi non eodem tempore, eodem tamen loco factas, vnam & eamdem eſſe dicamus; nec neceſſarium recurrere ad repetitiones, vel recapitulationis figuram, cùm inconueniens aliquod non appareat diſtinctas illas ponere; præſertim cùm ſciamus, frequenter & familiariter Deum Abraham fuiſſe allocutum. Præterea, promiſſiones illas diſtinctas fuiſſe diſtinctis apparitionibus factas, earum diſcrimen demonſtrat; in poſteriori enim plurium fit promiſſio quàm in priori: in priori enim dixit ei Dominus: *Semini tuo dabo terram hanc. Qui ædificauit ibi altare Domino, qui apparuerat ei.* Gen. 12, 7. Et iterùm, poſtquam diſceſſit, ſacrificauit. In poſteriori verò, poſtquam diuiſus eſt ab eo Lot, dixit: *Leua oculos tuos, & vide à loco, in quo nunc es, ad Aquilonem & Meridiem, ad Orientem & Occidentem. Omnem terram, quam conſpicis, tibi dabo & ſemini tuo vſque in ſempiternum. Faciamq́; ſemen tuum ſicut puluerem terræ: ſi quis poteſt hominum numerare puluerem terræ, ſemen quoque tuum numerare poterit. Surge, & perambula terram in longitudine, & in latitudine ſua: quia tibi daturus ſum eam. Mouens igitur tabernaculum ſuum Abram, venit & habitauit iuxta conuallem Mambre, quæ eſt in Hebron: ædificauitq́; ibi altare Domino.* Geneſ. cap. 13, 14.

Quatuor apparitiones Abrahæ factæ.

Deus in tribulationibus conſolator.

Et quidem Deus Optimus Maximus, qui ſeruos ſuos in tribulationibus conſolatur, cùm diuerſis temporibus in iis conſtitutus fuerit Abraham, in iiſdem etiam credendum eſt Deum ipſum fuiſſe conſolatum. Et primò quidem in anguſtia conſtitutum arbitror, quando egreſſus de terra & cognatione ſua, quò tenderet neſciens, reuelationem expectare debebat. Et ecce diuina conſolatio: apparet ei Dominus in Sichem, monſtrans ei terram quam ingreſſurus erat. Et Abraham pro gratiarum actione altare ei dicauit, & ſacrificia obtulit. Deinde anguſtia circumdatum contemplor ſanctum Patriarcham, poſtquam à Lot ſeparatus fuit, propter chariſſimi ſeparatio-

parationem; & quia habitare debebat inter exteras & infideles gentes, & ecce Deus eum demulcet, consolatur, & noua apparitione, & maiori promissione, ex corde eius tristitiam aufert, & lætitia implet: qui ne ingrati animi vitio notaretur, sed gratus deprehenderetur, ei sacrificia obtulit. Et hæ duæ apparitiones apud Sichem contigisse creduntur; & posteriorem in Garizim monte arbitratur Abulensis, vt Capite præcedenti diximus.

Dubij solutio. Gen. 44,4. Sed quomodo in Sichem sacrificauit Abraham, si fuit ædificata ab Hemor, qui Abrahæ successit? erat enim tempore Iacob nepotis Abrahæ. Responderem, sequendo illam opinionem, Sichem nomine intelligendam esse regionem, in qua ciuitas eodem nomine appellata fuit postea ædificata.

Iacob reuertens è Mesopotamia cum vxoribus & filiis, in Sichem fixit tabernaculum, & ibi emit partem agri à filiis Hemor, Gen. 33,18. Ibi Dina corrupta fuit ab Hemor filio Regis, &, ob iniuriam illatam, cæsi fuerunt Sichimitæ ab illius fratribus filiis Iacob, Genes. 34, 12. Ciuitas fugitiuorum constituta fuit, Iosu.20,7. Item, secundùm Brocardum, p. 1. cap. 7. §. 17. & Iosephum 5. Antiq. cap. 1. lectum ibi fuit Deuteronomium coram vniuerso populo, Iosu. 8,32. Item ibi Iosue morti proximus, congregatis duodecim tribubus Israël, longam coram illis habuit orationem, qua diuina recensuit beneficia, eos cohortatus est ad diuinæ legis obseruantiam, & cetera quæ leguntur capite vltimo Iosue. Ibi conuenerunt decem tribus, & Ieroboam sibi Regem præfecerunt, Regno Dauidis relicto, 3. Reg. 12, 16. & 2. Par. 10,16.

Auctor libri de Locis Hebraicis dicit, eamdem esse Sichem & Salem: igitur Melchisedech Christi typus eius Rex fuit. Ex Neapoli fuit Iustinus Martyr, qui ex Philosopho Christianus factus, tandem Martyrio coronatus est. Ita Salmeron Tom. 1. Prolegom. 41. de Samaria agens.

Denique ex Sichar vrbe, vel certè regione, probabile est fuisse Samaritanam illam mulierem, & quosdam alios propinquos eius; de quibus ita legitur in Romano Martyrologio die 20. Martij: *Eodem die sanctorum Photinæ Samaritanæ, Ioseph & Victoris filiorum, itemq́ue Sebastiani ducis, Anatolij, Photij, Photidis, Parasceues & Cyriacæ germanarum: qui omnes Christum confessi, martyrium sunt assecuti.* Dictamque esse Samaritanam, de qua diximus, docent Græci, Baronio referente in Notis Martyrologij. Et hæc satis de Sichem, & prima Peregrinatione huius Libri.

PEREGRINATIO II. *in qua recensentur & explicantur quinque memorabilia loca, quæ occurrunt proficiscentibus ex ciuitate Sichar vsque ad sanctam Nazareth ciuitatem Galilææ.* I. *Sebaste vrbs.* II. *Ecclesia & sepulchrum sancti Ioannis Baptistæ apud Sebasten.* III. *Iemni pagus.* IV. *Campus magnus Esdrelon.* V. *Denique sancta ciuitas Nazareth.*

CAPVT PRIMVM.

De Sebaste, siue Samaria, prouinciæ Samariæ ciuitate, primo loco secundæ Peregrinationis.

Samaria prouincia, & Samaria eiusdem prouinciæ ciuitas inuenitur: de illa egimus Cap. v. 1. Libri; de ista in præsentia sermonem faciemus. Vrbs ista, vt ab eius appellatione ordiamur, multiplici nomine appellatur, *Samaria, Samaritis, Mareone, Ecteniæ, Mareon, Sebaste*, vel *Augusta*, vt notauit Adrichomius in Ephraim num. 81. *(Sebastes multiplex appellatio.)*

Regia ciuitas. Ciuitas olim Regalis Samariæ prouinciæ munitissima & fortissima, à qua & prouincia ipsa denominationem accepit.

Ab Ambri Rege condita. Sed à quo fuit ædificata? Ab Ambri Rege Israel in vertice montis Sameron: quam Samariam vocauit, ita Iosephus lib. 8. Antiquit. cap. 12. à Samando, à quo montem emerat: quam & cinxit admirabili ædificiorum superbia in modum coronæ; aspectumque vndique præbebat amœnissimum. Alij Somer ab antiquo domino Samariæ appellant. Nec defuerunt qui dicerent, dictam fuisse Samariam à Samaræo filio Chanaan; sed incertum est. Huius mentio fit 3. Reg. 16,24. Glossa ordinaria in 2. Paralip. cap. 13,4. in hunc modum de Sebaste loquitur: *Semeron ciuitas est, quam cepit Iesus, Rege illius interfecto; quam dicunt vocari nunc Sebasten, oppidum Palæstinæ, vbi Ioannis Baptistæ condita sunt Reliquiæ. Legimus autem in Regum volumine, quòd Ambri Rex Israël emerit montem Semeron à quodam Semer, & ædificauerit in vertice illius ciuitatem, quam ex nomine*

domini Semeron appellauit. Hæc Glossa.

In vberi regione sita. In regione vberi sita est: cui riui, fontes vallesque non desunt: in monte ædificata, & montibus vallata. Ex ipsa non solum circumiacens regio, sed & alia à longe videntur, digna tum amœnitate tum fortitudine eius, vt esset Regia & caput Regni Israël, id est, decem tribuum, vt dicitur *Caput Regni decem tribuum.* Isa.7,9. *Caput Ephraim Samaria.* Et non est dubio vertendum, loqui Prophetam de hac Samariæ ciuitate, vt cuilibet eum legenti patere potest.

Ab Herode Antipatro reparata, & munita. Hæc ciuitas, cum ab Hircano euersa fuisset, fuit postea ab Herode Antipatro reædificata, & munita; quod in hunc modũ contigit, si credimus Iosepho lib.15. Antiquit. cap.11. Cùm decem ciues coniurationem contra Herodem fecissent eum in theatro interficiendi; coniuratione detecta, conspiratores, iubente Rege, per omnes cruciatus necati fuere: & cum postea eorum delator deprehensus fuisset, fuit à quibusdam occisus, & canibus obiectus; & hi tandem *Herodis sæuitia.* post longas sæuasque inquisitiones inuenti, cum totis familiis plexi fuerunt; plebe interim permanente interrita, ac parata leges patrias defendere, ni maiore cohiberetur potentia. Quod animaduertens Rex, vt se muniret aduersus huiusmodi seditiones, ædificare cœpit arces & castella ad tutelam Regni per totam regionem opportunè disposita: in primis autem Samariam; & propterea eam, tum ad vrbanos tumultus compescendos, tum etiam ad totam foris gentem in officio continendam valdè opportunam, reædificare aggressus est, ampliatamque firmissimis postea mœnibus circumdedit; atque in eius medio fanum templumque pulcherrimum extruxit, Cæsarique dedicauit. Vrbem, veteri abrogato nomine, deinceps Sebasten, id est Augustam, in honorem Augusti Cæsaris appellari voluit: plurimisque tum militum tum gentium finitimarum in eam congregatis, & securitatem ex loci firmitate captans, mox illa pro arce vti voluit. Lege Iosephum loco antè citato, & lib. de Bell. Iud. cap.16. Distat ab Ierosolymis circiter quadraginta milliaria, & forte amplius; à Sichar sex vel decem, secundùm alios.

In præsentia destructa. Nostris hisce calamitosis temporibus penitus destructa est: tantummodo ingentia fundamenta, & ruinæ, & à longe etiam erectæ columnæ, quibus olim fulciebatur Regia Herodis, vt dicitur, cernuntur; ex quibus & cognoscitur ciuitas, & qualis quantaque olim fuerit: paucas & pauperes continet domunculas, & similes habitatores: magis spectabile est templum in eadem extructum, de quo Capite sequenti agemus.

Dubium. Diluendum est dubium. Diximus Samariam fuisse caput Regni Israël. Sed fuisse Sichar, legimus 3. Reg.12, 25. & extremo Capite præcedentis Peregrinationis notauimus: illam enim Ieroboam reædificauit, & caput regni fecit. Et quo tempore Alexander venit in Iudæam, erat Metropolis Samaræorum, vt docet Iosephus lib. 11. Antiquit.

Solutio. Arbitror respondendum, diuersis temporibus tam Sichar quàm Samariam fuisse caput & Metropolim Regni Israël: primò quidem Sichar; qua deinde vastata, Samaria in tutiori loco sita Regia illius Regni instituta fuit. Quin & Thersa fuit Regia decem tribuum ante extructionem Samariæ, vt notauit Adrichomius in Manasse nu.60. Quare non mirum, si temporum mutabilitate mutatæ sint ciuitates; & quæ aliquando fuit Regia, exuta sit Regali dignitate. Capite sequenti aliqua dicentur ad maiorem huius ciuitatis commendationem.

CAPVT II.

De templo sancti Ioannis Baptistæ apud Sebasten ædificato, & eiusdem venerando sepulchro, secundo loco secundæ Peregrinationis.

IN extrema parte ciuitatis Samariæ & montis supercilio est magnificum templum lapidibus quadratis ac dolatis affabrè elaboratum, etsi non parum exornatum & demolitum sit: subtus ipsum est obscurum sacellum, in quo sancti Ioannis Baptistæ corpus inter Eliseum & Abdiam tumulatum fuit. Erat quidem olim in cura Christianorum, sed in præsentia ad Mauros pertinet: qui locum venerantur, nec ad eum descendunt nisi solutis de pedibus calceamentis; nec nisi discalceatis ingressum permittunt. D. Ioanni Baptistæ dicatum fuit; & ab eo, templum sancti Ioannis Baptistæ appellatur. Eius intuitu, & quòd ibi aliquando illius sacræ Reliquiæ honorificè reconditæ fuerint, eò se conferunt peregrini; nam extra viam est Sebaste, & aliud in ea à Prophetarum sepultura non inuenitur. *Ecclesia S. Ioannis Baptistæ conditio.* *Ab ipsis Mauris veneratione habetur.*

Huius meminit sanctus Hieronymus in Epitaphio Paulę enarrans peregrinationem, dicens: *Vidit Paula Sebasten, id est, Samariam, qua in honorem Augusti ab Herode Græco sermone Augusta est nominata. Ibi siti sunt Eliseus & Abdias Prophetæ, & quorum maior inter natos mulierum non fuit Ioannes Baptista. Vbi multis tremuit consternata mirabilibus: namque cernebat variis dæmones* *Mirabilia ad Præcursoris sepulchrum.*

mones rugire cruciatibus, & ante sepulchra Sanctorum vlulare homines more luporum, vocibus latrare canum, fremere leonum, sibilare serpentum, mugire taurorum. Alios rotare caput, & post tergum terram vertice tangere, suspensisq; pede feminis, vestes defluere in faciem. Miserebatur omnium, & per singulos, effusis lacrymis, Christi clementiam deprecabatur. Et sicut erat inualida, ascendit pedibus montem: in cuius duabus speluncis, persecutionis & famis tempore, Abdias Propheta centum Prophetas aluit pane & aqua. Hæc S. Hieronymus; quæ & affert in Prologo Abdiæ.

Sed, vt quod tractamus nobis plenius innotescat, inquirendum est, vbi S. Ioannes Baptista fuerit decollatus, & corpus eius à suis discipulis sepultum.

In oppido Macharũte decollatus Ioannes, secundùm Iosephum.

Iosephus agens de nece Ioannis Baptistæ, quem mirifice laudat lib. 18. Antiquit. capite 7. appellans eum *virum optimum, Iudaos excitantem ad virtutum studia, & in primis pietatis ac iustitiæ.* & cap. 20. asserit, Ioannem fuisse ab Herode Antipa in carcerem coniectum, eiusdemque iussu decollatum in oppido Machærunte; quod erat trans Iordanem prope Mare mortuum in tribu Ruben.

Corpus absque capite sepelitur à discipulis.

Caput servat Herodias.

Corpus autem Præcursoris absque capite tulerunt discipuli eius, & Sebastæ in Samaria sepelierunt, vt locis citatis docet sanctus Hieronymus. Caput autem apud se retinuit Herodias, & in suo palatio sepeliuit, timens ne corpori vniretur, & iterum publicum suum adulterium reprehenderet. *At ipsa*, ait Nicephorus lib. 1. Hist. cap. 19. *Ioannis reprehensionem verita, coniungere id rursus reliquo corpori timens, apud se, remotis arbitris, in abstrusiore Regia loco sepeliendum duxit; truncum autem abiicere quópiam iussit. Eum porrò solum discipuli eius furtim sublatum cum solemni veneratione in celebri quodam sepeliere loco.* Hæc Nicephorus. Lege etiam lib. 12. cap. 49.

Ado Episcopus in suo Martyrologio arbitratur, Ioannis discipulos petiisse eius corpus, quemadmodum postea Ioseph ab Arimathæa petiit corpus Iesu, & in vrbem Samariam adduxisse: & alij hanc sequuntur sententiam.

Sebastæ cur sepultus Ioannes, sententia Baronij.

Sed quare discipuli Ioannis corpus Magistri Samariam sepeliendum detulerunt? Cardinalis Baronius Tom. 1. Annal. Eccles. sub anno Christi 33. talem reddit rationem: *Quòd ea prouincia non esset sub Herodis Antipa ditione: sed quoniam coniuncta Iudaa, concessa fuerat ab Augusto Archelao Regi, illo semel in ordinem redacto, tam Samaria quàm Iudæa & Idumæa, quæ erant Archelao subiecta, redacta sunt per Tiberium in prouinciam, quæ & per Romanos Præsides administrari solebant: sicq;, ne Herodias rursus de trunco negotium exhiberet, illum Samariam detulerunt: sed eò potiùs quàm aliò extra ditionem Herodis, quòd Samaritæ hostes essent Iudæorum, ac pro patriis rebus pugnacissimi.*

Reiicitur.

Verum ex hac Baronij ratiocinatione argumentum sumo ad aliter sentiendum: etenim, si quo tempore interfectus fuit Ioannes, dissidium erat inter Iudæos & Samaritas; non enim coutebantur Iudæi Samaritanis, vt dicitur Ioan. 4, 9. Quare volens Christus ire Ierosolymam ad solemnitatem, cùm esset in Galilæa, transiturus per ciuitates Samaritanorum, fuit ab illis prohibitus, vt dicitur Luc. 9. & nos dicemus Capite sequenti; & Sebaste erat Samaritanorum ciuitas, vt præcedenti Capite visum est: quomodo ergo ausi fuissent Ioannis discipuli illuc sacrum Magistri corpus ad sepeliendum deportare? & quomodo Samaritani apud eos honorificè & cum pompa sepelire permisissent Iudæi corpus? sepultum ergo alibi primò fuisse cum aliis arbitror.

Beda sententia.

Beda sentit, Ierosolymis factam fuisse cœnam natalis Herodis, ibique consequenter interfectum fuisse Ioannem; quoniam tunc temporis à filia fuit illius caput postulatum, & vt sibi protinus daretur in disco petiit, & obtinuit: quare & ibi potuerunt discipuli corpus Magistri honorificè sepelire, præsertim si ipsi illud obtinuerunt, vt dixit Ado. Nec impediti fuissent à Iudæis, quoniam Ioannem pluris faciebant: nec timendum erat prohibendos fore ab Herodiade: nam quod optabat caput obtinuit; & ampliùs, quia Ierosolymis præerat Pilatus hostis Herodis. Et ait Beda in Martyrologio, caput Baptistæ humatum fuisse in ædibus Herodis Regis; in Homilia verò de Decollatione Baptistæ scribit sepultum esse Ierosolymis. In Romano Martyrologio 24. Februarij dicitur, caput Præcursoris primò inuentum fuisse Ierosolymis. Lege Baron. in Notis ad hunc diem & ad 29. Augusti: & hic dicit olim inuentum fuisse apud Herodis Regiam.

Metaphrastes in Encomio de exportatione manus dexteræ Baptistæ ex Antiochia, conuiuium actum arbitratur in vrbe Samaria; ibique Regiam Herodis fuisse dicit: ac consequenter dicendum foret, ibi fuisse Ioannem carceri mancipatum, & decollatum.

Reiicitur.

Sed illud obstat, quòd Samaria prouincia & ciuitas sub potestate huius Herodis non fuit, & ideò nec in ea domum Regiam habuit: probatur in primis ex Iosepho,

pho, qui lib. 17. Antiquit. cap. 17. ait: *Herodi Antipæ trans-Iordana regio cessit, id est, regio quæ erat trans Iordanem cum Galilæa, & 200. talenta annua, &c.* additque, *Sebasten vrbem, id est, Samariam, in Archelai ditione fuisse.* Deinde D. Lucas cap. 3, 1. ait, *Herodem eo tempore fuisse Tetrarcham Galilææ.*

In tanta varietate Auctorum, si meum liceret proferre iudicium, dicerem probabiliter, D. Ioannem nec Ierosolymis nec Sebastæ fuisse carceratum & decollatum. Ratio est, quoniam iis ciuitatibus non præerat Herodes; quare non ita facile Herodias petiisset caput Ioannis, nec Herodes tam promptè ei annuisset, ne contra se, vel Pilatum Iudææ Præsidem, vel Archelaum concitaret.

Prætereà, si contristatus est Rex propter iusiurandum, & propter simul discumbentes, quòd promisisset dare puellæ quidquid illa petiuisset, etiamsi dimidiam partem Regni, & quòd petierit illa caput Ioannis; potuit se iustè à tristitia liberare, dicendo Ioannem non ad ipsum spectare.

Quare libenter priorem illam sententiam sequor, quantum ad id quod asserit, Machærunte fuisse decollatum sanctum Domini præcursorem. Primò, quia id asserit Iosephus illius temporis Scriptor, cui in hac parte videtur credendum: quem sequuntur Baronius citatus & Maldonatus in Matth. cap. 14. Secundò, quia oppidum Machærus erat sub ditione Herodis; quoniam (vt iam diximus ex Iosepho) trans-Iordana regio cessit Herodi Antipæ: at, ex eodem, trans Iordanem prope Mare mortuum erat Machærus. Accedit tertiò, quòd Ioannes circa Iordanem prædicabat: & audiuit eum Herodes cum Herodiade, quo fortasse tempore habitabat ille in oppido illo munitissimo Machærunte circa Iordanem; & quia corripuit eum de turpi publicoque adulterio, adultera stimulante adulter Rex coniecit in carcerem Machæruntæ virilem Prædicatorem, vbi & cæsus fuit.

Machærus vbi.

Lapis, vbi sanctus Ioannes decollatus fuit, Venetiis in egregia sancti Marci Ecclesia monstratur.

Lapis vbi fuit decollatus sanctus Ioannes, Venetiis seruatur.

Quantum verò ad corporis sepulturam, quam ei sui discipuli dederunt, vt dicitur Matth. 14, 12. & Marc. 6, 29. dicerem, non Sebastæ in Samaria fuisse primò illud sepultum, ratione antè adducta; quia non coutebantur Iudæi Samaritanis; & magnum illis fuisset negotium; sed vel primò Machærunte deposuerunt, & pòst, opportuniorem occasionem nacti, vel statim etiam detulerunt Ierosolymam: vbi, quoniam tamquam Messias vel magnus Propheta à pluribus habebatur, vt patet ex Euangelio, honorificè sepelire potuerunt.

Corpus Machærunte vel Ierosolymis primò sepultum.

Caput similiter ab Herodiade primò Machærunte abstruso quodam loco sepultum; & postea occasione, qua venit Ierosolymam, vbi Regia sui Herodis erat, id est, palatium, in quo manens Ierosolymis habitabat, vt patet in Euangelio, & nunc monstratur & inuisitur, vt Lib. IV. Cap. XVIII. VI. Peregrinationis de eo agentes diximus; sepeliuit, vel abscondit. Et hoc credo esse quod dixit Nicephorus lib. 12. cap. 49. vbi & à quibusdam Monachis fuisse inuentum asserit: & fuit eius prima inuentio, de qua suprà.

Caput Machærunte, Ierosolymam delatum, vbi inuentum posteà fuit.

Posteà, paulò ante excidium sanctæ Ciuitatis per Titum & Vespasianum, in ea habitantes Christiani à Spiritu sancto admoniti, vt sibimetipsis consulerent, & aliò se conferrent, ne simul cum incredulis Iudæis in illius vastatione & incendio perirent, vt Lib. I. Cap. LXIII. notauimus, cum aliis Reliquiis, quas in suam tutelam & patrocinium detulerunt, & has, caput scilicet & corpus Præcursoris Domini, detulisse arbitror, & honorificè collocasse: vbi posteà fuerunt ab aliis fidelibus inuentæ; caput videlicet in Edessa Syriæ ciuitate, corpus verò Sebastæ inter Eliseum & Abdiam. Quæ deinde temporum varietate in diuersas partes delata fuerunt, vt in Romano Martyrologio, & in Vitis Sanctorum videre est.

Corpus Sebastæ & quando.

Pars caluariæ sancti Ioannis Baptistæ asseruari perhibetur Romæ in Ecclesia Sanctimonialium sancti Siluestri; notaturque in Romano Martyrologio die 29. Augusti; residuum verò, mento excepto, in Gallia in ciuitate Ambianensi; cuius facies viui hominis speciem præ se fert: in cuius etiam altera parte, vt ab his qui viderunt accepi, cernuntur puncturæ acus, quibus crudeliter ab impia Herodiade perforata fuit. Scribit enim sanctus Hieronymus Apolog. in Rufinum, crudelem Herodiadem, post sancti viri necem, in caput illius sacratissimum insultasse, & discriminali acu perfodisse: *Ne magnopere glorieris, inquit, si feceris quod faciunt scorpiones, atque cantharides fecerunt: hæc & Fuluia in Ciceronem, & Herodias in Ioannem; quia veritatem non poterant audire, linguam veriloquam discriminali acu perfoderunt.* Hæc sanctus Hieronymus.

Caput sancti Ioannis partim Romæ partim Ambiani seruatur.

Herodiadis sæuitia.

De ista parte capitis, quæ Ambiani asseruatur, inquit Pepinus Sermone de Decollatione S. Ioannis Baptistæ: *Continet superiorem mandibulam cum fronte; vbi euidenter cernitur vulnus, quod dicto capiti intulisse fertur Herodias, cùm illi oblatum fuit in disco. Ibi etiam videre est cutem adhære-*

re

re oßibus cum naso integro & oculis clausis: sic enim proprijs oculis vidimus. *Cineres Genuæ,* Cineres ambusti corporis Genuæ in maiori Ecclesia, & *digitus Melitæ seruatur.* digitus quo Christum Agnum Dei ostendit, Melitæ honorificè asseruari perhibetur.

CAPVT III.

De Iemni, siue Ginin, pago prouinciæ Samariæ, tertio loco secundæ Peregrinationis.

EX Sichar breui vnius diei itinere, communi rectaque via incedendo, peruenitur ad quoddam castrum, quod Iemni appellatur ab Adrichomio in Manasse I. numer. 39 à Bonifacio Zantich; nunc corrupto fortè vocabulo appellatur ab huius regionis incolis *Ginin*. *Iemni quid.* Est Iemni, siue Ginin, pagus in Samaria & terminus eius proficiscentibus in Galilæam, & Galilææ initium; pertinens tamen ad Samariam, vt videre est in Descriptione Terræ sanctæ: & ita communiter tenetur. In plano situs est, & circumcircà magnas planities & campos habet, necnon paucos & demissos montes, siue colles. Omnes ferè eius domus pauperes & viles, ad instar aliarum quæ in villis harum partium sunt, campo siue diuersorio excepto, *In eo diuersorium & fons.* vbi & fons est, ad quem itinerantes se recipiunt, & animum relaxant.

Ibi Christo occurrerunt decem viri leprosi ab eo sanati. In pago isto accidit quod scribit sanctus Lucas cap. 17, 16. Cùm decem leprosi Christo Domino occurrissent, ab eoque, vt ipsorum misereretur, postulassent; a misericordiarum Parente misericordiam consecuti sunt, missi ad Sacerdotes: qui, dum irent, à lepra mundati sunt; quorum vnus dumtaxat ad Christum reuersus est, ei gratiam agens pro accepto beneficio; & hic erat Samaritanus. Ita docet communis recepta harum partium traditio, Adrichomius vbi suprà, & Bonifacius hisce verbis: *Ad duodecim milliaria*, id est à Sebaste, *inueniemus castrum Zantich, vbi mundauit Iesus decem viros leprosos*, &c.

Duæ difficultates. Contra hanc traditionem sese offerunt duæ difficultates; quæ, ne ruat, proponendæ & soluendæ sunt. *Prima.* Prior est, quia, vt ex Historia Euangelica colligunt Iansenius, Baronius in Annalibus, Bussonius, & alij Doctores sacri, Christus commemoratum miraculum operatus est, quando ex Capharnaum, in Galilæa prouincia ad mare Galilææ situm, soluto didrachmo, festiuitate scenopegiæ imminente, voluit ire in Iudæam ad templum Domini in Ierusalem, ad festiuitatem celebrandam: quod vt præstaret, fuit ei necessarium transire per Galilæam & Samariam prouinciam, vt satis constat. Et cùm Samariæ appropinquaret, ne suum impediretur vel retardaretur iter, propter dissidium quod tunc vigebat inter Iudæos & Samaritas, misit in ciuitatem Samaritanorum nuntios, vt pararent illi: *Et non receperunt illum, quia facies eius erat euntis in Ierusalem*, vt dicitur Luc. 9, 53. Quare per aliam viam ab ista debuit ire in Ierusalem, in qua miraculum illud operatus est; sic enim scribit Lucas cap. 17, 11. *Dum iret Iesus in Ierusalem, transibat per mediam Samariam & Galilæam. Et cùm ingrederetur quoddam castellum, occurrerunt ei decem viri leprosi, qui steterunt à longè; & leuauerunt vocem, dicentes: Iesu præceptor, miserere nostri*, &c. Igitur, si quæ diximus, ita se habent, non apud Samaritanos & in pago isto Christus illud fecit miraculum, quoniam non fuit ab illis receptus; sed quando mundauit leprosos, ingressus fuit castellum, vt vidimus.

Confirmatur, quia ad hoc oppidum siue castellum Iemni debuit mittere nuntios, quia initium Samariæ: at non fuit receptus; ergo nec in eo miraculum fecit. *Iemni in publica & communi via.* Præterea venientes ex Galilæa in Iudæam debent per Samariam & hoc castrum transire; quia in communi & publica via est, vt satis constat: si ergo hac non transiuit, nec ibi sanauit leprosos, sed in alio castello in quod iuit cum discipulis suis, Luc. 9, 56.

Posterior difficultas est, quòd leprosis *Secunda difficultas.* non licebat intrare oppida Iudæorum, iuxta illud Leuit. 13, 46. *Omni tempore, quo leprosus est & immundus, solus habitabit extra castra*, &c. Igitur non in oppido isto sanati fuerunt illi leprosi.

Ad priorem difficultatem respondeo tri- *Responsio ad primam difficultatem.* pliciter. Primò, etsi fieri possit, dicta ita contigisse vt commemorata sunt, & citati Auctores opinantur, in illo itinere Christum illud fecisse miraculum; verùm non *Quo tempore Christus leprosos mundauerit.* desunt alij, qui opinantur probabiliter, non illius solemnitatis occasione, sed alia alioque transitu leprosos illos mundasse. Et probatur; quia, quòd Christum Ierosolymam proficiscentem noluerint Samaritani recipere, refert D. Lucas cap. 9, 53. miraculum verò leprosorum cap. 17, 11. inter quæ multa in intermediis capitibus narrantur, quæ aliis temporibus acciderunt. Nec est ratio dicendi, quæ relata sunt in intermediis capitibus, dicta esse per anticipationem ad ea quæ in 17. capite sunt relata, vel ista per recapitulationem; quia nimiùm interrumperetur historica narratio: nec aliqua est recapitulatio, cùm illius nulla præcesserit narratio: nec videtur efficax ratio hanc vel illam

illam ponendi. Dicendum ergo videtur, alia occasione Christum fecisse illud miraculum: quando communi via incedens, fuit benignè à Samaritis exceptus, transiens per hoc castellum, siue, vt habet Lectio Græca, pagum siue vicum, in eo leprosis sanitatem elargitus fuit.

Malefacientibus benefacit Christus.

Secundò, sequendo illam priorem opinionem, Christum sanasse leprosos, quando iuit in Ierusalem ad festa scenopegiæ; in isto pago volens suam magnam ostendere misericordiam, quando ab hominibus expulsus & eiectus erat, illis benefaciebat, firmans exemplo quod priùs verbo docuerat. Cùm enim Christi discipuli vidissent Samaritanos noluisse suum recipere Magistrum, Iacobus & Ioannes dixerunt ei: *Domine, vis dicimus vt ignis descendat de cælo, & consumat illos? Et conuersus increpauit illos, dicens: Nescitis cuius spiritus estis. Filius hominis non venit animas perdere, sed saluare.* Quòd posteà exemplo sanationis leprosorum apud eosdem Samaritanos monstrauit, *Cùm ingrederetur quoddam castellum*, id est, ingredi vellet, *occurrerunt ei decem viri leprosi*, qui se illi cõmendantes, extra ipsum sanauit. Quemadmodum posteà in Ierusalem, cùm Iudæi vellet Christum lapidibus abigere; ipse è templo egressus præteriens, vidit hominem cæcum à natiuitate, quem (non obstantibus Iudæorum demeritis) illuminauit. Ita simile hîc contigisse, si illa sententia probetur, dici posset. Et hoc fortè indicat Ecclesia extra hunc pagum ædificata a piis fidelibus in tanti miraculi memoriam, etsi nunc solo æquata sit; de qua sic Bonifacius: *Extra castrum istud erat in loco mundationis pulchra Ecclesia, sed nunc in puluere & ruinis cernitur: prope etiam est fons aquæ limpidissimæ, refrigerium transeuntibus præstans*, &c.

Luc. 9, 54.

Ioan. 9, 1.

Bonifacius de Perenni cultu Terræ sanctæ.

Denique posset etiam fortasse dici, castrum, ad quod misit nuntios Dominus, esse aliud, quod primò occurrit venientibus ex Galilæa in Samariam, Ginea appellatum, quòd principium eius ex parte illa ponit Adrichomius in Manasse I. num. 36. sic dicens: *Ginea, vicus in planitie positus, à quo Samaria incipiens in Acrabatenam desinit Toparchiam. Scribunt etiam alij, oppidum munitum esse, situm in pede montis Ephraim, quod Ginum, aliàs Gilim, seu Gelim, dicatur, vbi terminetur Galilæa, & incipiat Samaria.* Hæc ille. Vbi, cùm fama Iesu non tam diuulgata esset, noluerint illius habitatores illum recipere; quo relicto, venit in castellum, siue pagum Iemni, vbi maior esse debebat fama Iesu, quoniam proximior ciuitati Sichar; vbi Samaritana illa mulier & plures Samaritanorum crediderunt in eum, & vt Prophetam & Christum habuerunt. Et leprosos illos in Christum credidisse, ex eo constat, quòd pro sanitate ad Christum confugerunt, & obtinuerunt.

Ginea vicus.

Nec mihi probatur illa sententia dicentium, hoc oppidum fuisse Iudæorum in Galilæa, præsertim sequendo illam seriem factorum in opponendo propositam; nam constat, cùm ad confinia Samariæ Christus venisset, misisse nuntios ante conspectum suum in ciuitatem Samaritanorum, vt pararent illi: & quia non receperunt illum, abierunt in aliud castellum, Luc. 9. vbi occurrerunt illi leprosi; non sanè Galilææ, quia retrocessisset, quod dicendum non est; igitur Samariæ.

Quorundam sententia reijcitur.

Nec illa ratio officit, quòd omnes illi leprosi videntur fuisse Iudæi, quos in Samaria habitasse credendum non est; quia non versabantur Iudæi cum Samaritanis, Ioannis 4, 9. Sed cuiusnam regionis erant? De vno constat fuisse Samaritanum, quia Christus dixit; de aliis nihil dixit Euangelista. Sed cuiuscumque nationis extiterint, secluso omni respectu, pro sanitate omnes confugerunt ad Christum. Constat enim ex Euangelio, famam Iesu non solùm ad Iudæos & fideles, sed etiam ad Samaritas, Chananæos & alios infideles euolasse; qui ad Christum in necessitatibus recurrebant; & qui venit omnes saluos facere, omnibus salutem impartiebatur.

Obiectionis solutio.

Posteriori difficultati, quæ non tantùm contra nostram traditionem facit, sed contra litteram Euangelij, respondetur tripliciter: Primò, cum Caietano & Iansenio Matthæi 8. non licuisse leprosis in oppidis habitare; licuisse tamen oppida ingredi, & per publicas transire plateas. Hoc si verum est, potuerunt leprosi Christo occurrere in ipso castelli ingressu.

Responsio ad secundam difficultatem.

Secundò dicitur, leprosos non fuisse è castello egressos, nec contrarium dicit Euangelista, sed aliunde Christo venienti occurrisse. & hoc videntur illa verba indicare: *Et cùm ingrederetur*, &c. *qui steterunt à longè*, &c.

Tertiò respondent alij, si castellum illud erat Samaritanorum, leprosos in illo habitasse ab aliis incolis separatos.

Mihi non satis probatur hæc responsio; quia supponit Samaritanos legi illi de leprosis non fuisse subiectos, illamve non acceptasse, quod falsum est; nam docent Origenes lib. 1. contra Celsum, Theophylactus in Ioannem, & Abulensis omnium assertionem esse affirmat; nosque Lib. 1. Cap. VI. notauimus, Samaritanos ex sacris libris quinque dumtaxat Moysi libros recepisse.

Quorundam responsio reijcitur.

cepisse. Igitur cùm lex tradita leprosis, de non habitando in oppidis, contineatur in Leuit. vno ex dictis libris Moysi, ad eam obseruandam tenebantur Samaritani. Quare magis standum in prima & secunda responsione. Et hæc pro præsenti loco & illius traditionis detensione satis.

CAPVT IV.

De campo magno Esdrelon, quarto loco secundæ Peregrinationis.

Esdrelon campi conditio, & nominis ratio.

EX vico Iemni, siue Ginin, egressi peregrini rectà profecturi ad sanctam ciuitatem Nazareth, ingrediuntur spatiosam magnamque planitiem, quæ latitudine ex hac parte se vsque ad montes Nazareth proximos, qui vna leuca & ampliùs perficientur, se extendit campus latissimus Galilææ appellatus à D. Hieronymo, & campus magnus Esdrelon in Scriptura sacra, & aliis Auctoribus: vbi fontem aliquem in via deprehendi, & circà multas villas, etsi pro maiori parte dirutas & desertas. Campus latissimus, quia vere latissimus est, appellatur; & Esdrelon, ab Esdrelon ciuitate in eo ædificata, cuius mentio fit in libro Iudicum cap. 1, 8. cap. 4, 5. & cap. 7, 3. vt de eadem agens notauit Adrichomius in Issachar num. 30.

De campo verò ibidem num. 18. sequentia scribit: *Campus magnus, qui & campus Mageddo, & campus Esdrelon, & planities Galilææ; sed illa, vt quidam ait, nomina nunc in obliuionem abierunt, vocaturq; campus Sabæ, à quodam castello quod Saba nuncupatur. Habet in longitudine decem millitaria; in latitudine verò ad mare Galilææ & Iordanem vsque extenditur. Gleba eius optima est, fertilis supra modum in frumento, vino & oleo; atque adeò rebus omnibus affluit, vt, qui suis oculis aliquando conspexerunt, affirment sese nihil vmquam perfectius, & in quod natura æquè omnia sua contulisset, adspexisse. In hoc campo Iosias Rex Iuda, à sagittariis Nechao Regis Aegypti vulneratus, interiit: & in hic Sisara, & omnis exercitus eius, Barac vincente, prostratus est.* Hæc ipse.

De isto campo hæc scribit Zachar. 12. v. 11. *In die illa magnus erit planctus in Ierusalem, sicut planctus Adadremmon in campo Mageddon*, &c. In his verbis fit allusio ad magnum planctum factum in Adadremmon ciuitate iuxta Iezraël, vbi Rex Iosias fuit occisus: pro cuius morte fuit magnus planctus in tota terra Israël.

De hoc eodem campo fuit locutus Ioannes Apoc. 16, 16. vbi loquitur de loco vbi congregandi sunt numerosissimi Antichristi exercitus Gog & Magog, & aliarum gentium, dicens: *Et congregabit illos in locum* (Antichristus vel diabolus, vt habetur Apocal. 20, 7.) *qui vocatur Hebraicè Armagedon.* Ita probabilior habet Doctorum sententia. Ita vt Armagedon idem sit quod Mageddon; & ita hic legit Tyronius Homil. 13. in Apoc. & Mageddon sit ciuitas fortis Manassensium prope torrentem Cison, Ios. 17, 11. posita in campo isto magno: ab illa potuit denominari, sicut & Esdrelon à ciuitate eiusdem nominis ibidem ædificata. Itaque cum iuxta vrbem Mageddon tam amplus & longe lateque diffusus pateſcat campus, vt dictum est, probabilissimum est credere, ipsum ab Antichristo eligendum, vbi suos immanes congreget exercitus, & acies instruat, ad omnes Christianos interficiendos: & de isto locis citatis Ioannes. Et ita tenet & pluribus explicat Maluenda de Antichristo lib. 10. cap. 10. Sed hæc satis.

In eo Antichristi exercitus congregandi.

Mageddon ciuitas.

CAPVT V.

De Nazareth ciuitate Galilææ, quinto loco secundæ Peregrinationis.

DE sancta ciuitate Nazareth, termino huius secundæ Peregrinationis, tractare aggredior: in cuius historica elucidatione duabus viis incedere possumus; altera, qua eius naturalis conditio explicatur, vt situs, fecunditas, & amœnitas; altera, qua eiusdem spiritalis dignitas & sanctitas celebratur, quòd insignes pepererit viros ac mulieres, diuinisque mysteriis fuerit condecorata, quemadmodum anteà in plurium sanctorum locorum enucleatione obseruauimus. Et priori quidem via incedendo, non multùm extolletur nostra Nazareth, sed non ideò minùs laudata remanebit; quoniam posteriori plurimùm extolletur; & quod ex vno capite deficiet, tantò magis abundabit in alio.

Et vt à priori ordiamur: Quænam eius naturalis conditio, situs vel fecunditas? Quid eius nomen significat? Quales fuerunt & sunt illius incolæ & habitatores?

Nazareth est parua ciuitas in prouincia Galilææ inferioris, quæ est regio terræ Palæstinorum, in tribu Zabulon & monte posita, & sterilibus montibus circumdata: clauditur ab ortu Syria, ab occasu Phœnicia, à Septemtrione Libano monte, & Tyriorum finibus, & à Meridie Samaria, per lineam ductam à Ptolemaidis territorio in Scythopolim. Nazareth quid.

Ciuitas quidem Galilææ est, vt docet D. Lu-

D. Lucas cap. 1, 26. ſed adeò parua & anguſta, vt ſanctus Hieronymus eam viculum Galilææ appellet. [*Nulla eius in veteri Teſtamento expreſſa mentio.*] Et in veteri Teſtamento, nec in cap. 19. Ioſ. vbi enumerantur loca tribus Zabulon, in quibus eſt Nazareth, nullam eius inuenio expreſſam mentionem. Et hoc agnouit anteà Ianſenius cap. 12. Concord. Euang. dicens: In Scripturis veteris Teſtamenti nomen illud ciuitatis (ſcilicet Nazareth) ſcriptum non inuenitur; ſiue propter loci obſcuritatem, ſiue quòd aliud nomen priùs habuerit. & inferiùs, reddens rationem, quare in Galilæa Chriſtus ciuitatem Nazareth ad habitandum delegerit, dicit primò id conueniſſe ob eam cauſam quam indicat Matthæus, *vt videlicet adimpleretur quod dictum eſt per Prophetas: Quoniam Nazaræus vocabitur.* [Matth. 2, 23.] Deinde ob aliam cauſam, nempe quòd hæc ciuitas ob ſuam obſcuritatem & ignobilitatem opportuna eſſet latebra puero aduerſus ſæuitiam filiorum Herodis; quodque ſuo exemplo omnem nos humilitatem contemptumque humanæ celſitudinis docere venerat, &c.

Propter quæ non à veritate aberrare arbitror quoſdam in ſacris Litteris optimè verſatos, & ſanctæ huius ciuitatis & regionis, ob longam in ea protractam moram, cognitione inſtructos, [*Antiquiſſimè fuit vicus.*] Nazareth antiquiſſimis temporibus, quando Terra ſancta inter tribus fuit diſtributa, non fuiſſe ciuitatem, ſed vicum, & villam Capharnao vel Sephori præcipuis ciuitatibus ſubiectam, de quibus poſtea; ſed poſtremis temporibus, quando Palæſtina ceſſit Imperio Romanorum, aliquem ex Proregibus & Tetrarchis Romanorum in illorum gratiam & honorem, & vt ſe contra tumultuantes & rebellantes Hebræos munirent, vt alibi, oppida & ciuitates fecerunt, vel refecerunt; ita & hic, ex pago, inquam, aliqua præſertim opportunitate inuenta, ciuitatulam feciſſe, nomenque ciuitatis impoſuiſſe.

[*Facta mentio ſub alio nomine.*] In Iſaia tamen videtur eius facta mentio, etſi ſub alio nomine, floris videlicet, & Hebraicè *Nezer*, quod florem ſignificat; & in eo quòd Euangeliſta Lucas ciuitatem, in qua Chriſtus fuit conceptus, Nazareth appellauit, [Luc. 1, 26.] & Matthæus Chriſtum in eadem conceptum Nazaræum vocauit, [Matth. 2, 23.] alluſerunt ad Prophetæ dictum, [Iſa. 11, 1.] *Egredietur virga de radice Ieſſe, & flos de radice eius aſcendet*, vt pluribus expoſitoribus in Iſaiæ citatum caput & Matthæi placet; & docet in Iſa. D. Hieronymus, ſi per z ſcribatur, vt ſcribendum videtur. Et Nicolaus de Lyra in ea verba Lucæ, *Cui nomen Nazareth*, inquit: Hoc fuit, vt adimpleretur prophetia Iſaiæ 11. vbi dicitur, *Egredietur virga de radice Ieſſe, & flos de radice eius aſcendet.* Vbi, ſecundum veritatem Hebraicam, habetur, *Et Nazaræus de radice eius aſcendet.* & alibi idem Propheta ad idem inquit: *Adſcendet ſicut virgultum coram eo de terra ſitienti.* [Iſa. 53.] Quæ verba expendens D. Antoninus vere dixit: *Hic innuitur locus conceptionis, & modus. Locus, quia conceptus eſt in Nazareth, quod interpretatur virgultum, vel etiam flos; quia tempore quo flores incipiunt conceptus eſt, ſcilicet in Martio. Modus, quia conceptus, natus eſt de Virgine ſine opere humano*, &c. [1. p. Hiſt. tit. 5. cap. 5. § 4.] [*Locus & modus conceptionis Chriſti præfiguratus.*] Præter Iſaiæ interpretes, pluribus de eiſdem vaticiniis agit in Apocal. Blaſius Viegas.

Nomen Nazareth iam indicatum eſt; ſed num ex ipſo laudabitur noſtra hæc ciuitas? Laudaretur vtique, ſi nomini reſponderet: vt quemadmodum Nazareth, ſecundùm eius communem interpretationem, flos interpretatur, ita bonis omnibus floreret; [*Nazareth flos interpretatur.*] ſed enim non reſpondere ex parte vidimus, & amplius videbimus. Et potiùs ironicè, per iocum & à contrario ſenſu, [*Ironicè Nazareth dicta.*] quàm ſeriò & laudis gratiâ hanc ciuitatem Nazareth appellatam arbitror; & per contemptum ex ea oriundos, & qui Chriſtum ſequuntur, Nazarenos nuncupatos: in quem modum Græci infernales furias appellant per antiphraſim Eumenides, id eſt, faciles ac mites, à contrario ſenſu; & Parcas Latini, quòd minimè parcant. Et prima illa omnium mortalium parens ab Adam poſt peccatum, *Heua*, id eſt mater cunctorum viuentium appellata fuit, à contrario videlicet ſenſu, vt aliquibus placet; quia omnes, quorum extitit mater, peccato ſuo morti obnoxios fecit: ſic bellum, quòd minimè bellum ſit; & lucus, quòd non luceat; & mõtes, quòd minimè moueantur. Ita in propoſito. Iudæi, inquam, & alij inſignes impietate viri Chriſtum Nazarenum, & Chriſtianos Nazarenos conuitij ergò appellarunt, [*Conuitio Chriſtus & Chriſtiani Nazaræi vocati.*] ironicè & à contrario ſenſu, quaſi viles & contemptibiles, & apud omnes malè olentes. Et ſanè ab antiquo vſque ad noſtra tempora in omnibus iſtis Orientis partibus à *Naſer Naſrani* appellantur Chriſtiani; etſi corruptè *Noſtrani*, ex his partibus oriundi Chriſtiani ſunt nominati. Et ſanctus Hieronymus de Locis Hebraicis antea hiſce verbis indicauit: *Nazareth, vnde etiam Dominus noſter vocatus eſt: ſed & nos apud veteres quaſi opprobrio Nazaræi dicebamur, quos nunc Chriſtianos vocant.*

Hinc vides ſuper caput illius, qui verè Nazaræus eſt, flos campi & lilium conuallium, cuius odor eſt ſicut odor agri pleni, poſitum fuiſſe titulum illum ab illis impiis Pilato & Iudæis, *Ieſus Nazarenus Rex Iudæo-*

Iudaeorum; quasi extiterit seductor, malefactor, malæque famæ odore omnes infecisset: etsi alia fuerit mens Spiritus sancti. Impius item ille Apostata Iulianus Augustus, qui patientia & longanimitate Dei abusus, iustam eius indignationem, gladio diuinitus transuerberatus, expertus fuit. *Et improuisò*, inquit Theodoretus lib. 3. Hist. Eccles. cap. 20. *eum vulneratum offendunt, rabie contra Conditorem suum furentem. Ferunt porrò, ipsum tyrannum simul ac plagam acceperat, manum protinus sanguine impleuisse, illumq; proiecisse in aerem, ac dixisse, Vicisti Galilae; & simul tunc confessum fuisse victoriam, & blasphemiam (adeo à mente abalienatus erat) in Deum impudenter locutum.* Hæc Theodoretus. Quibus addunt Sozomenus & Nicephorus, Iulianum, cum moribundus iaceret, vidisse ante se Christum Dominum stantem, ac subridentem, atque proiecto manu sanguine dixisse, *Saturare Nazarene*. Galilæum & Nazaræum appellabat: his enim nominibus Christiani nominis hostes Christum & Christianos nominando, existimabant se illos summa iniuria afficere.

Iuliani Apostata impietas & mors.

Arabes nunc hanc ciuitatem appellant *Nazara*, id est victoriosam, antiquitus verò *Medina abiat*, hoc est, ciuitatem albam: ita eius incolæ dicunt. Credunt tamen aliqui hoc nomen inditum esse à Christianis ad honoré Virginis Mariæ, propter candorem integerrimæ illius puritatis & innocentiæ; vnde & ad eam dicitur: *Veni de Libano, veni, coronaberis.* quæ verba in quodam Sermone expendens D. Hieronymus, dixit: *Non immeritò venire de Libano iubetur, quia Libanus candidatio interpretatur: erat enim candidata multis meritorum virtutibus, & dealbata niue candidior.* Sed & ad naturalem conditionem hæc referre possumus, vt flos dicatur Nazareth, & rosa: quia quemadmodum rosa foliis circumdatur & perficitur, ita Nazareth rosæ rotunditatem præ se fert, & montibus velut foliis circumdatur & munitur. Ciuitas alba, quia sterilibus albis montibus, non viridibus est vallata.

Nazareth nomen & significatio

Aduerte tamen, me hisce nolle omnem fecunditatem & amœnitatem à Nazareth auferre, quia licet proximiores montes veré albi sint, quia nudam rupem præ se ferunt, tamen infrà valles & campi amœni & fecundi sunt, etsi pauci: &, quod caput est, habet fontes; alterum in plaga Aquilonari, qui dicitur *Archangeli Michaelis*; alterum in Occidentali, prope locum qui dicitur *Mensa Christi*; & alios parum remotiores, quibus modicum eius territorium commode allui potest. Et prætereà longè à Nazareth ad tria quatuórve milliaria, & amplius, sunt campi latissimi Galilææ, vt Esdrelon, Zabulon, & alij: quare qui ex fecunditate & amœnitate sanctam Nazareth extollunt, vel excedunt in laudando, vel respiciunt non ad ea quæ in ea sunt, sed ad sibi proxima, quæ vberem & fecundam reddunt ciuitatem.

Aliqua naturalis fecunditas & amœnitas est in Nazareth.

Sed quid de Nazareth ordinariis & communibus habitatoribus dicemus? Laudemne ex ipsis consequetur? Non vtique, sed magis contumeliam & dedecus; quoniam mali & pessimi, sicut & terra quos peperit. Et si verum est quod dixit D. Paulus, *Si quis suorum, & maximè domesticorum curam non habet, fidem abnegauit, & est infideli deterior*; oportet dicere Nazaræos Christi conciues fidem negasse, & ipsis infidelibus deteriores; quoniam in ipsum Christum, qui apud ipsos conceptus & nutritus fuit, & in eorumdem gratiam miracula edidit, semper iniurij extiterunt, volentes illum modò vt fatuum ligare, & nunc vt morte dignum de monte præcipitare. Et si hæc benemerito ciui faciebant, quid fuisse facturos aliis cogitabimus? Docebat aliquando in synagogis Nazareth: *Et multi audientes admirabantur*, inquit Marcus, *in doctrina eius, dicentes: Vnde huic hæc omnia? & quæ est sapientia, quæ data est illi; & virtutes tales, quæ per manus eius efficiuntur? Nonne hic est faber, filius Mariæ, frater Iacobi, & Ioseph, & Iudæ, & Simonis? nonne & sorores eius hic nobiscum sunt? Et scandalizabantur in illo. Et dicebat illis Iesus: Quia non est Propheta sine honore nisi in patria sua, & in domo sua, & in cognatione sua. Et non poterat ibi virtutem vllam facere, nisi paucos infirmos impositis manibus curauit: & mirabatur propter incredulitatem eorum.* Ecce quanta malitia & incredulitas Nazaræorum, vt omnipotentem Dei Patris Sapientiam in admirationem raperet, & eius liberales & omnipotentes manus ligaret, ne in illos gratias conferret.

Communes eius habitatores pessimi. *1. Tim. 5. 8* *Increduli, & in ipsum Christum crudeles.* *Marc. 3. 21* *Luc. 4. 29.* *Marc. 6. 2.*

Nec sunt in præsentia illius incolæ à præcedentibus differentes, vt non raró in benefactores ipsos insurgant; & dum à visitantibus illius loca sancta pro pretio altera manu pecuniam recipiant, altera lapides teneant vt offendant, vt experti confessi fuerunt. Paupertate & timore parum videntur humiliati, & præsertim nostris temporibus, ex quo ad sanctam Ciuitatem inhabitandam reuersi sunt Fratres Minores: inde enim à peregrinis magis frequentantur, & ab istis, vt ab illis, continuò plura recipiunt beneficia; & villa, domibus & habitatoribus aucta.

Præsentes & cæteri maligni.

Ciuitas

Nazareth conditio.

Ciuitas hæc est absque muro, & ferè tota collapsa: in eius situ paucæ & pauperculæ domus; melior est apud locum Annuntiationis B. Virginis Mariæ; tales dicas, quales & habitantes in ipsis. Quare meritò & potiori etiam ratione possumus in præsentia de ista vastata ciuitate, quod olim de eadem in flore existente dixit nobilis ille Nathanaël, intelligens nihil in ea Ioan. 1.46. boni esse: *A Nazareth potest aliquid boni esse?* Et Pharisæi quidam ad idem respi- Ioan. 7.52. cientes, Nicodemo dixerunt: *Scrutare Scripturas, & vide, quia à Galilæa Propheta non surgit.* Quasi dicere voluissent, Multo minus surget à Nazareth, ciuitate deterrima Galilææ.

Nazareth spiritualis excellentia.

Et ecce dignitas & excellentia Nazareth, quæ ei ex natura obuenit. Quare qui illam ex hoc capite extollunt, vel excedunt, vel simul ad supernaturalia beneficia respexerunt, quæ omnino illustrissima & celeberrima sunt. Et hoc nunc ex parte explicabimus. In Nazareth nostra superabundauit cælestis gratia, insufflauitque Spiritus sanctus, & factum est, vt flores fructus parturierint, quin flores ipsi extiterint fructus honoris & gratiæ; ex quibus non quidem materia laudis, sed potius deerit copia & sufficientia laudatoris. Et de Nazareth possumus non minori cum ratione dicere, quod de tota Terra promissionis dixit S. Hieronymus: *Hæc terra montosa est, & in sublimi sita; quantum à delictis sæculi vacat, tantò maiores habet delicias spiritus.* Hinc meritò Andreas Ierosolymitanus Episcopus cum terrestri paradiso illam confert, in Sermone de Annuntiatione dicens: *Nazareth Eden hortum æmulata, ipsius Eden conditionem sinu suo complectitur*, &c. Verùm Nazarethæ inuidere potuit terrestris paradisus. Siquidem paradisum Adamus ille primus, & prima Heua; Nazaretham verò Adamus secundus orbis reparator, secunda Heua incoluere. Sed quos flores suauissimos fructusque dulcissimos ediderit nostra Nazareth, quibus ipsa celeberrima redditur, & totus mundus recreatur, videamus.

Nazareth terrestri paradiso comparatur, & præfertur.

Ioseph Virginis sponsus Nazarenus.

Nazareth ciuitas Dei dedit sanctum Ioseph virginum florem & coniugatorum electissimum fructum: in ciuitate enim Nazareth virgo Ioseph, sponsus Mariæ Virginis & Christi nutritius ortus, educatus & incola fuit, vt communis docet sanctorum Patrum sententia.

Obiectionis solutio.

Non tamen me latet, nonnullos fuisse arbitratos esse natum Bethlehem, propter Iustini Martyris testimonium, qui in Eloquio cum Tryphone Iudæo de Ioseph agens ait, illum è Nazareth, vbi domicilium habebat, ascendisse in Bethlehem veterem patriam, vt nomen profiteretur; tum quia cùm esset de tribu Iuda, potiùs in vna ex vrbibus huius tribus nasci, probabile est credere, quàm in alio alterius tribus loco: Bethlehem verò ad tribum Iuda, & Nazareth ad Zabulon pertinet.

Ceterùm, hæc non obstant adductæ communi sententiæ; non Iustini auctoritas: non enim voluit dicere sanctus Martyr, sanctum Ioseph oriundum ex Bethlehem, cùm hanc veterem illius patriam nominauit; sed quia ex Bethlehem erant maiores eius: qui, vt ibidem ait Iustinus, erant ex tribu Iuda: cuius tribus fuisse Bethlehemiticum oppidum testatur. Quin appellans Bethlehem eius veterem patriam, præter dicta indicauit, alteram ciuitatem fuisse nouam patriam illius, in qua natus & educatus fuerit; & non aliam, quàm nostram Nazareth.

Nec officit allata ratio: etenim etsi Ioseph esset de tribu Iuda, potuit nasci & habitare in Galilæa extra suæ tribus ditionem, imò & in ea habere agros, olíueta, & alia huiusmodi. Nam quamuis diuersæ familiæ diuersos agros habere deberent, iuxta diuisionem factam Ios. 5. vsque ad 19. tamen licebat hominibus vnius tribus ad terram alterius tribus transire, & ibi habitare, ac consequenter filios procreare, sicut dicitur Iudic. 17. de Leuita, qui erat Bethlehemites, & se contulit in terram Ephraim: nec solùm id licebat Leuitis, verùm etiam laicis, vt constat ex 19. cap. Iudicum; vbi dicitur senem quemdam de tribu Ephraim, qui habitabat in terra Beniamin, Leuitam in domo sua hospitio excepisse: ita tamen licebat hominibus vnius tribus in alia agros, olíueta, & alia habere, vt venditor quandocumque vellet, ea redimere posset, vel saltem in anno Iubilei redirent ad dominum, vt dicitur Leuit. 25. Quin imò post reditum ex Babylone, licebat agros, olíueta, & alia huiusmodi inter eos qui erant alterius tribus perpetuò habere: constat enim, post reditum ex illa captiuitate, tribus Iuda & Beniamin simul in Iudæa mansisse: reliquæ autem tribus in terra Persarum & Medorum trans Euphratem vsque in hodiernum diem manserunt. Quæ omnia rectè notauit Abulensis in caput 2. Matth. quæst. 88. Ex quibus colligitur, quòd licet fuerit sanctus Ioseph ex tribu Iuda, potuit nihilominùs concipi & nasci, & domum & alia habere in Galilæa & ciuitate Nazareth ad aliam tribum pertinente.

Viris vnius tribus in aliena tribu habitare licebat.

Ioseph meritò in Nazareth natus.

Meritò autem nascitur in Nazareth Virginis sponsus, Christi pater, & vtriusque vrgi-

vigilantissimus custos; vt ex nomine patriæ, quale futurum esset eius munus, daretur intelligi: Nazareth enim, præter alias interpretationes, custodia & separatio interpretatur. Et quoniam Christi infantis & Mariæ Virginis singularem custodiam habiturus erat, & à sponsa, licet alioquin matrimonij vinculo cum ea coniunctissimus futurus erat, quoad thorum tamen separatissimus esse debebat. Quare iure merito ex Nazareth, quod custodiam, & separationem significat, assumptus est sanctus Ioseph, suæ patriæ honor & decus. Ibidem etiam e viuis decessisse aliqui putant.

Deipara si non nata ex Nazareth, habitauit.

Quin non tantùm S. Ioseph, sed etiam eius sponsam Mariam Virginem Dei Genitricem in Nazareth genitam nutritamque fuisse aliqui arbitrati sunt: quòd si id dicere non placet, propter ea quæ diximus Libro IV. Cap. VI. Peregrinationis III. hoc tamen asserere non displicebit, hanc purissimam Virginem, in qua erant omnes flores virtutis & gratiæ, in Nazareth habitasse, & S. Ioseph nuptui traditam fuisse, & amplius, non quidem ex eo, sed ex solis purissimis eius sanguinibus, * Spiritu sancto cooperante, in suo sacratissimo vtero, Angelo nuntiante, concepisse Iesum Dei & hominis Filium, totius mundi Saluatorem, electissimum campi florem, & lilium conuallium, cæli & terræ suauissimum ac desideratissimum fructum, vt docet S. Lucas; & nos amplius dicemus Capite I. sequentis Peregrinationis.

Christus ibidem conceptus & educatus.

Et non solum in Nazareth fuit Christus conceptus, sed etiam educatus: postquam enim sacra Virgo Deipara illum ex Bethlehem in templo præsentauit, inde portauit in Nazareth: vbi mansit, quoad ductu Spiritus sancti cum Ioseph fugit in Ægyptū; & post reditum ex Ægypto in terram Israël, non aliò se contulit, quam Nazaretham: vbi omnium Dominus pro hominibus paruulus factus, vbi subditus parentibus suis mansit vsque ad tempus ostensionis & prædicationis suæ, vt colligitur ex Euangelica historia. Vnde, ob longam in Nazareth conuersationem, Nazaræus, & a Nazareth Galilææ fuit appellatus.

Inde fugit in Ægyptū.

Ruperti opinio reijcitur.

Fuit etiam Ruperti opinio in Ioannem cap. 20. Christum Dominum in Nazareth & domo matris apparuisse discipulis simul cum Thoma congregatis, & huic latus & manus contrectandas exhibuisse; sic enim de his scribit: Fortasse in domo Deiparæ Virginis probatur, quia discipuli Christi nuntium acceperant, vt in Galilæam, ipsum ibi visuri, proficiscerentur. Neque verò est verisimile, per octo dies distulisse profectionem. Sed non in Galilæa, at in Iudæa & Ierosolymæ iisdem apparuisse in cœnaculo, vbi eisdem priùs apparuerat, quando Thomas aberat, credendum est cum Augustino lib. 3. de Consen. Euang. cap. 25. & aliis; & videtur indicare Ioannes illis verbis, *Post dies octo, iterùm erant discipuli eius intus.* quasi velit dicere, in eadem domo, vbi ante octo dies priùs apparuerat, iterùm apparuisse. Nec dilatio Apostolorum in Galilæam culpanda fuit; quoniam diebus azymorum in Ierusalem manere voluerunt, vt Doctores docent; & inimicorum persecutio eos excusabat. Videtur opinio Ruperti inniti auctoritati Hieronymi in Matth. 24. sed apertè eius verba illi non suffragantur. Lege Toletum in illum Ioannis locum Annotat. 26. & Baradium Tomo 4. lib. 9. Valdè tamen pietati & rationi consentaneum, post resurrectionem, quando apparuit in Galilæa, & patriam suam Nazareth gloriosa præsentia condecorasse: & ad hoc facit quod sequenti Peregrinatione Cap. IX. dicemus.

Ioan. 20. 26.

Probabiliter redeuntibus apparuit in Nazareth Christus.

Sed quidquid sit de hoc, ex iam dictis & dicendis in sequentibus, ex his supernaturalibus beneficiis, vsque ad cælum satis extolletur, & laudata remanebit nostra Nazareth; ex qua velut ex spinis selectissimæ & odoratissimæ rosæ germinarunt, & in eadem candidissima lilia virtutum, Ioseph, Maria & Iesus, velut in spinis perditorum habitatorum manserunt; vt magis illorum candor & virtus clarescerct, quòd non tantum boni inter bonos, sed optimi inter pessimos se exhibuerunt. Vt enim lib. 1. Moral. cap. 1. dixit Magnus Gregorius, *Non valde laudabile est, bonum esse cum bonis, sed bonum esse cum malis. Sicut enim grauioris culpæ est, inter bonos bonum non esse; ita immensi est præconij, bonum etiam inter malos extitisse.* Et ex hoc vna ratio apparet, quare Christus voluit concipi in Nazareth, & in ea cum suis parentibus habitare, & viuere immaculatam & irreprehensibilem vitam; vt ex hoc capite magis eius virtutis splendor clarescerct.

Quare in Nazareth habitauit.

Celebratur nomen.

Laudari etiam potest Nazareth ex nomine. Vt enim aliàs obseruauimus loquentes de Bethlehem, ita nunc notamus de ista ciuitate verba facientes: crediderim enim, illi Nazareth nomen, quod florem significat, inditum fuisse, propter Christum in ea concipiendum, non Nazareth modò, sed totius mundi florem. Id me docuit S. Hieronymus in Epistola ad Marcellam nomine Paulæ & Eustochij, dicens: *Ibimus ad Nazareth, &, iuxta interpretationem nominis eius, florem videbimus Galilææ.*

Distantia Nazareth ab Ierosolymis triginta leu. & est in Galilæa.

. Nazareth distat ab Ierusalem triginta leucis, inquit Aranda in Prologo libri de Terra

Terra sancta, vel 27. vt Brocardus: & sanè distat itinere trium dierum; à monte Thabor milliaribus sex, à mari Galilææ viginti quinque circiter, & totidem ferè à Mediterraneo. De locis peculiaribus, in quibus apud Nazareth operata fuerunt diuina sacramenta, à piis fidelibus illustrissimis monumentis ad posteritatem consecrata, agemus sequenti Peregrinatione.

CAPVT VI.

An ex Nazareth, vel potiùs ex Bethlehem aliòve loco, Christus Dominus cum parentibus suis Maria & Ioseph abierit in Aegyptum.

Circa dicta Capite præcedenti oritur difficultas, præsenti examinanda. Diximus, Christum Dominum post eius oblationem in templum fuisse delatum in ciuitatem Nazareth, ibique admonitum ab Angelo sanctum Ioseph de fugiendo in Ægyptum cum puero & matre eius; quia futurum erat, vt Herodes quæreret puerum ad perdendum eum, vt dicitur in Euangelio; indeque discessisse. Verùm quia non omnes in illa positione conueniunt, varias sententias, quas circa propositam difficultatem inuenire potui, proponam, vt quæ probabilior videbitur, eligatur. Et quatuor inueni: quarum duæ priores conueniunt, Angeli apparitionem, & Iosephi cum sancta societate discessum, accidisse in Iudæa; duæ autem posteriores in Galilææ: sed in particularibus assignandis locis omnes dissentiunt.

De loco vnde Christus fugit in Ægyptum quatuor sententia.

Prima, ex Bethlehem. Prima itaque sententia sit, ex Bethlehem Iudæ discessisse. Probatur multipliciter:

Probatur primò. Primò, ex Matthæo 2, 13. vbi hæc leguntur: *Qui* (id est Magi) *cum recessissent, ecce Angelus Domini apparuit in somnis Ioseph, dicens: Surge, & accipe puerum, & matrem eius, & fuge in Aegyptum, & esto ibi vsque dum dicam tibi. Futurum est enim vt Herodes quærat puerum ad perdendum eum. Qui consurgens, accepit puerum & matrem eius nocte, & secessit in Aegyptum.* Angelus admonuit Ioseph de futura Herodiana pueri persecutione, vt fugâ in Ægyptum illius saluti consuleret; sed illa futura erat in Bethlehem, & in finibus eius, vt docet idem Euangelista. Igitur ex Bethlehem, vbi salus pueri periclitari poterat, fuit ductus in Ægyptum.

Confirmatur. Confirmatur; quia Magorum adoratio & fuga in Ægyptum continuata oratione referuntur: igitur & ita acciderunt; & consequenter sanctus Ioseph cum suo sodalitio post Magorum adorationem non rediit in ciuitatem suam Nazareth, sed ex Bethlehem fugit in Ægyptum.

Secundò, idem Matthæus ibidem v. 23. *Secundò.* inquit de Christo post illius reditum ex Ægypto: *Et veniens habitauit in ciuitate, quæ vocatur Nazareth: vt adimpleretur quod dictum est per Prophetas: Quoniam Nazaræus vocabitur.* Igitur, signum est Christum antea non habitasse in ciuitate Nazareth; quia si habitasset, illa priori habitatione adimpletæ fuissent Prophetiæ; & vt implerentur, non erat opus Christum diuertere ad habitandum in Nazareth.

Tertiò, si Christus post discessum Magorum rediisset in Nazareth, non erat necesse vt fugeret in Ægyptum, quia tutus ibi mansisset, quia non erat de Herodis ditione, nec ibi quærendus, sed in Bethlehem, & circa, vbi secuta fuit infantium cædes. *Tertiò.*

Quartò, loquens S. Lucas de mansione *Quartò.* Christi & parentum eius in ciuitate Nazareth, dicit, quòd ibant parentes eius per omnes annos in Ierusalem in die solemni Paschæ, Luc. 2, 41. Quod non potest tamquam verum asseri, si dicatur quòd fugerit in Ægyptum è ciuitate sua: nam post fugam in Ægyptum, vbi, vt communiter asseritur, septem annis manserunt, non habebant accessum in Ierusalem. Ergo, vt confiteamur, fugam in Ægyptum relatam à D. Matthæo, & visitationem templi à diuo Luca memoratam, necessariò debemus dicere, à Iudæa, & non à Galilæa, Christum discessisse.

Quintò, S. Epiphanius contra Alogianos scribens, ait, per biennium in domicilio Bethlehemitico Mariam Virginem extitisse cum puero, & trigesimo tertio Herodis regni anno natum Iesum, trigesimo quinto aduenisse ad eum Magos, &, post illorum discessum, fugisse Christum in Ægyptum, &c. *Quintò.*

Suffragatur denique huic sententiæ traditio illa Armenorum & aliorum, quæ asserit, dum S. Ioseph pararet necessaria ad iter, Virginem Mariam delituisse in quodam specu prope Bethlehem, quem & sacro lacte aspersit.

Secunda sententia esse potest illorum *Secunda sententia, ex Ierusalem.* qui ex Ierusalem discessisse arbitrantur, quæ potest illa traditione persuaderi, Ierosolymis fontem esse qui dicitur B. Mariæ Virginis, &, secundùm quosdam, antiquitus draconis; illa ratione, quòd in illo S. Deipara lauit panniculos Filij sui, at non post reditum ex Ægypto, quando grandiusculus tali officio non indigebat: igitur ante & post purificationem, quando forte mansit ibi, &

in domo quam habebat, nunc appellata S. Annæ.

Probatur primò. In eo quòd conueniunt duæ istæ sententiæ efficaciùs probatur, & dupliciter: Primò, quia Matthæi citato capite dicitur, quòd Iosepho existente in Ægypto, cùm ab Angelo dictum fuisset vt rediret in terram Israël, cogitauit redire in Iudæam, admonitus verò in somnis, recessit in Galilæam. Apparet igitur, è Iudæa, & non è Galilæa, ipsum fugisse; alioquin non dubitasset eò redire vnde fugerat, maximè si ibi domum habebat propriam, vt notauimus Lib. VI. Cap. III. Peregrin. III.

Secundò. Secundò, S. Augustinus lib. 2. de Consensu Euang. cap. 5. arbitratur, post purificationem Angelum de fuga admonuisse, antequam Nazaretham rediret; admonitum verò Iosephum, protinus infantem in Ægyptum transtulisse; ex Ægypto verò, in Galilæam & Nazaretham reuersum esse. Hanc sententiam propter sancti Patris auctoritatem sequitur Iansenius cap. 10. Concord. Euangel. & probabiliorem credit illa quam quarto loco collocabimus.

Tertia, ex loco Nazaretha proximiori. Tertia sententia est, abijsse in Ægyptum, non quidem ex Iudæa, sed ex Galilæa; non tamen ex Nazareth, sed loco proximo. Ita D. Bonauentura in lib. de Vita Christi c. 12. hic enim affirmat, Deiparam post purificationem Elisabetham inuisisse, & infantem Ioannem; cumque Nazaretham iter faceret, antequam in vrbem perueniret, Angelo monente, fugam in Ægyptum suscepisse. In qua sententia videtur fuisse Ammonius Alexandrinus, qui sic scribit in Harmonia Euangelica: *Ioseph rediens Nazareth, oraculo admonitus est, vt fuga in Aegyptum infantis vita consulat.*

Quarta, ex Nazareth. Quarta denique sententia sit, Iosephum in Galilæa & ciuitate sua Nazareth ab Angelo fuisse de fuga admonitum, & inde statim fugam arripuisse. Ita sentiunt Chrysostomus Homil. 9. in Matth. Euthymius in Luc. 2. D. Anselmus, Theophylactus in cap. 2. Matth. Abulensis, & alij. *Probatur primò.* Probatur ex D. Luca cap. 2, 39. qui sic de his scribit: *Et vt perfecerunt omnia secundùm legem Domini, reuersi sunt in Galilaeam in ciuitatem suam Nazareth.* Quid clarius dici poterat? Cùm itaque non constet inde discessisse, vt irent in Iudæam; consequens est, vt dicamus ibi fuisse consultum de fuga, & inde secutam fuisse.

Responsio. Respondent Auctores primæ & secundæ sententiæ, Euangelistam non esse locutum de reditu ex Iudæa in Galilæam, etsi id verba significare videantur, sed de reditu ex Ægypto in Galilæam: etenim sæpè Euangelistæ vnum factum immediatè post aliud narrant, cùm tamen inter vtrumque multa intercesserit mora, & alia contigerint: & ita accidit in proposito. Nec reditus in Nazareth à Luca descriptus alio in loco fuerat collocandus, etsi fuga in Ægyptum intercesserit; quoniam eam tamquam sufficientissimè à D. Matthæo enarratam prætermisit.

Reijcitur. Contrà, quia licet vera sit consuetudo & regula illa Euangelistarum, non tamen passim & absque delectu ea vti debemus (aliter numquam seriem ordinatam historiæ habere possemus) sed tantùm efficaci existenti ratione, quæ in proposito non videtur; sed accidisse, vt narrantur ab Euangelista. *Fuga in Aegyptum quando.* Etenim fuga in Ægyptum non accidit, nisi postquam Herodes cogitauit de occidendo puero; at id accidit post duos circiter annos, vt ex decreto cædis infantium non obscurè colligitur; *A bimatu videlicet, & infra, secundùm tempus quod exquisierat à Magis*, vt ait Matthæus c. 2, 16. hoc est, quot anni elapsi fuerant ab apparitione stellæ facta Magis; & propter hoc occidit pueros à bimatu & infra, vt sic inter illos Christus interficeretur. Et hoc tanto verius, si tunc temporis Romam se contulit, vt se à filiorum accusationibus defenderet, vt multis placet. Nunc quæro, vbi isto tempore mansit B. Virgo Maria cum puero? Num in Bethlehem, vbi domum non habebat, & ipso tempore partus reclinauit Filium suum in præsepio, quia non erat ei locus in diuersorio? Num mansit in Ierusalem, vbi supellectilem & victui necessaria non habebat, & impius Herodes Christi sanguinem sitiebat? Rationabilius ergo videtur, dicere, in Galilæam & Nazareth in domum suam redisse. Et crederem id *Deipara post purificationem mansit in Nazareth vsque ad fugam in Aegyptum.* diuino consilio omnia fortiter suauiterque disponente accidisse; vt interim infantuli corpusculum magis roboraretur, & ad resistendum itineris laboribus magis idoneum inueniretur, & S. Ioseph familiæ suæ consuleret, longoque & laborioso itineri necessaria pararet, & ad manendum in Ægypto inter exteras nationes.

Sed vide, quæso, an hæc sit congrua locutio & continuatio in Luca, *Et vt perfecerunt*, &c. scilicet in Ierusalem, reuersi sunt ex Ægypto in Nazareth, cùm Ægypti nec verbum fecerit Euangelista? Quin ex hoc colligo, diuersum esse regressum, de quo loquitur Lucas, ab illo cuius meminit Matthæus; sicut & aduentus Mariæ & Ioseph in Iudæam in Bethlehem, cuius meminit Lucas anteà eodem cap. vers. 4. alius est ab aduentu eorumdem in terram Iuda, cuius meminit Matthæus cap. 2. v. 21. & vt hoc per se constat, ita illud obscurum non est.

est. Nam cùm Lucas de discessu è Nazareth & ingressu in Iudæam & Bethlehem locutus fuerit, nulla Ægypti facta mentione; loquens posteà de regressu in Nazareth, videtur intelligendus de loco, cuius anteà meminerat, scilicet Bethlehem, & non de Ægypto numquam à se nominata. Sicut etiam simili ratione Matthæus, cùm loquitur de reditu Ioseph in terram Israël, est intelligendus de reditu ex Ægypto; quia de eo priùs locutus fuit.

Responsio ad argumenta aliarum opinionum. Et ex dictis patet, quid respondendum sit ad id quod dicere possent Auctores tertiæ sententiæ ad verba Lucæ, ita exponi posse, reuersos quidem fuisse ex Ierusalem omnibus expletis secundùm legem, vt irent in ciuitatem suam Nazareth, sed ab ipso itinere ad fugam reuocatos.

Ad primũ primæ. Argumenta etiam pro aliis opinionibus huic non officiunt; non primum primæ: diuus enim Matthæus illis verbis indicauit fugam in Ægyptum accidisse post Magorum discessum, non tamen immediate; & hic vere locum habere debet vsitatus ille Scripturæ loquendi modus, quo vnum post alterum immediatè narratur, etsi inter vtrumque longum tempus intercessit; quoniam videtur ratio sic interpretandi, quemadmodum & alibi, vt Luc. 1, 7. dixit Angelus ad Virginem: ***Ecce concipies in vtero, & paries Filium, & vocabis nomen eius Iesum.*** Noluit in his verbis intelligere Gabriel, quòd post conceptionem statim sequeretur partus, sed suo tempore, post nouem menses; neque post partum illius appellatio, sed octauo die, quando fuit Filius circumcisus. Et inter illa duo temporis interstitia clarum est plura contigisse, quæ referunt Euangelistæ. Item Matthæus, statim ac retulit reditum Iosephi ex Ægypto cum puero & matre in ciuitatem Nazareth, incipit

Matth. 3, 1 loqui de Ioannis prædicatione, dicens: ***In diebus illis venit Ioannes Baptista prædicans in deserto Iudææ.*** quod tamen non statim accidisse post illam reuersionem manifestum est; quia plusquam viginti anni intercesserant: ratio enim est intelligendi tempus idoneum prædicationi; & quia Scriptura alibi dicit Ioannem mansisse in desertis Iudææ vsque ad tempus ostensionis suæ in Israël. Ita in proposito, ratio est, prout iam vidimus, vt intelligamus, non statim post discessum Magorum secutam fuisse fugam in Ægyptum, quam immediate subiunxit Euangelista; quia tunc circa decimumquartum vel decimumquintum diem à Virgineo partu accidisse dicendum esset, quia decimotertio die venerunt Magi post Christum natum, vt alibi cum Ecclesia diximus: & ita oporteret etiam dicere, nec Virginem fuisse purificatam, nec Filium in templo præsentatum; quia hæc facta sunt spatio dierum quadraginta in Bethlehem & Ierusalem. Et ita non est inter Matthæum & Lucam aliqua discordia, sed summa concordia. *Matthæi & Lucæ concordia.* Lucas enim est explicandus. Matthæus silentio præteriit quæ intercesserunt inter Magorum discessum, & fugam in Ægyptum, Mariæ purificationem, Christi præsentationem, & reditum in Nazareth, quæ retulit Lucas; & ideò Matthæus copulauit fugam in Ægyptum cum discessu Magorum, & voluit dicere: Magi cùm discessissent, non protinus, sed multis pòst diebus & mensibus, in quibus à Luca relata gesta sunt, ***Ecce Angelus Domini apparuit in somnis Ioseph, dicens***, &c. & ita exponunt Auctores quartæ sententiæ.

Ad confirmationem. Ad confirmationem dicendum, Angelum admonuisse Ioseph de persecutione, sed non de loco determinato persecutionis: & quia facile fieri poterat, vt Herodes quæreret puerum ad necem in tota sua ditione, etsi non quando occidit pueros in Bethlehem; posteà, si ad aures illius peruenisset fama Iesu, & illum potuisset in Nazareth quærere, quæ sui erat iuris: quare optimo consilio præcepit fugere in Ægyptum, vt hoc pacto ab omni periculo & timore infans liberaretur. Et hæc responsio clariùs apparebit in responsione ad tertium argumentum.

Ad secundum. Ad secundum argumentum dupliciter respondetur: Primò, Christum quidem ante fugam in Ægyptum in Nazareth habitasse: sed ex illa habitatione non fuisset communiter cognitus & appellatus Nazaræus; tum quia mora illa exigui temporis fuit, & ex modico tempore, quo quis alicubi habitat, non accipit loci denominationem; tum quia puerulus erat, & non considerata illius mansio: & si considerata, spatio septem annorum, quibus mansit in Ægypto, facilè obliuioni tradita fuit. Quare, vt Prophetarum vaticinia palàm impleta in Christo cognoscerentur, debuit post reditum ex Ægypto grandiusculus & magis cognitus habitare in ciuitate Nazareth.

Vt particulæ duplex significatio. Secundò respondetur, particulam *vt* non semper significare causam, sed frequenter consecutionem, vt clarum est sacras Litteras intelligenti. Et hanc significationem habere dicimus in proposito: non enim Christus ad Prophetias, sed Prophetiæ ad Christum ordinatæ sunt. Quare sensus verborum Matthæi erit: Venit Christus Nazareth, & in ea habitauit, & ex illius habitatione Nazaræus appellatus fuit.

Ad tertiũ. Ad tertium dicimus, tempore ortus Christi & cædis Innocentium, totam Palæstinam

læstinam fuisse sub magni Herodis ditione, & nonnisi post eius obitum diuisam pluribus fuisse: qui non amplius Reges, sed Tetrarchæ dicebantur, vt constat ex Iosepho & D. Luca; & nos notauimus Lib. I. Cap. III.

Ad hæc, qui timet, nititur omnes occasiones timoris amputare. Cùm itaque Herodes timeret, ne natus Christus eriperet sibi regnum, non tantùm occidit pueros in Bethlehem natos, vbi oriundum esse Messiam didicerat à Magis, sed etiam in omnibus finibus eius; & non tantùm ortos tempore apparitionis stellæ, sed etiam intrà, vsque ad tempus illius immanissimæ cædis. Ac ideò, vt ampliùs se à timore liberaret, potuit etiam quærere Iesum, celebrem ex his quæ acciderunt in eius præsentatione & Mariæ Virginis purificatione; & obtinuisset puerum, etiamsi in alterius ditione extitisset. Qua etiam ratione Angelus, vt magis consuleret saluti pueri, admonuit S. Ioseph vt secederet, non in aliquam proximam ciuitatem, vel locum proximum ditioni Herodis, sed in longinquam Ægypti.

Ad quartum. Ad quartum respondetur, benè constare quæ ab vtroq; narrantur Euangelista secundum diuersa tempora. Nam visitatio illa templi à Luca relata non est referenda ad tempus præcedens fugam in Ægyptum, sed ad illud quod post reditum secutum fuit: quod ex eo constat, quia illud refert Euangelista, occasione referendi accessum Christi ad templum & amissionem in eo.

Deinde, quot anni elapsi fuerunt ab ortu Christi vsque ad fugam in Ægyptum, vt dicatur per omnes annos? Et præstereà, si ibant in Ierusalem ad solemnitatem; ergo non erant saltem in Ierusalem, sed in Galilæa & ciuitate Nazareth, cuius meminerat, & posteà mentionem facit, dum de reditu ex templo in Nazareth.

Luc 2, 41. Posset etiam dici, verba illa Lucæ, *Et ibant parentes eius per omnes annos in Ierusalem in die solemni Pascha*, non esse referenda necessariò ad annos præcedentes amissionem Filij & eiusdem inuentionem in templo, ex occasione festiuitatis, sed absolute referenda ad omnes annos quibus illi manserunt in Nazareth; ita vt sit sensus: Parentes Iesu, cum optimi essent, ac diuinæ legis obseruantissimi, singulis vitæ suæ annis, domo ac ciuitate in qua habitabant relicta, adueniente Paschali solemnitate ibant ad adorandum ad templum in Ierusalem. Et ex hac laudabili illorum consuetudine rationem desumpsit Euangelista, quare Maria & Ioseph puerum suum ætatis suæ anno duodecimo duxerint ad templum: & ita consuetudo illa non suffragatur primæ adductæ opinioni.

Ad quintum. Ad Epiphanium dico, in eius dictis multa dubia esse, & minùs recepta: pro quo vide quæ notauimus Lib. VI. Cap. VII. Peregr. II. & ibid. Cap. I. Peregrin. III. pro illa traditione. Et præterea hæc maiori rationi & auctoritati præferenda non sunt.

Responsio ad argumenta secundæ sententiæ. Ad primum. Ad illam piam fontis traditionem, quæ adducebatur pro secunda sententia, dico, potuisse in illo panniculos Filij lauare circa tempus præsentationis; potuit enim aliquibus diebus manere Ierosolymis, antequam proficisceretur in Nazareth; vel etiam posteà, quando ex Ægypto reuersa, ex Nazareth venit Ierosolymam ad templum, potuit in similibus obsequia præstare Christo: quoniam similibus indigebat similis nobis factus, qui multis indigemus obsequiis, nedum in infantili, sed etiam in grandiuscula ætate.

Ad secundum. Ad argumentum pro vtraque sententia ex Matthæo desumptum, quòd Ioseph non timuisset illò ire, id est, in Iudæam, nisi ex Iudæa discessisset, respondeo, illud non sequi; quia non timuit in Iudæam ire, quia inde discessit, sed quia inde timor processit; & quia rediens ex Ægypto in Galilæam transire debebat per Iudæam, vbi fuit Christus ab Herode quæsitus ad mortem.

Vnde timet Ioseph redire in terram Israël. Præstereà timor processit ex eo, quòd cùm ire deberet in terram Israël, nesciebat in qua parte tutus manere posset: nam qui timet, omnia habet suspecta; & in primo Iudææ occursu perterritus fuit, quia regnabat in ea Archelaus filius Herodis, qui Iesum ad necem quæsierat: sed fugatus fuit timor, cùm in somnis admonitus fuit ab Angelo vt secederet in partes Galilææ. Et venit, & habitauit in ciuitate Nazareth.

Denique si in rigorosa verborum Angeli significatione stare vellemus, *Vade in terram Israël*, &c. per terram Israël Galilæam deberemus intelligere; quæ post diuisionem Iudaici regni, tempore Roboam filij Salomonis, terra & regnum Israël appellatur, cum aliis quæ decem tribubus obuenerunt, sicut Iudæa dicitur terra & regnum Iuda. Quod si non placet in tam arcta accipere significatione, sed communi, tunc significabit totam terram Iudæorum; & ita nihil illis verbis haberi poterit, quod alicui ex dictis opinionibus suffragetur. Remaneat ergo quod diximus, in sancta Ciuitate Nazareth Angelum nuntiasse Iosepho, vt cum puero & matre secederet in Ægyptum; inde recessisse, & illuc denique rediisse. Consule, si placet, P. Franciscum Suarez Tom. 2. in 3. Par. S. Thomæ q. 37. disp. 17. sect. 1. qui etiam posteriorem sequitur sententiam. *Matth. 2, 20.*

PERE-

PEREGRINATIO III. *in qua agitur de ſex memorabilibus locis, quæ inuiſuntur in ſancta ciuitate Nazareth, & circa.* I. *Domus Annuntiationis beatæ Mariæ Virginis, & Incarnationis Domini.* II. *Domus ſancti Ioſeph ſponſi ſanctæ Mariæ Deiparæ.* III. *Eccleſia Archangeli Gabrielis, & fons Ieſu.* IV. *Eccleſia, vulgò ſancta Maria del Timor appellata.* V. *Menſa Chriſti.* VI. *Denique ſaltus ſiue præcipitium Domini.*

CAPVT PRIMVM.

De domo Annuntiationis beatæ Virginis Mariæ, & Incarnationis Dominicæ, primo loco tertiæ Peregrinationis.

IN ſancta & Deo dilecta ciuitate Nazareth, ſui Creatoris nutricula, aliqua inueniuntur loca noſtræ ſalutis myſteriis & diuinis Sacramentis, necnon Chriſti, eius ſanctiſſimæ Genitricis & nutricis, putatiuique patris Ioſeph ſponſi Virginis præſentia & ſanctis operibus conſecrata, à piis fidelibus egregiis monumentis poſteritati conſignata, de quibus præſenti Peregrinatione agemus. Et primò de ſacra illa domo, in qua Angelus Domini nuntiauit Mariæ, & concepit de Spiritu ſancto (ad cuius humi-
Luc. 1, 38. litatis reſponſum, *Ecce ancilla Domini, fiat*
Ioan. 1, 14. *mihi ſecundùm verbum tuum, Verbum caro factum eſt, & habitauit in nobis)* poſteà à fidelibus in Eccleſiam conuerſa.

In Nazareth duplex ſacra domus: altera, in qua conceptus fuit Chriſtus; altera, in qua educatus.

Sanctus Pater Hieronymus de Locis Hebraicis, huius domus, & alterius in qua Chriſtus fuit nutritus, meminit hiſce verbis: *Eſt Nazareth, vbi Chriſtus egit, viculus in Galilæa iuxta montem Thabor, vnde & Dominus noſter Ieſus Chriſtus Nazarenus vocatus eſt; habetq́. Eccleſiam in loco quo Angelus ad beatam Mariam euangelizaturus intrauit, ſed & aliam vbi Dominus eſt nutritus.* Hæc S. Hieronymus.

Venerabilis Beda de Locis ſanctis c. 16. ſimilia ſcripſit, dicens: *Nazareth muros non habet, ſed magna ædificia, duasq́. grandes Eccleſias: vna eſt in medio ciuitatis ſuper duos fundata cancros, vbi quondam fuerat domus, in qua Dominus nutritus eſt infans; altera vero eſt Eccleſia, vbi domus erat, in qua Angelus ad B. Mariam venit.* Hæc ipſe. Eadem alij poſteriores.

Eccleſiæ Annuntiationis ſitus, materia & forma.

De Eccleſia Annuntiationis, quæ pluries cum aliis obſeruaui, hæc accipe: &, quantum ad ſitũ, eſt in vltima decliuitate collis & villæ verſus Meridiem: longitudo eſt ab Occidente ad Orientem: materia eſt alba, mollis rupes, & lapidea ſtructuræ forma: primò eſt ibi ſpecus in rupe ipſa exciſa, vel ita à natura producta, & arte adiuta, & perfecta: quæ fulcitur vetuſtiſſimis muris à parte Aquilonari, Meridionali & Occidentali. In Orientali eſt altare maius Annuntiationi beatæ Virginis Mariæ dicatum. Alia quæ ſunt, recenter ſunt conſtructa poſt ſancti loci recuperationem.

Columnæ vbi Maria Virgo & Angelus ſteterunt.

E regione altaris, vel fornicis ſacelli, ad Meridiem declinando, ſunt duæ marmoreæ columnæ mixti ſiue griſei coloris ad nigrum magis tendentis: altera, & magis interior, erecta, pendens è fornice ſine fundamento, diſtans ab eo ad quinque circiter palmos; altera integra in angulo: illa Mariæ Virginis dicitur, quòd pie credatur, ibi ſanctam Virginem fuiſſe, quando fuit ab Angelo ſalutata: iſta Angeli appellatur; quia ibi in adoleſcentis habitu Archangelum Gabrielem ſtetiſſe, quando Virginem ſalutauit, traditio eſt. Sacellum quadratum eſt; proiectura demiſſa ſatis; teſtudo ipſa rupes.

Sacellum Angeli.

In parte Meridionali appoſitum eſt alterum ſacellum, altius, longius, meliusque elaboratum, quod Angeli nunc appellatur. Olim, quando primò ſacrum locum inuiſi, erat ingreſſus ex huius angulo Orientali; nunc clauſum eſt illud oſtium, & per alterum factum è regione illius in eadem parte per ſex gradus ingredimur: eſt enim fer-

Multæ Eccleſiæ ſubterraneæ, & quare.

me ſubterraneum; ſicut etiam locus conuiuij Canæ Galilææ, & aliqua alia, vt obſeruauit, & rationem dedit Sanutus lib. 3. Part. 14. cap. 7. *Quia,* inquit, *propter frequentes Eccleſiarum,* adde & aliorum locorum, *deſtructiones ruina ſuper terram exaltata ſunt; eisq́. complanatis, alia ædificia ſunt conſtructa: & ideo fideles, vt priora loca poſſent adire, fecerunt gradus; & quaſi in cryptis ea viſitant.* Ita ille. Sacelli huius pauimentum ſtratum erat opere teſſellato, vt ex parte ſtratum & nos vidimus: inter hoc & alterum Annuntiationis erant olim cancelli, nunc dumtaxat illorum ſigna extant. Et totum melius in eius veſtigio, quod in calce huius Capitis damus, deprehendes.

Sacra ædes fuit ab Apoſtolis in Eccleſiam conuerſa, & poſtea Epiſcopali Sede decorata.

Sacram hanc ædiculam ſancti Chriſti diſcipuli, poſt Magiſtri ſui in cælos admirabilem Aſcenſionem, in Eccleſiam dedicarunt: poſteà verò creſcente cum pie-

pietate fidelium numero, & potentia, circa & supra ipsam magnifica & illustris Ecclesia cum Episcopali palatio ædificata fuit, vt statim cum Adrichomio dicemus.

Illius præsens status.

Ecclesia ista ferè tota collapsa & destructa est, muro Aquilonari excepto, cui annexa erat Antistitis domus, & in præsentia restaurata, in qua habitant Fratres D. Francisci. In purgatione sancti loci, multa eruta terra pauimentum ex dolatis quadratis marmoribus deprehensum est, cum basibus & fundamentis columnarum: & earumdem partes similes duabus, de quibus anteà: ex his & superstite muro talem fuisse Ecclesiam diiudicatum fuit. Longitudo erat ab Occidente in Orientem: duos habebat ordines columnarum: sacrum antrum & sacellum Annuntiationis erat in læua ingressus Ecclesiæ, naui videlicet Aquilonari; ad quod per sex gradus descendebatur: & ex hac parte erant annexæ habitationes, vt & in præsentia ex parte restauratæ; vnde ex hac Aquilonari parte ex domo possumus per scalam recenter factam descendere. Longa satis; & in Occidentali plaga campanile habebat, quod adhuc extat. Omnia quidem demolita & consumpta; nihilominus ex superstitibus reliquiis, ruinis & fundamentis, egregia ædificia ibi olim fuisse certò comperimus.

Hanc autem Ecclesiam esse illam Annuntiationis beatæ Mariæ Virginis, non videtur dubio vertendum; tum quia vt esse debuit præcipua inter omnes Nazarethas, propter præcipuum Incarnationis Verbi Dei mysterium in ea operatum, talis verè dignoscitur, & non alia: si enim non talis fuisset, fortè nec esset illius memoria; tum quia cùm in sancta ciuitate Nazareth aliæ memorentur Ecclesiæ cum suis nominibus, & nulla, ista excepta, Annuntiationis appellatur nedum ab Orientalibus Christicolis, sed etiam ab ipsis Mahometistis. Tum denique, quia semper ab omnibus fidelibus & peregrinis pro tali habita est, & tali intuitu venerationi habita, vt & hoc ipso in præsentia honoratur. Nomina & tempora in ipso fracto marmore peregrinorum cernuntur, ab anno 1386. & infrà: ex quibus datur intelligi antiquitas illius peregrinationis; & quod postquam sub Mahometistarum tyrannidem redacta fuit, nihilominùs, ob Incarnationis mysterium in ea operatum, semper à fidelibus venerationi sit habita.

Antiquitas peregrinationis ad eam.

Adrichomius in Zabulon de Nazareth verba faciens num. 73. dictis de minori & maiori Ecclesiæ conformia scripsit in hunc modum: *Ob hac igitur quæ in hac vrbe operata sunt mysteria, Apostoli post Christi in cælos Ascensionem, beatæ Mariæ Virginis domicilium, in quo ab Angelo salutata Christum Saluatorem concepit, sacris vsibus dedicauerunt, & sacra etiam ibidem nonnumquam operati sunt: eodemq; loco postmodum Dei Genitrici peramænum, & quod Archiepiscopali Cathedra praecelleret, excitatum fuit templum; in quo tria ex rupe excisa sunt altaria.* Hæc ille.

Columna illa beatæ Mariæ appellata, fracta dicitur fuisse in inferiori parte à Mauris, quòd sub ea magnum absconditum fuisse thesaurum crederent. Dicam quod ibi manens aliquibus mensibus obseruaui, & audiui. Ab incolis huius regionis plurimi æstimatur; ingressique Ecclesiam pietate ac fide eam deosculantur, cingulis suis eam metiuntur & cingunt: & si doloribus in humeris renibusque torquentur, ad eam accedunt, & continuò adhærent, sperantes se contactu illo sanandos; & sanantur: dixitque mihi P. F. Iacobus Varedosona, de quo intra, loci Præfectus, scandalum esse apud illos quærere, an sint sanitatem consecuti; quasi dubium sit, eam modo prædicto contingentes non sanari. Nec mirum; quoniam si Romæ multi obsessi à dæmonibus liberantur, adhærentes cuidam columnæ illuc è Ierosolymis e templo delatæ, ferreis cancellis circumdatæ, quoniam Christus aliquando illi in templo docens adhæsit: quare non item illius intuitu, & beatæ Mariæ meritis, quæ ibi existens concepit, & in vtero portauit Dei & suum Filium, gratias sanitatum à Deo non obtinebunt? Peregrini quoque eamdem magna habent in veneratione; & quas ab ea abrasas particulas habere possunt, vt sacras Reliquias conseruant.

Cultus ac virtus columnæ beatæ Mariæ.

Ita dicitur in libello cui titulus, Mirabilia Romæ.

Sed seria magis & indubitata de eademmet sacra æde hîc subiiciamus. Frequens illa fuit Angelicis missionibus, & diuinis illuminationibus. Et in primis tamquam indubitatum mihi persuadeo, in angusto isto locello beatissimam Virginem die ac nocte orationi vacasse, colloquiis diuinis fuisse assuetam: si enim ista non fuerunt negata Samueli, Salomoni, Zachariæ, vel aliis, quos sibi Deus in famulatum elegit, dubitabimus fuisse denegata illi quam elegit in Matrem? & singulariter in sanctis exercitiis & meditationibus occupabatur, in quibus infantula in templo detinebatur; & præcipue in his quæ Filij Dei in mundum aduentum respiciebant. Nouerat sapientissima Virgo à Spiritu sancto per Isaiam edocta, Virginem vnam integra & illæsa virginitate concepturam & parituram Dei & hominis Filium, verumque Emanuelem, & Saluatorem mundi, seipsam illam

Angelicis visitationibus & Virginis meditationibus & illuminationibus frequens.

Isaiæ 7.

lam futuram, humillima cùm esset, numquam excogitabat: erga illam nimio amore afficiebatur, & illius tempore viuendi, illam videndi eidemque seruiendi magno flagrabat desiderio, vt pij viri pie contemplantur.

Fauet quod Seraphicus Doctor de Meditationibus Vitæ Christi cap. 3. ad virginem Sanctimonialem scribit, nonnullas reuelationes factas cuidam ipsius Deiparæ Virginis deuotæ; quæ, sicut ipse ibidem ait, creditur fuisse sancta Elisabeth filia Regis Hungariæ; cui beatissima Virgo reuelauit, quòd dum esset in templo, semper in noctis medio surgebat, & ante ipsius templi altare pergebat, vbi stans, septem petitiones Domino suo offerebat, inter quas hæc vna erat: *Quintò petebam* (sunt verba B. Mariæ Virginis a D. Bonauentura relata) *vt faceret me videre tempus, in quo esset illa beatissima Virgo, quæ debebat Filium Dei parere, & vt conseruaret oculos meos, vt possem eam videre; linguam, vt possem eam laudare; manus, vt possem ei seruire; pedes, vt possem ire ad seruitium suum; genua, vt possem adorare Dei Filium in gremio suo.* Huculque ibi sanctus Doctor. Et Deus, qui humilia respicit, & trementem sermones suos, respexit humilitatem ancillæ suæ: & quæ ancilla fieri optabat Virginis Matris, ipsa Virgo Mater electa est. Et quidem quo tempore fuit à Gabriele inuenta, in ista, vel certè in simili detinebatur contemplatione.

B. Virginis septem petitiones.

A Deo exaudita.

Et antequam hoc explicemus, placet referre & refellere impudentissimum errorem Lutheri: hic in postilla maiore circa Euangelium de Virginis Annuntiatione, non solùm affirmat parentes Virginis obscuros fuisse, & vitam sordidam & abiectam degisse; verùm etiam in dubium reuocare ausus est, vtrùm eo tempore, quo fuit salutata Deipara, apud aliquos fabulantem, vel rei fortassis culinariæ vel agrariæ incumbentem, Angelus inuenerit. Ita refert doctissimus Canisius lib. 3. de Maria Deipara cap. 1. §. *Mirum.* & §. *Sed antiquum.*

Lutheri impudentia retunditur.

Sed impudentia & figmentum Lutheri refellitur, & intentum explicatur primò ex illo Luc. 1. *Ingressus Angelus ad eam,* &c. in quem locum Ambrosius lib. 2. in Lucam cap. de salutatione Mariæ & eius turbatione sic loquitur: *Sola in penetralibus, quam nemo virorum videret, solus Angelus reperiret, sola sine comite, sola sine teste. Ne quo degenere deprauaretur affatu, ab Angelo salutatur.* Idem dicit lib. 2. de Virginibus colum. 2. ante medium, & lib. 2. Officiorum cap. 18. Secundò, idem tradunt alij: Eusebius in Euangelium Feriæ 4. Dominicæ 4. Aduentus, Andreas Ierosolymitanus in Sermone de Annuntiatione apud Surium, §. *Gabriel igitur.* Hieronymus Epistola 7. quæ est ad Lætam, post num. 22. Citat quoque Canisius in eo cap. §. *Deinde cæcis.* Vitum Theodorum in breui Euangeliorum explicatione in cap. 10. Lucæ, dum explicat illud, *Maria optimam partem elegit.* Ac denique, præter alios, sanctus Bernardus Hom. 3. in laudibus Virginis super *Missus est*, in illud, *Et ingressus Angelus,* &c. ait, Virginem in secreto cubiculo, & forsan clauso super se ostio, orasse Patrem in abscondito, cùm illam Angelus salutauit.

Sola dum esset in oratione Virgo, ab Angelo salutatur.

Et conuenientissimè quidem: etenim si conceptio Præcursoris fuit Zachariæ patri, in sacro officio occupato, denuntiata, vt dicitur Luc. 1. multò conuenientius fuit, vt conceptio Saluatoris denuntiaretur sanctissimæ Virgini Deiparæ, actualiter in deuotione, oratione altissimaque contemplatione existenti. Orante igitur B. Virgine Maria in hac sacra humilique æde ac demisso specu, ecce Angelus Domini ingressus est ad eam, salutauit eam; &, post sapientissimum sanctissimumque inter Gabrielem & diuam Virginem colloquium, Spiritu sancto cooperante, Mater Dei effecta est, Luc. 1.

Ad hæc arbitramur, in hac eadem domo sanctissimam Deiparam votum Deo de perpetuò conseruanda virginitate emisisse, & in illud sponsum suum purissimum consensisse. Hanc nostram opinationem non à veritate alienam esse apparebit, postquam tria demonstrauerimus: primum, sanctam Virginem vouisse Deo suam virginitatem; secundum, illam vouisse post contractum cum Ioseph matrimonium; tertium denique, quando Angelus salutauit Virginem, iam fuisse perfecte & cum omni solemnitate in coniugem sponso suo copulatam.

Ibi votum emisit virginitatis.

Et, quantum ad primum, videtur esse communis Sanctorum sententia; deduciturque ex responsione Virginis ad Angelum, quando ab eo salutata & nuntiata, esset que a Deo in Filij sui Matrem electa, respondit, *Quomodo fiet istud, quoniam virum non cognosco?* Luc. 1. 34. Hanc enim responsionem Angelo non dedisset, nisi Deo Virginem se ante vouisset, inquit sanctus Augustinus lib. de Sancta virginitate cap. 4. Idem dicunt Gregorius Nyssen. Orat. de Humana Christi generatione, Hugo Victorinus Homil. 4. de Natiuitate, Chrysostomus & alij passim cum sancta Ecclesia.

De secundo maior est difficultas, ac ideò

tres

De tempore tres sunt sententiæ. Prima, vouisse ante desponsationem. tres emerserunt opiniones: Prima, Gregorij Nysseni Orat. de Christi Natiuitate, Virginem, antequam desponsaretur, vouisse. De quo certiores facti Sacerdotes, illi quæsiuerunt sponsum, potiùs suæ virginitatis custodem, quàm maritum. Idem videtur sentire D. Hieronymus, præsertim in tractatu de B. Virginis Natiuitate, quem ex Hebræo transtulit. Idem alij.

Secunda, post desponsationem ex sponsi consensu. Secunda est D. Thomæ 3. Part. quæst. 28. art. 4. Lyrensis in cap. 1. Matthæi, super verba, *Inuenta est in vtero habens de Spiritu sancto*, & in Lucam super verba, *Virum non cognosco*; & aliorum, B. Virginem iam desponsatam, cum societate & consensu mariti votum emisisse. Et conuenientem rationem Angelicus Doctor adducit loco citato, dicendo: Verùm quia tempore Legis oportebat generationi insistere tam mulieres quàm viros; quia secundùm carnis originem cultus Dei propagabatur, antequam ex illo populo Christus nasceretur; Mater Dei non creditur, antequam desponsaretur Ioseph, absolutè virginitatem vouisse.

Tertia, ante & post vouisse. Tertia sententia esse potest, duplex emisisse votum, alterum ante, alterum post desponsationem; & ita sentire videtur beatus Laurentius Iustinianus in Sermone de Annuntiatione Virginis, vbi introducit Virginem cum Angelo in hunc modum loquentem: *Quomodo fiet istud, vt concipiam in vtero, quoniam virum numquam cognoscere me duplici voto constrinxi.* *Conciliatio.* Possunt nihilominùs ex huius sententiæ explicatione duæ priores conciliari, dicendo, beatam Virginem ante desponsationem vouisse quidem virginitatem primò, sed non simpliciter & absolutè, sed sub conditione, si Deo placeret; & de isto voto locutos fuisse Auctores primæ sententiæ; sed post desponsationem, postquam Virgini diuinum innotuit beneplacitum, simpliciter & absolutè simul cum marito virginitatis votum emisisse: & antè intellexisse à Deo assumendum maritum, non violatorem, sed custodem futurum suæ virginitatis: & post desponsationem ipsi Ioseph idem reuelatum fuisse, & in illud consensisse, vt piè opinatur Lyranus in ea verba Matth. 1. *Antequam conuenirent*, &c. vbi huic quæstioni, cum Maria esset iam desponsata Ioseph, & in domo eius, vt dixit Chrysostomus, quare non accessit ad cognoscendum Virginem? respondit, Quod modus erat iustorum non perficere matrimonium per carnalem copulam, nisi priùs vacarent orationi per aliquod tempus, implorando diuinam misericordiam, vt patet Tobiæ 8. Et tunc creditur reuelatum esse ipsi Ioseph propositum Mariæ de obseruanda virginitate: licet enim cogeretur ad matrimonium contrahendum, secundum temporis illius modum, habebat virginitatem in proposito: quod cùm Iosepho reuelatum esset, ex communi consensu vouerunt virginitatem.

Quantum ad tertium, supposito, Iosephum fuisse verum Virginis coniugem, etsi non quantum ad carnalem copulam, vt Patres & Scriptura docent, dubitatio esse potest, an duxerit Virginem ante Verbi Incarnationem, an post? Post duxisse aliqui sentiunt. Communior sententia est, quòd ante & quòd tempore Annuntiationis absoluta erant omnia ad verum matrimonium requisita, iamque simul in eadem domo habitasse. *Ante Annuntiationem Virgo desponsata fuit.* Probatur. Luc. 1, 26. dicitur: *Missus est Angelus Gabriel ad Virginem desponsatam viro, cui nomen erat Ioseph.* Ratio id persuadet; quia inter alias rationes, ob quas Christus voluit de desponsata concipi & nasci, præcipua illa assignatur, vt suo & honori Virginis consultum esset, ne ipse ex adulterio natus crederetur, & Virgo tamquam fornicaria vel adultera lapidaretur. Deinde hoc expresse tenent sanctus Chrysostomus Homil. 4. in Matth. D. Gregorius Nyssenus locis antè adductis, D. Epiphanius Hæres. 78. Lyranus, & ex recentioribus, præter multos alios, Titelmannus & Iansenius, hanc alteram sententiam probabiliorem arbitrantur.

Nec obstant quæ contrà adducuntur ab aliis: primò, quòd Matth. 1, 18. dicatur, *Obiectiones solutæ.* *Cùm esset desponsata mater eius Iesu Maria Ioseph.* Desponsata, id est, promissa, ergo non habitabat cum Ioseph? quia, vt benè ibi notat Iansenius, desponsata non solùm dicitur quæ promissa est, sed illa etiam quæ iam tradita est viro. Et apparet singulariter in casu nostro: nam cum Maria Virgo posteà iam tradita esset Ioseph, absque controuersia eodem sponsæ nomine à D. Luca appellatur, dum ait, Ioseph ascendisse ex Nazareth in ciuitatem Bethlehem, *vt profiteretur cum Maria desponsata sibi vxore prægnante.* Luc. 2, 5. Nec quod Iosepho dixit Angelus post Filij conceptionem, *Noli timere accipere Mariam coniugem tuam*, Matt. 1, 20. quasi ducta anteà non fuerit: nam loquitur ibi non de acceptione in coniugem, sed quoad cohabitationem cum ea, & deuotam ministrationem, vt inquit hoc loco Lyranus; à qua se abstinere cogitabat, quia mysterium ignorabat. Et hoc deducit D. Ambrosius lib. 2. in Lucam ex illis Matth. verbis, *Voluit occultè dimittere eam: Quam non accepit*, inquit, *nemo dimittit: & ideò, qui volebat dimittere, fatebatur acceptam.*

Igitur, vt ex dictis intentum colligamus, cum

Nedum Maria, sed & Ioseph ibi virginitatem vouit.

cùm beata Virgo Maria votum absolutum virginitatis emiserit, postquam Ioseph desponsata fuisset, & ab eo ad secum habitandum in domum suam adducta, antequam ab Angelo fuisset salutata, consequens est, vt in hac sacra Nazaræa æde cum sponso suo voto perpetuæ virginitatis seipsam Deo obtulerit in acceptissimum holocaustum, fortasse hisce verbis, vt ex Abdia refert Petrus Canisius de Maria Deipara lib. 2. cap. 4. *Domine, offero tibi virginitatem meam.* & sanctus Bonauentura li. 1. Pharetræ cap. 5. ex D. Hieronymo, dum dicit: *Hæc prima inter feminas hoc constituit in corde suo, vt diceret Deo, Domine, offero tibi virginitatem; cùm hoc à nullo homine nec verbo didicisset, nec exemplo ad imitationem inuitata fuisset.*

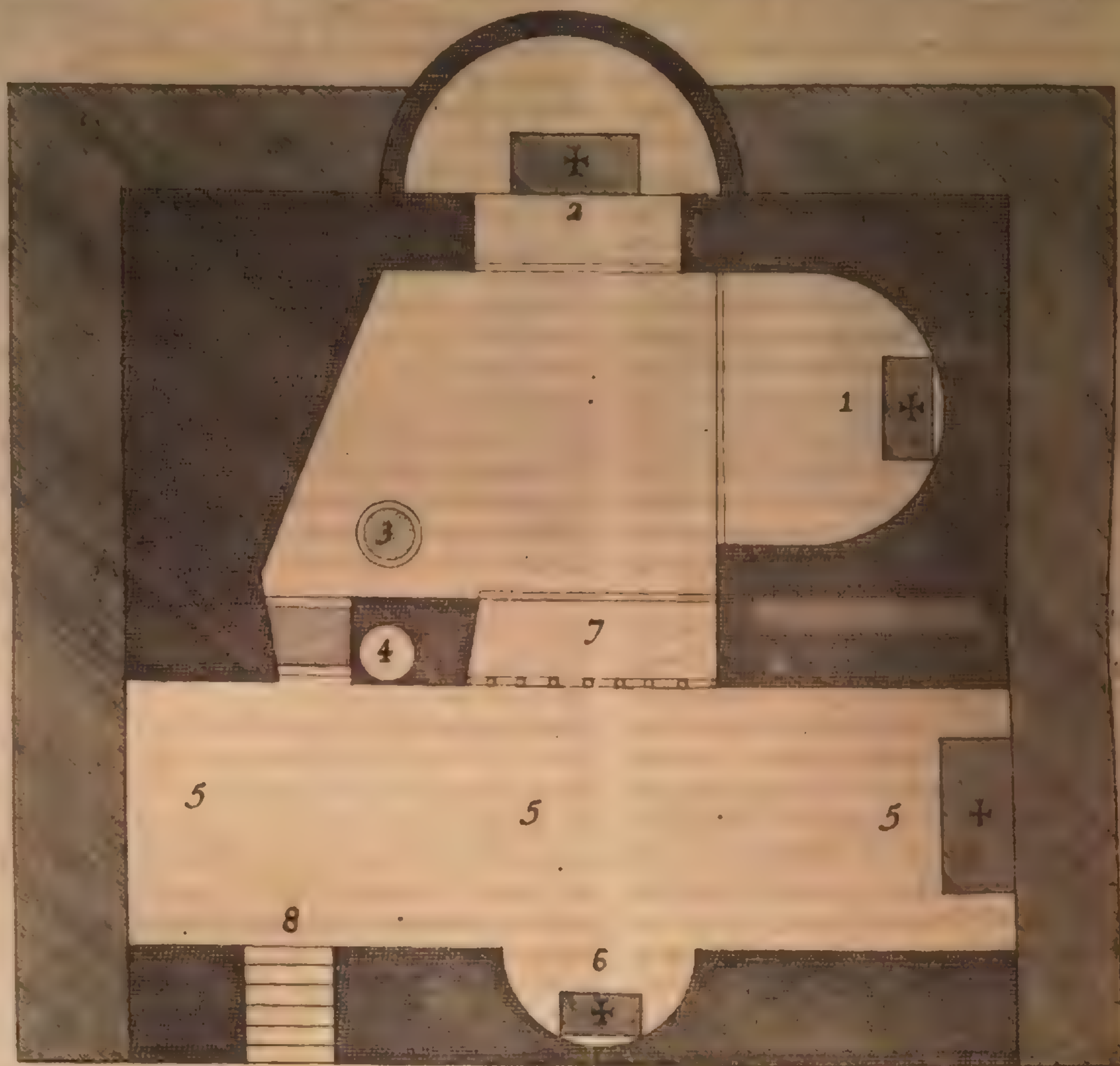
Iosepho Incarnationis mysterium reseratum.

Insuper in hac domo sanctus Ioseph à suspicione liberatus est per Angelum, quam habere potuit de vxore sua prægnante; & conceptionem non per hominem, sed per Spiritum sanctum operatam cognouit: mandatum accepit, vt nato puero nomen Iesus imponeret, vt dicitur Matth. 1, 21. &, vt cap. 2, 13. *Angelus Domini apparuit in somnis Ioseph, dicens: Surge, & accipe puerum, & matrem eius, & fuge in Aegyptum, & esto ibi vsque dum dicam tibi. Futurum est enim, vt Herodes quærat puerum ad perdendum eum, &c.* Ac deinde ex Ægypto reuersi in terram Israël & ciuitatem Nazareth, in hac eadem domo, sicut & in alia, habitasse probabilitate non caret.

Domus continua orationis & laudis.

Hoc denique tamquam certissimum affirmarem, fuisse hanc sacram ædem continuam orationis & Dei domum, in qua coram Deo, etiam carne induto, & in sacratissimo tabernaculo humanitatis recondito, preces fundebant Maria & Ioseph; non secùs ac duo illi Seraphim, qui apud Isaiam coram Domino sedente super excelso & eleuato solio clamabant alter ad alterum, & dicebant: *Sanctus, sanctus, sanctus, Dominus Deus exercituum, plena est omnis terra gloria eius.* Isa. 6, 1. Ita Maria & Ioseph, velut duo alij terrestres Seraphim, puritate & amore non ad tempus à carnali complexu se abstinentes, vt vacarent orationi, vt pij alij coniuges secundùm Pauli consilium faciunt, sed perpetuò, vt perpetuò contemplationi & meditationi diuinisque laudibus vacarent coram Deo; quem nedum mentis, sed etiam corporis oculis contemplabantur. 1. Cor. 7, 5. Et quia isti non erant à Deo diuisi, vt alij coniuges, propter mutuum rerum temporalium affectum, vt docet idem sanctus Apostolus, sed ambo eidem coniunctissimi; quia vnanimiter quæ Domini sui erant, quærebant ex toto corde, ex tota anima, & ex omnibus viribus suis. 1. Cor. 7, 32. Quare domum hanc, meliùs templum, Dei cælestem in terris paradisum, Deique & electorum eius Sanctuarium, quam terrenam domum, meritò appellabimus.

ICHNOGRAPHIA SACELLI ANNVNTIATIONIS B. MARIÆ VIRG.

1. Capella et Altare Annuntiationis S. MARIÆ V.
2. Altare S. Ioseph.
3. Columna fracta S. MARIÆ V. appellata.
4. Columna integra Angeli dicta.
5. Longitudo Sacelli et Altare Angeli.
6. Altare S. Annæ.
7. Gradus circa Sacellum.
8. Ostium Sacelli.

Vera Longitudo palmi quo sacrum Templum mensi fuimus.

CAPVT II.

Sacri templi Dominicæ Incarnationis excellentiæ ratio præcipua.

DVm mecum ipse considero sacratissimi templi Annuntiationis Mariæ Virginis & Incarnationis Domini dignitatem & excellentiam, vellemque eam ex parte celebrare, mihi sese offert ante mentis oculos eximia illa Ierosolymitani & Salomonici templi structura tam in sacris quàm in exteris Scriptoribus commemorata: inuenioque nostrum hoc templum Salomonico simile in materiali structura; quia vt in illo erant, ita & in isto varia distinctaque loca & habitacula, columnæ & ornamenta egregia. Non inficior tamen ex hac parte à Salomonico Nazaræum nostrum superari: amplitudine siquidem, diuitiis, opibus & materialibus ornamentis longe isto præstantius fuit; sed hoc spirituali cælestique dignitate longo interuallo, vt corpus vmbram, figura veritatem, illud superat: quod ex hoc dumtaxat in præsentia deprehendere placet, quòd in isto Verbum caro factum, se pro nobis Æterno Patri acceptum obtulit sacrificium.

Templum Annuntiationis Salomonico comparatur, eiq. præfertur.

Inter alias Salomonici templi partes præcipua erat illa interior; quæ, propter eius dignitatem, excellentiam & sanctitatem, *Sanctum, Sancta sanctorum* & *Oraculum* appellabatur. Et, propter diuinam loci maiestatem, semel in anno solus introibat summus Sacerdos, innocens, impollutus, & cum eo nullus hominum ingrediebatur; ibique sacrificia & preces offerebat. Intra Sancta sanctorum erat Arca fœderis, intus & totis laminis aureis contecta; & in illius medio posita velut sol fulgebat: cuius supereminens pulchritudo admiranda potius quàm verbis explicanda. In qua summa cum religione asseruabantur tabulæ legis, manna & virga Aaron, quæ miraculosè floruerat. Supra Arcam verò erat Propitiatorium aureum, aliàs etiam Oraculum dictum, intra alas duorum Cherubim supra solis fulgorem splendens, diuinam repræsentabat Maiestatem: quasi sedes Dei loquentis erat, vnde oracula & responsa dabat. Et hæc quidem fusè inueniuntur tam in veteri quàm nouo Testamento, apud Iosephum & alios Scriptores, qui de templi Salomonis structura Tractatus ediderunt: quæ breuiter indicata liceat ad intentum aptare.

Conditio interioris partis templi, quam semel in anno ingrediebatur summus Sacerdos.

Sancta sanctorum, præcipua & interior templi pars: nónne sacrum antrum & sacellum nostrum Annuntiationis dices dignius maiori templo, quod circa ipsum fuit auguste constructum, & intra quod inclusum? Ingrediebatur semel in anno summus ille Pontifex, Christi personam singulari ritu præfigurans, oraturus & sacrificia oblaturus pro suis totiusque populi peccatis: at in nostro hoc sacello Verbum Patris, Sacerdos in æternum, semel sacerdotalibus, vt ita loquar, humanitatis vestimentis in officina virginalis vteri per Spiritum sanctum elaboratis indutus, preces & sacrificia, non quidem hircorum vel vitulorum, sed suimet pretiosi Corporis pro totius mundi salute obtulit. Et ecce dignitas & excellentia huius ædiculæ, non minus ac cælum ipsum illustris; & nobis sane iucundior & vtilior, quòd in ea Christus Iesus primò seipsum obtulit Æterno Patri viuificum & acceptum sacrificium, super altare vteri Virginis sacratissimæ, templum Domini, sacrarium Spiritus sancti, & nobilissimi sacrificij electam mensam: & hac quidem ratione primò his nobilissimis titulis beatissima Virgo condecoratur, ac deinde celebratur nostra cælestis ædes.

Christus semel in hoc sacello vt Sacerdos primum obtulit sacrificium.

Et vt quod proposuimus meliùs intelligamus, ad memoriam reuocanda est doctrina quædam de Incarnatione Domini Theologica. In mysterio diuinæ Incarnationis plura signa siue instantia considerantur. Primum est, in quo Verbum Patris naturam humanam singularem sibi personaliter copulauit: alterum, in quo Christi anima beatificata fuit: tertium, in quo fuit factum miraculum. Miraculum verò fuit, quòd animæ gloria, quæ secundùm legem redundare debebat in corpus quod informabat, ipsumque suo modo beatificare, cohibita fuit; tuncque factum fuit, vt idem homo Christus, beatus & viator, impassibilis & passibilis esset, & moriendi necessitatem haberet. Quod aduertens Christus, in quarto instanti, vt rem Deo acceptam nobisque proficuam & vtilem faceret, se in hostiam acceptabilem Deo Patri obtulit. Hanc doctrinam ex parte scriptam reliquit Regius Psaltes Psal. 39, 7. vbi in persona Christi sic Patrem alloquitur: *Sacrificium & oblationem noluisti: aures autem perfecisti mihi. Holocaustum & pro peccato non postulasti: tum dixi: Ecce venio*, &c. & clariùs idipsum ex Propheta docet diuus Paulus Hebr. 10, 5. *Ingrediens mundum* Filius Dei *dicit: Hostiam & oblationem noluisti: corpus autem aptasti mihi: holocautomata pro peccato non tibi placuerunt. Tunc dixi: Ecce venio*, &c. Ac si clariùs dixisset: O mi Pater, optimè noui, vetera hircorum & taurorum sacrificia tibi ex se non fuisse accepta, quæ si aliquando accepisti, vt Abel, Noë,

In Incarnatione plura signa considerantur.

Noë, Abraham, & aliorum, non propter seipsa, sed propter offerentium fidem & pietatem; cuius defectu repulisti alia Cain, & similium hominum. Et si offerentibus deleta fuere peccata, fuit virtute mea; quia in me crediderunt, & ad me respexerunt. Ecce nunc, ex quo meæ diuinitati passibile corpus copulasti, non exspecto tempus mortis, in quo omnia consummabuntur quæ de me Prophetæ vaticinati fuerunt; sed modò ab vtero tuo egressus, & ingressus alterum Virginis, offero meipsum tibi in hostiam, & electum acceptumque ex natura & virtute sua sacrificium, quo tu lauderis, humani generis remittantur peccata, tibi ex iustitia pro commissis debitis sit satisfactum, & in me credentes gratiam & gloriam consequantur. Et hoc primum sacrificium in hac sacra æde & altari Virginei vteri celebratum est. Ideò meritò Dei Filius ad
Psal. 21, 11. suum Æternum Patrem dicere potuit: *In te proiectus sum ex vtero: de ventre matris meæ Deus meus es tu.* statim enim ac in sacra ista æde, & virgineo vtero, Dei Filius figuratus est caro, totum se obtulit Deo Patri Iesus Christus. Lege ad Hebræos caput 9.

Quare in Tabernaculo nullus homo cum Sacerdote. Leuit. 16, 17. Hebr. 9, 7.

Cùm de Sacerdote in Sanctuarium ingressuro sermo est in Leuitico, hoc præcipitur: *Nullus hominum sit in tabernaculo, quando Pontifex Sanctuarium ingreditur.* quod posteà obseruandum erat ædificato Ierosolymis templo, quando in eius Oraculum, siue Sancta sanctorum, summus Sacerdos ingredi debebat. Et quid in hoc præfigurabatur? Dicerem, aliis omissis, triplex mysterium: Primò, solitudinem Virginis, quando ad eam Verbum Dei & Nuntius eius accessit. *Sola in penetralibus*, inquit sanctus Ambrosius lib. 2. in Lucam in initio, *quam nemo virorum videret, solus Angelus reperiret: sola sine comite, sola sine teste, ne quo degenere deprauaretur affatu, ab Angelo salutatur.* Secundò, in Incarnationis Dominicæ Sacramento hominis quidem naturam ex Virgine esse assumendam à Filio Dei, non tamen hominis, sed Spiritus sancti operan-
Luc. 1, 35. te virtute, vt ad Mariam dixit Angelus. Tertiò, vt indicaretur virtus & sufficientia oblationis Christi; quæ sola sufficiens erat ad reconciliandum nos Deo Patri, & æternam vitam largiendam; & alio non indigere: quemadmodum & quando in Caluariæ monte oblatum & consummatum fuit per mortem sui corporis holocaustum, noluit illud inter iustos & sanctos offerre, sed inter sceleratos hominesque nequam; quoniam ad opus redemptionis non indigebat opere cuiusuis Sancti, sed ipse sufficientissimus erat pro omnibus peccatoribus à morte redimendis. Quod clarissimè docuit D. Petrus, dicens: *Christus semel pro peccatis nostris mortuus est, iustus pro iniustis*, &c. & eius Coapostolus Paulus: 1. Pet. 3, 18.
Dedit redemptionem semetipsum pro omnibus. & iterum: *Neque per sanguinem hircorum aut vitulorum, sed per proprium sanguinem introiuit semel in Sancta, æterna redemptione inuenta.* Et pluries alibi in Scriptura idem inuenitur; & docent sancti Patres & Scholastici Doctores. 1. Tim. 2, 6.

Sed quid Arca in Sancto sanctorum posita & Propitiatorium inter Cherubim in ea adumbrabant? Arca beatissimam Virginem: tali enim appellatione ab Ecclesia & sanctis Patribus nominatur; non quidem vt illa materialis auro corusca, sed donis gratiarum & virtutum fulgens, & vt Sol electa: tantaque illius puritas & dignitas, vt maior sub Deo intelligi nequeat. Vbi non quidem lapideæ legis tabulæ inueniuntur, sed lex Dei scripta in corde eius; in cuius meditatione & consummatione die ac nocte versabatur: nec manna veteris Testamenti, sed dulcedo diuinarum immissionum, & ipsum Verbum Dei, *Manna absconditum* à Ioanne appellatum, positum est: nec virga Aaronica illa, sed custoditur alia inflexa iustitiæ & integritatis, de qua Isaias cap. 11, 1. *Egredietur virga de radice Iesse, & flos de radice eius ascendet*; virga, in qua nec nodus originalis nec cortex actualis culpæ fuit; *& requiescet super eum spiritus Domini*, &c. *Arca Deiparam figurat.* Heb. 9, 4. Apoc. 2, 17.

Et ecce Oraculum & Propitiatorium, Diuina Maiestas in illo præfigurata: *Deus in medio eius, non commouebitur.* Propitiatorium Virgini, quia numquam ab ea auersus Dominus, sed ad eam conuersus & propitius semper fuit. Oraculum, quia ab eo per Nuntium suum intellexit, quòd conceptura & paritura esset Regem, qui claustrum virginitatis suæ non violaret. *Propitiatorium Domini.* Psal. 45, 5.

Et quid duo Angeli se mutuò aspicientes portendebant? Dicerem, duos sublimissimos cælestes spiritus ad Virginem missos; custodem alterum, alterum cælestis consilij nuntium Gabrielem: qui stupentes, mutuò se respiciunt, contemplantes effusionem diuinæ bonitatis infantulæ Virgini communicatam; quòd filia Adæ non culpam sentiat Adæ, quòd terræ habitatrix sit purior cælo, quòd in deserto huius mundi sit paradisus, & hortus cælestium deliciarum inueniatur, & super mulieres benedicta, vt Anselmus dixit, Angelos vincat puritate, & omnes Sanctos superet pietate; & quæ filia iræ, filia vindictæ ex suis progenitoribus esse debebat, dono Dei sit effecta Æterni Patris filia, Sponsa Spiritus sancti *Angeli, custodem & nuntium Virginis.* *Virginis excellentiam mirantur Angeli.*

sancti immaculata, & Vnigeniti Filij Dei vera ac naturalis Mater. Vnde ad inuicem
Cant.6,9. mihi videntur dicere: *Quæ est ista, quæ progreditur quasi aurora consurgens, pulchra vt Luna, electa vt Sol, terribilis vt castrorum acies ordinata?*
Cant.3,6. *Quæ est ista, quæ ascendit per desertum, sicut virgula fumi ex aromatibus myrrhæ, & thuris, & vniuersi pulueris pigmentarij?*
Cant.8,5. *Quæ est ista, quæ ascendit de deserto, deliciis affluens, innixa super dilectum suum?* Et ex his elucet quanta sit excellentia sacratissimæ istius ædis; quam sibi sancta Trinitas in peculiarem elegit habitationem; ad quam misit e supremo cælorum habitaculo nuntium ad Mariam Virginem desponsatam Ioseph, vt intelligeret, quæ gratia plena erat, & futuram Deo pleniorem, in qua Verbum caro factum est, & se pro nobis obtulit oblationem & hostiam Deo in odorem suauitatis: & nos igitur hanc venerantes, pro collatis in humanum genus beneficiis Deo gratiarum actiones reddamus, eidem nosmet ipsos in perpetuum obsequium & holocaustum offeramus.

CAPVT III.

Causa & traditio quædam destructionis eximij templi Annuntiationis, & translationis sacræ ædis Nazarenæ ad partes Christianorum.

3.Reg.6,12. & c.9,3. & c.11,10. VT quondam sanctum illud & toto terrarum orbe celeberrimum templum Salomonis fuit propter peccata destructum & desolatum, vt pluribus in locis docent sacræ Litteræ; ita propter eadem arbitramur in pœnam iniquorum hominum desolatum hoc illustrissimum templum Annunciationis B. Mariæ Virginis; & sacra ædes inde mirabiliter sublata est, & ad oras fidelium translata: ea est enim peccati malignitas, vt propter ipsum Deus de templo & domo sua iudicium faciat, vt hoc pacto in delinquentes animaduertat. Hinc per Ieremiam dicebat perditis illius temporis

Propter peccata templum desolatum.

Ier.7,4. Iudæis: *Nolite confidere in verbis mendacij, dicentes: Templum Domini, templum Domini, templum Domini est. Quoniam si benè direxeritis vias vestras,… habitabo vobiscum in loco isto, in terra, quam dedi patribus vestris à sæculo & vsque in sæculum.* sin minus, & templum, & quidquid in eo erat, deletum iri. Et Ezechiel ad peccatorum detestationem excitabat, quòd illa splendorem templi obscurauerant, & destruxerant, templi vastatione proposita:
Ezech.43,10. *Ostende*, inquit, *domui Israel templum, & confundantur ab iniquitatibus suis*, &c. Ita videtur dicendum in proposito de hoc nostro sacratissimo templo: sed non similiter ac de illo Iudaico, quia illius nulla superest memoria; quoniam & Iudaica lex penitus abolita est; at nostrum Christianum translatum est ad gentem facientem fructum in tempore suo: & in loco translationis, etsi, quod ad sacræ ædis decorem & ornatum constructum fuerat, demolitum sit; omnium tamen extat memoria, quia Christianorum sunt, quorum lex & Ecclesia manet in æternum.

Sed quodnam illud peccatum tanti mali causa? Infidelitas & desertio Christianæ religionis. *Porrò quod ad sacrum Angelicæ salutationis domicilium attinet:* (ait Adrichomius in Zabulon num. 73.) *id cùm multo tempore hic frequentatum, & in honore habitum fuisset, Palæstina Christianam religionem repudiante, ab Angelis admiranda ratione Flumen, quod Illyrij oppidum fuit, delatum est.* Ergo, secundum Adrichomium, causa translationis sacræ ædis ex Palæstina ad partes Christianorum fuit infidelitas.

Religionis desertio.

Verùm cùm multò ante translationem illius, & ante recuperationem Palæstinæ sub Godefrido, & post illius amissionem ab infidelibus occuparetur, & tamen ex ea non fuit translata sacra domus: ideò non improbabiliter addunt alij, causam translationis & destructionis fuisse nimiam regnandi libidinem, effrenem lasciuiam & sæuam crudelitatem; scelera, quæ Deus & eius humillima, purissima & pia Mater nimium execrantur. Hoc probant ex quadam traditione Nazaræorum, quam hîc tibi subijcio.

Luxuria, & regnandi libido, & crudelitas causa calamitatis huius templi.

Cùm Episcopus quidam (quem incolæ huius regionis in referenda historia, siue traditione, *Vescof* appellant) circa annum Domini 1268. præesset sacræ Nazarenæ vrbi, & aliis circumiacentibus oppidis & villis à Christianis habitatis, habitaretque in ædibus Episcopalibus sacri templi Dominicæ Incarnationis, in quibus nunc habitant Franciscani Fratres: cùm, inquam, intellexisset hic Episcopus, exercitum quemdam numerosissimum Mahometistarum occupasse magnam Palæstinæ partem, suæque ditioni appropinquare, nec posset hostis illam expugnare, propter optimam habitantium vnionem & concordiam; impium hoc sæuus & callidus hostis excogitauit & impleuit consilium, corrumpere secretò Episcopum pollicitationibus & muneribus, vt illius operâ regio ad illius manus deueniret. Facile quod intendebat Mahometista obtinuit ab impio & proditore Episcopo; qui etiam timebat vnà cum officio & vitam amittere. Itaque, ob tem-

Maurorum relatio.

porale commodum tradidit vrbem & ciues infidelium direptioni. Quod in hunc modum accidisse dicitur: Erat in sancta Ciuitate campanile (& illud creditur, quod nunc extat, de quo iam diximus Cap. 1.) & supra ipsum magna campana, quæ pulsabatur ad congregandos nedum in vrbe sed etiam in proximis villis habitantes, vel ad Sacra facienda in templo, vel ad se muniendum contra hostium insultus, vel ad alia negotia quæ ad commune bonum spectant. Itaque vehementi sono aliquando, iussu Episcopi, fuit pulsata campana; & collecti ciues, & dispersi in pagis & villis ad sacrum templum conuenerunt; &, clausis ianuis, ita illos est allocutus Episcopus:

Episcopi sermo ad conclusos in templo subditos.

Durum & difficile nobis est tam numeroso militum exercitui terram istam vastanti & opprimenti resistere: videte quomodo breui hanc sibi totam fere regionem comparauit, suoque cultui subiecit, & quid nos pauci facere poterimus? melius est vt animabus vestris, vxorum & filiorum parcatis, vos tradendo potestati illorum, eorumdemque religionem suscipiatis, quàm ferro & igne ab illis consumi. Vnum ergo ex his eligite, vel crudelem mortem, vel Mahometistarum imperium & legem iuxta Ducis exercitus præscriptum. Ille (qui fortè schismaticus & hæreticus erat) Mahometica viuendi licentia illectus, & ne protinus dominio priuaretur, amplexus Mahometicam immunditiam & superstitionem, tiaram in dulibantum conuertit; & ex pastore, non quidem mercenarius, sed lupus effectus, hostium auxilio detæuiit in Christianos illos, & interfecit illos; quoniam maluerunt magis gloriosam mortem pro Christo sufferre, quàm veram Religionem pro impia & immunda superstitione deserere. Et non solum in oues illas innoxias suam exercuit sæuitiam & rabiem immanis ille lupus; sed, vt ampliùs contestaretur se Christi & eius sanctissimæ Matris hostem, sanctam Ciuitatem, quæ vtrumq; aluit, & templum egregium & illustrissimum vastauit, parte Septemtrionali excepta, vbi suum erat palatium & annexum sacellum: quod forte etiam funditus euertisset, nisi fuisset à Deo prohibitus, & suæ domus iacturam non timuisset. Atque hoc pacto cum tanta Christianorum cæde vastata fuit sancta Ciuitas, & magna Ecclesia Annuntiationis sanctæ Mariæ Virginis desolata, totaque regio sub Mahometistarum tyrannidem redacta. Et hæc quidem senes Nazareni, vt acceperunt à suis maioribus, tradiderunt Fratribus nunc in sancta desolata ciuitate habitantibus.

Episcopus fit Mahometanus, & in subditos sæuit, eosque; ædem desolat.

Hæc tam enormia crimina detestatus Dominus & sanctissima eius Mater, iussit Angelis vt inde sacrum suum domicilium, solis relictis fundamentis, ad Christianorum partes deferrent. Et probabile hoc videtur; quia postea, ob similia crimina, eadem sacra domus, quia non multùm æstimabatur, quia multi illius occasione occidebantur, & ex tanto thesauro inter ipsos Fratres iurgia oriri cœperunt, secundò, tertiò & quartò translata fuit, vt breuiter citatus notauit Adrichomius, & nos pluribus explicabimus Capite sequenti.

Atque hinc vides, quomodo, vt quondam, ob peccata Regis Salomonis, luxuriam, superbiam, sæuam idololatriam Tophet, Deique contemptum fuit Iudaicum templum destructum; ita posteà nostrum hoc Christianum, ob vnius præcipue Principis delicta, tantam passum est iacturam.

CAPVT IV.

Difficultas contra dicta in præcedentibus, & historia translationis sanctæ domus Lauretanæ recensetur.

MVltorum pulsauerant mentes quæ recensuimus, dubitantes & de veritate sacræ ædis Nazarethæ, & de eiusdem ad fidelium partes translatione. Diximus, in sancta ciuitate Nazareth visitari sacrum illud domicilium, in quo Angelo nuntiante B. Virgo Maria concepit Saluatorem mundi. Sed innuimus etiam, idem fuisse in Italiam translatum, & magno fidelium ex omnibus mundi partibus concursu in Lauretana ciuitate venerationi habitum: si ergo hîc honoratur, quomodo in Nazareth inuisitur? An idem erit in duobus à se inuicem dissitissimis locis, in Oriente & Occidente, in Palæstina & in Italia, in Nazareth & in Laureto?

Antequam propositæ difficultati respondeam, placet hic subijcere historiam translationis sacræ domus Lauretanæ, prout eam ex grauibus Auctoribus collectam retulit Canisius lib. 5. cap. 25. de Maria Virgine; sic autem dicit: *Lauretanam Virginem loci ratione vulgus appellat; cùm Laureti ædem sibi sacram, ac toto ferè orbe celebratam, multis iam annis sibi Deipara vendicet. Est autem Lauretum in agro Piceno, vel, sicut nunc loquuntur Itali, Recanatensi, non ita procul ab vrbe Anconitana situm. Hic Mariæ domicilium, siue, vt tritiori vocabulo vtar, cubiculum visitur, suo, vt olim, camento lapideaque structura cohærens, quatuor adhuc parietibus constans: mirandum sanè, haud minùs quàm venerandum vetustatis monumen-*

Historia translationis Lauretanæ domus.

Deiparæ domicilium Laureti.

Ex Palæstina in Dalmatiam translatum, inde in Italiam.

numentum. Hoc verò ex Palæstina primùm in Dalmatiam translatum, circa oppidum Flumen constitit, & inde porrò in Italiam deuectum (quoniam vt par erat tantum thesaurum non æstimauerint) Lauretanos demum retinet possessores. Et post pauca ex Baptista Mantuano, sui temporis laudatissimo Theologo & Poëta: *Hoc sacrum cubiculum,* inquit, *primùm in Nazareth Galilææ oppido constructum, post Christum verò in cælos receptum, in domum orationis siue sacellum ab Apostolis commutatum, & diuinis vsibus consecratum, deindeq; à Christianis reuerenter habitum est, quoad Palæstina demum sub Cosrhoa Persarum Rege immanissimo Christianis adempta, in Agarenorum potestatem deuenit.* Adiungit & de Mariani huius cubiculi translatione facta: hoc enim ad Illyricum prope castellum, cui nomen est Flumen, & inde translatum per Adriaticum sinum in agrum Recanatensem; qui vix tribus passuum millibus à mari distat; ac haud ita procul ab vrbe Anconitana esse transuectum in siluam, mox etiam in via publica resedisse: siluam nobilis fuisse matronæ; quæ cùm Laureta dicta sit, nomen etiam Ecclesiæ dederit Lauretanæ.

Hieronymus Angelita historia inuestigator.

Nec ita multis abhinc annis vixit Hieronymus Angelita Reipub. Recanatensis à Secretis, vir valdè sincerus, ac rerum ad præsentem historiam pertinentium diligentissimus explorator, sicut eius libellus de Historia Virginis Lauretanæ conscriptus, & Pontifici Maximo nuncupatus, abundè commonstrat: ex illo pauca quædam repetere, vt magis appareat veritas, non grauabimur hoc loco. Anno à reconciliata Diuinitate nonagesimo quarto supra millesimum & ducentesimum decima die Decemb. Bonifacio VIII. Pontifice Maximo sedente, sacellum idem, quod Angelorum ministerio à Nazarena ciuitate ad Illyricos translatum fuerat, miro modo exinde Angelorum manibus transuectum supra æquora, in agro Recanatensi consedit in mediis nemoribus nobilissimæ cuiusdam mulieris eius ciuitatis, cui nomen fuit Laureta: dicta igitur Maria de Laureta, à Laureta nemoris domina muliere.

Ob peccata quæ sacri domicilij occasione committebantur, iterùm atque iterùm transfertur.

Ac rursus: Hoc sacellum è Nazaræa ciuitate ad Illyricos Angelorũ ministerio delatum est, ad oram prope oppidulum Flumen; deinde illis abreptum, miro modo in nemus primùm (verùm cùm propter incredibilem piorum hominum concursum ad illud venerandum factum sit, vt ad eos exspoliandos & necandos sese latrones abderent, ac plurimos illuc commeantes interficerent, quod scelus B. Virgo execrata est) mox in collẽ duorum fratrum translatum: cumque maxima hominum frequentia, donis ac pretiosis muneribus auctum & exornatum, fratribus hac ratione magnum quidem quæstum facientibus, sed acerbè propter lucrum dissidentibus, tandem in via publica collocatum est. Magnus est ille locus, sanctus atque terribilis, & in silentio adorandus: in quo non homo ex limo terræ, vt in agro Damasceno, sed de purissimi sanguinis virginei guttulæ substantia, nulli peccato obnoxiæ, Deus ineffabili modo factus est homo. Hæc & plura alia habes apud citatum Auctorem in commendationem illius sacræ domus & Nazarethæ ciuitatis. Possunt de hoc argumento videri Baronius Tom. 1. Annal. Rutilius, Benzonius, & alij Auctores ab his citati. Itaque si hæc tot celeberrimis testibus & communi fama commemorata vera sunt, quid dicendum ad ea quæ ex communi traditione de sacra Nazaræa æde anteà notauimus?

Responsio prima, situm præexistentis domus fuisse noua Ecclesia illustratum.

Propositæ difficultati multipliciter respondetur. Primò, Ioannes Franciscus Alcarotus Canonicus Cathedralis Ecclesiæ Nouariensis in suo Itinerario Terræ sanctæ Italicè conscripto lib. 2. cap. 19. dicit, post sacri domicilij è Nazareth translationem fideles situm illius amplissima Ecclesia circumdedisse sub nomine Annuntiationis B. Mariæ Virginis.

Obiectio.

Obijciet fortasse quispiam, hæc refragari, quòd Mauri non permittunt Christianis nouas Ecclesias ædificare, & Nazaræam Ecclesiam non apparere recentiorem Lauretana domo; cùm tamen huius respectu recentissima apparere deberet, quia ædificata non nisi circa annum Domini 1294. Bonifacio VIII. sedente, quando inde Lauretana translata dicitur. Et Ecclesia, quæ hisce temporibus in Nazareth ad honorem Annuntiationis S. Mariæ Virginis inuisitur & colitur, non est amplissima, sed angusta; & quæ hanc circumdat amplissima, ab antiquo demolita fuit; & sanè non à Christianis ædificata, postquam vltimò Terra sancta tyrannidi Mahometistarum cessit.

Solutio.

Respondetur, Turcas nummis & muneribus concedere vt reædificentur Ecclesiæ, etsi non fortè illas à fundamentis erigere; & industria ab eisdem multa obtinentur, aliàs eorum ordinibus contraria. Nec obstat, Nazaræam non videri recentiorem Lauretana; quoniam id non prouenit, quòd non sit multò recentior, sed quia inhabitata & derelicta per multos annos mansit: & magnam iacturam patiuntur ædificia noua, si non inhabitentur & custodiantur, vt manifestum est: vnde non mirum, si sacrum sacellum exornatum sit, & maior Ecclesia demolita.

Secunda, domum alterâ translatam, alteram relictam.

Secundò respondetur, in Nazareth fuisse duas domos Christi Domini & B. Mariæ Virginis præsentia sanctificatas, vt suprà diximus Cap. 1. præsentis Peregrinationis, vnamque mansisse in Nazareth, & adhuc ibi honorari; alteram delatam Lauretum, vbi pio fidelium concursu continuò colitur: & ita respondet Bonifacius de Perenni cultu Terræ sanctæ, quem cum aliis, quæ de Nazareth dicit, suismet verbis hic tibi subijcio: *A monte Thabor*, inquit, *descendentes ad Occidentem, parum per planitiem Galilaa procedentes, deueniemus ad viam per quam scanditur ad montem, super quem ciuitas Nazareth Christi nutricula posita est: in qua monte ista sunt. Primò, in supercilio huius montis est locus ad quem perductus fuit Christus, vt præcipitarent illum; & ipse transiens per medium illorum ibat. Iuxta etiam est Ecclesia erecta à priscis Regibus Christianis in honorem sancta Annæ. Non longè ab ea est Ecclesia Annuntiationis beata Virginis Mariæ. Ad locum Annuntiationis, qui est in inferiori Ecclesia, per duodecim gradus descenditur* (ita erat tempore Bonifacij, quando ex altera parte demissioribus gradibus & ex magis eminenti loco ad sacrum locum descendebatur; & in præsentia, si omnes à solo computentur superiori, totidem & fortè plures constituerentur) *& sunt duæ columnæ porphyriacæ pretiosissimæ: vna in loco posita, vbi manebat Virgo Maria, dum ab Angelo salutaretur; altera vbi Angelus salutans eam stabat. Peregrini autem cùm eò peruenerint, partem diei qua veniunt, & totam noctem in oratione consumunt. Fratres Sacerdotes, qui sunt cum eis, sequenti die manè celebrant, & alta voce cantant Euangelium, Missus est Angelus Gabriel, & totum Officium dicunt de Annuntiatione Virginis. In eodem monte est Ecclesia sub inuocatione sancti Gabrielis, in qua alia nationes orant, & Sacrum faciunt; & sunt fundamenta domus Ioseph, in qua Christus nutritus, & educatus fuit. Fundamenta dico, quia domus illa Dei voluntate delata ad Christianas partes fuit; & nunc est in Italia, & sancta Maria de Loreto vocatur. Iuxta est fons optimas emanans aquas: qui etiam ab infidelibus fons Iesu & Virginis Mariæ dicitur. Dicunt enim viri & mulieres Nazareni, quòd B. Virgo Maria hauriebat ab illo fonte aquam, & domum deferebat, & Angeli in via custodiebant illam, & salutabant, dicentes: Salech Maria. Dicunt etiam, quod ipse Iesus ab isto fonte domum afferebat Matri aquam; quapropter vocant fontem Iesu & Mariæ. In illa Ecclesia Salutationis Virginis Mariæ olim ab annis viginti plus minus morabantur Fratres custodientes domum & Ecclesiam. Sed postquam Nazareni in seditionem versi occiderunt aliquot Fratres, & penè omnes Christianos, derelicta domo & Ecclesia, Ierosolymam transmigrarunt, relinquentes claues cuidam probo viro Christiano nomine Issa: qui vsque nunc custodit domum, & aperit & claudit Ecclesiam, & duas lampades oleo, quod ei Guardianus sacri montis Sion dat, nutrit. Peractis igitur Missarum solemnijs, & benedicta Nazareth peregrinatione, post acceptam buccellam panis & haustum aqua ad fontem Saluatoris, discedunt Septemtrionem versus ad Canam Galilææ* Hucusque Bonifacij verba. Ex quibus apparet, quid respondeat ad propositam difficultatem, & quomodo se res haberent suo tempore, & ante, in sancta Nazareth ciuitate.

Angeli Mariam salutantes.

Antiquitus Ecclesia à Minoritis habitata.

Sed ob illorum eadem plurales ancta inhabitata.

Custodita per virum secularem.

Tertiò, Pater Frater Iacobus à Vandosma, vir in rebus agendis apprimè expertus, qui ab anno Dom. 1620. vsque ad præsentem 1626. sacræ huius Nazarethæ domus regimen tenet, post multam indaginem & considerationem ad difficultatem respondit, Lauretanam domum fuisse è sancto Nazareth loco, vbi nunc est capella Angeli superædificata, translatam.

Tertia sententia, fuisse Lauretanam domum vbi nunc in Nazareth est sacellum Angeli, non aliud Annuntiationis.

Nec obstat, quòd ista non recentior Lauretanâ appareat; quia id accidit, quòd non vt illa custodita sit, vt anteà dictum fuit: nec quod ista illâ angustior sit; quoniam non adæquatè supra vetera fundamenta fuit superædificata, sed infrà super ipsum pauimentum præexistentis domus: & ex eo probat, quod inferiùs in Meridionali & Occidentali parte iuxta portam recenter factam, è muro ablatis lapidibus, deprehensum fuit vetus pauimentum, cui dicti lapides hærebant: quare cubiculum proximum antro quod superfuit, & nunc in Nazareth inuisitur, ablatum fuit ministerio Angelorum, & in situ illius, etsi non ei adæquetur, quod nunc est sacellum Angeli superædificatum: & illud mihi postea ostendit.

Obiectioni solutio.

Quam responsionem oculatus inspector P. Frater Thomas à Nouaria amplexus, pluribus explicuit in relatione à se edita de recuperatione sacræ domus Annuntiationis apud Nazaretham. sic enim ait: *Prædictus Frater Iacobus Monasterij custos, cùm eam sanctæ domus partem, quæ ad Occidentem erat sub fenestra Angeli, & ad Meridiem prope domus ianuam ruinæ proximam restaurare vellet, ad fundamenta vsque soluit vetustatem: quippe quæ diligenter & attentè considerata, sanctæ Lauretanæ domus fundamentum duobus palmis crassum seorsum ab alio adiunentum est; quod quidem ad sustentandam fabricam, & exornandam interiùs domum, duobus item palmis latum, ex politis lapidibus*

bus compactum à priscis illis Christi fidelibus ex interiori parte adiectum reperimus. Hoc igitur dimisso, à vetusto ac vero incipientes fundamento, lineamq́; mensurationis rectam ab ipso ducentes, summa omnium exaltatione plantæ sanctæ Lauretana domus per omnia æqualis inuentus est Nazareth locus, & fundamenta muris, & domus fundamentis, locusq́; loco, situs siti, spatiumq́; spatio, Nazareth inquam & Loreti, dempto quod dixi, omnino conuenire ac commensurari, diuina opitulante gratia, veraciter inuenimus. His itaque ex eisdem fontibus purè haustis, ad fidelium consolationem fideliter promimus, vt nullus deinceps in re tam graui dubitandi locus superſit. Sed qualiter illi viri, qui tempore Nicolai IV. summi Pontificis ob hoc Nazareth missi, tale inde probatum tulerint testimonium, penitus ignoro; cùm id quod nos, Deo dante, experimento fecimus, ipsi tunc temporis sic facere minimè potuerint. Nihilominùs nec Nazareth, nec Loreti apparet, quòd fecerint. Nunc igitur id quod multis abhinc annis religionis zelo à quibusdam desiderabatur, ab aliis verò curiositatis & indagandæ veritatis titulo quærebatur, sole clarius diebus nostris probatum remanet. Hactenus ille: qui & plura alia ad idem dicit.

Ego aliud experimentum facere nolui, contentus aliorum relatione ac traditione, credens vtramque domum sanctissimam, & à Deo peculiariter electam, suaque præsentia gratiis & prodigiis condecoratam. Et quomodo tanto populorum concursu sacra Lauretana domus frequentaretur, quomodo summi Pontifices tot Indulgentiis & gratiis eam illustrassent, quomodo Deus optimus maximus, qui omnia sapientissime disponit, tot miraculis & priuilegiis illam exornasset, si talis, quam diximus, & tota prædicat Ecclesia, non esset? & quamuis in aliquibus refragari videatur sensus, fallax est, & sapientissimorum iudicio postponendus. Sicut etiam nostra Nazaretha ob situm, in quo egregia sunt operata miracula, & propter dicta, dignissima, & vtraque summo in honore habenda ab hominibus & Angelis ipsis.

CAPVT. V.

Quomodò temporibus nostris sacra ædes Annuntiationis B. Mariæ Virginis recuperata fuerit, & Christiano cultui restituta: & de aliquibus casibus qui ibi & habitantibus acciderunt.

Sanctam Annuntiationis beatæ Virginis Mariæ domum olim ad Franciscanos Fratres pertinuisse, & in eadem habitasse, præter P. Bonifacij testimonium Capite superiori adductum, adest & illud senum Nazaræorum: isti enim, quando eadem domus restituta fuit à Principe Sidonis Fratribus, in iudicio testati sunt, illam ad eos pertinere, & antiquis temporibus in eadem habitasse: quibus motus Princeps, liberaliter eamdem eisdem restituit, vt constat in scripturis posterioris donationis, & qui eidem interfuerunt, mihi confessi sunt. Tradita autem fuit P. F. Thomæ à Nouaria anno Domini 1620. die 19. Decembris, dum regimen locorum sanctorum tenebat, modo quo ipse tradit in sua de hoc edita relatione, & ego ab eodem & aliis, qui interfuerunt illius recuperationi, accepi: quare modum ex ipsiusmet relatione acceptum hîc tibi subiicio. Cùm Pater iste Aleppi esset, Syriæ ciuitate, institutusque Guardianus sacri montis Sion, & ad impositum sibi munus subeundum Ierosolymam proficisceretur, appropinquans sancto Nazareth loco; *Cùm*, inquit ipse, *iuxta montem Thabor ad inferioris Galilææ oppidum Aain togiàr, id est, fons mercatorum appellatum, peruenissem, secunda vice propinquum Nazareth Sanctuarium deuotionis ergò visitare decreui; quamuis difficile tunc foret ac periculosum vndique Nazareth pertransire: cùm adhuc illius Nathanaëlis elogium in his perduret iniustis, dicens: A Nazareth potest aliquid boni esse? impauidus non minùs abij, quin imò, omni terrore deposito, præstantiore animi fortitudine sanctum locum sum ingressus: quem dum cum specu deuota veneratione percurrerem, abiecta cuncta atque deserta conspiciens, intimis animi sensibus pressus, erumpentibus tandem lacrymarum riuulis totus perfusus sum. Quamobrem inde exiens, quosdam sciscitatus à Nazareth Mauros, cuius esset locus, cuiúsve iurisdictionis oppidum; responderunt, Sidonis Principis, qui Emir faschereddin appellatur. Quod vt audiui, quonam illic illustratus lumine fuerim, nescio; vnum verè scio, quod de recuperatione tanti Sanctuarij statim cogitare cœpi, dicens in corde meo: Principem hunc adibo, locum sanctum petam, Deoq́; omnium bonorum largitore donante, eumdem firmiter obtinebo. Quod quidem vt tunc cogitaram, ac suggerente spiritu prænoueram, post sex menses tam feliciter executum est; aliquâ tamen languoris grauedine præcedente, in qua de huiusmodi re iterùm præmonitus fui, vt potiùs Angelorum miraculo quàm hominum labori attribuendum sit. Nam tanti boni intuitu, & pristinæ recuperandæ sanitatis spe ductus, adhuc conualescens, à sancta Ierosolymorum ciuitate itinere dierum sex Sidonem vsque felici gressu pergebam, dumq́; iter pre-*

Sacra domus Minoritis anno Dom. 1620 restituta.

prosequebar, laxabatur morbus, valetudo augebatur quotidie. At ibi tandem non invento Principe, in comitatu D. Baptistæ Tarchet, pro Christianissimo Rege totius Palæstinæ Consulis, D. Alberti Gardana, olim Sidonis item Consulis, D. Francisci Lebar Terræ sanctæ Procuratoris, ac D. Raphaelis Nauis sancti Victoris Rectoris, Berithum Phœnices vrbem, vbi prædictus Princeps nouo domus & nemoris delicio tenebatur, profectus sum. A quo non solùm benignissimè visus, verùm & omni liberalitatis officio, in solito residentiæ palatio ad duplex conuiuium quàm humanissimè exceptus sum. Cui tandem mei aduentus causam breuiter exposui, piumq́; desiderium construendi sanctum Nazareth locum patefeci. Quo audito, Princeps subridens ait: Vtinam mihi libera tribueretur facultas! multò enim maiora pro Christianis facerem, quàm tu existimas. Nam non modò quem nunc petis, verùm & alia multa dominij mei loca tibi Fratribusq́; tuis gratis ac liberè concederem, si is, qui nunc tenet, de medio fieret. Nihilominùs ad præsens, vt tuis piis honestisq́; votis satisfaciam, sanctum Nazareth locum tibi concedo, concessumq́; in posterum decerno: at vt hoc firmius ita sit, ad hæc etiam tibi iniungo, vt meis acceptis epistolis Saphetb, superioris Galilææ Cadi, id est Iudicem, adeas, ac ab ipso, iuxta Mahometanorum leges, possessionis instrumentum obtineas velo: & vt omnia ex sententia fiant, ego ipse crastina die vobiscum Sidonem contendam, vbi vnà cum Principe Abi filio meo vestrarum litterarum expeditionem illicò fieri mandabo. Quibus auditis lætus, illi innumeras egi gratias, ceteriq́;, qui mecum aderant, omni gaudio repleti similiter fecerunt. Sed hîc valdè mirandum est, qualiter Princeps iste, omni dilatione submota, prompto hilariq́; animo sanctum Nazareth locum nobis gratis tradiderit; quinimò & longè à communi omnium Turcarum vsu, etiam eleemosynas ad ipsum restaurandum sponte elargitus fuerit, alia quoque Galilææ deuota & sancta loca liberè repromiserit; ac tandem omnibus humanitatis officiis nos prosecutus, qualiter ipsis etiam Nazareth senioribus efficaciter commendatos voluerit, admirabile inquam est. Nam post aliquot dies, cùm tres illorum primores, qui ad se pro aliis venerant negotiis, recepisset, omnibus illis expeditis, vt Fratrum & sancti loci curam haberent, summopere commendauit; ac omnia fauoris & gratiæ, quæ in eosdem contulissent, in se collata fore non modò verbis, sed etiam rebus expressit, dicens: Tria boum iuga cuique vestrùm, videlicet vnum ex annuis redditibus meis, quos à Nazareth iuxta Principis iura accipio, dono liberè, vobis concedo, ob hoc tantùm, vt Fratrum sollicitam curam geratis, locumq́; sanctum eorum custodiatis, ac mea auctoritate ipsum conseruatum velitis semper: quod si secus, quàm de vestra obedientia mea sibi promittit humanitas, acciderit, pro certo sciatis, me de manu vestra omne illorum damnum vsq́; ad vltimum quadrantem requisiturum, & cetera mala, tum à vobis cum ab alienis ipsis illata, in vestram tantùm ruinam & vitæ periculum reiq́; familiaris iacturam casura arbitremini. Meam ergo perpendite voluntatem, vestrumq́; casum pertimescite: prudentes enim viri rarò vel numquam fortunæ succumbunt. His dictis, eos humaniter dimisit. Hæc omnia, vt nunc præfata sunt, paulò post, Deo misericordiarum Patre disponente, ita feliciter euenerunt, vt nihil nobis optatius accidere potuerit. Anno igitur salutis 1620. à Sidoniorum vrbis Principe commendatitiis acceptis epistolis, atque à Saphetb Cadi omnibus exinde ad negotium pertinentibus obtentis, comitatus à quodam Gubernatoris Saphetb Chiaus, ac militibus eius munitus in via, vnà cum P. F. Iacobo à Vandome Sacerdote, & F. Francisco Salice Siculo, ac infrà memoratis testibus, ad sanctum Nazareth locum die 19. Nouembris in Sabbato peruenimus omnes. Ibiq́; Principum litteris expositis, Cadiq́; decretis coram testibus lectis, præfati Sanctuarij liberam iuris possessionem, nostra atque etiam communi eorum lætitia, illo eodem die solemniter accepimus, testimoniis fide dignis præsentibus, D. videlicet Oliuerio Chiaual, Sidonis Consule præterito, D. Alberto Gardana olim Consule, D. Francisco Lebar sanctorum locorum Ierusalem Procuratore, & D. Americo Nobili Massiliensi: qui quidem omnes nobiscum ad tam dignam, memorabilem ac sanctam conuenere lætitiam. Locum igitur sanctum ingressi, in cuius fundamentis olim Lauretana extabat domus, ad sacrum specum, vbi beatissima Virgo Maria ab Angelo salutata fuit, introducti, piè, religiosè ac deuoto cultu vtrumque, quasi corporis oculis Verbum humanatum spectaremus, venerati sumus. Deinde delubrum tam dignum, tamq́; celebre Sanctuarium purgare cœpimus, antiquissimum Annuntiationis altare à Christianis erectum benediximus, lampadibus locum sanctum ornauimus, antrum non ita clarum luminibus collustrauimus, ac demum, omnibus diuino cultui benè dispositis, Vesperas Sabbati vltimæ Dominicæ Aduentus solemniter cantauimus. Quibus expletis, ac Completorio, illic quidam à Nazareth Mauri, Arabes, Christiani superuenerunt, qui quæ à priscis memoratu digna certaq́; traditione acceperunt, nobis per ordinem commonstrabant, ac miracula, quæ Deus per merita beatæ Mariæ sem-

per Virginis illic operabatur quotidie, vnanimiter contestabantur: quæ quidem vix credebamus vera, cùm in testimonium nostræ fidei à testimoniis non fidelibus dicebantur; præcipuè verò quæ de duabus columnis illic à priscis Christi fidelibus positis ipsi narrabant: quarum vna in ipso spelunca introitu, seu ianua, ad læuam collocata fuit, ad proprium insinuandum locum, vbi Archangelus Gabriel perstitit, quando ad Mariam Virginem ingressus est; altera iuxta hanc ex aduerso, duorum penè passuum tractu intra ipsum specum, ad illius sanctissimi conseruandam memoriam loci: in quo non solùm beatissima Virgo Maria, Dei Mater mox futura, in abdito remoto orans annuntiata fuit ab Angelo, verùm & vbi Aeterni Patris Verbum in plenitudine temporis, Spiritu sancto cooperante, mirabiliter caro factum est, & habitauit in nobis. Hæc quippe columna non multis abhinc annis à superstitiosis quibusdam Mauris Africanis magnum continere thesaurum arbitrantibus, ex inferiori parte ad quinque palmos supra basim detruncata est, reliqua tantùm desuper superstite, miro quidem modo ad cælum speluncæ suspensa manente. Et hæc quidem satis ex ipso, alia quæ prosequitur relinquentes.

F. Iacobus Vandosma domus restaurationi insudat.

Custos sacræ domus relictus fuit à Patre Thoma itineris socius P. F. Iacobus qui supra; qui omni qua potuit solertia & diligentia pro ea instauranda sudauit. Et quæ sequuntur, ex eodem & aliis fide dignis accepi. Remansit in sancta Nazareth Pater iste cum rustico huius regionis ad sacræ ædis recenter recuperatæ custodiam; & cùm apud eam nullum esset cubiculum vel latibulum in quod se reciperet, obtinuit à rustico villæ, vt in eius stabulo maneret proximo sacræ ædi, quoad opportuniorem habitationem inueniret: totumque illi proueniens commodum fuit operimentum & bestiarum societas, quæ à frigore defendebant; ibique mansit ad 40. dies, interim semper terram fodiendo circa sacram & diuinissimam ædem, vt meliori quo fieri posset modo illam accommodaret, & inquireret, num sub ruinis aliquod cubiculum vel latibulum esset.

Adfuit Deus illius votis: sed non est silentio prætereundum, quod in effodienda terra inuentæ sunt immunditiæ & morticinia: factus, proh dolor! diuinissimus locus immunditiarum ciuitatis cloaca; quibus inde asportatis, sub ruinis maioris Ecclesiæ in parte Aquilonari inuenit muros quosdam & dirutas habitationes, quas meliori modo quo potuit refecit, & ad habitandum siue latitandum accommodauit: sexque mensium curriculo in eo statu mansit, post quos, ob multos labores & incommoda, illorumque Maurorum persecutiones, incidit in morbum; quiescebatque super stratum ex ramis arborum cum storea, vbi graui & prolixo quatuor mensium languore iacuit. Venerunt in eius auxilium ex Ierosolymis duo Fratres, qui illius curam haberent: qui maiori qua potuerunt charitate illi inseruiebant.

Et ecce post memoratum tempus, cùm dolentes Fratres infirmum agonizantem obseruarent, Dei singulari beneficio, & sanctissimæ Virginis Mariæ patrocinio seruus eius conualescere cœpit; & in dies semper valetudinem cum viribus recuperans, fortis & incolumis euasit. Qui accepti memor beneficij, à cœpto opere non destitit, sed perfecit; locumque pro temporis inopia ita accommodauit, vt Fratres & peregrini hospitio excipi possent. Mansit in custodia sancti loci vsque ad annum Domini 1623. quo tempore pro negotiis Terræ sanctæ ad Christianorum partes missus fuit.

Eo absente, relicta aliis Fratribus sancti loci custodia, venerunt Arabes, qui sanctum locum omnibus spoliauerunt, Fratribus fugatis; sed non Deus deseruit omnino sanctum locum: etenim post aliquot dies P. F. Ioannes Peiron Massiliensis rediens ex Aleppo Ierosolymam, transiens per Nazareth, loci sancti misertus, illius adstitit custodiæ; & studuit, quantum potuit, illi de necessariis prouidere, præsertim pro Missa celebranda; mansitque ibi vsque ad reditum P. Iacobi. Expletis ille in Christianitate negotiis ad suam dilectam domum rediit: quam desertam reperiens, multis è Christianitate necessariis domui reparandæ delatis, iterùm sacram ædem muniuit, & accommodauit.

Post 15. dies à suo à Christianitate reditu, Aconem proficiscens anno 1624. 14. Iunij in die Veneris, vt in naui duobus commodaret Fratribus in Christianitatem proficiscentibus, in medio viæ, inter Nazareth & Aconem, à quindecim & ampliùs Arabibus latronibus penitus omnibus nudatur; multisque in capite inflictis vulneribus, totus in proprio madefactus sanguine, & nudus, vt mortuus proiicitur in quoddam rubetum. Illis abeuntibus, Dei & sanctissimæ Virginis auxilio, cui semper se commendauit, parum resumptis viribus, residuum itineris cum inuento famulo vsque ad Aconem perfecit. Quò cùm peruenisset, mercatores Galli omni eum humanitate & charitate exceperunt. Chirurgus curæ illius se accingens, cranium ferè totum fractum, ne dicam contritum, inuenit; ex quo quadraginta

ginta & ampliùs particulas abstulit; quarum aliquæ erant duorum digitorum latitudinis, & trium & quatuor longitudinis: atque ei maior pars cranij ablata fuit à dextera parte vsque ad duram matrem. Propter magnum hiatum non potuit claudi apertura; verum Dei & Virginis auxilio sanitatem adeptus adhuc viuit, & laborat non minus ac antea. Et omnes credunt, eius vitam esse continuum B. Virginis Mariæ miraculum.

CAPVT VI.

De domo sancti Ioseph, sponsi sanctißimæ Mariæ Deiparæ, secundo loco tertiæ Peregrinationis.

A Sacra æde Annuntiationis B. Virginis Mariæ procedendo quantum iactus est lapidis ad Aquilonem versus, inuenitur locus ab antiquo vsque ad præsentem diem ab incolis appellatus Domus & officina Ioseph, Arabice *Ducan*, & corrupte *Chania*, quod Latinè officinam significat. *Ecclesia S. Ioseph nomen & forma.* Hic est rusticana domus ad instar aliarum, vbi olim erat pulchra ædificata Ecclesia sancto Ioseph dicata, maior minori, & minor maiori Annuntiationis, longitudinis pedum 120. & latitudinis 50. circiter; in capite ad Orientem erant tres capellæ; & erat affabrè elaborata, vt ruinæ non obscurè demonstrant. Ratio nominis est; quia incolæ, vt à maioribus acceperunt, arbitrantur sanctum Iosephum vnà cum Deipara & Filio Iesu habitasse, & fabrilem artem in ea exercuisse, post reditum præsertim ex Ægypto in suam ciuitatem Nazareth.

Quoniam adducta nominis sancti loci ratio probabilis videtur, & habere fundamentum ex sacra Scriptura, non erit inutile parum in ea explicanda immorari. *S. Ioseph faber fuit.* Sanctum Ioseph fabrum fuisse, concors est omnium Doctorum sententia; & fundatur præcipuè in eo quòd tali nomine appellatur Matt. 13. vbi quidam de Christo & Ioseph, quem non putatiuum modò sed naturalem Christi patrem credebant, dixerunt: *Matth. 13, 55.* *Nónne hic est fabri filius?* *Fabri nomen commune.* Verùm quoniam, vt in hunc locum adnotarunt Caietanus & Iansenius, fabri nomen commune & generale est omnium ferè artificum, qui ex quauis materia aliquid faciunt, non potest determinatè sciri quamnam profiteretur artem: tamen nonnulli reducentes ad solas duas artes, ferrariam & lignariam, alteram ex istis exercuisse dicunt. Sed quamnam? Dicunt isti ferrariam, & pro se adducunt diuum Hilarium Can. 14. in Matth. Bedam, Anselmum in cap. 13. eiusdem Matthæi.

Non ferrarius, sed lignarius. Alij, quorum sententia communis & verior est, dicunt fuisse fabrum lignarium. *Iust.* Ita Iustinus Martyr in Dialogo cum Tryphone Iudæo, non procul à medio; Nicolaus de Lyra in cap. 15. Matth. & in 6. cap. Marci, Tostatus & alij in cap. 13. Matth. Et non solum Iosephum, sed etiam Christum talem fabrum fuisse, manifeste colligi videtur ex D. Marco; vbi Christi compatriotæ, qui illius viuendi modum optimè cognoscebant, fabrum per contemptum appellabant, dicentes: *Nónne hic est faber filius Mariæ?* *Marc. 6, 3.* & eisdem locis idem videntur tenere Nicolaus & Abulensis, licet sub dubio. Nam iste verba illa Lucæ, *Et erat subditus illis*, *Luc. 2, 51.* ibidem adducens, dicit quod Christus ministrabat parentibus in opere manuali ad sustentationem vitæ: & quòd sicut Ioseph, qui Christi pater putabatur, erat faber lignarius; sic quoque Christus cum in eodem officio adiuuerit, vt pauperem vitam sustentarent parentes eius. *Christus ministrabat parentibus in opere lignario.* Et Nicolaus in cap. 6. Marci dicit, probabile videri, quod Christus fabrilem artem cum Iosepho exercuit; & fundatur in eo, quòd Christus non fuit occupatus in doctrina & miraculis vsque ad trigesimum ætatis suæ annum. Neque anteà litterarum studiis intentus fuit, secundùm id quod de eo dicitur, *Quomodo hic litteras scit, cùm non didicerit?* *Ioan. 7, 15.* Idem ibi Caietan. & in 3. p. quæst. 4.

Sed Iustinus Martyr Scriptor antiquissimus apertissimis verbis loco antè citato id docuit, dicens: *Solebat enim* (Christus) *dum inter homines degeret, aratra fabricare iugáque, vt per has figuras iustitiam doceret, & re ipsa fugam otij.* Hæc Iustinus. Potuitque vterque id facere, & ad otium vitandum & subleuandam domus paupertatem. Et probabiliter aliqui de Christo ex eo deducunt, quòd omnes tractant quæ sunt artis suæ, iuxta vulgatum illud prouerbium, *Tractant fabrilia fabri*; & Christus Dominus in suis sermonibus iugi & aratri mentionem fecerit Matth. 11, 29. & Luc. 9, 62. quæ à fabris lignariis conficiuntur: ideò fabrum lignarium & ipsum fuisse credendum, & cum Ioseph patre vsque ad illius mortem fabrilem artem exercuisse, & post mortem illius (creditur enim communiter, aliquantulùm ante mortem Christi & eius prædicationem e vita decessisse) solum in eadem arte successisse: & qui condidit absque labore solo verbo cælum & terram, & quæ cæli & terræ ambitu continentur, labore & sudore opera fabrilia pro hominibus conficiebat, vt cum Maria eius dignissima Matre vitam pauperem sustentaret.

Fauet

Fauent his quæ diximus veteres & recentes picturæ; quibus, ratione & auctoritate efficaci non refragante, credendum.

Arte lignaria in Iudæa vultus Christus vixit vsque ad sua prædicationis tempus.

Aduertendum hic, Christum quidem manibus suis laborasse, & fabrilem artem exercuisse vsque ad tempus suæ prædicationis, sed non deinceps; vt esset exemplo aliis prædicatoribus sollicite verbi ministerio insistendi: tuncque à piis mulieribus sustentabatur. Vnde super illud Matth. 27, 55. *Erant autem ibi mulieres multæ à longè, quæ secutæ erant Iesum à Galilæa ministrantes ei,* dicit Hieronymus, quòd *consuetudinis Iudaicæ fuit, vt mulieres de substantia sua victum atque vestitum Præceptoribus vel Prædicatoribus ministrarent. Ministrabant autem Domino de substantia sua, vt meteres earum carnalia, cuius illæ metebant spiritualia.* idem habet lib. 1. Contra Iouinianum Tom. 2. Lege, præter alios, Augustinum Triumphum de Potest. Ecclesiast. quæst. 78. art. 4. Et ad intentum. Itaque cùm tam Ioseph quàm Christus post reditum ex Ægypto cum Deipara habitauerint in Nazareth, & in fabrili arte se exercuerint, & alius à memorato loco non assignetur; illum, quem cum communi traditione esse diximus, verè esse piè credendum est. Et hîc fortè erat illa domus, de qua diximus Cap. 1. in qua Christus fuit nutritus. Et ex his conijce, quanta fuerit domus istius dignitas & excellentia; quæ licet ampliùs non extet, eius situs tamen omni veneratione honorandus est.

Mulieres victum suis Prædicatoribus ministrabant.

Argumenti solutio.

Ad illos alterius sententiæ respondendum, D. Hilarium, Bedam & Anselmum manifestè non dicere Iosephum fuisse fabrum ferrarium, vt apud ipsos citatis locis videre est. Et hæc de loco isto: alia ad eumdem spectantia dicentur Capite sequenti.

CAPVT VII.

De Ecclesia S. Archangeli Gabrielis & fonte Iesu & Mariæ, tertio loco tertiæ Peregrinationis.

Ecclesia quadraginta Martyrum.
Synagoga Nazareth.

AB Ecclesia sancti Ioseph vlteriùs procedendo Aquilonem versus, in læua parte inuenitur Ecclesia quadraginta Martyribus dicata, citra fontem & Ecclesiam; de quibus statim. An hîc erat synagoga, in quam aliquando ingressus fuit Dominus; de qua Adrichomius in Zabulon numero 73. de Nazareth loquens, dicit: *Hîc idem Dominus ac Saluator noster ingressus synagogam (quam nostri sæculi peregrini etiam nunc extare referunt) legit illud Isaiæ, Spiritus Domini super me, &c.*

Luc. 4, 18. Isa. 61, 1.

Ista Ecclesia relicta, parum ad eamdem plagam vlteriùs dirigendo gressus, in via extra villam est fons optimas emanans aquas: quibus ex canali in vas marmoreum demissis terrigenæ recreantur, & plurimùm eas frequentant. Hîc *fons Iesu & Mariæ* appellatur communiter: & ita inueni in vetusto manuscripto asseruato in sacri montis Sion Conuentu, in quo loca sancta Palæstinæ recensentur. Iuxta hunc fontem est parua piscina.

Fons Iesu & Mariæ. De isto fonte Adamnanus de Locis sanctis l. 2. c. 23. & Beda cap. 16.

Nominis ratio.

Ratio nominis est; quia creditur, Iesum ex illius aqua, cùm adhuc infantulus esset, hausisse, & Matri suæ detulisse, eamdemque sanctissimam Deiparam sedulamque Matrem familias ex illomet hausisse pro suæ paupereulæ domus sustentatione. Sanutus lib. 3. Par. 7. cap. 2. de Ecclesia & fonte isto loquens ait: *Ibi dicitur puer Iesus semel, vase fictili fracto, aquam portasse in gremio Matri suæ, &c.*

Traditio ista valdè pietati & rationi consentanea est: & licet explicitè in sacra Scriptura non legatur, inuenitur tamen implicitè. S. Lucas inquit, quòd Iesus, cùm esset annorum duodecim, reuersus est à templo cum Maria & Ioseph parentibus suis. *Et descendit cum eis, & venit Nazareth: & erat subditus illis.* Et in quo, quæso, subditus, nisi ministrando & inseruiendo illis, in his quæ ad familiæ sustentationem pertinebant? Vnde Glossa in ea verba dicit, quòd in sustinendo labores & sudores corporeos, quos Maria & Ioseph continuè frequentabant, necessaria vitæ sibi quærentes, Christus subiectionem & reuerentiam plenariam eis exhibebat. *Etsi Filius hominis,* vt ipse dixit, *non venit ministrari, sed ministrare,* priùs secundum ordinem charitatis parentibus suis ministrare debuit, deinde aliis. Et si adolescens, & in ætate perfecta seruiebat parentibus suis, vt præcedenti Capite diximus, quare adhuc puer & in minori ac tenera ætate iisdem in minoribus exercitiis seruiuisse non credemus, vt deferendo aquam, &c.

Luc. 2, 51.
Christus seruiendo erat suis parentibus subditus.

Fauet S. Basilius, dum in Constitut. Monastic. cap. 5. de hisce sic scribit: *Cùm prima sua ætate parentum imperio esset subiectus, & labores omnes corporis æquo vnà cum ipsis animo illis obediens tolerauit. Verisimile est enim, cùm homines illi essent, & iusti & pietatis cultores, tenues tamen, solitos eos in assiduis corporis laboribus versari, & hac ratione quotidianum sibi victum quæritare. Porrò Iesus cùm his (vt diuinæ Litteræ prædicant) esset subiectus, sine dubio in perferendis etiam vnà cum ipsis laboribus, morigeram declarabat suam obedientiam.* Sic eo loco S. Basilius.

Deipara Filio similiter inseruiebat.

Et similiter cum Virgo Maria Mater appelletur, & sit, absque dubio sedula & vigilans erat in his quæ ad Filij sui dilectissimi & familiæ gubernationem spectabant; atque ob ista, tam Iesus quam Maria, vt præfatum est, potuit ex memorato fonte hausisse aquam. Ad hæc faciunt dicta Capite superiori, & quæ B. Virgo Maria dixit de Filio suo ad S. Birgittam, quæ habentur in huius Reuelationibus lib. 4. cap. 64. & apud contemplatiuos in Vita Christi. Lege Suarez Tom. 2. in 3. Par. S. Thom. q. 37. disp. 17. sect. 3.

Ecclesia S. Gabrielis forma.

Parum supra fontem, vlteriùs procedendo ad dexteram eius partem, descendimus per aliquot gradus in quoddam subterraneum sacellum S. Gabrieli Archangelo, Mariæ Virginis paranympho, dicatum. Eius longitudo est palmorum 24. latitudo 14. altitudo vel proiectura 15. circiter: in eius medio ad Orientem est altare ad Missam celebrandam: multæ sunt in eo picturæ, sed humiditate, antiquitate & odio infidelium fere demolitæ. In extrema sacelli parte est os fontis, ex quo dicuntur illius aquæ scaturire: & ibi scala & ostium olim erat, quibus ascendebatur ad Sanctimonialium monasterium, quod supra antiquis temporibus fuisse, traditio est: illius in præsentia nulla vestigia apparent; nec sacellum absque duce inuenietur, quia non desuper apparet: testudo enim eius cum solo æquatur. Aliquando in eo Græci Sacrum faciunt.

Ratio nominis.

Nuncupatur Ecclesia Archangeli Gabrielis, vt quidam volunt, quòd ibi B. Mariæ aliquando apparuerit, & mysteria cælestia reuelauerit, vel quia a fidelibus illi dicata; quoniam a Deo in ciuitatem Nazareth fuit missus, eamque sua præsentia illustrauit. Fontis & Ecclesiæ mentionem fecit loco adducto Adrichomius, & Bonifacius; qui, præter ea quæ suprà Cap. IV. notaui, & hæc dicit: In fine ciuitatis Archangelo Gabrieli templum ædificatum fuit, vbi fons scaturit: qui ab incolis idcircò venerationi habetur, quòd puer Iesus Matri suæ ministrans, sæpe ex eo dicatur hausisse aquam. Dixit esse in fine ciuitatis, vel quia antiquis temporibus eò vsque aliquæ domus ad ciuitatem spectantes ædificatæ erant, vel quia non longè est à ciuitate.

CAPVT VIII.

De Ecclesia, vulgò sancta Maria del Timor *appellata, quarto loco tertiæ Peregrinationis.*

Retrocedendo à memorata Ecclesia S. Archangeli Gabrielis ad Meridiem, vltra sacram ædem Annuntiationis B. Mariæ Virginis, circa quartum milliaris, supra montem vel collem inuenitur quædam diruta Ecclesia, cuius superior pars & Orientalis capella adhuc extat, cum ruinis monasterij, vt fertur, Sanctimonialium: quæ, vt olim, ita in præsentia à terrigenis *S. Maria del Timor* appellatur. Ratio nominis & illius ædificationis est, quod credatur beatissimam Virginem ibi intellexisse, Nazaræos Filij sui conciues ipsum duxisse supra montis supercilium, vnde præcipitare voluerunt, quod scribit Lucas cap. 4, 29. cuius casum multùm illa timuit; & in eius memoriam fuit dicta Ecclesia ædificata. An hæc est illa, quam Bonifacius supra S. Annæ appellauit?

Ratio nominis Ecclesiæ.

CAPVT IX.

De loco, qui Mensa Christi appellatur, quinto occurrente in tertia Peregrinatione.

Ex parte eadem Meridionali supra locum Annuntiationis S. Mariæ, vergendo parum ad Occidentem, in ascensu montis est rupes plana & rotunda, etsi non perfecte, impolita, vt à natura producta: circuitus eius est palmorum 47. hæc appellatur à terrigenis *Mensa Christi*, quod credatur Christum cum discipulis suis in ea comedisse, etiam post suam resurrectionem. Hinc ad læuam partem montem ascendendo, Cana Galilææ, Romi & Romani, & ad Orientem ciuitas Naim, mons Thabor cum aliis montibus cernuntur. Inferiùs e rupe scaturit fons aquæ viuæ.

Ratio nominis Mensa Christi.

Fons

CAPVT X.

De saltu siue præcipitio Domini, sexto loco tertiæ Peregrinationis.

A Nazareth inter Orientem & Meridiem procedendo itinere duorum milliarium, primò per planitiem, posteà per præruptos montes & colles, inuenitur locus in supercilio montis, qui *saltus*, siue *præcipitium Domini*, vt antiquitus, ita nostris temporibus ab exteris & terrigenis appellatur. Arabicè *Caphze*, id est, præcipitium. Antequam huius sanctuarij conditionem explicem, ratio nominis explicanda est. Saltus, quia velut nemus & præceps locus est & horribilis; præcipitium verò Domini, quia inde Iudæi & Christi conciues ipsum perdere & præcipitare voluerunt, quia illorum peccata & incredulitatem redarguit; sed immunis de manibus

Ratio nominis saltus siue præcipitij Domini.

illorum

illorum exiuit, vt scribit S. Lucas c. 4, 28. dicens: *Et repleti sunt omnes in synagoga ira, hæc audientes. Et surrexerunt, & eiecerunt illum extra ciuitatem: & duxerunt illum vsque ad supercilium montis, super quem ciuitas illorum erat ædificata, vt præcipitarent eum. Ipse autem transiens per medium illorum, ibat.* In quæ verba Lyrensis ex Beda dicit: *Cùm Dominus de manibus eorum elapsus de vertice montis descenderet, & sub rupe latere vellet, subitò ad tactum Dominicæ vestis saxum illud subterfugit; & instar ceræ solutum, quemdam sinum effecit, id est, concauitatem, in quo Dominicum corpus reciperetur. In quo loco omnia lineamenta, & rugæ vestis, & vestigia pedum in rupe apparent adhuc, sicut testantur qui viderunt.* Eadem dicunt Comestor in Historia Euangelica cap. 72. & plures alij, præsertim qui scripserunt de locis sanctis.

Loci descriptio. Dicam modò quæ non semel cum aliis obseruaui de loco isto. In primis est, vt iam diximus, extra ciuitatem; & indicat Euangelium, asserens eiectum fuisse Christum extra ciuitatem, vt indignum hominum conuersatione, & dignum morte. *Obiectio.* Sed quomodo distat duobus milliaribus, cùm locus assignetur in supercilio montis super quem ciuitas Nazareth erat ædificata, cùm parua sit, & eò vsque non se extendisse manifestum sit? *Solutio.* Respondetur, nomine montis non esse præcisè intelligendum locum vel montem vbi est ciuitas, sed proximos eidem, qui ad Nazareth spectare creduntur. *Caiet in 4. cap. Lucæ reijcitur.* Vnde non mihi videtur probari posse sententia Caietani, qui dixit hunc montem esse Thabor; nam Thabor distat atque disterminatur à præcipitio Domini quatuor milliaribus, & à Nazareth sex, vt de Thabor loquentes videbimus.

Secundò, locus iste est verè infra supercilium montis, ex quo Nazaræi voluerunt Christum præcipitare: qui descendens, rupe locum præparante, vt dixit Lyranus, in ea se abscondit. Intra ergo supercilium est rupes excauata ad modum vestibuli; postea in rupe ipsa fornix & capellula excisa in acutum se eleuans, calce incrustata, & olim figuris exornata, vt illarum reliquiæ demonstrant: eius latitudo est palmorum septem circiter; ibique commode Missa celebrari potest. Hinc inde sunt duæ cisternæ: *Ibi duæ cisternæ.* quæ à dextris minor, quæ à sinistris maior & pulchrior: vndequaque ruinæ & magna ædificiorum fundamenta: traduntque Nazaræi ibi antiquitus fuisse cœnobium, vel certè Ecclesiam opere tessellato delapidatam, vt lapilli qui ibi cernuntur, materia illius, demonstrant. Sunt etiam cauea & antra in illi opposito monte à latere sinistro & circa, cum cisternis & ædificiorum ruinis.

Tertiò, in præsentia nec signa vestigiorum pedum vel lineamenta vestis Christi apparent; an non à piis sed impiis fidelibus fuerint abrasa, auferentes indiscreta deuotione memoriam mirabilium Christi, sicut alibi factum nouimus, me latet. Ad radicem huius montis est magnus campus Esdrelon; & vltrà ad Meridiem Hermon mons, ciuitas Naim, & alia cernuntur. Et hæc de loco isto & præsenti Peregrinatione satis.

PEREGRINATIO IV. *in qua recensentur & elucidantur quinque memorabilia loca non procul à Nazareth dissita, eamq; circumdantia.* I. *Saffa viculus.* II. *Mons Thabor.* III. *Naim ciuitas.* IV. *Sephoris ciuitas.* V. *Denique Cana Galilææ.*

CAPVT PRIMVM.

De Saffa viculo, primo loco quartæ Peregrinationis.

COmmorantibus peregrinis in sancta ciuitate Nazareth, secundùm temporis opportunitatem contendunt visitare quædam memorabilia loca non multùm à sancta Ciuitate distantia, ipsamque circumdantia; sed remotiora ab explicatis præcedenti Peregrinatione: vt sunt, *Saffa, Thabor mons*, ciuitas *Naim*, *Sephoris*, *Cana Galilææ*, præter alia minùs celebria. Ad quæ si actu accedere non possunt, ea saltem à longè salutant: de quibus vt & à nobis aliquam habeant cognitionem, de ipsis agemus hac Peregrinatione; & primò de Saffa.

A Nazareth ascendendo per montes inter Meridiem & Occidentem, absoluto trium milliarium itinere, inuenitur viculus Saffa appellatus, Arabicè *Deir*, id est monasterium. *Saffa à Nazareth distantia.* Sunt ibi paucæ rusticanæ domus: eius extremitatem ascendendo inueniuntur quædam antra subterranea, quorum ora magnis saxis obstructa sunt; & in ipsis magnos esse absconditos thesauros Mauri credunt. *Situs & conditio.* Hic nobilis prospectus: à læua videtur magnus campus Esdrelon, ad Meridiem montes Gelboë, & citra mons Her-

Hermon; & ad Orientem declinando in eius pede ciuitas Naim, à dextera, inter Meridiem & Occidentem respiciendo, mons Carmelus videtur; vbi adhuc altaria sacrificiorum cum Hebraicis litteris videri quidam dicunt: ibi campus Iezraël, vbi Iezabel occidit Prophetas. Celebris & venerabilis est hic locus, quòd credatur patria Zebedæi, patris sanctorum Apostolorum Iacobi & Ioannis.

Patria Zebedæi.

Adrichomius in Zabulon num. 83. de eo sic scribit: *Saffa, vel Saffra, ciuitas in monte sita, à Nazareth tribus distans milliaribus, patria Zebedæi, Alphæi & Iacobi atque Ioannis Apostolorum: in quorum natiuitatis loco pulchra visitur Ecclesia. Ioannes de Montevilla cap. 4. & 20. Ioan. Pasch. in Peregrinat. 5. die* 173. Aduerte, Adrichomium longiùs à Nazareth designare Saffam, quia non vt nos distantiâ trium Italicorum milliarium, sed quæ vna hora conficiuntur, & ita nouem Italicis. Ecclesiam, de qua ipse, non vidi: fortasse demolita, & in summitate illius fuit ædificata.

CAPVT II.

De sancto monte Thabor, secundo loco quartæ Peregrinationis.

DE sacratissimo, celeberrimo ac dignissimo Thabor monte nobis in præsentia agendum est: qui tum propter naturalem pulchritudinem & fecunditatem, tum, & multò magis, propter insignia facinora à Deo & hominibus in eo operata, apud sacros & exteros Scriptores celebris est. Nos ex vtrisque aliqua selegimus: & alia, quæ nos ipsi in eius visitatione obseruauimus, hîc describemus. Ex quibus tria de ipso dicemus: alia quæ naturalem eius respiciunt conditionem; alia, quibus celebrior redditur, & sunt egregia in eodem operata; ad quæ tertiò adijciemus nomina quibus est appellatus.

Thabor montis conditio.

Et, vt ab illis, quæ naturalem eius conditionem respiciunt, ordiamur: Mons Thabor pulcherrimus est, in medio Galilææ mira rotunditate ex omni parte æqualiter finitus, ab alijsque proximis montibus seiunctus, etsi in radice cum illis copuletur. Hoc mihi videtur indicasse sacer Euangelista, dum loquens de gloriosa Christi Transfiguratione, quam in isto monte accidisse infra dicemus, hunc appellat *excelsum seorsum*. Excelsum quidem, quia valde sublimis, itinere circiter trium milliarium. Sed quid significat *seorsum*? scio expositores communiter aduerbium hoc referre ad tres discipulos, ante quos Christus fuit transfiguratus, quos ab aliis in pede montis relictis seiunxit, quibus nos non refragamur: sed cùm illa separatio in discipulorum specifica, Petri videlicet, Iacobi & Ioannis assumptione, priùs fuerit indicata, opinamur, referendum esse ad ipsum montem; vt velit dicere Euangelista, Christum seiunctim ab aliis discipulis memoratos assumpsisse, & cum illis ascendisse in excelsum montem seorsum, id est, ab aliis montibus separatum. Et hac descriptione locum Transfigurationis bellè indicauit sacer Historicus: non enim videtur esse in Galilæa mons alius, cui magis conueniat indicata descriptio ab isto.

Matth. 17. 1.

Quomodo excelsus & seorsum.

Iosephus lib. 4. Belli cap. 2. de illius situ, latitudine & altitudine loquens, dicit montem Thabor situm esse inter Scythopolim & campum magnum, protensum in altitudinem triginta stadiis, ex Septemtrionali parte esse inaccessum; in vertice habentem planitiem viginti stadiorum, quam seipso dicit quadraginta dierum spatio circumdedisse, vt in eo monte Iudæi contra Romanos se defenderent. Hegesippus lib. 4. de Excid. Ierosol. cap. 4. verticem eius viginti tria stadia habere scribit; parumque differt à Iosepho, quem sequi solet.

De eius distantia à Nazareth & Naim sic scribit Brocardus 1. Part. cap. 6. §. 11. A Nazareth, duabus leucis à monte Thabor, plus vna leuca contra Austrum, est mons Hermon minor; in cuius latere Aquilonari est vrbs Naim, &c.

Distantia eius à Nazareth.

D. Hieronymus de Locis Hebraicis distare dicit ab eo duobus milliaribus contra Meridiem, Nazareth verò contra Orientalem plagam ab eo distare quindecim milliariis. Item, Thabor terminus Zabulon: est autem mons in medio Galilææ campo mira rotunditate sublimis, distans à Diocæsarea decem milliaribus contra Orientalem plagam, qui confinium quoque inter tribum Issachar & Nephthalim fuit. Et in cap. 5. Oseæ vers. 1. vbi est de isto monte sermo, dicit: *Thabor mons est Galilææ situs in campestribus, rotundus atque sublimis, & ex omni parte finitur æqualiter.*

Fuit antiquitus montis huius planities muro cincta aduersus Romanos, vt diximus ex Iosepho. Posteà Saraceni ante ab eis captam vltimò Aconem arcem in eius summitate construxerunt, vt indicat Innocentius III. in Epistola in Concilio Lateranensi ad Christi fideles directa pro recuperatione Terræ sanctæ, dum dicit: *Certè propter priores iniurias grandes & graues Redemptori nostro pro nostris offensis à perfidis Saracenis illatas, nuper in monte Thabor, vbi discipulis suis futuræ glorificationis speciem*

Antiquitus eius planities muro cincta.

Arx ibi extructa.

Habetur Tom. 4. Concil. General.

speciem demonstrauit, iidem perfidi Saraceni quamdam munitionis arcem in confusionem Christiani nominis erexerunt; per quam ciuitatem Acon sibi valde vicinam de facili cogitant occupare, ac deinde sine omni contradictionis obstaculo residuum huius terræ inuadere, cùm sit viribus & opibus penè penitus destituta. Hæc Summus Pontifex.

In præsentia omnia ferè diruta: multæ ædificiorum cernuntur ruinæ, itē murorum portæ; ex quibus ibi munitissimum fuisse castrum, aliaque egregia ædificia, facilè diiudicatur. In eadem summitate, in latere, præter ædificiorum fundamenta, videntur quædam loca subterranea: pulchræ sunt ibi cauernæ, præcipitia & ferarum latibula. Fecundus & amœnus est, pinguibus pascuis animalium idoneus: frumenti, vini, aliorumque fructuum copiam, si excoleretur, præberet. Hinc Cyrillus: *Thabor mons est nobilissimus in Galilæa, densissimus, & plenissimus ferarum & auium.* Aquæ ex cisternis in eo excauatis hauriuntur: sed & fontes aquas viuas scaturientes continere testantur Bonifacius & harum partium incolæ.

Aquis non caret.

Credo esse mendum in eo quod dicit S. Hieronymus siue Eusebius, distare hunc montem à Nazareth quindecim milliaribus; sex enim dumtaxat distat, vt diximus ex Brocardo: est namque Nazareth inter Thabor & Diocæsaream sita; & vt ab ista quatuor, ita ab illo sex milliaribus separatur. Et hoc fortè indicare voluit, dum dixit, Thabor distare à Diocæsarea decem milliaribus.

Nec etiam verum quod alij affirmant, ipsum ampliùs quatuor aut quinque milliaribus distare à circumiacentibus montibus: etenim ex parte qua itur Nazareth, montes proximos, imò eidem in radice continuos habet. Ex aliis tamen partibus, vbi sunt campi latissimi Galilææ, quinque milliaribus & ampliùs ab aliis montibus separatur.

Ex parte Meridionali herbis & arbustis caret, quibus abundat ex Aquilonari. Adscensus eius difficilis, facilior ex parte Meridionali; tamen & cum equis ascenditur: in principio valdè planus & facilis, sed labor in progressu non deficit. Ex huius montis summitate multarum Palæstinæ partium est prospectus: & propter optimam eius naturalem conditionem pluribus egregiis actibus fuit inuentus idoneus; ex quibus multò celebrior redditus est.

Gesta in Thabor.

Et in primis placet non infimæ notæ Auctoribus, in monte Thabor Melchisedech Regem Salem, & Dei altissimi Sacerdotem, obuium habuisse Abraham reuertentem à cæde quatuor Regum, quem pane & vino excepit, & refecit. Quo facto (si hic contigisse verum est) adumbratum fuit, aliquando in monte illo sanctos viros arrham gloriæ fuisse habituros, quam posteà in monte Regni cælestis perfectè possiderent, propter partam victoriam principis tenebrarum, mundi & carnis, cuiusque hominis crudelium hostium. Verùm præter locum huius occursus, quem assignat Adrichomius in Issachar num. 28. adhuc mensam Melchisedech ibidem ostendi dicit. Sed de hoc Lib. v. sermonem fecimus: & magis certa prosequamur.

Ad hæc, ex isto monte Barach descendit, quando contra Sisaram pugnans, illum debellauit, vt dicitur Iudic. 4, 14.

In huius montis summitate idolorum sacerdotes execrandum idololatriæ facinus perpetrarunt, dum vt veri Dei cultores, qui in vertice huius montis Deum colebant, ab eo cultu & religione auerterent, montem ascendebant, desiderantes sacrificia in suorum deorum cultum intorquere, vt graues asserunt Doctores. Ad quod alludens Oseas cap. 5, 1. dixit: *Audite, ... quoniam laqueus facti estis speculationi, & rete expansum super Thabor. Et victimas declinastis in profundum: & ego eruditor omnium eorum.*

Ibi idololatria cultum.

Ideò Christus Dominus, qui in hunc mundum venit, vt dissoluat opera diaboli, videns eo sacro loco dæmonem abusum fuisse ad illaqueandum animas, vt à vero Dei cultu eas auerteret; ibi laqueum gloriæ suæ in sua gloriosa Transfiguratione expandit, vt omnes suauissimo splendoris ac pulchritudinis suæ cibo allecti, eodem caperentur, & dæmon cum suo magno dedecore fugaretur.

quem vt auferret Christus, ibidé transfiguratum est.

Et ecce quod potissimùm ex nouo Testamento hunc montem commendat, quòd in eo Christus Dominus coram Moyse & Elia, Petro, Iacobo & Ioanne fratre eius, gloriosus in sua Transfiguratione apparuit: qui cum illis loquebatur excessum, quem completurus erat in Ierusalem. Et voce è cælo delapsâ, dilectus Æterni Patris Filius declaratus fuit, vt pluribus tres priores explicant Euangelistæ, Matth. 17, 1. Marc. 9, 1. & Luc. 9, 28. Et quamuis nomen montis silentio inuoluerint, circumlocutione tamen monstrarunt, vt anteà explicuimus, & posteà clarè docuerunt sacri Scriptores, & est communis sententia: quæ ne ex hominum memoria excideret, à piis fidelibus eximiis ædificiis & templis sacer mons illustratus fuit.

Transfigurationis locus Ecclesiâ consecratus.

Et D. Damascenus in Christi Transfiguratione hunc montem exultasse perhibet, iuxta

Psal. 88,13 iuxta Dauidicum vaticinium: *Thabor & Hermon in nomine tuo exultabunt: tuum brachium cum potentia.* Exultauit Hermon, cùm in baptismate Christi Patris cælestem vocem audiuit; in Transfiguratione autem exultauit Thabor.

Bonifacius de Perenni cultu Terræ sanctæ sic illa explicat verba: *Is enim*, inquit, *cum Hermon exultat, brachium Domini cum potentia, cùm in eo altissimum sacramentum à Patre cæli, à Filio eius, & vtriusque Spiritu sancto, à Patribus veteris & noui Testamenti celebratum fuit, Pater in voce, Filius in carne, Spiritus sanctus in nube; Moyses in spiritu ab inferis reducto, & corpore Deo noto; Elias à paradiso terrestri, ad quem viuus translatus est: Petrus, Iacobus & Ioannes à Christo allecti, ductiq́; in montem excelsum seorsum, vt de celebrato sacramento, & audita voce de nube obumbrante eos, & præsentia Moysi & Eliæ gauderent, & post resurrectionem Christi prædicarent visionem quam viderant.* Hæc ille.

Thabor & Hermon quando exultarunt. Ego sic dicerem: *Thabor & Hermon*, &c. Thabor exultauit brachium Domini, id est, Filium Æterni Patris, vel Dei virtutem & fortitudinem, quando Christus se Dominum gloriæ in eo monstrauit; & ad eius beneplacitum coram sanctis illis viris gloriam suam ostendit, eidem Paterna voce testimonium perhibente. Hermon similiter exultauit, quando Christus ad portam ciuitatis Naim, in latere montis Hermon sitæ, omnipotenti virtute sua viduæ defunctum filium ad vitam reuocauit, tunc luctus in gaudium conuersus fuit, & dolor in exultationem. Mons Thabor & Hermon tunc exultauerunt, cum cælo certauerunt; quoniam in illis cæli mirabilia visa fuerunt. Exultauerunt, hoc est, supra se & Empyreum ipsum cælum se extulerunt; quoniam cæli Dominum humana carne vestitum gloriosum & potentem in virtute sua possederunt: quod cælo tunc non fuit concessum. (Luc. 7.) (*Thabor in Empyreum cælum conuersus.*)

Ibi sermonem habuit Dominus. In monte isto sermonem illum plenum Dominicis institutis, qui ob excellentiam sermo Domini in monte appellatur, habuit ad discipulos suos, cùm in eo velut in cathedra sedens, aperiens os suum, docens discipulos suos, dicebat illis: *Beati pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum cælorum*, &c. (Matth. 5,2)

Obiectionis solutio. Fateor, Euangelistam montem non exprimere; deducitur tamen quodammodò ex eodem Matthæo & Luca, qui dicunt, Christum Dominum post illum sermonem Capharnaum Galilææ vrbem fuisse ingressum, Centurionisq́ue puero sanitatem reddidisse. Et ex hoc saltem habemus, sermonem illum habuisse Christum in aliquo montium Galilææ, & non Samariæ, vel Iudææ; quia nimis à Capharnaum distant. Quare non in monte Oliuarum illum habuit sermonem, vt arbitratus fuit Chromatius Matth. 5. quia mons Oliuarum est in Iudæa; & in Thabor habuisse, probabile putat D. Hieronymus eodem Matthæi cap. *Nonnulli*, ait, *simplicium fratrum putant, Christum Beatitudines, & cetera quæ sequuntur, in Olineti monte docuisse; quod nequaquam ita est. Ex præcedentibus enim & sequentibus in Galilæa monstratur locus, quem putamus esse vel Thabor, vel quemlibet alium excelsum montem. Denique postquam finiuit sermones suos, statim sequitur, Cùm autem introisset Capharnaum.* Hæc D. Hieronymus. D. Bonauentura, & Ludolphus in libro de Vita Christi, & alij hunc montem esse putant. (Matth. 8,5. Luc. 7,1.)

Alia sententia probabilior. Non me latet, Adrichomium in Nephthalim nu. 69. secutum Brocardum 1. Part. cap. 4. §. 6. assignare alium montem proximum mari Galilææ & Capharnaum tribus milliaribus, qui ob id mons Christi appellatur: in cuius montis basi fons oritur, vbi adhuc, dicit Brocardus, manet lapis, vbi Christus sedit. Et hæc sententia præcedenti probabilior mihi videtur, & verba diui Hieronymi eidem magis suffragari; est enim hic mons Capharnaum proximior quàm sit Thabor; & verba Lucæ videntur describere locum, qui nunc monstratur ab aliquibus, quòd ibi sermonem prædictum habuerit Christus: de quo pauca inferiùs Capite 1. Peregrinationis V.

Christus ibi post Resurrectionem apparuit. In sacratissimo isto Thabor monte graues Doctores credunt, factam fuisse illam Christi apparitionem post suam gloriosam Resurrectionem, cuius meminerunt Matth. 28, 16. & D. Paulus 1. Cor. 15, 6.

Pro huius sententiæ explicatione notandum est, Christum Dominum post suam gloriosam Resurrectionem pluries pluribus & in diuersis locis apparuisse vsque ad suam admirabilem Ascensionem, vt dicitur Act. 1, 3. modò in Iudæa Matri suæ, Mariæ Magdalenæ, D. Petro & Iacobo Alphæi, sanctis mulieribus, duobus discipulis euntibus Emmauntem iterùm atque iterùm; & in Galilæa, modò ad mare Tiberiadis, modò in monte: de quibus omnibus sacri Euangelistæ & Doctores scripserunt, & nos ex ipsis aliqua opportunis locis notauimus. Et ista, de qua nunc loquimur, apparitio ceteris celebrior videtur; tum quia à Christo ante Resurrectionem prænuntiata, & post eamdem ab eodem & Angelo indicata; tum quia ceteris communior, id est, multò pluribus facta. Christus Domi-

Dominus ea nocte, qua crux secuta est, dixit discipulis suis: *Postquam resurrexero, præcedam vos in Galilæam.* (Matth. 26. 32. Marc. 14. 28.) Post mortem quoque & resurrectionem mulieribus dixit: *Nuntiate fratribus meis vt eant in Galilæam, ibi me videbunt.* (Matth. 28. 10.) Angelus quoque ad easdem: *Dicite discipulis eius quia surrexit: & ecce præcedit vos in Galilæam: ibi eum videbitis.* (Ibid. v. 7.) In aliis apparuit vni, duobus, nec pluribus quàm vndecim: sed in ista multò pluribus; quia, vt inquit Apostolus citatus, apparuit plusquam quingentis fratribus simul.

Obiectionis solutio.

Et quamuis Matthæus faciat tantùm duodecim discipulorum mentionem, qui ex Iudæa in Galilæam ad præmonstratum apparitionis montem abierunt; non tamen ceteros exclusit, quos sanctus Paulus recensuit: dumtaxat verò Apostolos nominauit Matthæus, quoniam præcipui & futuri erant testes & prædicatores Christi resurrectionis; & quia id illis constituerat Dominus, quos alij ab eisdem Apostolis vocati secuti fuerunt discipuli, & alij, qui tam in Iudæa quàm in Galilæa fidem Christi susceperunt. Quare, propter hæc celeberrima censenda est ista apparitio, non præter spem & inopinatò facta, sed prænuntiata, illius demonstrato loco aliisque egregiis circumstantiis comitata. Et contigisse hanc apparitionem in monte Thabor arbitrantur, Magister Historiarum Act. 1. Lyrensis, Dionys. Carthus. D. Bonauentura in Meditationibus Vitæ Christi c. 94. Baronius anno Christi 34. qui & addit, Apostolum de ea locutum fuisse, ferè omnes existimare & in eo consentire.

Et rationabiliter quidem hoc asseruere: etenim, vbi Christus egit de via ad gloriam, de paupertate, de cordis munditia, &c. & de passione sua, conuenit vt ibi terminum viæ gloriam & immarcescibilem coronam paratam sequentibus se demonstraret pluribus & permanentem, quam antea paucioribus & transeuntem prodidit: & vbi priùs mortalis similitudinem resurrectionis ostenderat, posteriùs immortalem adeptus, veram perennemque resurrectionem patefaceret.

Mons Galilææ antonomasticè.

Et prætereà videtur id Euangelista indicasse, dum locum huius apparitionis montem Galilææ absque alio addito appellat, volens (vt credo) antonomasticè hunc intelligere ceteris excelsiorem, magis idoneum & tantæ multitudinis capacem. Quare postquam vndecim discipuli abierunt in Galilæam in montem, vbi constituerat illis Iesus, inquit Matthæus (intellige postquam alij fideles admoniti fuerunt: tanta enim multitudo fuit admonenda, vt se præpararet ad visionem illam) *Et videntes eum adorauerunt: quidam autem dubitauerunt. Et accedens Iesus locutus est eis, dicens: Data est mihi omnis potestas in cælo & in terra. euntes ergo docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti: docentes eos seruare omnia quæcumque mandaui vobis. Et ecce ego vobiscum sum omnibus diebus, vsque ad consummationem sæculi.* (Matth. 28. 17.)

Hinc pij fideles, propter tot res in eo præclarè gestas, semper ipsum in pretio & veneratione habuerunt, nobilibus monumentis illustrarunt, & deuotis peregrinationibus frequentarunt.

Ecclesia Cathedrali decoratus.

Sancta Helena, Magni piissimique Constantini Imperatoris pia mater, in eo pulchram & illustrem fundauit Ecclesiam ad honorem trium Apostolorum, ante quos fuit Christus transfiguratus, vt docet Nicephorus lib. 8. Hist. cap. 30. Fuit Cathedralis, vt ex Tyrio colligi potest; magnamque ibi reliquit pecuniam in subsidium eorum qui ibi manerent. Cui Ecclesiæ duo deinde accesserunt Monasteria; sicque essent quasi tria ex D. Petri desiderio tabernacula: quorum alterum Græcorum fuisse, Diuoque Eliæ dicatum, inuenio; alterum verò D. Moysi fuisse consecratum, verisimile est: & vtrumque habuit Abbatem.

& Monasterio Monachorum.

Bonifacius inquit, Monasterium magnum ædificatum à Regibus Hungariæ, in quo cum magnis redditibus collocauerant magnam multitudinem Monachorum Ordinis S. Pauli primi Eremitæ, &c.

Beda de Locis sanctis cap. 17. dicit in memoriam gloriosæ Transfigurationis tres in montis huius vertice esse ædificatas Ecclesias, secundum quod dixerat Petrus: *Faciamus hic tria tabernacula.* Plura Adamnanus lib. 2. c. 24.

Sed dicerem ego cum D. Hieronymo, qui multo tempore Bedam præcessit, fuisse ædificatas ad honorem Patris, & Filij, & Spiritus sancti. in hunc enim modum scribit ad Marcellam nomine Paulæ & Eustochij: *Pergemus ad Itabyrium, & tabernacula Saluatoris; non, vt Petrus quondam voluit, cum Moyse & Elia, sed cum Patre cernemus & Spiritu sancto.* Sed responderetur; primò quidem & principaliter sanctissimæ Triadi, secundariò verò & minùs principaliter in honorem gloriosæ Transfigurationis & Tabernaculorum memoriam, quæ ibi ædificare desiderauerat Petrus, fuisse constructas: & hoc voluit dicere Beda, illud sanctus Hieronymus.

Altum, latum, fecundum & illustrem montem antiquis temporibus multis diuinis mysteriis condecoratum, posterioribus

fuisse non vno templo & Monasterio nobilitatum, sed pluribus, in quibus habitabant Deoque inseruiebant religiosi viri, mihi videtur à dubitatione alienum, considerata pietate ac deuotione fidelium illorum temporum ad loca sancta Palæstinæ. Et, præter indicata, fuisse etiam Monasterium Cluniacensium, ex memorabili, quem hic subiicimus euentu, manifestum relinquetur. Anno Domini 1113. cùm Turcæ, qui Ierosolymam capturi aduenerant, re infecta recessissent, Monasterium Christianorum in monte Thabor euerterunt, & Monachos omnes occiderunt. Hæc in Appendice ad Sigebertum notato anno. Erant isti sanctissimi viri germina Cluniacensium vitæ religiosæ obseruantissimi, ad quos extat Petri Cluniacensis Abbatis Epistola; qua eorumdem commendatur monastica obseruantia. Quamobrem iuste æstimare licet, inquit Illustrissimus Annalium Scriptor Tom. 12. anno indicato num. 4. quot Monachos cæsos, tot laureatos martyrij corona Martyres è monte Thabor assumptos in cælum. *Illud euerterunt Turcæ, & Monachos occiderunt.*

Ad ipsum peregrinationes. Sanctum hunc montem ascendit magnus Pater & sanctæ Ecclesiæ Doctor Hieronymus; hunc scandit nobilissima illa pariterque sanctissima Paula Romana, multarum virginum sanctarumque mulierum spiritualis mater: ita enim in eius Epitaphio ad filiam Eustochium scribit idem sanctus Doctor: *Scandebat montem Thabor, in quo transfiguratus est Dominus: aspiciebat procul montes Hermon, & Hermonium, & campos latissimos Galilææ; in quibus Sisara, & omnis exercitus eius, Barac vincente, prostratus est. Torrens Cison, qui mediam planitiem diuidebat, & oppidum iuxta Naim, in quo filius suscitatus est viduæ, monstrabantur.* Hæc ille. Hic vt olim, ita & nostris calamitosis temporibus à fidelibus inuisitur, propter in illo operata nostræ salutis mysteria, & in posterum semper venerationi habebitur: etsi Ecclesiæ & Monasteria ferè diruta & in puluerem redacta; cernuntur tamen adhuc ruinæ & capellulæ. Et ipse mons totus arboribus, sentibus arbustisque adeo obrutus est, vt silua & nemus sit effectus. Agit de isto monte Adrichomius in Zabulon num. 95.

Sacellum in pede montis. Ad pedem Thabor, ex parte qua eum communiter ascendimus, quæ respicit Nazareth ad Occidentem, est sacellum ferè dirutum, suoque pristino decore spoliatum: intra ad læuam partem ingressus cisternam habet. Illud construxerunt fideles, si credimus Breidembach. Itin. 5. Adrichomio referente in Zabulon num. 96. in memoriam illorum Christi verborum, quæ discipulis suis descendentibus de monte in eo loco dixit: *Nemini dixeritis visionem, donec Filius hominis à mortuis resurgat.* *Matt.17,9.*

Mons hic propter excellentiam, & insignia in eo patrata facinora, multiplicem sortitus est appellationem tam in sacris quàm in profanis Litteris. *Nomina.* A Dauide Thabor vocatur Psal. 88, 13. *Thabor, & Hermon,* &c. item apud Oseam 5, 1. Iudic. 4, 14. & communiter apud Patres. A D. Petro 2. Pet. 1, 18. mons sanctus, *Cùm essemus cum eo,* inquiens, *in monte sancto.* A Septuaginta Interpretibus, & D. Hieronymo Itabyrium, à Iosepho Itabyrion, & ab aliis Tabyrium, à Polybio Mastocin, & nunc à circumhabitantibus *Tor* dicitur. Est etiam Thabor vrbs Leuitis data, de qua Ios. 19, 22. & 1. Paral. 6, 77.

CAPVT III.

Elucidantur quædam D. Petri verba cap. 1. Epist. 2. in quibus fit sermo de sancto monte Thabor, & Transfigurationis mysterio.

APostolorum Princeps cap. 1. suæ 2. Epistolæ vers. 16. loquens de gloriosa Christi Transfiguratione, non ex fictionibus Poëtarum, sed prout vidit, & prophetico sermone didicit, hæc protulit verba: *Non enim doctas fabulas secuti, notam fecimus vobis Domini nostri Iesu Christi virtutem & præsentiam: sed speculatores facti illius magnitudinis. Accipiens enim à Deo Patre honorem & gloriam, voce delapsa ad eum huiuscemodi à magnifica gloria: Hic est Filius meus dilectus, in quo mihi complacui, ipsum audite. Et hanc vocem nos audiuimus de cælo allatam, cùm essemus cum ipso in monte sancto. Et habemus firmiorem propheticum sermonem: cui benefacitis attendentes,* &c.

Cùm in gloriosa Christi Transfiguratione, in sancto monte Thabor repræsentata, duo præcipue acciderint; manifestatio gloriæ Christi coram Moyse & Elia, Petro, Iacobo & Ioanne; & vox Patris, qua Christus verus naturalisque Dei Patris Filius fuit declaratus: de quibus Euangelistæ, & Petrus. Circa postrema illa D. Petri verba, quibus ostendit, quàm firmo assensu dictis de Transfiguratione adhærere debeamus, dicens, *Et habemus,* &c. triplex oriri potest quæstio: prima, an verba illa referenda sint ad ipsam Transfigurationem, an ad vocem Patris tantùm, an simul ad vtramque: altera, quinam sit ille propheticus sermo: tertia, quomodo sermo ille *Quæstio triplex.*

le propheticus sit firmior voce Patris, vel Petri relatione?

Prima, Num verba Petri de voce Patris & Filij Transfiguratione sint intelligenda.

Ad has difficultates quintupliciter arbitror posse responderi: Primò, ad primam cum illis, qui dicunt esse illa verba referenda ad vocem Patris, quæ supra Filium insonuit: & ad secundam, prophetica esse illa verba Psalmi 2, 7. in quibus Dauid in persona Patris Filium sic alloquitur: *Filius meus es tu, ego hodie genui te.* Et particula illa copulatiua *&* initio posita videtur hoc indicare, quæ sequentia verba cum immediate præcedentibus, in quibus est sermo de voce Patris, copulare videtur.

Responsio prima.

Reiicitur. Sed huic sententiæ duo obstant: alterum, quòd sermo Dauidicus non est firmior voce Patris; alterum, quòd verba illa potiùs ad id quod principalius est videntur referenda: at hoc est ipsa Transfiguratio, ad cuius declarationem directa videtur Paterna vox.

Secunda. Secundò, alij dixerunt referenda esse ad ipsam Transfigurationem; sed non exinde video illos respondere secundæ quæstioni, quinam sit propheticus sermo? Dicunt non esse illius manifestationis in veteri Testamento vaticinium, sicut nec comprehensionis Domini in horto, spineæ coronationis in domo Pilati; quia non omnia nostræ salutis mysteria inueniuntur in Prophetis: si enim ad aliquam prophetiam respexisset D. Petrus, illam nominasset determinatè, vt alibi licet obseruare in nouo Testamento.

Reiicitur.

Sedenim istis refragantur in primis præcedentis sententiæ sectatores, qui Dauidem Prophetam & Psalmum assignarunt. Deinde, etsi sæpè in nouo Testamento, quando vetus in testimonium adducitur, assignetur determinatè locus vel Scriptor, verùm non semel etiam prætermittitur; præsertim cùm potiùs ad sensum quàm ad verba est respectus, quemadmodum D. Hieronymus obseruauit in illa Matthæi verba, in quibus est sermo de reditu Domini ex Ægypto in ciuitatem Nazareth, *Vt adimpleretur quod dictum est per Prophetas: Quoniam Nazaræus vocabitur. Si fixum de Scripturis, ait, posuisset exemplum, numquam diceret, Quod dictum est per Prophetas; sed simpliciter, Quod dictum est per Prophetam: nunc autem pluraliter Prophetas vocans, ostendit se non verba de Scripturis sumpsisse, sed sensum.* Nec desunt exempla in quibus fit allusio ad aliquid contentum in Prophetis, ipsis non specificè nominatis. Denique superuacanea fuissent illa verba & falsa, *& habemus*, &c. si non esset aliqua prophetia: & comparatiuum supponit positiuum. Si ergo Petri narratio firma

Lib. 1. Comment. in Matth.

Matth. 2, 23.

est, & positiua; & alteram firmiorem, cui eam comparat, oportet esse.

Tertia. Tertiò, dici posset esse verè vaticinium diuinæ Transfigurationis, sed vel Iudæorum malitia, vel temporis iniuria, aliáve de causa deperditum, quemadmodum & aliæ sacri Canonis scripturæ perierunt. Quæ responsio firmari potest ex Chrysostomo Homil. 9. in Matth. & in breui enarratione Matth. in cap. 2. sub finem, Theophylacti & Euthymij in illud Matth. 2. *Vt adimpleretur quod dictum est per Prophetas: Quoniam Nazaræus vocabitur.* Isti enim arbitrantur citari ab Euangelista Prophetas aliquos, quorum prophetiæ nunc non extant, sed incuria Iudæorum perierunt, vt Nathan, Esdræ, & aliorum.

Reiicitur. Verùm non est necessarium dicere, diuum Petrum ad illas Prophetias confugere voluisse; quia, vt posteà videbimus, aliquæ verè extant.

Quarta. Quartò, dicent fortasse alij, D. Petrum appellatione prophetici sermonis intellexisse non prophetiam aliquam, sed illius interpretationem. Nam & is qui Prophetiam seu Scripturam interpretatur Propheta vocari consueuit; & in veteri Testamento filij Prophetarum dicebantur, 3. Reg. 2. & 4. Reg. 2, 4. & 9. ita etiam Interpretes vocauit Paulus Prophetas, & interpretari, prophetare, 1. Cor. 12. & 14.

Reiicitur. Verùm cùm nullus Apostolus testimonium horum producere consueuerit, & horum testimonium non possit esse firmius testimonio Petri, quoquo modo accipiatur; & prætereà interpretatio textum ipsum supponit: sed hic non producitur; quare non videtur probanda ista interpretatio.

Quinta. Quintò denique, sit sententia quam sequor; &, quantum ad primam quæstionem, verba illa referri posse & ad Transfigurationem & ad vocem ipsam, & inueniri verè de vtraque Prophetias, quas pro secundæ quæstionis solutione posteà proponam.

Pro cuius intellectu aduerto, sacros Scriptores & Prophetas nedum verbis, sed etiam signis factisve ventura & occulta repræsentasse, vt concors est Doctorum sententia; & innumera suppetunt in sacris Litteris exempla. Quod cùm ita sit, & non assignetur determinatè sermo propheticus ab Apostolo, relinquitur facultas assignandi nedum manifesta verba, si essent alicuius Prophetæ, sed etiam facta ipsa & apparitiones, vt ostendimus Libro 11. Capite XXXIX. &, secundum indicatam regulam D. Hieronymi, sequamur sensum potiùs, si possumus inuenire, quàm verba. Nunc dico, ex diuersis locis tam Transfigurationem Christi quàm vocem Patris ostendere

Duodecies in veteri ac nouo Testamento ad Christi Transfigurationem facta allusio.

dere non posse, factoque ostendimus, & multipliciter.

Primò. In primis, sanctus Moyses, qui ex consortio habito cum Deo in monte Sinai splendentem faciem suam habebat, adeò vt filij Israël non poterint intendere in faciem Moysi, propter gloriam vultus eius, vt dicitur in Exod. 34,29. & 2. ad Cor. 3,7. Christum Dominum repræsentauit: dum in monte Thabor Dei colloquio fruebatur, facta est facies altera, & velut sol perlucida: cuius splendorem non valentes sufferre sancti illi Israëlitæ, Petrus, Iacobus & Ioannes, ceciderunt in faciem suam, vt in Euangelio habetur.

Secundò. Secundò, Christi Transfigurationem demonstrauit Regius Propheta, & filius eius Salomon, quando vterque in maiestate, gloria & honore circumdatus, apparuit.

Tertiò. Tertiò, vidit aliquando Isaias Dominum sedentem super solium excelsum & eleuatum inter duos Seraphinos clamantes, *Sanctus, Sanctus, Sanctus, Dominus Deus exercituum.* Ecce Christus gloria & honore circumdatus, velut inter duos Seraphinos, Moysem & Eliam, loquentes excessum quem ille completurus erat in Ierusalem, se in monte Thabor ostendit sanctæ illi Apostolicæ Triadi in Isaia præfiguratæ. Et si domus, in qua visionem vidit Isaias, repleta est fumo; in isto monte nubes obumbrans apparuit: si ibi timuit Propheta, dicebat enim, *Væ mihi quia tacui*; & hic discipuli *ceciderunt in faciem suam, & timuerunt valdè.*

Isa. 6,1.

Quartò. Quartò, vir ille vestitus lineis, cuius facies erat velut species fulguris, qui apparuit Danieli, non obscurè mysterium quod tractamus præmonstrat. Hinc habemus, quod si prophetico sermone actus ipsos & figuras intelligere velimus, non difficile esse illum adinuenire; sed & Scripturas & Prophetias clariores inquiramus.

Dan. 10,5.

Quintò. Quintò, Iob cap. 36,32. sunt hæc verba litteris consignata: *In manibus abscondit lucem, & præcepit ei, vt rursus adueniat. Annuntiat de ea amico suo, quod possessio eius sit, & ad eam possit ascendere.* Loquitur hisce verbis sanctus Iob ad litteram, secundum Lyranum, de spiritualibus gratiis quas Deus electis suis manifestat, & reprobis abscondit: quare non immeritò ad peculiarem gratiam aliqui eadem aptantes accommodant mysterio gloriosæ Transfigurationis, ostenso suis dilectissimis in hunc modum. Abscondit Deus in manibus diuinitatis & gloriæ suæ lucem, quando homo factus sub mortalitatis velo Deitatem suam celauit. Sed præcepit huic absconditæ luci, vt rursus adueniret, & manifestaretur, quando in monte Thabor gloriam suam (quam impio Iudæ abscondit, & aliis discipulis, quòd inter eos Iudas adesset) manifestauit dilectissimis suis Moysi & Eliæ, Petro, Iacobo & Ioanni, cùm coram ipsis in monte Thabor gloriosus apparuit, facies eius vt sol resplenduit, & vestimenta alba sicut nix apparuerunt. Vnde intelligere potuerunt, quòd ad gloriam duce Christo possint ascendere, vel etiam ad ipsum Christum Dominum, & obiectum gloriæ.

Gratias, quas reprobis Deus abscondit, electis manifestat.

Sextò. Sextò, ad eamdem Transfigurationem etsi obscure Dauid alludit Psal. 88,13. *Thabor & Hermon in nomine tuo exultabunt,* &c. vt Capite præcedenti explicuimus.

Septimò. Septimò, manifestiùs Psal. 103,2. *Confessionem & decorem induisti, amictus lumine sicut vestimento,* &c.

Octauò. Octauò, Habacuc 3,2. apposita Doctorum interpretatione, vbi hæc leguntur: *Domine opus tuum, in medio annorum viuifica illud. In medio annorum notum facies.* Septuaginta Interpretes hæc verba ita verterunt, *In medio duorum animalium cognosceris.* Quæ versans D. Augustinus lib. 18. cap. 32. de Ciuitate Dei, & Orat. contra Iudæos & Paganos cap. 13. hæc ad institutum affert: *In medio duorum animalium cognosceris; quid est, nisi aut in medio duorum Testamentorum, aut in medio duorum latronum, aut in medio Moysi & Eliæ cum eo in monte sermocinantium?* Sed quòd inter alias expositiones duo animalia, Moysen & Eliam in Christi Transfiguratione apparentes est interpretatus, fecit id priùs Tertullianus lib. 4. Aduersus Marcionem c. 22. dicens: *Domine audiui auditum tuum, & extimui. Quem magis, quàm vocis cælestis illius, Hic est Filius meus dilectus, hunc audite? Consideraui opera tua, excidi mente. Quò magis quàm cùm visa claritate eius nesciit quid diceret Petrus? In medio duorum animalium cognosceris Moysi & Eliæ.* Hæc ille. Et clare ibidem subdit Propheta: *Splendor eius vt lux erit.*

Nonò. Nonò, vox Patris habetur Psalm. 2,7. *Dominus dixit ad me: Filius meus es tu, ego hodie genui te.* Filius naturalis, atque ipsi Patri consubstantialis, gloria & honore circumdatus, vt decet supremi Regis vnigenitum Filium; ac consequenter hisce gloria Transfigurationis præmonstrata fuit.

Decimò. Decimò, Deut. 18,15. *Prophetam de gente tua, & de fratribus tuis sicut me, suscitabit tibi Dominus Deus tuus: ipsum audies.* Dicamus etiam, & simul ad tertiam quæstionem respondeamus, propheticum sermonem

Sermo propheticus etiā de Scripturis noui Testamenti intelligendus. monem referri posse, nedum ad Scripturas veteris Testamenti, sed etiam noui; vnde Apocal. 10. dixit Angelus Ioanni: *Oportet te iterùm prophetare Gentibus & populis*, &c. His enim verbis indicare voluit Angelus, Ioannem ab exilio reuersum diuino spiritu & prophetico scripturum Euangelium, quod cunctis gentibus & Regibus mundi erat annuntiandum. Ioannes enim scripsit Euangelium post Apocalypsim, vt doctoribus placet. Et ita illum Apocalypsis locum interpretantur, Andreas, Aretas, Primasius, Beda, & alij. *Etiam noui Testamenti Scriptura Prophetia appellantur.*

Vndecimò. Et nos in proposito propheticum sermonem vndecimò dicamus Euangelium Matthæi, Marci & Lucæ, vbi narratur Christi Transfiguratio. Et dicitur propheticus sermo; non quia futura prænuntiet, sed quia etiam præterita, sed incognita, veraciter enuntiat, & quia à Spiritu sancto dictatum. Prophetia enim omnia percurrit tempora, vt Hom. 1. in Ezechielem docet S. Gregorius, & S. Ioannes Chrysostomus Tractatu in Psal. 43.

Obiectio. Dices, Euangelium non est firmior sermo Epistolâ D. Petri; quoniam tam illud quàm ista Spiritu sancto inspirante conscripta, & in Canone librorum Catholicorum contenta: & cùm eidem infallibili principio innitantur, sancto videlicet Spiritui, non est dicendum, illud illâ firmiorem esse sermonem.

Solutio. Respondetur: Scriptura Canonica potest dupliciter spectari; vno modo, vt à Spiritu sancto dictata; alio modo, vt conuenit cum alijs Scripturis quæ nituntur humano testimonio; continetque aliqua, quæ licet Spiritu sancto reuelante dictata fuerint, tamen & ab ipsilmet Scriptoribus fuerunt visa. Et Scriptores sacri expostulant aliquando vt sibi adhibeatur fides; & quia sacri Scriptores, & quia humani & oculati testes, vt patet Ioan. 19, 35. & 21, 24. Dico nunc: Si Scriptura sacra priori modo consideretur, vna non est alterâ firmior, vt manifestum est, & benè probat argumentum. Si verò eadem Scriptura spectetur secundùm posteriorem considerationem præcisè, & alteri comparetur priori modo consideratæ, tunc ista vere dicetur firmior sermo. Ad propositum. D. Petrus voluit, vt à se relatis in illa Epistola de Christi Transfiguratione, vt Scriptori oculato & aurito, fides daretur; & verba illa ostendunt, *Speculatores facti illius magnitudinis*; & illa, *Et hanc vocem audiuimus*, &c. & illa particula, *& habemus*, &c. amplificat excellentiam alterius Scripturæ & testimonij, non humani, sed prophetici; quod absque dubio illo firmius, veteris siue noui Testamenti sit. Diciturque firmius ipsamet voce Patris, non vt ab ipso prolata, sed vt carneis auribus, quæ decipi possunt, percepta: & quia non potuit Petrus bene aduertere, præsertim quando cecidit in faciem suam. Sed in Prophetia vel Euangelio diuina reuelatione edito, nulla deceptio excogitari potest; & consequenter firmior sermo.

Duodecimò. Duodecimò denique, potest etiam verissime dici, propheticum sermonem esse sermonem ipsius Christi; dixit enim apud sanctum Matthæum: *Sunt quidam de hic stantibus, qui non gustabunt mortem, donec videant Filium hominis venientem in regno suo.* vbi per *regnum Dei*, secundum omnium veterum interpretationem, Origenis, Hilarij, Chrysostomi, Hieronymi, Bedæ, Theophylacti, Euthymij, Ambrosij, Augustini, Remigij, & aliorum recentiorum, suam gloriosam Transfigurationem intellexit; quam non omnibus, sed quibusdam, & electissimis, Petro, Iacobo & Ioanni manifestauit: quam interpretationem approbare videntur Euangelistæ omnes, dum ad præmissa statim subiungunt, sex post dies Christum coram tribus dictis Apostolis fuisse transfiguratum; nec enim tardat Dominus seruare promissum. Et dicitur *Regnum Dei* Transfiguratio, non quia proprie esset Regnum Dei, sed quia ipsius imago erat; adeò tamen insignis, vt exterruerit sanctos Apostolos, & ea sola Petrus fuerit contentus. Et Christi hic propheticus sermo absque dubio firmior est & certior corporali Apostolorum visione. *Sermo Christi sermo propheticus.*

Et breuiter dicta colligendo dicimus, verba Principis Apostolorum referri posse ad ipsam Christi Transfigurationem, & vocem Patris; & ad hæc adducta ex veteri ac nouo Testamento dici firmiorem sermonem aspectu & relatione Petri & aliorum Apostolorum, non absolute, sed prout horum visio & relatio humano ac naturali nititur testimonio: nam hoc Diuino & Prophetico cedere certissimum est. Et hæc probabiliter proposita sint.

CAPVT IV.

De ciuitate Naim, tertio loco quartæ Peregrinationis.

INter alia loca quæ ex Thabor monte de longe cernuntur, memorabilis est ciuitas Naim in illius plaga Meridionali posita, & in colle sita, de qua pauca in præsenti. Sed prius notandum, esse duplicem locum Naim nomine appellatum; alterum vicum Idumææ muro cinctum instar castelli, cuius ex Iosepho lib. 5. Belli cap. 7. memi- *Naim duplex, vicus Idumææ, & ciuitas Galilææ.*

meminit Adrichomius de Pharan deserto num. 65. alterum, ciuitatem Galilææ, de qua idem Adrichomius in Issachar nu. 46. hæc habet: *Naim, Græcè Nain, decora & pulchra ciuitas, quam torrens Cison alluit, sita est in latere Aquilonari montis Hermon minoris; in secundo milliario montis Thabor contra Meridiem, non longè ab Endor: ante cuius portam Christus filium viduæ vnicum à morte suscitauit. Permansit ciuitas vsque ad tempora Hieronymi.* Hæc ille.

Locus viduæ filij resurrectione memorabilis Ecclesiâ illustratus.

Et Bonifacius de ea, prout erat suo tempore, & etiam nunc, sic scribit: *Nunc autem vix octo aut decem domunculis constans, in loco, vbi Christus filium viduæ suscitauit, erat fabricata Ecclesia, nunc præ vetustate solo æquata cernitur.* Ita ipse.

Naim nominis significatio.

Quæ vel D. Hieronymus, Brocardus, aliive de ea scripserunt, breuiter cum Adrichomio perstrinximus. Naim Hebraicè pulchram significat Latinè: & pulchra quidem situ, sed pulchrior reddita præsentia & miraculo Christi Domini.

Aliqui, inter quos est Toletus, arbitrati fuere, Magdalenam in Naim ad Dominum accessisse, & suorum criminum ab eo veniam impetrasse.. Sed de hoc Libro IV. Cap. VII. Peregrinat. III.

CAPVT V.

De Sephori siue Diocæsarea ciuitate, quarto loco quartæ Peregrinationis.

PRocedendo ex Nazareth ciuitate inter Occidentem & Aquilonem per montes & colles, peracto itinere quatuor milliarium, inuenitur Sephoris siue Diocæsarea ciuitas, Arabice *Sephoria*; sed prius longè à Sephori, milliario vno & ampliùs, in læua parte viæ, in quadam planicie inuenitur fons abundanter salubres exhibens aquas. De isto ita loquitur Adrichomius in Zabulon num. 45. *Fons Sephorianus, fons celeberrimus est, prope ciuitatem Sephorim versus Nazareth situs; vbi, propter herbarum ac aquarum copiam, Ierosolymitani Reges exercitum cogere solebant.* Hæc ille.

Fons Sephorianus.

A fonte vlteriùs aliquantulùm procedendo supra montem villa cernitur, dicta Arabicè *Ras ain*, id est caput fontis, & fons Sephoris. Et ex aqua indicati fontis nedum huius villæ habitatores, sed ipsi Sephorienses recreantur. Altero confecto milliario inuenitur Sephoris, olim egregia & nobilis ciuitas, vt patet apud Adrichomium loco citato num. 88. Nunc diruta & desolata iacet, rusticanas dumtaxat continens domos, & multas obiiciens oculis ruinas; quibus intelligitur quàm eximia olim extiterit vrbs. Celebris est, & digna vt visitetur, quòd credatur patria Ioachim & Annæ, sanctorum Dei Genitricis parentum. Et in loco vbi Ioachim domus erat, fuit posteà illustris ædificata Ecclesia ex quadratis lapidibus: duos habebat ordines columnarum, quibus triplicis nauis testudo fulciebatur: in capite tres habebat capellas, in præsentia in Maurorum domunculas accommodatas.

Sephoris olim nobilis ciuitas, nunc diruta.

Patria Ioachim & Annæ.

In loco vbi Ioachim fuit domus, Ecclesia ædificata.

Hinc pulcher prospectus: infrà ad partem Aquilonarem videntur quædam sepulchra, quæ Hebræi multùm venerantur; ad Occidentem Cana Galilææ, dissita sex milliaribus, & vallis spatiosa Zabulon.

CAPVT VI.

De Cana ciuitate Galilææ, quinto loco quartæ Peregrinationis.

DVplicis Canæ inuenio mentionem fieri in sacris Litteris & Ecclesiasticis Scriptoribus; alterius quæ maior, & alterius quæ minor Cana appellatur: illius Iosue 19, 28. istius Ioan. 2, 1. illa in superiori Galilæa, & tribu Aser, ista in Galilæa inferiori & tribu Zabulon describitur: contra se oppositæ & ab inuicem dissitæ spatio 50. circiter milliarium, vt patet in Descriptione Terræ sanctæ. De illa agit Adrichomius in Aser num. 31. de ista in tribu Zabulon num. 23. & nos de hac eadem in præsentia agemus.

Cana duplex, maior & minor.

Hæc Cana est ciuitas Galilææ posita in tribu Zabulon; quæ, teste D. Hieronymo de Locis Hebraicis littera C, dicitur Cana Galilææ in Euangelio, & Cana minor, ad differentiam alterius Canæ. Sed de illius proprio situ non omnes conueniunt: quidam enim illam proximam ciuitati Nazareth, quidam magis ab eadem dissitam & in opposita parte ponunt.

Hic de minori.

Et vt quæ probabilior iudicabitur sententia seligatur, dicam quæ audiui, vidi & legi. Apud Nazarethas, & alios proximos habitatores, duplicis Canæ Galilææ fit mentio (excepta illa maiori) alterius, quæ *Cana Galilææ* simpliciter, alterius quæ *Sepher Cana* dicitur. Cana Galilææ describitur in Occidentali plaga Nazareth parum ad Aquilonem vergendo, in colle supra pulchram & spatiosam planitiem Zabulon; dissita à Sephori ad sex, à Nazareth decem circiter milliaribus: villula est exigua pauculas continens domos, nullam Ecclesiam, nec signa Ecclesiæ, vt cum aliis obseruaui: ibi non sunt vineæ, nec multæ arbores, sed paucæ oleæ.

Sepher Cana in iis partibus etiam nominatur.

Cana Galilææ situs & conditio.

Sepher

Sepher Cana vbi, & quid. *Sepher Cana* distat à Nazareth quatuor milliaribus: in eius Aquilonari plaga inclinando ad Orientem est in monte sita; circa spatiosam habet planitiem, vbi multæ arbores: continet multas domos; ibique Ecclesias esse accepi. Caietanus ciuitatem fuisse insinuat Ioan. 2. sed Haymo Hom. Dominic. 11. post Epiphaniam, eam viculum esse commemorat non longe distantem à Nazareth. Forte tempore Christi ciuitatula erat, postea in vicum redacta. *Dubium.* Sed quænam ex his est, cuius fit mentio in Euangelio, & primo Domini nostri miraculo, conuersionis videlicet aquæ in vinum in nuptiis condecorata?

Responsio. Aranda Terræ sanctæ explorator Tractat. 2. cap. 4. priorem esse indicat, dum tradit illam decem milliaribus à Nazareth distare. In eadem sententia est Adrichomius; licet non videatur illam in proprio situ delineasse; quia longiùs à Sephori quàm sit, & in plaga Nazareth Meridionali, vt videre est apud eumdem loco posteriùs citato.

Sanctus Bonauentura in libro de Vita Christi cap. 20. posteriorem fuisse indicat, id est, Sepher Canam, dum dicit distare à Nazareth ferè quatuor milliaribus.

Consentit F. Bonifacius, diligens Terræ sanctæ lustrator, dum in suo Opusculo de Perenni cultu Terræ sanctæ dicit: *Cana Galilææ est viculus quidam primi signi & miraculi Christi Saluatoris nostri familiaris; quia vocatus ad nuptias cum discipulis suis, vbi, deficiente vino, ad preces Matris aquam in vinum optimum conuertit; quapropter dicit Ioannes:* Ioan. 2, 11. *Hoc autem fecit initium signorum Iesus in Cana Galilææ, & manifestauit gloriam suam, & crediderunt in eum discipuli eius. Hæc Cana Galilæa est iuxta Nazareth ad tria milliaria in tribu Aser à Septemtrione in latere cuiusdam magna planitiei, in qua frumenta colliguntur multa. De hoc dixit Iacob Patriarcha in spiritu, in benedictione Aser, ita dicens:* Genes. 49, 20. *Aser pinguis est panis eius, & prebebit delicias Regibus. Hic cernis, pie cultor, Helenæ matris magnum opus in Ecclesia, quam negligentia Christianorum Principum, cum iniuria Creatoris & Saluatoris, dirutam, & in ruinis nunc aspicis.* Hæc Bonifacius.

In eo autem quod dicit Bonifacius, Canam hanc esse in tribu Aser, prouenit fortè, quia non aduertit ad duplicem Canam; & quod D. Hieronymus dixit de Cana maiori, ipse dixit de minori, quæ, vt dictum est, in tribu Zabulon collocatur; vel quia proxima tribui Aser.

Adstipulari videtur huic sententiæ sanctus Hieronymus, dum in Epistola ad Marcellam ait: *Haud procul inde*, id est à Nazareth, *cernetur Cana, in qua aqua in vinum versa sunt.* Epist. 17. Tomo 2. Sed veriùs intelligitur non procul abesse, quod tantùm tribus vel quatuor milliaribus, quàm quod nouem vel decem distat.

In Sepher Cana probabiliter nuptiis celebratæ. Posterior hæc sententia mihi valdè probabilis videtur (licet alteram reiicere non audeam) quoniam proximior Nazareth, vnde commodiùs potuit beata Maria vocari ad nuptias: venit enim ex Nazareth, vt sentit Barradius Tom. 2. lib. 3. & quia potest maior adinueniri memoria Ecclesiæ constructæ in loco miraculi; & quia experti harum partium, & qui anteà floruerunt, idipsum videntur indicare. Est etiam ibi fons, ex cuius aqua, vt dicitur, hydriæ illæ fuerant impletæ, quæ in vinum fuit transmutata.

In Hodœporico sancti VVillibaldi Episcopi hæc habentur: *In villa Cana est Ecclesia magna, & in Ecclesia illa stat altare vnum de sex hydriis, quas Dominus iussit impleri aqua, quæ in vinum versa est: & de illo communicauerunt vino.*

Sponsus & sponsa nuptiarum qui fuerunt. Inter alia quæ circa hæc quæri possent, duo non videntur hîc omnino silentio prætereunda: alterum, quinam fuerit illarum nuptiarum sponsus? alterum, quænam fuerit sponsa? Ad primum respondent aliqui, fuisse Ioannem Euangelistam: qui, ob Christi visum miraculum conuersionis aquæ in vinum, sponsa intacta relicta Christo adhæsit.

Sponsus non fuit Ioannes Euangelista. Pluribus aliis non probatur ista sententia: Primò, quia nullus veterum Patrum illam docet; tum quia Christus illis interfuit nuptiis, vt approbaret nuptias tamquam bonas, vt docet D. Augustinus Tractat. 9. in Ioann. vel vt confirmaret, quòd ipse fecit nuptias, vt D. Cyrillus sentit. Et quomodo approbasset, & illarum Auctorem se ostendisset, si illas dissoluisset, admisso illarum sponso in suum sodalitium? tum quia virginitati Ioannis præiudicat, quòd semper virgo mente non fuerit.

Secundò, quia Ioannes illis non interfuit nuptiis, secundùm Epiphanium Hæresi 51. & si interfuit, certè non ex illis vocatus à Christo; quia constat ex Matthæo & Marco, fuisse cum fratre suo Iacobo vocatum ad mare Galilææ retia reficientem, & vtrumque, omnibus relictis, inde Christum fuisse secutum. Et quomodo aliquis Euangelistarum mentionem non fecit illius vocationis?

Denique, id asseuerare præiudicat excellenti virginitati Ioannis, quòd aliquando non fuerit virgo mente & voluntate, & illi

& illi quod de Ioanne dicit Ecclesia, quòd *Virgo electus à Deo, virgo in æuum permansit*; quia virgo tantùm corpore, simpliciter & cum laude virgo dici non meretur; quia naturalis virginitas naturæ conditio est. Et consequenter auferetur à Ioanne excellentissima virginitatis laureola; quoniam etsi hæc concedatur etiam his qui propositum illam seruandi interruperunt, & posteà nouo proposito eamdem elegerunt, tandemque mente ac corpore virgines è viuis decesserũt; verùm non tam perfectam obtinebunt, vt illi qui perpetuò corpore & mente virgines fuerunt; vt ratio persuadet, & docet Abulensis in cap. 13. Matth. q. 19. sed illud non est asseuerandum considerata eximia dignitate Ioannis. A recentioribus etiam communiter reiicitur ista sententia.

Virginum laureola quibus concedatur.

Nicephorus lib. 8. cap. 30. Hist. Eccles. quem plures sequuntur, tradit sponsum illarum nuptiarum fuisse Simonem Cananæum, qui vnus ex duodenario numero Zelotes est dictus. Cana enim zelum significat, vnde à patria Cana, id est Zelote, Zelotes fuit appellatus. Et certè fuit aliquis amicus vel propinquus Iesu, & Matris eius; & ideò ad ipsas vocati fuerunt.

Fuit Simon Cananæus vel alius Iesu amicus.

Sed contra hanc secundam sententiam fortaisè quispiam adducet primam rationem adductam contra primam sententiam, Christum non approbasse, sed reprobasse nuptias, si illarum nuptiarum sponsus fuit Simon Zelotes Christi Apostolus, quoniam & ipse sponsam reliquisset; quoniam Apostoli sequentes Christum, nedum facultates, sed etiam vxores, si habuerunt, reliquerunt, secundùm illud Petri: *Ecce nos reliquimus omnia, & secuti sumus te.*

Obiectio.

Matth. 19. 27.

Respondeo, non militare contra hanc sententiam; quia etsi sponsus ille fuerit Simon, non ideò dicitur tunc fuisse vocatum ad Apostolatum; sed ipse posteà, de consensu vxoris, eadem quoad thorum relicta, Christo adhæsit, & Apostolico collegio aggregatus fuit: nam approbando nuptias, non abstulit Christus facultatem amplectendi cælibatum, & sequendi perfectiorem viuendi rationem.

Solutio.

Secundum considerandum est, quænam fuerit earumdem nuptiarum sponsa. D. Antoninus 3. p. Summæ tit. 21. §. 3. refert, existimasse nonnullos sponsam in his nuptiis fuisse Mariam Magdalenam.

Sponsa quæ fuerit incertum.

Sed hoc obscurum figmentum esse dicit Ioan. Molanus de Sacris imaginibus lib. 4. c. 20. & alterum infirmis niti argumentis; & ideò in nuptiis Canæ non bene pingi Mariam Magdalenam sponsam, & Ioannem Apostolum sponsum. Hunc vide, si placet, & Cardinalem Baronium Tom. 1. an. Christi 31. n. 30. & 31. Maldonatus in c. 2. Ioannis de hoc in hunc modum scribit: *Constat ex descriptione Galilææ Canam vicinam fuisse Nazareth, vbi Mater Domini habitabat; & est verosimile alicuius cognatæ & valdè familiaris mulieris fuisse nuptias, ideóq; & vocatam fuisse Virginem, & vocatam ire non recusasse.* Nihil tamen determinatè circa hæc possumus asseuerare, cùm sponsi & sponsæ nomen silentio pertransierit Euangelista. Plura de his collegit Carthagena Tom. 3. lib. 11. Hom. 12.

In loco nuptiarum vbi Christus memorabile illud fecit miraculum, *Helena*, inquit Nicephorus citatus, *Constantini Imperatoris mater, in Cana Galilææ, vbi Simonis Cananæi nuptiæ celebratæ sunt, sacram ædem ædificauit.*

In loco nuptiarum Ecclesia ædificata.

Brocardus 1. p. c. 6. §. 1. dicit suo tempore Ecclesiam fuisse collapsam, adeò vt aggere excrescente locus sic subtus remanserit, vt opus fuerit ad ipsum descendere per scalam. additque: *Vsque in dies nostros triclinium & locus, in quo dispositæ fuerant sex hydriæ, ostenduntur*, &c. In priori quidem illa Cana descenditur in quoddam antrum, sed omnino nuptiis ineptum.

S. Simon Apostolus, ait Adrichomius, & Nathanaël etiam ille verus Israëlita, in quo dolus non fuit ex testimonio Saluatoris, fuit ex Cana; sed hunc alterius maioris, quidam dicunt. Sed si Cana hæc minor dicitur Galilææ, ad differentiam maioris, & hic Nathanaël discipulus dicitur fuisse à Cana Galilææ Ioan. 21, 2. consequens est vt dicamus fuisse huius & non alterius ciuem. Hunc Nathanaëlem fuisse Bartholomæum existimat Rupertus lib. 14. in Ioan. cuius sententiam adducit, sequitur & probat Salmeron To. 11. Tract. 28. eiusque domum fuisse in Ecclesiam dedicatam: nunc in Mesquitam Turcarum conuersam, dicunt aliqui.

Oriundi ex Cana.

Ex hac eadem Cana fuisse mulierem illam Cananæam, cuius filiam Dominus à dæmone liberauit, fuit aliquorum opinio; at non ex ista, sed ex altera maiori in tribu Asser proxima Tyro & Sidoni, ex quarum finibus accessit ad Dominum, mihi cum aliis probabilius videtur: Syrophœnissa etenim appellatur in Euangelio. Non desunt tamen qui dicant ideò Cananæam appellari, quòd ex posteritate Canaan superstes fuerit: sed quidquid sit de hoc, illud verissimum, Syrophœnissam & Gentilem verè fuisse, vt dicitur Marc. 7, 26.

Matth. 15.

In Canam Galilææ venit Christus post Samaritanæ conuersionem; ibique filio Reguli animam agenti ad preces patris sanitatem est elargitus, patremque ab incredulitate liberauit, Ioan. 4, 46. Et hæc de Cana & quarta Peregrinatione satis.

Cana filium Reguli animam agentem Christus sanum fecit.

PERE-

PEREGRINATIO V. *in qua recensentur & enucleantur duodecim memorabilia loca, occurrentia proficiscentibus ex sancta ciuitate Nazareth vsque ad mare Tiberiadis & vadum Iacob, siue Iordanis.* I. *Via qua itur ex Nazareth ad mare Galilææ.* II. *Montes, in quibus Christus semel & iterùm ex paucis panibus & piscibus plura hominum millia satiauit.* III. *Mare Galilææ.* IV. *Ciuitas Tiberiadis.* V. *Emmaus vicus Galilææ, & balneum.* VI. *Magdalon castellum.* VII. *Bethsaida ciuitas.* VIII. *Vrbs Capharnaum.* IX. *Fons Capharnaum.* X. *Cisterna Ioseph.* XI. *Pons siue vadum Iacob.* XII. *Denique aquæ Meron.*

CAPVT PRIMVM.

De via qua ex Nazareth ad ciuitatem Tiberiadis itur, & aliquibus in ea occurrentibus memorabilibus locis; & est quod primo loco se offert in ista quinta Peregrinatione.

A Nazareth discedentes Terræ sanctæ peregrini, vt lustrent visitentque alia Galilææ memorabilia loca à iam explicatis, ad mare Galilææ procedunt, iter illud eligentes, quod temporis opportunitas suppeditabit. Nos proponemus iter commodius ad videnda plura memorabilia loca, magisque ordinatum ad mare Tiberiadis, & ipsam Tiberiadem, & inde ad vadum Iacob.

Distantia Tiberiadis à Nazareth. Distat Tiberias à Nazareth vigintiquatuor milliaribus, &, secundùm Adrichomium, triginta; & in isto itinere sequentia ostenduntur inter alia: *Loca in via occurrentia.* *Arena.* Primò, *Arena* villula, peractis duobus milliaribus ad Aquilonem versus.

Michieth. Secundò, totidem confectis, conspicitur locus *Michieth* appellatus in læua parte supra montem; creditus patria Ionæ, vbi & *Sepulchrũ Ionæ.* sepulchrum eius esse fertur. Ibi etenim ostenditur non inelegans Turcarum mesquita, intra quam sacellum est clausum, in quo corpus sancti Ionæ sepultum esse perhibetur: desuper per foramen lampadem demittunt Turcæ ad honorem Prophetæ; & in latere per aliud inspicitur. Permittunt illi Christianis in mesquitam ingredi, solutis tamen de pedibus calceamentis, & quæ diximus videre; vt fide digni, qui ibi fuerunt & viderunt, narrauerunt mihi.

Huic traditioni fauere videtur S. Ecclesia cum D. Hieronymo: illa, dum in Martyrologio Romano die 21. Septembris ait: *In terra Saar sancti Ionæ Prophetæ, qui sepultus est in Geth.* iste ad Chromat. in Procemio super Ionam; qui etiam quid sit Geth in originali explicat, vt sequitur: *Geth in secundo Sephorim milliario, quæ hodie appellatur Diocæsarea euntibus Tiberiadem, haud grandis est viculus, vbi & sepulchrum eius ostenditur: quamquam alij iuxta Diospolim, id est Liddam, eum & natum & conditum velint; non intelligentes hoc quod additur, Opher, ad distinctionem aliarum Geth vrbium pertinere, quæ iuxta Eleutheropolim, siue Diospolim, hodie quoque monstrantur.* Et ita referunt aliqui Expositores super hunc Prophetam.

D. Hieronymo adhæsit Adrichomius, dum in Tribus Zabulon descriptione numero 56. ait: *Gethefer, Getepher, Getacopher, aliàs Geth, quæ est in Opher, siue Ofer aut Epher, haud grandis est viculus in secundo Sephorim milliario euntibus Tiberiadem, vbi natus & sepultus est Ionas Propheta: cuius sepulchrum tempore Hieronymi adhuc ibi ostendebatur. Quod autem additur, quæ est in Opher, ad distinctionem aliarum Geth vrbium pertinet, ait Hieronymus, quæ iuxta Eleutheropolim & Diospolim hodie quoque monstrantur. Est autem Opher ciuitas regia, cuius fit mentio Iosue 12.* Geth autem est terra, in qua est Michieth viculus, quasi viculus Geth. Potest enim Michieth esse nomen corruptum, vt pleraque alia in his partibus; & est secus viam ad Tiberiadem, & non longe à Sephori, vt dixit S. Hieronymus.

Nestoriani, siue Chaldæi, docent, corpus Ionæ esse in Chaldæa in noua Niniue ciuitate, quæ Arabice dicitur *Medineth el Musol*; quæ distat à veteri Niniue, nunc destructa, circa decem milliaria. Locus, vbi esse dicitur corpus Prophetæ, est vltra flumen ciuitatis circa dimidium milliaris, Chaldaice *Nebi Ionan*, Arabice *Nebi Iunes*, id est, Propheta Ionas appellatur. Locum hunc tenent & venerantur Turcæ: qui, vt eumdem Christiani visitent, permittunt. Non longe ab eo sunt duo Chaldæorum monasteria: alterum *mar Elias*, id est sanctus Elias; & alterum *mar Michaël* dicitur, id est S. Michaël. *Esse in noua Niniue dicunt Nestoriani.*

Si in viculo Michieth credatur tumulatum fuisse Ionam, in isto posteriori loco erit alia eiusdem Prophetæ memoria; quia in illis partibus fuisse creditur. Sed ad viam Tiberiadis reuertamur: Michieth viculo ad læuam relicto, in dextera cernitur Sepher Cana, de qua Capite vltimo præcedentis Peregrinationis.

Sepher Cana.

Vbi Christi discipuli spicas vellebant. Meschina villula.

Tertiò, inde procedentes ascendimus planitiem, vbi (vt habet vetus traditio) Christi discipuli vellebant spicas, vt dicitur Matth. 12. Ibi Meschina villula re & nomine, distita milliaribus sex à Sepher Cana.

Mensa Christi.

Hinc septem milliaribus per latam planitiem absolutis, inuenitur quartò locus Mensa Christi nuncupatus, in quo Christus miraculum multiplicationis septem panum operatus fuit, vt ostendemus Capite sequenti: & pro signo magni lapides ibidem monstrantur.

Mons Christi, siue Beatitudinum.

A læua, in plaga Aquilonari viæ, ostenditur quintò mons Christi, siue Beatitudinum, appellatus, distitus à via circa vnum milliare: de quo plura Adrichomius in Nephthalim num. *69.* & consentit Auctor Historiæ Scholasticæ in Euangel. cap. 74.

Eius conditio.

Non est multùm excelsus mons iste, si comparetur ad inferiorem circumstantem planitiem, quæ & mons appellari potest respectu inferioris regionis per quam venimus. Et ita non acumine modò bicipiti oleis operto, sed toto monte considerato, verè altus erit, & ex ipso optimus prospectus. Sunt in eius summitate ædificiorum ruinæ: & creduntur esse alicuius Ecclesiæ ad honorem Doctoris Christi ædificatæ.

Describitur à Matthæo & Luca.

Et totum locum videntur designare & describere Matthæus & Lucas: ille montis planitiem, dum cap. 5, 1. dicit: *Videns autem Iesus turbas, ascendit in montem; & cùm sedisset, accesserunt ad eum discipuli eius, & aperiens os suum docebat eos, dicens: Beati pauperes spiritu*, &c. ille verò cap. 6, 12, 17. cacuminis, quod ad orandum, & planitiei, quam ad docendum humani generis Reparator elegit, sequentibus mentionem fecit; priùs cacuminis, dicens: *Factum est autem in illis diebus, exiit in montem orare, & erat pernoctans in oratione Dei*, &c. posteriùs planitiei, dum paucis interpositis subiungit: *Et descendens cum illis* (Apostolis) *stetit in loco campestri, & turba discipulorum eius, & multitudo copiosa*, &c. Vbi discipulos docuit Beatitudines, & multa signa fecit. Et ex huius loci consideratione

Euangelistarum conciliatio.

conciliantur Matthæus & Lucas, qui videntur inter se dissidere: ille, dum ait, Christum ascendisse in montem, & docuisse; iste, dum affirmat, descendisse de monte, & stetisse in campestri loco, dum similiter docuit: quia Matthæus de cacumine, Lucas de inferiori eius planitie locutus est.

Ad Septemtrionem huius montis in pede est fons Capharnaum, de quo Cap. IX. præsentis Peregrinationis: sunt viridaria: & ipse mons totus amœnus & fecundus est.

A Mensa Christi vsque ad mare Tiberiadis, & ipsam ciuitatem Tiberiadem, sunt sex milliaria; & ita in vniuersum, à Nazareth vsque ad Tiberiadem erunt milliaria vigintiquatuor.

CAPVT II.

De monte, vel montibus, vbi humani generis Reparator ex paucis panibus & piscibus plura hominum millia semel & iterùm satiauit, secundo loco quintæ Peregrinationis.

Christi misericordia in eum sequentes.

CHristus Dominus noster omnium Moderator & Rector, cum nobiscum mortalis in terris versaretur, etiam miraculosè, cùm vrgebat necessitas, saluti eorum, qui eum sequebantur, misericorditer & liberaliter consulebat (Quis enim in eo confidit, & derelictus est?) vt ex sacris Litteris pluries fecisse nouimus; sed duabus vicibus præsertim illius misericordia & prouidentia in se sequentes enituit: primò, cùm quinque panibus & duobus piscibus quinque hominum millia saturauit: secundò, cùm quatuor hominum millia ex septem panibus & paucis pisciculis satiauit. Ita docent S. Hieronymus, Augustinus Tract. 24. in Ioan. Chrysostomus Homil. 41. & omnes communiter. Prioris conuiuij & miraculi omnes meminerunt sacri Euangelistæ, Matt. 14, 17. Marc. 6, 36. Luc. 9, 13. Ioan. 6, 1. posterioris verò dumtaxat Matth. 15, 32. Marc. 8, 1.

Bis panes miraculosè multiplicauit.

Discrepantia vtriusque miraculi.

Et fuit inter vtrumque conuiuium discrepantia & conuenientia. Discrepantia sequentibus D. Hieronymi verbis explicatur: *Suprà legimus, Vespere autem facto accesserunt ad eum discipuli, dicentes: Desertus est locus, & reliqua. Hic discipulis conuocatis ipse Dominus loquitur: Misereor turbæ, quia triduò iam perseuerant mecum. Ibi quinque panes erant, & duo pisces; hic septem panes, & pauci pisciculi. Ibi super fœnum discumbunt; hic super terram. Ibi qui comedunt, quinque millia sunt, iuxta panum numerum quos comedunt; hic quatuor millia. Ibi duodecim cophini replentur de reliquiis fragmentorum; hic septem sportæ.* Hæc sanctus Hieronymus.

Conuenientia.

Fuit etiam inter vtrumque conuenientia & similitudo, quod vtriusque conuiuij conui-

conuiuæ omnes saturati fuere, prope mare Galilææ, supra montem, in deserto loco, omnes ordine suo in terra dispositi. Et quemadmodum in priori miraculo duodecim superfuerunt fragmentorum cophini, iuxta duodecim Apostolorum numerum; ita in posteriori septem superfuerunt sportæ, iuxta numerum septem panum. Ecce similitudo & dissimilitudo, conuenientia & disconuenientia.

Meritò autem vtraque esse debuit: conuenientia quidem, vt intelligeremus vtriusque conuiuij eumdem fuisse Auctorem, cum simili modo fuerit præparatum; disconuenientia verò, ne confunderentur miracula, & quæ plura fuerant, pro vno tantùm haberentur: *Ne reliquiarum æqualitas*, inquit diuus Chrysostomus, *miraculum confunderet, & obliuionem adduceret, hoc discrimine ac differentia vtriusque signi memoriam voluit confirmare*, &c.

Duæ difficultates. Ex his quæ necessariò præmittenda fuerant pro materiæ quam tractamus historica explicatione, duæ se offerunt examinandæ difficultates circa locum vbi Christus Dominus duo commemorata operatus est miracula: altera est, num Christus citra mare Galilææ, id est ad læuam eius, & Occidentalem partem, an potiùs vltra mare, ad eius dexteram & Orientalem partem, aluerit illam multitudinem: altera, num in eodem loco, supra eumdem montem, quinque & quatuor millibus hominum conuiuium præparauerit; an potiùs quinque millibus super vno, & quatuor millibus super altero monte.

Prima, num gemina panum multiplicatio citra vel vltra mare contigerit.
Secunda, num vtraque in eodem loco.

Rationes dubitandi. Et ratio vtriusque difficultatis ex duplici, quod occurrit, capite oritur. *Prima.* Primò, ex D. Hieronymo: qui in Epistola ad Marcellam nomine Paulæ & Eustochij, agens de vtroque miraculo, videtur indicare citra mare, & in eodem loco, fuisse operatum. Etenim postquam locutus fuit de peregrinatione montis Thabor, qui est ad Occidentalem plagam & læuam maris Galilææ, siue Genezareth, de peregrinatione ad hoc mare verba subinferens, dicit: *Inde ad mare veniemus Genezareth, & de quinque & septem panibus videbimus in deserto quinque & quatuor hominum millia saturata.* Ecce quomodo videtur indicare Hieronymus, vtrumque miraculum citra mare fuisse operatum, & prope ipsum: Genezar enim regio, à qua mare denominatur, citra ipsum mare est.

Secunda. Secundò, ex communi ferè sententia in his partibus habitantium, qui vnanimiter affirmant, citra mare primum quinque panum patratum fuisse miraculum, alterius nec mentionem facientes, locumque citra mare, vt describitur ab Euangelistis, agnoscunt; ideò illum Mensam Christi appellant, vt posteà Bonifacium referentes dicemus. Monstraturque ibi lapis in memoriam illius positus, supra quem peregrini aliqui, & Armeni præsertim, transeuntes panem ponunt, & benedictum cum gratiarum actione sumunt.

Duæ sententiæ. Circa propositas difficultates non est omnium eadem sententia. Brocardus Itiner. 3. dicit, primum miraculum quinque panum factum fuisse in monte non longè à Capharnaum; & consequenter citra mare, vbi est Capharnaum. *Prima, quinque panum multiplicatio citra mare contigit.*

Ante Brocardum idem tradiderunt Beda & Adamnanus; sed hunc audiamus: *Ad locum*, inquit, *vbi Dominus quinque panes & duos pisces benedixit, noster sæpè memoratus peruenit Arculphus: cuius herbosus & planus campus, ex qua die in eo Saluator quinque millia quinque panibus & duobus piscibus saturauit, numquam aratus est: in quo nulla cernuntur ædificia. Quasdam verò solummodò columnas paucas Arculphus aspexit lapideas super marginem illius fonticuli iacentes. De quo illi eadem biberunt, vt fertur, die, qua Dominus esurientes tali refectione recreauit. Qui videlicet locus citra mare Galilææ est, respiciens ciuitatem Tiberiadem ab Australi plaga sibi occurrentem.* Hæc Adamnanus. De Locis sanctis cap. 16. lib. 2. c. 12.

In eadem sententia est Bonifacius lib. 2. de Perenni cultu Terræ sanctæ, de peregrinatione per hunc montem; sic enim dicit: *Inde surgentes*, id est ex Cana Galilææ, *per illam planitiem magnam, & ad Orientem versus procedentes, quæ pinguem panem Regibus præbentem delicias benedictione producit, Sephorum patriam Ioachim patris Virginis Matris, sepulchrum Ionæ, cisternam Ioseph, in quam à fratribus Patriarchis proiectus est, Bethuliamq. à Iudith sanctâ liberatam inueniemus. Pie cultor ad sinistram clarè aspicere poteris Naason, Sephet, Nephthalim; tandem ad montem vel solitudinem venies, in qua Christus multa populorum millia quinque panibus & duobus piscibus satiauit. Hic mons Mensa Christi vocatur: in qua sunt duodecim lapides, qui sedilia Apostolorum vocantur, & cathedra lapidea Doctoris & Magistri nobis è cælo missi Christi Iesu, ab Helena matre posita in signum tam magni miraculi & doctrinæ datæ.* Hæc ille. Et ibidem post alia dicit, trans mare esse montem & solitudinem, in qua satiauit Christus quatuor millia hominum: quod fuit secundum miraculum. *Septem panum multiplicatio vltra mare.*

Ceterùm, non citra mare, vel vltra, in eodem semper loco prius & posterius mira- *Secunda probabilior sententia.*

culum multiplicationis quinque & septem panum Christum fecisse, tamquam sententiam longè præcedenti probabiliorem sequendam arbitror: quam antequam probem, duabus explico Propositionibus.

Quinque panum multiplicatio trans mare contigit: septem citra.

Prima Propositio: Prius miraculum quinque panum fecit Iesus vltra siue trans mare Galilææ in eius plaga Orientali, & non citra in opposita parte.

Secunda Propositio: Posterius miraculum septem panum non vltra, sed citra mare, in plaga eius Occidentali, operatum fuit.

Prima ratio.

Has Propositiones probo & explico multipliciter; & primò primam. Ioannes de primo miraculo loquens ait cap. 6, 1. *Abiit Iesus trans mare Galilaa, quod est Tiberiadis*, &c. hoc est, cymba transfretauit mare, vltra ipsum profectus ex parte Tiberiadis. Sed ibi fecit miraculum quinque panum; igitur vltra in eius Orientali plaga, & non citra.

Obiectio.

Dicet fortasse aliquis, ex ista auctoritate propositum non haberi: nam illud aduerbium *trans*, in quo ratio fundatur absque alio addito, potest ita interpretari de vna sicut de altera maris parte, secundùm diuersam positionem personarum de quibus enuntiatur. Christo enim & Euangelista in Iudæa, Samaria & parte Galilææ, quæ citra mare est, existente, si dicat Euangelista, *Abiit Iesus trans mare Galilaa*; verè intelligendum est, vltra ipsum ad eius Orientalem plagam profectum fuisse: verùm iisdem in altera parte ex aduerso existentibus, si dicat Euangelista, *Abiit Iesus trans mare*, insinuat, Christum transfretato mari venisse in Galilæam, quæ citra ipsum est, & Occidentalem plagam. In quo sensu possunt intelligi verba Matthæi cap. 16, 5. & Marc. 8, 13. prout à Iansenio cap. 64. Concord. Euangel. disponuntur. *Et Iesus dimittens eos*, id est Pharisæos & Sadducæos, *ascendit iterùm nauim, & abiit trans fretum. Et cùm venissent discipuli eius trans fretum*, &c. hic enim *trans fretum* partem Occidentalem maris designat, vt consideranti satis patere potest. Ad propositum, cum Ioannes locum non explicet, in quo erat, & ex quo discessit Iesus, quando dicit ipsum abiisse trans mare, non possumus ex ipso probare in quam ex duabus partibus abierit, & vbi primum quinque panum miraculum fecerit.

Trans mare vox ambigua.

Solutio.

Respondeo, verè ex Ioanne propositum haberi; qui etsi locum, vnde Christus discessit, non explicuerit, priusquam diceret, *Abiit Iesus trans mare*, &c. non officit: libenter enim illum silentio præterit, vt ab aliis Euangelistis indicatum; & omissum ab aliis explicuit, vt moris eius est. Quòd si miraculum ab aliis enarratum contra suam consuetudinem repetit, hoc fecit, vt referret sermonem insignem, quem occasione illius miraculi habuit Dominus, vt docet Chrysostomus Homil. 41. & alias circumstantias, quibus magis miraculum illud illustraretur; inter quas vna est ista, quòd trans mare factum est.

Ex citra Iordanem regione Christus trans mare abiit.

Et illud sic probo: Christus abiit in desertum occasione necis Ioannis Baptistæ: cùm enim à discipulis suis accepisset, Herodem Antipam Præcursori suo amputasse caput, secessit inde nauicula in locum desertum seorsum, &c. inquit Matthæus cap. 14, 13. & sanè audiuit id vel in Iudæa, vbi probabile est sepultum fuisse Ioannem, vel in Galilæa citra Iordanem, quò se contulit, postquam in carcerem coniectus fuit Ioannes, vt dicitur Marc. 1, 14.

Responsio.

Cardinalis Toletus in cap. 6. Ioan. Annotat. 2. inquit sententiam hanc magnam habere difficultatem; quoniam constat ex Ioanne miraculum hoc circa Pascha celebratum, consequeretur autem mortem Ioannis contigisse illo ipso tempore; cuius contrarium Ecclesia celebrat: nam mense Augusti Decollationis dies Ioannis peragitur, &c.

Reiicitur.

Verùm hoc non officit, vt relinquamus illam sententiam, quo tempore abiit Iesus trans mare Galilææ interfectum fuisse Ioannem; quoniam videtur esse communis, nititurque adducta Matthæi auctoritate. Et ita Augustinus lib. 2. de Consen. Euangel. cap. 45. Chrysostomus Hom. 59. in Matth. Hieronymus Matth. 14. Iansenius cap. 57. Concord. Euang. Baronius Tom. 1. Annal. sub anno Christi 33. & alij sentiunt. Ad rationem Toleti dicimus, Ecclesiam non ideò celebrare festum Decollationis S. Ioannis Baptistæ die 29. Augusti, quia eo tempore fuerit decollatus; sed quia eo die fuit illius sacrum caput inuentum, ad eiusque honorem Ecclesia dedicata. Sic enim cantat Ecclesia in Rom. Martyrol. die 29. Augusti: *Decollatio S. Ioannis Baptista, quem Herodes circa festum Pascha decollari pracepit; qua tamen hoc die solemniter colitur, quando eius venerandum caput secundò inuentum fuit*, &c. & suprà Cap. 11. Peregrinat. 11. ex Cardinali Baronio notauimus. Ex Iudæa ergo per Samariam & Galilæam, post mortem Ioannis abiit Iesus trans mare Tiberiadis, vbi fecit quinque panum miraculum: & ita intentum.

Non quo tempore fuit Ioannes decollatus, sed quando caput eius fuit inuentum, festum Decollationis Ecclesia celebrat.

Alia responsio.

Respondent alij ad Ioannis auctoritatem, regionem, quæ cis mare Galilææ erat, appellatam vulgò regionem trans mare; eò quòd Hebræis ex Ægypto venientibus trans mare fuerit.

Sed

Reijcitur. Sed non videtur habere probabilitatem ista responsio: etsi enim diceretur ab Hebræis regio trans Iordanem, vel mare, quæ cis nunc appellatur, non erat ex ipsius natura, sed propter ipsos qui vltra ipsum mare erant. Nec verisimile est, postea Hebræos ad illa tam antiqua tempora respexisse, tamquam vltra mare, qui citra erant, se considerantes, & sermonem ita inuertisse, vt ripam citeriorem appellauerint vlteriorem. Præterea hæc responsio ex Scriptura confutatur, in qua regio, quæ vltra mare & Iordanem est, trans Iordanem esse asseritur, Deuteron. 1. & 3. Numer. 14. & alijs locis.

Secunda ratio. Secundò, eadem Propositio probatur ex Ioanne & Marco. Ioannes cap. 6, 16. dicit, quòd post illud miraculum discipuli, qui cum Christo erant in deserto, & conuiuantibus ministrarunt, *descenderunt ad mare: & cùm ascendissent nauim, venerunt trans mare in Capharnaum.* At clarum est, Capharnaum esse citra mare Galilææ in eius Occidentali plaga: igitur ex trans mare & opposita plaga venerunt, vbi factum fuit miraculum. Vnde sicut hîc, dum dicit Ioannes discipulos venisse trans mare, intelligitur pars eius Occidentalis; ita suprà, dum dixit, *Abiit Iesus trans mare Galilææ*, de parte illius Orientali intelligi debet.

Marcus verò cap. 6, 45. dicit: *Et statim* Iesus *coëgit discipulos suos ascendere nauim, vt præcederent eum trans fretum ad Bethsaidam, dum ipse dimitteret populum.* At Bethsaida est citra mare, sicut & Capharnaum: igitur trans mare erat Christus, cùm illud miraculum fuit operatus.

Duo argumenta. Primum. Matth. 14, 13. Mar. 6, 46. Duo nihilominùs primæ illi Propositioni refragari videntur: alterum, Matthæum & Marcum, qui in desertum locum Christum abiisse dicunt, nullá maris fecisse mentionem. Et quod magis vrget, est quod scribit Lucas cap. 9, 10. quòd Christus, nuntio accepto à discipulis de nece Ioannis, *assumptis illis, secessit seorsum in locum desertum, qui est Bethsaidæ.* Sed Bethsaida est citra mare venientibus è Iudæa; igitur non trans mare Christus illud fecit miraculum.

Secundum argumentum. Alterum, quia Matthæus ait, vt turbæ viderunt Christum & Apostolos abeuntes, multi & pedestres de omnibus ciuitatibus concurrerunt illuc, & præuenerunt eos. Pedestres secuti sunt Christum nauigantem; ergo Christus non transiit in vlteriora maris littora; in quæ vt traijcerent, cymbis erat opus. Et propter hæc quidam arbitrati sunt, Christum ad maris vlteriorem ripam & Orientalem eius plagam non transisse, vt Beda in Marc. cap. 6. Abulensis, Maldonatus & Cardinalis Toletus in Ioan. cap. 6. Annotat. 2.

Sed quid respondebunt ad Ioannem dicentem, Iesum abiisse trans mare Galilææ? Multi multa dicunt; plura loco citato Toletus; & in sententia dicit, Christum in vlteriorem ripam maris non abiisse, sed in alteram quæ ex sinu maris quodam efficiebatur, & ibi in deserto loco miraculum fecisse: illuc Christus nauigauit, quia commodior breuiorque erat via; aliàs tamen pedes venire longiori via potuisset. *Quando enim*, inquit, *Ioannes dixit, Abiit trans mare, illa dictio trans non significat ripam oppositam stagno, sed ripam ex eadem parte, tamen sinu interiacente stagni; ad quem per aquam transitus facilis erat*, &c.

Sed enim cum clarissime loquatur Euangelista, Iesum abiisse trans mare, non videtur necessarium sinum illius confingere pro tuenda opposita sententia: nec in istis partibus sinus istius, vbi hoc miraculum factum dicatur, aliqua est mentio, nec credo veterem probatum Auctorem illius meminisse. Et Christianus Adrichomius, qui diligentissime perlegit & vidit omnia quæ deseruire poterant ad exactam cognitionem locorum Terræ sanctæ, talis sinus in sua Descriptione non meminit, nec in sua Geographica delineatione descripsit: quare alia via respondendum est difficultati. *Reijcitur.*

Retenta ergo altera sententia, Christum vltra mare primum illud miraculum quinque panum fecisse, ad primam difficultatem respondemus, Matthæi & Marci dicta nobis non officere; quia termini, hoc est, deserti ad quod abiit Christus, mentionem quidem faciunt, sed non viæ, id est, maris per quod transfretauit. At Ioannes viæ & termini fecit mentionem: viæ, dum dixit: *Abiit Iesus trans mare*, &c. termini hic, & statim clarius, dum subiungit: *Subiit ergo in montem Iesus*, &c. Quare illorum verba non aduersantur dictis Ioannis, sed maximè conformia sunt. Dicere enim voluerunt, Abiit Iesus in desertum locum, transfretando mare Galilææ: quod expressè dixit Ioannes. *Responsio ad argumenta. Ad primum.*

Auctoritas Lucæ, quæ maiorem videtur facere difficultatem, eam prorsus dirimit, & nostram magis firmat sententiam. Pro cuius intelligentia notandum est, aliud esse loqui de Bethsaida ciuitate, aliud de Bethsaidæ deserto. Bethsaida enim ciuitas est vrbs Galilææ sita in Occidentali parte maris Galilææ, citra ipsum, iuxta viam quæ è Syria ducit in Ægyptum, de qua Adrichomius in Zabulon num. 18. Bethsaidæ verò desertum est locus in altera parte *Bethsaida ciuitas & desertum in opposito sunt loco.*

Orientali scilicet eiusdem maris contra Bethsaidæ ciuitatem, vt videre est apud eumdem Adrichomium in Manasse numero 44. & clarissimè in harum tribuum delineatione. Igitur cum Lucas dicat Christum secessisse, non in Bethsaidam ciuitatem, sed in desertum locum, qui est Bethsaidæ, non contra nos, sed pro nobis facit. In eadem sententia sunt alij recentiores: & ipse Adrichomius loco posteriùs citato, & in descriptione Nephthalim num. 69. sic de hac re scribit: *Mons Christi dictus, quòd Christus in eo solitus sit orare & prædicare, abest à Capharnaum tribus milliaribus, non procul à mari Galilææ. Hic diuina oratione integras noctes traxit, hîc Apostolos duodecim elegit, hîc insigni sermone de Beatitudinibus & Euangelicis perfectionibus disseruit. Sunt qui Christum in hoc quoque monte quinque panibus & duobus piscibus quinque hominum millia satiasse censent; ideoq; locum hunc Christi & Apostolorum mensam vocant. Quod tamen vltra mare Galilææ factum esse ex Matthæi, Marci & Ioannis Euangelio manifestè patet: qui scribunt, Dominum mare cum Apostolis traiecisse, atque, peracto hoc miraculo, Apostolos rursus idem mare transnauigasse.* Hæc Adrichomius.

Locus Mensa Christi à secundo septem panum miraculo dictus. Aduerte, dici posse Mensam Christi & Apostolorum à secundo miraculo multiplicationis panum, & dictam non in eodem loco, sed in eodem monte: est enim satis spatiosus. Et vlteriùs, sic dicendo, non multiplicamus ciuitates Bethsaidas, sed distinctionem assignamus inter Bethsaidæ ciuitatem & Bethsaidæ desertum, prout eam inuenimus apud Euangelistas & probatos Scriptores. Et Iansenius cap. 57. Concord. Euang. optimam mihi videtur assignare rationem, quare ille locus Bethsaidæ desertum appelletur; vel quia ciuitati Bethsaidæ esset ex opposito; vel quia ad eam pertinebat, etsi in diuersa stagni ripa esset. Et hæc pro prima difficultate.

Ad secundum argumentum. Ad secundam difficultatem respondent Expositores sacri huius sententiæ sectatores, Christum trans mare nauigasse, vt ait Ioannes; turbam verò pedestrem per pontem aut per vadosa aliqua loca Iordanis transisse. Et Adrichomius in tribu Nephthalim num. 78. ait pontem fuisse, quo ex Capharnaum in ciuitatem Corozaim transitus erat, id est, in vlteriorem lacus partem, vbi Corozaim sita erat. Et ex fama Iesu multi præuenerunt eum ex castellis & ciuitatibus, in locum quò erat ipse venturus. Et hæc pro prima Propositione.

Secundum miraculum citra mare factum dupliciter probatur. Secunda Propositio, citra mare Galilææ prope ipsum & in plaga eius Occidentali factum fuisse secundum miraculum septem panum, probatur dupliciter: Primò sic, ex *Primò.* finibus Tyri & Sidonis, vbi filiam mulieris Chananææ male à dæmonio vexatam ad huius preces liberauit, venit ad mare per medios fines Decapoleos. Decapolis autem regio est decem ciuitatum; quam, licet Auctor libri de Locis Hebraicis ponat trans Iordanem, Brocardus tamen & Adrichomius citra; & alij, quos libenter sequimur, partim citra partim vltra Iordanem: & ad hanc forte partem respiciens citatus Auctor, dixit esse trans mare. Sed quidquid sit, cùm Christus ex finibus Tyri & Sidonis venerit ad mare Galilææ, nec de transitu loquantur Euangelistæ ante miraculum septem panum, citra illud fecisse credendum est. *Decapolis quid, & eius sites.*

Confirmatur, quia per medios fines Decapoleos venit Scythopolim, vt docet Cardinalis Baronius Tom. 1. Annalium anno Christi 33. Scythopolis autem, vt docet Iosephus lib. 3. Belli Iud. cap. 16. est maxima ciuitatum Decapoleos, Tiberiadi vicina, cis Iordanem & mare: ibique adductum ad se surdum & mutum, immissis in auriculas eius digitis, ac sputo lingua eius linita, mirificè sanauit, vt dicitur Matt. 7. quamuis alij apud Capharnaum hoc miraculum factum fuisse arbitrentur; sed hoc in præsentia nihil refert, nam ita citra mare est Capharnaum, sicut Scythopolis. Exinde verò transiuit Iesus, & venit secus mare Galilææ: & ascendens in montem, sedebat ibi, vt dicitur Matth. 15. ibique fecit secundum miraculum, quo ex septem panibus & paucis pisciculis satiauit quatuor millia hominum, exceptis paruulis & mulieribus, vt dicit ibi Matthæus, & Marcus c. 8, 10. Atque ex his habemus, Christum venisse quidem secus mare, & montem adscendisse, sed non transfretasse mare; ac consequenter citra mare; & in eius Occidentali plaga, secundum indicatum miraculum fecisse. *Scythopolis quid, & vbi.*

Secundò. Secundò, probatur clariùs eadem Propositio ex eisdem Euangelistis locis proximo loco adductis. Matthæus in fine illius capitis dicit, Iesum, post patratum illud miraculum, dimissa turba, ascendisse in nauiculam, & venisse in fines Magedan; Marcus verò ait: *Et statim ascendens Iesus nauim cum discipulis suis, venit in partes Dalmanutha.* Magedan verò & Dalmanutha, vt tradit D. Hieronymus de Locis Hebraicis, sunt loca trans mare Galilææ circa Gerazam: & trans mare delineauit in suis tabulis Adrichomius. Et inde posteà transfretauit, vt tradit idem Marcus: quare liquidò constat, citra mare illud miraculum fecisse. *Magedan & Dalmanutha trans mare.*

Aduer-

Matthæi & Marci conciliatio.

Aduerte hîc, non esse inter Matthæum & Marcum contradictionem, dum ille dicit, ex monte venisse in fines Megedan, iste verò in partes Dalmanutha. Nam vel Magedan & Dalmanutha idem locus erat pluribus nominibus nominatus; vel alterum est nomen regionis, alterum ciuitatis, quæ tamen aliquando copulantur: sicut Ephrata nomen est regionis in qua est Bethlehem, & tamen Bethlehem aliquando Ephrata nominatur, vt satis constat.

Vel dicatur, quòd si diuersis illis nominibus diuersa loca designantur, in vtrorumque confinia dicitur venisse Iesum propter illorum vicinitatem; quomodo & superiùs dictum fuit ab eisdem Euangelistis, Christum venisse in regionem Gerasenorum & Gadarenorum, vt alibi in partes Tyri & Sidonis. Et superiùs, dum sermo habitus est de priori quinque panum miraculo, dictum est Christum venisse trans mare ad Bethsaidam à Marco, ad Capharnaum à Ioanne: quoniam istæ ciuitates & earum confinia non longè à se dissita erant. Quare meritò Matthæus & Marcus, describentes locum in quem discipuli venerunt cum Domino, nomen posuerunt communæ regionis Genesareth, in qua sunt Bethsaida & Capharnaum, vt notauit Iansenius cap. 58. Concord. Euang.

Matth. 15. Marc. 7.

Denique dicere possumus, priùs in vnam deinde in alteram ciuitatem venisse.

Dubium.

Sed numquid magna illa multitudo quatuor millium hominum, præter paruulos & mulieres, satiata fuit in loco, qui communiter in partibus istis assignatur alteri miraculo citra Capharnaum & Bethsaidam, in campo illo magno & spatioso supra montem posito?

Prima solutio.

Dicet fortasse aliquis, quòd non, sed in distantiori loco assignandum. Etenim, vt apud Matthæum videre est, Christus tot tantosque, qui eum secuti fuerant, noluit dimittere ieiunos, ne in via deficerent: sed non erat deficiendi periculum, si locus ille proximus erat ciuitatibus, ad quas breui absque vitæ discrimine ire poterant.

Secunda probabilior.

Sed oppositum credo verum: tum quia discipuli ire desiderabant in proximas ciuitates & castella, vt tantæ multitudini cibos emerent; ergo locus non multum ab illis dissitus erat, qualis est iste proximus Tiberiadi, Bethsaidæ, &c. tum quia Scythopolis, à qua vltimò discessit Iesus, quando venit circa mare Galilææ ad montem, non multùm ab illo distat loco; est enim extremum eius ad Meridiem: tum quia locus est valdè commodus omnibus qui ad eum vndequaque confluebant: tum quia, qui eò se conferebant, trans mare venerunt, aduentum Domini præuenientes, vt patet ex Marco. Et denique, quia ibi Dominum magnæ multitudini conuiuium parasse apud omnes est in confesso; & Mensa Christi ideò appellatur, locus perpetuis monumentis à fidelibus consignatus: at non satiauit in eo loco quinque millia hominum, vt fuit indicatum; igitur quatuor millia.

Ad fundamentum primæ solutionis.

Nec officit quod in oppositum fuit adductum: Christus enim dixit, non debuisse homines illos abire absque cibo, ne in via deficerent; & prohibuit discipulos ire ad emendum cibos, ne eos periculo exponeret. Et fortè si dimissi fuissent, etsi ad proxima loca, addito labore itineris lassitudini, laboribus & vigiliis præcedentibus; triduò enim multi ex illis Christum sustinuerunt; illi qui eius aduentum præuenerunt, & facillimè mulieres, pueri, senes ac debiles periclitati fuissent, etsi non alij: erant etiam velut oues sine pastore qui duceret ad pascua; & multi pauperes: qui si iuissent, non habentes vnde victum sumerent, defecissent. Voluit etiam Christus illustri miraculo suam ostendere Diuinitatem, singularem in eos qui eum sequuntur prouidentiam, illis in spiritualibus & corporalibus consulendo, & doctrinam suam factis comprobando.

Responsio ad rationes dubitandi initio adductas.

Ad primam.

Rationibus dubitandi initio Capitis propositis nunc respondeamus. Ad primam ex D. Hieronymo desumptam dicimus primò, sanctum Doctorem in illa Epistola non eo ordine enumerare loca sancta quo nunc visitari consueuerunt: & cùm expressam mentionem loci conuiuiorum non faciat, non est in falsam trahendus intelligentiam.

Secundò, possunt in hunc modum eius verba interpretari, *Ad mare veniemus Genesareth*, id est, circa & citra ipsum, & trans ipsum; *& in deserto*, trans mare *videbimus quinque*, & citra, *quatuor hominum millia saturata.* Et profectò aliter de sanctissimo pariterque doctissimo Hieronymo sentiendum non est: qui etsi in omnibus aliis versatus fuerit, in sacræ tamen Scripturæ & sanctorum Locorum cognitione versatissimus. Et si quis contenderet, esse verba vt iacent intelligenda, dici posset, locutum fuisse nomine Paulæ & Eustochij; quibus, vt non tam versatis, ignoscendum est.

Ad secundam.

Ad secundam rationem in traditione fundatam, dico esse intelligendam de secundo miraculo, non de primo: quòd si ab aliquibus fuit perperàm de primo intellecta, ideò fuit; vel quia primum notius & celebrius, vel quia inter illa distinctionem non considerarunt. Alia difficultas, quæ contra dicta fieri posset, infrà Cap. IV. huius Peregrinationis diluetur.

Ex

Ex dictis manifestum relinquitur, quid ad difficultates initio Capitis propositas sit respondendum, prius miraculum trans mare Tiberiadis, posterius verò citra, in iam descripto loco, & qua consideratione sint aliquando traditiones expendendæ.

Nolo hic silentio præterire quid de duodecim cophinis, septem sportis & reliquiis gesserit Magnus Constantinus; refertque ex aliis Cardinalis Baronius Tom. 3. Annal. sub anno Christi 330. num. 15. *Magnus hic Imperator*, ait Zonaras Annal. Part. 3. *teretem quamdam columnam porphyreticam Roma, vt ferunt, allatam, in foro lapideis tabellis instrato, vnde Græcus Placoton nominatur, erexit: iuxtaq; simulacrum æreum, tum artificio mirabili antiquæ manus penè viuentis instar expressum, tum magnitudine insigni spectabile dedicauit: eam statuam Apollinis esse ferunt, Ilio Phrygiæ translatam. Sed diuinus Imperator ille nomen suum ipsi indidit, clauis quibusdam capiti insertis, qui corpus Domini salutifera cruci affixerunt. Ea ad nostram ætatem permansit integra, columnæ insistens; sed sub Alexio Comneno vehementis venti impetu deiecta concidit: nec ipsa solùm comminuta est; sed multos etiam, qui casu illic aderant, contriuit. Palladium item Troia in forum Placoton transtulit.* Ista ipse.

Duodecim cophini, septem sporta, ac reliquia decenter per M. Constantinum custodita.

Addit his Nicephorus, in eius statua super porphyreticam columnam collocata, positum in dextera malum aureum, cui veneranda crux erat superposita, cum tali inscriptione: *Tibi Christe Deus vrbem hanc commendo.* Sed & de sacris Reliquiis in basi eiusdem columnæ collocatis hæc subdit: *Quatuor autem solidis firmisq; absidis pulchrè circumcirca basi columnæ fundata, sub ipsa ea basi duodecim cophinos, & septem sportas, necnon reliquias septem panum, quibus benedictione sanctificatis Christus multitudinem pauit; præterea dolabram Noë, qua ille arcam construxit, manibus ipse suis Imperator, sigillo suo ea omnia obsignata, reposuit: quæ ad nostra vsque tempora etiamnum vrbi ipsi intactus inuiolatusq; thesaurus permanent.* Cedrenus in Compendio Histor. de eadem columna porphyretica verba faciens, hos in ea versus incisos fuisse testatur:

Dolabra Noe seruata.

Tibi Christe mundi Domine, rectorq; optime,
Vrbem hanc tibi quæ seruiat modo subdidi,
Et sceptra Romanamq; omnem potentiam:
Hæc tu malis defende semper ab omnibus.

Subter eam, inquit idem Auctor, *iacent duodecim corbes.*

Lege P. Iacobum Gretserum lib. 1. de Sancta Cruce cap. 99.

CAPVT III.

De lacu siue mari Galilææ, tertio loco quintæ Peregrinationis.

IN Galilææ Palæstinæ Prouincia est magna quædam aquarum collectio, quæ Mare Galilææ appellatur: latitudo eius, secundum Iosephum lib. 3. de Bello cap. 18. est quadraginta stadiorum, longitudo centum. Stadia triginta duo leucam efficiunt: ergo, secundum Iosephum, lacus huius latitudo continebit plusquam leucam vnam; longitudo verò septem leucas superat. Niger toto ambitu suo complecti viginti millia passuum scribit. Alij maiorem esse eius ambitum, latitudinem & longitudinem probabiliter credunt, illam sex milliarium Italicorum, istam verò triginta.

Mare Galilææ quid.

Sed hic lacus quomodo efficitur? D. Hieronymus in Isa. c. 9. scribit à Iordane influente effici; quod etiam vult Callistus; Iosephus inquit à Iordane secari: *Medius*, ait, *à fluuio secatur: posteà verò Iordanis è lacu exit, & in Mare vsque mortuum fluit.* Non tamen est arbitrandum hos Auctores inter se dissidere: nam D. Hieronymus partialem & principalem huius lacus causam expressit, aquas Iordanis; Iosephus autem terminationem aquarum Iordanis in mare Galilææ, & ex isto in Mare mortuum; & consequenter indicat ex eisdem aquis effici vel augeri: fieri enim non potest Iordanem ingredi mare Galilææ, ipsum secare, quin illius aquis non augeatur; & non ex his tantùm, sed & ex pluuialibus & aliis montium in eum collectis. Lege Hegesippum de Excid. Ierus. lib. 3. cap. 26.

Quomodo efficitur.

Sed cuiusnam conditionis sunt huius maris aquæ? Non cœnosæ, paludosæ, vel amaræ, sed claræ, dulces, potabiles & fecundæ. Nascuntur enim in isto mari multi variique pisces gustui admodum suaues. hic de eo Bonifacius sic ait: *Istud mare plenum magnis & optimis piscibus, quos Bethsaidani facilè capiunt*, &c. In præsentia cùm incolæ illi non nisi ad ripam eius eos expiscentur, non satis magnos, sed vnius palmi circiter, & fere vnius speciei expiscantur; sed magnos & varios in illius profundo esse, vt tempore Christi & Apostolorum, non est dubitandum.

Aquæ eius dulces, potabiles & fecundæ. *Pisces varij.*

In Orientali & Occidentali eius ripa habet ciuitates & castella, quibus illustratur & nominatur. In Orientali habet Corozaim, Iuliam, Dalmanutham, Gerasa, &c. in Occidentali verò Tiberiadem, Magdalum, Bethsaidam, & Capharnaum.

Loca circa ipsum.

Et multiplici nomine appellatur lacus

iste; à D. Ioanne 6, 1. *Mare Galilææ, & Tiberiadis*, à D. Luca 5, 1. *Stagnum Genezareth*, Num. 34, 11. & Iosue 13, 17. *Mare Cenereth*, à Iosepho *Lacus Genesar*.

Appellatur mare, non quia vt mare magnum amaras contineat aquas, sed propter magnitudinem & similitudinem; & quia quemadmodum in mari fluminum, fontium & fluuiales aquæ fluunt, ita in istum lacum fluunt Iordanis fluminis aquæ, fontis Capharnaum, & aliæ. Et meliùs ex diuo Hieronymo in cap. 37. Ezech. *Quia iuxta idioma Scripturarum, congregationes aquarum appellantur maria*, &c. & iterùm in quæstionibus Hebraicis in Genes. *Iuxta idioma*, inquit, *lingua Hebraica congregationes aquarum nuncupantur maria*, &c. sit magna vel parua talis aquarum congregatio: & sanè de magna dicitur Genes. 1, 10. *Congregationesq; aquarum appellauit Maria.* De parua verò, vt de vase continente aquas in templo ad vsum Sacerdotum, dicitur Mare æneum 4. Reg. 25, 13. 1. Paral. 18, 8. & 2. Par. 4, 2. Ierem. 52, 17. Ita cùm lacus iste Galilææ plures in se congreget aquas, Mare appellatur; Galilææ, quia in Galilæa prouincia; mare Tiberiadis à ciuitate Tiberiadis; mare Cenereth ab oppido Cenereth, cui successit Tiberias; stagnum Genezareth, vel lacus Genezar, à propinqua regione Genezar.

Et hoc quidem mare propter dicta, aquarum videlicet dulcium copiam, piscium multitudinem, vrbium, oppidorum & optimæ regionis conditionem, quibus circumdatur & nobilitatur, celebre est; sed longè celebrius propter ea quæ in ipso & circa ipsum à Christo Domino & Apostolis eius operata fuere: quorum aliqua hîc subiiciam.

Ambulans Iesus secus mare Galilææ, duplicem fratrum societatem ad se vocauit, Petrum & Andream, Iacobum & Ioannem; & qui piscium erant, hominum fecit piscatores. Iacit rete in hoc mari Petrus: & qui tota nocte laborauerat frustrà, postquam iterùm in nomine Iesu laxauit rete, vnico tractu cepit piscium multitudinem copiosam, ita vt rumperetur rete; quod maximam peperit admirationem, Matth. 4, 18. Marc. 1, 16. Luc. 5, 2.

Prope Capharnaum & iuxta hoc mare egressus Iesus è Synagoga, vocauit Matthæum sedentem in telonio ad Apostolatum, Matth. 9, 9. Marc. 2, 14. & Luc. 5, 27. Ita sentit Iansenius cap. 33. Concord. Euangel. cuius verba huc transferre placuit, quoniam dicti rationem continent: *Verisimile est autem*, inquit, *Christum iam iuxta mare existentem, & ibi in littore transeuntem, inuenisse ibi Matthæum sedentem ad telonium. Solent enim esse telonia circa maria, vbi à prænauigantibus vectigalia exiguntur. Certè circa mare contigisse Matthæi vocationem Marcus satis innuit: nam quorsum alioqui præmisisset Dominum ad mare concessisse. Et Terra sancta scrutatores dicunt, extra Capharnaum circa mare demonstrari locum vnde vocatus sit Matthæus.* Hucusque fuere Iansenij verba.

Insuper exiens Iesus de finibus Tyri & Sidonis, venit ad hoc mare, vbi surdum & mutum sanauit, Marc. 7, 31. conscendit nauim, abiit trans mare, relictis calumniatoribus, docet discipulos, Matthæi 16, 5. Marc. 8, 13. trans mare ambulans in via secus Genezareth, Scribæ, qui se velle Christum sequi aiebat quocumq; iret, respondit: *Vulpes foueas habent, & volucres cæli nidos: Filius autem hominis non habet vbi caput reclinet.* Ad alterum autem dixit: *Sequere me.* & alia quæ Matth. 8, 19. & Luc. 9, 58. leguntur, occurrerunt.

Facta in hoc mari magna tempestate, Christus in puppi nauis dormiebat: excitatur à discipulis, & vt eis opem ferret exoratus, imperat ventis & mari, & obediunt illi; omnibusque admirantibus tranquillitas magna facta fuit, Matth. 8, 26. Marc. 4. v. 39. Luc. 8, 24.

Trans mare in regione Gerazenorum, duos à dæmonio maximè vexatos homines ab eisdem liberat, & hos mittit in porcos, qui se in stagnum Genezareth proiecerunt, Matth. 8, 32. & idem Marcus cap. 5. v. 11. & Lucas 8, 32. scribunt, de vno eorum qui principalis erat, non tamen alterius liberationem negantes.

Media nocte vento magno flante, discipuli cùm essent in mari nauigantes versus Capharnaum, ex magna tempestate timuerunt: vident Christum ad ipsos venientem super aquas; quem credentes phantasma esse, timorem timori addiderunt, & clamauerunt: quos Christus consolatus est. Petrus it ad eum supra mare: & cùm cœpisset mergi, eum apprehendit Iesus; nauiculam ascendit, & ventus cessauit; statimque nauis fuit ad terram, ad quam ibant. Tunc adoratur Christus, & Filius Dei cognoscitur, &c. Matth. 14, 22. Marci 6, 46. Ioan. 6, 17. & aliàs idem mare transfretauit Dominus, vt patet ex Euangelica historia.

Ad hoc denique mare cùm post Christi resurrectionem reuersi fuissent discipuli eius, illis tertiò gloriosus se manifestauit, Ioan. 21, 1. Quæ infrà dicentur de huius maris peculiaribus locis, ad eiusdem intelligentiam & commendationem conducent.

ducent. De mari Galilææ lege Adrichomium in Zabulon num. 50. Adamnanum de Locis sanctis lib. 2. cap. 17. & Bedam cap. 11.

CAPVT IV.

De ciuitate Tiberiadis, quarto loco quintæ Peregrinationis.

AGendum nunc est de ciuitate Tiberiadis, quæ ante Tiberij Cæsaris tempora Cenereth & Ceneroth appellabatur; & tria videbimus: primum, quæ alij de ea dixerunt; secundum, quæ nos ipsi obseruauimus; tertium, quæ in ea notatu digna memorantur.

Tiberias quid, & eius nominis ratio.

Et, quantum ad primum, Iosephus libro 18. Antiquit. cap. 3. huius ciuitatis conditionem rationemque mutationis nominis hisce verbis indicauit: *Herodes Tetrarcha receptus in amicitiam Tiberij, de ipsius nomine vrbem à se conditam vocauit Tiberiada, electo ad hoc optimo agro in ora lacus Genesareth; vnde non longè ab Emmaus sunt aquæ calidæ. Hæc partim à conuenis partim à Galilæis *habitata est; quorum nonnulli eò commigrare coacti sunt: quidam etiam è nobilitate sedes illic sibi optauerunt: at quò maior esset frequentia, recepti sunt ad incolendum etiam tenuissimi quique vndequaque confluentes.* Hæc & alia ibi de Tiberiade Iosephus: & in libro de Vita sua, dicit esse vnam ex duobus insignioribus Galilææ ciuitatibus præcipuam.

Herodes quomodo eam ædificauit.

In memoratis Iosephi verbis duo obseruare oportet: alterum, cùm dicit Herodem ædificasse Tiberiadem, non sic esse accipiendum, quòd ipse eam à fundamentis erexerit; tunc enim non fuisset anteà dicta Cenereth; nec verùm esset quod dixit D. Hieronymus de Locis Hebraicis, in loco vbi fuit ædificata, fuisse prius vicum nomine Chephira; nec anteà fuisset capta à Benadad Rege Syriæ, vt dicitur 3. Reg. 15, 20. hæc enim multis temporibus præcesserunt Herodem & Tiberium: sed dicitur Herodem eam ædificasse; quia vbi priùs erat paruus vicus, & nactus ille occasionem ab optima illius situs dispositione, vt sibi magis Imperatoris animum captaret, vicum paruum in amplam & pulchram ciuitatem conuertit.

Alterum obseruandum est, Emmaus, de quo loquitur Iosephus, non esse castellum illud Iudææ, cuius meminit D. Lucas c. 24. & de quo nos egimus Libro VI. Cap. III. Peregrin. V. sed vicum Galilææ, de quo Capite sequenti.

Adrichomius in Zabulon num. 99. inquit: *Tiberias iuxta mare Galilææ in longum sita est, in triuio, sub monte, in optimo agro Galilææ. Ei à Meridiana plaga imminet mons tam propinquus muris, vt sit pro aggere: vnde eminùs tela etiam contra vrbem possunt. Zieglerus: Vrbs insignis, metropolis & terminus Decapoleos, Galilæarum maxima; vndè & mare Galilææ; estque inferioris Galilææ terminus: versus Orientem distat à Tyro milliaribus triginta.* Hæc ex Adrichomio.

Iosephi & Adrichomij conciliatio.

Quantum ad id quod ex Zieglero dicit Adrichomius, posteà expendemus. Quantum autem ad illud quod dicit, Tiberiadem esse metropolim regionis Decapoleos, aduerto non esse diuersum ab eo quod suprà Cap. II. diximus ex Iosepho, Scythopolim fuisse illius regionis ciuitatem præcipuam. Nam quod de Scythopoli diximus, intelligendum fortè est, ante constructionem siue ampliationem Tiberiadis Scythopolim fuisse magnitudine præcipuam; sed Tiberiadem, propter Herodis Regis habitationem, illius regionis metropolim.

Frater Bonifacius hæc de Tiberiade scribit lib. 2. de Perenni cultu Terræ sanctæ: *Tiberias ciuitas omnino inhabitabilis est, propter serpentum multitudinem. In littore huius ciuitatis stetit Iesus post Resurrectionem, & vestigia pedum, vbi stetit, in lapide impressa reliquit, quæ nos Christiani piè adoramus & colimus. Ecclesia ab Helena matre in isto loco fabricata, in suo decore pulchra permanet, & semel in anno à Fratribus visitatur. In hac ciuitate sunt aquæ salubres & medicinales, balnea optima: quarum virtutem Romani in lapide litteris descriptam reliquerunt, quas tempus corrosit & consumpsit nec possum de eis plenam intelligentiam habere.* Hæc ille. Sed quomodo Bonifacij verba cohæreant cum his quæ nunc videntur, ex statim subiiciendis & Capite sequenti manifestum euadet.

Præsens Tiberiadis status.

Quantum ad secundum, Tiberias, in præsentia *Tabaria* ab istarum partium incolis nuncupata, ciuitas est in littore Occidentali maris Galilææ ædificata in quadro, cincta muris cum propugnaculis suis: totus eius circuitus est vnius milliaris tertio minùs. Portam habet in plaga Occidentali ex marmore albo & nigro affabrè elaboratam; alteram minorem habet in parte Meridionali; alias non deprehendi. Non multùm antiqua est, & veteri Tiberiade multò minor: hanc enim longè maiorem istâ fuisse circumiacentes magnæ ruinæ, & maximè procedendo ad duo milliaria Meridiem versus, non obscurè demonstrant. In ea non sunt aquæ calidæ: aliquas continet domunculas à Mauris habitatas; in quibus

quibus paucis antè annis habitabant Iudæi, & Synagogam habebant: & ipsos eam muro circumdedisse fertur. Herbis & arbustis occupatur; & multæ in ea palmæ: eius habitatores sunt Arabes pessimi; nec sunt in ea serpentes, ob quorum timorem non habitetur, vel à peregrinis non visitetur.

Templum D. Petro dicatum. Intra ad litus maris in Aquilonari vrbis parte est templum: & quamuis vel in Turcarum Mesquitam & bestiarum stabulum conuersum sit, & pristinum amiserit splendorem, structura nihilominus eius integra perseuerat: longitudinis est gressuum viginti quatuor, latitudinis duodecim circiter. D. Petro dicatum est, quòd credatur, ibi sanctum Apostolum à Christo Domino, post suam resurrectionem in maris littore existentem, supremum Pastorem institutum fuisse, Ioan. 21, 16. Ab Orientali plaga habet mare Galilææ, ab Occidentali montes eminentes, supra quos erant munitiones & habitationes. Quòd suprà dixit Zieglerus, habere propinquum montem ex parte Meridionali, sic est intelligendum, quod mons, qui est ad Occidentem, vlteriùs ad Meridiem se extendendo, dicatur esse ad Meridiem Tiberiadis; aliàs vere est ad Occidentem maris & vrbis.

Acta circa Tiberiadē. Quantum ad tertium initio Capitis propositum, ex quo Tiberias commendatur magis, ad mare Tiberiadis Christus Dominus post suam resurrectionem discipulis apparuit; à quibus cognitus, Petrus mare ingressus accessit ad eum: discipuli ad imperium Domini rete iacientes, ceperunt piscium multitudinem copiosam: & ibidem contigerunt quæ Ioan. 21. leguntur.

Nicephorus lib. 8. cap. 30. dicit, Helenam apud Tiberiadem in loco miraculi quinque panum Ecclesiam ædificasse: *Helena*, inquit, *Tiberiadem venit, vbi τὸ Δωδεκάθρονον, id est, duodecim thronorum templum, statuit, quo loco Christus quinque hominum millia pauit*, &c. sed non credo sanctam Imperatricem ideò ibi memoratum templum ædificasse, quòd crediderit ibidem Dominum pauisse hominum quinque millia, eisdemque superfuisse duodecim cophinos fragmentorum, tum propter dicta superius Cap. 11. tum quia nusquam legimus Christum Tiberiade fuisse, etsi in eius regione fuerit. *Nicephorus reiicitur.* Et propter hoc, nec credo verum quod arbitratur Adrichomius, ibi Matthæum ad Apostolatum vocasse, nec filiam Archisynagogi ad vitam reuocasse, vt suo loco ex Euangelistis ostendemus. *Adrichomius refellitur.* *Matth. 9. Marc. 5.* Tum denique, quia si Christus in ista ciuitate pauisset illam hominum multitudinem, non dixisset Euangelista, ipsum fuisse in monte eo tempore, & in loco deserto. Et in ciuitate pauisset via ordinaria, ne absque necessitate facere miracula videretur. Nec ad Christum dixissent duodecim: *Dimitte turbas, vt euntes in castella villásque quæ circa sunt, diuertant, & inueniant escas: quia hic in loco deserto sumus*, Lucæ 9, 12.

Dici tamen posset, Nicephorum noluisse dicere, Helenam templum duodecim thronorum ædificasse in ciuitate Tiberiadis, sed, quando ad eam se contulit, ædificasse in loco miraculi templum. *Nicephorus explicatur.* Quòd si contendatur, verè illud in ciuitate ædificasse, dicerem, ædificasse in memoriam vtriusque miraculi quinque & septem panum: dicitur tamen factum in memoriam prioris; quia prius & celebrius extitit. Et ibi potius quam alibi illud erexit templum: tum quia non multùm distat à propriis locis, in quibus dicta miracula operata fuere, ex suprà dictis Cap. 11. tum quia in ciuitate magis quàm alibi fuisset frequentatum; ex eoque magis excitarentur fidelium mentes ad recolendum dictorum miraculorum memoriam.

Adrichomius reiicitur. Nescio etiam an verum sit id quod idem Adrichomius dicit, Helenam intra vrbem domum socrus Simonis Petri, quæ magnis febribus laborabat, & à Christo Domino sanata fuit, vt tradunt Euangelistæ, in pulchrum templum D. Petro dicatum conuertisse: nam Capharnai in domo Petri fuisse restitutam sanitati, inferiùs de Capharnao agentes ostendemus ex D. Luca. Quòd si Tiberiade sancta Imperatrix D. Petro templum excitauit, vel id fecit ob deuotionem erga sanctum Apostolum, & non in Capharnao vel Bethsaida ciuitatibus, quia eo tempore multùm destructæ erant; vel quia ibi aliquando fuit, & Pontificis auctoritatem accepit: & illud fortasse est quod ad præsens inuisitur, cuiusque anteà mentionem fecimus.

Mensa cœna Emmaus. In ciuitate Tiberiadis esse mensam illius cœnæ, quam fecerant Christo duo discipuli in Emmaus in die resurrectionis, tradit Anselmus Minorita in sua Descriptione Terræ sanctæ, vbi agit de Tiberiade. Hanc esse in præsentia non intellexi; & esse mihi difficile est credere: esset enim aliqua memoria.

Bosius de Triumphante Cruce lib. 6. c. 7. & D. Epiphanius contra Hæres. lib. 1. To. 2. contra Ebionæos 30. sectam, refert dignissima quædam miracula Tiberiade operata virtute sanctæ Crucis per quemdam nobilem ac potentem Iudæum Iosephum nomine Tiberiensem, signis & prodigiis in eadem ciuitate ad Christi fidem conuersum: qui gratus ac memor diuinorum beneficiorum, à Ma-

à Magno Constantino Imperatore Regio mandato impetrato Ecclesias ædificandi ad Christi honorem & gloriam, plures ædificauit in terris Hebræorum, tum præsertim in patria sua Tiberiade, in Cæsarea, Nazareth & Capharnaum.

CAPVT V.

De Emmaus vico Galilææ, & eius balneo, quinto loco quintæ Peregrinationis.

EX ciuitate Tiberiadis secus mare ad Meridiem procedentes, absoluto duorum milliarium itinere, inuenitur tugurium, vel parua domus, duas habens habitationes. Hæc balneum est, vbi sunt aquæ clarissimæ, calidissimæ, & minerales. *Emmaus balnei conditio.* Fluunt ex proximo Occidentali monte: ex cuius colore & lapidum pondere mineralis deprehenditur: per subterraneos canales & meatus in illud colliguntur, & inde in mare proximum delabuntur. Incolæ se in eo abluunt: litteræ exprimentes aquarum virtutem in præsentia nullo modo cernuntur. Sunt aquæ extra Tiberiadem, vt constat; sed ideò Bonifacius Capite præcedenti relatus dixit esse in Tiberiade, quia prope: & ita dixit Iosephus lib. 4. de Bello cap. 2. & hîc erat Emmaus vicus; nunc locus totus desertus est, & nisi quod diximus videtur. De his ita Adrichomius in Zabulon numer. 41. scribit: *Emmaus, siue Ammaus, vicus non longè à ciuitate Tiberiade: vbi sunt aquæ calidæ, sanandis corporum vitiis idoneæ, quas Iosephus etiam aquas Tiberienses nominat. Hîc Vespasianus pro Tiberiade castra posuit.* Hæc ipse. De his Iosephus 18. Antiquit. 3. in Vita sua, & 2. Belli cap. 26. & 4. Bell. c. 1.

Casus notabilis. Notatu hîc dignum arbitror, quod legitur in expeditione Asiatica Friderici I. Imperatoris Barbarossæ, apud Henricum Canisium Tom. 5. Antiq. Lect. *Saladinus cum peregrina manu Saracenorum terram ingrediens, in odium Comitis Tripolitani Tabariam obsedit; Rex verò*, id est Fridericus, *& exercitus eius interim conuenerunt ad fontes Tabariæ, &, dissuadente Comite inde progredientes, castrametati sunt in loco qui vulgò dicitur Marscalia.*

O res mirabilis, ô terribile vicinæ cladis præsagium! Ea nocte in tentorio Patriarchæ, vbi erat sancta Crux, in matutinali Officio casualiter euenit legenda de Arca fœderis à Philisthæis capta in prælio, & deducta. Vnde nimirum cunctorum audientium & intelligentium corda metu subito percelluntur; quod iuxta illud poeticum, Pessimus in dubiis augur timor. Et verè quod timebatur euenit.

CAPVT VI.

De Magdalo Galilææ castello Mariæ Magdalenæ, sexto loco quintæ Peregrinationis.

E Ciuitate Tiberiadis dirigendo gressus ad Aquilonem secus mare Galilææ vsque ad Capharnaum, quod à Tiberiade distat ad decem milliaria, aliqua occurrunt loca memorabilia, siue potiùs, illorum ruinæ, & pulchra & amœna regio Genezareth; de quibus pauca dicemus, & primò de Magdalo castello Mariæ Magdalenæ. Sed antequam de eo verba faciamus, aduerto triplicem esse locum Magdali nomine insignitum: *Magdalum triplex.* alter est ciuitas Ægypti, cuius, præter alios, mentionem faciunt Ieremias cap. 44, 1. & 46, 14. & Adrichomius in explicatione deserti Pharan num. 57. *Ægypti ciuitas.* Alter est locus in monte situs, iuxta quem filij Israël castrametati fuere: de quo citatus Adrichomius eodem loco num. 58. *Locus in monte situs.* Tertius locus, de quo in præsentia: hic est castrum ædificatum ad littus maris Galilææ in pulchra & fecunda regione Genezareth, quod ab Aquilone & Occidente magnam habet planitiem: *Castrum Galilææ.* pertinet ad tribum Zabulon, & in huius explicatione agit de eo Adrichomius num. 66.

Magdalum fuit vocatum à turribus & munitionibus, quibus magnificè erat munitum: *A turribus dictum.* vnde Hieronymus Mariam illam, Marthæ & Lazari sororem, dixit rectè vocatam fuisse Magdalenen, id est, Turritam, *Magdalena Turrita dicta.* ob eius singularem fidei ac ardoris constantiam. Hinc oriundam fuisse Mariam Magdalenam, & à Christo ibi sanatam, & domum suam ibidem videri quidam asseruerunt. Sed Ierosolymis fuisse ad Christum conuersam diximus Lib. IV. Cap. IV. Peregrinat. III. In præsentia situs & ruinæ illius monstrantur: ab Arabibus appellatur *Magdalia.*

CAPVT VII.

De Bethsaida ciuitate Galilææ, septimo loco quintæ Peregrinationis.

BEthsaida, secundùm Adrichomium, vicus, vel parua ciuitas, sita in angulo *Bethsaida quid, & eius situs.* maris Galilææ inter Capharnaum & Magdalum, iuxta viam quæ è Syria in Ægyptum ducit; vna ex decem ciuitatibus regionis Decapoleos spectans ad tribum Issachar, secundùm Iansenium cap. 17. Concord. Euang. vel, secundùm Adrichomium, ad Zabulon, vt indicat in huius tribus Descriptione num. 18. sed non in angulo maris,

tis, nec intra Tiberiadem & Capharnaum, at supra Capharnaum, ad quatuor milliaria prope Iordanem, vbi sunt ruinæ & molendina, quidam illam agnoscunt; & indicat Bonifacius, dum dicit esse ad Septemtrionem Capharnaum, vt Capite sequenti dicemus. Et de situ, vbi eam describit Adrichomius, nulla extat memoria.

Vicum, vel paruam ciuitatem, dixi; quoniam vici nomine appellatur Marc. 8, 23. ciuitatis Ioan. 1, 44. Rationem vtriusque nomenclaturæ assignarunt Iansenius & Maldonatus; ciuitatem fuisse appellatam, quia ciuitas erat; vicum, quia parua, secundùm Græci nominis significationem. Vel aliter vicus dicitur à Marco, quia parum ante vicus fuerat; & à Ioanne ciuitas, quia ex vico ciuitas effecta fuit à Philippo Tetrarcha.

Pro huius secundæ rationis intelligentia notandum ex Iosepho 18. lib. Antiq. cap. 3. & lib. 2. de Bello Iudaic. cap. 8. quòd cum eo tempore, quo Herodes Tetrarcha, qui & Antipas, Augusto imperante ciuitatem Sephori cinxit mœnibus, & totius Galilææ caput constituit, eique in honorem Iuliæ Augustæ Iuliada nomen imposuit: ita eodem tempore Philippus Tetrarcha Ituræ & Trachonitidis regionis pari æmulatione, in gratiam eiusdem Augusti Cæsaris, Paneada, sitam ad Iordanis fontes, auctam ædificiis, Cæsaream dici voluit: & vicum, situm in ripa lacus Genezareth, Bethsaida dictum, in speciem vrbis nobilitatum, nomine Iuliæ Cæsaris filiæ Iuliam nuncupauit.

Bethsaida Iulia non est. Sed mihi non satis probatur, Bethsaidam esse Iuliam mutato nomine. Si enim vicus iste ex vici mutatione in ciuitatem nomen etiam mutauit; quare sacri Euangelistæ, cùm de ea loquuntur, magis vsitato & nobili nomine Iuliam non appellant? præsertim cùm, loquentes de alio loco, qui prius dicebatur Cenereth, vsitatiori & nobiliori, Tiberiadem videlicet appellarunt; quia reædificatus, in nobilem ciuitatem ad honorem Tiberij conuersus fuit; vt Paneadam Cæsaream vocitarunt. Historici enim in eorum narrationibus vtuntur nominibus communibus & magis notis; & hanc consuetudinem non neglexerunt Euangelistæ, vt satis constat: & tamen cùm frequenter de Bethsaida locuti fuerint, nec semel eam Iuliam appellarunt.

Quare dicendum videtur, Bethsaidam & Iuliam distinctas esse ciuitates, vt distinctas descripsit in suo Theatro Adrichomius. *Iulia ciuitas transmarina.* Iulia enim ciuitas est trans mare & Iordanem ædificata: erat enim vicus transmarinus, è regione Bethsaidæ situs, & sub eius ditione: quem Philippus Tetrarcha Christi tempore muris cinxit, & in ciuitatem vertit ad honorem Cæsaris & Iuliæ filiæ eius; & ex huius nomine Iulia, Iulias & Iuliada dicta est, vt docet idem Auctor in Manasse 2. num. 63. At Bethsaida, vt iam diximus, fuit Galilææ ciuitas cis mare Galilææ, & in eiusdem littore sita. Quare in priori ratione standum, Bethsaidam dici ciuitatem, quia verè ciuitas erat; sed vicum, quia parua.

Bethsaida Hebraicè idem est quod domus venationis Latinè. eius frequens mentio fit in Euangelio. Fuit patria primorum Christi discipulorum Petri & Andreæ, nec non Philippi Apostoli. Præsentia & miraculis Christi & Apostolorum eius multùm nobilitata fuit. *Bethsaida nominis significatio.*

Adrichomius de Bethsaida agens dicit, ibi cæco visum a Christo Domino fuisse restitutum, vt tradit Marcus cap. 8, 22. sed interpretandus est, ideò dici cæcum illuminatum Bethsaidæ, quia prope ipsam: aliàs enim constat ex Euangelista sanitatem extra fuisse consecutum; inquit enim: *Et veniunt Bethsaidam, & adducunt ei (Iesu) cæcum, & rogabant eum vt illum tangeret. Et apprehensa manu cæci, eduxit eum extra vicum: & expuens in oculos eius impositis manibus suis, interrogauit eum si quid videret. Et aspiciens, ait: Video homines velut arbores ambulantes. Deinde iterùm imposuit manus super oculos eius: & cœpit videre. & restitutus est ita vt clarè videret omnia. Et misit illum in domum suam, dicens: Vade in domum tuam: & si in vicum introieris, nemini dixeris.* Ecce quomodo Euangelista dicit, cæcum illuminandum eductum fuisse extra vicum, id est Bethsaidam, & illuminatum in eumdem missum; ergo extra illuminatus. *Cæcus quidam vbi illuminatus.*

Fuit tanta multitudo miraculorum, quæ pro Bethsaidensium conuersione fuit operatus Christus Dominus, vt videns illorum duritiem & impœnitentiam, quando tot signis visis pœnitentiam non fecerunt, eam illis exprobrauerit, dicens: *Væ tibi Corozain, væ tibi Bethsaida: quia, si in Tyro & Sidone factæ essent virtutes, quæ factæ sunt in vobis, olim in cilicio & cinere pœnitentiam egissent. Verumtamen dico vobis: Tyro & Sidoni remissius erit in die iudicij, quàm vobis, &c.* Matth. 11, 21. & Luc. 10, 13. Et nunc Bethsaida, vt & aliæ impœnitentes proximæ ciuitates, solo æquatæ debitas impœnitentiæ pœnas luunt: & illius in præsentia aliquæ dumtaxat ruinæ monstrantur. Distat à Tiberiade milliaria duodecim, si assignetur supra Capharnaum. *Bethsaida multa miracula facta.*

CAPVT VIII.

De ciuitate Capharnaum, octauo loco quintæ Peregrinationis.

DE Capharnaum agentes tria videbimus: primum, quid olim fuerit; secundum, quid in præsentia sit; & tertium, quæ eo relatu digna acciderint.

Primum breuibus explicuit Adrichomius, de eo agens in tribu Nephtalim numero 27. dicens: *Capharnaum, Græcè Capernaum, gloriosum & præclari nominis emporium erat, atque ex decem primariis regionis Decapoleos vrbibus vna, adeoq; florentissima totius Galilææ metropolis; quæ reliquas pulchritudine (à qua & nomen sortita videtur) opibus, fastu luxuq; excellebat. Sita est ad mare Galilææ super ripam Iordanis fluuij in finibus Zabulon & Nephthalim, in amæniori & feraciori Galilææ agro; atque ab Oriente quidem Iordanis, qui mox in mare Galilææ influit, ab Austro verò ipsum mare vrbis mœnia lambunt,* &c.

Capharnaum olim ciuitas præcipua.

Tempore D. Hieronymi oppidum.

Tempore D. Hieronymi oppidum erat, vt ipse indicat lib. de Locis Hebraicis: *Capharnaum,* inquit, *est iuxta stagnum Genezareth, vsque hodie oppidum in Galilæa gentium situm, in finibusq; Zabulon & Nephtalim,* &c.

Post D. Hieronymum, quando illam vidit S. Arculphus, *Murum non habebat,* inquit Adamnanus de Locis sanctis lib. 2. cap. 22. *angusto inter montem & stagnum coarctata spatio, per maritimam oram longo tramite protenditur, montem ab Aquilonari plaga, lacum verò ab Australi habens in occasu in ortum extensa dirigitur.*

Posteà viculus.

Brocardi tempore viculus; sic enim de eo scribit: *Capharnaum ciuitas quondam gloriosa, sed nunc viculus humilis, vix septem habens casas piscatorum,* &c.

Nunc vix vestigium loci eius.

Quod ad secundum; posterioribus temporibus adeò destructa remansit, vt ne situs, vbi quondam constructa fuit, nisi signis deprehendi possit, facta cum aliis ciuitatibus diuinæ iustitiæ & comminationis exemplum, vt ei olim Christus fuerat comminatus, dicens: *Et tu Capharnaum, numquid vsque in cælum exaltaberis? vsque in infernum descendes,* &c. Matth. 11, 23. Luc. 10, 15. Quare Bonifacius lib. 2. de Perenni cultu Terræ sanctæ apposite de ista ciuitate sic loquitur: *Et quia hanc ciuitatem difficile inuenire poteris, quia sabulo ruinæ eius coopertæ sunt; duas arbores palmarum, quæ in medio ciuitatis desolatæ sunt, tibi pro signo trado. Hæc ciuitas Capharnaum ab Occidente respicit Sepheth, à Meridie ciuitatem Tiberiadis, à Septemtrione viculum Bethsaida.* Hæc ipse.

In præsentia in illius situ multæ ruinæ cernuntur; & miserabile diuersorium, in quod se viatores recipiunt: sunt ibi palmæ, vt dixit Bonifacius, à loco vnde Iordanis influit in mare Galilææ: distat ad sex milliaria. Arabicè *Menieh* nuncupatur.

Distantia eius ab Ierosalem.

Distat ab Ierusalem, secundùm Abulensem Matth. 15. quæst. 3. leucis ferè triginta sex: & sane in illo itinere conficiendo insumitur tempus quatuor dierum & ampliùs.

Capharnaum ciuitas maritima appellatur à D. Matthæo cap. 4, 12. non quòd iuxta mare Mediterraneum sita fuerit, sed quia dulcibus aquis lacus Genezareth, qui mare dicitur ex dictis suprà Capite III. alluebatur.

Capharnai nominis significatio.

D. Hieronymus de Nominibus Hebraicis, ex Euangelio D. Lucæ nomen Capharnaum ait significare agrum, siue villam consolationis, &c. & in Ezech. cap. 38. agrum pulcherrimum interpretatur: *Copher,* ait, *ager appellatur, & villa: vnde Capharnaum ager pucherrimus dicitur,* &c.

Nomen multiplex.

Cùm Capharnai nomen enuntietur de agro, ciuitate, & fonte, de quo Capite sequenti, dubitari potest, vnde illud ciuitati venerit. Cardinalis Baronius Tom. I. Annal. sub anno Christi 31. ex D. Hieronymo de Locis Hebraicis arbitratur, à fonte appellatam fuisse ciuitatem; alij è conuerso, à ciuitate fontem. Mihi probabilius videtur dicendum cum asserentibus, tam ciuitatem quàm fontem à pulchro & amœno agro Capharnaum appellari. Et ex his constat, ciuitatem Capharnaum ex naturæ, &, vt aiunt, fortunæ bonis valdè commendabilem esse: etenim prope mare in optima, fecunda amœnaque regione sita, publicum emporium, ad quam ex diuersis partibus confluebant homines; ita vt habita sit caput & metropolis ciuitatum Galilææ. Sed ex statim subiiciendis multò commendabilior.

Dubij solutio.

Habitatio Christi, Deiparæ, &c.

Quantum ad tertium supra de hac vrbe propositum, fuit Christi, B. Mariæ Virginis & Apostolorum præsentia sanctificata, & illius prædicatione & miraculis illustrata. Post primum illud conuersionis aquæ in vinum factum à Christo Domino in nuptiis Canæ Galilææ, *descendit Capharnaum ipse, & mater eius, & fratres eius, & discipuli eius,* &c. Ioan. 2, 12. & Matth. 4, 13. *Et, relicta ciuitate Nazareth, venit, & habitauit in Capharnaum maritima,* &c. Idem alij Euangelistæ.

Ad prædicandum à Christo, vt maritima frequentior, electa.

Et meritò Saluator noster Capharnaum ad habitandum elegit; quoniam, vt nunc alias rationes missas faciamus, ipse erat lux mundi,

mundi, lucerna collocanda in patenti & eminenti loco, vt omnibus doctrina, sanctitate & illustrissimis operibus præluceret; Capharnaum verò erat ad id idonea ciuitas, quoniam ad eam frequentior erat hominum concursus: nam tam illi qui transmarinam regionem incolebant, quàm alij ex proximis & longinquis partibus illuc confluebant mercandi gratia (vt enim dictum est, fuit ibi publicum emporium, erat in via qua ex Syria itur in Ierusalem & Ægyptum) quare cùm ibi tantus esset hominum concursus, plurimùm etiam proficere poterat, luce prædicationis illuminando, & miraculorum gratia & sanctitate conuersos confirmando.

Christi ciuitas appellata.

Adeò frequenter Christus ibat Capharnaum, & per multum tempus ibi mansit, vt Christi ciuitatem appellauerit S. Matthæus cap. 9, 1. & Marcus cap. 2, 1. Et quamuis non me lateat, D. Hieronymum, Druthmarum & Abulensem arbitratos esse, Matthæum per Christi ciuitatem intellexisse Nazareth, & D. Augustinum l. 2. de Consen. Euang. cap. 25. arbitrari Galilæam posse dici ciuitatem Christi, quia in Galilæa erat Nazareth: rectiùs tamen videtur dicendum cum Chrysostomo, per Christi ciuitatem intellexisse Capharnaum, propter diuturnam in ea habitationem: *Propriam hic ciuitatem Christi*, inquit, *Capharnaum appellauit Euangelista. Bethlehem enim ipsum tulit, Nazareth educauit, sed Capharnaum perpetuum ipsius erat habitaculum*, &c. Chrysostomo adstipulantur Euthymius, Theophylactus, & alij; & ipse D. Marcus, qui loquens de paralytico illo, qui à quatuor fuit per tectum in lecto ante Iesum demissus, vt ei sanitatem largiretur, dicit in Capharnaum fuisse sanatum; Matthæus verò de eodem paralytico loco citato agens, in ciuitate sua, id est Christi; ergo Capharnaum & ciuitas Christi idem erunt.

Obiectionis solutio.

Alterius obiectionis solutio.

Dicet fortasse quispiam cum Augustino & Druthmaro, Christum priùs in ciuitatem suam, id est Nazareth, venisse; postea petiisse Capharnaum, atque in ea paralytico sanitatem præstitisse; sed contra, quia dicens Euangelista Christum transfretasse, & venisse in ciuitatem suam, intellexit de ciuitate, quam ad habitandum elegit, quæ fuit Capharnaum: nec credendum Christum transfretato mari abiisse Nazareth, & posteà Capharnaum; quia mare transfretanti prius occurrit Capharnaum in eius littore, & inde itur Nazareth: quam circa triginta milliaria à Capharnaum distare ad minus credimus.

Acta in Capharnaum.

Ex Capharnaum profectus Iesus, circuibat ciuitates & castella, prædicans & euangelizans Regnum Dei, & infirmis sanitatem impertiens. Inde reuersus Capharnaum, docebat tamquam potestatem habens: eiecit de corporibus dæmones, aliaque miracula operatus fuit, vt docent Marcus 1, 21. & Lucas 4, 31. Centurionis ægrotum famulum sanauit, & Simonis socrum magnis febribus laborantem in domo Petri, vbi & plures alios ægrotos ad Iesum adductos restituit sanitati, Matth. 8, 13. Egressus Capharnaum, & alibi plura operatus, reuertitur iterùm ad suam ciuitatem, vbi cum magno spiritus feruore sermonem haberet ad populum. Cognati eius de potestate mentis exisse putantes, vincire voluerunt. Pharisæi eum Beelzebub ope dæmonia eijcere accusant. Et fratribus eum alloqui volentibus, nec valentibus præ turba, respondet, discipulorum pietatem omni cognatione sibi esse posteriorem, Marci 3, 21. Posteà, relicta ciuitate, abiit trans mare, sed iterùm transfretauit ad eam; quo cognito, tantus concursus fuit, vt paralyticum portantes, vt anteà diximus, cùm ad Christum irrumpere non possent, conscenso domus tecto, eum demiserint; & sanitati fuit restitutus, Luc. 5, 18. Creditur hic Iairi principis Synagogæ filiam defunctam ad vitam reuocasse, apud eumdem Lucam 8, 41. Et cùm per aliquod tempus à Capharnaum abfuisset, ad eam rediens, in synagoga aridam hominis manum sanitati restituit. Sabbatum erat, Pharisæi in eo violatam legem accusant, coniurant in Christum. Ille furori cedendum ratus, inde discedit; & in itinere multa miracula fecit, Matth. 12, 14.

Ibi primò Eucharistiæ doctrina prædicata.

Hic primò Sacramenti Eucharistiæ doctrinam prædicauit, Ioan. 6, 32, 48. pro se & Petro soluit didrachma, Matth. 17, 26. Creditur in Capharnaum fuisse, cùm ab Ierosolymis accesserunt ad Iesum Scribæ & Pharisæi, quærentes, quare discipuli eius manus non lauarent, cum panem manducabant, contra seniorum traditiones, Matthæi 15, 2. Genezareth tamen fuisse probabilius deduco ex eodem Matth. 14. & Marc. 6. in fine, & Matth. 15. & Marc. 7. in principio, ex Rabano, Beda, & alijs.

Hæc & plura alia fecit & docuit Iesus in Capharnaum ciuitate; quæ quoniam ita clare non expresserunt Euangelistæ, prætereo: de quibus tamen non est dubitandum, quoniam eam ad habitandum elegit. Et si quos voluisset & debuisset non collegerit fructus, habitantium malitiæ tribuendum est: quare ad modicum fructum ex eius miraculis & prædicatione respiciens Saluator, ei comminatus fuit, dicens: *Et tu Capharnaum, numquid vsque in cælum* exal-

exaltaberis? vsque in infernum descendes: quia si in Sodomis factæ fuissent virtutes, quæ factæ sunt in te, fortè mansissent vsque in hanc diem. Matth. 11,23. & Luc. 10,15.

Aliud Capharnaum oppidum. Aduerte, esse etiam Capharnaum oppidum maritimum prope Cæsaream Palæstinæ, cuius meminit Adrichomius in Manasse 1. num. 23.

CAPVT IX.

De fonte Capharnaum, nono loco quintæ Peregrinationis.

Fontis Capharnaum origo & conditio. IN agro & regione Capharnaum est fons celebris, qui fons Capharnaum, & a Iosepho Capernaum appellatur: fluit ad radicem montis Christi; & in tribus locis ab inuicem distitis & affabre dispositis erumpit, & in marmorea vasa aquas demittit, quibus tam homines quam iumenta recreantur. Producit etiam pisciculos quosdam, vt qui eos viderunt testati sunt: ego non obseruaui. Est proximus villæ cuidam, quæ Arabice dicitur *Hatin*, & ab incolis *Beleth sede sciech*, id est, villa Domini sancti; ab Hebræis & Christianis, *Mar Cephas*: intra quam est mesquita, vbi pulchrum sepulchrum, in quo Mahometistæ dicunt esse præcipuum ipsorum quemdam sanctum & insignem virum: Hebræi similiter credunt esse sanctum suæ gentis; Christiani similiter credunt ibi tumulatum vnum ex Christi discipulis: & manifestum est, præter diuum Petrum fuisse vnum ex Septuaginta duobus discipulis qui Cephas appellatus fuit: Et probabile est ex isto accepisse nomenclaturam; siquidem Turcæ, qui libenter se honorant rebus Hebræorum & Christianorum, quod ipsorum est sibi ipsis attribuunt.

Distat hic fons à mari Galilææ quatuor, à Capharnaum octo milliaribus, vt diiudicari potest ex canalibus: ex isto ducebantur aquæ ad Iotopata maritimam ciuitatem. De isto fonte Iosephus lib. 3. de Bello Iud. cap. 18. sic loquitur: *Capernaum nonnulli venam esse Nili fluminis opinantur, quod similes Coracino Alexandrino generat pisces.*

Brocardus 1. Part. Itin. cap. 4. §. 6. de eodem sic scribit: *Iuxta mare Galilææ ferè triginta paßibus fons oritur pariete circumdatus, quem incolæ credunt venam Nili: corum piscem nutrit, qui nusquam alibi reperitur: Iosephus fontem Capharnaum appellat. Planities, vsque ad Iordanem trium leucarum longitudinem habens, Capharnaum nominatur.* Hæc ille. Arbitror pro triginta passibus legendum triginta stadijs. Alias tamen intra Capharnaum in eius Septemtrionali plaga e rupe oritur fons limpidissimæ aquæ; sed non est celebris fons Capharnaum, qui in propinquum mare terminatur. *Fons alius prope Capharnaum.* Agit de isto fonte Adrichomius in Nephthalim num. 28. & de iis forte loquitur quæ antiquitus erant: nos notauimus quæ nostris temporibus obseruauimus.

CAPVT X.

De cisterna veteri, in quam Ioseph fuit à fratribus proiectus, decimo loco quintæ Peregrinationis.

E Capharnaum egressi, relicto mari Galilææ, ad dexteram partem prosequendo iter ad Septemtrionem versus Syriam & Damascum, per vastam, ampiam montosamque solitudinem octo vel decem milliarium transitur per locum, qui ab harum partium incolis *Can Ioseph*, hoc est, diuersorium Ioseph, appellatur. Ratio est; *Diuersorium Ioseph quare sic dictum.* quia in dextera parte viæ est peregrinorum siue viatorum diuersorium, vbi est mesquita Turcarum, & cisterna, quæ non modo à fidelibus, sed ab infidelibus ipsis Mauris & Hebræis venerationi habetur; quia credunt veteri traditione edocti, esse veterem illam cisternam olim aqua carentem, in quam (vt in libro Genesis proditum est) bonus & obediens ille Ioseph, Iacob Patriarchæ dilectissimus filius, fuit à fratribus suis filiis Iacob proiectus. Cum enim Ioseph de Hebron missus fuisset à patre, ad videndum si cuncta prospere succederent fratribus suis pascentibus oues in Sichimis; iis ibi non inuentis, vlterius progressus fuit in Dothaim, quò fuisse profectos à quodam accepit. Cumque illuc peruenisset; *Ioseph in cisternam, quæ erat in solitudine, proiectus.* fratres odio & inuidia quâ illum prosequebantur concitati, cùm ei nil possent pacificè loqui, maior illorum pars volebat innoxium sanguinem fratris cum spiritu fundere: sed Ruben persuadente (cui in animo erat liberare eum de manibus eorum, & viuum reddere patri suo) tunica talari & polymita spoliatum, in siccam cisternam, quæ erat in solitudine, proiecerunt. Et hanc illam esse, de qua in præsentia loquimur, docet communis harum partium traditio.

Multæ in solitudine cisternæ. Notandum, in ista regione plures fuisse cisternas; nam Gen. 37. vbi vulgata Lectio habet, *Mittamus eum in cisternam veterem*, Hebraica legit, *in vnam cisternarum*: sic Septuaginta & Chaldæus. Et inter has quædam iam ob vetustatem rimosæ & destructæ, & quæ non possent amplius continere

aquam:

aquam: de quibus Ieremias cap. 2, 13. *Me dereliquerunt fontem aquæ viuæ, & foderunt sibi cisternas, cisternas dissipatas, quæ continere non valent aquas.* Atque in vnam ex his, plenam serpentum & scorpionum, proiectum fuisse sanctum Ioseph, docet Rabbi Salomon; & talem in vasta solitudine fuisse non est dubitandum. A qua Deo custodiente incolumis eductus, Ismaëlitis prætereuntibus viginti argenteis venditus; à quibus in Ægyptum, quò pergebant, ductus fuit.

sterna Iosepho com-atio.

Hæc cisterna, quæ non multùm à Dothaim distare dicitur, in commemorato loco visitatur. *Dothaim est nomen signans quoddam territorium pascuale apud Sichem,* inquit Abulensis in cap. 37. Gen. Capitello & columnellis optime exornata fuit in honorem illius sancti adolescentis: qui, vt magis exaltaretur, diuina prouidentia fuit in ea humiliatus. In præsentia aliquando aquis affluit, & aliquando penuriam patitur.

Situs. Notandum, in Geographica descriptione Terræ sanctæ Adrichomij in Zabulon num. 36. & 40. Dothaim & cisternam Ioseph describi citra mare Galilææ in plaga eius Occidentali: sed vlteriùs in Septemtrionali plaga, in media via inter Iordanis pontem & ipsum mare monstratur; at mari vicinior, vbi verè magna solitudo est, vt Scriptura sacra dicit. Et propter dicta nullo modo audiendi sunt, qui dicunt, cisternam, in quam fuit Ioseph proiectus, esse circa Bethlehem. Horum opinionem retulit Baldensel in suo Hodœporico: sed illam numquam audiui in partibus illis; & est sacræ Scripturæ contraria.

Quorundam error reijcitur.

CAPVT XI.

De vado Iacob, vel ponte Iordanis, vndecimo loco quintæ Peregrinationis.

EX cisterna Ioseph prosequendo iter decem milliarium circiter per vastam solitudinem, peruenimus ad Iordanem fluuium, ad locum vbi pons super ipsum exstructus est, quo ipsum pertransimus: hac transit & fluit Iordanis magno impetu inter duos montes. Et iste pons non est ille, cuius suprà Cap. 11. huius Peregrinationis meminimus ex Adrichomio in Nephthalim num. 78. quia ille describitur prope mare Galilææ, vbi in ipsum intrat Iordanis; atque iste longe abest à mari Galilææ: ille verò est, cuius idem Adrichomius mentionem facit loco citato num. 96. quem *vadum Iacob* appellat. Ex lapidibus constructus est, & quatuor arcubus fulcitur, quantum recolo: satis enim longus est, & commodus.

Pontis Iacob forma.

Sed quænam est eius nominis ratio? Non illa quidem, quòd Iacob Patriarcha illum ædificauerit: etenim ibi tantum in transitu fuit, nec opus habuit ipsum ædificare; nec ædificasse Scriptura sacra, vel probatus Scriptor, quòd sciam, affirmat.

Nominis ratio.

Dicendum, ideo appellatum fuisse pontem & vadum Iacob; quoniam sanctus hic Patriarcha ipsum cum gratiarum actione diues & lætus pertransiuit rediens ex Mesopotamia: quem antea pauper transierat, quando, paterna domo relicta, abiit in Mesopotamiam.

Et vt rem totam probè intelligamus, notandum ex Gen. 27. Iacobum Isaaci & Rebeccæ filium, vt horum iussis obtemperaret, & fratris sui Esau conceptam in eum indignationem declinaret, profectum fuisse in Mesopotamiam Syriæ, & in eo itinere, vt maiorum habet traditio, hac transisse, nihil secum præter baculum deferentem. Cùm deinde multis transactis annis ex Mesopotamia in terram Chanaan ad patrem suum reuerteretur, non amplius pauper, sed multis bonis & numerosa prole ditatus, præsentia cum præteritis, paupertatem cum diuitiis conferens, Deo gratias agens, lætus dixit: *In baculo meo transiui Iordanem istum: & nunc cum duabus turmis regredior:* vt dicitur Gen. 32. Et super hunc pontem, vel saltem in isto loco transisse creditur, vbi nunc pons est ædificatus; ac ob id locus & pons ille ab antiquis *Pons & vadum Iacob* appellatus fuit.

Iacob primo Iordanem transit eundo in Mesopotamiam.

Et, ne decipiamur, sciendum est, in sacra Genesi, dum agitur de reditu Iacob ex Mesopotamia in terram Chanaan, non semel, sed bis fieri mentionem de transitu fluuij; primò c. 31, 21. quando videlicet inscio Laban socero ac patruo suo, relicta Mesopotamia, ipse cum tota familia & facultatibus suis gressus direxit versus terram Chanaan. Re cognita, Laban eum insecutus est vsque ad montem Galaad, vbi & eum inuenit: transisse tunc fluuium testatur Scriptura sacra sequentibus verbis: *Cumq́ abiisset tam ipse quàm omnia quæ iuris sui erant, & amne transmisso pergeret contra montem Galaad,* &c. Hic amnis nomine non intelligitur Iordanis, vt perperam quidam intellexerunt; nondum enim tantum iter perfecerat, vt ad Iordanem peruenire potuerit cum vxoribus, paruulis & gregibus suis; sed est vel Hipodion fluuius è mari Galilææ egrediens, vt quibusdam placet: vel, quod probabilius credo cum Pererio in citatum caput Gen. num. mar-

Nota.

gin. 16. Euphrates; qui ob eius excellentiam abſolutè fluuius non ſemel in Scriptura appellatur: is enim neceſſariò traijciendus eſt à venientibus à Meſopotamia in Palæſtinam ante Iordanis tranſitum; igitur, cum poſteà loquatur Scriptura expreſse de tranſitu Iordanis, eo loco amnis nomine Euphratem intelligere voluit.

Secundò, vadeundo in Cananitidem.

Secundò, fit mentio tranſitus fluuij capite 32. verſ. 10. & 22. eiuſdem Gen. vt diximus, & ibidem, vbi poſt pauca dicitur: *Cumq; maturè ſurrexiſſet* (Iacob) *tulit duas vxores ſuas, & totidem famulas, cum vndecim filiis, & tranſiuit vadum Iaboc.* Hoc vadum crederem eſſe ipſum Iordanem, quem à longè ſanctus Patriarcha reſpiciens, cum iubilo dixit: *In baculo* (id eſt cum baculo) *meo tranſiui Iordanem iſtum,* &c. quem poſteà cum vxoribus, filiis & facultatibus ſuis tranſiuit.

Diuerſorium.

E regione pontis vltra Iordanem eſt viatorum diuerſorium: quod arbitror eſſe oppidum illud, quod Ieroſolymorum Rex Balduinus huius nominis IIII. anno Domini ſeptuageſimo octauo ſupra milleſimum & centeſimum, ſuper ripas Iordanis in colle mediocriter eminenti, & ſupra aquas Merom ſex menſium ſpatio ædificauit, quo Saracenorum ex Damaſco in Terram ſanctam repelleret excurſiones, Templariis commiſſum; ab Iordane, quem tranſijt Iacob, vadum Iacob appellatum: quod funditus euertit Saladinus, vt docet Tyrius de Bello ſacro lib. 18. cap. 23. & libro 21. cap. 26. & lib. 22. cap. 22. ſed nunc quia tam Damaſcus quàm Terra ſancta ſub Turcæ ditione aut veriùs tyrannide eſt, non pro oppido & defenſione, ſed pro diuerſorio & habitatione eorum, qui tranſeuntium vectigalia exigunt, deſeruit.

Bonifacius de Perenni cultu Terræ ſanctæ inquit, poſt tranſitum Iordanis ad dexteram partem eſſe domunculam Iacob, & locum, vbi ei reuertenti ex Meſopotamia cum duabus turmis Eſau frater occurrit.

Vbi Iacob Eſau obuiam habuit.

Nolo hic præterire quod à curioſis & fide dignis accepi, qui ex Aleppo & Damaſco non per ſolitum iter, ſed per amœnam & delicioſam regionem Galaad, quæ eſt vltra Iordanem & mare Galilææ, Ieroſolymam profecti fuerunt; ſupra Iordanem maiorem, illum videlicet qui ſequitur mare Galilææ, in eius Auſtrali plaga eſſe alterum magnum & pulchrum pontem. Nec Adrichomius, nec alij, quos viderim Auctores, illius faciunt mentionem; quia rariſſimi ſunt qui illud iter conficiunt. Et addiderunt, regionem illam illuſtrem & fertilem eſſe, & in ea multa obſeruatione digna videri.

Alius pons ſupra Iordanem.

CAPVT XII.

De aquis Merom, quæ duodecimo loco occurrunt in quinta Peregrinatione.

POſt tranſitum Iordanis, eſt prope ipſum quidam lacus & aquarum copia, quæ aquæ *Merom* appellantur, de quibus Adrichomius in Nephthalim num. 11. Dicam quod vidi & obſeruaui. Cum illuc tranſiiſſem circa finem menſis Iunij, & veniſſem prope Iordanem, obſeruaui locum ſtagni, ſiue paludem, terram nigram abſque aqua, ſatis aridam propter nimiam ſiccitatem & calorem: vbi & arbuſta aliqua. Et ex his deprehendi, ibi eſſe lacum vel paludem alio tempore aquis affluentem, quas alij aliàs inuenerunt: multùm ſe extendunt; & ex Iordanis & pluuialibus aquis congregari, cum aliis arbitror: & hæ fortè ſunt aquæ Merom.

Salmeron eruditiſſimus ſcriptor Tom. 1. Prolegom. 41. optimè mihi de his aquis videtur fuiſſe locutus: quare eius verba hic ſubijcere non grauabor; ſic verò dicit: *Curſus Iordanis ſic ſe habet. Poſt Cæſaream Philippi in progreſſu fluminis per centum ſtadia ab Occidente eſt Sephama, deinde coniunctio cum Semechonitide lacu; quæ potiùs eſt palus quàm lacus, quod æſtiuis caloribus exſiccetur, vbi torrentes niuales ceſſauerint: hæc palus ab incolis Hebraicè dicitur* מי מרום*, id eſt, Me merom; nimirum Ioſue 11, 5. vbi Iabin Regem Azor potentiſſimum cum aliis montanorum locorum Regibus fudit atque proſtrauit, & prædam ingentem retulit: & interpretatur Me merom, aquæ altæ, vel ſupremæ.* Hæc ille. Et hæc de hac Peregrinatione & locis Samariæ & Galilææ vſque ad Iordanem dicta ſufficiant.

Palus Merom deſcripta.

PERE-

PEREGRINATIO VI. *in qua recensentur & explicantur octo præcipua loca quæ in ciuitate Damasci visitari consueuerunt. I. Vbi S. Paulus fuit ad Christum conuersus. II. Vrbs Damasci. III. Domus Ananiæ Christi discipuli. IV. Domus Iudæ hospitis Pauli. V. Fenestra per quam Paulus fuit in sporta à fratribus dimissus. VI. Vbi Hazaël fuit ab Elia vnctus Rex super Syriam. VII. Hoba villula. VIII. Abana denique & Pharphar fluuij Damasci.*

CAPVT PRIMVM.

De loco Conuersionis S. Pauli Apostoli, & primo huius sextæ Peregrinationis.

EX ponte Iacob, de quo Cap. 11. præcedentis Peregrinationis, ad Septemtrionem dirigendo gressus, peracto duorum dierum itinere, peruenitur Damascum. Et ante ingressum huius illustrissimæ ciuitatis sese offert locus, vt insigni facto & illustri monumento designatus, ita dignus, vt ante mentis oculos semper habeatur; locus inquam Conuersionis sancti Pauli Apostoli: in quo Dominus noster Iesus Christus, sua immensa præueniente ac subsequente gratia, Paulum persecutorem Ecclesiæ eiusdem fecit prædicatorem. Hic spirans minarum & cædis in discipulos Domini, accepit litteras in Ierusalem à Principibus Sacerdotum, vt quotquot inueniret Iudæos Christi fidem profitentes, vinctos perduceret in Ierusalem. Cùm verò Damasco appropinquaret, ex equo in terram prostratus, diuina fuit illustratus gratia, & ad Dei visionem eleuatus: cuius vocem cùm audisset, quæ velut gladius anceps mentem & cor eius penetrauit, factus in virum alterum, continuò quæ sibi præcepta fuerunt opere compleuit. E terra enim eleuatus, Damascumque introductus, baptismi gratiam suscepit; & Christi discipulis, ad quos venerat, vt vinctos perduceret in Ierusalem, magna cum omnium admiratione se iunxit. Palamque coram omnibus testificabatur, non esse aliud nomen sub cælo datum hominibus, in quo oporteat eos saluos fieri, quàm nomen Domini nostri Iesu Christi, vt pluribus docet D. Lucas cap. 9. Act. Apost.

Sauli Christi Ecclesiæ persecutoris Conuersio.

De loco verò Conuersionis S. Pauli, & vbi audiuit Dominum dicentem sibi, *Saule, Saule, quid me persequeris?* alterum certum, alterum dubium habemus. Certum & ex Scriptura & traditione, hæc prope Damascum contigisse in plaga eius Meridionali, & via qua ex Ierusalem venitur Damascum. Dubium verò est de loco determinatè, quod est in causa, vt sanctus & memorabilis locus non ita frequentetur, & ab omnibus, vt par est, non honoretur: & inuenio quatuor inter se dissentientes sententias.

Act. 9, 4.

Accidit in via Ierusalem ad ciuitatem Damasci.

De loco particulari Conuersionis quatuor sententiæ.

Prima, & quæ satis communis censetur in partibus istis, illorum est, qui dicunt Conuersionem S. Apostoli accidisse citra Damascum duodecim circiter milliaribus, in via qua ex Ierusalem ad eam itur; vbi est via præceps, & ascensus montosus: post quem statim ad viæ dexteram partem cernitur riuulus quidam fluentis & limpidissimæ aquæ, vbi extra viam in eminenti loco sunt ruinæ, quæ creduntur Ecclesiæ constructæ in memoriam Conuersionis sancti Pauli. Ita à pluribus accepi, & præcipuè à sene quodam Presbytero Maronita Damasceno, cui nomen Michaël, qui res memorabiles Damasci optime nouerat, prout & ipse ab aliis didicerat. Pleraque alia, quæ posteà de his dicemus, ab eodem accepi. Locus Arabice appellatur *Toret Chantab*, hoc est, Stella matutina.

Prima, à Damasco distare duodecim milliaribus.

Suffragatur huic sententiæ Hodœporicum S. VVillibaldi, in quo de eo & sociis dicitur, quòd, relicta Damasco, versus Galilæam sint profecti; atque additur: *Inde sunt vndecim milliaria: ibi fuit Ecclesia; & in illo loco primùm conuersus est Paulus*, &c.

Secunda sententia asserit, locum Conuersionis esse Damasco proximiorem in eius Meridionali plaga, in via qua ex Ierusalem venitur Damascum ad læuam partem: distat sex milliaribus à ciuitate: erat ibi Ecclesia: in præsentia non nisi illius signa: est ibi magnum marmor, & in eo incisi gradus pro scala: sunt ibi tabulæ marmoreæ velut sepulchrorum opercula, vbi cruces sculptæ sunt adhuc; & dicunt locum communiter appellari *Paulum:* proximus est cuidam villæ *Daraca* nuncupatæ.

Secunda sententia, sex milliaribus.

Tertiò, alij in eadem via à Damasco duobus milliaribus locum Conuersionis assignant. Ad hanc sententiam videtur alludere Abulensis, dum in cap. 14. Genes. vers. 15. ait, circa Damasci ciuitatem per vnam leucam esse locum in quo Christus apparuit Paulo, dicens, *Saule, Saule, quid me persequeris?*

Tertia, duobus milliaribus.

Act. 9, 4.

Quarta

Quarta, circa medium milliaris conuersum tradit.

Quarta denique sententia affirmat, sanctum Apostolum, cùm circa medium milliaris appropinquaret Damasco, cælesti fulgore copiosaque ac fulgenti diuinæ gratiæ luce circumfusum, fuisse deiectum & humiliatum, vt magis subleuaretur.

Fateor, nullam ex his opinionibus esse sacræ Scripturæ contrariam; quæ indicat ex equo quidem deiectum fuisse Apostolum, & à Iesu Christo compellatum, cùm appropinquaret Damasco: & veniendo ad eam ab Ierusalem, semper ei appropinquabat, siue cùm distabat duodecim milliaribus, siue minùs. Verùm vltimam sententiam illi magis conformem & rationi arbitror, & grauiores habet patronos; & ideò vt probabiliorem sequimur.

Quarta sententia probabilior.

Probatur ex Scriptura. Act. 9, 3.

Sacra Scriptura sic dicit: *Et cùm iter faceret* Paulus, *contigit, vt appropinquaret Damasco: & subitò circumfulsit eum lux de cælo. Et cadens*, &c. Ecce quomodo manifeste dicitur, *Contigit, vt appropinquaret Damasco.* Et quamuis de quocumque loco viæ, per quam veniebat, proximo vel remoto possit intelligi; aptiùs tamen & commodiùs intelligitur de proximiori loco, qui dimidio milliari distat à Damasco, quàm de remotiori, qui duodecim, vel sex vel duobus.

Obiectionis solutio.

Confirmatur ex aliis quæ subijciuntur verbis: *Ad manus illum trahentes, introduxerunt Damascum.* Et ipsemet Paulus Act. 22, 11. inquit: *Et cùm non viderem præ claritate luminis illius, ad manum deductus à comitibus, veni Damascum.* Præ timore enim, stupore & contemplatione adeò viribus destitutus erat, vt per se ingredi non posset; quemadmodum Danieli accidit, quando illi Angelus apparuit, & ipsum fuit allocutus: ita enim de se ipso

Dan. 10, 16 dixit ad Angelum Daniel: *Domine mi, in visione tua dissolutæ sunt compages meæ, & nihil in me remansit virium.*

Saulus quomodo Damascum introductus fuit.

Et quomodo fuit in ciuitatem introductus? scio, qui remotiùs casum agnoscunt, dicere posse, fuisse Paulum à comitibus in iumentum impositum, & ligatum ne decideret, & equitantem circumstetisse, vel etiam priùs prehensum manibus vehiculo duxisse. Verum probabiliùs videtur dicendum cum Historia Scholastica, Glossa interlineari & D. Augustino Serm. 28. de Sanctis, illum suis propriis manibus tenuisse, & velut cæcum duxisse. Et hoc videtur litteræ conformius, vt consideranti patere potest. Quod si ita est, proximus esse debuit Paulus ciuitati, quando fuit prostratus & à Domino vocatus: nam afflictum & exterritum hominem non expediebat tanto itinere ducere pedestrem, cùm præsertim equitandi facultas non deesset.

Ratio.

Ratio idem persuadet. Si enim Paulus non nisi Dei gratia & voluntate ex equo in terram proiectus fuit, vt diuinitus illuminatus baptizaretur; potiùs id effectum dicemus, dum proximior erat ciuitati, quàm si ab ea remotior: commodiùs enim sic recreari & baptizari poterat.

Auctoritas.

Accedit denique auctoritas plurium qui loca sancta visitarunt, & de eisdem scripserunt. Ita reperi in vetusto manuscripto de Locis sanctis in sacro Conuentu Montis Sion asseruato: idem Bonifacius de Perenni cultu Terræ sanctæ. Ludouicus Romanus Nauigat. lib. 1. cap. 6. dicit locum Conuersionis D. Pauli esse extra vrbem ad primum lapidem; ibique Christianos humari, qui in ea vrbe è viuis decedunt: & Guilhelmus de Baldensel dicit hunc locum esse prope Damascum versus terram Promissionis. Idem singulariter Guilhelmus Tyrius lib. 3. de Bello sacro cap. 18. & denique, aliis prætermissis, Adrichomius in Manasse 2. num. 41. de hac agens Conuersione, ait: *In huius rei memoriam Deo grata posteritas, eo loci Deo Opt. Max. in honorem diui Pauli templum erexit; vbi etiamnum Christiani, qui Damasci habitant, sepeliri solent. Locum hunc à Syris Mangisafer dictum inuenio; atque Christianorum exercitum Damascum petentem, ipso Conuersionis D. Pauli die huc peruenisse, ac ibidem biduo commoratum esse.* Hæc ille ex Tyrio.

Locus Conuersionis Ecclesiâ con, ... tus.

Ad hanc Ecclesiam & locum videtur allusisse D. Augustinus, dum Serm. 14. de Conuers. S. Pauli agens, dicit: *Hodie in illis regionibus, etiam ipsa loca testantur, quod tunc gestũ est, & nunc legitur & creditur.* Hæc ipse.

Porta per quam fuit Paulus introductus.

Dictis addo sequentia prout vidi & intellexi. In plaga Meridionali Damasci, quæ respicit viam qua itur Ierusalem, primò in muris ciuitatis est porta nunc clausa, per quam Paulus introductus fuit, quando vt persecutor Christianorum veniebat Damascum; & per quam aufugit, Iudæorum persecutionem declinans, Christi iam prædicator effectus: de qua posteà Cap. v.

Sacellum S. Georgij.

Secundo, ex ista vlteriùs procedendo ad Meridiem quantum bis iacit arcus, & ad læuam Orientalemque partem declinando, cernitur quoddam planum luteis muris cinctum: in cuius medio est capellula cum altari, septa ligneis cancellis, & S. Georgius appellatur: non quòd ad memoriam sancti Georgij celebris Martyris in his præsertim partibus dedicata fuerit; sed alterius, qui simile nomen habuit, de quo infrà nunc citato Capite. In maxima habetur veneratione non solùm à Christianis, sed ab ipsismet Turcis & Mauris, quòd ibi sacellum ter circumdantes, vel ad ipsum preces funden-

fundentes, gratias sanitatum consequantur. Olim ibi sepeliebantur Christiani, non item modò; ad eum tamen locum deferunt illorum corpora priusquam tradant sepulturæ, & ibi Officium faciunt Sacerdotes.

Sepulchra Christianorum.

Tertiò, vlteriùs procedendo, in eadem via est locus vbi omnes sepeliuntur Christiani, Græci, Armeni, Syriani, Maronitæ, &c. & ibi sepultos fuisse tres Fratres Minores à Saracenis interfectos, memoratus Presbyter Maronita dixit. Distat circa quartam partem milliaris & ampliùs à ciuitate hic locus: ex altero latere dextro parum vltra sunt Iudæorum sepulchra.

Latibulum D. Pauli.

Ad hæc quartò, præter sepulchra Christianorum, in via est prominens congesta materia, ex paruis lapidibus & terra compacta; intra quam paruum est antrum, in quo dicitur D. Paulum se abscondisse & quieuisse aliquantulum, quando demissus à fratribus per fenestram è ciuitate versus Ierusalem aufugit. Quod si verum esset, possent

Obiectionis solutio.

dicere tres priores sententiæ, in hac parte D. Paulo ædificatam Ecclesiam, quòd ibi quieuerit, & non quòd ad Christum conuersus fuerit, etsi non facilè admitteretur; quia ex quiete illa nil memorabile accidit, & monumenta eriguntur in memoriam rerum egregiè factarum. Ecclesia alia à memorato sacello ex hac parte non est: an ibi fuerit Ecclesia illa D. Paulo dicata, de qua priùs, me latet; ita tamen esse, probabile est credere. Et hæc de loco conuersionis S. Apostoli proposita sint.

CAPVT II.

De ciuitate Damasci, secundo loco sextæ Peregrinationis.

PLura, eaque scitu digna, forent dicenda de Damasco, quoniam ciuitas Syriæ illustrissima est, nedum in sacris & profanis Litteris commendata, sed vbique terrarum celeberrima, quæ non nisi longa oratione explicari possent; à qua nos abstinebimus, mittentes Lectorem plura desiderantem ad Adrichomium, qui in suo Theatro Terræ sanctæ in Manasse 2. numer 40. ex pluribus plura collegit de eius conditione, situ, excellentia, & mutatione: nos enim pauca quædam ex parte etiam ab ipso mutuata hic adscribemus, ne tantam ciuitatem, vbi fuerunt plures ex Christi discipulis, & præsentia præsertim & rebus prodigiosis D. Pauli consecratam, silentio pertransisse videamur. Agemus autem præsenti Capite de illius situ, naturali conditione, de Auctore & eius dignitate: de aliis quibus magis commendatur, sequentibus Capitibus sermonem faciemus.

Quæ à Scriptoribus dicuntur præsentis Damascenæ ciuitati aptata hyperbolica sunt.

Sed priùs placet aduertere, si, quæ vel ab Adrichomio vel ab aliis dicuntur de se cunditate & amœnitate Damasci, conferantur ad ea quæ temporibus nostris videntur, per hyperbolen & amplificationem ex parte dicta censendum esse: tanta enim in præsentia non videntur. Proueniat hoc vel ex habitantium incuria, vel ex temporis aërisque mutatione, aliisque defectibus, vt in aliis regionibus idem similibus de causis accidisse nouimus, vt Libro 1. attigimus, nescio.

Damascus vetus Salaia dicta.

Aduerto etiam, prope Damascum, de qua nunc agimus, esse ad Septemtrionem alteram ciuitatem, vel villam non ignobilem, quæ Damascus vetus & vulgò *Salaia* appellatur, vbi & plures & pulchræ domus sunt; vnde quæ à Scriptoribus dicuntur, intelligenda arbitramur partim de noua partim de veteri Damasco.

Damascus quid.

Damascus ciuitas Syriæ est, illius videlicet quæ à Damasco dicitur *Syria Damasci*, sita in campo plano ad Septemtrionem Terræ promissionis vltra Libanum montem; quem ad Occidentem & parum ad Septemtrionem inclinando habet. A Ie-

Distantia eius ab Ierosolymis.

rosolymis quinque mansionibus eam distare dicunt, alij sex dierum itinere. Sed verè nunc in comitatu octo faciunt mansiones, qui vel ex Ierosolymis Damascum, vel è Damasco Ierosolymam proficiscuntur, & non duodecim, vt alij dixerunt. Munitissima est fortissimo castello fossis vallato, & turribus munito: mœnia alta fossa ambit; olimque tribus muris cinctam fuisse fertur, & alicubi illorum vestigia signaque videntur. Ædes cùm publicæ tum priuatæ foris licet inelegantes appareant, paucis exceptis, intus tamen decentissimæ, vario marmore exornatæ & elaboratæ: balnea in primis, quibus incolæ plurimùm vtuntur, pulcherrima sunt. Omnes ferè domus

Fontibus affluit.

fontem vnum, & plures habent opere tessellato mire elaboratos: & in publicis similiter viis aquæ & fontes fluunt & affluunt. Fructus ferè omnis generis ibi inueniuntur: recentes vuæ, vno anni mense excepto, singulis aliis manducantur: optimum ibi inuenitur vinum: egregia satisque amœna viridaria, & abundans regio.

Insignis in ea S. Zachariæ Ecclesia.

Celeberrima est ibi Ecclesia D. Zachariæ patri magni Ioannis Baptistæ dicata, vbi eius corpus humatum fuisse fertur, nunc in præcipuam Turcarum Mesquitam conuersa: & habere caput Zachariæ gloriantur Turcæ; & audiui asseruatum esse in disco argenteo, & illud aliquando ostendere suis Primatibus. Adamnanus ait de Damasco loquens, ibidem in honorem sancti Ioannis Baptistæ grandem fundatam esse

Ecclesiam. An hæc est Zachariæ patris? an potiùs hæc est de qua statim subiungit: *Quædam etiam Saracenorum Ecclesia incredulorum; & ipsa in eadem ciuitate, quam ipsi frequentant, est fabricata.* Sunt & aliæ nobiles Mesquitę, plura & magna pro transeuntibus diuersoria, nec non publica hospitalia pro pauperum & infirmorum subuentione. Merces ibi plures: panis, carnes, aliáque comestibilia, communiter vili venduntur pretio.

Plures Mesquitæ, diuersoria & xenodochia.

Damascus opulenta & amœna; olim caput Syriæ.

Propter opulentiam, diuitias & amœnitatem caput Syriæ facta fuit, vt dicitur Isaiæ 7, 8. *Caput Syriæ Damascus.* vnde Abulensis in cap. 14. Genes. de ea sic scribit: *Damascus ciuitas est in Idumæa principalior sub montibus Seir; sed vocatur caput Syriæ, quia Syria erat illo tempore caput Idumææ.* Et talis erat tempore Regum Israël; sed sub Græcorum & Romanorum Imperio caput Syriæ fuit Antiochia, vt caput Iudææ Cæsarea, vti docet Tacitus lib. 18. Strabo sequentia de illa scribit: *Damascus vrbs est insignis, omnium ferè nobilissima quæ sunt in regione Persiæ vicina.* Et in præsentia, etsi pluries deuastata & demolita fuerit, inficiari tamen non possumus, ipsam non esse præcipuam, pulchriorem & fecundiorem aliis Syriæ ciuitatibus; ac ideò Bonifacius de Perenni cultu Terræ sanctæ de ea, vt erat tempore suo, sequentia memorat:

Damascus, insignis & antiqua ciuitas, caput Syriæ, amœna regio, aquis largißimis irrigata vt paradisus; sed propter delicta nostra & Christianorum Principum negligentiam viperarum habitatio effecta. Huius ciuitatis decorem, quàm sit magnifica, nullus, si centum linguas haberet, exprimere posset: in qua vicum rectum, & domum Iudæ, & fontem in ea, in quo baptizatus fuit Paulus Apostolus, domum Ananiæ discipuli Christi & Pauli Apostoli magistri videbis; ad quam per aliquot gradus descenditur. Hunc vicum mercibus plenum quantò plus contemplabar, tantò magis de diuitiis in eo & mercibus pretiosißimis admirabar, &c. Sed de istis particularibus locis infrà.

De conditore quinque sententiæ.

Et quis hanc ciuitatem ædificauit? Respondeo non esse manifestum; quoniam de hoc Scriptura sacra nihil dicit manifestè; & Doctores inter se dissentiunt.

Prima, à Damasco Abrahæ seruo conditam asserit.

Quidam dicunt, Damasci ciuitatem conditam fuisse à Damasco Eliezer procuratore domus Abraham, cuius fit mentio Genes. 15. ita in hunc locum S. Hieronymus, Historia Scholastica, Tostatus, & complures alij, qui sententiam communem arbitrantur, & à suo nomine Damascum appellasse.

Idem D. Hieronymus in cap. 4. Thren. dicit, eius conditorem fuisse Core filium Edom, id est, Esau, de quo Gen. 36.

Secunda, à Core Edom filio.

Obiectio.

Sed contra vtramque hanc sententiam obiici posset quod Genes. 14, 15. dicitur, Abram insecutum fuisse quatuor Reges vsque Hoba, quæ est ad læuam Damasci. Ecce quomodo ante tempora Abraham, & consequenter Eliezer serui eius, & Core filij Edom nepotis eius erat Damascus; ac ideò ab istis condita non fuit.

Solutio.

Respondet Pererius in cap. 15. Genes. quòd tempore Abrahæ non nominabatur Damascus: sed eius historiæ scriptor Moyses per anticipationem sic appellauit eum locum, vt sua ætate appellabatur. & tantum fuit ac si dixisset: Persecutus est Abram quatuor Reges vsque Hoba, &c. id est, vsque Hoba, quæ est ad læuam illius regionis, vbi postea ciuitas Damasci, quæ nunc est, fuit ædificata.

Damasci nominis etymologia.

Vel aliter dici posset, quòd ibi per Damascum non demonstratur ciuitas, sed locus vbi posteà fuit ædificata, sic ab effectu appellatus: dicitur enim Damascus à bibendo sanguinem. Et cùm ibi dicatur, vt refert D. Hieronymus, fuisse fusum sanguinem Abel, ab illius effusione locus ille Damascus est appellatus. *Damascus,* inquit sanctus Doctor in cap. 17. Ezech. *locus est, vbi dicitur occisus Abel à fratre suo Cain: qua causa locus dictus est Damascus, id est, sanguinem bibens.*

Tertia, à filio Mercurij.

Stephanus libro de Vrbibus à filio Mercurij homonymo, qui ex Arcadia colonos huc traduxerat;

Quarta, à Damasco Rege.

Iustinus Historicus lib. 36. à Damasco Rege ædificatam dicit.

Quinta, ab Hus filio Aram.

Denique Iosephus lib. 1. Antiquit. cap. 7. enarrans originem Gentium ex tribus filiis Noë scriptam à Moyse Gen. 10. arbitratur conditam fuisse ab Hus filio Aram nepote Sem: in qua sententia est etiam sanctus Hieronymus in quæst. Hebr. in Genes. loco citato. Ad quod facit, quòd Damascus alio nomine Aram Syriæ appellatur, vt idem sanctus Doctor tradit in cap. 17. Gen. & nunc communiter *Sciam*, id est Sem, in partibus istis nuncupatur; quasi in memoriam Aram filij Sem vel ipsiusmet Sem fuerit condita: & locus Genes. prius citatus videtur magis huic sententiæ quàm aliis suffragari.

Dictarum opinionum conciliatio.

Sententias istas, quæ videntur inter se dissidentes, arbitror in hunc modum posse conciliari, dicendo, Hus filium Aram huius ciuitatis prima iecisse fundamenta; sed posteà à Damasco seruo Abrahæ fuisse instauratam, & denique à Core filio Esau, vel aliis, ad meliorem statum reductam fuisse; ac ideò omnes eius Auctores appellant: nam plu-

pluries restauratores vrbium & locorum frequenter eorumdem Auctores appellantur. 3. Reg. 15, 17. dicitur Raasa Regem Israël ædificasse Ramam; & tamen 2. Paral. 16, 1. dicitur muro illam circumdedisse; & alibi credo idipsum à me in simili obseruatum. Ita in proposito dicendum, ab effectu locum nomen accepisse, & à loco siue regione ciuitatem: quod posteà à Damasco Eliezer restauratore alia ratione accepit. Hinc Adrichomius diuersitatis conditorum rationem expendens, ait: *Cuius diuersitatis hac potest esse ratio, quòd Damascus filius Eliezer ciuitatem ab Hus conditam illustriùs instaurauerit; ideoq; ex Aram à suo nomine Damascum appellauerit; atque hoc ipsum Iustinum, Stephanum aliósque Cosmographos permouisse, vt Damascum vrbis scriberent conditorem.*

Salaia villa & mons. Supra Damascum in eius Septemtrionali plaga est villa *Salaia*, à qua & mons proximus simili nomine est appellatus: ibi Ecclesia, potiùs Mesquita, vbi Christiani dicunt esse quadraginta Martyres, Turcæ totidem Sanctos ipsorum; & ideò multùm eam venerantur, nec circa permittunt habitare Christianos. *Ecclesia quadraginta Martyrum.*

Ex eadem parte cernitur turricula siue Mesquita, vbi stetit Rex qui Damascum cepit: & memorabili facto ostendit quomodo milites illam caperent, si vniti manerent; accepto enim fasciculo sagittarum, ostendit simul frangi non posse, sed singulas solutas; eo exemplo demonstrans concordia victores euasuros: & vniti perseuerantes victoriam adepti fuerunt; & ideò locus ille *Victoria* nuncupatur, item *Campus*: & pro signo media columna erecta, vbi Adam plasmatum fuisse aliqui dicunt; communiter tamen non tenetur. *Ex concordia victoria.* *Vbi Adam conditus asseritur.*

Domus Naaman, & sepulchrū Giezi. In plaga Orientali ciuitatis extra prope muros fuit domus Naaman leprosi, de quo 4. Reg. 5. nunc ibi est hospitale pro Turcis lepra infectis; & ibidem monstratur locus, vbi sepultum fuisse Giezi seruum Elisei asseritur: ibi palmæ.

Ciuitatis Damasci nomina. Hæc ciuitas appellatur *Damascus*, siue *Damusech* Hebraice, id est, sanguinis succus, vel sanguinē bibens; ab euentu, vel à restauratore, regione, & patre conditoris, Aram Syriæ; & à delicijs, voluptatibus & opulentia appellata est in Scriptura *Ciuitas laudabilis, vrbs lætitiæ*, Iere. 49, 25. & *Domus voluptatis*, Amos 1, 5. Huius ciuitatis meminit Tyrius lib. 17. cap. 3. Belli sacri: nonnulla recitat Guilielmus de Baldensel in suo Hodœporico. Euentus & in ea factas mutationes lege in antè citato Adrichom. & nos ad aliqua eius memorabilia accedamus.

CAPVT III.

De domo Ananiæ, qui Paulum baptizauit, tertio loco sextæ Peregrinationis.

IN ciuitate Damasci, inter alia quæ tam à terrigenis quàm à peregrinis meritò visitantur & honorantur loca, vnus ex ipsis præcipuus est domus Ananiæ, Christi Domini discipuli; in qua habitabat quo tempore Paulus venit primò Damascum, vt Christi fideles persequeretur: sed ab eodem Christo mutatus in virum alterum, eorumdem Christianorum protector & prædicator factus fuit.

Domus ista est in Orientali plaga ciuitatis; in qua est quædam subterranea habitatio, ad quam per angustam portam & scalam descenditur ex parte Orientali: ferè in triangulo disposita est: non magna; longitudo enim ex vtraque parte est viginti gressuum, latitudo decem: desuper ex duplici rotunda fenestra in concamerato lumen recipit. *Situs & forma domus Ananiæ.*

In loco & habitatione ista, vt vetus habet traditio, Dominus apparuit in visu Ananiæ, cùm dixit ei (quod scribit Lucas Act. 9, 10.) vt iret in domum Iudæ, & Saulum in ea commorantem conueniret, super quem manus imponeret, & lumen reciperet, eumque baptizaret: quoniam non ampliùs lupus & persecutor fidelium erat, sed agnus mansuetus, & ouis mitis inter lupos mittendus; vt lupos in agnos ouesque converteret, infideles & tyrannos Ecclesiæ fideles & eiusdem patronos redderet, non ampliùs æmulator paternarum traditionum, sed magister & zelator acerrimus Euangelij, & vas electionis. Qui iussis obtemeperans, iuit ad Paulum in domo Iudæ; & post manuum impositionem, & illius illuminationem, ipsum baptizauit. *Ibi Dominus Ananiæ apparuit.*

Antiquis temporibus fuit ista habitatio à Christicolis conuersa in Ecclesiam ad honorem Christi Domini, eiusque discipuli Ananiæ, memoriamque cælestis apparitionis & reuelationis: & signa Ecclesiæ in ea cernuntur; & præsertim quòd in eius Orientali parte fornix est, vbi esse debebat altare ad sacrum faciendum more Orientalium Christianorum: & ita docet vetus recepta traditio; & de illa Lorinus in Act. cap. 9. v. 10. ait: In Turco Græcia narratur, Ananiæ domum Damasci conuersam posteà in templum Christianorum. Nunc in Turcarum Mesquitam redacta est, facto in eius Meridionali plaga modico fornice ad orandum secundùm Mahometistarum consue- *Conuersa olim in Ecclesiam.* *Nunc Turcarum Mesquita.*

tudinem. Vnde sanctus locus non solùm à fidelibus, sed ab ipsismet infidelibus venerationi habetur.

Paucis abhinc annis ter tentarunt Turcæ ibi turrim ædificare, in qua clamaret Maurus, ad Dei laudes excitandum secundum illorum consuetudinem, sed semper corruit: quod diuinitus factum arbitrati, ab opere destiterunt; & ita nunc manet vt anteà. Ita intellexi secunda vice qua Damascum transiui.

CAPVT IV.

De domo Iudæ in qua mansit Saulus Damascum introductus, de vico recto, & fonte, in quo fuit sanctus Apostolus baptizatus, quarto loco sextæ Peregrinationis.

EX equo prostratus Saulus, dum ex Ierusalem Damasco appropinquabat, pedes à suis ad manus introductus fuit Damascum: quò cùm peruenisset, diuertit ad domum Iudæ hospitem Pauli, secundùm Lyranum & Carthusianum. Domus ista erat in vico qui vocatur *Rectus*. Hic vicus, vicus est vrbanus, hoc est via publica, vtrimque ædificiis, officinis, præsertim in quibus merces cuiusque generis venduntur, instructus; estque Emporium & nundinarum locus: appellatur in partibus istis Arabicè *Bazar*, vt alij eidem similes: tectus totus est, altus & aliquantulùm obscurus; est vnius milliarij longitudinis & ampliùs; velut sagitta rectus, & ab eius rectitudine meritò *Vicus rectus* est nuncupatus.

Vicus rectus quid, quareque sic dictus.

In isto vico est domus satis ampla & commoda, quæ domus Iudæ vsque in hodiernum diem appellatur, quòd illa credatur, in qua Iudas hospitio excepit Saulum; in qua fuit posteà Ecclesia ædificata, vt eius signa etiamnum manifestè demonstrant: sed illa in communes nunc habitationes conuersa est: in ea fons & piscina. Ostenditur in ea parua habitatio: latitudo, quantum homo brachiis se extendit, duplo maior est.

In eo domus Iudæ hospitis Pauli.

In ista cellula, vt habet antiqua traditio, D. Paulus mansit tribus diebus non manducans neque bibens: quo tempore eam plerique illi contigisse visionem putant, de qua idem Paulus 2. Corint. 12, 2. in hunc modum scribit: ***Scio hominem in Christo ante***

In Ecclesiam conuersa, & cælesti visione illustrata.

ante annos quatuordecim (siue in corpore nescio, siue extra corpus nescio, Deus scit) raptum huiusmodi vsque ad tertium cælum. Et scio huiusmodi hominem (siue in corpore, siue extra corpus, nescio, Deus scit) quoniam raptus est in paradisum: & audiuit arcana verba, quæ non licet homini loqui. ac ibidem reuelante Domino edoctum esse Euangelium, quod se non ab homine accepisse aut didicisse asserit, sed per reuelationem Iesu Christi, Galat. 1, 11. In eadem domo post triduum illius conuersionis, ad impositionem manuum Christi discipuli Ananiæ, ceciderunt de oculis eius tamquam squamæ, & visum recepit.

Traditionis ratio. De adductæ traditionis veritate neminem credo rationabiliter dubitaturum; tum quia contraria ratio vel auctoritas ei non refragatur; tum quia (vt patet locum consideranti) ei testimonium perhibere videtur sanctus Lucas, dum introducit Christum eius discipulum Ananiam in hunc modum alloquentem: *Surge, & vade in vicum, qui vocatur Rectus: & quære in domo Iudæ Saulum nomine Tharsensem: ecce enim orat*, &c. Et in memorato vico, vel alibi in ciuitate, aliæ domus, in qua dicta contigisse dicatur, ab ista, non ostenditur, quæ non solum eo intuitu à fidelibus, sed ab infidelibus ipsis venerationi habetur: & isti memoratam cellulam in Mesquitam conuerterunt. Quando prima vice hanc inuisebam, habitabatur à diuite Turca, qui eam libenter ostendit; secunda autem vice à Veneto mercatore, apud quem mense integro hospitatus fui. Et dixit experimento comprobatum esse, Turcas in ea non diu viuere.

Ibi sepultus Ananias. In ista domo sepultum fuisse corpus sancti Ananiæ, traditio est. Nec improbabilis: nam in Romano Martyrologio die 25. Ianuarij de isto Anania hæc habentur: *Apud Damascum natalis sancti Ananiæ, qui Paulum Apostolum baptizauit. Hic cùm Damasci & Eleutheropoli alibiq; Euangelium prædicasset, sub Licinio iudice neruis cæsus & laniatus, demum lapidibus oppressus martyrium consummauit.* Et quid prohybet dicere, in hac domo, in nobilem Ecclesiam conuersa, cum veteri traditione, fuisse à fidelibus honorificè sepultum, vel corpus eò translatum?

[...]ns vbi [...]ulus ba[...]zatus [...]. Non longè ab hac domo, & ferè in principio vici vel viæ est fons, in quo fuit idem sanctus Apostolus baptizatus, vt citato capite Act. 9, 1. dicitur: *Et surgens baptizatus est.* Olim erat ibi magna & pulchra Christianorum Ecclesia, nunc in Turcarum Mesquitam conuersa.

Probabileque est, illum fontem olim fuisse Ecclesiæ baptisterium, & sacrum fontem vbi fideles baptizantur; nam & in loco est, vbi in Ecclesiis sacri fontes constitui solent, sub columnis positus: nunc in eam fidelibus ingressus est interdictus, quia Mesquita celebris est.

CAPVT V.

De fenestra, per quam Paulus in sporta dimissus fuit à fratribus, quæ quinto loco occurrit in sexta Peregrinatione.

POstquam Saulus ad Christum fuit conuersus, & ab Anania Damasci baptizatus, pluuiaque super eum lauacri cælestis influxit, &, vt dixit sanctus Ambrosius, necatus fuit blasphemus, necatus fuit persecutor; necatus fuit Saulus, viuificatus fuit Apostolus; viuificatus fuit iustus, viuificatus fuit Paulus. *S. Ambros. Serm. 11. edit. Rom.* Et exuens veterem hominem cum actibus suis, nouum induit, qui secundùm Deum creatus est: &, vt verbis eiusdem Apostoli vtar, succinctus lumbos in veritate, indutus loricam iustitiæ, & calceatus pedes in præparationem Euangelij pacis; in omnibus sumens scutum fidei, in quo posset omnia tela ignea nequissimorum hostium confringere, ac extinguere; & galea salutis assumpta, & gladio spiritus, quod est verbum Dei; Diuino in oratione implorato auxilio, sicque armis spiritualibus optimè instructus, iunxit se discipulis qui habitabant Damasci. Et continuò omnibus mirantibus ex tam insolita & prodigiosa mutatione, in Synagogis prædicabat Iesum, quoniam hic est Filius Dei, vt dicitur Act. 9, 19. *Ornamenta & arma Pauli. Ephes. 6, 14. Paulus iungit se discipulis Damasci, & Christum prædicat.*

Atque inde in Arabiam abiens, primus inter Gentes Christi gratiam euangelizauit, Galat. 1. quare meritò Doctor Gentium ab vniuersali Ecclesia appellatus est. *Abiit in Arabiam, Doctor Gentium quare dicitur.*

Impletis autem multis diebus, annis videlicet tribus transactis, vt creditur, Damascum reuersus, Iudæi, qui ibidem agebant, furore perciti, ac odio in Christum & sanctum eius Apostolum concitati, consilium fecerunt, vt Paulum interficerent. Hinc Præfectus Aretæ Regis suasione Iudæorum portas ciuitatis custodiebat die ac nocte, ne sancto Apostolo fugiendi locus relinqueretur. Cum verò Saulo notæ factæ fuissent insidiæ Iudæorum, discipuli & fratres eius, vt eum à parata morte liberarent, nocte per murum dimiserunt in sporta, & illorum manus euasit in nomine Domini, & iuit Ierusalem, vt Actor. citato capite 9. v. 24. docet sanctus Lucas, & ipsemet Apostolus 2. Cor. 11, 32. Hæc in ciuitate Damasci *Damascum reuertitur. Ibi insidiantur Iudæi. A fratribus liberatur.*

 masci

masci contigisse, de fide est, quia sacra Scriptura testatur; at non item modus & determinatus locus, vnde dimissus fuit Apostolus, neque satis manifestus: & quoniam veritas etiam in minimis iucunda est, hanc in proposito inquiremus, & errores, qui irrepserunt, refellemus.

Quadam de S. Apostolo memorata. Primò, Ludouicus Romanus Nauigat. lib. 1. cap. 6. sequentia de his scribit: *Visitur etiam Damasci ea turris, quæ D. Paulo pro custodia data est: ea mœnibus vrbis connexa est. Eum verò locum turris, vnde ab Angelo sanctus Paulus exemptus est, nequidquam obstruere Mahometani tentauerunt: nam vbi vesperè obstruxerunt, manè reseratum offendunt; idq; vi numinum euenire autumant, ne acta rei testimonium desit.* Hæc ille.

Secundò, Damascenus ille senex & Sacerdos Maronita, cuius suprà memini Capite 1. huius Peregrinationis, dum mihi ostenderet memorabilia Damasci, ostendit portam Meridionalem ciuitatis, per quam olim erat transitus euntibus Ierusalem, de qua suprà citato loco; nunc clausa est; & desuper ex ipsa dimissum fuisse sanctum Paulum dixit, & modum ita explicuit. Cùm custodes Aretæ Regis, quem *Artus* Arabicè ipse appellabat, custodirent ciuitatem, ne Paulus fugeret; venit Paulus cum fratribus ad memoratam portam, quam miles Abyssinus occultus Christianus custodiebat: à quo petierunt, vt portam ad fugiendum aperiret; renuit custos, ne infidelis deprehensus puniretur; si tamen vellet aliunde quàm per portam fugere, non prohibiturum. Tunc illi desuper fornicem perfoderunt leuiter, &, ablata terra & lapidibus nonnullis, discipuli submiserunt Apostolum in sporta; &, declinata Iudæorum illa persecutione, abiit Ierosolymam. Re tamen cognita, custos ille comprehensus fuit; & morte punitus, non longe ab illa porta fuit sepultus: vnde locus ille nedum apud Christianos, sed & apud ipsosmet Mauros venerationi habetur; & ex illius custodis Georgij vocati nomine, S. Georgius appellatur. Hæc veteri harum partium traditione doceri asseruit.

Reiiciuntur. Fateor, dicta ea facilitate posse negari qua asserta sunt; quia sequentia illis retragantur: & in primis dicta priori loco falsum supponunt, Paulum in turri & carcere fuisse detentum: etenim si carceri fuisset mancipatus, iam in insidias Iudæorum incidisset, à quibus non nisi miraculo fuisset liberatus; & ita non diceret D. Lucas, insidias Iudæorum innotuisse Paulo, & eas declinasse.

Ad hæc, si fuisset in carcere, tunc portæ carceris & non ciuitatis custodiendæ erant; tuncq; non magna custodia necessaria fuisset pro paupere despecto homine custodiendo. Quare nec ex ea per Angelum fuit eductus: nec id probabile. Nam ad quid murum turris Angelum frangere, cùm, vt aliàs Ierosolymis per portam carceris eduxit Apostolos, ita potuit per portam carceris Damasceni educere Paulum? & Lucas, vt anteà, & ipse Paulus, silentio non præteriissent tale beneficium ab Angelo collatum; & tamen non Angelo, sed discipulis adscribunt sancti Apostoli liberationem. *Act. 5. 16.*

Contra posteriori relata loco sequentia obstant. Primò, si discipuli nequiuerunt à custode illo obtinere, vt aperta porta dimitteret Paulum, ne infidelis deprehenderetur, multò minùs vt illius fornicem perforarent & frangerent: tunc enim magis torpor & negligentia eius fuisset detecta, quàm si per portam liberum dimisisset.

Secundò, non tantùm milites, de quibus ad Corinthios loquitur Paulus, sed vnà cum illis Iudæi ipsi Pauli hostes custodiebant ciuitatem, vt docet Glossa interlinearis Act. 9.

Tertiò, facilius fuisset aliunde per murum dimitti Apostolum, incognita ipsius fuga; quoniam non item muri vt portæ ciuitatis custodiebantur.

Denique contra vtramque positionem hæc faciunt, quòd D. Lucas & Apostolus, describentes illam liberationem Apostoli de manibus Iudæorum multis appositis circumstantiis, nihilominùs nullam mentionem fecerunt Angeli, custodis illius Christiani, fractionis turris vel fornicis portæ ciuitatis: quæ si fuissent, non minùs memorabilia censenda essent ac alia. Et clarè tandem per fenestram & murum ciuitatis fuisse Paulum dimissum, ipse in memorata Epistola testatur, dicens: *Damasci Præpositus Gentis Aretæ Regis custodiebat ciuitatem Damascenorum, vt me comprehenderent: & per fenestram in sporta dimissus sum per murum, & sic effugi manus eius. Per fenestram,* inquit, *& murum.* igitur, &c. *2. Cor. 11. 32.*

Quomodo per portam è fenestra dimissus Paulus. Quid ergo dicendum? numquid in muro ciuitatis erat fenestra aperta? sed tunc simili custodia ac portæ fuisset custodienda. An, vbi nunc est porta illa clausa, erat specula, quæ parum fracta (quod facilè fieri potuit) transitum præbuit Apostolo, quam ipse fenestram appellat? an etiam primò per domus fenestram, & deinde per murum ciuitatis dimissus fuit? vel denique dic, vt dicit Scripturà, per fenestram ex muro dimissum; quæ nunc non videtur, quoniam Damascus pluries vastata fuit; & esse potuit, vbi nunc est memorata porta clausa.

Et,

Et, quantum ad duplicem illum modum liberationis Pauli, vt prior mihi nullo modo probatur, ita posterior mihi videtur posse explicari: nam & ferè simili ipse Paulus & Silas posteà alibi liberati fuerunt, vt patet Act. 16. & occulti illius Christiani iuuandi desiderium non permisit aduertere ad proposita incommoda. Et foramen illud potest dici fenestra ciuitatis; & credendum est illam traditionem alicui inniti fundamento.

CAPVT VI.

De loco vbi Hazaël ab Elia vnctus fuit Rex super Syriam, qui sexto occurrit loco in sexta Peregrinatione.

Iudæorum Synagoga apud Damascũ memorabilis.

NOn longè à ciuitate Damasci, sed prope, circa duo milliaria, in plaga Aquilonari est villula quæ appellatur *Giobar*, vbi vetus est Synagoga Hebræorum, plurimùm ab eisdem in veneratione ac pretio habita; quoniam Eliæ Prophetæ præsentia diuinisque mysteriis dedicatam & nobilitatam dicunt. Et duo sunt in duobus illius distinctis locis designata: alterum est, in medio illius Synagogæ Hazaël fuisse vnctum ab Elia Propheta Domini Regem super Syriam: alterum verò, ibidem in extremitate eiusdem Synagogæ in quodam paruo antro habitasse Eliam, & corui ministerio à Deo pastum fuisse: & de illo quædam vana confinxerunt, vt posteà, dum illa refellemus, videbimus.

Relata ab Hebræis de loco vnctionis Hazaël in Regem Syriæ, & Eliæ per coruum pastu.

Nunc videamus, quam veritatem vel probabilitatem contineant prædicta.

Quantum ad primum, posset quis probabiliter suspicari ita accidisse vt relatum est; tum quia videtur indicare Scriptura diuina: Eliæ enim in monte Horeb existenti dixit Dominus: *Vade, & reuertere in viam tuam per desertum in Damascum: cumq; perueneris illuc, unges Hazaël Regem super Syriam, & Iehu filium Namsi vnges Regem super Israël: Eliseum autem filium Saphat, qui est de Abelmeula, vnges Prophetam pro te*, &c. 3. Reg. 19, 15. Non videtur autem dubio vertendum, quin sanctus ac zelo honoris Dei in primis accensus Propheta diuinæ voci obtemperauerit: & vt Eliseum pro se Prophetam elegit, vt ibidem dicitur; ita Hazaëlem vnxerit Regem super Syriam, etsi hoc Scriptura non expresserit.

Tum etiam, quia constat ex 4. Reg. 8. v. 15. Hazaëlis Regni exordia Damasci inchoasse: & cùm alicui apud eam ciuitatem vnctum esse non sit dubitandum, & alius locus à memorato non assignetur, illum esse Regiæ vnctionis locum probabile est credere. Ad cuius vnctionis memoriam conseruandam, fuit ibidem nobilis illa extructa Synagoga: vnde eo intuitu illam pluris faciunt & venerantur Hebræi, addentes, Mahometistas ausu temerario illius destructionem aliquando tentasse, sed diuinitus fuisse prohibitos.

Audiui tamen ego etiam à Damascenis Christianis, fuisse antiquitus Græcorum Christianorum Ecclesiam, posteà ab Hebræis comparatam, & in Synagogam conuersam: sed fuerit hoc vel illud, non obstat allatæ traditioni; quoniam in memoriam à Domino præceptæ vnctionis & Regiæ consecrationis potuit erigi tam Christianorum Ecclesia quam Hebræorum Synagoga.

Dubia de Hazaelis vnctione dicta, quomodo tamen saluari possint, explicatur.

Quamuis hæc probabilia videantur, non sunt tamen omnino à dubitatione aliena. Etenim Eliam vnxisse Hazaëlem non indicat Scriptura; & Glossa ordinaria mox adducenda, non vnxisse neque per se neque per Eliseum conceptis verbis docet: & ratio suffragatur, in primis, quia si illum vnxisset, non tacuisset Scriptura; sicut non inuoluit silentio electionem Elisei in Prophetam, similiter ac vnctionem præceptam, vt dictum fuit. Secundò, Hazaël non regnauit super Syriam nisi post raptum Eliæ in cælum: raptus enim Eliæ describitur 4. Reg. 2, 11. & posteà eodem libro cap. 8. v. 13. prædixit Eliseus Hazaëlem regnaturum super Syriam; sic enim ad illum dixit Propheta: *Ostendit mihi Dominus te Regem Syriæ fore.* & post pauca subdit sacer Textus: *Cumq; venisset dies altera, tulit* Hazaël *stragulum, & infudit aquam, & expandit super faciem eius*; id est, Benadad Regis Syriæ in lecto infirmi ad mortem; *quo mortuo, regnauit Hazaël pro eo.* in quæ posteriora verba inquit Abulensis quæstione 25. *In ipsa die mortuus est, qua expansum est stragulum super faciem eius, & tunc regnauit Hazaël. Nam Benadad putans se non moriturum, iuxta verbum Elisei relatum ab Hazaële, non curauit disponere de successore in regnum: & ideò Hazaël, quamquam non esset de semine regio, quia habebat aliquos fauentes sibi, factus est Rex. Præcipuè, quia Deus incitabat corda Syrorum vt eum facerent Regem; quia ipse disposuerat de eo, vt esset executor suus contra Israëlitas idololatras.* Hæc ille.

Intelligentia indicatæ traditionis pendet ex solutione sequentium difficultatum. Supposito, Hazaëlem verè vnctum fuisse, quia vere Rex fuit, & quòd apud Hebræos duo hominum genera vngebantur, Reges & Sacerdotes, vt habetur Exod. 30. & 3. Reg. 1. &, vt quibusdam Doctoribus placet,

Reges, Sacerdotes & Prophetæ vt Deo sacri vngebantur.

cet, etiam Prophetæ: & colligitur ex adducta 3.Reg.19. auctoritate, *Eliseum autem filium Saphat vnges Prophetam*: hi enim vngebantur tamquam personæ Deo consecratæ, quibus nemini nocere licebat, iuxta illud Psalm. 104, 15. *Nolite tangere Christos meos.* Cùm itaque Hazaël fuerit à Deo Rex electus, & vnctus, vt ipsemet præcepit; tria inquiri possunt: primò, qua vnctione fuit inunctus; secundò, à quo; ac tertiò, vbi fuit sacro delibutus oleo.

Tres difficultates.

Quamuis nihil certi statuere possimus pro solutione harum difficultatum, cùm sacra Scriptura nihil manifestè dicat, ideò nec nos aliquid ponemus, sed proponemus tantùm, prout inuenire potuimus. Quantum ad primam, vnctúsne fuerit materiali vel spirituali vnctione; & si spirituali, quænam illa fuerit; explicat Glossa ordinaria in 3. Reg. 19. ex aliis. Theodor. *Si Prophetas vnxit Elias, & eos spiritali gratia impertiit, ea etiam vnxit alios. Etenim Eliseus, spirtali per eum accepta gratia, obtulit illis chrisma, & spiritali gratia eos impertiit.* Rabanus Angl. *Non aliter, nisi quòd eum Regem futurum prædixit, Eliseum non aliter quàm pallium suum iactans super eum. Illos duos Reges nec ipse per se nec discipulus eius Eliseus vnxit, sed quidam Prophetarum missus est, vt vngeret Iehu.*

...alia ...eriali, alia spirituali.

Theodoretus in 2.Reg.quæst.15.indicat, vnctiones nihil aliud esse quàm electiones. Hugo Cardinalis in loca Regum adducta inquit, Eliam non aliter vnxisse Hazaëlem, nisi prædicendo per Eliseum eum futurum Regem Syriæ. Igitur, si sequamur hanc sententiam, vnctos fuisse spirituali vnctione, per hanc intelligendo vel prædictionem vel electionem ad Regium vel Propheticum munus, vel gratiam & auctoritatem illud debitè exequendi; quoniam Deus quos ad aliquod munus eligit, idoneos facit ministros; haberemus nedum solutionem primæ difficultatis, Hazaëlem vnctum fuisse Regem prædictione, electione & auctoritatis collatione; sed etiam secundæ & tertiæ, ab Elia videlicet, & Damasci, quia ita fuerat illi à Domino imperatum, fuisse inunctum Hazaëlem.

De multiplici vnctione, qua olim vngebantur personæ Deo sacræ, consule Lorin. in Psal.44. ad ea verba vers.8. *Propterea vnxit te Deus, Deus tuus oleo lætitiæ.* & in Psal. 88. ad ea verba v.21. *Oleo sancto meo vnxi eum.*

Si autem dicamus, vnctionem factam fuisse sacro materiali oleo (nam personas Deo sacras tali oleo inungi solitas, oleum quod ad illum finem asseruabatur, & cærimoniæ quæ in illarum vnctione & consecratione referuntur, manifestè significant; & videtur communis & vera sententia) si inquam teneamus vnctum fuisse Hazaëlem Regem materiali oleo; dicemus, primò secretè ab Elia vnctum fuisse, & Damasci, iuxta verbum Domini: in quem modum à Samuele Propheta primò vncti fuerunt Saul 1.Reg.10. v.1. & Dauid, eodem libro cap.16. & 13. & ille post aliquot dies palàm & solemni ritu delibutus fuit ab eodem Propheta, 1. Reg. 10.v.24. & Dauid vnctus fuit à domo Iuda, vt regnaret super se, 2.Reg.2.v.7. & ab vniuerso Israële, vt esset totius Israëlitici populi Rex, 2. Reg.5.v.3. Ita Hazaël primò non nisi secretè inunctus fuit: non enim palàm licuisset alio Rege sceptrum & dominium tenente; nam vtriusque salus euidenti fuisset exposita periculo, consecrantis videlicet Eliæ, & consecrati Hazaëlis. Posteà mortuo Rege Syriæ Benadad, solemni vnctione facta, siue per Eliseum Prophetam siue per alium consecratus fuit Damasci Rex super Syriam.

Nec officit hæc in Scriptura non dici manifestè; nam satis fuit sacro Scriptori retulisse diuinum mandatum factum viro zelantissimo Eliæ; quia consequenter executio insinuatur: credo enim, quòd si Elias non obediuisset Domino, non tacuisset, sicut nec aliàs tacuit Ionæ Prophetæ inobedientiam. Ion.1,3. Satis autem fuit ad diuini mandati executionem, vt Hazaël vnctus fuerit priuatè vel publicè ab ipso Elia, vel alio ipsius nomine, iuxta temporis opportunitatem. Et hoc fortè indicauit Eliseus illis verbis ad Hazaëlem: *Ostendit mihi Dominus te Regem Syriæ fore.* Ostendit, vel ipse Deus immediatè, vel mediatè per magistrum suum Eliam; ac proinde ne voluntati Dei resistere videretur, illum per se vel per alium solemniter vnxit Regem super Syriam post mortem Benadad. Et hæc pro explicatione primi illius memorabilis mysterij, vnctionis videlicet Hazaëlis in Regem Syriæ.

Elias verè vnxit Hazaëlem in Regem.

Quantum ad secundum de antro illo, scias illud esse velut paruulam cellulam dealbatam, in qua Hebræi lampadem accensam conseruant: ad illud per angustum os & aliquot gradus descenditur. Nunc respondeo, falsa omnino esse quæ de illo vulgò asseruntur. In primis antrum illud etsi adeò paruum videatur vt vix decem possit capere homines, tamen si centum ingrediantur, tot simul commodè continere. Secundò, ibi mansisse Eliam, cùm iussu Domini pastus fuit à coruo. paruumque in eo monstrant orificium, quod vix manum admittit, per quod coruus afferebat cibum Prophetæ. Tertiò, vt hæc magis confirment ac insinuent, sequentia addunt somnia. Monstrant post Synagogam paruum viridarium, quod excolebat tunc temporis Propheta, & in quo se oblectabat; & non longè à Synagoga riuum perennis aquæ, ad quem vt biberet, se conferebat S.Propheta.

Antri cuiusdam breuis descriptio.

Sed

Vana sunt de Elia antro adducta. Sed hæc esse inter alia vana & mendacia Hebræorum collocanda, vel cæcus videre potest; quoniam rationi & Scripturæ manifestè aduersantur. Quomodo enim paruus locellus tot corpora, quorum non est capax, simul capere potent? sanè numquam id sensus vel ratio philosophica admittet. *Solutionis confutatio.* Quòd si dicant, illud non naturali sed supernaturali virtute fieri, dico primò id non ab omnibus probari: negant enim plures duo corpora, præsertim non gloriosa, simul esse posse in eodem loco adæquato; & dimensionum penetrationem nedum naturali, sed etiam supernaturali virtute dari non posse: sed supponamus esse possibilem, ostendant isti illud miraculum, vel miraculi necessitatem.

Et quomodo Elias fuit ibi pastus à coruo, cùm 3. Reg. 17, 3. manifestè legamus tunc fuisse apud torrentem Charith, qui est contra Iordanem, & de illius aqua bibisse? Et si Damasci tunc temporis mansit, num tempus habuit hortum excolendi, & se in eo oblectandi? Per orificium illud, cuius dicunt terminum non inueniri, fumus lampadis exit.

Ego, cùm hæc relatori Hebræo obiecissem, & quid responderet ignoraret, adiui Rabinum Damascenum, qui inter ceteros Damasci habitantes doctior habebatur, & propositis traditionibus respondit; priori, esse illud probabile, & Scripturæ conforme, vt ego prius dixi: posteriori verò dixit esse euidenter contra Scripturam; & se illam relationem puerum intellexisse, sed factum virum illius deprehendisse falsitatem.

Hebræus falsitatem confitetur, sed alia aperire contendit. Et ne sine ratione locum illum arbitremur ab Hebræis venerationi haberi, addidit alterum ipsorum figmentum; pluris ideò fieri locum illum, sicut & alterum ei persimilem, etsi ampliorem, quem inuisunt Hebræi Aleppi in celebri & magna ipsorum Synagoga, quòd in vtroque credant aliquando fuisse Eliam. Dicunt enim ipsum interesse circumcisioni cuiuscumque masculi, delatum à quatuor Angelis. Atque hac ratione potuisse aliquando esse in dictis locellis, arbitratur ille, ac esse apud Hebræos in veneratione; sed hæc nugæ & somnia Hebræorum sunt.

CAPVT VII.

De Hoba, septimo loco sextæ Peregrinationis.

AD læuam partem Damasci, hoc est in eius plaga Aquilonari, in qua etiam respectu Terræ sanctæ posita est Damascus, est villa, & prope villam est locus & collis, qui à Damascenis lingua Arabica *Barze* nominatur; & illum esse ex veteri traditione Damascenorum intellexi, cuius fit mentio Genes. 14, 15. *Hoba* dictum, aliàs *Soba*, & à D. Hieronymo *Choba*: qui duobus circiter milliaribus à Damasco distat.

Verùm mihi potiùs videtur dicendum, Hoba esse villam quæ in via ad eum locum, & eidem proxima occurrit; quoniam D. Hieronymus in libro de Locis Hebraicis villam appellauit, dicens: *Choba est ad læuam Damasci. Est autem Choba villa in eisdem regionibus, habens accolas Hebræos, qui credentes in Christum, omnia legis præcepta custodiunt: & à principe hæreseos Hebionitæ nuncupantur. Contra huiusmodi dogma Paulus scripsit ad Galatas.* Hæc sanctus Hieronymus. In præsentia non ab Hebræis, sed à Mauris habitatur; Hebræi tamen illius & gestorum ibi memoriam conseruant. *Hoba villa vbi.*

Ad hunc vsque locum Abraham quatuor Assyriorum Reges persecutus est. Cùm enim Assyrij isti quinque Sodomorum Reges in valle siluestri debellassent, &c, Sodoma spoliata, Lot omnesque viros ac mulieres captiuos vnà cum omnibus ipsorum bonis abduxissent, hæc Abraham intelligens, & quidem Lot filium fratris sui esse captiuum, assumptis mox tribus fratribus, Mambre, Eschol & Aner, ipsi confœderatis, expeditisque vernaculis suis trecentis octodecim, ab Hebron festinus Assyrios insequens, quinta nocte circa fontem Dan eos est assecutus; statimque noctu securos ex improuiso obruens, alios quidem in cubilibus somno sopitos occidit, alios autem temulentos in fugam conuersos vsque Hoba persecutus est; ac nepotem suum Lot, ceterosque captiuos cum omni præda victor reduxit, vt loco Genes. citato legitur. *Eousque Abraham quinque Reges insecutus fuit, & Lot liberauit.*

Post locum illum rupes collésve sunt: quare Assyrij vlteriùs fugere non potuissent de facili. Est ibi Turcarum Mesquita: & superiùs in latere eiusdem & intra obscurum est antrum, in quo, vt tradunt Hebræi, sanctus Patriarcha pro parta victoria Deo gratias egit. Et hunc locum esse Hoba, tum ex traditione, tum ex descriptione quam illius facit Moyses, tamquam probabilissimum credo. Illius fecit mentionem Adrichomius in Manasse 2. numer. 60. *Vbi Abraham pro victoria Deo gratias egit.*

CAPVT VIII.

De Abana & Pharphar fluuiis Damasci, qui octauo loco occurrunt in sexta Peregrinatione.

DVo sunt celebres, fecundi ac limpidissimi fluuij apud Damascum, quibus nobilis & illustrissima ciuitas cum circumiacente regione alluitur, fecundatur & exhilaratur, Abana & Pharphar.

Adrichomius in Manasse 2. num. 2. de Abana in hunc modum scribit : *Abana, Hebræis Amana, aliàs Aman & Amma, limpidissimus & iucundus Damasci fluuius est, qui in Decapolitana regione è radicibus montis Libani exortus, Meridionale ac Occidentale vrbis Damasci latus alluit; indeq; per planitiem Archadob defluens, in mare Syriacum effunditur.* Hæc ille de Abana.

Abana descriptio.

Et de Pharphar idem ibi nu. 75. *Pharphar, aliàs Pharfar, Farfar, & Farfarus, profundus & amœnus Damasci fluuius est, qui in radicibus Libani montis Damasco propinquis emanans, eam vrbem intersecat : deinde Antiochiam tendens, eius mœnia allambit, tandemq; Mari mediterraneo commiscetur.* Hæc ex aliis Adrichomius.

Pharphar.

Quod mihi Damasci existenti de his ostensum fuit, & notaui, hic subiicio. Ex duobus his fluuiis vnus principalis videtur, Abana appellatus, magnus & profundus, Damascum intersecans; ex quo Pharphar oriri videtur, quique aliud esse non creditur quàm sex riuuli Abana, qui longe à Damasco circa milliare distincti videntur, ex quadam rupe originem trahentes. Vnde meritò Ludouicus Romanus in suo Itinerario lib. 1. cap. 6. vnius fluuij dumtaxat meminit per medium ciuitatis transeuntis. Qui nihilominùs duo, & duplici appellantur nomine; quoniam duo alicubi apparent. Horum fit mentio 4. Reg. 5, 12.

De dictis fluuiis notata.

CAPVT IX.

De Fratribus Minoribus, qui Damasci pro Christiana religione passi fuerunt, & memorabili quodam euentu.

BArtholomæus Pisanus lib. 1. Conformitatum sancti Francisci, Conformitate octaua, agens de Prouincia Terræ sanctæ, de aliquibus Franciscanis, qui in ciuitate Damasci martyrium pro Christo obierunt, ita loquitur : *Fratres nostri alij sedecim, qui erant in Terra promissionis tempore quo Rex Cypri Petrus Alexandriam cepit, capti, positi sunt in Damasco in carceribus, per quinque annos stantes in ferris, & sine indumentis, & ieiuniis probati, virtute fidei gloriosa morte confessionis & perseuerantia obierunt.* Horum meminit Bozius de Signis Ecclesiæ Dei, Signo 27. ex Annal. Franc. & signat annum Dom. 1368.

Sedecim Minoritæ inedia in carcere consumpti.

Item cum a Guardiano sacri montis Sion ex Ierosolymis missi fuissent tres Fratres ad fructificandum in vinea Domini inter infideles, & contingeret transire per Damascum; ibi comprehensi, à pueris lapidati, posteà capite truncati fuerunt. Locus passionis est in Occidentali plaga ciuitatis, vbi sontes à iustitia condemnati puniuntur : vbi pro signo est platanus arbor, & magnum marmor. Corpora illorum collecta à Christianis, extra ciuitatem in Meridionali plaga, vbi aliqui Christiani sepeliuntur, tumulata fuerunt. Æstiuum tempus tunc erat, & contra regionis consuetudinem, pluuiæ, imbres, tonitrua & alia in cælo signa visa fuerunt; quibus forte indicare voluit Dominus, sibi pretiosam fuisse seruorum suorum mortem. Ita retulit & ostendit mihi ex vulgata traditione iam memoratus senex Damascenus.

Tres alÿ à pueris lapidati, ac capite truncati.

Illustrissimus P. Franciscus Gonzaga 1. p. Hist. Franciscanæ Religionis de Martyribus Terræ sanctæ agens inquit : *Accepi à testibus omni exceptione maioribus, à viginti sex annis vel circiter, tres Prouinciæ Basilicatæ Fratres apud Damascum, post multa & varia tormenta à Saracenis eis illata, martyrium pro Christo constanter pertulisse. Quorum Historia (vt accepimus) in prememorata Basilicatæ Prouincia extat.* An isti sint iidem cum tribus ante memoratis me latet; esse tamen mihi probabilius est.

Vtile ac iucundum futurum arbitror, si agentes de Damasco, notabilem & ad Dei cultum optime dirigentem euentum, qui Damasci accidit, hic subiecero. Cùm Christianissimus Galliæ Rex sanctus Ludouicus misisset ad Damasci Sultanum Oratorem quemdam illustrissimi Prædicatorum instituti P. F. Iuonem nuncupatum : isque eò peruenisset, obuia ipsi facta est venerabilis quædam anus, quæ manu altera sartaginem plenam accensis prunis deferebat, altera phialam aqua plenam tenebat. Obstupuit ad talem occursum Orator, petitque quare ignem illum & aquam ita deferret; cui respondit : *Paradisum igne hoc exurere, & aqua hac inferni flammas extinguere animo meo sedet.* Et tali inopinato responso adhuc magis stupefactus, iterùm petiit, quare illud facere vellet; respondit illa : *Ne in posterum quispiam virtuti & bonorum operum praxi se dedat spe mercedis, & ne à malo sibi temperet gehenna timore;*

Notandus casus.

Ioinuille in Vita S. Ludouici.

Paradisum comburendum, & infernum igne extinguendum, vt Deo propter se solum seruiatur.

verùm

verùm purè ad honorem Dei, & quem ei debemus singularem amorem. Et optimè quidem id eo symbolo illa indicauit, cùm idipsum priùs Doctor Gentium sanctus Paulus indicauerit, dicens: *Siue manducatis, siue bibitis, siue aliud quid facitis; omnia in gloriam Dei facite.* & iterùm: *Omne quodcumque facitis in verbo aut in opere, omnia in nomine Domini Iesu Christi.* ac si dixisset: In omnibus operibus vestris non vos formido pœnæ à malo retrahat, neque spes præmij incitet ad bonum, sed ad hæc moueat simplex Dei amor & honor; vt magis Deo accepti sitis, & ab eodem maioribus condecoremini præmiis ac coronis, vt faciebat ille qui dicebat: *Non nobis Domine, non nobis, sed nomini tuo da gloriam.* Hoc ipsum obseruat & exemplo persuadet sancta mater Ecclesia, dum in cuiusque Psalmi fine celebrem illum addit versiculum, *Gloria Patri, & Filio, & Spiritui sancto.* & S. Ioannes Chrysostomus ad idem hominem alloquitur in hunc modum: *O homo, qui ad Deo placendum conditus es, ignoras te maximam meritorum mercedem consecuturum, cùm tua præstiteris bona opera, non ob alicuius emolumenti spem, sed purè ad Deo placendum?* Et hæc satis pro ista Peregrinatione.

[Margin: 1. Cor. 10, 31. — Coloss. 3, 17. — Psal. 113, 8 — In fine Psalmorū Gloria Patri, &c. cur addatur. — Deo seruientem magna merces manet.]

PEREGRINATIO VII. *in qua sex memorabilia referuntur & explicantur loca occurrentia proficiscentibus ex ciuitate Damasci vsque ad montem Libanum.* I. *Vbi Abel Deo sacrificium obtulit, fuit à Cain interfectus, & vbi fuit sepultus.* II. *Ciuitas Balbech.* III. *Libanus mons.* IV. *Ecclesiæ Patriarchæ montis Libani.* V. *Eden villa.* VI. *Denique Cedri montis Libani.*

CAPVT PRIMVM.

De locis vbi dicitur Abelem Deo sacrificium obtulisse, interfectum à fratre suo Cain, & vbi fuit sepultus, primò in septima Peregrinatione occurrentibus.

SVpposito ex alibi dictis, nostros primos parentes post suam expulsionem è terrestri paradiso venisse in Syriam & Palæstinam cum filiis suis, & ibi similiter filios procreasse, sacrificia obtulisse, atque Cain fratrem suum Abel occidisse, quæstio nunc esse potest de peculiari loco sacrificij Abel, & eius cædis. Et triplicem inuenio opinionem. Prima, dicta contigisse supra Damascum ad 16. milliaria & ampliùs. Sciendum itaque, quòd proficiscentibus Damasco, inter Occidentem & Septemtrionem milliaribus 16. absolutis circiter, citra villam quæ *Tachia* appellatur, ad dexteram viæ partem & Orientalem, supra montem in decliui duas esse columnas erectas cum epistylio, trabe videlicet columnis superimposita, quasi portam conficientes: & circà ædificiorum ruinæ, vt infrà nemorosa & fructifera vallis, & domus & villæ sunt; ibique dicunt communiter huius regionis incolæ Damasceni, Abel Deo primum obtulisse sacrificium; & à Cain fratre fuisse interfectum; ac ideò locum *Habil* appellant.

[Margin: De loco, vbi Abel occisus, tres sententiæ. — Prima, supra Damascum; vbi & sacrificauit.]

Ex altera parte viæ è regione illius loci, & parum supià, in montis supercilio est Ecclesia ab Helena ædificata, etsi demolita: & è via tres erectæ columnæ cernuntur, sed plures alias proiectas esse intellexi: ibique dicitur esse sepulchrum Abel longitudinis palmorum 160. vbi verba Orientalia litteris Latinis incisa leguntur: & hic locus ab omnibus dicitur *Abil.*

[Margin: Sepulchrū Abel.]

Secunda sententia docet, propè Damascum in eius suburbiis Abelum fuisse interfectum: & Ludouicus Bartema Bononiensis, Patritius Romanus, in suo Itinerario lib. 1. cap. 6. ait, se Damasci vidisse illas ædes, in quibus (vt fama fert) Cain Abel fratrem confecit germanum: eæ enim ab altera vrbis parte sunt ad primum lapidem in conualle quadam sitæ, tamen in colle decliui. Fauere videtur huic sententiæ diuus Hieronymus statim adducendus; qui tamen posset pro altera sententia explicari, vt campi Damasceni nomine voluerit intelligere regionem Damascenam, in qua sunt *Cabil* & *Abil.*

[Margin: Secunda, propiùs in Damasci suburbiis.]

Tertia sententia est Adrichomij & aliorum, asserentium Cain occidisse Abel in territorio Hebron: ille enim de his agens in Iuda num. 91. ait: *Hîc locus ostenditur, vbi Cain Abel fratrem suum occidit, iratus, quòd inflammasset Dominus super sacrificio Abel. Videtur autem Hieronymus alibi voluisse, hoc in campo iuxta Damascum fuisse factum; sed hæc communior sententia, cui accedit versiculus:*

[Margin: Tertia, apud Hebron.]

Abel loquitur:

Sacrum pingue dabo, macrum non sacrificabo.

Cain:

Cain:

Sacrificabo macrum, non dabo pingue sacrũ.

Ante Adrichomium Fr. Anselmus ex Ordine Minorum in sua Descriptione Terræ sanctæ idem dixit: *In alia parte ciuitatis Hebron est mons grossus & altus, in cuius summitate Cain occidit Abel fratrem suum, distans ab Hebron ad sex stadia.* Omnia arbitror incerta: quare quilibet, quod probabilius iudicauerit, eligat.

Circa Damascum sunt alia memorabilia sepulchra. Citra in eius plaga Meridionali vnius diei itinere, in via ad Ierusalem est villa *Bithynia*, vulgò *Bethima* nuncupata, vbi Nembrot magnum sepulchrum monstratur: ibi numquam è cælo ros descendere, experientia testimonium perhibente, dicitur; ac ideò meliores vuæ ibi colliguntur: ex quibus vuæ passæ selectissimæ conficiuntur, quæ ad varias partes deportantur. Supra Damascum, ex altera parte, in villa *Saria* nuncupata, monstratur sepultura Seth filij Noë: est longitudinis palmorum 170. *Sepulchrũ Nembrot & Seth.*

CAPVT II.

De ciuitate Balbech, secundo loco septimæ Peregrinationis.

PRosequendo cœptum iter versus montem Libanum, à sepulchro Abel vel superiori villa *Tachia* appellata, post trigintaquinque milliaria & amplius confecta, inuenitur ciuitas *Balbech*. de ista Adrichomius in Nephthalim num. 53. in hunc modum scribit: *Heliopolis Cælesyriæ vrbs, quondam Archiepiscopali Sede inclyta, quæ hodie Malbec, Postello Balbec, Arabicè Bahalbebt dicitur. Ptolom. Tyr. Belli sacr. lib. 9. cap. 15. & lib. 14. cap. 12. & lib. 21. cap. 6. 8. 11. Vitr. cap. 45. Niger Geogr. As. com. 4.* Hæc ipse. *Balbech quid.*

Dicam quæ vidi, & de ea circumferuntur. Hæc ciuitas in optimo & fecundo solo, angusto tamen sita, aqua alluitur, ac ideò pulchri campi & viridaria circa ipsam sunt: cingitur altis muris: intra ipsam recẽtes tantùm domus cernuntur, veteribus destructis, similes aliis Maurorum. In plaga eius Occidentali est castrum ex maximis quadratis lapidibus constructum, vbi porticus & columnarum duo ordines; quæ in vniuersum, vt recolo, sunt numero 55. crassæ satis & altæ, ex triplici dumtaxat lapide erectæ, opere Corinthio elaboratæ: testudo similiter marmorea pulcherrimè & affabrè sculpta cum Sibyllis & Heroibus in ea incisis: est ibi pulcherrimum & similiter extructum templum. Opus planè eximium & omninò admirandum: & huic simile non recolo me vidisse, etsi oculis iucundiora in multis locis videantur. Totus vrbis & castri circuitus est circiter duorum milliarium. *De ea notata.*

Beniamin Hebræus in suo Itinerario, & alij apud Principem Radziuilium in sua Ierosolymitana Peregrinatione pag. 165. ciuitatem Balbech ab Asmodæo dæmone constructam affirmant, quòd propter lapidum magnitudinem tantas ab hominibus substructiones fieri potuisse non credebant.

Aliqui dicunt, & in aliquibus Itinerariis legitur, castrum illud esse egregiam Salomonis domum, & templum illud sanctæ Barbaræ virgini & martyri esse dicatum, & hanc vrbem esse Nicomediam in Bithynia regione sitam. Et illius rationem arbitror esse, quòd 2. Paral. 4. dicitur: *Salomon ædificauit in Ierusalem & in Libano*, &c. & singulariter 3. Reg. 7, 2. vbi sermo est de ædibus à Salomone ædificatis, dicitur, *Aedificauit quoque domum saltus Libani*, &c. quasi Salomon egregiam domum in saltu & regione Libanica, ad otium & voluptatem capessendam à regiis negotiis & curis segregatus, ædificarit. Et opus ipsum planè regium, & regali Salomonis magnificentia dignum, idipsum persuadere videtur. Istius verò, quòd Nicomediæ sancta Barbara virgo & martyr, post multa pro Christo passa tormenta, tandem obtruncato capite martyrium consummauerit, vt dicitur in Romano Martyrologio die 4. Decembris, ac ideò in illius memoriam egregium illud templum fuisse ædificatum. *Regiam Salomonis fuisse aliqui dicerunt vrbem Nicomediam. Templum S. Barbaræ.*

Sed enim illud nullo modo probari potest: nec enim alicubi legimus Salomonem ædificasse regiam ædem in aliena regione, qualis erat Libani, quæ ad Regem Hiram pertinebat, vt ex 2. Reg. 5. colligi potest. Nec adducta auctoritas ex 3. Reg. 7. vllo modo suffragatur; nam domus saltus Libani vel erat intra vrbem Ierusalem, vel non longè ab ea, secundùm omnes Doctores qui de ea loquuntur. Si enim *domus Regis*, *saltus Libani*, & *Regina*, non erant diuersæ domus loco & ædificij ratione, sed vnica Regia plures continens partes; quarum vna Regis, altera saltus Libani, & tertia Reginæ domus dicebatur, vt placet Pinedæ lib. 5. de Rebus Salomonis cap. 6. & aliis; clarum est fuisse intra ciuitatem: quoniam ex Scriptura patet Regiam coniunctam fuisse templo; dicitur enim ibi, quòd illius ædificium extendebatur vsque ad atrium maius, hoc est exterius templi atrium; ac ideò cum templo Regia coniuncta erat, & ita intra ciuitatem; & consequenter domus saltus Libani. Si etiam ponantur distinctæ domus situ & ædificij ratione, vt volunt Lyranus, Comestor, Dionysius, Abulensis, *Reiiciuntur.* *Domus saltus Libani, non in Libano, sed Ierosolymis erat.* *3. Reg. 7. 9*

lensis, Caietanus, Hugo, Genebrardus, Vatablus, Adrichomius, & alij; adhuc non potest statui domus saltus Libani apud Libanum in memorato loco Balbech, sed vel intra ciuitatem Ierusalem, vel saltem non longè ab ea. Adrichomius in Descriptione vrbis numer. 42. intra ipsam ponit prope templum. Aliqui apud Abulensem 2. Paral. 9. quæst. 12. dixerunt fuisse in deserto. Genebrardus in Chronologia hanc appellat domum æstiuam, & constituit extra Ierusalem, Vatablus non procul à Ierusalem. Vterque Chaldæum imitatur, qui *pro domo saltus Libani* legit, *ædificauit quoque domum refrigerij Regum*. Marinus item credit hanc nemoris domum fuisse pro tempore æstiuo; sed vbi fuerit, non exprimit. Abulensis existimat inter hanc domum & Regiam intercessisse viridarium, quasi ea tota pertineret ad voluptatem & amœnitatem. Et vsus illius id requirit; quoniam in ea armamenta, & vnguenta pretiosa Regis seruabantur; & alia exequebantur, quæ non nisi in loco proximo Regiæ ciuitati fieri debebant, vt apud citatos Auctores videre est.

Præterea ex structuræ & materiæ conditione castrum hoc non esse domum saltus Libani, manifeste conuincitur. In primis, quòd sculpturæ hominum, etsi celebrium, erant Iudæis interdictæ; & opus nullum ibi ligneum, vt fuisse illud saltus Libani Scriptura testatur.

Dubij solutio. Sed si hæc domus non erat apud montem Libanum ædificata, quare domus saltus Libani dicitur? Aliqui dicunt sic fuisse appellatam, quia erat rustica domus ædificata in loco proximo Ierusalem, saltus Libani appellata. Hic autem sic dictus est, quòd amœnitate, pulchritudine & cedrorum copiâ cum ipso Libano certare videretur: vel cum Auctore Histor. Schol. in 3. Reg. cap. 22. Nicolao, Dionysio, Abulensi 2. Paral. 9. quæst. 12. & ferè in idem recidit, quòd esset domus habens viridationes, amœnitates atque circumiectas siluas ad similitudinem Libani nemorosi & perpetuò viridantis; & propterea 2. Paralip. 9, 16. dicatur *armamentarium* fuisse *consitum nemore*; quod in Hebræo est, *in domo saltus Libani*: & Ezech. 20, 46, 47. vocatur *Saltus agri meridiani*, velut placet Theodoreto quæst. 24. in 3. Reg. & in eodem loco Procopio, quòd multis cedrinis columnis erectis instar cedrorum Libani constructa esset: vel denique domus saltus Libani dicebatur, tùm propter columnas, tum propter tabulata cedrina, & frequentem illius domus materiam allatam ex Libano, vt Hugo Victorinus, Abulensis & Vatablus docent. *Domus saltus Libani nominis ratio.* Cum quo facit, quòd ipsa Ierusalem vel templum aliquando vocatur *Libanus*, propter multitudinem materiæ cedri ex Libano, qua exornabatur, vt Hieronymus in Traditionibus ad 2. Paralip. explicat illud Zachar. cap. 11, 1. *Aperi Libane portas tuas*. & illud 2. Paral. 8, 6. *Omnia quæcumque voluit Salomon atque disposuit, ædificauit in Ierusalem & in Libano*. id est, in templo. Quam eamdem Libani interpretationem docet idem Hieronymus initio cap. 17. Ezechielis, Eusebius lib. 8. Demonstrationis Euangelicæ cap. 4. Et ex his patet, quid ad priorem alteram ex 2. Paral. auctoritatem dicendum sit, cui ampliùs satisfaciemus Capite sequenti. Plura de his lege apud Pinedam loco citato. *Ierusalem & templum aliquando Libanus dictum.*

Non minori difficultate reiicitur quod de Nicomedia dictum fuit. Nicomedia etenim non in his partibus, sed circa Constantinopolim sita est. Petrus Bellonius Cenomannus ciuitatem Balbech vult esse Cæsaream Philippi; sed id rationibus non probat, inquit Radziuilius citatus Epistola 2. pag. 28. & non esse ex alibi de ea notatis probabilius est credere.

Si in re dubia licet aliquid proponere, dicerem probabiliter de admirabili illa structura esse opus Romanorum; cernuntur enim ibi litteræ Romanæ antiquæ, & Romana magnificentia; & templum illud Ioui dicatum fuisse, præsertim quòd paucis antè annis, vt ab oculatis fide dignis inspectoribus accepi, in superiori parte magna marmorea aquila Iouis insigne cernebatur: ego illam non vidi. Princeps namque Sidonis Emir Ficardinus appellatus, ex odio & indignatione in Principem Balbech, post obsidionem cepit, & illud plurimùm demolitus fuit.

Quòd à Christianis templum illud ex superstitioso cultu in verum fuerit conuersum, & sanctæ Barbaræ virgini & martyri dicatum, facilè credi potest. In ciuitate etiam olim erant plures aliæ Christianorum Ecclesiæ; sed in præsentia vel destructæ, vel in Mesquitas Turcarum conuersæ.

CAPVT III.

De monte Libano, tertio loco septimæ Peregrinationis.

ACturi de celeberrimo ac sublimi monte Libano, prius proponenda & diluenda est quæstio, quæ posset meritò excitari; num inquam Libanus mons pertineat ad terram promissionis, eiusque possessio deuenerit ad filios Israël: & videtur quòd *Libanus num ad Terram promissionis pertineat.*

quòd non; quia erat sub ditione Hiram Regis, qui non Iudæus, sed Gentilis erat, vt manifestè colligitur ex 2. Reg. 5, 11. 1. Paral. 14, 1. & ex 3. Reg. 5. & 9.

Pertinuisse sentit Salmeron. Sed pertinuisse ad Terram promissionis, & ad filios Israël, fuisseque sub ditione Regis Salomonis, probat Salmeron Tom. 1. Prolegom. 41. ex 2. Paralip. cap. 8. vbi hæc habentur: ***Omnia quæcumque voluit Salomon atque disposuit, ædificauit in Ierusalem & in Libano, & in vniuersa terra potestatis suæ. Ex his habemus***, inquit, ***Libanum montem sub potestate Salomonis fuisse. Nam etsi esset sub potestate Regis Hiram domini Tyri & Sidonis, tamen Tyrus & Sidon ad Terram promissionis spectabant & ad tribum Aser, vt habes in libro Iosue.*** *Iof. 19.* ***Ex permissione ergo Dauidis & Salomonis regnabat ibi Hiram, & habitabant ibi Chananæi pendentes sibi tributa vsque ad Christum: & ideò mittebat ad Hiram pro lignis Libani, quia mons ille ad eos proximè pertinebat; sicut etiam terra Philisthiim intra Terrã promissam continebatur, sed habitata fuit à Philisthæis tributariis.***

Confirmatur, quia, vt tradunt Hebræi, Salomon in monte Libano turrim ædificauit, de qua Cant. 7, 4. pro Regni sui defensione; at non ædificasset, si Libanus ad eum non pertinuisset.

Pertinuit promissione ac sortitione, non possessione. Respondendum arbitror primò cum distinctione, montem Libanum ad Salomonem & Israëlem pertinuisse, posse dupliciter intelligi: primò, quòd illis promissione & sortitione obuenerit; secundò, quòd illius plenariam & absolutam acceperint potestatem. Illud verissimum, & probat argumentum Salmeronis, non item istud.

Quomodo intelligendum, fuisse sub Salomonis ditione. Secundò, dicatur ideò dici Libanum esse sub ditione Salomonis & Israëlis, non quia esset absolutus dominus, sed quia inde tributa exigebat, iuxta dicta Cap. XXV. Lib. 1. huius Operis. Et profectò Salomonem non egisse cum Hiram Rege montis Libani vt dominum eius, neque Hiram Salomoni seruisse & morem gessisse vt absoluto domino illius regionis, sed vt confœderato & amico, ex eo in primis colligitur, quòd Salomon pacto conuenit cum Hiram, quando ab eo opem petiit pro domo Domini ædificanda, vt patet 3. Reg. 5. & 9. cap. eiusdem libri, vbi dicitur Salomonem tradidisse Hiram Regi viginti oppida pro acceptis ab eo necessariis pro structura domus Domini; & cùm sibi minime placuissent, dixit: ***Hæcine sunt ciuitates, quas dedisti mihi frater?*** *Hiram illius absolutus dominus.* Ex his colligo non Salomonem, sed Hiram fuisse absolutum montis Libani dominum: aliter conuentio illa non intercessisset, sed absolutè petiisset Salomon quæ volebat vt sua; nec Salomon oppida Hiram pro mercede tradidisset, nec Hiram de ipsis apud Salomonem conquestus fuisset; neque fratrem nominasset, quod æqualitatem, non superioritatem significat, quasi suæ ditionis absolutus dominus, vt Salomon suæ. Et ex his colligitur, Hiram non dedisse illa Salomoni pro tributo, vt dixit Salmeron.

Nec Textus Paralip. a Salmerone adductus nobis officit; quia Libani nomine, vel templum Domini, vel alia Salomonis ædificia in Ierusalem vel prope ex lignis Libani ædificata intelligit; & ita inquit in eum locum Glossa ordinaria: ***In Libano***, in templo scilicet quod cedrorum decore vestitum erat; vnde Zacharias cap. 11. ***Aperi Libane portas tuas***; vel regiis ædificiis, quæ facta erant de lignis Libani. Hæc Glossa. *Responsio ad Salmeronem.* Et Vatablus inquit legendum, ***in saltu Libani***, vbi erat regia æstiua Salomonis, nec vertendum esse, ***in monte Libani***: & sanè hoc non dicit Textus.

Quòd si etiam quis velit contendere, Libani nomine montem ipsum esse intelligendum, dicatur, ideò dici Salomonem ædificasse in monte Libano, quia prope ipsum ædificauit: ibi enim erat Septemtrionalis terminus Terræ promissionis ab Israëlitis possessæ, Dan videlicet, vt Libro 1. Cap. XXIV. notauimus. Et ita potuit ibi celebrem illam turrim ædificasse, ex qua & latrunculorum Syriæ frequentes in terram Israël incursiones & omnes Damasci domus conspici poterant, vt in eum Cantic. locum tradunt Doctores, & Adrichomius in Manasse 2. num. 98. *Turris Libani.* vel etiam obtinuisse Salomonem ab ipso Hiram, propter magnam amicitiam quæ anteà cum Dauide, & tunc cum ipso intercedebat, licentiam ædificandi supra ipsummet Libanum turrim vel aliud ædificium pro suæ ditionis tuitione. Dicendum nihilominùs absolutè esse montem Terræ promissionis; & quia intra illius limites, & quia filiis Israël promissus, & in illius distributione tributus, etsi fortè numquam ab eis possessus.

De isto monte plura dici possent, de nomine, de situ, extensione, & eius naturali conditione, sed paucis contenti erimus. Plura videre desiderans consulat Adrichomium in suo Terræ sanctæ Theatro, tum alibi, tum singulariter in Nephthalim num. 63.

Libanus quid, & eius nomina. *Mons Libanus* communiter & frequenter ***Libanus*** siue ***mons Libani*** nominatur, & ***mons altissimus***, Num. 34, 7. siue, vt habet Hebraica veritas, ***Hor, Hor***, id est mons montis: ita legit & noua editio. Et verè altissimus est & dignissimus inter montes Terræ promissionis. Hinc sæpiùs sacra Scri-

Excellentia.

Scriptura, si quid egregium & superbum designare vult, cedrorum Libani & ipsius Libani facit mentionem.

Situs.

Libanus mons Phœnices altissimus est, inquit D. Hieronymus de Locis Hebraicis, inter Iudæam & Syriam; & in illius Septemtrionali plaga, secundùm Cosmographos, vbi est Phœnicia. Protenditur hic mons, Auctore Strabone lib. 15. ante med. ad montes Trachones, seu Trachonitas, vltra Damascum, quasi ab Occasu in Orientem: quod spatium Plinius lib. 15. cap. 20. 150. tantùm stadiorum facit; fortassis quòd Libani nomen eousque retinebat. Nam iuga sua latius diffundit, & alios colles sibi iungit etiam fertiles: ex quibus sunt Baalgad, qui est supra Pannium in principio Libani montis, Hermon, & Trachones montes, & Galaad, & reliqui. Id quod Ieremias cap. 22, 6. testatur, cum ait: *Galaad tu mihi caput Libani.*

Libanus & Antilibanus; & vtriusque conditio.

Hic rursus mons diuiditur in Libanum & Antilibanum: ille editissimus, cedrisque & abietibus insignis: Antilibanus minor, sed fertilior: inter quos sita est Cœlesyria, vel terra Emath. Libanus mons desinit ad promontorium, quod dicitur Facies Dei, siue Theoprosopon, procul à Tripoli sex millibus passuum. Antilibanus desinit apud Sidonem, procul ab vrbe duobus millibus passuum, & continuatur Libano per tractum littorum. Et ab hoc monte Libano prope Pannium labitur Iordanis fluuius ex duobus fontibus Ior & Dan, vno milliario inter se distantibus: Ior ab Oriente, Dan verò ab Occidente, modo à nobis explicato Lib. VI. Cap. IV. Peregrinat. VI. Ascensus illius difficillimus.

Libanus mons ex parte fecundus: abundat enim arboribus fructiferis, & non fructiferis vineis; ex quibus etiam vina optima & laudatissima conficiuntur, vt patet Oseæ cap. 14. v. 8. Colligitur etiam in eo frumentum; sunt enim in eo multæ valles & planities; sed & ex parte sterilis, ob nimiam frigiditatem & niuium copiam, quæ eminentiorem montis partem operiunt vsque ad mensem Iulij: Augusto enim & Septembri fluunt & resoluuntur. Ac ideò, præter fontes, ex ipsis etiam resolutis niuibus ferè vbique affluit frigidissimis aquis.

Titelmannus in ea verba Cant. 4, 8. *Veni de Libano*, &c. ex D. Hieronymo & Iosepho appositè dixit, ad huius fertilitatem & amœnitatem respiciens: Inter omnes montes Arabiæ, Phœnicis & Syriæ, mons Libani in sublimitate, fecunditate, amœnitate & aëris salubritate obtinet principatum.

Libani nominis etymologia.

Quantum ad nominis etymon, Libanus idem est quod albus siue candidus, quia niuibus semper conspicuus, etiam mediis æstiuis ardoribus, vt notauimus, & tradit Tacitus lib. 2. circa principium. Et ex his apparet, quàm aptè Maria Virgo Deipara Libano comparetur, ob virtutum sublimitatem, ob maternitatis fecunditatem, & ob virginitatis illibatæ candorem. Vnde sanctus Hieronymus in quodam Sermone expendens adducta Canticorum verba in laudem Virginis, *Veni de Libano, veni coronaberis*, inquit: *Non immeritò venire de Libano iubetur, quia Libanus candidatio interpretatur. Erat enim candidata multis meritorum virtutibus, & dealbata niue candidior*, &c.

Maria Virgo Libano cur comparata.

Libanus arbor thus producens.

Ptolemæus verò lib. 5. cap. 25. & idem D. Hieronymus in Oseam cap. 14. putant dictum Libanum à thure candido, quod ibi colligitur: vnde & thus Lebanon Hebraicè dicitur, & Græcis Λίβανος. Et Libanus arbor est quæ thus ipsum producit, vnde in Ecclesiastico legitur: *Quasi Libanus non incisus vaporaui habitationem meam.* Luna quoque à candore suo dicta est Hebraicè Lebana.

CAPVT IV.

De Ecclesia Patriarchali in monte Libano, quarto loco septimæ Peregrinationis.

Oratoria plura in Libano.

QVæ in monte Libano inuisuntur à peregrinis, sunt *Ecclesia Patriarchalis* Maronitarum, *villa Eden* & *Cedri*, de quibus pauca per ordinem dicemus. Sunt quidem in diuersis montis Libani locis diuersa Eremitoria, quæ *Conuentus* appellant Maronitæ, vt S. Petri, S. Antonij, &c. in quibus manent aliqui ipsorum Monachi & Episcopi; & sunt etiam plures villæ: sed præcipuus Conuentus & Ecclesia est vbi moram facit Patriarcha Maronitarum cum suis Monachis, qui montis Libani & Antiochenus Patriarcha appellatur; *Sancta Maria de Canobin* dicitur. Ecclesia & Conuentus huiuscemodi sunt in satis eminenti loco montis: illa in monte excauata satis ampla & commoda respectu aliarum, iuxta & circa ipsam sunt variæ habitationes pro Patriarcha, eius familia, Monachis & peregrinis. Isti parent summo Romano Pontifici, quem maximè colunt, & Catholicæ Ecclesiæ sunt addictissimi; & ibi Catholico ritu, etsi Chaldaico idiomate, die noctuque officiis & sacrificiis Deum colunt in cordis simplicitate. Peregrini illuc primò se transferunt, vbi humaniter & charitatis officiis excipiuntur. Hic sunt & pulsantur campanæ,

Patriarchalis Ecclesiæ ac Conuentus conditio.

Ibi campanæ pulsantur.

panæ, vt in partibus Christianorum: quas alibi in his Orientis partibus non audiui. Omnes in monte Libano ferè Maronitæ & Christiani sunt.

Vbi virgo Marina fecit pœnitentiam, tumulata fuit, & Patriarchæ sepeliuntur.

Extra Monasterium ante ianuam est cella vel sacellum vbi Patriarchæ sepeliuntur. Et esse fertur locus, vbi sancta illa pœnitens & virgo Marina in habitu Monachi, à filia bubulci infamata, quòd ex ea ex stupro filium genuisset, pœnitentiam egit: &, post felicem eius transitum, calumnia impudicæ mulieris, & castæ eximia virtus detecta est, atque ipsa honorificè tumulata. Eius res gestas, mirandam eius humilitatem, & in tolerandis persecutionibus & laboribus constantiam & patientiam habes in Vitis Patrum Libro primo. Illius corpus Venetias translatum fuit, vt dicitur in Romano Martyrol. die 17. Iulij, & ab aliis Scriptoribus. Villa, vbi filia illa bubulci ab alio corrupta detraxit honori S. Marinæ, *Terza* nominatur, semper miserabilis & egena; crediturque id esse ob scelus in sanctam virginem Marinam perpetratum: distat à Canobin sex circiter milliaribus.

Terza villa.

CAPVT V.

De villa Eden, quinto loco septimæ Peregrinationis.

LOngè à Canobin, tria circiter milliaria, est villa fecunda satis & amœna, oleis, ficubus, nucibus & aliis arboribus abundans, & aquis irrigua; vbi multæ domus, & aliquæ Ecclesiæ sunt: & est ibi vna Archiepiscopalis sancto Sergio dicata, & Sedes Archiepiscopi Maronitæ montis Libani, quæ Eden appellatur; & fortè propter eius amœnitatem & delicias: Eden enim deliciæ interpretatur.

Eden villa Archiepiscopalis.

Sacellum Abdon & Sennen.

Supra ipsam est sacellum sanctis martyribus Abdon & Sennen dicatum, quod Maronitæ *Abda* appellant: in quorum die festo (quod ipsi mobile faciunt, ipsumque celebrant Dominica prima Maij) quando Missa celebratur, subtus altare fons aquæ viuæ emanat; & cùm venerabile eleuatur Sacramentum, magis fluit, & post aliquot dies siccatur: & ita euoluto anni circulo eodem tempore similiter fluit; & post Kalendarium Gregorianum, & decem dierum mutationem factam, simili modo Dominica prima Maij aquas elargitur. Ita ab Archiepiscopo Eden, & aliis qui viderunt, intellexi.

CAPVT VI.

De Cedris montis Libani, quæ sexto loco occurrunt in septima Peregrinatione.

Abietes & cedri præcipuæ Libani arbores.

LIgnorum genus præcipuum & pretiosum Libani montis duplex est; alterum quod Abies, alterum quod Cedrus appellatur; & ita habemus ex diuersis Scripturæ locis: sed alterum tantùm hic subscribere sufficiat, in quo mentio fit de lignis Libanicis, quæ Hiram Rex dedit Salomoni pro templi Domini & Regiæ suæ ædificatione, 3. Reg. 5, 8. hæc dixit Hiram Salomoni: *Ego faciam omnem voluntatem tuam in lignis cedrinis & abiegnis. Serui mei deponent ea de Libano ad mare: & ego componam ea in ratibus in mari vsque ad locum quem significaueris mihi: & applicabo ea ibi, & tu tolles ea.*

Nos pauca duntaxat de cedris dicemus, quoniam ipsarum fama celebrior; imò ipsæ solæ sunt in præsentia in consideratione, & à peregrinis singulariter inuisuntur, & ab omnibus æstimantur. Et inter omnes quædam præcipuæ eminentiores & antiquiores.

Locus cedrorum Libani.

A locis Canobin & Eden distat locus & planities ad sex circiter milliaria ad Septemtrionem, in qua sunt magnæ & antiquissimæ cedri, numero, loquendo de præcipuis & maioribus, vigintitres (sunt enim ibidem aliæ minores, quæ in dies oriuntur, & crescunt) & illæ per excellentiam *cedri Libani* nuncupantur; & ad honorem Virginis ibi fideles, circà præsertim habitantes, id est Maronitæ, & peregrini aduenientes, preces fundunt, & nacta temporis opportunitate sacrificia offerunt. Sacratissima enim Virgo Maria, ob eminentem sanctitatem & virtutum præstantiam, cedro in Libano exaltatæ comparatur; eiusque nomine sancta Ecclesia recitat illa Ecclesiastici verba: *Quasi cedrus exaltata sum in Libano.* Eccli. 24. 17.

Numerus.

Deipara cedro Libani comparata.

Cedri natura.

Cedrus est laudatissima arbor, magnitudine, incorruptibilitate & virtute medica. Aduertere tamen hîc placet, cedros illas non ita proceras & magnas esse, vt quidam illas prędicant, quasi vsq; ad cælum summitate pertingant; nam non maiores quercubus credo, nec natura ipsarum est, vt magnitudine ceteras arbores excedant. Semper virides retinent frondes: & poma illius quidam ob memoriam & ex deuotione accipiunt. De cedro lege Pinedam de Rebus Salom. lib. 3. c. 22. §. 3. & lib. 4. cap. 14. & lib. 5. cap. 14. Et hæc de VII. Peregrinatione satis.

PERE-

PEREGRINATIO VIII. *& vltima huius Libri, in qua recensentur & elucidantur quatuordecim memorabilia loca, quæ se offerunt proficiscentibus ex Ioppen secus Mare mediterraneum vsque ad Tripolim Syriæ ciuitatem, vel etiam Antiochiam.* I. *Cæsarea Palæstinæ ciuitas.* II. *Castrum peregrinorum.* III. *Carmelus mons.* IV. *Vrbs Caiphas dicta.* V. *Acon ciuitas.* VI. *Saphet ciuitas.* VII. *Puteus aquarum viuentium.* VIII. *Tyrus ciuitas.* IX. *Vbi mulier Chananæa occurrit Christo.* X. *Sarepta ciuitas.* XI. *Sidon ciuitas.* XII. *Berytus ciuitas.* XIII. *Tripolis Syriæ vrbs.* XIV. *Antiochia denique Cælesyriæ ciuitas præcipua.*

CAPVT PRIMVM.

De Cæsarea Palæstinæ ciuitate maritima, primo loco octauæ Peregrinationis.

MVlti ex peregrinis, & illi præcipuè qui ex his partibus, vt ex Aleppo, Damasco, Tripoli Syriæ, &c. proficiscuntur Ierosolymam per Galilæam & Samariam, plerumque ad sua domicilia reuertuntur per aliam viam, videlicet per regionem illam, quæ in sacris Litteris Palæstina nuncupatur, terrestri vel maritimo itinere, vt noua alia videant loca: de quorum præcipuis aliqua dicemus, prout vidimus, & ex oculatis aliis testibus accepimus, fideque dignis Auctoribus didicimus, & primò de Cæsarea Palæstinæ.

Cæsarea duplex, Philippi & Palæstina.

Notandum itaque, in prouincia Palæstinæ duas fuisse præcipuas vrbes, Cæsareas appellatas, quòd ædificatæ, vel saltem auctæ & illustratæ fuerint in honorem Cæsarum: ad quarum distinctionem & confusionem vitandam, altera *Philippi*, altera *Palæstinæ* dicebatur. Illa, teste Iosepho lib. 18. Antiquit. cap. 3. & D. Hieronymo de Locis Hebraicis, sita est ad fontes Iordanis: quam Philippus, maioris Herodis Innocentium interfectoris filius, in honorem Tiberij Cæsaris variis ædificiis & ornamentis auxit; & quæ priùs Dan vel Dana Iosepho, & Lesen, antequam filij Israël Terram sanctam ingrederentur, posteà Lesen Dan, quòd tribui Dan in sortem ceciderit, dicta, vt docet Tyrius lib. 15. cap. 9. Postquam verò à Romanis subacta fuit, *Paneada* à fonte quo alluitur appellata est; & deinde Cæsarea à Tiberio Cæsare, Philippi à Philippo instauratore & amplificatore nuncupata: & Cæsarea Philippi tempore Christi appellabatur, vt patet Matth. 16, 13. & Marc. 8, 27. Pòst Agrippa iunior eam reparauit, & exornauit in gratiam Neronis, & *Neroniam* appellauit. Hodie vocatur hæc ciuitas *Velena*, inquit Salmeron Tom. 1. Proleg. 41. Teste Tyrio loco citato, & Gamaliano p. 2. in Ios. cap. 19. sect. 5. à Turcis *Bellina* & *Bellena* dicitur. Terminus est Septemtrionalis regionis Iudæorum, vt diximus lib. 1. Cap. XXIV. Agit pluribus de ea Adrichomius in Nephthalim num. 37.

Philippi quæ, & eius nomina.

Palæstina Cæsarea quæ.

Ista verò, scilicet Cæsarea Palæstinæ ciuitas, est in confinio Palæstinæ & Phœnicis secus mare Mediterraneum ædificata, inquit Lyranus in Act. 12. in loco qui *Turris Stratonis* dicebatur, ad honorem Augusti Cæsaris: quare aliquando à situ Turris Stratonis appellatur. de qua Iosephus lib. 1. de Bello Iud. cap. 6. sic ait: *Cùm inter maritimas ciuitates vidisset Herodes vnam vetustate iam fessam, quæ Stratonis turris dicebatur, totam eam candido saxo reparatam clarissima Regia decorauit*, &c. & lib. 15. Antiquit. cap. 13. inquit: *Cùm animaduertisset Herodes in maritimis locum condendæ vrbi opportunissimum, cui olim Stratonis turris nomen fuerat, & formam eius magnificè descripsit, & ædificiis marmoreis totam exornauit: & quod fuit omnium operosissimum, portum à tempestatibus tutum addidit, magnitudine Piræo parem, admirandum structura. Sita est hæc vrbs in Phœnice inter Doran & Ioppen.* Hæc ille.

Vrbs Stratonis dicta.

Ab Herode aucta.

Acta in ea.

In ista ciuitate Cornelius Centurio à Petro Apostolo fuit baptizatus, vt dicitur Act. 10. primus in ea Episcopus fuisse traditur. In eadem Philippus Apostolus domum habuit, in qua & habitauit cum quatuor suis filiabus virginibus Prophetissis: Hieronymus in Epitaphio Paulæ. Hîc Agabus Propheta zona Pauli ligatus est: Act. 21. & ipse Paulus in prætorio Herodis seruatus, coram Rege Agrippa & Felice Præside, ac biennio detentus in vinculis, à Festo Cæsarem appellauit: Act. 23. 24. & 25.

Vespasiani tempore necatis Iudæis, in ista ciuitate Gentiles, qui eam incolebant, summa rerum potiebantur: remansit totius Palæstinæ metropolis; quæ, ob egregiam à ciuibus patratam operam contra Iudæos, à Vespasiano Imperatore facta est colonia Ro-

Romanorum, & immunis à censu capitis, & possessionum, vt Paulus I. C. l. vlt. ff. de censibus testatur his verbis: *Diuus Vespasianus Cæsarienses colonos fecit, non adiecto vt iuris Italici essent, sed tributum his remisit capitis; sed diuus Titus solum etiam immune interpretatus est.* Plura alia de hac Cæsarea vide apud Adrichomium in Manasse 1. num. 22.

Destructa nunc iacet. In præsentia est tota destructa; & ex magnis & ingentibus ruinis facile dignoscitur, quàm egregia & munita olim ciuitas extiterit. Hanc ciuitatem primò inueniunt peregrini, qui ex Ioppen maritima ciuitate & portu, de quo initio Libri IV. egimus, Ierosolymorum assumunt peregrinationem; distatque à Ioppen circa vigintiquatuor milliaria. Aduerte quosdam dicere, in huius ciuitatis finibus Christum suos discipulos illis verbis interrogasse: *Quem dicunt homines esse Filium hominis?* Sed, id accidisse in partibus alterius Cæsareæ, manifeste apparet ex Matth. 16. & Marc. 8.

Cæsarea Cappadociæ. & Mauritaniæ. Est etiam Cæsarea Cappadociæ, sic à Tiberio nominata, cùm ante *Maza* diceretur, Euseb. Altera item Mauritaniæ nobili portu insignis, ante *Iol* vocitata, Strab. lib. 7.

CAPVT II.

De Castro Peregrinorum, secundo loco octauæ Peregrinationis.

A Cæsarea Palæstinæ secus mare ad Septemtrionem vlterius procedendo, post duodecim milliaria occurrit locus, *Quid Castrum Peregrinorũ.* communiter *Castrum Peregrinorum* nuncupatus: de quo sequentia Adrichomius in Issachar num. 47. *Castrum Peregrinorum, quondam insula in corde maris sita, dicta Petra incisa: in qua Christiani milites munitionem posteà extruxerunt, iis muris & antemuralibus cinctam, vt inexpugnabilis videretur. Videtur alio loco ponere VVillelmus, quantum ex eius descriptione colligere est; consentit tamen sententiæ nostræ ille qui continuauit Historiam Belli sacri.* Hæc ipse.

Locus iste in præsentia destructus; tamen munitissimum fuisse quæ supersunt structura cum ruinis indicat: est ibi egregia Eccle- *Ibi Ecclesia, nunc demolita.* sia, & triplex, etsi vt aliæ harum partium ferè tota demolita: iacent ibi in terra multæ marmoreæ columnæ; & est ibi portus maris multis nauibus idoneus.

Aliud Castrum Peregrinorum apud Tripolim. Aduerte, locum istum, non esse illum quem Raimundus comes Tolosanus ædificauit ante vrbem Tripolitanam in monte, *Mons Peregrinorũ* & *Castrum* similiter appellatus, quia opera peregrinorum construebatur: de quo Adrichom. in locis exteris n. 21.

CAPVT III.

De sacro Carmelo monte, tertio loco octauæ Peregrinationis.

Carmeli frequens mentio fit in sacris Litteris; & Carmeli nomen non semper de vno & eodem enuntiatur loco, sed de diuersis, vt ex operatis in illis, & ex sacris Doctoribus manifestè edocemur. *Carmeli nomen multiplex.* Sanctus Hieronymus ait: *Duo sunt montes qui vocantur hoc nomine,* id est Carmeli: *alter,* *Duo montes.* *in quo fuit Nabal Carmelus maritus Abigail ad Australem plagam: alter iuxta Ptolemaidam, quæ priùs vocabatur Acho, mari imminens: in quo Elias Propheta flexis genibus pluuias impetrauit.* 1. Reg. 25. 3. Reg. 18.

Abulensis ad idem, & clarius: *Carmelus mons,* inquit, *est in sorte Iuda apud vrbem Maon eiusdem tribus; & nominatur iste Carmelus à quadam vrbe quæ vocatur Charmel, quæ erat apud Maon, sicut patet Ios. cap. 15, 55. vbi simul ponuntur Maon & Charmel in numero ciuitatum. Alius mons Carmelus erat in sorte Issachar, de quo Ios. 19, 26. & est apud Issachar & Aser; vnde sors Aser dicitur peruenire vsque ad Carmelum, eodem cap.* *In 1 Reg. 25. 4. 2. Alter in Iuda. Alter in Issachar.* Ex huius Scriptoris verbis habemus, in tribu Iuda, præter montem Carmelum, fuisse *Carmelus ciuitas.* ciuitatem eodem insignitam nomine, à qua mons ipse nomenclaturam accepit; & fuisse eiusdem nominis vrbem in eo ædificatam monte, videtur deduci posse ex 1. Regum 15, 12. vbi dicitur, Saulem in isto Carmelo sibi triumphalem fornicem erexisse; etsi ad gloriam suam ostentandam, non in saltu desertoque monte, sed in populosa ciuitate illam erigere debuerit. Nos de isto Carmelo non tractabimus, sed de altero celebriori.

An autem sit tertius alius locus trans *Dubium.* Iordanem Carmelus dictus, vel in Moabitide regione, meritò reuocari potest in dubium, ex Isaia c. 16, 10. & Ieremia c. 48, 33. vbi Prophetæ vaticinantes aduersum Moab dicunt: *Ablata est lætitia & exultatio de Carmelo.*

Respondetur, ex hoc non necessariò col- *Solutio.* ligi, prædictum locum esse tertium Carmelum propriè, sed alium eo nomine non vt proprio, sed vt appellatiuo nuncupatum, propter insignem illius vbertatem; quæ Carmeli appellatione significatur.

Carmeli enim nomen & proprium & *Carmeli nomen proprium & commune seu appellatiuum.* commune est: proprium, vt dicitur de prædictis duobus montibus; commune & appellatiuum, prout dicitur de quocumque loco fertili, abundanti ac læto, sumpta forsasse

tasse significatione à dictis montibus; qui, ob egregiam ipsorum conditionem, symbolum sunt fertilitatis, abundantiæ ac lætitiæ. Vnde lingua Punica siue Arabica, quæ Hebrææ vicina est, adhuc hodie in Bætica amœnissimæ ac pulcherrimæ villæ vocantur *Carmenes*, vt ait Delrius Adagio 970.

Hic de Carmelo Issachar. De celebriori Carmelo agentes, tria per ordinem videbimus: 1. Quidnam antiquitus fuerit, & quid in præsentia sit. 2. Quomodo in eo habitauerint Elias & Eliseus; & memorabilia in eodem operata recensebimus. 3. Denique, quomodo inde traxerit originem sacer Carmelitarum Ordo.

Quantum ad primum, Carmelus iste mons appellatur *Carmelus maris* apud Iosue 19, 26. id est Mediterranei; quoniam huic mari proximus est. Attingitur iste mons à tribus tribubus; ab Occidentali & Boreali plaga, à tribu Aser; ab Oriente, à tribu Zabulon; ab Austro, à dimidia tribu Manasse cis-Iordanina, vt indicat Iosephus lib. 5. Antiquit. cap. 1. saltem ex parte: & idem lib. 3. Belli c. 2. tradit, montem istum olim fuisse Galilæorum; tunc autem, hoc est, suo tempore, fuisse Tyriorum. *Conditio eius.* Fuit hic mons fecundus ac frugum vbertate insignis, & Carmel nomen, quod Hebræis significat spicam plenam, sed adhuc viridem & teneram, vt linguæ sanctæ periti docent; ac proinde ad locum feracem & huiusmodi spicis consitum idem nomen accommodatur; eamdemque vbertatem passim denotant Scripturæ loca; in quibus eadem vox siue propriè siue appellatiuè vsurpatur. *Isa. 16, 10. & c. 26, 17. & c. 32, 15. & c. 35, 2. Ier. 2, 7. & c. 48, 33.*

Vnde Leo à Castro de nostro isto monte, expendens illa Isaiæ verba cap. 35. *Gloria Libani data est ei, decor Carmeli & Saron*, inquit: *Carmelus mons amœnissimus est, & Galilæa omnis: cuius campus Saron est totus consitus arboribus, vineis, lucis amœnissimis, totus vernans, vt docet Iosephus lib. 3. de Bello cap. 4. nam, Libanum montem esse miræ amœnitatis, res notissima est.*

His consona scripsit Adrichomius in Issachar num. 19. in hunc modum: *Carmelus maris, qui Hebraicè dicitur Carmel, siue Charmel, mons excelsus valdè & nemorosus, nobilissimis vineis, oleis, arbustis, fructiferis arboribus herbisq́; odoriferis abundans; vt ob summam rerum omnium copiam, fertilitati & abundantiæ in Scriptura comparetur. Abest à Ptolemaide stadiis centum viginti, vt Iosephus tradit. Incolebatur à colonis multis; eiusq́; passim multa fit mentio in Prophetis*, &c.

Alia ibi memorabilia loca. De loco vbi ignis de cælo descendit ad consumendum Eliæ sacrificium, de quo posteà idem Auctor inquit ex Iosepho, illum igne consumptum hactenus perdurare. *In hoc monte*, addit, *in pede montis Orientali, ait Auctor Itinerarij Ghistelæ, spelunca est & fons, vbi habitabant Elias & Eliseus, & filij Prophetarum. Posteà habitauerunt ibi Fratres Carmelitæ, vnde & originem & nomen habent.* *Spelunca & fons Eliæ.* *Fuit etiam saltus in Carmelo, vt colligitur 4. Reg. 19. Isa. 37. Mich. 7.* *Saltus Carmeli.* & idem Adrichomius numer. 20. addit de loco vbi Pseudoprophetæ Baal occisi fuerunt: *Hic ad torrentem maiorem, qui contra Occidentem labitur, Propheta Elias quadringentos quinquaginta Prophetas Baal, quos diuinæ iustitiæ zelo accensus in monte Carmelo comprehenderat, ab Israëlitico populo adiutus omnes occidit, eorumq́; cadauera in torrentem proiecit, 3. Regum 18. Brocard. in Præfat. in Itin. 1. & 6. & Breidenb. ibid.* subiungit num. 21. *Carmelum promontorium, vbi sancta Helena Ecclesiam construxit. Niceph. 8. Hist. 30.*

Dictis sequentia addo, prout ab oculatis & accuratis inspectoribus accepi, & ego à longè obseruare potui: difficilis enim ac periculosus est ad hunc montem accessus propter Arabes.

Distantia eius à Cæsarea Palæstinæ. Distat mons iste à Cæsarea Palæstinæ circa viginti quatuor milliaria, à Castro peregrinorum duodecim, quæ ad Austrum habet. *In summitate olim Ecclesia, nunc collapsa.* In illius summitate erat olim magna Ecclesia, in præsentia penè tota collapsa: à mari proximo vsque ad summitatem & Ecclesiam est ascensus vnius milliaris; nec enim tam excelsus, vt aliqui opinantur: alij sanè sunt in Galilæa & tota Palæstina ipso multò excelsiores. Infrà, hoc est ad medium montis, est antrum siue Ecclesia quadratæ formæ non modica, in ipsa rupe montis excisa; & interius antrum aliud minus Eliæ dictum. *Interius antrum Eliæ.* Est etiam ibidem fons & viridarium. Longitudo montis, quæ est ab Occidente ad Orientem, est quindecim circiter milliarium. In præsentia fecundus non est, nec fructiferis abundat arboribus; *Infecundus.* & quia pro maiori parte nuda rupes, & multò magis propter cultorum inertiam ac negligentiam. Intra ipsum aliquæ sunt valles, in quibus soli ac satis illustres habitant Arabes.

Celebris prodigiosi Eliæ sacrificio. Quantum ad secundum; in primis vt celebre refertur Eliæ sacrificium, & occisio Prophetarum Baal, cuius memoriam celebrat Historia Regum. *3. Reg. 18.* In isto namque monte Elias Propheta coram Rege Achab & octingentis quinquaginta Pseudoprophetis Baal, cùm illi nequidquam cultris se dilaniantes idolo immolarent, ipse Deum verum igne cælitus dimisso experimento comprobauit; & Pseudoprophetæ, tam-

quam idololatræ & falsi numinis cultores comprobati, trucidati fuere. Insuper ibi Elias flexis genibus gestu admirabili orans, post trium & semis annorum siccitatem, pluuiam à Deo impetrauit.

3. Reg 17. & c. 18. 25. Iacob. 5, 17, & 18.

Dubium. Circa indicatum Eliæ sacrificium difficultas explicanda est; quomodo impunè sanctus Propheta erigere potuerit altare extra Ierusalem, & super ipsum sacrificium offerre, cùm id seuere fuerit à Domino interdictum, vt in pluribus sacræ Scripturæ locis videre est. Nec valet dicere, sacrificasse extra locum a Domino præparatum, exemplo Iacobi Patriarchæ, Moysis, Iosue, nec non aliorum celebrium virorum; nam istis licuit: quoniam ipsorum tempore nondum erat ædificatum templum; & de opposito faciendo non erat lex promulgata, vt tempore Eliæ.

Exod. 20. Deut. 12, 14. Leuit. 17.

Solutio. Dicendum, non deliquisse absque dubio Eliam in illo sacrificio, sed optimè fecisse, cùm igne cælitus dimisso fuerit ad eius preces consumptum. Et ad rationem dubitandi respondetur, legem illam datam fuisse ad tollendam occasionem idololatriæ: quare, ea non existente, maximè necessaria occasione, poterat oppositum fieri à spectatæ ac probatæ sanctitatis viris, de quibus nulla esse poterat idololatriæ suspicio; de quorum numero erat Elias. Quare sicut sine culpa licuit Prophetæ Samueli sacrificare extra locum à Domino præparatum, aliquando in Masphа, aliquando in Ramatha, & nonnumquam in Bethlehem, vt sacra Scriptura docet; ita licuit Prophetæ Eliæ in monte Carmelo sacrificare, non similiter aliis haud tantæ sanctitatis & opinionis hominibus: tunc enim tamquam graue piaculum morte piandum erat. Hinc cum duæ tribus & dimidia extruxissent altare apud Iordanem (quia id nefas creditum fuit, & contra legem susceptum) contra eos insurrexerunt in pugnam reliquæ tribus, vt dicitur Ios. 22. Hinc vides quantum valeat præiudicata virtus. Etenim virtute prædíti quædam impunè agunt, quæ in vitiosis & vulgaribus hominibus non relinquerentur impunita. Lege Abulensem in cap. 4. Ios. quæst. 12. & in 3. Regum 18. & à nobis annotata superius Lib. IV. Cap. XIV. Peregrin. VII.

Iusti aliqua impunè agunt, quæ ab impiis absque culpa fieri non possent.

Cultus Carmelus ab Elia & Elisæo. Celebrem hunc montem reddidit primò Elias Propheta sua habitatione, sicut Eliseus, & alij posteà. Hoc vt explicemus, animaduertendum, sanctum Vatem vitam eremiticam coluisse; hinc sanctus Hieronymus Epist. 12. ad Paulinum dixit: *Noster princeps Elias, noster Eliseus,* &c. significat autem id colligi ex Scripturis dum præmittit, *Et vt ad Scripturarum auctoritatem redeam,* &c. vbi Marian. Victorius, *Eliam & Eliseum,* inquit, *deserta ac montes solitarios incoluisse, res est notissima.* idem alij Patres tradunt. Nazianz. in quadam Orat. de Basil. Orat. in Gordium martyrem, Isidor. lib. 2. de Offic. c. 15. Cassian. lib. 1. de Instit. renunt. c. 2. Ioannes Ierosol. lib. de Instit. primor. Monachor. à cap. 3. vsque ad 9. Tom. 9. Bibl. Patrum.

Qui eremitæ fuerunt.

Sed vitam hanc solitariam ac diuinis meditationibus ac mortificationibus insignem traduxisse in monte Carmelo, ibique præcipuè habitasse, notauit Abulensis 3. Regum 21. quando Elias iussus est descendere, vt occurreret Achab, eumque de grauissimo peccato reprehenderet, eidemque & vxori debitam mortis pœnam prædiceret. Expendit ergo Abulensis verbum *descendit,* dicens: *Ex eo tempore quo fecit Deus miraculum mittendi ignem super sacrificium suum in monte illo, habuit deuotionem Elias manendi in illo; & semper mansit vsque ad tempus quo raptus in curru igneo.* vnde lib. 4. Regum cap. 1. circa illa verba, *Surge & ascende in occursum nuntiorum Regis Samariæ,* notat idem Abulens. dici, *ascende; non quia Elias maneret in aliquo loco infimo, manebat enim in monte Carmelo; sed quia ipse descensurus erat de monte, & posteà ascensurus per viam, per quam veniebant nuntij Ochoziæ.* Hæc Abulensis.

3. Reg. 21, 18.

Quæ Abulensis verba, quantum ad id quod indicare videntur, sanctum Vatem non habitasse in Carmelo ante illud insigne circa suum sacrificium operatum miraculum, explicanda sunt; nam anteà ibidem habitasse, ex eo videtur deduci, quòd illum montem ascendit ad conuincendos ac puniendos Prophetas Baal: in hunc enim modum dixit ad Achab: *Mitte, & congrega ad me vniuersum Israël in montem Carmeli.* quasi dixisset, Ibi enim ero sicut soleo. Dicendum ergo voluisse indicare Abulensem, Eliam maiori affectu sibi locum illum ad habitandum elegisse post illud celebre factum.

Abulensis expositur.

3. Reg. 18, 19.

Scio tamen non efficaciter probari ex Scriptura ante illud ibi permanentem habuisse habitationem, sed bene posteà reliquo vitæ suæ tempore: traditio namque, Patres, Scriptura sacra & Ecclesia suffragari videntur. Sanctus Basilius in Epistola ad Chilonem discipulum dixit: *Hic mons celeber Carmelus, in quo Elias demoratus perplacuit Deo.* Nazianzenus Orat. 16. de pauperum amore, initio: *Pulchra res,* inquit, *solitudo, & quies, idq; me docet Elia Carmelus.* vbi Nicetas exponit, id est, *Elias in Carmelo degens, quemadmodum 3. Regum liber narrat.* Idem latè prosequitur Ioannes Ierosoly-

ſolymitanus lib. de Inſtitut. Monachor. à c. 17. ad 21. dicens, poſt ſedatam perſecutionem contra Eliam mortua Iezabel, fixiſſe Eliam domicilium ſuum in monte Carmelo; tum quia erat aptiſſimus ad vitam monaſticam, tum etiam propter inſignia miracula quæ Deus ibi oſtendit.

4. Reg 4. 22. & 25. Scriptura diuina idem non obſcurè indicat, cùm introducit mulierem illam Sunamitidem, quæ per Eliſei interceſſionem filium a Deo prius obtinuerat, & poſteà ex graui morbo è viuis ſublatum, rediuiuum accepit, ad virum ſuum dicentem: *Mitte mecum, obſecro, vnum de pueris & aſinam, vt excurram vſque ad hominem Dei*, in montem ſcilicet Carmeli, vt ſequentia verba indicant. Vbi ſignificatur, inquit Suarez, qui idem ſentit, montem illum fuiſſe locum proprium, vbi Eliſeus domicilium habebat: conſtat autem ex narratione Scripturæ 4. Reg. 2. & 3. & ex omnibus expoſitoribus & Patribus, Eliſeum ſucceſſiſſe Eliæ, ſicut in ſpiritu, ita & in munere, & in habitatione ſeu ſede propria, quam ad Deum meliùs colendum ſibi elegerat. Hoc autem magis declarant verba interrogationis viri ad vxorem ſuam: *Quam ob cauſam vadis ad eum? Hodie non ſunt Calendæ, neque Sabbatum.* In his namque verbis duo inſinuantur: vnum eſt, habuiſſe illam feminam conſuetudinem adeundi illis diebus montem Carmeli, ad conueniendum Prophetam illic habitantem: aliud eſt, ſolitam eſſe illuc ire cauſa religionis, ad verbum Dei cum aliis audiendum à Propheta, vel orandum & canendum diuinas laudes; ſicut mos erat Iudæis eundi ad Synagogas & orationis loca in diebus Sabbatorum, & Calendarum, & feſtiuis aliis, vt indicauit ibi Lyranus, & latius Abulenſis quæſt. 30.

Tom. 4. de Relig. lib. 2. de Varietat. Relig. in ſpecie cap. 10.

In Carmelo locus erat religionis operibus deſtinatus. Erat igitur mons ille habitatio illorum Prophetarum; & in eo habebant locum aliquem operibus religionis & diuini cultus deſtinatum. Denique idem inſinuat Eccleſia in Martyrologio Romano, dum dicit: *In monte Carmelo ſancti Eliæ Prophetæ.*

Roman. Martyrol. die 20. Iul.

Eliæ & Eliſei diſcrimen. Et quod de manſione Eliæ in monte Carmelo dictum eſt, cum proportione enuntiari poteſt de Eliſeo, cum hac videlicet differentia, quòd Elias fuit præceptor, Eliſeus diſcipulus; ille pater, hic filius, ſicut ipſe cla[illegible]abat, *Pater mi, pater mi:* ille quaſi auctor & inſtitutor illius vitæ generis, hic ſectator & heres. In reliquis verò fuit conuenientia: nam ex quo Eliſeus iuſſu Dei vocatus eſt ab Elia, & illum ſequi cœpit, ei perpetuò miniſtrauit, 3. Reg. 10. vſque ad 4. Reg. 3. Poſt raptum verò Eliæ, eundem Carmelum incoluit, vt ex citato loco colligitur, & communiter Auctores docent; atque Eliæ in ſpiritu & miniſterio ſucceſſit. Vnde 4. Reg. 3. in huius rei ſignum filij Prophetarum venerunt in occurſum eius, eumque adorauerunt, & tamquam caput & principalem Prophetam, Eliæque ſucceſſorem agnouerunt.

4 Reg. 2. 12.

Aduerte hìc, ideò dici dictos Prophetas habitaſſe in Carmelo, non quòd perpetuò & ſine aliqua loci mutatione ſemper ibi habitauerint; hoc enim falſum eſt: nam Deo mouente & charitate perurgente ibant ad alia loca; & Elias fuit in Galgala tempore tranſlationis ſuæ, & ex ripa Iordanis aſſumptus fuit in cælum, vt ex 3. & 4. Regum 2. deducitur: ſed ideò dicitur illos in monte Carmelo continuò habitaſſe, quia illum pro ſuo domicilio elegerunt; ibique pro maiori parte habitabant, & habitaſſent ſemper contemplationi vacando, niſi aliter ordinatum fuiſſet à Deo, vt, ſolitudine relicta, ad ciuitates & loca hominum concurſu celebria proficiſcerentur, actioni etiam vacando propter maiorem Dei gloriam & animarum ſalutem. *Quomodo in Carmelo continuò manſerunt.*

Ioannes Ieroſolymitanus antè citatus inquit, Eliam feciſſe in monte Carmelo oratorium, & per ſexdecim annos ibi manſiſſe vſque ad ſuam tranſlationem.

Huius dicti priorem partem expendens P. Suarez citatus, inquit num. 11. coniectura fortaſſe vel traditione aſſertum eſſe; nam apud alios Auctores de illo ſacello nihil expreſſum ſe inuenire aſſerit: & addit ex Hiſtoricis & Coſmographis, fuiſſe in illo monte ſpeluncam, & forſan Eliæ, vt ex Brocardo retulit Adrichomius; vt etiam eſt veriſimile, fuiſſe ibi aliquem locum cultui Dei dicatum. Præterea inquit, Cedrenum in Compendio Hiſtoriæ in Baſilio referre, templum Eliæ per Baſilium Imperatoré fuiſſe reſtitutum, vt meminit Baronius in Scholiis ad Rom. Martyr. die 20. Iulij; vbi ait etiam extare Epigramma D. Gregorij Nazianz. de æde Eliæ *Dominicum* nuncupata; quæ poſſunt intelligi de templo Eliæ, id eſt ædificato ab Elia: & ſic confirmant dictam ſententiam. Vel de templo Eliæ, id eſt, dicato Deo in honorem Eliæ: & in hoc ſenſu non ita directè faciunt ad rem præſentem, ſed alludunt ad ædem ſacram, quam dicitur Helena mater Conſtantini ædificaſſe in monte Eliæ Theſbitæ, vt ſignificat Nicephorus lib. 8. c. 3. vbi licet non ponat expreſſe montem Carmelum, videtur tamen de illo loqui cùm ait, in accliuitate montis ædificaſſe Helenam pulcherrimam ædem Eliæ Prophetæ, &c.

Aduertendum etiam, Eliæ ſectatores poſt aduentum Spiritus ſancti in eodem monte

Ibi Prophetarum filij Deiparæ Ecclesiam erexerunt. erexisse Deo in honorem Deiparæ Virginis Mariæ sacram ædem, vt posteà dicemus. Atque ex his apparet, plures recenseri Ecclesiarum auctores, vel restauratores earumdem; & non videtur dubio vertendum, loci sanctitate considerata, quòd fuerit plurium sanctorum virorum habitatio.

Sed quod assertum fuit de sacello ab ipso Elia erecto, mihi probabile reddi videtur ex 4. Reg. 4. vt adduximus; quia tempore Elisei eò se conferebant Iudæi statutis diebus ad adorandum Dominum: igitur ex tempore Eliæ magistri, ac consequenter, debuit esse locus ab humanis vsibus separatus, & diuinis dicatus; & hunc dedicasse Eliam par est credere, quoniam dumtaxat à tempore Eliæ Carmelus venerationi haberi cœpit. Et hoc tantò magis verum erit, si aliud quod diximus verum est, in illo antro montis aliud minus excauatum esse, nomine Prophetæ *Antrum Eliæ* nuncupatum.

Ex Carmelo monte Carmelitanæ Religionis origo. Quantum ad tertium superius propositum, quomodo ex Carmelo monte & Elia originem traxerit sacra Carmelitarum Religio, dico id haberi ex antiqua satisque recepta traditione; vnde & à monte nomen mutuauit, & Eliam Patrem cognoscit. Cui quidem traditioni tamquam veræ testimonium perhibuerunt septem Summi Pontifices, Sixtus IV. Ioannes XXII. Iulius III. Pius V. Gregorius XIII. Sixtus V. & Clemens VIII. in Bullis huic Ordini concessis: de professoribus huius sacri Instituti ita loquuntur: *Tamquam Religionis speculum & exemplar charitate fulgentes, sanctorumque Prophetarum Eliæ & Elisei, & aliorum Patrum, qui montem sanctum iuxta Eliæ fontem habitarunt, successionem hereditariam tenentes*, &c. Vnde Sixtus V. huic Religioni concessit, vt Eliam & Eliseum tamquam suæ Institutionis Patronos coleret, dies festos in eorum honorem celebrando, propriaque Officia in eorum memoriam recitando: quod ipsa Religio studiose seruat, & in ipso Officio nomen & solemnitatem Patroni Eliæ agnoscit.

Modus explicatur. Qualiter autem id acciderit, atque origo & successio Carmelitanæ Religionis vsque ad posteriora tempora protracta fuerit, in proprio Officio Ordinis Carmelitarum, pro Fratribus Discalceatis eiusdem Ordinis à Romana Sede approbato, in hunc modum explicatur: *Post inuisibilem Spiritus sancti aduentum super Apostolos in die sancto Pentecostes, & Euangelij prædicationem signis confirmatam per eosdem sanctos Apostolos, viri plurimi, qui vestigiis sanctorum Prophetarum Eliæ ac Elisei insistebant, & Ioannis Baptistæ præconio ad Christi aduentum comparati fuerant, rerum veritate perspecta atque probata, Euangelicam fidem confestim amplexati sunt; ac peculiari quodam affectu beatissimam Virginem (cuius colloquiis & familiaritate feliciter frui potuere) adeò venerari cœperunt, vt primi omnium in eo montis Carmeli loco, vbi Elias olim ascendentem nebulam Virginis typo insignem conspexerat, eidem purissimæ Virgini sacellum construxerint. Ad nouum ergo sacellum sæpè quotidie conuenientes, ritibus piis, precationibus ac laudibus beatissimam Virginem velut singularem Ordinis tutelam colebant. Quamobrem Fratres beatæ Mariæ de monte Carmelo passim ab omnibus appellari cœperunt; eumque titulum Summi Pontifices non modò confirmarunt, sed & Indulgentias peculiares iis, qui eo titulo vel Ordinem vel Fratres singulos nuncuparent, concesserunt*, &c. Hactenus ibi.

Adrichomius vbi suprà num. 16. in extremitate montis Carmeli designat locum, Cain montem, fontem & castrum appellatum, vbi Lamech cæcutiens senectute Cain ignoranter interfecit, Genes. 4, 23. Et hæc satis de monte Carmelo. *Vbi Cain interfectus.*

CAPVT IV.

De Caiphas ciuitate maritima, quarto loco octauæ Peregrinationis.

CAiphas à Guilielmo Tyri Episcopo *Porfina* dicitur, & *Porphyria*: vrbs maritima, ad Carmeli montis radices parte Aquilonari sita; extructa à Caipha Pontifice, & à suo nomine appellata. Habuit Episcopum suffraganeum, quo tempore à Christianis possidebatur. Adrichomius in Issachar num. 17. *Caipha ciuitatis situs, auctor, & dignitas.*

His addo, in præsentia esse ibi modicum maris portum, & diuersorium; in quod è mari descendentes se recipiunt: reliqua diruta & humo operta sunt. *Portus modicus.*

CAPVT V.

De Ptolemaide, siue Acone, ciuitate maritima, quinto loco octauæ Peregrinationis.

PTolemais, siue Ptolemaida, à Ptolemæo Ægypti Rege sic dicta, quæ prius *Accho* siue *Aco* appellabatur, Abulensi Accaron credita, vna ex quinque præcipuis Philisthinorum vrbibus, Iof. 13, 3. 1. Reg. 6. v. 17. in præsentia *Acri* vulgò appellata. Vel Ptolemaida & Acon dicta, quia condita à Ptolemæo & Acone fratribus, vt placet Marino Sanuto, non ignobili inter Scriptores gestorum Dei per Francos auctore, *Ptolemaidis nomina, & ratio. Abulen. in Iof. c. 15.*

Part.

Part.6.secretorum Crucis cap.4. & cap. 24. antiquitus etiam *Abyron* nuncupata, maritima & celebris ciuitas: ad cuius portam Australem optimus Syriæ portus est. Ciuitas illa ditissimum est Emporium Orientis & Occidentis. In Terræ sanctæ distributione obtigit tribui Aser, etsi numquam ab Aseritis possessa: tribus muris & turribus munitissima, in optimo solo sita; cuius circumiacens regio irrigatur flumine, valdéque fecunda est, dignaque vt Regia & Episcopali dignitate insigniretur.

Fuit in tribu Aser, etsi ab Aseritis numquam possessa.

Regia & Episcopali Sede decorata.

Si hæc vrbs fuit Accaron, vt sensit Abulensis, & suffragantur alij; videturq; persuaderi ex situ qui ei præscribitur Iosue 13, 3. quòd sit Borealis omnium Satrapiarum Philisthinorum: & verè illarum respectu Borealis est. Si inquam Accaron est, dedit eam in possessionem Alexander Ionathæ. Cæsis in ea ducentis Philisthæis, eorum præputia Dauid detulit Sauli in dotem pro nuptiis Michol filiæ suæ. In eadem vrbe pro Deo colebatur idolum Beelzebub: quod cùm pro valetudine sua consuluisset Ochozias Rex Israël, ab Elia mortis prænuntium accepit. Et frequens eius in Scriptura mentio est.

Alia in ca. 1. Mach. 10, 89.

1. Reg. 18, 27.

4. Reg. 1, 2.

Plura de ea in eius mutationibus scribit Adrichomius in Aser num. 66. quem tu consule: & nos sequentia ex aliis fide dignis Auctoribus præsenti & sequenti Capite in idem argumentum subiiciemus.

Postquam vltimò, anno Domini 1187. capta fuit Ierosolyma, & ex ea eiecti fuerunt à Mahometanis Christiani Principes cum aliis fidelibus, illamque sub Ioanne Brenna, vltimo in ea Rege coronato, sibi comparauit Ægypti Rex Saladinus, Equites Hospitalarij sancti Sepulchri, & alij auctoritatis viri rebus suis consulentes, se ad magnificam & munitam hanc receperunt ciuitatem, singulare illis in Terra sancta refugium & asylum. Deinde verò non sub vnius Principis regimine vrbs hæc mansit, sed plures, XIX. videlicet in ea imperabant: in decem & nouem partes distributa est, & singulis singulæ partes gubernandæ tributæ fuerunt, omnesque gabellas, datia & prouentus suos exigebant: vnus alteri non subdebatur, sed omnes sua iura dicebant, & iustitiam administrabant, singulique suas habebant curias.

Vltimò à Saracenis Ierosolyma capta, plurium Magnatum refugium fuit.

I. Curia erat Regum Ierusalem, qui in ea ciuitate fuerant coronati post illius recuperationem; & Reges Cypri eam occupabant. II. erat Regum Neapolis & Siciliæ, qui nomen & stemmata Regum Ierusalem retinebant, & contra Reges Cypri de iis contendebant. III. erat Principis Antiochiæ. IV. Comitis Ioppen. V. Patriarchæ Ierosolymitani, & suorum sancti Sepulchri Equitum. VI. erat Legati Papæ. VII. Comitis Tripolitani de Tolosa. VIII. Principis Galilææ. IX. erat Magni Magistri Templariorum. X. Equitum Hospitalensium. XI. Magni Magistri fratrum Teutonicorum. XII. erat Magni Magistri Ordinis S. Lazari. XIII. Reipublicæ Venetæ. XIV. Reipublicæ Genuensis. XV. Reipublicæ Pisanorum. XVI. Reipublicæ Florentinæ. XVII. Regis Armeniæ. XVIII. Principis Tarenti in Sicilia. XIX. denique Curia erat Ducis Atheniensium.

Curiæ quæ Acone simul habitarunt.

Propter tantam absolutorum Principum multitudinem & nationum varietatem, in pace & concordia conseruari non poterant; ideò multæ rixæ & dissensiones inter ipsos excitabantur non raró, & multa enormia perpetrabantur facinora, homicidia, latrocinia, adulteria, &c. quæ & impunita pro maiori parte remanebant; quoniam talia perpetrantes in vnius Principis ditione, & quæsiti vt mulctarentur, ad alterius Principis dominium confugientes, indemnes & à debita illis pœna liberi remanebant. Hinc sceleribus abundantibus, & iustitia deficiente, & vrbem cum habitantibus deficere necesse fuit.

Ex multitudine discordia.

Omen verò defectionis Aconensis vrbis præcessit in finitimarum vrbium vastatione & depopulatione. Anno namque Domini 1290. Ægypti Rex, numeroso ac potentissimo instructo exercitu, venit in Syriam, & valida manu cepit præcipuas vrbes cum suis ditionibus, Tripolim, Sidonem, Tyrum, Birutum, & totum Antiochiæ Principatum, Acone excepta, maioribus pœnis à Deo iuxta qualitatem criminum reseruata, vt mox videbimus.

Aliarum vrbium vastatio omen Aconensis.

CAPVT VI.

De expugnatione Ptolemaidis per Soldanum Ægypti, & de Minoribus ac Clarissis, qui in illa viriliter martyrium obierunt.

POst tot debellatos Christianos, & expugnatas vrbes, Soldanus, id est, Ægypti Rex, inducias quinque annorum fecit cum Christianis, qui intra munitissimam Aconensem vrbem se receperant, vnicum illis refugium expulsis ab aliis. Sed vt plena erat hominibus, præsertim castra sequentibus, ita & iniquitatibus: infideles facti sunt Deo, & hominibus fidem fregerunt: quare iustus Dominus permisit vt contra illos venirent Saraceni, vt pluribus explicat D. Antoninus tit. 20. cap. 5. §. 9. vindicanv

Induciæ cum Rege Ægypti & Christianis factæ.

cans inimicos suos de inimicis suis. Etenim cùm in ea vrbe essent circa octodecim millia hominum peregrinorum cruce signatorum, &, præter alios, 1400. equi, quos ibi Nicolaus IV. Pontifex maximus sustentabat; cumque illis deficerent stipendia debita à dominis & communitatibus, pro quibus conducti fuerant, cibariorum inopia multos coëgit è ciuitate egredi; ac foris manentes, per fas & nefas vitam transegerunt.

Christiani suis sceleribus indutias frangunt.

Sese enim exposuerunt ad prædandum & occidendum Saracenos venientes Acram; sicque violatæ sunt treugæ per Christianos, contra Saracenos deferentes mercimonia & cibaria sub immunitate treugæ, ipsis spoliatis & occisis, & incensis casis vicinis dictæ ciuitati. Eapropter Soldanus misit Oratores suos ad dominos qui erant in Acra, querelam faciens de treugis violatis, & damnis illatis, petens vindicari iniurias, & mitti aliquos ex illis, qui primi fuerunt ad frangendum treugam, vt de illis supplicium sumeretur; quod illi denegarunt.

Rex Ægypti offensus vindictam tentat, & Aconem obsidet.

Et propterea Melec-Seraph Soldanus Ægypti anno Domini 1291. vindicaturus iniurias venit ad obsidendum Aconem; & potentissimo exercitu sexaginta millium equitum, & centum sexaginta millium peditum, die quinto Aprilis obsedit eam. Et quamuis interius existentes strenuè se gesserint, nequiuerunt tamen potentiæ Mahumetistarum resistere. Tanta namque erat multitudo Maurorum, vt breui completa fossa profunda, quæ erat in ea parte ciuitatis, quæ est versus terram & aliam partem murorum ciuitatis, concauitatibus sub terra factis & aliis modis ruere fecerint, capientes turrim magnam & fortissimam, quæ dicebatur Maledicta. His tamen hostium conatibus ciuitas non est capta, sed viriliter resistebat. Et quod Saraceni destruebant in muris de die, ciues de nocte reparabant diuersis modis & rebus. Ceterum,

Cedunt Christiani, & Soldanus vrbem occupat.

non valentes amplius resistere viribus Saracenorum, cesserunt. Et Soldanus illustrissimam vrbem obtinuit die 4. Maij, non absq; ingenti Christianorum clade: ex quibus sexaginta millia desiderata sunt; quorum potiorem partem gladius deuorauit, partem alteram ignis absumpsit, tertiam mare deglutiuit, pugnante orbe terrarum contra insensatos; qui, dum pace potiti sunt, Terram sanctam sceleribus & vitiis contaminarunt, & in belli discrimine constituti, mutuis odiis atque dissidiis exarserunt, donec hanc & quindecim alias ciuitates perdiderunt, & deletæ sunt in illa regione reliquiæ Christianorum. Verè illis aggrauata est via maris trans Iordanem Galilææ gentium; sed iustus Dominus & rectus, qui fecit illis secundum nequitiam adinuentionum ipsorum: propter iniustitias enim suas humiliati sunt. Miserum totius rei euentum, præter Antoninum, narrat Rubeus in Vita Nicolai IV. referente P. Luca VVadingo, Annalium Minorum Scriptore, Tom. 2. ann. Christi 1291. num. 1.

Iustitia Dei in suos impios [illegible].

In illo communi exitio, succensa Minorum Fratrum æde, perierunt plerique Minores: ex quibus hi duo notiores ex nomine, Fr. Iacobus Custos Syriæ, & Fr. Ieremias socius eiusdem, referuntur. Horum meminit Auctor Conformitatum sancti Francisci lib. 1. fructu 8. De Prouincia Terræ sanctæ; locum tamen martyrij & tempus silentio suppressit.

Tunc Minores aliqui occisi.

In secunda Parte Chronic. Ordinis Minorum lib. 5. cap. 15. de eisdem Martyribus sermo est (Soldanus Ægypti ibi appellatur Melciasa, sed nil refert, quoniam potuit pluribus appellari nominibus) & cum illis fuisse sex alios Minores interfectos.

Ad hæc, per Mauros decollatum fuisse Fratrem Coradum de Alijs: de quo dicitur, quòd super corpus eius in mare proiectum, in procellis stabant duo luminaria per triduum; quæ multi viderunt, confitentes missa à Deo fuisse ad gloriam Martyris præmonstrandam.

Item eodem tempore duo alij Minores, vnus senex, & alter iuuenis, decollati fuerunt in capitibus à Saracenis. De eisdem agit citatus Auctor Conformitatum. Nihilominùs in communi illa strage quidam euaserunt ex Fratribus cum aliis secretà fugà dilapsis; at ex virginibus Clarissis nulla.

Erat Acone, inquit D. Antoninus tit. 24. cap. 9. §. 11. *solemne Monasterium S. Claræ sororum: quarum Abbatissa, virilis pectoris femina, cùm audiret Saracenos in ciuitatem irrupisse, zelo castitatis seruandæ Christo sponso, ad tintinnabuli sonum enocatas omnes sorores potenti sermone persuasit, vt essent fortes in fide Sponso promissa, & virgineum thorum constanter vellent immaculatum seruare. Femineum, inquit, animum, charissimæ filiæ & præstantissimæ sorores, in certo vitæ & pudicitiæ discrimine hic oportet exuere. Præ foribus adsunt non tam corporis quàm animæ hostes; qui postquam libidinoso furore obuias quasque stupris commaculant, gladiis transfigunt: secundum hoc in præsenti rerum statu euadere iam non licet, primum auertamus hoc securo, licet duro consilio. Decor feminarum plerumque viros capere solet, tollamus incentiuum hoc; vt vnde violandarum virginum desumitur occasio, inde tuenda pudicitia proueniat remedium. Forma*

Clarissæ omnes interfectæ, seruata virginum exemplum ostentantes.

ma corrumpenda est, vt pudor integer incorruptaq́ permaneat virginitas. Ego exemplo praibo: quæ immaculato Sponso immaculatæ cupiunt occurrere, operis imitentur magistram. His dictis, statim nouacula sibi nasum abscidit; reliquæ verò idipsum intrepidè fecerunt, speciosas facies variis ictibus deformantes, vt speciosæ occurrerent Christo; & meliorem inuenirent resurrectionem. Hac sane ratione impolluta seruant corpora. Etenim Saracenis, dum cruenta facie & horrendo occurrunt spectaculo, horrori fiunt, non libidini: quare ex sæuo Christiani nominis odio omnes ad vnam crudeliter trucidarunt, virginitatisq́ gloria fortiter conseruata martyrij lauream addiderunt.

An liceat sibi mortem inferre, vel illius periculo se exponere ex desiderio martyrij, tractauimus Libro IV. Cap. VII. secundæ Peregrinationis. Sed quæstionem in particulari de Sanctimonialibus Aconensibus, an inquam ex desiderio seruandæ castitatis laudabiliter ac meritoriè sibi nares præciderint, mortisque periculo se exposuerint, Capite sequenti explicabimus.

Sæuit Tyrannus in ædificia sacra & profana.

Et barbaricus ille furor nedum in homines, sed in ipsa desæuit ædificia. *Nec in mortales modò*, inquit Æmilius de his loquens, *atrox barbari victoris ira sæuiit, sed vt ad Tripolim factum fuerat, publica priuataq́ ædificia, templa Superûm euersa, refossa fundamenta, ne indicium vllum euersæ, ne monumentum vrbis extaret.* Hæc ille. Et Antoninus loco citato §.10. inquit: *Ex ista autem captura & amissione ciuitatis de Acra capta à Saracenis, mercatores magna damna substantiarum incurrerunt. Nec immeritò; quia, vt ait Sapiens, Per quæ peccat quis, per hæc & torquetur. Congregant enim vt plurimùm per fas & nefas.* Addere possumus ex eodem ibi §.9. omnes pœnæ subiectos fuisse, quia omnes fuere culpa inuoluti.

Sap. 11.

Cum iustitia diuina misericordia ostensa.

Enituit tamen in illo iudicio etiam insignis Dei misericordia: *Neque hoc*, inquit, *sine magno & iusto iudicio Dei. Nam habitatores eius, etsi nomine Christiani, re autem infidelibus erant deteriores, repleti omni iniquitate & lascinia. Ideò in præsenti Deus supplicia reddidit, ne in æternum eos puniret, qui in tam sæua morte ad Deum sunt reuersi; & ne impœnitentes ex eis diutiùs viuentes, maiores sibi acquirerent cruciatus.*

Ex ruinis amplitudo diiudicatur ciuitatis.

Et si per excessum locutus fuerit Æmilius, dicens, adeò fuisse desolatam Aconem, vt ne indicium quidem illius remanserit; in præsentia nihilominùs verè destructa est, & ferè sepulta tota in sabulo, in quo fundata fuerat. Dignoscitur tamen non obscurè, quanta fuerit huius vrbis amplitudo & magnificentia. Adhuc apparet, ibi multas fuisse subterraneas habitationes, egregia templa, & alia ædificia. Tamen nec Minorum nec Clarissarum Conuentus memoria est: tantùm illi acceperunt hospitiolum, in quo recipiuntur aduenientes Fratres, & moram trahunt ministrantes Sacramenta fidelibus. Insigne monstratur templum D. Ioannis Baptistæ ad littus maris, etsi valdè dirutum, & simile alteri eidem sancto Melitæ dicato. Est ibi diuersorium, in quo se mercatores & viatores recipiunt. Pauci in ea habitant: & ciuitas plena populo conuersa est in desertum à malitia inhabitantium in ea. Distat à Caiphas milliaribus quindecim.

Insigne sancti Ioannis Baptistæ templum.

CAPVT VII.

Laudabilitérne Aconenses Clarissæ pro tuenda castitate sibi nares præciderunt?

PRopositam difficultatem tangit D. Antoninus tit. 24. cap. 9. §. 10. & Auctor Annalium Minorum anno Christi 1291. num. 2. Et quoniam huius difficultatis explicatio ex huius quæstionis solutione pendet, an liceat cuipiam mortem sibi ipsi inferre, vel seipsum mutilare ob tuendam castitatem, vel ob alium similem honestum finem; & nos eamdem elucidabimus, vt ex communi solutione particularem percipiamus. Tractant hanc quæstionem sanctus Augustinus lib. 1. de Ciuit. cap. 17. & seq. D. Thomas 2. 2. quæst. 64. artic. 5. & ibi alij Theologi, & etiam Canonistæ ad 23. q. 5. cap. *Si non licet.* Nos ex ipsis pauca ad intentum adducemus.

Pars affirmatiua quæstionis tripliciter probatur.

Et quòd dictæ Sanctimoniales virtuosè ac laudabiliter pro castitate tuenda in seipsas proprias manus iniecerint, sibi nares abscindendo, tripliciter probatur, auctoritate, exemplo & ratione. Auctoritas in primis est D. Hieronymi relati 2. 2. q. 5. c. *Non est nostrum. In persecutionibus*, inquit, *non licet mihi propria perire manu, absque eo vbi castitas periclitatur.*

Primò, auctoritate.

Deinde omnes illi, qui præcipuis laudibus extulerunt viros vel mulieres illas, quæ vel ob tuendam castitatem, vel ne idolis sacrificare compellerentur, vel ob alium honestum finem sibi oculos effoderunt, linguam præciderunt, vel in profluentem gurgitem & in ipsum ignem proiecerunt, alióve mortis genere vitam sibi ademerunt, huic sententiæ testimonium perhibent.

Secundò, exemplis.

Secundò, idem probatur exemplis, ex sacris Litteris & Ecclesiasticis aliis Scriptoribus petitis. Samson seipsum interemit, vt in lib. Iudicum legimus; & tantum abest,

quòd

quòd perperàm fecerit, vt, ac si insigne opus fecerit, in Sanctorum Catalogo reponatur à D. Paulo ad Hebræos scribente. *Hebr. 11, 32.*

De Razia venerando Iudæorum sene, qui, ne Dei hostibus ludibrio esset, ab eisdemque occideretur, in seipsum violentas intulit manus: & factum illius laudari videtur in Historia Machabæorum, vbi ista leguntur de eo: *Cùm iam comprehenderetur, gladio se petiit; eligens nobiliter mori potiùs, quàm subditus fieri peccatoribus*, &c. *2. Machab. 14, 41.*

Sancta Apollonia non quidem membrum aliquod sibi præcidit, sed vltrò se totam in flammas proiecit: & talis actio nedum damnatur, sed multùm ab Ecclesia laudatur; vnde ipsius etiam natalitium diem de Virgine ac Martyre celebrat.

Lib. 3. de Virginib. S. Ambrosius refert, Mediolani illustrem quamdam feminam nomine Pelagiam cum filiabus suis virginibus, capta ea vrbe ab hostibus, cùm quidam milites stuprare eas vellent, simulasse lætitiam, ac postulasse, vt concederetur eis choros aliquos priùs ducere, eosque ducendo, per muros se præcipites dedisse in profluentem fluuium; easque Ambrosius vt Sanctas laudat.

Lib. 4. Hist. Eccl. c. 24. Eusebius item Cæsariensis Episcopus commendat mulierem Antiochenam & geminas filias virgines, corporis pulchritudine & ætate integra præstantes, quòd se in profluentem gurgitem proiecerint, ne eis abuterentur nefarij satellites. Et plura alia his similibus exempla laudantur in Ecclesiasticis tabulis.

Tertiò, rationibus. Prima. Tertiò denique, multiplex ratio idem suadet. Primò, quia se occidere vel mutilare non est per se malum, cùm Dei instinctu & auctoritate fieri possit, nemine contradicente; sed quod non est per se & intrinsecè malum, honesto concurrente fine, potest honestè ac laudabiliter fieri. Desiderium autem conseruandæ castitatis & non consentiendi in delectationem veneream, honestissimus finis est: pro isto igitur licitum in se manus iniicere.

Secunda. Luc. 12, 50. Philip. 1, 23. Secundò, quia licitum est optare mortem: sic enim Christus Dominus coarctabatur desiderio moriendi; & D. Paulus cupiebat dissolui, &c. At quod desiderare licet, executioni mandare cur non licebit?

Tertia. Tertiò, laudabiliter quis se morti exponit pro spirituali vel etiam pro corporali alterius salute, Christo dicente: *Maiorem hac dilectionem nemo habet, vt animam suam ponat quis pro amicis suis.* Igitur multò magis licebit exponere pro spirituali propria salute, ne inquam periclitetur, permittendo propria pollui corpora cum periculo consensus venereæ delectationis. in tali enim casu videtur impleri illud Saluatoris pronuntiatum: *Qui odit animam suam in hoc mundo, in vitam æternam custodit eam.* *Ioan. 12, 25.* *Ioan. 15, 13.*

Igitur ad intentum. Aconenses Clarissæ, vt se immaculatas Sponso Iesu conseruarent, & se polluendi euitarent periculum, ne perirent in illo, nedum inculpatè, sed laudabiliter sibi nares præciderunt.

Vt in proposita difficultate, quæ certa & quæ dubia, vel tantum probabilia sunt, appareant, tria præstabo. Primò, quadam soluta difficultate, duplicem ponam distinctionem. Secundò, tres subiiciam Conclusiones. Tertiò denique, adductis argumentis satisfaciam.

Quantum ad primum, dubitatio exoritur, an liceat, sitque laude dignum non tantùm pro Christo & eius fide, sed pro qualibet virtute, vt pro tuenda castitate, &c. mortem oppetere; & an sit verum martyrium: D. Thom. 2. 2. quæst. 124. artic. vltimo, Palud. & Doctores in 4. d. 49. Siluest. & Summistæ in verbo *Martyrium*, concorditer fatentur esse; dicunt enim martyrium esse veritatis diuinæ testificationem. Ratio D. Thomæ est; quia opera bona facere, & mala vitare, sunt fidei quædam protestationes, iuxta illud Iacobi 2. v. 18. *Ego ostendam tibi ex operibus fidem meam.* Cui doctrinæ suffragatur Ecclesia, dum celebrat vel martyrium Ioannis Baptistæ, quem constat non in odium fidei esse interfectum, sed quia adulterium reprehendendo, testificabatur vera esse quæ fides mandat; vel virginum, quæ non pro fide, sed ne stuprarentur, vel contra votum castitatis emissum aliquid fieret, mortem cum laude à tyrannis sustinuerunt. Ad distinctiones nunc accedamus. *Mors pro fide aliaue honesto fine, martyrium est.* *Martyrium quid.*

Prima distinctio: Seipsum mutilare vel interimere (de vtroque enim idem iudicium fit) ob tuendam castitatem, vel ob quemcumque alium honestum finem, potest dupliciter accidere: Primò, directè ac positiuè, effectiuè inquam operando, vt se iugulando, se præcipitando, flammis immittendo, &c. Secundò, negatiuè & indirectè, scilicet, non faciendo id quo posset vita conseruari; vt non sumendo cibum, non fugiendo manus inimicorum, cùm posset, vel se offerendo certæ morti. *Se occidere vel mutilare, esse potest positiuè vel negatiuè.*

Secunda distinctio: Se interimere alterutro ex indicatis modis, potest dupliciter contingere, vel proprio consilio, vel diuino impulsu & auctoritate. *Et vtrumque proprio vel diuino impulsu.*

Quantum ad secundum, sit prima Conclusio: Nemini licet ob quemcumque finem, quantumuis laudabilem, etiam pro virginitate tuenda, sponte inferre sibi manus *Proprio sibi motu, ob quemcumque finem honestum, non licet sibi manus inferre.*

nus directè vel indirectè. Est sententia diui Augustini, quam Doctores communiter sequuntur; & multipliciter probatur.

Primò, quia occidere se quocumque modo, est contra ius diuinum & quintum Decalogi præceptum, *Non occides*. Vt enim argumentatur D. Augustinus, Qui seipsum occidit, hominem occidit, & sine pœnitentiæ remedio interitum incurrit æternum, sempiternamque amittit felicitatem.

Secundò, quia contra naturalem inclinationem facit, quam recepit à Deo, & bonam de conseruanda vita. *Nolumus* enim *exspoliari, sed superuestiri.* &: *Nemo vmquam carnem suam odio habuit, sed nutrit & fouet eam*, inquit S. Apostolus.

Tertiò, quia homo non est dominus propriæ vitæ, sed ipse Deus. *Tu es Domine*, inquit Sapiens, *qui vitæ & mortis habes potestatem.* & in Deuteronomio: *Ego occidam, & ego viuere faciam.* Et occidere absolute inhibuit, vt diximus.

Quartò, quia minus bonum non est maiori bono præferendum; sed vita hominis est maius bonum quàm honor, vel quodlibet aliud temporale quod possit illi accidere. *Pellem* enim *pro pelle, & cuncta quæ habet homo, dabit pro anima sua*, dicitur apud S. Iob: ideò pro huiusmodi non est paruipendenda vita. Quare nemini licebit se interimere aut mutilare, ob carnis integritatem & virginitatem seruandam; maius quippe bonum est vita quàm illa corporis integritas, & ex illa honor proueniens. Et mulier opprobrium in corpore suo inuita patiens, apud probos & cordatos homines & Angelos honorem haud amittit, vel diminuit de gratia, virtute & merito apud Deum; quia huiusmodi non nisi actu contrario ac voluntario amittuntur; sed vbi consensus non est voluntatis, nec culpa esse potest. Optimè namque sanctus Augustinus lib. 1. de Ciuit. cap. 16. *Sit in primis positum atque firmatum, virtutem, qua rectè viuitur, ab animi sede membris corporis imperare, sanctumque corpus vsu fieri sanctæ voluntatis. Qua inconcussa ac stabili permanente, quidquid alius de corpore vel in corpore fecerit, quod sine peccato proprio non valeat euitari, præter culpam esse patientis. Sed quia non solùm quod ad dolorem, verùm etiam quod ad libidinem pertinet, in corpore alieno perpetrari potest; quidquid tale perpetratum fuerit, etsi retentam constantissimo animo pudicitiam non excutit, pudorem tamen incutit: ne credatur factum cum mentis etiam voluntate, quod fieri fortasse sine carnis aliqua voluptate non potuit. Ac per hoc, & quæ se occiderunt, ne quidquam huiusmodi paterentur, quis humanus affectus eis nolit ignosci? Et quæ se occidere noluerunt, ne suo facinore alienum flagitium deuitarent, quisquis eis hoc crimini dederit, ipse crimine insipientiæ non carebit.* Ita S. Doctor.

Hinc mulier, quæ aliquid circa castitatem in vita & absque consensu passa est, nedum culpa caret, sed magnis encomiis tamquam de egregio opere efferenda est, & à Deo peculiari corona decoranda. Quare purissima illa virgo & martyr Lucia, cælesti repleta sapientia, Tyranno sibi stuprum comminanti, vt illam Spiritus sanctus desereret, respondit: *Si inuitam iusseris violari, castitas mihi duplicabitur ad coronam.* Quia, vt eadem virgo subiunxit, coinquinatio non fit nisi de consensu mentis. *Mulieri violatæ non perit castitas, sed ad coronam duplicatur.* *Ecclesia in Offic. S. Luciæ.*

Et quomodo in proposito castitatis violentia illa absque consensu duplicabitur ad coronam? Dupliciter: Primò, quia ad debitam coronam, propter seruatam castitatem, accederet corona martyrij ex perpessione illius opprobrij & violentiæ pro Christo: vt enim dixit sanctus Augustinus, talis violenta corruptio virgini non imputatur pro turpitudinis crimine, sed pro passionis vulnere. Secundò, quia virgo occasioni vehementis tentationis oblatæ nedum mente haud consentiens, sed, quoad fieri potest, abominans, quod est actus insignis virtutis castitatis, coronæ debitæ, ob præcedentem castitatem, altera adderetur propter virilem in non consentiendo fortitudinem, sed resistendo actui illi voluptuoso; quoniam, vt sapienter dixit S. Bernardus, *quoties restiteris, toties coronaberis.* *S. Luciæ dictum explicatur.* *S. Bernardi notanda sententia.*

Quare nec ad vitanda & euadenda propria peccata, quæ in futurum propria fragilitate timentur, alióve respectu, licet sibi mortem inferre: quandoquidem seipsum interficere, sine Dei iussu aut aperta concessione, intrinsecè malum est; mala autem culpæ ob nullum bonum sunt facienda; Apostolo dicente, non esse facienda mala vt veniant bona: & in casu pro vitando minori malo, stupro videlicet vel fornicatione, maius perpetraretur, videlicet homicidium. Rom. 3, 8.

Neque ad oppositum faciendum est sufficiens ratio, quòd grauiora mala culpæ, propria fragilitate spectata, timeantur in futurum; tum quia illa certa, hæc incerta; tum quia nullum est malum culpæ, quod Dei auxilio, quod numquam deerit, vitari non possit; adeoque in nostra potestate est vitare peccatum, vt eo ipso quod factum aliquod non esset in nostra potestate, continuò desinet esse peccatum: quare qui ob peccata vitanda sibi manus inferret, eadem multiplicaret. Et ad hoc inter alia adduci- *Obiectionis solutio.*

ducitur Concilium Bracharense relatum in cap. *Placuit*. 23. q. 5.

Homo est membrum Reipublicæ, cui inseruire tenetur.

Ac denique ad principale: Homo cùm sit Reipublicæ membrum, illi inseruire pro munere suo tenetur; ad quod inhabilis redderetur membri alicuius mutilatione, & multò magis vitæ ademptione. Optime ac breuiter post sanctum Augustinum citatus Thomas indicauit, non licere homini seipsum interimere: *Quia*, inquit, *est contra naturalem hominis inclinationem, & contra charitatem, quia quisque tenetur diligere seipsum; & contra communitatem, cuius quilibet homo est pars; & denique contra ipsum Deum, qui nobis auctor est vitæ, & solus potest occidere & viuificare.* Ita S. Doctor 2. 2. q. 64. art. 5.

De Ciuitate Dei lib 1. c. 17. vsque ad 18. & refertur in Decreto 23. q. 5. c. *Si non licet.*

Dei nutu licet se occidere indirectè ac directè.

Secunda Conclusio: Dei nutu & impulsu licet laudabiliter seipsum mutilare, vel etiam occidere directè vel indirectè, effectiuè vel permissiuè. Probatur; quia ex antedictis Deus est vitæ nostræ Dominus: igitur nedum licebit, sed etiam necessarium erit eidem obtemperare aliquid circa ipsam præcipienti, etsi contra commodi naturalem affectionem. Ideò laudem ac meritum sibi eximium comparauerunt, qui Spiritu sancti nutu seipsos mutilarunt vel interemerunt.

Pro ista & præcedenti Conclusione facit quod scribit sanctus Augustinus, illa Saluatoris nostri verba expendens, *Qui amat animam suam, perdet eam*, &c. *Sed vide*, inquit, *ne tibi subrepat, vt teipsum velis interimere, sic intelligendo, quod debes odisse in hoc mundo animam tuam. Hinc enim quidam maligni atque peruersi homines, & in semetipsos crudeliores & sceleratiores homicidæ, flammis se donant, aquis se præfocant, præcipitio se collidunt, & pereunt. Hoc Christus non docuit; imo etiam diabolo præcipitium sibi suggerenti respondit: Vade Satana; scriptum est enim: Non tentabis Dominum Deum tuum.* Et hoc pro prima Conclusione, & pro secunda, quod immediatè subiungit: *Petro autem dixit, significans qua morte clarificaturus esset Deum: Cum esses iunior, cingebas te, & ambulabas quò volebas; cùm autem senueris, alter cinget te, & & duces quò tu non vis. Vbi satis expressit, non à seipso, sed ab alio debere occidi, qui vestigia sequitur Christi.* Et hæc quidem certa.

Ioan. 12. 25. Aug. Tract. 51. in Ioan. sub medium.

non tamen proprio.

Aconenses Clarissas pro castitate laudabiliter sibi nares abscidisse, &, ob secutā mortē, martyres factas, ratione & pietati consonum est.

Tertia Conclusio: Etsi certitudine euidentiæ vel fidei nobis non constet, Moniales Aconenses illa narium abscissione laudabiliter ac meritoriè fecisse pro tuenda castitate, & ex morte infidelium manibus secuta, martyrij corona fuisse donatas; probabilissimum nihilominus est, esse à culpa immunes, laudabiliter & ductu Spiritus sancti operatas fuisse, & ex morte quam pro Christo vel conseruanda castitate perpessæ sunt, palmam martyrij consecutas fuisse. Conclusio hæc quantum ad primam partem probatur; quia cum sibi manus inferre non liceat, nisi impulsu Spiritus sancti, & in hoc casu, de illo non constet, nec Ecclesia declarauerit, & illas in Martyrum tabulis minimè adscripserit, nec nos illud euidentia vel fidei certitudine asseuerare possumus.

Hinc sanctus Antoninus illarum virginum facto relato, sequens fecit iudicium: *Nempe ex eo, quod se vulnerauerunt, nisi excusantur ex speciali instinctu Spiritus sancti hoc fecisse, secundùm communem legem grauitèr peccasse.* Verùm posse aliunde illarum factum excusari, etsi non fuerint ad illud motæ à Spiritu sancto, inferiùs apparebit. P. Fr. Lucas VVadingus Tom. 2. Annal. Minorum, anno Christi 1291. num. 2. pariter fatetur, non posse determinate sciri à quo spiritu fuerint illæ ductæ, à bono an malo sub specie boni: *Neque*, ait, *certam in his secretis impulsibus & motibus internis audemus regulam præscribere; nos per aurem conscientiam conuenimus, occultorum nobis iudicium non vsurpamus. Nemo scit quid agatur in homine, nisi spiritus hominis qui in ipso est.* 1. Cor. 2, 11

Secunda eiusdem Conclusionis pars probatur ex fine in primis laudabili, vt sponso suo Christo, cui voto & professione desponsatæ fuerant, impollutæ seruarentur: deinde ex arduo medio, ad quod affectus humanus non inclinat, sed recalcitrat; & diabolus communiter dissuadet, ne regnum eius dissipetur: igitur a sancto Spiritu motas fuisse ratione ac pietate suadente, satis probabiliter credere possumus. Suffragantur denique graues Scriptores, qui illarum factum, vt valde heroicum, miris efferunt præconiis. Igitur piè sentire possumus, ex secuta per infidelium manus morte, virginitatis laureolæ alteram martyrij superadditam fuisse. Et si ignorantiæ ac simplicitatis aliquis adfuit defectus, Christi & pudicitiæ amore excusari & auferri potuit. Et hoc in argumentorum solutione magis apparebit.

Responsio ad argumenta.

Ad tertium nunc venientes, argumentis respondemus; & ad primum, sumptum ab auctoritate. Ad D. Hieronymum respondetur tripliciter: Primò, eius sententiæ fuisse videtur, licitum esse pro tuenda castitate se occidere, inquit Molina de Iustitia & Iure Tom. 4. Tract. 3. disput. 9.

Ad primū in auctoritate fundatum.

Secundò, respondet idem: Si sanctus Hieronymus non fuit illius falsæ sententiæ, vt crediderit esse licitum feminas se interficere

ad

ad castitatem conseruandam, dicendum est cum Glossa & Turrecremata, ibi; cum Maiore in 4. dist. 15. quæst. 19. & cum aliis, particulam *absque eo* intelligendam esse exclusiuè; vt illa Canticorum, *absque eo, quod intrinsecus latet.* quasi velit Hieronymus dicere, etiam quando periclitatur castitas.

Vel fortè tertiò; quia mulieres aliquæ in eo euentu in Ecclesia Dei excusantur, vel propter ignorantiam, vel quia id factum est Dei instinctu, apertaque Dei motione, exclusiuè adhibuit particulam illam; non quòd iudicaret ex natura rei id esse licitum, sed solum in euentibus, in quibus id in Ecclesia excusatur.

Ad secundum exemplis innexa. Ad secundum argumentum, in exemplis auctoritate probatorum Doctorum firmatis fundatum, dicendum, vel constare, illos qui se interemerunt, vel membrum aliquod præciderunt, fuisse motos à Spiritu sancto, vel non: si primum, patet solutio ex secunda Conclusione; si secundum, aliter erit dicendum.

Lib. 1. de Ciuit. Dei cap. 21. & lib. 2. contra Gaudeon; Epist. cap. 23. Et ad id quod peculiariter dicitur de Samsone, dicendum cum D. Augustino, citato D. Thoma, & aliis communiter, se interimendo non peccasse; sed meruisse; quia fecit instinctu Spiritus sancti: & ita dicendum, quia inter Sanctos ab Apostolo connumeratur.

Torniel. Tom. 2. Annal. M. A. 3893. n. 6. Ad aliud de Razia, fortè simili fecit afflatu, ad hostium confusionem, vt Samson & alij fecerunt: quòd si non egit instinctu Spiritus sancti, quoniam non constat, laudabile ac imitandum opus non fecit; quia Deus, & non ipse, suæ vitæ Dominus erat: dicitur tamen *nobiliter obiisse*, quia mundanæ fortitudinis exemplum reliquit; huiuscemodi namque opera pluris faciunt huius sæculi homines, secundùm quorum consuetudinem sæpè Scriptura sacra loquitur.

Reiicitur. Ad aliud exemplum, de sancta Apollonia, multipliciter respondet Aragon in 2. 2. q. 64. art. 5. Primò, quod illa historia non est omnino certa; quod Augustino placet. At non videtur probanda responsio: quoniam illam vt certam recipit Ecclesia; & statim ex ea adducemus.

Secundò, Si est vera, inquit, tam erant feminæ illæ rogo admotæ, vt essent penè in eum coniectæ. Sed non placet, quia præceptum de non occidendo præscindit à tempore; & cùm negatiuum sit, obligat ad semper & pro semper: videns non satis cohærere has duas responsiones, alias duas subiecit.

Tertiò itaque dicit, quòd fecerint ex diuino instinctu & inspiratione: & ita docet expresse de Apollonia Ecclesia in illius Officio. Comprehensa enim ab infidelibus, qui illi minati fuerunt, accenso rogo combusturos viuam, nisi Christum detestata deos coleret. Quibus illa, se quamuis mortem pro Iesu Christi fide subituram, respondit. Itaque comprehensa vt combureretur, cùm paulisper, quasi deliberans quid agendum esset, stetisset, ex illorum manibus elapsa, *alacris in ignem sibi paratum, maiori Spiritus sancti flamma intus accensa, se iniecit*, &c. Et idem sentiendum esse de aliis quæ similiter se interemerunt, & quas vt Martyres sancta Dei veneratur Ecclesia, tradit D. Augustin. 1. de Ciuit. c. 26. *S. Apollonia impulsu Spiritus sancti se in ignem iniecit.*

Quartò denique respondet, quòd cùm essent feminæ, atque adeo iuris subtilitatum insciæ, de quarum numero hæc est, per inuincibilem ignorantiam fuisse excusatas à culpa, meritumque in illo actu retinuisse ex optimo fine sanctoque zelo profecto. Si enim, inquit Molina, non solùm Eusebius, sed etiam Ambrosius, &, vt videtur, Hieronymus, licitum ac sanctum id putarunt, quis meritò dubitare posset, excusandas tunc fuisse à culpa feminas illas in re, de iure quidem naturali, ceterùm adeò subtili, abstrusa? & tantò magis credendum est fuisse in illis ignorantiam inuincibilem, quando Dei ac virtutis intuitu factum comperitur. Et ex his patet, quid dicendum sit ad exempla à S. Ambrosio & Eusebio adducta & laudata.

Ad tertium argumentum in ratione fundatum respondetur; & ad primam rationem primò, sui interemptionem non esse intrinsecè & absolutè malam, vt est mendacium & Dei odium: malum quidem est intrinsecè, seclusa ordinatione & inspiratione; quare, ea non existente, numquam licebit se occidere, vel quomodolibet in se manus inferre, sicut nec alium interimere propria auctoritate: citra diuinam dispensationem est intrinsecè & absolutè malum. *Ad tertium in ratione fundatum.*

Ad secundam rationem dicendum, illicitum esse se occidere, & mortem desiderare à se exequendam: licet tamen desiderare mortem in communi, iustè sibi diuina voluntate inferendam ab aliis; imò magnum esset meritum illam pro Christo appetere, sed magnum piaculum illam sibi propria voluntate irrogare.

Ad tertium dicendum, licitum esse exponere quidem se periculo mortis pro spirituali alterius salute, non tamen pro temporali, vt docet Seraphicus Bonauentura in 3. dist. 29. quæst. 3. vbi dicit, stultum esse & reprehensibile, salutem suam pro salute alterius ponere. Estque D. Augustini expressa sententia lib. de Mend. cap. 6. vbi docet; *Pro alterius spirituali salute laudabiliter quis periculo corporali se mortis exponit.*

cet, doctrinæ regulam excedere, vitam temporalem perdere pro vita temporali alterius. Videatur Aragon loco citato in solutione 5. argumenti. Et hæc pro instituti nostri ratione satis.

CAPVT VIII.

De Saphet ciuitate Galilææ, sexto loco octauæ Peregrinationis, & Minoribus aliisque fidelibus ibidem pro fide Christi interemptis.

NOn me latet, in ista Peregrinatione ex Ioppen ad Tripolim Syriæ ciuitatem & montem Libanum, non iri ad ciuitatem Saphet, vel secus ipsam transiri; relinquitur enim ad dexteram partem; ac ideò non videbatur hîc de ista ciuitate agendum: nihilominùs, quoniam non multum distat à Ptolemaide, vt dixit beatus Antoninus, & ita est, & veniendo ex Tripoli Nazareth, vel Acone, non semel contigit per Saphet vel secus transire, & de ea aliqua scitu digna enuntiantur, conueniens iudicauimus aliquid de ipsa disserere: & cum peregrinationem non describamus, quæ ad Saphet terminetur, vel quà illac transeatur, censuimus congruum hîc de Saphet agere, propter propinquitatem quam habet cum Acone, de qua proximè egimus. Adrichomius in Nephthali n. 88. de Saphet sequentia ex aliis litteris consignauit: *Sephet, siue Cephet, Zephet & Saphet, vrbs in tribu Nephthalim inter montana, in altißimo monte ac loco pulcherrimo sita, cuius liber Tobiæ meminit. Quæ à ciuitate Nephthalim ad sinistrum, hoc est à Septemtrione paulò plus vno milliario, & contra Austrum à castro Zabul tribus, versus Occidentem à Monte Christi totidem, contra Africum à Cedes Nephthalim quatuor, versus Orientem autem à Mari magno decem milliaribus distat.*

Saphet quid. Tob. 1.

Hæc vna fuit ex clarißimis regionis Decapoleos ciuitatibus, ac Christianorum tempore elegantißima firmißimaq́; arce munita; quæ tutum ac inexpugnabile Christianorum fuit asylum, totiusq́; Galilææ munitißimum: quod Dominis militiæ Templi seruandum defendendumq́; commissum erat. Rebus Christianorum in Terra sancta deficientibus, arx & vrbs hæc per deditionem in Saladini, Damascenorum & Aegyptiorum Soldani, potestatem deuenit. Qui eo celi altißimo tutißimoq́; nido vtens, totam inde Galilæam, sortes scilicet tribuum Zabulon, Issachar, Manassen, Nephthalim, & Aser, omnemq́; terram Ptolemaidem, Tyrum & Sidonem vsque, multo tempore sibi parere coëgit. Nunc verò Turcis paret. Hactenus ille.

D. Antoninus Saphet castrum munitissimum appellat; non quia vere ciuitas non fuerit, & sit, sed quia est ad instar castri munita; aliàs tamen ciuitas est vsque hodie mœnibus cincta & oppidò munita, vt non semel secus eam transeundo obseruaui. Et vt in ciuitate habitat Cadius Principis Sidonis, qui iudicat nedum Saphet, sed etiam alias terras eiusdem Principis. Habitatur pro maiori parte ab Hebræis (etsi gubernacula illius teneant Turcæ) in ea habent Synagogam & studium legis: pro cuius conseruatione alij Hebræi in aliis mundi partibus existentes collectas inter se eleëmosynas ad eos transmittunt.

Ciuitas ad instar castri munita.

Anno Christi 1266. Bendocdar Soldanus Babyloniæ, qui tyrannice occiso suo antecessore dominium vsurpauit an. 1260. post varias excursiones, direptiones & prædas, cùm Ptolemaidem, quam aliquoties obsedit, expugnare non posset, venit ad castrum Saphet, obtinuitque 24. die Iunij; & contra deditionis pacta, præter Castellanum, cunctos occidit. *Obtento enim*, verba sunt Sanuti, *castro post solis occasum, misit Admiratum, suadens vt Saracenorum legem suscipiant, alioquin gladio cuncti perirent. At vniuersi, duorum Fratrum Minorum, qui aderant, monitis tota nocte confortati, martyrium potiùs elegerunt, quàm Christi negare fidem; fluebatq́; sanguis per montis decliuium quasi aqua riuulus; fuerunt autem vltra sexcentos. Post hos verò Fratrem Iacobum de Podio, & Fratrem Ieremiam, quia ceteros in fide firmauerant, & Priorem Templariorum, excoriari fecerunt, deinde fustigari; postremò ad locum ceterorum deductis, capite cæsi sunt. Fecit autem locum Soldanus maceria circumdari, quia noctibus super corpora splendebat lux, etiam cernentibus Saracenis.* Hactenus ille. Et ad iter nostrum reuertamur.

Marin. Sanut. li. 3. p. 12. c. 8.

Duo Minoritæ cum aliis sexcentis pro Christo mortem obeunt.

CAPVT IX.

De Puteo aquarum viuentium, septimo loco octauæ Peregrinationis.

E Ptolemaida vlteriùs ad Septemtrionē procedentibus, primò per magnam planitiem, deinde per montes, in quibus est & celebris mons Saron, & semper secus Mare magnum, post vigintiquinque milliaria parum extra viam occurrit locus vbi magna est aquarum copia (ac ideò eò diuertunt viatores) quæ in sacris Litteris appellatur *Puteus aquarum viuentium*. de eo enim loqui Salomonem Cantic. 4, 15. illis verbis, *Fons hortorum, Puteus aquarum viuentium, quæ fluunt impetu de Libano*; docent

Puteus aquarum viuentium quid.

cent Cosmas Damianus Hortolanus lib. 3. Comment. in Cant. Titelmannus in illum Canticorum locum, & alij ibidem, & Adrichomius in Aser n. 67. De eodem nos hic agentes, referemus primò quæ alij dixerunt, deinde pauca quædam à nobis obseruata subiiciemus.

Plures ex Libano fluuij. Plures aquas fluuiósve ex Libano fluere manifestum est, & in primis, Iordanem fluuium, de quo intelligenda esse præmissa Canticorum verba in ipsorum interpretatione indicat Nicolaus. *Fons*; hîc sumi debet numerus singularis pro plurali: sunt enim duo fontes ex quibus fluit Iordanis, Ior, & & Dan: quòd si in singulari numero velles accipere, secundùm hanc interpretationem, Phialam fontem posses intelligere, ex quo primò erumpit Iordanis, vt dictum fuit Lib. VI. Cap. IV. Peregrinationis VI. *hortorum* dicitur; quia excurrens per longitudinem Terræ promissionis, eam in multis alluit locis, & velut hortum fertilem facit & amœnum. *Putei nominis ratio.* *Puteus* dicitur propter abundantiam; in quem modum homo pecuniis abundans dicitur puteus pecuniarum: & aquæ istæ viuæ appellantur, quoniam non aliunde originem habent, sed in ipsis est principium & scaturigo, & ex dictis fontibus de Libano cum impetu fluunt. Ad hæc, secundùm Plinium lib. 5. cap. 20. quatuor alia flumina ex monte Libano deriuantur, & per oram eis subiectam fluunt, *Magora*, *Lycus*, *Adonis*, & *Eleutherus*.

Denique Titelmannus ex certissima relatione virorum fide dignissimorum, qui Terram hanc omnem diligenter perlustrarunt, & quę narranda sunt, oculata fide perspexerunt, scribit, ad radices Libani fontem quemdam oriri, aquas optimas, frigidas & dulces iugiter & copiosè scaturientem: qui humiliter quidem primùm nasci videtur, sed subitò inualescens, fluuium facit vehementem & magnum valdè, ita vt ex eo rigentur omnes horti per circuitum, & planities tota inter Tripolim & Libanum; & velut paradisum efficit, & tribus fluminibus benè magnis mare ingreditur, &c. Et prætereà in eadem regione, non longe à castro Laudaleone, esse puteum admirabilem aquarum viuentium impetu fluentium de Libano (quem Alexander Magnus obsidens Tyrum dicitur construxisse, ac Balduinus postcà Rex Ierusalem Christianus denuò instaurasse) iuxta viam ad Tyrum, quantum iacere potest arcus. *Ab Alexandro Magno constructus, & à Balduino Ierosolymorum Rege instauratus.* Qui quamuis singulariter puteus & fons dicatur; quatuor tamen puteos siue fontes complectitur eiusdem dispositionis, sed disparis quantitatis: *Descriptio.* vnus namque illorum, qui præcipuus est, habet quadraginta cubitos latitudinis & longitudinis, totus existens quadratus; reliqui tres circiter vigintiquinque cubitos habent. Qui tamen omnes muris fortissimis, lapidibus durissimis, opere indissolubili, ad altitudinem hastæ aut ampliùs sunt circumdati. In quibus tam abundans colligitur aqua, & exaltatur, vt ex omni parte vltra muros superfluant aquæ. Sunt nihilominùs inde facti aquæductus per riuos descendentes, tantæ profunditatis & latitudinis, quantæ est statura vnius hominis. Deducuntur autem aquæ istæ per totam planitiem Tyri, & rigantur inde horti: estque terra adiacens, ratione harum aquarum, vbere satis gleba; & multa valdè commoda incolis conferunt hæ aquæ. *Ex illo proximi fecundantur campi.* Distant autem fontes isti à Mari magno paulò ampliùs quàm iacere possit arcus: & in modico isto spatio impellunt sex rotas molendinarias satis magnas (tantus est aquarum illarum fluxus & impetus) atque ita statim in mari absorbentur. Et fontes hortorum dici possunt fontes isti; eò quòd hortos, campos & prata omnia per circuitum rigando fecundent. Putei etiam dicuntur aquarum viuentium, eò quòd assiduè scaturiendo, aquas semper nouas copiosè eiiciant. Fluere autem dicuntur de Libano, non ad eum modum quo torrens aquarum pluuialium visibiliter de monte labitur cum impetu; sed quia principium & venas suas ex Libano habent, & quia ad pedem montis eius oriuntur. Impetu verò fluere dicuntur, propter magnam aquarum abundantiam continua scaturigine prodeuntium, vt vehemens ille aquarum ab aquis impulsus, intelligatur ipsius fluxus impetus. Hæc ex Titelmanno: ad quæ cum adductis Auctoribus arbitratur respexisse Salomonem in adductis verbis Canticorum in sponsæ laudem.

Obiectio et solutio. Quod si quis obiiciat, nullo modo ad hos puteos respicere potuisse Salomonem; quia Alexander, qui eos fecit, multo tempore post Salomonem floruit: respondet Hortolanus, ibi iam olim extitisse magnam quamdam voraginem & naturalem puteum; vnde magna vi erumpentes aquæ Alexandri animum, ad regium opus magno regionis illius commodo construendum, impulerint: & fortè ad illam respiciens Salomon singulari numero dixit, fons & hortus.

Putei præsentis status descriptio. His addo sequentia. Locus, vbi est iste puteus, est spatiosa, fecunda & pulchra planities, vbi aliquæ sunt caueæ, in quibus fortè olim erant aliqui ex memoratis puteis incuria terrigenarum destructis: nunc ibi duos dumtaxat vidi velut piscinas; alter est inferiùs in plano, alter superius in colle, pulchrior

clarior & maior, & maiores emanans aquas: ibi domus & molendinum: & rotæ molendinæ vsque ad proximum mare, in quod terminantur aquæ, sunt quatuor. Et vt mari proximus est, vt fuit dictum; ita distat à Tyro, maritima proximiori ciuitate, non tantum paruo miliario, vt dixit citatus Adrichomius, sed quinque circiter milliaribus ad Septemtrionem ipsius. Aquæductus illi magni quidem & multi, sed nunc pro maiori parte consumpti. Olim, vt accepi, nedum Tyrum ducebantur illæ aquæ, sed vsque ad Sidonem; verùm in præsentia ad neutram ex his ciuitatibus deuehuntur, sed deperduntur, & dilabuntur in proximos campos & mare.

In Hist. Ierosol. c. 43. *Christi & Apostolorũ præsentia illustratus.*

Et propter dicta celebris est quidem memoratus puteus; sed multò celebrior, quoniam Reparatoris nostri corporali præsentia fuit condecoratus. *In Tyri territorio*, inquit Iacobus de Vitriaco S. R. Ecclesiæ Cardinalis, *in loco aliquantulùm edito, est fons, siue puteus, iuxta quem fessus ex itinere dicitur quieuisse Dominus, cum transiret per fines Sidonis & Tyri: habet autem aquas limpidissimas intrinsecus ita copiosè scaturientes, quòd omnia pomaria, & hortos olerum, & vniuersam irrigat regionem. Hunc Salomon in Canticis Puteum aquarum viuentium appellat.* Hæc ille. Probabilitatem habet adducta traditio; quoniam ad hunc fontem, propter aquarum commoditatem, communiter diuertere solent viatores. Quare cùm certum sit ex Euangelio, Christum Dominum per has partes transisse, & in ciuitatem haud fuisse ingressum, ne esset Iudæis scandalo, quia Gentium erat; ideò perquam probabile est, ad hunc fontem cum suis diuertisse discipulis, & ex defatigatione ac lassitudine super eum sedisse, & ex aquis illius bibisse.

CAPVT X.

De Tyro ciuitate maritima, octauo loco octauæ Peregrinationis.

Tyrus quid.

TYrus, siue, vt nunc vulgò ab omnibus dicitur, *Sur*, ciuitas olim intra mare in rupe fortissima ædificata, & ab eodem cincta, sed nunc peninsula est: multis ex plaga eius Orientali aggeribus coniectis, per terram factus est ad eam accessus. Vrbs omnium, quas Phœnicia habet, maxima & florentissima, eiusdemque metropolis, domina maris, totiusque orbis emporium, &, propter negotiationem, hominum frequentiam, opulentiam & amœnitatem, apud sacros & profanos Scriptores celeberrima, Regia priùs, posteà Christianorum tempore Archiepiscopali dignitate condecorata fuit. Turribus, muris, publicis ac priuatis ædificiis egregiisque templis olim munita & exornata fuit, multis Reliquiis Martyrúmque Sanctorum condecorata: in ea etiam Origenes sepultus fuit. Dicitur etiam, Tyrum voluisse Christum recipere ambulantem in maritima Syriæ. Nunc redacta sub potestatem Turcarum, diruta & demolita iacet, vt aliæ derelictæ Maurorum vrbes. Magnæ dumtaxat marmoreæ columnæ & ingentia ædificiorum fundamenta & ruinæ videntur; ex quibus facilè diiudicatur, quanta illius fuerit magnificentia, & quam egregium & illustre templum. Est quidem ibi portus maris, sed rarus nauium accessus; quia nullæ merces, & pauci ibi sunt habitatores. Distat à Fonte signato circa quinque milliaria, licet Adrichomius propinquiorem faciat. Agit ille de Tyro pluribus in Aser num. 84. de Tyro antiqua paucis num. 86.

Ezech. 27. Isa. 23. Ose 9. *Regia ciuitas.* *Archiepiscopalis.* *De Tyro Adamnan. agit lib. 2. cap. 14. de Locis sanctis, Vitriac. & alij.*

Ab Orientali illius porta, quàm procul arcus bis iacere potest, inquit magnum quemdam lapidem in medio arenæ ostendi, super quem Christum stetisse & prædicasse dicitur; vbi etiam mulier quædam extollens vocem de turba dixit Christo: *Beatus venter qui te portauit, & vbera quæ suxisti*, vt dicitur Luc. 11, 27. Qui lapis, ob honorem Domini, numquam arena seu puluere aut niue tegi dicitur; quamuis assiduo pæne ventorum afflatu arena ibi agitetur.

Lapis vbi Christus stetit.

Qui additionem fecit ad Historiam Scholasticam, ad cap. 79. super Euangelia de eodem lapide sic scribit: *Ante Tyrum fuit lapis marmoreus grandis, super quem sedit Iesus: illæsus tempore Gentium, sed posteà à Francis & Venetianis mutilatus; supra cuius residuum in honorem Saluatoris Ecclesia constructa est.* Hæc ille. Huius lapidis meminit etiam Vitriacus.

Quantum ad id quod Adrichomius dicit de muliere quæ Christum laudauit, quod & legi in vetusto manuscripto locorum Terræ sanctæ, & alibi; mihi probabilius videtur dicendum cum eodem Adrichomio in Vita Christi sub anno 32. illud accidisse apud Capharnaum, & non Tyrum; vel certè apud mare Galilææ, & non magnum, vt facilè ex Euangelio potest deduci.

Vbi Christus à sancta muliere laudatus.

Nolo hic præterire quod occurrit memorabile Ethnicæ pietatis erga templa exemplum. Valerius Maximus scribit, quando Alexander Magnus Tyrum cepit, adeò furibundum ingressum fuisse, vt sex millia satellitum iugularit, aliaque duo millia iuxta

Exemplum religionis Alexandri erga templum.

iuxta mare crucifixerit; nihilominus tamen iis omnibus pepercisse refert, quos inclusos in templo reperit: vt intelligeremus, quanta reuerentia Ethnicus ille tyrannus idolorum templa coluerit; siquidem ad illud ei templum accedenti, totus furor, quo excandescebat, mitigatus est. Et quanti ille fecisset Christianorum templa, si fidei lumine illustratus fuisset, cum tanti fecerit illa gentilium?

CAPVT XI.

De loco vbi Chananæa mulier occurrit Christo, qui nonus est locus in octaua Peregrinatione.

Vbi Chananæa Christum adorauerit. NOn omnes conueniunt in assignando loco, vbi Chananæa mulier Christo occurrit, cumque fuit deprecata pro filiæ suæ sanitate; quæ à Christo laudata gratiam obtinuit, vt dicitur Matth. 15, 22. *Adrichomij sententia.* & Marc. 7, 25. Adrichomius in Aser numer. 78. assignat locum apud Sidonem, ante eius portam Orientalem, in via quæ versus Ituræam & Cæsaream Philippi ducit: vbi postea à Christianis sacellum extructum dicit.

Communis alia probabilior. Communis in his partibus traditio est, citra Sidonem, in eius plaga Meridionali, Christum Chananæam obuiam habuisse. Notandum itaque, quòd, Tyri ciuitate relicta, prosequendo iter ad Septemtrionem, post octo milliaria inuenitur fluuius Eleutherius, de quo Adrichomius in Aser numer. 37. & post alia octo milliaria, secus mare in littore magnæ ruinæ & lapides inueniuntur, vbi fuisse Canam maiorem aliqui opinantur, vnde Chananæa mulier egressa fuit, quando iuit ad Christum: & post quatuor milliaria, inuenitur iuxta Sareptam secus mare in via Mesquita quædam, vbi, vt habet harum partium traditio, Chananæa mulier à Christo filiæ suæ sanitatem obtinuit; quem locum fideles sacelli extructione condecorarunt; quod Mahometistæ postea in Mesquitam conuerterunt. *In eo loco Ecclesia olim, nunc Mesquita.*

Probatur. Et mihi hæc sententia magis probatur, non tantum propter traditionem, quantum propter Scripturam; quæ, vt refragari videtur priori sententiæ, ita posteriori suffragari. *Adrichomius reijcitur.* Refragatur illi, quoniam dicit venisse Iesum ex Genezareth in partes Tyri & Sidonis, & mulierem Chananæam (fama illius audita) ex eiusdem finibus egressam, ad eum clamasse: *Miserere mei Domine fili Dauid: filia mea malè à dæmonio vexatur*, & quæ sequuntur apud Matthæum & Marcum locis citatis. Sed locus indicatus ab Adrichomio non est confinium Tyri vel Sidonis, sed in suburbio Sidonis, & longe a memoratis finibus, ad decem & amplius milliaria.

Præterea, concessa sanitate filiæ Chananææ, loquens Marcus de loco vbi gratiam elargitus est Christus, & à quo discessit, cum abiit ad mare Galilææ, & loco per quem in eo itinere transiuit, inquit: *Et iterùm exiens de finibus Tyri, venit per Sidonem ad mare Galilææ inter medios fines Decapoleos.* *Marc. 7, 31.* Igitur, cum tam Sidon quam mare Galilææ regioque Decapolitana sint in opposita parte finium Tyri & Sidonis, quia Sidon est in Septemtrionali, mare Galilææ & regio Decapolitana in Occidentali, & prædictorum finium Tyri & Sidonis; ne dicamus Christum retrocessisse per portam illam Orientalem Sidonis, de qua Adrichomius, & non tunc discessisse à finibus præmissis, & per Sidonem transisse, nullo modo asseuerandum est, ante portam Orientalem Sidonis Chananæam à Christo Domino gratiam fuisse consecutam. Et hæc suffragantur posteriori sententiæ; quia hic verè sunt fines siue confinia territorij Tyri & Sidonis, & locus ferè inter vtramque ciuitatem medius; & hinc est verè iter ad mare per Sidonem, etsi alia via potuisset Christus ad idem ire: sed vt vrbi illi spiritualia bona largiretur, per eam transire dignatus est. Fortè in loco ab Adrichomio notato aliud signum fecit Dominus.

Obiectioni solutio. Si dicatur, non in via, sed in domo Chananæam Dominum adiisse, vt dicit Marcus, respondet Lyranus in Matth. 15. primò venisse ad Iesum intra domum; & quia ibi eam non exaudiuit, secuta est eum in itinere, clamans. Et bene propè poterant esse domus, in confinio ciuitatis Sareptæ, ad quarum vnam Christus diuertere potuit, vel alibi, vbi Christum esse mulier intellexit.

CAPVT XII.

De Sarepta ciuitate maritima, decimo loco octauæ Peregrinationis.

Sarepta situs. E Regione loci, vbi, vt Capite præcedenti diximus, Chananæa mulier Christum exorans, ab eo impetrauit filiæ sanitatem, ad dexteram partem supra montem est villa, quæ ab incolis *Sareth* appellatur; quòd fuerit ædificata in situ vbi olim fuit Sarepta: quare non bene assignatur ab aliquibus ad radicem montis Carmeli, qui longè à Sarepta abest: distat à mari circa vnum milliare, & duodecim à Sidone, quam ad Septemtrionem habet: inferiùs lata & *Aliquorum sententia reijcitur.*

Conditio & dignitas. fecunda est planities, oleis præsertim abundans, nec non multæ ruinæ, veteris Sareptæ magnificentiam ostendentes: ex fecunditate, & præsertim ex generoso vino, commendatam inuenio, sed multò magis hospitio & miraculis Eliæ Prophetæ. Ibi enim Sanctus esuriens, à paupercula vidua hospitio exceptus, & pastus fuit. Cui pro accepto beneficio datum est, vt, fame & caritate durante, eius hydriæ farina non defecerit, & lecythi oleum non fuerit imminutum; quibus commodè vitam cum filio suo transigere potuit, vt dicitur 3. Reg. 17. & Luc. 4. Posteà meritis eiusdem Prophetæ, defuncto viduæ filio vita restituta fuit, loco citato Regum. Fertur ibi locum ostendi, ad quem venit Elias, quando viduam duo ligna colligentem inuenit. An est vbi nunc Mesquita, de qua superius? De ea Adrichomius in Aser num. 71. & 72.

CAPVT XIII.

De Sidone ciuitate maritima, vndecimo loco octauæ Peregrinationis.

Sidon quid. & nomina. Ciuitas ista in sacris Litteris *Sidon* nuncupatur, nunc vulgò *Said* & *Saida:* maritima, perantiqua & magna extitit, vt ab ea longe distantes reliquiæ & ruinæ non obscure indicant: caput totius Phœniciæ. Non longe ab ea, in monte est villa *Saidon* appellata, vbi antiquitus veterem Sidonem extitisse dicunt nonnulli. Iustinus lib. 18. *Vnde sic dicta.* hanc vrbem à piscium vbertate sic dictam censet; *quia piscem*, inquit, *Phœnices Sidon vocant.* In nummo veteri Anniæ Faustinæ nominatur COL. AVR. PIA. METROPOLIS. SIDON.

Emporium. Vt olim erat, ita & in præsentia emporium est: distat à Sarepta contra Aquilonem duodecim milliaribus, contra Austrum à Beryto vigintiquatuor. Ab Occidente mari magno alluitur; tutoque ac tranquillo portu ditatur: fecunda opimo solo ac salubri aëre gaudet, ita vt multis Palæstinorum vrbibus inferior non sit. In partitione *Asseritis obtigit.* Terræ promissionis cecidit quidem in sortem Aseritis, vt dicitur Iosue 19, 28.

Obiectio. Si dicatur Genes. 49, 13. in benedictione, quam Iacob morti proximus dedit Zabulon filio suo, indicari hanc vrbem ad eum pertinere; sic enim habet: *Zabulon in littore maris habitabit, & in statione nauium pertingens vsque ad Sidonem.*

Solutio. Respondetur, non obstare: nam Ios. 19. vbi subtiliter describuntur fines & termini sortis & regionis Zabulon, nulla fit mentio Sidonis; quam tamen, cùm esset hæc vrbs antiquissima & nobilissima, tacitam minimè præteriisset Iosue. Nec obstat auctoritas Gen. adducta: non enim dicit Sidonem fuisse in tribu Zabulon, sed Zabulon pertigisse vsque ad Sidonem; quia videlicet illius portio spectatura erat Sidonem.

Vel secundò dicatur eum Andrea Masio in Iosue citato cap. Sidonem non fuisse terminum sortis Zabulon, neque oppositum dicere voluisse Iacob, sed tantum posteros Zabulon habitaturos ad mare, versaturosque frequenter in portubus & naualibus, atque mercaturam facturos apud Sidonios, & cum Sidoniis illam ipsam maris oram tenentibus, ac mercatoribus toto orbe celeberrimis; ex quo futura erat illius tribus Zabulon ingens opulentia, & rerum omnium abundantia. Quod indicauit Paraphrastis Chaldaica, dicens: *Subiugabit regiones nauibus, & bonum maris comedet.* Similia significauit Moyses Deut. 33. in benedictione Zabulon. Verùm neque Zabulonitæ, neque Aseritæ, aliive ex aliis Israëliticis tribubus vnquam Sidonem possederunt; *Nunquam ab Israëlitis possessa.* quia de ea natiuos accolas expellere non potuerunt: & vsque ad Christi tempora à Gentilibus & infidelibus occupabatur, vt colligi potest ex illis Domini verbis apud sanctum Matthæum: *Væ tibi Corozain, væ tibi Bethsaida: quia si in Tyro & Sidone factæ essent virtutes, quæ factæ sunt in vobis, olim in cilicio & cinere pænitentiam egissent.* *Matth. 11, 21. Luc. 10, 13.* Propter merces etiamnum à variis nationibus habitatur, fidelibus & infidelibus, sed pro maiori parte Mauris.

Diu inter Tyrum & Sidonem certatum est de imperio, magnitudine & opulentia, emporij celebritate; sed in Scriptura ferè vbique videntur Tyro primæ partes dari, eademque magis celebrari, etsi Sidon Tyro fuerit antiquior, & Tyrus Sidoniorum fuerit colonia. *Olim Sidoni Tyrus præferebatur, in præsentia è conuerso.* Nostris temporibus in omnibus Sidon Tyro longè præfertur.

Sidonis vrbis & Sidoniorum pluries mentio fit in sacris Litteris, veteri & nouo instrumento, vt Isa. 23, 2. Ierem. 47, 4. Ezechiel. 28, 21. Ioël. 3, 4. Matth. 11, 21. & c. 15, 21. Marc. 3, 8. & 7, 24. & Luc. 10, 13. & alibi. Et de eadem plura collegit Adrichomius in Aser num. 77. quem tu consule, si plura scire desideras.

Duæ nunc sunt proponendæ & refellendæ falsæ traditiones, quæ apud Sidonem in ore omnium tam fidelium quàm infidelium circumferuntur. Altera est, quòd *Traditio de loco vbi Christus Petram vocauit.* cùm in mari è regione alfondegæ Gallorum, siue diuersorij, longè à terra gressus circiter quinquaginta, sit magnus & eleuatus lapis, subtercauus ad modum ponticuli: dicunt illi supra stetisse Christum Dominum, & ex illo tamquam ex suggesto prædica-

dicatione sua traxisse ad se Petrum & Andream, Iacobum & Ioannem fratres.

Reiicitur. Hæc traditio falsa & fabulosa est, & contra Scripturam diuinam, quæ manifeste docet, dictos Apostolos simplici vocatione adductos fuisse ad Iesum, dum ambulabat secus mare Galilææ, Matth. 4. Marc. 1. Luc. 5. Accedit, quòd Christus ad Gentilium regiones non diuertebat; quia missus ad oues quæ perierunt domus Israël, vt ipse dixit discipulis suis, dum esset in finibus Tyri & Sidonis, Matth. 15, 24. & tunc præsertim ibi prædicare non debuit, ne in suis sermonibus, & singulariter initio suæ prædicationis, redargueretur; quia suis discipulis dixit, *In viam gentium ne abieritis*, &c. Matth. 10, 5. Et locus omnino indoneus.

Altera de sepultura Zabulon traditio. Altera traditio est, extra vrbem ad Meridiem esse sepultum Zabulon: ostenditur enim ibi Mesquita Turcarum, in qua Zabulon vnius ex duodecim filiis Patriarchæ Iacob sepulchrum esse dicunt; & hac ratione illam pluris faciunt Turcæ, & multi alij eam inuisunt.

Improbatur. Sedenim illius non video solidum fundamentum, sed argumentum aliter asserendi: etenim Zabulon, vt alij filij Iacob, mortuus est in Ægypto, vt patet Exod. 1. etsi eius ossa cum aliis Iacob & filiorum eius asportata fuerunt à Iudæis ex Ægypto in terram Chanaan, non apud Sidonem, sed Sichem tumulata fuerunt, vt de Sichem agentes vidimus. Nec dicendum, Zabulonitas, cuius ille fuit caput, peculiarem curam illius suscepisse, atque in peculiari sepulchro, in eorum sorte constituto, dilectum parentem honorificè sepelisse; tum quia hoc est voluntariè dictum, tum quia numquam Israëlitæ habitauerunt in Sidone; & si habitassent, non Zabulonitæ, sed Aseritæ, quibus ea vrbs in sortem obuenit. Quare non est ibi sepulchrum Zabulon illius Patriarchæ. An est alterius insignis viri sepulchrum simili nomenclatura insigniti, vel etiam alia?

CAPVT XIV.

De Beryto vrbe maritima, duodecimo loco octauæ Peregrinationis.

Dirigendo gressus ad Septemtrionem è Sidone, post vigintiquatuor milliaria inuenitur Berytus: tantum enim inter se distant istæ ciuitates. *Berytus quid.* Est *Berytus* vrbs Phœniciæ Syriæ secus Mare magnum, in optimo, fecundo amœnoque territorio ædificata: æquor mœnia allatrat; nec vlquam muro ambitur, nisi vbi pelago alluitur Occidentem versus. Adrichomius in locis exteris de hac vrbe plura refert, & præsertim à Gergesæo quinto filio Chanaan fuisse ædificatam, olimque *Geris* dictam, & postea *Felicem Iuliam* appellatam: & Christianorum tempore Episcopali dignitate fuisse insignitam, &c. *Episcopali olim dignitate fulgens.* In præsentia eam pro maiori parte habitant Mahometani; *Habitatores.* sunt tamen & Christiani aliqui, vt Maronitæ, Græci, & alij, qui in propriis Ecclesiis suo ritu Deum venerantur. Et olim domum cum Ecclesia sancti Saluatoris habebant Franciscani Fratres, vt Libro 1. Capite LXVIII. notauimus, vbi hospitio excipiebantur peregrini Ierosolymitani, & in spiritualibus mercatoribus inseruiebant; sed locum reliquerunt, quia multis abhinc annis rarò eò diuertunt peregrini vel mercatores. Sunt ibi Ecclesiæ Christianorum, sed in Mesquitas conuersæ. *Ecclesia in Mesquitas conuersa.*

Quod ibi memoria dignum narratur, in primis est, Christum in ea prædicasse, deinde D. Georgium Regis filiam ab immanissimo dracone, ne deuoraretur, liberasse, &, mactata bellua, natam patri restituisse, & locum conflictus *Cappadociam* ab incolis appellari, ex Ludouico Romano & Breidenbachio tradit Adrichomius in Aser num. 91. Olim erat ibi Ecclesia, nunc diruta est: & columnæ inclinatæ cernuntur. *Acta in Beryto.* Extra Berytum egrediendo, relicto littore ad læuam, ad dexteram procedendo, circa dimidium milliaris inuenitur cauerna, quæ quadringentos homines & amplius caperet, in qua morabatur draco, quem sanctus Georgius interfecit. *Cauerna draconis.* Vlteriùs adhuc procedendo alterius milliaris dimidium, inuenitur altera Ecclesia eidem Martyri dicata; cuius curam habent Græci, & in magna veneratione habetur tam à Christianis quàm à Mauris: qui omnes in illius diei festo ad eam confluunt, & multa luminaria accendunt, ac ideò fumo nigerrima est. *S. Georgij Ecclesia.*

Est etiam ibi Ecclesia sancti Saluatoris erecta in memoriam miraculi maximi, *S. Saluatoris:* quod circa iconem Saluatoris in ciuitate ista Dominus operari dignatus est, quæ adhuc perseuerat, sed in eam ingredi non fuit concessum; quoniam in Mesquitam Turcarum conuersa est. *in Mesquitam conuersa.* Qui moram in ista vrbe traxerunt, mihi retulerunt, ibi in pariete depictam esse pulcherrimam B. Virginis Mariæ imaginem, quam ipsi Turcæ plurimi faciunt, & operimento tectam, eam à Christianis videri non sinunt.

Non inutile erit nec ab instituto alienum, indicatum miraculum à pluribus Auctoribus relatum, ex antiquo & pio Patre sancto Athanasio, quod in Sermone eius re-

latò

lato in Concilio Nicæno II. actione 4. habetur, ipsiusmet verbis hic referre, & exstat Tom. 3. Conciliorum Generalium.

Ex Sermone B. Patris nostri Athanasij, de Imagine Domini veri Dei nostri Iesu Christi, de miraculo in Beryto ciuitate prodito.

Berytus ciuitas est in finibus Tyri & Sidonis sita, vectigalis autem Antiochienfibus. In hac ciuitate cùm Iudæorum natio frequens esset, contigit, vt prope Synagogam, quam illic amplam habent, quidam è Christianorum numero domicilium à quodam conductum habitaret. Hic ex aduerso lectuli imaginem Iesu Christi Domini nostri fixerat: erat hæc sanè veneranda, quòd integram Christi Domini proportionem exprimeret. Contigit autē non ita diu post id temporis, Christianum mansionem aliquanto ampliorem quærere: neque id omnino fortuitò factum est, sed ex diuina dispensatione, qua omnes cupit in agnitionem veritatis venire, & saluos fieri, exhibens miracula his qui illum colunt, & piè in illum credunt; verùm in redargutionem diffidentium, confirmationem autem & stabilimentum credentibus. Quærebat itaque, vt dicere cœperam, Christianus ædes maiores; quas cùm in alio ciuitatis loco inuenisset, è domo, quam prope Synagogam habuit, in alteram migrauit: cumq; res suas omnes in eam transtulisset, imaginem tamen illam Domini illic fortè reliquit; obliuione quidem illud, sed tamen diuina dispensatione. Iudæus autem commoditate loci captus, ædiculam illam conduxit, nondum animaduertens eiuscemodi imaginem illic affixam: suaq; istuc transferens, aliquamdiu illic habitauit. Quodam autem die hic cùm gentilium suorum quosdam in prandium inuitasset, contigit vt quidam conuiuarum sublatis oculis imaginem Domini nostri Iesu Christi inspiceret: moxq; conuersus ad conuiuatorem, Tu, inquit, Iudæus cùm sis, qua fronte tandem audes huiuscemodi imaginem domi tuæ habere? Non dicam hìc, quod plaustra conuitiorum & maledicta in Dominum Saluatorem effuderit. Conuiuator autem seipsum purgare studens, affirmabat etiam sanctè, se huiuscemodi imaginem hactenus non vidisse; atque ita, qui inuitatus erat, tacuit. Postquam autem fuisset egressus, ad Principes Sacerdotum hominem detulit, quòd imaginem Saluatoris in ædibus conseruaret, Nazaræumq; non eiecisset. Illi verò, audita re, interrogauerunt, num id posset approbare. Clamante illo, se posse confirmare quæ diceret, omnes congregati, & furore percitì, illo quidem die nihil egerunt, sed, manè facto, congregati summi Sacerdotes & seniores cum ingenti hominum eiusdem nationis turba, assumpto simul delatore Iudæo, ad ædes illas, in quibus imago Domini nostri habebatur, ire pergunt. Cùm autem ad eum locum venissent seniores & Principes Sacerdotum cum ipso simul delatore, irruunt in domum, & confestim imaginem Saluatoris Domini nostri contemplati, furore pleni, Iudæum quidem extra Synagogam eiiciunt, imaginem verò detrahunt, dicentes: Quemadmodum patres nostri illuserunt illi, ita & nos faciamus. Tunc omnes cœperunt exspuere in faciem sanctæ imaginis; colaphisq; hinc illinc faciem cædentes, dicebant: Quæcumque designarunt patres nostri in illum, eia & nos quoque faciamus in illius imaginem. Deinde inquiunt: Audiuimus, quòd illuserunt ei patres nostri, faciamus idem hoc & nos quoque. Mox talia conuitia euomuerunt in Iesu Christi imaginem, quæ nemo sanæ mentis excogitare posset. Addunt deinde: Audiuimus, patres nostros pedes manusq; illius clauis fixisse, quid obest, quò minùs & nos idem tentemus? confestim autem imaginis Domini pedes manusq; clauis ferreis forauerunt. Deinde insano ore clamant: Quod & aceto & felle imbuta spongia illum potauerunt, faciamus & nos similiter. acceptaq; spongia aceto plena, ad os imaginis applicuerunt. Rursus aiunt: Notum nobis est, quòd & calamo caput illius patres nostri percusserint, fiat idipsum etiam à nobis pariter. Sumpto igitur calamo, caput Domini cædere cœperunt. Tandem aiunt: Clarum nobis est, quòd lancea latus illius pupugerunt. Nihil à nobis omittatur, addamus & hoc ipsum. Itaque lanceam cuidam porrigentes, iusserunt, vt latus imaginis Dominicæ transfigeret. Ex eo autem confestim sanguinis & aquæ riuuli emanare cœperunt. Hæc sanctus Pater. & post pauca subdit:

Audite omnes Ecclesiæ filij cetera quæ postmodum facta sunt: ipsius enim mysterij dispensatio. Postquam enim, vt superiùs dictum est, latus sanctæ imaginis illius apertum est, continuò exiuit sanguis & aqua. Dixerunt autem Principes sacerdotum: Afferatur vas ad locum vulneris, vt videamus exitum rei. Qui illicò detulerunt hydriam, & ad locum vulneris, vnde sanguis & aqua decurrebant, statuerunt: quæ absque vlla mora subitò repleta est. Dixerunt autem ad inuicem: Quoniam susurrant Christum colentes, quod signa & inaudita multa fecerit in mundo, quæ nemo alius agere potuit, accipiamus hunc sanguinem & aquam hanc, & deferamus ad nostram Synagogam, & congregemus vniuersos qui se malè habent, & ex hoc spargamus eos: & si vera sunt quæ de Christo dicuntur, continuò sanabuntur; sin aliàs, ostensui habebuntur à nobis cuncta, quæ à suis sequacibus asse-

run-

Marginal notes: 1. Tim. 2. — Matth. 26. & 27. Marc. 14. & 15. Luc. 22. & 23. Ioan. 18. & 19. — Veneranda Crucifixi imago illuditur, & crucifigitur à Iudæis. — Sanguinis & aquæ riuuli ex illius latere fluxerunt. — Ioan. 3.

rantur de eo. Hæc dicentes, hydriam deferunt ad Synagogam, æstimantes se Christo Iesu Domino nostro æterni Regis Filio maximam inferre posse iniuriam. Congregauerunt igitur quoscumque repererunt languidos, & in conspectu Hebræorum introductis in Synagogam; inter quos quidam prouectæ ætatis erat homo, quem à natiuitate sua grauissima possederat corporis molestia, quæ Græca locutione παράλυσις, Latinè vero dissolutio membrorum dicitur. Hic dum primùm ab eis fuisset perunctus, repentè de suo grabato quasi ceruus exiliens, ad laudem Filij Dei incolumis redditus, ad propria remeauit. Deinde adducentes cæcos nonnullos, loca eorum luminum perungere studuerunt. Qui ipsi statim in Iesu Christi nomine discussa cæcitate, post multos annos lumen amissum recipere meruerunt. Aegrotantes autem plurimi ad hoc spectaculum sunt adducti, manibus post terga reuinctis. Cumque & illi fuissent peruncti, mirabili virtute Dei vndique perfusi, sensu reintegrato pristino, ad propria dum reuertuntur sanissimi, laudes Dei omnipotentis Filio Iesu Christo Domino Saluatori nostro persoluuntur ab omni populo.

Per illum infirmi multi sanantur.

*Tumultus autem exortus est magnus per totam tandem vrbem, concurrentibus omnibus propter innumerabilia quæ fiebant miracula. Et quicumque variis languoribus infirmos possessos habebant apud se, illuc eos deducentes perungebant, & statim sanitatem, quam desiderabant, consequebantur. Omnes autem, ad quoscumque peruenire potuit opinio, afferentes infirmos quos habere poterant in domibus, paralyticos, cæcos, claudos, surdos, mutos & leprosos, siue aridos, deducebant eos ad Synagogam Iudæorum, vbi hæc signa fiebant diuinitus. Sed quamuis maxima esset hæc eadem Synagoga, nequaquam tamen recipere poterat superuenientium multitudinem: infinitæ enim erant populorum cateruæ, quæ illuc vndique confluebant propter innumerabilia miracula & prodigia; quæ pro sua nimia prolixitate, ne fastidium generent, transgrediendo prætermittuntur. Omnes autem Principes sacerdotum & seniores, & omnis turba Iudæorum, paruulorum, ac maiorum, & mulierum, videntes quæ facta fuerant, crediderunt in Dominum nostrum Iesum Christum, & dicebant: Gloria tibi sit æterne Deus & omnipotens Pater, qui nobis indignis, quamuis serò, reuelasti vnicum Filium Dominum nostrum Iesum Christum, quem, vt Isaiæ vaticinium cecinit, Virgo concepit, & Virgo peperit, ac post partum Virgo permansit. Gloria tibi sit Christe Fili Dei, qui tanta mirabilia nobis miseris demonstrasti. * Te credimus, tu nobis esto propitius, & nos suscipere dignare; quia ex toto corde & tota anima atque virtute ad te confugimus. Hæc & his similia clamantes dicebant, lacrymas autem amaras emittebant, & singultus. Postquam autem curati sunt cuncti qui ægritudine detinebantur, occurrit omnis multitudo Iudæorum ad domum sanctæ Ecclesiæ, quæ in eadem vrbe erat vbi Metropolitanus; eius prouoluti vestigiis, se peccasse, se grauiter deliquisse, magnis vocibus fatebantur.*

Iudæi conuertuntur.

Esaiæ 7.

* Iure

Pro admisso scelere veniam precantur.

*Qui cùm ab eis perquireret omnem rei gestæ veritatem, sanctam iconam Domini Saluatoris eidem demonstrantes, annuntiauerunt cuncta quæ in ea exercuerant; & qualiter ab ictu lanceæ sanguis & aqua emanauit ex latere ipsius, nec non & de mirabilibus ab ea ostensis illi retulerunt per ordinem. Ille verò interrogabat, qualiter icona ipsa ab iis fuisset reperta, & si ab aliquo eam excepissent. At illi retulerunt ei, quod quidam Christicola per [illegible]tionem in cellula Synagogæ proxima dimisisset eamdem iconam, dum se ad alium locum transferret hospitandi gratia. Qui statim iubetur inquiri, & repertus, in præsentia Domini Metropolitani statui. Cumque ab eo studiosissimè fuisset interrogatus, quomodo icona apud se deuenisset, vel à quo tam mirabiliter posita esset, respondit, dicens, quòd Nicodemus, qui ad Iesum nocte venerat, propriis manibus eam composuisset, & moriens Gamalieli tradidisset: Gamaliel autem, Doctoris Gentium Pauli διδάσκαλος, cùm diem sibi cerneret adesse extremum, Iacobo eam reliquit, & Iacobus Simeoni & Zacchæo; & sic per * successores temporum in Ierosolyma perdurauit, vsquequo subuersio illius vrbis patrata est quadragesimo & tertio anno post Ascensionem Domini & Saluatoris ad cælos. Sed biennium antequam Titus & Vespasianus eamdem subuerterent vrbem, admoniti sunt à Spiritu sancto fideles atque discipuli Christi, vt, relicta vrbe, ad regnum se transferrent Agrippæ Regis, quia ipse tunc Agrippa Romanis fœderatus erat. Qui egressi ab vrbe, omnia quæ ad cultum nostræ religionis vel fidei pertinere videbantur secum auferentes, in regiones transtulerunt se. Quo tempore etiam icona cum ceteris rebus Ecclesiasticis deportata, vsque in hodie in Syria permansit: quam ego ipse à parentibus ex hac luce migrantibus mihi traditam iure hereditario vsque nunc possedi. Hæc certa & manifesta ratio est de icona sancta Domini Saluatoris, qualiter de Iudæa in Syriæ partes deuenit.*

Icona Crucifixi à Nicodemo facta.

Ioan. 3.
Act. 22.

* successiones

Ante Ierosolymitanam obsidionem sacra plura inde aliò translata.

Auditis his sermonibus, Reuerendissimus Metropolitanus valdè hilaris redditus, conuersus ad populum Israeliticum dicebat: Conuertere Israel ad Dominum Patrem vniuersorum viuentium, & adora nobiscum eius Filium,

lium, per quem sunt omnia creata, & Spiritum sanctum, qui est viuificator cunctorum viuentium, & illuminator nostrarum animarum, festina debitum absoluere votum. Omnis autem turba stirpis Iudaicæ clara voce cœpit cantare & dicere: Vnus Deus Pater, & ipse ingenitus: vnus Filius, & ipse vnigenitus Christus; quem patres nostri crucifixerunt, & nos ipsum agnouimus verum Dominum: vnus Spiritus sanctus, & ab vtroque procedens, per quem veraciter nos credimus esse saluandos.

Hæc dicentes, prostrati genibus ipsius, veniam postulabant de suis consequi sceleribus per Baptismi remedium. Quos suscipiens beatus Antistes, cum suis Clericis, per dies plurimos de disciplina erudiuit Christiana. Ad vltimum verò, Catechumenos factos, & triduano peracto ieiunio, ex aqua & Spiritu sancto regenerauit eos. Postquam verò Baptismum consecuti sunt, rogabant enixiùs sanctum virum, vt Synagogam suam Ecclesiam consecraret in honorem sancti Saluatoris mundi. Quorum petitionem minimè aspernatus, Synagogam illorum, quæ maior esse videbatur, in nomine vnigeniti Filij Dei Redemptoris mundi consecrauit. Ex tunc itaque per diuersas orbis terræ nationes & prouincias mos inoleuit, vt Basilicas plurimas vel Oratoria Pontifices Christianæ legis in honorem sancti Saluatoris mundi condere & dedicare non desinant: nam anteà antiquiores nostri vel maiores hoc peragere minimè præsumpserunt. Sed ad narrationis nostræ ordinem reflectamus articulum.

Hebræi Catechumeni sunt.

Baptizantur.

Synagoga in Ecclesiam conuertitur.

Rogauerunt autem Metropolitanum præfati viri, vt ceteras Synagogas eorum in honorem quorumdam beatorum Martyrum consecrando reconciliaret. Itaque & huic petitioni libenter animum accommodauit, & quæ suggesserunt, iuuamine cuncta expleuit deuotus. Factum est gaudium magnum in ciuitate illa non solùm de sanitate corporum, quæ emanauerat maxima, sed & de tantis animabus, quæ ab interitu Satanæ ad vitam æternam fuerunt reuocatæ. Venerabilis verò & summus Antistes die noctuq; variis fluctuabat cogitationibus de hydria quæ Dominicum intra se retinebat cruorem, valdè hæsitans quid de eo opportunum fuisset peragere. Tandem autem salubri reperto consilio, omnium Ecclesiarum, quæ per orbem terræ longè lateq; consistebant, inæstimabile atque profuturum prouidit consolationis remedium. Denique ampullas præcepit fieri vitreas, in quibus portiones misit singulas de sanguine & aqua, quæ de imagine Saluatoris nostri decurrerunt: quas etiam per Asiam, Africam, Europam per suos nuntios dirigens, cuncta quæ apud vrbem iam dictam suo tempore contigerant, deuenisse suis scriptis vel eloquiis manifestissimè vniuersis sanctæ Ecclesiæ filiis viriliter declarauit.

Alia Synagoga similiter in Ecclesias trãsmutantur.

Antistes miraculosum sanguinem ad varias mittit Ecclesias & regiones.

Hoc insuper ab his efflagitans; vt per annos singulos in mense Nouembri, qui apud Hebræos est nonus, apud nos verò mensis vndecimus, nono die ipsius mensis, id est quinto idus Nouembris, non minori reuerentia quàm Natalis Domini, vel Paschalis ista dies præcipua obseruatione celatur. Hæc est vera & vehementer credula ratio de cruore lateris Domini nostri Saluatoris, qui profluxit de sancta imagine ipsius, quæ crucifixa est in Syria in Beryto ciuitate. Hactenus ex Sermone sancti Athanasij, & de ciuitate Beryto.

Anniuersaria festiuitas in miraculi memoriam instituta.

CAPVT XV.

De Tripoli Syriæ ciuitate maritima, decimotertio loco octauæ Peregrinationis.

TRipolis Syriæ vrbs maritima, secunda & opulenta ciuitas, in amœnissimo & fecundissimo solo posita: ibi maris portus, & publicum celebre emporium, ac ideò omnibus ferè bonis affluens. Flumine à Libano descendente, cui proxima est, alluitur, & fecundatur. A Mauris inhabitatur: sunt tamen & ibi aliæ Christianorum nationes, quæ in suis Ecclesiis propriis ritibus Deum venerantur. Pluries vastata & desolata fuit; verùm, qualis fuerit, etiamnum apparet: distat à Beryto quinquaginta milliaribus. Propter inhumanitatem & sæuitiam habitantium, & præcipuè Gubernatorum eius, qui non semel mercatoribus facultates & vitam crudeliter & proditoriè abstulerunt, derelicta fuit: & non est paucis abhinc annis tantus ad eam vt olim erat mercatorum concursus. Ibi ego cum aliis Fratribus & peregrinis singulari Dei auxilio à piratarum faucibus in mari & terra erutus fui, & à morte ipsa, quam timebamus ab vrbis Gubernatore; sed, eleëmosynis, quas ad loca sancta deferebamus, spoliatos nos dimisit anno Domini 1626. mense Ianuarij. Agit de ea pluribus Adrichomius in locis exteris num. 30. Sed de ista sufficiant.

Tripolis secunda ciuitas Libani aquis alluitur.

Sæuitia quorumdam eius Gubernatorum.

CAPVT XVI.

De Antiochia, Syriæ præcipua ciuitate, decimoquarto loco octauæ Peregrinationis.

QVoniam in isto Opere peculiarem non conscribo peregrinationem, quæ tendat Antiochiam, Syriæ nobilem ciuitatem,

tatem, vel qua per eam transeamus; quia cùm sit extra Terram promissionis à Iudæis possessam, nec à Domino, quòd sciatur, sua corporali præsentia sit sanctificata, rarò ad eam accedunt Peregrini nostri Terræ sanctæ. Nihilominus quia continetur in latitudine terræ à Domino Abrahæ promissæ, & in temporalibus ac spiritualibus spectabilis est ciuitas; ac ideò iidem peregrini, data occasione, & plures mercatores ad has partes diuertentes, vel Christiani in eisdem partibus commorantes, eam inuisunt, & venerantur; placuit aliqua de ipsa enarrare, & mea quidem sententia digna scitu & obseruatione, prout ego apud alios Scriptores & in hac ipsa ciuitate propriis oculis obseruaui.

Quatuor explicabo. Primò, ostendam qualiter plura loca Antiochiæ nomine sint insignita: & de auctore, & ratione nominis nostræ Antiochiæ agam; secundò, de huius temporali dignitate; tertiò, de spirituali: quartò denique, aliqua quæ in ea contigerunt mirabilia attingam; duo priora præsenti Capite, alia duobus proximè sequentibus Capitibus.

Antiochia nomine de 13 urbibus enumeratur.

Quantum ad primum, Stephanus Byzantius lib. de Vrbibus, præter Antiochiam, de qua nos loqui intendimus, duodecim alias enumerat eiusdem nominis vrbes: quarum vnam collocat in Lydia, & ab Antiocho Epiphane sic nominatam existimat; alteram in Mesopotamia, quæ & Mygdonia & Asibe appellatur; in qua Apollophanes Stoicus, & Pharnuchus Persicæ Historiæ Scriptor nati dicuntur; vulgò *Aleppo*. Tertiam in Pisidia constituit, cuius meminit & Strabo lib. 12. & D. Lucas Act. 13. v. 14. quartam inter Cauam Syriam, & Arabiam, Semiramidis opus; quintam in Cilicia ad Pyramum fluuium; sextam in Pieria, quæ & *Arados* à Syris appellatur; septimam ad Collinhoëm lacum; octauam ad Taurum montem, in Comagena regione; nonam in Scythia; decimam in Caria; quæ & *Pythopolis* fuit appellata; vndecimam in Margiana, ab Antiocho Sotero conditam; duodecimam eamdem facit cum Tarso Ciliciæ oppido.

A quibus aliqua condita vel restaurata.

Volaterranus lib. 9. notat, à Nicanore, qui filius erat Seleuci & Laodices, & primus post Alexandrum Syriæ Rex, conditas vel instauratas sedecim Antiochias in memoriam patris Antiochi, sicut quinque Laodicæas ob honorem matris, & à suo ipsius nomine nouem Leucias, tres Apamias ab Apamea, & vnam Stratoniceam à Stratonice, vxoribus. Antiochia, de qua nunc agere intendimus, inter omnes primas

Antiochia Syria quando, à quo ædificata.

tenet: vrbs Syriæ ad Orontem fluuium sita, totius regionis caput: à Seleuco Nicanore condita olympiade 119. & à patris sui nomine Antiochia appellata, vt tradit Strabo lib. 15. cum aliis.

Aduertit Glossa ordinaria in citatum caput Act. hanc Antiochiam Syriæ distingui ab illa Pisidiæ: nam Pisidia prouincia est in Asia minore finitima Pamphiliæ, Lycaoniæ, Isauriæ. Plinius lib. 5. cap. 27. ait, populos eius anteà dictos Solymos; alij, Lycios: malunt nonnulli vtrique tantum contiguos fuisse. Sed nostra Antiochia est in Asia maiori & regione Syriæ. Simili ratione dicere possumus, distingui ab aliis vrbibus eodem nomine appellatis. Nostræ Antiochiæ celebrior & frequentior mentio fit cùm in sacris tum in profanis Litteris.

Emath minor & maior, hac Antiochia.

Sanctus Hieronymus in cap. 6. Amos, & Epist. 129. & in cap. 47. Ezech. exponens vocem *Emath*, docet esse duplicem locum ita dictum: Nam vna, inquit, est Emath minor, terminus terræ filiorum Israël versus Septemtriones, quam ab Antiocho Epiphane, posteà Epiphaniam, vel Antiochiam Syriæ, cognominarunt: altera maior, habens quoque nomen Antiochiæ, &, auctore Iosepho, Syriæ metropolis, tertium inter omnes Romani orbis locum obtinens, hoc est, post Romam & Alexandriam.

Ioseph. l. 3. de Bell. Iud. c. 2.

Addit Hieronymus, totam ipsam circum regionem Hebraicè vocatam *Rebla*, aut *Reblatah*, siue etiam *Cælen Syriam*, & voce composita *Cælesyriam*, & posteriorem ciuitatem frui fonte vberrimo Daphne; & Cn. Pompeium, qui primus Iudæam Romano subegit imperio, militari manu eum locum conseuisse; & ab eo, iuxta fabulam Poëtarum, nomen Daphnis accepisse, quòd lauris & cyparissis abundaret. Inde etiam nominata est Epidaphne, scilicet à Daphne vicino suburbano amœnissimo, stadiorum octoginta, cum fano Apollinis, & Dianæ delubro.

Vocauit eam posteà Iustinianus Imperator *Theopolim*, vt prodit post Euagrium lib. 4. cap. 6. Volaterranus lib. 9. verùm hodie, antiquo nomine retento, ab omnibus Antiochia nuncupatur. De ratione nominis eiusdem meminit Plinius lib. 5. c. 12. & de insula cap. 23.

Difficultas.

Mihi facit difficultatem, quòd dicitur, Nicanorem, qui filius fuit Seleuci, & primus Rex Syriæ post Alexandrum, Antiochiam in honorem patris Antiochi ædificasse. Si enim fuit Seleuci filius, quomodo potuit Antiochus esse illius pater? & si ad honorem patris ædificauit, certè & ab

eodem nomen imposuit, sicut & aliis vrbibus nomina dedit ex nominibus matris & vxorum suarum. Præterea sunt qui dicunt, denominari ab Antiocho Magno; sed hic multis pòst annis à morte Nicanoris Seleuci regnauit in Syria: iste enim regnauit anno ab orbe condito 3676. ille verò 3765. vt in Chronologiæ tabulis videre est. Alij etiam Antiochi, qui post Magnum Alexandrum regnauerunt in Syria, successerunt prædicto Seleuco Nicanori; vt ex eisdem tabulis patet.

Responsio.

Num Nicanoris pater binomius erat, ita vt appellaretur Seleucus, & Antiochus? & probabiliter; nam & filio, qui post ipsum regnauit in Syria, Antiochi nomen imposuit: dictus enim fuit Antiochus Soter. Itaque, cùm patres filiis nomina defunctorum parentum imponere soleant, & cum videamus Nicanorem filium suum à nomine patris Antiochum appellasse, simili ratione ciuitatem Antiochiam potuit nominare.

Vel secundò dici posset, Nicanorem eam vrbem quidem ædificasse, sed à filio Antiocho Antiochiam appellasse; nam filiorum gloria parentum gloria est.

Vel tertiò denique dicatur, fuisse quidem à Nicanore à fundamentis hanc vrbem excitatam; sed Antiochum, & probabiliter filium eius, opus patris ampliasse, perfecisse, mœniis & turribus vrbem circumdedisse, & à suo nomine Antiochiam appellari voluisse. Et ita mihi videtur sentire D. Antoninus 2. Parte Hist. tit. 16. c. 13. §. 3. *Antiochiam*, inquit, *post mortem Alexandri Magni Macedonis, Antiochus, qui post eius mortem (sed non immediatè; quia Seleucus Nicanor partem Regni eius obtinuit, vt * suprà dictum est) turribus & muro validissimo circumdatam, de nomine suo vocari præcepit Antiochiam, regni sui eam caput constituens.* Quòd si ab aliis Regibus eiusdem nominis, vt ab Antiocho Magno, vel aliis Antiochiam appellari velint; ideò erit, quia vel restaurarunt, vel egregium aliquod in illa monumentum extruxerunt. Et hæc de primo satis.

* 2. Part. Hist. tit. 4 c. 4. §. 2.

Naturali ac supernaturali munere celebris Antiochia.

Quantum ad secundum, Antiochia celeberrima & dignissima vrbs est, tum ob naturæ & fortunæ bona, tum, & multò magis, ob cælestia & spiritualia quæ singulari modo à Deo accepit munera. Est enim in orbis nobilissima & præcipua parte sita, in Asia inquam, & Cœlesyria prouincia, in opimo solo: latissimis enim & fertilissimis campis circumdata, ex quibus ad opulentum victum necessaria habentur; nedum magno alluitur fluuio, fontibus & riuis irrigatur, sed magnum habet in proximo lacum; ex quibus magna piscium, & in primis anguillarum pinguissimarum, copia capitur, quas mercatores ad diuersas partes transmittunt. Sunt ibi vineæ, arbores fructiferæ, viridaria plura quàm in aliis huius regionis partibus, &, ob amœnitatem & loci delicias, dum ibi essem, mihi videbar esse in Italia, in regno Neapolitano, vel Mediolanensi Ducatu.

In opimo solo sita, aquis abundans.

Duo in ea montes.

Intra ciuitatis ambitum duo clauduntur montes miræ celsitudinis: in quorum alterius vertice, qui videtur eminentior, situm est præsidium munitissimum. *Qui duo montes*, inquit D. Antoninus, *valle profundissima, sed angustissima, separantur, per quam torrens dimissus per mediam influit ciuitatem; longitudinem autem ciuitatis quidam duo, quidam tria milliaria asserunt. Distat autem à mari decem vel duodecim milliaribus.* Si dicas, viginti & supra, non fallum dices; quia ex ea non venitur Alexandretam, vbi est portus maris proximus, nisi vnius diei spatio.

Præsidium.

Turres.

Ædificia ex lateribus.

Addo etiam, in præsentia esse multas munitissimas turres ex coctis lateribus, sicut & alia ædificia; quod in istis partibus singulare est, quoniam ferè ex quadratis lapidibus vel marmoribus: sunt tamen illæ vetustate & bellis admodum consumptæ.

Ecclesia D. Petri.

Ex altera parte ciuitatis supra montem ædificata erat Ecclesia D. Petri; tamen, superiori parte excepta, tota collapsa est. Nacti opportunitatē, ob deuotionem in Apostolorum Principem, qui in ea Sedem Pontificiam tenuit, celebrant hic Sacerdotes; & ego celebraui. Est etiam in monte corpus ciuitatis respiciente magnum & spatiosum antrum in ipsa rupe excisum, vbi fons est limpidissimæ & optimæ aquæ; & appellatur ab incolis Ecclesia sancti Ioannis Euangelistæ, ædificata in honorem sancti huius discipuli, & quòd ibidem fuerit; sed hoc minus certum, non tamen omnino improbabile: cùm enim constet, sanctum Apostolum ex Ierosolymis vnà cum sanctissima Virgine Deipara profectum fuisse in Minorem Asiam, vbi Ecclesias fundauit, vt tradit Cardinalis Baronius Tom. 1. Annal. Ecclesiast. anno Christi 44. num. 29. & inde etiam reuersum fuisse cum eadem Deipara ad sanctam Ciuitatem (illius enim curam, quoad vixit, habuit, vt ei à Christo impositum fuerat, & adfuit Ierosolymis illius felicissimæ dormitioni & funeri) potuit in accessu vel reditu inuisisse Antiochiam, & ob videndum Petrum Apostolorum Principem, & ob inuisendam ibi florentem Christi Ecclesiam. Et si fuit ibi Ioannes, probabiliter & B. Virgo Maria, præsertim quòd in Epistolis D. Ignatij habemus, quòd

& S. Ioannis Euangelistæ.

Diuini Ioannis præsentia decorata.

quòd Ignatius Mariæ scripserit, se vnà cum Ioanne Antiochiam venturum: *Veniam*, inquit, *cum Ioanne, te, & qui tecum sunt, videre.* In hac ipsa Ecclesia gauisus fui offerre Altissimo incruentum altaris sacrificium. Sunt & aliæ Ecclesiæ Antiochiæ, quas incolunt Orientales schismatici; sed prædictæ, etsi vna destructa, & ambæ derelictæ, vt memorabiles ostenduntur peregrinis. Etiam monstrantur supra montes canales, per quos antiquitus vehebantur aquæ pro habitantibus in superiori parte ciuitatis.

Dignitas Antiochiæ ex parte indicata fuit, quòd aliquando caput regni Syriæ fuerit, de qua D. Antoninus tit. 16. c. 13. §. 3. inquit: *Est autem Antiochia ciuitas gloriosa & nobilis, tertium vel secundum post Romanam dignitatis gradum sortita, omnium prouinciarum, quas tractus continet Orientalis, princeps & moderatrix.* Et temporalem dignitatem spiritualis Patriarchalis insecuta est, vt statim dicemus.

Ferè nunc desolata, à Turcis & schismaticis infessa.

In præsentia nobilis ista ciuitas sub Turcarum tyrannidem redacta, veterem splendorem amisit, plurimùm vastata & demolita; tamen adhuc in pretio habetur, ex quo illius Gubernator Bassa vocatur à Turcis. Eam habitant pro maiori parte Turcæ & Mauri, Græci etiam schismatici; qui habent etiam Antiochenum Patriarcham; ex aliis Orientalibus nationibus pauciores.

CAPVT XVII.

De fundatione Ecclesiæ Antiochenæ, & eius progressu tempore Apostolorum.

Antiochia spiritualis dignitas. Vna ex ciuitatibus, quæ primò Euangelium suscepit.

AVget temporalem dignitatem Antiochenæ vrbis dignitas spiritualis, quod ipsa fuerit ex primis ciuitatibus, quæ Christi Euangelium susceperunt: dignata fuit Sede Patriarchali, quam primò collocauit in ea Apostolorum Princeps D. Petrus, antequam hinc Romam peteret, egregiaque recepit incrementa; idque modo quo sequitur accidit.

Exorta Ierosolymis contra pusillum Christi gregem post necem sancti Stephani persecutione, remanentibus Apostolis in sancta Ciuitate, dispersi fuerunt discipuli, vt sanctus Lucas Act. 11, 19. testatur, & ad diuersas Samariæ, Galilææ & Syriæ partes profecti fuerunt, & singulariter Antiochiam abierunt: vbi habitantibus in ea Iudæis Euangelium prædicantes, multos ex illis ad Christi fidem conuerterunt, atq; Ecclesiam collegerunt: quod cùm ad Apostolorum aures peruenisset, omnium sententia (vt æquum est credere, inquit Baronius Tom. 1. sub an. Christi 39. n. 10.) factum est, vt Petrus Apostolorum Princeps, totius Syriæ principi ciuitati atque metropoli, [illegible] & Palæstina ipsaque Ierosolyma subi[illegible], præficeretur Episcopus. Cùm itaque pace Ecclesia potiretur, Summus Pontifex Petrus vniuersos visitabat fideles; & in hac visitatione venit Antiochiam, quò peruenerat dispersorum discipulorum prædicatio, atque tunc eam Ecclesiam fundauit & instituit, anno videlicet Christi 38. secundùm Hieronymum & Eusebium, vel an. 39. secundum Baronium, illamque per septem annos administrauit; accidítque, antequam Ierosolymis ab Herode Agrippa carceri & morti adiudicatus, ab Angelo liberatus fuisset, & ante generalem diuisionem Apostolorum ad prædicandum Euangelium per vniuersum mundum.

Petrus Ecclesias visitat, & Antiochiam pergit.

Fundat Ecclesiam, cui septem annis præfuit.

Hieron. in c. 2. Ep. ad Galat. Euseb. in Chron. Lege Baron. qui plura de Sede Antiochena. Vide etiam Lorin. Act. 9, 32.

Antiochiæ Apostoli Synodum celebrarunt; cuius Canones Pamphilus martyr testatus est se vidisse in Bibliotheca Origenis, vt Turrian. lib. 1. contra Magdeburg. cap. 15. se legisse scribit in antiquissimo Codice Græco. Et certe statuta ibi fuerunt, quæ optimæ gubernationi illius Ecclesiæ necessaria esse poterant; illamque sanctus Petrus voluit esse illo tempore Patriarchalem Sedem.

Synodus ibi celebrata.

Ratio verò, quare Petro Antiochenæ Ecclesiæ fuerit commissa custodia, & eadem fuerit aliis prælata, duplex assignari solet: altera, quia Antiochia Syriæ metropolis erat; altera, quia maximus erat in ea Iudæorum numerus. Pro primæ rationis intellectu sciendum, vt notauit citatus Baronius, maiores in instituendis Sedibus Ecclesiarum non aliam iniisse rationem, quàm secundùm prouinciarum diuisionem & prerogatiuas à Romanis antea stabilitas. Quam plurima sunt exempla; sed satis erit alterum dumtaxat huc in præsentia afferre, ac illud haud longe petitum, de Sede Antiochena: quæ quantumlibet à Petro ante Alexandrinam fuerit instituta; tamen quoniam præfectura Alexandrina Augustalis dicta, ab Augusto eo nomine insignita, magnificentissime præ ceteris ab eodem fuerat nobilitata, longè præstabat Syriæ præfecturæ: ea de causa factum apparet, vt quamuis Sedes Antiochena ante Alexandrinam, à Marco nomine Petri erectam, fuerit instituta, tamen illi postposita habeatur. Sic etiam, quoniam inter omnes Orientales præfecturas Syriæ Proconsulatus præstabat, cùm eius prouinciæ metropolis esset Antiochia, inde etiam accidit, vt prima omnium Antiochena Ecclesia haberetur: & quamuis Ierosolymorum Ecclesia prima omnium origine temporis, & nobilitate

Petrus Antiochena Ecclesia cur præfectus.

Ratio ordinis Ecclesiasticarum Sedium.

Vide Baron. in Notis ad Martyrol. die 20. Octob. d. in Artemio.

Ierosolymorum Sedes quare aliis non prælata.

litate rerum in ea consummatarum, meritò dici posset, ceterisque ea de causa, quæ in Oriente essent, Ecclesiis iure præferenda videretur, illi tamen subiiceretur. Petrus itaque, qui inter Apostolos primatum agebat, Antiochenæ Ecclesiæ, quæ potissima tunc temporis haberetur, curam suscepit: cuius institutionis memoriam antiquitus Ecclesia Catholica anniuersaria celebritate peragere consueuit 22. Februarij.

Gentilium & Iudæorum Antiochia magnus concursus.

Et, quantum ad secundam rationem, de multitudine Iudæorum, quibus Euangelium prædicandum tunc erat, cùm adhuc ostium Christianæ fidei Gentilibus apertum non esset, clarum est, sapientes verbi Dei præcones frequentia adire loca, vt ex prædicatione maiores pariant fructus, & plures ad Christum adducant. Et eo tempore non exiguus erat Iudæorum numerus Antiochiæ agentium; nam illorum, qui à Seleuco ciuitate donati fuerant, ingentem planè fuisse numerum, eosdemque nobilissimos fuisse, vtpote ex æquo cum Gentilibus eiusdem ciuitatis municipes, & qui eadem iura possiderent, Iosephus lib. 1. contra Apionem testatur: quod quidem ius nec diutius Ierosolymis, & Iudæorum rebus funditus pænè collapsis, à Vespasiano fuisse sublatum, contra nitentibus licet ceteris Gentilibus ciuibus Antiochenis, idem Auctor affirmat. Æneis enim tabulis hæc scripta erant priuilegia Iudæorum, quas Titus indelebiles seruari voluit. Erat autem adeò ingens Iudæorum Antiochiæ degentium numerus, vt tempore belli a Tito illati, cum Syri & Palæstini Gentiles, qui apud se essent, Iudæos occiderent, vel saltem vinculis manciparent; Antiocheni, quantumlibet in eos animo essent intenso, tamen propter eorum multitudinem ab illorum inuasione abstinuisse crediti sint. Optima ergo ratione, cùm Antiochiæ potuerit nobilis colligi ex solis Iudæis Ecclesia, necdum aperto ostio fidei Gentilibus, illis Apostolorum Princeps Petrus præfectus fuit.

Li. 12. Antiq. c. 1. De Bell. lib. 7. c. 24.

Ioseph. de Bell. Iud. lib. 2. c. 20.

Cùm verò, post reseratam Gentilibus fidei ianuam, maior ex illis fieret in dies ad Christianam fidem accessio; tunc euenit quod idem Lucas tradit, vt illuc Barnabas Ierosolymis mitteretur. sic enim ait: *Erant autem quidam ex eis viri Cyprij & Cyrenæi, qui cùm introissent Antiochiam, loquebantur & ad Græcos, annuntiantes Dominum Iesum. Et erat manus Domini cum eis: multusque numerus credentium conuersus est ad Dominum. Peruenit autem sermo ad aures Ecclesiæ, quæ erat Ierosolymis, super istis: & miserunt Barnabam vsque ad Antiochiam. Qui cùm peruenisset, & vidisset gratiam Dei, gauisus est: & hortabatur omnes in proposito cordis permanere in Domino: quia erat vir bonus, & plenus Spiritu sancto, & fide. Et apposita est multa turba Domino. Profectus est autem Barnabas Tarsum, vt quæreret Saulum: quem cùm inuenisset, perduxit Antiochiam. Et annum totum conuersati sunt ibi in Ecclesia: & docuerunt turbam multam, ita vt cognominarentur primùm Antiochiæ discipuli, Christiani.* Hæc Lucas. Atque ita Ecclesia Antiochena à Petro erecta, à discipulis aucta, à Barnaba multiplicata, & Pauli prædicatione cumulatissimè fecundata, felicissimum nomen Christianorum est inchoatum. Ex Ierosolymis etiam venerunt Antiochiam Prophetæ; inter quos Agabus, qui per Spiritum sanctum significauit famem magnam futuram in vniuerso orbe terrarum, quæ facta est sub Claudio. Antiochiæ etiam colligebantur eleëmosynæ mittendæ fratribus in Iudæa habitantibus. De his plura Baronius ad annum Christi 43. & Lorinus Act. 11.

Act. 11, 20. *Ecclesia Antiochena magnus progressus.*

Fideles illi primo Christiani appellati.

Sedes Episcopales Antiochenæ Patriarchæ subiecta.

Creuit autem multùm Antiochena Sedes; etenim, vt Volaterranus scribit lib. 9. olim Antiochenus Patriarcha habuit prouincias sub se viginti, quatuordecim Metropolitanos, Episcopos quinquaginta tres, & vrbs ipsa trecenta sexaginta sex templa. Præterea, sex vrbes sub duobus Primatibus erant, quos Catholicos nominabant: Irenopolitano, siue Baldacensi, quæ ciuitas quondam Babylon dicta est; & Aucensi, qui Persidis etiam Primas appellabatur. Persarum Ecclesiam subiectam fuisse Antiochenæ, Canon Concilij Nicæni docet, quo cauetur, Episcopos congregari, vt disponant aliquid ad ordinem Ecclesiæ pertinens, sine consensu & auctoritate Patriarchæ Antiocheni. Recitat istum Canonem inter alios ex Arabicis Latinos factos Turrianus Appen. ad Constit. Clementis Can. 35.

Nostris temporibus non tantum se extendit Antiocheni Patriarchæ auctoritas, ex quo nobilis ciuitas redacta est sub Turcarum tyrannidem, & maior pars Christianorum Orientalium se ab obedientia Romanæ Catholicæ Ecclesiæ subtraxit.

Qui nunc Antiochiæ Patriarchæ noscuntur.

Duo nominantur Antiochiæ Patriarchæ hodie; Catholicus alter, & iste est Maronita, qui & Patriarcha montis Libani dicitur: alter schismaticus, & hic Græcus est: & quilibet suis præest subditis, Antiochiæ & in circumiacentibus locis existentibus.

CA-

CAPVT XVIII.

De quadam vrbis Antiochenæ strage, plurium fidelium & aliquorum Minorum cæde, & Conuentuum demolitione.

Fateor quàm plurima, eaque scitu dignissima, quæ ab ortu Domini, vel eiusdem Ascensione, quando Antiochiæ fundata fuit Ecclesia, vsque ad nostra tempora, diuersis temporibus contigerunt, à variis probatis Scriptoribus recensita esse, quæ breui oratione à nobis hic perstringi non possent: quare ab illis abstinentes, agemus dumtaxat de quadam Fratrum Minorum & aliorum fidelium cæde, & Monasteriorum desolatione, quæ accidit anno Domini 1267. vel 1268. secundum diuersos Scriptores; & refert Auctor Annalium Minorum Tom. 2. an. Christi 1268. num. 2.

Itaque anno Christi 1268. Bendocdar Soldanus Babyloniæ Syriam & circumuicinas regiones vexare incepit: septimo die Martij cepit proditone Iapham, occisis multis incolis, aliis expoliatis; quorum misellorum in pace amaritudo erat amarissima: Aprilis 15. cepit castrum Belforti, & vigintiquattuor circumcirca Tripolim destruxit viridaria: deinde processit contra Antiochiam, obtinuitque ciuitatem absque vllo belli tumultu: post obtentam, occidit septemdecim millia hominum, & vltra centum millia deduxit in captiuitatem: qua strage, facta est celeberrima ciuitas Patriarchalis ditissimumque Emporium quasi solitudo deserti. Tunc ex Minoribus plurimos interiisse scribit noster Marianus cap. 27. & funditus deleta Monasteria duo, vnum amplissimum, multorum Fratrum Collegium, in ipsa ciuitate, alterum in *Montana nigra*; de quo egimus Libro 1. in quorum vtroque omnes Fratres periere pro Christo: cui sit honor & gloria in sæcula.

Loca nonnulla à Mahometanis vastantur, & Minorita cum aliis fidelibus occiduntur.

HISTORICÆ THEOLOGICÆ AC MORALIS ELVCIDATIONIS TERRÆ SANCTÆ LIBER OCTAVVS.

ARGVMENTVM.

SEX Peregrinationibus referuntur ac elucidantur præcipua memorabilia, quæ à peregrinis visuntur in via quæ ex Ierusalem ducit in Aegyptum, ad sanctum montem Sinai, desertum sancti Macarij & Alexandriam, Aegypti vrbem.

PEREGRINATIO I. *in qua recensentur & peculiariter explicantur septem præcipua loca, quæ proficiscentibus ex sancta ciuitate Ierusalem vsque ad magnam Cairum occurrunt.* I. *Via qua ex Ierusalem Cairum, & ex Nazareth in Ægyptum itur.* II. *Azoti ciuitas.* III. *Accaron vrbs.* IV. *Gaza ciuitas.* V. *Cathia Maurorum ciuitas cum septem aliis locis.* VI. *Nilus fluuius Ægypti.* VII. *Ciuitas Damiata.*

CAPVT PRIMVM.

De via qua ex Ierusalem Cairum, & ex Nazareth in Ægyptum itur, primo loco occurrente in prima Peregrinatione.

RETrahebar, benigne Lector, ab isto octauo Libro conscribendo, in quo agendum est de his quæ obseruanda occurrunt in peregrinatione ex Ierusalem in Ægyptum, & eius memorabilibus locis, Cairo, Damiata, sancto Sinai monte, deserto sancti Macarij, & Alexandria: & iustis quidem de causis; in primis, quia plura quæ in eo explicanda sunt, non vidi: secundò, quia quæ vidi, vel ægra valetudine, vel temporis inopia, vel denique insurgentibus periculis præpeditus, vt volebam, diligenter adnotare memoriæque committere haud potui. Verùm aliis permotus, eorumdem Ægypti memorabilium explicationem aggressus sum, ne Opus hoc ex hac parte imperfectum euaderet, & pij fideles & peregrini saltem exiguam cognitionem in Opere isto non desiderarent illorum locorum & memorabilium, quæ sæpenumerò, post Terræ sanctæ venerationem, ad propria reuertentes per Ægypti regionem, in ipsa Ægypto vsque ad montem Sinai, nonnumquam ad desertum Macarij & Alexandriam, visitare consueuerunt: & meritò; quoniam Domini testimonio & sacris mysteriis in eis operatis sancta esse nouimus. Et in isto argumento pertractando, præter à me ex visu & experientia cum aliis adnotata, vtar etiam illorum labore, qui aliàs eamdem perfecerunt peregrinationem, & scriptis consignarunt, vel ponderosiùs de eisdem sanctis Ægypti locis scripserunt. Et vt asserta, sacræ Scripturæ, rationi ac veritati consona, probabo; ita eisdem dissona improbabo: hoc enim pacto veritas in omnibus quidem, sed præcipuè in sacra Historia inuestiganda, magis apparebit. A pluribus quæ hunc in locum

locum conijci poterant, me abstinebo; quoniam tum alibi, tum præcipue in primo Libro, explicata fuere opportunè. Initio verò huius primæ Peregrinationis & & Libri sese offert explicanda conditio viæ, quæ conficitur ex Iudæa & Ierusalem vsque ad magnam Cairum, quam præsenti Capite explicabimus.

Duplici via ex Iudæa in Ægyptum iri potest, maritima & terrestri.

Notandum itaque, duplici via ex Ierusalem & Iudæa, vna ex tribus Terræ sanctæ prouinciis, nos posse ire in Ægyptum & Cairum, maritima vel terrestri; illa vento prospero, longe istâ expeditior & commodior, vt qui vtramque peragrarunt confessi sunt. Ego quidem per mare ex Ioppe deueni Cairum decem dierum spatio, at terra vix quindecim peruenissem. Illa nonaginta leucis perhibetur se extendere; quia de Ierusalem vsque ad mare Mediterraneum (ad quod necessariò proficiscendum volentibus peregrinationem istam suscipere) sunt nouem vel decem leucæ, id est, ex Ierusalem vsque ad vrbem Ioppen: & inde nauigando in Ægyptum, sunt quasi octoginta. Etenim ex Ierusalem vsque ad Ioppen, Mediterranei maris portum, octo leuearum spatium esse docet Brocardus; quamuis à veritate alienum non esset dicere, esse quadraginta milliaria Italica: à portu verò distare Ægyptum leucis ferè octoginta, testis est Abulensis in c. 2. Matth. quæst. 60.

Maritima via longitudo.

Quod in isto maritimo itinere obseruatione dignum occurrit, est ciuitas Damiata, de qua inferiùs aliqua dicemus: ad quam proficiscentes, non solùm mare, sed etiam Nilum transfretamus. Vbi Nilus in mare influit, & amaris aquis dulces admiscentur, difficilis & periculosus est transitus. Super Nilum, hoc est à latere, multæ sunt villæ; & ibi opimam & vberem regionem esse deprehendimus. Ex Damiata ad Cairum duorum dierum itinere, vento contrario non obstante, ordinariè peruenitur. Et hæc de maritima hac via satis.

Terrestris conditio.

In terrestri similiter itinere sunt villæ & ciuitates; de quibus inferiùs, secundùm nomina quibus ab incolis nominantur, agemus.

De eius longitudine opiniones. Prima, annorum aliquot esse iter, aliqui dixerunt.

De huius viæ conditione duo explicanda occurrunt, quantitas & qualitas eius. De quantitate, quantum distet Ierusalem & Iudæa à Cairo. Quidam apud Abulensem citatum dicunt, valde longam esse, non dierum vel mensium, sed multorum annorum spatio conficiendam, & multo tempore à B. Virgine & Filio eius fuisse confectam: ex eo verò id probant, quod Israëlitæ ex Ægypto in Iudæam nonnisi quadraginta annorum spatio peruenerunt, vt ex pluribus sacræ Scripturæ locis manifestum est.

Reijciuntur.

Horum sententiam meritò redarguit Abulensis: si namque ea vera esset, sequeretur tantum itineris interesse inter Ægyptum & Iudæam, id est quadraginta annorum, si Iudæi in illis quadraginta annis quotidie iter fecissent: & sic Maria & Ioseph non potuissent peruenire in Ægyptum minùs quàm quadraginta annis; quod absurdum est: quia etiam, inquit, si quis debeat ambulare totam terram ab extremo Occidentis vsque in extremum Orientis, esset iter quingentorum dierum; nisi essent alia impedimenta quorumdam locorum inaccessibilium, propter bestias, & solitudines & pessimas regiones; quantò magis ab Ægypto in terram Iudæorum, quæ terræ sunt vicinæ?

Præterea, ita dicendo, tota vita Christi non sufficeret ad eundum in Ægyptum; quia non peruenit ad triginta quatuor annos completos; quantò magis ad eundum & redeundum? Et tamen Christus ante ætatis suæ annum duodecimum redierat de Ægypto in terram Israel; quia ipso anno duodecimo mansit in templo, disputans inter Doctores, Luc. 2. 42.

Præterea via illa, per quam venerunt Iudæi ex Ægypto in terram Chanaan, non fuit via recta & solita; sed altera Palæstinorum multò facilior & breuior, per quam Deus noluit illos ambulare, vt dicitur Exod. 13, 17.

Responsio ad illorum fundamentum.

Nec ex eo quòd Israëlitæ desertum quadraginta annis perambularunt, sequitur esse iter multorum annorum vel mensium, quia in eo multas mansiones fecerunt; continuò non ambulabant; ibi in pœnam suorum peccatorum detenti, vt ex Scriptura sacra ipsa luce clarius constat: & consequenter non sequitur ex hoc, longo tempore iter suum in Ægyptum ex terra Chanaan confecisse B. Virginem cum puero suo; quoniam, vt postea dicemus, illud iter non confecit B. Virgo, sed alterum per terram Philisthinorum. Etsi verò illud perfecisset iter, in eo tamen plures annos vel menses non consumpsisset, vt ex dicendis manifestè apparebit.

Secunda opinio, esse iter septuaginta leucarum.

Reiecta hac opinione, suam ponit sententiam Abulensis, à ciuitate Gaza, quæ est in finibus Iudææ ad Austrum sita, ad Cairum vsque, præcipuam Ægypti ciuitatem, septuaginta leucas numerari dicit; quarum quasi viginti arabiles sunt, & competentis habitationis, quinquaginta autem reliquæ sunt verum desertum, &c.

Tertia opinio.

Brocardus, à Nazareth Ierusalem vsque viginti septem leucas, à Ierusalem vsque ad Hebron octo supputat; ab Hebron vsque

ad Gazam diei vnius iter esse scribit. Vnde à Nazareth ciuitate Galilææ centum leucas ampliùs itinere terrestri supputabis; septuaginta tres erunt ex Ierusalem, præcipuâ Iudææ ciuitate, vsque ad Cairum.

Quarta. Seuerus Sulpicius in primo Dialogo cap. 4. quantum à Bethlehem Iudææ distat Ægyptus, hisce verbis aperit: *Bethlehem oppidum petij, quod non Ierosolymis sex milliaribus disparatur, ab Alexandria sedecim mansionibus abest*, &c. *Alexandria ciuitas Aegypti à Cairo dissita est trium dierum itinere circiter.*

Quinta. D. Augustinus Sermone 82. de Tempore: *Ab illo*, inquit, *loco vbi erat Iacob vsque in Aegyptum, vix erant trecenta milliaria; vna autem leuca tribus milliaribus constat*, &c. Iacob autem erat in Iudæa.

Sexta. Alij denique, qui recenter hoc iter confecerunt, quingenta & ampliùs milliaria ab Ierusalem vsque ad Cairum enumerant.

Septima. Quod ad hanc difficultatem, certum est, iter hoc terrestre ex Ierusalem & Iudæa, ad Ægyptum & Cairum vsque, non esse multorum annorum, vel mensium, imò nec integri mensis, si non interrumpatur. In comitatu, siue caterua, ordinariè sedecim dierum spatio, paulò plus minúsve, absoluitur, vt ferè omnes, qui illud iter confecerunt, testati sunt. Et sic dicendo, non recedimus à sententia Abulensis, Brocardi, Seueri Sulpicij & D. Augustini: omnes enim isti in idem ferè recidunt.

Via ista partim ad Chananitidem, partim ad Ægyptum pertinet. Notandum præterea, hoc iter partim pertinere ad terram Chanaan, & partim ad Ægyptum: etenim, secundum Abulensem loco indicato, à Cairo vsque ad confinia Chanaan sunt quinquaginta leucæ; aliæ viginti sunt ab isto termino, id est Bersabee, vsque Gazam ciuitatem Chanaan. Quare cùm Sulpicius enumerat sedecim dies itineris à Bethlehem vsque ad Alexandriam, loquitur de accessu ad ciuitatem, quæ est in confinio Ægypti; ibi enim ad mare fundata est Alexandria; nam ex Bethlehem in Ægyptum, desertum eius videlicet vsque, non tantum itineris est, vt patet ex dictis; nisi dicas, quoniam habitatio incipit in Cairo, ideò dici ibi computari Ægyptum.

Partim fecunda, partim sterilis. De qualitate aliquid patet ex dictis, viæ partem arabilem esse fecundam, partem purum desertum: aquæ maximam patitur penuriam; valdè arenosa est. Verùm pro maiori parte desertum est: iri per desertum ex Ierusalem ad Cairum communiter dicitur. Lege Abulensem loco citato.

CAPVT II.

De peregrinatione IESV, MARIAE *&* IOSEPH *parentum eius, ex ciuitate Nazareth in Aegyptum, & nonnullis mirabilibus quæ in ea contigisse memorantur.*

Diximus duplici itinere esse accessum ad Ægyptum ex Chananitide, maritimo & terrestri. Sed quodnam peregit sancta Deipara cum puero Iesu & sponso Ioseph, quando ex terra Chanaan abijt in Ægyptum? maritimum an terrestre? & si terrestre, num illud quod perfecerunt Israëlitæ, quando ex Ægypto per Arabiæ deserta venerunt ad terram Patribus repromissam, an per viam terræ Philisthijm? *Quæstio.*

Respondetur, faciliorem quidem viam & breuiorem esse ex terra Chanaan in Ægyptum per mare prospero vento, vt indicauimus Capite præcedenti, & dicit Abulensis in cap. 2. Matth. quæst. 60. Ceterùm, non mare ex Nazareth in Ægyptum transfretasse, communiter tenent Doctores; cuius rationes indicat citatus Auctor: Prima, quia cùm Ioseph pauper esset, non habuisset ad hoc sumptus. Sed enim hæc ratio à nonnullis refellitur, qui tenent, non tam pauperes fuisse Ioseph & Mariam, quòd sumptus non illis suppeterent ad iter per mare conficiendum; præsertim cùm minoribus expensis potuissent per mare quàm per terram ire in Ægyptum. Quare secundam addit rationem, & potissimam, vt lateret fuga Ioseph: quia si voluisset nauigio ire, debuisset fortè manere aliquot diebus in portu maris, expectando nauigium: & ibi est locus communissimus, vbi solent esse collectores prouentuum regalium. Et sic aliqui de satellitibus Herodis potuissent videre Ioseph fugientem cum paruulo: quod erat magnum inconueniens, cùm ipse vellet omnino latere fugam suam; quia propter hoc per noctem recesserat. Tertia ratio, quia via maris erat valde nociua puero tenero; cùm vix viri integri, non assueti nauigare, possint sustinere labores maris, propter maximam mutationem quæ fit in eis: iuit ergo Ioseph via terrestri. *Responsio.* *Terrestre iter peregit B. Virgo cum puero & sponso eundo in Ægyptum.*

Sed numquid illa longiori per Arabiæ desertum, an alia breuiori Philisthinorum via iuit? Respondetur, iuisse per hanc Philisthinorum. Ratio est, quia ista est magis expediens, & minùs difficilis ac breuior; ideò à pio ac prudenti viro eligenda, ne præter communé laborem longi itineris, maiorem prolixitatem & asperitaté pateretur delicata ac debilis illa societas Iesu & Mariæ, atque afflicto afflictio adderetur, præsertim cùm contra- *Dubij solutio. Non per Arabiæ desertum, sed per viam Palæstinorum iuit.*

contrarium præceptum à Domino datum haud fuerit. Iuit ergo per viam quæ Philisthinorum appellatur, Exod. 13, 17. vt breuiorem ac commodiorem.

Igitur, cùm Ma[ria] & Ioseph cum puero Iesu perfecissent omnia secundùm legem Domini,& reuersi essent in Galilæam in ciuitatem Nazareth, vt scribit S. Lucas 2,39. *Ecce Angelus Domini*, inquit S. Matth. 2,13. *apparuit in somnis Ioseph, dicens: Surge, & accipe puerum,& matrem eius, & fuge in Aegyptum, & esto ibi vsque dum dicam tibi. Futurum est enim vt Herodes quærat puerum ad perdendum eum. Qui consurgens, accepit puerum & matrem eius nocte, & secessit in Aegyptum*, &c. in quo itinere pertransisse creditur Gazam, & alia loca, de quibus ob id etiam mentio facienda est. Pernoctasse tamen singulariter dicitur in partibus illis in quadam villa non longè ab Hebron, de qua egimus Lib. VI. Cap. II. Peregrinat. VII. vnde hac ratione vsque in hodiernum diem *Villa B. Mariæ Virginis* nuncupatur: & posteà in altera *Lebhem* appellata; de qua Adrichomius in Simeon n. 55. sic scribit: *Lebhem, villa, vbi est puteus, de quo dicunt B. Mariam Virginem cum puero Iesu & Ioseph, cùm in Aegyptum fugerent, aquam hausisse, ibiq; pernoctasse. Breidenbac. d. 10. Septemb.* Hanc verò non esse alteram de qua prius, ex eo manifestum est; quia illa occurrit ante Gazam, ista post discessum è Gaza, vt videre est in eiusdem Adrichomij Geographica delineatione Terræ sanctæ.

Peregrinationis Mariæ & Iesu notabiles euentus.

In eo verò itinere plura notatu dignissima contigerunt, quæ à pluribus Auctoribus antiquioribus & recentioribus memorantur: vnum vel alterum adducemus, reliqua sat erit indicasse; illis tamen non æqualem assensum & fidem credimus exhibendam, quia nec omnium ijdem sunt patroni. Tria verò sunt præcipua, quibus Christi Domini fuit manifestata Diuinitas, sicut laboriosa illa peregrinatione comprobata humanitas.

Aegypti idola commota fuerunt.

Primum ex his est, ad Christi ingressum in Aegyptum eius idola corruisse. Eusebius de Demonst. Euang. lib. 6. cap. 20. de his agens hæc scribit: *Hi qui priùs incolebant Aegyptum praui vitiosiq; dæmones per multa sæcula in simulacris latitantes, animasq; Aegyptiorum omnis superstitionis errori addicentes ac subijcientes, cùm sensissent nouam quamdam diuinamq; virtutem ad se accessisse, illicò commoti sunt, & fluctuationem ac perturbationem in semetipsis pertulerunt, corq; eorum & vis intelligendi intrinsecus ab ipsis conuicta sunt, cesseruntq; & fugata sunt ab eadem virtute, quæ visum effugiens illos compellebat, & ignis instar ineffabili quadam ratione adurebat. Et tunc quidem inuisibiliter talia passi sunt, cùm Saluator noster in Aegyptum cum visibili corpore peruenit.* Hæc Eusebius.

& corruerunt.

Non tantùm verò commota fuisse, sed & corruisse, docet Athanasius lib. de Incar. Verbi, dum dicit: *Quis iustorum aut Regum in Aegyptum descendit, & eius descensu idola in Aegypto ceciderunt? Abraham descendit, nihilominùs tamen idololatria vbique viguit. Natus est ibi Moyses, æquè illic hæsit religionis error.* & inferiùs: *Aegyptiorum superstitio non quieuisset, nisi Dominus omnium in corpore, quasi in nube vectus, eò descendisset, & idolorum errores compescuisset.* Hæc ille. Gen. 12, 10 Exod. 2, 2.

Thebaide singulariter.

In Vitis Patrum (quod opus Euagrij putatur) hæc leguntur: *Vidimus & alium sanctum virum nomine Apollonium apud Thebaidem, in finibus Hermopolis: ad quam ciuitatem Saluatorem & Mariam & Ioseph de Iudæa finibus venisse tradunt, secundùm Prophetiam Isaiæ dicentis: Dominus ascendet super nubem leuem, & veniet in Aegyptum, & commouebuntur manufacta Aegyptiorum à facie eius, & cadent in terram. Vidimus ergo ibi etiam templum ipsum, in quo, ingresso Saluatore, corruisse omnia idola in terram & comminuta esse memorabant*, &c. Isa. 19, 1.

Hermopolis primus locus mansionis B. Mariæ in Aegypto.

Qua verò occasione id contigerit, Abulensis loco iam indicato aperit, dicens; quòd cùm Virgo primò venisset Hermopolim, in quo loco priùs commorata fuit quàm in aliquo alio Ægypti loco, & non haberet locum in quem ipsa cum puero Iesu ingredi posset ad requiescendum, tandem ingressa est quoddam templum, in quo erant idola 365. iuxta numerum dierum anni; quibus singulis diebus diuinus exhibebatur cultus; quæ vniuersa subitò corruerunt ad Christi & Matris eius ingressum, & impletum est illud Isaiæ 19, 1. *Dominus ascendet super nubem leuem*, &c. Quam auctoritatem ita interpretatur: Vniuersa idola Ægypti mota sunt, in quantum illa 365. corruerunt: quæ forte erant omnia idola Aegypti, scilicet quòd non essent plura nomine differentia; licet essent multa alia differentia ab illis, &c. Et addit, quod cùm hoc factum nuntiatum esset Aphroditio Principi sacerdotum, venit in templum cum omni suo exercitu, & postquam accedens puerum Iesum adorauit, conuersus ad exercitum dixit: *Hic nisi esset Deus deorum nostrorum, coram eo non se prosternerent: nos ergo quod Deos nostros facere videmus, nisi cautè fecerimus, omnes sicut Pharao periculum incurremus.*

Christus adoratur, & Deus deorum prædicatur.

Cardinalis Baronius Tom. 1. Annalium

anno

anno Christi 1. de his agens inquit: *Memorata sic esse accipienda, non ut cuncta, quæ tunc erant in Aegypto, corruerint simulacra; sed de his aliqua, non in signum tam quòd ille aduenisset, quàm quod idololatriam esset penitus euersurus.* Hanc traditionem absque hæsitatione amplectendam ducimus, tum propter plurium Doctorum auctoritatem; tum quia in sacris Litteris præfigurata & prophetata fuit.

Omnia abolenda idololatria.

Idolorum destructio præfigurata.

Præfigurata, inquam, primò in interitu primogenitorum Aegyptiorum, & deinde in casu Dagon ad præsentiam Arcæ Domini. *Sicut in exitu filiorum Israel de Aegypto*, inquit Magister Historiæ, *non fuit domus Aegypti, in qua non iaceret mortuus primogenitus; ita in ingressu Christi non fuit templum, in quo non corrueret idolum.* & Dionysius Carthusianus Isa. 19. *Corruerunt Aegypti idola propter Christi præsentiam, quam ferre non potuerunt; quemadmodum Dagon idolum corruit, cùm Arca præsentiam ferre nequiuisset*, 1. Reg. 5, 3.

præmuntiata.

Non defuerunt etiam eiusdem facti Prophetarum oracula. Isaias cap. 19, 1. hæc habet: *Ecce Dominus ascendet super nubem leuem, & ingredietur Aegyptum, & mouebuntur simulacra Aegypti à facie eius.* Quæ verba interpretantur Doctores de ruina idolorum Ægypti, quando ad ipsam iuit Christus cum Virgine Matre, intelligentes per nubem leuem, vel Virginem Matrem, vel corpus Christi, quod ex Virgine assumpserat, nullæ virilis commixtionis corruptione prægrauatum. Ita D. Athanasius de Incarn. Verbi, D. Chrysostomus in cap. 2. Matth. Rabanus Ecclesiastici cap. 24. Cyrillus Ierosolymitanus Catech. 10. D. Hieronymus & Procopius Isai. 19. Origenes Homil. 3. in diuersos, D. Anselmus Matthæi 2. Magister Historiæ, Druthmarus Matth. 2. Lyra, Carthusianus & Glossa Ordinar. Isa. 19. Eadem vt vera docuerunt Eusebius l. 6. de Demonst. Euang. Euagrius c. 20. D. Bonauentura de Vita Christi cap. 12. D. Antoninus 1. Part. tit. 5. cap. 1. §. 4. Cardinalis Hugo, Abulensis in cap. 2. Matth. quæst. 60. 61. Ludolphus de Vita Christi, Cardinalis Baronius, & plerique alij.

Sanctus etiam vates Ieremias idipsum prædixit, vt in eius Vita docet S. Epiphanius, notans etiam tempus talis euentus, dicens: *Cùm descenderit in Aegyptum cum suo infantulo Virgo enixa Deo similis.* Et diuus Dorotheus martyr in Synopsi hæc habet: *Ieremias signum dedit sacerdotibus Aegyptiacis, quòd oporteat simulacra eorum concuti, & decidere per Seruatorem puerum ex Virgine nasciturum, & in præsepi iaciturum; propterea etiam nunc Virginem in lecto, infantem in præsepio collocant & adorant. Et cùm causam olim Ptolemæus Rex percunctaretur, responderunt, mysterium esse ipsis à maioribus traditum, quod illi à sancto Propheta acceperunt*, &c. Idipsum docet Isidori Chronicum, siue Lucæ Tud. Pallad. cap. 52. in Vita Apollonij, Sozomen. lib. 5. Hist. Eccles. cap. 20. Et S. Ioannes 1. Epistol. 3, 8. manifestè dixit, Christum in hunc mundum venisse, vt dissolueret opera diaboli; quod in infantia sua exequi cœpit, vt ipsum esse Christum & in terra aliena cognosceretur. Quare non est audiendus Iansenius, qui cap. 11. suæ Concord. memorata fabulam appellare ausus est.

Iansenius improbatur.

Secundum obseruatione & relatione dignū, quod occurrit Christo Domino postquam in Ægyptum peruenit, est, quòd quædam arbor eximia exterrita fuit, & Christo Domino se inclinauit, tamquam cælestium & terrestrium Domino: de qua in hunc modum scripsit Sozomenus loco notato: *Memorant*, inquit, *arborē esse, quæ Persis dicitur, Hermopoli, quod est oppidum Thebaidis; cuius fructus aut folium, aut particula aliqua corticis ægrotis admota, morbos à compluribus depulerit. Nam traditum est, Ioseph, cum propter Herodem, assumptis secum Christo & Maria S. Deipara, fugisset, & venisset Hermopolim; atque simul vt portæ appropinquauit, statim arborem, licet planè maximam, aduentu Christi turbatam esse, atque ad solum vsque se inflexisse, & Christum adorasse. Atque hæc quidem de arbore, sicut à multis audiui, à me commemorata sunt. Quæ quidem, si quid ego iudico, vel significabat iam Christum in vrbe adesse, vel, vt est verisimile, non modò arborem, quam incolæ propter magnitudinem & pulchritudinem lege gentilitia venerabantur, dæmone iam, qui ibi colebatur, ob Christum talium euersorem, qui in eo loco comparebat, perhorrescente, sua sponte commotam esse; verùm etiam omnes Aegyptiorum statuas, aduentante tum Christo, iuxta prophetiam Isaiæ concussas. Itaque dæmone inde abacto, arbor, quò rei gestæ testimonio esset, remansit ibi, fideles q; morbis liberauit. Atque vt Aegyptij & Palæstini istarum rerum, sic alij singuli aliarum, quæ apud ipsos gestæ sunt, testes locupletes existunt.* Hactenus fuere Sozomeni verba.

Arbor eximia se inclinans Christum veneratur fuit.

At non solùm hæc arbor velut rationis compos suum Auctorem agnouit, sed & altera, palma antiquissima, iuxta Cairum, de qua iam citato loco inquit Abulensis; quòd postquam se sanctissimæ Virgini in Aegyptum intranti inclinauit, vt dactylos inde colligeret, iterùm se erexit: quodq; hoc idololatræ videntes, arborem statim succide-

Etiam palma, quæ fructus præbens.

ciderunt; sed nocte sequente sic arbor illa iterum consolidata est, & erecta, sicut anteà erat, existentibus tamen incisionibus illis in ipsa, quæ hodie etiamnum apparent.

A prædone benignè hospitio excipiuntur; qui miraculo hospitalitatis mercedem accepit.

Tertium quod memorabile occurrit sanctæ illi societati in laborioso illo itinere, est quod scribit Petrus de Natalibus lib. 3. cap. 202. in historia boni Latronis; repentè furem quemdam ex occulto loco produisse, vt sacros illos peregrinos Mariam & Iosephum deprædaretur; qui tamen, cùm primùm intuitus est infantem Iesum & Matrem illum gestantem, ex rapacissima fera mutatus est in mansuetissimum agnum: adeò vt nihil ab eis extorqueret, sed ad propriam suam speluncam, quæ eius domicilium erat, illos beneuolè secum adducens, ex his quæ possidebat, multa liberaliter erogaret. Contigit autem, quòd vxor illius latronis lauans filium lepra laborantem eadem aqua, qua Virgo infantiles Iesu pannos lauerat, continuò à lepra liber euasit. Testaturque illum latronem eumdem fuisse, qui à dextris Christi crucifixus in monte Caluariæ dixit: *Memento mei Domine, cùm veneris in regnum tuum*; & audire meruit: *Hodie mecum eris in paradiso.* (Luc. 23, 42.) Alij eadem scribunt ex D. Anselmo. Iacobus Voragineus Sermone de Innocentibus, & Antonius Ghisandus quæst. 677. in Dominicam Passionis, qui & rationem reddit, quare latrones molestia eos non affecerint; quòd cùm beatissima Virgo à latronibus capta esset, latro iste puerum Iesum conspiciens, diuinum nescio quid in eius vultu conspexit, sociosque induxit, vt beatam Virginem cum Iosepho & puero dimitterent.

Ceterum, hoc apocryphum esse plures arbitrantur; & illud etiam quod Ioannes de Carthagena Tom. 3. suarum Homiliarum lib. 9. Hom. 10. de his agens se legisse ait Romæ in perantiquo libro de Vita Christi Domini, sine titulo Auctoris, quòd cùm beata Virgo & Ioseph per antra deserti Ægypti iter faciebant, varia animalia hinc inde prodibant, vt leones, leopardi, vrsi, dracones, & similia, quæ Christo Domino se humiliabant, eùmque, qua ratione poterant, venerabantur. Quod si verum esset, ad litteram, vt volebant Hebræi, adimpletum vidissent, quod faciendum prædixit Isaias cap. 11, 6. in aduentu Messiæ: *Habitabit lupus cum agno: & pardus cum hædo accubabit: vitulus & leo & ouis simul morabuntur, & puer paruulus minabit eos*, &c. Item quòd magna volucrum caterua suaui melodia canens, Christum Dominum hac miraculosa voce salutauit, *Salue Rex.* Et quòd cùm beata Virgo, in brachiis suis

Alia referuntur mirabilia.

Christum Dominum baiulans, ingredi vellet in templum quoddam Gentilium, vltrò portæ se aperuerunt. Sequenti Peregrinatione agemus de aliis, quæ sanctis illis peregrinis in Ægypto commorantibus contigerunt.

CAPVT III.

De Azoto Palæstinorum vrbe, secundo loco primæ Peregrinationis, & vno seruo Dei Minorita, aliisque fidelibus ibidem pro Christi fide à Mahometanis interemptis.

PEregrini Terræ sanctæ proficiscentes ex Ierusalem in Ægyptum descendunt Ramam, & è Rama terrestri itinere Gazam. In isto itinere, præter alia quæ visuntur loca, occurrunt etiam aliquæ ex quinque præcipuis vrbibus & Satrapiis Philisthinorum: isto enim nomine appellantur à septuaginta Interpretibus in libro Iosue cap. 13. v. 3. vbi illarum mentio fit, quas & nos statim recensebimus; & illarum Principes Satrapæ passim dicuntur; & sanctus Hieronymus Regulos vocat. At quot, & quæ sunt pertranseundæ? Tres, *Azotus*, *Ascalon*, & *Gaza*; & eo ordine quo sunt recensitæ, vt omnes fatentur. De Azoto nunc agentes duo videbimus: primò, quid antiquis temporibus fuerit, quæve memorabilia in ea operata recenseantur: secundò, quid fuerit posterioribus, & aliqua similiter memorabilia, quæ celebrem reddunt, referentur.

Satrapæ qui dicantur.

Quantum ad primum: Azotus, Hieronymo *Asdod*, sed in vulgata versione semper *Azotus* appellatur, vrbs insignis & potentissima ex quinque Philisthinorum Satrapiis; quæ multo tempore pòst, etiam ætate Hieronymi, erat, vt ipse ait, insigne oppidum Palæstinæ.

De Locis Hebr. — *Azotus eminens Satrapia.*

De situ duo inquiri possunt: alterum, in qua tribu fuerit; alterum, quem ordinem habeat ad alias Satrapias. De primo inquit Hieronymus, quòd erat in tribu Iuda; & verè Ios. 15, 46. huic tribui fuit attributa. Iosephus lib. 5. Antiq. cap. 1. eam cum Accarone & Geth à tribu Iudæ fuisse auulsam, Dannitisque tributam vult, relictis tantummodò tribui Iudæ Ascalone & Gaza; & ratio persuadet: aliàs enim non videtur, quomodo tribus Dan spatium habuisset terræ sufficiens versus mare, vt sese extenderet. In hac tribu illam reposuit Adrichomius cum aliis. Verùm neque Iuda neque Dan eam vmquam possessione stabili possederunt.

Situs eius. — *Ibidem.* — *In Dan n. 7.*

De secundo, non est concors Auctorum senten-

Ordo quinque Satrapiarũ Philisthinorum. sententia. Adrichomius inter dictas ciuitates hunc constituit ordinem, progressum faciendo à Meridie ad Aquilonem, vt prima sit Gaza, deinde Ascalon, Azotus, Accaron, Geth.

Alij ita disponunt, Gaza, Ascalon, Azotus, Geth, Accaron, volentes Geth immediatè sequi Azotum, & Accaron esse his ciuitatibus Borealiorem. Fundantur isti in
Iosue 13,3. eo, quòd à Iosue ita disponuntur: *A fluuio turbido, qui irrigat Aegyptum, vsque ad terminos Accaron contra Aquilonem: Terra Chanaan, quæ in quinque regulos Philisthym diuiditur, Gazæos, & Azotios, Ascalonitas, Gethæos, & Accaronitas.*

Verùm hæc auctoritas non refragatur Adrichomio; quia non constat, in his ciuitatibus recensendis seruatum fuisse ordinem quem inter se habent, sicut nec alibi, vbi eædem recensentur, seruatus est, 1. Regum 6,17. & oporteret etiam Azotum immediatè sequi Gazam; quoniam ita enumeratur, & ita aliqui posuerunt, etsi communiter in medio collocetur. Habemus tamen certò ex prædicta auctoritate, quòd, vt Gaza est Australis terminus istarum quinque vrbium, ita Accaron esse Borealem, & non Geth. Distare Azotum à Gaza quadraginta milliaribus, & totidem ab Ierusalem, dicunt aliqui; minùs à fonte, vbi Philippus baptizauit Eunuchum, secundùm Adrichomium in tabulis, & ab Ascalone ducentis stadiis elongari affirmant.

Azoti montes & turres. Habuit Azotus propinqua montana; vnde mons Azoti, 1. Mach. 9,10. nominatur, & torrens iuxta Azotum, Ioseph Antiq. lib. 13. cap. 6. turres in agris Azoti, 1. Mach. 16. & via iuxta Azotum, 1. Machab. 1. *Tyr. 4. Belli cap. 12.*

In ea erat idolum Dagon. In hac vrbe celeberrimum erat templum Dagon idoli Philisthinorum; quod habebat caput quasi piscis, & sub forma
Ibidem alia. piscis colebatur: iuxta quod cùm Arca Domini à Philisthæis collocata fuisset, idolum semel atque iterùm concidit, capite ma-
1. Reg. 5,6. nibusque truncatis. Huius in Scripturis frequentissimè fit mentio. Hanc Sargon Rex
Isa. 20,1. Assyriorum, misso duce exercitus sui Tharesam, expugnauit. Iuxta Azotum oc-
1. Mach. 9,18. cisus est Iudas Machabæus à Bacchide & Alcimo, principibus militiæ Demetrij
1. Mach. 10,84. & c. 11,4. Regis; eamque captam Ionathas Machabæus incendit, & quæ erant in circuitu ciuitates: quo impetu Beth-Dagon, id est templum Dagon, & omnes qui fugerant
1. Mach. 10,83. in illud, concremauit. Iuxta eamdem vi-
Act. 8,40. cit Apollonium. In hac Philippus à Spiritu sancto raptus & collocatus prædicauit Christum.

Quantum ad secundum principale, post captam Ierosolymam vltimò per Christianos, ciuitas erat, vt Guilielmus Tyrius indicat de Bello sacro, & Episcopum habuit; tempore Breindem. & nostro villula. Et vt celebris fuit antiquis temporibus Azotus singulariter, ob ibi receptam Arcam Domini; at non minùs postea habitata à fidelibus, qui templum sunt Spiritus sancti, & illorum præsertim, qui proprij sanguinis effusione Christo testimonium reddiderunt, & seipsos acceptum illi holocaustum obtulerunt; inter quos celebris est memoria cuiusdam Fratris Philippi Franciscani, & aliorum Christianorum pro Christo à Saracenis interfectorum, vt, præter alios, tradidit D. Antoninus in Vita S. Antonij Patauini sequentibus verbis: *Celebris fuit, & per Christianos Episcopali Sede decorata.* *1. P. Chron. Ord. Minor. l. 5. cap. 15. D. Anton. tit. 24. c. 5. § 1. m. 1131.*

Cùm quædam domina de Anitio, seu de Podio, suum conceptum B. Antonio commendasset; ille oratione facta, futura Deo reuelante prædixit, dicens: Gaude ô domina, & fiduciam in Deo habeto; quia nascetur tibi filius, qui erit Frater Minor & martyr; ipse ad martyrium plurimos animabit: quod totum impletum est. Nam natus ille, & Philippus vocatus, Ordinem Minorum ingressus, in dies de virtute in virtutem proficiens, ex deuotione transmarinam peregrinationem assumpsit. Et cùm castrum Azoti, in quo tunc erat, proditoriè fuisset traditum Saracenis; omnes Christicolæ ibi manentes, à barbaris capti, ad mortem condemnati sunt circa mille animas: inter hos præfatus Frater Philippus, Deo disponente, ad alios roborandum in constantia confessionis fidei, vltimus fuit ad sententiam excipiendam. Interrogati igitur fideles illi, an fidem suam abnegare vellent potiùs quàm vltimum pati supplicium, vnanimiter responderunt, se viam tenere & fidem, quam Philippus prædicabat. Hortatus est autem eos Frater Philippus, dicens: Estote charissimi fortes in fide; quia Dominus mihi reuelauit, quòd hac nocte per martyrium cum mille animabus regnum cælorum introibo. Confortati igitur, cum palma martyrij omnes ad cælum euolarunt. Soldanus verò vltrò Fratrem Philippum, vt causam potissimam permanentiæ illorum in fide, crudelissimè trucidauit: nam primò iuncturas manuum frustatim ei incidi mandauit. Et cùm à confessione fidei non cessaret, fecit eum decoriari vsque ad vmbilicum; sed per hoc non reticenti, fecit ei linguam abscindi. Nec tamen lingua præcisa à prædicatione cessauit, Deo mirabiliter operante: demum capite plexus, martyrium consummauit. Horum corpora per aliquot dies insepulta incorrupta permanserunt; sicque Antonij prophetia est impleta. Sic ille. *D. Antonij Patauini prophetia.* *Hortatur fideles Minorita ad perseuerandum in fide, & omnes martyrio coronantur.*

Et ad iter nostrum gressus conuertamus.

CA-

CAPVT IV.

De Ascalone Palæstinorum vrbe, tertio loco primæ Peregrinationis.

EX Azoto suum prosequentes iter nostri peregrini, Ascalonem pergunt. De ista ciuitate duo explicabimus: quidnam fuerit antiquis, & quid posterioribus temporibus. Secundò, quædam in ea gesta recensebimus. De primo, *Ascalon*, quæ & *Ascalona*, vrbs antiqua nobilis, non tam magnitudine quàm robore excellens, vna de quinque primariis & Satrapiis Philisthæorum: sita in littore maris, forma semicirculi portum ambiens, muro cincta validissimo: distat ab Ierosolymis septingentis viginti stadiis, à Ramula octo milliaribus, vt Guilielmus Tyrius docet. Sed in qua tribu erat? In Simeon illam delineauit Adrichomius; in Iuda Iosephus posuit, vt diximus Capite præcedenti: verùm nec Simeon, nec Iuda illam vmquam possederunt; quia ex illa habitatores eiicere nequiuerunt: ab ea Philisthinorum reguli, Ascalonitæ vocantur.

Ascalon quid.

In Simeon num. 15. *Numquam à Iudais possessa.*

Hæc ciuitas, iuxta Prophetarum oracula, sæpiùs destructa fuit, sed etiam restaurata. Eam posteà cepit Ionathas frater Iudæ Machabæi æquè ac Accaronem & Azotum: quam etiam cum octo millibus incolarum igne combussit, 1. Machab. 10, 84. Posteà tamen reædificata fuit: nam in ea natus dicitur Herodes ille infanticida; ac ideò Ascalonita appellatus; qui fuit ab Augusto in Regno Iudææ confirmatus. Post cuius mortem palatium dedit Cæsar Salomæ sorori Herodis: ædificauerat enim ibi Herodes domum & aulam regiam. Posteà fuit Saracenorum fortissimum propugnaculum; cuius muros cùm Saladinus diruisset, Richardus Anglorum Rex restaurauit, ait ex Tyrio Adrichomius; sed cum aliis locis posteà obtinuerunt Turcæ. Pluries illius meminit Tyrius.

Sæpè destructa. Amos 1, 8. Soph. 2. 4. & 6. Zach. 9, 5.

Herodes Ascalonita Ascalone natus.

De secundo, hîc Samson occidit triginta viros de Philisthæis, eorumque vestes abstulit, vt eas daret totidem viris, qui problema suum soluerant; quod erat: *De comedente exiuit cibus, & de forti egressa est dulcedo.* Superbi sæuique erant Ascalonitæ, infideles, & in Christianos valde infensi; patet ex Tyrio; sed abundè ex eo quod hîc subiicimus ex Theodoreto diiudicare licet: cùm iis frena laxasset Iulianus Apostata anno Dom. 362. *Ascalone*, inquit, *& Gazæ Sacerdotum & virginum Deo dicatarum ventres discindunt, deinde farciunt hordeo, ac tandem eos porcis deuorandos obiiciunt.* Et hæc de Ascalone satis.

Philisthæi ibi à Samsone occisi. Iudic. 14. 14.

Ascalonitæ crudeles. Lib. 3. Hist. 6.

CAPVT V.

De ciuitate Gaza, quarto loco primæ Peregrinationis.

SErmonem instituentes de Gaza, aduertendum est, illam duplicem esse, veterem & nouam: vetus, quæ ante Christi aduentum ædificata fuit in planitie; noua in colle posita: frequens illius mentio est in sacris Litteris. Insignis olim ciuitas, & vna ex quinque primariis & Satrapiis Philisthinorum; cuius vix in præsentia cernuntur fundamenta. Magnus enim Alexander, secundùm Prophetarum verba, post bimestrem obsidionem occupauit, in sempiternum vertens tumulum; ob idque desertam vocat Lucas Act. 8, 26. distabat à Mari mediterraneo (si Straboni credimus lib. 16.) stadiis septem, alij dicunt quatuordecim; eratque in confinio Meridionali sortis Iudæ. Aduertendum tamen, tam Gazam quàm nonnullas alias ciuitates iuxta positas, nunc Iudæis & nunc Idumæis tribui; quia modò ab his, modò ab illis occupatæ fuerunt; vel potius, quia ab illis possessæ, sed illis in sortem tributæ, vt satis patet.

Gaza duplex, vetus & noua.

Veterem Alexander euertit.

Gaza noua est illa, quæ, vt fertur, ædificata fuit in littore eiusdem maris temporibus Magni Constantini, dictaque *Maioma*, & in eius honorem *Constantia* nuncupata; meliùs diceretur fortè instaurata, quando fuit ad Christi fidem conuersa. Adrichomius enim ex D. Hieronymo refert, Gazam nouam temporibus Machabæorum, Iosephi & Hieronymi, magnoperè floruisse: igitur non primò à Constantino & tempore eius constructa. Distat à veteri viginti propè stadiis, inquit Sozomenus lib. 6. Hist. Trip. c. 4.

Noua quæ. *à quo ædificata.* *restaurata.*

Quantum ad nominis etymologiam, Pompon. Mela lib. 1. cap. 11. inquit, Gazam dictam à diuitiis: nam sic vocant Persæ ærarium; quòd cambis ex Persia Ægyptum armis petens, huc belli opes & pecunias intulerit.

Salmeron Tom. 1. Prolegom. 41. reiicit hanc sententiam, dicens, Hebræis non à *Gaza* voce Persica, sed ab *Hazza*, quæ significat fortitudinem, deduci: & à Zacharia cap. 9. Gaza dicitur per antiphrasim debilitata. De vtraque nonnulla attigimus Libro VI. Cap. 1. Peregrinationis IV. Vide etiam Adrichomium in tribu Simeon nu. 46. plura de ea differentem; & nobis satis sit pauca hîc scribere. Vetus illa Gaza non longè à noua ædificata fuit prope viam, quæ ducit in Ægyptum: Hæc quidem illustris & nobilis olim fuit (etsi nunc satis demolita & vastata) vt ex eius ruinis deprehen-

Gaza nominis deriuatio.

Mutatio-nes.

hendere licet; deinde sub Iuliano nomen pristinum recepit, & Gaza maritima dicta est; & hisce temporibus quamuis pristino splendore priuata sit, adhuc tamen æstimatur, quandoquidem residet in ea Gubernator, qui Bassa à Turcis appellatur: & pluris ex hoc videtur fieri ab eisdem quàm Ierusalem, vbi inferioris ordinis Gubernator residet, vulgò appellatus Sangiacco.

Palatium à Samsone euersum. Iud. 16, 29.

Quod notabile apud eam cernitur, est palatium, siue ruinæ palatij, quod Samsonis & plurium Palæstinorum sepultura fuit: quando ille viribus suis restitutus, apprehensis duabus columnis, quibus fulciebatur, excussit & euertit mirabiliter.

Mons, ad quem areas portas ciuitatis detulit.

Foris extra ciuitatem ostenditur mons, supra quem fortissimus Samson portauit portas ferreas ciuitatis. In hac, cùm ex Ascalone peruenerint, morantur peregrini, de necessariis sibi pro residuo itineris consulentes.

CAPVT VI.

De vno seruo Dei Minorita, & duobus alijs Christi fidelibus, qui Gazæ martyrium passi sunt.

VT in aliis locis, sub infidelium Christi hostium tyrannide constitutis, plures fideles & amici Crucis Christi pro eius gloria & sanctæ Catholicæ Ecclesiæ dilatatione crudelem mortem ab impiis sustinuerunt, ita & in ciuitate Gazæ; inter quos ex Fratribus Minoribus vnum inuenio. Hic fuit Fr. Ioannes Neapolitanus Diaconus: qui cùm anno Domini 1370. esset Gazæ, & illius Regem voluisset ad Christi fidem perducere, salutari Christi Euangelio prædicato, offerens Regi æternam vitam, accepit pro mercede sæuissimam mortem, in partes sectus & dilaceratus à Saracenis. Ita in 2. P. Chronic. Ordinis Minorum lib. 11. cap. 30. & in Conformit. S. Francisci lib. 1. de Prouincia Terræ sanctæ.

Minorita martyrium passus.

Duo peregrini Galli pro fide Christi occisi.

Ex aliis fidelibus fertur, quòd cùm circa annum Domini 1555. duo Terræ sanctæ peregrini Galli illac transirent, à Prorege, siue, vt vocant, Bassa ciuitatis comprehensi fuere: cumque minis & persuasionibus adducere illos non posset ad Christi fidem abnegandam, & Mahometanam superstitionem amplectendam; crudelissime illius iussu à Saracenis interempti fuerunt. Quorum corpora cùm proiecta essent & inhumata, noctuque magnum lumen super eadem appareret, clàm nocte à Christianis collecta, honorificè in Græcorum Ecclesia tumulata sunt. Ita docet Gazensium traditio.

CAPVT VII.

De Cathia Maurorum ciuitate, & aliis locis, quinto loco primæ Peregrinationis occurrentibus in via ex Gaza ad Cathiam & Taphnis ciuitatem.

Sex loca à Gaza vsque ad Cairum occurrentia.

RElicta Gaza, dirigunt gressus peregrini versus Cathiam Cairum profecturi: antequam tamen ad eam perueniant, quinque loca quæ hic scribimus, vt ab expertis accepi, inueniuntur. Absolutis viginti milliaribus post e Gaza discessum, primus locus qui offenditur, *Conianus* appellatur: ex isto, post vigintiquinque milliaria, secundus offenditur locus, dictus *Puteus deserti*; tertius post istum, peractis quinquaginta milliaribus, qui *Ara Principis* nomine insignitur: ibi dulces aquæ inueniuntur: pòst hunc inuenitur quartus puteus, à præcedenti nonaginta milliaribus distitus; ex isto, peractis aliis triginta milliaribus, quintò peruenimus ad alium similiter aquæ salsæ & amaræ puteum: post quem denique, absolutis adhuc vigintiquinque milliaribus, inuenitur *Cathia*. Sicque computando, colligimus, Cathiam à Gaza distitam esse milliaribus ducentis & quadraginta. Cathia ciuitas est à Mauris possessa & habitata, præcipuusque locus eorum qui offenduntur in via inter Gazam & Cairum. Quo nomine appelletur in sacris Litteris me latet, sicut & iam memoratorum locorum appellatio.

Primus, Conianus.
Secundus, Puteus deserti.
Tertius, Ara Principis.
Quartus, Puteus quidam.
Quintus, Puteus aquæ amaræ.
Sextus, Cathia.

Taphnis duplex, prope Memphim, & prope ostium Nili [illegible]

In hac via Adrichomius in Pharan numer. 96. describit ciuitatem Tanis, siue Taphnis; quæ an ea sit, quæ nunc Cathia, vel alio nomine ex iam memoratis appelletur, mihi est incompertum. Aliqua hic de ea scribere placet, ob multorum intelligentiam quæ in Scriptura sacra leguntur. Prius tamen notandum est ex Strabone lib. 17. duplicem esse in Ægypto Taphnem, siue Tanem; alteram non procul à Memphi, alteram ad Nili ostium Taniticum: in præsentia de posteriori loquimur. De illa Abulensis quæst. 60. in cap. 2. Matth. sequentia scribit: *Et sciendum, quod de ciuitate Pharaonia, quæ est in principio Aegypti, vsque ad flumen ciuitatis Taphnis, sunt milliaria vigintiquinque. Ciuitas tamen Taphnis est vltra fluuium, quasi per quindecim milliaria supra quemdam lacum. In hac vrbe, ante aduentum Israëlitarum in terram Chanaan, fuerunt gigantes: de quorum stirpe fuerunt illi tres gigantes, de quibus dicitur Num. 13. v. 34. & Iosue 15, 14. & propter hoc dicitur Num. 13. quando fit mentio de istis gigantibus; Taphnis ante Hebron septem annis condita*

Situs [illegible]
Gigantum habitatio.

Ibi Pharaonē fuit Moyses alloquutus. & miracula facta.

condita est. In Taphnis erat Pharao, quando Moyses & Aaron petiuerunt ab eo, vt dimitteret recedere Israelitas de Aegypto (vt aliqui dicunt) & ob hoc facta sunt ibi miracula à Deo, sicut dicitur Psalmo 77. scilicet, Coram patribus eorum fecit mirabilia in terra Aegypti, in campo Taneos. Ad veritatem autem,

Est in terra Gessen.

ista ciuitas fuit de terra Gessen, in qua habitauerunt Israelitæ, quando fuerunt in Aegypto: & de hac dixit Ioseph fratribus suis Genes. 46. Dicetis Pharaoni: Pastores ouium sumus nos & patres nostri. Et hoc dicetis, vt habitare possitis in Gessen. Est hæc terra in fine Aegypti tam ex parte Aquilonis quàm ex parte Occidentis; quia est iuxta mare & Nilum fluuium. Ita ille. Et post pauca addit:

Genes. 46, 34. & c. 47 à 1. v. vsq; ad 7. & v. 27.

Illius præsens status.

Ista ciuitas Taphnis fuit antiquitus valdè munita, in firmo loco posita, sed hodie est omnino destructa: & pauci Saraceni, qui vocantur Beduini, & sunt de stirpe Moabitarum & Ammonitarum, habitant in ea, scilicet apud riuos eius, propter pascua & vbertatem terræ: & abundat piscibus & auibus supra modum. A fluuio Taphnis vsque ad vrbem Damiatam Aegypti sunt milliaria sexaginta, nauigando per mare de Taphnis in Damiatam. Hucusque Abulensis.

Proderit etiam hic subscribere, quæ Adrichomius citatus appositè more suo ex aliis, pro huius loci & eorum quæ in eo contigerunt explicatione, collegit; sic verò ait: *Tanis, quæ & Taphnis, Hebraicè Soan siue Zoan dicitur, Aegypti vrbs insignis, maxima & vetustissima, septem annis post Hebron condita à septemdecim Titanibus filiis Noë post diluuium genitis, teste Beroso; à qua ostium Taniticum Nili denominatur. Metropolis fuit Aegypti quondam: in qua tempore Moysis & Ieremiæ erat regia domus Pharaonis. In huius campo illa per Moysen Deus operatus est, quorum historiam in Exodi libris descriptam legimus. Prophetauerunt contra Isaias, Ieremias, & Ezechiel. VVilhelmus Tyrius nominat illam Tapium; docetq; suo tempore parui ad instar oppidi fuisse. In hac etiam habitarunt Iudæi, qui metu Babyloniorum cum Ieremia fugerant. Vbi eumdem Ieremiam, ipsos de idololatria corripientem, lapidauerunt: quem honorantes Aegyptij, ob fugatos ipsius oratione ab eodem loco serpentes, honorificè sepelierunt iuxta sepulchra Regum suorum; magnaq; cum ibi religione venerantur.* Hactenus ille.

Quando & à quibus condita.

Sedenim pro maiori dictorum explicatione duo hic animaduertere debemus: alterum, circa id quod dictum est, plura ex memoratis in libro Exodi contigisse in Taphnis ciuitate; alterum, circa Ieremiam ibi à Iudæis interfectum, & ab Ægyptiis honorificè tumulatum.

Dubium.

Quantum ad primum, videtur refragari Scriptura sacra; & consequenter videtur sibi contraria. Postquam enim Psalm. 77, 12. dixisset dicta mirabilia operata fuisse in campo Taneos: *Coram patribus eorum*, inquit, *fecit mirabilia in terra Aegypti, in campo Taneos.* & intrà v. 43. *Sicut posuit in Aegypto signa sua, & prodigia sua in campo Taneos.* Verùm postea Psal. 104, 27. ait facta fuisse in terra Cham. sic enim dicit: *Posuit in eis verba signorum suorum & prodigiorum in terra Cham.* Si in terra Cham facta sunt illa mirabilia, quomodo eadem in Ægypto, alia regione, & in Tani facta fuisse dicemus?

Solutio.

Sed de facili soluitur difficultas; & dupliciter: Primò, ex Lyrano Psalm. proximè citato, dum dicit, quòd per terram Cham intelligitur Ægyptus, quæ sic nominatur: eò quod Mesraim, à quo denominata est Ægyptus, fuit filius Cham, Genes. 6, 10. vnde vbicumque in veteri Testamento habetur Ægyptus in Latino, in Hebræo habetur Mesraim. Eadem responsio est Benedicti Pererij disput. 12. in cap. 7. Exod. numer. margin. 66. inquit enim: Propterea Aegyptus vocatur terra Cham, quòd primus omnium, qui terram Aegypti tenuit post diluuium, & parens fuit gentis Aegyptiorum, fuit Mesraim filius Cham; quamobrem Hebræi ipsam Aegyptum appellant Mesraim. Ex quo licet intelligere Aegyptiorum hereditariam & originalem improbitatem, quippe qui ex primo illo Cham filio Noë progeniti fuerint. Et subiungit de ciuitate Tani: Tanis verò ciuitas erat Regia, & caput Aegypti, vbi Rex Pharao, & Princeps eius, & sapientes Aegypti habitabant, vt ex cap. 19. & 30. Isaiæ cognosci potest. In hac igitur vrbe, & circumiacente agro, plagæ illæ primùm factæ sunt coram Pharaone & Principibus eius.

Terra Cham pro Ægypto accepta.

Alia Pererij responsio.

Secundò, idem Pererius inquit, per Synecdochen vocabulo Taneos, quæ princeps Aegypti ciuitas erat, vniuersam denotari Aegyptum, eamque, ob amplissimam planitiem & agrorum fertilitatem, ritè nominari campum. Et subdit de Tani: Tanis porrò ciuitas Hebraicè vocatur Zohan; de qua Hebræi, & inter hos Rabbi Salomon, quantum pertinet ad plagas Aegypti, hæc scribunt: Zohan præclara vrbs Aegypti est, vbi Regum erat sedes. Quocircà plagas Aegypti in campo Taneos factas esse legimus; quia ibi primùm apparebat plaga, & inde per vniuersam Aegyptum diffundebatur: vt caput videlicet feriretur prius, deinde reliqua membra. Si aqua corrumpebatur, primò ea vrbs calamitatem sen-

sentiebat: si ranæ producebantur, ibi primò tale ostentum cernebatur; quia & scelerum colluuies ibi potissimùm vigebat. Vbi enim Regiæ sunt, maiora inibi cernuntur flagitia; siue propter multiplicis hominum generis frequentiam; siue, quod id genus hominum curias potissimùm & regales aulas frequentare soleat. Hæc isti. Latinè, more nostro, reddita. Hucusque ex Pererio.

Reijcitur.

Ceterùm, non mihi multùm probatur secunda Pererij responsio: etenim volebat Dauid ostendere locum peculiarem Aegypti in quo dicta prodigia operata fuere; nam de loco communi, id est Aegypto, non est dubitandum, cùm in Exodo satis constet, ea operatum fuisse Moysen coram Pharaone in Aegypto. Confirmatur; quoniam ipse regius Vates in duobus memoratis locis, Psalm. 77, 12. & 43. meminit loci communis, id est Aegypti, & posteà particularis, id est, Taneos: in priori, *coram patribus eorum*, in posteriori, *sicut posuit in Aegypto*, &c. quare non Aegyptum in communi, sed aliquem eius particularem locum Taneos nomine intellexit Propheta; aliter esset in illius verbis eiusdem loci inutilis repetitio.

Nisi dicatur, illud addidisse Prophetam ad maiorem explicationem. An dicitur terra Cham, quia Aegypti habitatores aliqui loquebantur lingua Chananitide, mercaturamque exercebant, & impij Cham, patris Cham, imitatores fuere?

Quantum verò ad posterius, de Ieremia, aduertendum, quod, destructa Ierusalem per Regem Babylonis, plures Iudæorum à Babylonijs ducti fuerunt in captiuitatem, paucis & pauperculis ibi relictis Iudæis pro colenda terra: præfectusque his fuit Godolias à Rege, siue à Nabuzardan nomine Regis Babylonis, qui habitans in Masphat vna cum Ieremia, qui sibi fuerat plurimùm commendatus, beneuolum Iudæis se præbuit; & dispersos ad eum confugientes humaniter recipiebat. Id cum Ismahel quidam de semine regio Iudæorum ægre ferret, Godoliam cum alijs Iudæis & Chaldæis proditione interfecit. Reliquiæ Iudæorum timentes à Chaldæis facti vltionem, statuerunt fugere in Aegyptum, sicut fugerunt, contra præceptum Domini illis per Ieremiam patefactum: & sanctus Propheta cum Barucho populi misertus, & ab eodem coactus, fugit in Aegyptum duce Ioanam.

Iudæi in Ægyptum fugiunt.

Ieremias cum illis proficiscitur, vbi multa prædixit.

Ieremias cùm in Taphnjs ciuitate habitasset paucis annis, multa prædixit: in primis, venturum Regem Babylonis ad terram Aegypti, & positurum thronum suum in porta domus Pharaonis; & percussurum terram Aegypti, ac idola eius vastaturum, Ierem. cap. 41. vsque ad 44. Deinde prophetauit, exhibuitque sacerdotibus Aegypti signum, dicens, oportere cuncta eorum simulacra concidi, simulque manufacta omnia (subaudi idola, eorumque templa & aras) in præceps dari; idque tunc futurum, quando in Aegyptum venerit cum suo infante Virgo enixa Deo similis: sic scribit S. Epiphanius in eius Vita; & idipsum suprà Capite 11. huius Peregrinationis attigimus.

Contentiones inter Ieremiam & Iudæos.

Ad hæc, ibidem creditur graues illas accidisse contentiones, quæ in toto capite 44. Ieremiæ describuntur, inter ipsum Ieremiam, & Iudæos in Aegypto existentes, quòd eos grauiter arguebat de illorum idolatrijs; a quibus tamen se non continebant, pertinaciter illi contradicentes. Videns S. Propheta se nihil in suis monitis proficere, & Iudæos reddi in malo obstinatiores, eis obtestatus est, quòd propterea perituri erant gladio & fame: in cuius rei signum adiecit, quòd cum viderent Pharaonem Ephree, qui tunc regnabat in Aegypto, tradi in manus inimicorum suorum, & in manus quærentium animam illius, scirent vtique, breui quoque implendum fore vaticinium, quod contra illos protulerat.

A Iudæis lapidatur.

Denique, vt par est credere, cùm sancto accensus zelo in memoratis populi increpationibus constantissimè perseueraret, in Taphnis à populo suo lapidibus obrutus occubuit, vt docet S. Epiphanius; non ergo Damiatæ, vt dixit Fr. Anselmus in sua Descriptione Terræ sanctæ. Et quoniam nimis honorati sunt amici Dei, quorum ipsemet Deus custodit omnia ossa eorum, vt dixit Propheta regius, cùm sanctus ille vir & sacerdos non tantum prophetiæ dono, sed & singulari sanctitate claruerit (fuit enim, quod paucis concessum legimus, in vtero matris sanctificatus, vt ipse initio suarum Reuelationum testatum reliquit, & vt S. Hieronymus scribit in Prologo huius Prophetæ, sacerdos ex sacerdotibus) virginitate sua Euangelicum virum Christi Ecclesiæ dedicauit, & puer vaticinari exorsus fuit. Pluribus scriptis, operibus & sermone verum Deum constantissime coram Regibus, Gentilibus & filijs Israël prædicauit; pro quo vincula, carceres & ipsam denique mortem forti & alacri animo subire non dubitauit, vt meritò dixerit de eo Ecclesiasticus cap. 49, 9. quòd *male tractauerunt illum, qui à ventre matris consecratus est Propheta euertere, & eruere, & perdere, & iterùm ædificare, & renouare.* Quare, diuina

In vtero matris fuit sanctificatus.

Vbi passus, ibi honoratus.

diuina prouidentia factum est, vt vbi ludibria & mortem sustinuit, ibidem sit honoratus: iacet enim eo loco honorificè sepultus, vt docet loco citato S. Epiphanius, quo dudum Pharao habitauerat. Quamobrem Aegyptij posteà magna cum religione colebant, vbi pluribus se officiis ab illo adiuuari cognouerunt. Aspides enim & vndarum belluæ, quas nephod appellitant Aegyptij (Latinè crocodilos dicimus) eos interimentes, postulationis Ieremiæ beneficio ex illis finibus sunt profligatæ; nec tam aspidum furor, quàm ex flumine, ratione pari, bestiarum insidiæ: quique vel hodie adhuc fideles comperiuntur, eodem in loco supplicare consueuerunt; &, sumpto puluere, morsibus aspidum medentur: feræ quoque aquarum hinc aufugerunt. Hæc ex Epiphanio.

Miracula ad illius sepulchrum operantur.

Illius reliquiæ Alexandriam translatæ.

Addit etiam, Prophetæ reliquias Alexandriam translatas. *Nos verò, inquit, ex posteris Antigoni & Ptolemæi, viris iam grandæuis, audiuimus, quod Alexander Rex Macedonum, cùm ad eum Prophetæ locum venisset, mysteriaq. illius cognouisset, reliquias illius in Alexandriam transtulerit, & cum gloria circumquaque ornatas collocarit; atque ita genus aspidum ab ea terra & ipso quoque flumine similiter prohibitum sit, & serpentes hoc pacto reiecti, quos argolaos, hoc est lacertos, vocant.* Huius translationis meminit Ioannes Moscus in Prato spirit. cap. 27. & locum iis reliquiis nobilitatum vocat magnum Tetraphilum: meminit & Abulensis quæst. 91. in cap. 2. Matth. & in fine 4. Reg. Sic ille Princeps solo naturæ lumine agnouit, Sanctorum reliquias præsidio esse atque auxilio inuocantibus, & vicissim cultu ac veneratione dignas.

Reliquiarum virtus à Gentili cognita.

Ieremiam non esse mortuum, rationes.

Et si enarrata vera sint, falsa deprehenditur opinio Victorini Martyris, qui in Commentariis super 11. caput Apocalypsis ait, Ieremiam Prophetam nondum esse mortuum, sed adhuc in terrestri paradiso viuere; & inde in fine mundi venturum vt prædicet pœnitentiam, & ab Antichristo occidatur; vt sit vnus de illis duobus testibus, quorum fit mentio in allegato Apoc. cap. 11. à 3. vers. vsque ad 13. Nihilominus Victorini opinio ita probari potest: Primò, quia plerique ex veteribus putant Ieremiam adhuc viuere, vt auctor est Victor, cum eius mors non commemoretur in sacris Litteris.

Deinde, quia oportet veridicum comprobare sermonem Domini. At promisit Dominus Ieremiæ se illum facturum Prophetam in Gentibus; *Antequam exires*, inquiens, *de vulua, sanctificaui te, & Prophetam in Gentibus dedi te.* (Ierem. 1, 5.) Cùm ergo Ieremias adhuc Gentibus non prophetauerit, sed solis Iudæis, videtur expectandum esse tempus, in quo Gentibus prophetet: quod aliud quàm acerbissimæ Antichristi persecutionis excogitari non potest.

Reijciuntur.

Sedenim infirmæ satis sunt istæ rationes. Et prior non officit: non enim sequitur, in Scriptura sacra mors Ieremiæ non inuenitur, igitur mortuus non est; locus enim à negatione non tenet. Etenim Isaiæ, Ezechielis, Danielis, aliorumque virorum ac mulierum obitum nusquam legimus in sacris Litteris, de quorum tamen morte nullus vnquam dubitauit; ita in proposito dicendum est de Ieremia, præsertim cùm eius mortem retulerit S. Epiphanius in lib. de Vita & obitu Prophetarum, vt iam dictum est: D. Dorotheus in Synop. cum aliis.

Ieremias quomodo Propheta in Gentibus.

Posteriori verò respondet S. Hilarius Can. 20. in Matth. non sic esse intelligendum Ieremiæ vaticinium, quasi Deus promiserit mittere illum, vt ita dixerim, personaliter ad prophetandum in Gentibus; sed quòd de Gentium factis prophetare deberet: prædixit enim Chaldæorum victorias contra Israël, & eorum excidium. Eodem modo interpretatur illum Prophetæ locum S. Hieronymus, dum dicit, ideò dictum fuisse, datum Prophetam Gentibus; quòd non solùm de Ierusalem, sed de multis gentibus deberet vaticinari, vt verè vaticinatus fuit, vt patet in eius Prophetia.

Vel dici potest cum Torniello Tom. 2. M. A. 3448. num. 8. quòd quemadmodum de Christo dictum fuit Isa. cap. 49, 6. *Dedi te in lucem Gentium, vt sis salus mea vsque ad extremum terræ*; non quia Christus per seipsum iturus esset ad prædicandum Gentibus, sed per Apostolos suos: ita & Ieremias extitit, estque nunc quoque Propheta in Gentibus, non per præsentiam, sed per sua scripta quæ nobis reliquit. Et nihilominus certum est, ipsum etiam ad litteram fuisse Prophetam: in Aegypto existens prophetauit aduersus Pharaonem Ephree, & contra idola Aegypti, vt suprà visum fuit. De his plura P. Torniellus Tomo 2. Annal. M. A. 3448.

CAPVT VIII.

De septem aliis locis, quæ inueniuntur inter Cathiam & Cairum.

Septem loca.

CAthia relicta, versus Cairum gressus dirigentes peregrini, septem sequentia inueniunt loca. Primus est, puteus aquæ salitæ & amaræ; qui triginta milliaribus di-

Primus, aquæ salitæ.

stat à *Cathia*: ab isto, absolutis quinquaginta aliis milliaribus, secundus inuenitur, qui *Salai* ciuitas appellatur; vbi comestibilia abundant quidem, sed aquæ pessimæ sunt. Ex Salai, post quindecim milliaria, tertius inuenitur locus, *Catarra* nominatus. Ex Catarra ad *Alcoren* peruenitur, peractis quindecim aliis milliaribus; & est quartus locus. Quintus est *Belbes*, Maurorum ciuitas. Triginta milliaribus à Catarra distitus est Belbes, aliàs *Puteus passaderus* nominatus; vbi magna copia eorum, quæ victui necessaria sunt, inuenitur. Ex Belbes, post decem milliarium iter, sextus offenditur locus, *Zeme* appellatus; vbi prope mare puteus aquæ salitæ est. Septimus locus est *Chianica*, Maurorum ciuitas; ad quam à præcedenti loco peruenitur, & denique ad Cairum, viginti milliaribus completis.

Secundus, Salai ciuitas. *Tertius, Catarra.* *Quartus, Alcoren.* *Quintus, Belbes.* *Sextus, Zeme.* *Septimus, Chianica ciuitas.*

Quare huius itineris milliaria resumendo, conficiuntur à Cathia vsque ad Cairum milliaria 170. Et breuiter, totum recensitum spatium colligendo ab Ierusalem vsque Cairum; ab Ierusalem Ramam vsque sunt milliaria 30. à Rama vsq; Azotum 40. ab Azoto vsque Gazam similiter 40. à Gaza vsque Cathiam 210. ac denique à Cathia vsque ad magni Cairi ciuitatem 170. Itaque colligitur, totum terrestre iter inter Ierusalem & Cairum esse milliarium Italicorum 490. circiter.

Ab Ierusalem ad Cairum vsque sunt milliaria 490.

Verùm pro absolutiore cognitione huius terrestris itineris ex Ierusalem, siue Iudæa, ad Aegyptum & Cairum, placet hic subscribere, quæ de eodem scribit grauissimus Auctor Alphonsus Tostatus, Episcopus Abulensis, in iam sæpius memorata quæstione 60. in cap. 2. Matth. nam ex collatione eorum quæ ex isto dicemus, & aliorum, quæ obscura sunt clariora apparebunt. Totum igitur iter à Gaza vsque ad Cairum est 70. leucarum, vt inquit Abulensis; & distinguitur in duas partes, in eam quæ pertinet ad Iudæam, estque spatium 20. ferè leucarum arabilium, & terminatur ad quemdam locum, qui vocatur Dorum, & est iuxta mare Mediterraneum; vel veriùs terminatur in Bersabee, quæ est magis intra desertum: & ista solet poni in Scriptura terminus Australis terræ Chanaan, & Dan Aquilonis, 1. Reg. 3, 20. & 2. Reg. 3, 10. & 17, 11. & 24, 2. & 15. Ex Doro verò, siue Bersabee, sunt 50. leucæ veri deserti vsque ad Cairum, primam & præcipuam Ægypti ciuitatem, & terminum Ægypti habitabile: quare inter Aegyptum & terminum Australem terræ Chanaan, id est Bersabee, sunt quinquaginta leucæ veri deserti; quod tamen ad Aegyptum pertinet, & desertum Aegypti appellatur. Aegyptus etiam, inquit, non incipit in Cairo ex parte Aquilonari, sed multò ante, in vrbe quæ vocatur Pharamia. Et tamen ipsa ciuitas non habitatur, & etiam Taphnis, quæ est post illam, sed habitatio incipit in Cairo; ideò ibi incipit computari Aegyptus. In hoc itaque terrestri itinere itur de Ierusalem, vel de Bethlehem, ad vrbem Gazæ, ciuitatem Palæstinorum, circa finem Iudææ in latere Australi. De Gaza vsque ad quindecim milliaria, est in littore maris Mediterranei quidam locus, qui dicitur Darum vel Dorum, & in eo est finis terræ promissionis in littore maris. De Daro vsque ad locum qui dicitur caput Baroaldi, sunt triginta milliaria: & inde vsque ad fundum cuiusdam stagni, qui dicitur Densa, sunt milliaria triginta; & inde vsque ad aliud caput eiusdem stagni sunt milliaria triginta; & inde vsque ad locum, qui dicitur Rasacharon, sunt milliaria quadraginta; & inde vsque ad Pharcaniam sunt milliaria triginta: & hic incipit Aegyptus. Hæc fuit ciuitas bene murata & munita; sed postea à serpentibus totaliter occupata est, nec est ibi quisquam habitator: & est posita in ostio Nili fluminis iuxta mare; scilicet, quia ibi vnum brachium Nili absorbetur à mari Mediterraneo. Et hæc de terrestri itinere ex Iudæa in Aegyptum ex Tostato.

CAPVT IX.

De Nilo fluuio Ægypti, sexto memorabili primæ Peregrinationis.

QVæ præsenti Capite de Nilo fluuio dicemus, & sequenti de ciuitate Damiata, in distincta peregrinatione videbantur collocanda; quoniam hæc non terrestri itinere inueniuntur, sed maritimo; placuit tamen de his in hac peregrinatione agere, propter communem terminum, id est Ægyptum, & Cairum, ad quem ducunt, sicut quæ in præcedentibus Capit. tractauimus. De Nilo tria sunt in præsentia pertractanda: alterum, quinam fluuius sit, & quotuplici nomine appelletur; alterum, vnde originem trahat; tertium denique, cuiusnam sit conditionis.

Quantum ad primum, dicitur, Nilum Aegypti fluuium illum esse, quem Moyses Gen. 2, 13. appellauit Gehon, dicens: *Et nomen fluuij secundi Gehon: ipse est, qui circumit omnem terram Aethiopiæ.* & inde descendit in Aegyptum, addit Lyra; & Benedictus Peretius in hæc verba inquit: *Nullus est ferè Interpretum, tanta in hoc est omnium consensio, qui non pro certo habeat, hoc nomine Gehon, significatum esse à Moyse Nilum: ipse enim est qui peragrat terram Aethiopiæ,*

Nilus fluuius Gehon dictus.

thiopiæ, cui dominatur Pretiosus Ioannes, vulgò corruptè dictus, Prete Giouan.

An sit distinctus paradisi fluuius. At non similis est in alio consensio, quòd videlicet sit vnus ex quatuor paradisi fluuiis à ceteris tribus distinctus: etenim plerique graues Auctores opinantur, non verè distinctum fluuium ex quatuor esse, sed eumdem esse cum Euphrate vel Tigri; sed ideò distinctè fuisse à Moyse numeratum, quoniam ramus & brachium illorum est, ab illisque erumpens, vbi duo illa flumina simul coëunt: siue dicas esse eruptionem Tigris, vt Pererius; siue Euphratis, vt alij volunt apud Pausaniam in Corinthiac.

Arbitror in hoc non facile posse diuinari; etenim non desunt pro vtraque sententia argumenta; ideò pluribus non immorabor. Qui plura scire desiderat, Pererium loco citato consulat & alios Interpretes in Genes. cap. 2. Augustinum Torniellum Mun. die 3.n.19. Non parum etiam conducent ad huius difficultatis intelligentiam quæ dicemus pro secundo dubio, vnde Nilus erumpat.

Nili nomina. Hic fluuius non vnico appellatur nomine: Nilus enim dicitur nunc communiter *Gehon*; Hebr. *Sior* dicitur; Græcis appellatur *Melas*, hoc est niger & turbidus, propter aquas eius multo limo turbidas, de quibus Ierem. 2, 18. *Quid tibi vis in via Aegypti, vt bibas aquam turbidam?* vbi Septuaginta, *vt bibas aquam Gehon?* siue, vt alij malunt, *Sichor*. Et Aegyptus ipsa, quam alluit, appellatur *Melanolos*, id est Nigrigleba.

Origo. Quantum ad secundum, de Nili origine, notandum, nos posse loqui vel de ea quæ nobis posterioribus temporibus innotuit, vel de prima, vnde videlicet primò erumpit. De hac agit Moyses, sicut & de aliorum fluminum paradisi origine, in Gen. 2, 10. sic verò ait: *Et fluuius egrediebatur de loco voluptatis ad irrigandum paradisum, qui inde diuiditur in quatuor capita. Nomen vni Phison, &c. Et nomen fluuij secundi Gehon: ipse est qui circumit omnem terram Aethiopiæ. Nomen verò fluminis tertij, Tigris: ipse vadit contra Assyrios. Fluuius autem quartus, ipse est Euphrates.* Circa quæ verba duo subobscura examinanda sunt, quæ proposito nostro deseruient: Alterum, num ille fluuius qui irrigabat paradisum, in ipsomet scaturierit, an alibi oriens ad illum fluxerit irrigandum. Alterum, an fluminum illorum eruptio & diuisio facta sit in ipso paradiso, an post illius egressum, propè vel longè ab ipso.

Ad quæ respondetur, nihil certi ex Scriptura deduci posse; etenim vbi Vulgata habet, *Et fluuius egrediebatur de loco voluptatis*, Græci secuti Septuaginta, & Hebræi habent *Heden*. Heden verò potest in duplici sensu accipi: primò, vt sit nomen appellatiuum, voluptatem & delicias significans, & per excellentiam ipsum terrestrem paradisum, verè deliciarum locum: secundò, vt sit nomen proprium regionis, in cuius Orientali plaga constitus erat paradisus. In priori sensu acceperunt Latini, in posteriori Græci Interpretes & Hebræi; & absque errore vtrumque sensum sequi licet. Quare, secundùm priorem Latinorum Interpretum sensum, dicendum est, fluuium illum primò ex ipso terrestri paradiso scaturiisse, & primò ad eum irrigandum aquas suas defluxisse. *Secundùm Latinos, primaria origo est in ipso paradiso.*

Secundùm Græcos & Hebræos, in regione Eden. Ad secundum, iuxta posteriorem Græcorum & Hebræorum opinionem, extra paradisum in regione Eden scaturire dicendum est; qui deinde ad Orientem paradisum ingressus, ipsum alluit.

De loco diuisionis fluminum paradisi sententia. An verò illa primaria fluuij diuisio fiat intra vel extra paradisum, neque ex Vulgata neque ex Septuaginta Interpretum lectione nobis innotescit. Ea etenim verba, *qui inde diuiditur*, &c. ad vtrumque sensum referri possunt: *qui inde*, id est in paradiso, *diuiditur*, &c. vel, *qui inde* egressus, post multum vel modicum interuallum *diuiditur*, &c. Priorem sensum videtur amplecti Rupertus in Genesim lib. 2. de Trinitat. & operibus eius, cap. 29. sic enim scribit: *Aquarum natura per se salsa est, nec idonea potui, sicut in se ipso mare ostendit: ascendens autem de abysso, quæ est mater omnium aquarum, in illam quasi magni corporis terræ mammam, id est paradisi fontem, quodammodò lacteam assumit dulcedinem, & irrigat vniuersæ terræ superficiem, vt, iuxta Psalmistam, potent omnes bestiæ siluæ*, &c. Ps. 103, 11. & cap. 23. *Ille fons vniuersam terram per occultas venas vegetat, & in multos redundat fontes ac flumina. Sed eorum omnium ista quatuor sunt capita, id est, principalia flumina. Igitur & fontes horum, scilicet Tigris & Euphrates, licet in Armenia demonstrentur; & tamen per viam, quam solus nouit Auctor fluminum Deus, de paradiso secundùm veritatem Scripturæ huius manare creduntur.* *Prima, in ipso paradiso fieri.* *Aqua per terram ex abysso emanans dulcatur.*

Secunda, factam diuisionem extra paradisum in determinato loco. D. Basilius & Ambrosius, referente Abulensi, arbitrantur, diuisionem factam fuisse post exitum de paradiso: etenim delapsus ille fluuius e paradiso in maximam planitiem, effecit lacum amplissimum, ex quo illa quatuor flumina dimanant.

Tertia, extra, sed in diuersis locis. Alij non ignobiles Scriptores, quos memorat Moyses Barcepha in eo libro quem de Paradiso scripsit, dicunt, illum fluuium è sublimi loco paradisi præcipitatum mersum in terram, & subter Oceani vada delapsum,

tum, in hanc nostram terram variis ex locis erumpere; quo factum est, vt prædicta quatuor flumina, non vno ex loco, sed ex diuersis & longissimè dissitis originem ducere viderentur: verùm hæc fabulosa esse ostendit Pererius in Gen. 2. num. 97.

Quarta, extra ipsam regionem Eden.

Idem Benedictus Pererius sentit, non solùm extra paradisum, sed extra regionem Eden fluuium illum trahere originem; docet enim ex Plinio & Strabone, Tigrim & Euphratem in montibus Armeniæ maioris ab inuicem dissitis originem habere, cursum per Mesopotamiam, Assyriam & Chaldæam, exitum verò in sinum Persicum: quare & reliqua duo flumina non inde procul fluxisse, & paradisum circa istas regiones fuisse. Arbitratur enim hic Auctor, fluuium illum aliud non esse quàm communem concursum aquarum Tigris & Euphratis in regione Eden; & ex his duobus, Phison & Gehon, alios duos paradisi fluuios erumpere.

Obiectioni verò, quæ fieri posset, ab eo dicta contraria esse narrationi Moysis dicentis, *fluuium egredi de loco voluptatis*, &c. sic respondet: *Cùm Tigrim & Euphratem liquidò constet ex diuersis fontibus oriri, quòd Moyses inquit eos dimanare ex vno eo flumine quo rigabatur paradisus, non aliter videtur posse intelligi, quàm vt per vnum illud flumen significetur locus ille, in quo Tigris & Euphrates mixtis aquis simul coeunt, & aliquantisper vnius fluminis instar habent. Posteà, facto aquarum diuortio, rursus in proprios alueos separantur, nec solùm ipsi, sed etiam duo alia flumina, Phison & Gihon, indidem deriuantur. Quamobrem valdè fit verisimile, circa locum illum, quò Tigris & Euphrates confusis aquis specie vnius fluminis decurrunt, consitum fuisse paradisum.* Hæc Pererius. Et loco citato n. marg. 102. singulariter dicit de Nilo, oriri ex montibus lunæ, *versus promontorium vulgò dictum caput Bonæ spei.*

Quinta, ex duobus Æthiopiæ lacubus oriri tradit.

Franciscus Aluarez in suo Æthiopiæ Itinerario cap. 135. inquit, in Regno Presbyteri Ioannis Nilum fluuium, qui in partibus illis Gihon appellatur, ortum habere ex duobus lacubus, qui tantæ magnitudinis sunt, vt duo maria appareant; vbi, vt communi fama circumfertur, sunt homines & mulieres marinæ: & qui viderunt, retulerunt.

Prima sententia probatur, & quarta improbatur.

Mihi valdè probabilis videtur & textui Moysis conformis sententia Ruperti & aliorum, quantum ad scaturiginem illius fluuij, fuisse in paradiso, &, quantum ad diuisionem; & similiter altera Basilij & Ambrosij, quantum ad illius diuisionem in quatuor partes præcipuas, quæ verè sint quatuor capita, & non quòd vnum ex alio erumpat, vt Nilus ex Euphrate vel Tigri. Ratio; quoniam Scriptura clarè loquitur, in loco voluptatis fluuium diuidi *in quatuor capita*, & non in duo: & cùm huic intelligentiæ efficax ratio non refragetur, illamque amplexi sint graues ac veteres Patres, & nos eamdem vt probabiliorem sequi possumus.

Et profectò, si ex his quæ ego cum aliis obseruaui æstiuo tempore, modò in Aegypto circa Nilum, modò in Mesopotamia circa Euphratem & Tigrim, si, inquam, ex his licet iudicium proponere, non dicemus, Nilum esse Euphratis vel Tigris eruptionem. Eo enim tempore Nilus maximus est, magnis nauibus nauigatur: & tanta est illius latitudo, vt cum altera Euphratis nequeat, nisi cum excessu, comparari: Tigris iumentis transibatur, & in illius diuersis locis: & Euphrates apud ciuitatem *Bire* transuadabatur naui quidem, sed non nisi cum difficultate, propter aquarum inopiam. Quomodo ergo erit Nilus horum fluminum eruptio & brachium? Num eruptio & brachium ipsa origine & corpore toto, vt ita dicam, maius erit?

Dicetur fortasse, ideò maiorem esse in Aegypto Nilum, non ob aquas Euphratis vel Tigris, sed ex aliis in eum confluentibus. Esto, ita sit; sed & in Euphratem & Tigrim aliæ currunt aquæ, præsertim si sint maiora flumina; quia ad maiorem alueum magis confluunt aquæ, vbi magis conseruantur: qua ratione tandem *omnia flumina intrant in mare*, vt dixit Sapiens. Et præterea, si Nilus esset eruptio Euphratis & Tigris, illo crescente deberent & illi augeri, propter continuationem aquarum; & quia in re idem dicuntur, & distincti tantùm vt pars à toto, ergo, crescente parte, & totum augescet; & tamen contrarium in his fluminibus obseruaui: in Aegypto crescente Nilo, multumque illam alluente ac fecundante, in Mesopotamia Euphrates & Tigris nimium decrescebant: non ergo ex istis ille erumpit, sed vnumquodque ex paradisi fluuio, vt dixit Moyses.

Obiectioni solutio. *Eccle. 1, 7.*

Et qui alibi oriri dicunt, non de primario ortu, sed de secundario & nobis manifesto arbitror esse intelligendos. Quod quomodo contingat, Auctor fluminum Deus ipse nouit, vt dixit Rupertus.

Mariana in cap. 2. Gen. vers. 9. arbitratur, illum fluuium esse Iordanem, vt nos Lib. VI. Cap. IV. Peregrinationis vi. de eo agentes monuimus.

Si verum esset quod Adrichomius in Pharan num. 67. de Nilo agens scribit ex Breidenbachio, infringerentur illorum argumen-

gumenta, qui probare contendunt, Nilum non esse distinctum fluuium ex quatuor memoratis, sed Tigris vel Euphratis eruptionem, & non in paradiso, vel post alterius fluuij exitum e paradiso ab eo originem trahere; quoniam terminum, quem illi assignant suæ originis, non inueniri scribit:

Origo istius Nili fluminis nondum inuenta est ab aliquo determinate.

Vbi autem oriatur Nilus, inquit, *longè maior scriptorum discrepantia est, vt in tam repugnantibus omnium sententiis, Breidenbachij ratio longè sit omnium expeditissima: ait enim à multis sæpè Soldanis missos fuisse cum nauibus viros illarum rerum peritissimos, commeatu & aliis vitæ necessariis instructos, quæ toto biennio aut triennio sufficerent; sed illi cum tanto tempore abfuissent, etiam vltra Indiam (ita sæpè vocant partem superioris Aethiopiæ) longè processissent, redeuntes, dicebant sese finem vel terminum Nili vllum inuenire non potuisse, neque aliud certi referre, quàm quod ab Oriente emanet; cum etiam dicerent, in India nullam esse hominum habitationem, sed terram prorsus inhabitabilem, tantum etiam solis ardorem, quòd ferre nequaquam potuerint.* Hactenus ille. Sed enim hoc parum firmitatis habere ex dictis, & etiam dicendis, testimonio illorum qui viderunt, manifestum videtur.

Quantum ad tertium superiùs propositum, de Nili & aquarum conditione, multa inueniuntur in sacris Litteris, & exteris scriptoribus; qui omnes in eo conueniunt, magnum & optimum fluuium esse, & eius aquas saluberrimas & fecundissimas, ex ipsisque totius Aegypti fertilitatem prouenire.

Nili aquæ salubres & fecundæ.

Ideò Isaiæ cap. 23, 3. dicitur: *In aquis multis semen Nili, messis fluminis fruges eius.* quoniam aridos campos Aegypti inundatione & irrigatione sua frugiferos reddit: quod statim pluribus declarabitur. Et capite 19, 5. ostendit idem Propheta, extremam Aegypti calamitatem prouenire ex defectu aquarum Nili, dum dicit, comminans Aegyptiis magnam calamitatem: *Et arescet aqua de mari, & fluuius desolabitur, atque siccabitur. Et deficient flumina: attenuabuntur & siccabuntur riui aggerum.* hoc est: Tam immanis erit Assyriorum Rex in Aegyptios, vt omnia diripiat & populetur, (inquit Hector Pintus in hunc Prophetæ locum) incident Aegyptij in tam miseras & acerbas calamitates, ac si Nilus esset exsiccatus, à quo omnem suam habent vtilitatem.

Aegypti calamitas ex Nili defectu.

Non poterat Propheta maiores ærumnas illis minari, quàm eas quæ Nili ariditati comparentur. Quoniam tota Aegyptus rigatur Nilo, & eius inundatione fecundatur & nutritur, ob pluuiæ perpetuum defectum. numquam enim ibi pluit. Et pro miraculo narrat Herodotus, semel in Thebis pluisse quasdam guttas. Sed de conditione & virtute huius fluuij vnicum audiamus Abulensem, qui plura in vnum collecta nobis reliquit in cap. 2. Matth. quæst. 60. ponam verò hic singula huius Auctoris verba; quoniam scitu digna, experientia comprobata continent; sunt verò huiusmodi:

Totum autem commodum terræ Aegypti est ex Nilo flumine; quia tota irrigatur Nilo: qui fluuius, contra conditionem omnium aliorum fluminum, crescit & decrescit quolibet anno statutis & certis temporibus; & numquam est error in hoc, nec varietas: incipit enim crescere die natiuitatis S. Ioannis, & crescit continue vsque ad diem Exaltationis S. Crucis in mense Septembris; & ab illa die incipit decrescere vsque ad diem Epiphaniæ, continue decrescendo.

Determinato tempore crescit & decrescit Nilus, & quo.

Et cùm apparet terra arida, proijcit agricola semen, scilicet in mense Ianuarij, & maturas fruges colligit in Martio. Est autem posita quædam columna marmorea in insula quadam parua in medio fluminis, quæ est ante ciuitatem antiquam nomine Mesphem, quæ est iuxta C[illegible]um; & in columna ponunt signa, secundum quæ cognoscunt sequenquentis messis copiam: scilicet sunt facta signa in columna in diuersis locis eius; & secundum quod aqua Nili crescentis pertingit vsque ad vnum signum vel alterum, cognoscitur quantitas frugum futurarum.

Ex maiori vel minori Nili augmento, maioris vel minoris messis indicium.

Vnde viso augmento fluminis, cognoscit certissime agricola quantos fructus habiturus sit; nec eum fallit opinio. In singulis locis prope Nilum erant antiquitus & sunt virgæ positæ, secundùm quas mensurabatur crementum Nili. Et istæ ponebantur quondam in templis idolorum in laudem ipsorum; quasi ab eis proueniret crementum Nili, & fecunditas anni. Vnde in Alexandria ponebatur virga illa in templo Isidis, quæ erat maxima dearum & deorum Aegypti. Sed postquam fides Christi suscepta est in Aegypto, posita fuit illa virga in Ecclesia Christianorum in honorem Christi, vt patet in Historia Ecclesiastica.

Nilus potest rigare quasi totam Aegyptum: & de eo viuunt omnes Aegyptij. Et hoc, quia Nilus diuidit Aegyptum in duas partes, intrans per ca[illegible]t Orientis Aegypti, & prouenient vsque ad Occidentem eius; & ibi a mari Mediterraneo absorbetur, dimittens vnam medietatem Aegypti versus Austrum, & aliam versus Aquilonem: ideò, hoc supposito, non est difficultas, quomodo tota Aegyptus ab Oriente vsque ad Occidentem possit irrigari Nilo; sed solum dubium, an à Septentrione in Meridiem possit latitudo Aegypti tota irrigari: & dicendum

E Nilo tota viuit Aegyptus, & tota adluitur.

dum quod sic; & ad hoc adiuuant quatuor. Primum est, quòd licet Aegyptus sit satis longa ab Oriente in Occidentem; non est tamen valde lata à Septemtrione in Meridiem, ideò potest extendi aqua. Secundum est, quia Nilus cùm intrat Aegyptum, scilicet apud Babylonem, diuiditur in multas partes; nam septem riui vel brachia fiunt, quæ extenduntur per latitudinem Aegypti, vt infrà declarabitur. Tertium, quia Aegyptus est terra planissima, & facilè aqua potest deduci & extendi per alueos per totam eius superficiem, quod non fieret in terris montosis. Et istam differentiam posuit Deus inter Aegyptum & terram Chanaan loquens Iudæis Deut. 11, 10. scilicet: *Terra, ad quam ingrederis possidendam, non est sicut terra Aegypti, de qua existi, vbi iacto semine in hortorum morem aqua ducuntur irriguæ: sed montosa est, & campestris, de cælo expectans pluuias.* Quartum est, quia aqua Nili crescit quolibet anno valde; & istud est potissimum. Nam omnia alia tria simul sumpta non sufficerent ad irrigationem Aegypti sine hoc; & sic tota Aegyptus potest irrigari Nilo: & partes illæ deserti à lateribus Aegypti, ad quas non possunt peruenire aquæ Nili, non habitantur.

Aegyptus plana, Chanaan montosa.

Sciendum autem, quòd licet quolibet anno crescat Nilus tempore statuto suprà posito, tamen non crescit æqualiter quolibet anno: quia quando maximè visus est crescere, non peruenit nisi ad cubitos viginti duos; quando autem minimè crescit, ad quindecim, vel quasi, peruenit. Modus autem medius ad habendam frugum copiam est, vt crescat sedecim cubitis vel quasi; quidquid autem est infra quindecim cubitos, famem facit. Et ex hoc colligitur etiam parua vel magna fames. Non est autem visus Nilus crescere minùs vmquam quàm quinque cubitis; & tunc non solùm grauissimam famem fecit, sed etiam malorum grandium prodigium fuit; quia ipso anno fuit bellum Pharsalicum inter Iulium Cæsarem & Pompeium, quod Romanam rempublicam valdè destruxit. de hoc Solinus in Polyhistor. capite de Aegypto. Considerandum autem, quòd apud alueos Nili sunt facti multi aquæductus, per quos deducatur aqua in omnia plana Aegypti; & viæ illæ, per quas intrant aquæ, sunt obstructæ: & quando crescit Nilus, aperiuntur tunc; & quando rumpuntur vel aperiuntur, subitò repletur aliquis magnus campus aqua. Et ita semel fuerunt capti Christiani à Saracenis apud Damiatam vrbem, cùm esset ibi sanctus Ludouicus Rex Franciæ; quia aperuerant Saraceni vias Nili, & clauserant eos aquis, ita quòd tam homines quàm iumenta erant intra aquam, & ex omni parte clausi, vnde erat periculum mortis: & vt permitterentur liberè exire, oportuit quòd Christiani redderent Saracenis Damiatam, quam iam acquisiuerant. Et illæ clausuræ viarum Nili vocantur aggeres Nili. Et ita est vnus titulus in C. de Nili aggeribus non rumpendis.

Non semper æqualiter crescere.

Incrementi defectus malum omen.

Per Nilum exercitus Christianus à Mauris oppressus.

Nili aqua turbida quidem est; sed vbi ad modicum tempus steterit, vel etiam citius, arte, confricatione videlicet fructus amygdali contra vas, in quo est aqua, fit clara, dulcis & suauissima; estque valde salubris & medicinalis: alit animalia venenosa, & quæ plurimum hominibus noceant, crocodilos & enydros; alioqui piscium vsq; adeò abundans, vt appareat toto orbe parem huic fluuio nullum esse, inquit Adrichomius.

Nili aqua turbida quomodo purgetur.

Nilus abundans piscibus.

Et post alia, inquit Abulensis: Considerandum autem, quòd Nilus, quando venit de Oriente per Aethiopiam, & posteà intrat in Aegyptum, habet vnicum alueum, & est vnicum flumen; & quando peruenit ad Babylonem, etiam est vnicum. Sed posteà apud locum, qui dicitur Mahora, separatur vnus riuus siue brachium ab eo, & vadit contra Pharauniam, vt dictum est; deinde apud quemdam locum, qui vocatur Delta, diuiditur Nilus in modum figuræ deltæ, quæ est littera apud Græcos bifurcata: & ibi constituitur maxima pars Aegypti, quasi insula in medio illarum magnarum diuisionum, &c. pergit verò idem Auctor explicare sex brachia siue ostia Nili: ceterùm, septem esse vel fuisse communiter asseritur, iuxta illud:

Delta Nili.

De Nili ostiis quatuor.

—— *Septemplicis ostia Nili.*

Tyrius tantùm quatuor esse affirmat, vt refert Adrichomius hisce verbis in Pharan num. 67. *VVilhelmus verò Tyrius, diligenter & studiosè sibi inuestiganti, nonnisi quatuor ostia reperta contestatur: quorum prima pars, inquit, quæ nostram Syriam respicit, inter duas antiquissimas & maritimas vrbes, Taphium & Pharauniam, mare ingreditur; secunda apud Damiatam fretis adiungitur; tertia apud Sturionem; quarta apud Ressit, qui locus Alexandriæ conterminus est. Vnde plurimùm miramur antiquos, Nilum septemfluum dixisse: neque aliud nobis de solutione occurrit, nisi aut serie sæculorum antiquissima faciem locorum alteratam, fluuiumq; sicut aliis amnibus crebrò solet accidere, alueum mutasse, aut pristinæ ætatis viros rei veritatem non assecutos, &c.*

Dictis adnectere placet verbum de augmento & decremento Nili. Notandum itaque, inter alios mirandos naturæ effectus recenseri augmentum & decrementum Nili;

Augmentum & decrementum Nili [illegible]

Nili; quod singulis quoque annis eodem tempore contingit, in æstiuo solstitio: quando enim reliqua flumina decrescunt, vel etiam arescunt & deficiunt, ipse quadraginta dierum spatio adeò crescit, vt totam Ægyptum alluat & inundet; & post alios quadraginta dies decrescit, & ad suum alueum & lacum reuertitur. De cuius augmenti & decrementi causa multi multa dixerunt, vt videre est apud Diodorum Siculum, & alios.

Esse miraculosum dicit Breidenbachius.

Breidenbachius apud Adrichomium miraculo adscribere videtur: inquit enim, Nilum Dei dispositione Ægyptum semel in anno irrigare, cumulis arenarum claudentibus ostia eius, ne defluat in mare; post irrigationem autem, solutis cumulis, redire in alueum suum, & sic tandem in mare delabi.

Reijcitur.

Aquarum naturali accessione crescat.

Quòd miraculo simile, inquit Adrichomius, incredibile cuiquam videatur; vt proinde verius sit, accessione aliarum aquarum, aut alia naturali & abdita causa, quemadmodum alia flumina, etiam Nilum crescere & adaugeri, atque inde in proximos campos exundare, eosque irrigare: qua de re Plinius lib. 5. cap. 6. Experientia etiam reiicitur, quod inquit Breidenbachius: nam illæ obstructiones ad maris ingressum non videntur, nec superiùs fingi possunt; quia tunc Nilus non inundaret Ægyptum.

Verè quidem dixit Adrichomius, accessione aliarum aquarum augeri Nilum; sed ex quarum accessione aquarum incrementum accipiat, non explicat: & sane non ex aliis aquis fluminum; quoniam, vt præmissum est, quo tempore Nilus crescit, decrescunt & deficiunt alia flumina: quare non ex horum aquis augeri potest; quia nemo dat quod non habet. Arbitror veram incrementi Nili rationem eam esse, quam afferunt qui fuerunt in partibus illis Æthiopiæ, vbi ipse oriri videtur, vel augeri. Quòd videlicet ibi die 17. Iunij pluuiæ maximæ incipiant, quæ ferè per totum Iulium perdurant; quod tempus vernum appellant; quæ fluuium ingressæ qui fluit ad Aegyptum, post aliquod tempus facit ipsum tantum excrescere, vt Aegyptum inundet. Ioannes Baptista Rhamnusius plura de hoc.

probabiliter ex maximis Æthiopiæ pluuiis.

De Locis sanctis li. 2. c. 17 & 18. Crocodili Nili quales.

De Nilo aliqua dicit Adamnanus ex Arculpho; & posteà de illius crocodilis subiungit: *Crocodili, vt Arculphus refert, in Nilo fluuio aquaticè commorantur, quadrupedes bestiæ, non grandes, valdè edaces; & in tantum validæ, vt vna etiam ex eis, si fortè equum aut asinum vel bouem iuxta ripam fluminis herbas carpentem inuenire potuerit, subita eruptione emergens inuadat, & vel etiam animantis vnum pedem mordens, & sub aqua trahens, penitus totum deuoret animal.* Et hæc de his pro nostro instituto satis.

CAPVT X.

De ciuitate Damiata, septimo loco primæ Peregrinationis.

QVod obseruatione dignum occurrit proficiscentibus ex Ierusalem & Iudæa ad Cairum per mare, est ciuitas *Damiata*, antiquitus *Pelusium* nuncupata; de qua paucis plura eruditè complexus fuit Adrichomius in Pharan num. 71. ad quem Lectorem remittimus; illa verò quæ de eadem verè litteris consignauit Abulensis in cap. 2. Matth. quæst. 60. hîc suismet verbis subiiciam: *Ciuitas*, inquit, *Damiata olim Memphis dicebatur, vbi floruerunt prima studia litterarum. Nam priùs fuit sapientia apud Aegyptios, quàm apud Græcos. Philosophus vocatus fuit Pythagoras (vt ait Augustinus 4. de Ciuitate Dei) ipse autem iuit ad discendum in Memphim. Et etiam Plato, qui fuit de maximis Philosophis Græcorum, illuc iuit, sicut ait Hieronymus in Epist. ad Paulinum: Legimus in veteribus Historiis, quosdam lustrasse prouincias, vt eos, quos ex libris nouerant, coràm quoque viderent: sic Pythagoras Memphiticos vates, & Plato Aegyptum adiit: id est, Pythagoras iuit ad Sapientes vrbis Memphis, qui vocantur Memphitici vates; & Plato etiam iuit in Aegyptum, scilicet in Memphim; quia ibi erant studia solemnia. Est autem nunc ista Memphis, siue Damiata antiqua, totaliter destructa. Sed fecerunt Saraceni circa illam vnum casale longum, distans à mari per duas leucas, ad naues collocandas, & merces colligendas: & abundat fructibus & piscibus & frumento & omnibus bonis sicut Taphnis. Aliam Damiatam construxerunt Saraceni, quæ dicitur noua Damiata: & est distans à mari duabus leucis. Inter eam & Damiatam veterem fluit quidam riuus, qui procedit de alueo Nili, ad Occidentalem partem huius Damiatæ transiens; & procedit contra Aquilonem in Taphnim, & inde per quoddam fretum, quod Bagera dicitur, vsque Pharauniam; & ibi coniungitur Mari mediterraneo: & iste est primus portus Aegypti versus terram Iudææ, scilicet Pharaunia; ipse verò maior riuus Nili ad duas leucas de Damiata intrat in mare: & iste est secundus portus Aegypti.* Hactenus ille.

Damiata vetus & noua. Vetus idem quod Memphis, litteris florens.

Nunc destructa.

Noua situs.

Ex dictis huius Auctoris colligitur, duplicem inueniri Damiatam, veterem & nouam,

uam; & quæ nunc extat, & de qua loqui intentio erat, noua est, nec verè Memphis appellatur, nisi relatione ad veterem: altera verò dicitur Memphis, & ea est ciuitas, quæ nunc Cairus appellatur. Alij tamen Memphim aliam ciuitatem à Cairo dissitam, vbi sunt Aegypti Pyramides, affirmant. Sed quidquid nunc sit, illud verè asseuerare possumus de noua Damiata, quod de fertilitate veteris diximus ex Abulensi;& maiori etiam fortè ratione: Damiata enim hæc & circumiacens regio opulentissima & fertilissima est, valdè apta pastibus animalium; quare & his abundat, vt etiam frumento, piscibus & volatilibus plurimùm: fructus non desunt, quin magna copia suppetunt, præsertim dactylorum,& pomorum paradisi nuncupatorum, quæ formam & similitudinem præ se ferunt cucumeris. Sed de his statim.

Fertilitas.

Satis ampla & commoda est hæc ciuitas, ad littus Nili, vt dictum fuit, ædificata: possidetur & habitatur à Turcis: absunt ab ea communiter Catholici, etsi moram inibi faciant aliqui Græci: sed schismatici & mercatores habent suas Ecclesias, in quibus etiam, si forte contingat Catholicum è vita discedere, sepelitur; vt vidi cùm illac transirem.

Duæ traditiones de pomo paradisi.

De pomis illis paradisi duo in partibus illis audiui: alterum, illius speciei esse, ex qua contra Domini præceptum primi omnium parentes comederunt; alterum, ex harum foliis consuisse sibi perizomata, ad tegendam confusibilem illorum nuditatem. Sed antequam quid probabilitatis hæc dicta contineant; quid de hisce fructibus dicat Brocardus in lib. de Terra sancta p. 2. c. 1. audiamus. Loquitur quidem hic de fructibus Terræ sanctæ; verùm credo magis his Aegyptum abundare, & fateor me in illa numquam vidisse; sic verò ait: *Sunt & fructus dicti poma paradisi, penitus admirabiles. Porrò hæc crescunt in modum botri vuæ; & est botrus ille interdum magnus vt cophinus, seu sporta: habent grana interdum centum, & nonnumquam plura, in modum vuæ; sunt autem longa ad quantitatem sex digitorum, & nonnumquam sphærica ad quantitatem oui gallinæ: saporis verò delicatissimi, & dulcis, vt est mel. Grana intus semen non habent; sed tota eorum substantia comestibilis est. Fructus iste vix vno anno crescit, & maturatur. Arbor citò deficit: est enim eius periodus trium annorum vt plurimùm: qua inarescente, alia ex radice prodire incipit; & hac item posteà arescente, procedit tertia, & sic deinceps. Folia eius arboris longa sunt instar hominis statura; lata vsque adeò, vt duo totum hominem contegant.* Hactenus ille de memoratis malis paradisi: quæ licet approximent, non tamen omnino conueniunt his quæ ego vidi: talia fortè erant ipsius æuo illa Terræ promissionis.

Pomorum paradisi conditio ex Brocardo.

Nunc quantum ad prius illud dictum, respondeo, incertum esse cuiusnam speciei fuerit arbor scientiæ boni & mali, ex cuius fructibus primi parentes comederunt; nam Scriptura sacra non meminit: quare nec facile diuinare licet, vt rectè aduertit Pererius in cap. 2. Gen. num. marg. 83. Verùm, non fuisse ex memoratis, tamquam exploratum habeo: tum quia illæ non propriè arbores sunt, vt patet illa consideranti; tum quia, supposito arborem esse, non est pulchra oculis, aspectuque delectabilis, quemadmodum de illa scientiæ boni & mali dicitur Gen. cap. 3, 6.

Improbantur traditiones illæ.

Quantum verò ad posterius dictum, dico similiter non esse certum: Scriptura enim dicit, consuisse parentes nostros folia ficus, & fecisse sibi perizomata, at illæ arbores ficus non sunt; scio tamen ficus à nonnullis appellari, propter consimilem quem habent cum illis saporem: & tantò minùs verum esset, si ipsa fuisset ex illa specie, ex qua fuit arbor scientiæ boni & mali. Etenim, vt Abulensis ratiocinatione vtar in caput 13. Gen. q. 164. cùm illi comedissent fructum vetitum, statim senserunt & malum in quod incurrerant, & bonum quo fuerant priuati: haud dubiè ingens eos illius arboris horror & odium cepit, ex qua tantum damnum acceperunt: timuerunt ergo illius folia contrectarè, & sibi in vsum vestis admouere, maius aliquod malum ex ea sibi metuentes. Et sancti Patres & Doctores communiter, verè ex propriis foliis ficus fecisse perizomata docent; & ex hoc varia deducunt mysteria: & verè non fuisset necessarium consuisse illa folia, si eius speciei fuissent; vnicum enim ad pudenda operienda, quod illi intendebant, suffecisset. Quare dicta illa falsa potiùs quàm vera vel verisimilia esse arbitror, à simplicibus & insciis excogitata. Princeps Radziuilius in sua Ierosolymitana peregrinatione Epist. 2. pag. 35. plura de prædicto fructu *Mauza* scribit, & memoratam traditionem proponit, & refellit.

Gen. 3, 7.

Primi parentes horruerunt arborem ex cuius fructu comederant.

CAPVT XI.

De aliquibus Fratribus sancti Francisci, qui in Ægypto apud Damiatam pro fidei Christi confessione à Saracenis occisi fuerunt.

ÆGyptus, ad quam primò perrexit in sua peregrinatione ad partes infidelium, pro Christi fide verbo & sanguine dilatan-

latanda, Minorum pauperum Patriarcha Franciscus, floruit multis Dei seruis & martyribus ex eius Sodalitio; qui fructus fuit laborum & prędicationis tanti Patris: de quorum aliquibus sermonem faciemus in hoc Libro de Ægypto & locis eius, prout inuenimus in Conformitatibus beati P. Francisci, & eiusdem Ordinis Chronicis: & primò de his qui passi fuerunt in vrbe Damiata: ad quam primò, vt probabiliter creditur, profectus fuit Franciscus, &, multas passiones à Mahometanis perpessus pro amore Christi, Soldano Ægypti Euangelium prædicauit.

F. Franciscus Spoletanus Christi fidem Mahometanis prædicat.

In primis anno salutis nostræ 1287. legitur 2. P. Chron. lib. 5. cap. 17. de Fr. Francisco Spoletano, quòd cum Damiatæ coram Mauris de nostræ Catholicæ fidei mysteriis magno cum feruore disputaret, atque illorum veritatem manifestis efficacibusque rationibus ostenderet; ipsi conuicti, sed non conuersi, in sua infidelitate perseuerantes, quærebant illum aliqua apparenti ratione interficere. Quæsierunt itaque Mauri à seruo Dei, quid de illorum fide sentiret: quibus apertè intrepideque respondit, falsam esse, omni rationi contrariam, & eam sequentes ad æternam damnationem perduci. Quam responsionem ægrè ferentes Mauri, Gubernatorem ciuitatis adierunt, Fratrem illum grauiter accusantes, quòd de eorum lege oblocutus fuerit. Quare comprehensus, & in teterrimum detrusus carcerem, scripserunt statim ad maius tribunal iustitiæ, quod erat extra ciuitatem, dicentes, Christianum illum esse reum mortis, quòd de illorum Propheta & lege detrectasset. Quibus responsum fuit, si vera erant quæ opponebantur, illum interficerent. Tunc ad carcerem properantes, coram multis Fratri dixerunt: O infelix, vnum ex duobus elige, vel vitam, Christi fide abnegata, & Mahometica assumpta, vel mortem, ista neglecta. Quibus intrepide respondit Dei seruus: Ego libenter & hilari animo mortem eligo pro Christo Dei Filio, & omnium Redemptore; & pergratum mihi est vallem hanc miseriarum relinquere, & per viam sanguinis cælum ingredi, vbi æterna pace gaudebo. Relinquam vos; qui breui momentaneis huius sæculi bonis potiti, posteà ad gehennam trahemini, vbi perpetuò cum vestro Pseudopropheta Mahomete cruciabimini. Quibus auditis, exclamarunt Mauri, dignum mortis dicentes; & grauiter percussum interemerunt: cuius animam in suas manus suscepit Dominus, pro quo ipse tam promptè vitam dedit. Idem in Conformitat. lib. 1. de Prouincia Terræ sanctæ.

Carceri traditur.

Occiditur.

Fr. Franciscus à Damiata in partes secatur.

Deinde Fr. Franciscus à Damiata pro Catholicæ fidei confessione fuit ab infidelibus ense in duas partes crudeliter sectus, 2. Part. Chron. lib. 9. cap. 3. Et hæc satis pro præsenti Peregrinatione.

PEREGRINATIO II. *in qua recensentur & explicantur singulariter quinque memorabilia, quæ visuntur à proficiscentibus in Ægyptum, & magnam Cairum.* I. *Ægyptus.* II. *Magna Cairus & præcipua Ægypti ciuitas.* III. *Vetus Cairus, Horrea Ioseph, & vbi beata Virgo Maria cum puero Iesu & sponso Ioseph habitauit, cùm esset in Ægypto.* IV. *Heliopolis, & Matharea cum horto balsami.* V. *Pyramides Ægypti, sepulchra Ægyptiorum, & saxeum idolum.*

CAPVT PRIMVM.

De Ægypto, & Ægyptiis, quod primo loco occurrit in hac secunda Peregrinatione.

QVoniam in hoc octauo Libro singulariter agimus de locis nonnullis memorabilibus Ægypti, & de eius habitatoribus disserere necessarium duximus: quod argumentum non parum proderit etiam ad plurium locorum sacræ Scripturæ, veteris & noui Testamenti intelligentiam; in quibus frequenter Ægypti & Ægyptiorum mentio fit. Tria verò tractabimus: primò de conditione Ægypti; secundò, de illius origine, nominibus & ipsorum interpretatione; & tertiò consequenter de Ægyptiorum antiquitate, & eorumdem natura & moribus.

Ægypti conditio.

Quantum ad primum, Abulensis in caput 2. Matth. quæst. 60. hæc scribit: Ægyptus est terra quædam quasi inaccessibilis ex omni parte, nisi per mare ex parte Occidentis. Ab Occidente enim habet mare Mediterraneum; & per nauigium ad eam accessus est. In quadam tamen parte Occidentis, quæ est versus Austrum, vltra Alexandriam ad Meridiem, habet confinia cum quadam Prouincia Barbariæ, quæ vo-

catur Varcha; & est inter eam & Ægyptum desertum quindecim dierum. Ab Austro terræ Ægypti est desertum Æthiopiæ duodecim dierum, & vltra, vsque ad Nubiam. Est enim ista Prouincia quædam pars Æthiopiæ, in qua prædicauit B. Matthæus: & gentes illius regionis Christiani sunt vsque hodie. Ab Oriente est desertum Thebaidos vsque ad Mare rubrum per tres dies, ad locum qui Beronice dicitur: & est portus in littore Maris rubri volentibus versus Indiam nauigare. Contra Vulturnum verò & Septemtrionem est desertum magnum vsque ad terram Chanaan, siue Iudæorum; in quo quadraginta annis morati sunt Israëlitæ: quod desertum non potest minus quàm octo diebus transiri. Ex omni ergo parte terra Ægypti circumdata est desertis magnis & arenosis, præter quamdam partem eius, quæ est ex parte Occidentis, & mari coniungitur, habens loca & portus, de quibus infra dicetur. Est autem Ægyptus fere in situ triangulari posita, duobus lateribus æqualibus, & tertio breuiore. Et sunt in tribus cornibus vel angulis huius trianguli ciuitates tres, scilicet, Lachis, Babylon, & Alexandria. Est Babylon in Oriente posita circa Nilum, & mare; Alexandria verò ad Austrum, & ex parte Occidentis iuxta mare, & quoddam magnum brachium vel portum Nili fluminis. Lachis est in parte Aquilonari. Voluitur autem Ægyptus in gyro de Lachis per Babyloniam vsque ad Alexandriam, & inde in Lachis iterum, milliaribus nongentis & quinquaginta; id est, quòd totus iste circuitus non est maior. Ista est magnitudo laterum trianguli, ex quibus sciri posset area eius, secundùm regulas Geometricas, de inueniendo areas figurarum per lineas claudentes. De Babylone autem in Sienem, & inde in Meroën, licet sit magnitudo magna quæ pertineat ad Ægyptum, latitudo fere nulla est; quia ista via procedit per ascensum Nili contra Orientem aliqualiter, sed mox declinat in Austrum contra Nubiam: habet autem Nilus montes altissimos hinc & inde, & terram destructam & pessimam, nisi super ipsum fluuium; sed & ipsa loca sunt barbaræ habitationis. Igitur longitudo illa, quæ est super Lachis versus Orientem, vsque Meroën, non computatur communiter de terra Ægypti. Et ita procedit computatio, quam suprà fecimus.

Est pars Æthiopiæ. *Forma terræ Ægypti.* *Circuitus Ægypti.*

De aëris salubritate & eius terræ fertilitate & abundantia sequentia addit: Est in Ægypto aër bonus, & cuique conueniens, & terra magis temperata quàm Syria & Palæstina, id est, terra Iudæorum; licet ex situ terræ deberet esse magis temperata in calore terra Iudæorum, quia est magis Septemtrionalis quam Ægyptus; & tamen Ægyptus magis temperata est in calore, & est terra magis sana ad viuendum. Totum autem bonum terræ Ægypti est ex Nilo flumine, &c. & inferius: Cum autem Ægyptus sit terra temperata, licet magis calida aliqualiter quàm oporteat, sunt ibi fructus priori tempore quam apud nos: nam à festo beati Martini vsque ad Martium legumina & recentes colliguntur fructus: oues & capreæ bis in anno pariunt.

Aëris salubritas, & terræ fertilitas.

Et post alia subiicit de portubus Ægypti. Primus portus Ægypti versus terram Iudææ est Pharaunia; ipse verò maior riuus Nili ad duas leucas de Damiata intrat in mare: & iste est portus secundus Ægypti. Tertius portus est in Alexandria, vbi intrat maior pars Nili: distat autem Alexandria à Pharaunia, vbi est primus portus, per milliaria ducenta & triginta. & hæc est tota longitudo quam habet Aegyptus iuxta mare, &c. Hæc ex Abulensi, de conditione & qualitate Aegypti. De eadem Plinius lib. 5. c. 9. Valde inaccessam & munitam esse Aegyptum notauit Benedictus Perenus in cap. 42, 9. Gen. nu. marg. 10. expendens ea verba Ioseph ad fratres suos: *Exploratores estis: vt videatis infirmiora terræ venistis.*

Portus.

Quàm verò fertilis sit terra Aegypti, præter dicta, experientia cognita Domini testimonio comprobatur, qui eam præfert fertilitati terræ promissionis, dum per Moysen dixit ad populum suum: *Terra enim, ad quam ingrederis possidendam, non est sicut terra Aegypti, de qua existi, vbi iacto semine in hortorum morem aquæ ducuntur irriguæ*, &c. Ex quibus etiam verbis intelligimus, vnde proueniat abundantia & penuria Aegypti: illa quidem ex aquarum copia, quando iis ad modum horti alluuntur; ista verò ex defectu, vel superabundantia & inundatione. Certum enim est, experientia & ratione comprobatum (quod præter alios scribit citatus Plinius) ex commensurato quodam eiusdem Nili incremento, puta ad sedecim aut decem & octo cubitos, maximam in Ægypto frugum vbertatem prouenire; ex minori verò aut maiori aquarum eius exuperantia sterilitatem sequi. Quia enim ibi fere numquam pluere solet, terraque magno solis ardore admodum exsiccatur; quo minùs crescit amnis, in omnes fere Aegypti partes veluti de industria dispertitus, eò minor terræ pars irrigatur, ac fecundatur, reliqua aquarum penuria arescente. Si autem contingat plus iusto, & supra modum, fluuium inundare, itidem sequitur magna steri-

Deut. 11, 10. *Ex quo annona vel penuria Ægypti.*

sterilitas; tum quia fruges sub aquis diutiùs permanentes suffocantur; tum quia, ob diuturniorem aquæ moram, terra madens denuò seri nequit. Vt terra, ita mulieres fecundissimæ sunt; quod ex innumerabili ferè hominum & mulierũ multitudine, quæ tum alibi, tum præcipuè in magna Cairo est, tum ex his quæ tradit Aristoteles lib. 7. de Historia animalium cap. 4. facile diiudicari potest; sic enim scribit: *Cùm animalia quædam singulos pariant, alia plures; genus humanum in ancipiti est: nam quod plurimùm, & locis plurimis agitur, mulieres singulos singulæ pariunt. Verùm sæpè & locis plerisque geminos etiam edunt; vt in terra Aegypti fieri certum est. Pariunt enim in Aegypto & tres & quatuor; idq́ locis nonnullis sæpè fit: sed cùm plurimùm quinque nascuntur; iam hoc pluribus euenisse conspectum est: & quædam quatuor partubus viginti edidit, quinos singulis partubus enixa; maiorq́ eorum pars enutriri & adolescere potuit.* Ita Aristoteles. Nec sunt hæc a veritate aliena; quoniam & plures in aluo potest fœtus seruare mulier. Vt enim Abulensis ex Medicorum & Philosophorum sententia docet, in muliebri matrice reperiuntur velut septem cellulæ, in quibus separatim totidem fœtus & formari & contineri vsque in partum possunt.

Septem filios potest in aluo continere mulier.

Notandum, aliquos secutos Iosephum lib. 2. Antiq. Philonem lib. 1. Moysis, Plinium lib. 2. cap. 50. dixisse, in Aegypto non generari imbres, grandines, tonitrua & fulmina. Qui si ideò hæc affirmant, quoniam huiusmodi fiant ibi perquam rarò, perexiguè & in paucis Aegypti partibus, facilè assentiremur; quia quod parum est, pro nihilo ducitur: verùm si hæc nusquam omnino ibi contingere velint, experientia eis & Scriptura refragatur: experientia quidem; quoniam qui fuerunt in Aegypto continuis annis, talia ibi vidisse testati sunt: Scriptura sacra etiam, quæ Exod. cap. 9, 24. vbi dicitur, quòd *grando tantæ fuit magnitudinis, quanta antè numquam apparuit in vniuersa terra Aegypti, ex quo gens illa condita est.* Etenim, vt super hunc locum ratiocinatur Pererius num. 28. si numquam in Aegypto generaretur grando, ineptum profectò & ridiculum & absurdum fuisset ita loqui: vt si quis diceret, cecidisse tantam & talem grandinem, aut tantum pluisse, quantum numquam antè pluerit in cælo Empyreo. Non enim Scriptura hoc loco narrat pro miraculo, quòd hæc facta fuerint tunc in Aegypto, quæ anteà numquam ibi erant facta; sed hoc quasi admodum memorabile & mirabile narrat, cecidisse tunc grandinem tantæ magnitudinis, quantæ numquam ante id temporis visa fuerit in Aegypto, &c. Et quod de grandine dicitur, de imbribus & niuibus maiori ratione ratiocinari possumus; quoniam ex simili materia generantur, & tantum frigus ad suam generationem non requirunt vt grandines.

Rarò pluuia & grandines in Aegypto.

Quantum ad secundum initio Capitis propositum, de principio siue origine terræ Aegypti & Aegyptiorum, & quando in ea habitare cœperint homines, & de variis illius nominibus, non omnium vna est sententia: vt autem quod magis veritati appropinquat, ne dicam quod verè verum est, apprehendamus, vno notando præmisso, duas subiiciam assertiones.

Notandum est: Aegyptus dupliciter considerari potest: vno modo, vt primò possessa & habitata fuit à Noë nepotibus & posteris, eisdemque tributa, facta totius terræ diuisione, vt statim dicemus; quando nullum proprium nomen habebat, vel sanè hæc regio Aegyptus non appellabatur: alio modo, ex quo terra illa vocata est Aegyptus. Hoc præmisso,

Aegypti duplex acceptio.

Assertio prima sit: Si regio ista priori modo consideretur; dico, primum illius habitatorem & quasi parentem gentis Aegyptiorum fuisse secundum filium Cham, filij Noë, qui vocatus est *Mesraim*, vel, vt pronuntiant Hebræi, *Mizraym*. Et hoc vt meliùs intelligamus, ad memoriam reuocandum est, post diluuium, destructionem turris Babel, & diuisionem linguarum, factam fuisse etiam orbis terrarum diuisionem inter posteros Noë, filios & nepotes, vt habetur Genes. 10, 5. & 32. & clariùs cap. 11, 8. vbi hæc leguntur: *Atque ita diuisit eos Dominus ex illo loco*, id est campo Sennaar, vbi turrim ædificauerunt, *in vniuersas terras, & cessauerunt ædificare ciuitatem. Et idcircò vocatum est nomen eius Babel; quia ibi confusum est labium vniuersæ terræ: & inde dispersit eos Dominus super faciem cunctarum regionum.* Et filiis Cham obtigit pars Syriæ, & pænè tota Arabia & Africa; & ita Aegyptus, quæ in hac Prouincia sita est, occupata fuit à Mesraim, vt docent sacri Interpretes & Historiographi; & clarum esse omnium consensu, ab illo produisse Aegyptios, inquit Torniellus anno mundi 1931. num. [illegible] Et hæc est ratio, ob quam terra & gens Aegypti ab Hebræis *Mizraym* nominatur: & vsque nunc Arabes & Turcæ Aegyptum appellant *Masra*. Quamuis verò à nomine sui propinquioris conditoris nominetur Mesraim filij Cham; tamen nonnumquam à remotiore, id est, patre eius Cham, terra Cham

Duæ assertiones. Prima: Aegyptus, vt terra portio à Noë filiis suis tributa, fuit primò à Mesraim habitata.

Cham appellatur, vt videre licet in Psalmis 77, 51. 104, 27. & 105, 22. & suprà Capite vi. præcedentis Peregrinationis huius Libri aduertimus; & ita circiter annum ab orbe condito 1955. & non priùs, sed potiùs posterius, regio quæ nunc Aegyptus appellatur, habitari cœpit, & illius Dynastiæ seu Potentatus inchoarunt, vt docet Torniellus anno nunc memorato num. 3.

Secunda assertio: Postea hæc regio Aegyptus appellata fuit ab Aegypto Danai fratre.

Si verò posteriori modo terra Aegypti consideretur, secunda sit assertio: Multis sæculis transactis à Regno Mesraim, hæc regio nominata fuit Aegyptus ab Aegypto Danai fratre, & filio Beli Aegyptij: cui defuncto successit ille in Regnum, eiecto Danao, qui concessit Argos in Peloponnesum: à quo Argiui nominati posteà sunt Danai. Id verò contigisse putat diuus Augustinus lib. 18. de Ciuitate Dei cap. 11. secutus Eusebium in Chronicis, eo tempore quo apud Hebræos Imperium tenuit Iosue, id est, plus octingentis annis post diluuium. Sedenim apud Iosephum in priori libro contra Apionem, Manethon Aegyptius, sed Græcarum litterarum ac doctrinarum peritus, quique rerum Aegyptiarum Historiam scripsit, ex sacris Aegyptiorum libris depromptam, numerat omnes Reges Aegypti à tempore egressus Hebræorum ex Aegypto vsque ad tempora Danai & Aegypti fratrum, recensitis cuiusque Regis annis quibus regnauit: quorum annorum facta computatione, existit summa annorum trecentorum nonaginta, & ampliùs. Hæc si vera est supputatio, necesse est initium appellationis Aegypti fuisse prope annos quadringentos post tempus plagarum Aegypti, plus trecentis triginta annis post mortem Iosue, post diluuium autem plus mille annis. Et hæc retulit & secutus fuit Benedictus Pererius in Genesin cap. 10. numer. margin. 35. & in cap. 9. Exod. num. marg. 30.

Aliquorum opinio reiicitur.

Quæ si vera sunt, vt verissima doctiores arbitrantur, falsitatis conuincuntur illorum asserta, qui, vt ex antiquitate celebrent & attollant Aegyptiorum Regnum, ipsum ante diluuium, imò ante orbem conditum, exordium habuisse dicunt. Gerardus siquidem Mercator, alias nobilis & accuratus Scriptor, in hoc dormitasse visus est, dum probare conatus fuit, Aegyptiorum gentem fuisse ante diluuium, quin imò paulò post mundi exordium. At malè; quia, vt per Scripturam probatum fuit, diuisio gentium post diluuium & diuisionem linguarum secuta fuit. Et alij minùs tolerandi, innumera propemodum sæcula fingentes, iactarunt, quater iam astra proprios absoluisse cursus, ex quo Aegyptiorum gens esse cœpit: quod est dicere, Aegyptios per centum quadraginta quatuor millia annorum floruisse: quandoquidem constat, cælum sidereum, seu octauam Sphæram (vt aiunt Astrologi) non nisi triginta sex annorum millibus motum suum proprium conficere. Insuper, Reges ipsorum ex dijs originem duxisse, & annorum plus quàm septuaginta millibus ante postremum Ptolemæum successiuè in Aegypto regnasse; à tempore verò, quo Aegyptij Astronomiam didicerunt, supra centum annorum millia fluxisse. Et quamquam certum sit ex Plutarcho in Vita Numæ Pompilij, Solino cap. 2. & Censorino alijsque grauissimis Scriptoribus, Aegyptios aliquando annis quadrimenstruis, & quandoque etiam trimenstruis, interdum verò bimenstruis, & nonnumquam menstruis vti consueuisse: tamen nec sic quidem fieri potest, vt eorum successio ad centies mille annos peruenire potuerit. Et prætereà, cùm Astrologi dicunt, octauam Sphæram non nisi triginta sex annorum millibus suum proprium motum terminare, non de annis quadrimenstruis vel trimenstruis, &c. loquuntur, sed de solaribus, vt communiter accipimus. Contra horum placita lege Pererium in Genes. loco indicato disput. 2. à num. margin. 36. vsque ad 43.

Imperfectiones & idolatria Aegyptiorum.

Quantum ad tertium, de Aegyptiorum antiquitate, natura & moribus, aliqua ex dictis colligimus: de antiquitate & origine manifestè, nec obscurum est quid dicendum sit de eorumdem natura, moribus, vanitate & instabilitate, symbolis, litteris & idololatria: vnde & meritò fuerunt à Deo percussi; sed illis subuenit Dominus, quando misit in Aegyptum Filium suum, & sua & suæ Genitricis pluriumque Sanctorum & fidelium præsentia condecorauit. *Et sic pius Deus*, inquit Abulensis supradictus, *qui in ira sua non continet misericordias suas, Filium suum in Aegyptum misit, dans Aegypto magnum reconciliationis signum. Et sic decem plagas, quas Deus Aegyptiis prius iratus intulerat, per Filium suum sanauit. Nam in Aegypto fides Christi posteà floruit valde: & ibi fuerunt Monachi vitâ excellentissimi*. Lege Adrichomium in Pharan num. 3.

A Deo percussi sunt.

Alumni Iesu & Mariæ sunt.

CA-

CAPVT II.

Duo argumenta contra secundam assertionem Capitis præcedentis, de origine Ægypti & Ægyptiorum.

Argumentum primum. VErùm contra secundam assertionem positam Capite superiori duo insurgunt argumenta; quibus probatur, multò ante Iosue principatum, secundùm Augustini sententiam, vel prius, secundum alteram Manethon, Aegypti Regnum tali nomine fuisse nominatum, & illius habitatores Aegyptios, & distinctionem illam esse superfluam.

Alterum argumentum est, Aegypti Regnum ita fuisse nominatum ab Aegypto filio Beli Aegyptij; at hic multis sæculis, ne dicam annis, præcessit nedum Iosue Imperium, sed & Aegypti plagas, quin & ingressum filiorum Israël in Aegyptum; igitur & illius denominatio præcessit Imperium Iosue, &c. Consecutio est manifesta; Maior propositio est ipsamet assertio: Minor verò probatur; nam Bel, siue Belus, fuit idem qui Nemrod filius Chus, & nepos Cham, de quo Gen. 10, 6. & 8. vt pluribus ostendit in eum locum Pererius disput. 3. Torniellus Tom. 2. A. M. 1931. num. 30. at Nemrod & filij eius multo ante regnarunt, nedum ante Iosue Imperium, sed ante originem gentis Hebrææ, vt ex sacris Litteris, Ecclesiasticis & profanis Scriptoribus videri potest. Et confirmatur; quoniam non filiis & posteris Chus, filio Cham, sed Mesraim illius fratri, & ex ipso descendentibus obtigit regio Aegypti, vt in priori assertione dicitur.

Secundum. Alterum argumentum est, quòd Moyses, qui scripsit Pentateuchum, & Iosue præcessit, quotiescumque sese offert occasio loquendi de ista regione & habitatoribus eius, illam Ægyptum, hos Aegyptios appellat, vt in pluribus locis Gen. Exod. &c. videre est; ideò nedum ante Iosue, sed ante Abrahæ tempora eam denominationem tenuerunt: quare non post egressum filiorum Israël de Aegypto, & multò minùs circa Iosue Imperium, ea regio Ægyptus, & habitatores Aegyptij nominati fuêre.

Responsio ad primum. Ad primum argumentum respondeo, duplicem fuisse Belum: alterum, filium Chus, habitatorem terræ Sennaar & circumiacentis regionis, appellatum Nemrod; ab ipso vel eius posteris non denominata fuit Aegyptus; alterum verò Belum multò illo posteriorem extitisse, non Nemrod appellatum, sed Aegyptium: ex quo fuit in lucem editus filius, quem Aegyptum appellauit; qui Rex eius regionis effectus, regionem Ægyptum, & habitatores Ægyptios appellari voluit. Quare cùm ex aliis in secunda assertione dictum fuit, Aegyptum denominatam fuisse ab Aegypto; non absolutè filio Beli dictum fuit, sed Beli Aegyptij, ad distinctionem alterius Beli, dicti Nemrod: & fieri potest, vt dicatur Belus Aegyptius à filio; nam obseruaui in partibus illis à filiis patres denominari, vt *Abba Petrus*, id est, Pater Petri, proprio suppresso nomine.

Ad secundum sic arbitror respondendum, in libris Moysi hanc regionem nominari Aegyptum, & illius habitatores Aegyptios, ab aliquo translatore vel interprete auctoritatem habente, gratiâ innotescendi. Quia enim post Aegyptum illum filium Beli, à quo hæc regio Aegyptus denominata fuit, fere semper fuit tali nomine appellata & intellecta: ideò tale nomen fuit ab habente auctoritatem posito in libris Moysi, etsi forte Moyses non tali appellatione nominauerit. Quæ responsio confirmari posset ex his quæ diximus Libro VIII. Capite XIII. Peregr. I. de Bethlehem verba facientes. Verùm hoc videndum esset in antiquissimis manuscriptis Moysis, vel saltem in illius originalibus, antequam per Esdram sacri Libri colligerentur, disponerentur, vel explicarentur, quo tempore Prouincia illa communiter Aegyptus, & habitatores Aegyptij nominabantur; in Prophetis tamen Hebraicè dicuntur *Mizraym*. *Ad secundum.*

Si hæc responsio non placet, dicas, illum Aegyptum filium Beli, qui illi prouinciæ nomen dedit, si Belus illius Aegypti pater non fuit filius Nemrod, vt in responsione ad primum argumentum fuit dictum, post multa tamen tempora successisse, & ante aduentum nedum Iosue & Moysi, sed ante originem gentis Hebræorum.

Si verò quis vellet mordicus contendere, illam duplicis Beli distinctionem nullam esse, sed illum, qui dictus est pater Ægypti, esse etiam Nemrod, solutum esset argumentum; & tunc addendum esset, quòd quemadmodum Nemrod, qui primus tyrannicè regnauit, tyrannide mutauit terras, vt iam citati indicant Auctores; ita Aegyptus in hoc patris prauos mores imitatus, tyrannide à consobrinis fratribus suis, filiis, vel potiùs nepotibus, Mesraim, accepit illam regionem, quæ Mesraim vel Masra dicebatur, & alterum à se nomen eidem dedit: quæ diximus non quidem asseuerando firmiter, sed in re dubia probabiliter ratiocinando.

Ex dictis habemus, quibus nominibus nominetur Aegyptus, & illorum nominum interpretationem siue rationem, cur appelletur

Ægypti nomina, & eorum ratio. pelletur *Mesraim*, siue Hebr. *Mizaraym*: à *Mesraim* scilicet filio Cham, filio Noë, & terra Cham, ab illius parente Cham, & terra Ægypti, ab Ægypto filio Beli. Dicitur etiam *Niger* à fluuio *Nilo*, vt ex Doctorum obseruatione colligere licet in ea Ieremiæ verba cap. 2, 18. *Quid tibi vis in via Ægypti, vt bibas aquam turbidam?* siue, vt legunt Septuaginta, *vt bibas aquam Gehon?* id est *Nilis* Hebr. est vox *Sichor*, quæ significat nigrum seu turbidum; quo epitheto etiam à Græcis appellatur Nilus: dicitur enim *μέλας*, hoc est niger; & ipsa Aegyptus appellatur *Melaucles*, siue, vt ita vertam, *Nigrigleba*. Ratio est; quia Nilus aquas vehit multo limo turbidas: Ios. 13, 3. Nilus fluuius turbidus irrigans Aegyptum appellatur. *Aeria* etiam dicta est, inquit Adrichomius in Pharan num. 3. &, vt illius verba indicare videntur, ob illius fortitudinem; statim enim subijcit: *Et quidem inter ceteras orbis partes munitissima*, &c.

CAPVT III.

De magna Cairo, præcipua Ægypti ciuitate, secundo loco secundæ Peregrinationis.

IN Ægypto multæ eæque illustres inueniuntur ciuitates; quarum nomina nescio, an ob temporum varietatem, vel idiomatis mutationem, an potiùs, ob earumdem mutabilitatem, & ipsa mutata sint: quare non semper ex illarum nominibus facilè cuiusque notitiam habere possumus; quandoquidem quod vni fuit proprium, alteri non semel adscribitur & appropriatur: quæ fuit causa, vt non inter se conuenerint scriptores de illis agentes. Quare ex illarum descriptione potiùs, vel rebus in eisdem gestis, licebit & propria nomina & conditionem ipsarum intelligere; quod in præsentia obseruabimus loquentes de noua Cairo, præcipua Aegypti ciuitate, & posteà de veteri Cairo (est enim duplex Cairus, noua & vetus) & Matharea, locis in quibus beata Virgo cum puero Iesu & sponso Ioseph in Aegypto manentes habitarunt.

Noua Cairus quid. Plerique arbitrantur, Cairum, de qua nunc loquimur, esse Memphim, metropolim Aegypti, vt ait D. Hieronymus, antequam Alexandria, quæ priùs *No* dicebatur, ab Alexandro Macedone & magnitudinem vrbis acciperet & nomen. Sedenim Cairum non esse Memphim demonstrare *Non est Memphis.* nonerit difficile? Si quidem inter omnes Geographos conuenit, Memphim ad latus sinistrum Nili, quod ad Libyam spectat, & Cairum ad Nili dextrum latus, quod ad Arabiam pertinet, sitam esse. Et è regione *Memphis situs.* Memphis, ab altera Nili parte, omnes Geographi veteres norant Babylonem, Neoterici eius loco ponunt Cairum nouam; & ad eius Meridiem Cairum veterem constituunt: ad cuius Occidentalem plagam interuallo sex mille passuum sitas esse pyramides dicit Boterus in Descriptione orbis lib. 3. ita tamen, vt Nilus inter Cairum & pyramides interfluat: idem tenet Philippus Pigaf. in suo Itinerario. Quare nos de Memphi, vt distincta à Cairo, agemus inferiùs Cap. VIII. de Cairo in præsentia.

Et pro clariori intelligentia eorum quæ præsenti Cap. & sequentibus huius Peregrinationis dicemus, animaduertendum est, peregrinos, qui ex Terra sancta vadunt ad Aegyptum, cùm ad Cairum peruenerint, ipsam contemplari, sequentiaque inuisere, scilicet Cairum veterem, Mathaream, & Aegypti pyramides; de quibus deinceps agemus.

Sed quid hæc sunt? Respondeo nunc breuiter ex Abulensi in Matth. cap. 2. q. 60. Mathaream esse Heliopolim, vel certè non longè ab ea; Cairum veterem dici Babylonem Aegypti, & nouam absolutè Cairum: & hæc colligo ex his quæ dicit in eis contigisse, & videntur. sic verò ait: *Nunc autem considerandum est de locis, in quibus mansit Ioseph cum Virgine in Aegypto: & dicitur quòd mansit in Heliopoli, & in Babylone: & ibi ostenduntur loca in quibus manserunt.* At loca ista monstrantur in Matharea, & veteri Cairo; igitur Matharea erit *Matharea est Heliopolis.* Heliopolis, & Cairus vetus Aegypti Babylon. Et hanc distinctam facit a Cairo; igitur, secundùm ipsum, Cairi nomine nunc famosam magnæ Cairi ciuitatem intelligere debemus. Credo tamen, propter illarum vicinitatem, ne dicam contiguitatem, vel etiam continuitatem, sæpè illa inter se confundi apud Scriptores; & quæ vni propria sunt, alteri aptari, nec inter eas discrimen constitui. Memphim posteà dicemus constructam fuisse, vbi sunt pyramides, vel non longè ab ipsis.

Agentes de magna Cairo, aliqua de eius amplitudine & nobilitate dicemus. Magna Cairus præcipua nunc est Aegypti ciuitas; à qua ipsa Aegyptus habitabilis incipit, vt Cap. VII. Peregrinat. 1. dictum fuit: *Cairus præcipua Aegypti ciuitas.* à parte Aquilonari supra Nilum in plaga Australi terræ promissionis fundata. De illius amplitudine, magnitudine & habitantium multitudine, plures hyperbolica *Hyperbolica de Cairo dicta.* potiùs quàm vera scripserunt. Hinc rectè Ludouicus Romanus lib. 1. suarum Nauigationum cap. 2. de Cairo, quam Babylonem

nem vrbem Niloticam appellat, ſequentia ſcripſit: *Illò vt peruenimus, tanta ſum affe-ctus admiratione, vt vix id referre queam: vbi tamen propiùs acceſſi, licuitq; vrbem introſpicere, reperta eſt ſanè fama longè inferior; quippe quæ tanta non eſt inuenta, quantus erat rumor: neque vrbe Roma maior eſt ambitu, licet ſit multò frequentior, vtpote quæ longè plures habet indigenas. Verùm feſellit complusculos ſuburbanus ager, qui vicis propè innumeris diſpergitur; ob id rati ſunt complures, eam eſſe Babylonis partem: quod minimè conuenit, quando certè rara viciq; huiuſmodi ad ſecundum tertiumq; lapidem ab vrbe ſunt ruſculis haud abſimiles.*

Adrichomius ſimiliter de Memphi, quam Cairum credit, in Pharan num. 62. inquit: *De cuius magnitudine (eſſe ſcilicet quinquies Lutetia Pariſiorum maiorem) & incredibili populorum frequentia, mira narrant noſtri temporis Hiſtorici: ſed, vt rectè ait Breidenbachius, cùm multa ad eum modum retuliſſet, & inter cetera, quòd plures ibi homines ſub dio viuant propriis ſedibus carentes, quàm Venetiis habitatores; ſubiungit mox, ſe audita referre, neque enim ſe numeraſſe.*

Magna & numeroſa ciuitas:

Dicam quæ audiui & vidi. Ciuitas hæc maxima & numeroſiſſima eſt, præ ciuitatibus Italiæ: quin & iiſdem abundantior, & magis ampla; non tamen tam magna, vt vno die ab vna ad alteram extremitatem pertranſiri non poſſit, vel etiam circumdari, vt fuit à quibuſdam prædicatum, & litteris conſignatum: nam medietate minùs & pertranſiri & circumdari poteſt.

alta in ea ædificia.

Aedificia admodum ſuperba & inſignia non apparent; alta tamen & eminentia, inferiùs & ſub terra ſuperiuſque plena habitatoribus. Anno Domini 1619. peſte hanc ciuitatem vaſtante, ſpatio vnius menſis cum dimidio, circiter abſumpta fuerunt quadringenta millia hominum, & nec vnum defeciſſe apparebat. Ita ſcripſit Patriarcha Alexandrinus Græcus; & ego illius litteras Ieroſolymis legi. Poſteà, morbo illo ceſſante (quod ordinariè accidit in Feſto S. Ioannis Baptiſtæ) poſt alios duos menſes, à fide dignis intellexi, nongenta millia è viuis deceſſiſſe. Et nihilominùs cùm paullò pòſt eò perueniſſem, tanta erat populi frequentia, vt neminem è viuis deceſſiſſe ſibi facile quis perſuadere potuiſſet; & obſeruaui in publicis viis quibuſdam non poſſe incedi, quin in aliquem impingeremus. Et fortè talis morbus eſt ibi frequens ex hominum nimia multitudine & immunditia. Ibi etiam accepi, magnam hominum partem in ſubterraneis domibus habitare conſueuiſſe: quòd ſub dio, non audiui; Arabibus exceptis, in papilionibus, villis & deſertis habitantibus.

Publicum emporium.

Nobilis & celebris eſt hæc ciuitas; quoniam metropolis & regia Aegypti, publicumque illius emporium: ad eam enim ex India per Mare rubrum, ex Gallia & Italia per mare noſtrum Mediterraneum, & ex Syria plurimæ aſportantur merces. Habitatur à Turcis, Græcis, Armenis, & aliis ſchiſmaticis, nec non à Gallis, Venetis, & aliis nonnullis ex noſtris mercatoribus: omnibus ferè rebus abundat, & magnâ ibi cum libertate viuitur. *Eſt interim memorabile quod narrat Breidenbachius,* inquit Adrichomius, *eſſe lacum prope hanc vrbem, qui ſingulis annis rubeſcat inſtar ſanguinis. Patrum noſtrorum memoria à Selimo Turcarum Imperatore capta eſt, occiſo priùs Campone in acie, mox Tonumbeio ex fuga retracto, ſublato Mamaluchorum imperio. qua de re in hiſtoriis ſuis diſſeris Paulus Iouius, & continuator VVil. Tyr.*

In caſtello ciuitatis eſt puteus Ioſeph.

In caſtello huius ampliſſimæ ciuitatis eſt magnus & miro artificio elaboratus puteus, qui Ioſeph appellatur; quoniam illius operâ, dum Aegyptum gubernaret, excauatus & conſtructus fuit, vt habet in partibus illis communis traditio: cui non obſtat, quòd ibi non habitauerit ſanctus ille Patriarcha, & quòd nondum fuerit hæc ciuitas ædificata, vt ſequenti Peregrinatione Cap. 11. expendemus: nam non ſolùm ſibi, ſed toti Aegypto conſulebat; vnde illius dictus eſt ſaluator: quare & ibi & in aliis partibus potuit puteos, horrea, &c. ſecundùm exigentiam ædificare.

Cairi conditor.

Sed quis hanc Cairum ædificauit? Qui tenent eſſe Memphim, dicunt, à Minæo Aegypti Rege, vt Capite vltimo huius Peregrinationis dicemus; Ioſephus & Abulenſis, à Cambyſe: qui fortè in hoc non diſtinguunt nouam à veteri Cairo. Nec inuenire potui diſtinctos harum vrbium conditores; ideò, quæ de veteri dicemus, nouæ attribui aptari à Scriptoribus.

CAPVT IV.

De Fratribus Minoribus, qui pro fide Chriſti in Cairo & Ægypto mortem obierunt.

AVctor Conformitatum S. P. Franciſci lib. 1. fructu & conformitate 8. agens de Prouincia Terræ ſanctæ, aliquos recenſet Minores, qui in magna Cairo ciuitate aliiſve Aegypti locis pro nomine Chriſti violentam mortem ab hoſtibus Chriſtianæ religionis ſuſtinuerunt, vt ſequitur.

Fr. Bartholomæus Martinozi ſectus à Saracenis.

Fr. Bartholomæus Martinozi de Monte Politiano, de Prouincia Tuſciæ; apud Cairum de Babylonia, id eſt quæ dicitur Babylonia, pro fide à capite vſque deorſum ſectus fuit à Saracenis.

Fr. Conſaluus laicus cruciatus in carcere occumbit.

Fr. Ioannes de Etheo, Prouinciæ Caſtellæ, Confeſſor D. Infantis Fernandi, fratris Regis Aragoniæ, vitæ & ſcientiæ ſingularis, iuit Ieruſalem; ſed poſtmodum captus à Soldano cum ſocio nomine Conſaluo, laico, de Prouincia S. Iacobi, & poſitus in carceribus: ſocio ob pœnas mortuo, ipſe, permittente Deo, non valens pœnas ſuſtinere, fidem abnegauit, & eſt factus Saracenus; verùm vxorem more eorum accipere noluit, & ſic circa tres annos ſtetit. Tandem diuino ſpiritu tactus, ſcripſit Fratribus de Cypro, vt mitterent ſibi duos Fratres exiſtenti in Cairo Babyloniæ, per quos volebat ad fidem redire; quod & factum eſt. Acceſſit Frater, qui primò à Saracenis captus, ſed poſteà dimiſſus fuit. Sed Frater Ioannes, poſt ſolemnem prædicationem & reuocationem eorum quæ negauerat, captus à Saracenis, primò verberibus crudeliſſime cæſus, deinde ſale & aceto plagis aſperſis, demum ſex clauis fuit crucifixus, ſcilicet duobus in manibus, duobus in brachiis, in medio ſcilicet cubito, duobus in pedibus. Et cum in principio facies eius pallida eſſet, facta ex dolore demum adeò rubicunda & læta, vt omnes mirarentur. Et ſic vixit per tempus, ſemper fidem Chriſti affirmando, & Mahomet deteſtando. De iſtis agitur etiam in 2. Part. Chronic. S. Franciſci lib. 9. cap. 30. & anno Domini 1370. paſſos fuiſſe, notauit Bozius de Signis Eccleſiæ Dei, ſigno 25.

Fr. Ioannes de Etheo, poſt abnegatâ Chriſti fidem, eamdem confitens, pro qua viriliter obijt.

Alij ſeptem decollati.

Alij ſeptem Fratres noſtri Martyres, propter fidem à Soldano Aegypti Melchaſa ſunt decollati.

Tres alij Fratres & nobilis ſecularis martyrium ſubeunt.

In ſecunda Part. Chronic. lib. 9. cap. 18. & 19. refertur aliorum trium Franciſcanorum & vnius nobilis Equitis martyrium, vt ſequitur. Anno Domini 1358. cùm nobilis quidam Hungarus nomine Thomas, dæmonis ſuggeſtione, Chriſti fide abnegata, Mahometanæ ſuperſtitioni nomen dediſſet, ac in re militari ſtrenuus eſſet, pluris illum faciebat Aegypti Soldanus, illumque gratiis & ſtipendio ceteris militibus præferebat. Cum ille aliquando in Hebdomada ſancta Ieroſolymam peruieniſſet, & ad Conuentum Fratrum Minorum ſacri Montis Sion diuertiſſet, Diuino accidit conſilio, vt cum Fratre quodam Nicolao à Monte Coruino loqueretur: qui illius miſerandum lapſum & ſtatum intelligens, illi compatiens, ſtatim magno ſpiritus feruore de æternæ gloriæ excellentia, pœnarum inferni acerbitate, valore & excellentia meritorum Chriſti, ac de abſurditate ac vilitate Mahometicæ ſectæ ſermonem habuit; qui adeò viuus & efficax, ac omni gladio ancipiti penetrabilior exſtitit, vt vſque ad cor & animam illius penetrauerit, & ad pœnitentiam induxerit, ad Mahometicæ ſectæ deteſtationem, & Catholicæ fidei confeſſionem. Et conſulens iam conuerſus Eques ſeruum Dei Nicolaum, quomodo Deo ſatisfacere poſſet pro tam enormi patratô flagitio, eique reconciliari, reſpondit: Expedit, vt palàm fidem Chriſti confitearis, tamquam omnino ad ſalutem neceſſariam, quam publicè abnegaſti, & Mahometicam fidem impiam falſamque eſſe, & ad perditionem ducere. Ad quem Thomas: Pater mi, ſi hoc facerem, ſtatim occiderer à Mauris. Cui Frater Nicolaus: Non credis, ô domine Thoma, te aliquo tempore moriturum: magnum donum Dei tibi concederetur, ſi pro fidei Chriſti confeſſione martyrium obires. Times mortem, cuius terminus eſt vita æterna? Reſpondit Thomas: Libenter nunc morerer pro fide Chriſti; ſed conſiderans meam fragilitatem, timeo ne tormentorum grauitate perterritus, nullum habens conſolatorem, iterùm ad vomitum, ad Mahometiſmum reuertar. Reſpondit Fr. Nicolaus: Domine, ſi tecum fuero, eidem me exponam periculo, Chriſtum & eius immaculatam fidem confitebor; vis tu mecum & eamdem facere confeſſionem? Annuit ille libenter. Aſſumpſit tunc Fr. Nicolaus in ſocios duos alios Fratres timentes Deum, & martyrij cupidos, Fratrem Franciſcum ex Neapolitana Prouincia oriundum, & Fratrem Petrum: qui cùm ſimul Cairum perueniſſent, mercatores, & alij Chriſtiani, aliquid mali ſuſpicati fuerunt, propter quędam quæ ab interpretibus intellexerunt: quare, vt ſtatim diſcederent, dixerunt, aliter mortem non euaderent, & ruinæ & damno eſſent Chriſtianis: ſed nihili fecerunt illorum verba ſerui Dei, qui illuc ſe contulerunt, vt pro Chriſti fide paterentur.

Reſipiſcit thomas et promittit.

Manè Dominicæ Reſurrectionis adſtiterunt ſerui Dei cum Equite coram Soldano. Ad quem Eques Thomas dixit: Quamuis ego ille ſim, qui Dei miſericordiam non merear, quoniam turpiter Dominum meum Ieſum Chriſtum, verum Deum & hominem, qui pro totius mundi ſalute Crucis mortem ſuſtinuit, negaui, & diabolicæ ſectæ eiuſque inuentorꝭ Mahometo adhæſi; nihilominùs non ad mea reſpiciens enormia facinora, reſpexit me oculis miſericordiæ ſuæ, & eripuit me de profundo erroris, & inferni barathro, in quē me proieceram,

illum

illum abnegando. Vt ex parte satisfaciam, detrecto prius dicta, Mahometem & eius perditam sectam detestor, & Christum vnicum mundi Saluatorem & eius fidem ad salutem necessariam prædico.

Exclamans tunc voce magna Soldanus, indignabundus dixit: Manifestum est, ad hanc insaniam te Fratres istos induxisse. Ad quem Fr. Nicolaus absque timore dixit: Non nos, sed Iesus Christus per nos seruos suos hunc ad se traxit: & Spiritu sancto repletus, plura de excellentia Christianæ fidei dixit, & aliqua abominabilia sectæ Mahometicæ reserauit. Omnia serena facie audiuit Soldanus; postea ad Fr. Franciscum & Philippum conuersus, rogauit, quid sentirent de assertis ab ipsorum socio? Responderunt, vera esse, & vt talia & ipsos eadem confiteri. Tunc iussit Princeps omnes in carcerem detrudi, sed Equitem seorsim à Fratribus. Mauri ad illum accedentes, tum minis tum blanditiis & promissionibus nitebantur à sancto dimouere proposito; sed diuino protectus auxilio, stabilis in fidei confessione permansit.

Post biduum è carcere educti, & Soldano præsentati: & cùm nullis minis à confessione Catholicæ fidei dimoueri potuissent, iussit illos occidi. Et magno Maurorum facto concursu, primò Equitem Thomam, qui primus fuerat Christum confessus, ac deinde Fratrem Nicolaum, mox duos alios socios crudelissimè occiderunt, & in frusta conciderunt: qui omnes cum palma martyrij ad cælos euolarunt. Cùm illorum corpora clàm combusta fuissent, supra magna lux apparuit, quæ magnam attulit admirationem. Hæc ex Chronicis Minorum.

Duo Capucini pro fide interempti. Martyrium Fr. Ioannis de Zuazo breuiter refertur in Annal. Minor. Tom. 1. an. 1148. num. 24.

Parte 3. Chron. lib. 9. cap. 32. refertur martyrium duorum Fratrum Capucinorum. Fr. Ioannes de Zuazo Hispanus, ex Obseruantibus Capucinus, vir eximiæ sanctitatis & integritatis, obtenta facultate à suis Superioribus proficiscendi ad Terram sanctam, & prædicandi Euangelium Mauris, cum aliis Italis Fratribus eiusdem spiritus, mare transiens, inuisit Terram sanctam. Absoluta illius veneratione, abiit in Alexandriam Aegypti ciuitatem; vbi hospitatus fuit apud Syndicum Apostolicum Fratrum sacri Montis Sion: qui posteà, quid iisdem Fratribus successerit, vt sequitur retulit.

Discessit Frater Ioannes ex Alexandria cum suo socio Fr. Alexandro Italo laico; & ad Cairum profecti, cuidam Hebræo Italo dixerunt, se habere magna quæ referant ad illius ciuitatis Soldanum: quare illum precabantur, vt ad illius præsentiam introducerentur. Iudæus arbitratus hoc pacto se gratiam apud Bassam ciuitatis comparaturum, retulit illi Fratrum desiderium. Annuit ille vt ad placitum accederent. Cùm Bassæ præsentati fuissent, ille magno spiritus feruore Christum liberè prædicauit, eiusque fidem ad salutem necessariam esse. Indignatus ex rei nouitate Princeps, illos in carcerem includi iussit, præcipiens ut abundè comestibilia suppeditarentur, suspicatus eos ex debilitate insanire; vtque in se reuersos ad Mahometismum adduceret.

Post dies octo educti de carcere serui Dei, sistuntur coram Cado, qui eos de fide interrogauit; & cùm mente sanos & in sua fide fortes reperisset, conijcit iterùm in teterrimum carcerem, tribuens arctum panem: & quotidie grauiter cæsi sunt. Accidit tunc temporis, vt illac transiret Regis Gallorum Orator: qui intelligens Fratrum miserandum statum, petiit à Bassa, vt sibi liberaliter concederentur, quia secum ad partes Christianorum ducere volebat. Annuit ille petitioni; & profecti ministri ad carcerem, vt inde illos educerent: sed in terram collapsos, fame & verberibus mortuos inuenerunt. Quorum animas in cælo corona martyrij donatas fuisse, piè credere possumus.

CAPVT V.

De venerabili seruo Dei P. Fratre Anselmo à Mantua.

NOn est hoc loco silentio prætereundus P. Frater Anselmus à Mantua, Prouinciæ D. Antonij, qui in Ægypto & magna Cairo multùm in sanctis operibus se exercuit, & ibi tandem sancto fine quieuit. Hic Dei venerabilis seruus, ob peculiarem vitæ integritatem, suæ Regulæ zelum cum doctrina coniunctum habuit: fuit enim in Seraphico Ordine eximius Concionator & Theologus; Serenissimo Vincentio Duci Mantuæ admodum charus extitit; vnde in suum Confessarium ac Theologum elegit, & vsque ad mortem sibi adesse voluit. Viuebat nihilominùs semper in Conuentu Fratrum, si facultas aderat, communem cum illis ducens vitam. Solitudinis studiosus erat, & orationi deditus: in Choro assiduus, post Matutinum ab Ecclesia non discedebat: residuum temporis in oratione consumens, semel in die comedebat.

Post Principis mortem, anno Dom. 1611. patria relicta, cum obedientia Superiorum, & Familia Ierosolymitana, ad sanctam profectus

fectus fuit Ciuitatem; vbi, & in aliis Terræ sanctæ locis, omnibus mundi negotiis vale dicto, magna cum pietate ac deuotione Deo & locis sanctis vsque ad annum 1623. & mortem inseruiuit. A Superioribus missus fuit Cairum in Aegypto pluries concionator; item Aleppum in Syria, vbi linguæ manus iungens, multos ex prædicatione colligebat manipulos; ideò omnes tam Religiosi quàm sæculares plurimi eum faciebant.

Hieronymi Aleppensis iuuenis virtus.

Aleppi Hieronymum quemdam Solymani filium adeò ad viam virtutis ac perfectionis direxit, vt quamuis esset iuuenis annorum 18. vnicè à parentibus dilectus, & propter bonam illius indolem omnibus amabilis, cuiq; facultates & huius mundi bona non deerant, adeò reddidit rerum mundanarum contemptorem, & spiritualium ac cælestium amatorem, vt, illis omnibus spretis, totus se istis tradiderit. Petulantem carnem multis ieiuniis, frequentibus disciplinis & assiduis orationibus edomabat, diei maiorem partem in Ecclesia consumebat, noctu è lectulo surgens flexis genibus Deum precabatur, præsertim pro peccatoribus, quorum salutem admodum exoptabat; vnde hac ratione pluries ad spiritualia exercitia suum spiritualem patrem excitabat: omnes illum mirabantur, omnibus factus piè viuendi exemplar. Aleppi epidimiæ morbo grassante, fuit eodem & ipse infectus: sentiens se moriturum, diem mortis suæ prædixit; & priusquam spiritum redderet Saluatori, quod maximè desiderabat, non enim diu viuere curæ illi erat, obtinuit à patre, vt vestes, quas multas habebat, & nummos, qui ei concessi erant, in pauperes distribueret: & omnibus Ecclesiæ susceptis deuotè Sacramentis, magno cum spiritus feruore se Deo commendans, omnibus boni adolescentis mortem lugentibus, Creatori ac Redemptori suo spiritum reddidit. Et consummatus in breui, expleuit tempora multa: placita enim erat Deo anima ipsius; ideò properauit educere eum de medio iniquitatis.

Fuit mihi hic venerabilis Pater nedum à meo in Religionem ingressu notus, sed etiam prima vice, qua fui Ierosolymis, familiaris & charus; secunda verò, quando iam è viuis decesserat, intellexi, & publica fama inter Fratres erat, Bethlehem in crypta Dominicæ Natiuitatis imaginem B. Mariæ Virginis opere musaico depictam in pariete Occidentali eiusdem cryptæ, locum Natiuitatis Domini è regione respicientem, fuisse aliquando dictum Patrem allocutam: quare deinceps fuit illa in peculiari habita veneratione.

Ex Aleppo Ierosolymam reuersus, fuit inde vltimo Cairum missus, pro habendis in Quadragesima concionibus ad Christi fideles in ea habitantes. Deficiente ibidem Illustrissimi Consulis Veneti & eiusdem nationis Capellano, ob deuotionem erga venerabilem Patrem obnixè illum precati fuerunt, vt apud ipsos maneret animarum suarum Pastor. Annuit ille honestæ petitioni; & ex licentia Præsulis Ierosolymitani illorum curam suscepit, magno cum eorumdem spirituali profectu & consolatione, non modico temporis spatio.

Tempore mortis illius appropinquante, in eius locum aduenit P. Fr. Benedictus Gallus Prouinciæ Florentiæ: de cuius aduentu multùm gauisus fuit Pater, arbitratus à Deo missum in suum spirituale solatium, vt eiusdem aduentu exhilaratus eidem dixit, prædicens etiam ex parte quæ posteà eidem successerunt. Aliquibus elapsis diebus, quodam manè conuenit Illustrissimum dominum Antonium Capellum, Cairi Consulem & Oratorem pro serenissima Venetorum Republica; eique consignauit, quæ illi tradita fuerunt initio sui officij, veniam petens de erratis, si quę illi in aliquibus scandalo fuit; & hoc eidem præstitit & aliquibus aliis mercatoribus. Qui omnes mirati sunt: & causam illius facti sciscitantibus, aliud non respondit, nisi se esse mortalem; ac ideò se posse è viuis decedere qua hora quis non putaret: nescientes quod breui futurum erat, aliqui leuitatem illam dixerunt. Reuersus ad Ecclesiam, ibi magna cum deuotione vltimum Æterno Patri sui dilectissimi Filij & sui met obtulit sacrificium. Quo absoluto, flexis genibus, & gratiis Deo pro more redditis, surgens, & quasi quiescere ac dormire volens, sedit in cathedra; & non multò pòst, ex breui illa quiete & somno ad æternam requiem transiit, vt de probo Religioso piè opinari licet. Quem exanimem inuenientes, intellexerunt omnes quid indicare voluerit illo humilitatis officio, & se disposuisse ad mortem sibi à Domino præmonstratam.

Illustrissimus Consul, ob magnam erga Sacerdotem suum deuotionem, marmoreum illi præparauit monumentum; in quo, solitis ex Ecclesiastico more super eum completis Officiis, quantum in istis partibus conceditur, fuit honorificè tumulatus. Ita tum ab aliis fide dignis, tum ab illis qui aderant, & oculati inspectores fuerunt, accepi.

CAPVT VI.

De veteri Cairo, horreis Ioseph, & loco vbi mansit beata Virgo MARIA *cum puero* IESV *& sponso* IOSEPH, *quæ tertio occurrunt in secunda Peregrinatione.*

Pij fideles qui venerunt ad magnam Cairum, magno pietatis affectu ad veterem Cairum proficiscuntur; vt locum sacrum præsentia Saluatoris, eius sanctissimæ Matris, & sponsi Ioseph, venerentur. Distat noua à veteri Cairo itinere circiter duorum, ni fallor, milliarium: & in tota fere via sunt hinc inde domus; & magnorum ædificiorum cernuntur ruinæ. A latere viæ, à longe, vnius circiter milliaris spatio, ingentia magnaque monstrantur ædificia, quæ horrea Ioseph appellantur; quoniam a sancto Ioseph, magni Iacob Patriarchæ filio, vices gerente Pharaonis Regis in Aegypto, ædificata fuere pro gubernando & custodiendo tritico, quod magna copia septem annis collegit, vt totidem alijs caritatis annonæ, egentibus & famelicis dispensaret: illa amplissima sunt, & vetustate consumpta; restaurata adhuc horrea Ægypti sunt, in quibus granum asseruatur. Et hæc, vt veteri traditione accepta, hic scripsimus. Quæ tamen vt clarius intelligantur, & difficultati, quæ traditioni refragari potest (videlicet non verè ea ratione dicenda esse horrea Ioseph; nam Iosephi tempore Cairus ædificata non erat, vt ex dicendis manifestum fiet; & ipse in Taphnis, metropoli tunc Aegypti, habitare debuit) respondeatur, sequentia animaduertere operæ pretium duximus.

Vetus Cairus à noua duobus milliaribus distat.

Horrea Iosephi.

Notandum itaque, quòd cùm Pharaoni Regi Aegypti duo somnia monstrata fuissent, quibus portendebatur illius regionis & nonnullarum etiam aliarum euentum, septem & septem annorum; nec eorum interpretationem ipse intelligeret, nec coniectores aliique Aegypti sapientes valerent ea explicare; eductus de vinculis Ioseph, in quibus propter impudicæ mulieris calumnias detinebatur, sistitur coram Pharaone, vt, sicut alia somnia, ita eius fideliter & verè interpretaretur, quemadmodum & fuit sapienter interpretatus: præsagia videlicet illa fuisse futuræ in Aegypto septennis abundantiæ, & posteà totidem annorum sterilitatis. Quare consilium dedit Regi, vt prouideret virum sapientem & industrium, & præficeret illum terræ Aegypti; qui constitueret præpositos per cunctas regiones, & quintam partem fructuum per septem annos fertilitatis futuros in horrea congregaret, & omne frumentum sub Pharaonis potestate conderetur, seruareturque in vrbibus, pro futura septem annorum fame, quæ Aegyptum oppressura erat. Placuit consilium Pharaoni; & honoratum Ioseph, totius Aegypti Præfectum constituit, ad cuius nutum omnes obedirent: & nomen mutauit, quod lingua Aegyptiaca Saluatorem mundi significabat.

Somnia Pharaoni ostensa.

A Ioseph interpretata.

Ioseph Aegypti Prorex constituitur.

Ioseph munus suum agnoscens, vt eidem pro viribus satisfaceret, vt primùm vidit terram frugibus abundare, egressus cum potestate sibi a Rege tradita, circuiuit omnes Aegypti regiones, instituitque locis opportunis horrea regia; iussitque in singulas vrbes magnam vim frugum comportari, & condi, nimirum quintam partem earum quæ colligebantur; non quidem trituratam & purgatam, sed in suis spicis existentem, atque in multos magnosque manipulorum aceruos redactam; vt vel sic, tamquam in suis naturalibus thecis, diutiùs conseruari posset, & simul non solùm frumenta hominibus, sed etiam iumentis paleæ reseruarentur: quæ & alia fusiùs habentur Genes. cap. 41. Quæ cùm ita sint, non mirum, si non solùm in Regia vbi habitabat, sed & in aliis Aegypti vrbibus horrea construxerit; inter quæ memorata extiterunt: ista verò singulariter recensentur, vel quòd præcipua fuerint, vel quòd magis nota; quia proxima Aegypti præcipuæ & metropolitanæ ciuitati. Et aliorum fortè nulla extat ampliùs memoria, vetustate consumpta, ac, necessitate illorum cessante, non reparata. Et sic patet, quid de prædictis horreis dicendum sit, & de scrupulo proposito, contra ea quæ de ejsdem priùs tradidimus.

Illius prouida sollicitudo.

In variis Aegypti locis frumenta recondit.

Nunc de veteri Cairo, quam Abulensis & alij Aegypti Babylonem appellant: sic verò de ea ille scribit in Matth. 2. quæst. 60. *Babylon est alia ciuitas magna in Aegypto: & non est ista quam Scriptura vocat Babylonem; quia illa est in Chaldæa, de qua erat Nabuchodonosor. Istam Babylonem Aegypti condidit Cambyses Rex Persarum, filius Regis Cyri, postquam destructa est Babylon, quæ erat in Chaldæa, & posteà Persarum & Medorum: & Cambyses volebat manere in Aegypto, & constituere ibi caput Regni; ideò fecit ciuitatem, quam vocauit Babylonem.* & interius: *Transit vnus riuus satis magnus de Nilo per medium Babylonis & per Cairum, quæ ei contigua est, & reuertitur ad fluuium principalem iuxta Cairum, &c.* & post pauca: *In Babylone etiam Aegyptus; & in Cairo erant plures quàm quadraginta Eccle-*

Cairus qua.

Babylon duplex, Chaldaa & Aegypti.

Aegypti conditor.

Ecclesiæ.

Ecclesia. & sic in omnibus aliis ciuitatibus Aegypti. Ac denique idem, aliquibus interpositis, subiungit: *Iuxta Cairum est quadam arbor palmæ antiquissima, quæ B. Virgini intranti in Aegyptum se inclinauit, vt dactylos inde colligeret, & iterùm se erexit: idololatræ videntes, succiderunt eam, sed nocte sequenti consolidata est, & erecta: & apparent adhuc incisiones eius in ipsa. Est etiam aliud miraculum memoria dignum: est enim in Babylone Aegypti quoddam Monasterium in honorem beati Ioannis Baptistæ constructum, vbi sunt quadam Reliquiæ eius inclusæ in quodam scrinio non magno. Consuetudo autem non solùm Christianis, sed etiam Saracenis, in festo eius frequentare Monasterium ipsum: Saraceni quippe valdè honorant beatum Ioannem Baptistam. Et anno quolibet in dicto festo Christiani cum Saracenis portant prædictum scrinium per quinque leucas, descendendo per flumen Nili ad aliam Ecclesiam Monachorum, constructam similiter in honorem beati Ioannis Baptistæ. Postquam verò ibi fuerint Missarum solemnia celebrata, ponunt prædictum scrinium in flumine; probare volentes, an beatus Ioannes velit Reliquias suas manere in hoc Monasterio, vel redire ad priorem locum: sed mox, videntibus illis omnibus, scrinium ipsum contra impetum Nili fluminis, qui vtique est valdè violentus, tanta velocitate sursum currit, & redit ad locum suum priorem, quòd nec hi, qui in equis currunt, possunt velociùs ad dictum Monasterium peruenire. Hoc singulis annis fit. Hæc propter Christum in Aegypto manentem dicta sunt de Aegypto: quorum quadam suprà à nobis probata sunt ex certis locis: Quæ verò probata non fuerunt, habentur omnia ex libro Fratris Brocardi Teutonici, & ex libro Marini Veneti, qui diligentissimè scripsit librum vnum ad Papam Ioannem Vigesimum primum, de omnibus rebus Terræ sanctæ & Aegypti.* Hactenus ex Abulensi. Ex quo alia ab ipso indicata Capite sequenti, secundùm ordinem explicandi à nobis assumptum, subiiciemus.

Palma beata Virgini.

Monasterium sancti Ioannis Baptistæ.

Diximus Capite III. huius Peregrinationis, eodem ex Abulensi, in Babylone & veteri Cairo, Ecclesiam & locum visitari, in quo mansit beata Virgo Maria cum puero Iesu & sponso Ioseph, dum in Aegypto peregrinarentur; & vere nunc Ecclesia illa & locus monstratur, & in loco, vbi fertur beatæ Virginis Filium habitasse, Missa celebratur: & ego cum aliis, Dei gratia, celebraui: & pertinet ad Iacobitas. De ista Ecclesia in vetusto manuscripto locorum Terræ sanctæ, vbi recensentur Aegypti loca, sequentia leguntur: *Item est Ecclesia Iacobitarum, in qua fertur stetisse beata semper Virgo Maria cum puero: & adhuc ostenditur locus, vbi reclinabat puerum dulcissimum Iesum.* Notandum, quod quo tempore beata Virgo habitauit in Aegypto, ibidem etiam plures habitasse Hebræos. Nam (vt scribit Philo in Flaccum) suo tempore non minùs quàm decies centena millia Iudæorum habitabant Alexandriæ, & in tota regione, quanta patet à Catabathmo Libyæ vsque ad terminos Aethiopiæ. Vixit autem Philo tempore Apostolorum. Ex hoc mihi valdè probabile redditur, quod piè aliqui contemplantur, plures Hebræorum virgines sanctissimæ Virgini adhæsisse, vt speculo pudicitiæ, exemplari omniumque virtutum normæ; valdeque ex eius pueri & sponsi Iosephi discessu doluisse. Addunt alij, eo in loco postmodum sanctas à mundo separatas virgines habitasse, ob sanctissimæ Virginis memoriam. Hæc ex dicendis Cap. sequenti clariora euadent.

Locus, vbi B. Virgo Maria habitauit, Ecclesiâ decoratus.

Vbi B. Maria habitauit, postea sanctarum virginum Cœnobium.

In superiùs memorato manuscripto sequentia etiam leguntur: *Item à prædicta ciuitate Massara*, id est Cairi, *per quadraginta milliaria est quædam patria nomine Mempoloto, in qua est Monasterium Iacobitarum nomine Elmarath, vbi est capella, in qua fertur stetisse beatissima & gloriosissima semper Virgo Dei Genitrix cum puero Iesu septem annis: & fit festum in die Palmarum. Alij dicunt, eamdem stetisse in Babylonia superiùs, &c. Ambo ista loca sunt in Aegypto.* Fortè aliquo tempore in diuersis hisce locis mansit: & dum ibi dicitur mansisse septem annis, non ad illum particularem locum referendum est, sed ad communem, id est Aegyptum; vbi circa septem annos mansit, vt Capite sequenti dicemus. Dicitur etiam ibidem: *In ciuitate Babylonia apud Cairum sunt multæ Ecclesiæ Christianorum; inter quas est Ecclesia sanctæ Mariæ de Columna, in qua sepultum fuit corpus sanctæ Barbaræ virginis & martyris.* De duplici Cairo aliqua Guilielmus Baldensel in suo Hodœporico.

In Cairo multæ Ecclesiæ.

CAPVT VII.

De Heliopoli & Mathàrea, loco vbi primò mansit B. Virgo Maria in Ægypto, & aliis ibidem obseruatione dignis, quæ quarto occurrunt loco in secunda Peregrinatione.

POst debitam venerationem sanctissimi loci apud veterem Cairum, vbi beata semper Virgo Maria Dei Genitrix aliquando mansit cum dilectissimo infantulo suo Filio Dei & sponso Ioseph, de quo Capite præcedenti, proficiscuntur pij fideles ad alte-

alterum locum, quem sancti illi hospites sua similiter præsentia sanctificarunt; quem incolæ Mathaream vocant: qui enim exsules erant, nec domum nec locum proprium habentes, quibus omnia deseruire debebant, in vno semper loco consistere vel nequiuerunt, vel noluerunt; vt suo exemplo docerent nos peregrinari in hoc sæculo, eique non esse inhærendum, sed vt peregrini illud nos debere percurrere. Quoniam verò locus iste dicitur fuisse Heliopolis, vel sanè illi proximus; de Heliopoli aliqua dicere opportunum hîc iudicaui.

De Heliopoli Abulensis sententia.

Abulensis de ea scribit: Heliopolis est ciuitas valdè bona; sed non est murata, sicut nec aliqua ciuitas in Aegypto, præter Babylonem, Alexandriam, & Cairum. Et ista vocatur ciuitas Solis Isaiæ 19, 18. nam Heliopolis in Græco idem est quod ciuitas Solis. Est vna de quinque ciuitatibus Aegypti quæ loquebantur lingua terræ Chanaan. Et ista ciuitas valdè abundans fructibus & omnibus deliciis mundi; & distare dicitur à Babylone septem leucis: sedenim non tantam credo esse inter vtramque ciuitatem distantiam. Et addit idem Auctor: In Heliopoli fuit priùs Virgo cum Christo quàm in alio loco Aegypti. Ante Abulensem, habitasse sanctam Virginem in Heliopoli, docuerunt Anselmus in cap. 2. Matth. & ibidem D. Thomas, Hugo Cardinalis & D. Bonauentura de Vita Christi cap. 12. idem alij; quæ ad illius in eam ingressum contigerunt, notauimus Cap. 11. primæ Peregrinationis huius octaui Libri.

Verùm his & dictis Capite præcedenti, de loco mansionis Mariæ Virginis Deiparæ, obstare videntur ea quæ scriptis consignarunt qui scripserunt de Locis sanctis, qui docent, locum, in quo mansit B. Virgo in Ægypto, Mathaream appellari, vterque scilicet Brocardus: alter in Geographia Ægypti, Deiparam in loco, quem Mathaream appellat, domicilium habuisse refert iuxta hortum balsami: est autem locus hic inter Heliopolim & Cairum situs. Alter verò Brocardus in Descript. Terræ sanctæ p. 2. cap. 4. *Inter Heliopolim*, inquit, *& Babyloniam Aegypti medio ferè loco est hortus balsami: irrigatur à fonte paruo, sed vbere, in quo fama est, beatam Virginem puerum Iesum sæpè lauisse, panniculosq. eius mundasse: est & ibidem lapis, super quem dicitur eosdem exsiccasse. Et hæc omnia venerantur à Christianis & Saracenis*, &c.

Iansenius cap. 11. Concord. Euang. idem scribit ex relatione peregrini qui loca sancta inuisit. Et in superiùs citato manuscripto similia inueniuntur: *Item vinea balsami, apud quam est fons beatæ Mariæ Virginis dulcissima aqua; vbi est capella, in qua stetit B. Virgo Maria cum puero Iesu, quando fugit in Aegyptum: & Saraceni habent eam in magna reuerentia; & accendunt lampadem.* Adrichomius idem cum aliis. Quare aliqui sacri Doctores ex dictis inferunt, Virginem Mariam nec in ciuitate Heliopoli, nec Babylone, sed aliquo in oppido inter Heliopolim & Cairum, siue Babylonem Aegypti, sito habitasse iuxta hortum balsami & fontem; ideoque dici incolam Heliopolis.

B. Maria cum puero & sponso suo in pluribus Aegypti locis habitauit.

Responderem, hæc dictis non obstare: quid enim prohibet, sanctam illam societatem, dum ageret in Aegypto, primò quidem ingressam fuisse Heliopolim, ac deinde in hoc & illo loco habitasse, id est, in Matharea & veteri Cairo, in locis, qui & nunc visuntur & honorantur nedum à fidelibus, sed etiam ab infidelibus ipsis. In pluribus enim locis Aegypti fuisse beatam Mariam Virginem clarius apparebit, si ad tempus non modicum, quo ibi mansit, quoad Angeli monitu reuersa est in terram Israël, oculos coniecerimus.

Sciendum itaque, licet controuersum sit inter Doctores de tempore & numero annorum, quibus sanctissima Deipara cum Filio Dei & sponso Ioseph manserit in Aegypto; omnes tamen conuenire, tot annos tantumque tempus inibi fuisse, vt potuerit in pluribus eius locis, præsertim non multùm inter se dissitis, habitare; vt habitasse cum memoratis Auctoribus & ex communi illarum partium traditione diximus.

De tempore mansionis B. Mariæ in Aegypto sententia.

Epiphanius lib. 1. Tom. 1. cap. 21. Panar. & hæres. 58. duobus annis mansisse arbitratur; tribus verò Nicephorus lib. 1. Hist. cap. 14. Druthmanus Matth. 2. Lucidus lib. 7. cap. 2. quinque, Adrichomius sex, Iansenius cap. 11. Concord. & alij, quinque vel sex (vt omittam Panuinum in Fastis, qui vnicum annum exilij tribuit) Ammonius, Origenis præceptor, in Harmonia Euangelica, Gloss. ordin. D. Anselmus Matth. 2. & D. Thomas, D. Bonauentura de Vita Christi cap. 13. Magister Historiæ cap. 23. D. Antoninus 1. p. tit. 5. cap. 1. §. 4. Platina de Vita Christi, Sabellicus lib. 1. Aeneade 3. Iacobus Bergomensis in Vita Deiparæ Virginis, Dionys. Carthusian. in Sermone de Innocentibus, Abulensis loco indicato superiùs, Petrus de Natal. in Catalogo: à quorum sententia non videtur recedere Cardinalis Baronius; etenim in primo sacrorum Annalium Tomo sub anno 1. Christi ponit eius fugam in Aegyptum, initio verò anni 9. eiusdem reditum ex Aegypto in Iudæam. Verùm pauciores his certò quidam

dam arbitrantur; & pluribus ratiocinatur Maldonatus in cap. 2. Matth. post quæ in hunc modum concludit: *Itaque hoc tantum certum est, neque plures septem neque pauciores quatuor in Aegypto annos commorari potuisse, &c.*

Augustinus Torniellus, in temporum supputatione accuratissimus, Tom. 2. suorum Annalium sub M. A. 4060. num. 2. ex præmissis nonnullis concludit, Iesum, annis dumtaxat tribus incompletis, id est, vno dumtaxat circiter mense deficiente, in Ægypto permansisse. Igitur, si huius vel etiam aliorum vera est sententia (omissa illa Panuini) optimè affirmare possumus, aduentu Christi & Matris eius Heliopolim, & mansione ipsorum Mathaream primò, ac deinde veterem Cairum, & alia etiam Ægypti loca fuisse perlustrata & sanctificata.

Sed pro maiori dictorum declaratione, audiamus quæ de prædictis ex Fratre Brocardo Teutonico & Marino Veneto scripsit Abulensis: Inter Heliopolim & Babylonem, inquit, in medio satis iuxta Cairum, est hortus balsami, habens in latitudine quasi iactum lapidis, in longitudine aliquantulùm plus: & est terra quasi tota alba. Est enim arbuscula balsami sicut lignum vitis trium annorum; folia verò eius sunt quasi folia parui trifolij, vel quasi folia rutæ, albiora tamen sunt: est enim arbor parua, scilicet palmi & dimidij in altitudine. Modus autem colligendi balsamum est, quòd cultores discerpunt folia de ipso stipite; quia folia stipiti adhærent, & vnum tantum stipitem habent; licet in vno cespite sint plures stipites, scilicet sex vel septem, & interdum plures. Discerpto autem folio contra radium solis, statim de ipsa ruptura egreditur gutta lucidissima odorifera valde: & iste est liquor balsami, qui colligitur in phialis vitreis modo debito; & balsamus efficitur. Et si istud folium discerperetur contra aliam partem quàm contra ortum solis, non stillaret gutta aliqua de ruptura. Alius modus colligendi balsamum est tempore maturitatis foliorum, quod accidit circa mensem Maij: scinditur cortex ligni, id est aperitur; & liquor inde fluens colligitur vasis vitreis, & illa reponuntur in stercore columbino, & desiccatur ille humor; & sic efficitur balsamus probatus. Rigatur autem iste hortus de quodam fonte paruo, sed abundanter fluente, in quo beata Virgo benedictissimum puerum Iesum dicitur sæpè lauisse, & pannos eius abluisse, cùm maneret in Ægypto. Et ibidem est lapis, in quo prædictos pannos dicebatur exsiccasse. Et hæc omnia in magna veneratione habentur vsque hodie, tam à Saracenis quàm à Christianis terræ incolis. Est autem dictus fons valde paruus; ita vt non sufficeret ad rigandum totum hortum: ideò Saraceni fecerunt alium quasi puteum profundum iuxta illum; de quo quatuor boues per quamdam rotam aquam trahebant; sperantes, quòd propter vicinitatem fontis haberet iste puteus virtutem, vt faceret arborem balsami germinare quam irrigaret. Sed deceptos se videntes, cùm aqua illa non proficeret; vt nasceretur arbor balsami, canale quoddam fecerunt à fonte suo ad fontem Christi, vt sic miscerentur aquæ, & copiosiùs fluerent, & virtus ab vna in alteram transfunderetur, & sufficeret ad irrigandum totum hortum: & non fefellit eos ista opinio. Nunc enim per ipsas aquas mixtas fecundatur hortus balsami; quod aliàs fieri non posset.

Hortus balsami.

Balsami colligendi modus.

Fons in quo ablutus fuit Iesus.

Lapis in quo panni Iesu exsiccati fuerūt.

Est ibi præterea vnum valdè mirabile testimonium fidei Christianæ: scilicet, quòd à meridie diei Sabbati vsque ad ortum solis diei Lunæ boues, qui trahunt aquam de puteo siue fonte, cessant à labore; & nullo modo volunt postea aquam trahere, etiam si occidantur, vel excorientur; & pòst in die Lunæ orto sole trahunt aquam vsque ad diem Sabbati ad meridiem. hoc plurimi Christiani quotidie vident; quorum aliqui apud nos manent. Et testatur in libro suo Frater Brocardus se vidisse, cùm non crederet omnibus asserentibus. Ad istum fontem Christi in die Epiphaniæ conueniunt Christiani, & lauant ibi corpora sua ex deuotione. Saraceni etiam conueniunt ad hunc fontem ex deuotione, & lauantur ibi. Habent enim Saraceni quemdam fœtorem grauissimum, quem tollere nullo modo possunt, nisi cum sæpè lauantur: & maximè tollitur, si lauentur in fonte illo; vnde se & filios suos sæpè in fonte illo lauant. Lege Adrichomium in Pharan num. 48. & in Iuda numero 116.

Nota pro fidorum sanctificatione.

Ego, dum ibi fui, hæc obseruaui: Matharea villa est, quæ decem milliaria distat à Cairo: via tota planissima: locus, qui venerationi habetur, est spatiosa aula; intra quam est aqua, quæ ex fonte extra ipsam fluit: illam restaurarunt & ornarunt pij Mercatores Veneti. Velut in Ecclesia ibi supra paruum lapidem Missa celebratur: ante altare est fenestella, siue armariolum, in quo est porphyreticum dolatum marmor; supra quod beata Virgo dulcissimum puerum Iesum reposuisse, vel etiam panniculos lauisse, vel exsiccasse, traditio est; paucis abhinc annis eo loco reuerentiæ gratia collocatum, vt qui eam viderunt, mihi retu-

In præsentia Matharea sola est à Cairo decem milliarium distantia.

[illegible]

retulerunt. Extra dictam aulam vel Ecclesiam fons est: & hunc vnicum esse dicit in tota Ægypto Princeps Radziuilius, ex quo aqua per rotam hauritur: estque dulcissima; & fons Iesu ille appellatur. Non longe ab isto fonte ostensus fuit hortus balsami; sed balsamum non vidimus: & qui illum ostenderunt, addiderunt iam exsiccatum esse, & aliquot annos ampliùs non oriri. Propè antiquissima & pulcherrima arbor Sycomorus, communiter ficus Pharaonis appellata, monstratur, magnaque in veneratione habetur; & pietatis ergò peregrini particulas ex ea velut sacras reliquias excidunt: quoniam, vt habet vetus traditio, & plures scribunt Auctores, sacræ illi societati se inclinauit; & cùm milites persequerentur, aperuit se, & clauso cortice abscondit cum Virgine Iesum: & iterùm, cùm milites pertransiissent, se aperuit, & vsque ad hunc diem aperta remansit. An vera hæc sint, me latet; illud tamen scio, similia in Historiis legi: & ex aliis à nobis dictis firmari posse videntur.

Nolo hic prætenire quod ab aliis accepi, & posteà legi de obelisco apud Mathaream lib. 2. Obseruationum Bellonij c. 40. etsi ego non obseruauerim; sic ille scribit: *Certissimum est, obeliscos excisos, vt Regum Aegypti tumulis imponerentur, vti pyramides atque magni colossi. Ex his obeliscus vnus ingens est erectus in agro quodam paulò supra Mathaream, longè maior & crassior his qui Alexandriæ sunt, aut eo qui Constantinopoli in Hippodromo conspicitur.* Et hæc de prædictis locis sufficiant.

CAPVT VIII.

De Memphi, pyramidibus & sepulchris Aegypti, quæ quinto loco occurrunt in secunda Peregrinatione.

EA est peregrinorum proprietas, vt loca non solum sancta, propter quæ Peregrinationem assumpserunt, venerentur; sed etiam alia videre studeant celebri fama memorata, vel ob regiam & artificiosam structuram, vel ob insignia facinora ab illustrissimis viris in iisdem operata. Hinc est quòd Terræ sanctæ peregrini nedum loca sancta, sed alia etiam memorabilia, quæ in itinere, vel non longè ab eo occurrunt, inuisant: & inter hæc, Ægypti siue Nili pyramides recensentur; istæ enim inter septem præcipua mundi miracula numerantur; & primum illis locum tribuit Ioannes Rauisius Textor Officinæ libro 4. agens de septem orbis miraculis in hunc modum: *Septem fuerunt ædificia toto orbe cantatissima, quæ propter operis magnitudinem & sumptum incredibilem extitere loco miraculi, vt nihil diuinius ars humana posset confingere aut excogitare. fuerunt autem hæc: Pyramides Nili, Turris Pharia, Muri Babylonis, Templum Dianæ Ephesinæ, Simulacrum Mausoli, Colossus solis apud Rhodios, & Simulacrum Iouis Olympici, quibus nonnulli addunt domum Cyri Medorum Regis.* & statim hæc de pyramidibus subiungit: *Pyramides in primis erant structuræ & moles lapideæ inferne quadratæ, sursum versum acutæ; quas Aegypti Reges superponendas tumulis erigebant, aut ad inanem diuitiarum ostentationem, aut vt populi torporem excitarent. Earum vna saxo naturali fuit elaborata, & rubrica: cuius ambitus per frontem duos pedes colligebat, longitudo erat* CXLIII. *altitudo* LXII. *Alia fuit facta ex Arabicis lapidicinis, quam sexcenta hominum millia viginti annis construxisse memorantur. Tres aliæ fuerunt annis* LXXVIII. *& mensibus quatuor factæ. Plinius scribit* M. DCCC. *talenta fuisse erogata in raphanos, allium & cepas, quibus artifices vescebantur in extruenda earum vna. Quo argumento coniectare est, quanta quamque prodigiosa fuerit aliarum rerum impensa. Omnium amplissima continebat octo soli iugera, quatuor angulorum paribus interuallis per* DCCC. LXXXVI. *pedes singulorum laterum, altitudo pedes vigintiquinque. Secundæ singula interualla per quatuor angulos pares* DCC. XXXVII. *pedes comprehendebant. Tertia erat minor prædictis, sed multò spectatior, Aethiopicis consurgens lapidibus, trecentis sexaginta tribus pedibus inter angulos. Omnium minimam fecit Rhodope meretricula, Aesopi fabulatoris conserua, diuitiis illis quas meretricio quæstu sibi comparauerat. Herodotus in Euterpe scribit, Cleopem Aegypti Regem fecisse Pyramidem ex Arabicis lapidibus, cuius longitudo erat quinque stadiorum, latitudo decem passuum, altitudo octo passuum: in qua decem annos fuisse consumptos memorat. Fecit & aliam viginti annis absolutam: in qua tantum perfudit pecuniæ, vt nimio sumptu attritus, filiam (quam habebat formosissimam) coactus sit prostituere. Ea est, in qua* M. DCCC. *talenta in cepis & raphanis erogata prædiximus. Herodotus alias complures memorat, quas volens omitto; quoniam prædicta satis arguunt, quàm otiosa fuerit illorum Regum & opera & prodigia. De pyramidibus Luc. lib.* 8.

Cùm Ptolemæorũ manes seriemq́ pudendam
Pyramides claudant indignaq́ mausolea.

Martialis:

Barbara Pyramidũ sileat miracula Memphis.

Hactenus fuere verba Textoris.

Ægypti pyramides primum ex septem mundi miraculis.

Quibus tria pro maiori explicatione addere placet: alterum, vbi fuerint ædificatæ; alterum verò, à quibus fuerint ædificatæ, & ad quem finem: tertium, quot numero, cuiusque conditionis nunc videantur.

Pyramidum situs.

Quantum ad primum, dico ædificatas fuisse vltra Nilum fluuium; quem bis transimus eundo ad ipsas, primò prope Cairum, secundò non longe à pyramidibus: & ipsæ supra Nilum constructæ sunt; & illius aquis frequenter circumdantur: distant à Cairo decem circiter milliaribus; & ea fortasse ratione pyramides Nili appellatæ fuere: etiam pyramides, siue *miracula Memphis*; quoniam iuxta Memphim, insignem Ægypti ciuitatem, fuerunt extructæ.

Memphis ciuitas à Damiata distincta.

Hinc infero, Memphim esse aliam ciuitatem à Damiata & Cairo, vt probauimus Capite III. huius Peregrinationis; quod & aliis placuit, qui dixerunt, memoratas pyramides apud Memphim fuisse ædificatas. Et confirmari potest amplius ex Ieremia cap. 46, 19. qui ad Ægyptios loquens, dicit: *Vasa transmigrationis fac tibi habitatrix filia Aegypti: quia Memphis in solitudinem erit, & deseretur, & inhabitabilis erit.* At nec Cairus nec Damiata in solitudine vel inhabitabiles sunt, sed pulchræ, munitæ & habitatæ ciuitates: igitur, vt appareat Deus fidelis in verbis suis, neutram harum ciuitatum esse dicemus; sed aliam, non longè ab illis pyramidibus, vbi nunc nulla est habitatio: certe ego circumcirca nullam vidi, nec ruinas; an sint paulò longius ab his, fieri potest, vt esse ab aliis accepi. De Memphi etiam agitur apud eumdem Prophetam cap. 44, 1. quæ Heb. Chald. & à Septuag. *Noph* dicitur.

Caput olim Aegypti.

Et caput Ægypti fuisse confirmari potest; quia regia illa ædificia apud regiam vrbem magis quàm alibi construxisse, par est credere. De Memphi agit Adrichomius in Pharan num. 62. licet eam credat esse Cairum; dicitque, à Minæo Rege Ægypti fuisse ædificatam, &c. Rauisius citatus, de Conditoribus diuersorum locorum & ædificiorum, illius auctorem Ogdoum facit.

Conditor.

Pyramides vnde æstimata.

Sunt pyramides non in montibus, sed in magna planitie; & circa ipsas nec montes, nec plantæ: quare à longè clarè videntur, & in Nilo præsertim; & ex hoc dicunt pluris æstimari: quoniam cùm ibi montes non sint, ex quibus excidi lapides possint, illorum tamen maxima congeries sit eò redacta.

Condita à Regibus Aegypti per Hebraeos.

Quantum ad secundum, de illarum structoribus dico, nos loqui posse vel de principalibus & auctoribus, vel de ministris & executoribus: si de illis, iam dictum est, quòd à Regibus Ægypti, &c. si de istis, respondet Iosephus, quòd a Iudæis, quo tempore ab Ægyptiis dura tyrannide premebantur; sic enim scribit lib. 2. Antiq. cap. 5. *Cùm iam*, inquit, *beneficiorum Ioseph in Aegyptios memoriam tempus obliterasset, regnumque Aegypti in aliam familiam demigrasset, inhumaniter tractabant Hebraeos, & variis laboribus conterebant: nam & flumen in multas fossas deducere sunt iussi, & mænia exædificare, & aggeres construere, quibus inundationes fluminis arcerentur. Pyramidum etiam insanis substructionibus vexabant gentem nostram, cogendo varias artes ediscere, & laboribus ferendis assuescere. Atque in hunc modum per quadringentos annos laboratum est: Aegyptiis id agentibus, vt Hebraeos nimio labore perderent; nostris contra omnes difficultates eluctari conantibus.* Hæc Iosephus. Idem Genebrar. ex Zon. Com. 1.

Pyramides in earum structione dicta a Iosepho.

Sed aduertendum, Iosephi verba non ita rigorosè accipienda esse, vt arbitremur solos Hebræos illas ædificasse; sed quia & ipsi, vel ipsorum maior pars ad illarum extructionem concurrit.

Ædificatae ad magis affligendos Hebraeos.

Ex dictis habemus etiam cuius gratiâ fuerint ædificatæ, vt magis affligerentur Hebræi, & vt Reges illi suam potentiam ostenderent.

Horrea Ioseph fuisse dicit Abulensis.

Abulensis eas horrea Ægypti nominat Matth. 2. quæst. 60. De Babylone, inquit, vsque ad quinque leucas sunt quædam pyramides de lapidibus triangulatæ in modum narium, altæ valdè; quæ dicuntur fuisse horrea Ioseph, in quibus seruauit fruges septem annis fertilitatis collectas pro fame futura. Et iuxta istas pyramides ad duas leucas sunt ruinæ ciuitatis Thebes: de qua fuit legio Thebæorum, quam trucidauit Imperator Maximianus super Rhodanum. Et iuxta istam ciuitatem est desertum Thebaidis; vbi fuit antiquitus multitudo Monachorum strictè viuentium: qui manserunt ibi vsque ad tempora Mahometi; cuius immediati successores occupauerunt totam Ægyptum, & desierunt esse Monachi ibi, & etiam quasi Christiani; & tamen non omnino, quia non multis temporibus ante hoc, scilicet tempore Papæ Ioannis Vigesimiprimi, sicut scribit Frater Brocardus Teutonicus, & Marinus Venetus, erant in Ægypto vltra trecenta millia Christianorum, & Ecclesiæ & claustra Monachorum, &c.

Ratio.

Ceterum, quòd illæ pyramides Ioseph essent horrea, non mihi multùm verisimile videtur; tum quia refragatur Iosephus, dum post Ioseph, tempore videlicet afflictionis Hebræorum, ab ipsis asserit ædificatas: tum quia non mihi videntur idoneæ ad triticum asseruandum, quia prope

aquam;

aquam; & cùm sint insanæ structiones, vt dixit Iosephus, repletæ insuper, & ad simile opus parum idoneæ. Benè ad recipiendum defunctorum corpora aptæ: Ægyptij enim mortuorum resurrectionem expectantes, corpora condire solebant, vt ad æternitatem perdurarent, ea comburere nolentes vt Latini, neque terra sepelire vt Græci: ignem enim animal esse existimabant, quod omnia deuorat & absumit; quodque iam satur, cum his quæ deuorauit perit: minimè autem sepeliebant, quòd, ne vermibus absumerentur, metuerent. Itaque ad ista incommoda euitanda, olim corpora condiebant cedria & nitro (quæ nunc nobis in vsu sunt Mumiæ appellatione) eaque condita, sepulchris condebant sub ingentem aliquam lapidum molem; eamque ad rem maximè sterilia loca deligebant. Et desertus, sterilis & inhabitatus est locus vbi sitæ sunt istæ pyramides. & ita obseruauit Bellonius: & hanc potissimam rationem fuisse illarum extructionis communiter asseritur.

Resurrectionem credebant Ægyptij.

Mos corpora condendi.

Et istarum partium communis traditio ita habet; cùm tres sint illæ præcipuæ pyramides, nec inter se æquales, altera magna satis; altera huic proxima minor; tertia, non longe ab his dissita, duabus alijs multò minor. Prima extructa dicitur à Rege pro suo sepeliendo corpore; secunda, pro vxore & Regina; & tertia, pro filiis: non longè ab his aliarum initia & fundamenta esse dicuntur. Sunt constructæ ex magnis quadratis albis marmoribus: duæ minores clausæ sunt, nec est ad illas ingressus; benè ad maiorem, sed nonnisi cum accensa face: quia non habet fenestras, & omnino luminis est expers. Superiùs est mausoleum, in quo reponendum erat Regis corpus, de quo Cap. sequenti. Potiùs labor & sumptus in his considerandus est, quàm artis excellentia: aliàs enim, vt dixit Iosephus, sunt insanæ substructiones.

Tres pyramides, maior, minor, & inter has media.

CAPVT IX.

Alia explicantur de Ægypti pyramidibus, Sphinge idolo, & alijs Ægypti sepulchris.

NOn iniucundum futurum arbitror Lectori, si alia hic subiecero de Ægypti pyramidibus, de Sphinge idolo, & alijs Ægyptiorum sepulchris; quæ postquam adnotata Capite præcedenti scripsissem, obseruaui.

In primis Guilielmus de Baldensel in suo Hodœporico sequentia de memoratis pyramidibus scribit: *Vltra Babyloniam & fluuium Paradisi, versus desertum, quod est inter Aegyptum & Africam, sunt plura antiquorum monumenta figuræ pyramidalis; inter quæ sunt duæ miræ magnitudinis & altitudinis de maximis lapidibus, in quibus inueni scripturas diuersorum idiomatum. In vno inueni hos versus Latinos petris insculptos:*

Vidi pyramides sine te, dulcissime frater;
Et tibi, quod potui, lacrymas hîc mæsta profudi:
Et nostri memorem luctus hanc sculpo querelam:
Sic nomē decimo mense anni pyramide alta,
Pontificis Comitisq; tuis Traiane triumphis,
Lustris sex intra Censoris Consulis esse.

Horum versuum obscura expositio aliquantulùm me tenebit.

Dicunt simplices, hæc maxima monumenta fuisse granaria Pharaonis; & sic ea appellant: quod verum nullo modo est, quia nec ad imponendam, nec ad seruandam annonam aut frumentum locus in ipsis pyramidibus aptus deprehenditur; maximè quia à summo vsque deorsum plenæ sunt maximis lapidibus sibi inuicem benè vnitis; nisi quòd porta paruula à terra benè eleuata remansit; & ita via stricta ac tenebrosa, per quam descenditur ad certum spatium in eisdem, nulla in ipsis reperta latitudine spatiosa: verùm quòd monumenta sint, versus scripti attestantur, & multa ipsas præsentialiter intuenti. Ita ille.

Prætereà accipe mensuram maioris pyramidis, & saxei proximi idoli, fideliter & accuratè à quibusdam nobilibus peregrinis Anglis acceptam, vt sequitur.

Maioris huius pyramidis latitudo in singulis quatuor lateribus basis; est enim quadrata vt reliquæ; est pedum 650. Longitudo pedis, quo eam mensi sunt, est vnciarum duodecim: & ita totus illius circuitus, metiendo in terræ superficie, erit pedum 2600. Altitudo siue proiectura est pedum 552. conus, siue summitatis planities, quæ tribus dumtaxat lapidibus constat, est pedum 13. in omni latere; & consequenter totus illius circuitus erit pedum 52.

Maioris pyramidis accurata mensura & descriptio.

Ingressus in eam est per paruum ostium ex parte Aquilonari. Via, quæ primò occurrit ascendendo ad tumulum, est latitudinis trium pedum cum dimidio, longitudinis 40. gressuum & duorum pedum circiter: qui gressus distinguuntur quibusdam cauis in petra excisis; in quibus, dum ad tumulum ascendimus, pedem sistimus. In termino & fine huius viæ, est transitus per arcum, siue modicum foramen, altitudinis

vnius palmi circiter: quo expurgato, illud nonnisi cum difficultate & reptando transitur. Idque cùm pertransijmus, conuertimus gressus ad læuam partem, ascendendo viam 8. pedum; & posteà ascendimus viam alterã passuum 71. trium pedum cum dimidio: qui similiter cauis distinguuntur; in quibus adscendendo pes sistitur, quemadmodum de aliis gressibus prioris viæ notauimus.

Post illam ascenditur locus, in quo sunt decem caui hinc inde in marmore excisi, in quibus manus pedesque ascendendo innituntur. In eius fine est via latitudinis trium pedum cum dimidio, vt prior altera, longitudinis passuum 56. duorum pedum cum dimidio; & hinc inde sunt parui muri; in illaque semper ascenditur: in cuius fine inuenitur parua via plana 13. pedum; quę ducit in thalamum, vbi est sepulchrum. Thalamus iste totus operitur tabulis porphyreticis; cuius superior pars tegitur sex solis marmoreis tabulis. Longitudo eius est pedum 28. latitudo 13. proiectura 30. circiter. In illius ferè extremitate est sepulchrum ipsum: hoc vas est porphyreticum totum patulum, quod vt campana resonat, longitudinis pedum 6. latitudinis 2. & 8. vnciarum, altitudinis pedum 4. & vnciarum 3. crassities verò est 4. vnciarum. Pro humando Pharaone Hebræorum persecutore dicitur à quibusdam fuisse præparatum; sed in mare absorptus & sepultus fuit. Ad alias pyramides non est ingressus.

Non longè à dictis pyramidibus est vetus idolum, quod Sphingem appellant. Refert hoc medietatem superiorem humani corporis in vna rupe ruditer excisum, vt apparet: eius altitudo est pedum 28. latitudo faciei 16. crassities verò colli 14. pedum est: in eo dæmon responsa dabat, & miseros idololatras decipiebat. Agit de eo Bellonius lib. 2. Obseruationum cap. 46. *Sphingis idolum famosum.*

Vlterius procedendo 18. circiter milliaria, sepulchra alia vetustissima inueniuntur; in quibus sepulta arida defunctorum corpora, quæ *Mumiæ* appellantur: tali enim arte condita fuerunt, vt à carie & putredine fuerint semper præseruata, etsi bis mille & ampliùs annos excedere credantur. In illorum pectoribus varia & diuersa reperiuntur idola monstrosa satis, & bestiarum speciem præ se ferentia; ex quibus, quanta esset illorum infidelium insania, varia & impudens idololatria, non inevidenter intelligitur. Agit de eisdem sepulchris citatus Bellonius cap. 47. & Princeps Radziuilius in sua Ierosolymitana peregrinatione Epistola 3. pagina mihi 161. & de Mumiis 188. De Ægypti pyramidibus plura habes ponderosius tractata apud Vilalpandum Tom. 2. in Ezech. Bellonium citatum cap. 42. 43. 44. & 45. De corporibus Ægyptiorum, conditura, & sepultura, lege Ioannem Iacobum Chiffletium in Crisi historica de linteis sepulchralibus Christi, cap. 2. & 3. *Alia antiqua sepulchra Mumiarum.*

PEREGRINATIO III. *in qua recoluntur & enucleantur tria memorabilia inter alia occurrentia proficiscentibus ex Cairo ad montem Sinai. I. Via qua itur ex Cairo ad montem Sinai per Arabiæ desertum: item alia, qua itur ad eumdem ex Ierusalem, Iordane transuadato, per regionem Moabitarum. II. Mare rubrum. III. Vbi filij Israël siccis pedibus idem mare transierunt.*

CAPVT PRIMVM.

De via qua ex Cairo itur ad sanctum montem Sinai, primo notabili tertiæ Peregrinationis.

AGendum nunc de celebri peregrinatione montis Sinai, quam meritò pij fideles assumunt post aliorum locorum Terræ sanctæ ac circa Cairum venerationem: etenim locus ille, Domini testimonio, sanctus est; de illo enim dixit ad Moysen: *Solue calceamenta de pedibus tuis, locus enim, in quo stas, terra sancta est.* Posteà à sanctis viris inhabitatus, variisque diuinis prodigiis illustratus. Et ne ab illa peregrinatione exterreantur ob itineris labores & pericula, sed magis animentur, placuit de illius viæ conditione, quæ est inter Cairum & montem Sinai per desertum, disserere in communi & in particulari: præsenti Capite in communi, sequentibus in particulari disseremus. *Mons Sinai sanctus & celebris.* *Exod. 3. 5.*

Et antequam de viæ huius conditione, quantitate videlicet & qualitate, agamus; aduertere placet, ex Ierusalem & Terra sancta, nos posse duplici via ire ad montem Sinai: altera, Iordane fluuio transuadato, eundo per campestria Moab, & Arabiam Petræam, qua via venerunt filij Israël ex Ægypto, & monte Sinai, in Terram promissionis. Altera, per viam quæ dicitur Philisthijm, *Duæ viæ ex Iudæa ad montem Sinai in Arabia sita, & Ægypto [illegible]*

listhijm, per desertum Ægypti, ad Cairum prius, & ex Cairo per aliud Ægypti desertum, & Arabiam desertam: quam viam ambulauerunt Israëlitæ, quando ex terra Chanaan profecti fuere in Ægyptum, & ex Ægypto postea ad montem Sinai, &c. de qua ex parte egimus Peregrinatione 1. huius Libri. Respondeo nunc, si de priori via illa loquamur, illam esse alterâ multò breuiorem: etenim inter Cairum & montem Sinai interiacet desertum vnum Ægypti, Arabia deserta cum locis, de quibus posteà; sed inter Ierusalem tale vel nullum intercedit medium. *Sina enim*, inquit S. Apostolus Galat. 4, 25. *mons est in Arabia, qui coniunctus est ei, quæ nunc est Ierusalem*. id est, *affinis*, vt habet lectio Græca. Et facilè videri potest in Geographica delineatione Terræ sanctæ & deserti Pharan.

Per Arabiam breuior.

Obiectionis solutio.

Nec obstat quod dicitur Exod. 13, 17. viam Philisthijm ex Ægypto ad terram Patribus repromissam esse vicinam: non item illa, per quam ex Ægypto profecti fuere filij Israël; & quia, vt iam vidimus, eadem sunt Iudææ & Ægypti confinia. Hoc, inquam, non obstat: nam aliud est, loqui de toto spatio quod est inter Ægyptum & Cairum vsque ad Ierusalem, eundo per Ægypti, Arabiæ desertæ & Petrææ deserta; aliud est, loqui de altera parte illius quæ est inter Sina & Terram sanctam. Si de tota illa sit sermo, manifestum est, esse longiorem, vt dicit locus Exodi citatus; at non ita, si de altera illius tantùm parte loquamur, quæ est inter montem Sinai, & Iudæam vel Ierusalem: nam Sinai mons, si non est ferè in extremo viæ, saltem in medio est; & ita benè potest dimidium viæ longioris esse breuius altera tota minori, vt manifestum est. & ita est in proposito; & ampliùs ex dicendis patebit.

De longitudine viæ à Cairo ad montem Sinai.

Si verò de altera via loquamur, ex Ægypto & Cairo ad Sinai montem per Arabiæ desertum, dico, esse altera longiorem. Sed de longitudine non satis conuenit: quidam limites excesserunt, dicentes esse longissimam, duorum etiam mensium & amplius continuati itineris; alij plus, & parum minùs alij: & nescio quibus moti fundamentis; an quia filij Israël ex Ægypto egressi non peruenerunt ad solitudinem Sinai, nisi mense tertio egressionis ipsorum, vt dicitur in Exodo cap. 19, 1. an quia ipsi in eo itinere tot dies & menses insumpserunt? Sed ex his neutrum illis suffragatur; sed potiùs Scriptura ipsa refragatur & experientia: illa quidem, dum à Ramesse vsque ad desertum Sinai, prope eiusdem nominis montem, duodecim tantùm mansiones enumerat: quarum sanè quælibet non fuit vnius diei integri; sed erat parui itineris (inquit Abulensis loco inferius citato in 3. Reg. cap. 19. quæst. 12.) eò quòd Israëlitæ veniebant cum vxoribus & paruulis suis, & pecoribus, & omnibus quæ habebant in Ægypto: vnde potuisset vir aliquis expeditus quatuor vel quinque diebus circiter ambulare totum illud spatium, quod Israëlitæ duodecim mansionibus ambulauerunt.

Obiectio.

Si dicatur, sexum vel ætatem iter illorum non remoratam fuisse; quoniam, vt rectè opinatur idem Abulensis in Exod. cap. 13. quæst. 12. Deus dabat Iudæis aliquas speciales vires ad ambulandum, vt mulieres & paruuli, qui ad equitandum asinos non habebant, laborioso itinere non lassarentur. Et hoc innuit Psalmus 104, 37. cùm dicit: *Et eduxit eos cum argento & auro: & non erat in tribubus eorum infirmus.* Quòd enim in tanta multitudine, quæ erat vltrà trigesies centum millia, præter paruulos, & vxores, & senes, & vulgus promiscuum Ægyptiorum quod cum eis ascendit, vt patet Exod. cap. 12, 37. nullus infirmus esset; quia tunc moueri non potuisset; magnum fuit miraculum, & singulare Dei munus ægritudinem omnem impedientis & expellentis. Ita speciali miraculo aliquas peculiares vires mulieribus & paruulis, præsertim ad ambulandum, contulisse credendum est.

Solutio.

Respondetur, ita quidem contigisse in principio egressionis de Ægypto, quando opus erat, vsque ad transitum Maris rubri, & fortè etiam post eius transitum, vsque ad montem Sinai: verùm posteà relicti fuerunt viribus suis, & tentati itineris labore, fatigati murmurauerunt contra Dominum. Quare accensus ignis à Domino vorauit extremam partem castrorum, vt patet Num. cap. 11, 1. Et aliàs aliqui fatigati recesserunt; sicut patet de illis quos percusserunt Amalecitæ, vt habetur Deut. 26, 17. In duodecim modò memoratis diebus, ab Horeb vsque ad Cades, relicti fuerunt suis viribus Israëlitæ, quantum ad iter saltem, vt patet ex dictis; sed magis ad propositum videtur dicendum, dedisse quidem vires arcendo ab eis laborem & infirmitates, vt sine tædio itineris molestiam sustinere possent; sed non immutatas esse naturales virtutes, ita vt pueri & mulieres tantam vim itinerandi habuerint ac fortes viri: quare solùm naturalibus adiuti viribus iter perficere poterant. Nec obstat quod dicitur in Exodo loco citato: *Mense tertio egressionis Israël de Terra Aegypti, in die hac venerunt filij Israël in solitudinem Sinai.* nam toto illo tempore non ambulauerunt, sed in diuersis mansionibus pluribus

Vires Hebræis pro deserti itinere datas esse, quomodo intelligendum.

 diebus

diebus moram fecerunt. Et experti nouimus non tantum itineris esse.

Obiectionis solutio.

Dico itaque, de illo itinere loquendo, omissis diebus sexdecim circiter qui insumuntur veniendo ex Ierusalem ad Cairum terrestri itinere, ex Cairo per Ægypti & Arabiæ deserta ad Sinai montem commodè octo dierum continuato itinere perueniri posse: & ita communiter dicitur, & confirmatur experientia, atque ex numero mansionum assignato, quas in eo itinere fecerunt filij Israël. Aliquando tamen, propter diuersos euentus, decem vel quindecim & plures etiam dies insumuntur; quia in aliquibus locis plurium dierum moras trahunt peregrini (& ita euenit nobis quando illuc profecti fuimus) & aliquando pauciores, vt accidit aliis qui celeri itinere se expedierunt: nos enim vnum mensem eundo & redeundo consumpsimus; at alij, qui post nos abierunt, in accessu & recessu decem tantum dies itineri impenderunt. Sed & alij non recto itinere, sed tortuoso vel lento incedunt. Quare, qui dicunt esse mensem vnum vel plures continuati itineris, mihi excedere videntur: si tantum ipsi ambulauerint continuo & recto tramite, cum formicis se sociarint. Et dicta clarè patent ex tabulis Geographicis.

E Cairo ad Sinai montem octo diebus perueniri potest.

Qualitas viæ.

Quod ad huius viæ qualitatem (præter ea quæ postea dicemus) dico esse desertam, saxosam, arenosam & inaquosam, & pro maiori parte planam; raroq; plantæ, herbæ vel animalia videntur, paucis locis & villis exceptis: tres vel quatuor in eo itinere fontes offenduntur; quare in vtribus aqua asportatur, & in Cairo de omnibus necessarius ad victum prouidetur pro toto illo itinere, in accessu & recessu. Pro maiori parte via plana est, tota videlicet, excepta proxima monti Sinai; quæ duobus vel tribus diebus per montes conficitur: nec mare flumenve aliquod transuadatur.

CAPVT II.

De itinere quo ex Ierusalem, transuadato Iordane, per regionem Moab itur ad montem Sinai.

PLacet aliqua nunc dicere de altero itinere, quod fieri posset ex Ierusalem, transuadato Iordane, gradiendo per campestria Moabitarum, &c. Tornielus Tom. 1. sacrorum Annal. M.A. 2544. num. 37. de isto itinere loquens, ait inter Ierusalem & Sinai intercedere iter quindecim circiter dierum. sic enim scribit explicans illam Apostoli sententiam, qua dicitur, montem Sinai proximum esse illi quæ nunc est Ierusalem. *Est autem Sinai, siue Sina*, inquit, *mons in Arabia, coniunctus ei quæ nunc est Ierusalem, vt dicitur ad Galat. cap. 4. vers. 25. Quamuis ista coniunctio non sic accipienda est, quasi ita se inuicem contingerent, vt nihil inter ipsos medium esset; quandoquidem à monte Sinai, ad eum in quo erat Ierusalem, intercedit iter circiter quindecim dierum: nam à Sinai ad Cadesbarne erant vndecim dietæ, vt sub anno mundi 2545. num. 52. probabimus:* (probat ibi ex Deut. cap. 1, 2.) *Cadesbarne autem à Ierusalem non poterat abesse plus quatuor dierum itinere; siquidem erat in confinio Australi tribus Iuda, vt colligitur Ios. cap. 15, 3. Nam & Bersabee, quæ erat terminus Australis terræ Chanaan, quemadmodum Dan Aquilonaris, iuxta vulgatum illud dictum, A Dan vsque Bersabee (quod habetur Iudic. cap. 20. vers. 1. & in lib. Reg. & Paral. non semel repetitur) vix trium dierum itinere distabat ab Ierusalem; vt colligi potest Genes. cap. 22. vers. 4. Itaque hæc coniunctio Sinai ad Ierusalem latiori quodam modo sumi debet, mediante scilicet longa quadam montium sibi cohærentium successione; quemadmodum de Apenninis montibus, qui totam Italiæ longitudinem excurrunt, dicere quis posset, montem prope Ianuam incipientem, coniunctum esse ei qui in Calabria desinit.* Hæc Tornielus.

De monte Arabiæ cum Ierusalem coniunctione, Tornieli sententia.

In quibus Auctoris dictis duo sunt discutienda, quæ proposito nostro deseruiunt: alterum, in eo quod dicit, coniunctionem Sinai ad Ierusalem latiori quodam modo accipiendam esse pro longa quadam montium sibi cohærentium successione. Si velit intelligere, montem Sinai aliis montibus continuis succedentibus coniungi cum Ierusalem, ei non assentimur; etenim ad oculum patet, Sina disterminari & seiungi ex vna parte nedum continuatis montibus, sed & disiunctis, vallibus, planis, Mari mortuo & Iordane, vt videre est in tabulis Geographicis. Et prætereà, non multis placet ea interpretatio; hoc enim pacto dicere etiam possemus, regionẽ trans-Iordaninam, Mare rubrum, Caucasum, & alia multùm dissita loca coniungi Ierusalem, quod per ramenta ei copulentur, & itineris continuatione; & secundùm hoc, magis distingui quàm coniungi dicendum est. Si autem velit coniunctionis nomine aliqualem vicinitatem & affinitatem intelligere, & non continuitatem; etsi intercedant montes, valles, torrentes & flumina, ei assentiremur. Fortè fuit alia Apostoli mens, quòd Sina, id est lex vetus, assimilaret Ierusalem, id est nouam, &c. vnde Glossa Ordinaria inquit: *Coniunctus, hoc est similis.* Ita Theophylactus, Vatablus, & alij passim.

Expenditur & impugnatur.

Alte-

Alia sententia.

Alterum, quod quindecim dierum circiter iter statuit inter montem Sinai & Ierusalem. Sedenim ex his quæ contra Abulensem scribit ipse Torniellus loco ab eo citato A. M. 2545. num. 52. plus esse demonstrat: nam plus interesse dicit vndecim dierum itineris inter montem Horeb siue Sinai, & campestria Moab, quam inter Horeb & Bersabee: quod probat ex Geographorum tabulis; & quia Elias quadraginta diebus & noctibus ambulauit ex Bersabee vsque ad Horeb: qui licet recto itinere non ambulauerit; vt posteà dicemus; non tamen credendum est tantopere viam suam elongasse, vt ad locum, minùs vndecim communibus dietis distantem, nonnisi per plus quàm quadraginta peruenire potuerit. Igitur, si hoc verum est, secundum ipsum (nam in hoc ego ei non assentirem, libentiùs sequens quæ ipse ibi refert ex Abulensi; & in tabulis Adrichomij tanta ferè distantia assignatur inter Horeb & Moab desertum, sicut inter Horeb & Bersabee) plus itineris quindecim dierum erit in via illa, transuadato Iordane, per desertum Moabitarum ad montem Sinai; nam per illud incedere oportet, vt incesserunt Israëlitæ, quando ingressi fuere Terram patribus repromissam: quia etsi tantùm essent quatuor dies itineris ex Moab vsq; ad Ierusalem, multò plures quàm vndecim constituend[...]nt à Moab vsque ad Horeb: & hoc etiam posset probari, si loqui vellet de altera via per Cadesbarne, de qua posteà.

Iordane transuadato, octo diebus ad Sinai peruenitur.

Si liceat mihi dicere, vt dijudicare potui, & ex tabulis Geographicis coniectare, transuadato Iordane, continuato & accelerato itinere, octo diebus, & etiam paucioribus, ad sanctum montem Dei Horeb perueniretur.

Obiectio.

Si dicas sacram Scripturam repugnare, quæ suprà citato loco Deut. 1, 2. dicit, filios Israël venisse vndecim diebus de Horeb per viam montis Seir vsque ad Cadesbarne.

Solutio.

Respondeo, ibi notari dies itineris quibus ambulabant filij Israël; qui sæpe vel integri non erant, id est, non semper in illis ambulabant, vel certe lentis tardisque gressibus propter mulieres, paruulos & senes; qui tamen multò citiùs nedum ad Cadesbarne, sed & ad campestria Moab venissent, vt venisse arbitratus fuit Abulensis, & ad Iordanem, si se in itinere accelerassent. Et confirmatur ex duplici Rabbi Salomonis expositione illius loci apud Nicolaum de Lyra; quæ sic habet: *In hoc notatur spatium terræ inter montem Horeb & Cadesbarne, quod secundùm eum est itineris vndecim dierum: & tamen filij Israël in recessu suo de Horeb post legem datam venerunt illuc in tribus diebus. quod sic probat: quia anno secundo egressionis de Aegypto, mense secundo, vigesima die mensis recesserunt ab Horeb, vt habetur Num. 10, 11. & eodem anno, vigesimo nono die mensis tertij venerunt in Cadesbarne; vnde miserunt exploratores. Si igitur inde subtrahantur triginta dies, quibus populus mansit in sepulchris concupiscentiæ; quia ibi comederunt carnes mense integro; vt habetur in Num. 11. & iterùm septem dies, quibus mansit populus in Haseroth, quamdiu Maria fuit reclusa; non remanent nisi tres dies, quibus fecerunt iter prædictum. Et hoc posuit Moyses, secundùm eum, ad ostendendum filiis Israël, qualiter Deus accelerabat iter populi ad intrandum citò Terram promissionis, nisi peccatum eorum impediuisset; quando territi verbis exploratorum murmurauerunt contra Dominum, volentes reuerti in Aegyptum. Et ideò quadraginta annis fuerunt vagabundi per desertum. Igitur, secundùm hanc expositionem, est sensus: Vndecim diebus, supple itur vsque ad Cades,* &c. Hæc ille. In quibus verbis nota, tribus diebus accelerati itineris venisse ex Horeb ad Cadesbarne. Cùm verò dicitur iri vndecim diebus, intellige ordinariis, quemadmodum Israëlitæ incedere consueuerant cum paruulis & mulieribus, &c.

Posterior responsio & expositio est, referendo *vndecim diebus* ad totum iter filiorum Israël de Horeb vsque ad ingressum Terræ promissionis; vt sic sensus: *Si non peccauissetis Domino, vndecim diebus de Horeb venissetis ad ingressum Terræ promissionis transeundo per Cades & montem Seir; quia Dominus dedisset vobis gratiam in conspectu filiorum Esau, & concessissent vobis transitum per medium terræ suæ: sed propter peccatum vestrum, denegatus est vobis illic transitus, & circuistis montem Seir longo tempore, vt habetur infrà eo cap.* &c. Hactenus ille. Ex quo habemus, aliam viam esse, qua ex Ierusalem iri potest ad Horeb, præter duas memoratas, scilicet incedendo per montes Seir & terram Edom. Et quòd lento itinere cum mulieribus & paruulis filij Israël processerint; aliàs ex Horeb vel Sinai breui temporis spatio, id est vndecim dierum, in Terram promissionis venire potuissent. Et hoc est quod nos dicimus. A qua sententia non videtur recedere Abulensis, vt statim videbimus.

Etiam per montes Seir itur ad Sinai.

Via tamen illa creditur ex parte aspera, propter aliquos prærutos montes; dicitur enim de ea cap. 1. Deut. vers. 19. filios Israël transiuisse *per eremum terribilem & maximam*, &c.

Duplex argumentum contra dicta.

Ceterùm, contra dicta duplex argumentum insurgit; quo probatur, iter prius per cam-

campestria Moab, transuadato Iordane, &c. vel illud etiam, cuius nunc meminimus, per montes Seir, esse illo per Cairum longius.

Primum. Prius argumentum; 3. Reg. 19, 3. legimus, Eliam propter persecutionem & minas Iezabel, relicta Samaria, siue Iezraël, quæ erat in Israël, abijsse in Bersabee Iuda, & inde vnius diei itinere perrexisse in desertum: cumque ibi sedisset subtus vnam iuniperum, & Angeli ministerio pane & aqua pastus fuisset, *ambulauit*, ait sacer Textus, *in fortitudine cibi illius, quadraginta diebus & quadraginta noctibus, vsque ad montem Dei Horeb.* (3. Reg. 19, 8.) Solitudo verò Bersabee est in medio viæ intra Ierusalem & montem Sinai siue Horeb; tantumque distat ab Ierusalem sicut à Sinai; & Ierusalem à Sina consequenter duplo remotior est quàm desertum Bersabee, ex quo discessit Elias. Igitur si Elias in medietate illius itineris quadraginta dies & quadraginta noctes consumpsit, fieri non potest, vt totum illud tantùm sit octo vel decem dierum. Et absolutè dicendum, quòd mons Sinai plus distet à Cairo quàm diximus; & hoc perspicuè videri potest in Tabulis Geographicis Adrichomij.

Responsio Abulensis. Abulensis loco citato Reg. quæst. 12. respondet in hunc modum, quòd à loco, à quo tunc recessit Elias, vsque ad montem Horeb paucæ dietæ erant, cùm Israëlitæ in viginti duobus diebus ambulauerint; & non erat quælibet dieta vnius diei integri; & erat parui itineris, eò quòd Israëlitæ veniebant cum vxoribus & paruulis suis & pecoribus, & omnibus quæ habebant in Ægypto: vnde poterat aliquis vir expeditus in diebus quinque vel sex ambulare, id quod Israëlitæ in duabus & viginti mansionibus ambulauerunt. Sed dicendum, quòd Elias non peruenit illuc vsque ante quadraginta dies, eò quòd non ibat itinere recto, & à principio non habebat intentionem eundi illuc; sed aliquando mouebatur ad vnam partem, & aliquando ad aliam: & istud faciebat ex timore & inquietudine mentis. Sic enim fecit à principio, quando cœpit recedere à facie Iezabel; quia dicitur, quòd ibat quocumque ferebat eum voluntas, suprà in littera; ita nunc iret, quò eum voluntas ferret: & ita discurrendo hinc & illinc, non perueniret vsque ad montem Dei ante dies quadraginta; licet fortè non esset iter quinque dierum vel sex, procedendo itinere recto: & tunc stat quod vult Apostolus, scilicet quòd mons Sinai est coniunctus Ierusalem; id est, quòd non distat ab ipsa septem vel octo diebus. Hæc ex Abulensi.

Huic responsioni obstare videntur Angeli verba ad Eliam: *Surge, comede: grandis enim tibi restat via*, id est, vt habet Hebr. *multa & viribus tuis maior.* Ecce quomodo innuit, viam Eliæ ex se grandem esse; & non quia tortuosis itineribus incedere deberet. Nec est verisimile, tanto timore fuisse perculsum Prophetam, vt tam breuem viam tantum elongauerit, vt ad locum, minùs vndecim dietis communibus distantem, nonnisi per plusquam quadraginta dies & noctes peruenire potuerit. Reijcitur.

Præsertim, quia Angelico illo cibo confortatus, non corporis modò, sed & animi vires restaurari debuerunt: vnde, post sumptum cibum, non dicit Scriptura, quòd iuerit quocumque eum ferret voluntas, quemadmodum dixerat de eo ante illius sumptionem; sed absolutè, quòd *ambulauit in fortitudine*, &c. quasi fortis & impauidus corpore & spiritu roboratus. Angelici panis virtus.

Respondeo (saluo semper meliori iudicio; valdè enim anceps sum in ista difficultate) cùm Elias non habuisset præceptum à Deo eundi ad vnum certum locum, præuidisse coniectasseque Angelum, qui cum eo loquebatur, Prophetam multa peragraturum loca, vt aliquo inuento valde ab hominibus remoto, eum ad habitandum, meliùs dicam, ad se occultandum deligeret; sicut & elegit speluncam in monte Sinai; vt lictores, satellites, & exploratores, quos suspicabatur Iezabelem missuram in proximas regiones ad eum inquirendum & occidendum, locus, in quo esset, lateret, & illorum manus euaderet. Et fieri potest, vt fortis & roboratus incederet; & simul mortem timeret, quemadmodum Christus lætus ascendebat Ierosolymam, vbi tradendus, &c. Et in vltima cœna Hymno dicto, quod hilaritatem indicat, iuit cum discipulis suis ad montem Oliuarum: timuit tamen mortem quam ante oculos habebat, & *cœpit contristari & mæstus esse*, & sanguinem sudare; at promptè coram satellitibus & cohorte processit, & ad crucem, *Surgite, eamus*, dixit discipulis suis, *ecce appropinquat*, &c. & tamen in cruce cum clamore valido & lacrymis emisit spiritum. Ita Elias potuit in illo itinere forti & impauido corde incedere, & de morte quam sibi timebat pauere; & vt eam euaderet, huc atque illuc pergere, quoad opportunum locum in monte Sinai inuenit: & hoc fieri non potuit nisi multis diebus. Quare, vt breuiter concludamus, Elias non insumpsit quadraginta dies & noctes in illo itinere, ex deserto Bersabee vsq; ad montem Sinai, vel Horeb, quòd tanto spatio essent ea loca inter se dissita, vt minori tempore quàm quadraginta Alia responsio. Fortitudo & timor simul.

draginta diebus absolui non posset; sed quia ad plura alia perrexit, eaque considerauit, antequam ad montem Dei Horeb perueniret: & fieri potuit, vt Angelo non fuerit reuelatum, quo determinate esset profecturus Elias, sed coniectasse ipsi multo tempore eundum: quare nec dixit, Restat grandis via ex hoc loco vsque ad Horeb; sed absolutè dixit, *Grandis tibi restat via:* quia plura percurres loca, vt aliquem, in quo tutò te abscondas, inuenias.

Secundum argumentum. Posterius argumentum est: Si iter ex Ierusalem ad montem Sinai per desertum Moab, transuadato Iordane, vel etiam aliud per montes Seir & viam Edom, est altero ex Cairo per desertum Ægypti & Arabiæ desertæ breuius; quia hoc vigintiquatuor est dierum, quodlibet verò aliorum octo circiter; peregrini, qui libenter in itineribus se expediunt vt ad terminum perueniant, cuius gratia peregrinationem assumpserunt, non longius illud, sed alterutrum aliorum multò breuius deligerent, quod tamen non faciunt: & certè nostris hisce temporibus, quotquot post Terræ sanctæ venerationem, & montem Sinai venerari intendunt, vadunt priùs ad Cairum, &c.

Responsio. Respondebit fortasse aliquis, ideò peregrinos priùs ex Ierusalem proficisci in Ægyptum & Cairum, & posteà ad montem Sinai; vt venerentur non tantùm Sinai montem, sed & alia Ægypti loca, Christi Domini, eius sanctissimæ Matris, sponsi Ioseph aliorumque Sanctorum præsentia condecorata. *Reiicitur.* At venerarentur post venerationem montis Sinai, eundo ad propria, non tanto itinere & sumptibus; & cum hoc plura loca memorabilia viderent, transuadato Iordane, in quibus Anachoretarum magister Ioannes Baptista, alij sancti Monachi & Anachoritæ habitarunt; vbique Dominus in Israëlitis mirabilia fuit operatus.

Responsio alia. Dico ergo, peregrinos ideò hoc iter eligere per Cairum; non quia breuius, sed quia *Tutior via per Aegypti desertum.* tutius. Arabes enim illi, qui circa Iordanem citra & trans habitant, aliis qui in via ad Cairum & ex Cairo ad Sinai montem inueniuntur, multò peiores sunt: quare, ad vitanda maiora pericula, longiorem eligunt viam, quæ modo in vsu est, & numquam alteram. Aliàs tamen arbitror alteram fuisse frequentiorem, vel saltem in vsu, vt patet ex his quæ diximus Lib. VI. ad finem Capit. VI. Peregrinationis VI. de Monacho illo, qui orationis gratiâ volebat per illam viam ire ad montem Sinai.

CAPVT III.

De his quæ obseruantur in via, qua ex Cairo itur ad Sues.

EX sacra Scriptura & aliis Scriptoribus colligere conuenit, quæ notabilia occurrunt euntibus ad montem Sinai in ea parte itineris, quæ est inter Cairum vsque ad Sues, aliàs Sur oppidum, vel maritimam Ægypti ciuitatem. Notandum itaque, quòd obtenta ab Hebræis facultate proficiscendi in desertum à Pharaone, Dei iussu per Moysen admoniti illi fuerunt, vt omnes vnà in Ramesse conuenirent, omnesque simul inde proficiscerentur, & per desertum Ægypti & Arabiæ ascenderent ad Terram eorum Patribus repromissam. Igitur, duce Moyse, egressi de Ramesse per terram Ægypti, Orientem versus gressus direxerunt, vt irent ad montem Sinai. At non eam omnino ambularunt viam, quam modò conficiunt peregrini ordinariè ad eumdem montem proficiscentes, sed aliquantulùm diuersam; non quia illa fuerit melior, sed quia ad complenda diuina iudicia & mysteria opportunior. *Ex Ramesse Hebræi non per faciliorem viam ad Sinai peregrinati fuere, Deo ita disponente.*

Nos ex Cairo proficiscentes versus Sues, & Mare rubrum ad linguam eius, peracto duorum dierum itinere vel circa per Ægypti solitudinem, à dextera parte viæ eminentes præruptosque montes cernimus, ab inuicem seiunctos & dissitos, per quos transierunt filij Israël, pergentes ad Mare rubrum, ordine statim explicando. Ita traditum est ab incolis illarum partium. *Montes per quos incesserunt vsque ad Mare Israëlitæ.* Ac deinde continuantes iter per eamdem solitudinem spatio vnius circiter diei itineris, ad Sues & linguam Maris rubri peruenimus; & inde vlteriùs processimus in Arabiæ desertum secus mare, &c. Sed non similiter in exordio incesserunt filij Israël. Etenim (vt aliqua de illorum laborioso itinere dicamus) cùm emisisset Pharao populum, vt dicitur Exod. cap. 31, 18. non eos duxit Deus per terram viæ Philisthiim, quæ breuior ac magis plana erat, admodumque vsitata; sed ad dexteram flectens, circumduxit eos itinere magis dispendioso ac difficili per viam deserti, quæ est iuxta Mare rubrum (hoc est, vt explicat Iosephus 2. Antiq. cap. 5. prope finem) per Lacopolim tunc desertum; in qua postmodum, Cambyse Ægyptum vastante, Babylon, quæ modò Cairus magna dicitur, condita est. Ibi enim erat via quæ ducebat ad desertum Ethan in extremis finibus solitudinis, vt dicitur in citato Exodo, id est (vt sentire videtur D. Hieronymus in Epistola ad Fabiolam *Hebræorum iter explicatur.*

quæst.

quæst. 127. de quadraginta duabus mansionibus, mansione tertia) in quemdam locum nomine Ethan, inter Ægypti & magnæ illius solitudinis ad Arabiam spectantis confinia existentem; in tabulis Geographicis describitur prope extremitatem siue linguam Maris rubri in Aquilonari plaga. Et hic locus vel solitudini, in qua est, nomen dedit, vel ipse ab ea accepit. A Ramesse vsque ad Ethan tres mansiones fecerunt Israëlitæ; alteram in *Ramesse*, alteram in loco qui *Socoth* Hebraice est appellatus; Latinè tabernacula significat: tunc verò talem appellationem accepit, ac deinceps retinuit, quòd ibi primùm filij Israël fixerunt tabernacula. Ibi columna nubis & ignis cœpit apparere, & conducere populum quocumque Deus volebat. Tertiam verò mansionem fecerunt in *Ethan*, in extremis finibus solitudinis prope linguam Maris rubri, vt patet Exod. cap. 13, 20. & Numer. cap. 33, 5. Ex Ethan mansione potuissent se conuertere ad mare Orientem versus, per desertum Ethan gressus dirigere, rectaque ad montem Sinai properare; vt nunc fit à peregrinantibus ad sanctum montem via ista. Ceterùm Moyses ex Domini præcepto, à quo de omnibus agendis admonebatur, intelligens Pharaonem & Ægyptios pœnituisse, quòd Hebræos dimisissent; ac propterea cum omni bellico apparatu venturos, vt eos reducerent in Ægyptum; duxit filios Israël ex Ethan mansione nonnihil ad Occasum; qui posteà ad Meridiem flectendo gressus, venerunt ad quædam loca Ægypti, feceruntque quartam mansionem in regione Phihahiroth, inter Magdalum & Mare rubrum, contra Beelsephon ponentes castra prope ipsum mare, Exod. cap. 14. v. 2. & Numer. 33, 7. Arbitror verò, locum istum quartæ mansionis esse intra illos præruptos montes, quorum paulò antè mentionem fecimus: siquidem & per illos itur ad mare, & via satis difficili, metu Arabum, vt ab iis, qui viam illam perfecerunt, accepi. Et sanè à Cairo vsque ad locum tertiæ mansionis in extremis finibus solitudinis ad linguam maris nulla est in via difficultas, sed tota plana & facilis. Sed via, per quam ducti fuere Israëlitæ vsque ad Mare rubrum, valdè ardua & difficilis fuit, vt manifestè indicat Scriptura Exod. 14. & Iosephus lib. 2. Antiq. cap. 6. de his agens, manifestè demonstrat: *Aegyptios, inquit, mox pœnituit, quòd Hebræos dimisissent. Cumque Rex præ ceteris id ægrè ferret, præstigiis Moysi imputans quod factum erat, decretum est, vt quamprimùm correptis armis omnique bellico apparatu eos insequerentur, retracturi si possent assequi: sperabant autem fore, vt facilè in potestatem suam redigerent homines inermes, de via lassos. Itaque obuium quemque rogantes quà tenderent, raptim insequebantur, tametsi per viam difficilem non solum exercitibus, sed expeditis quoque viatoribus. Moyses namque per huiusmodi viam Hebræos deduxerat, vt si Aegyptij, mutata sententia, sequi eos vellent, pœnas malitiæ violatique pacti persoluerent: néve Palæstini, qui ob veterem simultatem infensi erant Hebræis, de profectione eorum certiores fieri possent. est enim regio illorum Aegypto contermina. Sed vbi ad rubrum Mare peruentum est, ecce Aegyptiorum multitudo circumfusa in arctum Hebræos compellebat. Aderant enim septingenti currus cum equitum quinquaginta millibus, & præterea scutatorum peditum ducenta millia. Hi vias omnes obsederant, quibus effugium Hebræis patere poterat inter rupes & mare conclusis: quo loco mons etiam præruptis rupibus inuius ad littus vsque procurrebat: atque ita, ne fuga quidem spe relicta, Hebræos mare inter & montem obsidione premebant, appositis armatis quà exitus in campos aperiebatur. In hac locorum iniquitate conclusi Hebræi, cùm nec obsidionem præ inopia diu tolerare, nec exitum & fugam inuenire possent, nec armis admodum instructi essent, etiam si maximè pugnare cuperent, nihil superesse videbant, nisi vt turpi deditione saluti consulerent.* Hæc & alia ibi Iosephus: quibus, vt dicebamus, demonstrat illius itineris difficultatem, & quod ibi contigit vsque ad Ægyptiorum submersionem: & descriptio, quam quartæ mansionis Hebræorum & persecutionis Ægyptiorum facit Scriptura loco citato Exodi, manifestè idipsum indicare videtur. Inquit enim, Israël mansionem faciente in quarta mansione, Pharaonem armatum cum omni exercitu suo præcedentium vestigia insecutum; tandem quadam die ad vesperam inclinante, reperisse eos iuxta mare. Vbi ex vna parte mons præruptus & omnino inuius ad littus vsque excurrebat, ex alia verò ipsum mare. At ibi cerni mare & montes, & non similiter alibi in isto itinere, secundùm assignatam ex Scriptura descriptionem, præter coniecturam quam habemus, consideratâ montium illorum & itineris ad mare terminatione, id tamquam indubitatum accepimus ab illarum partium incolis, & iis qui inuiti illud iter perfecerunt vsque ad mare. Breuiter, filij Israël venerunt de Ramesse in Socoth, de Socoth in Ethan mansionem tertiam; inde regressi, abierunt per viam difficilem, per illos præruptos montes, ad Phihahiroth ad Mare rubrum: quomodo

Prima mansio in Ramesse. Secunda in Socoth.

Vbi columna nubis & ignis Iudæis apparere cœpit. Tertia in Ethan.

Quarta in Phihahiroth.

Phihahiroth vbi.

Iter hoc difficile.

Quam per [illegible]

Iudæi ab Ægyptiis [illegible]

do verò ipsum pertransierint, venerintque in desertum, per quod ambularunt ad Sinai, dicemus posteà.

Via qua hodie ex Cairo itur ad Sina. Nos verò ex Cairo ad Sues & linguam Maris rubri per Ægypti desertum & Thebaidem, aliàs ab innumeris sanctis Patribus pœnitentia & sanctitate decoratum, & Socoth secundam mansionem, venimus ad tertiam Etham, ac deinde per Etham desertum continuauimus iter. Hæc adnotare volui ad maiorem intelligentiam traditionum illarum partium, & difficultatum quas mouent sacri & exteri Scriptores de itinere quod perfecerunt filij Israël ad montem Sinai per Mare rubrum: de quibus Capp. sequentibus.

Ramesses non est Thebe neque Sues. Sed & hic vnum aduertere licet: si verum est quod priùs ex Iosepho diximus, quando ex Ramesse discesserunt filij Israël, vt irent ad desertum, transisse per Lacopolim, vbi posteà Cairus ædificata est; à veritate alienum erit quod quidam dixerunt, Ramessen esse Theben, & quod alij, esse Sues. *Thebe vbi.* Illud quidem, quoniam Thebe, à qua Thebais dicta est, est superior & extrema pars Ægypti in Meridionali eius parte, à nonnullis Diospolis, ab Hebræis On, siue Onen, ab Ægyptiis Solis vrbs, teste Diodoro appellata. Ex distantia ergo locorum, quæ maxima est, cùm Onen ad Deltam, Thebe ad Sienen vergat, liquet, Theben nequaquam illam vrbem esse, quæ in sacris Biblijs Ramesses appellatur. Istud etiam; quoniam inter Babylonem & Arabiam eundo versus Maris rubri extremitatem, vbi notatur Sues, Ptolem. constituit vrbem quæ Onij siue Elij appellatur, quam eius interpres Ramessen à Iudæis dictam testatur; istud inquam non stat, quoniam ex Ramesse non nisi post quatuor mansiones, & trium vel quatuor dierum spatio peruenerunt ad Mare rubrum: igitur, si Ramesses idem est quod Sues, idem erit terminus à quo & ad quem; quod falsum est.

CAPVT IV.

De Mari rubro, secundo loco occurrente in tertia Peregrinatione, de illius origine, nominibus & conditione.

QVoniam pertractandæ sunt nonnullæ difficultates de Mari rubro circa ea quæ contigerunt, quando ipsum Hebræi, Deo mirabiliter diuidente, siccis pedibus transierunt, in ipsorum ad montem Sinai protectione; & vnum est ex præcipuis obseruandis in isto itinere: ideò, antequam alia pertractemus, aliqua de illius origine, natura, & nominibus, eorumque significatione disserere visum est.

De origine & de cursu Maris rubri Abulensis in cap. 10. Exodi ex alijs in hunc modum scribit: *Mare rubrum, quod nascitur à partibus Indianis de confinio Indi fluminis, venit circa latus Septemtrionale orbis, terminans à Meridie omnes regiones quæ sunt circa Caucasum, scilicet Aracusiam, Parthiam, Assyriam, Mediam, Persidem, & ceteras; post istas declinat versus Meridiem, intrans per Arabiam continuo descensu: & ob hoc duobus nominibus nuncupatur: nam à parte Orientali declinans per confinia regionum, quæ sunt circa Caucasum & Taurum montem, vocatur Sinus Persicus; cùm autem intrat Arabiam & Aegyptum, vsquequo alterius maris fluctibus absinnatur, Sinus Arabicus vocatur. Est autem Arabia aliqualiter Septemtrionalis Aegypto, & aliqualiter Orientalis; & quando istud mare transiens totam Arabiam accedit, ad terminos Aegypti arcuatur, & reflectitur in Oriente eius, sicut alia flumina & maria declinia ex dispositione terrarum consuenerunt: & fit ibi magnus sinus, occupans quasi totam frontem Orientalem Aegypti; quæ non multùm lata est, vt dicunt Solinus & Paulus Orosius. Non tamen fluit contra Meridiem terræ Aegypti; quia ibi terrarum obicibus detinetur; sed fluit per partem Septemtrionalem terræ Aegypti in confinibus Arabicæ solitudinis; & aliquando facit aliquos sinus paruos in Aegypto, deinde circa Occidentem Aegypti arcuatur, & facit manere quasdam partes terræ Aegypti vltra se, versus Septemtrionale latus Aegypti: cuiusmodi est terra Gessen, in qua manebant Hebræi; ideò dicitur infrà decimotertio capitulo, quòd potuissent Hebræi venire in terram Chanaan per viam terræ Philisthinorum, quæ vicinior est, & non cogerentur transire Mare rubrum. Deinde circa Occidentem Aegypti fluens mare, per ipsam terram Aegypti reliquo mari absorbetur.* Hæc Abulensis: & idem in Exod. cap. 13. quæst. 9. similia ferè habet. *De origine Maris rubri Abulensis sententia.*

Aliorum sententia. Alij, qui mare hoc nauigarunt, dicunt incipere ab Insula Socotora, quæ Latinè Dioscoridis dicitur; terminarique ad Septemtrionem oppidò Sues, quod à Latinis Posidium vocatur; habereque longitudinis circiter trecentas quinquaginta leucas. Procellosum valde, asperum ac profundum; ac magnorum animalium magis quàm cetera capax, inquit Mela lib. 3. cap. 7. salsum, eiusdemque coloris naturæque ac Oceanus, à quo fluit, vt oculati testes affirmant; & verè. *Simile Mari magno, à quo fluit.*

Plura nomina habet. Quantum verò ad eius nomina & nominum rationem, dicendum est, hoc mare pluribus nominibus appellari, *Sinum Persicum,*

cum, & *Sinum Arabicum*, à duobus finibus quos aperit, & duabus regionibus per quas transit, Persia & Arabia, vt dictum est; *Iam Suph* Hebraicè, Latinè *Mare rubrum*, Græci *Erythræum*. Sed quare rubrum appellatur, cùm eiusdem coloris sit ac cetera maria, & non rubei, vt iam diximus? Variæ ab Auctoribus adducuntur rationes. Q. Curtius: *Mare rubrum ne colore quidem abhorret à ceteris: ab Erythro Rege inditum est nomen.* Plinius lib. 6. cap. 23. *Mare*, inquit, *rubrum dixere nostri, Græci Erythræum à Rege Erythra; aut, vt alij, solis repercussu talem reddi colorem existimantes; alij ab arena terraq́, alij tali aqua ipsius natura.* Philostratus lib. 3. Vitæ Apollonij cap. 15. *Rubrum mare vehementer cæruleum esse tradunt; denominant autem Rubrum, vt ipsi perhibent, à Rege Erythra, qui ex suo nomine mare appellauit.* Alij ab Erythra quidem, sed non memorato natione Persa, sed ab alio Erythro, Persei & Andromedis filio, appellari dicunt, qui olim illic dominabatur; cuius nomen idem significat quod Latinè Rubrum. Ita Solinus cap. 45. *Rubrum mare*, inquit, *Erythræum ab Erythra Rege, Persei & Andromedis filio, non solùm à colore appellatum Varro dicit; qui affirmat in littore maris istius fontem esse, quem si oues biberint, mutant vellerum qualitatem, & antea candida amittunt quod fuerint vsque ad haustum.* Eamdem opinionem sequitur Ammianus inferiùs citandus, Erythramque illum illi primò nomen dedisse affirmat. Eadem tradens Strabo, addit: *Nearchus & Orthagoras prodiderunt, Tyrinam insulam in eo pelago ad Austrum iacere, in qua Erythræ sepulchrum ostenditur; ingens sanè tumulus, & siluestribus palmis consitus; atque hunc in iis locis regnasse, & de se nomen mari reliquisse. Iam Suph* Hebraicè, Latinè *Iam* mare, *Suph* verò rubrum, & scirpum significat, vt docet sanctus Hieronymus in Epistola 127. ad Fabiolam, & alij ex Hebræis & Latinis.

Rubrum quare dictum.

Benedictus Pererius in cap. 18. Exod. disput. 8. de his agens, num. margin. 41. suam sequentibus hisce verbis aperit sententiam: *Mea*, inquit, *hæc est sententia, vocari à Græcis mare Erythræum, non tam à colore quàm à Rege Erythra, qui nobiliter ibi regnauit, eiusq́ memorabile sepulchrum inibi existit. Hoc enim & per se satis credibile est: & in id video plures Auctores consentire. Tum puto Hebraicè vocatum esse Suph, à copia papyrorum, vel caricum, vel iuncorum, quorum ferax est. Hoc enim concordi sententia tradunt Hebræi, ipso etiam Hieronymo nequaquam dissentiente. Illud demum mihi fit verisimile, propterea Latinum Interpretem, vbicumque mare istud in Scriptura nominatur, vocasse Rubrum; quòd eo vocabulo mare istud vel semper vel plurimùm ab omnibus Latinis Scriptoribus appellatum vsurpatumq́ fuerit, vt Latina ipsius translatio Latinis auribus apertior & probabilior accideret.* Hæc Pererius.

Caietani Scholiastes Exod. 7. in prima plaga qua afflicti fuerunt Ægyptij, asserit non solùm Nilum fluuium, sed Mare etiam rubrum Ægypto adiacens, conuersum tunc in sanguinem, rubrumque vocatum esse, fortè propter hanc conuersionem in sanguinem rubrum. Et Genebrardus Psal. 104. aquas etiam marinas conuersas ait in sanguinem. Sed enim Psal. 77, 44. aliter videtur accidisse: *Conuertit in sanguinem flumina eorum, & imbres eorum, ne biberent:* & non mare; quia illius aqua, quæ amara est, non erat bibenda.

Quorundam sententia reiicitur.

Lusitani, qui terras illas accuratè peruestigarunt, & mare hoc nauigauerunt, antiquorum placitis refragantur, & diuersam à memoratis rationem videntur indicare, quare mare hoc Rubrum appelletur. Qua de re consulendus est Ioannes Barrius, præclarus Indicarum rerum Historiographus, cap. 1. lib. 8. Decad. 2. hic enim scribit, qui mare illud peruagati sunt, compertisse in primis, illius aquas rubrum colorem referre: vt verò coloris causam pernoscerent, aquam è mari in nauem hauserunt; quam cùm pellucidam atque omnis ruboris expertem vidissent, planè intellexerunt, non aquas ipsas in se rubeas esse, sed eum colorem in iis repræsentari ex arenis rubeis, siue corallis, quibus maris illius fundus scatet. Et ab hoc colore Mare rubrum nuncupatum, & ita non ab Erythra, sed antè, & ab ipso mundi exordio. Placet hic adscribere P. Tornielli verba; quibus ex memorato Auctore reiicit nonnulla quæ ex aliis retulimus; scribit verò in hunc modum Tom. 1. sacrorum Annalium M. A. 2544. num. 17. *Sed quia nunc primum ex sacro Textu in Maris rubri mentionem incidimus, haud ingratum Lectori fore existimamus, hic germanam adferre causam, cur hoc mare Rubrum fuerit appellatum; cùm nihilominùs constet, eius aquas eiusdem prorsus naturæ & coloris esse, cuius sunt aquæ maris Oceani, imò easdem omnino esse, quæ ab Indico Oceano in Arabicum hunc sinum influunt. Neque enim admittenda videntur quæ ex antiquorum opinionibus refert Strabo lib. 16. nempe, Mari rubro esse nomen à colore propter reflexionem radiorum apparente, vel à sole, cùm supra verticem est, vel à montibus ex adustione rubentibus, vel à fonte quodam,* qui

Lusitanorum sententia.

qui aquam rubicundam ac minio plenam in mare emittit; vel à quodam Erythra natione Persa, qui in Insulam dicti maris se recepit; vel ab alio Erythra seu Erythræo, Persei & Andromedes filio, qui olim illic dominabatur, & cuius nomen Græcè idem significat quod Latinè rubrum: quam postremam opinionem sequitur etiam Arrianus Gestorum Alexandri lib.8. Neque item dici potest (vt alij putarunt) videri aquam illam rubram, propter terram, quæ circa eius littora est, rubram: quia Lusitani (Auctore mox citando teste) qui oras illas accuratè peruestigarunt, ac propriis oculis inspexerunt, asseueranter negant, terram illam esse notabiliter rubram, ita vt tale quid efficere possit. Et si ibidem adessent montes admodum rubri, aut memoratæ solis reflexiones, aut dictus fons minio plenus, aut quid simile, procul dubio id ipsi, tamquam huius rei, de qua agimus, valdè curiosi, facilè obseruassent; & memorandus Auctor silentio non inuoluisset. Huc accedit, longè credibilius esse è conuerso, dictos Erythræos à dominio, quod in Mari rubro eiusq; oris habuisse dicuntur, nomina fuisse sortitos; præsertim si naturalem dictæ rubedinis causam proximè adducendam consideremus; ex qua colligi posse videtur, longe ante dictos Erythræos, & non solùm vsque à Moysi temporibus, vt scripta eius indicant, sed etiam ab ipso mundi exordio, vel saltem ab eius post vniuersale diluuium reparatione, idem mare sic fuisse nuncupatum. Quid igitur? Dicamus prius, quomodo dicti maris aqua videatur rubra; mox causam aperiemus. Non enim vbique talis videtur, sed quibusdam in locis; neque semper in eisdem, verùm modò hîc modò illic magnæ quædam rubri coloris maculæ conspiciuntur; aliæ quidem longiores, aliæ magis latæ ac diuersarum figurarum; tamquam si grandia quædam sanguinis vasa ibi sparsim effusa fuissent. Vnde Ioannes de Barros, qui de Regum Lusitaniæ rebus in India gestis duas librorum Decades Hispano scripsit idiomate, easq; Asia inscripsit, Decad.2. lib.8. cap.1. refert de Alphonso Dalboquerque, primario Lusitani Regis in India Classium Duce, & illarum regionum Gubernatore; quòd cùm ostia dicti maris ingressus esset, vidit in eo rubentem quamdam maculam non admodum latam, sed, quantum ipsa oculorum acies pertingere poterat, in longum protensam. Et addit, quod cùm eius naues intus valdè progressæ essent, plurimæ eiusdem maculæ latiores multoq; breuiores sparsæ vndique videbantur; & nihilominùs de dictis maculis aqua in vasis hausta, nequaquam rubra, sed limpidissima erat. Quo experimento manifestè conuincitur error quorumdam, qui dictas maculas ex balænarum sanguine, in ipsarum partibus effuso fieri credebant. Quamobrem admirati, causamq; rei diligenter perquirentes Lusitani, posteà tum ab illarum regionum incolis, tum etiam proprio experimento didicerunt, fundum illius maris naturaliter ferre magnam vim cuiusdam plantæ seu fruticis rubri, ramos proferentis solidos ac graues instar corallij, ita vt etiam à solo euulsi, in aquis supernatare nequeant: qui maxima inundantium aquarum vi eradicati, siue à stipite abrumpi sæpè solent, ac præcipuè prope ostia dicti maris, vbi fluxus & refluxus aquarum ingredientium & egredientium maiori fertur impetu; quo fit, vt eorumdem virgultorum rubra stramenta per longos quosdam aggeres in ipso maris fundo congerantur: qui deinde, vbi latior sinus est, à variis inundationibus dissipati, & huc atq; illuc aceruatim translati, ex coloris dictorum aceruorum reflexione, reddunt mare varijs, vt dictum est, rubentibus maculis respersum: præsertim vbi vnda minùs alta est. Et inde iste potissimùm sinus, & illa item Oceani pars, quæ ab eiusdem sinus angustiis ad sinum vsque Persicum extenditur, Maris rubri nomen accepit. Hactenus ille; & meo quidem iudicio verè.

Ego dictis sequentia libenter adderem: cùm iuxta hoc mare ambularem, quantum obseruare potui, prope Sues, & posteà per multa milliaria vsque ad montes Sinai proximos, nullas vidi in eo rubentes maculas, nec videri ab accolis accepi: quare si huiusmodi videntur in aliis partibus, Indiæ videlicet, illarum partium ratione totum ipsum Mare rubrum dicetur. Præterea, si in diuersis partibus maculæ illæ rubentes videntur, quid prohibet dicere, aliquando illas tales apparere ex plantis illis, fruticibus & foliis rubeis, vt ex Ioanne de Barros dixit Torniellus, & aliquando ex fundo arena rubea rubescente, vel alio modo, vt alij grauissimi Auctores tradiderunt? *Notata circa Mare rubrum in Sues peregrinatione.*

Vlteriùs, etsi primaria ratio, quare mare hoc Rubrum dicatur, sit, quia vel rubeos illos profert frutices, vel ex fundo; quid prohibet affirmare, idem nomen etiam ab altero vel vtroque Erythra accepisse, secundaria ratione? quod alios dicere voluisse mihi persuadeo: nec enim inconueniens est eumdem effectum à diuersis causis præsertim partialibus procedere, & ex variis rationibus aliquod vnum idemque nomen sortiri. Vt fuit à nobis animaduersum Lib. VII. Cap. II. Peregr. VI. ciuitatem Damasci potuisse nominari vel à Damasco conditore, vel à Damasco regione, similiter etiam dicere in proposito nil vetat: & sic dicere videtur expedire, ne à grauissimis Auctoribus recedere videamur.

Nicolaus Fullerus lib.4. Miscellaneorum sacro-

sacrorum cap. 20. pluribus explicat hanc difficultatem; & post adductas & reiectas aliorum sententias, ipse suam ponit, quæ in hoc consistit, vt Mare rubrum, siue Erythræū, dicatur ab Esau filio Isaac. Quoniam Erythras, siue Erythrus, planissime, inquit, is est, quem nomine quidem sacræ Litteræ Esauum appellant, cognomine autem Edomum. Erythrum Græcè, Latinè rubrum significat. Et quia Edomus iste totius Regionis seu Prouinciæ Idumææ, siue Edom, Dominus ac Princeps euasit; Imperio item maris, eamdem Regionem præterfluentis, simul potitum esse consentaneum apparet; eique & mari proximo nomen dedisse putat, & pluribus contendit. An verò Fullerus scopum attigerit, videant alij.

Agunt de Mari rubro Adrichomius in Pharan num. 86. Pineda de Rebus Salomonis lib. 4. cap. 9. 10. & 11. & alij. Sed hic dicta sufficiant.

CAPVT V.

De loco Maris rubri vbi filij Israël transierunt, & eius latitudine, qui tertio loco occurrit in tertia Peregrinatione.

POstquam de conditione, origine, decursu & nominibus Maris rubri egimus, arbitror vtile ac iucundum fore Lectori, si sequentibus Capitibus huius Peregrinationis aliquas pertractemus difficultates; quarum explicatio plurimùm conducet ad intelligentiam eorum quæ in partibus illis de Mari rubro asseruntur, & nonnullorum sacræ Scripturæ locorum. In hoc verò Capite inquiremus de loco vbi filij Israël transierunt, & Ægyptij submersi fuere, & de eius latitudine.

Tres sententiæ.

Guilielmus de Baldensel in suo Hodœporico arbitratur, latitudinem transitus Maris rubri vix ad quinque milliaria se extendere.

Prima, esse quinque milliarium latitudinem.

Augustinus Torniellus Tom. 1. A. M. 2544. num. 25. secutus aliorum sententiam, dicit, locum maris, quem transierunt Israëlitæ, fuisse contra oppidum Tor appellatum, latitudinis nouem millia passuum habere; sic verò scribit: Siccato mari vento vrenti, ne cœno Iudæorum iter impediretur, Iudæi decem circiter horarum spatio sinum illum festinanter feliciterque transmiserunt; qui, vt in Geographorum tabulis intueri licet, pænè in acutum desinit: & vbi a Moyse diuisus fuit, nouem millia passuum latitudinis habuisse dicitur, quemadmodum ex Orientalibus Lusitanorum nauigationibus asserit Ioan. de Barros in suis Historiis, Asia inscriptis, Decad. 2. lib. 8. c. 1. vbi accuratam sanè Maris rubri descriptionem tradit; additque, dictam maris diuisionem fuisse factam contra oppidum in Arabico littore positum, quod ipse vocat Tor, siue Tauris; communiter autem in Chronographorum tabulis appellatur Eltor: cui nunc recta opponitur in ora Ægyptiaca aliud oppidum nomine Grondol, vt videre est apud Abrahamum Ortelium, speciatim in Tabula Turcici Imperij, quæ in ordine 96. est. Hæc ex Torniello.

Secunda, nouem.

Alij tamen ea parte latius esse dicunt. quo enim tempore illac transibam, & ad sanctum Sinai montem ibam, mihi percunctanti Græcum quemdam illarum partium Monachum, nobiscum reuertentem ad Sinai montem, vbi commorabatur; de latitudine illius maris, respondit, ex ea parte qua filij Israël ipsum transierunt, vsque ad alteram illi oppositam, esse latitudinem circiter triginta milliarium Italicorum; eamque esse illarum partium famam. Quare, si pro nouem milliaribus nouem leucas intellexit Torniellus cum Ioanne Barros, ferè conuenit cum his quæ in illis partibus circumferuntur. Quin verba Tornielli idipsum præ se ferre videntur ex tempore quod illorum transitui assignat; si tamen ab vno littore vsque ad alterum oppositum transierunt, vt ipsemet sentit; decem scilicet horarum: nam tanto tempore non tantùm nouem, sed viginti & etiam triginta conficerentur milliaria.

Tertia, triginta milliarium et amplius.

Nec valet dicere, tantum confici à viris fortissimis & robustissimis, non autem à senibus, mulieribus & paruulis; hi enim lento gradiuntur gressu: etenim, præter ea quæ superius diximus, *non erat in tribubus eorum infirmus*, & speciali Dei auxilio adiuti fuerunt filij Israël ab exitu de Ægypto vsque ad transitum Maris rubri; quare spatio decem horarum circiter maius quam nouem milliarium Italicorum iter confecissent.

Obiectioni solutio.

Psalm. 37.

Præterea, notato loco aduertit idem Auctor, & docet Scriptura, tota illa nocte transitus flauisse ventum vrentem, hoc est calidum & siccum, qui vapores crassos ex tanta aquarum à dextris & a sinistris existentium multitudine, nocturno præsertim tempore eleuari solitos, dissipabat, nimiamque aëris humiditatem, ne Hebræis molesta, vel etiam illorum paruulis noxia esset, ad temperiem reducebat. Ad idem facit quod dicitur Sap. 19. fundum maris, per quod filij Israël transierunt, fuisse velut floridum campum; & nos posteà dicemus. Et hoc magis confirmat idem Torniellus, dum dicit, Israëlitas festinanter feliciterque

terque mare transmisisse. Quare si à littore Ægyptiaco vsque ad Arabicum transierunt decem horarum spatio, festinanter & feliciter transmiserunt; & concludendum est, secundùm ipsum, eo loco mare latius esse, quàm sit spatium nouem milliarium Italicorum, sed vel viginti nouem vel triginta circiter.

Alterius obiectionis solutio. Nec officit dicere, transisse linguam maris, quæ ipso medio angustior est; quia adducta ex eo ratio probat oppositum: solùm enim ex hoc probari posset, esse linguam medio angustiorem. Præterea non ita est lingua angusta, vt non distet locus transitus ab extremitate & Sues quadraginta circiter milliaribus, siue duorum dierum itinere, vt posteà Cap. VII. dicemus. Ibi latiùs scripsi quæ legi, audiui & coniectura assequi potui: nam illum locum nec mensus fui, nec vidi; ideò, quæ dixi, non asseueranter, sed ex coniectura à me dicta esse volo.

Conciliatio. Nec dissentit Baldensel, asserens latitudinem esse quinque milliarium, sed omnino consentit; quia cùm Germanus esset, credendum est, ipsum de Germanicis milliaribus, quæ sunt duarum horarum; & pluries longiora, fuisse locutum; & ita, quinque milliaria Germanica facient decem milliaria Hispanica vel Belgica, & triginta Italica: & ita ferè omnes in eadem sententia conueniunt.

CAPVT VI.

Fuerintne vna vel plures viæ factæ in Mari rubro, quando à Moyse fuit virgâ percussum, vt transirent filij Israël; & an appareant adhuc transitus signa.

Duæ oppositæ sententiæ. Prima, per duodecim maris semitas transisse Israelitas. Secunda, per vnicam viam. QVantum ad propositam difficultatem, duæ sunt famosæ Auctorum sententiæ: altera affirmat duodecim vias factas fuisse in mari, quæ velut muro aquis consistentibus diuidebantur; per quarum quamlibet secundum numerum tribuum transibant ordinate Israëlitæ: altera verò dicit vnicam dumtaxat, sed latam & spatiosam, viam factam fuisse, consistentibus ex vtraque parte aquis adinstar muri, per quam totus Israëliticus populus incessit.

Prima sectatores & fundamenta. Priorem sententiam sequuntur aliqui ex Hebræis & Catholicis eruditissimis Scriptoribus: ex illis, Midras Thilim, & alij; ex istis, Origenes in Exod. Homil. 5. S. Epiphanius Hæres. 64. prope finem; vbi breuiter recenset miracula Moysis; Abulensis in cap. 14. Exod. quæst. 7. Genebrardus l. 1. suæ Chronologiæ, & super Ps. 135. vers. 13: *Qui diuisit Mare rubrum in diuisiones.* in *diuisiones*, non *diuisionem*; quoniam non vna, sed plures factæ fuerunt: & ferè hæc auctoritas est huius sententiæ potissimum fundamentum.

Qui de locis sanctis scripserunt, eidem sententiæ adstipulari videntur, dum dicunt; ad littus maris, vbi filij Israël transierunt, videri adhuc plura viarum vestigia, per quas transierunt mare; quod & ego accepi à memorato Monacho Græco, vt dixi Capite præcedenti; hancque esse sententiam à maioribus traditam, quòd in ista diuisione maris singulis quibusque tribubus Hebræorum singulæ aquarum diuisiones factæ sint; & propria vnicuique tribui in mari aperta sit via. Idque ostendi aiunt ex eo, quod in Psalm. 135. scriptum est: *Qui diuisit Mare rubrum in diuisiones.* quibus verbis docemur, factas plures, & non vnam tantùm.

Idem ostenditur per illud: *Beniamin adolescentulus, in mentis excessu. Principes Iuda, duces eorum: principes Zabulon, principes Nephthali.* Significatur enim proprium vnicuique tribui datum ingressum esse in mare. Hæc à maioribus obseruata in Scripturis diuinis, silentio præterire nolui; præsertim cùm Origenes, aliique veteres Scriptores ab eadem sententia non abhorreant. Ps. 67, 28.

Secundæ sectatores & rationes. Posteriorem sententiam, præcedenti oppositam, vnicam tantummodò factam fuisse in Mari rubro diuinitus viam, sequuntur similiter plures ex veteribus & recentioribus Doctoribus: atque in primis Theodoretus in quæst. 25. in Exodum, & in expositione illorum verborum Psalmi 135. *Qui diuisit Mare rubrum in diuisiones*; oppositumque appellat fabulam Iudæorum. Idem scribit in eumdem Psalmum Euthymius, Lyranus in cap. 14. Exodi, Pererius ibidem, disput. 2. num. margin. 10. Caietanus in Psalm. 135. Torniellus Tom. 1. A. M. 2544. num. 28. & plerique alij.

Prima ratio. Probat verò hanc sententiam Torniellus: *Quoniam*, inquit, *nusquam apparet, tribus Israeliticas tunc adeo ab inuicem fuisse seiunctas, vt non possent simul per eamdem viam maritimam, quemadmodum anteà per terrestrem ambulauerant, proficisci. Quod si duodecim fuissent viæ, vtique oporteret etiam Pharaonis exercitum in duodecim partes fuisse distributum; & columnam ignis, quæ se tunc dicitur posuisse inter castra Aegyptiorum & Israelis, ita vt toto noctis tempore ad se inuicem accedere non possent, in duodecim columnas fuisse multipli-*

tiplicatam: hæc verò ex sacro Textu non modo deduci non possunt; sed & eidem omnimodis aduersari certum est.

Secunda. *Huc accedit, quod nulla ratio suadet debuisse fieri tot vias; neque par est multiplicari miracula sine necessitate, præsertim cùm in Psalm. 76, 20. apertè legatur, In mari via tua, & semita tua in aquis multis. & Sapient. cap. vlt. vers. 7. Et in Mari rubro via sine impedimento. Via, inquam, vna, & non plures.*

Ad fundamenta prima. *Nec refert quòd in Psal. 135, 13. dicatur, Qui diuisit Mare rubrum in diuisiones; quia ibi Scriptura, vt interdum solet, numerum pluralem pro singulari vsurpat; nisi fortè ille sit Hebraismus, idem significans, ac si dictum esset, Qui diuisit Mare rubrum in duas partes; per metonymiam accipiens diuisiones pro partibus diuisis, quemadmodum 3. Regum cap. 11. vers. 31. dicitur: Tolle tibi decem scissuras, hoc est partes pallij scissi.* Hæc ille. Et in eumdem modum respondent alij eiusdem sententiæ. Tres alias rationes ex parte memoratis persimiles adducit pro eadem sententia Pererius loco citato.

Tertia sententia media, vnica maris diuisione facta, in fundo duodecim apparuisse semitas. Dicerem probabiliter in hac difficultate, quodam modo mediando inter vtramque sententiam, vnicam diuinitus factam fuisse in mari diuisionem & viam; in ipsius tamen fundo duodecim apparuisse semitas, per quas singulas singulæ pertransierunt tribus. Vnicam dixi factam fuisse viam, propter dicta pro posteriori sententia; quam priori veriorem, communiorem, & potioribus firmatam rationibus arbitramur. Addidi verò propter secundam sententiam, in maris fundo duodecim semitas apparuisse; & quia illarum signa in maris littore in partibus illis apparere dicuntur: notauit etiam Pineda de Rebus Salomonis lib. 4. cap. 11. num. 9. Ego illas non vidi; nec facilè, propter Arabum incursiones & pericula, videri possunt. Et aptari possunt huic sententiæ

Ratio. aliquæ auctoritates adductæ pro confirmatione præcedentium opinionum. Vt illud Psalm. 135. *Qui diuisit Mare rubrum in diuisiones.* id est, Qui fecit, vt, diuiso mari in duas partes, apparerent in eius fundo plures viæ & diuisiones. & clariùs Ps. 76, 20. *In mari via tua*; ecce vnica via & vna maris diuisio; *& semitæ tuæ in aquis multis*; ecce plures semitæ. quasi diceret: In profundo maris loco, vbi multæ erant aquæ, semitæ plures fuerunt; per quarum quamlibet quælibet tribus ordinatè incedebat.

Diuina misericordia erga electos, & in reprobos iustitia. Si signa illarum viarum, per quas transierunt filij Israël, facta fuerint, & adhuc extant, magnum profectò miraculum est, & euidens argumentum diuinæ prouidentiæ quam habet de electis; quemadmodum & alterum, quo istud probari posset diuinæ iustitiæ in reprobos: hoc verò est quod hic verbis Abulensis in cap. 14. Exod. q. 11. subscribo; & ille adducit ex Paulo Orosio lib. 1. Histor. *Magnum autem*, inquit, *diuinæ punitionis monimentum, atque recordatio, posteris magna documenta daturum vsque hodie restat: nam cùm Aegyptij in curribus & equis Hebræos per Mare rubrum persecuti essent; rotarum signa, quæ viuis arenis impressa sunt, vsque hodie perseuerant; ita vt si rotarum orbita eadem die illa vestigia impressissent. Et si fortè contingat ventis impellentibus arenarum aggeribus signa illa occultari, mox diuina prouidentia ad statum pristinum reducuntur; vt si diuina miracula homines spiritu inuidiæ concitati tacuerint, ipsa per se terra exclamet. Sic enim respondit Christus Pharisæis quibusdam, qui sub honestatis imagine Christi laudes subticeri volebant, cùm dixerunt; Magister, increpa discipulos tuos; quibus ipse ait: Dico vobis, quia si hi tacuerint, lapides clamabunt, vt patet Luc. 19. cap.* Hactenus Abulensis.

Addo vlteriùs, quòd quemadmodum de facili fuit responsum iis quæ pro priori sententia dicebantur; ita non esse admodum laboriosum respondere aliis quæ pro posteriori sententia adducta fuere. Responsio ad rationes secundæ sententiæ.

Ad priorem rationem dicendum, ordinatè discessisse filios Israël ex Ægypto: etenim, quænam in tanta multitudine confusio fuisset, si gregatim more pecorum incessissent? & Scriptura sacra indicare videtur, dum loquens de filiis Israël ante transitum Maris rubri, dicit *castra metatos fuisse*, Exod. cap. 13, 20. & cap. 14, 2. & clariùs Num. cap. 33, 1. vbi dicitur: *Hæ sunt mansiones filiorum Israël, qui egressi sunt de Aegypto per turmas suas in manu Moysi & Aaron*, &c. Vbi sunt castra & distinctæ turmæ, ibi distinctio & ordo collocandus est. Igitur, si talis seruatus fuit in itinere illo terrestri; quare & idem seruari non potuit & debuit in illo maritimo? Vide infrà Capite VIII. in tertiæ quæstionis solutione. Ad primam.

Ad posteriorem, de diuisione exercitus Pharaonis, & columnæ in duodecim partes, Respondeo, neutrum ex illa sententia necessariò sequi: non prius; etenim potuit per vnam dumtaxat viam incedere, columna præsertim prohibente Ægyptios, ne perfectè videre possent Hebræos. Et si ponatur, Pharaonis exercitum in duodecim partes fuisse diuisum, & quamlibet partem secutam fuisse quamlibet illorum tribum, quodnam esset inconueniens, Scriptura præsertim oppositum non indicante? Nec Ad [illegible].

multò

multò minùs sequitur posterius: etenim vnica columna in aëra eleuata potuit Hebręos, in plures ordines siue turmas distinctos, per diuersas vias ad eumdem finem tendentes ducere; sicut anteà in deserto Ægypti, & posteà in altero Arabiæ, transuadato Mari rubro, ducebat. Quemadmodum ad vnum solis vel lunæ motum plures ex diuersis locis & per diuersas vias ad eumdem terminum tendunt. Vel exemplum accipe de polis mundi, Arctico & Antarctico. Nec fuere multiplicata miracula, sed vnum illustrius operatum; vt tam prodigiosum factum, numquam à sæculo auditum, in gratiam Hebræorum patratum, illustrius ac firmius in vnaquaque tribu, imò quolibet Hebræorum, atque in omnibus & singulis hominibus, conseruaretur.

Nec loca Scripturæ faciunt difficultatem. Vt enim illi dicunt in versiculo illo Psal. 135. *Qui diuisit*, &c. poni numerum pluralem pro singulari; ita dicent alterius sententiæ sectatores, in aliis Scripturæ locis contra eosdem adductis, in quibus vnius dumtaxat viæ fit mentio, poni singularem pro plurali numero; quod frequentissimum est in sacris & in profanis litteris. Quare ratio vel Scriptura non est, quæ efficaciter alterutram illarum opinionum probet vel improbet. Vnde placet mihi quod scribit Theodoretus citatus, traditionem de duodecim viis nec fidei nec pietati Christianæ aduersari; congruentius tamen diuinæ Scripturæ ac probabilius esse, vnam tantùm in Mari rubro factam fuisse viam in transitu Iudæorum amplissimè patentem. Et vnicam delineauit viam Adrichomius in Descriptione deserti Pharan, & transitu Israëlitarum per Mare rubrum, & alij, quos viderim, qui huius argumenti tabulas Geographicas ediderunt. Et hæc de memorata difficultate sufficiant.

Neutra ex duabus oppositis sententiis potest efficaci auctoritate vel ratione refelli.

CAPVT VII.

Pertransierintne filij Israel ab ea littoris parte à qua discesserunt, venientes ad illi oppositam, an potiùs gressu tortuoso redierint ad eamdem littoris partem, quam ingressi fuerunt?

Duæ sententiæ.

IN hac difficultate, quam credo difficilem, & vtilem & opportunam instituto nostro, duos inuenio dicendi modos inter se oppositos, qui auctoritatibus & rationibus non infimis firmantur. Alter illorum, qui contendunt, filios Israël totum mare ab vna parte ad alteram ei oppositam traiecisse, ab Ægyptio videlicet littore ad Arabicum. Ita plures Hebræi & Catholici. Iosephus lib. 2. Antiq. cap. 7. Philo non procul à fine lib. 3. de Vita Moysi, Gregorius Nyssenus, non longè à principio libelli de Vita Moysi, Lyranus, Caietanus, Pererius, & alij in cap. 14. Exod. Tornellus Tom. 1. M. A. 2544. n. 27. probantque auctoritate & ratione. Auctoritate, quia in lib. Num. cap. 33, 8. legimus: *Profectiq; filij Israël de Phihahiroth, transierunt per medium mare in solitudinem.* & clarius in lib. Sapient. cap. 10. vers. 18. dicitur: *Transtulit illos per Mare rubrum, & transuexit illos per aquam nimiam. Transtulit*, non circumduxit. Perspicuè indicatur, non aliquam in mari circuitionem, sed totius maritimi illius tractus transmissionem esse factam; quemadmodum adhuc manifestiùs indicant citati Auctores locis indicatis.

Prima, Israelitas à littore Ægyptiaco ad oppositum Arabicum transisse.

Ratione sic probatur à Lyrano in ea verba priùs citati cap. Exod. 14, 31. *Viderunt Aegyptios mortuos super littus maris.* post relatum contrarium dicendi modum, statim adducendum, dicit: *At verò Iosephus dicit expressè contrarium, scribens, Hebraos transisse mare ad littus vsque ad oppositum: & hoc videtur magis probabile; quia non est verisimile, Deum voluisse reducere Hebraos ad terram hostium suorum.*

Alter dicendi modus præcedenti oppositus affirmat, filios Israël non totum Mare rubrum transmisisse, nimirum ab Ægyptio littore ad Arabicum; sed, ducto intra mare longo circuitu seu semicirculo, demum ad littus vnde ingressi fuerant, videlicet Ægyptium, rediisse. Quem dicendi modum ferè Hebræi omnes sequuntur, & nonnulli ex Latinis, vt Abulensis in cap 14. Exod. q. 9. Paulus Burgensis contra Lyranum eodem capite; & D. Thom. idem sensisse videtur in Commentario capitis decimi prioris Epistolæ ad Corinthios, & alij. Qui dicendi modus mihi etiam magis placet, eumque libenter amplector; & probatur multipliciter ex Abulensi.

Secunda sententia, per semicirculum ab Ægyptio littore ad idem transisse.

Primò, sic dicitur in littera Exod. 14, 31. *Et viderunt filij Israël Aegyptios mortuos super littus maris, & manum magnam quam exercuerat Dominus contra eos.* at hos viderunt in littore Ægyptiaco; igitur ex isto mari quod ingressi erant, exierunt, etsi in alia illius parte. Minor probatur; quia, inquit, natura maris est, mortuos ad propinquiora littora eijcere: propinquiora autem erant transuersaliter versus Orientem, ideò ad illa eiecti sunt. Minor huius prosyllogismi probatur ex his quæ proximè dicit, sed breuiter sic; quia non multò pòst ac ipsum mare ingressi fuere Ægyptij, illius fuerunt obruti vndis, vt ex Scriptura sacra facilè colligitur.

Secundò, idem probatur ex eo, quòd modico temporis spatio, quale fuit illud quo Iudæi ingressi & egressi fuerunt mare, non potuerunt recta linea ipsum transire, quia satis latum est, vt iam superiùs Cap. v. ostendimus. sic verò ait: Item, quia illa nox erat parua, in qua intrauerunt Iudæi in mare: nam erat minor quàm duodecim horarum, cùm esset aliquibus diebus post Æquinoctium vernale, quod fit in Martio: nam mensis ille primus, in quo egressi sunt de Ægypto, vt patet Num. 33, 3. & transitus Maris rubri fuit post tres aut quatuor dies ad minus. Non poterant ergo transire Mare rubrum per transuersum illa nocte, cùm ibi Mare rubrum satis latum est, vt dicitur ab eis qui illam partem maris in Ægypto viderunt. Fuit autem facta ista transitio Maris rubri per modum cuiusdam semicirculi; scilicet quòd extremitas illius lineæ semicircularis esset in parte illa terræ, per quam intrauerunt in mare, & alia extremitas esset in eodem littore, interiectis quibusdam scopulis intrantibus mare, & quadam parte aquæ maris. Si autem transiuissent ad littus oppositum, linea transitus esset linea recta; sed non potuit esse, quia in tam paruo tempore non poterant transire tantam latitudinem maris; maxime quia non inceperunt transire in principio noctis, sed media nocte in tertia vigilia; & transiuerunt ante finem quartæ, scilicet ante auroram. Et patet hoc, quia non intrauerunt Israëlitæ in mare, donec ventus flans desiccauit profundum maris. Sic namque dicitur in Textu, quòd filij Israël ambulauerunt per mediũ sicci maris, id est, iam desiccati à vẽto vrente. Sed de isto vento vrente dicitur, quòd flauit tota nocte: non quidẽ tota nocte; quia non esset verum, vt posteà colligitur ex Textu; sed maiori parte noctis, scilicet vsque post mediam noctem in tertia vigilia; & tunc Hebræi transierunt: ita, quod in principio quartæ vigiliæ, quæ est vigilia matutina, Ægyptij erant in mari, Hebræi iam transiuerant. Nam dixit tunc Dominus ad Moysen, quòd extenderet manum super mare, & coniungerentur aquæ, vt suprà patet: ergo videtur, quòd ad summum Hebræi morati sint in transeundo Mare rubrum vnam vigiliam noctis, quæ sunt tres horæ, aut minus, secundùm noctes illius temporis, &c.

De anno & die exitus Israëlitarum de Ægypto & transitu Maris rubri Torniel. To. I. M.A. 2544 num. 21.

Verùm, quoniam ex tempore, quo in mari manserunt filij Israël, non inefficax sumi potest argumentum pro vtraque opinione, si modicùm in gratiam istius posterioris, etsi multùm pro priori, quantum fieri potest, eius longitudinem ex Scriptura placet inuestigare. Sed priùs aduertere oportet, quot sint vigiliæ noctis, quæ sit vigilia matutina, & quare sic nominetur; quoniam de his fit mentio in locis ex Scriptura adducendis, & ex his pendet dicendorum intelligentia. Notandum in assignando diei exordio & fine, eodemque diuidendo, Iudæos & Romanos partim dissensisse, & partim conuenisse: dissentiebant in eo quòd Iudæi ab occasu ad occasum solis diem auspicabantur, vt videre est Leuit. 23. vers. 32. sed Romani, à media vsque ad mediam noctem, ex Lege, More Romano. ff. de Ferijs. teste Aulo Gellio lib. 3. cap. 2. vbi varias populorum consuetudines recenset. Vtrique tamen conueniebant in illius diuisione; quia tam Iudæi quàm Romani totius diei spatium in duodecim horas diuidebant: vt hora prima toto anni tempore esset, quam Insubres horam decimam tertiam; hora tertia, quam decimam quintam; hora decima, quam decimam octauam; hora nona, quam vigesimam primam appellant: quod etiam innuit Martialis libro 4. Epist. 8. Et in Euangelijs multa occurrunt exempla, vt Matth. 20, 1. & 27, 45. Marc. 15, 33. & Luc. 23, 44. & apud Ioannem 4, 11. dixit Christus: *Nonne duodecim horæ sunt diei?*

Initium diei apud Iudæos & Romanos.

Inter hos & illos conuenientia.

Pari ratione noctem in quatuor vigilias pari trium horarum interuallo diuidebant: vt prima vigilia ab occasu solis ad horam noctis tertiam, secunda à tertia ad sextam, tertia à sexta ad nonam, quarta à nona vsque ad duodecimam protenderetur. Et missis exemplis quæ passim de his vigilijs inueniuntur apud Cæsarem in Comment. Liuium & alios profanos Scriptores, vnum vel alterum ex sacris proferamus. Matthæi 14, 25. legimus, Dominum quarta vigilia noctis venisse ad discipulos suos ambulantem super mare. & Luc. 12, 38. vbi idem Dominus ad vigilantiam nos hortatur, in quadam parabola ad id ait: *Et si venerit in secunda vigilia, & si in tertia vigilia venerit*, &c. Lege Francolinum de Hor. Canon. cap. 47. His sic præmissis, vnde discessimus nostra recurrat oratio.

Omnes noctem quatuor vigilias trium horarum [illegible].

Exodi citato capite 14, 21. hæc de hoc habentur: *Cumq́; extendisset Moyses manum super mare, abstulit illud Dominus flante vento vehementi & vrente tota nocte, & vertit in siccum: diuisáq́; est aqua. Et ingressi sunt filij Israël*, &c. In his verbis habemus, nocte factam fuisse maris diuisionem, & per eam filios Israël transisse. At non in ipso noctis initio statim fuit mare diuisum, sed maiori noctis parte transacta: quam partem totam noctem Moyses appellat, in qua vento vrente siccatum fuit vadum & profundum maris. Illud enim admodum humidum

Maris diuisio non [illegible]

midum & limosum erat, nec benè pedibus meabile: substiterunt igitur Hebræi in littore, quoad Dominus, immisso vento vrenti vehementissimo, perpetuò eius flatu ab initio noctis vsq; ad mediam noctem, & vltra, siccatum est solum maris. Tunc autem, cessante vento, Hebræi in tertia vigilia ingressi sunt per viam illam maris; & circa initium quartæ vigiliæ euaserunt omnes ad littus incolumes. Ægyptij, arbitrati ita pro se sicut pro Hebræis diuisum fuisse mare, videntes Hebræos incolumes ipsum transeuntes, eos per eamdem viam circa finem tertiæ vigiliæ secuti sunt cæco impetu ac furore: verum eos sua fefellit opinio ac temeritas: nam circa initium quartæ vigiliæ, quam Scriptura vocat matutinam, quòd ea terminetur in aurora, cùm iam prope esset diluculum & mane, Hebræique iam egressi essent ex mari, vniuersusq; Ægyptiorum exercitus in medio esset mari; tunc iussu Dei, & Moyse virga percutiente aquas, reuersæ iterùm sunt in priorem locum suum, opprimentes atque operientes omnem exercitum Ægyptiorum. Et hoc est quod dicit Moyses: *Iamq; aduenerat vigilia matutina, & ecce respiciens Dominus super castra Aegyptiorum per columnam ignis & nubis, interfecit exercitum eorum*, &c. Igitur cum non nisi post mediam noctem in eius tertia vigilia ingressi fuerint Iudæi mare, & circa initium quartæ egressi fuerint, consequens est, ipsos ambulasse per mare trium horarum circiter spatio, & non nisi lento gradu incedentes; quia inter ipsos erant paruuli, senes & mulieres: & hæc eadem ratiocinatur Bened. Pererius prioris sententiæ assertor loco citato num. margin. 6. at tam exiguo tempore tantam maris latitudinem ab extremo ad extremum pertransisse non potuissent; cùm sit nouem leucarum latitudinis, vel tantæ, vt non nisi decem horarum spatio pertransiri potuerit, vt volebat Tornielus. Quare ex hac ratiocinatione colligitur non subsistere quod ipse dixit, Hebræos decem circiter horarum spatio pertransisse, quia tantùm trium in mari manserunt. Si igitur ab Ægyptio littore ad oppositum latus Arabicum recta linea tam modico temporis spatio abire non potuerût, consequens est, vt ad idem littus, per quod ingressi fuerunt, etsi in alio loco per modum semicirculi, redierint. Sed cetera argumenta prosequamur.

In tertia vigilia mare ingressi fuere, & circa initium quartæ enaserunt.

Exod. 14. 24.

Circa idem tempus Ægypty.

Exod. 14. 24.

Tribus horis per mare ambulauerunt Iudæi.

Tertiò, ex Etham ambulauerunt ad Mare rubrum, & per ipsum transierunt, & ex mari iterùm ad Etham redierunt; igitur non totum mare ab Ægyptio littore ad Arabicum transierunt, sed per semicirculum ad idem redierunt. Antecedens probatur; nam Exodi cap. 13. v. 20. dicitur, quòd filij Israël *profecti de Socoth castrametati sunt in Etham in extremis finibus solitudinis*. Et deinde euntes ad Mare rubrum transierunt illud; & in exitu *ambulantes tribus diebus per desertum Etham, castrametati sunt in Mara*, &c. vt dicitur Num. c. 33. v. 8. Nec enim est credibile, desertum Etham fuisse tam magnum, vt includeret ipsum mare; & quamuis fuisset tam magnum, non officeret, vt posteà dicetur: igitur ad illam partem littoris redierunt, à qua exierunt. Necessitas autem faciendi illum semicirculum fuit interpositio scopulorum solitudinis Etham, quæ intercludebat transitum per terram; cùm illi scopuli prominerent atque intrarent Mare rubrum, inquit Abulensis. Vel, esto, etiam scopuli mare non intrauerint, sed littus totum, à parte quam intrauerunt vsque ad alteram per quam egressi fuerunt Israëlitæ, recta linea continuatum fuerit, debuerunt nihilominus velut semicirculo transire; quia via, per quam incesserant, in Ægyptiorum oppressione aquis iterùm clausa fuerat: ideò alia aperiri debuit quodam velut semicirculo, & versus plagam Occiduam, & linguam maris; quia hoc pacto intentum iter prosequebantur.

Quartò, ad idem sic argumentatur Abulensis: Si Hebræi transiuissent ad littus oppositum Maris rubri, necesse esset quòd bis transissent Mare rubrum: sed nullus hoc concedit, nec est concedendum; quia tunc oportuisset fieri aliud miraculum ad transeundum rursus, quod Scriptura nullo modo tacuisset; & hoc, quia omnia loca Arabiæ, per quæ transit Mare rubrum, & per quæ transierunt Iudæi, tunc temporis habitata non erant: ideò non possent habere puppem in qua transirent illud, &c. Consequentia probatur; quia Mare rubrum non transit per Terram promissionis, sed eam terminat; vt patet in libro de Diuisione Terræ sanctæ, & testantur qui totam illam terram ambulauerunt: & patet ex Scriptura: nam Exod 23, 31. termini terræ Chanaan statuuntur à Mari rubro vsque ad Mare Palæstinorum; nec transit infra Terram promissionis contra Occidentem, sed transit vltra terram illam ad Orientem. Probat Abulensis ex Paulo Orosio; cuius nos sententiam adduximus suprà Cap. III. de Mari rubro agentes.

Etiam multùm superfluum videbatur, si Hebræi possent vnico transitu paruo Maris rubri venire in Terram Chanaan, quòd bis transirent idem mare, & maiori transitu, scilicet à littore in littus oppositum, quæ est magna latitudo aquarum: nec potest aliquid huic rationi responderi, inquit; credit-

creditque necessarium: ego tamen illam ad litteram non posui, quia nihil concludere arbitror, vt ex dicendis manifestum fiet; & hæc sunt illius argumenta.

Quintò, alij sic: Quia non fuit necessarius ipsorum ingressus in mare, nisi vt Pharaonis exercitus, qui eos insequebatur, mergeretur: nam alioqui, cùm Mare rubrũ non omnino separet Ægyptũ à Terra Chanaan, sed tantummodò partes Ægypti superioris, aliasque regiones super Ægyptum existentes ab Arabia; poterant Hebræi transire de Ægypto ad Terram promissionis absque transitu Maris rubri. Atque hæc ferme sunt argumenta, quibus hæc nititur sententia, quæ amplius etiam ex dicendis stabilietur.

Responsio Tornielli ad Tostati argumenta. Tornielus ad hoc vltimum argumentum & ad tertium respondet; & ex horum responsione sufficienter arbitratur dilui cetera Tostati argumenta; & primò ad hoc postremum, dicens non officere, quoniam *supponit*, vt verbis eius insistam, *Phihahiroth fuisse in deserto Etham, quod Scriptura non dicit: & nos credimus, quòd dictum desertum initium sumeret à capite seu lingua Maris rubri Mediterraneum respicien-te, ac sese admodum extenderet secus latus Arabicum eiusdem Maris rubri; & quòd filij Israël, quando primò venerunt in Etham, putabant se posse per illud desertum transire in Arabiam absque transitu Maris rubri, sicuti iam bis fecerat Moyses, quando scilicet de Aegypto fugiens perrexit in terram Madian, vt habetur Exod. cap. 2. v. 15. & iterùm, quando inde, iubente Domino, rediit in Aegyptum, vt traditur cap. 4. v. 20. & Aaron similiter, quando missus à Domino venit in occursum Moysi in montem Sinai, & cum eo reuersus est in Aegyptum, vt patet ibidem v. 27. Quibus in locis neque Scriptura sacra, neque Iosephus, aut Philo, aliive Scriptores, vbi de hoc agunt, nullum faciunt verbum de transitu Maris rubri, sed tantummodò de itinere per desertum facto. Verumtamen Israëlitis multo aliter accidit: nam posteaquam tertiam mansionem fecerunt in Etham, hoc est in introitu illius deserti, coacti sunt ad imperium Domini, qui disposuerat aperire mirabiliter aquas Hebræis, & in illis mergere Aegyptios; coacti, inquam, sunt columnam praeuntem sequi, & non amplius progredi ad Orientem per desertum illud quò tendebant; sed illo post se relicto, iter suum Meridiem versus conuertere ad littus eiusdem maris Aegyptiacum, vt venirent in Phihahiroth, sicut præceperat Dominus Moysi Exod. cap. 14. v. 2. Quem locum nequaquam credimus fuisse in deserto Etham, sed in terra Aegypti iuxta mare, quemadmodum in figura paulo post ponenda spectare licebit: & per consequens non valet argumentum adductum, quod scilicet ad idem littus Hebræi redierint, per quod ingressi fuerant mare. Quòd si quis obstinatiùs contendat, potuisse desertum Etham pertingere vsque ad Phihahiroth, etiam hoc posito non procederet argumentum; quia tunc dicendum esset, desertum illud fuisse adeò magnum, vt illius maris linguam satis arctam à tribus ferè partibus per aliquot milliaria circuiret; ac propterea potuisse populum ab vna illius maritima lingua ad oppositum in eodem deserto peruenire.*

Ex hac figura benè percepta, subdit, *facile etiam erit omnia Abulensis argumenta diluere.*

Ad aliud argumentum, tertium scilicet in ordine dispositum, dicit, *quòd, ex quò placuit Domino vt Israëlitæ venirent in Phihahiroth, volebatq; eos inde venire ad montem Sinai, qui est in Arabia, vt testatur Apostolus ad Galat. cap. 4. v. 25. multò melius fuit eos de littore Aegyptiaco transire in Arabicum ei ex aduerso oppositum, per quod compendiosior erat via ad Sinai; quàm, semicirculo in mari facto, redire ad littus Aegyptiacum, vnde coacti essent longo admodum itinere iterùm circuire ipsum Mare rubrum, antequam potuissent ad memoratum littus Arabicum peruenire. Itaque ingressus Israëlitarum in Mare rubrum, non fuit tantùm vt Aegyptij in eo perirent, sed etiam, vt inde breuiori itinere Hebræi ad Arabiam pertransirent.* Et hæc est Tornielli responsio; quam totam eiusmet verbis ponere placuit, vt ex dicendis, quid veritatis contineat, magis appareat, &c, an quod intendit, assequatur.

Torniellus reuictur. Non assequitur adducta responsione ac ratiocinatione quod intendit Torniellus, cùm dicit, in argumento supponi, Phihahiroth fuisse in deserto Etham; hoc ego non dicerem, sed negarem magis: est enim citra ipsum in regione Ægypti, vt iam superiùs dictum fuit Cap. III. huius Peregrinationis: nec præcisè fundatur ratio in eo quòd transuadato mari ingressi sint Etham Israëlitæ, sed præcipuè quòd in eo ambulauerint tribus diebus antequam venirent in Mara. Etham enim (secluso fluuio sic nominato Psalm. 73. v. 15. *Tu siccasti fluuios Ethan*) duplex est locus, tertiæ mansionis alter, alter verò desertum. Etham, locus tertiæ mansionis, initium est Etham deserti, vel sanè ad ipsum via; quod se extendit ad littus Maris rubri Arabicum Septemtrionale, procedendo ad Orientem, vt ipsemet Torniellus dicit. De priori Etham agit Adrichomius in Pharan num. 42. de posteriori ibidem numero 41.

Etham tertia mansio & desertum.

Egressus Israelitarum de mari, & profectio ad Etham desertum & Mara. Dico igitur (quod mihi in hoc probabilius videtur) Hebræos de Mari rubro egressos, ad littus Ægyptiacum Meridionale reuersos fuisse, peruadato per circuitum seu semicirculum mari, & inde processisse versus Occidentem vsque ad Etham, in lingua Maris rubri; vbi tertiò iam fixerant tabernacula: & ex Etham mansione processerunt Orientem versus per Etham desertum Arabicum tribus diebus, quoad venerunt in Mara. Ad sic autem ratiocinandum eo præsertim moueor argumento, quòd Num. 33, 8. dicatur: *Profectiq; Israëlitæ de Phihahiroth, transierunt per medium mare in solitudinem: & ambulantes tribus diebus per desertum Etham, castrametati sunt in Mara.* & Exod. 15, 22. *Tulit autem Moyses Israël de Mari rubro, & egressi sunt in desertum Sur: ambulaueruntq; tribus diebus per solitudinem, & non inueniebant aquam. Et venerunt in Mara, nec poterant bibere aquas de Mara, eò quòd essent amaræ*, &c.

Vt verò argumenti vis percipiatur, tria sunt inquirenda: primum, quid sit Sur, & Etham desertum, & vbi sint: secundum, vbi sit Mara: tertium, quantum tempus insumpserunt Israëlitæ in veniendo ex mari in Mara: ex horum enim explicatione, nisi fallor, intentum apparebit.

Et vt à primo ordiamur, Torniellus credit, esse idem desertum Sur & Etham vltra Mare rubrum, in plaga eius Aquilonari, procedendo ad Orientalem, vt in figura ab eo posita citato loco videre est. *Sur & Etham quid. Tornielli sententia.*

Abulensis iam citatus, contra Nicolaum de Lyra arbitratur, Etham & Sur esse idem desertũ; sed non ponit trans mare, sed citra; sic enim scribit: *Item quando magis confirmat, dicens, quòd infrà sequenti capitulo dicitur, quod immediatè, vt exierunt de Mari rubro, ingressi sunt in desertum Sur, & non in desertum Etham: si autem intrassent in desertum Etham, redissent ad Aegyptum. Ego miror valdè de Nicolao, cùm velit, quòd desertum Sur & Etham non sint idem: nam littera cogit eum confiteri, etiamsi nolit; nam infrà 15. capitulo dicitur: Tulit Moyses filios Israël de Mari rubro, & ingressi sunt in desertum Sur. & sic immediatè, vt exierunt de Mari rubro, intrauerunt desertum Sur. sed Numer. 33. capitulo dicitur, quòd filij Israël profecti de Mari rubro ambulauerunt per solitudinem Etham: ergo est idem desertum necessariò; quia aliàs non potest existere, cùm vtrobique dicatur, quòd egressi de Mari rubro intrauerunt solitudinem Etham. Item, & clariùs, quia dicitur infrà 15. capitulo, immediatè vt exierunt de Mari rubro, ambulauerunt per desertum Sur tribus diebus; & Numer. 33. cap. dicitur, quòd ambulauerunt per desertum Etham, mox vt exierunt de Mari rubro, tribus diebus: ergo erat eadem solitudo. Item quia dicitur infrà 15. cap. quòd postquam ambulauerunt tribus diebus per desertum Sur, venerunt in Mara: & Numer. 33. capit. dicitur, quòd post desertum Etham tribus diebus ambulantes per illud, venerunt in Mara: nullus ergo potest subterfugere, quin solitudo Etham & desertum Sur sint idem; quod negat Nicolaus*, &c. Idem etiam Abulensis dicit Exodi cap. 15. quæst. 6. Lyranus, vt patet ex nunc *Abulensis. Lyrani.*

nunc dictis ex Abulensi, duo facit distincta loca, Sur & Etham: Sur trans Mare rubrum, Etham citra collocat.

Adrichomius. Adrichomius similiter duo distincta deserta describit in sua Pharan delineatione & explicatione; Etham citra mare, vt Lyranus; sic enim scribit num. 41. *Etham desertum magnum & arenosum, quod transiuit populus Israeliticus ante ingressum Maris, Exodi* 15, 22. At Sur facit potiùs citra mare Ægypti desertum; sic enim memorato loco num. 95. ait: *Sur desertum extenditur vsque ad Mare rubrum, & ad Aegypti confinia: eius multa in Scripturis mentio est. Genes.* 16. 20. *& alibi. Hieronymus in Loc. Hebr.*

Reiicitur. Sed si vera essent quæ ab Adrichomio asseruntur, quomodo (existimans ipse Israëlitas transisse mare ab vno ad alterum oppositum littus) interpretabitur memoratam ex lib. Numer. auctoritatem, filios Israël ambulasse tribus diebus per desertum Etham, si Etham citra mare est? &, secundùm ipsum, vt in eius tabulis videre est, filij Israël post transitum maris non ambulauerunt per desertum Sur; quia nec viam describit ex transitus loco ad monte Sinai, quò properabant; at Scriptura transisse docet.

Alia sententia. Si quod sentio in hac difficultate hic scribere licet (supposito, *Sur* idem esse quod *Sues* Arabicè, & idem significari) dicerem, Sur & Etham esse distincta deserta, & in diuersis locis. Sur citra mare, desertum Ægyptiacum, sic dictum à *Sur*, siue *Sues*, ciuitate Ægypti citra mare in eius lingua fundata; nisi malis dicere hanc à deserto mutuasse nomen: sed sit hoc vel illud, non impedit intentum. Sed Etham desertum arbitror cum Tornello esse trans mare, vt explicatum fuit: distincta verò credo, quoniam ea distinctis nominibus nominat Scriptura; nec ratio videtur esse, vt dicamus esse nomina synonyma.

Sur & Etham distincta loca. Sur citra, Etham vltra mare.

Responsio ad Abulensem. Quæ autem dicit Abulensis, nobis officiunt; nam successiuè ter vtrumque desertum ambulauerunt Israëlitæ; primò per Sur citra mare, deinde per Etham vltra mare; & hoc pacto conciliantur Scripturæ loca. Si verò vnicum dicere velis, dicas continuatione; quoniam mari omnino non disterminantur, sed copulantur illorum extremitates; sic quòd duas partes habeat, quibus includit partem Maris rubri: Meridionalis & Ægyptiaca appelletur Sur, Septemtrionalis Arabica nominetur Etham. Et, vt dixit Burgensis, desertum Etham fuit idem, & totum existens prope Mare rubrum, & fuit magnum desertum: cuius vna pars erat propinqua Ægypto, per quam scilicet Hebræi sunt ingressi mare; & altera pars erat remotior ab Ægypto, in quam deuenerunt Hebræi post egressum è Mari rubro: ex quo patet quod dicitur Exod. 15, 22. Hebræos mari egressos venisse in desertum Sur; & quod dicitur Numerorum 33, 8. Hebræos statim post Mare rubrum venisse in desertum Etham, esse vtrumque verum; nam Sur est pars quædam ipsius Etham, quod longiùs distat ab Ægypto. Hæc ille.

Verùm non assentior Burgensi in eo quòd vult, Sur esse trans mare, propter dicta & dicenda. Et, ni fallor, non multùm ab hoc discrepat Abulensis, vt videre est in verbis, quæ statim (post iam adducta ex eo) subiicit, dicens: *Satis ergo inductum patet ex superioribus, quòd Hebræi transierunt Mare rubrum non ad oppositum littus, vt vult Nicolaus & Iosephus, sed circulariter redeundo ad solitudinem Etham, apud quam stabant antequam intrarent Mare rubrum: & ibi introierunt in Arabiam per latus Meridianum eius, cùm anteà ambulassent per latus Septemtrionale Aegypti; quæ duo latera coniuncta sunt: sicut quando duo homines sunt simul habentes vultus versos ad eamdem partem, dextera vnius necessariò est ad sinistram alterius.* Hæc Abulensis. Et rationes eius contra nostram assertionem, vt constat ex dictis, & ampliùs ex dicendis patebit, illi non officiunt.

Quantum ad secundum de Mara, quò peruenerunt filij Israël post iter trium dierum, dico, esse illum locum in quo inuenti sunt fontes aquæ amaræ, quæ à Moyse dulcoratæ fuerunt, immisso in eas ligno sibi à Domino ostenso, vt legitur in Exodo cap. 15. v. 22. vsque ad 26. & nunc fontes illi ea ratione *fontes Moysis* appellantur, de quibus postea: & fontes isti, siue Mara, distant à Mari rubro decem vel duodecim circiter milliaribus Italicis, è regione loci, vbi alij credunt mare Israëlitas transisse, vt apud nonnullos legi, & intellexi à Monachis montis Sinai in his partibus versatissimis. Et videre est in tabula Geographica Adrichomij, & longè à *Tor*, quò ire Israëlitæ debebant, ne retrocederent, profecturi ad montem Sinai; quoniam non est Mara in via ex loco transitus, vel *Tor*, vt perperàm quidam credidere, sed citra. *Mara quid, & vbi.*

Quantum ad tertium, de tempore quod insumpserunt Israëlitæ egressi è mari veniendo ad Mara, non est mihi vsquequaque perspicuum: illud certum est ex sacro Eloquio, ambulasse tribus diebus per desertum Etham, Num. 33, 8. sed an in illis tribus contineatur etiam id tempus quo ambularunt per desertum Sur egressi de mari, vt dicitur Exod. 15, 22. non est ita clarum. Si Sur & Etham essent omnino idem, & distinctis nominibus eadem vel distincta loca semper intelligeret Scriptura, soluta esset *Tempus itineris ab egressu maris vsque ad Mara.*

esset quæstio. Sed quidquid sit de hoc, parum refert proposito nostro: sufficit nobis scire, non venisse Israëlitas de mari egressos ad Mara, nisi post tres dies.

His sic stantibus, apparet manifestè, in quo vis argumenti consistat; & resolutè sic intentum explico: Israëlitæ per littus Ægyptiacum mare ingressi, ad idem facto semicirculo redierunt; indeq; venerunt per desertum Sur ad linguam Maris rubri: ingressi Etham desertum, relinquentes ad dexteram mare, direxerunt gressus ad Orientem; & post tres dies egressionis de mari peruenerũt in Mara. Et si tale iter non fecerunt, quid egerunt, & quò vagati sunt tribus illis diebus? Etenim, si è regione illorum fontium transierunt ab Ægyptiaco littore ad Arabicum, ex isto ad fontes & Mara non tribus diebus, sed tribus horis ferè venissent; quoniam, vt præmissum est, distant illi fontes decem vel duodecim milliaribus plani itineris; vnde, propter illorum ad mare vicinitatem, terra inter ipsos & mare salita & infecunda est, & non nisi miraculosè illorum fontium aqua dulcis ac potabilis reddita est.

Responsionis confutatio. Si dicatur, prope *Tor* transisse Israëlitas, tunc non debuerunt venire ad Mara; est enim retrò: & cùm intenderẽt ire ad montem Sinai, non ad Occidentem, sed ad Orientem gressus dirigere tenebantur; nec insipienter oppositum fecisse suspicandum est, Scriptura vel ratione non suffragante, sed refragante magis. Deinde, ex *Tor* tribus diebus venissent ad desertum Sinai & montem ipsum. Præterea, si absq; ratione quis contendat retrocessisse ad Mara, obstat hoc, quòd priùs inuenissent aquas scilicet Elim, vbi sunt duodecim fontes; & sunt inter Tor & Mara, & à mari æquè distant ac Mara; & tamen non nisi post aduentũ in Maram venerunt in Elim, vt manifestum est Exod. 15, 27. & Num. 33, 9. Et hæc luce clariùs in Geographica delineatione Adrichomij apparent: non ergo illud iter fecerunt, sed illud quod diximus, vt tempus trium dierum itineri inueniamus. Dicendum itaque, filios Israël ex Mari rubro ad littus Ægyptiacum egressos, ambulasse per solitudinem Sur Ægypti, quę est in plaga Aquilonari Maris rubri, quod dicitur proximo citato loco Exodi: & inde conuersos ad linguam maris, ingressos solitudinem Etham Arabiæ in plaga Meridionali Maris rubri, procedendo ad Orientem ad Mara, quod inuenitur in itinere ad montem Sinai: & in toto isto itinere tempus trium dierum insumere potuerunt. Hæc mihi clara videntur; & qui in partibus illis fuerunt, obseruatis, quæ hìc scripsi, non credo repugnaturos. Locum & intentũ explicatum ampliùs habes in hic subiecta figura.

IMAGO TRANSITVS FILIORVM ISRAEL PER MARE RVBRVM.

Opposita à Torniello refelluntur.

Ex præmissis patet, nobis non officere responsionem Tornielli ad primum argumentum. Nec facessit negotium secunda responsio ad idem argumentum: nam siue desertum Etham pertingat vsque ad Phihahiroth, siue non, nihil refert; quoniam non in eo fundatur nostra ratio, vt explicatum fuit. Nec figura ab ipso posita facit nobis difficultatem; quoniam ex dictis constat, non rectè delineari viam, quam fecerunt filij Israël egressi de Ægypto vsque ad Mara: & per consequens alia Abulensis argumenta non soluuntur. Credo tamen quartum reiici ex dictis; quoniam non est necessariò Mare rubrum traiiciendum dum itur ex Ægypto per Arabiam ad montem Sinai, vel Terram promissionis, vt iam demonstratum fuit: & in præsentia ex Cairo per Ægypti desertum itur ad Sinai montem non transeundo mare, sed ad linguam eius, per terram eundo in Arabiæ desertum, secus ipsum itur.

Quarta ratio pro secunda sententia reiicitur.

Responsio Tornielli ad tertiam rationem.

Non etiam assentior iis quæ dicit Torniellus pro solutione tertij argumenti: singularem enim & potissimam arbitror esse rationem (nam in hoc collocat vim suæ solutionis) Deum voluisse filios Israël transire per Mare rubrum, vt citiùs venirent ad Terram promissionis; nam nec talem rationem, sed benè alias indicat Scriptura. Nec credendum, Deum tantùm in eo fuisse sollicitum, qui optimè nouerat Israëliticum populum vagaturum per desertum annis quadraginta: & si de hoc fuit sollicitus, quare non permisit eum ire per terram Philisthiim breuiorem? Si dicatur quod legitur Exod. 13. v. 17. & 18. *Reputans, ne fortè pœniteret eum, si vidisset aduersum se bella consurgere, & reuerteretur in Aegyptum. Sed circumduxit per viam deserti, quæ est iuxta Mare rubrum.* hoc verissimum est. Sed si fuit sollicitus Deus hac via citò ducere populum ad Terram promissionis; quare, quando venit in Etham ad linguam Maris rubri, vbi tertiam fecit mansionem, non permisit eum iter continuare per desertum Etham, sed voluit recedere & ire per præruptos montes ad Mare rubrum, vt ipsemet etiam Torniellus aduertit, & per consequens iter elongare? Si dicatur, hoc pacto sumpturum vindictam de Ægyptiis, & liberaturum populum suum: dico & hoc potuisse præstare, si iter primò cœptum continuasset; vel, igne cælitus dimisso, vt posteà Eliæ illusores deuorauit, 4. Reg. cap. 1. ita & Ægyptios consumere persecutores populi Dei: vel, quemadmodum arbitratur Iosephus, quem sequitur Torniellus indicato loco num. 25. non tam vndis quàm validissimis ventis, imbribus & fulgoribus interfectos fuisse Ægyptios, ita & iisdem potuisse in deserto interficere, vel aliter: non enim deerant Deo modi se vindicandi de inimicis suis, & citò admittendi populum suum ad promissam Terram. Quare non est illius ratio admittenda, Israëliticum populum transuadasse Mare rubrum, vt citiùs perueniret in Terram Chanaan, cùm ex dictis oppositum concludatur; & per consequens argumentum non soluit. Aliæ rationes illius transitus facilè possent excogitari, sed non est necesse hîc illas subiicere.

Obiectionis solutio.

Responsio ad secundam secundæ sententiæ rationem.

Ad primum argumentum eiusdem secundæ sententiæ respondetur negando Minorem: nam vel falsa est, secundùm Iosephum & Philonem, qui in littus aduersum illi, à quo discesserunt, affirmant proiecta enectorum Ægyptiorum corpora: sic enim scribunt locis superiùs citatis; ille in hunc modũ: *Iam in aduersum littus euaserant Hebræi, hostibus à tergo relictis*, &c. iste verò sic: *Tempestas procellosa in littus aduersum eiecit enectorum Aegyptiorum cumulos; quo magis seruati Hebræi suam à Domino salutem agnoscerent, non solùm euadendo pericula, verùm etiam spectando hostes deletos ope diuina sine humanis viribus.* Et ponderanda sunt illa verba, Ægyptiorũ corpora in littus aduersum, in quod iam venerant Hebræi, proiecta fuisse. Vel si non est apertè falsa illa Minor, saltem dubia erit; quia, inquit Lyranus, non constat cui littori coniunctiores essent, ad quod, secundùm naturam maris, proiicerentur: & addit ex intentione Iosephi, quòd licet non deberent Ægyptij mortui appropinquare eidem littori opposito, in quo erant Hebræi; Deus tamen eos illuc appulit ad consolationem Hebræorum, vt viderent Ægyptios mortuos, & eos ampliùs non timerent. Etiam vt haberent arma & spolia Ægyptiorum: arma namque singulariter eis necessaria erant, cùm essent aduersus hostes conflicturi: nam immediatè vt intrauerunt desertum, pertranseuntes paucas mansiones, & venientes in Raphidim, pugnauit contra eos Amalec, vt patet Exod. 17, 8. & posteà aliæ Gentes, vt patet Num. 43. v. 43. & 45. scilicet Amalecites, & Chananæus, &c. bellum mouerunt.

Reiicit hanc responsionem Abulensis, dicens, patere satis, quòd Ægyptij propinquiores essent littori, per quod intrauerant; quia latitudo Maris rubri, quæ est in illa parte per quam transire debebant Hebræi, si ad littus oppositum transiissent, erat magna satis, vt testantur qui locum illum inspexerunt.

Hoc mihi quidem verisimilius videtur; tum quia efficaciter satis videtur ostensum,

Iu-

Iudæos non transisse in littus oppositum; tum quia non nisi post ingressum filiorum Israël, qui fuit post mediam noctem, ingressi fuere Ægyptij; quare ad littus peruenientes Iudæi, non longe ab illo, à quo discesserunt Ægyptij, esse debuerunt: tum quia si aquæ proiecerunt Ægyptios ex ea parte, qua à Moyse percussæ fuerunt, debuerunt proijcere in littus, a quo discesserunt: tum denique, quia si miracula non sunt facienda vel multiplicanda sine necessitate, vt omnis Schola Theologorum docet, nec maiora sunt facienda, vbi minora sufficiunt. At minus miraculum fuit per semicirculum ducere Hebræos ad littus idem vnde discesserant, & ad idem proijcere Ægyptios mortuos, quàm si hos & illos duxisset ad littus oppositum; quoniam via illa breuior: igitur hoc factum fuit. Fuit tamen simpliciter maximum & illustrissimum miraculum diuinæ misericordiæ, & iustitiæ perpetuum monumentum; & in eo singulariter enituit miraculum (quod etiam Caietanus aduertit) cadauera Ægyptiorum sequenti die visa fuisse in littore maris: quod naturaliter fieri non potuit; quia homo suffocatus in aquis naturaliter non natat vsque ad tot dies: & ad hoc alia secuta fuere, quæ dicit Iosephus ordinasse Deum in gratiam Iudæorum, absque alio miraculo. Quamquam posset dici cum Abulensi Exod. 14. quæst. 8. in fine, ex natura fluctuum Ægyptios eiectos fuisse ad littora vbi erant Hebræi.

Miraculum circa submersa Ægyptiorum corpora in quo enituerit.

Caietanus reijcitur.

Nec ratio Caietani, qua probat in aduersum littus proiecta fuisse Ægyptiorum corpora, cogit: sic enim dicit in cap. 14. Exodi: Si enim Iudæi ad eamdem ripam redeundo præcessissent Ægyptios, non dicerentur Ægyptij fugientes Israëlem, sed potiùs sequentes. Imò ex hoc potiùs oppositum illius quod intendit colligitur: si enim irruebant super Ægyptios aquæ, & ipsi fugiebant, credendum, ab illorum cursu & impetu aquarum proiectos fuisse ad littus ex quo mare ingressi fuerant: & vere prope hoc littus submersos fatetur, etsi deinde nescio qua ratione confingat miraculum, visos deinde fuisse Ægyptios in opposito littore, in quo arbitratur fuisse Iudæos. Etsi enim alterum admittatur rationibus superiùs in responsione Lyrani adductis, non tamen alterum de proiectione in aduersum littus; & tamen dicit: Nec obstat submersionem Ægyptiorum propinquiorem fuisse littori vnde ingressi fuerunt mare, quia diuino operi attribuendum est, quod Hebræi viderunt Ægyptios mortuos in littore, in quo morabantur, &c.

Ad secundum argumentum, quòd in vna vigilia noctis non potuerunt Israëlitæ transire totam latitudinem Maris rubri, nihil dicit Lyra, vt aduertit Abulensis; nec, quid dici possit, video.

Responsio ad fundamenta primæ sententiæ.

Ad ea quæ pro priori sententia adducuntur, dico, non officere posteriori: etenim Scripturæ, quæ dicunt filios Israël transisse per medium mare, non mathematicè & physicè, sed moraliter sunt intelligendæ, sic per maris transitū liberatos fuisse Hebræos; an autem ab vno littore ad aliud oppositum transierint, non dicunt; & nos credere dixisse non debemus. Et verba illa Sapient. 10, 18. *transtulit*, & *transuexit*, non obstant; transitum enim vtroque modo significare possunt: at ex alijs cogimur dicere, non significare transitum ab vno ad alterum extremum; sed à ripa, ex qua illud ingressi fuerunt, ad eamdem, etsi in alio eius loco.

Ad authoritatem ex Scriptura.

Ad rationem.

Ad rationem iam abundè satis fuit responsum, & ad congruentiam, quæ pro illa adducebatur; nam non est verisimile, quòd Deus reduxerit per talem transitum Maris rubri Hebræos ad terram hostium suorum, de qua exierant. Respondet Abulensis, dicens, Nicolaum in hoc multùm decipi: nam desertum Etham, quod erat in eodem littore, per quod intrauerunt Hebræi, non pertinebat ad terram Ægypti, sed Arabiam. Nam Mare rubrum diuidit Arabiam ab Ægypto à parte Septemtrionali; ideò ille sinus Maris rubri vocatur sinus Arabicus, vt ait Paulus Orosius.

Alia responsio.

Mare rubrum sinus Arabicus cur dictus.

Aliter dicerem, verè littus illud pertinuisse ad desertum Ægypti: nec obstat, mare per illud transiens dici sinum Arabicum; tali enim nomine appellatur ab altero littore Arabico; & tantò magis, quòd plus per Arabiam quàm per Ægyptum transit. Nec ideò timendum erat Hebræis, quòd terram suorum hostium intrarent; tum quia non ad illam ducebat, vt in ea manerent, sed vt pertransirent; sicut & hac ratione per alia loca hostium ducti fuere, antequam intrarent Terram Chanaan, ab ipsorum etiam hostibus possessam: tum quia videntes tam insigne miraculum diuisionis maris pro illorum salute, credere poterant, alia facturum pro illorum defensione & conseruatione, quando Ægyptij contra eos insurrexissent, vt verè fecit. Sed admittamus, timorem aliquem fuisse eos apprehensurum; at non sine lætitia: quare arbitror, in hoc transitu aptari posse ea quæ alibi dicuntur de Hebræis, exisse de Ægypto cum pauore & lætitia. Quòd exierint cum pauore legitur Deut. cap. 16, 3. sed exisse in lætitia habetur Psal. 104, 43. Etenim magno

gno quidem tunc concussi sunt pauore, quando ad Mare rubrum derepente eis superuenit Pharao armatus: sed superuenit lætitia, quando in eorum gratiam fuit mirabiliter mare diuisum, & siccis pedibus ipsum transibant; at non defuit timor, suspicantibus, vel etiam aduertentibus, Pharaonem eos per eamdem insequi viam. Sed quando, mari feliciter transuadato, viderunt Ægyptios fluctibus obrutos, & cadauera eorum ad littus proiecta, spolia & arma, quibus deinde pro se & contra hostes vterentur, vt legitur Sap. 10, 19. omni excusso timore, magna cum lætitia Dominum in illo deserto laudauerunt, vt videre est Exodi 15, 1. Et ex dictis in hac quæstione arbitror, posse responderi ad alia argumenta quæ fortè contra secundam sententiam fieri possent: quare illa sufficiant.

Israëlitæ cum pauore mare ingressi, & cum lætitia egressi.

CAPVT VIII.

Pro maiori intelligentia historiæ & difficultatum, quas in præcedentibus explicauimus, inquiritur, quomodo & à quo facta fuerit Maris rubri diuisio, quale illius fundum apparuerit: quomodo Iudæi ipsum ingressi fuere, & ex ipso exierunt: & denique, quomodo in eo Ægyptij interfecti fuerunt.

VT ampliùs, quæ dicta fuere in præcedentibus de Mari rubro, & de admirabili liberatione filiorum Israël per ipsum, intelligantur, nonnullæ quæstiunculæ hîc breuiter explicandæ sunt. Prima, quomodo & à quo facta fuerit Maris rubri diuisio pro liberatione filiorum Israël, naturaliterne an miraculose? Naturaliter factam fuisse non defuerunt qui dixerint tam ex Hebræis quàm ex Catholicis; at verè supra naturæ ordinem extitisse videtur vbique Scriptura celebrare, dum tamquam insigne & à sæculis non auditum beneficium à Deo in gratiam Israëlitici populi memorat: & statim ex parte ostendemus. Hanc quæstionem pro vtraque parte tractat Benedictus Pererius in Exod. cap. 14. disp. 4. & supra naturæ ordinem fuisse quinque rationibus ostendit.

Quæstio prima.

Maris diuisio miraculosa fuit.

Sed à quo facta fuit? Dico, principaliter à Deo, ministerialiter ab Angelis, vt docet Abulensis loco citato Exodi quæst. 5. tamquam signo virgæ percussione, quod indicat sacer Textus: *Cumq́, inquit, extendisset Moyses manum super mare, abstulit illud Dominus flante vento vehementi & vrente tota nocte, & vertit in siccum: diuisaq́ est aqua. Et ingressi sunt filij Israël per medium sicci maris: erat enim aqua quasi murus à dextra eorum & læua.* Hebraice, pro *abstulit illud Dominus*, est, *& duxit Iehouah mare:* communiter verò Iehouah Deum ipsum significat in Scriptura. Aduertit etiam hic Abulensis, quòd diuisio maris à Deo facta sit per Angelos exequentes; ventus autem solùm fuit ad desiccandum fundum maris; quod erat humidum & valdè limosum, &c.

A Deo principaliter, ab Angelis ministerialiter facta: Exod. 14, 21, 22.

Meritoriè verò precibus & deprecatione Moysis facta fuit diuisio maris & populi liberatio, vt de his agens Iosephus cap. 7. l. 2. Antiq. hisce verbis explicuit: *Vbi verò ad extremum littus maris ventum est, tunc Moyses, sumpta virga, Deum in auxilium supplex inuocat, dicens: Tu Domine scis, quòd nec viribus nec artibus humanis vllum nobis hinc patet effugium: superest, vt ipse salutem huic populo expedias, qui relicta Aegypto huc est delatus, tuam voluntatem, tuam fidem secutus. Ad te solum, omni alia spe omniq́ consilio destituti, confugimus; ad tuam tantùm prouidentiam respicimus, quæ sola nos iratis Aegyptiis eripere potest: succurre nobis properè, & populum tuum iam desperantem salutem, ad fiduciam & spem tui auxilij excita: in difficultatibus constituti sumus, sed nostris, non tuis. Tuum est, Domine, hoc mare, tuus est hic mons qui nos claudit; & hic potest te iubente aperiri, & illud in terram verti: possumus & per aërem sublimes effugere, si ita seruare nos tibi placeat. Hac Moyses precatus, mare virga percutit: quo ictu repentè scissum, & retrorsum se recipiens, nudum solum Hebræis ad fugam capessendam reliquit.* Ita Iosephus. Abulensis vbi suprà quæst. 8. exponens ea verba Domini ad Moysen, *Extende manum tuam super mare*, inquit: *Extensio manus Moysi super mare nihil efficiebat, quia nullius virtutis erat secundùm se; sed fiebat in signum, quòd Deus orationi Moysi & voluntati eius consentiret.* & quod dicit de coniunctione aquarum & earum reuersione super Ægyptios, idem sensisse credendum est simili ratione de illarum diuisione. Ex eo autem quod dictum est, diuisam fuisse aquam in duas partes, quæ stabant ad instar muri, læuam & dexteram, per quas transierunt Hebræi, & illam diuisionem non fuisse factam vento illo vrenti, manifestè colligitur, factá fuisse supra naturæ vires. Etenim, si ventus fuisset causa illius diuisionis, hoc duplici ratione fieri potuisset; vel per vim propulsiuam, qua ventus magno impetu aquas extruserit ex loco suo. sed hoc existimare non conuenit, tum quia ventus propellit superiores tantùm partes aquæ;

Meritoriè per Moysen.

non

non potest autem facere talem expulsionem & diuisionem aquarum vsque ad profundum: tum etiam, quia ventus non sic diuisisset aquas vt diuisæ sunt, faciendo scilicet viam mediam nudatam aquis; sed proiecisset aquam maris extra alueum suum in alium locum, nec tenuisset aquas vtrimque in morem parietum consistentes. Vel ventus diuisit aquas, non per motum localem expellendo, sed naturali qualitate virtuteque vrendi, siccando & absumendo aquas. Sedenim non est facile creditu, potuisse vento tantam vim siccandi attribui, vt tanta breuitate temporis, quanta diuisio illa maris facta est, tantam aquarum molem siccaret, & absumeret. Deinde, vt demus id à Deo potuisse concedi vento; attamen statim vt ventus cessasset, aquæ refluxissent in suum pristinum & naturalem locum: oportuit autem tunc ventum cessasse, cùm Hebræi intrarent in mare; alioqui cùm ventus ille è regione ipsorum flaret, proculdubiò magno illis incommodo & molestiæ fuisset, simulque magno impedimento ad transeundum mare. Quare, stet quod diximus, & ex sacris Scriptoribus collegimus, diuisionem illam maris fuisse supra naturæ ordinem, à Deo principaliter, ab Angelis ministerialiter, à Moyse meritoriè, & à virga vt signo.

virgâ vt signo.

Quæstio secunda.

Sed facta admirabili illa diuisione, quale apparuit fundum Maris rubri? Et sit hæc secunda quæstio. Scriptura citata Exod. inquit, fundum versum fuisse in siccum; Sap. verò cap. vlt. vers. 7. de hoc ipso legimus: *Nam nubes castra eorum obumbrabat, & ex aqua, quæ antè erat, terra arida apparuit, & in Mari rubro via sine impedimento, & campus germinans de profundo nimio*. & vers. 18. *Agrestia enim in aquatica conuertebantur*. Ex hac sententia nonnulli Rabbinorum opinati sunt, fundum & viam maris mirabiliter factam fuisse floridam & virentem, ad instar campi germinantis; item terrestria, quæ secum per eam ducebant Israëlitæ, animalia transmutata fuisse in aquatica. Verùm hæc fabulæ sunt; vnde benè explicat Iansenius in illum locum Sapientiæ, quod dictum est de campo germinante, herbamque virentem proferente, debere accipi tamquam hyperbolicè prolatum, ad insinuandum, quòd Hebræi tanta cum facilitate ac suauitate per viam illam incedebant, quanta per campum herbis floribusque refertum progredi potuissent. Et eodem fere modo dici potest de illis alijs Sapientiæ verbis: *Agrestia in aquatica conuertebantur*. id est (vt ibidem exponit Dionysius Carthusianus) animalia, quorum natura est super terram deambulare, modum quodammodò & proprietatem piscium assumpserunt, eundo per fundum Rubri maris, in quo pisces natare solent.

Diuiso mari, commodus patuit transitus Hebræis.

Fabula Hebræorum.

Quantum ad illud de floribus vel plantis, non improbabiliter quidam naturaliter, & vt verba sonant, intelligendum arbitrantur, Plinij & Strabonis auctoritate moti. Plinius enim lib. 13. cap. 25. inquit, *in Mari rubro siluas viuere, laurum maximè & oliuam ferentem baccas*. & iterum lib. 19. *Quasi mare à terra fecunditatem abstulerit, arbores in profundo mari nasci, lauro & olea persimiles, eò mirabilius, quod altior terra arboribus careat*. ac denique lib. 2. cap. 103. scribit, in Mari rubro oleas florentesque frutices enasci. Strabo verò lib. 16. scribit, in tota Rubri maris ora arbores in profundo nasci lauro & oleæ persimiles, quæ in refluxibus eius maris in totum deteguntur, in affluxibus verò nonnumquam penitus obruuntur: quod eò mirabilius videri potest, quòd vlterior terra arboribus careat. Et ita sentit Pineda lib. 4. de Rebus Salomonis cap. 13. numero 5. & 6.

De floribus & plantis quæ apparuisse dicuntur in fundo maris.

Dicam ego vnum quotidie experientia comprobatum: prope *Tor*, castrum in littore Arabico est fundatum, vbi nonnulli Israëlitas Mare rubrú transisse opinantur; in fundo illius capiuntur flores, plantulæ, & alia naturæ mirabilia; quæ lapides vel naturam lapidis cùm induerint, tamen formam florum, plantarum & fructuum naturalium referunt: corallium (in isto namque sinu gigni docet Plinius lib. 32. cap. 2.) præcipuè album, ibi in magna copia inuenitur. An ad hæc respexit Sapiens, quando illa dixit?

Sed quomodo ingressi transierunt mare filij Israël? Quidam arbitrati fuere, quòd absque ordine, timore & pauore perterriti; præsertim quòd ordo in populo illo nonnisi post transitum Maris rubri stabiliri cœpit. At hoc vt falsum aliqualiter superiùs Cap. VI. huius Peregrinationis reiecimus; & ampliùs ex dicendis reijciemus. Igitur ordinatè ingressos fuisse alij affirmant; & hi sunt in duplici differentia. Hebræi plures, referente Lyrano super Exod. cap. 14. & in Cant. cap. 6, 11. super illa verba, *Anima mea conturbauit me propter quadrigas Aminadab*; inquiunt, traditionem esse, quòd aperto mirabiliter mari per Moysen, cùm filij Israël non auderent illud ingredi, Aminadab, Dux tribus Iudæ, magno animo cum suis omnium primus intrauit, alijsque insequendi exemplum præbuit; ac propterea tribus illa principatum super reliquas promeruit. Idem fere scribit S. Hierony-

Quæstio tertia.

Ordinatè incesserunt per mare Israëlitæ.

ronymus; sed eam traditionem fabulam vocat: in ea enim verba Osee cap. 11, 12. *Iudas autem testis descendit cum Deo, & cum Sanctis fidelis*, sic scribit: *Tradunt Hebræi huiusccemodi fabulam: In exitu Israël ex Aegypto, quando ex alia parte mons, ex alia Rubrum mare, & ex alia Pharaonis cingebat exercitus, & inclusus populus tenebatur; ceteris tribubus desperantibus salutem, & aut reuerti in Aegyptum, aut bellare cupientibus, solus Iuda fideliter ingressus est mare: vnde & regnum meruit accipere; & hoc esse quod nunc dicitur: Iuda testis sermonum Dei, & adstipulator ac vindex, descendit cum Deo in mare, & inter Sanctos fuit fidelissimus, vt verbis iubentis crederet Dei. Hoc illi dicunt*, inquit S. Hieronymus.

Ceterùm, cùm doctissimus & in traditionibus Hebraicis versatissimus Hieronymus illa fabellam appellet, & nos vt talem habere debemus. Et Cantic. & Osee testimonia aliter à sapientioribus Doctoribus explicantur; præsertim quòd Iosephus Hebræus, & suarum traditionum non ignarus, oppositum testetur lib. 2. Antiq. cap. 7. dicens, Moysem primum fuisse ingressum, deinde illius hortatu ceteros ipsum fuisse secutos: *Videns porrò Moyses*, inquit, *adesse Deum, & mare de suo loco cessisse, primus progreditur, hortaturq́; Hebræos, vt alacriter sequantur per viam diuinitus datam; & lati peracto periculo gratias agant, ob tam incredibilem salutis rationem tam subitò exortam. Illis verò impigrè subsequentibus, nimirum diuina ope fretis, Aegyptij primùm insanire eos putabant in manifestam perniciem ruentes*, &c. Probabile verò est, immediatè post Moysen secutam fuisse tribum Leuiticam, ex qua ipse processerat; ac ideò ipsam posteà in diuino cultu ceteris fuisse prælatam.

Moyse præcedente, & aliis sequentibus.

Quæstio quarta.

Sed vt ad postremam difficultatem propositam deueniamus, quomodo fuerint Ægyptij interfecti, dicendum, quòd non vndis & fluctibus maris tantùm, sed aliis etiam pœnis. Cessante vento, vt inquit Abulensis, in tertia vigilia noctis, quæ est post mediam noctem, intrauerunt Hebræi in mare per diuisiones suas; & in fine huius tertiæ vigiliæ exierunt Mare rubrum: quod patet in quarta vigilia, in qua versæ sunt aquæ super Ægyptios, qui in fine tertiæ vigiliæ intrauerant: sed postquam (quod Iosephus scribit) viderunt Ægyptij Iudæos longe processisse, & impune atque expeditè iter facere, impetu facto, insequi eos cœperunt, quasi & ipsi tutum per mare iter habituri; & præmissis equitibus à littore in mare descenderunt. Iamque in aduersum littus euaserant Hebræi hostibus à tergo relictis; quos armis graues, ipsa etiam miraculi nouitas nonnihil est remorata: sed cùm incolumes illos terram tenere viderent, eumdem sibi quoque pollicebantur euentum. Verùm eos talis fefellit opinio, nescientes non quorumlibet talem esse viam, sed Hebræorum tantùm, & fugientibus eam solùm patere ad salutem, non hostibus qui eos perdendi animo insectabantur. Ergo cùm iam vniuersus exercitus ingressus esset mare, refunditur iterùm, & Ægyptios fluctibus inuoluit, ventis etiam eòdem impellentibus: accesserunt & imbres de cælo, & aspera tonitrua, fulguribus simul intermicantibus; fulmina quoque deferebantur, & nihil omnino deerat eorum quæ ab irato Deo hominibus ad perniciem immitti solent. Etenim nox caliginosa nimis ac tenebrosa hostes comprehendit; atque ita totus ille deletus est exercitus, vt ne nuntius quidem cladis domum reuerteretur, &c. Quod verò dicit de fulgoribus, tonitruis, &c. quibus interfecti fuerunt Ægyptij, arbitror accepisse ex verbis illis Exod. cap. 14, 24. *Et ecce respiciens Dominus super castra Aegyptiorum per columnam ignis & nubis, interfecit exercitum eorum*, &c. Per columnam ignis & nubis, quia ex illa columna genita sunt fulgura & tonitrua, vt dicit Nicolaus & Historia Scholastica. In quantum dicitur columna ignis, intelliguntur tonitrua missa super Ægyptios; sic videlicet, quòd talia Angelus in nube illa operabatur. Et hæc crediderim venisse super eos antequam aquis circumdarentur; ideò dicebant: *Fugiamus Israëlem: Dominus enim pugnat pro eis contra nos*. Tuncque pro liberatione & inimicorum interitu læti, spoliis Ægyptiorum ditati, Deo gratias & laudes dederunt. Et de his satis: alia apud sacros Expositores videantur.

Ægyptij interfecti non aquis maris modò, sed etiam aliis pœnis.

Exod. 14, 25.

Liberati Israëlitæ Deo gratias reddiderunt.

PEREGRINATIO IV. *in qua septem memorabilia recensentur & enucleantur loca, quæ occurrunt euntibus ex ciuitate Sues vsque ad montem Sinai.* I. *Sues ciuitas.* II. *Mara, & fontes Moysi.* III. *Elim, vbi duodecim fontes, & septuaginta palmæ.* IV. *Desertum Sin.* V. *Raphidim.* VI. *Solitudo Sinai.* VII. *Denique sepulchra concupiscentiæ.*

CAPVT PRIMVM.

De ciuitate Sues, primo loco quartæ Peregrinationis.

Quid Sues.

SVes lingua Arabica idem quod Hebraicè in Scriptura *Sur* appellatur, ciuitas est citra Mare rubrum, in eius lingua & deserto Ægypti, quod eodem nomine *Sur* appellari credimus, vt superiùs explicuimus, fundata. Circumiacens regio omnino sterilis, arida & inaquosa; & aliunde illuc aqua camelis asportatur: & quæ victui necessaria sunt, vel ex Cairo, vel ex mari, cuius est portus, recipit: satis munita ciuitas: quidam dicunt distare à Mara & fontibus Moysi duodecim milliaria circiter, & etiam amplius; à Coradolo sexaginta.

CAPVT II.

De Mara & fontibus Moysi, secundo loco occurrentibus in quarta Peregrinatione.

PRosequentes peregrini iter suum ad montem Sinai ex Sues, peracto itinere duodecim circiter milliarium, offendunt locum memoria & obseruatione dignum, qui Mara, siue Marath, appellatur, vbi sunt quinque fontes aquæ dulcis: tres sunt præcipui & in magis eminenti loco; alij duo minùs principales in humiliori ac remotiori loco: quare frequenter à peregrinis non obseruantur: & ego quidem non vidi, tamen verè esse, qui viderunt, quibusque credendum est, affirmarunt. Isti fontes Moysi nuncupantur, sicut & locus ipse: & vtriusque nomenclaturæ ratio ex statim dicendis apparebit. Locus verò & fontes, vt communis recepta traditio docet, sunt hi de quibus fit mentio Exod. 15, 27. & Numer. 33. nec non Iudith cap. 5, 15. & nos de eisdem in præsenti sermonem faciemus.

Notandum itaque quod dicitur loco citato Exodi à vers. 22. vsque 27. quòd liberatis Hebræis de manibus Ægyptiorum per mirabilem illum transitum Maris rubri, Deoque laudibus decantatis, *tulit Moyses Israël*, inquit sacer Textus, *de Mari rubro, & egressi sunt in desertum Sur: ambulaueruntque tribus diebus per solitudinem, & non inueniebant aquam. Et venerunt in Mara, nec poterant bibere aquas de Mara, eò quòd essent amaræ: vnde & congruum loco nomen imposuit, vocans illum Mara, id est amaritudinem. Et murmurauit populus contra Moysen, dicens: Quid bibemus? At ille clamauit ad Dominum. qui ostendit ei lignum: quod cùm misisset in aquas, in dulcedinem versæ sunt. ibi constituit ei præcepta, atque iudicia, & ibi tentauit eum, dicens: Si audieris vocem Domini Dei tui, & quod rectum est coram eo feceris, & obedieris mandatis eius, custodierisque omnia præcepta illius, cunctum languorem, quem posui in Aegypto, non inducam super te: ego enim Dominus sanator tuus.*

Aquæ Maræ amaræ.

à Moyse immisso ligno dulcantur.

Pro nostro instituto nonnulla in hisce verbis obseruanda sunt; in primis illud, *Tulit Moyses Israël de Mari rubro. Tulit*, inquit Lyra; *quia cum quadam violentia & importunitate fecit eos inde recedere: erant enim cupidi; & ideò erant nimis intenti ad spolia Aegyptiorum submersorum colligenda: quia, secundùm quod dicunt Hebræi, ista spolia fuerunt maiora & pretiosiora quàm illa quæ exportauerant de Aegypto per accommodationem*, &c.

Magna Ægyptiorum spolia, quibus inhiabant Hebræi.

Deinde dum dicit, *Et egressi sunt in desertum Sur*; intelligo primò in Sur (si desertum Sur aliud est à deserto Etham) ac deinde in Etham, vt dicitur Num. 33, 8. Et in isto itinere tres dies insumpserant, post quos venerunt in Mara.

Triduo ex Mari ad Mara peruenerunt.

Non sic tamen accipiendum est, quòd nullo modo in toto illo itinere à Mari rubro vsque ad Mara non quieuerint; quia in isto spatio non leguntur factæ fuisse mansiones. Nam certum est, quòd intra hoc tempus bis saltem in die aliquantisper in illa solitudine constiterunt, vt debitis temporibus necessario cibo somnoque se reficerent; quæ tamen morulæ, quia sub dio & non in tabernaculis fiebant, mansionum nomine non designantur. Solùm enim illæ in Scriptura mansiones propriè appellantur, in quibus per aliquod tempus manebant Israëlitæ, & tabernacula figebant; vt, si benè recolo, alibi de mansionibus agens animaduerti. Et hoc aduertit & explicat Abulensis in Exod. cap. 15. quæst. 7.

Mansiones propriè in Scriptura quæ dicantur.

Aqua quomodo non inueniebantur.

Illa verò verba, *& non inueniebant aquam*, explicat Lyranus, id est, *ad sufficientiam pro se & animalibus suis*, indicans ex alia parte fuisse modicam. Et Abulensis loco citato, etiam manifestius explicans eadem verba, dicit: *Non est intelligendum, quòd nullam aquam inuenissent; quia tunc sequeretur, quòd in tribus diebus & noctibus non biberint Israëlitæ, nec pecora eorum: sed hoc absurdum est; quia non posset aliquis homo diebus tribus & noctibus manere sine aqua, maximè itinerando, cùm motus itineris excitet ardorem, & causet humiditatum dissiccationem; ideò ambulantes in itinere frequentibus potibus indigent: sed est sensus, quod aquæ raræ erant, & non sufficientes ad tollendam eorum sitim, & pecorum suorum, licet aliqualiter suffecissent ad vitam. Et patet iste modus loquendi frequenter in Scriptura, vbi modicum nihil esse dicitur; quia nihil & inutile æquiparantur*, &c. Optimus discursus.

Verùm, ego arbitror, verba absolutè accipienda esse vt sonant; nam in illa solitudine vsque ad Mara fontes non inueniuntur: quare euntes ad montem Sinai, in vtribus deferunt aquam pro tribus & quatuor diebus; & camelos in itinere adhibent, qui plurimùm siti resistunt; aquam enim non bibunt quinque & sex dierum spatio. Nec officit nobis Abulensis argumentum; nam bibere potuerunt aquam, quam alibi haustam secum asportabant: non est enim dubitandum, Moysem, prouidum illius populi Ducem, & in illo itinere versatum, non admonuisse populum, vt de aliis, ita de asportanda aqua in illo itinere: qua deficiente, vt non semel in longis itineribus accidit, sitimque patientes, de Moyse murmurare cœperunt. Hæc dixi, vt vidi, coniecturaq; assequi potui, experientia & aliorum in isto itinere peritorum relatione edoctus. An autem eo tempore fuerint aliqui fontes, nunc obstructi, me latet; & haud fuisse probabilius: vel dicatur, in parte itineris defecisse, & in fine illius tridui amaras & haud potabiles reperisse.

Post tres dies venerunt in locum deserti Etham, qui appellatur Mara; vbi erant aquæ, sed non potabiles, quoniam amaræ erant. Aduertunt hîc Lyranus & Abulensis, locum illum appellatum Mara, quod amaritudinem significat, per anticipationem; nam postea nomen fuit impositum à populo, secundùm Lyranum, vel à Moyse, secundùm Abulensem, ab aquarum conditione: quæ quoniam amaræ erant, locum, in quo erant, Mara appellauit, quod Latinè amaritudinem significat, vt dicitur in littera: & fontes Moysis, quia per Moysen aquæ illæ dulcatæ fuerunt.

Mara amaritudinem significat: locus quando sic dictus.

Notandum, nunc fontes illos præcipuos esse formæ circularis competentis magnitudinis, ab inuicem aliquantulum dissitos: non fluunt, sed aquæ intra eorum alueum consistunt: circumcirca herbæ sunt, cùm ipsis ob salsedinem alibi terra careat: nunc dulces sunt; crederem ego non naturaliter, sed antiquo miraculo: nam & circa aquæ dulces hauriri possent, quas ex terræ conditione, quæ salsa & arida est, non posse hauriri conuincitur. Ibi moratur comitatus, quando proficiscitur ad montem Sinai, & inde reuertitur; ibique hominibus & iumentis potus datur, & pro itinere aquæ ex illis haustæ ad bibendum asportantur. Cùm ante aduentum filiorum Israël amaræ essent, nec aliæ dulces & potabiles essent, illi præ siti ferè deficientes, de Moyse murmurare cœperunt: & hoc est primum quod ibi contigisse memorat Scriptura; & fuit secunda illorum murmuratio post exitum de Ægypto, nam prima fuit ad Mare rubrum. de qua Exod. 14, 11.

Fontium Mara conditio.

Secunda his murmuratio de Moyse.

Prima fuit ad Mare rubrum.

Aduertit hîc Lyranus, vulgares homines fuisse qui murmurarunt, quoniam non considerant nisi præsentia; sapientes verò, qui considerabant Dei beneficia præterita, patienter portabant, sperantes de diuino auxilio.

Qui murmurauerint.

Abulensis hîc quæst. 8. quærit, quomodo murmurauerunt; quia non videntur talia verba dixisse, quæ facerent murmurationem? Respondet, quòd murmuratio est vt communiter à minori ad maiorem, quia propriè maiores de minoribus non murmurant; & est, cùm contra aliquid dicitur quod dici non deberet: & sic dicitur murmuratio contra Deum, quandocumque aliquis dicit malum de Deo, quod Deus agit; cùm omnia, quæ Deus fecit, valde benè facta sunt: ideò cum Hebræi dicerent, quòd magis valuerat eis manere in Ægypto quàm venire ad solitudinem, murmurabant, quia Deus illos eduxerat; & sic bonum erat eos eductos fuisse magis quàm manere in Ægypto. Etiam quandocumque aliquis petit à Deo aliquid dari sibi tamquam debitum, Deum tentat, cùm Deus nulli teneatur, sed omnes Deo teneantur obnoxij; ideò contra ea quæ non debet, dicit. Vt si quisquam diceret, Domine, quare non das nobis cibos aut aquas? Deus namque nobis nec cibos nec aquas dare tenetur. Si autem exorando petamus, tentare non dicimur: sic etiam quando aliquis aduersùm hominem aliqua dicit quæ dicere non deberet, contra eum murmurat. Nunc ergo planum est, quòd Moyses & Aaron non tenebantur dare populo

Quo murmuratio fuerit.

populo cibos aut potus: cùm ergo conquereretur populus de Moyse, quia cibos eis non dabat aut aquam, murmurabant aduersùm Moysen: si autem populus conquereretur de Moyse, quia in aliquibus casibus non iustè iudicaret, non dicitur murmurare; quia non dicerent contra id quod debebant: nam Moyses tenebatur iustè iudicare. *Quid bibemus?* in isto verbo patet murmuratio; quia per hoc petebant ipsi ab eo, vt daret eis aquam; & irato animo dicebant, quòd Moyses malè ageret in non dando aquam: ipse tamen non tenebatur dare aliquod tale, quia nec poterat; & sic declarat Moyses sequent. cap. quòd ipse non erat tantæ potentiæ, vt peteretur ab eo aliquid; quo non dato murmurare debe-

Exod. 16, 7 rent, cùm dicitur: *Audiuit enim murmur vestrum contra Dominum: nos verò quid sumus, quia mussitastis contra nos?* Hæc Abulensis.

Moyses orat pro populo. Secundum, quod ibidem contigit, fuit Moysis ad Deum deprecatio: hic enim, vt optimus Dux, propter illorum murmurationem non eos deseruit; sed, vt illorum necessitati subueniret, Deum pro illis deprecatus fuit.

Exauditur. Tertium verò ibidem operatum, fuit Moysi orationis exauditio, ostensione ligni, quod in aquas missum eas dulcauit, vt in præmissis verbis apparet; & non fuerunt dulcatæ admirabili virga sua, qua anteà & pòst fuit illustria portenta operatus, vt falsò quidam non aduertentes cogitarunt, & scriptis consignarunt.

Non Moysis virga, sed alio ligno aquæ dulces redditæ. Circa lignum hoc, quo aquæ in dulcedinem versæ fuerunt, inquirunt Doctores, quodnam esset, cuius naturæ & proprietatis, an naturali sua virtute, an supernaturali & miraculosè aquas dulcauerit? Respondetur, ex Scriptura nihil horum elici posse, quare & variarunt inter se Doctores;

De natura & virtute illius ligni. alij arbitrantes, lignum illud amarissimum & mortiferum fuisse, nec natura sua aptum ad dulcandas aquas, sed magis ad reddendum eas sua amaritudine amariores; at Deum supernaturali beneficio ad ligni illius

Miraculosè aquas indulcatas quidam affirmant. in eas iniectionem dulces reddidisse. Ita Hebræi; & ex Catholicis Auctor Historiæ Scholasticę, Abulensis loco proximè citato, vt plures alios omittam; nam videtur com-

Ratio. munis opinio: sic verò Abulensis in ea verba Exod 15, 25. *Qui ostendit ei lignum*, ait: *Quod autem lignum fuerit istud, non declaratur in littera. Rabbi Salomon dicit, quod istud fuerit Adelpha vulgariter nominata, quæ de natura sua amaritudinem habet, & mortifera est: & hoc fuit ad magnificandum miraculum, scilicet cùm vtrumque amarum esset, & per missionem ligni in aquam, debuissent aquæ amaræ reddi; tamen non fuerunt ductæ in amaritudinem, sed fuerunt potiùs dulcoratæ. Et satis rationabile est: nam eodem modo fecit Eliseus, vt patet 4. Reg. 2, 20. quando, ad sanandum sterilitatem fontis & terræ, misit intra sal*, &c.

Confirmatur: nam si talem naturalem virtutem habere potuit lignum illud, non tamen ea vti potuit in magno flumine, aut ingenti lacu: habet enim modum quemdam omnis facultas naturalis, eumque secundùm magnitudinem eius quod facit, & accipientis: non enim si magnes trahere potest ferrum, continuò trahere possit montem ferreum; neque ferri exiguum quantuluscumque lapis, sed tantus tantum. Omnes autem naturæ fines videtur excedere, tantam aquæ molem à ligno non maiori, quàm vt à Moyse posset apprehendi, & in aquas mitti, tantam recipere permutationem. Et Abulensis in fine indicatæ quæstionis in ea verba, *In dulcedinem* Exod. 15, 25.
versa sunt, inquit: *Miraculosè agente Deo, quia dato quòd illud lignum missum in aquas dulce fuisset, non habuisset tantam virtutem, vt tam magnam aquarum multitudinem in dulcedinem de amaritudine conuertisset; maximè quia hoc repentè factum est, scilicet immediatè vt lignum fuit missum; sed naturali actione conueniens non est repentè fieri.*

Alij econtrà factum illud, scilicet con- *Alij naturaliter.*
uersionem amaritudinis in dulcedinem, adscribunt naturali virtuti ipsius ligni. sic Lyranus in eadem verba: *Dicunt aliqui*, *Ratio.*
ait, *quòd istud lignum de natura sua erat amarum, & sic fuit ibi maius miraculum, in quantum per eius immissionem dulcoratæ sunt aquæ, & factæ potabiles: contrarium autem videtur mihi, per illud Ecclesiastici 38. v. 5. Nonne à ligno indulcata est aqua amara, &c. Nam ibi loquitur Scriptura de natu-* Valesius de sacra Philos. c. 15.
ralibus proprietatibus terræ nascentium ad vtilitatem hominum. Sic ille.

Vt verò argumenti vis percipiatur, aduertendum est, ibi Ecclesiasticum loqui de virtutibus operum medicinalium, & de dignitate artis medicæ; & probat ex eo, quòd ligno in amaram aquam immisso indulcata fuit: at nullam vim haberet argumentum, si aquæ sanitas miraculosè effecta fuisset: medicamentorum enim virtus artis medicæ naturalis est. Quare si virtus illa ponatur supernaturalis, Ecclesiastici argumentum huic simile extitit, vt quidam obseruant: Magna vis medicinæ est; quia infusio aquæ benedictæ, & admotio Crucis & Reliquiarum Sanctorum ad omnes morbos prodest. An non hæc est insulsa argumentatio? Etenim disparatæ sunt virtutes natura-

turalis & supernaturalis; & sunt inter se independentes. Præterea, si ex supernaturali virtute intendisset persuadere vsum artis medicæ, & eam laudare, dissuasisset potius, & nihil in eius commendationem dixisset: nam tunc fieret recursus ad remedia supernaturalia, & non naturalia; tamen hæc ad quid prodessent illis existentibus? & cùm virtus rerum medicinalium naturalis sit, & ex supernaturali, quæ ad illam ordinem non habet, commendasset, nihil dixisset in illius laudem.

Solutio. Respondent alterius sententiæ Auctores, Ecclesiasticum proferre illud exemplum, vt ex eo quod miraculosè Deus fecit per lignum, indicaret omnia etiam illa, quæ naturaliter efficiuntur per creaturas, ad Deum esse referenda.

Reiicitur. At verò ego considerans quæ eo loco dicit Ecclesiasticus, aliud fuisse illius intentum compellor credere; honorandum Medicum propter necessitatem, & recurrendum ad medicamenta, quoniam admirabilem sanandi à Deo receperunt virtutem, & profectò illorum naturæ, quæ naturalis est, proportionatam: & illo exemplo ligni immissi in amaram aquam ex eo dulcatam probat, quòd deinde ad Deum vt auctorem referri debeant.

Et confirmatur intentum principale, quòd linguæ sanctæ periti in suo idiomate legendum fuisse tradunt: *Clamauit ad Dominum, qui docuit illud lignum.* quod quid aliud est, quàm docuisse illam ligni facultatem & virtutem? Et hoc dicere non inconueniens est, cùm ex sacris Litteris & naturali exemplo persuaderi possit. *Virtus ligni vitæ naturalis.* Virtus ligni vitæ, quod erat in paradiso, naturalis erat; aliter post peccatum superflua fuisset illius per Angelum custodia; & ita sentiunt Strabus, Hugo de sancto Victore, B. Thomas, & Pererius in cap. 2. Genes. disput. 4. de arbore ligni vitæ, in lib. 3. de Paradiso: & tamen fuit tantæ virtutis, vt eius vsu homo vel in maximum tempus, vt quatuor millia annorum, & ampliùs, prorogasset vitam, vt senserunt Scotus, Durandus, Pererius citatus disp. 3. Caietanus; & eòdem inclinare videtur D. Tho. 1. Part. q. 97. art. 4. vel etiam in perpetuum, vt sensere Abulensis & alij, quos ibi citat Pererius: quare & nos non poterimus concedere naturalem virtutem ligno dulcandi amaram aquam in commendationem naturæ, & auctoris eius?

Quomodo maris aqua dulcis reddatur. Inquiunt etiam naturales, aquam amaram Oceani, si in vas virgineæ, vt aiunt, ceræ immittatur, dulcescere; quare non item dulcescere poterunt aquæ amaræ iniecto in eas ligno medico, & tali virtute prædito, vt amaritudinem in dulcedinem vertat? & tunc vnum ex tribus dicendum est, aut Deum ostendisse lignum tali præditum facultate; aut simul indicasse lignum, & illi talem facultatem indidisse, cum talem antea non haberet, & certè naturalem, quia alterius non erat capax; aut denique, nulla facultate data ligno, ipsum Deum, cum iniectum à Moyse est, aquas reddidisse dulces. *Tripliciter aqua Mara dulcari sequi potuit.* Si hoc vltimum dicatur, nihil penitus habet cum arte medica; neque vllum argumentum in artis laudem aut fidem capi posset; nam mera Dei voluntate res esset effecta. Supersunt igitur alij modi duo: vtro verò ex his contigerit, res est incomperta: vtroque enim fieri potest; quia talibus modis solet Deus in homines conferre beneficia. Et quodcumque dicatur, sequitur intentum. Sed vno ex illis modis posito, quomodo effectus sequi potuit?

Dupliciter, asserit alter huius sententiæ assertor Franciscus Valesius cap. 15. de Sacra Philosophia, dicens: *Atque de ea facultate,* id est naturali, *dixerim ego duorum alterum, aut esse secretricem aquæ & exustæ terræ, similem ei quæ acetum findens lac serum secernit (nulla enim ratione meliùs possit aqua ex salsa dulcescere, quàm secreto sale; atque ita neque ex amara, quàm secretis terræ valde exustæ partibus, talium quippe admixtione fit amarus sapor) aut esse tractricem partium amararum, gratia similitudinis (si modò credimus dicentibus fuisse amarissimum lignum) atque alliciendo ad sese imbibendoq; amaras aquæ partes, illam dulcem & potui aptam reddidisse. Crediderim sanè, eam facultatem, quæcumque ligno fuerit, plus solito tunc, annuente Deo, valuisse; velut medicamenta existimo nonnumquam plusquam aliàs valere ob gratiam Numinis: nimirum Deus prima causarum est, quare aliarum quamque ita monere poterit, vt ipse exordiatur motum: ita enim euenit in causis omnibus, quæ ordine positæ sunt.* Hæc ille.

Nec officiunt quæ in argumenti confirmatione pro altera parte adducta fuere: *Responsio ad rationem primæ sententiæ.* etenim potuit virtus illius ligni esse tanta, quòd licet lignum ipsum quantitate, vt aiunt, molis non multum fuerit, fuerit tamen multum quantitate virtutis, vt in pluribus aliis euenit, & ita agere in fontem illum. Accedit, quòd fontes illi non sunt tam magni, vt supponitur in argumento; & potiùs parui sunt appellandi quàm magnum flumen, vt, qui viderunt, testari possunt.

Difficultas. Est tamen contra hoc difficultas, quomodo, si virtus illa fuit naturalis, potuit tantum durare, vt in posterum aquas illas, è radice & meatibus amaris sanè prouenientes, vt terra salita & mare proximum præ

præ se fert, semper dulces reddiderit, & reddat? an tantam fuisse illius virtutem naturalem excogitare possumus? Si miraculo & sola Dei voluntate dulces redditæ fuerunt; & nunc antiquo illo miraculo & diuina voluntate dulces continuò scaturire, dicere possumus. Nam naturaliter quidem dulcatæ, quia potuerunt sic dulcari; sed diuino decreto conseruata illarum dulcedo, quia naturaliter semper illo ligno nequiuerant conseruari dulces. Res dubia est pro vtraque parte probabilis.

Ibi præcepta tradita. Quartum quod eo loco accidit, & in iam adductis Scripturæ verbis indicatur, est, quòd Deus per Moysen constituit populo præcepta atque iudicia, & tentauit eum; id est, egit Deus cum populo eo modo quo solet quis quandoque tentare seu explorare tentationem siue internam dispositionem alterius hominis. Quæ verò præcepta & iudicia tradiderit, non exprimitur in littera. Rabbi Salomon apud Abulensem hîc quæst. 9. & Lyranum dicit, duo fuisse tradita præcepta: alterum, de sanctificatione Sabbati; alterum, de cineribus vitulæ rufæ cum aqua miscendis, ad legales quasdam contaminationes abluendas.

Hæc pluribus refellit Abulensis; qui tandem concludit, non hæc data fuisse præcepta, sed aliquod aliud, de quo non fit hic mentio. Opinantur quidam non improbabiliter, Moysen de mandato Domini disseruisse in populo de præceptis Decalogi, aliisque à Domino promulgandis; vt vniuersali quadam præcognitione eos disponeret ad leges libenter à Domino accipiendas, reducens in memoriam fidelitatem Dei in seruandis promissis & beneficia in eos collata, &c.

Ego etiam singulariter arbitror, de Sabbati sanctificatione disseruisse; quoniam illius obseruantia commendatur, siue ad memoriam reducitur, Exod. 16, 30. *Et sabbatizauit populus die septimo*, quando in monte Sinai non erat data lex. Igitur, cùm nec ante nec post discessum à Mara, quoad populus venit ad montem Sinai, non legatur, tradita fuisse populo præcepta, & Sabbati obseruantiam commendatam, credendum est, peculiarem illius factam fuisse mentionem in Mara.

Placet hîc subscribere quod de hisce fontibus notauit Petrus Bellonius lib. 2. Obseruationum cap. 57. sic autem scribit: *Licet satis maturè ex Sues ad duodecim fontes peruenissemus; istic tamen substitimus. Horum aqua admodum salsa est & amara; feruntq; duodecim fontes illos esse, quorum in Biblijs fit mentio: etenim Moysis fontes adhuc nominantur: solo sterili arenoso nitrosoq; in amplissima planitie siti sunt, quinquaginta passibus forsitan inter se distantes; non quòd omnium æqualis sit distantia, sed vnius centum, alterius quinquaginta, reliquorum plus vel minùs. Omnes è terra scaturiunt ad tumuli vel colliculi radices; atque in varios riuos sese diffundunt, fontium perennium instar: qui paulò post in arena se condunt, & euanescunt*, &c.

Loqui Bellonium de fontibus, de quibus & nos locuti fuimus, manifestum est; tum ex nomine quo appellari dicit, id est, fontes Moysis, tum ex distantia ex Sues: est enim prima statio quæ fit post discessum ex Sues in itinere montis Sinai. Sed enim, vt mihi videtur appositè describere illorum conditionem, originem, terminationem & distantiam ab inuicem; ita, nisi ego hallucinatus sum, ipse non benè aduertit, hos fontes non esse illos duodecim fontes, quorum fit mentio in sacris Litteris: isti enim longè ab illis distant; isti in Mara, illi in Elim sunt: apud istos nullæ sunt palmæ, apud illos septuaginta fuisse recenset Scriptura; & in præsentia etiam multæ sunt: isti sunt quinque, vt anteà monuimus, nisi alij erant tempore Bellonij; sed alij duodecim, vt videre est Exod. 15. & Num. 33. Et Adrichomius tamquam de verè distinctis fontibus egit in Descriptione deserti Pharan, de Mara & aqua eius num. 59. de Elim, duodecim fontibus & septuaginta palmis num. 39. Et hæc satis de Mara & fontibus eius. *Bellonij opinio reijcitur.*

CAPVT III.

De Elim, duodecim fontibus, & septuaginta palmis, tertio loco in quarta Peregrinatione occurrentibus.

QVi ex Cairo ad montem Sinai proficiscuntur, non omnes eadem via, sed per diuersas incedunt: quidam enim prosequuntur iter quod Israëlitæ confecerunt, alij alio incedunt; in reditu, si adest opportunitas, per illud redeuntes. Placet tamen nonnullis in partibus illis, Israëlitas, cùm numerosissimi essent, non per vnam viam deserti Arabiæ incessisse, sed per diuersas in turmas distinctos ambulasse: at vnà dici ambulasse, quia sub vno Principe Moyse incedebant, vnicum ducem columnam sequebantur, & ad eumdem terminum & locum Sinai montem properabant; nec longè à se inuicem recedebant. Sed quidquid sit de hoc; nam non probabitur ab omnibus, meritò arbitrantibus, maiori, qua credi potest, vnitate incessisse; aliud non *Israëlitæ, si diuisi incedebant per desertum, quomodo vnà profecti dicuntur.*

erit

erit negandum, aliquando totum illud Pharan desertum peragrasse, cùm in eo habitarint, vel potiùs peregrinati sint, imò vagi ambularint quadraginta annorum curriculo, vt ex pluribus sacræ Scripturæ locis manifestum est.

De via illa Israëlitarum, cuius meminit Scriptura, dicendum; filios Israël ex *Mara quinta mansio.* Mara, vbi quintam mansionem fecerunt, gressus direxisse non longè à mari per desertum Etham; & post tres dies, vt creditur, peruenisse ad locum eiusdem deserti, *Elim mansio sexta.* qui dicitur Elim, vbi erant duodecim fontes aquarum & septuaginta palmæ; ibique fixisse tabernacula, sextam mansionem facientes, vt dicitur Exod. cap. 16, 1. & Nu- *Elim quid.* mer. 33, 9. *Est autem Elim*, inquit Abulensis loco notato Exodi quæst. 1. *nomen cuiusdam partis deserti: nec putare debet quisquam, quòd sit nomen alicuius villæ aut ciuitatis, quia nunc castrametabantur per solitudinem, in qua non modò homines habitantes in ciuitatibus & oppidis, imò nec saltem homines habitantes in tuguriis erant; & ideò cetera nomina castrametationum, quæ ponuntur in isto libro, & colliguntur Numer. 33. cap. dicendum, quòd non sunt loca habitata, sed nomina partium solitudinis.* Hæc ille.

Neotericus quidam censet, Elim esse locum illum, qui nunc Arabicè *Tor* nuncu- *Elim non est Tor.* patur: sedenim Elim & Tor loca distincta esse, ex his quæ scribit & delineauit Adrichomius in suo Terræ sanctæ Theatro, & alij in accuratis tabulis, & his quæ cum veteri traditione asseruntur, manifestum est. sic enim ille scribit de Elim in Pharan num. 39. *Elim mansio sexta. Hic filij Israël repererunt duodecim fontes aquarum & septuaginta palmas, Exod. 15. 16. Numer. 33. Vocat hanc Helim VVilhelm Tyr. 11. Bell. sacri 29. Est etiam Elim nomen ciuitatis Moabitarum, Exod. 16. Numer. 35. & nomen putei, Isaiæ 15, 8. aut etiam ciuitatis Moabitarum; & debet legi Beer-elim, Benedictus.* Hæc ille de Elim.

De Tor verò eodem loco num. 104. *Tor quid.* hæc scribit: *Tor, vel Tour, emporium & portus nominatissimus Maris rubri, vbi applicant omnes naues onustæ mercibus aromaticis ex India*, &c. Igitur Elim & Tor non sunt idem: & sanè distincta loca agnoscuntur; & vt distincta visuntur ab incolis & peregrinis.

Fontium Elim conditio. Fontes illi duodecim, quos repererunt, modicam continebant aquam, eamque limosam, ait Iosephus; ideoque modicum sufficiebat: & modicum ibi commorati fuere Israëlitæ.

Septuaginta palmæ. Et septuaginta illæ palmæ, vt dicit idem Iosephus, modicum à terra eleuatæ erant; quia humor fontalis modicus ad earum alimentum non sufficiebat.

Notant in eum locum Lyranus & Abulensis, duodecim fontes ibi fuisse, & vnicuique tribui vnum assignatum ad haurendam aquam: ne, si omnes ad eumdem fontem recurrerent, ex communi haustu dissensio oriretur. Palmæ verò ad aliqualem vmbram & delectationem in fructibus deseruiebant, vt ibi sine labore aquas haurirent; nunc multò plures septuaginta sunt palmæ, vt intellexi.

In alia verò via, per quam nos incessimus, inuenitur post Mara, absoluto itinere trium dierum per vastum illud & aridum desertum, locus quidam, qui *Corandal* *Corandal in alia via, locus vbi aquæ.* appellatur, vbi sunt aquæ dulces: locus periculosus; tamen propter aquas ducuntur illuc peregrini, sicut & propter easdem ad eumdem confluunt Arabes. Vnde Corandal non benè delineatur ab aliquibus citra Mare rubrum & in Sur deserto.

Deinde post Corandal inueniuntur a- *Aliæ aquæ.* quæ aliæ cœnosæ, vbi arundinetum & palmæ sunt modicæ; quæ fuit causa, vt quidam fuerint arbitrati, eum locum esse Elim: sed non benè; nam oppositum tenetur in partibus illis: & fontium nulla ibi, vt in Elim, cernitur distinctio.

Non iniucundum arbitror futurum Le- *Notandum euentum.* ctori, si referam quod mihi & sociis in comitatu accidit inter Mara & Corandal, dum ad sanctum Sinai montem proficisceremur; quoniam, ni ego fallor, in eo miro modo eluxit Dei mirabilis in seruos suos prouidentia & misericordia: & qui omnia gubernat sua prouidentia, est nihilominùs singularis in tribulationibus protector & adiutor.

Igitur ex Mara egressi sumus ante noctis medium, vt cœptum ad sanctũ Sinai montem iter maturaremus, & propter timores latronum: accidit vt duobus diebus ac noctibus continuò ambularemus, modico excepto tempore, quo cibum sumebamus, & animalia reficiebantur. Et cùm omnes nimis defatigati essent, aliqui importunè institerunt ductori comitatus, vt sineret parum quiescere. Acquieuit ille petitioni ægrè satis; quia sciebat ibi loca periculosa; & quod timebat euenit. Igitur de nocte in quadam planitie sistimus; vbi quidam timentes vigilabant, alij se sopori dederunt. Et ecce post horæ dimidium strepitus & insolita vociferatio auditur: ad quam omnes exterriti & expergefacti, deprehenderunt aduenisse latrones Arabes, qui cum nostris Arabibus ductoribus contendebant; etsi non statim aduerterint altercationis causam & euentum, ad nos scilicet deprædandos accessis-

cessisse. Non erant illi multi, nec adeò instructi, quin nostri illis resistere ac in fugam conuertere non potuissent; sed ex timore perculsi, ac itinere defatigati, illis cesserunt. Ex illis enim aliqui duos ex nostris de equis deiecerunt; quos ipsi ascendentes, campum circumdare cœperunt; & alij ad sarcinas aliosque deprædandos accesserunt: custodes nostri, & Græci qui simul erant, percussi, vulnerati & spoliati simul cum aliis multis fuerunt, & omnes dispersi & fugati sunt. Qui tamen breuí omnes ad vnum conuenere sub quadam rupe locum: nec enim latrones insequebantur, qui non nos, sed nostra quærebant. Ibi percussi aliqui; vnus in capite duplici fullonis percussione vulneratus; sed plures spoliati ac nudi reperti fuere.

Tunc ego mecum ipse cogitabam, quomodo Pater misericordiarum & Deus totius consolationis nobis consuluisset in sterili illo deserto, vbi omne humanum auxilium deesse videbatur: nam nec panis hominum cibus, nec herba animalium pabulum, ad comedendum, nec aqua ad bibendum erat. Retrogredi erat impossibile; quia pedestres & afflictos ire oportuisset itinere trium dierum vsque ad fontes Moysis; & vlteriùs progrediendi non videbatur subesse facultas. Interim qui vestimentorum plus habebant, operuerunt nudos, ita vt omnes operti manserimus.

Diuina prouidentia. Manè facto, quidam ad deprædationis locum iuerunt, vt quid factum esset, cognoscerent; & inuenerunt panem biscoctum; quod non modicam peperit admirationem, quòd Arabes, panis famelici & auidissimi, illum nihilominùs reliquerint; insuper & arculam, in qua vinum, oleum & quædam erant legumina, item duo dolia olei Græcorum, & totidem vtres aquæ, & camelum. Alij cum gaudio vocati statim adfuerunt: atque hîc illis inuentis quibus poterat vita sustentari, & vulneratorum plagæ sanari, omnes gaudentes Deo gratias egerunt, qui in necessitatibus seruos suos non derelinquit. Alter etiam ex ductoribus qui aufugerat, cum camelo suo rediit. His inuentis, de agendis consuluimus, an retrocedendum, an vlteriùs gradiendum. Et, multò melius ad sanctum Sinai montem proficisci, conclusum fuit, ipso in primis ductore ad idem hortante, & auxilium promittente. Quare, vno camelo victum & residuum spoliorum deferente, & altero infirmum, ceteri pedites illa die ambulantes, ad quemdam locum inter montes & rupes peruenimus. Ibi mansimus, quoadusque ductores de aliis camelis prouiderunt; &, aliquibus adductis, cœptum absque alio periculo perfecimus iter vsque ad sanctum Sinai montem: & panis & aqua non defecit, sed omnibus suffecit. Quatuor diebus completis mansimus in sacro Sinai loco, vbi Deum venerati fuimus, nostræque pietati, visitatis sanctis locis, satisfecimus: postea, accepta à Monachis illis Græcis farina, panem pro itinere vsque ad Cairum confecimus. Et quamuis in illo itinere, longiori propter pericula, quia triginta dierum, multa passi fuimus, & in reditu præsertim; nihilominus Deo fauente omnes incolumes ad Cairum vsque, & ex Cairo ad Alexandriam peruenimus: vbi inuenimus peregrinum vnum è viuis decessisse, & alios sæculares ac regulares ægrotasse, etsi omnia opulentè illis suppeditarentur. Verè pius & misericors est noster Dominus, qui, vt sanctus ait Apostolus, neminem supra vires tentari permittit, & facit cum tentatione prouentum, vt possimus sustinere. Atque, vt quondam in illo Arabiæ deserto pauit cælesti cibo Israëlitas ad sanctum Sinai montem properantes, & de periculis liberauit; ita idem Dominus nos ad eumdem profectos montem sua peculiari pauit prouidentia, ac periculis eruit, sospitesque & incolumes ad optatum finem, post alia superata pericula, sua misericordia perduxit.

CAPVT IV.

De Sin deserto, quarto loco quartæ Peregrinationis.

Acturi nunc sumus de deserto Sin, vbi Israëlitæ fecerunt octauam mansionem: egressi enim de Elim sexta mansione, fixerunt tentoria super Mare rubrum, hoc est iuxta sinum quemdam eiusdem maris, qui ibidem ingrediebatur dictum desertum; & hæc fuit septima mansio, quæ Exod. cap. 16, 1. præterita est, sed posteà recensita Numer. cap. 33, 11. inter Elim & Sin. Nos enim, vt Hebræi, proficiscentes ad montem Sinai, desertum Sin pertransiuimus; ideò de illo agentes duo inquirimus: alterum, quidnam sit; alterum, quænam in eo contigerint, dum ibi castrametati erant Israëlitæ. *In Sin octaua mansio.*

Quantum ad primum, aduerto, hoc desertum *Sin* non esse Sinai desertum, vel alterum Sin, vel Zin, locum trigesimæ tertiæ mansionis; quod quispiam fortasse suspicari potuit, vel propter nominũ similitudinem, vel etiam identitatem. Non est inquam idem Sin desertum, de quo nunc agimus, & desertum Sinai: *Quia*, inquit Abulensis loco citato Exod. quæst. 1. *desertum Sin attigerunt filij Israel quintadecima die mensis* *Sin desertum non est Sinai.*

ſecundi ab exitu de Aegypto; ſcilicet triginta diebus poſt exitum de Aegypto: nam decimo quinto die menſis primi de Aegypto exierunt, vt colligitur cap. 12. & patet Num. 33. c. ſed in deſertum Sinai venerunt primo die menſis tertij, vt patet cap. 19. Item in deſerto Sin datum fuit Manna, in deſerto autem Sinai data fuit Lex. Item, quia inter deſertum Sinai & deſertum Sin ponuntur tres manſiones, id eſt, Daphca, & Alus, & Raphidim, vt patet Num. 33. cap. Etiam quia deſertum Sinai ponitur limes vel terminus deſerti, ex vna parte, id eſt, ab Aquilone, vt dicitur in littera, ſcilicet quod eſt inter Elim & deſertum Sinai. Et hæ quidem fuere rationes Abulenſis, quibus probauit, deſertum Sin non eſſe deſertum Sinai.

Nec Sin locus trigeſimæ tertiæ manſionis. Sed, eritne hoc Sin, illud Sin, vbi filij Iſraël trigeſimam tertiam manſionem fecerunt, cuius mentio fit Num. 20, 1. & cap. 33, 36. & Deut. 2, 8? Non inquam eſt idem, vt aduertit D. Hieronymus ad Fabiolam manſione trigeſima tertia; & *Ratio.* rationem addit, quoniam primum appellatur Sin, alterum verò debet dici Zin: & ita habent plurima ſacri Codicis exemplaria. Adrichomius in Pharan, ſecutus diuum Hieronymum, de hiſce egit, vt de duobus locis, & ſub diuerſis nominibus, *Sin* & *Zin*; de *Sin* enim num. 90. de *Zin* n. 113.

Reijcitur. Verùm, quia quæ magis probata ſunt exemplaria, videlicet Septuaginta Interpretum, & Vulgata, vtrobique legunt *Sin*; cogimur dicere, duo hæc deſerta, tametſi inter ſe diuerſa, eiuſdem nominis extitiſſe: ideò ex alijs illorum diſcrimen eſt accipiendum; & primò, quia dum de priori agitur, adduntur illa verba, *quod eſt inter Elim & Sinai*; alterum verò erat vltra Sinai in Cades, & dicitur Cadesbarne, Num. 20. & hoc dicebatur Beroth, filiorum Iacan, vt legimus Deuter. 10, 6. non item illud. Deinde, quia alia & alia memorantur facta in primo & ſecundo Sin.

Obiectio. Si dicatur (& eſt obiectio Abulenſis) quòd ſatis poterat eſſe idem deſertum; quia licet ponatur eſſe deſertum Sin, & poſteà iterum nominetur deſertum Sin, poterit eſſe continuatum ab iſto loco vſque Cadesbarne, ſicut quædam alia deſerta ſunt *Solutio.* magnam terram occupantia. Reſpondet ipſe, adhuc ſtare non poſſe; quia Exod. 16, 1. dicitur, quòd deſertum Sin eſt inter Elim & deſertum Sinai; ergo ab vtraque parte terminatum eſt in iſtis duobus locis: ſed vltra deſertum Sinai ſunt adhuc aliqua deſerta; quia ad minus eſt deſertum Pharan, quod eſt valdè magna ſolitudo, & aliqua loca intermedia ante deſertum Pharan, ſcilicet Haſeroth, & Sepulchra concupiſcentiæ, vt patet Numer. 33. Dicendum ergo, concludit idem Auctor, quòd duo ſunt deſerta Sin: id eſt, vnum quod eſt circa principium Arabiæ in latere Meridiano, & iſtud eſt quod nunc tranſierunt; aliud eſt circa terminos terræ Edom, & iſtud eſt iſi quo eſt Cadesbarne. de quo Num. 20. verſ. 22.

Nec officit ratio dubitandi initio adducta: eſt enim omnibus adeò conſpicuum, vt probatione non egeat, plures vrbes, alia-ve loca, vel ſimilibus vel omninò eiſdem nominibus appellari: & ita euenit in propoſito, vt Sin deſertum, locus octauæ manſionis, eodem prorſus nomine appelletur; ac alterum Sin, locus trigeſimæ tertiæ manſionis, ſimile alteri ſit, id eſt Sinai, cùm tamen ab vtroque ſatis differat, vt oſtenſum eſt. Igitur, vt ad id quod priori loco propoſuimus breuiter reſpondeamus: *Alterius rationis ſolutio. Diuerſa loca eiſdem nominibus appellantur.*

Sin deſertum, inquit Adrichomius, *omnis ab Elim vſque ad montem Sinai eremus Sin vocatur; in qua ſunt manſiones quinque: Caſtra ad mare Sin, Daphca, Alus, Raphidim; & ex tota Prouincia etiam octaua manſio Sin nomen accepit.* *Sin eſt nomen ab Elim vſque ad Sinai montem.*

Sed quænam contigerunt in deſerto Sin, vt ad ſecundum ſuperius propoſitum veniamus? Reſpondeo, quòd loquentes de his quæ in tota Prouincia ſiue ſolitudine contigerunt, multò plura abſque dubio extiterunt, quàm illa quæ in octaua manſione *Sin* appellata contigiſſe memorantur, quia præter hanc continet alias quatuor manſiones. Igitur breuiter de his agemus, vt in Scriptura inuenimus ſcriptum. De actis in ſeptima manſione, & prima deſerti Sin, quæ appellatur Caſtra ad Mare rubrum, de qua Adrichomius in Pharan numero 26. nihil dicit Scriptura; quoniam ibi modico tempore conſiſtentibus filijs Iſraël, nihil notabile contigit.

Adnotatio. De actis verò in octaua manſione, quæ ſecunda fuit in illa ſolitudine Sin appellata, plura habentur Exod. 16, 1. quæ alibi etiam memorantur. Cum Iſraëlitæ illuc peruenißent die trigeſimo primo egreſſionis ex Ægypto; atque ibi primò, cum farina deficere cœpiſſet, quam tantummodo conſperſam, ac necdum fermentatam, tulerant de Aegypto, id eſt commixtam ex aqua & farina, & nondum fermentatam: ſollicitati enim exire ab Ægyptiis, non potuerunt fermentare maſſam. Coxerunt poſteà in Socoth; vbi primò fixerunt tabernacula; & fecerunt ſubcinericios panes, vt patet Exodi 12, 39. Vnde Ioſephus in calce cap. 5. lib. 2. Antiq. aſſerit, filios Iſraël ab exitu de Ægypto vſque ad hanc manſionem, macerata farina, modico calore in panis

nis speciem solidata, hoc est azymis, parcè, ad necessitatem potiùs quàm ad satietatem sumptis, per dies triginta fuisse sustentatos, & aliud non comedisse. Ea itaque deficiente, cùm nihil aliud, quo alerentur, haberent, nec in deserto illo admodum sterili reperire quidquam possent, nollentque pecora & armenta interficere, ne breui, iis quoque deficientibus, fame omnino interirent; in talibus angustiis constituti, ad Deum clamare debuerant, qui ipsorum sollicitam curam gerebat, vt ex pluribus miraculis in eorumdem gratiam factis certiores redditi erant, quique dat escam omni carni in tempore opportuno, & pullis coruorum inuocantibus eum, & implet omne animal benedictione: at horũ omnium immemores, de Moyse & Aaron, imò de ipso DEo murmurare cœperunt, vt dixit Moyses, carnes & panes, quibus in Ægypto vescebantur, desiderantes: & fuit hæc tertia populi murmuratio post illius exitum de Ægypto. At enim clementissimus Deus misericordiarum parens, qui iure merito potuisset de murmurantibus illis vindictam sumere, illorum indulgens imperfectioni, promisit se daturum illis carnes & panes, sicut & verè dedit, volatilia pennata, & Man Angelicis manibus præparatum. Quare dixit Propheta Psal. 104, 40. *Petierunt, & venit coturnix: & pane cæli saturauit eos.* quæ fusè Exod. 16. explicantur, & nos aliqua dicemus pro maiori historiæ explicatione Cap. seq.

Daphca nona mansio. In Daphca nona mansione, & tertia deserti Sin, ad quam venerunt ex præcedenti, & ex Daphca in Alus decima mansione, & quarta deserti Sin, quarum fit mentio Num. 33, 13. nihil refert Scriptura contigisse. *Alus decima mansio.* De gestis verò in quinta mansione Sin, & vndecima in ordine, id est, in Raphidim, de qua Exodi 17. agemus infrà Capite VI. de Raphidim verba facientes.

CAPVT V.

Nonnullæ difficultates super his quæ gesta fuerunt in deserto Sin, in octaua mansione filiorum Israel.

EXodi cap. 16. plura pluribus explicantur, quæ in deserto Sin & octaua mansione acciderunt; illius populi murmuratio ex carnium & panum defectu, carnium & panis à Deo mirabilis missio, ordo colligendi & seruandi cibos illos, præceptumque diuinum, de asseruando in vase Man. Super quæ, vt meliùs dicta præcedenti Capite intelligantur, nonnullas proponam & dissoluam difficultates.

Prima sit super murmuratione populi illius, quinam videlicet murmurauerint. Respondetur in littera ver. 2. quòd *murmurauit omnis congregatio filiorum Israël contra Moysen & Aaron in solitudine*, &c. sed obijcit Lyranus: Quî fieri potest, vt omnis congregatio murmurauerit? quia ibi erant Iosue & Caleb, & plures alij boni homines, de quibus credendum est, quòd patienter portabant defectum victualium, sperantes diuinum auxilium. Respondet, quòd illi erant valdè pauci respectu multitudinis: quod autem modicum est, quasi nihil reputatur, vt dicitur secundo Physicorum; & propter hoc Scriptura non omisit loqui generaliter, quia hic est consuetus modus loquendi in talibus. Hæc Lyra. *Quæstio prima. Tertia Israëlitarum murmuratio contra Moysen & Aaron. Obiectio. Solutio.*

Abulensis eodem loco quæst. 1. dicit, quòd omnis congregatio murmurasse perhibetur, vt comprehendantur Leuitæ, qui etiam nunc cum ceteris murmurauerant: & non solùm filij Israël, sed etiam Ægyptij qui ascenderunt cum eis; quia illi non erant ceteris sanctiores, cùm & ipsi aliquando Israëlitas ad murmurandum incitauerint, vt patet Numer. 11. vers. 1. & 4. quando vulgus promiscuum flagrauit desiderio carnium: & ibi Scriptura videtur indicare Ægyptios illos non solùm ad murmurandum, sed etiam ad alia mala perpetranda stimulasse.

Secunda difficultas sit: Cùm populus ille pro pane & carnibus murmurauerit, & illorum desiderio satisfecerit Dominus, quomodo, quóve ordine illis prouidit? Respondetur, quod carnes priùs dedit vespere, manè verò panes. *Factum est vespere* (inquit sacer Textus vers. 13. vsque ad 16.) *& ascendens coturnix, cooperuit castra: manè quoque ros iacuit per circuitum castrorum. Cumq; operuisset superficiem terræ, apparuit in solitudine minutum, & quasi pilo tusum, in similitudinem pruinæ super terram. Quod cùm vidissent filij Israel, dixerunt ad inuicem: Manhu? quod significat: Quid est hoc? ignorabant enim quid esset. Quibus ait Moyses: Iste est panis, quem Dominus dedit vobis ad vescendum.* & Psal. 104, 40. *Petierunt, & venit coturnix: & pane cæli saturauit eos.* Eo enim die aduesperascente, innumera pænè coturnicum multitudo volitans, & tamquam valdè fessa, super castra conquiescens, cuncta operuit, ita vt commodè eas capere, hisque saturari cuncti potuerint. *Quæstio secunda. Vespere carnes, manè verò panes Hebræis dati.*

In crastinum verò surgentes Israëlitæ, aliud grande prodigium ante omnium oculos positum inspexerunt, nimirum terræ superficiem longè lateque Manna coopertam; & isto Manna cælestique cibo, non paucis diebus vel mensibus, sed qua- *Manna datum.*

draginta annis, quoad venerunt in terram Chanaan, pasti fuerunt. Man verò colligendum erat secundùm leges à Moyse diuino mandato constitutas. Duplex erat illius sapor: alter naturalis, quem absque arte in descensu habebat. Igitur Man hoc modo, & crudum, gustui non erat insuaue: siquidem, vt dicitur Exod. cap. 16, 31. habebat saporem quasi similæ cum melle commixtæ; at maiorem saporem arte habebat: etenim, ad maiorem gratiam ei conciliandam, solebant præparare illud, frangentes primò molâ ad modū tritici, vel terentes in mortario; deinde coquere in olla, & facere ex eo tortulas saporis quasi panis oleati, hoc est, cum oleo in sartagine cocti, Num. 11, 7. Sapor alter naturalis talis erat naturæ, vt quemlibet secundùm proprium appetitum oblectaret. Ita legimus Sap. 16, 20. *Pro quibus Angelorum esca nutriuisti populum tuum, & paratam panem de cælo præstitisti illis sine labore, omne delectamentum in se habentem, & omnis saporis suauitatem. Substantia enim tua dulcedinem tuam, quam in filios habes, ostendebat: & deseruiens vniuscuiusque voluntati, ad quod quisque volebat, conuertebatur.* Hactenus fuere verba Sapientiæ.

Illius sapor. *Præparatio.*

Sed quare Deus priùs carnes misit quàm panes? Respondet Abulensis in Exod. 16. quæst. 4. quia primò carnes, deinde panes petierunt; & secundùm desideria & petitiones illorum satisfecit Dominus.

Quæstio tertia. *Carnes priùs datæ, quia priùs concupitæ.*

Sed non displicet responsio altera, quam statim subijcit ex aliorum sententia: Quòd distinctio illa ciborum fuit secundùm conuenientiam rei data: nam coturnices venerunt volantes super castra Israëlitarum; & cum tota die volauissent, diuturno volatu fatigatæ, tamquam ad requiem ad terram descenderunt, & ceciderunt inter castra: manè autem hoc non erat ita conueniens; quia cùm manè modicum volauissent, fatigatæ esse non poterant. De Manna autem dicunt esse rationem, quia descendebat manè per modum roris: & talis dispositio conuenit horæ matutinæ. Reijcit hanc rationem; quia huiusmodi supernaturaliter contingebant, non, &c. Sed enim dici potest, Deum natura ipsa vti; & in his, quibus ipsa inseruire potest, illius vti ministerio, ne absque necessitate facere vel multiplicare miracula videatur.

In illius facti memoriam mandauit Dominus Moysi, & Moyses Aaroni, vt gomor plenum Man in vase reponeret: obediuit Aaron, & in tabernaculo reposuit, hoc est, vt interpretantur Hebræi apud Lyranum, & alij prius, in loco apto reposuit; posteà in tabernaculo fœderis, cùm foret extructum, coram Domino perpetuò asseruandum, vt scirent posteri, quo cibo pauisset Dominus patres ipsorum in deserto tot annis. Sed mirabile vnum prætereundum non est, quòd Man de mandato Domini sic repositum, tanto tempore illæsum atque incorruptum permanserit, cùm alioqui neque in alterum diem à putredine præseruari posset; vt cognoscamus, quanta sit diuini præcepti vis, & sanctæ Obedientiæ virtus.

Facti miraculi mandat Deus conseruare memoriam.

CAPVT VI.

De Raphidim, & ibidem actis, quinto loco quartæ Peregrinationis.

Raphidim, locus deserti Sin; vbi vndecimò castra metati fuere filij Israël, & quinta mansio earum quæ in Sin recensentur; modicum distans à monte Sinai: de qua Exod. 17, 1. & Num. 33, 14. Adrichomius in Pharan, num. 82.

Raphidim mansio vndecima.

Sed quænam ibi gesta fuere? Quæ in eodem cap. 17. vers. 1. vsque ad 9. enarrantur. ex quibus hæc accipe breuiter: Primò, egressa vniuersa multitudo filiorum Israël de Alus, loco deserti Sin, per mansiones suas castra metati sunt in Raphidim; vbi non erat aqua ad bibendum populo: quæ fuit causa, vt non solùm murmurauerit populus contra Moysen, sed & ausus fuerit tentare Deum, ac dubitare de prouidentia eius, dicens: *Estne Dominus in nobis, an non?* & hæc fuit quarta populi murmuratio. Fuit autem hæc eò maius peccatum, quo maiora atque euidentiora signa diuinæ erga ipsos prouidentiæ ac paternæ gubernationis experti fuerant; sicut & ex eo magis etiam elucet Dei tolerantia & patientia, dum nedum eos puniuit, vt merebantur, sed misericorditer illis subuenit. Quare, clamante Moyse pro populo ad Dominum, iussit illi Dominus vt virga, qua priùs percutiendo Nilum & Mare rubrum mirabilia fecerat, eâdem petram Horeb percuteret, quæ daret aquas: quo facto, exiuit aqua, & cessauit murmuratio; & vocauit nomen loci illius, Tentatio & Iurgium, id est Raphidim, secundùm Abulensem q. 5. Exod. 17. Et hæc fuit prima aquæ de petra eductio: nam altera quæ traditur Num. cap. 20, 1. & 2. accidit in Cades, trigesima tertia mansione: sed de his inferiùs Peregrinatione v. Cap. 1. agentes de petra percussa. vbi & difficultatem, quæ contra nunc dicta moueri posset, diluemus.

Ibi gesta. *Quarta populi murmuratio.* *Prima aquæ de petra eductio.*

Secundò, populo ibidem commorante, ecce Amalecitæ, populi inhumanissimi, posteri Esau fratris Iacob, à quo ipsi Israëlitæ descenderant, cùm de Israëlitarum ad-

uentu intellexissent, veriti, ne oppida ipsorum ab illo deserto non valdè distantia ab illis occuparentur; vt erant admodum audaces, tempus præripientes, derepente eos inuadunt. Moyses præcepit tunc ministro suo Iosue, vt electis viris ad prælium, pugnaret contra Amalec die sequenti; qui voci illius obediuit. Ipse verò Moyses die crastino tenens virgam in manu sua, cum Aaron & Hur ascendit in proximum collem, vnde præliantes spectari poterant, & orauit assiduè pro populo suo. Accidit verò, vt, orante Moyse, quandocumque leuabat manus, vinceret Israël; quando autem paululùm remittebat, superaret Amalec. Moysis autem manus erant graues, &, vt creditur, præ lassitudine: ad quod aduertentes Aaron & Hur, sumentes lapidem, posuerunt subter eum; in quo sedit. Aaron autem & Hur sustentabant manus eius ex vtraque parte: & factum est, vt manus eius non lassarentur vsque ad occasum solis: fugauitque Iosue Amalec & populum eius in ore gladij. Et hoc fuit primum bellum, quod motum fuit contra filios Israël proficiscentes ad Terram promissionis: quod benè illis successit; ditati enim sunt armis & spoliis quæ fugientes Amalecitæ dimiserant; quibus additus fuit animus, vt contra alios hostes audaces essent.

Primum bellum motum contra Israel.

Moyses orat pro populo, & exauditur.

Tertiò, cùm Amalecitarum ille ausus admodum Domino displicuisset, statim mandauit ipse Moysi, vt rem gestam ad perpetuam rei memoriam in libro describeret; & admoneret Iosue, qui Moysi successurus erat in Ducem populi: tum, vt intelligerent diuino mandato penitus delendum fore Amalec, quod accidit tempore Saulis, 1. Reg. 15, à vers. 1. vsque ad 10. tum vt cognoscerent, se non propriis viribus, sed diuino munere victores extitisse: quare Moyses pro gratiarum actione Domino altare ædificauit, &c. Exod. 17, 14, & 15.

Dubium.

Super quem collis verticem ascenderit Moyses, mihi est incompertum; certè non super montem, qui nunc Moysi vel sanctæ Catharinæ dicitur: quoniam non colles propriè, cùm altissimi sint, sunt appellandi; & inde non potuisset videri Moyses à populo: quare vel orauit super illum, qui est è regione Conuentus & Ecclesiæ sanctæ Catharinæ, vel super alterum ex vicinioribus: monstratur quidem, si benè recolo, sed nescio an verè.

Iethro Moysi occurrit.

Quartò denique, ibidem Moyse existente, Iethro Sacerdos Madian, cognatus Moysi, qui audierat mirabilia quæ fecerat Dominus Moysi & Israëli, venit ad eum cum Sephora vxore eius & duobus filiis. Benignè cum Moyses excepit, & ordinatè retulit ei, quæ in gratiam Israëlitici populi operatus fuerat Dominus. Dedit Moysi Iethro consilium, quod vtiliter amplexus fuit; dimisitque cognatum, qui rediit in terram suam; Exod. c. 18. à versu 1. vsque ad vltim.

CAPVT VII.

De solitudine Sinai, sexto loco quartæ Peregrinationis.

ADuertendum, totam terram, post transitum Maris rubri ad partes Arabicas vsque ad montem Sinai, & vltrà, totam, inquam, desertum & solitudinem esse; secundùm tamen diuersas partes diuersis appellari nominibus, à montibus vel locis notabilibus, vt Etham, Sin, &c. inter has verò & solitudo Sinai inuenitur, quæ aliud non est quàm modicum terræ spatium, quod est in circuitu montis eodem nomine appellati, id est Sinai, proxima parti illi quæ Raphidim appellatur, & cum illa copulata. Agitur de ea initio cap. 19. Exod. Et hoc loco quid ibi acciderit sequentibus verbis describitur: *Mense tertio egressionis Israël de terra Aegypti, in die hac venerunt in solitudinem Sinai. Nam profecti de Raphidim, & peruenientes vsque in desertum Sinai, castrametati sunt in eodem loco, ibiq; Israël fixit tentoria è regione montis*, &c. Et fecit ibi duodecimam mansionem. de qua Adrichomius in Pharan numero 19.

Solitudinis Sinai descriptio.

Mansio duodecima.

Supposito, quod verum est, & colligitur ex Textu Exodi, Israël, postquam venit de Raphidim in solitudinem Sinai, & ibi fixit tabernacula, non ascendisse in montem Sinai: erat enim locus nimis altus, non aptus vt in eo castrametarentur. Fixerunt ergo tabernacula in valle & locis planis iuxta aquas, inquit Abulensis in Exod. cap. 19. quæst. 1. Cùm verò sacra Scriptura non explicet distinctum locum castrorum, sed dicat tantùm fixisse tentoria è regione montis, id est contra montem, & cùm ex hac particula distinctus locus castrorum non possit cognosci; vbicumque enim circa montem fixerint tabernacula, siue à parte Orientali, Occidentali, &c. semper è regione montis fixa fuisse, verè dicere possumus; hinc sacri Interpretes meritò inquirunt, in qua parte solitudinis determinatè Israëliticus populus fuerit castra metatus; nec omnium eadem est in hac difficultate sententia.

In qua parte solitudinis Sinai fixit populus tabernacula.

Nicolaus de Lyra dicit, fixisse tabernacula ad partem Orientalem montis Sinai: *Eius ratio est*, inquit, *vt sic adorarent Dominum descendentem super montem Sinai; quia*

Lyrani responsio.

Iudai adorant versus Occidentem: vnde & tabernaculum & templum sic fuerunt disposita, vt ingressus esset à parte Orientali (patet hoc Exod. 26. & 27. cap. Leuit. 16.) vt ad partem oppositam adorarent sacerdotes; sicut & stellæ cæli ab Oriente mouentur in Occidentem; quasi adorantes ad partem illam. Vnde 2. Esdræ dicitur: Exercitus cæli te adorat. Eamdem sententiam esse etiam Rabbi Sa, docet Burgensis in sua additione ad Postillam Lyrani; & aliam ipse ponit sententiam. Dicit ergo, quòd Iudæi adorabant versus Occidentem, quando erant in tabernaculo.

Reijcitur. Contra hanc sententiam primò argumentatur Abulensis in cap. 19. Exod. q.2. Hebræi enim, quando in Sinai castra metati fuere, venerunt è parte Meridionali montis Sinai, & non totaliter Meridionali, sed aliqualiter Occidentali; quia pars Ægypti, de qua ascendebant, est Occidentalis respectu montis Sinai: ipsi autem ascendentes versus montem Sinai, primò ascenderunt versus partem Orientalem, quando ibant ad Mare rubrum; deinde declinauerunt versus partem Septemtrionalem, euntes per deserta Arabica contra montem Sinai; ideò ibant ipsi contra frontem Meridianam montis Sinai: cùm igitur ipsum non transierint (non enim erat necessitas) sed immediatè; vt accesserunt ad solitudinem Sinai, fixerunt castra. Hæc ratio optima mihi videtur, quam idem Auctor ibidem priùs attigerat. *Abulensis probabilior.*

Responsio ad Lyranum. Ad rationem verò Nicolai respondet dupliciter: primò, quòd nesciebant Iudæi, an illis in isto monte lex danda esset, nec, vtrùm Deus descensurus esset; quia, dato quòd scirent legem dandam, tamen nesciebant modum; scilicet, vtrum Domino descendente super montem, vel alias. Nec valet, si dicas quòd Moyses annuntiauerat eis in Ægypto existens, quòd quando exirent de Ægypto sacrificarent Domino in monte Sinai, Exod. 3, 12. quia etsi hoc annuntiauerit, non tamen alia.

Secundò respondet, admisso, Israëlitas sciuisse Deum venturum ad montem, non exinde licet inferre, castra metatos fuisse in plaga Orientali montis Sinai, vt ipsum adorarent ad Occidentem; quia illo tempore non erat datus specialis modus orandi, quantum ad determinationem positionis, id est, an contra Orientem vel Occidentem, & sic de alijs positionibus, &c. & hanc responsionem pluribus roborat & explicat.

Sententia Burgensis. Eamdem adducit responsionem Burgensis; & postea aliam subijcit sententiam, dicens: *Vnde in hoc loco meliùs videtur dicendum, secundum alios Expositores; Castra metati sunt filij Israel è regione montis Sinai circumquaque; vt sic vnusquisque adoraret suo modo Dominum descendentem super montem Sinai, id est, aliqui versus Orientem, & aliqui versus Occidentem, secundum ritum suum: secundùm quod consonat huic quod dicitur in Num. 2. Singuli per turmas castra metabuntur filij Israel per gyrum tabernaculi fœderis.* Hæc ex Burgensi.

Verùm omnino mihi non probatur sententia Burgensis, propter rationem illam Tostati. Si enim Israëlitæ non transierunt montem Sinai, non potuerunt circumquaque figere tabernacula; quia non in plaga Orientali. Et auctoritas adducta ex libro Num. pro sua sententia nulla est; quia, vt Auctor Replicæ correctorij contra Burgensem rectè aduertit, non dicitur ibi, *Castrametati sunt per gyrum montis; sed, per gyrum tabernaculi, quod erat fixum in plano ad radicem montis.* *Reijcitur.*

Libenter amplector Abulensis sententiam, consideratâ præsertim loci & regionis illius dispositione; eidem tamen sententiæ adderem, non tantùm in Meridionali, sed etiam in Occidentali, & fortè etiam Aquilonari plaga montis castra metatos fuisse Israëlitas: nam in istis videtur esse locus opportunus ad castra figenda; & innumera illa multitudo magnum pro figendis tabernaculis expostulabat locum, quem inter illas rupes & montes partis Meridionalis montis Sinai non sufficientem inuenissent: & trahi posset ad id comprobandum ipsa Abulensis ratio.

In hac solitudine Sinai & duodecima mansione moratus est Israëliticus populus anno vno, paucis demptis diebus. Intra quod tempus gesta sunt omnia quæ narrantur ab initio cap. 19. Exod. vsque ad finem eiusdem libri, & in toto Leuitico, & vsque ad decimum caput libri Num. quæ quoniam multa sunt, ne prolixitate Lectorem tædio afficiam; si ea scire voluerit, adeat citata Scripturæ loca. *Ab. di.*

CAPVT VIII.

De Sepulchris concupiscentiæ, quæ septimo loco offeruntur consideranda in quarta Peregrinatione.

Alienum fortasse alicui videbitur ab instituto nostro, agere hîc de Sepulchris concupiscentiæ: etenim, si mens nostra fuit in hoc octauo Libro agere de locis memorabilibus, quæ occurrunt in peregrinatione ex Ierusalem ad Cairum, & ex Cairo ad montem Sinai, per Ægypti & Arabiæ Petrææ solitudines; inter ista verò non est locus,

locus, quem Scriptura nominet Sepulchra concupiscentiæ, sed inuenitur in via, qua ex Sinai itur per viam Amorrhæorum & campestria Moab ad Terram Patribus repromissam, vt dicemus: igitur, de eo agere, alienum est ab instituto nostro. Verùm, si attendat dicendis, proposito accommodatum necessariumque de memoratis sepulchris agere, quilibet iudicabit.

Sciendum itaque, quòd proficiscentes ex Cairo ad montem Sinai, & pertranseuntes Sues, Mara & alia loca deserti Arabiæ, quatuor circiter diebus, antequam perueniamus ad montem Sinai, transimus per quosdam præruptos & eminentes montes, commoda tamen via, qui spectant ad Pharan: illaque solitudo desertum Pharan appellatur ab omnibus. In deserto isto casulæ & villulæ nonnullæ miserrimæ Arabum inueniuntur: intra rupes concauitates & ostiola inspiciuntur, & hinc inde ædificiorum ruinæ: quæ fuit causa, vt aliqui crediderint illa esse sepulchra, & illa quæ Scriptura diuina Sepulchra concupiscentiæ appellat: sunt enim in rupe excisa, ad instar nonnullorum sepulchrorum quæ sunt circa Ierusalem, vt à longè conijcere licet. & cogitationes has nonnulli scriptis inconsideratè tradiderunt, & falsò: quare, vt errorem istum reijcerem, aliqua de Pharan & de Sepulchris concupiscentiæ disserere placuit.

In deserto Pharan villula, & antra in rupibus excisa.

Dicentes esse Sepulchra concupiscentia reijciuntur.

Notandum igitur ex Adrichomio in Descriptione deserti Pharan num. 1. quòd Pharan desertum multipliciter accipitur, aliquando pro prima parte deserti Arabiæ prope montem Sinai; aliquando pro vltima parte versus Terram promissionis: aliquando vocatur desertum Sin צ, quæ littera apud Hebræos est; aliquando desertum Sinai, ab ipso monte; aliquando pro illa solitudine, quæ est inter montem Sinai & Cadesbarne: & de hac parte tamquam de principaliori analogato dicitur Pharan, de quo in hunc modum scribit: *Pharan desertum amplissimum, vastissimum, inuium & inaquosum, continens à monte Sinai vsque ad Cadesbarne iter vndecim dierum; cuius terra nec arari potest nec seri: tota arida est, sterilis & squalida, inhabitabilis hominibus, villis, domibus & casis carens; vbi nec homines videntur, nec bestiæ, nec aues, imò nec arbores, nec germen aliquod, sed non nisi rupes & montes saxosi, altissimi, asperrimi, vndique prærupti & præcipites, mixti coloris, rubei & nigri, solis ardoribus exusti; quo splendente, videntur saxa refulgentia, quasi essent oleo inuncta; quæ ipso visu horroris speciem & mortis imaginem præ se ferunt. Terra autem caloque aquarum penuria est: iacent arenæ steriles; quas vbi vapor solis accendit, feruido sole exurente vestigia, intolerabilis æstus existit. Luctandum insuper est, non tantum cum ardore & siccitate regionis, sed etiam cum tenacissimo sabulo; quod prealtum, & vestigio cedens, ægrè moliuntur pedes. In hoc deserto vagati sunt filij Israel annis triginta octo: quo toto tempore nec manna nec aqua eos defecit; non vestimenta, non calceamenta eorum detrita sunt: atque ex ipsis plusquam sexcenta virorum millia, præter mulieres & paruulos, ibi mortua, eorumque cadauera consumpta sunt.* Denique, *Hoc nomen Pharan*, inquit, *visum fuit nobis inter huius longissimi deserti nomina generalissimum.*

Pharan deserti multiplex acceptio.

Nunc videndum est, quisnam sit locus Sepulchra concupiscentiæ, aliàs Incensio, & Cabrothaba Iosepho appellatus, & vbi sit: & tunc falsitas assertionis illorum apparebit, in nostro isto itinere esse huiusccemodi sepulchra. Locus hic est solitudo pertinens ad desertum Pharan, quod est inter montem Sinai & Cadesbarne, vbi filij Israël decimam tertiam mansionem fecerunt post iter trium dierum à monte Sinai, Num. 10. vers. 12, & 33, 16.

Sepulchra concupiscentia quid, & vbi.

Agit de eo Adrichomius loco citato numerò 89. Si ergo est inter Sinai montem & Cadesbarne, & consequenter in via, qua Israëlitæ ex Sinai ibant ad Terram Patribus repromissam, & distat à Sinai itinere trium dierum, vt dictum est ex Num. cap. 10, 33. non erit in via, quam nos ambulamus ex Cairo ad montem Sinai; nisi dicere vellemus, Israëlitas retrocessisse à Sinai versus Ægyptum; quod impertinens est, quia citò ire contendebant ad Terram promissionis: & non citra Sinai montem, sed vltra in variis Tabulis Geographicis iustè delineatur. Quare & alia quæ in aliis mansionibus à duodecima contigisse narrantur, non in Sinai, nec circa sunt describenda; & eorum loca ibi assignare vanum est. Hinc vides, non nisi magna consideratione esse inhærendum iis quæ traduntur ab inexpertis illarum partium, & illis qui de iisdem non satis accuratè scripserunt.

Non sunt in via ad Sinai.

Ex quo tamen de his egimus, non erit inutile duo grauia peccata commemorare, quibus populus ille Deum in decimatertia illa mansione offendit; propter quæ debitas luit à Deo pœnas. Primum fuit grauis quædam murmuratio contra Dominum pro labore itineris. Festinabat Dominus educere illos de eremo illa aspera, & quantocyus perducere ad terminos Terræ promissionis; ipsi verò ingrati murmurare cœperunt: & fuit quinta illorum murmuratio. Quamobrem iratus Dominus, incendio percussit extremam partem castrorum:

Quinta Israelis de Deo murmuratio punita.

veriti ne omnes consumeret, clamauerunt ad Moysen; quo orante, extinctus est ignis; & propterea vocauit tunc Moyses nomen loci illius, *Incensio*; quod incensus fuisset contra eos ignis Domini, Num. 11,3.

Cælestis cibi fastidiũ, & carnium desiderium.

Alterum peccatum fuit, altera ingratitudo, videlicet notabile quoddam cibi cælestis fastidium, & inordinata nimis concupiscentia carnium aliorumque ciborum sensualium, in illa præsertim tam sterili eremo: quæ quidem effrenis & impertinens cupiditas licet in Ægyptus cœperit; quia tamen Hebræi non solum illos compescere atque ab hac stultitia remouere non curarunt, sed potiùs cum illis flere & contristari non erubuerunt, nauseantes super Man tamquam cibo leuissimo & ingrato, & flagrantes desiderio carnium ac piscium, aliorumque ciborum quos comedebant in Ægypto, displicuit hoc valdè etiam ipsi Moysi: qui videns se populo satisfacere non posse, tædio affectus super adeò molesta illius populi gubernatione, cœpit clamare ad Dominum; ille verò vt seruum suum aliquatenus alleuaret, iussit eum deligere ac describere septuaginta senes valdè probatos de Israël, & congregare eos ad tabernaculum fœderis: volebat enim partiri cum eis spiritum ipsius Moysi, vt essent ei velut coadiutores in administratione ac regimine populi, & possent eum subleuare in causis grauibus quæ referebantur ad ipsum Moysen; nam leuiores referri solebant ad tribunos & centuriones, quinquagenarios & decanos, vt habetur Exod. 18, 25. Insuper promisit Dominus Moysi se daturum populo carnes ad satietatem, non vno die tantum, sed integro mense, &c. & promissis stetit; sed non immemor culpæ quam semper sequitur pœna, sub finem illius mensis, cum iam carnibus ad satietatem saturati essent, & adhuc illæ hærerent dentibus ipsorum, ecce furor Domini percussit eos plaga magna nimis; vt propterea Moyses, qui prius vocauerat locum illum *Incensionem*, mox eumdem *Sepulchra concupiscentiæ* voluerit appellari; quod ibidem sepelissent eos, qui carnes tam inordinate appetiuerant, Num. cap. 11. per totum, & Psal. 77, 26. illis verbis: *Transtulit Austrum de cælo: & induxit in virtute sua Africum. Et pluit super eos sicut puluerem carnes*, &c. Et hæc de Sepulchris concupiscentiæ satis.

Moysi septuaginta probati viri in auxilium dantur.

Carnes promissæ & datæ Deus iisdem saturatis punit Hebræos.

Ratio nominis Sepulchrum concupiscentiæ.

Antra Anachoretarum.

Ostiola illæ in rupibus & ruinas, congruentiùs alij opinantur fuisse latibula antrorum, & cellularum Eremitarum aliorumque sanctorum Patrum, quibus antiquitus regio ista abundabat. Et præterea, quomodo credere possumus, Hebræos illos fuisse sollicitos de honorificè sepeliendis illis ab ira Dei interfectis, quos Deum in sepulchro inferni sepelisse nouerant? & quis credet ad tale opus se potuisse disponere, quod non nisi aliquo tempore absolui poterat, cùm in itinere continuo essent, & incertum erat tempus illorum mansionis in aliquo loco; quia ad discessum columnæ illis minimè præcognitum discedere tenerentur? sabulum, & terra ipsa, vbi ceciderunt, fuerunt illorum Iudæorum sepulchra.

PEREGRINATIO V. *in qua recoluntur & explicantur quinque memorabilia loca, quæ inuisuntur in ipsius montis Sinai visitatione.* I. *Mons Moysis, siue Horeb.* II. *Mons sanctæ Catharinæ virginis & martyris, siue Sinai.* III. *Ecclesia quadraginta Martyrum.* IV. *Petra Horeb.* V. *Denique Monasterium & Ecclesia S. Saluatoris.*

CAPVT PRIMVM.

De monte Horeb & Sinai in communi.

AGemus præsenti Capite de sacro monte Sinai & Horeb, præcipuo termino itineris quod faciunt peregrini ex Terra sancta in Ægyptum, & de peculiaribus locis in eo & circa ipsum contentis. Vt verò rem maiori qua fieri poterit claritate explicemus, agemus de ipso monte Horeb & Sinai in communi, & particulari; priori modo præsenti Capite, posteriori verò modo, sicut & de aliis ad ipsum spectantibus, in ceteris Capitibus huius Peregrinationis.

Notandum itaque, quòd quemadmodum non semel contingit, vt plures res eodem nomine nominentur; ita frequenter accidit, vt pluribus nominibus res eadem appelletur: & hoc tam in sacris quàm in profanis litteris obseruare licet, quemadmodum, si benè recolo, fuit à me aliàs obseruatum & explicatum: quare, omnibus confirmationibus & exemplis ad hoc omissis, resolutè intentum explico: Desertum & solitudo inuenitur Sinai nuncupata, de qua Cap. VII. præcedentis Peregrinationis; & est mons eadem nomenclatura insignitus, de quo in præsenti. Sed, an à solitudine mons, an potius solitudo à monte denominetur, res est incomperta; mihi hoc posterius

Sinai mons & solitudo. sterius probabilius videtur: nam mons Sinai multò celebrior est solitudine Sinai illi proxima. Itaque mons Sinai pluribus nominibus nominatur, vt postea videbimus, sed singulariter Sinai & Horeb; quamuis, propter diuersa illius cacumina, & nomina, quidam non vnum, sed duos montes esse opinati sint: sed enim vnicum esse diuersis nominibus appellatum, non leuis est coniectura; quòd quæ in monte isto operata narrat Scriptura diuina, modò in Horeb, modò in Sinai facta fuisse docet. Igitur, si vna actio vnum locum exposcit, vnus erit hic mons in quo ea operata fuerunt. Sed vt hoc argumentum clarius explicetur, diuersa illius Auctorum placita hic adscribere luber, vt, quod probabilius erit ex ipsis, probetur.

Sinai & Horeb idem mons.

De isto monte sententia:

Adrichomij. Adrichomius in Pharan num. 69. *Oreb*, inquit, *qui & Horeb & Choreb, iugum est montis Sinai; atque inde vno nomine mons Dei appellatur: & scriptum est, legem datam nunc in Sinai, nunc in Oreb. Quidam verò existimant, Orientalem istius montis partem dici Sinai, Occidentalem Oreb.*

Eusebij. Eusebius apud Hieronymum duos distinctos facit.

D. Hieronymi. D. Hieronymus vnum facit montem, duobus nominibus appellatum. Is enim in libro de Locis Hebraicis verbo Choreb, posteaquam Eusebij illius libri Auctoris verba transtulit, & sententiam posuit, dicens; *Choreb mons Dei in regione Madian iuxta montem Sina, supra Arabiam in deserto*, &c. mox ex propria sententia subiungit: *Mihi autem videtur, quòd duplici nomine idem mons, nunc Sina nunc Choreb vocetur.* Cum D. Hieronymo sunt Lyra, Abulens. in cap. 17. Exod. & alij.

Torniellus To. 1. Annalium M.A. 2544. num. 34. sententiam D. Hieronymi in hunc modum arbitratur interpretandam, vt reuerà Horeb & Sinai non fuerint duo montes sibi inuicem proximi, vt putauit Eusebius, sed vnus dumtaxat mons in longum valdè porrectus, & duplici vocabulo nuncupatus: non quidem secundùm se totus, sed secundùm partes; vt pars eius Occidentalis, quæ radices suas vsque prope Raphidim extendebat, proprie diceretur Horeb; Orientalis verò pars, quæ intra desertum Sinai excurrebat, ab eiusdem deserti nomine mons Sina vel Sinai denominaretur.

Sententia communior & probabilior: distinctos esse, sed in radice cohærere. Adrichomius citatus aliam addit sententiam, dicens: *Communior autem sententia est, montes illos inter se distinctos, sed radicitus cohærere; esse etiam Oreb multò inferiorem altitudine monte Sinai.* Quam sententiam vt communiorem, ita veriorem credo, & amplector; eamque amplius explico, subiiciendo quæ ibi notaui: ex quorum obseruatione, facile erit conciliare alias quæ apparent inter se dissentientes sententias.

Situs & conditio. Accedentibus ex Occidentali plaga montis Sinai ad ipsum montem (est enim desertum ex quo, & via per quam accedimus ad sanctum montem, in eius plaga Occidentali, & imus ad Orientem euntes ad Sinai) primò sese offert templum & monasterium sancti Saluatoris in magna planitie ædificatum; vlteriùs verò mons, aut potiùs collis, proximus loco vbi Moyses vidit rubum incombustum, Exod. 3, 2. & vbi eidem apparuit Dominus, quando illum Deum Pharaonis constituit, Exod. 7, 1. & petra, vbi Moyses Dominum orauit, vt Israëliticus populus de Amalec victoriam consequeretur, vt Cap. VI. præcedentis Peregrinationis attigimus.

Dicitur enim Exod. 17, 10. *Moyses & Aaron, & Hur ascenderunt super verticem collis*, &c. Verticem collis dicit, non montis; quia reuera comparatione proximorum montium, qui nunc Moysis, Horeb, sanctæ Catharinæ & Sinai appellantur, collis verè est, & demississimus; vnde in Exod. 17, 6. *petra Horeb* appellatur. Horeb tamen præcipuo nomine non caret. Vergit mons iste ad nigredinem.

A læua tam montis huius quàm monasterij templique sancti Saluatoris cernuntur duo celsissimi montes, ab inuicem quidem cacuminibus discreti, sed in radice se contingentes: quorum alter templo proximior Moyses appellatur; quoniam traditio habet, sanctum virum in eo ieiunasse, & in eius summitate Legem accepisse; alter verò remotior sanctæ Catharinæ dicitur, quòd in eius summitate sanctissimæ virginis & martyris Catharinæ corpus post illius illustre martyrium fuerit ab Angelis mirabiliter collocatum. Ille Horeb, iste Sina: ille in Occidentali parte istius, & iste in Orientali plaga illius situs est: ille non suprema pars montis, vt dixit Abulensis, sed altera inferior, vt dixit Adrichomius; & ad oculum patet.

Mons Moyses dictus.

Mons sanctæ Catharinæ.

Vnus mons propinquitate & radice. Vnus & plures dici possunt: vnus in primis, propter illorum propinquitatem & in radice continuitatem, ac ideò quæ in vno, eadem in altero recensentur operata. Et hæc quæ suppetunt exempla ad huius probationem sufficiant. Primò Exod. 3. v. 1. legimus, Deum apparuisse Moysi in rubo in monte Horeb; & cùm vellet eum mittere ad Pharaonem, dixisse ei v. 12. *Ego ero tecum: & hoc habebis signum, quòd miserim te: Cùm eduxeris populum meum de Aegypto, immolabis Deo super montem istum.* Atqui

Acta ibi.

Exo-

Exodi cap. 24,16. vbi hæc immolatio describitur, apparet præcipuè, eam fuisse factam in monte Sinai. Item ex postremis verbis Exod. 31. & ex toto capite sequenti manifestum fit, Israëlitas fecisse adorasséque vitulum aureum ad radices montis Sinai, vbi morabatur populus eo tempore, quo mansit Moyses in vertice eiusdem montis quadraginta diebus, vt Legem Domini mereretur accipere; & tamen in Psalmo 105.v.19. dicitur: *Et fecerunt vitulum in Horeb, & adorauerunt sculptile.* Denique vide Exod. cap.19. præcipue v. 11,15, & 20. item cap.24.v.16. & cap.31.v.18. & cap.34. v.2,4,29, & 32. Ex his enim & aliis plerisque Scripturæ locis apertè colligitur, Legem datam fuisse in monte Sinai: quod etiam testificatur Apostolus ad Galat. cap.4.v.24. illis verbis: *Hac enim sunt duo testamenta. Vnum quidem in monte Sina*, &c. & sancta Ecclesia in Oratione sanctæ Catharinæ, dicens: *Deus, qui dedisti Legem Moysi in summitate montis Sinai, & in eodem loco per sanctos Angelos tuos corpus B. Catharinæ virginis & martyris tuæ mirabiliter collocasti.* Et nihilominus si attendas quæ dicuntur Deut. cap. 4. præsertim v.10. & 15. & c. 5. v.2. & deinceps, & ad communem illarum partium traditionem; procul dubiò inuenies, Legem fuisse datam in monte Horeb: quod etiam manifestè colligitur 3. Reg.8,9. & lib.2.Paral.5,10. quibus in locis legimus, quòd in Arca nihil aliud erat nisi duæ tabulæ, quas posuerat Moyses in Horeb, quando Legem dedit Dominus filiis Israël. & Malac.4,4. *Mementote*, inquit Dominus, *Legis Moysi serui mei, quam mandaui ei in Horeb ad omnem Israël.* Quare optimè Ecclesiastici cap. 48,7. vbi memoratur locus in quo data fuerat lex, ponuntur hæc duo nomina, Sina & Horeb; sic enim dicitur: *Qui audis in Sina iudicium, & in Horeb iudicia defensionis.* Et hoc ideò dixit, vt intelligeremus, pro vno eodemque loco debere accipi Sina, siue Sinai, & Horeb: pro vno quidem, ratione loci communis, eorumque propinquitatis. Ac ideò quotiescumque legimus Israëlitas profectos esse de Horeb, vt speciatim dicitur Deut. cap.1.v.2. & 19. debemus intelligere, profectos esse de Sina, hoc est de duodecima mansione, quæ ibi supponitur facta in Horeb; Exod. autem cap.19, 1. & 2. dicitur facta in Sina: sicut è contrà, cùm dicitur in Oratione sanctæ Catharinæ, corpus eius collocatum fuisse in eodem loco vbi Moysi Lex data fuit, per eumdem locum non particularem, id est cacumen Sinai, quod Horeb appellatur, sed communem, id est ipsum montem in se· nam aliàs constat veteri communi recepta traditione, collocatum fuisse in altero eminentiori cacumine, quod communi nomine mons Sina, siue Sinai, appellatur; & mons S. Catharinæ, propter illius corpus ibidem ab Angelis sepultum, vt posteà dicemus.

Plures verò montes dici possunt; quia diuersa sunt cacumina, illaque eminentia. Quare, vt breuibus rem concludamus, dicendum, montè Sinai & Horeb esse vnum radice & mutua cohærentia; & ad hoc respexerunt qui vnicum esse dixerunt: alij verò propter diuersa cacumina, duos esse montes existimarunt; Horeb inferiorem, Sina superiorem ac maiorem, & in illius plaga Orientali situm: & in hunc modum, meo iudicio optimè, eos delineauit Abraham Ortelius in Descriptione Turcici Imperij, & in Descriptione Palæstinæ. Ex his patet, quàm falsum sit quod quidam dixerunt, Horeb esse velut iugum quoddam superimpositum monti Sinai. Lege P. Gretserum lib.1. de Sacris peregrin. cap. 13. vbi, agens de peregrinatione ad montem Sinai, aliqua dicit de huius locis; & lib.2.c.20.

Duo montes dicuntur propter duo cacumina.

CAPVT II.

De sacro monte Horeb, nunc monte Moysi appellato, primo loco quintæ Peregrinationis, & peculiaribus aliis locis quæ in eo visuntur.

OStendimus quidem Capite præcedenti, montem Sina vel Sinai esse eumdem qui Horeb: & ostendimus etiam, quomodo sint quodammodò duo montes ratione duorum cacuminum, & qui inferior est, appellari Horeb; qui verò superior & maior, Sinai; etsi confundantur frequenter hæc duo nomina apud sacros exterosque Scriptores. Hinc factum arbitror, vt posteriores, qui viderunt, & optimè distinctam illorum notitiam habuerunt, ad omnem tollendam ambiguitatem, quem diximus propriè appellari Horeb, Moysi; quem verò communi nomine Sinai, sanctæ Catharinæ montem appellarunt, & vsque in hodiernum diem appellatur. De vtroque agemus in particulari; sed de priori præsenti Capite.

Montis Moysi & S. Catharinæ nomina unde.

Hic mons & pars montis Sinai meritò S. Moyses appellatus; quoniam in eo sunt loca, in quibus vir sanctus singularia fuit operatus, & Deus sua præsentia & muneribus eum dignatus est condecorare: vnde arbitror, ob id Scripturam sacram, quando quædam dicit gesta fuisse in Horeb, quæ aliàs in Sina contigisse docuit, locum hunc peculiarem designasse. Præter iam dicta

Mons Moysis quid.

dicta nomina, appellatur etiam *Mons Dei*, & *Heloim*, Exod.3,1. & 3. Reg. 19,8. *Habitaculum sanctum Dei*, Exod. 15, 13. secundùm Rabbi Abraham, Aben Ezra, apud Abulensem ibidem quæst.4.

Ratio illorum nominum. Quare vero hic mons talibus nominibus appelletur, inquirunt Doctores; & varias illorum nominum rationes adducunt. Lyranus, Abulensis cum Caietano & aliis, in cap.3. Exod. & ibi Paraphrastis Chaldaica, *Montem Dei* appellatum fuisse dicunt per anticipationem; quia postea sæpius in eo apparuit, vel in rubo, vel dando legem, &c. Abulensis in Exod. cap. 15. q.4. & Iosephus lib.2. Antiq. cap. 5. propter antiquam gentium opinionem, quòd in eo monte diuinum quoddam numen habitaret, & forte secundum veritatem, vt statim ex eodem Abulensi dicemus. Sed audi Iosephum, qui explicans visionem illam rubi, cuius mentio fit in Exod. 3, 1. cum adducta ratione, explicat etiam huius montis conditionem: *Moyses*, inquit, *apud Iethro (quod Raguelis cognomen erat) socerum suum degebat pascens pecora. Aliquando verò post egit pastum greges in montem qui dicitur Sinai, omnium in ea regione celsissimum* (loquitur verò de hac particulari parte montis Sinai, qui talis est in comparatione aliorum, & multò magis, si cum altera parte accipiatur) *& pascuis valdè accommodum: abundabat enim herba; eò quòd vulgato rumore numen illic habitare, pastoribus ad id vsque temporis inaccessus ob religionem loci fuerat. In eo monte mirabile vidit prodigium: ignis enim rubi fruticem depascere visus, nec frondes, nec flores, nec ramos quidquam læsit; cùm tamen inde maxima & flagrantissima flamma emicuisset.* Alij asserunt, quòd more Scripturæ sic fuit appellatus; quæ præstantissima quæque, & in quolibet genere eximia, adiuncto nomine Dei, appellare solet: vt *Flumen Dei, Ciuitas Dei, & Cedrus Dei.*

Habitaculum sanctum Dei. Habitaculum sanctum Dei appellatur, secundùm Abulensem loco proxime citato, *quia ibi habitabat Deus in caligine nubis, & igne, atque legem dedit, & verba eius per Angelos exaudita sunt. Et non solùm*, subiungit, *fuit habitaculum Dei iste mons ex tempore quo Israëlitæ castrametati sunt ibi, & Deus legem dedit, sed etiam ab antiquo: quia fama erat apud pastores Madian, Deum habitare in monte Sinai; nullusq. ob hanc causam ad illum audebat accedere: & ideò, quando* Exod.3,1,2 *Moyses duxit gregem ad interiora deserti, perueniens ad montem Sinai, vidit rubum ardere, & quòd non combureretur; cumq. voluisset accedere ad locum, vt consideraret visionem hanc magnam, prohibitus fuit à Deo dicente, Ne appropies huc, solue calceamentum de pedibus tuis: locus enim in quo stas, terra sancta est.* Ibid. v.5. *& satis rationabile, quòd intelligatur de hoc loco.* Sic Abulensis.

Mons Heloim. *Mons Heloim* dicitur; quia in eo vt legislator Dominus apparere debuit: audi Caietanum in ea verba Exod. 3. *Venit ad montem Dei Horeb*: qui paucis respondet difficultati; &, quæ de monte Sinai diximus, confirmat. *Mons Sinai*, inquit, *appellatur mons Heloim, eò quòd ibi Deus legislator apparuit; summi enim Iudicis est (quod significat nomen Heloim) legem dare: & à nomine postea imposito prænominauit illum Moyses. Et quoniam non in quamcumque partem montis Sinai, sed in illam, quæ appellatur Choreb, venit Moyses; ideò, ad significandum in specie partem montis Sinai, quæ pars habet formam cuiusdam parui montis, apposuit ad Choreb.* Hæc Caietanus.

In eius peregrinatione notata. Quæ fuerunt ibi à nobis obseruata videamus. Die quadam circa finem mensis Septembris discessimus è Conuentu S. Saluatoris, in valle prope memoratos montes constructo, ductore Monacho vno illius Conuentus; gressusque direximus supra montem illum ad dexteram partem Conuentus, vt, peracta circiter medietate illius, summo mane, melius dicam, media nocte, residuum itineris prosequeremur sine magno labore.

Planities cum fonte. Serò itaque peruenimus ad locum quemdam, vbi erat planities & nouellæ quædam plantulæ, cum puteo aquæ dulcis: insuper & superiùs occurrerunt duo sacella; alterum, S. Eliæ, alterum S. Mariæ Ægyptiacæ nuncupatum. Sed quare sic appellantur? Sacellum S. Eliæ, & S. Mariæ Ægyptiacæ. Illud ideò crederem, quia, vt legimus 3. Reg. 19, 3. Elias fugiens impiæ Iezabelis persecutionem, pane potuque Angelico confortatus, in illius fortitudine quadraginta dierum & noctium itinere venit ad hunc montem: & cùm alius particularis locus suæ mansionis in monte illo non assignetur, fieri potest, vt in illo manserit, & consequenter quod ibidem illi apparuerit Dominus, & ea contigerint quæ memorato loco leguntur; &, quòd alij addunt, ibi fecerit pœnitentiam.

Quod si incertum hoc habeas, dicas, ad illius honorem opportuno loco ædificatum fuisse sacellum à pia posteritate; quoniam sacri illius montis cultor fuit, & Eremita, & diuinus Vates: huius loci fit mētio in vetusto manuscripto locorū Terræ sanctę. Alterum verò Mariæ Ægyptiacæ structum est persimili ratione: facile enim crediderim, sanctam hanc pœnitentē, vt alia & hoc pietatis & pœnitentiæ gratia incoluisse desertum; locus enim sanctus est à Sanctis habitatus: vel cùm

cùm hæc pœnitentium & Eremitarum aduocata sit, illi eam ibi, eo sacello ad omnipotentis Dei gloriam extructo, honorare voluerunt. Alia etiam priùs inuenimus sacella: in quorum altero B. Virginem apparuisse Monachis illis, sanctum locum ob inopiam & continuas molestias relinquere volentibus, eosque cohortatam fuisse ne discederent, traditio testatur: & alia sacella posteà inuenimus in reliquo itinere vsque ad montis summitatem.

Montis asperitas rudibus gradibus facilis reddita.

Prolixitate, altitudine & præruptis rupibus satis difficilis est illius montis ascensus: verùm non parum Monachi illi facilem reddiderunt; nam lapides super lapides superponentes, gradus fecerunt, quibus vsque ad summitatem ascenditur.

In summitate duo sacella; alterum pro Græcis, pro Latinis alterum.

Denique, cùm manè ad summitatem montis cum Dei auxilio peruenissemus, ibi Ecclesiam inuenimus duo continentem sacella; in quorum priori celebrarunt Græci; in altero illi proximo à latere dextro nos Catholici Altissimo incruentum Missæ sacrificium obtulimus: ad hoc enim sacras vestes & alia necessaria ad sanctum Sacrificium ritè celebrandum nobiscum ex Conuentu detulimus. Inferiùs ad Ecclesiam à latere dextro ostenditur petra, in cuius foramine se abscondit Moyses, vidit posteriora Dei, & supra montem illum Legem digito Dei scriptam in tabulis lapideis accepit: & hoc dicitur etiam in citato manuscripto. Guilielmus de Baldensel inter alia quæ notauit de monte Sinai, de isto foramine petræ loquens, ait: *Figura corporis Moysis videtur quodammodò petræ dictæ tamquam cera impressa; cùm tamen adeò sit dura, vt instrumentis ferreis fortissimus vix mei familiares potuerint aliquid de ipsa ad modum pulueris acquirere.* Alia in eo monte & circa contigerunt, à nobis Capite præcedententi relata. In eiusdem montis summitate est fons aquæ viuæ; & prope memoratam Ecclesiam est Mesquita Arabum; vt enim diximus, facer est hic mons non fidelibus modò, sed etiam infidelibus; & de his arbitror locutum Bredembachium, dum dicit: *In cacumine montis Horeb est spelunca, quam ingressi sumus, in qua Moyses ieiunauit quadraginta diebus & quadraginta noctibus, vt Legem Domini accipere mereretur. Supra verò illam iam dictam speluncam est quædam Muschea, ad quam quotidie confluunt peregrini Arabes & Saraceni, ob honorem Moysi, quem valdè venerantur; asseruntque, magnum fuisse Prophetam.*

Petra vbi Moyses vidit posteriora Dei.

Figura Moysis in rupe.

Fons.

Mesquita

CAPVT III.

De Ecclesia quadraginta Martyrum sancti montis Sinai, secundo loco quintæ Peregrinationis.

POst debitam sacri montis Horeb, siue Moysis, venerationem, fusisque precibus & oblatis Deo Sacrificiis, ex illo descendimus, & gressus direximus ad monasterium & Ecclesiam Monachorum instituti S. Basilij; quæ & appellatur Ecclesia quadraginta Martyrum montis Sinai: est in plano ædificata; circumcircà sunt herbæ, & arbusta, in via qua eundum est ad alteram montis summitatem, id est sanctæ Catharinæ.

Ratio nominis Ecclesiæ & Conuentus quadraginta Martyrum.

Rationem nomenclaturæ huius Ecclesiæ crediderim esse, vel quia ibidem sancti quadraginta Martyres à Saracenis occisi fuerunt, vel quia ibi illorum corpora tumulata fuere, vel denique quia ad illorum honorem, vt de aliis fieri consueuit, ædificata fuit. De his Martyribus montis Sinai agitur in Romano Martyrologio die 14. Ianuarij, & ibidem in Notationibus Baronij: nec te moueat ad aliter sentiendum, quod ibi triginta octo nominentur; nam determinatus hic occisorum est numerus: at Ecclesia sub titulo quadraginta Martyrum fuit dedicata, exprimens numerum perfectum pro imperfecto: quod apud omnes Scriptores & nationes fieri consueuit, vt alibi fuit à me obseruatum. Ecclesia pauperrima est, & Monasterium fere desolatum & derelictum; quoniam in eo haud continuò habitant Monachi illi. Hic illa die vires resumpsimus, vt nocte sequenti ad iter sacri montis sanctæ Catharinæ idonei inueniremur.

In vetusto manuscripto locorum Terræ sanctæ horum fit mentio his verbis: *Item in pede montis Sinai est Ecclesia quadraginta Martyrum & Monasterium; & est ibi viridarium pulcherrimum.*

CAPVT IV.

De sacro monte S. Catharinæ & Sinai, tertio loco quintæ Peregrinationis.

ANte mediam noctem initio mensis Octobris, ducente Monacho illo Græco, ex Monasterio quadraginta Martyrum iter arripuimus versus montem Sinai, id est, ad eminentiorem partem montis; quæ, retento nomine, mons Sinai appellatur & S. Catharinæ, quòd in illius summitate sanctissimæ Virginis & Martyris corpus,

pus, post eius felicem ad cælum transitum, fuerit ab Angelis mirabiliter collocatum, vt cantat Ecclesia, & vetus receptaque illarum partium habet traditio. Et in citato manuscripto Capite præcedenti, apposite hæc leguntur: *Item est alius mons altissimus, vbi Angeli portauerunt corpus sacrum S. Catharinæ ab Alexandria, & quieuit ibi per trecentos annos, custoditum ab Angelis.* Idem dicit Fr. Anselmus Minorita in sua Terræ sanctæ descriptione. Tot annis in illius summitate extitisse post illius mortem, retulit mihi etiam Episcopus Monachorum S. Saluatoris montis Sinai, super hoc à me requisitus; post quos fuit inferiùs delatum propter Arabes, ne consumeretur, & vt honorificentius custodiretur. Quare si Alexandriæ sub Maximino Imperatore passa est, vt dicitur in Martyrologio Romano die 25. Nouembris, & Maximinus, secundùm computum Genebrardi, imperauerit ab anno Domini 236. vsque ad 237. vbi etiam notatur persecutio Christianorum, credibile est hoc anno, scilicet 237. martyrio coronatam fuisse Catharinam: & cùm statim post eius martyrium illius sacrum corpus fuerit ab Angelis in monte isto collocatum, & manserit ibi trecentis annis, ac consequenter vsque ad annum Dom. 536. & inde inferiùs asportatum ad monasterium Monachorum hoc ipso anno 536. & maneat ibi vsq; ad præsentem annum 1626. dicendum est, supra montem 300. annis, infra verò 1089. mansisse.

S. Catharinæ corpus annis trecentis in summitate Sinai montis mansit.

Scio tamen, virum nobilem Rudolphum de Frameynsperg, &c. qui peregrinatus fuit ad has partes anno Domini 1346. dicere, sacrum huius virginis corpus quingentis annis quieuisse in summitate montis Sinai; iisque finitis, ad claustrum Monachorum delatum fuisse: sed libentiùs adhæreo prius relatis, vtpote maiori auctoritati & rationi innixis.

Mons iste celsissimus est, asperrimus, adscensuque difficillimus: quæ est causa, vt qui vadunt ad illum montem, non omnes illum ascendant, tantùm illum à longè salutantes; qui verò ascendunt, non nisi cum magna difficultate. In ascensu ad Monasterium quadraginta Martyrum decem circiter horas, si benè recolo, itineris consumpsimus. Quare optimè de eo hæc Adrichomius in Pharan num. 92. *Sina, qui & Sinai, mons præclarus & sanctus, est rotundus, omnium in ea regione celsissimus, & adscensu difficillimus. Continet in altitudine graduum septem millia, demptis locis in quibus rectis passibus ascenditur, & non per gradus: nomen accepit ab eo quod rubis abundet, quemadmodum & herbis optimis ad pascua, &c.* & inferiùs: *Dictus hic mons Arabibus Agar aliquando, vt quibusdam placet, nunc verò Tur, VVeiß.*

Mons Sinai altus & ascensu difficilis.

Aliqua quæ de isto monte tradit Rodulphus citatus placet hic subijcere: *Mons Sinai,* inquit, *in sua summitate per totum est saxosus; quæ saxo rubeo & albo colore diuisim est colorata in modum marmorei lapidis, excepto loco in quem corpus S. Catharinæ per Angelos fuit collocatum. Idem locus est integer lapis albus, in quo apparent omnes dimensiones corporis S. Catharinæ virginis per impreßionem velut materiam liquidam: & ille lapis respicit partem montis Meridionalem, & ab extremitate montis Sinai distat paulò minùs vel magis in longitudine vnius hastæ. Item, idem lapis ae superficie montis circa altitudinem quatuor digitorum est eleuatus. Item, altitudo montis Sinai est in duplo altior monte Moysi. Item, latitudo montis Sinai à parte Orientali in partem Occidentalem se extendit ad quartam partem arcus sagittæ; longitudo verò eiusdem montis à plaga Meridionali versus Aquilonem continet vnius arcus sagittam mediam,* &c.

Circa medietatem huius montis est fons frigidissimæ aquæ: item auulsi ex rupe reperiuntur lapides, vel auelluntur, in quibus à natura flores, herbæ, arbusta mirabiliter depicta sunt; & meritò multùm æstimantur.

Circa montis medietatem fons, item lapides naturaliter floribus exornati.

Cum tandem manè supra montem sanctum defessi venissemus, ostensum fuit nobis à ductore paruum & angustum sacellum, in eo loco, vt ille ex veteri traditione dixit, extructum, vbi priùs corpus S. Catharinæ fuit ab Angelis collocatum. Et tamen Ecclesia, quæ dicit fuisse collocatum *in summitate montis Sinai*: nam hac parte in toto illo monte nulla celsior est, & præ omnibus aliis eminet; sed posteà fuit, vt iam dictum est, delatum inferiùs. Dixit verò Monachus ille, qui continuò in illis partibus manet, rupem, in qua velut in sepulchro sanctæ Virginis & Martyris corpus ab Angelis depositum, postquam fuit ab illa sanctum pignus ablatum, mirabiliter se eleuasse, & vacuitatem repleuisse; & in sacello illam parum prominentem rupem inclusam ostendit. Sed quidquid sit de hoc, relata & visa refero. Ibi, etsi cum difficultate, propter loci angustiam & altaris paruitatem, Missam celebrauimus, & nos Deo & eius sponsæ dilectissimæ Catharinæ precibus commendauimus. Et aliud ibi sacellum non est.

Sacellum vbi S. Catharinæ corpus in montis celsiori parte positum fuit.

Sed dicet quispiam conscius naturæ Græcorum, Quomodo potuistis ibi Missam celebrare; quoniam, vt dixit Samaritana illa, *non coutuntur Iudæi Samaritanis*; non conueniunt

Obiectio.

Ioan. 4. 9.

ueniunt cum Latinis Græci & ſchiſmatici illi: vnde in ſacellis & altaribus, vbi nos celebramus, non celebrarent illi in perpetuum, arbitrantes noſtris ſacrificiis loca pollui; ſicut numquam permittunt illi, vt nos ſuper eorum altaribus Sacrum faciamus. Igitur, ſi nobis fuit conceſſum in eo ſacello celebrare, non in illo celebrant Græci: at non eſt hoc credendum; quia ſanctam Catharinam ex ipſorum Patribus oriundam, & ſacrum illum locum venerantur; & ad eius honorem, vt poſſent ibi ſacrum Miſſæ ſacrificium Altiſſimo offerre, ſacellum illud conſtruxerunt.

Solutio. Reſpondeo, aliàs non fuiſſe conceſſum Catholicis Latinis ibi Miſſam celebrare, quando celebrabant Græci. At poſtquam eò ſe contulit cum quibuſdam Cairi mercatoribus paucis abhinc annis Sacerdos ex Ordine S. Auguſtini, P. Iulius à Feraria nuncupatus, & ibi vel inſciis Græcis, vel illi non reſiſtentibus, vel reſiſtere non valentibus, Miſſam celebraſſet; poſteà ab illorum ſacerdotibus & præſulibus recognita, locum illum ex eo ſacrificio profanum habentes, in poſterum non ampliùs ibi celebrarunt: ſed nobis Catholicis celebrare conceſſum eſt. Audiui tamen in partibus illis, ſtatuiſſe Græcos illud ſacellum deſtruere, & aliud ibidem reædificare, in quo non nos, ſed illi celebrare valeant: ſed quid fecerint neſcio. Ex iſto, ſicut ex altero monte, Mare rubrum clarè conſpicitur.

CAPVT V.

De petra Horeb, quæ à Moyſe virgâ percuſſa dedit aquas largiſſimas, quæ quarto loco occurrit in quinta Peregrinatione.

EX ſacro monte Sinai, ſiue S. Catharinæ, per aliam viam, à qua illum aſcendimus, reuertentes ad Monaſterium S. Saluatoris, nonnulla memorabilia præter iam indicata fuerunt in reditu illo oſtenſa: inter quæ ſingulariter fuit Petra illa, quam Moyſes exiſtens in valle Raphidim ad imperium Domini percuſſit, vt populo Iſraëlitico aquæ largiſſimæ ex ea fluerent, recrearetur ipſe, & ceſſaret illius contra Deum & Moyſen murmuratio, de qua Exod. cap. 17, 1. 2, 3, & 6.

Quæ in petra iſta notaui obſeruatione digniſſima, & aſpectu iucundiſſima, hic iuuat referre. *Forma petra quæ à Moyſe percuſſa aquas dedit.* Petra hæc eſt in torrente vel valle Raphidim, vel ad eam quodammodò pertinet, non eſt rupi, vbi manet, affixa & inhærens, ſed ſeparata & mobilis, ac ſi de induſtria & vt illuc delata fuiſſet: eſt quadrangularis formæ, altitudinis eſt quatuor vlnarum, & trium circiter latitudinis. Ex duplici eius parte, anteriori & poſteriori, quæ reſpicit torrentem & viam, cernuntur duodecim ſigna, vnum ſupra alterum, ſex ex vna & totidem ex altera parte efformata, diuinitus vel humanitus, ad conſeruandam illius miraculi memoriam: ſunt velut canales palmum circiter per tranſuerſum lati, ex quibus fluxerunt copioſiſſimæ aquæ omni populo Iſraël; & ſubtus ſigna fluxus aquæ videntur: quæ eſt cauſa, vt Monachi illi credant, iuxta veterem traditionem, eſſe petram, cuius meminit Scriptura cap. citato Exodi; & ſigna illa diuinitus & miraculosè efformata miniſterio Moyſi, dum prodigioſa ſua virga illam percuſſit. Huius petræ fit mentio in ſæpiùs citato manuſcripto locorum Terræ ſanctæ his verbis, ***Item eſt ibidem petra Horeb, vbi emanauerunt aquæ largiſſimæ***, &c. & in locis Scripturæ ſacræ infrà citandis.

Vt verò, quæ hiſtoricè & ex traditione diximus, elucidentur & explicentur, duo adnotare placet: alterum, vbi & quando hæc petra percuſſa dedit aquas; alterum, quanto tempore illius fluxus perdurauit.

Pro prioris intelligentia obſeruandum eſt, Moyſen bis ex petra iuſſu Domini eduxiſſe aquas, vt ex collatione locorum S. Scripturæ, quæ de aquarum eductione loquuntur, colligunt manifeſtè ſacri Doctores. *E petra bis aquæ eductæ.* Prima aquæ eductio de petra deſcribitur Exod. cap. 17. à verſ. 2. vſque ad 8. ſecunda traditur Num. cap. 20. verſ. 1. vſque ad 14. has verò fuiſſe inter ſe differentes tradunt Genebrardus, Adrichomius, Torniellus, & alij; & patet ex vtriuſque eductionis aquæ narratione: quando- *Triplex eductionis diſcrimen.* quidem prima facta eſt manſione vndecima in Raphidim, duobus menſibus ab exitu de Ægypto nondum expletis, Exod. 17, 1. & Num. 33, 14. ſecunda verò manſione trigeſima tertia in Cades, poſt annos quadraginta. In prima legimus, populum non modò murmuraſſe aduerſus Moyſen, ſed & tentaſſe Deum, vt patet loco citato Exod. in ſecunda, eumdem populũ tantummodò verſum in ſeditionem contra Moyſen & Aaron. In prima habemus, ſolum Moyſen clamaſſe ad Dominum, Exod. 17, 2, 3, 4, & 7. nulla facta tabernaculi mentione, quod adhuc factum non erat: in ſecunda dicitur ſpecialiter, Moyſen & Aaron ingreſſos tabernaculum fœderis corruiſſe pronos coram Domino, Num. 20, 2, 3, 4, 5, 6, & 13. Prima dicitur facta coram ſenioribus, Exod. 17, 5. ſecunda autem coram

tam omni Israëlitarum multitudine, Numer. 20, 6. Prima commissa fuit soli Moysi, Exod. 17, 7. secunda Moysi & Aaroni, Num. 20, 8. Prima in petra montis Horeb semel percussa, Exod. 17, 6. secunda vel in eadem, secundùm quosdam, vel, quod probabilius est, in alia petra existente in Cades bis percussa, Num. 20, 11. In prima non innuitur, quòd Moyses in fide hæsitauerit, & quòd vllam meruerit à Deo castigationem; in secunda verò hanc expresè legimus, Num. 20, 12. *Dixitq. Dominus ad Moysen & Aaron: Quia non credidistis mihi, vt sanctificaretis me coram filiis Israel, non introducetis hos populos in Terram quam dabo eis.* Demique locus primæ nuncupatus est *Tentatio*; at secundæ vocabulo *Aqua contradictionis* designatur. Vtriusque huius miraculosæ eductionis aquæ e petra fit mentio in Psalm. 77, 15. & Psalm. 104, 41. illis verbis: *Interrupit petram in eremo: & adaquauit eos velut in abysso multa. Et eduxit aquam de petra: & deduxit tamquam flumina aquas. Dirupit petram, & fluxerunt aquæ: abierunt in sicco flumina.* & 1. Cor. 10, 4. Ex his habemus, quid respondendum sit ad prius propositum dubium; primam aquæ è petra eductionem, de qua singulariter nunc loquimur, accidisse secundo mense exitus de Ægypto in valle & solitudine Raphidim, petra Horeb semel percussa. Tantaque fuit aquarum copia, quæ e petra eruperat, vt quasi in flumina deriuari viderentur, ita vt homines & iumenta abundanter biberint; quod desiderabant Hebræi.

Prima aqua eductio accidit in Raphidim.

Dubium.

Sed dubitatio insurgit, quòd non eo loco petra illa fuit à Moyse percussa. Si enim à Raphidim ad Sinai, sacra testante Historia, tantum intercedat itineris, quantum ab vndecima mansione vsque ad duodecimam, &, secundùm Genebrardum loco inferiùs citando, quatuor milliaria distent ab inuicem, & idem mons sit Horeb & Sinai; qui fieri potuit, vt Moyses in Raphidim manens percusserit petram montis Horeb?

Solutio.

Respondent Lyranus cap. 17. Exod. & Abulensis ibid. quæst. 3. Horeb, in quo erat Moyses quando percussit petram, esse alium locum ab Horeb & Sinai monte. sic enim ille in ea verba, *supra petram Horeb,* ait: *Non est putandum, quod ista vocetur petra Horeb, quia staret in monte Horeb: nam mons Horeb & mons Sinai idem sunt. Sed dicendum, quòd Horeb est aliquis alius locus deserti ante montem Sinai, qui etiam vocatur mons Horeb; vel fortè vallis Horeb.* Sedenim huic responsioni refragatur vetus traditio, & obstant alij, arbitrantes vnicum esse locum Horeb & Sinai montem.

Reijcitur.

Quare P. Torniellus Tom. 1. M. A. 2544. num. 34. aliter respondet, dicens, Horeb & Sinai vnum montem esse in longum valdè porrectum, & partem eius Occidentalem, cuius radices vsque prope Raphidim se extendebant, propriè Horeb dici; & sic potuisse Moysem in Raphidim percutere, vereque percussisse petram Horeb, ab alia remotiore parte montis distitam.

Alia solutio.

Crediderim ego sic dici posse, vallem Raphidim & solitudinem Sinai non multum à se distare, & multò minùs à monte; sed ipsum contingere, Raphidim ex vna, Sina ex altera parte, vt videri potest in Geographica delineatione Adrichomij: quare bene potuit Moyses in Raphidim percutere petram Horeb, id est in radice huius montis. & confirmatur: quia in Exod. capite 18, 5. dicitur de Moyse existente in Raphidim, fuisse eum castrametatum iuxta montẽ: sed hic est Horeb, vt suprà Cap. 11. huius Peregrinationis dictum fuit; & colligitur ibi manifestè ex dictis. Et tantò amplius hoc verum esset, si assentiremur Lyrano asserenti, vt retulimus superiùs Capite VII. præcedentis Peregrinationis, Moysen in solitudine Sinai castrametatum fuisse in plaga Meridionali sacri montis: at in eadem est nunc petra, quæ, vt fertur, fuit ibi virgà à Moyse percussa; tenendo quod superius diximus, simul continuari vsque ad montem Sinai & Horeb solitudinem Sinai & Raphidim, & propter continua petram illam pertinere ad Sinai & Raphidim: dicitur autem petra Horeb, quia ab Horeb parum distat.

Tertia solutio.

Denique soluta esset difficultas, vel saltem nobis non officeret, si verum esset quod quidam tradunt, petram illam fuisse quidem ex Horeb auulsam, ac propterea nuncupatam fuisse petram Horeb, & postea stetisse in valle Raphidim proxima, & in latere montis: & hoc fortasse fuit assertum propter quorumdam Hebræorum placitum, asserentium, petram illam secutam fuisse Hebræos, de quo statim ex Genebrardo. Hæc diximus ratiocinando, eligat Lector quam probabiliorem censuerit sententiam.

Quarta solutio.

Sed quanto tempore fluxerunt ex illa petra aquæ? quod fuit secundò superiùs quæsitum. Abulensis suprà citatus, vsque in suum tempus fluxisse asserit; sic enim de his scribit: *Iste fons, inquit, qui tunc de petra Dei beneficio speciali effluxit, vsque hodie effluere nondum cessauit magnas aquas emittens, ita quòd tota vallis irrigatur: & anteà aquarum penuriâ habitata non fuerat, nunc autem tota aquarum gratiâ habitata est: &*

De tempore fluxus aquarum à petra.

Responsio Abulensis.

vocatur Vallis Moysi; quia ibi Moyses percussit silicem, vt aquas emitteret. Hæc ille.

Sed enim hæc mihi non probantur, sensu & experientia refragante: si enim aquæ modo exposito fluxissent tempore eius, & nostro fluerent; quia non multum tempus est quòd è viuis discessit: & si intra hoc tempus fluere desiissent, aliqua extaret memoria; at nulla est. Et nunc vallis vel torrens vbi est, caret omnino aquis, & petra illa nullas dat. Quòd si loqui vellet de alia aqua non ex petra, sed ex fontibus fluente; dico, nec ex fonte qui est in summitate montis Moysi, nec ex altero qui est in medio montis sanctæ Catharinæ, inferiùs fluere aquas, vt illarum beneficio terra illa sit habitabilis; nec similiter ex eo qui alibi reperitur, vel in Conuentu quadraginta Martyrum, vel sancti Saluatoris: nam in eodem fonte & radice aquæ manent, ex qua oriuntur, vt oculati testes fateri nobiscum poterunt.

Secunda Rabbinorū responsio. Rabbini quidam dicunt, ex petra illa virtute illius primæ percussionis Moysi fluxisse aquas vsque ad mortem Mariæ sororis Moysis; sed posteà secundò percussam iterùm fluxisse. Audi quid de his scribit Genebrardus in ea verba Psal.77,15. *Interrupit petram in eremo*, &c. *Rupem Horeb*, inquit, *Hebr. tsurim, petras siue cautes. Bis enim aquam è rupe elicuit, duobus mensibus ab exitu nondum expletis in Raphidim, deinde post annos quadraginta in Cades, quamquam differenter. Nam è prima percussione exundauit fluuius manans quatuor milliaria: tantum enim distat Horeb à Raphidim; vbi consistebant Israëlitarum castra. E secunda puteus aquarum viuentium. Fortasse autē petram singulari numero extulerunt; quoniam secundùm traditiones Hebraicas, vnica fuit petra diuersis regionibus & temporibus percussa. R. Moyse Nahamides, Exod.17. vbi addit, maiorum esse sententiam quoq;, vt & hic fons ex Horeb non modò instar fluuij aquas fuderit totis quadraginta annis, quibus extiterunt in deserto, sed & illos comitatus sit per deserta, quocumque tandem demigrarent. Cui congruit Apostolus, dicens: Bibebant omnes eumdem potum, de spirituali eos consequente petra: quasi petra, siue rupes illa, pro varietate migrationum moueretur, & consequeretur, quemadmodum de columnis nubis & ignis constat; nisi malis, consecutam petram, id est, petræ fluxum, per deriuationem videlicet & deductionem aquæ à populo ad loca castrorum procuratam, siue per ipsius Dei transmissionem & directionem. Nec obstat, quod in deserto excitatum sit alterum murmur ob aquæ penuriam; vt secundo educeretur aqua ex altera rupe post annos triginta octo. Nam de hac ipsa rupe, nempe de priori hac, Rabbini veteres & recentiores intelligunt; cuius aquam tradunt defecisse propter Mariæ mortem, donec secundò educeretur ex eadem ad secundum de ea murmur. Hinc Rabbi Isaac: Hæc petra Horeb est illa Cades, nempe puteus Mariæ, qui illos est comitatus quadraginta annis: sic dictus, quoniam tot annis fluxit Mariæ merito*, &c. & inferiùs: *Ex Horeb, vbi rupes percussa est, vsque ad Raphidim, vbi tunc erant castra, per duas leucas aquæ exundarunt in modum fluminis* (intellige, secundùm ipsum superiùs, per tot annos quos manserunt in deserto) *secùs quàm in Cades: in qua mansione veluti fossus est puteus, siue fons fundens aquas quidem viuas, sed non vt fluuius longè lateq; diffusas.* Hactenus ex Genebrardo. Cuius verba, quoniam apposite exprimunt, quæ proposito nostro deseruiunt, hìc adscribere placuit; quibus addo, quòd siue rupes illa pariter cum Iudæis ambulauerit, siue fluuius ex ipsa manans modò per accliuia montium violentus ascenderit, modò per decliuia vallium pacatus decurrerit; modò per æquata camporum compositus secutus fuerit, iuxta illud Apostoli, *Consequente eos petra*, 1. Cor.10,4. semper magnum fuisse miraculum.

Rab. Salomon apud Lyra. Numer.20,6. & R. Isaac apud Genebrard.

Aliqua non satis probantur. Nihilominùs in huius Auctoris dictis duo mihi non satis probantur: alterum, defecisse aquas propter mortem Mariæ; quod etiam dixit Rabbi Salomon apud Lyranum in c.20. Num. alterum, illas continuo spatio quadraginta annorū fluxisse. Vnde eo loco v.20. notat quatuor fuisse in deserto miracula permanentia & perennia per annos quadraginta, columnam nubis, columnā ignis, Manna, & petrā, siue petræ Horeb fluxum; & Hebræi omnes, seorsum Rabbi Moyse, & Rabbi Isaac; vt aquas illas proinde Abben Ezra appellet Neemanim, fideles, stabiles.

Illud inquam non probatur: nam eductio illa aquæ vel ex mera Dei liberalitate & misericordia processit, vel ex Moysi meritis, vel potius, ex vtrisque. Et si merita Mariæ fuissent causa perennis illius fluxus aquarum, non tacuisset Scriptura; quæ illius defectum & murmurationem contra Moysen expressit. Nec ratio Rabbi Salomonis concludit oppositum, quòd ideò Num. cap. 20. v.1. & 2. primò exprimatur Mariæ mors, ac deinde immediatè aquæ defectus, ad insinuandum, quòd dum viuebat, per eius merita populus in deserto existens, per magnum tempus antè non habuerit defectum aquæ. Nam, vt patet consideranti Scripturæ verba, duo facta disparata narrant, & non quòd vnum extiterit causa alterius; id est, mors Mariæ, defectus aquæ. Nec etiam deducitur, quòd vsque ad illud tempus semper præbuerit

illa

illa petra aquas, sed quòd tunc passi fuerunt filij Israël defectum aquæ: quòd autem non fuerint priùs passi, non dicit prouenisse ex continuo fluxu illius petræ; nam absque continuo illo miraculo, quod sine necessitate admittendum non est, aliunde ex aliis fontibus vel torrentibus aquas pro se & iumentis, quoad venerunt in Cades, & vsque ad obitum Mariæ habere potuerunt: & ex hoc patet, quam probabilitatem habeat alterum dictum ex Genebrardo.

Si quis à me exposceret, quantum continuauerit ille aquæ de petra fluxus, dicerem, incertum esse, nec certò sciri posse, silentio illud inuoluente Scriptura; opinando tamen dicerem, durasse quoad mansit populus in Sinai, & circa, & quoad venerunt ad loca vbi aliæ aquæ fluebant; tumque illam de petra, tamquam superuacaneam populo, in cuius gratiam educta fuit, desiisse.

Bellonij opinio. Petrus Bellonius lib. 2. suarum Obseruationum cap. 64. de ista petra ita scribit: *Ostensa est nobis in itinere*, id est, montis sanctæ Catharinæ ad eiusdem Monasterium, *rupes vnde effluxit aqua, qua filiis Israël sitim sedauit, Moyse eam virga feriente: solidum est saxum, rectum, eiusdem qualitatis & coloris cum Thebaico lapide; ex quo cùm obelisci sunt exstructi, tum Pompeij columna in Alexandria. Etenim variorum colorum granulis distinctum est, vt Thebaicus lapis: hinc nata occasio, vt plurimi cogitarint, lapidem esse arte humana conglutinatum & paratum: attamen falluntur; quandoquidem nullus lapis qui adeò ferro resistat vt iste. Cùm autem vicinus sit riuus, qui ex summo montis Sinai vertice dilabitur, in suspicionem venimus, eam rupem non esse quam Moyses ferisset, aut nullum istic tunc temporis fuisse riuum: vel, quod omnium pace dictum volo, Caloieri rupem (vnde fontis scaturigo emanat) supra montem demonstrare potiùs debuerant.* Sic ille.

Reiicitur. Nos, nec plures alij oculati testes Bellonio assentimus in eo quod dicit, petram hanc esse eiusdem qualitatis & coloris cum Thebaico lapide, ex quo, &c. est enim rupes ruida & alba, nisi in eius contemplatione cæcutiuimus. Multò minùs probamus alterum illius dictum, potiùs percussionem factam fuisse in rupe montis superiùs, vnde & in præsentia fontis scaturigo emanat, non tantùm propter veterem traditionem; sed etiam quia percussio petræ non accidit in monte, sed in valle & solitudine Raphidim, vt ex Scriptura notauimus; & propter alteram probabilem secundi dubij solutionem, fluxum illum aquæ tantùm per aliquod tempus, necessitatis videlicet, durasse. Sed aquæ ex montis summitate adhuc manant, vt vidimus; & ipse indicauit Bellonius.

Baldensel ait, aquam, quam ex petra percussa iussu Domini emanare fecit Moyses, esse in Monasterio Monachorum; esseque optimam & sanissimam ad bibendum.

Non est prætereundum mysterium in petra illa præfiguratum à D. Paulo cap. 10. v. 4. prioris Epistolæ quam scripsit ad Corinthios, dicens: *Omnes eumdem potum spiritalem biberunt: bibebant autem de spiritali consequente eos petra: petra autem erat Christus.* Significabat hæc petra percussa præbens aquas, addamus, & insequens Israëlitas, Christum, qui in sua passione pro nobis à Deo percussus obtinuit fidelibus abundantiam diuinæ gratiæ; eos insecutus est, quando quæsiuit in limbo sanctos Patres, & quando iuit ad discipulos suos & alios fideles post resurrectionem, & continuò quærit saluare qui perierant. Et hæc de admirabili illa petra sufficiant. Petra percussæ mysterium.

Alia inter montem dictum & Conuentum sancti Saluatoris inueniuntur loca siue Eremitoria. de vno sancti Honofrij singularis mentio fit in iam citato manuscripto his verbis: *Item est ibi Ecclesia & Eremitorium, vbi sanctus Honofrius fecit pænitentiam.*

Venetiis, in illustrissima sancti Marci Ecclesia, in quadam Capella ostenditur in muro inserta & affixa marmorea tabula, vbi sculpta est effigies sanctæ Mariæ Virginis Filium suum in vlnis habentis, quam dicunt, illam, vel meliùs, esse partem illius quam percussit Moyses: ego non huius Sinai, sed alterius potiùs arbitror esse; differt enim hæc ab illa in materia.

CAPVT VI.

De Monasterio & Ecclesia sancti Saluatoris, quinto loco quintæ Peregrinationis, & aliis memorabilibus eius locis.

POst debitam venerationem exhibitam sanctis illis locis sacri montis Sinai, reuertimur tandem per aliam viam ad Monasterium & Ecclesiam Monachorum Ordinis sancti Basilij, vnde priùs discessimus; de quibus in præsenti agemus. In planitie & solitudine Sinai, & plaga potiùs Meridionali montis Sinai, est ædificatum dictum Monasterium cum Ecclesia. Monasterium, consideratâ loci conditione, satis amplum & commodum; habitationes, cellæ angustæ & paruulæ: sunt in eo diuersæ capellulæ, secundùm Græcorum consuetudinem. Viridarium habet, in quo monstrari perhibetur Conditio Conuentus S. Saluatoris.

betur fouea in rupe effossa; in qua aurum fusum, ex quo vitulus efformatus fuit ab Aaron, quem adorauerunt filij Israël, vt dicitur Exod. 32,2. Fieri hoc potest; nam & alia ibi circumcircà contigerunt, quæ acciderunt spatio integri anni, quo ibi filij Israël tenuerunt fixa tabernacula, quæ in Exod. Leuit. & Num. describuntur.

Hospitium & sacellum pro Latinis. In parte superiori Conuentus est hospitium cum suo sacello: quod, vt audiui, & ibi extat memoria, pij Veneti ædificarunt, & paucis antè annis restaurarunt pro confluentibus illuc Latinis peregrinis. Nos ibi fuimus hospitati, corporaliter & spiritualiter recreati, & in sacello illo non semel altissimo Deo Sacrificium obtulimus: nam inferiùs in propria Græcorum Ecclesia, & ad sepulchrum sanctæ Catharinæ, numquam quocumque respectu permittitur Latinis celebrare; quia non coëuntur cum Græcis, vt superiùs Cap. IV. huius Peregrinationis fuit dictum. Et Consul Alexandriæ pro Gallis, vir magnæ auctoritatis & æstimationis, de Monachis illis benè meritus, cuius auxilio illi indigent, obtinere non potuit, vt Ordinis sancti Francisci Sacerdos semel ad illum sacrum tumulum Missam celebraret, vt ipsemet Sacerdos retulit mihi.

Inferiùs, intra septa Monasterij, est Ecclesia nomine sancti Saluatoris intitulata; licet aliis nominibus eam inuenerim appellatam in vetusto iam citato manuscripto *Nomina Ecclesiæ S. Saluatoris.* locorum Terræ sanctæ, videlicet S. Catharinæ, quoniam huius sacrum corpus continet, & S. Maria de Rubo appellatur; quia in rubo incombusto, qui fuit beatæ Virginis figura, apparuit Dominus Moysi. Hanc *Conditor.* M. Imperatorem & piissimum Legum conditorem Iustinianum ædificasse tradunt. Tradita fuit Græcis Monachis, qui sustentantur ex eleëmosynis illuc ex Cairo, Candia, & aliis mundi partibus asportatis. Prælatus Monachorum est Episcopus, qui ibi suam Episcopalem Sedem tenet.

Adrichomius in Pharan n. 92. de monte Sinai agens, sequentia proposito nostro scribit: *Ad radices huius montis à Iustiniano Imperatore fundatum est Monasterium sanctæ Catharinæ Monachorum; estque vnum Monasterium de Regula sancti Basilij, vbi plus quàm nouem millia descriptorum quiescunt corpora Monachorum. Habuit posterioribus temporibus, cùm Christiani ea loca possiderent, Sedem Episcopalem & Suffraganeum.* In Sina Abbas fuit Ioannes Climacus tempore filiorum Constantini Magni. Tritem. in Climaco.

Forma. De conditione huius Ecclesiæ admiranda potius quàm vera apud nonnullos legi. Hanc pulcherrimam dicunt fulciri duodecim columnis ex pretiosissimo & candidissimo marmore elaboratis; quas repleri Sanctorum Reliquiis iussit Imperator.

Verùm nos, etsi non inficiamur pulchram esse hanc Ecclesiam, præsertim loci conditione considerata, tamen ab innumeris aliis pulchritudine & magnitudine superari certò credimus. Fulcitur quidem duodecim columnis in duplici ordine dispositis, quæ tres naues Ecclesiæ conficiunt; sedenim negarem esse ex purissimo & candidissimo marmore elaboratas & constructas: sunt enim ex vili & rudi petra, sed calce incrustatæ; quod non aduertentes alij, ex lucida albaque illarum superficie iudicium facientes, quæ à veritate longè absunt, dixerunt.

In ista Ecclesia duo sunt veneratione dignissima: alterum est arca & mausoleum sanctæ Catharinæ virginis & martyris; alterum verò est locus in quo Dominus in rubo Moysi apparuit.

De priori plura inueni apud Auctores nonnullos, præsertim qui ad hunc locum non sunt peregrinati, nimis hyperbolicè dicta, de præstantia, elegantia & veneratione illi sepulchro exhibita, & alia de Reliquiis in eo inclusis. *Arca Reliquiarum S. Catharinæ, & quæ de illis circumferuntur.* Sat esset veritatem proponere, quæ se & falsitatem prodit, & rectus sui & obliqui est iudex; tamen pro maiori explicatione aliqua hîc subiiciam. Quantum ad sepulchrum ex candido & pretiosissimo marmore elaboratum, ex eo fluit oleum pro variis sanandis infirmitatibus; vel, vt ait Adrichomius, ex sanctæ Catharinæ virgineis membris olei fluit vnda salubris. Alij ex ore eius in vas aureum fluere dicunt. *De liquore ex illis manante.* Guilielmus de Baldensel in suo Hodœporico modum referat, quo ex sacris Reliquiis sacer liquor educatur, hisce verbis: *Prælatus verò maior*, id est Archiepiscopus Monasterij, *cum instrumento argenteo ad hoc facto ossa sanctissima fricat; & liquorem exsudantem ab eis diuino miraculo deuotè petentibus impertitur, modicè tamen quantitatis, quia per modum sudoris consueuit liquor sanctus, modicè tamen, ex ossibus emanare: qui liquor obdurus aliquantulùm existit, & verè meritis beatæ Catharinæ donum Dei creditur; quia nec balsami, nec olei, nec alterius humoris naturalis speciem sortitur, quo donum transcendens naturam meritò comprobatur.* Ita ille.

Plures lampades circa sanctæ Virginis corpus ardent; & multò plures, & ferè innumeræ in tota Ecclesia.

Quantum verò ad sanctas huius Virginis & Martyris Reliquias, quidam dicunt, totum eius corpus ibi seruari; alij caput eius

eius certò Coloniæ Agrippinæ magna cum veneratione repositum esse; alij in varias Christianitatis partes fuisse illius Reliquias delatas: alij denique affirmant, partem fuisse delatam ad Hispaniarum Catholicum Regem à Monachis illis in gratitudinis signum; quòd largissimis eleëmosynis ab eo adiuuentur; & partem ibidem in mausoleo asseruari.

Rudolphus de Frameynsperg suprà Capite IV. relatus dixit, suo tempore de corpore sanctæ Catharinæ caput cum duobus membris brachij in trua lapidea fuisse. Idem ferè dicit Baldensel.

Breuiter quæ vidi, & ab oculatis spectatoribus audiui, qui commodè omnia viderũt, hîc adscribam. Et primò, quantum ad Virginis mausoleum, dico marmoreum & elaboratum esse, grisij potiùs quàm albi coloris: mobile est, positum supra cancellos capellæ maioris Ecclesiæ à sinistro latere, id est Meridionali: est adeò paruum, vt corpus extensum capere non possit; non est enim quatuor palmorum longitudinis, & duorum latitudinem haud excedit. A muro fuit amotum, quando Monachi illi, operimento ab eo sublato, nobis sanctæ Virginis & Martyris Reliquias ostenderunt. Operitur aliquando panno serico, quem mercator Venetus, ob suam in sanctam Virginem pietatem, dono dedit. Non plures ibi lampades & luminaria ardent; vna tantùm manet accensa: sunt nonnullæ aliæ dispersæ in Ecclesia, vt in aliis Græcorum Ecclesiis; quæ aliquando accenduntur, dum diuina celebrantur Officia; sed non tanto, vt quidam asserunt, numero.

Quantum ad huius Virginis Reliquias, dico, me aliud non vidisse quàm illius caluariæ partem nudam, absque aliquo auri, argenti & gemmarum ornamento, & manum similiter læuam: quæ pulchra est & oblonga, nimia vetustate satis arida; quam, vt vult vetus traditio in partibus illis, Christus, Virginem sibi desponsando, annulo exornauit: vnde pij fideles annulos ponunt in eius annulari digito, quos magna pietate eo intuitu asseruant. Aliud de corpore Virginis videre non potui; quoniam in mausoleo & arcula illa sacra panni & nescio quæ inuolucra erant; quæ, si quid aliud erat, operiebant. Asseruant etiam Monachi intus gossypium: cuius particulas elargiuntur peregrinis, quas deuotè asseruant; quia Reliquias Virginis contigerunt. Nocte magna cum reuerentia Monachi illi, accensis luminibus diuinas laudes in honorem virginis Catharinæ decantantes, illius sacras Reliquias ostenderunt.

Ritus ostendendi sacras illas Reliquias.

Fratrem Minoritam, de quo superiùs, & mercatores, quibuscum permansit integro mense apud sanctum illum montem, vt à peste liberarentur, tunc temporis in Cairo, vbi habitabant, grassante, percunctatus fui, an aliud ipsi viderint de corpore sanctæ Catharinæ, præter nunc à me relata: responderunt, se curiosiùs inquisiuisse, si aliud de illius corpore esset; & familiaritate & amicitia cum Monachis illis contracta, beneficiis etiam & importunitate ipsos permouisse, vt secundò sacras illas memoratas Reliquias ostenderent, & alias deinde in eodem mausoleo asseruatas, crura ossáve alia nonnulla eiusdem sanctæ Virginis. Si aliàs manna vel sacrum oleum è corpore Virginis fluebat (vt ex aliis Sanctis corporibus Andreæ & Nicolai manat) nunc fluere desiit. Hæc sunt quæ cum aliis vidi, & sæpiùs ab oculatis inspectoribus intellexi.

Ad alterum nunc accedamus, ad locum inquam vbi Dominus in ardenti incombustoque rubo apparuit Moysi. Dico, inferiùs ex eodem latere Ecclesiæ sinistro, id est Epistolæ, vbi est mausoleum S. Catharinæ, ostenditur ac honoratur pulchrum ac spatiosum sacellum: in cuius capite est tabula marmorea in pauimento, vbi rubum illum, in quo Dominus Moysi apparuit, fuisse fertur: suprà est alia similiter mensa marmorea quatuor columnellis sustentata, supra quam Græci illi Missam celebrant. Pauimentum totum sacelli pretiosis tapetis opertum est: nemini ipsum, nisi discalceato, ingredi licet; quoniam ad ipsum accedere calceatus Moyses prohibitus fuit à Domino. ex ipsius Domini testimonio locus sanctus est. Rem pluribus explicatam habes Exod. cap. 3, 5. apud Iosephum, Philonem, & alios. Locus hic dicitur esse in monte Horeb loco citato Exodi v. 1. quoniam est ad radices eius; nemus tamen fuisse docet Philo lib. 1. de Vita Moysis. Plura possent dici pro historica & mystica significatione illius rubi, quæ breuitati studens omitto; tum quia videri possunt apud sacros Doctores. Plura de ea collegit Pererius in Exod. cap. 3. disput. 3. & sequentibus.

Vbi Dominus Moysi in rubo apparuit.

Idem Rodulphus iam citatus de isto cœnobio inter alia dicit, in eo sitam esse capellam, in qua Moyses dicitur esse sepultus; quæ est iuxta locum Monasterij versus Aquilonem: & introitus eiusdem capellæ tam Monachis ibidem quàm aduenis fit solummodò pedibus nudis.

Non nego id non fuisse dictum; verùm me nec ibi nec alibi id audiuisse, nec apud alium Scriptorem legisse fateor: & si audiuissem vel legissem, haud facilè assensum præbuissem; quia alibi sepultum, & sepul-

Moyses ibi sepultus non est.

turq; peculiarem locum ignorari, hisce verbis dicitur in Deut. 34, 5. *Mortuus est Moyses seruus Domini in terra Moab, iubente Domino: & sepeliuit eum in valle terra Moab contra Phogor: & non cognouit homo sepulchrum eius vsque in præsentem diem.* Rationem absconsionis reddunt Lyran. Abulens. loco citato, & alij, ne illum signis & miraculis prodigiosum Iudæi tamquam Deum adorarét: & hæc fuit causa altercationis Archangeli
Iud. v.9. Michaëlis cum diabolo, de qua Iudas in sua Canonica; quia volebat diabolus vt manifestaretur corpus Moysi, vt Iudaicus populus illum vt Deum adoraret, sed Archangelus prohibuit, ne tantum facinus perpetraret.

Obiectio. Dices ex Abulens. quæst. 2. fuisse absconditum corpus Moysi vsque ad diem quo liber Deuteronom. scriptus fuit, vt ibidem dicitur; sed pòst reuelatum fuisse Ieremiæ Prophetæ, qui tempore irruptionis Chaldæorum in Ierusalem sub Nabuzardan principe coquorum tulit Arcam fœderis, & tabernaculum, & altare incensi, & posuit in spelunca in qua Moyses sepultus fuerat, & clausit ostium, vt patet 2. Mach. 2.

Solutio. Respondeo, hoc non obstare; quia etsi locus sepulturæ Moysi fuerit Ieremiæ reuelatus, non tamen aliis: ad hæc, non inde transtulit corpus, vt dicitur ibidem v.6. *Et accesserunt quidam simul, qui sequebantur, vt notarent sibi locum: & non potuerunt inuenire. Vt autem cognouit Ieremias, culpans illos, dixit: Quòd ignotus erit locus, donec congreget Deus congregationem populi, & propitius fiat: & tunc Dominus ostendet hæc,* &c.

Denique, si fuit absconditus in morte, ne Moysis corpus adoraret populus vt Deum, simili ratione non fuit in posterum reserandus. Respondendum itaque Rodulpho, ibi non corpus Moysi asseruari, sed benè sanctum Prophetam & Ducem ibidem peculiariter honorari; quoniam cœnobij peculiaris Patronus habetur.

Omitto alia quæ dici possent pro maiori explicatione Conuentus & Ecclesiæ S. Saluatoris, quoniam parui ponderis sunt; & plura quæ circumferuntur non concordant cum iis quæ vidi. S. Moyses & S. Catharina simul depicti inueniuntur in sigillo loci.

CAPVT VII.

Memorabilia quædam, quæ in sacro Sinai monte & aliis istarum partium locis contingere nonnulli Scriptores perhibent; & quid ex iis probandum vel improbandum sit.

QVemadmodum colligentibus rosas maxima dexteritate incedendum est, ne, dum floribus oblectantur, carpantur & pungantur à spinis; ita curiosa & delectabilia inquirentibus, & eorum veritatem speculantibus, cautè procedendum est, ne, dum curiosa, vtilia ac delectabilia sectantur, falsitatibus & fabellis, tamquam veris historiis & necessariis dogmatibus, decipiantur. Quod & nos obseruare debemus in huius argumenti tractatione, ne cum veris falsa vt vera apprehendamus; qualia putamus esse pleraque nunc à nobis referenda, & alia quæ referri possent, nisi oleum & operam in his perdere existimaremus.

Multa eaque insignia & præclara sunt, quæ à nonnullis in sacro illo Conuentu sancti Saluatoris & aliis illarum partium locis operata & continuò operari Dei singulari beneficio perhibentur: quæ omnino possibilia credimus & probamus, si ad Dei omnipotentiam comparemus; apud quem non est impossibile omne verbum. At pleraque reiicimus & improbamus, si Dei consuetudinem & eorum necessitatem spectemus; sine qua, vt omnes fatentur Theologi, nulla Deus operatur miracula. Sed attende ad quædam similis farinæ prodigia & miracula.

Fertur in primis, post fundationem Conuentus & Ecclesiæ sancti Saluatoris (in quam, vt dictum est, sacrum corpus virginis & martyris Catharinæ translatum fuit) pro Monachis sancti Basilij: cùm iidem oleum, quo lampades accenderentur ad tumbam Virginis, & ad honorem aliarum Reliquiarum, quæ in eadem reconditæ sunt Ecclesia, & pro suo ipsorum vsu & conseruatione non haberent; vt quondam Eliæ & aliis Dei seruis mirabiliter prouidit Deus, ita illorum necessitati miraculosè consuluisse Dominum nostrum Iesum Christum, meritis & precibus virginis & martyris sponsæque suæ Catharinæ. Pridie enim eius festiuitatis, ex variis mundi partibus diuersarum specierum aues super turrim siue campanile dictæ Ecclesiæ confluxerunt, rostris oleas in tanta copia deferentes, vt Monachi oleum pro Ecclesiæ & Conuentus vsu abundanti pro integro anno confecerint. Quod quidem miraculum ad hoc vsque tempus singulis annis continuasse indicant. Primum prodigium.

Sed enim me in partibus illis talia nec vidisse, nec audiuisse fateor: & quamuis ea in illius Monasterij & Ecclesiæ accidere potuerint fundatione, tamen accidisse me latet, nec mihi probatur, illis pro integro anno prouisum fuisse, quibus prohibitum est cogitare de crastino: & Deus miraculose quidem prouidit aliquando præsentibus necessitatibus, at non futuris; quibus Ratio.

bus naturalibus & ordinariis mediis prouideri potest, vt cernere licet in cibo Eliæ 3. Reg. cap. 17, 6. & cap. 19. in conuersione aquæ in vinum, in nuptiis Canæ Galilææ, Ioan. 2, 9. & bina panum multiplicatione apud *Euangelistas. Quæ miracula pro modico spatio & præsenti necessitate facta fuere; qua cessante, cessarunt.

*Matt. 14, 15. vsq; 21. Marc. 6, 35 vsque 44. Marc. 8. à 1. vsq; 10. Luc. 9, 12. vsque 18. Ioan 6. à 1. vsque 14.

Obiectio. Dices fortasse, pluribus illisque continuis miraculis Deum per quadraginta annos prouidisse necessitatibus Iudæorum in deserto. *Solutio.* Respondeo, fuisse etiam in continua necessitate semper peregrinos & vagos, non habentes in sterili illo deserto in medio hostium suorum vnde possent sibi de necessariis prouidere. Et quòd tantùm tempore necessitatis prouiderit, liquet ex eo, quod, durante cibo Ægyptiaco, cælestis non fuit missus; & iste defecit quando peruenerunt ad Terram promissionis, vbi excolere pro victu suo terram potuerunt. Sed quidquid sit de eo quod contigit in illius Ecclesiæ fundatione; nunc omnino miraculum illud cessasse non est dubitandum: nam in præsentia ex Cairo oleum pro maiori parte è Candia delatum illuc deportatur. Et quando iuimus è Cairo ad sacrum montem, duo olei dolia pro Conuentus & Ecclesiæ necessitatibus illuc detulerunt Græci Monachi itineris comites: & media ordinaria à Deo concessa spernenda non sunt; & si spernantur ab insciis, non ea spernit sapientissimus Deus.

Illud mihi probabilius videtur, quod senex quidam Sacerdos ex Ordine nostro, qui montis Sinai perfecit peregrinationem, se vidisse & audisse retulit. Vidit cubiculum, cuius pauimentum inunctum oleo & olens erat: quod ita esse intellexit ab vno ex Monachis ibi habitantibus, quia antiquis temporibus inde manabat & scaturiebat oleum pro Ecclesiæ & Monachorum vsu; ceterùm vena exsiccata fuit illorum auaritiâ, quia non contenti illo subsidio, illud etiam vendebant: quare, fœnore & diuino illo subsidio priuati omnino remanserunt, & relicta est dumtaxat veteris prodigij memoria, inunctum illud pauimentum: ego tamen non vidi. Et si illud accidit, miraculosè profectò: aliàs non fuisset Monachorum auaritia vena illa exsiccata; sicut ob quæstum non siccatur fons quidam Armeniæ illi persimilis: de quo Marcus Paulus Venetus de regionibus Orientalibus lib. 1. cap. 13. de Armenia maiori agens, sequentia scribit: *Habet hæc regio ab Oriente confinem prouinciam Zorzaniorum; ab Aquilone verò fons quidam magnus inuenitur, de quo liquor oleo similis scaturit, ad condimentum quidem cibi inutilis, lampadibus verò concinnandis & nutriendis, & aliis rebus inungendis commodissimus: vnde vicinæ quoque nationes concurrunt; è fonte illo omnes pro lucernis alendis haurire contendunt: tam enim indesinenter hic fons fluit, vt etiam multæ naues oleo eius oneratæ in alias abducantur regiones.*

Dicitur vlteriùs, quòd quando illorum Monachorum Præsul è vita decedit, lampas, quæ ante sepulchrum sanctæ Catharinæ ardet, ex se deficit; quæ nouo electo, si vir bonus, sanctis moribus & probata vita præditus sit, reuiuiscit; sin aliter, extincta remanet: & prætereà, si, bonus cùm sit, contingat in deterius vitam mutare; & ipsa ex lucida viridis & nonnumquam nigra euadit. *Secundum prodigium.* Insuper in altari, vbi defuncto Præsule Missa decantatur, sub corporali absoluta Missa inuenitur nomen scriptum Præsulis eligendi. Ad hæc, si oleum, quod ex corpore Virginis egreditur, in vola electi Præsulis apponatur, & si ad alteram vsque partem penetret, bona probatàque dignoscitur electio; secus, si non penetret. Denique, Pastore electo, bono sanctòque existente, sonant campanæ absque externo visibili motore.

Tot miracula fingere in illius Pastoris noua electione, quæ nec in Mathiæ aliorúmve Apostolorum vel Præsulum electione leguntur operata, mihi non placet: *Reiicitur.* præsertim cùm vel quædam refragari Prælatorum canonicæ electioni videantur; vt, quòd eligendi nomen sub corporali Missa completa inueniatur, & certè non nisi diuinitus: igitur omnis alia electio superflua ac temeraria esset. Ad hæc, si diuinitus facta fuit, igitur prudenter & sapienter, & per consequens bona; ac ideò non aliquando, sed semper nouo Præsule electo extincta lampas reuiuisceret. Quod de oleo dicitur, tamquam omnino vanum similiter reiici potest: & sanè illud nunc non fluit ex sacris illis Reliquiis. Et hæc & alia contrarius euentus reiicit in præsentia, nec aliàs contigisse à Græcis illis memorantur. An talia miracula acciderint, quando à sancta Catholica Ecclesia separati non erant Græci, nescio; ego libentiùs oppositum affirmarem. Nam miracula fingere sine necessitate horreo; nec talia dicendo Deus vel Sancti honorantur: qui fabellis falsisque miraculis non indigent, habentes vera & illustria facinora, quibus possunt supra sidera tolli.

Tertium prodigium. Ad hæc dicitur, & refert Guilielmus de Baldensel iam citatus, quòd cùm muscæ ibi adeò creuissent, vt propter illarum molestiam Monachi locum deserere statuerent, in quodam colle apparuerit illis beata

Virgo

Virgo Maria; quæ eos consolata, vt ad monasteriũ reuerterentur cohortata fuit, quoniam in posterum numquam talem experirentur molestiam: &, vt prædixit, vsque in hodiernum diem dicitur obseruatum, cùm longe à Conuentu circa milliare plurimùm muscæ abundent. Addunt vlteriùs, nedum muscarum, sed nec cyniphum pediculorumque fastidium & molestiam ibi sentiri. Et peregrini, immunditia ex itinere & incommodis acquisita, penitus hîc liberantur & mundantur, si vestibus exuantur.

Reijcitur. At hæc reijcit experientia; & hoc posterius præcipue: siquidem miraculum non est, nec vt singulare adnotandum, depositis immundis vestibus, molestiam ex immunditia non sentiri.

Quartum prodigium Fr. Nicolaus Ferdinand. Hungarus in suo Itinerario Viennæ impresso. Denique, illud silentio non prætereibo, quòd Auctor quidam Minorita in suo Itinerario Terræ sanctæ scriptum reliquit, inter montem Sinai & Mare rubrum Monasterium Monachorum esse, cuius campanæ ad horas Canonicas ab incolis illarum partium audiuntur; at vbi illud sit, ignorari: in eo quadraginta Monachos habitare, & vno illorum deficiente, alium in eius locum a Deo mitti, qui solus nouit locum, at ignorari vnde veniat.

Sed si nullus illuc accessit, nec conuersantur illi cum hominibus, quomodo ergo sciri potest esse quadraginta? Illud quidem possibile, verùm implicitum esse innumeris difficultatibus, quis non videt? Quòd si quis suspicetur, ibi sanctos illos Monachos conseruari, ne regio illa penitus deleatur; dico, & alibi esse: & de notis Deo & hominibus prouidere potest Dominus, quorum singulari exemplo magis honorificaretur Deus ab ipsis & ab aliis. *Reijcitur.*

Magna quidem & incomprehensibilia iudicia Dei; sed nec aliquod ex ipsis asserendum, Scriptura, auctoritate, ratione-ve non existente, sed potius aduersante. Et hæc de Peregrinatione sacri montis Sinai dicta sufficiant.

PEREGRINATIO VI. *in qua referuntur & elucidantur quinque digna obseruatione loca, quæ visitari possunt à Terræ sanctæ peregrinis proficiscentibus ex magna Cairo Alexandriam Ægypti. I. Desertum sancti Macarij. II. Rosetum ciuitas. III. Alexandria Ægypti & Columna Pompeij. IV. Ecclesia S. Marci Euangelistæ. V. Ecclesia denique sanctæ Catharinæ virginis & martyris, siue S. Sabæ.*

CAPVT PRIMVM.

De deserto S. Macarij, primo huius sextæ Peregrinationis loco.

PRæter memorata in præcedentibus loca, quæ in Ægypto pij ac curiosi peregrini visitare consueuerunt, alia memorabilia occurrunt inter eundum ex magna Cairo Alexandriam, & in ipsa Alexandria, quæ frequenter absque difficultate, periculo ac dispendio, visitari possunt. Et quod primò se offert, est celeberrimum ac memorabile sancti Macarij desertum: de quo Capite præsenti agemus.

Desertum S. Macarij vbi. Sciendum itaque, quòd inter eundum ex Cairo in Alexandriam Ægypti maritimam ciuitatem, in medio itineris, declinando tamen ad læuam partem, absoluto itinere diei vnius cum dimidio (distat namque magna Cairus ab Alexandria itinere trium dierum) occurrit desertum sancti Macarij: non tamen necessariò illud pertransimus; quia à læua parte viæ, vt dixi, relinquitur: sed pij curiosique peregrini ad illud non multo dispendio & breui labore ire possunt, terrestri quidem itinere, vel per Nilum & terram; sed illud isto multò periculosius propter Arabes.

Desertum hoc, quod libenter vidissem, nonnullis de causis, & tunc peculiaribus insurgentibus difficultatibus, quando ex Cairo Alexandriam profectus fui, videre non potui: quare, quæ de eo à fide dignis & ocularis testibus accepi, hîc subijciam.

Desertum hoc verè deserti nomen meretur; quoniam solum eius arenosum, absque arboribus & herbis, omniumque ferè naturalium bonorum expers; solum venerandum, quia sanctorum Monachorum Eremitarumque præsentia & pœnitentia sanctificatum fuit. Omnino inuium, quia infrequens & rarus est hominum ad ipsum accessus: quare in eius peregrinatione ductor est necessarius, qui perducat ad cœnobia siue Conuentus Monachorum in eisdem habitantium. *Conditio.*

Incolitur hoc desertum à paucis & pauperrimis Arabibus, qui ibi sub tentoriis & tuguriis greges custodiunt; suntque illi nigerrimi & siluestres. Ductor sit vnus ex illis: vel tutius erit se associare alicui ex illis

Monachis, qui aliquando, sicut & illi, in Cairo inueniuntur, negotiorum suorum causâ; quibus transactis, ad desertum reuertuntur: etenim, cùm Monachi illi multùm æstimentur ab illis Arabibus, quando ad illorum tuguria diuertimur, non tantam afferent molestiam. Facili tamen negotio illis satisfit; vno vel altero, etsi nigerrimo, pane illis donato. Quare multus præparetur, etsi ex mixtura furfureve confectus; & cum aqua dulci illum deferat camelus: nam & aquæ magnam penuriam esse perhibetur.

Ratio nominis deserti. Sed quare desertum S. Macarij appellatur? Dico, quòd à quodam excellentis sanctitatis viro, Macarij nomine insignito. *Plures viri celebres Macarij nomine insigniti:* Aduertendum verò, plures olim extitisse præclarissimos viros Confessores, Episcopos, Martyres insigni doctrina & sanctitate fulgentes, qui hoc nomen sortiti fuere, vt in pluribus locis Martyrologij Romani videre est; & non à quouis illorum accepit *& singulariter vnus Ægyptius; alter Alexandrinus dictus.* nomenclaturam, sed ab Ægyptio. Sed hic aduertendum, duos sanctitate celebres viros Ægyptios Macarij nomine insignitos: quorum alter Alexandrinus dictus est, eò quòd, vt scribit Palladius, functus esset Presbyterio Alexandriæ; alter autem simpliciter Ægyptius est appellatus, altero antiquior. Et de his duobus agunt pluribus veteres Historici. Sed vnum audiamus Nicephorum, lib. 9. Eccles. Hist. c. 14. in hunc modum de his scribentem: *Primo loco percelebres illi commemorentur viri, qui Scetis montiumq́; eius duces fuere. Vtrique nomen erat Macario: quorum alter in Aegypto ortus erat, alter Alexandriam patriam habuit, & cognomen Vrbani: ambo certè diuini prorsus viri, atque in monastica Philosophia admirandi, diuinarum prædictionum non expertes, dæmonum industry expulsores, & prodigiorum sanationumq́; prompti & expediti auctores. Horum alter, Aegyptius scilicet, mortuum quoque excitauit, vt quemdam alieni dogmatis sectatorem, ad credendum mortuos resurgere, persuasione ea adduceret. Hic vltra nonaginta annos vixisse perhibetur: quorum plusquam dimidiam partem in vita solitaria transegit. Et adolescens admodum sapientiæ studiis excelluit; & ob id Παιδαριογέρων, quasi puerum senilem dicas, cognomen obtinuit. Presbyteri dignitatem quadragenarius suscepit. Vrbanus verò breuiore tempore ad eamdem peruenit dignitatem. Exercitia pietatis omnia ad summum excoluit, quæ partim ipse inuenit; partim ex aliis audita modis omnibus absoluere est conatus. Adeò autem extenuatus & macie confectus fuit, vt non esset vnde pili barbæ excrescerent. Et Aegyptius cum reuerentia quadam austerus; Alexandrinus autem, cùm in aliis omnibus par Aegyptio esset, in hoc tantùm ab illo variauit, quòd in colloquiis hilaris & iucundus, vrbanis salibus vtens, iuuenes ad studium & exercitationem pietatis adduceret, &c.* Lege Baronium in Notis ad Martyrol. Rom. die 2. Ianuarij, & quos citat, si de his plura scire desideras.

Desertum ab Ægyptio denominatur. Dico nunc, hoc desertum à priori Macario Ægyptiaco appellatum fuisse: cùm enim multo tempore illud desertum incoluerit, & sanctis operibus condecorauerit, nomen suum impertitus fuit, quod vsque in præsentem diem retinet; ab omnibus enim desertum S. Macarij nuncupatur.

Quatuor in illo monasteria Gofitarum. In isto deserto sunt quatuor Monasteria cum suis Ecclesiis: quorum omnium curam habent Orientales Monachi nationis Gofitæ, omnes schismatici, austeritatem quidem & exercitationem corporalem sectantes, sed pietatem veramque religionem abnegantes.

Primum S. Macarij Ægyptij. Primum Monasterium & Ecclesia sancti Macarij appellatur: satis commodum esse perhibetur, simile alteri Fratrum Minorum S. Saluatoris in Ierusalem; de quo alibi egimus; sed multò maius, templumque augustius. Magnum continet claustrum, & circumcirca habitationes & cubicula, in quibus pauperem vitam ducunt Monachi illi, humi cubantes super storeas vili culcitra tecti. Illius refectorium admirabile est, magno labore totum in rupe excisum, cum mensis & sedilibus similiter excisis: in forma nostris simile est; quindecim gressuum longitudinis, cui debita latitudo & altitudo respondet.

In eo sancti Macarij corpus seruatur. Quod in huius Monasterij Ecclesia dignum est vt venerationi habeatur, est sanctum Abbatis Macarij corpus, tractabile & palpabile; quod monstrant Monachi illi aliquando peregrinis, & ad contrectandum & deferendum exhibent. Iacet humi in tumulo plouiali indutum, crate ferrea tectum, non ea veneratione & cultu vt oporteret custoditum. Habitant ibi circa viginti Monachi cum suo Episcopo.

Secundum S. Mariæ. Secundum Monasterium & Ecclesia S. Mariæ appellatur: præcedenti pulchrius & commodius æstimatur, ideò & à pluribus Monachis, nimirum viginti sex, inhabitatur: distat à præcedenti itinere dimidiæ diei.

Tertium S. Georgij Martyris. Tertium Monasterium & templum diuo Georgio Martyri dicatum est, multùm dirutum & consumptum; tamen alia excedit Ecclesiæ pulchritudine & magnitudine, & viridario meliori: minori Monachorum numero inhabitatur quàm præcedentia; à quibus similiter vt secundum distat: & in triangulo videntur disposita.

Quartum

Quartum. Quartum denique Monasterium à ceteris longiùs distat, ac ideò rarior est ad ipsum accessus, de quo sequentia referunt. Erat ibi maris brachium; &, antiquitus mare vsque ad hoc sancti Macarij desertum peruenisse, plerique asserunt. Cùm aliquando veteres illius deserti Monachi in eo Monasterio habitantes orarent, fuit illis à Domino reuelatum, latronum piratarumque naues ad eos occidendos, locumque illum vastandum ac desolandum, venire; sed miraculosè liberandos fore. Itaque cùm illuc peruenissent, vt crudele opus perpetrarent; diuinitus prohibiti, etiam excogitati sceleris pœnas luerunt. Illud namque brachium maris fuit exsiccatum; & ipsi cum nauibus, funibus & aliis instrumentis in petram conuersi fuere, sicut olim vxor Loth, quòd diuino mandato non obediuerit, in salis statuam conuersa fuit, vt dicitur Gen. 19, 26. Ego talia apud aliquem Auctorem non legi: audita retuli, ne quod memorabile siue considerandum asseritur in partibus illis, præteriisse dicar. Vnus, qui locum illum inuisit, dixit mihi, se talia quidem audiuisse, sed vidisse dumtaxat rupes, & in iis aliqua ad naues spectantia, vt malum, medietatem nauis, siue rupem huius formam referentem, item fructus, fungos, & alia in petris expressa, quæ curiosi plurimùm

1. Thess. 5, 10. æstimarent. Vtamur tamen D. Pauli consilio: *Omnia probate: quod bonum est tenete.*

Ibi petra aquilina inueniuntur. In eodem deserto, & in nunc præsertim memorato loco, lapides illi qui *Petræ aquilinæ* dicuntur, mirabilis virtutis inueniuntur; & inde ad Cairum & Ierusalem asportantur.

Illorum Monachorum victus. Monachi illi ex leguminibus aliunde, vt ex Cairo, delatis, & herbis ex paruis viridariis collectis, modicoque pane vitam transigunt; & nihil illis gratius esse potest, quàm si acetum deferatur. Et hæc de S. Macarij deserto & illius Monachis satis.

CAPVT II.

De Rosetto, Nilotica Aegypti ciuitate, secundo loco sextæ Peregrinationis.

Relicto sancti Macarij deserto, viatores qui ex Cairo Alexandriam Ægypti vrbem proficiscuntur, non terrestri itinere, quod propter Arabes & latrones periculosum est, sed per Nili flumen ire consueuerunt. In ista nauigatione vsque Rosetum, quæ duorum dierum curriculo absoluitur, super Nilum multæ occurrunt villæ; & vsque ad trecentas & ampliùs ab aliquibus numerantur: quo itinere peracto, Rosetum peruenitur.

Rosetum ciuitas Ægypti est, ad littus Nili ædificata: est portus quò merces ducuntur vel ex Cairo, vt posteà Alexandriam per mare, & inde in alias oras deferantur; vel ex Alexandria per mare, vt inde per Nilum ad Cairum trajciantur: in optima vbertique regione sita, omni bonorum genere ad opulente viuendū affluente, carnibus, piscibus, fructibus, &c. Ab antiquis, vt in mundi Theatro legitur, Scheida fuit appellata. *Rosetum quid.* Habitatur à Turcis, Mauris, Hebræis, Græcis, Armenis, aliisque nationibus Orientalibus, & à paucis Catholicis, Gallis & Venetis: vbi sunt horum vice-Consules, propter mercatorum negotia; quorum in spiritualibus fratres S. Francisci curam habent. *Habitatores.*

Fertur in partibus illis, ex ea ciuitate originem traxisse Mahometem, pseudoprophetam Turcarum & aliorum infidelium caput; ac ideò illam magni æstimant. Quare, si Mecha, vbi sepulchrum dicitur esse Mahometis, à Christianis caperetur, & ad illud interdicta esset ipsorum peregrinatio, Rosetum peregrinarentur. *Æstimatur à Turcis.*

CAPVT III.

De Alexandria Aegypti ciuitate, & columna Pompeij, tertio loco sextæ Peregrinationis.

Ex Roseto proficiscimur Alexandriam Ægypti ciuitatem terrestri & maritimo itinere: hoc breuius, sed periculosius; longius illud, sed tutius: maritimo ducuntur merces; terrestre assumere persuadentur viatores. Hoc longitudinis dicunt aliqui quadraginta milliarium, alij quinquaginta, & etiam ampliùs alij. Ego cum aliis ad initium Nouembris die vno minùs absolui, ferè semper equitando secus mare: ex Roseto peruenimus Alexandriam eo die, duabus horis ante solis occasum. *Via Alexandrina quanta.*

Ciuitas ista Alexandria Ægypti appellatur, quòd in littore Ægyptij maris à magno Alexandro condita sit in Africæ parte, &c. vt inquit Plinius lib. 5. Hist. natural. cap. 10. & ad differentiam aliarum ciuitatum & oppidorum, quæ in aliis regionibus constructa sunt, Alexandriæ nomen sortita; de quibus Plinius, & alij. *Ratio nominis Alexandriæ.* Celeberrima quondam ciuitas, sed præsertim post gloriosam Christi ascensionem, Apostolorum temporibus, non multitudine modò nationum, quæ ex pluribus mundi partibus eò se ad habitandum transtulerant, sed etiam elegantia & fortitudine turrium, domorum aliorumque similis generis ædificiorum, vt plures de ea loquentes tradiderunt Scriptores. *Alexandria olim florentissima.* Primariam & præcipuam inter Ægypti,

pti, Thebaidis & Libyæ vrbes, amplissimam & populosissimam appellauit Nicephorus l.8.c.5. Et ampliùs, Dio cognomento Chrysostomus Orat. 32. ad Alexand. ad memorata tempora respiciens, sequentia scripsit: *Et nunc hæc dixi de ciuitate, ostendere vobis cupiens, quòd si vos inhonestè geratis, hoc clàm fieri non possit, neque inter paucos, sed inter omnes homines. Video enim ego non solùm Græcos apud vos, neque Italos, neque à propinquis regionibus, Syria, Libya, Cilicia, neque qui supra illos Aethiopes habitant, neque Arabes, sed etiam Bactrianos, Scythas, & Persas, & Indorum quosdam, qui concurrunt, & semper apud vos conuersantur.* Hæc ille. Ideò Ammianus lib. 22. meritò Alexandriam verticem omnium ciuitatum appellauit. Herodianus lib. 7. æquè primum locum eidem post Romam tribuit, nisi quòd de secunda palma cum eadem tradit certasse Carthaginem. Quòd autem ab Ausonio de Ord. nob. vrb. quarto loco post Romam constituatur, nempe post Constantinopolim, Carthaginem & Antiochiam; id inde accidit, quòd, vt tradit Ammianus lib. 22. in fine (Baronio referente Tom. 1. ad annum Christi 64.) sub Aureliano Imperatore, bellis ciuilibus disruptis mœnibus, perdidit regionum maximam partem. Ceterum, Apostolorum tempore Alexandria florentissima erat, principem facilè vendicans sibi locum. Præclarissimi in ea floruere viri doctrina & sanctitate, Martyres, Pontifices, Confessores, Virgines: & Patriarchali Sede decorata prima post Romam, variis mutationibus subiecta fuit, vtpote res temporaria.

Insignes in ea viri floruerunt.

Præsentis eius status conditio.

Sed quid de eà nunc dicendum est? In optimo solo situata est, altis mœnibus cingitur, licet vel bellis vel antiquitate plurimùm consumptis: turribus & munitionibus non caret, in quibus milites vigilesque inhabitant custodientes ciuitatem: antiqua ædificia vt plurimum demolita; quæ de nouo eriguntur, pro maiori parte prope mare ædificantur. Caret fontibus; cisternis solatur, quæ crescente Nilo implentur, ingressa in eas aqua per subterraneos meatus: iis etiam campi alluuntur. Vbique ferè ingentes magnorum ædificiorum cernuntur ruinæ, plures marmoreæ columnæ & porphyreticæ, aliæ erectæ, solo prostratæ aliæ. Ex his tamquam singulare ostenditur peregrinis Palatium Regis, patris sanctæ Virginis & Martyris Catharinæ; siue illius plures ruinæ & fundamenta: item mirabiles & magnæ marmoreæ pyramides quadrangularis figuræ in acutum terminantes, in quibus incisa & insculpta sunt signa hieroglyphica Ægyptiorum: sunt sine basibus; & tamen multò altiores censentur iis quæ Romæ visuntur. Numero quatuor asserunt aliqui; quarum duæ sint erectæ, & totidem humi iacentes: verùm ego duas dumtaxat vidi, erectam alteram, alteram humi iacentem & fractam; & alias non esse credo: & fauet illarum simulacrum, delineatum æreque incisum apud Valerium Venetum; in quo erectam vnam integram, & alterà iacentem in duo frusta siue partes diuisam videmus, & erectæ altitudinem esse palm. Romanorum 116. & latitudinem in basi 10. quæ mensa fuit die 25. Iulij 1556. & credendum, qui harum describendarum curam suscepit, suscepturum & aliarum, si fuissent. Esse tamen alias minores opertas sabulo, ab iis, qui Alexandriæ longo tempore versati fuerunt, intellexi. Est Alexandria super arcus & columnas tota exstructa, ita vt subtus ad eam descendendo, noua alia ciuitas videatur.

[...]amides [...] hiero[...]licas.

Extra ciuitatem circa dimidium milliaris est columna porphyretica tota integra super modica basi eleuata, cum sua basi & capitello, æqualiter rotunda: crassities sexdecim brachiorum, longitudo proportionata: dixit quidam se sursum extendere, quantum quis posset sursum lapidem fundà iacere; sed nimis excedere videtur, aliàs tamen altissima est: ex parte Septemtrionali ab Aquilone vento parum corrosa: Est columna hæc celeberrima & mirabilis: à longe videtur, & vt rem prodigiosam viatores contemplantur: ab incolis regionis illius, & communiter, *Columna Pompeij* appellatur. Sed cur tali fuit insignita nomine?

Pompeij columna, & eius forma.

Pluries hoc inquisiui & sciscitatus sum, nec apud aliquem, qui vitam & facinora Pompeij conscripsit, aliquid inuenire potui: quidam dixerunt, fuisse ibi interfectum, & in illius memoriam fuisse illam columnam erectam, & suo nomine appellatam. Alexandriæ quidem fuisse interfectum, tradit Dolionius in Compendio suo historico Italicè conscripto Part. 1. anno mundi 3911. Sed hoc falsum esse non dubitamus: etenim Iulius Cæsar lib. 3. de Bell. ciuil. cui in his maior fides præstanda est, docet, proditoriè apud Pelusium opera amicorum Ptolemæi regis Ægypti, qui ob defectum ætatis eius in procuratione erant Regni, in Nilo fuisse interfectum; quando in Alexandria recipi à Rege, propter veterem eius cum patre suo amicitiam, ob timorem insequentis Cæsaris desiderabat.

De ratione nominis opiniones quatuor.

Prima, quia Alexandriæ Pompeius occisus.

Apud Pelusium proditoriè Pompeius interfectus.

Patriarcha Alexandrinus, nunc Constantinopolitanus Græcus, cuius aliàs mentionem feci, in antiquitatibus traditionibusque istarum partium versatus, asserùit, ea

ea nomenclatura fuisse insignitam; quoniam cùm Pompeij pater illam elaborari curasset, velletque more Magnatum ad sui perpetuum monumentum erigere, propterque eius ingentem molem, modum erigendi ignoraret; Pompeius hoc intelligens, vt patris desiderio satisfaceret, sibique nomen compararet, tali iudicio & arte vsus fuit, vt nocte vna, auxilio captiuorum patris, illam, vt modò cernitur, erigeret: & ita ab illius erectione posterioribus temporibus semper columna Pompeij appellata fuit.

Secunda, quia à Pompeio erecta.

Reijcitur.

Verùm adducta ratio, inuentum somniumque Græcanicum à peritioribus censetur: & meritò, quoniam Plutarchus, qui diligenter descripsit facta Pompeij, & isto multò minora notauit, tamen erectionis dictæ columnæ nullam fecit mentionem: imò nec meminit filiũ fuisse in Alexandria vel Ægypto cum patre; vt verè non fuit.

Petrus Bellonius lib. 2. Obseruationum cap. 21. aliam rationem erectionis dictæ columnę eiusdemq; conditionem sequentibus verbis explicuit: *Vrbe Alexandria egreßi, prealtam Pompeij columnã spectatum iuimus, in exiguo quodam promontorio, octaua milliaris ab vrbe parte. Ea columna est immensa altitudinis, & craßitie reliquas, quas vmquam viderimus, superat. Columna Agrippæ quæ in Pantheo Romano sunt, nihil ad eius craßitiem accedunt. Vniuersa eius materies, cùm epistylij tum formæ cubica ex Thebaico marmore est; ex eodem videlicet, ex quo omnes obelisci ex Aegypto delati constant. Eam Cæsaris iussu, ob victoriam aduersus Pompeium partam, istic erectam aiunt. Adeò crassa est hæc columna, vt impoßibile iudicetur, nunc quemquam artificem reperiri posse, qui vllis instrumentis eam aliò transferre queat.* Hæc ille.

Tertia, quia à Cæsare erecta ob partam de Pompeio victoriam.

Reijcitur.

Sedenim nec ratio hæc Bellonij est à difficultate aliena: nam si per Cæsarem fuit columna erecta, ab eo debuit columna Cæsaris nuncupari. Præterea, si ob victoriam de Pompeio partam illam erexit, quare non in loco victoriæ, in Macedonia primò, vel secundò in Thessalia apud Pharsaliam, vbi fuit Pompeius superatus? vel tandem Romæ, vbi trophæa erigebantur, & victores gloriosi triumphabant? Idem dissuadet, quòd Cæsar ægrè tulit proditionem mortemque Pompeij: vnde cùm de illa certior factus fuisset in Ægypto, illacrymasse fertur; atque proditores & interfectores Photinum & Achillam morte puniuit; caputque Pompeij illi ostensum auersatus, honorificè in Alexandriæ suburbiis sepeliri iussit, ibidemque sacellum dedicari.

Torniellus Tomo 2. A. M. 4006.

Præterea, contra omnes adductas opiniones facit quod mox subijcio. In Inscriptionibus sacrosanctæ vetustatis Petri Apiani & Bartholomæi Portæ, quarum alibi mentionem feci, in Africæ inscriptionibus vnica Græcis litteris in dicta columna incisa notatur: quam ego quidem non obseruaui, illam tamen hîc tibi subscribo cum Latina interpretatione; quia non parum prodest proposito argumento.

Omnes dicta sententia refelluntur.

In Alexandria Ægypti in columna miræ magnitudinis:

ΔΗΜΟΚΡΑΤΗΣ
ΠΕΡΙΚΛΙΤΟΣ
ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΣ ΜΕ
*ΟΡΘΟΣΕΝ ΔΙΑ
ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ
ΜΑΚΕΔΟΝΟΣ
ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ.

*προσ-ξι

DEMOCRATES
PERICLITVS
ARCHITECTVS ME
EREXIT IVSSV
ALEXANDRI
MACEDONVM
REGIS.

Si quod in memorato Epitaphio continetur verum est, manifesta falsitate conuincuntur adductæ rationes; & probabile est, Alexandrum Magnum, qui Alexandriam vrbem in Ægypto fundauit, apud eamdem illam magnam columnam ad sui perpetuam gloriam erexisse: ac consequenter nec à Pompeio, nec à Cæsare, qui multo tempore post Alexandrum floruerunt, erigi potuit. Fortè columna Pompeij appellatur, quia fortasse apud eam fuit caput Pompeij tumulatum, eidemque sacellum dicatum, vt notauimus. De ista columna tractat Princeps Radziuilius in sua Ierosolymitana peregrinatione Epist. 3. pag. 197. tractant & alij.

Quarta sententia, quia apud eam caput Pompeij tumulatum fuit.

Relata, vt visa & considerata retuli: nec enim omnia scire certò possumus. Ex his euidenter colligitur, regiam, illustrissimam satisque commendatam fuisse ciuitatem Alexandriam. De qua plura alia videre poteris apud Adrichomium in Pharan numero 6. citatum Radziuilium, & Adamnanum de Locis sanctis lib. 2. cap. 27.

CA-

CAPVT IV.

De Ecclesia sancti Marci Euangelistæ, quarto loco sextæ Peregrinationis.

MVltæ profectò olim fuerunt à piis fidelibus Deo Opt. Max. & Sanctis eius Ecclesiæ ædificatæ in Alexandria, Ægypti celebri vrbe, quando in ea fides Christi floruit, & fructificauit, & à Christianis Principibus possidebatur; sed ea sub infidelium tyrannidem redacta, ferè Christi nomine extincto & obscurato, & eius Ecclesiæ partim in Maurorum Turcarumque Mesquitas redactæ sunt, partim bellis, vetustate & odio infidelium collapsæ & destructæ cernuntur: inter paucas verò quæ remanserunt, duæ singulariter memorantur, & in veneratione habentur; altera sancti Marci Euangelistæ, altera sancti Sabæ Abbatis, siue sanctæ Catharinæ virginis & martyris appellatur: de quibus nos pauca dicemus; de priori præsenti, de posteriori Cap. sequenti.

Ecclesia S. Marci forma. Ecclesia D. Marco Euangelistæ dicata est Alexandriæ; cui & Monasterium annexum est, an potiùs domus, vbi habitant Gophiti. Galli Ecclesiam illam restaurari curarunt: non satis ampla est, commoda tamen: ibi & nos Catholici Missam ad Dei gloriam & sui Euangelistæ honorem celebramus. Christiani, cuiuscumque nationis existant, quos contingit in partibus illis è vita discedere, ibi tumulantur.

Ibi suggestum in quo S. Marcus prædicabat. Quod in ea Ecclesia memorabile est, cuiusque gratia æstimatur, & venerationi habetur, est suggestum muro affixum in sublimi; in quo, vt constanti traditione perhibetur, sanctus Euangelista prædicabat: posterioribus temporibus videtur fuisse renouatum: circulare est. *Eiusdem sepulchrũ.* Vltra altare est locus vbi erat sepulchrum sancti Euangelistæ. Vt verò horum maiorem habeamus cognitionem, quidque D. Marco acciderit, qui doctrina, Pontificia dignitate & sanguine ciuitatem istam illustrauit, aduertendum est, *S. Marcus vnus ex septuaginta discipulis.* sanctum Marcum Euangelistam, vt communior habet Doctorum sententia, fuisse vnum ex septuaginta discipulis natione Hebræum, genere sacerdotali progenitum; vnumque ex illis Sacerdotibus, qui post Christi ascensionem crediderunt Domino. *Act. 6, 7.* de quibus Lucas ait: *Multa etiam turba Sacerdotum obediebat fidei:* vt ait Beda, Papiam secutus. Plurimùm à B. Apostolo Petro fuit dilectus: adeò vt Nicephorus lib. 2. cap. 43. prognatum dicat ex Petri sorore; quamuis sine fundamento dictum asserat Baronius Tom. 1. Annal. sub anno Christi 45. Et certè ipse Petrus Marcum filium *1. Pet. 5, 13* suum appellat in quadam Epistola, tum ob doctrinam quam ab eo didicit, tum ob singularem erga eum dilectionem: hinc Romam Petrum secutus, apud eum interpretis munere functus fuit, & Euangelium quod ibi prædicauerat, tum fidelium hortatu tum Petri mandato ibi conscripsit: *Petri mandato scripsit Euangelium.* quod à Petro visum & approbatum, legendum & prædicandum esse absque periculo, sed cum fructu iudicauit. Lege de his plura apud Baronium citatum: vbi ex vetustissimis & approbatis Scriptoribus plura perstrinxit. Hunc etiam vide loco statim adducendo.

Petrus non proprio consulens commodo, sed publicæ sanctæ Ecclesiæ vtilitati, cuius à Christo Domino caput fuerat constitutus, non quæ sua sunt quærens, sed quæ Iesu Christi, diuino agente numine sciens in Ægypto multam esse messem in horreum Domini congregandam, Alexandriam esse eius præcipuam ciuitatem, ad quam ex omnibus mundi partibus variæ nationes conueniebant, vt Capite præcedenti notauimus; vt omnibus diffunderetur gratia Spiritus sancti, ad eam suo loco misit dilectissimum Marcum, vt ibi Euangelium prædicaret, vbi velut in quodam orbis theatro, ex Asia, Africa & Europa tot gentes simul essent collectæ; nobilissimam & populosissimam sub Petro conderet Ecclesiam, prædicatione erudiret, coërceret auctoritate, moueret exemplo, accenderet charitate, & glorioso martyrio consecraret. *Alexandriam missus Episcopus.* *Marcus* igitur, vt breuiter dicitur in Græcorum Menologio apud Cardinalem Baronium Tom. 1. ad annum Christi 64. *primus omnium Alexandriæ Christi annuntians Euangelium; cùm instituisset Ecclesiam Alexandrinam, insuper & alias collegisset ex Libya, Marmarica, Pentapoli & Armoniaca regione, Thebaide ac vniuersa propè Aegypto, tandem Dominico die, cùm Missam ageret, Gentiles in eum irruentes, atque tenentes, ligato fune ad collum eius, trahebant eum, raptantes per saxa ad locum Bucoli iuxta mare.* (erat hic locus apud Alexandriam positus, *Bucolus, vulgo Bolauo, quare sic dictus.* sic dictus à bucolis, hoc est, vt habet Strabo lib. 17. à bubulcis, quibus olim fuerat traditus ad habitandum.) *Sicq; carne eius vndiq; lacerata atque contusa, penè spiritum redditurus, in carcerem detrusus, apparente sibi Domino vnà cum Angelis, ad futurum certamen instauratur. Manè autem facto, rursum de carcere eductus, pariterq; vt antè, per scabra loca pertractus, cùm ageret Deo gratias, atque diceret, In manus tuas commendo spiritum meum, impollutum Deo reddidit spiritum; sepultusq; est cum honore à discipulis suis.* *Ibi S. Euangelista martyrium obiit.* Hæc ex Menologio Græcorum accepta, à Latinis æquè probantur.

De Ecclesia & sancti huius Euangelistæ sepulchro sequentia ex sancto Arculto notauit sanctus Adamnanus: *Item de parte Aegypti aduenientibus, & vrbem intrantibus Alexandrinam, ab Aquilonari latere occurrit grandis Ecclesia constructio, in qua Marcus Euangelista humatus iacet: cuius sepulchrum ante altare in Orientali eiusdem quadrangulæ loco Ecclesiæ memoria superposita marmoreis lapidibus constructa monstratur.* Hæc Adamnanus. Placuit hoc aduertere; quoniam ex quo sacrum corpus Venetias delatum fuit, peculiaris loci sepulchri memoria ferè abolita est, perpetuò nihilominus in fidelium mentibus conseruanda; quoniam pignus continuit templum Spiritus sancti, quod notatio Adamnani commemorat.

De Locis sanctis li. 2. cap. 27.

Alexandrina Sedes secunda Patriarchalis.

Ex eo verò quòd Marcus Petri nomine Alexandriæ nobilissimam, numerosissimam atque religiosissimam Ecclesiam fundasset, Ecclesia Alexandrina post Romanam inter alias principem locum tenet, vt Gelasius in Decret. de lib. apocryph. testatur his verbis: *Secunda autem Sedes apud Alexandriam beati Petri nomine à Marco eius discipulo & Euangelista consecrata est: ipse enim à Petro Apostolo in Aegyptum directus, verbum veritatis prædicauit, & martyrium consummauit.* Hæc Gelasius.

Tres Patriarchales Ecclesiæ apud veteres.

Non iniucundum erit ad id quod nunc diximus breuiter adnotare ex Cardinale Bellarmino To. 1. Controuers. lib. 1. de Roman. Pontif. cap. 24. apud veteres tres tantùm fuisse Ecclesias Patriarchales, & primas; quæ sic ordinabantur, vt prima esset Romana, secunda Alexandrina, & tertia Antiochena, vt patet in diuersis antiquis œcumenicis Conciliis. Sed quare tres tantùm assignantur, & non plures? & quare indicato ordine? Aliis prætermissis, dicitur, ideò tres illas tantum nominari primas & Patriarchales, propter honorem Petri summi omnium Pontificis, qui eas Ecclesias vel per se vel per alios fundauit & rexit, & in eis sedit. Petrus verò Antiochiæ & Romæ per seipsum sedit; Alexandriæ autem sedit vel per se, vt Nicephorus testatur lib. 14. cap. 3. vel per discipulum suum Marcum: quem eò misit, vt suo nomine fundaret Ecclesiam, vt docet D. Gregorius lib. 6. Ep. 37. ad Eulogium Alexandrinum.

Harum ratio.

Ratio ordinis Sedium Patriarchalium.

Ratio verò ordinis est; quia cùm omnes tres sint Sedes Petri, tamen Romanam per se vsque ad mortem administrauit, Alexandrinam per Marcum Euangelistam; Antiochenam per Euodium. Sicut ergo maior est Petrus Apostolus Marco Euangelista, & Marcus Euangelista Euodio, qui neque Apostolus neque Euangelista fuit; ita quoque Romana Ecclesia Alexandrinam, & Alexandrina Antiochenam auctoritate & dignitate superat. Sed posterioribus temporibus Constantinopolitana & Ierosolymitana Sedes, nullo contradicente, inter Patriarchales computatæ sunt. Ex quibus patet, quomodo ob sancti Marci honorem Alexandrina Patriarchalis Sedes post Romanam iure ceteris præferatur.

Duæ aliæ postea additæ.

CAPVT V.

De Ecclesia sanctæ Catharinæ virginis & martyris, siue S. Sabæ, quinto loco sextæ Peregrinationis.

EST Alexandriæ altera nobilis celeberrimaque Ecclesia, cui annexum est Monasterium Græcorum Ordinis sancti Basilij: & habitat in eo ipsorum Patriarcha Alexandrinus cum vigintisex Monachis circiter; licet pro maiori parte vitam ducat in magna Cairo: appellatur *S. Sabæ Abbatis*, sed frequentiùs, præsertim à Latinis Catholicis, *Ecclesia sanctæ Catharinæ virginis & martyris.* & tali nomine appellandam arbitror; tum quia sancta Catharina in magna veneratione est apud Græcos & Latinos: illi enim, vt ex ipsorum Menologio constat, duplici Officio eius festum celebrant: quod & nos alibi attigimus. Vnde Alexandriæ commorantes Veneti, pulchrum ibi sacellum ad huius Virginis honorem excitarunt, & honorificè custodiunt. Quare & propter dicta, & quia Alexandrina fuit, & Alexandriæ martyrium consummauit; in eius felicissimi agonis memoriam Ecclesiam ædificatam fuisse à piis fidelibus credendum est, & hanc, de qua loquimur. Sed quidquid sit de nomine eius antiquo, in præsentia à sancta ista virgine ac martyre ædes sanctæ Catharinæ nuncupatur.

Ecclesia S. Catharinæ nominatio.

In ista Ecclesia monstratur columnæ basis ex marmore albo, mediocriter alta: supra quam quidam dicunt rotam positam fuisse, quando, vt in ea vitam finiret, fuit illi exposita. Videntur in ea quædam maculæ, quas sanguinis esse B. Catharinæ, fama est. Mihi probabilius videtur quod alij asserunt, super eam beatæ Virginis abscissum fuisse caput: tunc enim & non ante sanguinem fudit; sic enim de ea legitur in Romano Martyrologio ad 25. Nouembris: *Natalis sanctæ Catharinæ virginis & martyris, quæ ob fidei Christianæ confessionem Alexandriæ sub Maximino Imperatore in carcerem trusa, & postmodum scorpionibus diutissimè cæsa, tandem capitis obtruncatione martyrium compleuit:*

Vbi vera martyrij S. Catharinæ passio fuit.

Cruoris sanguinis aliena opinio.

Vbi illius caput abscissum.

cuius corpus in montem Sinai ab Angelis mirabiliter delatum, ibidem frequenti Christianorum concursu pia veneratione colitur. De illius prudentia, sapientia, quomodoque quinquaginta Philosophos, qui eam à vera fide auertere conabantur, ad Christum conuerterit, pro quo fortiter martyrium passi sunt; & de eius martyrio agitur in Breuiario Romano, in eius die festo.

Quantum ad id quod dicitur de maculis sanguinis sanctissimæ Martyris in columna illa in perpetuum monumentum eius egregij martyrij relictis, dico esse posse: etenim simile legimus accidisse in templo Ierosolymitano in nece Zachariæ occisi à Iudæis inter templum & altare, vt docet Saluator apud sanctum Matthæum cap. 23. Tertullianus siquidem, in Scorpiaco de dicto Zacharia agens, testatur, perennes eius cruoris maculas silicibus impressas, in templo indelebiles esse relictas. Cardinalis Baronius in Notis Roman. Martyrologij ad 5. Nouembris addit: *Incidi in manuscriptum Codicem Bibliotheca Vaticana de Peregrinatione ad Terram sanctam; legiq́ inter aliqua quæ hactenus relicta sunt templi Ierosolymitani vetera monumenta, illic inesse lapidem, in quo recens cruor aspersus indelebili nota aspiceretur, quem dicerent esse sanguinem Zachariæ, qui inter templum & altare occisus est: licet & Hieronymus in citatum locum Matthai, hac ipsa vulgi potiùs opinione iactata, quàm certa veritate constantia putet.* Sed hæc, vt relata sunt, esse potuisse, nihil prohibet cum aliis probabiliter asseuerare.

Catharina quæ fuerit. Idem Cardinalis Baronius Tom. 3. Annal. sub anno Christi 307. arbitratur, nostram Catharinam illam esse, cuius meminit Eusebius lib. 8. cap. 27. cuius pulchritudinem cùm impudico amore deperiret Maximinus, votique sui compos fieri non posset, & pudicissimus sapientissimæ & castissimæ mulieris animus nec blanditiis nec minis à proposito virginitatis colendæ dimoueri posset, sed potiùs mori vellet; tamen interficere non potuit (quippe libido potiùs quàm iracundia mentis eius tenebat imperium) sed illam fuga mulctatam, omnibus facultatibus spoliauit. quibus addit Baronius: *Haud enim putandum, Maximini libidinis faces fuisse possessione diuitiarum illius extinctas; & qui pollebat rerum Imperio, insequi destiisse abreptam fuga ab anhelantibus faucibus prædam tam ardenter amatam, ac cupidissimè conquisitam.* & post pauca subiicit: *Quòd insuper eadem fuga lapsa dicatur, contigisse item credimus, ipsam montes Arabiæ petiisse (consueuerunt enim perfugæ Christiani Alexandrini in persecutione adire montes Arabiæ, vt diximus ex Eusebio) eamq́, fido comitatu Christianorum conscendisse verticem Sinæ montis; sed & (quod Thessalonicensibus quoque feminis hac eadem persecutione euenisse alibi dictum est) perquisitam denuò, inuentamq́, atque tormentis exagitatam, fuisse martyrio coronatam, eoq́ corpus (vt tradunt) diuinitus translatum, vbi latebras nacta fuisset in fuga.* Arabiæ montes refugium Christianorum in persecutionibus: Euseb. li. 6. cap. 34. Ioannes Molanus de pictura huius Sanctæ ita scribit: *De sanctissima porrò Dei martyre Catharina notum est, quòd pingatur patrem pedibus suis conterens; quia de eo per martyrium triumphauit. Sed vulgo persuasum est esse Maxentium Romanorum Imperatorem; cùm docti viri asserant Maxentium Imperatorem numquam Alexandriæ tyrannidem exercuisse. Ideò Romanum Breuiarium patrem quidem Maxentium vocat, sed nulla tituli dignitate addita. Quare ego potiùs laudarim, patrem non depingi vt Imperatorem, quàm ex vulgi opinione Romani Imperij Augustum.* De Hist. sacrar. Imagin. lib. 3. cap. 50. Pictura S. Catharinæ ratio.

Fateor me non nisi in Belgio depictam obseruasse sanctam Catharinam cum Imperatore ad illius pedes; non item alibi in Italia & in Oriente, in Syria & Ægypto, vbi illius fama celeberrima est; sed cum Christo eam annulo desponsante, quòd credatur, eam Christianam redditam, à puero Iesu in gremio sanctissimæ Deiparæ fuisse sanctam Virginem desponsatam visibiliter: cum corona, quia Regis regum sponsa; & quia præter essentialem gloriam à sponso suo Iesu fuit condecorata Martyrum, Virginum ac Doctorum corona; quia virgo & martyr fuit, & sapientia & eloquentia sua plures & sapientes ad Christi fidem perduxit; & quòd credita sit Regis filia. Depingitur cum rota, gladio & palma: cum rota, quia rota crebris & acutis præfixa gladiis, vt Virginis corpus crudelissimè dilaceraretur, præparata, breui Catharinæ oratione confracta fuit: cum gladio ac palma, quia fortiter dato capite ad martyrij palmam peruenit.

Credo etiam posse admitti rationabiliter præmissi Imperatoris picturam illam, intelligendo non quidem Maxentium, sed Maximinum; sub quo sancta Virgo martyrium obiit, vt notauimus ex Rom. Martyrologio. Et ita habetur in Breuiario Romano Clementis VIII. auctoritate recognito, vbi nulla fit mentio Maxentij. Non mirandum tamen, illam picturam correctione dignam iudicasse Molanum, quandoquidem ipse per Imperatorem illum, Maxentium intellexit; quia scripsit ante Breuiarij correctionem, anno videlicet nostræ salutis 1594. vt videre est in illius Operis Dedicatoria, & nota temporis impressionis Louanij. Correctio

rectio verò Clementis facta fuit anno 1602. vt patet ex Bulla eiusdem Pontificis eidem Romano Breuiario præfixa. Et cùm Maximinus Alexandriæ fuerit, eumque inermis adolescentulã non materiali gladio, sed gladio spiritus, quod est verbum Dei, ac passionum tolerantia & patientia, nobili vincendi genere, deuicerit, meritò Virginis pedibus victus subiicitur.

Præter memoratas Ecclesias habent Catholici Galli & Veneti Alexandriæ sua peculiaria Oratoria, in quibus Fratres sancti Francisci Deo inseruiunt; illisque spiritualia ministrant, à quibus temporalia metunt pro vitæ sustentatione. Venerationi etiam habetur in eadem ciuitate Ecclesia quædam sancto Michaëli dicata, quòd credatur ibi esse imaginem sanctæ Mariæ Virginis à diuo Euangelista Luca depictam: illius curam habent Gophti. Et hic præsenti Capiti, Peregrinationi, octauo & vltimo Libro Elucidationis Terræ sanctæ finis imponatur, ad honorem & gloriam sanctissimæ & indiuiduæ TRINITATIS, IESV CHRISTI Crucifixi humanitatis, & illius semper purissimæ Matris Virginis MARIÆ.

Omnia censuræ & iudicio sanctæ ROMANÆ ECCLESIÆ *subiecta sunto.*

INDEX ET ORDO LIBRORVM ET CAPITVM TOMI SECVNDI ELVCIDATIONIS TERRÆ SANCTÆ.

LIBRI QVARTI ARGVMENTVM.

DECEM *Peregrinationibus recensentur loca illa, quæ visuntur à peregrinis venientibus ex Ioppe ad sanctam ciuitatem Ierusalem, quæ vel sunt in eadem sancta Ciuitate, vel circà, exceptis sanctissimi Sepulchri, Emmaus, & aliis remotioribus locis; & quæ de illis enuntiantur, non solùm breuiter & rotundè, sed etiam accuratè exquisitéque explicantur.*

CAP. VIII.

LIBRI QVINTI ARGVMENTVM.

AGITVR *de sacratissimo Resurrectionis Domini nostri Iesu Christi templo in se, & de peculiaribus in eo contentis Ecclesiis, Caluariæ montis, sanctæ Crucis, Christi gloriosi Sepulchri, & aliis sanctis locis intra & extra in illius cauædio siue platea à piis Christicolis venerationi habitis: & tres continet Peregrinationes.*

LIBRI SEXTI ARGVMENTVM.

LIBER sextus octo Peregrinationes continet: quibus elucidantur quæ obseruatione digna occurrunt euntibus ex Ierusalem ad sanctam ciuitatem Bethlehem, & ad vicina loca, quæ sunt in reditu ad Ierusalem per montana Iudææ, nec non quæ visuntur euntibus ad oppidum Emmaus, Iordanem fluuium, & ciuitatem Hebron.

dicta

LIBRI SEPTIMI ARGVMENTVM.

OCTO *Peregrinationibus recensentur & explicantur obseruatione digna, quorum extat memoria, & quæ occurrunt proficiscentibus ex sancta Ierusalem ciuitate Damascum per Samariam & Galilæam; & ex Ioppe secus Mare mediterraneum vsque ad montem Libanum, & Antiochiam.*

Ha-

LIBRI OCTAVI ARGVMENTVM.

Sex Peregrinationibus referuntur ac elucidantur præcipua memorabilia, quæ à peregrinis visuntur in via quæ ex Ierusalem ducit in Ægyptum, ad sanctum montem Sinai, desertum sancti Macarij & Alexandriam, Ægypti vrbem.

CAP.

INDEX

INDEX
LOCORVM S. SCRIPTVRÆ
QVÆ
HOC SECVNDO TOMO
EXPLICANTVR.

Numerus paginam, littera a *priorem,* b *posteriorem paginæ columnam designat.*

EX GENESI.

EX LIBRO PROVERBIORVM.

EX ECCLESIASTE.

EX CANTICIS.

EX LIBRO SAPIENTIÆ.

EX ECCLESIASTICO.

EX ISAIA.

EX IEREMIA.

EX THRENIS.

EX BARVCH.

EX EZECHIELE.

EX DANIELE.

EX OSEE.

EX IOELE.

EX AMOS.

EX MICHÆA.

EX HABACVC.

EX SOPHONIA.

EX AGGÆO.

EX EVANGELIO S. MARCI.

EX

EX EVANGELIO S. LVCÆ.

EX EVANGELIO S. IOANNIS.

EX ACTIBVS APOSTOLORVM.

EX EPISTOLA AD ROMANOS.

EX EPIST. I. AD CORINTH.

EX EPIST. II. AD CORINTH.

EX EPIST. AD GALATAS.

EX EPIST. AD EPHESIOS.

EX EPIST. AD PHILIPPENSES.

EX EPIST. AD COLOSSENSES.

EX EPIST. II. AD THESSAL.

EX EPIST. I. AD TIMOTH.

EX EPIST. II. AD TIMOTH.

EX EPISTOLA AD TITVM.

EX EPISTOLA AD HEBRÆOS.

EX EPISTOLA S. IACOBI.

EX EPISTOLA II. S. PETRI.

EX EPISTOLA I. S. IOANNIS.

EX APOCALYPSI.

INDEX
RERVM PRÆCIPVARVM
QVÆ
SECVNDO HOC TOMO
CONTINENTVR.

Ancyra-

Bau-

Ecclesiam

Euthy-

Campana.

Cana.

Canonizare, Canonizatio.

Capharnaum.

Sacrum

Imago

Christi sermo.

Christi sitis.

Christi spinea corona, *vide* Spinea corona.

Christi spongia.

Christi vestimenta.

Solus-

Conci-

Spasm-

Fecundi-

Hero-

Hortus

Forma

Iudi-

Loca

Quomodo

S. Mariæ Annuntiatio.

S. Mariæ antrum.

Machæ-

Manna.

 Fuit

Quomodo

Martyr,

Propria

Nicome-

Ozias.

Ordo

INDEX RERVM.

Rama,

Ibidem

Solum

Eius

Lyra-

Mara

V.

 ptistæ

ELEN.

ELENCHVS AD FORMANDAS CONCIONES PRO DOMINICIS ET FESTIS PLERISQVE AC FERIIS ALIQVOT QVADRAGES.

DOMINICA I. ADVENTVS.

ERVNT *signa in sole, & luna, & stellis*, &c. Lucæ 21. De Iudicio finali quod faciendum est in valle Iosaphat, agitur longè & latè à pag. 152,b vsque ad 155.

IN NATIVITATE DOMINI.

Peperit filium suum primogenitum, & pannis eum inuoluit, &c. Lucæ 2. Aduentus Filij Dei in carnem præfiguratus fuit per fontem Siloë; quia ab æterno, sine strepitu, ac cum silentio procedens, id est, inuisibili processione & immutabiliter, homo factus est; atque, vt canit Ecclesia, *Dum medium silentium tenerent omnia, & nox in suo cursu medium iter perageret; omnipotens sermo tuus, Domine, a regalibus sedibus venit.* Hic enim, velut fons gratiarum & spiritualium bonorum, in sanctam Ecclesiam, & fideles animas, velut in vineas & hortos, abunde se effudit; vnde & Chrysostomus docet, Christi virtute, non vero aquarum Siloë, cæcum fuisse illuminatum. 259,a

Pannis eum inuoluit, & reclinauit eum in præsepio. Christus natus fuit absque secundinis & sordibus. Locus natiuitatis eius, item præsepij descriptio, ac præstantia loci natiuitatis Christi, & reliqua eò spectantia, pluribus habentur 624,b vsque ad 632.

Pannis eum inuoluit, &c. Christus absconditus fuit, vt magis prodesset: comparatur enim pulchrè radici & lilio; per eius quippe aduentum omnia hactenus arida refloruerunt. 22,b & seqq.

Pastores loquebantur ad inuicem, &c. De loco pastorum, & pastoribus ipsis, quibus Angelus Christi natiuitatem annuntiauit, pulchra & rara occurrunt, 681,a vsque ad 686.

IN FESTO S. STEPHANI PROTOMARTYRIS.

Ecce ego mitto ad vos Prophetas, sapientes & Scribas: & ex illis occidetis, &c. Matth. 23. Aliqui dicunt Zachariam, Ioannis Baptistæ patrem, occisum fuisse inter templum & altare, quod B. Virginem Mariam à communi reliquarum virginum loco non arcuisset. 85,a & b

Quem occidistis inter templum & altare. Disputatur longè & latè, quis fuerit ille Zacharias filius Barachiæ, qui occisus fuit inter templum & altare. 264 vsque ad 270.

Vbi & quando S. Stephanus fuerit ordinatus Diaconus, vide 141, a. Quo in loco martyrio fuit affectus, habetur rupes miraculosè corporis eius effigie consignata. Circa quod miraculum, præter alias considerationes, illa ad propositum est, quòd S. Stephani meritis obdurati in peccatis, emolliantur, vt patet in Saulo. 293,a & seqq.

Reliqua ad martyrium & sepulturam S. Stephani spectantia vide 293, vsque ad 297.

De translatione corporis & Reliquijs eiusdem, vide 136, vsque ad 142.

IN FESTO S. IOANNIS APOSTOLI ET EVANGELISTÆ.

Conuersus Petrus, vidit illum discipulum quem diligebat Iesus, sequentem, Ioan. 21. Adeo dilexit Ioannem, vt suam et Matrem in cruce pendens deditit, eiusque curam sibi demandarit, quam & ipse assiduè curauit, nec vnquam deseruit. 143,b & seqq.

Missam item coram Deiparâ celebrauit, eique Eucharistiæ Sacramentum administrauit. 147, a & b

IN FESTO SS. INNOCENTIVM.

Surge, & accipe puerum, & matrem eius, & fuge in Ægyptum, Matth. 2. Disputatur pluribus, quonam ex loco Christus in Ægyptum fugerit, an ex Ierusalem, an è Bethlehem, an è Nazareth. 821,a & seqq. multis.

Cum in Ægyptum iam venisset Christus infantulus, à Deipara ad Nili ripam marmori superpositus, donec madidæ eius vestes exsiccarentur, marmori tunc corpusculi sui figuram impressit, quæ ad hæc vsque tempora cernitur. 170,b

Via, quâ ex Nazareth in Ægyptum itur, describitur; item peregrinatio seu fuga Iesu, Mariæ & Ioseph è Nazareth in Ægyptum, & nonnulla

nulla mirabilia quæ in illa contigerunt, referuntur. 922,b vsque ad 923,b

Mittens, occidit omnes pueros, &c. Quando Herodes curauerit Innocentes occidi, & ob quam causam. 614,a & b. 704,a

Vox in Rama audita est, &c. *Rachel plorans filios suos*, &c. Quid significet *Vox in Rama*; & quomodo Rachel plorare dicatur filios suos; & cur in infanticidio à Propheta Rachelis mentio fiat: quam crudelis fuerit illa occisio. 610,a. 613, & seqq.

DOMINICA INFRA OCTAVAM NATIVITATIS DOMINI.

Ecce positus est hic in ruinam, &c. *& in signum cui contradicetur*, Lucæ 2. Verba Isaiæ cap. 11. *Qui stat in signum populorum*, &c. de Christo secundum eius humanitatem intelligenda sunt; secundum quam positus fuit in signum cui contradiceretur, cùm fuit in cruce exaltatus, & in sepulchro tumulatus. 21,a

IN EPIPHANIA DOMINI.

Ecce Magi ab Oriente venerunt Ierosolymam, &c. Matth. 2. Stella quæ apparuerat Magis in Oriente, iisdem in Ierusalem existentibus non apparuit; ciuitate verò per vnius circiter horæ spatium egressis, in via Bethlehemitica rursus illuxit, in loco vbi etiamnum cisterna illa Magorum in veneratione est. 604,a & seqq.

Ecce Magi ab Oriente venerunt Ierosolymam. Quando Magi venerint Bethlehem: & locus adorationis eorum. 630, b & seqq. 633, a & seqq.

DOMINICA INFRA OCTAVAM EPIPHANIÆ.

Cùm factus esset Iesus annorum duodecim, adscendentibus illis Ierosolymam, &c. *remansit puer Iesus in Ierusalem*, Lucæ 2. Olim apud Orientales & Occidentales cùm agerentur sacri Conuentus, fideles ab inuicem distinctis in locis separati manebant, viri à mulieribus, sacerdotes à populo, &c. 376,a & seqq. Atque hæc esse ratio potuit, cur Ioseph & Maria, cum & in templo ab inuicem separati, & per distinctam portam egressi essent, putauerit Ioseph Iesum esse apud Mariam; Maria verò eumdem esse apud Ioseph. ibid.

Remansit puer Iesus in Ierusalem. In Machmas est locus, vbi Ioseph & Maria cognouerunt Iesum non esse in comitatu: atque inde regressi sunt dolentes in Ierusalem. Hoc verò in loco ab Helena Ecclesia extructa est in perpetuum dolorosæ inquisitionis Mariæ & Ioseph monumentum. Describitur historia, quomodo eò deuenerint; atque indicatur, quomodo triduum illud explicandum sit, de quo dicitur: *Et factum est post triduum, inuenerunt illum in templo*, &c. 786,a & seqq. multus.

Et erat subditus illis. Christus ministrauit parentibus suis in opere fabrili, & aliis quibus indigebant. Circa quam materiam multa pia ac pulchra vide 840,b & seqq.

DOMINICA II. POST EPIPHAN.

Nuptiæ factæ sunt in Cana Galilææ, &c. Ioan. 2. Describitur Cana, & ostenditur in qua Cana nuptiæ celebratæ sint, & inquiritur quis in illis fuerit sponsus & sponsa. 852,b vsque ad 856.

Vt autem gustauit architriclinus aquam vinum factam, &c. Quare Christus in nuptiis his conuerterit aquam in vinum, noluerit verò lapides in panes conuertere, tentatus in deserto. 195,a

DOMINICA QVINQVAGESIMÆ.

Ecce ascendimus Ierosolymam, &c. Matth. 20. Ierosolyma sita est in altissimo loco, & in supremo totius Syriæ, ac in medio terræ, vnde & adscensus vocatur, quod vndequaque ad eam adscensu adeatur: explicatur id totum per similitudinem vmbilici in corpore humano. 31,b & seqq.

Et Filius hominis tradetur, &c. Luxuria obliuisci facit passionem Christi; contra eam verò nullum efficacius est remedium quam Christi passio. Hinc eam Ecclesia eo tempore in Euangelio proponit, quo homines in carnalia ita sunt effusi. 440,b & seqq.

DOMINICA I. QVADRAGESIMÆ.

Iesus ductus est à Spiritu in desertum, vt tentaretur, &c. Matth. 4. A Spiritu sancto ductus fuit Christus, proprio verò motu aut voluntate in tentationem se non ingessit, vt doceret, neminem vltrò debere tentationes quærere, vel grauioribus periculis se exponere, etiam pro confessione fidei; vnde & fugam suasit, cum graue malum timetur, dicens: *Cum autem persequentur vos in ciuitate ista, fugite in aliam*, Matth. 10. 60,a & seqq.

Dic vt lapides isti panes fiant. In Quarantanæ monte est locus, vbi de gula Christus tentatus fuit; vbi etiam altare est, in quo aliquando Missa celebratur; vel, si facultas non suppetit, cantatur Euangelium huius Dominicæ in memoriam Christi à diabolo tentati. Ibidem etiam est locus, vbi de idololatria Christum satanas tentauit. 757,& seqq.

Dic vt lapides isti panes fiant. Quare Christus in nuptiis Canæ Galilææ aquam conuerterit in vinum; noluerit autem lapides in panes conuertere, tentatus in deserto. 195,a

FERIA V. POST DOMINICAM I. QVADRAGESIMÆ.

Ecce mulier Chananæa de finibus illis egressa, &c. Matth. 15. De loco, vbi Chananæa Christum adorauerit, ac pro filiæ suæ salute rogauerit, duæ sunt sententiæ. Eodem autem loco fuit olim Ecclesia ædificata ad perpetuam memoriam, hæc nunc in Mesquitam conuersa est. 907,a & b

FERIA VI. POST DOMINICAM I. QVADRAGESIMÆ.

Est autem Ierosolymis Probatica piscina, &c. Ioan. 5. Describitur hæc piscina, & rationes adferuntur, cur dicta fuerit Probatica. 98,a & seqq.

Argu-

FERIA VI POST DOMINICAM IV. QVADRAGESIMÆ.

Erat quidam languens Lazarus à Bethania, &c. Ioan. 11. De loco resurrectionis Lazari, & miraculi excellentiâ ex duplici capite considerata, ac sepulchro Lazari, vide 326, vsque ad 328.

FERIA II. POST DOMINICAM PASSIONIS.

Si quis sitit, veniat ad me, & bibat, Ioan. 7. Christus fonti & fluuio paradisi comparatur quintupliciter. 352, b vsque ad 355. Et sanè ad propositum Euangelij hodierni: quando enim Christus ad perfectam ætatem peruenit, prædicatione suâ, misericordiâ, gratiâ miraculorum, velut cælesti aquâ, incultam & arentem cordium humanorum terram coluit & fecundauit. Hinc etiam super fontem Iacob sedens, sitienti mulieri propinauit aquas, quas bibens, in æternum non sitiret: & hodie in templo stans, quemlibet sitientem ad se vocat, vt sitim restingueret, dicens: *Si quis sitit, veniat ad me, & bibat.* Nullus ab isto fonte repellitur, omnes ad eum inuitantur, &c. 353, b & seqq. & 446, b

FERIA III. POST DOMINICAM PASSIONIS.

Ambulabat Iesus in Galilaeam: non enim volebat in Iudæam ambulare, quia quærebant eum Iudæi interficere, Ioan. 7. Christus suo docuit exemplo, neminem se debere vltrò periculo mortis exponere; imò nec debere, nec licere, confiteri fidem, sed sese occultare, quando malum timetur, iuxta id Matth. 10. *Cum persequentur vos in ciuitate ista, fugite in aliam.* 60, a & seqq.

FERIA VI. POST DOMINICAM PASSIONIS.

Expedit vobis, vt vnus moriatur homo pro populo, & non tota gens pereat, Ioan. 11. Caiphas optimè dixit Christi mortem esse necessariam; impia tamen atque iniusta fuit sententia, quia ex deprauato affectu & passione processit, & Caiphas illam non vti debebat, intellexit, & multò minùs ex eadem fructum percepit: Christus enim passione & morte suâ non solùm à iustis, sed & ab iniustis, & ipsismet dæmonibus, maximè cognitus fuit. 468, a

DOMINICA PALMARUM.

Cùm appropinquasset Iesus Ierosolymis, & venisset Bethphage, &c. Matth. 21. Per portam Auream ingressus est Iesus Ierosolymam, quæ non aperitur nisi in Dominica Palmarum. 41, b & seqq.

Cum appropinquasset Iesus Ierosolymis, & venisset Bethphage, &c. Describitur Bethphage, & referuntur, quæ ibi facta fuerunt. Hoc singulare est, quòd palma, ex qua rami præcisi fuerunt à Iudæis vt Christum honorarent, quasi egregium Christi monimentum, in excidio Ierosolymæ superstes manserit, licet ceteræ arbores tunc excisæ fuerint. Tunc quoque porta Aurea Christo ingredienti diuinitus aperta fuit. 332, b. 333, a & b

Ex ore infantium & lactentium perfecisti laudem. Pueri, qui Christo tunc obuiàm facti acclamarunt, à S. Spiritu moti fuerunt. 62, b & seqq.

Quotannis ex Bethphage Ierosolymam Processio fieri solet in Dominica Palmarum, vt conseruetur memoria triumphi Christi. 333, b & seqq.

IN FESTO PASCHÆ.

Surrexit, non est hic, &c. Marc. 16. Christus suâ resurrectione nobis gratiam & gloriam comparauit. Sicut enim flores arboris ad fructus procreationem, & frondes ad fructuum conseruationem ordinantur: ita opera, miracula, & mors Christi velut flores; eiusque prædicatio tamquam frondes, ad gratiam & gloriam acquirendam & conseruandam diriguntur. Et sicut non prosunt flores & frondes, nisi ad maturitatem fructus perueniant: ita, nisi Christus nobis per suam resurrectionem gratiam & gloriam comparasset, quid nobis eius incarnatio, natiuitas, vita miraculosa, ipsa denique mors & æterni regni prædicatio profuisset? 544, b. Christi resurrectio est item causa nostræ corporalis & spiritualis resurrectionis. 546, a & b

Surrexit, non est hic. Christus, qui in vita & morte quodammodò absconditus & incognitus fuit, in resurrectione maximè cognitus fuit; vnde pulchrè radici & lilio comparatur: fuit enim sibi & nobis spes resurgendi post mortem. 22, b & seqq.

Christus vbi, & quibus, primò post resurrectionem apparuerit. 71, & seqq. multis.

FERIA II. PASCHÆ.

Ipse Iesus appropinquans, ibat cum illis, &c. Lucæ 24. De loco vbi Christus duobus discipulis euntibus in Emmaus apparuit. Descriptio Emmauntis, & eorum quæ ibi vel circa contigerunt. 718, a vsque ad 721, b

Nonne hæc oportuit Christum pati, & ita intrare in gloriam suam? Christus licet essentialem animæ beatitudinem & alia gratiæ dona gratis à Patre obtinuerit, sua tamen passione & morte nominis sui claritatem & gloriam corporis meruit. 473, a & seqq.

IN FESTO ASCENSIONIS DOMINI.

Et Dominus quidem Iesus, postquam locutus est eis, assumptus est in cælum, Marc. 16. De loco Ascensionis Domini & mirabilibus quæ circa vel post eamdem contigerunt, scilicet quomodo vestigia in rupe indelebiliter impressa fuerint; atque Ecclesia claudi non potuerit, & ceteris notatu dignissimis, vide à 309, vsque ad 319. Singulariter autem inuestigatur, quare Christus versâ ad Aquilonem facie ascenderit, vbi curiosa & moralia multa inueniuntur. 314, b vsque ad 317, b

IN FESTO PENTECOSTES.

Paracletus autem Spiritus sanctus, quem mittet Pater in nomine meo, ille vos docebit omnia, &c. Ioannis 14.

conditiones spectantia, accuratè ac moraliter explicantur.

DOMINICA XXIII. POST PENTECOST.

Tetigit fimbriam vestimenti eius, Matth. 9. Mulier quæ à fluxu sanguinis curata est, oriunda fuit ex Cæsarea Philippi; quæ accepti beneficij memor, statuam æream Saluatori erexit, sub qua herba excrescens, & vsque ad fimbriam vestimenti pertingens, virtutem habuit sanandi quoscunque morbos: hanc statuam deiecit Iulianus Apostata. 744,a

DOMINICA XXIV. POST PENTECOST.

Cùm videritis abominationem desolationis, &c. Matth. 24. Tametsi Ierosolyma non fuerit summæ magnitudinis; tamen tot hominum, tam virorum quam mulierum millia tempore obsidionis per Titum in ea diuinâ dispositione inuenta fuerunt, vt omnes velut carceri essent inclusi, atque ita ex obsessorum angustia, facta sit regia & delicata ciuitas spelunca latronum, demeritis Iudæorum id postulantibus, ob iniustam Saluatori illatam necem. 37,a & b

Cùm videritis abominationem desolationis. A Tito destructi sunt Iudæi, & eorum ciuitas; ac didrachmæ tributum, quod quotannis in templum inferebant, pendere debuerunt Ioui Capitolino. 40,a

Cùm videritis abominationem desolationis. Multa Iudæorum millia rursum deleta sunt ab Imp. Ælio Adriano, qui & ciuitatem penitus destruxit, ac locum excisæ ciuitatis sale aspergi iussit. Itaque adimpletum fuit Christi vaticinium, quod in ea non esset relinquendus lapis super lapidem. Deinde reædificatâ ciuitate, Iudæis tamen interdictum fuit illam ingredi. 40,b

Cùm videritis abominationem desolationis. Quomodo vaticinium Christi de Ierosolymæ destructione impletum fuerit. 106,a & seqq. 114,a

ELENCHVS AD FORMANDAS CONCIONES PRO FESTIVITATIBVS SANCTORVM.

IN FESTO S. ANDREÆ APOSTOLI.

AMBVLANS *Iesus iuxta mare Galilææ, vidit duos fratres, Simonem qui vocatur Petrus, & Andream fratrem eius*, &c. Matth. 4. Lorinus dicit, non procul à portu Ioppes monstrari saxum, super quo Petrus lauans retia sua, vocatus fuit à Christo ad Apostolatum, sed refellitur, & ostenditur quo loco id factum fuerit. 6,a

Ambulans Iesus iuxta mare Galilææ. Quare omnes Apostoli dicti sint Galilæi. 93,a & b

IN FESTO S. THOMÆ APOSTOLI.

Domus S. Thomæ Apostoli Ierosolymis in Ecclesiam à fidelibus conuersa est: in quam nemo non baptizatus ingredi potest, quin statim moriatur. 75,a & b

Materiam pro Festis aliis circa Natiuitatem Domini occurrentibus, vide in Elencho Concionum de Tempore.

IN FESTO PVRIFICATIONIS B. MARIÆ VIRGINIS.

Postquam impleti sunt dies purgationis eius secundum legem Moysi, Lucæ 2. B. Maria Virgo, vt ad tempus suam virginitatem occultaret, voluit, etsi omnium creaturarum purissima, corruptis & impuris mulieribus se purificando assimilare, & templi ingressu quadraginta à suo partu diebus abstinere: quibus exactis, Filium suum secundùm legem, ac si virgo non esset, obtulit cum oblatione puerperarum aliarum. 267, a & b

Postquam impleti sunt dies purgationis eius, &c. B. Maria tametsi purgationis lege non teneretur, ex humilitate tamen illam obseruauit: & postquam quadraginta diebus à partu in Bethlehem mansisset, detulit Filium ad templum, nullo modo in partu debilitata, nec colore mutata; in via autem quieuit sub arbore terebinthi, quæ sese miraculosè illi inclinauit: hæc vsque in præsens tempus adhuc perseuerat. 601,a & b & seqq.

Accepit puerum in vlnas suas, &c. Simeon, qui Christum in templo in vlnas accepit, fuit iustus, & sacerdos: vnde concluditur, illum non fuisse cæcum. Erat autem non tantùm videns oculis corporis, sed & spiritus, vtpote Propheta. Describitur eius exultatio visâ Deiparâ & Christo; item, quomodo senio confectus mortuus fuerit. 599, b & seqq.

Quod parasti ante faciem omnium populorum, Lumen, &c. Christus fuit omnibus expositus; vnde non dicitur Lumen Iudææ, vel alicuius particularis prouinciæ aut populi, sed Lumen omnium populorum. 25, a

IN FESTO CATHEDRÆ S. PETRI APOSTOLI.

Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam, Matth. 16. S. Petrus Ecclesias visitans Antiochiam pergit, ac ibidem fundat Ecclesiam, cui septem annis præfuit. Datur ratio, quare illi Ecclesiæ præfectus fuerit, & quare Ecclesia Antiochena aliis Ecclesiis prælata sit. Ecclesiæ Antiochenæ progressus, vbi fideles primò Christiani sunt appellati. 915,b & seqq.

Tu es Petrus, &c. Antiochiæ domus Theophili, nobilis Antiocheni, in Ecclesiam ad honorem S. Petri, adhuc viuentis, consecrata fuit, in eaque S. Petri cathedra collocata. 88,b. & seqq.

Portæ inferi non præualebunt aduersus eam. Ecclesia Christi significatur per Sion, ob eius durationem, firmitatem ac celsitudinem: Sion enim *excelsum* seu *speculam* significat. Vnde Augustinus explicans illud Psalmi 86. *Diligit Dominus portas Sion super omnia tabernacula Iacob;*

Doctorum ſententiam, mortis ſuæ neceſſitatem oſtendere, ex qua tum ſibi tum alijs vberes gloriæ fructus prouenire debebant, ſicut ex ſeminis grano terræ mandato, & putrefacto, plenæ meſſis manipuli colliguntur; non autem ſi integrum in horreo maneat. Quare autem ſeminis corruptionem & putrefactionem, mortem appellauerit, explicatur 545, b

IN FESTO ASSVMPTIONIS B. MARIÆ VIRGINIS.

Deſcribitur domus, in qua Deipara à die Adſcenſionis Domini vſque ad obitum ſuum manſit. 142, b & ſeqq. Quomodo S. Ioannes Euangeliſta curam B. Mariæ geſſerit: probabiliter is Epheſi cum illa habitauit. 143, b & ſeqq.

Quot annis ipſa vixerit, quomodo Apoſtoli omnes Ieruſalem conuenerint, ei morienti adfuerint, Chriſto cum Angelis præſente, eiuſque animam ſuſcipiente, & Apoſtolis corpus eius in vallem Ioſaphat deferentibus. 144, b & ſeqq.

Deſcribitur hiſtoria funeris illius. 148, a & ſeqq.

Item ſitus, materia & forma ſepulchri Deiparæ, ex quo poſt triduum corpore & animâ glorioſa ſurrexit, atque Angelis comitata, magno omnium iubilo aſſumpta fuit in cælum, ſuper omnes Angelorum choros collocata. 238, a & b. Illuc in Feſto Aſſumptionis huius ad Veſperas Fratres Minores conueniunt, ibique manent vſque ad ſequentem diem, magno cum gaudio Virginis in cælum aſſumptæ feſtiuitatem celebrantes. 239, a

Plura ſepulchrum prædictum concernentia, vide 239, a & ſeqq. Quomodo S. Thomæ Apoſtolo poſt glorioſam hanc Deiparæ aſſumptionem cingulum ipſius è cælo demiſſum fuerit, vide 301, a

IN FESTO NATIVITATIS B. MARIÆ VIRGINIS.

Liber generationis Ieſu Chriſti, &c. Matth. 1. Matthæus in Genealogia Chriſti, nullam ſanctam mulierem refert, ſed eas tantùm quæ in Scriptura ſacra referuntur vt peccatrices; vt *qui propter peccatores venerat, de peccatoribus naſcens, omnium peccata deleret,* ait Hieronymus. 24, b

IN FESTO S. MATTHÆI APOSTOLI ET EVANGELISTÆ.

Vidit Ieſus hominem ſedentem in telonio, &c. Matth. 9. Chriſtus in mundum venit, vt omnium ſalutem operaretur: hinc ad domos virorum æquè ac mulierum, pauperum ſimul & diuitum, Matthæi, Zachæi, &c. accedebat, vt omni loco & apud omnes ſalutares inſtructiones daret. Obibat Chriſtus ciuitates & caſtella, prædicans & euangelizans regnum Dei, vt oſtenderet ſe omnium ſaluti intendere. 23, b & ſeqq.

IN FESTO S. LVCÆ EVANGELISTÆ.

Ecce ego mitto vos ſicut agnos inter lupos, Luc. 10. Licitum & laudabile eſt ſeſe morti exponere pro Chriſto & fide. 59, b. Confeſſio verò fidei laudabilis & meritoria eſt in his qui ab habente auctoritatem mittuntur ad prædicandum infidelibus Euangelium, ex quorum prædicatione fructus ſperatur. Ideò laudandi ſunt Apoſtoli, quià Chriſto miſſi fuerunt in mundum vniuerſum, vt prædicarent Euangelium omni creaturæ: laudandi quoque alij viri Apoſtolici, ad infidelium conuerſionem miſſi. 60, a & b. Non eſt autem licitum, vltrò ſeſe pro fidei confeſſione morti exponere, vel ibi eam prædicare, vbi nullus ſperatur fructus, ſed potiùs timetur damnum, ac Dei & fidei contemptus. 60, b

IN FESTO PRÆSENTATIONIS B. MARIÆ VIRGINIS.

Quando Feſtum Præſentationis B. Mariæ Virginis inſtitutum ſit, & quomodo templum Præſentationis etiam ipſi Turcæ honorent, habetur 79, b & ſeqq.

B. Maria Virgo fuit à parentibus Deo dicata, & in templo relicta ac educata, vbi Angelorum miniſterio paſcebatur; atque in eo loco templum Præſentationis extructum fuit, cuius auctor & forma deſcribitur. 77, b & ſeqq. & 81, a & b

Reſpondetur etiam argumentis, quibus probatur Deiparam non fuiſſe in templo præſentatam, nec in *Deo dicatarum virginum* loco habitaſſe. 82, b vſque ad 89. vbi multa habentur rara & doctrinalia ad hiſtoriam Præſentationis Deiparæ ſpectantia.

IN FESTO S. CATHARINÆ VIRGINIS ET MARTYRIS.

S. Catharinæ corpus quamdiu manſerit in ſummitate montis Sinai. De ſacello, vbi eius corpus ibi poſitum fuit; de Reliquijs eius, & liquore ſtillante, &c. 997, a & ſeqq. 1002, b & ſeqq.

Vide in Indice rerum ſub titulo S. Catharina.

IN COMMVNI MARTYRVM.

Sanctorum Reliquiæ honorandæ, & quæ beneficia illarum intuitu Deus elargiatur. Quomodo Sanctorum ſuorum corpora honorari velit; in quo eius iuſtitia & miſericordia eluceſcat. 140, b & ſeqq.

Vide ſuprà in Feſto S. Lucæ, quomodo Martyres laudabiliter pro fide Chriſti ſe morti exponere poſſint.

IN DEDICATIONE ECCLESIÆ.

Ingreſſus Ieſus perambulabat Iericho, Lucæ 19. Quomodo Chriſtus omnium ſalutem procurare intenderit, vide ſuprà in Feſto S. Matthæi.

Hodie ſalus huic domui facta eſt. Zachæi domus adhuc extat. Quomodo, vel quà occaſione Chriſtus in ea exceptus fuerit. 752, b. An adhuc exſtet ſycomorus, in quam Zachæus aſcendit. 753, a. Sacris miniſterijs honeſta debent eligi loca, ad noſtrum commodum, ad maiorem erga Deum reuerentiam, ad Eccleſiæ pacem conſeruandam, & inſidias hæreticorum declinandas. Sic factum fuit in primitiua Eccleſia; in qua ad hoc ſacræ ædes deputatæ ſunt. 87, a & ſeqq.

Licet reſpectu Dei, nihil referat quo loco oretur; tamen reſpectu noſtri, vtiliter locus & ſitus ad orandum determinatus eligitur. 163, a & ſeqq.

Quare olim Eccleſiæ in formam Crucis extructæ fuerint, vide 242, b & ſeqq.

BENEVO-

BENEVOLO LECTORI.

PVS de Terra Sancta, pie ac studiose Lector, CHRISTO IESV inspirante conceptum, eiusdem speciali auxilio circa annum millesimum sexcentesimum decimum sextum ab illius felicissimo ortu inchoatum, circa M. DC. XXV. absolutum, & approbatum, anno verò Domini M. DC. XXXIV. imprimi cœptum, tandem M. DC. XXXIX. in lucem prodit. Quare autem Opus summi Opificis gloriam commendans, publicæque prospiciens vtilitati, non statim sit editum, sed intra cellulam tot annis delituerit; suspicari non immeritò quis posset, factum id iuxta Lyrici placitum, monentis, Opus expeditum non statim euulgandum, supprimendum potiùs; vt priùs non animaduersa deprehendantur & corrigantur, atque Opus magis magisque perficiatur. Sed altiori id factum consilio arbitror, fine vtique consimili. Porrò non semel Operis huius impressionem tentaui: nam Mediolani primò, deinde Venetiis excudendum proposui. Verùm amici dehortabantur: timebant enim ne imperfectum, aut non satis limatum prodiret. Optabant alij, Romam irem, Operi meliùs consultum iri existimantes; sed omnia infecta. Interim Deo ita disponente, à Seraphici Ordinis Generali iussus fui Ierosolymam redire, vt quæ anteà notaram, denuò accuratiùs obseruarem, corrigenda emendarem, & multa adderem prætermissa: vtinam feliciter factum! In Italiam reuersus, vix, vt verum fatear, illi lucem sperabam, aliis atque aliis subnascentibus cogitationibus: sed opportunam nactus occasionem in Belgium proficiscendi, Antuerpiam præsertim, amicorum tale iter suadentium consilio acquieui: fore enim dicebant, vt faciliori negotio, exactiusque Opus illic cuderetur. Verùm ibi quoque exortæ difficultates: sed, vt mihi certissimè persuadeo, euentu comprobante, à Deo, cui de omnibus est cura, ordinatæ. A Deo inquam, cui Opus hoc in sanctissimo Caluariæ monte, ac glorioso illius Sepulchro, super Altare positum inter Missarum solemnia commendaram, & obtuleram. Et quidem non fuisse irritas preces & sacrificia, non meis meritis, sed Sanguinis IESV CHRISTI, piè sentio. Deus itaque tot immisit difficultates, vt non nisi à peritissimo viro, æquo rerum æstimatore, tale Opus excusum ederetur. Peruenit propterea ad manus eximij Typographi, nulli in eo munere secundi, viri clarissimi, non mediocris eruditionis, & Christianâ pietate illustris. Est hic Balthasar Moretus, celeberrimæ Typographiæ Plantinianæ columen & decus. CHRISTVS IESVS crucifixus, Dominus noster, hunc sibi inter ceteros delegit. Fuit iste obstetricans Domini manus, quâ obstetricante, fetus hic tandem in lucem incolumis prodit; vt olim per Ægyptias obstetrices Hebræorum masculis vitam & salutem conseruauit. Exod. 1. Sed perpende, quæso, ac diligenter considera viri huius pietatem, ac liberalitatem. ipse libenter, gratoque animo Opus imprimendum suscepit: ipse diligenter vidit, legit, approbauit: ipse vt emendatè, ac pro dignitate cuderetur, inuigilauit; & aliis haud satis fidens, tutius fore existimauit, si ipse oculis suis lynceis Operi assisteret. quod & summâ animi contentione præstitit; suisque sumptibus non solùm Opus prælo tradidit, sed etiam imaginibus in ære incisis exornauit. nihil denique intactum reliquit, quo minùs vndequaque perfectum & expolitum prodiret. Armorum strepitus in Lotharingiâ, vnde Antuerpiam charta adferri solet, impressionem retardauit. Sed diuinâ id prouidentiâ factum velim cogites: quemadmo-

dum enim infans diuturniore matris nutricisve custodiâ vegetior existit; ita fœtus hic accuratior & emendatior, quia serotinus, apparuit. Hæc dixisse placuit, tum vt Typographi tarditatem excusem, tum vt CHRISTO *meo* IESV *omnium bonorum largitori corde, ore scriptoque gratias agam, atque tam præclaro viro, eximioque* CHRISTI *administro, erga me munificentissimo, memorem accepti beneficij mentem animumque declarem. hoc enim Deo & hominibus acceptum, perficienti verò vtile.*

Lib. 2. de Benef. c. 24. *nam verè Seneca:* Nemo non gaudet beneficium suum latiùs patere. *& Christus dixit:* [a] Colligite fragmenta, ne pereant; *id est, nec minima beneficia obliuiscimini, vt S. Bernardus* [b] *explicat. maiora ergo obliuioni tradenda? Vitaui igitur ingrati animi vitium,* [c] *animæ inimicum, meritorum exinanitionem, dispersionem virtutum, beneficiorum perditionem. Idque certè nisi præstitissem, meritò dici posset:* Non est inuentus qui rediret, & daret laudem Deo. *Itaque Deus Opt. Max. semper glorificetur, & tamquam prodigus bonorum omnium auctor agnoscatur, & viuat in æternum, & vltrà. Reddantur etiam gratiæ pro collatis beneficiis Moreto nostro eiusdem administro: qui vt diu sospes & incolumis viuat, ad Dei laudem & gloriam, & ad Christiani orbis vtilitatem, Dominum meum* IESVM *obnixè precor: & post vitæ præsentis laboriosam peregrinationem, ad cælestem Ierusalem, & pacem perueniat sempiternam. Vtque olim benefecit Deus obstetricibus Hebræarum, & ædificauit eis domos; quia timentes magis Deum quàm Ægyptium Regem, puerperas Hebræas obstetricantes, natos masculos, iuxta crudele & inhumanum eiusdem Regis præceptum, non interficiebant, sed illos seruabant: ita Balthasari nostro, qui lucis vsuram tot filiis, id est libris, concessit; his nostris præcipuè (non tam lucri gratiâ, quàm ad maiorem Dei gloriam, & communem proximi vtilitatem) post terrestris domus suæ dissolutionem, ædificetur domus non manufacta, æterna in cælis, vt loquitur Apostolus, in quâ videat filios filiorum suorum, pacem super Israël: videat, inquam, & recipiat mercedem & præmium, quæ velut filios pepererunt ipsius bona opera; & in felici mansione tamquam Sanctorum ciuis, ac Dei domesticus, cum eodem, beatissima Virgine Deipara, Angelis, & Sanctis omnibus sempiterno perfruatur æuo. Vale beneuole Lector.*

[a] Ioan. 6. [b] Serm. 51 in Cant. [c] Bernard. ibid. Luc. 17, 18. Exod. 1, 20. & 21. 2. Cor. 5, 1.

ANTVERPIÆ,
EX OFFICINA PLANTINIANA
BALTHASARIS MORETI.
M. DC. XXXIX.

LABORE ET CONSTANTIA

